NAZIONALE
8 A
23 — N
4
VITT. EMANUELE
ROMA

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J: R. 9:2

Digitized by Google

BIBLIOTHECA
PATRVM
CONCIONATORIA,

A FERIA QVARTA CINERVM, SEV A CAPITE IEIVNII, AD DOMINICAM QVARTAM QVADRAGESIMÆ.

OPERA ET STVDIO F. FRANCISCI COMBEFIS
Ordinis FF. Prædicatorum Congregationis ſancti Ludouici.

TOMVS II.

PARISIIS,
Sumptibus ANTONII BERTIER, viâ Iacobeâ, ſub ſigno Fortunæ.

M. DC. LXII.
CVM PRIVILEGIO REGIS, AC SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDICVLVS,

TRACTATVVM, SERMONVM, SYMBOLARVM,

TOMI SECVNDI

BIBLIOTHECÆ

PATRVM

CONCIONATORIÆ;

ID EST,

A FERIA QVARTA CINERVM

AD DOMINICAM QVARTAM QVADRAGESIMÆ.

FERIA QVARTA CINERVM.

EVANGELIVM. *Cùm ieiunatis, nolite fieri.* Matth. 6.
Gloſſa Ordinaria. 1. Catena Aurea. 2. Additio 4.
Origenis Presbyteri. In diuerſos Matthæi; falsò ei inſcriptus. 5.
S. Zenonis Epiſcopi Pleraque illi affinia Baſilianis ſermone. 1. de Ieiunio. 7.
S. Hilarij Epiſcopi, 8.
S. Baſilij Magni. 1. 2. 9. 12.
S. Ambroſij Epiſcopi, Sermones octo; ex quibus ſeptimus in Appendice Auguſtinianâ. à p. 19. ad 22.
Chromatij Epiſcopi. 22.
S. Hieronymi Presbyteri. 24.
S. Ephræm Syri. 24.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 24. Sermo admonitorius initio Quadrageſimæ. 26. In Danielem, & Ionam Prophetam, & tres Pueros. 29. De ieiunio; ex Græcis Sauilii. 30. Ex diuerſis in Matth. 32.
Auctoris Imperfecti. 33.
S. Auguſtini Epiſcopi, expoſitionis in Matth. 86. Sermones duodecim, ex quibus alij dubij, alij inter Ambroſianos & Euſebianos perinde relati. A ſeptimo

deinceps probati ac genuini. à p. 37. ad 45
S. Maximi Epiſcopi. 48.
S. Hilarij Arelatenſis Epiſcopi. 49.
S. Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi. 51.
S. Petri Chryſologi. 1. 2. 3. 52. 53. 54.
Venerabilis Bedæ Presbyteri Homil. 55.
S. Brunonis Signienſis. 56.
B. Iuonis Carnotenſis. 56.
S. Bernardi Abbatis. 1. 2. 3. 57. 59. 60.

FERIA V. POST CINERES.

EVangel. *Cùm introiſſet Ieſus Capharnaum.* M tth. 8.
Gloſſa Ordinaria. 61. Catena Aurea. 62. Additio. 65.
Origenis Presbyteri, In diuerſos Matthæi. 62.
S. Hieronymi Presbyteri. 68.
S. Gregorij Nyſſeni, Ex Hom. 10. in Cantic. 68.
* Euſebij, De Filio Centurionis. Ex Cat. Em. Card. Maz. 69.
S. Ioannis Chryſoſtomi, Expoſitionis in
* Matth. 70. In Centurionem, Ex Græcis
* Sauil. Aſterium videtur referre. 76. De ſeruo Centurionis à Domino curato. Ex Cat. Em. Card. Maz. 78.
Auctoris Imperfecti. 79.
* Titi Boſtrenſis. Ex Cat. Em. Card. Maz. partímque Regiâ & Cordet. 81.
S. Auguſtini Epiſcopi, Homilia. 81. De conſenſu Matthæi & Luc. 83.
S. Baſilj Epiſcopi Seleuciæ. 83.
S. Petri Chryſologi. 1. 2. 85. 86.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 87.

FERIA VI. POST CINERES.

EVangel. *Audiſtis quia dictum eſt, Diliges proximum tuum.* Matth. 5. & 6.
Gloſſa Ordinaria. 89. Catena Aurea. 90.
S. Hilarii Epiſcopi. 94.
* S. Baſilii Magni. Ex Cat. Card. Maz. Corderiana Maximo tribuit. 94.
Chromatii Epiſcopi. 94.
S. Hieronymi Presbyteri. 95.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 1. 2. 96. 98. In diuerſos. 100. In illum locum, Attendite ne eleemoſynam: Ducæi t. 6. 101. Ex expoſitione in Acta de dilectione inimicorum. 103.
Auctoris Imperfecti. 106.
S. Auguſtini Epiſcopi. Ex libro 1. de Sermone Domini. 110. Ex libr. 50. Homil. de diuerſis. 115. 119.
S. Petri Chryſologi. 120.
S. Eucherii Lugdunenſis Epiſcopi. Ex productis Liuineo an. 1602. 121.
S. Laurentii Epiſcopi Nouarienſis. 122.
* Nicetæ Dauidis. Ex Cat. Card. Maz. & Cord. 225.

SABBATO POST CINERES.

EVangel. *Erat nauis in medio mari.* Mar. 6.
Gloſſa Ordinaria. 128. Catena Aurea. 129.
Victoris Antiocheni. Ibid.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 131.
Theophylacti Epiſcopi Bulgariæ. 132.
S. Brunonis Signienſis. 132.

DOMINICA PRIMA QVADRAGESIMÆ.

EVangel. *Ductus eſt Ieſus in deſertum.* Matth. 4.
Gloſſa ordinaria. 135. Catena aurea. 136. Additio. 141.
S. Silueſtri Papæ. Ex eius primæuis Actis. 143.
S. Hilarii Epiſcopi. 142. S. Ambroſii Epiſcopi. Sermon. quinque à p. 145. ad 147.
S. Hieronymi Presbyteri. 148.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 149. Ex variis in Matth. 154.
Ex homil. 3. ad populum. 156. In illud, *
Si Filius Dei es, mitte te deorſum, ex Græcis Regiis, Sauil. & Ducæi. 158. Aſterium ſubrefert.
Auctoris Imperfecti. 161.
S. Aſterii Amaſeæ Epiſcopi, in ingreſſum Ieiuniorum, vindicante illi Photio. 167.
S. Auguſtini Epiſcopi. De vtilitate ieiunii. 171.
S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini, De *
tentatione Dominicâ. Ex Cat. Reg. Card. Maz. & Corderianâ. 175.
Theodoriti Epiſcopi Cyri, ex libro de In- *
carnat. de eadem Domini tentatione & ieiunio. Ex Cat. Card. Maz. 177.
S. Maximi Epiſcopi, Sermones quatuor. à p. 178. ad 182.
S. Leonis Papæ, Sermones duodecim. à p. 183. ad 197.
S. Petri Chryſologi, Serm. 1. 2. 3. 197. 198. 199.
S. Gregorii Papæ. 201.
S. Eligii Nouiomenſis Epiſcopi, de lau- *
dibus Ieiunij. 202.
Gregorii Ceramei Tauromentani Epiſ- *
copi. Ex Cod. Em. Card. Maz. 204.
Leonis Auguſti. 1. 2. 3. Ex Cod. Gabriel. Naud. tum Card. Maz 205. 206. 208.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 210.
Auctoris de Operibus Chriſti Card. nomine Cypriani. 212.

FERIA SECVNDA POST DOMINICAM I. Quadrageſima.

EVangel. *Cùm venerit Filius hominis.* Matth. 25.
Gloſſa Ordinaria. 216. Catena Aurea. 217.

Origenis Presbyteri. 221.
S. Hilarii Epiſcopi. 224.
S. Gregorii Nyſſeni. Ex Cat. Cord. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 225. Ex proœmio in Epiſtolam ad Philip. Ex Hom. 1. Expoſitionis in Epiſtolam ad Rom. 226. 227. 228.
Auctoris Imperfecti. 229.
S. Auguſtini Epiſcopi, 1. 2. inter dubios. 235. 236. De dandis eleemoſynis, ex nouis P. Sirm. 237.
S. Petri Chyſologi. 1. 2. 240. 241.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 242.
Theophanis Ceramei Tauromenitani Epiſcopi. 242.

FERIA TERTIA POST DOMINICAM I. Quadrageſimæ.

Euangel. *Cùm intraret Ieſus Ieroſolymam.* Matth. 21.
Gloſſa Ordinaria. 246. Catena Aurea. 246. Additio. 248.
Origenis Presbyteri. 249.
S. Hilarij Epiſcopi. 251.
S. Hieronymi Presbyteri. 251.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 252.
Auctoris Imperfecti. 253.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 255.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM Quadrageſimæ.

Euangel. *Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ & Phariſæi.* Matth. 12.
Gloſſa Ordinaria. 257. Catena Aurea. 258. Additio. 261.
* S. Methodij Patarenſis Epiſcopi. Ex Cat. Card. Maz. & Corderianâ. 263.
S. Ephræm Syri, In Ionam Prophetam. 265.
S. Hieronymi Presbyteri. 270.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 1. 2 271. 275. Ex Homil. 1. ad populum. ex 22. quæ eſt de Simultate. 277. 278. Ex expoſitione in Gen. 1. 2. 278. 279. De Ionâ Prophetâ, & pœnitentiâ Niniuitarum. 279.
Auctoris Imperfecti. 281.
S. Baſilii Seleuciæ Epiſcopi, in Ionam ſecunda. 284.
S. Petri Chryſologi. 286.
S. Fulgentii Epiſcopi; ex eius nouis. 287.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 288.

FERIA V. POST DOMINICAM I. Quadrageſimæ.

Euangel. *Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri.* Matth. 15.
Gloſſa Ordinaria. 291. Catena Aurea. 291. Additio 293.
Origenis Preſbyteri. 294.
S. Hilarij Epiſcopi. 296.
S. Hieronymi Presbyteri. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis in Matthæum. 293. Ex Homil. in illud. *Siue per occaſionem.* 294. Ex expoſitione in Gen. 1. 2. 295. 297. In dimiſſionem Cananææ. Ducæi t. 6. Vuaſtelius Hymenæo tribuit. Eius breuiarium in Origenianis in diuerſos. 297. In Cananæam & Pharaonem, ex Græcis Sauil. inter dubia. Fortè γνήσιος? 303. *
S. Auguſtini Epiſcopi. 304.
S. Baſilij Seleuciæ Epiſcopi. 307.
S. Petri Chryſologi. 309.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. Homil. 309.
Gregorii Ceramei Tauromenitani Epiſcopi. Ex MS. Em. Card. Maz. 311. *
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 312.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM Quadrageſimæ.

Euangel. *Erat dies feſtus Iudæorum.* Ioan. 5.
Gloſſa Ordinaria. 314. Catena Aurea. Ibid.
S. Gaudentii Epiſcopi. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis Euangelicæ. 1. 2. 3. 318. 320. 322. De eodem Paralytico. 323. In Paralyticum, in die Mediæpentecoſtes, inter dubia. Ex Græcis Sauil. 326. Ex Orat. 6. aduerſus Iudæos; non eſſe quærendam ſanitatem cum Dei offenſâ. 329. *
S. Auguſtini Epiſcopi, expoſitionis Euangelii. 331. De quinque porticibus, & de piſcinâ Siloë. Ex nouis P. Sirm. 334.
S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. 338.
S. Fulgentii Epiſcopi. 340.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 341.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM, & Dominicâ II. Quadrageſimæ.

Euangel. *Aſſumpſit Ieſus Petrum.* Matth. 17.
Gloſſa Ordinaria. 344. Catena Aurea. 345. Additio. 347.
Origenis Presbyteri. 350.
S. Hilarii Epiſcopi. 354.
S. Hieronymi Presbyteri. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 355.
S Auguſtini Epiſcopi 1. 2. 3. 359. 360. 361.
S. Leonis Papæ. 362.
S. Maximi Confeſſoris. Ex Comment. in Gregorii Nazianz. Orat. de S. Athanaſio. 364.
Venerabilis Bedæ Presbyteri, Homiliæ 365.

Digitized by Google

FERIA II. POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Ego vado, & quaretis me*. Ioan. 8. Gloſſa Ordinaria. 368. Catena Aurea. 369. Additio. 371.
Origenis Presbyteri. 372.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 377.
S. Auguſtini Epiſcopi. 1. 2. 3. 378. 381. 383.
S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. 385.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 395.

FERIA III. POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Super Cathedram Moyſi*. Matth. 23.
Gloſſa Ordinaria. 397. Catena Aurea. 397. Additio. 400.
Origenis Presbyteri. 401.
S. Hilarii Epiſcopi. 444.
S. Hieronymi Presbyteri. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 445.
Auctoris Imperfecti. 448.
S. Iſidori Peluſiotæ. 450.

FERIA IV. POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Aſcendens Ieſus Ieroſolymam*. Matth. 8.
Gloſſa Ordinaria. 412. Catena Aurea. 411. Additio. 415.
Origenis Presbyteri. 1. 2. 416. 417.
S. Hilarii Epiſcopi. 419.
S. Ambroſii Epiſcopi. Ex libro 5. de Fide. 420.
S. Hieronymi Presbyteri. 422.
S. Ioannis Chryſoſtomi, Expoſitionis Euangelicæ. 423. De petitione filiorum Zebedæi. 427.
Auctoris Imperfecti. 430.
S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. 436.
S. Baſilii Epiſcopi Seleuciæ. 1. 2. 436. 438.
S. Fulgentii Epiſcopi. 450.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 451.

FERIA V. POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Homo quidam erat diues*. Luc. 16.
Gloſſa ordinaria. 444. Catena Aurea. 446.
S. Ambroſii Epiſcopi. 451.
S. Ioannis Chryſoſtomi: De Diuite & Lazaro; ex homil. in Lucam. Nihil habet venæ Chryſoſtomi. 451. Conciones in Lazarum. 1. 2. 3. 4. 455. 460. 464. 478. Ex Homil. in illud, *Intrate per anguſtam portam*. 476. De Diuite & Lazaro, Ducæi t. 6. 479. Ex Orat. 4. de Fato. 491. De Fato & contra ingluuiem. 492. Ex expoſitione in 2. ad Cor. 494. In 1. ad Theſſ. 496. In 1. ad Tim. 498. In Acta. 499. In Acta iterum. 501.
S. Aſterii Amaſeæ Epiſcopi. 502.
Titi Boſtrenſis Epiſcopi. 506.
S. Auguſtini Epiſcopi. 1. 2. 3. 4. 5. 507. 508. 509. 511. 513.
S. Petri Chryſologi. 1. 2. 3. 4. 5. à p. 514. ad 520.
S. Gregorii Papæ. 521.
Gregorii Cerámei Tauromenitani Epiſcopi. Ex Cod. Em. Card. Maz. 525. *

FERIA VI. POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Homo erat paterfamilias*. Matth. 21.
Gloſſa Ordinaria. 529. Catena Aurea. 530. Additio. 533.
Origenis Presbyteri. 534.
S. Hilarii Epiſcopi. 538.
S. Ambroſii Epiſcopi, ex Euangelio Lucæ. 538.
S. Hieronymi Presbyteri. 539.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 540.
Auctoris Imperfecti. 544.

SABBATO POST DOMINICAM II. Quadrageſima.

EVangel. *Homo quidam habuit duos filios*. Luc. 15.
Gloſſa Ordinaria. 549. Catena Aurea. 551.
S. Ambroſii Epiſcopi. 456.
S. Ioannis Chryſoſtomi. Ex Homil. in Lucam. Non videtur illius. 559. de Filio prodigo apud Ducæum. 562. Ex Homil. 10. de Pœnit. 565. Ex Græci Sauilis itemque Regiis. Inter dubia. 1. 2. 566. 567. Ex expoſitione in Epiſtolam ad Rom. 569. *
S. Aſterii Amaſeæ Epiſcopi. 570.
S. Auguſtini Epiſcopi. Ex libro de Tempore Barbarico. 570. Ex expoſitione in Pſalm. 70. 573.
Iobii Monachi. 573.
Titi Boſtrenſis. 574.
S. Petri Chryſologi. 1. 2. 3. 4. 5. à p. 575. ad 579.
Gregorii Cerámei Tauromenitani Epiſcopi. Ex Em. Card. Maz. Cod. 580. *
S. Eligii Nouiomenſis Epiſcopi. 583.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 584.

DOMINICA TERTIA IN Quadrageſimâ.

EVangel. *Erat Ieſus eijciens dæmonium*. Luc. 11.

Gloſſa Ordinaria. 588. Catena Aurea. 590. Additio. 593.
S. Athanaſij Archiepiſcopi Alexandrini de blaſphemiâ in Spiritum ſanctum. 594.
S. Ambroſii Epiſcopi 599.
S. Ioannis Chryſoſtomi, Expoſitionis in Matth. 600.
S. Auguſtini Epiſcopi, de eo quod ſcriptum eſt, *Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum*. 603.
* S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. Ex Cat. Em. Card. Maz. 613.
* Titi Boſtrenſis Epiſcopi. Ex Catenis Reg. Card. Maz. & Cord. 615.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 61ſ.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 618.

FERIA II. POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Quanta audiuimus facta in Capharnaum.* Luc. 4.
Gloſſa Ordinaria 620. Catena Aurea. 621. Additio. 623.
Origenis Presbyteri. 623.
S. Ambroſii Epiſcopi. 623.
S. Ioannis Chryſoſtomi: De Eliâ & Viduâ Sareptanâ. 625. Ex Homiliâ in Eliam &
* Viduam. 627. De iiſdem. Ex Cat. Em. Card. Maz. 629. Ex expoſitione in Geneſim. 631.
Titi Boſtrenſis Epiſcopi. 633.
* Theodoriti Epiſcopi Cyri. De iiſdem Eliâ & Viduâ. Ex Cat. Em. Card. Maz. Corderiana Nazianzeno tribuit. 633.
S. Baſilii Seleuciæ Epiſcopi. 634.
S. Petri Chryſologi. 636.
S. Maximi Confeſſoris. 637.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 637.

FERIA III. POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Si peccauerit in te frater tuus.* Matth. 18.
Gloſſa Ordinaria. 638. Catena Aurea. 639. Additio. 649.
Origenis Presbyteri. 642.
S. Hilarii Epiſcopi. 645.
S. Baſilii Magni. 645.
S. Hieronymi Presbyteri. 646.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis in Matth. 1. 2. 647. 649. In varios Matth. Non eſt Chryſoſt. 649. Ex expoſitione
* in 1. ad Cor. 650. Ex Græcis Regiis & Sauil. inter dubia. 652.
S. Auguſtini Epiſcopi. 1. 2. 6. 5. 657.
S. Petri Chryſologi. 1. 2. 660. 661.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 662.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 662.

FERIA IV. POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Acceſſerunt ad Ieſum ab Hieroſolymis ſcribæ.* Matth. 15.
Gloſſa ordinaria. 665. Catena Aurea. 665. Additio. 669.
S. Hilarii Epiſcopi. 670.
S. Hieronymi Presbyteri. Ibid.
S. Ioannis Chryſoſtomi. 671.
S. Petri Chryſologi 675.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 676.

FERIA V. POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Exurgens Ieſus de Synagogâ.* Luc. 4.
Catena Aurea. 678.
S. Ambroſij Epiſcopi, expoſitionis Euangelicæ. 680. Ex libro de Viduis. 680.
S. Hieronymi Presbyteri, expoſitionis in Matth. 681.
S. Ioannis Chryſoſtomi, expoſitionis in Matth. 681.
S. Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. Ex * Cat. Reg. & Em. Card. Maz. 682.
Victoris Antiocheni, expoſitionis in Marcum. 683.
S. Petri Chryſologi. 683.
Venerabilis Bedæ Presbyteri. 684.
S. Brunonis Signienſis Epiſcopi. 684.

FERIA VI. POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ.* Ioan. 4.
Gloſſa Ordinaria. 686. Catena Aurea. 689. Additio. 697.
Origenis Presbyteri. 700.
S. Ambroſii Epiſcopi. 1. 2. 718.
S. Ioannis Chryſoſtomi, Expoſitionis Euangelicæ. 1. 2. 3. 4. 5. à p. 719. ad 728. In illud, *Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ.* t. 6. Ducæi. 729. Ex Græcis Sauil. * 732.
S. Auguſtini Epiſcopi, expoſitionis in Ioan. 734. Sermo 92. de tempore; dubiæ fidei. 738. Ex libro 83. qq. 739.
Sancti Cyrilli Archiepiſcopi Alexandrini. 741.

SABBATO POST DOMINICAM III. Quadrageſimæ.

EVangel. *Perrexit Ieſus in montem Oliueti.* Ioan. 8.
Gloſſa Ordinaria. 750. Catena Aurea. 751.

S. Paciani Barcionenſis Epiſcopi. Epiſt. aduerſus tractatum Nouatianorum. 752.

S. Ambroſii Epiſcopi: Ex libro 6. Epiſt. 51. 756.

S. Auguſtini Epiſcopi, expoſitionis Euangelicæ. 758. de Tempore Serm. 94. 759.

S. Fulgentii Epiſcopi. 761.

Venerabilis Bedæ Presbyteri. 762.

S. Bernardi Abbatis; cùm Sabbatum hoc incidiſſet in Feſtum diem Dominicæ Annunciationis. 763.

Euthymij Zigabonis. 765.

S. Aſterii Amaſeæ Epiſcopi, ἔκφρασις in Danielem & Suſannam. 765.

FINIS.

EVANGELIA

EVANGELIA

QVADRAGESIMALIA, ROMANI MISSALIS RITV, PATRVM SYMBOLIS, TRACTATIBVS, SERMONIBVS ILLVSTRATA.

FERIA IV. CINERVM.

MATTH. VI.

a Id eſt ipſâ vultus triſtitiâ oſtentare ieiunium.
IN illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis : Cùm ieiunatis, [a] nolite
b Repræſentatores alterius perſonæ ¶ Qui non virtutibus ſtudent : ſed fauorem vulgi excitant. c Pro demoliuntur : hoc enim propriè de exulibus.
fieri ſicut hypocritæ [b] triſtes. [illegible]xterminant enim facies ſuas, vt
d Finem intentionis vt ſupra reprehendit hîc. ¶ [illegible]ſimiles aliis videantur,& ipſâ vilitate,vltra homines prędicentur. e Laudem quam voluerunt, non a[illegible]ptionem filiorum.
[d] pareant hominibus ieiunantes. Amen dico vobis, quia receperunt [e] merce-
f Sic vni dicit, quaſi omnibus. g Caput vngit, qui ſpirituali lætitiâ interius pingueſcit.
dem ſuam. [f] Tu autem cùm ieiunas, [g] vnge caput tuum, & faciem tuam laua,
h Hominibus ieiunat, qui fauorem eorum captat. ¶ Viſibilibus. i Cæleſti. ¶ Qui eſt inuiſibilis. k Per fidem in corde. ¶ Vel ſoli.
ne videaris [h] hominibus ieiunans : ſed [i] Patri tuo, qui eſt in [k] abſcondito : & Pa-
l In conſcientia vbi ipſe eſt. m Pendet de hoc quod dictum eſt : ne videaris hominibus. n Diuitias reponendo, ſpem vobis collocare in terrenis.
ter tuus, qui videt in [l] abſcondito, reddet tibi. [m] Nolite [n] theſaurizare vobis
o Id eſt, in tranſitoriis. p Id eſt, ſuperbia. q Inuidia. r Diſſipat & conſumit. s Id eſt, hæretici & dæmones qui ſemper ad hoc ſunt intenti, vt ſpiritualibus exſpolient.
theſauros in [o] terra, vbi [p] ærugo & [q] tinea [r] demolitur, & vbi [s] fures effodiunt,
t Non mihi, cui non prodeſt, ſed vobis. v In ſpiritualibus & æternis. x Quia futuræ diuitię Sanctorum incorruptibiles ſunt.
& furantur. Theſaurizate autem [t] vobis theſauros in [u] cœlo, vbi nec [x] ærugo, nec
y Diſſipat, & in nihilum redigit. y Quia ibi aduerſus electos Dei nulla diaboli fraus præualebit. a Vniuerſaliter, de pecuniâ, & omnibus voluptatibus huius ſæculi : huiuſmodi theſaurus eſt gula : huiuſmodi libido & ſimilia.
tinea [y] demolitur : & vbi [z] fures non effodiunt, nec furantur. Vbi enim eſt [a] theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum.

GLOSSA ORDINARIA in ſuperius Euang.

Matth. 6. v. 16. CVM *ieiunatis.* Poſtquam docuit quomodò orandum ſit, docet de ieiunio, quod iterum pertinet ad munditiam cordis, ne non ſit ſimplex ad Deum, dum ad exteriora rapitur.

Nolite fieri. Non prohibet virtutem, ſed fictam virtutis ſpeciem. Bonum eſt ieiunio pro peccatis triſtes eſſe ad pœnitentiam, & humiliare animam noſtram : vnde, *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpiciet.* Sed triſtitiam, quæ pro laude eſt, prohibet. Vnde non ait ſim- A pliciter : Nolite ieiunare, ſed addit, *ſicut hypocritæ triſtes.*

Triſtitia pro peccatis, bona.

Pſal. 50. v. 11.

Exterminant. Id eſt, extra terminos humanæ conditionis abducunt. Sicut de nitore veſtium iactantia eſt : ſic de nimio ſqualore, & macie. Demoliri eſt quaſi diſſipare, & venuſtatem vultus quaſi ad nihilum redigere.

Vox penè hîc barbara, vt benè Hieron.

Facies ſuas. Luctuoſis ſordibus, in quibus etiam iactantia eſt : & magis ſub ſpecie religionis decipiunt. Nota non debere oues pelles ſuas deponere, ſed veſtiri, ſi aliquando lupi eis ſe contegunt.

Vnge caput. Spirituali lætitiâ mentē reſice diebus abſtinentiæ, vt dilectionis odor fragret in operibus miſericordiæ. Conſcientiam laua lacrymis, vt ſit munda coram Deo. Non enim ſufficit

v. 17. Caput vngere.

A opus miſericordiæ ſine mundâ conſcientiâ: nec hoc ſine illo. Palæſtinis mos erat in feſtis caput vngere: ergo *Caput vnge*, id eſt, feſtiuum, & hilarem te exhibe: & mentem ſpirituali oleo refice, & de ieiunio non quæras laudem exteriùs. Sed quia à ſæculo auerteris, coram Deo gaodeas: & ſic faciem, id eſt, cor mundabis à ſordibus: quibus remotis Deum videre licebit.

Vnge caput tuum. Ecce nondum omnia in nouo Teſtamento ad literam. Ridiculi enim

Vnge caput, ſpirituali implendum ſenſu.

eſſent in ieiunio oleo deliburi; ſed de ſpiritu amoris eius, cuius paſſionibus debemus participare, nos macerando, mens debet inungi, B & non oleo adulationis: aliter vana ſunt ieiunia. Chriſtus factus eſt vngueotum nobis:

Cant. 1. v. 2.

quod effuſum per paſſionem mortis, Eccleſiam ſuam ſuo odore impleuit. Ideo non alterius cauſa ieiunare debemus: ſed eius perfuſi Spiritu per abſtinentiam macerantes carnem eius, paſſioni participemus. Illo ergo vngamur, vt opera miſericordiæ cumulentur, & charitas interiùs diffundatur: quia ſine illo calix noſtri ieiunii non inebriatur affectu

Deo ieiunare quid?

pietatis. Deo ieiunat qui pro eius amore ſe macerat, & quod ſibi ſubtrahit, alteri largitur.

v. 18.

In corde ieiunandum Deo.

Et Pater tuus. Pater per fidem intus eſt, C & remunerat in abſcondito facta. Ibi ergo ieiunandum, quò ipſe videat. Et neceſſe eſt vt ieiunans ſic ieiunet, vt ei placeat, quem in pectore portat.

v. 19.

Theſaurizare in terra.

Nolite theſaurizare. Ad muoditiam cordis terrena erogari præcipit.

Nolite theſaurizare. Qui ieiunat, vel ſeruando quod non edit, vel gloriam quærendo, in terrâ theſaurizat. Qui propter Deum in cœlo, id eſt, in æternitate. Et ſi ſpecialiter de eleemoſynâ moneatur, tamen de omni opere virtutum accipitur: Quia quidquid pro Deo fit, in eo æternaliter recipiemus. Æru-

Nihil hic ab ærugine, tinea & furibus tutû.

go metalla conſumit, tinea veſtes: quod ab D his intactum eſt, tollunt fures. His tribus modis omnis auaritia condemnatur: prætereunt enim omnia quæ poſſidentur.

Moraliter. Si quid in carne gerimus, theſauros in terrà condimus, dum pretioſos corporis ſenſus in terrenis deſideriis occupamus, quos ærugo, id eſt, libido conſumit. Porrò indumenta morum, ira, & ſuperbia, & cætera vitia deſtruunt: quibus ſi quid reſtat, dæmones furantur. Omne terrenum vel ærugine conſumitur, vt aurum, & argentum; vel putredine, & vermibus ſoluitur, vt veſtis; vel quod ab his immune eſt, à furibus tollitur, vt lapides pretioſi. In his ergo omne E genus auaritiæ reprehenditur.

R A B. Ærugo ſignificat ſuperbiam, quæ decorem virtutum obfuſcat. Tinea quæ veſtes latenter rodit, inuidia eſt, quæ & ſtudium lacerat bonum, & compactionem vnitatis diſſipat. Fures hæretici, & dæmones, qui ſemper ad hoc ſunt intenti, vt ſpiritualibus ſpolient.

v. 20.

Theſaurizate autem. Quaſi dicat, cùm ieiunatis, aut aliquid boni operis agitis, ibi recondite, vbi corruptio non poſſit accedere.

Theſaurizare in cœlo.

In cœlo. Id eſt, omnem ſpem in cœleſtibus ponite, in ſpirituali firmamento, quod non tranſit. *Cælum & terra tranſibunt: verba mea*

A *mea non tranſibunt.* Si ergo cor eſt in cœlo, mun- dum eſt, quia munda ſunt cœleſtia. Si autem in terrâ volutatur, quomodo mundum eſt? Id eſt, ſi quid agit, vt terrena conſequatur, quomodò mundum eſt? Etſi enim illa in genere ſuo munda, tamen ſordeſcit res dignior, dum inferiori miſcetur: vt aurum argento: argentum plumbo.

Math. 24. v. 35.

Sordeſcit animus ſi vel his quæ in mundo munda hæreſcit.

v. 21.

Vbi enim eſt theſaurus. Si io terrâ, cor eſt deorſum. Si in cœleſtibus, cor eſt in Chriſto fixum.

B

CATENA AVREA in idem Euang.

Hom. 15. in Opere imperf. paulo poſt princip. l. 2.

CHRYS. Quia oratio illa iam fortis eſt, quæ fit in ſpiritu humili, & corde contrito: qui autem delicijs fruitur, ſpiritum humilem, & cor contritum habere non poteſt; manifeſtum eſt, quoniam oratio ſine ieiunio gracilis eſt, & infirma: & ideo quicunque pro aliquâ neceſſitate voluerint orare, ieiunium cum oratione iunxerunt, quia ieiunium adiutorium eſt orationis: vnde conſequenter Dominus poſt doctrinam de oratione, ſubiungit doctrinam de ieiunio, dicens: *Cùm autem ieiunatis nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Sciebat enim Do- v. 16.
C minus gloriam vanam ex omni bono procedere, ideo ſpinam vanæ gloriæ, quæ naſcitur io terrâ bonâ, iubet præcidere, ne ſuffocet ieiunij fructum. Non autem poteſt fieri, vt non ſentiatur qui ieiunat, ſed melius eſt vt ieiunium te oſtendat, quàm tu ieiunium. Non autem poteſt fieri vt ſit hilaris qui ieiunat. Ideo non dixit, Nolite eſſe triſtes, ſed, *nolite fieri triſtes.* Qui enim per impoſturas aliquas fallentes apparent; illi non ſunt triſtes, ſed fiunt. Qui autem naturaliter propter aſſiduum ieiunium triſtis eſt, noo fit triſtis, ſed vere eſt. vnde ſubdit:

Super illud e Exterminât enim facies ſuas v. 9.

Exterminant enim facies ſuas vt appareant D *hominibus ieiunantes.* H I E R O N. Verbum *exterminant*, quod in Eccleſiaſticis Scripturis vitio interpretum tritum eſt: aliud multò magis ſignificat, quàm vulgò intelligitur. Exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo ſermone, *demoliuntur* ſemper accipere debemus. Demolitur autem hypocrita faciem ſuam vt triſtitiam ſimulet, & aoimo fortè lætante luctum geſtat in vulto.

Lib. 8. ſuper illud Iob. vt tela aranearum fiducia eius. c. 26. in nouis exempl.

G R E G. 8. Moral. Nam ora palleſcunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus ſuſpirijs vrgetur, nihilque tanto labore aliud niſi æſtimatio humana cogitatur.

Ser. 4 parũ ante med.

L E O Papa in ſerm. de Epiph. Non ſunt E autem caſta ieiunia, quæ non de ratione veniunt continentiæ, ſed arte fallaciæ.

Hom 15. in Opere imperf. l. 2.

C H R Y S. ſuper Matth. Si ergo qui ieiunat, & triſtem ſe facit, hypocrita eſt: quantò magis iniquus eſt, qui non ieiunat, ſed argumentis quibuſdam in facie ſuâ pingit venalem pallorem quaſi ieiunij ſignum?

Lib. 2 c. 9. circa med. t. 4.

A V G. de ſermon. Do. in mon. In hoc autem capitulo maximè aduertendum eſt: non in ſolo rerum corporearum nitore, atque pompâ, ſed etiam in ipſis ſordibus luctuoſis eſſe poſſe iactantiam, & eò periculoſiorem, quò ſub nomine ſeruitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque veſtitu, vel cæterarum rerum nitore

Digitized by Google

fulget, facile conuincitur rebus ipſis pomparum ſæculi eſſe ſectaror, nec quenquam fallit doloſæ imagine ſanctitatis. Qui autem in profeſſione chriſtianitatis inuſitato ſqualore ac ſordibus intentos in ſe hominum oculos facit, cùm id voluntate faciat, non neceſſitate patiatur: cæteris eius operibus poteſt cognoſci vtrum hoc cootemptu ſuperflui cultus, an ambitione aliquâ faciat.

REMI. Froctus autem ieiunij hypocritarum manifeſtantur, cùm infertur: *Vt appareunt hominibus ieiu.*

XVII. *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam,* ſcilicet quam deſiderauerunt.

Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, &c. Gloſ. Docuit Dominus quid oon eſt faciendum, modò docet quid eſt faciendum, dicens: *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput, &c.*

Lib. 2. c. 20. t. 4.

AVGVST. de ſermo. Do. in mon. Quæri autem ſolet, quid ſit quod hîc dicitur. Non enim quiſpiam rectè præceperit, quamuis faciem quotidianâ conſuetudine lauemus, vnctis quoque capitibus cùm ieiunamus nos eſſe debere, quod turpiſſimum omnes fatentur.

Hom. 15. in Opere imperf. parum ante med. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Item ſi ideo iubet nos ficti triſtes, oe per triſtitiam appareamus hominibus ieiunate; ſi vnctio capitis, & lauatio faciei à ieiunantibus ſemper obſeruentur, nihilominus erunt ſigna ieiunij.

Super illud: Tu autem cum ieiunas.

HIERO. Sed loquitur iuxta ritum prooinciæ Palæſtinæ, vbi diebus feſtis ſoleot vngere capita. Præcepit ergo vt quando ieiunamus, lætos & feſtiuos nos eſſe monſtremus.

Hom. 15. in Opere imperf. parum ante med. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Simplex ergo interpretatio huius eſt, quoniam per aggerationem intelligenda ſunt iſta, ſicut cætera antè dicta: tanquam ſi dicat: Sic longe te ſacere debes ab oſtentatione ieiunij tui, vt ſi poſſet fieri (quod tamen non decet) ea etiam facias, quæ ex diuerſò luxuriæ & epulationis videntur eſſe indicia. Vnde ſequitur:

XVIII.

Hom. 21. in Matth. paruma princip. t. 2.

Ne videaris hominibus ieiunans. Chryſ. in ho. In eleemoſinâ quidem non ſimpliciter hoc poſuit, ſed dixit eleemoſyoam non eſſe faciendam coram hominibus, apponens, vt videremur ab eis. In ieiunio autem & oratione nihil tale addidit, quoniam eleemoſynam quidem impoſſibile eſt omnino latere, orationem & ieiunium poſſibile eſt Non paruus autem ſtuctus eſt humanam gloriam contemnere: per hoc enim aliquis à graui hominum ſeruitute liberatur, & propriæ virtutis operator efficitur, eam amans, non propter alios, ſed propter ſe ipſam. Sicut enim nos contumeliam æſtimamus, cùm non propter nos, ſed propter alios diligimur: ita nec virtutem oportet propter alios ſequi, nec Deo propter homines obedire, ſed propter ſeipſum. Ideo ſequitor: *Sed Patri tuo qui eſt in abſcondito.*

Gloſ. interl. & ordinar.

GLOS. id eſt, Patri tuo cæleſti qui eſt inuiſibilis, vel qoi habitat in corde per fidem. Deo autem ieionat, qui pro eius amore ſe macerat: & quod ſibi ſubtrahit, alteri largitur. *Et Pater tuus qui videt, &c.*

REMI. Sufficit enim tibi vt qui eſt inſpector conſcientiæ, ſit & remunerator.

Hom. 15. in Opere imperf. circa med. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Spiritualiter autem facies animæ cooſcientia intelligitur. Sicut enim in conſpectu hominum gratioſa eſt facies & pulchra, ſic in oculis Dei ſpecioſa eſt munda conſcieotia. Has facies hypocritæ, qui propter homines ieiunant, exterminant, fallere volentes Deum & homines. Nam ſemper vulnerata eſt conſcientia eius, qui peccat. Si ergo abſtuleris nequitiam ab animâ tuâ, lauiſti conſcientiam tuam, & benè ieiunas.

Serm. 6. de Quadr. parũ ante medium; incipit: Semper quidem.

LEO PAPA in ſermo. de ieiun. Impleri enim debet ieiunium non ciborum tantummodò parcitate; ſed maximè priuatione vitiorum. Nam cùm ab hoc caſtigatio iſta ſumatur, vt carnalium deſideriorum fomites ſubtrahantur, nullum magis ſectandum eſt continentiæ genus, quàm vt ſemper ſimus ab iniuſtâ voluntate ſobrij, & ab inhoneſtâ actione ieiuni; quæ deuotio non ſecernit inualidos, quia etiam in languido corpore poteſt animæ integritas reperiri.

Hom. 15. in opere imper. a med. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Spiritualiter autem caput tuum Chriſtus eſt: ſitientem pota, eſurientem ciba, & ſic oleo miſericordiæ vnxiſti caput tuum, id eſt, Chriſtum, qui clamat in Euangelio: *Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Hom 16. in Euang paulò ante fin.

GREG. in ho. Illud enim ieiunium Deus approbat, quod ante oculos eius manus eleemoſyoæ lauat. Hoc autem quod tibi ſubtrahis, alteri largite: vt vnde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparetur.

Lib. 2. c. 20. t. 4.

AVGVST. in lib. de ſermo. Dom. Vel caput rectè accipimus rationem, quia in animâ præeminet, & cætera hominis membra regit. Vngere ergo caput ad lætitiam pertinet. Interius ergo gaudeat de ieiunio ſuo, qui ieiunando ſe auertit à voluntate ſæculi, vt ſit ſubditus Chriſto.

Gloſ ordin. ſuper illud: vnge caput tuum.

GLO. Ecce non omnia in nouo teſtamento ad litteram accipiuntur. Ridiculum enim eſt in ieiunio oleo delibari: ſed ſpiritu amoris eius, cuius paſſionibus debemus participare, nos macerando mens debet inungi.

Hom 15. in opere imper. circa med. t. 2.

CHRYSO. ſuper Matth. Propriè autem debet faciem quidem lauare; caput autem noo lauare, ſed vngere. Quandiu enim ſumus in corpore, conſcientia noſtra ſordida eſt in peccatis. Caput autem noſtrum Chriſtus, peccatum non fecit.

v. 17.

Hom. 21. in Matth. inter princip. & med. t. 2.

Nolite thezaurizare vobis thezauros in terrâ vbi ærugo. &c. CHRYS. in ho. Poſtquam vanæ gloriæ expulit ægritudinem, optimè iam ſermonem de cootemptu diuitiarum inducit. Nihil enim ita pecunias concupiſcere facit, vt gloriæ cupido. Propter hoc namque famulorum greges, & auro opertos equos, & argenteas menſas expetunt homines; non vt vtilitatem aut voluptatem impleant, ſed vt multis oſtendantur: & hoc eſt quod dicit: *Nolite thezaurizare vobis theſauros in terrâ.*

Lib. 2. cap. 21. in princ. t. 2.

AVGVST. de ſer. Do. Si enim eo corde quiſque operetur aliquid, vt terrenum commodum adipiſcatur, non erit cor mundum, quod in terrâ volutatur. Sordeſcit enim aliquis, cùm inferiori miſcetur naturæ, quamuis in ſuo geoere non ſordidetur: quia etiam de puro argento ſordidatur aurum, ſi miſceatur: ita & animus noſter terrenorum cupiditate ſordeſcit, quamuis terra in ſuo ordine munda ſit.

Doctrina de eleemoſyn.

Hom. 15. in opere imper. a med. illius t. 2.

CHRY. ſuper Matth. Vel aliter: Quia ſuprâ Dominus nihil de eleemoſynâ, vel oratione, vel ieiunio docuerat, ſed ſimulationem eorum compeſcuit tantùm, nunc ſecundum tria prædicta res conſeqoeotias introducit doctrinæ: quarum prima pertinet ad eleemoſy-

Digitized by Google

nam, quæ eſt hæc: *Nolite theſaurizare vobis, &c.* vbi primò dat conſilium vt eleemoſyna fiat, vt ſit ordo narrationis talis: *Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te.* Et poſteà ſubſequitur: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ.* Vbi primò dat conſilium vt eleemoſyna fiat. Secundò oſtendit, quæ ſit vtilitas in eleemoſynâ faciendâ. Tertiò, vt neque timor inopiæ accidentis impediat voluntatem eleemoſynæ faciendæ.

Hom. 21. in Matth. ſuper illud: Nolite theſaurizare t. 1. — CHRYS. in ho. Dicens autem: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ,* ſubdit: *Vbi ærugo, & tinea demolitur:* vt demonſtret theſauri, qui eſt hìc, nocumentum: & eius qui eſt in cœlo, vtilitatem, & à loco, & ab his quæ nocent. Quaſi dicat, Quid formidas ne pecuniæ conſumantur, ſi eleemoſynam dederis? Itaque da eleemoſynam, & additionem accipiet: etenim quæ in cœlis ſunt, apponentur: quod ſi non dederis, pereunt. Et non dixit, Alijs derelinquis, qooniam in hoc delectabile eſt hominibus.

Super illud: Nolite theſaurizare. — RABA. Tria aotem ponit ſecundum tres diuerſitates diuitiarum; metalla ærugine, veſtes tineâ demoliuntur. Sunt autem alia quæ neque æruginem, neque tineam timent, ſicut lapides pretioſi: & ideo poſuit generale detrimentum, ſcilicet fures, qui omnes diuitias rapere poſſunt.

Hom 15 in opere imper. à med. t. 2. — CHRYS. ſuper Matth. Alia litera habet, *Vbi tinea, & commeſtura exterminant.* Omnia enim bona mundi tripliciter tollit interitus. Rerum mũdi triplex iactura. — Aut enim à ſemetipſis veteraſcunt, & tineant, ſicut veſtimenta: aot ipſis dominis luxurioſè viuentibus comeduntur: aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumnijs, vel alio iniquo modo diripiuntur: qui omnes fures dicuntur, quia per iniquitatem feſtinant aliena facere ſua. Sed dices: Nunquid omnes qui hæc habent, perdunt ea? Interim quid dicam, quia etſi non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Verè autem & malè ſeruatas diuitias etſi non corporaliter, ſpiritualiter tamen perdidiſti, quia non proficiunt tibi ad vſum ſalutis.

RAB. Allegoricè autem ærugo ſignificat ſuperbiam, quæ decorem virtutum obfuſcat. Tinea quæ veſtes latenter rodit, inuidia eſt, quæ bonum ſtudium lacerat: & per hoc compactionis vnitatem diſſipat. Fures ſunt hæretici & dæmones, qui ſemper ad hoc ſunt intenti, vt ſpiritualibus ſpolient.

Can. 5. in Matth. paruum à prin. — HILA. Cæterùm laos cœleſtis æterna eſt, nec furto ſurrepenti ſubtrahenda, nec tineâ & rubigine inuidiæ exedenda: & ideo ſequitur:

XX. *Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlis, vbi neque ærugo, neque tinea demolitur: & vbi fures non effodiunt neque furantur.*

Lib. 2. c. 21. à princip. t. 4. — AVGVST. de ſermo. Do. in mon. Cœlom autem hoc loco non corporeum acceperim, quia omne corpus pro terrâ habendum eſt. Totum enim mundum debet contemnere, qui ſibi theſaurizat in illo cœlo, de quo dictum eſt: *Cœlum cœli Domino,* id eſt, in firmamento ſpirituali. *Cœlum* enim *& terra tranſibunt.* Non autem in eo quod tranſit, collocare debemus theſaurum noſtrum, ſed in eo quod ſemper manet.

Hom. 15. in opere imper. à me. illius t. 2. — CHRYS. ſuper Matth. Quid ergo melius eſt, an ſuper terram reponere, vbi incertus conſeruationis euentus: an in cœlo, vbi eſt certa cuſtodia? Quæ autem ſtultitia eſt illic relinquere vnde exiturus es, & illuc non præmittere quò iturus es? Illic ergo ſubſtantiam tuam colloca, vbi patriam habes.

CHRYS. in ho. Quia tamen non omnis terrenus theſaurus ærugine, aut tinea deſtruitur, aut per fures aufertur, & ideò aliud inducit, dicens: — *Hom. 21. in Matth paruum ante med. t. 1.*

Vbi eſt theſaurus tuus, ibi eſt cor tuum: ac ſi dicat, Et ſi nihil priorum eueniat, non paruam ſuſtinebis iacturam inferioribus affixus, quòd eorum ſeruus factus, & à cœleſtibus cadens, & nihil excelſorum cogitare potens. — XXI.

HIER. Hoc autem non ſolum de pecuniâ, ſed de cunctis poſſeſſionibus ſentiendum eſt. Guloſi enim Deus, venter eſt: laſciui theſaurus, ſunt lubrica: amatoris, libido. Huic ſeruit vnuſquiſque à quo vincitur. Ibi ergo habet cor, vbi & theſaurum. — *Super illud:* Vbi enim eſt theſaurus tuus.

CHRYS. ſuper Matth. Vel aliter: Ponit nunc quæ ſit vtilitas in eleemoſynâ faciendâ. Qui enim collocat theſauros in terrâ, non habet quid ſperet in cœlo. Vt qnid ergo aſpiciat in cœlum, vbi nihil repoſitum habet? Vnde dupliciter peccat: primò, quia mala congregat. Secundò, qui cor haber in terrâ: & contrarijs cauſis, dupliciter benefacit qui theſaurizar in cœlo. — *Hom. 15. in opere imper. à med. illius t. 2.*

SVPLEMENTVM CATENÆ

Aureæ.

v. 17. Ex Cord. Catenâ. Pars animæ potior excolenda.

TV *autem cum ieiunas, &c.* CYRIL. Oportet principem animæ partem virtute exhilarare: ac propterea illudentes impudicos oculos abſtergere, & acutos reddere ad contemplationis rerum meliorum animaduerſionem. Per principaliora igitur membra, animæ munditiem ſignificat. In homine enim multi ſunt ſenſus, quibus mens ad miniſterium bonorum aut prauorum vtitur; quos lauandos dicit Dominus malorum abſtinentiâ, boniſque operibus exhilaranda.

BASIL. Ad myſteria te vocat Scriptura. Qui vnctus eſt, vnctione vnctus eſt; qui lotus, lotione ablutus. Ad membra interiora legem applica. Ablue animam à peccatis; caput vnge ſancto chriſmate, vt Chriſti particeps fias, atque ita ad ieiunium accedas. Ne demoliaris faciem tuam ſicut hypocritæ. Demolitur quis faciem, cùm interiorem affectum, externo ſimulationis habitu tanquam mendacij velo obſcurat, atque obtegit. Hypocrita eſt qui alienâ perſonâ in theatrum prodit, vt, cùm ſeruus ſit, Domini, cùm priuatus, Regis: ita quoque in hac vitâ, tanquam in Orcheſtrâ, multi vitam ſuam ſpectandam proponunt, aliud quidem gerentes in corde, aliud verò exteriori ſpecie hominibus demonſtrantes. Ne igitur faciem demoliaris. Qualis es, talis appare. Noli ad triſtitiam vultum componere, illam, quæ ex ieiunio eſſe videtur, laudem conſectans; ſed hilaritatem animi nullâ affectatione oſtendens. Neque enim beneficentiæ ſic decantatæ fructus; neque ieiunij, ſi publicetur, vllum lucrum eſt. Quæ enim ad oſtentationem fiunt, non ad futurum ſæculum, fructum oſtẽdunt, ſed ad hominum laudem vergũt. — *Ex eadem.* Faciem vngere, &c. — Hypocrita. — Virtus ſuâ ſe naturâ prodit.

EIVSDEM. Qui Deo placitâ ratione aliquâ ieiunare cupit, tametſi nolit ipſe, *palam fiet

quod facit. Quod enim Dei præceptum huiuſmodi ſit naturâ ſuâ vt occultari non poſſit, declarauit ipſe, cùm ait: *Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita.* Facies noſtra vita eſt, deſignans ſicuti vultus quales ſimus ſecundum interiorem hominem. Hanc igitur lauare iubemur, id eſt, mundare vitam ab omni peccati maculâ; caput autem eſt mens noſtra, quam vngere ſermo iubet; hoc eſt, diuinâ ſcientiâ exhilarare.

Matth. 5. v. 15.
Idem Phot. *Epiſt. 129.*

v. 9. Ex eadem.
Diuitiæ bonæ & malæ.

Nolite theſaurizare, &c. NYSS. Duplices diuitias à Scripturâ didicimus: alias quibus ſtudendum; alias, quæ repudiandæ. Ac ſtudendum quidem diuitiis virtutum, repudiandæ verò materiales, & terrenæ: illæ ſiquidem animæ diuitiæ ſunt, hæ verò ad ſenſuum deceptionem comparatæ; ideo haſce theſaurizare Dominus prohibet tanquam tinearum pabulum, ac inſidijs expoſitas latronum: iubet autem ad virtutum diuitias ſtudium conuertere, quas nulla vis corrumpens poſſit attingere. Porrò cùm tineam, ac furem dicit, animæ theſauros labefactantem oſtendit.

v. 21. Ex eadem.

Vbi enim theſaurus, &c. MAXIMI. Quando videris mentem tuam materialibus cogitationibus immorantem, cognoſce hæc te potiùs quàm Deum diligere. *Vbi enim eſt theſaurus, &c.*

Ex Cat. Poſſin. Pſal. 50. v. 12.

PHOT. Cor hoc loco Saluator principem animæ partem vocat, vti & Dauid cùm ait, *Cor mundum crea in me Deus:* adeoque auari qui animum diuitijs addictum habeant, alienos ſe à Deo efficiunt.

ORIGENIS PRESBYT.
de eodem Euang. Homil.

Eſt Hom. 4. in diuerſos: auctoris alius potius quam Origenis.
Ieiunii & orationis nexus.
1. Cor. 7 v. 5. iuxta Græcos codices.
Matth. v. 16

SVperabundanter & dignè Dominus conſequeotiâ orationis ieiunium commendauit. Conueniens, & conſequens orationi ieiunium: & procurat oratio ieiunium, vel iterum ieiunium orationem. Ideo Apoſtolus in quodam loco hoc ſignificans, ait, *Vacare ieiunio & orationi.* Qualis anima erit, quæ ſic voluntati carnis coniungitur, vt alacri deuotione ieiunet & oret? Et quomodò quæ propter Deum vtraque adimplet proficit? Ideo *cum ieiunatis*, ait Dominus, non propter humanam laudem, nec propter vanam placendi cuique cupiditatem, quæ præterit: ſed cùm ieiunatis, ex dilectione Dei ieiunate; propter regnum cœlorum ieiunate. Cùm autem ieiunatis, per Sanctorum viam pergire: ipſius Domini veſtigia ſequimini. Sic & Moyſes ieiunium magnificans dicit: *Ieiunaui quadraginta diebus & quadraginta noctibus; panem non manducaui, & aquam non bibi.* Sic & Helias per æquale ieiunium & tempus, illam magnificam vidit viſionem Dei. Sic & Daniel ieiunans gloriatur, & dicit: *Ego Daniel fui ieiunans per tres hebdomadas dierum: panem deſideriorum non manducaui, vinum non bibi, & caro non introiuit in os meum.* Sic illi tres pueri delicioſam contemnentes menſam, legumina in ieiunio ſumebant: & ita flammam fornacis cincti virtute fidei extinxerunt. Sic & illi beati duodecim Apoſtoli, aſſumpto ipſo poſt reſurrectionem, Euangelij prædicationem ieiunantes commendarunt mundo.

Ieiunium Sanctis frequentatum.
Deut. 9. v. 9
3. Reg. 19. v. 8.
Dan. 10. v. 2.
Dan. 1. v. 12. & 3. v. 23.

Cùm autem ieiunatis, chariſſimi, ad ſpiritalia conuertimini, ad cœleſtia eleuamini. Cùm autem ieiunatis, dæmones vincitis: omnemque claſſem illam malignam retrorſum conuincitis, mala deſideria effugatis. Quando alacriter ieiunatis, quando inſtanter, & ſincerè à malis abſtinetis, tunc non eritis hypocritæ triſtes, ſimulatores, hominibus mentientes, ſimiles illis hominibus, qui exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Duo itaque mala faciunt: vnum, quòd triſtes facies ſuas oſtendunt: quia non voluntariè ieiunant, propterea non habent mercedem. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Aliud autem, quòd coram hominibus quod non ſunt, eſſe fingunt, & humanam laudem lucrari quærunt: atque ſe videntes ſcandalizant, ſibique æternum iudicium præparant. Tales erant Iudæi, tales & nunc ſunt innumerabiles hæretici: qui ſuper alia infidelitatis, & irreligioſitatis oſtendunt & addunt & hoc, vt exterminent facies ſuas: vt, dum ieiunant, colorent pallore vultus, & oculos ſuos: vt viſi admirentur quaſi veraces, & vt perſpecti diligantur velut pro ieiunio laborantes: honorentur etiam vel vt diſcipuli Domini: beatificentur quoque velut hunc mundum contemnentes. Ideo exterminant facies ſuas iſti hypocritæ, iſti increduli, iſti ſpe inanes: qui iam acceperunt mercedem ſuam, illam breuiſſimam ab hominibus laudem, iſtam temporalem à mortalibus adulationem. Sed ſuper terram, hanc acceperunt mercedem: de cœlis autem magnum eos expectat iudicium, ſicut Deo & hominibus mentientes. Attendite, ô chariſſimi Eccleſiæ filij, vt nullus quod non eſt, ſe eſſe fingat; ſed in veritate Deo ſeruiat, ſed alacriter eius legem perficiat, ſed eius diligentiſſimè mandata cuſtodiat: propterea vt æternæ vitæ mercedem ab ipſo Domino percipere mereatur.

Hypocritarum duo mala in ieiunio. Eadē claſſis Maximus.
2. Cor. 9. v. 7.

Exterminant enim facies ſuas. Benè dicit, quòd exterminant; hoc eſt, immaculatas maculant, incoinquinatas coinquinant, mundas ſordidant: propterea digna illos exterminatio in hoc ſæculo expectat. Tales ſunt aliquæ mulieres, quæ album, & nigrum, & rubicundum ſuper facies ſuas inducunt, quaſi ſapientiores plaſmatore ſuo: tanquam non benè illum fecerit vultum, tanquam non prudenter iſtam faciem conſtituerit. Huius creantis opus volunt emendare, & componere non erubeſcunt, & poſt fabricatoris manus ſuperaddere non verentur: mortuis coloribus viuentes ſuas facies liniunt, & de viuentibus in mortem tranſmutant, ideo vt imprudentium faciant euolare corda, vt minus cautorum ſubuertant animas, vt multam perditionem ſibimet parent. Iſta ergo omnia religioſæ credentes animæ fugere, & abominari debent.

Id ex S. Cypriano eſt deſumptū, vt vel hinc appareat has homilias, falsò inſcriptas Origeni.

Tu verò cùm ieiunas, ait Dominus; tu Deum timens, tu fidem ſeruans, tu religioſitatem adimplens: tu ergo cùm ieiunas, quod ſumpturus eras, diſtribue pauperibus: cùm ieiunas *Frange eſurienti panem tuum; pauperem & ſine tecto induc in domum tuam. Si videris eum nudum, veſti, & domeſticos ſeminis tui ne deſpicias.* Tunc erumpet tua domus pauperibus, quando tu ſic ieiunas. Quando enim ieiunas, ô amice, depone omnem malitiam, omnem zelum, omnem furorem, omnem iniquitatem, omnem iracundiam, omnem

v. 17.
Ieiunātium more quale eſſe debent.
Iſai. 58. v. 8.
1. Petr. 2. v. 1.

ſuperbiam, omnem litem, omne maledictum. Mysticè prohibita in ieiunio. Cùm ieiunas non manducabis carnem, hoc eſt, non manducahis carnem humanam impiè agendo. Non bibas vinum, non bibas ſanguinem per crudelitatem. Non ſpires ſicetam, hoc eſt, non ſpires adulationem, nec bilinguis ſis in perditiooem animæ. Cùm ieiunas, ſicut marceſcit venter tuus, ſic efficiatur os tuum, ſed plus marceat cor tuum. Anima tua ſit ab omni malâ cogitatione ſepoſita. Attende ne concipias dolores concupiſceutiæ: ſed omnia hæc mala deponens, omnia indigna expellens, ſic ſanctum & Deo placens ieiunium ieiunabis. Hilari animo & lympido corde ieiuoa, & non triſti vultu.

v. 18. *Cùm ieiunas*, ait, *vnge caput tuum, & faciem tuam laua, vt non videaris hominibus ieiunans*; ſed Angelis, & omnibus Sanctis. Omnes occaſiones abiice, vt non videaris hominibus ieiunare. *Et faciem tuam laua*, vt non ſit ſordidus aſpectus tuus: *& caput tuum vnge*, vt non indecorus videaris, vt non cognoſcant videntes, quòd ieiunes, & dicant, Ecce ille Chriſtiaous vide quàm triſtis eſt, quia ieiunat. Vnge ergo caput tuum. Caput tuum Chriſtus eſt, ait Apoſtolus. 1. Cor. 11. v. 3. Chriſtus caput vngendum. Hoc ergo caput tuum vnge, & hoc decora omni tempore, & maximè in tempore ieiunij: vnge per ſingularem charitatem, vnge & compone per pauperum miſerationem, peregrinorum eleemoſynas: per iſta ergo vnge caput tuum Dominum tuum Chriſtum, vt dicat tibi, Math. 25. v. 40. *Quando feciſti vni ex his puſillis, mihi feciſti.* Ita ergo vnge caput tuum.

C

Sed & faciem tuam laua. Omnis corporis gloria, & decor facies eſt. id eſt, aſpectus & vultus. Sic & omnium credentium vnum corpus, aſpectus, & gloria eſt Eccleſia, & ſanctitas altaris. Lauanda facies. Hanc itaque laua; hoc eſt orna, & exalta, & honora, & glorifica: & hoc fac ad gloriam, & exaltationem capitis huius corporis, quod eſt Chriſtus, qui eſt caput Eccleſiæ. Etenim verè qui Eccleſiam exaltant, vel altare honorificant ſanctum, ad gloriam Domini hoc faciunt. Ita ergo faciem tuam laua: hoc eſt, viſionem animæ, aſpectum cordis tui laua; munda ab omni contaminatione, ab omni caligine, ab omni erroris obſcuritate, ab omni infidelitate. Ier. 4. v. 14. *Ablue cor tuum*, Hieruſalem, *vt ſalua ſis*, ait quidam. Iſai. 1. v. 16. *Lauamini, mundi eſtote, auferte iniquitates ab animabus veſtris, à conſpectu oculorum meorum.* Hanc faciem & hunc aſpectum lauemus, ô dilectiſſimi, lympidam & ſine offenſione animæ noſtræ faciem omni tempore conſeruemus in conſpectu Dei, vt ſimus lympidi, & ſine offenſâ ante Dominum in ſempiternum. Hæc itaque omnia facite, vt Pater veſter, qui videt in occulto, reddat vobis in manifeſto, in illâ manifeſtatione de quâ dicit Daniel, Dan. 12. v. 3. *Et tunc prudentes fulgebunt ſicut luminaria cœli. Et iterum Iuſti, atque alij plures ſicut ſtella in æternum.* Sequitur adhuc.

v. 19. *Nolite theſaurizare vobis theſaurum in terra: vbi ærugo, & tinea exterminant; & vbi effodiunt fures, & furantur.* Nihil in terrâ firmum, nihil ſtabile, nihil tutum: omnia infirma, omnia caduca, omnia temporalia, & tranſitoria. Theſauri in terrâ fugaces. Vita pertranſit, iuuentus ſeneſcit, honor aufertur, diuitiæ fugiunt velut aliquis fugitiuus: diuerteotes ab alio ad alium tranſeunt meretricio more amorem fingentes, & nulli fidem ſeruantes.

A Ideo nolite theſaurizare vobis theſauros ſuper terram, vbi nihil fidele; vbi inimicitiæ propter pecuniam, vbi zelus & iracundia pro cupiditatibus, vbi frater fratri inuidet, ditiorem videns, alius alium circumuenire per zelum quærit, vbi qui habet & poſſidet theſauros, adhuc inhiat, & accumulat ad rapinam, & pauper vſque ad mortem tolerat neceſſitatem. *Nolite theſaurizare vobis theſaurum ſuper terram.* Tranſiet enim iſta terra; & iſte, qui in eâ eſt theſaurus: & antequam terra pertranſeat, antea iſti pertranſeunt theſauri, aut qui theſaurizat moritur. Quid adiouerunt Pharaonem illi plures theſaori Ægyptij? Exod. 14. v. 24. Nonne repentè in maris profundum B abſorptus eſt? Quid adiuuerunt Nabuchodonoſor regem totius pariter orbis diuitiæ congregatæ, Dan. 4. v. 22. & in Babyloniam tranſlatæ? Nonne eliſus de throno gloriæ ſuæ, & de medio hominum ſubitò ſeparatus eſt, atque cum feris agreſtibus deputatus, & ſeptem annis habitare præceptus eſt? Etenim tunc ille conſilium audiens beatiſſimi Danielis, peccata ſua eleemoſynis ex parte redemit. Quid adiuuit Balthaſar filium eius, Dan. 5. v. 30. quòd ipſe poſt patrem ſuum innumerabiles terrenas congregauit diuitias? Nonne percuſſus ſtatim in eadem nocte periit? Quid dicemus de aliis multis, qui illi ſimilantur, de quo in Euangelio ſcriptum eſt, quòd horrea ſua deſtruens maiora ædificare quærebat, ſibimetipſi dicens, C *Habes multa bona multis theſaurizata annis?* Luc. 12. v. 19. Propterea iſte quæ colebat relictis aliis ablatus eſt, & illa quæ remanſeruut, ad alios ſine dubio tranſierunt.

Nolite theſaurizare vobis theſaurum ſuper terram: hoc eſt, nolite fodere ſenſus veſtros cum diuitiis in terrâ. Nolite recondere cor veſtrum cum pecuniâ in perditionem, quia multa pericula in theſauris ſunt, multa offendicula in humanis diuitiis, aliquanta ab intra, deforis fures effodiunt manſiones: latrones obſideot in ſolitudinibus & in deſertis: aliquando plures vndique circumueniunt volentes modis omni- D bus irrumpere. Alij præparant flammas, & immittunt incendia: videnteſque illos theſauros habentes, omni conſilio eos deprædari excogitant. Propterea ſuper terram non vobis theſaurum pereuntem theſaurizetis, ô chariſſimi. Theſaurizate vobis theſaurum in cœlo, vbi theſaurizauerunt ſibi beati omnes Deum diligentes. Theſauri in cœlo perennes. Ibi theſaurizauit ſibi Abraham per hoſpitalitatem, Iob per egenorum miſerationem. Illic theſaurizauit ſibi Samuel per iuſta iudicia. Ita Dauid, omneſque Sancti, quorum veſtigia ſequentes, & vos omnes *theſaurizate vobis theſauros in cœlo, vbi neque ærugo, neque tinea exterminant.* Ærugo exterminat, id eſt, diuerſorum inuidia E & inſatiabilis cogitatio. *Neque fures effodiunt, & furantur.* Illi nequiſſimi dæmones, & malè articuloſi, qui innumerabilium corda effodiunt; iſti multos, & magnos theſauros furantur. Iſti effoderunt per auiditatem cor Eſaü. Iſti furati ſunt ei præclaras theſaurorum primitias cum benedictionum donis. Iſti effoderunt per auaritiam Iudæ cor, & huic apoſtolatus magnum furati ſunt theſaurum. Propter quid? quia non theſaurizauit ſibi in cœlo, vbi iſti ſupradicti fures non effodiunt nec furantur, ſed ſuper terram theſaurizauit, propter pulchritudinem argenti totius vitæ Dominum vendidit. Iſti effodiunt & nunc multorum corda; aliquantorum,

per ſuperbiam, & cupiditatem: aliorum quoque, per ciborum auiditatem, vel cætera carnis deſideria, quos omnes cœleſtibos regnis furantur, ideo quia non in cœlis theſaurizant ſibi. Labore nimio, dolore quæramus, & tunc poterimus inoenire, quem quærimus.

Sermo iſte pleraq; affinia habet cum Baſilii ſerm. 1. de ieiunio, ſiue Baſilius Zenonem imitatus ſit: ſiue eiusquis ex Baſilio mutuatus Zenonis nomen adſcripſerit.

SANCTI ZENONIS VERO-
nenſis Epiſcopi de ieiunio.

CAnite tubâ in initio menſis, in die inſignis ſolemnitatis veſtræ, Propheta præcipiebat filijs Iſraël. Nobis quoqoe ſuper omnem buccinæ ſonum, & ſuper omnem tubæ clango- B rem aduentum ieiunij, & medicinales animæ dies adeſſe per Propbetas, & Euangelicas Scripturas Spiritus ſanctus increpuit, per alium quidem Propbetam: *Vocate ieiunium, prædicate curationem*; per alium verò ieiunij re-

Pſal.80 v.4
Ioel.1.v.24.

gulam, modumque definiens: & illud quidem ieiuuium Iudaicum abijciens, de quo dicit: *Non ad iudicia, neque ad lites ieiunetis.*

Iſai.58.v.4.

In his enim ieiuniorum diebus quàm plurimi vacant, vt magis videantur idcirco corpori ſubtrahere cibum, vt noxijs calamitatum dapibus animam ſaginent: & ob hoc ſolùm eſuriunt à cibis, vt litibus ſatieotur. Hanc ergo abiiciens ieiuniorum formam Dominus, per C Prophetam denuotiat: *Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus, cùm humiliat homo animam ſuam: ſed ſolue omne vinculum iniquitatis, confringe eſurienti panem tuum ex animo; nudum & ſine tecto introduc in domum tuam: & tunc ſubitò orietur ſicut manè lumen tuum, & ſanitas tua ſicut meridies.* Quod nihilominus Dominus quoque in Euangelijs perfectius & diuiniùs reformans, ſicut & cætera quoque mandata, repetit & dicit: *Vos autem cùm ieiunatis, nolite effici triſtes, ſicut hypocritæ faciunt, exterminantes facies ſuas. Sed tu cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam lana.*

Matth. 6. v. 16.

Tali ergo affectu ſuſcipiamus ieiunij gra- D tiam, ſicut Dominus docet: ſed non triſtes & mœſto vultu, tanquam horreſcentes neceſſitatem dierum: ſed læti & hilares, & cum exultatione rem gerere debemus, quæ nobis cauſa victoriæ, & ſalutis exiſtit. Et quis eſt, qui triſtis coronetur? Quis mœſtus & demerſo vultu triumphet? Præſtò eſt enim per ieiunia carnem vincere, & de eius vitijs per victoriam triumphare. Qois vnquam triſtis eſt, quòd ſanus efficitur? aut quomodò noo probrolum eſt, maiorem de ciborum caſtigatione recipere mœrorem, quàm gaudium de animæ ſanitate? Qualis illa mens eſt, quam plus contriſtar interitus libidinis, quàm læti- E ficat vita virtutum? quæ dolet ſubtrahi aliquid de ventris ſtercore (in hunc enim theſaurum omnes illæ ciborum copiæ reconduntur) & addi quantulumcunque cœleſtibus continentiæ theſauris, quos tinea non conſumit, & vbi fures non effodiunt & furantur? Læti itaque & exultantes accedamus ad medicum noſtrum Deum, medicamentum ieiunij ſuſcipientes: quo per totum annum noxios humores peccatorum collectos depellere, atque exſiccare poſſimus. Sicut enim ſæpe videmus in pueris auſterioribus medicamentis, vel poculis collectas intrinſecus extingui beſtiolas; ita in interioribus animæ noſtræ viuificata

Læto animo ſuſcipiendũ ieiunium.

Pulchrum ſimile.

A peccata ieiunium extinguit & enecat: ſimul quoque euertit ac ſubruit illam legem, quæ eſt in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me ducere cupit in lege peccati, quæ eſt in membris meis.

Habet ſanè etiam ſacramenti plurimum modus ipſe, quo ad ieiunium inſtituimur, & formamur. *Tu enim*, inquit, *cùm ieiunas, vnge caput tuum, & lana faciem tuam*: per quod admooet oos, vt vnguentum regale, & vnguentum ſacerdotale, vel hi, qui nondum conſecuti ſuot, Catechumeni deſiderent, ac requirant: vel hi, qui iam conſequi meruerunt, B virtutem ex recordatione ſuſcipiant. Qui enim vncti ſunt, oleo lætitiæ vncti eſſe dicuntur: vbi omnis triſtitia fugata eſt, & dolor abſceſſit, & gemitus. Vel certè ita quis vngit caput ſuum: Si viri caput Chriſtus eſt, qui vngere caput ſuum iubetur, ſine dubio Chriſtum vngere iubetur. Quis eſt qui vnxit Chriſtum? Euangelium nos docet beatam illam mulierem, quæ alabaſtrum vngueoti diffudit ſuper caput Ieſu, & perunxit euoi; cùm etiam dicit, quia repleta eſt ex odore domus tota. Quidam verò ex diſcipulis, & præcipuè proditor Iudas, dicebat, *Ad quid hæc perditio vnguenti? potuit enim venundari, & C dari pauperibus*: Ieſus verò qui ſciebat quid ſacramenti factum mulieris cootineret: *Nolite moleſti eſſe*, ait, *mulieri: opus enim bonum operata eſt in me.* Quod eſſet opus bonum deſignat, dicens; *Quia ad ſepeliendum me fecit.* Oſtenditur ergo per hoc, quia vngere Chriſtum, ſepulturam eius eſt præparare. Sepulturam verò præparat Ieſu, qui ſecundum Apoſtolum mortificat membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, auaritiam, libidinem, concupiſcentiam malam, &c. & qui iam non ſecundum carnem ambulat, qui actibus Spiritus ſancti carnis facta mortificat: & vt planiùs dicam, cui *mundus crucifixus eſt, & ipſe mundo*: immò qui Chriſto D concrucifixus eſt: & non ſolùm concrucifixus eſt, ſed & conſepultus eſt ei. Hic ergo eſt qui vngit caput ſuum, ieiunans à vitijs, & in operibus bonis Chriſti bonus odor efficitur.

v. 17.
Caput vngere vt ieiunanti præceptum.
1 Cor.11. v.3
Matth. 26. v. 9.
Mar. 14. v. 4.
Ioan 12.v.3.
Auctori eadem vnctio eſt, quæ eſt apud Ioannem, & quæ apud Matth. & Marcum.
Col. 3. v. 5.
Rom.8. v. 1.
Gal. 6. v. 14

Sed & lauare faciem etiam iubetur, qui ieiunat. Quam faciem, niſi illam quâ Deus videri dicitur? *Beati* enim *mundo corde, quia ipſi Deum videbunt.* Illa facies ſi habuerit aliquam maculam aut rugam, intueri non poteſt Deum: in illis oculis ſi hæſerit feſtuca peccati, Deum videre iam non poſſunt. De illâ ergo facie, id eſt, de animi ſenſibus, & cordis arcano omnes vitiorum ſordes expur- E gare debemus, vt ſecundum Apoſtolum illuminat. hac facie & reuelatâ, & ſecundum hanc imaginem transformati, gloriam Dominis peculari poſſimus.

Vt lauare faciem.
Matth. 5. v. 8.
2. Cor. 3, v. 18.

Nolite ergo, exterminare faciem veſtram, ſicut hypocritæ faciunt. Exterminatur hæc facies, de quâ ſuperiùs diximus, cùm caliginoſus habitus extrinſecus ſimulatur, & venenata intrinſecus nequitiæ amaritudo contegitur. Deniqoe hypocrita ille dicitur, qui in theatro perſonâ vultui ſuperimpoſitâ, cùm alius ſit, alius eſſe ſimulatur: verbi cauſa, interdum regis perſonâ vtitur, cùm ſit ipſe plebeius; aut etiam domioi, cùm fortè ipſe ſit ſeruus. Ita ergo in hac vitâ, quâ plurimi hominum tan-

Hypocrita, qui alienam perſonam ſumit.

Digitized by Google

quam io theatro ſimulatis perſonis vtuntur, & fictis: & cùm ſint intrinſecus aliud, aliud ſe eſſe hominibus oſtendunt. Tu ergo, inquit, noli exterminare faciem tuam. Qualis es, talis appare. Nuli te triſtem & grauem ſimulare, intrinſecus verò flammâ totius intemperantiæ, & rapacitats agitari: & oſtendere tanquam ſi abſtineas à cibis, & rapias alienas domos, vt ſemel & pro abſtinentiâ collaudêris, & pro rapacitatibus condemnêris.

Duo ergo Dominus ſimul præcepit; neque oſtentanonis causâ, & laudandi ſtudio ieiunium celebrari: neque ſimulare religionem vultu & habitu, & mente atque operibus agere ſubuerſionem: ſed abſtinere quidem à corporalibus eibis: bonum enim, & vtilitas eſt humiliare earnem, refrænare libidinem, cohibere laſciuiam, luxuriam reſecare: multò verò clarius eſt inquietos, & inconditos motus animæ continere: nam & anima luxuriat, cùm iniquè aliquid concipit; cùm vltra menſuram erigitur & ſuperbit; cùm inuidiæ ſtimulis agitatur; cùm ſua oegligens, quæ cœleſtia ſunt; terrena & caduca, quæ à ſe aliena ſunt, quærit: quibus ſingulis modum, ac terminos ieiuniorum ſobiictas ſtatuit competenter recipi.

Ieiunium à vitiis.

Sed fortaſſis videtur vobis nouellum aliquod obſeruationis genus inueniſſe ieiunium. Perantiquum eſt munus iſtud, & ex paternâ hæreditate deſcendens: ſupra auos ac proauos originem tendit. A lege me fortaſſis arbitramini primam eius originem prolaturum, vbi præcipitur in die propitiationis ſeptimo menſe decimâ die menſis ieiunium celebrari? Sequimini me per hiſtoriarum gradus, & ego oſtendam vobis, omnium qui in hoc mundo oati ſunt, antiquiora eſſe incunabula ieiunij: vt canities eius, & antiquitas intima indubitatum fidei mereatot aſſenſum. Prima ieiunij lex non in hoc mundo, ſed ante mundum in paradiſo data eſt. Hoc primum mandatum primus à Deo homo factus accepit; vt de ligno ſcilicet ſciendi bonum & malum non manducaret: non manducare autem ieiunare eſt, & legem continentiæ cuſtodire. Denique ſi ieiunaſſet Eua illud ieiunium, nunquam nos indiguiſſemus iſto ieiunio; quia nec ſani indigent medico, ſed hi qui malè habent. Malè habemus, & ægrotamus per cibum peccati; curemur, & ſanemur per ieiunium pœnitentiæ. Per cibum offenſus eſt Deus, per ieiunium mitigetur.

Ieionii antiquitas.

Præceptum Adamo.
Gen. 2. v. 17.

Sed ipſa ſententia qualis ſit, nunc conſideremus. *Maledicta*, inquit, *terra in operibus tuis; ſpinas, & tribulos proferet tibi.* Nunquid deliciari nos patitur iſta ſententia? Manducando, in hoc quod ſumus, ventum eſt: quid mala noſtra velut gloriam ducimur? Quid pœnam delicias facimus? Quid condemnationem ducimus voluptatem? Expulſi ſumus de paradiſo quia non ieiunauimus; ieiunemus nunc vt ad paradiſum reuertamur. Sed & ipſa omuis paradiſi vita ieiunium eſt, nuſquam ibi carnes decoquuntur; nuſquam vini liquor premitur, nec alia quibus voluptati corporis deſeruitur: ſed eſt ibi cum Angelis vita communis, cum cœleſtibus Virtutibus ſors æqualis. Ille denique ipſe ſcientiæ cibus, qui quo-

Gen. 3. v. 17.

Paradiſi vita omnis ieiunium.

A quomodo ibi nominatur, ieionijs alitur; & per abſtinentiam miniſtratur.

Vide ieiunando Elias quò aſcenderit: vide Eua quò deſcenderit manducando. Sed & vtriuſque operis auctores, & conſiliarios intuere. Ibi ad manducandum auctor, & conſiliarus ſerpens eſt; immò diabolus io ſerpeote: hîc vt ieiunans aſcendat ad cœlum, auctor eſt & monitor Deus. Vtamur & nos hac viâ, quâ rediri ad paradiſum poteſt: & ſuſpecta nobis ſit illa via, quæ expulit hominem de paradiſo. Hanc teneamus, cuius aditum patefactum Domini noſtri Ieſu Chriſti ſponſione agnouimus, dicentis ad latrooem,
B cùm & ipſe ſimul peoderet in ligno; *Quia hodie mecum eris in paradiſo.* Neque enim quis cognoſcere poſſet, niſi ipſe credeutibus aditum patefeciſſet. Illuc præceſſit Lazarus, qui totius vitæ ſuæ iuge, cootinuatumque ieiunium ſolis micarum ſolatijs, quæ proijciebantur ex menſa diuitis, ſolabatur. Illuc nos quoque per ieiunia, & miſericordias contendamus intrare, vt mereamur poſt longa ieiunia percipere de ligno vitæ; quæ eſt ſapientia Dei, & vnigenitus Filius eius Dominus ooſter Ieſus Chriſtus: cui gloria & poteſtas cum Spiritu ſaocto in æterna ſæcula ſæculorum.

Luc. 23. v. 43.
Luc. 16. v. 21.

C
S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſis ſuperioris Euangelij expoſitio.

CVm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt pareant hominibus ieiunantes, &c. Ieiuniorum profectum docet extra iactãtiam coofecti corporis eſſe oportere, neque de inediæ oſtentatione fauorem gentium conſectandum, ſed omoe ieiunium in ſanctæ operationis decore ponendum. Oleum enim fructum miſericordiæ eſſe cœleſtis, & propheticus ſermo eſt. Ergo bo-
D nitans operibus caput noſtrum, id eſt, vitæ noſtræ ſenſus ornandus eſt; quia intelligentia omnis in capite eſt, ſordeſque in facie abluendæ, ne quid ſit horroris ex vitijs, ſed magis gratia candoris ſit in occurſu: atque ita nos in ſpleudorem bonæ conſcientiæ elutos, & in gratiam miſericordis operis delibutos, Deo ieiunia noſtra commendent. Cæterùm fugieotes in ieiunijs hominum conſcientiam vnctis capitibus, & ridiculi magis erimus, & cogniti.

Matth. 6. v. 16.

Ieiuniorum præcepta myſticè

Nolite theſaurizare vobis in terrâ, &c. Prætermiſsâ igitur humanæ gloriæ & opulentiæ ſolicitudine, omnem placendi Deo curam ſu-
E mi oportere demonſtrat, quia humanam laudem, vel corporum vitia, vel obtrectatio inuidentium corrumpat: & hîc theſaurus pecuniæ, aut detrimento ſit periculoſus, aut furto. Cæterùm laus cœleſtis æterna eſt, nec ſubrepentis furto ſubtrahenda, nec tineâ, aut rubigine inuidiæ exedenda: corde noſtro ſedem thezauri vtram ſit ſequutus, habituro; & intelligentiæ noſtræ lumine aut cum pecuniâ damnoſâ futuro, aut cum Deo ſempiterno.

v. 19.

Digitized by Google

SANCTI BASILII MAGNI
de ieiunio, veteri verſione recognitâ, & emandatâ.

SERMO I.

Pſ 80 v.4. Vbi erat νεομηνίᾳ: ex quo nec antiquus Interpr. nec Eraſmus ſani aliquid reddiderūt reſtituo νεομηνίᾳ: vt ſignificetur dies habitæ orationi, nempe Dominica 1. Quadrageſimæ, à quâ deinceps erat ieiunandum.

CAnite, inquit, *tubâ in Neomeniis, in inſigni die ſolemnitatis veſtræ: quia præceptum in Iſraël eſt.* Hoc præceptum Propheticum eſt; nobis autem omni tubâ clariùs, & omni muſico inſtrumento inſigniùs, præeuntem ieiuniis celebritatem, quæ recitantur ſcripturæ, ſignificare videntur: Nouimus enim ieiuniorū gratiam ex Eſaiâ, Iudaicum quidem ieiunij modum vituperante, at verum nobis ieiunium oſtendente: *In die*, inquit, *ieiunij conuenitis debitores veſtros; fora contentioneſque exercetis: ſolue colligationes impietatis.* Et Dominus. *Noli fieri triſtis, ſed laua faciem tuam, & vnge caput tuum.* Viuamos igitur fratres dilectiſſimi, vt edocti ſumus ne item, & nos triſtes in his ſuccedentibus diebus efficiamur; ſed hilariter (vt decet Sanctos) erga eos diſponamur. Nullus namque lugens, ac triſtis coronatur Nemo item mente deiectus trophæum figit. Ne mœreas, dum curaris & liberaris. Abſurdum profectò in animæ ſalute non lætari, ſed ob ciborum abſtinentiam dolere, ac magis gratificari velle ventris voluptati, quàm curandæ animæ. Satietas namque corporis habet hilaritatem: ieiunium verò, animæ lucrum atque ſalutem. Gaude quòd tibi à medico pharmacum necans peccatum præbetur.

Iſai 58 v. 1.
Matth 6. v. 16.
Ieiunium animæ ſalus.

Elegans ſimile.

Sicut enim in viſceribus puerorum vermes graſſatores, quibuſdam acutiſſimis medicinis expelluntur: ſic peccatum in animi profundo radicatum, ieiunium introductum interficit, quod dignè ita vocatur.

Vngere caput & faciem lauare.

Vnge caput, & laua faciem. Ad myſteria te hic ſermo vocat. Qui vngit, iam vnctus eſt. Qui lauat, ablutus eſt. Rationem membrorum ad interiora referto. Animam à peccatis laua, D capur vnge chriſmate ſancto, vt particeps Chriſti reddare, atque ita demum ad ieiunium accede. Ne obſcures faciem, quemadmodum hypocritæ faciunt. Obſcuratur autem facies quando mens, & interior affectus commento aliquo, aut ſimulatione extrinſecus obumbratur, veluti ſub tegumento quodam mendaci cooperta. Hypocrita, hoc eſt, hiſtrio vocatur is, qui in theatro alienam perſonam ſumit, vt ſeruus exiſtens ſæpenumerò domini, & priuatus regis. Sic & in hac vitâ, ad ſuos mores orcheſtas, atque theatrum exercent, ij, qui alia corde gerentes, alia extrinſecus hominibus prætendunt.

Hypocrita, qui perſonam alienam ſumit.

E Ne obſcura faciem: qualis es, talis appare. Ne te in ſqualidi; triſtiſque formam conuertas, vt abſtinentiam oſtentans, gloriam ex hominibus inanem conſecteris: Sicut enim ex beneficentiâ, tubâ publicatâ nulla vtilitas: ſic ex ieiunio palàm iactato, nullum lucrum. Facta enim per oſtentationem nequaquam ad futurum ſæculum fructum extendunt: ſed in hominum laudem conuertuntur. Prodi igitur aperto, ſerenóque vultu ad ieiunij munus.

Ieiunium antiquius lege.

Vetuſtum donum eſt ieiunium, nunquam ſeneſcens, ſeu tabeſcens: ſed continuò vigens, florenſque. Putas me vetuſtatem ieiunij ex lege ſumere? Et lege antiquius eſt; idque, ſi me parumper audieris, ſcies. Noli exiſtimare diem

A propitiationis apud Iſraël ſeptimi menſis die decimâ conſecratum eſſe ieiunij principium. Hiſtorias paululum percurre; vetuſtum ipſius veſtiga initium. Patrum theſaurus eſt. Quicquid vetuſtate excellit, venerabile eſt; Ieiunij caniciem diligenter venerare: homini primo coæuum eſt, in paradiſo priùs inſtitutum. Mandatum priùs Adam accepit: *De ligno ſcientiæ boni, ac mali ne comedatis.* Hoc autem, *ne comedite*, ieiunii ſimul & abſtinentiæ lex eſt: Si enim Eua à ligno abſtinuiſſet, non profectò hoc opus eſſet ieiunio. *Valentes namque medico non indigent, ſed malè habentes.* Ob peccata ſaucii ſumus, per B pœnitentiam verò ſanamur. Pœnitentia quoque citra ieiunium vana eſt. Terra namque execrabilis ſentes, ac tribulos tibi parit. In triſtitiâ viuere iuſſus es, non indulgere deliciis. Per ieiunium Deo ſatisfacias. Quin & ipſa quondam in paradiſo vita, ieiunii quædam eſt imago; non ſolùm quòd Angelis homo, in ratione victus ſimilis, ob paucorum indigentiam exiſtit; ſed quoniam quæcunque hominum induſtria poſtea reperit, nobis in paradiſo permanentibus adinuenta nondum erant. Nondum vini potatio, nondum pecudum mactatio, non denique alia, quæcunque nunc mentem inquinant humanam. Itaque quoniam non ieiunauimus, paradiſo eiecti ſumus; Ieiunemus ergo, C vt ad ipſum reuertamur. Nónne vides Lazarum, quomodò per ieiunium in paradiſum eſt ingreſſus?

Ieiunium in paradiſo inſtitutum.
Gen. 2. v. 17.
Ab Euæ exemplo.
Matth. 9. v. 12.
Pœnitentiā neceſſariò comitatur ieiunium.
Ieiunii Idea in paradiſo.
Luc. 16. v. 22.

Noli Euæ inobedientiam imitari: Ne rurſus ſerpentem accipias conſiliarium, carnis curæ cibum ſubiicientem; neque corporis imbecillitatem, valetudinemque cauſeris. Non enim mihi, ſed omnia videnti hæc facis. Ieiunare non potes; dic, quæſo: grauare verò corpus eſculentis plus æquo potes? At debilibus non ciborum luxum, ſed abſtinentiam ieiuniumque medicos vidi præcipientes. Quomodo tete excuſas? ſatur eſſe potes, abſtinere parumper D non potes? Quid faciliùs quæſo, ventri, cibi tenuitate noctem tolerare, an ciborum copiâ oneratum iacere? Imo ne iacere quidem, ſed magis crebrò huc, illuc, ob cœnæ grauitatem diſtentum, ac moleſtatum verti ac torqueri? Niſi fortè dicas, gubernatores nauem commeatibus valde oneratam melius ſeruare, quàm leuem & expeditam. Nam multitudine plenam ac grauem paruus vndæ impulſus demergit: ea verò quæ mediocrem retinet ponderum ſarcinam, facilè fluctibus ſupernatat, cùm nil eam impediat, quin in ſublimi verſetur. Sic & hominum corporibus continuâ ſaturitate grauatis ſolet euenire (Facilè namque per ægrotatio-E nes ſubmerguntur:) firmiorem verò ac vegetiorem habitum leuis reddit cibus, & expectatum ex morbo in commodum, ſicut tempeſtatem inſurgentem effugit: & præſentem iam, iamque intentantem aſperitatem, veluti turbinis cuiuſdam impulſum abs ſe reiicit. An otioſum eſſe laborioſius putas, quàm currere: & quieſcere, quàm luctari? quandoquidem in delitus eſſe magis quadrare dicis infirmis, quàm tenuiter viuere. Vitalis enim virtus, breuem ac tenuem victum facilè quidem digerit, magiſque nutrimentum præſtat; multitudinem verò varietatemque ciborum ſuſcipiens, deinde ad concoctionem deducere non valens, varia morborum genera creat. Sed ad hiſtoriam de ie-

Ieiunii vtilitas & facilitas.
Confirmat eleganti comparatione.

iunij vetuſtate teuertamut. A

Ieiunium continuâ traditione ad nos deriuatum. Eius laus ab exemplo.

Sancti omnes veluti hæreditatem quandam ex patribus acceptum, ieiunium ita ſeruauerunt, vt pater filio per manus traderet, vnde & ad nos vſque iſta ieiunij poſſeſſio conſeruata eſt. Non erat in paradiſo terreſtri vinum, non erat pecudum mactatio, non carnium vſus: poſt diluuium, & vinum repertum eſt, & dictum, *Edite omnia, ſicut olera pabuli*.

Gen. 9. v. 3.

Noë.

Poſteaquam deſiit perfectio, tunc admiſſæ ſunt delitiæ. Noë exemplum gerit ſobrietatis, qui vini vſum ignorauit. Nondum enim venerat in vitam mortalium, nec in vſu & conſuetudine habebatur. Cùm igitur neque vidiſſet antea, neque bibiſſet vinum Noë, ipſius nocumento læſus imprudenter cecidit: *Plantauit* enim, inquit Scriptura, *Noë vineam, & bibit de fructu eius, & inebriatus eſt*: non quòd vini potator eſſet, ſed quòd experientiam vini non habens, ignorauerat bibendi illius menſuram. Sic itaque vini vſus poſt paradiſum inuentus eſt. Ex quo ſanè apparet ieiunij, & abſtinentiæ decus antiquiſſimum eſſe.

B

Gen. 9. v. 20.

Moyſes.

Sed & Moſen per ieiunium nouimus in montem aſcendiſſe. Neque enim aliter auſus eſſet verticem fumum emittentem adire, atque in caligine verſari, niſi ieiunio munitus. Per ieiunium, mandata Dei digito in tabulis conſcripta ſuſcepit. Item ſupra montem, ieiunium legis datæ conciliator C erat: inferiùs verò gula ad idololatriam populum deduxit, ac contaminauit: *Sedit*, inquit, *populus manducare, & bibere, & ſurrexit ludere*.

Exod. 32. v. 6.

Quadraginta dierum laborem ac perſeuerantiam, Dei ſeruo continuò ieiunante ac orante, vna tantùm populi ebrietas caſſam irritámque reddidit. Quas enim tabulas Dei digito conſcriptas ieiunium accepit, has ebrietas confregit. Prophetâ ſanctiſſimo indignum exiſtimante, vinolentum populum ex Deo legem accipere oportere. Vno enim temporis momento ob gulam populus ille per maxima prodigia Dei cultum edoctus, in Ægyptiacam idololatriam turpiſſimè ruit: ex quo ſi vtrumque ſimul D conferas, videre licet quomodo ieiunium ad Deum ducat, delitiæ verò ſalutem prodant. Deſcende, ac viâ quâ cœpiſti, ad inferiora perge.

Eſaü.

Samuël.

Samſon.

Quid Eſaü inquinauit, ſeruúmque fratris reddidit? Nónne cibus vnus, per quem primogenita vendidit? Samuelem verò nónne precatio cum ieiunio matri largita eſt? Quid fortiſſimum virum Samſonem inexpugnabilem reddidit? Nonne ieiunium, per quod in matris ventre conceptus eſt? Ieiunium illum concepit, ieiunium nutriuit, ieiunium virum ac fortem fecit: quod ſanè Angelus matri præceperat, monens, *Quæcunque ex vite procederent, ne attingeret: non vinum, non ſiceram biberet*. E

Iudic. 13. v. 14.

Ieiunium Prophetas gignit, potentes confirmat atque roborat. Ieiunium legiſlatores ſapientiâ refertos facit. Animæ optima cuſtodia, corpori cohabitatrix ſecura, fortibus viris munimentum, & arma; athletis, & certantibus exercitatio. Hoc præterea tentationem expellit, ad pietatem iungit, ſobrietatem familiarem reddit, modeſtiam generat; in bellis fortem reddit, in pace quieſcere docet. Nazaræum ſanctificat, Sacerdotem conſecrat. Neque enim fas ſine ieiunio Sacerdotem attingere ſacra, non ſolùm in myſtico nunc & vero Dei cultu, ſed & in figurato ex lege introducto.

Nota priſcum morem vt Euchariſtia non niſi à ieiunis conficiatur, & ſumatur.

A Ieiunium Heliam magnæ viſionis ſpectatorem reddidit: quadraginta namque dierum ieiunio animam purgans in ſpeluncâ Horeb, meruit (quantum fas eſt homini) Deum videre.

Elias. 3. Reg. 19. v. 8.

3. Reg. 17. v. 22.

Ieiunans quoque viduæ filium incolumem reddidit, ac fortis potenſque per ieiunium contra mortem apparuit. Ex eius item ore ieiuni vox exiens, cœlum populo peccanti tribus annis & ſex menſibus clauſit: Vt eorum cor durum, duramque ceruicem molliret, maluit ſeipſum quoque tali calamitate condemnare. Quamobrem inquit, *Viuit Dominus, ſi erit aqua ſuper terram, niſi per os meum*: indixitque per famem omni populo ieiunium, vt delitiarum, ac remiſſæ vitæ vitium corrigeretur.

3. Reg. 17. v. 1.

Eliſæus. 4. Reg. 4. v. 10. & 40.

B Heliſæo autem qualis erat vita? Quomodò apud Sunamitidem hoſpitio exceptus eſt? Quomodò item & ipſe Prophetas excepit? Nonnè agreſtia olera, & modica farina hoſpitalitatis munus expleuerunt? Ita vt propter adiunctam oleribus colocynthidam agreſtem de morte periclitaturi fuerint, qui guſtaturi erant, niſi per ieiunantis precationem vis veneni extincta fuiſſet.

In ſummâ, & vt breuiter dicam, ieiunium Sanctos omnes Deo proximos conciliatoſque reddidiſſe inuenies. Eſt quædam natura corporis, quam hinc Græci Amianton vocant, quæ in flammâ conſtituta, in carbonem verti videtur; inde verò erepta, quaſi per aquam abluta, C & purgata purior redditur.

Amiantos lapis.

Tres pueri.

Talia erant trium illorum puerorum corpora apud Babylonem, illud ieiunio conſecuta, vt nullâ vi poſſent inquinari. In magnâ namque camini flammâ, velut aurei naturâ exiſtentes, ignis vim, & nocumentum ſuperarunt. Imò longè auro potentiores viſi ſunt: Non enim abſumpſit eos, ſed conſeruauit incolumes. Atqui nihil eſt, quod illam tunc flammam ſuſtinuiſſet, quam & bitumen, & pix, & ſarmenta circumpoſita in cubitorum 49. altitudinem excitabant; quæ & vicina depaſcens, multos circa Chaldæos aſtantes abſumebat. Talem igitur pyram pueri ieiuni in- D gredientes, velut aërem leuiſſimum roſcidúmque calcantes, in tam vaſto igni reſpirabant: nec vnum ex capillis quidem amiſerunt, tantum eis præſtitit in ieiuniis educatos fuiſſe.

Daniel. Dan. 10. v. 3. & 14. v. 30.

Daniel autem vir deſideriorom, panem tribus hebdomadis minimò comedens, nec aquam bibens, etiam leones ieiunare docuit in lacu deſcendens. Velut enim ex lapide, aut ferro, vel aliâ duriore materiâ factus eſſet, dentes in eum minimè potuerunt figere leones. Ieiunium enim corpus illius inſtar ferri candentis in aquâ tincti obduratum, & leonibus inuictum reddidit. Neque enim aduerſus Sanctum os aperue- E runt. Ieiunium reſtrinxit vim ignis, obturauit ora leonum. Ieiunium preces noſtras in cœlum ſubuehit, dum illis alarum vice fit, quo ſurſum ferantur. Ieiunium familiarum augmentum, ſanitatis mater, iuuentutis Pædagogus, ornamentum ſenibus, iter facientibus optimum viaticum, tutus conuictor coniugatis. In matrimonio inſidias vir non metuit, vxorem videns ieiunantem: vxor item virum idem facientem animaduertens, zelotypa nunquam erit. Quis ob ieiunium rem familiarem diminuit? Fac periculũ; numera hodie quæ ſunt intus, numera deinceps, nihil ob ieiunium in rebus domeſticis diminutũ competies. Nullom animal mortẽ timebit, nuſque effundetur ſanguis, nullã aduerſus animalia

Vides tempore ieiunii olim

à carnibus abſtinuiſſe, & vino.

mortis ſententiam emittet venter inexorabilis. Vacat coquorum gladius, menſa ſponte natis patata cibis ſatis erit.

Exod. 20 v. 10. Deut. 5 v. 13.

Sabbati lex data eſt Iudæis: *Vt iumentum*, inquit, *tuum, vtque puer tuus quieſcat.* Ieiunium ſit quies à laboribus, quos ſerui, alijque operarij anno continuo tolerant. Parce tunc coquo; da libertatem, menſas præparare ſolito; ſine vacare pincernæ manum. Deſinat aliquantulum rot ciborum, ſecundarumque menſarum varietates ſtruens: quieſcat aliquando & domus ipſa ab innumeris illis tumultuationibus, & à fumo, & nidore; ab ijs denique qui ſurſum deorſum curſitant, & ventri tanquam moroſo cuidam, & imperioſo domino ſeruiunt. Omninò & vectigalium exactores ſubditis ſuis parum aliquando remiſſionis permittunt; det ergo & venter aliquas ori inducias. Quinque ſaltem dierum inducias, & vacationem tribuat improbus, & inſatiabilis, continuò petens, & nunquam accepti gratiam habens; dum quod accepit hodie, cras oblitus erit. Quando enim expletus eſt, tunc de abſtinentiâ philoſophatur; vbi diſcuſſit tumorem, nihil præceptorum, & ſapientiæ reminiſcitur.

Venter qualis exactor?

Loquitur iuxta Orientis morem, vbi Sabbato non ieiunatur ſicuti nec die Dominico.

Ieiunium vſuræ naturam non nouit: ieiunantis menſa fœnus non ſapit, non præfocat ieiunantis filium orphanum æs alienum à patre conflatum, quod ſerpentis ritu circumnolutum ſtrangulat hæredem. Quanquam & alias ieiunium lætitiæ quædam occaſio eſt. Sicut enim ſitis, dulcem ſubminiſtrat potum, ac fames dulcem omninò præparat menſam: ſic ciborum deguſtationem ieiunium ſuauiſſimam reddit. Interpoſitum namque, & deliciarum continuationem intercidens, & abſcindens, deſiderabilem ſuauemque longè ciborum repetitionem, vt peregrinam ac reſtitutam reddet: ex quo ſi volueris iucundam tibi menſam præparare, ſume ex ieiunio mutationem, atque interuallum. Tu verò ob copiam ſuperuacuam; affluenteſque nimium delitias, veras gulæ delitias ac voluptatem amittis: Dum nimium delicias ſectaris, voluptatem deliciarum perdis. Nihil enim tam deſiderabile, quin abeat in faſtidium, ſi continuè fruaris. At quæ rarò contingunt, his auide fruimur. Sic & qui nos condidit Deus ſapienter & illud procurauit, vt quæ nobis ad vſum vitæ largitus eſt, gratiam apud nos obtineant ipſâ viciſſitudine. Nonne vides ſolem poſt noctem clariorem apparere, & vigiliam poſt ſomnum eſſe dulciorem? & ſanitatem poſt morborum experientiam longâ eſſe chariorem? Ita & menſa poſt ieiunium optatior eſt pariter diuitibus, lautéque victitantibus, atque illis qui tenui, & frugali menſâ vtuntur.

Ciborũ deliciæ veræ à ieiunio.

Collatio ex contrariis.

Time diuitis illius Euangelici exemplum. Illum namque vitæ deliciæ igni tradiderunt. Non enim ob iniuſtitiam, ſed ob mollem victum, ardentis camini flammis perpetuò obruitur. Hunc itaque ignem vt extinguamus, aquâ opus eſt. Nec tantum ad futura conſequenda ieiunium facit, ſed etiam ad corporis ſalubritatem. Nam optima habitudo ad ſummum ex mollibus rebus deducta, faciliorem habet ad morbos occaſionem, cùm labefactata natura carnis pondus non diù ferat. Vide miſer ne

Ab exẽplo Epulonis.

A aquam nunc faſtidiens, poſt hanc vitam, aquæ guttam, (vt diues ille) deſideres. Nullus enim ex aquâ factus eſt ebrius, nullius vnquam caput ex aquâ grauatum dolore affectum eſt. Nullus aquam potans alienis pedibus eſt vſus, nec pedes eius vllius vnquam ope indiguerunt. Nullius etiam manus aquâ irrigatæ auxilium expectauere. Superfluum enim quod digeſtioni reſiduum eſt, & incoctum (quod delicatis neceſſariò euenit) morbos varios corporibus generat: At ieiunantis color venerandus, non impudenti rubore florens, ſed honeſto honorabilique pallore ornatus. Oculus præterea mitis ac B pius, inceſſus grauis, os venuſtum ac prudentiam præ ſe ferens, minimè riſu immodeſto, aut cachinno vtens; ſermonis parcitas, cordis puritas. Reminiſcere parumper Sanctorum, qui à ſæculis præteritis fuere, *quibus dignus non erat mundus, qui in melotis, & pellibus caprinis egeni, tribulati, & afflicti errauerunt.* Illorum imitare veſtigia, ſi & illorum præmia cupis. Quid, quæſo, Lazarum in Abrahæ ſinu collocauit niſi ieiunium? Ioannis autem vita vnum erat ieiunium, qui nec lectum habuit, nec menſam, nec terram aratro aptam; non bouem aratorem, non frumentum, non piſtorem, non denique quicquid aliud in vitâ neceſſarium: quamobtrem C nullus eo maior inter natos mulierum, Domini teſtimoniũ ſuſtexit. Paulum quoque inter alia multa, ieiunium quoque, quod ipſe de tribulationibus ſuis gloriando commemorat, in tertium cœlum euexit. In ſummâ Dominus Ieſus carnem humanam quam noſtri causâ aſſumpſit, per ieiunium muniens, diaboli in eâ inſidias, conatuſque ſuſcepit (profectò nos inſtruere volens, vt ieiuniis, & exercitationibus, & palæſtris, noſmet ad certamina cum inimicis paratos reddamus) atque aduerſario per eſuritionem velut anſam præbuit. Alioqui propter diuinæ naturæ ſublimitatem non patebat ad illum aditus diabolo, niſi ſe per eſuritionem ad humanam imbecillitatem ſubmiſiſſet. Poſt reſurrectionem veD rò, cùm in cœlum eſſet aſcenſurus, cibo eſt vſus, vt veram corporis reuiuiſcentis naturam credituris oſtenderet.

Aquæ potus, ſobrietatiſque vtilitas.

Ieiunantis habitus ac compoſitio.

Hebr. 11. v. 37.

Ioannis vita, ieiuniũ.

Heſiodus.

Matth. 11. v. 11.

Paulus illo euctus in tertiũ cœlum.

Tu verò ſi gulæ vacans corpus ſaginabis, mentem proculdubio tabefacies, nulla ſalutarium, ac vitalium doctrinarum alimoniâ ſubminiſtratâ, quarum nullam habes rationem. An ignoras, vt quemadmodum in pugna, alterius auxilium facit, vt alter vincatur: ſic caro carni per ſaginam addita, ſpiritum expugnat; ſpiritum verò qui iuuerit, carnem in ſeruitutem redigit. Hæc namque inter ſe oppoſita ſunt. Si mentem itaque robuſtam ac valentem tibi eſſe volueris, carnem per ieiunium ſubiugabis. Hoc E enim eſt quod Apoſtolus ait, *Quantum exterior homo noſter corrumpitur, tantum interior renouatur de die in diem.* Et rurſus: *Cùm infirmor, tunc fortior ſum.* Non haſce corruptibiles eſcas contemnis? Non deſiderabis regalem illam menſam, quam omninò pœnitentis vitæ ſobrietas ac ieiunium præparabit? An ignoras quemadmodum per ſaturitatem & cibos immodicos, vermes tibi tortores præparas? Quis vnquam lautè viuens, & in deliciis continuis conſtitutus, ſpiritualis gratiæ communionem vllam excepit? Moſes iterum legem accepturus, iterum ieiunio opus habuit: Niniuitæ niſi vſque ad animalia ieiunaſſent, euerſionis, & rui-

Gulæ momenta ad victoriam carnis.

2. Cor. 4. v. 16.

2. Cor. 12. v. 10.

Nulla ſpiritualis gratiæ communio in vitæ deliciis.

Exod. 34. v. 28.

Ionæ 3. v. 7.

Num. 11. v. 31.
Pereſit Iudæi ob carnes malè expetitas in deſerto.

næ minas nequaquam euaſiſſent. In deſerto autem quorum corpora ceciderunt? Nonnè illorum qui carnes appetiuere? Illi enim donec manna tantùm, & aquâ contenti fuere, Ægyptios vicere, mare pedibus tranſiuere, in eorum tribubus nullus æger ac debilis fuit. Poſtquam verò carnium ollas, quibus in Ægypto nutriti fuerant, recordati ſunt, inque Ægyptum deſideriis ſui reuerſi ſunt, terram promiſſionis minimè viderunt. Noone igitur exemplum hoc formidas? non horres iniucundum hunc cibum, ne te à ſperatis bonis excludat? Sed ne ſapiens quidem Daniel viſiones vidiſſet, niſi ieiunio ſplendidiorem perſpicacioremque animam reddidiſſet. B Ex cibo namque craſſiore ceu fumoſi quidam vapores exhalantur, qui lucem ſancti Spiritus in hominis mentem irradiantem, quaſi denſa nubes interueniens, intercipient. Si verò Angelorum cibus eſt aliquis, panis eſt, vt ait Propheta; *Panem Angelorum manducauit homo*: non carnes, non vinum, non denique quæcumque ab ijs qui ventri ſtudent, curari ſolent.

Pſal. 77. v. 25.

Ieiunium contra dæmonum exercitum eſt arma. *Hoc enim genus dæmoniorum nequaquam niſi per orationem, & ieiunium, exit.* Tam multa bona proueniunt è ieiunio. E diuerſo ſatietas laſciuiæ initium eſt: protinus enim vnà cum delicijs, ebrietate, & omni genere conditis bellarijs irrumpit omnis ſpecies pecuinæ luxuriæ. C Hinc equi inſanientes in fœminas, fiunt homines, ob œſtrum & furorem quem in animo gignunt deliciæ. A vinolentis natura ſexus peruertitur, atque commutatur, vt in mare fœminam, & in fœminâ marem quærant. Ieiunium verò, vel in matrimonio modeſtiâ vtitur, & continentiâ, ac ab ipſis lege conceſſis abſtinent, & de communis ſententia conſilij, quãdoque ad tempus vacant, vt orationi dent operam. Ne tu puta ſolum in ciborum abſtinentiâ ieiunij bonum eſſe: verum namque ieiunium malorum eſt euitatio. Cùm ieiunas, ſolue omnem impietatis colligationem; ne proximo triſtitiam inferas; æs alienum illi remitte; D non fora, litéſque per ieiunium exerceas. Carnes non edis? fratrem nihilominus edis. Vino abſtines? at contumeliandi libidinem non cohibes. Veſperam ad cibum expectas? at totum nihilominus diem in foro, & iudicio conſumis. *Væ ebrijs non à vino.* Ira & indignatio, animæ quædam ebrietas eſt, exeordem ac ſtolidam eam veluti vinum reddens. Eſt item triſtitia ebrietas, mentem ſubmergens. Timor ebrietas eſt, quando quæ timenda non ſunt, timentur. *A timore*, inquit, *inimici eripe animam meam*. Denique affectus omnis ſeu perturbatio quæ mentem vexat, ac de ſtatu dimouet rationis, iurè poterit ebrietas appellari. E Cogita parumper iratum; videbis ob animi perturbationem, ebrietate quadam captum, nec ſuum ipſius dominum eſſe: ſeſe ignorat, & præſentes; quemadmodum in pugnâ nocturnâ irruit in omnia, atque offendit: incompoſita loquitur, effrænis eſt, iurgatur, cædit, minatur, iuxat, clamat, vociferatur, rumpitur. Fuge iſtam ebrietatem: ſed & eam quæ vini eſt, ne admittas. Ne aquæ potionem vinolentia anteuertas. Ne per ebrietatem ad ieiunium venias. Non eſt acceſſus ad ieiunium per ebrietatem: neque enim per auaritiam ad iuſtitiam, neque per luxum ad modeſtiam, ac pudicitiam: non denique per vitium, ad virtutem

Marc. 9. v. 28.
Ieiunii bona.

Verum ieiunium & vniuerſale.

Iſai. 5. v. 22.
Ebrietas nõ à vino.

Pſal. 63. v. 2.

Vini ebrietas & ipſa cauenda.

A aditus eſt. Aliâ portâ ingrediendum. Ebrietas ad luxuriam deducit, parſimonia frugalitaſque ad ieiunium. Certaturus ante ſeſe exercet. Ieiunium cœpturus, antè ſe ad continentiam præparet. Noli legis auctorem decipiendo, quinque dierum abſtinentiam per luxum compenſaturus, totidem dierum crapulam præſumere. Fruſtra namque laboras, ſi corpus quidem conficis, nec tamen ſolatium eſuritioni adhibes. Non eſt tutum receptaculum. In dolium fractum aquam hauris. Vinum enim perfluit, viam ſuam decurrens; peccatum verò remanet. Seruus fugit dominum verberantem: tu autem ſingulis diebus caput à vino tentari, atque cædi ſuſtines. B Vini igitur vſus optima menſura, quantum ſat eſt ad corporis ſanitatem: ſi autem exceſſeris, cras graui capite ibis oſcitabundus, languidus, marcidus, vinum olens, omnia tibi circumagi, omnia moueri videbuntur. Ebrietas vt ſomnum inducit mortis fratrem, ita vigiliam habet ſomnis adſimilem. An neſcis quis ſit quem recepturus es? Nimirum illum qui nobis ita pollicetur: *Ego, & Pater, veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Cur igitur ebrietate præoccuparis, & Domino viam præcludis? Cur inimicum permittis tuas munitiones inuadere, téque de ſtatu deiicere? Ebrietas Dominum non recipit, Spiritum ſanctum expellit. C Vt fumus apes abijcit, ſic ſpirituales gratias crapula reiicit. Ieiunium ciuitatis ornamentum, fori ſtabilitas, domorum pax, rei familiaris ſalus. Quod ſi vis eius honeſtatem inſpicere, compara diem hodiernã craſtinæ; & hanc aſpicies ciuitatem ex tumultu, & turbine in altam quietem commutatam. Cupio itaque diem hodiernam, vt honeſtatem ſpectes, craſtinæ ſimilem eſſe; atque vt dies craſtinus hodiernum diem æquet hilaritate. Cæterùm qui nos perduxit ad hunc temporis recurſum Dominus, præſtet nobis tanquam certatoribus; vt per hos dies, quibus ad certamen euocamur, robur ac neruos continentiæ declarantes, ad il- D lum quoque diem præparemur qui coronas diſtribuit; nunc quidem memoriæ ſalutiferæ paſſionis; in futuro autem ſæculo præmij reponendi pro his quæ geſſerimus in hac vitâ, in iuſto ipſius Chriſto iudicio: quoniam, &c.

Vini vſus menſura, corporis neceſſitas.

Ioan. 14. v. 23.

Hæc dicta, quód eſſet dies feſtus, ac Dominica proximè antecedens ieiunio. rum dies: eóque lætius transgeretur: craſtinã verò ieiunandum eſſet. κυρίαν τῶν ... ἡμέραν dicit tum Paſcha, tum extremæ retributionis diem.

EIVSDEM DE EODEM; *veteri item recognitâ, ac emendatâ verſione.*

SERMO II.

EXhortamini, inquit, *Sacerdotes populum; loquimini ad aures Hieruſalem.* Maximum quidem momentum, fratres dilectiſſimi, ad ſtudioſorum alacritatem intendendam, pigros verò E & ignauos excitandos, habet orationis vis, & natura. Ex quo duces in aciem exercitum deducturi, verbis virtutem excitantibus vti ſolent: tantáque huiuſcemodi monitio vim continet, vt mors ſæpenumerò penitus contemnatur. Et qui in gymnaſiis atque ludis exercentur, ob coronam conſequendam, multum ab ipſorum magiſtris ad laborum tolerantiam excitantur. Ex quo plures ob gloriæ præmium perſuaſi, corporis pericula contemnunt: Nunc item mihi Chriſti milites aduerſus inuiſibiles inimicos in bellum educturo, ac pietatis athletas ad iuſtitiæ coronas per ieiunium præparanti, neceſſarius eſt adhortationis ſermo.

Iſai. 40. v. 2.

Exhortatio à ſimili.

Quid igitur fratres dicam? Hi quos ſupra narraui certaminibus ac palæſtris legitimè ſtudentes, ciborum copiâ corpora ſaginant, vt labores ſuperare valeant. Nobis autem quibus *non eſt colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, aduerſus poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, aduerſus ſpirituales nequitias*, neceſſarium profectò fuerit per ieiunium & abſtinentiam ad certamen præparari. Nam oleum quidem athletas inungit: ieiunium verò in Dei viâ ſeſe exercentes, ad pietatis ſtudia firmat, atque incendit. Ex quo quantum tibi carnis ſubtraxeris, tantum ſpiritualis habitudinis vegetationi addideris. Non enim ex corporis lacertis ac viribus, ſed ex animæ robore atque conſtantiâ, tum in cunctis laboribus, & aduerſitatibus patientia, aduerſus inuiſibiles hoſtes victoria, potentiaque oritur.

Epheſ. 6. v. 12.

Eſt itaque omni quidem tempore ieiunium vtile ſeruantibus: neque enim dæmonum malignitas aduerſus ieiunantem audet. Et animæ noſtræ cuſtodes Angeli, lubentiùs ac ſtudioſius eos curant, qui per ieiunium purgati fuerint: multò verò magis hoc tempore, quando per vniuerſum orbem circunquaque prædicatio hęc annuntiatur. Nec inſula vlla, nec terra, non ciuitas; non gens, non denique locus vllus tam deſertus, vbi prædicatio iſta non audiatur; ſed & exercitus, & iter facientes terrà marique, mercatores quoque omnes ſimiliter audiunt, libenterque ſuſcipiunt. Itaque nemo è ieiunantium numero, ſeſe ſubtrahat: in quo & generationes cunctę, ſexus omnis, ætas, ordo includuntur. Angeli per ſingulas ſunt Eccleſias, qui ieiunantes deſcribant ac recenſeant. Vide, quæſo, ne ob breuem ciborum delectationem Angeli recenſione priueris, neu te reum ac deſertorem exercitum recenſenti conſtituas. Minus ſanè periculum fuerit aliquem in aciem ſcutum proijcere, quàm arma ieiunij maxima detrectare. Diues es? ne ieiunium deſpicias, ipſum tibi conuiuam accipere dedignatus: neuè tuam domum à voluptate poſſeſſam vilem reddas, vt tu tandem apud legis auctorem des pœnas, & longè maioribus iurè inflictis laboribus, vel ex corporis ægritudine, vel aliquâ aliâ ſuperueniente calamitate, luxuriam compenſes. Si rurſus pauper es, ne & tu ieiunium conuitijs impetas: cùm illud tibi contubernale, domeſticumque iamdudum habeas. Mulieribus autem ſicut reſpirare, ſic ieiunare proprium eſt, & ſecundum naturam. Pueri ſicut plantæ ſurgentes, aquâ ieiunij irrigentur: ſenes item laboribus leuat ieiunij antiqua familiaritas: labores enim diuturnâ conſuetudine exercitatis, leuiores ſanè contingunt. Iter facientibus expeditus comes eſt ieiunium. Velut enim luxus, gulæ delicijs oneratos nos, atque impeditos eſſe cogit: ſic ieiunium & abſtinentia, leues, & expeditos in itinere reddit.

Ieiunii Quadrageſimæ vtilitas.

Vniuerſis commune.

Angeli ieiunantes deſcribunt.

Deinde exercitu quidem conſcripto, neceſſaria, non ad voluptatem militibus cibaria dantur; nobis verò aduerſus inuiſibiles inimicos ad bellum exeuntibus, ac poſt victoriam de his ad cœleſtem patriam feſtinantibus, nonne multò magis competit, vt quemadmodum milites ſolent, neceſſarijs contenti ſimus? Mala ergo vt bonus miles patere, ac legitimè

Collatio à militia carnali.

A certa, vt coronam ſperatam referre valeas: illud omnino ſciens quòd omnis, qui prompto contenderit animo, cuncta facile ſuperabit. Quod autem modò cœpi dicere, dignum fuerit non contemnere. Nam mundi quidem militibus ex laborum proportione cibaria augeri ſolent: inter ſpirituales autem milites ij, qui minus habent cibariorum, maiorem obtinent dignitatem. Vt autem horum naturas inuicem comparemus; materia militiæ mortalis ferrum eſt: noſtra verò, ex ſpe ſalutis conſiſtit. Scutum illis ex pelle, & ligno conficitur: nobis verò ex fide munimentum, ac thorax. Nos iuſtitiæ thorace contegimur, illi loricâ, B ferreâque tunicâ muniuntur. Nobis gladius ſpiritus eſt ad nos tuendos, illi verò eum, qui ex ferro eſt, obijciunt. Manifeſtum itaque, quòd cibi non eaſdem vtriuſque vires faciunt. Verùm nos pietatis dogmata roborant: illis autem ſaturitas ventris ad certamen eſt neceſſaria.

Ergo fratres dilectiſſimi, quando præſens tempus reuertens, hos nobis optatiſſimos dies attulit, tanquam veteres nutrices libenti animo omnes excipiamus, per quas Eccleſia nos ad pietatem educauit. Paratus ad ieiunium, ne triſtitiam more Iudæorum oſtentes; ſed ex Euangelij præcepto, laua faciem, vnge caput, minimè lugens, minimè dolens, ſed C ſpirituali potiùs lætitiâ exhilaratus, animæ tuæ congaude. Noſti enim quemadmodum *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem.* Si hæc igitur inter ſe aduerſantur, carnis delicias ſubtrahamus, robur atque vires animæ addamus: vt per ieiunium de corporis voluptatibus triumphantes, continentiæ coronis redimiri poſſimus. Iam igitur teipſum ieiunij decore atque meritis prępara, ne hodierna ebrietas, craſtinam tibi eripiat, ac deſtruat abſtinentiam. Vana quidem & improba eſt huiuſcemodi cogitatio: quoniam quinque dierum nobis ieiunium præcipitur, hodierno die D à crapulâ incipiamus, vinoque immodico noſmet obruamus. Nullus enim vxorem pudicam legitimè ducturus, ſcorto, ſeu pellici ſe antea commiſcebit. Non enim legitima vxor ſimul cum ſtupro corruptis cohabitare ſuſtinebit. Itaque neque tu ad expectati ieiunij compenſationem indulgere velis ebrietati, quam dixerim publicum vulgi ſcortum, impudentiæ matrem, ſtultè ridentium inſaniam, ad omnem denique probri ſpeciem facile inſtrumentum. Neque enim ieiunium preceſque ad Deum in animam ebrietati ſubiectam ingrediuntur. Ieiunantem intra ſacra munimenta recipit Deus: E crapulâ verò referto, vt nefario, & abominando, minimè ſe propinquum reddet: Si enim cras veneris vinum marcidum redolens, quonam modo in ieiunium tibi crapulam computabo? Neque enim illud cogita, quod merum tibi recens infuſum non eſt; ſed quòd à vino purus non es, hoc reputa. In vtro te ordine collocabo? inter ebrios, an inter ieiunantes? Pręterita vinolentia te ſibi aſſerit: præſens inedia ieiunium teſtatur. Auceps es, & controuerſum ebrietatis veluti mancipium. Nec illa te iurè dimittet, cùm claras ſeruitutis habeat coniecturas; tuum olfactum ſicuti ex vaſe quodam fœculento exeuntem. Statim itaque primi diei ieiunium reprobrum tibi erit

Matt. 6. v. 7.

Gal. 5. v. 17.

Hic quoque ſermo, vt & primus habitus die Dominicâ, ac velut pro indictione ieiunij in craſtinum inchoandi.

Innuit Orientalis Eccleſia morē vbi ſabbato non ieiunatur.

Ebrietas male vſurpata ante ieiuniorum dies.

1. Cor. 6. v. 10.

adhuc ſaturo, & crapulæ reliquias redolenti. Quorum autem principium reprobum eſt, & reliquum totum abiectum eſſe liquet. *Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt.* Si ebrius ergo ad ieiunium ingrediaris, quæ tibi vtilitas, ſi propterea à regno excludaris? Quid deinceps ieiunare fuerit opus? Nonne vides quòd certaturos equos, magiſtri ac domitores per abſtinentiam priùs curant, agiléſque reddunt? Tu verò de induſtriâ teipſum ſaturitate vaſtas, atque deprimis, vſque adeò, vt & bruta animantia gulæ vitio ſuperes: Venter enim grauis non ſolum curſu, ſed ne ſomno quidem captando ſatis eſt aptus: quoniam pondere peſſundatus non admodum quieſcendi poteſtatem tribuit, ſed huc, illuc crebras facere reuolutiones cogit

Ieiunii commoda.

Ieiunium pueros cuſtodit, modeſtum iuuenem reddit, ſenem grauem facit. Canities namque ieiunio decorata, longè eſt venerabilior. Mulieribus ornamentum eſt aptiſſimum, vegetorum valentiumque fræenum, coniugij cuſtos, virginitatis nutritor. Talis enim eſt per ſingulas domos abſtineutiæ diligentia: publica verò vitam noſtram quodammodò gubernat. Omnem etiam ciuitatem ac populum ad bonum traducit ſtatum: Rixas ac ſtrepitum ſopit, exterminat lites, contumelias comprimit. Quemadmodum enim magiſtri alicuius præſentia puerorum tumultum ſedat: ſic ieiunium ciuitatis turbationem frænat. Quis laſciuus, aut perditus ex ieiunio prodijt? Quis chorus petulans ex ieiunio conſiſtit? Molles riſus, laſciui cantus, inſanæ ſaltationes, e veſtigiò ciuitatem egrediuntur à ieiunio tanquam ſæuo quodam iudice fugatæ. Quod ſi omnes illum in rebus agendis conſiliarium caperent, proculdubio nihil prohiberet, quin pax tranquilla per orbem foret. Nec gens aduerſus gentem inſurgeret, neque item tot exercitus deſcriberentur, aut tot arma inimica exercerentur. Non fora feruerent, non in carcerem homines ducerentur: non denique ſyluæ, atque ſaltus graſſatores haberent, nec ciuitates ſycophantas, nec mare piratas formidaret. Si omnes ieiunij diſcipuli eſſent, prorſus non audiretur, vt ait beatus Iob, vox exactoris; nec

Iob. 3. v. 18.

vita noſtra tantis onerata malis, tot doloribus referta eſſet: Si ieiunium vitæ noſtræ dominaretur, non dubium quin omnes non ſolùm ciborum, ſed etiam auaritiæ & cupiditatis, & cuiuſuis malitiæ abſtinentiam complecteremur. Quibus expulſis reliquum eſſet, vt pax animarum quieſque alta ſequerentur. Nunc verò qui reiecto ieiunio, delitias tanquam beatas perſecuti ſunt, & innumeram illam malorum cateruam intruduxerunt, & ſua ipſorum corpora conſumpſere. Obſerua parumper, quæſo, vultus eorum differentiam, qui tibi hodie veſperi, quiuè cras apparebunt. Hodie namque tumentes, rubenteſque, ac tenui ſudore madentes erunt, oculi humore referti, procaces, ſenſus acumine ob nebulas internas priuati. Cras verò ora firmiſſima, veneranda, naturalem colorem præ ſe ferentia, ſenſus, alacritatiſque plena, nulla ſanè intus causâ naturales effectus per cibi ſuperfluitatem impediente.

Ieiunantiſ, temulentorumque diuerſus habitus.

Ieiuniorum munera, ac fructus.

Ieiunium, inquam, Angelorum imago, iuſtorum contubernalis, vitæ moderatio. Hoc & Moſen legiſlatorem conſtituit. Ieiunij fructus Samoel fuit. Ieiunans orauit Anna Samuelis mater Deum: *Adonai Domine Eloi Sabaoth; Si videns reſpexeris ſuper ancillam tuam, & mihi ſemen virile dederis, dabo ipſum coram te munus. Vinum & ſiceram non bibet vſque in diem mortis ipſius.* Hoc item & magnum Sanſonem nutriuit: idque quandiu viro adhærebat, milleni cadebant hoſtes, vrbium portæ euellebantur, leones lacertorum robur non ſuſtinebant: at vbi ebrietas & ſcortatio apprehendiſſent, in hoſtium facilè poteſtatem peruenit: deinde oculis priuatus, pueris alienigenarum ludibrium eſt factus.

1 Reg. 1. v. 11.

Iudic. 13. v. 14. &c.

Ieiunans Helias tribus annis, & ſex menſibus cœlum præcluſit: Poſtquam enim vidit multam ex ſaturitate nequitiam prouenientem, neceſſarium populo ac minimè voluntarium ieiunium intulit, per quod eorum peccata præter modum gliſcentia compreſſit: ieiunio ſcilicet vt cauterio & gladio quodam vſus, finem ſceleri, ac malis impoſuit.

3. Reg. 17. v. 1.

Quamobrem omnis ordo ipſum complectamini: Pauperes, vt veſtrum contubernalem & conuiuam: ſerui, vt continui laboris veſtri, ac miniſterij requiem: diuites, vt ſaturitatis aſſiduæ remedium, & immutatione ſuâ iucundiora reddens, quæ continuus luxus contemptibilia fecerat: ægri, vt ſanitatis matrem: valentes, vt veſtræ cuſtodiam ſanitatis. Percontare medicos, qui tibi referent, quam omnium ſit incertiſſima, & periculoſiſſima ea corporis habitudo, quæ ad extremum vſque bene habere videtur. Quamobrem medicorum peritiſſimi, corporis ſuperfluitatem per ieiunium tollere contendunt, ne per carnis grauitatem vires debilitentur. De induſtriâ namque per abſtinentiam, & frugalitatem, carnis exceſſum ac pondus caſtigantes, renouatione quadam valetudinis, & augmenti in nutrimenti moderati vegetationem præparant. Sic omni ſtudiorum generi, & omni corporis habitudini, omnibus ſimiliter & domibus, & foris, & noctibus ac diebus, ciuitatibus & deſertis, ex ieiunio prouenit vtilitas.

Ieiunium ab omnibus ſuſcipiendum.

Bona in ſũmo corporis habitudo, periculi plena.

Hæc igitur tanta ex eo beneficia bonaque conſpicientes, fratres dilectiſſimi, lætis illud animis excipiamus. Non quemadmodum hypocritæ triſtes, ſed ex Domini præcepto hilaritatem ſine ſimulatione oſtendeotes. Nec puto adhortationem hanc noſtram de ieiunio vſpiam, tantâ opus habere contentione, quantum in hoc vno; ne quis hodie veſtrum ob futuram abſtinentiam in ebritatem incidat. Ieiunium namque multi partim conſuetudine inueteratâ, partim etiam verecundia quadam obſeruant, atque ſuſcipiunt: Ebrietatem verò metuo, quam veluti quandam hæreditatem paternam, viniamatores cuſtodiunt. Quemadmodum enim ij, qui ſe ad longas accingunt peregrinationes: ſic ſtulti hodie nonnulli, ante horum quinque dierum abſtinentiam, vinulentiæ ſeſe dedunt. Quis ita excors, vt priùs quàm eſurire incipiat, vinum ac ebrietatis inſaniam appetat? Nonne vides quòd venter depoſitum minimè ſeruat? Venter ſocius infidiſſimus, promptuarium incuſtoditum, ex multis quæ ei traduntur illa quæ nocent, facilè continet, accepta minimè curat. Vide ne cras & tibi ab ebrietate venienti, ea quæ nunc

Matth. 6. v. 16.

Prauũ morem vino ſe ingurgitandi ante ieiuniorũ dies, inſectatur.

Iſai.58.v.5. leguntur, dicantur: *Non hoc ieiunium elegi,* A *ait Dominus.* Quid commiſces minimè miſcenda? Quæ participatio ieiunij ad ebrietatem? Quæ communicatio luxus ad abſtinentiam? Quod templo Dei cum idolis commercium? Dei namque templum ſunt, quibus Dei Spiritus inhabitat. Templum verò idolorum illi, qui per ebrietatem intemperantiæ probrum ſuſcipiunt.

Veſtibulum eſt ingreſſus primus ieiuniorũ, Dominica dies Quadrageſimæ caput.

Hodierna, inquam, dies veſtibulum & primus ad ieiunium ingreſſus eſt. In atrium enim domus, qui contaminatus ingreditur, minimè dignus eſt ad ſancta tranſire. Nullus ſeruus ſibi dominum conciliare cupiens, eius B inimico ad impetrandam beneuolentiam vtitur. Ebrietas inimica Dei eſt; ieiunium verò, pœnitentiæ initium: ſi vis igitur per confeſſionem ad Deum redire, ebrietatem fuge, ne tibi difficiliorem abalienationem facias. Non eſt autem ad perfectum laudabileque ieiunium ſatis ciborum abſtinentia; ſed ieiunemus ieiunium Deo gratum, & acceptum. Verum, Deoque placens ieiunium eſt, abſtinere à malo, linguam continere, iram temperare, alienum eſſe à concupiſcentiis, detractione, periurio, & mendacio. Horum itaque moderatio, verum erit ieiunium. Pulcrum ieiunium eſt in huiuſmodi verſari abſtinentiâ.

Ieiunium vniuerſale & verum.

C Igitur in Domino delectemur, & in meditatione ſermonum ſpiritus, & communicatione ſacrorum myſteriorum; & demum in cunctis noſtras animas dirigentibus inſtitutis ſolatium conſtituamus. Ieiunium autem, & famem illam, quæ intus eſt, caueamus. De quâ & Propheta loquens, ait: *Non occidet Deus fame animas iuſtorum.* Item in Pſalmo: *Non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quærens panem.* Non enim de ſenſibili loquitur pane: cùm Dominus permiſerit Patriarchæ Iacob filios, in Ægyptum famis gratiâ deſcendere: verùm de ſpirituali loquitur cibo, per quem D interior homo noſter perficitur. Ne contra nos inſurgat ieiunium eius generis, quod Iudæis Propheta minatur, dicens: *Ecce dies venient, dicit Dominus, & inducam in terram famem: non autem panis famem, aut aquæ ſitim, ſed audiendi verbi Dei famem;* quam hac de causâ iuſtus induxit iudex, quoniam eorum mentem in fame veritatis ac ſanctorum præceptorum verſari, tantumque ciborum eos voluptati vacare, ac exteriorem hominem eſcis mortalibus ſaginare conſpiciebat. Quamobrem, fratres dilectiſſimi, per hos ſacratiſſimi ieiunij dies, paſcat nos ſanctus Spiritus matutinis ac veſpertinis gaudiis. Nullus ſponte ac volens conuiuium hoc ſpirituale deſerat. E Omnes crateris ſobrij participes ſimus, quem Sapientia fundens nobis ex æquo propinauit, quatenus quilibet ad eum hauriendum idoneus eſſe poteſt. Nam *craterem ſuum miſcuit, ac hoſtias iugulauit,* hoc eſt, perfectorum ſolidum cibum, eorum qui exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali, vt ait Apoſtulus. Quo ſanè cibo legitimè imbuti ac ſaturi, digni ſponſi lætitiâ inueniamur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Amen.

Pro. 10. v.3.
Pſal. 36. v. 25.
Iuſto non deeſt ſpiritalis panis; deeſſe poteſt corporalis.

Amos 8. v. 11.

Pro. 9. v.2.
Hebr. 5. v. 14.

S. AMBROSII EPISCOPI
Mediolanenſis de Quadrag.

SERMO I.

Eſt Serm. 32.
Quadrageſimale ieiunium Chriſtus conſecrauit.

SAnctæ quadrageſimæ rationem, cuius hodie initium celebramus, frequenter edidimus, & cur tot dierum numero ieiunemus, ſæpe docuimus. Diximus enim, quod Dominus Ieſus-Chriſtus hunc eundem numerum ieiunij conſecrarit: & continuatis diebus, noctibuſque non capiens cibum, vnum ieiunij corpus effecerit: Hoc eſt, licet diei ordo noctis interrumperetur aduentu, non tamen interruptus eſt ordo ieiunij. Vnde erant apud eum plura temporum curricula, ſed abſtinentiæ dies vna: oſtendens nobis ita nos hunc numerum integrum ieiunare debere: vt quia totam Quadrageſimam complecti non poſſumus, ſopito & vno ieiunio, vel quotidianis eandem ſine intermiſſione ieiuniis celebremus: vt ſi quiſquam vnam diem abſtinendo prætermiſerit, totam Quadrageſimam violarit: & propter modici temporis cibum, magni fructum laboris amiſerit.

Nota quantâ diligentiâ ſit ſeruanda Quadrageſima.

Sed dicit aliquis: Quadrageſimæ aliquoties accepimus rationem: & eam conſecratam à Domino frequenter audiuimus: ſed cur eadem Quadrageſima quadraginta & duos dies habeat, audire geſtimus. Legimus in veteri teſtamento, cùm ſanctus Moyſes filios Iſraël de iugo Ægyptiæ captiuitatis erueret, vt in terram eos repromiſſionis induceret, quadraginta & duorum locorum eum ad memoratam terram manſionibus perueniſſe: tantoque illam temporum numero potitum eſſe promiſſis, quanto & nos promiſſis nobis à Saluatore perfrui gratulamur. Eodem, inquam, numero Moyſes per manſiones peruenit ad requiem, quo & nos per ieiunia properamus ad cœlum. Ieiunia enim noſtra manſiones quædam ſunt, per quæ iter ſpiritualiter facientes animæ virtutibus ambulamus, & diurno profectu repromiſſæ nobis terræ viciniores efficimur: ita vt citiùs perueniat, qui deuotiùs ieiunarit. Pedes enim quidam animæ pernices ſunt fides, atque ieiunium, qui citò de humilibus ad altiora conſcendunt: citò de terrenis ad cœleſtia gradiuntur. De his pedibus dicit Apoſtolus: *Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium bona.* Hos pedes lauari præcepit Dominus, ſicut Apoſtolus ait de viduâ: *Si Sanctorum pedes lauit.* Digni enim honore euangelizantium pacem pedes ſunt, qui ſpirituales, ac nitidi doctrinâ ſuper hominum corda gradiuntur. Quadraginta etiam & duorum dierum numero Iſraël populus peruenit ad fluenta Iordanis: eodemque dierum circulo Chriſtianus populus peruenit ad fluenta baptiſmatis. Et ſicut ait Propheta: *Iordanis conuerſus eſt retrorſum.* Illic introeunte Iſraëlitâ in aquam fluminis, vnda ſuperfugit: hîc deſcendente in fontem Chriſtiano, criminum peccata diffugiunt.

Num 33.
Quadraginta duorum dierũ Quadrageſima, ob filiorum Iſraël 42. in deſerto manſiones.

Rom 10. v.15.

1. Tim. 5. v.10.

Ob dies 42. quibus peruenit ad fluenta Iordanis.
Pſal. 113. v.5.

Et mirum in modum illic retrorſum conuerſus fluuius in originem ſuam reuertitur: hîc in poſterum renouatus homo in originis ſuæ infantiam reparatur. Ibi fontem ſuum, de quo egreſſa fuerat, vnda perquirit: hîc hominem ſuum, à quo exierat, innocentia recognoſcit. Ibi exinanitur alueus fluctibus, hîc euacuan-

Ioſue 4. v.18.

tur corda criminibus. Ibi vt ſeruos Dei illic aqua cænoſa non madidet, hîc famulos Dei conſcientia tetta non polluat. Iordanis enim quidam eſt fons lauacri, per quem qui tranſiuerit, relictis ſordibus, paradiſum repromiſſionis ingreditur.

Exod. 14.

In hoc ergo quadragenario, & duali numero Iſraël populus relinquens Ægyptum, Rubri maris fluenta tranſcendit: & nos quoque in ipſo numero relinquentes mundi Ægyptum, gehennæ ardentis ſtagna tranſimus. Illos in fluctibus vnda ſuſtentat: nos ignis flamma non vrit. Illis ſolidatur aqua: nobis refrigeſcit incendium. Et contra naturæ vſum per æſtum ſiccatur mare: per fontem baptiſmi gehenna miteſcit. In hoc, inquam, myſtico numero filij Iſraël peruenientes ad Merrham, cùm præ amaritudine aquam haurire non poſſent.

Exod. 15.

Habebat enim fons aquam, ſed dulcedinem non habebat. Erat delectabilis ad viſionem, ſed ſincerus non erat ad ſaporem. Iniecto in eam per Moyſen ligno, dulcedinem ſuauiter potarunt: auſteritatem, quam noxia vnda geſtabat, ligni abſtulit ſacramentum: Quod quidem in figurâ factum puto.

Aquæ amaræ factæ dulces, Lex Euangelio temperata.

Aquam enim amaram Merrha, legem eſſe arbitror veteris teſtamenti: quæ lex prius quàm cruce temperaretur Domini, erat immitis.

Leuit. 24. v. 20.

Iubebat enim *oculum pro oculo, dentem pro dente*; & velut auſtera nullum miſericordiæ refrigerium porrigebat. At verò vbi ligno Euangelicæ paſſionis eſt temperata, ſtatim amaritudinem ſuam ſuauitate commutans, dulcem ſe cunctis præſtitit ad potandum. Sicut ait Propheta: *Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, ſuper mel & fauum ori meo!*

Pſal. 118. v. 103.

Matth. 5. v. 39. & 40.

Dulcia enim ſunt eloquia, quæ iubent: *Si quis te percuſſerit in maxillam, præbe ei & alteram. Si quis tibi aufert tunicam, relinque illi & pallium.* Hæc eſt ergo illa amaritudo, quæ dulcedine commutata eſt; id eſt, auſteritas Legis Euangelij gratiâ temperata eſt. Amara enim eſt Legis littera ſine crucis myſterio. De quâ ait Apoſtolus; *Litera occidit.*

2. Cor. 3. v. 6.

At vbi paſſionis illi ſacramenta iunguntur, omnis eius ſpiritualiter amaritudo conditur. Et de eâ dicit Apoſtolus: *Spiritus autem viuificat.*

EIVSDEM IN IDEM,

SERMO II.

Eſt Serm. 38.
Num. 33.

RETinent adhuc ſenſus veſtri, fratres, nos hoc ſuperiore Dominicâ prædicaſſe, quòd huius Quadrageſimæ noſtræ figuram illæ quadraginta, & duæ manſiones habuerint, per quas populus Iſraël exiens de Ægypto, diurno profectu terram repromiſſionis intrauit, & quaſi quibuſdam ſalutis gradibus poſt iugum ſeruitutis aſcendit ad regnum. Figura, inquam, fuit in illis manſionibus ieiuniorum noſtrorum, non ſolùm in quantitate numeri, ſed etiam in obſeruatione virtutum. Non enim tantum filij Iſraël in itinere deſerti corporeis greſſibus ambularunt, quantum in viâ Domini religioſis actibus profecerunt. In viâ planè ambulauerunt Domini, quæ illos potauit in fluctibus, & pauit è cœlo. Eſurientibus enim in eremo manna non defuit, periclitantibus in mari terra non fugit. Ibi mare in ſemitâ ſternitur, hic cœlum ad pabulum reſeratur.

A Propter gratiam famulorum Dei Iordanis fluenta ſua retinet: aquam ſuam Merrha commutat.

Ioſue 4. v. 8.
Exod. 15. v. 25.

Illic retrorſum conuerſa, quæ ſequebatur, vnda præcedit: hîc in melius temperata, quæ amarum ſtillabat, vena dulceſcit. Et mirum in modum fluuius curſum perdidit, fons ſaporem.

Sed quoniam diximus filios Iſraël venientes ad Merrham, aquæ amaritudine laboraſſe, eamque non niſi ligni iniectione potare potuiſſe, typum quoque in illâ fuiſſe veteris teſtamenti: videamus quo exinde proficiſcens populus ipſe peruenerit.

Manſio ſecũda Iſraëlitarum in Elim.

Peruenit in locum, B qui dicitur Elim; in quo erant duodecim fontes puriſſimi, & ſeptuaginta virorum multitudo palmarum. Videte myſterium Dei, quemadmodum poſt amaritudinem legis, fluenta Euangelicæ pietatis exuberent.

Euangelij figura: vt in Merrhâ, Legiſ.

Ibi fons vnus auſterus eſt ad bibendum: hîc plures, omnes dulces ſunt ad potandum. Ibi poſt fatigationem nulla refectio, hîc poſt laborem refrigerium, atque victoria. Sitientibus enim fontes miniſtrantur, palmæ vincentibus offeruntur. Palmæ, inquam, offeruntur vincentibus; quia poſt Legis duritiam ad Euangelij gratiam perueniſſe, viciſſe eſt. Præmium enim quoddam victoris eſt os viuo fonte diluere, dexteram C triumphali palmâ munire. Per fontem enim lingua Confeſſoris purificatur, per palmam dextera Martyris honoratur.

Palma Martyribus datur: aqua Confeſſoribus.

Illa quia Chriſti exaltauit gloriam, hæc quia aram ſacrilegij recuſauit. Præmium enim quoddam eſt palma martyrij, quæ confitenti linguæ dulcem fructum tribuit, & victrici dexteræ glorioſum præſtat ornatum. Eſt planè palma Martyribus ſuauis ad cibum, vmbroſa ad requiem, honorabilis ad triumphum, ſemper virens, ſemper veſtita folijs, ſemper parata victoriæ. Atque ideo non marceſcit palma; quia Martyrum victoria non marceſcit.

Ioan. 12.
Luc. 19.

Ipſæ denique palmæ ſedenti ſuper aſinam, & venienti ad templum D Domino à populis offeruntur. Cùm enim diſcipuli veſtimenta ſua ſternerent, & iter Chriſto ſuis amictibus communirent, non habuit maius præmium niſi palmas, quod ei deuotio plebis offerret: ſignificans ſtratis in itinere veſtibus impollutam viam eſſe in mundo, oblatis palmis ipſum mundi eſſe victorem. Ipſe, inquam, victor eſt, de quo ait Scriptura; *Vicit leo de tribu Iuda.* Ipſe planè victor, *qui deſtruxit* diabolicam *mortem, vitam illuminauit* æternam.

Apoc. 5. v. 5.
2. Tim. 1. v. 10.

Palmæ igitur aduenienti eriguntur Chriſto. Scriptum eſt: *Iuſtus ſicut palma florebit.*

Pſal. 91. v. 13.

Rectè ergo aduenienti iuſto eriguntur vexilla iuſtitiæ, & auctori ſuorum obſe- E quuntur tituli triumphorum.

Prius autem quàm tollantur palmæ, iter Domini vſque ad templum diſcipulorum veſtibus operitur, & vt impolluta ſit ſemita Saluatoris, Apoſtolorum amictibus communitur.

Diſcipuli veſtibus ſuis Domino iter ſternentes.

Quod quidem in myſterium factum puto. Via enim Chriſti, quæ ducit ad templum, fides eius, atque doctrina. Hanc igitur viam diſcipuli vt nos ſine offenſione gradiamur, amictus proprij corporis exuentes ſuo ſtrauere martyrio, vt inter diuerſarum gentium turbas iuſtitiæ ſemitam membrorum ſuorum veſtimenta ſubſternant, & cœnoſam voraginem mundi operiant, & impollutam viam Saluatoris oſtendant.

Chriſtus, Dominus; Apoſtoli, fontes duodenum,

Ad doodecim ergo fontes poſt Merrham venit populus Iſraël. Legimus in Prophetâ; *Benedicite Domino in fontibus Iſraël.* Dominus Chriſtus eſt, qui oon niſi per Apoſtolorum ora diſcitur, diſcipulorumque doctrinam. Apoſtoli dicendi ſunt fontes, quia velut omnes puriſſimi gratiâ prædicationis exuberant, & poſt amaritudinem legis venatum ſuarum largâ ſapientiâ ſacramenta poculi dulcedioem ſtillant. Nec mirum, ſi potus dulcis eſt fontium, in quorum ſinu cibus dulcior eſt palmarum. Apoſtoli ergo ſunt footes, qui totius terræ faciem doctrinæ ſuæ flumine rigauerunt; & fatigatis Geotium populis potum diuini myſterii propinarunt.

Palmæ 70. ſunt 70. diſcipuli.

Septuaginta autem palmas iuxta fontes Apoſtolicos generatas ſeptuaginta illos diſcipulos dixerim, qui ſecundo ab Apoſtolis gradu propter ſalutem hominum à Domino diriguntur, quos

Luc. 10. v. 1. & 20.

Lucas Euangeliſta deſcribens binos & binos aſſerit deſtinatos. Qui verè velut palmæ poſt curas hominum cum exultatione redeuntes, gloriantur apud Dominum, ſibi & dæmonia eſſe ſubiecta. Rectè igitur comparantur palmis, qui palmarum præmio diaboli extitere victores.

EIVSDEM DE EODEM.

SERMO III.

Eſt Ser. 36.

Ieiunia, Chriſtianorum caſtra.

INtellexiſſe vos eredo, fratres, cur hæc oſtra ieiunia illis manſionibus comparauerim, in quibus populus Iſraël tanquam in procinctu quodam poſitus Pharaonem regem quotidiano labore ſuperauit, & ab inimicis ſuis quaſi quibuſdam caſtris manſionum ſeſe ſtatione defenderit.: ita vt quicunque ex illo comitanrium numero diurnæ ſtationis ſpatia non confecit, aut Pharao illum occupauit, aut ſolitudo peruaſit. Sic ergo & nos propoſitum nobis quadraginta dierum iter debemus omni labore conficere, & quibuſdam quaſi caſtris nos ieiuniorum deuotione munire. Caſtra enim nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos à diabolicâ oppugnatione defendunt. Denique ſtationes vo-

Stationes, vnde dictæ.

cantur, quod ſtantes, & commorantes in eis ioimicos inſidiaores repellamus. Caſtra planè ſunt ieiunia Chriſtianis, à quibus ſi quis aberrauerit, ab ſpirituali Pharaone inuaditur, aut peccatorum ſolitudine deuoratur. Peccatorum autem ſolitudinem patitur, qui deſeritur ſocie-

Ieiunii efficacia.

tate Sanctorum. Murus igitur quidam eſt Chriſtiano ieiunium, inexpugnabilis diabolo, intranſgreſſibilis inimico. Quis enim vnquam Chriſtiaoorum ieiunaoit, & captus eſt? Quis ſobrius manſit, & victus eſt? Temulentum aggreditur diabolus, loxurioſum oppugoat ini-

Animæ robur, ac fortitudo,

micus. Vbi autem ieiunus videtur, fugit, metuit, pertimeſcit, terretur pallore eius, debilitatur inediâ, infirmitate proſternitur. Proſternitur, inquam, infirmitate, quia Chriſtiana in-

2. Cor. 12. v. 10.

firmitas fortitudo eſt. Vnde ait Apoſtolus: *Cùm infirmor, tunc fortior ſum.* Sed requirit aliquis quemadmodum fortis infirmitas. Tunc eſt fortis infirmitas, quando caro tabeſcit ieiuniis, anima puritate pingueſcit. Quantum enim illi ciborum ſuccus ſubtrahitur, tantum huic iuſtitiæ virtus augetur. Tunc igitur homo imbecillis quidem eſt ad ſæcularia, ſed fortis eſt ad diuina opera. Tunc enim magis de Deo cogitat, tunc iudicium metuit, tunc vincit

A inimicum. Ait enim Saluator de diabolo: *Hoc genus non eiicitur niſi in ieiunio, & orationibus.* Matth. 17. v. 20.

Ieiunium pro aliis etiam vtile.

Dicit vtique à diabolo energumenum non niſi ieiuniis poſſe purgari. Videte ergo quæ ieiunij virtus ſit, quantam homini ſoo præſter gratiam; quòd tantam præſter alteri medicinam: quemadmodum proprium ſanctificet hominem, quod ita purificet alieoum. Mira enim res eſt, alter ieiunat; & alteri prodeſt ieiunantis vtilitas.

Ergo fratres, abſtineotiæ arma minimè deponamus, & quadraginta dierum ieiunia ſine intermiſſione curemus. Hic eſt enim perfectus oumerus ad vincendum. Dominus eoim diabolum poſtea quàm quadraginta dies ieiunauit, Matth. 4.

B euicit: non quòd non & ante ieiunia eum vincere potuiſſet, ſed vt oſtenderet nobis tunc nos diaboli poſſe eſſe victores, cùm per quadraginta dies victores ieiunando deſideriorum carnalium fuiſſemus. Eum autem, qui hunc

Hoſtis domeſtici victoria; ſine quâ diabolus non poteſt vinci.

numerum conſecratum gulæ intemperantiâ violaſſet, tanquam imbecillem, & miſerum facilè eum ab inimieo poſſe ſuparari. Quam enim poteſt in altero diaboli improbitatem vincere, qui gulæ intemperantiam in ſe ipſo non vincit? Prius ergo homo, tui victor eſto, vt poſſis eſſe victor alterius. Sunt enim intra te proprij tibi hoſtes, qui quotidie te oppugnant. Ecce enim

C auaritia te diuitiatum ambitione circumuenit, luxuria epularum ſuauitate captiuat, hæreſis ſcientiæ peruerſitate peruertit. Vince ergo inimicos proprios, vt vincere poſſis alienos.

Non leue peccatum, in Quadrageſimâ non ieiunare.

Non enim, fratres, leue peccatum, fidelibus indictam Quadrageſimam à Domino, non ieiunare, & ieiunia conſecrata ventris voracitate diſſoluere. Scriptum eſt: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe* 1. Ioan. 2. *ambulare.* Si vis ergo Chriſtianus eſſe, debes v. 6. quod Chriſtus. Ille, qui peccatum non habebat, Quadrageſimam ieiunauit; tu noo vis Quadrageſimam ieiunare, qui peccas? Ille, inquam, peccatum non babebat, ſed pro noſtris

D ieiunauit peccatis. Qualis ergo apud conſcien- Eadem Ser. qui eſt edit. 32.

tiam tuam Chriſtianus es, cùm, Chriſto pro te eſuriente, tu prandes? Cùm Saluatore pro te ieiunante, tu reficeris? Non igitur ſicut dixi, leue peccatum eſt; indictum violare ieiunium. Nam vt hoc exemplis breuiter approbemus, legimus in libris Regnorum, cùm Saül rex Iſrael bellum contra allophylos ge- 1. Reg. 14. rerer, vniuerſo eum exercitui indixiſſe ieiu- v. 24. nium, & abſtinentibus cunctis, eum contra aduerſarios pugnare cœpiſſe. Bonus planè rex,

Indictii ieiunii tranſgreſſo quantum crimen.

qui hoſtes ſuos non tam armis quàm deuotione vincebat, & plus dimicabat religione quàm telis. Cùm ergo Saül abſtinentiam

E diei ſuis omnibus indixiſſet, & Ionathas eius filius præcepti neſcius inter medias hoſtium acies victor incedens, fauum mellis intinctâ ſceptri ſummitate guſtaſſet, tanta indignatio repente commota eſt, vt & differretur victoria, & diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponitur, nec regi reſponſum prophericum datur. Vnde intelligimus quòd Saül hoſtes non tam virtute militum, quam abſtinentiâ ſuperabat. Denique vnius culpâ cunctis confertur ignauia, & vnius delicto omnibus generatur infirmitas. Deficit enim virtus in exercitu, vbi deficit in obſeruatiooe ieiunium. Quod vt peccatum Saül ex ipſa diuinitatis offenſione cognouit, ſtatim Ionathæ dixit non

eſſe parcendum, ſed peccatum admiſſum effuſione eius ſanguinis expiandum. Videte quanta apud Saül regem fuerit religionis obſeruantia, qui offenſum Deum optauit etiam parricidio mitigare: Et quanta ſit reſoluti culpa ieiunii, quæ non niſi ſanguinis effuſione punitur. Et ſi ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quia reſoluerit, morti addicitur, qui ſciens indictum à Christo reſoluit ieiunium, quid meretur? Ergo fratres, ſtatutum nobis custodiamus omni obſeruatione ieiunium, vt hoſtes noſtros ſpirituales, carnaleſque vincamus. Habemus enim, ſicut noſtis, carnales hoſtes. Ieiunemus igitur, vt eos & exercitus noſter & Saül ſuperet, & obtineat. Nec in abſtinentiâ poſiti declinemus ad fauum. Fauus enim quidam mundi eſt voluptas, ſeu

Prou. 5. v. 3. vitia, quæ ſicut ſcriptum eſt, *ad tempus quidem impinguant fauces, nouiſſima amariora ſunt felle.*

EIVSDEM DE EODEM,

SERMO IV.

Eſt Serm. 13. Primum fidei opus ieiunium.

Diximus ſuperiore Dominicâ, hoc eſſe fidei noſtræ opus primum, vt horum quadraginta dierum curriculo deuotiſſimè ieiunemus, & iſtam eſſe cauſam ſalutis noſtræ, ſi hoc tempore abſtinentiæ operam commodemus. Atque ideo, fratres dilectiſſimi, inſpicere debemus quæ ſit huius forma ieiunij, vt reſpiciamus quanta ſit eius vtilitas. Eſt enim interdum inutile & inane ieiunium, quod licet ventrem & omnia viſcera ſucco ſaturitatis exhaurit, non tamen acceptum eſt Deo, quia mentem & intimos ſenſus minimè vinculo iniquitatis euacuat. Quid enim prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare venatibus? abſtinere cibis, errare peccatis? caſtigare corpus ediâ, mentem exercere nequitia? vinum forte non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis incedere? niſi quòd facilior cauſa eſt ſaturi ſiue temulenti, quàm iniqui pariter & ieiuni. Ille enim peccare aliquando deſinet, qui ebrius aliquando obdormit: hic autem errare non ceſſat, qui exercitatus malis, ieiunus ſemper inuigilat. Vnde inutile & inane eſt tale ieiunium quod ediâ membra debilitat, & animam à perditione non liberat. De quo ieiunio dicit ſanctus Propheta ex perſonâ Domini: *Vt quid mihi ieiunaſtis? non tale ieiunium elegi, dicit Dominus.* An putatis illum ieiunare, fratres, qui primo diluculo non ad Eccleſiam vigilat, non beatorum Martyrum loca ſancta perquirit: ſed ſurgens congregat ſeruulos, diſponit retia, canes producit, ſaltus ſiluaſque perluſtrat? Seruulos, inquam, ſecum pertrahit fortaſſe magis ad Eccleſiam feſtinantes, & voluptatibus ſuis peccata accumulat aliena: neſciens reum ſe futurum tam de ſuo delicto, quàm de perditione ſeruorum. Totâ igitur die venatibus immoratur: nunc clamorem immoderatum effert, nunc ſilentium latenter indicit; lætus, ſi aliquid ceperit; iratus, ſi id quod non habebat amiſerit: & tanto ſtudio gerit, quaſi ideo inductum ieiunium fuerit, vt venetur. In his ergo luxuriis, fratres, dicite quis cultus ſit Dei, quæ mentis poſſit eſſe deuotio: qui propterea ieiunat, non vt Deo atque orationibus vacet, ſed vt totâ die otioſus, & liber proprias exerceat voluptates? Quamuis igitur qui eiuſmodi es frater, veſpere ad domum redeas, quamuis declinante iam ſole manduces; potes videri tardiùs te refeciſſe, non tamen Domino ieiunaſſe. Non enim potes videri voluptatem tuam exercens, feciſſe Domini voluntatem. Hæc enim voluntas eſt Domini, vt ieiunemùs à cibis pariter & à peccatis.

Ieiunium inutile.

Diſt. 86. c. quid prodeſt Et Ivo par. 13. c. 64.

Iſ. 58. v. 6.

Nota beatorum Martyrum loca frequentanda

Diſt. 86. c. an putatis. Et Ivo par. 13. c. 24. §. an putatis.

Indictum ieiunium vt ſpiritalibus vacemus.

Abſtinentiam indicamus corpori, vt à vitiis magis animam abſtinere poſſimus. Frænum enim quoddam eſt luxuriantis animæ corpus exhauſtum. Quiſquis enim ieiunat & peccat, lucrum eſcarum feciſſe videtur, non ſalutis: & parcendo copiis repleſſe cellarium, non mentem ſaginaſſe virtutibus. Nonnulli autem diuinorum immemores præceptorum ita circa ſeruos ſuos, & ſubditos ſibi poteſtatem dominationis exercent, vt in his diebus non dubitent flagris eos cædere, pœnis afficere, compedibus præpedire. Et ſi fortè cùm ad reficiendum venitur, tardiùs miniſter affuerit, ſtatim eum verberibus laniare, & prius ſe ſatiare ſeruuli ſanguine, quàm conuiuij voluptate. Horum tale ieiunium eſt, quod ideo ieiunatum eſt, non vt diuinitatis miſericordiam prouocaret, ſed vt clamorem familiæ ingemiſcentis effunderet. Quiſquis autem cupit de Deo miſericordiam promereri, ipſe debet prior eſſe miſericors. Scriptum eſt enim: *Qui menſurâ menſi fueritis, eadem menſurâ remetietur vobis.* Et quod magis dolendum eſt, Chriſtianus dominus Chriſtiano in his diebus ſeruo non parcit, minimè reſpiciens, quòd & ſi ſeruus eſt conditione, gratiâ tamen frater eſt. Etenim ſimiliter Chriſtum induit, iiſdem participat ſacramentis; eodem quo & tu vtitur Deo Patre, cur te non vtatur vt fratre? Sunt enim plerique qui de venatibus redeuntes, magis canum quàm ſeruorum curam gerunt, & faciunt eos iuxta ſe vel recumbere, vel dormire, quotidianum illis cibum ſui præſentiâ miniſtrantes: qui vtrum ſerui eius fame moriantur, ignorant: &, quod eſt grauius, niſi diligenter his præparatum fuerit, pro cane ſeruus pœnâ afficitur. Vides enim in nonnullorum domibus nitidus, & craſſos canes diſcurrere, homines autem pallentes, & titubantes incedere. Iſti ergo miſerebuntur aliquando pauperibus, qui minimè ſuis famulis, & domibus miſerentur?

Sæuitia in ſeruos importuna ieiunio.

Luc. 6. v. 38.

Scire igitur debemus fratres, hoc acceptum Deo eſſe ieiunium, non ſolùm vt abſtinentiâ caſtigemus corpora, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad ſeruulos mites, blandi ad extraneos, miſericordes ad pauperes. Surgentes primo diluculo ad Eccleſiam feſtinemos, referamus Deo gratias, peccatis veniam poſtulemus: rogantes præteritis delictis indulgentiam, cautelam futuris. Totâ die ſit nobis vel oratio, vel lectio. Qui literas neſcit, ſanctum virum perquirens, eius confabulatione paſcatur: nulli actus ſæculi actus diuinitatis impediant: non ludus tabulæ mentem auocet, non voluptas canum ſenſus obducat; non negotij compendium animam auiditate peruertat. Quidquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamuis abſtineas, non ieiunas. Hoc eſt enim ſalutare ieiunium, vt ſicut abſtinetur corpus ab epulis, & anima refrænetur à vitiis.

Ieiunium Deo acceptum, vitæque Chriſtiani in Quadrageſimâ, forma.

Digitized by Google

Perfectionis ieiunij, vt parſimoniæ ſtudio reſeruata cedât pauperibus.

Illud etiam, fratres, ad perfectionem ieiunij tacendum non eſt: vt, qui abſtinemus, & minimè prandemus, hoc tempore prandia noſtra pauperibus prærogemus. Hæc enim eſt vera iuſtitia, ſi, te eſuriente, de cibo tuo alius ſatietur, & tu prædictis tuis ieiunijs Dominum roges, & ille pro te ſatiatus exoret. Vtrumque tibi proficiens, & tua fames, & ſaturitas mendicorum. Cæterùm qui ſic abſtinet, vt nihil paupetibus de ſuis epulis largiatur, & videtur quæſtum ſibi ſuum feciſſe ieiunium, & negotiationem parcendo. Ad hoc enim abſtinuit, non vt placeret Deo, ſed oe amplius erogaret. Atque ideo bona eleemoſyna cum ieiunio: quaſi non quoddam negotiationis genos, vt tam parcè viuat, vt abſtinentiâ ſuâ Monachos, Clericoſque præcedat: Niſi hoc intereſt, quòd illi hoc quæſtus causâ faciunt, nos ſalutis: illi pecuniæ compendio animas macerant, nos propter animarum lucrum noſtra corpora caſtigamus.

EIVSDEM DE EODEM.

SERMO V.

Eſ. Serm. 31.

Videtur eos notare, quos ait S. Maximus deuotiore ieiunio Quadrageſimæ dies præuenire: quos e Romanâ aliiſque Eccleſiis in ipſam tandem Mediolanēſem S. Carolo agente irrepſit. Domini, Quadrageſimæ vſû ieiuniû.

NOnnulli Chriſtianorum, fratres, exiſtimantes ſe diuinitatis præcepta religioſiùs obſeruare, prętermiſsâ deuotione Quadrageſimæ, cuius hodie curamus exordium, Quinquageſimam ſe facere mentiuntur: cùm id neque diuinis litteris iubeatur, neque traditom ſit auctoritate maiorum. Solâ igitur hoc faciunt animi præſumptione, & dum putant ſe deuotiùs agere, ſuperſtitioſiùs conuerſantur. Dicit ſe obſeruare Quinquageſimam, qui fortè Quadrageſimam implere vix poſſit. Bonum eſt quidem cunctis temporibus ieiunare, ſed melius Quadrageſimam ieiunare cum Chriſto. Hanc enim Quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio conſecrauit. Quod dixi ieiunio, non ieiunijs. Vnum enim ieiunium Domini fuit: quia continuatis quadragiota diebus, & noctibus cibum omninò non ſumpſit. Quiſquis ergo Chriſtianus conſecratam ieiunando non impleuerit Quadrageſimam, pręuaricationis, & contumaciæ reus tenebitur, quòd legem diuinitùs pro ſalure ſuâ datam prandendo ipſe reſcindit. Reſcindis enim legem, qui exemplum ieinnij Dominici non cuſtodis. Qualis antem Chriſtianus es, cum Domino ieiunante, tu prandes? Qualis Chriſtianus es, cùm Chriſto eſurieote, tu reficeris? Ille pro ſalute tuâ famem ſuſtinet, tu pro peccatis tuis ieiunare formidas.

Obligamur etiam in côſcientia ad Quadrageſimæ obſeruationem.

Dicite enim mihi, ioterrogo vos, qui in Quadrageſima prandetis, ſi non in conſciennijs veſtris rei eſtis, quod abſtinente toto populo vos ſoli contra præceptum Domini deuoratis? ſi oon vobis tubor eſt, cùm exitis in publicum, ne quis vobis ieiunus occurrat: aut ſi non cogitatis, cùm ad Eccleſiam proceditis, quemadmodum pacem Epiſcopo porrigatis, ne fortè ipſo ſpiritu oſculi veſtri vos teprobet? Quia ſi hæc non cogitatis forſitan, vehementer erratis. Scire enim debetis, cùm in Quadrageſimæ diebus ieiuno pranſus occurrit, uon beoè de illo iudicat, qui ieiunat. Hoc enim ideo dico, quia audio complures, quod grauius eſt, fideles, alternis in Quadrageſimâ hebdomadis abſtinere, & conſecratum illum dierum numerum gulâ intemperanti violare; hoc eſt, prandere ſeptem dierum curriculo, & ſeptem dierum ſpatio ieiunare. Quibus hoc dico, cur etiam per illos ſeptem dies fraudem ſibi faciant ieiunando, cùm illis ieiunium tale non proſit? Quamuis enim abſtineat quis certis diebus, quamuis ciborum dulciora alimenta non ſumat, non tamen illi accepto fertur Quadrageſimæ ieiunium, quod non diebus quadraginta ieiunat. Pudet dicere, ſenes & aniculæ Quadrageſimam faciunt, iuuenes & iuuenculæ non faciunt. Omni igitur ſollicitudine tempus ſanctiſſimum celebremus, non prætereat nos dies abſque ieiunio, non nos tranſeat vna hebdomada abſque vigilijs. Ille enim facit Quadrageſimam, qui ieiunando & vigilando aſcendit ad Paſcha.

Nota ciborum delectum.

In Quadrageſimâ non ieiunare, peccatum eſt.

Nam ſicut reliquo anno ieiunare præmium eſt, ita in Quadrageſimâ non ieiunare, peccatum eſt. Illa enim voluntaria ſunt ieiunia, iſta neceſſaria: illa de arbitrio veniunt, iſta de lege: ad illa inuitamur, ad iſta compellimur. Sed videamus iſte quadraginta dierum ſacratiſſimus numerus vnde habere cœpit exordium.

Geneſ. 7. In diluuio conſecrata Quadrageſima.

Legimus primùm in veteri teſtamento Noë temporibus, cùm omne genus humanum ſcelerata iniquitas occupaſſet, tot dierum numero pateſactis cataractis cœli, aquarum pluuias defluxiſſe, & myſterio quodam Quadrageſimæ inundatione orbi terrarum factâ, non tam diluuium quàm baptiſmum contigiſſe. Baptiſmum planè fuit, per quod in peccatoribus iniquitas ſublata eſt, Noë iuſtitia conſeruata. Ita ergo & modò nobis Dominus inſtar illius temporis Quadrageſimam dedit: vt conſtituto dierum numero, pateſactis cœlis pluuia nus miſericordiæ cœleſtis irroret, & inundatione factâ per baptiſmum lauacri ſalutaris nos imber illuminet: & ſicut tunc factum eſt aquarum fluctibus, extinguatur nunc in nobis delictorum iniquitas, virtutum iuſtitia conſeruetur. Ipſa enim, quæ ſub Noë, & modò vertitur ratio. Baptiſmum enim peccatori diluuium eſt, conſecratio eſt fideli. Per lauacrum enim Domini ſaluatur iuſtitia, necatur iniuſtitia: Quod in vno, eodemque factum videmus Apoſtolo Paulo, qui priuſquam præceptis ſpiritualibus lauaretur, erat blaſphemus, perſecutor, & Saulus. At vbi pluuia ſuper eum lauacri cœleſtis influxit, necatur blaſphemus, necatur perſecutor, necatur & Saulus, viuificatur Apoſtolus, viuificatur iuſtus, viuificatur & Paulus. Vſque adeò autem perdidit veterem cum actibus hominem, vt cum moribus mutaret & nomen. Quiſquis ergo in hac deuotione Quadrageſimæ Dominica mandata ſeruauerit, necabitur in eo diabolica impietas, Apoſtolica autem reſeruabitur gratia; & ſuccedens quodammodo ſibi moritur eâ parte quâ peccator eſt, viuificatur ex illâ parte quâ iuſtus eſt. Videamus etiam ſi alibi in Scripturis huoc myſticum Quadrageſimæ numerum poſſimus inuenire.

Act. 9.

In filiorum Iſraël peregrinatione in deſerto.

Legimus quòd ſanctus Moyſes in eremo quadraginta annorum curriculo filios Iſrael cœleſti manna nutrierit. Bonus ergo numerus, qui ſemper cœlum aperit. Bonus, inquam, numerus, per quem iuſtitia Noë ſaluatur, & Iſrael filij ſaginantur. Vnde & nos obſerua-

Digitized by Google

mus hunc numerum, vt aperiantur nobis cœli, quatenus & pluuia nos gratiæ ſpiritualis irroret, & ſpiritualium ſacramentorum manna reficiat. Inſtar enim patrum noſtrorum hac obſeruatione Quadrageſimæ & iuſtificamur, & paſcimur. Iuſtificamur lauacro, paſcimur ſacramentis. Sed dicet aliquis, filios Iſraël in eremo quando manna ſaturati ſunt; minime ieiunaſſe. Ego autem dico, illos non niſi abſtinentiæ tunc vacaſſe: atque ideo cœleſtis alimoniæ gratiam meruiſſe.

Ieiunauerũt Hebræi per annos 40. in deſerto.

Primùm quia deſertum omne ieiunium eſt, quia anxietas ſolitudinis concupiſcentiam repellit eſcarum: deinde in eremo vnde accuratæ epulæ; B vnde vina pretioſa? vnde quadraginta annorum tempore qualiſcunque ſubſtantia? Intelligimus ergo ieiunaſſe filios Iſraël, quia cognoſcimus illis eſcarum copiam defuiſſe, & tunc ſumpſiſſe cibum, quando largienti Domino placuiſſet.

Alimoniæ à Deo illis conſtitutus modus; ac vermibus punita auiditas.

Satis autem diu ieiunat, qui cum Chriſti voluntate ſe reficit. Vſque adeò verò abſtinentia filiorum Iſraël in eremo placuit Saluatori, vt quorundam etiam inter ipſos intemperantia notaretur: ita vt quiſquis auidior duplum mannæ cibum ſibi collegerat, hic hac inutili feriretur, vt non tam cibum ſibi inueniretur ſeruaſſe, quàm vermes: ſcilicet vt quia ſupra moderatam refectionem concupierat, velut ſtimulis quibuſdam conſcientiæ in morem vermium vrgeretur. C Igitur & nos, fratres, obſeruantes Quadrageſimæ quotidiana, & moderata ieiunia, & tanquam in eremo conſtituti nihil deliciarum ſæcularium cogitemus, nulla nos cupiditatum corporalium dulcedo ſollicitet. Simus ſobrij, ſimus caſti: habentes quidem conuerſationem in vrbibus, poſſideamus mente deſertum. Si ita abſtinentes egerimus, erit vt cœleſtis mannæ reficiamur alimoniâ, & nullis vermium ſtimulis compungamur.

EIVSDEM DE EODEM,

SERMO VI.

In Serm. 40

ANte dies aliquot deuotionem ſanctæ Quadrageſimæ prædicantes, ſacratum literarum exempla protulimus, quibus approbaremus hunc quadragenarium numerum non eſſe ab hominibus conſtitutum, ſed diuinitùs conſecratum: nec terrenâ cogitatione inuentum, ſed cœleſti maieſtate præceptum. Atque ideo, qui conſtitutum numerum vnâ die manducando præterit, non vt vnius diei violator accuſatur, ſed vt totius Quadrageſimæ tranſgreſſor arguitur. Vnde bonum eſt homini, vt dictum numerum ad diem ſine labore ieiunet, & totius Quadrageſimæ conſequatur pariter ſanctitatem. E Hæc autem non tam Sacerdotum præcepta, quàm Dei ſunt: Atque ideo, qui ſpernit, non Sacerdotem ſpernit, ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur Sacerdote.

Ieiunium Quadrageſimæ ab ipſo Chriſto, ac velut diuini iuris,

Videamus igitur, quo tempore hanc obſeruantiam nobis indixerit Dominus, ſi non veluti per iſtam deuotionem cuncta elementa voluerit habere profectum. Ecce enim indictâ Quadrageſimâ, conſtricta hyemali gelu terra reſoluitur, & aquarum fluenta meatus ſuos glacie liquefactâ, recipiunt; ſic quoque corporum noſtrorum hoc eodem tempore contracta ſceleribus peccata ſoluuntur, & vitæ noſtræ purior curſus liquefacto rigore diaboli meatum ſuum priſtinum recognoſcit. Terra, A inquam, indictâ Quadrageſimâ, aſperitatem deponit hyemis; ego indictâ Quadrageſimâ aſperitatem reiicio delictorum. Illa terra aratris ſcinditur, vt mundanis ſit congrua frugibus; mea terra ieiuniis exaratur, vt cœleſtibus ſit apta ſeminibus.

In ipſa etiã natura dedicatum.

Sicut enim reditum vberiorem capit, qui frequentius vexando exercet campum, ita maiorem gratiam percipit, qui exercet corporis ſui campum ſæpius ieiunando. Ecce enim abſtinentiæ tempore herba ſegetum reuiuiſcit in meſſem, ſurculus arboris conatur in fruticem, palmes vineæ pubeſcit in gemmam, & omnia de inferioribus ad altiora ſe ſubrigunt: B ita hoc eodémque tempore hominum ſpes intermortua reuiuiſcit in poſterum, fides perdita reparatur in gloriam, temporalis vita proficis in æternam; & omne genus humanum ad cœleſtia ſe ſubrigens, ab inferis ad altiora conſurgit.

Modò ferrum geſtans agricola ſarmenta deputat vinearum; ita & nunc Euangelium tractans Epiſcopus, ſordes amputat populorum, & iſto quadragenario curriculo vniuerſæ hoc agunt creaturæ, quatenus depoſitis ſuperfluis, ornatæ, vel comptæ in Paſcha procedant. Modò omnia ſunt in partu, vt tunc reperiantur in fructu. Tunc enim contra naturæ ſpeciem ſpina C profert roſam, calamus fragrat lilium, ſuauitatem arida virgulta depromunt: & ita cuncta floribus adornantur, vt feſtiuitatem diei magni creatura ipſa nitore ſui celebrare credatur. Igitur & nos hoc eodem ieiuniorum tempore producamus de ſpinis noſtris roſas, hoc eſt, de peccatis iuſtitiam, de ſeueritate miſericordiam, de auaritiâ largitatem.

Roſæ de ſpinis ſpirituali exercitatione & ieiunio.

Iſtæ enim ſpinæ ſunt corporis noſtri, quæ præfocant animam, de quibus ait Scriptura, *Spinas, & tribulos tibi germinabit terra.* Germinat enim mihi terra mea ſpinas, ſi me corporalis libidinis titillatione compungit. Generat mihi tribulos, cùm me diuitiarum ſæcularium cupiditate diſcruciat. Spina enim Chriſtiano, auaritiæ ſuę radix eſt. Spina viro D bono, honoris ambitio eſt. Videntur enim ſpecie apud ſuos grata eſſe, ſed lædunt: His ergo niſi vigilando & ieiunando carere non poſſumus; quin potius per abſtinentiam ipſe ſpinæ vertentur in roſam. Producit enim ieiunando libido caſtimoniam, ſuperbia humilitatem, ſobrietas parcitatem. Hi enim ſunt flores vitæ noſtræ, qui ſuaue Chriſto redolent: qui odorem bonum Deo ſpirant. Vnde ait Apoſtolus; Quoniam *Chriſti bonus odor ſumus Deo.*

Gen. 3. v. 17.

1. Cor. 2. v. 15.

Hanc ergo Quadrageſimam largitus eſt nobis Dominus, vt huius temporis ſpatio in morem totius creaturæ nunc concupiſcamus virtutum E germina, vt in die Paſchæ fructum iuſtitiæ proferamus. Hoc autem quadragenario numero ſe ipſe Dominus Chriſtus exercuit, non vt profectum ipſe caperet, ſed vt profectum ſalutis nobis oſtenderet. Nec enim erat in illo ſpina peccati, quæ verteretur in florem. Ipſe enim erat flos natus non de ſpinâ, ſed de virgâ, ſicut ait Propheta; *Exibit virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet.* Virga enim erat Maria nitida, ſubtilis, & virgo; quæ Chriſtum velut florem integritate ſui corporis germinauit. Continuatis ergo quadraginta diebus, hæc ieiunia non eſuriens Dominus procurauit, ſed dicit illum Euangeliſta eſuriſſe poſtea: Quomodò ergo poteſt fieri, vt, qui tot dierum numero

Chriſtus de virgâ, non de ſpinâ.

Iſai. 11. v. 1.

famem

famem ſitimque non ſenſerit, poſtea eſurierit? A Eſuriebat planè, nec negare poſſumus, quòd eſurierit: Eſuriit enim non cibum hominum, ſed ſalutem: nec eſcarum ſæcularium epulas concupiuit, ſed animarum deſiderauit cœleſtium ſanctitatem. Cibus enim Chriſti eſt redemptio populorum: cibus Chriſti eſt Paternæ voluntatis effectus, ſicut ipſe ait: *Meus autem cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris, qui me miſit.* Vnde & nos eſuriamus cibum, non qui terrenis epulis apparatur, ſed qui diuinarum Scripturarum lectione colligitur. Ille enim corpus ad tempus nutrit, hic autem animam reficit in æternum.

Chriſti Eſuries lutis Rominum.

Ioan. 4. v. 34.

EIVSDEM DE EODEM.

SERMO VII.

Eſt Serm. 39. Apuſt Aug. eſt 77 de temp. in appent. 38.

SI bene retinet, fratres, veſtra dilectio, hac ſuperiori Dominicâ prædicauimus, quòd ſanctam Quadrageſimam abſtinendo ipſe Dominus conſecrauerit; & tot dierum noctiúmque curriculo cibum omninò non capiens, vnum ad ſolidum ieiunij corpus effecerit: quod in totum non obſeruare, ſacrilegum eſt: ex parte violare, peccatum eſt. C Hoc enim fecit causâ ſalutis noſtræ, vt rem vtilem non ſolùm doceret verbis, ſed etiam exemplis inſtrueret, vt ijſdem veſtigijs quibus ad fidem currimus, ad abſtinentiam graderemur. Sed videamus, quæ causâ fuerit vt ieiunia Saluator indiceret, & ipſe ſibi primum vt bonus humani generis medicus ieiunaret. Bonus enim medicus poculum, quod ægro daturus eſt, prior guſtat, vt peritiam artis ſuæ antè in ſe ipſo demonſtret, & experimentum æger accipiens ſecurus ſit de poculo, ſecurior de ſalute. Deinde quo loci hoc ipſum tempus ieiunij procurarit. Dicit enim Euangeliſta abſtinuiſſe Dominum quadraginta diebus & noctibus in deſerto: Arbitror itaque causam hanc eſſe ieiunij, vt quia primus Adam in paradiſo conſtitutus, per intemperantiam gulæ gloriam immortalitatis amiſerat, eandem immortalitatem ſecundus Adam Chriſtus per abſtinentiam repararet. Et quia contra mandatum Dei guſtans de interdictâ arbore peccatum mortis inciderat, nunc ſecundum mandatum Domini ieiunans, vitæ initiam mereretur. Hoc enim agit Saluator, vt ijſdem veſtigijs quibus admiſſa fuerint delicta purgentur: hoc eſt, vt quia homo manducando deliquerat, corrigat abſtinendo: vel quia epulando mulierem cognouerat, nunc eandem ieiunando deſpiciat. Adam enim Euam non niſi intemperantiâ prouocante cognouit. Quandiu autem manſit illis intemerata parcitas, manſit & impolluta virginitas, & quandiu ieiunauerunt ab interdictis epulis, tamdio & à pudendis ieiunauere peccatis. Fames enim amica virginitatis eſt, inimica laſciuiæ. Saturitas verò caſtitatem prodigit, nutrit illecebram.

Chriſtus prior ipſe ieiunat, vt exéplo prouocet.

Math. 4.

Vt pro Adami intépetantiâ ſatisfaciat.

Adam virgo quandiu ieiunium tenuit.

Igitur, ſicut dixi, hoc agit Dominus, vt ijs præiudicijs quibus homo obnoxius peccato fuerat, liberetur. Propterea namque per omnia ſecundum ſimilitudinem Adæ naſci voluit, vt ſecundum ſimilitudinem Adæ omnia hominis A peccata diſſolueret. Adam enim de terrâ virgine natus eſt, & Chriſtus de Mariâ virgine procreatus. Illius maternum ſolum necdum ſciſſum fuerat, iſtius maternum ſecretum nunquam concupiſcentiâ violatum. Adam Dei manibus plaſmatur è limo, Chriſtus Dei Spiritu formatur in vtero. Vterque ergo oritur ſine patre, vterque virgine vtitur matre: vterque ſicut Euangeliſta dicit, filius Dei eſt; ſed Adam creaturâ eſt filius, Chriſtus verò ſubſtantiâ. Hoc ergo agit Dominus, ſicut Adam ſecundus; vt quod prior homo manducando perdiderat, hoc alter ieiunando recipiat; ac B legem in paradiſo abſtinentiæ datam in deſerto cuſtodit. Sciebat enim præceptum Dei non vnius loci legem eſſe, ſed mundi. Non enim intereſt diuinitatis mandatum vtrum domi, an in agro cuſtodias, cùm vbique ſit qui præcepit. In deſerto itaque Saluator implet mandatum Dei, vt ibi Adam ſaluaret errantem, vbi fuerat de paradiſi poſſeſſione projectus. Adam enim expulſus de paradiſo inculti mundi deſerta ſuſtinuit. In deſerto ergo primum homini ſalus refunditur, vbi non ſunt epulæ, vbi deſunt deliciæ, vbi (quod eſt omnium malorum cauſa) deeſt & mulier. Potuerat enim Adam inter illas paradiſi inconcuſſus ſtare delitias, ſi Eua ibidem cum diabolicis illicebris non fuiſſet. Conueniens ergo eſt deſertum ſaluti, vbi non eſt Eua quæ perſuadet, non eſt mulier quæ blanditur. Videte rem miram: in paradiſo, cum Adam diabolus decertat, in deſerto cum Chriſto diabolus dimicat, vbique inſidiatur homini, vbique congreditur: ſed vbi mulierem inuenit, vincit; vbi mulierem non inuenit, victus abſcedit. Formam igitur dedit nobis Deus in hoc facto, vt ieiuniorum tempore tanquam deſertum habitantes, abſtineamus epulis, voluptate, muliere; nec coniungatur nobis Eua, ne nos à caſtâ obſeruatione, illecebroſâ perſuaſione ſubD uertat. In deſerto enim quodammodo videtur habitare, qui Quadrageſimæ tempore ieiunus, & caſtus eſt. Deſertum planè quoddam ipſum corpus eſt Chriſtiani, cùm non repletur cibis, non poculis irrigatur: ſed areotis inediæ ſqualore negligitur. Deſertum, inquam, eſt corpus noſtrum, cum abſtinentiâ mareſcit caro, ſiti pallor obducitur, & contemptu rerum totius hominis ſpecies inculta ſordeſcit. Tunc Chriſtus Dominus habitat deſertum pectoris noſtri, cùm noſtram terram fame ſqualidam, ac ſiti aridam eſſe reperit, ſecundum quod ait Propheta Dauid; *Sicut in terrâ deſertâ, & inuiâ, & inaquosâ; ſic in ſancto apparui tibi.* Aliter enim E ſicut in ſancto ei apparere non poſſumus, niſi terra corporis noſtri fuerit deſerta mundanis delitiis, inuia diabolicis concupiſcentiis, & inaquoſa libidinoſis illecebris. Tunc habitans Saluator hoc deſertum corporis noſtri, omnes ibi diaboli factiones exuperat, & ſecretum, ac ſecurum à cogitationibus ſæculi eſſe ſuum facit habitaculum: vt deinceps nos intra noſmetipſos veluti in ſolitudine conſtituti, non niſi cœlum reſpiciamus, & terram: hoc eſt, non cogitemus alium niſi cœleſtis regni Dominum, & terrenis reſurrectionis auctorem.

Luc. 3. v. 23 & 38.

Ieiunum in deſerto.

Mulier omnium cauſa malorum, ſine qui ſteſſet Adam. *Eccl.* 25. v. 33.

Ieiunantis ac caſti corpus, deſertum.

Pſal. 62. v. 3.

Chriſti cũ Adamo ſimilitudo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

EIVSDEM, DE IEIVNIIS
& Quadrageſimâ.

SERMO VIII.

Eſt Ser. 38.

PRopitiâ diuinitate ecce iam pene tranſegimus Quadrageſimæ indicta ieiunia, & præcepta Chriſti Domini abſtinentiæ deuotione compleuimus: Supereſt nunc, quemadmodum famuli eius Moyſes & Elias hunc ſacratiſſimum numerum obſeruando gratiam meruerunt, ita & nos hoc ipſum tempus cuſtodiendo mereamur: ſitque ſimilis remuneratio in perceptione præmij, quorum ſimilis labor eſt in obſeruatione B ieiunij. Elias enim cùm eſſet clauſum humanis iniquitatibus cœlum, & nulla mundanis rebus deſuper pluuiarum ſtillaret vbertas, atque omnia longæ ſiccitatis ſqualore languerent, & eſſet fames magna vniuerſo generi humano: quoniam enim cœlum pluuiam non dabat, nec terra pabulum germinabat: tunc Elias ſanctus reſerauit ieiuniis ſuis cœlum, terram orationibus fœcundauit. Illius enim ſiccitatem conuertit in pluuiam, huius ſterilitatem reſoluit in partum. Tanta enim eius precibus orbem terrarum imbrium largitas irrigauit, vt arida reuiuiſcerent, mortua reſurgerent, languentia ſanarentur. Et ita rebus cunctis fontium quidam meatus infuſus eſt: vt purificatione factâ per pluuiam omnia creaturarum vitia lauarentur, atque inundationis illius beneficio totius mundi ſpecies innouata conſurgeret. Igitur & nos eadem, quæ Elias obſeruantes ieiunia, adhibitis precibus clauſum cœlum noſtris Competentibus reſeremus, quatenus illos lauacri ſalutaris imber illuminet. Clauſum enim illis eſt cœlum, quandiu nondum de cœlo Spiritus ſanctus adueniens eorum corda viuificat: ſiccitatem quodammodo patiuntur, quia nondum gratia baptiſmatis irrigantur. Laborant etiam fame magnâ: quoniam velut eſurientes cœleſtia ſacramenta deſiderant. Reſeremus ergo illis cœlum, vt adueniente deſuper ſpirituali pluuiâ, eorum terra lauacri irriguo ſatietur, & delictorum ſterilitate depoſitâ, incipiant fructus germinare virtutum. Etenim cœleſtis imber vitia peccatorum diluit, iuſtitiæ incrementa producit, diſcutit aridum concupiſcentiæ puluerem, lætificat vtilem caſtimoniæ puritatem, obruit auaritiæ ſordidam fæcem, nutrit æternam miſericordiæ largitatem. Sicut enim ſuperueniente Eliæ pluuiâ, omne pabulum terra produxit: ita & ſuperueniente Chriſti lauacro, omnem iuſtitiam anima germinauit. Et ſicut illic pluuiarum fontes irrigauerunt orbem, vt viuificarentur herbarum mortificata iam ſemina: ita & fons baptiſmatis irrigat genus hominum, vt animarum mortificata corda viuificet.

3. Reg. 18. & 19.
Elias clauſũ cœlum ieiunio aperit, ac fœcũdat terram.

Clauſum cœlum cõpetentibus catechumenis antequã baptizẽtur.

Baptiſmi effectus.

Hoc ergo obſeruantium iſta ieiunia eſt meritum: vt orationibus eorum aut innouetur mundus, aut fratres denuo renaſcantur. Reſerandum igitur Competentibus noſtris eſt cœlum, quoniam adhuc clauſum eſt apud illos. Clauſum eſt enim cœlum, quoniam myſterium nondum peruident Trinitatis. Clauſo enim ſibi cœlo, ſuper cœlum quid agitur, A ignorant, nec ſcire poſſunt, quæ ſit Filij, Patriſque ſubſtantia, niſi prius mundi elementa tranſcenderint. Tunc enim poterit quis Trinitatis aſpicere diuina myſteria, cùm cœlos ſuâ virtute habuerit apertos: Sicut beatus Stephanus martyr reſerauit ſibi martyrio ſuo cœlos, & aſtantem vidit ad Patris dexteram Saluatorem, ſecundum quod ipſe ait: *Ecce video cœlos apertos, & ſtantem Ieſum ad dexteram Dei.* Ergo cui clauſi ſunt cœli, agendum eſt, vt aperiantur illi: quatenus ſuper cœlos Chriſtum poſſit aſpicere. Nam, quandiu clauſi ſunt homini, Chriſtum non poteſt videre regnantem.

Act. 7. v. 55.

B Quemadmodum autem clauſi cœli aperiendi ſint, inquirere nos oportet. Puto autem aliter eos aperiri non poſſe, niſi claues Petri Apoſtoli ſumpſerimus: quas Domino largiente ſuſcepit, ſicut ipſe dixit: *Tibi dabo claues regni cœlorum.* Immò rogemus Petrum, vt ipſe nobis tanquam bonus ianitor regiæ cœleſtis aperiat. Quæ autem iſta clauis ſit, diligentius requiramus. Clauem Petri fidem eſſe dixerim, per quam cœlos aperuit, penetrauit inferna ſecurus; maria calcauit intrepidus. Tanta enim Apoſtolicæ fidei virtus eſt, vt cuncta illi elementa pateant: hoc eſt, non C illi angelicæ claudantur ianuæ, non portæ præualeant tartari, non aquarum fluenta ſubſidant. Iſta autem ipſa clauis, quam fidem dicimus, videamus quemadmodum ſolida ſit. Arbitror illam duodecim artificum operatione conflatam. Duodecim enim Apoſtolorum ſymbolo fides ſancta concepta eſt, qui velut periti artifices in vnum conuenientes, clauem ſuo conſilio conflauerunt. Clauem enim quandam ipſum ſymbolum dixerim, per quod reſerantur diaboli tenebræ vt lux Chriſti adueniat, aperiuntur conſcientiæ clauſa peccata, vt iuſtitię fulgeant opera manifeſta. Igitur hęc clauis oſtendenda eſt fratribus noſtris, vt D & ipſi tanquam diſcipuli Petri inferna ſibi reſerare, cœlos aperire conſueſcant.

Matth. 16. v. 19.
Sanctorum inuocatio.

Clauis Petri, eiuſdem fides quâ aperiendi cœli.

Symboli Apoſtolici auctoritas.

CHROMATII EPISCOPI
Aquilegienſis in ſuperius Euanggelium Sermo.

Matth. 6. v. 16.

C*Vm ieiunatis nolite fieri, &c.* Sicuti in ſuperioribus pręceptis, ita quoque circa ieiunij obſeruationem, ad perfectæ nos fidei meritum Dominus doctrinę ſuę mandatis inſtituit, vt non propter humanam gloriam, ſicut hypocritæ faciunt, ſed propter futuram ſpem ſoli Domino ieiunemus, à quo expecta-E mus humilitatis huius deuotę mercedem. Verùm qui ita ieiunant vt magis hominibus quàm Deo placeant, habent quidem laborem de corporis afflictione, ſed per inanem gloriam mercedem laboris apud Deum habere non poſſunt: quia, cùm ſolummodò id causâ religionis, ac fidei agere debeant, humanæ potiùs laudis gloriam quęrere malunt: & ideo ait Dominus: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam.* Et vnum quidem propoſitum videtur eſſe ieiunij, tam eius, qui Deo tantùm deuotâ mente ieiunat, quàm etiam illius, qui ieiunans hominibus placere deſiderat: Sed diſtans

Ieiunãdum causâ religionis, & fidei; non vt quæratur humana gloria.

graria ieiunantium ; quia quamuis vtriſque ſimile propoſitum videatur, atque idem ieiunij labor, non tameo idem fructus eſt, nec eadem retriburio meritorum. Longè eoim differt ille, qui propter Deum ieiunat, ab eo, qui propter homines ieiunare proponet: quia huic pro mercede laboris compenſario fit laudis humanæ, illi pro deuotione humilitatis meritum gloriæ in futuro ſeruatur, Sic quoque & orantium habitus ſecundum propoſitum quidem non differre videtur: ſecuodum autem animi fidem, & mentis affectum, magna diſtantia meritorum eſt. Aliud eſt enim, vt ſuperiùs dictum eſt, ſub expectatione humanæ laudis orare, aliud ad hoc raptùm orare, vt orationis ſuæ à Deo retributore expectet mercedem. Similis cauſa & circa omoem obſeruantiam diuinæ religionis. Vnde noo immeritò Dominus omne ſtudium laudis, atque humanæ iactantiæ voleos à nobis abeſſe, docet nos quemadmodum ipſi religioſo animo, ac deuotâ meore placeamus, dicendo.

v. 17.
Occultandum ieiunii opus vultus hilaritate.

Vos autem cùm ieiunatis, vngite caput veſtrum, &c. Vt, ſi fieri poteſt, opus ieiunij, & ipſius corporis atque animæ afflictionem, vultus bilaritate velemus. Cuius rei exempla etiam ſecondum biſtoriam in Sanctis præterito tempore legimus præoſteoſa. Nam ſanctiſſima Iudith, cùm magno mœrore pro populo eſſet afflicta, poſt ſolennitatem triduani ieiunii, capite vncto, & lotâ facie, ita internæ afflictionis triſtitiam texit, vt ſimulato gaudio lætari hoſtibus videretur, ac ſic, dum per lætitiam vultus ieiuoium texit, de hoſte triumphum victoriæ reportauit. Similiter Heſter ſanctiſſima, dum lotâ facie, & capite vncto poſt triduanum ieiunium intelligi à rege non potuit, Aman illum populi ſui inimicum nequiſſimum interemit. Quid de Daniele, ac tribus pueris dicemus? Qui in tantâ abſtinentiâ, inter tot adoleſcentes qui cibis regalibus paſcebantur, ſoli vultu cæteris gratiores iouenti ſunt. Sed quia id ſecundum literam diximus, quid etiam ſecundum ſpiritalem intelligentiam ſentiendum ſit, debemus aduertere.

Iudith. 9. & 10.
Eſth. 4. v. 16.
Dan. 1 v. 15.

Caput vngere, miſericordiam facere.

In vnctione capitis miſericordiam ſignificari cogooſcimus. Vnde vngere caput proximo, eſt miſericordiam facere: quæ miſericordia in pauperem facta refertur ad Dominum, qui caput viri ſecundum Apoſtolum intelligitur, ipſo Domino dicente: *Quamdiu vni ex minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis.* In cuius miſericordiæ vice, diuinâ retributione velut quondam oleo cœleſti perfunditur ab eo qui ait: *Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerebitur Deus.* Nouit hanc cœleſtis olei in capite vnctionem etiam ſanctus Dauid, cùm dicit: *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam.*

1. Cor. 11. v. 3.
Matth. 25. v. 40.
Matth. 5. v. 7.
Pſal. 132. v. 2.

Lauare faciem, mundam conſcientiam præferre.

In facie verò lauandâ, & mundati corporis, & ſinceræ conſcieotiæ puritas ſignificata cognoſcitur. Vnde lauare faciem; hoc eſt, ab omni ſorde peccatorum, & ſqualore delicti faciem cordis noſtri, & ipſam conſcientiam mundam præferre, vt verè lætitiam cœleſtis gaudij, & hilaritatem ſancti Spiritus in nobis habere poſſimus. Ac ſic fit, vt dum ſub hac fidei deuotione Deo potiùs quàm hominibus ieiunamus, à Deo, qui occultorum eſt cognitor, accipiamus retributionis æternæ mercedem. Hoc enim ait Dominus: *Ne pareatis hominibus ieiunantes; ſed Patri veſtro, qui eſt in abſconſo: & Pater veſter qui eſt in abſconſo, reddet vobis.* Si ergo vis caput ſemper vnctum gerere, & mundam faciem cordis habere iuxta Domini dictum, inſiſte fideliter operibus miſericordiæ, ioſiſte deuotioni ieiunij, vt placere Domino merearis, cui eſt gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

v. 19.

Deinde ait: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrà, vbi ærugo, &c.* Prohibet oos Dominus in terra theſaorizare, vbi omnia infirma ſunt, & caduca. Contrariom eſt enim fidei ac ſaluti, hos terrenos theſauros expetere, diuitias ſæculi quærere, facultates mundi ſectari, quas poſſunt & tineæ corrumpere, ærugo abſumere, & fures rapere. Quia quicunque magis in terrâ theſaurizare voluerint, quàm in cœlo, theſauros illos æternæ & cœleſtis vitæ habere non poſſunt, diceote ipſo Domino: *Quoniam diues difficile intrabit in regnum cœlorum.* Similiter & Apoſtolus: *Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & muſcipulam diaboli.* Recordemur illius diuitis, qui omnem gloriam ſuam in ſæculi theſauris, atque in redituum ſuorum vbertate conſtituit: qui cùm propter affluentiam frugum, de ampliandis horreis cogitaret, atque aoimæ ſuæ delitias opum, & ſecuritatem longę vitæ promitteret, non dicam, ſubripiente ſure, hæc, quæ coogregauerat perdidit, ſed ipſam animam ſub eadem nocte, cui theſaurizabat, amiſit. Vnde non immeritò Dauid ipſe teſtatus eſt: dicens: *Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Cogitemus & illum adoleſcentem, qui cùm prope omnia præcepta legis impleſſet, quia theſauros magis terrenos habuit quàm cœleſtes, vitæ æternæ theſauros obtinere noo potuit. Et idcirco bene Dauid ait: *Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere: diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.*

Theſaurizare in terra, fidei & ſaluti aduerſum.
Matth. 19. v. 23.
1. Tim. 6. v. 9.
Luc. 12. v. 17.
Pſal. 38. v. 7.
Matth. 19. v. 22.
Pſal. 61. v. 11.

Quapropter vult nos Dominus theſauros noſtros non in terrâ, vbi perire poſſunt, ſed in cœlo recoodere, vbi nulla aduerſa dominantur; *vbi fures non effodiunt*, id eſt, diabolus & angeli eius: *nec tinea, nec ærugo exterminant*, id eſt, peccata dominantur. Quemadmodum autem hunc theſaurum io cœlo reponere debeamus, ipſe Dominus in Euaogelio manifeſtat, dicendo ad illum adoleſceotem; *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.* Huiuſmodi ergo theſauros, qui æterni ſunt & incorrupti, qui perire non poſſunt, per opera iuſtitiæ, per pietatis, ac miſericordiæ merita iubemur in cœlo recondere. In cœlo enim reconditur, quicquid ſecundum fidem Scripturę in vſum pauperum fideliter erogatur, dicente ſcripturâ, *Qui dat pauperi, Deo fœnerat.* Vnde & ſub Apoſtolis credentes memores huius Dominici præcepti, theſaurizaſſe ſibi inuenimus io cœlo: Quia venditis vniuerſis rebus ſuis, terrenos theſauros ad regna cœleſtia tranſtulerunt. Et ideo addit Dominus, dicens:

Vt in cœlo reponendus theſaurus.
Matth. 19. v. 21.
Prou. 19. v. 17.
Act. 4. v. 34.

Vbi fuerit theſaurus tuus, ibi & erit cor tuum. Quia ſi in cœlis ſemper bonis operibus theſaurizemus, vbi omnis ſpes, & ſalus eſt noſ-

v. 21.

ſtra, vbi nobis vita æterna repoſita eſt: in terrâ licet poſiti, cor tamen io cælo ſemper habemus. Verùm oun poteſt cor in cœlis habete, qui, cupiditate ſæculi captus, theſautizare ſibi magis iu terrâ maluerit. Meritò & ſanctus Apoſtolus etiam diuites ſæculi, quemadmodum huuc theſaurum cœleſtem cooſequi poſſint, hortatur diccus: *Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſuperbè ſapere, neque ponere in incertum diuitiarum ſpem ſuam. ſed in Deum viuum, qui præſtat nobis omnia abundanter ad fruendum. Benefaciant, diuites ſint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, theſaurizent ſibi in futurum, vt apprehendant veram vitam* ab eo, qui auctor eſt vitæ & immortalitatis æternæ; cui eſt laus, & gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

1. Tim. 6. v. 17.

SANCTI HIERONYMI
Presbyteri in idem Euang.

Math. 6. v. 16. Exterminare facium quid?

EXterminant enim facies ſuas, &c. Verbum exterminant, quod in Eccleſiaſticis ſcripturis vitio interpretum tritum eſt, aliud multò ſignificat, quàm vulgò intelligitur. Exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo ſermone, demoliuntur ſemper accipete debemus; quod Græcè dicitur ἀφανίζουσι. Demolitur autem hypocrita faciem ſuam, vt triſtitiam ſimulet: & animo fortè lætante, luctum geſtet in vultu.

v. 17. Vngere caput diebus feſtis ſolenne Palæſtinis. Pſal. 140. v. 5. Pſal. 40. v. 8.

Tu autem cum ieiunas, &c. Iuxta ritum prouinciæ Palæſtinæ loquitur: vbi diebus feſtis ſolent vngere capita. Præcipit igitur, vt quando ieiunamus, lætos & feſtiuos nos eſſe monſtremus. Multi legentes illud Pſalmiſtæ: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum*; è contrario eſſe volunt bonum oleum: de quo alibi dicitur: *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis*: & id præcipi, vt exercentes virtutes, ſpirituali oleo principale cordis noſtri vngere debeamus.

v. 21. Theſaurus vbi cor, ſiue amor.

Vbi enim eſt theſaurus tuus, &c. Hoc non ſolum de pecuniâ, ſed & de cunctis paſſionibus ſentiendum eſt. Guloſi Deus, venter eſt: ibi ergo habet cor, vbi eſt theſaurus. Luxurioſi theſaurus, epulæ ſunt. Laſciui, ludicra. Amatoris, libido. Huic ſeruit vnuſquiſque quo vincitur.

SANCTI EPHRÆM SYRI,
de ieiunio.

Ieiunii elogia.

EſTo ſtudioſus paupertatis Chriſti, vt in cœleſti patriâ, eius diuinitate diteris. Appete optimum ieiunium, tem pretioſam atque ſpectabilem. Ieiunium vehiculum ad cœlum. Ieiunium, Prophetas ſuſcitat, Legiſlatores ſapientiam docet. Ieiunium, bona animæ cuſtodia, & corporis ſecurus cohabitator. Ieiunium, ſtrenuis militibus telum, athletiſque exercitium. Ieiunium tentationes retundit, ad pietatem iungit. Sobrietatis comes, temperantiæque opifex. Ieiunium, fortitudo viri eſt in bellis. Ieiunium, ignis virtutem extinguit. Ieiunium, ora leonem obturauit. Ieiunium, orationes in cœlum dirigit. Ieiunium, mater ſanitatis. Ieiunium, iuuentutis diſciplina, ornamentum ſenibus. Ieiunium optimus itineris comes viatoribus. Ieiunantis corpus venuſtum eſt, & anima pretioſa. Ieiunium, Lazarum in ſinu Abrahæ refecit. Hoc igitur & nos amplectamur, vt nos quoque Abrahæ ſinu excipiamur. Fugiamus delitias, & multo riſu redundantem ebrietatem, fornicationis matrem. Ebrietas, Spiritum ſanctum repellit. Ieiunium, bona ciuitatis lex, forique moderatio atque tranquillitas. Ieiunium, non ſectatur mundum, neque ea quæ in mundo ſunt. Caueamus igitur malè agere cùm ieiunamus: ſiquidem Angeli ſunt, qui per ſingulas Eccleſias deſcribunt ieiunantium nomina. Ieiunium, iniuriarum recordationem non admittit. Quoniam qui moleſtias ac dolores, iniuriaſque ſibi illatas memoriâ retinent; quamuis videantur orare & ieiunare, ſimiles ſunt iis, qui aquam exhauriunt, & in dolium pertuſum infundunt. Non enim oratio, malum in corde aduerſus proximum ſuum cogitantis, grata eſt Domino: Cui ſit honor & imperium, in ſæcula ſæculorum: Amen.

Luc. 16. v. 21.

Ieiunanti, abſtinendum à vitiis.

Simile.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI
Episcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Homil.

Ex Hom. 21. in Matth. 6. v. 16.

CVm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes.* Gemere prorſus hoc loco, & amarum quiddam immugire nos conuenit. Non ſolùm enim hypocritas imitamur, ſed illos quoque ſimulatione ipsâ tranſimus. Noui enim, pluréſque noui non ieiunantes modò, idque ipſum omnibus oſtentantes, ſed non ieiunantes quoque, & perſonam ſibi ieiunantium nihilominus induentes, ac peccato ipſo grauiorem ſibi excuſationem parantes. Ne, inquit, ſcandalizem multos id facio. Quid agis? Diuina lex eſt iſta præcipiens, & tu ſcandali mentionem facis? & cuſtodiens quidem præceptum Dei, ſcandalizare te putas, tranſgrediens verò ſcandalis liberari? Et quid hac vecordiâ poſſit eſſe deterius? An non deſines ipſis hypocritis effici peior, & duplici hypocryſi vti: multamque vitij huius exuberantiam conſiderans, dictionis iſtius emphaſim expreſſionemque non erubeſces? Non enim tantummodò ſimulare dixit; ſed ampliùs huiuſcemodi volens caſtigare figmenta: *exterminant*, inquit, *facies ſuas*, hoc eſt, corrumpunt ac demoliuntur. Si verò faciei corruptio eſt propter inanem gloriam pallidum apparere quenquam, quidnam dicendum eſt de fucis, atque picturis corrumpentibus facies fœminarum in perditionem iuuenum laſciuorum? Nam illi quidem, qui oſtentant pallorem ieiunij, ſemetipſos tantummodò: hæ verò & ſeipſas, & eos à quibus videntur, interimunt: propter quod vtramque peſtem multo cum ſtudio nos oportet effugere. Neque enim nos non oſtentare ſolummodò; ſed etiam dare operam vt lateamus præcipit: quod fecit & ſupra. Nam de eleemoſynâ quidem loquens, non ſimpliciter hæc poſuit: ſed cùm dixiſſet: *Attendite ne faciatis coram hominibus*, addidit: *vt videamini ab eis.* In oratione verò atque ieiunio nihil

Peius quid damnatâ à Domino hypocryſi, cùm non ieiunas, ieiunantem mentiri.

Fucus mulierum quid adhuc deterius.

Supr. v. 1.

Digitized by Google

tale ſignauit. Quare iſtud? Quia eleemoſynam quidem impoſſibile eſt omninò latere: orationem verò, atque ieiunium, ſecretum eſſe poſſibile eſt. Sicut enim cùm dixiſſet; *Neſciat ſiniſtra tua: quid faciat dextera tua:* non de manibus id dixit: ſed ſtudium, quo omnes celari oportet, expreſſit. Dúmque cubiculum ingredi iuſſit, non omninò, nec principaliter tantummodò iuſſit iſtic orari: ſed idipſum rurſus innuit: ita hîc quoque cùm vngi iuſſerit, non vt vngamur omninò præcepit: ſiquidem inueniremur omnes hanc præuaricari legem, & illi ipſi, qui certè præ omnibus illam cuſtodire decertant, populi profectò Monachorum, qui in ſecreta montium receſſerunt. Non hoc itaque præcepit: ſed, quia mos iſte apud veteres fuit, vt lætitiæ ſuæ tempore ſæpius vngerentur, quod facilè & ſancti Dauid, & Danielis docetur exemplo: præcepit vngi, non vt hoc omninò faciamus, ſed vt ſemper omni cum diligentiâ bonum hunc theſaurum ſtudeamus occultare. Atque, vt hoc ita ſe habere cognoſcas, ipſe id, quod ſermone præcepit, opere compleuit. Et cùm per quadraginta dies ieiunaſſet latenter, nec faciem ſuam lauaſſe, nec caput legitur vnxiſſe: ſed tamen cùm iſta non fecerit, ſupra omnes abſque vllâ gloriæ vanitate cuncta perfecit: quòd certè etiam nobis præcipit, hypocritas in medium proferendo, nóſque ab hoc vitio, duplici edicto abſtrahendo.

Supr. v. 3.

Quod vngi iubemur, eſt vt ſigna lætitiæ exhibeamus.

2. Reg. 12. v. 20. Dan. 10. v. 3.

Nam & aliud quiddam hypocritarum appellatione notauit. Non ſolùm enim rem ipſam eſſe ridiculam, damnoſamque, verumetiam impoſturam non diuturnam eſſe monſtrando, auditorem à malignâ hac concupiſcentiâ prorſus abducit. Tamdiu enim hypocrita clarus apparet, quandiu aſſiſtit ſpectantium multitudo: imò nec tunc quidem coram omnibus clarus. Norunt enim videntium plurimi, quis cùm ſit, quem ſe eſſe ſimulet. Cæterùm theatro illo ſubitò diſſoluto, qualis ſit manifeſtiſſimè omnibus reuelatur. Hoc igitur gloriæ cupidos pati prorſus neceſſe eſt. Nam & hîc pleriſque liquet quòd non hoc ſint quod videntur, ſed tantummodò ſub hac ſtudeant latere perſonâ: multò autem magis deprehendendi ſunt in futuro, cùm nuda omnia apparuerint, atque perſpicua.

Hypocritæ gloria, res breuis & fugax.

Sed aliunde quoque eos ab hypocritis prorſus abducit, dum videlicet oſtendit facile hoc eſſe præceptum. Neque enim extendens dierum continuatione ieiunium, longius illud fieri iubet, ſed admonet, ne ipſius ieiunij corona depereat: itaque quod ſolum videtur oneroſum, hypocritis nobiſque commune eſt. Nam & illi vtique ieiunant: quod verò eſt leuiſſimum, ne ſcilicet laborantes mercede priuemur, hoc nobis Dominus imperauit, laboribus quidem noſtris addens nihil, mercedem verò nobis cum omni congregans cautione: neque incoronatos, ſicut hypocritas abire permittens, atque illorum nos eſſe imitatores volens, qui in Olympico agone decertant: qui tanto certè populo conſidente, tantiſque principibus, vni placere feſtinant, victoriam ſcilicet eorum brauiis ſplendentibus honoranti: licet longè ille ſit inferior. Tu verò cùm duas habeas cauſas oſtentandi illi victoriam, quia ſcilicet & ſolus ipſe eſt, qui poſſit brauio honorare victorem, & abſque collatione vllâ ſpectantes omnes dignitate præ-

Nihil grauius præceptum, quàm quod ipſi præſtant hypocritæ.

Athleta, ſoli agonotheto placere curat.

A cellit, te alijs oſtentas, non modò te nihil iuuantibus, ſed etiam multum profectò lædentibus: attamen ne hoc quidem, inquit, veto. Nam etſi etiam omnibus vis placere, expecta paululum, & ego iſtud tibi maiore copiâ, & cum maximâ quidem mercede præſtabo. Nunc verò ab eâ te iſtud, quæ ex me eſt, laude diuellit, vt contrà humanæ gloriæ neglectus, deſpectúſque coniungit, per quod in futuro quidem plurimâ cum licentiâ laude omnium perfrueris; ſed non mediocre tamen etiam hoc commodum capeſſurus, vbi & humanam hanc, præſentémque gloriam virtute proculcas, & à peſſimo hominum ſeruitio liberaris, & idoneus operarius virtutis efficeris: nunc verò è regione, ſi humanam gloriam concupiſcis, ſi in ſolitudine fueris, omni virtute nudaberis. Non enim habes, qui ſpectare, aut laudare poſſint: quod certè maximam eſt iniuriam ipſi facere virtuti, ſi ſcilicet eam non propter ipſam, ſed propter ærarios, funarios, & reliquum plateatum vulgus ſequaris. Vt enim te mirentur mali, & à virtute procul remoti, ad oſtentationem, atque ad ſpectaculum tu ipſos quoque aduocas virtutis inimicos: quod certè tale eſt, quale ſi eſſe quiſpiam vtique velit pudicus, non vt pudicitiæ bonum impleat, ſed vt placeat impudicis. Et tu igitur nequaquam elegiſſes vtique virtutem, niſi aduerſarijs eius placere voluiſſes: quam profectò hinc quoque admirationi habere decet, quia & à propriis laudatur inimicis. Admirari ergo debemus eam, vt dignum eſt, non propter alios vtique, ſed propter ipſam omninò virtutem: quia & nos, quando non propter nosmetipſos, ſed propter alios amamur, huiuſmodi dilectionem arbitramur iniuriam. Hoc igitur etiam in virtutis ratione conſidera, vt eam neque propter alios appetas, neque propter homines obedias Deo, ſed propter Deum potiùs hominibus. Alioqui ſi virtutem etiam videaris ſequi, nihilominus ſimilis non ſequenti, Deum in iracundiam concitaſti. Sicut enim ille non faciendo inobediens fuit, ita tu non ruè faciendo.

Oſtentande quandoque vniuerſis Sanctorum merita.

Virtutis magna iniuria, vt eam nô propter ipſam, ſed inanis gloriæ cauſâ ſecteris.

Virtus ab ipſis quoque inimicis laudatur.

Par ad Deū offenſâ non quâ debes intentione, & non ſequi virtutem.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra. Quia enim inanis gloriæ morbum fugarat, facilè iam contemptum habendi, & mundi conſequenter inducit. Nihil quippe ita ad amorem diuitiarum, vt gloriæ cupiditas inflammat. Propter hanc namque homines & ſeruorum greges, & eunuchorum cateruas, & equos aureis phaleris inſignes, & argenteas menſas, & alia magis ridenda conquirunt, non vt expleant neceſſitatem, non vt capiant voluptatem, ſed vt ſeſe poſſint oſtentare quamplurimis. Superiùs igitur tantummodò, quod miſericordem fieri oporteat: hîc verò & quantùm miſereri oporteat, oſtendit dicendo; *Nolite theſaurizare.* Quia enim importunum erat inter ipſa initia dicendi de contemptu rerum ſubitò inferre ſermonem, propter quandam ſcilicet auaritiæ tyrannidem: paulatim vitij huius inducit horrorem, ab eóque liberat ægrotantes, ac ſenſim animum auditoris ingreditur, vt & faciliùs recipi poſſit, & gratiùs. Propterea enim primò quidem ait; *Beati miſericordes*; poſt hoc verò, *Eſto conſentiens aduerſario tuo*: poſtque illud: *Si quis*, ait, *voluerit tunicam tuam tollere, & iudicio contendere, da ei & pallium*: hîc verò multò illis omnibus maiora commemorat. Nam ibi quidem dixit; quoniam, ſi litem tibi videris imminentem, etiam

Auaritiæ incẽtiuum, inanis gloria & oſtentatio.

Matth. 5. v. 7. 25. & 40.

illa quæ babes indulge: melius eſt enim iurgio liberari, quàm retinere materiam iurgiorum. Hîc autem neque aduerſarium, neque in iudicio certantem, neque alium quenquam omninò commemorans, docet ipſum per ſeſe habendi contemptum: oſtendens, quòd non tam propter eos in quos fit ipſa miſericordia, quàm propter iſtos quos facere cohortatur, iſta præcipiat: vt etiamſi nemo fuerit lædens, atque in iudicium trahens, nihilominus præſentia contemnamus, eáque indigentibus miniſtremus.

Beneficentiam propter ipſos præcipuè quibus præcipitur.

Et ne hîc quidem totum poſuit, ſed hîc quoque gradatim incedit, ac ſenſim: & certè cùm magnum oſtendiſſet in eterno ſuper hac virtute certamen, attamen non ponit illud, neque adducit in medium. Nondum enim reuelandi ea tempus aduenerat: ſed interim cogitationes cordis examinat, conſultatoris magis, quàm latoris legis vicem hoc ſermone cuſtodiens. Dicendo enim: *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ*; adiungit, *vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur.* Oſtendit & terrenum hunc theſautum noxæ facilè patentem, & cœleſtem illum ab omni labe ſecretum, & tutiſſimum, cùm à loco ſcilicet, tum ab ipſâ eminentiâ præmiorum. Nec tamen vſque ad iſta tantùm progreditur, ſed alteram quoque eius rationem inducit: & inprimis vnde plurimum metuunt, inde illos potiſſimũ cohortatur. Ecquid, inquit, times ne decoquatur pecunia, ſi eleemoſynam largiaris? Da igitur eleemoſynam, & tunc pecunia non conſumetur; quódque eſt amplius, non modò non conſumetur ipſa, verumetiam maiora incrementa ſuſcipiet. Nam illa quoque quæ in cœlo ſunt habenda commemorat: quod licet modò reticere videatur, poſtea tamen diligenter inculcat: nunc verò interim adducit in medium, quod eos maximè etiam poterat cohortari, quòd ſcilicet theſaurus eorum maneat inexpenſus, per quod etiam ad ſtudium miſerationis inuitat. Non enim tantummodò ait, ſi theſaurum tuum in eleemoſynam erogaueris, conſeruaſti, verumetiam è contrario comminando: niſi, inquit, erogaueris, perdidiſti.

Theſaurus in terrâ, inque cœlo repoſitus.

Non perit erogatione theſaurus noſter, ſed in tuto ponitur.

Et conſidera ineffabilem ſapientiam: non enim dixit alijs illa dimittes, nam hoc quoque dulce nonnunquam homines exiſtimant: ſed eos potiùs aliunde deterret, videlicet oſtendens, quoniam neque iſtud aſſequantur. Etſi enim homines, inquit, nequaquam iſti theſauro poſſent nocere: ſunt tamen alia profectò quæ noceant, tinea ſcilicet, & ærugo: quanquam enim capi facilè ſpecies ipſa videatur, inexpugnabilis tamen eſt, nec cohiberi vnquam poteſt. Et quantalibet contra eiuſmodi noxam requiras, nunquam illam valebis arcere. Quid igitur? Aurum tineis corrumpitur? Nequaquam profectò, ſed quod à tineis non conſumitur, aſportatur à furibus. Quid ergo? Omnéſne ſpoliatos putamus? Etſi non omnes, ſed certè quamplurimos: propterea quippe & aliam, vt paulò antè dixi, rationem inferens, ait: *Vbi fuerit theſaurus tuus, ibi & cor tuum.* Etiamſi nihil, inquit, tale contingeret, non tamen exiguum patereris incommodum, terrenis rebus affixus, & ſeruus factus ex libero, & cœleſtibus bonis excidens, nunquam de ſublimibus cogitare: ſed pecunias iugiter, & vſuras, & fœnus ſemper, ac lucra, & reditus tabernarum illiberales, cùm ab his omnibus liber poſſis quietem agitare. Quo quid tandem queat infelicius inueniri? huiuſmodi quippe deteriùs quàm quilibet ſeruus afficitur, tyrannidi huic ſæuiſſimæ ſubiugatus: quæque omnibus potiora ſunt, pariter abiiciens, propriæ ſcilicet libertatis, ac nobilitatis inſignia. Quantacunque enim tibi aliquis voluerit de veritate diſſerere, mente pecuniis affixâ, nihil ex vtilibus poteris audire: ſed quaſi quidam canis ad ſepulchrum reuinctus, & tyrannide pecuniarum omni catenâ tenaciùs illigatus, adeuntes te atque poſcentes latratibus tuis perſonas, vnum atque idem iuge opus exequens, vt alijs repoſita conſerues: quo quid vnquam poſſit miſerius iudicari? Sed tamen, quia hoc celſius erat, quàm vt ad illud auditorum mens poſſit aſcendere, & neque cuſtoditi theſauri damnum, neque contempti lucri facilè poterant intelligi: ſed opus erat ſapientiore, ac perfectiore ſententiâ, quæ hoc vtrunque perpenderet: ſic quidem illa præmiſit, vt tamen poſtea manifeſtiora ſubiungeret; *Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi & cor tuum.* Facit verò illud etiam in alio ſermone lucidius; à rebus quæ intellectu percipiuntur, ad res ſenſibus ſubiectas ſermonem traducens, hiſce verbis: *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus.* Ac ſi diceret; Ne defoderis aurum tuum in terrâ, nec quicquam aliud eiuſmodi: ſi quidem tineæ illa, & æruginı, ac furibus congregabis: ſi verò has aliquo modo peſtes effugeris, tuum tamen cor ſeruitio ſubiugare, terræque affigere non omninò effugies. *Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum.* Igitur ſi theſaurum tuum condideris in cœlo, magnam hîc mercedem capeſſis, quod illuc mente tranſgrederis, & ea, quæ ibi ſunt, cogitas, déque illorum es poſſeſſione ſolicitus. Vbi enim theſaurum tuum reponis, illuc tranſponis & mentem. Cæterum, ſi id facias in terrâ, in ipſâ proculdubio totus hærebis.

Perit idem non erogatione.

v. 21.

Tametſi non pereat, graue damnum, vt in eum afficiatur.

Infr. v. 22.

A B C D E

EIVSDEM, SERMO ADMONITORIUS *ſub initium ſanctæ Quadrageſimæ.*

GAudeo & lætor, videns hodie Eccleſiam Dei ſuorum filiorum multitudine ornari, voſque omnes multâ cum iucunditate concurriſſe. Num cùm alacres vultùs veſtros intueor, voluptatis quæ in animabus veſtris eſt, coniecturam capio maximam: quemadmodum & Sapiens quiſpiam dicebat; *Corde lætante, floret & facies.* Ea propter & ipſe hodie ingenti alacritate ſurrexi, vnà vobiſcum lætitiæ illius ſpiritualis particeps futurus, & volens aduentùs ſanctæ Quadrageſimæ; remedij, inquam, animarum noſtrarum, vobis annunciator exiſtere. Communis enim noſtri omnium Dominus, veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea quæ vnquam peccauimus nos abluere, hanc nobis, quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Nullus igitur ſit mœſtus, nullus triſtis appareat; ſed omnes exultent & gaudeant, ac glorificent animarum noſtrarum curatorem, qui hanc optimam nobis aperuit viam, & accipiant multâ cum iucunditate illius aduentum. Confundantur Gentiles, erubeſcant Iudæi, videntes noſtram charitatem hilari promptitudine illius aduentum ſalutantem ac excipien-

Eſt. Hom. 1. in Geneſ.

Prou. 15. v. 13.

Ieiunium, curatio animæ.

tem; diſcaotque per experientiam, quantum inter nos ſit & ipſos interuallum. Et illi quidem ferias nominent, ebrietatem, omnemque aliam intemperantiam, ac turpitudines, quas veriſimile eſt inde ipſos attrahere: at Eccleſia Dei, ea quæ illis aduerſa ſunt, nempe ieiunium, ventris deſpectum, & omnes alias virtutes illis comites, ferias appellet. Hæ enim veræ feriæ ſunt, vbi animarum ſalus, vbi pax, & concordia eſt; vbi omnis vitæ huius apparatus abigitur, vbi clamor & tumultus, & coquorum diſcurſus, & pecudum mactationes è medio tolluntur: quies verò omnis, & tranquillitas, & charitas, & gaudium, & pax, & manſuetudo, & innumera bona pro illis in vſu ſunt.

Veræ ac Chriſtianorum feriæ.

De illo igitur pauca obſecro charitati veſtræ colloquamur; idque primùm rogemus, vt ſermones illos noſtros placidè ſuſcipiatis, quò domum, fructum quendam inſignem aſſecuti, redeatis. Neque enim temerè & fruſtra huc conuenimus, vt vnus quidem loquatur, alius verò quæ dicuntur plauſibus excipiat, & hinc excedamus: ſed vt & nos frugiferum quiddam, & ſaluti veſtræ conducibile loquamur, & vos lucro è dictis noſtris accepto, & amplæ vtilitatis fructum nacti, hinc exeatis. Eccleſia ſanè locus quidam eſt medicinæ ſpiritualis: & eos qui huc veniunt, oportet non antè domum redire, quàm vbi congrua remedia acceperint, illaque ſuis vulneribus adhibuerint. Audi enim, quomodò audire ſolùm, & operibus nihil præſtare, nihil profuturum ſit, beatum Paulum dicentem: *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed legis factores iuſtificabuntur.* Et Chriſtus concionando dicebat: *Non omnis qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, ſed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt.* Igitur ſcientes nullam porrò vtilitatem ex auditu eſſe, niſi & operum ſequatur impletio, ne ſimus auditores duntaxat, ſed etiam factores, quò ipſa opera ſermones ſequentia multæ nobis fiduciæ ſint occaſio.

Eccleſia, locus medicinæ ſpiritualis.

Rom. 2. v. 13.
Matth. 7. v. 21.

Proinde explicitis veſtræ mentis finibus, ſermones de ieiunio ſuſcipite. Et quemadmodum caſtam quandam & ingenuam ſponſam ducturi, thalamis vndique tapetibus ornatis, domoque totâ purgatâ, & ingreſſu omnibus inhoneſtis ancillis interdicto, in cubiculum illam introducunt: pari modo vellem etiam vos purificatâ veſtrâ mente, valeque delicijs & voracitati dicto, matrem omnium bonorum, & pudicitię, aliarumque virtutum omnium magiſtram, ieiunium inquam, explicitis veſtræ mentis finibus ſuſcipere, vt & vos maiori fruamini voluptate, & illud congruam vobis medicinam conferat. Nam ſi Medici, pharmaca dare volentes, vt putridum & corruptum humorem expurgent, à corporali hoc cibo abſtinere præcipiunt; ita vt pharmaci efficaciæ deſit obſtaculum, & operari, ſuamque vim illud poſſit oſtendere: multò magis nobis ſpirituale hoc remedium, hoc eſt, vtilitatem quæ ex ieiunio eſt, ſuſcepturis, tenuitate victus noſtram mentem expurgare, & leuiorem reddere conuenit; vt ne ebrietate demerſa, infrugiferam & inutilem vtilitatem, quæ ex illo eſt, efficiat.

Simile.

Ieiunium, parens omnium bonorum.

Simile.

Porrò ſcio quidem quòd multis ea quæ hodie à nobis dicuntur, mira videntur: ſed obſecro ne conſuetudini temerè ſeruiamus, ſed ratione res noſtras inſtituamus. Nunquid enim lucri

A quidpiam ex quotidianâ crapulâ, iugique ebrietate accedit? Ecquid dico lucrum? imò multum damnum & iactura intolerabilis inde expectatur. Quamprimum enim mens vinolentiâ multâ fuerit obruta, ſtatim & in ipſo initio vtilitas quæ à ieiunio eſt, repellitur. Quid enim inſuauius dic obſecro, quid item turpius, quàm quando vſque ad mediam noctē meracum ſorbentes, ſub auroram, Solis iubare oriente, vinum quaſi recens ingeſtum ſpirant: & occurrentibus quidem iniucundi, miniſtris verò contemptibiles apparent: & deridentur ab omnibus, qui modò quid deceat, vel leuiter intelligant: & præ omnibus illis, quando propter ni-

Temulentiæ probrum, damnumque.

B miam illam & immodicam intempeſtiuamque ac inutilem intemperantiam, in ſe diuinam prouocant indignationem. *Ebrioſi* enim, inquit, *regnum Dei non poſſidebunt.* Quis igitur illis miſerius fuerit, qui ob paruam & pernicioſam voluptatem, à regni veſtibulis ejciuntur? Abſit autem vt quis ex his qui hîc conuenerunt, hoc modo implicitus ſit: ſed vtinam omni cum frugalitate & continentiâ, etiam hoc die conuiuari, & à tempeſtate & procellâ, quam ebrietas generare ſolet, liberati, in portum animarum noſtrarum, ieiunium inquam, pertingere contingat, vt multâ cum vbertate illius bona conſequi poſſimus.

1. Cor. 6. v. 10.

Cauet, vt & Baſilius, ac reliqui ab ebrietate, cui illâ die, & Dominicâ ante ieiunia moris erat indulgere.

C Enimuerò ſicut crapula humano generi innumerorum malorum cauſa eſt & adiutrix, ita etiam ieiunium ventriſque neglectus omnium nobis bonorum ſemper cauſa fuit. Nam Deus cùm ab initio hominem condidiſſet, & ſciret quòd hoc remedio ad animæ ſalutem multum indigeret, ſtatim & in principio hoc mandatum protoplaſto dedit, dicens: *De omni ligno, quod eſt in paradiſo, comedendo comedes; de ligno autem ſcientiæ boni & mali, ne comedatis de ipſo.* Nam dicere, hoc comede; de hoc ne comedas: ieiunij figura erat. Porrò hoc mandatum ſeruare oportebat, quod tamen non fecit: ſed ventris intemperantia victus, & tranſgreſſionem operatus, D ad mortem condemnatus eſt. Quoniam enim malignus ille dæmon, & noſtri generis inimicus vidit protoplaſti in paradiſo conuerſationem, vitamque illam miſeriæ expertem; & quòd is qui corpori ſic annexus erat, tanquam Angelus ſuper terram ageret, volens illum ſupplantare & deijcere, ampliorum promiſſionum ſpe, illum etiam his, quæ in manibus habebat, deſtituit.

Gen. 2. v. 17.
Indicta ieiunii lex Adamo.

Tantum eſt malum non ſe continere intra proprios limites, ſed maioribus inhiare. Et iſtud ipſum ſapiens quidam manifeſtans dicebat: *Inuidiâ autem diaboli mors intrauit in mundum.* E Vides, dilecte, quomodò ab initio ſtatim ex crapulâ mors ingreſſum habuit? Conſidera autem iterum & poſt hæc diuinam Scripturam ſubinde delicias incuſantem, ac dicentem, alicubi quidem: *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Et alibi: *Et comedit, & bibit, & impinguatus eſt, & incraſſatus, & recalcitrauit dilectus.* Quin & Sodomorum incolæ inexcuſabilem illam iram cùm ex alijs malis, tum hinc ſibi acceſſiuerunt. Audi enim Prophetam dicentem: *Hæc iniquitas Sodomorum, quòd in ſaturitate panum laſciuiebant.* Morbus enim ille quaſi radix & fons quidam malorum omnium eſt.

Sap. 2. v. 24.

Exod. 32. v. 6.
Deut. 32. v. 15.

Ezech. 16. v. 49.

Vidiſti crapulæ nocumentum, vide etiam

Ieiunij facinora.
Exod. 31. 32. 33.
Deut. 9. v. 9.

ieiunij præclara facinora. Quadraginta dies cum ieionaſſet magnus Moſes, tabulas, in quibus leges latæ erant, accipere potuit: & quoniam vt deſcendit, vidit populi iniquitatem, quas cum tanto ſtudio & aſſiduitate accipere potuit, eas abiectas contriuit; abſurdum eſſe cenſens, ebrium & præuaricatorem populum leges à Domino conditas accipere: quapropter denuò quadraginta dierum ieiunio opus habuit admirandus ille Propheta vt tabulas propter illorum iniquitatem contritas, iterum receptas, ſupernè deportaret. Tot dierum ieiunium & magnus Elias egit, & fugatâ mortis tyrannide, & curru igneo in cœlum raptus, etiam vſque in hanc diem mortem non expertus. Vir quoque deſideriorum, peracto multorum dierum ieiunio, admirandam illam viſionem nactus eſt, & leonum furorem compeſcuit, & in ouium manſuetudinem vertit; non naturam commutans, ſed feritate manente appetitum mutatum cohibens. Hoc ieiunio & Niniuitæ vſi, ſententiam Domini reuocarunt, efficientes vt tam iumenta quàm homines illud ſuſciperent, & ſic abſcedentes vnuſquiſque à malis ſtudijs, ad clementiam vniuerſorum Dominum prouocarunt.

3. Reg. 19. v. 8.
Dan. 10. v. 3. & 13. v. 39.
Ionæ 3. v. 5.

Ipſe Dominus ieiunij quadragenarium facit exemplo.

Et quid circa ſeruos vlteriùs verſor? Etenim poſſemus & alios plurimos commemorare & in veteri, & in nouo teſtamento habitos per illud probatos. Verum operæpretium eſt, vt ad communem noſtri omnium Dominum veniamos. Dominus enim noſter Ieſus Chriſtus & ipſe quadraginta dierum præmiſſo ieiunio, ſic certamen contra diabolum aggreſſus eſt, omnibus nobis exemplum dans, vt per illud armemur, & ex illo robur ſumamus, ac ſic aciem in prælio contra illum inſtruamus. Porrò hîc fortaſſis rogauerit quiſpiam eorum qui acutiùs vident, & exercitatiore animo ſunt: Quare totidem quot ſerui, dies Dominus ieionare conſpicitur, & numerum illum non tranſcendit? Non hoc temere neque fruſtra, ſed etiam hoc ſapienter & pro ineffabili illius benignitate factum eſt: nempe ne exiſtimetur, apparenter tantùm aduenìſſe, & non aſſumpſiſſe carnem, vel extra humanam naturam eſſe, propter hoc illum ipſum numerum ieiunat, & non apponit alios his diebus, ſic volens contentioſorum obturare impudentiam. Nam licet hoc factum ſit, ſunt quidam etiamnum iſta loqui audentes: iam ſi ſuâ prouidentiâ hanc illorum occaſionem non amputaſſet, quid non attentaſſent dicere? Propter hoc noluit plures dies ieiunare, ſed totidem, quot ſerui: vt reipsâ nos erudiat, quòd eadem cum nobis carne amictus, & à naturâ noſtrâ extraneus non fuerit.

Cæterùm quoniam nobis manifeſtum factum eſt, quàm magna ſit ieiunij vis, & quàm multiplex ex illo vtilitas, vſque per ſeruos ac Dominum eſt oſtenſum: proinde obſecro charitatem veſtram, vt ſcientes quantum ex illo ſit lucrum, ne vtilitatem tantam, quæ ex illo paratur, per deſidiam repellatis: neque contriſtemini propter illius aduentum; ſed gaudete, & exultate iuxta beatum Paulum, dicentem: *Quantò externus noſter homo corrumpitur, tantò internus innouatur.* Ieiunium enim animæ noſtræ alimentum eſt: & ſicut corporalis iſte cibus impinguat corpus, ita & ieiunium animam habiliorem efficit & valentiorem. leues ei pennas reddit, vt in ſublime feratur, & ſumma con-

2. Cor. 4. v. 16.

Ieiunium animam leuem reddit.

A templari queat, voluptatibuſque & omnibus quæ in hoc mundo habentur ſuauia, ipſa ſit ſuperior. Et quemadmodum leuiores naues maria velociùs tranſeunt, contrà multis oneribus grauatæ ſubmerguntur: ita ieiunium quidem leuiorem reddens mentem, efficit vt faciliùs huius vitæ pelagus tranſmittat, & in cœlum, ac ea quæ in cœlis ſunt, ſuſpiciat, & nihili faciat præſentia, ſed vt vmbras & ſomnia diffugere cenſeat. Verùm ebrietas & crapula degrauans mentem & impinguans corpus, captiuam facit animam, vndique illam oppugnans; neque ſinit iudicium rationis firmum B conſiſtere; ſed impellit vt in præceps feratur, & omnia contra propriam ſalutem operetur.

Simile.

Igitur dilectiſſimi, ne ſegniter inſtituamus ea, quæ ad ſalutem noſtram attinent; ſed ſcientes quanta mala hinc naſci ſolent, fugiamus damnum quod ex illâ prouenit. Neque enim in nouâ lege ſolùm, vbi amplior frugalitas, & maiora certamina, & magni ſudores, & multa brauia, & ineffabiles coronæ, deliciis nobis interdicitur: ſed etiam in veteri, quando Iudæi adhuc vmbræ aſſidebant, & lucernæ erant affixi, & velut pueri qui lacte nutriuntur, ſic paulatim inducebantur, neque tunc deliciis vacare permittebantur. Et ne exiſtimetis quòd C nos temere delicias accuſantes iſta dicamus, audite Prophetam dicentem: *Væ iis qui veniunt ad diem malum, dormientes in lectis eburneis, & laſciuientes in ſtratis ſuis; comedentes hœdos ex gregibus, & vitulos ex medio armentorum lactentes; bibentes defæcatum vinum, & pretioſiſſimis vnguentis vncti: tanquam ſtantia arbitrati ſunt, & non tanquam fugientia.* Vidiſtis quantam accuſationem contra delicias afferat Propheta, idque cum Iudæis diſſerens, inſenſatis, ingratis, & quotidie ventri deditis?

In veteri etiam lege reprobatæ deliciæ.

Amos 6. v. 4.

Conſiderate enim verborum diligentiam. Cùm enim illorum taxaſſet crapulam & immodicam temulentiam, tunc ſubdit: *Quaſi ſtantia arbitrati ſunt, & non quaſi fugientia:* D tantùm non oſtendens, quòd gutturis & labiorum tenus eſt fruitio, & vlterà non progreditur. Verumtamen voluptas quidem breuis eſt, ac temporaria; dolor autem perpetuus, & fine carens. Et hæc, inquit, cùm experientiâ didicerint, *Quaſi ſtantia arbitrati ſunt, & non quaſi fugientia;* hoc eſt, auolantia & ne ad momentum quidem permanentia. Talia enim ſunt omnia humana & carnalia. Nondum rectè aduenerunt, & auolarunt. Tale quiddam ſunt deliciæ; tale quiddam humana gloria & potentia; tale quiddam diuitiæ, tale quiddam vniuerſa huius vitæ proſperitas, nihil firmum habens, nihil ſubſiſtens, nihil fixum, ſed maE gis quàm fluminum fluenta prætercurrit, nudoſque ac ſolos relinquit eos, qui illis inhiant. Atqui ſpiritualia non ſunt talia, ſed ſecus ac diuerſo modo habent quàm illa. Sunt enim firma, immobilia, viciſſitudinem non accipientia, & ad omne ſæculum ſe extendentia. An non igitur fuerit extremæ dementiæ nutantia cum immutabilibus commutare: temporalia cum his quæ in ſæculum duratura ſunt: perpetuò manentia cum his quæ auolant: & ea quæ nobis illic graue ſupplicium paritura ſunt, cum his quæ in futuro ſæculo felicitatem ſummam afferunt.

Humana omnia fluxa.

Hæc obſecro omnia conſiderantes, dilecti,

magnamque ſalutis noſtræ curam habentes, aſpernemur delicias & inutiles & perniciosas; amplexemur ieiunium, omnemque aliam frugalitatem, & magnam vitæ exhibeamus moderationem, ac quotidie ad agenda bona opera feſtinemus: vt cùm per omne tempus Quadrageſimæ, ſpirituales merces negociati fuerimus, & multas virtutum diuitias congeſſerimus, ſic mereamur & ad dierum dominam peruenire, & cum fiduciâ ad tremendam & ſpiritualem menſam accedere, participeſque fieri cum bonâ conſcientiâ ineffabilium illorum & immortalium bonorum, ac impleri eâ quæ illinc prouenit gratiâ, precibus & interceſſione eorum, qui placuerunt ipſi Christo miſericordi Deo noſtro, cum quo Patri & Spiritui Sancto gloria, imperium, honor, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum: Amen.

Dierum domina; dies Paschæ.

B

EIVSDEM IN IONAM

Prophetam, Danielem, & tres Pueros, & de Pœnitentiâ. Dicta eſt autem in ſacrorum Ieiuniorum ingreſſum.

Lælii Tifernatis interpretatione recognita, & interpolata.

C

Eſt 1. de Pœnit. t. 1. Ducæi.

Solemnis ieiuniorum ingreſſus: Dicta hæc Domin. 1. Quadrageſ.

LÆta nobis hodie ac feſtiua celebritas, ſolitóque illuſtrior cœtus: quænam ergo cauſa? ieiunij præclarum opus hoc: Et ipſe noui ieiunij, inquam, non præſentis, ſed expectati. Illud namque nos huc ad patriam congregauit domum: illud etiam eos qui ante hac pigriores fuerunt, ad maternas reduxit manus. Si verò ſolùm quod expectatur, tantum ſtudij nobis ingeſſit: cùm apparuerit adueneritque, qualem quantamque in vobis reuerentiam ac pietatem præſtabit? Sic & ciuitas tremendo ingrediente Præſide, deſidiam omnem abiicit, maiorique excitatur ſtudio. Haud tamen timere tremendum præſidem ieiunium audientes: non enim vobis, ſed dæmonum naturæ tremendum eſt. Etenim ſi lunaticus fuerit quis, ieiunij et faciem oſtende, atque lapidibus ipſis immobilior manet timore ſuffocatus, & veluti vinculo quodam detentus: idque potiſſimum, cùm viderit ieiunio adiunctam ſociam contubernalemque orationem: propterea & Chriſtus dicit: *Hoc genus non eycitur, niſi in oratione & ieiunio.* Cum itaque veſtræ ſalutis hoſtes ſic perſequatur, atque inimicis vitæ noſtræ tam ſit timendum: nonne & amare & amplexari eam decuit, non timere? Si enim timere oportet, ebrietas & crapula, non ieiunium timeri debet. Illa ſiquidem veſtras poſt terga ligans manus vitiorum tyrannidi, veluti cuidam prauæ dominæ, ſeruos nos captiuoſque reddit: ieiunium verò ſeruos exiſtentes nos, atque ligatos inueniens, vincula remittit, & tyrannide liberat, priſtinamque in libertatem reducit. Igitur quando & inimicos noſtros expugnat, ſeruituteque nos liberat, atque ad priorem nos reducit libertatem, quam aliam maiorem eius, quam ad noſtrum haber genus, amicitiæ rationem exquiris? Etenim maximum amoris indicium id eſſe videtur, ſi eoſdem nobiſcum amet quis, & odio proſequatur.

Ieiunium dæmonibus tremendum.

Matth. 17. v. 20.

D

E

Vis diſcere quantus hominibus ornatus ſit ieiunium, quæue ſtabilitas & cuſtodia? Conſi-

A dera beatum atque admirabile Monachorum genus. Hi namque, qui in medio ſunt, tumultus fugientes, atque ad montium cacumina excurrentes, tuguriaque in eremi ſilentio veluti in tranquillo quodam portu figentes, id quaſi negotiationis, vitæque totius rationum ſocium ſuſceperunt: quapropter etiam ex hominibus Angelos eos fecit: nec verò illos tantùm, ſed & in vrbibus quotquot ſe recipientes inuenit, ad ipſum Philoſophiæ culmen euehit. Nam & Moyſes & Elias Prophetarum veteris Teſtamenti veluti turres, tametſi ex aliis illuſtres magnique habentur, ac multâ fiduciâ gaudent: tamen ſiquando ad Deum volebant accedere eique colloqui, quoad homini erat poſſibile, ad hoc confugiebant, atque per huius ad Deum ducebantur manus. Propterea & Deus hominem à principio faciens, illico ieiunij manibus depoſitum credidit, veluti piæ amabilique matri, & magiſtro optimo eius ei ſalutem committens. Illud namque, *De omni ligno, quod eſt in paradiſo comedes: de ligno verò ſcientiæ boni & mali non comedetis*, genus quoddam ieiunij eſt. Si autem in paradiſo ieiunium neceſſarium fuit, extra paradiſum multò magis. Si ante plagam vtilis medicina fuerat, multò magis poſt plagam. Si necdum bello cupiditatum inſurgente nobis arma fuerant opportuna, multò magis poſt tantum à cupiditatibus, atque vitijs, tantum à dæmonibus excitatum prælium, neceſſaria nobis erunt quæ à ieiunio proficiſcuntur, auxilia.

Monachos; Angelos efficit.

Moyſes & Elias non niſi eo muniti Deo colloquuntur.

Indictum Adamo ieiunium in paradiſo. *Gen. 2. v. 16.*

Si hanc audiſſet vocem Adam, nequaquam ſecundam audiſſet: *Terra es, & in terram reuerteris.* Sed quoniam hanc quidem tranſgreſſus eſt, propterea mors & ærumnæ, & curæ, & mœrores, & vita omni morte acerbior: propterea ſpinæ & tribuli, propterea labores & dolores, vitaque anguſtijs plena.

Gen. 3. v. 19.

Vidiſti quomodò iraſcitur Deus ieiunio ſpreto? diſce & quomodo lætatur ieiunio honorato. Quemadmodum enim ieiunio ſpreto, ſpernentem morti addixit: ſic iterum eodem honorato, mortem reuocauit.

Volens namque rei tibi virtutem oſtendere, poteſtatem illi dedit poſt ſententiam, poſt abductionem, abductos mediâ de viâ rapere, atque ad vitam reducere: idque non in duobus tribusue, aut viginti hominibus, ſed in vniuerſo Niniuitarum populo; ciuitatem grandem ac mirabilem, in genua iacentem, ad ipſum barathrum inclinantem caput, ac vehementem deſuper plagam præſtolantem, veluti quædam virtus de cœlo aduolans ex ipſis eripuit mortis portis, atque ad vitam reduxit. Ebrietas & crapula vrbem ſtantem quati, ad caſumque nutare compulit: ieiunium, nutantem ipſam caſuramque firmauit.

Ieiunio Niniuitæ ab imminente clade erepti.

Cùm hoc & Daniel leonum lacum ingreſſus, quaſi cum ouibus manſuetis verſatus exiuit. Nam æſtuantes irâ, crudeleque quid mortiferumque reſpicientes, appoſitam menſam non tangebant, & hoc ipſâ excitante atque impellente naturâ: nihil enim beſtijs illis trucius; faméque (nam & ſeptem diebus non acceperant cibum) veluti carnifice quodam intrinſecus vrgente, vtque ipſa Prophetæ viſcera diſcerperent clamante, cibum reueriti ſunt.

Daniel à leonibus ſeruatus. *Dan. 14. v. 30.*

Cùm hoc tres pueri in Babyloniam caminum ingreſſi, atque in igne multo etiam tempore verſati, igne ipſo fulgidiora corpora habentes, egreſſi ſunt. Quanquam ſi verè ignis erat ignis,

Tres pueri in camino illæſi.

ſlle, qnomodò quæ ignis ſunt partes non implebat? Si corpora erant illa, quomodò his, quæ corporibus contingere conſueuerunt, non contingebant? Quomodò? Ieiunium interroga, & reſpondebit, tibique illud ænigma ſoluet: verè namque fuit ænigma. Etenim corporum natura cum naturâ ignis certabat, corporáque ipſa victoria ſecuta eſt. Vidiſti pugnam admiratione dignam? vidiſti magis admirabilem victoriam? Igitur ieiuninm mirare, proniſque manibus ſuſcipe. Cùm enim & in camino ferat opem, atque in leonum lacu cuſtodiat, dæmoneſque fuget, ac Dei reuocet ſententiam, vitiorumque furorem ſupprimat, & ad ipſam nos reducat libertatem, plurimamque in cogitationibus noſtris quietem inſinuet: quomodò non ſupremæ dementiæ fuerit, tot tantáque in manibus habens bona & fugere, & timere?

2. Cor. 4. v. 16

Nedum non lædit corpus, ſed & iuuat maximè.

At corpus, inquit, atterit, infirmumque reddit. Enimuerò, quantò *is, qui foris eſt, noſter homo corrumpitur; tantò is, qui intus eſt, renouatur de die in diem.* Magis autem ſi rem diligentius volueris intueri, etiam ſanitatis bonæque habitudinis parentem ipſum inuenies. Atque ſi meis ipſe ſermonibus derogas fidem, de his medicos percontare, ipſique eadem tibi manifeſtiùs explicabunt, qui abſtinentiam matrem ſanitatis appellant: pedum verò dolores, & grauedinem capitis, apoplexiam, vomicam, C hydropiſim, inflammationes ac tumores, milleque morborum aliorum torrentes, à delicatis cibis crapulâque prouenire dicunt, quaſi à peſſimo quodam fonte prauos riuulos, bonam habitudinem corporis, animæque ſobrietatem lædentes. Ne igitur ieiunium timeamus, tot à nobis excludens mala: neqne enim ego vos ſine ratione potiſſimâ continuè admoneo: ſed quoniam quidem plurimos pigritantes video, ac detrectantes, haud ſecus ac ſi immiti cuidam mulieri dandi in manus forent, ebrietate hodie crapulâque ſeipſos corrumpere: propterea moneo, ne quis futuram à ieiunio vtilitatem, gulâ

Prauus mos, etiamnum obtinens.

D ingluuieqne occupatò perimat. Nam & qui debili ſtomacho cibos faſtidiunt, cùm amaras ſunt accepturi potiones medicas, ſi nimiâ ſeſe eſcâ ſepeliunt, atque ſic medicinam accipiunt; amaritudinem quidem illam pertulerunt, vtilitatem verò amiſerunt, difficiliorem facientes medicinæ dimicationem ad corrupti humoris malitiam. Quamobrem medici eos incœnatos dormire mandant, quò medicinæ tota virtus quamprimùm atque illico morboſis humoribus occurrat. Sic & ieiunio contingit: ſi teipſnm hodie multâ obrueris ebrietate, in craſtinum verò eam acceperis quæ ab illo eſt, medicinam: hanc tibi profectò vanam inutilemque effeceris; & E laborem quidem pertuleris, quod verò ab eâ fuerat lucrum, nequaquam aſſequêris, recenti ebrietatis malitiâ ac vitioſitate, eius omnem conſumente virtutem. Si verò leue præparaueris corpus, ſobriéqne & vigilanti cogitatu ſuſceperis medicinam, ex delictis veteribus multa expurgare licebit.

Simile.

Ne igitur per ebrietatem ad ieiunium pergamus; ne fortè tale fiat, quale ſi quis ægrum corpus calcibus impetens, velociùs, atque cum maiori ruinâ deiiciat. Quod & in noſtrâ fit animâ, cùm ex vtráque ieiunij parte, principio videlicet ac fine, ebrietatis nube offuſcamus mundationem in nobis ab abſtinentiâ factam.

A Veluti enim qui cum feris dimicaturi, armis multis munientibus, munimentiſque principalia quæque membra circundant, atque ita cum illis bellum ſuſcipiant: ſic & nunc homines multi quaſi cum ferâ quadam pugnaturi cum ieiunio, ventris ſe crapulâ muniunt, diſcumbenteſque ſeſe & obtenebrantes, cum multâ dementiâ mitem ac quietum ieiunij oculum ſuſcipiunt. Atqne ſi quempiam interrogauero, cuius rei gratiâ ad thermas hodie properas? quò abluto corpore, inquies, ieiunium ſuſcipiam. Si verò interrogauero, quare inebriaris? iterum dices, quoniam quidem ieiunium ſum ingreſſurus. Quomodo igitur non abſurdum, B corpore quidem puro, impurâ verò ebriáque animâ, optimam hanc virtutem ſuſcipere?

EIVSDEM DE IEIVNIO.

F. Francisco Comaefis Interprete.

Ex MS. Cæſareo apud Sauil. tom. 7.

TVbâ altiùs clamans vocem ex alto, non vt voluptate recreante auditum decipiam, ſed vt veritatem loqnens voluptatem extinguam: ac quidem ſermonis vi, ventris cupiditatem compeſcam; deſiderio autem, ad ieiunij C excitabo exercitationem. Ieiunij enim deſiderium, cœleſte eſt lucrum; voluptatis autem lucrum, grauis iacturæ damnum operatur. Nam qui cibis vacat, ac ventris implet cupiditatem, ſpiritalis fructus iacturâ animam afficit; at qui ieiunio carnem macerat, ac ciborum ſatietatem fugit, potiorum bonorum ſpem reponit. Ieiunium enim caſtitatem docet, fortemque efficit, ac temperantem: Ieiuninm ad pietatem inungit, atque ad patientiam exercet: Ieiunium Angelicam vitam efficit, ac corpus ſpiritale reddit. Ieiuninm animam cuſtodit, ac corpus inexpugnabilis inſtar armaturæ protegit. Nam neque inſidiatricem voluptatem admittit, ad- D uerſariamque cupiditatem vincit. Ieiunium in cœlum ſubuehit animum, atque ad ipſam immortalem naturam ſubuolare facit. Ieiunemus itaque, dilectiſſimi, neque vultibus ad triſtitiam compoſitis ieiuniorum dies exigamus, ſed lætis animis, ſic ad eos affecti, vt decet ſeruos Chriſti. Si quidem enim deſiderio ad ieiunium acceſſiſti, noli mœſtus eſſe, ſed gaude: mundat enim medicamentum animam tuam. Ne ieiunium à bonis admittas, quorum ſunt dulces epulæ: ſed ſuſtinens longanimiter age, doctrinam ſuſcipiens quæ epularum delicijs præſter. Propterea à cibis ieiunas, vt ſpiritu nutria- E ris: eamque ob rem ab eſcis corporalibus abſtines, vt ſpiritalibus donis impleatis. Ieiunium medicamentum eſt peccatum tollens, ac cataplaſma fouens animam, atque ad pietatem inungens. Ac ſicut grauiora vlcera acerbiſſimis ac ſummè acribus oblita medicamentis putredine ſoluuntur; ſic & peccatum in animâ latitans, ac ipſam depaſcens, ſubingreſſum ieiunium, quod acerbum ac acre eſt, paulatim extenuans exſiccat, ac demum emundans penitus abolet, deſtruitque. Quamobrem quanquam ieiunium laborem habet, vtile tamen eſt, ac quod facilè adeas. Ne ergo triſtis ieiunes, vt ne ieiunij laborem perdideris. Nec verò quod paululum tardet murmuraueris, vt ne

Ieiunij encomia, atque commoda.

propter breuis temporis moras, rei totius jacturam facias. Quò enim ieiunium corpus exſiccat, eò ieiunij maior vtilitas.

Ieiunium ſanctis celebratum.

Recurre ad iuſtorum vitas, inueniesque eos, maximam partem eorum quæ glorioſa geſſerunt, ieiunij vi deſignaſſe. Primùm Moyſes cùm ieiunaſſet ingreſſus eſt caliginem, ac per ieiunium in Dei colloquium admiſſus eſt. Cùm dies quadraginta ieiunans coniunxiſſet, per ieiunium reſpondit oraculo: ac neque comedit panem, neque bibit vinum: ſatis enim ad cibum habebat, vt à Deo ſanciendam legem diſceret. Atque vt noueris quantùm ieiunium iuuet, quamque ieiunio B aduerſaria ebrietas noceat, cogita tum geſta à Moyſe, tum quæ populus perpetrarit, ieiuniique vim liquidò inuenies. Moyſes in ſuperioribus, ac monte accepit legem, populuſque in imis legem euertit. Triſtitiâ enim affectus Moyſes, legem contriuit, minimè congruum reputans vt lex ebriis crederetur, vtque diuina eloquia grauatis vino animis traderentur. Vide quantum ieiunio occurrens ebrietas noceat. Iterum tamen ieiunium, tantum emendauit malum. Totidem namque dierum ieiunio vſus, legem denuò reuocauit. Memoriale nobis reliquit ad vitæ cautelam; quin fortè eo quod geſtum eſt, myſterium quoddam C intendit; vt nimirum prior lex ceſſatura eſſet, propter prioris populi incredulitatem confracta, poſterior autem vbique gentium danda, efficax foret, ſecundo populo ſecundam fideliter accipiente legem, atque conſeruante. Elias item quadraginta dies protracto ieiunio, vnoque epulo deſertum tranſiens laborem non ſenſit. Portabat enim eum ieiunium, ac laborem leuabat: expletoque ieiunio Deum vidit, quantum humanæ naturæ conceſſum eſt, vt Deum videat. Non corporeis oculis incorpoream deitatem aſpexit, ſed oculos latentem illam animæ intellexit, pro puritatis animæ modulo. *Beati* enim, D inquit, *mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. Cùm ita ieiunaſſet, cœlum clauſit aduerſus luxurioſos, ac eos, qui vitam ſuam voluptati impendunt; vt quod ſuâ ipſi voluntate minimè colere elegiſſent, hoc famis ieiunio docti diſcerent, intelligerentque quàm ſit ieiunium vtile, cùm etiam exercetur, ac colitur deliciarum tempore. Quin & Daniel, cùm & ipſe tres hebdomadas ieiunaſſet, nec panem deſiderabilem guſtaſſet, in lacum leonum miſſus per luxurioſorum hominum æmulationem, etiam leones illic poſitos ieiunium docuit. Reueritæ enim ſunt feræ beſtiæ ieiunantem, cùm ratione præditis be- E ſtiis manſuetiores effectæ eſſent; ſuumque illæ os occluſerunt, non auſæ contingere ſacrum corpus. Cùm enim inſtar armorum corpus vndique ieiunio protexiſſet, totumque ſe illo muniuiſſet, leonum fefellit oculos, non humanum corpus, ſed Angelicum eis corpus oſtendens. Tres item pueri in Babylone, cùm iniquæ menſæ regis ſocij eſſe noluiſſent, maluiſſentque præſcriptum lege ieiunium colere, in camini accenſum rogum ingreſſi, flammam extinxerunt, ignis loco fornacem in rorem conuertentes: atque eos quidem, qui ieiunij rudes eſſent, ignis inuaſit (omnes enim circunſtantes Chaldæos abſumpſit) at eorum qui ieiunio conſueuiſſent cor-

Matth. 5. v. 8.

A pora, tangere non præſumpſit. Similiter etiam Niniuitæ cùm ieiunaſſent, mortem repulerunt. Cùm enim triduò inſtantes perſeueraſſent, breui temporis ſpatio commutantes æternam pœnam, æternam mundo gloriam reliquerunt.

Videte, dilectiſſimi, quantum ieiunium cum precibus ac operibus celebratum, proſit. Ieiunium enim & oratio à morte liberat; & præ vtrâque, iuſtitia. Ieiunium, mortis interemptio, ac iræ redemptio: ieiunium, mentis purgatio, continentiæ contubernale, pietatis gymnaſium, iuſtitiæ iugum. Nouit ie- B iunium exiſtentem pauperem, diuitem efficere: non enim ſinit intempeſtiuis ſumptibus indulgere, ſufficientem menſuram præbens: nouit & diuitem ſuaui indulgentiâ premere: ſcit & iuuentutis incendia reſtringuere. Ieiunium, eſcarum modum docet, continentiam tribuit, ac ſapienter ad pietatem ac temperantiam dirigit. Nouit etiam ſenibus prudentiam præſtare, ac animi oculum mundum ſeruare. Ieiunium, corpus ipſum valetudine auget: non enim illud cibis grauatum morborum materiam recipit; ſed à cibis leue, vigens vegetumque donis ſuſcipiendis efficitur. Quocirca ieiunemus, dilectiſſimi, C quò dona ſpiritalia conſequamur. Qui ieiuuat, mentem quoque ad pietatem erudit, ac corporalis continentiæ imaginem, animi diligentiam aſſumit; vt ſicut ſe ab eſcis, quæ extrinſecus inferuntur, abſtinet, ſic quoque à malis abſtineat cogitationibus quæ animum inuadunt. *Si* enim, inquit, *ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, quia curatio ceſſare faciet peccata.* Sicut nunc ab eſcis abſtines, ac cibos mutas: ieiunas à vino vinum non ſumens; etiam ieiuna à malitiâ tete abſtinens: maiorem enim malitia temulentiam animæ creare ſolet. Ieiunas à carnibus, ne eas quidem contingens; ieiuna & à detractione temperans ab illâ. Ne D per eam fratrum comedas carnes, tuas ipſe carnes deguſtans. Verùm enim ieiunium abſtinere à peccatis. Audi Prophetam dicentem: *Non hoc ieiunium elegi, neque per diem hominem affligere animam ſuam.* Quid ergo? *Solue*, inquit, *omnem colligationem iniquitatis; diſſolue obligationes violentorum contractuum: frange eſurienti panem tuum; eum qui tecto caret, induc in domum tuum: ſi videris nudum, operi eum.* Hoc, dilectiſſimi, verum ieiunium eſt, Deo acceptum; virtuſque omnis illud ſequitur; cœlorum poſſeſſio, Dominique vera promiſſio. *Lumen tuum, & ſanitates tua citò orientur: tunc clamabis, &* E *exaudiet te: adhuc loquente te dicet, Ecce adſum.* Vides quanta ſint ieiunij munera, vtque cum gloriâ ingrediatur, vt & Deum ipſum ad naturam humanam venire euicerit. Ieiuna ergo, permane in precibus, in collectis, in exhortationibus, non deſerens collectionem ſicuti ſolent: nec totam diem negotiis vacans, ac tribunalibus, vt ne eas opes congreges, quas diſpergere debueras: vel aduerſus fratrem tuum expoſtules, quem fouere oportuerat? Veniſti ad veſperam, vel nonam, non vt ieiunij deſtinatum obtineas finem, ſed vt ventris cupiditatem impleas: Noli per ſobrietatem videri abſtinere à vino, malitiâ autem impletus, ebrius eſſe,

Eccleſ. 10. v. 4.

Iſai. 58. v. 5. 6. 7.

v. 8.

Hebr. 10. v. 25.

Iſai. 28, v. 1.

vt ne audias: *Væ qui ebrij eſtis, & non à vino.* A Ebrietas autem non ieiunij ſaturitas eſt, ſed hoſtis ac aduerſaria: quò perueniamus ad paratam nobis ſpem reſurrectionis; vt illic quidem fruamur bonis repoſitis, hîc autem iis exultemus quæ expectamus in Chriſto Ieſu, cui gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Euang. Hom.

Eſt Ho. 10. ex variis in Matth.

IN *illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes.* Et reliqua. Sicut in ſuperioribus præceptis, ita quoque circa ieiunij obſeruationem ad perfectæ nos fidei meritum Dominus doctrinæ ſuæ mandatis inſtituit, vt non propter humanam gloriam, ſicut hypocritæ triſtes faciunt, ſed propter futuram ſpem, ſoli Domino ieiunemus, à quo expectamus humilitatis huius deuotæ mercedem: verùm qui ita ieiunant, vt magis hominibus, quàm Deo placeant, habent quidem laborem de corporis afflictione, ſed per inanem gloriam mercedem laboris apud Deum habere non poſſunt: qui cùm ſolummodò id causâ religionis, ac fidei agere debeant, humanam potius laudis gloriam quærere malunt, & ideo ait Dominus: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam.* Et vnum quidem propoſitum videtur eſſe ieiunij, tam eius qui Deo tantùm deuotâ mente ieiunat, quàm etiam illius qui ieiunans hominibus placere deſiderat. Sed diſtat gratia ieiunantium, quamuis vtriuſque ſimile propoſitum videatur. Atque idem ieiunij labor, non tamen idem fructus eſt, nec eadem retributio meritorum. Longè enim differt ille, qui propter Deum ieiunat, ab eo qui propter homines ieiunare proponit: quòd huic pro mercede laboris compenſatio ſit laudis humanæ, illi pro deuotione humilitatis meritum gloriæ in futuro ſeruatur. Sic quoque & orantium habitus, ſecundum propoſitum quidem non differre videtur, ſed ſecundum animi fidem, & mentis affectum magna eſt diſtantia meritorum. Aliud eſt enim, vt ſuperiùs dictum eſt, ſub expectatione laudis orare, aliud ad hoc tantum orare, vt orationis ſuæ à Deo retributore expectent mercedem. Similis cauſa eſt circa omnem obſeruantiam diuinæ religionis.

Domini diſciplina de ieiunio. — *Matth. 6. v. 2.* — *Hypocritarum, piáque fidelium ieiunia.*

B, C, D

Vnde non immeritò Dominus omne ſtudium laudis, atque humanæ iactantiæ volens à nobis abeſſe, docet nos quemadmodum ipſi religioſo animo, ac deuotâ mente placeamus, dicens: *Vos autem cùm ieiunatis, vngite caput veſtrum, & faciem veſtram lauate:* & reliqua. Vt ſi fieri poteſt, opus religioſi ieiunij, & ipſius corporis atque animæ afflictionem vultus hilaritate velemus: cuius rei exempla etiam ſecundum hiſtoriam præterito tempore legimus præoſtenſa. Nam ſanctiſſima Iudith, cùm magno mœrore pro populo eſſet afflicta, poſt ſolennitatem triduani ieiunij capite vncto, & lotâ facie, ita internæ afflictionis triſtitiam texit, vt ſimulato gaudio lætari hoſtibus videretur: ac ſic dum lætitiâ vultus ieiunium texit, de hoſte triumphum victoriæ reportauit. Similiter Heſter ſanctiſſima, dum lotâ facie, & capite vncto, poſt triduanum ieiunium intelligi à rege non potuit, Aman illum populi ſui inimicum iniquiſſimum interemit. Quid de Daniele ac de tribus pueris dicimus, qui in tantâ abſtinentiâ inter tot adoleſcentes, qui cibis regalibus paſcebantur, ſoli vultu cæteris gratiores inuenti ſunt? Sed quia id ſecundum literam diximus, quid etiam ſecundum ſpiritalem intelligentiam ſentiendum ſit, videamus.

v. 17. E — *Caput vngere & faciē lauare, vultus hilaritatem prætendere.* — *Iudith. 8. & 9.* — *Heſter 4. & 7.* — A — *Dan. 1. v. 15.*

In vnctione capitis, miſericordiam ſignificari cognoſcimus. Vnde vngere caput proximo, eſt miſericordiam facere: quæ miſericordia ad pauperem facta, refertur ad Deum, qui caput viri ſecundum Apoſtolum intelligitur, ipſo Domino dicente: *Quandiu vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* In cuius miſericordiæ vice, diuinâ retributione, velut quodam oleo cœleſti perfundimur, ab eo qui ait: *Beati miſericordes, quoniam ipſis miſerebitur Deus.* Nouit hanc cœleſtis olei in capite vnctionem etiam ſanctus Dauid, cùm dicit: *Sicut vnguentum quod deſcendit in barbam.*

Vngere caput myſticè; miſericordiam præſtare. — B — *1. Cor. 11. v. 3.* — *Matth. 25. v. 40.* — *Matt. 5. v. 7.* — *Pſal 132. v. 2.*

In facie verò lauandâ, emundati corporis, ac ſyncetæ conſcientiæ puritas ſignificata cognoſcitur. Vnde lauare faciem, hoc eſt ab omni ſorde peccatorum, & ſqualore delicti faciem cordis noſtri, & ipſam conſcientiam mundam præferre, vt verè lætitiam cœleſtis gaudij, & hilaritatem ſancti Spiritus in nobis habere poſſimus. At ſic fit, dum ſub hac fidei deuotione Deo potiùs, quàm hominibus ieiunamus, à Deo, qui occultorum eſt cognitor, accipimus retributionis mercedem. Hoc enim ait Dominus: *Ne pareatis hominibus ieiunantes:* & reliqua. Si ergo ſemper vis caput vnctum gerere, & mundam faciem cordis habere, iuxta Domini dictum, inſiſte fideliter operibus miſericordiæ, inſiſte deuotioni ieiunij, vt placere Domino merearis.

Lauare faciem, conſcientiam mundare. — C

Deinde ait: *Nolite*, inquit, *theſaurizare vobis theſauros in terrâ:* & reliqua. Prohibet nos Dominus in terrâ theſaurizare, vbi omnia infirma ſunt & caduca. Contrarium eſt enim fidei ac ſaluti hos terrenos theſauros expetere, diuitias ſæculi quærere, facultates mundi ſectari, quas poſſunt & tineæ corrumpere, & ærugo abſumere, & fures rapere: quas quicunque magis in terrâ theſaurizare voluerint, quàm in cœlo, theſauros illos æternæ & cœleſtis vitæ habere non poſſunt, dicente ipſo Domino: *Quoniam diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.* Similiter & Apoſtolus: *Nam qui volunt diuites effici, incidunt in tentationem, & muſcipulam diaboli.* Recordemur illius diuitis, qui omnem gloriam ſuam in ſæculi theſauris, atque delitiarum ſuarum conſtituit: qui cùm propter affluentiam frugum, de ampliandis horreis cogitaret, atque animæ ſuæ delicias opum, & ſecuritatem longæ vitæ promitteret: non dicam ſurripiente fure, hæc quæ congregauerat, perdidit, ſed ipſam animam ſub eadem nocte, qui theſaurizabat, amiſit. Vnde non immeritò Dauid ipſe teſtatus eſt, dicens: *Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Cogitemus & illum adoleſcentem, qui cùm propè omnia præcepta legis impleſſet, quia theſauros magis terrenos habuit, quàm cœleſtes, vitæ æternæ theſaurum obtinere non potuit. Et idcirco bene Dauid ait: *Diuitiæ ſi*

v. 19. — *In terrâ, infirma omnia & caduca.* — D — *Matt. 19. v. 23.* — *1. Tim. 6. v. 9.* — E — *Luc. 12. v. 17.* — *Pſal. 38. v. 7.* — *Matt. 19. v. 22.*

affluant

Pſ. 61. v. 11. Veruſ theſaurus in cœlo.

affluant, nolite cor apponere. Perire poſſunt, ſed in cœlo reconde, vbi nulla aduerſa dominantur, *vbi fures non effodiunt, nec furantur,* id eſt, diabolus & angeli eius. *Non tinea, nec arugo exterminat*, id eſt, peccata quæ huic ſæculo dominantur.

Vt illic reponendus. Matth. 19. v. 21.

Quemadmodum autem hunc theſaurum in cœlo reponere debeamus, ipſe Dominus in Euangelio manifeſtat, dicendo ad illum adoleſcentem: *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.* Huiuſmodi ergo theſauros, quia æterni ſunt, & incorrupti, qui perire non poſſunt, per opera iuſtitiæ, per pietatis ac miſericordiæ merita iubemur in cœlo recondere. In cœlo enim re- B conditur, quicquid ſecundum fidem Scripturæ, in vſum pauperum erogatur, dicente Scriptura: *Qui dat pauperi, Deo fœneratur.* Vnde & ſub Apoſtolis credentes memores huius Dominici præcepti, theſaurizaſſe ſibi inuenimus in cœlo, qui venditis vniuerſis rebus ſuis, terrenos theſauros ad regna cœleſtia tranſtulerunt. Et ideo addidit Dominus, dicens: *Vbi fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum.* Quia ſi in cœlo ſemper bonis operibus theſaurizamus, vbi omnis ſpes & ſalus noſtra eſt, vbi nobis vita æterna repoſita eſt: in terrâ licet poſiti, cor tamen in cœlo ſemper habemus. C Verùm non poteſt cor in cœlo habere, qui cupiditate ſæculi captus, theſaurizare ſibi in terrâ maluerit. Meritò & ſanctus Apoſtolus, etiam diuites ſæculi quemadmodum hunc theſaurum cœleſtem conſequi poſſint, hortatur dicens: *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſuperbè ſapere, neque ponere ſpem ſuam in incerto diuitiarum, ſed in Deum viuum, qui præſtat nobis abundanter omnia ad fruendum. Benefaciant, diuites ſint in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, theſaurizent ſibi in futurum, vt apprehendant veram vitam,* ab eo qui eſt auctor vitæ, & immortalitatis æternæ, cui laus & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen.

Prou. 19. v. 17. Eccl. 29. v. 1. Act. 4. v. 35.

v. 21.

1. Tim 6. v. 17.

AVCTOR DICTVS IMPERfectus in idem Euangelium.

Ex Hom. 15. in Matt. 6. In opere imperf. v. 16.

CVm autem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Omnium malorum prima, & fortiora ſunt tria mala, id eſt, gula, auaritia, vana gloria. Aduerſus quæ Dominus tentationis ſuſcipiens bellum, pugnauit pro nobis; Contra gulam in eremo, contra auaritiam ſupra montem, contra vanam gloriam ſupra templum. Item omnium bonorum prima, & fortiora ſunt tria bona, eleemoſyna, oratio, & ieiunium. Et vide quomodo aduerſus tria mala inuenta ſunt & tria bona, id eſt, eleemoſyna contra auaritiam, ieiunium contra gulam, oratio contra vanam gloriam. Dic nobis, ecce ieiunium contra gulam venit, quia contrarium eſt ieiunium gulæ: & eleemoſyna, contra auaritiam conuenit, quia auaritia congregat, eleemoſyna autem diſpergit. Oratio quomodò contra gloriam vanam? Audi, Omnia mala quæ ſunt in mundo, habent contraria bona, per quæ ſuperentur: vt putà fornicatio caſti- A tatem, ſuperbia humilitatem, iracundia manſuetudinem. Et nullum eſt malum, quod non habeat contrarium bonum, per quod ſuperetur, dempta vanâ gloriâ. Ideo quantauis bona feceris volens compeſcere vanam gloriam, tantò magis excitas eam: & cauſa eſt iſta; quia omne malum ex malo naſcitur, ſola autem vana gloria de bono procedit: ideo non extinguitur per bonum, ſed magis nutritur. Denique inter homines peccatores tentatio vanæ gloriæ non habet locum. Fornicarius enim, aut raptor, quomodò tentetur in gloriâ vanâ, qui non habet vnde glorietur? Illi autem tentationem vanæ gloriæ patiuntur, qui tale aliquid faciunt, vnde glorientur. Ergo nullum remedium poteſt eſſe contra vanam gloriam, niſi oratio ſola: & hæc ipſa vanitatem generat, niſi cautè proſpexeris, ſi fortè bene oraueris.

Tria præcipua mala, gula, auaritia, vana gloria.

Tria his oppoſita bona; eleemoſyna, oratio, & ieiunium.

Oratio cōtra vanam gloriam remediū vnicum.

Altera (de eleemoſynâ, & ieiunio, & oratione) diuiſio. In lege ſcriptum eſt: *Non intres ante conſpectum Dei tui vacuus.* Vacuus autem intrat ante Deum, qui veniens ad orationem nullam eleemoſynam facit. Non ſolùm in veteri teſtamento, ſed etiam in nouo præcipitur, vt per ſingulas ſeptimanas vnuſquiſque Chriſtianus aliquid in gazophylacium mittat ad orationem venturus, ſicut ait Apoſtolus: *Vnuſquiſque veſtrum per ſingula ſabbata quod illi placuerit apud ſe reponat, vt (non cùm venero) tunc collectæ fiant.* Item dicit Salomon: *Ante orationem præpara animam tuam.* Ille præparat animam ſuam ante orationem, qui faciens eleemoſynam venit ad orationem. Sicut enim oleum accendit lumen lucernæ, ita bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animæ apud Deum orandi. Ergo eleemoſyna præparatio eſt orationis. Item ieiunium eſt adiutorium orationis, quia oratio ſine ieiunio gracilis eſt, & infirma. Nam oratio illa eſt fortis quæ fit in ſpiritu humili, & corde tribulato, ſicut & Propheta dicit: *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum* D *Deus non deſpicit.* Spiritum autem humilem, & cor contribulatum habere non poteſt, qui manducat & bibit, & delicijs fruitur: Quia *panis cor confirmat, vinum autem lætificat.* Spiritum autem carnis humilem eſſe non permittit virtus, quæ fit ex pane; & cor contritum eſſe non permittit iucunditas, quæ venit ex vino. Ideo quandocumque Sancti pro aliquâ neceſſitate voluerunt exorare Deum, ieiunium cum oratione iunxerunt: ſicut Daniel, & cæteri. Vnde quia virtus orationis ieiunium eſt, nunquam ſeparantur ab inuicem, ſed vbique ſimul ponuntur. *Oratio & ieiunium de morte liberant.* Item: *Hoc genus non eijcitur, niſi in ieiunio, &* E *oratione.* Sicut nec miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine milite: ſic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiunium ſine oratione. Sed ex his tribus bonis prima eſt oratio, quia eleemoſyna quidem de rebus exit, ieiunium autem de corpore, oratio vero nec de rebus, nec de corpore, ſed de animâ procedit & de corde: ideo quaſi prima & dignior è duobus media ponitur inter duas. Prima eleemoſyna, ſecunda oratio, tertia ieiunium. Et quare eleemoſyna ante orationem præcedit? quia mediatrix eſt, præparatrix viæ ante faciem orationis, vt poſt eleemoſynam ſequens oratio, præparatum locum miſericordiæ inueniat apud Deum. Ideo autem ieiunium ſe-

Exod. 23. v. 15. Eleemoſyna præparatio ad orationem.

1. Cor. 16. v. 2.

Eccl. 18. v. 23.

Simile.

Fides viuificatur bonis operibus.

Ieiuniū orationem adiuuat.

Pſal. 50. v. 19.

Pſal. 103. v. 15.

Sancti ſemper ieiuniū cum oratione iunxerunt.

Tob 4. v. 11. Matth. 17. v. 20.

Oratio potior eleemoſynâ & ieiunio.

ſequitur orationem, quia non oratio ieiunij eſt adiutorium, ſed ieiunium orationis. Et non oratio fit ptopter ieiunium, ſed ieiunium propter orationem: Ideo ieiunium non ante orationem præcedit, ſed oratio ante ieiunium.

Tertia diuiſio. Item eleemoſynam facere, aut orationem, aut ieiunare, non eſt omnium hominum, ſed tantùm iuſtorum. Qui autem peccat, & eleemoſynam facit, perdit quod facit. Pro ceſſato enim peccato peccatoris datur eleemoſyna, non pro occurtente: id eſt, quando pœnitet nos quod fecerimus, non vt per pecuniam peccandi licentiam comparemus. Item ille orat, qui iam non peccat: qui autem orat & peccat, non rogat Deum, ſed deludit Deum. Item ille ieiunat, qui non peccat: qui autem peccat & ieiunat, non ad gloriam Dei ieiunat, nec ſe humiliat, ſed ſubſtantiæ ſuæ parcit. Denique conſidera in ſuperioribus, ex quo cœpit Chriſtus Apoſtolis ſuis ſalutaria dare præcepta, non ſtatim mandauit de eleemoſynâ, aut ieiunio, aut oratione: ſed priùs expellit mala, poſtea introducit bona. *Scriptum eſt, Non occides: ego autem dico, nec iraſcaris. Scriptum eſt, Non periurabis: ego autem dico, nec iurabis. Scriptum eſt, Non adulterabis: ego autem dico, non concupiſces. Scriptum eſt, Oculum pro oculo, ego autem dico, non omnino reſiſtere malo, Scriptum eſt, Diliges amicum, & odies inimicum: ego autem dico, diligite inimicos.* Poſtquam ergo ab his omnibus malis hominem ſpoliauit, tunc dicit: *Videte ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus, &c.* Oſtendens quoniam niſi homo ab iis omnibus receſſerit priùs, ſine causâ facit hęc bona. Priùs oportet mala dimittere, & ſic bona ſuſcipere; quia non poteſt fieri homo nouus, niſi deſierit eſſe vetus. Qui autem mala non dimittit, & bona ſuſcipit, bonorum ſuorum gratiam perdit: quemadmodum ſi quis homo in os ſuum aliquid dulce dimittat cum amaro permixtum, dulcedo illa non dat ſuum ſaporem.

Eleemoſyna pro peccato facienda à quo eſt ceſſatum: itẽque oratio, ieiuniũ.

Ordo doctrinæ Chriſti; vt 1. expellat mala, tum bona introducat.

Matth. 5. v. 21.

Matth. 6. v. 1.

Simile.

Nolite fieri triſtes, ſicut hypocritæ. Siue de eleemoſynis dicens, ſic dicit, ne coram hominibus fiant; ſiue de oratione ſic: *Nolite eſſe ſicut hypocritæ in angulis plataarum orantes.* Siue de ieiunio, hoc ipſum dicit. Vides quia ſciebat Dominus vanam gloriam ex omni bono procedere. Ideo illam ſpinam, quæ aſſiduè naſcitur in terrâ bonâ, iubet præcidere; ne ſpina vanæ gloriæ offocet ieiunij fructum. Nunquid poteſt fieri, vt non ſentiatur qui ieiunat? Sed melius eſt vt ieiunium tuum te oſtendat, quàm tu ieiunium tuum. Sciens autem Dominus, quia non poteſt fieri vt ſit hilaris qui ieiunat: ideo non dixit: Nolite eſſe triſtes: ſed, *Nolite fieri triſtes.* Aliud enim eſt eſſe triſtem, & aliud triſtem fieri. Qui enim naturaliter propter aſſiduum ieiunium triſtis eſt, ille eſt triſtis, non autem fit: qui autem per impoſturas aliquas pallentes apparent, illi non ſunt triſtes, ſed fiunt. Si ergo qui ieiunat, & triſtem ſe facit, hypocrita eſt, quantò magis iniquior eſt, qui non ieiunat, ſed argumentis quibuſdam in facie ſuâ pingit venalem pallorem, quaſi ieiunij ſignum? Diſplicet ei natura ſua, quia non poteſt mentiri quod non facit: & miſera facies carnis argumentis quibuſdam innocens caſtigatur, quia fraudibus non conſentit.

v. 16.

Supr. v. 5.

Non malũ eſſe ieiunantẽ eſſe triſtem, ſed triſtem fieri.

Peior hypocritâ, qui nec ieiunãs, ex ieiunio gloriã quærit.

A Puto quòd omnis ſenſatus intelligit, quia hæc verba carnaliter non intelliguntur. Nec enim poteſt fieri, quòd qui ieiunat, non appareat triſtis: nec mandat Dominus quod adimplere non poſſumus. Si enim ideo iubet nos fieri triſtes, vt ne per ipſam triſtitiam appareamus hominibus ieiunare; quare mandat caput vngere, & faciem lauare? Sic enim ipſa vnctio capitis, & lauatio faciei, ſi à ieiunantibus ſemper ſeruetur, nihilominus ſunt ſigna ieiunii. Sed hæc ſpiritualiter ad animam referuntur, vt ne triſtitia ſpiritualis faciem ſpiritualem extermінet. Faciens autem ſpiritualis animæ, eſt conſcientia eius, vel cor, ſicut oſtendit Propheta, B dicens: *Tibi dixit cor meum, Dominum requiram: exquiſiuit te facies mea.* Non enim facies carnea Deum quærit, ſed conſcientia. Item, quoniam facies conſcientia appellatur, oſtendit Iacob, cùm fuiſſet luctatus cùm homine: *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Verè enim tunc facie ad faciem Deum non vidit, quia in ſchemate hominis luctatus eſt contra eum Deus. Nam ſchema corporale velamentum eſt Dei, non proprietas Dei. Sed mente vidit Deum, vnde & *Iſraël* vocatus eſt: id eſt, *mens videns Deum.* Si autem facies eius Deum vidiſſet, vtique ſic vocandus fuerat, facies Deum videns. Quid ergo? Facies animæ conſcientia appellatur. Sicut enim in conſpectu C hominum gratioſa facta eſt facies pulchra, ſic in oculis Dei ſpecioſa eſt conſcientia munda. Item aliud eſt gaudium corporale, aliud ſpirituale. Gaudium corporale, eſt riſus, iocus, & cæteræ delectationes carnales. Gaudium ſpirituale eſt ſpes, ſicut ait Apoſtolus: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Vides quia poteſt fieri vt triſtantes carnaliter, Spiritualiter gaudeamus in ſpe. Hoc enim dicit de Spiritu ſancto Propheta: *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Item eſt triſtitia corporalis, & eſt triſtitia ſpiritualis. Triſtitia corporalis, eſt afflictio carnis: triſtitia autem ſpiritualis, deſ- D peratio & infidelitas animæ. Ergo dicens: *Nolite fieri triſtes*, hoc dicit: Nolite propter homines ieiunare. Qui enim propter homines ieiunat, triſtem facit conſcientiam ſuam, id eſt, deſperantem. Quomodò enim conſcientia eius hilaris ſit, & ſperans in Deum ieiunio ſuo, qui non propter Deum ieiunat, ſed propter homines? Sic & omnes hypocritæ, qui propter homines ieiunant, *exterminant facies ſuas*, id eſt, conſcientias ſuas. Quomodò enim exterminatas conſcientias non habeant ante Deum, qui fingentes ſe propter Deum ieiunare, non propter Deum ieiunant; ſed pro- E pter homines, volentes fallere & Deum, & homines? Aut ita: *Nolite fieri triſtes, ſicut hypocritæ*, id eſt, Nolite ſine ſpe, & ſine fide ieiunare. Sine ſpe autem ieiunat, qui non ſe abſtinet à peccato, nec facit iuſtitiam. Nam ſicut bona opera ſpem generant, id eſt, gaudium ſpirituale: ſic mala opera deſperationem, id eſt, triſtitiam ſpiritualem. Qui enim peccans ieiunat, ſine ſpe ieiunat: id eſt, non habet vnde ſperet, & gaudeat: ſed animus eius deſperans, & triſtis. Iam autem quomodò peccatum & deſperatio exterminant faciem conſcientiæ, nullus ignorat. Nam ſemper vulnerata eſt conſcientia eius qui peccat. Sic ergo omnes hypocritæ ieiunant, non bonis actibus

Mandatum Domini ſpiritaliter implendum.

Facies hominis eius conſciẽtia vel cor.

Pſal. 26. v. 8.

Geneſ. 32. v. 30.

Rom. 12. v. 12.

Pſal. 45. v. 5.

Triſtitia corporalis & ſpiritualis.

Bona opera ſpem generant, mala, deſperationem; quæ ſunt gaudium & triſtitia ſpiritualis.

Vulnerata ſemper peccantis conſcientia.

exhilarantes conſcientiam ſnam in ſpe, ſed malis opetibus contriſtantes in deſperatione. Hypocrita eſt ergo, qui peccans ieiunat.

Ieiunium corporale & ſpirituale, vi & virtutes aliæ, atque vitia.

Quid eſt ergo cum gaudio ieiunare? id eſt, priùs ſpititualiter ieiunare, deinde carnaliter. Nam ſicut omne bonum eſt ſpirituale, ſic eſt & carnale: & omne malum eſt ſpirituale & carnale. Vt puta fornicatio carnis, eſt meretricatio; fornicatio autem ſpiritualis, eſt præuaricatio. Caſtitas carnalis eſt neſcire mulierem; caſtitas ſpiritualis fidelem eſſe Deo. Humilitas corporalis aſſurgere homini, verbum dicere molle; humilitas ſpiritualis, qui in corde ſuo alterum exiſtimat meliorem quàm ſe. Superbia corporalis, aſper ſermo; ſuperbia ſpiritualis, qui ſe meliorem putat eſſe, quàm alterum. Sic & ieiunium corporale eſt, & ſpirituale. Corporale ieiunium eſt abſtinere à cibis; ſpirituale ieiunium eſt abſtinere à peccatis. Nam ſicut caro delectatur manducando, ſic ſpiritus carnis delectantur peccando. Vnde ſapientes omne peccatum libidinem vocant, quia omne peccatum cum delectatione committimus. Ideo & circumcidebatur libidinis membrum, vt in myſterio generaliter omnium malorum delectatio tolleretur, quæ mala faciunt animum triſtem, id eſt, deſperantem. Qui enim à cibo ieiunat, non ab operibus malis, ille apparet ieiunare, non autem ieiunat: quia quantum ad homines ieiunat, quantum ad Deum autem peſſimè epulatur malis. *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Delectatio illa laudis tandiu ſentitur, quandiu auditur: mox autem vt aures tranſierit, tranſit & delectatio laudis.

Peccatum omne libido.

Ideirco præcepta circuncisio in membro libidinis.

Supr. v. 2.

v. 17.

Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua. Tu qui miſericors es; qui magis ieiunas corde, quàm corpore; qui magis abſtines à peccato, quàm cibo: & ideo non hominibus, ſed Deo ieiunas. Qui enim peccantes ieiunant, hominibus ieiunant, non Deo, & ideo hypocritæ ſunt. Qui autem verè Deo ieiunant, non tantùm à cibis ſe abſtinent, quantùm ab omni actu iniquo: quoniam ſicut cibus carnem delectat, ſic omne malum delectat ſpiritum carnis. Quid ergo? Quando ieiunamus, ſi infundemus oleum capiti noſtro; verè vanum eſt; etſi lauemus facies noſtras aquâ. Et quis facie non lauatâ procedit? Magis enim ſi hoc facimus, quaſi per ſigna hæc lauationis, & vnctionis publicamus nos ieiunare. Quid ergo? Simplex interpretatio huius loci hæc eſt, quoniam per aggerationem intelligenda ſunt iſta, ſicut & cætera antè dicta, tanquam ſi dicat: Sic longè te facere debes ab oſtentatione ieiunij tui, vt ſi poteſt fieri, quod non decet, etiam ea facias, quæ ex diuerſo luxuriæ, & epulationis videntur eſſe indicia.

Simplex interpretatio literalis.

Spiritualis interpretatio.

Iſaiæ 1. v. 6.

Spiritualiter autem ſic: Scis ex ſuperioribus, quia facies animæ conſcientia intelligitur. Proijce ergo abs te auaritiæ ſordes, periurij ſtercora, malitiæque putredinem; & lauiſti faciem, id eſt, conſcientiam tuam aquâ propheticâ, de quâ dicit Eſaias: *Lauamini, & mundi eſtote, auferte nequitiam ab animabus veſtris.* Si enim abſtuleris nequitiam ab animâ tua, & lauiſti conſcientiam tuam, & benè ieiunas. Item caput tuum Chriſtus eſt. Sitientem pota, eſurientem ciba, algentem veſti; & ſic precinſiſſima myrrha, id eſt, oleo miſe-

Chriſtus caput.

A ricordiæ vnxiſti caput tuum, id eſt, Chriſtum, qui clamat in Euangelio, dicens. *Quia quod vni ex minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis.* Quoniam autem omnis iuſtitia in his duobus conſiſtit: primùm, vt ne facias malum; ſecundùm, vt facias bonum; ad id, quod pertinet ad fugienda peccata, dixit: *Laua faciem tuam*: ad illud autem, quod pertinet ad facienda bona opera: *Vnge caput tuum*; & es amabilis ſicut Maria, quæ priùs conſcientiam ſuam lacrymis pœnitentiæ lauit, poſtea infudit oleum ſuper caput Chriſti, & impleta eſt domus odore. Ita & tuorum operum fama ſi fueris talis, totam implebit Ec-B cleſiam. Et quàm propriè dicit, faciem quidem lauare, non caput, ſed *vngere*. Quandiu enim ſumus in corpore, conſcientia noſtra ſemper ſordida eſt in peccatis. Caput autem noſtrum Chriſtus, lauationem neceſſariam non habet, ſed ſolam vnctionem: *Quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius.*

Matth. 25. v. 40.

Compendium omnis iuſtitiæ.

Eadem auctori peccatrix Euangelica, & Maria ſoror Lazari: Alia Chriſoſt. vt & auctori homiliar. in Marcũ, vt & ipſe diuerſus ab iſto ſit.

Conſcientia quamdiu vi-uimus ſordes peccatis.

1. Petr. 2. v. 22.

Iſa. 53. v. 9.

Nolite theſaurizare vobis theſauros ſuper terram. Præſens capitulum ad præcedens non habet conſequentiæ rationem, quia illud de ieiunio dictum eſt, hoc autem de eleemoſynis. Quid ergo eſt? Si memores ſumus nihil de eleemoſynâ, vel de oratione, vel de ieiu-C nio Dominus docuit ſuprà: ſed ſimulationem eorum compeſcuit tantùm, vt ne coram hominibus faciant ea, vt videantur ab eis: non quia poſſibile eſt ſic ea agere, vt non ea videant homines, ſicut diximus ſuprà: ſed ſollicitum fecit hominem, vt quantum ad ſe ſic feſtinet agere ea, vt non videatur. Vt ipſum bonum opus omni Chriſtiano magis in affectu ſit, quàm in actu. Et conuenienter, quoniam & ſuprà legis quidem mandata magis ad opus reſpiciebant, quàm ad affectum: id eſt, non occides, non adulterabis, &c. Chriſtus ad ſupplementum eorum ſpiritualiora introduxit mandata, ad affectum magis reſpiſcien-D tia, quàm ad actum. Ego autem dico, ne iraſcaris, ne concupiſcas, &c. Sic & hîc, vt omni ſimulatione præciſâ, opera eorum bona ad cor magis reſpiciant, quàm ad aſpectum. Quoniam ergo, ſicut expoſuimus, nihil docuerat Chriſtus de illis; nunc ſecundum tres ſupradictas iuſtitias, eleemoſynæ, orationis, & ieiunij, tres conſequentias introducit doctrinæ. Vnam, ad eleemoſynam; alteram, ad orationem; tertiam, ad ieiunium. De quibus ſingulis demonſtrabimus in proprio loco. Et ad eleemoſynam doctrina ſubſequens hæc eſt. *Nolite theſaurizare vobis theſauros ſuper* E *terram*, vt talis ordo ſit narrationis. *Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, & in vicis; vt glorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat tua dextera: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi in manifeſto. Nolite theſaurizare vobis theſauros ſuper terram.* Et hîc dat conſilium, vt eleemoſyna fiat: in ſecundo loco oſtendit, quæ vtilitas eſt in eleemoſyna facienda: in tertio loco, vt neque timor inopiæ accidentis impediat voluntatem eleemoſynæ faciendæ.

v. 19.

Opus bonum homini Chriſtiano, affectu magis, quàm in actu.

Series textus Euangelici de eleemoſynâ.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ: quia

Sanè hæc exponenda, ne quid Origeniani furfuris habeant.

non eſtis de terrâ, nec de terrâ veniſtis, ſed pro tempore de terrâ ſuſcepiſtis terram, vt per terram vincatis terram. Sed de cœlo eſtis, & de cœlo veniſtis, & iterum redituri eſtis in cœlum, niſi vltrò remanere volueritis in terrâ. Illic ergo ſubſtantiam tuam colloca, vbi patriam habes. Vis autem ſcire quia peregrinus es in hoc mundo? Audi Prophetam dicentem: *Incola ego ſum in terrâ, non abſcondas à me mandata tua.*

Pſal. 118. v. 19.

Quæ eſt ergo inſipientia, vt contentus ſis ſuper terram, id eſt, in alienis vis ſeruire diabolo, cùm poſſis in cœlis, id eſt, propriis regnare cum Chriſto? *Vbi tinea, & comeſtura exterminant, & vbi fures effodiunt & furantur.*

Bona mundi tripliciter pereunt.

B Omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim à ſemetipſis veteraſcunt, & tineant, ſicut veſtimenta; aut ipſis dominis luxurioſè viuentibus comeduntur, ſicut cæteræ facultates; aut ab extraneis vel dolo, vel vi, vel calumniis, vel quolibet alio iniquo modo diripiuntur. Qui omnes fures dicuntur, quia per iniquitatem feſtinant aliena facere ſua. Sed dices: Numquid omnes, qui hæc habent, perdunt ea? Ventilo veſtimentum, vt non tineat: parciùs ago, & facultates meæ non comeduntur. Solicitè ago res meas, & non diripiuntur à furibus. Interim quidem ſic dicam, quia ſi non omnes perdunt, tamen multi perdunt.

Incerta ſaltem hîc illorum cuſtodia.

C Quid ergo melius eſt ſuper terram reponere, vbi incertus eſt conſeruationis euentus, an in cœlo, vbi eſt certa cuſtodia? Hîc ſi non cuſtodieris, perdes: ſi cuſtodieris, timore & ſolicitudine cruciaris. Illic autem etſi dormis, à Deo ſeruantur: & cum recordatus fueris, ſpe gratularis. Quæ eſt autem ſtultitia illic relinquere, vnde exiturus es, & illuc non præmittere, quò iturus es? Verè autem malè ſeruatas diuitias, etſi corporaliter non perdidiſti, ſpiritualiter perdidiſti, quia nec proficiunt tibi ad vſum ſalutis.

Vt ſpiritualiter pereſt.

Quicquid enim pro animâ tuâ feceris, hoc eſt tuum; quod autem reliqueris, perdidiſti. D Nam quod corporaliter malè congregatur, ſpiritualiter diſperſum videtur; & perditum: quod autem corporaliter benè diſperditur, ſpiritualiter illud congregatum, & repoſitum videtur in cœlo. Nunc autem ponit quæ ſit vtilitas in eleemoſynâ faciendâ, dicens:

v. 21.

Eleemoſynæ fructus, ſpes in cœlo, bonáque lætitia.

Vbi enim fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Qui collocat theſauros in terrâ, non habet quod ſperet in cœlo. Vt quid enim aſpiciat in cœlum, vbi nihil repoſitum habet? Propterea ſiue lætatur, in carnalibus & terrenis lætatur: ſiue triſtatur, in carnalibus & terrenis triſtatur. Qui autem diuitias ſuas reponit in cœlo, non habet ſpem in terrâ. Vt quid enim delectetur in terrâ, qui ni- E hil habet in terrâ? Ideo ſiue lætatur, in ſpiritualibus lætatur: ſiue triſtatur, in ſpiritualibus triſtatur. Ergo peccatorum & lætitia mala, & triſtitia peior; quia aut de lucro terreno lætantur, aut de damno triſtantur: iuſtorum autem & lætitia bona, & triſtitia melior: quoniam aut de iuſtitiâ lætantur, aut de peccato triſtantur. Si enim aliqua causâ mortis aduenerit, ſi quidem ſpes illius in terra ſit, triſtatur; quaſi de domo ſuâ ad peregre vadens, vt non dicam, ad tormenta: ſi autem ſpes eius in cœlo ſit, gaudet quaſi de peregrè ad domum propriam reuerſurus, vt non dicam, ad regnum cœleſte. Secundo, qui theſaurizat in terris, dupliciter facit peccatum.

Theſaurizantes in cœlo, & in terrâ.

A Primùm, quia malè congregat: Secundò, quia cor habens in terrâ, nunquam quæ Dei ſunt recordatur, ſed ſemper quæ terræ. Et qui theſaurizat in cœlo, dupliciter iuſtitiam facit. Primùm, quia benè fœnerauit: ſecundò, quia ſpem habens in Deo ſemper quæ Dei ſunt cogitat & meditatur, & non quæ terræ. Et quemadmodum qui ſemel congregare cœperit in terrâ, ipſa concupiſcentia terrena facit eum magis ſolicitum eſſe; nec ſolùm ne minuat inde, ſed vt magis augeat. Sic & qui theſaurizat in cœlo, ipſa concupiſcentia ſpiritualis facit eum ſolicitum, non ſolùm vt non perdat quod B habet, ſed adhuc vt augeat ſuper quod habet.

S. AVGVSTINI EPISCOPI
Hipponenſis eiuſdem Euangelium expoſitio.

Ex lib. 2. de Serm. Domini in monte, c. 12.

SEquitur de ieiunio præceptum, pertinens ad eandem cordis mundationem, de quâ nunc agitur. Nam & in hoc opere cauendum eſt, ne ſurrepat aliqua oſtentatio & appetitus laudis humanæ, qui duplicet cor noſtrum, & non ſinat mundum & ſimplex eſſe ad intelligendum Deum.

In ieiunio cauenda oſtentatio.

Matth. 6. v. 16.

Cùm autem ieiunatis, inquit, *nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes: exterminant enim vultum ſuum, vt videantur hominibus* C *ieiunantes*, *&c.* Manifeſtum eſt his præceptis omnem noſtram intentionem in interiora gaudia dirigi: ne foris quærentes mercedem, huic ſæculo conformemur, & amittamus promiſſionem tantò ſolidioris atque firmioris, quantò interioris beatitudinis, quâ nos elegit Deus conformes fieri imaginis Filij ſui. In hoc autem capitulo maximè aduertendum eſt, non in ſolo rerum corporearum nitore atque pompâ, ſed etiam in ipſis ſordibus luctuoſis eſſe iactantiam: & eò periculoſiorem, quò ſub nomine ſeruitutis Dei decipit.

Iactantia etiã in ſordibus luctuoſis.

Qui ergo immoderato cultu corporis atque veſtitu, vel cæte- D tarum rerum nitore præfulget, facilè conuincitur rebus ipſis, pomparum ſæculi eſſe ſectator, neque quenquam fallit doloſâ imagine ſanctitatis. Qui autem in profeſſione Chriſtianitatis inuſitato ſqualore ac ſordibus intentos in ſe oculos hominum facit, cùm id voluntate faciat, non neceſſitate patiatur: cæteris eius operibus poteſt conijci, vtrum hoc contemptu ſuperflui cultus, an ambitione aliquâ faciat, quia & ſub ouinâ pelle cauendos lupos Dominus præcepit: Sed *ex fructibus*, inquit, *eorum cognoſcetis eos.*

Matth. 7. v. 15.

Cùm enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipſa ſcilicet illis ſubtrahi vel negari, quæ iſto velamine vel conſe- E cuti ſunt, vel conſequi cupiunt, tunc neceſſe eſt vt appareat, vtrum lupus in ouinâ pelle ſit, an ouis in ſuâ. Non enim propterea ornatu ſuperfluo debet aſpectus hominum mulcere Chriſtianus, quia illum parcum habitum ac neceſſarium etiam ſimulatores ſæpiùs vſurpant, vt incautos decipiant: quia & illæ oues non debent pelles ſuas deponere, ſi aliquando eis lupi ſe contegant.

Quæri ergo ſolet, quid ſit quod ait: *Vos autem cùm ieiunatis, vngite capita veſtra:* & reliqua. Non enim rectè quiſquam præceperit, quamuis faciem quotidianâ conſuetudine lauemus, vnctis etiam capitibus, cùm ieiunamus, nos eſſe debere. Quod ſi turpiſſimum omnes fatentur, intelligendum eſt hoc præceptum

Vngere caput & faciē lauare, ſpiritaliter intelligendū.

vngendi caput, & faciem lauandi, ad interiorem hominem pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lauare autem faciem, ad munditiam: & idem caput vngit, qui lætatur interiùs, & mente atque ratione. Hoc enim rectè accipimus caput, quod in animâ præeminet, & quo cætera hominis regi & gubernari manifeſtum eſt. Et hoc facit, qui non foris quærit lætitiam, vt de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Caro autem, quæ ſubiecta eſſe debet, nullo modo eſt totius naturæ humanæ caput. *Nemo* quidem *vnquam carnem ſuam odio habuit*, ſicut Apoſtolus dicit, cùm de diligendâ vxore præcipit, ſed *caput mulieris vir*, cui viro caput eſt Chriſtus. Interiùs ergo gaudeat in ieiunio ſuo, eo ipſo, quo ſic ſe ieiunando auertit à voluptate ſæculi, vt ſit ſubditus Chriſto, qui ſecundum hoc præceptum caput vnctum habere deſiderat. Ita enim & faciem lauabit, id eſt, cor mundabit, quo viſurus eſt Deum, non interpoſito velamine propter infirmitatem contractam de ſordibus, ſed firmus & ſtabilis, quoniam mundus & ſimplex. *Lauamini*, inquit, *mundi eſtote, auferte nequitias ab animis veſtris, atque à conſpectu oculorum meorum.* Ab his igitur ſordibus facies noſtra lauanda eſt, quibus Dei aſpectus offenditur. *Nos enim reuelatâ facie gloriam Domini ſpeculantes, in eandem imaginem transformabimur.* Sæpe etiam cogitatio neceſſariarum rerum ad iſtam vitam pertinentium, ſauciat & ſordidat interiorem oculum noſtrum: & plerumque cor duplicat, vt ea quæ videmur cum hominibus rectè facere, non eo corde faciamus, quo Dominus præcipit: id eſt, quia eos diligimus, ſed quia commodum ab eis aliquod propter neceſſitatem præſentis vitæ adipiſci volumus. Debemus autem benefacere illis propter ſalutem ipſorum æternam, non propter temporale commodum noſtrum. *Inclinet* ergo *Deus cor noſtrum in teſtimonia ſua, & non in emolumentum. Finis enim præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ.* Qui autem propter ſuam in hac vitâ neceſſitatem fratri conſulit, non vtique charitati conſulit: quia non illi, quem debet tanquam ſeipſum diligere, ſed ſibi conſulit, vel potiùs nec ſibi: quandoquidem hinc ſibi facit duplex cor, quo impeditur ad videndum Deum: in quâ ſolâ viſione eſt beatitudo certa atque perpetua. Rectè ergo ſequitur, & præcipit, qui mundando cordi noſtro inſtat, dicens: *Nolite vobis condere theſauros in terrâ, vbi ærugo & tinea exterminant*, & reliqua. Ergo ſi in terrâ erit cor: id eſt, ſi eo corde quiſque operetur aliquid, vt terrenum commodum adipiſcatur, quomodo erit mundum cor, quod in terrâ volutatur? Si autem in cœlo, mundum erit, quia munda ſunt quæcumque cœleſtia: ſordeſcit enim aliquid, cùm inferiori miſcetur naturæ, quamuis in ſuo genere, non ſordidæ: quia etiam de puro argento ſordidatur aurum, ſi miſceatur: ita & animus noſter terrenorum cupiditate ſordeſcit, quamuis ipſa terra in ſuo genere atque ordine munda ſit. Cœlum autem hoc loco non corporeum accipimus, quia omne corpus pro terra habendum eſt. Totum enim mundum debet contemnere, qui ſibi theſaurizat in cœlo, de quo dictum eſt: *Cœlum cœli Domino*, id eſt, in

Ephеſ. 5. v. 30. — *1. Cor. 11. v. 3.* — *Iſa. 1. v. 16.* — *2. Cor. 3. v. 18.* — *Cor duplex.* — *Pſ. 118 v. 36.* — *1. Tim. 1. v. 5.* — *Beatitudo in Dei ſolâ viſione.* — *Cap. 13 v. 13* — *Cor immūdum quod volutatur in terrâ; quod eſt in cœlo, mundum.* — *Pſ. 113. v. 16.*

A firmamento ſpiritali. Non enim in eo quod tranſiet, conſtituere & collocare debemus theſaurum noſtrum, & cor noſtrum, ſed in eo quod ſemper permanet. *Cœlum autem & terra tranſibunt.*

Matth. 24. v. 35.

EIVSDEM DE QVADRAGESIMÂ *Homil. 1.*

Serm. 55. de temp. dubitant Louanienſ.

ECce fratres chariſſimi, Deo propitio, tempus Quadrageſimæ venit, & ideo rogo, dilectiſſimi, vt dies iſtos corporibus ſalubres, & animæ medicinales ita cum Dei adiutorio B ſanctè, ac ſpiritaliter celebremus, vt obſeruatio ſanctæ Quadrageſimæ non nobis iudicium pariat, ſed profectum. Si enim negligenter agimus, ſi nos minus occupationibus implicamus, ſi caſtitatem ſeruare nolumus, ſi ieiunijs, & vigilijs & orationibus non inſiſtimus, ſi Scripturas diuinas aut ipſi non legimus, aut legentes alios non libenter audimus, ipſa nobis medicamenta conuertuntur in vulnera, & inde habebimus iudicium, vnde potuimus habere remedium. Et ideo rogo vos, fratres chariſſimi, ad vigilias matutiùs ſurgite, ad tertiam, ad ſextam, ad nonam, ante omnia conuenire. Nullus ſe à ſancto opere ſubtrahat, C niſi quem infirmitas, aut publica vtilitas, aut fortè certa & grandis neceſſitas tenuerit occupatum. Nec ſolùm vobis ſufficiat, quòd in Eccleſiâ diuinas lectiones auditis, ſed etiam in domibus veſtris aut ipſi legite, aut alios legentes requirite, & libenter audite. Recolite, fratres, ſententiam Domini noſtri quâ dicit, *Si totum mundum lucretur homo, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur, quam dabit commutationem pro animâ ſuâ:* Et illud antè omnia memoriter retinete, & iugiter expaueſcite, id quod ſcriptũ eſt, *Impedimenta mundi, fecerũt eos miſeros.*

Quadrageſimalis vitæ Regulæ. — *Nota horas canonicas olim in Eccleſia vſitatas.* — *Matth. 16. v. 26.*

Sic ergo te occupabis in domo tuâ, vt non negligas animam tuam. Ad extremum ſi amD plius non, vel tantum labora pro animâ tuâ, quantum pro carne tuâ laborare te conſideras. Et ideo, fratres chariſſimi, *nolite diligere mundum, neque ea, quæ in eo ſunt, quia mundus tranſit, & concupiſcentia eius.* Quid autem permanet in homine, niſi quod quiſque aut legendo, aut orando, aut bona opera faciendo pro animæ ſalute, in theſauro conſcientiæ ſuæ recondiderit? Infelix enim voluptas, infelicior cupiditas, atque luxuria, per tranſitoriam dulcedinem præparant ſempiternam amaritudinem. Abſtinentia verò, vigiliæ, orationes atque ieiunium, per breuiſſimas anguſtias perducunt ad paradiſi delicias: quia non E mentitur veritas, quæ in Euangelio dicit, *Arcta & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt, qui inueniunt eam.* Nec per latam viam diu gaudetur, nec per anguſtam & aſperam longo tempore laboratur: quia & iſti poſt breuem triſtitiam accipiunt vitam æternam, & illi poſt paruum gaudium patiuntur ſine fine ſupplicium.

1. Ioan. 2. v. 15. & 17. — *Sola in homine permanent virtutum merita.* — *Abſtinētia, vigiliæ, orationes, atque ieiunium perducunt ad vitam æternam.* — *Matth. 7. v. 13.*

Et ideo, fratres chariſſimi, in iſtis quadraginta diebus, quaſi totius anni cibaria animæ noſtræ ieiunando, legendo, vel orando prouidere debemus. Nam licet per totum annum Deo propitio lectiones diuinas frequenter, & fideliter audiatis, in iſtis tamen diebus de pelago, & fluctibus mundi huius quaſi ad portum

Quadrageſima, portus eſt nauigationis annuæ.

Quadrageſimæ confugientes, debemus requieſcere, & lectiones diuinas in exceptorio cordis noſtri cum ſilentio, & pace ſuſcipere: vt Deo propitio pro amore vitæ æternæ vacantes, quicquid in nauiculâ animæ noſtræ per totum annum multis tempeſtatibus, id eſt, peccatorum fluctibus, aut fractum, aut diſſolutum aliquid aut corruptum, aut perditum eſt, omni ſolicitudine in iſtis diebus reparare ſtudeamus, atque componere. Et quid nos neceſſe eſt, dum adhuc in iſto corpuſculo ſumus, procellas, & turbines ſæculi iſtius ſuſtinere, quotieſcunque nos aut per tempeſtates duriſſimas auertere, aut per voluptates molliſſimas decipere voluerit inimicus, ſemper nos, adiuuante Deo, contra ſe inueniat præparatos. Vnde iterum rogo, vt occupationes ſæculi huius in iſtis diebus ſanctæ Quadrageſimæ, ſi non poteſtis abſcindere, ſtudeatis vel ex parte aliquâ temperare: vt præciſo damno, & glorioſiſſimo fructu hoc ſæculum fugientes, ſubtrahatis aliquas horas occupationi terrenæ, in quibus Deo vacare poſſitis.

Mundus aut ridet, aut ridetur à nobis.

Nam iſte mundus aut ridet nos, aut ridetur à nobis: aut acquieſcimus, & deſpicimur, aut contemnimus, vt æterna præmia conſequamur. Ac ſic aut contemnis & deſpicis mundum, aut acquieſcis & premeris vel calcaris à mundo. Sed melius eſt vt calces mundum, & calcato eo gradum tibi facias, per quem in ſublime conſcendas. Hæc enim, fratres chariſſimi, quæ pro ſalute communi de veſtrâ obedientiâ præſumentes ſuggerimus, ſi ſecundum veſtram conſuetudinem & libenter auditis & fideliter implere contenditis, & Paſcha cum gaudio celebrabitis, & ad vitam æternam feliciter venietis. Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia 2.

Serm. 56. de temp. dubitans Lovanienſ. eſt inter Ambr. de temp. 25.
Pſ. 94. v. 6.

DOminus & Saluator noſter qualiter ad Deum poſt multas negligentias venire debeamus, fratres chariſſimi, per Prophetam nos hortatur & admonet, dicens, *Venite adoremus, & procidamus ante Dominum, & ploremus coram Domino qui fecit nos.* Et iterum, *Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieiunio, & fletu, & planctu.*

Ioel. 2. v. 12.
Quadrageſimæ dies, figura vitæ præſentis, Paſcha, futuræ.

Dies enim ſanctæ Quadrageſimæ, fratres chariſſimi, ſi diligenter attendimus, vitam ſæculi præſentis ſignificant, ſicut & dies Paſchæ æternam beatitudinem præfigurant. Et quomodo in Quadrageſimâ quaſi triſtitiam habemus, vt in Paſcha ordine legitimo gaudeamus: ſic & in hoc ſæculo quamdiu viuimus, pœnitentiam agere debemus, vt in futuro poſſimus peccatorum indulgentiam accipere, & ad æterna gaudia peruenire. Sed ita debet vnuſquiſque pro ſuis criminibus ſuſpirare, lacrymas fundere, eleemoſynas dare, vt Deo auxiliante quandiu viuit ſemper crimina ipſa conetur effugere.

Ecce poſſumus cũ diuina opera abſtinere à capitalibus peccatis. Apud Ambr. *eſſe debemus.*

Sicut enim ſine minutis peccatis nullus vnquam aut fuit, aut eſſe poterit, ita ſine capitalibus criminibus donante & auxiliante Deo omnimodis eſſe poſſumus, & debemus. Et vt hæc obtinere poſſimus, ſi nos alio tempore impedimenta mundi detinent obligatos, vel in diebus ſanctæ Quadrageſimæ, *in Domini lege*, A ſicut ſcriptum eſt, *die noctúque meditemur*: & ita cor noſtrum diuinæ legis dulcedine repleamus, vt in nobis nullum locum virtutibus vacuum, quem obtinere poſſint vitia, relinquamus.

Pſal. 1. v. 2.
Quadrageſima, animæ meſſis, ſeu vindemia.

Sicut enim tempore meſſium, vel vindemiarum, vnde caro noſtra poſſit ſuſtentari, colligitur: ita in diebus Quadrageſimæ quaſi in ſpiritali vindemiarum, vel meſſium tempore, vnde anima noſtra in æternum poſſit viuere, congregetur. Quia ſicut negligens quiſque ſi opportuno tempore nihil collegerit, per totum anni ſpatium fame torquebitur: ita qui hoc tempore ſpiritale triticum, & cœleſte muſtum ieiunando, legendo, orando in horreis animæ B ſuæ prouidere, & congregare neglexerit, in æternum duriſſimam ſitim, & crudelem inopiam ſuſtinebit.

Certiſſimò ſcitote, fratres chariſſimi, quia qualis eſt caro, quæ poſt multos dies percipit cibum, talis eſt anima quæ aſſiduè non paſcitur verbo Dei. Et quomodò caro per famem & inopiam tenuis & ſicca velut quoddam ſimulacrum efficitur; ita & anima ſi verbi Dei cibo non paſcitur, arida & inutilis, & ad nullum opus bonum congrua inuenitur. Conſiderate fratres; ſi horrea, & cellaria noſtra annis ſingulis replemus, vnde vno anno cibum habeat caro noſtra, putas quantum debemus recondere, vnde in æternum C ſuſtentetur anima noſtra? Et ideo, fratres, vel iſtis paucis diebus recedant impedimenta mundi? qui ſecundum quod ſcriptum eſt, multos negligentes miſeros faciunt.

Ceſſandum in ea à vanis & ludis.

Recedat carnalis lætitia, recedant venenis plena mundi huius blandimenta. Carnis gaudium minuatur, vt animę lucra ſpiritalia præparentur, propter illud quod ſcriptum eſt, *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Et illud, *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.*

Luca 6. v. 25.
Matth. 5. v. 5.

Tempus quod nobis furioſus tabulæ ludus ſolebat auferre, lectio diuina incipiat occupare. Otioſis fabulis, & mordacibus iocis, & detractio- D nibus venenatis, colloquia de Scripturis ſancta ſuccedant. Horarum ſpatijs, in quibus ſolebamus ſine vllo lucro animæ detineri, viſitentur infirmi, requirantur in carcere conſtituti, peregrini ſuſcipiantur, & diſcordes ad concordiam reuocentur. Hæc ſi facimus, fratres, inde nobis parare poſſumus medicamenta, vnde nobis vulnera feceramus.

Vitæ documenta in Quadrag.

Erroganda in pauperes quæ ieiunãtibus ſunt ſubtracta.

Ante omnia in diebus ieiuniorum quod ſolebamus prandere, pauperibus erogemus, ne fortè aliquis ſibi ſumptuoſas cœnas, & exquiſitis ſaporibus epulas ſtudeat pręparare, & corpori ſuo magis commutaſſe quàm ſubtra- E xiſſe ciborum abundantiam videatur. Nihil prodeſt totâ die longum duxiſſe ieiunium, ſi poſtea ciborum ſuauitate, vel nimietate anima obruatur. Illico mens repleta torpeſcit, & irrigata corporis noſtri terra, ſpinas libidinum germinabit. Sit ergo temperatus cibus, & nunquam nimium venter repletus: & plus ſemper de cibo cordis quàm de cibo corporis cogitemus, quia intus in homine interiore facti ſumus ad imaginem Dei, in carne autem de limo terrę ſumus formati.

Animæ cibus quotidie prouidendus.

Et videre, fratres, ſi iuſtum eſt, vt caro noſtra de terrâ facta interdum bis in die capiat cibum, & anima, in quâ imago Dei eſt, vix poſt plures dies accipiat verbum; cùm tamen expediat no-

Digitized by Google

bis, vt ampliùs Dei imaginem in nobis, quàm noſtram carnem honorare debeamos. Qui enim de ſolâ carne cogitant, beſtiis, & pecoribus ſimiles ſunt; & qui ita agunt, iam in ſe Dei imaginem contriuerunt. Caro ergo velut ancilla gubernetur, & anima tanquam domina legitima reficiatur. Nam ſi aliter factum fuerit, ſi non agnoſcimus nos ad imaginem Dei factos, & plus de carne quàm de animâ cogitamus, timeo ne nos Spiritus ſanctus per Prophetam arguat, dicens: *Et homo cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* [*Pſal. 48. v. 13.*]

[Sacræ in Eccleſia lectiones.] Lectiones diuinas & in Eccleſiâ ſicut conſueſtis audite, & in domibus veſtris relegite. B Si aliquis ita fuerit occupatus, vt ante refectionem Scripturæ diuinæ non poſſit inſiſtere, non eum pigeat in conuiuiolo ſuo aliquid de diuinis Scripturis relegere: vt quomodo caro paſcitur cibo, ſic reficiatur anima Dei verbo; vt totus homo, id eſt, & exterior, & interior, de ſancto, & ſalubri conuiuio ſatiatus exurgat. [Lectio ad menſam.] Nam ſi ſola caro reficitur, & anima Dei verbo non paſcitur, ancilla ſatiatur, & domina fame torquetur. Et hoc quàm ſit iniuſtum, ſanctitas veſtra non poteſt ignorare. Et ideo ſicut iam dixi, lectiones diuinas illo deſiderio legere & audire debetis, vt de ipſis in domibus veſtris, & alibi vbicunque fueritis, etiam loqui, & alios docere poſſitis: vt verbum Dei velut munda C animalia cogitatione aſſiduâ ruminantes, vtilem ſuccum, id eſt, ſpiritualem ſenſum & vobis ſumere, & aliis Deo auxiliante propinare poſſitis: vt in vobis impleatur illud quod ſcriptum eſt, *Et calix tuus inebrians quàm præclarus eſt.* [*Pſal. 22. v. 5.*] Implentes illud quod beatus Apoſtolus hortatur & admonet, dicens: *Siue manducatis, ſiue bibitis, ſiue aliud quid facitis, omnia ad Dei gloriam facite.* [*1. Cor. 10. v. 31.*] Si infirmitas non prohibet, quotidie ieiunate; ad vigilias alacri & feruenti deuotione conſurgite, propter illud quod ſcriptum eſt: *De nocte vigilat ſpiritus meus ad te, Deus.* [In Quadrageſima quotidie ieiunandum; ſi valetudo ferat.] [*Iſai. 26. v. 9.*] Et iterum: *Ad te orabo Domine mane, & exaudies vocem meam.* [*Pſal. 5. v. 4.*] Et iterum, *Media nocte ſurgebam ad confitendum nomini tuo Domine.* [*Pſal. 118. v. 62.*] Ad quam rem etiam Dominus & Saluator noſter in Euangelio hortatur, & admonet, dicens: *Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem*: [*Matt. 26. v. 41.*] quod ipſe præſtare dignetur, cui eſt honor, & imperium cum Patre, & Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM DE EODEM.

Homil. 3.

[*Serm. 62. de temp. dubitant de Lomanienſis. Inter Ambroſ. de temp eſt 26. & Cæſarii Arelatenſis ſecundus.*] ROgo vos, fratres chariſſimi, & admoneo, vt in iſto legitimo ac ſacratiſſimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præſumat, niſi fortè ille quem ieiunare infirmitas non permittit: quia aliis diebus ieiunare remedium eſt, aut præmium: in Quadrageſimâ non ieiunare peccatum eſt. [Apud Amb. exceptis Dominicâ & Sabbato diebus.] Alio tempore qui non ieiunat, accipiet indulgentiam: in Quadrageſimà qui non ieiunat, ſentiet pœnam. Et ipſe tamen qui ieiunare non præualet, ſecretiùs ſibi ſoli, aut ſi eſt alius infirmus cum ipſo, in domo ſuâ præparet quod accipiat, & illos qui ieiunare præualent, ad prandium non inuitet: quia ſi hoc fecerit, non ſolùm Deus, ſed etiam homines poſſunt intelli- [Peccatū eſt non ieiunare in Quadrageſimâ, niſi infirmitas excuſet.] A gere illum non pro infirmitate ieiunare non poſſe, ſed pro gulâ ieiunare non velle. Sufficiat illi quod ipſe ieiunare non præualet, & magis cum gemitu, & ſuſpirio, & animi dolore manducet, pro eo quod aliis ieiunantibus, ille abſtinere non poteſt. Quod opus eſt vnicuique infirmo, ſecretius ſibi ſoli, aut cum alio ſimiliter infirmo faciat præparari; quia non eum oportet vt aliquem ſanum coget ad prandium, ne ſibi etiam de alterius gulâ augeat peccatum. Pro eo tamen quod non poteſt ieiunare, ampliùs pauperibus erogare debet, vt peccata, quæ non poteſt ieiunando curare, poſſit in eleemoſynis dando redimere. [Peccata redimuntur ieiunio. & eleemoſynâ.] Bonum eſt B ieiunare, fratres, ſed melius eſt, eleemoſynam dare. Si tamen aliquis vtrunque poteſt, duo ſunt bona. Si verò non poteſt, melius eſt eleemoſynam dare. Si poſſibilitas non fuerit ieiunandi, eleemoſyna ſufficit ſibi ſine ieiunio: ieiunium verò ſine eleemoſynâ, omninò non ſufficit. Ergo ſi aliquis ieiunare non poteſt, eleemoſyna ſine ieiunio bona eſt. [Eleemoſyna ieiunio præſtat.] Si præualet ieiunium cum eleemoſynâ, duplex bonum eſt. Ieiunium verò ſine eleemoſyna nullum bonum eſt; niſi fortè ita ſit aliquis pauper, vt non habeat omnino, quod retribuat. Illi ergo, qui non habuerit, vnde tribuat, ſufficiat voluntas bona, ſecundum illud quod ſcriptum eſt: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus* C *bonæ voluntatis.* [*Luc. 2. v. 14.*] Sed quis erit, qui ſe poſſit excuſare, cùm etiam pro calice aquæ frigidæ mercedem ſe Dominus redditurum promiſerit? [*Matth. 10. v. 42.*] Et quare frigidæ dixit? Ne fortè ſe poſſet aliquis pauper de lignorum penuriâ excuſare, aut certè ſe vaſculum, vbi aquam calefaceret, non habere. Denique & per beatum Prophetam Dominus ita hortatur, & admonet eleemoſynam fieri, vt propè nullus pauper ſit, qui ſe valeat excuſare. [Vix aliquis ab eleemoſynâ poteſt excuſari.] Sic enim ait: *Hoc eſt ieiunium, quod elegi, dicit Dominus: Frange eſurienti panem tuum.* [*Iſai 58. v. 6.*] Non dixit vt integrum daret, cùm fortè pauper alium non haberet: ſed, D *frange*, inquit: hoc eſt dicere, Etiam ſi tanta paupertas tibi eſt vt non habeas niſi vnum panem, ex ipſo tamen frange, & pauperi tribue. *Et egenum*, inquit, *ac ſine tecto induc in domum tuam.* Si aliquis ita pauper eſt, vt non habeat vnde tribuat pauperi cibum, vel in vno angulo domus ſuæ peregrino præparet lectulum.

Quid nos ad hæc dicturi ſumus, fratres, vel quam excuſationem habere poterimus, qui amplas, & ſpacioſas domus habentes, vix aliquando dignamur excipere peregrinum? non ignorantes, imò ore profitentes, quod in omnibus peregrinis Chriſtus excipitur, ſicut ipſe E dicit: *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me*: Et, *Quandiu vni ex minimis iſtis feciſtis, mihi feciſtis?* [*Matt. 25.*] Laborioſum, & faſtidioſum nobis eſt in pauperibus recipere Chriſtum in patriam noſtram: timeo, ne nobis ille vicem reddat in cœlo, & non recipiat in beatitudinem ſuam. Contemnimus illum in mundo, timeo ne nos ille iterum contemnat in cœlo, ſecundum illud, quòd ipſe dixit, *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare: hoſpes fui, & non accepiſtis me.* [*Matt. 25.*] Et, *Quandiu non feciſtis vni ex minimis iſtis, nec mihi feciſtis.* Et quod poſt hæc, fratres, ſequitur, auertat Deus à nobis. Hoc enim poſtea addidit, dicens: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & an-* [*Ibid.*]

gelis eius. Hæc ergo, fratres, noo tranſitotiè, A nec ſolis corporis audiamus auribus, ſed fideliter audientes etiam vr alij teneant, & impleant verbo pariter & exemplo doceamus: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 4.

Serm. 64. de temp. dubitant Louanienſes.

OMne vitæ noſtræ tempus, ſtadium quoddam debemus putare virtutum, & ad cœleſte brauium totâ virtute contendere. Sed B hoc præcipuè in Quadrageſimæ diebus implendum eſt, qui abſtinentiâ, ac ieiuniis dedicati, tantoo nobis ad virtutem animi conferunt, quantum & de corpore voluptatem decerpuor. Eſt autem legitimus numerus iſte ieiunij, & qui in ſanctis celebratur exemplis.

Conſecrata Quadrageſima in Moyſe Elia & Domino. *Exod. 34 v. 28. 3. Reg. 19. v. 8.*

Moyſes legem accepturos à Deo, quadraginta dies, ac noctes abſque cibo potúque tranſegit, & ad ſuſcipiendam Domini voluntatem ieiunus præparatus eſt. Helias poſt quadraginta dierum ieiunia curru igneo ad ſuperna cœlorum de hoc mundo tranſlatus eſt. Ipſe quoque Dominus ac Saluator noſter quadraginta diebus ieiunans de diaboli tentationibus triumphauit, vt ad prædicarionem Euangelij iam victor accederet. C Meritò verò etiam nos hunc dierum numerum cuſtodire debemus ieiuniis, quem per talia exempla legimus conſecratum. Celebremus ergo hos dies cum omni alacritate mentis & gaudio, & eos omnibus epulis & corporalibus delitiis præferamus. In his enim præcipuè diebus ad implendam Domini voluntatem accendimur, quando maximè per abſtinentiam voluptas carnis extinguitur.

Ieiunii Quadrageſimæ commoda.

Tunc enim ad Dominum, & ad eius futura promiſſa tota mens purior facieoda feſtinat, cùm nulla crapulâ, nullâ cibi ac potus ſatietate craſſatur. Vnde & Saluator in Euangelio dixit, *Attendite itaque vobis, ne grauentur corda veſtra in crapulâ, & ebrietate & cogitationibus ſæcularibus, & superueniat in vos dies illa repentina:* D tanquam laqueus enim ſuperueniet vniuerſo mundo, & nemo effugiet.

Luc 21. v. 34.

Sed & illa eſt in Quadrageſimæ diebus grandis vtilitas, quod, dum etiam à licitis abſtinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. Qui enim abſtinemus nos à carnibus, quibus aliis diebus vti licet; qui nos abſtinemus à vino, quo moderatè vti licet; qui ergo iſta vitamus, quæ aliquando licent, in primis peccata fugiamus, quæ omninò nunquam licent.

In Quadrageſimâ etiam olim abſtinebatur à carnibus, item & à vino.

E Itaque ſi volumus benè ieionare à cibis, ante omnia ieiunemus & à vitiis. Quid enim prodeſt vacuare corpus ab eſcis, & animam replere peccatis? Quid enim prodeſt pallidum eſſe ieiuniis, ſi odio & inuidiâ liueſcas? Quid enim prodeſt, vinum non bibere, & iracundiæ veneno inebriati? Quid prodeſt abſtinere à carnibus ad edendum creatis, & malignis obtrectarionibus ſrartum membra lacerare? Quid prodeſt, ſi abſtineamus ab his quæ aliquando licent, & faciamus illa quæ nunquam licent? Deus enim illos honorat & diligit, qui illicita fugiunt.

Bonum ieiunium, vt ab illicitis ſimul abſtineas.

Sic ergo, vt dixi, ieiunemus à cibis, vt multò magis ieiunemus à vitiis, vt ſanctorum morum vbertate ſaturemur, & vt in futuro A mereamur ipſorum operum retributione ſatiari: ſicut in Euangelio legimus, *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. quoniam ipſi ſaturabuntur.* Illam enim compenſationem magis eligere debemus, vt cibis quibus nos abſtinemus, eos pauperibus ac debilibus largiamur: ſecundum illud quod ſcriptum eſt, *Beati qui contenti ſunt eſurire, vt alibi reficiantur.* Satis Deo acceptum eſt munus, quando indigens ſatoratur, quando oudus veſtitur, quando ira non perficitur, & iracundiæ tempus non reſeruatur, quando malum pro malo non redditur. Tunc grata ſunt B Deo noſtro ieiunia, ſi illi qui neceſſitate ieiunaot, reficiantur à nobis. Tunc illam Domini ſententiam audire merebimur, *Amen dico vobis, quamdiu feciſtis vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis.* O benigniſſimum Dominum ad edomandam hominum auaritiam, qui ſibi dari dicit, quod vel minimo pauperi donarum fuerit. Vobis autem, fratres, præſtet Domini miſericordia, vt ei ieiuniis, & eleemoſynis in bonis operibus ſeruiatis, vt ad æternam & veram vitam vos perducat ipſe, qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Matth. 5. v. 6.

Fort. aliq.

Rom. 12. v. 19. & 17. Eroganda pauperibus à ieiunio reſidua. *Matth. 25. v. 40.*

EIVSDEM DE IEIVNIO
& eius effectibus. Homil. 5.

Serm 65. de temp. dubitant Louanienſes.

ADeſt nobis venerabile & medicinale tempus Quadrageſimæ, chariſſimi, per quod ieiunantes peccatorum noſtrorom vulnera curare debemus. Quantum ſit ergo bonum ieiunij, breoi ſermone exemplis additis diſſeramus. Moyſes primus quadraginta diebus ac noctibus cùm ieiunaſſet, legem Domini accipere meruit, per quam populis impetaret. Imperrauerunt vnius hominis ieiunia, quod totius populi ſaturitas deſperauerat. Aduertamus ergo quanta ſit inrer ieiunium, & ſaturitatem diſtantia, inrer ventrem vacuum & pulmones epulis æſtuantes. Moyſes ergo quia ieiunauit, Dominum vidit: populus quia man- D ducauit & bibit, idola fabricatus eſt.

Exod. 24. v. 18. Ieiunii fructus. Moyſes. *Exod. 32. v. 19.* *Exod. 33. v. 6.*

Sed quid de Moyſe, & Iſraëliticâ multitudine loquar? Princeps ille humani generis Adam, quamdiu ieiunauit, ſeruans mandatum, in paradiſo fuit. Vbi verò comedit, eiectus eſt de paradiſo. Et qui in paradiſo Dei virgo fuerat, eiectus de paradiſo cognouit vxorem. Semper enim coniuncta eſt ſaturitati laſciuia. Vicina ſibi ſunt venter & genitalia, & pro membrorum ordine ordo vitiorum intelligitor. Eiecit ergo nos de paradiſo cibus, reducat eſuries, reducat ieiunium. Diximus ergo quid ſanctus E Moyſes meruit ieiunando: deinde & cunctos videamus Sanctos.

Adam ieiunans in paradiſo, & virgo. *Gen. 3. Gen. 4.* 35. d. Venter 44 diſt. Cùm autē.

Heliæ ieiunanti etiam elementa famulata ſunt. Hic denique tribus annis & ſex menſibus cœlum clauſit: ad cuius vocem etiam ſupernum deſcendit incendium. Et cùm eum Iezabel regina vellet occidere, & feſſus ſub arbore frondosâ iaceret in ſolitudine, Angelus ad eum mittitur, & dicit ei: *Sume paululum panis, & aqua.* Videte quanta ſit Dei clementia erga ieiunantes, chariſſimi. Non ſufficiebat quia Angelum ad ieiunantem Dominus miſerat, qui eum vt cibum ſumeret iuberet: ſed etiam præcepit, vt longius fugiat perſequentem. Ait ergo, *Sume paululum pa-*

Elias. *3 Reg. 17. v. 1. Iacob. 5. v. 17. 4. Reg. 1. v. 10. 3. Reg. 19. v. 5.*

nis, & aquæ. Quadraginta enim dierum ieiunio perfecturos erat per deſertum vſque ad montem Sina. Nunquid enim Dominus, qui cœlum, & terram fecerat, cuius omnis eſt creatura, non potuit in eremo per Angelum prandium mittere, ſicut Danieli in lacum leonum per Abacuch miſit? Sed ſciebat Deus Prophetam ſuum tentantem diabolum aliter ſuperare non poſſe, niſi ieiuniis eruditus inſidiantis inimici tentamenta repelleret.

Daniel. 9. & 10.

Daniel quoque ille futurorum gnarus, & aduentus Domini conſcius, & euerſionis Hieruſalem manifeſtiſſimus prædicator, ideo Vir deſideriorum appellatus eſt, quia panem deſiderij non comedit, & potum concupiſcentiæ non bibit, quia magis Chriſtum quàm epulas deſiderabat. Ioannes quoque præcurſor Domini locuſtis in eremo, & agreſti melle nutritur, non animalium carnibus, non volucrum ſuauitatibus paſcitur: poterat vtique iuxta Iordanem poſitus piſcium ſibi exhibere delicias, ſed pœnitentiam prædicaturus, rigorem ieiunij exemplo ſuo magis debuit, & factis oſtendere quàm voce. In Euangelio quoque cùm quidam dæmone plenus Domino fuiſſet oblatus, quem Apoſtoli curare nequiuerant, interrogantes audiunt à Domino, iſtiuſmodi genus non poſſe eiici, niſi orationibus, & ieiuniis. Videte ergo, chariſſimi, quanta ſit ieiuniorum virtus, vt id facere ieiunia valeant, quod Apoſtoli nequiuerant.

Ioannes Baptiſta. Matt. 3. v. 4.

Matth. 17. v. 20.

Ieiuniorum virtus quanta.

Omitto cætera, ſed vnuſquiſque conſideret, quanta ſit inter ieiunium, & ſaturitatem diſtantia, inter ventrem vacuum & refertum, inter rubentem faciem, & ora pallentia, inter os ieiunum, & labia crapulâ diſſoluta, inter oppreſſum epulis, & inediæ tenuitate vigilantem. Non dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata ieiunia, ſed vel ſingulos dies abſque ciborum ſatietate tranſeamus. Ceſſent lauacra, vina vel carnes, non quod creaturam Dei iudicemus eſſe damnandam: ſed qui toto anno nobis viximus, ſaltem vel paucos dies viuamus Domino. Sed ieiunia noſtra, vt plena ſint, & ſuffarta miſericordiæ pinguedine ſaginentur, demus eſurientibus prandium noſtrum. Ne putes, ieiunia ſola ſufficere ad ſananda vulnera peccatorum, ni medicamento eleemoſynæ recreentur. Ieiunium ergo tuum te caſtiget, ſed lætificet alterum: & ita fructuoſæ erunt anguſtiæ tuæ, ſi alteri latitudinem præſtent. Sic ieiuna vt in alio manducante prandiſſe te gaudeas. *Hilarem enim datorem diligit Deus.* Nam manducante paupere de bonis tuis, prandet Chriſtus, qui ſe in paupere eſurire teſtatur.

De conſe. diſt. 5 ca. Non dico.

Erogãdum pauperibus, quæ nobis ieiunio ſint ſubtracta.

2. Cor. 9. v. 7.

EIVSDEM DE IEIVNIO, *cataclyſmo, & arcâ Noë, Hom. 6.*

Serm. 69. de temp. dubitans Lonanienſes.

HOs ſanctæ Quadrageſimæ dies, fratres chariſſimi, debemus omni cum veneratione ſuſcipere, nec longiorem numerum huius temporis faſtidire: quia quantò plures dies ſunt ieiunij, tantò maior eſt cauſa remedij. Quantò prolixior abſtinentiæ curſus, tantò redemptio copioſior eſt ſalutis. Quantò auſterior cura vulnerum, tantò medicina eſt ſalubrior peccatorum. Deus enim qui eſt noſtrarum medicus animarum, congruens tempus inſtituit, quod

A & iuſtis ſatis ſit ad adorandum, & peccatoribus ſufficiat ad rogandum. Illi requiem poſtulantes, hi veniam deprecantes. Congruens enim tempus eſt Quadrageſimæ, nec breue eſt ad exorandum, nec longum eſt ad promerendum. Quadraginta enim dierum ieiuniis, quæ-ius iniquitas peccatoris exorari poteſt, & quantæuis ſeueritas iudicis mitigari. Illi longum & faſtidioſum fortè ſit tempus, qui nec orat de culpâ, nec ſperat de veniâ. Deſperatio enim nec confiteri de ſcelere, nec indulgentiam nouit ſperare de iudice. Sanctus igitur, & ſalutaris Quadrageſimæ curſus eſt, quo adducitur ad miſericordiam peccator per pœnitentiam, iuſtus

Ieiunia ſunt propitiationes peccatorum.

B ad requiem. His enim diebus ſolito ampliùs, & diuinitas miſeretur, & delinquentia deprecatur, & iuſtitia promeretur. Patent enim omnia, & cœli ad indulgentiam, & peccator ad confitendum, & lingua ad poſtulandum. Salutaris, inquam, & myſticus eſt quadragenarius numerus. Nam primum cùm mundi faciem iniquitas hominum poſſideret, tot dierum curriculo Deus effuſis de cœlo imbribus, vniuerſam terram diluuio ſuperfudit. Vides ergo iam illo tempore myſterium in figurâ diſpoſitum. Nam ſicut tunc quadraginta diebus pluit ad purgandum mundum, ita & nunc quadraginta diebus miſeretur ad hominem pu-

Quadragenarius numerus myſticus.

Serm 31. inter Ambroſ. ſupra eadem fere extant, & eadem venâ.

Gen. 7. v. 17.

C rificandum: quanquam & illius temporis diluuium miſericordia dicenda eſt, quo iniquitas oppreſſa eſt, & iuſtitia conſeruata. Pro miſericordiâ enim factum eſt, vt & iuſti euaderent, & iniqui ampliùs non peccarent. Pro miſericordiâ planè vidimus illud fuiſſe diluuium, quo veluti baptiſmo quodam totius eſt mundi facies innouata: ſcilicet vt qui perditorum hominum ſcelere ſordebat ad crimina, beati Noë habitatione floreret ad gratiam: & qui iniquitatis erat purgatorium tunc, modò fieret domicilium ſanctitatis. Diluuium, inquam, illud, huius noſtri fuit ſimilitudo baptiſmatis. Hoc enim tunc geſtum eſt, quod nunc agitur:

Diluuium baptiſmi figura.

D hoc eſt, vt exuberantibus aquarum fontibus periclitarentur vitia, iuſtitia ſola regnaret; mergerentur in profundum peccata, ſanctitas vicina cœlo portaretur. Modò enim, ſicut dixi, hoc quod nunc agitur in Eccleſiâ Chriſti, ſicut Noe arca ſubmerſis omnibus vitiis peccatorum, ita baptiſmatis fonte cœlo vicina portatur Eccleſia: & deletis omnium ſuperſtitionibus idolorum, fides regnat in terris, quæ de Saluatoris arcâ procedit.

Sanctum ergò, & ſacratum Quadrageſimæ tempus eſt, quod ſtatim ab initio cœpit inter iuſtos, & iniuſtos diſcernere, bonos à malis

E quodam iudicio ſeparare. Quod quidem ſimiliter fieri etiam in hac noſtrâ Quadrageſimæ obſeruatione perſpicimus. Nam per hos quadraginta dies ſeparantur mali à bonis: hoc eſt, luxurioſus à caſto, à ieiuno intemperans, à Chriſtiano Gentilis. Separatur, inquam, malus à bono, hoc eſt, peccator à iuſto, diabolus à ſancto, hæreticus à fideli. Relictis enim his omnibus ad ſimilitudinem diluuij tanquam in naufragio ſæculi, ſola ad inſtar arcæ illius in altum cum ſuis virtutibus eleuatur Eccleſia. Nam & nos etſi peccatores, ad imitationem ſancti Noë annuntiamus vobis mundi futurum eſſe excidium, & illos tantummodo dicimus periculis euaſuros, quos triplex arca intra

Quadrageſima inter bonos & malos diſcernit.

Arca Noë typus Eccleſiæ. Gen. 6. v. 16.

ſe gremio religionis incluſerit. Triplex enim arca eſt Eccleſia, quæ Trinitatis continet ſacramentum. Nam cùm dicit Scriptura, Bicameratam, & tricameratam eam fuiſſe, vtique demonſtrat tripliciter diuinitatis illam gratiam eſſe diſtioctam. Anountiamus igitur ſicut Noë mundi futurum eſſe naufragium, & ad hanc domum confugere omnes hnmines admonemus. Et ſicut Nnë filins ſuos in arcâ recepit, ita & nos filios noſtros nptemus in iſtâ arcâ ſuſcipere. Quiſque enim in hac dnmo vult habitare nobiſcum, noſter eſt filius. Sed dicit aliquis, ſancti Nnë prædicationis vocem in Scripturis minimè eſſe deſcriptam. Audi igitur, Noë & ſi tacebat voce, npere loquebatur; ſilebat linguâ, fabricatione clamabat. Nam vtique cùm operaretur opus nouum, & nulli aliquandn compertum, admnnebat cunctos nouis periculis, nnua tabernacula præparari. Loquebatur ergo npere, & dicebat illud Euangelicum Dnmuu dictum, *Si mihi non creditis, operibus credite*; & credendo periculum euadere poteritis, præſtaote Dnmino noſtro Ieſu Chriſto, qui viuit & regnat cum Patre, & Spiritu ſancto in ſæcula ſæculorum, Amen.

Ioan. 10. v. 38.

EIVSDEM DE EODEM
Homilia 7.

Citat Beda ad Galat. 5.

Eſt Serm. 69. de diuerſis.

Quadrageſima ad paſſionem præparat.

OBſeruantiam Quadrageſimæ, ſolenni redito præſentatam, hodierno die ingredimur: qun vobis ſnlenniter etiam exhortatin noſtra debetur, vt Dei ſermn per noſtrum nfficium miniſtretur. Ieiunaturis corpore, paſcat cnrde: ac ſic interior homo cibo ſuo defectus, exterioris caſtigationem poſſit agere, & rubuſtiùs ſuſtinere. Cnogruit enim noſtræ deuotioni, vt qui Domini crucifixi Paſſionem iam propinquantem celebraturi ſumus: reprimendarum caroalium voluptatum crucem nobiſipſi etiam faciamus, ſicut dicit Apoſtolus: *Qui autem Ieſu Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum paſſionibus & concupiſcentiis.* In hac quidem cruce, per totam iſtam vitam, quæ in mediis teotatinnibus ducitur, perpetuò debet pendere Chriſtianus: Nnn eſt enim io hac vitâ tempus euellendi clauos, de quibus in Pſalmo dicitur: *Confige clauis à timore tuo carnes meas.* Carnes, ſunt canales cnncupiſcentiæ: claui, ſunt præcepta iuſtitiæ. His illas timor Dei coofigit. Vnde item dicit Apoſtolus: *Obſecro itaque vos, fratres, per miſerationem Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuam, ſanctam, Deo placentem.* Crux ergn iſta eſt, in quâ Dei ſeruus noo ſolùm nnn confunditur, ſed etiam gloriatur, dicens: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*: crux, inquam iſta, noo quadraginta dierum eſt, ſed totius huius vitæ, quæ myſtico oumero quadraginta iſtorum ſignificatur dierum, ſiue quòd homn ducturus hanc vitam, ſicut nonnulli aſſerunt, diebus quadraginta formatur in vtero, ſiue quod Euangelia quatuor cum denariâ lege eoocordant: & quaterdeni iſtum numerum ſignant, nobiſcuo in hac vitâ Scripturas vtraſque neceſſarias eſſe demonſtrant, ſiue aliâ quilibet probabiliore causâ, quam poteſt intel-

Gal. 5. v. 24. Beda.

Chriſtianus per totam vitam pendere debet in cruce tentationum.

Pſal. 118. v. 120.

Rom. 12. v. 1.

Crux in quâ gloriandũ. Gal. 6. v. 14.

Quadragenarius numerus figura totius vitæ.

A lectus melior & luculentinr inuenire. Vnde & Mnyſes, & Helias, & ipſe Dominus quadraginta diebus ieiunauerunt: vt inſinuaretur nobis & in Mnyſe, & in Heliâ, & in ipſn Chriſto; hoc eſt, in Lege, & Prophetis, & in ipſo Euangelio, id nnbiſcum agi, ne conformemnr & hæreamus huic ſæculn, ſed crucifigamus hnminem veterem, *non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione agentes: ſed induamus Dominum Ieſum, & carnis curam ne fecerimus in concupiſcentiis.* Sic ſemper hîc viue, Chriſtiaoe. Si terreno limn greſſus non vis immergere, nnli B de iſtâ cruce deſcendere.

Exod. 34. v. 8. 3. Reg. 19. v. 8. Matt. 4. v. 1.

Rom. 12. v. 2. Eph. 4. v. 22. Col. 3. v. 9. Rom. 13. v. 13.

Si autem hoc faciendum eſt per hanc totam vitam, quantò magis per iſtos Quadrageſimæ dies, quibus non ſolùm agitur, verùm etiam ſignificatur hæc vita? Per alios ergo dies *non grauentur corda veſtra in crapulâ & ebrietate*: per hos autem etiam ieiunate. Per alios dies, adulteria, fornicatinnes, omnéſque illicitas corruptelas onlite cootingere: per hoc autem etiam à cooiugibus abſtinete. Quòd vobis demitis ieinnando, eleemoſynis addite prærogando. Tempus quod reddendo coniugali debito occupabatur, ſupplicationibus impendatur. Corpus quod carnalibus ſnluebantur af- C fectibus, puris precibus pnſternatur. Manus, quæ amplexibus implicabantur, nrationibus extendatur. Vos autem, qoi etiam per alios dies ieiunatis, per hos augete qond facitis. Qui per alios dies perpetuâ contioentiâ crucifigitis corpus, per hos Deo veſtro crebrinribus & intentioribus inhærere orationibus. Omnes vnanimes, nmnes fideles fideliter, omnes in hac peregrinatione vnius patriæ deſiderio ſuſpirantes, & amore feruentes. Donum Dei quod ipſe non habet, nullus in altero inuideat, nullus irrideat. In ſpiritalibus bonis, tuum depnta quod amas in fratre. Suum deputet, quod amat in te. Nemo ſub abſtioentiæ ſpecie, mutare affectet potiùs quàm reſecare D delitias: vt precioſos cibos quærat, quia carne nnn veſcitur, & inuſitatos liquores, quia vinum noo bibit: ne per occaſiooem quaſi domandæ carnis, magis agat negotium vnluptatis. Alimenta quidem mundis munda ſunt omnia: ſed in nulln eſt munda luxuria. Præ cæteris fratres, à diſcordiis & litibus ieiunate. Mementote Prophetam quibuſdam exprnbrantem, atque clamantem: *In diebus ieiunij veſtri, inueniuntur voluntates veſtra, quòd omnes, qui ſub iugo veſtro ſunt ſtimulatis, & caditis pugnis; auditur in clamore vox veſtra*, & cætera talia. Quibus commemoratis adiunxit: E *Non hoc ieiunium ego elegi, dicit Dominus.* Si clamare vultis, illum frequentate clamorem de qun ſcriptum eſt: *Voce meâ ad Dominum clamaui.* Ille quippe nnn eſt litis, ſed charitatis, ſed cordis. Non eſt talis ille de qun dicitur: *Expectaui, vt faceret iudicium, fecit autem iniquitatem: & non iuſtitiam, ſed clamorem. Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.* Hæ ſunt duæ alæ nratinnis, quibos quiſque volat ad Deum: ſi illnd, quod committitur, ignoſcit delinqueoti, & dunat egenti. Conuerſi ad Dominum, &c.

In Quadrageſimâ vita ſanctius cōponenda. Luc. 21. v. 34.

Carnium & vini vſus olim in Quadrag. vetitus.

Lites cum primis ieiunio importunæ. Iſai. 58. v. 3.

Pſal. 141. v. 1.

Iſai. 5. v. 7.

Luc. 6. v. 37.

EIVSDEM DE EODEM
Homilia 8.

Eſt Serm. 70. de diuerſis.

ANniuerſario reditu Quadrageſimæ tempus aduenit, quo vobis exbortatio noſtra debetur: quia & vos tempori congrua Domino opera veſtra debetis: quæ tamen noo Domino vtilia poſſint eſſe, ſed vobis. Orationibus, ieionijs, eleemoſynis, & alia quidem tempora debent Chriſtiano feruere: veruntamen & illos, qui diebus aliis in his pigri ſunt, debet iſta ſolemoitas excitare: & ij, qui per alios dies ad iſta ſunt alacres, nunc ea debent
B feruentiùs exercere. Tempus quippe humilitatis noſtræ vita in hoc ſæculo eſt, quam dies ſignificant iſti, Domino pro nobis Chriſto, qui ſemel moriendo paſſus eſt, velut annis omnibus reuolutâ ſolemnitate paſſuro.

Quadrageſima figura vitæ humanæ.

Quod enim ſemel in toto tempore factum eſt, vt vita noſtra nouaretur: celebratur annis omnibus, vt in memoriam reuocetur. Si ergo veraciſſimæ pietatis affectu, toto peregtinationis huius tempore, quo in mediis tentationibos viuimus, humiles corde eſſe debemus: quantò magis his diebus, quibos ipſum tempus humilitatis noſtræ non ſolùm viuendo agimus, ſed etiam celebrando ſignificamus? Humiles eſſe oos
C docuit humilitas Chriſti, quia impiis moriendo ceſſit: excelſos nos facit celſitudo Chriſti, quia pios reſurgendo præceſſit. *Si enim commortui ſumus*, ait Apoſtolus, *& conuiuemus: Si tolerramus, & conregnabimus.*

2. Tim. 2. v. 12.

Vnum horum modò tanquam eius propinquante paſſione: alterum poſt Paſcha tanquam eius reſurrectione completâ, deuotione debitâ celebramus. Tunc enim poſt dies huius humilitatis, etiam noſtræ celſitudinis tempus & ſi nondum videndo agere vacat, iam tamen præmeditando ſignificare delectat. Nunc itaque orationibus ingemiſcamus inſtantiùs: tunc vberiùs exhilatabimur laudibus.

Eleemoſyna & ieiunium orationis pennæ.

Sed orationibus no-
D ſtris, quibus ad Deum faciliùs volando perueniamus, eleemoſynis & ieiuniis, pennas pietatis addamus. Hinc autem iotelligit animus Chriſtianus, quantum remotus eſſe debet à fraude alienæ rei: quando ſentit ſimile eſſe fraudi, ſi ſuperflua ſua non tribuerit indigenti.

Luc. 6. v. 37.

Dominus dicit; *Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.* Hæc duo genera eleemoſynarum tribuendi & ignoſcendi clementer & feruenter operemur, qui oobis à Domino vt bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus.

Eleemoſynarum genus duplex, dare & dimittere.

Date, loquit, & dabitur vobis. Quid verius, quid iuſtius: vt qui dare detrectat, ſe fraudet ipſe, ne accipiat? Si impudenter agricola quærit meſſem, vbi ſe nouit noo præmiſiſſe ſemen: quantò impudentiùs quærit Deum diuitem dantem, qui hominem pauperem noluit exaudire poſcentem? In paupere enim ſe paſci voluit, qui non eſurit. Deum ergo egentem non ſpernamus in paupere, vt egentes ſatiemur in diuite. Habemus egentes, & egemus. Debemus ergo, vt accipiamus. Veruntamen quid eſt quod damus? Et pro iſto exiguo viſibili, temporali atque terreno, quid eſt quod accipere deſideramus? *Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.* Niſi ipſe promitteret, impudentiæ fuiſſet dare iſta,

1. Cor. 2. v. 9.

A & accipere velle illa: & nolle dare nec iſta. Quæ tamen iſta nec ipſa haberemus, niſi dante illo, qui exhortatur vt demus. Quâ igitur fronte in vtriſque ſperamus dantem; ſi in minimis contemnimus imperantem?

Impudentiæ erat præſumere præmium, niſi Deus promitteret.

Dimittite, & dimittetur vobis. Hoc eſt; Ignoſcite, & ignoſcetur vobis. Conſeruus conſeruo reconcilietur, ne iuſtè ſeruus à Domino puniatur. In hoc genere eleemoſynæ, nullus eſt pauper.

Nullus eſt pauper, vt iniuriã non poſſit dimittere.

Poteſt hoc facere vt in æternum viuat, etiam qui ad tempus non habet, vnde viuat. Gratis datur, dando cumulatur. Quæ non conſumitur, niſi quando non ero-
B gatur. Cuius ergo vſque ad hos dies inimicitiæ perdurarunt; confundantur atque finiantur. Finiantur, ne finiant: Non teneantur, ne teneant. Perimantur per Redemptorem, ne perimant retentorem. Ieiunia veſtra non ſint talia, qualia Propheta condemnat, dicens: *Non hoc ieiunium elegi, dicit Dominus.* Arguit enim ieiunia litigioſorum: quærit piorum.

Iſai. 58. v. 5.

Arguit opprimentes: quærit relaxantes. Arguit inimicantes; quærit liberantes. Inde enim per hos dies à rebus licitis deſideria refrenatis, ne illicita committatis. Nullis diebus ſe ingurgitet vino nec adulterio, qui diebus iſtis temperat à coniugio. Ita oratio noſtra humilitate & charitate, ieiunando & dando tem-
C perando & ignoſcendo, bona tribuendo & mala non retribuendo, à malo declinando & bona faciendo: quærit pacem, & conſequitur eam. Volat enim talibus oratio pennis amminiculata virtutum: & quo Chriſtus pax noſtra præceſſit, faciliùs perſertur in cœlum. Conuerſi ad Dominum, &c.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 9.

Eſt Serm. 71. de diuerſis.

IN adiutorio miſericordiæ Domini Dei noſtri, tentationes ſæculi, inſidiæ diaboli, mundi labor, carnis illecebra, turbulentorum tem-
D porum fluctus, & corporalis omnis atque ſpiritalis aduerſitas: eleemoſynis & ieiuniis, & orationibus ſuperandæ ſunt. Hæc cùm per totam vitam feruere debeant Chriſtiano, tum maximè propinquante ſolemnitate Paſchali, quæ ſuo reditu anniuerſario noſtras excitat mentes innouans in eis memoriâ ſalutari, quòd Dominus noſter vnicus Dei Filius miſericordiam præſtitit nobis: ieiunauit, orauítque pro nobis.

Quadrageſimæ tempus miſericordiæ, tam diuinæ erga nos, quàm noſtræ ad Deum in paupere.

Eleemoſyna quippe Græcè, miſericordia eſt. Quæ autem maior eſſe miſericordia ſuper miſeros potuit, quàm illa, quæ cœli creatorem de cœlo depoſuit, & terreno
E corpore terræ induit conditorem: eum qui in æternitate Patris manet æqualis mortalitate coæquauit & nobis, formam ſerui mundi Domino impoſuit, vt ipſe panis eſuriret, ſatietas ſitiret, virtus infirmaretur, ſanitas vulneraretur, vita moreretur? Hoc autem vt noſtra paſceretur fames, rigaretur ariditas, conſolaretur infirmitas, extingueretur iniquitas, atdeſceret charitas? Quæ maior miſericordia, quàm creari creatorem, ſeruire dominatorem, vendi redemptorem, humiliari exaltatorem, occidi ſuſcitatorem? Nobis de præbendis eleemoſynis præcipitur vt panem demus eſurienti. Ille ſeipſum vt nobis daret eſurientibus, priùs pro nobis ſe tradidit ſæuientibus. Præcipitur

Ioan. 1. v. 11. Pſal. 102. v. 2.

nobis vt peregrinum recipiamus, ille pto nobis *in ſua propria venit, & ſui eum non receperunt.* Ipſum denique *benedicat anima noſtra, qui propitius ſit omnibus iniquitatibus eius, qui ſanat omnes languores eius, qui redimit de corruptione vitam eius, qui eam coronat in miſeratione & miſericordiâ: qui ſatiat in bonis deſiderium eius.*

Exerceamus itaque eleemoſynas noſtras tantò impenſiùs, tantóque frequentiùs; quantò propinquior fit dies, quâ nobis prærogata eleemoſyna celebratur: quia ieiunium ſine miſericordiâ ei nihil eſt qui ieiunat. Ieiunemus etiam humiliantes animas noſtras, appropinquante die, quo magiſter humilitatis *humiliauit ſemetipſum, factus ſubditus vſque ad mortem crucis.* Imitemur eius crucem: abſtinentiæ clauis, edomitas concupiſcentias configentes. Caſtigemus corpus noſtrum, & ſeruituti ſubiiciamus: & ne per indomitam carnem ad illicita prolabamur, in eam domandam aliquantulum & licita ſubtrahamus. Crapula & ebrietas etiam per dies cæteros deuitanda: per hos autem dies etiam conceſſa prandia semouenda. Adulteria & fornicationes ſemper exſecranda atque fugienda: his autem diebus & à coniugibus temperandum eſt. Facile tibi obſemperabit caro, ne inhæreat alienis, quæ refrenari conſueuerit & à ſuis. Sanè cauendum eſt, ne mutes non minuas voluptates. Videas enim pro vſitato vino, inuſitatos liquores exquirere: & aliorum expreſſione pomorum quod ex vuâ ſibi denegant, multò ſuauiùs compenſare: cibos extra carnes multiplici varietate ac iocunditate conquirere: & ſuauitates, ques alio tempore conſectari pudet, huic tempori quaſi opportunè colligere: vt videlicet obſeruatio Quadrageſimæ non ſit veterum concupiſcentiarum repreſſio, ſed nouarum delitiarum occaſio.

Phil. 2. v. 7.

1. Cor. 9. v. 27.

Licita etiam ſubtrahenda in Quadrageſimâ.

Vini & carnium loco, non ſubſtituendæ nouæ delitiæ.

Hæc, fratres, ne vobis perſuaſa ſurrepant, quantâ poteſtis vigilantiâ prouidete. Parſimonia ieiunio coniungatur. Sicut ventris caſtiganda ſaturitas, ita gulæ irritamenta cauenda ſunt. Non humanorum alimentorum genera deteſtanda, ſed carnalis eſt delectatio refrenanda. Eſaü non pingui vitulo vel volatilibus ſaginatis, ſed immoderatè concupitâ lenticulâ reprobatus eſt. Sanctum Dauid aquam plus iuſto deſideraſſe pœnituit. Non operoſis ergo neque pretioſis, ſed in promptu poſitis, & quibuſque vilioribus alimentis eſt corpus à ieiunio reficiendum, vel potius fulciendum. His duobus amminiculis piarum eleemoſynarum, & frugalium ieiuniorum oratio noſtra in ſuperna ſuſtollitur: quia nec impudenter à Deo miſericordia petitur, cùm ab homine homini non negetur, nec ſerena cordis petentis intentio carnalium voluptatum phantaſmatibus nubilis impeditur. Sit autem oratio caſta, ne fortè non quod charitas, ſed quod cupiditas quærit, optemus: ne inimicis mali aliquid imprecemur: ne in quos nocendo non poſſumus, orando ſæuiamus. Certè ſicut nos apti efficimur, ad orandum eleemoſynis & ieiuniis, ſic & ipſa noſtra oratio facit eleemoſynas, cùm dirigitur atque profunditur non pro amicis tantùm, verùm etiam pro inimicis: & ieiunat ab irâ & odio & à perniciosiſſimis vitiis. Si enim nos ieiunamus à cibis; quantò potiùs

Gen. 25. v. 32.

1. Paral. 11. v. 18.

Orationis pennæ, eleemoſyna & ieiunium.

Caſta oratio.

Ipſa eleemoſynas facit & ieiunat.

A illa à venenis? Denique nos debitis opportuniſque temporibus alimentorum perceptione reficimur, nunquam illam eſcis talibus oblectemus. Perpetua ſuſcipiat iſta ieiunia: quia eſt illi cibus proprius, quem ſumere ſine intermiſſione præcipitur. Semper ergo ieiunet ab odio; ſemper dilectione paſcatur. Conuerſi ad Dominum, &c.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 10.

Eſt Serm. 72. de diuerſis.

B SOlemne tempus aduenit, quo veſtram cummoneamus & exhortemur in Domino charitatem: quamquam ipſum tempus etiam tacentibus nobis, ſatis vos admoneat & hortetur: vt ieiuniis & orationibus & eleemoſynis ſolito inſtantiùs & alacriùs ferueatis. Sed miniſterium noſtri ſermonis accedit: vt & vocis huius tubâ, vires ſuas ſpiritus veſter aduerſus carnem dimicaturus accipiat. Sint ergo ieiunia veſtra ſine litibus, clamoribus, cædibus: vt etiam qui ſub iugo veſtro ſunt, remiſſionem cautam ſentiant, & benignam: vt aſpera ſeueritas refrenetur, non vt ſalubris diſciplina ſoluatur. Cùm vero aliquo genere ciborum etiam conceſſorum atque licitorum, cauſâ caſtigandi C corporis abſtinetis: mementote *omnia munda mundis*, ne quid putetis immundum, niſi quod infidelitas inquinauerit. *Immundis & infidelibus*, ait Apoſtolus, *nihil eſt mundum.* Sed planè fidelium corpora cùm ſeruituti ſubiiciuntur, proficit ſpirituali ſaluti, quicquid corporali minuitur voluptati. Ideóque cauendum eſt; ne pretioſas eſcas vel pro aliis alias, vel etiam pretioſiores ſine carnibus animalium requiratis. Cùm enim corpus caſtigatur, & ſeruituti ſubiicitur: reſtringendæ ſunt delitiæ, non mutandæ. Quid enim intereſt in quali cibo concupiſcentia immoderata culpetur? Non vtique de ſolis carnibus, ſed etiam de D quibuſdam pomis, & agricolis alimentis Iſraëlitarum concupiſcentia diuinâ voce damnata eſt. Et Eſaü non propter offam ſuillam, ſed propter lenticulam defricatam ſua primogenita perdidit. Vt omittam quid eſuriens Dominus tentatori etiam de ipſo pane reſponderit: qui certè non ſuam carnem quaſi rebellem domabat, ſed quid in talibus tentationibus reſpondere debeamus miſericorditer admonebat.

Subditis & ſeruis mitior diſciplina adhibenda in Quadrageſ.

Tit. 1. v. 15.

Reſtringendæ, in eâ ciborum deliciæ, non mutandæ.

Gen. 25. v. 33.

Matth. 4. v. 4.

Quapropter, chariſſimi, à quibuſcunque cibis vobis placuerit abſtinere, mementote vt propoſitum veſtrum piâ temperantiâ conſeruetis, non vt Dei creaturam ſacrilego errore E damnetis. Quicunque etiam eſtis coniugibus alligati, nunc maximè Apoſtolica monita nolite contemnere: vt inuicem abſtineatis ad tempus, vt vacetis orationibus. Quod enim & aliis diebus vtiliter fit, nimis inuerecundum eſt, ſi modò non fiat. Arbitror oneroſum non eſſe debere anniuerſariâ obſeruatione ſolemnibus diebus hoc facere coniugatos, quod viduæ ex quadam vitæ parte profeſſæ ſunt; quod totâ vitâ ſanctæ virgines ſuſceperunt. Iam verò eleemoſynas his diebus augere, quodammodò ex debito eſt. Vbi enim iuſtiùs quàm miſerendo impenditis, quod vobis abſtinendo demitis? Et quid iniquius, quàm vt quod minus erogat abſtinentia, ſeruet per-

1. Cor. 7. v. 5.

In Quadr. maximè à coniugibus abſtinendum.

Eleemoſynæ auctores ex iis ſi quæ ſubtrahuntur ieiunio.

maneus

manens auaritia, aut conſumat dilata luxuria? Impendite itaque, quibus debeatis, quod vobis denegatis: vt quod detrahit temperantia voluptati, addat miſericordia charitati.

Quid iam dicam de illo opere miſericordiæ, vbi nihil de apothecis, nihil de ſacculo impenditur, ſed ex corde dimittitur: quod magis ſi maneat quàm ſi recedat incipit eſſe damnoſum? Iram dico, aduerſus aliquem in corde ſeruatam. Quid autem ſtultius, quàm inimicum forinſecus deuitare, & multò pejorem in præcordiis intimis retinere? Vnde Apoſtolus dicit: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Moxque ſubiungit; *Neque detis locum diabolo.* Tanquam hoc agat qui non citò iram pellit ex animo, vt per illam velut per ianuam, aditum præſtet diabolo. Primitiùs itaque agendum eſt, vt ſuper iram non occidat iſte ſol: ne deſerat ipſam mentem iuſtitiæ Sol. Sed in cuius pectore adhucúſque permanſit, pellat eam ſaltem iam proximus dies Dominicæ Paſſionis, qui non eſt iratus interfectoribus ſuis: pro quibus in ligno pendens & precem fudit, & ſangoinem. In cuiuſcunque ergo veſtrum pectore vſque ad iſtos ſanctos dies frontem impudentiſſimâ perdurauit, nunc inde ſaltem ita diſcedat, vt oratio ſecuta procedat: nec offendat aut palpitet, aut ſub conſcientiæ ſtimulis obmuteſcat, cùm ad eum locum venerit, vbi dicendum eſt; *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Aliquid petituri eſtis, ne vobis retribuatur: & aliquid, vt tribuatur. *Remittite ergo, & remittetur vobis: Date, & dabitur vobis.* Hæc, fratres, etiam ſi non admoneam, perpetua meditatione curare debetis. Cùm vero tot diuinorum teſtimoniorum miniſtra vox noſtra, diei quoque præſentis celebritate iuuetur, timere non debeo ne me, vel potiùs omnium Dominum in me aliquis veſtrûm fortè contemnat: ſed ſperate potiùs quod grex eius agnoſcens eius eſſe quod dicitur, eum efficaciter exaudiendus exaudiat.

Eleemoſynarũ aliud genus iniuriarum remiſſio.

Eph. 4. v. 26.

Matt. 6. v. 12.

Luc. 6. v. 37.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 11.

Eſt Ser. 73. de diuerſis.

SOlemne tempus aduenit: quando de animâ attentius cogitandâ, & corpore caſtigando veſtram commoneam charitatem. Hi ſunt enim Quadraginta dies ſacratiſſimi toto orbe terrarum, quos propinquante Paſchâ vniuerſus mundus, quem Deus in Chriſto reconciliat ſibi, prædicandâ deuotione concelebrat. Si quæ inimicitiæ quæ vel naſci non debuerunt, vel citò mori debuerunt, & tamen vſque ad hoc tempus ſiue negligentiâ, ſiue pertinaciâ, ſiue non modeſtâ ſed ſuperbâ verecundia inter fratres perdurare potuerunt; ſaltem modo finiantur. Super quas ſol non debuit occidere, ſaltem poſt multos Solis ortus & occaſus, etiam ipſe ſuo tandem aliquando extinguantur occaſu, nec vlterius vllo renouentur exortu. Negligens, inimicitias finire obliuiſcitur: pertinax, veniam non vult concedere, cùm rogatur: ſuperbè verecundus, veniam petere dedignatur. His tribus vitiis inimicitiæ viuunt: ſed animas, in quibus non moriuntur, occidunt. Vigilet contra negligentiam, memoria; contra pertinaciam, miſericordia: contra ſuperbam verecundiam, ſubmiſſa prudentia. Qui ſe concordiæ recolit neglectorem, excutiat expergiſcendo torporem. Qui ſe cupit eſſe ſui debitoris exactorem, Dei ſe cogitet debitorem: Qui erubeſcit petere, vt ſibi frater ignoſcat, vincat per bonum timorem, malum pudorem: vt noxiis inimicitiis finitis, vt eis mortuis vos viuatis. Totum hoc *charitas* agit, quæ *non agit perperam.* Charitas, fratres mei, in quantum adeſt, exerceatur bene viuendo: in quantum autem minus eſt, impetretur petendo.

Viuunt inimicitiæ, negligentiâ pertinaciâ, ſuperbâ verecundiâ, contra quæ memoria, miſericordia, ſubmiſſa prudentia.

1. Cor. 13. v. 4.

Vt autem noſtræ Orationes congruis adminiculis adiuuentur, quoniam in his diebus eas feruentiores habere debemus, etiam eleemoſynas feruentiùs erogemus. Ipſis adiciatur, quod nobis ieiunando, & à cibis ſolitis abſtinendo detrahitur. Quamuis eas debeat largiores habere, qui propter aliquam neceſſitatem corporis ſui, & conſuetudinem alimentorum non poteſt abſtinere: vt hoc addat pauperi, quod ſibi detrahit; ſed ideo plus det pauperi, quod ſibi non detrahit: vt quoniam minus poteſt Orationes ſuas caſtigatione corporis adiuuare, abundantiorem in corde pauperis includat eleemoſynam, quæ pro illo poſſit orare. De Scripturis ſanctis hoc eſt ſaluberrimum amplectendumque conſilium. *Include*, inquit, *eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit.* Admonemus etiam eos, qui ſe à carnibus abſtinent: ne vaſa, in quibus ſunt coctæ tanquam immunda deuitent. Sic enim loquens Apoſtolus, ait; *Omnia munda mundis.* Quod enim ſit in huiuſmodi obſeruationibus ſanâ doctrinâ; non ſit cauſa immunditiæ deuitandæ, ſed concupiſcentiæ refrenandæ. Vnde & illi, qui ſic ſe à carnibus temperant, vt alias eſcas & difficilioris præparationis, & pretij maioris inquirant, multum errant. Non enim eſt hoc ſuſcipere abſtinentiam, ſed mutare luxuriam. Quomodò iſtis dicturi ſumus, vt quod ſibi detrahunt, dent pauperi; à quibus ſolitus ita cibus relinquitur, vt in alio comparando ſumptus augeatur?

Largiores omnibus eleemoſynas habeãt, qui non poſſunt ieiunare.

Eccl. 29. v. 15.

Superſtitio cauenda in abſtinentiâ.

Tit. 1. v. 15.

Temperantia à carnibus [illegible] comp[illegible] eſcis aliis maioris pretij.

Eſtote igitur his diebus & crebriùs ieiunantes, & vobis parciùs impendentes: & egenis largiùs tribuentes. A coniugali quoque concubitu, hi dies poſtulant continentiam. *Ad tempus*, ait Apoſtolus, *vt vacetis orationibus, & iterum reuertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas propter intemperantiam veſtram.* Non eſt hoc arduum atque difficile diebus paucis fidelibus coniugatis, quod à certo vitæ articulo vſque in finem ſanctæ viduæ ſuſceperunt; quod totâ vitâ ſanctæ virgines faciunt. Atque in his omnibus ferueat deuotio, comprimatur elatio. Nemo ſic gaudeat de bono largitatis, vt bonum amittat humilitatis. Omnia verò cætera Dei dona non faciunt prodeſſe aliquid, niſi adſit vinculum charitatis. Conuerſi ad Dominum, &c.

1. Cor. 7. v. 5.

Abſtinentia à coniugibus in Quadrag.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 12.

Citat S. Thomas in Catenâ ſuâ ad 4. & 9. caput Mathæi.

Eſt Ser. 74. de diuerſis. Cap. 1.

SOlemne tempus aduenit, quod amplius quàm per anni cætera ſpatia, nos orationibus

atque ieiuniis animam humiliare, & corpus caſtigare commoneat. Cur autem hoc própinquante ſolemnitate dominicæ Paſſionis, & cur Quadrageſimi numeri myſterio celebretur, quoniam ſolet mouere nonnullus: meritò de hac re quod diceodum Dominus donare dignatus eſt, ad veſtram charitatem proferre ſuſcipimus. Quos autem iſta non ad litigandum, ſed ad cognoſceodum quærere nouimus, eorum fide atque pietate multum adiuuamur: vt dicenda impettare poſſimus. Hoc eoim ſolet facere quæſtiooem, cur ipſe Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui humano corpore aſſumpto, ad hoc B vtique hominibus homo factus apparuit, vt nobis & viuendi & moriendi & reſurgeodi piçberet exemplum: non antequam baptizareretur, ſed poſtea quàm baptiaatus eſt, ieiunauit.

Matt. 3. v. 16. Sic enim ſcriptum eſt in Euangelio: *Baptizatus autem confeſtim aſcendit de aqua; & ecce aperti ſunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſuper † ſe.* (al. ipſum.) *Et ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Tunc Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* (Matt. 4. v. 1.)

Cur Christo poſt baptiſmum ieiunante, nos ante ieiunamur, quod ante Paſcha. Nos autem cum eis qui baptizandi ſunt ante diem baptiſmi eorum, qui dies Paſchalis appropiat, ieiunamus: poſt quem diem per dies quinquaginta ieiunia relaxamus. C Quod meritò mouere deberet, ſi baptizare vel baptiaari niſi die Paſchali ſolemniſſimo non liceret. At cùm per totum annum ſicut vnicuique vel oeceſſitas fuerit vel voluntas, non prohibeatur à baptiſmo, id douante illo, qui *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*: (Ioan. 1. v. 5) anniuerſariam verò Domini Paſſionem, non niſi certo anni die, quod Paſcha dicitur, liceat celebrari; Baptiſmi ſacramentum, à Paſchâ proculdubiò diſtinguendum eſt. (Baptiſmi ſacramentū à Paſchâ diſtinguendū.) Hoc enim omni die licet accipere: illud vno & certo anni die fas eſt agere. Hoc ad innouandam vitam datur: illud ad religionis memoriam commendatur. D Sed quod ad illum diem longè maior baptizandorum numerus confluit, noo gratia vberior ſalutis hîc diſtat, ſed lætitia maior feſtiuitatis io ıſtat.

Cap. 2. Baptiſmus Ioannis à baptiſmo Chriſti diſcernendus. Quid quod etiam baptiſmus Ioannis quem tunc Chriſtus accepit, à baptiſmo ipſius Chriſti quem fideles eius accipiunt, diſcernendus eſt: nec ideo ille quo baptizatus eſt Chriſtus, melior eſt illo, quo baptizatur Chriſtianus, quia Chriſtiano melior eſt Chriſtus: ſed ideo magis iſtud baptiſmum, quia Chriſti eſt, illi præponitur? Ioannes enim baptixauit Chriſtum, cùm ſe Chriſto confiteretur minorem: (Matt. 3. v. 14. Matt. 11. v. 11.) Chriſtus autem baptizat Chriſtianum, qui ſe oſtendit & Ioanne E maiorem Sicut circuncìſione carnis quamuis eam & Chriſtus accepit, & nemo Chriſtianus nunc accipit, melius eſt Sacramentum reſurrectionis Chriſti, qoo ad expoliandam carnalem ac veterem vitam circunciditur Chriſtianus, (Luc. 2. v. 21.) vt audiat Apoſtolum dicentem; *Sicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus.* (Rom. 6. v. 4.) Sicut ipſum vetus Paſcha, quod agni occiſione celebrari præceptum eſt, non ideo quia hoc cum diſcipulis celebrauit Chriſtus, melius eſt quàm Paſcha noſtrum, quo immolatus eſt Chriſtus. (Paſcha vetus, & nouū.) Pertinuit enim ad præbendum nobis humilitatis & deuotionis exemplum, vt illa etiam ſacramenta A veniens ſuſcipere dignareretur, quibus venturus ipſe præountiabatur: vt hinc oſtenderet quantâ religione nos oporter hæc accipere ſacrameota, quibus iam veniſſe nuotiatur.

S. Thom. in Matt. cap. 4. Non ergo quia Chriſtus poſt acceptum Ioaonis baptiſmum continuò ieiunauit, tanquam regulam obſeruationis dediſſe credendus eſt, vt poſt ipſius Chriſti baptiſmum acceptum, continuò ieiunare neceſſe ſit: ſed planè illo exemplo docuit ieiunandum eſſe, quando fortè acriore luctamine cum tentatore confligimus. (Ieiunat Chriſtus poſt baptiſmum, non eius ſuſceptâ cauſâ, ſed quod inſtaret tempus certaminū, idque Chriſtianus habet imitandum.) Ob hoc enim Chriſtus, qui ſicut homo dignatus eſt naſci, ooo reſpuit ſicut homo teotari: vt Chriſtia- B nus magiſterio eius ioſtructus, nun poſſit à tentatore ſuperari. Siue ergo contiouò poſt baptiſmum, ſiue quolibet interuallo temporis interpoſito, quando ſimile prælium tentationis infertur homini, ieiunandum eſt: vt & corpus impleat de caſtigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam. In illo ergo Dominico exemplo illius cauſa ieiunij noo Iordanis tinctio, ſed diaboli tentatio fuit.

Cap. 3. Cur autem nos aote ſolemnitatem Paſſionis Dominicæ ieiunemus, & illa ieiuniorum relaxatio quinquageſimo die perficiatur, hæc ratio eſt. (S. Thom. in Cath. aur. Matt. 9.) Omnis qui rectè ieiunat, aut animam ſuam in gemitu orationis, & caſtigatione cor- C poris humiliat ex fide non fictâ, aut ab illecebrâ carnali inopiâ aliquâ ſpiritali veritatis & ſapientiæ delectione ſuſpenſa, ad famem ſitímque ſentiendam deſcendit eius intentio. De vtroque ieiunij genere Dominus reſpondit, interrogantibus cur diſcipuli eius non ieiunarent. Nam de illo primo, quod habet animæ humiliationem: *Non poſſunt*, inquit, *lugere filij ſponſi, quamdiu cum eis eſt ſponſus. Sed veniet hora, quando auferetur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabunt.* (Matt. 9. v. 15. Luc. 5. v. 35.) De illo autem altero, quod habet epulas meotis, ita conſequenter locutus eſt: *Nemo aſſuit pannum nouum veſtimento ve-* D *teri, ne maior ſciſſura fiat: Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, ne & vtres rumpantur, & vinum effundatur: ſed vinum nouum in vtres nouos mittunt, & vtraque ſeruantur.* (Ibidem.) Proinde quia iam ſponſus ablatus eſt, vtique nobis filus illius pulchri ſponſi, lugendum eſt. *Speciosus* enim *formâ præ filiis hominum, cuius diffuſa gratia in labiis eius*, (Pſal. 44. v. 3.) inter manus perſequentium *non habuit ſpeciem neque decorem; & ablata eſt de terrâ vita eius.* (Iſai. 53. v. 2.) Et rectè lugemus, ſi flagramus deſiderio eius. Beati quibus eum licuit ante paſſionem tunc habere præſentem, interrogare ſicut vellent, & audire ſicut audire deberent. (Ablato ſponſo, lugendū filiis ſponſi.) Illos dies concu- E pierunt videre patres ante adueotum eius, neque viderunt: quia in aliâ diſpenſatione fuerant ordinati, per quod venturus annuntiaretur, non à quibus veniens audiretur. De his enim ad diſcipulos loquitur dicens: *Multi iuſti & Prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt.* (Matt. 13. v. 17. Luc. 10. v. 24.) In oobis autem illud impletum eſt, quod ipſe itidem die·t: *Venient dies, quando deſiderabitis videre vnum de diebus iſtis, & non poteritis.* (Luc. 17. v. 22.)

Cap. 4. Quis non ſancti deſiderij flammâ vratur? quis non hîc lugeat? quis non laboret in gemitu ſuo? quis non dicat; *Factæ ſunt mihi lacrymæ meæ panis die ac nocte, dum dicitur* (Pſal. 41. v. 4.)

1. Cor. 5. *mihi quotidie, Vbi eſt Deus tuus?* Credimus
v. 6. quippe in eum iam ſedentem ad dexteram
Patris: ſed tamen quamdiu ſumus in corpore
peregrinamur ab eo, nec eum dubitantibus
vel negantibùs, & dicentibus, *Vbi eſt Deus*
Phil. 1. v. 23. *tuus*, valemus oſtendere. Merito Apoſtolus
eius concupiſcebat diſſolui, & eſſe cum illo:
Manere autem in carne non ſibi optimum du-
cebat, ſed neceſſarium propter nos. Vbi *cogi-*
Sap. 9. v. 14. *tationes mortalium timida, & incerta proui-*
dentia noſtra: quoniam deprimit terrena inha-
bitatio ſenſum multa cogitantem. Inde *tentatio*
Iob. 7. v. 1. *eſt vita humana ſuper terram*; & in hac ſæculi
1. Petr. 5. nocte circuit leo quærens quem deuoret.
v. 8. Non Leo de tribu Iuda, Rex noſter: ſed leo
diabolus, aduerſarius noſter. Ille autem qua-
Apoc. 4. tuor animalium de Apocalypſi Ioannis figu-
v. 6. ras in ſe vno exprimens, natus vt homo,
operatus vt leo, immolatus vt vitulus, volauit
vt aquila. *Volauit ſuper pennas ventorum, &*
Pſal. 103. *poſuit tenebras latibulum ſuum. Poſuit tene-*
v. 3.
Pſal. 17. *bras & facta eſt nox; in quâ pertranſeunt*
v. 12.
Pſal. 103. *omnes beſtia ſylua. Catuli leonum rugientes;*
v. 20. tentatores videlicet, per quos diabolus quærit,
quem deuoret, non quidem habentes pote-
ſtatem niſi in eis, quos acceperint: quia & in
Pſalmo ipſo ita ſequitur: *Quærentes à Deo*
eſcam ſibi. In tam periculoſâ & tentationibus
plenâ huius ſæculi nocte quis non timeat?
quis non medullis omnibus contremiſcat, ne
dignus iudicetur, qui deuorandus dimittatur
in fauces tam crudelis inimici? Vnde ieiunan-
dum & orandum eſt.

Et quando potiùs, quando inſtantiùs; quàm
Cap. 5. propinquante ipſâ Dominicæ paſſionis ſolem-
nitate, quâ celebritate anniuerſariâ quodam-
modò nobis eiuſdem noctis memoria reſculpi-
tur, ne obliuione deleatur? ne nos non cor-
pore ſed ſpiritu dormientes, ille rugiens de-
uorator inueniat. Nam & ipſa Dominica paſ-
ſio, quid nobis aliud in capite noſtro Chriſto
Ieſu, quàm ipſam vitæ huius tentationem
maximè commendauit? Vnde adueniente
Luc. 21. iam mortis ſuæ tempore, Petro dixit; *Poſtu-*
v. 31. *lauit ſatanas vexare vos ſicut triticum. & ego*
rogaui Petre, pro te, ne deficiat fides tua: vade, &
Petrus fratres confortat. *conforta fratres tuos*. Et planè confortauit nos
per Apoſtolatum, per martyrium, per Epiſtolas
ſuas. Vbi etiam noctem de quâ loquor admo-
nens formidandam, conſolatione prophetiæ
1. Petr. 1. tamquam nocturni luminis vt cauti vigilare-
v. 35. mus edocuit. *Habemus*, inquit, *certiorem*
propheticum ſermonem, cui benefacitis inten-
dentes tanquam lucerna lucenti in obſcuro loco,
Luc. 12. *donec dies luceſcat, & lucifer oriatur in cordi-*
v. 35. *bus veſtris. Sint ergo lumbi noſtri accincti, &*
lucerna ardentes, & nos ſimiles hominibus ex-
pectantibus dominum ſuum, quando veniat à
nuptiis. Nec dicamus inuicem nobis, *Man-*
1. Cor. 15. *ducemus & bibamus, cras enim morimur:*
v. 32. ſed eò magis quò incertus eſt mortis dies,
& moleſtus eſt vitæ dies, ieiunemus & ore-
mus: cras enim morimur. *Puſillum*, inquit,
& non videbitis me: & iterum puſillum, &
Ioan. 16. *videbitis me*. Hæc eſt hora, de qua dixit: *Vos*
v. 16. *triſtes eritis, ſeculum autem gaudebit*. Id eſt,
Ibid. v. 20. vita iſta tentationibus plena, in quâ peregri-
namur ab eo. *Sed iterum*, inquit, *videbo vos,*
& gaudebit cor veſtrum: & gaudium veſtrum
nemo auferet à vobis. In hac ſpe fideliſſimi

A promiſſoris etiam nunc vtcunque gaudemus:
donec veniat illud vberrimum gaudium, cùm
ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, 1. Ioan. 3.
ſicuti eſt, & gaudium noſtrum nemo auferet à v. 5.
nobis. Huius enim ſpei tam gratum & gratui-
tum pignus etiam Spiritum ſanctum accepi- Rom. 8.
mus, qui in cordibus noſtris inenarrabiles ge- v. 26.
mitus operatur ſanctorum deſideriorum. *Con-*
cepimus enim, ſicut ait Eſaias, *& parturiui-*
mus ſpiritum ſalutis. Et mulier, cùm parturit, Iſai. 26.
ait Dominus, *triſtitia eſt illi, quoniam venit* v. 18.
dies eius. Sed cùm pepererit, fit gaudium ma- Ioan. 16.
gnum, quoniam natus eſt homo in ſæculum. Hoc v. 21.
erit gaudium, quod nemo auferet à nobis:
B quo in æternum lumen ex hac fidei concep-
tione transfundemur. Nunc ergo ieiunemus
& oremus, cùm dies parturitionis eſt. Hoc
totum corpus Chriſti per totum orbem diffu-
ſum, id eſt, tota hoc agit Eccleſia, & illa
vnitas, quæ dicit in Pſalmo, *A finibus terra*
ad te clamaui, dum angeretur cor meum. Pſal. 60.
v. 3.

Vnde iam nobis elucet cur Quadrageſimâ
inſtituta ſit huius humiliationis ſolemnitas. Cap. 6.
Quæ enim à finibus terræ clamat, cùm angitur Quadrageſima cur
cor eius, à quatuor orbis terræ partibus cla- inſtituta.
mat: quas frequenter etiam Scriptura com-
memorat, Oriente, & Occidente, Aquilone
& Meridie. Per hoc totum ille decalogus legis,
C iam non per literam tantummodò metuendus,
ſed per gratiam charitatis implendus, inductus
eſt. Vnde quater multiplicans decem, vide-
mus quadraginta compleri. Sed adhuc in la-
bore tentationis, cum veniâ delictorum. Quis Exod. 20.
enim perfectè implet; *Non concupiſces*? Vnde v. 17.
ieiunandum & orandum eſt: à bono tamen Deut. 5.
v. 16.
opere non ceſſandum. Cui labori merces illa Rom. 7. v. 8.
redditur in fine, quæ denarij nomine nuncu-
patur. Sicut autem ternarius à tribus, qua-
ternarius à quatuor: ita denarius à decem no-
men accepit. Qui conjunctus quadragenario,
tanquam merces labori redditur. Quinquage-
narij numeri figura tempus illud gaudij ſigni- Quinquageſima, figura gaudij patriæ cœleſtis.
D ficat, quod nemo auferet à nobis: cuius in hac
vitâ nondum functionem habemus: ſed tamen
poſt ſolemnitatem Dominicæ paſſionis à die
reſurrectionis eius per dies quinquaginta,
quibus ieiunia relaxamus, hoc in Dominicis
laudibus perſonante Alleluia celebramus.
Nunc itaque, in perſonâ Chriſti vt non cir-
cumueniamini à ſatanâ exhortor vos, dilectiſ- Ieiunia in
ſimi: vt quotidianis ieiuniis, largioribus Quadrag.
eleemoſynis, feruentioribus orationibus Deum quotidianâ.
propicietis. Nunc tempus eſt, quo coniugati
ab vxoribus, & nuptæ à ſuis viris abſtineant, In eâ maximè à conjugij vſu abſtinendum.
vt orationibus vacent: quamquam & per to-
E tum annum certis diebus hoc facere debeant:
& quantò crebriùs, tantò vtique meliùs: quia
& qui conceſſa immoderatè appetit, eum qui
conceſſit offendit. Oratio quippe ſpiritalis res Oratio, res ſpiritualis.
eſt, & ideo tantò eſt acceptior, quantò magis
ſuæ naturæ implet effectum. Tantò magis
autem ſpiritali opere funditur, quantò magis
animus qui eam fundit, à carnali voluptate
ſuſpenditur.

Quadraginta diebus ieiunauit Moyſes legis Cap. 7.
adminiſtrator, quadraginta Helias excellentiſ- Exod. 34.
ſimus Prophetarum: quadraginta ipſe Do- v. 28.
minus teſtimonium habens à Lege & Prophetis. 3. Reg. 19.
v. 8.
Inde cum his duobus in monte ſe oſtendit. Matt. 4. v. 2.
Nos autem, qui tam longum ieiunium perpe- Matt. 17.
v. 3.

tuare non poſſumus, vt per tot dies & noctes nihil alimentorum ſicut & illi accipiamus: ſaltem, quantum poſſumus, ſaciamus: vt exceptis diebus, per quos certis de eauſis mos Eccleſiæ prohibet ieiunare, Domino Deo noſtro vel quotidiano, vel crebro ieiunio placeamus. Sed numquid ſicut à cibo & potu abſtinentia per tot dies non poteſt eſſe continua; ſic & à coocubitu non poteſt? cùm videamus in nomine Chriſti multos vtriuſque ſexus ab hac re pœnitus immunia membra Deo dicata ſeruare? Puto non eſſe magnum, vt totâ Paſchali ſollemnitate poſſit coniugum caſtitas, quod poteſt totâ vitâ virginitas.

Cap. 8.

Contra delitioſos Quadrageſimę obſeruatores.

Iam verò illud, quamquam admonere oon debui, quandoquidem tempus humiliandæ animæ, quantum potui, maximè commendaui, tamen propter hominum errores, qui per vaniloquas ſeductiones & prauas conſuetudines nobis moleſtam pro vobis curam inferre non ceſſant: tacere non poſſum. Sunt quidam obſeruatores Quadrageſimæ delitioſi potiùs quàm religioſi, exquirentes nouas ſuauitates magis quàm veteres concupiſceotias caſtigantes: qui copioſis pretioſiſque apparatibus fructuum diuerſorum, quorumlibet obſoniorum varietates, & ſapores ſuperare contendunt: vaſa in quibus coctæ ſuot carnes tanquam immunda formidant, & in ſuâ carne ventris & gutturis luxuriam non formidant: Ieiunant, non vt ſolitam temperando minuaot edacitatem, ſed vt immoderatam, differendo, augeant auiditatem. Nam vbi tempus reficieodi aduenerit, opimis menſis tanquam pecora præſepibus irruunt: numeroſioribus ferculis corda obruunt, ventréſque diſtendunt: artificioſis & peregrinis condimentorum diuerſitatibus gulam ne vel copiâ compeſcarur, irritant. Denique tantum capiunt manducando, quantum digerere non ſufficiaot ieiunando.

Cap. 9.

Præſtat vino modico debilē ſtomachum iuuare, quā delicatos alios liquores exquirere.

Sunt etiam qui vinum oon bibunt, vt aliorum expreſſione pomorum alios ſibi liquores, non ſalutis causâ, ſed iocunditatis, exquirant: taoquam non ſit Quadrageſima piæ humilitatis obſeruatio, ſed nouæ voluptatis occaſio. Quantò enim honeſtius, ſi ſtomachi infirmitas aquam potare oon tolerat, vino vſitato & modico ſuſtentetur, quàm quærantur vina, quæ vindemiam neſciunt, quæ torcularia non nouerunt: non vt potus mundior eligatur, ſed vt frugalior improberur? Quid autem abſurdius, quàm tempore quo caro arctiùs caſtiganda eſt, tantas carni ſuauitates procurare, vt ipſa faucium concupiſcentia nolit Quadrageſimam præterire? Quid inconuenientius, quàm in diebus humilitatis, quando pauperum victus omnibus imitandus eſt, ita viuere, vt ſi toto tempore ſic viuatur, vix poſſint diuitum patrimonia ſuſtinere? Cauete iſta, dilectiſſimi, cogitate quod ſcriptum eſt: *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Quod ſaluberrimum præceptum ſi omni tempore obſeruandum eſt, quantò amplius his diebus, quando ita turpe eſt, ſi cupiditas noſtra ad inuſitatas laxetur illecebras, vt meritò culpetur qui noo reſtrinxerit vſitatas.

Eccl. 18. v. 30.

Cap. 10. Eleemoſynæ paupe-

Precipuè ſanè pauperum mementote, vt quod vobis parcius viuendo ſubtrahitis, in cœleſti theſauro reponatis. Accipiat eſurieos Chriſtus, quod ieiunans minus accepit Chriſtianus. Caſtigatio volentis, fiat ſuſtentatio noo habentis. Voluntaria copioſi inopia, fiat neceſſaria inopis copia. Sit etiam in animo placabili & humili miſericors igooſcendi facilitas. Petat veniam, qui fecit iniuriam: det veniam, qui accepit iniuriam: vt non poſſideamur à ſatanâ, cuius triumphus eſt diſſenſio Chriſtianorum. Et hæc enim magni lucri eleemoſyna eſt, debitum relaxare conſeruo, vt tibi relaxetur à domino. Vtrumque opus bonum cœleſtis Magiſter diſcipolis commendauit, dicens: *Remittite, & remittetur vobis: Date, & dabitur vobis.* Memento ſerui illius, cui omne debitum dominus eius, qood donauerat, replicauit: quia cooſeruo ipſe debenti ſibi ceotum denarios miſericordiam non rependit, quam de talentorum decem millibus, qoæ debebat, accepit. In hoc genere operis boni excuſatio nulla eſt, vbi ſola voluntas tota facoltas eſt. Poteſt quiſque dicere, ne ſtomachus doleat ieiunare non poſſum. Poteſt etiam dicere, volo dare pauperi, ſed vnde noo habeo: aut tantum habeo, vt timeam egere, ſi dedero. Quanquam & in his operibus excuſationes plerumque ſibi homines falſas faciunt, quia veras non inueniunt. Verumtamen quis eſt, qui dicat, ideo non ignoui veniam petenti, quia me valetudo impediuit, aut quia manus quâ porrigerem non fuit? Dimitte, vt dimittatur tibi. Carnis hîc opus eſt nollum, vel carnis ſuæ membrum in adiutorium animæ nullum aſſumitur, vt hoc impleatur quod rogatur. Voluntate agitur, voluotate perficitur. Fac ſecurus, da ſecurus, nihil in corpore dolebis, nihil in domo mious habebis. Iam verò fratres, videte quid mali ſit vt pœnitenti fratri non igooſcat, cui præceptum eſt vt ioimicum adhuc diligat. Quæ cùm ita ſint, cùm ſcriptum ſit; *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram*; conſiderate chariſſimi, vtrum Chriſtianus dicendus ſit, qui ſaltem his diebus inimicitias noo vult finire, quas nunquam debuit exercere.

rum in Quadrageſimâ.

Ignoſcendi facilitas.

Triumphus ſatanæ diſſenſio Chriſtianorum.

Luc 6. v. 37.

Matth. 18. v. 32.

Nulla excuſatio vt ne dimittas veniam petenti.

Epheſ. 4. v. 26.

S. MAXIMI EPISCOPI

Taurinenſis de eodem Homil.

QVia nonnullorum eſt conſuetudo, chariſſimi, aduenieotes Quadrageſimæ dies deuotiore ieiunio præuenire, neceſſariè præſeos Euaogelij decurſa eſt lectio, in quâ Dominus noſter virtutum ſpiritualium retributor, ſanctam nobis perfectámque dedit regulam ieiunandi, dicens, *Cùm ieiunatis, non eritis ſicut hypocritæ, triſtes. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunare.* Non enim Deo ieiunat, ſed hominibus, quicumque oſtentatione ieiunij ſui gloriam requirit humanam. Exterminant autem facies ſuas, qui mœrore ſimulato religioſum vultum populorum oculis mentiuntur. Non vult enim diſciplinæ cœleſtis Magiſter irreligiosè agi, quod fieri pro religione præcipitur: nec patitur inuocantium ſe laborem, quibus æternam parat mercedem, infructuoſæ iactantiæ vitio deperire. *Non eritis*, inquit, *ſicut hypocritæ, triſtes.* Si enim verè mœſtus & triſtis es quia ieiunas, nullam tibi vt ingratus apud Deum gratiam reſeruabis, quia quamuis opus facias bonum, prauitatem tamen degeneris animi inuitus operaris. Si au-

Matth. 6. v. 16.

Oſtentatio ieiunij per ſimulatam triſtitiam.

tem pro quadam ſanctitatis imagine triſtitiam ſimulas, omnem fructum promiſſionis diuinæ obſequij tui oſtentator amittis. Quod ſi Deo ieiunium tuum defers, cur illud hominibus pari tecum conditione viuentibus vanæ gloriæ ſectatot oſtentas? Hanc nimirum Paulus Apoſtolus ſecutus ſententiam dicebat: *Nolite fieri inanis gloriæ cupidi.* Inane eſt enim, & vanum quicquid nullius ponderis, aut virtutis firmitate conſiſtit. Inane eſt, quod cum ſæculo prætereunte deficiens, ad vitam non tranſit æternam. Quicquid enim pro carnali honore laboratur, corruptibili cum carne dilabitur, vt ait Propheta: *Omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis vt flos fœni. Aruit fœnum, & flos decidit, verbum autem Dei manet in æternum.* Nec poſſumus, dilectiſſimi, pro vno, eodémque opere & laudem mondi adulantis expetere, & præmium vitæ cœleſtis acquirere.

Vana gloria.
Gal. 5. v. 26.
Iſai. 40. v. 6.
v. 17.

Sed vnge, ait, *cùm ieiunas, caput tuum, & laua faciem tuam.* Vngit reuerà omnis deuotus caput ſuum, cuius religioſum ieiunium ſanctæ eleemoſynæ vbertate pingueſcit. Et, ſi altiùs aliquid cogitemus, vnges caput tuum, quod eſt Chriſtus, ſi bonis operibus meliora ſubiungens ſimplici eum deuotione lætifices. Lauabis ſine dubio & faciem tuam, atque omni eam lætitiæ ſerenitate deterges, ſi diuino iucundior cultu, nullius vanitatis affectatione ſordeſcat. Illotus eorum vultus eſt, qui falſo oculorum mœrore præconia mundana mercantur. Quos Apoſtolus ſententiâ ſuâ notat dicens; *quæſtum exiſtimant eſſe pietatem.*

Caput vngere.
Lauare faciem.
1. Tim. 6. v. 5.

Et cùm hæc ita ſint, non repellit Dominus lugentes vel peccata ſua, vel mondum, qui dixit: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Non reprehenditur ille, qui dudum corde deuio, & lubricis greſſibus à tramite ſalutis elapſus, redintegrare ſe Deo mœſtâ pœnitentiæ ſatisfactione conatur, vt in quinquageſimo legitur Pſalmo. *Cor contritum, & humiliatum Deus non ſpernit.* Non vtique ſpernit Deus ſanctum mœrorem; ſed ſeruientis ſibi artificem, & dolo ſimulatam non vult circumferre triſtitiam. De quibus ait Chriſtus ad diſcipulos ſuos: *Amen dico vobis, perceperunt mercedem ſuam.* Quanta eſt igitur ſpes fidei eorum, vel quæ futuræ retributionis exſpectatio, qui omnem mercedem operum ſuorum in præſenti ſæculo temporalis auræ ambitione conſumunt? Et ideo, fratres, inoffenſam, & Deo placitam in omnibus tenete menſuram; ſit apud vos purum ieiunium, ſimplex miſericordia, omniſque ſyncera deuotio, vt ſanctam vitam veſtram Euangelicâ inſtitutione perfectam plena Dei noſtri retributio proſequatur.

Matth. 5. v. 5.
Bona triſtitia.
Pſal. 50. v. 19.
Supr. v. 2.

S. HILARII ARELATENSIS

Epiſcopi de initio Quadrageſimæ.

SIcut meſſium aut vindemiarum dies humano generi fructuum ſuorum abundantiam commendat, & gratiam, ita hoc tempus animabus noſtris (dilectiſſimi fratres) fœcundum ſalutis fructibus nouerimus. Sed ſi requiras, & dicas: Quid commodi, quid vtilitatis, hoc exercitium ieiunandi affert? O homo, quid diceres, ſi non prior Dominus tuus abſtinen-

Ieiunij vtilitas ab oppoſito, &

A di dediſſet exemplum? Itaque ſcire debemus, quia primùm per gulæ & incontinentiæ vitium mors intrauit in terram, ieiunij beneficium quid conferre poſſit aduerte. Cùm cibi appetitum primo homini nimium nocuiſſe cognoſcas, Chriſtum ipſo ab aduerſario eſſe tentatum cibi ſollicitatione perſpicias: ab illo ſaltem require, abſtinere quid proſit, qui ſe contra diabolum pugnaturus, ad informationem tui, abſtinentiæ virtute præcinxit. Quam quidem vitam Apoſtolis ſuis Ieſus inſinuauit: vt requirentibus, quod remedium ei qui à dæmonio vexabatur poſſent adhibe-

gulæ deſtino.

B re, reſponderit: *Hoc*, inquit, *genus dæmonii non eijcitur niſi per orationem, & ieiunium.* Vide quid commodi circa propriam operetur ſalutem, quod alio ieiunante, interdum etiam ad alienam pertinet ſanitatem: vt homo per abſtinentiam, Angelicam poſſit expugnare naturam. Ex hoc quantum in eâ inſit vtilitatis intellige. Ecce extrinſecus virtus augetur: corpus affligitur, & diabolus effugatur.

Matth. 17. v. 20.
Ieiunij vis.

Audi quid dicat Apoſtolus, cùm inuiſibiles aduerſarios ieiuniorum ceſtibus ſe elidere ſentiret: *Ego igitur ſic pugno, non quaſi aërem verberans.* Quod cum loquitur, neſcio quas in aëre poteſtates ſe verberare teſtatur:

1. Cor. 9. v. 26.

C *ſed caſtigo*, inquit, *corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Ecce beatus Paulus iam Chriſti habitaculum, iam vas electionis effectus, intelligit ſibi non ſufficere ſolam gratiam, niſi gratiæ adiungat ſollicitudinem vigilantis, & laboris induſtriam. Iam quidem fiducialiter proclamabat, *An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur, Chriſtus?* & tunc vt ſpiritalibus reſiſtere poſſit inimicis, continuatis ſtudet corpus vallare ieiunijs. Sed & hoc ipſum vt Chriſtus in eodem loqui poſſet, non aliter quàm ieiuniorum ſanctificatione promeruit. Sed & beatum Moyſen per quadragenarium continuatæ

Solam Dei gratiam ſibi Paulus ſufficere non putat.
2. Cor. 13. v. 3.
Ieiunio Moyſes Dei promeretur colloquiũ.

D abſtinentiæ ſacrificium, cœleſtis colloquij legimus acquiſiſſe commercium: ſic enim habemus. *Loquebatur*, inquit, *Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet homo loqui ad amicum ſuum.* Hoc ideo legimus, vt intelligamus hominibus purificatione ieiunij, viciniam Dei, præſentiámque conferri. Sed & Niniuitæ per abſtinentiam iræ deſuper imminentis ſuſpenderunt ruinam, & paruuli ac pecora pariter abſtinentes, egreſſam à Domino plagam, atque ſententiam iam cadentem (vt ſic dixerim) retorſerunt: tam manifeſtum indicantes afflictionis remedium, vt ſibi & animalium crederent prodeſſe ieiunium.

Exod. 33. v. 11.
Ionæ 3. v. 7.
Niniuitæ, Dei retorquent ſententiam.

E Sic ergo, chariſſimi, Dei præoccupamus ac remouemus ſuſceptâ humilitate iudicium; quando ipſi in nobis voluntariâ damnamus contritione peccatum. Ergo vt poſſit labor iſte prodeſſe, cum fide tuâ age, cum corde tuo obtine: fructuoſum tibi & acceptabilem Deo tunc demum ſcias, ſi profuturum eſſe confidas.

Attingamus ſtrictim quid boni habeat caſtigatio corporalis, agnoſcamus econtrà quid incommodi nutriant oblectamenta carnalia. Diuina ſententia eſt, quæ dicit: *Anima, quæ eſt in delicijs, viuens mortua eſt:* Tunc planè vera mors eſt, quando homo animâ præmoriente, deteriore ſibi parte hominis ſe

Incõtinentiæ mala, ac bona temperantiæ.
1. Tim. 5. v. 6.

ſuperſtes. Et alio loco, cùm de corpore delicijs reſoluto anima damnanda tranſierit, audi quid de eâ Dominus dicat: *Quantùm*, inquit, *in delicijs fuit, tantùm date illi tormentum, & luctum.* Sed & ſecundum fidem Euangelici, & cœleſtis oraculi, diues ille poſt delicias æternis traditur flammis: Lazarus poſt eſuriem, beatitudis gremio Angelorum inſertur obſequijs: & propter hoc ad vtrumque loquitur ſermo diuinus: *Fili, recepiſti bona in vitâ tuâ, Lazarus ſimiliter mala.* Vni tranſacta vitæ iocunditas, loco criminis imputatur: alij poſt malorum tolerantiam, repenſatio fit bonorum. Et ideo Dominus etiam in lege præcepit: *In diebus*, inquit, *ſolemnitatum veſtrarum affligite animas* B *veſtras.* Et quia cor ieiunijs contritum & humiliatum Deus non ſpernit, magnum abſtinentiæ ſacrificium, præſertim ſi miſericordiæ largitate pingueſcat, ſi per eleemoſynas odorem ſuauitatis accipiat: & ideo dicit ſermo diuinus: *Abſconde eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa exorabit pro te.* Et alio loco: *Conſilium meum accipe Rex, peccata tua eleemoſynis redime.* Similiter alius Propheta commemorat, *Orationibus*, inquit, *& eleemoſynis purgantur peccata.* Per vtramque ergo rem, ſed maximè per eleemoſynam, Dei miſericordia requirenda eſt.

Apoc. 18. v. 7.
Luc 16. v. 25.
Leuit. 23. v. 27.
Num. 29. v. 7.
Ieiunio comes eleemoſyna accedat.
Pro. 29. v. 15.
Dan. 4. v. 24.
Prou. 15. v. 27.

Oportet itaque, vt ſibi res vtraque conſentiat: illa rogat, hæc impetrat: illa quodammodò iudicis audientiam deprecatur, hæc C gratiam promeretur: illa oſtium pulſat, hæc aperit: illa prodit deſiderium, hæc deſiderij procurat affectum: illa ſupplicat, ſed ſupplicantem iſta commendat. Sic laudabilis Tabitha, quæ in Actibus Apoſtolorum interpretata dicitur Dorcas, in operibus bonis vitæ diem claudens, euolante animâ corpus relinquens, cùm iam omnibus & operationis & vitæ renunciaſſet officiis, flentes accurrunt viduæ, pauperes adgregantur, tunicas ac veſtes quas faciebat illis Dorcas cœlo oſtendentes conueniunt Deum, teſtimonia meritorum clamant defunctâ operatrice, vox operum bona: D quæ in ſæculo geſſerat conſequuntur animam in aliud ſæculum: conſequuntur & reuoluuntur, reditque de loco mortis ad vitam præſtitam. Itaque indumenta pauperculis hîc oſtenduntur, illic operantur: hîc adhuc præbent vſum, illic iam tribuunt præmium. Quàm mira, & pretioſa merita largitatis? Hîc adhuc vtentium algentes humeros calefaciebant, etiam illic largitricis animam refrigerabant. Vnde & nos, chariſſimi, animas noſtras morti obnoxias pijs operibus ſuſcitemus: dabunt abſque dubio æternam vitam, quæ aliquoties etiam temporariam reddiderunt.

Eleemoſynæ præconia.
Act. 9. v. 36.

Quòd autem, chariſſimi, videmus aliquoties etiam illas animas pœnitentiam petere, E quæ ab ineunte adoleſcentiâ conſecratæ pretioſum Deo theſaurum deuouerunt, inſpirare hoc Deum pro Eccleſiæ noſtræ profectibus nouerimus: ac medicinam quam inuadunt ſani, diſcant quærere vulnerati, vt bonis etiam parua deflentibus, ingentia ipſi mala lugere conſueſcant: ac ſi quando iam illa perſona quæ fortè minus indiget pœnitentiâ, aliquid fide dignum, atque compunctum ſub oculis Eccleſiæ gerit, fructum ſuum etiam de alienâ æ- A dificatione multiplicat, & meritum ſuum de lucro proficientis accumulat: vt dum perfectione illius emendatur alterius vita, ſpiritali fœnore ad ipſum boni operis recurrat vſura. Et ideo tanti cum Domino commendabilem faciunt, quanti eius incitamento lumen accipiunt. De talibus per Euangelium dicitur: *Qui enim habet, dabitur illi, & ſuperabundabit.* Felix per quem etiam in alienâ ſalute exundant merita propria; felix in cuius mentem redundat ſalus aliena. Vides quantum proſit etiam bonis pias ad ſalutiferum pœnitentiæ manus tendere? In omni homine inuenit profeſſio iſta beneficij locum: læſa curat, illæſa glorificat: illic remedium operatur, hîc B præmium. Sicut ergo quando aliquis peccat ſub conſcientiâ ac deſtructione plurimorum de pluribus incurrit reatum, & quantum per vnius membri vitium ſerpit latè diffuſum reliqua per membra contagium, tantum in auctorem ſuum multiplicis mali recurrit augmentum: & quantos deſtruxerit, de tantis ſibi damnationis materiam congregabit. Commiſſo enim peſſimo opere, contriſtantur boni, ſubuertuntur mali, vtinam non etiam boni. Nimis enim penetrabile telum eſt imitatio deteriorum: ita autem è contrario quando quiſque de Eccleſiæ filijs aliquod bonum profitetur in publicum, creſcit deuotio meritorum corda mirantium: ac de tantis adquiruntur bonorum operum fructus, quantorum velut C balſami ſuauitate condiuntur affectus. Bonorum turba pœnitentium, qui ſecundus ordo eſt neophytorum: ſicut ibi fide eſt acquiſita, ita hîc opere & lacrymis crimina delebuntur.

Piarum virginum vltro ſuſcepta pœnitentia, Eccleſiæ vtilis ad exemplum.
Matth. 25. v. 29.
Pœnitentes ordo ſecundus neophytorum.
Pœnitentium vitæ regula.

Supereſt inter hæc vt pœnitentiæ ſancta profeſſio benè cœpta meliùs conſummetur; reſerata Eccleſiæ limina aſſiduis terantur officijs. Ponatur ori cordíque cuſtodia; pars noctis & diei in gemitu & orationibus occupetur; riſus, iocus, ſcurilitas relinquatur; refugiantur epulationes & ebrietates. Quod ſi vos non facitis, ſolâ vos nominis falſitate decipitis. Quòd autem interdum etiam in præſenti in aliquos D cœleſtis deſæuit offenſa, id cauſa eſt quòd manifeſtantur etiam hîc diuina iudicia: vt ſecundum Salomonem caſtigato peſtifero, fidelis efficiatur aſtutior: manus ſuas lauet in ſanguine peccatoris: manus ſuas lauet, id eſt, opera ſua, viſâ malorum pœnâ, purificet. Refugiendæ ſunt ergo epulationes, & ebrietates, maledicta, mendacia. Quare mendacia? quia *os, quod mentitur, occidit animam.* Quare ebrietates ac maledicta? quia velut quodam nos tonitru vox diuina conterret, dicens: *Neque ebrioſi, neque maledici regnum Dei poſſidebunt. Qui viderit mulierem ad concupiſ-* E *cendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et iterum: *Ecce ego venio congregare opera & cogitationes eorum.*

Hîc etiam nonnunquam caſtigantur mali.
Pro. 15. v. 5.
Pſal. 57. v. 11.
Sap. 1. v. 11
1 Cor. 6. v. 10
Matth. 6. v. 28.

Cauenda ſunt religioſis iuuenum impura oſcula, & laſciua colloquia. Impudici verò contactus oſculi, quid aliud eſt quam morſus diaboli, & arrha peccati? Siquidem Tullius magiſter Gentilis ita condemnauit hoc vitium, dicens: *Oſculum pars adulterij eſt:* per hoc enim criminis oſtium, & mortis initium fit, etiam ſi nondum in opere conſummetur iniquitas, perfecta eſt iam in corde

Non videtur ſententiam hæc haberi inter eius opera, quæ extant.

captiuitas. Et quia dixit ſermo diuinus, *qui minima ſpernit paulatim decidit*, difficile eſt vt non cadere in grauia permittatur, qui minus grauia non veretur. Periculoſus eſt malæ conuerſationis vſus, & irreuocabilis ad deteriora deſcenſus. Inſueſcendus eſt animus ad ſtudia ſalutis: à fidelibus Chriſti vſque in finem exercenda militia, quibus æterna poſt finem corona paratur, & gloria.

*Eccliſ. 19. v. 1.

CÆSARII ARELATENSIS

Epiſcopi Homilia ad populum in Quadrageſimâ.

AIt quodam loco Sermo diuinus: *In diebus ſolennitatum veſtrarum affligite animas veſtras.* Quare hoc dixit? Quia ieiunia ac vigiliæ, & ſanctæ afflictiones humiliata corpora macerant: ſed maculata corda purificant. Membris ſubtrahunt fortitudinem, ſed conſcientiis addunt nitorem. Nihilominus de contritione animi redimuntur crimina voluptatum; & per duræ crucis exercitia, deceptæ dudum carnis gaudia puniuntur: ac ſic mortificatione præſenti, futura mortis ſententia præuenitur: & dum culpæ auctor humiliatur, culpa conſumitur: dumque exterior afflictio voluntariæ diſtrictionis infertur, tremendi iudicij offenſa ſedatur; & ingentia debita labor ſoluit exiguus, quæ vix conſumpturus erat ardor æternus.

Leuit. 23. v. 27. Ieiunia corpora macerant, corda purificant.

Exiguus ieiunij labor, ingentia debita diſſoluit.

Tractatores ego cauſam ſalutis noſtræ, faciamus inter nos, quod circa nos medici facere ſolent. Si læſura aliqua, vel querela in primâ corporis cute ſentitur, curatio medicamenti blandioris apponitur. Si verò in oſſibus vulnus abſconditum, aut in viſcerum profunda demerſum eſt, auſteriorem ac violentiorem poſcit vis occulta medicinam, vt vlceris magnitudo aut ſectione aut exuſtione ſuperetur, & dolor dolore pellatur. Similis ratio in ægritudine interioris hominis adhibenda eſt. Si leuia ſunt fortaſſe delicta (verbi gratiâ. Si homo vel in ſermone, vel in aliquâ reprehenſibili voluntate: ſi oculo peccauit, aut corde) verborum & cogitationum maculæ, quotidianâ oratione curandæ, & priuatâ compunctione terendæ ſunt. Si verò quiſque conſcientiam ſuam interrogans, facinus aliquod capitale commiſit, aut ſi fidem ſuam falſo teſtimonio expugnauit, ac prodidit, aut ſacrum veritatis nomen periurij temeritate violauit. Si veram baptiſmi tunicam, & ſpecioſam virginitatis holoſericam cœno commaculati pudoris infecit. Si in ſemetipſo nouum hominem nece hominis occidit. Si per augures & diuinos atque incantatores captiuum ſe diabolo tradidit, hæc & huiuſmodi commiſſa expiari penitus communi & mediocri, licet ſecretâ ſatisfactione non poſſunt: ſed graues cauſæ, grauiores & acriores & publicas curas requirunt: vt qui cum plurimorum afflictione ſe perdidit, ſimili modo cum plurimorum ædificatione ſe redimat. Homo enim ipſe ſe decipit, ſi cum in medullis feruere ſibi ſentiat morbum, per ſuperficiem corporis molle deducat vnguentum. Hæc itaque principalia mala ingenti rugitu & gemitu & fonte indigent lacrymarum: atque per lacrymas clamandum eſt cum Propheta: *Rugiebam à gemitu cordis*

Pro morbi ratione adhibenda remedia.

Peccata leuia, oratione & cõpunctione; grauiora, luctu publico & pœnitentiâ ſeueriori curanda.

Pœnitentia publica.

Pſal. 39. v. 9.

A *me.* Et, *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum.* Et iterum: *Ego autem cinerem ſicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miſcebam.* Nemo deſpiciat hanc humilitatem. Summus Rex erat qui iſta faciebat, & dicebat.

Pſal. 6. v. 7. *Pſal. 101. v. 10.*

Oportet itaque ſicut ſuper mortuum conclamatum, ita magnos ſuper extinctam animam, dare planctus. Et quomodò ſolet mater orbata ſuper amiſſione vnici filij ſui fractu pectore lamentari: ita conuenit ſuper vnicam ſuam, ſed cum ſpe reparationis, affligi. De quâ vnicâ ſermo Propheticus dicit: *Erue à frameâ animam meam, & de manu canis vnicam meam.* Quare vnicam dixit? ſiue quia tanquam vnica diligenda eſt, B ſiue quia ipſa ſola & ſingularis ante tribunal cœleſte rationem remotis omnibus ſolatiis reddituta eſt. Ita, inquam, neceſſe ſuper hanc vnicam criminum mucrone confoſſam, totum pondus doloris effundi; ſi fortè poſſit lacrymarum viuificata fontibus, calore fidei ſuſcitari.

Pſal. 21. v. 21.

Accendenda eſt compunctio, corroborandæ ſunt preces futuri recordatione iudicij, atque miſericordiarum operibus adiuuanda: Audienda eſt Prophetæ ſententia, ſed audienda obedientiæ aure, dicentis: *Accipe,* inquit, *o Rex conſilium meum, & peccata tua eleemoſynis redime.* Exemplum etiam illius C Euangelici viri ita eſt audiendum, quaſi verè pro noſtrâ redemptione conſcriptum: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus:* de quibus audiuimus, in Euangelio dominum ineffabili dignatione & charitate dicentem: *Qui fecit vni ex minimis iſtis, mihi fecit.* Quæ verba eleemoſynarum nobis effectus cœleſti auctoritate commendant. Sed fortè quando de eleemoſynis loquimur, expaueſcit exanguſta paupertas. Non ita eſt chariſſimi. Meminerit potiùs æra minuta, diuitum theſauris fuiſſe prælata: quia Dominus non ſolùm copiâ largitatis, ſed beneuolentiâ paſcitur largientis. Ego autem puto, chariſſimi, quia ita D Deus noſter pauperes in hoc mundo eſſe permiſerit, vt in pauperibus diuitum fidem probaret: vel in pauperum miſericordiâ, diuitibus miſereretur; vt abundantibus boni operis ac redemptionis ſuæ occaſio non deeſſet, vt beneuolum locupletem etiam inopia aliena ditaret, & opulentior quiſque ingentia de egente lucra reciperet, & mirifico ſummóque commercio, dum inopi miſericordia temporali largitate confertur, inde æternus theſaurus componeretur.

Dan. 4. v. 24.

Eleemoſynarum ſtudium.

Luc. 19. v. 8.

Matt. 25. v. 40.

Pauperum minuta accepta.

Luc 21. v. 3.

Ad quid Deus pauperes in mundo eſſe voluerit.

Dirigamus ergo actus noſtros, & quicquid poſſumus, & quicquid habemus, in E exercitia bonæ voluntatis, in ſtudia iuſtitiæ ac miſericordiæ conferamus. Curramus, dum lucem habemus, priuſquam nos tenebræ comprehendant: quia iam in illo ſæculo emendationi ac redemptioni proſpicere non licebit, ſicut dicit ſermo diuinus: *Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui.* Sicut ergo ibi nulla timebitur meritorum amiſſio, ita nulla tribuetur remiſſio peccatorum. Nulla ibi iam exercendi boni operis licentia concedetur. Nunquid illic paſcere aliquis eſurientem poterit, vbi edendi neceſſitas non erit: vbi cibo & potu nec impius inter flammas, nec pius inter Paradiſi delicias indigebit? Nunquid ibi algentem veſte con-

Ioan. 12. v. 35.

Pſal. 6. v. 9.

Nulla in futuro ſæculo emendatio; nulla licentia boni operis.

teget, vbi omninò tegendi corporis cura ceſſa- A bit, vbi ſub illo frigote de quo Propheta dicit: *Pſal. 147. v. 7.* *Ante faciem frigoris eius quis ſubſiſtit*; in perpetuum nudus erit, qui hic indumentum nuptiale perdiderit; vbi malus maculnſæ conſcientiæ tenebris, bonus verò pallio immortalitatis & beatitudinis veſtietur, vbi indumenta merita erunt. Sic Dominus dicit: *Matth. 13. v. 43.* *Iuſti fulgebunt ſicut ſol.* Et Propheta; *Pſal. 131. v. 9.* *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam*: vel illud: *Pſal. 44. v. 10.* *Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato.*

Ibi ergo pro ſanctorum corporum tunicâ lux fulgebit æterna. Ibi veſtitus nullis vnquam B ſæculis exuendos conuertetur in corpus. Ibi indumentum tranſibit in præmium. Ibi Angelica illa ſtola non iam erit amictus, non iam erit habitus, ſed natura. Nunquid *Luc. 16. v. 24.* ibi iam auarus, aot tenax de abundantiâ ſuâ bene facere alteri poterit, vbi oec ſibi vnam ſtillam io medio ſtagni æſtuans voluntas *Pſal. 48. v. 18.* inueniet? Nihil enim ſecum de his quæ diues habere ſe credit, portaturus eſt, ſicut dixit Propheta: *Non enim cùm morietur, accipiet omnia, neque ſimul deſcendet cum eo gloria domus* *Matth. 25. v. 42.* *eius*; auditurus inter indefeſſa ſupplicia: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi bibere.* Iotelligamus quid damnationis erit ſpoliaſſe pauperem, quem ſummum C crimen eſt non paui ſſe.

Hinc ergo qui tenuem, atque egenum ſine vllâ futuri iudicij conſideratione nunc opprimit: huc, inquam, ſicut quidam dicit, aduenıet tempus magnum cùm optauerit impletum, intactum pauperem, & cùm ſpolia diémque illa oderit. Intolerabilis dolor erit, ſi idem quiſque caoſas mortis incurrat, vnde vitæ gaudia comparare potuiſſet. Noli ergo deſpicere inopem, qui cùm ſibi pauper ſit, facere te diuitem poteſt. Rapiamus ergo de præſenti ſæculo feruenti deuotione quod poſ- *Agonum breue tempus; præmiorum gaudia æterna.* ſumus. Citò tranſeunt dies noſtri, vtinam D benè tranſeant. Rapiamus ergo quod poſſumus de hoc ſæculo, gratias agentes illi qui ita diſpenſauit vtranque vitam, vt laborum & agonum tempora citò finirentur: bonorum verò & præmiorum gaudia ſine fine durarent.

S. PETRI CHRYSOLOGI

Epiſcopi Rauen. in ſuperius Euang. de hypocriſi Sermo. 1.

Serm. 7. Deus patrem monitis agit. Matth. 6. v. 16.

VBi Deus dominum mutauit in patrem, voluit charitate magis quàm poteſtate regnare; & amari maluit, quàm timeri: paterno monuit affectu, ne quid nobis de labore iuſtiſſimo E deperiret. Euangeliſta ſic ait; *Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes. &c.* Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Aduerſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palam: vnde & caueatur tam facilè, quàm videntur. *Hypocriſis deſcriptio.* Hypocriſis ſecura ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum; ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat; miſericordiam miſeratione proſternit. *Animarum hydropis.* Hypocriſis cognata febris frigido poculo propinat ardorem. Quod corporibus eſt hydrops, hoc eſt, hypocriſis animabus: hydrops A bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit.

Exterminant enim facies ſuas. vt videantur hominibus ieiunantes. Hypocriſis dum cupit captiuare oculos, oculis fit ipſa captiua. *Exterminant enim facies ſuas.* Et ſi facies exterminatur, ornamentum corporis quod manebit? Verè, ſicut Dominus dixit: *Si lumen, quod in te eſt tenebra ſunt; ipſa tenebra quanta erunt?* *Infra v. 23.* Hypocrita, ſit licet, tibi facies inculta, neglecta cutis, triſtis vultus, exterminatus aſpectus: nec ab hominibus inueniſti laudem, & apud Deum fructum iejunij perdidiſti. Hypocrita, elaboraſti ieiunijs; vt labor tibi ie- B junij nou prodeſſet. *Damna hypocriſis.* Hypocrita, abſtinentiæ fluctus iotraſti, continentiæ conſcendiſti vndas, enataſti ieiunij pelagus, & in ipſo portu ieiunij naufragaſti: quia non comparaſti lucrum, ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfeciſti. Hoc eſt, quòd Deo redditurus es rationem, qui ab hominibus percepiſti miſeræ * fraudis vſuram. ** forſè, laudis.*

Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia caueoda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicinâ languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimeo. Hypocriſim qui fugerit, vincit; qui incurrit, cadit. Fugiamus C hypocriſim, fugiamus, fratres: ſit noſtrum de ſimplicitate ieiunium; de innocentiâ ſit ſanctum, de puritate purum, de ſynceritate ſyncerū ſit hominibus occultum, ignotum diabolo, Deo notum. Theſaurum qui non abſcondit, prodit: *Deſerunt virtutes proditores ſuos.* virtutes proditæ non manebunt. Virtutes ſicut proditores ſuos deſerunt, ſic ſuos inſtant cuſtodire cuſtodes. Ergo ieiunium, quod contra vitia, prima virtus eſt nobis, in arce pectoris collocetur: quia illo in interioribus præſidente, vitia nos quatere in exterioribus non valebunt. Hoc Chriſtus, vt Chriſtianus habere poſſit, hortatur, cùm dicit:

D *Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua; &c.* *v. 17* Cùm dicit: *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua:* non vt coma capitis illecebroſo redundet vnguento, ſeruus magiſter iniungit: oeque faciem niteſcere ſolito vult lauacro; ſed habitu prudentis vult celari ieiunium Chriſtiani, quia Chriſtianum vendicare non vult artifici mœrore ieiunium. *Vngendum caput eſt, lauanda facies, vt lætitiam ex ieiunio non mœrorem prætendas.* Sed ad cœpta redeamus. *Vnge caput tuum, &c.* Sic non voluptuoſos indulget aſpectus, ſed vultus qui ſimulantur, excludit: facies mœrore dejecta inuitat famam, non ieiunium voluntarium profitetur. Si vult, quare triſtis? Si non vult; ieiunas quare? Meritò tali pœnâ E viuit, qui ſibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de mercede diſpendium, de remiſſione peccatum. Agricola, ſi ooo impreſſerit cultrum; ſi ſulcum noo defoderit; ſi non exciderit ſentes; ſi gramina non euulſerit, ſi in tuto ſemina non locarit; ſibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, ſed ſibi non facit fructum; & ita ſe vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet? quid habebit? quid inueniet? qui Deo, eſuriente carne, hypocriſi luxuriante, mentitur? Quia agricolæ fecimus mentionem, ſciat ille ſuſtinere ſe laborem incaſſum, *Inutilis ieiunij labor ſine eleemoſynâ.* ſe nil habiturum; qui premens ieiunij aratrum, & abſcindens gulæ gramina, atqoe eradicans.

A luxuriæ ſentes; miſericordiæ ſemina nulla iactauerit. Hoc Dominus aperire voluit, qui de ieiunio docens, mox iſta ſubiecit.

v. 19. *Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ, vbi ærugo, &c.* Quid tam paternum? quid ſic veniens de amore? quod tam prouidum de charitate conſilium? nihil tibi perire vult, qui tua in theſauris cœleſtibus vult reponi. Quàm

Paternum Domini de illâ conſilium.

ſecurus dormit, qui Deum ſuorum meruit habere cuſtodem? quàm neſcit curas, quàm deponit angores, quàm non eſt anxius, quàm ſeruorum caret faſtu, qui ſua patri ſeruanda committit! Quomodò paterna ſeruat affectio, timor non poteſt ſic ſeruare ſeruilis: pater, B cùm dat ſua filiis, non minuit commendata filiorum. Quid ſit pater, neſcit: neſcit ſe filium, qui non credit patri. Tineam non excludunt clauſtra, ſed claudunt; & generant, non

Nec tinea, nec rubigo, nec fures hîc deeſſe poſſunt.

repellunt: rubiginem nutriunt ſeruata, non vitant: quia, quod de re naſcitur, non vitatur. Vbi neceſſitas, fures deeſſe non poſſunt. Qui ergo inter tineas, rubiginem, fures ſua ponit, exponit quæ ſua ſunt, non reponit. Sicut de veſtimento tinea, rubigo de metallo, de neceſſitate fures naſcuntur: ita de diuitiis auaritia, cupiditas de quæſtu, de habendo habendi ardor acquiritur. Qui ergo vult auaritiam vincere, diuitias præroget, non reponat. C Præmittamus, fratres, theſauros noſtros in cœlum: ſint vectores pauperes, qui poſſunt ſinu ſuo quæ noſtra ſunt ad ſuperna portare. Nemo de fraude dubitet baiulorum: tuta eſt iſta tranſuectio, per quam noſtra ad Deum, Deo fideiuſſore, portantur, cui eſt omnis honor, & gloria, virtus & imperium, & gratiarum actio in omnia ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM IN IDEM DE *ieiunio & eleemoſyna.* *Serm.* 2.

Serm. 8.

GVbernator prudens à littore cùm nauim ſoluit, cùm mare tranſiturus intrat fluctus, D domus, patriæ, coniugis, pignorum curas deponit, & ita totus mente, corpore, ſenſu, nauticis laboribus occupatur, vt & fluctuum poſſit ſuperare diſcrimina, & ſtationem lucroſi portus, periculi victor intrare. Sic nos, fratres, ingreſſi iter abſtinentiæ, ieiunij pelagus, Quadrageſimæ viam, nauim corporis noſtri ſoluamus à littore mundano: ſæcularis patriæ renuntiemus curis; in crucis arbore tota mentis vela tendamus virtutum funibus; ſapientiæ remis, gubernaculis diſciplinæ, nauigij noſtri muniamus inceſſum, & ſubducti terris ſpeculemur cœlum; vt ducatu ſignorum cœleſtium inter liquidos E calles latentis viæ inoffenſum tramitem tenere poſſimus: ac ſic, gubernante Chriſto, flante Spiritu ſancto, cunctis voluptatum ſpumis, ſuperatis vitiorum fluctibus decurſis, criminum procellis, tranſuectis ſcopulis peccatorum, atque omnium delictorum naufragiis euitatis, Paſchæ portum, lucrum vitæ, gaudia reſurrectionis intremus. Verùm, quia per campos nudos, per ſalſos vortices, per incertas ſolitudines acturi ſumus viam; nobis tota eſt eſcæ, & potus portanda ſubſtantia: imponamus abundantem miſericordiam noſtræ ſitarchiæ profuturam. Fratres, eſurit ieiunium, ieiunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur, quod potu miſericordiæ non rigatur. Alget ieiunium, ieiu-

Ieiunij quadrageſimalis vt inſtituenda ſpiritualis nauigatio.

A nium deficit, quod non eleemoſynæ vellus tegit, quod non miſerationis operit veſtimentum. Fratres, quod eſt terris Ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita miſericordia tota ieiunij ſemina producit in florem; in cœleſtem meſſem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas: ſicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere; ſic pietas facit ſplendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei ſol eſt, hoc B eleemoſyna noſcitur eſſe ieiunio. Sicut iubar ſolis clariorem perficit diem, & totam nubium diſpergit obſcuritatem; ſic eleemoſyna ieiunij ſanctificat ſanctitatem, totámque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac, ne multis immorer, quod eſt anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, à corpore anima cùm recedit; ita mors eſt ieiunij largitatis abſceſſus.

Eleemoſyna ieiunio neceſſaria, multiplici titulo.

Eſt quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt ieiunium pax corporis, membrorum decus, ornamentum vitæ. Eſt ieiunium robur mentium, vigor animarum. Eſt ieiunium caſtitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, ciuitas ſanctitatis. Eſt ieiunium ſchola meritorum, C magiſterij magiſterium, diſciplinarum diſciplina. Eſt ieiunium inuictus Chriſtianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat, cùm duce miſericordiâ pugnat. Miſericordia & pietas ieiunij ſunt alæ, per quas tollitur, & portatur ad cœlum; ſine quibus iacet, & volutatur in terrâ. Ieiunium ſine miſericordiâ ſimulacrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctitatis; ſine pietate ieiunium occaſio eſt auaritiæ, non eſt propoſitum parcitatis: quia parcitas iſta, quantùm ſiccatur in corpore, tantùm tumeſcit in ſacculo. Ieiunium ſine miſericordiâ non eſt veritas, ſed fi- D gura: vbi autem miſericordia, ibi & veritas, probante Prophetâ, cùm dicit: *Miſericordia, & veritas obuiauerunt:* Ieiunium ſine miſericordiâ non eſt virtus, ſed hypocriſis, dicente Domino: *Vos autem, cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ, triſtes: exterminant enim facies ſuas, vt videantur ab hominibus ieiunantes.* Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium ſuum non erogat, ſed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Chriſto.

Ieiunij excellentiæ.

Eius alæ vt feratur in cœlum miſericordia & pietas.

Pſal. 84. v. 11.

Matt. 6. v. 16.

Ieiunium ſine miſericordiâ, hypocriſis.

Ieiunantes ergo, fratres, prandium noſtrum reponamus in manu pauperis: vt ſeruet nobis manus pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus. Manus pauperis, Abrahæ ſinus eſt: vbi E quicquid pauper acceperit, mox reponit. Theſaurus cœli eſt manus pauperis: quod ſuſcipit, ne in terrâ pereat, reponit in cœlum. *Theſaurizare*, inquit, *vobis theſauros in cœlo*, Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti: quia quicquid pauper accipit, Chriſtus acceptat. Da ergo, homo pauperi terram, vt accipias cœlum. Da nummum, vt accipias regnum. Da micam, vt accipias totum. Da pauperi, vt des tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus: *Miſericordiam volo.* Qui, quod vult Deus, Deo negat, à Deo ſibi quod deſiderat, vult negari. *Miſericordiam volo.* Homo petit Deus, ſed tibi, non ſibi. *Miſericordiam volo.*

Thezaurus cœli manus pauperis. v. 20.

Oſee 6. v. 6. *Matt.* 9. v. 13. Deus nobis miſericordiam petit.

Humanam miſericordiam petit, vt largiatur diuinam. Eſt in cœlis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias peruenitur. *Domine*, inquit, *in cœlo miſericordia tua*. Dicturus cauſam in iudicio Dei, patronam tibi miſericordiam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de veniâ ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet. Miſericordia non ſolum cauſam præuenit, anticipat cognitorem, ſed etiam ſententiam reuocat, abſoluit addictos. Quod Niniuitæ probant, quos iam ſententiæ ſubiectos, pœnæ traditos, ad victimam ſtantes, morti deditos, miſericordia ſic rapuit, ſic tenuit, ſic præuenit: vt maluerit Deus deduci ſententiâ, ne miſericordiæ quid negaret. Stabat quidem & tunc pro cauſa ieiunium, aſpergebat cineres, ſternebat cilicium, dabat gemitus, fundebat lacrymas; & quod non poterat excuſare verbis, luctibus temperabat: ſed non valuit mutare ſententiam, niſi perorans miſericordia ſubueniſſet. Miſericordia & peccatores liberat, & reſtituit ſanctos: quia niſi affuiſſet miſericordia, etiam Dauid, cùm adulterat, amiſerat prophetiam; & Petrus cùm negat, Apoſtolici ordinis perdiderat principatum; & Paulus, cùm blaſphemat, remanſerat perſecutor: fatetur hoc Paulus cùm dicit: *Qui priùs blaſphemus fui, & perſecutor, & iniurioſus; ſed miſericordiam conſecutus ſum*. Fratres, per miſericordias pauperum miſericordiam paremus, vt poſſimus eſſe de pœnâ liberi, de ſalute ſecuri. *Beati*, inquit, *miſericordes: quia ipſi miſericordiam conſequentur*. Gratis miſericordiam ſperat ibi, qui hîc non fecerit miſericordiam. Qui facit miſericordiam, currit ad præmium: qui non facit miſericordiam, decurrit ad pœnam.

Pſal. 35. v. 6.

Miſericordiæ vis.

Ionæ 3.

2. Reg. 12. v. 13.

Matt. 26. v. 75.

1. Tim. 1. v. 13.

Matt. 5. v. 7.

EIVSDEM DE QVADRAGESIMALI IEIVNIO. Serm. 3.

Serm. 166.

HAbet quidem ſimplicitas innocentiæ ſuæ gratiam, habet fidei ſuæ fructum, ſcientiæ præmium habere non poteſt, palmam habere non poteſt virtutum. Aliud eſt, otio, & ſecuritati ſuæ viuere; aliud eſt, pro omnibus ferre vigilias, & labores. Simplicitas ciuem bonum facit, non facit militem fortem: hinc eſt, quod ille cenſum ſoluit, hic ſtipendia percipit, & honores. Ciuis aut cedit, aut ſuccumbit aduerſis: aduerſa miles ſuſtinet, & propellit: ille pugnare non didicit, hic non timere; ille cauet ſemper, hic vincit. Hæc diximus, vt, quæ ſit diſtantia, monſtraremus inter eum, qui Chriſtianæ fidei ſimpliciter accipit, & ſequitur ſacramentum, & inter eum, qui ſtudet ipſius fidei, & apprehendere ſcienter, & noſſe myſterium. Ecce Quadrageſimæ ieiunium, quod deuotione ſolenni die craſtino ſuſcipit vniuerſalis Eccleſia: multi putant abſtinentiæ tantùm ſtudio, vel nobis traditum, vel pro nobis Dominum peregiſſe, nec altioris intelligentiæ continere myſterium, ſed ſolummodò caſtigandis corporibus, reſecandis vitiis, temperandis mentibus hoc prouiſum. Porrò quadragenarius iſte numerus tam ſacratus eſſe à ſæculis, tam myſticus reperitur, vt ſemper in efficiendis rebus diuinis, & maximis Dei negotiis explicandis, adhibitus lege inuiolabili perſcribatur. Quod vt luceat ad purum, co-

Hoc diſtat inter ſimplicem innocentiam, & myſteria ſcientem, quod inter ciuem & militem.

Myſterium numeri quadragenarij.

A pioſiſſimis percurramus exemplis.

Cùm mundus intra generis humani primordia perdeflenda nefando vitiorum ſqualore ſordeſceret, & totus criminum fœteret horrore, ac penè ipſo iniquitatis ſuæ fumo fuſcare cœli tantam contenderet claritatem, quadraginta diebus, ac noctibus expiaturus terram cœleſtis imber effunditur: vt quia periſſe ſibi mundus, quòd factus fuerat iam debebat, gauderet tali baptiſmate ſe renatum: ſciretque, quod eſt, non ſe naturæ, ſed auctoris ſui gratiæ iam debere, ipſamque noſtri baptiſmatis formam terra noſtri corporis origo prælibaret, vt quæ ante natos homines producebat ad mortem, hos ad vitam produceret iam B renatos. Attendite, fratres, quantus ſit quadragenarius numerus iſte, qui & tunc cœlum terris aperuit abluendis: & nunc fonte baptiſmatis orbem totum pandit gentibus innouandis. Meritò nos quadraginta diebus per ieiunium currimus, vt perueniamus ad fontem baptiſmatis, & ſalutis.

Gen. 7. Mundus quadragenario diluuio renouatus.

Fort. terrena.

Quadraginta annis populum Iudæorum panificus in eremo pauit imber: nec ſolito miniſtratu incrementa germinis produxit è terrâ: ſed ipſe terris potius fluxit frumenta, totúmque ſeruituris humanæ ademit laborem, qui blando rore eſurientibus cœleſtem præbuit, & C euexit annonam. Quadraginta diebus terram repromiſſionis exploratio miſſa diuinitùs circuiuit: vt hic ſacratus numerus promiſſas Iſraeliticum populum euocaret ad terras: qui nos quadragenariis ieiuniorum curſibus euocat, & perducit ad cœlum. Namque & noſtri corporis terram quadraginta diebus explorat nunc, & circuit cœleſtis inſpectio; vt expugnatis, & expulſis vitiorum gentibus, regionem noſtri cordis poſſideat turba virtutum.

Exod. 16. v. 3. Populus annis quadraginta in deſerto manna conſecutus.

Num. 13. v. 26. Explorata diebus quadraginta terra promiſſionis.

Et quia nihil omittendum eſt, Moyſes ipſe dierum quadraginta ieiunio ita humano defæcatus eſt, & exinanitus à corpore, vt totus D diuinitatis mutaretur in gloriam; & adhuc in noſtri corporis obſcuro, toto fulgeret lumine deitatis: neque intueri eum mortalium viſus poſſet, qui ſubſtantiâ Dei diu paſtus, tota mortalis cibi oblitus fuerat adiumenta: vnde didicit coram Deô, & cum Deo commorantibus vitæ ſubſidia non deeſſe. Et reuerâ, fratres, neſcit laſſari, mori non poteſt, cui panis, cui vita Deus eſt. Meritò hic talis legem ſancire meruit, qui totum quicquid in homine lex vrgere poterat, peramiſit. Præſtiterat hoc Moyſi iuge fortaſſe ieiunium: ſed nondum reddiderat talem, ſi defuiſſet quadragenarius numerus hic ſacratus. Ieiunium Eliam leuauit ad cœlum, & purificato ſic corpori ignei curE rus addixit obſequium: vt oſtenderet gehenna, quæ exurit reos, innocuis quàm deſeruit: ſed vt ad hoc perueniat & Elias quadragenarij numeri ante viam myſticam præcurrit. Ezechiel eximius Prophetarum quadraginta diebus jacens latere vno, ſcientibus legem loquor, captiuitatem futuram dum præfigurat, abſoluit: quia ſacratus numerus iſte ſuſcipit iniquitates, vt deleat iniquitates: vt abſoluat, ingreditur; vincula patitur, vt relaxet.

Exod. 34. v. 28. Moyſes quadraginta dierum ieiunio, diuinum fulgorem aſſumit.

4. Reg. 2. v. 11. Elias in cœlum leuatur. 3. Reg. 19. v. 8.

Ezech. 4. v. 6.

Fortè deeſt carcerem.

Matt. 4. v. 2.

Hinc eſt ergo, quòd Dominus auctor à ſæculis in hoc numero abſconditi ſacramenti intrat ipſum numerum dierum quadraginta ieiunij, vt quod adumbrauerat in famulis, ipſa

Dominus ipſe exemplo ſancit quadragenarium tale ieiunium.

per ſe iam veritate facta & cœpta perficeret, firmaret tenera, inchoata ſuppleret, & quæ præceptis inſtituerat, roboraret exemplo: non enim ſuffecerat hoc tantùm tanti numeri ſacramentum imperaſſe verbis, niſi commendaſſet & facto: & tamen, fratres, à tempore diluuij ſacramenti huius contendimus aperire myſterium, non auſi anteriora contingere, ſuperiora rimari, loqui tacita, tam diu certè repoſita proferre: præſertim cùm mihi temerarium, & vobis non neceſſarium videam, cauſarum tales, tantáſque origines perſcrutari. Veræ deuotionis eſt, fideliſſimæ ſeruitutis eſt, quid fieri velit, non quare velit Domioator, inquirere.

Ieiunii Quadrageſimalis inæqualis rigor incongruus.

Si ergo qoadraginta dierum ſimplex, purum, æquale, tantis teſtimoniis, ſub tanti oumero ſacramenti traditum nobis à Domino ieiunium perdocemur, vnde iſta varietas, vnde nouitas iſta; vnde hebdomadę nunc reſolutæ, nunc rigidæ, ounc indulgentes nimium, nunc ſeuerę? Vnde intemperati ieiunij vſus iſte, qui aut * afficiat ſine veniâ, aut remittat ad crapulam? Hoc eſt, ſeparatim calida, ſeparatim frigida, ſeparatim ſalis, ſeparatim cibi, ſuis vſibus deputare, & totum vitæ negligere conditorem? Certè qui corporis cibos condiunt, ſapienter diſcant animæ pabulom temperare, ne aut plus ſalitum, aut penitus inſulſum ſalutaris cibi generet lethale faſtidium. Ieiunium ſit æquale: & vt eſt nobis traditum, ſeruetur ad corporis & animæ diſciplinam. Certè qui ieiunare non poteſt, non præſumat inducere nouitatem; ſed fateatur eſſe fragilitatis proprię, quod relaxat; & redimat eleemoſynis, quòd non poteſt ſupplere ieiuniis: quia illius gemitus Dominus non requirit, qui pro ſe gemitus pauperum ſic redemit.

* Fortè, affligat.

Locus obſcurus, & fortè mendo non vacant.

VENERABILIS BEDÆ PRESBYteri, in idem Homilia.

CLemens, & pius Domious Deus noſter, humaoum genus, quod prædeſtinauerat ad vitam, non eſt paſſus relinquere in morte; ſed ita vt ſuaſione deceptum fuerat diaboli per guſtum pomi in paradiſo, ita etiam ſacroſancto ieiunio docuit eſſe liberandum: vt in præſenti lectione audiuit dilectio veſtra. *Cùm ieiunatis*, inquit, *nolite triſtes* vos coram hominibus pro appetitu laudis humanæ oſteodere, *ſicut hypocritæ faciunt*, qui omnia bona ſua quæ egerint, propter humanæ tantùm laudis concupiſcentiam operantur, de quibus ſubditur: *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam*; quam ab hominibus quæſierunt: & non ſolùm præmio priuati ſunt ſempiterno, ſed etiam pœnas habent ſibi pręparatas æternas. Vnde etiam de ſancto ſequitur ieiunio.

Math. 6. v. 16.

v. 17. *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua.* Ac ſi diceret: Sancto igitur ieiunio, ſancta adaugere opera feſtinate. Quod verò caput vngere docet, faciémque lauare, piis hoc ipſum ieiunium operibus Deo omnipotenti commendari vult. Caput ergo noſtrum Chriſtus eſt, omnéſque fideles eius membra eſſe dicuntur. Caput ergo noſtrum vngimus, faciémque lauamus, cùm ie- A iunia noſtra eleemoſynarum largitate, pauperúmque & peregrinorum curâ, veniâ quoque delictorum in debitoribus, orationibus ſanctis, humilique confeſſione, pœnitentiâ lacrymosâ, vigiliarúmque aſſiduitate, Domino noſtro placabilia facimus. Talibus & his ſimilibus iuſtitiæ vel miſericordię operibus omnes ſordes à nobis delictorum abluere ſtudeamus, præcipuéque cauere, ne humanę laudis appetitu hæc ipſa perdamus: ſed potiùs Domino largiente ita ſint bona noſtra proximis in exemplum, *vt videntes bona opera noſtra, glorificent Patrem noſtrum, qui in cœlis eſt*: & nos pro bonis quę fecimus, duplicem à Do- B mino mercedem, & pro noſtrâ, & pro aliorum ſalute percipere mereamur, ſicut ſancta nobis lectio tepronuit: *Et Pater tuus, qui videt in abſconſo, reddet tibi.* Ac ſi diceret: Nam cùm Deus pium ac fidele ſtudium veſtrum viderit, æternæ beatitudinis pręmio vos remunerabit. Sequitur:

Ieiunantem caput vngere & faciem lauare; bona alia opera ieiunio addere.

Math. 5. v. 16.

v. 18.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terra, &c. Quod ad ſuperiora reſpicit verba, monens eleemoſynarum largitatem tantùm in æternum recondi theſaurum. Fures autem ſicut malè ſeruatam pecuniam furantur, & vt tinea corrumpit & diſſipat; ita diabolus, qui hîc fur intelligitur, quicquid boni pro Domino faciamus, omni ſtudio (ſicut mille habet C artes nocendi) totum hoc fauore hominum (quod hîc tinea intelligitur) corrumpere, & æternæ retributionis gaudio omnimodis priuare conatur. Vnde, dilectiſſimi nobis, omni ſtudio, iuxta poſſibilitatem ſuam vnuſquiſque humanam laudem in exercitio boni operis fugiat: & tamen exempla ſanctitatis in omnibus quantum poteritis, aliis ad vitam, & vobiſmetipſis ad gloriam ſempiternam demonſtrare ſatagite. Mementote, quomodo hęc ipſa ſancta lectio monet. v. 19.

Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum. Quiſquis deſiderat in cœlo habitare cum Chri- D ſto, eroget quod valet, vel paruum quod habet io terrâ, vt recipiat in cœlo quę dederit. Quid adhæc dicere poſſumus? Si terrena iſta & tranſitoria indigentibus non damus, ea nec in cœlo, nec in terrâ habebimus. Si ergo humiliter dederimus io terrâ, ſublimiter in cœlo præmia recipiemus ſempiterna. Amplectamur igitur, dilectiſſimi, beatam iſtam ſacratiſſimæ ſolemnitatis inchoationem, & ſolemne ieiunium concordante propoſito bonæ voluntatis ineamus. Nihil à quoquam arduum, nihil aſperum à nobis quæritur, nec aliquid quod vires noſtras excedat indicitur, ſiue in E abſtinentiæ caſtigatione, ſiue in eleemoſynæ largitione. Sciunt enim ſinguli, quid poſſunt, quidve non poſſunt. Ipſi modulum ſuum penſent, ipſi iuſtâ & rationabili conſideratione decernant, vt ſacrificium miſericordiæ, quicquid oblatum fuerit, non cum triſtitiâ Deo offeratur. Nam eleemoſynæ illis proſunt, qui vitam mutauerint. Das enim in egeno Chriſto, vt peccata tua redimas per Chriſtum. Nam ſi ideo illi das vt liceat tibi peccare impunè, non Chriſtum paſcis, ſed iudicem contemnere conaris. Vos ergo ad hoc facite eleemoſynas, vt orationes veſtræ exaudiantur, ac vt adiuuet vos Deus ad vitam commutandam, & qui commutatis eandem vitam, in melius

v. 21.

Pro ſuo cuique modulo ieiunandum, ac præſtanda miſericordiæ opera.

Digitized by Google

commutetis : vt per eleemoſynas & orationes A atque ieiunia deleantur mala præterita, & futura vobis bona proueniant ſempiterna, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus in ſecula ſæculorum. Amen.

SANCTI BRVNONIS

Signienſis Epiſcopi, eiuſdem Euangelij expoſitio.

Math. 6. v. 16.

TRiſtes enim dicuntur hypocritæ: quia vt religioſi appareant, triſtitiam quandam, & ſeueritatem in vultu oſtendunt, quaſi qui multo ieiunio ſint confecti. Vnde & ſubditur:

Faciem exterminare.

Exterminant facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes. Facies enim ſuas exterminant, quia vltra ſuæ pulchritudinis terminos, atque naturam incultas, & informes horreſcere ſinunt. Si enim informitas Deo placuiſſet, tam pulchrâ facie hominem non formaſſet. Sed quare hoc faciunt ? *Vt appareant hominibus ieiunantes.* Si enim ſoli Deo ieiunium ſuum commendare voluiſſent, non in facie, ſed in corde illud oſtenderent. Scriptum eſt enim:

1. Reg. 16. v. 7.

Homo videt in facie, Deus autem corda intuetur. Quia igitur non Deo, ſed hominibus placere volunt, illud exterminant quod ab hominibus videtur. Ideóque qui laudem ab hominibus quærunt, mercedem à Deo non recipiunt. Et hoc eſt quod ait : *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Sola igitur intentio facit, vt noſtra ieiunia, & cuncta operatio noſtra Deo placeant. Vnde in ſequentibus ait :

Infr. v. 22.

Lucerna corporis tui eſt oculus tuus. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit.

Intẽtio potiſſimũ curanda.

Animæ namque oculus intentio eſt : quæ ſi bona fuerit, omnis eius operatio lucida erit. Vnde quidam ſapiens ait, *Non magnopere conſiderandum eſt, quid aliquis agat, ſed quâ intentione hoc faciat.* Qui enim ideo ieiunant, & D facies ſuas exterminant, vt appareant hominibus ieiunantes, quia ſtultâ, & vanâ intentione hoc faciunt, iſti quidem, ſicut Dominus ait, receperunt mercedem ſuam. Similiter autem & illi, qui omnia opera ſua faciunt vt videantur ab hominibus, nullam aliam mercedem habebunt. At verò illis, qui bonâ intentione hoc agunt, præcipit Dominus, vt coram hominibus opera ſua faciant. *Sic*, inquit,

Math. 5. v. 16

luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Sola igitur intentio

Intentione bona opera, aut mala, ſed modò alioqui de bonorũ genere exiſtant

facit, vt opera noſtra vel bona, vel mala Domino appareant. E

1. Reg. 16. v. 7.

Homo enim in facie videt, Deus autem corda intuetur. Vnde & ipſe ait :

Luc 6 v.37

Nolite iudicare, & non iudicabimini : nolite condemnare, & non condemnabimini. Iudicatis, quæ neſcitis ; condemnatis multoties, quæ ignoratis.

Cauendum iudicium in iis, quæ intentio ſola diſcernit.

Aliter vobis, & aliter mihi videtur : cognoſcite priùs intentionem, & ſic iudicate. Poteſt enim fieri vt vnum, & ſimile opus non vnâ intentione fiat. Palàm enim eleemoſynam dare, & bonâ, & non bonâ intentione fieri poteſt. Si enim ideo das, vt bonum exemplum alijs tribuas, & Deus inde glorificetur, bona intentio eſt. Sic igitur in omnibus ſola intentio quærenda eſt : quæ ſi A bona fuerit, totum corpus virtutum, totâque maſſa operationum lucida erit.

Sed dicis, Quomodò ergo ieiunabo ? Audi quod ſequitur. *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, &c.* v. 17.

Hypocrita, inquit, quando ieiunat, faciem exterminat, quoniam exterminatorem, & triſtitiæ principem in corde habet : Tu verò, qui

Exhibendũ exteriùs, quod ieiunium interiùs animo operatur.

totius conſolationis, lætitiæque Dominum in cordis habitaculo geſtas, hilarem, & pulchram faciem oſtende : appareat exteriùs in facie, quantum lætitię bonum pręſideat menti. Et virtute ieiunij operante ſicut animę caput, & facies vngitur, & lauatur interiùs : ſic etiam B non mœroris, ſed gaudij pulchritudo reueletur exteriùs. Hoc enim ieiunium ſuo ordine celebratum operatur in nobis, vt mens noſtra ſancti Spiritus oleo vngatur, & facies animæ peccatorum maculis abſtergatur. Faciei autem ſpiritualis, ſanctâque lętitia, hypocriſim tollit, eiuſque ſuſpicionem. Qualiſcunque enim ſit facies, Deus tamen non faciem intuetur, ſed cor. Age palàm quicquid vis finge, & ſimula quod vis, ipſe tamen in abſcondito videt : & ſecundum hoc quod ibi videt, reddet tibi.

v. 19. Theſaurizare in terrâ, & in cœlo.

Nolite theſaurizare vobis theſauros in terrâ, &c. In terra enim theſaurizanti dicitur: C

Pſa 38. v. 7.

Theſaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Itémque :

Luc. 12. v. 20.

O ſtulte, hac nocte anima tua tolletur à te : quæ autem paraſti, cuius erunt ? De illo verò qui in cœlis theſaurizat, quid dicitur ?

Pſ. 111. v. 9.

Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi; cornu eius exaltabitur in gloriâ? Et Dominus ad diuitem ?

Math. 19. v. 21.

Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ſequere me, & habebis theſaurum in cœlo. Qui autem ſic ſuos theſauros reponit, ſecutus eſt, eóſque amittere non timet. Quicumque igitur es, quicumque cupis habitare animam tuam in cœlo, & eſſe, ibi tuos theſauros repone. *Vbi enim eſt theſaurus tuus,* v. 21. D *ibi eſt & cor tuum.* Si in cœlo eſt theſaurus, ibi erit & anima : ſi in terrâ eſt, in terrâ erit. In terrâ vtique, de quâ beatus Iob ad Dominum dicit :

Iob. 10. v. 20.

Dimitte me vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non reuertar ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine, in terram miſeriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Denique vbi eſt theſaurus, ibi eſt & cor : quia vnuſquiſque illuc peruenire deſiderat, vbi ſuas diuitias cognoſcit eſſe conditas. Beatus igitur, qui diuitias ſuas in cœlo repoſuit, vt ſemper ibi E mentem habeat, ſempérque illuc omnibus viribus, deſiderio tendat.

B. IVONIS CARNOTENSIS

Epiſcopi, Sermo de capite ieiunii.

Mater Eccleſia ſuos corripit Filios.

HOdie mater Eccleſia ſuos filios in quibus detrimentum ſe ſenſiſſe cognoſcit, paternâ corripit ſeueritate, vt poſſit eos medicinali parſimoniâ reformatos, maternâ pietate colligere. Inuitat ſaucios ad oſtendenda vulnera ſua, nè, non oſtenſa incurata putreſcant: indicit oſtendentibus diuerſa genera correptionum, vt ſecundum quantitatem vulnerum, adhibeantur congrua fomenta curationum.

Audite ergo filij matrem veſttam, iterum vos partutieotem & imaginem Dei itetum per peccatum deletam, itetum reformate eupientem.

Mat. 3 v. 2.

Audite eam voce Angelicâ vobis clamantem: *Pœnitentiam agite, prope eſt regnum cœlorum.* Quomodò autem pœnirentiam agere debeatis, Dominus propheticâ voce vos admonet, dicens:

Ioel. 2. v. 12.

Conuertimini ad me in toto corde veſtro, in ieinnio & fletu & planctu, & ſcindite corda veſtra, & non veſtimenta veſtra. Præcipitur * aduerſis, vt cunctis iniquitatibus ſuis renuncient, & conuerſionem Deo aliter placere non æſtiment, qoia non poteſt fieti vt vna pars cordis veſtri mundetur Deo; & altera immunda reſeruetur diabolo.

* Auerſis.

Conuerti ad Deum in toto corde.

Quomodò autem conuerti debeatis, ſubinſertur cùm dicitur: *In ieiunio & fletu & planctu*, vt exteriùs carnem caſtigetis per ieiunia, intus aotem affligatis mentem pet gemitus & lamenta.

Ioel. 2. v. 12.

Subditur: *Et ſcindite corda veſtra*, vt intus nihil clauſum remaneat, quod compunctio cordis non expellat, & oris confeſſio non aperiat.

Ibid.

Hoc eſt quod canitur, in Pſalmo: *Effundite coram illo corda veſtra*, id eſt, omnem immunditiam cordis veſtri per coofeſſionem euomite, nè tanquam fœtidum humorem continentia vaſa, remoto operculo, fœtorem tantùm emittatis, & iotus immunditiam retineatis.

Pſal. 61. v. 9.

Effundere cor ſuum coram Deo.

Non enim coram Deo cor ſuum effundit, qui apetit os ſuum in confeſſione, & concupiſceotiam malam oon aufert à corde. Vndè & Dominus conquetitur de huiuſmodi: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.*

Mat. 15. v. 8. Marc. 7. v. 6.

Item, eor ſuum coram Deo non effundit, qui culpam ſoam in confeſſiooe defendit, qui ſe noo humiliat cum Pſalmiſtà, dicens: *Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. & tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

Pſal. 31. v. 5.

Aduerſum ſe quippe confitetur, qui ſeipſum accuſat, & horis, vel fato, vel ſtellis peccatum ſuum non imputat.

Quid ſit aduerſum ſe confiteri.

Quæcunque à vobis vel occultâ ſuggeſtione, vel alienâ perſuaſione commiſſa ſunt, ſic in confeſſione aperiantur; vt etiam de corde pellantur, quia tali confeſſione cuncta lauantur. A manibus ergo procul ſint homicidia, ita vt à cotdibus procul ſint odia, qoia ſecundum Apoſtolicam doctrinam, *Qui odit fratrem ſuum homicida eſt: & omnis homicida non habet partem in regno Chriſti & Dei.*

1. Ioan. 3. v. 15.

Qui fornicabatur iam oon fornicetur: Qui mœchabatur iam non mœchetut: quia ſicut ait Apoſtolus, *fornicatores & adulteros iudicabit Deus*.

Hebr. 13. v. 4.

Noo quærat etiam aliquis noſtrûm opportunitatem videndi mulierem quam concupiſcat; quia ſecundum ſcripturam, *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.*

Mat. 5. v. 28.

Fornicatio generaliter.

Fornicatio autem geoerali nomine eſt omnis voluntaria carnis pollutio, quæ qualicunqoe modo contrahitur, excepto legitimo conjugio. *Qui furabatur, iam non furetur*: qui taptot erat, raptor eſſe deſiſtar, nę illud maledictum incurrat, quo dicitur. *Væ qui prædaris quia præda eris.*

Ephes. 4. v. 28.

Iſai. 33. v. 1.

Tollantut de ore veſtro falſa teſtimonia, verba turpia & iocoſa, quia ſecundum ſcripturam: *falſus teſtis non erit impunitus. Et de omni verbo otioſo quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij.* Abſit à vobis inuidia, quia *inuidiâ diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Auaritia nec nominetur in vobis*, qoæ comparatut idolorum ſeruituti:

Prou. 19. v. 5. 9. Matt. 12. v. 36. Sapient. 2. v. 24. Ephes. 5. v. 3.

Auaritia eſt idolorum ſeruitus.

Nam ſicut in idolorum culturâ, amatur pro Creatore creatura, ſic auarus Deum negligit; vt poſſit retinere, vel adipſci pecuniam quam diligit. *Non veniat* vobis *pes ſuperbiæ*, quo à Deo recedatis, *quia ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare*.

Pſal. 35. v. 12. 13.

Non ſeminetis diſcordiam inter fratres, quia ſicut concorditer viuentibus fratribus *mandauit Dominus benedictionem*, ſic amatoribus diſcordiæ æternam intentat maledictionem.

Pſal. 132. v. 4.

Tollitè de conſuetudine loquendi iutameota non neceſſaria, ne frequenter iutaodo incurratis periuria, & ad coodemnationem veſtram, teſtem adducatis veritatis ad veſtram falſitatem.

Hæc, fratres chariſſimi, quæ dicta ſunt, com omni malitiâ deponite, & tempus veſtrum in his hactenus conſumptum, vigilando, orandu, fleodo, ieiunando, eleemoſynas largiendo redimite, vt regnum Dei, quod vobis vicinum eſſe promittitur, his impenſis poſſitis acquirère.

Exhortatiò ad pœnitentiam.

Ad hoc enim indolta ſunt vobis pœnitentiæ tempora, vt attendentes Dei patientiam, quæ ad pœnitentiam vos adducit, nequaquam theſaurizetis *vobis iram in die reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua.*

Rom. 2. v. 5.

Attendat quiſque quàm miſer ſit, & quàm beatus futurus ſit, & noo formidet in hoc tempore vilia quæque, & dura pro Dei amore ſufferre, vt pet hoc temporale porgatorium, æternum poſſitis adipiſci remedium. *Non* enim *condigna ſunt*, vt ait Apoſtolus, *paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.*

Rom. 8. v. 18.

Vobis ergo qui criminalibus culpis irretiti, ad remedium pœnitentiæ confugiſtis, noo indignum videatut, quòd mater Eccleſia à gremio ſuo vos abijcit: quia ſicut oportuit eam de ſuâ in vobis diminutione triſtari, ſic oportet eam veſtrâ ſatisfactione placari, vt poſt ſatisfactionem per eam, cui Deus io paſtoribus veſtris dedit liceotiam ligandi & ſoloendi, veſtro poſſitis capiti reconciliari, & per ipſum & cùm ipſo gloriari.

Conſolatur eos qui ab Eccleſiæ ingreſſu repulſi ſunt.

Sicut enim patienter tolerat ægrotus, quando in eo putridas carnes vrit vel ſecat medicus, ſic æquo animo ſunt vobis hæc pœnitentiæ toleranda ſacramenta, quòd in cinere & cilicio extra Eccleſiam eſtis poſiti, quòd quaſi ſatanæ traditi eſſe videamini: quia hic rubor ſequeſtrationis ſit vobis ad *interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die veſtra reſurrectionis.*

Poteſtas ligandi & ſoluendi in Eccleſiâ.

1. Cor. 5. v. 5.

S. BERNARDI ABBATIS,

In capite ieiunij.

Quomodò debemus vngere caput noſtrum, & faciem noſtram lauare.

SERMO I.

HOdie, dilectiſſimi, ſacrum Quadrageſimæ tempus ingredimur: tempus militiæ Chriſtianæ. Noo nobis ſingularis eſt hæc obſeruatio, vna omnium eſt quicunque in eandem fidei conueniont vnitatem. Quidni commune ſit Chriſti ieiuniom omnibus Chriſtianis? Quidni caput ſuum membra ſequantur? Si bona ſuſcepimos ab hoc capite, mala autem quare non ſuſtineamus? An reſpuere triſtia volumus, & communicare iocondis? Si ita eſt, indignos vos capitis huius participa-

Matt. 6. v. 17. Prouocatio ad Quadr. ieiunium.

tione probamus. Omne enim quod patitur ille, A
pro nobis eſt. Quòd ſi in opere ſalutis noſtræ
& collaborare piget, in qun deinceps condu-
ctores nos exhibebimus illi? Non eſt magnum
ſi ieiunet cum Chriſto, qui ſeſſurus eſt ad men-
ſam Patris cum ipſo. Non eſt magnum ſi com-
patitur membrum capiti, cum quo & glorifi-
candum eſt. Felix membrum quod huic ad-
hæſerit per omnia capiti, & ſequitur illud quo-
cunque ibit. Alioquin ſi fortè abſcoodi, &
ſeparari contingat, priuetur ſtatim neceſſe eſt
etiam ſpiritu vitæ. Quæcunque enim portio
capiti non cohæret, vnde ei iam ſenſus aut vita?
Nec ſane deerit qui expoſitam occupet, vt ne B
tunc quidem ſit abſque capite. Germinabit
rurſum radix amaritudinis; verè natum caput
iterum pullulabit. Illud, inquam caput, quod
in eo contriuerat antè fortis mulier, mater
Eccleſia. Dico autem quando per eam regene-
ratus eſt in ſpem vitæ, quem naturâ filium iræ
mater carnalis ediderat. Videbit ergo iam ſi
fuerit qui reuelatos habeat oculos cordis, & ſpi-
ritualiter intueatur horrendum omninò mon-
ſtrũ; corpus quidem hominis, caput autem dæ-
mis habens. Non ſolùm autem, ſed & erunt
nouiſſima hominis illius priora prioribus, cùm
vipereum illud caput quod priùs fuerat ampu-
tatum, non abſque ſeptem nequioribus ſe re-
uerratur. Quis non ſolo contremiſcat auditu? C
1. Corint. 6. v. 15. *Tollens membrum Chriſti, faciam membrum*
dæmoniorum? Abſciſſus autem à corpore Chri-
ſti, ſatanæ miſer incorporabor? Sit procul à
nobis ſemper exectanda iſta commutatio,
fratres mei. Mihi omninò adhærere tibi bo-
num eſt ô caput glorioſum, & benedictum
in ſæcula, in quod & Angeli proſpicere concu-
piſcunt. Sequar te quocunque ieris. Si tranſieris
Pſal. 22. v. 4 per ignem non auellar à te: *non timebo mala*
quoniam tu mecum es. Tu dolores meos por-
tas, & pro me doles. Tu priùs tranſis per an-
guſtum paſſionis foramen, vt latum præbeas
Rom. 8. v. 35 ſequentibus membris ingreſſum. *Quis nos ſe-*
parabit à charitate Chriſti? Ipſa enim eſt per D
quam omne corpus per nexus, & iunctutas
creſcit. Hoc glutinum bonum, cuius meminit
Eſai. 41. v. 7 Eſaias. Hæc, per quam bonum eſt, & iucun-
Pſal. 132. v. 1 dum habitare fratres in vnum. Hoc vnguen-
tum quod deſcendit à capite in barbam: à
capite deſcendit & in oram veſtimenti, vt ne
mioima quidem fimbria careat vnctione. In
capite ſiquidem plenitudo gratiarum, de quâ
accipimus omnes: in capite vniuerſitas miſe-
rationis: in capite inexhauſtus fons pietatis
diuinæ: in capite affluentia tota ſpiritualis vn-
Pſ. 44. v. 8. guenti, ſicut ſcriptum eſt: *Vnxit te Deus Deus*
tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis. Ipſum E
tamen quod tam copioſe Pater vnxerat caput,
Maria quoque vngere non veretur. Calum-
niantur quidem diſcipuli, ſed reſpondet veri-
tas pro eâ, quia bonum opus ſit operata. De-
nique & nobis hodie quid præcipit in Euan-
gelio?

Tu, inquit, *cùm ieiunas, vnge caput tuum.*
Mira dignatio. Spiritus Domini ſuper eum, eò
quòd vnxit eum: & nihilominus tamen euan-
gelizans pauperibus, ait: *vnge caput tuum.*
Complacet ſibi Pater in Filio, & dum vox
ſonat in æthere, deſcendit Spiritus in columbâ.
Putatis, fratres, quia Chriſti baptiſmo chriſma
defuerit? Manet Domini Spiritus ſuper ipſum,

A & vnctum ab eo quis dubitet? *Hic eſt Filius* Matth. 3. v. 17.
meus dilectus, in quo mihi bene complacui.
Hæc planè ſpiritualis vnguenti fragrantia eſt.
Vnxit Pater Filium præ participibus ſuis, in
quo præ cæteris ſingulariter complacet ſibi.
Pater enim diligit Filium; affectu vtique di-
uino, & inexperto omni creaturæ. Vnxit, in-
quam, præ participibus ſuis; accumulans ſu-
per eum vniuerſa chariſmata benignitatis,
manſuetudinis, & ſuauitatis; abundantiùs eum
replens viſceribus miſericordiæ, & miſeratio-
nis. Vnctum denique miſit ad nos, quem nobis
exhibuit plenum gratiæ, & miſerationis. Sic
B vnctum à Patre eſt caput noſtrum, & nihilo-
minus vngi poſtulat à nobis. *Cùm ieiunaueris,*
inquit, *vnge caput tuum.* Itane aquam petit à
riuulo fons indeficiens? petit ſine dubio, aut
certè repetit magis: ad fontem enim *vnde* Eccleſ. 1. v. 7.
exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluant.
Non verò vt minùs habens quod dederat
Chriſtus, repetit; ſed ne tibi pereat quicquid
ad eum referre nolueris. Siquidem etiam flu-
minis aqua ſi ſtare cœperit, & ipſa putreſcet,
& inundatione factâ ſuperuenientes repelletur.
Sic planè, ſic gratiarũ ceſſat decurſus vbi recur-
ſus non fuerit: nec modò nihil augetur ingrato,
ſed & quod acceperat vertitur ei in perniciem.
C Fidelis autem in modico, cenſetur dignus mu-
nere ampliore. Vnge igitur caput tuum, refun-
dens in eum quod ſupra ineſt; quicquid in te
eſt deuotionis, quicquid delectationis, quic-
quid affectionis. *Vnge igitur caput tuum*, vt ſi
qua in te eſt gratia referatur ad ipſum; nec
tuam quæras gloriam, ſed ipſius. Vngit enim
Chriſtum qui bonus eius odor eſt in omni loco.
Memento ſanè aduerſus hypocritas hunc pro-
ceſſiſſe ſermonem.

Nolite, inquit, *fieri ſicut hypocritæ triſtes.*
Non omnimodam nobis triſtitiam interdicit,
ſed quæ in facie eſt coram hominibus. Alio-
quin *cor ſapientis vbi triſtitia*: & Paulum quo- Eccleſ. 7. v. 5
que diſcipulos contriſtaſſe non piget, pro eò
D quòd contriſtati ſunt ad ſalutem. Non eſt talis
triſtitia hypocritarum: non in corde, ſed in
facie eſt. *Exterminant enim facies ſuas.* Nota
proinde quòd non dixerit, Nolite eſſe ſicut
hypocritæ triſtes, ſed, *Nolite fieri*, hoc eſt,
fingi. Sic quippe vulgò dicitur, Triſtem ſe facit,
aut magnificat ſe. Et qui beatificat te, in erro-
rem te adducit, & ſimilia, quæ ſimulationis
ſunt, non veritatis.

Tu autem cùm ieiunaueris vnge caput tuum,
& faciem tuam laua. Exterminant illi faciem,
tu autem lauare iuberis. Eſt autem facies, quæ
in facie eſt conuerſatio. Hanc fidelis Chriſti
E ſeruus lauat, ne quod offendiculum præbeat
intuenti: hypocrita magis exterminat, dum ſin-
gularia magis, & inuſitata ſectatur. Sed nec
caput vngit, cuius affectio elongatur à Chriſto,
& vanis fauoribus delectatur. Vngit potius
ſemetipſum, vt propriæ fragrantiam opinionis
reſpergar. Aut certè quia manifeſtum eſt non
eſſe caput hypocritæ Chriſtum, nec ſuum ta-
men qualecunque caput vngere poteſt, cuius
mens non propriæ teſtimonio conſcientiæ, ſed
adulationibus demulcetur. *Date nobis* aiunt Matth. 25. v. 8.
fatuæ virgines, *de oleo veſtro.* Cur hoc? Quia
in vaſis ſuis nleum non habent. Sed non eſt
prudentium huiuſcemodi oleum dare. Quod
enim ſibi fieri volunt, quando ipſi faciont aliis.

Audi verò Prophetam, cui incerta, & occulta ſapientiæ ſuæ reuelauerat Deus: *Oleum*, inquit, *peccatoris non impinguet caput meum*. Emunt oleum iſtud hypocritæ, ſicut ait Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant ieiunantes.* Vides quàm breui ſermone hypocritas & ſingularitatis notat, & arguit vanitatis? Vide etiam quàm paucis & coram Deo ſuadeat bona, & coram hominibus prouidere. *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua*; hoc eſt, ſic te irreprehenſibilem foris exhibe, vt diuinam tibi conciliare ſtudeas gratiam; & ante oculos humanos non propriam quæras gloriam, ſed B auctoris.

Poteſt tamen & alio modo lota facies, conſcientia pura, & vnctum caput, intelligi mens deuota. Quòd ſi id probas, aduerſus duplex vitium, quod maximè ſolent appetere ieiunantes, hæc duo verba ablutionis, & vnctionis dicta videntur. Alius enim ieiunat ſtudio vanitatis, & huic dicitur, *faciem tuam laua*. Alius ieiunat cum impatientiâ, & rancore, & huic opus eſt vt caput vngat. Eſt autem caput iſtud mens interior, quæ tunc vngitur in ieiunio, cùm ſpiritualiter delectatur in eo. An verò tibi nouum videtur vt dicamus caput vngi ieiunio? Ego plus dico, etiam impinguatur. C Nunquam ne legiſti quod ſcriptum eſt, *Vt alat eos in fame*? Eſt ergo ieiunium corporis, capitis vnctio; & carnis inedia, refectio cordis. Quidni dixerim vnctionem, quæ & medetur vulneribus, & exaſperatas conſcientias lenit? Emat igitur hypocrita ieiunio ſuo oleum peccatoris: ego meum interim non vendo ieiunium; & ipſum mihi oleum eſt, quo vngar. *Vnge*, inquit, *caput tuum*: ne quid forte murmuris, aut impatientiæ ſubeat. Non ſolùm autem, ſed & gloriare in tribulatione, ſicut ait Apoſtolus. Gloriare, inquam, ſed abſque ſtudio omni vanitatis, vt ſit etiam facies munda ab oleo peccatoris.

EIVSDEM DE IEIVNIO *Quadrageſimæ.*

SERMO II.

Eſt Bernardi ſermo. hoc argumento 3.

ROgo vos, dilectiſſimi, totâ deuotione ſuſcipite Quadrageſimale ieiunium, quod non ſola abſtinentia commendat, ſed multò magis ſacramentum. Nam ſi deuotè vſque modò ieiunauimus, vtique ſancto hoc tempore ieiunandum nobis eſt multò deuotiùs. Si quid enim additur ad ſolitum abſtinentiæ modum, nunquid non valde indignum eſt, vt nobis onerosum ſit quod Eccleſia portat vniuerſa nobiſcum? Hactenus vſque ad nonam ieiunauimus: nunc vſque ad veſperam ieiunabunt nobiſcum pariter vniuerſi Reges & principes, Clerus & populus, nobiles & ignobiles, ſimul in vnum diues & pauper. Hæc idcirco dixerim, nequis fortè turbetur à puſillaminitate ſpiritus, & ieiunium præſens quis minori deuotione ſuſcipiat, dum ſe fortaſſè meminerit prioris quoque ieiunij pondus ſatis difficile toleraſſe. Hoc enim quantum poteſt laborat aduerſarius noſter, vt holocauſtum noſtrum deuotionis pinguedine vacuetur, vt & minùs acceptum ſit Deo, & conſcientia noſtra

A in ſpirituali gaudio minùs exhilaretur: ſicque de puſillaminitate tolerantiæ etiam conſcientiæ puſillanimitas generetur. Cuius aſtutias non ignorantes, totâ obſecro aduerſus eum ſollicitudine vigilemus: & quia *hilarem datorem diligit Deus*, & ipſa quoque conſcientia noſtra ampliori exinde fiduciâ ſubleuatur, vt deuota ſint noſtra ieiunia, ſolicitè nobis totius Eccleſiæ proponamus exempla.

Sed quid de his loquor, quos habemus in hac ieiunij obſeruatione conſortes, quaſi non multò excellentiores habeamus in eâ duces, immò & conſecratores. Quantâ deuotione B nobis ſuſcipiendum eſt quod à ſancto Moyſe tanquam hæreditario iure traditur: cui ſpeciali præ cæteris Prophetis prærogatiuâ facie ad faciem Dominus loquebatur? Quanto feruore amplectendum, quod Elias illo commendat, igneo curru raptus in cœlum? Ecce enim quàm multa millia à diebus illis generalis conditio mortis inuaſit: Elias tamen vſque adhuc conſeruante Domino manus eius euaſit. Iam verò ſi commendant ieiunium præſens Moyſes, & Elias, quamuis magni, tamen conſerui; quantum commendat illud Ieſus Dominus noſter, qui & ipſe diebus totidem ieiunauit? Quali ille eſt, non dicam Monachus, ſed Chriſtianus, qui minùs deuotè ieiunium ſuſci- C pit, quod ei tradidit ipſe Chriſtus? Denique tantò deuotiùs imitandum nobis eſt, dilectiſſimi, Chriſti ieiunantis exemplum, quantò certius eſt propter nos eum ieiunaſſe, non propter ſeipſum.

Ieiunemus ergo, chariſſimi, & deuotè ieiunemus ſancto hoc Quadrageſimæ tempore: ita ſanè vt nouerimus Quadrageſimam noſtram non ſolos quadraginta dies habere. Continuanda enim nobis eſt Quadrageſima cunctis diebus miſeræ huius vitæ, dum per auxilium gratiæ, quæ in quatuor Euangelijs commendatur, neceſſe eſt nos decalogum legis implere. D Errant planè qui pauſſicimos dies iſtos ad pœnitentiam ſufficere credunt, cùm certum ſit totum vitæ huius tempus non niſi ad pœnitentiam inſtitutum. *Quærite Dominum*, ait Propheta, non ſolùm quadraginta diebus, ſed *dum inueniri poteſt: inuocate eum dum propè eſt.* Neque enim tunc erit inuocandi tempus, quando nemini proximus erit Deus, ſed alijs quidem præſens, alijs verò nimis valde remotus. Interim ſanè ex eo quod proximus dicitur, manifeſtum eſt quòd nondum habetur, ſed tamen haberi, & inueniri facilè poteſt. *Quis tibi videtur proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? Vtique qui fecit cum eo miſericordiam.* Ergo quia E toto hoc tempore miſericordiæ proximus eſt, *quærite Dominum*, chariſſimi, *dum inueniri poteſt: inuocate eum dum prope eſt.* Veruntamen præſenti Quadrageſimâ maiore nobis eſt feruore quærendus, quæ non ſolùm pars, ſed & ſacramentum eſt totius temporis huius. Propterea ſi fortè diebus cæteris ſtudia noſtra aliquatenus intepuerant, dignum eſt vt nunc in feruore ſpiritus recaleſcant.

Quòd ſi gula peccauit, ſola quoque ieiunet, & ſufficit. Si verò peccauerunt & membra cætera, cur non ieiunent & ipſa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus eſt animam; ieiunet etiam anima ipſa. Ieiunet oculus à curioſis aſpectibus, & omni petulantiâ, vt benè hu-

miliatus coerceatur in pœnitentiâ, qui malè liber vagabatur in culpâ. Ieiunet auris nequiter prurientis à fabulis, & rumoribus, & quæcunque otioſa ſunt, & ad ſalutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione, & murmuratione; ab inutilibus, vanis, atque ſcurrilibus verbis: interim quoque ob grauitatem ſilentij & ab ipſis quæ videri poterant neceſſaria. Ieiunet manus ab otioſis ſignis, & ab operibus omnibus quæcunque non ſunt imperata. Sed & multò magis anima Ieiunet à vitiis, & propriâ voluntate ſuâ. Etenim ſine ieiunio hoc cætera à Domino reprobantur, ſicut ſcriptum eſt, *Quia in diebus ieiuniorum veſtrorum voluntates veſtræ inueniuntur.*

ITEM DE ORATIONE, *& ieiunio.*

SERMO III.

Eſt Bernardi hoc argumento Serm. 4.

QVia ieiunij Quadrageſimalis tempus aduenit, quod totâ deuotione moneo accipere charitatem veſtram, dignum reor aliquatenus exponere quo fructu, & quem ad modum oporteat ieiunare. Primùm quidem fratres, pro eo quòd ab ipſis quoque licitis abſtinemus, ea nobis quæ priùs commiſimus illicita condonantur. Quid verò eſt condonari commiſſa; niſi ieiunio breui ieiunia redimi ſempiterna? Gehennam enim meruimus, vbi nullus vnquam cibus eſt, conſolatio nulla, terminus nullus: vbi guſtam aquæ diues poſtulat, & accipere non meretur. Bonum ergo, & ſalutare ieiuni[illegible]m, quo redimuntur æterna ſupplicia, dum remittuntur hoc modo peccata. Nun ſolùm autem abolitio eſt peccatorum, ſed & extirpatio vitiorum: non ſolùm obtinet veniam, ſed & promeretur gratiam: non ſolùm delet peccata præterita quæ commiſimus, ſed & repellit futura quæ committere poteramus.

Dicam vnum adhuc quod facilè capiatis, ſæpiùs, ni fallor, experti. Ieiunium orationi deuotionem, & fiduciam donat. Et vide quemadmodum ſibi inuicem ieiunium, & oratio ſocientur, ſicut ſcriptum eſt, *Frater adiuuans fratrem, ambo conſolabuntur.* Oratio virtutem impetrat ieiunandi, ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ſanctificat ieiunium, & Domino repræſentat. Quid enim ieiunium nobis proderit, ſi relinquatur in terrâ? quod abſit. Subleuetur ergo ieiunium pennâ quadam orationis. Verùm huic fortè non minùs ſufficiat, alteram quoque neceſſe eſt ſociari. *Oratio iuſti,* ait ſcriptura, *penetrat cœlos.* Sint ergo ieiunio noſtro, vt facilè cœlos penetret, alæ duæ; orationis ſcilicet, atque iuſtitiæ. Iuſtitia verò quæ eſt, niſi quæ cuique reddit quod ſuum eſt. Noli ergo quaſi ſolum attendere Deum: debitor enim es etiam Prælatis; etiam fratribus tuis: nec vult Deus vt paruipendas, quos ipſe minimè paruipendit. Neque enim ſine causâ ait Apoſtolus, *Prouidentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Dicebas fortaſſe, Sufficit mihi ſi tantùm Deus approbat quæ ago; quæ mihi de humano cura iudicio? Sed certus ſis, quòd ei minimè placeat quicquid cum ſcandalo filiorum eius, & con- A tra ipſius feceris voluntatem, cui obedire te tanquam eius Vicario oportebat. *Sanctificate,* inquit, *ieiunium; vocate cœtum.* Quid eſt enim cœtum vocate? vnitatem ſeruare: diligere pacem, fraternitatem amare. Superbus ille Phariſæus ieiunium habuit, ieiunium ſanctificauit; qui nimirum & ieiunauit bis in Sabbato, & gratias egit Deo. Sed non vocauit cœtum, dicens: *Non ſum ſicut cæteri hominum*: ideoque alâ vnâ nitens, ieiunium eius non peruenit in cœlum. Vos ergo, chariſſimi, lauate manus veſtras in ſanguine peccatoris, & omnino ſoliciti, extote, vt alas duas habeat ieiu- B nium veſtrum; ſanctimoniam ſcilicet, & papacem, ſine quâ nemo videbit Deum. *Sanctificate ieiunium*, vt pura intentio, & deuota oratio diuinæ illud offerat Majeſtati: *vocate cœtum*, vt congruat vnitati.

Porrò quia & de ieiunio, & de iuſtitiâ aliqua diximus, dignum eſt vt de oratione quoque pauca loquamur. Hæc enim quantò efficacior eſt ſi fiat vt debet, tantò callidiùs impediri ab aduerſario ſolet. Interdum enim grauiter impeditur oratio à puſillanimitate ſpiritus, & timore immoderato. Hoc autem tunc ſolet fieri, cùm ſic cogitat homo propriam indignitatem, vt non conuertat oculos ad diuinam C benignitatem. *Abyſſus* enim *abyſſum inuocat*: abyſſus luminoſa, abyſſum tenebroſam; abyſſus miſericordiæ, abyſſum miſeriæ. *Profundum* namque *eſt cor hominis, & imperſcrutabile.* Sed ſi magna eſt iniquitas mea, multò maior eſt, Domine pietas tua. Ideoque cùm ad meipſum turbata fuerit anima mea; memor ſum multitudinis miſericordiæ tuæ, & reſpiro in eâ: & cùm introiero in potentias meas, volo memorari iuſtitiæ tuæ ſolius. Veruntamen ſicut periculum eſt ſi fuerit oratio nimis timida, ſic in contrariâ parte non minus, immò & maius periculum eſt, ſi fortè fuerit temeraria. De his qui ſic orant audi quid loquatur ad Prophetam Dominus. *Clama,* inquit, *ne ceſſes: quaſi tuba* D *exalta vocem tuam,* &c. *Quaſi tuba,* inquit, quia in ſpiritu vehementi increpandi ſunt temerarij. Me etenim quærunt, qui ſeipſos nondum inuenerunt. Nec hoc dico, vt peccatoribus auferam orandi fiduciam: ſed volo eos orare tanquam gentem quæ peccatum fecerit, non iuſtitiam. Orent pro indulgentiâ peccatorum ſuorum in animo contrito, & ſpiritu humilitatis, quemadmodum publicanus ille: *Deus,* inquit, *propitius eſto mihi peccatori.* Temeritatem enim dico, quando is, in cuius conſcientiâ peccatum adhuc, aut vitium aliquod regnat, ambulat in magnis, & mirabilibus ſuper ſe, minùs ſolicitus pro periculo E animæ ſuæ. Tertium periculum eſt, ſi ſit oratio trepida; & non ex viuâ affectione procedens. Timida quidem oratio cœlum non penetrat, quia reſtringit animum timor immoderatus, vt oratio non dicam non aſcendere, ſed nec procedere queat. Tepida verò in aſcenſu langueſcit, & deficit, eò quòd non habeat vigorem. Nam temeraria aſcendit, ſed reſilit: reſiſtitur enim ei; nec tantùm non obtinet gratiam, ſed & meretur offenſam. Quæ verò fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, cœlum ſine dubio penetrabit: vnde certum eſt quòd vacua redire non poterit.

Digitized by Google

FERIA V. POST CINERES.

MATTH. VIII.

a Hoc miraculum factum eſt ſanato leproſo continuè. b Fide & deſiderio, ſcilicet.
IN illo tempore [a], Cùm introiſſet Ieſus Capharnaum [b] acceſſit ad
c Alienigena. d Per internuncios. e Nullus alius pro ſeruo. f Seruus. g Non ſolum tantùm miſerabilis quòd iacet, ſed quòd eſt paralyticus, & quod torquetur, hæc enim omnia cum dolore nominauit.
eum [c] Centurio, [d] rogans eum, & [e] dicens: Domine [f] puer meus [g] ia-
h Repentinâ diaboli aggreſſione. i Scilicet virtute, virtus enim Chriſti præſens fuit quæ ſuſcitauit eum.
cet in domo paralyticus, & malè [h] torquetur. Et ait illi Ieſus: Ego [i] ve-
k Ecce humilitas.
niã, & curabo eum. Et reſpondens Centurio ait: Domine, non ſum [k] dignus, vt intres
l Magna fides, quæ Dei dicere, credit eſſe facere. m Ecce prudentia.
ſub tectum meum: ſed [l] tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus: Nam & [m] ego
n Scilicet habens alium dominum.
homo ſum ſub [n] poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, Va-
o Mira fides in Gentili. p Ita Angeli sibi ſeruiunt. q Quòd ſuam intelligit Maieſtatem.
de, & [o] vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac [p] hoc, & facit. [q] Audiens
r Non vt turbati animi, ſed docentis nos, quos opus eſt moneri de huiuſmodi, & mirari.
autem Ieſus [r] miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inue-
ſ Etſi Prophetis edocti. t Præſentis temporis, inuenit enim in antiquis. t Vnde prædico vobis, quòd multi ad exemplum iſtius, in quo fides Gentium præfigurabat. v Ex omni gente.
ni tantam fidem in [ſ] Iſraël. [t] Dico autem vobis, quòd multi [u] ab Oriente, & Oc-
x Ad fidem. y Requieſcent feliciter epulaturi.
cidente [x] venient, & [y] recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno
z Iudæi in quibus ante regnabat Dominus. a A facie Domini.
cœlorum: [z] filij autem regni [a] eiicientur in tenebras exteriores: Ibi erit fletus,
b Cuique ſicut credit ita fit. ¶ Pro menſura fidei, quia credidit omnia poſſe, indicat per fidem meruiſſe.
& ſtridor dentium. Et dixit Ieſus Centurioni: Vade, & [b] ſicut credidiſti, fiat tibi.
c Probatur fides Domini cùm ſanitas ſemi ſequitur.
Et [c] ſanatus eſt puer ex illâ horâ.

LVC VII.

CVm autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis, intrauit Capharnaum. Centurionis autem cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus: qui illi erat pretioſus. Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius. At illi, cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſollicitè, dicentes ei. Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes: diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens, Domine, noli vexari. Non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres, propter quod, & meipſum non ſum dignum arbitratus, vt venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam, & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic: Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.

Quo audito Ieſus miratus eſt, & conuerſus ſequentibus ſe turbis, dixit. Amen dico vobis, (nec) in Iſraël tantam fidem inueni. Et reuerſi, qui miſſi fuerant, domum, inuenerunt ſeruum, qui languerat, ſanum.

GLOSSA ORDINARIÆ
in ſuperius Euang.

Matt. 8. v. 5. Luc. 7. v. 12. Narratio Lucæ Relatoria Centurionis, vt contingit; Matthæo compédio. Luc. 8. v. 44.

ACceſſit *ad eum Centurio.* Lucas rem vt geſta eſt narrans, dicit eum miſiſſe ſeniores Iudæorum. Sed Matthæus cauſâ breuitatis, eum cuius fides laudatur, cuius deſiderium, & voluntas defertur, maluit, prudenter dicere acceſſiſſe, quàm eos per quos mandabat. Vt mulier, quia credidit, magis dicitur tetigiſſe Chriſtum, quàm turbæ quæ comprimebant. Ita Centurio quò magis credidit, eò magis acceſſit. Tria dicit, *iacet, paralyticus, torquetur*, & vt animæ ſuæ anguſtias indicet, & Dominum ad miſericordiam commoueret. Et hæc ei gloria, quod ſic rogauit pro ſeruo: In quo diſcamus ſic miſereri conſeruis.

Ego veniam. Magna humilitas quòd ſeruum dignatur viſitare, quòd fides Centurionis meruit, qui ex Gentibus credit: & humilitas, quòd ſe indignum iudicat cuius tectum intret, & prudentia, quòd vltra carnem diuinitatem latentem videt. Ad filium reguli venire noluit, ne diuitias honorare videretur: hîc ſeruilem conditionem ne ſpernere videatur, mox ire conſenſit. Qui verbo curare potuit, propter humilitatem viſitare dignatur: & tamen in medio itinere verbo ſanat, ne non propter humilitatem, ſed ob impotentiam virium corporaliter ire putaretur.

Google

v. 8. Centurionis humilis conſcienti.

Non ſum dignus. Propter conſcientiam vitæ, A Gentilis magis timet grauari præſentiâ, quàm iuuari: quia & ſi erat fide præditus, nondum tamen erat ſacramentis imbutus. Sed quod nec infirmitas noſtra præſumit, gratia dare nouit.

v. 9. Eius mira fides.

Nam & ego homo ſum. Si ego homo ſub alio poſſum imperare minoribus, quantò magis tu qui ſuper omnia, habens famulantes Angelos, potes per eorum miniſteria ſine corporis præſentiâ dicere infirmitati vt recedat, & recedet; & ſanitati vt veniat, & veniet. Mira fides in Gentili.

Myſticè.

Myſticè. Centurio, ſignificat electos ex Gentibus, quaſi centenario milite virtutum ſtipatos: qui nihil terrenum, ſed ſola æternæ B ſaluris gaudia ſibi, ſuiſque quærunt. Centenarius enim, quia à læuâ tranſit ad dexteram, in cœleſtis vitæ ſignificationem poni conſueuit. Talis ergo meriti viri pro his neceſſe eſt vt ſupplicent, qui adhuc ſeruitutis ſpiritu tenentur, vt perfecta charitas foras mittat timorem. (1. Ioan. 4. v. 18.) Domus autem, in quam non audet eum inuitare, gentilitas eſt propter fœtorem idololatriæ: neque enim Gentibus corporalis præſentia Chriſti exhibita eſt: ſed verbum fidei miſit eis per Apoſtolos, & ab infidelitate ſanauit. Vel milites, & ſerui Centurionis, virtutes ſunt naturales, quarum copiam multi ad Deum venientes ſecum deferunt, vt Cornelius dicitur vir iuſtus, & timens Deum.

v. 11.

C *Ab Oriente, & Occidente venient.* Vel Oriens, qui illuminati ſtatim tranſeunt. Occidens, qui paſſiones vſque ad mortem tolerant, per iſtas duas partes mundi, ex quibus Gentes vocandæ erant, deſignantur.

v. 12.

Filij autem regni. Quia in hoc mundo fruuntur beneficiis Dei, ſecundum illud: *Pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.* (Matth 5. v. 45.) Nunc videtur in facie Dominus, ſed tunc minimè.

Vera mortuorum reſurrectio ex reproborũ pœnis.

In tenebras exteriores. Quia à Domino foras expellentur, id eſt, in æternam noctem: quia hîc ſponte ceciderunt in exteriores, id eſt, in cæcitatem mentis. Per fletum, qui eſt oculorum, & ſtridorem dentium, nota veram D reſurrectionem corporum. Dentes ſtrident, qui hîc de edacitate gaudebant. Oculi flent, qui per concupiſcentias vagabantur. Fletus de ardore, ſtridor dentium de frigore ſolet excitari, quia ibi *tranſibunt ab aquis niuium ad calorem nimium.* (Iob. 24. v. 19.) Vel ſtridor prodit indignantis affectum, quo ſero pœnitet quod deliquit pertinaciter.

Fletus, ſtridor dentium.

Fletus. Per hoc oſtenditur magnitudo tormentorum. Per fletum, tormentum animæ: per ſtridorem dentium, corporis.

CATENA AVREA E

in idem Euang.

Matt. 8. v. 5. Hom. 22. in opere imperf. in princip. illius. t. 2.

C*Vm autem introiſſe Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, &c.* Chryſ. ſuper Matth. Poſtquam Dominus diſcipulos docuit in monte, leproſum autem ſanauit ſub monte: venit Capharnaum in myſterio, quia poſt Iudæorum mundationem venit ad Gentes, &c.

HAYMO. Capharnaum enim, quæ villa pinguedinis interpretatur, ſiue ager conſolationis, Eccleſiam quæ ex Gentibus eſt collecta, ſignificat: quæ ſpirituali pinguedine eſt repleta, ſecundum illud: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.* (Pſal. 62. v. 6.) Et inter preſſuras ſæculi de cœleſtibus conſolatur, ſecundum illud: *Conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* (Pſal. 93. v. 19.) Vnde dicitur: *Cùm autem introiſſet Capharnaum acceſſit ad eum Centurio.*

Serm. 6. ſuper illud: Nam & ego homo ſum &c.

AVGVST. De ver. Domini. Iſte Centurio de Gentibus erat. Iam enim Iudæa gens habebat militem Romani imperij.

Hom. 22 in imperf in princip t. 2. Centurio primitiæ Gentium.

CHRYS. ſuper Matth. Centurio autem iſte primus fructus ex Gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorum fides infidelitas eſt inuenta: quæ neque Chriſtum audiuit docentem, neque leproſum cùm mundaretur aſpexit: ſed auditâ tantummodò ſanitate leproſi, plus credidit quàm audiuit. Erat enim in myſterio Gentium futurarum, quæ neque Legem aut Prophetas legerant de Chriſto, neque ipſum Chriſtum mirabilia facientem viderunt.

v. 6.

Acceſſit ergo *rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Vide autem bonitatem Centurionis, qui pro ſalute ſerui ſic ſolicitè feſtinabat, quaſi non damnum pecuniæ, ſed ſalutis paſſurus in morte illius. Nullam etiam differentiam æſtimabat inter ſeruum & dominum: quia etſi dignitas in hoc ſæculo diuerſa eſt inter illos, vna tamen eſt illis natura. Fidem autem Centurionis vide, quia non dixit, Veni, & ſalua eum: quia illic conſtiturus in omni loco erat præſens: ſapientiam autem quia non dixit, hîc conſtitutus ſalua eum: ſciebat enim quia potens eſt ad faciendum, ſapiens ad intelligendum, miſericors ad exaudiendum, ideo infirmitatem tantùm expoſuit, remedium autem ſanitatis in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit, dicens, *Et male torquetur.* In quo apparet, quia diligebat eum. Nam vnuſquique quem diligit, etſi modicè fuerit tædiatus, grauius eum putat habere, quàm habet. (Centurionis magna laus.)

RABA. Omnia iſta cum dolore cognominauit, & iacentem, & paralyticum, & malè detentum, ideo vt animæ ſuæ anguſtias demonſtraret, & Dominum commoueret: ſic debent omnes condolere ſeruis, & eorum curam habere.

Hom. 27 in Matt. circa princip. t. 2.

CHRYS. in hom. Quidam autem dicunt, quoniam excuſans ſe in hanc cauſam dixit, propter quam non ipſum adduxit. Neque enim poſſibile erat diſſolutum cùm torqueretur, & ad vltimas eſſet expirationes, portari. Ego autem ſignum hoc eſſe magnæ fidei dico: quia enim ſciebat quòd ſola iniunctio ſufficeret ad reſtaurationem iacentis, ſuperfluè æſtimabat E eum ducere.

Can. 7. in princip. & med.

HILAR. Iacentes autem in ſæculo, & peccatorum morbis diſſolutæ ſpiritualiter Gentes æſtimandæ ſunt, omnibus vndique membris fluidis, & ad conſiſtendi officium gradiendique corruptis, quarum ſalutis ſacramentum in puero Centurionis expletur, quem ſatis dictum ſit principem eſſe Gentium crediturarum. Quis autem ſit hic princeps, canticum Moyſi in Deuter. docet, vbi ſcilicet dicitur, *Conſtituit terminos Gentium iuxta numerum Angelorum Dei.* (Deut. 32. v. 8.)

REMI. Vel per Centurionem deſignantur qui primi ex Gentibus crediderunt, & perfecti in virtutibus fuerunt. Centurio enim dicitur qui centum militibus præeſt: centenarius autem, numerus perfectus eſt. Rectè ergo Centurio pro puero ſuo rogat, quia primitiæ Gentium pro ſalute totius Gentilitatis Deo ſupplicauerunt.

Super illud: Acceſſit ad eum Centurio. tom. 9.

HIER. Videns autem Dominus Centurionis fidem, humilitatem, & prouidentiam, ſtatim ſe iturum, & ſanaturum promittit. Vnde ſequitur: *Et ait ille Ieſus, Ego veniam, & curabo eum.*

Hom. 27. in Matt. paulò à princip. tom. 2.

CHRYS. in hom. Quod nunquam fecit, hîc facit Ieſus: vbique enim ſequitur voluntatem ſupplicantium, hîc autem præſilit: & non ſolùm curare promittit, ſed ire ad domum. Facit autem hoc, vt diſcamus Centurionis virtutem.

Hom. 22. in opere imperf. in medio. t. 2.

CHRYS. Super Matth. Niſi enim ille dixiſſet, *Veniam, & curabo eum:* nunquam ille reſponderet: *Non ſum dignus.* Deinde quoniam pro ſeruo petebat, ideo ire promiſit: vt nos deceat non colere magnos, & contemnere modicos: ſed pauperes & diuites ſimiliter honorare.

Super illud: Acceſſit ad eum Centurio. t. 9.

HIER. Sicut autem in Centurione commendamus fidem, eo quòd credidit paralyticum à Saluatore poſſe ſanari: ita patet humilitas in hoc quòd ſe iudicauit indignum, cuius tectum Dominus intraret. Vnde ſequitur: *Et reſpondens Centurio, ait ille: Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.*

Ex Bedâ Luc. 7. qui ipſe priorem partē ex Amb.

RABA. Propter conſcientiam enim vitæ Gentilis, grauari ſe magis dignatione putauit, quàm iuuari: cuius etſi fide præditus, nondum erat erat ſacramentis imbutus.

Serm. 6. in princip. t. 10.

AVGVST. de ver. Do. Dicendo autem ſe indignum, præſtitit dignum: non in cuius parietes, ſed in cuius cor Verbum Dei Chriſtus intraret. Neque hoc diceret cum tantâ fide & humilitate, niſi illum, quem timebat intrare domum ſuam, corde geſtaret. Nam non erat magna felicitas, ſi Ieſus intraret in parietes eius, & non eſſet in pectore eius.

Apud Chryſol. ſer. 102. Tropologia pulchra.

SEVER. Myſticè autem hoc tectum, corpus eſt quod tegit animam, quod libertatem mentis cœleſti viſione in ſe concludit: ſed Deus neque habitare carnem, neque tectum noſtri corporis dedignatur intrare.

Hom. 5. in diuerſos.

Humilis deprecatio ad communionem.

ORIGEN. Nunc etiam quando ſancti, & Deo acceptabiles Eccleſiarum Antiſtites ſub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur: & tu ſic æſtimes, quaſi Dominum ſuſcipiens. Et quando Corpus & Sanguinem Domini manducas, & bibis, tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians teipſum, dicas: *Domine non ſum dignus, &c.* Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti.

Super illud: Acceſſit ad eum Centurio. t. 9.

HIER. Prudentia autem Centurionis apparet in hoc, quòd vltra corporis regimen latentem vidit diuinitatem, vnde ſubiungit: *Sed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.*

Hom. 22. in opere imperf. à medio. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Sciebat enim quoniam aſtabant illi inuiſibiliter Angeli miniſtrantes, qui omne verbum eius vertunt in opus: quòd & ſi Angeli eſſent, tamen infirmitates præceptis eius viuacibus expelluntur.

Can. 7. ante med.

A HILAR. Dicit etiam Centurio puerum verbo poſſe ſanari, quia ſalus Gentium omnis ex fide eſt, & in præceptis Domini vita eſt vniuerſorum, & ideo ſubiungit, dicens.

v. 9.

NAM *& ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.*

Hom 22. in opere imperf. à medio. t. 2.

Clauſa parentheſi pium gloſſema ſunt, auctore ipſo agente Euſebianum.

CHRYS. ſuper Matth. Patris & Filij myſterium Spiritu ſancto ſuggerente depinxit, ac ſi diceret: Etſi ego ſum ſub poteſtate alterius, tamen habeo poteſtatem iubendi eis qui ſub me ſunt: ſic & tu, quamuis ſis ſub poteſtate Patris (id eſt, inquantum homo) habes **B** tamen poteſtatem iubendi Angelis. Sed fortè dicit Sabellius, volens oſtendere eundem eſſe Patrem, qui & Filius eſt, ſic hîc eſſe intelligendum: Si ego ſub poteſtate conſtitutus poſſum iubere, quantò magis tu qui ſub nullius es poteſtate? Sed hanc expoſitionem non recipit textus. Non enim dixit, Si ego homo ſub poteſtate, ſed dixit, *Nam & ego homo ſub poteſtate.* In quo patet quòd inter ſe & Chriſtum non comparationis differentiam fecit, ſed rationem ſimilitudinis introduxit.

Serm 6. ſuper hoc verbū. t. 10.

AVGVST. de verbo Domini. Si ego ſub **C** poteſtate iubendi habeo poteſtatem, quid tu potes cui omnium ſeruiunt poteſtates.

Gloſſa ordinar. ſuper illud: homo ſum ſub poteſtate.

GLO. Potes per Angelorum miniſteria ſine corporis præſentiâ dicere infirmitati vt recedat, & recedet; & ſanitati vt veniat, & veniet.

HAYMO. Poſſunt autem per ſubiectos Centurionis, virtutes naturales intelligi, in quibus plurimi Gentilium pollebant: vel etiam cogitationes bonæ aut malæ. Malis autem dicamus vt recedant, & recedent: ſed bonas vocemus, & venient. Seruo quoque noſtro, hoc eſt, corpori vt ſubiiciatur voluntati diuinæ.

Libr. 2. c. 20 parum ante med. t. 4.

Luc. 7. v. 3.

AVGVST. de conſ. Euang. Huic autem **D** quod hîc dicitur, videtur repugnare quod ait Lucas, *Cum audiſſet Centurio de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum rogans eum vt veniret, & ſanaret ſeruum eius:* & iterum, quòd *cùm non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine noli vexari: Non enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres.*

Hom 27. in Matt. aliq. à princip.

Concordantia Euang.

CHRYSOST. in hom. Quidam autem dicunt, quoniam non eſt idem ille & hic, quod multas coniecturas habet. De illo enim ait, quoniam ſynagogam noſtram conſtruxit, & gentem diligit. De iſto autem ipſe Ieſus ait: **E** *Neque in Iſraël tantam fidem inueni.* Vnde videtur Iudæum illum eſſe: mihi autem videtur idem hic, & ille eſſe. Sed quando Lucas dicit quòd miſit vt veniat, blanditias Iudæorum inſinuauit. Conueniens enim eſt credere Centurionem volentem abire, prohibitum eſſe à Iudæis blandientibus & dicentibus, quoniam nos abimus & educemus eum. Sed quando ab eorum importunitate erutus eſt, tunc miſit, dicens: Ne æſtimes quòd propter deſidiam non veni, ſed quia me indignum æſtimaui, vt te in domum meam ſuſciperem. Quod autem Matthæus ait non per amicos, ſed per ſeipſum hoc eum dixiſſe, nihil contrarium eſt: vterque enim deſiderium viri reptæ-

ſentauit, & quoniam de Chriſto decentem A opinionem habebat. Conueniens autem eſt opinati & ipſum, poſtquam miſit amicos, ad venientem per ſe hoc dicere. Si autem hoc non dixit Lucas, neque illud Matthęus, non ſibi contradicunt, ſed complent quæ abinuicem derelinquebantur.

Lib 2. c. 9 à med. t. 4.

AVGVST. De conſ. Euang. Matthæus ergo acceſſum Centurionis ad Dominum per alios factum compendio dicere voluit, quia fidem quâ verè ad Deum acceditur, laudauit vt diceret: *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Lucas autem ideo totum, vt geſtum eſt, aperuit, vt ex hoc intelligere cogeremur qualiter eum accepiſſe dixerit Matthæus, qui mentiri non B potuit.

Hom. 27. in Matt. inter princip. & med.

CHRYSOST. In hom. Neque enim eſt contrarium quòd fabricauit ſynagogam ſecundum Lucam, & quòd hîc oſtenditur non eſſe Iſraëlitam: Poſſibile enim eſt Iudæum non exiſtentem & ſynagogam fabricaſſe, & gentem diligere.

Audiens autem Ieſus, miratus eſt, &c.

v. 10

Hom. 27 in Matt. aliq. à princip.

Chryſ. in hom. Sicut quod leproſus dixerat de Chriſti poteſtate. *Si vis, potes me mundare*, Chriſti voce confirmatur, dicentis, *Volo, mundare*: ita & hîc Centurionem de Chriſti poteſtate teſtantem non ſolùm non accu- C ſauit, ſed etiam commendauit. Sed & amplius aliquid fecit. Intenſionem enim laudis Euangeliſta ſignificans, dicit: *Audiens autem Ieſus* &c.

Hom. 5. in diuerſas à med.

ORIG. Attende quantum ſit aut quale, quod Deus vnigenitus miratur. Aurum, diuitiæ, regna, principatus, in conſpectu eius ſunt tanquam vmbra, vel flos decidens. Nihil ergo horum in conſpectu Dei mirabile eſt, quaſi magnum vel pretioſum, ſed tantum fides. Hanc miratur honorificans, hanc acceptabilem ſibi æſtimat.

Libr. 1. c 8. poſt med. t. 1.

AVGVST. ſuper Geneſ. contra Mani. Quis autem in illo fecerat illam fidem, niſi D ipſe qui admirabatur? Quòd ſi alius eam feciſſet, vt quid miraretur, qui præſcius erat? Quod ergo miratur Dominus, nobis mirandum eſſe ſignificat, quibus adhuc opus eſt ſic moueri? omnes enim tales motus eius non perturbati animi ſigna ſunt, ſed docentis magiſterium.

Hom 27. in Matt.

CHRYS. in hom. Vnde plebe omni præſente admiratus eſſe dicitur, & aliis exemplum dedit vt eum mirentur. Sequitur enim, *Et ſequentibus ſe dixit, Amen dico* &c.

Libr. 22. c. 74. in fine. t. 6.

AVGVST contra Fau. Fidem laudat illius, non autem deſertionem militiæ imperauit.

Super illud: Non inueni tantā fidē.

E HIER. Hoc autem de præſentibus loquitur, non de omnibus retro Patriarchis & Prophetis.

Hom. 22. in opere imperf. à fine.

CHRYS. ſuper Matth. Credidit enim Andreas, ſed Ioanne dicente, *Ecce Agnus Dei.* Credidit Petrus, ſed euangelizante ſibi Andreâ. Credidit Philippus, ſed legendo Scripturas: & Nathanaël priùs ſignum diuinitatis accepit, & ſic fidei confeſſionem obtulit.

Hom. 5. in diuerſos.

ORIG. Iairos Iſraëlis princeps pro filiâ ſuâ petens, non dixit: Dic verbo, ſed, *Veni velociter.* Nicodemus de fidei ſacramento audiens, ait: *Quomodò poteſt hoc fieri?* Maria A & Martha dicunt: *Domine ſi fuiſſes hic, frater meus non fuiſſet mortuus*; quaſi dubitantes quòd vbique poſſet adeſſe Dei potentia.

Hom. 22. in imperf. circa finem.

CHRYS. ſuper Matth. Aut ſi volumus fideliorem putare iſtum quàm Apoſtolos, ita teſtimonium Chriſti intelligendum eſt, quòd vnumquodque bonum hominis ſecundum quantitatem perſonæ illius laudatur: ruſticum enim dicere aliquid ſapienter, magnum eſt, quod de Philoſopho non eſt mirum: ſic de Centurione dictum eſt, in nullo tantam fidem inueni in Iſraël.

Hom 27. in Matt. paulò ante med.

CHRYS. in hom. Non enim erat æquale, B Iudæum credere & Gentilem.

Ser. 6. circa illud: multi ab Oriente.

HIER. Vel fortè in Centurione fides Gentium præponitur Iſraeli. Vnde ſubdit: *Dico autem vobis quòd multi ab Oriente, &c.*

AVGVST. De ver. Domini. Non omnes ait, ſed *multi*, tamen ipſi ab Oriente & Occidente: iſtis duabus partibus totus orbis deſignatur.

HAYMO. Vel ab Oriente veniunt, qui ſtatim illuminati tranſeunt: ab Occidente, hi qui perſecutionem vſque ad mortem tolerauerunt pro fide. Vel ab Oriente quis venit, cùm ab infantiâ Deo ſeruire incipit: ab Occi- C dente, dum in ipſâ decrepitâ ætate ad Deum conuertitur.

Hom. 5. in diuerſos, paulò ante finem. Habet & Cat. Reg.

ORIG. Sed quomodò alibi dicit, quòd pauci ſunt electi? per diuerſas enim generationes pauci electi ſunt, ſimul verò congregati in tempore viſitationis multi inueniuntur. Sequitur: *Et recumbent*, non carnaliter iacentes, ſed ſpiritualiter requieſcentes: non temporaliter potentes, ſed æternaliter epulantes, *cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cælorum:* vbi lux, exultatio, gloria, & longæuitas vitæ æternæ.

Super illud: Dico vobis quoniam.

HIER. Quia autem Deus Abraham cœli conditor pater Chriſti eſt, ideireo in regno D cœlorum eſt & Abraham, cum quo accubituræ ſunt nationes quæ crediderunt in Chriſtum Filium creatoris.

Ser. 6. ſuper illud: Filij autē regni.

AVGVST. de ver. Domino. Sicut autem videmus Chriſtianos vocatos ad cœleſte conuiuium, vbi eſt panis iuſtitiæ, potus ſapientiæ: ita videmus & Iudęos reprobatos. Vnde ſequitur: *Filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.* Iudæi ſcilicet qui legem acceperunt, qui celebrant figuras omnium futurorum, qui tamen præſentia non agnouerunt.

In hæc verba hic.

HILRO. Vel filios regni dicit Iudæos, quia in eis Deus antè regnauit.

Hom. 27. in Matt. à medio.

E CHRYS. in hom. Vel filios regni dicit eos, quibus regnum erat præparatum: quod & magis eos mordebat.

Lib. 16. c. 24. t. 6.

AVGVST. contra Fau. Si ergo non commendauit Moyſes populo Iſraël Deum, niſi Deum Abraham, Iſaac, & Iacob, eúmque ipſum Chriſtus commendat, non eſt conatus illum populum auertere à Deo ſuo: ſed ideo minatus eſt eos ituros in tenebras exteriores, quòd aduerſos videret eos à Deo ſuo: in cuius regno Gentes vocatas ex toto orbe terrarum recubituras dicit cum Abraham, Iſaac, & Iacob; non ob aliud, quàm quod fidem tenuiſſent Dei Abraham, Iſaac, & Iacob. Quibus

non quaſi in morte correctis, vel poſt paſſionem ſuam iuſtificatis teſtimonium Dominus perhibeat.

Super illud: *Filij regni ejicientur.*

Hier. Tenebræ autem exteriores dicuntur, quoniam qui à Domino expellitur foras, reliquit lumen.

Haymo. Quid autem ibi paſſuri ſint, manifeſtat cùm ſubdit: *Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Per metaphoram enim membrorum pœnas deſcribit tormentorum. Solent enim oculi fumo tacti lacrymas producere, dentes verò à nimio frigore ſtridere. Oſtenditur ergo quòd reprobi in inferno & calorem intolerabilem, & frigus ſuſtinebunt, ſecundum illud Iob: *Tranſient ab aquis niuium ad calorem nimium.* (Iob 24. v. 19.)

Super illud: *Ibi fletus.*

Hier. Si autem fletus oculorum eſt, & ſtridor dentium, oſſa demonſtrat; vera eſt corporum, & eorumdem membrorum quæ ceciderant, reſurrectio.

Raba. Vel ſtridor dentium prodit indignantis affectum, eò quòd ſerò vnumquemque pœniteat, ſerò ſibi iraſcatur, quòd tam pertinaci improbitate deliquit.

Remig. Vel aliter: Tenebras exteriores appellat exteras nationes: quantùm enim ad hiſtoriam attinet, prædicit Dominus his verbis interitum Iudæorum, quoniam propter infidelitatem ducendi erant captiui, & diſpergendi per diuerſa regna terrarum. Fletus enim ab igne ſolet fieri, ſtridor dentium à frigore. Illis ergo aſcribitur fletus, qui in calidioribus locis habitabant, ſicut in Indiâ & Æthiopiâ. Stridor verò dentium illis aſcribitur, qui in frigidioribus locis commorantur, ſicut in Hircaniâ & Scythiâ.

Hom. 27. in Matth. ante illud: *Vade, & ſicut credidiſti.*

Chrys. Super Matth. Ne quis autem exiſtimet blanditiarum eſſe hæc verba, quia dictum erat, credere facit ſigna. Vnde ſequitur: *Et dixit Ieſus Centurioni, Vade, & ſicut credidiſti fiat tibi.*

Rab. Quaſi dicat, Secundum menſuram fidei metietur tibi & iſta gratia. Poteſt autem meritum domini etiam famulis ſuffragari, non ſolùm merito fidei, ſed etiam ſtudio diſciplinæ. Vnde ſequitur: *Et ſanatus eſt puer ex illâ horâ.*

Hom. 27. in Matth.

Chrys. In hom. Vbi velocitatem admirare: neque enim ſolùm curare, ſed inopinatè, & in momento temporis hoc facere, virtutem Chriſti oſtendebat.

Serm. 6. Super illud: *Nam & ego homo ſum.*

Avg. De ver. Do. Sicut enim Dominus domum Centurionis corpore non intrauit, ſed abſens corpore, præſens maieſtate puerum ipſum ſanauit: ſic & in ſolo Iudaïco populo corpore fuit, apud alias autem Gentes nec de Virgine natus eſt, nec paſſus eſt, nec humana pertulit, nec diuina mirabilia fecit, & tamen impletum eſt quod dictum erat: *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* (Pſal. 17. v. 45.) Iudæa enim gens cognouit, & crucifixit: orbis terrarum audiuit, & credidit.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. æg. Matth. 8. v. 7. Pſ. 32. v. 15.

EGo veniam, & curabo eum. Sever. Antioch. Qui finxit ſigillatim corda hominum Ieſus Deus, cùm ſciret repoſitum Centurionis animo fidei theſaurum, ipſe ſe ſponte ad humilitatis officium demittens, ait, *Ego veniam*, in domum tuam, *& curabo puerum*: hócque verbo totum hauſit, prodoxitque animæ illius arcanum. Credidit enim eſſe verum Deum, ac exclamauit, *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Nam & ego cùm ſim ordinis militaris, ſubque Imperatorum poteſtate conſtitutus, ſatellitibus iubeo; quomodò non ipſe potiùs, qui hominum ſimul, ac Angelicarum Poteſtatum auctor exiſtas, quod libuerit iubebis, ac fiet?

v. 8. Orat. in ſancta lumina. Reuerentia in Deum, ac timor.

Domine non ſum dignus. Greg. Theol. Cùm Centurionem in Euangeliis audio, qui potentiam quidem exhiberi poſcat, præſentiam verò fugiat, tanquam eius tectum diuinam maieſtatem, ac amplitudinem minimè capiat, non poſſum mihi ipſe vitio dare, quòd erga res diuinas timidior exiſtam; vti neque probare eum, qui ſe audacter diſputationibus de Deo inſerat. Amor illaudabilis: formidabilis conatus. Idcirco danda opera vt priùs emundemur, túmque ei qui purus eſt conſueſcamus, ne alioqui accidat nobis quod Manue, dicamuſque Deo apparente, *Perymus, mulier; Deum vidimus:* (Iud. 13. v. 22.) vel ſicut Petrus Ieſum nauiculâ ejiciamus, tanquam indigni tali præſentiâ; vel ſicut ille Centurio, ſanari quidem petamus, medicum autem non ſuſcipiamus. Dicat etiam quis noſtrûm: quandiu eſt Centurio, multiſque vitio deditis dominatur, atque adhuc Cæſarianis humi repentibus militat, *Num ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.* Nam oculi quidem imbecillitatem probat ſol: animi autem ægritudinem Dei præſentia arguit.

v. 11. Ex Cat. max. & Cord.

Multi ab Oriente. Cyril. Sancto Dei iudicio, Iſraël neceſſitudine excidit, quâ ei coniunctus erat, eiuſque loco Gentes vocatæ ſunt, quarum animus paratior erat ad eius amplectendam fidem. Idque rurſus aſtruet diuinus Pſaltes, cùm modò quidem ait, *Præparationem cordis eorum audiuit auris tua;* (Pſal. 10. v. 17.) modò autem *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt.* (Pſ. 15. v. 4.) Tametſi enim multis peccatis grauati erant, accelerauerunt tamen vt Chriſti ſuſciperent doctrinam? De Iſraël autem ait ſermo Propheticus: *Repulit eos Deus quia non audierunt vocem eius: & erunt errantes in Gentibus.* (Ier. 9. v. 17.)

Ex electis Phot. & Cat. Max.

Aſter. Admoneantur hoc loco, ſerui quidem vt promptâ obedientiâ, ſinceréque dominis ſeruiant: domini verò, vt benigne, ac cum lenitate famulos tanquam contribulos ſuos ac fratres habeant. Idem enim vtriſque lutum, eademque fictoris manus: naturales eædem cùm actiones tum affectiones; eadem cernitur corporis figura. Quamobrem vel ſi nihil aliud eſſet, neque lex diuina, neque innata, deberet, quâ ad cognatos afficimur miſericordia, ac dilectio, vt fraterno paternóque illis amore vtamur, inducere.

ORIGENIS PRESBYT. DE *eodem Euang. Homil.*

Eſt ex Hom. 5 in diuerſ. ſol.

Matth. 8. v. 5.

Caparnaũ, quid ? apertè ſe auctor Latinum prodit.

CVm *introiſſet Caparnaum* ciuitatem Galilææ. Sic cognominata eſt Caparnaum, in quâ ſæpius Dominus virtutis ſuæ magnificentiam demonſtrauit. Ingrediente eo Caparnaum. Caparnaum namque interpretatur ager, vel villa conſolationis. Cùm ager quòd in eo aliquid agatur, vel villa à circumuallatione linitis, hoc eſt, munitione cuſtodiæ nomen acceperit, congruè diſpenſatione carnis illò ingreſſus aſſeritur Dominus, quò per deitatis portam circumdando attrahens ad credulitatem in- B credulos, & ſanitatis miraculum erat acturus.

Laudat Centurionem.

Acceſſit Centurio : externus generatione, ſed mente domeſticus : militum princeps, ſed plus Angelorum gaudium. *Acceſſit ad eum Centurio.* Increpatio nempe illorum oſtenditur, aſcendentium quondam ad Eliam in Carmelo quinquagenorum, qui manentes in infidelitate, cœleſti ſunt igne conſumpti. Iſte verò ex infideli particeps fidei factus, in ſinum illico deportatus eſt Abrahæ.

4. Reg. 1. v. 9.

Acceſſit ad eum Centurio rogans eum, & dicens : Domine, puer meus iacet paralyticus in domo, & malè torquetur. Multi illo tempore pro diuerſis rogabant infirmitatibus, nul- C lus tamen pro ſeruo niſi iſte ſolus : & hoc ei ad augmentum beatitudinis, & coronam gloriæ erat. Quid enim in mentis abdito dignum voluens Centurio iſte aiebat ? Mihi hic ſeruus eſt, & ego creatori. Iſte me ſuper terram, & ego magnum in cœlis habeo Dominum. Si ergo eius non miſereor, quomodò mei ille miſerebitur ? Si ego huic non ſubuenio, quomodò mihi ille ſubueniet ? Sic debent omnes qui famulos & famulas habent cogitare : ſic miſereri, condolere eis, ſupplicare, & curam habere de ſeruis, vel de ancillis ſuis, ſicut ille beatus Centurio fecit.

Pietas eius in ſeruum.

Puer, inquit *meus iacet in domo.* Non in D vnâ hac te tantum miſerabilis, quòd *iacet*; ſed & in aliâ, quod *paralyticus*; tertiâ, quòd *malè torquetur.* Omnia enim iſta dolorem congeminant, & iacentem, & paralyticum, & durè detentum. Ideo vt ſuæ animæ anguſtias demonſtraret, & Dominum commoueret, quatenus & illius cruciatus demonſtraret, & Domini beneuolentiam iouuaret : *Puer meus*, inquit, *iacet in domo.* Et huc quare non attuliſti eum ? Ideo, ait, quia non opus eſt oſtendere illi omnia videnti ; non opus eſt in conſpectu offerre eius, cuius potentia non terminatur, nec excluditur. *Iacet in do-* E *mo paralyticus, & malè torquetur.*

Exaggerata illius miſeria.

Quid ergo vis, vel cupis, ſeu deſideras? Non multum loquor, ait : Scio enim quòd ad omnia præſcientem reſpondeo. Ideoque iſte cognoſcens corda, reſpondens dixit : *Ego veniam, & curabo eum.* Ego ad Abraham veniens ſenilem Saræ ſanaui vterum, in ſenectute eis Iſaac filium donans, ego & nunc veniens ad te curabo eum. Et quomodò promittis Domine, aduentum tuum huic ? nec quærit, nec petit, ſciens quod non acceptabile ſit ei vt venias in domum eius. Ob hoc, vt & vos præualeatis, & eius fidei ſimiles ſitis : vel cognoſcatis quid iſte ſit, vel qualis

Venturum ſe non rogatus Dominus promittit, vt fides diluceſcat Centurionis.

A in eo fidei theſaurus habeatur occultus. Iam enim & primitùs Abraham tentaui, non pro hoc vt cognoſcerem, quem antè ſciebam, ſed vt vos ſimiles ei in omni tentatione fortiſſimi inueniamini. Et Iob ita probaui, non propter hoc probaui vt cognoſcerem, quem iuſtum teſtificatus ſum, ſed vt vobis ſpem & fiduciam demonſtrarem. Idcirco & huic dico, *Ego veniam, & curabo*, vt ipſe magnam fidem ſuam proferens, dicat : *Domine* terruiſti me, conturbaſti, interfeciſti fortitudinem animæ meæ in hoc verbo. *Non ſum dignus* appropinquatione, aſpectu ; vel non ſum dignus acceſſu, vel introitu tuo. *Domine non ſum di-* v. 8.
B *gnus vt intres ſub tectum meum.* Moyſes primus ille magnus tuus conſabulator, mirabilis tuorum narrator operum, fidelis in totâ domo tuâ, nimium ſe humiliauit, dicens, *Non* *Exod. 4. v. 10.*
ſum dignus ante heſternum, & tertium diem. Quantò magis ergo dicam : *Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum* ? Alienigena ſum. Gentilis miles gladio accinctus, ſanguinem fundens, ad prælium exiens, & ob hoc *non ſum dignus vt intres ſub tectum meum : Sed tantùm dic verbo*, ſed tantùm veni verbo : Verbum aſpectus tuus eſt, opuſque eſt conſummatum. Quamobrem, *dic verbo*, oſtende abſens corpore quod præſens ſpiritu conſum- C mare potes : vbique indeficiens præſentia, vbique præſens tuus aſpectus. Idcirco ego acceſſu & introitu tuo indignus ſum, & iſte infirmus verbi tui viſitatione indiget. Et hac de cauſà *dic verbo, & ſanabitur puer meus.*

Sed & hoc nullum noſtrum pertranſeat tanquam puſillum aliquid, quod dixit iſte Centurio : *Non ſum dignus vt ſub tectum meum intres.* Intrat & nunc Dominus ſub tectum credentium duplici figurâ, vel more. Nunc enim quando ſancti & Deo acceptabiles Eccleſiarum Antiſtites ſub tectum tuum intrant, tunc ibidem per eos Dominus ingreditur. Et tu ſic exiſtimes tamquam Dominum ſuſcipiens. Et D aliud, quando ſanctum cibum, illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis Corpus & Sanguinem Domini : tunc Dominus ſub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipſum imitare hunc Centurionem, & dicito, *Domine non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Vbi enim indignè ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipienti. Sed adhuc quid adicit ille Centurio in ſequentibus?

Intrat Chriſtus ſub tectum noſtrũ in *Prælatis* Eccleſiæ, & dum in Euchariſtiâ ſumitur.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, & habeo ſub me milites, & dico huic : Vade, v. 9.
& vadit : & alij, Veni, & venit : & ſeruo E *meo, Fac hoc, & facit.* O prudentia intellectus animæ ! O munditia cordis ! Primus omnium manifeſtæ veritatis cõfeſſionem reuelauit, & noui teſtamenti myſterium declarauit, & Eccleſiæ in ſeſe monſtrauit imaginem, primitiæque ex Gentibus Domino credẽtibus factus eſt. *Ego*, ait, *homo ſub poteſtate* regis, vel principis : indignus ego habeo ſub poteſtate meâ milites, & ſeruos ; & tu habes ſanctos ſub poteſtate tuâ Angelos ſicut milites, & Sanctos omnes ſeruos. Ego mando vnicuique, & ſecundum præceptum meum facit, & tu mandas quod & ſtatim completur. Quod enim mandas, & dicis, fit, & ſine mora perficitur. Omnis enim creatura ſeruit tibi, & ideo dic verbo,

Miranda Centurionis fides.

& perficietur velociter, & ſaluabitur hic puer
meus. O fides viri! O confidentia militis!
O chariſſime amice veritatis, te admiratur Do-
minus, & tuam indeficientem magnificat
fidem, quomodò de tenebris Gentium proceſ-
ſit lumen tantum, qualiter de errore Deum
non coguoſcentium tanta manifeſtata eſt iuſti-
tia, & ex ore ſtultorum idolis ſeruientium tam
lympida effulſit fides.

Audiens ergo Dominus admirabatur eum.
Et quod Deus vnigenitus miratur, quantum
ſit aut quale inenarrabile & inæſtimabile, per-
cipe ſenſum chariſſime, quòd Deo nihil eſt
mirabile, nec aurum, nec diuitiæ, nec regna,
nec principatus: iſta omnia ſunt in conſpectu B
eius tanquam vmbra, & ſicut nihil, vel flos
decidens. Nihil ergo mirabile in conſpectu Dei
magnum vel pretioſum, niſi tantùm vna fides:
hanc miratur honorificans, hanc acceptabilem
ſibi exiſtimat. Ideoque conuertens ſe ad ſe-
quentes turbas.

v. 10. *Amen dico vobis*, hoc eſt, verè *dico vo-
bis, non inueni tantam fidem in Iſraël.* Non
in illo priore Iſraël beato Iacob tantam fidem
abnegat ſe Dominus inueniſſe. Ille enim non
tantùm credidit Domino, ſed & prophetauit
de eo, & apertiùs eius iuſtitiam demonſtrauit,
& manifeſtum aduentum eius prælocutus eſt. C
Cēturionis fides maior quā Iſraëlis qui tunc erat, non antiqui. Niſi enim crediſſet ei, quomodo de eo pro-
phetaſſet? Sic & ij qui de Iſraël proceſſerunt,
Iſrael enim & ipſi nominati ſunt Prophetæ,
& Iuſti, Dauid, Eſaias, Hieremias: hi om-
nes clarè & manifeſtè eius aduentum prænun-
tiauerunt: omnes namque hi habuerunt fidem,
habebant enim & prophetiam. Et iſte Cen-
turio fidem habuit, ſed prophetiam non ha-
buit. Idcirco Dominus admirans magnifica-
uit fidem eius ſuper illum qui tunc fuit I-
ſrael, hoc eſt ſuper omnes qui tunc fuerunt
tribus Iacob, & non ſuper illum qui ab ini-
tio fuit, nec ſuper eos qui poſtea Prophe-
tæ iuſti inuenti ſunt in Iſraël. *Amen dico vo-* D
bis, quia nec in Iſraël tantam fidem inueni,
ſicut in Gentibus barbaris atque alienigenis.
Gentes Filium Dei me inuocant omnipoten-
tem, vnigenitum confitentur, Dominum aſ-
ſerunt, diligunt, & ſicut benè omnia diſpen-
ſantem adorant; *& Iſraël me non cognouit, &*
Iſai. 1. v. 3. *populus hic me non intellexit*: ideoque me
Beelzebub, & Samaritanum appellant, &
Matth. 12. v. 24. peccatorem exiſtimant. Iairus in Iſraël prin-
ceps pro filia ſua me petens non dicit, Dic
Ioan 8. v. 48. verbo: ſed, *Veni* (ait) *velociter antequam
moriatur hæc filia mea.* Nicodemus doctor in
Matt. 9. v. 18. Iſrael de fidei ſacramento audiens, ait: *Quo-
Mar. 5. v. 22. modò poteſt hoc fieri?* Maria, & Martha me
Luc. 8. v. 41. nimium diligentes, dicunt: *Domine, ſi hîc* E
Ioan. 3. v. 9. *fuiſſes, non eſſet mortuus frater meus*: tan-
Ioan. 11. v. 21. quam dubitantes quòd vbique velox non poſ-
ſit eſſe mea potentia: propterea *non inueni
tantam fidem in Iſraël*, ſicut in iſto alienigenâ.

v. 11. *Dico enim vobis, quòd multi ab Oriente &
Occidente venient, & recumbent cum Abra-
ham, Iſaac & Iacob in regno cælorum. Dico
vobis*, teſtor vobis, annuncio vobis, præ-
dico vobis; *quia multi venient*, de quibus Pro-
Iſai. 2. v. 3. pheta locutus eſt, dicens: *Venient & gentes
multa, & dicent, Venite aſcendamus in mon-
tem Domini, & ad domum Dei Iacob ingre-
diamur, & oſtendat nobis viam ſuam, & am-* A
bulemus in eâ. Multi venient, illi de quibus
Dominus ait: *Alias oues habeo quæ non ſunt* Ioan. 10. v. 16.
*ex hoc ouili, & illas adducam, & erit vnus
grex, & vnus paſtor. Multi venient*, illi de
quibus dictum eſt, *Vt & Filij Dei qui diſ-* Ioan. 11. v. 52.
perſi ſunt congregentur in vnum. Iſti ergo om-
nes venient. Vnde venient? *Ab Oriente, &
Occidente*, hoc eſt, ex omni gente quæ eſt
ſub ſole ab Oriente vſque ad Occidentem. Si- Multi ab Oriente & Occidente.
cut enim per omnes gentes habetur hoc Euan-
gelium prædicatum, ſic ex omnibus gentibus
venturi ſunt ad regnum cælorum. Vel adhuc,
ab Oriente, hi qui ſtatim illuminati tranſeunt,
& ab Occidente, hi qui paſſiones & perſecu-
tiones vſque ad mortem tolerant pro fide.
Multi ergo venient. Et quomodo ergo alibi
dicit: *Multi vocati, pauci verò electi? Multi* Matt. 20. v. 16.
vocati, ait: Omnes enim tribus hominum ab
initio ſæculi vocatæ ſunt. *Et pauci electi*, de
multitudine. Etenim per diuerſas generatio-
nes, & ſæcula diuerſa pauci electi ſunt. Si-
mul verò conuenientes, & congregati in tem-
pore viſitationis multi inuenientur, nimiúm-
que innumerabiles.

*Multi venient ab Oriente & Occidente, &
recumbent*, non carnaliter iacentes, ſed ſpiri-
taliter quieſcentes: non temporaliter potantes,
ſed æternè epulantes, recumbent in regno
Dei, vbi lux & ſpes, lætitia & exultatio,
gloria & benedictio, lux oculorum & longæ-
uitas æternæ vitæ, vbi omnes iocundatur,
omnes gaudent: vbi Patres illi beati recum-
bunt, Prophetæ requieſcunt, omnes Apoſto-
li & Euangeliſtæ ſuper glorioſos ſedent thro-
nos, vbi multitudo Martyrum in æternâ glo-
riatur Domini gloriâ, copioſitas Virginum in
ſæcula exultat portans coronam immaculatæ
virginitatis. O chariſſimi fratres iſta eſt à ſæ-
culo beneplacita, & annunciata exultatio, & Vides Virginitatis coronam.
ab initio narrata requies: in iſtam feſtinate ire
omnes Dominum diligentes. Ad iſtam colli- v. 15.
guntur omnes ex gentibus in Dominum cre-
dentes, necnon & fidem ſeruantes. In eam
nos omnes pergamus dilectiſſimi, ad iſtam
omni virtute feſtinemus: nihil nos reuocet,
aut retardet: nihil nos impediat ad hoc deſi-
derabile properare conuiuium; omnem ne-
gligentiam à nobis repellamus, omnémque
deſidiam ab animo, & corporis impedimen-
ta proiiciamus, vt huius beatitudinis & requiei
domeſtici efficiamur: quatenus ſanctæ huius,
vt dictum eſt, epulationis digni inueniamur.

Vade, ſicut credidiſti, fiat tibi. Sic fiet
verè vnicuique homini ſicut crediderit: ſecun-
dum menſuram fidei remetietur ei iſta à Do-
mino gratia. Ideoque dixit ad illum Dominus,
Sicut credidiſti, fiat tibi. Credidiſti enim quòd
ego omnia poſſum, omniumque Dominus
ego ſum. *Sicut credidiſti, fiat tibi.* Credamus
& nos chariſſimi fratres Ieſum Chriſtum Deum
ac Dominum noſtrum omnia poſſe, vbique
præſentem eſſe, & nobis remiſſiones cunctorum
peccatorum indulgentiâ ſuâ (ſi tamen
eius præcepta ſeruemus) largiri, vt & vnuſ-
quiſque noſtrum cum Centurione iſto audire
mereamur, *Vade, ſicut credidiſti, fiat tibi*;
adiuuante ipſo Domino noſtro, qui cum Pa-
tre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula
ſæculorum. Amen.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauenſis ſuperioris Euangelij expoſitio.

Matth. 8. v. 5. Poſt hac autem cùm introiſſet Caparnaum, acceſſit ad eum quidam Tribunus rogans eum, & dicens: Puer meus iacet in domo paralyticus, &c. Sequitur emundationem leproſi, paralytici pueri curatio. Sed quid iſtud eſt, quod non dignum ſe tribunus pueri dominus profitetur eſſe, vt Chriſtus domum eius introeat, puerum videat, & præſens præſenti opem afferat: ſeque habere milites; iubere *B* quod velit, & in poteſtate poſito parere ſibi plurimos ſimiliter & Dominum curationem verbo poſſe præſtare? De tribono poſuiſſe me ſatis ſit, principem eſſe Gentium crediturarum. Quis hic princeps ſit cui ſubiecti ſunt plures, qui volet ſcire, Moyſi in Deuteronomio *Deut. 32. v. 8.* Canticum, & Salomonis librum Eccleſiaſticum, vbi de diſperſione gentium quædam locuti ſunt, legat: nobis tantùm de puero tractatus ſit.

Succedit deinde in hoc puero, poſt paralytici ſanitatem, curatio populi de monte deſcendentis, ſalus Gentium. Iacebat enim puer diſſolutus in domo humili, corruptibili, & *C* ingreſſu eius, cuius tamen egens erat, Saluatoris indigna. Et tribunus ſcit puerum verbo *Centurionis puer Gentium figura.* poſſe ſanari: quia ſalus Gentium omnis ex fide eſt, & in præceptis Domini vita eſt vniuerſorum. Igitur iacentes in ſæculo, & peccatorum morbis diſſolutæ Gentes exiſtimandæ ſunt: omnibus vndique artubus fluidis, & ad conſiſtendi officium ingrediendique corruptis. Quarum ſaluris ſacramentum in tribuni puero expletur, non tamen ingreſſuro domum Chriſto: quia licet in ſæculo demoratus ſit, vitia tamen ſæculi & peccata non adiit.

v. 10. Miratus deinde fidem ait: *Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Non erat tribunus iſte de *D* *Imò Gentilis erat, vt indicat ipſe ſacer textus, & docent alii.* gentibus: & quomodò in Iſraël fides talis non eſt reperta, cùm qui crederet eſſet Iſraelita? Sed vt ſimilitudinem futuri hæc ipſa veritas æmularetur, idcirco verbi ratio ſubiecta eſt, tantam fidem quanta Gentium eſt in Iſraël non reperiendam, & cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum ex vltimis Gentibus quieturos. Perfecta quidem eſt in puero ſecundum credentis fidem veritas ſanitatis: ſed præſentium efficientia etiam futurorum imagini proficere monſtratur, quando & tribuno credente, & puero ſaluato, nec talis in Iſraël fides reperta eſt, & regni cœlorum conſortium cum *E* Abraham Gentibus deſtinatur.

SANCTI HIERONYMI

Presbyteri in idem Euang.

Matth. 8. v. 5. *Centurionis fides humilitas prudentia.* Acceſſit ad eum Centu. &c. Non debemus iactantiæ arguere Dominum, quia ſtatim ſe iturum, & ſanaturum eſſe promittit, videns Centurionis fidem, humilitatem, & prudentiam. Fidem, in eo quòd credidit ex gentibus paralyticum à Saluatore poſſe ſanari. Humilitatem, quòd ſe iudicauit indignum, cuius tectum Dominus intraret. Prudentiam, quòd intra corporis tegmen, diuinitatem latentem videret: ſciens non id ſibi profuturum, quod *A* etiam ab incredulis videbatur, ſed id quod latebat intrinſecus. De quâ prudentiâ hoc etiam ait: *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate, habens ſub me milites, &c.* *v. 9.* Volens oſtendere Dominum quoque non per aduentum tantum corporis, ſed per Angelorum miniſteria poſſe implere quod vellet.

Audiens autem Ieſus miratus eſt. *v. 10.* Quòd vidit Centurionem ſuam intelligere maieſtatem. Pellendæ enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariæ, quibus homo ad debilitatem ſæpe concedirur, & verbo Domini & miniſteriis Angelorum. *Amen dico vobis; non inueni tantam fidem in Iſraël.* De præſentibus loquitur, non de omnibus retrò Patriarchis & Propheris: niſi fortè in Centurione, fides Gentium præponitur Iſraeli.

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, &c. *v. 11.* Quia Deus Abraham cœli conditor pater Chriſti eſt: ideirco in regno cœlorum eſt & Abraham: cum quo accubituræ ſunt nationes, quæ crediderint in Chriſtum Filium Creatoris. Et ille pariter ſenſus impletur, de quo ſupra diximus in Centurione, fidem Gentium fieri prærogatiuam: dum ad illius credulitatem de Oriente & Occidente, credituri populi commemorantur.

Filij autem regni, eycientur in tenebras exteriores. *v. 12.* Filios regni, Iudæos ſignificat: in quos antè regnauit Deus. Tenebræ ſemper interiores ſunt, non exteriores. Sed quoniam qui à Domino foras expellitur, lumen relinquit: idcirco exteriores tenebræ nominatæ ſunt. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. &c,* Si fletus oculorum eſt, & ſtridor dentium oſſa demonſtrat: vera eſt ergo corporum, & eorundem membrorum quæ ceciderant, reſurrectio.

SANCTI GREGORII NYSSENI,

de eodem Centurione, eiuſque ad Dominum Sermone.

Hom. 10. in Cant. Iſthæc Centurionis affinia ſunt illis, quæ de ſponſâ dicuntur in Canticis. Ac verò vide Reginæ poteſtatem, ex mandatis illius, virtutem conſiderans, vt imperatoria quædam auctoritas, in iis quæ ab ipſâ proferuntur, eluceat. *Viri ſpiritalis regia auctoritas.* Non enim precibus id quod vult efficit, ſed ſecundum veram illam promittentis vocem, qui dicit fidelem, ac prudentem diſpenſatorem, fore dominum omnium facultatum domini ſui: *Luc 12. v. 44.* hac arreptâ poteſtate, regiâ velut auctoritate quod ſibi arrideat de duplici vento conſtituit; vt Aquilonem quidem præcepto à ſe ablegeт, Auſtrum verò humaniter inuite, ſibique ocyùs adeſſe iubeat. Sic autem contextus habet: *Surge Aquilo, & veni Auſter.* *Cant. 4. v. 16.* Fortaſſis iam dictis affine quidpiam reperire liceat in verbis Centurionis, quæ ipſe Deus Verbum admiratus ſit, vti etiam Euangeliſta narrauit, dicens: *Audiens autem Ieſus, miratus eſt;* *Matth. 8. v. 10.* prætulitque Iſraëlitis fidei Centurionis vocem. Non enim mihi videtur conferre Centurionem cum populo Iſraëlitico, in ratione fidei, ſed cum ipſo illo Iſraële, *Gen. 32. v. 25.* qui in lucta cum aduerſario vix ope diuinâ euaſit ne caderet, neque abijt penitus illæſus ab aduerſario: læſus enim fuit in femore. Hic autem Centurio, de quo nunc ſermo eſt, id quod alienum eſt regiâ poteſtate

pro

pro imperio amandans, quod gratum eſt ſibi adiungit. Idcirco enim vir ille maximè mihi viderur dignos fuiſſe admiratione, quòd dicat ſe in militibus ſuæ poteſtati ſubiectis, pro auctoritate ſuâ liberè quem velit amaodare, & accerſere eum qui ſibi ſit gratus: ac ſeruo quod conuenit imperare miniſterium. Nam ineſt quædam in Centurionis voce Philoſophia; quòd videlicet ſemel à ſe dimiſſum, reducat nunquam, ſed alterum in dimiſſi locum ſubſtituat. Nam cùm huic dixerit, Vade, illéque vadat; dicit ſe alium accerſere, non eum quem amandauit: Scripturâ, vt opinor, hoc docente, quæ ſibi iouicem aduerſantur, ſic à naturâ comparata eſſe, vt non poſſint ſimul in vno, eodemque conſiſtere. Nulla enim eſt ſocietas luci ad tenebras, ait Apoſtolus; ſed tenebris depulſis, id quod earum loco cernitur, lucem eſſe oeceſſe eſt. Sic & ſublatis è medio tenebris, in eorum locum virtus neceſſariò ſuccedit. Hoc autem perfecto, prudentia carnis noo ampliùs ſpiritui reſiſtit (neque enim poteſt, mortificatâ iam eius reſiſtendi vi;) ſed ad omoe qood par eſt miniſterium comparatur, ſpiritus poteſtati ſubdita, eiuſque imperijs audiens ac ſubiecta. Expulſo enim fugatoque auxiliario vitiorum milite, in eius locum virtutis ſuccedit armiger, loricâ indutus iuſtitiæ, gladium ſpiritus gerens; armorum munitus tegumentis, nempe galeâ ſalutis, & ſcuto fidei; omnemque ſpiritalem armaturam in ſeipſo circumferens. Tum metuit dominum ſuum ſeruus ille (corpus ſcilicet animũ) promptéque dominatoris ſui iuſſa capeſſit; quo fit, vt miniſterio corporis virtus ritè exerceatur. Hoc enim indicat quod ait Centurio, *Et ſeruo meo, Fac hoc. & facit.* Sic etiam ſponſa ſuum in paſſiooes oſtendens imperium, diſcedere iubet, ac fugere nequitiæ ſpiritum, dicens, *Surge Aquilo:* hoc enim nomine, aduerſaria poteſtas denotatur; quippe quòd locus ille obſtrutus, ſempérque frigidus permaoeat, nec ſolaribus illuſtratus radijs, nec fotus. Quapropter principem poteſtatis tenebrarum Scriptura Aquilonem vocat, nempe mœſtæ hibernæ conſtitutionis opificem; hyemis, inquam, illius, in quâ dicit Euangelium pericula nullo modò effugi poſſe. In eâ enim emarceſcit eorum ſpecies, qui virtute florent. Rectè igitur hunc reginæ vox auctoritate fugat, accerſitque ventum meridianum, ſemper calidum, ſemperque lucis fulgoribus affuſum, quem vocat Auſtrum, vi cuius fluit torrens deliciarum, dicens, *Et veni Auſter*; oimitum vt flatu vehementi in viuentes plantas, vti in cœnaculo in Diſcipulos irruens, aromata excutiat à Dei plantatiooe. Verùm hæc quidem in veteri Teſtamento Spooſa, in nouo autem Centurio.

Seruus amandatus, & accerſitus; vitium & virtus. 2. Cor. 6. v. 14.

Eph 6, v 14.

Aquilo figura aduerſariæ poteſtatis.

Matth. 24. v. 20.

Auſter, diuini ſpiritus.

EVSEBII, DE EODEM

ſeruo Centurionis à Domino curato.

F. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

Ex Cat. Emin. Car. Maz. Luc. 7. v. 2.

C*Enturionis cuiuſdam ſeruus*, &c. Vir erat militiæ profeſſiooe clarus, Romani exercitus præfecturâ, ac magiſtratu inſignitus. Quia verò eius fideliſſimus ſeruus domi membris re-

A ſolutus iacebat, intelligens quantas Saluator virtutes in alios oſtenderet, ſanans ægrotos, omnique morbo, ac omni ægritudini medens, ſecum ratione iudicans maius eſſe miraculum quàm pro humanâ facultate, ad eum accedit vt Deum, oon in corporis organum oculis ſubjectum contuens, quo ille cum hominibus miſceret colloquia, ſed in Deum inaſpectabilem, qui ſuas virtutes per id quod mortale erat oſtenderet. Idcirco rogabat & ipſe vt in ſeruo beneficij diuini compos efficeretur.

Cẽturionis ad Chriſtũ acceſſus.

v. 4. *At illi cùm veniſſent*, &c. Seniores quidem Iudæorum, ob exiguos quoſdam viri ſumptus in Synagogam munus depoſcunt: Do-B minus autem non ſe in hoc permittit, ſed maius quidpiam agitat, vt nempe per virtutem quam eſt exhibiturus, in vniuerſos homines fidem ſpargat: atque vt Centurioni quidem, qui ſit diſpoſitus, indulgeat, perque eum etiam alijs viam ad fidem ſtruat. Nec verò neſcit quod futurum eſt; forè nimirum vt Centurio audiens eum venturum in domum ſuam, rem deprecetur: verùm ille futuram ex viri modeſtiâ deprecationem compertum habens, annuit oblatæ fide petitioni, vtrique hominis agitationi aptans quod ipſius proprium ſit: vt nimirum quia ille rogat, promittat ipſe ac ſequatur; quia præſentiam aduen-C tumque eius in domum ſuam deprecatur, potentiam exerat; abſenſque ſanitatem ægro tribuat. Non ergo vt ſuam præſcientiam oſtentaret, illius meritò virtutem prohibuit: ſed abſque vllo faſtu, humaoo more tanquam neſciret quod erat futurum, ſequitur, vt modeſtæ illius reſponſionis, ac propoſiti locum ei relinquat, ac ſanitatem diù antè petitam præſtet. Talia ſunt Saluatoris noſtri ante etiam ſigni exhibitionem virtutis admiranda ſpecimina. Non enim minorem in his admirationem habet, quàm in eo quòd morbum ſaoauerit, ac mortem depulerit.

Chriſti in eum œconomia.

v. 10. *Et reuerſi qui miſſi fuerant, domum*, &c. D Quantâ Saluatoris vox poteſtate prolata ſit, quantáque impleta virtute; quanta in eo humanitas, propeoſaque benignitas eluxerit, vt ſtatim domum ſe venturum promiſerit; quantum denique beneficij miraculum, nemo dignè intelligat. Quòd enim ſolùm lôcutus ſit, vnáque cum voce ſanitatem puero Centurionis præbuerit, atque hominem actutùm morti conceſſutum ſtatim morbo liberauerit, quomodò oon verè Deum mortali ore locutum oſteodit? Non præſens adeſt, ac velut adeſſet, agit. Inter Dei verba, operáque nihil intercedit medium. Neque verò illi Centurionis E laus in verbis duntaxat ſtetit, ſed & ægrotum ſanitati redditum fidei eius merito reddidit; illuſtrémque ei corooam contexit. Dixit enim, opúſque conſecutum fidem prædictioni fecit: *Et ſanatus eſt puer ſtatim.* Verùm ſi quis rem non facilè recipit, ob miraculi excellentiam, haud tamen congruè prædictionis ergo cauilletur, quâ rei ſic geſtæ maior conſtabit euictio, ſi quis animo reputet, Tribunum, qui tunc ad Saluatorem acceſſit, Romanum extitiſſe, qui maiorem, ac ſinceriorem Iudæorum gentis in eum confeſſionem oſtenderit: Saluatorem autem, pro vno multos fore, qui illius more ad eum venturi ſint ab Oriente ac Orientis plagâ, exque iis qui Occidentem co-

Miraculi exaggeratio.

Chriſti conuerſionis Gentium illuſtrata prædictio.

lunt, ſancire; qui videlicet pro ſuâ in illum fide, ac confeſſione, parem apud Deum honorem cum Hebræorum maioribus, ſint conſecuturi: quippe cùm etiam illorum generis caput celeberrimus ipſe Abraham, parentibus ſuperſtitioni addictus ortus, vitam mutauerit, relictóque plurium deorum errore, vnum qui eſt ſuper omnia Deum agnouerit. Ipſe verò etiam innumeros per orbem vniuerſum eius filiis Iſaac, & Iacob fore ſimiles, atque in his maximè Gentes quæ ad Orientem, atque Occidentis partes habitarent, prædicit. Additque, quod maximum habet prædictio, ipſos Iudæos piorum illorum, Deique amicorum nepotes, qui Abrahæ, Iſaac, & Iacob cognatione gloriarentur, quòd ei contradicant, nec credant in illum, velut qui à ſcientiæ luce auerſi ſint, eijciendos in tenebras exteriores; nempe illorum ignorantiam, extremamque inſcitiam, lucíſque ſalutaris carentiam verbis eiuſcemodi deſignans. Quâ in re attendendus ijs quæ euenerunt animus, liceátque ipſis oculis contueri, Iudæos quidem qui religioſorum virorum, quos nominaui, genus ſe eſſe gloriarentur, eiectos eſſe, non Dei ſolùm regno, ſed & ſacrâ ipſorum, regiáque Metropoli: próque vno qui ad Chriſtum acceſſerit, Tribuno, innumeram hominum multitudinem ex omnibus gentibus ſimili cum eo ratione ad eum accedere, eiúſque doctrinâ virorum illorum qui apud Hebræos clari habentur Deum agnoſcentes, eandem cum illis ab omnium Rege Deo mercedem percepturos.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI
de eodem Euang. Hom.

Eſt hom. 27. in Matth. 8. v. 5.

I*Ntrante autem Ieſu in Capernaum, acceſſit ad eum Centurio deprecans eum, &c.* Leproſus quidem, vt audiſtis, cùm à monte Ieſus deſcendiſſet, ad eum acceſſit: Centurio autem hic, cùm iam in Capernaum introiſſet, aduenit. Quanam igitur de cauſâ neque hic, neque ille ad montem conſcenderunt? non negligentiâ profectò, cùm vterque fide ferueret, ſed ne prædicanti obſtreperent: acceſſit itaque verecundè Centurio, ac ait: *Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Excuſando ſe, vt quidem aiunt, cauſam adiecit, quâ de re puerum non adduxit. Quippe cùm non fuerit facilè paralyticum, qui doloribus non paruis vexaretur, & vltimos iam ſpiritus traheret, longiùs deportare. Quòd enim in vltimis eſſet, Lucas ſignificauit, dicens, *Et erat moriturus.* Ego autem id ardentiſſimæ illius fidei ſignum dixerim. Multò enim profectò maiorē iſtius, quàm eorum qui per rectum ſummiſerunt, fidem arbitror. Quia enim non dubitabat vel ſolo Domini verbo iacentem excitari poſſe, idcirco minimè deportandum putauit. Cur igitur Dominus quod nuſquam antè fecerat, hîc peragit? Nam cùm vbique voluntati tantummodò ſupplicantium obtemperaret, hîc non curaturum ſe ſolùm, ſed domum quoque Centurionis profecturum pollicetur. Certè id ita facit, vt quanta ſit fides perdiſcamus: niſi enim ita feciſſet, ſed illicò puerum ſanaſſet, ſyncera illius feruénſque fides ignota nobis fuiſſet. Idipſum etiam in Phœniſſâ muliere, quamuis contrario quodam modo perfecit,

v. 6.

Aiunt quidam excuſare, quòd morbi periculo non potuerit adducere puerum.

Luc. 7. v. 2.

Luc. 5. v. 19.

Imò ob fidem ardentiſſimam non adduxit.

Vt ſe Dominus eius domũ profecturum offerat

Matth. 15. v. 23.

A Hîc enim non vocatus vltrò ſe domum pollicetur profecturum, vt tu eximiam Centurionis fidem, & præcipuè humilitatem perdiſcas: at verò in Phœniſſâ negauit ſe facturum quod petebat, & illam conſtanter iterum, atque iterum petentem in anguſtias conijcit. Cùm enim ſapiens, prudénſque medicus ſit, non ignorat contraria ex contrariis facilè elicere. Ita hîc vltrò ſe iturum offerendo, Centurionis: ibi verò prorogando, & quaſi renuendo, mulieris fidem cunctis aperuit. Sic ad Abraham quoque facit, dicens; *Non celabo puerum meum Abraham*; vt nos ſummam eius chari-

Gen. 18. v. 17.

B tatem percipiamus, & quanta vel erga Sodomitas vſus prouidentiâ fuerit: ſic denique qui ad Loth miſſi erant, ingredi ad ipſum volebant, vt inaudita ipſius hoſpitalitas non lateret. Quid igitur ait Centurio?

Gen. 19. v. 1.

Domine, non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Audiamus ergo, audiamus quicunque volumus Chriſtum ſuſcipere. Poſſumus enim etiam nunc nos ipſum ſuſcipere. Audiamus, inquam, Centurionem, & imitemur. Audiamus ſimili ſtudio, & Ieſum recipiamus. Cùm enim pauperem fame & nuditate confectum recipis, Chriſtum profectò recipis, atque nutris. *Sed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Vi-

v. 8.

Imitanda Cẽturionis humilitas & fides, ſuſcipiendo Chriſto in pauperibus.

C des quòd Centurio veluti etiam leproſus veram de Chriſto habuit opinionem. Similiter enim quoque non dixit, ora, ſupplica, deprecare, ſed ſolùm impera. Timens deinde, ne per modeſtiam renueret, illud adiecit:

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit. Sed quid hoc, inquies, ſi Centurio ita eſt ſuſpicatus? Verùm non id quæritur, ſed vtrum Chriſtus opinionem eius de ſe acceperit, ac confirmauerit, an repulerit, atque abiecerit. Probè valde abs re, atque prudenter obiectum eſt. Si altiùs ergo inſpicimus quod in leproſo factum didicimus, idipſum

v. 9.

D etiam hîc perfectum inuenimus. Nam quemadmodum leproſus, *Si volueris*, dixit: neque ab hac tantummodò voce de omnipotentiâ Chriſti teſtimonium eſt, verumetiam ab ipſius Chriſti reſponſione, qui non ſolùm, quod de ſe leproſus credebat, non arguit, ſed etiam mirum in modum confirmauit, quod abundans & eximium erat addendo, cùm dixit: *Volo, mundus eſto*: ac ſi verè illum opinari docuerit. Simile quiddam hîc quoque diligentiùs conſiderantes, contigiſſe inſpeximus. Cùm enim Centurio talia dixiſſet, ac Dei non hominis poteſtatem paucis ei verbis attribuiſſet,

Supra. v. 2.

Cùm leproſi fides, tum Cẽturionis probata Domino.

E non modò non reprehendit, verumetiam laudibus non paruis eum proſequutus eſt. Non enim ait Euangeliſta quòd laudatit tantùm eius dicta; verùm etiam laudis incrementa declarans quòd etiam admiratus ſit, & ita miratus, vt tantâ hominum turbâ præſente, atque audiente, imitandum ipſum cæteris propoſuerit. Perpendis quòd ſinguli, qui diuinam ei poteſtatem ſunt atteſtati, non ſine laudibus recipiuntur. *Admirabantur turbæ ſuper doctrinâ eius, quia ſicut poteſtatem habens docebat.* Nec eos modò non reprobauit, ſed vnà cum eis de monte deſcendit, ſententiámque illorum de ſe mundatione leproſi comprobauit. Clamat ille: *Si volueris, potes mundare me*: nec reiecit eum,

Matth. 7. v. 28.

Vbique Dominus diuinitatis ſuæ teſtimonia recepit.

Digitized by Google

Vbique Dominus diuinitatis ſuæ teſtimonia recipit.

A ſed ſic mundauit, vt verbo illius vteretur, ac diceret: *Volo, mundare.* Denique Centurio hic non paruâ voce dicebat. *Dic verbo ſolùm, & ſanabitur puer meus. Et admiratus eum, dixit: Neque in Iſraël tantam inueni fidem.*

Sed vt vndique munitaris, à contrario quoque idipſum docebimus. Nihil horum Martham, ſed oppoſita dixiſſe inuenies. *Scio enim,* inquit, *quòd quæcunque à Deo petes, dabit tibi Deus:* nec ſolùm quamuis ei familiaris eſſet, valdéque ipſum diligeret, laudem conſecuta non eſt, ſed quaſi non rectè de ipſo ſentiens, emendatur. Reſpondit enim Dominus: *Nonne dixi tibi, quia ſi credideris, videbis gloriam Dei?* Sic apertè ipſam, quòd nondum crediderit, accuſauit. Deinde quoniam illa, *Quæcunque à Deo petieris dabit tibi,* dicebat: volens eam ab huiuſmodi remouere ſententiâ, docereque quòd non aliunde habet, ſed ipſe omnium bonorum fons eſt: *Ego ſum,* inquit, *reſurrectio, & vita:* id eſt, non expecto, vt ab alio mihi poteſtas conferatur, ſed à me ipſo cuncta poſſum efficere: propterea ergo Centurionem coram omnibus laudat, & cæteris omnibus anteponit, & regnum cœlorum ei demum largitur, vt reliquos ad imitationem eius faciliùs concitet. Quòd ſi non potes tibi perſuadere, ideo hæc à Chriſto ſic dicta fuiſſe, vt cæteri omnes hinc ad ſimilem fidem perducantur: perpende quàm diligenter id Euangeliſta ſignificat.

Ioan. 11. v. 22. Marthæ fides humilior reprehenſa.

B Ibid. v. 40.

Ibid. v. 25.

C

v. 10.

Audiens autem Ieſus, miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël. Ex his profectò intelligitur id maximè fidem feruentiſſimam, regnum cœlorum, cæteráque bona nobis præbere, ſi magna de ipſo, Deóque vero digna imaginari velimus: nec verbis ſolùm laudem ei attribuit, ſed ægrotum quoque filium propter merita fidei ſanum fecit, fulgentémque ipſi coronam, ac magnis ornatam muneribus contexuit, cùm ſic dicat:

v. 11.

D *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, &c.* Liberiùs certè nunc poſtquam pluribus ſignis animos eorum attraxit, cum ipſis loquitur: verùm ne adulatione aliquâ vſum fuiſſe Centurionem quiſquam putet, vtque omnes ex animo loquutum intelligant, audi quod infertur: *Vade,* inquit,

v. 13.

& ſicut credidiſti, fiat tibi. Et continuò res ipſa conſecuta, certiſſimum animi, & voluntatis illius teſtimonium perhibuit. *Et ſanatus eſt puer eius ab illâ horâ.* Idipſum etiam in Phœniſſâ pariter factum eſt: ſic enim illi quoque dixit, *Magna eſt fides tua, ò mulier, fiat tibi ſicut vis: & ſana facta eſt illicò filia eius.*

Matth. 15. v. 28.

E Verùm, quoniam idipſum in ſeruum Centurionis ſignum Lucas exponens, alia quadam iſtis apponit, eáque nobis dilucidanda ſunt, ne diſcrepantiam facere videantur aut credantur. Lucas igitur ſcribit, eum ſeniores Iudæorum miſiſſe ad ipſum, deprecantes vt veniret: Matthæus verò acceſſiſſe, ac dixiſſe: *Non ſum dignus.* Non ignoro quoſdam, quamuis in multis conueniant, alium tamen hunc, alium illum opinatos fuiſſe. De illo enim dicitur, *quia & ſynagogam conſtruxit:* de hoc autem ipſe Ieſus adiecit: *Nec in Iſraël tantam fidem inueni.* Nec apud Lucam ſcribitur, multos venturos ab Oriente; vnde conſequens eſſe videtur ex Iudæorum illum genere fuiſſe. Nos autem etſi hoc modo facilius vitari diſcrepantiam fatemur, de eodem tamen & hîc, & ibi dici arbitramur. Quomodò igitur, inquies, Matthæus non eſſe dignum dixiſſe ſcribit, ſub cuius tectum Dominus introiret; Lucas verò miſiſſe vt iret? Duo hîc nobis Lucas, vt mihi quidem videtur, oſtendit: quanta ſit Iudaica adulatio, & quòd calamitate oppreſſi homines, modò hoc, modò illud conſilium anteponunt. Quare veriſimile mihi videtur, cùm voluiſſet ad Ieſum proficiſci Centurio, detentum à Iudæis fuiſſe, qui ei aſſentarentur, atque dicerent: Nos ibimus, & adducemus ipſum: quod ita eſſe perſpicies, ſi plenam aſſentationibus orationem eorum diligentiùs conſiderabis. *Diligit enim,* aiunt, *gentem noſtram, & ſynagogam ipſe nobis conſtruxit.* Neque vident, vnde Centurionem commendent. Nam, cùm dicere oportuiſſet, voluiſſe quidem ipſum venire, ſed nos caſum ſuum, & calamitatis magnitudinem conſiderantes, vt domi manere vellet ſuaſimus: ne magnam illius eſſe fidem oſtenderent, atque hinc celſitudo Domini, Centurionis iudicio, celſitudo Dei eſſe videretur, virtutem eius, animumque, & fidem in Ieſum celare maluerunt, nec ad finem perducere illud curarunt, cuius gratiâ venerant. Magnas profectò ad cæcandas hominum mentes inuidia poſſidet vires. Verùm is, qui occulta cordium nouit, Centurionis fidem etiam inuitis illis patefecit: quod vt verum eſſe credas, ipſum Lucam (quæſo) rurſum audias illud declarantem: ait enim, *quia non longè diſtante eo miſit, dicens: Domine ne vexeris: Non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.* Vnde patet illum, quando à Iudæorum moleſtiâ liber fuit, tunc miſiſſe, qui dicerent: Non negligentiâ factum, quòd illico ipſe non acceſſerit, ſed potius quia indignum ſe putauit, qui Dominum ſuæ domi reciperet. Quòd ſi Matthæus non per alios, ſed per ſeipſum iſtud dixiſſe aſſeuerat, nihil prorſus ad rem: non enim id quæritur, ſed vtrum Euangeliſtarum vterque (quod iam apertum eſſe arbitror) magnam de Chriſto fidem habuiſſe Centurionem teſtatur. Non eſt abſurdum miſſos eſſe primò aliquos, qui illud dicerent, deinde quoque ipſum acceſſiſſe, ac per ſe iterum eadem dixiſſe. At verò, inquies, Lucas alterum non ſcripſit? ego autem tibi alterum à Matthæo prætermiſſum eſſe reſpondebo, idque non eſſe eorum, qui repugnantia dicunt, ſed eorum potiùs qui quæcunque ab alterutro prætermiſſa ſunt, diligenter ſupplent. Tu verò etiam Centurionis fidem à Lucâ prædicatam eſſe intellige, quòd dixit, *quia moriturus erat puer.* Nec enim id deſperationem adduxit patri, nihiloque minus ſuperſtitem futurum ſaluum ſperauit. Quòd ſi Matthæus à Chriſto dictum ait: *Nec in Iſraël tantam fidem inueni:* & hic non fuiſſe illum Iſraëlitam, ac Iudæum putas ſignificari. Lucas autem ſynagogam conditam eſſe ab illo, noli hæc pugnantia credere: poterat enim etiam cùm Iudæus non eſſet, Iudæorum & ſynagogam condidiſſe, & gentem vehementer amaſſe.

Matthæi & Lucæ concordia in Cẽturione.

Luc. 7. v. 5.

Ibid. v. 6.

Potuit Centurio non Iudæus, ſynagogam Iudæis ædificare.

Tu verò verba Centurionis diligentiùs per-

ſcrutare, & quòd præfectus erat non prætermitte, vt hinc facilè quanta virtus ipſius fuerit, poſſis perſpicerè. Tanta certè eorum ſuperbia eſt, qui principatus, præfecturáſque gerunt, vt neque calamitatibus victi ad humiliora condeſcendant. Vnde ille de quo Ioannes ſcribit, trahens illum domum, dicebat: *Propera, atque deſcende; moriturus eſt enim filius meus*: at verò hic non ita; ſed tam illo, quàm iis, qui per tectum demiſerunt lectulum, multò præſtantior. Non enim præſentiam Chriſti quærit corporalem, neque ipſum ægrotum duxit ad medium: ſed ſumma de Chriſto imaginatus, ac Deum ipſum eſſe non dubitans, *Dic verbo ſolo*, inquit: nec id continuò incipiens dixit, ſed ærumnam ſuam tantùm expoſuit. Ex nimiâ namque humilitate factum eſt, vt putaret non tam facilè Chriſtum ita obtemperaturum ſuæ voluntati, vt etiam domum eius petere vellet. Quapropter ſtatim cùm audiſſet dicentem: *Ego veniam, & curabo ipſum*: tunc exclamauit, *Non ſum dignus, ſed dic verbo ſolùm*. Sic nec doloris magnitudo adeò animum eius confudit, vt tantâ calamitate preſſus non philoſopharetur. Non enim ſalutem ſolùm ſerui reſpiciebat, ſed ne quid ipſe minus decenter faceret, aut diceret, animaduertebat: & quamuis non ipſe petierit vt iret, ſed Chriſtus ſe iterum obtulerit, veritus tamen ſic fuerat, ne videretur maiora, quàm dignitas ſua pateretur, accipere, ac rem grandem prorſus, ac ſuis viribus imparem ſubire. Vides prudentiam hominis, vides excellentiam animi, vides ſingularem quoque Iudæorum dementiam? Dicunt enim dignum eſſe, cui gratiam tribuat. Nam cùm magis humanitatem, facilitatémque Ieſu admirari debuiſſent, ad dignitatem Centurionis confugiunt, dignum eſſe dicentes, nec quare dignus eſſet proſpicientes: ſed non ſic Centurio, ſed valde ſe indignum eſſe aſſerebat, non ſalutari beneficio ſolùm, verumetiam vt domi Ieſum reciperet. Idcirco cùm dixiſſet, *Iacet puer meus*, non intulit, Dic vt curetur: veritus ne tanto munere eſſet indignus, ſed nudam calamitatem ſuam expoſuit. Cùmque Chriſti pollicitationem percepiſſet, nec ſi cauſus eſt oblata percipere: ſed adhuc conſtanter, eam, quæ ſe decebat, modeſtiam conſeruat.

Centurionis modeſtia in præfecturâ.

Ioan. 4. v. 49.

Centurionis prudentia, Iudæorumque dementia.

Dicet fortaſſe quiſpiam: Et cuius rei gratiâ pariter eum Chriſtus non honorauit? Reſpondebimus viciſſim: Chriſtum ipſum habuiſſe honoratum. Primùm, quia benignam, & humilem mentem illius declarauit: quod inde maximè apparuit, quòd domum ipſius non adiit, & ſeruum curauit. Deinde, quia regni cœlorum participem ipſum conſtituit, & generi Iudæorum omnium præpoſuit: ita qui ſe indignum recipiendi Chriſtum arbitrabatur, cœlo digniſſimus factus, incorrupta bona, quæ Abraham impetrauit, conſecutus eſt à Domino. Et quâ de cauſâ, inquies, Leproſus, qui etiam illis maiora perfecit, non eſt laudatus à Chriſto? Non enim dixit, *Dic verbo*, ſed quòd multò magis erat, *Velis* ſolummodò. Id verò eſt, quod de Patre ipſo Propheta intulit, dicens: *Omnia, quæcunque voluit, fecit*. Ego autem Leproſum etiam laudatum exiſtimo. Cùm enim ſibi dictum ſit

Honoratus à Chriſto Centurio.

Leproſus & ipſe laudatus.

Pſal. 134. v. 6.

A *Offer donum, quod iniunxit Moyſes in teſtimonium illis*, nihil aliud dictum eſt, niſi quòd tu accuſabis, condemnabiſque Iudæos incredulos, quoniam credidiſti; quamuis alioqui non ſit æquale, quòd fecerunt: maius eſt enim alienigenam quàm Iudæum credidiſſe. Non fuiſſe autem Centurionem ex genere Iudæorum, tum à nomine ipſo, vocabulóque Centurionis perſpicuum eſt: tum etiam, quia dictum eſt; Nec in Iſraël tantam fidem fuiſſe inuentam. Et erat profectò arduum, hominem, qui in Iudæorũ ſcripturis educatus non fuit, tam magna de Chriſto cogitaſſe. Imagi-

B natus enim mihi fuiſſe videtur cœleſtem militiam, cuius Chriſtum ducem, ac dominum eſſe credidit: cui etiam mortem ipſam, & morbos ipſos, cætetáque omnia ſic eſſe ſubjecta non dubitauit, vt nonnulli milites ſibi, imò etiam multò magis: propterea dicere non ambigebat. *Ego enim homo ſum*; tu videlicet Deus: ego *ſub poteſtate*; tu ſcilicet ſub poteſtate non es: ſi ergo ipſe, qui homo ſum, & ſub poteſtate alienâ, tot tantáque facilè poſſum efficere; quid eſt quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub alienâ poteſtate non es? Non enim quaſi ſimile quoddam affert, ſed comparationis præſtantiâ, quaſi nimium Chriſtus præcellat, hoc dicit:

C quòd ſi ego, qui ſimilis ſum quibus impero, & ſub alterius poteſtate, tamen propter paruam excellentiam præfecturæ, nemine repugnante, fiunt quæ iuſſero, quamuis magna, diuerſáque ſint. *Alij enim dico, Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit*. Quantò magis ipſe ad finem perducere poteris, quæ iuſſeris? Quidam hunc locum ita legunt, *Si enim ego, qui homo ſum*; vbi interuallo ſuſpendentes, poſtea inferunt: *ſub poteſtate habens ſub me milites*.

Maior fides ac virtus Cẽturionis, quàm Leproſi.

Cœleſtem quamdam velut militiam imaginatur Chriſto ſubiectam.

Tu vero illud etiam mihi perpende, quo pacto declarauit, quòd etiam morti tanquam

D ſeruo dominari poſſit, & imperare vt Dominus. Cùm enim dixerit, *Dico, Veni, & venit, ac Vade, & vadit*: illud profectò ſignificare voluit, quòd minimè poterat in quemquam mors peruenire, ſi Ieſus ei abſcedere iuſſerit. Vides fidelem hominem? Nam quod omnibus poſtea futurum erat apertum, atque clarum, quòd mortis, ac vitæ poteſtatem Chriſtus habeat, quòd ad inferi ianuas deducat atque reducat, ipſe multò antè, & animo credidit, & aliis prædicauit; nec de militibus ſolùm, ſed & de ſeruis dixit, quod maioris erat obedientiæ; & tamen in tam ſingulari, atque mirabili fide tanta humilitas reſplendebat, vt

E ſe indignum putaret: Dominus autem vt digniſſimum etiam oſtenderet, cuius domum intraret, multò maiora ei contulit, fidem eius cum admiratione prædicans, pluráque ipſi concedens quàm flagitauerit: venit enim corporis ſalutem ſeruo quærens, & regnum cœlorum etiam inuenit. Vides in hoc iam adimpletum illud fuiſſe, quo dicitur: *Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis*? Nam, quoniam & inauditam fidem, & eximiam humilitatem præ ſe ferebat, cœlos ei præbuit, & ſalutem ſerui adiecit. Neque hinc ſolùm magni ipſum fecerat, ſed inde multò magis, quòd omnibus ſignificauit,

Vitæ ac mortis agnoſcit dominum.

Matth. 6. v. 33.

post quorum eiectionem ipſe reciperetur: vt iam neminem fugere poſſit, his verbis declarari, non ex operibus legis, ſed ex fide ſalutem hominibus æternam præſtari. Idcirco non Iudæis tantùm, verùm etiam Gentibus hoc donum propoſitum eſt, & Gentibus potiùs quàm Iudæis. Non enim Centurioni ſoli, ſed in toto terrarum orbe ſic futurum prædicit. Hoc autem dicebat de Gentibus vaticinans, & bonâ ſpe eorum animos excitabat, cùm multi à Galilæâ Gentium ipſum ſequerentur. Hæc autem dicebat & Gentes non ſinens animum deſpondere, & Iudæorum faſtum retundens.

Gal. 2. v. 16.

Gentes Iudæis incredulis cum Centurione ſubſtitutæ.

Ne autem offenderet his dictis auditores, néue occaſionem præberet vllam, non tanquam primarium caput ſeu ſcopum verborum, ſermonem de Gentibus introducit, ſed anſâ acceptâ à Centurione: Nec nomen Gentium apertum inſerit: Non enim dixit, Multi Gentium; ſed *multi ab Oriente & Occidente*; quo ſanè Gentes voluit declarare. Neque hac ratione tantummodò, nouum vt videbatur, atque inauditum hunc docendi modum lenit: verùm etiam quia cœleſte regnum non ſuo nomine, ſed ſinum Abrahæ appellauit; quæ appellatio, etſi erat ignota illis, attamen non poterat non excitare, & quaſi mordere, Abrahæ nomine in medio allato: qua de cauſâ etiam Ioannes non ſtatim de gehennâ quicquam dixit, ſed illud propoſuit, quod Iudæos maximè contriſtabat: *Ne cœperitis dicere; Patrem habemus Abraham*: quamuis his verbis etiam efficiat, ne diſciplinę, ac religioni maiorum oppoſitus quidam eſſe videatur: nulla enim talis de ipſo poteſt haberi ſuſpicio, quia adeò Patriarchas, & Abraham admiratur, ac laudat, vt ſinus eorum vltimum bonorum omnium finem arbitretur, ac prædicet. Nullus ego putet vnicam illam eſſe comminationem. Duplex enim & illis euenit pœna, & his lætitia & gaudium. Iudæis quidem non ſolùm quod exciderunt; ſed etiam quòd ſuis & propriis exciderunt, dolendum: Gentibus verò tum quia bonorum compotes facti ſunt, tum quia, quæ non ſperarunt, conſequuti, certè gaudendum. His tertium quoque adijci poſſet, quod illi videant negligentiâ ſibi ea excidiſſe, quæ iſti ſtudio rapuerunt. Regni autem filios illos vocauit, quibus regnum fuerat præparatum. Quæ res maiorem poterat ipſis inferre dolorem. Nam Abrahæ ſinus repromiſſione eorum oſtendens, ijs mox eijcit. Verùm quia ſententiæ cuiuſdam, ac iudicij pronunciatio ſermo is erat, fidem verborum ſigno confirmat; ſicut & ſigna verè facta, euentu prædictarum rerum creduntur. Quare ſi quis verbo Saluatoris ſalutem tunc puero præſtitam dubitauerit, à prophetiâ Chriſti, quæ iam, ſicut dixerat, in finem exiit, ad illud quoque credendum animum inducat. Nam & prophetia ante rerum euentum propter ſignum tum editum, omnibus nota efficiebatur. Idcirco antequam iacentem ſuſcitaret paralyticum, illa prędixit, vt à rebus pręſentibus fidem orationi acquireret, ac minus à maiore confirmaret.

Abrahæ ſinus, ignotum nomen Iudæis.

Luc. 3. v. 8.

Iudæorum multiplex pœna, Gentiumque beneficium.

Domini cùm ſigna verbis, tum verba ſignis adſtipulantur.

Nam quòd ſtudioſi virtutis cultores felicem finem conſequantur, & his oppoſiti finem quoque oppoſitum: nihil inconueniens, ſed rationi conſentaneum, & legum pręſcriptis congruum

A eſt. Cęterùm membra fluxa, ac reſulta roborare, & mortuum ſuſcitare; maius quàm ſecundum naturam erat, eiuſque vires excedens. Attamen ad magnum hoc, & admirandum facinus, non parum Centurio contulit: quod & Chriſtus declarans, dicebat: *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi.* Vidéſne quemadmodum & Domini omnipotentiam, & Centurionis fidem ſalus pueri patefecit, ac etiam prophetiam omnino veram fore confirmauit? Imò verò hęc cuncta Chriſti omnipotentiam magnâ voce prędicabant, qui non ſolùm paralyticum pueri corpus confirmauit, ſed Centurionis
B quoque animam in fidem magnitudine miraculorum attraxit. Tu verò non tantùm fidem vnius, & ſalutem alterius, verum etiam celeritatem conſidera, quam ante oculos ponit Euangeliſta, cùm dicat: *Et ſanatus eſt puer ex illâ horâ.* Quod ſimiliter in leproſo quoque ſignificauit, dicens; *Et confeſtim mundatus eſt.* Non enim curatio, ſed miraculoſa, ac in momento temporis facta curatio, omnipotentiam oſtendit. Ita ſignis pariter, ac doctrinâ, quâ cœleſte regnum aperiebatur, omnes homines ad ſeipſum trahere ſtudebat. Nam etiam quibus minabatur Iudęis eiecturum ſe eos è regno, non vt eiiciat minabatur, ſed vt eiectionis timore ad ipſum conuerſi non eiicerentur:
C quod ſi etiam minis meliores ipſi facti non ſunt, ipſis crimen totum eſt imputandum; atque iis omnibus qui eodem morbo laborant.

Curatio momento facta, diuinæ argumento potentiæ.

Non enim Iudęis ſolùm id accidit, ſed multis quoque fidelibus. Nam Iudas filius regni erat, audiuitque vnà cum aliis diſcipulis illud: *Super duodecim ſedes ſedebitis*: factus eſt autem gehennæ filius. At verò Æthiops, quamuis Barbarus quidam eſſet homo, & vnus eorum qui ab Ortu atque Occaſu erant, vnà cum Abraham, Iſaac, & Iacob æternis bonis fruetur: idipſum in nobis quoque nunc fit: nam
D *multi erunt*, ait, *primi vltimi, & vltimi primi.* Vnde cauendum, ne aut illi quaſi non poſſint redire, omnimò negligant: aut iſti quaſi iam ſtabiles ſint, confidentiâ corrumpantur. Ita Ioannes quoque, antequam hęc fierent clamans dicebat: *Poteſt Deus ex lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ.* Nam ne rei nouitate quiſquam turbaretur, ſtatim ab ipſis Euangelij incunabulis id prędicitur. Verùm Ioannes, quoniam homo erat, quaſi poſſibile futurum prędixit; Chriſtus verò vel operibus docuit, non aliter quàm prędixit futurum. Non ergo nimium confidant, qui ſtant, ſed ſecum crebrò illud reputent: *Qui exiſtimat ſe ſtare, videat*
E *ne cadat.* Nec deſperent, qui ceciderunt, ſed dicant ſecum: *Nunquid qui cadit, non reſurget?* Nouimus enim multos ad ipſius cœli ferè verticem conſcendiſſe, omnes virtutes numero habuiſſe, deſerta deuiáque loca à vitâ hominum aliena coluiſſe, ac denique fœminam neque in ſomnis quidem vidiſſe, & tamen negligentiâ lapſos ad vitiorum barathrum deueniſſe. Contráque non ignoramus fuiſſe nonnullos, qui à vitiorum barathro, ad cœleſtem vitam aſcenderunt; & à ſcenâ atque orcheſtrâ ad angelicam conuerſationem traducti ſunt, tantùmque virtute potuerunt, vt dęmones euerterent, aliiſque multis ſignis pręfulgerent. Quorum omnium ſic plenæ ſunt Scripturæ, &

Morale.

Matt. 19. v. 28.

Act. 8. v. 27

Nec præſumendum de iuſtitiâ, nec deſperandũ ob peccata.

Matt. 20. v. 16.

Matt. 3. v. 9.

1. Cor. 10. v. 12.

Pſal. 40. v. 9.

Manichęorum delirii, non poſſe abſtergi commiſſa delicta.

plena eſt vita hominum huiuſmodi exemplorum, vt iam adulteri, & molles Manichæorum ora queant cumprimere, qui commiſſa ſemel delicta, quibus animus maculatus eſt, abſtergi ampliùs oon poſſe affirmant, diabolo ſeruientes, ac hominum animos, ne virtuti poſſint intendere, deiicientes, totamque humanam vitam euertentes. Nam qui perſuadere conantur, vt abiici non poſſe prauitatem credamus, hi noo ſolùm vt futura perdamus efficiunt, ſed præſentia quoque, quantum in ipſis eſt, omnino perturbant. Quomodò enim quiſpiam, cùm male vixerit, relictis vitiis, virtuti ſe tradere ſtudebit, ſi non eſſe reditum ad ipſam putabit? Nam ſi modò, cùm ſint leges, quibus pœnæ inferuntur, tum propoſiti honores, quibus plerique ad bene viuendum inuitantur, cùm gehennam malè agentes timeamus, cùm cœleſte regnum bonis promiſſum ſperemus: cùm denique improbi dedecore, probi laudibus afficiantur; vix tamen pauci arduos virtutis labores, vitiorum ſpretâ voluptate, ſequuntur: his omnibus ſublatis, quid poterit homines detinere, ne ruant ac pereant? profectò nihil.

Fati doctrina, & Manichæorum omniū Gentium moribus aduerſa.

Non ignorantes igitur quanta ſit fraus, & malitia diaboli, apperteque videntes ſæcularium legum latoribus, Dei oraculis, rationi naturâ duce nobis inſitæ, communi omnium gentium ſententiæ, Barbaris, Scythis, Thracibus, ac cunctis ſimul cæteris hominibus, tam Manichæos, quàm eos, qui fato omnia, neceſſitatéque fieri arbitrantur, oppoſitos atque repugnantes: caueamus, chariſſimi, & per anguſtū iter, illis contemptis confidentes pariter pergamus, timenteſque. Timentes quoniam ex vtraque itineris parte, varia præcipitia ſunt; confidentéſque, quoniam Ieſus dux noſter eſt. Maturè viam ſobrij, atque vigiles pergamus. Nam etiam ſi vel paululum dormitauerimus & conniuerimus, confeſtim delapſi in immenſam præcipitij voraginem deferimur. Non enim ſumus ſtabiliores oos, quàm Dauid, qui paruâ negligentiâ in profundum peccati detruſus fuit: ſurrexit tamen velox, ſuſcepitque ſeipſum admonitus. Non ergo delinquentem ſolùm ioſpicias, ſed etiam multò magis delictorum maculas abluentem. Non enim idcirco hæc tam exquiſitè hiſtoria ſcripta eſt, vt proſtratum tu illum videas, ſed vt ſurgentem, recipientémque ſe admireris: ſic profectò diſces, ſi quando decides, quo pacto tibi ſurgendum ſit. Nam quemadmodū medici grauiſſimorum morborum cauſas, atque curam diligentiùs docent, vt in difficilioribus exercitari qui diſcunt, facilè quid ſibi in aliis faciendum ſit intelligant: ſic diuinæ literæ maxima delicta in medium poſuerunt, vt inde minora etiam cōmittentes, faciliùs curationem rationis inueniant. Si enim illa remedium habuerunt, multò magis etiam minora. Cooſideremus igitur quo pacto ægrotauit, quomodóque citò curauit ſeipſum beatiſſimus ille vir.

Cautione opus in Dei via.

2. Reg. 11. v. 2.

Dauidis caſus, ac reparatio.

Quo igitur morbo detentus fuit? vxorem alienam ſeduxit, virum innocentem occidit. Non enim vereor magna hæc voce poblicare. Nam, cùm Spiritus ſanctus non in dedecus, & ſed in laudē vniuerſam hanc hiſtoriam per Scripturam expoſuerit, cur me ſubocculrare oportebit? propterea non ſolùm facinus prædicare, ſed facinoris

A etiam appendices adiicere conſtitui, Qui enim occultant, mihi videntur obſcuriorem illius virtutem reddere: ac veluti qui certamen quo Goliath illum obtruncauit tranſeunt, non parum de laudibus ipſius detrahuot: oon aliter omnes qui hanc rem taciti prætereunt, de gloriâ eius detrahere videntur. Admirabile forſan videtur eſſe quod dico, ſed ſi æquo animo in audiendo perſtabitis, meritò nos ita ſentire cugnoſcetis: ideo enim crimen magnum eſſe fateor, & longo amplificans vtor ſermone, vt magnis quoque ac mirabilibus ipſum curis atque remediis vſum non nequeam B affirmare.

1 Reg. v. 17. v. 49.

Quò crimē maius, eò reſurgentis virtus imṗenſior.

Exaggeratur atrocitas eius ſceleris.

Sap 6. v. 7.

Lucæ 12. v. 47.

Quæ igitur facinoris appeodices? Virtus hominis, quæ intolerabile crimen faciebat. Noo enim pariter commiſſa in omnibus accipienda. *Potentes* enim, ait, *potenter tormenta patientur.* Et, *Qui nouit voluntatem domini ſui, & non facit, vapulabit plagis multis.* Ita plurimarum rerum cognitio acerbiores peccatorum efficit pœnas. Ideo Sacerdos ſi pariter cum cæteris peccat, magis quam cæteri ſupplicio punietur. Sed forſan amplificatione criminis trepidatis de me atque timeris, quaſi qui ad inuia, periculoſaque loca deferar. Ego autem tantùm iuſto illi tribuo, vt vlterius etiam au- C deam progredi. Non enim dubito, quin quantò magis delicti magnitudinem auxero, tantò maiores ex me Dauid laudes conſequatur. At, inquies, quid cæde ac adulterio maius excogitari poteſt? poteſt profectò: Nam ſicut Cain non cædem ſolùm commiſit, ſed quod multis etiam cædibus erat deterius: cùm non alienum, ſed germanum: non iniuriatum, ſed iniuriam perpeſſum occiderit: nec exemplo aliorum concitatus, ſed primus inuentor ſceleris, aliis ſe ad exemplum propoſuit. Similiter quoque & in hac non cędes ſolùm commiſſa fuit, ſed multò maius quàm cædes: cùm non vnus de multis Dauid fuerit, ſed Propheta exi- D mius; nec iniuriantem interfecerit, ſed perpeſſum ioiuriam. Non eoim mediocris iniuria eſt ſtuprum vxoris, & tamen vxorem rapuit, & eum cuius vxor erat, trucidari curauit.

Caini graue facinus.

Perpenditis nullo me pacto illi iuſto peperciſſe, nec quicquam de delictis detraxiſſe: & tamen illi tribuo, vt poſt exquiſitam omnium criminum expoſitionem, Manichæos quoque qui hæc maximè notant & taxant, & Marcionis morbo laborātes adeſſe optatem, vt hinc eorum ora ſummoperè obſtruerem: nec id iniuriâ. Nam cùm iſti adulterium, cædémque ſimplicem factam aſſerant, non modò minimè nos E id negamus, verumetiam multiplicia hæc crimina fuiſſe affirmamus: idqoe tum ab eo, qui paſſus fuit iniuriam, tum à conditione peccatoris comprobamus. Non eoim pariter profectò delinquitur, ſi quis, cùm Spiritus ſancti gratiam ſit conſequutus, cui multa magnáque beneficia diuinitùs collata ſint, qui tantam auctoritatem obtineat, qui denique ad ſenilem iam ſit ætatem prouectus, ea commiſerit, quæ alius horum omnium expers perpetrauit. Sed tamen idcirco maximè tam prudentiam, quàm robur illius animi admiramur: quòd ad nequitiæ profundum delapſus non decidit animo, non deſperauit, non tantis vulneribus lethaliter à diabolo percuſſus, quaſi victus humi ſe reſupinum

Dauidis virtus pœnitendo ſtatim, ac reſurgendo.

Digitized by Google

proſtrauit: ſed velociter, imò certè continuò magnâ cum vehementiâ maiora quàm accepit intulit vulnera. Ita non aliter factum eſt, quàm cùm à Barbaro quidam in acie fortis vir demiſſo telo periculosè percuſſus, neque id ſemel, ſed iterum, atque grauiùs perpeſſus, non ceſſerit, ſed vndique ſanguine perfuſus, magno in hoſtem impetu ruerit, confeſtímque trucidauerit: ſic etiam Dauid, quantò magis ſaucium dices, tanto maioris illum animi oſtendes: qui poſtquam ita miſerè depreſſus fuit atque deiectus, velociter ſurgere, ac ante primam aciem ſtare, percuſſorémque ipſum humi ſternere potuit: quod quale, quantumque ſit, hi maximè non ignorant, qui in ſummas peccatorum ærumnas deciderunt. Non enim ita magni, excelſique animi ego iudico, ſi cùm rectè vadas, iter tuum felici curſu perficias: habes enim dum curris ſpem optimam quæ te hortatur, incitat, roborat, vires addit: quemadmodum ſi prope victoriam & coronam, atque trophæa grauiter lapſus, ad eundem citò curſum te recipiens, victoriam conſequaris.

Simile.

At vt vobis apertiùs pateat, quod dicitur, aliqua quoque ſimilitudo ante oculos ponatur. Finge igitur gubernatorem quendam per mille maria incolumem nauigaſſe; deinde poſteaquam magnas tempeſtates, & procellas horribiles & fluctus inſanos arte ſagaci euaſerit, cùm in ipſo portus oſtio mergeretur, vix inde nudum effugiſſe. Quem animum ad mare, & nauigationes, huiuſmodíque labores iſte habebit? putáſne quòd vnquam voluerit, niſi animi ſit inuicti, vel littus ipſum, aut nauem aliquam, aut portum aſpicere? Non equidem arbitror; imò ſeipſum occultans, ſpe omni ad nauigandum deſtitutus, mallet mendicus vitam agere, quàm ad primos labores, periculáque redire: ſed non fuit huic ſimilis ille, verùm magno naufragio poſt multos labores penè ſubmerſus, non deſperauit: ſed naui rurſus in pelagus deductâ, dare vela ventis poſt naufragium auſus, & clauo rurſum vſus, & plures perpeſſus labores, maiores iterum accumulauit pecunias. Quòd ſi ſemper ſtare, ac nunquam cecidiſſe, diuinum eſt atque mirabile: quibus eſt laudibus dignus, qui ſe & à caſu recipit, & multò maiora perficit intrepidus?

Simile aliud.

Et certè non erant pauca quæ in deſperationem detrudere ipſum potuiſſent. Primum, delictorum inuſitata magnitudo. Secundum, quòd non in ipſo ingreſſu vitæ, atque iuuentâ, quæ ſpem ſolent nutrire, ſed in ſenectute iam conſtitutus, labitur. Nec enim gubernator qui nuper mare ingreſſus naufragium fecit, pariter dolet atque ille, qui poſt multas feliciter peractas negotiationes domum repetens, naui in ſcopulos deiectâ, cuncta momento temporis perdidit. Tertium, quoniam partas magnis laboribus ingentes virtutum ac meritorum ſuorum diuitias his delictis ſubuertit. Non enim paruus quidem, ſed maximus ſingulariſque diuitiarum cumulus ſibi depoſitus erat: multa ſibi à primâ ætate quando paſcebat, fuerunt congeſta: multa quando gigantem illum atque horribilem Goliath ſuperauit, atque deiecit. Multa cùm ſæpiùs Euangelicâ magnanimitate atque Philoſophicâ

Capita quibus deijciendus videbatur Dauidis animus.

1. Reg. 16. v. 12.

1. Reg. 17.

3. Reg. 17. v. 48.

erga Saül vſus fuerit: nam cùm centies penè in manus ſuas incidiſſet inimicus, ignouit ſemper, maluitque patriam ipſe ac libertatem, vitamque, ſi eſſet opus, amittere, quàm perſequentem occidere inimicum. Neque his minora regnum adeptus fecit. Præter hæc autem populi de ipſo exiſtimatio, cui ſe non reſpondiſſe videbat, non parum poterat animum eius conturbare, cum intelligeret, non tantùm ſe purpurâ exornari, quantùm peccati maculâ deformaretur. Ad hæc omnia non ignoratis profectò quantâ magnitudine animi opus ſit, vt cùm detegantur peccata & in publicum quoque efferantur: vt multi iam carpere, ac teſtes turpitudinis eſſe queant, non turbetur tamen, rex præſertim, neque decidat, ſed meliori ſpe præſumptâ, ſeipſum recognoſcat.

1. Reg. 24. v. 4. 2.

2. Reg. 12.

His omnibus ex animo pulſis, adeò poſt illa vulnera Dauid refulſit, ſic à maculis abluit, ita mundum effecit animum, vt vel mortuus peccantibus poſteris ſuis ſuccurrerit: & quod de Abraham, id quoque de Dauid Deum dixiſſe Scriptura teſtatur, imò verò multò magis de Dauid. De Abraham enim ſcriptum eſt: *Recordatus ſum teſtamenti mei, quod erat ad Abraham*: hîc verò non dicit teſtamenti, ſed *Propter Dauid ſeruum meum protegam ciuitatem hanc.* Salomonem etiam qui nefaria crimina commiſit, charitate patris placatus Deus à faſtigio regni non deiecit, ſed tanta de illo apud Iudæos meritò ſemper fuit opinio, vt Apoſtolus Petrus poſt multos annos ſic in concione dixerit: *Liceat dicere ad vos liberè de Patriarchâ Dauid, quoniam & obijt, & ſepultus eſt*: ſed Chriſtus quoque tantâ ipſum poſt hæc peccata Spiritus ſancti gratiâ fulſiſſe oſtendit, vt rurſus de ipſius diuinitate meruerit prophetare: per prophetiam enim eius Iudæorum comprimens ora Chriſtus dicebat: *Cur igitur Dauid in ſpiritu Dominum eum vocat, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dexteris meis?* Scimus etiam quemadmodum vel nolenti Moyſi dedit pœnas Maria, quando contumelioſa in fratrem fuit: ſic huic quoque nolenti ſceleratus filius dedit pœnas. Quæ quidem præcipuam Dei beneuolentiam in illos viros magis, quàm cætera omnia declarant. Nam cùm Dei ſententiam habeas, quid ampliùs oportet inquirere? Quòd ſi velis particulariùs Philoſophiam illius perdiſcere, facilè poteritis, ſi quæ pòſt geſſerit ab hiſtoriâ collegeritis: quanta ei loquendi ad Deum libertas conceſſa ſit, quâ erga Deum charitate arſerit, quomodò ad virtutum indies acceſſerit incrementa, quàm exactè, ac exquiſitè ad vltimum vſque ſpiritum vixerit: hæc omnia facilè, inquam, ex hiſtoriâ cognoſcetis.

Vitæ ingens meritum à pœnitentiâ.

Exod. 6. v. 5.

4. Reg. 19. v. 34.

2. Reg. 11. v. 12.

Act. 2. v. 29.

Matth. 22. v. 43.

Pſal. 109. v. 1.

Num. 12. v. 10.

2. Reg. 18. v. 14.

Cùm igitur his exemplis moniti ſumus, inuigilandum nobis prouidendúmque eſt primum ne cadamus; deinde, ſi fortè ceciderimus, ne diutiùs iaceamus. Non enim vt negligentiores vos faciam, Dauid delicta præ oculis poſui: ſed vt timore cadendi, maiore vos curâ muniam. Nam ſi tantus vir quia parum neglexit, tot tantiſque telis confectus penè fuit: quid de nobis erit, ſi rectè viuendi normam omnino contempſerimus? Quare non quod ceciderit ſolùm conſidera, ne fortè peior inde fias, ſed & diligenter cogita, quid poſt caſum fecerit, quem fletum ſuſceperit,

Dauidis caſus, vt tibi à caſu caueas; excitatio, vt lapſus pœnitere diſcas.

quâ pœnitentiâ die, ac nocte confectus fuerit, & quo cicilio indutus, lacrymis lectum ſuom rigauerit. Quòd ſi ille tantâ cordis compunctione indiguit, quo nos pacto ſalutem acquiremus, nullo poſt peccata dolore compuncti? præſertim quoniam, qui multa meruit priùs, poterit forſan hinc ab imminentibus telis ſeipſum defendere: qui autem nudus omnino eſt, ad quancunque corporis partem telum peruenerit, mortale vulnus ingeritur: quod ne accidat, virtutibus noſipſos armemus, & ſi quid maculæ nos deformauerit, confeſtim lacrymis, & gemitu abluamus, vt ad Dei gloriam hâc vitâ peractâ, bonis perfruamur futuris. Quibus omnibus vtinam potiamor, gratiâ, & miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti: Amen.

SANCTI PATRIS NOSTRI,

Ioannis Chryſoſtomi, in Centurionem.

F. Francisco Comsefis, Interprete.

Ex MS Cæſareo apud Sauil. t. 7. Sit fortè Aſterij: Stylus fauet; ſcopus non abhorret ab eâ quam Aſterij deflorat Photius eo argumento quanquam illa alia eſt.

CEnturionis cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus; Domini tamen gratiâ non eſt mortuus. Futurum erat vt diem obiret (homo enim erat) verùm non obijt propter ſupplicantem qui pius, ac religioſus erat. Natura ſuum repetebat debitum, ac naturæ Dominus, creato domino fidei merito poſſeſſionem conceſſit. Mors, ac neceſſitas naturæ ad moriendum cogebant, at fides retrahebat, pugnans cum morte, ac mortis leges diſſoluens. Ac ne incredibile exiſtimes tanta poſſe fidem, vt etiam mortis diſrumpat vincula, ex quo ipſis infernalibus barathris animas extrahat. Fides tum inferni portas aperit, tum cœlis imponit clauſtra, ac naturæ terminos mutat; ignisque vim compeſcit, ac flammam rorem efficit, mortiſque aculeum obtundit. Non ea dico quæ nullo ſint fulſa teſtimonio: fidem adſtruam ex Scripturis ſacris. Dixi fidem aperire inferni portas, ac cœlis clauſtra imponere: accipe ergo claras probationes. Ecce mihi beatum Petrum, qui ſermone, inferni panderit portas, ac Tabithæ animam ab infernalibus locis reduxerit. Nam ſolùm ait, *Tabitha ſurge*; ſtatimque portæ inferni aperiuntur, cadunt verò tartarei vectes, mortuaque acutius viuentibus audit. Rurſus Elias eadem fretus fide dixit: *Non erit pluuia, niſi per os meum*: cœlumque æneum redditur, pluuia verò per annos tres ac ſex menſes contrahitur; terraque tanquam per naturam ferrea fructum conſuetum negat; vt noueris quanta ſit fidei vis. Homo in terrâ pronuntiat, Deuſque in cœlo ſententiam confirmat. Mortale os loquitur, Deique voluntas ſuffragatur, opera verba confirmans. Clauſit, inquit, Elias cœlum annos tres, & menſes ſex. Cœli clauſtrum erat os hominis mortalis, piâ fide ornatum. Is ipſe rurſum Elias, currum igneum auſus eſt conſcendere, ac tanquam volucris ad æthereas ſedes euolauit. Denique hactenus mortem non guſtauit, non naturæ lege, ſed ſolâ gratiâ, ac fidei vi, conſtantem vitæ ſtatu retinens. Quid autem neceſſe plura dicere? Enoch è vitâ ad vitam cum corpore fuit tranſlatus, mortem, ac ſenium, naturamque fidei merito ſuperans.

Luc. 7. v. 2.

Act. 9. v. 40

3. Reg. 17. v. 1.

4. Reg. 2. v. 17.

Gen. 5. v. 24.

Ac quidem plura alia de fide loqui licet; verùm contraho ſermonem, vt ne faſtidium generem. Scio enim fore, vt quamuis diuina eloquia, Chriſti amantibus auribus veſtris non faſtidium, ſed deſiderium faciant, ad propoſitum tamen redeatis.

Centurionis, inquit, *cuiuſdam ſeruus malè habens, erat moriturus, qui erat ei pretioſus.* Pretioſus famulus domino. Quanquam enim ſæculi auaritia etiam excogitauit ſeruum, domini probitas naturæ cognationem non negauit. Non ſpreuit famulum, ſed tanquam contribulem amauit, clementiâ, ac benignitate alleuians graue ſeruitutis iugum. Audite, & intelligite ſeruorum domini, vt ne tanquam à naturâ extraneos, ſeruos deſpiciatis, nec verò in iunctos cognatione, tanquam in hoſtes ſeuerè agatis, obſequentes Paulo cùm ait: *Domini, quod iuſtum eſt, & æquum ſeruis præſtate; remittentes minas, ſcientes quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis.* Permiſit Deus ſeruum eſſe, vt Deo ſeruire noueris. Exigis à ſeruo beneuolentiam? Eſto & tu in Dominum beneuolus. Punis peccantem? ne ergo peccaueris, vt non puniaris à Deo. Qui non das veniam cognato, nec tu veniam pete à Deo. Docet enim te Euangelium deinceps ita orare: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimiſimus debitoribus noſtris.* Quemadmodum ergo miſericordiam, ac humanitatem à Deo quæritis, ita & vos præſtate contribulibus veſtris.

Luc. 7. v. 1.

Domini in ſeruos exercitata pietas.

Col. 4. v. 1. Eph. 6. v. 9.

Matth. 6. v. 12.

v. 2.

Et cùm audiuiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum. Quid audiſſet? quia ſermone curat; ſermone mortuos viuificat; ſermone dæmones fugat; ſermone peragit omnia. *Viuus enim eſt Dei ſermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Non herbas, non remedia adhibet, ſed ab eo mittitur ſermo, & perficit opus. Vide quantum ſit diſcriminis Centurionem inter, & Iudæos. Nam ille audiens, ex nudâ credidit auditione, credenſque, vt ad Deum acceſſit: Iudæi verò ſub oculis videntes miracula, miraculorum opificem negarunt: quanquam viſus eſt efficacior auditu. Equidem viſus auditu efficacior eſt, at illi malitiam morbi doctricem habebant. Idcirco iudicio cœci, Iudicem contempſere. *Miſit*, inquit, *ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.* Miſit ad eum ſeniores, non per contemptum ipſe venire detrectans, ſed ipſe pro ſe ſupplicare veritus propter dignitatis præſtantiam. Nouerat ſe mortalem ex mortali homine prognatum: Ieſum autem Deum de Deo, Filium vnigenitum ex ingenito Patre. Idcirco ſeniores Eccleſiæ mittit præ reuerentiâ, Apoſtolica ſcita implens, cùm necdum Apoſtoli ſanxiſſent. *Infirmatur quis? Inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum: & ſi peccata commiſerit, remittentur ei. Miſit* ergo *ſeniores ad eum, rogans eum vt veniret, & ſaluaret ſeruum eius.* Tu verò viri compatientem animum ſuſpice. Non enim ſpreuit ægrotantem famulum, ſed talem ſollicitudinem ei adhibuit, quantam quis ipſe ægrè habens exhibuerit. Sunt hæc verò viri in virtutem intenti; talem nimirum adhibere curam, ac pro ſerui impetrandâ ſalute interceſſores mittere. Nouerat enim æquales naturæ partes; ac neque vt mancipium ſpernebat, ſed vt conſeruum miſerabatur, communem vni-

Hebr. 4. v. 12.

Centurio famâ miraculorum Ieſu motus, ad eum mittit.

Præ modeſtiâ ipſe non accedit.

Iacob. 5. v. 14.

uerſorum Dominum ſciens.

Mali domini in ſeruos.

Cæterum talis quidem erat Centurio : at multi diuitum, à ſeruis quidem cùm ſani ſunt nullâ indulgentiâ obſequia exigunt; ægrotantium verò nullam agunt curam : quin vbi incidit morbus proiectâ humi ancillâ nihil dominus attendit, nec inuiſit domina. Sin autem aliquando dominum locum adire neceſſe ſit, non viſitat vt cognatum, ſed toruo obtutu aſpicit, auſtero compellat ſermone, ac per tumorem ſuperbiæ, naturæ cognationem negat. Ergo vos Scripturas legiſtis, ac ſcitis

Pſal. 122. v. 3.

quid Dauid ſanctus dicat? *Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum; ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ; ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Moueat te imago; reuerere quæ ſunt diuinis oraculis perſcripta. Infirmæ, ac ægrotanti impende auxilium. Saluator, Dei Filius vnigenitus, hominum cauſâ homo fieri voluit : tu cùm ſis homo, æquali tecum ſorte hominem tanquam non æquali auerſaris; cognatam naturam commiſerationis affectu proſequi renuis? ac quidem cùm brutum animal crure læſum fuerit, curam agis propter neceſſarium vſum; cùm autem animal præditum ratione, hoc eſt, ſeruus tuus ægrotauerit, abiicis, nec curam eius agis. Contemnis quia præditum ratione, quod tuis eſt mancipatum obſequiis? Idcirco æmulatione accendimur. *Grande bonum homo apud*

Prou. 20. v. 6.

Deum : ſed *pretioſum vir miſericors.* Verùm nos, nihil Scripturas attendimus, ſed quandoque quidem extraneos alimus humanam gloriam captantes, domeſticos autem perire fame permittimus, ac gelu rigeſcere, non reputantes diuinam mercedem. Haud verò talis Centurio, vir ſobrius ac prudens; qui & rem poſſideret, ſeque vt rem Dei cuſtodiret; qui plenus prudentiæ, ac diuinâ ſapientiâ illuſtratus eſſet.

Idcircò etiam primùm ſeniores ad Ieſum mittit : atque ij quidem totâ alacritate legationem ſuſcipiunt, ac quibus inflectant abundè efficaces rationes proponunt, aiuntque : *Dignus eſt vt ei gratiam præſtes : diligit enim gentem noſtram : & Synagogam ipſe ædificauit nobis?* Planè hæc abundè ſufficientia pietatis indicia : conſcientiæ bonæ probata ſatis argumenta. Quænam illa? Nimirum, charitas in Deum, inque homines affectio ſincera. *Dili-*

v. 4.
Seniorum ſupplicatio pro Centurione.
v. 5.
Rom. 13. v. 10.

git enim gentem noſtram, nempe legem : *Plenitudo* enim *legis*, *dilectio* : *& Synagogam ipſe ædificauit*; ſuam in Deum beneuolentiam monſtrans. Deo enim extruens domum, velut conſpicuum titulum dilectionis in eum, templum excitabat. Vides vt probæ actiones, cùm neceſſitatis tempore in memoriam reuocantur, magnam ſupplicantibus præſtent fiduciam? Vbique enim actiones probæ abundantem vim oſtenderunt ad exorandum. Atque hi quidem hoc modo preces offerebant : Ieſus autem ſupplicationem ſeniorum ſuſcepit, non eos reueritus, ſed fidem Centurionis acceptam habens.

v. 6.

Surgens ergo *ibat cum illis* : fortè etiam lentiùs incedebat, ac paulatim iter carpebat, non vt tardus ad ferendam opem, ſed vt dans tempus, quò interiorem Centurionis affectionem omnibus proderet : quò eius palam faceret inuiolabilem fidem ad infidelium coarguendos peruicaces mores; quò denique ſincerum, purumque, ac nihil adulteratum animum velut publico theatro celebraret. *Iam enim, cùm non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio ſeruos ſuos, dicens : Domine noli vexari : Non enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres.* Pro primâ ſui animi incitatione ſeniores mittit : non tamen cùm hoc feciſſet, ac apud ſe manens, quieſcit. Interim enim cogitans quanta eſſet excellentia dignitatis, mittit ſeruos, obſecrans eum, ac dicens, *Noli vexari : Non enim ego ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* O Centurionis prudentiam atque ſolertiam! Non neſciuit Deum in homine latere : non latuit ipſum Verbum vnigenitum corporis pallio occultatum. Videt templum, & habitatorem intelligit. Non eum latuit Dominus in ſerui habitu; non Rex in ſpecie captiui : ille exiguus, in immenſâ magnitudine.

Maiori Centurio modeſtiâ Domini aduentum domû deprecatur.

v. 9.

Statim ergo miratur Ieſus, ſummamque eius, ac præcipuam fidem teſtatam facit. Honeſtam enim, ac pulchram eius animi agitationem, quâ Saluatori dicebat : *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*...... Qualis erat & Petrus, ſtupore perculſus in captura piſcium, ac potentiæ magnitudinem cogitans, tumque rogans, ac dicens : *Exi à me, quia homo peccator ſum.* Fortè tamen neſciebat quod in Petro geſtum eſſet : nouerat autem quæ in Leuitico erant præcepta. Lepra, inquit, in corpore apparens immundum eum facit, qui morbo ſubiacet. Impetigo autem, & albugo, & vitiligo, lepræ ſunt ſimiles. Porrò ægritudines eiuſmodi non facilè pluribus diſcernuntur, idque præcipuè morbi initio : quare lex iubet vt Sacerdos talium iudex ſit, atque diſcretor. Adducit ergo lex Sacerdotem in iudicandi domum, cumque eum illic lepræ damnauerit, vniuerſa quæ ſunt in domo immunda decernit : vnde multi prius ſuppellectilem auferunt, tumque vocant Sacerdotem. Hæc animo reputans beatus Centurio, Saluatoris deprecatur aduentum. *Non ſum*, inquit, *dignus, vt intres ſub tectum meum.* Multa eſt ſub tecto illo vitiligo, & albugo, & impetigo. Noui mea peccata. Nolim ergo iudicem venire, priuſquam emunder. Scio te Sacerdotum omnium Principem, ac Patris Pontificem : *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Cœlum tibi ſedes eſt, & terra ſcabellum : quænam domus eum capiat, qui non poteſt capi? Non habeo tectum cœleſte, vt intres ſub tectum meum. Non habeo regale palatium, vt cœlorum Regem ſuſcipiam. Quomodò contubernalem eum ſuſcipiam, *qui eius ſuperiora tegit aquis*? Quomodò autem vile diuerſorium meum eodem mecum tecto capiat eum, qui cœlum palmo metitur? Quodnam tectum eum capiat, qui totum cœlum, terramque ſimul capit? *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Lubens quidem, ac promptus vt beneficum ingredientem ſuſcipio; at venientem vt iudicem, formido. Inſpector es animarum, renum indagator, peruestigator cordis ac iudex peccatorum : *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Meipſum timeo : *dic ergo verbo, & ſanabitur puer meus.*

Luc. 5. v. 8.
Leuit. 13.
Iſa. 66. v. 1.
Pſ. 103. v. 3.
Iſai. 40. v. 12.

Nonne iis verbis, *Dic tantùm verbo*, perſpicuè videtur ſciuiſſe illud : *Verbo Domini cœli firmati ſunt, & omnis virtus eorum*? vtque

Pſ. 32. v. 6.

Digitized by Google

creata omnia verbo conſeruentur pariter, atque gubernentur? Diuino enim cogitatu, vt mox vir beatus Ieſum corpore vidit, Dei eum Filium intelligens; *Dic*, inquit, *tantùm verbo.* Scio quid Salomon ille ſapiens de te præduxerit (Sap 16.v.12.): *Neque herba, neque malagma ſanauit populum tuum, ſed ſermo tuus, Domine, qui ſanat omnia. Dic tantùm verbo.* Scio cuius ſis Verbum, & quantâ ſis præditus potentiâ, atque vt omnia verbo condideris. Nullos Pater te generans dolores pertulit, nec ipſe creando, ac condendo parturis. *Dic tantum verbo.* Verbum enim tuum ad omnia efficaciſſimum eſt, non aërem verberans, ſed tuam declarans voluntatem. Dic ergo tantùm verbo: da ſignum, vt audientes certiores fiant. Vide prudentiam: aduentum quidem differre rogat, at cognitionem non tollit. Scientiam quidem ei atteſtatur, at perſonam iter capeſſere prohibet. Porrò ſapientem adeò cogitatum maior quidam alius ſequitur. Sic enim vir beatus de virtute in virtutem procedit, inque fontis modum non pœnitendorum ſenſorum apud eum diuitiæ, ſpiritalis intelligentiæ crementis vegetæ, ſcaturiunt.

v. 8. *Tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & dico huic, Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.* Scio, inquit, te omnium poteſtate pollentem, vt vnum vniuerſorum ad nos eſſe profectum. Veniſti ad nos nobis ſimilis, cùm vniuerſorum habeas poteſtatem, ſicut ſanctus Dauid ait (Pſ. 118. v. 91.): *Ordinatione tuâ perſeuerat dies, quoniam omnia ſeruiunt tibi.* Dormis, & mare concitatur; exurgis, & fluctûs ſedantur. Mortuos vocas, mortuuſque viuente acutiùs audit. *Dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum, ſub poteſtate conſtitutus.* Hîc oſtendit liberum animi impulſum non prohibere ad meliora progreſſum. *Habeo*, inquit, *ſub me milites.* Milites enim in homine, varias diuerſaſque cogitationes latitantes appellat. Nam & Paulus moris habet eas milites appellare (Ro. 7. v. 22.). *Condelector*, inquit, *legi ſecundum interiorem hominem: video autem aliam legem ex aduerſo militantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Iurè ergo dicebat: *Habeo ſub me milites*; non, aduerſus me habeo: *& dico huic, Vade, & vadit: & alij Veni, & venit.* Non mihi cogitationes imperant, ſed ego illis. Forſitan Centurio eam ob rem, Centurio appellatus eſt, tanquam princeps ac dominus paſſionum, tantam nobis fortitudinem in affectionibus alienis à ratione oſtendens: quam omnes vtinam conſequamur, gratiâ ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria & poteſtas, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

EIVSDEM DE EODEM
ſeruo Centurionis à Domino curato.

(Ex Cat. Em. Card. Maz. vbi citatur *De Incompr.* etſi non inuenio in hom. eius quæ extant)

QVòd ſeruus iam ageret animam, ait Euangeliſta, *Et erat moriturus.* Et hoc igitur, quòd non Domino ægrotum adduxerit, magnæ illius fidei iudicium cenſeo. Non enim idcirco non adduxit, quòd non poſſet homo paralyticus, ac in ſupremo iam ſpiritu A poſitus portando deferri: ſed quia, cùm ſciret apertè nudam ipſam iuſſionem ſatis eſſe, vt qui lecto iacebat excitaretur, ſuperfluum exiſtimauerit eum adducere. Quamobrem etiam Dominus, non tantùm curaturum ſe illum pollicetur, verùm etiam venturum domum, quò Centurionis virtutem, fidem, multamque humilitatem diſceremus; quam ſapientiſſimus ille, ſumméque induſtrius, vltrò venturum ſe promittens, palam facit. Laudanda itaque viri militaris fides, ac humilitas, omnique à nobis conatu imitanda. Nec altum pro dignitate ſapit, nec quia honore præſtat, tanquam debeatur be-B neficium, poſcit, aut obliuiſcitur ſuorum peccatorum: ſed ſe ipſe conſiderans, inque Domini Maieſtatem intuens, timuit ſuſcipere, verbóque munús præſtari rogat, Domini pauens, tremenſque præſentiam. *Noli*, inquit, *vexari: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus: non enim ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.* Tale quid erat & illud Simonis, cùm diceret: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Sed & Sarepthana vidua filij mortem ob Eliæ præſentiam eueniſſe putabat, tanquam nimirum indigna Prophetam ſuſcepiſſet, eámque ob rem id vindictæ tuliſſet. At quæſo, attendo Centurionem, vt de Domino conuenienter C ſentiat. Non enim dixit, Roga, ſiue precare, ſupplica; ſed, Tantùm præcipe. Deinde timens ne ille ex modeſtiâ rem præſtare renueret, ait: *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, &c.* Principem Dominum cogitauit; herum, non ſeruum: non qui petat, egeatque accipere, ſed qui habeat, ac præſtare queat: qui præcipiat, non qui præcepto ſubiaceat. Nam ſi ego, inquit, qui ſum conſtitutus ſub poteſtate, præcipio, fitque quod iubeo: tu qui nullius ſubiaces poteſtati, ſed deitatis ſummo iure polles, quid non nutu ipſo effeceris?

Hîc obſeruandum, quòd hoc verbum *Fac*, domini ſit ſeruo præcipientis. Quamobrem D etiam Deus formaturus hominem, ac cum Vnigenito loquens, non ait, Fac hominem, vt ne putares ſeruile eſſe præceptum quod diceretur, ſed *Faciamus hominem*, vt formâ illâ conſulendi quam verba præferunt, honoris æqualitas proderetur. Nam Deus quamdoque conſiliarium habere, quandoque autem non habere dicitur: non quòd ſecum Scriptura pugnet, ſed quòd his ambobus quæ ſunt arcana nobis declaret. Quando enim ſignificare vult Patrem nullius indigere, dicit eum non habere conſiliarium. *Quis enim*, inquit, *eius conſiliarius fuit?* Quando verò Vnigeniti gloriæ æqualitatem indicat, *admirabilem conſiliarium* E Dei Filium vocat. Quod autem hoc verbum Fac ad famulum profertur, hinc fit perſpicuum. Acceſſit ad Ieſum Centurio rogans pro ſeruo paralytico. Ac ille quidem non auſus eſt Medicum domum trahere: verùm officioſus ipſe, & miſericors ſponte ſuâ pollicetur, ſe illuc iturum, vt cauſam illi, ac occaſionem daret, quo virtutem ſuam nobis proderet. Sciens enim quid ille dicturus eſſet, promiſit ſe venturum, vt tu viri pietatem, ac modeſtiam diſceres. Nam quid ait? *Domine, non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.* Nec morbi, ægritudiniſque neceſſitas ſuæ illi modeſtiæ obliuionem induxit: quin & in calami-

(Margin notes, right column: hoc argum. Luc. 7. v. 2. — Centurionis fides, ac modeſtia. — v. 6. — Luc. 5. v. 8. — 3. Reg. 17. v. 18. — v. 8. — Hom. 6. contra Anomæos. — Rom. 11. v. 14. — Iſai. 9. v. 6.)

tate poſitus Domini excellentiam cognoſcit. Idcirco ait, *Dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego, etſi conſtitutus ſub poteſtate, dico ſeruo meo, Fac hoc, & facit.* Vides vt illud *Fac*, domini ſit ſeruum alloquentis? Ergo viciſſim illud *Faciamus*, eius qui patris exiſtat dignitatis. Cùm ergo dominus ſeruo ait, *Fac*, ait: cùm autem Pater Filio loquitur, *Faciamus*.

Quid verò inquit, ſiquidem Centurio ſic quidem opinatus eſt, res tamen ſecus habet? Num enim Apoſtolus eſt Centurio? Num diſcipulus eſt, vt eius verba ſuſcipiamus? Fieri potuit vt ille deciperetur. Quod enim quæritur hoc eſt, num hoc Chriſtus profeſſus ſit, B ac confirmauerit. Benè. Quid igitur? Videamus quæ ſequuntur. Num correxit Chriſtus quæ dicta erant? Num corripuit tanquam errore lapſum, ac qui prauam doctrinam induceret? Num ait ad eum, Quid hoc facis, homo? maiora de me ſentis quàm oporteti maiora tribuis quàm debeantur: dicis me per auctoritatem præcipere, cùm auctoritate non polleam. Num quæſo eiuſmodi aliquid locutus eſt? Num clamore aſſentationem depulit? Minimè gentium; immò & ſententiam comprobauit. Quid enim Saluator oblatâ eiuſmodi ſupplicatione fecerit, accipe, non ex me, ſed C ex ipſo ſacro Scriptore, qui ipſis verbis ſic
v. 9. docet: *Audiens autem hæc Ieſus, miratus eſt.* Vides vt non ſolùm probauerit, ſed & maius quid egerit? Neque enim dixit Euangeliſta laudauiſſe quod dictum erat, ſed vt laudis eius exuperantiam oſtendat, admiratum ait: Nec id quouis modo, ſed & cùm omnis plebs adeſſet; aliiſque in exemplum propoſuiſſe, vt eum imitarentur. Vt autem noueris idcirco hæc dixiſſe, vt & alios doceret ſic credere, audi Euangeliſtam quàm id accuratè innuat. Nam *conuerſus*, inquit, *dixit turbis, Nec in Iſraël tantam fidem inueniſſe.* In hunc modum admiratur Centurionem, vniuerſæque anteponit D plebi, ac regni cœlorum iure conceſſo honorat, alióſque vt ipſum æmulentur prouocat. Ergo magna de illo ſentire, hoc maximè fidem ſpectat; regnumque, ac bona alia conciliat.

AVCTORIS IMPERFECTI,
eiuſdem Euang. expoſitio.

Hom. 22. in Matth. imperf. Matth. 8. v. 5.

POſt hæc autem *cùm veniſſet in Capernaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Poſtquam Dominus populum docuit ſuper montem, & leproſum mundauit ſub monte: poſt hæc venit E Capernaum. In myſterio, poſt Iudæorum mundationem venit ad Gentes. Et ecce *Centurio* quidam *acceſſit ad eum rogans.* Centurio primus fructus ex Gentibus, ad cuius fidei comparationem omnium Iudæorum fides infidelitas eſt inuenta. Hic neque Chriſtum audiuit docentem, neque leproſum cùm mundaretur, aſpexit, ſed auditâ tantummodò ſanitate leproſi, plus credidit quàm audiuit. Ille enim ſeipſum obtulit, dicens: *Si vis, potes me mundare.* Fidei quidem ſunt hæc verba, non tamen magnæ: quoniam talia verba dici poterant etiam hominibus ſanctis: qualis fuit Eliſæus, qui leproſum mundauit; non manibus, ſed

Centurio primus fructus ex Gentibus.

Maior eius fides quàm leproſi.

4. Reg. 5. v. 10.

A præcepto. Iſte autem Centurio non ſolùm poteſtatis eius virtutem confeſſus eſt, ſed ipſam diuinitatis eius naturam cognouit. Non enim quaſi corporalem Sanctum rogauit, ſed quaſi Deum vbique præſentem, dicens: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Quaſi qui poterat etiam abſentium infirmitatibus imperare. Erat enim iſte Centurio in myſterio Gentium futurarum, quæ neque legem, aut prophetas legerant de Chriſto; neque ipſum Chriſtum mirabilia facientem viderant, ſed iuſtitiam legis, quam in libris non legerant, in corde ſenſerunt; & Chriſtum, quem oculis non viderant, mente viderunt: oſtendentes in B ſe, quoniam Scripturæ ad præiudicium peccatorum factæ ſunt, non ad neceſſitatem Sanctorum: quia rectis, & fidelibus Scripturæ neceſſariæ non ſunt, dicente Apoſtolo: *Lex non eſt poſita iuſto, ſed iniuſtis.* Magiſtra enim omnis iuſtitiæ ipſa natura eſt hominum, & ſcriptura infalſabilis de Deo creatura eſt omnium rerum: quia nihil eſt creatum in mundo, per quod non manifeſtiſſimè Deus oſtendatur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore admonent homines de potentiâ Dei, in illâ autem die iudicio ſuo condemnabuntur.

Cauè lege, ſacras Scripturas non eſſe neceſſarias fidelibus.

1. Tim. 1. v. 9.

C Sciendum eſt autem quoniam Lucas per Sacerdotes ponit Chriſtum à Centurione rogatum, Matthæus autem ab ipſo Centurione. Diuerſæ quidem ſpecies expoſitionum, vnus autem expoſitionis eſt ſenſus. Ille enim per Sacerdotes exponens, myſterium demonſtrauit, quoniam omnis petitio populi per Sacerdotes debet tranſmitti ad Chriſtum. Iſte autem rem ipſam expoſuit, quoniam & qui per Sacerdotes rogat Chriſtum, rectè ipſe rogare videtur. Ex eo autem quod & illic Sacerdotibus intercedentibus acquieuit, & hîc ipſo rogante promiſit, manifeſtum eſt, quoniam & illic non propter perſonam Sacerdotum acquieuit, ſed D propter fidem ipſius Centurionis: vt ſciamus quoniam in omni cauſâ non intercedentium merita, ſed humiliter petentium aſpicitur fides.

Myſterium apparentis diſſonantiæ Euangeliſtarum.

Puer meus in domo iacet paralyticus, & male torquetur. Quid primum miremur in Centurione: Humilitatem, aut fidem, aut ſapientiam, aut bonitatem? Humilitatem, quia nec in domo ſuâ Chriſtum ſuſcipere dignum ſe eſſe exiſtimauit. Fidem autem, quia credidit eum poſſe, quod petiit. Sapientiam, quia diuinum theſaurum abſconditum in agro terreno, non acumine oculorum, ſed mentis puritate, nullo demonſtrante proſpexit. Bonitatem autem, E quia pro ſalute ſerui ſic ſolicitè feſtinabat, quaſi non damnum pecuniæ, ſed ſalutis paſſurus morte illius. Puto quòd iſte Centurio inter ſeruum, & dominum nullam differentiam æſtimabat: ſciens quoniam etſi dignitas in hoc ſæculo diuerſa eſt inter illos, vna eſt tamen natura illis. Ideo magis Dei imaginem honorabat in homine, quàm opus captiuitatis contemnebat in ſeruo; quòd Deus non ſecundum ſuam iuſtitiam creando, diſpoſuit, ſed propter peccata hominum permittendo ſuſcepit. Si tu enim dominus pretium dediſti pro ſeruo, Deus Spiritum ſuum plantauit in eo. Quantò ergo maior eſt Spiritus Dei, quàm pretium hominis; tantò maius eſt quod ametur, quàm quod

Centurionis in vno opere virtutes.

Dei imago honoranda in homine.

Inducta ſeruitus occaſione peccati.

Dominos æquè ac ſeruos officij admonet, ab Centurionis puerique exemplo.

contemnatur in ſeruo. Vide ergo ne fortè, ſi tu propter pretium tuum abuſus fueris illo ſine timore Dei, Deus propter Spiritum ſuum rationem à te exigat ſine miſericordiâ. Audiant etiam, & intelligant ſerui. Sicut enim habent domini, quod imitentur in Centurione, propter miſericordiam: ſic habent & ſerui quod imitentur in puero, propter ſinceritatem. Putas autem qualis erat ille puer, vt ſic amaretur à domino? Secundum dilectionem domini menſurate fidem ſerui. Nec enim poſſibile erat, vt ſine pretio bonorum morum talem ſibi dilectionem domini comparaſſet. Domini ergo ſeruis debent amorem propter communem naturam, ſerui autem debent dominis ſuis timorem, propter ordinationem diuinam. Et in ſeruis Chriſtus amatur à dominis, & in dominis Chriſtus timetur à ſeruis.

Et male torquetur. Et ſi non ſatis malè torquebatur; tamen æſtimabat illum dominus malè torqueri, quia diligebat eum. Nam vnuſquiſque quem diligit, & ſi modicè fuerit tædiatus, grauius eum putat habere quàm habet. Vide autem ſapientiam Centurionis, & fidem. Fidem; quia non dixit, Veni, & ſalua eum: ſciens quia & illic conſtitutus, in omni loco fuerat præſens. Nam quamuis Chriſtus videbatur eſſe in mundo, propter diſpenſationem carnis; tamen mundus erat in Chriſto, ſecundum ſubſtantiam deitatis. Sapientiam autem; quia non dixit. Vel hîc conſtitutus ſana eum: Sciebat enim quia potens eſt ad faciendum; ſapiens ad intelligendum, miſericors ad exaudiendum: ideo infirmitatem tantummodò expoſuit, remedium autem ſanitatis in poteſtate miſericordiæ eius dimiſit. Nam & medico corporali neceſſarium eſt tantummodò paſſionem exponere: quid autem, aut quomodò faciat, ipſe cognoſcit.

Reſpondit & Ieſus, Ego veniam, & curabo
v. 7. *eum.* Propter multas cauſas, eum non peteretur vt iret, promittit ſe ire. Primùm quidem, vt excitaret fidem eius, hoc ipſum reſpondere voluit, quod reſpondit. Niſi enim ille dixiſſet, *Veniam; & ſanabo eum*, nunquam iſte reſponderet: *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Hoc enim cōſilio & Chananæâ clamante, *Filia mea malè à dæmonio torquetur*, reſpondit quod non erat facturus: *Non eſt bonum tollere panem filiorū, & dare canibus*: vt illa prouocata reſpondeat: *Etiam Domine, nam & catelli de micis filiorum manducant.* Sic & huic reſpondit quod volebat audire. Deinde quoniam petitio Centurionis erat pro ſeruo, ideo ire propoſuit: vt nos doceret, non magnos colere, & modicos contemnere; ſed pauperes & diuites ſimiliter honorare. Si enim diuitem honoras, propter perſonam ipſius honoras eum: ſi autem pauperem honoras, propter perſonam Chriſti honoras. Propterea & in quodam loco, Regulo poſtulante pro filio ſuo, non dixit, Ego veniam, & ſanabo eum: ſed quid? *Vade, filius tuus viuit.* Illic cùm rogaretur, noluit ire, ne fortè perſonam Reguli videatur accepere: hîc autem non rogatus promiſit ire, ne videatur humilitatem ſerui contemnere. Illum ergo contempſit, quem dignitas ſubleuabat regalis: iſtum autem honorauit,

Promiſſionis Chriſti conſilium.

Matth. 15. v. 22.

In diuite, eius perſona; in paupere, perſona Chriſti honoratur.

Ioan. 4. v. 50.

A quem conditio humiliabat ſeruilis.

v. 8. *Reſpondit autem Centurio: Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Honorem tibi debeo pro beneficio miſericordiæ tuæ, non iniuriam. Sufficit mihi, quòd puerum meum ſanabis. Vt quid iniuriam etiam patiaris intrando ſub tecto domus indignæ? Quòd autem in hunc mundum veniſti, iniuriam paſſus es: ſed tolerabilis eſt iniuria tua, quoniam pateris illam propter omnium hominum communem ſalutem. Vt quid & alteram iniuriam patiaris, introeundo in domum meam propter ſerui vnius ſalutem. *Dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Sciebat quoniam adſtant illi Angeli inuiſibiliter miniſtrantes, qui omne
B verbum eius faciunt. Quod etſi Angeli ceſſent, tamen ipſæ infirmitates, & ſpiritus paſſionum præceptis eius viuacibus expelluntur: quoniam omnis ſermo eius virtus eſt viua.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus. v. 9. Vide quomodò myſterium Patris, & Filij in ſeipſo, Spiritu ſuggerente, depinxit. Nunquid non ſufficiebat ad confeſſionem poteſtatis Chriſti hoc ſolum dicere? *Et ego homo ſum, habens ſub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alteri, Veni, & venit?* Quoniam & Chriſtus habet ſub ſe Angelos, quibus eundi & redeundi ponit præceptum. Quid ergo neceſſarium fuit addere, *& ego homo ſum ſub poteſtate:* niſi vt pleniſſimè Chriſti dignitatem oſtenderet in ſeipſo? Id eſt, ego ſum homo
C ſub poteſtate alterius; tamen habeo poteſtatem iubendi eis, qui ſub me ſunt. Nec enim impedior iubere minores, propter quod ipſe ſum ſub maioribus; ſed ab illis quidem iubeor, ſub quibus ſum; illis autem iubeo, qui ſub me ſunt. Sic & tu quamuis ſub poteſtate Patris ſis, [ſecundum quod homo es,] habes tamen poteſtatem iubendi Angelis tuis: nec impediris iubere inferioribus, propter quod ipſe habes ſuperiorem. Nam [vt homo, & iuberis à Patre quaſi minor, tamen Angelis iubes quaſi maior. [Vel ſic: Si ego ſub poteſtate conſtitutus, poſſum iubere eis, qui ſub meâ ſunt poteſtate, quanto magis tu, qui in nullius
D es poteſtate, potes iubere eis, quos habes in poteſtate? Et hanc interpretationem elegantiſſimè recipit textus.] Vide ergo quomodò gentilis, & ruſticus miles myſterium veritatis cognouit, & homines Chriſtiani, qui Scripturas portant in ore, denegant veritatem. Non quia obſcura ſunt, aut profunda myſteria veritatis, non omnes ea cognoſcunt: ſed quia peruerſa ſunt corda eorum, & non requieſcit in eis Spiritus veritatis: propterea veritas fugit ab eis. Qui autem rectus eſt corde, ita vt requieſcat in eo Spiritus veritatis, non poteſt longè eſſe à veritate. Scriptum eſt enim: *In*
E *maleuolam animam non introibit ſapientia*, &c. Sed dicit aliquis: Vos ergo omnes iuſti eſtis, & recti, qui putatis vos eſſe in veritate? Non omnes, quod peius eſt; ſed multi ſunt peruerſi in veritate fidei: tamen in erroribus nullus eſt rectus. Aliud eſt enim multos eſſe malos, aliud neminem eſſe bonum. Vbi enim quidam ſunt mali, quidam boni, hominum eſt differentia: vbi autem omnes mali, rei peruerſitas eſt. Nam & in medio tritici voluntariæ naſcuntur ſpinæ, inter ſpinas autem voluntarium triticum non generatur.

Angeli Dei milites.

Clauſa hæc, gloſſemata agnoſcit Vuaſtel. ſed ijs amotis, ſuffragatur, magis auctor Euſebianis, quàm nocet Sabellianis: vt & totis ſequentibus quæ primo collectori diſpuncta, nec ipſe inſerere volui. Secunda hæc expoſitio, primi eſt collectoris, contraria auctoris verbis & menti, qui & hæreſis eam damnat, agens ipſe hæreticum.

Sap. 1. v. 4.

Multi in Eccleſiâ mali; extra eam, nulli boni.

Audiens

v. 10. *Audiens autem Ieſus, miratus eſt, & ſequen-*
tibus ſe dixit: In nullo tantam fidem inueni in
Ioh. 1. *Iſraël.* Credidit Andreas, ſed præſignante ſibi
v. 37. Ioanne, ac dicente: *Ecce Agnus Dei, ecce qui*
Ibid. v. 41. *tollit peccatum mundi.* Credidit autem & Pe-
Centurionis trus, ſed euangelizante ſibi de illo Andreâ, &
fides ma- dicente: *Inuenimus Meſſiam.* Credidit & Phi-
xima. lippus, ſed legendo Scripturam, ſicut ipſe ad
Ibid. v. 45. Nathanaël dixit: *Quem ſcripſit Moſes in lege,*
& Prophetæ, inuenimus Ieſum à Nazareth. Ip-
ſe quoque Nathanaël, niſi audiſſet à Chriſto:
Cùm eſſes ſub arbore fici, vidi te; nunquam
Ibid. v. 48. reſpondiſſet: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es rex*
& 49. *Iſraël.* Priùs ſignum diuinitatis accepit, & ſic
confeſſionem fidei obtulit. Aut ſi non ſumus
auſi fideliorem illum putare quàm Apoſtolos;
ita teſtimonium Chriſti intelligendum eſt, quod
vnumquodque bonum hominis ſecundum
qualitatem perſonæ illius laudatur. Purà ſi
Vel maxi- ruſticus aliquod verbum ſapienter loquatur;
ma pro eius Philoſophus multò ampliùs ſapienter: in mo-
ſtatu. dico ſermone ſapientiæ ruſticus plus laudatur
quàm in magno Philoſophus: quoniam ruſti-
cum dicere aliquid ſapienter, magnum eſt:
Philoſophum autem dicere ſapienter, non eſt
mirum. Aut ſi puer aliquid aſtutè loquatur;
dicimus, Sapiens puer: ſi autem vir perfectus
ſapienter loquatur, non laudatur quaſi ſapiens:
non quia puer plus ſapuit, quàm perfectus: ſed
quantùm ad comparationem ætatis ſuæ ſapien-
tior videtur eſſe, quàm ille perfectus. Sic &
in Centurione dictum eſt: *In nullo tantam in-*
ueni fidem in Iſraël, non quia nec Apoſtoli
tantam fidem habuerunt.

S. TITI BOSTRENSIS

Epiſcopi, de eodem ſeruo Centurionis.

F. FRANCISCO COMBEFIS

Interprete.

Ex Cat. **C***Enturionis cuiuſdam ſeruus, &c.* Cùm
Card. Maz. fere iam perfectioribus documẽtis ſanctos
partimque ſuos diſcipulos Dominus ſatiaſſet, menſámque
Reg. & eis Euangelicorum præceptorum applicuiſſet,
Cord. ac vinum quod lætificat cor hominis miſcuiſ-
Luc. 7. ſet, deſcendit Capharnaum; ac illic ma-
v. 2. gnum illud, ac admirandum, ſuáque dignum
magnificentiâ operatur. Vir quidam modeſtus
Centurio- ac frugi, morumque probitate conſpicuus,
nis laus. ac militium ductor, Capharnai incolis conter-
raneus erat. Huic accidit, vt quidam ex fide-
liſſimis ſeruis in morbum incideret, & iam quaſi
agere animam videretur. *Et audiuit*, inquit,
quæ de Ieſu ferebantur, tumque *mittit ad eum;*
tanquam nimirum à Deo petens, quæ huma-
nam naturam, eiúſque vim totam excederent.
Rogabat enim hominem à mortis vinculis ab-
ſolui, qui extremo iam morbo conflictabatur.
Vndenam verò Ieſum nouerat, qui nondum
his, qui in illum crediderant, accenſus fue-
rat? Etenim vnus ex errantium grege erat. Nem-
pe ex ſimplici narratione, atque auditu fidem
ſuſcipit quæ in eum eſt. Ratus verò fore vt
outu ſolo quod petitur impleat, reque ipsâ
efficiat, pro ſe Iudæorum magiſtros, hoc eſt,
ſeniores, legatos deſtinat.
v. 4. *At illi cùm veniſſent ad Ieſum*, &c. O rem
miram, nouámque! Qui Chriſti gloriæ detra-
A hunt, hi auctores ſunt, ac ſuadent, vt mira-
cula operetur. Qui in eum credere abnuebant,
ea rogabant exhibere, quibus ad fidem indu-
cerentur, qui nondum crediderant. Nam quæ-
ſo, quomodò preces offerens rogas? Ergóne
ſcis, credíſque poſſe eum diuina opera præſta-
re, ac viuificare, éxque mortis laqueis quoſ-
dam eruere? Quomodò ergo dicebas in Beelze- Luc. 11.
bus eiicere dæmonia; Cœcóque à natiuitate v. 15.
conſulebas; *Da gloriam Deo: nos ſcimus quia* Ioan. 9.
hic homo peccator eſt? Nonne meliores ſunt v. 24.
qui nondum crediderunt, his qui per legem,
ac Prophetas inſtituti ſunt? Vis videre ſic rem
B ſe habere, & non aliter? animum attende
his quæ ſequuntur.
Ibat Saluator ægrotum ſuſcitaturus: Cen- v. 7.
turio autem mittens ad eum, *Dic*, inquit, *&* Maior eius
ſanabitur. Vide quæſo vt Iudæorum quidem quàm Iu-
ſeniores in ipſam rogantis domum vellent Ieſum dæorum
venire, tanquam non alio modo poſſet lecto fides.
decumbentem, quàm eum inuiſendo erige-
re: ille autem crediderit fore, vt & abſens
operetur, ac rem verbo præſtet. Potiorem er-
go calculum meritò ſibi rapuit, eíſque prælа-
tus eſt.

S. AVGVST. EPISCOPI

C *Hipponenſis in idem Euang. Homilia.*

AVdiuimus, cùm Euangelium legeretur, Serm. 6. de
fidem noſtram in humilitate laudari. Ad verb. Do-
domum quippe Centurionis cùm ſe promitte- mini.
ret Dominus Ieſus iturum vt puerum eius ſa- Cap. 1.
naret, ille reſpondit: *Non ſum dignus, vt* Matth. 8.
ſub tectum meum intres, ſed tantùm dic verbo, v. 8.
& ſanabitur. Dicendo ſe indignum, præſtitit Centurio
dignum, non in cuius parietes, ſed in cuius Dominum
cor Chriſtus intraret. Neque hoc diceret cum ſuſcipit
tantâ fide & humilitate: niſi iam illum, quem animo.
timebat intrare in domum ſuam, corde geſta-
ret. Nam non erat magna felicitas, ſi Domi-
D nus Ieſus intraret in parietes eius, & non eſſet
in pectore eius. Magiſter quippe humilitatis
& verbo & exemplo, diſcubuit & in domo cu-
iuſdam Phariſæi ſuperbi, nomine Simonis. Et Luc. 7.
cùm in domo recumberet, non erat in corde v. 36.
eius vbi caput Filius hominis reclinaret. Ita Simon ſolâ
enim quendam ſuperbum quantum intelligi- domo.
tur ex verbis ipſius Domini, vltrò ſecum ire
cupientem à ſuo diſcipulatu reuocauit. *Sequar* Matth. 8.
te Domine, ait, *quocunque ieris.* Et Domi- v. 19.
nus in corde eius inuiſibilia videns, *Vulpes*, Luc. 9.
inquit, *foueas habent, & volatilia cœli nidos:* v. 54.
Filius autem hominis non habet vbi caput ſuum
reclinet: hoc eſt, habitant in te inſidiæ ſicut
E vulpes, habitat ſuperbia ſicut cœli volatilia:
Filius autem hominis ſimplex contra inſidias,
humilis contra ſuperbiam, non habet vbi ca-
put ſuum reclinet. Et ipſa reclinatio capitis
non erectio, ſed humilitatis magiſtra eſt. Re-
uocat ergo iſtum ire cupientem, trahit alte-
rum recuſantem. Eodem quippe loco ait cui-
dam, *Sequere me.* Et ille, Sequar, Domine, Matth. 8.
ſed, *ſine me primò ire, & ſepelire patrem meum.* v. 21.
Piè quidem excuſauit, & ideo dignior, cuius
excuſatio remoueretur, vocatio firmaretur.
Pium erat quod volebat facere, ſed docuit ma-
giſter quid debuiſſet præponere. Volebat enim
eum eſſe viui verbi prædicatorem, ad facien-
dos victuros. Erant autem alij, per quos il- Ibid. v. 22.

la neceſſitas impleretur. *Sine*, inquit, *mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Infideles cadauer quando ſepeliunt, mortui mortuum ſepeliunt. Illius corpus animam perdidit, illorum anima Deum. Sicut enim anima eſt vita corporis, ſic vita animæ Deus. Sicut expirat corpus cùm animam emittit, ita expirat anima cùm Deum amittit. Deus amiſſus, mors animæ: anima emiſſa, mors corporis. Mors corporis neceſſaria, mors animæ voluntaria. *Diſcumbebat* ergo Dominus *in domo cuiuſdam Phariſæi* ſuperbi. In domo eius erat, vt dixi, & in pectore eius non erat. In huius verò Centurionis domum non intrauit, & pectus poſſedit. Zachæus verò Dominum & domo ſuſcepit, & animo. Huius tamen fides in humilitate laudatur. Dixit enim, *Non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres.*

Mortui ſepelientes mortuos ſuos.

Deus, animæ vita.

Luc. 7. v. 36.
Luc. 19. v. 5.
Zachæus in domo ſuſcipit, & animo.

Et Dominus: *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël*: ſecundum carnem. Nam & iſte iam Iſraëlites erat ſecundum ſpiritum. Venerat Dominus ad Iſraëlem carnalem, id eſt, ad Iudæos, ibi primùm quærere oues perditas, in quo populo, & de quo populo etiam corpus aſſumpſerat: non ibi inueni tantam fidem, ipſe dicit. Poſſumus nos metiri fidem hominum ſicut homines: Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit teſtimonium cordis hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians ſententiam ſanitatis. Vnde autem hoc præſumpſit? *Et ego*, inquit, *homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites: & huic dico, Vade, & vadit: & alij, Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit.* Poteſtas ſum quibuſdam ſub me, poſitus ſub poteſtate quadam ſuper me. Si ergo ego, inquit, homo ſub poteſtate, iubendi habeo poteſtatem, quid tu poſſis, cui omnes ſeruiunt poteſtates? Erat autem iſte de Gentibus, erat quippe Centurio. Iam Iudæa gens habebat militem, habebat Romanum imperium. Ibi iſte militem agebat, quantum agere Centurio poterat. Et habens poteſtatem, & ſub poteſtate: ſubditus obediens, ſubditos regens. Dominus autem (quod intendat præcipuè neceſſariò charitas veſtra) quamuis in populo Iudaico eſſet, iam pronuntiabat Eccleſiam toto orbe terrarum futuram, in quam erat miſſurus Apoſtolos. Ipſe à Gentibus non viſus & creditus, à Iudæis viſus & occiſus. Quomodò enim domum huius Dominus corpore non intrauit, & eius tamen fidem atque ipſam domum abſens corpore, præſens maieſtate ſanauit: ſic & idem Dominus in ſolo Iudaico populo corpore fuit, apud alias gentes nec de Virgine natus eſt, nec paſſus eſt, nec pedibus ambulauit, nec humana pertulit, nec diuina mirabilia fecit. Nihil horum in cæteris gentibus, & tamen de illo impletum eſt, quod dictum erat: *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi.* Quomodò ſi non cognoui, in auditu auris obediuit mihi? Iudæa gens cognouit, & crucifixit: orbis terrarum audiuit, & credidit.

Cap. 2. v. 10.

Centurio ſolâ fide ſuſcipiens Dominum Gentium figura.

Pſal. 17. v. 45.

Hanc quodammodò abſentiam corporis ſui, & præſentiam virtutis ſuæ in omnibus gentibus, & in illâ muliere ſignificauit, quæ fimbriam veſtimenti eius tetigerat, cùm re- A quirit dicens: *Quis me tetigit?* Tanquam abſens requirit, tanquam præſens ſanat. *Turbæ te*, inquiunt diſcipuli, *comprimunt: & dicis, Quis me tetigit?* Quaſi enim ſic ambularet vt à nullo prorſus corpore tangeretur, ita dixit, *Quis me tetigit?* Et illi, *Turbæ te comprimunt.* Et tanquam diceret Dominus, Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc eſt corpus eius, id eſt, Eccleſia eius. Tangit eam fides paucorum, premit eam turba multorum. Corpus enim Chriſti eſſe Eccleſiam, tanquam filij eius, audiſtis: & ſi vultis, ipſi eſtis. Apoſtolus multis locis hoc di- B cit: *Pro corpore*, inquit, *eius, quod eſt Eccleſia.* Et iterum: *Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra.* Si ergo eius corpus ſumus, quod tunc corpus eius in turbâ patiebatur, hoc patitur Eccleſia ipſius. A turbis premitur, à paucis tangitur. Caro eam premit, fides tangit. Erigite quippe oculos, obſecro vos, qui habetis vnde videatis. Habetis enim quod videatis. Erigite oculos fidei, tangite extremam fimbriam veſtimenti, ſufficiet ad ſalutem. Videte; quod audiſtis ex Euangelio tunc futurum, nunc præſens eſt. Ideo, inquit, dico vobis propter laudatam Centurionis fidem, tanquam alienigenæ carne, domeſtici corde. Propterea, inquit, *Multi ab Orien-* C *te, & Occidente venient.* Non omnes, ſed *multi*: tamen ipſi ab Oriente & Occidente; iſtis partibus duabus, totus orbis deſignatur. *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores. Filij regni*, Iudæi ſcilicet. Vnde filij regni? Quia legem acceperunt, ad quos Prophetæ miſſi ſunt, apud quos templum & ſacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum. Quarum enim rerum figuras celebrauerunt, præſentiam non agnouerunt.

Cap. 3.
Figura item mulier tacta fimbria curata.

Luc. 8. v. 45.

Tangere Chriſti corpus, & premere.

Eccleſia corpus Chriſti.
Col. 1. v. 24.
1. Cor. 12. v. 27.

v. 11.

D *Filij* ergo *regni ibunt*, inquit, *in tenebras exteriores, ibi erit ploratus, & ſtridor dentium.* Videmus Iudæos reprobatos, videmus Chriſtianos ab Oriente & Occidente vocatos ad quoddam conuiuium cæleſte, vt recumbant cum Abraham, Iſaac, & Iacob, vbi panis iuſtitia, vbi potus ſapientia. Attendite ergo, fratres: hoc enim vos eſtis, ex hoc populo eſtis, iam tunc prædicato, nunc præſentato. De his vtique eſtis qui vocati ſunt ab Oriente & Occidente recumbere in regno cælorum, non in templis idolorum. Eſtote ergo corpus Chriſti, non preſſura corporis Chriſti. Habetis veſtimenti fimbriam, E quam tangatis, vt à profluuio ſanguinis, id eſt, à carnalium voluptatum fluxu ſanemini. Habetis, inquam, veſtimenti fimbriam quam tangatis. Veſtem putate Apoſtolos, ſub texturâ vnitatis adhærentes lateribus Chriſti. In his Apoſtolis erat tanquam fimbria, minimus & nouiſſimus Paulus, ipſo dicente: *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* In veſte nouiſſimum & minimum, fimbria eſt. Fimbria cum contemptu aſpicitur: ſed cum ſalute tangitur. *Vſque ad hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphizamur.* Quid tam extremum, quid tam contemptibile? Tange, ſi fluxum ſanguinis pateris: exiet virtus de illo cuius veſtis eſt, & ſanabit te. Fimbria modò tangenda pro-

Cap. 4.

Beda v. Cor. 8.

Veſtis Chriſti Apoſtoli; Fimbria, Paulus.

1. Cor. 15. v. 9.
1. Cor. 4. v. 11.

Digitized by Google

1 *Cor.* 8. *v.* 10.

ponebantur, quando ex eodem Apoſtolo legebatur: *Si enim quis viderit eum qui habet ſcientiam in idolio recumbentem, nonne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Et peribit infirmus in tuâ ſcientiâ frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt?* Quomodò putatis decipi poſſe ſimulacris homines, quæ à Chriſtianis honorari putantur? Nouit, inquit, Deus cor meum; ſed frater tuus non nouit cor tuum. Si infirmus es, caue maiorem ægritudinem: ſin firmus es, cura infirmitatem fratris. Qui vident iſta, ædificantur ad idolia, vt non tantum ibi manducare, ſed & ſacrificare deſiderent. Ecce perit infirmus in tuâ ſcientiâ frater.

Omiſſa alia fuſa nimis in hunc Pauli locũ, vt ab Euangelicæ lectionis argumento ſemota.

EIVSDEM DE CONSENSV
Euangeliſtarum Matthæi & Lucæ in puero Centurionis.

De conſenſu Euang. l. 2. *c.* 20. *Matth.* 8. *v.* 5.

VIdeamus vtrum ſibi de hoc ſeruo Centurionis Matthæus Lucaſque conſentiant. Matthæus enim dicit, *Acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Puer meus iacet in domo paralyticus.* Cui videtur repugnare quod ait Lucas: *Et cùm audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret & ſanaret ſeruum eius. At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicitè, dicentes ei, Quia dignus eſt vt hoc illi præſtes. Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Et cùm iam, &c.* Si enim hoc ita geſtum eſt, quomodò erit verum quod Matthæus narrat, *Acceſſit ad eum quidam Centurio*, cùm ipſe non acceſſerit, ſed amicos miſerit: niſi diligenter aduertentes intelligamus Matthæum non omninò deſeruiſſe vſitatũ modum loquendi. Non ſolùm enim dicere ſolemus, acceſſiſſe aliquem etiam antequam perueniat illuc quò dicitur acceſſiſſe. Vnde etiam dicimus parùm acceſſit, vel multùm acceſſit, eò quò appetit peruenire: verùm etiam ipſam peruentionem cuius adipiſcendi causâ acceditur, dicimus plerunque factum: etſi eum ad quem peruenit, non videat ille qui peruenit, cùm per amicum peruenit ad aliquem, cuius ei fauor eſt neceſſarius. Quod ita tenuit conſuetudo, vt iam etiam vulgò peruentores appellentur, qui potentiam quorumlibet tanquam inacceſſibiles animos, per conuenientium perſonarum interpoſitionem, ambitionis arte pertingunt. Si ergo ipſa peruentio vſitatè dicitur per alios fieri, quantò magis acceſſus per alios fieri poteſt, qui plerunque infra peruentionem remanet, quando potuerit quiſque plurimùm quidem accedere, ſed tamen non potuerit peruenire? Non ergo abſurdè Matthæus, etiam quod vulgò poſſit intelligi; per alios facto acceſſu Centurionis ad Dominum, compendiò dicere voluit, *Acceſſit ad eum Centurio.*

Luc. 7. *v.* 2.

Peruentores.

Veruntamen, non negligenter intuenda eſt etiam ſancti Euangeliſtæ altitudo myſticæ locutionis, ſecundum quam ſcriptum eſt in Pſalmo: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Proinde quia fidem Centurionis, quâ verè acceditur ad Ieſum, ipſe ita laudauit vt diceret, *Non inueni tantam fidem in Iſraël:* ipſum potius acceſſiſſe ad Chriſtum dicere voluit prudens Euangeliſta, quàm illos per quos verba ſua miſerat. Porrò autem Lucas ideo totum, quemadmodum geſtum eſſet aperuit, vt ex hoc intelligere cogeremur, quemadmodum eum acceſſiſſe dixerit alius, qui mentiri non potuit. Sic enim & illa mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur, quamuis fimbriam veſtimenti eius tenuerit, magis tamen tetigit Dominum, quàm illæ turbæ à quibus premebatur. Vt enim fiat quò magis credidit, eò magis tetigit Dominum: ita & Centurio quo magis credidit, eò magis acceſſit ad Dominum.

Pſal. 33. *v.* 6.

v. 10.

Matth. 9. *v.* 20. *Mar.* 5. *v.* 25. *Luc.* 8. *v.* 48.

S. BASILII SELEVCIÆ
Epiſcopi, in Centurionem.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Matth. 8. *v.* 5.

EVangeliorum tuba, quæ ſpiritali carmine modò reſonuit, mihi etiam ad dicendum linguam excitauit. Vidi modò proloquentibus ſacris Euangeliorum ſcriptoribus Dominum miracula patrantem, & miraculis firmatus, linguæ trepidationem ſoluo. Vidi Centurionem ad Domini veſtigia prouolutum. Vidi Gentes ſuas Saluatori primitias mittentes. Nondum crux depacta eſt, & Gentes ad Dominum feſtinant. Nondum auditum eſt, *Euntes, docete omnes Gentes*; & Gentes ad Dominum conuolant. Vocationem curſu anteuertunt: Domini deſiderium occupatò parturiunt. Nondum prædicatio inclaruit, accurruntque ad eum, qui prædicatur. Adhuc Petrus rudis diſcipulus velut vtero geſtatur, conſertiſque Gentes ſtudiis ad Dominum procurrunt. Nondum Paulus colluſtrante fulgure Chriſto ſuccenturiatus merebat, & Gentes Regem vt adorarent concitæ erant, atque alacres. *Ecce*, inquit, *Centurio rogans eum, & dicens, Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* O miraculum nunc inopinabile! Puer membris ſolutis iacens, heri ductor ad Dominum efficitur. Serui morbus, ei, cui erat addictus, atque domino, vt curaretur, auctor fuit. Dum ſeruo medicinam quærit, Dominum inuenit; captanſque famulo curationem, captus ipſe Domino præda efficitur. Seruus lethaliter ægrotat, illóque prior herus vt ſanetur, conſequitur. Seruus æger eſt corpore, heruſque animo ſanctificatur. Pro famulo intercedens, in ſe prior inſumit remedium. Non ſeruum ſpreuit ex morbi labe corpore contabeſcentem: non herili ſuperbiâ ſeruuli ægritudinem contempſit; nec ſatellitum numeroſâ turbâ fruens, pueri lecto aſſiſti, eoque immobilis oblitus eſt: verùm obibat, periculi ſedulò inquirens remedium. Nec quærendi remiſit ſtudium; donec ipſe curationis fontem offendit; humanitatis officium hoc; ad pietatem via fuit. Inuentoque medico, calamitatem denarrat, & ægrotationem tragicè exaggerat, ipſum clementiſſimum ad miſericordiam inuitans. *Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Tametſi ſeruus, homo tamen eſt, inquit, qui morbo detinetur. Tu ne vilem ſerui conditionem, ſed morbi magnitudinem ſpectes. Iacet paralyticus, iacet morbi vinctus: quâ membrorum vis diſſoluta, conſtructis dirè tor-

Gentium primitiæ in Centurione.

Matth. 28. *v.* 19.

[illegible] non [illegible] vt Dauſq. qui nec ſuperioribus accuratis.

[illegible] Male Dauſq. *in lecto.*

Sanatus anima Centurio, ſerui ſalutem quærens.

Dauſq. *ad inimicitiam diuinæ paminis vid.* Sed id typogr.

Leg. ἀε μὴ δ᾽ ἀγνοόμ· ν:κρὶτ non vt nihil aptè editum, ac redditum.

quetur. Quâ qoidem ratione diſſolutus, mortuos; qoâ verò mortuus, in humilitatem, mortiſque ærumnas in viuo circunfert corpore. Eiuſcemodi miſetabilibus verbis Ceoturio Dominum illectabat.

v. 7.

Quid igitur ad eum diues illa, affluentiſſimaque bonitas? *Ego veniam*, inquit, *& curabo eum.* Ego, qui propenſâ in humanum genus benignitate hominem indui; qui veni omnium causâ, vnum non deſpiciam. *Curabo eum.* Beneficentiâ preces anteuertit. Cur igitur, quæſo te Domine, haud parem Chananeæ filia nacta eſt promptitudinem, idque cùm per matrem ſupplicaret? Sed illa quidem orans, eaoum loco numeroque eſt; ac portum quætens, fluctus experitur: atque ad animi plagam, etiam tuâ voce percellitur, ac increpatur. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus*: Hic verò, vix dum oblatâ ſupplicatione, expetitam curationem conſequitur. Herus pro famulo rogans, exorator fuit; mater pro filiâ rogitans, tulit repulſam. Sed ô ſapientiæ fons, ac ſpiritus prudentiæ! ô humanitatis magnitudo diuersâ in vtriſque elucens ratione! Nimirum Gentium fidem palam edi vult in oculis Iudæorum, eorumque grati animi ſpectatores adſtare Iudæorum ingratum genus. Idcirco Chananeæ ſupplicanti moras iniecit; quò illa, dilato munere acclamaret. *Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensâ.* Centurio verò eius celeritate, ac propenſiore largitoris benignitate, diceret, *Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Eſt cùm celeritate, eſt cùm lentitudine, vt vſus poſtulat, vtitur. Nauis gubernatorem mundi gubernator imitatur; qui in editiori nauis loco conſidens, pro nauigantis ratione velum circunducit; rurſus pro eo ac vnda fert, atque impetus, gubernaculum transfert; dum modò huc, modò illuc clauum ducens, eundem vtrunque naui curſum accurat, atque molitur. Sic vniuerſorum Dominus, latentem in animis fidem prodere volens ac detegere, quandoque dona contrahit, quandoque pari cum laborante feſtinatione currit. Et nunc quidem morari ſe ſimulat fluxum ſanguinis, nunc morbum remedio occupare cupit; vt dum variè animos excutit, latentem fidem miraculorum luce euulget; quò ſcilicet miraculorum obſeruator Iudæus, fides Gentium, velit nolit fieri ſe diſcipulum nouerit.

Matth. 15. v. 26.

Domini in Chananæâ & Centurione conſilium.

v. 27.

v. 8.

Scitum ſimile.

συμφερεὶ γὰ· malè edit. ἐυμεταφέρει·.

Marc. 5. v. 30.

Ego veniam, & curabo eum. Promiſſi celeritate, propenſum fidei curſum excitat. Abſit, *Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Vides ſubtilem Domini artem, quâ abditam venatur fidem? *Non ſum dignus.* Fons anguſtior pelagi diuinas non capit. Ne quæſo morum meorum indignitatem magis arguas; Non verbis acquieſco. Tantùm loquere, morbuſque diffugiet. Nouerit morbus te ſolùm velle, eoque laborans ſanus fiet. Quid mihi pedes addicis, atque impendis? Satis mihi ſi lingua procedat. Pollicitationem videam, & voti compos ero. *Dic verbo*, eritque ſeruus ab ægritudine liber, morbi exutâ ſeruitute.

v. 9.

Nam & ego homo ſum ſub poteſtate, habens ſub me milites, & dico huic, Vade, & vadit. Noui poteſtatis tuæ vim; ex meis ipſe ea doctus, quæ ſupra me ſunt. Video & ego tuarum curationum agmina; video miraculorum virtutes expectatione ſuſpenſas, dum annuas. Mitte ipſe præceptum, velut ego militem. Minoribus maiora imitare.

Tuis propter nos, noſtra oſtende. Deus, beneficientiâ in homines, hominum fit æmulator. Quanquam hæc dicens, necdum Deum nouerat, qui per humanitatem manifeſtabatur. Necdum enim Deum nouerat in ſerui formâ habitare, inque hominis gratiam humana gerere. *Nondum enim*, inquit, *vel eius diſcipuli credebant in eum.*

Ioan. 7. v. 5.

Id tamen de fratribus dictum, ſiue cognatis, non de diſcipulis.

Primùm enimverò fidem admiremur, prudentiam, modeſtiam. Fides, ſermone ſolo menſa eſt curationem. Modeſtia, libertatem repudians, timorem prædicabat. Prudentia, ſuis ex rebus, quæ ad Dominum ſpectabant, colligebat. Ecquid vero laudem dicere, ipſo palam Domino in medio Iudæorum cœtu, claro Gentilem celebrante præconio. *Miratus eſt* enim, inquit, *Ieſus, & dixit, Non inueni tantam fidem in Iſraël.* Exors ille vocationis, alienus à Teſtamento, miraculorum Moſis operâ editorum expers, illius non doctus leges, nullo propheticæ linguæ commercio, fidei compendio Iudæorum ſuperauit. Quid tibi lucri ex miraculis in Ægypto editis? ecquæ vtilitas ex operibus Moſis virgâ perpetratis? Aër ignis vi in ætherem tranſiit, quò tuum cor tranſmutaret. Nox diei ſpatia conceſſit, quò te Domino parere doceret. Mare præter naturæ leges findebatur, vt hinc fidem doceteris. Igne corripit Deus, duritiem contumaciamque tuam metu mollire ſtudens. Supernè cœlum alimentis tibi parandis vacabat: infernè rupes aquarum latices nouâ, ac inſolitâ ratione poculis affundebat. Quò tibi tantarum doctrinarum fructus? Vnus Gentilis vniuerſæ gentis Iudaicæ myriadas fide ſuperauit. Eſto Gentilis diſcipulus; Moſem enim legiſlatorem non audiſti. Eſto infidelium comes ad fidem. *Ne quidem in Iſraële.* Diuinam nomen ſcientiam ſonat: idcirco tribuit appellationem, vt magis incredulitatem ſugillet, atque traducat. Vt quid appellationi iniuriam facis, cuius vim non habes? Cur nomen circunfers, quod perſonam condemnat? Quod geſtas, calumniaris, operibus appellationem impugnans.

v. 11.

Iudicij extremi ſpecies, in verbis Dominicis.

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob: filij autem regni eijcientur in tenebras. Mihi porrò, dum præſentis Euangelicæ lectionis narrationem conſidero, futuri terror iudicij animo obuerſatur; quo ſcilicet tempore vniuerſorum iudex ac Dominus, medio delatus cœlo, tremendiſſimis coruſcationibus, atque fulgetris ſtipantium more cinctus, cœleſti reſidens tribunali, ſuper cuiuſque vitâ ſententiam dicet. Quare tempus ſermone anteuertens, ac iudiciale futurum decretum tantiſper innuens, propheticâ, iudicialique inſinuatione admonet: vt ſiquidem occupans ratio mentem conuerterit, ſeſe illi ſupplicio eximant: ſin autem hæc

in audientium animis ioers fuerit, iudicium ratione conſeotaneum illam excipiens, pro commiſſorum ratione dignam pœnam infligat.

Electi Gentiles, Iudæi reprobati.

Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente venient. O verba res præſentes conſignaotia! O vocem veritate completam! Eâ ratione videmus, habitatores terræ impiam multitudinis deorum ſuperſtitionem abiicere, explicatamque dæmoniacam religiooem, ac nefanda ſacra, vulgaſſe; Abrahamum inuocare, ac naturalibus parentibus abdicatis, quos offert gratia, progenitores ſibi aſciſcere. At Iudæorum mores, ſpes adulterantes, exhæredes ſecerunt. Quorum eoim negauerunt fidem, ab eorum cognatione repulſi ſunt.

Gen. 18, v. 18. Gen. 12. v. 3. οἰκονομοῦντα. Deū ſic ordinantem. Num. 24. v. 17. Gen. 49. v. 10.

B Audiit Abraham cœlitùs delatam vocem, *Benedicentur in te, & in ſemine tuo, omnes nationes terræ.* Voci haud ſecus ac rei credens, Chriſti iam aduentum contuebatur; ſpe occupans, proſpiciebat: præuidebat Deum in humanis agentem; præuidebat Deum eadem ex naturâ incarnationis templum molientem; præuidebat oriri ſtellam ex Iacob. Credidit fore vt *non deficeret ſceptrum ex Iudâ, & dux de fæmore eius, donec veniret, cui eſt repoſitum: & ipſe expectatio Gentium. Deſiderauit*, inquit,

Ioã. 8. v. 56.

Abraham videre diem meum; viditque & gauiſus eſt. O fidei vim! quæ natura noo didicit, hæc fides delineauit. Igitur, cuius Iudæi fidem non habent, eius temerè ſperant hæreditatem. Qoæ autem ex Gentibus Eccleſia, eſt eius imitata fidem filios expellit. Eorum loco Eccleſia, fidei lege freta, hæres ingreſſa eſt; victrixque effecta, ac fidei nacta calculum, ad Saluatorem ſponſum feſtina cooteodit; ipſo rerum euentum verba Dominica confirmans, *Multi ab Oriente, & Occidente venient; & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob.*

C Ecqoæ igitur, Domine, horum probatio? Sermone eoim tes occupas, alijs fauſta nontians, alios deplorans, atque vtriſqoe quæ cooueniant, aptaque ſiot, aſſignans, ac fotura prænuntians. Rurſus tuis fidem vocibus præſens Iudæus detrahit, ac inuidiâ victus, ſermones diluit. Factis oſtende verborum veritatem.

v. 13.

D Tuoc ait Centurioni, *Vade, & ſicut credidiſti, fiat tibi: & ſanatus eſt puer eius, ex illâ horâ.* O fidem miraculi adiutricem! Ceoturionis fidei ſeruus ſanatus teſtis eſt; morbuſque diffugiens, ſupplicantis deprædicat fidem. Modus enim medelæ, fidei modus extitit. *Vade; & ſicut credidiſti, fiat tibi.* O Domini benigoitatem! Operis ſocium aſſumit ſupplicantem. In te, inqoit, fers ſanationis remedium: veretur mors fidem tuam. Fidem colamus Domino gratiſſimam. Fidem diligamus miraculorum parentem. Fugiamus incredulitatem, cuius finis interitus. Sic enim

E oos quoque Dominum ſupplicantes, eandem ac Centurio vocem audiemus. *Vade; & ſicut credidiſti, fiat tibi.* Ipſi gloria io ſæcula. Amen.

PETRI CHRYSOL. EPISCOPI
Rauen. in ſuperius Euangelium.

Serm. 15. Centurio dux factus Chriſtianæ militiæ.

AVdituri eſtis hodie, fratres, quemadmodum cohortis Romanæ Ceoturio dux factus eſt militiæ Chriſtianæ: & meritò, quia antè cœpit docere, quàm credere. *Venit*, inquit, *Ieſus Capharnaum, &c.* Videtis Centuriooem, aotequam diſcipulatus ſubiret officium, locum magiſterii fuiſſe ſortitum. Præbet enim petendi formam, dat normam credendi, fidei pandit cauſas, virtutum commendat exempla, qui nondum Chriſtianę ſcholæ iogteſſus eſt diſciplinam.

Matth. 8. v. 5.

Acceſſit ad eum Centurio, rogans eum. Hoc eſt ſapere, Deum rogare. *Puer meus iacet in domo.* Cauſas pueri quaſi magiſter agit: verè Centurio, qui ſtipendia terrena centenariom commutauit in fructum, & ſeruitutem militiæ ſæcularis in diuinam ſuſtulit dignitatem.

Sic emendo eum eſſet, non rogare,

Domine, puer meus iacet in domo. Qui vocat Dominum, fatetur ſuam fideliter ſeruitutem. Et quomodò hic Ceoturio, qui ſic agnoſcit Dominum, puerum ſuum auſus eſt profiteri, quaſi neſciens ſerui peculium ad dominum pertinere? Aut ignorat communia, qui docet tam profunda? *Puer meus.* Meum dico, qoia iacet; ſi tuus eſſet, Domioe, non iaceret. Probat hoc Propheta, cùm dicit: *Ecce nunc benedicite Dominum, omnes ſerui Domini: qui ſtatis in domo Domini. Qui ſtatis*, non, iacetis, ait; ſtant ſerui tui, hominum ſerui iacent. Poer meus qui iacet, vt tuus ſit, ſorgat: meus, quia paralyticus: vt tuus ſit, iam ſanetur. Meus, quia malè torquetur: vt tuus ſit, iam non ſit io pœnâ: Domine, tuos ſeruos non decet malis ſubiacere: iniuria eſt tua tuorum pœna ſeruorum: tuos ſeruos poſſidere non debet vis malorum: ſerui tui & ſi patiuntur mala, oon patiuntur ad pœnam, ſed ſubeunt ad coronas. Aduerſa illis noo ſuot neceſſitatum cauſę, ſed ſunt caoſa victoriæ. Serui hominum ſunt, qui mala patiuntur inuiti: quia illis io deſperatione ſui domini nequeunt ſubueoire. Tu autem, Domioe, cui virtutes ſeruiunt, curationes parent, obtemperaot ſanitates; quomodò computabis ſeruum tuum, qoem ſeruum taotorum conſpicis eſſe morborum? Nota eſt circa malos bonitas tua: pietatem tuam etiam impii confitentur; clamant exteri miſericordiam tuam. Huoc tuum dicerem, quem iaceotem tua benignitas non requirit? *Iacet in domo, & malè torquetur.* Hinc eſt quòd offerre eum, & offerre tibi pœoæ non ſinit magnitudo; ne familaris infirmitas publicè & dolori ſit, & pudori.

Pſal 133. Secreta, tã. Pſ. 133 v. 1. Serui Dei ſtant, iacẽt hominum ſerui.

Mouit Centurio iudicem, talia, & tanta dum perorat: & ſic mouit, vt ad ſeruum cœli Dominum ipſum ire velle, perficeret. *Ego*, inquit Chriſtus, *veniam, & curabo illum.* Frattes oon Centurio ad pietatem pietatis traxit auctorem: neq; ad hoc ille ire compulit Chriſtum, ad quod veoerat Chriſtus: ſed Centurio magis ſic ſentire, ſapere ſic docetur, quare ad ſeruom in ſeruo venerit Chriſtus; quare ad homioem in homine venerit Deus; vtique vt leuaret iaceotes, eliſos erigeret, ſolueret compeditos, & eos quos iam nemo oec afferre, nec offerre poterat, ipſe operis ſui vector clementiſſimus baiularet. Sed iam quid reſponderit Centurio audiamus.

Exorata domini clementia.

v. 8. Modeſta Centurionis deprecatio,

Domine, inquit, *non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Dedit debitum de humilitate reſponſum, & ipſum eſſe Dominum ſiogulari pauore ſignauit, deducere dum veretur ad animæ ſuæ domum, ad ſecretum cordis ſui, ad tectum ſuæ conſcientię, ad penetrale mentis, in quo familia cogitationum incoodita, & confuſa ver-

ſatur: nec patitur aulam pectoris humani ſioe vitiorum ſtrepitu io ſynceritatis ſilentio permanere. Magiſtro ergo timore reſpoodit; *Domine, non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Hinc eſt, quòd Petrus, vbi Chriſtum rerum cognouit auctorem, exclamauit, dicens:

Luc. 5. v. 8.
Petri factũ ſimile.

Exi à me Domine, quia peccator ſum. Sic eum Petrus exire à ſe rogat, quomodò Centurio eum ad ſe ſupplicat non venire: agit vterque ne indignitas hoſpitij in hoſpitis manet iniuriam. *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum.* Hoc bene dictum eſſet antequam Deus hoſpitium noſtræ carois intraret; at ounc quid ſic Centurio tectum ſuum Chriſtum vetat intrare, quem totum vider intra tectum ſui corporis iam manere? Fratres, Centurio iam videbat in Chriſto corporis ſui formã, ſed paſſiones in illo ſui corporis non videbat. Natus eſt in carne Chriſtus, ſed natus eſt de Spiritu ſancto: accepit hoſpitium carnis, ſed in aulâ Virginis: vt & veritas eſſet corporis humani, & de pollutione humani corporis nil haberet. Bene ergo Ceoturio tectum ſuum indignum iudicat Chriſto: quia ſub ſingulari tecto manebat noſtri corporis Chriſtus; iuxta illud Propheræ: *Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.*

Centurionis tectum vt indignum Chriſti hoſpitio.
Pſal. 101. v. 8.

Sed dic tantùm verbo, & ſanabitur puer meus. Centurio iſte, cùm ſine lege eſſet, nihil ſine lege egit. Dicit: *Dic tantùm verbo,* Quia dictum erat: *Dixit, & facta ſunt.* Et ſi omnia perfecta ſunt dictu, quomodu dictu ſolo vnius infirmitas non curatur? *Dic tantùm verbo*: & ſine verbo quid dicitur? Sed iſte poſtulat verbum non de loqueodi vſu, ſed de virtute faciendi: verbum, de quo dictum eſt: *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos. Dic verbo tantùm.* Quia iſte credidit in Verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum Domine, ſanitas eſt: Verbum tuum vita eſt: Verbum tuum, vbi acceſſerit, inde confeſtim fugit dolor, infirmitas mox recedit: verbum in quo Petrus cùm laxarer retia, piſcium multitudinem cepit; ſine quo & ignorantiæ noctem pertulit, & nullum fructum peruigil piſcator inuenit: *Domine,* inquit, *laborantes per totam noctem, nihil cepimus; ſed in verbo tuo laxabo retia.* Et quaſi oon ſufficeret, quod de verbo egerat verbo præſtari poſſe: quod poſtulat, rebus aſtruit, commendat exemplo.

C
Pſal. 148. v. 6.
Quod verbum petit Centurio.
Pſal. 106. v. 20.
Luc. 5. v. 5.
D

Nam & ego homo ſum, &c. Hoc eſt dicere, Tu Deus. *Sub poteſtate poſitus*: Hoc eſt, Tu ipſa poteſtatum poteſtas. *Habens ſub me milites*: Hoc eſt, Tu virtutes. *Et dico huic, Vade, & vadit*: Hoc eſt, dic infirmitati, Vade, & vadit. *Alij, Veni, & venit*: Hoc eſt, dic ſanitati, Veni, & venit. *Et ſeruo meo, fac hoc, & facit.* Ille puer meus erit tuus ſeruus, cùm receperit ſanitatem. Audiat: quid audiat? *Sanus factus es, iam noli peccare*: faciat iuſtitiam, vt liberetur à paralyſi omnium peccatorum, & poſſit pſallere cum Prophetâ: *Conuertere, anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi: quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lacrymis, pedes meos à lapſu. Placebo Domino in regione viuorum.* Fratres, imitetur Centurionem, qui ad centeſimum fructum deſiderat peruenire. Ne ergo leuiter Centurionis huius prudentiam tranſeamus, hodie de ipſo dicta ſufficiant: quia myſte-

v. 9.
E
Ioan. 5. v. 14.
Pſal. 114. v. 7.

A
rium permagnum eſt, quo Iudæus geritur in figuram.

EIVSDEM DE EODEM
Centurione ſecundum Lucam.

Et Ser. 102.

CHriſtus in corpore noſtro manens, quòd omnes non ſuſcitauit mortuos, omnes non ſanauit ægrotos; credamus hoc oon poteſtati defuiſſe, ſed tempori. Tunc orbem totum virtutis ſuæ fulgore radiaſſet, & ſuſtuliſſet tempus fidei: & nihil ſecundi ſui aduentus reſeruaſſet ad gloriam. Nunc verò ſic virtutum ſuarum temperauit inſignia, vt & diuinitatis ſuæ manifeſtaret indicium; & credeodi documentum pleniſſimum largiretur, & excuſationem callidæ infidelitatis auferret, ſicut hodie Centurio, cuius Euangeliſta Lucas meminit, fide ſuâ, prouideotiâque monſtrauit.

Chriſti œconomia temperãdis miraculis.
B

Centurionis, ait, *cuiuſdam ſeruus malè habens moriebatur, qui illi erat pretioſus.* Centurio hic Romanus erat: ſed plus erat hic ipſe fructu centeſimo Chriſtianus. Et Deo magis militabat iſte, quàm ſæculo: & in humano bello fortis, fortior in diuinæ pacis cuſtodiâ permanebat. *Cuius ſeruus malè habens moriebatur, qui illi pretioſus erat.* Seruus erat, qui pretio taxabatur. Quæramos ergo quis eſt iſte ſeruus, qui illi erat pretioſus. Si dominabitur anima, corpus ſeruit: & homini nihil corpore pretioſius. Hic ſeruus Centurionis iſtius pretioſus infirmabatur ad mortem: ergo Centurio rogabat vt Chriſtus ſolus mortali corpori largieodo vitam perpetem ſubueniret.

Luc. 7. v. 2.
Corpus, Centurionis ſeruus.
C

Cùm audiſſet, ioquit, *de Ieſu miſit ad eum ſeniores Iudæorum.* Gentilis Iudæos ad Chriſtum mittit; & in lege poſitis, qui ſine lege erat, legis demonſtrat auctorem. Nemo ergo miretur ſi Gentilis, hoc eſt, Chriſtianus, aut vocat, aut ducit, aut perducit ad Chriſtum.

v. 3.

At illi cùm veniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſolicitè, &c. Iudæi rogant pro Gentili, qoi pro ſe non rogaot: & agunt ſatis pro ſalute alieni ſerui, qui pro ſalute ſuorum nihil agunt filiorum: Aiunt, *Dignus eſt vt hoc illi praſtes.* Si dignus eſt qui audit, credit, mittit ad Chriſtum. ad Chriſtum qui venit, videt, & non credit, quàm probatur indignus? *Diligit enim gentem noſtram.* Ille diligit gentem veſtram, quam ſic Chriſto ſupplicé facit; ſed vos odiſtis eam, quam ſic Chriſto redditis contumacem. Aut quomodò Chriſtianus non diligit gentem veſtram, qui dum Chriſtũ fatetur ex gente veſtrâ, quicquid generis veſtræ eſt, cœleſtem tollit & extollit ad gloriam. *Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis.* Audiſtis qoia ſemper diruta eſt ſynagoga, & iacet iugiter in cæmentis, niſi eam in Eccleſiæ culmen Chriſtianus fabricator inſtruxerit?

v. 3.
D
v. 4.
E

Ieſus, inquit, *ibat cum illis.* Sed illi non ibant cum Ieſu, cum quo mente non ibant: nec cum illo erant, qui ſeiuncti corde, corpore videbantur adiuncti. *Et cùm iam non longè eſſet.* A quo? A Gentili. Quantùm Iudæi ſe ſeiungebant à Chriſto, Chriſtus tantùm Gentibus iungebatur. *Et cùm iam non longè eſſet à domo, miſit ad eum Centurio amicos.* Qui antè miſerat Iudæos, nunc amicos mittit; vt Iudæos ſic dicendo indicet inimicos, probante hoc Apoſtolo cùm dicit: *Inimici propter vos.*

v. 6.
Rom. 11. v. 28.

Digitized by Google

A Iudæi, dum eredidiſſe Gentes, inuident, quicquid erat & legis & gratiæ perdiderunt.

Ioan 15. v. 15.

Miſit ad eum amicos. Andi ad Apoſtolos Dominnm dicentem: *Iam non dicam vos ſeruos, ſed amicos.* Sicut fides ſeruos promouet in amicos, ita perfidia filios in pœnalem redigit ſeruiturem. *Miſit ad eum amicos, dicens: Domine, noli vexari.* Quare? *Quia non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Videtis quia Chriſtus ducebat magis Iudæos, quàm adduceretur à Iudæis; vt audirent eſſe penes Centurionem diuinitatis reuerentiam, penes Gentilem legis cultum, penes militem ſtipendium gratiæ, penes Romanum fidei do- B ctrinam, in frigore Pagano Chriſtianum calorem, in terreno pectore cœleſte ſecretum, & notitiam totam dominationis ſupernæ in totâ ſæculi ſeruitute. *Domine noli te vexare.* Hoc eſt dicere: Deus, quid te vexas humano in corpore? quid te conficis labore terreno? & viæ longitudine te fatigas? quid peregrinaris locis, qui is vbique totus, atque intra te totam tenes & poſſides locaturam.

Chriſtus Iudæos ducebat, ſpectatum fidem Centurionis ac religionem.

Tectum noſtrum, corpus.

Domine, noli te vexare: Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum. Fratres, quod totum eſt, quod hominem aut dignum facit, aut reddit indignum; quo diuinum inuitet, aut repellat acceſſum? Fratres, hoc tectum cor- C pus eſt quod tegit animam, quod operit ſenſum ſpiritus, quod cordis domicilium velat, quod libertatem mentis à cœleſti viſione ſecludit. Sub hoc ergo tecto Centurio indignum ducit intrare Chriſtum, hoc eſt, in corpus humanum diuinam ſuccedere maieſtatem. *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Sed Deus qui quod humanum eſt, cùm vult facit eſſe diuinum, & quod noſtræ carnis eſt, cùm dignatur, ſuum commutat in ſpiritum; nec habitare carnem, nec tectum noſtri corporis dedignatur intrare.

v. 7. Centurionis deuotus animus.

Propter quod, inquit, *& meipſum indignum arbitratus ſum venire ad te.* Hoc eſt vtrunque D deuoti, qui & ad ſe Deum venire indignum ducit, & ſe accedere ad eum ſcit eſſe non dignum. Quis intrat ad iudicem non vocatus? quis non iuſſus ingreditur ad Regem? quantò magis ad Deum non venit quis non vocatus? *Quos vocauit*, inquit, *eos & iuſtificauit.* Centurio ergo non refugit aduentum Domini, Chriſti præſentiam non recuſat; ſed agit, vt vocantis ſit gratia, non ſit temeritas præſumentis. Nam Deus quid poſſit, humano ſuggerit & informat exemplo, dicendo:

Rom. 8. v. 30.

Gratia & vocatio dignos Chriſti hoſpitio facit.

v. 8.

Nam & ego ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, &c. Hoc eſt, ſi ego, qui ſum ſub poteſtate conſtitutus, imperio verbi E ſolo facio mihi parere ſubiectos: quomodò tu qui nulli ſubiaces, & cuius omnia ſubiacent poteſtati, verbo non potes iubente curare? ſanitatem mittere? mandare virtutes? Aut verbo reficere non potes, quod verbo feciſti? *Dixit*, inquit, *& facta ſunt; mandauit, & creata ſunt.* Aut aliquid ex aliquo reparare non ſufficias, cuncta ex nihilo qui paraſti? *Dic* ergo, *verbo, & ſanabitur puer meus.* Impleuit illud quod Propheta de Deo cecinit: *Miſit verbum ſuum, & ſanauit eos, & eripuit eos de corruptelâ eorum.* Fratres, Centurio iſte dicendo: *Non ſum dignus vt intres ſub tectum meum*, Chriſtiani populi gerit figu-

Pſal. 148. v. 5.

Pſal. 106. v. 20.

Centurio, figura populi Chriſtiani.

A ram, qui Chriſti præſentiam corporalem ſe iudicat non mereri: ſed ſolo verbo, nuntio, auditu fidei tantùm, totas Domini audit, credit, reſpicit in ſua ſanitate virtutes. Nam quod dicit: *Dico huic: Vade, & vadit: & alij: Veni, & venit: & ſeruo meo, Fac hoc, & facit*: Iudæorum repulſam, vocationem Gentium, Chriſtiani populi obedientiam ſic demonſtrat. *Dico huic*: hoc eſt, Iudæo, qui non eredidit: *Veni, & venit.* Et ſeruo meo: hoc eſt, Chriſtiano: *Fac hoc, & facit.* Oremus fratres, vt mereamur Chriſtiani non nomine tantùm eſſe, ſed fide, vt quæ iubentur, non au- B diamus tantùm, ſed faciamus audita. Quia ſicut deuoti ſerui eſt feciſſe iuſſa, ita iuſſa contumacis eſt non feciſſe. *Dic* ergo *verbo, & ſanabitur puer meus.*

Quo audito, inquit, *Ieſus miratus eſt.* Creator mirabilium miratur: aurium conditor quaſi non audita neſciat, ſic ſtupet audita. Sed dum Gentilem ſic eredidiſſe miratur, incredulitatem corripit Iudæorum. Denique, *ſequentibus ſe turbis dicit*: In morte manentes arguens ſic Iudæos. *Amen dico vobis, nec in Iſraël tantam fidem inueni.* Verum eſt fratres: fides ſola viuit, & viuet in Gentibus: ſigna & virtutes ceſſant, & nihil proficiunt in Iudæis.

C

BEDÆ VENERABILIS

presbyteri eiuſdem Euang. expoſitio.

Cum autem introiſſet Capharnaum, &c. Quæritur quomodò conueniat, quòd Matthæus ipſum Centurionem ad Dominum acceſſiſſe dicat, cùm Lucas nuntios ad eum miſſos narret. Sed piè quærentibus patet, quòd Matthæus causâ breuitatis dixerit, acceſſiſſe ipſum, cuius voluntas licet aliis deferentibus perlata eſt ad Dominum. Sicut enim Hæmorrhouſa, quia credidit, magis Dominum tetigit, quàm turbæ à quibus premebatur, ita Centurio quò magis credidit, eò magis acceſſit.

Math. 8. v. 5. Matthæi ac Lucæ concordia.

Math. 9. v. 20.

D *Domine puer meus iacet.* Non in vnâ tantum te miſerabilis, quòd iacet; ſed in aliâ, quòd paralyticus; tertiâ, quòd malè torquetur: & hoc ideo vt anguſtias animæ ſuæ demonſtraret, & beneuolentiam Domini inuitaret; decet prælatos ſibi ſubiectis miſereri.

v. 6. Exaggerat pueri mala.

Et ait illi Ieſus: Ego veniam, &c. Magna Domini ſublimitas, ſed maior humilitas: qui ſolo verbo valebat curare, non dedignatur ſeruum languentem viſitare.

v. 7. Domini humilitas.

Domine non ſum dignus, &c. Propter vitæ conſcientiam Gentilis non auſus eſt hoſpitem habere Chriſtum, cuius etſi fide præditus, nondum tamen ſacramentis erat imbutus. *Sed tan-* E *tùm dic verbo, &c.* Magna fides Centurionis, quâ verbi opus in Chriſto confitetur.

v. 8. Centurionis deprecatio hoſpitij Chriſti.

Nam & ego homo ſum, &c. Hominem ſe poteſtati ſubditum dicit, & tamen ſe minoribus poſſe imperare: vt ſubaudiatur, quantò magis omnipotens Deus ſuper omnia, per Angelicam dicere poteſt militiam infirmitati, vt recedat, & recedet, & ſanitati vt veniat, & veniet: vnde ſequitur: *Et huic dico, Vade, & vadit, &c.* Vult oſtendere Deum poſſe implere quod vellet, non tantùm per corporis aduentum, ſed etiam per miniſteria Angelorum.

v. 9.

Audiens autem Ieſus miratus. Miratur intelligentiam ſuæ maieſtatis, quod & nobis mi-

v. 10.

randum ſignificat : Tales motus cùm de Deo dicuntur, non ſunt ſigna perturbati animi, ſed docentis magiſtri. *Non inueni tantam fidem in Iſrael.* Non de omnibus retrò Patriarchis & Prophetis loquitur, ſed de omnibus æui præſentis qui per legem inſtructi non credebant. Centurio Chriſto docente minimè credidit, ſpontaneam Gentium fidem ſignificans.

Fides Centurionis vt maior omnium in Iſraël.

v. 11. *Dico vobis, quòd multi ab Oriente, &c.* Id eſt, ex omnibus gentibus (ſicut oportet Euangelium prædicari:) vel, *ab Oriente*, qui ſtatim illuminati, tranſeunt; & *ab Occidente*, hi qui paſſiones pro fide vſque ad mortem tolerauerunt: *recumbent*, non carnaliter iacentes, ſed ſpiritualiter requieſcentes. *Filij autem regni eijcientur.* Filios regni Iudæos dicit, quibus antea regnauit Deus: Stridor dentium, & fletus oculorum veram demonſtrant reſurrectionem membrorum. Interiores quoque tenebras dicit cæcuatem cordis, exteriores quoque noctem æternæ damnationis: vbi duplex oſtenditur gehenna, id eſt, nimij frigoris per ſtridorem dentium, & intolerabilis eſſe feruoris per fletum oculorum, vt beatus Iob ait: *Ad calorem nimium tranſeunt ab aquis niuium.* Iob. 14. v. 19.

Interiores tenebræ & exteriores.

Gehenna duplex, caloris & frigoris.

v. 13. *Et dixit Ieſus Centurioni, &c.* Probatur fides Domini, & roboratur ſanitas ſerui. Myſticè Centurio electos ex Gentibus oſtendit, qui quaſi centenario milite ſtipati ſpiritualium ſunt virtutum perfectione ſublimes.

Centurio myſticè.

FERIA VI POST CINERES.

MATTH. VIII.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Audiſtis quia dictum eſt:
a Beneficum, quod inchoantis iuſtitiæ eſt. b Maleuolum, quod eſt infirmis permiſſum, non præceptum.
[a] Diliges proximum tuum, & odio habebis [b] inimicum tuum. Ego
c Quod perfectis eſt non impoſſibile. ¶ Sed Non ſolùm non odiatis. ¶ Hæc eſt latitudo conſummatæ charitatis. ¶ Non tamen vitia. d Vitia odio: natura dilectioni eſt habenda.
autem dico vobis: [c] diligite [d] inimicos veſtros, bene facite his, qui [e]
f Non enim natura ſumus, ſed gratiâ. Re, quod iam es in ſpe. ¶ Vt dignitatem ſuam hæredes intelligant.
oderunt vos, & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt [f] ſitis filij Patris
g Qui ſimiliter ſanctis. h Id eſt, in ſanctis electis. i Hoc exemplum pietatis eſt, quamuis & ſpiritualiter poſſit accipi. k Iuſtitiæ, vel hunc viſibilem. l Beneuolos & maliuolos.
veſtri, [g] qui in [h] cœlis eſt, [i] qui [k] ſolem ſuum oriri facit ſuper [l] bonos, & malos, &
m Imbrem doctrinæ, vel pluuiam ve terra fructificet. n Amare amantem naturæ eſt, inimicum, charitatis.
[m] pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. [n] Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam
o Ex dilectione. ¶ In cœlo nullam & in hic: de his enim poteſt dici, Recepiſtis mercedem veſtram. ¶ Nullam. ¶ Merces filiorum ſola adoptio eſt. p Qui publica vectigalia exigunt, vel publica negotia ſæculi & lucra ſectantur. q Salutatio eſt quædam ſpecies orationis.
[o] mercedem habebitis? Nonne & [p] publicani hoc faciunt? Et ſi [q] ſalutaueritis
r In hoc non plus facitis, quàm Gentiles ex humano affectu hoc facientes. ſ Gentiles quales gentil ſunt, ethnici Græcè, Latinè gens.
fratres veſtros tantùm, quid [r] ampliùs facitis? Nonne & [ſ] Ethnici hoc faciunt?
t Vt filij Patris eſſe mereamini. u Ecce ad quod culmen prouehit ſuos. ¶ Secundum modum hominum vt quæratis prodeſſe inimicis. x Imitatione non æqualitate. y Tota Trinitas his intelligitur per Patrem. ¶ Adoptionis. ¶ Per gratiam. z Secundum quod Deus per naturam.
Eſtote [t] ergo vos [u] perfecti, [x] ſicut & [y] Pater veſter cœleſtis [z] perfectus eſt.
a In his autem omnibus finem iuſtitiæ ne ponatis in hominum laude. b Id eſt, opera iuſtitiæ quæ abundat plus quàm Scribarum & Phariſæorum. c Appetendo laudem eorum.
ATTENDITE [a] ne [b] iuſtitiam veſtram faciatis [c] coram hominibus, vt
d Hoc fine. e Hoc enim deputatur pro mercede cuius amore fit. f Cuius amore non feciſtis.
[d] videamini ab [e] eis: alioquin mercedem non habebitis apud [f] Patrem veſtrum,
g Eleemoſyna eſt pars iuſtitiæ. h Noli velle innoteſcere. i Ad gloriam tuam.
qui in cœlis eſt. Cum ergo facis [g] eleemoſynam, [h] noli tubâ canere ante [i] te, ſi-
k Hypocrita eſt qui ſimulat quod non eſt, repræſentator alterius perſonæ. l Eo fine.
cut [k] hypocritæ faciunt in ſynagogis, & in vicis, [l] vt honorificentur ab homi-
m Merces ſua laus humana quam acceperunt. n Et non Dei. o Quia ſunt aliqui qui fauorem quærunt cum aliquâ mercede æternâ.
nibus. Amen dico vobis, receperunt [m] mercedem [n] ſuam. [o] Te autem faciente
p Non ſe miſceat laudis appetitus, vel vitium aliquod. q Dum præcepta Dei implere contendis.
eleemoſynam, [p] neſciat ſiniſtra tua, quid faciat [q] dextera tua, vt ſit eleemoſyna
r Id eſt, in bonâ conſcientiâ, vbi homo non videt. ¶ Nihil extra quæras, ſed abſcondatur, hoc quod vita tua cum Chriſto ſit abſcondita. ſ Qui eſt diſcretor intentionum.
tua in [r] abſcondito: & [ſ] Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.

LVC. VI.

SEd vobis dico, qui auditis. Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos. Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et ſi diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? nam & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his, qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere, quæ gratia eſt vobis? nam & peccatores peccatoribus fœnerantur, vt recipiant æqualia. Verumtamen diligite inimicos veſtros, benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra multa, & eritis filij Altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos, & malos. Eſtote ergo miſericordes ſicut & Pater veſter miſericors eſt.

A

GLOSSA ORDINARIA

in ſuperius Euangelium.

Math. 5. v. 43. Plena dilectio. Rom. 13. v. 10. Supr. v. 38.

AVDISTIS. Qui legem implere venit, in fine ad charitatem plenam perducit, quæ eſt impletio legis.

Odio habebis inimicum tuum. Forſitan intelligendum eſt iuxta hoc quod ſupra: *Oculum pro oculo*, &c. Vel ſubtrahendo officia humanitatis.

v. 44. Eccleſiæ vices aduerſus impugnantes ſe.

Diligite inimicos. Contra Eccleſiam pugnatur tribus modis, odio, verbis, cruciatu corporis. Eccleſia econtrà diligit, benefacit, orat. Hoc eſt nouum mandatum, hoc de filiis iræ facit filios Dei: vnde ſequitur:

B

v. 45. v. 44. 1. Cor. 5. v. 11. Benefacit qui etiam ſe ab alio abſtinet. Prophetarum prædictiones ſũt, quæ videntur imprecationes.

Vt ſitis filij. Adoptio filiorum ſolâ charitate acquiritur. *Benefacite.* Miniſtrando cibum mentis, vel corporis. Quod facit etiam, qui dicit, *Cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* Omnia enim ea ſpectant, vt fratres fiant. Singulis ſingula opponuntur, vt omnes partes malitiæ bonitate vincantur. Videntur contrà eſſe imprecationes Prophetarum, quæ non dicuntur voto optantium, ſed ſpiritu præuidentium.

Fratrũ peccata pro quibus nec orandum. 1. Ioan. 5. v. 16. Peccatũ ad mortem, idẽ in Spiritum ſanctum.

Orate pro perſequentibus. Auguſt. Non ait hoc pro fratribus, in quibus ſunt aliquando peccata perſequutione inimicorum grauiora. Vnde cùm Ioannes dixiſſet, *Si quis ſcit fratrem ſuum peccare non ad mortem, oret, & dabit Deus illi vitam*: ſubdit: *Eſt autem peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis.* Vbi apertè oſtenditur quoſdam fratres eſſe, pro quibus orare non iubemur. Peccatum ad mortem eſt, cùm poſt agnitionem Dei per gratiam Chriſti oppugnat aliquis fraternitatem, & aduerſus ipſam gratiam, quâ reconciliatus eſt Deo, inuidiæ faſtibus agitatur: quod fortaſſe eſt peccatum in Spiritum ſanctum. Peccatum non ad mortem, eſt ſi quis non amorem à fratre alienauerit, ſed officia fraternitati debita per aliquam animi infirmitatem non exhibuit. Vnde Chriſtus ait: *Pater, ignoſce illis: non enim ſciunt quid faciunt.*

Luc. 23. v. 34.

Nondum enim gratiæ Spiritus ſancti participes ſocietatem inierant fraternitatis. Hæc differentia à Iudâ Petrum negantem diuidit, non quia non ſit ignoſcendum peccanti, ſed quia tanta eſt labes illius peccati, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit; etiamſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſcere, & enumerare cogatur: vt Iudas cùm dicit, *Peccaui*, faciliùs deſperans cucurrit ad laqueum, quàm humilitate veniam petiit. Quod propter magnitudinem peccati iam ex damnatione peccati tales habere credendum eſt: & huic pœnitentiæ non ignoſcit Deus, cùm etſi peccaſſe fateantur, & feciſſe mala vehementer eos pœniteat, tamen huiuſmodi affectiones mentis habent, vt ſe non humilient ad petendam veniam.

D

Vnde illi vt irremiſſibile ſit.

Math. 27. v. 3.

E

Mouere autem poteſt, quòd Ioannes in Epiſtolâ de dilectione Dei, & proximi tantùm monere videtur, vt fratres diligamus, cùm Dominus dicat & pro inimicis orandum. Sed fratres intelliguntur non ſolùm, qui iam credunt, ſed qui credituri ſunt, pro quibus orandum eſt, vt fraterno fœdere nobis ſocientur.

1. Ioan. 3. v. 10.

Fratrũ nomine etiam veniunt qui ſunt credituri.

A

Filij Patris.

Filij. Non degeneres, quaſi diceret: Acceptâ poteſtate operibus agite vt ſitis filij renaſcendo per charitatem.

Patris. Iam dicitur Pater. Videte, vt ſitis filij renati ex Deo, qui eſt charitas.

1. Ioan. 4. v. 2. Sap. 5. v. 6. Non omniũ eſt gratia. Amos 4. v. 7.

Qui ſolem. Hunc viſibilem. Nam inquiunt in libro Salomonis, *Sol iuſtitiæ non illuxit nobis.* Et de pluuiâ doctrinæ Propheta dicit: *Super vnam ciuitatem pluit, & non ſuper alteram.*

Solem ſuum. Quaſi dicat, Quem fecit, cuius propria ſunt omnia quæ de nihilo creauit. Quid ergo nos faciemus de his, quæ de munere eius accepimus?

v. 46.

Publicani hoc faciunt. Exactores Romanorum, quos Iudæi ſic vocant, quia de republicâ curam gerebant. Dicuntur & nomen traxiſſe à Publio Romano rege, qui prius eos ordinauit.

Et ſi ſalutaueritis. Si pro his tantùm oraueritis, qui aliquâ affinitate vobis ſint coniuncti, quid amplius habet beneficium veſtrum quàm infidelium? Oportet fratres diligere, & humiliter ſalutare: ſed parum eſt.

v. 48. Cumulus perfectionis diligere inimicos, & orare pro eis.

Perfecti. In charitate Dei, & proximi. Cumulus perfectionis diligere etiam inimicos, & orare pro illis, ſicut & Chriſtus fecit.

Cap. 6. v. 1. Opera miſericordiæ reproba, ſi fiant pro hominum laude.

Attendite, &c. Qui hucuſque præcepit de miſericordiâ, nunc præcipit de cordis munditia, quâ Deus videtur. Si enim non ſimplici intentione, ſed pro hominum laude, non probantur à Deo opera miſericordiæ, Laus hominum non debet appeti, ſed ſubſequi, vt exemplo alios inuitet. Hactenus de iuſtitiâ Euangelij, quæ eſt ſuper iuſtitiam Scribarum, & Phariſæorum. Nunc quâ munditiâ cordis eadem iuſtitia debeat impleri: quod in eleemoſynâ ſeruatur, & oratione. Non enim monet hîc vel orare, vel eleemoſynam facere, ſed quo animo debemus facere: agitur enim hîc de mundando corde.

C

Vt videamini. Non prohibet videri vt Deus laudetur, ſed videri vt ipſi laudentur.

Apud Patrem. Cuius gloriam filij quærere debent, & omnia bona ad hoc vt placeant ei, referre.

v. 2.

Cùm ergo facis. A toto in partes, vt exponat quæ bona non ſint pro hominum laude facienda.

D

Tubâ canere ante ſe.

Tubâ canere. Forſitan conuocandi gratiâ hoc fecerunt, vt omnes irent quaſi ad ſpectaculum.

Ante te. Ante ſe tubâ canit, qui ante alios vult laudari, vt appareat maior illis.

Math. 7. v. 23.

Receperunt mercedem. A Deo cordis inſpectore fallaciæ ſupplicium, de quibus dicitur: *Recedite à me operarij doloſi*: nomen enim meum habuiſtis, ſed opera mea non feciſtis.

v. 3. Siniſtra quid, atque dextera.

Neſciat ſiniſtra. Siniſtra, vitia: dextera, virtutes. Quod ergo agit virtus, neſciat elatio, vel vana gloria, ſeu aliquod vitium, ſed lux rectæ operationis fuget tenebras peccati. Siniſtra eſt, delectatio laudis: dextera, intentio implendi præcepta Dei. Cùm ergo conſcientiæ facientis eleemoſynam pro præcepto Dei implendo miſcet ſe laudis appetitio, iam ſiniſtra eſt conſcia operis dextræ. Cùm verò ſolâ cupiditate alicuius terreni volunt aliqui miſericordes videri, ſola ſiniſtra operatur: quod prohibet Dominus, dum nec permiſceri permittit. In bonâ autem conſcientiâ multi faciunt eleemoſynam, qui non habent aliquid quod exteriùs dent.

E

Eleemoſynæ, cùm & nihil datur exteriùs.

v. 4. *In abſcondito.* In abſcoodito eleemoſyna fit, [A] quæ nullis miſcetur tenebris: lux intus eſt, tenebræ extra.

v. 6. *Videt in abſcondito.* Videre Dei eſt approbare. Illa autem tantùm approbat, quæ ſunt abſcondita: quæ extra ſunt, non placent ei, neque approbat.

CATENA AVREA IN *idem Euangelium.*

(Matth. 5. v. 43. Non extat hæc Gloſſa.) AVdiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, &c. GLOS. Docuit Dominus ſupra iniuriam ioferenti non eſſe reſiſtendum, ſed ad pluta perferenda paratum eſſe. Nonc autem [B] vlteriùs docet iniuriam inferentibus impendendum eſſe charitaris affectum ſimul, & effectum. (Completio charitatis in quo conſiſtat.) Et cùm præmiſſa ad complementum iuſtitiæ legis pertineant, conuenienter hoc vltimum rite pertinet ad impletionem charitatis, quæ ſecundum Apoſtolum eſt legis plenitudo. Dicit ergo: *Audiſtis quia dictum eſt, Diliges proximum tuum.*

(Libr. 1. c. 30.) AVGVST. in primo de doctr. Christianâ: Quòd autem nullum hominem excepit, qui præcepit proximum diligere, Dominus in parabolâ ſemiuiui relicti oſtendit, dicens, proximum, qoi erga illum extitit miſericors: vt eum intelligamus proximum, cui exhibendum eſſet mi- [C] ſericordiæ officium ſi indigeret, quod oulli negandùm eſſe quis non videat, Domino dicente: *Benefacite qui oderunt vos?*

(Libr 1. c. 41. à med. illius. t. 4.) AVGVST. in ſer. Do. in monte. Gradum autem eſſe in Phariſæorum iuſtitiâ, quæ ad legem veterem pertineret, hinc intelligitur, quòd multi etiam eos à quibus diliguntur, oderunt. Aſcendit ergo aliquem gradum qui proximum diligit, quamuis adhuc oderit inimicum. vnde ad hoc deſignandum ſubditur: *Et odio habebis inimicum tuum.* Quæ vox non eſt accipienda vt iubentis iuſto, ſed permittentis infirmo.

(Libr. 19. c. 24. in princip. t. 6.) AVGVST. contra Fauſtum: Quæro autem à [D] Manichæis, cur proprium velint eſſe legis Moyſi quod dictom eſt antiquis, *Oderis inimicum tuum*; an & Paulus non dixit homines quoſdam Deo odibiles? Quærendum eſt ergo quomodò intelligatur exemplo Dei, cui dixit Paulus quoſdam odibiles, odio habendos inimicos; (Inimicus vt odio habêdus, & diligendus.) & rurſus exemplo Dei, qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, diligendos inimicos? Hæc itaque regula eſt, quâ & oderimus inimicum, propter id quod in eo malum eſt, id eſt, iniquitatem; & diligamus inimicum, propter id, quod in eo bonum eſt, id eſt, rationalem creaturam. Audito igitur & non intellecto, [E] quod antiquis dictum erat, *Oderis inimicum tuum*, ferebantur homines io homiois odium, cùm non deberent odire niſi vitium. Hos ergo corrigit Dominus, cùm ſubdit, *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros*, vt qui iam dixerat: (Matth. 5. v. 17.) *Non veni legem ſoluere, ſed implere.* (Præcipiendo vtique vt diligamus inimicos,) cogeret nos intelligere, quomodò poſſemus vnum eundémque hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam.

GLOS. Sed ſciendum eſt in toto corpore legis non eſſe ſcriptum, *Odio habebis inimicum tuum*, ſed hoc dicitur qoantùm ad traditionem Scribarum, quibus viſum eſt hoc addendum: quia Dominus præcepit filiis Iſraël perſequi inimicos ſuos, & delere Amalech de ſub cœlo.

(Hom. 13. in opere imperf. non procul à princip.) CHRYS. ſuper Matth. Sicut autem quod dictum eſt: *Non concupiſces*, noo dictum eſt ad carnem, ſed ad animam; ſic & in hoc loco, caro quidem inimicum ſuum diligere non poteſt: quia dilectio, vel odium carnis in ſenſu eſt, animæ verò in intellectu. Quando ergo nocemur ab aliquo, & ſi ſentimus odium, non tameo exequi volumus, cognoſce quia caro noſtra odit inimicum, anima verò diligit.

(Lib. 22. ſuper illud Iob: Si gauiſus ſum in ruina. c. 6. in nouis exempl.) GREG. 22. Mora. Inimici autem dilectio, tunc veraciter cuſtoditur, cùm non de profectu deiicimur, nec de ruinâ illius lætamur. Non enim amat aliquis quem non vult eſſe meliorem, eúmque ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur. Euenire tamen plerunque ſolet, vt non amiſsâ charitate & inimici nos ruina lætificet, & rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpâ cōtriſtet: cùm & ruente eo quoſdam bene erigi credimus, & proficiente illo pleroſque iniuſtè opprimi timemus. Sed ad hoc ſeruandum eſt diſcretionis examen, ne cùm noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Oportet enim penſare quid debemus ruinæ peccatoris, & quid iuſtitiæ ferientis. Nam cùm peruerſum quenquam Omnipotens percutit, & congaudendom eſt iuſtitiæ iudicis, & condolendum miſeriæ pereuntis.

GLOS. Qui autem ſunt contra Eccleſiam, tribus modis ei aduerſantur, odio, verbis, cruciatu corporis: è contra illa benefacit, orat, diligit. vnde ſequitur: *Diligite*, &c. *Benefacite his qui oderunt vos.* vnde ſequitur: *Et orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.*

(Super illud Diligite inimicos veſtros.) HIERO. Multi præcepta Dei imbecillitate ſuâ, non Sanctorum viribus æſtimantes, impoſſibilia putant eſſe, quæ præcepta ſunt: & dicunt ſufficere virtutibus non odiſſe inimicos: cæterum diligere plus præcipi quàm humana oatura patiatur. (Chriſti præcepta perfecta.) Sciendum eſt ergo Chriſtum oon impoſſibilia præcipere, ſed perfecta, quæ fecit [D] Dauid in Saül & Abſalon: (1. Reg. 24. v. 11. & 26. v. 23. 2. Reg. 18. v. 5. &c.) Stephanus quoque Martyr pro lapidantibus deprecatus eſt. Et Paulus anathema cupit eſſe pro perſecutoribus ſuis. Hoc autem Ieſus & docuit & fecit, dicens: *Pater ignoſce illis.*

(Cap. 73. t. 3.) AVGVST. in Enchiridio: Sed perfectorum ſunt iſta filiorum Dei: quò quidem ſe debet omnis fidelis extendere, & humanum animum ad hunc affectum orando Deum, ſecúmque luctando, perducere. Tamen hoc tam magnum bonum tantæ multitudinis non eſt, quantam credimus exaudiri, cùm in oratione dicitur: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* [E]

(Libr. 1. cap. 41. in princip. t. 4.) AVGVST. de ſer. Do. in mon. Oritur autem hîc queſtio, quòd huic precepto Domini, quo nos hortatur orare pro inimicis, multæ aliæ Scripture partes videntur aduerſe, quia in Prophetis inueniuntur multe imprecationes aduerſus inimicos, vt eſt illud: *Fiant filij eius pupilli.* Sed ſciendum eſt quòd Prophete ſolent figurâ imprecantis futura predicere. Sed illud magis monet quod dicit Ioannes, (1. Ioan. 5.) *Eſt autem peccatum ad mortem: non pro illo dico vt ores quis:* apertè enim oſtendit eſſe aliquos fratres, pro quibus orare nobis non precipitur, per hoc quod premittit: *Si quis ſcit peccare fratrem ſuum*, &c. cùm Dominus pro perſe-

A ſcutotibus nos inbeat orate. Nec iſta quæſtio ſolui poteſt, niſi ſateamur aliqua peccata eſſe in fratribus, quæ inimicorum perſecutione ſunt grauiora. Nam & Stephanus orat pro eis, à quibus lapidatur, quia nondum Chriſto crediderant. Et Apoſtolus Paulus non orat pro Alexandro, quia frater erat, & per iouidentiam fraternitatem oppugnando peccauerat. Pro quo autem non oras, non etiam contra illum oras. Sed quid agimus de his, contra quos oratum à Sanctis accipimus; oon vt corrigerentur (nam hoc modo pro ipſis potiùs oratum eſt) ſed ad illam vltimam damnationem: non
B ſicut contra Domini traditorem per Prophetam: nam illa prædictio futurorum, non optatio ſupplicij fuit; ſed ſicut in Apocalypſi legimus Martyres orare, vt viodicentur. Sed hinc non oportet moueri. Quis enim audeat affirmare vtrùm cootra ipſos homioes, an cootra regnum peccari petierunt? Nam ipſa eſt ſincera, & plena iuſtitiæ & miſericordiæ vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante, tanta perpeſſi ſunt: deſtruitur autem partim correctione hominum, partim damoatiooe perſeuerantium in peccato. Nónne tibi videtur Paulus in ſeipſo Stephanum vindicaſſe, cùm dicit: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo?*

C

Cap. 68. incipit hic lib. Deus certè perfectus eſt, t. 4.

AVGVST. de quæſt. no. & vet. Te. Vel animæ occiſorum clamant, vindicari ſe poſtulantes: ſicut ſanguis Abel clamauit de terrâ, non voce, ſed ratione. Nam & opus opificem laudare dicitur, per hoc ipſum quòd videntem ſe oblectat. Non enim tam impatientes ſunt Sancti, vt vrgeant fieri quod ſciunt tempore præfinito futurum.

Hom. 18. in Matth. parum ante med.

CHRYS. in ho. Vide autem quot gradus aſcendit, & qualiter nos in ipſum virtutis verticem ſtatuit. Primus gradus eſt, non incipere iniuſtitiam. Secundus, per æqualem noo vindicare. Tertius, non facere vexanti quæ quis paſſus eſt. Quartus, expooere ſeipſum ad patiendum malè. Quintus, "ampliùs retribuere

Gradus virtutis conſummatæ. Et ad maiora præbere.

D quàm ille vult, qui fecit mala. Sextus, non odio habere eum qui hoc operatur. Septimus, diligere. Octauus, benefacere. Nonus, pro ipſo orare. Et quia magnum erat præceptum, præclarum præmium ſubdit, ſcilicet, fieri ſimiles Deo. vnde dicit, *Vt ſitis filij Patris veſtri qui eſt cœlis eſt.*

In fine commenti, ad c. 5.

HIER. Si quis enim cùm præcepta Dei cuſtodiat, filius Dei efficitur: ergo noo naturâ filius eſt, hic ſcilicet, de quo loquitur, ſed arbitrio ſuo.

Lib. 1. c. 46. t. 4.

E AVGVST. de ſermo. Do. in mon. Ex illâ autem regulâ intelligendum eſt quod hîc dicitur, quia & Ioannes dicit: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Vnus enim naturaliter Filius eſt, nos autem poteſtate acceptâ efficimur filij, inquantum illa quæ ab eo præcipiuntur, implemus. Itaque non ait: Facite iſta, quia eſtis filij; ſed, Facite iſta, *vt ſitis filij.* Cùm autem ad hoc nos vocat, ad ſimilitudinem ſuam vocat. Vnde ſequitur: *Qui ſolem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Poteſt autem per Solem intelligi, non iſte viſibilis, ſed ille de quo dicitur: *Vobis qui timetis nomen Domini, orietur Sol iuſtitiæ:* & per pluuiam, irrigatio doctrinæ veritatis; quia & bonis & malis apparuit, & euangelizatus eſt Chriſtus.

Mal. 4.

Can. 4. non procul à fine.

A HILA. Vel in baptiſmi & Spiritus ſacramento, tribuit ſolem & pluuiam.

Lib. 1. de ſerm. Domi in monte c. 46. ante med. t. 4.

AVGVST. Vel poteſt accipi ſol iſte viſibilis, & pluuia quâ fructus gignuntur, quia iniqui in libro Sapientiæ plangunt, *Sol non ortus eſt nobis.* Et de pluuiâ ſpirituali dicitur, *Mandabo nubibus meis ne pluant ſuper eam.* Sed ſiue hoc, ſiue illud, magnâ Dei bonitate fit, quæ nobis imitanda præcipitur. Non autem ſolùm ait, *Qui facit ſolem oriri*, ſed addidit, *ſuum*, id eſt, quem ipſe fecit; vt hinc admonemur quantâ liberalitate ex præcepto eius præſtare debemus, quod non creamus, ſed ex muneribus
B eius accipimus.

Epiſt. 48. non remotè à princip. t. 2.

AVGVST. contra Vincen. Sed ſicut iſta dooa eius laudamus, ita etiam flagella in eos quos diligit cogitemus. Vnde ooo omois qui parcit, amicus eſt: nec omnis qui verberat, inimicus. Melius eſt eoim cum ſeueritate diligere, quàm cum leoitate decipere.

Hom. 13. in opere imperf. inter princip. & med.

CHRYS. ſuper Matth. Cautè autem dixit: *Super iuſtos & iniuſtos*, non ſuper iniuſtos & iuſtos, quia omnia bona Deus non propter homines dat, ſed propter Sanctos, ſicut & flagella propter peccatores: ſed in bonis non ſeparat peccatores à iuſtis ne deſperent, nec in malis iuſtos à peccatoribus ne glorientur.
C Maximè cùm malis booa non proſint, qui malè viuentes ad præiudicium ſuum percipiunt: nec bonis mala noceant, ſed magis ſint ad iuſtitiæ lucrum.

Iuſti cur flagellentur.

Lib. 1. c. 8. t. 5.

AVGVST. in lib. 1. de ciui. Dei: Nam bonus temporalibus bonis non extollitur, nec malis frangitur. Malus autem ideo huiuſmodi infelicitate punitur, quia felicitate corrumpitur: vel ideo iſta temporalia bona & mala vtriſque voluit eſſe communia, vt nec bona cupidiùs appetantur, quæ mali habere cernuntur: nec mala turpiter euitentur, quibus & boni afficiuntur.

Interl. ſuper illud: ſi diligitis eos, &c.

GLOS. Amare autem amantem, naturæ eſt: inimicum verò amare, eſt charitatis. & ideo
D ſequitur, *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* ſcilicet in cœlo; Quaſi diceret, Nullam. De his enim dicitur, *Recepiſtis mercedem veſtram.* Sed tameo hæc oportet facere, & illa ooo omittere.

P. Nicolai emendat, ſim.

RAB. Si ergo peccatores erga dilectores ſuos naturâ duce volunt eſſe benefici, multò magis vos maioris dilectioois "ſigno amplecti debens, etiam non amantes. vnde ſequitur, *Nonne & publicani hoc faciunt?* id eſt, qui publica vectigalia exigunt: vel qui publica negotia ſæculi, vel lucra ſectantur.

GLOS. Si verò pro his tantùm oraueritis,
E qui aliquâ affinitate vobis coniuncti ſunt, quid ampliùs habet beneficium veſtrum quàm infidelium? vnde ſequitur, *Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis?* Salutatio enim eſt quædam ſpecies orationis. *Nonne Ethnici hoc faciunt?*

RABA, id eſt, Gentiles. nam ethnos Græcè, Latinè gens dicitur; qui tales ſunt vt fuerunt geniti, ſcilicet ſub peccato.

REMIG. Quia verò perfectio dilectionis vltra dilectionem inimicorum oon poteſt procedere: ideo poſtquam Dominus præcepit diligere inimicos, ſubiunxit, *Eſtote ergo & vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Ipſe quidem perfectus eſt vt omnipotens,

Digitized by Google

homo autem vt ab omnipotente adiutus. Nam *ſicut* quandoque in Scripturis pro veritate, & æqualitate accipitur, vt ibi, *Sicut fui cum Moyſe, ita & ero tecum.* Aliquando autem pro ſimilitudine, vt hîc.

Hom. 13. in opere imperf. c. 2. Matth. 6. v. 1.

CHRYS. ſuper Matth. Sicut enim filij carnales ſimilant patres in aliquo corporis ſigno, ita filij ſpiritales Deum in ſanctitate.

Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.

Non extat hæc Gloſſa.

GLOS. Poſtquam Chriſtus legem quantùm ad præcepta impleuit, incipit nunc ea adimplere B quantùm ad promiſſa: vt pro cœleſti mercede pręcepta Dei faciamus, non pro terrenis quæ lex promittebat. Omnia autem terrena ad duo potiſſima reducuntur, ſcilicet ad humanam gloriam, & ad terrenorum affluentiam: Quorum vtrunque in lege promiſſum eſſe videtur. De gloriâ enim dicitur in Deuteron. *Faciet te Dominus excelſiorem cunctis gentibus, quæ verſantur in terrâ.* De affluentiâ verò temporalium ibidem ſubditur, *Abundare te faciet Dominus in omnibus bonis*; & ideo Dominus hæc duo ab intentione fidelium excludit; ſcilicet gloriam, & terrenorum affluentiam.

Terrena Iudæis propoſita, à quibus abſtrahit Dominus animum Chriſtiani.

Hom. 19. Virtutem affectatur.

CHRYS. in Hom. Sed ſciendum quod appetitus gloriæ" propinquus eſt virtuti. C

Hom. 13. in opere imperf. c. 2.

CHRYS. ſuper Matt. Vbi enim res agitur glorioſa, ibi faciliùs inuenit locum gloriationis occaſio: & ideo intentionem gloriæ primò Dominus excludit. Præ omnibus enim vitiis carnalibus periculoſius hoc eſſe in hominibus intellexit: Cùm enim omnia mala ſeruos diaboli vexent, concupiſcentia vanæ gloriæ magis vexat ſeruos Dei, quàm ſeruos diaboli.

Cap. 317. t. 3. inter opera Auguſtini.

AVGVST. in lib. de ſent. Proſpe. Quas etiam vires nocendi habeat humanæ gloriæ amor, non ſentit, niſi qui ei bellum indixerit: quia etſi cuiquam facilè eſt laudem non cupere, dum negatur; difficilè tamen eſt eâ non delectari, cùm offertur.

Hom. 13. in opere imperf. & 19. in perf. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Intuere autem qualiter incœpit velut de ferâ aliquâ difficilè cognitâ diſputare, & aptâ furari eum, qui non valde vigilat. Occultè enim ingreditur, & omnia quæ intus ſunt, inſenſibiliter aufert.

Hom. 13. in opere imperf. t. 2.

CHRYS. in ho. Et ideo hoc cautiùs cauendum mandat, dicens, *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Cor autem noſtrum attendere debemus: Inuiſibilis enim eſt ſerpens, quem obſeruare iubemur; & latenter ingreditur, & ſeducit. Sed in corde mundo ſi ſurreptio inimici ſucceſſerit, mox homo iuſtus diſcernit, quia ſpiritu alieno pulſatur. Si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, ſuggeſtionem diaboli non facilè intelligit, & ideo præmiſit: *Ne iraſcaris, ac concupiſcas*, &c. quia qui malis iſtis ſubiectus eſt, cor ſuum non poteſt attendere. Sed quomodò poteſt fieri, vt non coram hominibus eleemoſynam faciamus? aut ſi fiat, quomodò non ſentiemus? Si enim pręſente aliquo occurrerit pauper, quomodò dabitur ei abſconsè? ſed educendo eum in ſecreto videtur, quia datur. Sed conſidera quia non dixit, Ne tantùm coram hominibus faciatis, ſed ſubdit, *Vt videamini ab eis.* Qui ergo non ideo facit, vt ab hominibus videatur: & ſi coram hominibus fecerit,

Intentio ſecreta ſit, etſi opus eſt publicum.

A non tamen coram hominibus feciſſe videtur: qui enim aliquid facit propter Deum, neminem vidit in corde ſuo, niſi Deum, propter quem facit: ſicut artifex eum ſemper habet præ oculis, qui ſibi opus faciendum commiſit.

Libr. 8. Moral. ſuper illud Iob. 8. *inter lapides commorab. c. 30.* in nouis exempl.

GREG. Si ergo dantis gloriam quęrimus, & publicata noſtra opera in conſpectu illius occulta ſeruamus: ſi verò per hoc noſtram laudem concupiſcimus, foras ab eius conſpectu iam fuſa ſunt, etiam ſi à multis ignorentur: Sed valde perfectorum eſt, ſic oſtenſo opere auctoris gloriam quęrere; vt de illatâ laude, priuatâ neſciant exultatione gaudere: quam B infirmi, quia perfectè contemnendo non ſuperant, neceſſe eſt vt bonum quod operantur, abſcondant.

Lib. 2. c. 2. t. 4.

AVGVST. de ſer. Do. in mon. In hoc verò quod dicit: *Vt videamini ab eis*, nihil addens: apparet hoc eum prohibuiſſe, vt ibi finem noſtri propoſiti collocemus. Nam & Apoſtolus, qui dicit, *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*; alio loco dicit, *Ego omnibus per omnia placeo.* Quod non ideo facit, vt placeret hominibus, ſed Deo: ad cuius amorem corda hominum volebat conuertere, ex eo quod eis placebat. Sicut non abſurdè loqueretur qui diceret, In hoc opere, quo nauem quęro; non nauem quæro, ſed patriam. C

Serm. 23.

AVGVST. de verb. Do. Dicit autem, *Vt videamini ab eis*: quia ſunt quidam qui ſic faciunt iuſtitiam coram hominibus vt non videantur ab eis, ſed vt ipſa opera videantur, & glorificetur Pater qui in cœlis eſt: non enim ſuam iuſtitiam deputant, ſed eius cuius fide viuunt.

Lib. 2. c. 2. in fine illius cap.

AVGVST. de ſer. Do. in mon. In hoc etiam quod addit, *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*, nihil aliud demonſtrat, niſi illud nos cauere oportere, ne humanam laudem pro noſtrorum operum mercede quęramus.

Hom. 13. in opere imperf. à medio illius.

CHRYS. ſuper Matth. Quid autem à Deo recipies, qui Deo nihil dediſti? Nam quod D propter Deum fit, Deo datur, & ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur. Quæ eſt autem ſapientia, res dare, & verba vacua comparare, & mercedem Dei contemnere? Vel illum aſpice à quo laudem expectas, qui te propter Deum facere putat, alioquin vituperaret te magis. Ille autem qui plenâ quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines feciſſe videtur. Si autem" per alicuius cor cogitatio vana aſcendit, deſiderans hominibus apparere, anima autem intelligens contradicit, ille non propter hominem feciſſe videtur: quia quod cogitauit, paſſio carnis eſt: quod eligit, iudi- E cium animæ.

Sup.

v. 2.

Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, &c. AVGVST. de ſer. Do. in mon. Generaliter ſuprà Dominus iuſtitiam nominauit, cùm dixit: *Attendite ne iuſtitiam veſtram*, &c. nunc autem per partes exequitur.

Lib. 2. c. 5. à princip. t. 4.

Hom. 13. in opere imperf. in princip.

CHRYS. ſuper Matth. Ponit autem tria fortia bona, ſcilicet eleemoſynam, orationem, & ieiunium, contra tria mala aduerſus quæ Dominus tentationis bellum ſuſcepit: Pugnauit enim pro nobis contra gulam in eremo, contra auaritiam ſupra montem, contra vanam gloriam ſupra templum. Eſt ergo eleemoſyna, quæ diſpergit, contra auaritiam, quæ congregat:

Tria bona, malis tribus oppoſita.

gat: ieiunium contra gulam, quia eſt ei contrarium: oratio verò contra vanam gloriam, quia cùm omne malum ex malo naſcatur, ſola vana gloria de bono procedit; & ideo non deſtruitur per bonum, ſed magis nutritur: nullum ergo remedium poteſt eſſe contra vanam gloriam, niſi oratio ſola.

Ambroſiaſt. Super illud 1. Tim. 4. Pietas autem ad omnia.

AMB. Omnis autem ſententia diſciplinæ chriſtianæ in miſericordiâ & pietate eſt: & ideo ab eleemoſynâ incipit, dicens, *Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te.*

Hom. 13. in opere imperf. à med.

CHRYS. Tuba autem eſt omnis actus, vel ſermo, per quem operis iactantia demonſtratur: puta qui facit eleemoſynam quãdo aliquem videt præſentem, vel intercedente aliquo, aut honeſtiori perſonæ quæ poteſt retribuere, aliàs autem non facit. Sed & ſi in loco ſecreto fecerit, eo propoſito vt laudabilis videatur, tuba eſt.

Libr. 2. de ſerm. Do. in monte c. 5.

AVG. Sic ergo quod dicit, *Noli tubâ canere ante te*, ad hoc reſpicit quod ſuperiùs ait, *Attẽdite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.*

In principio Comm. ad c. 6. Matth. t. 9.

HIERON. Qui autem tubâ canit eleemoſynam faciens, hypocrita eſt. Et ideo ſubdit, *Sicut hypocritæ faciunt.*

Libr. 10. Etym. c. 8.

ISID. Nomen hypocritæ tractum eſt à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contectâ facie incedunt, diſtinguentes vultum vario colore, vt ad perſonæ quam ſimulant, colorem perueniant: modò in ſpecie viri, modò in fœminæ, vt fallant populum dum in ludis agunt.

Libr. 2. c. 3. in princip. t. 4.

AVGVST. de ſerm. Do. in mon. Sicut ergo hypocritæ, id eſt, ſimulatores tanquam imitatores perſonarum aliarum, agunt partes illius quod non ſunt: non enim qui agit partes Agamemnonis verè ipſe eſt, ſed ſimulat eum: ſic & in Eccleſiis in omni vitâ humanâ quiſquis vult ſe videri quod non eſt, hypocrita eſt. Simulat enim ſe iuſtum & non exhibet, qui totum fructum in laude hominum ponit.

GLOS. Et ideo ſubdit loca publica, cùm dicit, *In ſynagogis & vicis*: Et finem intentum, cùm ſubdit, *Vt honorificentur ab hominibus.*

Lib. 31. c. 11. in antiq. exempl. in nouis c. 8.

GREG. 31. Mora. Sciendum verò eſt quòd ſunt nonnulli, qui & ſanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritum exequi non valent, quos nequaquam credendum eſt hypocritarum numerum incurrere: quia aliud eſt infirmitate, aliud callidâ ſimulatione peccare.

Libr. 2. ca. 5. circa med. t. 4.

AVGVST. de ſer. Do. in mon. Tales autem qui ſimulatione peccant, ab inſpectore cordis Deo mercedem non capiunt, niſi fallaciæ ſupplicium. & ideo ſubditur, *Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.*

Super hoc verbo c. 9.

HIERON. Non Dei mercedem, ſed ſuam. Laudati enim ſunt ab hominibus, quorum causâ exercuere virtutes.

Libr. 2. c. 5. t. 4.

AVGVST. de ſer. Do. in mon. Hoc autem reſpicit ad illud quod ſuprà poſuit, *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum.* Sic ergo non quomodò illi eleemoſynam facias: ſed quomodò facienda ſit iubet conuenienter, cùm dicit, *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra quid faciat dextera tua.*

Hom. 19. in Matth. t. 2.

CHRYS. in hom. Hoc autem per ſuperabundantiam dicitur, ac ſi dicat, Si poſſibile eſt teipſum ignorare, & ipſas manus latere poſſibile eſſet, [a] ſtudioſiſſimum eſto tibi.

[a] Ambi maximè.

Hom. 13. in opere imperf. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Apoſtoli autem interpretantur in lib. Cano. ſic: Dextera, eſt populus Chriſtianus, qui eſt ad dexteram Chriſti. Siniſtra autem, eſt omnis populus qui eſt ad ſiniſtram. Hoc ergo dicit, ne Chriſtiano eleemoſynam faciente, qui eſt dextera, infidelis reſpiciat, qui eſt ſiniſtra.

Libr. 2. c. 5. t. 4.

AVGVST. de ſer. Do. in mon. Sed ſecundum hoc videbitur, nulla eſſe culpa, velle placere fidelibus: cùm tamen in quorumlibet hominum laudem finem boni operis conſtituere prohibeamur. Vt autem te imitentur quibus facta tua placuerint, non tantùm fidelibus, ſed etiam infidelibus exhibendum eſt. Si autem, vt alij dicunt, ſiniſtram inimicum putaueris, vt neſciat inimicus tuus, cùm eleemoſynam facis, cur ipſe Dominus inimicis Iudæis circunſtantibus miſericorditer ſanauit homines? Deinde quomodò cum ipſo inimico faciemus, vt illud impleamus præceptum, *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum?* Tertia opinio eſt ridenda, eorum, qui dicunt ſiniſtræ nomine vxorem ſignificari: vt quoniam in re familiari tenaciores pecuniarum ſolent eſſe fœminæ, lateat eas cùm aliquid viri alienis impẽdunt, propter domeſticas lites. Non autem ſolis viris hoc præceptum datum eſt, ſed etiam fœminis: [b] cui ergo ſiniſtræ iubetur fœmina occultare opus miſericordiæ ſuæ? an etiam vir ſiniſtra erit fœminæ? Quòd ſi quiſpiam putat, cùm præceptum ſit talibus vt ſe inuicem bonis moribus lucrifaciant, non ſibi debent occultare bona opera ſua: nec furta facienda ſunt, vt promereatur Deus. Quòd ſi occultandum eſt aliquid quandiu alterius infirmitas id æquo animo non poteſt ſuſtinere, quamuis non illicitè fiat: non tamen fœmina per ſiniſtram ſignificari facilè apparet totius capituli ſignificatione; & etiam quam ſiniſtram vocet. Quod enim in hypocritis culpatum eſt, quòd ſcilicet laudes hominum quærunt, hoc tu facere vetaris: quapropter ſiniſtra videtur ſignificare delectationem laudis, dextera autem ſignificat intentionem implendi præcepta diuina. Cùm ergo conſcientiæ facientis eleemoſynam miſcet ſe appetitio laudis humanæ, fit ſiniſtra conſcia dexteræ. *Neſciat* ergo *ſiniſtra*, id eſt, non ſe miſceat conſcientiæ tuæ laudis humanæ appetitio. Dominus autem noſter multò magis prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quàm eam miſceri operibus dextræ. Quo autem fine hoc dixerit, oſtendit, cùm ſubdit, *Vt ſit eleemoſyna veſtra in abſcondito*, id eſt, in ipsâ bonâ conſcientiâ, quæ humanis oculis demonſtrari non poteſt, nec verbis aperiri, quandoquidem multi multa mentiuntur. Sufficit autem tibi ad promerendum præmium ipſa conſcientia, ſi ab eo expectas præmium, qui ſolus conſcientiæ inſpector eſt. Et hoc eſt quod ſubditur, *Et Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Multa latina exemplaria habent, *Reddet tibi palam.*

[b] Male noua, cùm ergo.

Hom. 13. in opere imperf. poſt med. t. 2.

CHRYS. ſuper Matth. Impoſſibile eſt enim vt opus bonum hominis in abſcondito dimittat Deus: ſed in hoc ſæculo manifeſtat, & illo glorificat, quia gloria Dei eſt: ſicut & diabolus manifeſtat malum, in quo malitiæ eius virtus oſtenditur. Propriè autem publicat Deus omne bonum in ſæculo illo, cuius bona non ſunt communia bonis & malis. Ideo cuicunque illic benefecerit Deus, manifeſtum eſt, quia pro mercede iuſtitiæ ſuæ meruit illud. Merces autem iuſtitiæ in hoc ſæculo manifeſta non eſt: quia hîc non ſolùm boni, ſed etiam mali ſunt diuites.

Lib. 2. c. 5. in fine illius t. 4.

AVG. de ſer. Do. in mon. Sed in Græcis exẽ-

plaribus quæ priora ſunt, non inuenimus, *palàm.*

Hom. 19. in Matth. t. 2.

Chrys. in hom. Si ergo vis habere inſpectores, eorum quæ facis, ecce habes non ſolùm Angelos, aut Archangelos; ſed Deum vniuerſorum.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 5. v. 43.

A*Vdiſtis quia dictum eſt: Diliges proximum tuum, & odies inimicum tuum, &c.* Concluſit omnia bonitate perfectâ. Amari enim lex proximum eligebat, & in inimicum licentiam odij dabat. Diligi verò inimicos fides præcepit, & petulantes humanarum mentium motus publicæ charitatis frangit affectu: non ſolùm iram B ab vltione depellens, ſed etiam in amorem mitigans iniurioſi: quia Gentium ſit amantes amare, & commune ſit diligere diligentes. Vocati igitur nos in Dei vt hæreditatem ita & imitationem, bonis & iniuſtis Chriſti ſui aduentu in baptiſmi & Spiritus ſacramẽto, & ſolem tribuẽris & pluuiam: ita nos ad perfectam vitam, per hanc publicæ bonitatis concordiã, quia in bonis in cœlo perfectus Pater ſit imitandus, inſtituit.

Chriſtianæ iuſtitiæ perfectio, vt Dei imitatione etiã inimicos diligamus.

Matth. 6. v. 1.

Attendite iuſtitiam veſtram, ne faciatis coram hominibus, &c. Omnem curam rerum præſentium amouet, & attentos tantùm eſſe in ſpem futuri iubet: neque ſectari vel hominum fauorem oſtentatione bonitatis, vel iactantiam religionis orationis publicæ copiâ, C ſed intra conſcientiam fidei fructum boni operis continendum: quia humanæ laudis conſectatio, eam tantùm quam ab hominibus expectet, mercedem ſit receptura. Cæterùm promerendi Dei expectatio, præmium ſit longæ patientiæ conſequutura. Siniſtra quoque manus, vt ignoret opus dextræ. Sed nunquid iſtud natura corporis ſinit, aut intelligentiæ ſenſum manuum miniſteria ſortiuntur? Verùm vt in Dei ſcientiâ opera noſtra conſiſtant: cùm ſub nuncupatione membrorum in his quæ gerimus, eorum quę noſtra ſunt, atque nobiſcum ſunt, conſcientia arceatur.

Intentio ſecreta.

SANCTI BASILII MAGNI

de eadem inimicorum dilectione.

F. Francisco Combefis Interprete.

Ex Cat. Em. Card. Maz. Corderiana Maximo aſcribit.

QVi verò, inquit, fieri poteſt, vt eum qui me odit, eſtque infenſo in me animo, diligã? Cùm mihi inuideat, conuitiis inſectetur, dolos aduerſus me nectat, inſidias moliatur, quînam induci poſſim vt diligam? Res videtur naturâ impoſſibilis, cogente nimirum ſuaptè naturâ iræ affectione, vt eos auerſemur qui læſerunt, ac iniuriâ afficiunt. Ita planè in ſerpentibus, atque E beſtiis quæ naturâ agantur, reuerâ impoſſibile ſit, vt non omninò ſe vlciſcantur, quoad licet, ſæuiantque in id quod moleſtum exiſtit: eos autem qui ſint creati ad Dei imaginem, ac ratione ducantur, Deique ſcientiam adepti ſint, atque ab eo legẽ acceperint, nihil vetat à ſe impetrare, vt non auerſentur lædentes ipſos, diligántque eos qui ſe oderunt. Ideirco etiam Dominus rem iubet, non tanquam impoſſibilis exiſtat, ſed vtique velut quæ ſit poſſibilis: alioqui neque ab eo qui tranſgrediatur pœnas repoſcat. Porrò rem declarant cùm ipſe Dominus ipſis oſtendẽs operibus, tum eius omnes diſcipuli, qui ad mortem pro dilectione proximi decertauerint. Verùm nos quòd terrena, ac voluptates amemus,

Dilectio inimicorũ nobis poſſibilis.

A Deíque mãdaris quiduis aliud præponamus, idcirco eos qui nos oderunt diligere non valemus, qui & plerumq; ipſos amicos aduerſamur, peius affecti ipſis ſerpentibus, atque beſtiis. ideoque nec valentes Domini ſequi veſtigia, neque eius ſcopum cognoſcere poſſumus vt virtutem accipiamus. Fieri enim nequit, vt vllus ex corde eum diligat qui ſe affligit, tametſi videatur terrenis nonnullum remiſiſſe, niſi verè Domino intentum finem cognoſcat, éxque eius ratione ambulare ſtudeat. Erat autem Domini finis, vt Patri vſque ad mortem tanquam homo obediẽs, dilectionis præceptum pro nobis impleret; ac diabolum vlciſceretur, B ab eo patiendo per eos quos ille ageret. Inque hunc modum ſpontè victus eum vicit quem certæ victoriæ ſpes tenebat, ac mundum ab eius poteſtate eripuit. Ita Chriſtus cruci ex infirmitate affixus, per infirmitatem mortem extinxit, & eum qui mortis habebat poteſtatem, deſtruxit. Sic & Paulus in ſe ipſe infirmus erat, & gloriabatur in infirmitatibus. Huius victoriæ modum edoctus, aiebat: *Non eſt vobis colluctatio aduerſus carnẽ, & ſanguinem*; iubétque Dei armaturam aſſumere, vt poſſimus reſiſtere, quibus aduerſus hoſtes inuiſibiles bellum incũbat. Rebuſque ipſis luctæ modũ ſubobſcurè declarans, *Caſtigo*, inquit, *corpus*; eámque luctam aduerſus dæmones voluptates in carne operantes geſſit, C per infirmitatem à ſuo illos corpore expellens. Aduerſus autẽ eos qui, odij conflãdi cauſâ ad id impugnant, eámq; ob rem qui ex hominibus negligentiores exiſtunt aduerſus pios concitãt, quò per illos tentanti ipſos illi odio habeant, ac dilectionis mandatum tranſgrediantur, luctæ iterum modum ex ipſis operibus nobis indicans, aiebat: *Maledicimur, & benedicimus; blaſphemámur, & obſecramus.* Nam dæmones idcirco conuitiari, maledicere, ac perſequi ſuggerebant, vt in eius impellerent odiũ, qui hæc deſignabat, in hoc nimirũ collineantes, eóque propoſito fine, vt violandum tandem ab illo dilectionis præceptũ obtinerent. D Apoſtolus autem quem non laterent eorũm cogitationes, iis qui cõuitiis inſectarentur, benedicebat; perſequentes, patiẽter ferebat; ac blaſphemantes obſecrabat, vt à dæmonibus quidem horũ auctoribus deficerent, Deo autem qui bonus exiſtat, adhærerent. Atque hoc luctæ genere dæmones iſthæc facientes vlciſcebatur, ſemper in bono malum, Saluatoris imitatione vincens: ſicque mundũ vniuerſum à dęmonibus auocãtes, ipſi pariter ac Apoſtoli reliqui illũ Deo adiunxerunt, ſuâ ipſi clade eos vincentes qui ſibi victoriam blandiebãtur. Siquidẽ ergo etiam ipſi hunc finem teneamus, eos qui oderunt diligere poſſumus; ſin autem, ne quidẽ poterimus.

Domini ſcopus in negotio ſalutis neceſſariò cognoſcendus.

2. Cor. 13. v. 4. Hebr. 2. v. 14. 2. Cor. 12. v. 9.

Eph. 6. v. 12.

1. Cor. 9. v. 27.

Diaboli ſcopus in Sanctos.

1. Cor. 4. v. 12.

2. Cor. 2. v. 11.

Rom. 12. v. 21.

E

CHROMATII EPISCOPI

Aquilonenſ. in ſuperius Euang. Serm. 1.

Matth. 5. v. 43. Eſt Hom. 8. apud Chryſoſt. ex Variis in Matth.

A*Vdiſtis, quia dictũ eſt antiquis, &c.* Per omnia vult nos Dominus in pręceptis ſuis eſſe perfectos. Iamdudum quidem in lege præceptũ eſt; *Diliges amicos, & odies & inimicos:* ſed populo terreno, & carnali ſecundùm tempus data iſta præcepta ſunt, ſicuti & illud: *Oculum pro oculo, dentem pro dente:* Nunc autem Euangelico populo traduntur præcepta cœleſtis, ac perfectæ iuſtitiæ, vt inimicos diligamus, odientes amemus, pro calumniantibus ac perſequentibus nos oremus, vt veri filij Dei eſſe mereamur, qui pro miſericordiâ ſuâ indiſcretè ſuper

Leuit. 19. v. 18. Deut. 19. v. 21.

Chriſtianæ iuſtitiæ perfectio, vt inimicos diligamus.

In Patribus etiam designata. *Iſai.66.v.5.*

bonos,ac malos,iuſtos atque iniuſtos, vitæ præſentis beneficia cœleſtia, ac dona largitur. Ad huiuſmodi præcepta Euangelica cuſtodienda etiam per Eſaiam hortatur nos ſanctus Spiritus, dicens: *Audite verbum Domini qui timetis nomen eius: dicite, Fratres noſtri eſtis iis, qui vos oderunt & abominantur: nomen Domini magnificetur, & appareat illis in iucunditate eorum, & illi confundantur.* Vnde

Pſal. 7. v. 4.

non immeritò Dauid in Pſalmo ita teſtatur, dicens: *Domine Deus meus ſi feci hæc: ſi reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Beatus quoque Iob idi-

Iob. 31. v. 29.

pſum ita commemorat, dicens: *Quòd ſi gauiſus ſum in delicto inimici mei; ſi dixi in corde meo, Benefactum eſt, audiet auris mea maledictionem.* Hæc autem Euangelicæ gratiæ præcepta, quæ nunc ad ſalutem hominum data ſunt, inuenimus per mandata legis in animalibus for-

Deut. 22. v. 4 13.

mata, cùm dicitur: *Si*, inquit, *videris boues inimici tui ſub onere ruiſſe, non tranſies, ſed eleuabis cum eo:* vt iam tunc in lege Moyſi vnuſquiſque in animalibus diſceret, quod quandoque ſecundum Euangelium facturus eſſet in homine. Et meritò ſequitur:

v. 46.

Si diligitis eos, qui vos diligunt, &c. Oſtendit Dominus meritum nos perfectæ dilectionis habere non poſſe, ſi eos tantùm diligamus, à quibus vicem nobis rependi dilectionis mutuæ nouerimus, cùm huiuſmodi dilectionem etiam Gentibus, ac peccatoribus ſciamus eſſe communem. Vnde vult nos Dominus communem legem dilectionis humanæ lege dilectionis Euangelicæ ſuperare, vt non ſolùm circa eos, qui nos diligunt, ſed etiam circa inimicos, & odientes amoris noſtri oſtendamus affectum, vt veræ pietatis, ac bonitatis Paternæ in hoc imitemur exemplum. Et addidit:

Chriſtiana dilectio ſuperior lege dilectionis humanæ.

Matth. 6. v. 1.

Attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, &c. Ab omni iactantiâ inanis gloriæ, atque humanæ cupiditatis vult nos eſſe Dominus alienos, vt opus iuſtitiæ noſtræ non hoc ſtudio faciamus, quo hominibus placere velimus, ſed ſoli Deo, à quo expectamus meriti noſtri mercedem. Amittet enim meritum iuſtitiæ apud Deum, qui idcirco iuſtè vult viuere, vt gloriam humanæ laudis acquirat, vnde Apoſtolus ait, *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Dehinc ait:

Sit bonum opus ab humanæ laudis appetitu liberum.

Gal. 1. v. 10.

v. 2.

Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, &c. In omnibus nos Dominus ad perfectæ fidei gloriam doctrinæ cœleſti conformat. Superiùs docuit opus iuſtitiæ non propter homines, ſed propter Deum eſſe faciendum: Nunc quoque iubemur eleemoſynam facientes, tubâ canere non debere, id eſt, non promulgare, quod facimus, quia non eſt deuotæ mentis, idcirco in Dei rebus aliquid operari, vt gloriam humanæ laudis expectet. Plerique enim ideo aliquid in vſum pauperum largiuntur, vt inanem laudem hominum, & famam ſæculi de facultate mercentur, quos operis ſui mercedem in hoc ſæculo recepiſſe Dominus manifeſtat: quia dum hanc gloriam ſæculi quærunt, mercedem futuræ promiſſionis amittunt, & ideo addidit Dominus dicens:

Tubâ canere ad eleemoſynam.

v. 4.

Vt ſit eleemoſyna tua in abſconſo, &c. Volens opus miſericordiæ non eſſe publicum, ſed occultum, id eſt, vt non propter hominum laudem, ſed propter Deum tantùm operemur, à quo expectamus cœleſtem gloriam, & futuræ benedictionis mercedem. Huius autem fidelis operis eleemoſynam ſub religioſæ taciturnitatis ſilentio Salomon Eccleſiam collaudans olim proteſtatus eſt, dicens: *Speciosa gena tua propter taciturnitatem*, de quâ ait Dominus: *Neſciat ſiniſtra tua, quod faciat dextera tua.* Sed non hîc Dominus de humani corporis manibus loquitur, quibus nec videndi, nec loquendi vllus eſt ſenſus: ſed in manu dexterâ vel ſiniſtrâ, aut opus, aut homines ſignificantur. Denique ſcriptum legimus in libris Regnorum, manu homines ſignificari, cùm dicitur; *Nónne decem mihi manus ſunt in Iſraël?* id eſt, decem tribus Iſraël. Vnde non dubium eſt in dexterâ manu iuſtos ſignificari, in ſiniſtrâ verò peccatores intelligi, ſecundum quod Salomon retulit: *Partes dexteriores nouit Dominus; peruerſa autem ſunt, quæ ſunt à ſiniſtris.* Huius autem dexteræ, ac ſiniſtræ intelligentiam Dominus in Euangelio apertiſſimè manifeſtat, cùm iuſtos à dextris, peccatores verò à ſiniſtris collocandos eſſe declarat. Hæc ergo dextera iuſtorum ſi quid ſecundum præceptum Domini operatur, iubetur ſiniſtra neſcire, id eſt, vt quod religioſè ac fideliter operamur, in conſpectu peccatorum, & infidelium hominum non iactemus. Verùm ſi quid non humanæ laudis ſtudio etiam coram religioſis fratribus fideliter faceremus, non poteſt opus deuotionis, ac fidei à fratribus iactantia iudicari, ante Dominum, ac Saluatorem noſtrum, qui eſt benedictus in ſæcula: Amen.

Cant. 1. v. 9. & 6. v. 6.

v. 3.

Manus in Scripturâ homines intelliguntur.

Pro. 4. v. 27.

Matth. 25. v. 32.

Expoſitio reprobata Chryſoſtomo.

S. HIERONYMI PRESbyteri in idem Euang.

Matth. 5. v. 44.

EGo *autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros: benefacite his qui oderunt vos, &c.* Multi præcepta Dei imbecillitate ſuâ, non Sanctorum viribus æſtimantes, putant eſſe impoſſibilia quæ præcepta ſunt, & dicunt ſufficere virtutibus non odiſſe inimicos: cæterum diligere plus præcipi, quàm humana natura patiatur. Sciendum eſt ergo Chriſtum non impoſſibilia præcipere, ſed perfecta: quæ fecit Dauid in Saül & in Abſalon. Stephanus quoque Martyr pro inimicis lapidantibus deprecatus eſt. Et Paulus anathema cupit eſſe pro perſecutoribus ſuis. Hæc autem Ieſus & docuit & fecit, dicens: *Pater, ignoſce illis: quod enim faciunt, neſciunt.*

Chriſtus perfecta præcipit, non impoſſibilia.

Act. 7. v. 59.

Rom. 9. v. 3.

Lucæ 23. v. 34.

v. 45.

Vt ſitis filij Patris veſtri qui in cæ. &c. Si Dei præcepta cuſtodiens, filius quis efficitur Dei: ergo non eſt naturâ filius, ſed arbitrio ſuo.

Matth. 6. v. 1. & 2.

Attendite, &c. Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, &c. Qui tubâ canit eleemoſynam faciens, hypocrita eſt. Qui ieiunans demolitur faciem ſuam, vt ventris inanitatem monſtret in vultu, & hic hypocrita eſt. Qui in ſynagogis & in angulis platearum orat, vt videatur ab hominibus, hypocrita eſt. Ex quibus omnibus colligitur, hypocritas eſſe, qui quodlibet faciunt, vt ab hominibus glorificentur. Mihi videtur & ille qui dicit fratri ſuo: *Dimitte, vt tollam feſtucam*

Hypocritæ, qui quodlibet faciunt vt ab hominibus laudentur.

Matth. 7. v. 4 & 5.

de oculo tuo : nam propter gloriam hoc facere
videtur , vt ipſe iuſtus eſſe videatur. Vnde
dicitur ei à Domino : *Hypocrita , eiice primùm
trabem de oculo tuo.* Non itaque virtus , ſed
cauſa virtutis apud Deum mercedem habet. Et
ſi à rectâ viâ paululum declinaueris , non in-
tereſt verum ad dexteram vadas, an ad ſiniſtram:
cùm verum iter amiſeris.

v. 3. *Te autem faciente eleemoſynam , neſciat ſini-
ſtra tua , quod faciat dextera tua , &c.* Non ſo-
lùm eleemoſynam , ſed quodcunque feceritis
boni operis , debet ſiniſtra neſcire : ſi enim illa
ſcierit , ſtatim dextera opera commaculantur.
Amen dico vobis receperũt mercedem ſuam. Non
v. 5. Dei mercedem , ſed ſuam ; laudati ſunt enim
ab hominibus quorum cauſâ exercuere virtutes.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI
Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom. 1.

Ex Hom. 18. in Matth. 5. v. 43.

*AVdiſti quia dictum eſt : Diliges proximum
tuum , & odies inimicum tuum , &c.* Perſ-
pice, obſecro , quemadmodum vltimam poſuit
coronidem bonorum. Propterea quidem docet
non modò cæſum palmis ferre patienter, aliám-
que etiam maxillam parare : & auferenti tuni-
cam , etiam pallium concedere : ſed & ei qui ad
vnum milliarium cogit , per duo quoque alia
præbere comitatum : vt , quod his maius erat,
cum omni facilitate ſuſciperes. Et quidnam,
inquis, his maius eſt ? Videlicet iſta facientem
non exiſtimare inimicum : quin & aliud quid
iſto maius. Non enim dixit , non oderitis : ſed,
diligite , inquit : nec ait , nolite nocere: ſed, *bene
facite*. Quòd ſi aliquis diligenter examinet, ho-
rum quoque ipſorum aliud , & multò his maius
additamentum videbit. Neque enim vtcunque
inimicos amari docuit , ſed pro inimicis etiam
Patientiæ Euangelica gradus nouem.
ſupplicari. Vidiſti nempe quantis ad perfectio-
nem gradibus aſcenderit , & quemadmodum
nos ad ipſum virtutis cacumen eduxerit. Con-
ſidera verò à principio eos recenſens. Primus
eſt gradus , ne prior iniuriam ordiare. Secun-
dus , vbi eſt iniuria cœpta , ne tu illam eodem
pacto propellas. Tertius , ne par pari referas,
ſed quieſcas. Quartus , vt etiam præbeas teip-
ſum ad iniuriam ſuſtinendam. Quintus, vt etiam
ad maiora te præbeas , quàm vult ille , qui fecit.
Sextus , non odiſſe à quo iſta perpeteris. Se-
ptimus , etiam diligere lædentem. Octauus ,
beneficiis quoque eum libenter afficere. Nonus,
etiam Deum pro aduerſario deprecari. Perſpe-
xiſti celſitudinem philoſophiæ , & idcirco tam
tam claro eſt digna præmio. Quia enim tam
magno eſt ſubiecta præcepto , quódque ingen-
tem ſemper animam , & ſtudium omninò mul-
tum requirat , idcirco & præmium illi tale pro-
ponit , quale priorum omninò nulli. Neque
enim terræ hîc meminit , ſicut in mitibus : nec
conſolationis ac miſerationis , ſicut in lugenti-
Præmium eius omniũ maximum ; eſſe ſimiles Patris cœleſtis.
bus , atque miſerentibus. Neque regnum cœ-
lorum memorat , ſicut in pauperibus ſpiritu,
perſecutionémque patientibus : ſed , quod his
erat longè ſublimius , vt ſcilicet fierent ſimiles
Dei , prout tamen hominibus id eſſet poſſibile.

Vt ſitis , inquit , *ſimiles Patris veſtri , qui in
v. 45. cœlis eſt.* Tu verò diligenter nota , quemad-
modum neque hîc , neque in ſuperioribus Pa-
trem ſuum vocet. Nam ibi quidem , vbi de
A iuramentis agit , Deum appellat , magnúmque
Regem : hîc verò eorum Patrem vocauit. Id
autem facit , vt ſermonem de hoc opportunius
in tempus reſeruet. Deinde ipſam quoque ſimi-
litudinem proferens. *Qui* , inquit , *ſolem ſuum
oriri facit ſuper bonos , & malos : & pluit ſuper
iuſtos , & iniuſtos.* Nam & ipſe quoque non mo-
dò non odit, inquit, contemptores ſuos, verum-
etiam beneficiis munerat. Et certè nequaquam
eſt æquale peccatum, non modò propter cumu-
lum beneficij, verumetiam propter eminentiam
dignitatis. Tu enim à conſeruo ſperneris ; ille
verò à ſeruo, & quidem mille beneficiis affecto.
Alia Dei offenſa, & noſtra.
B Et tu quidem verba donas ; pro illo videlicet
ſupplicando : Deus verò res ipſas ſatis magnas,
ſatiſque mirificas , quotidie ſolem reducens ,
& opportunas per totum annum pluuias ſub-
miniſtrans. Sed tamen concedo ita eſſe te illi
Qui infert iniuriam, etiam iuuat.
æqualem , vt hominem eſſe poſſibile eſt. Noli
igitur odiſſe malum tibi hîc aliquod inferentem;
ſed magis ama , quaſi multorum tibi concilia-
torem bonorum , téque ad ampliſſimum hono-
rem lædendo ducentem. Nec execreris vim
inferentem tibi. Quandoquidem nihil adipiſ-
ceris , quàm vt perpeſſi mali præmio ſimul ca-
reas : ac vt damnum quidem feras , mercedem
verò amittas. Quod certè extremæ , omninò
C dementiæ eſt , vt aliqui , cùm maiora perpeſſi
ſint , nequaquam minora ſuſtineant.

Et quemadmodum , inquies , fieri iſta poſſi-
Non graue donare iniurias Chriſti exẽplo.
bile eſt ? Vidiſti Deum hominem fieri , & eouſ-
que pro tuâ deſcendentem ſalute , tantáque
propter te eſſe perpeſſum , & adhuc inquiris,
& dubitas quemadmodum poſſibile ſit , iniu-
rias donare conſeruis ? Non audiſti eum in pa-
ribulo dicentem : *Pater , dimitte eis , non enim* Luc. 23. v. 34.
ſciunt quid faciunt ? Non audiſti Paulum di- Rom. 8.
centem : *Chriſtus Ieſus , qui mortuus eſt , & qui* v. 34.
*reſurrexit , qui & ſedet ad dexteram Dei , qui
etiam interpellat pro nobis ?* Non vides quia &
poſt crucem & poſt reſurrectionem Iudæis in-
D terfectoribus ſuos Apoſtolos miſerit , bona
illis innumera portantes ; idque cùm innume-
ra ab eis mala paſſuri eſſent ? At tu plurimum
omninò læſus es. Verùm quid tandem tale per-
peſſus es , quale tuus , imò omnium Domi-
nus ? Vinctus loris , verberatus flagellis , pal-
mis ora temeratus , conſputus à ſeruis , ad
mortem vſque deductus , & mortem omnium
turpiſſimam , & infenſiſſimam ; & hoc , poſt-
quam beneficia eis mille contulerat. Sin au-
tem omninò nimis læſus es , idcirco nihilomi-
nus beneficium refer nocenti , vt & tibi fa-
cias maiorem coronam , & fratrem periculo
grauiſſimi languoris abſoluas. Nam & medici
E quando iniuriis , & calcibus cæduntur furen-
tum , tunc illorum magis , magiſque miſeren-
tur , tum maximè ad reddendum illis ſanita- Tractandi inimici quaſi infirmi.
tem parantur , ſcientes quòd excellentiam
morbi ſignificat ea iniuria. Et tu igitur de
inimicis eandem teneto ſententiam , ſicque
vtere tibi iniuriari cupientibus. Illi namque
ſunt maximè ægroti , omnémque violentiam
ſuſtinentes. Libera te igitur à peſſimâ læſio-
ne , & tumeſcentem in te iram remitte. Li-
bera te à ſæuiſſimo dæmone ; propriæ ſcili-
cet mentis furore. Nam , & cùm aliquos
à dæmone actos videmus , ſæpe lacrymamur : Irâ perciti, peius laborant arreptitiis.
non autem agimus , vt ipſi quoque eadem il-
la patiamur. Hoc igitur etiam in irâ percitis

ſeruemus: illorum enim ſunt ſimiles iracundi, A imò illis longè miſeriores, qui vtique ſcienter inſaniunt. Propter quod nec veniam meretur eorum iſta dementia. Noli igitur inſultare iacenti; quinimò miſerere. Etenim, ſi videamus aliquem horribiliter à bile vexatum, & vertiginis ſuæ tenebris obtectum, quique etiam malignum illum humorem vrgeatur euomere; porrigimus manum, & ſupportamus, huc, illúcque iactatum. Etſi veſtimenta ille noſtra polluat, non auerſamur, neque abiicimus ægrotum: ſed illud tantummodò vnum requirimus, quemadmodum à tam grandi hac eum anguſtiâ liberemus. Hoc igitur etiam erga iſtos faciamus, vt & ſupportemus vomentes, & confoueamus ægros: nec eos vſpiam relinquamus, B priuſquam totam prorſus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qui talis fuerit, exoluet. Quando enim eiuſmodi æger à paſſione requieuerit, tunc liquidò cognoſcet, à quantâ illum conturbatione ſanaueris. Et quid dico ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, quia fratrem tuum grauiſſimâ ægritudine liberaſti: ſed etiam ille te honorabit, vt dominum, modeſtiam tuam per cuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, quemadmodum aſſiſtentes ſibi ſæpe commordeant, & tamen illæ minimè dolent? imò dolent quidem, ſed ipſum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione conſciſſis, maximè condolent. C Harum igitur etiam memineris, & noli eſſe fœminis mollior. Cùm enim mulieres iſtæ pepererint (quippe huiuſmodi mulieribus magis ſunt puſillanimes) tunc te virum eſſe cognoſcent.

Simile aliud.

Sin autem videntur grauia præcepta, conſidera, quia ideo aduenerit Chriſtus, vt hæc in noſtris mentibus fereret: & benignos non amicis modò, verumetiam inimicis efficeret. Propterea vtranque habere etiam curam iubet, & fratrum videlicet, quando dicit: *Cùm autem offers munus tuum ad altare*: & inimicorum, cùm tibi eos diligere imperat, & orare pro ipſis Deum. Et non ſolùm Dei ad hoc hortatur exemplo, verumetiam vilium perſonarum. *Si enim dilexeritis*, inquit, *diligentes vos, quam* D *mercedem habebitis? nónne & publicani hoc faciunt?* Tale quid dicit & Paulus: *Nondum vſque ad ſanguinem reſtitiſtis aduerſus peccatum repugnantes*. Si igitur hæc feceris, cùm Domino vtique perſtitiſti: Si verò neglexeris, in Publicanorum parte numeraberis. Num conſideraſti, quemadmodum non tanta ſit præceptorum magnitudo, quanta differentia perſonarum? Non modò igitur rem cogitemus ipſam, quòd ſit videlicet difficile præceptum; ſed reſpiciamus & præmium: & conſideremus, cuius efficiamur ſimiles, implendo præcepta: quibus E etiam comparemur, peccata faciendo. Et fratri quidem reconciliari fratrem iubet, nec antè prorſus abſiſtere, quàm inimicitias extinguat. Quando verò de omnibus diſputat, non iam huic nos neceſſitati ſubiicit: ſed ea tantùm quæ à nobis debentur, efflagitat, hoc quoque efficiens facilia præcepta. Quia enim dixerat: *Ita perſequuti ſunt & Prophetas, qui fuerunt ante vos*: ne propter hæc ipſa eis infenſi eſſent, iubet non modò vt ſuſtineant, iſta facientes, verumetiam diligant. Perſpicis ne igitur, quem-

Chriſti aduentus, vt humanitatis præcepta humanis cordibus insereret.
Matth. 5. v. 23.
Infr. v. 46.
Hebr. 12. v. 4.
Non ſolum reſpicienda præcepta, verumetiã præmia.
Matth. 5. v. 12.

A admodum radicitùs prorſus euellat & iracundiam, & concupiſcentiam: tum illam quæ erga corpus eſt, tum iſtam, quæ erga pecunias, vel erga gloriam, vitámque præſentem? Hoc autem quanquam & antè iam fecerit, multò tamen nunc ampliùs facit. Quando enim pauper aliquis fuerit, ac mitis, ac lugens, iram prorſus excludit. Quando iuſtus & miſericors, habendi cupiditatem repellit: ſed & cùm mundo corde quis fuerit, obſcœnâ profectò concupiſcentiâ liberatur. Qui verò perſequutiones patitur, & tolerat iniurias, & æquanimiter diuerſorum obtrectatione laceratur: præſentia etiam iam cuncta deſpicit, atque ab omni faſtu, ab omni gloriæ vanitate ſeiungitur.

Chriſtus concupiſcentiam & iracundiam prorſus euellit.

B Cùm igitur abſoluiſſet his vinculis auditorem, atque ad varia eum certamina præparaſſet: aliter quoque, & maiori diligentiâ hæc vitia rurſus euellit. Cùm enim ab irâ fuiſſet exorſus, & vndique neruos illius paſſionis exciḋiſſet docendo, atque dixiſſet: Qui iraſcitur fratri ſuo; & qui racha dixerit, & qui fatuum vocauerit, puniatur: & qui offert munus, ne ad altare accedat, priuſquam inimicitiarum nodos exoluat: & qui habet aduerſarium, antequam ingrediatur ad iudicium, ex inimico faciat amicum. Rurſus ad concupiſcentiam regreditur, & dicit: Qui viderit oculis impudicis, ſicut adulter puniatur: Qui ſcandalizatur à muliere turpi, vel eâ, quæ iuncta eſt coniu- C gio, vel à quolibet, qui ei per vſum familiaritatis incommodat, omnia hæc penitus abcindat. Qui mulieri iunctus eſt lege connubij, nunquam eam expellat, & alteram ducat. Per hæc enim pudendæ concupiſcentiæ radices prorſus euellit. Iam verò hinc pecuniarum amorem coercens, præcipit nunquam omninò iurare, nunquam omninò mentiri: nec tunicam, quâ quis induitur, aliquando ſibi vendicare, quinimmò etiam pallium indulgere rapienti, ipſam, cùm exigitur, corporis ſui operam ſponte geminare: abundè pecuniarum amorem per hæc eximens.

Poſt horum igitur variam præceptorum coronam inducit conſequenter, & dicit: *Orate pro calumniantibus, & perſequentibus vos.* Per D quod ſcilicet auditorem ad ſupremum philoſophiæ cacumen eduxit: Sicut enim maius eſt, cædi palmis, quàm eſſe mitem: vt perfectius eſt, rapienti tunicam, etiam pallium ſuum cedere, quàm eſſe miſericordem: vt conſtantius eſt, pro iuſtitiâ paſſum aliquid ferre patienter, quàm ipſam exercere iuſtitiam: atque, vt grandius eſt vel ad operam comprehenſum, libenter ſequi, vel maxillam alteram præbere ferienti, quàm eſſe pacificum; ita celſius eſt, perſequentibus benedicere, quàm ipſam perſequentium moleſtiam ſuſtinere. Vides certè, vt pau- E latim auditores ſuos ad faſtigia prorſus euehat ipſa cœlorum. Quoniam igitur digni ſupplicio ſumus, qui cùm ad ſimilitudinem Dei vitam noſtram informare iubeamur, forſitan ne publicanis quidem inueniamur æquales? Si enim diligere diligentes te, publicanorum eſt? peccatorum, atque Gentilium; quando ne id quidem faciamus (Non enim id facimus, cùm iuſtis fratrum laudibus inuidemus) quæ non tormenta patiemur; qui iubeamur iuſtitiâ ſuperare Phariſæos, atque Ethnicis inferiores iaceamus? Quemadmodum igitur, reſpõde quæſo,

Supremum philoſophiæ cacumen; vt pro calumniantibus & perſequentibus oremus.

videbimus regnum futurum? Quemadmodum A ſacrum illud merebimur adire veſtibulum, qui nec Publicanis quidem ipſis iouenimur meliores? Id enim ſignauit, dicendo: *Nónne & Publicani hoc faciunt?*

v. 46. Sæpe Dominus præmia inculcat; rariùs pœnas: ipſa quandoque peccata pro pœnis ponit.

Quòd verò vel pręcipuè doctrinam eius admirabilem facit, vbique eum multo etiam cumulo pręmia ponit bonorum: vt eſt Deum videre, regnum accipere cœlorum, & in Dei filios adoptari, & Deo ſimiles fieri, & miſericordiam conſequi, & conſolatiooem meteri, & mercedem recipere copioſam. Sicubi verò opus eſt etiam triſtitium mentione, ſtrictiùs attingit, & parciùs. Nam gehennæ quidem nomen ſemel in tantis ſermonibus poſuit, & in aliis B quibuſdam ſimili breuitate perſtrictis: ſæpe autem cohortatorio magis quàm comminatorio ſermone vtens, corrigit auditorem dicendo; *Nónne & Publicani hoc faciunt?* Et, *Si ſal infatuatum fuerit.* Et, *Minimus vocabitur in regno cœlorum.* Eſt verò vbi etiam ponit peccata pro pœnis, vt ſupplicij pondus potiùs per ſemetipſum auditor intelligat: vt cùm dicit, *Mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Et, *Facit eam mœchari.* Et, *Quod abundantius eſt, à malo eſt.* Intellectu quippe pollentibus ad emẽdationem ſine pœnæ nomine commemorata peccati ſufficit magnitudo. Propter quod hîc etiam Publicanos, atque Gentiles producit in medium, C vt tales diſcipulis comparando perſonas, ad virtutem illos etiam pudore ſuccendat. Quod etiam Paulus fecit dicendo: *Sicut & cæteri, qui ſpem non habent:* Et, *Sicut Gentes, quæ ignorant Deum.* Oſtendeos quoniam nihil ab eis ſuprà modum exigat, ſed mediocre quiddam, & plurimis vſitatum. *Nónne & Ethnici*, inquit, *hoc faciunt?* Sed non hîc tamen ſermonem terminat, quem certè opportuniùs finit in præmiis, ſpebúſque melioribus, dicens: *Eſtote ergò perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Sępiſſimè cœlorum nomen, ac ferè vbique diſſeminat, ab ipſo etiam præmiorum loco eorum animos ſuſcitando: adhuc D enim infirmius quiddam, craſſiúſque ſapiebant.

Matth. 6. v. 46. Luc. 14. v. 34. Matth. 5. v. 19. Matth. 5. v. 28. 32. & 37.

1. Theſ. 4. v. 13. & 5.

Morale.

Omnia igitur, quæ dicta ſunt, iugiter mente voluentes, plurimam etiam inimicis ſtudeamus impendere charitatem, & ridiculam illam conſuetudioem omninò pellamus, quam rationis inopes plurimi patiuntur, expectantes vt priùs ſalutentur ab obuiis: qui videlicet illud quod plurimam certè beatitudinem continet, negligentes, hoc, quod eſt plenum irriſionis, adamarunt. Cuius enim rei gratiâ eum ſalutatione non prævenis? Quia hoc, inquis, expectat. Propterea ergo pręcipuè ad hoc oportet occurrere, vt tu potiùs accipias humilitatis coronam. Non, inquit, quandoqoidem idipſum ille quęſiuit. Et quid hac ſatisfactiooe deterius? Quia, inquit, ille mihi factus eſt mercedis occaſio, nolu hanc accipere mercedem. Si enim ille te ſalutet prior, nihil tibi proficiet ampliùs etiam ſalutanti; imò illi potius hoc proderit, qui te aoticiparit officio. Si verò tu priùs ad ſalutandum properes, lucrum de illios tumore cepiſti, & largiſſimum quendam fructũ de illius ſuperbiâ etiam meſſuiſti. Quemadmodum igitur noo extremæ omninò verecundiæ eſt, vt qui nudis etiam verbis taotum capere fructum poſſumus, eum tamen ſponte

Præueniendi alij ſalutationibus.

Ineptæ excuſationes exploſæ.

A perdamus: & ſuper quo culpamus alterum, in idipſum nihilominus iocidamus. Si enim culpas, quooiam priùs ab alio ſalutationis expectet officium: cur, obſecro, quod reprehendis, imitaris? Quodque ipſe malum eſſe conquereris, cur & hoc quaſi bonum imitari ſtudes? Vides certè quàm nihil ſit omninò vecordius homine inter vitia viuente: propter quod, obſecro, fogiamus hunc tumorem malignum pariter, atque ridiculum. Mille quippe hic animorum morbus amicitias diſſipauit, multáſque operatus eſt ſimultates, & idcirco hoc quoque homines nos pręueniamus officio. Qui enim & cædi palmis, & cogi, atque nudari ab B inimicis iubemur, & tamen ferre patienter: quâ tandem digni veniâ ſumus, qui in ſalutatione nudâ tam grande vitium contentionis oſtendimus? Deſpiciemur, inquis, & conſputabimur prorſus, cùm ei hoc donauerimus. Et ne contemnaris, homo offendis Deum? Ne contemnat te conſeruus furens, Deum ipſum contemnis; & eum certè, qui tantis beneficiis te honorauit? Si enim indignum eſt, vt te is qui eiuſdem honoris eſt, deſpiciat; quantò indignius eſt à te contemni Deum, qui omnium eſt Creator, & Dominus? Poſt hæc verò etiam illud expende, quoniam quando te ille con- C tempſerit, tuoc tibi maioris fiet mercedis occaſio. Propter Deum enim iſta perpeteris, quia ſcilicet legem eius audiſti. Hoc autem quo tandem digno honore penſandum eſt? quibus diadematibus conferendum? Mihi verò magis proueniet inimicitias ſuſtinere propter Deum, atque contemni, quàm vel à cunctis regibus honorari. Nihil eoim prorſus, nihil huic poteſt gloriæ comparari. Hanc igitur inſequamur, ſicut ipſe præcipit, & omninò nihil eſſe omnia humana ducamus. Sed certam oſtendentes philoſophiam, vitam noſtram in cunctis prorſus officiis ordinemus. Hioc enim merebimur frui & poſſeſſione cœlorum, & gloriâ eorum, quæ ibi ſunt pręmiorum: quaſi An- D geli quidam eum hominibus ambulantes, tanquam Virtutes cœlorum io terrarum regione degentes; vt extra omnem conturbationem poſiti, omnémque mœrorem, etiam bona ineffabilia conſequamur: quibos nos omnes contingat potiri, gratiâ, & miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

Maximus honor & gloria, Dei causâ contemni.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 2.

Ex Hom. 19. in Matt. 6. v. 1.

ATtendite autem ne faciatis eleemoſynam veſtram coram hominibus, vt videamini E *ab eis.* Impotentiſſimam hîc hominum eliminat paſſionem; rabiem quandam ſcilicet, ac furorem, quem ab aliis virus emendati, de inanis gloriæ amore patiuntur. Nam inter principia quidem ipſa doctrinæ nihil ſoper hac paſſione diſſeruit. Erat quippe ſuperfluum, ſi priuſquam aliquid ſanctorum operum facere ſuaderet, quomodò ea facerent, & quemadmodum ſingula quæque exequerentur, doceret: poſtquam verò in ſtudium philoſophiæ illos induxit, tunc iam peſtem illis iſtam, quæ illis importunè aſſiſtere conſueuit, interimit. Neque enim vtcunque gignitur hæc ægritudo, ſed cùm plurima ex iis, quæ pręcepta ſunt, fecerimus.

Vana gloria ex occaſione bonorum operũ.

Digitized by Google

A Oportuit ergo priùs inſerere virtutem, & tum demum illi noxium paſſionis iſtius germen necare. Et conſidera vnde ipſum ſumat exordium; ab eleemoſynâ ſcilicet, oratione, atque ieiunio. His enim maximè virtutibus inanis gloria cohabitare ſolet: Nam Phariſæus quoque ille hinc fuerat inflatus, atque dicebat: *Ieiuno bis in ſabbato; decimas do omnium, quæ poſſideo*: ſed & in eâ ipsâ precatione captabat vanam gloriam, oſtentandi gratiâ eâ vſus. Quia enim nullus tunc illi aſtiterat alius, publicano ſe oſtentando, dicebat: *Non ſum qualis publicanus iſte, vel cæteri hominum.*

Luc. 18. v. 12.

Conſidera vnde Saluator noſter fuerit exorſus; qui quaſi de inſidioſiſſimo aliquo ſerpente loqueretur, potentiſſimóque ad furandum eum, qui non totâ prorſus mente vigilaſſet: *Attendite*, inquit, *ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Sic etiam Paulus Philippenſes monens: *Videte*, inquit, *canes, videte malos operarios.* Clam quippe ingreditur beſtia, cunctáque bene orientia intus maximâ cum quiete, & abſque vllo ſenſu perdentis exportat. Quia igitur plurimum fecit de eleemoſynâ ſermonē, Deúmque adduxit in medium, *qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos*: atque auditorem ad liberalitatem vndique cohortatus etiam gaudere perſuaſit largitate donandi, conſequentiſſimè cuncta prorſus; quæ pulcherrimam, & feraciſſimam hanc oleam necare nituntur, euellit: propter quod ait: *Attendite, ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus.* Illa enim quæ ſuperiùs dicta eſt, Dei eſt propria miſericordia.

Phil. 3. v. 2.

Matth. 5. v. 45.

C Cùm verò dixiſſet; *ne faciatis coram hominibus*: adiecit, *vt videamini ab eis.* Et videtur quidem id ipſum etiam antè dixiſſe. Sed, ſi aliquis diligenter expendat, non hoc vnum, atque idem, ſed aliud quidem illud, aliud verò eſſe iſtud inueniet. Multam enim præceptum hoc continet cautionem, & ineffabilem quandam Dei erga homines curam, id vtique prouidentis, ne cuius hi mercedem operis amittant. Poteſt enim aliquis etiam coram hominibus eleemoſynam facere, nec tamen hoc ideo facere, vt eam oculis hominum oſtentet; & D aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, vt ſe id facientem optet videri. Propterea quod non omninò indiſcretè factum ipſum, ſed voluntatem aut coronat, aut punit: niſi enim hæc diligentia fuiſſet adiuncta, feciſſet plurimos ad miſericordiam ſegniores: quia ſcilicet non omnes vbique poſſent per cuncta id facere latenter. Propterea ab huius te vinculo neceſſitatis abſoluēs, non fini operis, ſed voluntati operantis mercedem, damnúmve decernit. Ne enim diceres, Cur eo ſuſtineo detrimentum, ſi quod etiam facio, alter E aſpexerit? Non hoc, inquit, requiro: ſed tuam profectò mentem, modúmque miſerendi. Curare quippe vult animam, atque omni ægritudine liberari. Poſtquam igitur edixit ne quid ad oſtentationem fiat, quantúmque id damnum inferret, edocuit: nempè vanè iſtud fruſtráque feciſſe; animos eorum rurſus exuſcitat, dum & Patrem memorat, & cœlum; ne ſcilicet ſolo eos damno mercedis exterreat, verumetiam illius à quo ſunt geniti memoriâ coërceat. *Non habebitis*, inquit, *mercedem apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.*

Non vetita eleemoſyna publica, ſed quæ fiat vt videatur.

A Verùm ne hic quidem ſtare contentus eſt, ſed ad vlteriora progreditur, aliiſque rurſus modis plurimum eos ab inani gloriâ hortatur. Sicut enim ſuperiùs Publicanos poſuit, atque Ethnicos vt imitatores malorum de perſonarum etiam qualitate conſuuderet: ita hîc quoque commemorauit hypocritas. *Cùm*, inquit, *facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt.* Non quia verò illi ſtipem ad ſignum erogant tubarum; ſed maximam in eis volens notare oſtentationis inſaniam, opportuniſſimè tranſlatione verborum vitij eorum redundantiam publicauit. Et benè hos nominauit hypocritas. Erat quippe facies quidem ipſa miſerentium, mens verò inhumanorum, B atque crudelium. Non enim vt proximorum miſererētur dabant, ſed vt ipſi delectatione gloriæ paſcerentur: quod certè erat crudelitatis extremæ, alio quidem fame pereunte, honorem, & gloriam captare, ac non potiùs conſulere eius inopiæ. Non ergo tantummodò dediſſe eleemoſynam, ſed quemadmodum oportet dediſſe, & propter hoc dediſſe, virtutis eſt.

Tubâ canere ad eleemoſynam.

Poſtquam illos ſufficienter igitur notauit, ac tetigit, maximam certè audientibus incutiens verecundiam: iam hîc tam grauiter ægrotantem corrigit voluntatem. Cúmque oſtendiſſet quomodò non fieri debet eleemoſyna, quemadmodum debet fieri, rurſus oſtendit. Quo- C nam igitur modo fieri debet? *Neſciat*, inquit, *ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Hîc quoque non manus voluit intelligi, ſed exaggeratum poſuit hunc ſenſum. Si, inquit, poſſibile eſt, teipſum quoque ignorare quod facis; ſit tibi hoc prorſus ſtudio: & ſi fieri queat, nec manus quibus id peragitur, conſciæ ſint. Non, vt opinantur quidam, à malis tantùm hominibus miſericordiæ opus voluit abſcondi: cunctos enim hîc iuſſit celari. Deinde animaduerte merces ipſa quanta ſit. Quia enim dixerat inde ſupplicium, hinc iam oſtendit & præmium, vt eos ad viam rectam ex vtroque compellat, atque ad doctrinæ excelſa perducat. D Docet quippe vt ſciant Deum vtique eſſe præſentem: & quòd non vſque ad hanc tantummodò vitam vel bona, vel mala noſtra perueniant: ſed quòd terribile nos excipiet poſt iſta iudicium, & ſua vnicuique actuum retributio reſeruatur; ac pro diuerſitate operum, vel pœna, vel gloria: & quòd nec magnum, nec exiguum alicuius opus latebit, etiamſi ad præſens omnes prorſus homines celare videatur. Hæc namque cuncta memorauit, dicendo: *Pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Ingens ac auguſtum ei theatrum collocando, & quod cupiebat potiſſimum, hoc cum magnâ illi copiâ largiendo. Quid deſideras, in- E quit? nónne eſſe aliquos operum ſpectatores tuorum? Ecce igitur habes non Angelos, atque Archangelos tantùm, ſed etiam horum omnium Deum: quod ſi habere etiam homines ſpectatores concupiſcis, ne hac quidem, quam præcipuè copis, mercede priuaberis: ſed cùm opportunum tamen tempus aduenerit; quando certè, cum maximo tibi hoc cumulo præſtabitur, quod requiris. Nam modò quidem ſi ſpectari velis, decem vel viginti, aut centum tantummodò hominibus oſtentare te poteris; ſi verò latere nunc

Eleemoſyna quàm fieri poteſt ſit occulta. Clemens l. 3. Conſt. quem hîc refert auctor Imperf. vt ſe vbique alibi ab eo prodat Chryſoſtomus.

Deus ipſe eleemoſynæ ſpectator, qui præmiatur.

Futurus aliquando ſpectator orbis vniuerſus.

curaueris, tunc ipſe te prædicabit Deus, toto prorſus orbe præſente. Itaque ſi opera tua maximè ſciri cupis, nunc illa occulta diligenter, vt eadem tunc omnes ad maiorem tuum ſpectent honorem, Deo ſcilicet ea faciente manifeſta, & ea referente prorſus, corámque omnibus prædicante. Nunc enim cuncti te culpabunt videntes, quaſi gloriæ inanis auidum: ſi verò te viderint à Deo coronatum, non modò non culpabunt, verumetiam admirabuntur omnes, atque laudabunt. Cùm igitur maximam queas accipere mercedem, magíſque admirationi eſſe cunctis, ſi modò exiguum tempus expectes: perpende quantæ ſit omninò dementiæ, vtrumque id pariter amittere; & eum, qui à Deo mercedem operis efflagitet, ad ſpectandum ipſum opus homines aduocare. Si enim oſtentare nos volumus, Patri ante omnia nos ſtudeamus oſtendere, qui & coronandi nos tenet poteſtatem, & mercede priuandi. Et certè etiamſi futuri præmij damna non eſſent, tamen gloriæ cupidos non decebat diuinum ſpectaculum relinquentes, malle oculis placere mortalium. Cuius enim ſtoliditatis eſt, vt ad ſpectandas virtutes eius Rege properante, illum quidem relinquat, ac negligat: ab egenis verò, atque mendicis ſpectari velit, ab eíſque potiùs laudem requirat? Idcirco igitur non ſolùm, nos ab oſtentatione noſtri etiam vetat, verumetiam nobis ſtudium indicit latendi. Non enim eſt hoc prorſus æquale, ſiquidem minus agit qui apparere non ſtudet, quàm qui ſtuduit & latere.

Oſtentatio ſi quærẽda, vtique apud Deum.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 3.

Ex Hom 8. ex variis in Matth. 5. v. 44.

IN *illo tempore, dixit Ieſus diſcipulis ſuis: Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Diliges proximum tuum, &c.* Per omnia vult nos Dominus in præceptis ſuis eſſe perfectos. Nam dudum in lege præceptum eſt: *Diliges amicos, & odies inimicos.* Sed populo carnali & terreno ſecundum tempus data iſta præcepta ſunt, ſicuti & illud: *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Nunc autem Euangelica populo traduntur præcepta cœleſtis ac perfectæ iuſtitiæ, vt inimicos diligamus, odientes amemus: pro calumniantibus, ac pro perſequentibus oremus, vt verè filij Dei eſſe mereamur, qui pro miſericordiâ ſuâ indiſcretè ſuper bonos ac malos, iuſtos atque iniuſtos, vitæ præſentis beneficia cœleſti dono largitur. Ad huiuſmodi præcepta Euangelica cuſtodienda etiam per Eſaiam hortatur nos ſanctus Spiritus, dicens: *Audite verbum Domini, qui timetis nomen eius.* Dicite fratres his qui oderunt & abominantur, vt Domini nomen magnificetur, & appareat illis in iucunditate eorum, & illi confundantur. Vnde non immeritò Dauid in Pſalmo teſtatur, dicens: *Domine Deus meus ſi feci hoc, ſi reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Beatus quoque Iob idipſum ita commemorat, dicens: *Qui ſi gauiſus ſum in delicto inimici mei; ſi dixi in corde meo, Bene factum eſt, audiat auris mea maledictionem.* Hæc autem Euangelicæ gratiæ præcepta, quæ nunc ad ſalutem hominum data ſunt,

Leuit. 19. v. 18.

Exod. 21. v. 24.

Euangelicæ perfectionis præcepta, in lege etiam & Patribus deſignata.

Iſai. 50. v. 10.

Pſal. 7. v. 4.

Iob. 31. v. 29.

A inuenimus per mandata legis in animalibus formata; cùm dicitur: *Si, inquit, videris bouem inimici tui ſub onere ruiſſe, non pertranſibis, ſed eleuabis eum.* Vtinam tunc in lege Moyſi vnuſquiſque in animalibus diſceret, quodcumque ſecundum Euangelium facturus eſſet in homine. Et meritò ſequitur.

Exod. 23. v. 5.

Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nónne & Publicani hoc faciunt, &c. Oſtendit Dominus meritum nos perfectæ dilectionis habere non poſſe, ſi tantùm diligamus eos, quibus vicem nobis rependi dilectionis mutuæ nouerimos, cùm huiuſmodi dilectionem etiam Gentibus ac peccatoribus ſciamus eſſe communem. Vnde vult nos Dominus communem legem dilectionis B humanæ lege dilectionis Euangelicæ ſuperare: vt non ſolùm circa eos, qui nos diligunt, ſed etiam circa inimicos & odientes noſtri amoris oſtendamus affectum; vt veræ bonitatis, ac pietatis Paternæ in hoc imitemur exemplum. Et addidit.

v. 46.

Dilectio Euangelica ſuperior legi dilectionis humanæ.

Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: &c. Ab omni iactantiâ inanis gloriæ, atque humanæ cupiditatis vult nos eſſe Dominus alienos, vt opus iuſtitiæ noſtræ non hoc ſtudio faciamus, quòd hominibus placere velimus, ſed ſoli Deo, à quo expectamus meriti noſtri mercedem. Amittit enim meritum iuſtitiæ apud Deum, qui idcirco iuſtè vult viuere, vt gloriam humanæ laudis acquirat. Vnde Apoſtolus ait: C *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem.* Dehinc ait: *Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te; &c.* In omnibus nos Dominus ad perfectæ fidei gloriam doctrinâ cœleſti conformat. Superiùs docuit opus iuſtitiæ non propter homines, ſed propter Deum eſſe faciendum: nunc quoque iubemur eleemoſynam facientes tubâ canere non debere, ieiunium non promulgare quod facimus. Non enim eſt deuotæ mentis in Dei rebus aliquid operari, vt gloriam humanæ laudis expectet. Plerique enim ideo aliquid in vſum pauperum largiuntur, vt inanem laudem hominum, & famam ſæculi de facultate mercentur. Quos operis ſui mercedem in hoc D ſæculo recepiſſe Dominus manifeſtat: quia dum hanc gloriam ſæculi quærunt, mercedem futuræ promiſſionis amittunt. Et addidit Dominus dicens.

Matth. 6. v. 1.

Perit inani gloriâ vitæ meritum apud Deũ. *Gal. 1. v. 10.*

Vt ſit eleemoſyna tua in abſconſo, & Pater tuus qui videt in abſconſo, reddat tibi. Volens opus miſericordiæ non eſſe publicum, ſed occultum: id eſt, vt non propter hominum laudem, ſed propter Deum tantùm operemur, à quo expectamus cœleſtem gloriam, & futuræ retributionis mercedem. Huius autem fidelis operis eleemoſynæ ſub religioſæ taciturnitatis ſilentio Salomon Eccleſiam collaudans olim proteſtatus eſt, dicens: E *Speciosa ſunt genæ tua ſicut turturis, propter taciturnitatem tuam.* Hanc ſcilicet taciturnitatem, de qua ait Dominus: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Sed non hîc Dominus de humani corporis manibus, quibus nec videndi, nec loquendi vllus eſt ſenſus: ſed in manu dexterâ aut ſiniſtrâ homines ſignificantur. Denique ſcriptum legimus in libro Regum manum homines ſignificare, cùm dicitur:

v. 4.

Bona opera ſub ſilentio claudenda.

Cant. 1. v. & 6. v. 6.

v. 3.

Nonne decem mihi manus ſunt intra hominem? id eſt, decem tribus in Iſraël. Vnde noo dubium eſt in dexterâ manu homines ſignificari iuſtos, in ſiniſtrâ verò peccatores intelligi; ſecundum quod Salomon retulit: *Partes dextræ nouit Dominus; peruerſa autem ſunt, quæ ſunt à ſiniſtris.* Huius autem dextræ ac ſiniſtræ intelligentiam Dominus in Euangelio apertiſſimè manifeſtat, cùm iuſtos à dextris, peccatores verò à ſiniſtris collocandos, eſſe declarat. Hæc ergo dextra iuſtorum, ſi quid ſecundum præceptum Domini operatur, iubetur ſiniſtra neſcire: id eſt, quod fideliter operamur, ac religiosè, iubet vt io conſpectu peccatorum, & infidelium hominum nou iactemus. Verùm ſi quid non humanæ laudis ſtudio etiam coram religioſis fratribos fideliter fecerimus, non poteſt opus deuotionis ac fidei, fratribus iactantia iudicati ante Deum ac Saluatorem noſtrum, qui eſt benedictus in ſæcula. Deinde ait:

[Pro. 4. v. 27.] [Dextra & ſiniſtra quid?] [*Matth.* 25. v. 33.] [Reprobat Chryſoſtomus hác expoſitioné, vt hinc, exque ſtylo toto liqueat, non eſſe eius iſtas homilias.]

[v. 5.] *Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ* Ad omnem nos iuſtitiæ cœleſtis, ac fidei perfectionem Dominus inſtruit. Vult enim nos ſine hypocriſi, ſine aliquo ſtudio humanæ laudis eſſe, opus diuinę religionis implere. Prohibemur namqoe hypocritarum more orationes noſtras omnibus iactanter oſtendere, ne meritum gratiæ amittamus. Dominus enim non ſimulatam ac iactantem, ſed ſimplicem orationem ac fidelem requirit. Et ideo clauſo oſtio: id eſt, intra cordis & conſcientiæ ipſius ſecretum, à Domino iubemur orare, vt ab eo qui ſecretorum & occultorum eſt cognitor, recipiamus orationis occultæ mercedem. Religioſę enim mentis eſt, Deum non voce, vel ſono vocis, ſed deotione animi, ac fide cordis orare; ſecundum quod Dauid in Pſalmo teſtatur, dicens: *Dicite in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini.* Iouenimus denique in libris Regum, Annam illam ſanctiſſimam huius Euangelicę doctrinæ pręcepta implentem. Nam cùm ſine aliquo vocis ſono in cordis ſui ſecreto, in conſpectu Domini fideliter orans, deſiderij ſui preces effunderet, ſtatim exaudiri meruit à Domino. Sic & Danieli cum tribus pueris occultè ſemper oranti, interpretatiooem ſomnij, & reuelationum ſecreta Dominus ſcite conceſſit. Cornelius quippe necdum pręceptis Euangelicis eruditus, dum in cubiculo ſuo ſecretè fideliter oraret, meruit vocem Angeli ſancti loquentis audire. Quid de Ionâ dicimus, qui non modò cubiculo, ſed vtero belluę clauſus, intantum orans meruit exaudiri, vt dè profundo maris, & de ventre tam immanis belluę incolumis & viuus euaderet? Exaoditus à Deo eſt, non quia voce, ſed quia fide clamabat. Et ideo clamore vocis uoo eſt opus in oratiooe ad Deum, quem ſcimus ſecreta cordis intueri, ſed clamore fidei, ac religioſę mentis deuotione. Vode non immeritò io ſequentibus Dominus ait:

[Oratio clauſo oſtio.] [Orandus Deus non ſono vocis, ſed animi deuotione.] [*Pſal.* 4. v. 5.] [1. *Reg.* 1. v. 13.] [*Dan.* 2. 3. & 4.] [*Act.* 10. v. 3] [*Ionæ* 2. v. 2.]

[v. 7.] *Orantes autem nolite multum loqui, ſicut Ethnici.* Ethnici enim homines putant multiloquentiâ verborum faciliùs ſe à Domino poſſe impetrare quod poſtulant. Sed hoc à nobis Dominus non expectat: ſed vult potiùs, vt orationem noſtram non verboſitate ſermonis, ſed fide cordis ac iuſtitiæ meritis commendemus. Et vtique qui meliùs nouit omnia quę nobis neceſſaria ſunt, & vniuerſa quæ poſtulaturi ſumus, antequam loquamur, agooſcit. Quantum denique diſtet inter multiloquacem, & humilem ac ſimplicem orationem, in Phariſæo illo & Publicano habemus exemplum. Nam Phariſæi iactantis ſe multiloquentiâ verborum reprobatur oratio; Publicanus verò humilis ac ſummiſſus pro peccatis ſuis veniam poſtulans, ioſtificatior iactanti ſe Phariſæo deſcendit. In quo completum inuenimus id quod ſcriptum eſt: *Oratio humilis nubes penetrabit*; perueniens ad Deum, qui orantis precem audire conſueuit, qui eſt benedictus in ſæcula. Amen.

[*Luc.* 18. v. 11.] [*Eccl.* 35. v. 21.]

EIVSDEM IN ILLVM LOCVM,

Attendite ne Eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus.

FRONTONE DVCÆO Interprete.

SAPIENTES ac periti agriculturæ artifices, vbi cum omni curâ & ſolicitudine terræ ſtirpes plantauerint, priùs ipſas plantas in altitudinem erigunt, deinde ſuperfluos & importunos ſtolones artificiosè defringunt. Idem & legiſlator Moſes fecit: primum enim vnius imperium in hominum mente plantauit, ac deinde multorum imperium ex hominum mente amputauit. Quo autem pacto vnius imperium plantarit, audi ipſum dicentem, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies:* & rurſus: *Audi Iſraël; Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt:* quomodò autem ſuperfluos & importunos ſurculos imperij multorum amputauit, ediſce: *Non facies*, inquit, *deos conflatiles, neque adorabis deos alienos: ego enim, ego Dominus Deus tuus.* Hoc verò etiam hodierno die Deus idem, & Saluator noſter agit. Nam poſtquam nuper in animis noſtris pulchram eleemoſynæ oliuam plantauit, eiúſque fructum, hoc eſt, miſericordes, coronauit, & beatos prædicauit, dicens, *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*; meritò nimirum hodie pullulantes moleſtas eleemoſynæ ſuperfluitates amputat ac repurgat.

[Ducæus l. 6. & Sauil c. 7.] [Scita metaphora à re ruſticâ.] [*Deut.* 6. 13. & 4.] [*Exod.* 34. v. 17.] [*Matth.* 5. v. 7.]

Enimuerò nuper omnes ſimul cùm ad eleemoſynam excitaret, pauperem quidem pauperculæ viduæ, quæ in Sarephtha Sidoniæ habitabat, exemplo edocuit, ne inhumanitati paupertatem prætexat: mendicum autem, viduæ illius mendicæ facto, quæ in Euangelio minuta duo in gazophylacium miſiſſe memoratur, incitauit, vt mendicas eleemoſynæ opes prompto animo conferat: mercatorem porro conſideratis maris procellis refrænauit, vt pauperibus potiùs quàm mari ſua communicet: at eum, qui negotiationem terreſtri in ocre exercet, coercuit, vt animo neceſſitatem pręcipiat, & ante neceſſitatem latroni Deum anteponat. Poſtquam igitur omnibus ad eleemoſynam inſtructis vnumquemque ex eo, quòd laudes excepturus ſit, promptum eſſe tanquam virentem quandam plantam ad eleemoſynam inclinatam, vidit: *Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei*: propterea ſimul pullulantes eleemoſynę ſimulationes excindit, quid dicens? *Attendite ne eleemoſynam ve-*

[Omnes diuinus ſermo ad eleemoſynam prouocat.] [3. *Reg.* 17. v. 9.] [*Mar.* 12. v. 42.] [*Pſal.* 51. v. 10.]

Math. 6. v. 1.

ſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: non quaſi nos lectionem hanc de induſtriâ commodè nunc proponamus: ſed quaſi ex ipsâ ſerie eorum quæ iam lecta ſunt, iſta tranſmittantur. Attendite nec. v. f. c. h. v. v. *ab eis*: ſin ſecus, nullam certè mercedem habebitis: hæc enim oſtentatio, illotum mercedem tollit: talis largitio, futuram illis eripit felicitatem. Etenim nulla eſt animæ adeo infeſta perturbatio, atque hæc inanis gloriæ cupiditas: cùm enim ex iis quæ mandata ſunt, multa præclarè perfecerimus, tunc ipſius inanis gloriæ cupiditatis adnaſcitur ægritudo: verum illam à nobis radicitus extirpauit Saluator: dū nos docuit, vt clam eleemoſynas cōferamus.

Inanis gloriæ cupiditatis mala.

B

Sed vtique dices, Quid ergo? non poſſumus facere: non enim fieri poteſt, quin is, qui pauperibus quippiam dat, vel Sacerdotibus offert, aut in gazophylacium mittit, videatur: tum tu igitur nos in poſterum ad impertiendam eleemoſynam negligentiores reddidiſti. Nunc itaque præſtante Domino, Deóque, ac Saluatore noſtro Ieſu Chriſto, de amicorum ac fratrum meorum animabus bene mereri volo, eáſque omni ægritudine liberare, & actionis iſtius modum corrigere: voluntatem enim examinat & conſilium eius, qui eleemoſynam impertit: propterea rectè adiecit, dicens; *Cùm ergo facis eleemoſynam noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt*: non quòd tubas haberent illi, ſed quòd larua eſſet ac ſpecies eleemoſynæ; animus autem hominibus militaret, & ab eorum aſpectu penderet; non enim propter Deum eleemoſynam conferebant ſperantes ab eo ſe miſericordiam conſequuturos, & promiſſam mercedem centuplam accepturos, ſed, vt momentaneam reciperent ab hominibus gloriam, largiebantur. Non igitur quicquam differebant ab illis, qui populariter in theatris ſuas facultates profundunt, & vt inanem gloriam aucupentur, opes ſuas dilapidant, non ad aliquem vtilem animæ fructum, ſed ad futilem hominum laudem: conuertitur enim ſæpe laus illa in contumeliam, & cùm multos ſumptûs fecerint, multis opprobriis onerantur. Vide quàm multas pecunias in Circenſibus ludis expendant, & poſtquam multa expenderint, tum à viliſſimis & abiectiſſimis hominibus pluribus probris lacerantur. Nam equorum infirmitatem hominibus vitio vertunt: & equus quidem collabitur, ambitioſus autem editor contumeliis vexatur: & ipſe quidem rationis expers equus cecidit, homo verò ratione præditus excidit, & exploſus eſt, ac ſæpenumerò dixit ingemiſcens: Quid fruſtra meas facultates perdo? quid tantos labores ſuſtinui, tótque damna, méque omnibus bonis euerti: vt à deſpectiſſimis hominibus ad extremum contumeliis onerarer? O quàm multos pauperes iſtæ pecuniæ fruſtra inſumptæ ditare potuiſſent! quàm multos erigere, qui exciderunt! Atque effunduntur quidem velut ex fonte quodam ad vanam laudem captandam populares iſtę largitiones; contumelię verò ſtolidorum hominum tanquam ex flumine quodam excitantur: quin & alij ſuas animas nihili faciunt: aliique rurſus ob equorum contentiones, proprias ædes euertunt. At illos quidem ſumptûs facere, & probris lacerari, vaniſque largitio-

Vt eleemoſyna in abſcōdito fiat.

C

v. 2.

Tubâ canere facientem eleemoſynam, oſtentationis causâ facere.

D

Inanes ſumptus in ludis Circenſibus.

E

A

nibus opes profundere ſinamus: quo verò pacto pecunię piè ſint expendendę diſcamus: & quo modo vita religioſè traducenda ſit, ac cœleſtia pro terrenis expectanda. Non enim prohibet ne des eleemoſynam, Chriſtus, ſed quâ ratione facere eleemoſynam oporteat, docet; *neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua.* hoc verò loco rurſus non manûs ſignificat, ſed hyperbolicè dictum eſt illud, quaſi diceret; ne ſciat peruerſa cogitatio tua quid recta mens tua faciat: ne te auertat à bono. *Incumbit enim*, vt inquit Deus, *mens hominum diligenter ad mala*: propterea inquit, ſtudioſè tibi, vt tu ipſe quoque ignores, expetendum exiſtimato. Quid ita? *Vt Pater tuus qui videt in abſcondito*, hilarem tuam promptámque largitionem mendicorum, te diligat, & in manifeſto *reddat tibi.* Magnum & illuſtre iis qui eleemoſynas largiuntur, erexit theatrum; & quod expetunt miſericordes, id illis cumulatè conceſſit. Itaque licet multa vos hominum millia eleemoſynam largientes contemplentur, vos tamen nolite illis attendere, neque momentaneam ab illis gloriam expetatis: ſed ſi veſtrarum, inquit, actionum nanciſci ſpectatores velitis, accipite, inquit, Angelos, & Archangelos, & omnium conditorem ac Dominum; ſin autem homines eorum, quæ à vobis geruntur, habere ſpectatores optetis, & eleemoſynas facere, vt vos apud eos venditetis, centum aut mille habebitis ſpectatores à quibus laudemini: quòd ſi eos qui in hac vitâ vos laudant, latere ſtudueritis, atque ita latere, vt licet vos nonnulli laudibus proſequantur, libenter eos non admittatis, neque vos efferatis; quin potiùs tales auerſemini, ac repellatis: ita fiet, vt, cùm formidabilis illa dies illuxerit, gloriæ coronas toto terrarum orbe ſpectante recipiatis. Si propter Deum, & eas quas ille tibi reſeruaturus eſt illic opes, eleemoſynam tribuas, non propter gloriam temporariam, tunc velut in ſinum ſuum receptis veſtris eleemoſynæ rectè factis, Deus pręſentibus omnibus, qui ab Adamo extiterint vſque ad ſæculi conſummationem hominibus, tunc omnibus Angelis, Archangeliſque pręſentibus; dum millia infinita Angelorum aſtabunt, tunc ſuis vos propriis immaculatis manibus aduocabit, dicens: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Venite, ego veſtros labores excepi: ego pecuniarum veſtrarum nummularius ſum factus: quando tu mendico manus extendiſti, ego meum ſinum aperiebam: quando tu panem tuum pauperi dabas, ego per illius ventrem ſaturabar. *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere.* Eiuſmodi ergo gaudio perfundemini miſericordes: ſin autem ad hominum oſtentationem eleemoſynas largiamini, mercedem ab illis recipietis. Etenim ſi oſtentare ſe oportet, ante omnia Deo nos oſtentaſſe par eſt, qui nos coronandi, & ad Angelorum theatrum deducendi poteſtate pollet maximè. Ecquis ergo adeò miſer fuerit, vt ad ſpectanda præclara ipſius facinora Rege venire cupiente, illo neglecto apud infimæ conditionis hominum theatrum ſibi collocet, & ab illis mercedem pręſtoletur? At enim inter Chriſtianos nullus eſt eiuſmodi; abſit: quicquid agimus

Quid neſcire ſiniſtram, quid faciat dextera.

Gen. 8. v. 21.

Vniuerſali theatro eleemoſynarum Deus reſeruat merita.

Math. 25. v. 34.

Digitized by Google

Chriſtiani, Chriſtum præ oculis habentes, A
eiúſqoe oomeo vſurpantes, id facimus, ipſe
namque per Euangelium ſuum viam ſalutis
nobis dedit, vt omnem eleemoſynam facien-
tes, & omnem virtutem exercentes, illum
ſpectantes eiúſque dona recipientes, facia-
mus.

Siue enim Martytes ſua corpora tradiderunt
iniquis, propter illum tradiderunt, qui dixit:
Matth. 10. v. 28. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam*
autem non poſſunt occidere; ſed potiùs timete
eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in
gehennam: ſiue ergo Eccleſias, ſiue Xenodo-
chia aperuerunt aliqui in toto orbe terrarum,
Matth. 25. v. 35. propter eum id egerunt, qui dixit: *Hoſpes eram*
& collegiſtis me: ſiue humilitatem exercemus, B
propter illum exercemus, qui dixit, *Beati pau-*
Matth. 5. v. 3. *peres ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlo-*
rum: ſiue preterea pauperibus panes porrigi-
mus, propter illum damus, qui dixit: *Qui*
Matth. 10. v. 42. *dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ fri-*
gidæ, tantùm in nomine diſcipuli, non perdet
mercedem ſuam: ſiue carceres viſitamus, pro-
Matth. 25. v. 36. pter illum viſitamus, qui dixit: *In carcere eram,*
& veniſtis ad me: ſiue viduas & orphanos ve-
ſtimus, propter illum veſtimus, qui dixit: *Nu-*
dus eram, & operuiſtis me: ſiue in vniuerſum
quippiam pauperibus diſtribuimos, propter il-
lum, qui dixit: *Quandiu feciſtis vni ex his*
Matth. 25. v. 40. *minimis, mihi feciſtis:* ſiue opprobria ſuſtine-
mus ab impiis Gentilibus, vt qui eum adore- C
mus, qui à Iudęis crucifixus eſt, & humano
generi vitam reſtituit; propter illum qui dixit:
Matth. 5. v. 11. *Beati eſtis cùm maledixerint vobis, & perſe-*
cuti vos fuerint, & dixerint omne malum ad-
uerſum vos mentientes, gaudete, & exultate,
quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Nul-
lus ergo Chriſtianum vnquam ad hominum
oſtentationem, vt ab illis mercedem recipiat,
arbitretur eleemoſynam impertiri: abſit: ſemel
enim Euangelicis admonitionibus eruditi ſu-
mus, & ad fidem edocti credidimus: & eùm
Prædicatio ab audito Euangelio, eiuſque audiẽdi ritus. credidiſſemus, ſalui facti ſumus. Idcirco enim
lectis Euangeliis prędicamus: ſed & dum ſan-
cta leguntur Euangelia non temere, neque per-
fuoctoriè auſcultamus: ſed ſtantes & attenti, D
magno cum timore mandata excipientes, non
animo concidentes, non corporibus ſedentes,
non proximi narrationibus operam dantes, ea
pręter mittere audemus: non diues, non pau-
per, non ſeruus, non liber, non viri, non fœ-
minæ, non Principes, non ſubditi: quin etiam
ille ipſe qui regio diademate redimitus eſt,
cùm primum leguntur Euangelia, ſtat ſummo
cum timore, ſummóque ſtudio, ac ne diade-
mate quidem redimitum eſſe caput ſuum per-
mittit; ſed Deum in Euangeliis loquentem in-
flexâ ceruice veneratur. Quid dices? Nota
eſt mihi dignitas eius, qui hanc contulit digni- E
tatem: adoro regnum eius, qui mihi tribuit re-
gnum; & dum eius ſancta leguntur oracula,
ſto cum timore: quandoqoidem, inquit, ipſe
Principibus dedit, vt ſtarent quando legitur
regium victoriæ monumentum. Ac ne fortè
nobis exprobret hęreticus, ac dicat, Reges ad
perexiguum modò tempus ſimulatè Chriſto
hunc honorem deferre, audi Prophetam dicen-
tem: (iam enim ante multa ſęcula, imaginem
Iſai. 49. v. 7. eorum, quæ nunc geruntur, deſcripſit;) *Re-*
ges videbunt te, & conſurgent principes, &
exurgent, & adorabunt eum omnes reges terræ.
Diſce igitur & crede, ô hęretice, Chriſti Dei
noſtri regnum in infinita ſęcula permanere, &c.

EIVSDEM DE EADEM
dilectione inimicorum.

Verſio noua, vt in reliquis hoc argumento.

CVm Paulus, iis qui ad cędem vſque pro- Hom. 30 in Act.
ceſſerant, ne moleſtius quidem verbum
dixerit, quâ nos veniâ digni ſimus, qui conui-
ciis ac iniuriis efferati, perditos, ſceleſtiſſimoſ-
que inimicos noſtros appellemus? immò, qui
omninò etiam inimicos habeamos? Nonne au-
dis, eum qui honorem habeat, ſibi ipſum ho-
norem habere? Sic planè ſeſe res habet: Nos
autem iniuriâ noſmet afficimus. Accuſas quòd Honor in honorantẽ flectitur, vt & opprobrium.
iniuriâ affectus ſis? Quid ergo & ipſe in cri-
men incidis? Cùm alterum ferire vis, teipſum
malo inſeris. Nunquid noo ſatis nobis eſt alia
turbatio animæ, quæ nullo commouente ori-
tur; putà, turpia deſideria, triſtitia, mœror,
ac ſi qua eiuſmodi ſunt, ſed & abundè coacer-
uamus alia? At quì, inquit, fiat, vt feramus in-
iuriâ affecti? At quęſo quì non fiat? Num
ex verbis vulnera nobis accedunt? num cica-
trices in corporibus fiunt? Quodnam igitur
hinc nobis damnum emergit? Quapropter ſi
volumus, ferre poſſumus. Nobis ipſis legem
ponamus, vt non doleamus, ac feremus. No-
biſcum dicamus, Quod factum eſt, non inimici-
tiarum, ſed imbecillitatis res eſt. Cùm non ſit
inimicitiarum, nec malignitatis morum, vellet
& ille ſe cootinere, vel ſi innumeras iniurias
accepiſſet. Si hoc cogitauerimus, infirmitatis
eſſe quod factum eſt, feremus, ac fratri indul-
gebimus, dabimúſque operam ne ipſi pariter
cadamus. Nolens iniuriâ affecit, perturbatio-
ne abactus læſit. Iram tene: Nonne vides actos
à dæmone? Sicut ergò ille non tam inimicitia-
rum nomine, quàm infirmitatis, hoc ſuſtinet:
ſic & nos, non tam ab iniuriarum naturâ, quàm
ipſi à oobis concitamur. Alioqui quomodò
actos à dęmone, qui eaſdem iniurias inferant,
ſuſtinemus? Item ſi amici ſint, aut etiam ma-
iores qui conuiciis impetunt, ſic quoque feri-
mus. Quomodò igitur non abſurdum, vt qui
triplex hoc genus hominum ferimus, nempe Iniuriæ vt facilè ferantur.
amicos, furentes, atque maiores; pares, aut
etiam inferiores non feramus? Sæpe dixi: Im-
petus quidam eſt, animíque abreptio, quod
agitur. Modicùm ſuſtineamus, totúmque no-
bis confectum. Quantò maiorem iniuriam ir-
rogauerit, tantò infirmior exiſtit. Scis quan-
do dolendum ſit? Cùm nimirum irrogantibus
nobis iniuriam ille tacuerit: tunc enim ille
quidem fortis eſt, nos autem infirmi. Sin
autem ſecus fiat, etiam gaudeodum. Coro-
nam adeptus es, pręcooio celebratus es, cùm Victoria de inimico.
nec in arenam deſceoderis, neque Solis, ra-
diorum, pulueris moleſtiam tuleris. Ne con-
greſſus quidem, ac cùm nec anſam dederis,
ſed ſolâ voluntate, ſedénſque, ſiue ſtans in-
gentem obtinuiſti coronam: nec quouis mo-
do ingentem, ſed multò maiorem quàm illi
conſequatur. Viciſti cùm nec anſam dederis:
affectionem quæ in te eſt proſtrauiſti; commo-
tam beſtiam occidiſti; furentis iræ ora tan-
quam paſtor optimus obturaſti. Bellum ciuile

futurum erat, ac inteſtina pugna. Nam ſicut qui caſtris poſitis foris vrbem obſident, ciues vt diſſidentibus animis in ſe inuicem arma conuertant ſatagunt, túmque vrbe potiuntur: ſic & qui facit iniuriam, niſi affectionem quæ in nobis eſt commouerit, nec vincere poterit. Niſi ipſi nos incenderimus, nullam ille vim in nobis haberet. Penes nos iræ ſcintilla reſidet, vt opportunè accendatur, non vt aduerſum nos, maliſque nos innumerabilibus inferat. Nonne vides in domibus accenſum ignem, non omni ſpargi loco, neque in fœno, neque in veſtibus, nec vſquam temere ne flante vento accendatur? ſed licet ancilla lucernam teneat, licet coquus ignem accendat, etiam atque etiam admonentur vt non ad ventum, non prope aſſerem, non noctu hoc faciant: ſed cùm nox ingruit, ſopimus illum, timentes ne fortè dormientibus nobis, cùm nullus ſit qui adiuuet, accendatur, & omnes exurat. Hoc etiam in irâ fiat. Ne in noſtras vbique cogitationes ſpargatur, ſed alto quodam animi receſſu contineatur, ne aduerſarij verborum ventus eò facilè perueniat, ſed à nobis qui moderatè, ac cautè ſciamus excitare, ventum accipiat. Si deforis ventum acceperit neſciet modum, ſed omnia concremabit. Sæpe etiam dormientibus nobis euentus ille incidet, cunctáque incendio vaſtabit. Habeamus ergo, vt ſolùm lucem accendamus. Accendit enim ira lucem, cùm decenter prouocatur. Habeamus accenſas faces aduerſus eos qui alios lædunt, aduerſus diabolum. Non omni loco ſcintilla iaceat, neque temerè proiiciatur, ſed in cinere eam cuſtodiamus: in modeſtis ſopiamus cogitationibus: non eâ ſemper egemus, ſed cùm durum quidpiam edomandum fuerit, ac emolliendum.

Ira, bonus motus, vt ritè excitetur, & regatur.

Diligamus ergo inimicos, ac eis benè faciamus; nec cùm lędunt, malè eis precemur, ſed oremus pro illis. Quinam verò, inquit, iſtud fiet? Cùm Deum videas factum hominem, ſicque ſe deiecisse ac tanta tui cauſâ paſſum eſſe, quęris adhuc, atque dubitas, quomodò conſeruis dimittere poſſis? Nonne audis in cruce dicentem, *Dimitte illis: non enim ſciunt, quid faciunt?* Nonne vides, poſtea quàm etiam aſſumptus eſt, Apoſtolos miſiſſe Iudæis, qui innumera eis bona afferrent, idque cùm mala innumera ab eis paſſuri eſſent? Quidnam verò eiuſmodi paſſus es atque Dominus tuus; qui vinctus ſit, flagellis cæſus, à ſuis famulis ſputis oblitus; qui mortem ſuſtinuit poſt innumera beneficia, idque omnium turpiſſimam? Etſi grauem iniuriam accepiſti, idcirco beneficiis maximè impenſus eſto, vt & ipſe tibi illuſtriorem coronam efficias, ac fratrem tuum extremâ ægritudine liberes. Nam & medici cùm eos furentes ægri calcibus petunt, conuitiiſque afficiunt, tum maximè miſerantur, ac ſe illis curandis impenſos accingunt: qui nimirum ſciant ex vehementiori morbo id totum iniuriæ proficiſci. Et tu igitur eandem mentem habe in eos qui inſidiantur, ſicque iis vtere qui iniuriam inferunt. Hi enim ſunt qui grauiſſimè laborant, vimque omnem tolerant. Cura ergo vt graui hac moleſtiâ liberes, dáque dimittere iram, atque à moleſtiſſimo hoc dæmone erue. Etenim ſi quem arreptitium viderimus, in fletum reſoluimur; non etiam tales & ipſi euadere curamus. Hoc & nunc pręſtemus erga eos qui iraſcuntur. Hi namque illis haud abſimiles exiſtunt; quin & eorum miſeria auctior, quò ij cum ſenſu furunt: quamobrem etiam nullam illorum ſtupor, ac dementia veniam meretur. Noli ergo illi inſultare, ſed & miſerere. Nam etiam ſi quis bile grauatus occurrat, ac vertigine laborans, ſicque comparatus vt malignum hunc humorem euomere enitatur, manum porrigimus, ac ſe contorquentem portamus. Quanquam polluamus veſtem, non auertimur, ſed vnum duntaxat hoc quærimus, vt laborantem moleſtiſſimis his anguſtiis liberemus: hoc item in iſto præſtemus, ac euomentem, ſéque contorquentem portemus, nec prius dimittamus quàm amaritudinem omnem egeſſerit. Tunc enim ingentes gratias habebit, cùm ſanior effectus fuerit. Tunc palam ſciet quantâ eum turbatione liberaueris. Quid verò dico, quas ille gratias habebit? Deus enim ſtatim te coronâ donabit, innumeráque bona impertiet, quòd fratrem tuum graui ægritudine liberaueris. Quin & ille tanquam dominum ſemper obſeruabit, tuam illam pietatem reueritus, ac modeſtiam. Nonne vides parientes fœminas, vt ſodales aſſiſtentes lancinent, nec illæ ægrè ferant, ſed magis illarum doleant vices, ferántque fortiter, ac iis quæ partus doloribus diſcruciantur, condoleant? Has tu quoque æmulare, neque fœminis mollior efficere. Cùm enim enixæ fuerint hæ mulieres (ſunt enim ipſis quoque mulieribus puſillioris animi) tunc te virum cognoſcent. Quòd ſi grauia mandata videntur, cogita eam ob cauſam veniſſe Chriſtum, vt hæc in noſtrâ quoque mente plantaret.

Ira, bonus motus, vt ritè excitetur, & regatur.

Eiuſdem Ethicum aliud.

Luc. 23. v. 34.

Incentiua ad amorem inimicorum.

Scitum ſimile.

Mulieres qui irâ ſuperantur.

Caue ergo ne aliquid precando dicas, quo Dominus tuus ad iram prouocetur; nec aduerſus inimicos interpellaueris. Nam cùm probrum ſit inimicos habere; illis malè precari cogita quale malum? Nam cùm excuſandum eſſet quòd inimicos habeas; ſecus verò etiam illos accuſas? Quàm autem veniam conſequeris crimen intentans, eóque potiſſimùm tempore, quo eges vt ingens tibi miſericordia impendatur? Etenim acceſſiſti, vt pro peccatis tuis orares. Noli ergo aliena meminiſſe, ne & tua in memoriam reuoces. Nam ſi dixeris, Percute inimicum, tibi ipſe os obſtruxiſti: nec iam linguæ vt liberè loquatur concedis. Primùm quidem, quòd Iudicem ipſo ſtatim exordio in iram prouocaueris. Deinde, quòd contraria petas his, quæ orationis ipſa forma exigit. Nam ſi precaris pro remiſſione peccatorum, cur de ſupplicio diſſeris? Secus ſanè faciendum erat, nempe orandum pro inimicis, vt ipſam hanc veniam cum fiduciâ nobis precaremur. Nunc verò tuo ipſe calculo occupaſti Iudicis ſententiam, rogans puniri peccatores, quod omnem tibi aufert veniam. Sin autem pro illis oraueris, etſi nihil pro tuis dixeris, quod operæ pretium erat, totum confeciſti. Cogita quot erant ſacrificia in lege, ſacrificium laudis, ſacrificium confeſſionis, ſacrificium ſalutaris, ſacrificium expiationum, aliáque innumera, nulláque aduerſus inimicos inſtituta legeris, ſed pro vniuſcuiuſque peccatis, aut rectè factis. Nunc enim verò accedis ad alium Deum? Ad eum accedis qui

Eiuſdem ex Epiſt. 2 ad Cor.

ait,

Iac. 5 v. 16. Matth. 5. v. 44.

ait, *Orate pro inuicem*; quin &, *Orate pro inimicis veſtris.* Quo ergo modo aduerſus illos declamas? Quomodò Deum obſecras vt ſuam ille legem ſoluat? Non eſt hic ſupplicantis habitus. Nemo ſupplicat, vt alius pereat, ſed vt ipſe ſaluus fiat. Quid ergo ſupplicis ſpeciem præfers, actoriſque verba habes?

Diabolus verò inimicus in quem precandũ.

At, inquis, læſus ſum, ac opprimor. Ergo precare aduerſus diabolum, qui nos omnium maximè lædit. Hoc quoque præceptum eſt dicere, *Libera nos à malo.* Ille hoſtis eſt irreconciliabilis: homo, quæcunque tandem faciat, amicus ac frater exiſtit. Illi ergo omnes iraſcamur. Ille enim etiam inimicos parit. Sin autem oras aduerſus inimicos, quam vult ille orationem inſtituis: quemadmodum ſi ores pro eis, aduerſus illum precaris. Quid ergo illo dimiſſo, qui verè hoſtis eſt, membra ipſe tua lancinas, ac mordes, beſtiis hac parte moroſior effectus?

At, inquis, contumeliâ affecit, ac pecunias abſtulit. Quiſnam verò lugendus, is, qui malum tulit, an qui fecit? Liquet planè, quia is qui fecit. Quorſum id? Plana ratio, quòd qui elucratus eſt pecunias, Dei ſe beneuolentiâ expulit, maioráque amiſit, quàm accepit: adeóque ille eſt qui eſt læſus. Non ergo imprecandum, ſed orandum vt Deus illi ſit propitius. Vide quanta paſſi ſint tres pueri, cùm C nihil mali egiſſent. Exciderant patriâ, libertate; in captiuitatem abacti erant, ac ſerui effecti, inque alienam, ac barbaram translati regionem, temere ſomnij cauſâ iugulandi erant. Quid ergo ingreſſi cum Daniele orauerunt? quid verò dixerunt? Allide Nabuchodonoſor? auelle eius diadema; throno hominem deiice? Nihil eiuſmodi, ſed, *Miſericordiam à Deo quærebant*: ſimiliter quoque cùm in camino eſſent. Haud vos ita, ſed cùm longè his leuiora patiamini, ac plerunque iuſtè, non ceſſatis innumerabilibus diris auctores deuouere. Ac ille quidem ait. Deiice inimicum ſicut demerſiſti currum Pharaonis: D alter, Eius percute carnem: alius iterum, Redde in filios eius. Vides quàm ſint ridicula cùm animo à perturbatione ſedato dicuntur? Sed & peccatum omne tum oſtendit quàm turpe ſit, cùm affectione illius, qui patrare præſumit, ipſum nudaueris. Si illi qui irâ afferbuerat in memoriam reuoces quæ tum verba declamauit, pudore ſuffundetur, ac ridebit ſeipſum; malletque quidvis aliud accidiſſe, quàm verba ſe eiuſmodi effutiiſſe. Siue luxurioſum producas poſt rem cum ſcorto habitam, hic quoque eam tanquam ſordidam deteſtabitur. Sic vos etiam, quos affectio non E teneat, ridetis iam: Etenim ridicula ſunt, ac anicularum verba hæc ebriarum, puſillæque mentis mulierum. Sed & Ioſeph cùm fuiſſet venditus, ac factus ſeruus, inque carcerem coniectus, ne ſic quidem durius aliquod verbum protulit in eos qui læſiſſent, ſed quid ait? *Furto ſublatus ſum de terrâ Hebræorum*: nec addit à quo id paſſus; pudet enim illum malorum fratrum, plùs quàm eos qui fecerant. Sic & nos oportet affici, vt magis doleamus pro iis qui iniuriam inferunt, quàm illi ipſi pro ſe doleant. Damnum ſiquidem in illos tranſit. Quemadmodum ergo qui in clauos calcitrant, altiúmque ſapiunt, digni ſunt

Trium puerorum philoſophia. Dan. 2. v. 18.

Ioſephi.

Gen. 40. v. 15.

A quos miſeratione, luctúque proſequamur, quòd ita inſaniant: ſic quoque qui nihil lædentes ſe lædunt, tanquam qui percutiant animas ſuas, digni ſunt in quos luctum, atque lamenta impendamus, non diras euomamus. Nihil quippe ſceleſtius animâ, quæ diris aliquem inceſſat: nihil immundius linguâ, quæ talia immolet. Homo es, noli aſpidum virus euomere. Homo es, noli beſtia effici. Idcirco os accepiſti, non vt mordeas, ſed vt aliorum cures vulnera. Recordare, quid Deus monuerit; vt nempe indulgeas, ac dimittas: tu verò etiam obſecras vt mea ipſe præcepta euertam; comediſque fratrem, ac linguam cruentas, B quemadmodum furioſi dentes quibus ſua ipſi membra laniant? Quomodò putas gaudere diabolum, ac ridere, cùm orationem eiuſmodi audierit? quomodò Deum exacerbari, cùm talia rogas; quo quid moleſtius? Nam cùm non liceat ad myſteria accedere eum, qui inimicitias gerat; qui non ſolùm gerat, ſed & malè precetur, quomodò non ſacris ipſis ſeptis arcendus ſit? Hæc igitur cogitantes, ac qui ſciamus victimæ cauſam (nempe immolatam eſſe pro inimicis) ne inimicum quidem habeamus: ſin habemus, pro illo preces offeramus.

Eiuſdem ex hom. quod non ſit malè precandum.

At, ô diabolicam fraudem! alios negligentiâ, alios ipſâ perdit diligentiâ, cùm non C pro eo ac leges ſanciunt fuerit adhibita. Multi enim ſegniter precantur, & oſcitantes, ſcalpentes, diſtendentes membra, ſéque iugiter verſantes, omnique negligentiâ preces facientes. Multi verò cùm ſe pronos iactent, frontémque ſolo illidentes, feruentes profundant lacrymas, ex imóque ipſo pectore gemitus trahant; manus extendant, curam omnem ac diligentiam exhibeant, tantum hunc feruorem, animique alacritatem aduerſus ſuam ipſi ſalutem vſurpant. Non enim pro ſuis peccatis Deum obſecrant, ſed aduerſus inimicos vniuerſam hanc effundunt operam: velut ſi D quis gladium acuens, non eo vtatur aduerſus hoſtes, ſed in ſuam ipſe cutem illius impellat aciem. Malè enim inimicis precare, in ſeipſum eſt enſem impellere. Verùm operæpretium ſit ipſa precum verba audire, quámque illa puerilis animi exiſtant. Pudet quidem referre: at cogit omninò neceſſitas, vt dicam, ac indiſciplinatam illam linguam velut exprimam. Quidnam ergo illa inquirit? Vindica me de inimicis meis: oſtende illis quòd & ego Deum habeam. Non ita diſcimus, ô homo, nos Deum habere cùm indignamur, ſed cùm pij ac modeſti fuerimus, omnémque E philoſophiam coluerimus. Num intelligis Dei iniuriam eſſe, quòd eum expoſcas aduerſus inimicos? Quonam verò modo, inquit, iniuria? Quòd nempe ille dixerit, Orandum pro inimicis, diuinamque hanc legem ſanxerit. Cùm ergo roges legiſlatorem vt ſuas conuellat leges, ac ſibi contraria ipſe decernat; illique, qui te inimicis vetuit malè precari, ſupplicas vt malè illis precantem exaudiat; cùm hoc facis, non oras, neque obſecras, ſed in legiſlatorem contumelioſus exiſtis; inque eum baccharis, qui daturus erat orationis bona. Quinam verò fiat vt orans exaudiaris, cùm eum irrites qui exauditurus erat, inimicum verberans ſub ipſo Regis obtutu, etſi non mani-

Malus in oratione feruor.

Match. 18. v. 28.

bus, at verbis tamen? Num times, dum ita ſub ipſum precum tempus efferaris, ſeruúmque illum qui centum denarios exigebat improbitate vincis? Non enim ille Dominum rogabat vt exigeret, ſed ipſe exigebat: tu verò etiam Dominum impudentis vindictæ actorem arceſſis. Ac ille quidem non ſub Domini aſpectum, ſed foris tenens conſeruum ſuffocabat: tu verò ſub ipſum precum tempus coram Rege ſtans hæc facis. Quas ergo, rogo te, non pœnas dabis?

At tumet animus inimicitiarum memoriâ, corque erigitur; nec dum meminiſti eius qui læſit, cogitationum æſtum vales compeſcere? B Tu enimverò illi tumor tuorum peccatorum memoriam oppone; futuri ſupplicij metum contrà ſtatue. Memento quantorum Domino ſcelerum reus tenearis, quodque omnium pœnas illi daturus ſis; vincétque omninò hic timor iram illam, nec vllam moleſtiam facere poterit. Hæc autem omnium malorum exſtitit cauſa, quòd aliorum peccata quàm diligentiſſimè exquiramus, noſtra verò ſummâ ignauiâ tranſeamus: cùm ſecus oporteret, vt Deum nobis propitium haberemus. Si enim nos qui mali ſimus, itáque ſæuiamus, quòd Deus præcipiat, quicquid in nos peccatum eſt contemnimus; potiori ratione qui omni vacet affectio- C ne noſtra delicta remittet, noſtræ illius in proximum humanitatis, noſtra indulgendo peccata, vicem reddens. Si Phariſæus, non ille quidem malè precatus, ſed iactantiæ duntaxat vitio tantas dedit pœnas, quodnam eum manet ſupplicium qui longos, multóſque aduerſos inimicos protrahit ſermones? Quid facis, homo? Stas petens veniam peccatorum, iráque imples animum? Cùm te manſuetiorem omnibus eſſe oporteret, Domino colloquentem, pro tuis delictis obſecrantem; miſericordiam, clementiam, veniam flagitantem; tum os imples amaritudine? Quonam verò modo obtinere poteris quod rogas? qui nimirum ſupplicis habitum obtendas, verbáque dementiæ D proferas, atque Domini in te iram incendas? Intraſti tua curaturus vulnera, non vt proximi reddas grauiora. Tempus eſt propitiationis; orationis ac gemitus, non iræ; fletus, non furoris; compunctionis, non indignationis. Quid ordinem confundis? Quid ipſe te bello petis? Eum qui orat, oportet habere cor contritum: qui autem declamat aduerſus inimicos, id nunquam præſtiterit. Eſt enim plenus irâ, nec fieri poteſt vt cor habeat humile, ac ritè compoſitum. Ne ergo malè inimicis precemur: Chriſtus namque pro eis præcepit orare, qui longè moleſtiſſimi fuerint: ac niſi faciamus, om- E ninò perimus.

Luc. 18. v. 11.

Ad Demetrium.

Vide autem quæſo quanta vis ſit, ac intenſio. Eos namque qui corporibus, & diuitiis, aliiſque omnibus damna inferunt, inter amicos habere, veriſque amicis accenſere præcepit. Ne enim, inquit, ſolùm tradideris illi qui rapit, reſque tuas iniuſtè aufert, verùm etiam hunc ama, atque adeò amore vehementi, ac ſincero: idque vt ſignificaret, aiebat, *Orate pro calumniantibus vos;* quod tunc duntaxat præſtare conſueuimus, cùm valde diligimus.

v. 46.

Si enim diligitis eos qui vos diligunt, &c. Ne quod dictum eſt diligendos eſſe inimicos, idque amore vehementi, vt etiam oremus pro illis, A exaggeratione dictum exiſtimares, ac diabolicam fraudem inducere, exiſtimans verba eſſe ad terrendum duntaxat compoſita, rationem rei adiungit, ac cauſam probabilem, dicens: *Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Hoc enim & peccatores, & publicani faciunt.* Cùm ergo nihil hac parte publicanis præſtemus, quomodò non lugendum, ac plangendum ſit? Atque vtinam hiſce malum terminis definitum eſſet. Nos verò tantùm abeſt vt diligamus inimicos, vt etiam diligentes auerſemur, ac odio proſequamur. Inuidiæ enim ſtimulis agitari, aliorúmque gloriam quà dictis B quà factis conuellere, eorum eſt qui valde oderint, ac infenſo in eos animo ſint. Adeóque nedum nihil Ethnicis, ac peccatoribus præſtamus, quin hac parte longè illis deteriores ſumus.

Nullo Chryſoſtomus argumento copioſior ac feruentior.

AVCTORIS IMPERFECTI
in Matthæum in idem Euang.

Ex Hom. 13. in Matth. imperf. Matth. 5. v. 41. & 44. Leuit. 10.

A*Vdiſtis quia dictum eſt antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autē dico vobis, Diligite inimicos veſtros.* Ecce ſextum mandatum legem adimplens, minimum apud homines odibiles, & inuicem C odientes, qui inimicum odiri debere improbâ voce pronuntiare non erubeſcunt. Quod ſi iuſtum fuiſſet inimicos odire, Deus te inimicum ex Gentibus nunquam in ſuam ſuſcepiſſet dilectionem. Ille pro te & Filium ſuum per omnia humanæ paſſionis opprobria traduxit * vſque ad mortem; ille te inimicum ſuum adoptauit, cohæredem Vnigenito ſuo fecit; & tu vel nudam dilectionem inimico tuo reddere non vis? Quid tamen mirum, ſi graue illis videatur inimicos amare, qui nec amicis ſuis ſynceram conſcientiam ſeruant? Nam cùm ſit mundus iſte ſcandalis plenus, ſi amicos voluerint diligere tantùm, non poterunt inuenire quos diligant. Hodie D enim iſte illum offendit in re tali, cras ille iſtum offendit in alterâ re, & ita fit vt ſi decreuerit homo inimicos ſuos odire, neceſſe eſt, vt odiat omnes, & odiatur ab omnibus. Vides quia ſicut ex irâ homicidium naſcitur, & ex concupiſcentiâ adulterium, ſic ex odio inimicorum præciditur etiam dilectio amicorum. Si autem ad tempus ſuſtines eum quaſi inimicum, poſtmodum victum beneuolentiâ tuâ, amabis eum quaſi amicum. Puto quòd non tantùm pro inimicis noſtris Chriſtus illa mandauit, quantùm pro nobis: non quia illi digni ſunt vt diligantur ab aliquo, ſed quia nos non ſumus digni, vt aliquem odiamus. Odium enim ſpiritus eſt tenebrarum; E & vbicunque inſederit, ſordidat pulchritudinem ſanctitatis. Ergo non tantùm ideo iubet diligere inimicos, vt illos diligamus, quantùm vt à nobiſipſis quod malum eſt, repellamus. Et ideo non dicam, ſi læſeris inimicum, ſed ſi oderis eum tantùm, amplius tibi nocuiſti ſecundum animam, quàm illi ſecundum corpus. Et illi forſitan nihil noces odiens eum, te autem ipſum ſine dubio lædis. Si ergo peperceris inimico, tibi ampliùs pepercisti, quàm illi. Et ſi benefeceris ei, tibi ampliùs præſtitiſti, quàm illi. Iterum commemoro quod ſuperius dixi. Quoniam ignorantibus myſterium naturæ humanæ impoſſibile videtur diligere inimicum. Et verè impoſſibile eſt quantùm

** opprobriiſ tradidit.*

Odit omnes amicos, qui odit inimicos.

Anima noſtra libera.

ad carnis naturam, quia paſſionibus ſubiacet: quatenùs autem ad animam poſſibile eſt, quia proprij iudicij eſt: ideo & regere, & retinere poteſt carnem à paſſionibus. Nunquam enim anima paſſibilem regeret carnem, ſi ipſa paſſionibus eſſet ſubiecta. Puto autem ſicut illud quod dictum eſt: *Ego autem dico, non concupiſces*, non loquitur Deus ad carnis naturam, quæ non poteſt fieri, vt non concupiſcat, quod ſuum eſt: ſed ad animam, quæ non concupiſcere poteſt. Nam quando quis corporalibus quidem motibus excitatur, voluntas autem illius non inclinatur, vt faciat opus quod facere inſtigatur, ſed ſtabili propoſito continentiâ, & ratione iuſtitiæ, irrationabiles motus corporis frangit: & ſi corpore concupiſcit, anima eius non concupiuit: ſi autem conſenſerit explere, quod cogitat, tunc verè dicitur animo concupiſcere: ſic & in hoc loco: Caro quidem inimicum ſuum diligere non poteſt, quemadmodum nec eſt poſſibile vt iniuriam non ſentiat ſibi illatam. Anima autem inimicum diligere poteſt, quia dilectio, vel odium carnis in ſenſu eſt, animæ autem in intellectu. Propterea anima quidem ſecundum rationem vertitur. Caro autem inuertibilis in paſſione tenetur: quoniam anima libera eſt, & ſub principatu Dei eſt: caro autem captiua eſt, & ſub principatu diaboli eſt, ſicut & mundus, qui *in maligno poſitus eſt*, quoniam & ipſa caro de mundo eſt. Quando ergo nocemur ab aliquo, etſi odimus eum; non tamen exequimur odium noſtrum, conſiderantes Dei iuſtitiam; ſed conſtringentes motus doloris noſtri, & benedicimus ei, & benefacimus. Cognoſce, quia caro quidem noſtra odit inimicum ſuum, quæ nocita diligere non poteſt, anima autem diligit inimicum. Alioqui ſi vnuſquiſque motus ſuæ carnis conſideret, nullum bonum facere inuenitur; quia omne bonum aduerſante carnis naturâ contradicentes nobiſipſis explemus. Deinde qui te innocentem iniuriatur, ſi incipias conſiderare quomodò à diabolo poſſidetur & agitur; quomodò voluntatem ſuam implet per miniſterium eius; non ſolùm non iraſceris ei, ſed adhuc miſereberis eius: miſeratio * autem excitat affectum. Vis ergo diligere inimicum tuum? Si iniuriam pateris, noli iniuriam præſentem aſpicere, ſed conſidera gloriam, quam pro mercede in iudicio conſecuturus es. Si æquanimiter ſupportare volueris, ſi damnum paſſus fueris, noli hoc damnum aſpicere, ſed illud patientiæ lucrum. Illis enim totum videtur difficile, qui retributionem non ſperant futuri iudicij. *Et benefacite his qui oderunt vos.* Sciens Dominus quia carnis dilectio ex beneficiis carnalibus naſcitur, vbi non fuit priùs, & nutritur etiam vbi fuit priùs; ideo iubet nos benefacere inimicis, vt eorum odia, noſtris beneficiis compeſcantur. Si enim dando, & accipiendo amicitia naſcitur, quæ non erat priùs: conſequenter & odium, & omnis inimicitia beneficiorum aſſiduitate compeſcitur. Ergo benefacite odientibus, vt ex veſtrâ beneuolentiâ ipſi ſe iudicent, quia iniuſtè vos odiunt. *Orate pro calumniantibus vos.* Orantes pro inimicis, non tantùm illos, quantùm nos commendamus Deo: & magis exaudimur pro inimicis orantes, quàm pro nobis. Qui enim pro ſe orat, non gratiæ

Simile.

Carnis dilectio, vel odium in ſenſu; animæ, in intellectu.

Caro, id eſt, natura carnalis; ſiue prout ſubiacet paſſionibus.

1. Ioan. 5. v. 19.

* *creat.*

Ars diligẽdi inimicũ.

Beneficiis demerendi inimici.

Pro ſe orare, Naturæ eſt; pro inimico, gratiæ.

A opus exequitur, ſed naturæ. Quis enim non pro ſe orat? Qui autem pro inimico ſuo orat, dignè exauditur, quia gratiæ opus exequitur.

Vt ſitis filij Patris veſtri. In quo enim alio cognoſcetur quia filij ſumus Dei, niſi fuerimus ſimiles Deo? Filij enim carnales frequenter ſimilantur carnalibus patribus in facie, aut in loquelâ, aut in riſu, aut in aliquo corporis ſigno; filij autem ſpiritales in ſanctitate. Et illi quidem etſi ſimiles fuerint, laudem nullam merentur: & ſi diſſimiles, nullam vituperationem; quia non eſt in poteſtate hominis qualem accipiat corporis qualitatem. Filij autem Dei, ſi quidem ſimiles fuerint, laudandi B ſunt: ſi autem diſſimiles, nimis vituperandi, quia in poteſtate vniuſcuiuſque eſt menſura faciendæ iuſtitiæ. v. 45.

Si diligatis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Qui amicos diligit, propter ſe diligit, non propter Deum, & ideo nullam habet mercedem: delectat enim ipſa dilectio. Qui autem inimicum ſuum diligit, non propter ſe diligit, ſed propter Deum: ideo magnam habet mercedem, quia contradicit motibus ſuis. Vbi enim labor ſeminatur, illic metitur fructus. v. 46.

Meritum bonorum operum.

Eſtote ergo perfecti, ſicut & Pater veſter perfectus eſt. Qui diligit amicum, peccatum quidem non facit; iuſtitiam autem non operatur. C Dimidium enim bonum eſt, hominem diſcedere à malo, & non ſequi bonum: perfectum eſt autem, vt non ſolùm fugiat malum, ſed etiam faciat bonum. Ideo dicit, *Perfecti eſtote*, vt & amicos diligatis propter peccatum vitandum, & inimicos propter iuſtitiam habendam: quoniam illud de pœnâ liberat, hoc autem ducit in gloriam: nec enim eſt perfecta Dei imago, quæ non per omnia ſimilat Deum. *Vt ſitis filij Patris veſtri, qui ſolem ſuum iubet oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.* Cautè poſuit dicens, *ſuper iuſtos & iniuſtos*, non ſuper iniuſtos & iuſtos. Quia omnia bona Deus non propter omnes homines dat ſuper terram, ſed propter paucos Sanctos. Contentus eſt enim magis, vt peccatores contra D meritum ſuum bonis Dei fruantur, quàm vt iuſti contra meritum ſuum à bonis eius fraudentur. Similiter & quando Dominus à peccatoribus irritatur, caſtigationem ſuam non propter homines bonos mittit, ſed propter ſolos peccatores: tamen æqualiter & iuſtos tangit, quemadmodum & peccatores. Nam quemadmodum in bonis non ſeparat peccatores à iuſtis, ſic nec à malis ſeparat iuſtos à peccatoribus. In bonis peccatores à iuſtis non ſeparat, ne ſeparati cognoſcant ſe abiectos eſſe, & deſperent: in malis iuſtos à peccatoribus non ſeparat, E ne ſeparati cognoſcant ſe electos, & glorientur: maximè cùm nec malis bona proſint, ſed noceant; nec bonis mala noceant, ſed proſint magis. Nam malè viuentes dum bona percipiunt, ad præiudicium ſuum percipiunt. Et boni dum mala patiuntur, ad lucrum iuſtitiæ eis procedit. v. 47.

Bonum perfectum, diligere inimicum.

Stat mundus meritis Sanctorum.

Attendite ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. In ſuperioribus Chriſtus mandauit diligere inimicos, & benefacere eis. Videns autem quia in ipſo beneficio laqueus diaboli latebat incluſus, qui bo-

Matth. 6. v. 1.

Contra inanem gloriam.

norum operum ſolet perdere fructū. Nam vana carnis natura, quemadmodum primùm difficilis eſt ad benefaciendum ; ita & ſi beoefecerit, facilis eſt ad iactantiam boni operis : propterea & in bac parte nos inſtruir, dicens : *Attendite vobis ne eleemoſynam veſtram coram hominibus faciatis* : vt bonum veſtrum non ad miniſterium vanitatis proficiat, ſed ad vſum ſalutis. Quod autem præ omnibus vitiis caroalibus periculoſius eſſe iu hominibus intellexit, boc cautiùs cauendum mandat, dicens : *Attendite ne eleemoſynam veſtram coram hominibus faciatis*. Quoniam omuia penè mala ſeruos diaboli vexant : concupiſcentia autem vanæ gloriæ oon ſolùm ſeruos Dei, & viros fideles impognat: magis autem ſeruos Dei, quàm ſeruos diaboli. Vbi enim res agitur glorioſa, ibi faciliùs locum inuenit gloriationis occaſio. *Attendite*. Quid autem attendamus ? locum ſecretum vbi homines non ſunt? Sed quid prodeſt, ſi in loco quidem homines non fuerior, in corde autem fuerit cogitatio vana ? Melios eſt ergo, vt in corde non ſit cogitatio vana, quàm vt homines non ſint in loco. Si ergo cor noſtrum attendere debemus, ooo oculis carnalibus aſpicere, ſed ſenſu vigilare neceſſe eſt circa cor. Inuiſibilis enim eſt ſerpens, & lubricus, quem obſeruare iubemur ; & latenter in ſenſus ingreditur, & ſeducit. Ideo enim non poteſt eum caro ſordida aſpicere, ſed anima munda. Sicut enim in loco mundo, & ſpecioſo, ſi modica ſordes fuerit, de longè apparet : ſi autem ipſe locus ſordidus fuerit, quantumuis ſtercoris iaceat ibi, non apparet : nec enim poteſt requiri ſi eſt ibi aliquid ſtercoris vbi totum eſt ſtercus. Sic & in corde mundo, ſi ſurreptio inimici ſucceſſerit, mox cor ſuum homo rectus diſcernit, quia à ſpiritu alieno pulſatur: ſi autem cor fuerit iniquitatibus plenum, ſuggeſtionem diaboli in ſe facilè oon intelligit. Quomodò enim introitum eius intelligat, qui ſemper in eo eſt ? Ideo & antè præmiſit, dicens : *Ne iraſcaris, ne concupiſcas, ne iures, ne malum pro malo reddas, ne odias proximum tuum* : quoniam qui malis omnibus iſtis ſubiectus eſt, cor ſuum non poteſt attendere, nec intelligere diaboli ſeductionem in eo : quia in veſte candidâ macula citò apparet ; nigra autem veſtis & ſi tota ſordidata fuerit, non citò apparet.

Vanæ gloriæ cupiditas, res bonis etiam ſummè periculoſa.

Non tam locum iubemur attendere, quàm animum.

Et quomodò poteſt fieri, vt coram hominibus eleemoſynam non faciamus, aut facientes non ſentiamus ? Si præſente aliquo occorrerit pauper, quomodò detur ei abſconsè ; Nam etſi non videtur, quod datur ; tamen videtur quia datur, ducendo eum ſeeretò. Sed conſidera, quia non dixit tantummodò ; *Ne coram hominibus faciatis* : ſed addidit, *vt videamini ab eis*. Qui ergo non ideo facit, vt ab hominibus videatur, & ſi coram hominibus fecerit, tamen non videtur coram hominibus feciſſe. Ergo ſi ſic facere eleeooſynam non eſt poſſibile, vt nullus videat, aut ſentiat : tamen eo propoſito facere, vt non ab hominibus videamur, poſſibile eſt. Dicit enim Dominus : *Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, vt videant homines opera veſtra bona*, &c. Sicut ergo accenſa lampas abſcondi ooo poteſt ; ſic nec opus iuſtitiæ poteſt celari. Ergo non eleemoſyna ingrata eſt ante Deum, quæ hominibus viſa fuerit ; ſed quæ ideo facta fuerit, vt ab hominibus videatur. Vt putà omnis homo qui aliquod opus facit, cuius cauſâ facit id quod facit, in corde ſuo illius aſpicit & perſonam. Ecce facis epiſtolam, vt aliquam ſalutes amicum : quandiu ſcribis, ſemper in corde tuo amici illius vides perſonam, propter quem ſcribis epiſtolam. Item artifex tenens opus in manu, ſemper eum præ oculis ſuis habet, qui ei opus commiſit faciendum, dum cogitat quomodò illud facere mandauit ; ſic & qui propter Deum eleemoſynam facit, neminem videt in corde ſuo, niſi perſonam Dei tantummodò propter quem facit. Ideo etſi euenerit vt quibuſdam præſentibus faciat, tamen animus eius illos non videt, & ſi ipſe videatur ab eis. Nunqoam tranſiſti per viam aliquid cogitans ? à multis quidem hominibus viſus es ; ipſe autem nullum vidiſti, intendens in id quod cogitabas. Quia animus ſine corpore apud ſeipſum poteſt videre quod cogitat, corpus autem ſine animo nihil poteſt videre. Ergo ſimiliter & è contrario fieri poteſt, vt quis nullis præſentibus eleemoſynam faciat, & præſentibus hominibus videatur feciſſe ; vt putà qui propter homines eleemoſynam facit : id eſt, qui deſiderat vt ab hominibus videatur, ſemper in corde ſuo perſonas hominum videt : ideo etſi euenerit vt faciente eo, nullus ſit præſens, tamen coram hominibus feciſſe videtur, quia cor eius ſemper hominum perſonas videbat.

Sic facienda eleemoſyna non vt nemo videat, ſed non eo propoſito vt nos homines videant.

Matth. 5. v. 16.

Simile.

Simile.

Simile.

Simile.

Alioqui non habebitis mercedem apud Patrem veſtrum. Et mandatum dat, & pœnam proponit ; vt vanitatem humanam, etſi non amor iuſtitiæ tenet, vel timor damni refrænet. Scit enim Dominus vanitati ſubditam eſſe carnis naturam : quia omnis homo quantùm ad carnem delectatur hominibus apparere. Noo enim fieri poteſt, vt caro nata de vanitate oon ſit vanitatis amatrix : oec Dominus admooeret nos, vt ne coram hominibus faciamus ; niſi ſciret omoes homines velle coram hominibus facere. Quis mandat alicui, ne forniceris ; niſi quem intelligit eſſe laſciuum ? Quis mandat alicui, noli inebriari ; niſi quem ebrioſum eſſe cognoſcit : Sic & admonitio Chriſti de fugiendâ vanitate, demonſtratio eſt vanitatis humanæ. Attamen mandat, quia etſi caro vana vanitatem deſiderat ; & terrena conditio gloriam ſuam quærit in terrà ; quia non poteſt terreſtris natura gloriam deſiderare cœleſtem : tameo anima, quæ de veritate nata eſt, poteſt fugere vanitatem terrenam. Caro animæ ſubiecta eſt, noo anima caroi. Caro enim aduerſus animam certare poteſt, vincere non poteſt, niſi ipſa anima conſenſerit vt vincatur. Anima autem aduerſus carnem & certat, & vincit. Ergo & qui plenâ quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines feciſſe videtur. Super cuius autem cor cogitatio quidem vaoa aſcendit, deſiderans hominibus apparere : anima autem intelligens, vanis cogitationibus contradixit, & repulit conſilium carnis, ille propter homines non videtur feciſſe : quia ſecundùm carnem quidem voluit, ſecundùm animam autem noluit. Et quod cogitauit, paſſio carnis eſt : quod elegit, iudicium animæ. Nam ſi propter vanam carnis concupiſceotiam dicimus eleemoſynam factam eſſe

Caro vanitatis amatrix.

Anima vanitatem fugere poteſt.

Optimè iugulat Lutheranorũ dogmata, qui volunt nos in quolibet opere peccare propter carnis prauos affectus.

A ingratam, nullum bonum hominis acceptabile poteſt eſſe ante Deum; cùm nullum bonum liberè homo facere poteſt, ſed ſemper contra malas coocupiſcentias carnis certando faciamus bonum. Quis antem eſt homo caſtus? Nunquid qui non concupiſcit? Abſit: ſed qui cõcupiſcentiam ſuam vincit. Quis eſt mãſuetus? Nunquid qui non iraſcitur? Abſit: ſed qui refrenat iracundiam ſuam. Sic non ille propter Deum videtur facere eleemoſynam, qui humanam gloriam non coocupiſcit; ſed qui humanam gloriam animæ contradictione confringit. Alioquin in omoi opere bono, oec habemus mercedem, niſi malis contrariis vrgeamur per earnem. In omni enim opere bono ſcandaluoi diaboli poſitum eſt, ſicut ſeriptum eſt de dæmonibus: *Iuxta ſemitam ſcandala poſuerunt mihi*: vt ipſum bonum non ſit ſecurum, & ſolum; ſed iuxta malum poſitum, ſemper tentatum ſit, & probatum. Sicut enim vbicunque fuerit triticum, oeceſſe eſt, vt inueniantur illic & zizania; ſic vbicunque fuerit booum Dei, illic erit & ſcandalum inimici.

Pſal. 139. v. 6.

Simile.

B

Quid ergo? Eece propoſuiſti facere eleemoſynam; ſed aſcendit ſuper cor tuum velle hominibus apparere: ounquid debes ſubtrahere manum tuam, vt ne des locum vanæ cogitationi, dieens apud te: Melius eſt nec facere bonum, ne taotùm inueniar, propter homines facere? Abſit: ſed perfice opus tuum, ne dum vis cogitationi vanæ reſiſtere, perdas opus bonum. Veniat tibi in mentem, quod Dominus ait de tritico, & zizaniis: *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, ne eradicantes zizania, ſimul eradicetis & triticum.* Triticum eſt enim voluntas bona, quam ſeminat Deus io homine: zizaoium autem eſt cogitatio mala, quam diabolus ſeminanit per carnem. Cùm ergo omni voluntati bonæ adhęreat & deſiderium malum, ſi volueris malam cogitationem tuam ad plenum tollere, ſimul tollis & opus bonum. Nam & ipſe diabolus eo conſilio ſeminauit zizanium ſuum in tritico Dei, vt aut certè attrita zizania eius, ſuffocent triticum Dei; aut ſi quis voluerit diaboli zizanium tollere, ſimul eradicet & triticum Dei. Nunqoid & continens, aut virgo, mox vt concupierit, iam cecidit? tantum plenâ voluntate non concupiſcat, vt velit implere concupiſcentiam ſuam: ſi autem ex neceſſitate carnis concupiuit, & contradixit concupiſcentiæ ſuæ; non peccauit, ſed magis glorioſior eſt effectus, quia vicit; tanquam ſi non fuiſſet pulſatus. Quid ergo dicit Scriptura? *Sine vt matureſcant vtraque*; id eſt, adimple opus tuum, & duc ad perfectum: & ſic illa quidem vana cogitatio, quaſi zizanium exiccatur; id eſt, ſoluitur, euacuatur, & perit: booum autem opus, quaſi triticum manet. Nam ſic intelliges, ſi ex voluntate tuâ fuerit illa vana concupiſcentia, aut ex neceſſitate carnis. Si ex voluntate tuâ fuit, doles, ſi te facientem eleemoſynam, nullus aſpexit: ſi autem gaudes poſtea, quia eleemuſyna tua in ſilentio facta eſt; ſcito quia concupiſcentia tua non fuit ex animo tuo, ſed ex neceſſitate carnis; & ideo quaſi zizanium aruit. Sic & contioens concupiſceotiam ſuam probare poteſt, ſi ex animo eius eſt quod concupiſcit: ſi etiam poſtquam tranſierit eoocupiſcentia, voluntatem habet peccandi, tunc ex voluntate eius eſt coneupiſcentia: ſi autem gau-

Minimè omittenda bona opera, ob inſurgẽtes motus vanæ gloriæ.

C

Matth. 13. v. 30.

Bona volũtas, à Deo ſeminatum triticum; mala, ſeminatum à diabolo lolium.

D

Vincit, qui concupiſcentiæ reſiſtit.

E

Praxis diſcernendi an in malum cõſenſeris.

A det, quia non preualuit aduerſus eum concupiſcentia, ſed confuſa receſſit; intelligat quia zizanium fuit ex neceſſitate carnis oatum, & non fuit animæ eius voluntas.

Non habebitis mercedem apud Patrem veſtrum. Quid enim à Deo accipias, qui Deo nihil dediſti? Nam quod propter Deum fit, Deo datur, & à Deo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, & à nullo ſperatur. Quid eſt enim aliud hominum laus, quàm ventorum tranſeuntium ſonos? Ceſſauerunt homines loqui, & perdidit fructum ſuum, qui propter homioes fecit, vt ab eis laudaretur. Quæ eſt autem ſapientia res dare, & verba vacua comparare: aut certè mercedem Dei contemnere in perpetuum manentem in cœlis, & fugientes hominum ſermones eligere? Melius eſt enim non facere, quàm propter homines facere. Qui enim noo facit, etſi in cœlo non inueoit, vel ſuper terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, & in terrâ perdit, & in cœlo non inuenit. Vel illum aſpiee, à quo laudem expectas, quid ſentit de te. Ideo te laudat, quia propter Deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia propter eum facis, non te laudaret, ſed vituperaret magis. Quid ergo illi placere feſtinas, qui ſi te aliquando intellexerit, deridebit? Sic eſt homo, qui propter homines facit bonum, ſicut mercenarius malus qui intra tempus locationis ſuæ comedit omoes mercedes ſuas: cùm autem tempore completo receſſerit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad Deum, qui mercedem omnium bonorum ſuorum accipere deſiderauit in ſæculo.

Nihil dat Deo, qui operans propter Deum non facit.

B

Præſtat bona non agere, quam vanæ gloriæ ſtudio præſtare.

C

Simile.

Tu ergo cùm facis eleemoſynam, noli tubà canere ante te ſicut hypocritæ. Verè enim * ſubreſponſor eſt, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, & aliud monſtrat in opere. Io facie quidem propter neceſſitatem hominum facit; & videtur miſericors; io corde aotem propter gloriam ſuam agit, & eſt vanæ gloriæ mercator. Tuba enim eſt omnis actus vel ſermo, per quem operis iactantia demonſtratur. Putà qui quando videt aliquem pręſentem, facit eleemoſynam, extra autem non facit: hoc tuba eſt, quia per hoc eius iactantia pręedicatur. Item qui intercedeote aliquo facit eleemoſynam, vbi autem ooo eſt interceſſor, non facit: hæc conſuetudo mala, tuba eſt. Item qui ſi viderit honeſtiorem perſonam, quæ poteſt referre, dat ei: obſcuro autem, & alligato pauperi paſſionibus nihil dat; & hoc tuba eſt. Sed & qui in loco ſecreto fecerit, eo tamen propoſito vt laudabilis videatur; primùm quia fecit; ſecundò quia abſconsè: ipſa abſconſio tuba eſt eleemoſynæ eius: & quicquid aliud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba eſt: quia per illud ipſa eleemoſyna dum fit, clamat de ſe: ideo non tantùm locus, nec actus ſecretus ſeruandus eſt, ſed magis voluntas ſecreta. Nam in omni actu carnali diabolus fraudem facere poteſt; in ſolâ conſcientiâ oon poteſt fieri dolus: quia *hominibus ſuademus, Deo autem manifeſti ſumus.* Nunquid non intelligit homo, hoc eſſe vanum, quod ab hominibus vult videri? Sed cogitur amare, quod intelligit vanum. Quid miſerius quàm natura humana? Omne animal poteſt amare quod ſibi intelligit bonum, & odire quod intelligit ma-

v. 2.
** ſubriſor.*

D

Tuba quis in eleemoſynâ.

E

2. Cor. 5. v. 11.

Pugnã carnis & ſpiritus.

lum: ſolus homo quod intelligit malum, amare cogitur, & odire quod intelligit bonum, quia duas babet in ſe aduerſantes naturas. Quod carni placet, animæ diſplicet: & quod animæ placet, carni diſplicet: vt ſicut ait Iob, omnis vita noſtra, tentatio ſit. Quòd ſi omnis vita noſtra tentatio eſt; omnis vita noſtra & lucrum eſt.

Iob. 7. v. 1.

Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua. Iamdudum ſignificauimus hæc omnia ad animam dici, non ad carnem, quod hic ſermo manifeſtè declarat. Alioqui quantum ad corpus, quomodo poteſt fieri, vt neſciat ſiniſtra tua quid dextera faciat; cùm ambæ manus in adiutorium ſibi inuicem ſint creatæ, vt altera alteri adminiſtret, nec citò inueniatur opus, quod vna manus ſine alterâ poſſit implere? Sed ſecundum quod diximus ſuprà: dextera manus eſt voluntas animæ, ſemper ad bonum contendens: ſiniſtra autem voluntas carnis, ſemper Deo contraria. Neſciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animæ. Quando ergo voluntas eſt nobis faciendi eleemoſynas propter Deum, voluntas eſt animæ, & dextera manus noſtra. Si ſubeuntem nobis voluntatem vanam, vt ab hominibus videamur; id eſt, voluntatem carnis & manum ſiniſtram repreſſerimus; neſcit ſiniſtra voluntas quid faciat dextera. Si autem ſubeunti huiuſmodi vanæ voluntati conſenſerimus, coniunximus ſiniſtram voluntatem dexteræ, & dexteram ſiniſtræ: & notum fecimus ſiniſtræ, quod dextera operabatur. Aliter certè, ſicut Apoſtoli interpretatur in libro Canonum, qui eſt de Epiſcopis: Dextera eſt populus Chriſtianus, qui eſt ad dexteram Chriſti: ſiniſtra autem, omnis populus, qui eſt ad ſiniſtram. Hoc ergo dicit, ne Chriſtianum facientem eleemoſynam, qui eſt dextera: infidelis aſpiciat, qui eſt ſiniſtra: Chriſtianus autem ſi Chriſtianum viderit eleemoſynas facientem, non eſt contra Chriſti præceptum, quoniam ambo dextra ſunt.

Dextra manus voluntas animæ; ſiniſtra, carnis voluntas.

Alia expoſitio. Liber de Epiſcopis eſt ſecũdus Conſtitutionũ Clementis.

v. 4.

Sed ſit eleemoſyna tua in abſconſo: Non tantùm in abſcondito loco, quantùm in abſcondito conſcientiæ. Nam ſi anima intra clauſtra bonæ voluntatis incluſa ſit, corporales actus noſtros abſcondere poſſumus: ſin autem anima per vanas cogitationes fuerit euagata, nihil prodeſt actus corporales abſcondere: quia ſic abſcondimus, vt ampliùs publicemus. *Et Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi in manifeſto.* Vide quia abſconſum cordis, non loci, ſignificat. Deus enim in abſconſo cordis eſt, non in abſconſo loco. Conſidera quia non ideo voluit Deus nos in abſconſo facere, vt non appareat opus noſtrum. Alioqui quomodò dicit: *Sic luceat lumen veſtrum, vt videant homines opera veſtra bona, & magnificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt?* Sed vt ipſe id oſtendat. Nam gratius eſt omne bonum, quod à nobis abſconditur, à Deo autem oſtenditur. Nam ſi tu ipſum oſtendas, pauci ſunt, qui te laudent; id eſt, qui non intelligant, quod tu latere potueris: qui autem intellexerit, vituperat magis, non laudat. Si autem te Deus oſtendat, nemo vituperat; niſi fortè malus, cui diſplicet bonus. Impoſſibile eſt enim, vt bonum opus hominis in abſcondito dimittat Deus: ſed in hoc ſæculo manifeſtat eum; & in illo glorificat, quia

Matth. 5. v. 16.

Vult Deus à nobis abſcondi bona opera, vt ipſe illa oſtendat.

A gloria Dei eſt. Sicut autem opus malum hominis ad gloriam diaboli eſt: in eo enim malitiæ eius virtus oſtenditur; ſic & opus bonum gloria Dei eſt: in eo enim gloria* eius oſtenditur. Sicut ergo diabolus, qui ſuggerit malum fieri, ipſe manifeſtat malum: vt putà ipſe ſuggerit adulterium facere, & ipſe manifeſtat adulterium; ipſe ſuggerit homicidium, & ipſe publicat homicidium. Sic Deus, qui dat bonum fieri, ipſe publicat omne bonum in manifeſto, id eſt in ſæculo illo [futuro,] quia hîc merces iuſtitiæ manifeſta non poteſt eſſe: putà pro bono opere tuo, ſi te fecerit diuitem; quoniam B hîc non ſolùm boni, ſed etiam mali diuites ſunt, magis autem mali quàm boni; ideo merces iuſtitiæ in diuitibus non apparet. Si tibi dederit habere filios, & filios filiorum; & in his bonis indifferenter & boni, & mali inueniuntur: & ideo iuſtitiæ merces manifeſta non poteſt eſſe, cùm omne bonum quod eſt in hoc ſæculo deſiderabile, inter bonos & malos commune eſt. Ideo ſi bonis datum fuerit, non apparet: illius autem ſæculi bona non ſunt cõmunia inter bonos & malos, ſed tantum bonorum. Ideo cuicunque illic benè fecerit Deus, manifeſtum eſt, quia pro mercede iuſtitiæ ſuæ meruit illud bonum: niſi fortè ſic in hoc mũdo reddit in C manifeſto, faciens eum omnibus manifeſtum: & glorificans eum, vt omnes cognoſcentes eum Dei hominem eſſe, venerentur eum. Aut ſi ſecundum opera æſtimetur, & ſtatus bonorum mundi iſtius: vt putà, multi incurrunt mala, & boni & mali in ſæculo iſto: vnde intelligimus quis tentatur in eis quaſi bonus, & quis punitur quaſi malus, ſecundum opera. Si cuius enim opera videmus bona, ſcimus quia tentatur quaſi iuſtus: cuius autem mala, dicimus quia punitur in eis, quaſi peccator. Sic & bona mundi videmus & peccatores habere, & interdum iuſtos: propterea ſecundum opera eſt manifeſtum. Quoniam malus quidem, ſi bona in hoc mundo fuerit conſecutus, D dicimus quia nutritur hîc inde iniquitas eius, vt illic intereat grauiùs. Si autem bonus, dicimus quia reddidit ei Deus mercedem iuſtitiæ ſuæ.

* gratia.

Reddit in manifeſto: in futuro ſæculo: in iſto, merces manifeſta eſſe non poteſt.

S. AVGVSTINI EPISCOPI
Hipponenſis in idem Euang. Homilia.

AVdiſtis quia dictum eſt antiquis, &c. Sine iſtâ dilectione, quâ etiam inimicos & perſecutores noſtros diligere iubemur, ea quæ ſuperiùs dicta ſunt implere quis poteſt? Perfectio autem miſericordiæ, quâ plurimum animæ laboranti conſulitur, vltra dilectionem E inimici porrigi non poteſt, & ideo ſic clauditur: *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter qui in cœlis eſt, perfectus eſt.* Ita tamen vt Deus intelligatur perfectus tanquam Deus, & anima perfecta tanquam anima. Gradum tamen eſſe aliquem in Phariſæorum iuſtitiâ, quæ ad legem veterem pertinet, hinc intelligitur: quòd multi homines eos etiam à quibus diliguntur oderunt, ſicut luxurioſi filij parentes coërcitores luxuriæ ſuæ. Aſcendit ergo aliquem gradum, qui proximum diligit, quamuis adhuc oderit inimicum. Eius autem imperio, qui venit legem implere, non ſoluere, perficiet beneuolentiam & benignitatem, cùm eam

Ex lib. 1. de Serm. Domini in monte. Cap. 21. Matth. 5. v. 43.

Gradus aliquis eſt amicum diligere.

vſque ad inimici dilectionem perduxerit. Nam A ille gradus quamuis nonnullus ſit, tam paruus eſt tamen, vt cum publicanis etiam poſſit eſſe communis: Nec quod in lege dictum eſt, *Oderis inimicum tuum:* vox iubentis iuſto accipienda eſt, ſed permittentis infirmo.

Impreca-
tiones pro-
pheticæ, vt
conſonent
præcepto
diligendi
inimicos.

Oritur hic ſanè nullo modo diſſimulanda quæſtio, quòd huic præcepto Domini, quo nos hortatur diligere inimicos noſtros, & benefacere his, qui nos oderunt, & orare pro his qui nos perſequuntur, multæ aliæ Scripturarum partes minus diligenter, & ſobriè conſiderantibus videntur aduerſæ: quia & in Prophetis inueniuntur multæ imprecationes aduerſus inimicos, quæ maledictiones putantur, B vt eſt illud: *Fiat menſa eorum in laqueum*: & cætera quæ ibi dicuntur: Et illud, *Fiant filÿ eius pupilli, & vxor eius vidua*: & alia quæ vel ſupra vel infra in eodem Pſalmo in perſonam Iudæ per Prophetam dicuntur. Multa alia vſquequaque in Scripturis reperiuntur, quæ videantur eſſe contraria, & huic præcepto Domini, & illi Apoſtolico, quo ait: *Benedicite, & nolite maledicere*: cùm & de Domino ſcriptum ſit, quòd maledixerit ciuitatibus quæ verbum eius non acceperunt: Et memoratus Apoſtolus, de quodam ita dixerit: *Reddet illi Dominus ſecundum opera illius.* Sed hęc facilè ſoluuntur, quia & Propheta per imprecationem quod C eſſet futurum cecinit, non optantis voto, ſed ſpiritu pręuidentis: ita & Dominus, ita & Apoſtolus: quanquam in horum etiam verbis non hoc inuenitur, quòd optauerint, ſed quòd prędixerint. Non enim cùm ait Dominus: *Væ tibi Capharnaum*; aliud ſonat, niſi aliquid ei mali euenturum merito infidelitatis: quod futurum Dominus non maleuolentiâ optabat, ſed diuinitate cernebat. Et Apoſtolus non ait, reddat: ſed, *Reddet illi Dominus iuxta opera eius*: quod verbum pręnunciantis eſt, non imprecantis. Sicut & de illa hypocriſi Iudęorum, de quâ iam dictum eſt, cui euerſionem imminere cernebat, dixit: *Percutiet te Deus, paries dealbate.* Prophetæ autem maximè ſolent figurâ imprecantis futura prędicere, ſicut figurâ prę- D teriti temporis ea quæ ventura erant ſæpe cecinerunt: ſicut eſt illud: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania?* Non enim dixit, quare frement gentes, & populi meditabuntur inania: cùm ea non quaſi iam tranſacta meminiſſet, ſed ventura proſpiceret. Tale etiam illud eſt, *Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem*: & hic enim non dixit, diuident ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam mittent ſortem. Nec tamen de his verbis quiſ- E quam calumniatur, niſi qui non ſentit varietatem iſtam figurarum in loquendo, nihil veritati rerum minuere, & plurimum afferre affectibus animarum.

Pſal. 68. v. 23.
Pſal. 108. v. 9.
Rom. 12. v. 14.
Matth. 11. v. 21.
Luc. 10. v. 1.
2. Tim. 4. v. 14.
Prædictiones potiùs quàm imprecationes.
Act. 23. v. 3.
Pſal. 2. v. 1.
Pſal. 21. v. 19.

Sed illud magis vrget iſtam quęſtionem, quod dicit Apoſtolus Ioannes: *Si quis ſcit peccare fratrem ſuum peccatum non ad mortem, poſtulabit, & dabit illi Dominus vitam, qui peccat non ad mortem. Eſt autem peccatum ad mortem; non pro illo dico, vt roget quis.* Apertè enim oſtendit eſſe quoſdam fratres, pro quibus orare non nobis pręcipitur, cùm Deus etiã pro perſecutoribus noſtris orare nos iubeat. Nec illa quęſtio ſolui poteſt, niſi fateamur eſſe

Cap 22.
1. Ioan. 5. v. 16.
An ſint peccantes pro quibus non orandum?
v. 43.

A aliqua peccata in fratribus, quæ inimicorum perſecutione grauiora ſint, Fratres autem Chriſtianos ſignificari, multis diuinarum Scripturarum documentis probari poteſt. Manifeſtiſſimum tamen illud eſt, quod Apoſtolus ita ponit, *Sanctificatus eſt enim vir infidelis in vxore fideli, & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre.* Non addidit, noſtro: ſed manifeſtum exiſtimauit, cum fratris nomine Chriſtianum intelligi voluit, qui infidelem haberet vxorem: Et ideo paulò poſt dicit, *Quòd ſi infidelis diſcedit, diſcedat: Non enim ſeruituti ſubiectus eſt frater, vel ſoror in huiuſmodi.* Peccatum ergo fratris ad mortem puto eſſe, cùm poſt agnitionem B Dei per gratiam Domini noſtri Ieſu Chriſti quiſque oppugnat fraternitatem, & aduerſus ipſam gratiam, quâ reconciliatus eſt Deo, inuidentiæ facibus agitur. Peccatum autem non ad mortem eſt, ſi quiſquam non amorem à fratre alienauerit, ſed officia fraternitati debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter & Dominus in cruce ait: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Nondum enim gratiæ Spiritus ſancti participes facti, ſocietatem ſanctæ fraternitatis inierant. Et beatus Stephanus in Actibus Apoſtolorum orat pro eis à quibus lapidatur, quia nondum Chriſto crediderant, neque aduerſus illam com- C munem gratiam dimicabant. Et Apoſtolus Paulus, propterea credo non orat pro Alexandro, quia iam frater erat; & ad mortem, id eſt, inuidentiæ facibus fraternitatem oppugnando, peccauerat. Pro his autem qui non abruperant amorem ad mortem, ſed timori ſuccubuerant, orat, vt eis ignoſcatur. Sic enim dicit: *Alexander ærarius multa mihi mala oſtendit: reddet illi Dominus ſecundum opera eius, quem & tu deuita: valde enim reſtitit noſtris ſermonibus.* Deinde ſubiungit, pro quibus orat, ita dicens: *In primâ meâ defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.* Iſta differentia peccatorum Iudam tradentem D à Petro negante diſtinguit: non quia pœnitenti vel petenti non ſit ignoſcendum, ne contra illam ſententiam Domini veniamus, quâ pręcepit ſemper ignoſcendum eſſe fratri petenti, vt ſibi frater ignoſcat: ſed quia illius peccati tanta labes eſt, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum ſuum mala conſcientia & agnoſcere, & annuntiare cogatur. Cùm enim dixiſſet Iudas, *Peccaui, quòd tradiderim ſanguinem iuſtum*: faciliùs tamen deſperatione cucurrit ad laqueum, quàm humilitate veniam deprecatus eſt. Quapropter multum intereſt quali pœnitentiæ ignoſcat E Deus. Multi enim multò citius ſe fatentur peccaſſe, atque ita ſibi ſuccenſent vt vehementer ſe peccaſſe nollent: ſed tamen animam ad humiliandum & obterendum cor, implorandámque veniam non deponunt: Quam mentis affectionem propter peccati magnitudinem iam de damnatione illos habere credendum eſt. Et hoc eſt fortaſſe peccare in Spiritum ſanctum: id eſt, per malitiam & inuidiam, fraternam oppugnare charitatem poſt acceptam gratiam Spiritus ſancti: quod peccatum Dominus neque hîc, neque in futuro ſæculo dimitti dicit.

Vnde quæri poteſt, vtrum in Spiritum ſanctum Iudæi peccauerint, quando dixerunt, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum dæmonia

Fratres, Chriſtiani Scripturæ vſu.
1. Cor. 7. v. 14.
Peccatum fratris ad mortem.
1. retract. c. 19.
Videndi de his S. Thomas, & Theologi.
Luc. 23. v. 34.
Act. 7. v. 60.
2. Tim. 4. v. 16.
Peccatum Iudæ tradentis, & Petri negantis.
Luc. 17. v. 3.
Matth. 18. v. 21.
Matth. 27. v. 4.
Matth. 12. v. 24.
Mar. 3. v. 22.

Dominus expelleret: vtrum hoc in ipſum Dominum dictum accipiamus, quia de ſe dicit alio loco: *Si enim patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius?* An quoniam de magnâ inuidentiâ dixerunt, ingrati tam preſentibus beneficiis, quamuis nondum Chriſtiani fuerint, tamen propter ipſam inuidentiæ magnitudinem in Spiritum ſanctum peccaſſe credendi ſont? Non enim hoc colligitur de verbis Domini. Quamois enim in eodem loco dixerit, *Quicunque enim dixerit verbum nequam in filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit verbum aduerſus Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro:* tamen videri poteſt ad hoc eos mouiſſe, vt accedant ad gratiam, & poſt acceptam gratiam non ita peccent vt tunc peccauerunt. Nunc enim in filium hominis dixerunt verbuoi nequam, & poteſt eis dimitti, ſi conuerſi fuerint, & ei crediderint, & Spiritum ſanctum acceperint: quo accepto, ſi fraternitati inuidere, & gratiam quam acceperant, oppugnare voluerint, non eis dimitti, neque in hoc ſæculo neque in futuro. Nam ſi eos ſic haberet condemnatos, vt nullam ſpem illis reliquiſſet, non adhuc monendos iudicaret, cùm addidit, dicens: *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* Sic itaque accipiatur diligendos inimicos eſſe, & benefaciendum his, qui nos oderunt, & orandum pro his, qui nos perſequuntur, vt pro quibuſdam etiam fratrum peccatis intelligatur non preceptum eſſe, vt oremus: ne per imperitiam ooſtram diuina Scriptura, quod fieri non poteſt, à ſe diſſentire videatur.

Matth. 10. v. 25.
Matth. 12. v. 32.
B
Matth. 12. v. 32.
C

An contra aliquo peccatores orandum.
Rom. 12. v. 14. & 17.
1. Petr. 3. v. 9.

Sed vtrum ſicut pro quibuſdam non eſt orandum, ita etiam contra aliquos orandum ſit, nondum ſatis apparet. Generaliter enim dictum eſt, *Benedicite, & nolite maledicere:* Et illud, *Nemini malum pro malo reddentes.* Pro quo autem non oras, non etiam contra illum oras: potes enim videre certam eius pœnam, & penitus deſperatam ſalutem: & non quia odiſti eum, ideo pro illo non oras: ſed quia ſentis nihil te poſſe proficere, & orationem tuam non vis repelli à iuſtiſſimo Iudice. Sed quid agimus de his, contra quos oratum à Sanctis accipimus: non vt corrigerentur, nam hoc modo potiùs pro ipſis oratum eſt: ſed ad illam vltimam damnationem: non ſicut contra Domini traditorem per Prophetam: nám illa, vt dictum eſt, prædictio futurorum, non optatio ſupplicij fuit: Nec ſicut Apoſtolus contra Alexandrum, nam & inde ſatis dictum eſt: ſed ſicut in Apocalypſi Ioannis legimus Martyres orare vt vindicentur, cùm ille primus Martyr vt lapidatoribus ſuis ignoſceretur, orauerit. Sed hunc non oportet moueri. Quis enim audeat affirmare, cùm illi Sancti candidati ſe vindicari petierint, vtrum contra ipſos homines, an contra regnum peccati petierint? Nam ipſa eſt ſyncera & plena iuſtitiæ & miſericordiæ vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati. Non enim contra ipſos homines, ſed contra regnum peccati petierunt, quo regnante tanta perpeſſi ſunt. Ad cuius euerſionem nititur Apoſtolus, dicens: *Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Deſtruitur tamen & euertitur peccati regnum, partim correctione hominum, vt caro ſpiritui ſubiiciatur: partim damnatione perſeuerantium in peccato, vt ita iuſtitiâ ordinentur; vt iuſtis cum Chriſto regnantibus, moleſti eſſe non poſſint. Intuere Apoſtolum Paulum, nónne tibi videtur in ſeipſo Stephanum Martyrem vindicare, cùm dicit: *Non ſic pugno tanquam aërem cædens: ſed caſtigo corpus meum, & ſeruituti ſubiicio?* Nam hoc in ſe vtique proſternebat & debilitabat & victum ordinabat, vnde Stephanum cæteróſque Chriſtianos fuerat perſequutus. Quis ergo conuicit, Martyres ſanctos non talem ſuam vindictam à Domino eſſe deprecatos, cùm etiam finem huius ſæculi, in quo tanta exitia pertulerunt, ad ſuam vindictam potuerunt libenter optare? Quod qui orant, & pro inimicis ſuis orant qui ſanabiles ſunt, & contra illos non orant qui inſanabiles eſſe voluerunt: quia Deus quoque puniendo illos non eſt maleuolus tortor, ſed iuſtiſſimus ordinator. Sine vllâ ergo dubitatione diligamus inimicos noſtros, benefaciamus his qui oderunt nos, & oremus pro eis qui nos perſequuntur.

D
Apoc. 6. v. 10.
Act. 7. v. 60.
E
Sancti in Apoc. vt vindictam yi petant.
Rom. 6. v. 12.
A
1. Cor. 9. v. 26.
B

Quod autem conſequenter poſitum eſt: *Vt ſitis filij Patris veſtri qui in cælis eſt,* ex illa regulâ intelligendum eſt, quia & Ioannes dicit: *Dedit illis poteſtatem filios Dei fieri.* Vnus enim naturaliter Filius eſt, qui neſcit omnino peccare. Nos autem poteſtate acceptâ efficimur filij, inquantum ea quæ ab illo præcipiuntur implemus. Vnde & Apoſtolica diſciplina adoptionem appellat, quâ in hæreditatem vocamur, vt cohæredes Chriſti effici poſſimus. Filij ergo efficimur regeneratione ſpiritali, & adoptamur in regnū Dei; non tanquam alieni, ſed tanquam ab illo facti & creati, hoc eſt conditi: vt vnum beneficium ſit, quo nos fecit eſſe per omnipotentiam ſuam, cùm ante nihil eſſemus: alterum quòd adoptauit, vt cum eo tanquam filij vitâ æternâ, pro noſtrâ participatione frueremur. Itaque non ait, facite iſta quia eſtis filij: ſed, facite iſta, *vt ſitis filij.* Cùm autem ad hoc nos vocat per ipſum Vnigenitum, ad ſimilitudinem ſuam nos vocat. Ille enim, ſicut conſequenter dicit, *Solem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Sine Solem ſuum non iſtum carneis oculis viſibilem accipias, ſed illam ſapientiam, de quâ dicitur: *Candor eſt enim lucis æternæ:* De quâ item dicitur, *Ortus eſt mihi iuſtitiæ Sol:* Et iterum: *Vobis autem qui timetis nomen Domini, orietur Sol iuſtitiæ:* vt etiam pluuiam accipiat irrigationem doctrinæ veritatis, quia & bonis & malis apparuit, & bonis & malis euangelizatus eſt Chriſtus. Siue iſtum ſolem mauis accipere non ſolùm hominum, ſed etiam pecorum corporeis oculis prolatum; & iſtam pluuiam quâ fructus gignuntur, qui ad refectionem corporis dati ſunt: Quod probabilius intelligi exiſtimo, vt ille Sol ſpiritalis non oriatur, niſi bonis & ſanctis: quia & hoc ipſum eſt quod plangunt iniqui in illo libro qui Sapientia Salomonis inſcribitur: *Et Sol non eſt ortus nobis:* Et illa pluuia ſpiritalis non irrigat niſi bonos: quia malos ſignificabat vinea, de quâ dictum eſt; *Mandabo nubibus meis, ne pluant ſuper eam.* Sed ſiue illud, ſiue hoc intelligas, magnâ Dei bonitate fit, quæ nobis imitanda præcipitur, ſi filij Dei eſſe volumus. Quantum enim huic vitæ ſolatium afferat lux iſta viſibilis,

Cap. 13. v. 41.
Ioan. 1. v. 12.
C
Rom. 8. v. 17.
Gal. 4. v. 5.
Duplex beneficium, vt ſimus, & vt filij Dei efficiamur.
D
Sap 7. v. 26.
Malach. 4. v. 2.
Sol, atque pluuia bonis maliſque communis.
E
Sap. 5. v. 6.
Iſai. 5. v. 6.

& pluuia corporalis, quis tam ingratus eſt vt non ſentiat? Quod ſolatium videmus & iuſtis in hac vitâ, & peccatoribus communiter exhiberi. Non autem ait, Qui facit ſolem oriri ſuper bonos & malos: ſed addidit, *ſuum*: id eſt, quem ipſe fecit atque conſtituit, & à nullo aliquid ſumpſit vt faceret. Sicut & in Geneſi de omnibus luminaribus ſcribitur: qui propriè poteſt dicere ſua eſſe omnia quæ de nihilo creauit: vt hinc admoneremur quantâ liberalitate inimicis noſtris ex præcepto eius præſtare debeamus, quæ nos non creauimus, ſed de muneribus eius accepimus. Quis autem poteſt vel paratus eſſe ab infirmis iniurias ſuſtinere, quantùm eorum ſaluti prodeſt: & malle ſe amplius iniquitatis alienæ perpeti, quàm id quod perpeſſus eſt reddere: Omni petenti à ſe aliquid, vel id quod petit, ſi habetur, & ſi rectè dari poteſt; vel conſilium bonum vel beneuolum dare animum, nec ſe auertere ab eo qui mutuari cupit: diligere inimicos, benefacere his qui ſe oderunt, orare pro eis qui ſe perſequuntur. Quis ergo hæc facit, niſi plenè perfectéque miſericors? Quo vno conſilio miſeria deuitatur, opitulāte illo, qui ait, *Miſericordiam volo magis quàm ſacrificium. Beati ergo miſericordes, quia ipſorum miſerebitur Deus.* Sed iam commodè fieri puto, vt hîc Lector tam longo volumine fatigatus reſpiret aliquantulum, & ad cætera reficiatur in alio libro conſideranda.

Sol Dei; quo auctore conditus eſt.
Gen 1. v. 3.
Nos accepta tantùm dare præcipimur.
Oſe 6. v 7. Matth. 5. v. 7.

Miſericordiam, vſque ad cuius tractationem liber primus terminum accepit, ſequitur cordis mundatio, vnde iſte ſumit exordium. Cordis autem mundatio eſt tanquam oculus, quo videtur Deus, cuius ſimplicis habendi tantam curam eſſe oportet, quantam eius rei dignitas flagitat, quæ tali oculo conſpici poteſt. Huic autem oculo magnâ ex parte mundato difficile eſt non ſurrepere ſordes aliquas de his rebus, quæ ipſas noſtras bonas actiones comitari ſolent, veluti laus eſt humana. Siquidem non rectè viuere, pernicioſum eſt: rectè autem viuere, & nolle laudari, quid eſt aliud quam inimicum eſſe rebus humanis, quæ vtique tantò ſunt miſeriores, quantò minus placet recta vita hominum. Si ergo inter quos viuis, te rectè viuentem non laudauerint, illi in errore ſunt: ſi autem laudauerint, tu in periculo. Niſi tam ſimplex cor habueris, & mundum vt ea, quæ rectè facis, non propter laudem hominum facias; magiſque illis recta laudantibus gratuleris, quibus id, quod bonum eſt, placet, quàm tibi: niſi quia rectè viuis etiam ſi nemo laudaret: ipſámque laudem tuam tunc intelligas vtilem eſſe laudantibus, ſi non teipſum in tuâ bonâ vitâ, ſed Deum honorent, cuius ſanctiſſimum templum eſt quiſquis viuit benè, vt impleatur quod ait Dauid: *In Domino laudabitur anima mea, audiant manſueti & lætentur.* Pertinet ergo ad oculum mundum non intueri in rectè faciendo laudes hominum, & ad eas referre quod rectè facis: id eſt, propterea rectè facere aliquid, vt hominibus placeas: Sic enim etiam ſimulare bonum libebit, ſi non attenditur niſi vt homo laudet; qui quoniam videre cor non poteſt, poteſt etiam falſa laudare. Quod qui faciunt, id eſt, qui bonitatem ſimulant, duplici corde ſunt. Non ergo habet ſimplex cor, id eſt, mundum cor, niſi qui tranſcendit humanas laudes, & illum ſolum intuetur, cùm rectè viuit, & ei placere ni- A titur, qui conſcientiæ ſolus inſpector eſt: De cuius conſcientiæ puritate quicquid procedit, tantò eſt laudabilius, quantò humanas laudes minus deſiderat. *Cauete* ergo, inquit, *facere iuſtitiam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis*: id eſt, cauete hoc animo iuſtè viuere, & ibi conſtituere bonum veſtrum, vt vos videant homines: *Alioquin mercedem non habebitis*: & reliqua. Non ſi ab hominibus videamini, ſed ſi propterea iuſtè viuatis, vt ab hominibus videamini. Nam vbi erit, quod in principio ſermonis huius dictum eſt, *Vos eſtis lux mundi: non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita*: & reliqua B vſque ad id quod ait, *Vt videant opera veſtra bona*. Sed non ibi conſtituit finem. Addidit enim, *& glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Hîc autem, quia hoc reprehendit ſi ibi ſit finis rectè factorum, id eſt, ſi propterea rectè faciamus, vt tantùm videamur ab hominibus: poſteaquam dixit, *Cauete facere iuſtitiam veſtram coram hominibus, vt videamini ab eis*: nihil addidit. In quo apparet, non hoc eum prohibuiſſe vt rectè fiat coram hominibus, ſed ne ob id fortè rectè fiat coram hominibus, vt videamur ab eis, id eſt, vt hoc intueamur, & ibi finem noſtri propoſiti collocemus. Nam & Apoſtolus dicit, *Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem*: C Cùm alio loco dicat: *Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo.* Quod qui non intelligunt, contrarium putant, cùm ille ſe dixerit non placere hominibus, quia non ideo rectè faciebat vt placeret hominibus, ſed vt Deo, ad cuius amorem corda hominum volebat conuertere, eo ipſo quo placebat hominibus. Itaque & non ſe placere hominibus rectè dicebat, quia in eo ipſo vt Deo placeret intuebatur: & placendum eſſe hominibus rectè præcipiebat, non vt hoc appeteretur tanquam merces rectè factorum, ſed quia Deo placere non poſſet qui non ſe iis, quos ſaluos fieri vellet, præbuerit D imitandum: imitari autem illum qui ſibi non placuerit, nullo pacto quiſquam poteſt. Sicut ergo non abſurdè loqueretur, qui diceret, In hac operâ quâ nauem quæro, non nauem quæro, ſed patriam: ſic Apoſtolus conuenienter diceret, In hac operâ quâ hominibus placeo, non hominibus, ſed Deo placeo: quia non hoc appeto, ſed ad id refero, vt me imitentur quos ſaluos fieri volo. Sicut dicit de oblatione, quæ fit in ſanctos: *Non quia quæro datum, ſed requiro fructum*, id eſt, quòd quæro datum veſtrum, non hoc quæro, ſed fructum veſtrum. Hoc enim indicio apparere E poterat, quantùm profeciſſent in Deum: cùm id libenter offerrent, quod non propter gaudium de muneribus, ſed propter communionem charitatis ab eis quærebantur. Quanquam & cùm addidit, & dicit: *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cælis eſt*: nihil aliud demonſtrat, niſi id nos cauere oportere, ne humanam laudem pro noſtrorum operum mercede quæramus, id eſt, eâ nos beatos effici arbitremur.

Difficile mandare cor ab humanæ laudis ſordibus.
Pſal. 33. v. 3.
Cor ſimplex & mundum habet qui humanas tranſcendit laudes.
Matth. 6. v. 1.
Non præceptum non eſſe opera publica: ſed ne in eis requiratur laus humana.
Matth. 5. v. 14.
Gal. 1. v. 10. 1. Cor. 10. v. 33.
Placere hominibus, & non placere, vt non contraria, bonaque.
Phil. 4. v. 17.

Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere, & reliqua: Noli, inquit, ſic velle innoteſcere, vt hypocritæ. Manifeſtum eſt autem hypocritas, non quod oculis prætendūt hominum, id etiam corde geſtare. Sunt enim hypocritæ

Cap. 2.
Hypocritæ qui.

ſimulatores, tanquam pronunciatores perſonarum alienarum, ſicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in Tragœdiâ, verbi gratiâ, ſiue alicuius alterius, ad hiſtoriam vel fabulam quæ agitur pertinentis, verè ipſe eſt, ſed ſimulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Eccleſiâ, vel in omni vitâ humanâ, quiſquis ſe vult videri, quod non eſt, hypocrita eſt: Simulat enim iuſtum, & non exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit: quam poſſunt etiam ſimulantes percipere, dum fallunt eos quibus videntur boni, ab eiſque laudantur. Sed tales ab inſpectore cordis Deo mercedem non capiunt, niſi fallaciæ ſupplicium. Ab hominibus autem, inquit, perceperunt mercedem ſuam. Rectiſſiméque his dicitur: *Recedite à me, operarij doloſi*: nomen enim meum habuiſtis, ſed opera mea non feciſtis. Illi ergo perceperunt mercedem ſuam, qui non ob aliud eleemoſynam faciunt, niſi vt glorificentur ab hominibus: non ſi glorificentur ab hominibus, ſed ſi ideo faciunt, vt glorificentur, ſicut ſuperiùs tractatum eſt. Laus enim humana non appeti à rectè faciente, ſed ſubſequi debet rectè facientem: vt illi proficiant, qui etiam imitari poſſunt quod laudant; non vt hic putet aliquid eos ſibi prodeſſe, quem laudant.

Matth. 7. v. 23.

Laus, ſubſequi debet merita, non ipſa appeti

v. 3.

Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: & reliqua. Si intellexeris ſiniſtram infideles dici, videbitur nulla eſſe culpa placere fidelibus velle, cùm prorſus nihilominus in quorumlibet hominum laude fructum & finem boni operis conſtituere prohibeamur. Quod autem ad id pertinet vt te imitentur, quibus rectè facta tua placuerint, non tantùm fidelibus, ſed etiam infidelibus exhibendum eſt, vt laudandis bonis operibus noſtris Deum honorent & veniant ad ſalutem. Si autem ſiniſtram inimicum putaueris, vt neſciat inimicus tuus cùm eleemoſynam facis, cur ipſe Dominus inimicis Iudæis circunſtantibus miſericorditèr ſanauit homines? Cur Apoſtolus Petrus ſanato eo, quem ad portam Speciosam debilem miſeratus eſt, etiam iras inimicorum in ſe atque in alios Chriſti diſcipulos pertulit? Deinde ſi non oportet ſcire inimicum cùm eleemoſynam facimus, quo modò cum ipſo inimico faciemus, vt illud impleamus præceptum: *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitierit, potum da illi?* Tertia ſolet eſſe carnalium opinio, tam abſurda & ridenda, vt non eam commemorarem, niſi expertus eſſem non paucos eo errore detineri, qui dicunt ſiniſtræ nomine vxorem ſignificari. Vt quoniam in re familiari tenaciores pecuniarum ſolent eſſe fœminæ, lateat eas, cùm aliquid miſericorditer viri earum egenis impendunt propter domeſticas lites: Quaſi vero ſoli viri Chriſtiani ſint, & non hoc præceptum etiam fœminis datum ſit. Cui ergo ſiniſtræ iubetur fœmina occultare opus miſericordiæ ſuæ? An etiam vir ſiniſtra erit fœminæ, quod abſurdiſſimè dicitur? Aut ſi quiſpiam putat inuicem ſibi ſiniſtras eſſe, ſi ab altero ita erogetur aliquid de re familiari, vt ſit contra alterius voluntatem, non erit Chriſtianum tale coniugium. Sed neceſſe eſt, vt quiſquis eorum eleemoſynam facere voluit ex præcepto Dei, quemcunque aduerſum habuerit, inimicus ſit præcepto Dei, & ideo inter infideles depu-

Siniſtra & dextera, triplici ſenſu.

Act. 3. v. 3.

Pro. 25. v. 21. Rom. 12. v. 20.

A tetur. Præceptum eſt autem de talibus, vt bonâ ſuâ conuerſatione, ac moribus lucrifaciat vxorem maritus fidelis, vel maritum mulier fidelis. Quapropter non ſibi debent occultare bona opera ſua, quibus inuitādi ſunt ab inuicem, vt alter alterum poſſit ad Chriſtianæ fidei communionem inuitare. Nec furta facienda ſunt, vt promereatur Deus. Quòd ſi occultandum eſt aliquid, quandiu alterius infirmitas æquo animo id non poteſt ſuſtinere, quod tamen non iniuſtè, atque illicitè fit, non tamen ipſam nunc ſiniſtram ſignificari, totius capituli conſideratione facilè apparet, in quâ ſimul inuenietur quam ſiniſtram vocet.

Cauete, inquit, *facere iuſtitiam veſtram coram hominibus*: & reliqua. Generaliter hic B iuſtitiam nominauit, deinde particulariter exequitur. Eſt enim pars aliqua iuſtitiæ, opus quod per eleemoſynam fit, & ideo connectit dicendo: *Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere*: & reliqua. Ad hoc reſpicit, quod ſuperiùs ait, *Cauete facere iuſtitiam veſtram coram hominibus*: & reliqua. Quod autem ſequitur. *Amen dico vobis perceperunt mercedem ſuam*: ad illud reſpicit quod ſupra poſuit, *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum qui in cœlis eſt*. Deinde ſequitur, *Te autem faciente eleemoſynam*. Cùm dicit, *Te autem faciente*, quid aliud dicit, quàm non quomodò illi? Quid ergo mihi iubet, *Te autem faciente*, inquit, *eleemoſynam, neſciat* C *ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*. Ergo illi ſic faciunt, vt ſciat ſiniſtra eorum, quid faciat dextera eorum. Quod igitur in illis culpatum eſt, hoc tu facere vetaris: In illis autem hoc culpatum eſt: quòd ita faciunt vt laudes hominum quærant. Quapropter nihil conſequentius ſiniſtra videtur ſignificare, quàm ipſam delectationem laudis. Dextera autem ſignificat intentionem implendi præcepta diuina. Cùm itaque conſcientiæ facientis eleemoſynam miſcet ſe appetitio laudis humanæ, fit ſiniſtra conſcia operis dexteræ: Neſciat ergo ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua: id eſt, non ſe miſceat conſcientiæ tuæ laudis humanæ appetitio, cùm in eleemoſynâ faciendâ diuinum præceptum contendis implere, *Vt ſit elee-* D *moſyna tua in abſcondito*. Quid eſt, *in abſcondito*, niſi in ipſâ bonâ conſcientia, quæ humanis oculis demonſtrari non poteſt, nec verbis aperiri. Quandoquidem multi multa mentiuntur. Quapropter ſi dextera intrinſecus agit in abſcondito, ad ſiniſtram pertinent omnia exteriora, quæ ſunt viſibilia, & temporalia. Sit ergo eleemoſyna tua in ipſâ conſcientiâ, vbi multi eleemoſynam faciunt bonâ voluntate, etiam ſi pecuniam, vel ſi quid aliud eſt quod inopi largiendum eſt, non habent: Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicuius rei tem- E poralis gratiâ volunt miſericordes videri, in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimanda eſt. Item alij quaſi medium inter vtroſque locum tenent, vt & intentione quæ in Deum eſt eleemoſynam faciant, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati, nonnulla etiam laudis vel cuiuſcumque rei fragilis, & temporalis cupiditas. Sed Dominus noſter multò vehementiùs prohibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quando etiam miſceri eam vetat operibus dex-

Siniſtra, laudis delectatio, dextera intentio implendi diuina præcepta.

Eleemoſyna in abſcondito, quibus etiā deeſt quod inopi tribuant.

Sola ſiniſtra quandoque operatur, quandoque admiſcet ſe dexteræ.

A teræ : vt ſcilicet non modò ſolâ temporalium rerum cupiditate caueamus eleemoſynam facere, ſed nec ita in hoc opere attendamus Deum, vt ſeſe miſceat vel adiungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quòd niſi fuerit ſimplex, mundum non erit. Simplex autem quo modo erit, ſi duobus dominis ſeruiat, nec vnâ intentione rerum æternarum purificet aciem ſuam, ſed eam mortalium quoque, fragiliúmque rerum amore obnubilet? *Sit ergo eleemoſyna tua in abſconſo*: & reliqua. Rectiſſimè omninò & veriſſimè. Si enim præmium ab eo expectas qui conſcientiæ ſolus inſpector eſt, ſufficiat tibi ad promerendum præmium ipſa conſcientia. B Multa Latina exemplaria ſic habent, *Et Pater tuus qui videt in abſconſo, reddet tibi palam*. Sed quia in Græcis, quæ priora ſunt, non inuenimus, *palam*, non putauimus hunc aliquid diſſerendum eſſe.

Græci Codices priores Latinis.

EIVSDEM IN SVPERIVS

Euang. Homil. 2.

Serm. 6 lib. 50. Hom.

FRequenter in Euangelio, fratres chariſſimi, audiuimus Dominum dicentem: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos oderunt.* Quare autem Dominus dixit, *Diligite inimicos veſtros*, niſi quia paſſuri eramus inimicos? C Sed dicit aliquis, Quis poteſt diligere inimicos? Priùs te dilexit impium Deus tuus, qui nunquam fuit impius. Tu autem etiam ſi non es impius, fuiſti tamen aliquando; quia nemo fit iuſtus niſi ex peccatore. Sicut frequenter cantauimus, *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*: non dixit, Beati qui non fecerunt peccata: ſed, *Beati quorum remiſſa ſunt iniquitates*. Si enim quæris qui non fecerit, non inuenies. Vnde ergo quiſquam erit beatus niſi remittatur, quod fecit; niſi tegatur, quod commiſit? Si ergo iam tibi peccatum dimiſſum eſt, ille te inſequitur, qui nondum eſt iuſtus. D Et tu antequam iuſtificareris, alios perſequebaris: perieras, & inuentus es. Et ille, qui tibi aduerſatur, inuenietur, & non perſequetur. Noli cogitare quòd tuis meritis talis factus ſis, quia gratia Dei te talem fecit. Et benè conſiderans videbis, potentem eſſe Deum qui talem faciat eum, quem iuſtè videris odiſſe. Dicis enim tu tibi quaſi iuſtus, Magna eſt patientia Dei, quæ illum talem viuere ſinit. Atque vtinam hoc ſolùm dicas: ſed timeo quòd inſuper reprehendas, dicens, Quid placuit Deo talibus parcere? Quare tanta mala faciunt homines, & viuunt? Sic dicat alius: O Deus, quare viuit iſte, qui tanta dicit, & tuam iuſtitiam reprehendit? E Non enim attendit quid alius faciat. Qui tibi diſplicet, fortaſſis non reprehendit, nec effundit iſtas contumelias in Deum, quomodò tu facis. Ecce putas, quia Deus, quomodo tu vis, nulli malo velit parcere: quid de te facturus eſt qui ſine peccato eſſe non potes? Non attendis vbi te inueniat. Roga ergo, vt non ſolùm alus, ſed etiam & tibi parcat.

Diligendi inimici, quia & nos aliquando impij.

Pſal. 31. v. 1.

Peſſimum murmur aduerſus Dei tolerantiam.

Hoc itaque, fratres, habent quaſi proprium omnes iniqui: nolunt vt parcat Deus iniquis, & non vident quid ipſi ſint etiam ex hoc ipſo quòd ita volunt. Sed ego iuſtus ſum, inquis. Si tibi non parceret Deus, cùm eſſes iniquus, quomodò ad iuſtitiam peruenifſes? An fortè volebas vt Deus vſque ad te patiens eſſet, quouſque tu peruenires ad iuſtitiam? Quia Deus extendit pontem miſericordiæ ſuæ, vt tu tranſire poſſes, hoc vis vt iam ſubducat, ne alius tranſeat? Diligamus ergo inimicos noſtros, fratres chariſſimi. Fortè qui hodie eſt amicus tuus, talia peccata facturus eſt, vt in vitâ æternâ tecum eſſe non poſſit. *Non enim ſcis quid pariat craſtinus dies.* Et econtrà qui inimicus erat, fortè ſic ad pœnitentiam conuerteretur, vt in illâ cœleſti Hieruſalem concinis tuus eſſe mereatur, & fortè etiam maior efficiatur. Non nobis hoc difficile videatur. Interrogemus Scripturas, & in ipſis hoc euidentiùs agnoſcere poterimus. Paulus Apoſtolus priùs ſceleratus erat, inimicus Chriſtianorum, rapiebat, vaſtabat, ſæuiebat. Vbi? Quando lapidatus eſt martyr Stephanus, parum illi erant manus ſuæ, manibus omnium lapidabat: quia vt illi non impedirentur veſtimentis ſuis, ſed liberis manibus ſaxa proiicerent, omnium veſtimenta ſeruabat, ac ſic in omnium manibus illud ſcelus operabatur. Videte iſtum virum vnâ voce Domini ex perſecutore factum prædicatorem. Præceſſit eos, quos oderat. Illi enim omnes Chriſtiani, quos inſequebatur tales non erant, qualis ipſe factus eſt. Non enim omnes illi Apoſtoli erant, quod ipſe factus eſt. Videtis fieri poſſe, vt inimicus, qui erat hodie, ſit non ſolùm amicus, & frater in gratiâ, ſed etiam præcedat, & melior fiat?

Prou. 27. v. 1.

Qui malus, bonus fieri poteſt, & qui bonus, malus.

Paulus ex malo bonus.

Maior effectus iis, quos perſequebatur.

Ergo, fratres mei, Chriſtiani illi omnes, quos perſequebatur Saulus, putatis quia non rogabant? Vtique ſi nouerant Chriſtum, ſi Chriſtiani erant, ſi nouerant ipſum Dominum Ieſum pro impiis mortuum. Non enim mortuus eſt pro fidelibus, ſed mortuus eſt vt faceret fideles. Rogo vos, fratres, diligenter attendite, Dominus, & Saluator noſter, qui mortem præſtitit infidelibus, quale ſit illud, quod ſeruat fidelibus? Et hoc conſiderate, quia quos perſequebatur Paulus Apoſtolus, benè nouerant miſericordiam Domini, & ſciebant quòd Saulus ipſe perſecutor poterat fieri prædicator: & ideo orauerunt pro illo, & exauditi ſunt. Ille perſequebatur, ſed illi vicerunt. Illi eum magis occiderunt, & interfecerunt rogando pro eo. Quomodo? Ecce vnâ voce proſtratus eſt perſecutor. Reſurrexit enim iam non perſecutor, ſed prædicator. Qui enim perſequebatur, mortuus eſt. Quære perſecutorem, & non inuenies iam, quia ſurrexit. Ergo illi potiùs occiderunt eum orando, quàm ille perſequendo. Et vos ergo, fratres, ſic orate pro inimicis veſtris, vt occidat eos Deus, id eſt, vt eorum malitiam, quæ vobis inimicatur, occidat. Sic enim non occidit quod creauit, ſed quod ipſi ſibi fecerunt. Homo enim, & peccator duo nomina ſunt. In ipſis duobus nominibus quære quid fecit Deus, quære quid ſuaſerit diabolus. Homo, à Deo factus eſt: peccatum, ſuadente diabolo ab homine factum eſt. Quis horum duorum te perſequitur? Si enim tu benè viuis, non te perſequitur, niſi qui malus eſt. Non ergo homo, ſed peccator te inſequitur. Roga pro homine, vt extinguat Deus peccatorem. Cùm enim mortuus fuerit peccator: nihil tibi aduerſabitur, immò conſolabitur viuens, qui te in peccatis mortuus perſequebatur.

Occiſus Saulus ab iis, quos perſequebatur.

Homo & peccator, duo nomina.

Conſecr. 23. q. 4. Duo.

Non vobis ergo graue ſit, per ipſius Domi- A ni miſericordiam vos obteſtor, quia ſpes nobis alia non eſt, niſi dimiſerimus quicquid nos læſerint homines. Nemo vos ſallat. Aliud magis ſacrificium non eſt, quod debeamus Deo, niſi quicquid boni eſt, etiam malis hominibus, ſed tamen hominibus fecerimus. Dicit tibi Deus: Ego non ex te creſco, ſed tu ex me. Sacrificium volo quod proſit homini: ſic ad me peruenit quod tibi proſit. Potes mihi dicere, Non habeo quod tribuam indigenti, non poſſum ieiunare frequenter; & à vino & carnibus abſtinere non poſſum. Nunquid potes mihi dicere, B charitatem te habere non poſſe? Ipſa eſt cuius poſſeſſio tantò plus augetur, quantò ampliùs erogatur. Dimitte ergo, quod tenebas, ne aduerſus te ille teneat aliquid, cui non habes quod dimittas. *Dimitte, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.* Scitote, fratres chariſſimi, quia duæ ſunt eleemoſynæ. Vna cordis, alia pecuniæ. Eleemoſyna cordis eſt, dimittere ei à quo læſus es. Nam dare aliquid indigenti, aliquando quæris, & non habes. Indulgere peccanti, quantùm volueris, redundabit tibi. Aurum & argentum, veſtem, frumentum, vinum & oleum poteſt fieri, vt aliquoties non habeas, vnde pauperibus tribuas: vt autem C omnes homines diligas, & hoc aliis, quod tibi ipſe velis, & inimicis tuis indulgeas, nunquam te poteris excuſare. Quia ſi in cellario, vel in horreo non habes quod dare poſſis, de theſauro cordis tui potes proferre, quod tribuas. Et cùm omnibus hominibus, etiam ſi ſola ſit, bona voluntas ſufficiat, & eleemoſyna cordis multò maior ſit, quàm eleemoſyna corporis, quis eſt qui vel vmbram excuſationis poſſit prætendere? Et illud attendite, fratres, quia charitatis eleemoſyna ſine terrenâ ſubſtantiâ ſufficit ſibi. Illa verò quæ corporaliter datur, ſi non benigno corde tribuitur, omninò non ſufficit. Et quia ſicut ipſi videtis, fratres chariſſimi, ad re- D miſſionem omnium peccatorum, ſi ſubſtantia terræ non fuerit, charitas, & dilectio inimicorum ſatis abundéque ſufficiunt, nulla nobis excuſatio de hac re in die iudicij remanebit. Nec dicere aliquis poterit, non ſe habuiſſe, vnde ſua peccata redimeret.

Sacrificium à quo ſe nullus excuſet, charitas.

Luc. 6. v. 37. 41. diſt. duæ.

Cordis eleemoſyna, & pecuniæ.

Charitatis eleemoſyna ipſa per ſe ſufficit: corporalis non ſufficit ſine illâ.

Et ideo omnes homines ſtudeamus toto corde diligere, orantes, vt qui boni ſunt, meliores fiant, & in opere bono permaneant: qui mali ſunt, citò ſe corrigant: timentes illud, quod Dominus comminatus eſt, dicens: *Si non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Sed magis cum ipſius adiutorio laboremus, vt illud in nobis poſſit impleri, *Date, & dabitur vobis: dimittite, & dimittetur vobis.* Cùm ergo ſecun- E dum præfatam Domini ſententiam, quâ dixit: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater veſter cœleſtis peccata veſtra*: in poteſtate noſtrâ poſitum ſit, qualiter in die iudicij iudicemur: dimittamus omnibus inimicis noſtris, vt liberâ conſcientiâ poſſimus in oratione Dominicâ dicere: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*: Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre, & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

Matth. 6. v. 15.

Luc. 6. v. 27.

Matth. 6. v. 14.

Ibid. v. 11.

EIVSDEM DE EODEM

Homil. 3.

SCio & credo charitatem veſtram ſapienter intelligere, non eſſe ſine causâ, quòd vos de verâ & perfectâ charitate tam frequenter admoneo. Hoc enim ideo facio, quia ad omnium peccatorum vulnera nullum medicamentum tam ſalubre, & tam efficax eſſe cognoſco. Additur & hoc, quòd cùm tam magnum ſit veræ & perfectæ charitatis remedium, nullus tamen inuenitur qui eam cum Dei adiutorio non poſſit habere. In reliquis operibus bonis interdum poteſt aliquis qualemcunque excuſationem prætendere, in habendâ verò dilectione nullus ſe poterit excuſare. Poteſt mihi dicere aliquis, Non poſſum ieiunare: nunquid poteſt dicere, Non poſſum amare? Poteſt dicere, Propter infirmitatem corporis mei, non poſſum à vino, vel à carnibus abſtinere: nunquid poteſt dicere, Non poſſum diligere? Poteſt quiſquam dicere, ſe virginitatem non poſſe ſeruare: poteſt dicere, non poſſe res totas vendere, ac pauperibus erogare: nunquid poteſt dicere, Non poſſum inimicos meos diligere, & eis qui in me peccauerunt indulgere? Nemo ſe circumueniat, fratres chariſſimi, quia Deus neminem fallit. Cùm enim multa ſint quæ propter fragilitatem humanam corporaliter implere non poſſumus, charitatem tamen in corde noſtro Deo inſpirante, ſi in veritate voluerimus, ſine aliquâ dubitatione habere poterimus. Multa enim ſunt quæ de horreo, canauo vel cellario aliquoties proferre non poſſumus, de theſauro verò cordis nimis fœdum & turpe eſt, ſi aliquam excuſationem prætendere videmur. Non enim ibi aut pedes laborant currendo, aut oculi videndo, aut aures audiendo, aut manus operando laſſantur, vt nos per ipſam fatigationem excuſare conemur. Non nobis dicitur: Ite ad Orientem, & quærite charitatem: nauigate ad Occidentem, & inuenietis dilectionem. Intus in corde noſtro eſt, vnde nos iracundia excludere ſolet, & redire iubemur, dicente Prophetâ, *Redite præuaricatores ad cor*: non enim, ſicut iam dixi, in longinquis regionibus inuenitur quod à nobis Dominus petit; intus ad cor noſtrum nos mittit. In nobis enim ponit quod requirit, vbi tota charitas profectò in animi bonitate vel voluntate conſiſtit, de quâ voluntate Angeli paſtoribus clamauerunt, *Pax in terrâ hominibus bonæ voluntatis.* Et ideo quia nulla nobis ante tribunal Chriſti excuſatio poterit eſſe, cum Dei adiutorio totis viribus laboremus, vt in animis noſtris plus præualeat bonitas quàm malitia, plus patientia quàm iracundia, plus benignitas quàm inuidia, plus humilitas quàm ſuperbia. Et vt totum breui ſermone concludam, ſic totum cor noſtrum obtineat charitatis dulcedo, vt in nobis locum habere non poſſit odij amaritudo.

Eſt Serm. 61. de temp. dubitans Louan.

Vera charitas ſaluberrimum remedium, & omnibus peruium.

Iſai. 46. v. 8.

Luc. 2. v. 14.

Sed dicit aliquis: Nullâ ratione poſſum inimicos meos diligere. In omnibus Scripturis Deus tibi dicit, quia potes. Tu econtrario reſpondes, non poſſe. Conſidera nunc, vtrum tibi, an Deo debeat credi. Et ideo quia veritas mentiri non poteſt, iam vanas excuſationes ſuas relinquat humana fragilitas: quia nec impoſſibile

Deus non præcipit quod ſit impoſſibile.

impoſſibile aliquid potuit imperare, qui iuſtus A eſt: nec damnaturus eſt hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius eſt. Quid tergiuerſamur in caſſum? Nemo enim, quantùm poſſumus, meliùs nouit, quàm qui nobis ipſum poſſe donauit. Tot viri, tot mulieres, clerici, pueri, tantæ & tam delicatæ puellæ flammas & ignes & beſtias æquanimiter pertulerunt: & nos ſtultorum hominum conuicia dicimus tolerare non poſſe, quæ nobis malorum hominum nequitiâ inferuntur? Si poſſumus, etiam vſque ad mortem illorum, noſtras iniurias vindicamus: vnde neſcio quâ fronte vel quâ conſcientiâ cum omnibus Sanctis in æternâ beatitudine partem habere deſideramus; quorum exempla ſequi in rebus minimis non acquieſcimus.

B Sed ſunt aliqui qui teſtimonia diuinæ Scripturæ iracundiæ ſuæ exiſtimant ſuffragari. Dicunt enim: *Amat anima mea amantem ſe.* Et dum auctoritatem diuinam malè intelligunt, de medicamentis ſibi vulnera faciunt. Qualiter autem hoc & debeat & poſſit intelligi, attendat charitas veſtra. *Amat anima mea amantem ſe.* Licet de omnibus litera ſentiri & debeat, & poſſit: tamen certiùs de Deo intelligendum eſt, quia nullus nos meliùs quàm ipſe diligit. Nam ſi boni tantummodò amandi ſunt, quid dicimus de Deo noſtro, de quo ſcriptum eſt, *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnicum daret.* Quid C enim boni fecerat mundus, vt illum ſic dilexerit Deus? Omnes enim homines non ſolùm malos, ſed etiam impios & originali peccato mortuos in animâ Chriſtus inuenit. Et tamen etiam cùm tales eſſemus, dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis; & per hoc amauit etiam non amantes: ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, *Chriſtus pro impiis mortuus eſt:* ac ſic pro ineffabili pietate vniuerſo humano generi hoc exemplum dedit, dicens: *Diſcite à me, quoniam mitis ſum, & humilis corde.* Quoniam & beatus Petrus Apoſtolus in Epiſtolâ ſuâ ſimiliter præcipit, dicens: *Chriſtus,* inquit, *paſſus eſt pro nobis, relinquens vobis* D *exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.* Quod exemplum Domini ſecuturi ſumus? Nunquid vt mortuos ſuſcitemus? Nunquid vt ſupra mare pedibus ambulemus? Non vtique: ſed vt ſimus mites & humiles corde; & non ſolùm amicos, ſed etiam inimicos toto animo diligamus. *Et ſequamini veſtigia eius.* Dixit hoc etiam beatus Euangeliſta Ioannes: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodò & ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Quomodò enim Chriſtus in cruce fixus erat, & tamen per viam charitatis currebat, dicens: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt:* nos ergo E cùm patimur ab inimicis, hoc clamare debemus, *Quia neſciunt quid faciunt.* Phrenetici enim ſunt, & à contrario ſpiritu poſſidentur, & vt nos perſequantur, maiorem à diabolo perſecutionem patiuntur; & ideo magis vt liberentur quàm damnentur orare debemus.

Ier. 8. v. 17.

Deus non amantes amauit.

Io. 3. v. 16.

Rom. 5. v. 6.

Matth. 11. v. 29.

1. Petr. 2. v. 21.

1. Ioan. 2. v. 6.

Luc. 23. v. 34.

Phrenetici ſunt, qui iniuriam faciunt.

Sic fecit beatus Stephanus, qui glorioſiſſimè primus Chriſti veſtigia eſt ſecutus. Cùm enim duris ſaxorum imbribus cæderetur, ſtans orauit pro inimicis ſuis: & poſitis in terrâ genibus totis viribus clamauit, & dixit, *Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.*

Act. 7. v. 59.

Imitandus vel conſeruus vt inimicos diligamus.

Si ergo putamus nos non poſſe imitari Dominum noſtrum, imitemur talem conſeruum noſtrum. Imitemur quippe beatum Stephanum: qui cùm à Iudæis lapidaretur, flexis genibus pro impiis perſecutoribus ſupplicauit. Dominus quoque in Euangelio, vt inimicos diligere debeamus, non dedit conſilium, ſed præceptum. Aliud eſt conſilium, aliud præceptum. Conſilium datur, vt virginitas conſeruetur, vt à vino & à carnibus abſtineatur, vt vendantur omnia & pauperibus erogentur. Præceptum verò datur, vt iuſtitia cuſtodiatur, vt omnis homo diuertat à malo, & faciat bonum. Denique de virginitate dicitur, *Qui poteſt capere, capiat.* De iuſtitiâ verò non dicitur, Qui poteſt facere, faciat: ſed, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Conſilium qui libenter audierit & fecerit, maiorem habebit gloriam. Præceptum qui non impleuerit, niſi pœnitentia ſubuenerit, euadere pœnam non poterit. Sic enim præcepit Dominus: *Diligite inimicos veſtros; benefacite his qui oderunt vos. Et orate pro perſecutoribus veſtris, & maledicentibus vobis.* Et ſi quæras quam mercedem accipies? Audi quod ſequitur: *Vt ſitis filij Patris veſtri.* Aduertite, quia ſi inimicos non diligimus, filij Dei eſſe non poſſumus. Et quâ fronte dicimus in Oratione, *Pater noſter qui es in cælis, ſanctificetur nomen tuum?* Aut quâ conſcientiâ dicere poterimus, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus.*

Præceptum eſt, hos diligere, non ſolùm conſilium.

Matth. 19. v. 12.

Matth. 3. v. 10.

Matth. 5. v. 44.

Matth. 6. v. 9.

Sed dicit aliquis. Ego audiam Scripturam dicentem, *Amat anima mea amantem ſe.* Amas amantes te filios & parentes: amat & latro, amat & draco, amant & lupi, amant & vrſi. Si enim amantes non diligamus, ſi filios vel parentes deſpicimus, peiores leonibus & ſupradictis beſtiis exiſtere videmur. Sic & ipſe Dominus dicit: *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & Publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis?* Nonne & *Ethnici hoc faciunt?* Qui ergo ſolos amicos diligunt, ſicut & ipſi videtis, adhuc in hac parte Publicanis & Gentibus & beſtiis ſimiles ſunt. Vt ergo ſuperiores ſimus (& Publicanis) & Gentibus & beſtiis, etiam inimicos & aduerſarios diligamus. Et timeamus illud quod Dominus in Euangelio dicit: *Serue male, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne oportuit & te miſereri conſeruo tuo, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Et quid poſtea? *Tradidit eum tortoribus, donec redderet vniuerſum debitum. Sic,* inquit Dominus, *Pater meus cæleſtis faciet vobis, ſi non dimiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Et iterum ipſe Dominus ait, *In hoc cognoſcent omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi vos inuicem diligatis.* Et iterum: *Qui vniuerſam legem compleuit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.* Quid eſt hoc vnum, niſi quod ſuprà diximus, *Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis?* Quid, inquam, eſt hoc vnum, niſi illud quod Apoſtolus dicit: *Omnis lex in vno ſermone completur, Diliges pro-*

Prou. 8. v. 17.

Matth. 18. v. 32.

Ioan. 13. v. 35.

Iac. 2. v. 10.

Ioan. 13. v. 34.

Gal. 5. v. 14.

A *ximum tuum ſicut teipſum?* Sed ne fortè aliquis dicat, locum hunc non ſic debere intelligi: audiat de hoc mandato iterum Apoſtolum, ſublimi voce clamantem: *Et ſi tradidero corpus meum vt ardeat, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt.* Ipſa eſt vera & germana charitas, quæ non ſolùm vſque ad amicos, ſed etiam vſque ad ipſos peruenit inimicos: ſicut Dominus noſter tantam circa humanum genus cognoſcitur habere charitatem, vt non ſolùm ſupra bonos, ſed etiam ſupra malos pluuiam dare, & ſolem ſuum quotidiè oriri concedat.

1. Cor. 13. v. 3.

Vera & germana charitas, quæ ad inimicos vſque deſcendit.

Etiam illud ante omnia cum grandi reuerentiâ & timore recolere & retinere debemus, quod Dominus in Euangelio dixit: *Si dimiſeritis*, inquit, *hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis peccata veſtra. Si non dimiſeritis, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis debita veſtra.* B In poteſtate noſtrâ poſitum eſt, qualiter in die iudicij iudicemur. Vnde neſcio quâ fronte indulgentiam peccatorum ſuorum ante tribunal Chriſti obtinere poterit, qui Deo præcipiente inimicis ſuis veniam dare, non acquieſcit. Apoſtolus etiam prædicat, dicens: *Nemini malum pro malo reddentes: benedicite perſequentibus vos; benedicite, & nolite maledicere.* Et iterum: *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* Et iterum: *Non reddentes maledictum pro maledicto, ſed econtrariò benedicentes.* C Beatus quoque Euangeliſta Ioannes, qui ſupra pectus Domini in cœnâ recubuit, in Epiſtolâ ſuâ ita nos admonet, dicens: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Scitis, quia omnis homicida non habet in ſe vitam æternam.* Et iterum. *Qui dicit ſe in lumine manere, & fratrem ſuum odit, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat: neſcit quò vadat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius.* Hoc loco, fratrem, omnem hominem debemus accipere. Dicit enim ipſe beatus Ioannes: *Si quis dixerit, Diligo Deum, & fratrem ſuum odit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum quem non videt quomodò poteſt diligere?* D

Matth. 6. v. 14.

Rom. 12. v. 17.

Ibid. v. 21.

1. Petr. 3. v. 9.

1. Ioan. 3. v. 15.

Ioan. 2. v. 9.

Frater eſt, quiuis hominum.

1. Ioan. 4. v. 20.

Sed etiam ſi iubetis, ſufficiunt iſta. Sunt enim innumerabilia tam in nouo quàm in veteri Teſtamento, quæ cauſam, de quâ loquimur, validiſſimis teſtimoniis confirmare longum eſt; & nunc omnia charitatis veſtræ auribus non intimentur. Nam in ſanctis animabus etiam parua pro magnis accipiuntur; quia & reuerâ cui pauca non ſufficiunt, magna non proſunt, plura prodeſſe non poterunt. Vos autem, fratres chariſſimi, conſiderantes, quia omnis lex vno ſermone impletur in nobis: id eſt, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum*: non ſolùm amicos, ſed etiam inimicos diligite: E quia quicunque hoc implere nolunt, reliqua illis opera bona prodeſſe non poterunt. Et ideò ita omnibus inimicis veſtris dimittite, vt cum ſecurâ conſcientiâ poſſitis in Oratione dicere: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*

Matth. 6. v. 12.

EIVSDEM IN IDEM

Homil. 4.

EVangelica lectio, fratres chariſſimi, quæ nobis modò recitata eſt, videtur mihi quòd ſecundum literam non poſſit intelligi, & ideo, Deo auxiliante, requiramus qualiter ad eius ſpiritalem ſenſum peruenire poſſimus. Sic enim ait Dominus: *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Et iterum: *Cùm facis eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, vt ſit eleemoſyna tua in abſconſo.* Quomodò hoc ſecundū literā accipere poſſimus, cùm ipſe Dominus iterum dicat, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant veſtra bona opera, & glorificēt Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Quomodo hic dicit, *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*: cùm alibi dicat *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videāt opera bona.* Diligenter attēdite, fratres, & intellectum diuinæ Scripturæ humiliter, & ſapienter requirite. Non enim ſibi ipſe Dominus in Euangelicâ lectione contrarius eſſe poteſt. Nam quia eleemoſynam & occulte fieri ipſe dixit, & publicè ipſe admonuit, vt ſibi præcepta eius non videantur eſſe contraria, intellectum ſobrium quærit. Qui enim ideo facit eleemoſynam, vt ab hominibus ſe laudari deſideret, etiam ſi occultè fecerit, publicè facit, quia laudem ab hominibus quærit: Qui verò eleemoſynam pro ſolo amore Dei facit, vt ad opus bonum illum reliqui imitentur, & non ipſe ſed Dominus collaudetur, etiam ſi publicè faciat eleemoſynam, abſconſè facit, quia pro eleemoſynâ illâ non hoc quod videtur, ſed quod non videtur, deſiderat: nec ab hominibus laudem, ſed mercedem à Deo optat accipere. Hoc etiam & de ieiunio debemus accipere.

Serm. 60. de temp. Dubitant Louan.

Matth. 6. v. 1.

Ibid. v. 2.

Matth. 5. v. 16.

Præceptum vt intentio ſecreta ſit, non opus.

Cùm enim ipſe Dominus dicat, *Vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris ieiunans hominibus*: ergo contra Chriſti præcepta faciamus; qui publicè ieiunium indicimus, & vidente toto populo, pariter cum ipſo ieiunamus? Et in hoc ſenſu oportet intelligi, vt nemo pro laude humanâ, ſed pro peccatorum indulgentia, vel pro miſericordiâ diuinâ ieiunet: & vnuſquiſque interroget conſcientiam ſuam, & ſi pro ſolo Deo facit eleemoſynam, ſecurus, & publicè faciat, vt quicunque viderint, imitentur. Nam & illud quod dicit Dominus: *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*: ad hoc, quod ſupra diximus, pertinere cognoſcitur. In dexterâ enim intelligitur amor Dei, in ſiniſtrâ vanitas, vel cupiditas mundi. Si pro laude humanâ dederis eleemoſynam, totum ſiniſtra facit, dextera omnino nihil facit. Si verò pro remiſſione peccatorum, & amore vitæ æternæ eleemoſynam dederis, totum dextera facit. Quid eſt ergo, *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*, niſi quod facit amor Dei, non corrumpat, aut perdat vanitas, vel cupiditas mundi? Nam ſi hoc aliquis ſecundum literam impleri poſſe credit, quid faciet, ſi ei manus dextera doluerit? Nunquid de ſiniſtrâ eleemoſynam dare non poteſt? Aut ſi vult captiuum redimere, quomodò aut ſacculum ſoluere, aut arcam aperire poterit, ſi ſiniſtram manum dexteræ ſuæ non iunxerit? Aut ſi peregrinum optat excipere,

Matth. 6. v. 17. Et olim publicè ieiunium indicebatur.

Dextra, amor Dei; ſiniſtra, vanitas.

A
& ſecundum præceptum Domini ſanctorum pedes abluere, non video quomodò hoc neſciente ſiniſtrâ manu poſſit impleri.

v. 5.

Ad hoc pertinet etiam illud quod dixit: *Cùm oratis nolite in angulis platearum orare: ſed intra*, inquit, *in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora Patrem tuum in abſcondito.* Ecce ipſi benè agnoſcitis, quia non hoc ſemper ſecundum literam poterit adimpleri. Nam & nosipſi & totus populus non ſolùm in cubiculis noſtris oramus, ſed etiam publicè ad Eccleſiam conuenimus, & ſimul cum omni populo genua flectimus.

Genuflexionum vſus.

Et nunquid hæc facientes præceptis Chriſti contrarij ſumus, qui dixit, vt in cubiculis clauſo oſtio orare debeamus? Non ita

B

eſt. Vnde etiam & iſte ſenſus ſuperiori ſententiæ conueniens eſt. Qualiter ergo hoc intelligi debeat attende. Si quando oras Deum, & hoc ab illo petis quod videtur, publicè & apertè oras, quia hoc à Deo vis accipere quod videtur. Si verò pro vita æternâ volueris ſupplicare, etiam ſi publicè oraueris, clauſo oſtio oras, quia non petis quod videtur, ſed quod non videtur, *Quæ enim videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna ſunt.* Si temporalia quæris, ſicut iam dixi, publicè, & aperto oſtio oras: ſi æterna quæris, ſecreta eſt oratio tua, quia non quæ videntur, ſed quæ non videntur, optas accipere. Qui ergo illa quæ non videntur in veritate quæſierit, & illa quæ videntur Deo remunerante percipiet, quia non mentitur qui dicit: *Quærite primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.*

Oras publicè qui petis temporalia; ſecretò, qui æterna.

2. Cor. 4. v. 18.

C

Math. 6. v. 33.

Nec hoc ſic dicimus, vt pro rebus temporalibus Deum non oremus, id eſt, pro ſanitate corporum, aut pro pace temporum, aut pro abundantiâ fructuum. Debemus & iſta à Deo petere, ſed ſecundo & tertio loco, vt primas partes in omni intentione noſtræ orationis, amor animæ, & deſiderium vitæ æternæ obtineat. Oremus ergo pro corpore, ſed ſine vllâ comparatione ampliùs pro animâ ſupplicemus. Et ideo, chariſſimi, quoties vobis iſta Euangelica lectio legitur, ordine quo ſuprà ſuggeſſimus, intellectum eius debetis accipere: vt ſiue in eleemoſynis, ſiue in ieiunijs, ſeu in orationibus, ſiue in dexterâ, vel in ſiniſtrâ hoc ſeruare ſtudeamus, vt quicquid agimus non pro vanitate, vel cupiditate ſæculi, ſed pro amore æternæ beatitudinis faciamus. Quod ipſe præſtare dignetur, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat.

Temporalia etiam petenda, ſed ſecundo loco.

D

EIVSDEM IN IDEM

Euang. Homil. 5.

Eſt ex Ser. 26. de diuerſis. Cap. 14.

Reſtat videre, quid ſit, *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*: & de dilectione inimici, cur antiquis videbatur data licentia vt odiſſent inimicos, quorum nobis imperatur dilectio. Sed quid facio? Si breuiter de his diſſeram, fortaſſis non ita vt oportet intelligat: ſi diutiùs, timeo ne plus grauem vos onere ſermonis, quàm fructu expoſitionis ſubleuem. Sed certè ſi minus quàm ſatis eſt, intellexeritis: adhuc me tenete debitorem, vt alio tempore iſta pleniùs diſſerantur. Tamen nunc non oportet ea ſic relinqui, vt omnino nihil inde dicatur. Siniſtra eſt animi cupiditas

Dextera quid, atque ſiniſtra.

A
carnalis, dextera eſt animi charitas ſpiritalis. Si ergo cùm quiſque facit eleemoſynam, miſcet cupiditatem temporalium commodorum, vt in opere illo aliquid tale conquirat, miſcet ſiniſtræ conſcientiam operibus dexteræ. Si autem ſimplici charitate, & purâ coram Deo conſcientiâ homini ſubuenit, nihil aliud intuens, niſi vt illi placeat qui hæc iubet, neſcit ſiniſtra quid facit dextera.

De dilectione autē inimici, difficilior eſt quæſtio: nec eâ breuitate ſolui poteſt. Sed cùm audiris, orate pro nobis: & fortè Dominus Deus citò dabit, quod putamus eſſe difficile. Ex vno enim horreo viuimus: quia in vnâ familiâ ſumus. Quod ergo nos putamus eſſe valde intus in abdito, fortè ipſe qui promittit ponit in limine: vt facillimè dari poſſit petentibus. Dilexit inimicos ipſe Dominus Chriſtus: pendens enim in cruce ait: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Secutus eſt eius exemplum Stephanus, cùm lapides in eum iacerentur: & ait: *Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum.* Dominum imitatus eſt ſeruus, vt nemo ſeruorum ſit piger, & putet hoc eſſe factum, quod à ſolo Domino fieri poterat. Si ergo multum eſt ad nos imitari Dominum, imitemur conſeruum: ad eadem quippe gratiam vocati omnes ſumus. Quare ergo antiquis dictum eſt; *Diliges proximum tuum, & oderis inimicum tuum*? Quia fortaſſis & ipſis dictum eſt, ſed nobis apertiùs pro temporum diſtributione, per eius præſentiam, quid quibus vel tegendum eſſet vel aperiendum. Sic enim habemus inimicum, quem nunquam diligere iubemur: eſt autem diabolus: *diliges proximum tuum* hominem, *& oderis inimicum tuum* diabolū. Sed quia in ipſis hominibus ſæpe exiſtunt inimicitiæ in animis eorum, qui per infidelitatem dant locum diabolo, & eius vaſa fiunt, vt operetur in filijs diffidentiæ: poteſt autem fieri, vt relinquat homo malitiam ſuam, & conuertatur ad Dominum: Et dum adhuc ſæuit, dum adhuc perſequitur, diligendus eſt: & orandum pro illo, & bene illi faciendum: ita & primum præceptum implebis, vt diligas proximum tuum hominem, & oderis inimicum tuum diabolum: & ſecundum, vt diligas inimicos tuos homines, & ores pro eis, qui te perſequuntur.

Cap. 15.

B

Luc. 3. v. 34.

Act. 7. v. 59

C

Inimicus nunquam diligendus, & inimicus diligendus.

Eph. 2. v. 2.

D

Niſi fortè putas non oraſſe Chriſtianos illo tempore pro Saulo perſecutore Chriſtianorum. Fortaſſis ad eius conuerſionem vox illa Stephani Martyris exaudita eſt. In illo enim perſecutorum eius numero fuit, & lapidantium veſtimenta ſeruauit. Idem etiam ad Timotheum ſcribens, ait: *Obſecro primùm omnium fieri deprecationes, adhortationes, interpellationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus: pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt vti quietam tranquillam vitam agamus.* Iubebat ergo orari pro regibus: & tunc reges perſequebantur Eccleſias. Sed quas tunc pro ſe orantes perſequebantur, nunc pro ſe exauditas defendunt.

Cap. 16.

Orandum pro malis hominibus.

1. Tim. 2. v 1.

E

Vis ergo & illud antiquorum cuſtodire præceptum? Dilige proximum tuum, hoc eſt, omnem hominem. Ex duobus enim primis parentibus omnes nati, omnes vtique proximi ſumus. Certè enim ipſe Dominus Ieſus Chriſtus, qui diligi præcipit inimicos, in duobus illis præceptis totam Legem & Prophetas pendere teſtatus eſt: *Diliges Dominum Deum tuum*

Cap. 17.

Omnes ſumus proximi.

Math. 22. v. 37.

ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & A *ex totâ mente tuâ: & diliges proximum tuum tanquam teipſum.* Nihil tibi præcepit de dilectione inimici. Non ergo totum hæc duo præcepta contioent? Abſit. Quia cùm dicit: *Diliges proximum tuum*, ibi ſunt omnes homines, etiamſi fuerint ioimici: quia etiam ſecundum ſpiritalem propinquitatem neſcis quid tibi ſit in præſentiâ Dei, homo qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortaſſis cognoſcet & ſequetur ducentem. Si enim Deus ipſe qui nouit qui ſint in peccatis perſeueraturi, qui relicturi iuſtitiam: & irreuocabiliter ad iniquitatem lapſuri, tamen facit ſolem ſuum oriri
Matth. 5. v. 44. ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & B iniuſtos, inuitans vtique ad pœnitentiam per patientiam, vt qui neglexerint eius bonitatem, experiantur in fine ſeueritatem: quantâ ſollicitudine placabilem oportet eſſe hominem, ne fortè neſciens qualis futurus ſit, cùm præſentes eius inimicitias attenderit, oderit eum, cum quo in æternâ felicitate regnabit? Imple ergo præceptum primum: *Dilige proximum tuum*, omnem hominem, *& oderis inimicum tuum*, diabolum. Imple & ſecundum; Dilige inimicos tuos, ſed homines: ora pro eis qui te perſequuntur, ſed pro hominibus: benefac eis qui te oderunt, ſed hominibus.

Cap. 12. Rom. 12. v. 20. *Vt ſuper caput inimici carbones cõgerendi.* *Pſal. 119. v. 4.*

Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; ſi ſitit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis C *congeres ſuper caput eius.* Et hîc quæſtio eſt. Quomodò enim quiſque diligit, quem vult ardere carbonibus; Sed ſi intelligatur, nulla contentio eſt. De illis enim vaſtatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini aduerſus linguam ſubdolam. Cùm enim quiſque benefecerit inimico, & non victus malo eius, vicerit in bono malum, plerunque illum inimicitiarum ſuarum pœnitebit, & iraſcetur ſibi, quòd tam bonum hominem læſerit. Ipſa verò vſtio, pœnitentia eſt: quæ tanquam carbones ignis inimicitias eius malitiáſque conſumit. Conuerſi ad Dominum, &c.

PETRI CHRYSOLOGI D

Epiſcopi Rauen. in ſuperius Euang.

Serm. 9.

AGit nobiſcum Deus, agit in hoc ſæculo, ne quid nobis pereat in futuro: ſicut ex ipſo
Matth. 6. v. 1. lucet principio lectionis; *Attendite*, inquit, *ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, &c.* Et quomodò quod fit ab hominibus, coram hominibus noo fit? Patentis iuſtitiæ latet ſenſus; publici operis quod ſecretum? Qui poteſt celare radios Solis, iuſtitiæ poterit occultare fulgorem. Iuſtitia lux rerum co[illegible]ſilus non velatur obſcuris. Iuſtitia cùm ſibi facto claret, omnes illuſtrat exemplo. Et quid eſt quòd eam Domi- E nus coram hominibus fieri non vult, per quam ſtatum capiunt res humanæ? Et vbi eſt illud, *Sic*
Matth. 5. v. 14. *Vt Dominus Iuſtitiam celari velit.* *luceat lux veſtra coram hominibus; vt videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt?* Quomodo iuſtitiam vult celare, cuius opera vult ſic elucere? Fratres, hæc præceptio cœleſtis vult iactantiam tollere, auferre pompam, vanitatem demere, ſummouere inanem gloriam: ſic iuſtitiam vult celare. Iuſtitia, quæ per ſe ſibi abundat ad gloriam, ſpectaculum populi, vulgi laudes, fauores hominum, mundi

A gloriam non requirit: à Deo genita cœlum ſpectat, in oculis agit diuinis, ſupernis virtutibus mixta ſemper à Deo ſolo, vt glorificetur, expectat. Sed hæc iuſtitia, quæ ex Deo eſt; illa verò iuſtitia quæ eſt hypocriſis, iuſtitia non eſt, *Iuſtitia ex Deo, & hypocryſis.* mentitur oculis, fallit aſpectum, videntibus illudit, decipit audientes, ſeducit turbas, trahit populos, famam vendit, emit clamorem, fit ſæculo, Deo oon fit: mercedem rapit præſentem, præmium non quærit in futuro, cæcat oculos, cæca ipſa oon videns vult videri, propter quam cæcitatem Chriſtus præſenti ſic inchoat in præcepto. *Attendite*, hoc eſt, ne geſtiatis attendi. *Ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Quare? *Ne videamini ab eis.* Et, ſi viſi fueritis; B quid? *Mercedem non habetis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* Fratres, hîc Dominus non iudicat, ſed exponit; pandit cogitationum dolos, ſecreta mentium nudat, iniuſtè iuſtitiam tractantibus modum iuſtæ retributionis indicit. Iuſtitia, quæ ſe humanis oculis locat, diuini Patris non poteſt expectare mercedem: voluit videri, & viſa eſt: voluit hominibus placere, & placuit; habet mercedem, quam voluit; præmium quod habere noluit, non habebit. Quâ verò de causâ ſint hæc præmiſſa, ex ſequentibus audiamus. *Apud Deum mercede caret, qui laudem captat humanam.*

Cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt. Benè *tubâ*, quia talis eleemoſyna hoſtilis eſt, non ciuilis; noo C miſericordiæ dedita, ſed clamori; ſeditionis vernula, non alumna pietatis, oſtentationis nundinatio, non commercium charitatis. Eleemoſynam quiſquis oſtentat, inſultat. *Tu*, inquit, *cùm facis eleemoſynam, noli tubâ canere, &c.* Audiſtis quemadmodum notat eleemoſynam in conuentu, in plateis, in triuiis, non impenſam ad leuamen pauperum, ſed hominum propoſitam ad fauorem, vt probentur miſericordiam vendere, non donare. Fugienda eſt hypocriſis, fugienda, fratres, quæ captiua gloriæ verecundiam pauperum non releuat, ſed fatigat: quæ de gemitu inopis pompam ſuæ gloriationis inquirit, quæ ſuam laudem dilatat pauperis ex dolore, quæ de miſeriâ petentis famam ſuæ D oſtentationis expaodit.

v. 2. Eleemoſyna hoſtilis, quæ tubâ clamat.

Sed dicit aliquis. Ergo in conuentu, in plateis, in triuiis, neganda eſt miſericordia? non præbendus eſt victus? Planè & in omni loco, & in omni tempore facienda eſt miſericordia, præbendus eſt victus, nuditas eſt tegenda: ſed ſic, quomodo docuit miſericordiæ auctor, vt miſericordia non terræ ſit nota, ſed cœlo; non hominibus inſinuata, ſed Deo. In plateis, in triuiis ſuum pietas habet ſecretum; è contrà platea triuium eſt, cùm in ſecreto facit hypocrita nil ſecretum. Fratres, Deus, monendo ſic, vota culpat, non loca; ſenſum, non opera; ſtudium, E noo datorem: arguit largientem ad ſuam famam, non ad pauperis famem: iudicat non vbi facias, quando facias, ſed qualiter facias: quia Deus de cordibus, oon de manibus facta metitur; & de ſenſu, non de locis operum colligit qualitatem. Miſericordiam coram ſe ſolùm vult fieri, qui ſolus eſt miſericordiæ & remunerator, & teſtis, qui dicit, *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Vult in paupere ſibi dari; & qui vult ſibi dari, vult quod datum eſt, ſe debere; & qui vult, ſe debere, quod datum eſt, vult largientibus nil perire. Deus parua poſcit, maxi-

Præceptum intentionis ſecretum, non eleemoſynæ, atque operis.

Matth. 25. v. 35.

ma redditurus. Vnde, homo, ſi in paupere Deo fœneras, teſtes homines non requiras ; fides arbitros non requirit. De accipientis fide diſputat, qui ſine mediatoribus nil dat : qui credita diffamat, vrit verecundiâ debitorem. Ergo, homo, daturus Deo, da ſecretò : vt quod dederis, non ſit oneris, ſed honoris. Ob hoc ad te venit tuus ditator in paupere, vt ei non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere, quod dares. Quàm verò in paupere ſit verecunda paupertas, quod largitatis tuæ quærat ſecretum, aperit ipſe, cùm dicit :

v. 3. *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Putas quàm B vult neſcire alterum, qui teipſum, qui facis, vult aliquâ tui parte neſcire ? *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Sicut ſunt nobis in dextrâ parte virtutes, ita nobis pars vitiorum in ſiniſtrâ. Ergo, vt opus eſt dexteræ, quod facit tacitus dator ; quod facit dator garrulus, hypocriſis eſt ſiniſtræ. Hypocriſis, dolus, ſimulatio, fraus, mendacium, elatio, rumor, iactantia, inſiſtunt nobis, & imminent à ſiniſtris. Quoties ego nobis cum bonitate, pietate, cum miſericordiâ cauſa eſt, neſciat hoc ſiniſtra. Siniſtra eſt, quę nobis animarum pręlia ſemper indicit : & ne virtutes in effectum veniant, elaborat. Ne ſit pietas, impietas agit ; C ne eleemoſyna* vindicet, cupiditas pugnat ; * furti auaritia, ne miſericordia conualeſcat : ne innocentia, puritas, ſimplicitas, ſanctitas regnet, hypocriſis ſola confligit, quam Chriſtus à nobis tali prædicatione ſecludit : *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua.* Fratres, in hoc ſæculo fugiamus, quæ à ſiniſtris ſunt, ſi in futurum à dextris deſideramus aſtare, & audire, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Homo, da in terrâ pauperi, quæ tibi manere vis in cœlo. Homo, commilita hîc pauperi, ſi vis ibi regnare cum ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt benedictus in ſęcula ſęculo- D rum. Amen.

Neſcire ſiniſtrâ quid faciat dextera.

** Fortè, vincat.*
** fortè, furis.*
Matth. 2.
Matth. 25. v. 34.

BEATI EVCHERII EPISCOPI
de eodem Euangelio Homilia.

EXpedit itaque nobis, vt amicos habeamus omnes proximos, qui iuxta præceptum Dei diligere iubemur inimicos. *Diligite*, inquit, *inimicos veſtros.* Amicum ergo dilige propter te ; inimicum propter Deum. Illud quidem iucundius, illud pretioſius adprobatur : & hoc cùm à te Deus exigit, tibi præſtat. Per amorem enim hominis inimici, efficeris amicus Dei ; immò aliquid amplius. Nam ſic habe- E mus in Euangelio : *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos.* Et quid inde gratiæ conſequimur ? *Vt ſitis*, inquit, *filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt.* Agnoſce, ô homo, quid tibi præſtat inimicus. Facere te amicus non poſſit filium Dei. Dilige ergo in amico gaudium tuum ; in inimico, fructum & præmium tuum. Ille compendiis tuis affectu ſeruit ; hoc odio, compendiis tuis ſeruit ; dum ſtudes abſinthium illius tuo melle condire, & tuo medicamento venenum, quod intra illum

Ex productis Liuineo Antuerp. 1601.
Matth. 5. v. 44.
Merces dilectionis inimicorũ, vt filij Dei ſimus.

A verſatur, extinguere.

Huius ergo dilectionis veritatem, non ſolùm noſtræ vtilitati, noſtróque commodo, ſed etiam Chriſti debemus exemplo. Iutè à à te inimici amor requiretur propter vitam tuam, qui te adhuc inimicum & impium dilexit vſque ad mortem ſuam. Itaque iuxta Propheticum teſtimonium, quod audiuimus : *Sicut vnguentum à capite, quod deſcendit in barbam.* Videamus quid barbæ, quid vnguenti, quid capitis ſpecies ſignificet nobis. Vnguentum ſacræ deſuper benedictionis infuſio eſt : Caput omnium, Chriſtus ; Barba autem, ſupra quam vnguentum cœleſte deſcendit, Sancti quique Deo proximi, roborati in virum perfectum, & in morem barbæ æterno Capiti cohęrentes, & iuxta hæc, ſermones & mandata pendentes.

Chriſti exemplum amoris inimicorum.
Pſal. 132. v. 2.
Barba.

Secundùm hæc ſi interiùs reſpiciamus adhuc & anima & corpus fratres ſunt. Vnà enim horâ venerunt in hunc mundum ; ſimul enim vnum ſpiritum de hoc aëre, & de fonte auræ vitalis hauſerunt : ſimul vitæ huius militiam peragunt : ſimul ex hac vitâ, diuerſo licet itinere, diſcedunt : caro, in cognatam terram : ſpiritus, in nouam ignotamque regionem, in ſe rurſum poſt longa temporum interualla redituri, & tremendo ſimul iudicio præſentandi ; & ante illud tribunal horrificum ſimul rationem, de opere, de ſermone, de cogitatione poſituri, æquatis illic per omnia partibus diſcutiendi. Quare frater animus iniqua perſuaſerit ; quare ſoror caro ad indigna conſenſerit.

Hæc fere diſſuta, etſi alioqui bona.
Anima & corpus fratres.

Iſti ergo duo, de quibus in Euangelio Dominus dicit : Si *duo ex vobis conuenerint ſuper terram, de omni re quamcunque petent, fiet eis à Patre meo.* Iſti duo habitant in vno ſenſu, atque eodem deſiderio æternam vitam competunt : quando anima iuſtitiam, corpus diligit caſtitatem.

Matth. 18. v. 19.

Quando homo noſter, qui foris eſt, fœdas concupiſcentias, & carnis illecebras imperio ſuo abſtinentiæ rigore caſtigat ; quando ille, qui intus eſt, noſter interior, ſalubria de ſecreto ſuo dictat, & mandat ; & contra omne carnale, vel ſpiritale peccatum laborat : Hic votis pugnat ; & ille ieiuniis ; & his omnibus ſub vno iugo per viam dexteram tendunt. Sin, quemadmodum dixit Apoſtolus, *Caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, ſpiritus aduerſus carnem.* Si anima compuncta, ac de vltimo die trepida, & de iudicij futuri neceſſitate ſolicita, nefanda contagij peccata pertimeſcat : & è contrà caro improba in perditionem ſui, vino atque epulis armata, reclamantem conſcientiam ac ſpiritum reluctantem, & corporis crudelia blandimenta metuentem malè fortis expugnet, & in voluptatis aut luxuriæ barathrum trahat, atque in diaboli victimam ducat. Tunc ex fratribus capitales efficiuntur inimici ; & fiet lugendum, turbatâ germanitate diſſidium ; & erit contra hominem, non iam fidelis fraternitas, ſed feralis hoſtilitas. Quod cùm fieret quaſi fratrẽ ſuum Caïn impius interemit ; & dum caro ſpiritum ad damnanda perſuadet, quaſi Adam infelicem Eua decipit, de pręparato regno æterno detrudit in exilium.

Gal. 5. v. 17.
Eorum diſſidium.

ttâ ; mali in ſiniſtrâ : quod diſtingui **A** poteſt. Siniſtra tua induxit te in peccatum? dextra tua eruat te de peccato. Siniſtra peccauit in aſpectu ? dextra tua pruſpiciat in ſecreto. Siniſtra fecit prædam ? dextra faciat eleemoſynam. Quod illa fecit impudenter, hæc emendet ſilenter. Siniſtra rapuit veſtitum ? dextra veſtiat nudos. Illa percuſſit crudeliter ? iſta ſubleuet & ſanet humiliter. Illa congeſſit impietatem ? iſta ſit plena pietate. Illa impreſſit vulnera ? iſta imponat medicinam, & adhibeat curam. Reatux eſt in ſiniſtrâ ? remiſſio ſit in dextrâ. Malum quod ſiniſtra ingeſſit, dextra repellat ; venenum illius iſta extinguat. Et quid plura ? Ignis eſt in ſiniſtra, & aqua in dextrâ. Quando flagrat in **B** ſiniſtrâ ignis peccati ; pluat in dextrâ iuſtitiæ aqua, & nihil eſt tunc quod noceat, dum imples illud quod dictum eſt : *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit crimina.* Hic manifeſtum eſt, quia nec pecca- *Eccl. 3. v. 33.* tum deſinit in homine, nec fons, nec remiſſio deficit vnquam. Sed diuiſus homo in ſiniſtrâ & dextrâ ipſe ſui arbiter eſt ; aut perdit, aut inuenit. Quid tu ad hæc ? Times fortè ne ſiniſtra ſuperet ? Noli vereri : plus valet, ſi voluerit, dextra. Etſi inimica eſt ſiniſtra, quæ damnat ; ſed amica eſt dextra, quæ ſaluat. Etſi illa inquinat, protinus iſta ſanctificat. Validior eſt aqua in dextrâ, quàm ignis in ſiniſtrâ. Nam vbi exuberauerit illa, mox iſtius flamma ſubigitur. Scito itaque quia etſi flam- **C** ma eſt delicti in corpore, ſed fons eſt diuinus in corde : flammas membra miniſtrant ; fontem mens exprimat. Sic fiet vt quod inquinauerit ſiniſtra, ſanctificet dextra. Siniſtra diurnum habet inquinamentum, & dextra diurnam habet abſolutionem ; vt quod polluitur in ſiniſtrâ, purificetur in dextrâ. Homo ſapiens intelligit hæc.

Eſto prouidus ; eſto proficuos ſanctis : quoniam continuò venturus eſt ſupernus iudex diſcutere actus ſeruorum ſuorum, & nudare ſecreta. Sanctis quomodò fœneratur cœleſtis, venit erogatam pecuniam exigere cum vſuris. Et quæ eſt iſta pecunia, quàm Euangelica obſeruantia ? verba ſunt vitæ ſeminata. Venit **D** ſator ille, ſeminis ſui colligere fructus ; pecuniæque ſuæ exigere penſas. Si feciſti quod mandatum eſt, dicet tibi : *Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca, &c.* *Matth. 25. v. 21.* Vis ſcire qualis quantuſque ſit iſte, qui venit ? par eſt trinæ virtutis ; princeps eſt Angelorum, Imperator eſt ſupernæ militiæ, Dominus eſt cœlorum, gubernator eſt terrarum : ſuper Cherubin ſedet, & abyſſi profunda rimatur. Qui carne veſtitus, fecit quidem remiſſionem generalem in baptiſmate in aquâ & Spiritu ; ſed venturus eſt nunc exigere debitum : non illud quod priùs indulſit, ſed quod poſt lauacrum aquæ ab vnoquoque contractum eſt, & non eſt pœ- **E** nitudine deletum. Habet iudex iſte in manu ſua ſtateram, in quâ perpendit inter duo pondera ; vnum meriti, & vnum peccati. *Meriti pondus, & peccati.* Præuide te, homo : ſenti pondus tuum, antequam veniens ille in ſuâ ſtaterâ te ſuſpendat. Conſidera ſtatum tuum, & eſto tibi ipſe ſtatera. Stat tibi de corpore tuo ſtatera. Duę manus tuæ, duo ſunt calculi hinc atque inde in ſta- **A** terâ pendentes. Vides quomodò ipſe tibi es ſtatera ? Perpende cor tuum & conſcientiam. Perpende animam tuam membráque ipſa in *Duæ manus, duo calculi ſtateræ noſtræ.* ſtaterâ, priùs quàm diuinum examen incurras. Sit animus tuus arbiter factorum tuorum, ponderumque inſpector tuorum. Inſpice diligenter quid tenet dextra, aut quid gerit ſiniſtra. Habes ſcilicet malum in ſiniſtrâ conditum ; meritum in dextrâ collectum. Vide quid plus ęſt in opere tuo, aut quæ pars in actibus tuis exuberat, ſiniſtra an dextra, & vult te collidere. Noli cedere, quia ſcriptum eſt tibi : *Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.* *Ro. 12. v. 21.*

Moleſta tibi eſt ſiniſtra, & quærit te ſubdere. **B** Intrat opportunè, vexat te vehementer, collidit frequenter, & capit iugiter ; prauo pondere vrget animam, & morſus ferales infligit, dentes in te concupiſcentiæ carnalis infigit, internaque latera tua vitiorum ſuorum vnguibus ſulcat. Quando videris tu quòd pars iſta inimica concreſcit in malo, armiſque hoſtilibus ſtipata ſiniſtra quærit te expugnare, caſtráque pectoris tui conatur euellere ; tu noli terreri, ſed redi in ſenſum tuum, & ibi inuenies adiutorem Deum : ſi tamen illum times, & futurum eius iudicium reformidas. In *Dexteræ pugna, ac ſiniſtræ.* hoc loco, in iſto certamine non ignoret ſiniſtra, ſed ſciat magis quid faciat dextera tua. Sciat quod ignorat ; aduerte diligenter quando obſtrepit ſiniſtra in malis : id eſt, quando **C** multiplicat caro partes aduerſas contra virtutem animæ, & exaggerat crimina. Stet dextera tua obnixa contra partes peſtilentiæ, contra arma hoſtilia, contra fœminata vitia, contra peccata & crimina ſtet dextera tua armata : id eſt, fides robuſta, ſpei ſtabilitas amore copulata. Obducat ſcutum fidei, inducat loricam ſpei, obiiciat iuſtitiæ haſtam, intendat orationis arcum, erigat eleemoſynæ trophæum, & confeſtim non ſolùm non cedit pars aduerſa, ſed etiam cadit eliſa. Iacet in vulnere, & ſuccumbit victoriæ. Quæ diximus, euidentiùs repetamus.

Hoſtiliter te ſtimulauit caro? ſtrinxit conditio vt delinqueres? peccaſti? crebro oſtendiſti? preſſa eſt **D** mens horrore ? triſtis eſt anima vſque ad mortem ? Superfluit menſura criminum in ſiniſtrâ, claudicat in ſcientiâ, nutat ſtatera tua, & dexterâ tuâ lance ſuſpensâ totum pondus diuergit in ſiniſtram ? Cùm videris, dic ad animam tuam, Anima vbi es ? quid actura es ? inter hæc quare non clamitas ? malum vides imminere, & taces ? cur non vigilas ? mortem cernis incumbere, & tu non aſpicis ? vbi reſides pigra ? vbi iaces reſupinata ? dextera tua dormitat, & non illam excitas ? pateris vt te vincat ſiniſtra, & portionem tuam iungat cum perituris ? Quid factura es ſuperata à carne ; cùm cœperis cum eâ experiri ſupplicia ? ſini- **E** ſtra ſatagit, & debet dormire dextera ? ibi plena eſt menſura, & hîc debet exiſtere vacua ? ſiniſtra valet in vitiis, cur non magis dextera in virtutibus ? cur non magis minuitur ibi peccatum, & hîc additur meritum ? quare non liqueſcit nequitia, & augeſcit iuſtitia ? Iudicium Dei vides imminere, & ſtupes ? thronus tremendi iudicis in flammeis ardet rotis, vt Daniel ait, & non trepidas,

Dan. 7. v. 10.

fluuius currit flammeus, qui globos flammarum voluit, & tu ſoluta iaces? an neſcis quòd fluuius iſte in peccatoribus permeat, & non in pœnitentibus murmurat? Non audiſti quid adnuntiat Eſaias: *Ecce dies Domini inſanabilis, venit dies iræ & indignationis ponere orbem terræ deſertum, & peccatores perdere ex eo.* Plange tua ſcelera: corrige te confeſtim, & transfer te de ſiniſtrâ ad dextram.

Iſai. 13. v. 9.

Peccatores Deus exterminat; protegit pœnitentes.

Non eſt ambiguum; apertè ſonuit quia Deus peccatores exterminat. Peccatores dixi: tu ſi pœnitentiam egeris, iam non te perdit, ſed protegit. Si compunctus fueris à peccatis, iam non te damnat. Minaci quidem voce, & terribili tubâ teſtificatur Propheta, dicens: *Ecce dies Domini inſanabilis, &c.* Verùm, non ideo Deus minatur vt perdat, ſed teſtificatur vt corrigat; increpat, vt componat; obiurgat, vt eripiat: inſurgit, non pertimentis metu, ſed miſerantis affectu. Cæterùm ſi percutiat vrbem & perdat peccatores, vbi populus integer quem ſibi acquiſiuit ſanguine ſuo, & paſſione redemit?

Siniſtram vt exoneres, & accumules dexteram.

Sed dicis: oſtende mihi quæſo quo tenore poſſum exonerare ſiniſtram, & cumulare dextram. Hoc quod interrogas non eſt incognitum. Nunquid latet aſpectum tuum, aut eſt ars quam neſcis? Vbi videris quia dominatur tibi lex peccati, imperant vitia, crebreſcunt crimina, omnis ſarcina declinat in latus ſiniſtrum: noli cedere aut quieſcere, ſed incita temetipſum: recurre ad arma contraria, & præcinge te in dextrâ tua, implens illud quod cecinit Dauid Pſalmiſta. *Accingere*, inquit, *gladio tuo*; quem vicit ſiniſtra, quem ſuperauit ſegnitia, quem ſtrauit nequitia; *accingere gladio tuo circa femur, potentiſſime.* Qualem gladium? *ſpecie tuâ, & pulchritudine tuâ.* Tibi hoc dicit, qui criminibus cedis: ad te loquitur, qui criminibus vinceris: te commonet & compungit, peccator. Vicit te pars ſiniſtra, percipiet te in factum tuum. Plora compunctus, vt poſſis recipere ſpeciem cordis tui, & pulchritudinem corporis. Quid vult eſſe? Erraſti in lumbis? offendiſti in femore? Manifeſtum eſt, quia vbi lumbus, ibi libido; & vbi femur, ibi fornicatio. Quid ergo? fedaſti femur tuum carnali libidine? reforma illud pulchritudine ſpiritali. Stupraſti lumbos tuos in fornicatione? noli diffidere, ſed extrue bellum contra ſiniſtram, & contra corporeum peccatum, contra ſtuprum vel adulterium. Femur te fœdauit? femur te reformet atque recuperet. *Accingere*, inquit, *gladio circa femur tuum, potentiſſime.* Te corripit ſermo Propheticus, quia peccaſti. Fuiſti profuſus in libidine? eſto potentiſſimus in virtute. Laxaſti membra tuâ in luxuriâ? reſtringe viuacitate armorum. Arma lumbos cordis, arma femur animæ tuę, vt corporei femoris eximas fœditatem, euellaſque de viſceribus tuis plagas. *Accingere gladio tuo circa femur tuum, potentiſſime.* Quis eſt iſte gladius? ipſe dicit: *ſpecie tuâ, & pulchritudine tuâ.* Et quę eſt iſta ſpecies, quàm virtus animi; & in eâ, plena pœnitudo? quęue eſt pulchritudo, quàm lacrymę oculorum, & largitas eleemoſynę?

Pſal. 44. v. 4.

Gladius, animæ ſpecies.

Et quid deinde? *Intende*, inquit, *proſperè procede, & regna.* Aperta ſententia eſt. *Intende*, peccator quia peccaſti: *proſperè procede*, quia pœnituiſti: *& regna*, quia triumphaſti; *procede* confidenter, quia ploraſti pro peccato; viciſti reatum vt peruenires ad regnum, *procede & regna.* Plange hîc, vt plaudas alibi. *Procede*, inquit, *& regna.* Propter quid? *propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam.* Quando ſiniſtra infert tibi & ingerit tibi candentes ſtimulos auaritię, luxurię, arrogantię vel libidinis, ſta contra ſiniſtram tuam, ſuccinctus veritate, armatus manſuetudine, ornatus iuſtitiâ: & cùm viceris ſiniſtram, tunc *deducet te mirabiliter dextera tua.* Tunc vincit dextra, & ſilet ſiniſtra, cùm fugit impietas, & floret rediuiua pietas; cadunt crimina, & creſcunt merita. Quicquid malum minuit in ſiniſtrâ, meritum augeſcit in dextrâ. Sic te agente; *deducet te mirabiliter dextera tua*, iuxta verbum Dauidicum. Subduc pondus ex aduerſo latere; remoue plagas de ſiniſtrâ, vt in die iudicij deducat te mirabiliter dextera tua. Imple menſuram iuſtitię: quomodò? orando, vigilando, lacrymando, erogando, ieiunando: quin etiam parſimoniis pultando, negligendo delicias, & nutriendo diſciplinam: fugiendo feſtiuas dapes, & frugalitatem ferendo: deponendo pinguedinem & diligendo pallorem.

Iuſtitiæ menſura, quomodò impleatur.

Quando ſtatutam exerces virtutem, exultat dextera tua, & latet ſiniſtra: deficiente enim nequitię ſarcinâ in ſiniſtrâ, ſanctificatio dexterę tuę pręponderat, & ipſa te deducet mirabiliter in ſalutem. Vnde, frater chariſſime, non te tędium ſuperet, non ſubducat ignauia: non inter ſpem & metum alternis motibus ęſtuantem deſperatio frigida perſuadat: ſed magis concaleſcat cor tuum dum dubitas: ferocat ſpiritus tuus in te, cùm anceps inter vtrumque laboras: id eſt, vt inter ſpem & metum, in meditatione tuâ exardeſcat ignis. Erige te in calore cordis tui, & in zelo pectoris concitatus, abutere dexterâ tuâ, & ęioulare ſiniſtram, dicens ei: Quid mihi & tibi eſt ſiniſtra? deſine, ceſſa, conquieſce: noli mihi ſuadere vt errem: noli me ſubdere vt offendam. Cur implicatum tenes, & non permittis exolui? noli me capere ſaporibus tuis, qui breui tempore dulces, & poſtmodum ſemper amari. Tales ſunt ſapores tui, qualia dormientium ſomnia. Surrexerunt è ſomno, & obliti ſunt quę viderunt: ſic tuus ſapor, ſic tua delectatio: in delictis parum inungit fauces, & poſtmodum vrit animam delectatio tua. O ſiniſtra, dolores facis prolixos, niſi fueris repreſſa; dulce tuum fit amarum: fauus tuus in fel conuertitur. At non audiſti ſententiam Salomonis, qui dixit: *Vias quæ à dextris ſunt nouit Dominus; peruerſæ autem ſunt quæ à ſiniſtris?* Neſcis tu *quia anguſta via eſt quæ ducit ad vitam?* Cur me frangis, & flectis ad latam? Cur me ducis ad ſpatioſam, viam quæ mihi aperit fauces inferni: in quibus picea flamma ardet, & pœnalis caligo exæſtuat? Siniſtra, pars tua planctum ingeminat: prouiſio tua tartareas habet tenebras. Cellarium tuum corruptas habet ſpecies: theſauri tui liquidis ardoribus pleni ſunt. Aſpis eſt in opere tuo, antiquiſſimus illo

Carnis deliciæ inſomniis ſimiles.

Pro. 4. v. 27. Matth. 7. v. 14. Luc. 6. v. 44.

Matth. 25. v. 41.

ſerpens hydra, multorumque ſpirans veneoorum. Vt ſpargit peſtes auctor ſcelerum, nequitiæ armiger! Siniſtra, in parte tuâ ſcandala, quibus dictum eſt: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, quem præparauit Pater meus diabolo & angelis eius. Ignis ardebit in parte tuâ diabole; aſpis antique, auctor nequitiæ: ubi præparatus eſt ignis, & Angelis tuis; quid hoc ad homines pertinet? Siniſtra tua nihil valet. Nihil valet pars ſiniſtra; corriguut ſe homines à peccatis, & viuunt. Deſinunt delinquere, & carent doloribus; renuntiant tibi, & regnant cum Chriſto; & remanſiſti ſolus cum angelis tuis.

Quare? quia aduerſarias Dei es; ſemper erras, & nunquam emendas; ſemper impius & ſeductor; ſemper prodigus & profanus; atrox in malis, & inimicus in boois; & quia nuoquam te pœnitet, ideo periturus. Quid hoc ad hominem pœnitentem, ſuáque peccata confitentem? Plus eſt pœniteotia, quàm tua peſtilentia. Plus ſunt lacrymæ hominum, quàm tui inſidioſiſſimi laquei. Ampliùs eſt eleemoſyna, quàm tua inquinamenta.

Poſtquam ſic caſtigaueris ſiniſtras partes, & cum iiſdem partibus ipſum diabolum proſtraueris; conuerte te ad dexteram, & loquere illi, multiplicans ad illam exhortatoria verba, ſic dicens: Dextera mea Deo ſacrata, Saluatrix animæ meæ, firmatio cordis, munimen corporis: tu noli dormire, ſed vigila. Opus tuum dulce eſt, actio tua melliflua eſt, vigilantia tua viuificat. Expande te ad preces pariter cum ſiniſtrâ; erige te ad ſuperna ſubſidia. Commoue venas tuas, & conquire remedia; confunde inimicum, & contere peccati miniſtrum. Quomodò eum confundis, aut quo itinere conteris, niſi in opere Dei, in obſeruatiooe Euangelicâ, in ordinatione diſciplinæ, in ordinatione largitatis. Dextera, fac opus iuſtitiæ: refice famelicos, veſti nudos, viſita ægrotos, ſuſcipe peregrinos, ſolue compeditos, foue captiuos, conſolare compunctos: ſi ſic feceris, eruiſti me de mœrore, liberaſti de muſcipulâ. O dextra, non vides? ſæuit ſiniſtra, & ſupplicia congerit? ſiniſtra te vincit, & dormis? Noli dormire dextra, ſed fac opera quæ à te Chriſtus expectat.

Diabolum vt confundamus.

Sic te excitantem dexteram, & obiurgantem ſiniſtram ſuſcipit Chriſtus, & amplectitur. Diſrumpit vincula tua, & deducit tanquam lumen iuſtitiam tuam, & iodicium tuum meridiano ſplendore illuſtrat: vt dextrâ eius viſitatus, gratiâque donatus, & munere accumulatus; non triſtis abſcedas aut inutilis, ſed gaudeas cum iuſtis ad dextram venientibus in æternâ requie permanſuris.

NICETÆ DAVIDIS
ad idem Euangelium.

F. Francisco Combefis Interprete.

Ex Cate. Maz. & Cord. Matth. 5. v. 46.

SI *enim diligitis eos qui vos diligunt, &c.* Amicitiam vno aliquo trium horum conſtitui: nempe, voluptate, neceſſitate, ac virtute; ſapientes ſtatuerunt: ſic tamen vt priores duæ cauſæ mutabiles ſint, nec ſtabiles, nullámque in hominibus firmitatem obtineant. Simul enim atque ceſſarit voluptas, ac ſoluta eſt oeceſſitas, etiam amoris vis ſoluta ceſſat: quo fit, vt etiam temporis, locique diſtantia ſic amore coniunctis inſidiari ſoleant, genuſque hoc amicitiæ inſtar denſæ cuiuſdam caliginis obſcureot, ac obtegant. Haud tamen ea, quæ ex virtute exiſtit amicitia, eadem diſpendia patitur. Hæc ſiquidem nullo temporis vſu caduca, nullâ locorum diſtantiâ violata, quicquid accidat, conſtans ipſa perſeuerat. Quin fortior, ac illuſtrior impugnata euadit, vt non amicitia, ſed charitas ac dilectio verius appelletur, quę iuxta Apoſtolum *nunquam excidit.* Beneuolentia ſiquidem amicitię origo eſt, vti viſio appetentię: amicitia verò principium eſt, ac fons charitatis: charitas deqniue caput Legis ac Prophetarum exiſtit, atque adeò amicitiam quidem in ipſis labiis, ac oudis verbis nonnulli ſitam putant, charitatem verò abſque opere & veritate nullam conſiſtere in confeſſo eſt, vt oos docuit diſcipulus verę dilectionis, docens diligere non verbo & linguâ, ſed opere & veritate.

1. Cor. 13. v. 8.

1. Ioan 3. v. 18.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS
Epiſcopy Euangelii eiuſdem expoſitio.

Matth. 22 v. 37. Matth. 5. v. 43.

DOmino Ieſu Chriſto docente didicimus, quia maximom, & primum mandatum eſt, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo:* ſecundum autem ſimile eſt huic, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Quod autem hîc dicitur, *Et odio habebis inimicum tuum*, illud eſſe puto, quod filiis Iſrael Domious præcepit, vt Ammunitas, & Moabitas interficerent, nunquam cum eis pacem haberent. Similiter autem præcepit de Iebuſæis, & Euæis, & Chananæis, aliiſque terrę illius habitatoribus, vt non illis parcerent, ſed in ore gladij omnes coolumerent.

Vt dictum antiquis odio habere inimicum.

v. 44.

Ego autem dico vobis, Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos. Cætera enim, quæ ſuperiùs dicta ſuot, non contraria legi, ſed quoddam legis ſupplementum eſſe videntur, ſecundum hoc quod dixerat; *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Quæ verò modò dicuntur, contraria ſibi eſſe videntur. Oppoſita enim ſibi ſunt, *Odio habebis inimicum tuum*, &, *Diligite inimicos veſtros.* Dicit lex, Non diligas inimicum tuum: dicit Chriſtus, *Diligite inimicos veſtros.* Quomodò ergo intelligemus verba Veritatis, vt non ſint contraria legi? Quis eſt iſte inimicus, quem odio habere, & diligere præcipimur? Inimicus iſte, homo eſt. Inimicus, quia peccator: amicus, quia homo. Duo enim audiſti, hominem, & peccatorem. Dilige igitur hominem, habe odio peccatorem: dilige naturam, non vitium: odi vitium, non naturam. Hoc enim modo & Chriſtus legi, & lex Chriſto conueniet. Vnus enim, idemque homo, & amicus, & inimicus eſt tibi. Vnus, idémque homo te perſequitur, & non perſequitur. Quod enim Deus in homine fecit, amicum tibi eſt, & noo inſidiatur tibi: quod verò diabolus in homine fecit, inimicum tibi eſt, tibíque inſidiatur. In vno igitur, eodémque homine & amicum diligimus, & odio inimicum habemus. Quòd ergo lex dicit, *Diliges proximum tuum*, naturam hominis intellige: quæ ideo tibi proxima eſt, quia de eadem maſſâ factus es: quod verò ſequitur: *Et odio*

Supra, v. 17.

Inimicus odio habendus idemque diligendus; homo peccator.

habebis inimicum tuum, vitium intellige, quod eſt cauſa omnium inimicitiarum. Nullæ enim inter homines inimicitiæ eſſent, ſi hoc ſolum de eis ſublatum fuiſſet. Sequitur:

Benefacite his qui oderunt vos. Hoc enim ipſe Dominus & docuit, & fecit, ſicut Iudæis loquens ait: *Multa bona opera operatus ſum vobis, propter quod horum vultis me occidere?* Et, *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos.* Et hoc quidem compleuit ipſe, quando pro perſequutoribus ſuis orauit, dicens: *Pater, ignoſce illis: non enim ſciunt quid faciunt.* [Luc. 23. v. 34.]

[v. 45.] *Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt.* Quod ſic intelligitur: Vt ſicut eſtis filij Dei per creationem, ſic etiam ſitis eius filij per imitationem. Ipſe enim non ſolùm amicis, verùm etiam inimicis benefacit. Et hoc eſt quod ait: *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* [Dei beneficia bonis maliſque communia.] Sic inimicos nutrit, vt amicos: & hos, & illos ſui Solis ſplendore illuminat, & ſuarum pluuiarum inundatione vtrorumque poſſeſſiones fœcundat. Sed parua ſunt hæc: audi maiora. Qui Solem ſuum, Filium ſuum, Solem iuſtitiæ, lucem *qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*; [Ioan. 1. v. 9.] nunc oriri, nunc videri, nunc in tenebris lucere, nunc ſuper bonos, & malos ſplendeſcere facit. *Et pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos.* [Pluuia ſpiritalis, & nubes.] Priùs enim per Prophetas, deinde per Filium, poſtea verò per Apoſtolos, & doctores, fidei, & doctrinæ pluuias omnipotens Dominus pluit. Magnæ ſunt iſtæ nubes: his Eccleſia fœcundatur: his bonorum ſemina nutriuntur: his qui infuſus non fuerit, totus aridus igne cremabitur.

[v. 46.] *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt?* [v. 47.] *Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciũt?* Non enim intelligere debemus, vt eos, qui nos diligunt, diligere non debeamus; alioquin nec Deum, nec proximum diligeremus, quæ ſunt duo maxima legis mandata. [Diligendi quoque amici, ſed non ſoli.] Quid igitur, niſi vt non diligamus eos tantùm qui nos diligunt, ſed etiam eos qui nos non diligunt? Et non propter hoc tãtùm, quia nos diligunt, (hoc eſt enim vicem reddere:) ſed quia eiuſdem corporis membra ſumus, & eiuſdem Patris filij ſumus. Talis enim amor ſpiritualis eſt, & ideo indeficiens. Carnalis enim amor citò delabitur, ſicut & ipſa caro. Quali videlicet amore publicani, atque Ethnici ſe viciſſim diligunt. Statim enim vt ſe ab aliis non diligi intelligũt, ipſi quoque alios non diligunt. Nos igitur omnes diligere, omnium ſalutem quærere, omnibus charitatis affectum oſtendere debemus. Quid enim eſt aliud ſalutare, niſi charitatis, & dilectionis affectum oſtendere? Sic enim augetur amor, & concordia creſcit.

[v. 48.] *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Non dicit vt ſimus tantùm perfecti, quantùm Pater noſter cæleſtis perfectus eſt (hoc enim impoſſibile eſt): ſed dicit vt ſimus perfecti ſicut ipſe eſt: [Imitanda Dei perfectio.] Sic enim puer aliquis homo eſt, ſicut & iuuenis: quamuis viribus, & ſcientiâ non ſit perfectus homo, ſicut iuuenis. Simus igitur perfecti pro modulo noſtro, quoniam perfectus Dominus bonos, & perfectos vult habere fideles. Quæ ſit autem iſta perfectio, audi quid ipſe Dominus dicat: [Matth. 19. v. 21.] *Si vis*, inquit, *perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Hæc autem ſpecialiter Apoſtolis dicuntur, eorúmque ſucceſſoribus per eos mandantur. [Apoſtolica perfectio.]

[Matth. 6. v. 1.] *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Si enim iuſtitiam noſtram non debemus facere coram hominibus, quid eſt quod ſuperiùs ait: [Matth. 5. v. 16.] *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videntes bona veſtra opera, glorificent Patrem veſtrum qui in cælis eſt?* Quomodò enim videbunt opera noſtra, quæ coram eis, ipſis videntibus facere non audemus? Si enim fecerimus mercedem non habebimus. Videamus ergo quid ſignificet, *vt videamini ab eis.* In hoc enim tota quæſtio ſoluitur. Non enim perdit mercedem, ſicut dicere videtur, qui iuſtitiam ſuam facit coram hominibus; ſed ideo quia facit vt videatur ab hominibus, nec iuſtitiæ mercedem quærit, ſed hominum laudem, & vanam gloriam, populíque fauorem. [Præceptũ, non ne opus publicum ſit, ſed ne reſpiciat laudem humanam.] Ideóque non habet mercedem apud Deum, quoniam vanam mercedem laudis ſuſcepit apud homines.

[v. 2.] *Cùm ergo facis eleemoſynam, noli tubâ canere ante te, ſicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis vt honorificentur ab hominibus. Amen amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Dico ergo, Quare receperunt mercedem ſuam? Nunquid ideo quia pauperes tubæ ſonitu colligebant, quos fortaſſe aliter tam facile adiuuare non poterant? aut quia in Synagogis, & in vicis hoc faciebant, vbi quia locus ſpatioſior erat, meliùs fieri videbatur? Non ideo quidem. Quare ergo? Vis audire quare? Quia ideo hoc faciebant, non vt à Deo mercedem reciperent, ſed vt honorificarentur ab hominibus. Tantum igitur eis amor laudis, & gloriæ contulit, vt eleemoſynas darent, & mercedem non haberent. Quomodò ergo eleemoſynas facere debemus? Sequitur:

[v. 3.] *Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextra tua: vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito: & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Quid enim per dexteram, vel quid per ſiniſtram intelligamus? Si enim manus noſtras in his intelligere velimus, neſcio quomodò alterius opera altera intelligat. Non enim in manibus, ſed in mente eſt intellectus. Denique cur dextera opus ſuum ſiniſtræ abſcondat, quæ tam conſors ei eſt, tamque fideliter in omnibus ei auxiliatur? Aliud igitur per dexteram, & ſiniſtram oportet intelligere. Dextra enim noſtra, amor Dei eſt: ſiniſtra verò amor laudis. [Dextera, Dei amor; ſiniſtra amor laudis humanæ.] Hæc enim ducit ad agnos, illa ducit ad hœdos. Recordare illius Euangelij in quo agni conſtituuntur à dextris, hœdi verò à ſiniſtris. Si ergo facis eleemoſynam, fac amore Dei, qui hæc præcepit vt faceres. Hæc eſt enim dextra tua. Neſciat hoc ſiniſtra, id eſt, amor laudis. Non quæras inde fauorem vulgi, vnde quæris placere Deo. Vtrunque enim ſimul etſi habere deſideras, ſimul tamen habere non poteris. Sic igitur in omni opere noſtro neſciet ſiniſtra quid faciat dextera, ſi tantùm amore Dei, & iuſtitiæ agamus illud. Vnde & hîc dicitur, *Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito.* Siue enim in Synagogâ, ſiue in vicis, & plateis eleemoſynam facis, in abſcondito tamen facis, quicunque hoc faciens non ab hominibus, ſed

Digitized by Google

à Deo videri deſideras. Econtra verò qui in A abſcondito facit, & videri cupiens, laudem ex hoc, & gloriam quærit, non in abſcondito quidem facit, quoniam abſconditum non vult quod facit, tantúmque ei valet ac ſi in publico faceret. Deus autem qui videt in abſcondito, & cui abſconditum nihil eſt abſconditum, cui & corda ſcrutatur, & videt cogitationes, reddet vnicuique ſecundum opera ſua.

SABBATO POST CINERES.

MARC. VI.

[a] Sic Eccleſia in fluctibus ſæculi tendens ad littus patriæ cœleſtis.
IN illo tempore, Cùm ſero eſſet, erat [a] nauis in medio mari, & Ieſus
[b] Pietatis aſpectu ſcilicet corroborat.
ſolus in terrâ. Et [b] videns eos laborantes in remigando, erat enim
[c] Flatus dæmonum.
[c] ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos
[d] Comprimens omnia pericula mundi. [e] Ad horam, vt gratior eſſet liberatio.
[d] ambulans ſupra mare, & volebat [e] præterire eos. At illi vt viderunt eum am-
[f] Non enim putabant verum corpus ſuper aquas incedere poſſe.
bulantem ſupra mare, putauerunt [f] phantaſma eſſe, & exclamauerunt: Omnes
[g] Iſidorus. videbimus eum ſicuti eſt.
enim [g] viderunt eum, & conturbati ſunt: Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit
[h] Eccleſiam.
illis: Confidite: ego ſum, nolite timere. Et aſcendit ad illos in [h] nauim, & ceſſauit
[i] Magnitudine miraculorum, & non cognitione deitatis, & hoc eſt: Non enim, &c. [k] Quare
ventus. Et plus magis intra ſe [i] ſtupebant. Non enim [k] intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum. Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſareth, & applicuerunt. Cùmque egreſſi eſſent de naui, continuò
[l] Incolæ. [m] Mira fides, non præſentium tantùm ſalute contenti ſunt, mittunt ad alios per circuitum, vt curant omnes ad medicum.
[l] cognouerunt eum, & [m] percurrentes vniuerſam regionem illam, cœperunt in
[n] Infirmos.
grabatis eos, [n] qui ſe malè habebant circumferre, vbi audiebant eum eſſe: & quocunque introibat in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant
[o] Non ipſum.
infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam [o] veſtimenti eius tangerent: &
[p] Hoc in futuro. [q] Quando aufugiet dolor & gemitus.
quotquot [p] tangebant eum, [q] ſalui fiebant.

MAT. XIV.

ET ſtatim compulit Ieſus Diſcipulos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimiſsâ turbâ, aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi: nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus; erat enim contrarius ventus.

Quartâ autem vigiliâ noctis, venit ad eos ambulans ſuper mare. Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamauerunt. Statimque Ieſus locutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam: ego ſum, nolite timere.

Reſpondens autem Petrus dixit, Domine, ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas. At ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de nauiculâ ambulabat ſuper aquam vt veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, timuit. Et cùm cœpiſſet mergi, clamauit dicens: Domine, ſaluum me fac. Et continuò Ieſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Et cùm aſcendiſſent in nauiculam, ceſſauit ventus. Qui autem in nauiculâ erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè Filius Dei es.

Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Geneſareth. Et cùm cognouiſſent eum viri loci illius, miſerunt in vniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: & rogabant eum vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalui facti ſunt.

IOAN. VI.

IEſus ergo cùm cognouiſſet quia venturi eſſent vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipſe ſolus. Vt autem ſero factum eſt, deſcenderunt Diſcipuli eius ad mare. Et cùm aſcendiſſent nauim, venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ iam factæ erant: & non venerat ad eos Ieſus. Mare autem vento magno flante, exurgebat.

Cùm remigaſſent ergo quaſi ſtadia viginti quinque, aut triginta, vident Ieſum ambulantem ſupra mare, & proximum naui fieri, & timuerunt: Ille autem dicit eis, Ego ſum, nolite timere. Omnes enim viderunt eum, & conturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit eis: Confidite, Ego ſum, nolite timere.

Voluerunt ergo accipere eum in nauim, & ſtatim nauis fuit ad terram, in quam ibant.

GLOSSA ORDINARIA
in ſupertus Euang.

Mar. 6. v. 47. Eccleſiæ labores velut deſerente Chriſto. *Pſ. 9. v. 22.*

ET *ipſe ſolus*, Quia aliquando omninò in periculis Eccleſiam deſeruiſſe videtur, vnde: *Vt quid Domine receſſiſti longè, &c.* Sed quia differt auxilium, non aufert ſubſidium. vnde ſequitur:

v. 48. Domini auxilium poſt nocturnos labores.

Et circa quartam. Beda. Stationes, & vigiliæ militares, horarum ſpatio diuiduntur: patet ergo eos totâ nocte laboraſſe, & diluculo appropinquãte auxilium habuiſſe: quia cùm preſ- B ſuris obſita humana fragilitas paruitatem virium ſuarum conſiderat, in ſe nihil niſi tenebras anguſtiarum, & hoſtium inſurgentium æſtus cernit. Cùm verò mentem ad superni præſidij lumen, & ad perpetuæ retributionis dona erigit, quaſi inter vmbras noctis repente ortum luciferi conſpicit, qui diem proximum, id eſt, Chriſtum nuntiet. Lucifer namque tres horas noctis, id eſt, totam vigiliam matutinam illuminare dicitur.

Et volebat. Bed. Vt ad horam ſcilicet conturbati, ſed continuò liberati, plus liberationis ſuæ miraculum ſtuperent, & ereptori ſuo maiores gratias referrent. Sic ſæpe diuina C pietas in tribulatione videtur fideles deſeruiſſe, quaſi laborantes in mari diſcipulos putetur Ieſus voluiſſe præterire. vnde: *Quare*
Pſ. 41. v. 10. *me dereliquiſtis, & quare contriſtatus incedo dum affligit me inimicus*: Sed continuò Do-
Iſai. 43. v. 2. minus adeſt, quaſi diceret: *Cùm tranſieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te: cùm ambulaueris in igne, non combureris, &*
v. 50. *flamma non ardebit in te.* vnde ſequitur: *Et ſtatim loquutus eſt, &c.*

v. 49. Theodorus hic Pharanitanus Cyriaſſecla, ac Monothelitarū ante etiam Cyrum Anteſignanus in ſextâ damnatur Synodo, cui Beda fuit vicinus.

Putauerunt. Bed. Adhuc hæretici putant phantaſma eſſe, nec veram carnem de Virgine aſſumpſiſſe. Theodorus enim Pharanitanus Epiſcopus ſcripſit, pondus corporale ſecundum carnem non habuiſſe Dominum, D ſed abſque pondere, & carne ſupra mare ambulaſſe. Fides autem Catholica, & pondus eum ſecundum carnem habuiſſe prædicat, & onus corporeum, & cum pondere, & onere corporali incedere ſupra aquas non infuſis pedibus. Vnde Dionyſius in opuſculis de Diuinis nominibus ita ait, *Ignoramus qualiter de virgineis ſanguinibus alia lege præter naturalem formabatur, & qualiter non infuſis pedibus corporale pondus habentibus, & materiale onus, deambulabat in humidam, & inſtabilem ſubſtantiam.*

Depulſus timor: ac ſedata tempeſtas Domini præſentiâ.

Nolite timere. Prima ſubuentio eſt repellere timorem, ſecunda tempeſtatem præſentiæ ſuæ E virtute compeſcere. Nec mirum, ſi Domino aſcendente in nauim ceſſat ventus: quia in quocunque corde per gratiam ſui amoris adeſt, mox vniuerſa vitiorum, & aduerſantis mundi, & malignorum ſpirituum bella quieſcunt.

v. 52.

Non enim. Beda. Miraculo panum quòd eſſet rerum conditor oſtendit. Ambulando ſuper vndas, quòd totum corpus habebat liberum ab omni grauedine peccati. Placando ventos & vndas, quòd elementis dominaretur oſtendit.

Sed carnales adhuc diſcipuli magnitudine A quidem virtutum ſtupebant, ſed diuinæ maieſtatis veritatem non cognoſcebant.

v. 54. *Cognouerunt.* Rumore, non facie, vel magnitudine ſignorum: etiam vultu plurimis notus erat.

v. 56. Matth. 5. v. 19. *Fimbriam.* Bed. Minimum mandatum, quod qui tranſgreſſus fuerit minimus vocabitur in regno cœlorum: vel aſſumptionem carnis, per quam venimus ad Verbum Dei.

CATENA AVREA IN IDEM
Euangelium.

Ampliorem Euangelij huius expoſitionem habes in Octaua Apoſtolorum Petri & Pauli.

B ET *cùm ſerò eſſet, erat nauis, &c.* Theophyl. Permiſit autem Dominus periclitari diſcipulos, vt patientes fierent. Vnde non ſtatim eis aſtitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit, vt doceret eos patienter expectare, & non à principio ſperare in tribulationibus ſubſidium: ſequitur enim, *Et videns eos laborantes in &c.*

Mar. 6. v. 47. Hoc loco: *Hom. 51. in Matth.* Vigiliæ 4. noctis.

CHRYS. Quatuor vigilias noctis dicit ſacra Scriptura vnamquamque diuidens in tres horas: vnde quartam vigiliam dicit, quæ eſt poſt horam nonam, ſcilicet in horâ decimâ, vel poſteriori horâ. ſequitur, *Et volebat præterire eos.*

Lib. 2. c. 47. paulò poſt princip. t. 4.

AVGVST. de con. Euan. Quomodò autem C hoc intelligere potuerunt, niſi quia in aduerſum ibat, eos volens præterire tanquam alienos, à quibus ita non agnoſcebatur, vt phantaſma putaretur. ſequitur enim: *At illi vt viderunt eum, putauerunt phantaſma, &c.*

THEOPHYL. Vide autem quoniam cùm Chriſtus debebat eorum pericula compeſcere, tunc maiorem eis incutit timorem. Sed ſtatim per vocem confortauit eos. Sequitur enim, *Et ſtatim locutus eſt cum eis, & dixit eis, Confidite: ego ſum; nolite timere*

Hom. 51. in Matth.

CHRYS. Statim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt.

Lib. 2. c. 47. inter princip. & med. t. 4.

AVG. de con. Euan. Quomodo ergo eos volebat præterire, quos pauentes ita confir- D mat, niſi quia illa voluntas prætereundi, ad eliciendum illum clamorem valebat, cui ſubuenire oportebat?

Mar 6. c. 20. in Beda. t. 5.

Beda. Scripſit autem Theodorus Pharanitanus quondam Epiſcopus, corporale pondus non habuiſſe Dominum ſecundum carnem, ſed abſque pondere ſuper mare ambulaſſe: ſed fides catholica pondus ſecundum carnem habere eum prædicat. Ait enim Dionyſius: *Ignoramus qualiter non infuſis pedibus corporale pondus habentibus, & materiale onus, deambulabat in humidam & inſtabilem ſubſtantiam.*

Paulò aliter atque Theophyl.

THEOPHYL. Deinde per introitum in nauiculam Dominus, compeſcuit tempeſtatem. E Sequitur enim: *Et aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus.* Magnũ quidem miraculum eſt quòd ambulabat Dominus ſuper mare: ſed tempeſtas, & venti contrarietas oppoſita fuerunt propter maius miraculum. Apoſtoli enim ex miraculo quinque panum, non intelligentes Chriſti potentiam, nunc ex miraculo pleniùs cognouerunt. vnde ſequitur: *Et plus intra ſe ſtupebant. Non enim &c.*

Mar. 6. c. 21. in Bedâ. t. 5.

Bed. Stupebant quidem carnales adhuc diſcipuli, virtutum magnitudine: necdum tamen in eo veritatem diuinæ maieſtatis cognoſcere

Digitized by Google

gnoſcere valebant. vnde ſequitur: *Erat enim cor eorum obcæcatum.* Myſticè autem labot diſcipulorum in remigando & venrus cootrarius, labores ſanctæ Eccleſiæ deſignat: quæ inter vndas ſæculi aduerſantis, & immundorom flatus ſpirituum, ad quietem patriæ cœleſtis peruenire conatur. Benè autem dicitur, *Quin nauis erat in medio maris, & ipſe ſolus in terrâ*; quia nonnunquam Eccleſia tantis Gentilium preſſuris afflicta eſt, vt Redemptor ipſius eam prorſus deſeruiſſe videretur. Sed videt Dominus ſuos laborantes in mari: quia eos ne in tribulationibus deficiant, ſuæ reſpectu pietatis corroborat; & aliquando manifeſto adiutorio liberat. Quartâ autem vigiliâ venit ad eos, diliculo appropinquante, quia homo mentem cùm ad ſuperoi lumen præſidij erexerit, aderit Dominus, & tentationum pericula ſopientur.

Myſtica expoſitio.

Hom. 51. in Math.

CHRYS. Vel prima vigilia eſt vſque ad diluuium, ſecunda vſque ad Moyſen, tertia vſque ad aduentum Domini: in quartâ venit Dominus, & diſcipulis locutus eſt.

Mar 6. c. 28. in Bedæ. 5.

BAD. Sæpe autem fideles in tribulatione poſitos ſuperna pietas deſeruiſſe viſa eſt, vt quaſi laborantes in mare diſcipulos præterire Ieſus voluiſſe putaretur. Adhuc autem hæretici putant phantaſma fuiſſe Dominum, nec veram aſſumpſiſſe carnem de Virgine.

In fine cōm. ad cap 6. Marc. c. 9.

HIER. Dicit autem eis, *Confidite, ego ſum*: quia videbimus eum ſicuti eſt: Ceſſauit autem ventus & procella, Ieſu ſedente, id eſt, regnante in naui, quæ eſt vniuerſalis Eccleſia.

Mar 6. c. 28. in Bedâ. c. 5.

BEDA. In quocunque etiam corde per gratiam ſui adeſt amoris; mox vniuerſa vitiorum, & aduerſantis mundi, ſiue ſpirituum malignorum bella quieſcunt. *Et cùm transfretaſſent, venerunt in terram Genezareth, &c.*

Non extat hæc Gloſſa.

GLO. Quia Euangeliſta expoſuerat periculum quod diſcipuli in nauigando ſuſtinuerant, & quomodò fuerant liberati; nunc oſtendit quò nauigando peruenerit, dicens: *Et cùm transfretaſſent, &c.*

THEOPHYL. Poſt magnum autem ſpatium temporis ad prædictum locum Dominus transfretauit. Et ideo Euangeliſta ſubdit: *Cumque egreſſi eſſent de naui, continuò cognouerunt eum*; ſcilicet incolæ.

Marc. 6. c. 28. in Beda. c. 5.

BEDA. Cognouerunt autem eum rumore, non facie: vel præ ſignorum magnitudine, & vultu plurimis notus erat. Vide autem quanta fides ſit hominum terræ Genezareth, vt non præſentium tantùm ſalute contenti ſint, ſed mittant ad alias per circuitum ciuitates, quò omnes currant ad medicum. vnde ſequitur: *Et percurrentes vniuerſam regionem illam, cœperunt in grabatis, &c.*

THEOPHYL. Non enim ad domos inuitabant eum vt curaret, ſed magis ipſi malè habentes afferebantur ad eum. vnde etiam ſequitur, *Et quocunque introibat in vicos, aut in villas, &c.* Miraculum enim quod circa mulierem Hæmorrhoiſſam contigerat, ad aures multorum deuenerat, & multam fidem eis dabat, ea quâ ſanabantur. Sequitur enim: *Et quotquot tangebant eum, &c.*

BADA. Myſticè autem fimbriam veſtimenti eius minimum mandatum intellige: quod quicunque tranſgreſſus fuerit, minimus vocabitur in regno cœlorum: vel aſſumptionem carnis, per quam venimus ad Verbum Dei, & illius poſtea fruimur maieſtate.

Ad cap. 6. Mar. c. 9.

HIER. Quod autem dicitur, *Et quotquot tangebant eum, ſalui fiebant*, implebitur quando fugiet dolor, & gemitus.

VICTORIS ANTIOCHENI

expoſitio eiuſdem Euangelij.

THEODORO PELTANO S. I. Interprete.

Mar. 6. v. 47.

ET *cùm ſerò eſſet, erat nauis in medio mari.* Profundâ iam nocte, ipſe quidem Dominus ſolus erat in terrâ; diſcipulorum autem nauigium medium iam mare obtinebat; neque vento aduerſo vehementiùs flante, vlteriùs progredi valebat.

v. 48.

Chriſtus aduerſis ventis, & fluctibus ſuper mare ambulat.

Erat enim ventus contrarius eis. Ad euidentiorem miraculi, quod mox conſecutum eſt, demonſtrationem, non parum faciebat, quòd ventis contrariis flantibus, fluctibúſque ſecundùm ventorum flatus ſeſe erigentibus, ipſe nihilo ſeciùs, quaſi à nullo prorſus impeditus, liberè per aquas incederet, & ambularet.

Nox in quatuor deducta vigilias.

Circa quartam vigiliam noctis venit ad eos. Scriptura ſacra totam noctem in quatuor Vigilias deducit, ſinguliſque ex illis tres horas aſſignat. Per quartam itaque noctis vigiliam deſignat decimam, aut vndecimā, aut duodecimam noctis horam: circa vnam ergo aliquam ex tribus illis, viſus eſt eis per mare incedens, greſſúmque ad illos intendens. Cùm ij autem ſpectaculo hoc ſupra modum conturbarentur, proptérque rei nouitatem, quod cernebatur, phantaſma eſſe arbitrarentur; nec non præ pauoris magnitudine, ſublatâ voce vociferantur, Dominus illos compellauit, dicens: *Confidite; ego ſum. nolite timere.*

v. 49. & 50. Math. 14. v. 26. & 27.

Dominus inuocantibus diſcipulis ſe voce manifeſtat.

Et præ timore clamauerunt, ſtatimque Ieſus locutus eſt illis, &c. Dominus Ieſus non priùs ſuis ſe diſcipulis patefacit, quàm ipſi clamoris voces ad illum deſtinant, eiuſdemque opem & fidem implorant. Hoc enim modo excitati, illius præſentiam auidiùs complexi ſunt, Quia ergo ſublatâ voce ad illum clamabant, trepidantes & vociferantes, eiuſmodi oratione à concepto metu abſoluit: *Confidite, ego ſum. nolite timere.* Neque enim eum, propter admirabilem, inuſitatúmque ſuper aquas ingreſſum, tempúſque nocturnum ſatis internoſcere poterant. Quamobrem vt voce ſeipſum manifeſtaret, omninò neceſſarium videbatur.

Confidite, ego ſum, nolite timere. Hac Chriſti voce auditâ, metus quidem illorum ſedatior factus eſt; interim apparentis viſi nouitas, eorum animos adhuc dubios & ſuſpenſos tenebat. Ea propter quò id, quod videbatur, phantaſma non eſſe accuratiùs diſceret; tum rurſum quò ipſe quoque nouæ huius, peregrinæque rei periculum faceret, Petrus magno animi feruore incitatus, ad Ieſum dixit:

Math. 14. v. 48.

Petrus cæteris ardentiùs Ieſum amabat.

Domine, ſi tu es, iube me venire ad te. Hoc, vt quibuſdam placet, Petrus magis dicebat propter incenſam erga Chriſtum charitatem, quàm propter vllam prorſus oſtentationem. Nullus enim Ieſum æquè amabat, atque ille: Sed neque ſuæ tantùm dilectionis ardorem per hoc factum probabat, cæteroſque ſuo

exemplo ad idem ſtudium excitabat ; ſed ſuam qooque fidem oſtendebat.

Et deſcendens Petrus de nauiculâ ambulabat ſuper aquam. Ecquid autem ad hæc Chriſtus? Supplicantis votis anouit; ait eoim, *Veni. Et deſcendens Petrus*, &c. Petrus è naui digreſſus, initio quidem intrepidè ſuper aquas ambulat ; verùm vbi primùm fluctibus iactari, veotóque vehementiori flante, metúmque augente animum deſpoodere cœpit, inœptum iter deſeruit : Domino per hoc doceote, non ſuâ ſed ſolâ Chriſti virtute, id quod incoh. uerat, explere potoiſſe.

v. 30. Petri curiaſitas mulcta ta.

Et cùm cœpiſſet mergi. Quò palàm fiat, magis decuiſſe vt citra vllam ciuſmodi experientiam, Chriſti verbis fidem accommodaret, Dominus paſſus eſt eum oonnihil mergi: At verò vbi primùm cum morte luctam inite, nec non, *Domine, ſaluum me fac*, clamare orſus eſt, Setuator ima iam petentem extensâ manu, ſtatim excepit, exceptúmque ſupet aquas erexit; fidei infirmitate ipſi improperatâ. Erenim ſubmerſionis diſcrimen efficiebat, vt magis de ſuâ imbecillitate, & vitæ periculo, quàm de Setuatoris virtute, Chriſtique grariâ cogitaret.

Mar. 6. v. 51.

Et aſcendit ad illos in nauem, & ceſſauit ventus. Ieſus, Perro ſecum aſſumpto, aſcendit in naoim, ſtatímque ventus conqoieuit: commorionem illam eâ præcipuè de causâ accidiſſe oſtendens, quò miraculi magoitudo clarior, illuſtriórque per hæc euaderet.

Ar cur, ioquis, Chriſtus Dominus ventis ſilentium noo iodicit; verùm ipſe per ſe Petrum mergi incipienrem, ſuſteotat, & eleuat? quia hoc Petri fides exigebat. Vbi enim humana deficiunt, ibi diuina ſeſe prodere mox iocipiunt. Planum ergo faciens, non ram venti vim, quàm propriæ fidei infirmitatem ipſum coettiſſe, air: *Modica fidei quare dubitaſti?* quaſi dicat : oiſi fidei iofirmitate laboraſſes, vtique aduerſus ventotum flatus coofiſtere valuiſſes: Siquidem, vbi firma adeſt fides, ibi venrus detrimeotum adferre oon poteſt.

Matth. 14. v. 31. Pettum euertit non tam tempeſtas, quàm fidei infirmitas.

Qui in nauiculâ erant venerunt, &c. Diſcipuli, *qui in naui erant, acceſſerunt, & adorauerunt* Chriſtum, *dicentes: Verè Filius Dei es.* Commonſtrant aurem per hoc, perfectam de co notitiam oondom habuiſſe: Nam quorſum poſt patratum miraculum, iſtud confiteri attinebat; ſi antè certò illud compertum habebant? Sed neque io tantam quoque animi aoxietatem, & dubitationem, illo ſuper aquas gradiente, deucoiſſent, ſi eum ante id tempus perfectè cognouiſſent.

Matth. 14. v. 31. Dominus ante miraculum non perfectè diſcipulis cognitus.

Mar. 6. v. 51. Mar. 4. v. 42. Eorū causâ ambulat ſuper aquas.

Et aſcendit ad illos in nauim, &c. Igitur, qui antè aiebant : *Quis putas eſt hic homo, quia & ventus, & mare obediunt ei?* illi oune non ita; ſed, *Verè Filius Dei es*, inquiunt. Ea propter ambulatio & inceſſus ille ſuper aquas, à Chriſto Seruatore noo fuit inſtitutus ad aliquam oſtentationem, ſed ad diſcipulorum vtilitatem. Supra enim quam dici, aut credi poreſt, de facto hoc inter ſe ſtupebanr & admirabantur : *Neque enim*, vt

v. 52.

Euangeliſta ſcribit, *intellexerant de panibus : Siquidem cor illorum obcæcatum erat.* Verùm vno hoc miraculo tantùm profecerunt, vt publicè Deum illum eſſe profiterentur. Neqoe reprehendit Dominus hanc illorum confeſſio-

A nem : quin contrà potiùs vniuerſam dictorum illorum ſeriem, vt verus Deus, opere confirmat. Quandoquidem ægros, ſanitatis causâ vndicunque ad illum delatos, maiori poteſtate & virtute ſanat & ſaluat, quàm antea vnquam.

Quæ hactenus expoſita ſunt, ea ſolitudinem & ſeceſſum, rem apprimè vtilem, eiſque, qui familiariter cum Deo colloqui voluot, oppidò neceſſariam oſtendunt. Quietis namque & tranquillitatis mater eſt, ſeceſſus & ſolitudo : Siquidem vna hæc ab omni tumultu & ſtrepitu liberos nos reddit. Oſtendunt adhæc, Chriſtianum hominem omnia incommoda, quæcunque tandem Dei permiſſu euenerint, æquo fortíque animo perferre debere : Nam Chriſtus Dominus diſcipulos hoc loco, quò patientiam illorum probet, & conſtantiam exerceat, ad tempus deſerit; tempeſtatéque in medio mari coortâ, totâ penè nocte cùm fluctibus luctari permitiit; occæcatum illorum cor, vt Marcus loquitur, eâ re expergefacere, maiúſque ſui deſiderium, atque diuturniorem miraculi memoriam, eorumdem pectoribus imprimere volens.

Magnum vſum habet ſeceſſus, & ſolitudo.

B

Tentat Dominus per aduerſa piorum conſtantiam.

Per hoc taodem, quòd laborantibus non ſtatim adfuir, diſcipulos, & nos per illos, docere voluit, ne à malis, in quæ forſao incidimus, liberationem è veſtigio peramus, verùm vndecunque illata forti infractóque pectore perferamus : animo pertractantes dura & aſpera ita ſæpe ſecedere, & conquieſcere, vt

C

alia nonnunquam difficiliota ſuccedant : vel ſimul etiam accedant. Argumeoto ſiot nobis Apoſtoli, qoi antè propter maris procellam perterrefacti, propter peregrinum ſpectaculum, quod ſe inopinatè in illorum oculos intulit, grauiſſimè denuò conſternantur, & perterrefiunt : Neque enim ſola tempeſtas eorum animos turbabat, verùm phantaſma qooque inſperatum, quod ſeſe videre exiſtimabaot. Quodque maiori admiratione dignum videtur, quò metus hic creſcat, Dominus, neque noctis tenebras diſcutit; neque ſtatim quoque ſeipſum prodit; ſed poſt certum demum tem-

D

potis interuallom. Cur ita fecit? vt hinc edocti, in rebus aduerſis animum noo facilè deſpondeamus; præſertim cùm vehementiores tentationes, diuturnæ eſſe plerumque noo ſoleant. Fatendum eſt tamen, quò maiora lucra obueniant, Deum iuſtorum certamina interdum extendere, eoſdémque priuſquam ex vitæ huius palæſtrâ excedant, diu multúmqoe noonunquam exercere.

Vehementes tentationes plerumque nō diuturnæ.

Cúmque egreſſi eſſent de naui. Per hæc Euangeliſta oſtendit, Chriſtum Dominum pluſculo tempore iſtic diuerſatum eſſe : Nam cùm loci illius viri eum adeſſe cognouiſſent, vniuerſam mox regionem illam percurrunt, omnéſqoe malè habentes, in grabatis ad eum deferoot.

E

Neque enim eo nunc modo, quo antè ad eum accedunt; neque curationis causâ ad domum trahunt; neque rurſum vt manu tangat, aut verbo imperet, petunt; Verùm animo multò nunc celſiori & ſapientiori, fidéque longè perfectiori ſanitatis beneficium ab eo contendunt, quàm dudum antè. Ipſa enim Hæmorrhoiſſa quiddam ſublimius, quàm vulgus alioqui conſueuerat, de eo ſentire, & loqui omnes iam docuerat. Quin ipſe quoque temporis

Creſcebat cum tēpore in populis Chriſti exiſtimatio.

Digitized by Google

conceptam de eo opinionem & fidem adeò A non diſſoluebat, vt maiorem quoque in modum ſubinde augeret, vegetioremque & validiorem efficeret. Neque mirum erat tempore ſenſim labente, famâque propter admiranda, quæ faciebat, gliſcente, maiorem quotidie exiſtimationem de illo apud homines inualuiſſe.

BEDÆ VENERABILIS
Presbyteri, eiuſdem Euang. expoſitio.

Mar. 6. v. 17.

ET cùm ſerò eſſet factum, erat nauis in medio mari, &c. Labor diſcipulorum in remigando, & contrarius eis ventus, labores ſanctæ Eccleſiæ varios deſignat: quæ inter vndas ſeculi aduerſantis, & immundorum flatus ſpirituum ad quietem patriæ cæleſtis quaſi ad fidam littoris ſtationem peruenire conatur. Vbi benè dicitur, quia *nauis erat in medio mari, & ipſe ſolus in terrâ* Quia nonnunquam eccleſia B tantis Gentilium preſſuris, non ſolùm afflicta, ſed & fœdata eſt, vt (ſi fieri poſſet) Redemptor ipſius eam prorſus deſeruiſſe ad tempus videretur. Vnde eſt illa vox eius inter vndas, procellâſque tentationum irruentium deprehenſæ, atque auxilium protectionis illius gemebundo clamore quærentis: *Vt quid Domine, receſſiſti longè, deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione?*

Nauis fluctuans in mari Eccleſiæ figura.

Pſ. 10. v. 1.

Quæ pariter vocem inimici perſequentis exponit in ſequentibus Pſalmi ſubiiciens: *Dixit enim in corde ſuo: Oblitus eſt Deus, auertit faciem ſuam, ne videat vſque in finem.*

Ibid. v. 11.

Verùm ille non obliuiſcitur orationem pauperum, neque auertit faciem ſuam à ſperantibus in ſe: quin C potiùs & certantes cum hoſtibus, vt vincant, adiuuat, & victores in æternum coronat. Vnde hîc quoque apertè dicitur, quia *vidit eos laborantes in remigando.* Videt quippe Dominus laborantes in mari, quamuis ipſe poſitus in terrâ: quia etſi ad horam differre videatur auxilium tribulatis impendere, nihilominus eos ne in tribulationibus deficiant, ſuæ reſpectu pietatis corroborat, & aliquando etiam manifeſto adiutorio victis aduerſitatibus, quaſi calcatis, ſedatiſque fluctuum voluminibus, liberat; ſicut hic quoque ſubſequenter inſinuatur, cùm dicitur.

v. 48.

Vigiliæ militares in ternadiuiſæ horarum ſpatia.

Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans ſuper mare. Stationes, & vigiliæ mi- D litares in terna horarum ſpatia diuiduntur. Quando ergo dicit quartâ vigiliâ noctis veniſſe ad eos Dominum, oſtendit totâ nocte periclitatos, & extremo noctis tempore eis auxilium præbitum. Laborabant ergo toto noctis opacæ tempore, ſed diluculo appropinquante, & Lucifero Solis, dieique exortum promittente, venit Dominus, & ſuperambulans tumida freti terga comprimit. Quia cùm preſſuris obſita fragilitas humana puſillitatem virium ſuarum conſiderat, nihil erga ſe aliud, quàm tenebras anguſtiarum, & æſtus cernit hoſtium confligentium. Cùm verò mentem ad ſuperni lumen præſidii, & perpetuæ dona retributionis ere- E xerit: quaſi inter vmbras noctis repente exortum Luciferi conſpicit, qui diem proximum nuntiet. Lucifer namque cùm plurimum, tres horas noctis, id eſt, totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur. Aperitque Dominus, qui ſopitis tentationum periculis, plenam libe- A ratis fiduciã ſuæ protectionis attribuat. Sequitur.

v. 48 & 50.

Et volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ſuper mare ambulantem, putauerunt phantaſma eſſe, & exclamauerunt. Omnes enim eum viderunt, & conturbati ſunt. Adhuc hæretici putant phantaſma fuiſſe Dominum, nec veram aſſumpſiſſe carnem de Virgine. Denique Theodorus Pharanitanus quondam Epiſcopus ita ſcripſit, corporale pondus non habuiſſe ſecundum carnem Dominum: ſed abſque pondere, & corpore ſuper mare deambulaſſe. At contra fides catholica, & pondus ſecundum carnem habere eum prædicat, & onus corporeum, & cum pondere, atque onere corporali incedere ſuper aquas, non infuſis pedibus.

Fuit hic Monothelitarum ante ſignanus

Nam Dionyſius egregius inter Eccleſiaſticos ſcriptores, in opuſculis de diuinis nominibus, hoc modo loquitur; Ignoramus enim qualiter de virgineis ſanguinibus aliâ lege præter natura- B lem formabatur, & qualiter non infuſis pedibus corporale pondus habentibus, & materiale onus deambulabat in humidam & inſtabilem ſubſtantiam.

Dionyſii, de Dominico corpore ambulante ſuper aquas ſententia.

Quo modo autem volebat Dominus eos præterire tanquam alienos, ad quos de periculo naufragii liberandos aduenerat, niſi vt ad horam turbati & pauentes, ſed continuò liberati, ampliùs ereptionis ſuæ miraculum ſtuperent, ac maiores ereptori ſuo gratias referrent? Quia & in tempeſtatibus paſſionum, quæ pro conſtantiâ fidei à perfidis ingeruntur, talis nonnunquam prouiſio diuinitus oſtenditur. Sæpe enim ita fideles in tribulatione poſitos ſuperna pietas deſeruiſſe viſa eſt, vt quaſi la- C borantes in mari diſcipulos præterire Ieſus voluiſſe putaretur.

Domini œconomia erga ſuos in tentatione, vt videatur ad tempus deſerere.

Vnde eſt & illud in Pſalmiſtâ Eccleſiæ in martyrii certamine deſudantis: *Quare me oblitus es, quare me repuliſti, & quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus? Dum confringuntur omnia oſſa mea, & cætera.* Sed dicunt inimici terrentes, *Vbi eſt Deus eorum?* quaſi naufragium feſſis minitantes Apoſtolis. Dicit ipſe Deus eorum: *Cùm tranſieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. Cùm ambulaueris in igne, non combureris, & flamma non ardebit in te.* Vnde hîc quoque rectè ſubditur.

Pſ. 42. v. 10. & 41. v. 2.

Iſai. 43 v. 2.

Et ſtatim locutus eſt eis, & dixit illis: Confidite, ego ſum, &c. Prima trepidantium, & peri- D clitantium ſubuentio eſt, incuſſum cordibus expellere timorem. Secunda, tempeſtatum furias ſuæ præſentiæ virtute compeſcere. Nec mirandum, ſi aſcendente in nauiculam Domino, ventus ceſſauit. In quocumque enim corde Deus per gratiam ſui adeſt amoris, mox vniuerſa vitiorum, & aduerſantis mundi ſiue ſpirituum malignorum bella, compreſſa quieſcunt.

v. 50.

Et plus magis intra ſe ſtupebant. Non enim intellexerant de panibus. Erat enim cor illorum obcæcatum. Dominus quidem & in miraculo panum, quòd eſſet conditor rerum oſtendit: & in ambulãdo ſuper vndas, quòd haberet corpus ab omni peccatorum grauedine liberum edo- E cuit: & in placando ventos, vndarúmque rabiem ſedando, quòd elementis dominaretur, monſtrauit. Sed carnales adhuc diſcipuli, necdum hunc Deum eſſe cognoſcunt. Et quidem virtutum magnitudinem ſtupebant: necdum tamen in eo veritatem diuinæ maieſtatis cognoſcere valebant.

v. 51.

v. 54. *Cumque egreſſi eſſent de naui, continuò cognouerunt eum, &c.* Cognouerunt tum rumore, non facie: vel certè præ ſignorum magnitudine, quæ patrabat in populis: etiam plurimis vultu notus erat. Et vide quanta fides ſit hominum terræ Genazareth, vt non præſentium tantùm ſalute contenti ſint, ſed mittant ad alias per circuitum ciuitates, quò omnes currant ad medicum.

v. 56. *Et quotquot tangebant eum ſalui fiebant.* Qui malè ſe habent, non tangant corpus Ieſu, neque totum veſtimentum eius, ſed extremam fimbriam. Et quicunque tetigerint, ſanabuntur. Fimbriam veſtimenti eius minimum mandatum intellige, quod qui tranſgreſſus fuerit, minimus vocabitur in regno cælorum: vel aſſumptionem carnis, per quam venimus ad Verbum Dei, & illius poſtea fruimur maieſtate.

Fimbria veſtimenti Dominici.

THEOPHYL. EPISCOPI

Bulgar. ſuperioris Euang. expoſitio.

Mar. 6. v. 47. ET *cùm veſpera aduenisset; erat nauis in medio mari, &c.* Diſcipulos tentari permittit, vt diſcant patientiam. Nam propterea non ſtatim illis aſſiſtit, ſed totâ nocte ſinit in tempeſtate eſſe, vt doceat fortes eſſe, & non in principio tentationum ſperandam requiem. Obſerua & aliud, quòd daturus finem rerum difficultatibus, in maiorem illos terrorem adducit. Viſo igitur illo, clamauerunt turbati tanquam in phantaſmate: & ſtatim per vocem ſuccurrit eis, dicens; *Ne terreamini.* Deinde & per ingreſſum in nauim, maiorem illis ſecuritatem parit. Confeſtim enim conquieuit ventus. Magnum autem miraculum, ambulare ſuper mare; & cùm eſſet tanta tempeſtas, tamque contrarius ventus, miraculi incrementum erat. Apoſtoli autem cùm non intellexiſſent de panibus, ex hoc miraculo in mari intellexerunt. Videtur ſane Chriſtus propter hoc permiſiſſe illos tentari; vt quoniam à panibus eum non cognouiſſent, notitiam à mari perciperent.

v. 53. *Et cùm traiecissent, venerunt in terram Genezareth, &c.* Aliquanto tempore, vt videtur, peregrinatus eſt Dominus in loco illo, eò quòd Euangeliſta dicit: *Cùm agnouiſſent illum, attulerunt infirmos.* Non enim in domos ipſum vocabant, ſed ipſi afferebant eos, qui malè habebant, obſecrantes, vt illis vel fimbriam veſtimenti tangere liceat. Nam miraculum, quod in muliere operatus fuerat, quæ ſanguinis profluuio laborabat, ad omnium aures peruenerat, fidémque auxerat.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS

Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

Matt. 14. v. 22. DE hoc autem Matthæus Euangeliſta ſic ait: quia poſtquam Dominus ex quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit, *iuſſit diſcipulos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.*

v. 23. v. 24. *Veſpere autem facto, ſolus erat ibi: nauicula verò in medio mari iactabatur fluctibus. Erat enim contrarius ventus.* Ex eo autem tempore Iudæorum populo veſperum fuit, ex quo Chriſtus Sol iuſtitiæ de hoc mundo receſſit. Eo enim naſcente, lux orta

Veſperum Chriſti receſſio.

A eſt eis: eo verò moriente, tenebræ factæ ſunt eis. Quòd autem nauicula in medio mari iactabatur fluctibus, hoc ſignificabat, quòd poſt Chriſti aſcenſionem, ſancta Eccleſia in hoc mundo multa aduerſa eſſet paſſura. Vnde & benè dicitur, quia *ventus erat eis contrarius*. Quid enim ventus contrarius, niſi tyrannorum ſæuiens perſecutio?

Nauicula in mari fluctuans, Eccleſia in aduerſa patiens.

Quartâ autem vigiliâ noctis venit ad eos, ambulans ſuper mare. Quarta enim vigilia ex eo tempore agitur, quo Saluator noſter in mundum venit. Prima enim vigilia fuit ab Adam vſque ad Moyſen. Secunda, à Moyſe vſque ad Dauid. Tertia, à Dauid vſque ad Chriſtum. Prima enim vigilia nimio ſomno grauata ſine lege fuit. Secunda, legem habuit. Ter- B tia, Prophetas. Quarta, Euangelium. Quartâ igitur vigiliâ venit ad eos: quia magis in hac, quàm aliis omnibus ſeruos ſuos Dominus viſitare dignatur. *Ambulat autem ſuper mare*, quia totus eſt ei ſubiectus mundus. v. 25. Quarta vigilia.

Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt: & præ timore clamauerunt. Clamor confuſus, & inordinatus, eos timore nimio indicat fuiſſe turbatos. v. 26.

Statimque Ieſus loquutus eſt eis, dicens: Habete fiduciam, ego ſum, nolite timere. Sic enim & Moyſi ait Dominus: *Ego ſum qui ſum, Sic dices filiis Iſraël, Qui eſt, miſit me ad vos.* Vel C ideo fortaſſe dixit, *Ego ſum*, vt eum quis eſſet agnoſcerent auditâ voce, quam cognitam habebant. Sæpe enim alicuius vocem audientes à longè, quis ſit confeſtim agnoſcimus, etſi eum non videamus. v. 27. Exod. 3. v. 14.

Reſpondens autem Petrus, dixit: Domine, ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas. At ipſe ait, Veni. Vbique enim beatus Petrus feruentiſſimæ fuiſſe fidei demonſtratur. Neque enim profundiſſimo pelago ſeſe crederet, niſi fidem rectiſſimam de Domino haberet. Sciebat enim Saluatorem noſtrum omnia poſſe, & nihil minus in mari quàm in terrâ poteſtatem eum habere credebat. Verumtamen quòd Petrus ſuper mare graditur, non ſolùm Ma- D giſtro, verùm etiam diſcipulis mundus iſte ſubiectus eſſe monſtratur. Quamuis & propter hæreticos ita fieri oportebat, qui Chriſtum Dominum, eò quòd ſuper mare ambulauerat, non verum, ſed phantaſticum corpus habuiſſe poſtea dicebant. Vincuntur enim iſti, dum beatum quoque Petrum ſuper mare ambulaſſe audiunt, quem vtique verum corpus habuiſſe non dubitant. v. 28. v. 29. Petrus, feruentiſſimæ fidei. Ambulans ſuper aquas.

Et deſcendens Petrus de nauiculâ, ambulabat ſuper aquam, &c. Hoc autem facto beatus Petrus ea, quæ ſibi ipſi futura erant, iam ex tunc ſignificabat. In Chriſti namque paſ- E ſione quaſi ſuper aquas confidenter ambulabat, cùm diceret, *Et ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego nunquam ſcandalizabor. Videns verò ventum validum, timuit*: quia cùm Dominus à Iudæis teneretur, ipſe quoque ſimul cum aliis diſcipulis fugit. Merſus eſt autem, quando negauit. Deinde verò *clamauit, dicens: Domine, ſaluum me fac*, quando egreſſus foras fleuit amarè. Ipſum enim flere, clamare fuit. Sed *continuò Ieſus extendens manum apprehendit eum*, quando voce Angelicâ eum con- Deſignata in Petri facto eidem futura. Matth. 26. v. 33. v. 30. v. 31.

Digitized by Google

ſolando , & quodammodò ad ſe trahendo , A
Mat.16 v.7 dictum eſt mulieribus : *Ite , dicite diſcipulis eius , & Petro , quia pracedet vos in Galilaam*, In eo enim quod proprio nomine eum vocauit , quaſi manu apprehenſum , tremebundum , & iam perire timentem , ad ſpem gratiæ eum eleuauit. In his autem Eccleſiæ quoque proſpera , & aduerſa ſignificati poſſunt , quæ quidem aliquaodo mergi , aliquando exurgere videtur.

Et cùm aſcendiſſet in nauiculam , ceſſauit ventus. Non eſt autem intelligendum , vt tunc Ieſus in nauiculam aſcendiſſet. Priùs enim venit Capharnaum , ibique multa in Synagogâ loquutus eſt , quæ Ioannes quidem B ſcribit , Mathæus verò , & Marcus prætermittunt.
Ioan.6.v.21 Dicit enim Ioannes , quia *voluerunt eum* diſcipuli *in nauiculam ſuſcipere , ſed ſtatim fuit nauis ad terram , ad quam ibant* , id eſt , Capharnaum. Vnde manifeſtum eſt eum tunc in nauiculam non aſcendiſſe. Iuſſerat enim Dominus (vt ſuperiùs dictum eſt) vt diſcipuli ſui eum præcederent : qui cùm veniſſent Capharnaum , ibique eum non inueniſſent , flectentes iter ad eum reuertebantur. Et tunc quidem apparuit eis Dominus ambulans ſuper mare , expletis omnibus , quæ modò in hoc Euangelio dicta ſunt , poſtquam ea loquutus eſt , quæ C
Io. 6. v. 60 Ioannes narrat , vſque ad illum locum in quo dicitur , *Hæc autem loquutus eſt Ieſus in Synagogâ , docens in Capharnaum* , redierunt ad nauem. *Et cùm aſcendiſſet in nauiculam , ceſſauit ventus.* Nondum enim ventus ceſſauerat , nec mare à ſuo feruore quieuerat , ſed ſicut in nocte , ita & in die eiſdem adhuc fluctibus agitabatur. Vt autem Ieſus aſcendit in nauiculum , mox ventus ceſſauit.

v.33. *Qui autem in nauiculâ erant* , viſo tanto miraculo , ſtupentes , *adorauerunt eum , dicentes : Verè Filius Dei es.* Marcus verò eos redarguit , & oblitos & excæcatos dicit , quòd ex hoc ſtupentes admirantur , qui præteritâ die tam magnum miraculum in quinque panibus Dominum feciſſe cognouerant.
Mar.6 v.52 Vnde ait : *Non enim intellexerant de panibus.* Si enim de panum miraculo recordarentur , iam non erat vt de maris ſedati miraculo mirarentur.

ibid.v.53. & 54. *Et cùm transfretaſſent , venerunt in terram Genezareth , & applicuerunt : cumque egreſſi eſſent de naui , continuò cognouerunt eum.* Hoc autem manifeſtiùs Matthæus dicit. Videtur enim Marcus dicere , quòd diſcipuli eum non cognouerint , donec de naui egrederentur. Sed non eſt ita. Non enim hoc de diſcipulis dicitur , ſed de omnibus hominibus regionis illius , qui ſtatim eum cognouerunt , & vndique infirmos ſuos ei ad ſanandum obtulerunt. Et hoc eſt quod ait Matthæus : *Et cùm cognouiſſent eum viri loci illius , miſerunt in vniuerſam regionem illam : &c.* Oremus autem & nos Dominum, Pia ſupplicatio.
vt in nauiculam pectoris noſtri aſcendere dignetur , & ſuperbiæ ventoſitatem , & vitiorum inſurgentium procellas quieſcere faciat. Aſcendat etiam in nauiculam ſuam , id eſt in ſanctam Eccleſiam , & ſe ibi eſſe manifeſtet , qui ibi quodammodò non eſſe videtur , dum tanto eam perſequutionum turbine patitur agitari , & imperet ventis & mari , & fiat tranquillitas magna. Hic maximè tempore auctoris, ob lites de inueſtituris.
Quod autem ait , *Et cùm cognouiſſent eum viri loci illius , miſerunt in vniuerſam regionem illam , & obtulerunt ei omnes male habentes vt eos ſanaret* quid aliud ſignificat , niſi quia viri ſancti qui Deum cognoſcere meruerunt , pro aliorum peccatis orare , & alios ei commendare , & offerre debent?

Sed quid eſt Chriſti veſtimenti fimbrias tangere ? Aliud enim eſt tangere Chriſtum , aliud veſtimenta Chriſti. Quid fimbriam veſtimenti tangere.
Thomas enim Chriſtum tangens , dicebat , *Dominus meus , & Deus meus.* Ioan. 20. v. 28.
Philippus verò tangebat veſtimenta , & non Chriſtum , cùm diceret : *Domine , oſtende nobis Patrem , & ſufficit nobis.* Ioan. 14. v. 8.
Propinquius igitur Thomas Chriſtum tangebat , quàm Philippus. Vnde & illi dicitur : *Quia vidiſti me , Thoma , credidiſti :* Ioan. 20. v. 29.
Huic autem , *Non credis , quia ego in Patre , & Pater in me eſt ? qui videt me , videt & Patrem.* Ioa.14.v.11
Ille igitur iam vidiſſe , & credidiſſe : iſte verò nondum benè vidiſſe , vel credidiſſe dicitur. Illi autem tangunt Chriſtum , qui in eum perfectè credentes , Catholicæ fidei veritatem cognoſcunt. Illi verò tangunt veſtimenta Chriſti , qui quamuis intelligere non valeant , credunt tamen quod eis à viris Catholicis prædicatur. Tantò itaque vnuſquiſque longiùs tangit Chriſtum , quantò minus intelligit , & cognoſcit Chriſtum. Omnes tamen ſanantur , qui vel fimbriam veſtimenti eius tangunt : quoniam omnis *qui crediderit , & baptizatus fuerit ſaluus erit.* Mar. 16. v. 16.

DOMINICA PRIMA, QVADRAGESIMÆ.

MATTH. IV.

a Locum certaminis.
IN illo tempore: ductus eſt Ieſus in [a] deſertum à Spiritu, vt tenta-
b Quod ieiunat diuinæ eſt potentiæ. c Fere aſperitas.
retur à diabolo: & cùm [b] ieiunaſſet [c] quadraginta diebus, & quadra-
d Hoc addit, ne ſi poſte comediſſe putetur. e Hoc explorat quod timet, nec ideo ſe ab his in tentatione abſtinet.
ginta [d] noctibus, poſtea eſuriit. Et accedens tentator, dixit ei: Si Fi-
f Quia ſciuit ſcriptum eſſe: Dixit, & facta ſunt. g Tentatio de gulâ. ¶ A gulâ incepit, ſed quo ordine deiecit Adam, ab iſto deuincitur. ¶ Lapis ſignificat duritiam diaboli. h Temperat reſponſum, ne cognoſcat eum eſſe Deum.
lius Dei [f] es, dic vt [g] lapides iſti panes fiant. Qui reſpondens, dixit: [h] Scriptum
i Id eſt, ſacramentali ſpecie, ſed verbo vitæ. k Sententiis vtitur, inſtruens nos vt vincamus non potentiâ, ſed humilitate. l Verbum Dei de ore procedit, quia voluntas Dei reſeratur per Scripturas.
eſt: Non in ſolo [i] pane viuit homo, ſed in [k] omni [l] verbo, quod procedit de
m Per quos Deus loquitur. n Hæc tentatio hiſtorialiter vltima fuit. o Ex permiſſione, non imbecillitate, vnde inimicus ſuperbit. p Ieruſalem, vbi templum, & cultus Dei fuit. ¶ Et vſu dicit.
[m] ore Dei. [n] Tunc [o] aſſumpſit eum diabolus in [p] ſanctam ciuitatem, & ſtatuit
q Summitatem templi. ¶ Non locus Deo dicatus cohibet eum. r Tentatio de vanâ gloriâ, ſicut Adam cui dixit: Eritis ſicut dii.
eum ſupra [q] pinnaculum templi, & dixit ei: [r] Si Filius Dei es, mitte te deorſum.
s Scripturis vtitur, non vt virtutes inſtruat, ſed vt errores ingerat, ſicut & ſui. t Qui vadit contra fortiorem, ei prouidet victoriæ occaſionem.
[s] Scriptum eſt enim: [t] Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent
u Legem in lapideis tabulis ſcriptam in quâ omnes offendebant. x Mentis greſſum. y In Deuter. A quo ideo teſtimonia profert, vt ſecundæ legis ſacramenta confirmaret.
te, ne fortè offendas ad [u] lapidem [x] pedem tuum. Ait illi Ieſus rurſum: [y] Scri-
z Etſi victus tamen non ceſſat.
ptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum. [z] Iterum aſſumpſit eum diabo-
a Super montem ſuperbiæ omnis eum erigitur. ¶ Ita perit. b Quia omnia momentanea ſunt, non quòd diabolus, ſed virtus diuina hoc poſſit. c Quanta eſt ei gloria trahere ad vitia? ¶ Tentatio de ambitione.
lus in [a] montem excelſum valde, & oſtendit ei [b] omnia regna mundi, & [c] gloriam
d Non quòd hoc poſſit. ¶ Regem te faciam. e Tentatio de auaritiâ. f Quod eſſet cadere. ¶ Vt ſuperiorem.
eorum, & dixit ei: Hæc [d] omnia tibi [e] dabo, ſi cadens [f] adoraueris me. Tunc di-
g A poteſtate quam habebat, tenet. ¶ In ignem æternum. h Quia ſaluti aduerſarius. i In Pentateucho. k O homo ¶ Non ego te, ſed tu debes me vt Deum adorare. ¶ Ex debito, cui ſoli hoc deberet.
xit ei Ieſus: [g] Vade [h] ſatana. [i] Scriptum eſt enim, Dominum Deum tuum [k] ado-
l Etiam cum hominibus ſeruit. m Secundum Græcam interpretationem. n Ad tempus, vel, Lucas ait, per Iudæos poſtea pugnaturus. ¶ Iam non inueniens quid ageret. o Victus. p Victoris detur comprobatur.
rabis, & illi [l] ſoli [m] ſeruies. Tunc [n] reliquit eum [o] diabolus: & [p] ecce Angeli ac-
q Non adiuuabant.
ceſſerunt, & [q] miniſtrabant ei.

MARC. I.

ET ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum. Et erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: & tentabatur à ſatanâ: eratque cum beſtiis, & Angeli miniſtrabant illi.

LVC IV.

IEſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt à Iordane: & agebatur à Spiritu in deſertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducauit in diebus illis: & conſummatis illis eſuriit.

Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic vt panis fiat. Et reſpondit ad illum Ieſus: Scriptum eſt, Quia non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.

Et duxit illum diabolus in montem excelſum, & oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis, & ait illi. Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum: quia mihi traditæ ſunt: & cui volo do illa. Tu ergo ſi adoraueris coram me, erunt tua omnia. Et reſpondens Ieſus dixit illi: Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.

Et duxit illum in Ieruſalem, & ſtatuit eum ſuper pinnam templi, & dixit illi, Si Filius Dei es, mitte te hinc deorſum. Scriptum eſt enim quòd Angelis ſuis mandauit de te, vt conſeruent te: & quia in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et reſpondens Ieſus, ait illi, Dictum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum. Et conſummata omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.

GLOSSA ORDINARIA.

in ſuperius Euang.

Math. 4. v. 1. Tentatio ſtatim à baptiſmo.

TVNC *Ieſus.* Poſt baptiſmum, quia nulla eſt mora à tentatione: vt mox doceat in deſertum pugnare, docet baptiſatos de mundo exire, in quiete Deo vacare: ſic filij Iſraël poſt tranſitum maris per deſertum aſcendunt, & manna comedunt, donec veniant ad terram promiſſionis.

Ordo rectæ conuerſationis.

Tunc Ieſus. Hic eſt ordo rectæ conuerſationis, vt poſt acceptam Spiritus ſancti gratiam contra diabolum arctiùs accingamur, & mente ſæculum deſerentes iam vitæ æternæ gaudia quaſi manna eſuriamus deſerti. Ibi fit tentatio, quia non antè hoſtis ſe erigit, quàm homo de mundo exit: tenet enim ſub legibus ſuis eum. In deſerto pugnatur aſperiùs, quia Adam in paradiſo delitiis affluens victus eſt oblectamentis.

Tẽtatio nõ niſi in deſerto.

Chriſti ieiunium, & tentatio in quo deſerto.

Hiſtor. In illo deſerto, quod eſt inter Ieruſalem, & Iericho Chriſtus diabolum vicit, vbi figuraliter dixerat Adam incidiſſe in latrones, & eum viciſſe. Latrones autem ibi habitaſſe probat locus, qui dicitur Damim, id eſt, ſanguis, propter effuſionem ſanguinis, quæ ibi fiebat. Eâ viâ Samaritanus deſcendit, quia carne indutus eaſdem tentationes ſuſtinuit.

Luc. 10. v. 30.

Ductus Ieſus in deſertum à Spiritu ſancto

Spiritu: Sancto. Qui quos replet, ad pugnam mittit fortes. Sine hoc Spiritu qui ad pugnam vadit, citò cadit.

Non tentatur, niſi qui in deſertum exierit.

Vt tentaretur. Non tentatur à diabolo, niſi qui ad deſertum exierit, id eſt, bono ſtudere cœperit. *Et cùm ieiunaſſet.* Ieiunat vt tentetur: tentatur quia ieiunat, & exemplum ieiunandi nobis dat, & quòd ieiunat diuinæ eſt potentiæ.

v. 2. *Exod.* 24. v 18. & 34. v. 28. 3 *Reg* 19. v. 8.

Moyſes, & Elias ieiunauerunt, non ex virtute vt Chriſtus; ſed Moyſes ſuſtentatus eloquio Dei, Elias autem fortitudine cibi. Nec dicuntur illi duo eſuriſſe: ſed Chriſtus vt homo eſurit, vt celaretur Deus. Significat autem deſiderium noſtræ ſalutis. Ecce conuenit Legi, quæ per Moyſen accipitur: & Prophetis, qui per Eliam.

Chriſti ieiunii quadraginta dierum.

Quadraginta diebus. Quatuor partes ſunt mundi, de quibus Chriſtus ſuos congregat: & decem præcepta legis, quibus ſuos contra mundi oblectamenta armat. Ieiunat quadraginta diebus ante mortem cibo indigens, quaſi dicat, In tempore agonis abſtinete à deſideriis ſæculi: comedit poſt reſurrectionem quadraginta diebus cibo non indigens, quaſi dicat, Ego ſum vobis conſolatio, & cibus omnibus diebus. Vnde, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, &c.* Similiter enim dum viam Domini carpimus, à vanitate ſæculi ieiunamus, & futuri promiſſione reficimur. In pugnâ Chriſti priùs agitur contra gulam ieiunando, per quam victus eſt primus homo. Gula libidines inflammat, concupiſcentiam carnis nutrit, quæ repugnat legi mentis: Hæc niſi priùs refrænetur, fruſtrà contra alia laboratur.

Math. 28. v. 19.

Prima Chriſtiani pugna aduerſus gulam.

Quadragenarij certamen ieiunij.

Quadraginta diebus. Hic numerus totum tempus deſignat, quo Chriſtus cum ſuis dimicat. In hoc numero duæ leges abſtinentiæ complentur, quia in quadraginta decalogus mandatorum, & quatuor Euangelia reſonant. Vnde inſtitutum eſt nos hoc numero acriùs dimicare ad diluenda peccata, quę fiunt, dum motu carnis violatur charitas: & ſic quamdiu hîc ſumus, ſemper peccata ploremus: quia hoc numero præſens vita oſtenditur.

Eſuries tentandi occaſio.

Poſtea eſuriit. Hoc eſt veræ humanitatis: & per hoc eſt occaſio tentandi. Latet poteſtas, paret infirmitas.

v. 3.

Et accedens. Quia eſuries eſt ſignum infirmitatis. Et ſic nobis in abſtinentiâ non deeſt tentatio. Per exteriorem infirmitatem Chriſtum tentat, in quo nullam legem peccati inueniebat.

Explorantis vox, ac tentantis.

Si Filius Dei es. Aliud horum explorantis eſt, aliud tentantis, dum Deum confiteri videtur, & homini illudere conatur. Sic enim tentat, vt exploret quod veretur. Sic explorat, vt tentando decipiat.

Si Filius Dei es. Nouerat Filium Dei veniſſe in mundum, ſeu per Prophetas, ſeu per Angelos nuntiantes, ſeu per Ioannem demonſtrantem: ſed quia humilia in eo videbat, quod de deitate ſuſpicatus eſt, ex ſuperbiâ ei in dubium venit. Vnde & callidè exquirit: Nec indignum fuit Chriſtum tentari, qui venerat occidi, vt tentationes ſuperando nobis poteſtatem daret ſuperandi tentationes, ſicut ſuâ morte tulit noſtram mortalitatem. Chriſtus non niſi poſt baptiſmum ſe tentari permiſit, inſinuans ad ſe venientes grauiores paſſuros tentationes. Suadet eſuriem pane de lapidibus facto releuare, non quòd eius curet ſalutem, ſed vt ex mutatione cognoſcat virtutem, & ſi purus homo eſſet, panis oblectamento illuderet eſuriem patienti. Tribus modis fit tentatio, Suggeſtione, delectatione, conſenſu: Chriſtus verò ſolâ ſuggeſtione tentatus fuit: quia delectatio peccati mentem eius non momordit.

Grauiores Chriſti fidelium tentationes.

Tentatio tribus modis; ſolâ Chriſtus tẽtatus ſuggeſtione.

Scriptum eſt. Non vtitur poteſtate, ſed Scripturarum autoritate, docens nos magis doctrinâ quam miraculis pugnare.

v. 4. Tentatio doctrinâ maxime ſuperanda.

Non in ſolo pane. Quaſi dicat. Perſuaſio tua tentatio eſt: quia agis de cibo corporis, & non de cibo mentis. Inferior pars hominis pane ſuſtentatur, alia verbo Dei reficitur: quia verò agis de inferiori, patet quòd tentator ſis.

Non in ſolo pane. Omne verbum.

Sed in omni verbo. Omne verbum, charitas, in quâ complentur omnia, quæ procedunt de ore Dei: quia cuiuſcumque miniſterio dicantur, non eius ſunt, ſed Dei: ſed ſi aduerſum quid inſeritur, hoc non eſt Dei. De vno verbo, id eſt, ſapientiâ Dei procedit quidquid loquuntur Sancti, qui ſunt os eius.

v. 5.

Tunc aſſumpſit. Prima, & vltima tentatio in deſerto, inedia quoque hiſtorialiter, vltima fuit poſtquam regreſſus eſt Ieruſalem. Quia Matthæus non ſecundùm ordinem hiſtoriæ, ſed ſecundùm tentationem Adæ proſequitur: Lucas vt res geſta eſt. Quia ex reſponſione Chriſti victus, & incertus remanſit, poſt primam ad ſecundam acceſſit tentationem. Quod permiſit ſe aſſumi, non infirmitas fuit, ſed patientia: in diabolo verò non virtus, ſed ſuperbia. Nota hæc omnia corporeis ſenſibus eſſe completa. Nec mirum, ſi ſe permiſit circumferri, ſi ſic accipitur aſſumptio, qui permiſit ſe crucifigi.

Secunda tẽtatio Matthæo narrata, ordine poſtrema.

Circumferri ſe à diabolo Dominus permiſit.

Homil. 13. in Matth. circa princip. c. 2.
Doctrina moralis.

Chrys. in hom. Quiſquis ergo poſt baptiſmum maiores ſuſtines tentationes, non turberis: etenim propter hoc accepiſti arma, non vt vaces, ſed vt prælieris. Ideo autem tentationem à te Deus non prohibet: Primùm quidem vt diſcas, quoniam multò factus es fortior. Deinde, vt magnitudine donorum non extollaris. Tertiò, vt diabolus experientiâ cognoſcat quòd perfectè ab eo abſceſſiſti. Quartò, vt per hoc fortior reddaris. Quintò, vt crediti tibi theſauri ſignum accipias: neque enim diabolus ſuperueniret tibi ad tentandum, niſi te in maiori honore effectum videret.

Nempe ſcias quantus gratiæ theſaurus conceſſus ſit.

Can. 3. in Matth.

Hil. In ſanctitate enim maximè diaboli tentamenta graſſantur, quia victoria ei eſt magis optata de Sanctis.

Hom. 16 in Euang. in princip.

Greg. in hom. Dubitari autem à quibuſdam ſolet, à quo ſpiritu ſit ductus Ieſus in deſertum, propter hoc quod ſubditur: *Aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem.* Sed verè & abſque vllâ quæſtione conuenienter accipitur, vt à Spiritu ſancto ductus eſſe credatur; vt illuc eum ſuus Spiritus duceret, quò hunc ad tentandum ſpiritus malignus inueniret.

Lib. 4. c. 13. ante med. t. 3.

Avgvst. in 4. de Trinit. Cur ſe ipſum quoque tentandum præbuit? Vt ad ſuperandas tentationes mediator eſſet, non ſolùm per adiutorium, verumetiam per exemplum.

Ho. 5. in opere imperf. t. 2.

Chrysost. ſuper Matt. Eſt autem ductus à Spiritu ſancto, non quaſi minor maioris præcepto: non enim ſolùm ductus dicitur, qui alicuius poteſtate ducitur, ſed etiam ille qui alicuius rationabili exhortatione placatur: ſicut ſcriptum eſt de Andreâ, quòd *inuenit Simonem fratrem, & adduxit eum ad Ieſum.*

Hier. ſuper Matth. Ducitur autem non inuitus, aut captus, ſed voluntate pugnandi.

Hom. 5. in opere imperf. c. 2.

Chrysost. Ad homines enim diabolus vadit, vt tentet eos: Quoniam autem aduerſus Chriſtum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Chriſtus proceſſit, vnde dicitur, *Vt tentaretur à diabolo.*

Hom. 16 in Euang.

Greg. in hom. Sed ſciendum nobis eſt, quia tribus modis tentatio agitur: ſuggeſtione, delectatione, & conſenſu. Et nos cùm tentamur, plerunque in delectationem, aut in conſenſum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobiſipſis etiam gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò qui in vtero Virginis incarnatus in mundum ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati delectatio non momordit; atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris, non intus fuit.

Tentatio tribus modis agitur.

Hom. 13. in Matth. t. 2.

Chrysost. in hom. Tunc autem maximè inſtat diabolus ad tentandum, cum viderit ſolitarios: vnde etiam in principio mulierem tentauit, ſine viro eam inueniens. Vnde & ſic per hoc etiam diabolo datur occaſio tentandi, quòd ducitur in deſertum.

Ordinaria *Damin*, vt ſupra in Gloſ. à nec vnde ſuum *dammaim*. P Nicolai habuerit duplicato [illegible] vllus video i duali etiam pro plurali adſcripto.

Glos. Hoc deſertum eſt inter Hieruſalem & Hiericho, vbi morabantur latrones, qui locus vocatur Doto, id eſt, ſanguinis, propter effuſionem ſanguinis quam ibi latrones faciebant. Vnde & homo cùm deſcendiſſet à Hieruſalem in Hiericho, incidiſſe dicitur in latrones, gerens figuram Adæ, qui à dæmonibus victus eſt. Conueniens ergo fuit, vt ibi Chriſtus diabolum ſuperaret, vbi diabolus hominem ſub

A figurâ ſuperaſſe dictus eſt.

Doto ſiue potius *Medor*, habitatio eſt: à voce [illegible] *habitauit.*
Hom. 5. in opere imperf. t. 2.
Tropologica expoſitio

Chrysost. ſuper Matth. Non ſolùm autem Chriſtus ductus eſt in deſertum à Spiritu, ſed & omnes filij Dei habentes Spiritum ſanctum. Non enim ſunt contenti ſedere otioſi, ſed Spiritus ſanctus vrget eos aliquod magnum apprehendere opus; quod eſt ire in deſertum, quantum ad diabolum: quia non eſt ibi iniuſtitia, quâ diabolus delectatur. Omne etiam bonum eſt extra carnem & mundum, quia non eſt ſecundum voluntatem carnis & mundi. Ad tale ergo deſertum omnes filij Dei exeunt, vt tententur; Vt putà, ſi propoſuiſti non ducere vxorem, duxit te Spiritus ſanctus in deſertum, id eſt, extra fines carnis & mundi, vt tenteris à concupiſcentiâ carnis. Quomodò enim tentatur libidine, qui totâ die eſt cum vxore? Scire (B) autem debemus, quòd filij Dei non tentantur à diabolo, niſi in deſertum exierint: filij autem diaboli in carne, & in mundo conſtituti conſtringuntur, & patent: ſicut bonus homo ſi vxorem habuerit, non fornicatur, ſed ſufficit ei vxor ſua: malus autem etiam habens vxorem fornicatur, & non eſt vxore contentus; & ſic in omnibus inuenies. Filij ergo diaboli non exeunt ad diabolum vt tententur. Quid enim opus habet ad certamen exire, qui non deſiderat vincere? Qui autem glorioſiores ſunt filij Dei, extra fines carnis exeunt contra illum, quia victoriæ gloriam concupiſcunt. Propte-
C rea & in hoc loco Chriſtus exit ad diabolum, vt tentaretur ab eo.

Hom. 13. in Matth. non remotè à princip.

Chrys. in hom. Vt autem diſcas quàm magnum bonum eſt ieiunium, & qualiter ſcutum eſt aduerſus diabolum, & quoniam poſt baptiſmum non laſciuiæ, ſed ieiunio intendere oportet, ipſe ieiunauit non eo indigens, ſed nos inſtruens.

Hom. 5. in opere imper.

Chrys. ſuper Matth. Et vt quadrageſimi noſtri ieiunij poneret menſuram, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit vnde ſequitur, *Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus.*

Hom. 13. in Matth.

Chrys. in hom. Non autem vltra proceſſit
D ieiunando quàm Moyſes & Elias, ne incredibilis videretur carnis aſſumptio.

Hom. 16. in Euang.

Greg. in hom. Ipſe autem auctor omnium in quadraginta diebus nullum omninò cibum ſumpſit. Nos quoque quantùm poſſumus Quadrageſimæ tempore carnem noſtram per abſtinentiam affligamus. Quadragenarius autem numerus cuſtoditur, quia virtus Decalogi per libros quatuor ſancti Euangelij impletur; denarius etenim quater ductus in quadragenarium ſurgit. Vel quia in hoc mortali corpore in quatuor elementis ſubſiſtimus, per cuius voluntatem præceptis Dominicis contra imus, quæ
E per Decalogum ſunt accepta. Qui ergo per carnis deſideria Decalogi mandata contempſimus, dignum eſt vt eamdem carnem quaterdecies affligamus. Vel ſicut in lege offerre debemus decimas rerum, ita ei offerre contendimus decimas dierum. A primâ enim Dominicâ Quadrageſimæ vſque ad Paſchalis ſolennitatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt, quarum dies quadraginta, & duo ſunt: ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, remanent 36. Dum verò per 300. & 65. dies annus ducitur, nos autem per 36. dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas Deo damus.

id eſt, ieiunio.

[*Quæſt. 8.*] Avg. in lib. 83. qq. Vel aliter: Omnis ſapientiæ diſciplina, eſt Creatorem creaturámque cognoſcere. Creator eſt Trinitas, Pater & Filius & Spiritus ſanctus: creatura verò partim eſt inuiſibilis, ſicut anima, cui ternarius numerus tribuiror. Diligere enim Deum tripliciter iubemor, ex toro corde, ex totâ animâ, & ex totâ mente: partim viſibilis, ſicut corpus, cui quateroarius debetur propter caliduoi & frigidum, humidum & ſiccum. Denarius ergo numerus, qui rotam inſinuar diſciplinaio, quater ductus, id eſt, numero qui corpori debetur multiplicatus (quia per corpus admioiſtratio geritur) quadrageſimum numerum conficit, cuius partes æquales ad quinquaginta perueniunt. Vnum enim, & duo, & quatuor, & quinque, & octo, & decem, & viginti (quæ ſuot partes quadragenarii) ſimul iuncta, efficiunt quinquaginta. Et ideo tempus quo ingemiſcimus, & dolemus, quadragenario numero celebratur. Status autem beatitudinis, in quo erit gaodium, Quinquageſimæ celebratione præfiguratur, id eſt, à Paſcha vſqoe ad Pentecoſten.

[*Serm. 74. de diuerſ. c. 2. poſt medium.*] Avg. in ſer. de Quadrag. Non autem quia Chriſtus poſt receptum baptiſmum contiouò ieiunauit, regulam obſeruationis dediſſe credendum eſt, vt poſt Christi baptiſmum continuò ieiuoare neceſſe ſit. Sed quando acriori certamine cum tentatore confligitur, ieiunandum eſt, vt corpus impleat de caſtigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam.

[*Hom. 5. in opere imperf. ante medium.*] Chrys. ſuper Matth. Sciebat autem Dominus cogitationem diaboli, quia Chriſtus oatus eſt in hoc mundo, Angelis prædicantibus, Paſtoribus referentibus, Magis quærentibus, & Ioanne oſtendente: vnde Dominus proceſſit cootra eum, non quaſi Deos, ſed magis quaſi Deus & homo. Nam per quadraginta dies non eſurire, non erat hominis: aliquando autem eſurire, nooerat Dei: vnde eſuriuit, ne manifeſtè intelligatur Deus, & ſic diaboli ſpem tentandi extingueret, ſuam autem victoriam impediret, vnde ſequitur, *Poſtea eſuriit*.

[*Can. 3. paulò a principio.*] Hilar. Nam poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſuriit. Igitur cum Dominus eſuriit, non inediæ ſubrepſit operatio, [D] ſed naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim à Deo diabolus, ſed à carne vincendus; quâ rerum ratione indicat, poſt quadraginta dierum conſummationem, quibus poſt paſſionem in ſæculo erat commoraturus, eſuritionem ſe humanæ ſalutis habiturum; quo in tempore expectarum Deo Patri munus, hominem, quem aſſumpſerat, reportauit.

[P. Nicolai emendat *conuerſationem*: cùm in ſuo haberet *conuerſione* noſtrum hoc magis placet.]

[*v. 3.*] [*Hom. 5. in opere imperf. t. 2.*] *Et accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, &c.* Chrys. ſuper Matth. Quia diabolus videns per quadraginta dies Chriſtum ieiunantem, deſperauerat, poſtquam eſurieotem ſenſit, iterum cœpit ſperare. vnde ſequitur, *Et accedens tentator*. [E] Si ergo ieiunaueris & tenteris, ne dicas quia perdidi fructum ieiunii mei. Nam & ſi noo tibi profuit ieiunium tuum, vt non tenteris, tamen proficiet, vt à teotationibus noo vincaris.

[*Hom. 16. in Euang.* id eſt, *quàm magnificè*] Greg. io hom. Sed ſi ipſum ordinem tentationionis inſpicimus, peoſemus quantâ magnitudine nos à tentatiooe liberemur. Antiquus enim hoſtis primum hominem ex gulâ tentauit,

[A] cùm cibum ligni vetitum ad comedendum ſuaſit. Ex vanâ gloriâ, cùm diceret, *Eritis ſicut dij*. Ex auaritiâ, cùm diceret, *Scientes bonum & malum*. Auaritia enim non ſolùm pecuoiæ eſt, ſed etiam altitudinis, cùm ſupra modum ſublimitas ambitur. Quibus autem modis primum hominem ſtrauit, eiſdem modis ſecundo homini rentator ſuccubuit. Per gulam tentat, cùm dicit, *Dic vt lapides iſti panes fiant*. Per vanam gloriam, cùm dicit, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*. Per ſublimitatis auaritiam, cùm regna mundi oſteodit, dicens, *Hæc omnia tibi dabo*. [Tentatio Chriſti, & tëtanotidæ ſimiles.]

[*Lib. 4. in Lucam, tit. de 1. tentatione Chriſti.*] Ambr. ſuper Lucam. Inde autem cœpit vnde iam vicerat, ſcilicet à gulâ: vnde dixit ei, *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* [B] Quid autem ſibi vult talis ſermonis exorſus, niſi quia cognouerat Dei Filium eſſe venturum, ſed veniſſe per infirmitatem corporis oon putabat? Aliud, explorantis; aliud ieorantis eſt: & Deo ſe profitetur credere, & homini cooatur illudere.

[*Can. 3. in Matth. ant. med.*] Hilar. Eam ergo io rentando conditionem operis propoſuit, per quam & in Deo ex mutatione lapidum in panes virtutem poteſtatis agnoſceret, & in homine oblectamento cibi patientiam eſuritionis illuderet.

[Super illud: *Dic vt lapides iſti, &c.*] Hiero. Sed ex duobus contrariis teneris, ô diabole. Si ad imperium eius poſſuot lapides panes fieri, ergo fruſtra tentas eum, qui tantæ potentiæ eſt: ſi autem non poteſt facere, fruſtra Dei Filium ſuſpicaris.

[C] [*Hom. 5. in opere imperf.*] Chrys. ſuper Matth. Sicot aotem diabolus omnes homines excæcabat, ſic modò inuiſibiliter à Chriſto eſt excæcatus. Poſt quadraginta enim dies eſurientem ſenſit, & per quadragiota non eſurientem non intellexit, cùm ſuſpicatus eſt eum ooo eſſe Filium Dei: non cognouit, quoniam fortis athleta ad ea quæ infirma ſuot, deſcendere poteſt; infirmus autem ad ea quæ fortia ſunt, aſceodere oon poteſt. Magis ergo ex eo quòd per tot dies non eſoriit, intelligere debuit quia Deus eſt: quàm ex eo quòd poſt tot dies eſuriit, intelligere quia homo eſt. Sed dicis, Moyſes & Elias quadraginta dies ieiunauerunt, & homines eraot. Sed illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant: iſte quadraginta diebus non eſuriit, ſed poſtea. Eſurire enim, & non manducare, patientiæ eſt humanæ: non eſurire autem, diuinæ naturæ.

[Super illud: *Qui reſpondens ait: Non in ſolo pane.*] Hiero. Propoſitum autem Chriſti erat humilitate vincere.

[*Serm. 1.* Apud Leonem: *non ſolùm quaſi*: nolim tamen emendare.] Leo in ſerm. de Euang. Vnde aduerſarium vicit teſtimoniis legis, non poteſtate virtutis; vt hoc ipſo & hominem plùs honoraret, & aduerſarium plùs puniret, cùm hoſtis generis humani noo quaſi à Deo, ſed quaſi ab homioe vinceretur, vnde ſequitur, *Qui reſpondens dixit ei, ſcriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.*

[*Hom. 16. in Euang. paulo ante med.*] Greg. in hom. Sic ergo tentatus à dia- [E] bolo Dominus, ſacri eloquii præcepta reſpondit; & qui tentatorem ſuum mergere in abyſſum poterat, virtutem ſuæ potentiæ noo oſtendit: quatenus oobis præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam excitemur potius, quàm ad viodictam.

[*Hom. 5. in opere imperf.*] Chrys. ſuper Matth. Non autem dixit, Non in ſolo pane viuo, ne videatur de ſe dictum

eſſe: ſed mediè, *Non in ſolo pane viuit homo*, vt poſſet diabolus dicere, Si Filius Dei eſt, abſcondit ſe, vt oon oſtendatur, quod poteſt: ſi homo eſt, aſtutè excuſat ſe, ne oſtendatur non poſſe.

Super illud: *Non in ſolo pane* *Deut. 8. v. 3.*

RABA. Teſtimonium autem hoc de Deuteronomio ſumptum eſt. Ergo ſi quis non veſcitur verbo Dei, iſte non viuit: quia ſicut corpus humanum ooo viuit ſine terreno cibo, ita & anima viuere non poteſt ſine Dei verbo. Procedere autem verbum de ore Dei dicitur, cùm voluntatem ſuam per Scripturarum teſtimonia reuelat.

Hom. 5. in opere imperf. ante med.

Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, &c. Chryſ. ſuper Matth. Cùm ex præmiſſo Chriſti reſponſo nihil certum diſcere diabolus potuiſſet: vtrùm Chriſtus Deus eſſet an homo, aſſumpſit eum ad aliam tentationem, dicens apud ſe. Iſte qui fame non vincitur, & ſi Filius Dei non eſt, tamen ſanctus eſt: valent enim homines ſancti fame non vinci, ſed poſtquam omnem neceſſitatem carnis vicerunt, per vanam gloriam cadunt: ideo cœpit eum tentare in gloriâ vanâ, propter quod ſequitur, *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem.*

Super illud: *Tūc aſſumpſit eum.*

HIER. Aſſumptio iſta non ex imbecillitate Domini venit, ſed de inimici ſuperbiâ, qui voluntatem Saluatoris neceſſitatem putat.

RABA. Sancta autem ciuitas Hieruſalem dicebatur, in quâ templum Dei erat, & Sancta ſanctorum, & cultus vnius Dei ſecundum legem Moyſi.

REMI. In quo oſtenditur, quia diabolus fidelibus Chriſti etiam in ſanctis locis inſidiatur.

Homil. 16. in Euang. circa princip.

GREG. in hom. Sed ecce dum dicitur Deus homo in ſanctam ciuitatem à diabolo aſſumptus, humanæ aures audire expaueſcunt. Iniquorum tamen omnium diabolus caput eſt. Quid eſt autem mirum, ſi ſe ab illo permiſit in montem duci, qui ſe permiſit à membris illius crucifigi?

Ordinaria ſuper illud: *ſuper pinnaculum templi.*

Gloſ. Diabolus enim ſemper ad alta ducit, eleuando per iactantiam vt præcipitare poſſit. Et ideo ſequitur, *Et ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi.*

REMIG. Pinnaculum ſedes erat doctorum. Templum enim non habebat culmen erectum, ſicut noſtræ domus habent, ſed planum erat deſuper, more Palæſtinorum, & in ipſo templo tria tabulata erant. Et ſciendum quia in pauimento pinnaculum erat, & in vnoquoque tabulato pinnaculum erat. Siue ergo ſtatuerit eum in illo pinnaculo quod erat in pauimento, ſiue in illis quæ erant in primo, ſecundo, vel tertio tabulato, intelligendum eſt, quòd in illo ſtatuiſſet eum, vnde aliquod præcipitium eſſe potuit.

Ordinaria vbi ſupra.

Gloſ. Nota verò hæc omnia corporeis ſenſibus eſſe completa: Quia enim verba adinuicem conferuntur, in ſpecie hominis diabolum apparuiſſe veriſimile eſt.

Homil. 5 in opere imperf. ante med. 5. 21

CHRYS. ſuper Matth. Sed fortè dicis, Quomodò in corpore conſtitutum videntibus omnibus ſtatuit ſupra templum? Sed forſitan diabolus ſic eum aſſumebat, vt ab omnibus videretur. Ipſe autem neſciente diabolo, inuiſibiliter ſic agebat, vt à nemine videretur.

Ordinaria vbi ſupra.

Gloſ. Ideo autem duxit eum ſupra pinna- A culum, cùm vellet eum de vanâ gloriâ tentare, quia in cathedrâ doctorum multos deceperat inani gloriâ: & ideo putauit iſtum poſitum in ſede magiſterii, inani gloriâ extolli poſſe. vnde ſequitur, *Et dixit, Si Filius Dei es, mitte te deorſum.*

HIER. In omnibus enim tentationibus hoc agit diabolus, vt intelligat ſi Filius Dei ſit. Dicit autem, *Mitte te*, quia vox diaboli, qui ſemper homines cadere deorſum deſiderat, perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt.

Hom. 5. in opere imperf. circa med.

CHRYS. ſuper Matth. Per hanc autem propoſitionem quomodò poterat cognoſcere, ſi eſt Filius Dei, an non? Volare enim per aë- B rem non eſt propriè opus Dei, quia nulli vtile eſt. Si ergo aliquis volauerit non prouocatus, propter oſtentationem ſolam hoc facit, & eſt potiùs ex diabolo quàm ex Deo. Si ergo homini ſapienti ſufficit eſſe quod eſt, & non eſt neceſſarium ei apparere quod non eſt: quantò magis Filius Dei oſtendere ſe neceſſarium non habet, de quo nemo poteſt tantùm cognoſcere, quantùm eſt apud ſe?

Libr. 4. in Luc. tit. de tertiâ tentat. Domini. & 2. cor. 11. v. 14.

AMBROS. ſuper Lucam. Sed quia ſatanas transfigurat ſe ſicut Angelus lucis, & de Scripturis ipſis diuinis laqueum fidelibus parat, vtitur teſtimoniis Scripturarum, non vt doceat, ſed vt fallat. vnde ſequitur, *Scriptum eſt enim, Quia Angelis ſuis mandauit de te.*

C

Super illud: *Angelis ſuis.*

HIER. Hoc in nonageſimo Pſal. legimus: verum ibi non de Chriſto, ſed de viro ſancto prophetia eſt: malè ergo diabolus interpretatur Scripturas.

Hom. 5. in opere imperf. à med.

CHRYS. ſuper Matth. Verè enim Filius Dei Angelorum manibus non portatur, ſed ipſe magis Angelos portat: & ſi portatur manibus Angelorum, non vt non offendat ad lapidem pedem ſuum quaſi infirmus, ſed propter honorem quaſi Dominus. O diabole, quoniam Filius Dei manibus portatur legiſti, & quia ſuper aſpidem & baſiliſcum calcat, non legiſti? Sed illud quidem exemplum profert, quaſi ſuperbus; hoc autem tacet, quaſi aſtu- D tus.

Hom. 13. in Matth. ante med.

CHRYS. in hom. Intuere etiam quia teſtimonia à Domino allata ſunt conuenienter, à diabolo autem indecenter. Non enim quod ſcriptum eſt, *Angelis ſuis, &c.* ſuadet proiicere ſeipſum, & præcipitare.

Anſelm.

Gloſ. Eſt ergo ſic exponendum: Ait enim Scriptura de quolibet bono homine, quòd Angelis ſuis, id eſt, adminiſtratoriis Spiritibus præcepit de ipſo, quòd in manibus ſuis, (id eſt, auxiliis ſuis) tollent eum, & cuſtodient ne offendat pedem, id eſt, affectum mentis, ad lapidem, id eſt, ad veterem legem, ſcriptam in lapideis tabulis: Vel per lapidem poteſt intelligi omnis peccati occaſio & E ruinæ.

Super illud: *Si Filius Dei es, mitte te:*

RAB. Notandum eſt autem quòd Saluator noſter licet permiſiſſet ſe à diabolo ſuper pinnaculum templi poni, tamen renuit ad imperium eius deſcendere; nobis exemplum donans, vt quiſquis imperauerit viam veritatis altè nos aſcendere, obtemperemus: Si autem quis vult nos altitudine veritatis, & virtutum ad ima erroris & vitiorum præcipitare, non illum audiamus.

Al. *arctam nos.*

Super illud:

HIER. Falſas autem de Scripturis diaboli

Ait ei Ieſus rurſum.

ſagittas, veris Scripturarum frangit clypeis. vnde ſequitur, *Ait illi Ieſus, Scriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Can. 3. in Matth.

HILAR. Diaboli enim conatus contundens, & Deum ſe proteſtatur, & Dominum.

Hom. 5. in opere imperf.

CHRYS. Non autem dixit, Non tentabis me Dominum Deum tuum, ſed ita: *Non tentabis Deum tuum.* quod poterat dicere omnis homo Dei tentatus à diabolo: quoniam & qui hominem Dei tentat, Deum tentat.

RABA. Vel aliter: Suggerebatur ei quaſi homini, vt aliquo ſigno exploraret quantùm apud Deum poſſet.

Libr. 22. c. 36. t. 9.

AVGVST. contra Fauſtum. Pertinet autem ad ſanam doctrinam, quando habet homo quid faciat, non tentare Dominum Deum ſuum.

Vbi ſupra.

HIER. Et notandum quòd neceſſaria teſtimonia de Deuteronomio tantùm protulit, vt ſecundæ legis ſacramenta monſtraret.

Hom 5. in opere imp. à med. illius.

CHRIS. ſuper Matth. Diabolus ex ſecundo reſponſo incertus tranſit ad tertiam tentationem. Quia Chriſtus retia ventris dirupeerat, retia vanæ gloriæ tranſierat, ponit ei retia auaritiæ. propter quod dicitur, *Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde.* Quem ſcilicet diabolus circuiens omnem terram, excelſiorem cæteris cognoſcebat. Quantò enim excelſior fuerit mons, tantùm ex eo ſpatioſior terra videtur. vnde ſequitur, *Et oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.* Oſtendit autem ita, non vt ipſa regna vel ciuitates eorum, vel populos, vel argentum, vel aurum videret: ſed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum, vel ciuitas poſita erat. Vt putà ſi aſcendens ſuper excelſum locum digito extenſo dicam tibi, Ecce ibi eſt Roma, aut Alexandria; non ſic oſtendo tibi vt ipſas videas ciuitates, ſed partes terræ in quibus poſitæ ſunt: ſic & diabolus Chriſto ſingula loca poterat monſtrare digito, & vniuſcuiuſque regni honores, & ſtatum verbis exponere. Nam oſtenſum dicitur etiam quod exponitur ad intelligendum.

Hom. 30. in Luc paulò à princip. Moralis expoſitio, ſuperior eſt literalis.

ORIGEN. ſuper Lucam. Vel aliter, non eſt arbitrandum quòd regna ei mundi oſtendens, Perſarum verbi gratiâ regnum, Iudæorumque, oſtenderit: ſed oſtendit ei regnum ſuum quomodò regnaret in mundo; id eſt, quomodo alij regnentur à fornicatione, alij ab auaritiâ.

REM. Gloriam eorum appellat aurum, argentum, & lapides pretioſos, & temporalia bona.

In Gloſ. ordin. habetur.

RAB. Oſtendit autem hæc diabolus Domino, non quòd ipſe viſum eius amplificare potuit, aut aliquid ignotum demonſtrare: ſed vanitatem pompæ mundanæ, quam ipſe diligebat, quaſi ſpecioſam ac deſiderabilem verbis oſtendens, in amorem Chriſto ſuggerens venire volebat.

Ordinaria ſuper illud: *Et gloriam eius.*

GLOS. Qui non concupiſcentiæ oculo intuetur, ſicut nos, ſed ſicut medici vident morbos ſine læſione. Sequitur *Et dixit illi, Hæc omnia tibi dabo.*

Super illud: *Hæc omnia tibi dabo.*

HIER. Arrogans & ſuperbus de iactantiâ loquitur. Non enim poteſt omnia regna dare, cùm ſciamus pleroſque ſanctos viros à Deo Reges factos.

Hom. 5. in opere imp. à med. illius.

CHRYS. ſuper Matth. Ea quæ per iniqui-A tatem fiunt in mundo, vt putà per furtum, aut per periuria acquiſitas diuitias, diabolus dat. Non ergo diabolus quibus vult diuitias dare poteſt, ſed his qui volunt ab illo recipere.

REMI. Miranda etiam eſt diaboli dementia: illi promittebat dare regna terrena, qui ſuis fidelibus dat regna cœleſtia; & gloriam mundi ei, qui eſt cœleſtis gloriæ Dominus.

Lib. 4. in Luc. tit. de 3. Chriſti tentat.

AMBR. Habet autem ambitio domeſticum periculum: vt enim dominetur aliis, prius ſeruit: curuatur obſequio, vt honore dominetur & dum vult eſſe ſublimior, fit remiſſior. vnde aptè ſubditur, *Si cadens adoraueris* B *me*

GLOS. Ecce antiqua diaboli ſuperbia. Sicut enim in principio voluit ſe ſimilem Deo facere, ita nunc volebat diuinum ſibi vſurpare cultum, dicens, *Si cadens adoraueris me.* Ergo qui adoraturus eſt diabolum, ante corruit. Sequitur: *Tunc dixit ei Ieſus: Vade ſatana.*

Hom. 5. in opere imp. à med.

CHRYS. ſuper Matth. In quo finem tentandi diabolo ponit, ne progrediatur vlterius tentans.

HIER. Non autem (vt plerique putant) eâdem ſatanas & Petrus condemnantur ſententiâ. Petro enim dicitur, *Vade retro me, ſatana;* id eſt, ſequere me, qui contrarius C es meæ voluntati. huic autem dicitur, *Vade ſatana*, & non ei dicitur, *retro*, vt ſubaudiatur, Vade in ignem æternum, qui paratus eſt tibi, & Angelis tuis.

Græca ὕπαγε ὀπίσω μου. vade retro me.

REMI. Vel ſecundum alia exemplaria, *Vade retrò*, id eſt, reminiſcere, recordare in quantam miſeriam cecidiſti.

Hom. 5. in opere imp.

CHRYS ſuper Matth. Videndum autem, quia Chriſtus cùm paſſus fuiſſet tentationis iniuriam, dicente ſibi diabolo, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*, non eſt turbatus, neque diabolum increpauit. Nunc autem quando diabolus vſurpauit ſibi Dei honorem, exaſperatus eſt, & repulit eum, dicens, *Vade ſatana:* vt nos illius diſcamus exemplo no-D ſtras quidem iniurias magnanimiter ſuſtinere, Dei autem iniurias nec vſque ad auditum ſufferre: quoniam in propriis iniuriis eſſe quempiam patientem laudabile eſt, iniurias autem Dei diſſimulare nimis eſt impium.

Super illud: *Dominum Deum tuum adorabis.*

HIER. Dicens autem diabolus Saluatori, *Si cadens adoraueris me*, econtrario audit, quòd ipſe adorare eum debeat quaſi Dominum, & Deum ſuum.

Cap. 39.

AVGVST. contra ſerm. Arrianorum. vnde ſequitur, *Scriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues.* Vnus Dominus Deus noſter eſt ipſa Trinitas, cui ſoli ſeruitutem pietatis iure debemus.

Lib. 10. c. 1. t. 5.

AVGVST. 10. de ciu. Dei. Nomine autem E ſeruitutis cultus Deo debitus intelligitur: latriam quippe noſtri vbicunque ſanctarum Scripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſeruitutem: ſed ea ſeruitus quæ debetur hominibus, ſecundum quam præcepit Apoſtolus ſeruos dominis ſuis ſubditos eſſe debere, Græcè nuncupari ſolet dulia. Latria verò (aut ſemper, aut tam frequenter, vt penè ſemper) ea ſeruitus dicitur, quæ pertinet ad colendum Deum.

Latria, Dei cultus, dulia, quæ adhibetur creaturis.

CHRYS. ſuper Matth. Diabolus autem ſicut

ſicut rationabiliter intelligi poteſt, non quaſi obediens præcepto receſſit;ſed diuinitas Chriſti, & Spiritus ſanctus quia erat in eo, excuſſit inde diabolum. vnde ſequitur: *Tunc reliquit eum diabolus.* Quod ad noſtram proficit conſolationem, quia non tandiu homines Dei diabolus tentat, quandiu vult, ſed quandiu Chriſtus permittit. Etſi enim permittit eum paulíſper tentare, tamen repellit propter infirmam naturam.

Deus modum ponit tentationi.

Lib. 9. c. 21. in fine t. 5.

AVGVST. 9. de ciuit. Dei. Poſt tentationem verò ſancti Angeli ſpiritibus immundis metuendi Domino miniſtrabant; & per hoc magis, magiſque innoteſcebat dæmonibus quantus eſſet. vnde ſequitur, *Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.*

Hom. 5. in opere imperf. non procul à fine.

CHRYS. ſuper Matth. Non autem dicit, deſcendentes Angeli, vt oſtendat quia ſemper ad miniſterium eius erant in terris: ſed tunc præcipiente Domino receſſerunt ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtum daretur, ne fortè videns Angelos circa eum, non appropinquaret ad eum. In quibus autem rebus illi miniſtrabant, ſcire non poſſumus, vtrum ad ſanationes infirmitatum, an ad correctiones animarum, an ad effugationem dæmonum; quæ omnia per Angelos facit: vnde eis facientibus ipſe facere videtur. Tamen manifeſtum eſt quòd non propter neceſſitatem impotentiæ eius, ei miniſtrabant, ſed propter honorem poteſtatis ipſius. Non enim dicitur, quòd adiuuent eum, ſed quòd miniſtrent.

Hom. 16 in Euang. circa med.

GREG. in hom. Ex his autem vnius perſonæ vtraque natura oſtenditur: quia & homo eſt, quem diabolus tentat; & idem ipſe Deus eſt, cui ab Angelis miniſtratur.

Hom. 5. in opere imperf.

Tropologia prædictorum.

CHRYS. ſuper Matth. Nunc breuiter perſtringamus quid ſignificent Chriſti tentationes. Ieiunium eſt abſtinentia rei malæ: eſuries, eſt deſiderium eius: vſus eius, eſt panis. Qui ergo peccatum ſibi conuertit ad vſum, lapidem conuertit in panem. Reſpondeat ergo diabolo perſuadenti, quia non in ſolo vſu illius rei viuit homo, ſed in obſeruantiâ mandatorum Dei. Quando verò quis inflatus fuerit quaſi ſanctus, ductus eſt quaſi ſuper templum: & quando æſtimauerit ſe conſiſtere in ſanctimonij ſummitate, poſitus eſt ſupra pinnam templi. Et hæc tentatio ſequitur primam, quia victoria tentationis gloriationem operatur, & fit cauſa iactantiæ. Sed vide quòd Chriſtus ieiunium vltrò ſuſceperit; ſuper templum autem diabolus eum duxit; vt tu ad abſtinentiam laudabilem ſponte procedas: extolli autem ad faſtigium ſanctitatis, non acquieſcas. Fuge exaltationem cordis, & non patieris ruinam. Aſcenſio autem montis, eſt proceſſio ad altitudinem diuitiarum, & gloriæ huius mundi, quæ de ſuperbiâ cordis deſcendit. Cùm ergo volueris diues fieri, quod eſt aſcendere in montem, incipis cogitare de diuitiis & honoribus acquirendis, & tunc princeps mundi gloriam regni ſui tibi oſtendit. Tertio loco prouidet tibi cauſas, vt ſi volueris illa conſequi, ſeruias ei negligens iuſtitiam Dei.

Can. 3. in Matth. parum ante finem.

HIL. Victo autem à nobis, calcatóque diaboli capite, Angelorum miniſteria & virtutum in nos cœleſtium officia non defutura oſtenditur.

A AVGVST. de con. Euang. Lucas has tentationes non eodem ordine proſecutus eſt: vnde incertum eſt quod prius factum ſit. Vtrùm regna terræ prius demonſtrata ſint, & poſtea in pinnam templi leuatus ſit, an econuerſo, nihil tamen ad rem, dum omnia facta eſſe manifeſtum ſit.

Lib. 2. c. 16. t. 4.

GLOS. Sed quod dicit Lucas, magis videtur ſecundum hiſtoriam eſſe. Sed Matthæus has refert tentationes, ſecundum hoc quòd in Adam factæ ſunt.

Ordinar. ſuper illud: Tunc aſſũpſit eum.

ADDITIO AD CATENAM
Auream.

Ex Cat. Card. Maz. partimque Reg.

Matth. 4. v. 1.

B DVctus eſt Ieſus in deſertum, &c. SEVER. Quid ais? Inuitus agebatur à SPIRITV, vt diaboli ferret tentationem? Et nos quidem liberâ voluntate noſtram ipſorum vitam regimus, liberéque nos ad virtutis labores accingimus, ac ſi qua nobis illorum cauſâ accidat tentationem ſuſtinemus, ille verò nolens trahebatur? Et quomodò non abſurdum vt vel hoc cogitemus? Sed vox illa ἀνήχθη (quaſi dicas, ſubductus eſt) *à Spiritu*, perinde ſit, ac ſublimem atque ſpiritalem iniit vitæ rationem, vt & locum tentanti daret. Quę res aſſumptæ carnis modis apprimè congruit. Sicut enim voluit immutabiliter homo fieri, ſic & humana omnia noſtri cauſâ gerit; vt oſtendat, nobis, cùm baptiſma, ac adoptionis munus fuerimus conſecuti, operæpretium eſſe, vt ſublimem vitam conſectemur, ac à Spiritu, non à carnis voluntate agamur, iuxta illud, *Quicumque Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Nam qui Spiritum ſanctum conſubſtantialem habebat quatenus Deus, ac Patri conſubſtantialis, quomodo ſpiritalem vitam, ac virtutis ornamentis ſublimem ipſe adipiſceretur?

Eadem hæc ac Cyrilli expoſitio in Luc. quin ex Chryſ. in Cat. Poſſin. Quicquid ille amicâ paraphraſi deprauet, ac Spiritum à quo ductus Ieſus, ἀνήχθη dicitur, *propter diabolum*; id eſt, vt diabolo ad certamen exponeretur, ipſumque vitæ illâ, ratione, ac ſolitudinis opportunitate in ſe prouocaret, ipſum malum ſpiritum, ac diabolum exponat.

GREG. THEOL. Niſi Spiritus Deus eſt, quomodò per baptiſmum me deitate donat? Si adorandus, quidni colendus? Si colendus, quidni Deus? Vnum alteri nexum eſt; quæ aurea verè, ac ſalutaris catena exiſtit. Atque à Spiritu quidem eſt vt regeneremur; à regeneratione, vt reformemur; à reformatione, vt eius qui reformat, dignitatem agnoſcamus. Atque hæc dicat, qui ſoli nitatur traditioni. Iam verò accedet quoque auctoritatum examen, quibus liqueat etiam Scripturâ teſte eius clarè admodum proditam deitatem, niſi quis valdè rudis eſt, ac à Spiritu alienus. Sic verò conſidera. Naſcitur Chriſtus; præcurrit: baptizatur; teſtimonium perhibet: tentatur; educit: virtutes operatur; comes adeſt; aſcendit; eius locum capeſſit. Quid enim magnum non operatur, ac cuius Deus auctor noſcatur?

Et *cùm ieiunaſſet*, &c. SAVAR. Sicut nobis baptizatus eſt cùm purgatione non indigeret, qui ipſe purgatio exiſtat, ac aquarum ſanctificatio, ſic nobis cùm ieiunat, tum tentatur: qui nimirum eâ quidem ratione quâ homo erat, tentationem admitteret; quâ verò idem ipſe Deus, tentanti inacceſſus eſſet: ac neque vt tentatione probetur. Qui enim eâ egeret probatione, qui peccatum non fecit? Sed vt nobis luctam auſpicetur aduerſus dia-

v. 2.

N

Christi ieiunij, ac tẽtationum ratio.

bolum, formámque præbeat, ac perſpicnè inde doceat quam hic qui in eum eredent, ex baptiſmo accepturi ſint vt ab antiquis peccatis libetentur, & adoptionis munere donentur; iam tamen manere eos Spiritus armis inſtructos cum acerrimo aduerſario, pugnam, tanquam athletas quoſdam diuino vnctos oleo, quique in arenam deſcendant, vt coronas, ac clatum à victoriâ præconium referant.

Ex ſola Max. Cat.

Isid. Cùm Chriſtus, qui Deus incatnatus eſſet, in deſertum ductus ſit, vt tentaretur, quid ſi mirum & tibi tentationibus luctandum ſit? Animum ergo attende, de ſolâ Chriſti victoriâ legitimè partâ benè fretus. Conculcata enim eſt inanis gloria, extincta ſuperbia, auaritia ſublata, confuſuſque aduerſarius, cùm nullum telis ſuis vulnus potuiſſet infligere.

Victoria de diabolo, & præmium.

Tu quoque ſi in eum modum fortiter egeris, atque animum gladiis vulnerantibus ſuperiorem ſeruaueris durinem adeptus, nempe imperturbationem, Angeli poſt luctam, commiſſumque certamen miniſtrabunt, non vt ſeruili more obſequantur; hoc enim ſoli Deo debent obſequium; ſed vt tanquam victorem coronent. Hanc enim mercedem habet, qui præſens certamen ſtrenuè deſudarit.

Orig. Exod. 1. Vide, ſtatim vt natus, imò vt renatus fueris, quid tibi imminet. Hoc illud eſt quod legimus, quòd Ieſus ſtatim vt aſcendit de baptiſmo *ductus eſt à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.* Hoc etiam fortaſſe eſt, quod per Prophetam dicitur, *Quia intrauerunt aquæ vſque ad animam meam*, &c. Sed proprerea Chriſtus ſuperauit, & vicit, vt tibi vincendi iter aperiret. Propterea ieiunans vicit, vt & tu ſcias eiuſmodi genus dæmoniorum ieiuniis & orationibus ſuperandum. Propterea & oblata ſibi regna mundi, & gloriam eorum contemnit: vt & tu contemnens gloriam mundi poſſis ſuperare tentantem.

Mal 68. v. 1.

Tentatio à Baptiſmo.

Greg. Theol. Ieiunauit paulò antequam tentaretur, aduerſuſque tentationes ieiunium opponit. Ieiunauit autem dies quadraginta, quippe qui Deus erat: at nos ieiunium viribus commetimur, etſi zelus nonnullos vt ſupra eas proſiliant, impellat.

Basil. Non ita vtẽdum carne, vt natiuum eius vigorem inediâ diſſoluas, neq; vt nimio virium defectu animum ad torporem cogas, & vt obſequi non poſſit. Ita, inquit: at Dominus inediam longam tolerauit: perindéque Moſes, ac Elias Propheta. Verùm id quoque cogita, ſemel duntaxat id Dominum feciſſe, Moſemque ſimiliter, atque Eliam, reliquo omni tempore congruâ corpus ratione regentes, illudque actione exercentes, ac laboribus aſſiduis animi virtutes corpore adiutore clariores reddentes, vitamque actioni ſtudentem velut ſigillum ac perfectionem ætatis ſpiritalis efficientes. Hoc Moſes, hoc Elias; hoc & Ioannes, qui arcanâ quadam diſpenſatione annos plures in deſerto moratus, poſt impletam diſpenſationem in regionem cultam venit, ſéque prædicando, ac baptizando (quæ ſunt actionis) impendit; nec non libertate, quâ arguit Herodem, certamen conſummauit. Hoc & ſanctorum vniuerſus cœtus, ipſéque adeo Ieſus actionem colens, Vt vndequaque exploratum ſit, cùm ex naturæ legibus, exque doctrinâ ſacrarum Scri-

Habenda ratio moderati victus corporis.

A pturarum, tum ex Saluatoris vitæ inſtitutione, exque regulâ religioſorum hominum vitæ, præſtare id, magiſque conducere, vt corpore valeamus, quàm vt illo remiſſo fractóque ſimus; vtque vegetum illud, ac efficax bonis actionibus organum præbeamus, quàm vt iners ſponte impenſiori inediâ reddamus.

Si Filius Dei es, dic vt lapides, &c. Greg. Theol. O nequiſſimi impudentiam! Is & in paradiſum à principio aduerſus primum parentem ſubiit; ſtátq. inter Angelos medius Iobum expoſtulans; ac demum in ipſum temerè Dominum inſurgit, à quo profligandus, ac perimendus fo- *V. 3.*

B ret: tentátq; illum, qui maior eſſet tentatione; quòd ſcilicet ſecundum Adam, quod Dei erat conſpicuum, videret, tanquam & ipſum expugnaturus eſſet. Ignorabat enim fore, vt qui in humanitatem irruebat, in deitatem incurreret.

Tit. Greg. Nyss. & Basil. Tu verò mihi rurſus conſidera ſubtilem diuini conſilij artem. Secedit Saluator in locum commodum. Vt non verbis aduerſarium ad pugnam inuitet, ſed ipſo opere alliciat, ſecedit in deſertum. Diabolus namque deſerti amans, ciuitates ægrè ſuſtinet: moleſtam enim habet concordiam vrbium. Offendit opportunum

C tempus, locúmque proprium arbitratus ſecutus eſt ad tentandum. Tentatio baptiſmum ſequitur, vt tu quoque regulam habeas. Cùm adhuc diſcipuli partibus defungeris, eſque Cathecumenus, minus inſidiatur inimicus, qui ſciat nondum accepiſſe te ſignaculum, nondum armis aduerſus eum inſtructum, nondum arripuiſſe fidei gladium; hactenuſque te ſpectat vt ſuum. At vbi in lauacro errori renunriaueris, atque ab eo receſſeris, factuſque fueris Chriſti diſcipulus, tum aduerſâ te acie petit. Vt ergo Dominus ipſum hoc declaret, eligit tempus à baptiſmo, abiit in deſertum, dies quadraginta ieiunus manſit. Vidit diabolus ieiunantem, nec eſurientem, minimé-

Grauior tẽtatio à Baptiſmo.

Corporis caſtigatio ante luctam cum diabolo.

D que eſt auſus accedere. Ieiunauit autem, quò oſtendat illi qui tentationum certamina ſit aggreſſurus, neceſſariam eſſe ſeuerioris vitæ exercitationem. Velut enim ad victoriam erudit, ac præparat, aſſumpta caſtigatio corporis. Quia ergo non eſurire maius erat homine, ſuſcepit Dominus famis affectionem, in quâ nihil criminis eſſe decerneret; deditque naturæ cùm placuit tempus operandi quæ eius propria eſſent. Eſuriit non neceſſitate victus, qui erat naturâ ſuperior, ſed vt aduerſarium ad luctam alliceret. Vidit diabolus infirmitatem; vbi enim fames, illic infirmitas; ad tentandum inſiliit. Vbi enim tentationum artifex in Chri-

E ſto etiam famis affectionem aduertit, auctor eſt vt apetitum lapidibus ſoletur. Eſt autem hoc, appetitum à naturali cibo, ad eum extrudere qui eſt extra naturam. Ait enim, *Si Filius Dei es.* Suſpicione laborat, ſibique dubium ſolui cupit. At qui tẽtationes exſufflat, haud quaquam famem, naturâ quæ eſt, exterminat, tanquam ſit malorum cauſa; quippe cùm vitæ præſidio inſtituta ſit; ſed ſolam ſuperfluitatem, quæ ex aduerſarij conſilio neceſſarii vſus comes ſubiiſſe & depellens, ſuis naturam legibus diſponi ſinit, dicens, illum pane alendum eſſe, qui Dei verbo cum naturâ neceſſitudinem acceperit. *Non* enim, inquit, *in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo Dei.* Nam ſi vim de-

Digitized by Google

derit, poteſt viuere etſi non manducet, vti datum Moyſi in monte, ac Eliæ in deſerto. Cùm igitur aliâ ratione vita conſtare poſſit, quare lapidem panem faciam?

Hominis cibus.

Greg. Nyss. in Eccl. Ei animali quod eſt ad Dei imaginem, non hanc Deus eſcam ſtatuit, in quam prono appetitu iumenta inhiant: ſed dedit pro cibo ſapientiam, ac ſcientiam. Quo enim quis modo per carnales cibos bonitatem augeat? *Non in ſolo pane viuet homo.* Hæc ſententia eius, qui vetus eſt ſermo. Non pane alitur virtus; neque animæ vis carnibus confouetur, ac pingueſcit. Aliis eduliis ſublimis vita nutritur, ac adoleſcit. Boni eſca, caſtitas: panis, ſapientia: pulmentum, iuſtitia: potus, tranquillitas, ac imperturbatio: voluptas, non corporalis quædam erga id quod delectat affectio, ſed cuius tum nomen, tum res lætitia eſt; hoc eſt, quæ in anima eſt, in id quod eſt honeſtum prona diſpoſitio. Naſcitur verò, ac animo accedit, ex eo quòd rectè ſapiat animi illa conſtitutio. Nam vt ait Apoſtolus, *Regnum Dei non eſt eſca, & potus; ſed iuſtitia*, & imperturbatio, & felicitas. Quæ verò homines ob corporales delicias ſolicitè curant, peccatorum ſtudia ſunt, ac diſtractiones eius animi, qui è cœlis in terram detrahitur.

Gulæ certamen arduum.

Basil. Vide ne te hoſtis ſeductor primi parentis peccato innectat, citòque è paradiſo voluptatis eiiciat. Qui enim per eſcam ſeducto Adæ vitam abſtulit, fortéque ſperauit vt & Ieſum ſupplantaret, longè potiùs ſe tibi miſcere non verebitur, qui venenum hoc omnium ſciat eſſe cauſam malorum. Gulæ namque vitium, non in ciborum copiâ vim ſuam ſolet prodere, ſed in exigui cuiuſdam cibi deguſtandi cupiditate. Si ergo exigui cuiuſdam cibi cupiditate gulæ vitio mancipaueris, nullo te labore tradet. Vtque vno verbo dicam, ſi viceris ventrem, paradiſum habitabis: ſin victus fueris, mortis epulum extiſtis.

v. 5. *Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem*, &c. Orig. Vide autem quàm ſubdolè per vſum Scripturarum conetur abolere gloriam Domini, quaſi indigeret Angelico ſubſidio, veluti ad lapidem alioquin offenſurus eſſet, niſi Angeli ipſi ſuccurrerent. Non enim de Christo dictum eſt illud Pſalmi. Non enim Angelis indiget Angelorum Dominus. Quin potiùs id aſſeueranerim tibi, ô diabole, ipſos, niſi eos Ieſus conſeruet, offenſuros eſſe Angelos. Et tu ipſe idcircò cecidiſti de cœlo, quia te tibi ipſi ſufficere exiſtimaſti, nec Ieſu auxilio indigere.

Cat. Cord. in ſcribit Geometra, vt ſæpè alias quæ Origenis.

Idem Cyril. Iſid. Hier. &c.

Deum tentare.

Chrys. Hebr. & Act. Cernis quia diabolicum ſit, temerè ac ſinè cauſâ ſe periculis obiicere, & tentare num ſaluet Deus. Tentantis enim eſt illi ſententiæ fidere, & in mille ſe pericula coniicere, dicendo, Videamus an Deus hac quoque ratione me poſſit liberare. Videamus num ſaluet. Non oportet itaque ſic agere, ſed ex parte noſtrâ omnia conferre, & Deo totum committere.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem,

v. 8. &c. Titi. Sermone deſcripſit orbem terrarum, velùtque vnam domum coram animo exhibuit, vt ſibi ipſe videbatur. Nihil enim ignorabat, qui rerum erat auctor. Promiſitque ſe daturum, quod non ſui iuris erat;

A regna omnia oſtendens vt ad ſe ſpectantia, in momento temporis, ac ictu oculi; petitque adorari, vtrinque mendax: neque enim habebat, nec quæ non habebat dare poterat. Nullius enim habet poteſtatem, ſed relictus eſt vt exercendis certamine pugil idoneus, omni deſtitutus poteſtate, niſi quam Deus permittens conceſſerit. Concedit autem non rarò aliquam cauſâ probationis.

Diaboli poteſtas Dei permiſſione.

Tunc reliquit eum diabolus, &c. Titi. Expletis his tentationibus receſſit diabolus. Nec enim alias habet præter illas. Primus Adam gulæ tentatur, quòd nec auaritiam haberet, nec inanem gloriam, cùm omnium eſſet dominus, nec alius quiſquam eſſet. Non iram

v. 11.

B diabolus adhibet, quippe cùm non eſſet cum quo iraſceretur. A gulâ tunc cœpit, modoque.

Greg. Nyss. Legitimè dimicanti in certaminibus laborum finis eſt, vel quòd aduerſarius iſtos omninò labores non ferens, ſuâ ſponte victori palmâ cedat, vel quòd trino caſu iuxta legem athleticam proſternatur: quò fit, vt victori iudicio munerariorum coronæ decua clarâ præconis voce decernatur. Cùm itaque diabolus eum Domino ternùm in arenam deſcendiſſet, ac totidem vicibus profligatus, depoſitúſque fuiſſet, confuſus ac bellè diſcerptus diſceſſit.

C

S. SILVESTRI PAPÆ
de Domini à diabolo tentatione.

F. Francisco Combefis. Interprete.

Ex antiquis, ac primæuis eius Actis, ex Card. Maz. Cod. nuper productis.

Sicut primus Adam ex terrâ virgine editus eſt, id eſt, incorruptâ, quæ ſcilicet nec ſpinarum adhuc ac tribulorum maledictionem ſuſcepiſſet, nec humani cadaueris ſepulchrum habuiſſet, nec ſerpentibus in eſcam data eſſet; ſic planè oportebat, vt & nouus Adam ex Mariâ Virgine fieret; qui nempe ſerpentem tentatorem victurus (eum ſcilicet qui primum hominem ſuperaſſet) ipſúmque captiuum li-

Primi, ſecundique Adam, collatio; alteriuſque ab gluuie clades; alterius à ieiunio victoria.

D beraturus eſſet. Qui enim in paradiſo Adami victor extiterat; is Dominum tentauit in deſerto: quodque manducantem Adamum vicerat, vinci eum à Domino ieiunante neceſſe erat. Ac ſicut comedente Adamo diaboli conſilio, qui naſcuntur vniuerſi, mortis damnantur; ita Domino ieiunante, omnes qui renaſcuntur, vitam æternam conſequuntur. Quemadmodum igitur eos duntaxat mors excipit, qui ex Adami carne & ſanguine naſcuntur; ſic etiam vitam æternam ij duntaxat percipiunt, qui ex aquâ & Spiritu ſancto renaſcuntur, ac Chriſti Ieſu Domini noſtri Corpore ac Sanguine impartiuntur. Igitur qui diaboli victor

E extitit, paradiſum nobis reſtituit, ac æternæ vitæ portas aperuit.

Adamo obaudiente, vicit ille; Chriſto ſpernente, victus eſt. Nec verò nos nudâ deitate Dei Filium tentatum dicimus, ſed filium hominis, *in quo habitaret corporaliter omnis plenitudo diuinitatis.* Verè enim factus eſt homo Ieſus Chriſtus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro multis. Quodque omnino tentari non poſſet, vt qui Deus naturâ, ac Dei Filius eſſet; idcirco noſtram ex Virgine aſſumptam, ſibi ipſe naturam copulauit, vt pleniſ-

Col. 2. v. 9.

Chriſtus homo perfectus; at non nudus.

ſimum diaboli agonem ſuſtineret. Niſi enim perfectus homo Adami victorem viciſſet, nihil eius nobis victoria conferret: ac ſi nudus homo fuiſſet, quod victi fueramus, reſarcire minimè potuiſſet. Quemmadmodum igitur diabolus, terræ virginis filio, qui homo perfectus eſſet, deuicto, omnes ex illo natos fecit eſſe morti obnoxios; ſic nihilominus Mariæ Virginis Filio, qui homo perfectus eſſet (in quo habitaret, vti dictum eſt, plenitudo diuinitatis corporaliter) victore, factum, vt omnes ex eo renati vitam æternam conſequerentur. Id enim cauſæ eſt, cur Dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerit, *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ, & Spiritu ſancto, non habebit vitam æternam.*

Ioan. 3. v. 5.

Vnus igitur in homine Adamus eſt, ille carnalis, per quem morti naſcitur; alterque ſpiritalis per quem vitæ æternæ renaſcitur. Nouam hanc igitur ſecundámque natiuitatem tunc temporis nobis Dominus aperuit, cùm diabolum ipſum tentantem, vicit. Ne igitur id attendas, quod Dominus tentatur; ſed hoc cogita, victum eſſe diabolum. Nam diabolus victo ſemel Adamo triplicem Chriſto de ſe victoriam præbuit. Satis quidem erat, qui ſemel per comeſtionem Adamum viciſſet, vinci ſemel à Chriſto per ieiunium; nunc verò duplici, quin & triplici ſtrage, cecidit. Supra namque pinnaculum templi, poſtquam ieiunio functus fuerat, adducto, elationis adhibuit ſtimulos; vt, qui ieiunio victor extiterat, ipsâ victoriâ efferretur, ac ſuperbiret; iamque victor Angelorum miniſterium depoſceret; qui nempe illi in præceps ruenti opem laturi eſſent. Sed vt ſuo ipſe figmento præberet victoriam, ne, quiſquis noſtrûm partam ſibi de diabolo per ieiunium victoriam ſenſerit, vnquam elationi concedat, ſuâ verè dignum potentiâ, hac etiam parte triumphum exhibuit; non ipſe ſibi, ſed nobis potiùs fidelibus cunctis victoriam parans.

Domini triplex noſtri cauſâ victoria.

Enimuerò quòd per ieiunium ſuperatus diabolus, ac profligatus, idem ipſum rurſus aggrediatur, ac pecuniarum cupiditate tentet, earum rurſus contemptu ipſumet ſit. His enim duobus, humanum genus maximè ſpiritus ſumere conſueuit. Nam ſi quis ieiunij exercitatione clarus effectus, ſanctitatis nomine ſpectabilis eſſe cœperit, iamque illi cuncti Reges, ac optimates honorem cultumque adhibeant; hic nimirum illuſtrium in ſe virorum honori attendens animum, ſi pecuniarum cupiditati conceſſerit, mente captiuus atque addictus non aliâ ratione earum compos efficiatur, quin priùs degeneri animo, ac decoro poſthabito, ei ſe adulatorem præbeat, à quo ſibi illas præſtandas petit; quoſque adeo pollutos ſcit ac contaminatos, luxuriæque, malignitatis, iniquitatis merito diabolum in ſeipſis habere nouit, nedum minimè odit, atque arguit; quin è conuerſo collo accliui molliuſque flexo adorat, ac ſuplex adit. Idcirco etiam Dominus noſter, ac Saluator Ieſus Chriſtus magnificè claram, atque illuſtrem parte hâc victoriam retulit; nempe diabolo pecunias offerenti, ac ignauè obſequentis adulationem (infenſam illam ſcilicet veritati) flagitanti, mundumque vniuerſum daturum ſe pollicenti, ea ratione ſi cadens ipſum adorauerit; dicens,

A *Vade retro me ſatana; ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* En totum tibi tentationis argumentum, rationemque expoſui. Crede iam, ô Iudæe, vt & ipſe per eum qui victoriâ ſic inclaruit, poſſis tentationem effugere, ac pari nobis collegio cuiuſque Domini Chriſti victoriæ commoduin, fructumque percipere.

Math. 4. v. 10. Deut. 6. v. 13.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſis ſuperioris Euangelii expoſitio.

Math. 4. v. 1. Exponit Euangelium.

B TVnc Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à Zabulo, & reliqua. Et in deſertum traductio, & quadraginta dierum ieiunium, & poſt ieiunium fames, & ſatanæ tentatio, & reſponſio Domini, magni cœleſtiſque conſilii effectibus plena ſunt. Nam quòd in deſertum ductus eſt, ſignificatur libertas Spiritus ſancti, hominem ſuum iam diabolo offerentis, & permittentis tentandi & aſſumendi occaſionem, quam non niſi datam tentator habuiſſet. Erat igitur in diabolo de metu ſuſpicio, non de ſuſpicione cognitio: mouebatur enim quadraginta dierum ieiunio. Sciebat totidem diebus aquas abyſſi effuſas, exploratam repromiſſionis terram, Moyſi legem à Deo ſcriptam; annorum quoque, quibus plebs in eremo C vitâ Angelorum habitúque manſit, hunc numerum expletum fuiſſe. Igitur iſtius temporis metu, in tentando eo quem hominem contuebatur, ſumpſit temeritatem. Adam enim pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat. Sed ita dignum nequitiâ eius & ſcelere erat, vt in eo cuius morte & calamitatibus gloriabatur, homine vinceretur: & qui Dei beneficia homini inuidiſſet, ante tentationem Deum in homine intelligere non poſſet.

Ductus in deſertum.

Quadragenarij numeri Sacramẽ.

Gen. 7. v. 12. 17.

Num. 13. v. 26.

Exod. 24. v. 18.

Deuth. v. 2.

Tentatur igitur ſtatim poſt baptiſmum Dominus, tentatione ſuâ indicans in ſanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta graſſari: quia victoria ei eſt magis exoptata de Sanctis. Non D cibum etiam hominum eſuriit, ſed ſalutem. Nam poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſuriit, Moyſe, & Eliâ in eodem ieiunii tempore non eſurientibus. Igitur cùm eſuriit Dominus, non inediæ ſubrepſit operatio: ſed virtus illa, quadraginta dierum non mota ieiunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus: quam vtique tentare auſus non fuiſſet, niſi in eâ per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis recognouiſſet, quam vtique in eo ſentiens ita orſus eſt.

Diabolus magis infeſtus Sanctis.

Caro ſibi relicta eſurit, vt tentatori occaſio detur.

Si Filius Dei es. Anceps ſermo eſt, *Si Filius Dei es.* Licet eſurientem videret, quadraginta E tamen dierum in eo ieiunium pertimeſcebat: quâ rerum ratione indicat, poſt quadraginta dierum conuerſationem, quibus poſt paſſionem in ſæculo erat commoratus, eſuritionem ſe humanæ ſalutis habiturum. Quo in tempore expectatum Deo Patri munus, hominem quem aſſumpſerat reportauit. Contuendum itaque nunc illud eſt, quibus tandem interrogationibus vſus ſit. Ait: *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Fallax diabolus, & ad traducendum artifex calidiſſimus; poſſe omnia Chriſtum ſciebat, & eſuritionem in

v. 3.

Eſurit modò Dominus humanam ſalutẽ.

homine ex ipſo ieiunii tempore ſentiebat, ignarus quidnam eſuriretur. Ea n ergo in tentaodo conditionem operis propoſoit, per quam & in Deo ex demutatione lapidum in panes virtutem poteſtatis agnoſceret: & in homine, oblectamento cibi patientiam eſurientis illuderet. Sed Dominus non panem potiùs quàm
v. 4. ſalutem hominum eſuriens, ait: *Non in pane ſolo viuit homo.* Quia ipſe non ſolum homo, ſed & Deus, licet vſque in tentationis diem cibo hominis abſtineret, Dei tamen ſpiritu alebatur: oſtendens non in pane hoc ſolitario, ſed in verbo Dei alimoniam æternitatis eſſe ſpetandum.

v. 5. & 6. Sequens etiam interrogatio talis eſt, cùm eum in ſummum templi ſuſtuliſſet: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*: &c. Laborat ten-
Secunda tentatio. tatione Dominum de excelſis ad inferiora deducere: & poſitum in templi ſummo, id eſt, ſupra Legem & Prophetas eminentem, in hu-
Pſal. 90. v. 11. milibus continere. Sciebat quidem & miniſteria Angelorum prompta eſſe Dei Filio, & neque in lapidem poſſe offenſionis incidere: quippe ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulaturum, & conculcaturum leonem & draconem. De his enim quæ in ſe dicta ſunt, tacuit, ſed ſuperiora memorando, vult quoquo modo obedientiam elicere tentato: relaturus hinc gloriam, ſi ſibi Dominus maieſtatis, licet per confidentiam, paruiſſet. Sed nulla diabolo contigit tantæ fraudis occaſio, idipſum Domino tempore poſteriore teſtante, cùm dicit: *Ve-*
Ioan. 14. v. 30. *nit princeps huius ſaculi, & non inuenit in me quicquam.* Digna igitur hanc eius petulantiam Domini eſt ſecura reſponſio:
v. 7. *Non tentabis Deum & Dominum tuum.* Diaboli conatus & tentamenta contundens, & Deum ſe proteſtatur & Dominum, docens à fidelibus abeſſe oportere iactantiam: quia cùm omnia poſſibilia Deo ſint, nihil tamen in tentationem eius audendum ſit.

Tertia tentatio. Sed iam tertiò tota diabolicæ poteſtatis commouetur ambitio. Conſtituto igitur Domino in monte excelſo, vniuerſa òrbis terrarum regna, eorúmque gloriam obtulit, ſi modò adoretur ipſe. Iam gemina reſponſio opinionem ſuſpicionis exceſſerat. Cibo Adam pellexerat, & de paradiſi gloriâ in peccati locum, id eſt,
Adami tentatio ſimilis Dominicæ. in regionem vetitæ arboris deduxerat: tertiò diuini nominis ambitione corruperat, diis futurum ſimilem pollicendo. Igitur aduerſus Dominum totâ iam ſæculi poteſtate pugnatur, & creatori ſuo poſſeſſio huius vniuerſitatis offertur: vt tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco mouerat, nunc vel ambitione corrumperet.

Sed reſponſio Domini dignum de ſuperioribus gradum fecit. Ait enim: *Vade ſatanas: Scriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Temeritatis tantæ congruum exitum tulit, cùm & criminum ſuorum in ſatanâ nomen audiuit, & Dominum Deum ſuum adorandum in homine cognouit. Præbuit etiam huius reſponſionis effectu magnum nobis Dominus exemplum: vt contemptâ humanæ poteſtatis gloriâ, & ſæculi ambitione poſtpoſitâ, ſolum meminiſſemus Deum & Dominum adorandum, quia omnis ſæculi honor diaboli ſit negotium. Poſt hanc ergo diaboli fugam, Angeli Chriſto miniſtrant: oſten-
A dentes, à nobis victo calcatóque diaboli capite, & Angelorum miniſterio, & virtutum in nos cœleſtium officia non defutura.

S. AMBROSII MEDIOLAnenſis Epiſcopi, de Ieiunio & tentatione Domini.

SERMO I.

NON vſque adeo contriſtari debemus, fratres, quòd in his Quadrageſimæ diebus Eſt Serm. 3.
tentatio in nos tribulationis aduenit, quoniam & Saluatorem noſtrum propter ipſam Quadrageſimam videmus eſſe tentatum. Mi-
B nus ergo dolere debemus ſeruuli, quia Domini habemus exemplum. Vbi enim eſt ſimilis cum Chriſto deuotio, ſimilis eſt cum Chriſto tentatio. Conditionem enim nobis tolerandi imponit conditio ieiunandi. Credimus autem, ſicut Saluator noſter diabolum, cum tentaretur, obtinuit: ita & nos hoſtes noſtros cùm tribulamur, poſſe deuincere. Ieiunia enim Chriſti tentari poſſunt, non poſſunt ſuperari. Anguſtias quidem in obſeruatione habent, ſed proſperitatem tribuunt, & ſalutem. Videamus igitur inter cæteras tentationes quâ Dominum diabolus arte laceſſat.

Cùm enim ſuper pinnam ſtaret templi Sal-
C uator, ait diabolus: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*, & reliqua. Verè diabolicæ fraudis aſtutia conſuetudinis ſuæ nititur argumento. Semper enim religioſos de ſuperioribus deiicere ad inferiora conatur, & de ſanctis ac venerandis actibus deducere ad terrena & cœnoſa feſtinat: vt qui ſtat puritate mentis in ſummitate templi, proiiciat ſe in profundum inferum contagione peccati. Nam cùm Dominum de pinnâ templi deiicere nititur, vtique de perfecto religionis cultu eum remouere conatur. Pinna enim loci ſancti, perfectio cœleſtis eſt ſacramenti. Rectè autem Dominus ſuper pinnam templi ſtare dicitur, quia de ipſo ſcriptum eſt: *Qui ambulat ſuper pennas ventorum.* Su-
D per pennas enim ventorum quodammodo ambulat Dominus, cùm ſuper morum noſtrorum conuerſatione alacri volatu incedit. Pennæ enim nobis ſunt boni mores, qui nos alleuatos à terræ humilibus in cœli altiora ſuſtollunt, & volatu quodam mentis de tartari tenebris educunt, & ad paradiſi amœna perducunt. Quorum motum pennas habere Propheta deſiderans, ait: *Quis dabit mihi pennas columbæ, & volabo, & requieſcam?* Super hanc ergo pinnam templi Saluator ſtare dicitur, hoc eſt, quaſi in quodam templo fidei noſtræ conſiſtere. Vnde ait Apoſtolus: *Vos eſtis templum Dei, & Spiritus Dei habitat in vobis.* In hoc
E igitur templo ſtans Dominus, nec recedens, increpat diabolum, dicens: *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum*: Hoc eſt; non tentabis eum quem putas tanquam hominem ad inferiora pellendum, ſed tanquam Deum & Dominum ipſum noueris adorandum.

Matth. 4. v. 6
Diabolus vt tentet religioſos.
Pinna templi quid?
Pſal. 103. v. 3.
Pſal. 54. v. 7.
1. Cor. 3. v. 16.
Deut. 6. v. 16.
Matth. 4. v. 7.

In his ergo ieiuniorum diebus tentamur ad ſimilitudinem Saluatoris. Similiter enim & nos hoſtes noſtri de pinnâ templi, hoc eſt, de obſeruatione Quadrageſimæ turbare conantur. Dum enim terrores ingerũt, dum inſidias parant, cupiunt nos de arce religionis abducere. Dicitur

Digitized by Google

Tentatio violandi ieiunij ab hoſtibus.

notè ei à Domino: Non tentabis ſanctos viros, & famulos Dei. Quos enim tanquam humiles conculcandos putatis, ſentietis tanquam ſtrenuos honorandos. Sunt enim, ſicut dixi, plerique fratres, quos hoſtes noſtri de perfectione religionis abducunt: qui dum præſens malum metuunt, putant Deum noſtræ ſalutis immemorē, neſcientes quòd Deus nullius eſt immemor; ſed immemorē illum noſtri tunc nos facimus, cùm peccamus. Cùm enim mala operamur, auertit faciem: cùm nefanda loquimur, aurem obſtruit: & ideo bonitatem ſuam à nobis Deus non tam ipſe retrahit, quàm noſtra illam delicta reijciunt. Ait enim idem Dominus per Prophetam ad eos, qui erant in tribulationibus conſtituti: *Nunquid non valet manus Dei eruere vos?* & reliqua. Vides ergo quoniam inter Deum & hominem peccata ſeparant. Tolle igitur peccata de medio, & Deum tibi proximum tu feciſti. Quomodo enim poteſt, fratres, obliuiſci noſtri Deus, qui etiam capillos capitis noſtri in Euangelio apud ſe dicit eſſe numeratos? Si enim capillorum noſtrorum meminit, multò magis noſtrarum animarum meminit. Per numerum enim curam circa nos, ſolicitudinémque cognoſcimus. Nemo enim numerat, niſi quod vult diligentiùs cuſtodire: nemo numerat, niſi qui veretur, ne fraudem abſque numero patiatur. Paſtor vt ſaluum gregem habeat, eum frequenter annumerat. Denique Dominus, qui eſt bonus paſtor, cum vna ouicula de centum ouibus aberraſſet, recurrens ad numerum propriis eam ad gregem humeris reportauit. Vſqueadeo ergo habetur ſub tutelà qui habetur in numero, vt errans propriis apportetur humeris, ne quid de numero minuatur. Nolite ergo putare, fratres, quòd vel minimi cuiuſquam obliuiſcatur. Deus enim omnium meminit: omnium recordatur; tantùm vt non noſtris interuenientibus peccatis ei inferatur obliuio.

Iſai. 59. v. 1.
Deus nullius obliuiſcitur.
Luc. 12. v. 7.
Ioan. 10. v. 11.
Luc. 15. v. 4.

EIVSDEM EODEM DIE *de verbis Apoſtoli:* Ecce nunc tempus acceptabile, *&c.*

SERMO II.

2. Cor. 6. v. 2.
Eſt Serm. 28.

ECce adſunt dies ſancti, & tempus acceptabile, fratres chariſſimi, de quo nunc lectum eſt: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis:* ideo ſolicitiores nos eſſe oportet in vigiliis, in ieiuniis, in eleemoſynis & orationibus; Qui vſque modò eleemoſynam fecit, amplius his diebus faciat; quia *ſicut ignem ardentem extinguit aqua, ita eleemoſyna veniam impetrat peccatis.* Qui vſque modò ieiunauit & orauit, modò ampliùs ieiunet & oret: quia ſunt quædam peccata quæ non dimittuntur, niſi per orationem & ieiunium, ſicut Saluator ait: *Hoc genus non eijcitur, niſi per orationem & ieiunium.* Si quis iram tenet aduerſus alterum, dimittat ei ex corde: ſi quis ab aliquo iniuſtè aliquid abſtulit, reddet ei ſaltem quod abſtulit, ſi non in quadruplum, ſi cupit Deum propitium habere. Nam quamuis omni tempore Chriſtianus à maledictionibus, à conuitiis, à iuramentis, & riſu nimio, atque verbis otioſis ſe abſtinere debet, præcipuè tamen ſanctis his diebus, qui ad hoc conſtituti ſunt, vt peccata totius anni in eis per pœnitentiam deleantur.

Curanda præcipuè in Quadrag. virtutum opera.
Eccl. 3. v. 33.
Matth. 17. v. 20.
Luc. 19. v. 8.

Credite firmiſſimè mihi fratres, & nullatenus dubitetis, quia ſi in his diebus puram confeſſionem feceritis, & taliter, ſicut diximus, pœnitueritis, omnium peccatorum veſtrorum, remiſſionem cum Niniuitis à miſericordiſſimo Domino impetrabitis. Sed ſicut illi non niſi in ſacco & cinere pœnitendo liberari meruerunt; ita & vos ſi ex toto corde, ſecundum illorum exemplum, ad Deum clamaueritis, Dei etiam ſuper vos miſericordiam prouocabitis; in tantum vt lætiores & ſecuriores diem Dominicæ Reſurrectionis celebretis, & felices ad cœleſtem patriam poſt hanc vitam tranſeatis: præſtante Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

Ionæ. 3.

EIVSDEM DE IISDEM.

SERMO III.

TEſtimonium perhibet ſanctus Apoſtolus de Prophetis, dicens, *Tempore*, inquit, *acceptabili exaudiui te, & in die ſalutis adiuui te.* Et ſubſequitur ipſe: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis.* Vnde & ego teſtificor vobis hos eſſe dies redemptionis, hoc eſſe tempus cœleſtis quodāmodo medicinæ, in quo tempore omnino vitiorum noſtrorum labē, & vniuerſa vulnera peccatorum ſanare poterimus, ſi medicum animarū noſtrarum fideliter exoremus, & præcepta eius tanquam ſuſcepti idonei minimè deſpernamus. Tunc enim languidus ægritudinis ſuæ inueniet medicinā, ſi omni ſolicitudine medici mandata ſeruarit: quòd ſi aliud faciat, cùm aliud iubetur, ineteſcente morbo non medicus, ſed præuaricator in culpâ eſt. Medicus autem eſt Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ait: *Ego occidam, & viuificabo: percutiam, & ſanabo.* Occidit enim quodammodò antequam viuificet Dominus. Occidit enim primùm in nobis homicidia, adulteria, ſcelera, furta per baptiſmum: & ſic nos tanquam nouos homines æternitatis immortalitate viuificat. Morimur ergo peccatis videlicet per lauacrum: regeneramur autem vitæ per ſpiritum, ſicut ait ſanctus Apoſtolus: *Quoniam mortui eſtis delictis veſtris: & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Conſepulti enim eſtis cum illo per baptiſmum in mortem.* Occidimur enim quodammodò, cùm deſinimus eſſe, quod fuimus. Nouo enim pietatis genere in vno, eodémque homine mors operatur, & vita. Moritur enim concupiſcentia peccatorum, viuificatur ordo virtutum. In vno namque eodemque homine impius, & adulter occiditur, vt miſericors renaſcatur, & caſtus. Interimitur idololatria, vt religio propagetur. Fornicator, & ebrioſus extinguitur, vt continens & ſobrius procreetur. Sic ergo mortificat Dominus, vt viuificare faciat: ſic occidit, vt proſit: ſic verberat, vt emendet.

Eſt Serm. 29.
Iſai. 49. v. 8.
2. Cor. 6. v. 2.
Quadrageſimæ dies, redemptionis.
Chriſtus Medicus.
Deut. 32. v. 39.
Occidit, & viuificat; percutit & ſanat.
Col. 3. v. 3.
Rom. 6. v. 4.

Hæc eſt igitur circa homines ſuos eius tota ſeueritas, vt in his peccata puniantur, anima conſeruetur. Auferantur deteſtanda vitia, virtutes optimæ nutriantur. Vſque adeo autem hac piâ occaſione Domini cernimus pleroſque conuerſos, intantum ad melius profeciſſe, ſic de peſſimis optimos factos, vt cùm videas eos,

Digitized by Google

credas renatos homines, cùm non videas mutatas eſſe perſonas. Intantum enim in oobis id quod prius eramus interimitur, auſertur, extinguitur, vt id quod poſtea ſumus, denuò natum eſſe credamus: vnde natiuitas hæc ſecunda prioris vitæ finem iam fuiſſe ſignificat. Quia autem ait, *Ego percutiam, & ſanabo.* Percutit planè præceptis ſuis peccatores, vt ſanet; mandatis verberat, vt emendet; ieiunia præcipit, indicit continentiam; iudiciom comminatur, vt triſtem gehennæ metum excutiens adhibeat medicinam: vt dum futura pertimeſcimus, præſentia corrigamus. Sic namque Paulum Apoſtolom percutiendo ſanum reddidit. Cùm enim

Act. 9.

eſſet perſecutor, impius, & blaſphemus, & quidem ad deuaſtandas Eccleſias Damaſcum properaret, ſubito fulgoris cœleſtis terrore percuſſit, vt Euangelici ſplendoris eum luce perfuoderet, & carnalium lumioum orbem mutauit, vt ſpiritualium oculorum illuminaret aſpectum.

Exemplum in Paulo.

Corporis eum debilitate perterruit, vt fidei deuotione ſaluaret. Surgens ergo à terrâ Paulus exterioribus quidem oculis non videbat homines, noo aerem, ſed mentis luminibus Chriſtum videbat de cœlo. Denuqoe intantum profuit Domini iſta percuſſio, vt de Iudæo Chriſtianus, de blaſphemo Apoſtolus, de Saulo Paulus exiſteret, & euſque mutauit veterem cum moribus hominem, vt etiam mutaret & nomen.

Habeotes igitur huiuſmodi medicum, qui percutiendo ſanat, mortificando viuificat, ſubdamur ei cum omni patientiâ ad curandum: vt quicquid vlceribus fœtidum eſſe perſpexerit, incidat, amputet, exſecet; vt reſectis omnibus diaboli vulneribus, hoc ſolùm in nobis faciat remanere, quod Dei eſt. Illud aotem

Primum medici ſpiritalis præceptum.

præceptum eios eſt primum, vt his quadraginta diebus ieiuniis, orationibus, vigiliis operã commodemus. Ieiuniis enim laſciuia corporis caſtigatur; orationibus deuota ſaginatur anima: vigiliis diaboli inſidiæ depelluntur. Deinde cùm iſtis mandatorum obſeruationibus fuerit hoc tempus impletum, tunc purgata & fatigata tot obſeruationibus anima, ad baptiſmum veniens Spiritus ſancti inoodatione reficitur, & quicquid in eâ diuerſarum ægritudinum ardor exſiccauerat, cœleſtis gratiæ rore perfunditur; vndè pooens veteris hominis corruptelam, nouæ indolem iuuentutis acquirat. Et mirum in modum in vno, eodémqoe homine delictis ſanctitas, iniquitati iuſtitia, ſenectuti ſuccedit infantia; nouóque natiuitatis genere alter eſt, qui renaſcitur, cùm ipſe ſit qui peccauit.

Sic namque Elias quadraginta dierum ac noctium curriculo continoato ieiunio, totius mun-

3. Reg. 18. v. 44.

di longam, ac nimiam ſiccitatem meruit imbrium rore reſtinguere, & ardentem terrarum ſitim cœleſtis pluuiæ largitate perfundere.

Elias pluuiam impetrans noſtri figura.

Quod quidem io figuram noſtri factum eſſe cognoſcimus, vt nos quoque horum quadragiota curriculo dierum ieiunantes ſpiritalem baptiſmatis pluuiam mereamor, noſtramque iam diu aridam terram cœleſtis deſuper imber infundat, & longam Gentilium ſiccitatem lauacri inundatio ſalutaris irroret. Siccitatem enim & ardorem animæ ſuæ patitor, quiſquis baptiſmi gratiâ non rigatur. Horum ergo dierum, noctiúmque ieiunio Moyſes ſanctus meruit cum Deo loqui, ſtare, & conſiſtere, & de

A manu eius legis præcepta ſuſcipere. Quamuis enim illum ab obtutibus Dei conditio humana ſubtraheret, ieiuniorum tamen gratia proxi-

Exod. 24. v. 18.

mum illis diuinitatis conſortio faciebat. Hæc enim in oobis virtutum portio Dei eſt, vt ieiunemus frequenter, quoniam ſemper Deus ipſe ieiunat. In quocumque igitur plus operum ſuorum ineſſe perſpexerit, ipſis magis familiaris, intimus, & amicus eſt, ſicut Scriptura dicit: *Et Moyſes loquebatur cum Deo facie ad faciem, ſicut quis loquitur cum amico ſuo.*

Exod. 33. v. 11.

Vnde & Dominus Ieſus Chriſtus reſurrectionis gloriam percepturus, virtutes ſuas quadraginta dierum noctiúmque ieiunio dedicauit, vt oſtenderet

B non panem eſſe vitam hominum. His itaque dierum quadraginta ieiuniis reconciliatur Deus, aperiuntur cœli, inferna reſerantur. Igitur & nos, fratres dilectiſſimi, ieiunemus continuè, & deuotè hoc ſpatio temporis, vt propitietur nobis Dominus, pateant nobis cœli, inferna contra nos non valeant.

EIVSDEM DE IISDEM.

SERMO V.

Ecce nunc tempus acceptabile, vt ſuperiori Dominicâ legimus; ecce nunc tempus adeſt, in quo & peccata veſtra confiteri Deo &

Eſt Serm. 34.
2. Cor. 6. v. 2.

Sacerdoti, & per ieiunia & orationes & lacry-

De pœnit. diſt. 1. c. Ecce.

C mas atque eleemoſynas delere debeatis. Quare erubeſcit peccator manifeſtare peccata ſua, quæ & Deo & Angelis omnibus, atque cunctis electis animabus ſunt oota & manifeſta? Confeſſio à morte animam liberat; confeſſio paradiſum aperit; confeſſio ſpem ſaluandi tribuit.

Peccatorum confeſſio Sacerdoti facienda.

Vnde Scriptura dicit: *Dic tu iniquitates tuas primus, vt iuſtificeris.*

Iſai. 43. v. 26.

His verbis oſtenditur, quia non meretur iuſtificari, qui in vitâ ſuâ peccata non vult confiteri. Illa verò confeſſio nos liberat, quæ fit cùm pœnitentiâ. Pœnitentia vera eſt dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis quæ quiſque commiſit. Pœnitentia eſt & mala præterita plangere, & plangenda iterum non committere.

De pœnit. diſt. 3. c. pœnitentia

Et quamuis omnes dies

D quibus homines viount, apti ſint pœnitentiæ: tamen iſti dies ſunt plus apti & congrui ad confitendum, & ad ieiunandum, atque eleemoſynas faciendas: quoniam peccata totius anni iſtis diebus poteſtis diluere.

Vera pœnitentia.

Ideòque moneo omnis, & hortor ſingulos, vt quicquid in vobis reprehenſibile cognoſcitis, emendetis.

1. 6. q. 7. c. quicunque.

Quicunque recognoſcit in ſe quod fideliter noo dederit decimas ſuas, modò emendet quod minus fecit. Quid eſt fideliter decimas dare, niſi vt nec pejus, nec minus aliquando Deo offerat aut de grano ſuo, aut de vino ſuo, aut de fructibus arborum, aut de pecoribus aut de negotiis, aut de ipſâ venatione ſuâ? Quia de

E omni ſubſtantiâ quam Deus homini donat, decimam partem ſibi ſeruauit; & ideo noo licet homini retinere illud quod Deus ſibi reſeruauit.

Decimæ dandæ, & reſtituendæ malè oblata.

Tibi dedit nouem partes, ſibi verò reſeruauit decimam partem: & ſi tu non dederis Deo decimam partem, Deus tollet à te nouem partes. Item, ſi quis recognoſcit in ſe, quòd ab aliquo tulit aliquid iniuſtè, emendet, reddendo quod iniuſtè tulit. Nam qui oon vult Deo reddere decimas quas retinuit, & homo noo ſtudet reddere quod iniuſtè ab eo abſtulit, nondum

1. 6. q. 7. c. nam qui Deo.

met adhuc Deum, & ignorat quid ſit vera pœnitentia, veraque confeſſio. Iſte talis homo non

A poteſt bonam eleemoſynam facere. Bonum eſt
propterea fratres, vt Deo reddatis quæ ſua ſunt
& proximo quæ illius fuerunt: vt de veſtris iu-
ſtis laboribus eleemoſynas faciendo, peccata
veſtra poſſitis redimere, ſecundum quod ſcri-
Dan. 4. v. 4. ptum eſt: *Peccata tua eleemoſynis redime.*

Et adhuc ſcire debetis, quia vnuſquiſque ſe-
Eleemoſynarum largitio pro modo facultatum. cundum quod habet, debet tribuere indigen-
tibus: id eſt, qui habet multum, debet tri-
buere multa: & qui parum habet, iuxta pau-
cum non timeat eleemoſynam facere; ſecun-
Tob. 4. v. 4. dum quod ſanctus Tobias agere docuit filium
ſuum. Cum grandi quoque ſtudio & cum in-
genti auiditate debent Chriſtiani eleemoſynas
B facere, vt mereantur in die iudicij audire à Do-
Matth. 25. Iudicij diſtractio. mino: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſi-
tiui, & dediſtis mihi bibere:* &c. *Venite* ergo
benedicti Patris mei. Si per hanc vocem opera
miſericordiæ non feceritis, quæ modò comme-
moraui, audietis in die iudicij: *Ite in ignem æter-
num, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.*

Iam quia tales dies ſunt, non audeo facere,
vt non reuelem periculum, & grande malum
quod vobis, niſi emendetis vitam, imminet.
Ionæ. 3. Qualis Chriſtianus eſt, qui tali tempore non
ieiunet vel vſque ad nonam? Ecce Niniuitæ
paruulos etiam lactentes, & pecora atque iu-
menta, vt periculum mortis euadere poſſent,
ieiunare mandârunt. Quales ergo Chriſtiani
Exod. 34. 3. Reg. 19. Matth. 4. C eſſe poſſunt, qui ſi ſani ſunt ieiunare cum Moy-
ſe & Eliâ & Saluatore noſtro nolint? Solent
enim dicere: Non poſſumus laborare;
& ieiunare. Sed ideo non poſſunt, quia no-
lunt. Saltem laborent minus, vt ieiunare poſ-
ſint. Moneo eapropter, & conteſtor vos in
Domino, vt nullus veſtrûm, niſi fortè ſit in-
firmus, aut infans, vſque ad Paſcha, & niſi
in Dominicis diebus, ante nonam manducet,
aut bibat. Moneo etiam vt qui iuxta Eccle-
Vita vt inſtituenda in Quadrageſimâ. ſiam eſt, & ſine graui impedimento poteſt, quo-
tidie audiat Miſſam: & qui poteſt, omni nocte
ad matutinum officium veniat. Qui verò longè
ab Eccleſiâ manent, omni Dominicâ ſtudeant
ad matutinum venire: id eſt, viri & fœminæ, &
D iuuenes & ſenes, præter infirmos: vnus tantùm,
aut duo remaneant qui domum cuſtodiant.
Nullus omninò vxori ſuæ iungatur ante octa-
uam Paſchæ. Quicunque iram, aut odium con-
tra alterum tenet, dimittat illi ex toto corde,
ſi ſaluari deſiderat: & exceptis illis quibus Sa-
cerdos conſilium dat vt non communicent,
omnes Chriſtiani omni Dominicâ debent of-
ferre & communicare. In Quadrageſimâ verò
moneo, vt die omni, aut ſaltem, vt dixi, om-
ni Dominicâ, offeratis & communicetis. Et id-
circo puram & mundam vitam ducite, vt digni
ſitis accedere ad ſanctam communionem. Deni-
que ſcire debetis, quia quicquid ſubtrahitis
corpori veſtro ieiunando, totum debetis pau-
E peribus donare, non vobis ipſis reſeruare. Om-
nipotens Deus donet vt iſta quæ dicta, ſunt te-
neatis, & opere compleatis, quatenus poſt
finem huius vitæ, & poſt terminum laboris ad
requiem ſempiternam peruenire poſſitis; ipſo
donante, qui nos creauit, & pretio ſui ſan-
guinis redimere voluit: qui viuit & regnat, &c.

S. HIERONYMI PRESBYTERI
in idem Euang.

Matth. 4. v. 1. TVnc *Ieſus ductus eſt in deſertum, &c.*
Haud dubium quin à ſancto Spiritu. Sequi-
A tur enim: *Vt tentaretur à diabolo.* Ducitur autẽ
non inuitus aut captus, ſed voluntate pugnãdi.

Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, &c. v. 2.
In iſto numero, Quadrageſimæ nobis oſtendi-
tur ſacramentum: in quâ & Moyſes ieiunauit Exod. 24.
in monte Sina, & Elias iuxta montem Oreb. v. 18.
Permittitur autem eſurire corpus, vt diabolo 3. Reg. 19.
tentandi tribuatur occaſio. v. 8.

Dic vt lapides iſti panes fiant. Eſurienti con- v. 3.
gruè dicitur: *Dic vt lapides iſti panes fiant:*
ſed duobus contrariis teneris diabole. Si ad im-
perium eius poſſunt lapides panes fieri; ergo
fruſtra tentas eum qui tantæ potentiæ eſt. Sin
autem non poteſt facere; fruſtra Filium Dei ſuſ-
B picatis. *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti pa-
nes fiant.*

Qui reſpondens ait, Scriptum eſt, Non in ſo- v. 4.
lo &c. Teſtimonium de Deuteronomio ſum- Deut. 8.
ptum eſt. Ideo autem ſic reſpondit Dominus, v. 3.
quia propoſitum erat ei humilitate diabolum
vincere, non potentiâ. Simúlque animadoer- Bonum opus tentationis occaſio.
tendum, quòd niſi ieiunare cœpiſſet Dominus,
tentandi occaſio non fuiſſet diabolo, ſecundum
illud: *Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, ſta* Eccl. 2.
in iuſtitiâ & timore, & prepara animam tuam v. 1.
ad tentationem, Sed & ipſa reſponſio Saluato-
ris hominem fuiſſe indicat qui tentatus eſt. *Non
in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod
procedit de ore Dei.* Si quis ergo non veſcitur
C verbo Dei, iſte non viuit.

Tunc aſſumpſit eum diabolus, &c. Aſſumptio v. 5.
iſta quæ dicitur, non ex imbecillitate Domini
venit, ſed de inimici ſuperbiâ: qui voluntatem
Saluatoris, neceſſitatem putat. Ex hoc autem
loco intelligitur, quid ſit illud quod in alio ſcri-
bitur loco: *Abierunt in ſanctam ciuitatem, &
multis apparuerunt. Et ſtatuit eum ſupra. &c.* Matth. 27. v. 53.
Vt quem fame tentauerat, tentaret eum & va-
nâ gloriâ. *Si Filius Dei es.* In omnibus ten-
tationibus hoc agit diabolus, vt intelligat ſi Fi-
lius Dei ſit: ſed Dominus ſic reſponſionem tem-
perat, vt eum relinquat ambiguum. *Mitte te
deorſum.* Vox diaboli, quæ ſemper omnes ca-
dere deorſum deſiderat. *Mitte te,* inquit, *deor-
D ſum:* perſuadere poteſt, præcipitare non poteſt.

Angelis ſuis mandauit de te, &c. Hoc in no- v. 6.
nageſimo Pſalmo legimus: verùm ibi non de Pſal. 90.
Chriſto, ſed de viro ſancto prophetia eſt. Malè v. 11.
ergo interpretatur Scripturas diabolus. Certè
ſi verè de Saluatore ſcriptum nouerat, debue-
rat & illud dicere, quod in eodem Pſalmo con-
tra ſe ſequitur: *Super aſpidem & baſiliſcum am-
bulabis, & conculcabis leonem & draconem.* De
Angelorum auxilio quaſi ad infirmum loquitur:
de ſuâ conculcatione quaſi tergiuerſator tacet.

Ait illi Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt, Non ten- v. 7.
tabis Dominum Deum tuum. Falſas de Scriptu-
ris diaboli ſagittas veris Scripturarum frangit
clypeis. Et notandum quòd teſtimonia neceſ-
E ſaria de Deuteronomio tantùm protulerit, vt
ſecundæ legis ſacramenta monſtraret.

Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem ex- v. 8.
celſum valde, &c. Gloria mundi quæ cum mun-
do præteritura eſt, in monte & in ſupercilio de-
monſtratur: Dominus autem ad humilia deſcen-
dit & campeſtria, vt diabolum humilitate ſu-
peraret. Porrò diabolus ducere eum feſtinat ad
montes, vt per quos ipſe corruerat, etiam cæ-
teri corruant, iuxta illud Apoſtoli: *Ne inflatus* 1. Tim. 3.
incidat in iudicium diaboli. v. 6.

Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. v. 9.

Digitized by Google

Arrogans & ſuperbus etiam hoc de iactantiâ loquitur: non quòd in toto mundo habeat poteſtatem, aut poſſit omnia regna dare diabolus, cùm ſciamus pleroſque ſanctos viros à Deo reges factos. *Si cadens*, inquit, *adoraueris me.* Ergo qui adoraturus eſt diabolum ante corruit.

Regna mundi non diaboli ditionis.

v. 10.

Tunc dixit ei Ieſus, Vade ſatana, &c. Non vt pleriqne putant, eadem ſatanas & Apoſtolus Petrus ſententiâ condemnantur. Petro enim dicitur: *Vade retro me ſatana*, id eſt, ſequere me qui contrarius es voluntati meæ: hic vero audit, *Vade ſatana:* & non ei dicitur retro me, vt ſubaudiatur: Vade in ignem æternum, qui præparatus eſt tibi, & angelis tuis. *Dominum Deum tuum adorabis: & illi ſoli ſerues.* Dicens diabolus Saluatori, *Si cadens adoraueris me:* econtrariò audit, quòd ipſe magis adorare eum debeat Dominum Deum ſuum.

Petri & diaboli diuerſa increpatio.

Græca tamen nunc habent ὕπαγε ὀπίσω μου. Vade retro me.

v. 11. *Tunc reliquit eum diabolus, &c.* Præcedit tentatio, vt ſequatur victoria. Angeli miniſtrant, vt victoris dignitas comprobetur.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom. 1.

Hom. 13. in Matth. 4. v. 1.

T*Vnc ductus eſt Ieſus à Spiritu in deſertum, &c. Tunc* iſtud, ad quodnam tempus aptandum eſt? Proculdubio ad illud quo deſcenderat Spiritus ſanctus, cùm etiam deſuper delata vox ait: *Hic eſt Filius meus.* Mirum eſt verò, quòd dixit *à Spiritu*, nimirum ſancto: ab hoc enim illum in deſertum ductum eſſe ſignificat. Quia enim omnia ad nos erudiendos, & facienda ſibi & patienda ſuſceperat, in eremum quoque ſe patitur abduci, & cum diabolo inire certamen: vt vnuſquiſque cùm fuerit baptizatus, ſi poſt baptiſma maioribus tentationibus vrgeatur, non vtique turbetur, quaſi inſperatum ſibi aliquid obuiauerit: ſed permaneat, cuncta viriliter ſuſtinendo, vtpote quæ ſibi conſequenter contigerint. Idcirco enim accepiſti arma, non vt otieris, ſed vt pugnes. Propterea Deus in te tribulationes irruere permittit. Primò quidem, vt ſcias, quoniam Chriſti baptiſma multò te fecerit fortiorem. Deinde, vt in egregiâ illâ animi mediocritate permaneas, neque donorum magnitudine extollaris, dum te ſcilicet tentationes cohibent & refrænant. Ad hæc verò, vt malignus ille dæmon, cùm de tuâ à ſe diſceſſione dubitat, ex ipsâ tribulationum tolerantia diſcat, quòd perfecta ab illo abrenuntiatione diſceſſeris. Quartò, vt fortior, & ipſo prorſus ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris. Quintò vt capias grande documentum, theſaurorum tibi à Domino creditorum. Neque enim ſuperueniret tibi, neque aduerſus te diabolus irrueret, niſi in maiore te poſitum honore conſpiceret. Hinc enim aduerſus Adam inſurrexit aliquando, quia multâ illum dignitate vidit conſpicuum. Propterea & contra S. Iob nequitiæ ſuæ arma commouit, quia vtique videbat illum ab omnium Deo miris laudibus coronatum. Et quemadmodum igitur, Dominus dicit: *Orate ne intretis in tentationem:* propterea non eum vltrò iſſe in eremum, ſed à ſancto Spiritu

Chriſtus baptizatus tentatur, ad doctrinam noſtram.

Quinq; de cauſis Deus tentari nouos athletas ſuos permittit.

Matth. 26. v. 41.

A ductum eſſe commemorat, iuxta diſpenſationis profectò rationem, vt nos videlicet apertiſſimè ſignatum eſſe videamus, quia non ſpontè noſipſos in tentationes oportear inſilire; ſed, ſi contracti fuerimus, viriliter repugnare.

Et conſidera, quoniam illum aſſumens Spiritus duxerit non in vrbem, neque in forum, ſed in eremum. Quia enim diabolum volebat allicere, non de eſurie ſolùm, verumetiam de loco occaſionem illi tentationis ingeſſit. Tunc quippe maximè aliquos diabolus aggreditur, cùm ſolos viderit, atque ab aliis ſegregatos. Sic denique mulierem ab initio aggreſſus eſt, B ſolam illam excipiens, atque à viro inueniens ſeparatam. Quando enim viderit aliquos copulatos, haud ſimiliter audet accedere. Vnde maximè oportet etiam ob hanc cauſam frequenter nos aliis aggregari, vt non facilè in diaboli captionem pateamur. Inuenit ergo illum in inuio ſolitudinis. Quòd enim talis eſſet eremus, Marcus diligenter notauit de Domino dicens: *Et erat cum beſtiis.* Conſidera verò cum quantâ ad eum arte malignitatis accedat, quodve præcipuè tempus obſeruat: non enim ieiunantem tentat, ſed eſurientem, vt ſcilicet diſcas, quàm ſit bonum grande ieiunium: & quia hæc aduerſus diabolum arma ſint maxima; quodque poſt baptiſma non deC liciis atque temulentiæ, non menſæ epulis onuſtæ, ſed ieiunio animum debemus intendere. Propterea enim & Dominus ieiunauit, non quia hoc indigeret ipſe, ſed vt nos vtique doceret, quibus peccata ante baptiſma dominatio ventris intulerat. Vt enim ſi aliquis ægrotum, quem ad ſanitatem reduxit, iubeat illa non facere, ex quibus morbus ille contigerat: ita etiam poſt baptiſma ieiunium contra vitium edacitatis indixit. Nam & Adam de paradiſo intemperantia ventris eiecit, & diluuium ſub Noe iſta commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa deduxit. Etſi enim fornicationis quoque ibi crimen erat, ſed hinc tamen vtriuſque radix ſupplicii pullulaD uit. Quod Ezechiel quoque notando dicebat, *Veruntamen hoc erat peccatum Sodomorum, quoniam in ſuperbiâ, & in ſaturitate panum, & in abundantiis effluebant.* Et ſic etiam Iudæi maxima prorſus mala frequenter operati ſunt, & ad impietatem delitiis, atque ebrietate præcipites acti: propterea & ipſe quadraginta dies ieiunat, nobiſque oſtendens remedia ſalutis. Nec tamen vltrà progreditur, ne ſcilicet admirationis enormitas incredibilem faceret ſuſcepti hominis veritatem. Nunc verò nequaquam fit iſtud, quia priùs Moyſes & Elias Dei potentiâ ſuſtentati, in hanc ieiunii longitudinem peruenire potuerunt. Si verò vlteriùs progreſſus fuiſſet, plurimis etiam eâ E ratione carnis aſſumptio incredibilis fuiſſet.

Solos maximè tentat diabolus.

Gen. 3. v. 1.

Marc. 1. v. 13.

Tentat diabolus eſurientem.

Ieiunii neceſſitas poſt baptiſmum.

Intemperantiæ mala.

Ezech. 16. v. 49.

Obſeruatio quadragenarii ieiunii, ne incarnationis fides nutaret.

v. 2. *Cùm igitur quadraginta dies, ac noctes ieiunaſſet, poſtea eſuriit.* Occaſionem diabolo tentandi præbens, vt priùs ipſe congreſſus, quomodò etiam ab aliis vinci poſſit, oſtenderet. Sic enim faciunt athletæ, qui cùm diſcipulos ſuos vincere docent, datâ operâ in palæſtris cum aliis certamen exercent, vt in luctantium corporibus faciant artem ſpectare vincendi: quod in hac quoque colluctatione conſtat eſſe effectum. Quia

Chriſtus certandi magiſter.

enim diabolum ad certandum voluit trahere, A eſuriem ſuam ei fecit manifeſtam, & non repulit accedentem. Sed cùm eum ſuſcepiſſet ad luctam: & ſemel, & iterum, & tertiò cum facilitate, quæ eum maximè decebat, eliſit. Sed ne ipſas victorias tranſcurrendo vtilitatibus veſtris aliquid detrahamus, à primo inchoantes conflictu, vnumquodque certamen diligentiùs retractemus.

Poſtquam eſuriit, inquit; *Accedens diabolus dixit ei, Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Cùm enim audiſſet venientem de cœlo vocem, atque dicentem: *Hic eſt Filius meus dilectus:* audiſſet etiam Ioannem teſtimonium illi tam inſigne perhibentem, ac B hominem deinde ipſum eſurientem videret; magno teneri cœpit ambiguo. Nam neque hominem illum eſſe nudum credere poterat, propter ea quæ diuina vox de eo protulerat; nec rurſus iſtud recipere, quòd Filius Dei eſſet, quem eſurientem videbat. Itaque maximâ rerum concluſus anguſtiâ, voces emittit ancipites. Et ſicut in paradiſo accedens ad hominem, finxit illa, quæ non erant, vt, quæ erant diſceret: ita hîc quoque neſciens manifeſtè ſuſcepti hominis ineffabile ſacramentum, & quiſnam eſſet hîc præſens; alia retia iacere molitur, per quæ ſe abſconditum iſtud, atque ſecretum opinatur addiſcere. *Si Filius*, inquit, *Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* C Non dixit, ſi eſuris: ſed, *Si Filius Dei es;* videlicet exiſtimans poſſe ſe aliquid per laudum blandimenta furari. Idcirco non commemorauit eſuriem, ne hoc ei quaſi ex probrare, atque objicere videretur. Magnitudinem quippe tantæ diſpenſationis ignorans, iſtud ei erubeſcendum putabat; propter quod doloſâ illum adulatione palpando, ſolius admonet dignitatis. Quid igitur Chriſtus? Inſolentiam eius, faſtúmque dejiciens, & oſtendens id, quod acciderat, nec confuſione dignum, nec indignum ſuâ eſſe ſapientiâ; id quod ille in eius adulatione abſconderat, in medium profert, palámque conſtituit. *Non in ſolo*, inquit, *pane viuit homo.* D Ita nihil erubuit à neceſſitate ventris incipere. Tu verò maligni dæmonis perpende nequitiam, & vnde faciat initia luctandi, & quemadmodum propriæ non obliuiſcatur artis. Per quæ enim & primum expulit hominem, & alios certè plurimos malis mille circundedit: per hoc etiam nunc texit dolos, prouocans ſcilicet ad appetitum ciborum. Multos igitur ſtultorum nunc etiam audire poſſumus, qui dicant mala propter ventrem innumera committi: ſed Chriſtus oſtendit, quòd amatorem virtutis nihil tyrannis iſta indecens facere compellat. Denique & eſuriit, & non obedit imperanti: nos profectò erudiens, ne vnquam diabolo credamus. Quia E enim homo hinc offendit Deum, legémque tranſgreſſus eſt: ex abundanti tunc docet, quòd & ſi non tibi præuaricationem ille præcipiat, nec ſic quoque eſſe credendum. Et quid dico præuaricationem? etiam ſi aliquid vtile dæmones iubeant, nec ſic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos dæmones loqui vetuit, qui eum Dei Filium prædicabant: & Paulus rurſum idipſum inclamantes increpauit: & certè erat valdè vtile, quod dicebant; ſed magis eos magiſque deprimens, eorúmque

Matth. 3. v. 13.
Ioan. 1. v. 29.

Anceps diabolus, an Dominus Dei Filius ſit certat indagare.

Per quæ primus Adam tentatus eſt, per eadem & ſecūdus.

Nunquam audiendus diabolus, nec ſi vtile aliquid proferat.
Luc. 4. v. 41.
Act. 16. v. 17.

A inſidias deſtruens, exagitabat, ſalutaria quoque dogmata prædicantes; vndique eorum ora claudens, & tacere præcipiens. Idcirco ne hîc quidem dictis eius annuit Chriſtus, ſed quid ait? *Non in ſolo pane viuit homo.* Quod verò dicit, hoc eſt: poteſt eſurientem Deus etiam ſermone paſcere. De veteri autem teſtimonium protulit teſtamento; nos docens, vt ſiue famem, ſiue aliud quid patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus. Si verò quis dixerit; Et quidem debuit quod petebatur oſtendere: reſpondebo, Cuius rei gratiâ, quáue id exigente ratione? Non enim vt crederet, hæc ille dicebat, ſed (quantum opinabatur) vt ipſum de infidelitate conuinceret. B Siquidem etiam primos homines hac arte decepit, eóſque parum Deo crediddiſſe conuicit. Contraria enim Dei dictis dixit ille promittens, eoſque inanibus ſpebus inflauit: cúmque perſuaſione feciſſet incredulos, etiam illis bonis, quibus fruebantur, excluſit. Sed Chriſtus oſtendit ſe neque tunc diabolo, neque poſtea Iudæis, iuxta diabolum ſapientibus, ſignúmque poſtulantibus, annuiſſe: vbique nos docens, vt etiam aliquid eiuſmodi facere poſſimus, nihil tamen vel abſque ratione, vel cum aliquâ vanitate faciamus: nec diabolo vnquam credamus, etiamſi magna quædam neceſſitas vrgere videatur.

v. 4.

Deut. 8. v. 3.

Chriſti prudentia, vt nec diabolo, nec Iudæis tentantibus annuerit.
Matth. 12. v. 38.

C Quid igitur ſceleratus ille, atque deuotus? Poſtquam præceptum ſuum illi perſuadere non potuit, & hoc cùm tanta vrgeret eſuries, ad aliud procedit, & dicit; *Si Filius Dei es, mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim, Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te.* Cur autem ad ſingula tentamenta iſtud proponit, ac dicit: *Si Filius Dei es?* Id ipſum etiam nunc facit, quod fecit in maioribus noſtris. Sicut enim tunc Deo detrahens, ait: *Scit enim Deus, quia in quacumque die manducaueritis, aperientur oculi veſtri:* per hæc oſtendere volens illos circumuentos eſſe à Deo, atque deceptos, nullûmque ab D eo beneficium conſequutos: ita hîc quoque idipſum profectò ſignificat quodammodò, dicens; Fruſtra te filium ſuum nominauit, falſáque donatione decepit. Aut ſi certè aliud eſt, documentum nobis aliquod tantæ oſtende virtutis. Deinde, quoniam ille fuerat de Scripturis loquutus, etiam Dominus teſtimonium illi protulit de Prophetâ. Quemadmodum igitur Chriſtus verba eius audiens, nihil vtique indignatus eſt, nihilque commotus, ſed cum multâ modeſtiâ Scripturarum ei rurſus voce reſpondet; *Non tentabis Dominum Deum tuum?* Nos vtique docens, quòd diabolum per patientiam ita oporteat, atque tolerantiam, non per ſigna ſuperari: nihilque ad oſtentationem E noſtri, atque amorem facere gloriandi. Conſidera verò diaboli inſipientiam, de teſtimonio quoque ipſo quod protulit. Nam ea quidem quæ à Domino prolata ſunt, ſatis aptè vtique prolata; quæ verò ab illo vſurpata, ineptè nimium, ac prorſus incongruè, nec ad rem de quâ agebatur, aptè accommodari poſſunt. Neque enim quòd ſcriptum eſt, quia *Angelis ſuis mandauit de te:* ſuadet vt ſe ipſe iactat, atque præcipitet: præterea verò neque de Domino iſtud dictum eſt; quanquam hoc quidem tum non refellit: Et certè cùm ille

Secunda tentatio.
v. 6.
Pſal. 90. v. 11.

Diaboli in Deum calumnia.
Gen. 3. v. 5.

Inconſonè omnia allata à diabolo.

iniurioſo ſermone abuſus fuiſſet, valdéque contrariè: nemo enim à Dei Filio iſtud expoſcit. Dæmonum quippe eſt, ſeipſos iacere deorſum; Dei verò, homines erigere iacentes. Nam ſi potentiam oporteret oſtendi, non ſemetipſum projiciendo, ac præcipitando oſtenderet, ſed alios profectò ſaluando. Cæterùm ſeipſum in præcipitia prærupta projicere, diabolicæ eſt cateruæ. Quoties enim iſtud aliqui faciunt, conſilio nimirum ſeductoris agitantur: at Chriſtus etiam cùm iſta dicta ſint, nondum ſe tamen reuelat, ſed quaſi homo ei interim loquitur. Dicere enim quia *non in ſolo pane viuit homo*: Et, *Non tentabis Dominum Deum tuum*; non valde ſeipſum manifeſtantis erat, ſed vnum ſe oſtendentis è cæteris.

Neque verò mireris, ſi diabolus Chriſto loquens ſæpe huc illúcque vertatur. Nam vt præliantes ſolent, cùm acceperint lethales plagas, multo vtique ſanguine perfluentes, tenebráſque patientes, moribunda circunferre membra: ita hîc quoque primâ ſtatim, ac ſecundâ ſauciatus plagâ, & vertigine correptus, in alia quoque & alia verba deooluitur: & tamen hîc quoque tertium certamen ingreditur, *& ducens illum in montem excelſum valde, oſtendit ei omnia regna mundi, & dixit: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me, &c.* Quia enim iam in Patrem ipſum nequiſſimus ille peccauerat, omnia quæ illius ſunt, ſua eſſe dicendo, ſéque eorum Dominum ſacrilegè profitendo, quaſi cunctorum eſſet Creator: tunc eum iam vtique corripit; & ne tunc quidem vehementiùs, ſed leniter, *Vade*, inquit, ſatana; quod præceptum magis quàm increpatio fuit. Poſtquam verò ei dixit: *Vade*, continuò illum vertit in fugam. Neque enim aliis præterea tentationibus appetiit.

Tertia tentatio.
v. 8.

Et quomodò, inquies, Lucas ait; Quòd omnem tentationem conſummauerit? Mihi quidem videtur ipſa tentationum capita ille cuncta dixiſſe, vt ea quoque omnia pariter intelligas, quæ ſub iſtis quaſi principalibus continentur. Hæc enim ſunt, quæ in ſe mala innumera comprehendunt; ſeruire ventri, inanis appetitu gloriæ quippiam facere, ac furioſo pecuniarum amore ſuperari. Quod vtique etiam ſceleratus iſte cognoſcens, quaſi omnibus vitiis fortiorem pecuniarum cupiditatem poſtremò loco poſuit, antè iam quidem, & prorſus ab initio certaminis idipſum meditatione parturiens; extremum verò illud reſeruans, quaſi quod omnibus valentius eſſe iudicaret. Hic quippe mos deceptionis eius eſt, vt quæ magis ad ſupplantandum idonea eſſe crediderit, hæc adhibeat extrema. Quod certè etiam in ſancti Iob tentatione ſeruauit. Propter quod hîc quoque cùm ab aliis quæ videbantur faciliora, atque infirmiora cœpiſſet, ad fortius tranſiit. Quemmadmodum igitur iſtud ſupperari opportet? ita proculdubio vt ipſe Chriſtus edocuit; vt ſcilicet refugiamus ad Dominum, & ne fame ipsâ dejiciamur, credentes ei, quòd vel ſolo poſſit alere ſermone: & ne in illis quidem quæ accepimus bonis, tentemus datorem; atque vt cœleſtis tantummodò gloriæ claritate contenti, terrena iſta pro nihilo iudicemus: & ſemper ſciamus eſſe contemnendum, quicquid menſuram neceſſarij vſus exceſſerit. Nihil enim ſic diabolo ſubji-

Luc. 4. v. 4.

In his tribus, conſummata omnis tentatio.

Grauiſſima tentatio, cupiditatis diuitiarum.

A ci hominem facit, vt inhiare opibus, atque habendi amore ſuperari. Idque ex iis, quæ nunc fiunt, facilè doceri poteſt. Nam modò quoque non deſunt, qui dicant: Hæc tibi omnia dabimus, ſi procidens adoraueris. Qui quidem homines ſunt naturâ, ſed per voluntatem ſuam diaboli facti ſunt inſtrumenta. Vnde & tunc non per ſeipſum tantummodò, ſed per alios quoque accedebat ad Chriſtum. Quod etiam Lucas ſignificando dicebat, *Diſceſſit ab eo vſque ad tempus*; oſtendens quod poſtea per ſua aduerſus illud inſtrumenta pugnauerit.

Tentatio Dominicæ ſimilis.
Luc 4. v. 13.

Et ecce acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei. Quandiu enim fuit in conflictu poſitus, nequaquam eos apparere permiſit; ne ſcilicet B ante victoriam ſuperandum fugaret. Poſtquam verò illum per cuncta deuicit, & victum fugere præcepit, tunc Angeli conſequenter apparent: vt tu diſcas quod te quoque poſt confectam de diabolo victoriam, Angeli repentè ſuſcipiant, plaudentes tibi, teque ſtipatorum more vbique comitantes. Sic igitur & Lazarum poſt fornacem paupertatis & famis, totiuſque anguſtiæ ſuſcipientes Angeli, ad requiem pertulerunt. Quod enim paulò antè memoraui, multa nunc eorum Chriſtus oſtendit quibus nos poſtea perfruemur. Quia igitur hæc omnia propter te facta ſunt, æmulare hanc atq; imitare victoriam. Et ſi ad te ex cultoribus dæmonis, C ac quæ ſunt illius ſapientibus aliquis accedat, tibique exprobret, ac dicat: Si magnus quidam es atque mirabilis, transfer hunc montem: nihil omnino turberis, nec ad iracundiam velut quadam feritate rapiaris; ſed commodâ ratione reſponde, dicens illud, quod Dominum certè tuum audiſti paulò antè dicentem: *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Et, ſi ille gloriam, potentiámque proponens, & infinitam pecuniæ multitudinem, adorare te iubeat; ſta perſeueranter prorſus, ac fortiter. Non ſolùm in communem noſtrum omnino Dominum hoc diabolus fecit, ſed quotidie prorſus quoſcunque famulos eius huiuſmodi machinis fretus oppugnat, haud in montibus D ſolùm, & in eremo, atque deſerto: nec per ſemetipſum tantummodò, ſed in vrbibus, & in foris, & iudiciorum locis, & per homines naturæ nobis ſocietate coniunctos. Quid igitur facere nos conuenit? Ex toto videlicet illi non credere, atque obſtruere prorſus auditum, & odiſſe etiam blandientem. Túncque illum auerſari maximè, cùm maiora promittit: quia & Euam, quando maximè ſpebus extulit, tunc vtique deiecit; magíſque illi inuexit incommoda. Nam & hoſtis eſt ferox, & bellum infert irreconciliabile. Nec tantùm nos pro ſalute noſtrâ, quantùm ille pro perditione decertat. Aduerſemur huic igitur non ſermonibus tantùm, ſed & operibus: non cogitationibus E ſolùm, ſed & actibus: nihílque ex iis, quæ illi ſolent placere, faciamus. Sic enim omnia, quæ Deo placitura ſunt, faciemus.

v. 11.

Poſt victoriam Angelorum obſequium.

Vt Domini exemplo deſudanda certamina.

Nam ille quidem multa ſæpiſſimè pollicetur; non vt det, ſed vt potiùs accipiat: promittit plurima de rapinis, vt auferat regnum atque iuſtitiam; & quaſi quoſdam laqueos tendens atque decipulas, theſauros pollicetur in terrâ, vt etiam nos & iſtis theſauris, & cœleſtibus ſpoliet. Vult nos in hoc ſæculo ditari, ne videat diuites in futuro. Et, ſi non potuerit

Diabolus & diuitiis, & paupertate tentat.

per diuitias ab illâ nos excludere beatitudine præmiorum, aliâ ad nos viâ, id eſt, paupertatis, accedit: quod ſanctum quoque Iob impugnando faciebat. Quia enim vidit nihil ei nocuiſſe diuitias, retia ex paupertate contexuit, inde ſaltem credens eum poſſe laqueari: quo quid aliquando queat eſſe vecordius? Nam qui potuit modeſtè ferre diuitias, multò magis poterat etiam fortiter ferre pauperiem. Et qui præſentes opes abſque cupiditate poſſederat, facilè non requiſierit abſentes. Itaque beatus ille non opulentiâ, ſed inopiâ factus eſt illuſtrior. Si quidem diuitias malignus ſpiritus auferre potuit, charitatem verò quâ erga Deum ille feruebat, non modò auferre non potuit, ſed fecit etiam fortiorem: & quem cunctorum poſſeſſione nudauerat, maioribus poſtea doluit abundare diuitiis. Et idcirco in magnâ rerum verſabatur anguſtiâ, cùm quantò plures, quantóque maiores admouit plagas, tantò eum potentiorem videret effectum. Itaque cùm omnia peregiſſet, maximáque tentationum ſtrepitu exploraſſet, nihil tamen explicare potuiſſet; ad antiqua illa arma concurrit, fœminam ſcilicet, perſonam induens, quaſi piè aliquid prouidentis; per quam calamitatum eius tragœdiam miſerabiliter inculcat, & ſimulat ſe ad ipſius ex tantis liberationem malis noxium illud afferre conſilium: verùm nec ſic quidem valuit obtinere. Vidit enim doloſam eius eſcam vir ille mirabilis; & loquentem ex diabolo coniugem maximâ repentè prudentiâ in ſilentium coarctauit: quod nos quoque facere conuenit. Nam etſi fratris, etſi amici chariſſimi, etſi coniugis, etſi neceſſariorum, vel cuiuſlibet alterius perſonam indutus, aliquid nobis eorum, quæ non decent loquatur: non illum per quem loquitur, ſed illum qui loquitur, aduerſari atque horrere debemus. Nam modò quoque plurima ſimilia horum facit, ac perſonam conſolantis & cõpatientis ſibi ſumens, multa dicit, quæ ſpecie quidem commoda eſſe videntur; re verò lethifera ſunt; ſiquidem venenoſis omnibus nocentiora verba nouit infundere. Blandiri enim vt noceat, diaboli eſt; corripere verò vt proſit, Dei.

Iob vtrinq. illuſtrior tentatione affectus.

Fœmina nouiſſima diaboli in S. Iob machina. *Iob.* 2. *v.* 9.

Nequaquam igitur aliter quàm ſe res habet intelligere conemur, neque per omnem modum vitæ huius tranquillia ſectemur. *Quem*, inquit, *diligit Dominus*, *corripit*. Quando enim proſperitate fruimur, & in malignitate viuimus, tunc magis nobis eſt, ac magis dolendum. Nam ſemper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cùm nihil triſte perpetimur. Quando enim per partes ab vnoquoque noſtrum pœnas exigit, leuiorem nobis ipſam animaduerſionem facit: quando verò patientiùs noſtra videtur diſſimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reſeruat. Quando enim iuſtis non deſit tribulatio, quantò magis illa expectanda eſt peccatoribus? Perpende igitur quantâ Pharao Dei patientiâ quondam potitus, extremam pro cunctis poſtea pertulit vltionem. Nabuchodonoſor quoque poſtquam plurima, & magna peccauit, grauiùs in fine punitus eſt. Et purpuratus ille diues, quò magis nihil triſte ſuſtinuit, hoc ipſo infelicior fuit. De præſenti enim vitâ deliciatus abceſſit, dignam pro his omnibus pœnam daturus, vbi certè nec

Pro. 3. *v.* 12. Timendum maximè malis cùm hic non puniuntur.

Exod 14. *v.* 14. *Dan.* 4. *v.* 28. *Luc.* 16. *v.* 19.

A conſolationem inuenire poſſet malorum.

Et tamen ſunt quidam ita frigidi prorſus ac ſtolidi, vt præſentia magis eligant, & ridicula illa verba depromant: Interim fruar præſentibus, & tunc de incertis probabo. Indulgebo ventri, ſeruiam voluptati, abutar iſtius vitæ iucunditate: da mihi quod præſens eſt, accipe quod futurum eſt. Et in quo tandem ab hircis & porcis differunt tam irrationabilia proferentes? *Equi*, inquit, *inſanientes in fœminas facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui hinniebat.* Non concedit Propheta, vt eos, qui tales fuerint homines nuncupemus. Quis ergo culpare nos poterit, cùm porcis, atque aſinis ſtultiores putamus eos, qui ea quæ

Pecuniiho mines, qui præſentia tantum attendant.

Ier. 5. *v.* 8.

B clariora ſunt, quàm quæ cernuntur oculis, eſſe adhuc putant obſcura, & ignota? Si enim nulli alij credis, audi dæmones ſaltem, cùm Dei potentiâ verberantur, qui certè ad nobis nocendum omnia & facere meditantur, & dicere. Neque enim negare poteris, quòd omnia illa agant ad noſtram deſidiam nutriendam, & gehennæ reſoluendum timorem, atque vt nullum credatur futurum eſſe iudicium. Sed tamen hi qui iſta cupiunt perſuadere, clamantes nihilominus, atque vlulantes, frequenter prædicant tibi exercenda ſupplicia. Vnde igitur hæc dicunt, & contra quàm volunt loquuntur? nequaquam aliunde, niſi quia ad iſtud cruciatus ſui nimietate coguntur. Neque enim ſponte vel hoc illi voluiſſent fateri,

Dæmones ipſi teſtes pœnarum gehennalium.

C vel quòd à mortuis hominibus ſæpe torquentur, vel quòd omninò aliquid triſte patiuntur. Cur igitur hæc dicimus? quia ſcilicet gehennam etiam dæmones eſſe fateantur, qui à nobis gehennam credi omninò nolunt. Tu verò cùm tanto honore potiaris, & ineffabilium myſteriorum ſis certè particeps, ne illos quidem inueniaris imitari: ſed ipſis quoque deterior effectus es.

Et quis, inquis, venit ab inferis, & talia nuntiauit? Sed & de cœlo quis venit, & dixit quia Deus ſit, qui cuncta conſiderat? Animam quoque vnde nos habere manifeſtum eſt? Sic enim ſola illa crediturus es quæ videntur,

Stulta malorum obiectio.

D & de Deo, & Angelis, & de animâ, ac mente dubitabis: ſic tibi omnia prorſus veritatis dogmata peribunt. Et certè ſi manifeſta vis credere, inuiſibilibus magis te oportet fidem, quàm viſibilibus commodare. Quanquam enim admirabile ſatis ſit, magnúmque, quod dixi, tamen verum eſt, & habentibus intellectum abſque vllo ambiguo confitendum. Oculi enim carnis ſæpe falluntur, non vtique in illis, quæ inuiſibilia eſſe conſtat: illa quippe ex toto neſciunt; ſed etiam in iis ipſis quæ videntur aſpicere. Falluntur autem & ſpatij longitudine, & aëris æqualitate, & mente aliò intentâ, & irâ, & ſolicitudine, & mille aliis, quibus eorum perſpicuitas impeditur. At verò mentis

Inuiſibilia certiora iis quæ videntur.

E oculus ſi diuinarum Scripturarum lumen aſpiciat, multò certios, atque ab omni prorſus errore alienum, harum, quæ ſunt, incipiet habere rerum iudicium. Nequaquam ergo nobis illudamus ipſi, ne per deſidiam vitæ noſtræ, quæ de talibus eſt orta dogmatibus; pérque ipſa dogmata maius nobis conflemus incendium.

Si enim iudicium non eſt futurum, neque pro malis actibus ſupplicia ſoluemus: ſequitur,

vt neque

Niſi ſint malorum pœnæ, nec erunt præmia bonorum.

vt neque pro ſanctis laboribus præmia capeſſamus. Perpendite igitur quouſque veſtra blaſphemia prouehatur, qui dicitis iuſtum, mitem, ac miſericordem Deum tantos ſuorum labores, ſudoréſque deſpicere. Et quâ tandem iſtud poterit ratione defendi? Itaque etiamſi aliunde omninò nequeas, exemplo tamen propriæ domus iſta conſidera, & tunc manifeſtam hanc ſtultitiam deprehendes. Nam & ſi millies ipſe ſis immiſericors, atque crudelis; & vltra omnes feras rationis extraneus, nequaquam tamen pateris, vt amantem tui ſeruulum moriens inhonoratum relinquas, quem certè & libertate donas, & pecuniâ, cæteríſque muneribus: & quia ipſe nihil ei iam poteris præſtare poſt mortem, eum patrimonij tui hæredibus ſolicitè commendas, rogans pro illo ac deprecans, facíſque prorſus omnia ne illum irremuneratum relinquas. Tu igitur tam malignus, erga ſeruulum tamen tam benignus ac miſericors inueniris: Deus verò, infinita illa bonitas, ineffabilis miſericordia, inæſtimabilis pietas, famulos ſuos Paulum, Petrum, Iacobum, Ioannem, cæteróſque horum ſimiles, propter ipſum confectos fame, afflictos vinculis, verberibus ſciſſos, fluctibus merſos, beſtiis traditos, quotidiéque morientes, perpeſſos quanta nec numerari quidem poſſunt, incoronatos, inhonoratóſque deſpiciet? Et ille quidem, qui ludicrum inſtituit hunc agonem, eum qui in Olympico certamine victor extiterit, prædicat, & coronat; & Dominus ſeruum, & Rex militem, cuncti generaliter bene de ſe meritos, quibus poſſunt remunerant bonis: Deus verò ſolus poſt tam largos labores, nec amplum, nec exiguum prorſus bonum propriis cultoribus recompenſabit? ſed Sancti illi atque iuſti, cunctíſque prorſus virtutibus dediti, illic demum iacebunt vbi adulteri, homicidæ, ac parricidæ: vbi violatores etiam ſepulchrorum? & quam tandem habent iſta rationem, ſi nihil eſt poſt illum, quo hinc auferimur, abſceſſum: ſed res noſtræ huius vitæ limitibus circunſcriptæ ſunt? In eodem verò ſtatu ſunt etiam, qui ſtudia habuere diuerſa; imò ne in eodem quidem per omnia. Nam etſi poſt obitum eadem ſunt fortè iuxta rationem tuam, at in terris agentes in relaxatione & otio mali; in ærumnis & pœnis pij totum æuum traduxerunt. Quis tandem vnquam tyrannus, quîs ita crudelis, ita truculentus ac barbarus, tam durè de cultoribus ſuis ac ſubditis iudicabit? Vides certè ſtultitiæ magnitudinem? conſideraſti vbinam ratiocinatio huiuſmodi terminetur? Age igitur, & ſi nullâ aliâ, his ſaltem rationibus eruditus, ab hac maligniſſimâ ſuſpicione deſiſte, ac fuge longiùs vitia, & laborem qui eſt pro virtute, complectere: & tunc cognoſces quòd non tantùm vſque ad præſentium poſſeſſionem bona noſtra perueniunt.

Ab humanâ conſuetudine remunerandi ſeruos beneuolos.

A victorum coronis in ludis Olympicis.

Quòd & ſi aliquis dixerit, Quis inde veniens, ea quæ ibi ſunt, indicauit? Reſponde: Homo equidem nullus, nam illi forſitan credendum non fuiſſet, vtpotè pompam magnam facienti rebus, eaſque elatiùs proferenti: at verò Angelorum Dominus cuncta illa nobis maximâ cum veritatis diligentiâ reuelauit. Quid igitur homine nobis opus eſt indice, cùm idem ille qui exacturus eſt iſta ſupplicia, clamet

A præſenti quorundam malorum punitione.

A quotidie, quòd & gehennam pararit, & regnum? atque horum præbuit nobis clara documenta. Si enim nequaquam ibi iudicaturus eſſet, ne hîc quidem vnquam vltionem irrogaſſet. Nam hoc quoque quam putamus habere rationem, quòd malorum quidam non puniuntur, cùm alij puniantur: niſi fortè Dominum perſonarum acceptorem quis dixerit? Itaque vanum etiam iſtud eſt, ſi credantur alij quidem pœnas ſoluere, alij verò hinc impunè tranſire. Hoc enim priore illo eſt errore deformius. Sed ſi bono me animo volueris audire, hanc quoque quæſtionem breuiter abſoluam.

Quænam igitur hæc ſolutio eſt? Neque
B ab omnibus hîc Deus exigit vltionem, ne reſurrectionem vtique deſperando, iudicium quoque deſperes futurum, quaſi omnium iam hîc ſuppliciis perſolutis: nec tamen omnes ſinit impunè tranſire, ne cuncta prorſus abſq; vllâ prouidentiâ ſuſpicetis. Sed & non punit, & punit: per ea quidem quæ punit, oſtendens ibi ab eis qui hîc immunes ſupplicij fuerint, exacturum ſe eſſe rationem: per ea verò quæ non punit, credere nos faciens eſſe terribile prorſus poſt iſta iudicium. Si verò in vniuerſum nullam rationem habuiſſet priorum, nec vllum hîc aliquando puniſſet, nullum beneficiis honoraſſet. Nunc autem vides propter te & cœlum extendiſſe, & accendiſſe ſolem, & fundaſſe terram, & maria fudiſſe, & aëra pandiſſe, & lu-
C næ diſpoſuiſſe curſus, & immutabiles anni leges hominibus ordinaſſe; aliáque omnia certis nutu eius curſum abſque ceſſatione perficere. Omnis quippe noſtra, irrationaliumque natura, reptilium, ſerpentium, atque gradientium, volantium quoque ac natantium in fretis, in ſtagnis, in fluminibus, in fontibus: tum eorum quæ in montibus vagantur ac vallibus, tum quæ in aëre, in domibus, in campis, tum ſemina vniuerſa, tum germina, arbores quoque & ſylueſtres, & mites, tum ſteriles, tum feraces, cæteráque omninò cuncta ab illâ nihil laborante prorſus manu tum creata, tum mota in noſtram diſpenſantur ſalutem. Nec
D ſolùm ad neceſſarium nobis vſum, verumetiam ad exercenda liberalitatis officia, & communicandi miniſteria præſtantur. Tantum igitur cernens ordinem rerum (& certè ne exigua quidem à nobis numerata pars eſt) audes dicere quòd ille, qui tanta eſt propter te operatus & talia, in extremis te obliuioni tradat, eumque aſinis & porcis mortuum iacere patiatur: & cùm tanto te munere ſuæ pietatis honorauerit, quâ te Angelis quoque fecit æqualem, poſt labores innumeros ſudoreſque deſpiciet. Et quanam hæc poterunt rationis ſimilitudine colorari? Hîc enim etiamſi nos fortè taceamus, lapides proclamabunt; tam certa & clara ſunt, atque ipſo lucidiùs ſole fulgen-
E tia.

Vt mali quidam, non omnes hîc puniantur.

Dei in humanum genus beneficia.

Hæc igitur conſiderantes omnia, perſuadeamus animæ noſtræ, quòd poſtquam hinc fuerimus profecti, & ante terribile illud adſtaturi ſumus tribunal, & omnium quæ hîc egimus rationem reddituri. Nam & ſupplicia perferemus, ſi in peccatis perſeuerauerimus; boniſque ineffabilibus perfruemur, ſi breui hoc tempore nos voluerimus excolere; eorumque qui his contradicere auſi ſunt, ora claudamus,

ipſi verò virtutis eligamus viam, vt dignâ cum fiduciâ ad iudicium illud abeuntes, promiſſa nobis præmia conſequamur: gratiâ & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria cum Patre & Spiritu ſancto, in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Euang. Hom. 2.

Eſt Hom. 5. *ex variis in Matth.* 4. *v.* 1.

IN *illo tempore, ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.* Et reliqua. O iocomparabilis Domini patientia, & admirandæ humilitatis exemplum! Tentari à diabolo Dominus patitur, qui tentantem ſe in deſerto iamdudum mortifero ſerpentium morſo percuſſit. Ieiunans etiam pro nobis eſuriit in deſerto, quia iamdudum eſurientem populum ſuum in ſolitudine, per qoadraginta annos cibo cœleſti refecit. Et cùm Deus ſecundum incorruptam illam & beatam æternitatis ſuæ naturam eſurire non poterit, vt ſcriptum eſt: *Deus æternus non eſuriet, neque laborabit*: tamen causâ noſtræ ſalutis, ſecundum corporis aſſumptionem & tentari, & eſurire dignatur, vt veritatem in ſe aſſumptæ carnis oſtenderet.

Num. 21. *v.* 6.

Exod 16. *v.* 14.

Iſai. 40. *v.* 28.

Primus Domini conflictus. *v.* 3.

Prouocatur igitur diabolus vt teotet, & ſequitur Dominus vt vincat. Huiuſmodi autem tentationis certamen inimicus ita adorſus eſt, dicendo ad Dominum: *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Neſciens ergo diſpenſationis diuinæ myſterium, interrogat quod ignorat. Dubitantis enim vox hæc eſt, quâ ſciſcitatur & dicit, *Si Filius.* Et videamus cur requirit, ſi ambigit; & quare interrogat; ſi ignorat. Audierat iam Virgini ab Angelo nonciatum, quòd eſſet Filium Dei paritura. Viderat & Magos ſuos, inanis ſcientiæ errore depoſito, natum puerum ſupplices adorare. Viderat & poſt baptiſmum velut columbam Spiritum ſanctum deſcendentem. Audierat & vocem Patris de cœlo dicentem: *Hic eſt Filius meus.* Audierat & Ioannem publicâ voce teſtantem: *Hic eſt qui tollit peccata mundi.* Tot igitur teſtimoniis perturbatus, nouiſſimè conſternatus hac voce, & inter omnia quæ audierat, magis timuit: quia cùm ipſe mundum peccatis impleſſet, audit veniſſe qui tolleret mundi peccatum. Exterritus quidem his tot ac tantis vocibus fuerat, ſed nondum plenè credebat: quia quem audierat Dei Filium, interim hominem videbat: & in carne conſpiciebat, quem audierat tollere mundi peccata. Vtrum ergo vera eſſent quæ audierat, pauidus ac tremebundus explorat. Vidit quidem Dominum qoadraginta diebus & noctibus ieiunantem, ſed non ſtatim Dei Filium perditus credere voluit. Recolebat enim Moyſem & Eliam quadraginta diebus ſimiliter ieiunaſſe, & ideo an verè ipſe ſit Dei Filius, ſigno aliquo propoſitæ virtutis exquirit. Propoọit ergo: *Si Filius*, inquit, *Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Non erat quidem impoſſibile Filio Dei in panes lapides conuertere, qui propemodum ex lapidibus Abrahæ filios ſuſcitauit: ſed fas non erat Dominum voluntati diabolicæ obtemperare. Et idcirco non illi concedit Dominus, id quòd quærebat agnoſcere. Non enim dignatur ei reſpondere quod ipſe eſſet Dei Fi-

Vnde diabolo, vt Dei Filium eſſe dubitaret.

Luc. 1. *v.* 32. *Matth.* 2. *v.* 11.

Matth 3. *v.* 16 & 17. *Ioan.* 1. *v.* 29.

Deluſus conatus diaboli.

A lius: ſed celatâ diuinitate, ſolo legis reſponſo velut quadam eum ſagittâ percuſſit, dicendo: *Scriptum eſt: Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* Quo reſponſo tentationem diaboli irritam fecit. Non autem neceſſitate, ſed voluntate Dominus eſuriit; vt ad huiuſmodi tentationem diabolum prouocaret. Vt quia iamdudum ipſe diabolus Adam in paradiſo vicerat; nunc à Domino in ſolitudine vinceretur. Et Adam quidem non eſurientem vicit, nunc autem à Domino eſuriente vincitur. His enim modis ſecundum Adam vincere voluit, quibus primus Adam fuerat ſuperatus.

v. 4. *Deut.* 8. *v.* 3.

Percuſſus ergo inimicus vno iam vulnere, rurB ſum aliud argumentum tentationis excogitat. Sic enim ſcriptum eſt: *Tunc*, inquit, *aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſupra pinnaculum templi*, Et reliqua. Victus ergo iam ſemel in ſolitudine, aliud nunc certamen aggreditur. Aſcendit igitur ſupra pinnaculum templi inimicus vt prouocet, & ſequitur Dominus, vt triumphet. Et conſcendit ſummitatem templi, vt eum de alto deijceret, qui eum deijcere nitebatur. Ad omnem enim ſe humilitatem Dominus ſubmiſit, vt exemplum nobis patientiæ in tentatione relinqueret, & per omnia de aduerſario triũpharet. Ait ergo diabolus ad Dominum: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim:*
C *Quòd Angelis ſuis mandauit de te, vt in manibus tollant te, ne fortè offendas ad lapidẽ pedem tuum.* O nefanda artis aſtutia, & damnanda temeritatis audacia! Qui viderat ſe à Domino, reſponſo legis fuiſſe percuſſum, iam non tantum nequitiæ ſuæ armis vtitur, in quibus inutilis repertus eſt, ſed & ipſe legis teſtimonium mutuatur. Et inde tentat vincere, vnde dolebat ſe fuiſſe iam victum. Audet etenim ipſe dicere, *Scriptum eſt*: ſed non pro ſe, ſed magis aduerſum ſe. Scriptum quidem erat: Quoniam *Angelis ſuis mandauit de te*: ſed quod de ſuo addidit, *Mitte te deorſum*, ſcriptum non erat. In quo cognoſcimus antiquam eius
D quò & vſitatâ verſutiam, ſemper vt fallere poſſit, malis ſuis bona miſcere, & venena ſua mellis dulcedine temperare. Sic enim & Adam iamdudum, vt de ſuo deciperet, quaſi Dei verba præmiſit. *Quid vtique*, inquit, *dictum eſt vobis à Deo, Ab omni ligno paradiſi non edetis*, &c. Vt propoſito Dei mandato, hominem incautum, & falsâ interpretatione, & verborum adiectione deciperet. Nam & illic de ſuo addidit: *Quid vtique dixit Deus, De omni ligno paradiſi non edetis*, cùm dictum à Domino fuiſſet: *De omni ligno paradiſi edetis; de ligno autem ſcientiæ, quod eſt in medio paradiſi, non edetis.* Mutauit ergo dicta diuina, & verbis ſuis quædam dicta Domini
E ſociauit, vt faciliùs ſuaderet, & ſuadendo deciperet. Immiſcuit verbis diuinis verba nequitiæ ſuæ, vt per dulcedinem mellis venena mortis infunderet. Cùm ergo inimicus legis quidem, ſed aduerſum ſe attuliſſet exemplum, inutilem eius tentationem deſpiciens Dominus, rurſum eum aliâ legis ſagittâ percoſſit, dicendo: *Scriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quo reſponſo diabolus iterum aliud vulnus excepit, nec tamen deſiuit: geminâ iam plagâ percuſſus, iterum aliâ

Secunda tentatio. *v.* 5.

v. 6. *Pſal.* 90. *v.* 11.

Diaboli impudentia abutentis Scripturâ.

Ars inſolita, vt ſua diuinis miſceat, homines fallat.

Gen. 3. *v.* 1.

Gen. 3. *v.* 17.

Deut. 6. *v.* 16.

Dominum aggreditur tentatione. Et potuerat
quidem Domious ſtatim eum primâ tentatio-
ne proſternete, ſed patientiam tenuit, vt ad exi-
tium ſuum inimicus amplius inſoleſcat, & an-
te interitum ſuum plagâ multiplici vulneretur.
Bis denique cu n Domino coogreditur, &
victus adhuc tertiò nequitiæ ſuæ armare ten-
tat audaciam. Hoc enim refert Euangeliſta.

v. 8. *Et aſſumpſit*, inquit, *eum in montem excel-*
ſum valdè: & oſtendit ei omnia regna mundi,
Tertia tentatio. *& gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia ti-*
bi dabo, ſi cadens adoraueris me. Tunc dicit
Deut. 6. *ei Ieſus: Vade ſatana, ſcriptum eſt enim: Do-*
v. 13 & 10 *minum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſer-*
v. 10. *uies,* Mira & mirabilis Domini patientia: &
diaboli ſingularis audacia. Prouocat igitur ter-
tiò nunc inimicus, & aſcendit in mootem ex-
celſum vt tentet; & Dominus ſequi non de-
dignatur vt vincat. Vicit autem, non ſibi,
Vicit Dominus nobis, non ſibi. ſed nobis. Neque enim magnum erat, ſi Fi-
lius Dei diabolum vinceret: ſed in hoc ma-
gnum fuit, quia in homine vicit, & oobis vi-
cit. *Oſtendit* ergo, inquit, *illi omnia regna*
mundi, & gloriam illorum, & dixit illi: Hæc
omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.
Regna mundi promittit ei, qui regoa cœlo-
rum credentibus præparaoit. Gloriam ſæcu-
li pollicetur ei, qui Dominus eſt gloriæ cœ-
leſtis. Spondet ſe vniuerſa dare, qui oihil ha-
bet, ei qui omnia poſſidet. Ab eo ſe adorari
vult in terrâ, quem Angeli & Archangeli ado-
rant in cœlo. Vnde rurſum Dominus alio
teſtimonio legis, inſoleotis inimici proſternit
v. 10. audaciam, dicendo: *Vade ſatana: Scriptum*
eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi
ſoli ſerues. Iam igitur victor, ac Dominus au-
ctoritate diuinâ comminatus, diabolum iuſſit
abſcedere. Vnde non immeritò principe ſuo
iam deuicto, poſtea clamant dæmonia: *Quid*
Matth. 8. *nobis & tibi Fili Dei altiſſimi? Quid veni-*
v. 29. *ſti ante tempus torquere nos?* Noo enim po-
terant iam Dei Filium ignorare, quem Deum
eſſe in auctoris ſui condemnatione cognoue-
rant.

Huius autem futuræ tentationis certamen,
etiam apud Zachariam legimus oſtenſum, vbi
Zach 3. dicitur: *Erat Ieſus veſtitus veſtimento ſordido,*
v. 1. *& diabolus ſtabat vt contradiceret ei.* Quod
vtique de illo Ieſu filio Ioſeph non incooue-
nienter intelligi poteſt. cùm Sacerdotum veſti-
menta ſordida, hoc eſt, corpus ex genere pec-
Pro. 30. catorum accepit. Meritò & Salomon veſtigia
v. 19. ſerpentis ſupra petram inuenire oon poſſe te-
ſtatus eſt, quia ſerpens diabolus, in Domioo
1. Cor. 10. qui petra dictus eſt, in hac tentatione pecca-
v. 4. ti veſtigium non relinquit. Hoc & Dauid
oſtendit, cùm ita de Domino loquitur, dicens:
Pſal. 90. *Et flagellum non appropinquabit tabernaculo*
v. 10. *tuo;* quia corpori Dominico nullum diabolici
flagelli peccatum potuit proximare. Tentatio-
nes igitur Dominus ab inimico ſuſtinuit, vt ho-
mini quidem victoriam reportaret, diabolum
verò illuderet, ſecundum quod Dauid præoun-
Pſal. 103. tiauerat, dicens: *Draco iſte quem formaſti ad*
v. 26. *illudendum ei.* Et iterum: *Et humiliabit ca-*
Pſal. 71. *lumniatorem:* Et iterum: *Tu confregiſti ca-*
v. 4. *put draconis per aquam.* Hunc dracooem in
Pſal. 73. hac tentatione illudi, & decipi Dominus io li-
v. 13. bro Iob antè teſtatus eſt, dicens: *Adducent*
Iob. 40. *autem draconem in hamo.* Et videamus cur in
v. 20.

A hamo dicatur adductus. Sicut in hamo eſcæ
prædâ poſitâ piſces illudimus, & decipimos,
qui videntes eſcam, hamum non conſiderant,
& dum auidi prædam volunt rapere, hamo ca-
piuntur: ſic & diabolo contigit, dum tantùm
corpus hominis in Filio Dei conſiderat, &
Deum in corpore oon agnoſcit, quaſi ad præ-
paratam ſibi prædam ſolitâ rapioâ feſtinat. Sed
dum vult auidus prædam rapere, ipſe draco
vt piſcis adductus in hamo, præda Domini
captus efficitur. Hunc diabolum non ſolùm
draconem hamo adduci, ſed tanquam paſſe-
rem ab infante illudi, idem Iob in ſequenti-
B bus declarauit, dicendo: *Alligabis autem tan-* Ibid. v. 24.
quam auem, & illudes illi tanquam infantes
paſſeri. In quibus & potentia Filij Dei, & in-
firmitas diaboli demonſtrata eſt. Quia ſicuti
auem alligari facile eſt, & infantibos de paſ-
ſeribus ludere: ita Filio Dei facile fuit poten-
tem diabolum annolare; qui aduerſus homines
qoidem ſemper potens fuit, ſed aduerſus Do-
minum miſer, & infirmus repertus eſt.

In hac autem tentatione Dominus ſpecialiter
nobis inimicum & certandi, & vincendi de-
dit exemplum. Et quamuis multæ ac diuerſæ
tentationes diaboli circa nos ſint: in his tamen
tribus tentationibus, quas aduerſus Dominum
habuit, etiam electos eius tentare conſueuit.
C In eo namque quòd poſt baptiſmum ac ieiu- Iiſdem nos diabolus ſolet tentare, atque Dominum. Gulæ 1. tentatio.
nium tentari ſe ab inimico paſſus eſt, id oſten-
ſum eſt, quòd ad vnumquemque noſtrum poſt
lauacrum regenerationis, poſt ſanctæ vitæ pro-
poſitum, poſt religioſum laborem ieiunij, ſta-
tim tentator diabolus accedat; vt nos aut cibi
deſiderio, aut per concupiſcentiam corpora-
lem à propoſito religionis auertat. Sed quem-
admodum huiuſmodi tentationem vincere de-
beamus, Dominus oſteodit: id eſt, vt deſide-
rio eius non obtemperemus; ſtatim nobis ad-
uerſus eam diuinæ legis proponamus exempla,
vt famem corporis cibo verbi diuini ſatiari ſem-
per optemus. Hoc enim reſpondens Dominus,
D ad diabolum ait: *Scriptum eſt: Non in ſolo* Deut 8. v. 3.
pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei. Hæc Matth 4.
igitur prima cauſa in nos diabolicæ tentationis v. 4.
oſtenſa eſt: in quâ cùm fuerit ſuperatus, aliam
fortiorem tentationem aggreditur. Denique
quòd ſecundâ tentatione diabolus in pinnâ Inanis gloriæ 2.
templi Dominum prouocauit, id demonſtra-
tum eſt: quia cùm per concupiſcentiam cor-
poris decipere non potuerit aliquem, tentare
nititur, vt vnumquemque noſtrum poſt pri-
mam corporis victoriam, velut in alto iam po-
ſitum, per cauſas ſpiritales præcipitare con-
tendat, dicendo: *Mitte te deorſum.* Non di-
cit, mitto, ne vim facere videatur: ſed, *Mit-* Diabolus ſuadere poteſt, non cogere.
E *te te deorſum*, dicit, vt oſtenderet, quòd
vnuſquiſque noſtrum libertate arbitrij volun-
tatis ſuæ culpâ cadit io mortem. Illius eſt
quidem ſuadere, ſed noſtrum eſt perſuaſio- Pſal. 90.
nes eius per legis obſeruantiam ſuperare. Vn- v. 11.
de & in eo quod dictum eſt prophetice,
quaſi ad probationem rei interpretatur di-
cendo, poſtquam ait: *Mitte te deorſum,*
Scriptum eſt enim: Quoniam Angelis ſuis man-
dauit de te: verſutia inimici monſtrata eſt, quia
Scripturas diuinas prauo ſenſu, ac ſubdolâ frau-
de erat interpretaturus, & pro fide perfidiam
aſſerturus, vt ſimplices & incautos per diuinæ
legis teſtimonia, quaſi per ſpeciem bonæ con-

feſſionis, de alto præcipites daret in mortem. Sic denique multos hæreticos de altitudine Catholicæ fidei in ima deiecit; ſic nonnullos per aliqua opera iuſtitiæ, velut de turre præcipitat, cùm ab humilitate Dominicâ ſeparauerit, & in ſuperbiam mentis extulerit.

Gloria ſæculi, ac diuitiarum. 1. Tim. 6. v. 10.

Tertiâ verò tentatione gloriam ſęculi, & diuitias mundi proponit, per quas vt Apoſtolus refert, aliquantos à fide naufragare fecit, & à cœleſti gloria ad terrena tranſire. Suadet autem hominibus terrenos honores, vt auferat cœleſtes: hortatur ad mundi diuitias, vt ſpiritales diuitias adimat. Vnde non immeritò ita de eo in libro dicitur Iob: *Omne* inquit, *aurum maris ſub eo eſt.* Quia per occaſionem auri, & cupiditatem diuitiarum inimicus multos illaqueare, & decipere conſueuit. Ac per hoc, & in his contemnendus eſt, & cõfutandus, vt plena de tentatore poſſit victoria reportari: In eo autem quod conſummatâ omni tentatione, refert Euangeliſta Angelos Domino miniſtraſſe: Filium Dei Deum conditorem vniuerſitatis manifeſtè cognoſcimus; quia Angeli miniſtrare non poterãt, niſi Domino & creatori ſuo vnigenito Dei Filio, cui laus & gloria, in ſęcula ſęculorum, Amen.

Iob. 41. v. 21.

EIVSDEM, QVOMODO SIT ieiunandum.

F. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

Ex Hom. 3. εἰς τοὺς ἀνδριάντας, ſiue ad Populũ.

AD ſupremum Regem multis lacrymis legatione fungamur. Habemus & inſtitutum hoc ieiunium ſocium, ac in præclarâ hac legatione nobis adiutorem. Quemadmodum igitur tranſactâ hyeme, & æſtate apparente, nauta quidem nauigium in mare deducit, miles verò arma detergit, equumque ad bellum parat; & agricola acuit falcem, atque viator fiduciâ plenus longum iter capeſſit; pugil denique ad certamina exuitur atque nudatur: ſic nos quoque ieiunio, ceu æſtate quadam ſpiritali apparente, arma tanquam milites abſtergamus; falcem acuamus tanquam agricolæ; tanquam nautæ, animi rationes aduerſus abſurdarum cupiditatum fluctus inſtruamus; tanquam viatores arduum ad cœlum iter inuadamus; ac tanquam pugiles ad certamina exuamur. Fidelis enim & agricola, & gubernator, & miles, & athleta & viator eſt Idcirco Paulus quoque dicit, *Non eſt nobis lucta aduerſus ſanguinem & carnem, ſed aduerſus Principes & Poteſtates: induite igitur armaturam* Dei. Vidiſti athletam? vidiſti militem? Si athleta es, nudum in certamen te deſcendere oportet; ſi miles, armatum te neceſſe eſt ſtare in acie, Quomodò igitur vtraque hæc ſimul eſſe poſſint, & nudum eſſe & non nudum; indutumque & non indutum? Quo tandem modo? ego dicam. Exue vitæ negotia, & athleta factus es: indue arma ſpiritalia, & factus es miles. Teipſum vitæ curis denuda; Luctæ enim tempus eſt: arma ſpiritalia indue; bellum enim nobis contra dæmones conflatum eſt graue. Idcirco & nudum eſſe oportet, vt nullam diabolo aduerſum nos luctâ defungenti anſam præbeamus; & vndique armatum, vt nullum lethale vulnus accipiamus. Excole animum, & ſpinas ſcinde: ſemina ſermonem pietatis, præclaras Philoſophię plãtas multâ cole diligentiâ, factuſque agricola es, ac tibi dicet Paulus, *Laborantẽ agricolam oportet primum de fructibus ſumere.*

Ieiunium ſpiritalis æſtas.

Fidelis, agricola, &c. Eph. 6. v. 12.

Nudus & indutus, athleta Christi, & miles.

2. Tim. 2. v. 6.

A Hãc & ipſe artem tractabat: idcirco Corinthijs ſcribens, dicebat, *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incrementum dedit.* Acue falcem tuam, quam per crapulam hebetaſti; acue per ieiunium. Iter aggredare quod ducit in cœlum; nempe anguſtam arctamque viam ingredere, atque incede. Quonam verò modo & ingredi poteris, & incedere? Si caſtiges corpus tuum, & in ſeruitutem redigas. Vbi enim via anguſta, magnum impedimentum eſt carnis ex crapulâ obeſitas. Abſurdarum cupiditatum vndas comprime, improbarum cogitationum æſtum ſubmoue, ſalua nauigium, multam oſtende peritiam, & factus es gubernator.

1. Cor. 3. v. 6.

1. Cor. 9. v. 27.

Horum autem omnium nobis materia, atque
B magiſter futurum ieiunium eſt: ieiunium autem non vulgo vſurpatum, ſed accuratum illud; non ciborum duntaxat, ſed & peccatorum abſtinentiâ conſtans. Non enim ieiunij ea indoles eſt, vt ſe colentes liberare ſufficiat, niſi eâ quâ decet lege, ac ratione fiat. *Etenim athleta,* inquit, *non coronatur niſi legitimè certauerit.* Ne igitur inter ieiunij labores ieiunij coronã amittamus, diſcamus qualiter, ac quâ ratione negotiũ huiuſmodi tractare debeamus. Nam & Phariſæus ille ieiunauit, & tamẽ ieiunio perfunctus deſcendit inanis, nullumque à ieiunio fructum conſecutus. Publicanus non ieiunauit; eum tamen qui ieiunauerat, ipſe non ieiunans præ-
C ceſſit; vt noueritis nullam ieiunij vtilitatem eſſe, niſi & reliqua omnia conſequantur. Ieiunauerunt Niniuitæ, & Dei beneuolentiam conciliarunt: ieiunauerunt etiam Iudæi, & nihil profecerunt; quin & culpati abierunt. Quoniam igitur tantum ieiunij periculum eſt his qui neſciunt, quonam illud modo obeundum ſit, ieiunii diſcamus leges: ne in incertum curramus, neque aërem verberemus, ac cum vmbris luctâ dimicemus. Medicina eſt ieiunium: ſed medicina licet millies vtilis ſit, haud rarò ob vtentis imperitiam inutilis cedit. Etenim noſſe oportet & tempus, quo ipſa adhibenda ſit, & corporis temperiem ſuſcipientis, & regionis indolem, & anni tempeſtatem, & victus
D congruam rationem, atque alia plura; quorum quodlibet ſi neglectum fuerit, cunctis quæ dicta ſunt lebem afferre poſſit. Si autem vbi corpori mederi oportet, tantâ nobis diligentiâ opus eſt, multò magis cùm animum curemus, & cogitationibus vitiiſque medeamur, omnia ſcrutari, omnique ſedulitate conſiderare neceſſe eſt. Videamus igitur quomodò Niniuitæ ieiunauerunt, & quomodò ingruente illâ irâ liberati ſunt.

Ieiunium corporale ipſum ſolũ haud ſufficiens.

2. Tim. 2. v. 5.

Luc. 18. v. 11.

Ion. 3. v. 5. Iſai. 58. v. 4.

1. Cor. 9. v. 26.

Simile à re medicâ.

Homines & iumenta, & pecudes, & boues, ne paſcantur, inquit. Quid dicis? Quæſo te, bruta ieiunant, ac equi? muli quoque ſaccis operiuntur? Etiam, inquit: ſicut enim diuite aliquo mortuo, non ſeruos ſolùm & ancillas,
E ſed & equos neceſſarij ſaccis amicientes, & agaſonibus tradentes, ſequi ad ſepulchrum iubent, calamitatis magnitudinem oſtentantes, & omnes ad miſerandum allicientes: ſic & in ciuitate, quæ peritura eſſet, brutas ipſas animãtes tum ſaccis operuerũt, tum ieiunii iugo ſubiecerunt. Non licet brutis Dei iram ſermone diſcere, diſcant fame quòd à Deo infligitur pœna. Etenim diruta ciuitas, non noſtri duntaxat, qui colimus, ſed & illorum commune ſepulchrum erit. Quæ igitur pœnæ partem ha-

v. 7. Brutis cur indicta ieiunii neceſſitas.

bitura ſunt, ea ieiunii quoque partem capiant. A Quin & aliud inde ſtruebãt, quod & Prophetæ ſolent. Etenim illi cùm flagellum aliquod intolerabile ferri cœlitus viderint, atque eos qui ſint puniendi omni carere fiduciâ, confuſione plenos, nullâ veniâ, nullâque excuſatione dignos aduerterint, non habentes quid agant, aut vnde reis patrocinium quærant, ad bruta confugiunt, illorumque mortem tragicè deplorantes, ex ijs ſupplicationem inſtituunt, miſerabile ac luctuoſiſſimum eorum prætendentes exitum. Cùm igitur fames olim Iudæos inuaſiſſet, ac multa regionem ſiccitas premeret, cunctaque tabeſcerent, vnus quidem Prophetarum dicebat, *Subſultauerunt vituli in præſepibus; fleuerunt armenta boum, quoniam non erant paſcua. Omnia iumenta agri ſuſpexerunt ad te, quoniam exaruerunt emiſſiones aquarum.* Alter verò ſiccitatis mala lugens, ſic rurſus propemodum aiebat, *Cerua in agro peperetunt, & reliquerunt; quia non erat herba. Onagri ſteterunt in ſaltibus, attraxerunt ventum ſicut draco: defecerunt oculi eorum, quia non erat fœnum.* Idcirco etiam hodie audiſtis dicentem Ioel, *Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo: & paruuli ſugentes vbera.* Quâ enim ex cauſâ, rogo, immaturam ætatem ad ſupplicationem vocat? Ob eandem ipſam plane quæ dicta eſt. Quia enim quotquot virili, ac maturâ cenſebantur ætate Deum irritauerant, ipſumque ad iracundiam prouocauerant, ætas, inquit, peccatorum expers irato ſupplicet.

Ioel. 1. v. 17.

Ier. 14. v. 5. [illegible] nec placet Syxt. Interpr. in rupibus

Ioel. 2. v. 16.

Verùm, quod dicebam, videamus quid ineuitabilem illam iram ſoluerit. Num ſolum ieiunium ac ſaccus? Haud dicam; ſed vitæ totius mutatio. Vnde hoc manifeſtum? Ab ipſis Prophetæ verbis. De Dei enim irâ locutus, & eorum ieiunio, idem poſtmodum tum conciliationem, tum conciliationis rationem docens, ſic ait: *Et vidit Deus opera eorum.* Quænam opera? Quòd ieiunauerunt? quòd ſaccis induti ſunt? Nihil horum; ſed cuncta hæc tacẽns, intulit, *Quoniam conuerſus eſt quiſque à vijs ſuis malis; & pœnituit mali, quod dixerat ſe eis facturu Dominus.* Cetins quòd non ieiuniũ periculo exemit, ſed vitæ mutatio Deum barbaris placatum, ac propitium reddidit? Hæc dixi, non vt ieiunium probro afficiamus, ſed vt ieiunio honorem habeamus. Ieiunij honor non in ciborum abſtinentiâ poſitus, ſed in peccatorum fugâ. Atque adeò qui ieiunium ciborũ abſtinentiâ definit, is maximè ieiunium dedecore afficit. Ieiunas? id te præſtare ex operibus oſtende. Quibus ex operibus, inquit? Si videris pauperem, eius miſerere: Si inimicum videris, conciliare; ſi amicum laudabiliter agentem, ne inuideas: ſi formoſam mulierem, prætereas. Non enim os tantùm ieiunet, ſed & oculus, & auditus, & pedes, & manus, & omnia corporis noſtri membra ieiunent. Ieiunent manus à rapinâ & auaritiâ mundæ: ieiunent pedes coërciti ad illicita ſpectacula currere: ieiunent oculi, diſcentes nunquam formoſis vultibus inſilire, nec aliena curioſiùs decora ſpectare. Oculorum enim cibus, conſpectus eſt: ille verò ſi illegitimus ſit, atque vetitus, ieiunium labefactat, ac omnem animæ ſalutem euertit: ſin autem legitimus, ac cautus, ieiunio ornatum affert. Etenim abſurdiſſimum ſit, quod ſpectat ad cibos, etiam à conceſſis. Ieiu-

v. 10.

Ieiunij norma, pietatis opera.

Ieiunium ſpirituale.

nii religione ſibi temperare: quod verò ad oculos, ipſa quæ vetita ſint vſurpare. Non comedis carnes? neque laſciuiam per oculos haurias: Ieiunet & auditus: eſt verò auditus ieiunium, calumnias ac detractiones non ſuſcipere. *Auditionem enim vanam non ſuſcipies,* inquit. Os etiam à verbis turpibus, ac detractione ieiunet. Quæ enim vtilitas, cùm auibus quidem & piſcibus abſtineamus, ſi fratres verò mordeamus, & comedamus? Qui detrahit, fraternas carnes comedit; proximi carnem momordit. Propterea etiam Paulus conterruit, dicens, *Quòd ſi inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicẽ conſumamini.* Non dentes B carni infixiſti: at animæ ſcelus affinxiſti, famam vulneraſti, innumeris malis tum te ipſe, tum cui detrahebas, alioſque plures affeciſti. Nam & auditorem, detrahendo proximo, peiorem reddidiſti. Siue enim peccator eſt, ſegnior efficitur nactus peccati ſocium; ſiue iuſtus exiſtit, arrogantiâ effertur, ac intumeſcit, vt de ſe magna ſentiat perſuaſus. Inſuper communem Eccleſiæ ſtatum læſiſti. Non enim quicunque audiunt, ipſum vituperant qui ſe peccato obſtrinxit, ſed probra adſcribunt Chriſtianorum genti. Nec facilè audias infideles qui dicant, hic talis adulter eſt, ille laſciuus; ſed pro eo qui deliquit, Chriſtianos omnes inſectantur.

Exod. 23. v. 1.

Gal. 5. v. 15.

Detractionis mala, ac maledicentiæ.

Sic fere modò, pa- rumque abuſu eum religioſis, ac certâ quaque familiâ agitur.

Ad hæc Dei gloriam blaſphemari feciſti. C Sicut enim nobis virtute fulgentibus Dei nomen laudatur, ſic peccantibus blaſphematur & contumeliâ afficitur. Quartò, malè audientem confudiſti, ſicque impudentiorem eum (inimicum ſcilicet atque infenſum tibi redditũ) effeciſti. Quintò, pœnæ te, ac ſupplicio feciſti obnoxium, negotia ad te nihil attinentia texẽs. Ne quis enim hoc mihi dicat, Tunc detraho, quãdo falſa dico; Si autem vera enuntio, minimè. Nam licet vera dicens maledixeris; & hoc eſt crimen. Etenim Phariſæus ille Publicano vera dicens maledixit, nec id tamen quicquam illum iuuit. Nam quæſo, Num publicanus erat Publicanus, atque peccator? Cuique certum eſt fuiſſe publicanum, quòd tamen Phariſæus cum vituperauerit, cunctis amiſſis abut. D

Nec vera obloquendo licet dicere.

Luc. 18.

Vis fratrem corrigere? lacryma, ora Deum, ſeorſum accipiens admone, conſilium da, exhortare. Sic & Paulus faciebat: *Ne iterum cùm venero,* inquit, *humiliet me Deus inter vos, & lugeam multos ex his, qui antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiâ, & fornicatione, & impudicitiâ, quam geſſerunt.* Declara charitatem erga peccatorem: perſuade ipſi, quòd conſulens & curans, non volens traducere, peccati ipſum cõmonefacis. Tene pedes, deoſculare, ne erubeſcas, ſi verè corrigere vis. Hæc & medici faciũt ſæpius, quos difficiles ægrotos habeant, oſculãtes, ac obſecrantes ſuadent, vt ſalutarem medicinam ſumant. Sic & tu E facito. Sacerdoti vulnus oſtende: hoc curãtis eſt, hoc prouidentis, hoc conſulentis.

2. Cor. 12. v. 21.

Nec verò ſolis maledicentibus, ſed & audientibus alios, qui maledicunt, admoneo aures obſtruere, ac Prophetam imitari, dicentem, *Detrahentem ſecretè proximo ſuo, hunc perſequebar.* Dic proximo, Habes aliquem quem laudes & commendes? aures aperio vt vnguenta ſuſcipiam: ſi verò velis maledicere, verbis ingreſſum obturo: non enim ſtercus & cœnum ſuſcipere ſuſtineo. Quod mihi lucrum, ſi didicero quòd ille improbus ſit? immò maximum

Pſal. 100. v. 5.

Documentum ex hoc, atque extrema iactura. Loquere ad ipſum, Curemos noſtra, quomodò peccatorum rationem reddamus, atque hanc curioſitatem ac operoſam indaginem circa vitam noſtram exhibeamus. Quam enim habebimus excuſationem, quam veniam, cùm noſtra ne in mentem quidem veniant, aliena verò curioſè ſcrutemur? Sicut in domos proſpicere, ac quæ ſunt intus explorare tranſeunti turpe eſt, & multâ ignominiâ plenum: ſic & circa alienam vitam ſatagere, illiberalitatis extremæ eſt.

Plura ibi eo argumento.

S. P. N. IO. CHRYSOSTOMI.

In illud, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*: Et, *Aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum, &c.*

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Ex Regio Cod. ex quo etiam Samil. t. 7 emend. ex Cod. Ducæi totus tha vaſſer Aſterij videatur.

SOl quidem dum primò effuſis in terram radiis oritur, atque ad nos ab Oriente vehitur, noctem abigit, dormientes excitat, atque operibus admonet: diuinæ autem cognitionis ſplendor velut è ſomno exſuſcitat animum, mentem illuſtrat, atque ad virtutes impellit: atque hunc, longè potiùs ſole nobis illuceſcere, oppidò precandum ſit. Nam ſolem quidem tametſi non videat, viuet aliquis (quippe viuit cæcus audito ſolem cognoſcens) at diuinæ cognitionis Sole deſtitutæ animæ, mortuæ ſunt, quamuis exiſtimentur viuere; de quibus ait Dominus: *Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Enimuerò, qui cum mortis vtriuſque auctore iniit luctam, ab vtraque humanum genus liberauit. Duplex enim in nobis verſatur mors; altera quidem, mortali naturæ adgenita; altera, cognitionis amiſſione illata (Dei enim ignoratio inſenſibilitatis ſimulacrum exiſtit pro mortui ratione) quarum ambarum artifex diabolus eſt: eumque Chriſtus proſternens, ab vtrâque naturam morte ſuſcitauit; animam quidem viuificis emendans doctrinis, ac mortale corpus reſurrectione inſtaurans. Collapſo enim impulſore, futurum eſt vt quod in ruinam propellebatur, conſiſtat: relictaque eſt mundo luctæ tabella, vt confortetur eam intuens natura. Vbinam verò tabella? In deſertum aſpice; illic enim gratia eam erexit imagine tyranni necem exhibente; in deſerto metum incutiens tyranno. Scamma quidem videmus deſertum; majorem verò diabolum fallentem, famem Dominicam: tres demum luctas, trinam reſponſionem. Ea enim pugillum lex, vt triplici decertant luctâ. Numera verò triplicem luctam atque conamen. *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Hic prima diaboli congreſſio: ad quem Chriſtus: *Non in ſolo pane viuet homo.* Euaſit Dominus damnum. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*: hæc dæmonis ſecunda ſcammata. *Non tentabis Dominum Deum tuum*: ſoluit dictio inſultum. *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Initium hoc tertij luctaminis, quo Dominus ſtrenui inſtar pugillis, tanquam pugnacem aduerſarium, è ſcammate diabolum projecit: *Vade retro ſatana: Scriptum eſt enim; Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Qui luctam videas ac certamen, diſce certare. Ex ſpectatore, luctæ æmulator efficere. Prima Domini cum diabolo lucta, deſudanda docet aduerſus voluptates luctamina. Fames enim certaminũ inchoatio erat: Fames inquam, violenta cupiditas: fames voluptatũ caput. Cibi enim deſideriũ, effrenis amor. Videt enim venter indeprecabilem voluptatẽ, multiq; cùm deeſſet quo illam curarent, eò impegerunt vt prouidentiã negarent, tanquã non eſſet Deus eorum prouiſor, qui famem patiuntur. Hunc in ſcopulum diabolus Chriſtum impellit, exiſtimans commotum iri, velut hominem famis ſtimulis agitatum: quippe qui coniunctam Deitatem neſciret. Nec enim Deitatem, tanquam illa eſuriret, aggreſſus eſſet. Qui ſuam ipſe naturam ſciret nulla famis ſentire incommoda, ſiquidem nouiſſet Deum, de cibo verba facturus non eſſet: verùm cùm humano videret habitu, tanquam ad hominem loquitur: *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant*: adoptionis explorator non quæſitus; cibi curator, qui fame damnoſior ſit: primùm ex ligno Deitatem ſuggeſſit; nunc irritato appetitu deſertum oſtendit nihil habens præter lapides, quò famis luctus, cibi deſperationem augens, infidelitatis commotionem aliquam ingeneret animo, ac Filij proprietatem diſſoluat.

Matth. 8. v. 22.

Duplex hominum mors: auctor vtriuſque diabolus; Chriſtus liberator.

Matth. 4. v. 3.

Prima nobis aduerſus famem & gulam lucta.

Loquitur vt de puro homine, qualem diabolus Chriſtum putabat.

Verùm ad tentatorem animum aduertamus, ac eius vocum laqueos videamus. *Si Filius,* inquit, *Dei es, dic vt lapides panes iſti fiant.* Filius, inquit, non ita pridem vocatus es cùm tingereris, audiuique vocem dicentem: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*: irridebam verò ironiâ plenam appellationem, ſubſannationem laudis ſpecie; nudum te, atque inanem honorem. At tibi ſorſan, quod ſic dictum eſt, voluptatem creauit, teque verè dilectum credis: atque in cœlo poſitus confidis, gaudeſque vt Deo maximè charus, atque acceptus: quis verò pater, filium eſurientem non curet? quis patronus, ac tutor confugientem clientem non alat? Tu verò dies quadraginta ieiunus contabuiſti, nec te Pater eſurientem curat? Sic diuturnam negligit famem? Cuiuſmodi pater filij amans, qui filio panem non tribuat? Præclarus filius, quem pater in fame non alat? Dilectionem oſtendat, largiens panem: alat in deſerto filium eſurientem. Poteſt lapides in panes conuertere. Hoc roga eſuriens: ſiquidem verò munus præbuerit, gloriare vt filius; priuſquam verò hæc acceperis, ne tibi appellatione illudi patiaris. O honorem infamem! ô crudelitatis plenam humanitatem! ô homicidæ miſerationem! ô perniciosam curam! ô diri veneni dulcedinem! Irritat latro ad incredulitatem, atque ad eſcam petendam prouocat, non vt alat eſurientem, ſed vt aſtu ad petitionem inducens, eum quidem vt incredulum contra Deum committat: ſin verò, apud Deum in inuidiam trahat vt fruſtrantem oraculum: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Quid ergo Dominus Chriſtus? Non detexit latentem deitatem, vt prædam ſubmoueat; ſed reſpondet vt purus homo: *Scriptum* enim, inquit, *eſt, Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Non me, inquit, terret eſcarum raritas; non turbat fames in deſerto; non peto vt ex lapidibus panes fiant: multæ enim ſunt diuinæ curationis viæ, multiſque ille modis prouidet. Sæpè quidem cibos conceſſit quibus aluntur homines, ac eſcam quâ caro

Matth. 3. v. 17.

Pulchra deſcriptio luctæ Dominicæ.

Matth. 4. v. 4.

coaleſcat, & conſeruetur: verùm abundè ſacra me Seriptura docuit, tranſgredi Deum naturæ fines. Memini vocis diuinæ, quâ hominibus clamat, vt ne famem timeant, eùm Deus curam habet. Ne te ergo eſurientis miſereat, uec deſertum in deſperationia argumentum oſtende. Curam habeat Deus, tametſi non ſint panes. Deus namque ſine etiam cibis vitam præſtare poteſt; viuetque caro ſine eſcâ, modò tantùm ille præceperit. Sic, inquit, ſcriptum eſt, totâque fiduciâ diuinis verbis credo, nec vitam ex ſolo cibo expecto. Ex quibus Adam offenderat, ex iis Chriſtus reconciliat. Quia enim ille ex incredulitate, ac malè præſumptâ eſcâ exciderat (Quippe Deo negatâ fide, comedenſque fuit deiectus) veniens Chriſtus vt naturam reparet, ab abſtinentiâ & fide, rem aggreſſus eſt. Iam ergo diabolus ipſe per ſe, nullâque aſſumptâ extraneâ perſonâ gerit bellum. Ante enim partum, inquit, adulterij ſuſpicione inſidias proli ſtruens, ſpe fruſtratus ſum; cumqoe poſtmodum venarer per Herodem, victus manens nihil ex voto confeci: ipſe nunc per me pugnabo. O contentioſum cæcum! Infante exiſtente ſuperatus eſt, congreditur cum viro adultâ ætate. Accede, ô diabole, poſtquam ille in virum auctus eſt: guſtum accipe; eius ſecũdâ aggreſſione fortitudinem diſce.

Iam enim quidem cùm eſurientem aggreſſus eſſet, deiectus eſt; modumque audiſtis quo fuit proſtratus: ſperans verò inſtauraturum cladem, iterum certamen redintegrat. Poſtquam enim prima fraus caſſa fuit, nec eſurientem aggreſſus decepit, ſecundam fraudem ingerit. Mihi, inquit, vetus machina inefficax fuit. Nuntium arti remitto, quâ Adamum proſtraui; mitto ciborum eſcam: videtur enim iſte voluptatum eſſe domious: qui enim â cibo voluptatis tentatus, multorum dierum fami non cedens, panes non quærit, ſuperior eſt quàm vt carnis illecebris affici poſſit. Atqui luctæ alterius ſubtilem artem inueni.

Inanis gloſiæ tentat diabolus voluptatibus inuictum.

Habeo quendam dulciorem hamum; dulci lenocinio venantem gloriam. Dulcis eſt inanis gloriæ laqueus; oec modò dulcis, ſed & eius modi, vt quis ſe difficilè eo expediat. Inani namque gloriæ vnâ cohæret ac adnata eſt arrogantia. Qui enim gloriam amat, ad iactantiam acer ac facilis eſt. Porrò huic etiam, vitij iſtius ac morbi occaſio eſt. Forſan altum quid ſapit, vt complurium dierum ieiunator. Blandè ad iactantiam irritabo: tanquam iuſtum adiens, Pſalmorum teſtimonio, quaſi de illo prædictum fuerit, ioflabo. Doloſâ capiam interrogatione: Sit verò præcipitium ioterrogationia locus. Compreheoſum traham ad pinnaculum, atque vbi ſummum attigerit verticem, proponam: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum: Scriptum eſt enim; Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum.* Planè vel admittet teſtimonium, vel refugiet: ſiquidem autem admirrar, citò tanquam iuſtus conſentiet in caſum propoſitum. Ipſe quidem è ſublimi proiiciet corpus: at ego, ſiquidem caſu moriatur, mortuum deridebo: ſin vita ſuperſtes ſit, inanis gloriæ vulous inflixi, qui auctor fuerim vt meæ oſteotationis causâ ſemet ipſe proiecerit. Denique ſi videro detrectantem, tibi inſtar apud Deum io inuidiam traham, fi-

A lietaria munua in hunc modum calumniaos. Legi ei auctoritatem abs te ſcriptam; ſalutis tuæ promiſſionem dixi, nec eſt auſus ſe in imum iactare: planè liquet, quia non fretus de tuâ promiſſione. Quare ergo ſic incredulum, Filium appellaſti? Haud porrò Dominum, conſilium latuit, ſeque trahi ſinit, velut homo hominem comes ſequens. Ille autem, vbi is aſcendiſſet, conſilium proponit: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Hæc diabolo proponenti reſpondemus: Si hoc viri exiſtimas qui Deum habeat Patrem, vt noxiè innoxius maneat, habes eorum quæ proponis, certam probationem. Ipſum enim hoc, ô diabole, Filium probat, quòd tecum ſtantem loco prærupto non B in caſum impellas, quem olim iam præcipitem feſtinas deiicere. Verùm hoc nihil eſt aliud, quàm vt dicat: Rogo te, quia inuitus non cadis, ſponte ſaltem deiicere: *Mitte te deorſum: ſcriptum eſt enim; Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum.* Planè hæc quoque indicant, oon cognouiſſe vt Deum Si enim Deum aduerſarius nouiſſet, haud ei caſum è ſublimi propoſiturus eſſet. Sciuiſſet enim Deum, neque altitudine depreſſiorem eſſe, neque latitudine anguſtiorem: ſed ita coëxaltatum excelſia, vt cum iis quæ lata ſunt pariter impleatur: Sciuiſſet immune ab offendiculis diuinum numen. Quippe humanorum C eſt pedum vt offendant, non Dei. Non ergo vt Deum allocutum eſſe diaboli ipſa verba faciunt fidem: porrò etiam verborum audiamus ſenſum.

Paulò antè, inquit, dixiſti: *Scriptum eſt, Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei;* tuamque ego in Deum fidem laudaui. Verùm quia alia eſt Dei auctoritas dicentis; *Quia Angelis ſuis mandauit de te & in manibus tollent te, ne vnquam offendas ad lapidem pedem tuum;* oſtende diuino te verbo habere fidem, teque iaciens, ſine noxâ cades. Vtere præcipitio hoc vt filietatis indicio: Vtere caſu vt diuinæ curæ argumeotn. Siquidem D enim hinc cadens illæſus ſurrexeris, vera erit quæ tibi dicta eſt ouncupatio Filii. Hoc enim Deus tibi olim pollicebatur, *Quia Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* E puteoti vaſe vnguentum profers, ô diabole, veterem hiſtoriam renouans. Leo Ind. 14; v. 8. qoiſpiam â Sampſone interfectus eſt, qui fauum mellis in ore habens, ipſe ac malè olens proiectus eſt; tu quoq; leoninum Scripturarum mel ore ſtillas, iacenſque inueniris Dominicâ proſtratus reſpõſione: *Scriptum eſt enim*, inquit, v. 7. *Non tentabis Dominum Deum tuum:* Neque ſe proiicere negauit; neque rurſus aſſenſus eſt. Siquidem enim negaſſet ſe proiicere, anſam diabolo præbuiſſet, tanquam Deo minus E confideret: at verò in caſum conſentiena, iactabundus aliquis viſus eſſet, ac qui facilis ſe oſtentaret. Dat ergo reſponſum, quod nec aſſenſum, oec negationem haberet: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Non hoc ad diabolum ait: Non me tentabis tuum Dominum. Non enim ille ſi hoc doctus eſſet, tanquam hominem poſtmodum adiens, polliceretur; *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Verùm ille: Admitto quidem Pſalmorum voces, vt veras: credo Deo patrocinium polli-

certi: ſcio mandaſſe Angelis vt hominum curam agant; at non cùm illi in ima ſe præcipitia iactant; non cùm ſponte ſe necant; non cùm nullâ neceſſitate tentãt. Hac ergo ſecundâ vice cadens diabolus, ad tertiam exurgit tentationem. Verùm manet, atque expectat tertiæ reus tentationis, Verbum, nobiſque vniuerſis remittit debiti chirographum. Dulce enim chirographum hoc, vnique duntaxat diabolo amarum. Ex eius namque ruinâ ſolutio redditur. Equidem duas iam ſolutiones numeratas exiſtimo, eius, cuius ex chirographo rei tenebamur. In crumenâ autem mihi ſupereſt debitum, illudque omnibus ego reputo grauius. Quod enim debitum reſtat, tertium eſt diaboli totius malignitatis inuentum: tertium ordine, magnitudine primum: erroris numero poſtremum, artis malignitate primum obtinens locum.

Tertia, eaque grauiſſima tentatio.

Quod enim ad alia ſpectat, eiuſmodi erant, vt malignus auctor tolerabilis videretur. Non enim apertè à Deo defectionem petebat; ſed diuinâ abutens memoriâ, atque hiſce in Dominum verbis vtens, *Si Filius Dei es*, pietatis ſpecie, ac laruâ impietatem tegebat. In tertiâ autem tentatione, aperta eſt malitiæ rabies; nullo malum velamine tegitur. Petit enim vt is adoret, qui adoratur, ex iis quæ dicta audierat, adorationem ipſe imaginatus. Cùm enim Dominum vbique vidiſſet mixtos fide ſermones locutum, ac dixiſſe non eſſe tentandum Deum, facilem ad fidem putauit, nec de eâ curioſiùs exquirentem. Accedit ergo ſplendido habitu, tanquam ſtuporem ex ſpectaculo facturus. *Aſſumit enim*, inquit, *eum diabolus in montem excelſum valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum*. Cùm enim aëreũ

v. 8.

quid adumbraſſet, ac aëreas formas ſimulachro finxiſſet, mundumque incompoſitum ipſe cõpoſuiſſet, ac regni picti, fictique ſplendores arte delineaſſet, Domini pietatem apparenti illo ſplendore ad fidem ſenſim adducendam putauit. Nunc verò non percipit aduerſum ſe ipſum contentioſum eſſe, inque immanem adeò feſtinare ruinam. Vt ſuadeat, mundi munera pollicetur. *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*. Qui Paulo non habet fidem, aſſerenti

Col. 3. v. 5.

eſſe auarum idolorum cultorem, idolorum patrem audiat eandem Pauli doctrinam confitentem: Ei, inquit, qui me adorauerit, aliena dabo. Ergo diaboli cliens eſt alienorum poſſeſſor: ipſe enim aliena pollicetur dare, damnum muneribus inferens, ac iis quæ tribuit furans. Ipſum hũc illâ in Dominũ liberalitate habuit animum, vt minorum munerũ promiſſione occultè impelleret in caſum. Nihil hic, inquit, ciborum voluptate mollitur, nihil inanis gloriæ lenocinio titillatur: duo ſimul confregit fortiſſima tela: aliud mihi requirendum telum validum; nimirum, vniuerſis dominandi cupiditas; cõmoda lucri inuentio, quam nulli deprecentur, cùm omnes, vt ita dicam, plus habendi cupiditate illâ ſaucii exiſtant. Hanc ex meâ extractam pharetrâ, emittam. Verùm vbinam locorũ ſagittabo? Quis me adiuuabit locus? Vtinam mecum in montem excelſum aſcendat: Commoda ad ſpectaculum celſitudo eſt. Oſtendã è ſublimi fertiles prouincias: ponam ob oculos regum theſauros; ſpectaculo repræſentabo ſæculi glorioſum ſplendorem, partim ſic oſtendens, par-

A tim arte ludificante figurans. Porrò hominum natura eiuſmodi eſt, vt donis facilè capiatur. Vbi lætam terræ faciem viderit, feſtinus poſſeſſionem adibit; rapiet oſtenſas opes; tot tantaſque adamabit poſſeſſiones. Vmbram, veritatem putabit: mox fidem habebit iis, quæ oſtendentur. Vbique enim fidei ſpecimen præbuit. Dixi; Pete panem; hocque repudiauit, Deo credens qui alat etiam abſque pane. Dixi: Iacta corpus deorſum; dictumque repulit, dicens, Non eſſe tentandum Deum. Adibo ergo glorioſi habitûs ſpecie: Mihi enim deceptus credet, vt tanquam Deo tentatus procidat: cumque non curioſiùs examinet, fidem habebit; ipſe autem deridens aufugiam.

B Hæc Chriſtus conſilia perſpecta habens, in montem excelſum pariter aſcendit; artemque diabolus aggreſſus, varia oculis ſpectra expreſſit. Porrò Dominus artem non arguit; ſed velut doli ignarus oculum figit. Putabat verò doli artifex ſpectrorum arte eiuſmodi ſuperatum eſſe, ac eorum quæ apparerent captum pulchritudine: adeoque iam vt iudex ſepermundanas vniuerſalis domini; mentitur voces: *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*. Nonne vides, ô homo, inquit, mundi magnitudinem? Non contueris eius multa ædificia? Non horresſexcenta hæc varii generis in eo regna? Horum ego dominus ſum. Hæc apud me homini-

C bus munera pro meo quodque arbitratu distribuuntur, atque iudicio. Tu verò vniuerſis apud me honoratior, chariorque, ac ſolus dignus qui domineris eorum qui ſunt in terrâ. Porrò à me accipe mundi totius imperium, horumque loco adorationem repende. *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me*. Ex parte nolens prophetas, diabole. Trades tu quidem mundum, quem malè addixiſti; at non ita vt adoreris, ſed vt verbera referas. Ne enim cum Adamo te putes diſſerere. Etenim Adamum eâ ſpe capiens ſuaſit, fore vt deus eſſet, ſuaſumq; deiecit. Nunc quoque Chriſto mundi totius pollicetur dominium, fore ſperans vt ſpei illâ altitudine offendens prolaberetur: Verùm ille dignam audiuit

D reſponſionem: *Vade poſt me, ſatana: ſcriptum eſt enim: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. Vade ſatana*. Rectè hîc additur nomen ſatanas: velut nimirum quis dominus occultum ſeruum ex nomine vocet, oſtendens non latere ipſum. *Vade*: comminatorium puto lene hoc verbum, tanquam Domino in eum infremente. Laboraſti ſimulationem tegens, fictamque detexiſti ſpeciem. Victoriam deſperaſti, mihique muneribus oblandiris? Iam mihi venditionem moliris: iam procedunt quæ per proditorem conuenta machinaris: præcocem, ô diabole, meditatus es venditionem; expecta, qui tecum contrahat, Iudam. Vade nunc;

E expecto crucem: Vade nunc; non me coëmes. Nunc vade; tua munera proditori ſerua. Interim verò edico; *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*. Ne tu Deo diuidas homines; ſoli namque illi debitores exiſtunt.

Tunc, inquit, *dimittit eum diabolus*. Magna vltimi erroris victoria. Quemadmodum enim ſtrenuus quis athleta, in ſublime tollens aduerſarium, alto allidit caſu: ſic Dominus Chriſtus cum diabolũ in montem ſuſtuliſſet, ac aëri, ventoq; ſimili ſpe ſublimaſſet, ab alto ſpei alliſit; victoriæque miraculum Angelos in ſtuporem v. 11.

agēs ad victorē ſatellitio ſtipandū coëgit. *Ecce enim*, inquit, *Angeli acceſſerunt, & miniſtrabāt ei.* Nos qooque Angelis æquale Domino obſequium præſtemus: cœlos deligamus, miniſterium Angelicū implentes in terrâ; in vlnas inſuparabiles animam deponamus: collapſæ naturæ excitatorem amemus: communis hoſtis eneruatorem amplexemur; glorificatâ memoriâ victoriam celebremus: Inſultemus proſtrato diabolo, caputque impudens detrahentes, totis illi omnium vocibus clamemus; *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies:* ipſi gloria & imperiū in ſæcula ſæculorū. Amē.

AVCTORIS IMPERFECTI *in Matthæum, eiuſdem Euang. expoſitio.*

Hom. 5. in Matth. imperf.
Matth. 4. v. 1.

TVnc *Ieſus ductus eſt à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo* Ex eo quod ſubiunxit, dicens, *Vt tentaretur à diabolo*, oſtendit, quia à Spiritu ſancto eſt doctus, ſed non quaſi minor maioris præcepto, ſed [nec] quaſi maior minoris hortatu. Nam non ſolùm ductus, aut adductus dicitur, qui alicuius poteſtate ducitur, ſed etiam ille, qui alicuius rationabili exhortatione placatur. Sic ſcriptum eſt de Andreâ: *Hic inuenit Simonem fratrem ſuum, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam qui dicitur Chriſtus: & adduxit eum ad Ieſum.* Ecce non poteſtate eū adduxit, ſed ratione placauit. Quemadmodum ſi Magiſter militum videat dominantem tyrannum, & det conſilium regi, dicens: Exi obuiam illi, quia tota perit prouincia: nam fortior eſt tua fama, quàm mea virtus: Et ecce rex à Magiſtro militum ducitur; & tamen non eſt minor eo, qui ducit. Ad diabolum Ieſus ductus eſt, vt tentaretur: ad homines quidem diabolus vadit, vt tentet eos: non homines ad diabolum, vt tententur ab eo. Quoniam autem aduerſus Chriſtum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Chriſtus proceſſit.

Addita negat. ab aliquo piè corrigente auctoris errorem, qui exemplo ſequenti ſatis indicat ſe eam non ſcripſiſſe, ſed Filium maiorem Spiritu ſancto dixiſſe; vt etiam alibi Filium Patri ſubiicit: auctor, vt accuratus, at non orthodoxus, cautè vbique legendus.

S. Thomas ſcitè hæc in Catenâ omiſit; nihil cohærentia, demptâ negatione, eaque poſitâ, Πνευματομάχων virus totum habentia.

Conſtat in nobis quinque baptiſmata eſſe. Vnum in verbo, ſicut & Chriſtus dixit: *Et vos mundi eſtis propter verbum, quod loquutus ſum vobis.* Secundum in aquâ, ſicut cunctis eſt manifeſtum. Tertium autem in Spiritu, ſicut ſcriptum eſt: *Ioannes quidem baptizauit in aquâ, vos autē in Spiritu ſancto baptizabimini.* Quartum verò in igne, quod eſt tentatio præſens. Quoniam autem baptizantur homines & in igne, teſtis eſt Dominus per Eſaiam: *Et auferam*, inquit, *ſordes filiorum Iſrael de medio eorū, ſanguinem eorum mundabo in ſpiritu iudicij, & ſpiritu combuſtionis & ardoris.* Cōſequenter ait Propheta: *Quoniam probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum.* Et poſtmodum: *Tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium.* Sicut enim aurum vel argentū combuſtum in fornace ſordibus colatur; ſic homo in fornace tentationis miſſus, depoſitis peccatis ſanctificatur. Quintū in morte, ſicut ipſe dicebat: *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodò turbor vſque dum perficiatur?* Quoniā autem peccatū & in morte remittitur, docet Apoſtolus dicēs: *Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.* Quale autē peccatum in morte remittitur, ſcit qui intelligit, pro quali peccato introducta eſt mors. Nam ſi propter peccatum moritur homo, ſine dubio ſoluitur propter quod moritur. Ideo Dominus poſtquam baptizatus eſt in verbo, factus ſub lege; à Ioanne autem in aquâ, à Patre verò in Spiritu: nunc à Spiritu ducitur in deſertum, vt baptizetur in igne tentationis, poſtmodum baptizandus in morte. Age nunc videamus qui ſunt qui baptizantur in igne, & quando baptizantur in igne.

Ioan. 15. v. 3.
Act. 1. v. 5.
Iſai. 4. v. 4.
Pſal. 65. v. 10.
Ibid. v. 10.
Luc. 12. v. 50.
Rom. 6. v. 7.
Peccatū in morte remittendū, eſt concupiſcentia, largè dicta peccatum.

Vt autem ſciamus, videndum nobis eſt, quid dicit, *Tunc ductus eſt.* Quando? Quando Pater clamauit de cœlo: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacui.* Vides ergo quia nemo baptizatur in igne tentationis, niſi qui factus fuerit filius Dei. Quandiu enim catechumenus eſt homo, nondum abrenuntiat diabolo, & omnibus operibus eius plenus: Baptizatus autem, Chriſto ſe tradidit, dicens: *Abrenuntio ſatanæ, & omnibus operibus eius.* Ideo catechumeno ei conſtituto, quaſi ſuo parcit adhuc; poſt baptiſmum autem, quaſi alienum factum, totâ virtute ſatanas perſequitur. Baptiſmum autem ſignaculum fidei eſt. Nunquid miles poſt militiam ſignatur, vt iam ſedeat & quieſcat? Sed magis ante militiam, vt poſtmodum militet, & laboret. Nam athleta, ante certamen vngitur, vt luctetur: ſic & homo ſpiritualiter ideo oleo chriſmatis vngitur, vt contra diabolum quaſi ſpiritualis athleta luctetur. Sed quid? quia multi cùm tentati fuerint, ſuperantur & pereunt; Illi tales nō à Spiritu ducuntur ad tentationem ſuſcipiendam, nec ſunt filij Dei. *Quoniam qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei;* ſed à peccatis expelluntur proprijs. Qui autem à Spiritu Dei ducuntur ad tentationem, non ſuperantur. Serui autem diaboli in igne non baptizantur. Quare? Quia non poteſt fieri, vt depoſitis ſordibus emundetur, qui totus eſt ſordidus. Incipe laterem aquâ lauare, nunquid aliquando mundatur? Non, ſed magis commoto luto, ampliùs ſordidatur. Ille enim mundatur, in quo eſt aliquid boni, quo emundetur. Vt putà bonus homo, ſi carnalibus vitiis fuerit ſordidatus, tentatur vt illud bonum eius mundetur. In illo autem quid mundandū eſt, in quo nihil eſt bonum? Secundum hoc, cùm videris aliquem peruerſum Chriſtianum nunquam tentari, aut periclitari: cùm videris hæreticum nunquam perſecutionem tentationum pati, noli ſcandalum pati: nec dicas, Quomodò hæretici perſecutiones nunquam patiuntur, ſed ſemper fideles? Quomodò mali homines nunquam periclitantur, ſed ſemper boni?

Matth. 3. v. 17.
Soli filij Dei in igne tentationis baptizandi.
Baptiſmus ſignaculū fidei.
Oleū Chriſmatis in vſu in Baptiſmo.
Rom. 8. v. 14.
Chriſtianorum piorū fidelium, tentari proprium.

Scito quoniam qui filij Dei ſunt, hi tantummodò in tentationis baptizantur igne. Veniat tibi in mentem quod te docuit Apoſtolus Paulus, dicens: *Et omnes volentes piè viuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur. Mali autem homines, & ſeductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.* Nunc videamus quando baptizantur in igne. Poſtquam fuerit homo baptizatus in verbo, inſtructus in fide: & poſtquam fuerit baptizatus in aquâ; & poſtquam fuerit baptizatus in Spiritu, in quarto loco baptizatur in igne.

2. Tim. 3. v. 12.

Multi autē & cùm in aquâ baptizati fuerint, non baptizātur in Spiritu. Niſi enim quis ante baptiſmū aquę ſic depoſuerit à ſe totū peccandi propoſitū, vt dignus ſit Spiritū ſanctū in templō ſui cordis ſuſcipere, non baptizatur in Spiritu.

Sap. 1. v. 5.

Quia *Spiritus ſanctus fugit hominem fictum, & non habitat in corpore ſubdito peccatis*: & ideo non fit filius Dei. Et hi ſunt, qui cùm tentati fuerint, ſuperantur, & pereunt: videntur quidem filij Dei facti propter aquam baptiſmatis; reuerà autem non ſunt filij Dei, quia non ſunt in Spiritu baptizati. Nam corpore quidem baptizati ſunt, animo autem cathecumeni ſunt: quia aqua corpus baptizat, Spiritus autem animam. Ergo non ſolùm Chriſtus ductus eſt in deſertum à Spiritu; ſed & omnes filij Dei habentes Spiritum ſanctum, ducuntur à Spiritu in deſertum, vt ipſi tententur à diabolo. Qui enim habent Spiritum Dei, hi non ſunt contenti ſedere otioſi; ſed ipſe Spiritus, qui eſt in eis, vrget eos ad aliquod opus apprehendendum magnum, cui diabolus aduerſatur, quod eſt in deſerto. Vt autem intelligas, quia omne bonum, quod ſecundum Deum bonum eſt, in deſerto eſt, videamus quid eſt deſertum.

Id eſt, non ſunt iuſtificati, ſiue gratiam conſecuti.

Deſertum myſticum Dei, & diaboli.

Eſt autem deſertum ſecundum Deum, & eſt deſertum ſecundum diabolum. Natura carnalis, domus diaboli eſt, & omnis iniuſtitia epulatio ipſius eſt. Quantum ad Deum autem deſertum eſt, quoniam non eſt in ea iuſtitia Dei. Spiritus autem domus eſt Dei, & omnis iuſtitia eius epulatio eſt ipſius. Quantum ad diabolum autem deſertum eſt, quia iniuſtitia non eſt in eo, quâ diabolus delectatur. Et quare natura carnis domus diaboli eſt? Quia omne malum intus in carne eſt, quia ſecundum voluntatem carnis eſt: & intus in mundo eſt, quia ſecundum voluntatem mundi eſt. Omne autem bonum foris eſt extra carnem, quia non eſt ſecundum voluntatem carnis: & eſt foris extra mundum, quia non eſt ſecundum voluntatem mundi. Vides ergo, quia omnis res ſpiritualis extra fines carnis, eſt foris; & quaſi in deſerto eſt; & extra fines mundi eſt foris. Vnde, qui viuunt ſecundum Dei mandatum, exiſſe de mundo dicuntur: non corpore, ſed conuerſatione; exiſſe dicuntur carne, & in ſpiritu eſſe. Domus autem Dei Spiritus eſt, quia omne bonum intus in Spiritu eſt, quia ſecundum voluntatem Spiritus eſt. Omne autem malum foris extra Spiritum eſt, quia non eſt ſecundum voluntatem Spiritus. Vides ergo quia omnis res carnalis foris, extra fines Spiritus eſt, & in deſerto eſt. Ergo quantum ad Deum deſertum eſt natura carnalis, vbi non eſt vita iuſtitiæ, in quâ non inuenitur aqua Spiritus ſancti: & eſt vituperabile deſertum, de quo & Propheta dicebat: *Sitiuit in te anima mea in terrâ deſertâ, & inaquoſâ*. Quantum autem ad diabolum, deſertum eſt omnis res ſpiritualis, & eſt laudabile deſertum. De tali deſerto dicebat Deus ad Pharaonem: *Dimitte populum meum, vt ſeruiat mihi in deſerto*. In tali enim deſerto vult Deus omnes ſuos ſibi ſeruire. Ad tale deſertum omnes filij Dei, qui habent Spiritum ſanctum, exeunt vt tententur.

Pſal. 62. v. 16.

Exod. 9. v. 16.

Duci in deſertum à Spiritu ſancto, vt tentemur.

Vtputà, propoſuiſti non ducere vxorem: duxit te Spiritus ſanctus in deſertum; id eſt, ejecit te extra fines carnis & mundi, vt tenteris à concupiſcentiâ carnis: quia non habet caſtitas in ſe, vt delecteris in eâ ſecundum carnem. Si autem intus eras in carne, & in mundo; id eſt, ſecundum naturam carnis & mundi habebas vxorem, non tentabaris. Quomodò enim tentetur libidine, qui quotidie eſt cum vxore? Propoſuiſti ieiunare; extra fines carnis exiſti & mundi, vt tenteris in fame à ſpiritu gulæ. Si autem in finibus carnis, & mundi poſitus, manducabas, & bibebas, non tentabaris à ſpiritu gulæ in fame. Quomodò enim tentetur in fame à ſpiritu gulæ, qui nunquam eſurit? Sic & Dominus nunquam tentatus fuiſſet in fame, niſi quadraginta diebus ieiunaſſet, & tunc eſuriſſet. Item eleemoſynas facere proponis, foras exiiſti: quia natura carnis & mundi non delectatur dare, ſed ſemper accipere. Si autem non dabas, non tentabaris à ſpiritu auaritiæ. Item proponis humilitatem ſeruare; exiiſti in deſertum vt tenteris à ſpiritu ſuperbiæ: quia caro & mundus in humilitate non delectantur. Exurget aliquis diaboli angelus, qui te conculcet, & irritet humilitatem ſeruaſſe; iam tentaris à ſpiritu ſuperbiæ, dum vides quòd in hoc ſeculo humilitas contemnitur, & ſuperbia honoratur. Et cùm hos omnes ſpiritus viceris, nouiſſimè tenteris à ſpiritu vanæ gloriæ. Incipis enim gloriari, quia viciſti: quia ſpiritus vanæ gloriæ præcipuè à ſanctitate nutritur. Scire autem debemus, quòd filij Dei non poſſunt tentari à diabolo, niſi in deſertum exierint, ſecundum ea, quæ diximus; hoc eſt, niſi propoſuerint circa aliquas ſtudere virtutes. Filij autem diaboli, intus in carne, & in mundo conſtituti, conſtringuntur, & pereunt. Quomodò? Vtputa, bonus homo ſi vxorem habuerit (hoc eſt enim eſſe intus in carne) non tentatur in libidine: id eſt, non fornicatur, ſed ſufficit ei vxor ſua. Malus autem & intus in carne conſtitutus; id eſt, habens vxorem, fornicatur, & non eſt contentus vnâ. Item filius Dei, id eſt, bonus homo ſi intus in carne fuerit manducans & bibens, non tentatur in eſcâ, id eſt, non inebriatur, non deliciatur; ſed menſuratè manducat & bibit. Filius autem diaboli, & intus manducans & bibens, non eſt contentus mediocribus cibis & potibus; ſed inebriatur, & ad laſciuiores cibos extenditur. Item ſeruus Dei, etſi intus ſit in carne, nemini aliquid dans, non tentatur, quia alteri non tollit: malus autem intus, nemini dat, & tamen alienum tollit: & ſic in omnibus tractans inuenies. Vides ergo quia eſt iſta differētia inter filios Dei, & inter filios diaboli? quia filij diaboli non exeunt ad diabolū vt tentētur, ſed diabolus venit ad eos vt tentet: id eſt, non exeunt extra carnem ad illum, ſed intus in carne dominantur ab illo. Quid enim opus eſt foras ad certamē exire, qui non deſiderat vincere? Sed diabolus venit ad illos, quaſi ad familiam ſuam. Filii autem Dei foras exeunt, vt tententur ab illo; id eſt, extra fines carnis; quia ſi intus fuerint in finibus carnis, non poteſt ad illos venire diabolus, quia filij Dei ſunt: nec poteſt illos tentare, ſicut ſuprà diximus. Ergo quia diabolus non poteſt intrare ad illos ideo qui ſunt glorioſiores filij Dei, extra fines carnis exeunt contra illum; quia victoriæ gloriam concupiſcunt: propterea in hoc loco non diabolus venit ad Chriſtum, vt tentet eum; ſed Chriſtus exiit ad diabolum, vt tentaretur ab eo, dans dilectis ſuis exemplum. Hæc omnia diximus propter illud quod ait: *Tunc Ieſus ductus eſt à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.*

Filiorum Dei & diaboli differentia.

Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit. Non ſolùm *Quia tentabatur.* ideo teotabatur, quia ieiunabat: ſed ideo ieiunabat, vt teotaretur. Ieiuniom autem non eſt tantùm irritatio paſſionis, ſed repugnatio. Si ergo ieionaueris vt non intres in tentationem, placuerit autem Deo inducere te; non dicas, quia perdidi fructum ieiuoij mei. Nam etſi non tibi proficit ieiunium tuum, vt ooo tenteris; tamen ad illud, ſine dubio tibi proficiet, vt à tentationibus non vincaris, ſicut Christo profuit. Multis modis diabolus audierat, quia Chriſtus oatus eſt in hoc mundo, aut Angelis prædicantibus ad paſtores, vel B paſtoribus referentibus ad Mariam, vel Magis quærentibus in Hieruſalem eum adorare, cuius viderant ſtellam, vel Ioanne oſtendente: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* *Ioan. 1. v. 29.* Sed faciebat incertum eum natura eius carnalis. Dicebat enim apud ſe: Hic non poteſt eſſe Filius Dei, qui de muliere & de viro natus eſt. Nam & ideo de deſponſatâ & de domi habitâ natus eſt, vt partus Virginis diabolo celaretur. Si autem de ſimplici virgine natus fuiſſet; facilè poterat cognoſcere diabolus, quia Filius eſt Dei. Cogitaret enim *Christus cur natus ex deſponſatâ, ex Ignatio.* apud ſe: Maria fornicata non eſt, ſi autem fornicata fuiſſet, ego ſine dubio ſcirem: quia omnis fornicatio me miniſtrante committitur. Sine dubio iſte Filius Dei eſt. Nec eoim C poteſt fieri, vt de muliere homo ſine viro naſcatur.

Ideo deſponſata iotrauit domom Ioſeph, vt, dum maritalis conceptio æſtimatur, Vnigeniti Dei natiuitas non cognoſcatur. Hic eſt Rex gloriæ, qui pannis inuolutus, nec locum in diuerſorio potuit inuenire, ſed io præſepio poſitus eſt. Hic eſt Creator rerum, qui creuit, & per ſingulos ætatis gradus aſcendit. Hic eſt ille Sanctus, qui cum peccatoribus, vt peccator eſt baptizatus. Quid ergo? ipſe eum tentabo; & ſi quidem inuenero eum homioem, ſicut puto; dominabor illius, ſicut omnium hominum: ſi autem inuenero eum ſicut audio, Filium Dei; poſtmo- D dum recedam ab eo, oec congrediar contra eum; quoniam qui vadit contra fortiorem, occaſionem illi victoriæ prouidet: ſi autem ſubduxerit ſe, euacuat virtutem ipſius. Sciens ergo Dominus cogitationes diaboli, quia volebat eum teotare, proceſſit contra eum; oon quaſi Deus, ſed quaſi homo: magis autem nec in toto quaſi Deus, oec in toto quaſi homo. Nam quemadmodum quadraginta diebus non eſurire, noo erat hominis; ſic aliquaodo eſurire, non erat Dei. Ieiunauit ergo quadraginta diebus propter duas cauſas. Primùm, vt nobis aduerſus tentationes ieiunandi daret exemplum: deinde, vt quadrageſimi ieiunij noſtri ponat menſuram. Eſuriuit autem, vt ne oi- E mis ſupra menſuram ieionans, manifeſtè intelligeretur Deus; & ſic diabolo quidem ſpem tentandi extingueret, ſuamque victoriam impediret. Itaque diabolos, quia videns per quadraginta dies ieiunantem, deſperauerat; poſtquam ſeoſit eſurientem, iterum cœpit ſe parare, & ſic acceſſit ad extrà eſurientem, & inuenit intus nunquam eſurientem: Et dum tentat eſurientem, vincitur à noo eſuriente.

v. 3. *Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei* A *es, dic vt lapides iſti panes fiant* O cæcitas diaboli manifeſta! Quomodò ſuſpicatus eſt non eſſe Filium Dei, quem poſt quadraginta dies eſurientem ſenſit, & per quadraginta dies non eſurientem non intellexit? Nam ſicut eſurire hominis eſt, ita per quadraginta dies non eſurire, hominis non eſt. Non cogitauit quoniam qui verè non eſurit, voluntariè eſurire poteſt: qui autem verè eſurit, per tot dies non eſurire non poteſt. Fortis ad ea, quæ infirma ſunt, deſcendere poteſt; infirmus autem ad ea quæ fortia ſunt, aſcendere non poteſt: Sic ergo magis ex eo quod per tot dies non eſurierat, intelligere debuerat, quia Deus eſt; B quàm ex eo quod poſt tot dies eſuriit, quia homo eſt. Nam Deus quæ hominis ſunt, agere poteſt; homo autem, quæ ſunt Dei, agere non poteſt. Sed forſitan dicis, Moſes & Elias quadraginta dies ieiunârunt, & homines erant. Sed illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant: iſte autem quadraginta diebus non eſuriit. Hoc eſt enim quod dicit: *Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, poſtea eſuriit.* Eſurire *Eſuritio Chriſti voluntaria.* enim, & non manducare, patientiæ eſt humanæ; non eſurire autem, diuinæ naturæ. Qui ergo quadraginta diebus noo eſuriit, poſtea eſuriens; demonſtrauit, quia eſuritio eius voluntaria fuit, non neceſſaria. Quid ergo eſt? Sicut ſemper diabolus omnes homines excæcabat, vt non intelligerent quod eſt bonum; C ſic modò inuiſibiliter ipſe à Chriſto eſt excæcatus, vt non cognoſceret verum. Cogitauit enim apud ſe, ſi poterit de lapidibus facere paoes, verè Filius Dei eſt: ſi autem non poterit, homo eſt. Sed quæ fuit cogitatio iſta? Per hoc enim nunquam poterat cognoſcere, ſi Filius Dei erat, an non. Primùm ſi *Stulta diaboli ratiocinatio.* Filius Dei erat, nec eſuriebat. Quomodò enim oon vincat oeceſſitatem naturæ carnalis, qui ipſam neceſſitatem io naturâ creauit? Et vt quid faceret de lapidibus panes, qui panem cum omnibus aliis ex nihilo, cùm voluit, fecit? Deinde & ſi eſuriebat propter corpus, & volebat facere; faciebat quando ipſe volebat, D non quando diabolus prouocabat Si ergo oon faceret; vnde ſciebat, vtrum ideo non fecit, quia non potuit, quaſi homo; aut qoia noluit, quaſi Deus; quod & fecit? Nam nec fecit, nec dixit, Poſſum, & nolo, vt non ſe oſtenderet Filium Dei. Nec dixit, Non poſſum: vt non ſe oſtenderet mendacem, confitens ſe hominem, cùm eſſet Deus. Sed quid?

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni *Deut 8. v. 3.* *verbo Dei.* Noo dixit, Noo in pane ſolo viuo, ſed in omni verbo Dei: vt non videatur *Ambiguâ Dominus reſponſione diabolū deludit.* de ſe dixiſſe; ſed mediè, *non in ſolo pane viuit homo:* Quod poterat reſpondere, & Filius Dei abſcondens ſe, ne oſtendatur quod poteſt; & homo aſtutus excuſans ſe, vt non oſtendatur quod non poteſt. Sic ergo cùm ex hoc reſponſo oihil certum addiſcere potuiſſet, vtrum Deus eſſet, an homo; aſſumpſit eum ad aliam tentationem, dicens apud ſe: Iſte, qui in fame non vincitur, & ſi non eſt Filius Dei, tamen ſanctus eſt. Valent enim homines ſancti, & ſpirituales fame non vinci. Sed poſtquam omnem neceſſitatem carnis vicerint, per vanam gloriam cadunt. Ideo cœpit eum tentare in gloriâ vanâ.

Et aſſumpſit Ieſum in ſanctam ciuitatem. v. 5.

A Quando andis dicentem, dnctum à diabolo, nihil cogites de potentiâ diaboli, quia potuit ducere Chriſtum, ſed de patientiâ Chriſti mirate, quia ſuſtinuit vt à diabolo duceretur. Ergo in ſequente Domino non infirmitas, ſed patientia eſt: in ducente autem diabolo non virtus, ſed ſupetbia eſt: quia volentem Chriſtum non intelligens, quaſi inuitum ducebat. Ille ductus eſt, vt uos voluntatem diaboli non ſequamur. *Et ſtatuit eum ſuper pinnaculum templi.*

A'tera Chriſti tentatio.

Sed ſortè cogitamus quomodo io cotpote conſtitutum, omnibus videntibus ſtatuit illum ſuper templum. Si poteotiam Chriſti conſideramus, intelligibilia inueniuntur omnia. Forſitan eoim diabolus quantum ad ſe, ſic eum aſſumebat, vt omnibus videretur: ipſe aotem, neſciente diabolo inuiſibilitet ſic agebat, vt à nemine B videretur; ſicut ſcriptum eſt de eo: *Ipſe autem tranſiit per medium eorum, & abiit.* Si eoim Habacuc homo conſtitutus à nullo eſt viſus, quando ab Angelo pet comam capitis portabatur de Iudæâ in Babyloniam, quantò magis eſt credibilius de Chriſto noo fuiſſe viſum, cùm volens à diabolo aſſumeretut? *Et ſtatuit ſupra pinnaculum templi.* Cogitauit enim apud ſe. Si miſerit ſe per aërem, ſcio quooiam eſt Filius Dei: ſine dubio enim mittet ſe, vt cognoſcatur quod eſt: ſi autem noo potuerit ſe mittere, ſcio quoniam homo eſt. Sicut ergo cõcupiſcentia vanæ gloriæ ipſe ruit de cœlo: nam cùm eſſet C aogelus, volens ſe oſtendere Deum, perdidit & illud qnod erat, dum voluit apparere quod non erat: ſic putauit & Chriſtum concupiſcentiâ vanæ glotiæ ferri. Nam ſicut difficilè aliquem ſuſpicatur malum, qui ipſe eſt bonus; ſic difficilè aliquem ſuſpicatur bonum, qui ipſe eſt malus.

Luc. 4. v. 30.
Dan. 14. v. 35.

Qualis quiſque eſt talem aliũ facilè ſuſpicatur.

v. 6.

Et dicit ei: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Per hanc propoſitionem, quomodò poterat cognoſcere ſi Filios Dei eſt, ao non? Primùm volare per aërem non eſt propriũ opus Dei; quia nec hoc eſt vtile alicui, vel ad animã vel ad corpns. Si ergo nulli oeceſſarium eſt, neqoe proficit ad ſalutẽ; volauerit autem aliquis prouocatus; D propter oſtentationem ſolam hoc facit, & eſt hoc ex diabolo magis quàm ex Deo. Si ergo homini digtiroſo, & ſapienti ſufficit eſſe quod eſt, & non eſt neceſſarium ei appatete, quod non eſt; quia hoc noo homini prodeſt, quod videtur ab aliis, ſed quod eſt apud ſe; quantò magis Filius Dei oſtendete ſe neceſſarium non habet, ſine causâ alicuius vtilitatis; cui nihil neceſſarium eſt, ſed totum poſſidet io naturâ, de qoo nemo poteſt tantum cognoſcete, quantum eſt apud ſe. Si ergo non volauetit; quomodò poterat per hoc cogooſcere, vtrum non potuit propter infirmitatem, quaſi homo; aut noluit propter vanitatem, quaſi Deus? Quia non creditus fuerat, ſed tentatus. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Vide ſuperbiam inimici, quomodò ipſa inuitatio eius iniurioſa eſt. Nunquid non poterat dicere, Deſcende, per aërem ambulans? Sed quid? *Mitte te deorſum.* Nec timnit cogitãs, ne fortè ſi inuentus fuerit Filius Dei, inueniat illi feciſſe iniuriam. Sed nihil dubitat dicere, nec facere, qui nihil ſibi reliquit quod ſperet. Et vide; noo impulit, oon tetigit, non appropinquauit, ſed tantum dixit: *Mitte te deorſum, ſi es Filius Dei;* vt ſciamus, quia omnis qui obaudit diabolo, ipſe ſe deponit deorſum.

Contra Eunomium.

Diabolus ad malum cogere non poteſt.

Nam diabolus ad malum hortari poteſt, cogere autem oon poteſt.

Scriptum eſt enim: Quoniam Angelis ſuis mandauit de te, vt in manibus tollant te. O diabole, quomodo Filius Dei Angelorum manibus portatur legiſti, & quia *ſuper aſpidem & ſuper baſiliſcum calcat*, non legiſti? Sed exemplum illud quidem profert, quaſi ſuperbus; hoc autem tacet, quaſi aſtutus. Nam & verè Filius Dei Angelorum manibus non portatur, ſed ipſe magis Angelos portat. Nec enim creatura portat Creatotem, ſed Creator creaturam. Si autem creatura baiulat Creatotem, ergo Creatot antequam faceret creaturam, à quo portabatur? Nam verè etſi portatur manibus Angelorum, non ideo portatur, vt non offeodat ad lapidem pedem ſuum quaſi infirmus, ſed propter honorem poteſtatis, quaſi Dominus. Sicut ſcriptum eſt: *Qui ſedes ſuper Cherubin, appare.* Et illud quidem, quod diabolns refert, quia in perſooâ Chriſti dicitot, verum eſt. Sicut enim dicitur, *Quoniam tu es Domine ſpes mea: Altiſſimum poſuiſti refugium tuum, &c.* Sed non de Chriſto dictum eſt tantùm, ſed de omni homine iuſto, quorum perſonam Chriſtus ſuſcepit.

Pſal. 90. v. 11.
Chriſtus, vt ab Angelis portetur.
Pſal. 79. v. 2.
Pſal. 90. v. 9.

Reſpondit ad eum: Scriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum. Non dixit: ooo tentabus me Dominum Deum tuum, ne ſe manifeſtaret Deum: ſed ita, *Non tentabis Dominum Deu tuum*; quod poterat dicere, & omnis homo Dei teutatus à diabolo: quoniam & qui hominem Dei teotat, membrum diaboli eſt. Sic ergo ex hoc reſponſo incertus, tranſiit ad tertiam. Dixit etiam apud ſe: Tria hæc retia habeo exteoſa ſuper omoem mundum, vt quiſquis euaſetit de retibus gulæ, incurtat io retia vanæ gloriæ: qui euaſerit de retibus vanæ gloriæ, incidat io tetia auaritiæ. De his autem retibus nullus hominom ad perfectum euaſit: & ſi euaſit, non integer, ſed cootritus euaſit. Hic autem iam retia ventris dirupit, retia vanæ gloriæ trãſiuit; ponam ei nnnc retia auaritiæ, & oſtendam illi omnia regna mundi. Si concupierit ea, ſcio quia homo eſt. Nam omnes homines propter golam, & propter pecuniarnm auaritiam, & propter vanos honores ſeruiunt mihi: ſi autem contempſerit ea; ſcio quia Filius Dei eſt. Nec enim poteſt deſiderare, quæ ipſe creauit; nec delectatur terrenis, qui fruitur cœleſtibus. Nam etſi aliis mentiebatur diabolus, ſua eſſe omnia; apud ſe tamen ſciebat, quia non erant eius, ſed Dei.

Deut. 6. v. 13. & 10. v. 20.
Tria diaboli retia.

Et ſic aſſumpſit eum, ſuper montem excelſum valde: quem ipſe diabolus circumiens omnem terram excelſiorem cæteris cogooſcebat: *& oſtendit illi omnia regna mundi, & honores eorum.* Fortè tractas apud te, qualis potuit eſſe E ille mons, de quo omnis terra videbatur: aut ſi erat ſuper omnem terram, quomodò tamen poterat inde, quantum ad carnem, totam terram illi oſtendere? Nam etſi quaotum ad diuinitatem ſuam videbat, tamen quantum ad diabolum oſtendere illi noo poterat, quem hominem æſtimabat. Sed ita intelligendum eſt, *Aſſumpſit eum ſuper montem excelſum valde;* quia quantò magis excelſiot fuerit mons, tantò magis aſpicienti ex eo ſpacioſiot terra videtur. Oſtendit autem ita; non vt ipſa regna, vel ciuitates eorum, vel populos, vel argentum, vel aurum

v. 8.
Vt oſtenſa Chriſto omnis terra.

Digitized by Google

ſturum videret: ſed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum, vel vniuſcuiuſque regni ciuitas poſita erat: vtputa, ſi aſcendas ſuper excelſum locum, digito extenſo dicam tibi, Ecce ibi eſt Roma, aut ibi eſt Alexandria; non ſic oſtendo tibi, vt ipſas videas ciuitates, ſed partes terræ, in quibus poſitæ ſunt. Si enim nautæ vnam ſtellam aſpi-
Simile. cientes, non dicam ad vnamquamque prouinciam, vel inſulam: ſed ad vnamquamque ciuitatem, & ad ſingula loca, quæ petunt, ſine aliquo errore, aut deuagatione dirigunt curſum: quantò magis diabolus, qui princeps aëris conſtitutus, totam terram non ſolùm ſciebat, ſed etiam & videbat; poterat ſingula loca certiſſimè digito demonſtrare, & vniuſcuiuſque regni honores, & ſtatus verbis exponere? Nam non ſolùm oſtenſum dicitur, quod oſtenditur ad videndum; ſed etiam quod exponitur ad intelligendum, ſi-
Iſai. 2. v. 3. cut ſcriptum eſt: *Aſcendamus in domum Dei Iacob, & oſtendet nobis viam ſuam, & ambulabimus.*

v. 9. Diaboli promiſſio irrationabilis & mendax.
Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. Conſidera quomodò omnis promiſſio eius irrationabilis eſt, & mendax. Certè vni dare non poterat omnia, niſi ab omnibus omnia tolleret. Si autem ab omnibus omnia tolleret, à nemine adoraretur; cùm diabolus neque amore, neque ex timore adoretur ab aliquo, ſed quia promittit diuitias, aut dat. Quomodò autem expediebat diabolo ab omnibus omnia tollere, & vni dare, vt ab omnibus contemnatur, & ab vno colatur? Sed neque illud dicere poſſumus, vt vnuſquiſque quidem ſua teneret, iſte autem ſuper omnia eſſet. Vnus enim ſuper omnem mundum, neque eſt, neque fuit aliquando; neque fieri poteſt vt non ſit illi aliquis non ſubditus. Primùm propter Deum, quia non concedit diabolo & hoc facere poſſe; ſecundò propter ipſum diabolum. Gaudium enim, & gloria, & poteſtas diaboli in quo eſt, niſi in ſuperbià, & inuidià; in irà, in vanâ gloriâ, & his ſimilibus? Vbi hæc exercentur, vnum regnum ſtare non poteſt: ſed neceſſe eſt, vt diuidatur in plura. Vbi autem hæc non exercentur; diabolus non colitur, neque regnat. Quomodò ergo regnum ſibi tolleret, & illi daret? Deinde, quid ſi Sancti erant in mundo aliquod regnum tenentes? Nam etſi peccatori dare, & tollere poteſt diuitias; Sanctis neque dare, neque tollere poteſt. Putáſne non ſemper voluit tollere diuitias Iob? ſed non potuit, niſi quando permiſſus eſt. Nunquid non voluit, ſi potuiſſet, tollere regnum de manu Dauid? Nam
Pro. 8. v. 15. verè non eſt mundus diaboli, neque regna illius. Scriptum eſt enim: *Per me Reges regnant, & per me tyranni ſcribunt iuſtitiam.*
Diabolus vt det diuitias.
Sed ea, quæ per iniquitatem aguntur in mundo: vtputa per furtum, aut per vim acquiſiſti diuitias, aut aliquâ perditione animę tuæ ſuſcepiſti honores; illas tibi diuitias diabolus dedit: ſed non ipſæ diuitiæ diaboli
Non ſunt eius, ſed Dei.
ſunt, ſed prouiſio earum: res autem ipſæ illius ſunt, qui creauit eas ad probationes Sanctorum & peccatorum. Et inter duas conditiones poſuit illas in medio, vt & diabolus poſſit illas dare, & Deus. Nam dans pote-

A ſtatem diabolo, non à ſe dimiſit: vt ſi quidem cum peccato acquirantur, per diabolum dentur; ſin autem ſine peccato, per Deum. Ecce enim oculos noſtros, & aures, & os, & cætera membra, inter duas conditiones ſic creauit in medio, vt & diabolus aperiat oculos hominis, & Deus. Si enim ad turpem Simile.
rem aperuit homo oculos, diabolus aperuit oculos eius: ſi autem ad iuſtitiam, Deus. Nunquid ex hoc, quia membra noſtra interdum à diabolo aguntur, volentibus nobis, iam membra noſtra diaboli ſunt? Sic & diuitiæ, quamuis interdum à diabolo dentur,
B tamen diaboli non ſunt. Si enim verè conſideres, magis diuitię ipſę in poteſtate ſunt hominis, quàm in poteſtate diaboli. Nam diabolus, non quibus ipſe vult, diuitias dare poteſt, ſed qui volunt ab illo accipere. Homo autem in poteſtate habet, à quo vult eas accipere, ſiue à diabolo, ſiue à Deo.

Tunc dicit ei Ieſus: Vade retrò ſatana: v. 10.
Scriptum eſt enim; Dominum Deum tuum adorabis, & ei ſoli ſeruies. Finem tentandi diabolo imponit, dicens, *Vade retrò ſatana,* vt ne progrediatur vlterius tentans. Diabolus autem ſicut rationis eſt intelligere; [id eſt, ſicut rationaliter intelligi poteſt,] non
C quaſi obediens ad præceptum; receſſit: ſed aut ipſius Chriſti diuinitas, aut Spiritus ſanctus, qui erat in eo, excuſſit inde diabolum: quod ad noſtram conſolationem proficit maximè, quia non tandiu homines Dei diabolus tentat, quandiu vult; ſed quandiu Chriſtus eum permittit, vel Spiritus ſanctus qui eſt in eis. Diabolus enim in quantum ad ſe, nunquam ceſſaret tentans; nec enim habet alium actum: non manducat, non bibit, non dormit, non opus aliquod aliud operatur, niſi vt tentet, vt fallat, vt ſubuertat. Hic eſt cibus illius, hic honor, hoc & gaudium. Propterea infatigabilis eſt in malo, ſed potentia* Dei repellit eum: etſi permittit eum pauliſ-
Omnis occupatio diaboli, vt tentet.
* miſericordia.
D per tentare propter fidem probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam.

Adhuc vide, cum Chriſtus in primâ tentatione paſſus fuiſſet tentationis iniuriam, dicente ſibi diabolo: *Si Filius Dei es, dic lapidi huic vt fiat panis,* non eſt exaſperatus, nec in increpationem vel abiectionem eius eſt excitatus; ſed ſuſtinuit, & mitis permanſit; tantùm contra verba tentationis congrua dedit exempla. Similiter & in ſecundâ, quamuis eſſet iniuriatus, dicente ſibi diabolo, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*: turbatus non eſt, non increpans ei dixit, *Vade retrò ſatana.* Nunc autem, quando diabolus Dei ſibi præſumpſit honorem, dicens: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*: & hoc
E quæſiuit fieri ſibi à Chriſto, quod ſoli Deo fieri debebatur; exaſperatus eſt, & iratus eſt, & increpauit eum, & repulit, dicens: *Vade retrò ſatana: Scriptum eſt, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies*; vt nos illius diſcamus exemplo, noſtras quidem iniurias illatas ab impiis, ſiue in dicto, ſiue in facto magnanimiter ſuſtinere: Dei autem iniurias, & contemptum, nec vſque ad auditum ſufferre. Quoniam in propriis iniuriis eſſe quempiam patientem, laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium.
Dei iniurias diſſimulare, impium eſt, noſtras ferre patiēter, laudabile.

Interpretatio moralis.

Ieiunium animæ.

[A] Hactenus ſimpliciter diximus de tentationibus, quibus tentatus eſt Dominus: nunc breuiter perſtringamus quid ad noſtram ędificationem, ſignificent Chriſti tentationes. Frequenter diximus, corporis quidem ieiunium eſſe, abſtinere à cibis: animæ autem ieiunium, abſtinere ab omni re malâ. Quia ſicut caro delectatur cibo, ſic ſpiritus abſtinere à carnis peccato. Secundum hoc ieiunium Chriſti in nobis intelligimus eſſe abſtinentiam peccatorum. Si enim manducatio Adæ de ligno ſcientiæ boni, & mali, prudenter ab omnibus recepta, apperitio eſt peccati prohibiti; conſequenter ieiunium Chriſti intelligendum eſt in nobis abſtinentia à peccato. Quòd ſi ieiunium eſt abſtinentia rei malæ; [B] ſine dubio & deſiderium eius eſuritio eſt ipſius, & vſus rei ipſius intelligitur panis. Proponens ergo ieiunium ſibi Chriſtus, & non ſuperatus deſiderio panis à diabolo ſibi propoſiti; hoc nos docet, vt ſi aliquis vtpote filius Dei, opus eligens magnum, exierit in deſertum, ſicut diximus ſuprà, & propoſuerit ſe abſtinere ab aliquo vſu corporali, & delectabili (quod eſt ieiunare) propter viuificatorium Dei mandatum; ne interrumpat. Si autem loquente in cogitationibus ſuis diabolo, & ad vſum rei illius prouocante, interruperit; vtens peccauit potiùs quàm vſus eſt, & peccatum ſibi conuertit in vſum; hoc eſt, lapidem in panem. Et quamuis ab [C] illâ re ſe abſtinere decreuit, quâ vti potuit ſine peccato, ſi non decreuiſſet: tamen quia decreuit abſtinere ab illâ, vſum rei illius iudicauit eſſe peccatum, id eſt, lapidem. Propterea ſi vſus fuerit eo, peccatum ſibi ſumpſit in vſum, id eſt, lapidem ſibi mutauit in panem, dirumpentem magis quàm nutrientẽ. Sicut & Apoſtolus de mulieribus viduitatem promittentibus dicit, *Quæ cùm deluſerint Chriſtum, nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.* Sed deprimens deſiderium ſuum quaſi eſuritionem; reſpondeat in cogitationibus ſuis diabolo ſibi perſuadenti: Quia non in vſu rei illius ſolo viuit homo perfectè; [D] & ſi viuit, ſed ſecundum animam. Pleniſſimè autem viuit in obſeruantiâ mandatorum Dei: & ideo fortè non ſimpliciter dicit, Dic lapidi vt fiat panis: ne de qualicunque lapide dixiſſe intelligatur: ſed ita, *Dic huic lapidi*, id eſt, quem tibi oſtendo.

Vorum tranſgredi, damnabile eſt.

1. Tim. 5. v. 11.

Aſcenſio ſuper tẽplum moraliter.

Item aſcenſio ſuper templum, moraliter intelligitur exaltatio cordis Sanctorum ad ſanctitatem. Statio autem ſuper pinnam templi, exaltationis ipſius mora. Quando enim quis inflatus mente carnis ſuæ, exaltatus fuerit quaſi ſanctus, & gloriatus fuerit quaſi conſummatus; [E] ductus eſt à diabolo quaſi ſuper templum: & quando exiſtimauerit ſe conſiſtere in ſanctimoniæ ſummitate, & in ipsâ æſtimatione iactantiæ fuerit demoratus, poſitus eſt ſuper pinnam templi, & ſtat ibi. Conuenienter ergo, & ordinatè expoſuerunt Euangeliſtæ. Poſtquam enim expoſuerunt Chriſtum in tentatione ieiunij ſuperaſſe diabolum, in ſequenti loco expoſuerunt ductum eſſe à diabolo ſuper templum: quoniam victoria tentationis, & expletio alicuius operis magni, gloriationem operatur, & fit cauſa iactantiæ. Sed vide, quoniam Chriſtus ieiunium quidem vltrò ſuſcepit; ſu- [A] per templum autem diabolus eum duxit: vt & tu, qui filius Dei es, ad ieiunij quidem morale, id eſt, ad abſtinentiam laudabilem rei cuiuſdam ſponte procedas, & alacriter; extolli autem ad faſtigium ſanctitatis non acquieſcas: quia nemo extollit ſe ad ſanctitatis altitudinem, niſi ducente diabolo. Nec enim ideo acquieuit Chriſtus duci, & conſtitui ſuper templum, vt tu moraliter imitator eius exiſtens aſcendas per iactantiam cordis tui ad altitudinem ſanctitatis. Nec enim volens aſcendit, quantum ad corpus: ſed ideo acquieuit duci, & audire præcipitij verba; *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*: vt tibi oſtendat exitum metuendum; id eſt, vt demonſtret tibi ruinæ periculum, quod [B] omnes gloriantes ſubſequi ſolet, ſicut teſtatur Sapientia, dicens: *Ante ruinam exaltatur cor hominis, & ante gloriam humiliatur.* Conſequenter & Dominus dicit: *Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Si ergo times ruinam de faſtigio ſanctitatis, fuge exaltationem cordis ad ſanctitatem, & non patieris ruinam de faſtigio ſanctitatis. Cui autem omnem iactantiam ſubſequatur ruina, cauſa eſt manifeſta. Quoniam omnis qui confidens eſt in operibus ſuis, & gloriatur, ſecurus eſt: qui autem ſecurus eſt, non timet: & qui non timet, nec cauet: qui autem non cauet, quando non ſperat, ſupplantatur à diabolo, & deiicitur. [C] Qui autem nihil ſe exiſtimat eſſe, in inferiori parte templi conſiſtens, quantum ad ſe, cauſâ humilitatis, ſolicitus eſt de ſe: qui autem ſolicitus eſt, timet: qui autem timet, circunſpicit ſemetipſum, & non ſinit duci ſe à diabolo ſuper templum. Talis fuit & ille, qui dicit: *Non quòd iam perfectus ſim, aut iam iuſtificatus ſim*, &c. Si ergo Paulus timuit ſe dicere eſſe perfectum, quis audeat ſe exiſtimare perfectum? Si ergo perfectus filius Dei es, & aliquam laudabilem abſtinentiam ſuſcepiſti, quaſi exiens in deſertum: duabus tentationibus Dominus tentatus eſt propter te, vt non interrũpas opus tuum, ſed ad perfectum deducas; cùm [D] autem perduxeris ad perfectum, non glorieris.

Ad ieiunij agonẽ, ſpõte procedẽdum.

Pro. 18. v. 12.

Luc. 14. v. 11. & 18. v. 14.

Cur iactantiam omnẽ ruina ſequatur.

Periculum ſecuritatis.

Phil. 3. v. 12.

Si autem mediocris es filius, & nullum auſus es affectare pro virtute certamen; tentatione tertiâ tentatus eſt propter te, ductus eſt ſuper montem excelſum, & audiuit verba pernicioſa: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me*; vt tu non deſideres magnus, & altus fieri in hoc mundo. Aſcenſio enim montis illius eſt proceſſio ad magnitudinem, vel altitudinem diuitiarum, & gloriæ huius mundi: quoniam ipſa proceſſio eorum de ſuperbiâ cordis aſcendit. Et vide quomodò per ordinem dicit: [E] priùs ductus eſt ſuper montem; deinde glorioſa mundi ei oſtenſa ſunt; in tertio loco poſita eſt ei conditio, vt ſi adoraſſet diabolum, omnia fierent eius. Sic & tibi contigit, quia altus, & magnus fieri feſtinas in mundo, & aſcendis in montem, quem diabolus ſibi elegit ad seducendum. Cùm enim volueris fieri altus & magnus, quod eſt aſcendere in montem, diabolo te ducẽte; incipis die, ac nocte cogitare de diuitiis acquirendis, de ſuſpiciendis honoribus, & ante oculos mẽtis tuę ſẽper illa vniuerſa proponere; ſcito quia princeps mũdi glorioſa regni ſui tibi oſtendit. Cùm autẽ ſenſerit te duriùs huiuſmodi cogitationibus in concupiſcẽtias eorumdem

Tertia tentatio.

Tentationum ordo.

Fugiẽda exaltatio.

Malus proviſor diabolus.

bonorum accenſum, in tertio loco rales tibi prouidet cauſas, vt neceſſe ſit tibi, ſi volueris illa conſequi, diabolum adores, relinqnens fidem Dei; & ſeruias ei, negligens iuſtitiam Dei: ſi autem elegeris adorare Deum in fide eius, & ſeruite ei ſecundum mandatum ipſius, illa omnia non conſequaris. Ideo docet Apoſtolus Paulus: *Obſecro autem vos, fratres, ſtudium habere quietis, & negotij proprij, & operandi manibus veſtris: & nullius deſiderium ſit vobis ad eos qui foris ſunt.* Et iterum: *Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Radix enim omnium malorum, eſt cupiditas diuitiarum; quam quidam appetentes, circa fidem naufragauerunt.* Ergo omnia Chriſto promiſſa ſunt, & omnia Chriſtus contempſit; vt ne gloriam Dei diabolo daret: vt tibi etiam ſi totus mundus fuerit datus, tantùm vt dimittas Deum, non facias ampliùs diuitias, quàm gloriam Dei. Nec enim iuſtum eſt, propter creaturam contemnere Creatorem, ſed propter Creatorem creaturam. Quoniam diuitias tibi Deus dare poteſt, diuitiæ autem tibi Deum dare non poſſunt. Non enim propter ſe tentatus eſt, ſed propter nos: & non ſibi vendicat, ſed nobis.

1. Theſ. 4. v. 10.

1. Tim. 9 v. 8.

v. 11. *Tunc reliquit eum diabolus, & accedentes Angeli Dei miniſtrabant ei.* Non dixit, Et deſcendentes Angeli Dei miniſtrabant ei, vt oſtendat, quia ſemper ad miniſterium eius Angeli erant in terris: ſed tunc præcipiente Domino receſſerunt ab eo, vt locus diabolo aduerſus Chriſtum daretur; ne fortè Angelos videns circa eum, non appropinquaret ad eum. Sic enim inuiſibiliter fit omni homini Chriſtiano. Duo enim ſunt Angeli permanentes cum hominibus, ſcilicet bonus & malus. Quandiu circa nos eſt Agelus bonus, nunquam nos in tentationem poteſt impellere angelus malus. Secundum diſpenſationem autem Dei recedit aliquantulum Angelus bonus, magis autem non recedit: ſed abſcondit ſe inuiſibilem ſe reddens ante diabolum: quoniam niſi voluerit Angelus bonus, à diabolo non videtur. Subtrahit ergo ſe, vt det diabolo licentiam tentandi, & ſtans expectat tentationis euentum. Quando ergo aliqua concupiſcentia malæ rei aſcenderit ſuper cor tuum, & pulſat aliquod genus peccati, non eſt circa te Angelus bonus; ſed diabolus loquens in corde tuo tentat te pariter, & compellit. Si tu ergo permanſeris, conſtringens cor tuum; magis autem diabolum in corde tuo conſtringens; cùm non te potuerit ſuperare, diſcedet à te. Quando recedente concupiſcentiâ incipit cor tuum exultare, quia euaſiſti impetum illum malum; & quaſi quidam ſpiritus in te tacente lætatur, & gratias agit Deo; cognoſce quia receſſit à te diabolus; & poſt tentationis victoriam accedens Angelus miniſtrat tibi, & ille loquitur in te, & gaudium operatur. Quoniam autem miniſtrabant ei Angeli, ſcimus: in quibus autem rebus illi miniſtrabant, ſcire non poſſumus. Vtrum ad ſanitates infirmitatum, quemadmodum & per Angelum Raphaelem ſanauit Tobiam; an ad correctionem animarum; ad effugationem dæmonum: quoniam quidem multa opera ſua per Angelos facit, verum eſt. Angelis autem facientibus, ipſe facere videtur; quia dat illis faciendi præceptum & poteſtatem. Tamen manifeſtum eſt, quia etſi ad opus ipſius miniſtrant ei, non propter neceſſitatem impotentiæ eius miniſtrant ei, ſed propter honorem poteſtatis ipſius. Nam miniſtrant ei, & non adiuuant eum.

Sumptum eſt hoc ex libro Paſtoris.

Signum victoriæ in tentatione.

Tob. 6. v. 5.

§. ASTERII AMASEÆ *Epiſcopi, In ingreſſum Ieiuniorum.*

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

HOmo, animal compoſitum eſt; cui ex corpore aſpectabili, rationalique, & incorporeâ animâ conſtet, quicquid eſt. Cæterùm duorum, quæ iam recenſuimus, haud par natura, atque dignitas: ſed corpus quidem conditum eſt tanquam inſtrumentum, ad imperium dominantis animæ moueri comparatum; anima verò conſtituta eſt vt imperet, ac velut præſtantior deteriori præſit. Hæc porrò diſcernendi facultate à mente, & ratione acceptâ, honeſtique, ac contrarii differentiâ repertâ, cognoſcit quidem Deum creatorem, ac conditorem tum eorum, quæ ante oculos, ac pedes verſantur, ſenſúque comprehenduntur, quàm inaſpectabilium, quæ mens corporis expers cogitatione informat, & intuetur: iuſtitiam autem, ac virtutem exercens, ceu Deo charam philoſophiam appetit; eiuſque legibus, atque monitis obſecundans, quàm longiſſimè ſeipſam à carnalibus deſideriis abducit; Deo autem accedit, ac quoad licet, cum bono neceſſitudinem ambit. Ipſa porrò ſacra philoſophia circa eam, quam ciborum temperantiam, ſeu abſtinentiam appellant, plurimum, principaliúſque occupata eſt. Hic enim mens, cùm abſque vllâ perturbatione verſetur, neque illam admixtionem ſordium, quæ vel à ventre, vel aliunde proueniunt, patiatur, liberæ ſuæ operationi, & rerum cœleſtium, ac ſibi cognaturum contemplationi vacat.

Hæc itē deflorat Photius Aſterij homil. 8. ex quo eidem vindico; admodúque ſubuereor ne & aliæ plures Aſterii ſint inter orationes aſcriptas Gregorio Nyſſeno. Præcipuè illi dederim, quæ extant adhuc in append. Aduerſus auaritiam, de beneficentiâ, de non differendo Baptiſmo, ob maximā ſtyli, ſententiarum, exemplorū familiaritatē, cum aliis Aſterianis affinitate. Addo & in 40 Martyres, nihil habentem commune cum duabus aliis in eoſdem genuinis Gregorii Nyſſeni. Facit & locus quo iſtæ habitæ orationes, ſeu homiliæ ſignificantur, nempe Comana, & Pontus, etſi Gregorius quoque eas partes ſuis Sermonibus illuſtrare potuit; quem ſolâ nixus meâ coniecturâ poſſeſſione deiicere nolui.

Igitur quotquot Philoſophiæ alumni eſtis, & rerum ſublimium amatores, ac Sermonis diſcipuli: diligite tempus præſens, & ſanctam Quadrageſimam cum gaudio ſuſcipite, velut caſtitatis magiſtram, virtutis parentem, filiorum Dei alumnam, incompoſitorum informatricem, tranquillitatem animarum, vitæ conſtantiam; inuiolatam ac imperturbatam pacem. Huius enim auſteritas, atque grauitas perturbationes ſopit, iras extinguit; procellam omnem, quæ ex nimio ebullit cibo, refrigerat atque compeſcit. Et quemadmodum æſtiuo tempore, quando nimius So-

Ieiunii bona in animā

Simile.

lis ardor terræ incumbit, Aquilo lenibus autis æſtuantes recreans, impedit ne ſuffocentur: ita & ieiunium, inflammationem ex ſuperfluo cibo, potúque ortam, à corporibus diſpellit.

In corpore.

Et hæc quidem beneficia ieiunium in animam confert, cuius non minora ſunt in corpus merita. Extenuat enim materiarum craſſities, ac corporis molem exonerat; venaſque copioſiori ſanguine rumpendas, relaxat, & ſpatii aliquid anguſtiis concedit, ne illis contingat, quod canalibus: quibus ſi plus aquæ influat, quàm capiunt, copiâ dirumpuntur, quod violentum illum impulſum nequaquam ferre poſſint. Caput pacato, ac tranquillo ſtatu conſiſtit, neque arteriarum moleſtis ſubſilientibus pulſibus, neque cerebro aſcendentium vaporum fumo obſcurato. Sua ſtomacho per ieiunium libertas conſtat. Tunc enim à coactâ ſeruitute liberatur, ne vt lebes bulliat, concoctionibus laborans. Oculi clarè, & nullis offuſis tenebris vident ſublatâ omni caligine, quam ſatietas oculis offundere ſolet. Pedum greſſus ſtabiles; manuum operatio nullâ trepidatione certa. Reſpiratio ordinata, & ad mediocritatem redacta; quippe quæ intus turbulento ſpiritu non vrgeatur. Sermo ieiunantis perſpicuus eſt, & diſtinctus; mens pura, tuncque verè deiſormis exiſtit, quando velut in incorporeâ carne abſque triſtitiâ, & tumultu actiones ſuas perficit. Somnus incutidus, & inſomniorum ſpectrorum expers. Et vt multis prætermiſſis, dicam; ieiunium eſt pax communis animæ, & corporis; vita ſine perturbatione, conſtans agendi, & conuerſandi ratio, vita Deum lætificans, ac quæ inimicum mœrore afficiat.

Simile.

Quemadmodum enim hoſtis, quando aduerſarium videt vigilantem, & ſobrium; accuratè armatum; ſtrenue, & fortiter ſe gerentem; hanc curam, & diligentiam, ſuam ipſe ducit cladem: ſic & ſalutis noſtræ inſidiator, colendæ virtutis diligentiam omnem, vt ſuam ipſius odit calamitatem.

Angeli ieiunãtium ſtipatores; non ieiunãtiũ dæmones.

Quapropter noueris, o homo, eius qui ieiunat domus cuſtodes eſſe Angelos, & velut continuos ſtipatores: eius autem domum, qui in Quadrageſimâ delicijs ſe tradit, ſtipatores eſſe dæmones, proprios tudoris amicos, & ſanguinis amatores, ac ebrietatis aſſeſſores. Etenim Spiritibus quoque ſiue ſanctis, ſiue impuris hic mos eſt, vt familiaribus, ſibique charis ſeſe adiungant, prout etiam in auibus cernere licet. Nam columba circa loca munda verſatur, & agros obit, vt ſibi, & pullis ſemina aliqua colligat. Turtur itidem arborum ramis lubens inſidet, dulce quiddam, & argutum ſubmodulans. At verò vorax coruus circa macella degit, odioſum quid, & iniucundum in eos qui carnes faciunt, crocitans. Itaque abſti-E nentiam amemus, vt ab Angelis amemur. Odio habeamus laſciuam voluptatem, ne ſimul cum illâ ad ſocietatem dæmonum pertrahamur. Nullus delicijs deditus vnquam ſedulus factus eſt, ac ſtudioſus; neque conuiuijs vacans virtutis diſcipulus; aut ne voluptatis amator, ſanctus: nec denique viuens carnaliter, vnquam eſt regni cœleſtis

A particeps effectus.

Mortalis, ac miſera vitæ conditio à gulâ necta.

Regredere animo ad incunabula generis humani, diſceſque experientiam ea teſtari, quæ reprehendimus. Neque enim lex ieiunij nobis data eſſet, niſi primæ abſtinentiæ lex violata fuiſſet. Venter inſidiatoris nomen non tuliſſet, niſi prætextus voluptatis peccatum induxiſſet. Non fuiſſet opus aratro, nec bobus aratoribus, neque proſciſſis ſulcis; at neque ſeminibus, neque aquâ ad irrigandum, neque periodo temporum, adſtringente ſcilicet hyeme, ac æſtate ſoluente; omnique hac circulari miſeriâ, niſi ob primi parentis præpropeream voluptatem, ad hanc laborum periodum damnati eſſemus: ſed aliam B quandam vitæ rationem, ab iſtâ præſente multum diuerſam, acturi eramus, quam nos recepturos ſperamus, quando vitam hanc affectionibus obnoxiam per reſurrectionem exuemus. Hoc enim diuinæ in nos inclinationis beneficium eſt, vt in antiquam dignitatem reſtituamur, cuius cùm benignè participes effecti eſſemus, gratiam circumſpectè non cuſtodiuimus. Ieiunium vitæ futuræ imago eſt: incorruptionis ſtatus imitatio. Ibi namque nullæ eiuſmodi exiſtunt voluptates.

Gen. 9. v. 21. Mala gulæ in Noe.

Primo homine relicto, ordine deinceps poſteros illius recenſe. Quid iuſto Noe dedecus attulit, cùm ſine ſenſu membris nudatus eſt, quæ pudor naturalis tegi iubet? Quid temerarium Cham induxit, vt ebrium patrem irrideret? vt duo mala ex delicto vno exiſterent. C Vna enim ebrietas, tum patrem honeſto indumento, tum filium libertate nudauit.

1. Reg. 2. v. 12. &c. In filiis Heli.

Cæterum, cùm iterum ad Heli Sacerdotis filios aciem conuerto, inque rerum illorum hiſtoriâ animam occupo, integram catenam calamitatum ex ſe mutuo connexarum inuenio; quæ ab vno principio, nempe à ventre & ſatietate originem duxerunt. Filij namque Heli, patris ſui Sacerdotium pro occaſione libidinis, & luxus arripientes, ſacrificia profanabant; priúſque ventri ſuo, quàm Deo de hoſtiis faciebant. Secuta verò eſt & fornicatio, germanum deliciarum peccatum; hæcque D omnia excipiens diuinum iudicium, ſeueram valde, ac duram vltionem induxit. Infeſta namque gens illorum causâ aduerſus Hieroſolymam mouit. Et vt triſtibus narrationibus compendium faciamus, laſciui iuuenes in acie ceciderunt, patriáque vnà cum illis in periculum adducta eſt; arca Dei capta, ab hoſtibus abducta; ſenexque Sacerdos infauſtis nuntiis immortuus; malorumque ingens adeò examen ob gulæ voluptatem ciuitati inuectum eſt.

Lapſus memoriæ: nondum erat Hieroſolyma Iudæorum regia, ſed Sylo arcæ locus ac Iudicis Iſrael.

Ieiunandũ maximè: Sacerdotũ domeſticis.

Omnes igitur ieiunemus; cum primis vero Sacerdotum familiares, vt qui contubernalem habeant temperantiæ magiſtrum, & à lare philoſophiæ documenta. Abſurdum E enim eſt nummulariorum filios argenti probandi peritos eſſe, fabrorumque domeſticos circa ignem, & incudem verſari; eos verò qui cum Sacerdotibus degunt, ſiue ſint cognati, ſiue alio modo in familiam cooptati, reſilire à ſcopo, ad quem familiæ ductor, & domus ſuam vitam conformare debet.

Ob ventris cupidinem, ingenti damno &

Gen. 25. v. 29. & 27. v. 1. Mala gulæ in Eſau.

Eſao Iſaaci ſenior filius affectus eſt. Cùm eoim (A) inſtituto venator eſſet, ac quandoque poſt multam fatigationem domum reuerſus, erga obiectam eſcam fame, & deſiderio iotolerabili afficeretur, primogenita ſua pro lenticulâ fratri vendidit. Ex quo etiam euenit, vt is poſtea benedictionem paternam ¦idem præriperet; & ſic paulatim à virtute, ac Deo abalienatus, Patriarchæ claritatem amitteret. Adeóque ab Iſraëlis neceſſitudine ſeparatus, tum ipſe Barbarus effectus eſt, & alienigena, tum ex ſe eiuſdem ſecum rationis, ac ſortis progenuit popolum.

Exod. 32. v. 1. In Iſraëlitis in deſerto.

Hic morbus etiam veteris Teſtamenti populum ad legum diuinarum transgreſſionem induxit. Nam cùm Moyſes circa legem accipiendam occupatus eſſet; abruptis illi omnibus repagulis ad luxum, & choreas conuerſi ſunt: quos diabolus ita vacillantes, & honeſtam vitæ rationem conculcantes, ſenſim ad impietatem induxit. Hincque deinceps vituli fabricatio, diabolicum commentum, Aaronque piaculi conſors; legis interitus, tabularum confractio, Moyſique ſecundus ad montem aſcenſus. Hæcque omnia, quæ ſacra hiſtoria tam flebiliter lamentatur, ex immodico cibo principium, & cauſam ſumpſerunt.

1. Reg. 14. v. 24. In Ionathã Saulis filio.

Libet verò, & aliud quiddam commemorare, tempore quidem poſterius, ſed quod ad rem attinet, planè æquiualens. Saül Rex in caſtris erat, multáque ſolicitudine bellum adminiſtrabat. Interdixit autem populo, ne quis illo die cibum ſumeret; ſententiam ſuam iureiurando obſignans; decreto mortis ſupplicio ſi quis non obtemperaſſet. Cùm autem totus exercitus mandatum debito obſequio accepiſſet, ſolus Ionathas filius Regis in alueare incidens, mellisque dulcedine captus, fauo virgam iofigens, inde guſtauit. Porrò ille digito proximus periculo factus, niſi populus totus vnâ conſpiratione patris impetum retardaſſet, intentatas minas in ſe recepiſſet.

Ieiunium ad præclara quæq; Sanctis inſtrumentum.

Præter hæc ſexcenta alia ex Scripturâ colligere licet, vnde dilucidè eluceſcat, quanti facienda ſit temperantia; & è contrario, quàm graue malum ſit intemperanter ſe cibo, potúque ingurgitare. Ieiunium, Sãctorum collactaneũ eſt; ieiunium omnis boni operis initium. Et quemadmodum opifices ſine inſtrumentis non agũt, quæ artis ſuæ ſunt; ita & ſtudioſi, ac ſpiritalibus gratiis celebrati, nihil vnquam miraculorum, ac prodigiorum abſque ieiunio operati ſunt. Eliſæus ieiunans mortuum ſuſcitauit, eique animam reddidit. Moyſes ieiunans Deum vidit. Daniel ieiunans, incantationes & errores Aſſyriorum domuit. Ieiunans etiam Dominus, diaboli aſſultus ſuſtinuit. Ieiunantes item Apoſtoli, pro ſeriis quibuſque Deo ſupplicabant.

Ieiuniũ ad Deum interceſſor omnia impetrans.

Niniuitæ comminationem mortis ieiunio effugerunt. Et vt breuiter omnia complectar; ieiunium ad Deum legatus eſt, interceſſor citò pro ſuâ reuerentiâ impetrans, pro quibus ad ipſum legatione fungitur. Quocirca quiſquis pius es, Deique amans; quin & voluptatum; gaudens, alacriſque adi abſtinentiæ dies. Nemo enim qui initio certaminum vultuoſus, & triſtis eſt, generoſus athleta exiſtit. Ne mœſtus ſis, tanquã puer, qui ad ludum literarium trahitur. Ne aduerſus horum dierum puritatem murmur agites. Ne quæras finem hebdomadæ, velut poſt inclementem hyemem aduentum veris. Ne Sabbatum, tanquam Iudæus, ebrietatis cauſâ deſideres. Ne numeres Quadrageſimæ dies velut ignauus mercenarius, expectans donec elabatur conuentum laboris tempus. Ne mœreas, quod non ſtatim à primâ horâ domus perfundatur fumo, nec cocus ad ignem conſiſtat.

Sabbato Græci ſoluunt ieiunium, quò auctor ſpectat.

Da & animæ quidpiam, non omnia corpori. Illam nutrit abſtinentia à cibis; corpus repletio alit. Sed cùm ambo hæc mutuò copulata ſint, ac quamuis longè per naturam diſſita, cõditoris tamen prouidentiâ ac arte connectantur, (B) diſpicere oportet, quomodo vtrique horum ſatisfiat, vt neutrum debito ſubſidio careat. Ex duabus rebus coagmentatus es, ô homo. Mitto dicere, animã multò præſtantiorem eſſe, ac proinde plus ei deberi beneuolentiæ. Ius vtrique, tanquam rationalis, & æquus iudex dicito. Expecta verò pauliſper; & ego, ſi lubet, pro animâ tanquam pro muliere fideli, eorum, in quibus ſe iniuriâ affici meritò conqueritur, defenſionem inſtituam.

Lis animam inter, & corpus ſuper abſtinẽtiã.

Anima igitur ſacra eſt, & incorporea, immortaliſque, & interitus neſcia. Neque cum terrâ, & terrenis, ſed cum Deo eſt cognatione iuncta. Cùm verò pura ſit, puris delectatur; & cùm ortus eius immaterialis ſit, fugit (C) res materiæ immerſas. Cæterum poſtquam à Deo ſtatutũ eſt, vt vaſculum è terrâ formatum diſponat ac adminiſtret, vt Domini obſequens famula, luto aſſidet, & excubias agit, donec mãdatum accipiat quod ſeparationem imperet. Huic igitur, quæ corpus viuificat, prodeſt à cibis abſtinentia; terreno autem inſtrumento alimenti perceptio neceſſaria eſt. Nihil ampliùs quærit, tanquam excellentior. Mihi, inquit, æquis partibus diuide anni tempus. Da ſex mẽſes ei, quod gubernatur; reliquos gubernatrici. Iuſta petitio. Neq; quiſquam adeò corporis amans, & in alteram partem vergens iudex erit, qui dictis non ſuffragetur.

Ecce verò etiam hyperbole vſus, nec æqua- (D) lem partitionem tuens, imbecillitati corporis plus indulgeo. Habeat igitur corpus decem menſes, & paulò plus. Concedat mihi Quadrageſimam, & quidem ſolidam, vt pauliſper ex cœno liberer; luto per abſtinentiam refrigerato. Hæc, ô Chriſtiani, iuſta poſtulata ſunt, ſiue Deus iudicet, ſiue homo. Ipſe iudex (opportunè enim ades) adſtipulare animæ contra corpus diſceptanti. Tolle igitur, ô Chriſtiane, voluptatum illecebras; ceu quid iuuenile. Vir es, ne ſapias quæ ſunt puerorum. Ii, niſi mel accipiant, lacrymantur: niſi carnem & vinum præbueris, concidentes palpitant, velut animam exhalaturi. Et quantò magis plorant, eo maiore tædio omnes afficiunt. Eruheſco, quando in- (E) tueor voracium mœſtitudinem, & vt afficiantur ad ieiunium.

Tepidorum in ieiunium querelæ.

Oſcitant perpetuò. Paululùm decumbunt: exſurgunt, ruſumque obdormire coguntur. Diem ſine ſenſu tranſigere ſtudent. Succenſent ſoli tardiùs ad occaſum tendenti. Dies ſolitò longiores appellant. Inſuper ſtomachi dolores fingunt, ſpirituum colliſiones, grauedinem capitis, & bonæ conſtitutionis euerſionem. Atqui hæc ſatietatis, non ieiunij ſunt indicia. Moleſtè ad ſeueram, caſtigatioremque menſam accedunt, Murmurant contra olera. Conui-

Conuicia iaciunt in legumina, quaſi fruſtra creata fuerint. Nam voluptatum amatores, etiam philoſophantur contra edulia, quæ temperantia apponit. Vno anhelitu aquam extrahunt, quaſi eſſet amara à medicis præbita potio. Multi etiam vinum ingenioſè imitantur, ſuamque cupiditatem factitiis quibuſdam potionibus conſolantur. Alij etiam in oleribus delicias quærunt, fiuntque miri cupediarum ſtructores, & artifices. Quod valde fatuum, ſtultumque arbitror: nam ieiunium voluntariæ & liberæ mentis argumentum eſt, non ſeruilis quædam ſiniſtreitas, quæ quod faciendum eſt, non facit vt decet; ſed ex ſeruili quadam coactione. Petis mercedem, eò quòd ex vitturis ratione vitã inſtituas? At merces, & manupretium genuinis, & ſinceris operariis, non doloſis, & malignis promittitur.

Aquæ potus, olera, & legumina diſtructio antiqua ieiunij.

Ieiunij ſpõtaneitas.

Noli adulterare Quadrageſimam, ne tibi idem quod cauponibus eueniat. Si enim illi cùm vino aquam affundunt, puniuntur; modò tu, qui auſteritati ieiunij adulterinas quaſdam delicias ſuperinducis, pœnam effugies? Ne mihi commentitias imbecillitates proferas. Ne aduerſus Quadrageſimam, velut morborum effectricem mendacium concinnes; nam è contrario ſanitatis effectrix eſt. Ne excuſes excuſationes in peccatis, cum hominibus voluptatis ſtudium ſpectantibus.

Quadrageſimæ adulteratio, ex ciborum quæſitus delicus.

Ob malam conſuetudinem videtur tibi abſtinentia aduerſa. Atqui ne phyſicè quidem moleſta eſt. Teſtantur hoc tot Barbari qui neque vites plantant, neque vinum bibunt; ſed aquam, quæ ſponte ſuâ, & abſque vllâ culturâ naſcitur, pro potu habent. Et tamen generoſi naſcuntur, & in præliis ſtrenui, vinique potatores domant; quippe ſobrii ebrios. Corpora habent agilia, & laboris patientia. Et tales quidem celeres ſunt, ſi equus ſit aſcendendus; ingenioſi verò, & audaces, atque ad tela iacienda ſagaces: ſecuri quoque cum fiduciâ, in rebus dubiis facilè quid facto ſit opus inueniunt. Ne igitur vituperes aquam, vt morborum cauſan; & quaſi bibentes euanidos, & languidos efficiat: nam calumniam tuam experientia refellit.

Ieiunium etiam naturâ ſalubre corpori, ac potus aqua.

Quid dicam de vino? Scythæ Nomades qui habitant ad Boſphorum, & qui ad Rhenum, ſine domo & lare degunt. In tabernaculis viuunt, exque pilis, atque ouium velleribus, ac obuio quouis integumento ſeipſos contegunt. Adeóque nec pane ſuſtentantur, nec aratrum norunt, neque terram proſciudunt. Quomodò enim hi, quibus frumenti, & aliorum ex terrâ ſeminum nullus vſus eſt, & qui agriculturam non didicerunt? Vitam tamen abſque pane, & vino agitantes, viriles ſunt, & ad bellum integris gentibus inferendum expediti, multoſque ſibi ſubiugant: nec quicquam illis detrimenti panis, & vini abſentia parit: ſed patria conſuetudo, his omnibus in naturam abiit.

Nomades Scythæ, qui & Tartari: perſeuerat & modò in pluribus hæc diſciplina.

Cuius rei gratiâ horum memini? Vt diſcamus educationem, & exercitationẽ formare hominem ad quod velimus, & in quo aſſueuerimus. Aſſueſac te ad temperantiam, illáque temporis proceſſu nihil moleſta tibi contubernalis erit. E contrario, ſi voluptates & comeſſationes ames, nunquam ieiunium diliges: ſed temperantia apparebit tibi grauis tanquam peregrina, & inſueta. Vita temperans, futuræ illius, & corruptionis neſciæ ſimulacbrum exiſtit. Quemadmodum enim tunc corruptibili carne exuti, liberi viuemus, nullâ neceſſitate adſtricti vt ventri, & aliis affectionibus ſeruiamus; ita & nunc, ſi ex neceſſariâ iſtâ ſeruitute nõnihil nos expediuerimus, propè ad expectatam incorruptionem accedemus. Et vt compendio omnia complectar, fugiamus pro viribus luxum, & voluptatum illectamenta. Fieri enim non poteſt, vt idem ſit & voluptatum, & Dei amator. Nam qui corpus amat, ille neceſſariò quoque pecuniam amabit. At qui pecuniam amat, is iniuſtus eſt. At qui in laqueos iniuſtitiæ incidit, is facilè etiam decreta pietatis tranſgredietur, & ſapientum leges conculcabit: facilè etiam in illicita labetur, inde ſibi materiam ad delicias corrogans; omniáque iniuſtitiæ ſpolia voluptati, tanquam dominæ ſuæ, donans.

Cõſuetudinis vis.

Temperans vita, imago futuræ immortalis.

Ne ieiunij labores, ac moleſtias fugias; ſed ſpem appone præſenti labori, & leniter abſtinentiam ab alimentis feres. Ingere tibi hæc, vel illa pietatis monita. Amarum eſt ieiunium? ſed dulcis paradiſus. Moleſta eſt ſitis? ſed prope eſt fons, ex quo qui biberit, non ſitiet in æternum. Debile eſt corpus? ſed validior anima eſt, quæ eſt incorporea. Emortuæ ſunt vires? ſed propè eſt reſurrectio. Dic & tu ventri, cùm inſtat & vrget, illud Domini verbum: *Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Non eſt fames, ſed exigua dilatio: non pena quę vitari nequeat, ſed libera abſtinentia: non ſeruilis neceſſitas, ſed ſuſcepta liberè philoſophia. Precare, & vires ſuppeditabuntur. Inuocato, & in promptu erit adiutor.

Ioan. 4. v. 14.

Matth. 4. v. 4.

Recole memoriâ veterem hiſtoriam, & intelliges, quomodò, qui pietatis causâ corpus caſtigant, delicatè viuentibus, & merum ſine modo exhaurientibus, neque viribus ſint inferiores, neque aſpectu deteriores, quaſi amiſſâ venuſtate defloruerint. Nam Aſſyriorum Rex, qui omnia carni largiebatur, ac præſepi voluptariæ vitæ deuinctus erat; poſtquam pincernas, dapiferoſque, ac vno verbo omnes voluptatis adminiſtros, eximiè corpore decoros, ac aſpectu amabiles eſſe voluit, vt non ſolùm os, & guſtus, ſed & oculus intuitu pulchritudinis oblectaretur; tunc ſanè & pueri tres de captiuitate Iſraël in miniſtrorum Regis numerum delecti, ab eſcis regiæ menſæ, tanquam admixtione idolothytorum pollutis, abſtinentes, ſolis leguminibus veſcebantur. Oportebat autem vinum quoque fugere propter libationem; & omnem carnem, propter iam dictam cauſam. Cùm verò à præfecto cogerentur, vt comederent, quæ apponebantur, ne fortè per abſtinentiam vultus venuſtatem deperderent, & ipſe ob non benè curatos adoleſcentes in periculum capitis incideret: Sine, aiebant & permitte: non apparebimus Regi formâ deteriore, quàm illi qui in deliciis viuunt, neque vultus noſtri elegantiam ſuam amittent. Neque te crucies, quaſi Regi miniſtros deformes adducturus ſis, nam ille qui nos condidit, gratiam dabit; diſceſque experientiâ, pulchritudinis noſtræ, & venuſtatis quæ proculcatur, temperantiam eſſe conciliatricem. Quod & factum eſt: nam adoleſcentes iſti decore, & pulchritudine vultus, omnes alios etiam carniuo-

Ex ieiunio nec vires corporis depereunt; nec ſpecies. Dan. 1. v. 8.

Iudic. 17. v. 24 & 15. & 15.

tos, longè exſuperarunt.

Quis verò Sampſon? An non ſtatim ab vbere doctus eſt ieiunare? Angelus enim matri præcepit, vt infantem à vino, & ab omni voluptate procul haberet, & educaret. At quis iſto fortior? Quis adeò celebratus hoſtium triumphator? Solus cum vniuersâ acie hoſtili congredi, inque innumeras copias impetum potenter facere auſus eſt: qui aliquando enſe, & haſtâ deſtitutus, arreptâ mandibulâ aſini mille viros ſtrauit, ſolo hoc vſus oſſe.

Ita tu quoque bonâ ſpe eſto, & vires tibi addentur. Alacer, promptuſque rem aggredere, & corroboraberis. Da aures tuas occultorum diſciplinis, & obliuiſcêris cibi, ſicuti populus qui Ieſum verbo, & opere docentem ſequebatur. Revereamur intemperantes, & voluptatibus deditos, Græcos ac Iudæos, qui & ipſi ieiunant; fruſtrà quidem, & ſine emolumento. In caſſum enim illi ſe inediâ macerant: nihilominus tamen, vt rem laudabilem, ac viris ſtudioſis congruentem, abſtinentiæ legem colunt, ac ſeruant.

Ieiuniorũ & Gẽtibus & Iudæis ſancta religio.

Chriſtianos decet accurata vitæ inſtitutio ac philoſophiæ grauitas; vt quibus nimirum pura, ac vera pietatis colendæ ratio ſuppetat. Qui ſine hac, excolendis moribus nauant operam, ſimiles mihi videntur illis, qui domum ſine fundamento ædificant, aut qui nauem conſtruunt omiſſâ carinâ. Tales autem ſunt indociles Hebræi: nec riſum tenere valeo, quando excalceatos, ac candidis palliis indutos video circuire compita, Moyſis probrum, dedecus Prophetarum: Abrahæ abortiua genimina; inſipientiæ ſeruos, qui erant filij libertatis; indoctos, & exleges, qui erant legis diſcipuli; verum euentus omni ſpe deſtitutos, poſtquam eius quod erat futurum, figuras ſtultè repudiarunt. Moyſes enim in omnibus quæ agebat, futurorum imagines præformabat; ſiue ieiunium intuearis, ſiue ſcenopegiam, ſiue tubarum commemorationem; eademque ratione circunciſionem, azyma, lactucas agreſtes. Omnia hæc Chriſtianæ religionis argumenta erant, & imagines illis prædelineatæ, qui ad perfectionem initandi erant.

Fruſtra mores niſi adſit & fidei veritas.

Ego quidem Chriſtianus, ac Crucifixi ſeruus probè ieiuno, tum vt ad ſpem reſurrectionis meipſum expurgem, tum vt ſicut Domini amãs ſeruus, Domini mei doloribus compatiar. Tu verò, ô homicidarum proles, & eorum qui Agnum mactarunt pronepos, quique effuſi ſãguinis hæreditatem à patribus accepiſti, qui eam filiis imprecati ſunt, cuius causâ ieiunas? Si pœnitentiâ ductus ob ea, quæ patraſti, vehementer laudo voluntatem tuam. Relictâ igitur malignantium ſynagogâ, feſtina ad piorum Eccleſiam. Veni ad ſanguinem Agni, & aſpergere: inde enim tibi expiatio eueniet, vnde peccatum contraxiſti. Si verò nunc quoque iiſdem deuinctus es, quid ſibi vult abſtinentia à cibis? An Niloticos Crocodilos imitaris, quos aiunt capitibus hominum, quos deuorarunt, illacrymari, & fletu proſequi cædem: non quòd vllâ pœnitudine tangantur; quomodo enim penitentiæ ſenſu afficerentur muta animalia, & aquatica? Sed deplorant caput, eò quòd cum carne careat, ineptum ſit ad cibum.

Quò ſpectet Chriſtianũ ieiunium.

Matth. 27. v. 25.

Crocodilorum lacrymæ.

Quinam verò etiam ieiunantium habitus; vt

A choreæ, ac ſaltationes ieiunia inchoent, mediáque excipiant; quæ res in ſpeciem videntur compugnare; Eſt namque abſtinentia continentioris vitæ, & honeſtatis magiſtra; chorea autem, mentis per immoderatas multas voluptates diffuſæ index eſt. Meminens enim hîc dicti illius Moſaici: *Decimâ ſeptimi menſis oportet ieiunare.* Significat enim ſeptimus menſis ſeptimum diem, & decima dies decimam horã, quâ Chriſtus in cruce emiſit ſpiritum. Cuilibet namque rei ſuæ ſunt ſub ſenſum cadentes notæ, ex quibus cognoſcatur inaſpectabilis affectio animæ. Tu vero cur, quæ miſceri nequeunt, miſcere; & in idem quæ ſeparata ſunt, B tentas redigere?

Leuit. 16. v. 29.

Habent & alias Iudæi ſolemnitates, quarum aliam vocant Scenopegiam, ſeu feſtum tabernaculorum; aliam, Tubarum recordationem, ſeu commemorationem: nec intelligunt miſeri, ſe Chriſtiana feſta obire, quippe cùm tabernaculorum extructio figura ſit Eccleſiæ, quam Deus Verbum excitauit; eamque ob cauſam foliis ornant tabernaculum, & proſcenium, ſeu veſtibulum, frondibus & fructibus condecorant, vt ſignificetur, nouam hanc, & fructiferam Eccleſiam legi ſucceſſiſſe, & quaſi illi ſuccreuiſſe: Tubarũ verò feſtum, animos excitat expectatione reſurrectionis, ſicut Paulus ait: *Canet enim tubâ, & mortui reſur-* C *gent.* Idemque in Euangeliis Deus, ac ſaluator docet. *Mittet,* inquit, *Angelos ſuos cum tubâ, & voce magnâ, & congregabit electos eius à quatuor ventis à ſummis cælorum, vſque ad terminos eorum.*

Scenopegiæ feſtum, & Tubarum.

1. Cor. 15. v. 52.

Matth. 24. v. 31.

Hæc, & ſimilia cùm Hebræis à nobis obiiciuntur, hac fortè aduerſus nos defenſione vtentur: Se hæc feſta celebrare in memoriam veterum miraculorum, & in gratiarum actionem pro legis acceptæ beneficio ad montem Sina, quando & tuba inſonuit. Nec animaduertunt ſtulti, etiam in legiſlatione tubam ad aliquid aliud ſignificandum adhibitam eſſe. Cùm enim, qui vt normam quâ vitam rectè ac decorè componat, accipit legem, timere de- D beat pœnam ex tranſgreſſione; idcirco Deus vitæ præcepta in lapideis tabulis exarata hominibus edens, ſtatim appoſuit tubæ vocem, vt eſſet ſymbolum reſurrectionis ex mortuis; quò nimirum mandatorum diſcipuli, per reſurrectionem, ſubſequens illam iudicium in mentem reuocãtes, legem à Deo acceptam inuiolatè cuſtodiant. Igitur & ieiunium, & Scenopegia, & tubæ religionis noſtræ myſteria ſunt; iam olim quidem præmonſtrata, tempore autem ſuo reipſâ comprobata, quando Redemptor noſter in carne apparuit, cui gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorum: Amen.

E S. AVGVSTINI EPISCOPI, *de vtilitate Ieiunij.*

DE vtilitate ieiunii admonemur aliquid loqui; & Deus admonet & tempus nos admonet. Hæc enim obſeruatur, hæc virtus animi: hæc fraudatio carnis, & lucrum mentis ab Angelis non exhibetur Deo. Ibi enim omnis eſt copia, & ſempiterna ſecuritas: & ideo nullus defectus, quia in Deum plenus affectus. Ibi panis Angelorum: quem panem Angelorum vt manducaret homo, factus eſt

Recenſet Poſſidius in Indiculo. Cap. 1.

Panis Angelorũ factus & hominum.

homo. Hîc omnes animæ terrenam carnem A portantes, de terrâ impleot ventres: ibi Spiritus rationales corporibus præſidentes, de Deo implent mentes. Et hîc cibus eſt, & ibi cibus eſt: ſed cibus iſte cùm reficit, deficit; & ſic implet aluum vt ipſe minuatur: ille autem & implet & integer permanet. Hunc cibum nobis eſuriendum Chriſtus indixit, dicens, *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.* Pertinet ergo ad homines hanc mortalem vitam gerentes, eſurire ac ſitire iuſtitiam: impleri autem iuſtitiâ, ad aliam vitam pertinet. Hoc pane, hoc cibo pleni ſunt Angeli: homines autem dum eſuriuot extenduot ſe: dum ſe extendunt, dilatantur: dum dila- B tantur, capaces fiunt: capaces facti, ſuo tempore replebontur. Quid ergo hîc? Nihil inde capiuot qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam? Capiunt planè. Sed aliud eſt, cùm quærimus de refectione iter agentium: & aliud, cùm quærimus de perfectione beatorum Apoſtolum audi eſurientem & ſitientem vtique iuſtitiam, quanta in hac vitâ capi poteſt, quanta geri iuſtitia. Quis enim noſtrûm ſe illi vel conferre audeat, nedum præferre? Sed quid ait? *Non quia iam acceperim, aut iam perfectus ſim.* Videte quis loquatur. Vas electionis, & extremum quodammodò fimbriarum veſtimenti Domini: ſed tamen quod ad fluxum ſanguinis ſanat tangentem, quia credentem: No- C uiſſimus enim Apoſtolorum & minimus, ſicut ipſe ait, *Ego ſum nouiſſimus Apoſtolorum.* Et, *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* Et iterum, *Non ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei: ſed gratiâ Dei ſum id quod ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboraui: non ego autem, ſed gratia Dei mecum* Hæc audieos tu, tanquam plenum & perfectum tibi videris audire. Audiſti quid ructet, audi quid eſuriat. *Non quia iam acceperim, aut iam perfectus ſim.* Ait, *Fratres, ego non arbitror me apprehendiſſe: vnum autem quæ retrò oblitus, in ea quæ antè extentus, ſecundum intentionem ſequor ad pal- D mam ſupernæ vocationis Dei in Chriſto Ieſu.* Dicit ſe nondum eſſe perfectum, quod nondum acceperit, nondum apprehenderit: dicit ſe extendi, dicit ſe ſequi ad palmam ſupernæ vocationis. In viâ eſt, eſurit, impleri vult, ſatagit, peruenire deſiderat, æſtuat: nihil illi tam magoæ moræ eſt, quàm diſſolui, & eſſe cum Chriſto.

Matth. 5. v. 6.
Iuſtitiæ eſuries præſentis vitæ, plena ſaturitas futuræ.
Phil. 3. v. 12.
1. Cor. 4. v. 9. & 15. v. 9.
Phil. 1. v. 23.
Paulus nõdum perfectus.

Cap. 2. Ergo, chariſſimi, quia eſt terrenus cibus, quo carois infirmitas paſcitur: eſt autem & cœleſtis cibus, quo pietas mentis impletur: & habet cibus iſte terrenus vitam ſuam, habet & ille ſuam: huius cibi vita hominum eſt, illius cibi vita Angelorum eſt. Fideles homines, diſcreti iam corde à turbâ infidelium, ſuſpenſi E in Deum, quibus dicitur, Surſum cor, aliam ſpem gerentes, & ſcieotes ſe peregrinari in hoc mundo, medium quendam locum teoent: nec illis comparandi ſunt qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui, nec illis adhuc ſupernis habitatoribus cœli, quibus ſolæ deliciæ ſunt panis ipſe, à quo creati ſunt. Illi homines, proni ad terram, paſtum atque lætitiam de ſolâ carne requireotes, pecoribus comparantur: longè ab Angelis diſtant & conditione & moribus. Conditione, quia

2. Cor. 5. v. 6
Fidelium ſtatus medius.

A mortales ſunt: moribus, quia luxurioſi: inter illum populum cœli & populum terræ, medius quodammodò pendebat Apoſtolus. Illuc ibat, hinc ſe attollebat. Nec cum illis tamen erat adhuc: nam diceret, Iam perfectus ſum. Nec cum iſtis erat, pigris, torpidis, marcidis, ſomnolentis, nihil aliud eſſe putantibus, niſi quod vident, & quod tranſit, & quod nati ſunt, & quod morituri ſunt: nam ſi cum eis eſſet, non diceret, *Sequor ad palmam ſupernæ vocationis.* Gubernare itaque debemus noſtra ieiunia. Non eſt hoc, vt dixi officium Angelicum; nec tamen & illorum hominum officium eſt, qui ventri ſeruiuot: medietatis noſtræ res B eſt, quâ viuimus ſecreti ab infidelibus, coniungi Angelis inhiantes. Nondum peruenimus, ſed iam imus: nondum ibi lætamur, ſed iam hîc ſuſpiramus. Quid ergo nobis prodeſt abſtinere aliquantum à paſtu & lætitiâ carnali? Caro terram cogit, mens ſurſum tendit: rapitur amore in, ſed tardatur pondere. De hac re Scriptura ita loquitur, *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum, multa cogitantem.* Si ergo caro in terram vergens onus eſt animæ, & ſarcina prægrauans prævolantem: quantum quiſque delectatur ſuperiore vitâ ſuâ, tantum deponet de terrenâ ſarcinâ ſuâ. Ecce quod agimus ieiunantes.

Ieiunium, piorum adiutarai fidelium.
Sap. 9. v. 15.

C Non vobis ergo videatur leuis res aut ſuperflua, ne quiſquam fortè hoc faciens Eccleſiæ conſuetudine, cogitet apud ſe, & dicat ſibi ipſi vt ſuggerentem intrinſecus audiat tentatorem, Quid facis quia ieiunas, defraudas animam tuam, non ei das quod eam delectat: tibi ipſi ingeris pœnam, tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis. Deo ergo placet, quia te crucias? Ergo crudelis eſt qui delectatur pœnis tuis? Responde huiuſmodi tentatori, Excrucio me planè, vt ille parcat: do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius. Nam & victima excruciatur, vt in aram imponatur. Minus premet meotem meã D caro mea: Et tali diſſuaſori malo ſeruo ventris reſpoode per hanc ſimilitudinem, & dic: Si iumẽto fortè inſideres, ſi equo vtereris qui te geſtiendo poſſet præcipitare: nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares quem freno non poſſes? Caro mea, iumentum meum eſt: iter ago in Hieruſalem, plerunque me rapit, & de viâ conatur excludere: Via autem mea, Chriſtus eſt. Ita exultantem non cohibebo ieiunio? Si quis hoc ſapit, etiam ipſo experimento probat, quàm vtiliter ieiunetur. Nunquid enim caro iſta quæ nunc domatur, ſemper domabitur? Dum temporaliter floret, dum mortalitatis conditione E prægrauatur, habet exultationes ſuas manifeſtas & periculoſas menti noſtræ caro. Etenim adhuc corruptibilis: nondum reſurrexit. Nam non ſemper ſic erit, nondum habet ſtatum proprium cœleſtis habitudinis. Nondum enim facti ſumus æquales Angelis Dei.

Cap. 5. Verum ieiunium, res non vulgaris.
Eius finis.
Simile.
Fortè excutere.
Caro periculoſa.

Cap. 4. Ne ergo arbitretur dilectio veſtra, quòd inimica ſit caro ſpiritui, quaſi alter ſit auctor carnis, alter ſit auctor ſpiritus: multi enim hoc putantes verè rapti ab ipsâ carne deuiarunt, & alterum auctorem carni, & alterum ſpiritui poſuerunt: vtuntur autem quaſi teſtimonio Apoſtolico, quod non intelligunt, *Caro concu-*

Manichæi.
Gal. 5. v. 17.

piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Hoc verum eſt. Sed quare & aliud non attendis? *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* In illâ primâ ſententiâ, quam commemoraui, quaſi quædam lucta duorum inimicorum videtur, carnis & ſpiritus; quia *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem*: in hac autem, tanquam copulatio coniugalis. *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habet, ſed nutrit & fouet eam, ſicut Chriſtus Eccleſiam.* Quid ergo facimus inter has duas ſententias? Si contrariæ ſunt, quam reſpuemus, quam tenebimus? Sed non ſunt contrariæ. Intendat enim charitas veſtra: interim ego ambas ſuſcipio, & ambas concordes, quantum potuero, demonſtrabo. Tu autem quiſquis alium auctorem carnis conſtituis, alium ſpiritus, de illâ quid agis? *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet eam, ſicut Chriſtus Eccleſiam.* Vel ſimilitudo non te terret: quia nutrit, inquit, & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam? Compedem putas carnem. Quis amat compedem ſuam? Carcerem putas carnem? Quis amat carcerem ſuum? *Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit.* Quis non oderit vinculum ſuum? Quis non oderit pœnam ſuam? & tamen nemo vnquam carnem ſuam odio habuit; ſed nutrit, & fouet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. Tu ergo qui alium auctorem ponis carni, alium auctorem ſpiritui, alium poſiturus es Eccleſiæ, alium Chriſto. Quod qui ſapit, deſipit. Diligit ergo vnuſquiſque carnem ſuam; Apoſtolus dicit, & præter Apoſtoli dictum, vnuſquiſque in ſe probat. Quantumlibet enim ſis domator carnis, quantalibet in eam ſeueritate accendaris, neſcio vtrum non claudes oculum ſi aliquis ictus immineat. Eſt ergo quaſi quoddam coniugium ſpiritus & carnis. Vnde ergo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem? Vnde iſta pœna, quæ ducta eſt de mortis propagine? Vnde dictum eſt, *Omnes in Adam moriuntur*? Et vnde dicit Apoſtolus, *Fuimus aliquando & nos naturâ filij iræ ſicut & cæteri*? Accepit enim ille vindictam mortis, de quo nati ſumus, & trahimus quòd viuamus: & ideo concupiſcimus aduerſus carnem, vt nobis domitam carnem ſubdamus, & eam ad obediendum attrahamus. Nunquid ergo odimus, quam cupimus nobis obedire? Dat vnuſquiſque & in domo ſuâ plerunque diſciplinam coniugi ſuæ, & eam ſubiugat reluctantem, non perſequitur inimicantem. Filium tuum domas, vt tibi obediat. Nunquid odiſti? nunquid deputas inimicum? ſeruum poſtremò tuum diligis & caſtigas, & in caſtigando obedientem facis. Habes de hac re ipſius Apoſtoli manifeſtam plenamque ſententiam. *Non ſic curro*, inquit, *tanquam in incertum; non ſic pugillor, quaſi aërem cædens: ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè alijs prædicans, ipſe reprobus inueniar.* Habet ergo caro ex conditione mortali quaſi quoſdam terrenos appetitus ſuos; in hos tibi ius freni conceſſum eſt: regat te præpoſitus, vt poſſis te regi ſubditus. Infra te eſt caro tua, ſupra te eſt Deus tuus. Cùm vis vt ſeruiat tibi caro tua, admoneris quomodo te oporteat ſeruire Deo

Eph. 5. v. 29.

1. Cor. 15. v. 22. Eph. 2. v. 3.

1. Cor. 9. v. 26.

A tuo. Attendi quod ſub te eſt, attende & quod ſupra te eſt. Leges in inferiorem non habes, niſi à ſuperiore. Seruus es, ſeruum habes: Sed Dominus duos ſeruos habet. Seruus tuus plus eſt in poteſtate Domini tui, quàm in tuâ. Itaque vis tibi obediri à carne, nunquid in omnibus poteſt? in omnibus obtemperat Domino tuo; non in omnibus obtemperat tibi. Quomodò, inquis? Ambulas, pedes moues, ſequitur: Sed nunquid quantum vis ibit tecum? Animatur à te; nunquid quandiu vis? nunquid quando vis, doles? quando vis, ſanus es? Exercet enim te plerunque Dominus tuus per ſeruum tuum; vt quia fuiſti Domini contemptor, merearis emendari per ſeruum.

B Sed ad te quid pertinet? delectationem carnis non relaxare vſque ad illicita, aliquantum & à licitis refrænare. Qui enim à nullis refrænat licitis, vicinus eſt & illicitis. Proinde, fratres, licitum eſt coniugium, illicitum eſt adulterium: & tamen temperantes viri, vt longè ſint ab illicito adulterio, refrænant ſe & aliquantum à licito coniugio. Licita eſt ſatietas, illicita eſt ebrioſitas: tamen modeſti homines vt longè ſe faciant à turpitudine ebrietatis, caſtigant ſe aliquantum & à libertate ſatietatis. Ita ergo agamus, fratres. Temperemus: & quod facimus, ſciamus quare faciamus. Ceſſando à lætitiâ carnis, acquiritur lætitia mentis. C Proinde finis nobis ieiuniorum noſtrorum, eſt iter noſtrum: quid ſit ipſum iter, & quò tendamus, hoc conſiderandum eſt. Namque & Pagani ieiunant aliquando, nec regionem quò tendimus, norunt: & Iudæi ieiunant aliquando, & viam in quâ ambulamus, non apprehenderunt. Tale eſt hoc, ac ſi aliquis equum domet, in quo erret. Ieiunant hæretici, video quales eant: interrogo quò eant. Ieiunatis, vt cui placeatis? Deo, inquiunt. Munus putatis accipit? Sed priùs vide quid dicit: *Relinque munus, & vade, priùs reconciliare fratri tuo.* Nunquid membra tua rectè domas, qui Chriſti membra dilanias? *Auditur*, inquit, *in clamore vox veſtra; & eos qui ſub iugo veſtro ſunt,* D *ſtimulatis, & caditis pugnis. Non talem ieiunium elegi, dicit Dominus.* Improbaretur ergo ieiunium tuum, ſi immoderatius ſeuerus eſſes in ſeruum tuum: approbabitur ieiuniū tuum, cùm non agnoſcis fratrem tuum? Non ergo quæro à quo cibo abſtineas, ſed quem cibum diligas. Dic mihi quem cibum diligas, vt approbem quòd ab iſto cibo te abſtineas. Diligis iuſtitiam? fortè inquis, diligo. Appareat ergo iuſtitia tua. Puto enim iuſtum eſſe, vt maiori ſeruias, quò tibi minor obtemperet. De carne enim loquebamur, quæ minor eſt quàm ſpiritus: & quæ domanda ac moderanda ſubiectâ eſt. Agis cum eâ vt obtemperet tibi, & ſubtra- E his ei cibum, quòd ames ſubiectam tibi: agnoſce maiorem; agnoſce ſuperiorem, vt tibi rectè cedat inferior.

Quid ſi caro tua obedit tibi, & tu non obedis Deo tuo? Nonne ab ipſâ damnaris, cùm tibi obtemperet? Nonne obtemperando tibi contra te dicit teſtimonium? Et cui, inquit, maiori obtemperem? Ecce Chriſtus loquitur; iuſtitiæ amatorem te dixeras, *Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis.* Audi ergo Dominum tuum mandatum dantem, vt nos inuicem diligamus. Cùm ex nobis omnibus

Cap. 5. Temperatio à licitis.

Ieiuniorum finis, iter noſtrum.

Ieiunant Pagani, Iudæi, Hæretici.

Matth. 5. v. 24.

Iſai. 58. v. 4.

Pluris eſt quem diligas cibum, quàm à quo abſtineas.

Subſit Deo ſpiritus, vt caro ſpiritui.

Cap. 6.

Ioan. 13. v. 34.

tanquam membris corpus ſibi faciat, quod corpus habeat vnum caput ipſum Dominum & Saluatorem: tu contra diuellis te à membris Chriſti, non amas vnitatem. Non hoc expaueſceres in membris tuis? Si diſtortum digitum haberes, non ad correctorem digiti medicum curreres? Certè tunc ſe habet bene corpus tuum, quando ſibi concordant membra tua: tunc diceris ſanus, tunc bene vales. Si autem aliquid in tuo corpore diſſentiat ab aliis partibus, quæris qui emendet. Cur ergo non quæris emendari, vt compagini membrorum Chriſti reuoceris, & congruas in ipſo corpore tuo? Certè viliores ſunt cæteris membris capilli tui. Quid vilius in corpore tuo capillis tuis? Quid contemptius? quid abiectius? Et tamen ſi malè te tondeat, iraſceris tonſori, quia in capillis tuis non ſeruat æqualitatem: & tu in membris Chriſti non ſeruas vnitatem? Quid ſunt ergo, aut cui rei proſunt ieiunia tua? indignum Deum putas, cui ab omnibus qui in eum credunt, in vnitate ſeruiatur: & tamen vis in membris tuis, in corpore tuo, in capillis tuis vnitatem ſeruari. Loquuntur viſcera tua; membra tua contra te dicunt verum teſtimonium, & tu falſum contra membra Chriſti. Diſcreuiſti te à ieiunio Paganorum. Hoc putas, & ideo ſecurus tibi videris. Ego enim, inquis, Chriſto ieiuno, illi autem idolis & dæmoniis. Accipio quod dicis, & reuerâ non nego, diſcretum eſt. Sed ecce, quemadmodum contra te paulò antè me commemorante, dicebant teſtimonium membra tua, vt admonerem te qualis eſſe debeas cum membris Chriſti Dei tui; & ipſi Pagani, à quibus ſeparas ieiunium tuum, admoneant te aliquid de vnitate Chriſti tui.

Inutilia ieiunia pacis vnitate ſoluta. Petũt hæc Donatiſtas.

Cap. 7. Paganorum concordia colendis falſis diis.

Ecce illi multos deos falſos non diuiſi colunt. Nunquid nos vnum verum ideo inuenimus, vt ſub vno in vnitate non ſimus? Multos illi & falſos, nos vnum & verum: & illi ſub multis falſis non habent diuiſionem, nos ſub vno vero non tenemus vnitatem. Non doles, non gemis, non erubeſcis? Aliud addo. Non ſolùm multos deos falſos Pagani colunt, ſed pleroſque ſibi contrarios & inimicos. Verbi gratiâ, commemoremus aliqua ipſorum, ſi cuncta non poſſumus: Hercules & Iuno inimici fuerunt, homines enim fuerunt: priuignus ille, nouerca illa: vtrique eorum Pagani templa fecerunt, & Iunoni & Herculi. Adorant illum, adorant illam: pariter eunt ad Iunonem, pariter eunt ad Herculem. Illis ſibi iratis concordes ſunt. Vulcanus & Mars inimici ſunt, & iuſtam cauſam habet Vulcanus: ſed da iudicem qui audiat. Odit enim miſer vxoris adulterium: nec tamen audet cultores ſuos à Martis templo prohibere. Simul adorant & illum & illum. Si imitantur deos ſuos, litigant: & ipſi eunt de templo Martis ad templum Vulcani. Magna indignitas: nec tamen timent ne ſibi iraſcatur maritus, quòd ad eum venitur de templo Martis adulteri. Habent cor, ſciunt lapidem ſentire non poſſe. Ecce colentes multos, falſos, diuerſos, aduerſos, tenent tamen in eis colendis qualemcunque vnitatem. Ecce dicunt contra te teſtimonium & ipſi Pagani, à quibus tua ieiunia ſeparaſti. Veni ergo ad vnitatem, frater. Vnum Deũ colimus, nunquam Patrem & Filium vidimus litigantes. Nec mihi Pagani ſuccenſeant, quòd hæc dixi de diis eorum. Quare enim iraſcantur verbis meis, & non potiùs literis ſuis? Illas priùs, ſi poſſunt, imò, ſi volunt, deleant, non eis docendis Grãmatici vela ſuſpendãt. Iraſcitur mihi quia ego dico; qui dat mercedem, vt filius ipſius diſcat.

Deorum inimicitiæ & ſcelera.

Cap. 8.

Ergo, chariſſimi, illi quidem tales deos habent, vel potius habuerunt. Quia enim ipſi eos deſerere noluerunt, ab eis deſerti ſunt. Et multi deſeruerunt eos, & adhuc deſerunt, deiiciunt templa eorum in cordibus ſuis; ſed gaudeamus de illis, quia veniunt ad vnitatem, non ad diuiſionem. Non inueniat Paganus occaſionem quâ nolit eſſe Chriſtianus. Concordemus, fratres, colentes vnum Deum: vt & illos deſerere multos deos exhortemur quodammodò noſtrâ concordiâ, vt ad pacem & ad vnitatem veniant colendi vnum Deum. Et ſi fortè faſtidiunt, & hinc nobis calumniantur, quòd vnitatem inter nos Chriſtiani non habemus, & inde ſunt tardi & pigri ne veniant ad ſalutem: alloquar & ipſos paululum, & dicam, quod eis dicatis. Non præferant nobis quaſi concordiam ſuam, non ſibi tanquam de vnitate ſuâ placeant. Hoſtem quippe quem patimur, illi non patiuntur; illos, & non iſta agentes, ipſe poſſidet. Videt eos adoratores falſorum deorum, videt eos ſeruos, & ſeruos dæmoniorum. Quid illi lucri eſt, quia litigant; aut quid damni eſt, quia non litigant? Et vnum quamuis falſum & vanum ſentientes, ſibique conſentientes, ſic eos poſſidet. At verò cùm deſereretur, & multi ad vnũ Deum concurrerent, eius ſacrilega ſacraméta deſererẽt, templa euerterent, idola frangerent, ſacrificia prohiberẽt, vidit ſe perdidiſſe quos tenebat, vidit à ſuâ familiâ receſſiſſe, verum Deum cognouiſſe. Quid faceret? quomodò inſidiaretur? Concordes nos ſcit, quod poſſidere non poſſit: vnum Deum nobis diuidere non poteſt, falſos deos nobis ſupponere non poteſt. Sentit eſſe vitam noſtram charitatem, & mortem noſtram diſſenſionem: lites immiſit inter Chriſtianos, quia multos deos non potuit fabricare Chriſtianis: ſectas multiplicauit, errores ſeminauit, hæreſes inſtituit: ſed quicquid fecit, de paleâ Dominicâ fecit. Ecce ſecuritas nobis eſt, licet illo ſæuiente, licet illo inſidiante, & diſſenſiones varias inter Chriſtianos ſeminante: ſi Deum noſtrum agnoſcamus, ſi concorditer teneamus, ſi fidẽ ſeruemus, ſecuri ſimus, fratres. Frumentum de areâ aut non recedit, aut redit; aliquid palearum auſert vento perſecutionis, vnde nobis faciat non viam perditionis, ſed opus exercitationis. Quanquam verò paleam non tollit foras, & ipſa tamen in vltimo ventilanda eſt; & non it tota palea niſi in ignem. Satagere ergo debemus, fratres mei, cùm tempus eſt, quantis poſſumus viribus, quantâ poſſumus intentione, vt ſi fieri poteſt, & palea redeat, dum frumentum non pereat. Dilectio noſtra hinc probatur, magnum opus vitæ noſtræ proponitur. Nos non inueniremus, quantum fratres diligamus, ſi nemo periclitaretur; non appareret quanta eſſet dilectio inquiſitionis, ſi nihil teneret abyſſus perditionis.

Offenſio Paganorũ diſcordia Chriſtianorum.

Diabolus ſator diſcordiarum inter Chriſtianos.

Eorũ vita, charitas; mors, diſſenſio.

Chap. 9.

Laboremus fratres, non ceſſemus, omni ſudore, affectu pio ad Deum, ad illos, inter nos: ne illorum veterem litem ſopire volentes, inter nos nouas rixas faciamus: & ante omnia

cauti ſimus inter noſipſos tenere firmiſſimam dilectionem. Illi gelauerunt io iniquitatibus ſuis: quomodò in eis tu ſolues glaciem iniquitatis, ſi noo ardeas flammâ charitatis? Nec curemus quòd eis moleſti videmur compellendo: attendamus quo in eo ſecuri ſimus. Nunquid enim ad mortem, & non potius à morte? Omninò qoibuſcunque modis poſſumus, ſed modeſtè vetuſta vulnera pertractemus: & cauti ſimus, ne inter manus medici deficiat, qui curatur. Quid itaque curandum nobis eſt, quia plorat puer qui ad ſcholam ducitur? Cogitandum nobis eſt, quia repellit manus medici qui ſecator. Piſcatores fuerunt Apoſtoli, & Dominos dixit eis, *Faciam vos piſcatores hominum.* Per Prophetam autem dicitur, quòd Deus primò piſcatores erat miſſurus, poſtea venatores. Primò piſcatores miſit, poſtea venatores mittit. Quare piſcatores, quare venatores? De abyſſo & profuodo maris ſuperſtitionis idololatriæ credentes piſcati ſunt retibus fidei. Venatores autem quo miſſi ſunt? cùm illi vagarentur per montes & colles; id eſt, per ſuperbias hominum, per tumores terrarum. Moos vnus, Donatus, & alius mons Arrius: alter mons, Photinus, alter mons, Nouatus: per iſtos montes errabant: venatoribus indigebat error ipſorum. Ideò & diſtributa ſunt officia piſcatorum & venatorum, ne fortè iſti dicant nobis, Quare Apoſtoli neminem coëgerunt, neminem impoleruot? Quia, qui piſcator eſt retia mittit in mare; quod incurreait, trahit. Venator autem ſyluas cingit, ſentes excutit: terroribus vndique multiplicatis cogit in retia. Ne hàc eat, ne illac eat: inde occurre, inde cæde, inde terre, non exeat, non effugiat. Sed retia noſtra vita eſt, tantùm dilectio conſeruetur. Nec attendas quàm illi ſis moleſtus, ſed quàm ille tibi ſit dilectus. Qualis pietas ſi parcis, & moritur?

Modeſtè tractanda vetera vulnera.

Matth. 4. v. 19. Ier. 16. v. 16.

Piſcatores miſſi, tum venatores.

S. CYRILLI ARCHIEPISCOPI *Alexandrini, de eadem Domini tentatione ex Euangelio Lucæ.*

F. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

Luc. 4. v. 1. Ex Cat. Reg. Maz. & Cord.

QVod ait Euangeliſta ἤγετο, non tam ſignificat tolli eum, ac arripi, quàm quòd vitam ageret, ac conuerſaretur. Nam & nos quoqoe de omni qui modeſtiâ, ac virtute vitam inſtituat conſueuimus dicere, Hic talis καλῶς ἑαυτὸν ἄγει ceu dicas, Bene ſe vtitur. Viuebat ergo Dominus in deſerto in Spiritu, hoc eſt, ſpiritalibos illic exercitiis ſeſe impendebat.

Theſaur. libr. Spiritus aſſerta diuinitas.

Hic nobis dicant, qui Spiritum à Dei ſubſtantiâ ſeparant, audéntque creatis illom rebos connumerare, quomodò Filius, qui ſit ſapientia ac virtus Patris, modò qoidem in deſerto, modò autem in Galilæâ ageret in virtu- E te Spiritus, inque deſerto per Spiritum diabolum vinceret, ac expugnaret? Ergone etiam indigum eum fortitudinis audebunt dicere? quin vero in tantam imbecillitatem veniſſe, vt auxilium Spiritus neceſſariom haberet, qui, vt docent hæretici, creatus ſit? Qnonam iam modo Dominus virtutū, qui adiouetur à creaturâ? Verùm abſurdiſſimum hoc vel cogitatu. Deus ergo eſt Spiritus, qui à Patre in Filio naturaliter exiſtat, eius totam vim, ac efficaciam

A habens. Sed & Verbum in diaboli victoriâ efficax erat per Spiritum, ſuâ hac vtens virtute, ac in ſe eum ſubſtantialiter habens, qui in deſerto aduerſus diabolum pugnaret, inque Galilæâ ſignorum virtutes efficeret. Quippè cùm omnia à Patre per Filiom in Spiritu, exiſtant.

Et nihil manducauit, &c. Ieiunauit itaque Dominus nihil penitus præbens corpori in cibi neceſſarium vſum; non quaſi ipſe ieiunio opus haberet, ſed vt his quæ agebat, ſeſe nobis exemplum præberet, ac quandam velut imaginem eximiæ illius, ac admirandæ vitæ quam homines docturi eſſent, ad viuum depingeret. Quomodò enim mortales, io terrâ ſedes B habentes vnquam nouiſſent commodum illis, ac ſaluti neceſſarium vt in deſertis vitam agerent? Velut enim à fluctuum æſtu, inaníque ſæculi huius occupatione recedunt, feréque in modum beati Ioſeph mundo, quæcunque mundi ſunt, exuunt. Oſtendit ergo ijs, qui hoc vitæ genus conſectari voluerint, neceſſariam eſſe abſtinentiam, cuius ieiunium fructus exiſtit. Hoc enim modo vincetur, qui tentat, ſatanas. Tu quoque igitur prius ioduas oportet virtutem ex alto; hoc eſt, particeps efficiaris Spiritus ſancti; túmque admirandum illud vitæ genus, ac quod Deus plurimi faciat, ineas. Tunc planè deſertum petes in fortitudine Spiritus: tunc ſanctè ieiunabis, ac voluptates C mortificans, tentantis ſatanæ victor efficieris.

v. 2. Ex iiſdem Reg. & Max.

Eugetuam, Cyrille, in ſanctiorē, tumque ordinem, fidem.

Gen. 39. v. 12.

Et conſummatis illis poſtea eſuriit Ecce inter athletas extitit, qui vt Deus certaminum poſitor eſt: ioter eos qui coronam accipiunt, qui Sanctorum capita coronat. Videamus igitur luctæ ſubtilem artem; euerſum diaboli malignitatis commentum. Inſumptis ieiunio quadraginta diebus, poſtea eſuriit. Atqoi eſcam præbet his qui eſuriunt; eſtque ipſe *Panis, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo*, omnia conſeruans, ac tuens. Quia verò iterum oportebat, vt qui non ſpreuiſſet noſtram paupertatem, humanæ naturæ modos noo omninò excederet, conceſſit naturæ carnis vt quæ erant ſua quæreret. In hunc modum dicimus D illum eſuriiſſe. Diu ergo prolato ieiunio, ac 1 cùm diuinâ virtute abſque potu ciboque carnem ſatis hactenus incorruptam ſeruaſſet, vix tandem pati eam ſinit quæ ſua erant. Eſuriiſſe enim dicitur. Quare verò? Nempe vt vtriſque peritè Deus ſimul ac homo, vous ipſe idemque agnoſceretur, qui & deitate nobis ſuperior, & humanitate ſimilis nobis exiſteret. *Dixit autē illi diabolus: Si Filius Dei es, dic vt lapis, &c.* Accedit qui tētat ſatanas, velut ſibi auxilio fore, ac ſuæ illi nequitiæ famis affectionem ſperans. Non tarò enim nobis ſuperior euadit, ea, quæ io nobis infirma ſunt, ſuis in nos conatibus ac molitionibus ſubſidio aſſumēs. Exiſtimauit fore vt ſtatim eò proſiliret, vt panes appoſitos videre vellet. Ait ergo, *Si Filius Dei es, dic vt lapis iſte panis fiat.* Accedit quidē tāquam ad cōmunem hominem, ac vnum è Sanctis aliquem: cæterùm ſuſpectum habebat, ne is fortè Chriſtus eſſet. Quonam ergo modo diſcere ſtuduit? Cogitauit diuinæ potentiæ effectum eſſe, ac opus, mutare naturam in id quod non erat. Deus enim omnia tum creat, tum tranſmutat. Itaque ſi res, inquit, fiat, is planè ipſe eſt quem aduerſus meam potentiam venturum expectant: ſin mutatio non ſequatur,

Ex ſolâ Maz. Cat.

Domini eſuries.

Ioan. 6. v. 33.

v. 3. Ex nobis tentandi occaſio.

homo eſt cum quo congredior, metímque depuli, ac ſum liberatus periculo. Idcirco Chriſtus qui ſerpentis ſtruem ſciret, neque mutauit, oeque verò ait ſe non poſſe, aut nolle facere: quin potiùs tanquam moleſtum quid, ac importunum repellit.

v. 4.
Ex ead. & Cord.
Animæ cibus, ac corporis.

Reſpondit ad illum Ieſus: Scriptum eſt, &c. Vide quæſo, humanam in Chriſto oaturam, Adami luxuriæ crimina depellentem. Per eſcam io Adamo victi ſumus; per abſtinentiam in Chriſto victores extitimus. Terrenis cibis, terrenum noſtrum corpus alitur, illudq; opem quærit ab eo, quod ſibi cognatum exiſtit. Anima verò rationis particeps, per Dei verbum ad ſpiritale robur adoleſcit. Terreni quippe cibi corpus ſibi cognatum nutriunt; ſuperni verò, ac cœleſtes corroborant ſpiritum. Cibus mentis, verbum Dei, & panis ſpiritalis confirmans cor hominis, vt in libro Pſalmorum canitur. Tales autem dicimus etiam ipſorum ſanctorum Angelorum cibos.

Pſal. 103. v. 16.

v. 5.
Ex ſolâ Maz.

Et duxit illum diabolus in montem excelſum, &c. At, ô nefarie, peſſiméque, ac ſceleſtiſſime. Quónam modo auſus es vniuerſæ Domino creaturæ, omnia regna oſtendere, ac dicere, *Hæc omnia mea ſunt. Nunc ergo, ſi cadens adoraueris me, tibi illa dabo?* Quomodò promittis quæ noo ſunt tua? Quis regni Dei hæredem conſtituit? Quis terram ſubiecit? Fraude rapuiſti: ergo reſtitue Filio, qui factus homo Dominus vniuerſorum exiſtit. Audi quid Iſaias, Propheta de te loquatur. *Nunquid & tibi paratum eſt regnare? vallem profundam, ignem & ſulphur, ligna poſita; & ira Domini ſicut vallis ſulphure ſuccenſa.* Cuius verò ſors ignis eſt inextinguibilis, quomodò Regi vniuerſorum ſua pollicetur? Exiſtimaſti habiturum te adoratorem eum, quem tremunt omnia, ac quem Seraphim, Angelicæque omnes Virtutes clarificant? *Scriptum eſt: Dominum Deum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Eius velut configens viſcera, hoc opportunè præceptum protulit. Nam ante quidem aduentum illius, totam errore terram deceperat. Ipſe igitur ille erat quem vbique adorabant. At Dei ex principatu fraude quæſito deturbaos, vt vnus per naturam, veréque Deus adoraretur, præcepit, ſolíque illi cultum adhiberent. Quomodo ergo, ſiquidem vt opinatis, Filius eſt creatura, à nobis, ſanisque Angelis adoratur? Teſtiſque Paulus aderit, dicens: *Cùm introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.* Quonam modo graue illis crimen infertur qui ſeruierunt creaturę, potiùs quàm Creatori, ſiquidem Filium cùm ita ſit comparatus, ac creatura exiſtat, vt illi opinantur, tanquam Deum puriſſimæ quoque cœlorum Virtutes colunt, quibus maximè iuréque merito competat vt noo errore labantur, quantò eos qui inter homines ſapientiæ laude præſtare videntur, prudentiâ ac iudicio ſuperant. Atqui nullum crimen eſt quòd Chriſto ſeruiatur: ſed è contrà, res eſt quam multa ſequatur merces: non ergo eſt creatura, ſed magis Deus, quem omnis creatura abſque vllo crimine, ac reprehenſione adoret.

Iſai. 30. v. 33.
v. 8.
Ex Theſau. libr.
Hebr. 1. v. 6.
Rom. 1. v. 25.
Chriſtus verè Deus.

Et duxit illum in Ieruſalem, &c. Tertiam diabolus tentationem inanis gloriæ inducit, dicens, *Mitte te deorſum*, oſtentandæ nimirum causâ deitatis. Haud tamen per elationem proA ſtrauit, ſed hîc quoque ab ſcopo aberrauit. *Dictum eſt* enim, inquit: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Non enim Deus iis qui teotant præbet auxilium; ſed illis qui credunt in ipſum. Neque enim quòd ille noſtri curam benignè agat, idcirco debemus nos noſmet oſtentare. Præterea nunquam Chriſtus ſignum dabat iis, qui ſe tentarent. *Generatio* enim *mala ſignum petit: & ſignum non dabitur ei.* Audiat & hoc tentator ſatanas. Itaque vicimus in Chriſto: quíque olim io Adamo victor extiterat, confuſus abiit, vt noſtris nos pedibus ſubſtratum illum habeamus. Cùm enim Chriſtus viciſſet, tum in nos quoque vincendi ius, ac facultatem tranſmittens, *Ecce*, inquit, *dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes, & B ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici.*

Oſtentatio, diuinâ excludit opē.
Matth. 12. v. 39.
Subſtratus diabolus noſtris pedibus.
Luc. 10. v. 18.

Referunt nonnulli perperam Pſalmum hunc ad Chriſti perſonam, verſuſque iungentes ita legunt: *Quoniam tu Domine ſpes mea, Altiſſimum poſuiſti refugium tuum.* Aiont itaque quòd Dominus refugium habeat Altiſſimum, nempe Patrem qui eſt in cœlis. Satanas autem ipſis iſtiuſmodi intelligentiæ occaſio fuit. Ipſe enim ſic intellexit verſiculos, dicens: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim quod Angelis ſuis mandabit te.* Cùm enim cauillator ſit ac impoſtor ſatanas, ea quoque quæ de nobis dicta ſunt, ipſi omnium noſtrum Saluatoris Chriſti perſonæ affingit. At oon ita nos intelligimus, vt conſueuit intelligere C ſatanas. Sin autem ſic intellexerunt Ariani, nihil mirum: ſequuntur enim patrem ſuum, qui *mendax eſt, & veritas in eo non eſt*, iuxta quod Saluator loquitur. Nam ſi, iuxta illorum ſententiam verum eſt quod ita exponunt; ac nos quidem ſpem habemus in Chriſto collocatam; ipſe verò refugium habet Patrem: planè ad eum confugimus, qui adiuuatur, ac Saluatorem eum inuocamus, qui ab alio ſalutem mutuatur. Haud ſe verò res ita habent: abſit. Dicamus ergo iis qui ita ſentire in morem duxerunt: Alium uobis annuntiatis errorem. Extra regiam, rectámque ſemitam ambulatis: in ſpinas, & tribulos incidiſtis: à veritate excidiſtis. D Æqualis eſt per omnia Patri Filius, figura ſubſtantiæ eius, ac Altiſſimus periode ac Pater. Igitur ſatanas quidem hoſce verſiculos vſurpauit de Saluatore, tanquam de ſimplici homine. Quia enim totus tenebræ eſt, ac intellectum tenebris obſitum habet, non intellexit verborum vim, dictúmque eſſe Pſalmum ex perſonâ cuiúſque viri iuſti, qui ab Altiſſimo (qui eſt Deus cœli) adiuuetur. Item neſciuit quòd Verbum, cùm Deus eſſet, factum ſit homo, quódque ipſum eſſet quod ſapienti conſilio ſe tentari permitteret. Ille igitur, vti dicebam, E tanquam de communi homine, ſiue de vno aliquo ex ſanctis Prophetis dicta hæc verba exiſtimabat. Abſurdum verò, vt, qui perfectè ſciamus myſterium, Deique Filium & ipſum credamus Deum, quòd ille noſtri causâ nobis ſimilis homo factus ſit, de illo dictos verſiculos opinemur. Non itaque in Saluatoris perſonam congruit dicere, *Altiſſimum poſuiſti refugium tuum*; ipſe enim Altiſſimus eſt omnium refugium, ſpes vniuerſorum, omnia potens Patris dextera. Ac ſi quis eum refugium ponat, non accedent ad eum mala. Ipſe namque Angelis mandabit, qui ſint adminiſtratorij Spiritus,

Ex eadem ac partim Cord.
Pſal. 90. v. 9.
Falſa Pſalmi expoſitio auctore diabolo.
Ioan. 8. v. 44.
Heb. 1. v. 4.
Filius ipſe Altiſſimus.
Heb. 1. v. 14.

Heb. 1. v. 14.

tus, vt inſtum cuſtodiant. Quemadmodum A enim carnales parentes cùm viam aſperam, ac difficilem viderint, infantes in manus rapiunt, ne fortè adhuc mollioribus plantis damni aliquid accipiant, ac cùm per ætatem

Angelorum in nos officia.

needum viâ aſperâ gradi poſſint: ſic & rationales Virtutes, eos qui nondum laborare valeant, feteque pucrili animo ſint, laborare non ſinunt ſupra vires, ſed ab omni tentatione eruunt.

Ex libro de Incarnatione.

THEODORETI CYRI EPIS.
de eadem Domini tentatione, & ieiunio.

Sic Cat. Max. cui iſta debemus, aliáque plura præclariſſima.

F. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

Luc. 4. v. 3.

SI Filius Dei es, dic lapidi huic, &c. Dei Verbum totius hominum naturæ causâ primitias ex nobis aſſumpſit, quò per omnem eas virtutem proueheus, aduerſarium ad luctam prouocaret, inuictúmque athletam oſtenderet; atque hunc quidem donaret coronâ, illius autem palam productâ clade, omnes in eum audentes efficeret. Ducitur itaque in deſertum à Spiritu, ſeu in commodum quemdam palæſtræ locum. Ducitur autem non Deus Verbum, ſed quod ille ex ſemine Dauid aſſumpſit templum. Non enim Spiritus ſanctus Deum C Verbum adduxit luctâ cum diabolo dimicaturum, ſed quod Deo Verbo in Virgine formarat templum. Ac ieiunat quidem, non tamen ſupra naturæ modos. Manſit quippe ieiunus

Ieiunii modus Chriſto ſeruatus.

dies quadraginta, ac totidem noctes, nolens tranſgredi modum eorum qui olim ieiunaſſent, ne aduerſarius luctam detrectaret: ne, inquam, cognito eo qui latebat, cum eo pugnam committere recuſaret, quod oculis ſubiectum eſſet. Idcirco poſt exactum iam dictum dietum numerum, humanæ affectionem naturæ ſuboſtendit, ſinitque eſuriem locum accipere, anſam aggrediendi ex fame aduerſario præbens. Non enim auſus eſſet accedere, qui diuina multa circa eum fieri cerneret. Etenim nato illo Angeli choros agebant: exorta ſtella Magos adoratum duxerat, qui eius turmæ principes fuerant; videbátque eum omnem à puero iuſtitiam conſectantem, qui vitium abominaretur, execraretur malitiam iuxta Propheticam in eum prædictionem, *Antequam cognoſcat puer bonum, vel malum; reprobabit malitiam, vt eligat bonum.* Sed & Ioannes clamabar, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi.* Pater de ſupernis conteſtatus erat, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Spiritus gratia aduenerat. Hæc, ac ſi qua eiuſmodi cùm diabolum terrerent, non ſinebant illum noſtræ naturæ pugilem propiùs adire. Vbi autem famis impreſſionem ſuſcepit, viditque eum humano cibo egere, nec ſupra veteres inediam poſſe protrahere, accedit, maximam ſe nactum exiſtimans occaſionem, ac ſe facilè victorem fore ſperans. Ac ſicut in bellis,

Iſai. 7. v. 16.

Ioan. 1. v. 29.

Matth. 3. v. 17.

Simile.

cùm quis hominem vndique armorum præſidio munitum, rectúmque telo configere cupit, totum eminùs luſtrans oculis num membrum aliquod armis protegentibus nudum occurrat, quò miſſo ſpiculo eo aduerſarium vulneret, A diligenter inquirit: ſic diabolus, qui Chriſtum omni munitum iuſtitiâ videret, ac locum commodum quo telum infigi poſſet, exquireret, vt famem ſe prodentem inuenit, audax accedit, velut inuento quod quærebatur, ac tanquam primi in eo parentis affectionem videret. Nam illum quoque felici deiectum vitâ, ſudoribus, labori, ærumniſque ac morti addixit. Accedit ergo ad eum, dicens: *Si Filius Dei es, dic vt hic lapis panis fiat.* Non autem hoc ille feciſſet, niſi Saluator famis affectionem ſuſcepiſſet. Hocque facilè quis ex ſequentibus intelligat. Poſtquàm enim luctâ ſuperatus eſt, factóque periculo didicit, eum ipſum eſſe quem B omnes Prophetæ prædicauiſſent, neque eius accedentis aſpectum ferre auſus eſt, ſed ſtatim ſe fugâ proripuit, modò quidem clamans, *Quid nobis, & tibi Fili Dei? Quid veniſti ante tempus torquere nos?* modò autem, *Scio te quis ſis Sanctus Dei: adiuro te ne nos torqueas.* Sic nimiū timebat, ac iudicem confitebatur. Tunc verò ante periculū non eiuſmodi verba vſurpauit, ſed præfractè audax acceſſit, dicēs: *Si Filius Dei es, dic lapidi vt panis fiat.* Audiui quidē, inquit, delapſam de cœlis vocē, quæ te vocaret; non credo tamen donec me doceat experientia. Ipſis rebus mihi tu fidem facito verè te eſſe quod vocatus es. Vbi enim hoc didicero, fugiam, méque proripiam, ac tecum luctam inire detrectabo. Scio enim quantum me inter, ac te referat. Oſtende ergo miraculum; eiúſque effectione auctorem prode. *Dic, vt lapis iſte panis fiat.* Quid verò Dominus? Appetit quidem cibum, at dominatur appetitui, non ſeruit voluptatibus. Inuitat eſuriendo aduerſarium ad luctæ certamen, illius autem victor efficitur philoſophiâ humanâ, non diuinâ potentiâ. Pugnat, expugnat, vincit, fugat, tyrannidem diſſoluit, imbecillitatem arguit, relatam victoriam, hoſtiſque cladem traducit. *Confidite* enim, inquit, *ego vici mundum.* Conculcandum tyrannum us, qui ſerui olim illi addicebantur, exponit. *Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſuper ſerpentes, & ſcorpiones, & ſuper omnem* D *virtutem inimici.*

Matth. 8. v. 29. Marc. 5. v. 7.

Ioan. 16. v. 33.

Luc. 10. v. 19.

Et reſpondit ad illum Ieſus: Scriptum eſt, Quia non in ſolo pane, &c. Vbi ergo Dominus nequiſſimi verba audiuit; tegit quidem deitatem, loquitur verò ex ratione hominis, *Non in ſolo pane viuet homo, ſed in omni verbo Dei.* Poſſum, inquit, abſq; pane ali: non enim ſolo panū ſubſidio, vita hominum cōſeruatur; ſed ſufficit Dei verbū vt vniuerſum alat hominum genus Sic Iſraëliticus populus per annos quadraginta altus eſt manna colligens, ac cùm auium Dei voluntate compeditarum, vltróque aduolantium venatu frueretur. Elias quoque coruos habuit conuiuas, Eliſæúſque ſilueſtri- E bus oleribus diſcipulos alebat. Ac quid neceſſe referre vetera? Ioannes hic, qui nuper in Iordane baptizabat, vitam totam in deſerto agens, locuſtas agreſtiumque apium fauos in vitæ annonam habuit. Nihil ergo abſurdum quin nos quoque nouâ à Deo eſcâ paſcamur, vt nec panis vſus neceſſarius ſit.

v. 4.

Exod. 16. v. 13.

3. Reg. 17. v. 4. 4. Reg. 4. v. 38.

Et duxit illum in Ieruſalem, &c. Doluit quidem cùm ſemel victus eſſet nequam ille, haud tamen victoriæ ſpem abiecit, audiens hominem ipſum eſſe. *Non*, enim, inquit, *in ſolo*

v. 9.

pane viuet homo; idcirco alteram, tertiamque machinam adhibet, modò quidem dicens: *Si Filius Dei es, mitte te hinc deorſum*, inanis gloriæ auctorem ſe illi præbens; modò autem mundi regna oſteodens, eaque pollicens ſe daturum, ſi priùs ille ipſum adorauerit. Quia verò veteris illi legis ſcita in memoriam reuocauit, docuitque non permiſſurum illum vt adorationis decus vlli alij tribuatur, meminitque etiam aliorum Dei præceptorum, quibus iubetur noo teotare vniuerſorum Deum; ille quidem aufugit, acceptæ cladis probrum non ferens, timeóſque, ac tremens, atque eiectum ſe ini tyrannide certâ expectatione tabeſcens. Suis enim omnibus exhauſtis telis, ac vbi ſua omnia luctamina admouerat, inoictum pugilem inuenit, ac iouulnerabilem: cúmque haud ſecus ac Adamom adortus eſſet, aliom longè quàm expectabat, offendit.

Angelorũ gratulatio.

Accedentes verò Angeli ad Victorem, qui ſeorſim luctam ſpectauerant, velut in eius impenſiores amorem miniſtrabant, choros ducebant, laureatum pugilem laudabant, corooabant, prædicabant. Gaudebant de partâ conſeruis hominibus libertate: profligatum aduerſarium videntes toti gaudio geſtiebant.

Apolinarii impugnata amentia.

Arguuot hæc Apolinarii demeotiam, qui Deum Verbum loco mentis io aſſumpiâ carne habitaſſe dicit. Etenim ſi natura aſſumpta mente deſtituta fuit, Deus erat qui contra diabolum dimicauit, Deus qui victoriam reportauit. Deo autem victore, oullum ego ex victoriâ commodum retuli, quippe qui nihil operæ in eam contulerẽ. Sed & victoriæ eius lętitiâ careo, qui glorier alienis triumphis. Gloriatur verò diabolos, ſe ipſe iactat, altúmque ſapit, ac ducit gloriæ, tanquam qui luctâ cum Deo congreſſus, victus à Deo ſit. Magnum ſiquidem illi ipſum hoc, victori ceſſiſſe Deo. Vtatur verò etiam probabili defenſione, ac dicat, Ego Domine, ac Conditor vniuerſorum, non aduerſum te pugnam ſuſcepi. Noui enim tuam dignitatem, ſcio potentiam, dominationem cognoſco, profiteor ſeruitutem, tametſi deſertoris morbo laboro. Quin & Angelis, cœleſtibúſque omnibus populis, è quibus miſer ego vnus extiti, victoriâ cedo. Cum hoc pognam ſuſcepi, quem è limo formaſti, atque ad imagineo tuam creaſti, lucéque rationis auxiſti, ac paradiſi ciuem præfeciſti, terræque ac maris dominum deſignaſti. Hunc fraude vſus, non vi illatâ vici. Hunc hacteous vinco, vulnero, morti trado. Qui in ſtadium hunece duxeris, ac mecum luctari iuſſeris, ipſe ſpectator eſto, ac auſpex certaminis. Quin ſi etiam magiſtri palæſtræ partes obire lubet, luctam doce: oſtende vioceodi compendia, inunge vt vis, modò ne luctaori adiutor adſis. Non enim ego ita præceps, ac demens, vt tecum luctam aggrediar, qui Conditor ſis. Hæc meritò diabolus Saluatori Chriſto excepturus erat, ſi qui luctabatur noo homo, ſed vice hominis Deus erat. Nam ſi non erat in eo mens humana, Deúſque mentis loco cùm eſſet, quæ menti congrua erant hæc agebat, Deus erat qui certaminum corpori ſocius erat, Deus qui humanas alias ſubiit paſſiones. Quòd ſi Deus dimicauit, ac vicit, victoriæ ego amiſi iura, Deúſque eſt qui omoem geſſit iuſtitiam. Verùm longe hæ faceſſant Apolinarii nugæ: nos, quam Saluator diſpenſationem peregit, neceſſariam fuiſſe monſtremus.

Nam quia omnis homo deceptus fuerat, omoeſque fuerant ſub peccato; ac mens prior corpore labem ſuſceperat. Priùs namque mentis conſenſus peccatum deſignat, tumque corpus per operationem illud ipſum firmat, meritò Chriſtus Dominus, qui collapſam naturam vellet inſtaurare, toti illi manum porrigit, iaceotemque erigit; oempe caroem, ac mentem quæ condita eſt ad Dei imaginem. Non ergo ſic nobilem illam cùm curâ indigeret ſpreuit, partémque corruptioni addictam, ac quæ morbo, ſenio, morti ſubiaceat, accepit; quæ verò immortalis ſit, ac rationalis, atque ad Dei imaginem condita, deſpexit; idque adeò malè habentem, vt aiunt; ſed quæ tota veterata eſſet, naturam innouauit: neque hanc eius partem nouam fecit, hanc obſoletaoi, corruptámque ooo ſanatam reliquit, idque maximè nobiliſſimam. Abſurdum namque corpus luteum, ac puluere concretum, paſſionibúſque coniunctum, tum aſſumptum eſſe, tum in cœlos ſuſceptum, ac ad dexteram maieſtatis collocatum; mentem verò inuiſibilem, immortalem, partem animalis ducem ac principem, quæ ad Dei imaginem condita ſit, corporis auriga exiſtat, & gubernatrix, ac muſica; vi cuius natura humana rationis priuilegio bruta excedit, ac ſapientiâ, arte, ſcieotiâ pleoa exiſtit; hanc infernè proiectam, ac corporis honoris exortem eſſe, ob quam corpos oaturam rationalem attingit, ob quam legiſlatio ac prophetiæ, ob quam certamioa, luctáque, ac victoriæ, claráque præconia, ac coronæ: ob quam corpus ſocium dimicans, certaminum pręmium obtinet, nempe regnum cœlorom: ob qoam etiam Saluatoris aduentus, ac incarnationis geſtum myſterium. Non enim pro his quæ animâ, quęue mente careant ſulutares ſuſcepit paſſiones, nec pro brutis iumeotis, aut pro lapidibus animâ deſtitutis, ſed pro hominibus in quibus anima habitet immortalis.

S. MAXIMI EPISCOPI
Taurinenſis in eadem Dominicâ, de ieiunio Quadrageſimæ.
Hom. I.

AVdiſtis chariſſimi, ſicut Euangelica tuba cecinit, Dominum ac Redemptorem noſtrum adoerſus tentamenta diaboli reluctantem quidem verbis, ſed ſpiritu dimicantem: Sermooe enim certamen agit, ſed peragit maieſtate victoriam. Nec ſioe ingenti myſterio huiuſmodi putemus eſſe conflictum, in quo aut accenſus diabolus in verba prorumpit, aut rerum Dominus tẽtatori ſuo verbis nihilominus reſpondere dignatur. In his autem omnibus ooſtrę ſalutis eſt ratio. Nobis Saluator eſurit, pro nobis loquitur. Nos in illo vincimus, quia nos ei cauſa ſumus pugnandi. Nã qois ambigat Vnigenitũ Patris, cui nolla obuiare poterat creatura, pro illis iniſſe certamen, quorũ ſe carne veſtiuit? Humaoi igitur corporis forma hoſtem callidiſſimum prodire ſuaſit ad prælium, quem verus Dei Filius veri hominis re-

ſponſioue confudit. Propter quod errabun-
dus, & anceps tentator, mollia, ſuſpenſáque
tentamenta rimatur: qui licet carnalis viri ſpe-
ciem contemplaretur in Chriſto, præſentiâ ta-
men diuinitatis eius concitatus, ſuſpicabatur
eum plus eſſe quàm hominem. Animabat ita-
que illum præſumere congreſſum partus fœ-
mineus, ſed terrebat virginitas parientis.
Quamuis enim Chriſtum Maria, Euæ vtique
filia peperiſſet, non tamen eum conceperat de
Adam. Cùm ergo videret inimicus Dei Filium
tanta per miracula procreatum, voluebat ſe-
cum, vt arbitror, atque admirans dicebat:
Quis iſte eſt, qui neſciente me, hunc ingreſſus
eſt mundum? Noui quidem quia de fœminâ
natus eſt, ſed neſcio vnde conceptus. Aſtat ec-
ce mater, ſed patrem inueſtigare non poſſum.
Partum video, ſed non agnoſco naſcentem: &
Callidi hoſtis querelæ.
quod ſtupori meo adcreſcit, inconſuetâ lege
pariendi etiam edito filio mater exultat vt vir-
go. En iacet in cunabulis paruulus, ſuffundit
lacrymis vultum, ſimilémque eſſe mortalium,
vagitibus prodit: & cùm nihil ei de infantiâ
deſit, nulla tamē illi eſt velut in infante corru-
ptio. Pannis obſitus ſordet, ſed cœlum illi radio
ſtellæ lætioris arridet, atque in honorem ipſius
miniſtrantes ei Angeli inter ſydera, terráſque
concurrunt; & exultantes annuntiant, quam
non intelligo, nouitatem. Quid hoc miraculi
eſt? Video quod adoertere nequeo; audio quod
ſuſtinere non poſſum. Vt homo natus, honora-
tur vt Deus. A ſæculis nunquam hoc mihi con-
tigit, vt quiſquam naſceretur homo, & huma-
ni vitii nil haberet. Quæ hæc tam noua, potén-
ſque generatio eſt? Inter peccatores, & im-
pios natus, mortali etiam de matre progreſſus,
purgatior cunctis naſcentibus, & ipſo ioibi cœ-
lo purior apparet. Auaritiæ in eo radix nulla
coorſurgit, nulla cor eius pulſat inuidia, neſcit
lingua eius mendaciū, oculi eius concupiſcentiā
non admittunt, nullâ autinm voluptate molli-
tur: luxuries certè, per quam mihi humanum
ſubieci genus, pectus eius non poteſt penetra-
re; nulla illi iactantia ineſt, nulla malitia. Et
quid plura? Nihil io eo reperio, quod me de-
lectet: omnes meos conatus enacuat. Quid
agam? Quò me conuertam? Fortiorem ſentio;
puto illum in regno meo velle regnare: ne for-
tè Deus ſit iſte, quem nullum poteſt macula-
re delictum. Sed ſi Deus eſſet, quomodò indi-
gnitates partus fœminei ſuſtioeret? Quomodò
eſſet cunis, pannı́ſque contentus? Quis credere
poſſit infantiæ vagitus in Deo? Cui noo au-
dienti ridiculum eſt, Deum fœmineo lacte nu-
triri?

Poſt omnia ecce eſurit, cùm vtique eſu-
rire Deum ratio nulla perſuadeat. Ignorabat
nimirum diabolus, quia quòd Chriſtus nutri-
menta perferebat infantiæ, quódque eſuriebat
vt homo, non erat fragilitatis corporeæ, ſed
cœleſtis gratiæ ſacramentorum. Dei enim Filius,
cui cum ſempiterno Patre intemporalis con-
ſtat æternitas; qui cum ſuo genitore naturali-
ter impaſſibilis, incorrupto regnat imperio,
egit in carne noſtrâ ſalutare myſterium: & ob
hoc communem mortalium ſubiit paſſionem,
vt inimicum generis humani hominis certami-
ne triumpharet. Vode & præſumptor ille fu-
v. 3.
rore ſuo cæcatus ait ad Dominum, *Si Filius
Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Stultiſſi-

A ma hæc eius, inanı́ſque ſubreptio. Per panem
Prima aggreſſio
enim vult eum tentare qui Panis eſt, æſti-
Ioan. 6.
mans illum eſcæ penuriâ laborare, qui vo-
v. 48.
luntariam perferebat eſuriem. Cui reſpondit
Dominus: *Scriptum eſt; Non in pane tantùm*
v. 4.
viuit homo, ſed in omni verbo Dei. Hoc eſt di-
Deut. 8.
cere. Fruſtra, diabole, iterum per eſcam ſup-
v. 3.
plantare conaris: ſufficiat tibi ſuadendo cibos
illicitos, in paradiſo Adam per te fuiſſe dece-
ptum. Nec eſuries me vincit, nec tuis ſuaſio-
nibus * cedo. Voluntas enim Dei cibus eſt
* Aliàs credo.
meus; verbum Dei mihi eſt perfecta refectio.
Quâ ſententiâ repercuſſus iterum, vt æſtimo,
dixit diabolus. Quid hoc rei eſt? Video illum
eſurire, & neceſſitatem in eo non inuenio
manducandi. Omnia vt homo patitur, & om-
B
nia vincit vt Deus. Adam ille Dei certè mani-
bus factus, meis quondam ceſſit inſidiis: hic
natus è fœminâ, neque ſuis neceſſitatibus fle-
ctitur, neque meis conſiliis acquieſcit. Illum
ſerpentis ore ſuperaui, hic me etiam ipſum lo-
quentem contemnit.

Iterum ſtanti Domino ſupra pinnam templi
ait: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Quàm
v. 6.
turbatus hoc loquitur, qui putat ei ſe poſſe
Secunda aggreſſio.
præcipitium perſuadere, à quo nihil potuit
de panibus impetrare. Cui reſpondetur à
Chriſto. *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum*
v. 7.
Deum tuum. Id eſt, hoc quod ſuades, diabole,
Deut. 6.
tentationis præſumptio eſt, non conſilium ſa-
v. 16.
nitatis: iactantiæ vanitas, non virtutis exem-
C
plum. Inane eſt enim omne miraculum, quod
vtilitatem ſaluti non operatur humanæ.

Et hac Domini reſponſione caſſatus, oſten-
dit ei omnia regna mundi, & honores eorum,
Tertia aggreſſio.
dicens. *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens ado-*
raueris me. Cui iterum reſpoodetur. *Scriptum*
v. 8.
eſt: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli
v. 9.
ſerues. Id eſt, qui te, dæmon, adorauerit, non
Deut. 6.
ei regna, ſed inferna debentur. Adorare nam-
v. 13.
que Deum verum, eique ſeruire, prærogatiua
& 10. v. 20.
regnandi eſt. Tu autem, qui honores mundi
expetitâ præuaricatione promittis, nec regnum
dare poſſe te noueris. Ecce teotator trinâ iam
interrogatione nihil proficit. Incertus venit,
D
redit incertior. Aggreſſus eſt vt probaret, re-
probatus abſceſſit.

Ergo nunc, fratres chariſſimi, quia ieiunantis
Domini victorias recenſentes, triumphum no-
Adhortatio.
ſtræ ſalutis agnouimus, ieiunia noſtra religio-
ſis ſanctificemus obſequiis. Quid autem eſt
aliud ſanctificare ieiunium, niſi ieiunii cauſâ
ſancta velle, iuſta facere, iniqua vitare? San-
ctificat ille ieiunium, cuius cor adulatio po-
tentum amicorum, parentúmque gratia, clien-
tum etiam parua, magnáve munuſcula, à recti
tramite oon auertunt. Sanctificat ieiunium
ſuum, cuius iuſtitia pretio non vileſcit. Sancti-
E
ficat ille ieiunium, qui flammas ſæuientis ira-
Sanctificare ieiuniū.
cundiæ, manſuetæ mentis placabilitate reſtin-
guit. Sanctificat ieiunium, qui laſciuientes
oculos turpi ab aſpectu habenis caſtitatis auer-
tit. Sanctificat ieiunium, qui conuitiorum ia-
cula ſcuto patientiæ repercuſſa diſpergit. San-
ctificat ieiunium, qui litigantum tumultus pa-
cifici ſanitate ſermonis, & linguæ prudentioris
arte compeſcit. Sanctificat ieiuotum, qui con-
ſurgentes in ſemetipſo vanarum cogitationum
ſpinas, Euangelico ſulcante vomere velut qui-
dam pectoris ſui arator excidit. Sanctificat ie-

iunium, qui inopias egenorum pro quantitate
ſubſtantiæ ſuæ miſerantis manus humanitate
ſolatur. Apprimè ſanctificat ille ieiunium, qui
per omnia præceptis diuinæ legis intentus,
diabolica à corde ſuo reſpuit tentamenta.

Et ideo, fratres chariſſimi, ſi volumus Deo
placita exhibere ieiunia, ſimus in fide fortes, in
Deo placita ieiunia. iudicijs iuſti, in amicitiâ fideles, in iniurijs pa-
tientes, in contentionibus moderati, refugien-
tes turpiloquia, aduerſus iniquia conſtantes, in
conuiuiis ſobrij, in voluptatibus continentes,
in charitate ſimplices, inter ſubdolos cauti,
condolentes triſtibus, contumacibus reſiſten-
tes, in ſuſpicionibus parci, inter maleloquos
taciti, inter humiles coæquales. Si huiuſmodi B
virtutibus noſtra voluerimus ſanctificare ie-
iunia, tribuente Domino ad feſtiuitatem Paſ-
chalis gratiæ, & ad gaudia cœleſtium promiſ-
ſionum indubitatâ fiduciâ, & conſcientiâ læ-
tiore veniemus.

EIVSDEM DE EODEM
Hom. 2.

CONflictus iſte mirabilis, quem inter cœli
Regem, & regni terreſtris tyrannum fuiſſe
charitatis veſtræ auribus ſancti Euangelii le-
ctio nunc decurſa teſtata eſt, Dominicæ no-
bis incarnationis triumphale myſterium ſonat. C
Omnipotens enim Dominus ineffabilis pieta-
tis affectu captiuitatem miſeratus humanam,
ſimúlque volens diabolicam poteſtatem ſuo
iam remouere de mundo, miſit vnigenitum Fi-
lium ſuum non diuinitate degenerem, non
virtute diſſimilem, non voluntate diſcordem;
qui noſtram ſuſcipiens carnem, ſpretâ veteri
conditione naſcendi, de fœminâ incorrupti
corporis nouâ lege nouus filius naſceretur:
quatenus diabolus ſalutarem hunc hominem
in conſortium deitatis adſcitum, etſi tentare
præſumeret, ſuperare non poſſet.

Itaque cùm videret leo ille feralis Agnum
Diabolus leo feralis. Dei poſt longiſſimum, atque continuum qua-
draginta dierum ac noctium ieiunium eſurire, D
& eſurientem Deum eſſe non crederet, arte il-
Primæ tentationis aſtus. lum calidiſſimæ tentationis aggreditur, di-
cens: *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes*
Matth. 4. v. 3. *fiant.* Cogitabat, vt æſtimo, apud ſe tanti arti-
fex doli, & dicebat. Si hic ipſe eſt, cuius præ-
cepto eſurientibus per deſerta populis manna
Exod. 16. v. 12. fluxit è cœlo: ſi ipſe eſt, quem noui ego flumina
produxiſſe de petrâ, poterit nunc in panem la-
Exod. 17. v. 6. pides transformare; & ſi non meâ petitione,
ſuâ tamen neceſſitate, qui eſurit. Quod ſi fece-
rit, Deum probabo: ſi nequiuerit, hominem
deprehendam.

Expectabat ergo diabolus panem, quem non
tam ſibi acquirere, quàm mundo conabatur
auferre. Sed rerum Dominus, qui & panem E
de lapide poſſet efficere, & exploranti huma-
næ nollet ſalutis clareſcere ſacramentum, ſic
ſuum moderatus eſt ſancto in ore reſponſum,
Ioan. 8. v. 32. vt nec ipſe, qui Veritas erat, mendacium lo-
queretur; nec ille, qui ab initio mendax eſt,
Chriſti ſapiens reſponſio. quam non erat crediturus, poſſet agnoſcere
veritatem. Ait ergo Dominus. *Scriptum eſt:*
v. 4. *Non in pane tantum viuit homo, ſed in omni ver-*
Deut. 8. v. 3. *bo Dei.* Accepit tentator ex lege reſponſum, cui
contraire non poſſit. Non accepit panem, quem

A non manducandi conſuetudine, ſed decipien-
di fraude poſcebat. In quo enim Filius Dei pa-
nem neceſſarium haberet humanum, cui om-
nis erat propriâ in diuinitate ſubſtantia? Vel *Ioan. 6. v. 35.*
quâ ratione qualicunque de lapide Chriſtus
terrenum faceret panem, cùm ipſe, ſicut legi- *Matth. 21. v. 42.*
tur, ſpiritualis & panis eſſet, & lapis? Illuſus *Chriſtus panis, & lapis.*
itaque, irriſúſque tentator aliam machinam
tentationis aggreditur.

Nam cùm ſecreto ſuo arcanóque conſilio *Secunda tentatio.*
ſtaret Dominus ſupra pinnam templi, ait illi
diabolus: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* O
quàm ſtulta hæc ſuaſio nimiúmque peruerſa, *v. 6.*
vt Filio Dei diceret: *Mitte te deorſum.* Nun-
B quid non rectiùs dixiſſet, Si Filius Dei es, aſ-
cende in cœlum? Quod vtique ſi faceret Do-
minus, verè illum Dei eſſe Filium comproba-
ret. Sed inimicus cœli ne tentando quidem *Diabolus, ne tentando quidem aſcenſum in cœlum ſuadet.*
aſcenſum vult ſuadere cœleſtem: deorſum &
in ima prouocat, quia optat omnes cadere, qui
ſe ſentit præ omnibus cecidiſſe. Nec intelligit
cæcus, quia illi conatur ruinam ſuadere, qui
non ſolùm cadere non poteſt, ſed ruinas venit
emendare lapſorum. *Dominus* enim, vt lectum
eſt, *erigit eliſos, Dominus ſoluit compeditos.* *Pſal. 145. v. 8.*
Qui ergo venerat non decipi, ſed decepta ſal-
uare; explorantis artem tantâ menſurâ cautiſſi-
mæ reſponſionis euacuat, vt tenebroſus hoſtis
non ſolùm myſterium pro nobis propoſitum
C videre non poſſit, ſed magis, magiſque reſpon-
ſis Dominicis circumactus obſcuriore confun-
deretur incerto. Ait enim illi ſpiritualis prælii
bellator inuictus. *Scriptum eſt: Non tentabis* *v. 7.*
Dominum Deum tuum. Quàm ſimplex in hac *Deut. 6. v. 16.*
reſponſione prudentia, & quàm circunſpecta *Cauta iterum Domini reſponſio.*
ſimplicitas, per quam nec veritas reticetur,
nec reprobus poteſt probare, quæ vera ſunt.
Verè, vt ſcriptum eſt, *lux in tenebris lucet, &*
tenebræ eam non comprehenderunt. Audit dia- *Ioan. 1. v. 5.*
bolus Deum non eſſe tentandum, non tamen
agnoſcit Deum hominémque eſſe, quem ten-
tat. Videt enim pariter Chriſtum & reſponde-
re quæ hominis ſunt, & poſſe, quæ Dei ſunt.
Sed nequitiæ eius nec iſta ſufficiunt, tertiæ
D adhuc tentationis laqueos nectit.

Duxit, inquit, *illum in montem excelſum* *v. 8.*
valde, & oſtendit ei omnia regna mundi, & ho- *Tertia tentatio.*
nores eorum, dicens: Hæc omnia tibi dabo, ſi pro-
cidens adoraueris me. Solicitè, fratres, aduer- *Cadere eſt quicquid ſuadet diabolus.*
tite, quia cadere eſt omne, quod ſuadet inimi-
cus. Verè enim procidit omnis qui adorat dia-
bolum, & verè cadit qui poteſtates honoréſq;
mundi per artes ſacrilegas inimico promitten-
te ſectatur. Sed Dominus, ac Saluator noſter
ſolitâ eum reſponſione confundit, dicens: *Va-* *v. 9.*
de retrò ſatana, Scriptum eſt enim: Dominum *Deut. 6. v. 13. & 10.*
Deum tuum adorabis, & ipſi ſoli ſeruies. San- *v. 20.*
ctarum illi Scripturarum teſtimonia ingerun-
tur, non vt inconuertibilis doceatur, ſed vt
E impudens confutetur. Retrò illi abire præce-
pit Chriſtus, vt hoſtis duriſſimus ademptâ
ſibi iam loquendi licentiâ, cuius volunta-
tem agnoſcere non poteſt, ſentiat poteſtatem.
Retrò ei abire præcipitur, mundi qui dabat
regna, vt imperio Filii Dei, cui voluntarius
non cedebat, ſubiaceret inuitus: atque illum,
à quo ſe adorari improbè poſcebat, probaret
meritò ab omnibus adorandum. Et quid plu-
ra, chariſſimi? dum nefanda tentator loqui-
tur, dúmque inconceſſa præſumit, quaſi ab ho-

mlne victus obmutuit,& quaſi à Deo iuſſus ab- A ſceſſit. Et neceſſe erat ab illius iam tentatione diſcederet, in quo totâ ſe mole mouens, totíſque niſus viribus, ne veſtigium quidem ſuæ reperire potuit voluntatis, ſtupens, atque demirans poſt tot ſæcula inueniſſe hominem humanas concupiſcentias non habentem, natúmque in carne nibil penitus corruptionis habere carnalis.

℣. 11.

Diſcedente itaque retrorſum diabolo, *accedentes*, vt lectum eſt, *Angeli miniſtrabant ei.* Triumphus iſte quantæ ſit gloriæ, obſequia nos edocent Angelorum. Nec mirum ſanè, ſi eius Angeli miniſteriis occurrerunt, cuius victoriam mirabantur. Et ideo, fratres, ſi nolu- B mus à diabolo ſuperari, inhæreamus ei, qui diabolum triumphauit.

Quomodo vincendus à nobis diabolus.

Adhærere autem eſt Chriſto credere, & Paternæ illi deitatis eſſe naturam, & materni corporis veritatem. Vincere autem diabolum ipſo ſuffragante Domino, poterit quicunque ſalutaria Dei præcepta ſuſpirans, ſtuduerit exoſam cunctis tumidæ mentis ſuæ inclinare ſuperbiam; radicem omnium malorum auaritiam coercere, inimicam bonarum virtutum refrænare luxuriem, hoſtem ſanctæ charitatis inuidiam mitigare; inutilia, & ſæpe periculoſa obtrectantium vitare colloquia, vſuræ etiam pernicioſa non amare compendia, cuſtodem pacis iuſtitiam muneribus non grauare, noxia factionum horrere com- C menta; ingluuiem, & nonnunquam cruentum indebiti honoris ambitum declinare, incentiua diſcordiæ, contumelioſæ linguæ maledicta cohibere: mendacia nihilominus, quæ vitam maculant, animam vulnerant, amicitias diſſipant Chriſtiano ab ore repellere, atque ab omnibus ſuperſtitionibus dæmonum, idolorúmque ſacrilegiis, per quæ vel maximè benignitas omnipotentis offenditur, veri Dei amore diffugere. Si ergo ab his, atque vniuerſis huiuſmodi ſceleribus, vitiiſque iugiter ieiunemus, ſanctæ huius Quadrageſimæ rite celebrabimus dies, & omnium ſolennitatum noſtrarum feſta exultantes cum fiduciâ lætioris conſcientiæ, & D tranquillitate temporum tranſigemus, adiuuante Domino noſtro Ieſu Chriſto.

EIVSDEM DE EODEM
Homil. 3.

ADuertite, fratres chariſſimi, quanta nobis ſpiritualis vitæ documenta ſuccreſcũt, quamque magnificis ad propoſitum ſanctitatis prouocamur exemplis, quòd quadragenis referuntur diebus beatus Moyſes, & Dei Filius ieiunaſſe.

Exod. 34. v. 28.
Math. 4. v. 2.
Chriſti & Moyſis ieiunium.

Illud ſane perſpicite, quia quantùm diſtat ſeruus à Domino: tantùm neceſſe eſt eorum diſtare ieiunium. Moyſes enim veteris editor legis eſt, Chriſtus noui conditor teſtamenti. E Ieiunat Moyſes, vt præceptis legalibus vnius populi erudiat diſciplinam: Chriſtus ieiunat, vt vniuerſas totius mundi redimat gentes. Ieiunat Moyſes, vt præſentis vitæ mãdata ſuſcipiat, ieiunat & Chriſtus vt æternæ ſalutis ſacramenta conſtituat. Ieiunat Moyſes, vt Deum videret: ieiunat & Ieſus, vt vnum ſe eſſe cum Deo, dum diabolum triumphat, oſtenderet. Moyſes poſt ieiunium ſcriptas digito Dei tabulas, populo præuaricante, confregit:

Exod. 32. v. 19.

Chriſtus ſuo ieiunio manſurum per ſæcula Euangelium conſecrauit.

A Quid illud eſt autem, quòd cùm vterque quadragenos ieiunauerit dies, non vterque poſt ieiunium eſuriſſe perhibetur? Moyſes vtique non eſuriuit: vt in homine fragili operata diuinitas probaretur: Eſuriuit Dei Filius, vt aſſumptionem carnis noſtræ, fragilem ſuſcepiſſe hominem reuelaret.

Chriſtus eſurit à ieiunio, non Moyſes.

Quòd non eſurit Moyſes, cœleſtis eſt poſſibilitatis exemplum: quòd eſurit Chriſtus, noſtræ redemptionis eſt ſacramentum. Huiuſmodi Dominus peregit in ſuâ carne myſterium, vt ſicut Deus eſſe diuinis virtutibus creditur, ita & homo eſſe infirmitatibus dignoſcatur humanis. Et hinc eſt, quòd Chriſtus vt homo eſurit, & eſurientes paſcit vt B Deus. Hinc quòd fatigatur itinere, & claudis virtutem tribuit ambulandi. Hinc quòd oculos ſuos laxat in lacrymis, & mirabiliter cæcis reformat aſpectum. Hinc quòd appropinante morte triſtatur, & mortuum Lazarum ſuſcitat de ſepulchro.

Ioan. 11. v. 40.

Hæc omnia, fratres, Conditor ac Redemptor vt Deus & homo agit, non quia talis illi naſcendi neceſſitas fuit: ſed quia tale in cœlo, & in terris voluit regnare myſterium. Illud etiam quantæ eſt admirationis in Chriſto, quòd ita ad omnia tentatoris interrogata reſpondit, vt nec veritatem regni ſui tyranno proderet, nec myſterium ſuſceptæ carnis explorator agnoſceret? Tantâ denique ſermonem ſuum ſubtilitate circumtulit, vt ille totius doli C artifex inimicus, furoris ſui errore deceptus, dum Chriſtum tentat vt hominem, Deum in homine non videret.

Adhortatio ad ieiuniũ.

Nos verò, fratres, quibus propugnator inuictus hanc venerabilem quadrageſimam dedicauit, repudiantes carnalia deſideria, ſic caſtigemus membra ieiuniis, vt animas virtutibus ſaginemus. Ieiunet in nobis pernicioſa luxuries, ieiunet omnis iniquitas, ieiunet odioſa contentio. Abſtineamus ab epulis; magis abſtineamus à vitiis: ſic nos temperemus, ſic ſobrij ſimus à vino, vt nulla nobis voluptatum dominetur ebrietas. Quid enim prodeſt obſeruatione quadraginta dierum ieiunandi nos D tempora cuſtodire, & legem non tenere ieiunii? Quid prodeſt nobis vacare à conuiuiis, & diem litibus occupare? Quid prodeſt proprium non edere panem, & victum diripere miſerorum? Ieiunium Chriſtiani, egentis debet eſſe refectio.

Chriſtiani ieiunium egentis refectio.

Ieiunium Chriſtiani pacem debet nutrire, non iurgia. Quale illud eſt autem, quòd non veſceris carnibus, & de ore tuo omni eſcâ ſordidius egreditur maledictũ? Quale eſt, quòd ſanctificatur venter ieiunio, & polluitur lingua mendaciis? Rectè ſanè, frater, frequentabis Eccleſiam, ſi greſſus tuos lethalibus laqueis auida illa non implicet, & inuoluat vſura. Rectè orabis Dominum tuum, ſi precibus tuis obuia tibi cordis tui non obſiſtat inuidia. E Rectè contundes manibus pectus, ſi omnem inde furorem malignæ voluntatis excuſſeris. Iuſtè etiam dabis denarium pauperi, ſi alii illud pauperi non tuliſti. Hæc ergo eſt, chariſſimi, religioſa eſuries, hic fidelium paſtus animarum; vt ieiunium noſtrum ſanctificet caſtitas, ornet patientia, benignitas foueat, miſericordia lætificet, commendet humilitas. His Quadrageſimam Chriſti, prout poſſumus, virtutibus ſubſequamur, vt gemino quodam corporis, animíque ieiunio, diuinæ nos ſemper gratiæ commendemus.

EIVSDEM DE EODEM
Homilia 4.

PEractum à Domino noſtro Ieſu Chriſto hoc, quod lectum eſt, cum tentatore certamen, noſtræ ſecuritati, fratres chariſſimi, ſaluiíque proficit; quia quos olim apud paradiſum perſuaſione ſerpentis paterna præuaricatio deiecit in mortem, Dominicus nunc ttiumphus erexit ad vitam. Nobis vtique vicit, qui dignatus eſt eſurire pro nobis. Aggreditur itaque diabolus tentare Chriſtum, exploratque ſolicitus, ſi fortè illum Dei eſſe Filium deprehendat, cui nullum corruptionis ſuæ videt ineſſe veſtigium. Miratur pariter, ac turbatur huiuſmodi in hoc ſæculum aduenraſſe hominem, qui natus quidem eſſet de fœminâ, ſed non eſſet ab homine procreatus. Suſpicatur illum Dei eſſe Filium, quem continuatum quadraginta dierum videt expleuiſſe ieiunium. Sed rurſus dubitat diuinam illi ineſſe naturam, quem quaſi infirmum inter cæteros homines perſpicit eſurire. Srupet attonitus quæ ſit iſta nouitas, humanum non habere peccatum, & neceſſitatem peccatoris hominis ſuſtinere. Chriſtus autem Dominus Redemptórque noſter, vt perditum infirmúmque hominem reuocaret ad Deum, eſuriem, laſſitudinem, mœrorem, & omnia in ſe humani corporis infirma ſuſcepit. Inter iſta ergo diabolus dubius, & incertus, hoc cum eſuriente Domino ſermone congreditur.

Diabolus anceps de Chriſto.

Aſſumpta à Chriſto infirma noſtri corporis.

A | B | C (marginal section letters)

Math 4. v. 3. Prima aggreſſio.

Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant. Stultus & audax, qui putaret Dei Filium diabolicam voluntatem edendi neceſſitate facturum; quaſi impoſſibile ei eſſet in panem lapides commutare, qui quondam ſitientibus in deſerto populis de petrâ aridâ largiſſima aquarum fluenta produxit: aut eſurienti ſibi poſt quadraginta dierum ieiunium eſcam non poterat prouidere, cuius præcepto vt innumerabilis Hebræorum exercitus paſceretur, cœleſtia de nubibus alimenta fluxerunt? Sed verò omnipotens Vnigenitus, qui noſtram magis eſuriret ſalutem, tali tentatorem ſuum reſponſione confudit. *Non in pane tantùm viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* Quo reſponſo, chariſſimi, vt explorator, qui incertus venerat, incertior redderetur; inæſtimatæ prudentiæ Dominos nec ineſſe ſibi eſuriem denegauit, nec manducandi neceſſitatem ſe habere profeſſus eſt. *Non*, inquit, *in pane tantùm viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* Hoc eſt, & ſi ego eſuriam, mihi tamen, diabole, non eſt neceſſarius panis, qui ex tuo conſilio, tuáque voluntate deſcendit. Reficit quidem eſuriem corporeus panis, verbum autem Dei cunctis fidelibus ſubſtantiam ſempiternæ ſalutis operatur.

Exod 17. v. 6.

Exod 16. v. 14.

v. 4. Deut. 8. v. 3.

Domini prudens reſponſio.

Sed doceri neſcius inimicus, ſtanti Domino ſuper pinnam templi iterum ait: *Si Filius Dei es, mitte te deorſum, &c. Mitte te*, inquit, *deorſum.* Diabolicæ eſt conſuetudinis, fratres chariſſimi, præcipitium perſuadere: ſed obedire ei ille non poterat, qui cadere neſciebat. Nec quicquam de Domino ſurreptor impetrat, quia non ſunt religionis eius verba, ſed fraudis. Quem Redemptor humani generis rurſus telo ſententiæ cœleſtis euerberat, dicens. *Scriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quâ reſponſione ne quid manifeſtâ veritate auctor falſitatis audiret, verborum ſeoſuímque moderator Dominus ex alto dare nec prodidit ſe poſſe, nec non poſſe mentitus eſt; ſed, *Scriptum eſt*, ait, *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Id eſt, Deum tentat, qui iactantiæ ſuæ vitio ſuperfluam, & inutilem vult oſtentare virtutem. Quid enim vtilitatis habet, quid commodi confert, ſi per præceps hinc in plana deſcendero? Aut cur adulationis tuæ tentamentis iſta perſuadeas, cùm tui ſit operis de ſuperioribus corruentem ad inferiora deiicere?

v. 7. Deut. 6. v. 16.

Sapiens iterum Domini reſpõſio.

Poſt hæc verò, vt lectio decurſa teſtatur, *Duxit illum in montem excelſum, & oſtendit ei omnia regna mundi, dicens: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.* Vt fallax deceptor, offert quod non habet: & vt verè cæcus, cœlorum Domino terrarum regna promittit. *Hæc omnia*, inquit, *tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.* Verè procidit & cadit, qui non largiente Deo, ſed ad nutum diaboli acquirit ſæculi dignitates. *Reſpondit autem ei Dominus, Vade retrò ſatana. Scriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Iuſtiſſimè retrorſum abire præcipitur, qui tentando ad hoc vſque peruenit, vt ſe ab adorando Dei Filio poſceret adorari: æſtimans quòd Chriſtus qui decipi laudis ſuæ ſubreptione non potuit, indignatione ingeſtæ contumeliæ ſe proderet exploranti. Sed fortiſſimus propugnator, qui pro vitâ ac libertate noſtrâ aduerſus tyrannum ſuum nouum bellum gerebat, nec molli adulatione frangitur, nec duriſſimis iniuriis commouetur: ſed ita ad omnia inimici tentamenta reſpondit, ne poſſet in vno eodémque Deo & homine cœleſtis myſterii deprehendere ſacramentum.

v. 8. Tertia aggreſſio.

Procidere, & cadere dignitatib⁹ obtinendis.

v. 10. Deut. 6. & 10.

Et ideo, fratres, Dominici certaminis, victoriæque exemplum ſequentes, & diabolicas præcauentes inſidias, horum quadraginta dierum acceptabile Deo noſtro ieiunium celebremus. Tunc enim dolos aduerſarii ſuperare poterimus, ſi continuatis precibus, aut per caſta ieiunia corporis vitia compeſcamus, aut cor noſtrum ab omni vanitate, & ambitione purgemus, vt ait ipſe Saluator: *Hoc genus non eiicitur niſi ieiuniis, & oratione.* Benè autem ieiunat, quicunque eſuriem ſuam refecti pauperis ſatietate ſuſtentat. Benè ieiunat, qui diuini recordatione iudicii ſemetipſum refrænans ab omni illecebrarum voluptate ſuſpendit. Benè ieiunat, qui carnem ſuam vitiorum germina pullulantem, ſanctarum meditatione virtutum & ſobrietatis amore caſtigat. Benè ieiunat, qui fraternas iniurias pacifici pectoris lenitate dimittit. Gratiſſimum Deo defert ieiunium, qui mentem ſuam à prauis cogitationibus, oculos à concupiſcentiâ, linguam, manúſque à lite cuſtodit. Et poſt omnia, frater, beatus eris, & bene eſuries panem, ac ſities poculum, ſi Chriſtianæ mentis affectu cœperis eſurire, & ſitire iuſtitiam, ſicut ipſe Dominus dixit: *Beati qui eſuriunt, ac ſitiunt iuſtitiam, quia ipſorum eſt regnum cœlorum.* Propter quod, chariſſimi, ſi volumus diabolum ſuperare cum Chriſto, ſi deſideramus tranſeuntes è ſæculo regnare cum

Adhortatio ad ieiunium.

Matth. 17. v. 20.

Bonum, ac gratũ Deo ieiunium.

Matth. 4. v. 6.

D | E (marginal section letters)

Deo, ſi optamus ſacratiſſimum reſurrectionis Dominicæ diem lætis mentibus celebrare, ab eſcâ quidem, vel potu pro viribus temperemus; à vitiis autem totis viribus ieiunemus.

SANCTI LEONIS PAPÆ *de Quadrageſimâ.*

SERMO I.

Cap. 1. 1. Reg. 7. v. 6.

HEbræorum quondam populus, & omnes Iſraëliticæ tribus, cùm propter peccatorum ſuorum offenſiones graui Philiſtinorum dominatione premerentur, vt ſuperare hoſtes ſuos poſſent, ſicut ſacra manifeſtat hiſtoria, vires animi, & corporis indicto ſibi reparauere ieiunio.

Hebræi, ieiunio victores euadũt.

Intellexerant enim duram, & miſeram illam ſubiectionem neglectu ſe mandatorum Dei, & morum corruptione meruiſſe, fruſtraque ſe armis certare, niſi priùs vitiis repugnaſſent. Abſtinentes ergo à cibo, & potu, ſeueræ ſibi caſtigationis adhibuere cenſuram: & vt hoſtes ſuos vincerent, gulæ illecebram in ſe ipſis ante vicerunt. Factumque eſt hoc modo, vt ſæui aduerſarij, & graues domini eſurientibus cederent, quos ſibi ſaturos ſubiugarant. Et nos itaque, dilectiſſimi, inter multas aduerſitates & prælia conſtituti, ſi ſimilibus remediis vti cupimus, ſimili obſeruatione curemur. Eadem enim propemodum cauſa noſtra eſt, quæ illorum fuit: quoniam ſicut illi à carnalibus aduerſariis, ita & nos à ſpiritalibus maximè impugnamur inimicis. Qui ſi donatâ nobis per Dei gratiam morum correctione vincantur, & corporeorum nobis hoſtium fortitudo ſuccumbet, & emendatione noſtrâ infirmabuntur, quos graues nobis, non ipſorum merita, ſed noſtra delicta fecerunt.

Cap. 2.

Quapropter, dilectiſſimi, vt omnes hoſtes noſtros ſuperare valeamus, per obſeruantiam cœleſtium mandatorum diuinum quæramus auxilium: ſcientes non aliter nos præualere poſſe aduerſariis noſtris, niſi præualuerimus & nobis. Sunt enim intra noſmetipſos multa certamina, & aliud caro aduerſus ſpiritum, aliud aduerſus carnem ſpiritus concupiſcit.

Gal. 5. v. 17. Pugna interior.

In quâ diſſenſione ſi cupiditates corporis fuerint fortiores, turpiter animus amittet propriam dignitatem, & perniciosum erit eum ſeruire, quem decuerat imperare. Si autem mens rectori ſuo ſubdita, & ſupernis muneribus delectata, terrenæ voluptatis incitamenta calcauerit, & in ſuo mortali corpore regnare peccatum non ſiuerit, ordinatiſſimum tenebit ratio principatum, & munitiones eius nulla ſpiritalium nequitiarum labefactabit illuſio:

Rom. 6. v. 12.

Vera hominis pax & libertas; vt caro regatur animo iudice & animus Deo.

quia tunc eſt vera pax hominis, & vera libertas, quando & caro animo iudice regitur, & animus Deo præſide gubernatur. Hæc autem præparatio, dilectiſſimi, licet omni tempore ſalubriter aſſumatur, vt peruigiles hoſtes inceſſabili ſuperentur induſtriâ, nunc tamen ſolicitiùs expetenda eſt, & ſtudioſiùs inſtruenda, quando & ipſi ſubtiliſſimi aduerſarij acriori inſidiantur aſtutiâ. Scientes enim agere nos ſacratiſſimos Quadrageſimæ dies, in quorum obſeruantiâ omnes præteritæ deſidiæ caſtigantur, omnes negligentiæ diluuntur: ad hoc totam vim ſuæ malignitatis intendunt, vt celebratori ſanctum Paſcha Domini, in aliquo inueniamur indigni, & vnde nobis obtinenda erat propitiatio, inde contrahatur offenſio.

In Quadrageſimâ curanda maximè ſpiritalia certamina.

Cap. 3.

Accedentes ergo, dilectiſſimi, ad Quadrageſimæ initium, id eſt, ad diligentiorem Domini ſeruitutem, quia quaſi ad quendam agonem ſancti operis introimus, ad pugnas tentationum animos præparemus: & intelligamus quantò ſtudioſiores pro noſtrâ ſalute fuerimos, tantò nos vehementiùs ab aduerſariis impetendos. Sed fortior eſt, qui in nobis eſt, quàm qui aduerſum nos eſt, & per ipſum validi ſumus, in cuius virtute confidimus: quia ob hoc Dominus ſe tentari à tentatore permiſit, vt cuius munimur auxilio, eiuſdem erudiremur exemplo.

Tentari Chriſtus cur voluerit.

Vicit enim aduerſarium, vt audiſtis, teſtimoniis legis, non poteſtate virtutis: vt hoc ipſo & hominem plus honoraret, & aduerſarium plus puniret: cùm hoſtis generis humani non ſolùm quaſi à Deo, ſed etiam quaſi ab homine impugnaretur, & vinceretur. Pugnauit ergo ille tunc, vt & nos poſtea pugnaremus: vicit ille, vt & nos ſimiliter vinceremus. Nulla ſunt enim, dilectiſſimi, ſine tentationum experimentis opera virtutis, nulla ſine perturbationibus fides, & nullum ſine hoſte certamen, nulla ſine congreſſione victoria.

Nulla virtus ſine tẽtatione.

Vita hæc noſtra in medio inſidiatorum, in medio præliorum eſt. Si nolumus decipi, vigilandum eſt: ſi volumus ſuperare, pugnandum eſt. Et ideo ſapientiſſimus Salomon: *Fili*, inquit, *accedens ad ſeruitutem Dei, præpara animam tuam ad tentationem.* Vir enim Dei ſapientiâ plenus, ſciens ſtudium religionis laborem habere certaminis, cùm præuideret pugnæ periculum, antè admonuit pugnaturum: ne fortè ſi ad ignorantem tentator accederet, imparatum citiùs vulneraret.

Eccl. 2. v. 1.

Cap. 4.

Nos itaque, dilectiſſimi, qui diuinis inſtitutionibus eruditi, ad agonem præſentis certaminis ſcienter accedimus, audiamus dicentem Apoſtolum: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes, & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus.*

Epheſ. 6. v. 12. Acriore in nos dæmones, quò ſaluti noſtræ magis ſtudemus.

Et non ignoremus, quòd hi hoſtes noſtri contra ſe geri omnia ſentiunt, quæcumque nos pro noſtrâ ſalute agere tentamus, & hoc ipſo, quod boni aliquid appetimus, aduerſarios prouocamus. Hæc enim inter nos, atque illos diabolicæ inuidiæ fomite inueterata diſſentio eſt, vt, quia illi ab his bonis exciderunt, ad quæ nos Deo auxiliante prouehimur, noſtris iuſtificationibus torqueantur. Si ergo nos erigimur, illi corruunt: ſi nos conualeſcimus, illi infirmantur. Remedia noſtra plagæ ipſorum ſunt, quia curatione noſtrorum vulnerum vulnerantur. *State ergo*, dilectiſſimi, vt Apoſtolus ait, *ſuccincti lumbos mentis veſtræ in veritate, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis: in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequitiæ ignea extinguere; & galeam ſalutis aſſumite, & gladium ſpiritus, quod eſt verbum Dei.*

Epheſ. 6. v. 14.

Videte, dilectiſſimi, quàm potentibus nos telis, quàm inſuperabilibus munimentis dux multis inſignis triumphis, & inuictus Chriſtianæ militiæ magiſter armauerit. Succinxit lumbos baltheo caſtitatis, calceauit pedes vinculis pacis: quia &

Chriſtianorum arma.

diſcinctus miles citò ab impudentiæ iocentore vincitur, & non calceatus, facilè à ſerpente mordetur. Scutum fidei ad protectionem totius corporis dedit, capiti galeam ſalutis impoſuit, dexteram gladio, id eſt, verbo veritatis inſtruxit: vt ſpiritalis præliator non ſolùm ſit tutus à vulnere, ſed & repugnantem valeat vulnerare.

Cap. 5.

Ieiunio accedat abſtinentia à vitiis, ac cultus virtutum.

His igitur, dilectiſſimi, freti armis, impigrè atque intrepidè propoſitum nobis certamen, ineamus; vt in iſto ieiuniorum ſtudio, non eo tantùm ſimus fine contenti, vt ſolam ciborum abſtinentiam putemus eſſe ſectandam. Parum enim eſt, ſi carnis ſubſtantia tenuatur, animæ fortitudo non alitur. Afflicto paululum exteriore homine, reficiatur interior: & ſubtractâ carni ſaturitate corporeâ, ſpiritalibus mens deliciis roboretur. Circumſpiciat ſe omnis anima Chriſtiana, & ſeuero examine cordis ſui interna diſcutiat. Videat, ne quid ibi diſcordiæ inhæſerit, ne quid cupiditatis inſederit. Incontinentiam caſtitas procul pellat, mendacii tenebras lux abigat veritatis; *Quia os, quod mentitur, animam* mentientis *interficit*. Detumeſcat ſuperbia, humilitas aſſumatur, reſipiſcat iracundia, comminuantur iacula noxarum, & obtrectatio linguæ frænetur. Ceſſent vindictæ, & obliuioni mandentur iniuriæ. Omnis poſtremò plantatio, quam non plantauit Pater cœleſtis, radicitùs auferatur.

Sap. 1. v. 11.

Matth. 15. v. 13.

C Tunc enim in nobis benè virtutum ſemina nutriuntur, quando ab agro cordis noſtri omne germen exterum euellitur. Si quis ergo in quempiam ita cupiditate vltionis exarſit, vt eum aut carceri traderet, aut vinculis alligaret, abſolutionem non ſolùm inſontis, ſed etiam eius qui pœnâ dignus videtur, acceleret, vt illâ Dominicæ orationis regulâ fidenter vtatur, dicens: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*. Quam partem petitionum ita Dominus ſpeciali inſinuatione commendat, vt totius orationis effectus in hac conditione conſiſtat. *Si enim*, inquit, *dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & Pater veſter vobis, qui in cœlis eſt. Si autem non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra*.

Matth. 6. v. 12.

Orationis totius Dominicæ effectus, iniuriarum remiſſioni hæret.

Ibid. v. 14. & 18.

v. 35.

D

Cap. 6.

Proinde, dilectiſſimi, memores infirmitatis noſtræ, quia facilè in quælibet delicta prolabimur, hoc potentiſſimum remedium, & iſtam efficaciſſimam vulnerum noſtrorum curationem nullatenus negligamus. Remittamus, vt remittatur nobis: demus veniam, quam rogamus, & non ſtudeamus vindicari, qui nobis precamur ignoſci. Pauperum gemitus ſurdo non tranſeamus auditu, & miſericordiam indigentibus promptâ benignitate præſtemus, vt miſericordiam in iudicio poſſimus inuenire. E Ad quam perfectionem qui ſtudium ſuum gratiâ Dei adiutus intenderit, hic ſanctum ieiunium fideliter peraget: hic à fermento vetetri alienus, in azymis ſinceritatis, & veritatis ad beatum Paſcha perueniet, & per nouitatem vitæ dignè lætabitur in ſacramento reformationis humanæ, Per Chriſtum Dominum noſtrum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

1. Cor. 5. v. 8.

A

EIVSDEM DE QVADRAgeſima.

SERMO II.

Cap. 1.

LIcet nobis, dilectiſſimi, appropinquante feſtiuitate Paſchali ieiunium Quadrageſimæ ipſe legitimi temporis recurſus indicat, cohortatio tamen etiam noſtri ſermonis adhibenda eſt, quæ auxiliante Domino, nec inutilis ſit pigris, nec oneroſa deuotis. Nam cùm omnem obſeruantiam noſtram ratio iſtorum dierum poſcat augeri, nemo eſt (vt confido) de vobis, qui ſe ad opus bonum non gaudeat B incitari. Natura enim noſtra, manente adhuc mortalitate, mutabilis, etiam ſi ad ſumma quæque virtutum ſtudio prouehatur: ſemper tamen ſicut poteſt habere, quò recidat, ita poteſt habere, quò creſcat. Et hæc eſt perfectorum vera iuſtitia, vt nunquam præſumant ſe eſſe perfectos: ne ab intentis nondum finiti intentione ceſſantes, ibi incidant in deficiendi periculum, vbi proficiendi depoſuerint appetitum. Quia ergo nemo noſtrûm, dilectiſſimi, tam perfectus & ſanctus eſt, vt perfectior & ſanctior eſſe non poſſit, omnes ſimul ſine differentiâ graduum, ſine diſcretione meritorum, ab iis, in quæ peruenimus, in ea, quæ nondum apprehendimus, piâ aui-C ditate curramus, & ad menſuram conſuetudinis noſtræ neceſſarij aliquid addamus augmenti. Parum enim religioſus alio tempore demonſtratur, qui in his diebus religioſior non inuenitur.

Vera perfectorum iuſtitia, vt ſe nunquam præſumant perfectos.

Maioris aliquid religionis in Quadrageſima exhibendum.

Cap. 2.

2. Cor. 6. v. 2.

Vnde opportunè auribus noſtris lectio Apoſtolicæ prædicationis inſonuit, dicens: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis*. Quid enim acceptius hoc tempore? quid ſalubrius his diebus? in quibus vitiis bellum indicitur, & omnium virtutum profectus augetur. Semper quidem tibi, ô anima Chriſtiana, vigilandum contra ſalutis tuæ aduerſarium fuit, ne vllus pateret locus tentatoris inſidiis: ſed modò tibi maior cautio, & ſolicitior aſſu-D menda prudentia eſt, quando idem hoſtis tuus acriori ſæuit inuidiâ. Nunc autem in toto mundo poteſtas ei antiquæ dominationis aufertur, & innumerabilia illi captiuitatis vaſa rapiuntur. Renuntiatur atrociſſimo prædoni à populis omnium nationum, omniúmque linguarum, & nullum iam genus hominum reperitur, quod tyrannicis legibus non reluctetur, dum per omnes fines regeneranda in Chriſto multorum millium millia præparantur: & appropinquante nouæ creaturæ ortu, ſpiritalis nequitia; ab iis quos poſſidebat, excluditur. Fremit ergo expoliati hoſtis impius furor: & nouum quærit lucrum, quia ius perdidit antiquum. Captat indefeſſus, & peruigil, ſi quas re-E periat oues à ſacris gregibus negligentiùs euagantes, quas per procliua voluptatum, & per deuexa luxuriæ in diuerſoria mortis inducat. Inflammat itaque iras, nutrit odia, acuit cupiditates, irridet continentiam, incitat gulam.

Acriores in eâ dæmonum conflictus.

Cap. 3.

Tentatur ipſe Dominus, vt ſe nemo im-

Quem enim tentare non audeat, qui nec ab ipſo Domino noſtro Ieſu Chriſto conatum ſuæ fraudis abſtinuit? Nam ſicut Euangelica patefecit hiſtoria: cùm Saluator noſter, qui

munem à tentatione credat.

erat verus Deus, vt verum ſe hominem etiam (A) demonſtraret, & impias opiniones totius erroris excluderet, poſt quadraginta dierum noctiúque ieiunium infirmitatis noſtræ in ſe recepiſſet eſuriem: grauiſus diabolus ſignum ſe in eo paſſibilis, atque mortalia inueniſſe naturæ, vt exploraret potentiam, quam timebat: *Si Filius Dei*, inquit, *es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Poterat itaque iſtud omnipotens, & facilè erat, vt ad Creatoris imperium, in quam iuberetur ſpeciem, cuiuſlibet generis creatura tranſiret, ſicut cùm voluit, in conuiuio nuptiali aquam mutauit in vinum: ſed hoc magis ſalutiferis diſpenſationibus congruebat, vt nequiſſimi hoſtis aſtutia, non potentiâ deitatis, ſed humilitatis myſterio vinceretur. Denique fugato (B) diabolo, & omnibus artibus callidi tentatoris eliſis, acceſſerunt ad Dominum Angeli, & miniſtrabant ei; vt veri hominis & veri Dei, & apud doloſas interrogationes inuiolata eſſet humanitas, & apud ſancta obſequia manifeſta diuinitas.

Matth. 4. v. 3.

Ioan. 2. v. 6.

Vincit, non potentiâ deitatis, ſed humilitatis myſterio.

Cap. 4. Confundantur itaque filij diabuli, atque diſcipuli, qui repleti inſpiratione vipereâ, ſimplices quoſque decipiunt, negantes in Chriſto vtramque veram eſſe naturam, dum aut deitatem homine, aut hominem deitate diſpoliant, cùm vnius temporis gemino documento vtraque falſitas ſit perempta: quia & per famem corporis perfecta humanitas, & per famulantes Angelos demonſtrata eſt perfecta diuinitas. Quia ergo, dilectiſſimi, ſicut Redemptoris noſtri magiſterio edocti ſumus, *non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei*, dignúmque eſt, vt populus Chriſtianus in quantacumque abſtinentiâ conſtitutus, magis deſideret ſe Dei verbo, quàm cibo ſatiare corporeo: promptâ deuotione, & alacri fide ſuſcipiamus ſolenne ieiunium, non in ſterili inediâ, quam plerumque & imbecillitas corporis, & auaritiæ morbus inducit, ſed in largâ beneuolentiâ celebrandum, vt ſcilicet ſimus de illis, de quibus Veritas dicit: *Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.* Deliciæ igitur noſtræ ſint opera pietatis, & illis cibis, qui nos ad æternitatem nutriunt, impleamur. Lętemur in refectionibus pauperum, quos impendia noſtra ſatiauerint. Iucundemur in veſtitu eorum, quorum nuditatem indumentis neceſſariis texerimus. Sentiant humanitatem noſtram ægritudines decumbentium, imbecillitates debilium, labores exulum, deſtitutio pupillorum, & deſolatarum lamenta viduarum: in quibus iuuandis nemo eſt, qui non aliquam poſſit exequi beneuolentiæ portionem. Nulli enim paruus eſt cenſus, cui magnus eſt animus: nec de rei familiaris modo, menſura miſerationis pendet, aut pietatis. Nunquam merito caret, etiam in tenui facultate, bonę voluntatis opulentia. Maiora quidem impendia ſunt diuitum, & minora mediocrium: ſed non diſcrepat fructus operum, vbi idem eſt affectus operantium.

Deus & homo pariter proditur.

Matth. 4. v. 4. Deut. 8. v. 3.

Verum ieiunium pietatis operibus coniunctum.

Matth. 5. v. 3.

Voluntas bona remuneratur.

Cap. 5. In iſtâ autem, dilectiſſimi, exercendarum opportunitate virtutum, ſunt etiam aliarum inſignia opera coronarum, quæ nullo horreorum diſpendio, nullâ diminutione pecuniæ capiantur: ſi pellatur laſciuia, ſi abdicetur ebrietas, & carnalis concupiſcentia, caſtitatis (A) legibus edometur. Si odia tranſeant in dilectionem, ſi inimicitiæ conuertantur in pacem, ſi tranquillitas extinguat iram, ſi manſuetudo remittat iniuriam: ſi denique dominorum atque ſeruorum tam ordinati ſint mores, vt & illorum poteſtas mitior, & iſtorum ſit diſciplina deuotior. Hac igitur obſeruantiâ, dilectiſſimi, obtinebitur miſericordia Dei, & abolito peccatorum reatu, religioſè venerandum Paſcha celebrabitur. Quod & Romani orbis piiſſimi Imperatores ſanctâ antiquitùs obſeruatione cuſtodiunt, qui in honorem Dominicæ paſſionis altitudinem ſuæ poteſtatis inclinant, & conſtitutionum ſuarum ſeueritate mollitâ, multarum culparum (B) reos pręcipiunt relaxari: vt in diebus, quibus mundus ſaluatur miſeratione diuinâ, etiam ipſorum ſupernę bonitatis imitatrix ſit ęmulanda clementia. Imitentur igitur Chriſtiani populi principes ſuos, & ad domeſticam indulgentiam regiis incitentur exemplis. Non enim priuatas leges fas eſt auſteriores eſſe, quàm publicas. Remittantur culpę, vincula ſoluantur, deleantur offenſę, pereant vltiones: vt ſacra feſtiuitas per diuinam, atque humanam benignitatem omnes lętantes, omnes habeat innocentes, Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Deo Patre, & Spiritu ſancto viuit, & regnat Deus per infinita (C) ſęcula ſęculorum: Amen.

Romani principes in Paſchate ſuarum legum ſeueritatem relaxant.

EIVSDEM DE QVADRAGESIMÂ,

SERMO III.

Cap. 1. SEmper quidem nos, dilectiſſimi, ſapienter, & ſanctè viuere decet, & in id voluntates noſtras, actionéſque dirigere, quod diuinę nouimus placere iuſtitię. Sed cùm ij appropinquant dies, quos illuſtriores nobis ſalutis noſtrę ſacramenta fecerunt diligentiore ſolicitudine corda noſtra ſunt mũdanda, & ſtudioſiùs exercenda eſt diſciplina virtutum: vt ſi(D)cut ipſa myſteria quadam ſui parte maiora ſunt, ita & noſtra obſeruantia ſuperet in aliquo conſuetudinem ſuam: & cui feſtiuitas eſt celebranda ſublimior, ipſe quoque in eâ reperiatur ornatior. Si enim rationabile, & quodammodo religioſum videtur, per diem feſtum in veſtitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis oſtendere, ſi ipſam quoque orationis domum propenſiore tunc curâ, & ampliore cultu, quantum poſſumus, adornamus: nonne dignum eſt vt anima Chriſtiana, quę verùm viuumque Dei templum (E) eſt, ſpeciem ſuam prudenter exornet, & redemptionis ſuæ celebratura ſacramentum, omni circumſpectione præcaueat, ne vlla eam macula iniquitatis obfuſcet, aut duplicis cordis ruga dedecoret? Nam quid prodeſt honeſtatis formam pręferens cultus exterior, ſi interiora hominis aliquorum ſordeant contaminatione vitiorum? Omnia igitur, quę animi puritatem & ſpeculum mentis obnubilant, abſtergenda ſedulò, & quadam elimatione radenda ſunt. Scrutetur quiſque conſcientiam ſuam, ſeque ante ſe ſtatuat proprij cenſurâ iudicij. Videat, ſi in ſecreto cordis ſui illam, quam Chriſtus dat, inuenit pacem, ſi deſide-

In Quadrageſima ſanctior inſtituenda diſciplina.

Feſtiuis diebus, internus maximè curandus ornatus.

Conſcientia vt excutienda.

Ioan. 14. v. 27.

tium Spiritus nulla concupiſcentia carnis impugnat, ſi humilia non ſpernit, ſi alta non appetit, ſi iniquo non delectatur lucro, ſi immoderato rerum ſuarum non gaudet augmento: ſi denique alienâ felicitate non vritur, aut inimici miſeriâ non lætatur. Et cùm harum perturbationum nihil in ſe fortè repererit, ſyncero diſquirat examine, qualium cogitationum ſpecie frequentetur: & vtrum nullis vanitatum imaginibus acquieſcat, vel quàm citò animum ab iis, quæ noxiè blandiuntur, abducat. Nam nullis illecebris commoueri, nullis cupiditatibus titillari, non eſt iſtius vitæ, quæ tota tentatio eſt, & quâ nimirum vincitur, qui vinci ab eadem non veretur. Superbum eſt enim, de non peccandi facilitate præſumere, cùm hoc ipſum præſumpſiſſe, peccatum ſit, dicente beato Ioanne Apoſtolo: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

Iob. 7. v. 1.
Peccatum eſt ipſũ hoc, non ſe facilem peccare præſumere
1. Ioan. 1. v. 8.

Nemo igitur, dilectiſſimi, ſe fallat, nemo ſe decipiat, neque ita quiſquam de cordis ſui puritate confidat, vt putet ſe nullis tentationum periculis ſubiacere, cùm peruigil ille tentator eos acrioribus pulſet inſidiis, quos maximè videt abſtinere à peccatis. Nam à quo dolos ſuos contineat, qui ipſum quoque Dominum maieſtatis auſus eſt calliditatis ſuæ fraude tentare? Viderat ſuperbiam ſuam baptizati Domini Ieſu humilitate calcatam; intellexerat quadraginta dierum ieiunio omnem cupiditatem carnis excluſam, & tamen non deſperauit de artibus ſuæ malitiæ ſpiritalis improbitas: tantúmque ſibi de naturæ noſtræ mutabilitate promiſit, vt quem verum experiebatur hominem, præſumeret poſſe fieri peccatorem. Si ergo ab ipſo Domino, & Saluatore noſtro deceptionum ſuarum diabolus non reuocauit inſidias, quantò magis fragilitatem noſtram impugnare præſumet, quos exinde vehementiore odio, & inuidiâ ſæuiore perſequitur, ex quo ei in baptiſmo renuntiauimus, & ab illâ, cui dominabatur, origine, in nouam creaturam diuinâ regeneratione tranſiuimus? Vnde quia dum mortali carne circumdamur, non deſinit nobis antiquus hoſtis laqueos peccati vbique prætendere, & tunc maximè aduerſus Chriſti membra ſæuire, quando ab eis ſunt celebranda ſacratiora myſteria, meritò doctrina Spiritus ſancti hâc eruditione imbui populum Chriſtianũ, vt ad Paſchale feſtum quadraginta dierum continentiâ ſe præpararet. Cuius purificationis ratio iam nos ad obſeruantiam ſuæ ſalubritatis inuitat, diligentiam nobis propoſitæ caſtigationis indicit. Quantò enim ſanctiùs quiſque hos dies inuenietur egiſſe, tantò probabitur Paſcha Domini honoraſſe religioſiùs.

Cap. 2.
Acriùs tentatur qui à peccatis maximè abſtinent.
Ipſe Dominus tentatus.
Ex Spiritus ſancti doctrinâ inductũ Quadrageſimale ieiunium.

In diebus igitur ſanctorum ieiuniorum pietatis opera, quibus ſemper ſtudendum eſt, abundantiùs exequamur: miſericordes ſimus ad omnes, *maxime autem ad domeſticos fidei*, vt in ipſis quoque eleemoſynarum diſtributionibus, bonitatem Patris cœleſtis imitemur, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Quamuis ergo fidelium præcipuè adiuuanda ſit paupertas, etiam illi tamen, qui nondum Euangelium receperunt, in ſuo labore miſerandi ſunt. Quia in omnibus hominibus naturæ eſt diligenda communio, quæ nos etiam iis benignos debet efficere, qui nobis quacumque ſunt conditione ſubiecti, maximè ſi eadem gratiâ iam renati, & eodem ſanguinis Chriſti pretio ſunt redempti. Simul enim & cum iſtis habemus, quòd ad imaginem Dei conditi ſumus, nec carnali origine à nobis, nec ſpiritali natiuitate diuiſi ſunt. Eodem Spiritu ſanctificamur, eadem fide viuimus, ad eadem ſacramenta concurrimus. Non ſpernatur hæc vnitas, nec vilis nobis ſit tanta communio: ſed hoc ipſum nos per omnia faciat mitiores, quòd eorum vtimur ſubiectione, cum quibus vni Domino eadem ſubiicimur ſeruitute. Si qui ergo horum grauioribus dominos ſuos offendere delictis, indulgentiam nunc in diebus reconciliationis accipiant. Auferat miſeratio ſeueritatem, & venia deleat vltionem. Nullum cuſtodia teneat, nullum carcer includat, quoniam Deus noſter miſericordiam ſuam hâc conditione promiſit, vt remittenda ſibi is noſſet peccata propria, qui remiſiſſet aliena. Diſſentionum materiæ, dilectiſſimi, & inimicitiarum aculei conterantur. Ceſſent odia, deficiant ſimultates, in vnitatem dilectionis omnia Chriſti membra conueniant. *Beati enim pacifici, quia filij Dei vocabuntur*; nec ſolùm filij, ſed etiam hæredes, cohæredes autem Chriſti, Qui viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

Cap. 3.
Gal. 6. v. 10.
Matth. 5. v. 45.
Ipſis infidelibus impertienda miſericordia.
In ſeruos & ſubditos indulgentia exhibenda in Quadrageſimâ.
Iniuriæ cõdonandæ.
Matth. 6. v. 14 & 15.
v. 33.
Matth. 5. v. 9.
Rom. 8. v. 17.

EIVSDEM DE QVADRAgeſimâ,

SERMO IV.

PRædicaturus vobis, dilectiſſimi, ſacratiſſimum, maximúmque ieiunium, quo aptiùs vtar exordio, quàm vt verbis Apoſtoli, in quo Chriſtus loquebatur, incipiam, dicámque, quod lectum eſt: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis?* Quamuis enim nulla ſint tempora, quæ diuinis non ſint plena muneribus, & ſemper nobis ad miſericordiam Dei per ipſius gratiam præſtetur acceſſus: nunc tamen omnium mentes maiori ſtudio ad ſpiritales profectus moueri, & ampliori fiduciâ oportet animari, quando ad vniuerſa pietatis officia, illius nos diei, in quo redempti ſumus, recurſus inuitat: vt excellens ſuper omnia paſſionis Dominicæ ſacramentum purificatis & corporibus, & animis celebremus. Debebatur quidem tantis myſteriis ita inceſſabilis deuotio, & continuata reuerentia: vt tales permaneremus in conſpectu Dei, quales nos in ipſo Paſchali feſto dignum eſt inueniri. Sed quia hæc fortitudo paucorum eſt, & dum carnis fragilitate auſterior obſeruantia relaxatur, dúmque per varias actiones vitæ huius ſolicitudo diſtenditur, neceſſe eſt de mundano puluere etiam religioſa corda ſordeſcere: magna diuinæ inſtitutionis ſalubritate prouiſum eſt, vt ad reparandum mentium puritatem Quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas, & pia opera redimerent, & ieiunia caſta decoquerent.

Cap. 1.
Quadrag. ſacratiſſimum ieiunium.
2. Cor. 6. v. 2.
Paſſio Domini vt celebranda.
Obſeruantiæ Quadragimalis occaſio.

Ingreſſuri igitur, dilectiſſimi, dies myſticos,

Cap. 2.

A & purificandis animis atque corporibus ſacratiùs inſtitutos, præceptis Apoſtolicis obedire curemus: *emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus*, vt caſtigatis colluctationibus, quæ ſunt inter vtramque ſubſtantiam, animus, quem ſub Dei gubernaculis conſtitutum, corporis ſui decet eſſe rectorem, dominationis ſuæ obtineat dignitatem, vt nemini dantes vllam offenſionem, vituperationibus obloquentium non ſimus obnoxij. Digna enim ab infidelibus reprehenſione carpemur, & noſtro vitio linguæ impiæ in iniuriam ſe religionis armabunt, ſi ieiunantium mores à puritate perfectæ continentiæ diſcrepauerint. Non B enim in ſolâ abſtinentiâ cibi ſtat noſtri ſumma ieiunii, aut fructuosè corpori eſca ſubtrahitur, niſi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Sic ergo nobis edendi eſt moderanda libertas, vt etiam aliæ cupiditates eadem lege frenentur. Manſuetudinis & patientiæ, pacis, & tranquillitatis hoc tempus eſt, in quo excluſa omnium contaminatione vitiorum, perpetuitas nobis eſt obtinenda virtutum. Nunc piarum mentium fortitudo donare culpas, negligere contumelias, & obliuiſci aſſueſcat iniurias. Nunc fidelis animus per arma iuſtitiæ à dextris ſe exerceat, & à ſiniſtris: vt per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ſecuram conſcientiam, conſtantémque probitatem, nec C laudes inflent, nec opprobria defatigent. Religioſorum modeſtia non ſit mœſta, ſed ſancta: nec inueniantur in eis vllarum murmura querelarum, quibus nunquam deſunt ſanctorum ſolatia gaudiorum. Non timeatur inter opera miſericordiæ terrenarum diminutio facultatum. Semper diues eſt Chriſtiana paupertas, quia plus eſt quod habet, quàm quod non habet. Nec pauet in iſto mundo indigentiâ laborare, cui donatum eſt, in omnium rerum Domino omnia poſſidere. Operantibus ergo, quæ bona ſunt, non eſt omninò metuendum, ne eis deſit facultas operandi; cùm & in duobus nummis Euangelicæ il- D lius viduæ ſit laudata deuotio, & pro calice aquæ frigidę pręmium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim piorum benignitatis menſura taxatur: & nunquam eum miſerendi efficacia deſerit, in quo miſericordia ipſa non deficit. Experta eſt hoc vidua illa de Sarepta, quæ beato Eliæ in tempore famis, vnius diei cibû, quem ſolum habebat, appoſuit: & Prophetæ eſuriem neceſſitati ſuæ præferens, exiguum farinæ, & puſillum olei incunctanter expendit. Sed non defuit ei, quod fideliter erogauit, & in vaſis piâ effuſione vacuatis, fons nouæ vbertatis exortus eſt: vt ſanctis vſibus non minueretur eius ſubſtantiæ plenitudo, cuius non fuerat formidata defectio. E

Cap. 3.

Superbia bonis operibus inſidiatur.

Iis autem ſtudiis, dilectiſſimi, ad quæ vos voluntarie confidimus præparatos, non ambigatis diabolum, qui omnium virtutum eſt aduerſarius, inuidere, & ad hoc vim ſuæ malignitatis armare, vt pietati laqueos de ipsâ pietate prætendat: & quos non potuerit deuincere per diffidentiam, conetur ſuperare per gloriã. Vicinum eſt enim rectis actionibus ſuperbiæ malum, & de proximo ſemper virtutibus inſidiatur elatio. Quia difficilè eſt, vt laudabiliter viuentem laus non capiat humana, niſi, vt

2. Cor. 7. v. 1.

Cum ieiunio ſectandæ virtutes, & abſtinendum à vitiis.

2. Cor. 6. v. 7.

Paupertas Chriſtiana ſemper diues.

Luc. 21. v. 2.
Matth. 10. v. 42.

Benignitatis menſura ex affectibus taxatur piorum.

3. Reg. 17. v. 17.

ſcriptum eſt, *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Cuius vero ille hoſtis nequiſſimus non audeat impugnare propoſitum? cuius non appetat violare ieiunium? quando verſutias ſuas, ſicut Euãgelicâ lectione pateſactum eſt, nec ab ipſo mundi Saluatore continuit? Expaueſcens enim in illo quadraginta dierum, noctiúmque ieiunium, explorare callidè voluit, vtrum hãc continentiam donatam haberet, an propriam; vt non metueret deceptionum ſuarum opera ſoluenda, ſi Chriſtus eius eſſet conditionis, cuius eſt corporis. Primò itaque dolo ſcrutatus eſt, an ipſe eſſet ſubſtantiarum creator qui rerum corporéarum poſſet, in quæ vellet mutare naturas. Secundò, an ſub humanæ carnis B ſpecie diuinitas obumbrata tegeretur, cui facilè eſſet peruium ſibi aëra facere, & terrena per vacuum membra librare. Sed cùm illi Dominus iuſtitiam maluiſſet opponere veri hominis, quàm potentiam manifeſtare deitatis: ad hoc conuertit tertiæ fraudis ingenium, vt eum, in quo diuinæ poteſtatis ſigna ceſſauerant, dominandi cupiditate tentaret, & ad venerationem ſui regna mundi pollicendo traduceret. Sed prudentiam diaboli ſtultam fecit ſapientia Dei: vt ſuperbus hoſtis hominem videns, quem aliquando ſuperauerat, non metueret eum perſequi, quem pro omnibus oportebat occidi.

1. Cor. 10. v. 17.

Tentationis Chriſti à diabolo ordo explicatus.

Cap. 4.

Huius igitur aduerſarii dolos, non ſolùm C in illecebris gulæ, ſed etiam in propoſito abſtinentiæ caueamus. Qui enim ſciuit humano generi mortem inferre per cibum, nouit & per ipſum nocere ieiunium: & ad contrariæ fraudis effectum, famulis vtendo Manichæis, ſicut per ſerpentem intulit interdicta præſumi, ita per famem ſuadet conceſſa vitari. Vtilis quidem eſt abſtinentia, quæ parco aſſueta victui, deliciarum cohibet appetitum: Sed væ illorum dogmati, apud quos etiam ieiunando peccatur. Damnant enim creaturarum naturam in Creatoris iniuriam, & contaminari edentes aſſerunt iis, quorum non Deum, ſed diabolum conditorem eſſe definiunt: cùm prorſus nulla D ſit ſubſtantia mala, nec ipſius mali ſit vlla natura. Omnia enim bona bonus auctor inſtituit, & vnus eſt vniuerſarum rerum Creator, *qui fecit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt*. Ex quibus quicquid homini ad cibum potúmque, conceſſum eſt, ſanctum & mundum eſt in ſui generis qualitate. Quod ſi immoderatâ auiditate ſumatur, nimietas edaces & bibaces dedecorat, non cibi neque poculi natura contaminat. *Omnia* enim, ſicut Apoſtolus ait, *munda ſunt mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil eſt mundum*; ſed coinquinata ſunt eorum mens, & conſcientia.

Manichæorum error reprobantium creaturam Dei.

Pſal. 145. v. 6.

Tit. 1. v. 15.

Cap. 5.

Vos autem, dilectiſſimi, Catholicæ matris E ſancta generatio, quos in ſchola veritatis, Spiritus ſanctus erudiuit, libertatem veſtram congruâ ratione moderamini, ſcientes quoniam bonum eſt, & à licitis abſtinere, & cùm caſtigatiùs viuendum eſt, ita diſcernere cibos, vt vſus eorum ſemoueatur, non natura damnetur. Nulla itaque vos contagionis huius aſpergat impietas, qui ſuâ maximè obſeruantiâ polluuntur, ſeruientes creaturæ potiùs quàm Creatori, & luminaribus cœli ſtultam abſtinentiam deuouentes, quos nemo ambigat eſſe Manichæos, qui in honorem

Rom. 1. v. 25.

Digitized by Google

A Solis ac Lunæ die Dominico & ſecũdâ feriâ deprehenſi fuerint ieiunare. Voo enim peruerſitatis ſuæ opere, bis impij, bis prophani ſunt, qui ieiunium ſuum & ad ſyderom cultum, & ad reſurrectionis Chriſti inſtituere contemptum. Abdicant enim ſe ſacramento ſalutis humanæ, & Chriſtum Dominum noſtrum, ſicut io veritate carnis noſtræ denegant natum: ita verè mortuum, & reſurrexiſſe non credunt. Et ob hoc diem ſalutis, & lætitiæ noſtræ ſui ieiunij mœrore condemnant. Cumque ad tegendam infidelitatem ſuam noſtris audeant intereſſe myſteriis, ita in ſacramentorum communione ſe temperant, vt interdum tutiùs lateant: ore indigno Chriſti Corpus accipiunt,

Manichæorum impia ieiunia, die Dominico & ſecundâ feriâ.

B Sanguinem autem redemptioois noſtræ haurire omninò declinant. Quod ideo veſtram volumus ſcire ſanctitatem, vt vobis huiuſcemodi homines & his manifeſtentur indiciis, & quorum deprehenſa fuerit ſacrilega ſimulatio, notati & prodiriâ Sanctorum ſocietate, Sacerdotali auctoritate pellantur. De talibus enim beatus Paulus Apoſtolus Eccleſiam Dei prouidè monet, dicens: *Rogamus autem vos, fratres, vt obſeruetis eos, qui diſſentiones, & offendicula præter doctrinam, quam vos didiciſtis, faciunt, & declinate ab illis. Huiuſcemodi enim Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri, & per benedictiones ſeducunt corda innocentium.*

Chriſti Corpus ſumentes, à Sanguine ſeſe abſtinent.

Rom. 16. v. 7.

Cap. 6.

His ergo, dilectiſſimi, admonitionibus noſtris, quas auribus veſtris contra exectabilem

C ſectam frequenter ingeſſimus, ſufficienter inſtructi, ſanctos Quadrageſimæ dies piâ deuotione ſuſcipite: & ad promerendam miſericordiam Dei per opera vos miſericordiæ præparate. Iram extinguite, odia deponite, vnanimitatem diligite, & ſynceris vos humilitatis officiis inuicem præuenite. Seruis, & ijs qui vobis ſubiecti ſunt, cum æquitate dominamini. Nullus eorum aut clauſtris crucietur, aut vinculis: ceſſent vindictę, remittantur offenſę; ſeueritas lenitate, indignatio manſuetudine, diſcordia pace mutetur. Omnes nos modeſtos, omnes placidos, omnes reperiaot benigoos: vt ieiunia noſtra accepta ſint Deo. Cui ita de-

Pietatis opera in Quadrageſima exhibenda.

D mum ſacrificium verę abſtinentiæ & verę pietatis offerimus, nos ab omni malitiâ contineamus. Cum inimicis autem crucis Chriſti nullâ conſenſione iungamur, ne impiorum conſortio ſanctitas fidelium polluatur. Lux ſeparetur à tenebris, & fugiant filios diaboli filij veritatis. In templum enim Domini, quod eſt Eccleſia Chriſti, nil contaminatum inferri, nil prophanum oportet admitti: vt omni immunditiâ à penetrabilibus cordis excluſâ ſanctificetur ieiuniũ noſtrum, & ſimus æternum ſancti Spiritus habitaculum, qui nos à peccatorum ſordibus emundatos, & poſſidere dignetur ſemper, & regere. Secundâ igitur, & quartâ, & ſextâ

Inimicorũ Crucis Chriſti cauenda cõmercia.

E Feriâ ieiunemus. Sabbato autem apud ſanctum Petrum vigilias celebremus, qui commendati ſibi gregis curam habere non deſinens, cuſtodiam nobis de ſuis precibus obtinebit, auxiliante Deo nobis per omnia, cui cum Filio, & Spiritu ſancto vna eſt deitas, in ſæcula ſæculorum: Ameo.

Ad aliorum temporum ieiuniis addictos dies, addit hîc Leo Feriam 4. vt his exceptis, videantur alij eius ætate fuiſſe à ieiunio in Quadrageſimâ liberi.

EIVSDEM DE QVADRA-*geſima.*

Eſt apud Auguſt 63. de temp. in app 36.

SERMO V.

Cap 1.

APoſtolica, dilectiſſimi, doctrina nos admonet, vt deponamus veterem hominem cum actibus ſuis, & de die in diem ſanctâ conuerſatione renouemur. Si enim templum Dei ſumus, & mentium noſtrarum Spiritus ſanctus habitator eſt, dicente Apoſtolo. *Vos eſtis templum Dei viui*: multâ nobis vigilantiâ laborandum eſt, vt cordis noſtri receptaculum tanto

Epheſ. 4. v. 22.

Col. 3. v. 12.

2. Cor. 6. v. 16.

B hoſpite non ſit indignum. Et ſicut in domibus manufactis laudabili diligentiâ prouidetur, vt ſi quid aut infuſione imbrium, aut turbine procellarum, vel ipſâ fuerit antiquitate corruptum citò in integrum cura reſtituat: ita iugi oportet ſolicitudine præcaueri, ne quid in noſtris animis incompoſitum, ne quid inueniatur immundum. Quamuis enim ædificium noſtrum ſine opere ſui non ſubſiſtat artificis, nec fabrica noſtra poſſit eſſe incolumis, niſi ei protectio præfuerit conditoris, tamen quia rationabiles lapides ſumus, & viua materies, ſic nos auctoris noſtri extruxit manus, vt cum opifice ſuo etiam is, qui reparatur, operetur. Gratiæ igitur Dei obedientia ſe humana noo ſubtrahat, nec ab illo bono, ſine quo non po-

Neceſſaria noſtra cum Deo cooperatio.

C teſt bona eſſe, deficiat. At ſi quid ſibi impoſſibile, aut arduum in mandatorum effectibus experitur, non in ſe remaneat, ſed ad iubentem recurrat: qui ideo dat præceptum, vt excitet deſideriom, & præſtet auxilium, dicente Prophetâ: *Iacta in Deum cogitatum tuum, & ipſe te enutriet.* An fortè inſulenter quiſquam ita ſuperbit, & ita ſe illæſum, ita immaculatum eſſe præſumit, vt nullius iam renouationis indigeat? Fallitur prorſus iſta perſuaſio, & nimiâ vanitate veteraſcit, quicunque inter tentationes huius vitæ ab omni ſe vulnere credit immunẽ. Plena omnia periculis, plena ſunt laqueis. Incitant cupiditates, inſidiantur illece-

In difficilibus, & quæ noſtras ſuperant vires, ad Deũ confugiendum.

Pſal. 54. v. 23.

D bræ, blandiuntur lucra, damna deterrent, amaræ ſunt obloquentium linguæ, nec ſemper veracia ſunt ora laudantiom. Inde ſæuit odium, hinc decipit mendax officium, vt faciliùs ſit vitare diſcordem, quàm declinare fallacem.

Vita hæc periculis plena.

Cap. 2.

In ipſis autem virtutibus obtinendis tam dubius modus, & tam incerta diſcretio eſt, vt ſi quiſquam inter bonorum malorúmque confinia, ſubtiliſſimi diſcriminis potuerit ſeruare menſuras; difficilè ſit vt bene conſciam probitatem obtrectantium lingua non mordeat, & iniquorum euadat opprobria, cui eſt amica iuſtitia. Iam cùm ad ipſas rerum temporalium varietates cogitatio humana conuertitur, quan-

E tæ ſe opponunt caligines, quanti prauarum opinionum oboriuntur errores, vt de obiecto contrariorum ſumatur materia querelarum? Nam licet omnium fidelium corda non dubitent, nullis huius mundi partibus, nulliſque temporibus prouidentiam abeſſe diuinam, nec de ſtellarum poteſtate: quæ nulla eſt, ſæcularium negotiorum pẽdere prouentus, ſed æquiſſimo & clementiſſimo ſummi Regis arbitrio cuncta diſponi, quoniam ſicut ſcriptum eſt; *Vniuerſa via Domini miſericordia, & veritas* tamen

Pſal. 24.

tamen cùm quædam non ſecundum deſideria noſtra procedunt, & ſub humani iudicij errore ſuperior eſt plerunque iniqui cauſa quàm iuſti, vicinum nimis, atque contiguum eſt, vt etiam magnanimos iſta concutiant, & in aliquod illicitæ cauſationis murmur impellant. Siquidem iſtis varietatibus etiam excellentiſſimus Propheta Dauid vſque ad periculum ſe turbarum profitetur, & dicit: *Mei autem penè moti ſunt pedes, penè effuſi ſunt greſſus mei: quia Zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum videns*. Vnde quia paucorum eſt tam ſolida fortitudo, vt nullâ inæqualitatum perturbatione quatiantur, & multos fidelium non aduerſa tantùm, ſed etiam ſecunda corrumpunt: ſanandis vulneribus, quibus humana infirmitas ſauciatur, diligens eſt adhibenda curatio. Ideo enim de periculis, quibus mundus hic plenus eſt, quædam breuiter percurri, vt dicente Scripturâ: *Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut mundum ſe eſſe à peccato?* omnes ſibi intelligant delictorum indulgentiam, & reparationis neceſſariam eſſe medicinam.

Etiam magni concutiuntur in prouidentiâ Dei.

Pſal. 72. v. 2.

Pro. 20. v. 9.

Cap. 3.

Quando autem opportuniùs, dilectiſſimi, ad remedia diuina recurrimus, quàm cùm ipſa nobis ſacramenta redemptionis noſtræ temporum lege referuntur? quæ vt digniùs celebremus, ſalubertimè nos quadraginta dierum ieiunio præparemus. Non enim ij tantùm, qui per mortis Chriſti, reſurrectioniſque myſterium in nouam vitam baptiſmo ſunt regenerante venturi, ſed etiam omnes populi renatorum vtiliter ſibi, & neceſſariè præſidium huius ſanctificationis aſſumunt: illi, vt quæ nondum habent, accipiant: iſti, vt accepta cuſtodiant. Dicente namque Apoſtolo: *Qui ſtat, videat ne cadat*, nemo eſt tantâ firmitate ſuffultus, vt de ſtabilitate ſuâ debeat eſſe ſecurus. Vtamur igitur, dilectiſſimi, ſaluberrimi temporis venerabilibus inſtitutis, & ſolicitiore curâ cordis noſtri piacula tergamus. Quantumlibet enim caſtè, & ſobriè mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen puluere terrenæ conuerſationis aſpergitur, & nitor mentium ad Dei imaginem conditarum non ita à fumo totius vanitatis alienus eſt, vt nullâ poſſit ſorde fuſcari, & non ſemper indigeat expoliri. Quòd ſi etiam cautiſſimis animis neceſſarium eſt, quantò illis ampliùs eſt expetendum, qui tota ferè anni ſpatia aut ſecuriùs, aut fortè negligentiùs tranſierunt? Quos charitate debitâ commonemus, vt non ideo ſibimet blandiantur, quia nobis conſcientiæ ſingulorum patere non poſſunt, cùm oculos Dei ſimul vniuerſa cernentes, non abdita locorum, non parietum ſepta ſecludant: nec ſolùm ei acta, & cogitata, verùm & agenda, & cogitanda ſint cognita. Iſta ergo ſcientia ſummi iudicis, iſte eſt tremendus aſpectus, cui peruium eſt omne ſolidum, & apertum omne ſecretum: cui obſcura clarent, muta reſpondent, ſilentium confitetur, & ſine voce mens loquitur. Nemo patientiam bonitatis Dei de peccatorum ſuorum impunitate condemnet, nec ideo illum æſtimet non offenſum, quia necdum eſt expertus iratum. Non ſunt longæ vitæ mortalis induciæ, nec diuturna eſt licentia inſipientium voluptatum in æternarum dolorem tranſitura pœnarum, ſi dum iuſtitiæ ſententia ſuſpenditur, pœnitentiæ medicina non quæritur.

Ieiunium, neceſſarium præſidium tum renatis, tum aliis.

1. Cor. 10. v. 12.

Ne cautiſſimi quidem ab omni immunes ſunt labe peccati.

Heb. 4. v. 13.

Rom. 2. v. 4.

Non longæ ſunt vitæ mortalis induciæ.

A Confugiamus igitur ad præſentem vbique miſericordiam Dei, & vt ſanctum Paſcha Domini dignâ obſeruantiâ celebretur, cunctorum ſe fidelium corda ſanctificent. Miteſcat ſæuitia, manſueſcat iracundia, remittant ſibi omnes culpas inuicem ſuas, nec exactor ſit vindictæ, qui petitor eſt veniæ. Dicentes enim: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; duriſſimis nos vinculis illigamus, niſi quod profitemur, impleamus. Vnde etſi Orationis huius ſacratiſſimum pactum non totâ ſui conditione ſeruatum eſt, nunc ſaltem conſcientiam ſuam vnuſquiſque cognoſcat, & alienis ignoſcendo delictis, abolitionem ſuorum obtineat peccatorum. Dicente namque

Cap. 4. Præparatio ad Paſcha Domini digne celebrandum.

Math. 6. v. 12.

Ignoſcendo alienis delictis, obtinenda abolitio peccatorum.

B Domino: *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter, qui in cœlis eſt, delicta veſtra*: non longè eſt ab vnoquoque, quod poſſit, cùm de benignitate ſupplicis ſententia pendeat iudicantis. Qui humanarum precum miſericors, & iuſtus auditor, æquitati ſuæ de noſtrâ lenitate præſcripſit, vt non haberet in eos ius ſeueritatis, quos non inueniſſet cupidos vltionis. Clementes autem, & mites animos etiam largitas decet. Nihil eſt enim dignius, quàm vt homo ſit ſui auctoris imitator, & ſecundum modum propriæ facultatis, diuini ſit operis executor. Nam cùm aluntur eſurientes, veſtiuntur nudi, fouentur infirmi, nonne auxilium Dei minus explet miniſtri, & benignitas ſerui munus eſt Domini? Qui cùm

Math. 6. v. 14. Luc. 6. v. 37.

Beneficentiâ maximè homo Dei imitator exiſtit.

C ad effectus miſericordiæ ſuæ adiutore nô egeat, ita ſuam omnipotentiam temperauit, vt & laboribus hominum per homines ſubueniret, & meritò Deo gratiæ referrentur de pietatis officiis, cuius opera viderentur in famulis. Propter quod ipſe Dominus diſcipulis ait: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & magnificent Patrem veſtrum, qui eſt in cœlis*, Qui cum Patre, & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula ſæculorum benedictus: Amen.

Math. 5. v. 16.

EIVSDEM DE QVADRA-*geſimâ*,

D

SERMO VI.

Cap. 1. Pſal. 32. v. 5.

SEmper quidem, dilectiſſimi, *miſericordiâ Domini plena eſt terra*, & vnicuique fidelium ad colendum Deum ipſa rerum natura doctrina eſt, dum cœlum & terra, mare, & omnia, quæ in eis ſunt, bonitatem, & omnipotentiam ſui proteſtantur auctoris, & famulantium elementorum mirabilis pulchritudo iuſtam ab intellectuali creaturâ gratiarum exigit actionem. Sed cùm ad iſtos recurritur dies, quos ſpecialiùs reparationis humanæ ſacramenta ſignarunt, & qui vicino ordine, atque contiguo

In Quadrageſ. religioſiùs cõuerſandum.

E feſtum Paſchale præcedunt, diligentiùs nobis præparatio religioſæ purificationis indicitur. Quamuis enim in quolibet tempore innocens vita ſit multorum, & plurimos Deo bonorum actuum conſuetudo commendet, non adeò tamen de conſcientiæ integritate fidendum eſt, vt humanam fragilitatem inter ſcandala, tentationéſque degentem, nihil potuiſſe arbitremur, quod læderet eam, incidere, cùm Propheta excellentiſſimus dicat: *Quis gloria-*

Pro. 20. v. 9.

R

bitur caſtum ſe habere cor? aut mundum ſe eſſe à peccato? Et iterum: *Ab occultis meis munda me, Domine, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Si autem quod experimentis probatur, talis conditio eſt eorum. qui concupiſcentiis renituntur. qui iracundiæ motibus reluctantur, & ipſarum quoque cogitationum arcana caſtigant, vt & nunquam poſſint in cordibus ſuis non inuenire, quod reprobent, & ſæpe aut fallantur occultis, aut decipiantur alienis: quę in aliis vitia, quę ægritudines, & quanta ſint vulnera, quibus auſterior ſit adhibenda medicina, vt illius ſacramenti, per quod ſoluuntur opera diaboli, non inueniantur alieni. Paſchalis quippe feſtiuitatis hoc proprium eſt, vt tota Eccleſia remiſſione gaudeat peccatorum, quæ non in eis tantùm fiat, qui ſacro baptiſmate renaſcuntur, ſed etiam in eis, qui dudum in adoptiuorum ſorte numerantur. Quamuis enim principaliter nouos homines faciat regenerationis ablutio, quia tamen ſemper neceſſaria eſt omnibus contra rubiginem mortalitatis quotidiana renouatio, & inter profectum gradus nullus eſt, qui non ſemper melior eſſe debeat, generaliter adnitendum eſt, vt in die redemptionis nemo inueniatur in vitiis vetuſtatis.

Pſal. 18. v. 13.

In Paſchate Eccleſia tota remiſſione gaudet peccatorum.

Cap. 2.

Quod ergo, dilectiſſimi, in omni tempore vnumquenque conuenit facere Chriſtianum, id nunc ſolicitiùs eſt, & deuotiùs exequendum, vt Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum ieiuniis impleatur, non ciborum tantummodò parcitate, ſed priuatione maximè vitiorũ. Nam cùm ad hoc caſtigatio iſta ſumatur, vt carnaliũ deſideriorum fomites ſubtrahantur, nullum magis ſectandum eſt continentię genus, quàm vt ſemper ſimus ab iniuſtâ voluntate ſobrij, & ab inhoneſtâ actione ieiuni. Quæ deuotio non omittit ægros, non ſecernit inualidos; quia & in languido, atque inutili corpore poteſt animi integritas reperiri, ſi vbi fuit ſedes prauitatis, ibi confirmentur fundamenta virtutis. Et ideo infirmę carnis iſta ſufficit ægritudo, quæ ſæpe menſuram voluntariæ afflictionis excedit, tantùm, vt mens officij ſui impleat partes, & quæ corporeâ epulatione non vtitur, nullâ iniquitate paſcatur. Rationabilibus autem, ſanctiſque ieiuniis nulla vtiliùs, quàm eleemoſynarum opera copulantur, quæ vno miſericordiæ nomine multas laudabiles pietatis continent actiones. vt omnium fidelium pares animi eſſe poſſint etiam inter impares facultates. Dilectio enim, quæ ſimul Deo hominique debetur, nullis vnquam impeditur obſtaculis, vt non ei ſemper benè velle ſit liberum. Dicentibus quippe Angelis: *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis,* non ſolùm virtute beneuolentiæ, ſed etiam pacis bono beatus efficitur, quicunque aliis quacunque miſeriâ laborantibus charitate compatitur. Latiſſima enim ſunt opera pietatis, quæ ipsâ ſui varietate id veris conferunt Chriſtianis, vt diſtributione eleemoſynarum non ſolùm diuites & abundantes, ſed etiam mediocres & pauperes, ſuas habeant portiones: & qui largitatis ſunt viribus inæquales, mentis tamen affectione ſint ſimiles. Nam cùm ſub oculis Domini multi in gazophylacio ex opulentiâ ſuâ multa conferrent, vidua quædam duos intulit nummos, & tali Ieſu

Quadrageſimale ieiunium ex Apoſtolicâ eſt traditione.

Ieiunandũ maximè à vitiis.

Eleemoſynarum opera ieiuniis accedant.

Luc. 2. v. 14.

Latiſſima pietatis opera, in quibus etiam pauperes ſuas habeãt portiones.

Luc. 21. v. 2.

A Chriſti teſtimonio meruit coronari, vt in tam paruo muneris modo, omnium fuerit collationi condigna præferri: quia inter magna eorum dona, quibus multa reſidebant, illius, quod fuit exiguum, fuit totum. Si verò aliquis tantæ paupertatis coarctatur anguſtiis, vt nec ad duo æra inopi impartienda ſufficiat, habet in præceptis Domini, vnde impleat bonæ voluntatis officium. Siquidem qui ſitienti pauperi calicem aquæ frigidæ miniſtrarit, mercedem eſt ſui operis adepturus, tanta ſeruis ſuis Domino ad obtinendum regnum ſuum præparante compendia, vt etiam præbitio aquæ, cuius vſus gratuitus, atque communis eſt, præmio non careret. B Quod ne vlla intercluderet difficultas, de aquâ frigidâ forma eſt propoſita pietatis, ne putaret ſe mercede cariturum, cui de calefactione potus lignorum impendium defuiſſet. De quo tamen calice fruſtra non admonet Dominus, vt in nomine ipſius præbeatur: quia hæc, quæ per ſe ſunt vilia, fides efficit pretioſa: & quæ ab infidelibus miniſtrantur, etſi fuerint ſumptu magna, omni tamen iuſtificatione ſunt vacua.

Matth. 10. v. 42.

Nec aqua frigida mercede caret, modò detur in Chriſti nomine.

Cap. 3.

Celebraturi igitur Paſcha Domini, dilectiſſimi, ita vos ſanctis exercete ieiuniis, vt ab omnibus perturbationibus liberi ad feſta ſacratiſſima veniatis. Superbiæ ſpiritus, de C quo ſunt omnia orta peccata, humilitatis amore pellatur: & qui eleuatione tumuerant, manſuetudine mitigentur. Quorum verò animos aliqua exaſperauit offenſio, reconciliatione ſibimet in vnitatem ſtudeant redigere concordiæ. *Nemini malum pro malo reddentes, & donantes inuicem vobis, ſicut Chriſtus donauit nobis,* humanas inimicitias pace delete, & ſi qui de ſubditis veſtris aut clauſtra cuſtodiæ, aut vincula meruerunt, miſericorditer relaxentur: vt qui quotidianæ indulgentiæ remediis indigemus, non difficulter peccatis ignoſcamus alienis. Dicentes enim ad Patrem Dominum noſtrum, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos di-* D *mittimus debitoribus noſtris,* certiſſimum eſt, quòd cùm aliorum delictis veniam tribuimus, & nobis diuinam clementiam præparamus, per Chriſtum Dominum noſtrum: Amen.

Rom. 12. v. 17. Col. 3. v. 13.

Matth. 6. v. 12.

EIVSDEM DE QVADRAgeſimâ,

SERMO VII.

VIrtus, dilectiſſimi, & ſapientia fidei Chriſtianæ, amor Dei eſt, & amor proximi: nec vllo caret pietatis officio, cui ſtu- E dium eſt colere Deum, & iuuare conſeruum. Harum autem affectionum duplex vnitas omni quidem eſt tempore exercenda, & proficienter augenda, ſed nunc incrementis amplioribus dilatanda, vt quadraginta dierum ieiunium, quod feſti Paſchalis eſt præuium, interiorem cordis auditum illius vocis inſtar moueat, quâ verbis Eſaiæ Prophetæ Ioannes Baptiſta dicebat: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.* Siue enim illam partem populi cogitemus, quæ dudum

Cap. 1. Virtus fidei Chriſtianæ, charitas Dei & proximi.

Eſai. 40. v. 3. Matth. 3. v. 3.

Vniuerſos ſpectat vt parẽt viam Domini.

certamina Euangelici agonis ingreſſa, per ſpiritalis ſtadij curſum indeſinenter tendit ad palmam: ſiue illam, quæ lethalium conſcia peccatorum, per reconciliationis auxilium feſtinat ad veniam: ſiue illam, quæ ſancti Spiritus regeneranda baptiſmate, vetuſtate Adam exui, & Chriſti cupit nouitate veſtiri, aptè, & vtiliter omnibus dicitur: *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.* Quæ autem viæ Domini, quæve ſint ſemitæ, eiuſdem prædicatoris cohortatione diſcamus; qui diuinæ gratiæ opera & dona promittens, futurarum commutationum reſerabat effectus, addens ſententiam prophetici ſermonis, & dicens: *Omnis vallis implebitur, & omnis collis, & mons humiliabitur: & erunt praua in directa, & aſpera in vias planas.* Vallis itaque manſuetudinem humilium, mons & collis elationem indicat ſuperborum. Sed quia, ſicut Veritas dicit, *Qui ſe humiliat exaltabitur; & qui ſe exaltat, humiliabitur;* meritò & vallibus adimpletio, & montibus eſt annuntiata depreſſio, vt & plana nihil offenſionis, & directa nihil habeant prauitatis. Quamuis enim *anguſta & ardua ſit via, quæ ducit ad vitam*, non tamen difficulter inceditur, quem veritas confirmat & pietas: nec caret delectatione gradiendi, cuius iter efficit virtutum petrâ ſolidum, non vitiorum arenâ ſucciduum.

Iſai. 40. v. 4.

Vallis, & collis quid?

Luc. 14. & 18.

Matth. 7. v. 14.

Cap. 2.

Verùm vt pleniùs nouerimus, per cuiuſmodi vias nobis ad Dei promiſſa tendendum, audiamus Dauid Prophetam, quid doceat, *Vniuerſæ viæ Domini, miſericordia & veritas.* Forma igitur conuerſationis fidelium ab exemplo venit operum diuinorum, & meritò Deus imitationem ſui ab eis exigit, quos ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit. Cuius vtique gloriæ dignitate non aliter potiemur, quam ſi in nobis & miſericordia inueniatur, & veritas. Per quæ enim ad ſaluandos Saluator aduenit, per hæc ad ſaluandum debent properare ſaluati, vt & nos miſericordia Dei miſericordes, & veritas faciat eſſe veraces. Sicut itaque per viam veritatis mens iuſta, per viam miſericordiæ ambulat mens benigna. Nec tamen vnquam itinera iſta diuerſa ſunt, quaſi horum bonorum ſingula diuerſis tramitibus expetantur, & aliud ſit miſericordiâ creſcere, & aliud veritate proficere. Non eſt miſericors veritatis alienus: nec iuſtitiæ capax eſt veritatis extraneus: nec vtráque virtute vtitur, qui non vtráque ditatur. Charitas robur fidei, fides fortitudo eſt charitatis. Et tunc verum nomen, ac verus eſt fructus ambarum, cùm inſolubilis vtriuſque manet connexio. Vbi enim non ſimul fuerint, ſimul deſunt: quia inuicem ſibi & iuuamen, & lumen ſunt, donec deſiderium credulitatis impleat remuneratio viſionis: & incommutabiliter videatur, & ametur, quod nunc & ſine fide non diligitur, & ſine dilectione non creditur. Quia ergo, ſicut Apoſtolus ait, *in Chriſto Ieſu nec circuncisio aliquid valet, neque præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operatur:* ſimul, atque coniunctim & charitati ſtudeamus, & fidei. Hic eſt enim quidam efficaciſſimus geminarum alarum volatus, quo ad promerendum & videndum Deum puritas mentis attollitur, ne onere curarum carnalium deprimatur. Nam

Pſal. 24. v. 10.

Viuendi forma, ab operum petenda exemplo diuinorum.

Miſericordia & veritas, vt Dei ad nos, ſic noſtræ viæ ad Deum.

Fidei tunc, & charitatis verum nomen & fructus, cùm inſolubili nexu iunctæ ſunt.

Gal. 5. v. 6.

qui ait; *Impoſſibile eſt placere ſine fide Deo*, idem ait: *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum.* Vnde ſacramentorum Paſchalium diuina myſteria digno ſuſcipiantur officio; & duo hæc, in quibus omnium præceptorum doctrina concurrit, ſtudioſiùs appetantur: quibus ſinguli quique fidelium, & ſacrificium Deo efficiantur, & templum. Inſtet fides ſperare, quod credit: inſtet charitas propitiare, quod diligit; vtrumque amantis eſt, vtrumque credentis. Et cui intelligentiæ conceſſione ſubiicimur, eidem pietatis imitatione iungamur.

Heb. 11. v. 6.

1. Cor. 13. v. 2.

Vox Dei eſt; *Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.* Et vox Domini eſt: *Eſtote miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Ac ne dubitemus Deo tribui, quod impenditur indigenti, diſpenſatores eleemoſynarum quæ commercia inoant, audiamus, Domino dicente quæ futura ſit iudicij ſui forma, tùm dicet ad dexteram collocandis: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Peregrinus eram, & collegiſtis me: Nudus eram, & cooperuiſtis me: Infirmus, & viſitaſtis me: In carcere eram, & veniſtis ad me.* Quærentibus autem iuſtis, quando & qualiter potuerint ista deprehendere, reſpondens Rex dicet illis: *Amen, amen dico vobis: quandiu feciſtis vni ex minimis fratribus meis, mihi feciſtis.* Quid hoc opere fructuoſius? quid hac humanitate felicius? quæ vtique laude ſuâ fraudanda non eſſet, ſi propter ipſam naturæ communionem iuuandi homini ab homine præberetur: ſed quia quod non ex fidei procedit fonte, ad præmia æterna non peruenit, alia eſt conditio operum cœleſtium, alia terrenorum. Mundana beneuolentia in iis, quos adiuuat, habet finem: Chriſtiana pietas in ſuum tranſit auctorem, dum in ipſum dicamur benigni, quem in nobis fatemur operari, dicente Domino: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & magnificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.*

Cap. 3.

Leuit. 19. & 20.

Luc. 6. v. 36.

Deo tribuis, quæ indigenti impendis.

Matth. 25. v. 34.

Humanitatis opera propter ipſam facta naturæ cõmunionem, nec ipſa ſuâ laude fraudanda; etſi non valent abſque fide ad præmia æterna.

Matth. 5. v. 16.

Gaude igitur, mens fidelium, & gloriam tuam in eius gloriâ, qui in te operatur, agnoſcens, de ipsâ Paſchali feſtiuitate ferueſce. Debiti enim tui eſt, vt ei, qui pro omnibus paſſus eſt, paratus ſis compati. Quoniam pia vita Sãctorum nũquam aliena eſt crucis Chriſti, dum continentiæ clauis deſideria carnis cõfigit, & corporeas cupiditates virtute Spiritus in ſe habitantis interficit. Difficile eſt quenquam in ſe non habere, quod perimat. Extinguenda eſt iracundia, mortificanda eſt ſuperbia, deſtruenda luxuria. Radix quoq; auaritię altius perſequenda eſt, vt omnium malorum germen excidi valeat, ſi eorum potuerit fomes euelli. Cùm autem hac indulgentiâ indeſinenter ſit animus excolendus, & vtendum ita ſit corpore, vt rectori ſuo neceſſarium præbeat natura inferior famulatum, nunc maximè frenis cõtinentiæ caro moderanda eſt, & quicquid ſublimibus deſideriis obuiat, amputandũ. Dum enim congruis purificationibus ad celebrandum Paſcha Domini vtraq; ſubſtantia præparatur, pro futuro omni tempore cõſuetudo nutritur. Seuera in ſubditos imperia detumeſcãt,

Cap. 4.

Pia Sanctorum vita, nunquam aliena Crucis Chriſti.

In Quadrageſ. maiora deſignanda pietatis opera.

ceſſet vindicta peccati, & tei criminnm ad hos dies petueniſſe ſe gaudeant, in quibus à ſanctis piiſque Principibus etiam publicarum auſteritas temittitur vltionum. Aboleantur odia, deficiant ſimultates, pacis & beneuolentiæ multiplicentur affectus; & qui potuit malitiâ pollui, ſtudeat benignitate putgari. Quoniam iudicium Dei, ſicnt immitibus vehemens, ita erit miſericordibus clemens: & detruſis in ignem gehennæ propter inbumitatem ſiniſtris, dexteros eelemoſynarum pietate laudatos, æterna cæleſtis tegni beatitudo ſuſcipiet, Per Dominum nnſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patte & Spiritu ſancto viuit, & tegnat in ſæcula ſæculotum: Amen.

Hoc fiebat in die Cœnę Domini.

EIVSDEM DE QVADRAgeſimâ,

SERMO VIII.

Cap. 1.

Deuotionis qnidem veſtræ, dilectiſſimi, nouimus hunc eſſe feruorem, vt ieiuniis, quę Domini Paſcha præcurrunt, multi nnſtros præueniatis hortatus. Sed quia vtilitas abſtinentiæ non ſolùm carnis caſtigationi, vetùm etiam mentis neceſſaria eſt puritati, obſeruantiam veſtram ſic cupimus eſſe perfectam: vt ſicut deſiderij carnis reſcinditis voluptates, ita ab animi ſenſibus excludatis etrores. Nam Paſchali ſeſtn, in quod omnia religionis noſtræ ſactamenta concutrunt, is vetâ, & tationabili putificatione ſe præparat, cuius cor nullâ infidelitate polluitut. Dicente enim Apoſtolo: *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: inutilia erunt & vana eorum ieiunia, quns illuſionibus ſuis decipit mendacij pater, & vera Chriſti caro non paſcit. Sicut ergo diuinis mandatis, ſanæque doctrinæ toto corde famulandum eſt, ita omni prudentiâ ab impiis eſt ſenſibus abſtinendum. Tunc enim mens ſanctum agit atque ſpiritale ieiunium, cùm erroris cibos, atque venena abiicit falſitatis: quæ doloſus ac verſutus inimicus nunc inſidioſiùs ingetit, quando ipſo venerandæ feſtiuitatis recurſu omnis Eccleſia ad intelligenda ſalutis ſuæ myſteria genetaliter commonetur. Is enim reſurrectionis Chriſti verus confeſſor, & cultor eſt, qui & de paſſione eius non confunditur, & de corporeâ natiuitate non fallitur. Nam quidam erubeſcentes Euangelium crucis Chriſti, vt audentius euacuarent ſuſceptum pto mundi redemptione ſupplicium, ipſam veræ carnis in Deo negauere natutam: non intelligentes impaſſibilem Dei Verbi, atque incommutabilem deitatem, ita inclinatam ad humanam naturam, & ad eius ſalutem, vt & potenter propria non amitteret, & miſericorditer noſtra ſuſciperet. Duplicis itaque in Chriſto formæ vna perſona eſt, & Filius Dei, idémque filius hominis vnus eſt Dominus, conditionem ſetuilem conſilio pietatis recipiens, nec legem neceſſitatis incurtens: quia poteſtate factus eſt humilis, poteſtate paſſibilis, poteſtate mortalis: vt ad deſttuendum peccati, mortiſque dominatum & pœnæ capax eſſet ſubſtantia infirmitatis, & nihil gloriæ ſuæ perderet natura virtutis.

Errores vitandi.

Rom. 14. v. 23.

Ioan. 6. v. 56.

Sanctum & ſpiritale ieiunium; quod eſt cū ſanâ fide coniunctum.

Manichęorum error, non aſſumptum à Deo naturam veræ carnis.

Christi vera diuinitas & humanitas.

Cap. 2.

Cùm itaque, dilectiſſimi, legentes vel au-
A dientes Euangelium, quædam in Domino noſtro Ieſu Chriſto cognoſcitis ſubiecta iniuriis, quędam illuſtria miraculis, ita vt in eodem nunc humana appareant, nunc diuina reſplendeant, nolite quicquam horum aſcribere falſitati, tanquam in Chriſto aut ſola ſit humanitas, aut ſola diuinitas: ſed vtrúque fideliter credite, vtrumque humiliter adorate, vt in vnitate Verbi, & carnis non ſit vlla diuiſio. Nec quia manifeſta fuerunt in Ieſu inſignia diuina, falſa videantur documenta corporea. Vera & copioſa ſunt in Chriſto vtriuſque teſtimonia naturæ, ad hoc ex diuini conſilij altitudine concurrentia, vt Verbo inuiolabili non ſeparato à carne paſſibili, particeps per omnia intelligatur, & deitas carnis, & caro deitatis. Mens
B igitur Chriſtiana, fugax mendacij, diſcipula veritatis, vtere fidenter Euangelicâ hiſtoriâ, & quæ fideliter & viſibilitet ſunt geſta per Dominum, tanquam ipſa aggregata cum Apoſtolis, nunc ſpiritali intellectu, nunc corporeo diſcerne conſpectu. Da homini, quod de muliere puer naſcitur: da Deo, quod nec conceptu læditur virginitas materna, nec partu. Formam ſerui obuolutam pannis, iacentem in præſepio cognoſce: ſed annuntiatam ab Angelis, declaratam ab elementis, adoratam à Magis, formam Domini confitere. Humanum intellige, quod non declinauit nuptiale conuiuium: diuinum approba, quod aquam conuertit in vinum. Noſtra tibi innoteſcat
C affectio, cùm mortuo amico fletus impenditur: diuina potentia ſentiatur, cùm idem poſt quatriduanam iam fœtidus ſepulturam, ſolo vocis imperio viuificatus erigitur. Lutum de ſputo & terrâ fieri, corporei fuit operis, ſed illinc ſuperlitus cæci oculos illuminari, non dubium eſt illius fuiſſe virtutis, quæ quod principiis naturæ non dederat, ad manifeſtationem ſuæ gloriæ reſeruauit. Veri eſt hominis fatigationem corpoream ſomni releuare quiete, ſed veri Dei eſt, vim ſæuientium procellarum præcepti increpatione compeſcere. Cibos eſurientibus apponere, humanæ benignitatis eſt, & ſocialis eſt animi: ſed quin-
D que panibus & duobus piſcibus quinque milia virorum, exceptis mulieribus & paruulis, ſatiare, quis negare audeat opus eſſe deitatis? Quæ operantibus ſecum verę carnis officiis, & ſe homini, & hominem ſibi ineſſe monſtrabat, quia non aliter in humanâ naturâ ſanari poterant originalis vulnera vetuſtatis, niſi de vtero Virginis carnem ſibi aſſumente Dei Verbo, in vnâ eadémque perſonâ ſimul & caro naſceretur, & Verbum.

Diuina in Christo, Deo; humana, adſcribenda homini.

Ioan. 2. v. 2. & 8.

Ioan. 11. v. 33. & 43.

Ioan. 9. v. 6. & 7.

Marc. 4. v. 38. & 39.

Ioan. 6. v. 5. & 10.

Cap. 3.

Hanc, dilectiſſimi, incarnationis Domi-
nicæ fidem, per quam tota Eccleſia corpus
E eſt Chriſti, inconcuſſo corde ſeruantes, ab omnibus hæreticorum ieiunate mendaciis: & ita vobis miſericordiæ opera credite profutura; ita fructuosè habendam continentiæ puritatem, ſi mentes veſtrę nullâ prauarum opinionum contaminatione ſorduerint. Abiicite exoſa Domino mundanę argumenta ſcientię, per quam nemo ad cognitionem veritatis potuit peruenire: & hoc fixum habere in animo, quod dicitis in Symbolo. Credite conſempiternum Patri Filium Dei, per quem facta ſunt omnia, & ſine quo factum eſt nihil,

Ioan. 1. v. 3.

ſecundum carnem quoque io fine temporum generatum. Credite honc corporaliter crucifixum, mortuom, ſuſcitatum, & ſuper altitudines cœleſtium Dominationum eleuatum, in Patris dexterâ conſtitutum, ad iudicandum viuos, & mortuos in eadem carne, quâ aſcendit, venturom. Hoc enim vniuerſis fidelibus Apo-

Col. 3. v. 1.

ſtolos prædicat, dicens: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dexterâ Dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cùm enim Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum ipſo in gloriâ.*

Cap. 4.

Habeotes ergo, dilectiſſimi, tantæ promiſſioois fiduciam, eſtote noo ſolum ſpe, ſed etiam conuerſatione cœleſtes. Et quamuis omni rempore ſtudendum ſit ſanctificationi mentis & corporis, nuoc tamen in iſtis quadra-

In Quadrageſ. maior pietati danda opera.

giota dierum ieiuniis ſolicitioribus vos pietatis operibus expolite, non ſolùm in diſtribuendis eleemoſynis, quæ magnum habent emendationis effectum, ſed etiam in remittendis offenſiooibus, & peccatorum reatibus relaxandis: vt conditio, quam inter ſe & hominem Deus poſuit, non reſiſtat orantibus. Dicentes enim ſecundum doctrinam Domini:

Matth. 6. v. 12.

Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: debemus toto corde implere, quod dicimus. Tunc enim fiet, quod C in ſequentibus poſtulamus, vt & in tentationes non ioducamur, & à malis omoibus liberemur, per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

EIVSDEM DE QVAdrageſimâ.

SERMO IX.

Cap. 1.

IN omnibus, dilectiſſimi, ſolennitatibus Chriſtianis noo ignoramus Paſchale ſacrameorum eſſe præcipuum, cui condignè & congruè ſuſcipiendo totius quidem nos temporis inſtituta reformant: ſed deuotionem noſtram præſentes val maximè dies exigunt, quos illi ſublimiſſimo diuioæ miſericordiæ ſacramento ſcimus eſſe contiguos. Io quibus meritò à ſanctis Apoſtolis per doctrioam Spiritus ſancti

Maiora ante feſtum Paſchæ vt inſtituta ieiunia.

maiora ſunt ordinata ieiooia: vt per commune conſortium crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo, quod propter nos geſſit, ageremus, ſicut Apoſtolus ait; *Si compatimur, & conglorificabimur.* Certa atque ſecura eſt expectatio pro-

Rom. 8. v. 17.

miſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ paſſionis. Nemo eſt, dilectiſſimi, cui per E cooditionem temporis ſocietas huius gloriæ

Nulli denegatur ſocietas paſſionis Chriſti.

denegetur, tanquam tranquillitas pacis vacua ſit occaſione virtutis. Apoſtolus enim prædicat, dicens: *Omnes qui volunt in Chriſto piè viuere, perſecutionem patientur*: & ideo ounquam

2. Tim. 3. v. 12.

deeſt tribulatio perſecutionis, ſi nunquam deſit obſeruantia pietatis. Dominus enim in exhortationibus ſuis dicit: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.*

Matth. 10. v. 38.

Nec dubitare debemus haoc vocem noo ſolùm ad diſcipulos Chriſti, ſed ad cuoctos fideles, totámque Eccleſiam pertioere, quæ ſalutare

A ſuum in iis, qui aderant, vniuerſaliter audiebat. Sicut ergo totius eſt corporis piè viuere: ita totius eſt temporis, crucem ferre: quæ meritò ferri vnicuiq; ſuadetur, quia propriis modis, atque menſuris ab vnoquoque toleratur.

Cuiq; crux modis propriis toleranda.

Vnum nomen eſt perſecutionis, ſed non vna cauſa eſt certaminis: & plus plerunque periculi eſt in inſidiatore occulto, quàm in hoſte manifeſto. Beatus Iob alternantibus bonis, ac malis mundi huius eruditus piè, veraciterque dicebat: *Nonne tentatio eſt vita hominis ſuper terram?* Quoniam non ſolis doloribus corpo-

Iob. 7. v. 1.

ris, atq; ſuppliciis anima fidelis impetitur, verùm etiam ſaluâ incolumitate membrorū, graui morbo vrgetur, ſi carnis voluptate mollitur.

B Sed cùm *caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem*, præſidio crucis

Gal. 5. v. 17.

Chriſti mens ratiooalis ioſtruitur: nec cupiditatibus noxiis illecta conſentit, quoniam continentiæ clauis & Dei timore transfigitur. In bouo ergo propoſito conſtitutis, inimicitiæ diſſimilium diabolo inſtigante non deſunt, & facilè in odia prorumpunt, quorum improbi mores deteſtabiliores fiunt comparatione re-

Mali cur bonos oderint.

ctorum. Iniquitas cum iuſtitiâ non habet pacem, temperantiam odit ebrietas, falſitati nulla eſt cum veritate concordia, noo amat ſuperbia manſuetudinem, petolantia verecuodiam, auaritia largitatem: & tam pertinaces habet diuerſitas iſta cooflictus, vt etiam ſi exterius cõquieſcat, ipſa tamen piorum cordium penetralia inquietare ooo deſioat, vt verum ſit, quòd *qui voluerint in Chriſto piè viuere, perſecutionem patientur*: & verum ſit, quòd omnis hæc vita tentatio eſt. Ipſis experimentis ſuis vnuſquiſque fidelis edoctus, Chriſti cruce armetur, vt Chriſto dignus habeatur.

al. dignior.

Cap. 2.

Per iſtum verò agonem, dilectiſſimi, ad pręmia æterna tendentibus in eo maximè diaboli inſidiatur aſtutia, vt quorum peruertere non poteſt probitatē, ſubruat fidem. In aliam enim transfertur viam, quiſquis à confeſſiooe veri-

Quos à pietate dimouere non poteſt, in errores ſtudet hoſtis impellere.

tatis abducitur, totúſque eius curſus abſceſſio eſt: & tantò erit morti vicinior, quantò fuerit D à Catholicâ fide longinquior. Quod etiam in diebus noſtris per ſuam patiuotur incuriā, qui de ſpiritu olim deſtructi erroris, oliioqoe damnati veterem inſaniam conceperunt, qui geminam io Chriſto audent negare naturam: aut non ſuſceptâ carois ſcilicet veritate, aut in carnem deitate conuerſâ, vt aut ſecundum Mani-

Manichęus, & Apollinaris humanā Chriſti naturam negantes.

chæum nulla eius ſit reſurrectio, cuius nulla eſt paſſio: aut ſecundum Apollinarem ipſa deitas Verbi mutabilis, ipſa ſit facta paſſibilis. Hoc autem ſeotire, hoc auribus Chriſtiaoæ plebis ingerere, quid aliud eſt; quàm ipſa religionis noſtræ fundamenta conuellere? & quod verus Filius Dei, verus ſit filius hominis, denegare? In quo ſolo eſt humani generis reſtitutio, teſtificata per Legem, promiſſa per Prophetas, & omnibus veteris teſtamenti ſignificationibus nuntiata, vt magoum illud, & ſæculis omnibus profuturum diuinę miſericordię ſacramentum, quod ſępe, & diu fuerat ſignatū, in præſtituto tēpore non dubitaretur impletū. Vndelicet, ex quo *Verbū caro factum eſt*, ita in Chriſto Dei,

Ioan. 1. v. 14.

atq; hominis vna perſona ſit, vt in nullis actionibus fiat naturę vtriuſq; diuiſio, ſtudet tamen Euāgelica veritas ipſum, quem Dei Filiū prædicat, ſępiſſimè filiūhominis confiteri: vt quam-

uis ea, quæ diſſeruntur, alia ſint humanitatis, alia deitatis; ſub nomine tamen filij hominis, vtraque memorentur: nec fides Dominum Ieſum Chriſtum natum ex Mariâ virgine, Deum ſimul atque hominem creditura cunctetur fateri, aut in Deo humanitatem, aut in homine deitatem, vt in Verbo ſuſcepti hominis vera ſit humanitas, & in carne ſuſcipientis Dei vera majeſtas.

Cap. 3.

Hæc, dilectiſſimi, per occaſionem feſti Paſchalis, cui puritatem cordium præparare debemus, de incarnatione Verbi perſtrinxiſſe ſufficiat: quoniam aliquoties hinc inſtructos vos eſſe meminiſtis. Nunc deuotionem veſtram de eo, quod tempus poſcit, admoneo, vt ſanctum ac ſalubre ieiunium operibus pietatis ornetis. Et quia pro indulgentiâ maximè laborandum eſt delictorum, indubitabilem vobis miſericordiam promittatis, ſi ipſi quoque circa ſubditos veſtros omnem offenſam tranſtuleritis ad veniam. Placidos enim atque concordes ad tantam feſtiuitatem decet Dei populos conuenire, vt ſeueritas vltionum, quæ nunc etiam in publicis iudiciis relaxatur, multò magis in Chriſtianorum cordibus mitigetur. Quia ad hoc potius intenta debet eſſe cura Sanctorum, ne vllus algeat, ne vllus eſuriat, ne quis mœrore tabeſcat, ne aliquem ad vincula adſtrictum, ne aliquem habeat carcer incluſum. Quantælibet enim exiſtant cauſæ offenſionis, ab homine tamen in hominem, non tam delicti magnitudo, quàm naturæ eſt cogitanda communio: vt de iudicio, quo alterum iudicat, miſericordiam Dei iudicantis obtineat. *Beati enim miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus*, Qui viuit & regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

Opportuna maximè indulgétia in ſubditos & obnoxios in Quadrageſimâ.

Matth. 5. *v.* 7.

EIVSDEM DE QVADRAgeſimâ,

SERMO X.

Cap. 1. Paſchalis ſolennitas cæteris excellentior.

INter omnes, dilectiſſimi, dies, quos multis modis honorabiles habet Chriſtiana deuotio, nullus eſt excellentior feſtiuitate Paſchali, per quam in Eccleſiâ Dei vniuerſarum ſolennitatum dignitas conſecratur. Siquidem etiam ipſa Dñi ex matre generatio huic fuit impenſa ſacramento: nec alia fuit Dei Filio cauſa naſcendi, quàm vt cruci poſſet affigi. In vtero enim Virginis ſuſcepta eſt caro mortalis: in carne mortali, completa eſt diſpoſitio paſſionis, effectúmque eſt ineffabili conſilio miſericordiæ Dei, vt eſſet nobis ſacrificium redemptionis, abolitio peccati, & ad æternam vitam initium reſurgendi. Conſiderantes autem, quid per crucem Domini adepta eſt vniuerſitas mundi, cognoſcimus ad celebrandum Paſchæ diem, meritò nos quadraginta dierum ieiunio præparari, vt digni poſſimus diuinis intereſſe myſteriis. Non enim ſummos tantùm Antiſtites, aut ſecundi ordinis Sacerdotes, nec ſolos ſacramentorum Miniſtros, ſed omne corpus Eccleſiæ, vniuerſúmq; fidelium numerum, ab omnibus contaminationibus oportet eſſe purgatum, vt templum Dei, cui fundamentum eſt ipſe fundator, in omnibus lapidibus ſpecioſum, & in totâ ſui parte ſit lucidum. Nam ſi regum ædes,

Quadrageſimæ ieiunium cur Paſcha præcedet.

Id eſt, Epiſcopos, Preſbyteros, & Diaconos.

al. *pretioſum.*

A & ſublimiorum prætoria poteſtatum, omni ornatu rationabiliter excolûtur, vt excellentiora ſint eorum domicilia, quorum ampliora ſunt merita; quanto opere ædificandum, quanto eſt honore decorandum, ipſius deitatis habitaculum? Quod licet inchoari, & perfici ſine ſuo auctore non poſſit: habet tamen ab ædificante donatum, vt etiam labore proprio quærat augmentum. Viua enim rationabiliſque materies ad extructionem templi iſtius aſſumitur, & per ſpiritum gratiæ, vt voluntariè in vnam compagem congruat, incitatur. Quæ ideo dilecta, ideo quæſita eſt, vt & ipſa ex non quærente quærens, & ex non diligente diligens ſit, dicente beato Ioanne Apoſtolo: *Nos ergo di-*

Inchoante Deo & perficiente, donatum ab ipſo habemus, vt labore proprio quæramus augmentum.

1. *Ioan.* 4. *v.* 19.

B *ligamus Deum, quia Deus prior dilexit nos.* Cùm igitur & omnes ſimul, & ſinguli quique fideliũ, vnum idémque Dei templum ſint, ſicut perfectum hoc in vniuerſis, ita perfectũ debet eſſe in ſingulis: quia etſi non eadem eſt membrorum omnium pulchritudo, nec in tantâ varietate partium meritorum poteſt eſſe parilitas, communionem tamen obtinet decoris connexio charitatis. In ſancto enim amore conſortes, etiam ſi non eiſdem vtuntur gratiæ beneficiis, gaudent tamen inuicem bonis ſuis: & non poteſt ab eis extraneum eſſe quod diligunt, quia incremento diteſcunt proprio, qui profectu lætantur alieno.

Charitas, omnia communia facit.

Cap. 2. Vnitas Sanctorum, qualis.

In hac, dilectiſſimi, vnitate Sanctorum, vbi C idem amatur, idem diligitur, idémque ſentitur, nec ſuperbis locus eſt, nec inuidis, nec auaris: & quicquid iſtud, quo aut vanitas gloriatur, aut ira ſæuit, aut luxuria laſciuit, non in Chriſti fœdere, ſed in diaboli parte cenſetur, longéque à ſedibus pietatis excluditur. Fremit itaque innocentiæ aduerſarius, & pacis inimicus, & quia ipſe *in veritate non ſtetit*, totámque naturæ ſuæ gloriam, dum ſuperbit, amiſit: dolet hominem miſericordiâ Dei reparari, & in ea bona, quæ ipſe perdidit, introduci. Nec mirum ſi peccati auctor probitate rectè agentium cruciatur, & eorum quos dejicere non poteſt, ſtabilitate torquetur: quan-D doquidem etiam inter homines reperiuntur, qui opera huius malignitatis imitentur. Multi enim, quod dolendum eſt, profectibus vruntur alienis: & qui ſe virtutibus vacuos deſpici nouerunt, armantur in odium eorum, quorum non ſequuntur exemplum. Serui autem & diſcipuli veritatis, etiam diſſimiles ſui diligunt, & bellum vitiis potiùs quàm hominibus indicunt: *nulli malum pro malo reddentes*, ſed correctionem peccantium ſemper optantes. Pulchrum enim valde eſt, & diuinæ beneuolentiæ comparandum, ſui quemque in altero meminiſſe, & amare propriam etiam in hoſte naturam. Siquidem plurimos nouimus, in optimos mores tranſiiſſe de peſſimis, ex ebrio-E ſis ſobrios, ex crudelibus miſericordes, ex incontinentibus caſtos, ex ferocibus factos eſſe tranquillos. Dicente autem Domino: *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores*, nulli Chriſtiano quenquam odiſſe permittitur, quia nemo niſi in remiſſione peccatorum ſaluatur: & quos viles fecit carnalis ſapientia, neſcimus quàm pretioſos ſpiritalis ſit factura gratia.

Ioan. 8. *v.* 44. Diaboli de hominum reparatione inuidia.

Mali, bonis inuident: boni, etiam malos diligunt.

Rom. 12. *v.* 17.

Matth. 9. *v.* 13. Chriſtiano neminem odiſſe permittitur, incerto omnium exitu.

Cap. 3.

Sit ergo ſanctus Dei populus, ſit benignus: ſanctus, vt declinet prohibita: benignus, vt

Sine charitate nihil proſunt cæteræ virtutes.

faciat imperata. Quamuis enim magnum ſit A habere rectam fidem, ſanámque doctrinam, & multâ laude digna ſit circuncifio gulæ, lenitas manſuetudinis, puritas caſtitatis, nudæ ſunt tamen omnes ſioe charitate virtutes: nec poteſt dici in qualibet morum excellentiâ fructuoſum, quod non dilectionis partus ediderit.

Ioan. 13. v. 35.

Vnde in Ioannis Euangelio Dominus dicit: *In hoc cognoſcent omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.* Et in eiuſdem Apoſtoli Epiſtola legitur:

1. Ioan. 4. v. 7.

Chariſſimi, diligamus inuicem, quoniam charitas ex Deo eſt: & omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum: & qui non diligit, non nouit Deum, quoniam Deus charitas eſt. Diſcutiant ergo ſe B fidelium mentes, & intimos ſui cordis affectus verâ examinatiooe diiudicent, vt ſi repoſitum aliquid in conſcientiis ſuis de fructibus charitatis inuenerint, Deum ſibi ineſſe non dubitent: & vt magis magiſque tanti hoſpitis fiot capaces, fiant perſeuerantes io miſericordiæ operibus ampliores. Si enim dilectio Deus eſt, nullum debet habere terminum charitas, quia nullo poteſt claudi fine diuinitas.

Nulluſ charitas habet terminum.

Cap. 4.

Ad exercendum igitur, dilectiſſimi, charitatis bonum, quamuis omne tempus ſit congruum, præſentes tamen dies ſpecialiùs cohortantur: vt qui Paſcha Domini cupiunt cum animi, & corporis ſanctificatione ſuſcipere, hanc maximè gratiam conentur acquirere, C quâ & omnium continetur ſumma virtutum, & multitudo tegitur peccatorum. Et ideo celebraturi illud eminens ſuper omnia ſacramentum, quo iniquitates noſtras Ieſu Chriſti ſanguis aboleuit, miſericordiæ primitiis hoſtias præparemus: & quod nobis bonitas Dei contulit, nos quoque eis, qui in nos peccauere, præſtemus.

In Quadr. cum primis dimittendæ offenſæ.

In obliuionem mittantur iniuriæ, ſupplicium iam neſciant culpæ, & à vindictæ metu omnes ſubditorum abſoluantur offenſæ. Neminem teneant clauſtra pœnalia, nec in cuſtodiis tenebroſis triſtes reorum gemitus perſeuerent. Si quiſquam tales pro aliquo delicto obnoxios tenet, peccatorem ſe eſſe non dubitet: & vt indulgentiam ipſe acci- D piat, gaudeat ſe inoeoiſſe, cui parcat, vt cùm ſecundum doctrinam Dei dicimus,

Matth. 6. v. 12.

Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, noo ambigamus per noſtræ orationis formam, diuinam nos obtinere clementiam.

Cap. 5.

In pauperes quoque & diuerſis debilitatibus impeditos benignior nunc largitas exeratur, vt gratiæ Deo multorum voce referantur, & ieiuniis noſtris egentium refectio ſuffragetur.

Miſericordia in pauperes acceptiſſima Deo deuotio.

Nullâ enim deuotione fidelium magis Dominus delectatur, quàm iſtâ, quæ pauperibus eius impenditur; & vbi curam miſericordiæ inuenit, ibi imaginem ſuæ pietatis agnoſcit. Non timeatur in iis expenſis defectio faculta- E tum, quoniam ipſa benignitas, magna ſubſtantia eſt: nec poteſt largitatis deeſſe materies, vbi Chriſtus & paſcit, & paſcitur. In omni hoc opere illa interuenit manus, quæ panem frangendo auget, & erogando multiplicat. Securus & hilaris ſit eleemoſynæ diſtributor, quia tunc maximum lucrum habebit, quando ſibi minimum reſeruauerit, dicente beato Apoſtolo Paulo:

2. Cor. 9. v. 10.

Qui autem adminiſtrat ſemen ſeminanti, & panem ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrum, & augebit incrementa frugum iuſtitiæ veſtræ: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, Qui viuit, &c.

EIVSDEM DE QVAdrageſimâ.

SERMO II.

Cap. 1.

IN omnibus quidem, dilectiſſimi, diebus, atque temporibus quædam nobis diuinæ bonitatis ſigna præfixa ſunt, & nulla pars anni à ſacris eſt aliena myſteriis: vt dum nobis vbique præſidia noſtræ ſalutis occurrunt, inuitantem nos ſemper miſericordiam Dei auidiùs expectemus. Sed quicquid illud eſt, quod in diuerſis gratiæ operibus, & donis reparatiooi humanarum confertur animarum, totum id nobis nunc euidentiùs, & copioſiùs præſentatur: quando non particulatim quædam agenda, ſed ſimul ſunt omnia celebranda.

Quadrageſimæ ſacratiſſimum ieiunium ab omnibus obſeruandum.

Appropinquante autem feſtiuitate Paſchali, adeſt maximum, ſacratiſſimúmque ieiunium, quod obſeruantiam ſui vniuerſis fidelibus ſine exceptione denuntiat: quia nemo tam ſanctus eſt, vt non ſanctior, nemo tam deuotus, vt non debeat eſſe deuotior. Quis enim in huius vitæ conſtitutus incerto, aut immunis à tentatione, aut liber inueniatur à culpâ?

Tentationū pericula.

Quis eſt, qui nihil virtutis ſibi adiici, aut qui nihil vitii ſibi optet auferri? cùm & aduerſa noceant, & ſecunda corrumpant: nec minoris ſit periculi carere deſideratis, quam abundare conceſſis? Inſidiæ ſunt in diuitiarum amplitudine, inſidiæ in paupertatis anguſtiis. Illæ eleuant ad ſuperbiam, hæ incitant ad querelam. Tentat ſanitas, tẽtat infirmitas: dum & illa materia eſt negligentiæ, & hæc cauſa triſtitiæ. Laqueus eſt in ſecuritate, laqueus eſt in timore; nec intereſt vtrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudiis occupetur, an curis, cùm par morbus ſit, vel ſub vanâ delectatiooe languere, vel ſub anxiâ ſolicitudine laborare. Impletur itaque per omnia ſententia Veritatis, quâ diſcimus an-

Matth. 7. v. 14.

guſtam eſſe, & arduam viam, quæ ducit ad vitam: & cùm latitudo itineris ad mortem trahentis, multis frequentetur agminibus: in ſalutis ſemitis paucorum intrantium ſunt raræ veſtigia.

Pauci tenẽt ſalutis viã.

Vnde autem populoſior eſt via læua quàm dextera, niſi quia ad mundana gaudia, & corporalia bona, multitudo procliuis eſt? Et quamuis caducum, incertúmque ſit, quod cupitur, libentiùs tamen ſuſcipitur labor pro deſiderio voluptatis, quàm pro amore virtutis. Ita, cùm innumeri ſint qui viſibilia concupiſcant, vix inueniuntur qui temporalibus æterna præponant. Et ideo, dicente beato Apoſtolo Paulo;

2. Cor. 4. v. 18.

Quæ videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna ſunt: latet quodammodo, & in abſcondito eſt virtutum via, quoniam ſpe ſalui facti ſumus: & fides vera id

Rom. 8. v. 24.

ſuper omnia diligit, quod nullo ſenſu carnis attingit.

Cap. 2.

Magni eſt ergo operis & laboris, mobilitatem cordis ab omnibus continere peccatis, & cùm vndique innumeræ * voluptatum illecebræ blandiantur, ad nulla contagia vigorem animi relaxare.

* vanitatũ.

Quis picem tangit, & non inquinatur ab eâ? Quis non infirmatur in carne?

Eccl. 13. v. 1.

Quis non ſordeſcit in puluere? Quis poſtremò eſt tantæ puritatis, vt iis non polluatur, ſine quibus vita non ducitur? Iubet enim per Apoſtolum doctrina diuina, vt *qui habent vxores, tanquam non habentes ſint; & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non poſſidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura mundi huius.*

1. Cor. 7. v. 29.

Beata enim mens, quæ peregrinationis ſuæ tempora, caſtâ ſobrietate tranſcurrit: & in iis, per quæ neceſſe eſt eam ambulare, non temanet, vt hoſpita magis quàm domina terrenorum, nec affectibus ſit innexa humanis, nec promiſſionibus deſit diuinis.

Beata mens quæ ſit.

Cap. 3.

Hanc autem fortitudinem, dilectiſſimi, nulli magis quàm preſentes & exigunt, & conferunt dies: quibus dum obſeruantia ſpiritalis impenditur, conſuetudo, in quâ perſeueretur, acquiritur. Notum enim vobis eſt hoc eſſe tempus, quo per totum mundum ſæuiente diabolo, acies debet Chriſtiana confligere: & ſi quos aut deſidia tepidos, aut ſolicitudo habuit occupatos, nunc oportet armis ſpiritalibus inſtrui, & cœleſti tubâ ad ineundum certamen accendi: quoniam ille, cuius *inuidiâ mors introiuit in orbem terrarum*, modò præcipuo liuore vritur, modò maximo dolore cruciatur. Videt enim de omnium hominum genere, in adoptionem filiorum Dei nouos populos introduci: & per virgineam Eccleſię fœcunditatem, partus regenerationis augeri. Videt ſe dominationis ſuæ iure priuatum, à cordibus eorum quos poſſidebat, expelli: eripi ſibi in vtroq. ſexu millia ſenum, millia iuuenum, millia paruulorum: nec obeſſe cuiquam vel proprium, vel originale peccatum, vbi iuſtificatio non meritis retribuitur, ſed ſolâ gratiæ largitate donatur. Lapſos quoque, & inſidiarum ſuarum fraude deceptos pœnitentię lacrymis ablui, & portas miſericordię, Apoſtolicâ claue reſerante, ad remedia reconciliationis admitti. Sentit igitur diem Dominicę paſſionis inſtare, & ſe illius crucis poteſtate conteri, quę in Chriſto ab omni debito mortis alieno, redemptio fuit mundi, non pœna peccati.

Diaboli præcipuus liuor in Quadr.

Sap. 2. v. 24.

In Baptiſmo gratis confertur iuſtificatio.

Lapſorum Apoſtolicâ claue reſerante recõciliatio.

Cap. 4.

Vt itaque malignitas frementis inimici nullos habeat ſui liuoris effectus, ad exequenda Domini mandata, diligentior eſt aſſumenda deuotio: vt tempus, in quo omnia diuinæ miſericordiæ ſacramenta concurrunt, cum præparatione & animorum ſuſcipiamus & corporum, implorantes regimen, & miſericordiam & adiutorium Dei, vt ſine quo nihil poſſumus facere, per ipſum omnia valeamus implere. Ideo enim datur præceptum, vt præcipientis quæratur auxilium. Nec ſe quiſquam per occaſionem infirmitatis excuſet, quia qui præſtitit velle, donat & poſſe, dicente beato Apoſtolo Iacobo: *Si quis veſtrûm indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat; & dabitur ei.* Quis fidelium neſciat, quibus virtutibus ſtudere, & quibus vitiis debeat repugnare? Quis conſcientiæ ſuę aut tam gratioſus aut tam imperitus eſt arbiter, qui ignoret, quid à ſe auferri, aut quid in ſe oporteat augeri? Nemo quippe ita rationis eſt alienus, qui aut conuerſationis ſuæ non intelligat qualitatem, aut cordis ſui ſecreta non nouerit. Non ergo per omnia ſibi placeat, nec

Datur præceptum, vt præcipientis quæratur auxilium.

Iacob. 1. v. 5.

A ſe ſecundum carnis oblectamenta diiudicet: ſed omnem conſuetudinem ſuam in diuinorum præceptorum lance conſtituat, vbi cùm alia interdicantur ne fiant, alia iubeantur vt fiant, iuſto ſe trutinabit examine, qui vitæ ſuæ mores ex vtriuſque ponderis comparatione penſauerit. Artifex enim miſericordia Dei, ſplendidiſſimum in mandatis ſuis condidit ſpeculum, in quo homo ſuæ mentis faciem inſpiceret, & quàm conformis imagini Dei, aut quàm diſſimilis eſſet, agnoſceret: præcipuè vt reiectis paulùlum carnalibus curis, & occupationibus inquietis, ſaltem in diebus redemptionis & reparationis noſtrę, à terrenis nos ad cœleſtia B conferamus.

Præcepta Dei ſpeculum humanæ vitæ.

Quia verò, ſicut ſcriptum eſt; *In multis offendimus omnes;* miſericordiæ primus concipiatur affectus: & aliorum in nos delictorum fiat obliuio, vt illud piiſſimum pactum, cui nos in Dominicâ oratione deuinximus, nullo vindictæ amore violemus. Et dicentes; *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris,* non ſimus in remiſſionem difficiles: quia ad nos recurrit ſiue cupiditas vltionis, ſiue indulgentia lenitatis. Magis optandum eſt homini tentationum periculis ſemper expoſito, vt ſuas culpas habeat punitas, quàm vt plectat alienas. Quid autem conuenientius fidei Chriſtianæ, quàm vt non ſolùm in Eccleſiâ, ſed etiam in omnium domibus fiat re- C miſſio peccatorum? Deponantur minæ, vincula relaxentur: quibus ſe multo pernicioſiùs, qui ea non ſoluerit, religabit. Quod enim quiſque in alterum ſtatuit, hoc in ſemetipſo ſuâ lege decernit. *Beati verò miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur Deus,* qui in iudiciis ſuis & iuſtus eſt, & benignus: ad hoc quoſdam ſub aliorum eſſe poteſtate permittens, vt ſub æquâ moderatione ſeruetur & vtilitas diſciplinæ, & manſuetudo clementiæ, & nemo audeat alterius delictis veniam denegare, quam pro ſuis optat accipere.

Cap. 5. Iacob. 3. v. 2.

Matth. 6. v. 12.

Indulgendum aliis, qui ipſi indulgentiam exquiramus.

Matth. 5. v. 7.

Dicente autem Domino: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur,* deponantur omniũ D diſcordiarum, odiorúmque certamina: nec putet ſe quiſquam in Paſchali feſto habiturum eſſe conſortium, qui fraternam pacem redintegrare neglexerit. Apud ſummũ enim Patrem, qui non fuerit in charitate fratrum, non habebitur in numero filiorũ. In diſtributione quoque eleemoſynarum, & pauperum curâ pingueſcant Chriſtiana ieiunia: & quod ſuis quiſque deliciis ſubtrahit, debilibus impendat & egenis. Detur opera, vt omnes Deo vno ore benedicant, & qui aliquam dat portionem ſubſtantiæ ſuæ, intelligat ſe miniſtrum eſſe miſericordiæ diuinæ, qui partem pauperis in manu poſuit largientis: vt peccata, quæ Baptiſmi E aquis, aut pœnitentiæ lacrymis abluuntur, etiam eleemoſynis deleantur, dicente Scripturâ, *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Cap. 6. Matth. 5. v. 9.

Pacis ſtudium.

Eleemoſynarum largitio.

Eccl. 3. v. 33.

EIVSDEM DE QVA-
drageſima.

SERMO XII.

Cap. 1. APpropinquante, dilectiſſimi, ſolennitä-
te Paſchali, ſic eſt præcurrenda conſue-
tudo ieiunij: vt nos quadraginta dierum nu-
merus ad ſanctificationem corporis, & mentis
exerceat. Suſcepturi enim feſtorum omnium
maximum feſtum, eâ nos debemus obſeruan-
tiâ præparare, vt in cuius ſumus reſurrectione
conreſuſcitati, in ipſius inueniamur paſſione
Col. 3. v. 3. commortui, dicente Paulo Apoſtolo: *Mortui
enim eſtis vos, & vita veſtra abſcondita eſt
cum Chriſto in Deo. Cùm enim Chriſtus appa-
ruerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis
cum ipſo in gloriâ.* Quæ verò nobis eſt cum
Vt reſurgendum eſt Chriſto. Chriſto participatio, niſi vt deſinamus eſſe
quod fuimus? aut quę ſimilitudo reſurrectio-
nis, niſi depoſitio vetuſtatis? Vnde qui ſacra-
mentum ſuæ reparationis intelligit, carnis ſe
vitiis debet exuere, & omnes ſordes abiicere
Matth. 22. v. 11. peccatorum: vt intraturus nuptiale cõuiuium,
ſplendeat veſte virtutum. Quamuis enim beni-
gnitas ſponſi cunctos ad communionem regia-
rum inuitet epularum; ſtudendum tamen eſt
vniuerſis vocatis, vt ſacrorum ciborum mune-
Non abutendũ Dei miſericordia. re non inueniantur indigni. Abutuntur autem
quidam patientiâ Dei, & qui non ſunt in con-
ſcientiâ liberi, fiunt de longâ impunitate ſecu-
ri: cùm ideo differatur vltio, vt tempus poſſit
Ezech. 18. v. 33. habere correctio. Miſericordiam igitur Dei
noſtri, quæ non vult mortem peccatoris, ſed
tantùm vt conuertatur & viuat, non ideo quiſ-
quam tardet amplecti, quia quod meruit, non
recepit. Neque enim quicquid differtur, au-
fertur: aut condemnationem euaſit, qui in-
dulgentiam non quæſiuit. Cuius etiam implo-
randæ non vna omnibus cauſa eſt: quia multis
modis, multiſque menſuris & peccatum à pec-
Pœnitendũ omnibus, quæ emendanda vitia in Quadrag. cato, & crimen diſtat à crimine. Sed quia vni-
uerſitas fidelium ad perfectam innocentiam, &
ad plenam debet tendere puritatem, vt eorum
conſortio mereatur aſcribi, de quibus dicitur:
Matth. 5. v. 8. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum vide-
bunt*, omni inſtantiâ, & virtute nitendum eſt:
vt quicquid ſecretum conſcientiæ maculat,
quicquid aciem mentis obſcurat, diligentiſſi-
mis emendationibus deleatur. Quamuis enim
Pro. 20. v. 9. ſcriptum ſit: *Quis gloriabitur caſtum ſe ha-
bere cor, aut mundum ſe eſſe à peccato?* non
tamen deſperanda eſt apprehenſio puritatis,
quæ dum ſemper appetitur, ſemper acci-
pitur; nec remanet iudicio condemnandum,
quod fuerit confeſſione purgatum.

Cap. 2. Hoc illud eſt, dilectiſſimi, quod orantes om-
nes filij Eccleſiæ ex doctrinâ Domini vnifor-
Matth. 6. v. 12. miter dicunt: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut
& nos dimittimus debitoribus noſtris*: quia ne-
mo tam ſanctus, nemo tam iuſtus eſt, qui in
Iob. 7. tempore huius vitæ, quæ tota tentatio eſt, cu-
iuſcunque peccati remiſſione non egeat. Cir-
Deliciarum pericula. cunſtant vndique pericula innumerabilium
delictorum, & per licitos vſus ad immodera-
tos tranſitur exceſſus: dum per curam ſalutis
irrepit delectatio voluptatis, & non ſufficit
concupiſcentiæ, quod poteſt ſatis eſſe naturę.
Hinc habendi amor nunquam ſatiandus exori-
A tur, hinc cupiditas eminendi, quæ vel ſtirpi
ſuæ innexa, vel ſoboli, nunc prolem habet ſu-
perbiam, nunc parentem. His autem & aliis
tentationibus, quarum multiplex eſt, & infini-
ta connexio, quę rectiùs virtus quàm conti-
nentia opponitur, quę nutriendis atque ſer- Continentiæ laus.
uandis animi & corporis bonis, & incrementa
præbet, & roborat? Vnde in cœleſtibus Eccle-
ſię diſciplinis multum vtilitatis adferunt diui-
nitùs inſtituta ieiunia: vt dum continentię le-
gibus carnalis ſubiicitur appetitus, motus quo-
que interior temperetur, ac ſicut corpus à ci-
bis, ita mens ab iniquitate ieiunet. Dominus
B enim dicit: *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſti-* Matth. 5. v. 6.
tiam propter me, *quoniam ipſi ſaturabuntur.*
Habet ergo populus Dei ſpiritales epulas, ca- Spiritales ac caſtæ deliciæ.
ſtáſque delicias, quas ſalubriter expetit, & lau-
dabiliter concupiſcit: quoniam laudante, &
dicente Propheta: *Guſtate, & videte, quoniam* Pſal. 33. v. 9.
ſuauis eſt Dominus, quiſquis dulcedinem iu-
ſtitiæ, & miſericordiæ Dei, quibus omnis pro-
uidentia eius diſpenſatur, guſtu cordis attige-
rit, & nullo vnquam minuenda faſtidio expe-
rimenta ſupernorum hauſerit gaudiorum, cor-
ruptibilia & temporalia bona æternorum ad-
miratione deſpiciet, & in illo igne, quem Dei
accendit charitas, concaleſcet: vt algore in
C feruorem conuerſo, & in lucem nocte mutatâ,
vno opere in animis fidelium ſpiritus, & tene-
bras abigat, & peccata conſumat.

Vnde quia tales fructus mater virtutum con- Cap. 3. Cõtinentiâ mater virtutum.
tinentia parit, & ieiunantes à vitiis, ad ineffa-
bilia oblectamenta perducit: ſtudioſiori nunc
opere, dilectiſſimi, exequamur præcepta cœ-
leſtia: & quia totum Paſchale ſacramentum,
in remiſſionem eſt conditum peccatorũ, quod
celebrare optamus, imitemur. Miſericors enim Imitanda Dei miſericordia, vt eam conſequamur.
& iuſtus Dominus ita promittit indulgentiam
ſuam, vt eam etiam, quibus parcit, indicat.
Exponens enim quâ regulâ Deo Patri nos vo-
luerit ſupplicare: *Si dimiſeritis*, inquit, *homi-* Matth. 6. v. 14.
nibus peccata eorum, dimittet vobis & Pater
D *veſter, qui in cœlis eſt, peccata veſtra. Si autem
non remiſeritis hominibus, nec Pater dimittet
vobis peccata veſtra.* Iuſta prorſus, & benigna
conditio, quâ diuinæ potentiæ fit particeps
homo, vt ſententiam Dei ex ſuo libret arbitrio,
& eo ſibi iudicio obſtringat Dominum, quo
iudicauerit ipſe conſeruum. Siue itaque circa
ſubiectos, ſiue circa æquales, naturæ parilitas
diligatur. Et quia nemo non peccat, nemo
non parcat: non difficulter præſtemus, quod
gratulanter accepimus: vt ſiue in largitate
eleemoſynarum, ſiue in indulgentiâ peccato-
rum, quantò magis fuerimus miſericordes,
tantò ſimus perfectiùs innocentes. Per Domi-
num noſtrum Ieſum Chriſtum, qui viuit, &
regnat in ſæcula ſæculorum: Amen.

E

S. PETRI CHRYSOLOGI
Epiſcopi Rauen. in ſuperius Euange. de ieiunio, & tentationibus Chriſti.

SERMO I.

QVod curioſitas humana, quod veterum Ser. 11.
labor, quod ſapientia mundana quærens,
& diu quærens, non potuit inuenire: hoc
ſcire, & neſcire facile præſtitit lex diuina. Vnde Diabolus malorum auctor.
malũ, culpa vnde, vitiorum vis vnde, vnde cri-

A minum furor, vnde corporum bella, vnde conflictus animæ, vnde vitę tempeſtas tanta, vnde mortis naufragium tam crudele, neſciret homo: niſi Dei lex diabolum prodidiſſet. Diabolus mali auctor, nequitiæ origo, rerum hoſtis, ſecundi hominis ſemper inimicus, ille laqueos tendit, lapſus parat, foueas fodit, aptat ruinas, ſtimulat corpora, pungit animas, cogitationes ſuggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores ſerit, diſcordias nutrit, pacem turbat, affectus diſſipat, conſcindit vnitatem, ſapit malum ſatis, bonum nil, violat diuina, humana tentat. Hinc vſque ad Chriſtum tetendiſſe tentator temerarius ſic refertur.

Matth. 4. v. 2. B *Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit: & accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Audientes iſta, in Deum non vadant, non criminentur naturam, non contumelientur auctori, non accuſent carnem, de animâ non querantur, non improperent tempora, aſtris non imputent, infamare deſinant innocentiam creaturę, malum ſentiant accidens, non creatum, & creatorem boni Deum, diabolum inuentorem mali: ac ſic aſcribant diabolo mala, bona Deo, declinét mala, faciant bona, habituri in bonis adiutorem Deum, qui dat poſſe, quod iubet, & quæ pręcipit, facit ipſe: *Dat Deus poſſe quod iubet.* quia ſicut diabolus impellit C ad mala, ſic Deus deducit ad bona. Nemo ergo quaſi concreatis ſibi vitiis obſequatur; & quod eſt criminis, eſſe putet naturę: ſed ſumat cum Chriſto arma ieiunij, criminum propellat impetus, proſternat caſtra vitiorum, & de ipſo auctore mali ſumat, Chriſto dimicante, victoriam. Diabolo victo, vitia nil valebunt: quia extincto tyranno, ſolutæ acies ſunt tyranni. Audi Apoſtolum dicentem: *Non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem; ſed aduerſus ſpiritalia nequitia in cœleſtibus.* *Epheſ. 6. v. 12.*

Matth. 4. v. 1. *Tunc*, inquit, *Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu.* Non à diabolo: vt eſſet diuinus curſus, non humanus incurſus; vt eſſet ſpiritus præſcientiæ, inſcitia non eſſe humana, & eſſet po- D teſtas Dei, poteſtas non eſſet inimici. *Primordia boni pulſat ſemper diabolus.* Diabolus ſemper primordia boni pulſat, tentat rudimenta virtutum, ſancta in ipſo ortu feſtinat extinguere; ſciens quòd ea ſubuertere fundata non poſſit. Hoc non ignorans Chriſtus, diabolo ſe quęrenti patienter indulſit, vt inimicus laqueo ſuo ipſe teneretur; & caperetur inde, vnde capere ſe putabat, ſicque à Chriſto victus, cederet Chriſtianis.

v. 2. *Et cùm ieiunaſſet*, inquit, *quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Videtis, fratres, quia quòd Quadrageſimam ieiunamus, non eſt humana inuentio, auctoritas eſt diuina, & eſt myſticum, non præſumptum; nec eſt de terreno vſu, ſed de cœleſtibus eſt ſecretis. *Quadrageſimæ ieiunium non ex humanâ inſtitutione, ſed diuinâ.* Quadrageſima quatuor decades quadratam fidei continet diſciplinam; quia ſemper eſt quadrata perfectio. Quaternarius numerus & denarius quæ in cœlo, & in terrâ teneant ſacramenta, quia aperire modò non vacat, explicemus Domini cœpta ieiunia.

Et, cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Homo, Deus in te ieiunat, in te eſurit: imò ieiunat tibi, tibi eſurit, qui ſibi ſicut neſcit manducare, ſic non poteſt eſurire. Ergo, cùm propter te ieiunat Chriſtus, A te eſurit. *Poſtea eſuriit.* Hoc non eſt infirmitatis ſignum, ſed eſt inſigne virtutis: quia cùm dicit, *poſtea eſuriit*; quadraginta diebus & quadraginta noctibus probat in illo eſuriem non fuiſſe: eſuriem ſentire & vincere, eſt laboris humani; diuinæ virtutis eſt, eſuriem non habere. *Chriſtus nobis eſurit & ieiunat.* Ergo Chriſtus non ieiunio laſſeſcit, non eſurit fame, ſed eſuriuit Chriſtus, vt tentandi materiam diabolus inueniret, qui ad ieiunum non audebat accedere, quia ſic ieiunantem, Deum non hominem ſentiebat. *Nulla in Chriſto eſuries totis 40. diebus ieiunii.* Tunc ſenſit hominem, tunc mortalem credidit, tunc eum putauit poſſe tentari, quando eum eſurire callidus explorator inſpexit.

B *Et accedens tentator dixit.* *v. 3.* Acceſſit tentantis dolo, non obſequentis affectu. Acceſſit peius impudens quàm receſſit: ſed eſurienti quid obtulerit, audiamus: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Lapides eſurienti offert: humanitas talis eſt ſemper inimici: ſic paſcit mortis auctor, ſic inimicus vitæ. *Dic vt lapides iſti panes fiant.* *Diabolus lapides offert eſurienti.* Diabole, fallit te prouiſio tua. Poteſt famem vertere in ſaturitatem, qui poteſt in panem lapides immutare. Quid illi conſilium tuum, cui ſua ſufficit virtus? *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Diabole, & prodidiſti te, & tuum Dominum non pauiſti. *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Miſer, malus vis eſſe, ſed non potes; cu- C pis tentare, ſed neſcis; eſurienti tenera offerre, non dura debuiſti; famem non aſperis palpare, ſed blandis; inediam non horridis vrgere debueras, ſed guloſis. Iſtis non modò Dei Filium, ſed hominis filium tu laqueare non poſſes. Ad præſentiam Chriſti deperiere tibi artes, tentator, intellige. *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Poteſt de lapidibus panes facere, qui aquas conuertit in vinum. Sed ſigna fidei ſunt præſtanda, non dolis; credenti danda ſunt, non ſunt danda tentanti; & facienda ſunt ad petentis ſalutem, non ad facientis iniuriam. Diabole, tibi vt quid ſigna, cui nil ſubuenit ad ſalutem? cui totum reſtat ad pœnam? cui & ſigna proficiunt ad ruinam? Sed accipe reſponſum, vt te intelligas, & ſubiiciaris auctori.

D *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* *v. 4.* Audi patris Verbum verba ſalutis noſtræ eſurire, non panem: & agere vt homo ſemper viuat cœleſti verbo, terreno pane non ſemper: ac ſic Deo viuat, vt ſui neſcius ſit laboris: quia verè illa vita eſt, quæ ſudorem neſcit, dolores non habet, non habet finem.

EIVSDEM DE EODEM

SERMO II.

E QVoniam ieiunij vernum, & tempus bellorum ſpiritualium cernimus aduenisſe; *Serm. 11.* ſicut Chriſti milites, depoſito corporis animæque torpore, virtutum procedamus ad campum: vt membra quæ ſunt nobis hyemali ocio mollita, exercitio cœleſtium roborentur armorum: dedimus corpori annum; demus animæ dies: impendimus nobis tempora; tempus depromamus auctori: viuamus Deo paululum, qui ſæculo viximus totum: ſeponamus domeſticas curas; Eccleſiæ maneamus in caſtris; vigilemus in acie Chriſti; ſomnum cubilium non quæramus; iungamur fortibus; ab

Militiæ noſtræ apparatus.

amplexibus ſeparemur mollibus; amor nos teneat triumphorum; paruulorum non auocent blandimenta; auribus noſtris inſonet vox diuina; familiaris ſtrepitus noſtrum non confundat auditum; cibus parcus de cœleſti ſumatur annouâ; terreni luxus copiæ non quęrantur: in poculis ſobrietatis menſura ſeruetur: vires ebrietas non eneruet. De ſtipendiis, quicquid exuberat, commilito pauper aſſumat; peſtilens effuſio nil perdat: in conflictu habebis auxilium, eſurientem ſaucium cùm cibabis. Sic muniti, fratres, inſtituti ſic, indicamus bella peccatis; ſtatuamus criminibus pugnam; conflictum vitiis nunciemus, ſecuri de victoriâ: quia nec arma cœleſtia hoſtes poterunt ſuperare terreni, nec diuino Regi aduerſa poterunt contraire mundana: nec in procinctu fidei conſtitutos præuenire poterit inimica ſubuerſio: neque cautos, vigilantes, ſobrios, diabolus perturbare ſuis ſuperuentionibus preualebit: certè neque nos taliter armatos publico conflictu prouocare audebit, dolis appetere non præſumet. Animus in cœleſti ſpeculâ perſeueret; diaboli fraudulentas, & occultas deprimat, & decliner inſidias.

B

Eſt quidem diabolus per ſe nequam; fit tamen nequior prouocatus. Audi Apoſtolum dicentem: *Diabolus ſicut leo rugiens circuit, querens quem deuoret.* Ieiunantibus nobis, diabolus eſurit, qui noſtris ſemper ſaturatur ex culpis. Ille cibum noſtrum deducit in crapulam, potum noſtrum in ebrietatem diffundit: vt mentem faciat amentem, carnem luteam reddat, corpus animi domicilium, animæ vas, initum ſpiritus, virtutum ſcholam, Dei templum, in ſcenam criminum, in vitiorum pompam, voluptatum redigat in theatrum. Capit ille ſatietatem, voluptatem percipit, expletur epulis; quando nos luxus ſoluit, libido ſtimulat, pompa rapit, impellit ambitio, vrget ira, furor implet, ſuccendit inuidia, cupiditas inflammat, curæ ſolicitant, lites vexant, lucra capiunt, vſuræ vinciunt, chirographa ligant, premunt ſacculi, elidit aurum. Quando moriuntur virtutes, viuunt vitia, voluptas effluit, honeſtas perit, miſericordia deficit, abundat auaritia, regnat confuſio, ſuccumbit ordo, proſternitur diſciplina. Iſta militant aduerſum militem Chriſti: iſtę ſunt ſatanæ cohortes, iſtę diaboli legiones, iſta ſunt, quæ mundum ſepulchris obſederunt, debellauerunt populos, vaſtarunt gentes, orbem totum duxere captiuum. Iſta ſunt, quibus nullus per ſe potuit obuiare mortalis: & ideo ad vincenda iſta Deus venit ipſe, cœli Rex ipſe deſcendit; ipſe victor ſingularis aduenit, ieiunium Quadrageſimæ ſtatuens in procinctu; vt quaternâ decade ieiunij quadraturam mundi totam muro inexpugnabili communiret.

1. Pet. 5. v. 8.

C

Diaboli vis ac nequitia.

D

Cohortes eius ac legiones.

Cœleſtis Regis in cũ expeditio.

E

Ieiunii munera.

Ieiunium, fratres, ſcimus eſſe Dei arcem, Chriſti caſtra, murum ſpiritus, vexillum fidei, caſtitatis ſignum, ſanctitatis trophęum. Hoc Adam ſeruauit in paradiſo; quem inde detraxit gula. Hoc in arcâ cuſtodiuit Noë, mundum ebrietas cùm demerſit. Per hoc Loth Sodomiticum reſtinxit incendium; qui per ebrietatem inceſti eſt aduſtus incendio. Hoc Moſen diuini feruoris fecit lumine perlucere; quando comeſſatio & ebrietas Iſraëliticum populum ſimulachrorũ tenebrauit erroribus. Hoc Eliam

Gen. 3. v. 25.

Gen. 7. v. 1.

Gen. 19. v. 32.

Exod. 32. v. 1.

4. Reg. 2. v. 11.

A

peruexit ad cœlum, quando Achab impium ebrietas ad inferna deiecit. Hoc Ioannem in natis mulierum fecit eſſe maiorem, quando temulentia Herodem principem Imperio mulierum reddidit homicidam.

Marc. 6. v. 17.

Quadrageſimæ ieiunium, fratres, vetuſtas diaboli prodidit, & patefecit inſidias. Diabolus namque qui manducantem contempſerat Chriſtum, bibentem velut hominem computarat: vbi ieiunantem vidit, ſuſpicatur Deum, Dei Filium confitetur. *Si Filius Dei es*, inquit, *dic, vt lapides iſti panes fiant.* Sic dicendo, diabolus hominem vult mõſtrare, non Deum: non cibum parare vult, ſed vult amputare ieiuniũ. *Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.* Poſt ieiunium, panem non diuina virtus, ſed infirmitas humana diſquirit: nec ſic laſſeſcit fame Deus, vt ad prouidendum ſibi cibum, quod eſt ſuæ poteſtatis, addicat. Ex ſequentibus itaque diabolus aperit quid conetur. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Satis hominem probare vult, cui non aſcenſum prouidit, ſed ruinam: humana conditio ad aſcenſum difficilis, facilis inuenitur ad lapſum. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Erras, diabole; nec tentare noſti: cadere non poteſt Deus.

Matth. 4. v. 3.

B

v. 6.

Tunc oſtendit ei omnia regna mundi, &c. O auſus diaboli! Deo dicit, adora me! ſed ſenſit mox virtutibus Deum, pœnis iudicem, ſupplicem præmiis quem quærebat: nam Chriſti nomine, nomine ieiunantis cœpit ab obſeſſis corporibus effugari, & dare tremens illi gloriam, cui ſuperbus callidè irrogarat iniurias: ieiuniis vicit, vt nobis vincendi vires, vincendi formam taliter largiretur. *Hoc*, ait, *genus demoniorum non eiicitur, niſi ieiunio & oratione.* Ieiunemus ergo, fratres, ſi volumus imitari Chriſtum: ſi volumus fraudulentas diaboli ſuperare verſutias.

v. 5.

C

Chriſtus ieiunio victor, vt & nos illo vincamus.

Matth. 17. v. 20.

EIVSDEM DE EODEM

SERMO III.

D

Sern. 13.

ECce tempus quo miles procedit ad campum, recurrit ad Dei ieiunia Chriſtianus. Ecce tempus quo carnis otia, quo mentis ignauia, quo ventris cura, & tota eſt familiaris obſequij deponenda torpedo. Ecce tempus quo in armorum cœleſtium meditatione, animæ & corporis exercendæ ſunt vires. Ecce tempus quo reſidente Chriſto, aſtantibus Angelis, noſtra luctaminis exercenda eſt fortitudo. Nunc eſt tempus, quo gula cum ieiunio, abſtinentia cum crapulâ, cum luxuriâ caſtitas, cum perfidiâ fides, pietas cum impietate, patientia cum furore, cupiditas cum liberalitate, miſericordia cum auaritiâ, humilitas cum ſuperbiâ, ſanctitas cum reatu, Chriſto remunerante, confligit. Si quis ergo, ſpectante Deo, cœleſti reſonante iam tubâ, Angelico inſiſtente occurſu, cubiculi irretitus illecebris, eneruatus mollitie plumarum, reſolutus in totum iugalibus blandimentis, ad exercitium virtutis venire neglexerit; perdit luctaminis præmium, virtutis gloriam, certaminis palmam, iuſtitiæ coronam: deſertoris etiam crimine mulctabitur in futurum.

Militiæ noſtræ tempus Quadrageſima.

E

Hodie, fratres, Chriſtus Rex noſter commilitones ſuos de Euangelico allocutus eſt tribu-

nali, indixit hoſtibus bella, promiſit præmia pugnaturis, retulit bellorum cauſas, inimicorum dolos prodidit, & conatus: vbi, & quando, & quomodò confligendum ſit, nobis triũphali conſtitutione ſignauit. Et quamuis ſolus poſſit obtinere victoriam, propter nos tamen, & noſtram formidinem, adeſſe tota iuſſit pręſidia de ſupernis. Qui ergo iſta noluit audire, qui ſtatuta Regis noſtri talia, & tanta ſcire contempſit: iudicate ſi non ipſe ſe exuit noſtræ militiæ ſacramentis, & cœleſti contubernio reddidit, & fecit extortem.

At vos, fratres, qui ſequi vultis in hoc Quadrageſimæ ieiunio, ieiunij Dominici formam: pugnaturos vos, ſicut prædiximus, contra vitiorum turmas, contra acies criminum, contra informes concupiſcentiarum formas, contra dæmonum totas aëreas, totas diffuſas, & innumeras legiones, triumphaturos vos ex ipſis, quę Dominicum ieiunium ſubſequuntur, tentationibus approbate. Vbi enim Dominus Quadrageſimæ ieiunium indefeſſo illo virtutis ſuæ aggreſſus eſt documento, mox diabolus occurrit pugnaturus dolis, quia ieiunanti viribus obſiſtere non valebat. Quantùm enim crapulationis deditis dominatur, & ebriis; orantes timet tantùm, tantùm refugit ille ieiunos, dicente Domino: *Non eiicitur niſi in ieiunio, & oratione.* Sed quâ fraude diabolus tentare auſus ſit, audiamus.

Matth. 17. v. 20.

Matth. 4. v. 3.

Dicta hæc per exaggerationem, tum de ieiunij ſupra virtutes omnes excellentiâ, tum de remiſſione peccatorum per Ioannem, cuius baptiſmum ad hoc non valuiſſe cõcors eſt ſententia.

Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant. Audiſtis quid de ieiuniis ipſe ſentiat, & iudicet inimicus. *Si Filius Dei es.* Videtis, quia iam non hominem, ſed Dei Filium credit, quem liberum à ventris conſpexerat ſeruitute. Senſit diabolus, ieiunium cunctis virtutibus anteferri. Ioannem viderat vrbium delicias ſqualoris eremi habitatione mutaſſe, molliciem carnis veſtis aſperitate calcaſſe, agreſti cibo mondi totam frænaſſe luxuriam. Et, quod ſolum deitatis inſigne eſt, hominibus dimiſiſſe peccata. Et tamen non ei dixit: *Si Filius Dei es.* At vbi Dominum vidit iugiter ieiunantem, proclamat: *Si Filius Dei es.* Errat diabolus, qui contra Dominum aſtutiæ ſuæ nequitias, & argomenta iaculatur. *Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.* Quid eſt quòd ieiunante Chriſto, deitatis ſigna tuta in ſolâ panis promiſſione perquirit? Et quem Dei Filium continua ieiunij ſignificatione præſentit, eſſe Dei Filium de promiſſione panis, de curâ ventris deſiderat approbare? *Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.* Quare non dixit: Si Filius Dei es, dic vt homines, aut Angeli, aut aliquid aliud fiant, ſed, *Dic, vt lapides iſti panes fiant?* Signũ panis petit, qui ſignum ieiunii pertimeſcit. Signum panis petit, vt ieiunii tremendum ſibi refugiat ſignum. Panem malus ingerit conſolator, vt virtutem mutet, vt propoſitum violet ieiunantis. Sed videamus, quid reſponderit de pane, *Panis qui de cœlo deſcendit.*

Diabolus vt ſignum panis petat.

Ioan. 6. v. 50.

v. 4. Deut. 8. v. 3.

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Quàm verè viuit in verbo Dei, Dei Verbum. Quàm verè Panis non indiget pane. Quàm diuinè lapides conuertit in homines, qui de lapidibus Abrahæ filios ad iudicium ſuæ maieſtatis ex ſuſcitat. Et quia impudens inimicos neſcit ſemel vinci, ad multiplicem vincentis triumphum: *Statuit Dominum ſuper pinnaculum templi, & ait: Si*

Matth. 3 v. 9.

v. 5.

A *Filius Dei es, mitte te deorſum.* O ſignum, *mitte te deorſum!* conuenientiùs dixerit, Si Filius Dei es, aſcende ad cœlum: cùm ſit hominis vtique, ad ima cadere; Dei ſit, ad ſuperna conſcendere. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Sic ſuis ſuadet; ſic ſuis prouidet ſemper; ſic ſuos eleuat, vt de alto pręcipitet validiùs in ruinam. *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Conſiliis ſuis ſe diabolus prodit. *Mitte te deorſum.* Lapſus quærit, præcipitia imperat, & tali conſilio per Africam martyres facit, ſine clamore, dicendo: Si vis martyr eſſe, mitte te deorſum: vt eos impellat de alto ad mortem, non de humili tollat, & eleuet ad coronam. Et ſicut ſe diabolus conſiliis ſuis prodit, ita reſponſione

Fortè, *ſtultum.*

Suadet pręcipitia.

Alludit ad Circumcellionum hæreſim.

B ſuâ Dominus ſe reuelat, dum ait: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Se vtique Dominum, ſe vtique Deum intelligi voluit, hęc dicendo, qui non de pinnâ templi tantùm ſe dedit ad terram, ſed è cœlis ſe ad inferos vſque iactauit, vt non cadentium forma, ſed eſſet reſurrectio mortuorum. Aduertite, fratres, ſi poſſit ſæuus inimicus, quamuis ſæpè victus, homini cedere, qui audit & ſentit Dominum Deum, & tamen adhuc tentare non deſinit.

v. 7. Deut. 6. v. 16.

Tentandi inſtantia.

Poſuit eum ſuper montem excelſum, &c. Hæc dicit, non quòd poſſit dare, ſed fallere: nec promiſſa conferre, ſed ipſa auferre promiſſionibus, quæ habentur. *Hæc omnia tibi dabo.*

v. 8. Nouiſſima tentatio.

C Offert quæ Dei ſunt Deo, auctori quæ auctoris ſunt repromittit: ſuadet vt adoret ab omnibus adorandus, & cęcatus auſibus ſuis ante iudicium iudici, quemadmodum ſimplices deciperet, confitetur: cui Dominus non tam teſtimonio legis, quàm diuinitatis ſuæ reſpondit imperio, *Dominum Deum tuum adorabis.* Tu Dominum Deum tuum illum, cui genuflectunt omnia non ſolùm cœleſtia & terreſtria, ſed etiam inferna. Adorabis ergo tu in inferno ſtridens, & eiulans eum, quem ad te adorandum modò temerarius deſertor inuitas.

Deut. 6. v. 13. Phil. 2. v. 7.

Itaque diabolus toties, & taliter repercuſſus à Domino, circa nos ſeruos eius modò toto
D furore diſcurrit: & ſicut Chriſtus milites ſuos, ita ille ſuos alloquitur, & armat miniſtros. Dicit ergo diabolus: Tempus nos modò grauiter ieiunii obſeruatione debellat: per gulam, per crapulam, per luxuriam, homines attentare non poſſumus: armate lites, ſeminate diſcordias, excitate odia, concitate iras, inſpirate mendacia, extorquete periuria, ſuggerite blaſphemias, vaniloquia diffundite, infundite dolos, conflate auaritiam, lucra turpia prouidete, vt quod venter modò ad luxuriam non dependit, vel ſacculus claudat, & reponat ad pœ
E nam. Cauete ante omnia, ne miſericordia, ne eleemoſyna, ne humanitas præteritos labores noſtros deleat, præſentes auferat, tollat futuros. Sed nos, fratres, & noſtri Regis agnoſcentes monita, & quæ diabolus ſuis mandauerit audientes, ieiunia noſtra ſine lite, ſine clamore, ſine irâ, ſine dolo, ſine ſimulatione cum totâ miſericordiâ, charitate, pietate, peragamus: vt Dominus Chriſtus, qui ſpretis pecorum cruentis victimis, ſpiritus contriti & contribulati cordis ſacrificium requiſiuit, cum ſilentio pacis ieiunii noſtri hoſtias placatus, & propitiatus aſſumat.

Vt Chriſtus ſuos, ſic & ſuos diabolus ad certamen prouocat, & armat.

S. GREGORII PAPÆ
in idem Euangelium.

HOMIL.

Eſt Hom. 16. in Euág.

Matth. 4. v. 8.

DVbitari à quibuſdam ſolet, à quo ſpiritu ſit Ieſus ductus in deſertum, propter hoc quod ſubditur, *Et aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem.* Et rurſus: *Aſſumpſit eum in montem excelſum valdè.* Sed verè & abſque vllâ quæſtione conuenienter accipitur, vt à ſancto Spiritu in deſertum ductus credatur: vt illuc eum ſuus Spiritus duceret, vbi hunc ad B tentandum malignus ſpiritus inueniret. Sed ecce cùm dicitur Deus homo vel in excelſum montem, vel in ſanctam ciuitatem à diabolo aſſumptus, mens refugit credere, humanæ hoc audire aures expaueſcunt. Qui tamen non eſſe incredibilia iſta cognoſcimus, ſi in illo & alia facta penſamus. Certè iniquorum omnium diabolus caput eſt, & huius capitis membra, ſunt omnes iniqui. An non membrum diaboli fuit Pilatus? An non membra diaboli Iudæi perſequentes, & milites crucifigentes fuerunt? Quid ergo mirum, ſi ſe ab illo permiſit in montem duci, qui ſe pertulit etiam à membris illius crucifigi? Non eſt ergo indignum Redemptori noſtro quòd tentari voluit, qui venerat occi- C di. Iuſtum quippe erat, vt ſic tentationes noſtras ſuis tentationibus vinceret, ſicut mortem noſtram venerat ſuâ morte ſuperare.

Ductus Dominus in deſertum à ſancto Spiritu.

Solâ ſuggeſtione tentatus Dominus.

Sed ſciendum nobis eſt, quia tribus modis tentatio agitur, ſuggeſtione, delectatione, conſenſu. Et nos cùm tentamur, plerunque in delectationem, aut etiam conſenſum labimur: quia de carnis peccato propagati, in nobiſipſis etiam gerimus, vnde certamina toleramus. Deus verò, qui in vtero Virginis incarnatus, in mundum ſine peccato venerat, nihil contradictionis in ſemetipſo tolerabat. Tentari ergo per ſuggeſtionem potuit, ſed eius mentem peccati delectatio non momordit: atque ideo om- D nis illa diabolica tentatio foris, non intus fuit. Sed ſi ipſum ordinem tentationis eius aſpicimus, penſamus quantâ magnitudine nos à tentatione liberemur. Antiquus hoſtis contra primum hominem parentem noſtrum, in tribus ſe tentationibus erexit: quia hunc videlicet gulâ, vanâ gloriâ, & auaritiâ tentauit: ſed tentando ſuperauit, quia ſibi eum per conſenſum ſubdidit. Ex gulâ quippe tentauit, cùm cibum ligni vetitum oſtendit, atque ad comedendum ſuaſit. Ex vanâ autem gloriâ tentauit, cùm diceret; *Eritis ſicut dij.* Et ex prouectu auaritiæ tentauit, cùm diceret: *Scientes bonum, & malum.* Auaritia enim non ſolùm pecuniæ eſt, ſed etiam altitudinis. Rectè enim auaritia dicitur, cùm E ſupra modum ſublimitas ambitur. Si enim non ad auaritiam honoris rapina pertineret, nequaquam Paulus de vnigenito Dei Filio diceret: *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo.* In hoc ergo diabolus parentem noſtrum ad ſuperbiam traxit, quòd eum ad auaritiam ſublimitatis excitauit. Sed quibus modis primum hominem ſtrauit, eiſdem modis ſecundo homini * tentato ſuccubuit. Per gulam quippe tentat, cùm dicit: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Per vanam gloriam tentat, cùm dicit: *Si Filius*

Iiſdem tentatur, quibus & Adam fuerat tentatus.

Gen. 3. v. 5.

Phil. 2. v. 6.

* tentando.

A *Dei es, mitte te deorſum.* Per ſublimitatis auaritiam tentat, cùm regna omnia mũdi oſtendit, dicens: *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.* Sed iiſdem modis à ſecundo homine vincitur, quibus primum hominem ſe viciſſe gloriabatur: vt à noſtris cordibus ipſo aditu captus exeat, quo nos aditu intromiſſus tenebat.

Sed eſt aliud, fratres chariſſimi, quod in hac tentatione Dominicâ conſiderare debemus: quia tentatus à diabolo Dominus, ſacri eloquij præcepta reſpõdit: & qui eo Verbo, quod erat, tentatorem ſuum mergere in abyſſum poterat, virtutem ſuæ potentiæ non oſtendit, ſola B diuinæ Scripturæ præcepta edidit: quatenus nobis ſuæ patientiæ præberet exemplum, vt quoties à prauis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam potiùs excitemur, quàm ad vindictam. Penſate quãta eſt patientia Dei, quanta impatientia noſtra. Nos ſi iniuris, aut aliquâ læſione prouocamur, furore permoti, aut quantum poſſumus noſmetipſos vlciſcimur, aut quod non poſſumus, facere minamur. Ecce aduerſitatem diaboli Dominus pertulit, & nihil ei niſi manſuetudinis verba reſpondit. Portat quem punire poterat: vt hoc in laudem eius altiùs creſceret, ſi hoſtem ſuum non extinguendo, ſed interim patiendo ſuperaret.

Patientiæ exemplo, non potentiâ, ſed Scripturæ teſtimonijs decernit.

C Notandum verò quod ſubditur, quia recedente diabolo Angeli miniſtrabant ei. Ex quâ re, quid aliud quàm vnius perſonæ vtraque natura oſtenditur? quia & homo eſt, quem diabolus tentat: & idem ipſe Deus eſt, cui Angeli miniſtrant. Cognoſcamus igitur in eo naturam noſtram: quia niſi hunc diabolus hominem cerneret, non tentaret. Veneremur in illo diuinitatem ſuam: quia niſi ſuper omnia Deus exiſteret, ei nullo modo Angeli miniſtrarent.

Deus & homo proditur.

Sed quia diebus his lectio congruit (nam quadraginta dierum abſtinentiam noſtri Redemptoris audiuimus, qui Quadrageſimæ tempus inchoamus) diſcutiendum nobis eſt, cur D hæc ipſa abſtinentia per quadraginta dierum numerum cuſtoditur. Moyſes enim vt legem acciperet, ſecundò quadraginta diebus ieiunauit. Elias in deſerto quadraginta diebus abſtinuit. Ipſe auctor hominũ ad homines veniens, in quadraginta diebus nullum omninò cibum ſumpſit. Nos quoque, inquantum poſſumus, annuo Quadrageſimæ tempore, carnem noſtrã per abſtinentiam affligere conamur. Cur ergo in abſtinentiâ quadragenarius numerus cuſtoditur, niſi quia virtus Decalogi, per libros quatuor ſancti Euangelii impletur? Denarius etenim quater ductus, in quadragenarium ſurgit: quia tunc Decalogi mandata perficimus, cum profectò quatuor libros ſancti Euangelii cu- E ſtodimus. Ex quâ re ſentiri & aliud poteſt. In hoc enim mortali corpore ex quatuor elementis ſubſiſtimus, & per voluptates eiuſdem corporis, præceptis Dominicis contraimus. Præcepta autem Dominica per Decalogũ ſunt accepta. Qui ergo per carnis deſideria Decalogi mandata contempſimus, dignum eſt, vt eandem carnem quaterdecies affligamus. Quamuis de hoc Quadrageſimali tempore eſt adhuc aliud, quod poſſit intelligi. A præſenti enim die vſque ad Paſchalis ſolennitatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt, quarum videlicet dies

Exod. 34. v. 28.

3. Reg. 19. v. 8.

Quadragenarii ieiunationes.

Hinc liquet ipsâ Gregorii ætate initiũ Quadrageſimæ à Dominicâ ductũ eſſe.

quadraginta & duo fiunt. Ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentiæ ſubtrahuntur, non plus in abſtinentiâ, quàm triginta & ſex dies remanent. Dum verò per trecentos, & ſexaginta quinque dies annus ducitur, nos autem per triginta & ſex dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas Deo damus: vt qui nobiſmetipſis per acceptum annum viximus, auctori noſtro nos in eius decimis per abſtinentiam mortificemus.

Leuit. 27. v. 30.

Vnde, fratres chariſſimi, ſicut offerre in lege iubemini decimas rerum, ita ei contendite offerre & decimas dierum. Vnuſquiſque, inquantum virtus ſuppetit, carnem maceret, eiuſque deſideria affligat: concupiſcentias turpes interficiat, vt iuxta Pauli vocem, hoſtia viua fiat. Hoſtia quippe & immolatur, & viua eſt, quando & ab hac vitâ homo non deficit, & tamen ſe à carnalibus deſideriis occidit. Caro nos læta traxit ad culpam, afflicta reducat ad veniam. Auctor etenim mortis noſtræ, per fructum ligni vetiti, vitæ præcepta tranſgreſſus eſt. Qui ergo à paradiſi gaudiis per cibum cecidimus, ad hæc, inquantum poſſumus, per abſtinentiam reſurgamus.

Rom. 12. v. 1. Hoſtia viua, cùm ſe homo à carnalibus deſideriis occidit.

Sed nemo ſibi eandem abſtinentiam ſolam credat poſſe ſufficere, cùm per Prophetam Dominus dicat; *Nonne hoc eſt magis ieiunium, quod elegi?* ſubiiciens: *Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagóſque induc in domum tuam. Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.* Illud ergo ieiunium Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemoſynarum leuat, quod cum proximi dilectione agitur, quod ex pietate conditur. Hoc ergo quod tibi ſubtrahis, alteri largire: vt vnde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparetur. Hinc etenim per Prophetam Dominus dicit; *Cùm ieiunaretis, & plangeretis, numquid ieiunium ieiunaſtis mihi? Et cùm comediſtis, & bibiſtis, numquid non vobis comediſtis, & vobiſmetipſis bibiſtis?* Sibi enim comedit & bibit, qui alimenta corporis, quæ ſunt communia dona conditoris, ſine indigentibus percipit. Et ſibi quiſque ieiunat, ſi ea quæ ſibi ad tempus ſubtrahit, non pauperibus tribuit, ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit. Hinc per Ioëlem dicitur: *Sanctificate ieiunium.* Ieiunium quippe ſanctificare, eſt adiunctis bonis aliis, dignam Deo abſtinentiam carnis oſtendere. Ceſſet ira, ſopiantur iurgia. Incaſſum enim caro atteritur, ſi à prauis ſuis voluptatibus animus non refrænatur, cùm per Prophetam Dominus dicat: *Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra: ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè, & omnes debitores veſtros repetitis.* Neque enim qui à debitore ſuo hoc quod dedit, repetit, aliquid iniuſtum facit: ſed dignum eſt vt quiſquis ſe in pœnitentiâ macerat, etiam hoc quod ſibi iuſtè competit, interdicat. Sic, ſic nobis afflictis, & pœnitentibus à Deo dimittitur quod iniuſtè egimus, ſi pro amore illius, & hoc quod nobis iuſtè competit, relaxemus.

Ipſum ſolum ieiuniũ ſine pietatis operibus nõ ſufficit. Iſai. 58. v. 6.

Zach. 7. v. 5. Ieiunare ſibi, & manducare.

Ioel. 2. v. 15. Sanctificare ieiuniũ.

Iſai. 58. v. 3.

A

SANCTI ELIGII NOVIOmenſis Epiſcopi, eodem die, de laudibus ieiunij.

QVanta ſit erga nos, fratres dilectiſſimi, diuinæ pietatis miſeratio, & quàm multiplicibus modis noſtræ proſpiciat ſaluti clemens eius dignatio: nec vlla poteſt proſpicere cordis humani cogitatio, nec aliquibus effari verbis oris noſtri valet aſſertio. Vitiata enim B denique in primis ſuis parentibus tota ſtirps generis humani, & ſempiternæ ſolùm obnoxia damnationi; nullas ex ſe poterat habere vires hanc euadendi; quæ relicto, imò contempto auctore vitæ, ſe ſponte mancipauerat mortis auctori. Et ideo iuſto Dei iudicio, quia *iuſtus Dominus Deus noſter, & non eſt iniquitas in eo;* æterna iuſtè perpeti ſupplicia cogeremur omnes qui in Adam peccauimus, & in ipſo ipſi quaſi originaliter lapſi ſumus: niſi Dominus noſter quemadmodum incomparabiliter iuſtus, ſic ineffabiliter & pius.

Pſal. 20. v. 8. Rom. 9. v. 4.

Suſpenſa oratio, ac ſupplendum aliquid Colonienſes conie- C cturâ, *Fortè,* inquiunt, *nos ſuo aduentu redemiſſet.* Mihi breuius ſupplendum videatur, vt deſit ſolùm, *eſſet:* ſeu etiam ſubaudiatur.

Cùm itaque in foueâ perditionis proſtrati iaceremus, & ſuo merito pereundum eſſet omnibus; diuina non tulit bonitas ſuum irremediabiliter perire opus; ſed elegit ex ipſâ perditionis maſsâ quos gratis ſaluaret, & ſuâ ſolummodò iuſtificaret gratiâ. Quod cùm tranſactis retrò ſæcolis multifariam contuliſſet Patribus noſtris, huius tamen perfectionis ſummam hac nouiſſimâ ſæculi ętate dignatus eſt conferre nobis in vnigenito Domino noſtro Ieſu Chriſto; quia vt teſtatur beatus Apoſtolus Petrus, *non eſt in alio aliquo ſalus, neque aliud* D *nomen ſub cœlo datum eſt hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.* Hinc dicit Coapoſtolus eius Paulus: *Omnes peccauerunt, & egent gloriâ Dei. Iuſtificati gratis, &c.*

Humanum genus ſolâ per Chriſti gratiâ reparatum.

Act. 4. v. 12.

Rom. 3. v. 23.

Ergo, fratres chariſſimi, quia tanta gratiæ Dei munera gratis accepimus; dignum, immò valde neceſſarium eſt nobis ne ei ingrati ſimus, & ne collatam nobis, gratiam in aliquo negligamus. Vnde & nos admonet idem Apoſtolus, dicens: *Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* Quibus monitis, ad omnem Dei mandatorum obedientiam prouocamur: vt quia de maſsâ peccati ſegregari, & per fidem vocati ſumus, remiſſionemque peccatorum in baptiſmo percepimus; digna fidei opera faciamus: ne fides per gratiam E Dei nobis attributa, ſi fuerit ſine operibus, non ſolùm otioſa, ſed etiam *mortua* iudicetur: ac per hoc gratiam Dei in vacuum, id eſt, inutiliter recepiſſe videamur. Dominus namque Ieſus mittens Apoſtolos in vniuerſum mundum prædicare Euangelium, præcepit eis, dicens: *Ite, docete omnes gentes;* fidem ſcilicet ſanctæ Trinitatis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* & addidit; *docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* In quibus verbis apertè diſcimus, quia qui fidem recipimus, noſtramque illi

Dei gratiæ cooperandum.

2. Cor. 6. v. 1.

Vt in vacuũ recipiatur.

Iacob. 2. v. 17.

Matth. 28. v. 19.

in Baptiſmo ſpopondimus ſeruiturem; omnibus mandatis eius vt obedire ſtudeamus neceſſe eſt, vt dum ea quæ iuſſit, facimus; ad bonorum operum præmia quę nobis *fidelis, & qui non mentitur, Dominus*, repromiſit, ipſo auxiliante peruenire mereamur.

Tit. 1. v. 2.

Dei gratia, omnia ab eo accepta dona.

In ſermone autem Apoſtoli, quem in medium deduximus, quo nos hortatur ne in vacuum gratiam Dei, recipiamus: gratiam Dei non ſolum intelligere debemus, fidem quam primùm in ſacramento baptiſmi percepimus: ſed omnia quæ nobis à Deo donantur bona; ſiue ſint ſpiritualia, in quibus ſunt ea quæ Paulus Apoſtolus dicit eſſe *fructus Spiritus*, vt eſt, *charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas*; & cætera: ſiue corporalia, in quibus eſt corporis ſanitas, frugum vbertas, aëris ſerenitas, temporum pax & tranquillitas, & his ſimilia eius dona de quibus ab Apoſtolo cohortamur ne ea inaniter recipiamus. Eius quoque talenta, quæ vnicuique noſtrûm ſecundum propriam dedit virtutem, ne ſine lucro bonorum operum retineamus; ſed dum tempus eſt negotiandi in exercendis lucris Dominicis, in his quæ accepiſſe perpendimur, occupemur; ne cùm venerit rationem cum ſeruis poſiturus, fideles negotiatores remuneraturus; ſi inuenerit nos gratiæ ſuæ talenta, quod abſit, recepiſſe in vacuum, iurè damnatus proiiciat in tenebras exteriores. Sed potiùs totis ſtudeamus viribus, vt vnuſquiſque noſtrûm pro apportato lucro audire mereatur: *Euge ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam, intra in gaudium Domini tui*: Vbi nos ſecum gaudere concedat ipſe benignus Dominus & Deus noſter.

Gal. 5. v. 22.

2. Cor. 6. v. 1.

Matth. 25. v. 21.

Ieiunium, neceſſaria animæ vulneratæ medicina.

Nunc ergo, fratres, quia ſacros dies ieiuniorum celebramus, ſcire debetis, quoniam ſicut corpori vulnerato medicamenta, ſic, & multò amplius, animæ peccatorum vulneribus ſauciatæ, medicina neceſſaria, ſunt ieiunia: maximéque quia primos Parentes noſtros, propter gulam, à paradiſi gaudiis expulſos nouimus, procurandum nobis eſt (ſi ad ea reuerti cupimus) vt per abſtinentiam, viam nobis illò redeundi pręparemus. Quid autem ſint, & quantum ſacra proſint ieiunia, audiat in breui charitas veſtra. Ieiunia ſunt gratiæ Dei primordia, reconciliationis ſacrificia, ſalutis remedia, caſtitatis fundamenta. Hæc vitam imitantur Angelicam, his excitantur mentes fidelium, his reficiuntur animæ, per hæc moriuntur culpæ, delentur delicta: his gradibus peruenitur ad cœleſtia, his armis dimicamus contra diabolum, & vincimus exemplo Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per ieiunium noſtrum præliatur contra diabolum: non quòd ille, aut ieiunio, aut iſto egeret certamine; ſed vt primùm nos doceret debellare, & poſteà donaret vincere. Certamen igitur Magiſtri ac Domini noſtri agnoſcamus, & ſic certare diſcamus.

Ieiuniorum elogia & commoda.

Continuis quadraginta diebus ac noctibus ieiunauit, *Poſtea* verò *eſuriit*. Quod videns tentator ex pharetrâ malitiæ ſuæ direxit illi primum ſpiculum gulæ. Quare, inquit, eſuris? *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant*. Et quid ad iſta Dominus fecit? Clypeum ieiunii prætendit, & ignitum hoſtis iaculum in

Matth. 4. v. 2. Tentatur Dominus gulâ.

A ipſo extinxit atque confregit, dicens: *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo quod procedit ex ore Dei*: ac ſi diceret; temporalem corporis ſuades ſumere cibum, vt æternum & vitalem animæ auferas victum: cùm homo ex animâ & corpore conſtet, priùs anima debet refici verbo Dei, & poſtea corpus pane terreno. Hoc intentis auribus audiat qui verè viuere aueat: qui verè viuere deſiderat, hunc panem auidiſſimè perquirat; illo animam paſcat, dum caro ieiunat.

Perſpicimus euidentiſſimè quòd laqueo gulæ etiam Dominum voluerit diabolus capere, quoniam eo nouerat ſe primum Adam innexiſſe; & ſic, per eſum pomi vetiti ſtrangulaſſe:
B Sed ſecundus Adam, abſtinendo, illius laquei vincula diſſoluit, & nos omnes abſoluit: atque per abſtinentiam, ipſius dolos nos poſſe vincere edocuit. Nec noua lex eſt abſtinentiæ; hæc quippe data eſt homini in Paradiſo, cùm ei præciperetur à Domino: *De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas: quacunque die comederis ex eo, morte morieris*. In huius igitur mandati iuſſione & eiuſdem tranſgreſſione, poſſumus ſcire quantum ſit bonum obſeruatio ieiunii; & contra, violatio eius, quantum ſit malum. Quandiu interdicto abſtinuit cibo Adam; nec legis fuit præuaricatio, nec infirmitatis (quæ antea non erat) cognitio; nec culpa, nec illecebra, nec labor, nec timor, nec mors, nec
C terrena meditatio; quæ protinus ſucceſſerunt omnia, poſtquam manducauit de arbore interdictâ. Nam mox à Paradiſi beatitudine eiectus, & in hanc quam patimur miſeriam eſt proiectus, vitâ ſpoliatus, mortalitate veſtitus. Vnde & aptum ſibi accepit indumentũ ex pellibus mortuorum animalium. Dicit enim ſcriptura, quia *fecit Dominus Adæ & vxori eius tunicas pelliceas, & induit eos*. Ecce quomodò gula veſtit, & quomodò nudat: aufert ornamenta virtutum, veſtit ignominiâ vitiorum: ſibi obedientem, à facie Dei abſcondit; & vt facti furti conſcium, ad latebras mittit: Paradiſi felicitatem claudit, & omnium vitiorum ianuam pandit.

Primus Adam gulæ vitio ſuperatus.

Gen. 2. v. 16.

Violati ab eo ieiunii pœna.

Gen. 3. v. 21.

D Sequentis etiam æui Patres (ſi conſideres) per gulam cecidiſſe, & per abſtinentiam ſtetiſſe cognoſces. Sanctus Noë vir ſobrius mundo pereunte, inter vndas diluuij ſeruatus; qui in Arcâ ſe ſuoſque, nec non & omnes beſtias, pecora, & ipſas volucres temperantes (Domino præcipiente) aluit; poſtmodum vini poculo intemperanter ſumptu dehoneſtatus eſt, & à filio ſuo Cham ludibrio eſt habitus: Loth nepotem Abrahæ, quem nec Sodomitica ſcelera, nec ipſa vicerunt incendia; vicit gula, & captiuum vſque ad inceſti pertraxit contagia. Conſidera Moyſem quadraginta diebus ieiunantem, & ita cum Domino loquentem, *vt loqui*
E *ſolet homo ad amicum ſuum*. Attende Danielem, qui trium hebdomadarum ieiunium continuauit, & Angelica colloquia promeruit: cuius etiam abſtinentia leonibus indixit ieiunia. Elias Propheta in fortitudine vnius panis ſubcinericij, cum modico aquæ poculo ambulauit quadraginta diebus & noctibus; quem in tantum abſtinentia prouexit, vt curru igneo in cœlum raperetur. Videamus Ioannem Baptiſtam; cuius erat eſca, locuſtæ & mel ſylueſtre. Ipſe quoque Domini Dei Filius Deus

Gen. 6. 7. 8. 9. Lapſi Patres gulâ, ieiunio ſteterunt.

Gen. 19.

Exod. 24. & 34.

Dan. 10. 6. & 14.

3. Reg. 19. 4. Reg. 2.

Matth. 3. v. 4.

noſter Ieſus Chriſtus; vide quomodò te ſuo A ieiunio docuerit ieiunare, & ſacrauerit hoc tempus Quadrageſimale. Sicut tentatorem ſuperauit, ſic te ſuperare docuit.

Solum ipſū ieiuniū non ſufficit, niſi orationis & eleemoſynæ leuetur alis.

Quamuis igitur tam magnæ virtutis ſit ieiunium; non tamen putetis illud nobis poſſe ſufficere ſolum, niſi duarum emendetur teſtimonio rerum, aſſiduitate ſcilicet orationum, & largitate eleemoſynarum. His enim certè alis ſubleuatur in cœlum. De oratione admonet Apoſtolus: *Eſtote*, inquit, *prudentes*, *& vigilate in orationibus.* Et Dominus ad diſcipulos: *Vigilate, & orate ut non intretis in tentationem.* De eleemoſynâ audi qualiter huic coniungatur oratio, etiam ipſa dicente Scripturâ: *Abſcondite eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa orabit pro vobis ad Dominum.* B Et non ſolùm pro peccatis orat; ſed etiam peccata delet: ſic enim ſcriptum eſt: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Habentes ergo à mundi exordio propoſita nobis iſta & alia innumera ſanctarum virtutum exempla, his ſemper exercendis operam demus; maximè iſto tempore, ieiuniis & orationibus atque eleemoſynis vacemus: quatenus per hęc à peccatorum purificati ſordibus, ſanctum Paſcha Domini cum ſinceritate mentis & corporis dignè celebrare mereamur: præſtante ipſo benigno Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto viuit & regnat in ſæcula C ſæculorum: Amen.

1. Petr. 4. v. 7.
Matth. 26. v. 14.
Eccl. 29. v. 15.
Eccl. 3. v. 33.

Ex Em. Card Maz. Cod.

SANCTISSIMI, AC SAPIENTISSIMI, *diſertiſſimique Domini Gregorij Ceramei Tauromenitani in Siciliâ, Epiſcopi, in Dominicam primam Quadrageſimæ.*

F. Francisco Combefis Interprete.

QVadragenarium hocce, dilectiſſimi, ieiunium, ſcalæ inſtar nobis proponitur; in quâ gradus quidam videantur, quas complectitur hebdomadas; quarum ſerie ad celſum virtutum apicem coniti prouocamur; quin- D immò, ad beatitatem, ac claritatem, ſpei merito dignis repoſitam, emergere iubemur. Qui igitur Deo auſpice, primum gradum conſcenderimus, ne quæſo in illo duntaxat ſiſtamus; ſed ad alterum quoque tentandum ſedulò inſtruamur: neque primâ tantùm hebdomadâ continentia circumſcribatur, quod verò ad reliquas ſpectat, nos ipſos ſegnius habeamus; ac velut iam ex integro confecto negotio curas remittamus, atque animo concidamus; ſed pari vigore hebdomadas reliquas aggrediamur, defungamurque certamine, ac maiorem vitæ diligentiam, vimque diſciplinæ exhibeamus: quantùm denique progredimur, tantò ſemper amplius prioribus addere ſtudea- E mus, quæ ſunt retrò obliuiſcentes, ac nos extendentes ad anteriora. Sic namque fiet, vt paulatim ad perfectionem aſcendamus; eaque eluentes, ac emundantes quę antè peccauimus, virtutum cultu augeamus, atque ſalutem conſequamur.

Phil. 3. v. 13.

Dominica Orthodoxiæ, ſiue reſtitutionis Imaginum, prima Quadrageſimæ.

Quia verò Orthodoxiæ dies, eiuſque læta feſtiuitas, ac prædmagnifica ſolemnitas vos in concionem vocauit, deſiderióque conueniſtis. Hac namque die, tum hîc loci, tum vbique gentium, rectâ fide nitentium cœtus, precibus, ac ſupplicationibus pariter lætantes, Pſalmiſque ac hymnis ſimul exultantes, Deoque gratiarum actionis cantica ſubmittentes, concurrunt, en ego quoque multâ alacritate, feruidoque affectu, atque animi incitatione, quæ eſt debiti ratio, pauca quædam de ſolemnitate ad dilectionem veſtram dicturus, atque ad memoriam reuocaturus accedo, ad veſtram futura exhortationem, ac vtilitatem, vti ſpero, votiſque expecto, tametſi animum confudit, anxitque, ac mœſtitiâ affecit, quam hoſtium incurſus cladem intulit: quod ita Deus ob peccata mea permiſit. Conſolabitur tamen Dominus lugentes, quibus pro ſuâ iuſtitiâ, ac miſericordiâ placuerit rationibus.

Illata Siculis clades ab hoſtibus; fortè Saracenis Aſſris.

Hacce Dominicâ, ac primâ ieiuniorū, Chriſti Eccleſia Orthodoxiam, id eſt, venerabilium ſanctarumque Imaginum reſtitutionem, atque erectionem, quæ ſcilicet Michaëlis Imperatoris eiuſque parentis Theodoræ beatæ Auguſtæ, ac ſancti Methodij Patriarchæ Conſtantinopolitani operâ obtigit, celebrandam ſuſcepit. Sic verò ſe res habuit. Leone Iſauro Dei indulgentiâ Imperij ſceptra moderāte, infenſa Imaginibus hæreſis cœpta increbuit. Illi autem vitâ malè abruptâ, eius filius Conſtantinus Copronymus Imperii, atque hæreſis ſucceſſor efficitur. Quo ipſo fœdiùs extincto, illius Chazarites filius Imperator ſalutatur. Quin & illi emenſo vitæ curriculo, Irene ac Conſtantinus Imperium ſuſceperunt. Hi verò, ſanctiſſimo Tharaſio Patriarchâ duce, ac inſtitutore, ſeptimam cogunt Synodum; cuius decreto Eccleſia ſanctas Imagines recipit, ſuoque ornatu potitur. Iis ita humanis exemptis, Nicephorus ex Generali Logothetâ Imperator prouehitur: tum Stauratius eius filius; poſtque illum Michael Ragcabe, qui ſanctarum Imaginum cultores extiterunt. Ragcabem excipit ſerinus ille Leo Armenus, iterumque ſanctas impugnante Imagines hæreſi inſtauratâ, Dei rurſum Eccleſia ornatu ſpoliatur. Succedit Michaël Amorio natus; huicque rurſum Theophilus filius, qui ipſe, quâ inſaniâ aduerſus ſanctas Imagines actus eſt, reliquos ſuperauit. Extincto denique acerbè, ac violenter Theophilo, illius coniux beata Auguſta Theodora, ipſiuſque religioſiſſimus filius Michaël, Imperium nacti, rectæ fidei cultoribus libertatis ianuam pandunt. Quamobrem etiam communi tum omnium conuentu, qui in iis præcipui erant, Epiſcopis, Sacerdotibus, Monachis rectam magnificè fidem prædicantibus, ſuo Dei Eccleſia veſtitur decore.

Iconomachorū hęreſis ortus, propagatio extinctio.

Hanc igitur feſtis hodie gaudiis celebrantes, rectæ quidem fidei cultoribus Auguſtis, piiſque ac diuinis Patribus noſtris, qui pro pietate, rectaque ac ſanâ fide, ſanctarumque Imaginum reſtitutione, atque adoratione certamen deſudarunt, hocque propter nos indulgentię diuinæ myſterium clarè confirmarunt, atque prædicarunt, gratiarum actionem, ęternamque memoriam offerimus; impios autem, ac malè ſentientes, quique ſanctas Imagines ludibrio habeant, atque violent; ad hęc verò etiam hæreticos omnes diris ſubiicimus, ac deuouemus; ſeruanteſque antiquam Eccleſiæ Catholicæ traditionem, nec non priùs ſanctis, ac diuinis Patribus, atque Doctoribus tradita

Sobria hęc, nulliſque ad mixta Grææciæ ſequioribus furfuribus, quibus eo die Triodium hæreticorum plagio, ac Schiſmaticorum ſcatet.

decreta, reguláſque ſequentis, ſanctarumque ac Oecumenicarum Synodorum ſeptenum numerum amplectentes; quin & locales Synodos iis habitas, ſanctoque Spiritu congregatas; quos illæ anathemati tradiderunt, eodem nos quoque deuouemus; quoſque rurſum communionis extorres, ac gradu motos decreuerunt, nos etiam pari ſorte habemus: ſimiliter etiam quos ſuſceperunt, ac honorarunt, etiam ipſi honoramus; deuouentes, ac abdicantes hæreticos omnes, ac Chriſtianorum calumniatores, quos & Sanctorum criminatores nuncuparunt. Chriſtianos porrò dicimus, rectæ fidei cultores, qui nempe ſubiiciantur, ac Eccleſiæ Catholicæ traditioné ſequantur, quemadmodum etiam ſancta, magnaque ac Oecumenica ſeptima Synodus, Dei munere Nicææ Metropoli aduerſus Imaginum impugnatores ſecundò congregata, in ſuo decreto expoſuit, ac ſanxit; nimirum Eccleſię Catholicæ traditionem ſecuta.

Sequitur ſeptimæ Synodi ὅρος, ſeu definitio, ac decretum; nec viſum eo chartam onerare, cùm ea Conciliorum tomis cuiuis pateat. Legi poteſt eodem argumento luculenta Tauromenitani alterius, nempe Theophanis, homilia, olim Baronio ex Franciſci Turriani bibliothecâ Latinè producta, ac poſtea Franciſco Scorſo cum reliquis eiuſdem auctoris etiam Græcè Pariſiis edita; apud quem eſt Hom. 10.

Ex Naudæano Cod. nunc Em. Card. Mazarini.

LEONIS, ÆTERNI REGIS

Chriſti gratiâ, Imperatoris, Homilia dicta in capite ſacratiſſimi Ieiunij, quo ciuitatis ordinibus, communem in palatio conuentum placuit celebrare.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Græcis caput ieiunii, ſiue illius indictio eſt prima Dominica Quadrageſimæ.

BEnedictus Deus, qui nos ad ſacram hanc temporis periodum occurrere voluit; qui tanquam vitale quoddam animorum remedium, ver hoc diuinum contulit ieiuniorum, quo vitiorum acerbitas fugatur, ſæuáque peccati hyems diſſoluitur, quam in nobis concretę ex eſu nubes fecerunt. Sed ô electa portio, præ omnibus mihi deſideratiſſima, Dei populus, plebs chariſſima; ſicut ſuſceptione exhilarati ſumus (video enim ex gratiâ toto vultuum radio efflorente animorum veſtrorum hilarem affectum) ſic læti perſeueremus, nullâque triſtitiâ, quæ ieiunii religionem dedeceat, immutemur. Verè namque tempus hoc hilaritatis exiſtit, velut beatam illam vitam nobis initians, cùm humanum genus diues erat, necdumque ſerpens, & error, ac eſus poteſtatem in nos acceperant.

Ieiunii tempus, hilaritatis, atque gaudii.

Scimus itaque, antiquæ illius viuendi rationis memoriam animum velut ſtimulo pungere, dum quibus præſentis vitæ varietates humanum conſumunt genus, altiori ſenſu repetimus, ac magis contuemur quibus ex bonis diffluximus. Noli tu tamen animi gaudium in triſtitiã commutare. Quorſum verò? Quòd nimirum, quibus memoriâ recolimus quantas ſimus inſidias paſſi, vt in poſterum reparandis iis qui perierunt efficaciores ſimus, ac cautiores, contingat. Qui enim virenti tenet memoriâ quibus damnum ſit paſſus, haud adeò faci-

Recordatio lapſus naturæ in primo parente vt regeret.

A lè capi poteſt. Quia ergo prauus dæmon eſu decepit, diuiniſque illis opibus nudauit, virenti memoriâ tenentes quibus ſumus læſi, Deo benè iuuante, ſeductorem caueamus. Eſu decepti ſumus; ieiunio mentis aditus tutò muniamus. Nec enim nequam ille à propoſito deſtitit, nec ſatis habet ſic decepiſſe, ſed & nunc quærit quem decipiens deuoret. Voluptate acuit, quæ in nos inſtruxit tela; eorum nos acumen retundamus ieiunio. Eſu, multis partibus graui vitiorum pondere animam onerauimus, ieiunio leuem efficiamus.

Ieiunium nobis affine.

Ieiunio velut cognato honorem habeamus. Diuinæ opus dexteræ homo eſt; diuinæ & ipſum ſanctionis munus. Amplexemur vt eximium donum, B quo amiſſo, hanc verè pauperem, multiſque obſtrictam doloribus vitam incurrimus. Reuereamur quod ſpreuimus; quod cùm muniret ſubmouentes, inſidiis faciles effecti ſumus. Si enim proaui cautiùs mandatum obſeruaſſent, haud hoſtis ad tentandum anſam inueniſſet, nec ignita in nos tela peruenìſſent. Nunc verò præceptum Dominicum errore contemnentes, eſumque ieiunii loco honorantes, facilem hoſti, quo inuaderet, aditum effecerunt. Cęterùm quod nos ſpreuimus, ac reiecimus, hoc nos amat, ac fouet; velutque antiquis conciuibus nobis aduenit. Aduenit beatæ tranquillitatis incentiua ferens, vt vitæ nobis è virtutis ratione inſtitutæ lumen accendentes, C ad laqueos tenebrarum minimè offendamus. Aduenit vt benè conſulens doceat quomodo inſtruenda acies aduerſus adeuntem hoſtem, quò ducem mentem erudiens aduerſus inſidias principis tenebrarum, prudentem illam efficiat.

Ira ieiunio infeſta.

Enimuerò venit ab immortalibus ſedibus, ad noſtri incolatus locum; ad infimam noſtram deſcendit vilitatem; diuerſorium ei præparemus; adornemus animę domum, carnis inquinamenta mundemus; timeamus domo ſordidâ hoſpitio recipere, quod cœleſti gaudet thalamo. Ne odij, ne mendacij maculã in eſſe ſinamus; médacij, inquã, & odij, per quę perimus. D A principio enim ille homicida, Dei ſtatuã odio habuit, eamque ob cauſam inuidiam parturiit, quam in mendacium, erroremque (proles has amaras) ſoluit, quibus contritionem inuexit. Ne iram ei contubernalem demus: ira namque domum flammâ replet, totamque inde manante fumo caligine inficit: ieiunium autem domus deceat, quam virtutum ſibi amiciſſimarum lumen illuſtret, dulceſque illarum perſpirent auræ. Nequit animus ſuaue fragranti ieiunii vnguento perfundi, quem iræ vapores exaſperent. Aduerte homo, quam ob cauſam ieiunium ſuſcipias. Nonne vt animum laboE rantem iis moleſtiis quas voluptas affert, quietem imperans faciat remiſſione potiri? Quid ergo iræ indulgens, turbatione, ac tumultu eum imples; teque rurſus miſeriis addicis?

Ieiunii virtutibus aliis coniuncti munera in Moyſe. Num. 12. v. 3.

Nonne & tu ſi velis ieiunii fructum in bono potes conſequi? Colligamus ſi lubet ex ſacris oraculis, quomodò ij quibus ieiunii religio ſancta fuit, ad virtutum aliarũ ſe rectè facta habuerint. Moyſes Deus Pharaonis ieiunio purgatus, quo ad homini conceſſum eſt, Deum vidit; legemque Dei manu ſcriptam accipit. Cæterùm mitem illum, longanimem, quique di-

lectione omnes ſuperatet, ſacræ paginæ teſtantur. Quid ergo ad Denm clamat pro populo? *Si quidem dimittis eis, dimitte; ſin autem, me quoque dele de libro quem ſcripſiſti.* Vidiſti animum reuerâ ieiunij alumnum?

Exod. 32. v. 31.

In Eliâ. 3. Reg. 17. v. 1.

Quid verò Elias? qui nunc quidem præcepto, velut pallio quodam cœlum exuit pluuiæ fœcundis nubibus, nunc eodem ipſas reſtituit, vetereſque illi terminos nouans, vt pluuiam in terras demittat, præcipit. Ergone ſolum ieiunium tantum ei potentiæ præſtitit? Quis verò dicat? Planè igitur virtutes aliæ iunctæ erant.

In Daniele.

Sed & Daniel vir ille deſideriorum, nonne iuſtitiâ inſignis? indéque ieiunio Vnigeniti ex Virgine proceſſum, eiuſque in conſummationé ſæculorum aduentum edocetur. Vides vt ſit vtile ieiunium. Enimuerò memini ſapientis Danielis, venitque in mentem magnum illud iniuſtitiæ malum, quod euertit domos, concutit vrbes, gentes integras deſtruit. Quid dico? Quod ad Dei puto creatum imaginem (non enim volebam dicere) beſtiis ſimilem facit. Nonne beſtiæ ſunt, quotquot per auaritiam proximos depaſcuntur? Nolim ego malum hoc dicere: Si quis tamen velit perſpicere, deteriores eſſe videbit. Occurrit quis beſtiæ; non eam irritauit; abiit, nullo ab eâ accepto detrimento: auaritiæ autem beſtia, vel ſi blandiaris nihil ſæuitiam mutabit. Ac feratum quidem contingit vitari iniuriam, quotquot ſaltem abeſſe contingit: auari autem iniuriam quò quis fugiens vitare poſſit? Enimuerò quid verbis tanquam coloribus iniuſtitiæ depingo beſtiam, cùm manifeſtiùs liceat declarare? Ad eum ſe conuertat animus, qui modò nobis inclamauit. Hominem, inquam, velut ebrietate, aut furore emotum, ſic nihil reputantem, non ſatellitum turbam, non regalem amplitudinem, ac maieſtatem, non præſentem diem reueritum, ſic curam proſiliiſſe. Atenim nihil mirum. Neque enim ſola ebrietas mentis impotes facit, verùm etiam moleſtiarum exceſſus; tantoque ampliùs, quò ebrietas primùm replens vaſa corporea, ſic animum obruit; moleſtia verò toto animo influit.

Digreſſio in auaritiam occaſione afflicti hominis.

A rat fieri, vt homo clementiſſimi Dei figmentum eiuſdem ſecum naturæ conſortes homines ad miſerationis ſenſum non pertraheret? Verùm eos quidem qui iniuſtitiæ ſtudent, tum ſæculi præſentis iuſtitia perquiret, ac comprehendet; tum futurus ille ignis, qui calamum, fœnumque conterit, comburet. Vos autem ô ſpiritalis, ac veneranda canities, ſicut aliis rectè factis, ſic & in iſto mihi aliis forma eſtote, ac exhortatio, maiorem operam adhibentes vt iuſtitiæ lances in integrâ æquitate deflexæ permaneant. Sic namque pelletur iniquitas; ac vigebit iuſtitia: noſque pariter, ac ſubditi B iucundam ducemus vitam, tum hoc ſæculo; tum diuinè emigrantes, in futuro: in Chriſto Ieſu Domino noſtro cui gloria, & poteſtas in ſæcula: Amen.

Iuſtitiæ zelus in Imperatore.

LEONIS, ÆTERNI REGIS *Chriſti gratiâ Imperatoris, Homilia dicta in capite ſacratiſſimi ieiunij, quo viſum ciuitatis ordinibus communem in regiâ facere conuentum.*

Ex eodem Cod.

EODEM Interprete.

C EN pulchra nobis temporis aduenit periodus; bonorum illa aduectio, malorumque depulſio. Aduenit, inquam, tempeſtas quæ virtutem prouehat, inſitamque nobis Dei munere ſegetem excolat, ac alieno ſata opere peccati zizania in nobis extinguat. Quodnam verò tempus hoc, ſic conſpicuum omnibus? Omnes enim, ſacros hos dies velut excellens quoddam commune bonum, ex Deo accepiſſe cognoſcimus. Idcirco huc loci communis aliquid locri facturi, congregati ſumus. Buccinauit quod peccatum fugat ieiunium, eamque ob rem phalangis inſtar in aciem collecti eſtis. Illuxit ſpiritalis veris tempeſtas, & ad colligendos immarceſſibiles flores conueniſtis. Vbi veD rò tanti prati vbertas, vt nemo vacuis manibus reuertatur? Abeamus omnes pulchriorum florum fragrantiam inſerentes. Quanquam enim exiguum eſt noſtræ orationis pratum, ſapientiſſimus cultor diues eſt, vt quod ſufficiat præſtet, benedictione ſuâ implens quod nobis deeſt: maximè quidem ob eam quam ex ſeipſe bonitatem poſſidet, ſuam in omnes beneficentiam profundet; partim autem, & propter veſtram audiendi alacritatem, & nunc fortè daturus eſt vt ſupra expectationem aquæ fluant, quòd ſitientes videat, bibenteſque gratiarum in ipſum actionem relaturos, vt par eſt, animaduertat.

Ieiunii elogia.

Emotio mentis ab exuperantibus malis.

Verùm in medium prodeat, qui ſacram diei materiam in tragœdiam vertit. Videtis hunc, patres, & fratres? Nonne ſimili nobis omnibus ratione ad Dei imaginem conditus eſt? Nonne eiuſdem eſt naturæ? Nonne terra, cœlumque ei ad vſum perinde ac nobis creata ſunt? Quid minora dico? Nonne & pro illo pretioſus ſanguis in redemptionis pretium datus eſt? Quis ergo eum ſic affecit? Vnde orta calamitatum flamma illius incendit animum? Vnde quodam velut veterno ſopitus, malóque ebrius eſt? Vnde? A conſanguineis malum emerſit, à cognatis; à violentiâ, ac iniquâ mano. Heu humanum in deteriora impetum! O vitium naturam mancipans, in quo illa vt præeſſet condita fuit! Sanè quidem res miſerabilis eſt vt homo ab homine prorſus patiatur; ſin autem domeſticis ipſis agentibus, & Chriſtiano Chriſtianum lædente malis circundetur, quis mali dicere queat exceſſum?

E Quia ieiunii tempus eſt, fratres, pro eo ac decet eius honeſtatem, componamur. Quid porrò Conditor? Non ſine auxilio reliquit; ſed ſicut ſanis ieiunium dedit ad cóſeruanda bona, ſic ægris, ſimili nobis ratione communicans carni & ſanguini, tribuit quibus ipſe, in certamen cum hoſte deſcendens, erudiendo velut certamini præmittit ieiunium, quo eius omnem machinam, ac illuſionem viribus vacuam, inanemque monſtremus. Formam oſtendit artificioſi certaminis, vt & infeſtum aduerſarium confundere deceat, & vt rurſus conuerſari cum Angelis. Aiunt enim quodam loco ſacra eloquia, quòd *poſtquàm ieiunaſſet* Ieſus, ac-

Matth. 4. v. 11.

Enimuerò magnam quandam vim habere mala videntur, vt læta in contrarium vertant: quorum & nunc incurſu velut mœrer oratio, valere iuſſâ diei alacritate. Et verò qui pote-

ceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei. Videtis A ieiunii dignitatem? nedum ex iis quæ nobis illud præſtabat cùm nobis contubernale erat, verùm & eâ parte, quâ Creatori in humanâ apparenti ſpecie ieiunio conſueſcenti, miniſtrant Angeli.

Honori igitur dignitatem eius habeamus. Ipſum reuereamur non ſolùm vt à Deo conceſſum, ſed & tanquam cui peculiaris reuerentia debeatur; pro eo ac malè olim à nobis iniuriâ afficientibus expulſum eſt. Iniuriam honore curemus: præſenti gratitudine, quæ ingrati olim, ac improbi in illud offendimus. Amplectamur vt cognatum, vt amicum, vt adiutorem. Vt noſtræ præſidium ſalutis conſeruemus. B Cogitemus quales eramus cùm ei honorem haberemus; quidue illo ſpreto facti ſumus. Ex aduerſo damna illata ponamus, ac quæ deterioris cõparatione nobis acceſſerunt. Reſarciamus noſtrorum iacturam, priſtinam cum illo inſtaurando neceſſitudinem, quâ excluſi illorum incurrimus iacturam. Illa noſtra ſunt, quæ à principio Dominus largitus erat; quæ autem præſentia ſunt, hæreditario ab inobedientiâ iure obuenerunt, & à caſu miſerabili, cui eſcâ ſupplantante facti ſumus obnoxii.

Ieiunii antiqua bona, & ſequentis mala ingluuiei.

Noſtra, quę à creatione indita.

Verùm, ſupplantauit eſca, ieiunemus vt reſurgamus. Ob delicias pauperes facti ſumus; ieiunii ope iterum diuitias noſtras recipere ſtudeamus. C Diligamus ieiunium, non eâ tantùm ratione quòd ad primam nos patriam reuocat; quanquam vel ſi hoc ſolum præſtaret, haud immerito multam in ipſum exhiberemus amoris vim; ſed & quòd infimâ hac forte inquilinos nos plurimùm iuuet, luteam noſtram domum, & quæ facilè diſſoluatur, aſtringens, atque continens, neque crapulæ ipſam influente humore ſuffodi permittens. Quin & animam à naſcentibus circumluuionibus tutam conſeruat, quatum neceſſe participem eſſe, quâ cum neceſſariò corporis dolores communes exiſtant. Sed & quæ propriæ animam afficiunt ægritudines, has quoque ſuâ ieiunium luce velut tenebras magnâ parte diſpellit. Quis vnquam ieiunio grauedinem ſenſit? D Quænam oculorum pupillæ illo purgatæ, inimico humore oppletæ ſunt, quo quandoque tota illis lucis lampas extincta eſt? Quænam vultuum indecoræ puſtularum eruptiones pulchritudinem natiuam vitiantes, ex illo ortum habuerunt?

Ieiunium & corpori vtile.

Vides vt & corpori vtile ſit ieiunium? Quæ enim ex oppletione, velut ex putri fæce ſuccreſcunt, ſiue quæ externam deformant cutem, ſiue quę inſtar vermium ex putredine inde naſcente emergentia viuens conſumunt, attenuans, purum nobis naturalem corporis vigorem, atque virorem conſeruat. Velut namque honeſtiſſima domina ieiunium, pręmultâ E honeſtate turbis aſſeclis voluptatum inacceſſum exiſtit: omnemque inde naſcentem ordinis perturbationem fugans, admirandam in animâ, corporéque efficit ordinis compoſitionem; ſeruans tum ſenſibus ſanam eorum propriam operationem, tum naturalem ſincerum decorem; non ſinens vt fluxus ille incurſus qui quandoque ſenſus obruit, eoſdem penitus deiiciat, ac Dominicæ dexteræ decus, iis quas infert ſordibus, inquinet: rationi verò, luminis in eâ exiſtentis facem luce ampliori accendens, vt excitatam ex voluptate fuliginem diſſipet. Quid plura? Quantam animæ indit fiduciam, ſuam illi ingenuitatem eâ parte inſinuans, quâ ab incurrentibus torrentibus trãquillitatem tribuit? Naturam excitans, quantum ei affert hilaritatem, velut iam ſolutæ laboribus, inuentâque remiſſione ab eâ fatigatione, quam à carne luxuriante miſerè ſuſtinebat. Sanéque tunc lætè, & cum voluptate cùm ſecum ipſa conſueſcit, tum cum iis quibuſcum agit.

Ieiunii in vtroque homine bona.

Quis tantum voluptatis ſenſum percepit, eorum qui in fluxis voluptatibus verſantur, quantum pręſtat ieiunium? Vis ſermonis probare B veritatem? Ipſe ad te ipſe rediens rem conſidera. Quanta iucunditas animæ circunfuſa eſt cum ieiunas? Adeóque eius lætitia, non ſolùm animum lætum facit, ſed & abundantiore quadam effuſione ſubiectam totam faciem hilarem, lætamque reddit. Sermo autem, qui ſolus eximia quædam, ac ſingularis poſſeſſio naturæ humanę exiſtit, tunc velut ex puro fonte depuratâ mente dulcior pariter, puriorque procedit.

Ieiunii deliciæ, ſæculi omnibus deliciis maiores.

Sanè quidem omnis virtus magna quędam res eſt, beatumque poſſeſſorem facit. Ieiunium tamen ſupereminet vniuerſis: non ſolùm quòd prius omnibus innotuerit, neque quòd ibi eius lex nobis indita ſit, vbi beatâ vitâ fruebamur; C alię autem virtutes datę ſint ad infernas delapſis ſedes: ſed eam potiſſimum ob cauſam, quod ſcilicet, quod eſt ad domũ fundamentum, ſemenq; ad ſpicam, ac radix ad florem, aut neſcio ſi quid cõgruentius dicam; hoc ipſum ad cognatas virtutes ieiunium exiſtat. Si quis enim illas operetur, ſiquidem verus illarum cultor futurus eſt, contubernale, ac familiare ieiunium habeat neceſſe eſt. Cui enim in oratione fuerit vigilandum, ſic vigilem magis mentis oculum habebit. Cui colenda virginitas, quo alio refrigerio quàm ieiunii temperatione interioris incendii flammam extinguet? Qui item matrimonio iunctus eſt, quomodò non ſic magis D communia iura; debitámque ęquis partibus membro proprio amoris vim, ac thori benedictionem conſecuti, fidem immaculatam ſeruabit. Quis ſanæ mentis iniquas manus in quempiam iniiciat, niſi qui ventrem ingluuie grauauerit? Quis fratrem eſurientem præteriet, in ieiunio viuens? Quis nudum non veſtiet, qui à neceſſitate liberare poſſit? Sic enim germanè magis diſpiciens, naturalem cognationem agnoſcit. Sanè verò & linguam ab opprobrio refrenabit.

Ieiunii ſupra virtutes reliquas excellentia.

Omni opportunum, ſeu neceſſarium virtuti.

Audis vt reliquæ virtutes ieiunium tanquam reginam choro ambiant? Ipſum ſuſcipiamus, vt ex tali ſuſceptione, iis quidem quibus virtus alia contubernalis adeſt, ſic illa magis Reginę E aduentu honeſtetur: iis autem quibus prauitate morum (abſit autem quemquam tantâ morum prauitate agere, vel pulcherrimum diuinę manus opus ſic exors virtutis eſſe:) nulla conſueuit virtus; læta eius aduentus ſpecies prauitatem eiuſmodi diſſoluat, ſecumque reliquas virtutes, quibus ſufficiat animæ noſtræ donus pariter inducat. Iuuenes, hanc in nobis virtutem reponamus, ne voluptatum flamma animæ nobis decorem extinguat. Nihil adeò venerabilem iuuentutem oſtendit, ac voluptatum flammâ ſuperiorem videri. Porrò ieiu-

Adhortatio ad omnes ſtatus.

nem haurientes, diuino deſiderio, ac rectè factorum amore repleti eſtis. Quia tamen amici, fratreſque, ac commilitones, milites, ac tubam in exemplum aſſumpſimus, ſermoni concedamus vt ex his quæ illic fiunt admonitiooem inſtruxerit.

Non ſatis illius initia, ſed proceſſu ipſo certaminum augenda.

Quid ergo eſt quod dico? Quòd nimirum vti præſens dies, quæ certamina orditur, lętos vos omnes aſpexit, omnes alacres, omnes ſpiritali robore incitatos, ſic toto certaminum tempore lætitiam, alacritatem, ſpiritale animę robur cuſtodiamus. Neque enim miles, qui tubâ perſtrepente alacritate plenus, poſtmodum remiſerit animum ac audaciam, dignum quid coronâ præſtiterit; ſic neque virtutis pugiles, qui ad eam probè excolendum excitauerint animum, niſi vigorem illum, ac propoſitum iugiter ſincerum ſeruauerint; ſed eo abiecto, velutque pulchritudinem ſpeciei illius, quæ priùs in propoſito elucebat, ignauiâ deturpantes, pari iis, qui nihil præclari geſſerunt, ordine cenſebuntur.

Magna itaque nobis inſonuit virtutis tuba; erectis animis facti ſumus, & ad certamina incitaris: trophæorum nobis, ac coronarum amor ſeſe infudit: conſeruemus pulchras has animi affectiones; ne affectum hunc immutemus; ne erectam nunc mentem deiiciamus; ne feruorem deſiderii frigeſcere permittamus; ne coronarum amorem exſtinguamus. Verus miles correptis armis, generoſiùs ſtans in acie, ſtrenuitatem augebit. Pedem mouens in aduerſarios, multis partibus virtutem cumulabit. Animum durat rebus ipſis facta probatio. Sunt itaq; & nobis arma: arma, inquã, diuino fabricata Spiritu, quæ cùm apprehenderimus, cuius nunc in nobis ſpecimen elucet, alacritas augeatur. Eſt & acies in quâ tenentes ordinem magis adhuc animum in infenſiſſimum illum acuamus; qui vtique à principio in nos bellum ſuſcipiens, ad irreconciliabilem ſemper pugnam excitatur; nec ceſſat inimicitiâ proſequi, autue damno ſatiatur quod intulit, tametſi non poſſit maius eſſe malum, quippè cùm iacturam paradiſi fecerimus, atque à Deo, regnóque, & imperturbatione alieni facti fuerimus. O illius aduerſum nos inuidiam, atque inſaniam! Seruitute, ac vitâ perturbationibus plenâ, brutáque commutauimus diuinam viuendi rationem, ac conuerſationem Angelicam.

Enimuerò cùm ſic magna ſint, ac exuperantia quibus nos nequiſſimus ille læſurus circumdedit, ac quibus etiamnum circuiens inſidiatur, nullum non mouens lapidem, omnem ſtruens machinam: cùm, inquam, ille talis ſit, nec vnquam ſit ceſſaturus, aut extincturus, quâ ardet, inuidiam, quãdiu puluerem videbit diuinâ inſignitum imagine, ac gloriâ fruentem, quâ ille propter nequitiam ſuam priuatus eſt; nos quoque aduerſus variam illius, ac omnimodam impugnationem, aduerſus multimodos inſultus, aduerſus tela quæ ille iugiter mittit, palam, clam, ex aduerſo, ac in faciem impetens, inſidianſque, & in occulto impreſſionem celans; ieiunio, cuius magna vis eſt vt omnia illius machinamenta irrita efficiat, muniamur. Sanè quidem ſi illud modò, vitæ noſtræ tempus crebrò, ac plerunque haberet comes, haud ita hoſtis in nobis infenſa nequi-

Ieiunii magna vis aduerſus diaboli machinamenta.

A tia licenter vim haberet, tametſi ille maiorẽ quàm nunc inuidiâ diſſecaretur; nec ſic quo nos petit arcus, quòd ſępius ſcopum aſſequatur, noſtris plagis, ac vulneribus tenebrarum principem recrearet; ſed eſſet triſtis, ac mœrens, ſéque imâ abdens caligine, quòd irrita, nulló que effectu tela mitteret, nobis ab his illęſis, aut certè quàm minimùm ſauciis, ieiunii tutante cuſtodiâ, ac adiutorio. Nunc autem quia ſuis annus periodis recurrens ſemel nobis, quod ex illo eſt, affert auxilium, par eſt peius quid pati ex inſidiatoris nequitiâ: atque illum quidem ex noſtris malis ſuperbire, nos autem miſeros eſſe, ac curâ indigere. Quanquam B enim non crebriùs, ſed vnâ duntaxat per anni circulum tempeſtate nobiſcum agat, magna tamen vi pollet, vt à damnis longo ſuperioris temporis tractu contractis liberet, à morbis ſanet qui iam occuparunt, latentem in animo vitioſitatem prodat, eáque inſtauret quę peccatum corruperat.

Sicut enim verni mundo temporis aduentus, etſi toto anni circulo ſemel appareat, nouam tamen conſtitutionem rebus affert, illarum nouo vigore excitans, ac inſtaurans naturam, velutque ad principium illis ſubſtantiam reuocans: ſic & ieiunium, quanquam vno quodam anni ſpatio nobiſcum contubernale agat, nouum tamen quendam naturæ vigorem indit; C quòd reuera ver quoddam exiſtat, eoſque qui vitiorum hyeme emarcuerint, verno rurſus faciat virore florere: cuius vt puto naturam, cùm magnus ille artifex Ieſus Deus noſter perſpectam haberet, veruæ mundi tempeſtati voluit copulatum eſſe; vt cùm ſimul humana concretio producta ſit, atque conſiſtat, ambo etiam, anima, ac coniuncta mens, renouata ver agant.

Ieiunium, ac Quadrageſima animæ ver.

Orto itaque ſpiritali vere, vitalemque animis noſtris vigorem immittente, ad ſpiritalem excitemur floritionem, ad rectè factorum fragrantiam; emortuum à vitiis languorem deponamus, vitalia opera demõſtremus: ne tempus augendę nouâ vitâ animæ, emortuo corpore tranſigamus: ne dum efflorendi tempe- D ſtas eſt, ipſi marceſcamus. Si namque hoc contingat (quod abſit vt contigerit) quandónam floreſcentes nos ſatori oſtendemus? Nam ille quidem cœleſtem ſuam arborem floridam videre velit, ſuæ nimirum opus dexteræ; atque iis qui eò incitantur, fouentem ſemper opem præbens, florum nunquam ſinit diffluere gratiam. Vos autem ſi ſic diuites eſtis; ſi ſic floretis (non enim auſim Nos dicere, ad meam ipſe reſpiciens emortuam conſtitutionem) beati eſtis quòd ſic floretis, quódque vos intuentem cultorem floribus recreatis: gratulorque iis qui ſic ſe habent, atque vtinam nunquam exultatio hæc mihi auferatur. Nos au- E tem (me enim cùm dico, ac quotquot mei ſimiles florum gratiâ, ac iucunditate deſtituuntur) quanquam magnâ nos parte vitiorum hyems emarceſcere fecit, vel modò quando hactenus potens eſt, magnáque ad vigorem reſumendum opitulatio, excitemur: ſi quidem fieri poteſt, vt quicquid emortuum eſt penitus deponamus; ſin autem, vt vel quantum licuerit, viuenteſque videri, ac floridum quid prætendere ſtudeamus. Summè namque miſericors, ac longanimis agricola, vt vel modicum quid curâ ſuâ atq; culturâ factum videat,

gratum habet: tantùm nolimus prorſus emortui manere; neque germen noſtrum deſperemus, ac velut reaminationem.

Exemplo Manaſſis nulli deſperandum.

Quid Manaſſe ſceleratius? Manaſſe, inquam, qui nedum ipſe prauè vitam inſtituit, ſed & populis, quos quis meriti, quæ lingua enumerare poſſit? vt deteriori ſorte corrumperentur, ac interirent auctor fuit. Hocne vobis exemplum ſufficit, an addamus & aliud? Quid Niniuitis ſaluti deſperandæ, ac perditionis adeundo periculo vicinius, quorum ſpes ſalutis breui trium dierum ſpatio, ac induciis concluſæ erant? Sed & hi quòd animi propoſitum mutare elegerint, & deſperationem pariter & mortem effugientes, viuentium fructum nacti ſunt. Sed & modò hactenuſque ſunt, & fuerunt in mundo Niniuitæ, qui multos ſuæ ſalutis culturâ alant; quorum & nos conuerſationem æmulemur, quæ tanquam ex portis inferi reuocet; viuemuſque, ac noſtræ quiſque emendationis fructum illi afferemus, qui non lubens videt peccatorum mortem, ſed expectat vt cōuertantur, & viuant. In hoc vno Niniuitas ne imitemur, vt diuinâ ingruente irâ, tunc velimus ab iræ cauſis abſiſtere; neque expectemos vt vltrice pœnâ comprehenſi, tunc euadendi diligentiam oſtendamus. Ne ſic in malo ſuetimus longanimes, oéue in longas differamus motas, vt loogè patientiſſimum commioantem nouerimus, ac videamus iratum illum, qoi iraſci neſcit. Quandiu necdum puoit; quandiu non minatur, melioribus animum commutemus. An fortè nūc etiam comminatur, quanquam adhuc minæ animos multorum fugiunt? Nec multum fortè à minarum ratione abeſt aduentus: hunc diceret, ſi quis Propheta eſſet. Verùm parce Domine populo tuo, tuamque ſolitò miſericordiæ manum extendens, patiens eſſe velis ſuper malitiâ, nec fæces quas fecerunt nobis commiſſa in nos effunde; ſed ſi qua tua in peccatores miſeratio, benignitas, bonitas conſueuit præſtare.

Item Niniuitarum.

Niniuitæ ſpiritales.

Ezech. 18. v. 32 & 33. v. 11.

Pœnitentia non differenda.

Verùm ſatagamus, fratres, horum præſentiâ dierum, ne diem eiuſmodi videamus miſcentem nobis calicem furoris Domini, noſque calamitatum ebrietate mergentem. Adhibeamus curam vt à deterioribus actibus ad meliora mutemur. Nos ipſos impendamus illius virtutibus, *qui virtute obtexit cœlos*; magna illa propter nos deſignata reputantes; eius, qui in ſimilitudinem hominum factus, cum hominibus conuerſari dignatus eſt, benigniſſimam clementiam, inclinationem; ſuſceptam propter nos humiles atque pauperes (ô Dominica viſcera!) humilitatem ac paupertatem; colaphos, ſputa, crucem; quem ſalutis noſtræ cauſâ effudit ſanguinem; in quo nos redimens, amicos fecit. Sed & ſi vultis (velimus autem!) quas & pro peccatoribus edidit voces, vicem malitiæ reddens, is, cuius bonitas omni maior eſt comparatione. Hæc reputemus; hæc pro viribus noſtrâ imitemur, vt & præſentis & futuri æui benignitatem conſequamur; in ipſo Chriſto Domino noſtro, quem decet honor & adoratio, nunc, & in ſæcula, Amen.

Chriſti actiones imitandæ.

Habac. 3. v. 2.

S BRVNONIS EPISCOPI *Signienſis, Euangely eiuſdem expoſitio.*

Marc. 3. v. 16.

B*Aptizatus Ieſus, confeſtim aſcendit de aquâ: & ecce aperti ſunt ei cœli: & vidit* A *Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe: & ecce vox de cœlis dicens: Hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi complacui.* Quid eſt enim, quòd baptizato Domino cœli aperiuntur? Magnum eſt hoc myſterium, magnámque his, qui baptizantur, lætitiam præfigurat. Clauſum erat priùs, nemo illuc ante baptiſmum ingrediebatur. Nunc autem apertum eſt, ſed baptizatis eſt apertum. Sic enim Dominus ait, *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ, & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum.*

A baptiſmo apertum cœlum.

Ioan. 3. v. 5.

Et tunc quidem ductus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta B *noctibus, poſtea eſuriit.* Præcipui ſanctæ Eccleſiæ doctores Dominum Ieſum in deſertum à ſuo Spiritu ductum eſſe exponunt. Quem ſi ab alio quoque ſpiritu ductum fuiſſe expoſuiſſent, non eſſet inconueniens, cùm Lucas Euangeliſta eum in Ieruſalem in montem excelſum valde à diabolo non aſſumptū, ſed ductum aperiſſimè ſcribat, dicens: *Et duxit illum diabolus in montem altiſſimum, & oſtendit illi omnia regna orbis terræ in momento temporis.* Et paulo pòſt: *Et duxit eum in Ieruſalem, & ſtatuit illum ſupra pinnam templi.* Quòd ſi ibi ab alio ſpiritu ductum eſſe, non eſt inconueniens, quare in deſertum quoque ab alio ſpiritu eum du- C ctum fuiſſe inconueniens videatur? Sed ſiue à ſuo, ſiue ab alio ductus fuerit, conſiderandum eſt, quare ſe à diabolo tentari permiſerit. Nihil enim ſine vtilitate, & ratione fecit Saluator noſter. Et ibi maximè rationem quærere debemus, vbi ipſe aliquid agit, ſi tamen aliquid agit, quod ſuæ maieſtatis videtur eſſe indignum. Quis enim audire non horreat, quòd tanta virtus à diabolo vel ducatur, vel tentetur? Veruntamen quia ſuâ ſponte ducitur, imò ipſo iubente, ducitur, (eius enim velle, iubere eſt) non eſt hoc tantùm horrendum, quantùm quid ſignificet mirandū, & quærendum. Quis enim neſciat Pilatum, & Iudæos, qui eum occiderunt, non ſolùm membra diaboli, ſed eius quo- D que ſeruos fuiſſe? Et quidem maior nobis iniuria eſſe videtur ea, quam à ſeruis alicuius hominis patimur, quàm ſi ab ipſo eorum domino eam pateremur. Vnde non magis horrendum eſt, quòd Saluator noſter à diabolo ducitur, & tentatur, quàm quòd à Iudæis occiditur, & flagellatur. Sicut enim Chriſtus occiditur non ſibi, ſed nobis; ita etiam tentatur non ſibi, ſed nobis. Nobis enim mortuus eſt; quia nobis eius mors neceſſaria erat. Niſi enim ipſe moreretur, nos non viueremus. Mortuus igitur eſt, vt nos viuamus. Similiter autem nobis tentatus eſt: quia eius tentatio duplex nobis beneficium parat. Alterum quidem vt ſciamus, E quomodò tentatoribus noſtris, & iis, qui nobis iniuriam faciunt, reſpondere debeamus: alterum verò, vt in nullâ noſtrâ virtute, vel ſapientiâ confidamus, quoniam inimicus noſter diabolus, qui ipſum Dominum noſtrum tentare præſumpſit, tanquam leo rugiens ſemper circuit, quærens quem deuoret.

Matth. 4. v. 1.

A quo Dominus ſpiritu in deſertum ductus.

Luc. 4. v. 5.

Cur tentatus à diabolo.

Redditâ igitur cauſâ tentationis, videamus & myſterium ſignificationis. Cùm enim multis modis diabolus hominem tentet, maximè tamen his tribus eos tentando aggreditur, id eſt, aut ciborum appetitu, aut vanâ gloriâ, aut

Triplex hominum tentatio.

honoris, & diuitiarum ſublimitate. Nititur autem eos quos tentat ad excelſa ducere, & in altum eleuare, vt ſicut ipſe eleuatus cecidit, ſic & alios exaltando ruere faciat. Ipſe eſt enim qui ait: *In cœlum aſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti, in lateribus Aquilonis, & ſimilis ero Altiſſimo.* Alios itaque in deſertum ducit, alios ſupra templi pinnaculum poſuit, alios verò in montem excelſum exaltat. Et in deſertum quidem ducit, quando ab amore cœleſtis patriæ, & à diuinâ contemplatione mentes hominum auertit, & terrena quæque, & tranſitoria cogitare facit. Deſertum enim eſt, quicquid à Deo longè eſt. Sed quia cogitare non magnum peccatum eſt, niſi cogitationi delectatio ſuccedat, opponit menti diuerſas ciborum delicias: vt, ſicut primum hominem decepit per golæ intemperantiam, ſic cęteros quoque decipiat. In pane enim omnia ciborum genera ſignificantur, ſecundum illud: *Intrauit Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorum ſabbato manducare panem.* Quando hæc igitur tibi in mentem venerint, & oblitus eorum quæ animæ ſunt, ſola ea quibus caro delectatur, impinguatur, & ſuperbit, cogitare cœperis, recordare quia in deſerto es, tentat te inimicus, & panes ſuos tibi apponit. Non vult vt ieiunes, non vult vt abſtineas, non vult vt Sanctorum obſeruationes cuſtodias. Inuitat te ad carnis voluptatem, inuitat te ad crapulam, & ebrietatem. Scit enim quantum caro his ſuperbit, & eleuatur; ſcit quantum anima his premitur, & ſuperatur. Reſponde itaque, ſicut Dominus tuus reſpondit, quando ipſe quoque ab eo tentabatur. Pane enim nutritur corpus, verbo Dei reficitur anima. Vtrunque ergo bonum eſt. Alterum tamen nimium appetere, multúmque delectabilem quærere, & in ſuſcipiendo temperantiam non habere, malum eſt. Ex hoc enim luxuria, omniſque carnis petulantia naſcitur. Propter hoc & diues ille qui epulabatur quotidie ſplendidè, quia ſuſceperat bona in vitâ ſuâ, omnia mala nunc patitur poſt mortem ſuam.

Iſai. 14. v. 13.

Duci in deſertum.

Gulæ tentatio.

Luc. 14. v. 1.

Luc. 16. v. 25.

Videamus modò illos quos ſupra pinnaculum templi diabolus ſtatuit. In quibus mihi Clericorum ordo maximè ſignificari videtur. Illi enim à diabolo ſupra pinnaculum templi eleuantur, qui dum ſe idoneos eſſe putant qui Eccleſiam Dei regere poſſint, & pretio, & precibus, & quibuſcunque modis poſſunt, Eccleſiæ Prælati, & Epiſcopi fieri nituntur. Neque enim ſe aliter Chriſtus illuc à diabolo duci pateretur, niſi quia tales Chriſtianos ſuo nomine pręſignitos in hoc facto ſignificare volebat. Et bene quidem tunc omnium perſonas, bonorum ſcilicet, & malorum, in ſe ſignificando ſuſcepit, quando ſe à diabolo tentari permiſit. Non eſt autem inconueniens, quòd malos Chriſtianos in ſe Dominus ſignificare voluit, qui per baptiſmi ſacramentum eius corpori vniti ſunt, cùm ipſe alibi dicat, *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum.* Nota, quòd ait, *in me.* Omnes enim palmites, etiam infructuoſi, per baptiſmi ſacramentum in ipſo ſunt, quamuis de ipſo aliquando tollendi ſunt. Quòd autem ait, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum*, quid aliud niſi hoc dicere

Supra pinnaculum templi à diabolo poſiti.

Aſſumpta à Domino in ſe malorum figura.

Ioan. 15. v. 1.

A videtur: Iam inter filios Dei computatus es, iam Epiſcopus ordinatus es, iam ab iis, qui te non cognoſcunt, videris eſſe quod non es: fac igitur aliquid vnde lauderis, vnde magnus ab hominibus videaris. *Mitte te deorſum.* Semper enim hi tales ſe deorſum mittunt, qui ſolas diuitias, gloriam, & dignitatem quærentes, quotidie deteriores fiunt. Et hos tamen benigniſſimus Dominus docere non dedignatur, quomodò ſuo tentatori reſpondere debeant, ſi tamen non diabolum tentantem, ſed ſe ſalutaria conſilia dantem audire velint. Ait enim, *Rurſum ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.* Hoc enim Dominus reſpondit, quando diabolus eum duxit ſuper pinnaculum templi,

Deorſum ſe mittere.

B & quando ei dixit, *Si Filius Dei es, mitte te deorſum.* Similiter igitur & tu, quia intelligis te ſupra Eccleſiam Dei malè ordinatum, & non à Deo, ſed à diabolo ibi poſitum, cæteriſque prælatum, qui tibi etiam quotidie dicit, Mitte te deorſum, & te quotidie pręcipitare, & perdere nititur, recordare huius teſtimonii, quod non diabolo, ſed tibi, & omnibus hominibus à Domino dicitur. Reſponde igitur, Nō tibi credam, non me deorſum mittam, ſed obediam Scripturæ mihi dicenti, *Non tentabis Dominū Deum tuum.* Quomodò enim Deum non tentat, qui Eccleſiam quaſi furtim, & per latrocinium inuaſit, contra canonum inſtituta, & Dei voluntatem tenet, & poſſidet? Multum enim

Deum tentat, qui in peccato perſeuerat.

C Deum tentat, qui in eo peccato perſeuerat, quo ſe perire non dubitat.

His autem ita diſpoſitis, nunc de illis quoque videamus, qui ſupra montem excelſum valde à diabolo ducuntur, quibus etiam omnia regna mundi, & eorum gloriam oſtendit, & oſtenſa promittit, ſi eum procidentes adorent. Quos enim alios per iſtos intelligamus, niſi Imperatores, Reges, duces, principes, cæteróſque huius ſæculi potentes, quos in montem excelſum, id eſt, in ipſarum dignitatum ſublimitatem, per homicidia, periuria, furta, rapinas, proditiones, fraudes, & cætera huiuſmodi, diabolus ducit, & exaltat? Et iſti quidem eum adorant,

Ducti in montem excelſum valde.

D eum colunt & venerantur, eum quaſi Deum ſequuntur, & poſt eum in tenebris demerguntur. Neque enim audiunt, quod dicit Dominus Ieſus, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Iſti eum imitantur; ei ſeruiunt, & obediunt. Iſti ſunt eius milites, & conſiliarii: iſti eius faciunt voluntatem. Miſeri, qui non intelligunt, cui ſeruiunt, quem ſequuntur, & cuius ſe ſeruituti ſubiiciunt. Quantò enim amplius ei ſeruierint, tantò maiora tormenta ab eo ſuſcipient. Quia igitur dictum eſt de iis, qui in deſertum ducuntur, & de iis, qui ſupra pinnaculum templi conſtituuntur, & de illis, qui

E ſupra montem excelſum valde exaltātur, nunc ad principium redeamus, & quare Saluator noſter quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauerit, exponamus. Quæri enim poteſt, quare neque plus, neque minus ieiunauerit, & quare ſibi hoc dierum numero ieiunare placuerit. Tantùm enim Moyſen, tantùm & Eliam ieiunaſſe legimus. Quadragenarius enim numerus ex quatuor conſtat & decem: quater enim decem, vel decies quatuor, quadraginta fiunt. Per quatuor autem nouum Teſtamentum ſignificatur, quoniam in quatuor Euangeliis conſiſtit. Per decem verò ſignifica-

Quadraginta dierum ieiunium.

tur vetus, quia in decem mandatis legis continetur. Quadraginta enim diebus ieiunat, qui ab illis omnibus ſe immunem, & ieiunum cuſtodit, quæ vtrunque teſtamentum facere interdicit: vt ſicut caro exterius ieiunat à cibis, ita & animus interiùs ieiunet à vitiis. Dicit enim Scriptura, *Non occides, non mœchaberis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces rem proximi tui*, & ſimilia. Hi ſunt illi cibi, à quibus vtrunque teſtamentum præcipit abſtinere. Qui ergo carnem ieiuniis macerat, niſi interiùs ab iſtis cibis ſe ieiunum cuſtodiat, non benè ieiunat. Ieiunemus igitur carne, ieiunemus & mente. Noti nobis ſunt illi cibi, à quibus abſtinere debeamus. Ieiunauit itaque Dominus Ieſus quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quatenus in ciborum ieiunio ſignificaret nobis ieiunium corporis, & in dierum numero demonſtraret ieiunium cordis.

AVCTORIS DE OPERIBVS
Cardinalibus Chriſti, Sermo de ieiunio, & tentatione Domini.

Habetur inter opera S. Cypriani.

ANno triceſimo carnis aſſumptæ baptizato Domino in Iordane, poſtquàm reuelante Patre, quòd Filius Dei eſſet, innotuit; non iam conueniebat eum putari filium Ioſeph, vel eſſe ſubditum illi. Nec tamen repente ad ſigna & miracula & doctrinam vſus eſt poteſtate, ſed interim auctoritatem continuit: & antequam ſe notum faceret mundo, expoſuit ſe tentandum diabolo: non vt diuinitatis integritas probaretur, ſed vt tentatoris confunderetur præſumptio; dum fame, & laſſitudine poſt ieiunium veritas humanitatis pateret, quæ diuinitati aſſociata omninò peccati ſenſu, & conſenſu careret. Hac ætate tempus doctrinæ inſinuatum eſt rationabile, nec ante has metas perperam inuadendi magiſterium, data eſt forma: quia non competit annis impubibus ſedere in cathedrâ, & in primogenitis boum lege aratio eſt interdicta. Iam verò cùm ætatis & temporis ratio conueniret, & ad obediendum verbo Chriſti mandatum cœlitùs aduenißet: voluit tamen ſapientia Dei primò erudiendos informare exemplo, & contra tentamenta proponere documenta: vt audiret & videret & ſentiret humana rationabilitas, quàm inſuperabilis ſit, victrixque peccati, ſi libertas arbitrij libero moderamine dirigatur.

Deut. 15. v. 19.

Præit Dominus, antequàm doceat, exemplo.

Igitur deſertum Chriſtus ingreditur: ibi ſuo, id eſt, Spirituſancto duce & comite conuerſatur. Locus ſecretus eligitur, quia ſolius Dei iudicio ieiunia ſunt agenda, & ſingulariter inſpectorem adiutoremque Deum volunt hæc habere certamina: neque in agonibus aliquibus perículoſiùs militatur. Nulli religionis exercitio fraudulentiùs inanis gloria adulatur, nulli virtuti fauor ita blanditur. Ieiuniorum ſudoribus laus importuna ſe ingerit, & ſubtiliſſimis aculeis penetrans animam, dum extollit, emollit: & pungit, cùm vngit. Virtutem in hypocriſim vertit, & ſimpliciter inchoata peruertit. Quaſi tinea quod integrum erat rodit, & occupat, & ſanctitatis fundamenta euellit, & diſſipat. Subtiliſſimum malum proprio laqueo hypocritam iugulat, & propriis armis

Ieiunio infenſa cum primis inanis gloria.

A ſanctitatem impugnat. Caſtigatio carnis ſpiritum inflat, & macies corporis extenuatũ arrogantem impinguat. Contemptus venerationem venatur, fames & calamitas laudibus ſaturatur. Mens hoc veneno imbuta in miſeriis deliciatur, & occupata hac ſcabie in vlceribus gloriatur. Religio fit ſuperſtitio, & ſuccedit ei ambitio ſubornata. Extincto ſpiritu, quatriduano cadaueri ſolæ ſuperſunt exuuiæ, virtutis ſpecies exanimis, & ſimulacrum ſanctitatis. Tanta eſt hypocritarum dementia, vt fœtoribus pro odoribus abutantur, & pretioſa vilia, & aſpera ſuauia arbitrentur, & fauorum ſapor omnium dulcedinum ſuperet condimenta, omniſque delira ſenſualitas contrariis delectetur.

B Propter hoc ſolitudo carens arbitris, & eremus aſſentatorum ſatellitio vacua à ieiunante Chriſto eligitur, vt non cum carne, & ſanguine, ſed cum ſpiritualibus nequitiis dimicetur, & amotis iniuriarum occaſionibus, homo cum diabolo colluctetur, & ſoli ſint in palæſtrâ Chriſtus, & antichriſtus, Spiritus, & antiſpiritus. Neque putet homo ſe euaſiſſe pericula, cùm in eremum venerit: quia quantò ſubtiliùs, tantò difficiliùs à tentatore inuaditur; qui cogitationum foribus aſſidens, omnia virtutum germina in ipſo ortu ſtrangulare molitur. Imaginem Chriſti delere cupiens, adulterinos colores naturali pulchritudini ſuperducit, claritatem ſpiritus interpolat, & obnubit. Verùm liberiùs anima expedita obuiat impugnanti,

Eius fugiendi cauſa capta a Domino eremus.

Fort. munerum.

Epheſ. 6. v. 12.

C vbi compedes impedimentorum defuerint, & aſpectus irritamenta non nouerint: ſecuriórque eſt congreſſus, vbi ſingula non vellicant dimicantem, nec inebriant animum lenocinia voluptatum. Honeſtiùs cum ſpiritu quàm cum carne luctamur: quia carnis complexus fœdas exhalans nebulas, eum qui ſibi adhæſerit, aliquâ ex parte contaminat: nec libidinum morſus quiſquam euaſit illæſus. Flatus ille peſtilens etiam longè poſitos inficit, & hoc certaminis genus fugam potiùs quàm aſſultum requirit. Et quia ſolent oratione & ieiunio dæmones edomari, munitio eremi cum huiuſmodi armaturâ exemplo Magiſtri recipit Chriſtianos:

Nec in eremo nobis deſunt certamina.

Matth. 17. v. 20.

D quos etſi omnes diuerſorium non excipiat loci, animi tamen omninò neceſſaria eſt ſolitudo, vbi erecta ſpectacula mens ſibi inſopita prouideat, & derersâ rubigine coruſcantibus armis importunum hoſtem terreat, & repellat.

Ieiuniis vitiorum ſentina ſiccatur, petulantia marcet, concupiſcentiæ languent, fugitiuæ abeunt voluptates. Extinguitur ardentis Ætnæ incendium, & flammiuomi fornax Vulcani extincta intrinſecus, montes contermínos non adurit. Ieiunium ſi diſcretione regatur, omnem carnis rebellionem edomat, & tyrannidem gulæ ſpoliat, & exarmat. Ieiunium extraordinarios motus in cippo claudit & arctat, & appetitus vagos diſtingit & ligat. Ieiunium ſi

Ieiuniorum virtus.

E humilitate ornetur, ſeruos Dei, mundi efficit contemptores. Ieiunium carnes azymas mundat & ſolidat: & putredines, quæ ex adipe prodeunt, conſumit & ſiccat. Ieiunium Scripturarum delitiis paſcitur, contemplatione reficitur, gratiâ ſtabilitur, cœleſti pane nutritur. Danieli interpretatio ſomniorum reuelatur ieiunio, & tres pueri de Babylonio illæſi egrediuntur incendio. Moyſes in monte quadraginta diebus cum Domino perſeuerans, &

Dan 10. v. 3 & 3. v. 23.

Exod. 24. v. 18.

Dei

Dei familiare colloquium, & legis miniſterium ieiunio promeretur. Elias quoque eodem dierum numero abſtinens in eremo conuerſatur. A

3. *Reg.* 19. *v.* 8.

Vtilitas ieiuniorum temporibus Chriſtianis clariùs patuit, & à multis frequentata in plurimos ſe effudit. Quotquot viros virtutum vidimus, ſine ieiunio non legimus aſcendiſſe: nec aliquid magnum moliti ſunt, niſi priùs abſtinentia præceſſiſſet. Quoties aliquid à Deo obtinere conati ſunt, ieiuniis incubuere & lacrymis, & pernoctantes in orationibus, ciliciis carni hærentibus ſupplices beneficia poſtularunt. Nec defuit prouentus, vbi ad pedes Dei ſacrificium contriti cordis offerens ſe proſtrauit humilitas; ſed prope fuit inuocantibus ſe Deus, & porrexit manum naufragis, & ſubuenit afflictis. Si Moyſen, & Aaron, & Samuelem hodie haberet Eccleſia, cùm inuocarent, exaudirentur: & orantibus Iob, & Noë, & Daniele, populo parceretur. Rarus hodie Phinees, qui perfodiat impudicos: rarus Moyſes, qui occidat ſacrilegos: rarus Samuel, qui inobedientes lugeat: rarus Iob, qui pro filiorum negligenti ſacrificium offerat: rarus Aaron, qui coram Pharaone comminationes diuinas edicat: rarus Noë, qui his, quibus ſubmerſio imminet, arcam bitumine litam prouideat. *Fleus* cum Apoſtolo dico, *inimicos crucis qui terrena ſapiunt* magiſtratus, *quorum Deus venter eſt*, qui in his quæ dicere nefas eſt, impudentes lætantur & glorianturr. Venerunt periculoſa tempora, quæ prædixit Apoſtolus, in quibus *voluptatum amatores magis quàm Dei, ſpeciem pietatis habentes, virtutem verò abnegantes.* Inueniuntur præpoſiti innumerabiles, qui ieiunia & orationes nec digito mouent, *in quorum manibus iniquitates ſunt*, & muneribus eorum dextra oneratur: fruſtra ab his quærantur miracula, fruſtra auxilia implorentur: non ſunt idonei interceſſores Domini contemptores, nec conuenienter ad placandum eum accedunt, nec conciliant quem offendũt.

Variæ corporis afflictationes ad Deum promerendum, Chriſtianis viſitatæ.

Ezech. 14. *v.* 14. Aduerſus malos prælatos expoſtulatio. *Num.* 25. *v.* 7. *Exod.* 32. *v.* 27. 1. *Reg.* 15. *v.* 35. *Iob* 1. *v.* 5. *Exod.* 5. *&c.* *Gen.* 6. *v.* 14 *Phil.* 3. *v.* 18. 2. *Tim.* 3. *v.* 4. *Pſal.* 25. *v.* 10.

B C

Efficax eſt oratio, præcedente ieiunio, & ſacris ſtudiis antecedentibus non patitur poſtulatio deuota repulſam. Eligitur ſolitudo, vt ſoli Deo vacans anima cùm in ſe per continentiam mactauerit voluptates, purgatis affectibus ad cœleſtia euolet; & videns Deum oret & adoret, & dulcedinis ſupernæ ſuauitatem prægustet. Formà igitur ieiuniorum propoſità, fixóque exemplo, poſtquàm quadraginta dierum abſtinentiam Dominus conſummauit, ſatan cùm eſurientem videret, acceſſit. Retroactum tempus obtinuerat quies, & ſecum ſilentii ſera opus illud eximium Saluator exegerat, modò oblatà famis occaſione tumultuator de latebris prodiens foras egreditur, & ſubdolà profeſſione quaſi compatiens ei ſubuenire periclitanti naturæ hortatur. *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Nec vult fateri, nec præſumit diabolus diffiteri Chriſtum Filium Dei; ſed dubiè, diſpenſéque conſulens tendiculas blandis innectit ſermonibus, vt obaudientem ſibi reddat obnoxium, & ſe de compaſſionis ſpecie reddat acceptum. Caro & laſſitudo, & cætera huiuſmodi hominem teſtabantur: virtutis integritas, & vita carens omni peccato, perfectius ei priuilegium adſcribebant, & diuinitas potentiſſima ex ipſis effectibus negari non poterat.

Tentatur primò Chriſtus eſuritionis occaſione.

Matth. 4. *v.* 3.

Explorat diabolus, an ſit Dei Filius.

D E

Fuerant & ante Chriſtum viri inſignes Prophetæ & Sacerdotes, ſed in peccatis concepti, & nati, nec originali, nec perſonali caruere delicto: & inuenta eſt in omnibus vel ignorantia, vel inſufficientia; in quibus erronei peccauerunt, & eguerunt miſericordià Dei, per quam edocti & reſtituti gratias egerunt Deo, & ad plenitudinem iuſtitiæ multum ſibi deeſſe confeſſi ſunt, & ſperantes in Deo, nullam ſibi ſoliditatem attribuere præſumpſerunt. Non ita Chriſtus, in quo Verbi carniſque ſic conuenit natura, vt nulla alteri ex altero iniuria deueniret: quia in carne ſocia nullam diuinitas maculam reperit, nec ſequuta eſt, nec præceſſit. Hæc naturarum coniunctio diabolum excæcabat: quia impoſſibile ei videbatur, vel quòd eſurire poſſet diuinitas vel quòd tantæ toleratoriæ poſſet eſſe, tantæque poteſtati corporalis humilitas. Duplicem itaque inquiſitionem ſinuoſâ calliditate orditur, vt de Chriſto vtrum naturalis Filius Dei ſit, ipſo reſpondente certitudinem habeat: vt cum Deum confeſſus ſe fuerit, abſurdum videatur quod Deus eſuriat, & in quãcumque partem ſe reſponſio verterit, neceſſitas concluſionis occurrat: Si Filius Dei es, tibi non competit eſurire. Quòd ſi eſuris, manifeſtum eſt Filium Dei non eſſe, quem violentia neceſſitatis communibus indigentiis intercludit. Succurre, inquit, neceſſitati ſi potes, alioqui deficies: & præſentes lapides in panis muta ſubſtantiam: ſic enim fiet vt euadas periculum; & ſi hoc potueris, probes te Deum.

Non erat digna reſponſione quæſtio malignantis: neque enim technas diaboli Dominus ignorabat, ſed diuino cauillatori ſatisfecit eloquio, ſubtiliſſimo dogmate edocens corporis & animæ vitæ propriis alimoniis deberi ſubſidia, & cibum animæ, id eſt, verbum Dei edulüs corporalibus præponendum, & citiùs attentiùſque menti prouidendum, quàm ventri. Nec opus erat vt hoc facto inſidiatori innoteſceret: quia nullo ſigno eius poterat inuidia commutari, cuius incorrigibilem iniquitatem deſperatio ſugillauit. Superfluum igitur erat ad ſuggeſtionem eius ibi nulli profutura miracula operari; cùm ſatis eſſet diligenter cõſideranti, quòd eſurientem cibi non ſuperabat appetitus, & deſiderij motus defectio non eſſet, ſed virtus. In nullo Chriſtum aliqua coëgit aut dominata eſt ei neceſſitas, qui propriæ moderamine voluntatis diſpoſuit, & perſoluit quod exigit humanitas. Sicut in ipſius voluntate fuit conſecrare ieiunium, ita & in poteſtate fuit tempore opportuno ſumere cibum: quod vtiq; nec miniſterio nec conſilio diaboli fuerat ordinandum, quia & abſtinentiæ & refectionis penes ipſum erat & arbitrium & facultas. Itaque nihil certitudinis ſeductor extorſit, ſed dubius incertúſque dimiſſus eſt, nec obtinuit vt ſe proderet Chriſtus miraculo, vel intemperanter ad cibum properans obediret ſeductoris conſilio, quaſi tunc primùm quid fieri oporteret datà doctrinà, acceptàque ſententià.

Prudenti Dominus reſponſo illudit aduerſario.

Repulſus igitur auctoritate Scripturæ, & propoſiti firmitate, defecit ſcrutinio: nec tamen alià aggredi vià deſtitit, & falſatis argumentis prioribus alia ſubiiciens, quibus ab eo conſentaneas ſibi reſponſiones aliquas extor-

Secundò tentatur inanis gloriæ.

queret, adiecit. Eo igitur ſupra templi pionaculum conſtituto, qoem gulâ oon potuit, vanâ gloriâ ſubuertere nititur. A multis ambigitur vtrum fuerit hîc tranſlatio corporalis; & ſi de loco ad loenm ſe Chriſtus transferri permiſerit, eo modo quo Abacue de Iudæâ in Chaldæam delatus eſt, & Philippus de Azoto in occurſum Eunuchi, qui reuertens de Hieruſalem non intelligens Eſaiam, codicem reuoluebat.

Dan. 14. v. 35. Act. 8. v. 39.

Singularis opinio, nec ſacro textui ſatis conſona.

Sed quòd corporaliter eum diabolus tulerit, videtur inconueniens: quòd humeris eius Saluator inſederit, & pro vehiculo vſus ſit quem præcipitatorem ſciebat: vel ei ferendum ſe commiſerit, cuius inſidias agnoſcebat. Suo itaque Spiritu eum eredendum eſt ductum & in deſerto, & ſuper templum, vt vtrobique eum diabolus aſſumeret ad teotandum. Et localiter quidem in deſerto prima fuit teotatio; ſed cæteras eo modo eircunduxit tentatoris aſtutia, vel eircuodoci paſſa eſt patientia Saluatoris, quomodò Ezechiel cùm ſuper fluuium Chobar ſederet, Hieroſolymam raptus in ſpiritu ciuitatem ædificar & metitur, & muros & templum inſtaurat.

Ezech. 43. v. 3.

Hoc modo ſuper culmen templi Chriſtus erat in ſpiritu, ſciens quid antè ſpiritus affectaret, & hoſti ſe de vanâ gloriâ pulſaturo opportunitatem parabat. Hac igitur occaſione loci hortatur & cònſulit, vt in vrbe ſanctâ & frequentiâ populorum quaſi nouus funambulus in excelſo pendulus, ſe deorſum ad ſpectaculum vulgi iactet iotrepidus; addens ex teſtiotonio Scripturæ Angelorum affutura ſuffragia, quę ruentem exciperent & conſeruarent illæſum.

Pſal. 90. v. 12.

O execrabilis diaboli malitia! ô ſtulta nequitia! ô inſenſata verſutia! ô præſumptio excæcata! Putabat malignus, quem gula non vicerat, vanâ gloriâ ſuperari. Experientiâ quippe rerum didicerat, & in multis probauerat; vitiorom victores ſępe nugis laudationum corruptos, & cognatum propinquúmque eſſe virtutibus malum adulationem: oec facilè quenquã poſſe euadere, quin libenter aſſentatorum canticis porrigat aures, & laudatorum modulationibus delectetur.

Vitiorum victores pronum eſt laudis appetitu affici.

Et ſicut rarus eſt, aut oullus qui de ſe mala diei æquanimiter ferat: ita rarus eſt, qui non benè de ſe velit ſentiri, & ſe, ſi rectè viuit, ſtantem in vitæ rectitudine oon diligat æſtimari. Quòd ſi opera virturum foras exierint, rarus eſt qui hominum iudicia conſpuat, & laudes humanas contemnat. Hoc generale malum in homano genere ſatan putabat ex præcedeotis oecaſione victoriæ ſuggerere Saluatori: vt popularibus laudibus vellet attolli, & facere ſibi nomen iuxta nooien magnorum qui ſunt in terrâ, ſi geminato miraculo ieiuniorum conſtantia innoteſceret populo, & vectoribus Angelis ſine offendiculo ſuſtentatus, ſe Filium Dei tam potenti abſtinentiâ, quàm Angelorum obedientiâ comprobaret.

Huioſmodi conſiliis filios hominum ſatan corrumpere conſueuerat, & robuſtis virilibúſque animis etiam huiuſmodi cogitatus immittit: & ſi ab ingreſſu mentis arceatur retinente conſenſu, aliquid tamen de ſpurcitiâ ſuâ ibi euomens, abominationum horrore nauſeare compellit. Sic, vt aliquid poeticum inſeram, temulentus Cyclops illiciti connugii appetitor, licet à Pallade repellatur, in gremio tamen eius Erichthonium fundit; & iocorruptâ Mineruâ, ſupereſt tamen deforme monſtrum, nec omninò affectara ſcelera in memoriâ morionrur.

Ouid. 2. Met.

Non tentabis, inquit, *Dominum Deum tuum*. Hoc in Deuteronomio ſcriptum eſt: Eece lex legi obiicitur, & ſatan auctoritate Scripturæ abutens, malus legis interpres præcipitium quaſi ex ratione mandati hortatur: ſed intellectus fallax & falſus veritate ſincerâ confunditur, & generali edicto interdictum oſtenditur, ne dum paret in quibuſlibet anguſtiis quilibet exitus, Deus vllâ præſumptiooe tentetur.

Matth. 4. v. 7. Deut. 6. v. 16.

Alia explorator malignus argumenta cooatur adducere; & ad ſummam cumolúmqoe nequitię ſuæ, contineotem & humilem oblatâ aggreditur poteſtate; & oſtenſâ mundi huius ſublimitate & gloriâ (quaſi indignum ſit tantæ auctoritatis doctorem, & inſignium operum patratorem, ignobili, & contemptibili ſchemate obumbrari) & dominatione vniuerſorum, vſúqoe animum dignũ honore ſolicitat; & daturum ſe omnia pollicetur, ſi ei pro tanto munere gratias agat, & procidens adoret tanti culminis largitorem.

Tentatur tertiò auaritiæ & ambitionis.

Solent viris virtutum huiuſmodi præſtigia ſe offerre, & teſtimonium religionis conſcientiâ perhibente, cùm ab aliis digni honoribus iudiceotur, facilè acquieſcunt: & tam proprio quàm alieno faſcinati iudicio à rectitudine corruunt, euerſâque cathedrâ meotis, humo fractis ceruicibus colliduntur. Repentéque & ſubitò qood multis erat partum ſudoribus, ambitione irroente obliteratum eſt; & turbinis huios impetu auulſum eſt, quicquid antiquæ religioois labor meruerat. Malum hoc Adam in paradiſo pulſauit & ſtrauit, cùm ſubiectiooem quam Deo debebat faſtidiens, appetiit dominatum: & cùm vellet eſſe ſicut Deus, ſine Deo ſe vidit, & oouit: & coospectam carnis Euæ abhorruit fœditatem, quam licet operiret, manens tamen perpes ibi contumelia ſtetit, & hæſit.

Punita in Adam ambitio.

Ad ſuaſionem diaboli animam vanitati ſubiectam dececit ambitio, poterátqoe extermioio eius poſteritas didiciſſe, quàm miſera mutatio fuit de deliciis ad ſpinas & tribulos emigraſſe, & raſtris ligonibúſque auaritiam condemnatam. Hoc modo reſtitir, & reſiſtere nos Saluator edocuit, vt ſoli Deo ſubiectus ſit homo, quantumcunque profecerit, vt in ipſo, imò ipſe ſit ſubſtantia ooſtra, & pareat oobis quòd ſicut peremptoria eſt altitudo quæſita, ita & periculoſiſſima eſt oblata: non qoòd poteſtas quæ ex Deo eſt ſit damnabilis, aut ordinatio diuina peccatorom ſit obſtetrix; ſed quòd excellentiam, cuius Spiritus ſanctus auctor eſt, ita debet complecti homilitas, vt qui vocatus eſt ſuperiùs, neſciat ſe ſublimem, & per omnia agnoſcat coodítio conditorem, & gratia largitorem.

Altitudo quæſita, peremptoria eſt; oblata, periculoſiſſima.

Gloriabantur aliquando diſcipuli, & complacebant ſibi in miraculis, gratulabundi quòd eis etiam dæmonia obedirent: ſed repreſſa eſt increpante Domino ſimplicitatis eorum præſumptio: *Videbam*, inquit, *ſatanam tanquam fulgur deſcendentem de cœlo.* His verbis eorum animis intimans; quia ante hoc temporale initium ipſe in principio, imò ipſe principium exiſtens apud Deum, ante hominis cooditionem ſuperbientis diaboli ruinam vidit, & affectatæ dominationis ambitionem

Luc. 10. v. 18.

A deiectionis eius fuiſſe cauſam: nec in hoc gaudendum eſſe, ſi quis prærogatiuâ celſitudinis donaretur, ſed hanc eſſe certam ſtabilémque veri gaudii metam, ſi vocatio noſtra iuſtificatione muniretur: & tunc demum ratum conſtare beatificationis prouentum, ſi huius ordinis Scriptura in conſpectu Dei indelebilis ſeruaretur.

2. Cor. 3. v. 5. Hoc igitur attendentes, qubd non in nobis quaſi ex nobis ſufficientes ſumus, ſed ex Domino ſufficientia noſtra eſt; & contentos ſolo Deo neceſſe eſt ei eſſe omnes accliues, cui totum debemus quod viuimus, quod mouemur, quod ſumus. *Act. 17. v. 28.* Qui de plenitudine ſuâ nobis interim, prout cuique opus eſt, donationes partitur, donec ad comulum perueniat copia conſummata; B vſqueadeò conſertâ coagitatáque menſurâ, vt nihil vel accedat ampliùs, vel recedat; ſed in cognitione Dei certum finem ſtabilémque metam omnes & animæ & corporis obtineant appetitus. Fruſtra itaque regna huius mundi tranſitoria & mutabilia immutabili & ęterno Regi oſtendit vel promittit diabolus, cùm ipſe dicat regnum ſuum de hoc mundo non eſſe: non quòd creationem ſuam remouens dæmonum ſubiecerit poteſtati; ſed quia in his, qui amorem mundi Dei amori præponunt, non dignetur diuinitas ſibi facere manſionem: & impoſſibile ſit eos à Deo regi, qui ſe diabolo tradidere: quia Chriſti & Belial nulla eſt participatio, nec aliqua iuſtitię cum iniquitate poteſt eſſe communio. C Regnum hoc non eſt naturæ, ſed malitiæ: perſecutio eſt, non defenſio: & tota huius poteſtatis virtus in mortem damnationémque eorum, qui ſub hoc principe militant, elaborat.

Ioan. 18. v. 36. Regnum Chriſti vt non de hoc mundo.

2. Cor. 6. v. 15.

Regnum mũdi quale.

Regnum hoc munitur vitiis, ambitur flagitiis, torres eius ſunt crimina, arma quarumcunque turpitudinum molimina. Huius regis telonearij ſunt pauperum oppreſſores, tribuni ſeductores; præfecti, iudiciorum peruerſores. Cubicularij eius ſunt quæſtuum aduncatores, mercimonij traiectores, ærarij ſacerdotes, nummularij doctores, conductitij defenſores, linguę ſubdolæ, vel conſilii locatores, venales auxiliarii, bilingues cauſidici, concionatores mendacii, fabricatores peccati, veſtiti mollibus, amicti diſcoloribus. D In domo huius regis ſunt, qui paludamentis talaribus pauimenta verrentes, capillis muliebribus ſe in fœminas transfigurant, & dignitatem virilem non ſine naturæ iniuriâ dehoneſtant. In hoc regno ſunt, quicunque veritatem Dei commutant in mendacium, quicunque quaſi in tabernâ vitiorum præcones venales animas impuriſſimis dæmonibus corrumpendas exponunt. Hîc auaras manus cupidi muneribus complicant; hîc genu flexo concupiſcentiæ ſuæ quiſque idolum colit, & propriæ libidinis adorat ſimulacrum. E

Rom. 1. v. 25.

Non hęc te, Domine Ieſu, gloria mouet: non huius mundi tu reges imperium: non horum cupidine tu cadis, aut proſterneris: non adoras malitiam, non peccato ſubiiceris; qui ſeruis tuis dęmonia ſubdis, & omnem huius mundi gloriationẽ deſtruis, & confundis. Inſaniſſime Satan, quâ fronte, quâ lingua auſus es dicere Saluatori; vt ante te, qui ſtat inflexibilis, & immobilis, caderet? vt te damnatum, ipſe qui te damnauerat, adoraret? Quis auſus? quàm impudens hæc fuit præſumptio? Quid deſperate ſperaſti? an Filium Dei putabas poſſe, tecum apoſtatam fieri? Si de mundo viſibili id eſt, cœlo & terrâ, & de his quæ in eo aguntur, te iactas habere dominium; nec cœli, nec terræ tu conditor, nec ſolem moues, nec curſum das ſideribus, nec per te voluitur firmamentum; nec vides aut intelligis Deum, nec vllum tibi eſt cum cœleſti militiâ conſortium, vel aliquem habes ad ſuperioris mundi claritatem acceſſum. Huius inferioris mundi tua eſt ſcabies, tua languentis ſunt vlcera, hæc ſcalpis, hæc impurus adlingis. Si quid vitii eſt, ſi quid corruptelæ, tu cadaueribus aſſides, tu contrectas putredines, tu diſtemperas fæces, tu verſas fœtores: tu ſpiritus nequam, tu in piſtrino ſęculi huius fermentator immundus, tu ſanctitatis corruptor & ſimplicium perturbator, tu incendiator libidinum, & omnium turpitudinum adinuentor: in his regnas quos inquinas: & in his quos polluis, dominaris. Fornicatores, & adulteri, te habent ſuggeſtorem, te habebunt tortorem, te quoque cum illis vltricia incendia concremabunt. Stultis vaniſque promiſſionibus nullus à corde Chriſtiano dari debet acceſſus, ſed primis titillationibus obuiare debet abigens manu: nec foueri debet coluber, donec in draconem formetur. Mendax eſt diabolus, & his qui ſibi obtemperant, multa ſe daturum promittit.

Diabolus, qualis.

Malum hoc in vniuerſâ Eccleſiâ vagatur, & communis peſtilentia innumerabiles occupat, vt pro gloriâ huius mundi qui liberi erant, ſe vendant in ſeruos, & per vitia ad ſeruitia deputentur, & obligati pacto chirographum ſubiectionis conſcribant diabolo. Per omne nefas voluptates emuntur, & per omne ſcelus copioſæ libidines exquiruntur. Iudas ille proditor venditurus magiſtrum, prætaxatum pretium à principibus exegit Sacerdotum: *Quid mihi,* inquit, *vultis dare, & ego eum vobis tradam?* Vſque ad mortem Domini amor lucri ſe ingerit, nec vitæ Saluatoris quæſtus deſiderium parcit. Etiam in ſinu Sacerdotum ambitio dormit, ibi ſub vmbrâ recubat, in ſecreto thalami ſe fraudulenter occultat. Simon Apoſtolorum temporibus venalem putans Spiritum, ſanctum, Petrum donis aggreditur, & tentat emere poteſtatem, per quam plura lucretur. Hęc ſacrilegii forma per omnia officia graduſque diſcurrit, & nihil intentatum ambitio prætermittit. Nec dubitet quiſquam diaboli hæc eſſe negotia, & nundinatores eius quicunque hæc exercent commercia; nec quicquam huiuſmodi ab eo, niſi præmiſsâ apoſtaſiâ, donari. Inuerecundè tentator ambitioſos aggreditur; & conditione pernicioſâ pręmiſſâ talia pollicetur, vltra quæ extendi non poſſit cupiditas; regnorum ſcilicet omnium monarchiam, & vniuerſitatis dominatum: vt in omnibus mundanis vnus homo quaſi Deus habeat poteſtatem; & vni omnia ſubiecta ſint, & generale vectigal excellentiæ principali cuncti perſoluant. Quid vltra cupide quæris? quid amplius auare deſideras? nunquid & ſic non eſt impleri ambitio tua, aut ſatiari poteſt fames tua, offâ huius mundi iniectâ dentibus tuis, & faucibus tuis vniuerſâ rerum maſsâ intruſâ? Mundum habes, Deum non habes; mundus tranſibit, tu cum eo qui non ſtat, cadeș, tranſibis & rues. Peremptoria ſunt hæc conſilia, quæ

Quãta mala parit mundi amor.

Matth. 26. v. 15.

Iob. 40. v. 16.

Simoniaca labes vbique graſſans.

Nec mundus totus ſatiando eſt humano cordi.

tibi talia pollicentur, in quibus te neceſſe eſt aut vomitu, aut ruptis inretire viſceribus. Sed & pretium quod petitur, vt diabolum adores proſtratus: & eum tibi Deum conſtituas, quem non dubitas ſeductorem, ſi conſenſeris vt concedas, caſus tui te non potes excuſare improuidum; cùm ipſe tibi caſum & ruinam prænominet, & præcipitium exigat, qui tanti ſe facit nundinatorem culminis, & tantæ tibi promittit faſtigia poteſtatis. Regnum Chriſti non eſt de hoc mundo; regnum cœlorum tibi Deus promittit, ipſum ſolum adora, ipſi ſoli memento vt ſeruias, qui repulſo tentatore, te quoque gloriâ & honore poſt victoriam coronabit, ſi in iuſtitiæ rectitudine ſteteris, nec falſis promiſſionibus obtemperans, ad venerationem diaboli damnationis eius factus particeps incurueris.

FERIA II. POST DOMINICAM PRIMAM QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XXV.

[a] In ſecundo aduentu. [b] Qui eſt Filius ille

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis, Cùm [a] venerit Filius [b] ho-

[c] In diuinitate, quâ iudicabit qui prius venit in humilitate. [d] Regnabit.

minis in [c] maieſtate ſuâ, & omnes Angeli eius cum eo, tunc [d] ſedebit

[e] Eccleſiam, in quâ tunc apparebit omnis potentia eius.

ſuper [e] ſedem maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum omnes

[f] Omnis temporis, omnis conditionis, omnis ſexus, omnis ætatis. [g] Qui poſuit animam pro ouibus ſuis. [h] Bonos. [i] A malis.

[f] gentes. & ſeparabit eos ab inuicem, [g] ſicut paſtor ſegregat [h] oues [i] ab hœdis.

[l] Confirmabit in beatitudine bonos. [k] In miſeriâ æternâ.

Et [l] ſtatuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem [k] à ſiniſtris. Tunc dicet

[l] Regum. [m] Ad beatitudinem pertinent. [n] Inuitat ad regnum, non expellit ad pœnam.

[l] Rex his qui [m] à dextris eius erunt: [n] Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & cooperuiſtis me. Infirmus, & viſitaſtis me. In carcere eram, & veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, & pauimus te: ſitientem, & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te: aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et reſpondens Rex dicet illis: Amen

[o] Innuit ſe non dixiſſe generaliter de omnibus pauperibus, ſed de his qui pauperes ſunt ſpiritu. [p] Capiti in membris.

dico vobis, quandiu feciſtis vni de [o] his fratribus meis minimis, [p] mihi feciſtis.

[q] A ſiniſtris ſunt qui ſiniſtra, id eſt, præſentia quandiu vixerunt ardenter amauerunt. [r] Vt tollatur impius ne videat gloriam Dei. [s] Quia viſi ſunt eſſe cum eo, dum permixti ſunt bonis mali.

Tunc dicet Rex & his qui [q] à ſiniſtris erunt: [r] Diſcedite à [s] me maledicti in

[t] Iudicium fiet ei ſine miſericordiâ, qui non fecit miſericordiam. [u] Præordinatus à conſtitutione mundi, vt bonis regnum.

[t] ignem æternum, qui [u] paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitiui, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Nudus, & non cooperuiſtis me. Infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicentes: Domine quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmum, vel in carcere, & non miniſtrauimus tibi? Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen di-

[x] Solatium charitatis. [y] Humilibus ſpiritu. [z] Capiti vos exhibuiſſe gaudeatis.

co vobis: quandiu [x] non feciſtis vni de [y] minoribus his, nec [z] mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum. Iuſti autem in vitam æternam.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Math. 25. v. 31.

CVM autem. Tradendus in proximo cruci præmiſit gloriam triumphantis, vt ſecutura ſcandala hac promiſſione compenſaret. Poſt parabolas de fine mundi, nunc exequitur Dominus modum futuri iudicij.

Angeli in iudicio, vt conſcij humanorum actuum.

Omnes Angeli. Qui teſtes ſunt humanorum actuum, ſub quorum cuſtodiâ benè, vel malè egerunt.

v. 32. Electorum duplex claſſis.

Oues ab hædis. Duo ordines erunt in iudicio, electorum ſcilicet, & reproborum: ſed electorum alij iudicabunt, quibus dicitur: *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Alij iudicabuntur quibus dicitur: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Item reproborum, alij qui extra Eccleſiam ſunt, non iudicabuntur: Alij qui intra, iudicabuntur, quibus dicitur: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*, &c.

Math. 19. v. 28. Item reproborum.

v. 33. Hædi peccatorum ſymbolum.

Hœdos. Hœdus eſt animal petulcum, & olidum, qui pro peccatis offerebatur in lege, & ſignificat peccatores: Nec dicit capras quæ poſſunt habere fœtus.

v. 34. Benedicti Patris. Miſericordiæ opera corporalia, & ſpiritualia.

Benedicti Patris Beneficio Patris mei promoti ad obtinendâ gloriâ, in quâ ſine corruptione regnetis, ad quam prædeſtinati eſtis à conſtitutione mundi. Ad literam nota opera miſericordiæ. Myſticè, charitatis perfectionem: Qui eſurientem, & ſitientem iuſtitiam, pane

verbi reficit, vel potu ſapientiæ refrigerat, charitatis agit opera: Et qui errantem in domum matris Eccleſiæ reuocat, & qui infirmum in fide aſſumit, & qui tribulatione aliquâ, ſeu carcere triſtitiæ oppreſſo ſubuenit compatiendo, vel conſolando, veram dilectiooem adimplet.

v. 37. Iuſtorum de præmio ſuo admiratio. *Tune reſpondebunt*: Non diffideotes de verbis Domini, ſed vel ſtupentes pro magnitudioe maieſtatis Regis, vel quia paruum videtur illis omue booum quod fecerunt. vnde dicitur: *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam*, &c. Rom. 8. v. 18.

v. 40. Domini fratres, & mater. *De his fratribus*. Fratres mei, & mater ſunt qui faciunt voluntatem Patris mei.

v. 42. *Non dediſtis*. Quid meretur qui aliena rapoit, ſi æteroaliter damnatur qui de ſuo oon dedit?

v. 44. Nulla excuſatio in iudicio iis, qui eleemoſynas nõ fecerunt. *Domine quando*. Excuſare ſe ſatagunt, quaſi Deum fallere poſſiot, qui homioes fallebant. Sed non babent excuſationem, qui conuerſi à malis agere eleemoſynas nolueruot. vnde ſubdit: *Quandiu non feciſtis vni. &c.*

v. 45. v. 46. Origenis error exploſus. *In ſupplicium æternum*. Fruſtra ergo Origenes ſpondet liberationem poſt multos annos malis hominibus, & ipſis dæmonibus.

CATENA AVREA IN IDEM *Euangelium*.

Math. 25. v. 31. *Cum autem venerit Filius hominis in maieſtate ſuâ, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, &c.* RABA. Poſt parabolas de fioe mundi, iam exequitur Dominus modum futuri iudicij.

Hom. 80. in Math. in princip. t. 2. CHRYS. in hom. Eſt autem hæc pars dilectiſſimi, quam continuè in animo vertentes cum ſtudio audiamus, & omni compunctione: nam ipſe Chriſtus terribiliùs, & lucidiùs hunc pertractat ſermonem. Idcirco noo dicit de cætero, Simile factum eſt regnum cœlorum, ſed reuelatè ſeipſum oſtendit, dicens, *Cùm autem venerit Filius hominis, &c.*

Super illud: Cùm autem venerit. HIER. Poſt biduum quidem Paſcha facturus, & tradendus cruci, & illudendus ab hominibus, rectè præminit gloriam triumphaotis: vt ſecutura ſcandala pollicitionis præmio compenſaret. Et notandum quòd qui in maieſtate cernendus eſt, Filius hominis ſit.

Tract. 21. AVGVST. ſuper Ioan. In formâ enim humanâ videbunt eum impij; videbunt & ad dexteram poſiti. In iudicio enim apparebit in formâ, quam ex oobis accepit: ſed poſtea futurum eſt vt videatur in formâ Dei, quam ſitiunt omnes fideles.

REMI. Deſtruitur aotem iis verbis illorum error, qui dixerunt Domioum noo in eadem formâ ſerui manere: Maieſtatem autem appellat diuinitatem, quâ æqualis eſt Patri, & Spiritui ſancto.

Tract. 34. in Math. circa princip. ORIGEN. Vel quia cum gloriâ huc reuertetur, vt corpus eius ſit, qoale fuit cùm transfiguratus fuit in monte. *Sedes* autem eius, aut quidam perfectiores Sanctorum dicuntur, de quibus ſcriptum eſt, *Quoniam illic ſederunt ſedes in iudicio*: aut quædam Virtutes Angelicæ, de quibus dicitur, *Siue Throni, ſiue Dominationes.*

Libr. 20. c. 24. t. 5. AVGVST. 20. de ciui. Dei. Deſcendit enim cum Angelis quos adoocabit de ſupernis locis

A ad faciendum iudicium, vnde dicitur, *Et omnes Angeli eius cum eo.*

CHRYS. in hom. Omoes enim Angeli cum ipſo aderunt, teſtantes & ipſi, quantum adminiſtrauerunt miſſi à Domino ad homioum ſalutem. Hom. 80. in Math.

AVGVST. de pœni. Vel Angelorum nomine ſignificauit homines, qui cum Chriſto iudicabunt. Angeli enim nontij ſunt. Nuntios autem rectiſſimè accipimus omnes, qui ſalutem cœleſtem hominibus ountiauerunt. Libr. de medicinâ pœnit. c. 2. t. 9.

Sequitur, *Et congregabuntur, &c.* REMIG. His verbis vera hominis futura demonſtratur reſurrectio.

AVGVST. 20. de ciui. Dei. Hæc autem congregatio per miniſterium Angelicum fiet, quibus in Pſal. dicitur, *Congregate illi Sanctos eius.* Libr. 20. c. 24. t. 9.

B

ORIGEN. Vel non localiter intelligamus, quòd congregabuntur ante eum omnes gentes, ſed quia iam non erunt diſperſæ in dogmatibus falſis, & multis de eo. Manifeſta enim fiet diuinitas Chriſti, vt non ſolùm oullus iuſtorum, ſed nec aliquis peccatorum ignoret. Non enim in aliquo loco apparebit Filius Dei, & in altero non apparebit, ſicut ipſe ſecũdum comparationẽ fulguris voluit demõſtrare. Quaodiu ergo iniqui nec ſe cognoſcuot, nec Chriſtum, vel iuſti per ſpeculum in ænigmate vident, tandiu non ſunt ſegregati boni à malis. Cùm autem propter manifeſtationem Filij Dei omnes ad intellectum venerint ſuum, tunc Saluator ſegregabit bonos à malis. vnde ſequitur, *Et ſeparabit eos ab inuicem, &c.* Quia & peccatores cognoſcent ſua delicta, & iuſti manifeſtè videbunt ſemina iuſtitiæ ſuæ, ad qualem eos perduxerint fioem. *Oues* autem dicti ſunt qui ſaluantur propter manſuetudinem, quam didicerunt ab eo, qui dicit, *Diſcite à me, quia mitis ſum*: & propter quod vſque ad occiſionem parati fuerunt venire, imitantes Chriſtum, qui ſicut ouis ad occiſiooem ductus eſt. *Hœdi* autem dicuntur mali, qui aſpera & dura ſaxa aſcendunt, & per præcipitia eorum incedunt. Hom. 34. in Math. Senſus moralis.

C

D CHRYS. in hom. Vel hos vocat *hœdos*, illos autem *oues*; vt horum infructuoſitatem oſtendat (oullus enim fit ab hœdis fructus) illorum autem vtilitatem; multus enim eſt ouium fructus, & à lanâ, & à lacte, & à fœtibus, qui parturiuntur. Nomioe autem ouis in Scripturis diuinis ſimplicitas, & innocentia ſolet deſignari. Pulchrè ergo in hoc loco per oues electi deſignantur. Hom. 80. in Math.

HIER. Hœdus autem laſciuum eſt animal & feruens ſemper ad coïtum, & ſemper pro peccatis offertur in lege. Nec dicit *capras*, quæ poſſunt habere fœtus, & tonſæ egrediuntur de lauacro. Super illud: Cùm venerit Filius.

E

CHRYS. in hom. Deinde ſegregat eos etiam ſitu. Nam ſequitur, *Et ſtatuet quidem oues à dextris, hœdos autem à ſiniſtris.* Hom. 80. in Math.

ORIGEN. Sancti enim, qui dextera opera operati ſunt, acceperuot pro mercede ſuorum dexterorum dexteram Regis, in quâ requies & gloria eſt. Mali verò propter opera ſua peſſima & ſiniſtra, ceciderunt in ſiniſtram, id eſt, in triſtitiam tormentorum. Sequitur, *Tunc dicet Rex, &c. Venite*, vt quidquid minus fuerat eis, cùm perfectiùs vniti fuerint Chriſto Hom. 14. in Math.

conſequantur. Addit autem, *Benedicti Patris mei*, vt eminentia beoedictionis eorum manifeſtetur, quia priùs benedicti ſunt à Domino, qui fecit cœlum & terram.

Raba. Vel vocantur *benedicti*, quibus pro bonis meritis debetur æterna benedictio. Patris autem ſui dicit eſſe regnum, quia ad eum refert poteſtarem regni, à quo ipſe Rea eſt genitus: vnde per aoctoritatem regiam quâ ipſe ſolus eaaltabitur in die illâ, proferet iudicii ſententiam. vnde ſignanter dicitur, *Tunc dicet Rex*.

Hom. 80. in Matth.

C hrvs. in Homilia. Nota autem quod non dixit Accipite, ſed, *poſſidete*, ſiue *hæreditate*, ſicut familiaria bona, ſicut paterna, ſicut vestra vobis antiqnitus debita. vnde dicitur, *Paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*. B

Super illud: *venite benedicti*.

Hier. Hæc autem ioata præſcientiam Dei accipienda ſunt, apud quem futura iam facta ſunt.

Lib. 20. c. 9. t. 5.

Avgvst. 20. de ciui. Dei Eacepto autem illo regno, de quo in fine dicturus eſt, *Poſſidete paratum vobis regnum*, licet longè impari modo, etiam præſens Eccleſia dicitur regnum eius: in quo adhuc cum hoſte confligitur, donec veniatur ad illud pacatiſſimum regnum vbi ſine hoſte regnabitur.

Libro de medicinâ pænitentiæ.

Avgvst. de pœniten. Sed dicet aliqois Regnare nolo, ſufficit mihi ſaluum eſſe: in quo primùm eos fallit, quia eorum nec ſalus eſt C vlla, quorum iniquitas perſeuerat: Deindè ſi eſt aliqua differentia inter regnantes, & non regnantes, oportet tamen vt in vno regno ſint omnes: ne in hoſtium, aut aliotum numero deputeotur, & exteris regnantibus ipſi pereant. Omnes enim Romani Romanorum regnum poſſideot, quamuis non omnes in eo regnent.

Hom. 80. in Matth.

Chrvs. in hom. Pro quibus ergo Sancti cœleſtis regni bona accipiant, manifeſtat cum ſubdiiur, *Eſurini enim, & dediſtis mihi manducare*.

R emi. Et notandum quòd in hoc loco ſex opera miſericordiæ à Domino commemorantur: quæ quicunq; implere ſtuduerit, regnum D à conſtitutione mundi præparatum electis percipere merebitur.

Miſericordiæ opera ſpiritualia.

Raa. Myſticè autem qui eſurieotem & ſitientem iuſtitiam pane verbi reficit, vel potu ſapientiæ refrigerat: & qui errantem per hæreſim, vel per peccatum in domum matris Eccleſiæ recipit; & qui infirmum in fide aſſumit, veræ dilectionis obſeruat iura.

26. Moral. c. 24.

G reo. 25. Mota. Hi autem quibus iudex veniens in dextram conſiſtentium, dicit, *Eſurini, &c.* ſunt qui ea parte electorum iudicantur, & regnant, qui vitæ maculas lacrymis E tergunt: qui mala præcedentia factis ſequentibus redimentes, quicquid illicitum aliquando fecerant, ab oculis iudicis, eleemoſyoarum ſuperductione cooperiunt. Alii verò ſunt qui non iudicantur, & regnant, qui etiam præcepta legis perfectionis virtute traoſcendunt.

Tract. 34. in Matth. à med.

Orige. Humilitatis ergo causâ laude beneficiorum ſuorum indignos ſe proclamant, noo obliti eorum, quę fecerunt. Ipſe autem oſtendit eis ſuam compaſſionem io ſuis. vnde ſequitur, *Tunc reſpondebunt ei iuſti, &c.*

R ab. Hoc quidem dicunt non diffideotes de verbis Domini, ſed ſtupentes de tantâ ſu- A blimatione, & de maieſtatis ſuæ magnitudine. Vel quia videbitur eis paruum eſſe bonum quod egeraot, ſecundum illud Apoſtoli, *Non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriã quæ reuelabitur in nobis*. Sequitur, *Et reſpondens Rex dicet eis, Amen dico &c.*

Super illud: *Amen dico vobis, quod vni.*

H ier. Libera quidem nobis erat intelligentia, quòd in omni paupere Christus eſuriens paſceretur, ſitiens potaretur, & ſic de aliis: ſed ex hoc quod ſequitur, *Quandiu feciſtis, &c.* oon mihi videtur generaliter dixiſſe de pauperibus, ſed de his qui pauperes ſpiritu ſũt, ad quos extendens maoum dixerat, *Fratres mei ſunt, qui faciunt voluntatem Patris mei*.

Minimi Christi, pauperes ſpiritu.

Hom. 80. in Matth.

B Chrvs. Sed ſi fratres eius ſunt, quare eos minimos vocat? Propter hoc quia ſunt humiles, quia pauperes, quia abiecti. Non autem per hos, Monachos ſolùm intelligit, qui ad montes ſeceſſerunt, ſed vnumquemque fidelem, etiam ſi fuerit ſæcularis; & fuerit eſuriens, aut aliud huiuſmodi, vult miſericordiæ procuratione potiri. Fratrem enim baptiſma facit, & myſteriorum communicatio. Sequitur, *Tunc dicet & his, qui à ſiniſtris eius erunt, Diſcedite, &c.*

Vniuerſi fideles.

Tract. 34. in Matth. à med.

O rio. Sicut iuſtis dixerat, *Venite*, ita & iniuſtis dicit, *Diſcedite*. Nam propinqui ſuot Verbo, qui ſeruant Dei maodatum; & vocantur, vt adhuc propinquiores efficiantur. Longè autem ab eo ſunt, & ſi videantur ei aſſiſtere, qui non faciunt mandata ipſius: propter hoc audiunt, *Diſcedite*: vt qui modò vel videotur eſſe ante eum, poſtea nec videantur. Conſiderandum eſt autem, quoniam in Sanctis dictum eſt, *Benedicti Patris mei*: non autem nunc dicitur, maledicti Patris mei. Nam benedictionis quidem miniſtrator eſt Pater: maledictioois autem vnuſquiſque ſibi eſt auctor, qui maledictione digna eſt operatus. Qui autem recedunt à Ieſu, decidunt in ignem æternum: qui alterius eſt generis ab hoc igne, quem habemus in vſu. Nullus enim ignis inter homines eſt æternus, ſed nec multi temporis. Et conſidera quoniam regnum quidem non Angelis pręparatum dicit, ignem autem æternum diabolo, & Angelis eius: quia quantùm ad ſe homines non ad perditionem creauit, peccaores autem coniungunt ſe diabolo: vt ſicut qui ſaluantur, ſanctis Angelis coæquantur: ſic qui pereunt, diaboli angelis coæquentur.

Sic & auctor diſputationis cũ Manichæo, apud Damaſcenum: quam ipſã Damaſceni aſſerit *Leo Allatius*.

Libr. 21. c. 10. t. 5.

A vgvst. de ciui. Dei. Ex hoc autem habetur, quòd idem ignis erit hominum ſupplicio attributus, & dæmonum. Si autem erit corporali tactu noxius, vt eo poſſint corpora cruciari, quomodò in eo erit pœna ſpirituum malignorum: niſi quia ſunt quędam dæmonibus corpora, ſicut quibuſdam viſum eſt, ex iſto aëris craſſo atque humido? Si autem aliquis nulla habere dęmones corpora aſſerat, non eſt de hac re contentioſâ diſputatione certandum. Cur enim non dicamus, quamuis miris, tamen veris modis, etiam ſpiritus incorporeos poſſe pœnâ corporalis ignis affligi? ſi ſpiritus hominum, etiam ipſi profectò incorporei, & nunc potuerunt concludi corporalibus membris, & tunc poterunt corporum ſuorum vinculis inſolubiliter alligari. Adhærebunt ergo dæmones, licet incorporei, corporalibus ignibus cruciandi, accipientes ex ignibus pœnam, non dantes ignibus vitam. Ignis autem ille corpo-

Torquendi dæmones igne corporeo, ſiue corpora habeant, ſiue ſint incorporei.

Reus erit, & cruciabit huiuſmodi corpora cum ſpiritibus: dæmones autem ſpiritus ſine corporibus.

Tract. 34. in Matth. à med.

ORIG. Vel forſitan ignis ille talis ſubſtantiæ eſt, vt inuiſibilia comburat ipſe inuiſibilis conſtitutus, ſecundum quod ait Apoſtolus, *Quæ videntur, temporalia ſunt: quæ autem non videntur, æterna.* Ne autem mireris audiens eſſe inuiſibilem ignem, & punientem: & cùm videas interiùs calorem corporibus accidentem, & non mediocriter cruciantem. Sequitur, *Eſuriui enim, &c.* Scriptum eſt ad fideles, *Vos eſtis corpus Chriſti.* Sicut ergo anima habitans in corpore, cùm non eſuriat quantum ad ſuam ſubſtantiam ſpiritualem, eſurit tamen corporis cibum, quia copulata eſt corpori ſuo: ſic & Saluator patitur, quæ patitur corpus eius Eccleſia, cùm ſit ipſe impaſſibilis. Et hoc conſidera, quia loquens ad iuſtos, per ſingulas ſpecies eorum beneficia dinumerat: ad iniuſtos autem præſcindens narrationem adunauit vtrunque, dicens, *Infirmus & in carcere, &c.* Quoniam miſericordis iudicis erat benefacta quidem hominum largiùs prædicare & ampliare, malè facta autem eorum tranſitoriè memorati, & abbreuiare.

1. Cor. 12.

Hom. 80. in Matth. aliquant. à princip.

CHRYS. in hom. Intuere autem, quia non in vno tantùm, vel duobus, ſed in omnibus miſericordiam deſeruerunt. Non enim eſurientem ſolùm non cibauerunt, ſed neque (quod leuius erat) infirmum viſitauerunt. Et vide, qualiter leuia iniungit. Non enim dixit, In carcere eram, & non eripuiſtis me: infirmus, & non curaſtis me: ſed, *Non viſitaſtis*, &, *Non veniſtis ad me.* In eſuriendo etiam non pretioſam petit menſam, ſed neceſſarium cibum. Omnia ergo ſufficientia ſunt ad pœnam. Primò quidem facilitas petitionis, panis enim erat: Secundò miſeria eius qui petebat, pauper enim erat; Tertiò compaſſio naturæ, homo enim erat: Quartò deſiderium promiſſionis, regnum enim promiſit: Quintò dignitas eius qui accipiebat, Deus enim erat qui per pauperes accipiebat: Sextò ſuperabundantia honoris, quoniam dignatus eſt ab hominibus accipere: Septimò iuſtitia dationis, ex ſuis enim à nobis accipit. Sed contra vniuerſa hæc homines per auaritiam excæcantur.

Aurea deductio.

Libr. 26. ſuper illud Iob: ſed non ſaluat impios, c. 20. in nouis exempl.

GREGO. 26. Mora. Iſti autem quibus hoc dicitur, ſunt mali fideles, qui iudicantur & pereunt: alii verò, ſcilicet infideles, non iudicantur & pereunt. Non enim eorum tunc cauſa diſcutitur, qui ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum damnatione ſuæ infidelitatis accedunt: profeſſionem verò fidei retinentes, ſed profeſſionis opera non habentes, redarguuntur vt pereant. Iſti enim ſaltem verba iudicis audiunt, quia eius fidei ſaltem verba tenuerunt. Illi in damnatione ſuâ æterni iudicis nec verba percipiunt, quia eius reuerentiam nec verbotenus ſeruare voluerunt. Nam & princeps terrenam rempublicam regens, aliter punit ciuem interiùs delinquentem, atque aliter hoſtem exteriùs rebellantem: in illo enim iura ſua conſulit, contra hoſtem verò bellum mouet, & de pœnâ eius quid lex habeat, non requirit.

Hom. 80. non longè à princip.

CHRYS. in hom. Verbis autem iudicis redargui, cum manſuetudine loquuntur. Sequitur enim, *Tunc reſpondebunt ei & ipſi*
A *dicentes, Domine, &c.*

Tract. 34. in Matth. aliquant. ante finem.

ORIG. Conſidera quòd iuſti immorantur in vnoquoque verbo: iniuſti autem non ita per ſingula, ſed curſim dicunt: quoniam proprium eſt iuſtorum, benefacta ſua relata ſibi in facie, diligenter & per ſingula refutare cauſâ humilitatis: malorum autem hominum eſt culpas ſuas excuſationis cauſâ, aut nullas eſſe oſtẽdere, aut leues & paucas: ſed & reſponſio Chriſti hoc ipſum ſignat. vnde ſequitur, *Tunc reſpondebit illis dicens, Amen dico vobis* Volens enim iuſtorum benefacta oſtendere grandia, peccatorum autem culpas non grandes, ad iuſtos quidem dicit, *Ex eo quod feciſtis vni ex minimis meis fratribus*: ad iniuſtos autem non adiecit
B fratribus. Reuerâ enim fratres eius ſunt, qui perfecti ſunt. Gratius eſt autem apud Deum opus bonum quod fit in ſanctioribus, quàm in minus ſanctis; & lenior culpa eſt, negligere minus ſanctos, quàm ſanctiores.

Libr. 20. c. 1. & 5.

AVGVST. 20. de ciu. Dei. Nunc autem de nouiſſimo iudicio agitur, quando Chriſtus de cœlo venturus eſt, viuos & mortuos iudicaturus: hoc diuini iudicii vltimum hunc diem dicimus, id eſt, nouiſſimum tempus: Nam per quot dies iſtud iudicium protendatur, incertum eſt; ſed Scripturarum ſanctarum more dies poni ſolet pro tempore. Ideo autem dicimus vltimum iudicium vel nouiſſimum: quia & nunc iudicat, & ab humani generis initio iu-
C dicauit, à ligno vitæ ſeparans primos homines, & Angelis peccantibus non parcens: In illo autem finali iudicio ſimul & homines & Angeli iudicabuntur. Fiet enim virtute diuinâ, vt cuique opera ſua, vel bona vel mala, cuncta in memoriam reuocentur; & mentis intuitu mirâ celeritate cernantur, vt accuſet, vel excuſet ſcientia conſcientiam.

v. 46.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. AVGVST. de fide & operibus. Nonnulli ſeipſos ſeducunt, dicentes ignem *æternum* dictum, non ipſam pœnam *æternam*. Hoc præuidens Dominus ſententiam ſuam ita concluſit, dicens, *Et ibunt hi in ſup-*
D *plicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.*

Tract. 34. in Matth. parum ante finem.

ORIG. Attende quoniam cùm prius dixiſſet, *Venite benedicti*, deinde, *Diſcedite maledicti*, propterea quòd proprium boni Dei eſt, primùm recordari benefacta bonorum, quàm malefacta malorum: hinc priùs nominat pœnam malorum, deinde vitam bonorum: vt primùm quæ timoris ſunt, euitemus mala: poſtea quæ honoris ſunt, appetamus bona.

Libr. 15. c. 9. in nouis exempl. 10. in antiq.

GREG. 15. Mora. Si ergo tanta pœna mulctatur, qui non dediſſe conuincitur, quâ pœnâ feriendus eſt, qui redarguitur abſtuliſſe aliena?

Libr. 19. c. 11. in med. c. 5.

AVGVST. 19. de ciui. Dei. Eſt autem vita æterna ſummum bonum noſtrum, & finis ciuitatis Dei, de quo fine dicit Apoſtolus, *Finem*
E *verò vitam æternam* Sed rurſus quia vita æterna ab iis qui familiaritatem non habent cum Scripturis ſanctis poteſt accipi, etiam in vitâ malorum propter animæ immortalitatem, vel propter interminabiles pœnas impiorum: profectò finis ciuitatis huius, in quo ſummum habebitur bonum, vel pax in vitâ æternâ, vel vita æterna in pace dicendus eſt, vt ab omnibus poſſit intelligi.

Libr. 1. c. 10. circa med. c. 3.

AVGVST. 1. de Trinit. Quod enim dixit

Dominus famulo ſuo Moyſi, *Ego ſum qui ſum*, A hoc contemplabimur cùm viuemus in æternum. Ita enim Dominus ait, *Hac eſt vita aterna, vt cognoſcant te verum Deum.* Hæc enim nobis contemplatio promittitur actionum omnium finis, atque æterna perfectio gaudiorum, de quâ dicit Ioan. *Videbimus eum ſicuti eſt.*

In fine Cõment.

HIAR. Prudens autem lector intende, quòd & ſupplicia ęterna ſunt, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum.

Libr 34 ſuper illud Iob: *Exiſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem*, c. 16. in nouis exempl.

GREG. 34. Mora. At, inquiunt, ideo peccantibus minatus eſt, vt eos à peccatis compeſceret: quibus reſpondemus, Si falſa minatus eſt vt ab iniuſtitiâ corrigeret, etiam falſa promiſerat, vt ad iuſtitiam prouocaret: & ſic dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem. At, inquiunt, ſine fine puniri non debet culpa cum fine: Quibus reſpondemus, quòd rectè dicerent, ſi iudex iuſtus non corda hominum, ſed facta penſaret. Ad diſtricti ergo iudicis iuſtitiam pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vitâ nunquam voluit carere peccato.

Libr. 21. c. 11. t. 5.

AVGVST. 21. de ciui. Dei: Nullius etiam legis iuſtitia attendit, vt tantâ morâ temporis quiſque puniatur, quantâ morâ temporis vnde puniretur, admiſit. Nullus enim extitit qui cenſeret tam citò nocentium finienda tormenta, quàm citò factum eſt homicidium, vel adul- C terium. Qui verò pro aliquo grandi crimine morte mulctatur, nunquid morâ, quâ occiditur, eius ſupplicium leges exiſtimant, & non quòd eum in ſempiternum auferant à ſocietate viuentium? Iam verò damnum, ignominia, exilium, ſeruitus cùm plerunque ſic infliguntur, vt nullâ veniâ relaxentur; nónne pro huius vitæ modo ſimilia pœnis videntur æternis? Ideo quippe æterna eſſe non poſſunt, quia nec ipſa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum. Sed, inquiunt: Quomodo ergo verum quod ait Chriſtus, *In quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis*, ſi temporale peccatum ſupplicio puniatur æterno? Nec attendunt, D non propter æquale temporis ſpatium, ſed propter viciſſitudinem mali, id eſt, vt qui mala fecerit, mala patiatur, eandem dictam menſuram fuiſſe. Factus eſt autem homo malo dignus æterno, qui hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum.

Libr. 34. vbi ſupra.

GREG. 34. Moral. At, inquiunt. Nullus iuſtus crudelitatibus paſcitur; & delinquens ſeruus à iuſto domino idcirco cædi præcipitur, vt à nequitiâ corrigatur. Iniqui autem gehennæ ignibus traditi, quo fine ſemper ardebunt? Quibus reſpondemus, quòd omnipotẽs Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatu non paſcitur: quia autem iuſtus eſt, ab iniquorum vltione non ſedatur: & tamen ad aliquid iniqui ſem- E per concrematur, vt ſcilicet iuſti tanto in æternum magis diuinæ gratiæ debitores ſe eſſe cognoſcant, quantò in æternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt.

Libr. 21. c. 3. t. 5.

AVGVST. 21. lib. de ciui. Dei. Sed nullum eſt, inquiunt, corpus quod dolere poſſit, mori non poſſit. Neceſſe eſt autem, vt viuat dolens, non eſt neceſſe vt occidat dolens: quia nec corpora iſta mortalia omnis dolor occidit. Et vt dolor aliquis poſſit occidere, illa cauſa eſt, quo- A niam ſic connexa eſt anima huic corpori, vt ſummis doloribus cedat atque diſcedat. Tunc autem tali corpori anima & eo connectitur modo, vt illud vinculum nullo dolore vincatur: non ergo tunc nulla, ſed ſempiterna mors erit, quando nec viuere anima poterit Deum non habendo, nec doloribus corporis carere, moriendo. Inter huiuſmodi autem æternitatem ſupplicii negantes, miſericordior fuit Origenes, qui & ipſum diabolum, & angelos eius poſt grauiora pro meritis, & diuturna ſupplicia, ex illis cruciatibus eruendos, & ſociandos ſanctis Angelis credidit. Sed illum & propter hoc, & propter alia non immeritò reprobauit Eccleſia: quia & hoc quòd miſericors vi- B debatur, amiſit faciendo ſanctis veras miſerias, quibus pœnas luerent: & falſas beatitudines, in quibus ſecurum & ſempiternum boni gaudium non haberent. Longè autem aliter aliorum miſericordia humano errat affectu, qui hominum illo iudicio damnatorum miſerias temporales: hominum verò, qui vel citiùs vel tardiùs liberantur, æternam fœlicitatem putant. Cur autem hæc miſericordia ad vniuerſam naturam manat humanam: & cùm ad Angelicam ventum fuerit, mox areſcit?

Error Origenis.

De hoc Auguſt. l. 21. de ciuitate Dei c. 17.

Lib. 34. vbi ſupra.

GREGOR. 34. Moral. At, inquiunt, Vbi eſt quòd Sancti ſunt, ſi pro inimicis ſuis, quos tunc ardere viderint, non orabunt? Orant quidem pro inimicis ſuis eo tempore, quo poſſunt ad fructuoſam pœnitentiam eorum corda conuertere: quomodo autem tunc orabitur pro illis, qui iam nullatenus poſſunt ab iniquitate commutari?

Lib. 21. c. 19. 20. 21. 22. t. 5.

Errores varii de futuræ vitæ finiendis ſuppliciis.

AVGVST. 21. de ciuit. Dei: Item ſunt alii ab ęterno ſupplicio liberationem non omnibus hominibus promittentes, ſed tantummodò Chriſti baptiſmate ablutis, qui participes ſunt corporis eius quomodolibet vixerint, propter illud quod ait Dominus, *Si quis manducauerit ex hoc pane, non morietur in aternum.* Item ſunt qui non omnibus habentibus Chriſti ſacramentum, ſed ſolùm Catholicis, quamuis malè viuentibus, hoc pollicentur, qui non ſo- D lùm ſacramento, ſed re ipsâ manducauerunt corpus Chriſti: in corpore eius, quod eſt Eccleſia, conſtituti, etiam ſi poſtea in aliquam hæreſim, vel in Gentilium idololatriam fuerint lapſi. Sunt autem qui propter id quod ſcriptũ eſt, *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit*, non niſi in Catholicâ Eccleſiâ perſeuerantibus hoc promittunt, quòd merito fundamenti, id eſt, fidei per ignem ſaluentur, quo igne in vltimo iudicio punientur mali. Sed omnibus his contradicit Apoſtolus, dicens, *Manifeſta ſunt opera carnis, qua ſunt immunditia, fornicatio, & his ſimilia, qua prædico vobis, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non* E *poſſidebunt.* Si quis autem temporalia in corde ſuo præponit Chriſto: & ſi videatur habere fidem Chriſti, non eſt tamen in eo fundamentum Chriſtus, cui alia præponuntur: quantò magis ſi committat illicita, non præpoſuiſſe, ſed poſtpoſuiſſe Chriſtum conuincitur? Cœperi etiam quoſdam putare, eos ſolùm arſuros illius æternitate ſupplicii, qui pro peccatis dignas eleemoſynas facere negligunt; ideo iudicem ipſum noluiſſe exiſtimant commemorare aliud ſe eſſe dictutum, niſi eleemoſynas, ſiue factas, ſiue non factas. Sed qui dignè pro peccatis ſuis

A eleemoſynas facit, priùs eas facere incipit à ſeipſo: indignum eſt enim, vt ipſe ſibi non faciat, qui facit in proximum, cùm audiat dicentem Deum, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Itémque audiat, *Miſerere animæ tuæ placens Deo.* Hanc eleemoſynam, id eſt, vt Deo placeat, non faciens animæ ſuę; quomodò dignas pro peccatis ſuis facere eleemoſynas dicendus eſt? Propter hoc ergo eleemoſynæ faciendæ ſunt, vt cùm de præteritis peccatis deprecamur, exaudiamur: non vt in eis perſeuerantes, licentiam malefaciendi nos per eleemoſynas comparare credamus. Ideo autem Dominus in dextris eleemoſynas ab eis factas, B in ſiniſtris non factas ſe imputaturum eſſe prædixit, vt hinc oſtenderet quantùm valent eleemoſynæ ad priora delenda, non ad perpetua impunè committenda peccata.

Eccl. 30. v. 24.

ORSO. Vel non vnius tantùm iuſtitiæ ſpecies remuneratur, ſicut exiſtimant multi. In quibuſcunque enim cauſis mandatum Chriſti quis fecerit, Chriſtum cibat, & potat, qui fidelium iuſtitiam, & veritatem manducat, & bibit. Item Chriſtum algentem teximus veſtimento, accipientes ſapientiæ texturam; adeò vt per doctrinam aliquos doceamus, & induamus eos viſcera miſericordiæ. Quando & pręparamus cor noſtrum diuerſis virtutibus ad receptaculum eius, vel illorum qui ſunt ipſius, C ipſum peregrinantem ſuſcipimus in domum pectoris noſtri. Item cùm fratrem infirmum, ſiue in fide, ſiue in bono opere viſitauerimus, aut per doctrinam, aut per increpationem, aut per conſolationem, ipſum Chriſtum viſitamus. Deinde omne quod hîc eſt, carcer eſt Chriſti, & eorum qui ſunt eius, qui ſunt in hoc mundo degentes, quaſi etiam in carcere naturæ neceſſitate conſtricti. Cùm ergo bonum opus in eis fecerimus, viſitamus eos in carcere, & Chriſtum in eis.

Tract. 34. in Matth. parum ante med.

Miſericordiæ opera latius expoſita.

ORIGENIS PRESBYT.
in idem Euang.

D HOM. I.

Ex Hom. 34. in Matt.

INdiſcuſſus quidem ſermo videtur eſſe manifeſtus, quaſi exhortans homines ad dandum & largiendum, & auertens ab omni inhumanitate & parcitate. Videamus tamen quid quærere oportet in eo, propter eos qui nihil arbitrantur aliud in eo niſi exhortationem humanitatis. Certè ſecundum & glorioſum Chriſti aduentum fore credit omnis Eccleſia, quando & Filius Dei, qui aſſumptus eſt in gloriâ, ſic cum gloriâ huc reuertetur in ſpecie ſuâ, & pulchritudine ſuâ, vt corpus eius ſit quale fuit cùm transformatus fuiſſet in monte coram tribus diſcipulis coaſcendentibus ei: vt iam non E tribus, nec aliis paucis, ſed vniuerſis gentibus congregatis ante eum appareat, & ſedeat ſuper ſedem gloriæ ſuæ: & tunc ſegregabit malos à bonis. Vtrum autem ſegregabuntur gentes omnes ab omnibus, quę in omnibus generationibus fuerint: an illæ tantùm quæ in conſummatione fuerint derelictæ: an illæ tantùm quæ crediderint in Deum per Chriſtum; & ipſæ vtrum omnes, an non omnes, non ſatis eſt manifeſtum. Tamen quibuſdam videtur de differentiâ earũ, quę crediderũt, hæc eſſe dicta.

Dominus corpore glorioſo venturus, qualefuit in Transfiguratione.

A Quantum ergo ad ſimplicem textum, nec qui à dextris conſiſtunt aliâ cauſâ laudantur, & in præparatum regnum vocantur, niſi propter ſolam humanitatem: nec qui ſunt à ſiniſtris aliâ cauſâ confunduntur, & deputantur in ignem, niſi propter inhumanitatem. Quid ergo? Si iſti qui humani fuerunt, circa virtutes cæteras negligentes fuerunt, conſequentur talia hæc promiſſa? aut illi qui non fuerunt humani, ſi alias impleuerunt virtutes, maledicti erunt omninò, & in ignem ſunt condemnandi; & hoc cum ipſo diabolo? Vides ergo quòd neceſſariam habet ſapientiam ſermo. Item tractandum eſt, vtrum in loco futurus eſt Saluatoris B aduentus in gloriam; an alteram expoſitionem debemus exquirere. Quis enim erit locus ille, vt capiat in vno aſpectu, & omnes Angelos venientes cum Chriſto, & omnes gentes illic congregatas? Et de ſede gloriæ eius quid eſt dicendum? Putas corporale aliquod ſubſellium erit? an etiam hoc opus habet interpretatione ſubtiliore? Propterea qui vult omnia rationabiliter intelligere, multam ſapientiam inueniet & in iſtis. Et periculoſum quidem eſt de huiuſmodi rebus exponere; ſed ne propter intellectus difficultatem plenioris tacentes, derelinquamus eos qui mouentur in iſtis ad fluctuandum, pauca de multis ſecundum quod poſſibile eſt exponamus.

Dubia plura circa textum Euangelicũ, quæ ſenſũ myſticum videãtur exigere.

C Exiſtimo ergo quòd erit tempus aduentus Chriſti, quando tanta manifeſtatio futura eſt Chriſti & diuinitatis, vt non ſolùm nullus iuſtorum, ſed nec aliquis peccatorum ignoret Chriſtum ſecundum quod eſt: quando & peccatores cognoſcent in conſpectu ſuo ſua delicta, & iuſti manifeſti videbunt ſemina iuſtitiæ ſuæ ad qualem eos perduxerint finem. Et hoc eſt quod dixit, *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Si enim modò quando nec omnes cognoſcunt Chriſtum ſecundum quod eſt, nec ipſi qui videntur cognoſcere, palam eum cognoſcunt; ſed in fide tantùm intrant homines conſpectum eius, quando agnitionem eius accipiunt per fidem, ſicut ſcriptum eſt: *Intrate D in conſpectu eius in exultatione:* quantò magis rectè dicuntur omnes gentes ante eum congregandæ, & conſtituendæ, quando palam omnibus tam bonis quàm malis, tam fidelibus quàm infidelibus fuerit factus manifeſtus, ante oculos mentis eorum: iam non fidei aut diligentię alicuius inquiſitione repertus, ſed ipſius diuinitatis ſuæ manifeſtatione prælatus? Non in aliquo quidem loco apparebit Filius Dei cùm venerit in gloriâ ſuâ, in altero autem non apparebit, ſed ſicut ipſe ſecundum comparationem fulguris exeuntis aduentum ſuum voluit demonſtrare, dicens: *Si dixerint vobis, Ecce in deſerto, nolite exire: Ecce in domo, nolite credere: Sicut enim fulgur egreditur ab Orien-E te, & apparet vſque ad Occidentem: ſic erit aduentus Filij hominis.* Sicut enim fulgur egrediens ab Oriente, & propterea quòd omnia implet, apparet vſque ad Occidentem: ſic cùm venerit Chriſtus in gloriâ ſuâ, propterea quòd vbique ſumtus eſt, & ipſe in conſpectu omnium erit vbique, & omnes vbique erunt in conſpectu ipſius: & ſic conſtituentur ante ſedem gloriæ eius, hoc eſt, ante regnum eius, & poteſtatem dominationis ipſius.

Venturus Dominus in conſpectu omniũ, vt ſint omnes in eius conſpectu.

Matth. 25. v. 32.

Pſal. 99. v. 2.

Matth. 24. v. 25.

Sedes autem eius, aut certè quidam perfe-

Sedes Domini in iudicio.

ctiores Sanctorum dicuntur, de quibus ſcriptum eſt: *Quoniam illic ſederunt ſedes in iudicio*: aut quædam Virtutes Angelicæ, de quibus dicitur: *Siue Sedes, ſiue Dominationes*. Ergo Rex ſæculorum Deus Verbum, qui & in formâ factus eſt hominis, ſedebit ſuper huiuſmodi Sedem gloriæ ſuæ: *& congregabuntur ad eum omnes gentes*; iam non diſperſæ in dogmatibus falſis, & multis de eo: & ſic eruor ante eum, vt non localiter audiamus omnes gentes fieri ante eum, ſicut nec localiter audimus iuſtos ea dicturos quæ ſunt dicturi. Quandiu ergo confuſi ſuor iniqui, nec ſe cognoſcentes, nec Chriſtum, ſed in errotibus intenebricari tenentur: & iuſti quandiu per ſpeculum & in ænigmate videot, & ex parte ſeipſos cognoſcunt, non ſecundum quod verè ſunt, tandiu non ſunt ſegregari boni à malis. Cùm autem propter manifeſtatiooem Filij Dei omnes ad intellectum venerint ſuum: tunc Saluator ſegregabit bonos à malis. Oues autem dicti ſunt qui ſaluantur, propter manſuetudinem quam didicerunt ab eo qui dicit, *Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde*: & propter quòd ad occiſionem parati fuerunt venire, imitantes Chriſtum, qui *ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſine voce*: & non ſimpliciter ſine voce, id eſt, coram auferente quæ ſunt ipſius, & diripiente. Hœdi autem dicuntur mali, quia aſpera & dura ſaxa malè aſcendunt, & per præcipitia eorum incedunt: Sic iotellige mihi & Sanctos à dextris, qui dextra opera operati ſunt, & pleniùs ſunt conuerſi ad iuſtitiam, quæ ſemper à dextris eſt Dei. Propterea ſecundum dignitatem actuum ſuorum dexterorum à dextris conſiſtunt, & acceperunt mercedem ſuorum dexterorum, dexteram Regis, in quâ requies & gloria eſt. Qui autem ad peruerſitatem vitæ ſeipſos ſeparauerunt à dextris, propter opera ſua peſſima & ſiniſtra ceciderunt in ſiniſtram, id eſt, in triſtitiam tormentorum damnati: propter quod à ſiniſtris conſiſtuot.

Pſal. 121. v. 5.
Col. 1. v. 16.
Gentes omnes vt congregandæ.
Boni, agni
Matth. 11. v. 29.
Iſai. 53. v. 7.
Mali, hœdi.
Sanctorum dextra.
Peruerſorum ſiniſtra.

Tunc dicet ad eos qui ſunt à dextris, inuitans eos ad ſe: *Venite*. Vt quicquid minùs fuerat eis, cum perfectiùs vniti fuerint Chriſto, conſequaotur audientes, *Venite*, & facientes. Tale eſt & quod dicit apud Lucam: *Auferte talentum ab eo, & date ei qui habet decem. Omnis enim qui habet, addetur ei: qui autem non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.* Vocat autem illos benedictos Patris, addito *benedicti Patris mei*, vt eminentia benedictionis eorum manifeſtetur, qui *benedicti* ſunt à *Domino, qui fecit cælum & terram*: & forſitan quia ſuot aliqui, qui beoedicti quidem ſuot, non autem Patris.

v. 34.
Matth. 25. v. 28.
Luc. 19. v. 24.
Pſal. 113. v. 15.

Accipite regnum quod vobis præparatum eſt à conſtitutione mundi. Quod io Latino habet, *A conſtitutione mundi*, io Græco ſic habet, *A depoſitione mundi*: & ſecundum Græcum ſermooem expooit, quæ ſecundum Latioum non conueniebat expooere. Quare autem nomine depoſitionis de mundo frequenter vtuntur Scripturæ ſicut & hîc, diceos, *A depoſitione mundi*, quærat qui poſt, ſciens quòd non omne quod creatum eſt, depoſitum dicitur: nec ſcriptum eſt alicubi, à depoſitione Sedium, aut Dominatiooum, aut Principatuum. Cnogregans autem ex omnibus nomen depoſitionis, ſi fortè io altero aliquo dictum eſt, & comparans ea cum iis, quę dicuntur de mundi depoſitione, aſcendens per verbum ad cętera, creata quidem, non autem depoſita; ex eo quòd eſt ooo eorum facta depoſitio, videbis cauſam nominatæ depoſitionis, quod nomen tantùm de muodo ſuſcipitur. Credere autem hęc talia literis, quę poſſunt & in manus hominum malè moratorum venire, & calumniatorum, & nouitatis amatorum, noo eſt religioſum, vt oe margaritæ nimis exoperatæ ante porcos mittantur, neqoe ſancta canibus dentur.

Sunt hæc interpretis. Græcè ἀπὸ καταβολῆς.
Et hîc ad ſuum alludit errorẽ, de mundi creatione occaſione peccati animorum.

Eſuriui & dediſtis mihi manducare, &c. Videtur mihi per hæc, quòd non vnius iuſtitiæ ſpecies remuneratur, ſicut exiſtimaot multi. Abſurdum eſt enim nihil aliud intelligere virtutis in eo, qui ita remuoerator, niſi tantùm cõmonicationem humaoitatis. Non eoim hoc dicimus, vt negligentiùs obſeruemus humanitatem, cùm ſit omnibus fidelibus præcipuè obſeruaoda: ſed vt omnia ęqualiter, aut vt penè æqualiter obſeruare ſtudeamus, vt propterea ex omnibus omnem benedictionem percipiamus io cœleſtibus in Chriſto Ieſu. Primùm autem ſciendum eſt, quòd ſicut quantum ad textum non ſufficit ad conſequendam regni cœleſtis hęreditatem, date eſurientibus maoducare, niſi & cætera fecerimus quæ ſubſequuntur: ſic non eſt poſſibile omnia illa ſecundum textum implere, ſicut exiſtimant multi, niſi ex parte egerimus cootra Dei mandatum. Neceſſe eſt enim & quæſtuoſum eſſe, vt det cibum, & potum, & veſtimentum Chriſto eſurienti, & ſitienti, & algenti in Sanctis, vt hoc modo & peregrinum eum colligat, & infirmum viſitet, & eat ad eum in carcerem.

v. 35.
Non ſola humanitatis exhibitio remuneranda.

Verè autem, ſiue ſecundum ſimpliciora & corporalia benefacta intelligamus, ſiue ſecundum ſpiritalia; certum eſt, quòd ſiue hoc, ſiue illo modo quis faciat opus bouum, & nutriat animas ſpiritalibus cibis, ſiue qualemcunqoe ſpeciem boni operis quis fuerit operatus propter Deum, Chriſto eſurienti, & ſitienti dat cibum, & potum. Siue quæ facimus Saoctis, qui ſunt diuites meritis, pauperes rebus: ſiue io quibuſlibet qui meritis pauperes ſuot, etſi fueriot dioites rebus, ſiue io qoalibuſcunqoe cauſis mandatum Chriſti quis fecerit, Chriſtum cibat, & potat, qui fidelium iuſtitiam & veritatem manducat, & bibit. Item Chriſtum algentem tegimus veſtimeoto, accipientes ſapientiæ tecturam à Deo, vt per doctrinam aliquos doceamus, & induamus eos viſcera miſericordiæ, caſtitatem, maoſuetudinem, humilitatem, cæteraſque virtutes; quæ omnes virtutes ſpiritualia ſunt veſtimeota eorum, qoi audiunt doctrinam doceotium eas, ſecundũ eum qui dicit: *Induite vos viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, manſuetudinem*, & cætera. Magis autem & ipſum Chriſtum, qui hæc omoia fidelibus eſt, ſecundum eum qui dixit: *Induite Dominum Ieſum*. Cùm ergo huiuſmodi veſtimentis veſtiuerimus vnum de minimis in Chriſto credentibus, ipſum Domiuom videmur veſtiuiſſe; vt oe quantum ad nos, oudum ſit verbum Dei io mundo.

Miſericordiæ ſpiritualia etiam opera.
Chriſtum cibare, & potare.
Eundem induere. Col. 3. v. 12.
Rom. 13. v. 14.

Sed & peregrinum Dei Filium conſtitutum, & domeſticos corporis eius peregrinos in mũdo ab omnibus actibus corporalibus, ſicut ipſe & de ſe, & de diſcipulis ſuis dicit: *Et iſti non*

Peregrinũ ſuſcipere. Ioan. 17. v. 14.

Ioan. 17. v. 14.

ſunt de hoc mundo, ſicut & ego non ſum de hoc mundo. Et quærit Chriſtus cum ſuis, animam vbi ſuccedat. Quando ergo præparamus cor noſtrum diuerſis virtutibus ad receptaculum eius, vel illorum qui ſunt ipſius, ipſum peregrinantem ſuſcipimus in domum pectoris noſtri facientes cœnaculum magnum, mundatum, & ornatum ad ſuſceptionem Chriſti peregrinantis in mundo, cæterorúmque diſcipulorum ipſius. Quorum enim verbum ſuſcipimus, & ipſos ſuſcepiſſe videmur in nobis, & per ipſos Chriſtum, cuius baiulant verbum.

Infirmum viſitare & reficere.

Item in infirmatis hominibus ſiue à fide, ſiue ab aliquo opere bono, aut ſcandalum patientibus, Chriſtus infirmatur, & ſcandalum patitur: ſicut ipſe dicit ad Petrum, quæ carnis ſunt ſapientem: *Scandalum mihi es;* hoc eſt, infirmitas mihi es. Sed & omnes diſcipuli eius dilecti ſimul cum talibus infirmantur, & ſcandalum patiuntur, dicentes: *Quis infirmatur, & nos non infirmamur? Quis ſcandalizatur, & nos non vrimur?* Et ſi diſcipuli eius coinfirmantur infirmis, quantò magis ipſe Saluator creator ipſorum? Nam quem maior miſericordia tenet hominum infirmorum, grauior conſtringit infirmitas talis. Cùm ergo vnum fratrum infirmatorum viſitauerimus, aut per doctrinam, aut per increpationem, aut per conſolationem, aut precibus, aut terrore iudicij, aut aliqua bona opera facientes in eum, fecerimus meliorari in Chriſto: ipſum Chriſtum viſitauimus, & confortauimus infirmatum, & cæteros diſcipulos Chriſti talibus paſſionibus coinfirmantes refrigerauimus, ſicut Paulus ad Philemonem dicit, *Gaudium enim magnum habuimus, & conſolationem in charitate tuâ: quia viſcera Sanctorum requieuerunt per te, frater.* Et ne puteseſſe blaſphemum infirmum dicere Chriſtum, Ipſe enim ex infirmitate eſt crucifixus propter miſericordiam, & ipſe infirmitates noſtras portat, & omnes noti ipſius. Deinde omne quod hîc eſt, carcer eſt Chriſti, & eorum qui ſunt ipſius. Propterea eamus ad eos qui in domo vinculorum iſtorum habentur quaſi in carcere, & ſunt in hoc mundo degentes, quaſi carcere naturæ neceſſitate conſtricti. Cùm ergo abierimus ad tales, & omne opus bonum fecerimus in eis, viſitauimus eos in carcere, & Chriſtum in eis. Videamus autem niſi generaliter hæc intellecta, & ad ſimplicem humanitatem nos exhortantur, & ad omnia laudabilia facta, vt benedictionem dignis dicentem, *Venite benedicti Patris mei,* conſequi quis valeat dignè. Non autem iuſti obliti eorum, quæ gerunt, tunc reſpondebunt ei, dicentes: *Domine, quando te vidimus eſurientem, &c.* ſed humilitatis causâ laude benefactorum ſuorum indignos ſe proclamantes. Ipſe autem volens eis oſtendere ſuam compaſſionem, in ſuis etiam ſe pronuntiat eſſe, in quibus fuerint fratres eius, dicens: *Amen dico vobis, ex eo quod feciſtis vni minimorum iſtorum fratrum meorum, mihi feciſtis.*

Matth. 16. v. 23.

2. Cor. 11. v. 29.

Philemon. v. 7.

Hic quoque damnatũ ſuum carcerem innuit.

v. 37.

v. 40.

Videamus nunc quod dicit iuſtis, *Venite benedicti Patris mei:* iniuſtis autem, *Diſcedite à me,* cùm fuiſſent vtique fideles, & intelligemus impletum in eis quod ſcriptum eſt: *Omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem*

Supra v. 29.

A *qui non habet, etiam quod videtur habere, auferetur ab eo.* Nam propinqui ſunt verbo, qui ſeruant Dei mandatum, & vocantur vt adhuc propinquiores efficiantur, audientes: *Venite benedicti Patris mei:* Longè autem ab eo ſunt, etſi videantur aſſiſtere ei, qui non faciunt mandata ipſius. Propter hoc tolletur ab eis & quod ſibi videbantur aſſiſtere ei, audientes: *Diſcedite à me;* vt qui modò vel videntur eſſe ante eum, poſtea nec videantur. Propter quod & nos debemus nos conſeruare ne audiamus & ipſi, & quaſi elongantes nos ipſos à Domino, *Diſcedite à me;* & omnia faciamus, vt dicat ad nos: *Venite benedicti Patris mei.* Conſiderandum eſt autem, quòd in Sanctis non B ſolùm dictum eſt *benedicti,* ſed cum additamento non qualemcunque honorem habente: id eſt, benedictio non alicuius alterius, niſi Dei Patris. E contrariò autem quibus dicitur maledicti, non dicitur, maledicti Patris mei. Nam benedictionis quidem miniſtrator eſt Pater, maledictionis autem vnuſquiſque ſibi eſt auctor, qui maledictione digna eſt operatus.

Pater, benedictionis miniſtrator; maledictionis, quiſque ſibi auctor.

Qui autem recedunt ab Ieſu, decidunt in ignem æternum, qui alterius generis eſt ab hoc igne, quem habemus in vſu. Nullus enim ignis inter homines eſt æternus, ſed nec multi temporis: extinguitur enim citò. Æternus autem ignis eſt ille, de quo & Eſaias dicit in fine prophetiæ ſuæ: *Vermis eorum non morie-* C *tur, & ignis eorum non extinguetur.* Forſitan talis ſubſtantiæ eſt, vt inuiſibilia comburat ipſe inuiſibilis conſtitutus, ſecundum quod ait Apoſtolus: *Quoniam quæ videntur temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.* Si ergo quæ videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur æterna ſunt, neceſſe eſt ſi viſibilis eſt ille ignis, & temporalis ſit. Si autem æternus eſt, & inuiſibilis eſt, quo puniuntur qui recedunt à Saluatore. Tale eſt quod dicit & Iob: *Comedet eum ignis, qui non accenditur.* Ne autem mireris audiens eſſe inuiſibilem ignem, & punientem, cùm videas inter homines calorem corporibus accidentem, & non mediocriter cruciantem; maximè eos, qui ab D eo validiſſimè moleſtantur. Et conſidera, quòd regnum quidem non aliis præparatum dicit à conſtitutione mundi, niſi iuſtis, & ideo reddet eis ipſum Rex eorum Chriſtus. Ignem autem æternum non illis, quibus dicitur, *Diſcedite à me maledicti,* paratum oſtenditur, ſicut regnum iuſtis, ſed *diabolo & angelis eius:* quia quantum ad ſe homines non ad perditionem creauit, ſed ad vitam, & gaudium: peccantes autem coniungunt ſe diabolo, vt ſicut qui ſaluantur, ſanctis Angelis coæquantur, & fiunt filij reſurrectionis, & filii Dei, & Angeli: ſic qui pereunt, diaboli angelis coæquantur, & fiunt filii eius.

Ignis infernalis, alterius rationis à noſtro.

Iſai. 66. v. 24.

2. Cor. 4. v. 18.

Iob. 20. v. 26.

Et hoc ſanè accipe, fieri Angelos, dignitate, non naturâ.

E *Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* Scriptum eſt ad fideles: *Vos eſtis corpus Chriſti, & membra ex parte.* Sicut ergo anima habitans in corpore cùm non eſuriat quantum ad ſuam ſubſtantiam ſpiritalem, eſurit tamen vnumquemque corporis cibum, quia copulata eſt corpori ſuo: ſic & Saluator patitur, quæ patitur corpus eius Eccleſia, cùm ſit ipſe impaſſibilis quantum ad ſuam diuinitatem. Sanctis enim indigentibus cibo, ipſe eſu-

1. Cor. 12. v. 27.

Chriſtus in membris ſuis eſuriẽs, ſitiens, nudus, &c.

rit. Aliis autem membris ſuis neceſſariam habentibus medicinam, & ipſe quaſi infirmus neceſſariam habet. Item aliis ſuſceptione opus habentibus, ipſe quaſi peregrinus in eis quærit, vbi caput ſuum reclinet. Sic & in nudis alget, & in veſtitis veſtitur. Et ſi ex dilectione

2. Cor. 11. v. 29.

Paulus dicit, *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* & hoc magis ad laudem reſpicit Apoſtoli, oſtendentis magnitudinem charitatis ſuæ circa fideles: quomodò non magis quàm Paulus, & omnis homo dilectione ornatus Filius charitatis Dei Saluator dicere poteſt conuenienter: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & non ego vror?* Propter quod dicit, *infirmus fui*: Sic & *in carcere fui, & non*
B *viſitaſtis me.* In carcere enim membro Chriſti conſtituto, ipſe non eſt ſolutus à carcere, qui dicit de iuſto: *Cum ipſo ſum in tribulatione,*

Pſal. 90. v. 15.

hoc eſt, contribulor ei. Sicut enim qui meus eſt, in tribulatione mecum eſt, ſic & ego in tribulatione cum eo ſum. Et hoc dico non ignorans vulgatiorem illam traditionem.

Et hoc conſidera, quòd immoratur in vnoquoque verbo loquens ad iuſtos, & laudans eos, & per ſingulas ſpecies eorum benefacta dinumerat. Loquens autem ad iniuſtos præcidit compendians, & concolligens malefacta eorum in breue: id eſt, iuſtis quidem de infirmitate dicit, *Infirmus fui, & viſitaſtis me.* Separatim autem de carcere, *In carcere fui, &*

Benefacta ac merita Chriſtus ampliat; malefacta breuiat atque perſtringit.

C *veniſtis ad me.* Ad iniuſtos autem cùm potuiſſet ſimiliter facere, infirmus fui, & non viſitaſtis me: in carcere fui, & non veniſtis ad me: præcidens narrationem ſubunauit vtrunque dicens, *Infirmus fui, & in carcere, & non viſitaſtis me.* Quoniam miſericordia iudicis erat benefacta quidem hominum largiùs prædicare, & ampliare, malefacta autem eorum tranſitorie memorare, & breuiare. Sed & iuſti immorantur in vnoquoq; verbo dicentes. *Quando te vidimus eſurientem & cibauimus, aut ſitientem & potauimus, aut nudum & veſtiuimus, aut peregrinum & collegimus? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere?*

Iuſtorum modeſti mores.

D Quoniam proprium eſt iuſtorum, beneficia ſua relata ſibi in facie, diligenter & per ſingula refutare causâ humilitatis: tanquam ſi dicente Domino hoc, & hoc, & hoc bonum in me feciſtis, illi recuſantes dicant, nec hoc, nec hoc, nec hoc fecimus tibi. Iniuſti non ita per ſingula, ſed curſim dicunt, *Quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut peregrinum, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?* verbum *miniſtrauimus tibi,* ad omnia referentes, & quaſi præcidentes, & prætereuntes crimina ſingula, vt non grauiora videantur diligenter & ſigillatim enumerata: quia proprium malorum hominum eſt, culpas

Iniuſtorum mores vt dedecora ſua tegant ac extenuent.

E excuſationis causâ, aut nullas velle oſtendere, aut leues & paucas. Sed & reſponſio Chriſti tam ad iuſtos facta quàm ad iniuſtos, hunc ipſum ſignificat intellectum. Volens enim iuſtorum benefacta oſtendere grandia, peccatorum autem culpas non grandes, ad iuſtos quidem dicit, *Ex eo quòd feciſtis vni ex minimis iſtis fratribus meis, mihi feciſtis.* Ad iniuſtos autem ſic, *Ex eo quod non feciſtis vni ex minimis iſtis, nec mihi feciſtis,* non adiiciens, *fratribus meis,* quemadmodum cum loqueretur ad iuſtos. Nam abuſiuè quidem omnes cre-

A dentes in Chriſto fratres ſunt Chriſti, reuerâ autem fratres eius ſunt, qui perfecti ſunt, & imitatores ſunt eius, ſicut ille qui dixit: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti:* qui poſſunt dicere, *Pater noſter, qui es in cœlis.* Gratius autem eſt apud Deum opus bonum quod fit in ſanctioribus, quàm in minimis ſanctis: & leuior culpa eſt negligere minùs ſanctos, quàm ſanctiores. Minimos autem hîc dicit, aut quaſi in mundo minimos exiſtimatos, aut quia apud ſeipſos minimi erant. Volentes enim apud Deũ fieri magni, ſeipſos minimos faciebant, quaſi chariſſimi diſcipuli eius qui dixit, *Diſcite à me quia humilis, & mitis ſum corde.* Et hoc attende, quod cùm prius dixiſſet, *Venite benedicti:*

Chriſti propriè fratres, qui eius ſunt imitatores.
Phil. 3. v. 17.
Matth. 6. v. 9.
Bonũ opus in ſanctiores melius.
Minimi, qui?
Matth. 11. v. 29.

B deinde, *Diſcedite maledicti*, quòd proprium boni Dei eſt priùs recordari benefacta bonorum, quàm malefacta malorum, poſtea in exitu vtrorumque priùs nominat pœnam malorum, deinde vitam bonorum, dicens: *Et abibunt illi in pœnam æternam, hi autem in vitam æternam*, vt primùm quæ timoris ſunt euitemus mala, poſtea quæ honoris ſunt appetamus bona.

S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſis ſuperioris Euangelij expoſitio.

C *CVm autem venerit Filius hominis in maieſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, &c.*

Matth. 25. v. 31.

Omnem ipſe rationem huius ſermonis abſoluit. De iudicii enim tempore aduentuque commemorat, quo fideles ab infidelibus ſeparabit, atque ab infructuoſis fructuoſa diſcernet: hœdos videlicet ab agnis, & in dexterâ, ac ſiniſtrâ collocans vnumquemque, dignâ aut bonitatis, aut malitiæ ſuæ ſede conſtituet: indicans ſe in minimis ſuis, id eſt, iis qui ſibi cum humilitatis ſuæ expectatione famulentur, & eſurientibus ali, & ſitientibus potari, & peregrinantibus confoueri, & nudis contegi, & infirmis viſitari, & ſolicitis conſolari. Ita enim in vniuerſorum fidelium corporibus menti-

Promerendus Chriſtus in minimis ſuis.

D buſque transfunditur: vt hæc humanitatis officia, aut gratiam ſuam impenſa mereantur, aut offenſam negatam commoueant.

S. GREGORII NYSSENI,
de eodem.

HOc maximè benignitatis illius magnitudinem, ac miraculum omne vincentem præſtantiam oſtendit: ac talis ſemper nobis Deus eſt, quales noſmetipſos Deo per voluntatem exhibuerimus. Bonum ipſum bonis, Dauid vaticinio aſſerit: vitâ autem efferatis, alius quis Prophetarum, vrſum illum ac pantherem di-

Ex Catena Cord. Matth. 25. verſio noua
Pſal. 72. v. 1.

E cit; ambo ſcilicet obſcuris ſignificationibus Euangelica ipſa dogmata occupantes, ac præeunte figurâ exponentes, in quibus alius aliuſque, his qui à dextris, ac qui à ſiniſtris ſermonum Regis character conſpicitur: aliis quidem bonus, ac blandus; aliis verò durus, ac formidabilis, pro eorum ſe animi, ac voluntatis ratione componens, qui ſunt iudicandi. Iis quidem, qui dextro vixerint mentis propoſito, dextra largitur; ſiniſtris verò, ac reprobis, conuenientem vitæ ſententiam decernit. Accinitque vtriſque, his quidem dulcem illam vocem,

Oſe. 13. v. 7.

Venite

Digitized by Google

Matth. 25. v. 34. & 41.

Quid oues diſcretæ ab hœdis.

Venite benedicti Patris mei; illis verò terribilem comminationem, *Ite maledicti*. Ecquid autem ex his diſcimus? Nempe benedictionem præſtare mandatorum curam; neglecta illa, parere maledictionem. In nobis autem pro facultate ſitum vtrumuis vt eligamus, aut non eligamus. Cum itaque alterum quidem mite animal, ac manſuetum, tegendiſque corporibus villoſum, (ouem ſcilicet) à dextris ſtatuendum; alterum verò durum, ac omnino tum, atque agreſte (nimirum hœdum) à ſiniſtris ponendum, diuinum prodat oraculum; quò nempè ſignificet vitæ eiuſmodi ſtudia conſentaneum nactura ſtatum; alterum execrati, alteri inſiſtamus.

SANCTI HIERONYMI, Presbyteri in idem Euang.

POſt biduum Paſcha facturus, & tradendus cruci, & illudendus ab hominibus, & aceto, ac felle potandus, rectè præmittit gloriam triumphantis, vt ſecutura ſcandala pollicitationis præmio compenſaret. Et notandum quòd qui in maieſtate cernendus eſt, Filius hominis ſit. Quodque ſequitur: *Statuet oues quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris*: iuxta illud intellige, quod alibi legis: *Cor ſapientis in dexterâ eius, & cor ſtulti in ſiniſtrâ illius*. Et ſupra in hoc eodem Euangelio, *Neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua*. Oues in parte iuſtorum ſtare iubentur ad dexteram: hœdi, hoc eſt, peccatores ad ſiniſtram: qui ſemper pro peccato offeruntur in lege. Nec dixit capras: quæ poſſunt habere fœtus, & tonſæ egrediuntur de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis nulla inter eas: ſed hædos, laſciuum animal, & petulcum, & feruens ſemper ad coïtum.

Matth. 25 v. 33.

Eccl. 10. v. 2.

Matth. 6. v. 3.

Mali hœdis comparati, non capris.

Cant. 6. v. 5.

Venite benedicti Patris mei. Hoc iuxta præſcientiam Dei accipiendum, apud quem futura iam facta ſunt.

v. 34.

Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni de his. Libera nobis erat intelligentia, quòd in omni paupere, Chriſtus eſuriens paſceretur, ſitiens potaretur, hoſpes induceretur in tectum: nudus veſtiretur, infirmus viſitaretur, clauſus carcere haberet ſolatium colloquentis. Sed ex hoc quod ſequitur: *Quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis*: non mihi videtur dixiſſe generaliter de pauperibus: ſed de his qui pauperes ſpiritu ſunt, ad quos tendens manum dixerat: *Fratres mei, & mater mea hi ſunt, qui faciunt voluntatem Patris mei*.

v. 40.

Minimi Chriſti, pauperes ſpiritu.

Matth. 12. v. 49.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam. Prudens lector attende quòd & ſupplicia æterna ſint, & vita perpetua metum deinceps non habeat ruinarum.

v. 46.

S. IO. CHRYSOSTOMI, Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang.

HOM. I.

Eſt Hom. 80. in Matth. 25. v. 31.

CVm autem venerit Filius hominis in maieſtate Patris ſui, &c. Suauiſſimum hunc textum, qui continuè animo retinendus eſt, diligenti (cum) ſtudio, & compunctione conuenienti audiamus. Ad hunc enim poſtremò ſermonem illum Chriſtus terminauit: nec id iniuriâ. Magna enim ei humanitatis ac eleemoſynæ cura eſt: idcirco multa etiam in ſuperioribus de hac diſputauit. Et hîc & apertiùs quodammodò, atque acriùs, non duas, aut tres, aut quinque perſonas ſimilitudinis modo accipiens, ſed ad vniuerſum mundum verba liquidò faciens: quamuis & in ſuperioribus certo perſonarum numero expreſſo, non duas perſonas, ſed partes duas, alteram obedientium, alteram inobedientium ſignificabat; verùm hîc & dilucidiùs, & horribilius illa ipſa pertractat. Quapropter non dixit iam, Simile eſt regnum cælorum: ſed ſeipſum oſtendens, atque reuelans, dicit: *Cùm autem venerit Filius hominis in gloriâ ſuâ*. Nunc enim venit, ſed non in gloriâ, ſed in contumelijs, atque conuitijs: tunc verò ſedebit in ſede maieſtatis, & gloriæ ſuæ. Crebrò gloriæ meminit, quoniam crucis tempus iam aderat, quæ res maximo probro habebatur: quocirca extollit auditorem, ac erigit, & ante oculos ipſum iudicium ponit, & vniuerſum orbem coram ſe ſiſtit: & adhuc terrorem maiorem illo adducit, quia euacuari (vt ita dixerim) cœlos oſtendit: omnes enim Angeli erunt cum ipſo, teſtantes quot, quantáque miniſterio ſuo, cùm à Domino mitterentur ad ſalutem hominum, peracta ſunt. Ita horroris vndique plenus ille dies futurus eſt.

Angeli in iudicio teſtes eorum quæ ſalutis hominum cauſâ ab eis geſta ſunt.

Congregabuntur, inquit, *omnes gentes*: hoc eſt vniuerſa hominum natura. *Et ſegregabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſeparat oues*. Nunc enim non ſegregati, ſed mixti ſunt vniuerſi, tunc verò exquiſitiſſimè ſeparatio fiet. Atque hactenus ab vtriuſque partis ſtatione eos diſtinguit ac notos facit; tum ab ipsâ quoque appellatione mores vtriuſque partis oſtendit, cùm alios hœdorum, alios ouium nuncupatione inſignit, vt aliorum ſterilitas oſtendatur; quia nihil ab hœdis producitur: aliorum autem noteтur fertilitas. Vberes enim, & multi ab ouibus fructus proficiſcuntur, à lactis copiâ, ab elegantiâ lanæ, à fœtu, quibus omnibus hœdorum genus omninò caret. Sed expertes rationis animantes naturâ duce fructificant, aut ſteriles ſunt: homines verò voluntate vtrumque iſtorum faciunt, quapropter meritò alteri puniuntur, alteri coronis decorantur. Sed non priùs eos tormentis tradit, quàm de iure cum eis diſceptet, ideo adſtantibus ipſis crimina exponit. Illi verò ſatis modeſtè reſpondent, ſed nihil emolumenti ex eâ re conſequuntur, & meritò quidem: rem enim neglexerunt, quæ ipſi ſemper magnæ fuit curæ. Nam & Prophetæ hoc prædicabant: *Quia miſericordiam volo, & non ſacrificium*: & legiſlator tam verbis, quàm rebus ad hoc hortabatur; & ipſa natura non parua nobis ingenerauit documenta. Perpende autem non vnum, aut duo, ſed omnia illos contempſiſſe. Non enim ſolùm eſurientem non cibarunt, & nudo amiculum non præbuerunt, nec (quod facillimum erat) ægrotum viſitarunt. Et vide quomodò facilia mandat; non enim dixit, In carceribus eram, & liberaſtis me: aut, Ægrotus fui, & medicati eſtis: ſed, *Viſitaſtis, & veniſtis ad me*. Sed nec eſurienti famem leuare difficile: non enim ſumptuoſam vnquam quæſiuit menſam, ſed eam, quæ neceſſitati duntaxat ſufficeret: quódque maius eſt, non in ſublimis cuiuſdam, ſed in humilis habitu ſerui quæſiuit, quorum ſingula ad condemnationem illorum ſufficiunt; Petitionis ſcilicet facilitas, panis

v. 31.

Oſe 6. v. 6.

Neglectæ miſericordiæ rei aguntur mali in iudicio.

Mandat Dominus facilia.

Aurea gradatio.

enim erat: petentis miſeria, pauper enim erat: compaſſio naturæ, homo enim erat: remuneerationis experenda attributio, requies enim promittitur: terror pœnarum, gehenna enim incurritur: accipientis dignitas, Deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus, quia tantùm deſcendere dignatus eſt: ius tribuendi, ſumma enim iuſtitia eſt, de ſuis ei concedere. Verùm ab his omnibus cupiditate habendi retracti ſunt, nec pœnarum intentiones timuerunt, cùm & in ſuperioribus, his qui pauperes non recipiunt, grauiora quàm Sodomis minatus ſit, & hîc liquidò dicat: *Inquantum non feciſtis vni horum minorum fratrum meorum, nec mihi feciſtis.*

Matth. 10. v. 15 & 11. v. 24.

v. 25.

Quid ais? ſi fratres tui ſunt, quomodò minimos appellas? imò verò, ideo fratres, quia humiles, quia pauperes, & abiecti. Hos enim maximè ad fraternitatem conuocat ſuam, qui ignoti, & deſpicabiles ſunt: non dico Monachos duntaxat, qui montes habitant, ſed fidelium ſingulos, etiam ſæculares eſurientes, nudos ac peregrinos curæ nobis eſſe non paruę deſiderat. Fratres enim noſtri baptiſmate conſtituti ſunt, & ineffabilis myſterij participatione. Cæterùm inde quoque iuſtiſſimè hanc prolatam ſententiam oſtendit, quia priùs eos laudauit, qui hæc fecerunt, dicens; *Venite benedicti Patris mei, &c.* Nam ne dicere poſſent non habuiſſe; ſic à conſeruorum factis ora eorum obſtruxit, vt & virgines à virginibus, ac temulentum, & ventri deditum ſeruum, à fideli ſeruo confudit: & eum, qui talentum in terrâ ſuffodit, ab his qui multiplicauerunt, reprehendit: & ſingulos peccantium, ab ijs qui rectè vixerunt, reprimit: quæ comparatio nonnunquam æqua, vt in hoc loco, & in virginibus fit; nonnunquam à maiore cumulo ſuis infertur: quale illud eſt: *Viri Niniuitæ ſurgent, & condemnabunt generationem hanc, quia crediderunt prædicationi Ionæ: & ecce plùs quàm Ionas hîc:* Et, *Regina Auſtri condemnabit generationem hanc, quia venit audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hîc.* Et ab æquali rurſus. *Quia ipſi iudices veſtri erunt.* Et à maiori iterum: *Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus, non ſolùm ſecularia?* & hoc nimirum loco, quia diuites diuitibus, & pauperes pauperibus confert, ab æquali procedit. Non autem hinc ſolùm iuſtè prolatam ſententiam demonſtrat, quia eiuſdem conditionis conſerui mandatis paruerunt, verùm etiam quia nec illis obtemperauerunt, à quibus paupertas eos dehortari non potuit: qualia ſunt extinguere ſitim ſitienti, vinctum conſolari, ægrotum viſitare.

Fratres Domini, ac noſtri Chriſtiani omnes.

Matth. 12. v. 41.

Ibid. v. 42.

Ibid. 12. v. 28.

1. Cor. 6. v. 3.

Cæterum laudando probos, oſtendit quanta eos à principio charitate complectatur. *Venite* namque, ait, *benedicti Patris mei, accipite præparatum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Quibus bonis hoc nomen compenſari poteſt, vt benedictus ſis, & à Patre ipſo benedictus? Vnde autem tanto dignati ſunt honore, quænam eſt cauſa huius? *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & potaſtis me*, & quæ ſequuntur. O quantæ gloriæ, quantæ beatitudinis hæc verba ſunt! nec dicit, accipite: ſed, *hæreditate*, quaſi propria, quaſi paterna, quaſi veſtra quæ vobis à principio debebantur. Nam antequam nati ſitis, quia ſciebam vos huiuſmodi futuros, hæc vobis à me præparata fuere. Quibus verò pro rebus hæc ſibi retribuuntur? Pro tecto, pro veſte, pro pane, pro aquâ frigidâ, pro viſitatione, quia in carcerem ingreſſi, vinctum conſulati ſunt. Vbique enim vſum, atque patrocinium indigentium inquirit, imò autem neque id ſemper. Non enim viſitatione, ac conſolatione ſolummodò qui dicti ſunt, indigent, ſed alter eorum ex carceribus ſolui, alter ægrotationem euadere peroptat: verùm ipſe adeò mitis eſt vt quæ poſſumus, flagitet, imò verò ijs etiam minora. Voluntati enim noſtræ commiſit, vt poſſimus maiora facientes, maiorem acquirere laudem.

v. 34.

Benedicti Patris.

Regni hæreditas, pro quantis parsit.

Sed iſtis quidem; *Venite benedicti*: illis autem, *Ite*, dicet, *maledicti*; non quidem à Patre: non enim ipſe, ſed opera eis propria maledixerunt. *in ignem æternum*, non vobis, ſed, *diabolo, & angelis eius præparatum.* Ita quando de regno quidem dicebat, *præparatum vobis ante conſtitutionem mundi*, ſubiecit; de igne verò non ſic, ſed diabolo ait eſſe præparatum. Nam ego regnum vobis, ignem autem non vobis ſed diabolo, & angelis eius præparaui: in quem quoniam vos ſponte iniciſtis, vobiſipſis id reputate. Ita cùm iſtis, tum his maximè quæ ſequuntur, quaſi excuſando ſe, reſpondet. *Eſuriui enim*, inquit, *& comedere mihi non dediſtis.* Si enim inimicus fuiſſem, nónne ad miſericordes etiam flectendos, mitigandóſque ſuffeciſſent paſſiones illæ, inedia ſcilicet, frigus, vincula, nuditas, ægrotatio? aut quia vbique ſine tecto peruagatus ſum, hæc enim etiam inimicos mouere poſſent: vos autem neque amico hæc contuliſtis; amico dico, & Domino, & benefactori. At canem plerunque fameſcere videntes frangimur, & belluarum inediâ nonnunquam flectimur: tu verò Domino fameſcente, non moueris: quâ ratione poterint hæc excuſari? Nam ſi illud ſolummodò eſſet, nónne ita ſibi ſufficeret, vt retributum eſſe videretur? non dico vt vocem illam à ſedente in Patris ſolio orbe terrarum præſente audias, & regnum conſequaris: ſed ipſum operati nónne ſibi ad retributionem ſufficit? Nunc autem ad hoc coram vniuerſis cùm apparuerit ineffabilis illa gloria, præconio te manifeſtat, & coronat, patronúmque, ac hoſpitem profitetur: nec veretur hæc dicens, vt fulgentem acquiras coronas. His igitur rationibus, & iſti non iniuriâ puniuntur, & illi coronantur per gratiam. Etſi enim mille talia fecerint, gratiæ eſt illa liberalitas, vt pro rebus minimis, & viliſſimis cœleſte regnum, & tantus honor tribuatur.

Præparatus ignis non homini, ſed diabolo & eius angelis.

Iuſtorum præmia gratuita ſunt, propter exuperantiam ſupra merita.

EIVSDEM PROOEMIO in Epiſtolam ad Philippenſes, de Eleemoſynâ.

FLAMINIO NOBILIO.
Interprete.

VT nihil aliud, ſaltem efficacem, & vehementem illorum beneficentiam imitemur, neque vbi ſemel, atque iterum dederimus, omni officio perfunctos nos arbitremur. Etenim per omnem vitam id faciendum eſt. Non enim ſemel, ſed perpetuò placere oportet. Qui currit, ſi decem circuitionibus, quas

Eleemoſyna ſit perpetua.

Græci vocant ἀγκύλους, iam ſactis, poſtremam omittat, totum perdidit: ita & nos ſi ab incœpto bonorum operum curſu defecerimus, totum perdidimus, totum corrupimus. Audi perutilem admonitionem illis pronuntiatam verbis, *Eleemoſyna*, inquit, *& fides te non deſerant*. Non dixit, Semel facito, aut bis, aut ter, aut decies, aut centies: ſed perpetuò, *te non deſerant*, inquit. Nec verò dixit, ipſas ne deſeras; Ipſæ te non deſeranr, oſtendens nos eſſe, qui ipſarum indigeamus, non ipſas noſtri; docenſque nihil nobis non faciendum eſſe, vt illas apud nos retineamus. *Circunda eas*, inquit, *gutturi tuo*. Quemadmodum diuitum filii decus aureum circa collum geſtant, illudque nunquam deponunt, quaſi nobilitatis inſigne circumferentes; ita & eleemoſynam nobis ipſis circundemus oportet, declarantes nos eſſe miſericordis illius filios, qui ſolem exoriri facit ſuper bonos & malos.

Pro. 3. v. 3.

Dei Filiorũ, earumque, ingenuitatis inſigne.

Matth. 5. v. 44.

At non credunt infideles? Quinimmò per hoc credent, ſi nos hæc præſtiterimus. Nam ſi viderint nos omnium miſereri, illumque repræſentare præceptorem; ad illius imitationem hoc à nobis fieri intelligent. Neque verò vtcunque feciſſe ſatis eſt; ſed cautio quædam præterea, ac munimentum requiritur. *Eleemoſyna*, inquit, *& fides ſit tibi vera*. Rectè dixit, *Vera*; non ex rapinâ, non ex furto. Hoc enim non eſt fides, non eſt vera eleemoſyna. Nam qui furatur, eum mentiri & peierare neceſſe eſt: tu verò non ita; ſed vnâ cum eleemoſynâ fidem quoque habeto, inquit. Circundemus nobis iſtum ornatum. Torquem hunc aureum animæ aptemus; eleemoſynam dico; quandiu ſcilicet hic fuerimus. Nam cùm ætas hæc præterierit, non ampliùs illâ vtemur. Quid ita? Non ſunt ibi pauperes, non ſunt ibi pecuniæ, non eſt ibi mendicitas: quandiu ſumus pueri, ornatu hoc nos ipſos ne ſpoliemus. Quod enim in pueris euenit, vt cùm ad virilem ætatem peruenerint, iſta deponant, atque alium ſibi aſſumant ornatum; idem quoque in nobis. Etenim illic non erit eleemoſyna iſta, quæ pecuniis fit, ſed alia quædam longè maior. Ne igitur interea hac nos priuemus: operam demus, vt pulchram ſe ſpectandam præbeat anima. Magnum eleemoſyna bonum, magnum donum: imò verò magna eſt bonitas. Si didicerimus pecunias contemnere: etiam alia diſcemus. Vide enim quot hinc exiſtant bona. Qui dat eleemoſynam, quomodò danda eſt, is diſcit pecunias contemnere. Qui pecunias contemnere didicit, is malorum radicem excidit; quamobrem non tam facit beneficium, quàm accipit: non idcirco ſolùm quòd eleemoſynæ conſtituta eſt merces ac retributio; verùm etiam, quòd anima fit philoſophica, excellenſq; ac diues. Qui eleemoſynam dat, ad hanc diſciplinam eruditur, vt pecunias atque aurum minimè admiretur: qui verò hac diſciplinâ inſtituit animum, ille præclarum aſcendendi in cœlum principium fecit; ſceleraſque pugnæ, contentionis, inuidiæ, mœroris occaſiones amputauit. Noſtis enim profectò, noſtis & vos, ex pecuniis mala omnia, ex pecuniis ſexcenta bella ſolere exiſtere. Quamobrem qui illas contemnere didicit, tranquillo in portu ſeipſum collocauit, nec damnum poſthac metuit. Ad hanc enim diſciplinam illum eleemoſyna erudiuit. Non appetit poſthac aliena; quomo-

Nō occurrit hic locus, vti nec Nobilio: ex aliâ forſè Prouerb. lectione. Eleemoſynæ veritas. Affine. Pſal. 83. v. 12.

Eleemoſynæ ad virtutem compendia.

A dò enim, cùm ſua etiam profundat ac donet? Nullâ poſthac diuitis inuidiâ tangitur; quomodò enim, cùm pauper fieri velit? ipſumque animæ oculum ab omni labe purum reddit.

Atque hæc quidem hìc: quorum verò ibi bonorum compos futurus ſit, nulla vnquam oratio queat exponere. Non vnà cum ſtultis virginibus foris manebit; ſed vnà cum prudentibus, vnà cum ſponſo ipſo introibit, ſplendidas habens lampades. Ita ob hanc ipſam eleemoſynam, iis, quæ in virginitate ſeruandâ valde laborarunt, longè præſtabit, expers ipſe laborum illorum: tanta eſt eleemoſynæ virtus. Alumnos ſuos magnâ cum libertate introducit. Nota enim eſt cœli ianitoribus, qui ſponſi fo-

Eius in futurum præmia & bona.

Matth. 25. v. 10.

Miſericordes, virginibus prælati.

B res cuſtodiunt. Nec verò nota ſolùm, ſed etiam huiuſmodi, quam reuereantur: eoſque, à quibus ſe cultam nouerit, magnâ cum libertate introducet; ac nemo contradicet, ſed omnes cedunt. Nam ſi Deum in terram adduxit, idque ipſi perſuaſit, vt homo fieret; multò magis hominem in cœlum intromittere poterit: magna eſt ipſius potentia. Ergo ſi ex miſericordiâ, atque hominum amore Deus homo factus eſt; ſi eò, inquam, adductus eſt vt ſeruus fieret, multò magis ſeruos in domum introducet ſuam. Hanc amemus, hanc colamus, non vno aut altero die, ſed per omne tempus, vt ipſa nos bene notos habeat. Nam ſi ea nos nouerit, & Dominus noſcet: ſin ignoret, Dominus etiam ignoC rabit, ac dicet, *Neſcio vos*: Verùm abſit, vt hanc nos vocem audiamus, ſed beatam illam, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*. Quod vtinam nos conſequamur, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo Patri, vnaque ſancto Spiritui gloria, imperium, honos, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Ibid. v. 12. & 34.

EIVSDEM, EX EXPOSITIONE *in Epiſtolam ad Philippenſes, de alendis Sanctis.*

EODEM Interprete.

D QVoniam igitur alia quadam ratione licet eſſe participem gratiæ, & periculorum, & calamitatum; obſecro ego vos, ſimus nos quoque omnes participes. Quàm multi ex iis, qui hìc ſunt, vellent? quinimmò omnes velletis participes eſſe Pauli in repoſitis illi bonis. Atqui licet, ſi vultis, facilè iſtud aſſequi. Quomodò? Si iis, qui miniſterium illius repræſentant, iis qui pro Chriſto malè accipiuntur, velitis ſubſidium alacriter ferre, opitulari, manum porrigere. Vides periclitari fratrem? porrige manum. Vides præceptorem prælio appetitum? aſſiſte. At enim dicis; Nemo eſt qui Paulo comparari queat. En ſubitò animi elatio: ſubitò iudicant. Neminem prope ad Paulum acE cedere, ego quoque fateor. Veruntamen, *qui recipit*, inquit, *Prophetam, in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet*. Non enim Philippenſes ob eam cauſam admirabiles erant, quòd Paulum adiuuabant: non, inquam, ob eam cauſam; ſed quoniam cōmunicabant eis qui Euangelii prædicationem ſuſceperant. Propterea Paulus honorem promerebatur; quoniam hæc patiebatur pro Chriſto. Qualis Paulus, nemo quidem eſt; nemo qui ad beatum illum vel

Hom. 1. vbi eſt Morale.

Pietatis officia erga Eccleſiæ miniſtros.

Matth. 10. v. 41.

Eadem cōmunicandi ratio, quæ in Paulo; eiuſdem ſcilicet Euangelii prædicatio.

prope accedat. Euangelium verò, quod hodie prædicatur, idem eſt, atque eo tempore erat. Nec verò tantùm dum in vinculis erat ei communicabant, ſed etiam à principio. Audi enim ipſius verba: *Scitis autem & vos Philippenſes, quòd in principio Euangely nulla mihi Eccleſia communicauit in ratione dati, & accepti, niſi vos ſoli.*

Phil. 4. v. 15.

Prælationis arduum munus.

Ac ſanè omiſſis etiam periculis, multas & graues moleſtias habet præceptor; vigilias, dicendi ac docendi laborem, reprehenſiones, accuſationes, querelas, obtrectationes. Leuia hæc, dic mihi? ſexcentis ſe linguis exponere, cùm liceret ſua vnius curare? Heu quid mihi animi eſt! Duabus rebus interclusus hæſito, atque hæreo. Nam cum vos & admonere, & cohortari cupio, vt Sanctos Dei foueatis, omnique ope iuuetis; tum verò metuo, ne cui alia quædam incidat ſuſpicio; nimirum, hanc mihi orationem non veſtri, ſed illorum causâ eſſe ſuſceptam. Verùm ſcitote hæc à me non illorum, ſed veſtrâ ipſorum causâ dici, idque, ſi mentem aduertere velitis, ipſæ vobis rationes perſuadebunt.

Maius lucrum dantis eleemoſynã, quàm accipientis.

Non æquale eſt lucrum, quod vos reportatis, atque illi. Nam vos quidem ſi dederitis, ea dabitis, quæ paulò pòſt, veliris, noliris aliis reſignaturi & conceſſuri eſtis. At quæ accipitis, permagna ſunt; longè, inquam, maiora. An non hoc animo eſtis, accipere vos cùm datis? Ego verò, niſi hoc animo eſtis, ne detis quidem velim; tantum abeſt, vt pro illis ſermonem faciam. Niſi quis antea ſibi perſuaſerit, accipere ſe magis, quàm dare; ingens lucrum facere, beneficio magis affici, quàm afficere; ille verò ne det. Non enim id mihi nunc magnopere curę eſt, vt alantur Sancti. Nam niſi tu dederis, alius dabit. Quamobrem quod volo, hoc eſt; vt vos peccatis veſtris lenem quandam medicinam faciatis. Qui verò hanc in dando rationem non tenet, medicinam non habebit. Non enim dare, ſed alacrem dare, ſed lætum, ſed gratias habentem accipienti, hoc eſt eleemoſynam facere. *Non ex triſtitiâ, aut neceſſitate.* Et rurſus, *Hilarem datorem diligit Deus.*

2. Cor. 9. v. 7.

Eleemoſyna non eo animo, iactura.

Non det igitur, qui hoc modo non dat. Iactura enim iſtud eſt, non eleemoſyna. Quare ſi vobis hoc exploratum eſt, vos eſſe, qui quæſtum facitis, non illos; exploratum quoque illud ſit, maius etiam lucrum vobis accedere. Nam illis quidem corpus alitur; vobis autem ſplendeſcit anima: illis, cùm accipiunt, nullum remittitur peccatum; vobis verò multæ offenſiones abolentur. Communicemus igitur ipſis in laboribus ac certaminibus, vt in magnis quoque illis præmiis aliquando communicemus. Non defuerunt qui Reges ſibi adoptarent, atque in eo non magis ſe dare, quàm accipere putarent. Tu Chriſtum tibi adopta, tuaſque res in tuto collocabis. Vis & Paulo communicare? non vero. Et quid dico Paulo; vbi Chriſtus ipſe eſt, qui accipit? Vt autem intelligatis, me non aliorum recreationi ſtudentem, ſed veſtrâ cauſâ, hæc omnia & dicere & facere; ſi quis eſt ex præfectis Eccleſiæ, qui vitam non inopem agat, nullâque re egeat, etiamſi ſanctus ſit, tamen nolo ei des; ſed huic præpone illum, qui eget, quamuis non adeò admirabilem. Quid ita? quoniam ipſe etiam Chriſtus hoc ita vult; idque illis verbis indicat, *Cùm facis cœnam, aut prandium, noli vocare amicos tuos, neque cognatos, ſed debiles, claudos & cæcos*; eos nimirum, qui par pari tibi referre non poſſunt. Non enim temere ſunt quilibet inuitandi, ſed eſurientes, ſed ſitientes, ſed nudi, ſed peregrini, ſed ij, qui ex diuitiis ad inopiam ſunt redacti: non enim abſolute dixit, Aluiſtis me, ſed addidit, eſurientem. *Eſurientem*, inquit, *me vidiſtis, & dediſtis mihi manducare.* Quòd ſi quemuis eſurientem nutrire opus eſt; multò magis cùm ad cibi neceſſitatem viri ſanctitatis acceſſerit. Duplici enim nomine officium iuſtum eſt; quòd & in Sanctum, & in eſurientem confertur. Ergo ſi quis ſanctus quidem fuerit, ſed non egeat; nihil ei dato: non enim hoc lucrum eſt: non enim hoc Chriſtus præcepit: quinimmò ne ſanctus quidem ille fuerit, qui cùm abundet, accipit tamen.

Diuitibus Eccleſiæ præpoſitis non dandæ eleemoſynæ.

Luc. 14. v. 12.

Matth. 25. v. 35.

Vides non turpis lucri causâ hæc à me eſſe dicta, ſed veſtræ vtilitatis? Ale eſurientem, vt ne alas gehennę ignem. Ille de tuis rebus comedens, etiam illam partem, quæ tibi relinquitur, ſanctificat. Cogita quomodò vidua Eliam aluerit, ac non magis aluerit quàm alta ſit; non magis dederit, quàm acceperit. Id nunc etiam fit, & multò ampliùs. Non enim hydria farinæ, aut lecythus olei; ſed quid centuplum, & vita æterna huiuſmodi officiis propoſita merces eſt. Vidua erat illa, vrgebat fames; & nihil horum impedimentum illi fuit: habebat filios; neque hinc etiam ſe retardari ſiuit: ęquauit illam, quę miſit duo minuta in gazophylacium: non ſecum ipſa dixit, Quæ mihi vtilitas ab hoc expectanda eſt? ipſe mei eget: Si quid virium haberet, non incidiſſet in famem; depuliſſet hanc ſiccitatem, non iiſdem premeretur malis. Forſitan & ipſe in Dei offenſam incurrit. Nihil horum cogitauit. Vides quantum boni ſit adhibere ſimplicitatem in benefaciendo: nec nimis curioſe in eum inquirere, qui beneficium ſit accepturus? Profecto ſi omnia voluiſſet nimiâ quadam diligentiâ expendere, multa illius animum diuerſimodè traxiſſent, nec fidem habuiſſet. Ita & Abraham ſi curioſè agere voluiſſet, Angelos non ſuſcepiſſet. Fieri enim minime poteſt; fieri, inquam, non poteſt, vt qui tam ſubtilem ſingulis quibuſque rebus examinandis diligentiam adhibet, ſancto homini aliquando benignè faciat; ſed omnium maximè incidit in impoſtores. Et quomodo iſtud? ego dicam. Vir pius non hoc affectat, vt pius videatur; neque hanc ſibi perſonam vult imponere, etiamſi futurum videat, vt deſpicatui habeatur. Impoſtor autem, quippe quia rem hanc artis loco habet, eximiæ cuiuſdem pietatis ſpeciem artificio ad deprehendendum difficillimo præ ſe fert. Quamobrem fit, vt ille quidem, qui etiam iis, qui non videntur pij, benignè facit, in pios incidat: qui autem eos ſolos quærit, qui pij exiſtimantur, incidat perſæpe in impios. Obſecro igitur ego vos, vt omnia in ſimplicitate faciamus. Eſto enim, qui ad nos accedit, ſit impoſtor: non tamen iuſſus es hæc curioſè ſcrutari. *Omni* enim, inquit, *à te petenti, tribue.* Et, *Qui trahuntur ad ſupplicium, liberare ne ceſſes:* quamuis multi eorum, qui necantur, in criminibus deprehenſi eâ pœnâ mulctati fuerint: ſed, *ne ceſſes*, inquit. Ita enim ſimiles Deo, ita admirabiles erimus, & immortalia bona conſequemur; quibus vtinã digni efficiamur, gratiâ, &c.

3. Reg. 17. v. 15.

Vidua Sareptana.

Matth. 19. v. 29.

Marc. 12. v. 24.

Non inquirendum curioſiùs in eos, in quos eleemoſynas conferas.

Sanctiores ii qui minùs videntur.

Luc. 6. v. 30.

Pro. 24. v. 11.

EIVSDEM, EX EXPOSItione in Acta.

Ex hom 45.

F. Franciscii Combefis Interprete.

Act. 21. v. 16.

D*Vcentes, apud quem hoſpituremur.* Paulum ille hoſpitio ſuſcepit. Forſan quis veſtrûm dicat, Si & mihi Paulus hoſpes obtigiſſet, promptè magnáque eum alacritate ſuſcepiſſem. Ecce Pauli Dominum licet hoſpitio ſuſcipere, & non vis.

Hoſpitalitatis exaggerata commendatio.

Qui enim ſuſceperit vnum ex minimis, inquit, me ſuſcipit. Quantò minor frater fuerit, tantò magis per eum Chriſtus venit. Nam qui magnum ſuſcipit, haud rarò etiam inanis gloriæ causâ facit: qui autem minorem, nudè propter Chriſtum. Licet & Chriſti Patrem hoſpitio ſuſcipere, nec vt præſtes in animum inducis.

Matth. 25. v. 35 & 40.

Hoſpes eram, inquit, *& collegiſtis me.* Ac rurſus, *In quantum vni ex his minimis feciſtis, mihi feciſtis.*

Ξενοῦ ξενίζοντε· Interpres actiuè reddit: ſed μονα[illegible] eſt.

Quanquam non ſit Paulus, ſi tamen fidelis eſt, quantumuis minimus ſit, per eum Chriſtus venit. Aperi domum; recipe. *Qui recipit Prophetam,* inquit, *mercedem Prophetæ recipiet.* Igitur & qui Chriſtum ſuſcepit Chriſti hoſpitis mercedem recipiet. Noli eius verbis eſſe incredulus, ſed eſto fidelis. Dixit ille, ſe per eos venire: ac ne fidem abnuas, etiam pœnas non recipientibus, honoreſque ac præmia recipientibus decernit; haudquaquam facturus, niſi is ipſe eſſet, cui vel honor haberur, vel contumelia irrogatur Suſcepiſti me, inquit, in tuum diuerſorium, ſuſcipiam te in regnum Patris mei. C Mihi famem ſoluiſti; ego te peccatis abſoluam. Vidiſti me vinctum, faciam vt videare ſolutus. Vidiſti hoſpitem, faciam ciuem cœlorum. Dediſti mihi panem, do tibi integrum regnum, ita vt illius heres ſis, ac ipſum poſſideas.

Matth. 25. v. 34.

Venite enim, inquit, *poſſidete paratum vobis regnum.* Non dixit, Accipite; ſed, *poſſidete,* atque hæredes adite, quod de iis dicitur qui rem plenè veréque obtinent; vt cùm dicimus, *Tunc adiy hæreditatem.* In occulto feciſti, prædicabo ego in manifeſto.

Miſericordię operum merces inclyta.

Et quidem tua munera gratię deputo; mea verò debito. Nam quia tu, inquit, cœpiſti, ego ſequor, æmuluſque rependo. Non erubeſco confiteri in me collata beneficia, nec à D quibus me liberaſti, à fame, nuditate, errore. Vinctum me vidiſti, non videbis gehennæ incendia. Vidiſti ægrotantem, non videbis tormentorum loca atque ſupplicia. O manus reuerâ benedictæ, talibus impenſæ obſequiis, quæ Chriſto merentur miniſtrare. Pedes Chriſti causâ ergaſtula terentes, ac carceres, ignem facilè contemnent. Nullum manus vinculorum periculum facient, quæ vinctum ipſum conſpexerunt. Induiſti veſtimento, indueriſque veſte ſalutaris. Fuiſti cum illo in carcere, & cum illo in regno verſaberis. Hæc illum confiteri non pudet, ſed qui ſciat, quòd ipſum viſitaris.

Abrahami laudata hoſpitalitas.

E Neſciebat Patriarcha Angelos ſe hoſpites ſuſcipere, & ſuſcipiebat. Erubeſcamus, quæſo. In meridie ſedebat, cùm alieno ſolo ac regione eſſet, vbi nec pedis veſtigium habebat.

Act. 7. v. 5.

Hoſpes erat, & hoſpites hoſpes ipſe hoſpitio excipiebat: quippe ciuis cœlorum erat. Idcirco nec cùm ſuper terram eſſet, hoſpes erat. Nos illo hoſpite magis hoſpites ſumus, qui hoſpites non ſuſcipiamus. Domum non habebat, eique tabernaculum diuerſorium erat. Vide autem liberalitatem: vitulum mactauit, ac farinam ſubegit. Audi & alacritatem: per ſe atque, vxorem hoc facit. Peuſa

A etiam quàm à faſtu alienus; adorat ac obſecrat. Hæc enim omnia neceſſe eſt illi ſuppetant, qui hoſpites ſuſcepturus ſit; vt nempe promptâ, hilari liberalique indole fulgeat.

Suſceptor hoſpitum, promptus, hilaris, liberalis.

Erubeſcit enim ac confunditur hoſpes; ac niſi excellens quoddam prætuleris gaudium, velut qui fuerit ſpretus diſcedit, iamque deterius ſit ita ſuſcepiſſe, quàm ſi non ſuſceperis. Idcirco adorat, idcirco ſermone accipit, idcirco in ſede collocat. Quis enim dubitauerit, qui hoc illi negotium fuiſſe nouerit? At non in terrâ alienâ ſumus? Enimuerò licebit eum æmulari dum volueimus.

Domus hoſpitalis.

Quanti fratrum hoſpites? Eſt commune domicilium Eccleſia, quam Hoſpitalem vocant. Etiam vos curioſius inquirite: conſidete ad B fores, venientes ſuſcipite. Seu non vultis in veſtras ipſorum ædes, at certè aliâ ratione quæ illis ſint vſui ſubminiſtrate. Quid enim inquit? Num Eccleſia habet? Planè habet; Sed quid hoc ad vos? Num quòd ex communi Eccleſiæ cenſu alantur, id vobis prodeſſe poteſt? Num quòd alius precetur, te precari non decet? Quare non dicis, Quid enim? Num precantur Sacerdotes? ego quid precor? At ego, inquit, illi do, qui ad eam deduci domũ non poteſt. Da ſaltẽ illi. Quod enim quærimus iſtud eſt, vt omninò des. Audi quid Paulus, dicat.

1. Tim. 5. v. 16.

Vt viduis quæ verè viduæ ſunt, ſufficiant; & non grauetur Eccleſia. Fac, vt volueris; dum ſolùm facias. Ego autem non dico, Vt non grauetur Eccleſia, C ſed vt tu non graueris. Hac enim ratione nihil operaberis, cuncta illi permittens. Idcirco commune domicilium eſt ab Eccleſiâ ſegregatum, ne hæc dicas. At habet Eccleſia ſumptus, inquit. Habet opes, habet reditus, dic oro, impenſas, diurnoſque ſumptus non habet? Planè habet. Quid igitur nec modico iuuas? Confundor ſanè hæc dicens; nihil tamen cogo. Si quis hæc quæ dicuntur quæſtum arbitratur, domum hoſpitalem ſuis in ædibus faciat. Sterne illic lectulum, pone menſam, ac candelabrum. Quomodò enim non abſurdum, ſi quidem milites venerint, habere vos eis dediras ædes, multamque iis curam impendere, ac quibus reficiantur neceſſa-D tia quoque ſubminiſtrare, hoc ſcilicet nomine quòd in bellis præſidio ſint, ac ſenſilium iniurias hoſtium vlciſcantur; hoſpites verò vbi maneant nuſquam habere? Vince Eccleſiam. Vis pudorem nobis iniicere? Hoc fac: præcellas liberalitate ac munificentiâ: ſint tibi ædes in quas Chriſtus veniat. Dic, Hæc cellula Chriſti eſt: hęc illi domus addicta eſt; vel ſi humo depreſſior viliſque ſit, non deſpiciet. Nudus ac hoſpes Chriſtus oberrat: vno illi tecto opus; vel eius vſuram præbeas; noli crudelis eſſe ac inhumanus: neque in iis quæ ex ſęculi vſu ſunt ita vehemens ſis, in iis verò quæ ſunt ſpiritûs, frigi-E dus. Sit & inter famulos cuius ſit probatior fides. Huius muneris ſit, vt cæcos, mutilos, pauperes, vagos introducat. Hæc dien ad confuſionem: nam in alto ipſo cubiculo, ac cœnaculo recipi illos decebat. Sin autem non placet, vel in infimis ac in caueâ; vbi ſaltem muli, vbi ſerui, Chriſtum accipe. Fortaſſis horretis qui hæc audiatis. Quid igitur, quando ne id quidem facitis? Ecce adhortor, ecce dico. Hoc curate, ac ſeriò agite. At non vultis ſic? Igitur aliter facite. Sunt multi viri, ac mulieres pauperes. Aliquem omninò qui illic maneat, ſeligite. Sit ſaltem pauper domus cuſtos: ſit tibi murus & ſepes,

A ſcutum ac lancea. Vbi eleemoſyna, non audet adire diabolus, neque vllum aliud malum accedere. Oro ne deſpiciamus tantum lucrum. Nũc autem vehiculo certus locus, aliuſque lecticis manualibus ſegregatus eſt: Chriſto autem vago ſine tecto, nullus. Abraham quo ipſo tabernaculo manebat hoſpites ſuſcipiebat: Neſciebat eos Angelos eſſe: quod ſiquidem ſciuiſſet, erogaſſet omnia. Nos autem quamuis nos Chriſtum ſuſcipere non neſciamus, nec tantam diligentiam quantam ille adhibemus, cùm ſe is homines ſuſcipere arbitraretur. At, inquit, Impoſtores multi ſunt, ac homines improbi. Atqui huius te gratiâ maior merces manet, cùm ob Chriſti nomen eos ſuſceperis. Equidem ſi noſti impoſto-

Nulla excuſatio quòd mali ſint pauperes.

B res, noli domo recipere. Sin autem non noſti, cur temere accuſas? Propter hoc dico; Eant ad xenodochium. Quæ autem defenſio, ſi ne eos quidem recipimus, quos nouimus, ſed omnibus perinde fores occludimus? Sint noſtræ ædes Chriſti vniuerſale ſtabulum: mercedem exigamus, non pecuniam, ſed vt Dei domum nobis ſtabulum faciant. Circuncurſemus vndique, trahamus, rapiamus prædam: non tam beneficium nos præſtare, quàm accipere exiſtimemus. Non iubeo mactare vitulum: da panem eſurienti. Ne hoc autem prætexas, eſt Eccleſiæ communis domus, illuc mittito, & tu ipſe ſuſcepiſti, Nam & Patriarcha, eorum quæ per ſeruos fiebant, mercedem habebat. Sic & eius fa-

C muli eruditi erant. Currebant, nec velut noſtri, murmurabant. Sic prudentes erant, ac probè inſtituti. Omnium enim perinde ac ſui ipſe curam habebat. Tantum non enim Iobi verba illa vſurpabat, *In eodem pariter vtero formati ſumus.* Igitur nos quoque noſtram curemus ſalutem, ac magnam ſeruis adhibeamus diligentiam, vt & ipſi probi ſint ac ſolertes. Sint & ſerui in diuinâ lege eruditi. Non erit deinceps virtus nobis difficilis, ſi eos compoſuerimus. Velut in bello expeditè pugnat Imperator, ſi fuerint milites compoſiti. Secus verò accidit, niſi ita ſit. Itemque dum nautarum vna concordia atque animus eſt, gubernator facilè gubernacula

D regit. Ita & hîc, ſi ſic eruditos ſeruos habueris, non facilè exacerbaberis, non obiurgabis, non iraſcêris, non conuicia proferes. Fiatque cùm & illos reuerearis, cùm fuerint admirabiles, ſintque illi tibi adiutores, ac officii admoneant. Hinc fiet vt Deo cuncta placeant, ac domus tota benedictionibus impleatur; atque ea quæ Deo grata ſunt exequentes, diuinâ abundè ope potiemur; cuius omnes nos vtinam compotes efficiamur, gratiâ ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri ſimul ac Spiritui ſancto, gloria, poteſtas, & honor, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Hom. 21. vbi eſt Morale.

EIVSDEM, EX EXPOSITIONE

E

in Epiſtolam ad Romanos, de hoſpitalitate, & non ſcrutandâ vitâ pauperum, ipſiſque malis præſtandâ humanitate.

EODEM Interprete.

Rom. 12. v. 13.

HOſpitalitatem ſectantes. Non dixit, facientes; ſed, *ſectantes*, inſtruens nos vt non expectemus egenos dum ad nos veniant, ſed ad

A illos curramus, ac ipſos inſequamur. Sic Loth fecit, ſic Abraham. Totum namque diem in hoc inſumebat, præclaram hanc prædam expectans: & ſi quando quempiam videbat, inſiliebat, occurrebat, ad terram ſupplicando procidebat, dicens, *Si inueni gratiam in conſpectu tuo, ne prætereas ſeruum tuum.* Non quemadmodum nos, qui cùm peregrinum aut pauperem viderimus, ſupercilia attollimus, neque dignos æſtimamus, quos alloquamur. Et ſi quando innumeris ſupplicationibus vix tandem emolliti, æs exiguum per famulos dari iuſſerimus, vniuerſam nos beneficentiæ laudem adeptos putamus. Abraham verò non ita, ſed ſumptam fa-

Abrahæ ſolicita hoſpitalitas.

Gen 18. v. 3.

B muli perſonam induit, tametſi ignoraret quoſnam ſuſcepturus eſſet. Nos autem, licet manifeſtè ſciamus, quòd in pauperibus Chriſtum ſuſcipiamus, neque ſic tamen manſueſcimus: ſed cùm ille è contrario & obſecret, & ſupplicet, & procidat, nos nihilominus accedentes conuiciis obtuimus. Et Abraham quidem omnia per ſeipſum & vxorem adimplebat obſequia, nos verò neque per famulos. Si verò & menſam cognoſcere voles, quam ille peregrinis apponebat, multam & illic liberalitatem videbis: non quam exhiberet ipſa cibariorum copia, ſed potiùs quam inſtruerent propenſæ voluntatis diuitiæ.

Quanti tunc temporis diuites erant? nec vllus tamen eiuſmodi aliquid fecit. Quam multæ vi-

Muſculi hîc mutila verſio.

C duæ erant in Iſraël? & tamen nulla illarum Eliam hoſpitio ſuſcepit. Quàm multi rurſus diuites erant temporibus Prophetæ Eliſæi? & tamen ſola Sunamitis hoſpitalitatis fructum percepit. Quemadmodum & Abraham tunc temporis, cùm ſic largus eſſet, atque ad humanitatis ſtudia alacris. Et profectò potiſſimum eſt quod quis admiretur, quod iſta fecerit cùm ignoraret qui eſſent, qui aduenerant peregrini. Igitur ne tu quoque curioſè inquiras. Propter Chriſtum enim recipis. Quòd ſi perpetuo curioſè ſcruteris, fiet, vt ſæpenumerò etiam ſpectatæ vitæ virum prætereas, ac quam ex eo mercedem habiturus eras, perdas. Atqui is etiam qui nihil probum recipit, extra crimen eſt: quin & mercedem

Luc. 4. v. 25.
3. Reg. 17. v. 9.
4 Reg. 4. v. 19.

Non ſcrutandi curioſius pauperes.

D habet. *Qui enim recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet.* Qui verò ex importunâ hac curioſitate, virum laude excellentem omiſerit, etiam pœnas dabit. Ne igitur vitas, reſque iis geſtas curioſè ſcruteris: nam extremæ illud inſolentiæ eſt, pro vno pane totam miſelli cuiuſdã vitam exeutere. Nam etiamſi homicida, ſi latro, aut aliud huiuſmodi fuerit, an non tibi videtur vel pane, vel modico ære dignus? Atqui, tuus quidem Dominus etiam ſolem illi oriri facit: tu verò etiam quotidiano cibo indignum eſſe decernis. Quin & aliud adhuc maius pono: nimirum, quòd etſi manifeſtè cognoueris, innumeris illum refertum eſſe ma-

Matth. 10. v. 41.

Etiam malis præſtanda humanitas.

Matth. 5. v. 45.

E lis, neque ſic tamen excuſationem habeas, ſi quotidiano illum cibo priuaueris. Seruus enim illius es, qui dicit, *Neſcitis cuius ſpiritus ſitis.* Illius famulus es, qui eos curauit, qui ſe lapidaſſent; immò, qui & crucifixus eſt pro eis. Neque mihi dixeris, quòd is alium interfecerit. Nam etſi teipſum etiam eſſet interfecturus, ne ſic tamen fame laborantem contemnere deberes. Et enim illius diſcipulus es, qui eorum qui in crucem egerant, ſalutem percupiebat, ac qui ipſâ in cruce dicebat, *Pater, dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt.* Illius ſeruus es, qui eum cu-

Luc. 9. v. 55.

Chriſti in eam rem doctrina, atque exempla.

Luc. 23. v. 34.
Ioan. 18. v. 36.

rauit, qui alapam dediſſet; qui ipsâ in cruce eum A coronauit, qui iniuriis inceſſiſſet. Cui, quæſo, quid poterit adæquari? Ambo enim à principio latrones conuiciis proſciderant: & tamen eorum alteri paradiſum aperuit. Eos fletu proſequebatur, qui ſe eſſent interfecturi: atque turbatur, ac confunditur, dum proditorem videt, non eo nomine quòd ipſe agendus in crucem eſſet, ſed quòd ille periiſſet. Turbabatur itaque qui illum præſciret fracturum ſibi guttur, ac quod inde eum ſupplicium maneret. Et licet non ignoraret illius malitiam, eum tamen tulit ad ipſam vſque extremam horam, neque repulit, ſed etiam proditorem amauit. Dominus tuus amat, manque pretioſum ipſius ſanguinem effuſurum labiis accipit; tu verò pauperem nec pane dignaris? Nec quam Chriſtus legem poſuit, revereris? Per hæc enim, quæ recenſui, ſatis oſtendit, quòd nedum pauperes, ſed nec eos qui ad mortem impellunt, oportreat nos auerſari. Ne dicas igitur mihi, Quòd hoc vel iſtud operatus ſit mali, ſed perpende quid Chriſtus fecerit, qui ſub ipſum crucis tempus, eo oſculo, quo erat tradendus, proditorem emendare ſtuduit. Et vide quàm appoſitè ad pudorem iniiciendum alloquitur, *Iuda* ſiquidem, inquit, *oſculo Filium hominis tradis?* Quem non emolliuiſſet? quem non flexiſſet ea vox? Quam beſtiam? quem adamantem? non tamen infelicem illum.

Latrones ambo blaſphemi, & ſi alter reſipuit.
Ioan. 13. v. 21.
Luc 22. v. 48.

Ne dicas igitur, quòd illum vel illum interfecit, atque ideo ipſum auerſor. Nam etſi vel tibi C gladium adacturus ſit, inque tuum guttur dexteram immerſurus, nihilominus tamen ipſam eandem dexteram oſculare: nam & Chriſtus os illud oſculatus eſt, quod mortis ei auctor fuit. Et tu itaque inſidiantem non odio, ſed lacrymis proſequere, ipſumque miſerare. Dignus ſanè eſt huiuſmodi cuius miſereamur, ac quem deploremus. Sumus enim illius famuli, qui & proditorem oſculatus eſt (neque enim ceſſabo quin factum illud continuè verſem) quique ipſo oſculo molliora ad eum verba locutus eſt. Neque enim dixit, O ſceleſte, ô perdite, ô proditor, hanc nobis gratiam pro tanto munere refers? Sed quomodò? *Iuda*, proprium illius nomen ponens: id quod magis miſerantis erat ac D reuocantis, quàm indignantis. Neque dixit, Magiſtrum tuum, Dominum tuum, benefactorem tuũ, ſed *Filium hominis*: quaſi dicat; etiamſi non eſſet Magiſter, nec Dominus; cum tamen, qui tam manſuetè, tam candidè erga te affectus eſt, vt & in ipſo proditionis articulo te oſculetur, idque cùm proditionis ipſius ſignum ſit oſculum, tradere potes? Benedictus es, Domine; quantæ nobis modeſtiæ, quantæ patientiæ exẽplum dediſti? Sed ad iſtum quidem ita ſe habuit, ad eos verò qui cum fuſtibus & lampadibus inuaſerant, non ita? Et quid, quæſo, manſuetius verbis illis, quę ad eos locutus eſt? Cùm enim ſimul omnes perdere poſſet, nihil quidem E horum fecit, ſed modeſtè illos alloquutus eſt; *Quid*, inquit, *exiſtis, tanquam ad latronem, cum gladiis & fuſtibus?* Et cùm ad terram ſupinos alliſiſſet, & tamen nec ſic illi quicquam permoti eſſent, ſponte rurſus ſe illis tradidit, ſuſtinuitque videre vincula inicientes ſanctis manibus, cùm ſimul omnia quatere, ac in terram proiicere poſſet.

Luc 22. v. 52.

Sed tu poſt iſta omnia ferocis erga pauperem. Atqui ſi innumeris etiam malis eſſet obnoxius, A ipſa tamen egeſtas fameſque ad animum emolliendum, niſi is valde obduratus eſſet, ſufficerent. Tu verò efferatus peritas, ac leonum iras imitaris. Quanquam illi cadauera nunquam degustauerint. Tu autem licet tantis attenuatum malis videas, iacenti tamen inſultas, corpuſque conuiciis laceras, ac procellam procellâ cumulas; atque ad portum confugientem ſcopulo allidi facis; ac naufragio, marino grauiori, addicis. Et quomodò ad Deũ dices, Miſerere mei, ac indulgeri peccata rogabis, qui illi conuicieris qui nihil in te peccauit, pœnamque pro fame ac tantâ neceſſitate exigas, quaſuis beſtias crudelitate exuperans? Nam illæ quidem, ventris co- B gente eſurie deditam eſcam deguſtant: tu verò nemine impellente, nemine cogente fratrem deuoras, mordes, laceras, licet non dentibus, verbis tamen quæ morſus omnes moleſtiâ ſuperent. Quo igitur modo ſacram Oblationem ſumes, cuius lingua humanis cruoribus rubeat? Quomodò pacem das, ore belli pleno? Quo autem modo ipſum ſaltem corpori alendo cibum guſtabis, qui veneni vim tantam congreges. Non leuas paupertatem? Cur & affligis? Non erigis iacentem? Cur & deiicis? Non tollis mœſtitiam? Cur & maiorem facis? Non das ſtipem? Cur & verbis conuiciaris? Non audiſti quantam daturi ſint pœnam, qui pauperes non paſcunt? Quibus ſuppliciis condemnandi ſint? *Ite*, inquit, C *in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Si ergo qui non paſcunt ſic damnabuntur, quantam putas dabunt pœnam, qui non ſolùm non paſcunt, ſed & conuiciantur? Quantum patientur ſupplicium? quantam gehennam? Ne ergo tanta mala in nos ipſos incendamus: donec facultas eſt, malum hunc morbum emendemus, ac linguæ frænũ imponamus; nec modò non conuiciemur, ſed & conſolemur, verbis pariter ac ſermonibus, vt multâ nobis in futurum repoſitâ miſericordiâ, bona promiſſa conſequamur; quæ nos vtinam adipiſci contingat, gratia & benignitate, &c.

Matth. 25. v. 41.

AVCTORIS IMPERFECTI D *in Matthæum, eiuſdem Euangely expoſitio.*

CVm autem venerit Filius hominis in maieſtate ſuâ, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ, &c.* Criminoſas perſonas iudex auditurus in publico, tribunal ſuum collocat in excelſo; circa ſe conſtituit vexilla regalia, ante conſpectum ſuum ponit ſuper menſam calliculam, vnde tribus digitis mortem hominum ſcribat, aut vitam; hinc inde officiales ordinatè conſiſtunt, in medio ſecretario ponuntur genera horrenda pœnarum, quæ non ſolùm pati, ſed & videre tormentum eſt. Stant iuxtà parati tortores, crudeliores aſpectu quàm E manibus. Tota iudicii facies cuiuſdam ſchematis terrore veſtitur. Et cùm ad medium productæ fuerint criminoſæ perſonæ, ante interrogationem iudicis ipſius, iudicis terribili diſcutiuntur aſpectu. Similiter & Dominus ſe ad iudiciũ venturum promittit, ſimiliter cum terrore, non cum ſimili terrore. Nam & bona & mala ſimiliter ordinata ſunt in terrâ ſicut in cœlo, non tamen ſimilia. Ergo videntes in terrâ pœnas & glorias, non ſimiles putare debemus in cœlo: ſed cùm ſint talia ſuper terram, multò maiora

Hom 54. in Matth. imperf.
Matth. 25. v. 31.
Humani iudicii forma terribilis.
Diuinum ſimile, ſed maiori plenum terrore.

ſuſpicari debemus in cœlo. Quantùm enim Deus diſtat ab homine, tantùm cœleſte iudicium à terreno. Iſtius enim iudicij ſplendor in ſchemate, illius autem iudicij maieſtas in veritate, teſtante

Pſal. 49. v. 3.

Prophetâ: *Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. Ignis in conſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tempeſtas valida. Manifeſtè*, inquit, non iam celatus in corpore, ſicut antea, vt vix eum etiam boni cognoſcerent: ſed manifeſtus in gloriâ, vt etiam mali eum confiteantur inuiti: vt qui contempſerunt eum in humilitate, cognoſcant eum in poteſtate. Et qui ſcire noluerunt, quàm dulcis eſt miſericordia eius, ſentiant quàm grauis eſt ira ipſius. *Deus noſter, & non ſilebit.* Non dixit, & ſilebit; oſtendens quia

B

ipſe quidem de ſe tacebit, ſed ipſa gloria eius de ipſo loquatur.

Matth. 17. v. 9. Marc. 9. v. 8.

Aliquando transfiguratum eum in monte videntes Apoſtoli, acceperunt mandatum, ne cui dicerent: ne videretur Chriſtus per potentiam ſubiugare ſibi populum, & non per fidem. Tunc autem iam nemo tacebit, quia non eſt venturus adhuc tentare fideles, ſed iam perdere infideles. Tunc prædicatores neceſſarij non erunt. Nam etſi vox omnium taceat, viſio ipſa clamabit, ſicut ipſe de ſecundo ſuo aduentu dicit:

Matth. 24. v. 27.

Sicut fulgur exit ab Oriente & paret vſque ad Occidentem, ſic erit aduentus Filij hominis.

C

Tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ. Scimus certiſſimè quia ſedes Chriſti homines ſunt. Cùm ergo de primo aduentu, & aſcenſu Chriſti dicat Propheta, ſediſſe eum ſuper ſedem ſanctam ſuam, hoc modo:

Pſal. 46. v. 6. & 9.

Aſcendit Deus in ſtrepitu, Dominus in voce tubæ, Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam: quomodo hîc ſuum aduentum exponens, dicit: *Tunc ſedebit ſuper ſedem gloriæ ſuæ?* Sed vide quia in primo aduentu ſedem Chriſti ſanctam dicit, in ſecundo autem glorioſam.

In primo aduentu ſedes Domini ſancta; glorioſa in ſecundo.

Quomodò? In primo aduentu mundauit nos per verbum, lauit per aquam, ſanctificauit per Spiritum: in ſecundo autem glorificabit per reſurrectionem, *cùm transformauerit corpus humilitatis noſtræ, vt fiat conforme corpori gloriæ eius*:

Phil. 3. v. 20. 1. Cor. 15. v. 34.

D

cùm ſeminati fuerint homines in infirmitate, & ſurrexerint in gloriâ: cùm ſeminati fuerint corporales, & ſurrexerint ſpirituales; tunc ſedebit in ſede gloriæ ſuæ, cùm ſedes eius hoc modo facta fuerit glorioſa.

v. 32. Gentes omnes ad iudicium cogendæ.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Quia omnibus gentibus cognitionis ſuæ gratiam condonauit, iudicans iuſtè in vtroque, vt nec boni ſine doctrinâ veritatis, bonitatis ſuæ fructus amittant: nec mali propter excuſationem ignorantiæ, malitiæ ſuæ pœnas effugiant.

Simile.

Nam ſicut in nocte rerum facies non apparet; ſed & gemma quaſi lapis videtur, & lapis quaſi gemma æſtimatur: ſic & ante aduentum Chriſti, humanorum cordium differentia non apparebat; ſed & mali quaſi boni ſuſtentabantur, & boni quaſi mali contemnebantur.

E

At vbi illuminatio Euangelij ad omnes Gentes prædicata peruenit, tunc manifeſtata eſt qualitas omnium voluntatum, tunc omnes Gentes inexcuſabiles factæ ſunt. Et ideo tunc iuſtè ad iudicium congregabuntur omnes: quia qui mandatum præmittit, tacitè iudicium futurum eſſe denuntiat.

Tunc ſegregabit eos ab inuicem, ſicut ſegregat paſtor oues ab hœdis. Nunc enim homines mixti

Mixti nunc homines, & confuſi.

ſunt, & non ſolùm mixti, quoniam in iiſdem locis ſimul conuerſantur iuſti cum impiis; ſed

A

etiam confuſi ſunt, quomodo inter iuſtos & impios, quantum ad homines, diſcretio non apparet.

Simile.

Sicut in tempore hyemis inter virides & aridas arbores diſcretio non eſt; cùm autem venerit tempus illud beatum vernale, diſcernuntur: Ita nunc vnuſquiſque ſecundum fidem ſuam, & ſecundum opera ſua manifeſtabitur, impiis quidem nulla proferentibus folia, nullum oſtendentibus fructum: Sancti autem & folijs veſtientur vitæ æternæ, & fructibus ornabuntur gloriæ. Et hoc modo ſegregabuntur à Domino cœleſti paſtore. Et paſtor quidem corporalis ſegregat ſecundum naturas corporum, Chriſtus autem ſecundum genera animarum

B

ſegregat homines.

Iuſti, ouibus ſimiles.

Oues ſunt homines iuſti, propter manſuetudinem, quia ipſi neminem lædunt: propter patientiam, quia cùm ab aliis læſi fuerint, ſuſtinent. Et ſicut oues quando ligantur, aut tacent, aut in ſimplicitate balant; ſic & Sancti cùm læduntur, aut tacent, aut certè in benignitate probati, preces transmittunt ad Deum. Et ſicut ouis ad mortem ducitur, & non clamat: vita eius tollitur, & manſuetudo eius non immutatur: Sic & Sancti maledicuntur, & non remaledicunt: & percutiuntur, & non repercutiunt: bona eorum diripiuntur, & illi non contradicunt: dolorem ſentiunt, & clamorem non emittunt. Et quid opus eſt clamoribus, cùm ille qui nocet, non miſeretur, etiam

C

ſi clamaueris? Ille autem qui miſericors eſt, miſeretur; etiam ſi non clamaueris, audit & videt.

Peccatores, hœdi.

Hœdos autem homines peccatores dicit: quia in capris naturaliter hæc inſunt vitia: Libido præ cæteris animalibus, ſuperbia, riſa. Semper enim ſe percutientes incedunt; & modo humero pulſant, interdum cornu percutiunt. Item inuidi ſicut alterutro inuidi: ſicut ſignificat Salomon de inuidis, dicens:

Eccl. 12. v. 22.

Sicut capra, ſic aſpicit ruinam proximi ſui. Item iactantes ſunt & gloriantes: ſicut idem ſignificat Salomon, dicens:

Pro. 30. v. 29.

Tria ſunt, quæ ſecuriter ambulant, leo inter iumenta, gallus inter gallinas, & hircus præcedens capras. Item capræ multum

D

trahuntur concupiſcentiâ gulæ. Propter gulam namque ſuam per ſaxa, & præcipitia ambulant, ſuper præcipitia ſe ſuſpendunt. Item clamoribus ſuper omnia garrulæ. In omnibus his vitiis peccatores abundant, & ideo hœdis ſunt aſſimilati. Adhuc quæro, quare non eorum ſimiles introduxit ætates, dicens: Ita ſeparabit eos, ſicut oues ad hircis: aut ita, ſicut agnos ab hœdis? Sed videte quomodò volens oſtendere Sanctos perfectos in omnibus, ponendos ad dexteram, & impios omnino infructuoſos, ad ſiniſtram: ideo Sanctos, oues: impios autem, hœdos vocauit. Quomodo agni, & ſi naturâ manſueti ſunt, tamen non ſunt omnino fructiferi propter ætatem: fructum enim adhuc non habent lactis,

E

& lanę. Item capræ & ſi malignæ ſunt ex naturâ, tamen ex aliquâ parte fructiferæ ſunt per ætatem: lactis enim abundantiores exhibent fructus. Hœdi autem, & mali ſunt ex naturâ, & omnino infructuoſi ſunt ex ętate.

v. 33. Diſcretio ex ſtatione, & loco.

Et ſtatuet oues ad dexteram ſuam, hœdos autem ad ſiniſtram. Quando aliquis ante conſpectum regis, aut iudicis introducitur, ex ipſo loco vbi ſtare iubetur, intelligit ſi propter bonum introductus eſt, aut propter malum.

Simile.

Si enim propter bonum, ſtatim vocatur in proximo: ſi propter malum, longè ſtare iubetur. Sic & iſtos,

Deus iuſtos quidem ad dexteram conſtituet, & peccatores ad ſiniſtram: vt vnuſquiſque meritorum ſuorum conditionem ex ipſius loci qualitate cognoſcat; & ante iudicii ſententiam, pœnam confuſionis excipiat. Meritò iuſtos ad dexteram collocat, quia nunquam cognouerunt ſiniſtram: meritò impios ad ſiniſtram, quia nunquam cognoſcere voluerunt dexteram partem.

Pro. 4. v. 27.

Vias enim, *quæ à dextris ſunt, nouit Dominus: peruerſa autem ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt.* Ecce enim ſi tu conſiſtas in publico pariter cum amico, & veniens aliquis illum ſalutet, & te contemnat, aut ſeparans illum à te, cum illo loquatur; aut familiariter cum illo iocetur: nónne tu relictus ſolus, ſtas aporiatus in publico, & grauiorem exiſtimas illam confuſionem, quàm mortem? Et quomodo putas impios confundendos in die iudicii, quando ante conſpectum Angelorum ſegregatis iuſtis fuerint derelicti? Nónne etſi nihil vlteriùs paterentur, illa ſola verecundia ſufficeret eis ad pœnam? Apoſtolus autem dicit Sanctos iam collocatos eſſe ad dexteram virtutis per aſcenſionem, & ſeſſionem Domini Saluatoris. Nam ſicut in carne ſuâ omnem carnem ſuſcepit, & crucifixus, omnem carnem crucifixit in ſe; & reſurgens, omnem reſuſcitauit in ſe: ſic aſcendens, & ſedens ad dexteram Dei, omnes ad dexterã collocauit. Quomodò hîc dicit, quia tunc ſtatuet oues quidem ad dexteram, hœdos autem ad ſiniſtram? Sed vide quia nunc nos collocauit ad dexteram, ad agendũ ea quę ſunt dexteræ partis: poſtea autem ſtatuet ad dexteram ſuam, ad conregnandum.

Simile.

Eph. 2. v. 6

Chriſti reſurrectio & aſcenſio, cauſa noſtræ & exemplar.

v. 34.

Tunc dicet illis qui ad dexteram. Et quare non illis antè, qui ſunt ad ſiniſtram? Quia paratior eſt Deus ſemper ad benefaciendum, quàm ad malefaciendum. Nam bona bonis ſecundum propoſitum ſuum præſtat; quia bonus eſt: malis autem mala contra propoſitum ſuum facit inuitus; quia iudex eſt. Quicquid autem homo contra naturam ſuam agit, pigriùs agit. Si enim Chriſtus delectaretur in pœnâ peccatorum, nunquam ſeipſum pro peccatoribus tradidiſſet. *Venite*, inquit, *benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi*: quia dediſtis, quæ ſemper habere non poteratis; recipite quæ in perpetuum poſſideatis. Meritò centuplum ſuper cœlum, qui vnum ſeminaſtis in terrâ. Non enim quantum iuſtitia hominum poteſt mereri, tale creatum eſt regnum cœlorum; ſed quale Dei virtus potuit pręparare. Si enim ſecundum anguſtias humanæ iuſtitiæ regnum cœlorum creare voluiſſet, vtique poſt opera hominum illud creaſſet: nunc autem quoniam non ſecundum mercedem hominum, ſed ſecundum ſuam largitatem conſtituit mercedem Sanctorum, ideo antequam Sanctos crearet in ſæculo, regnum cœlorum præparauit in cœlo. Propterea & quos ante conſtitutionem mundi ſuos eſſe cognoſcit, tantis eos laboribus onerat, & tandiu laborare facit, donec digni efficiantur regno cœleſti. Quia non ſecundum modicitatem hominum regnum Dei exinanitur, ſed ſecundum magnitudinem regni homines ſubleuantur.

Benefacere, ſecundũ Dei propoſitum eſt; malis mala facere, contra ipſum: Hæc voluntas antecedens & cõſequens Chryſoſt. & Damaſc.

Regnum cœlorum maius meritis hominum.

v. 35 Simile.

Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, & quæ ſequuntur. Hodie ſi amicus tuus, aut colonus, aliquod tibi offerat munus, verbi gratiâ, aliquod veſtimentum: tu autem deſpiciens illud eo ipſo vidente, des illud vni ex circunſtantibus

Magna dignatio vt

A tibi ſeruis; nónne munus vileſcere facis, & confundis grauiter offerentem? Si verò ſuſcipiens munus illius, ſtatim veſtieris te, & proceſſeris cum ipſo veſtimento; magnificas munus, & nimis lætificas offerentem. Putas quanto gaudio extolluntur Sancti, quando in conſpectu omnium Angelorum, quod fecerunt hominibus, ipſe Dominus fatetur ſe accepiſſe? Iam tale videtur opus eorum, non quale datum eſt; ſed qualis perſona illius qui accepit.

ſibi noſtra in pauperes officia, Dominus adſcribat.

v. 37.

Tunc reſpondebunt ei iuſti, dicentes: Domine, quando te vidimus hoſpitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? Quando autem te vidimus eſurientem, & paſimus? aut ſitientem, & potauimus? Quando te vidimus infirmum aut
B *in carcere, & venimus ad te?* O humilitas, quæ nec poſt mortem deficiet! Homo enim malus etiam falſis laudibus delectatur: vir autem bonus etiam debitam ſibi laudem fugit. Ecce ſi per errorem perſonę veniens aliquis, pro altero, alteri, vano homini gratias agit pro beneficio quodam, quamuis in conſcientiâ ſuâ cognoſcat ſe nihil tale feciſſe, tamen tacet, & congaudet, audiens quæ non ſunt ſua: ſi verò bono alicui gratias agit; quamuis bonus ille intelligat verum eſſe quod de ſe dicitur, tamen refugit, & repellit audire etiam ea, quæ ſibi debentur. Sic & Sancti debitam ſibi laudum tunc repellentes, dicent: *Quando te vidimus eſurientem?*

Bonorum humilitas, etiam debitam laudẽ fugit.

v. 40.

Et reſpondens Rex, dicet eis: Amen dico vobis, quandiu feciſtis vni ex his fratrum meorum mi-
C *norum, mihi feciſtis.* O bonitas Chriſti! Eſto quandiu in corpore contemptibilis erat in mundo, fuerat veriſimilis ratio, vt propter ſimilitudinem viſionis fratres ſuos homines appellaret: quid autem dicamus, quòd in illâ gloriâ conſtitutus adhuc contentus eſt eos dicere fratres, quibus ſufficeret ad laudem, ſi bonos ſeruos illos vocaret? Detrahit ſibi quod habet, vt illis præſtet quod non habent. Ecce homo ſi ex humili generatur, & Deo pręſtante ad aliquam aſcenderit dignitatem, erubeſcit generationem ſuam audire. Si quis dixerit eum illius eſſe filium, indignatur ſeipſum confiteri quod eſt, vt appareat quod non eſt: Et Chriſtus adhuc gloriabitur,
D fratres ſuos dicendo, ſedens in maieſtate. Et meritò: quia veniens in iudicio gloriæ, non mutauit voluntatem priorem.

Dignatio, vt& in gloriâ Dominus homines fratres vocet.

Hoc poteſt intelligi & de doctoribus, qui eſurientibus iuſtitiã dederunt cibum doctrinæ, quò nutrirentur, & pingueſcerent in actibus bonis: qui ſitientibus Dei agnitionem, potum veritatis miniſtrauerunt. Aut certè cibauerunt eos in verbo docentes: potauerunt autẽ, in Spiritu ſancto baptizantes animas peregrinas in mundo. Omnes enim animæ rectè peregrinæ ſunt in hoc mũdo, quæ poſſunt dicere: *Quoniã aduena ſum ego apud te* in terrâ, *& peregrinus ſicut omnes patres mei.* Verbum enim fidei prædicantes, colligunt animas ex diſperſione alicuius erroris, & faciunt
E eas domeſticas, & ciues ſanctorũ. Ipſum colligũt Chriſtum, qui nudos, & adhuc ſine aliquo adiumento iuſtitiæ, docendo iuſtitiam veſtiunt, ſicut ſcriptum eſt: *Induite vos viſcera miſericordiæ, fidem, pacem, charitatem.* Aut Chriſtum; baptizantes eos in Chriſto, ſicut ſcriptum eſt: *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.* Et qui tales infirmos, & morbo carnalium vitiorum languentes viſitat, & medicamento curat doctrinæ, Chriſtum curat in eis;

Doctores opera miſericordiæ vt adimpleant.

Pſal 38. v. 13.

Epheſ. 2. v. 19.

Col. 3. v. 12.

Gal. 3. v. 27.

quia ſicut in integris animabus, Chriſtus integer eſt; ſic in languentibus languet. Sed & qui venit ad eos, qui viui deſcenderuot in infernum, opera infernalia facientes; id eſt, qui ſunt in carcere, & ſunt iam ſub cuſtodiâ dæmonum, ſicut dicit Scriptura: *Deſcendant in infernum viuentes*: veniens autem per verbum educit eos de illo carcere infernali, vt liberet eos de cuſtodiâ dęmonum, vt poſſint dicere gratias agentes: *Domine Deus clamaui ad te, & ſanaſti me. Domine reuocaſti ab inferis animam meam*; ad Chriſtu venit in carcere. Si enim hæc omnia corporaliter corporibus miniſtrare debemus, & magoæ beatitudinis eſt; quæ omninò poſt modicum ſunt moritura: putas quantę beatitudinis eſt, hæc omnia ſpiritualiter animabus periclitantibus miniſtrare, quæ viuificatæ poſſunt viuere io æternum? Quantò melior eſt anima quàm corpus, tantò meliora ſunt quæ ad ſalutem animarum, quàm quæ ad ſuſtentationem corporum miniſtrantur.

Pſal. 54. v. 3.

Pſal. 29. v. 3.

v. 41.

Tunc dicet illis, qui ad ſiniſtram ſunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Quaſi qui non ſufferat præſentiam illorum vel aſpicere, ſic dicit: *Diſcedite à me.* Nam ſicut carnales ſęculi carnalem ſpecioſitatem videndo delectantur; ſi qua autem diſſipata, vel deformia videamus, quaſi vulnetatur aſpectus noſter: ſic & Deus, qui in ſanctitate delectatur animarum, peccatrices animas aſpiciens quaſi grauatus non ſuffert. Tanquam ſi dicat eis. Quaſi putredo, & ſpurcitia eſtis, nec tandiu vos ſuſtineo, quandiu ſtatis in iudicio meo. Vt quid ſuperius dicit, *Venite benedicti Patris mei*: & hîc non dicit, Diſcedite à me maledicti Patris mei? quia benedictio quidem ex Deo eſt, maledictio autem ex diabolo eſt: ſicut oſtenditur in illâ parabolâ patris-familiâs, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo, homo autem malus ſeminauit zizania.

Benedictio à Deo; à diabolo maledictio.

Matth. 13. v. 24.

v. 42.

Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, & quæ ſequuntur. Ex iſto loco ſciendum eſt, quod non tantùm pro eo quòd peccauerunt homines condemnandi ſunt, ſed etiam pro eo quòd benè non faciunt ſic coodemnantur; putas qoales pœnas exoluent pro eo quòd peccant? Et dignè. Deus enim ideo hominoem fecit, vt benefaciat, & ad gloriam Dei pertineat: non ideo tantùm, vt non peccet. Nam ſi non facit bonum, nec eſt cauſa quare creatus eſt. Sine dubio enim, etſi creatus non fuiſſes, peccatum non fieret ſuper terram. Nam qui intelligit myſterium diuinæ diſpenſationis, quare factus eſt homo; cognoſcet quia meritò quaſi peccans coodemnetur qui iuſtitiam non facit. Ideo Deus creauit hominem corruptibilem & infirmum, quaſi ad certamen contra diabolum; vt qui gloriabatur eſſe ſe ſimilem Deo, per corruptibilem naturam euacuatus & victus, oſtendatur non ſolum non eſſe quaſi Deus, ſed omni fragilitate fragilior. Vnde cùm iſtud propoſitum ſuum Chriſtus impleuerit per hominem; id eſt, cùm euacuauerit omnem Principatum, & Poteſtatem, tunc tradet regnum Deo Patri. Ideóque qui ſuo arbitrio & negligentiâ diabolo locum dat, confundit eum, qui propter gloriam ſuam contra diabolum, eum quaſi io expeditione, creando tranſmiſit: & victus oſtendit diabolum potentem eſſe, cùm nihil poſſit. Quemadmodum ſi quis à rege ſuo contra hoſtem

Damnande homines quia etiam non fecerunt benè.

Creatus homo fragilis, vt eo victore confundatur diabolus.

A tranſmiſſus, colludit cum eo, & factione habitâ fugam petit, prodit & cauſam regis ſui, & confuodit virtutem ipſius.

v. 44.

Tunc reſpondebunt & ipſi dicentes: Domine, quando vidimus te eſurientem, aut ſitientem? O inconuertibilis inobedientia peccatorum! Quis non intelligat hoc, quia omoe malum facimus, non quia homines corruptibiles ſumos, ſed quia malum propoſitum poſſidemus? Ecce enim tunc hominum peccatorum corruptibilitas carois mortua erit, & adhuc malitia viuet. Nunquid non audierant Dominum ſuprà dicentem ad iuſtos: *Quando vni minimorum iſtorum feciſtis, mihi feciſtis?* Et vtique intelligere debuerant, quomodò qui omnibus non facit, oec Chriſto facit. Sed audientes, adhuc contradi-B cuot: intelligentes, finguot ſe non intelligere; in iudicio ſtant, & adhuc peccare oon ceſſant.

Malorum peruerſa excuſatio.

Et hîc cooſequenter & de doctoribus malis intelligi poteſt, qui ſic eſurientibus & ſitientibus cibum iuſtitiæ, aut potum agnitionis Dei, aut Spiritus ſancti, non præſtiterunt. Qui ſic nudos oon veſtierunt, aut iuſtitiam docentes, aut in Chriſto baptizantes. Qui ſic peregrinos in mundo non collegerunt per verbum, nec in Eccleſiæ domum per fidem introduxerunt. Qui ſic infirmos non curauerunt ſermonibus. Qui in tali carcere impietatis ſedentes, non eduxerunt per pœnitentiam. Si enim hæc corporis corporibus non præſtare tantæ impietatis eſt, quæ etſi accipiunt ea, oon poſſunt viuere ſem-C per; putas quantæ impietatis eſt, hæc omnia ſpiritualiter aoimabus periclitantibus non miniſtrare, quæ poterant viuere in æternom, ſi hæc eis miniſtrata fuiſſent? Quantùm enim melior eſt anima quàm corpus, tantò grauius peccatum animabus laborantibus ſpiritales eleemoſynas non præſtare, quàm corporibus corporales. In Eccleſiâ ergo non ſolum ſunt pauperes corporaliter, eſurientes, aut debiles corporaliter, aut peregrini ſecundum corpus; ſed etiam ſpiritualiter pauperes, ſioe cibo iuſtitiæ, ſine potu agnitionis Dei, ſine veſtimento Chriſti. Maximè ſpiritualiter pauperes ſunt, qui corporaliter videntur diuites eſſe: quoniam plerum-D que in abundantiâ rerum inopia iuſtitiæ inuenitur. Sunt peregrini corde, ſunt debiles animo, ſunt mente cæci, ioobedientiâ ſurdi, & cæteris paſſionibus ſpiritualibus ægrotantes; quorum aoimæ omnem eſcam ſpiritualem abominantur, & appropinquaueruot vſque ad portas mortis. Qui ergo non habet vnde faciat eleemoſynas corporales, faciat ſpirituales ex gratiâ verbi, quam accepit à Deo, & inueniet retributionem dignam à Chriſto: qui omnia tam corporalia quàm ſpiritualia data, quaſi in ſe facta commemorat, quæcunque in hominibus facta fuerint. Hæc diximus vt ſciant doctores & quan-E tum beatitudinis ſibi acquirant, ſi diligeotes fuerint circa verbum Dei: & quantum damoationis, ſi fueriot negligentes.

In malos doctores.

Diuites maximè ſpiritualiter pauperes.

S. AVGVSTINI EPISCOPI,

Hipponenſis in eadem Euang. Hom.

MOdo cùm euangelica lectio legeretur, audiuimus dicentem Dominum: *Venite benedicti, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Vt ergo iſtam vocem deſiderabilem audire, & ab auditu malo poſſitis

Sermo. 38 de Sanct. dubitant Louanienſ.

Matth. 25. v. 24.

per Dei gratiam liberari, totis viribus, Deo auxiliante, contendite lectionem diuinam in domibus veſtris frequenter legere, & io Eccleſiâ libenter & obedienter audire. Sicut illa vox deſiderabilis eſt per quam dicitur miſericordibus, *Venite benedicti, percipite regnum*: ita è contrario ſceleratis, & immiſericordibus metuenda eſt & valde terribilis, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*. Auertat à nobis hoc Deus, fratres chariſſimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, vt in nobis impleatur illud quod ſcriptum eſt: *In memoriâ æternâ erit iuſtus, ab auditione malâ non timebit*. Hoc eſt auditum malum, quod audituri ſunt impij, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*. Irreuocabilis enim ſententia erit, quę à piiſſimo Deo ideo multo antè prædicitur, vt à nobis totis viſceribus caueatur. Si enim nos Deus noſter vellet punire, non nos ante tot ſæcula commoneret. Inuitus quodammodò vindicat, qui quo modo euadere poſſimus multò antè demonſtrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Obſerua. Conſiderate tamen quid dicturus eſt ad dexteram poſitis.

Pſal. 111. v. 7.

Comminatur Deus, vt vltionem caueamus.

Venite, inquit, *benedicti, percipite regnum, quod vobis paratum eſt ab origine mundi*. Aduertite, fratres chariſſimi, quia regnum cœlorum nobis prædeſtinatum; gehenna autem non nobis, ſed diabolo præparata eſt. Denique ſic audituri ſunt ad ſiniſtram: *Eſuriui*, inquit, *& non dediſtis mihi manducare*. Ergo nec illi, qui ad dexteram erunt, ideo accipiunt, quia nunquam peccauerunt, ſed quia peccata ſua mundare eleemoſynis ſtuduerunt. Et illi qui ad ſiniſtram erũt non ideo mittuntur ad ignem quia peccatores fuerunt, ſed quia peccata ſua eleemoſynis redimere noluerunt. Ac ſic & illos largitas ſola glorificabit, & iſtos ſola ſterilitas condemnabit: quia ſicut impoſſibile eſt, vt nullus homo poſſit ſine peccato eſſe, ſic per Dei miſericordiam poſſibile eſt, vt bonis operibus, & præcipuè eleemoſynis ſe vnuſquiſque redimat à peccato, vt tamen in malo impleatur quod ſcriptum eſt, *Iudicium ſine miſericordiâ illi, qui non fecit miſericordiam*. Conſequenter & in bono illud in Pſalmo, *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſæculum ſæculi*.

Peccata eleemoſynis mundantur.

Iacob. 2. v. 13.

Pſal. 111. v. 9.

Et hoc conſiderate, fratres, pro quâ re mittuntur in ignem æternum. Non enim illis dicendum eſt, quia homicidia feciſtis, adulteria commiſiſtis; quia alienam ſubſtantiam rapuiſtis: ſed hoc ſolùm audituri ſunt, *quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*. Rogo vos, fratres, nolite hæc tranſitoriè cogitare, nec credatis quòd hoc de Iudæis tantum aut Paganis vel hæreticis fuerit dictum, ſed definitiſſimè credite, quia hoc Chriſtiani & Catholici, qui in malo opere perſeuerare voluerint, audituri ſunt. Ad iudicium enim non venient nec Pagani, nec hæretici, nec Iudæi, quia de ipſis ſcriptum eſt: *Qui non credit, iam iudicatus eſt*. Et ideo inter illos qui ad ſiniſtram mittendi ſunt, non ſolùm laïci erunt, ſed & multi Epiſcopi, quod peius eſt, clerici mali, vel monachi cupidi vel ſuperbi, ſimul & ſanctimoniales, & viduæ iracundę, ſuperbę, vel cupidæ, & ſi eis fructuoſa pœnitentia non ſubuenerit, audituri ſunt illam metuendam, & irreuocabilem vocem, *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*. Sententia iſta ſi eam fideliter cum ingenti timore voluerimus audire, ab omni

Damnandi reprobi ob omiſſa miſericordiæ opera.

Ioan. 3. v. 18.

A

opere malo nos poterit reuocare.

Diligenter ergo cauete, & videte quid Veritas dixit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum: quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare*. Si in ignem mittetur qui eſurienti non dedit panem ſuum, putas vbi mittendus eſt, qui tulit alienum? Si in ignem mittetur qui nudum non veſtit, vbi mittendus eſt, qui veſtitum expoliauit? Si cum diabolo damnatur qui hoſpitibus non præbuit domum ſuam, putas vbi mittendus eſt, qui tollit alienam? Si periturus eſt qui carcerem non viſitauit, quid de illo fiet qui fortè in carcerem miſit? Rogo vos, fratres chariſſimi,

Ad fratres in eremo. 31.

B

hinc attendite, quam ſpem habere poſſunt qui mala faciunt, quando illi perituri ſunt qui bona non faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter nos admonet, dicens *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Non dixit, quæ facit fructum malum: ſed, *quæ non facit fructum bonum*. Hinc ergo poſſumus euidenter agnoſcere, quas pœnas arbor ſpinoſa in die iudicij patietur, quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, & in ignem mittetur.

Matth. 7. v. 19.

Nemo ſe deſpiciat, fratres chariſſimi, nemo ſe falsâ ſpe circumueniat: quia Chriſtiani nominis non facit ſola dignitas Chriſtianum, nihilque

C

prodeſt quòd aliquis Chriſtianus vocatur in nomine, ſi hoc non oſtendit in opere. Scriptum eſt enim, *Fides ſine operibus mortua eſt*. Qui enim credit, & opera bona non exercet, clamat illi ſcriptura diuina: *Tu*, inquit, *credis, quia Deus vnus eſt? Benè facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt*. Ac ſic qui credunt, & opera bona non faciunt, fidem dæmonum videntur habere. Qui verò non credunt, peiores dæmonibus comprobantur. Et illud diligenter conſiderandum eſt, quod Dominus dicit: *Qui audit mandata mea, & facit ea, ipſe eſt, qui diligit me*. Et iterũ: *Si quis diligit me, mandata mea ſeruat*. Et ſine dubio, qui non cuſtodit, non diligit. Et illud valdè timendum eſt, quod iterum Dominus di-

Iacob. 2. v. 26.

Ibid. v. 19.

Dæmonum fide, credere & non facere.

Ioan. 14. v. 21.

D

cit: *Quid prodeſt quod dicitis, Domine, Domine, & non facitis, quæ dico vobis?*

Matth. 7. v. 21.

Scire debemus, fratres chariſſimi, quòd nihil prodeſt verbis proferre fidem, & factis deſerere veritatem. Sicut nobis non placet, ſi ſerui noſtri verbis ſe profitentur eſſe noſtra mancipia & tamen non velint implere opera ſua: ita nec Deo placet, ſi ſe quiſque Chriſtianum verbis tantummodò eſſe pronuntiat, & opera quæ fieri iuſſit Chriſtus, implere diſſimulat. Deniq, beatus Apoſtolus cùm de reddendâ ratione in die iudicij loqueretur, ita pronuntiauit dicens: *Oportet nos*, inquit, *omnes ſtare ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum*: Et Dominus in Euangelio: *Tunc*, inquit, *reddet vni-*

Opera cum fide ſaluant, non fides tantùm.

2. Cor. 5. v. 10.

E

cuique ſecundum opera ſua. Non dixit, ſecundum fidem ſuam: ſed, *Vniquique ſecundum opera ſua*: quia ſicut iam ſupra dictum eſt, Iacobus Apoſtolus clamat: *Fides ſine operibus mortua eſt*. Nos ergo, fratres chariſſimi, ſi & pœnam euadere, & ad ęternam beatitudinem volumus peruenire, non ſolùm credamus in Deum, ſed etiam toto corde diligamus, & quantum poſſumus, ipſo adiuuante, bona opera facere ſtudeamus, vt, cùm ipſo auxiliante fecerimus quæ præcepit, mereamur recipere quæ promittit. Amen.

Matth. 16. v. 27.

Iac. 2. v. 21.

A

EIVSDEM EODEM DIE,
de extremo iudicio cogitando.

HOM. II.

Eſt Serm. 67 de tẽp. dubitant Louan.

ROgo vos, fratres chariſſimi, & cum graodi humilitate admoneo, vt mihi nullus ex vobis ſuccenſeat, aut fortè incongtuum me ſuperfluumque iudicet: quare vobis tam frequenter rremendum, & vtiliter expaueſcendum diem iudicij inſinuare contendo. Si quis enim eſt, cui fortè io hac patte diſpliceam, conſideret periculum meum, & audiat Dominum per Prophetam Sacerdoti terribiliter comminantem: *Si* B *non annuntiaueris iniquo iniquitatem ſuam, ſanguinem eius de manu tuâ requiram.* Et iterum: *Clama*, inquit, *ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum.*

Periculum Sacerdoti niſi de periculo moneat.
Ezech. 3. v. 18.
Iſai. 58. v. 5.

Sed fortè aliqois dicit, Quare nobis tam dura aſſiduè prædicantur? Quia melius eſt hîc paruam amaritudinem ſuſtinere, & poſtea ad ęternam dulcedioem peruenire: quàm hic habere falſum gaudium, & illic ſuſtinere ſine fine ſupplicium. Audite fratres, noo me, ſed Dominum in Euangelio dicentem: *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Et, *Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis.* Et hoc attendite fratres, quia omnes carnales medici quoties ad C eos, qui in corpore ęgrotare videntur, veniunt, omnia quæ eis delectabilia eſſe videbantur abſcindunt: & quod dulce eſt, ad iotegrum interdicunt. Aliquoties etiam frigidum accipere uon permittunt, interdum & amariſſimas potiones bibere cogunt, & aſpertimis ferramentis eorum vulnera frequeoter incidunt. Hoc ergo qood pro ſanitate corporum carnales medici faciunt, pro animarum ſalute ſpiritales medici exercere cootendunt.

Matth. 5. v. 5.
Luc 6. v. 25.
Simile à medicorũ vſu.

Poſt aliquanta ſimilis venæ.

Extremi iudicii ſchema.

Quid faciemus, chariſſimi, in illo metuendo iudicii die, cùm tremente mundo Dominus pręcinentibus Angelorum buccinis, in illo maieſta- D tis ſuæ throno circundatus cœleſtis militiæ luce conſederit: ibique de terræ gremio & antiquo puluere ſuſcitato humano genere, aſtante teſtimonio conſcientię ſingulorum, poſitis in cooſpectu peccatorum pœnis iuſtorumque præmiis, rationem vitæ cœperit poſtulare: & plus iam iuſtus quàm miſericors, ſeueritate iudicis contẽptæ miſericordię reos cœperit accuſare, & dicere: Ego te ô homo, de limo manibus meis feci; ego terrenis artubus infudi ſpiritum; ego tibi imaginem noſtram ſimilitudinemque conferre dignatus ſum; ego te inter paradiſi delicias collocaui: tu vitalia mandata contemnens, deceptorem ſequi quàm Deum maluiſti? Cùm expulſus de paradiſo iure peccati mortis vinculis E tenereris, Virginalem vterum ſine diſpeodio virginitatis pariendus introiui; in præſepio expoſitus & pannis inuolutus iacui, infantię contumelias humanoſque dolores, quibus tibi ſimilis fierem, ad hoc ſcilicet vt te mihi ſimilem facerem, pertuli: irridentiũ palmas & ſputa ſuſcepi, acetum cum felle bibi: flagellis cæſus, vepribus coronatus, cruci affixus pependi. En perfoſſum vulneribus latus. Suſcepi dolores tuos, vt tibi gloriam darem: ſuſcepi mortem tuam, vt A in æternum viueres. Conditus iacui in ſepulchro, vt tu regnares in cœlo. Cur quod pro te pertuli perdidiſti? Cur ingrate redemptionis tuæ munera renuiſti? Non te ego de morte meâ quæro, redde mihi vitam tuam pro quâ meam dedi. Redde mihi vitam tuam, quam vulneribus peccatorum indeſinenter occidis. Cur habitaculum quod mihi in te ſacraueram, luxuriæ ſordibus polluiſti? Cur corpus meum illecebrarum turpitudine maculaſti? Cur me grauiore criminũ tuorum cruce, quàm illâ quâ quondam pependeram afflixiſti? Grauior enim apud me peccatorum tuorum crux eſt, in quâ inuitus pendeo, quàm illa io quâ tui miſertus mortem tuam B occiſurus aſcendi. Cùm eſſem impaſſibilis, pro te pati dignatus ſum: ſed tu deſpexiſti in homine Deum, in infirmo ſalutem, in viâ reditum, in iudice veniam, in cruce vitam, in ſuppliciis medicinam. Et quia poſt omnia mala tua ad medicamenta pœniteotiæ confugere noluiſti, ab auditu malo non mereberis liberari.

Iuſta Iudicis expoſtulatio.

Qui tunc erit ſtridor dentium, cùm Sanctorum multitudine ad dexteram Regis & ad gloriam ſegregatâ, peccati populus in profuoda tartari ſine vllâ miſerationis ac veniæ ſpe demerſus, excludi ſe tenebris ſuis à beatâ Sanctorum luce videbit, & in profundi ſinum ſine fine deſcendens, vrgente os ſuum puteo, æterna ſupplicia & perpetuam mortem noo moriturus C aſpexerit? Fruſtrà autem à paupere quem in hac vitâ deſpexit miſericordiam poſtulabit; fruſtra extremum Lazari digitum, quo ardeos refrigeretur, ardeotibus labiis rogabit apponi. Quàm vellet miſer, cùm pauperum gloriam viderit, duris quondam paupertatis ſubiacuiſſe laboribus, & in illâ vitâ quæ cum vitâ morerentur mala portaſſe, ne ad illa æterna mereretur ſupplicia peruenire. Vt ergo hæc tam dura & tam terribilia ante illud tribunal æteroi iudicis audire non mereamur, dum adhuc licet, & cum Dei adiutorio in noſtrâ poteſtate eſt, conſideremus conſcientias noſtras: & ſi aliqua crimina vel peccata capitalia necdum eleemoſynis & orationibus purgata nobis adhuc dominari cognoD ſcimus, portum pœnitentiæ deuictis peccatorum fluctibus Chriſto iuuante feſtinemus intrare: & ſi quid in nauiculâ animæ noſtræ multis tempeſtatibus peccatorum, aut per ſuperbiam fractum, aut per auaritiam ruptum, aut per luxuriam reſolutum eſſe cognoſcimus, componere vel reparare bonis operibus feſtinemus.

Luc. 16. v. 24.

Studeamus igitur vitiorum exhaurire ſentinam. Non enim oocent peccata præterita, ſi non placent præſentia. Sicut enim nulli iuſtorum ſufficit iuſtitia ſua, ſi noo perſeuerauerit vſque in finem: ita nulli peccatorum nocere poterit ioiquitas ſua, ſi antequam de corpore iſto diſcedat, ad eleemoſynarum remedia vel ad pœnitentiæ medicamenta confugerit. Sed quia E quando vel quâ horâ de hoc ſæculo rapiamur ſcire oon poſſumus, ſine vllâ dilatione vel morâ de ſiniſtrâ fugere feſtinemus ad dexteram. Non ſanitati, non ætati credendum eſt. Noo in remedium ſalutis ſuæ ſemper tardandus eſt, qui vitæ ſuę ſemper incertus eſt: quia qui nos ſecuros fecit dicendo, *Peccator in quâ die conuerſus fuerit, omnes iniquitates illius obliuioni tradentur:* ipſe nos etiam cautos eſſe voluit dicens: *Nolite tardare conuerti ad Dominum, nec differatis de die in diem.*

Nulla nocent peccata, curanda pœnitentiâ.

Incertus vitæ exitus, eóque maturanda.

Ezech. 18. v. 1c.
Eccl. 5. v. 8.

Si

Mores mutandi, non habitus.

Si fortè quando generaliter ad pœnitentiam prouocamus, aliquis intra ſe cogitet, dicens: Ego iuuenis homo vxorem habens, quomodò poſſum aut capillos minuere, aut habitum religionis aſſumere? Nec nos hoc dicimus, fratres chariſſimi, non hoc prædicamus, vt iuuenes qui coniugia habere videntur, habitum magis quàm mores habeant commutate. Quid enim homioi vxorem habenti nocet, ſi mores perditos voluerit ad opera bona vel hoeſta conuertere, ſi peccatorum ſuorum vulnera eleemoſynis, ieiuniis & orationibus ad ſanitatem priſtinam ſtudeat reuocare? Vera enim conuerſio ſine veſtimentorum commutatione ſufficit ſibi: veſtimenta verò religioſa ſine bonis operibus non ſolùm remedium habere non poterunt, ſed etiam iuſtum Dei iudicium ſuſtinebont. Conuertamur ergo ad meliora, dum in noſtrâ ſunt poteſtate remedia. Hîc extingamus mortem moriendo peccatis; hîc vitam vitæ meritis acquiramus: præſtante Domino ooſtro Ieſu Chriſto, &c.

EIVSDEM, DE DANDIS *eleemoſynis.*

Ex cod. Bibliothecæ regiæ, & altero S. Victoris.

Ex nouis P. I. Serm. in quibus eſt 40.

ADmonet nos Dominus, vt de lectione Euangelicâ loquamur vobis de impetrando pane cœleſti. Iſte enim panis terrenus terrę neceſſarius, quia caro noſtra terra eſt. Fieri autem non poteſt, vt panem ſuum caro noſtra non haberet, panem ſuum anima oon haberet. Etenim anima ooſtra in quadam egeſtate in hoc ſæculo eget pane ſuo, ſicut caro ſuo. Nam qui non eget pane, Deus eſt. Ergo ſolus Panis non eget pane. Ipſe enim panis animæ noſtræ, qui pane altero non eget, ſed ſufficiens notrit & nos. Manifeſtus eſt itaque panis cœleſtis, quo paſcitur anima ooſtra. Sed quomodo ad eum perueniatur, vt eo ſaturemur, vnde modò vix micas colligimus, ne in iſtâ famelicâ eremo pereamus: quomodo ergo perueniatur ad ſaginam huius panis, de quo Dominus ait, Panem hunc qui manducauerit non eſuriet, & potum quem dedero ſi biberit, non ſitiet in ęternum: ſaginam quandam promittens, & ſatietatem ſine faſtidio. Qoomodo ergo perueniamus ad hanc ſatietatem panis, longè ab eâ ſatietate in hac fame poſiti, conſilio opus eſt. Quod conſilium ſi neglexerimus, ad panem illum ſine causâ pulſamus. Immo verò conſilium hoc, quod daturus ſum, vel potiùs quod commemoraturus: non enim à me dicam quod vobiſcum didici: conſilium ergo hoc, quod dicturus ſum, non dico qoòd quiſquis contempſerit ſine causâ pulſet, ſed quiſquis contempſerit, omnino non pulſat. Hoc enim conſilium ſequi & agere, hoc eſt pulſare.

Animæ panis.

Ioan 6. v. 52. & 4. v. 13.

Ad eum pulſare.

Quid enim putatis, fratres chariſſimi, quia verè quaſi corporaliter habet Deus quandam ianuam duram, quam claudat contra homines, & ideo nobis dixit, Pulſate, vt veniamus & tundamus oſtium, quouſque pulſando perueniat ad aures patrisfamiliâs in ſecreto quodam loco

A conſtituti, & iubeat nobis aperiri dicendo, Quis eſt qui pulſat? quis eſt qui auribus meis tædium facit? date illi quod petit, recedat hioc? Non ita eſt. verumtamen eſt aliquid ſimile. Certè quando pulſas ad aliquem, manibus agis: eſt quod agas manibus, quando pulſas ad Dominum. Prorſus manibus age, manibus pulſa. Si hoc non egeris, non dico pulſas fruſtra, ſed dico non pulſas. Ideo non mereberis, ideo non accipies, quia non pulſas. Quomodo, inquit, vis vt pulſem? ecce quotidie rogo. Bene facis. Nam & hoc dictum eſt, *Petite & dabitur vobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur* B *vobis.* Omnia dicta ſunt, Pete, quęre, pulſa. Petis orando, quęris pulſando, pulſas erogando. Nou ergo quieſcat manus. Apoſtolus, cùm de eleemoſynis plebem moneret, *Conſilium*, inquit, *in hoc do: hoc enim vobis prodeſt; quia non ſolùm ſapere, ſed etiam velle cœpiſtis ab anno priore.* Et Daniel Regi Nabuchodonoſor ſic dixit, *Conſilium meum accipe, Rex, & peccata tua eleemoſynis redime.* Si ergo conſilium eſt quod accipimus, quando iubetur nobis, vel quando monemur, vt aliquid ex eo quod habemus indigentibus præbeamus, non ſuperbiamus quando damus. Si enim conſilium eſt quod accepiſti, tibi prodeſt plus quàm illi qui dedit. C Non ergo nos extollamus ſuper opera noſtra, & quaſi placeamos nobis, quòd beneficia præſtamus quibus damus. Conſilium qui vult accipere, hoc vult accipere quod ſibi proſit: & conſilium qui dat, conſulit. Si conſulit, ei prodeſt cui conſulit. Accipit quiſque à te ſupplex pauper, quod te ſuperbè dare nou decet: quantò magis illum ſuperbè non decet accipere? Accipit humiliter, accipit gratias agens. Tu verò ſcito, & reminiſcere, non ſolùm quid des, ſed etiam quid accipias. Si enim accipiat iſte pauper libertatē reſpondendi tibi, ſi fortè ſenſerit te ſuperbieotem ſuper ſe, & dicat tibi, Vnde ſuperbis? vnde extolleris, quia dediſti mihi? Quid mihi dediſti? Paoem? Hunc panem ſi in domo tuâ po- D neres & cootemneres, iret in æruginem, ex ærugine in putredinem, ex putredine in terram: terra reuertetur in terram. Et tu quidem porrectæ manui meę vt acciperet, porrexiſti manum tuam vt dates. Memento vnde fuerit facta manus tua, & vnde in meam appoſuiſti. Terram de terrâ in terram. Deinde quid facio de pane tuo? Comedo, moleſtiam famis compaſco, beneficium accipio. Non ſum ingratus. Veruntamen tu cogita, quid te Dominus ipſe Saluator commonuerit, quia *omne quod in os intrat, in ventrem cadit, & in ſeceſſum emittitur.* Rurſúſque Paulus Apoſtolus quid tibi dixerit, *Eſca ventri, & venter eſcis: Deus autem & hunc, & eas euacuabit.* Primò ergo, vt dixi, terra de terrâ in terram, vt fulciatur ter- E ra, & reficiatur terra. Quid dediſti cogitas, quid accepturus es non cogitas. Vide ergo ne plus tibi præſtem accipiendo, quàm tu mihi dando. Si enim oon eſſet qui à te acciperet, non erogares terram, & oon acciperes cœlum. Pulſo ad ianuam tuam, & audis me: iubes mihi porrigi vnde ſuſtentetur fames mea, & ab hac moleſtiâ, quam mihi ingerit, compeſcatur. Bene feciſti. Audire me pulſantem noli, ſi audes. Si rogaturus non es, contemne rogantem. Contemoe me, ſi nihil petis

Pulſandum manu, & erogando.

Matth. 7. v. 7.

2. *Cor.* 8. v. 10.

Dan. 4. v. 24.

Eleemoſynæ conſiliū facienti vtile.

Matth. 15. v. 17.

1. *Cor.* 6. v. 13.

Plus accipit, quàm tribuit: dat terram, cœlū accipit.

ab eo qui fecit & me & te. Si autem petiturus es illud quod mihi das, qui me exaudiſti, tibi præſtas vt exaudiaris. Age illi gratias, qui rem tam pretioſam tam vili pretio te facit emere. Das quod in tempore perit; & accipis quod manet in æternum. Das quod ſi non dates, poſt paululum proiiceres: accipis quo in æternum perfruaris. Das vnde ſuſtentatur fames hominum; accipis vnde ſis ſocius Angelorum. Das vnde non eſuriat homo poſt paululum famem iterum paſſurus: accipis vnde nunquam eſuriem vel ſitim patiaris. Cùm ergo vides quid des, & quid accipias, noli dare ſi audes. Videamus quis maiore damno feriatur: ego, cui non das terram; aut tu, qui non peruenies ad eum, qui fecit cœlum & terram.

Si ergo conſilium accipimus, faciamus propter nos, & nemo dicat quia præſtet pauperi. Sibi enim plus præſtat, quàm pauperi. Si verum cogitemus, fratres mei, & ſecundum verba Domini noſtri ſapiamus: aliter enim ſi ſapuerimus, perimus: ſi non ex noſtro conſilio, ſed ex ipſius viuamus, tunc verè viuimus. Si habemus aliquid quod pauperibus demus, ſi non dederimus, hîc dimittimus, aut fortè cum viuimus amittimus. Quàm multi enim ſubitò bona ſua perdiderunt, quæ ſtudioſiſſimè recondebant? Vno impetu hoſtili vniuerſi theſauri diuitum perierunt. Nemo dicit hoſti, Filiis meis ſeruo. Certè videtis, ſi eſt in illis aliqua fides. De iis enim loquendum eſt, qui Chriſtiani hoc paſſi ſunt. Nam de ignorantibus Deum nulla mentio eſt. Illi enim in hac vitâ quod pro magno habebant perdiderunt: aliam vitam non ſperauerunt. Tenebræ foris, tenebræ intus, paupertas in arcâ, maior egeſtas in conſcientiâ. De his ergo, vt dixi, quoquomodo non eſt loquendum; ſed de iis potius, in quibus eſt fides aliqua Chriſtiana. Ideo dixi aliqua, non robuſta, non plena; quia ſi robuſta, & plena eſſet, conſilium Domini non ſpreuiſſent. Certè tamen, cariſſimi, cùm viderent domos ſuas inanes, aut fortè non ipſam inanitatem domorum ſuarum videre permiſſi ſunt, cùm inde captiui ducti ſunt, cùm eis diſcedentibus flamma ſucceſſit. Cùm ergo ſe attenderent inanes, quomodo eos pœnituit quia non audierant Domini conſilium?

Humani caſus perdendi diuitias.

Quid enim Dominus noſter Ieſus Chriſtus, fratres, dixit diuiti illi quærenti conſilium de capeſſendâ vitâ æternâ? quid enim dixit? Dixit ei, Perde quod habes? Placeret, ſi hoc diceret, Perde temporalia, vt acquiras æterna. Non ei tamen dixit, Perde quod habes. Videbat illum amatorem rerum ſuarum. Non ait, perde, ſed ait, migra vbi non perdas. Amas theſauros tuos? amas pecuniam tuam? amas diuitias tuas? amas prædia tua? Quicquid amas, in terrâ habes. Ibi habes quod amas, vbi perdas & pereas. Conſilium do, Migra in cœlum. Hîc ſi habes, perdes quod habes, peribis cum eo quod perdis. Ibi autem ſi habes, non amiſiſti, ſed ſequeris quò miſiſti. Conſilium ergo do, *Da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo.* Non ſine theſauro remanebis: ſed quod habes in terrâ ſolicitus, habebis in cœlo ſecurus. Migra ergo. conſi-

Matth. 19. Domini cõſilium in tuto ponendi.

Matth. 19. *v.* 21.

A lium do ſeruandi, non perdendi. *Habebis*, inquit, *theſaurum in cœlo: & veni ſequere me*, & ducam te ad theſaurum tuum. Non eſt hoc diſpendium, ſed compendium. Euigilent homines, audiant vel experti quod timeant, aut faciant vnde non timeant. Migrent in cœlum. Quale conſilium eſt frumentum te poſuiſſe in terrâ? Conſule amicum tuum, qui nouit frumenti & terræ naturam. Imperitiam tuam docet dicens, Quid feciſti? Frumentum in terræ inferioribus poſuiſti. Humidus locus eſt, putreſcet quod poſuiſti, perdes & laborem tuum. Quid ergo faciam? Migra in ſuperiora. Audis amicum tuum conſilium dantem
B de frumento tuo, & contemnis Deum conſilium dantem de corde tuo? Frumentum tuum times ponere in terrâ, & cor tuum perdis in terrâ. Ecce Dominus Deus tuus, cùm dat tibi conſilium de theſauro tuo, dat tibi & de corde tuo. *Vbi enim*, inquit, *eſt theſaurus tuus, illic erit & cor tuum.* Leua, inquit, cor in cœlum, ne putreſcat in terrâ. Conſilium eſt eius, qui te vult ſeruare, non perdere. Si ergo ita eſt, quomodo pœnitet eos qui non fecerunt? Modò quid ſibi dicunt? In cœlo haberemus, quod in terrâ perdidimus. Inuaſit hoſtis domum, nunquid inuaderet cœlum? occidit ſeruum cuſtodem, nunquid occideret Deum ſeruatorem, quò fur non accedit, ne-
C que tinea corrumpit? Quàm multi dicunt, Ibi haberemus, ibi noſtros theſauros reconderemus, quò eos ſecuri poſt paululum ſequeremur. Quare non audiuimus Deum noſtrum? Quare contempſimus Patrem monentem, & hoſtem ſenſimus inuadentem? Multos ergo pœnitet. Nam quidam, quod reuerâ dicitur accidiſſe, homo non diues, ſed tamen etiam de tenui facultate pinguis adipe caritatis, cùm ſolidum, vt aſſolet, vendidiſſet centum folles, ex pretio ſolidi pauperibus iuſſit erogari. Factum eſt. Ibi ille hoſtis antiquus, id eſt diabolus, egit vt pœniteret eum boni operis ſui, & quod obediendo rectè fecerat, murmurando deleret. Immiſit furem, & abſtulit totum,
D vnde pauperibus datum erat exiguum. Expectabat diabolus vocem blaſphemantis, inuenit laudantis. Expectabat fieri titubationem, inuenit confirmationem. Hoc volebat quidem & inimicus, vt pœniteret eum, & pœnituit. Sed videte quid. Me, inquit, miſerum, qui non totum dedi! Hoc enim perdidi, quod non dedi. Non enim ibi poſui, quò fur non accedit.

Matth. 6. *v.* 21.

Sera pœnitentia nõ datæ eleemoſynæ.

Ergo ſi conſilium eſt hoc, non ſimus pigri in tam bono conſilio: & ſi migranda ſunt quæ habemus, in eum locum, vnde non ea perdamus, migremus. Quid ſunt pauperes, quibus damus, niſi laturarij noſtri, per quos in cœ-
E lum de terrâ migramus? Si laturario tuo das, ad cœlum portat quod das. Quomodo, inquit, ad cœlum portat? En video quia manducando conſumit. Prorſus non tenendo, ſed manducando tranſportat. An excidit tibi, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum. Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare. Et cùm vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis?* Si à te mendicantem non contempſiſti, attende ad quem peruenerit quod dediſti. *Cùm vni*, inquit, *ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Pauperes, noſtri laturarij.

Matth. 25. *v.* 34.

Chriſtus accipit quod dediſti. Ille accipit, qui tibi vnde dares dedit. Ille accipit, qui in fine tibi ſeipſum daturus eſt. Nam hoc, fratres, aliquando commonui caritatem veſtram, quod me fateor in Scripturâ Dei plurimum mouet, & ſæpius debeo commonere. Rogo vos, vt cogitetis quod ipſe ait Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in fine ſæculi, cùm venerit ad iudicium, congregaturum ſe omnes in conſpectu ſuo, & diuiſurum homines in duas partes: aliósque ad dexteram, ad ſiniſtram alios poſiturum: dextriſque dicturum, *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi:* ſiniſtris autem, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Quærite cauſas vel tantæ mercedis, vel tanti ſupplicii. Percipite regnum, &, Ite in ignem æternum. Quare iſti percepturi regnum? *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Quare iſti ituri in ignem? *Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare.* Quid eſt, rogo, vnde hoc iis qui percepturi ſunt regnum? Quia dederont, tanquam boni fideles Chriſtiani, verba Domini non contemnentes, & cum fiduciâ promiſſa ſperantes. Fecerunt hoc, quòd ſi non feciſſent, vitæ ipſorum bonæ ſterilitas iſta non vtique conueniſſet. Fortè enim caſti erant, non fraudatores, non ebrioſi, abſtinentes ſe ab operibus malis. Si hoc non addereot, ſteriles remanerent. Feciſſent enim *Declina à malo*, non feciſſent *Et fac bonum.* Verumtamen etiam ipſis non ait, *Percipite regnum.* caſtè enim vixiſtis, nulli fraudum feciſtis, neminem iurando feſelliſtis. Non dixit hoc: ſed, *Percipite regnum, quia eſuriui, & dediſtis mihi manducare.* Quanto hoc excellit, quando cetera tacuit, & hoc ſolùm Dominus nominauit? Rurſum ad illos, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Quàm multa poſſet impius dicere, ſi quærerent, quare imus in ignem æternum? Quare quæris, adulter, homicida, fraudator, ſacrilege, blaſphemator, infidelis? Nihil horum: ſed, *quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare.*

Diſcretio in iudicio ob eleemoſynā.

Alia iuſtorum bona; Chriſto præcipuum eleemoſyna.

Pſal. 36. v. 29.

Video etiam vos moueri, ſicut & moueor. Et verè mira res. Huius autem admirabilis rei rationem colligo vt poſſum, quam vos non celabo. Scriptum eſt, *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum.* Item ſcriptum eſt, *Include eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſa pro te deprecabitur Deum.* Item ſcriptum eſt, quod paulò antè commemoraui, *Conſilium meum audi, Rex, peccata tua eleemoſynis redime.* Et alia multa ſunt diuini eloquij documenta, quibus oſtenditur multum valere eleemoſynam ad extinguenda peccata & delenda. Proinde iis quos damnaturus eſt, immo priùs illis quos coronaturus eſt, ſolas ipſas eleemoſynas imputabit, tanquam dicens, Difficile eſt, vt ſi examinem vos, & appendam vos, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non inueniam vnde vos damnem: ſed, Ite in regnum, *Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Non ergo itis in regnum, quia non peccaſtis, ſed quia peccata veſtra eleemoſynis redemiſtis. Rurſumque illis, *Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Et illi tanquam noxij olim rei, attendentes

Eccl. 3. v. 33.

Eccl. 29. v. 15.

Dan. 4. v. 24.

Ab eleemoſynâ diſcreti dextri, quòd eâ redimantur peccata.

A peccata ſua, quando auderent dicere immeritò ſe damnari, immeritò in ſe hanc depromi à iudice tam iuſto ſententiam? Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando omnia vulnera animæ ſuæ, quando auderent dicere, Iniuſtè damnamur? De quibus antè in Sapientiâ dictum eſt, *Traducent eos ex aduerſo iniquitates eorum*, ſine dubio videbunt ſe iuſtè damnari pro ſceleribus & criminibus ſuis. Et quaſi eis diceret, Non inde tantùm, vnde putatis: ſed quia eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Si enim ab illis omnibus veſtris factis auerſi, & ad me conuerſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redimeretis, ipſæ eleemoſynæ liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſoluerent. *Beati enim miſericordes, quia ipſis miſericordia præſtabitur.* Modò autem, ite in ignem æternum. *Iudicium enim ſine miſericordiâ, ei, qui non fecit miſericordiam.*

Sap. 4. v. 20.

B

Matth. 5. v. 7.

Iac. 2. v. 13.

Commendanetim vobis, fratres mei. Date panem terrenum, & pulſate ad cœleſtem. Dominus panis eſt. *Ego ſum*, inquit, *panis vitæ.* Quomodo tibi dabit qui non das egenti? Eget ad te alter, eges ad alterum. Et cùm non eges ad alterum, & eget ad te alter, ille ad egentem eget; ad quem tu eges, nullius eget. Fac quod circa te fiat. Non enim quo modo inter ſe ſolent improperare quodammodo beneficia ſua amici, Ego tibi præſtiti hæc reſpondetur, Et ego tibi hæc: ſic & Deus hoc vult vt præſtemus ei, quia & ipſe præſtitit nobis. Nullius indiget. Ideo verus eſt Dominus. *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non indiges.* Cùm ergo ſit Dominus, & verus Dominus, & bonorum noſtrorum non egeat: tamen vt aliquid etiam erga illum faceremus, eſurire dignatur in pauperibus ſuis. *Eſuriui*, inquit, *& dediſtis mihi manducare. Domine, quando te vidimus eſurientem? Cùm vni ex minimis meis feciſtis, & mihi feciſtis.* Itemque illis, *Cùm vni ex minimis meis non feciſtis, mihi non feciſtis.* Breuiter ergo audiant homines, dignéque conſiderent, quantum ſit meritum Chriſtum paui ſſe eſurientem, & quale ſit crimen, Chriſtum contempſiſſe eſurientem. Mutat quidem hominem in melius pœnitentia peccatorum: ſed nec ipſa videtur aliquid profutura, ſi ab operibus miſericordiæ ſterilis fuerit. Teſtatur hoc veritas per Ioannem, qui venientibus ad ſe dicebat, *Generatio viperarum, quis vobis oſtendit fugere à venturâ irâ? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. Et ne dicatis, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* De hoc itaque fructu ſuperius ait, *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Quiſquis itaque iſtos fructus pœnitentiæ non fecerit, ſine causâ putat per ſterilem pœnitentiam ſe mereri veniam peccatorum. Qui ſint autem iſti fructus, ipſe conſequenter oſtendit. Nam poſt hæc eius verba interrogabant eum turbæ, dicentes, Quid ergo faciemus? id eſt, qui ſunt iſti fructus, quos vt faciamus hortaris? Reſpondens autem dixit illis: *Qui habet duas tunicas, det non habenti,*

Ioan. 6. v. 35.

C

Pſal. 15. v. 2.

D

Pœnitentia ſterilis inutilis, cui deſint opera miſericordiæ.

Luc. 3. v. 3.

E

& qui habet eſcas, ſimiliter faciat. Quid manifeſtius, fratres mei? quid certius? quid expreſſius? Quid ergo aliud ſonat quod ſuperius ait, *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*, niſi quod ſiniſtri audituri ſunt, *Ite in ignem æternum. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare?* Parum eſt itaque recidere à peccatis, ſi præterita curare neglexeris, ſicut ſcriptum eſt, *Fili peccaſti? ne adiicias iterum.* Et ne ſe hoc ſolum facturum putaret, *Et de præteritis*, inquit, *deprecare vt tibi dimittantur.* Et quid proderit deprecari, ſi te non dignum facis exaudiri, non faciendo fructus dignos pœnitentiæ, vt tanquam arbor ſterilis excidaris, & in ignem mittaris? Si ergo exaudiri vultis, cùm deprecamini pro peccatis veſtris, *Dimittite, & dimittemini; date, & dabitur vobis.*

Eccl. 21. v. 1.

A

B

S. PETRI CHRYSOLOGI

Epiſcopi Rauennat. eodem die, de Ieiunio & Eleemoſynâ.

Eſt Sermo 41.

BElla gentium legimus ſuperaſſe quàm plurimos, quos tamen pugnas carnis legimus non viciſſe; & audiuimus eos dediſſe delictis pectora, qui dorſa hoſtibus non dederunt. Proh dolor! victores gentium, vitiorum fuiſſe captiuos: nationum dominos, turpi ſeruiſſe criminibus ſeruitute: ſtetiſſe inter ſæuientes gladios, & inter eneruata lenocinia corruiſſe: regnis fuiſſe terrori, ludibrio fuiſſe peccatis: aduerſas acies contriuiſſe ieiunos, & crapulatos ſuarum caſtra diſſoluiſſe virtutum: iacuiſſe effuſo vino, qui iacere effuſo ſanguine neſcierunt. Vnde eſt hoc? Vnde? quia hoc non eſt ratio, ſed languor: non vita, ſed febris: phreneſis, non natura. Nam quotiens ciborum cruditas vitalia deuicit, infirmat ſtomachum, corrumpit ſanguinem, vitiat humores, ſuccendit choleram, extremum febris gignit incendium; totiens æger mentem perdit, amittit ſenſum, fertur deſideriis, contrariis vrgetur, ſalutaria reſpuit, quærit noxia, fugit curam: tunc medici ſtudiò parant abſtinentiæ remedio ſubuenire vt ſanetur: vt ſanet abſtinentia, quod voracitas ſauciarat. Et ſi pro temporali curâ ægri medicis obediunt, ſeruant arduam parcitatem: quare pro ſempiternâ ſalute ſit durum Chriſto moderatis obedire ieiuniis? corpus gubernare menſurâ? mentem regere parcitate? ſenſum ſobrietate frænare?

Victi gulâ plures alioqui fortiſſimi.

C

D

Sicut terræ nubes caligant cœlum, ſic obſcurant animas intemperata conuiuia. Sicut ventorum turbines elementa confundunt, ſic fercula congeſta ſtomachum conturbant: vt nauem fluctus, corpus ebrietas ſic demergit; hominem dat in profundum, lucra vitæ aufert, mortis facit ſubitè naufragium. Eſt ergo febris, eſt febris quam beatus Apoſtolus anhelare in humanis viſceribus ſic deplorat. *Scio quia non inhabitat in me; hoc eſt, in carne meâ, bonum.* Si non bonum; vtique malum. Quod malum? Fragilitas certè, quæ dum ſerpit in carne, in venis æſtuat, intra oſſa conditur in medullis, feruet in ſanguine, in vitiorum phreneſim ſic erumpit. Fragilitas febris naturæ, languorum mater, genitrix paſſionum: fragilitas eſt, quæ nobis ius

E

Rom. 7. v. 18.

Fragilitas nobis indita.

neceſſitatis imponit: & vbi neceſſitas, non voluntas: vbi extat de conditione captiuitas, iudicium de poteſtate non conſtat. Fragilitas eſt per quam vadit homo, non quo inuitat voluntas, ſed quò neceſſitas ducit. Audi Apoſtolum dicentem: *Non quod volo, hoc ago.* Fragilitas dum parat homini neceſſaria, facit illum ad non neceſſaria peruenire: dum parat cibum, perducit ad crapulam: ebrietatem ſuadet, dum potum miniſtrat: offert ſomnum, vt inertiam tradat: curâ ventris onerat, vt ſalutis auferat curam: dat carni totum, vt animæ nil relinquat: facit corpus paſſionum pompam: facit vt ſit homo ſua mors, vita vitiorum.

Rom. 7. v. 15.

Vnde ſi ſe homo taliter ſentit ægrotum, medico ſe cœleſti tradat, ſecurè eius monitis acquieſcat, à cibis ſe temperet, menſuram ſeruet in potu, vt poſſit ſic fragilitatis ſuperare languorem, fragilitatem fugere paſſionum, febrim ac phreneſim vitare vitiorum. Abſtinentia eſt hominis prima medicina; ſed ad plenam curam miſericordiæ requirit expenſas. Abſtinentia extinguit febrem, ſed areſacta membra longæ febris incendio, niſi largo infundantur vnguento, niſi blandiſſimis rigentur fomentis, niſi iuuentur medicinæ ſumptu, ad integram ſanitatem redire non poſſunt: ſic ieiunium quamuis excludat vitiorum morbos, carnis amputet paſſiones, criminum cauſas propellat: tamen ſine miſericordiæ vnguento, ſine pietatis riuo, ſine eleemoſynæ ſumptu, perfectam ſalutem mentibus non reponit. Ieiunium ſanat vulnera peccatorum, ſed cicatrices vulnerum ſine miſericordiâ non emendat. Audi Dominum dicentem: *Date eleemoſynam, & ecce ſunt vobis omnia munda.*

Prima hominis medicina ieiunium; ſed huic accedat oportet miſericordia.

Luc. 11. v. 41.

Ieiunium ſingulari cultu euellit vitia, eradicat crimina: ad fructus bonos agrum parat & mentis & corporis: ſed niſi miſericordiæ fecerit fundamenta, ſenium eſt ſtudium ieiunantis. Ieiunium eſt ſanctitatis hoſtia, ſacrificium caſtitatis, ſed ſine miſericordię incenſo non poteſt conſpectum in odorem ſuauitatis aſcendere. Quod anima eſt corpori, hoc miſericordiam conſtat eſſe ieiunio: quando ieiunium ex miſericordiâ viuit, tunc viuificat ieiunantem. Ieiunium virtutum nauis, portat quæſtum vitæ: lucrum ſalutis aduectat. Sed qui intrat carnis pelagus, ſcindit vitiorum fluctus, inter ſcopulos criminum tranſit, pręterit littora paſſionum; niſi citò portum pietatis intrauerit, exercere virtutes non poteſt, lucrum non poteſt habere virtutum. Qui ſe ſtare nouit in huius vitę lubrico, qui ſe intelligit carnis viam tranſire per lapſum, qui ſe ſentit incurſionibus ignorantiæ, negligentiæ caſibus ſubiacere: ſic ieiunium teneat, vt miſericordiam non relinquat. Ieiunium nobis aperit cœlum, ieiunium nos intromittit ad Deum: ſed niſi tunc affuerit nobis miſericordia noſtrarum patrona cauſarum, qui de innocentiâ conſtare non poſſumus, ſecuri de veniâ non erimus; dicente Domino: *Iudicium ſine miſericordiâ illi, qui non fecit miſericordiam.* Dies gratus, ſed gratior eſt ſerenus: erit ergo ieiunium noſtrum illo clarius, ſi nobis Quadrageſimæ dies ſplendor miſericordiæ dat ſerenos.

Iacob. 2. v. 13.

Clamat Deus: *Miſericordiam volo.* Homo da Deo quod vult, ſi tibi dari vis à Deo quod vis.

Oſee 6. v. 6.

Matth. 25. v. 34. 35.
Deus miſericordiam petit.

Miſericordiam volo. Dei vox eſt. Deus à nobis A miſericordiam petit, & ſi dederimus, quid dicturus eſt? Illud quod hodie lectum eſt: *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi potum.* Et quid? *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi.* Qui dederit eſurienti panem, dabit ſibi regnum: negabit ſibi fontem vitæ, ſitienti aquæ calicem qui negarit.

Vendit regnũ ſuum fruſto panis.

Amore pauperis Deus ſuum regnum vendit: & vt emere illud omnis homo poſſit, fragmentum panis ponit in pretium; quia vult habere omnes, qui tantum petit pretij, quantum hominem ſcit habere. Deus regnum ſuum fragmento panis vendit: quis excuſare poterit non ementem, quem B tanta vilitas venditionis accuſat? Fratres, prandium noſtrum ſit pauperis cœna, vt menſa Chriſti noſtrum paretur in prandium, promittente

Luc. 22. v. 30.

ipſo, cùm dixit: *Manducabitis in menſâ meâ in regno meo.* Fratres, ſint deliciæ pauperum noſtra ieiunia, vt temporale ieiunium noſtrum in æternas poſſit nobis delicias immutari. Homo, dando pauperi das tibi: quia quod pauperi non dederis, habebit alter. Tu ſolùm quod pauperi dederis, hoc habebis.

EIVSDEM, EODEM DIE, *de eiſdem.*

Eſt Serm. 47.
Ieiunium neceſſariam habet miſericordiam.

IEiunij bona fratres, prout potuimus ſuperiori ſermone perſtrinximus: & quòd eſſet oratio C cognata ieiunio, patefecimus ipſâ concluſione ſermonis. Sed quia ieiunium ſine miſericordiâ deficit, ieiunium ſine pietate ieiunat, ſine miſeratione infirmatur oratio, oratio ſine largitate laſſeſcit: reficiamus noſtrum miſericordiæ exhibitione ieiunium: orationem noſtram pietatis erigamus auditu; adhibeamus ieiunio miſericordiam patronam: quia fames eſt auaritiæ, ieiunium ſine miſericordiâ: cupiditatis pœna eſt, ſine pietate ieiunium: vltio, non deuotio eſt, non Deo ieiunare, ſed ſaeculo: atterere ſe abſtinentiâ, & hydropi cupiditatis inflati: exonerare ventrem cibis; & mentem pecuniæ D pondere prægrauare. Ipſum ſe redigit in ſacculum, qui pecuniam neſcit prorogare, ſed claudere: iſte alienorum cuſtos, non dominus eſt ſuorum, qui parat aliis, negat ſibi, cùm miſericors eroget, quod auarus oppreſſit.

Scitum ſimile.

Eſt ager cultus ſine ſemine, ſine miſericordiâ ieiunans. Ager cultus caret ſentibus, vitat gramina: euadit totum quod eſt negligentiæ, quod eſt ſqualloris: ſed ſicut ſine ſemine fit ſterilis, ipſo cultu fructum non dat; dat laborem, & ad bonam frugem non valet peruenire: ieiunans ita excolit animam, purgat ſenſus, cor mundat, abſcindit vitia, eradicat crimina, dat menti cultum, corpori dat decorem; ſed ſine miſericordiâ ad fructum vitæ non peruenit, ad ſalutis præmium E non vadit. Quod eſt ſine rege aula regia; hoc eſt ſine largitate ieiunium. Aula regis fulget auro, nitet marmore, picturis ſplendet, grandeſcit ſpatiis, leuatur culmine, amœnatur viretis, ipſo terribilis eſt ſecreto: ſed ſine rege honorem non habet, caret gloriâ, eſt vacua ſolitudo, eſt clauſa eremus, eſt horribilis ſolitudo: ſic ieiunium

Aliud ſimile.

lucet innocentiâ, radiat caſtitate, fulget actu, pingitur moribus, inceſſu micat, ſanctitatis toto magnificatur ornatu: ſed ſine miſericordiâ gloriam non habet, mercede caret, palmam non tenet, perdit fiduciam ſupplicandi, impetrandi meritum non capeſſit: atteſtante Scripturâ, quæ dicit: *Qui claudit aurem ne audiat infirmum, & ipſe clamabit, & non erit qui exaudiat.* Quomodò petet miſericordiam, qui negarit? *Iudicium,* inquit, *ſine miſericordiâ fiet illi, qui non fecerit miſericordiam.* Miſericordiam qui non dat alteri, tollit ſibi. Miſericordia ſibi erit, qui ſpargit pauperi. *Diſperſit,* inquit, *dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Miſericordiam qui ſeminat inopi, ſibi metit. *Qui ſeminant,* inquit, *in lacrymis, in gaudio metent*

Pro. 21. v. 13.
Iac. 2. v. 13.
Pſal. 111. v. 9.
Pſal. 125.

Non ſic imber infundit terram, quomodò ieiunium lacrymę rigant pauperum. Homo, in lacrymas pauperum iacta ſemina ieiunij tui: quia ſiccantur ieiunii virtutes, areſcunt ieiunantium meſſes, quæ pauperum fletibus non fuerint irrigatæ. Cœli pluuia infundit terram, lacrymæ pauperis cœlum rigant: ergo ſitit cœlum, & expectat deploratus pauperum vice roris; quia miſericordia arat cœli campos, ſulcos ducit pietas per ſuperna: illic miſericordia ſeminat, quia quę ſuſceperit manus pauperis, ibi metit, ibi ſegetem colligit, qui ſemen ſuum pauperi commiſerit hîc ferendum. Beatus cui ſeminatori ſic æterna horrea perpetem præparantur ad vitam. Hunc ſerentem beatus Apoſtolus perſcribebat, cùm diceret: *Hoc autem dico: Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet: vnuſquiſque ſicut propoſuit cordi ſuo, non ex triſtitiâ, aut neceſſitate: hilarem enim datorem diligit Deus.* Magna ſunt opera Domini; ſed magnitudinem pręceſſit miſericordiæ magnitudo. Nam cùm dixiſſet Propheta: *Magna opera Domini*; adiecit alibi: *Miſericordia eius ſuper omnia opera eius.*

Pauperum lacrimæ cœlum rigant.

2. Cor. 9. v. 6.
Pſal. 111. v. 9.
Pſal. 110. v. 2.
Pſal. 144. v. 9.

Miſericordia fratres, implet cœlum: replet terram. *Domine,* inquit, *in cœlo miſericordia tua.* Et idem ipſe: *Miſericordiâ Domini plena eſt terra.* Et reuerâ, fratres, periſſet totum quod Deus fecerat, niſi miſericordia ſubueniſſet: culpa & vltio quicquid in hunc mundum venerat, auferebant: quia fragilitas ſemper tendebat ad lapſum, & cogebatur ad vindictam ſemper cenſura iudicantis. Sic Angelus deiicitur è cœlo; ſic de Paradiſo exulat homo; ſic mundus diluuio deletur; ſic gentes confunduntur linguis, dantur gladio; ſic exuruntur vrbes incendio diuino; ſic ex Ægypto plebs educta in eremo occulebatur, ſic terra hians vorat populum: & ne multis, ſic Iudæum vltor Chriſti ſanguinis Romanus deleuit exercitus.

Pſal. 35. v. 6.
Pſal. 32. v. 5.
Peritura omnia niſi ſubueniret miſericordia.

Hæc eſt Chriſti magna, larga, ſola miſericordia, quæ iudicium omne in diem ſeruauit vnum, & homini totum tempus ad pœnitentiæ deputauit inducias; vt quod de vitiis infantia ſuſcipit, rapit adoleſcentia, inuadit iuuentus, corrigat vel ſenectus: & de peccato vel tunc pœniteat, quando ſentit iam ſe non poſſe peccare; & tunc ſaltem reatum deſerat, quando illum reliquerit iam reatus. Faciat de neceſſitate virtutem; moriatur innocens, qui totus vixit in crimine. Hoc eſt quod Propheta ad miſericordiam currit totus, quia fiduciam de ſuâ iuſtitiâ non habebat. *Miſerere,* inquit, *mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam.* Et quare magnam? *Quia miſericordia tua,* inquit, *magna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.* Et ſi Deus reddit per miſericordiam, quod per iudicium deperierat, homo

Tota vita pœnitentiæ induciis deputata.

Pſal. 50. v. 1.
Pſal. 85. v. 13.

tibi quid ſtare, quid conſtare ſine miſericordiâ A tu putabas?

Probatum eſt ergo tibi non ieiunium ſolum, ſed omnes ſine miſericordiâ nutare virtutes. Abraham cœleſtis conuiuii principem humanitas at- Gen. 18. v. 2. dens Deo impenſa perficit: nam quia duos cum Deo terrenam ſuſcepit ad menſam, Orientis & Occidentis popolum menſam ſuſcipit ad cœle- Math. 8. v. 11. ſtem. *Venient*, inquit, *ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in re-* Gen. 19. v. 1. *gno cælorum.* Loth quia hoſpitio ſuſcepit Angelos iudicium præuenit. Hinc gehennam vicit in carne: miſericordiam neſcit diuinus ignis exurere. Facit ergo miſericordiam, qui vult gehennę incendium non timere. Deniq; veniens Chriſtus antè de miſericordiâ diſputat, quàm iudicet Math. 25. v. 31. & 42. de reatu. *Cùm ſederit*, inquit, *ſuper thronum gloria ſua, dicet: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare.* Non dixit: Occidiſtis, furtum feciſtis: ſed, *Eſuriui*, ego, *& non dediſtis mihi manducare.* De crimine non præſtabit cauſas, cui de miſeri- Luc 11. v. 41. cordiâ cauſa conſtabit. Quare? Quia *date eleemoſynam, & ecce ſunt vobis omnia munda.* Non iudicabitur de culpâ, cui de largitate laus defertur à iudice. Vindictam non exigit, humanita- Math. 15. v. 35 & 40. tis debitum qui fatetur. *Eſuriui*, inquit, *& dediſtis mihi manducare.* Manducat Deus in cœlo panem, quem perceperit in terrâ. *Quandiu feciſtis vni ex minimis iſtis, mihi feciſtis.* Da ergo panem, da potum, da veſtimentum, da tectum, ſi Deum debitorem, non iudicem vis habere. Nihil nobis nocebit in terrâ, ſi nobis in cœlo miſericordia ſit patrona.

BEDÆ VENERABILIS

Presbyteri eiuſdem Euangelij expoſitio.

Math. 25. v. 31. CVm *autem venerit Filius hominis, &c.* Idem quoque Filius Dei qui & Filius hominis; tunc veniet in maieſtate ſuâ, vt iudicet, qui nunc eſt: ac ſi dicat: Quod in proximo eſt, venit in humilitate ſuâ vt iudicaretur, tunc ſedebit Dominus ſuper ſedem maieſtatis ſuæ: id eſt, regnat ſuper ſanctam & glorioſam Eccleſiam ſuam, de Pſal. 44. v. 7. quâ ſcriptum eſt: *Sedes tua Deus in ſeculum ſeculi.*

v. 32. *Et congregabuntur, &c.* Duo ſunt itaque ordines hominum in iudicio collectorum, qui tamen in quatuor diuidentur. Perfectorum ordines duo ſunt: vnus, qui cum Domino iudicabit, Math. 19. v. 28. & non iudicatur, de quibus Dominus ait: *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim:* alius, quibus dicetur, *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare*: hi iudicabuntur, & regnabunt. Item reproborum ordines duo ſunt, vnus eorum qui extra Eccleſiam inueniendi ſunt: hi non iudicabuntur, & Pſal. 1. v. 5. peribunt, de quibus Pſalmiſta ait: *Non reſurgunt impij in iudicio:* alter quoque reproborum eſt: eorum, qui iudicabuntur & peribunt: quibus dicitur, Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c.

v. 33. Eccl. 10. v. 2. *Et ſtatuet oues, &c.* Dextram atque ſiniſtram iuxta illud intellige, quod alibi legis: *Cor ſapientis in dexterâ eius: & cor ſtulti in ſiniſtrâ illius.*

v. 34. Miſericordiæ opera corporalia & ſpiritualia. *Tunc dicet Rex his qui à dextris eius erunt, &c.* Hæc ſecundum hiſtoriam reſonant de perceptione regni, & munificentiâ beneuolentiæ, quâ indigentibus corporaliter conſulitur. Iuxta altiorem verò intellectum, perfectionem oſtendunt charitatis, quâ eſuriens & ſitiens iuſtitiam pane verbi & potu ſapientiæ diuinæ reficitur: & quâ errans à viâ veritatis, per pœnitentiam in hoſpitium matris Eccleſiæ perducitur: & quâ infirmus in fide aſſumitur, & quâ in carcere anguſtiarum, tribulationum, & triſtitiæ poſitus, conſolationis ope ſubuehitur.

Domine, quando te vidimus eſurientem, &c. v. 37. Siue præ gloriâ Chriſti mirantes dicunt; ſiue quòd paruum eis tunc videtur omne bonum quod fecerunt, pro magnitudine terroris, & abundantiâ retributionis.

Quandiu feciſtis vni, &c. Hoc de pauperibus v. 40. ſpiritu dixiſſe videtur. Ad quos manum tendens Math. 12. dixerat: *Fratres mei, & mater mea hi ſunt, qui* v. 49. B *faciunt voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt.*

Et ibunt hi in ſupplicium, &c. Fruſtra Origenes v. 46. Origenis error refellitur. poſt multa annorum curricula impiis, necnon & diabolo de inferno ſpondet liberationem, cùm Dominus ſupplicium æternum eſſe prædicauit.

Plura hoc argumento, ad Dominicam 1. Aduentus.

THEOPHANIS CERAMEI

Tauromenitani Epiſcopi, in idem Euangelium.

HOMILIA.

C FRANCISCI SCORSI S. I. verſione tantiſper interpolatâ.

QVod vſuuenit iis, qui ex altâ quadam ſpeculâ in vaſtum pelagus oculos demittunt, idem ego nunc ſum expertus, cùm verba diuina legerentur; quippe veluti correptus vertigine, & totâ mente ſuſpenſus tenebar, cùm quaſi ex edito loco in illud formidabile iudicium oculos mentis intenderem. Ac videbar mihi quodammodò cernere terram fle- Pſal. 8. v. 6. tus, & multitudinem illam hominum, quotquot à mundi primordio extiterunt, tum illam horribilem eorum ſeiunctionem; ad dexteram alios ſtatui, exortes alios ad ſiniſtram: D myriadas ordinum Angelorum; tremendum Regem & incorruptum in ferendo iudicio, medium inter vtraſque partes velut in æquilibrio conſidentem, & actiones noſtras iuſtâ trutinâ perpendentem: contraria præmia; hinc cœleſte regnum, felicem illam Edem, promiſſam mitibus terram, iuſtorumque domicilia: illinc ergaſtula formidoloſa, ebullientem ignem, tenebras exteriores, ſtridorem dentium, immortalem conſcientiæ vermem, qui animam pudore rerum in vitâ male geſtarum perpetuò exugit, & earumdem memoriâ refricat cruciatus. Hæc mente dum reputo, animi pendeo, & contremiſco. Clariſſimè enim hęc omnia tanquam in imagine E ſubiecit oculis Euangelium. ſed ſumpto ſermonis initio ea explicemus.

Dixit Dominus: cùm venerit Filius homi- Math. 25. v. 31. *nis in gloria ſua: & omnes Angeli eius cum eo, tunc ſedebit in throno.* Quoniam Chriſti aduentus externâ ſpecie viſus eſt humilis, quip- Primi, ac ſecundi aduentus Chriſti diuerſitas. pe cum fabri filius putatus fuerit, & inopis vitam exegerit; vt iter pedeſtre, & panes hordeacei, & inopia loci, vbi caput ſuum reclinaret, oſtendunt: ideo non ſimilem ait futu-

Digitized by Google

A tum illum ſecuodum, ſed gluriâ ſanè conſpicuum, & teriore plenum: nec verò alium futurum illum, qui tantâ cum gloriâ venturus ſit, ſed eumdem ipſum hominis Filium, tam ignobili tunc habitu appatentem. Vtrumque hunc diuinum Christi aduentum ſacra prænuotiarunt oracula: de primo enim loquitur Iſaias, *Vidimus eum, & non habebat ſpeciem, neque decorem, ſed ſpecies eius inhonorata*: &, *Ecce puer meus dilectus, in quo complacuit anima mea: non contendet, neque clamabit in plateis.* De poſtremo verò illo Vir deſideriorum ſic loquitur: *Vidi quaſi Filium hominis venientem cum nubibus.* Sermo verò Euangelicus ita, *Vt fulgur exit ab Oriente, & paret vſque ad Occidentem, ſic erit aduentus Filij hominis.* Magnus ille Paulus eius gloriam explicans, *In iuſſu*, inquit. *Dei, & in voce Archangeli deſcendet de cœlo.* Veniet igitur, veniet non cum eadem humilitate, ſed decem mille, confertiſque ſtipatus agminibus Angelorum: & ſedebit in ſede, quæ ipſum, & quidem ſolum maximè deceat. Vnde ad inſtar fluminis flammarum vortices erumpentes, immensâ ſormidine, & conſternatione omnia implebunt. Omnes verò hominum nationes, quotquot ab initio extiterunt, eodem loci congregabuntur futurorum euentu contremiſcentes; vt etiam ij, qui cum virtute vitam egerunt, exitum rei incertum habentes vix confidant.

Iſai. 53. v. 3
Iſai. 42. v. 1.
Matth. 12. v. 18.
Matth. c. 12. v. 18.
Dan. 7. v. 13.
Matth. 24. v. 27.
1. Theſſ. 4. v. 15.

Quam tremenda iudicis & iudicii ſpecies.

Et ſeparabit eos ab inuicem, ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis. Quorſum hoc faciet? timore opinor, & formidine electos vt liberet: & ſimul vt eâ diſiunctione quaſi quodam præludio futuram gloriam, ignominiamque præmonſtret. Ouibus portò iuſtos aſſimulat, eò quòd manſuetæ, ac cicures ſint, & vellus ferant; quo quidem vellere non ipſæ ſolùm, ſed homines quoque circumteguntur; oues præterea lacte manant eſculento. Lactis porrò natura quæ ſit, omnes norunt. Dulce guſtui eſt, & nutriendi vim habet: candidum verò viſu, atque purum, ſolumque inter omnes latices intuentium in ipſum vmbras, imagineſque non refert, quòd in aliis liquoribus fieri naturâ comparatum eſt. Paſcitur verò hoc pecus non in collibus, ſalebriſque montium, vt hœdi; ſed in campeſtribus, planiſque locis puram decerpens herbam. Aperta igitur eſt, quæ inter hos, & iuſtos intercedit ſimilitudo. Etenim & hi quaſi lanam eleemoſynæ fructum ferunt, per quam nudi operiuntur. Lactis verò inſtar eſt vera, ſinceraque doctrina fidei, nihil in ſe vmbratile, atque inane, quod continens cordis mamilla emanet; Mamillarum enim ſitus, vnde ſunt ſcatebræ lactis, in corde eſt, ex quo doctrinæ lac profluit, dulce quidem illud, & idoneum alimento, candidum quoque & purum nulloque mendacio adulteratum: hœdus contra ſalit quidem in præruptis locis, ſed & in plantas etiam inſilit, damnumque virgultis affert, & florum, germinumque pulchritudinem decutit. Neque verò lacte ſcatet, neque profert vtilem lanam. Tales & illi ſunt, qui peccandi petulantiâ hœdis ſe ſimiles effecerunt; hœdorumque ritu per peccatorum prærupta aſſultantes, alienis thoris, & negotiis infeſti ſunt. Steriles etiam ſunt, & neque fructum virtutis quaſi vellus ferunt, & lacte doctrinæ pietatis expertes: ideoque in ſiniſtram meritò abacti. Hac igitur diuiſione factâ; omne hominum genus

B

v. 32.

C

Cur ouibus iuſti aſſimilati.

D

Doctrina fidei vera, ſinceraque: nihil vmbratile atque inane continet.

Cur hœdis ſimiles peccatores.

E

A ſuſpenſum ſtabit, & vtriuſque partis euentum expectando contremiſcet; vt etiam ij, qui cum benefactorum conſcientiâ vixerunt, quid futurum ſit ignotum adhuc habentes, vix ſecuri ſibi eſſe videantur, donec Rex iucundam illam proferat iuſtis vocem. *Venite, benedicti Patris mei: poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi.* Aduerte vti eos, qui à dextrâ ſunt, omnibus modis lætos efficiat: nimirum à ſeparatione gaudium ingeminans, ab ſtationis loco, ab alloquio: Nam vt eorum abſtergat metum, ſolicitudinemque depellat, primùm conſueta eos allocutione compellat: *Venite.* Hoc enim etiam ipſis in præſenti vitâ dicebat, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.*

Matth. c. 11. v. 28.
Quàm multa in hoc Euangelii loco conſideranda.

B Sed hîc mihi latum conſiderationum campum aperiri videns, quid primum, quid ſecundum, quid deinceps oratione proſequar, ambigo. Quomodo enim, cùm iuxta Domini dictum, multæ manſiones ſint in domo Patris, vnum nunc regnum omnibus iuſtis largitur? Quomodo etiam recenſendo beatitudines pauperibus ſpiritu, & iis qui propter iuſtitiam perſecutiones tolerarint, regnum præmij loco donat, dicens, *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*; hîc autem idem tribuit præmium non pauperibus ſpiritu, neque iis, qui ſuſtinuerint perſecutiones, ſed iis, qui benignitatem, & miſericordiam, & amorem in proximum nacti ſunt. Et ſanè iuxta primò

Ioan. 14. v. 2.
Matth. 5. v. 3.

C obuium ſenſum, quam conuenientiam habent paupertas inſectationumque perpeſſio cum operibus ex miſericordiâ, & charitate perfectis? Qui enim miſericordiam impertitur, alienis calamitatibus ſubuenit; qui verò pauper eſt, & inſectationibus premitur, miſerantis indiget: at verò præmii ſumma æqualis in omnibus eſt: in regnum quippe eodem modo nos ducit, & paupertas ſpiritus, & tolerantia perſecutionum, & miſericordiæ affectus in proximos. Quid igitur ad hæc dicimus? Hoc ſanè, quod mandata inuicem connexa ſunt, & ad vnum omnia ſcopum collimantur, & quaſi conſpirant. ac veluti in ſpirâ ex vnionibus conſertâ,

Virtutes mutuò inter ſe connexæ.
Simile.

D vel aureo torque vnaquæque margarita, vel annullus cum ſequente cohæret ad abſoluendam vnius operis perfectionem, ſic & virtutes mutuo inter ſe nexu continentur, & quaſi ſequaces ſunt. Qui igitur pauperem alit, & operit nudum & peregrinum excipit domi, & ægrotanti, & in vinculis detento opportunam adhibet curam, virtutem complexus eſt omnem, manſuetudinem, patientiam, paupertatem ſpiritus, & ſi quid aliud noſtrorum operum eſt, cui beatitudo tribuitur. Si enim inter omnia huius vitæ ſtudia charitatem eſſe præſtantiſſimam in confeſſo eſt, miſericordia verò eſt charitatis intenſio; omnem profectò virtutem miſericordia comprehendit, vtpote quæ affectum charitatis intendat. Ideo cùm iuſtos in regnum aduocans eorum in alios beneficentiam prædicat, atque teſtatur, omne aliud virtutis officium rectè præſtitiſſe ſignificat. Ita etiam par eſt intelligere ſub vno cæleſtis regni præmio vniuerſam ſignificari debitā iuſtis mercedem. Cùm enim omnibus huius vitæ commodis regnum præcellere videatur, ex eo quòd maximo apud nos in pretio eſt, explicare rem voluit.

Charitas virtutum præſtantiſſima.

E

Opera miſericordiæ charitatem intendunt.

Regni appellatione omnis merces iuſtis debita continetur.

Non enim eſt reperire congruens verbum, quod ineffabilium bonorum illorum magnitudinem euidenter repræſentare poſſit. Quæ enim oratio explicet ea, quæ ſenſu non percipiuntur, neque cernuntur oculis, nec humanâ ratione comprehendi queunt ? Sed vt dixi, quod primum, atque potiſſimum mortales habent, id ad explicandam rem oratione deſumpſit, & omne quod mente percipitur oblectamentum, regni nomine declarauit. Idem enim eſt cœleſte regnum, & paradiſi voluptas, & æternum tabernaculum, & manſio apud Patrem, & Abrahæ ſinus, & viuorum regio, & mitium terra, & aqua refectionis, & ſuperna Hieruſalem, & brauium vocationis, & corona gratiarum, & menſæ iucunditas, & ſolium Dei. Hæc enim omnia Dominus iuſtis efficitur: & ſicuti in hac vitâ factus eſt idem nobis medicus, paſtor, panis, vinum, vitis, via, oſtium, petra, aquæ fons, & quæcumque alia de ipſo dicuntur, ita & in futurâ vitâ, ijs qui digni habiti fuerint, omnis erit delectamenti loco.

Cœleſtis beatitudo nec explicari, nec comprehendi poteſt.

Quot nominibus ea ſignificetur.

Chriſtus nobis in hac vita factus omnia.

Et quoniam ipſum ſibi in hac vitâ ſancti homines propoſuere ſuæ beneficentiæ ſcopum; *Quod enim*, inquit, *vni ex his fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis*, ita & ipſe ſemet, & virtutis præmium, & donum exhibet illis, dicens; *Venite, poſſidete paratum vobis regnum*, qui eſt ipſe, qui loquitur Chriſtus; *eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram & collegiſtis me: nudus, & operuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.*

Chriſtus eſt paratum iuſtis regnum.

Cur præcepta charitatis ſex. Senarij numeri perfectio indicatur. De eo etiã multis Andreas Cret.

Speculemur iam quomodò ſe habeat, quæ iam ab initio facta eſt huius præcepti diuiſio: & qui neque citra hunc numerum mutuæ charitatis definitus ſit modus; forſan enim ex hoc numero perfectionem virtutis intelligemus. Quoniam enim numerus ille, qui ex vnitatibus ſex procedit, vt qui ex ſuis partibus ſit ita compoſitus, vt neque quidquam in ipſo deficiat, neque ſuperſit, (in ſuas enim reſolutus partes, dico autem ter duo, & bis tria, & ſexies vnum ex ipſis iterum conſtituitur, copulatis nimirum inter ſe tribus, duobus, & vno) perfectus eſt; perfectum enim neceſſariò eſt omne, quod neque exuperans quidquam habeat, neque quo alio ad ſui perfectionem indigeat; ceteri autem numeri alij quidem ſunt vltra quàm perfecti, vti duodenarius, cuius partes inter ſe comparatæ duodecim excedunt; alij verò ſunt imperfecti, vt octo, cuius partes ſimul poſitæ vno opus habent vt compleant octo; ſenarius igitur numerus, cùm perfectus exiſtat, vt diximus, meritò præcepti in ſe perfectionem includit. Habet itidem hic numerus triplicem dimenſionem, longitudinem, profunditatem, & latitudinem, quippe cùm componatur ex trigonis. Ex his autem perfectè corpus conſtitutum eſt. Vnde neque mundi creatio ſenarij caruit harmoniâ: Sex enim diebus omne quod oculis cernimus, architectatus eſt opifex Deus; cùm ſanè quinque diebus naturam omnem ſenſibilem, & vacuam ratione; quæ & ipſa ob ſenſus quinaria eſt: ſexto autem die præſidentem his, & dominantem hominem effinxiſſet, iam inde ab initio mentis in ſenſus imperium ſanciens; vt ſcilicet, poſtquam eorum miniſterio in practicâ ſex præceptorum philoſophiâ ſe rectè exercuerit, euehatur ad regnum ſibi paratum. Hoc etiam Moyſes

Trina eiuſdem dimenſio.

Sex dierum numerus, quo mundus conditus, eum perfectum eſſe ſignificat.

Rationis in ſenſum imperium quinario & ſenario adumbratum numero.

Deu. 15. v. 12.

A in veteribus ſanctionibus adumbrauit; cùm puerum Hebræum, qui ſex annos ſeruitutem ſeruiſſet, libertate donatum ad cognatos ſuos dimittendum iuſſit. Innuit enim mentem noſtram, vbi horum præceptorum obſeruato ſenario, benè fuerit famulata, à perturbationibus liberari, atque ad felicem patriam, & eam quæ ſub intellectum cadit, cogitationem lætabundam accedere.

Homo duplex interior, & exterior.

Quoniam verò duplex eſt homo; exterior & interior, quod cum Paulo, & ipſâ veritate conſentit, duplex etiam erit obſeruatio præceptorum. Non enim in exterioribus gradum ſiſtet is, cui charitas facem tollit: neque ſolùm corpus eſurientis alet, ſed etiam interiora, atque à ſenſu remota peruadet, & animi morbo medicinam excogitabit opportunam; & eum, qui non panis, & aquæ, ſed verbi diuini audiendi fame laborat, ac ſiti, in loco paſcuæ, & ſuper aquam refectionis collocabit: & qui prauis operibus à ſupernâ patriâ extorris, hoſpes euaſit, eum bonis conſiliis reſtituet, & domum ſuam reducet: alium paternis opibus inſtar prodigi filij denudatum, ac ſobriâ victus ratione, quaſi veſte exutum, docendo, hortandoque virtutum ſtolâ circumdabit: ei, qui in ignorantiæ tenebris, tanquam in carcere detinetur, intelligentiæ lumen oſtendet; & infirmum in fide aſſumet, iuxta Pauli admonitionem. Vbi ſic egerit, multiplicabit, cumulabitque ſenarium præceptorum. Atque hoc mihi docere videtur myſticum illud canticum, vbi dicitur; *Sexaginta ſunt reginæ*: perinde quaſi ex illâ præceptâ exercitatione accedente, decuplo multiplicentur augmento; & ſexaginta fiant: quæ meritò etiam reginæ appellantur, cùm nos in cœleſtis regni hæreditatem introducant.

B

Non conſiſtendum in exterioribus charitatis operibus, ſed ad interiora progrediendum.

Quâ ratione id præſtetur.

Pſal. 22. v. 2.

Rom. 14. v. 1.

C

Cant. 6. v. 7.

Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi. Ex his verbis colligere conuenit, regnum quidem Dei hominibus fuiſſe ab initio præparatum; ignem vero æternum non hominibus, ſed diabolo, & angelis eius aſſeclis: ſed qui peccati aculeis compuncti, ac laniati, nullâ pœnitudine conſilii inopiam, ac amentiam emendarunt, à parato ipſis regno extranei, igni æterno traduntur, audiùntque; *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & angelis eius.* Expende autem vti de iuſtis dicat; *Benedicti Patris mei*, eos verò qui à læuâ ſunt, maledictos ſimpliciter appellet, vt pote qui non Patris voluntate, ſed ſuiſmet prauis operibus in ſe maledictionem auerterint.

v. 34.

D

v. 41.

Neque verò illud ſine conſideratione par eſt præterire, quâ de cauſâ cùm iuſtos alloquitur, fratres pauperes vocet: *Quod vni ex his fratribus meis feciſtis, mihi feciſtis*; cùm verò peccatorum inclementiam arguit, non fratres, ſed minimos duntaxat pauperes appellet, *Quod vni ex minimis his non feciſtis, nec mihi feciſtis.* Ad opinionem fortaſſis vniuſcuiuſque eorum ſermonem accommodat. Nam iuſti quidem in hac vitâ, vt in Chriſti fratres, animum in pauperes conuerterunt: improbi verò, vt infirmos plebis, & ærumnoſos eos auerſati ſunt. Quiddam præterea aliud inſinuat hic loquendi modus. Etenim qui & paupertatis incommoda, vt exulceratus ille Lazarus, pertulerunt: neque ob mala quæ patiebantur, in voces blaſphemiæ proruperunt: hi dexteram ſortiti iurè etiam fra-

E

Pauperes vnde fratres Christi appellati.

tres Chriſti nuncupati ſunt: qui verò præter A corporis paupertatem virtutis diuitiis etiam caruerunt, hi ad ſiniſtram abacti à Chriſti etiam cognatione remouentur.

Omnibus igitur vtrinque præmium pro meritis recipientibus, ad vtroſque ſignatè loquitur, & velut digito monſtrat eum, de quo eſt ſermo: & fratres quidem pauperes in dextrâ locatos vocat; eos verò qui ſiniſtram tenuerant, neutiquam hac appellatione dignatur.

v. 46.

Ignis æterni nomine omnia ſuppliciorum genera continentur.

Et ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitam æternam. Quemadmodum iuſti regno donantur vt præmio, multa verò ſub regni nomine comprehenduntur; ita per ignem æternum omne ſupplicii genus ſignificat; ignem, tenebras, vermem, ſtridorem dentium, tartarum, gehennam. Nam diuina ſententia congruenter in delinquentes cadens, aliis quidem prunæ, aliis vermis, aliis gehenna euadit æterno tempore illos deuorans, vt nec vnquam intereat ipſa, nec ad interitum ducat, eo quòd naturâ non ſit corruptionis capax.

Quis verò extremam illam, horrendamque ſententiam mente perſentiſcat? Quæ porrò oratio ſubiiciat oculis acerbam illam diſiunctionem, & inutilem cædente conſcientiâ peccatorum pœnitentiam? Quomodò ſeipſos nudos, & apertos qui peccata veluti characteres quoſdam inſculpta, habentes aſpiciant, & quæcumque hîc in A nocte, & tenebris flagitia perpetrarunt, omnia tunc in apertum proferantur? Quo verò pacto iuſtos ineffabili ſplendore conſpicuos cernentes, ipſi ſe amentiæ damnabunt? Quis eiulatum illum non conſolabilem, & miſerabiles ſingulorum voces tragicis modis exprimat? Heu acerbam ſententiam; peſſimam rerum permutationem! ob parui temporis voluptatem à Deo disiunctus ſum; ob carnis oblectamenta æternis flammis addicor; ob corporis delicias cibus inextinguibilis ignis efficior. Iuſtum Dei iudicium: viſcera mea pauperibus non aperui; neque meis lamentis flectitur Deus: non miſertus ſum egenorum; neque qui mei miſereatur, inuenio. Durus & inexorabilis fui aduerſus eos, qui me offenderunt: diuinam erga me clementiam obduraui. Ita ſine vllo emolumento eiulantes ab immitibus angelis detruſi ſempiternis ſuppliciis deſtinantur. Diem illum, dilectiſſimi, mente verſantes, & horribilem illam ſententiam animo agitantes, demus operam, vt per benignitatem in pauperes ſacrum illum præceptorum ſenatum impleamus; atque ita locum in dexterâ, & optabilem illam vocem conſequamur, *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum*, idque gratiâ viuificæ, beatæque Trinitatis, quæ in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto prædicatur, & glorificatur, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

Singulorum peccata in die iudicij omnibus erunt aperta.

Proſopopeia damnatorum inutiliter pœnitentium & lamentantium.

FERIA III. POST DOMINICAM PRIMAM QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XXI.

a Cum tantâ turbâ b Mirans frequentiam, neſciens veritatem.

IN illo tempore: Cùm [a] intraſſet Ieſus Ieroſolymam, [b] commota eſt

c A minoribus incipit eum confeſſio, vt ad maiores perueniat.

vniuerſa ciuitas, dicens: Quis eſt hic? [c] Populi autem dicebant: Hic

d Sicut Moyſes eum Prophetam dixit.

eſt Ieſus [d] Propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Ieſus in templum

e Ardore Spiritus concitatur.

Dei, & [e] eiiciebat omnes vendentes & ementes in templo, & [f] menſas numu-

g Gratiam ſancti Spiritus, vt ne liceat, &c.

lariorum, & cathedras vendentium [g] columbas euertit, & dicit eis: Scriptum eſt:

h Vnde Aug. Nemo in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen habet.

Domus mea [h] domus orationis vocabitur; vos autem feciſtis illam ſpeluncam la-

i Calumniatoribus virtutis potentiam oſtendit, vt in his facta corporaliter meliora fiant in illis ſpiritualiter. K Teſtes voces puerorum.

tronum. Et acceſſerunt [i] ad eum [k] cæci & claudi in templo, & ſanauit eos. Vi-

dentes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros

l Non auſi manum mittere, opera calumniabantur & teſtimonium populi

in templo clamantes & dicentes: Oſanna filio Dauid: [l] indignati ſunt, & dixe-

m Quaſi aſcribi tibi hæc eſſe ſcripta deceat. n Perfidis contemptoribus.

runt ei: Audis [m] quid iſti dicunt? Ieſus autem dixit [n] eis: Vtique: Nunquam

o Perfectio laudis eſt fieri ab indoctis, in quibus ſola veritas operatur, non ingenium hominis p Incredulis & contradicentibus.

legiſtis, Quia ex ore infantium, & lactentium [o] perfeciſti laudem? Et [p] relictis il-

q In domum obedientiæ vocationem Gentium præfigurans. r Vſque ad conſummationem ſeculi.

lis, abiit foras extra ciuitatem in [q] Bethaniam, ibique [r] manſit.

MARC. XI.

ET veniens Ieroſolymam. Et cùm introïſſet in templum, cœpit eiicere vendentes, & ementes in templo: & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas euertit: & non ſinebat vt quiſquam transferret vas per templum: & docebat dicens eis. Nonne ſcriptum eſt, Quia domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum. Quo audito Principes Sacerdotum, & Scribæ quærebant quomodo eum perderent, timebant enim eum, quidem vniuerſa turba admirabatur ſuper doctrinâ eius.

LVC. XIX.

ET ingreſſus in templum, cœpit eiicere vendentes in illo, & ementes, dicens illis: Scriptum eſt, Quia domus mea, domus orationis eſt. Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et erat docens quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis quęrebant illum perdere: & non inueniebant quid facerent illi. Omnis enim populus ſuſpenſus erat, audiens illum.

GLOSSA ORDINARIA A
in ſuperius Euang.

Matth. 21 v. 10. Triumphalis Ieſu Hieroſolymam ingreſſus ratio.

CVM *intraſſet.* Frequenter ingreſſus eſt ciuitatem Ieruſalem, ſed non cum iis laudibus. Nunc Rex vocatur, quod ſemper ſugerat, niſi modò cùm aſcendit paſſurus. Quod ideo factum eſt, vt amplius illorum aduerſum ſe excitaret inuidiam: quia iam tempus paſſionis inſtabat.

v. 12. Vrbem ingreſſus primò petit templum.

Intrauit Ieſus. Ingreſſus vrbem primò templum adiit, dans formam religionis, vt quoquò imus, primò domum orationis (ſi ibi eſt) adeamus: & per orationes Deo commendati, ſic ad agenda negotia ſedamus. Appropinquante paſſionis tempore appropinquauit Ieſus loco B vbi poſſet inueniri, oſtendens ſe non inuitum pati. Hic introitus in Ieruſalem factus eſt ante dies Paſchæ, in quo paſſio complenda erat: Dicit enim Ioannes, quòd ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi cœnâ factâ à ſorore Lazari oleo perunctus eſt, & in craſtino aſino inſidens, obuiante turbâ cum palmis venit Ieruſalem. Ecce quantum conuenit veteri vmbræ. Ibi dicitur, *Decimo die menſis primi tollat vnuſquiſque agnum*; id eſt, domum introducat, & ſeruet vſque ad quartamdecimam diem, quâ immolabitur ad veſperam: Et Dominus decimo die eius menſis, id eſt, ante quinque dies Paſchæ, ciuitatem, in quâ paſſurus erat, intrauit, certam pręſtolans horam immolationis: & C quartadecimâ die ad veſperam comprehenſus, & ligatus ſacramenta victimationis inchoauit.

Exod. 12. v. 3. Dominus eâ die ingreſſus Hieroſolymam, quâ adducebatur agnus immolandus.

Et eijciebat AVGVST. Eiecerat & antè aliâ vice, quod Ioannes ſolus dicit: Sed de hac vltimâ eiectione dicunt alii.

Ioan. 2. v. 15.

Menſas nummulariorum. Quia de omnibus partibus ad templum veniebant, vendebant Sacerdotes non habentibus omnia animalia, etiam columbas, quas pauperes offerunt, vt vendita poſteâ reciperent in oblationes. Sed quia aliqui nihil habebant vnde emerent, poſuerunt nummularios, qui mutuò darent: & quia lex vetat vſuram, pro eâ varias ſpecies, id eſt, poma, vaſa, & huiuſcemodi accipiebant: hos eiicit. Sic D & myſticè quotidie de Eccleſiâ eiicit, & habet vnius criminis reos vendentes, & ementes eccleſiaſtica officia.

Nummulariorum in templo vſus.

Et cathedras vendentium. Quæ magiſtrorum ſunt; id eſt, ſacerdotium eorum deſtruit, qui de impoſitione manus, per quam Spiritus ſanctus datur, pretium accipiunt. Hinc eſt, quòd hæreſis Simonis damnatur. Ad literam autem abſurdum eſt dicere inſtitores columbarum in cathedris ſedere.

Cathedræ vendentium columbas.

Latronum. Latro eſt qui lucra ſectatur: qui & non dantes corporaliter perſequitur, & dantes necat ſpiritualiter; & dum læſionem proximi cogitat, quaſi latro ſedet in ſpeluncâ.

v. 13. Latro quis?

Et acceſſerunt. Myſticè. Simplices peccatores ad ſe per præſentiam accedentes, priùs cæcos cognitione, & claudos in operatione, illuminando, & in viam rectitudinis dirigendo, quotidie ſanat.

v. 14. Cæci & claudi à Domino curati.

Mirabilia quæ faciebat. Vt flagello vnius, & vilis tot eiici, menſas ſubuerti, quo nihil mirabilius egit. Igneum, & ſidereum aliquid radiat ex eius oculis, lucet in facie maieſtas deitatis.

v. 15. Ingens miraculum eiectio vendentium de templo.

Dixit eis. Non paret calumniæ, non ait, Benè faciunt, vel malè, vel ætati parcite, ſed temperat, & ſe tacente verba puerorum teſtimonio Scripturę confirmat.

v. 16.

Infantium & lactentium. Teſtes miraculorum Chriſti infantes dicuntur, non ætate, ſed ſimplicitate. Lactentes, quaſi lacte, id eſt, miraculorum ſuauitate delectari, quæ dicuntur lac, panis verò doctrina perfecta.

Lac, miracula; panis doctrina perfecta.

Abijt foras. Quia pauper, nullique adulatus, nullum in tantâ vrbe inuenit hoſpitem: ſed apud Lazarum receptus eſt.

v. 17. Nullus Hieroſolymis Domini hoſpes poſt triumphum.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Matth. 21. v. 10. Super illud Et cùm intraſſet. c. 9.

ET *cùm intraſſet Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, &c.* HIERO. Introeunte Ieſu cum turbâ, tota Hieroſolymorum ciuitas commouetur, mirans frequentiam, neſciens veritatem. vnde dicitur, *Et cùm intraſſet, Hieroſo &c.*

Hom. 38. in opere imperf. c. 9.

CHRYS. ſuper MATTH. Meritò autem commouebantur videntes rem mirabilem. Homo laudabatur quaſi Deus, ſed Deus laudabatur in homine. Puto autem quòd nec ipſi qui laudabant, ſciebant quid laudabant: ſed Spiritus ſubitò ingreſſus in eos, veritatis verba fundebat.

Tract. 15. circa princip.

ORIG. Sed quando intrauit Ieſus Hieroſolymam, admirantes Virtutes cæleſtes, dicebant: *Quis eſt iſte Rex gloriæ?*

Super illud Et cùm intraſſet,

HIERO. Aliis autem vel ambigentibus, vel interrogantibus, vrbis plebecula confitetur. vnde ſequitur, *Populi autem dicebant, Hic eſt Ieſus, &c.* A minoribus incipiunt, vt ad maiora perueniant. Prophetam enim dicunt, quem Moyſes ſui ſimilem dixerat eſſe venturum. A Nazareth autem Galilææ, quia ibi educatus fuerat: vt flos campi nutriretur in flore virtutum.

Super illud: Et intrauit Ieſus in templum,

RAB. Notandum autem quòd hic introitus eius in Hieruſalem, fuit ante quinque dies Paſchæ. Narrat enim Ioannes, quòd antè ſex dies Paſchæ venerit in Bethaniam, & in craſtinum aſino ſedens, venerit in Hieruſalem. Vbi notanda eſt concordia non ſolùm in rebus, ſed etiam in temporibus veteris & noui teſtamenti. Decimâ enim die menſis primi agnus, qui in Paſchâ immolaretur, domum introduci iuſſus

eſt : quia & Dominus decimâ die eiuſdem menſis ; hoc eſt, ante quinque dies Paſchæ, ciuitatem in quâ pateretur, erat ingreſſurus. Sequitur, *Et intrauit Ieſus in templum.*

Hom. 38. in opere imperf. c. 2.

CHRYS. ſuper MATTH. Hoc erat proprium boni Filij, ad domum currere Patris, vt illi honorem redderet : & tu imitator Chriſti factus, cùm ingreſſus fueris in aliquam ciuitatem, primò ad Eccleſiam curras. Hoc etiam erat boni medici, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandam, primùm ad originem paſſionis intenderet. Nam ſicut de templo omne bonum egreditur, ita de templo omne malum procedit. Si enim ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret : ſi autem corruptum fuerit, tota fides marcida eſt. Sicut enim cùm videris arborem pallentibus folijs, intelligis quia vitium habet in radice : ſic cùm videris populum indiſciplinatum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium eius non eſt ſanum.

Ratio vendendi in téplo oues & boues, & in eo ponédi nummulariorum menſas.

Sequitur, *Et eiciebat omnes vendentes, &c.* HIER. Sciendum quidem eſt quòd iuxta mandata legis in venerabili toto orbe templo Domini, & de cunctis penè regionibus Iudæorum illuc populo confluente, innumerabiles immolabantur hoſtiæ, maximè feſtis diebus, taurorum, arietum, hircorum : pauperibus, ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum, & turtures offerentibus. Accidebat autem, vt qui de longè venerant, victimas non haberent. Excogitauerunt igitur Sacerdotes quomodò prædam de populo facerent; & omnia animalia quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant, vt & venderent non habentibus, & vt ipſi rurſus empta ſuſciperent. Hanc ergo ſtropham, id eſt, fraudem ſe in diuerſa vertentem, crebrò venientium inopia diſſipabat, qui indigebant ſumptibus: & non ſolùm hoſtias non habebant, ſed nec vnde emerent. Poſuerunt itaque nummularios, qui mutuam ſub cautione darent pecuniam: Sed quia erat lege præceptum, vt nemo vſuras acciperet, & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum perderet ſortem ; excogitauerunt & aliam technam, id eſt, artem, vt pro nummulariis collybiſtas facerent : Huius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Collyba ſunt apud illos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuſcula ; verbi gratiâ, frixi ciceris, vuarùmque paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia vſuras accipere non poterant collybiſtæ, pro vſuris accipiebant varias ſpecies : vt quæ in nummo non licebat, in ijs rebus exigerent, quæ nummis coemuntur, quaſi non hoc ipſum Ezechiel prædicauerit, dicens.

πλεονασμὸς. lucrum redundans.

Vſuram & ſuperabundantiam non accipietis. Iſtiuſmodi Dominus cernens in domo Patris negotiationem, ſeu latrocinium, ardore ſpiritus concitatus tantam hominum multitudinem eiecit de templo.

Tract. 15. Aliquant. à princip.

ORIG. In quo non debent vendere & emere, ſed orationibus tantùm vacare, qui congregantur quaſi in domo orationis. Vnde ſequitur.

In tertia regul.

Et dicit eis, ſcriptum eſt, (ſcilicet in Eſaîâ) *Domus mea domus orationis vocabitur.* AVG. in regulâ. Nemo ergo in oratorio aliquid agat, niſi ad quod factum eſt, vnde & nomen accepit.

Super illud: Et intrauit Ieſus.

Sequitur, *Vos autem feciſtis, &c.* HIER. Latro enim eſt, & templum Dei in latronum conuertit ſpeluncam, qui lucra de religione ſectatur. Mihi autem inter omnia ſigna quæ fecit Dominus, hoc videtur eſſe mirabilius ; quòd vnus homo in illo tempore contemptibilis, intantum, vt poſtea crucifigeretur, Scribis & Phariſæis contra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra ſua deſtrui, poterit ad vnius flagelli verbera tantam eiicere multitudinem. Igneum enim quiddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie.

Maximum Ieſu ſignum eiectio vendétium de templo.

Libr 2. c. 97 t. 4.

AVGVST. de con. Euan. Manifeſtum autem eſt hoc non ſemel, ſed iterum à Domino eſſe factum : ſed primum commemoratum eſt à Ioanne, hoc autem vltimum à cæteris tribus.

Hom. 68. in Matth circa princip.

CHRYS. in hom. In quo maior eſt accuſatio Iudæorum : quoniam cùm his hoc idem feciſſet, morabantur tamen in ſuâ dementiâ.

Tract. 15. inter princip & med.

ORIG. Myſticè autem templum Dei, eſt Eccleſia Chriſti. Sunt autem multi in eâ : non (ſicut decet) viuentes ſpiritualiter, ſed ſecundum carnem militantes: qui domum orationis de lapidibus viuis conſtructam, faciunt ſpeluncam eſſe latronum actibus ſuis. Si autem oportet tres ſpecies eiectas à templo cautiùs exponere, poſſumus dicere. Quicunque in populo Chriſtiano ad nihil aliud vacant, niſi circa emptiones & venditiones, rariùs autem in orationibus permanent, vel in alijs actibus rectis, ipſi ſunt *vendentes & ementes* in templo Dei. Diaconi, qui non benè tractant Eccleſiarum pecunias, & diuites fiunt de rebus pauperum, ipſi ſunt *nummularij* pecuniarum menſas habentes, quas Chriſtus euertit. Quòd autem menſis Eccleſiaſticarum pecuniarum Diaconi præſint, docemur in Act. Apoſt. Epiſcopi autem qui tradunt Eccleſias quibus non oportet, ipſi ſunt qui vendunt columbas, id eſt, gratiam Spiritus ſancti, quorum cathedras Chriſtus euertit.

Parum ante illud: Et acceſſerunt ad eum.

HIER. Iuxta ſimplicem enim intelligentiam columbæ non erant in cathedris, ſed in caueis: niſi fortè columbarum inſtitutores ſedebant in cathedris, quod abſurdum eſt : quia in cathedris magiſtrorum magis dignitas indicatur, quæ ad nihilum redigitur cùm mixta fuerit lucris. Obſerua etiam propter auaritiam Sacerdotum altaria Dei nummulariorum menſas appellari. Quod autem de Eccleſiis diximus, vnuſquiſque de ſe intelligat : dicit enim Apoſtolus, *Vos eſtis templum Dei.* Non ſit ergo in domo pectoris veſtri negotiatio, non donorum cupiditas : ne ingrediatur Ieſus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum ſuum, niſi flagello adhibito, vt de ſpeluncâ latronum domum faciat orationis.

2. Cor. 6.

Tract. 15 à med. illius.

ORIG. Vel in ſecundo aduentu eiciet, vel euertet quos inueniet in templo Dei indignos.

Hom. 38. in opere imperf. parum ante med.

CHRYS. ſuper MATTH. Ideo etiam nummulariorum menſas euertit : quod ſignificat quòd in templo Dei non debent eſſe nummi niſi ſpirituales, qui Dei habent imaginem, non qui portant imaginem terrenam. Cathedras vendentium columbas euertit, loquens ipſo facto, Quid faciunt in templo multæ columbæ venales, ex quo vna Columba gratuita deſcendit in templum corporis mei? Quod autem turbę verbis clamauerunt, Dominus factis oſtendit. vnde ſequitur : *Et acceſſerunt ad eum cæci, &c.*

Tract 15 verſus finem.

ORIG. In templo enim Dei, id eſt, in Eccleſiâ, non ſunt omnes videntes, neque rectè ambulantes: ſed qui ex eis intelligunt, quia nullius eſt opus niſi Chriſti vt ſanentur, accedentes ad verbum Dei ſanantur.

REMI. Quòd autem in templo ſanantur, ſignificat homioes non niſi in Eccleſiâ ſanari poſſe, cui data eſt poteſtas ligandi atque ſolueodi.

Super illud: *Et acceſſerunt ad eū.*

HIER. Niſi autem menſas oummulariorum ſuboertiſſet, cathedráſque columbas vendentium, cæci & claudi lucem priſtinam, & coocitum gradum in templo non meruiſſeot recipere.

Hom. 69. in Matth parum à princip.

CHRYS. in hom. Principes autem Sacerdotum neque ita perſuadebantur, ſed ex reliquis miraculis, & ex præconus puerorum eum extolleotibus indignabantur. vnde ſeqoitur: *Videntes autem principes Sacerdotum.*

Super illud: *Videntes autem.*

HIER. Cùm enim maoom non aodeant in eum iniicere Sacerdotes, tantùm opera calumniantur, & teſtimoniom populi atque puerorum, qui clamant, *Hoſanna Filio Dauid, Benedictus qui venit in nomine Domini*: quòd videlicet hoc oon dicitur niſi ſoli Filio Dei. Videant ergo Epiſcopi, & quilibet ſancti homines, cum quanto periculo dici ſibi iſta patiantur, ſi Domino, cui hoc verè dicebatur, quia oondum ſolida erat credeotium fides, pro crimioe impingitur. B

Hom. 38. in opere imperf.

CHRYS. ſuper Matt. Sicut autem columna ſi modicum obliquata fuerit, accepto pondere amplius vadit in latus: ſic & cor hominis cùm peruerſum fuerit, ſi alicuius viri iuſti opera videat, vel audiat; non confirmatur, ſed magis ad iouidiam concitatur. Hoc modo Sacerdotes coocitati ſunt cootra Chriſtum, dicentes, *Audis quid iſti dicunt?* C

Super illud: *Ieſus autem dicit eis: Vtique.*

HIER. Sed Chriſti reſponſio moderata fuit. Non dixit (quod Scribę audire cupiebant) Benè faciunt pueri, vt mihi teſtimooium perhibeāt: nec rorſum, Errant, pueri ſunt, deberis ætati ignoſcere: ſed profert exemplum de 8. Pſal. vt tacente Domino, teſtimonium Scripturarum puerorum dicta firmaret. vnde ſequitur, *Ieſus autem dixit eis, Vtique. Nunquam legiſtis, &c.*

Hom. 38. ſuper illud: *Nunquam legiſtis: Ex ore.*

CHRYS. ſuper Matth. Tanquam ſi dicat, Eſto mea culpa eſt, quia iſti clamant: nooquid mea culpa eſt, quia ante tot millia annorum hoc futurum Propheta prædixit? Infantes autem & lactentes nec intelligere aliquem, nec laudare poſſunt. Dicuntur ergo infantes, non a tate, ſed ſimplicitate cordis: lactentes autem, quoniam quaſi lactis ſuauitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabaot. *Lac* enim dicitur opus miraculorum: quia miracula nullom laborem videntibos ponunt, ſed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. *Panis* autem eſt doctrina perfectæ iuſtitiæ, quam accipere non poſſunt niſi exercitati ſenſus circa res ſpirituales. D

Hom. 68. in Matth. ſuper illud: *Quia ex ore infantium.*

CHRYS. in hom. Hoc autem & typus Gentium erat, & Apoſtolis oon parua conſolatio. Vt enim oon aoguſtiarentur qualiter idiotæ exiſtentes poſſent prædicare, præuenientes pueri eorum eiecerunt timorem: quoniam ſcilicet dabit eis ſermooem, qui hos fecit laudem cantare. Hoc etiam miraculum ſignificat, quòd Chriſtus conditor erat naturæ, quia pueri ſignificatiua loquebantur, & Prophetis coofooa: viri autem, inſipientiâ & inſaoiâ plena. *Et relictis illis, abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam: ibique manſit.* E

v. 17. *Hom. 38. in opere imperf.*

CHRYS. ſuper Matth. Malum hominem melios locum dando, poteſt aliquis vincere, quàm reſpondendo: quia malitia noo inſtruitur ſermonibos, ſed excitatur: & ideo Dominus tacendo compeſcere ſtuduit, qoos reſpondendo non compeſcuit. vnde dicitur, *Et relictis illis,*

HIER. Hinc autem iotelligendum eſt, qoòd Dominos tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit: vt in vrbe maximâ nullum hoſpitem, oullam inoenerit manſiooem; ſed in vico patuulo apud Lazarum ſororéſque eios habitaret: eorum qoippe viculus Bethania eſt. vnde ſequitur, *Ibique manſit.*

CHRYS. ſuper Matth. Vt ſcilicet maneret corporaliter, vbi ſpiritualiter repaoſabat. Nam ſanctorum virorum eſt, quòd oon gaudent vbi epolæ largæ ſunt, ſed vbi ſanctitas floret. *Hom. 38. in opere imper. in fine.*

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Catt. in Matth. & Lucam. Matth. 20. v. 12.

CYRILLI. Erat in templo negotiatorum turba; erant qui pecuniam commutareot, id eſt, nommularij, ac com illis qui boum, ouiumqoe mercaturam facerent; quique turtures, atque columbas vænum exponerent. Erant autem hæc legalis cultus ſacrificiis commoda. Verùm iam tempus erat, vt vmbrâ ceſſante, Chriſti veritas eluceret; ita nempe vt is vnà cum Patre ſuo, in vero templo honores haberet. Præcepit verò legales hoſtias, ac fumos reiici; ac templum, domum orationis effici. Quòd namque mercatores caſtiger, ac ſacris ſeptis arceat, homines ſcilicet qui in ſacrificiorum vſum neceſſaria iis indigentibus venderent, id omoinò, aliudque nihil ſignificat. Alius verò Euangeliſta etiam ex funiculis feciſſe Ieſum flagellum, ac plagas intentaſſe commemorat. Sciteot eoim operæpretium erat, qui legalem cultum profiterentur, poſt veritatis oſtenſionem, ſeruitutis ſpiritum habentes, oec volentes liberari, fore, vt ſub flagellis eſſeot, ac eiuſmodi caſtigationi, quæ ſeruos deceat, ſubiacerent. Adhibet verò etiam Iſaiam accuſantem, quibus ait, *Scriptum eſt, Domus mea, domus orationis vocabitur.* Igitur adorandus erat tanquam templi Dominus. Hi verò, necdum non præſtiteruot, quin magis in eum indignaotur. Neqoe hoc ſolùm oſtendit eius potentiam, ſed & quòd varios morbos curet: ait enim Euangeliſta.

Eiecta è templo, Sacrificiis opportuna. *Ioan. 2. v. 15.* *Malè Cord. poſtulantes, Iſai. 56. v. 7.*

Et acceſſerunt ad eum cæci, &c. CYRIL. Ænigma id erat, ac futuræ rei obſcura ſignificatio; quòd nempe eiectis è templo Iudæis cum typicis ſacrificiis, cæci ac claudi curentur, qui ſcilicet Gentium figuram referreot. Enimuerò diſcaot, qui ipſa Spiritus dona, ac Sacerdotium venale habeot, eieciſſe Domioum è templo flagellis eos, qui columbas venderent, exqoe ordioationibus illiberali quæſtu cenſum augere ſtuderent. *v. 14. Ibid.* *Simoniaca perſtricta labes.*

ISIDORI PELVSIOTÆ. *Nolite facere domū Patris mei, domum negotiationis*, ait Dominus, in eos ſermonem intendens, qoi columbas vendebāt, nempe Sacerdotes Spiritus-ſancti dona vendeotes, obſcurè ſignificans; quòd nimirum diuinus Spiritus io ſpecie columbæ apparuerit, eos, qui ex Deo cauponum ritu quæſtum captant, inſectans. Quod autem ait, *Tollite iſta hinc*, perinde eſt ac ſi diceret, Noo iam cruoribus opus eſt. Incruentam ego culparum veniam largior. Deinceps ſpiritu ſolùm placari volo. Carnalis lex impleta eſt; vigeat lex ſpiritus, ac ſalutis initia ponat. *Epiſt. 106. l. 1.*

Et

v. 17. Ex Cat. Reg. *Et relictis illis, abijt foras, &c.* CYRILLI. [A] Recedit propter impios Iudæorum mores.

THEODORI HERACLEOT. Tanquam impiger morabatur Christus in Monte Oliuarum.

ORIGENIS PRESBYTERI
in eadem Euangelium

HOMILIA.

Eſt Hom. 15. in Matt. IN iſtis nunc duobus clamoribus dictis ex conſenſu præcedentium, & ſequentium Ieſum, ipſe quidem intrauit in Hieroſolymam veram: admirantes autem Virtutes cœleſtes, quæ Matth. 21. v. 10. appellantur ciuitas, dicebant, *Quis eſt hic?* [B] ſecundum quòd fuerat prophetatum in Pſalmo de aſcenſione ipſius, & de admiratione Virtutum cœleſtium propter nouum vehiculum corporis Pſal. 23. v. 7. eius. Habet autem ita: *Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ. Quis eſt iſte Rex gloriæ? Dominus fortis, & potens: Dominus potens in prælio.* Et in Eſaiâ ſimilia quædam prophetantur de reditu eius in cœlum poſt diſpenſationem paſſio-Iſai. 63. v. 1. nis ipſius, hoc modo: *Quis eſt iſte qui venit ex Edom, rubra veſtimenta habens ex Boſor; iſte formoſus in ſtolâ:* Hoc autem diximus, vt oſtendamus myſterium eius quod dicitur, quòd *aſcendente eo in Hieruſalem, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic? Et intrauit Ieſus in* [C] *templum Dei, & eijciebat omnes vendentes, & ementes in templo, & menſas nummulariorum euertit, & cathedras vendentium columbas. Et* Iſai. 56. v. 7. *dixit eis, Scriptum eſt: Domus mea, domus orationis vocabitur. Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Supra menſuram dignitatis Chriſti fuerat, ſecundum quòd videbatur filius eſſe Literalis ſenſus. fabri, vt tantâ fiduciâ vteretur & poteſtate eiiciens nundinas de templo, quâ nec princeps alicuius gentis vtens facilè poterat explicare quod fecit Ieſus. Et hæc diximus ſecundum ſimplicem intellectum.

Secundum moralem autem talia dicemus. Et primùm quidem de templo, de quo per Prophetam dixit Deus: *Domus mea, domus orationis vocabitur.* Ergo ſecundum corporalem circuncisionem carnis, & ſecundum corporales legis feſtiuitates, & ſacrificia, conſequenter & têplum Dei exiſtimabatur, quod ex lapidibus inſenſatis erat conſtructum: primum quidem à Sa-Deſtructa Iudæis domus orationis. lomone, deinde reparatum ab Eſdrâ, poſtea verò poſt Chriſti aduentum à Romanis deſtructũ: & illa exiſtimabatur domus eſſe orationis. Quâ deſtructâ, neceſſe eſt vt Iudæi, quaſi non iam habentes domum orationis, iam non habeât priuilegium ſpeculationis Dei, nec poſſint ſecundum legem Deo ſeruire. Hoc ergo facto, omnia Chriſtus eiecit in myſterio ſpiritalium actuum [E] ſuorum, & tunc fecit viſibiliter, quod ſemper inuiſibiliter agit; eiiciens vendentes & ementes de templo, & menſas nummulariorum euertens, & cathedras vendentium columbas, ad correptionem populi, vt non pro mundi feſtiuitatibus in nomine Dei emptionibus & vêditionibus vacent in loco non competenti, in quo non debent vendere nec emere, ſed orationibus vacare, qui congregantur quaſi in domo orationis.

Dei templum, Eccleſia Chriſti. Nunc autem arbitror eſſe templum Dei ex lapidibus viuis conſtructum, Eccleſiam Chriſti. Sunt autem in eâ non ſicut debent viuentes ſpi- [A] ritaliter, ſed ſecundum carnem militantes, qui & domum orationis de lapidibus viuis conſtructam faciunt ſpeluncam eſſe latronum actibus ſuis non Eccleſiâ Dei dignis, ſed ſpeluncâ latronum. Qui enim conſiderat in multis Eccleſiis Facta & ipſa ſpelunca latronũ malorum Sacerdotum ſtudiis. talium Chriſtianorum peccata, qui arbitrantur quæſtum eſſe pietatem: & cùm deberent de Euangelio viuere, ſecundum quod viuere decet ſeruos Dei, hoc non faciunt, ſed diuitias, & multas poſſeſſiones acquirunt; nonne dicet ſpeluncam latronum factam eſſe ſub iſtis Eccleſiam: vt rectè dicat Chriſtus ad eos propter diſſipationem Eccleſiæ ſuæ, *Quæ vtilitas in ſanguine* Pſal. 29. v. 10. *meo, dum deſcendo in corruptionem?* Item ipſe [B] per Michæam tali modo. Mich. 7. v. 1. *Væ mihi, quoniam factus ſum ſicut qui colligit ſtipulam in meſſe, & ſicut qui racemum in vindemiâ: cùm non ſit botrio ad manducandum primogenita. Væ animæ meæ, quia periit timoratus à terrâ; & qui corrigat, in hominibus non eſt.* Et cùm intellexeris Ieſum dicentem talia, & lugentem peccata noſtra, aſpice ſimul & illud quod in Euangelio ſcribi-Luc. 19. v. 41. tur: *Cùm vidiſſet Hieruſalem, fleuit ſuper eam & dixit.* Et ſi rationabiliter fleuit ſuper Hieruſalem, rationabiliùs flebit ſuper Eccleſiam ædificatam quidem vt eſſet domus orationis, factam autem propter turpia lucra, & luxus quorundam (quod vtinam non eſſet) principum po-[C] puli, ſpeluncam latronum. Sed tunc quidem intrauit Ieſus in templum Dei, & mundauit illud, eiiciens vendentes & ementes in templo, & menſas nummulariorum euertens, & cathedras vendentium columbas: nunc autem quandiu non viſitantur, qui in nomine Ieſu Chriſti conueniunt in ipſum, ſunt in conuentibus vendentes & ementes in templo, & reliqua omnia facientes, & nuſquam eis Chriſtus apparet, vt eiiciens eos reliquos ſaluet. Si autem viſitauerit ſuper peccata noſtra, & quaſi lugens nos veniat, & corripiat, & caſtiget quaſi filios, vt recipiat nos: tunc ingredietur Chriſti poteſtas congregatis nobis & Spiritu ſancto; & ingrediens eiiciet omnes vendentes & ementes in templo. Vendentes & ementes in Chriſti templo. [D] Vendentes quidem & alienantes à ſe quicquid habebant boni, ementes autem pro eis mala. Et deſtruet menſas nummulariorum, id eſt auarorum, & pecuniæ cupidorum: qui aliorum quidem pecunias cum iniquitate vertunt ad ſe, ipſi autem non ad quod expedit, eas expendunt. Sunt & alij in templo vendentes Chriſti columbas, & tradentes ſimplices ſicut columbas, orantes, & dicentes: Pſal. 54. v. 7. *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* tradentes Vendũt columbas, qui malis Sacerdotibus tradunt Eccleſias. eas principibus, quibus non oportebat. Et arbitror conuenire verbum de venditoribus columbarum, eis, qui tradunt Eccleſias auaris, & tyrannicis, & indiſciplinatis, & irreligioſis Epiſcopis, aut Preſbyteris. Propter quod & cathedras [E] tantummodò appellauit Euangeliſta euerſas eſſe à Ieſu. Et vtinam audirent hæc cum decenti admonitione Scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moyſi, in quibus ſedent, & vendunt omnes Eccleſiæ columbas, & tradunt eas talibus præpoſitis, ad quos rectè dicatur à Domino per Ier. 4. v. 22. Ieremiam Prophetam: *Principes populi mei me non cognouerunt, filij enim ſunt inſipientes, & non intelligentes. Sapientes ſunt ad malè faciendum, bene autem facere neſciunt.* Et apud Mi-Mich. 2. v. 9. chæam ſimiliter: *Principes populi mei expellentur de domo epulationis ſuæ.* Si autem audirent,

nunquam venderent Chriſti columbas, ſed A conſtituerent principes eorum parcentes columbis, & prouidentes ſaluti earum, & non deſpicientes, nec occidentes pingues columbas.

Si autem oportet tres iſtas ſpecies reiectas à templo cautius exponere, poſſumus dicere. Quicunque in populo Chriſtiano ad nihil aliud vacant in ſæculo iſto niſi circa venditiones, & emptiones, rariùs autem in orationibus permanent, vel aliis actibus rectis, quos quærit ſermo diuinus: ipſi ſunt vendentes & ementes in templo Dei, facientes domum orationis ſpeluncam latronum.

Vendentes & ementes in templo.

Diaconi autem, qui non benè tractant Eccleſiaſticarum pecuniarum menſas, ſed ſemper de eis fraudant, & ipſas, quas diſpenſant, non ſecundum iuſtitiam diſpenſant, & diuites fiunt de rebus pauperum; ipſi ſunt nummularij, pecuniarum menſas habentes, quas Chriſtus euertit. B Quòd autem menſis Eccleſiaſticarum pecuniarum Diaconi præſunt, docent nos in Actibus ſuis Apoſtoli.

Nummularij.

Act. 6, v. 1.

Cùm factum fuiſſet, inquit, *murmur Græcorum ad Hebræos, eò quòd deſpicerentur viduæ eorum in miniſterio quotidiano, dicentes: Non eſt bonum, relinquentes verbum Dei, miniſtrare menſis. Eligite ergo ex vobis ſeptem, quos conſtituamus in hunc vſum, nos autem verbo Dei intenti erimus.* Epiſcopi autem & Presbyteri, quibus creditæ ſunt cathedræ, qui tradunt Eccleſias quibus non oportet, & conſtituunt principes quos conſtituere non C expedit: ipſi ſunt, qui vendunt columbas, quorum cathedras Chriſtus euertit.

Vendentes columbas.

Vnuſquiſque ergo ſedentium ſuper cathedram Eccleſiaſticam, & amantium primas cathedras in Synagogis, videant ne fortè ſic ſedeant in eis, vt veniens Dominus eas euertat quaſi dignas euerſione. Et vnuſquiſque Diaconorum, qui congregant ſibi diuitias fraudantes pauperum pecunias, intelligant præſentem Scripturam, vt iam non congregent, ne fortè veniens Dominus euertat menſas diſpenſationis eorum. Sed & qui ſollicitudinibus mundialibus feruntur, ſemper ad venditiones & emptiones currentes, ne fortè veniens Dominus eiiciat eos de templo Dei, D quando eiectus nec ſpem habet regrediendi, vnde eiectus eſt.

Facturus iſta Dominus in 2. ſuo aduentu.

Scrutanti mihi Scripturas apparet, ne fortè hæc faciet Ieſus in ſecundo aduentu, & in futuro iudicio. Tunc enim ingreſſus in omnes Eccleſias eiiciet vel euertet, quos inuenerit (ſecundum ea quæ diximus) templo Dei indignos. Si quis autem inuentus fuerit non habens aliquid de his criminibus tribus, & inuentus fuerit eſſe in templo, confidat. Nec enim eiicietur à Chriſto, nec aliquid eius euertetur, nec exprobrabitur, quaſi fecerit domum orationis ſpeluncam latronum.

Facit & modò, cùm tentatione immiſſâ viſitat Eccleſiam.

Puto autem & in hoc tempore inuiſibiliter venit Ieſus ad ſingulas Eccleſias Dei, & eiicit quos ſupra diximus E dignos eiectione. Quotieſcunque enim excitat tentationem ſuper Eccleſiam, venit ad eam, & viſitat eam, vt faciat quod facere ſcribitur in hoc loco.

Anima, templum Dei.

Poſt hæc videamus ne fortè & ſic locus iſte intelligi poſſit. Omnis enim natura rationabilis templum eſt Dei, quæ ad hoc eſt creata, vt capiat gloriam Dei. Hoc ergo quod eſt naturaliter templum Dei, id eſt animam, implemus peccantes quibuſdam quidem vendentibus, quibuſdam autem ementibus, cogitationibus A malis: & ſi aliquid ſanctum reliquum eſt in animâ noſtrâ, quod eſt columba. Dicit ergo ad eos qui peccant, & pleni ſunt furibus cogitatibus: *Domus mea, domus orationis vocabitur; Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Et Ieſus quidem eos qui ſpeluncam fecerant latronum domum orationis, fures eiicit de templo: illi autem qui conſentientes erant furibus, de Ieſu quidem dixerunt: *Crucifige, crucifige eum*: De Barabbâ autem latrone: *Dimitte nobis Barabbam.* *Luc. 23. v. 21. & 18.* Propter quod vſque hodie Iudæi Ieſum quidem non habent; nec enim crediderunt in eum: habent autem de ſpiritalibus nequitiis latronem Barabbam, quem iam tentum, & in carcere clauſum aduerſus ſe petierunt dimitti. B Ideo princeps infidelium Iudæorum eſt Barabbas latro.

v. 14.

Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos. Quæ ſunt quidem ſecundum ſimplicem intellectum, habentur manifeſta.

Cæci & claudi in Eccleſia.

Secundum conſequentiam autem prædictorum moraliter expoſitorum, dicendum eſt, quòd in templo Dei, id eſt in Eccleſiâ, non ſunt omnes videntes, neque rectè ambulantes: ſed alij quidem ſunt cæci, alij autem claudi. Qui ex eo quòd intelligunt propriam cæcitatem, & ſcientes quia nullius alterius opus eſt niſi Chriſti Ieſu, & Verbi Dei vt ſanentur, vt percipiant ſanitatem accedentes ad Verbum Dei, ſanantur.

v. 15.

C *Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia, &c.* Quemadmodum ſecundum hiſtoriam vituperabiles ſunt iſti Principes & Scribæ: ita & ſecundum Eccleſiam Chriſti vituperabiles ſunt quidam Epiſcopi & Presbyteri, qui vitam ſuam minimè adornantes, nec induti ſcientiâ veritatis, & quidem videntes miracula Chriſti, nihilominus contemnunt puſillos Eccleſię, & paruulos Deum laudantes, & Chriſtum ipſius: & indignantur in eorum profectu, & accuſant eos apud ipſum Ieſum quaſi peccantes, cùm non ſint peccantes: & quaſi ad non audientem, neque ſeruantem ordinem omnem dicunt: *Audis, quid iſti dicunt?*

Mali Epiſcopi & Presbyteri, puſillos meliores contemnentes.

Et hoc magis intelligere poterimus, ſi cognouerimus quomo- D dò frequenter eos qui feruent ſpiritu, & vſque ad carcerem contra infideles luctantur, & pericula vniuerſa contemnunt, & cum omni virtute continentiam & virginitatem ſeruare ſtudent, quidam contemnunt, cùm ab eis arguuntur per ea, quæ facere ſtudent. Sunt autem imperiti ſermone quos arguunt, quaſi incontinentes Sacerdotes vituperabiles, & culpant eos apud Ieſum quaſi ipſi ſint iuſtiores talibus pueris ſimplicibus, & benignis, & ſtudioſis. Ieſus autem pueris quidem teſtimonium præſtat, Sacerdotibus autem ignorantiam Scripturarum imputat dicens:

v. 16. & 17.

Nunquam legiſtis, quod ſcriptum eſt: Ex ore E *infantium, & lactentium perfeciſti laudem?* Qui adhærent Eccleſiæ, quaſi nuper nati infantes rationabile, & ſyncerum lac deſiderantes, & ſugentes ipſum, laudant Deum fide & conuerſatione, & completur in eis quod dictum eſt: *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem.* Ipſe enim ſibi Deus in talibus perficiet laudem. Pro quibus gratias agens Filius Patri dicebat, *Math. 11. v. 25.* *Confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quoniam abſcondiſti hæc à ſapientibus, & manifeſtaſti ea paruulis. Etiam Pater, quoniam ſic fuit bona voluntas ante te.*

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſ. ſuperioris Euangelij expoſitio.

Matth. 21. v. 10. COmmouetur deinde Hieroſolyma, rerum enim nouitas motum attonitis afferebat. Templum verò introiit, id eſt, Eccleſiam traditæ à ſe prædicationis eſt ingreſſus: à quâ primùm omnia ſacerdotalis miniſterij vitia iure poteſtatis expellit. Dei dona gratuita accepta, tradenda gratuita. Reddenda enim ab omnibus gratuita tradiderat, quæ gratuita fuerant conſecuti: quia neque emi aliquid per corruptelam Sacerdotis aut vendi, libertas doni debebat admittere: Cathedras autem, præcipuè vendentium columbas euertit. Quæ porrò dignitas eſt in nundinis columbarum? aut quod priuilegium in auium iſtarum commerciis reſeruatum eſt: vt vendentes eas honorem ſibi arrogent cathedrarum? Cathedræ vendentium columbas. Sed in omni loco admonemur, altiùs verborum virtutes in iſtiuſmodi ſignificationibus contuendas. In columbâ ſecundum prophetię exempla, ſanctum Spiritum intelligimus: in cathedris, Sacerdotum ſedes eſt. Ergo eorum qui ſancti Spiritus donum venale habent, cathedras euertit, quibus miniſterium à Deo commiſſum, negotiatio eſt admonitionis eius commemorans auctoritatem, quæ in Prophetâ teneatur. Iſai. 56. v. 7. *Scriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum* Sed neque emere Iudæos in Synagogâ, neque vendere Spiritum ſanctum poſſe exiſtimandum eſt. Non enim habebant vt vendere poſſent, neque erat quod emere quis poſſet: ſed præfiguratio futurorum dictis præſentibus continetur. Eccleſiæ vitia in ipſo aduentu Domini claritatis eſſe purganda.

v. 14. & 15. Infirmitates quoque cęcorum, & claudorum curauit in templo: & publicas eius operationes fauor populi conſecutus eſt. Inuident autem puerorum clamoribus principes Sacerdotum, eumque admonent cur iſta audiat: in redemptionem enim veniſſe domus Dauid prædicabatur. Pſal. 8. v. 3. Quibus reſpondit: Non legiſte eos, *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem.* Ceſſantibus enim prudentium iudiciis, hanc ſibi à pueris atque infantibus, quorum ſit regnum cœlorum, confeſſionis gloriam præparatam: quia prudentes, & principes ſæculi ſapientiam Dei reprobauerint; Chriſtum autem regenerationis paruuli, lactenteſque ſint prędicaturi.

v. 17. *Et his dictis, ciuitatem egreſſus reliquit eos, atque in Bethania manſit.* Infidelem videlicet Synagogam deſerens, in Eccleſiâ Gentium demoratur.

S. HIERONYMI PRESbyteri in idem Euangelium.

Matth. 21. v. 10. ET cùm intraſſet Hieroſolymā, &c. Introeunte Ieſu cum turbâ tota Hieroſolymorum ciuitas commouetur, mirans frequentiam, neſciens veritatem, & dicens: *Quis eſt hic?* Pſal. 8. v. 7. Quod quidem in alio loco dicente Angelo legimus: *Quis eſt iſte Rex gloriæ?* Aliis autem vel ambigentibus, vel interrogantibus, vilis plebecula confitetur, à minoribus incipiens, vt ad maiora perueniat: & dicit: *Hic eſt Ieſus, &c.* Ieſus, Propheta. Propheta, quem & Moyſes ſimilem ſui dixerat eſſe venturum, & qui propriè apud Græcos ſcribitur cum τοῦ ἀρ-

A θρου ωροςθέσει, id eſt, cum articuli teſtimonio. *A Nazaret* autem *Galilææ*, quia ibi educatus fuerat, vt flos campi nutriretur in flore virtutum.

v. 12. *Et intrauit Ieſus in templum, &c.* Comitatus Ieſus turbâ credentium, quæ veſtimenta ſua, vt illęſo pede pullus incederet, ſtrauerat; ingreditur templum, & eiicit omnes qui vendebant & emebant in tēplo, menſaſque nummulariorum ſubuertit, & cathedras vendentium columbas diſſipauit; dixitque eis, de Scripturis ſanctis teſtimonium proferens, Quòd domus Patris eius orationis domus eſſe deberet, non ſpelunca latronum, vel domus negotiationis, ſicut in alio Euangeliſta ſcriptum eſt. Sacerdotū in templo negotiationes & ſordes.

B Et hoc primùm ſciendum, quod iuxta mandata legis, auguſtiſſimo in toto orbe templo Domini: & de cunctis penè regionibus Iudæorum illuc populo confluente, innumerabiles immolabantur hoſtię, maximè feſtis diebus, taurorum, arietum, hircorum: pauperibus ne abſque ſacrificio eſſent, pullos columbarum & turtures offerentibus: accidebat plerunque, vt qui de longè venerant, non haberent victimas. Ioan. 2. v. 16. Excogitauerunt igitur Sacerdotes, quomodò prædam de populo facerent: & omnia animalia quibus opus erat ad ſacrificia, vendebant: vt & venderent non habentibus, & ipſi rurſum empta ſuſciperent.

C Hanc ſtropham eorum crebra venientium inopia diſſipabat, qui indigebant ſumptibus: & non ſolùm hoſtias non habebant, ſed nec vnde emerent quidem aues & vilia munuſcula. Poſuerunt itaque & nummularios qui mutuam ſub cautione darent pecuniam. Leuit. 25. v. 35. Deut. 23. v. 19. Sed quia erat lege præceptum, vt nemo vſuras acciperet: & prodeſſe non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum ſortem perderet: excogitauerunt & aliam technam, vt pro nummulariis colybiſtas facerent: cuius verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Colyba & colybiſtæ. Colyba dicuntur apud eos, quæ nos appellamus tragemata, vel vilia munuſcula: Verbi gratiâ:

D frixi ciceris, vuarúmque paſſarum, & poma diuerſi generis. Igitur quia vſuras accipere non poterant; colybiſtæ, qui pecuniam fœnerati erant, pro vſuris accipiebant varias ſpecies: vt quod in nummo non licebat, in his rebus exigerent quæ nummis coëmuntur: quaſi non hoc ipſum Ezechiel prædicauerit, dicens: Ezech. 22. v. 12. *Vſuram & ſuperabundantiam non accipietis.*

Iſtiuſmodi Dominus cernens in domo Patris negotiationem ſeu latrocinium, ardore ſpiritus concitatus, iuxta quod ſcriptum eſt in ſexageſimo octauo Pſalmo: Pſal. 68. v. 10. *Zelus domus tuæ comedit me:* fecit ſibi flagellum de funiculis, & tantam hominum multitudinem eiecit de templo, dicens: Iſai. 56. v. 7. *Scriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.*

E Latro enim eſt, & templum Dei in latronum conuertit ſpecum: qui lucra de religione ſectatur, cultúſque eius non tam cultus Dei quàm negotiationis occaſio eſt.

Senſus myſticus. Hoc iuxta hiſtoriam, cæterum ſecundum myſticos intellectus: quotidie Ieſus ingreditur templum Patris, & eiicit omnes tam Epiſcopos & Preſbyteros & Diaconos, quàm laicos: & vniuerſam turbam de Eccleſiâ ſuâ: & vnius criminis habet vendentes pariter, & ementes. Scriptum eſt enim: *Gratis accepiſtis, gratis date. Menſas quoque nummulariorum*

ſubuertit. Obſerua propter auaritiam Sacerdotum, altaria Dei, nummulariorum menſas appellari. *Cathedraſque vendentium columbas euertit*: qui vendunt gratiam Spiritus ſancti, & omnia faciunt vt ſubiectos populos deuorent: de quibus dicitur:
Pſal 52. v. 5. *Qui deuorant populum meum ſicut eſcam panis.* Iuxta ſimplicem intelligentiam, columbæ non erant in cathedris, ſed in caueis: niſi fortè columbarum inſtitores ſedebant in cathedris. Quod penitus abſurdum eſt: quia in cathedris, magiſtrorum magis dignitas indicatur: quæ ad nihilum redigitur, cùm mixta fuerit lucris. Quod de Eccleſiis diximus, vnuſquiſque de ſe intelligat. Dicit enim
1. Cor. 3. v. 17. Apoſtolus: *Vos eſtis templum Dei, & Spiritus ſanctus habitat in vobis.* Non ſit in domo B pectoris noſtri negotiatio; non ementium vendentiúmque commercia, non donorum cupiditas: ne ingrediatur Ieſus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum ſuum, niſi flagello adhibito vt de ſpeluncâ latronum & de domo negotiationis, domum faciat orationis.

v. 14. *Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos.* Niſi menſas nummulariorum euertiſſet, cathedráſque columbas vendentium, cæci & claudi lucem priſtinam, & concitum gradum non meruiſſent recipere.

v. 15. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia, quæ fecit, &c.* Plerique arbitrantur maximum eſſe ſignorum, quod Lazarus ſuſcitatus eſt: quòd cæcus ex vtero lumen acceperit: quòd ad Iordanem vox audita ſit Patris: C quòd transfiguratus in monte gloriam oſtenderit triumphantis. Mihi inter omnia ſigna quæ fecit, hoc videtur mirabilius eſſe: quòd vnus homo, & illo tempore contemptibilis, & intantum vilis vt poſtea crucifigeretur: Scribis & Phariſæis contra ſe ſæuientibus, & videntibus lucra deſtrui, potuerit ad vnius flagelli verbera tantam eiicere multitudinem: menſaſque ſubuertere, & cathedras confringere; & alia facere quæ infinitus non feciſſet exercitus. Igneum enim quiddam atque ſydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maieſtas lucebat in facie. Cúmque manum non audeant inicere Sacerdotes, tamen opera calumniantur: & teſtimonium D populi atque puerorum qui clamabant: *Oſanna Filio Dauid*; vertunt in calumniam: quod videlicet hoc non dicatur niſi ſoli Filio Dei. Videant ergo Epiſcopi, & quantumlibet ſancti homines, cum quanto periculo dici iſta ſibi patiantur: ſi Domino, cui verè hoc dicebatur, quia necdum erat ſolida credentium fides, pro crimine impingitur.

Maximum ſignorum Ieſu, eiectiu vendẽtium & ementiũ de templo.

Acclamationes parcè admittendæ.

v. 16. *Ieſus autem dicit illis: Vtique. Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem?* Quàm moderatè ſententiam temperat! & reſponſio vtrinque vergens, & calumniæ non patens. Non dixit quod Scribæ audire cupiebant: Benè faciunt pueri, vt mihi teſtimonium E perhibeant: nec rurſum; Errant, pueri ſunt, debetis ætati ignoſcere: ſed profert exemplum de octauo Pſalmo, vt tacente Domino, Scripturarum teſtimonium puerorum dicta firmaret.

v. 17. *Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique manſit.* Reliquit incredulos: & vrbem egreſſus contradicentium, iuit Bethaniam: quod interpretatur domus obedientiæ: iam tunc vocationem Gentium præfigurans:

Gentium vocatio.

A ibique manſit, quia in Iſraël permanere non potuit. Hoc quoque intelligendum eſt, quòd tantæ fuerit paupertatis, & ita nulli adulatus ſit: vt in vrbe maximâ nullum hoſpitem, nullam inuenerit manſionem: ſed in agro paruulo apud Lazarum ſororéſque eius habitaret: eorum quippe vicus Bethania eſt.

Ieſus nullũ hoſpitem habet Hieroſolymis.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI
Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euangel.

H O M.

Ex Hom. 68 in Matt. 21. v. 12.

B ET *cùm intraſſet Ieſus in templum, &c.* Similiter quoque Ioannes hoc ſcripſit: ſed ille in principio Euangelij, hic iuxta finem poſuit: quare bis id, diuerſiſque temporibus factum credendum eſt, quod tam à tempore quàm à reſponſo colligi poteſt. Apud Ioannem enim in ipſo Paſchâ, apud iſtum verò multò ante in templum dicitur Chriſtus adueniſſe: & tunc Iudæi dicebant, *Quod ſignum nobis oſtendis?* nunc verò quamuis acriter reprehenſi, tamen quia iam mirabilis apud omnes videbatur, conticuerunt: quod certè maiorem culpam Iudæorum oſtendit, qui ſemel & bis reprehenſi, perſeuerabant cauponantes, & Deo aduerſarium appellantes, cùm debuiſſent hinc, & vires ipſius, & honorem quem Patri tribuebat, agnoſcere. Nam & ſigna iam multa, & verba ſignis conuenire C videbant: haud tamen perſuadebantur, ſed indignè ferebant; idque cùm Prophetam clamantem, nec non infantes præter ætatem eius præconia celebrantes, audirent. Quare ipſe quoque acriùs eos accuſans, Eſaiam induxit dicentem: *Domus mea, domus orationis vocabitur.*

Electionis vendentiũ è templo miraculum duplex.

Ioan. 2. v. 18.

Iſai. 56. v. 7.

v. 14. Neque hinc ſolùm poteſtatem demonſtrat, verum etiam quia varias ægritudines curauit. *Adierunt enim ad eum claudi & cæci, & curauit eos,* inquit. Illi verò neque ſic virtute ipſius patefactâ, quietiore animo eſſe poterant, ſed cùm ad ſigna accederent infantium præconia, grauiter angebantur, atque dicebant:
v. 16. *Audis quid iſti dicunt?* Atqui Chriſto potiùs hæc verba conueniebant, D qui cùm infantes ſibi hymnum decantarent, dicere potuiſſet? Non auditis quid iſti dicunt? Quid igitur Ieſus his qui tam manifeſtis ſignis, & rebus aduerſabantur? Acriùs, vt corrigeret, carpſit, dicens: *Nunquid legiſtis, quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem?* Quàm rectiſſimè *ex ore*, dictum eſt: non enim ex mente illorum illa verba procedebant: ſed virtute ipſius tenera illorum lingua ad formanda hæc verba ducebatur. Quæ res, balbutientes tunc Gentes, quæ pòſt ex fide maximè ſonuerunt, figuratè ſignificauit. Apoſtolos quoque nimirum confortauit. Nam ne ambigerent, quomodo rudes homines tantam rem poſſint E prædicare, hoc infantium exemplo vniuerſa huiuſmodi mentis anguſtia ſedari potuit: cùm dubitare nequiſſent, quin & ipſis facultatem dicendi daturus ſit, qui paruulos fecerat eloquentes. Ad hæc naturæ quoque Dominum atque Creatorem, miraculum demonſtrabat. Infantes igitur, quamuis maturam ætatem non haberent, diſtincta tamen, & quæ rebus ſupernis conſona eſſent, eloquebantur: viri autem, quę dementiæ erant & furoris plena. Tale quid certè nequitia eſt. Verùm quoniam multa

Domini laus ex infantiũ ore; Deo linguas eorum mouente.

Cedit Dominus aduerſariorũ iræ.

multa erant, quibus inflammabantur; turbę videlicet facta ſimul & dicta, eiectio vendentium de templo, miracula, paruulorum laudes: ne tumor eorum omnino exardeſceret, non incœpit docere, ſed relinquens eos receſſit.

AVCTORIS OPERIS IMPERFECTI IN MATTHÆUM, EIUSDEM.

Euang. expoſitio.

Hom. 38. in Matth. imperf.
Matth. 21 v. 11. v. 10.

ET cùm intraſſet Ieſus Hieroſolymam, commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt hic, &c. Meritò commouebantur videntes rem mirabilem: homo enim laudabatur quaſi Deus; ſed Deus laudatur in homine. Dicebant enim, *Hoſanna filio Dauid.* Puto autem quòd nec ipſi qui laudabant, ſciebant, quid laudabant; ſed Spiritus ſubitò ingreſſus in eos, neſciente animo veritatis verba fundebat.

Neſciebant ipſi laudantes vim cantici, Deo informante voces.
v. 12.

Et intrauit Ieſus in templum Dei. Hoc erat proprium boni Filii, vt veniens ad domum curreret Patris, & illi honorem redderet, qui genuit eum; vt tu imitator Chriſti factus, cùm aliquam ingreſſus fueris ciuitatem, primum ante omnem actum ad Eccleſiam curras. Hoc erat boni mediti, vt ingreſſus ad infirmam ciuitatem ſaluandum, primum ad originem paſſionis intenderet.

Pium documentum ſanctiſſimo Prædicatorũ Patriarchæ mo itum.

C Nam ſicut de templo omne bonum egreditur, ſic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primo ingreditur ad infirmum, ſtatim de ſtomacho eius interrogat, & eum componere primum feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus validum eſt. Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota Eccleſia floret: ſi autem corruptum fuerit, omnium fides marcida eſt. Cor autem, & ſtomachus Sacerdotes intelliguntur, quia in rebus ſpiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et ſicut cor ſapientiæ locus eſt, ita Sacerdotes ſunt receptacula ſapientiæ ſpiritualis, Eſaiâ dicente, de regibus quidem: *Omne caput in dolore*; de ſacerdotio autem: *Omne cor in triſtitiâ.* D

De templo & Sacerdotibus egreditur, quicquid eſt in plebibus boni aut mali.
Iſai. 1. v. 5.

Sicut enim ſtomachus accipiens cibum coquit eum in ſeipſo, & per totum corpus diſpergit; ſic & Sacerdotes accipiunt ſcientiam ſermonis per Scripturas ex Deo, & excoquentes eam in ſe, id eſt, tractantes & meditantes apud ſe, vniuerſo populo ſubminiſtrant. Et ſicut ſtomacho ſubminiſtrante, vnumquodque membrum ſuſcipit nutrimentum, & conuertit ipſum in ſe ſecundum ſuam naturam: vt putà quod ſuſcepit iecur, totum fit ſanguis: quod autem ſuſcipit fel, bilis efficitur totum: quod verò aſcendit in pulmonem, phlegmata fiunt: quod autem in mamillas, totum efficitur lac. Sic Sacerdotibus E in Eccleſiâ loquentibus verbum omnes ſuſcipiunt: vnuſquiſque autem conuertit illud ſecundum proprium cor, ita vt vnum idipſum verbum in cordibus quidem rectis procedat ad vitam; in cordibus autem peruerſis ſuſcitet iracundiam, quaſi bilis: in aliis autem operetur dilectionem dulciſſimam, quaſi lac: in aliis autem odia, quaſi phlegma nociuum & expuendum. Videte ergo, Sacerdotes, quomodo vos componatis in verbo & opere. Quoniam ſicut in corpore, ſi aliquod infirmatum fuerit membrum, non omninò languet & ſtomachus: ſi autem ſtomachus languerit, omnia membra inue-

Sacerdotũ eſt tractare Scripturas; aliorum ex eis audire.

A niuntur infirma. Sic ſi aliquis Chriſtianorum peccauerit, non omninò peccant & Sacerdotes: ſi autem & Sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo vnuſquiſque Chriſtianorum pro ſuo peccato reddet rationem: Sacerdotes autem non ſolùm pro ſuis, ſed & pro omnium peccatis reddituri ſunt rationem. Vidit arborem pallentibus foliis marcidam, & intellexit ſtudioſus agricola, quia læſuram in radicibus haberet. Nam verè quemadmodum cùm videris arborem pallentibus foliis marcidam, intelligis quia aliquam culpam habet circa radicem: ita cùm videris populum indiſciplinatum, & irreligioſum, ſine dubio cognoſce, quia ſacerdotium B eius non eſt ſanum.

Eyciebat vendentes & ementes de templo. Significans quia homo mercator vix, aut nunquam poteſt Deo placere. Et ideo nullus Chriſtianus debet eſſe mercator: aut ſi voluerit eſſe, proiiciatur de Eccleſiâ Dei, dicente Prophetâ: *Quia non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini.* Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & ſe commendare, ſine maliloquio non poteſt eſſe: neceſſe eſt enim, vt & iſti malè loquatur de illo, & illi malè loquatur de iſto: ſic qui emit & vendit, ſine mendacio & periurio eſſe non poteſt: neceſſe eſt enim vt è negotiatoribus hic iuret, quia non tantum valet res C quantum comparat eam; & ille iuret, quia plus valet res, quàm vendit. Sed eſt inſtabilis ſubſtantia eorum: talium enim ſubſtantia aut ipſis viuentibus peritura eſt, aut à malis hæredibus diſſipanda eſt, aut ad extraneos, & ad inimicos hæreditas ipſorum ventura eſt. Non poteſt ad bonum proficere, quod congregatur de malo. Quemadmodum ſi triticum, aut aliquam bladi ſpeciem cernas in cribro, dum huc illúcque iactas eum, grana omnia paulatim deorſum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet, niſi ſtercus ſolùm: ſic & ſubſtantia negotiatorum dum vadunt & veniunt, inter emptionem & venditionem minuitur; & in nouiſſimo nihil illis remanet, niſi ſolum peccatum.

Epiphanius etiam refert, mercatoribus fuiſſe in Eccleſiâ poſtremum locum.
Pſal. 70. v. 15.
Improbat mercaturã ob annexa periuria; cùm alioqui non ſit ex ſe mala.

Ergo oſtende nobis quis eſt negotiator? omnes enim homines videntur negotiatores. Ecce qui arat, comparat boues vt ſpicas * vendat; & qui operatur lignum, comparat lignum, vt vtenſilia vendat: & linteonarius comparat linteamina, vt vendat & oſtendat: & fœnerator mutuat pecuniam, vt tollat vſuras. Et quomodò antiqui Iudæi, & Apoſtoli artificia laudauerunt? Quia magis ſunt ſine peccato. Sicut & Paulus fuit ſutor tabernaculorum, & ipſe mandat, dicens: *Curent & noſtri bonis operibus præeſſe.* Et Apoſtoli quidem, ſicut legimus, piſcatores fuerunt. Ego oſtendam qui non eſt negotiator, vt qui ſecundum regulam iſtam non fuerint, intelligas omnes negotiatores eſſe: id eſt, quicunque rem comparat, non vt ipſam rem integram & immutatam vendat, ſed vt opus faciat ex eâ, ille non eſt negotiator: quia qui materiam operandi ſibi comparat vnde faciat opus, ille non rem ipſam vendit, ſed magis artificium ſuum: id eſt, qui rem vendit, cuius æſtimatio non eſt in eâ ipsâ re, ſed in artificio operis, illa non eſt mercatio. Vt putà, faber comparat ferrum, & facit ferramentum, ſed ferramentum illud non tantum

Quis negotiator
** ſegetes.*
Id habetur in Conſtitutionibus Apoſt.
Qui non negotiatores.
Nimis hæc in arcem.

mercatorũ; plures enim tituli ſunt, vt poſſis rem pluris vendere quàm emeris.

habet ferri, quantùm valet, ſed ſecundum opus ferramenti appretiatur. Qui autem comparat rem, vt illam ipſam integram & immutatam dando lucretur, ille eſt mercator qui de templo Dei eiicitur. Vnde ſuper omnes mercatores plus maledictus eſt vſurarius. Si enim qui rem comparatam vendit, mercator eſt & maledictus: quantò magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, ſed à Deo donatam ſibi, dat ad vſuram? Secundò. quia mercator dat rem, vt iam illam non repetat: iſte autem poſtquam fœnerauerit, & ſua iterum repetit, & aliena tollit cum ſuis. Adhuc dicit aliquis: Qui agrum locat, vt agratiam recipiat; aut domum, vt penſiones recipiat, non eſt ſimilis ei qui pecuniam dat ad vſuram? Abſit. Primùm quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vſum diſpoſita eſt, ſicut ager, vel domus; ſed ad pretium emendi vel vendendi. Secundò quoniam qui agrum habet, arat eum, & fructum accipit ex eo: ſimiliter & qui domum habet, vſum manſionis capit ex eâ. Ideo qui locat agrum, vel domum, vſum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodammodo quaſi commutare videtur lucrum cum lucro: pecuniam autem ſi repoſitam in ſacculo teneas apud te, nullum vſum capis ex eâ. Tertiò, ager vel domus vtendo veteraſcit, pecunia autem, cùm fuerit mutuata, nec minuitur, nec veteraſcit.

Contra vſurarios.

Et hæc de pecuniâ cautè intelligenda: nã & ipſa vi accedat induſtria, magnum vſum habet

Et menſas nummulariorum ſubuertit. Pecunia ſpiritualiter homines intelliguntur: quia ſicut nummus habet charagma Cæſaris; ſic homo habet charagma Dei. Et quemadmodum ſolidus qui non habet charagma Cæſaris, reprobus eſt: ita & homo qui non oſtendit in ſe imaginem Dei, reprobus æſtimatur. Vnde Eſaias dicebat ad Ieruſalem: *Pecunia tua reproba eſt, caupones tui miſcent vinum aquâ*, &c. Ideo ergo *menſas nummulariorum euertit*; ſignificãs quia in templo Dei non debent eſſe nummi, niſi ſpirituales: id eſt, qui Dei imaginem habent: & non illi nummi, id eſt, non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id eſt, diaboli. Nam ſicut homo bonus in ſe imaginem Dei oſtendit, ſic homo malus imaginem diaboli habet. Aut certè menſas ſpiritualiter, dicit Scripturas; nummulariorum, id eſt, Sacerdotum. Verè enim Sacerdotum illorum Scripturæ euerſæ ſunt, vt iam nemo eorum paſcatur in eis, ſuccedente nouo teſtamento priori.

Simile.

Iſai. 1. v. 22.

Nummus ſpiritualis in templo acceptus, Dei imagine inſignitus.

Et cathedras vendentium columbas euertit. Loquens & ſi non ſermone, tamen ipſo facto: Quid faciunt in templo multæ columbæ venales, ex quo vna Columba gratuita deſcendit in templũ corporis mei? id eſt, Spiritus ſanctus repleuit Eccleſiam meam. Non enim in ſacrificio columbarum poſtmodum placiturum eſt Deo templũ, id eſt Eccleſia, ſed in Spiritu ſancto: Dixi enim vobis per Prophetam: *Non accipiam de domo tuâ vitulos, neque de gregibus tuis hircos: quoniam mea ſunt omnes feræ ſiluarum, iumenta in montibus, & boues: cognoui omnia volatilia cœli. Immola Deo ſacrificium laudis*; quia non hoſtias volo, ſed corda: non ſacrificia, ſed fidem. Item dixi vobis per eundem Prophetam: *Afferte Domino gloriam, & honorem.* Et ſi vere vultis in templo Dei conſiſtere, *Tollite hoſtias, & ſic introite in atria eius* ſancta. Tollite tauros de templo, quia vnus taurus eſt offerendus pro grege vniuerſo, de quo Iacob dicebat accuſans Le-

Repudiata animalium ſacrificia.

Pſal. 49. v. 9.

Pſal. 28. v. 1.

Pſal. 95. v. 7.

A uitas, id eſt Sacerdotes: *Quia in irâ ſuâ occiderunt hominem, & in furore ſuo ſubneruauerunt taurum.* Tollite oues de templo, quoniam vnus Agnus occidetur. Quoniam ergo per Prophetam admonuerat eos, vti hoſtias de templo tollerent animalium, & corda ſua contribulata & humiliata afferrent: illi autem non obaudierũt, iuſtè nunc tanquam iratus ſuper inobedientiâ eorum, propriâ manu expellit ea: oſtendens per hæc, quoniam ipſe eſt, qui tunc per Prophetas admonuerat eos de hoſtiis expellendis.

Gen. 49. v. 6.

Scriptum eſt enim: Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. Quoniam hæc lucra talium ſacrificio-
B rum, fecerunt domum orationis ſpeluncam latronum.

v. 13. Iſai. 56. v. 7.

Omiſſa hîc ex Vuaſtelij iuſtâ cenſurâ, quæ ad v. 13. erant ex Hieronymi Comm. & B. Leonis Serm. 5. in Quadrageſimâ malè corrogata.

Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos omnes. Vt quod illi verbis clamabant, iſte factis oſtenderet. Quaſi teſtis vocis eorum ſanauit cæcos; vt cæci videntes cæcos aſpicientes, viderent & ipſi: vt iſtorum illuminatio corporalis, fieret illis ſpiritualis lucerna cordis. Curauit & claudos, vt claudicantes Iudæi in fide currerent ad Chriſtum; vt meliores
C pedes illi acciperent videntes quàm iſti accipientes.

v. 14.

Videntes autem principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hoſanna filio Dauid: indignati ſunt, & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Quibus ipſe poterat dicere: Et vos, videtis quid ego facio? Illos loquentes attenditis, & me facientem non conſideratis. Ego enim factis interpretor voces illorum. Quemadmodum columna in templo, ſi ſteterit recta, accepto pondere, ampliùs confirmatur: ſi autem modicè obliqua fuerit, ſuſcepto pondere, non ſolùm non confirmatur, ſed ampliùs vadit ad latus: ſic & cor hominis ſi rectum fuerit, videns opera alicuius viri
D iuſti, aut audiens, [per doctrinam ſapientiæ eius] eò amplius confirmatur: ſi autem fuerit peruerſum cor, videns opera alicuius viri iuſti, aut audiens, non ſolùm non confirmatur, ſed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Hoc modo & Sacerdotes videntes ſanitates ægrotantium, & audientes laudem puerorum, non ſolùm non crediderunt in Chriſtum, ſed magis excitati ſunt contra eum, dicentes: *Audis quid iſti dicunt?* Vtinam vos auditetis quid dicunt. Hæ enim ſanitates ægrotantium de vocibus clamantium teſtimonium dant, quia vera ſunt quæ dicuntur. Item voces clamantium de ſanitatibus ægrotantium teſtimonium red-
E dunt, quia magna ſunt quæ fiunt. Si ſanitates ægrotantium mentiuntur de Chriſto, interrogate voces clamantium. Si voces clamantium mentiuntur, interrogate ægrotantium ſanitates. Et vt quid quaſi reum arguitis, quem tanti teſtes defendunt? Si iuſtè clamant, conſentite clamantibus, & credite in Chriſtum: ſi autem iniuſtè dicunt, reprehendite illos magis iniuſtè dicentes. Et vt quid Chriſtum culpatis? Quid enim culpatur Chriſtus, ſi non intelligunt illi quid dicunt?

v. 15. & 16.

Simile.

Gloſſema Vuaſtelio.

Pſal. 8. *Ieſus autem dixit eis: Vtique: Nunquã legiſtis,* A
v. 3. *Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti laudem?*
Tanquam ſi dicat, Eſto iſtud mea culpa eſt, quia
iſti clamant: nunquid mea culpa eſt, quia ante
tot millia annorum hoc futurum Propheta præ-
dixit? Si recordamur quomodò ſuperius dixit:
v. 9. *Turba autem quæ præcedebat, & quæ ſequebatur*
clamabat: intelligimus quia infantes diceban-
tur, non ętate, ſed ſimplicitate cordis. Infantes
autem lactentes, nec intelligere aliquid, nec lau-
Infantes lactenteſ, qui primis rudimentis doctrinæ initiantur. dare poſſunt. Lactentes autem dicebantur, quo-
niam quaſi lactis ſuauitate, ita mirabilium dele-
ctatione excitati clamabant, ſicut ſcriptum eſt:
Sic exaltabo animam meam, ſicut ablactatus ſu-
Pſal. 130. v. 2. *per matrem ſuam.* Lac enim dicitur opus mira-
culorum, panis autem doctrina perfectæ iuſtitię,
Lac, miraculorum opus; panis, iuſtitiæ doctrina. ſicut ait Apoſtolus: *Et verbum meum, & præ-*
dicatio mea, non in perſuaſione ſapientiæ verbi,
ſed in oſtenſione Spiritus, & virtutis. Item poſt
1. Cor. 2. v. 4. modicum ſic dicit: *Et ego non potui loqui vobis*
quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: quaſi
paruulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcã.
1. Cor. 3. v. 2. Omnis prima inductio fidei, id eſt, ſimplex do-
ctrina, lac dicitur: quoniam ſicut lac ſine labo-
re, & ſine opere dentium manducatur, & man-
ducantem ſuauitate ſuâ delectat: ſic mirabilia
nullum laborem videntibus ponunt, ſed viden-
tes admiratione delectant, & ad fidem molliter
inuitant. Panis autem, perfectioris iuſtitiæ do-
ctrinam ſignificat, quam accipere non poſſunt
niſi exercitati ſenſus circa res ſpirituales: quo-
niam qui audiuit, neceſſe habet intra ſe tracta- C
tibus quibuſdam diſcutere & meditari, quaſi
quibuſdam dentibus ſpiritualibus molere. Vnde
& lex ruminantia animalia voluit eſſe munda.
Illa enim eſca doctrinæ non tantùm carnalibus
ſuauis eſt, quantùm ſpiritualibus vtilis eſt ad
Simile. ſalutem. Sicut enim infanti ſi dederis fragmen-
tum panis, quoniam anguſtas habet fauces, effo-
catur magis quàm nutritur: ſic & homini imper-
fecto in fide, & puero in ſenſibus, ſi altiora myſ-
teria ſapientiæ volueris dicere, anguſtam habens
Simile. fidem & ſenſum, magis ſcandalizatur, quàm
ædificatur. Et quemadmodum viro perfecto ſi
dederis lac: fauces quidem eius delectat, mem-
bra autem eius non confortat. De pane enim D
Pſal. 103. v. 15. ſcriptum eſt, non de lacte, quia *confortat cor.* Si
autem panem manducet, non tantùm fauces
eius delectat, quantùm præſtat ei virtutem: ſic
& viro perfecto in fide, & maturo ſenſibus ſi mi-
racula oſtenderis, delectatur quidem aſpectu,
nihil autem proficit ei ad ædificationem ſenſus,
aut ad notitiam veritatis: ſi autem verbum ſa-
pientiæ expoſueris ei, & ratione delectatur, &
ædificatur in fide.
v. 17. *Et relictis eis, abijt foras extra ciuitatem in*
Bethaniam, & manſit ibi. Vt recedendo com-
peſceret, quos reſpondendo non potuit: quia
malitia non compeſcitur ſermonibus, ſed exci- E
tatur. Malum enim hominem melius locum dan-
do potes vincere, quàm reſpondendo. Nam ſi
contendis irrationabilem ratione placare, & il-
lum non placas, & teipſum ſubuertis.
Et manſit ibi. Noluit manere in Ieruſalem, de
quâ iam voluntate receſſerat, quæ in mortem
Dominus in Bethaniâ manet. Domini ſui iam manus armatas tenebat, ſeipſam
magis occiſura quàm Dominum: ſed manſit
apud Lazarum, & ſorores eius; vt illic requie-
ſceret corporaliter, vbi & ſpiritualiter repauſa-
bat. Nam ſanctorum virorum eſt, non ibi quæ-
A rere manſionem, vbi clariores ſunt viri; ſed vbi
fideliores: nec gaudere vbi epulæ largæ ſunt, ſed
vbi ſanctitas floret.

S. BRVNONIS EPISCOPI,
Signienſis, Euangelij eiuſdem expoſitio.

IN proximo enim bella acturus, & de hoſtibus
triumphaturus, cum triumpho, & gloriâ ad
impiam ciuitatem, & ad locum certaminis Do-
minus venit. Certus enim de victoriâ, ante bel-
lum (quod fieri non ſolet) triumphum ſuſcepit.
Ingreſſo igitur ciuitatem cum hac tantâ gloriâ,
commota eſt vniuerſa ciuitas, dicens, Quis eſt Matth. 21.
hic? Omnes enim obuiam ruunt, omnes eum vi- v. 10.
B dere deſiderant, & ipſâ facie cognoſcere cupiũt,
quem iam in miraculorum famâ cognouerant.
Suſcitauerat enim Dominus Lazarum illis die-
bus, ad cuius miraculi magnitudinem omnes
ſtupebant.
Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eiecit v. 12.
omnes vendentes, & ementes in templo: & men-
ſas nummulariorum, & cathedras vendentium
columbas euertit. Audite hęc Simoniaci, audite
infandi negotiatores: aut ceſſate à negotiis, aut
exite de templo. Non vnum, vel duos, ſed indiſ-
ferenter omnes vendentes & ementes Dominus
templis eiecit. Ipſe & menſas nummulariorum,
& cathedras vendentium columbas euertit. Vos
nummularij eſtis, vos columbas venditis, vos
C ſine nummo, & pretio nihil agitis. Columbas Columbas vend[illegible]
enim vendunt, qui vel Eccleſias vel ſancti Spi-
ritus gratias pretio largiuntur. Horum autem
cathedras Dominus euertit, vt per hoc eos non [illegible]
eſſe Epiſcopos intelligamus. [illegible] definit concilium Chalcedonenſe, & S. Gregorius Papa in multis epiſtolis de ſimoniacè ordinatis.
Et dicit eis, Scriptum eſt, Domus mea domus
orationis vocabitur: vos autem feciſtis eam ſpe-
luncam latronum Latrones enim vos eſtis. *Qui*
enim *non intrat per oſtium in ouile ouium, fur*
eſt, & latro. Oſtium enim Chriſtus: qui quo-
niam per eum non intraſtis, veſtras cathedras
euertit. Per hoc enim oſtium illi intrant, qui ſe- Ioan. 10.
cundum canonum inſtituta conſtituuntur. Exi- v. 1.
D te igitur de domo orationis: quæ, quoniam vos
in eâ habitatis, facta eſt ſpelunca latronum.
Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, v. 14.
& ſanauit eos. Qui igitur cęcus eſt, & veritatem
non intelligit; qui claudus eſt, & recto itinere
non incedit, feſtinet ad templum: ibi inueniet
Ieſum, ibi illuminabitur, & ſanabitur.
Videntes autem Principes Sacerdotum & Scri- v. 15.
bæ mirabilia quæ fecit &c. Quòd enim Princi-
pes Sacerdotum, & Scribæ indignantur, inui-
dia eſt: quòd verò pueri Deum laudabant, pro-
phetiæ adimpletio eſt. Sic enim prophetauerat Pſal. 8.
ipſe Dauid, quòd ex ore infantium, & lacten- v. 3.
E tium prædicandus, & laudandus Dominus
eſſet.
Et relictis illis, abiit foras extra ciuitatem in v. 17.
Bethaniam, ibique manſit. Manet enim Domi-
nus vſque nunc in Bethaniâ, quæ domus obe-
dientiæ interpretatur: quia relictâ Synagogâ
in Eccleſiâ habitat, quæ eius eſt obediens vo-
luntati.

FERIA IV. QVATVOR TEMP. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XII.

IN illo tempore, Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ, & Phariſæi, dicentes:
a De cœlo, vt aliùs Euangeliſta ait.
Magiſter, volumus à te ſignum [a] videre. Qui reſpondens, ait illis:
b Malos fructus faciens. c Quæ dimiſſo viro multis amatoribus ſe copulauerat. d Potentia quâ indigna eſt.
Generatio [b] mala, & [c] adultera ſignum quærit, & [d] ſignum non da-
e De profundo, non de ſublimi, paſſionis, non gloriæ. f Exponit ſignum Ionæ. g Vt Niniuen à ſubuerſione liberaret.
bitur ei, niſi ſignum [e] Ionæ Prophetæ. [f] Sicut enim [g] fuit Ionas in ventre ceti
h Mundum redempturus. i In ſepulchro.
tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit [h] Filius hominis in [i] corde terræ
k Synecdoche. l Qui ſunt Aſſyrii gens incredula. m In communi omnium reſurrectione.
[k] tribus diebus, & tribus noctibus. Viri [l] Niniuitæ reſurgent in [m] iudicio cum ge-
n Quæ eſt populus Dei. o Non poteſtate, ſed comparatione. p Non videntes ſigna. q Paucis diebus factâ.
neratione [n] iſtâ, & [o] condemnabunt eam: quia pœnitentiam [p] egerunt in [q] præ-
r Minoris me. ſ Quia tanto tempore ſigna facis. ¶ In medio veſtrûm. t Non tantum gens Niniuitarum condemnabit eam, ſed etiam regina.
dicatione [r] Ionæ: Et ecce plus quàm Ionas hic. [ſ] Regina Auſtri ſurget in iudi-
u Quæ Dei ſapientiam audiuit: [illa quem non modò non audit, ſed & blaſphemat]. x Comparatione facti melioris. x Cum magnâ difficultate, imperio relicto.
cio cum [t] generatione iſtâ, & [u] condemnabit eam: quia venit à [x] finibus terræ
y Quem [ſanctitas commendat]. z Inter vos.
audire ſapientiam [y] Salomonis. Et ecce plus quàm Salomon [z] hîc. Cùm autem
a Inter vos eſt maior Iona, vel Salomone, ſed diabolus ad vos re[uerſus dominatur]. b In baptiſmo. c Hæretico, & malo Catholico.
[a] immundus ſpiritus [b] exierit ab [c] homine, ambulat per loca arida, quærens re-
d Quæ per incuriam vacat. e Per virtutem ſacramenti.
quiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum [d] meam, vnde [e] exiui.
f Id eſt, à bo[nis] per negligentiam. g A vitiis per baptiſmum. h Simulatis virtutibus.
Et veniens inuenit eam [f] vacantem, ſcopis [g] mundatam, & [h] ornatam. Tunc
i Vniuerſa vitia: [quem enim hæreſis vel cupiditas arripit, in ima omnium vitia proſternit].
vadit, & aſſumit [i] ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habi-
k Melius eſt viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt agnitionem retroire. l Quia faciunt eum ad quos redeant deteriores quàm prius eſſent. m Quò tendat parabola exponit. o Iudææ.
tant ibi, & fiunt [k] nouiſſima hominis illius [l] peiora prioribus. [m] Sic erit & [n] ge-
p Dum occupatus eſt officio prædicandi.
nerationi huic peſſimæ. Adhuc eo [p] loquente ad turbas, ecce mater eius, &
q Conſobrini more veteris Scripturæ.
[q] fratres ſtabant foris quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua,
& fratres tui foris ſtant, quærentes te. At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt
mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit:
Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui
r Pro vtroque ſexu.
in cœlis eſt, ipſe meus [r] frater, & ſoror, & mater eſt.

LVC. XI.

TVrbis autem concurrentibus cœpit dicere, Generatio hæc, generatio nequam eſt: ſignum quærit, & ſigoum oon dabitur ei, oiſi ſignum Ionæ Prophetæ. Nam ſicut fuit Ionas ſignum Niniuitis: ita erit & Filius hominis generationi iſti. Regina Auſtri ſurget in iudicio cum viris generationis huius, & coodemoabit illos: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis: & ecce plus qoàm Salomon hîc. Viri Niniuitæ ſurgent io iudicio cum generatione hac, & condemnabuot illam: quia pœniteotiam egerunt ad prædicationem Ionæ, & ecce plus quàm Ionas hîc.

Venerunt autem ad illum mater, & fratres eius, & non poterant adire eum præ turbâ. Et nuntiatum eſt illi; Mater tua, & fratres tui ſtant foris, volentes te videre. Qui reſpondens, dixit ad eos: Mater mea, & fratres mei hi ſunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.

MARC. III.

ET veniuot mater eius, & fratres: & foris ſtantes miſerunt ad eum, vocantes eum, & ſedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua, & fratres tui foris quærunt te. Et reſpondens eis, ait: Quæ eſt mater mea, & fratres mei? Et circumſpiciens eos, qui in circuitu eius ſedebant, ait: Ecce mater mea, & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater eſt. Quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

Digitized by Google

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Math. 12. v. 38. Tunc *reſponderunt.* Cùm Scribæ, & Phariſæi verba nullatenus poſſent improbare, in operibus quærunt tentare, quærentes ſigna videre, quaſi non fuerint ſigna quæ viderant.

Signum de cœlo malè Scribis quæſitum. *Tunc reſponderunt.* Quidam calumniabantur in Beelzebub eiicere dæmonia, quibus hucuſque reſpondit. Alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant adhuc inuidentes, & locum calumniæ inquirentes. Qui calumniaris ea, quæ vides, & vtilitate ſentis, quid facies de his, quæ de cœlo? Dices & Magos in Ægypto ſigna feciſſe de cœlo.

v. 39. Datum diſcipulis. *Signum quærit.* Signum quærit de cœlo, quod indigna eſt videre. Diſcipulis ſignum dedit de cœlo, quibus & gloriam æternæ beatitudinis prius in monte figuraliter, & poſt veraciter in cœlum ſubleuatus oſtendit.

Iudæi ſicut Niniuitæ pœnitentiâ egere monſtrantur. *Niſi ſignum.* Oſtendit Iudęos ad inſtar Niniuitarum criminoſos, & niſi pœniteant ſubuerſioni proximos. Sed ſicut illis & denuntiatur ſupplicium, & demonſtratur remedium, ita Iudæi non debent deſperare veniam, ſi ſaltem poſtquam Chriſtus reſurrexit à mortuis, commoniti egerint pœnitentiam: quia mors Chriſti reconciliatio eſt mundi. Vnde ſequitur:

v. 40. Ionæ, ac Chriſti parallela. *Sicut enim fuit Ionas.* Ionas, id eſt, dolens, ſignificat illum qui dolores noſtros portauit, vel columba. Piſcis qui vorauit in pelago, mors quam paſſus eſt in mundo. Sicut eiectus eſt in aridam, ſic Chriſtus ſurrexit in gloriam.

Triduum mortis Chriſti. *Tribus diebus.* More antiquorum, qui diem cum nocte præcedente computabant. Partem diei quâ ſepultus eſt cum præteritâ nocte, pro nocte, & die accipe, hoc eſt pro toto die per ſynecdochem. Sabbati noctem, & diem integrè. Noctem Dominicam cum eadem die illuceſcente, partem pro toto, & ita habes tres dies & tres noctes. Primi dies propter futurum hominis lapſum à luce in noctem. Iſti propter hominis reparationem à tenebris ad lucem computantur.

Myſti. Tres dies, tria tempora, ante legem, ſub lege, ſub gratiâ. Tres noctes, tres mortui, quos ſuſcitauit Dominus. Sic ergo ſibi conueniunt, vt vnus dies ſit ante legem, quando peccatum latebat. Cuius nox eſt, cùm puella in domo iacens tanquam peccatum in conſcientiâ latebat. *Math. 9. v. 25.* Secundus ſub lege, qui peccatum protulit in publicum. *Luc 7. v. 12.* Nox, adoleſcens filius viduæ foris portam, tanquam peccatum animæ manifeſtum. Tertius ſub gratiâ, quando voluntatem Domini ſciens plus peccat, & peccatorum merito putet. *Ioan. 11. v. 39.* Nox, Lazarus, id eſt, anima iam fœtens. In his tribus diebus, & noctibus iacet fides Chriſti in cordibus eorum, qui habitant in terrâ.

v. 41. Iudæorum præ Niniuitis nequitia. *Viri Niniuitæ.* Et eſt ſenſus: Ionas paucis diebus, & ſine ſignis prædicauit genti incredulæ, & profecit: ego longo tempore, & populo Dei, & compluribus ſignis, in vanum prędico. Eò magis indigni ſunt veniâ, qui ex lege ſunt infideles, quò plus eſt fidei in his, qui legem neſciunt. A Niniue, ſpecioſa: ſignat Gentilitatem, quam Chriſtus amauit fœdam, vt faceret pulchram. In Niniuitis, & reginâ Auſtri, fides Eccleſię ſignatur, quæ non minus per pœnitentiam peractæ inſipientiæ, quàm per induſtriam diſcendæ ſapientiæ Deo conciliatur. *Niniuitæ pœnitentes, & regina Auſtri ſtudioſa ſapientiæ partes duæ Eccleſiæ.* Duæ enim partes ſunt Eccleſiæ, quæ peccare neſcit, & quæ peccare deſiſtit. Pœnitentia enim peccatum abolet, ſapientia cauet.

v. 34. Iudęi vtriſque diſſimiles. *Cùm autem, &c.* Quaſi dicat. Vos non eſtis ſimiles Niniuitis, vel reginę Auſtri: quia me prædicante pœnitentiam non pœnituiſtis, & me docente ſapientiam non didiciſtis. Sed eſtis ſimiles homini, à quo diabolus excluſus iterum ingreditur. Diſtat inter opera mea, qui polluta B mundo, & ſatanæ, qui mundata grauiùs contaminat.

Ambulat per loca. Explorat corda fidelium à mollitie fluxæ cogitationis purgata, ſi quos greſſus ibi figere poſſit: quod quia nequit, ad humida redit.

v. 44. Iob. 40. v. 16. *Reuertar in domum. Sub vmbrâ dormit, in ſecreto calami, & locis humentibus.* Vmbra tenebroſa, conſcientia. Calamus foris nitidus, intùs vacuus, ſimulator. Locus humidus, laſciua, molliſque mens.

v. 45. *Septem alios ſpiritus.* Septem vitia, ſeptem virtutibus ſpiritualibus contraria.

Nequiores. Quia non modò habet vitia, ſed & bona ſimulat. Tantò nequiores, quantò calidiores. Septem, quia tot erant gratiæ cum Chri- C ſto deſtinatæ. Septem vitia, ſeptem dæmonia, ſeptem ſpiritibus contraria, ſpiritui ſapientiæ, & intellectus, &c.

Iudæorum deterior ſtatus Chriſto non recepto. *Sic erit & generationi.* Quod de vnâ ſolâ re dixit, hoc in hac totâ gente fit. Immundus ſpiritus à Iudæis exiuit, quando legem acceperunt. Ambulauit ad Gentes, quæ cùm poſtea Domino crederent, non inuento loco in eis, dixit: Reuertar in Iudæos vacantes præſidio Dei, & Angelorum, increpationibus, & correctionibus mundatos, ornatos ſuperfluis obſeruationibus. Adduntur ſeptem, quia multo maiore numero dæmonum poſſidentur blaſphemantes Ieſum, quàm in Ægypto poſſeſſi fuerunt. Con- D tra ſeptem ſpiritus virtutum, eſt numerus vitiorum.

v. 46. Ieſu mater, & fratres, Iudæi increduli. *Ecce mater tua.* Myſticè. Mater, & fratres populus eſt Iudæorum, qui Ieſu intus docente non poſſunt intrare, quia ſpiritualiter eius verba intelligere negligunt: ſed turba Gentilis confluens interna myſteria capit. Foris ſtantes nec ipſi agnoſcuntur parentes. Quomodò ergo agnoſcemur, ſi foris ſtamus? Foris ſtant cognati, cùm Iudæi ſpiritualem ſenſum non quærentes, in literâ ſe fixerunt, & Chriſtum potiùs ad carnalia docenda cogunt exire, quàm ipſi ad diſcenda ſpiritualia conſentiant intrare. Sed Ieſus eos non agnoſcit, quia in carnalibus eis non aſſenſit. Fratres Domini, ſunt conſobrini eius, E filij Mariæ materteræ eius: quæ dicitur mater Iacobi minoris, & Ioſeph, & Iudæ, & Simonis.

v. 47. *Dixit autem ei.* Inſidioſè, vtrum ſpirituali operi carnem pręferat: & ideo ſe noſſe diſſimulat matrem, & proximos per cognationem, ſed per coniunctionem ſpiritus eſſe ſibi proximos dicit.

Matrem, & fratres vt non agnoſcat. *Quæ eſt mater mea.* Non recuſat obſequia matris, ſed præfert miniſteria Patris. Fratres

A non contemnit, ſed opus ſpirituale præfert cognationi, vt & nos carni ſpiritum præferamos. Vnde *qui amat patrem, aut matrem pluſquam me, non eſt me dignus.*

Math. 10. v. 37.

Chriſti mater, & fratres.

Ecce mater. Hi ſunt mater mea, qui me in credentium cordibus generant. Hi ſunt fratres, qui faciunt opera Patris mei. Fratres, & ſoror credendo, mater prædicando.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Math. 12. v. 38.

Hom. 44. in Math. circa princip.

TVnc reſponderunt ei quidam de Scribis, & Phariſæis, dicentes, Magiſter, volumus à te ſignum videre, &c. CHRYS. Quia Dominus ſuperiùs multoties verbis inuerecundam Phariſæorum obſtruxerat linguam, rurſus ad opera B veniunt: quod admirans Euangeliſta, dicit, *Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis, &c.* Tunc ſcilicet cùm flecti oportebat, cùm admirari, cùm obſtupeſcere: ſed tunc à malitiâ non deſiſtunt. Dicunt enim, *Volumus à te ſignum videre*, vt eum capiant.

Super illud: Magiſter volumus. t. 9. Luc. 11. v. 16.

HIER. Sic ſigna poſtulant, quaſi quæ viderant, ſigna non fuerint: ſed in alio Euangeliſtâ quid petant, pleniùs explicatur: *Volumus à te ſignum videre de cœlo.* Vel in morem Eliæ, ignem de ſublimi venire cupiebant, vel ad ſimilitudinem Samuelis tempore æſtiuo, contra naturam C loci mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere: quaſi non poſſint & illa calumniari, & dicere ex occultis, & variis aëris paſſionibus accidiſſe. Nam qui calumniaris ea quę oculis vides, manus tenes, vtilitate ſentis: quid facturus eſſes in his quæ de cœlo veniunt? Vtique reſpondebis & Magos in Ægypto multa ſigna feciſſe de cœlo.

Hom. 44. in Math.

CHRYS. Verba autem eorum adulatione, & ironiâ ſunt plena: & priùs quidem conuitiabantur, *dæmoniacum* eum dicentes; nunc autem adulantur, vocantes eum *magiſtrum*: propter hoc & Dominus eos vehementer arguit, vnde ſequitur, *Qui reſpondens, ait illis, Generatio, &c.* Et quidem cùm ei conuitiabantur, man- D ſuetè eis reſpondet: cùm autem adulabantur, conuitiosè: demonſtrans quòd vtraque paſſione erat ſuperior, & neque conuitiis in iram deducitur, neque ab adulatione mollitur. Quod autem dicit, tale eſt: Quid mirum ſi hoc in me facitis, qui ignotus ſum vobis, cùm in Patrem, cuius tantam accepiſtis experientiam, hoc idem feciſtis, derelicto eo ad dæmones currentes? Propter hoc autem eos dicit *generationem malam*, quia ingrati ſemper facti ſunt circa benefactores, & beneficiis deteriores fiunt; quod eſt vltimæ malitiæ.

Super illud: Generatio mala.

HIER. Egregiè autem dixit; *& adultera*; E quia dimiſerat virum; & iuxta Ezechielem, multis ſe amatoribus copulauit.

Hom. 44. in Math.

CHRYS. Vnde & monſtrat ſe Patri æqualem, ſi ei non credere generationem adulteram facit.

Super illud: Signum non dabitur ei.

RAB. Deinde reſpondere incipit; non eis ſignum de cœlo, quod indigni erant videre, ſed de profundo inferni tribuens. Diſcipulis autem ſuis ſignum de cœlo dedit, quibus æternam beatitudinis gloriam, & prius in monte figuraliter, & pòſt veraciter in cœlum ſupereleuatus oſtendit. vnde ſequitur, *Et ſignum non dabitur, &c.*

Hom. 44. ſuper illud: Non dabitur ei ſignũ.

A CHRYS. Quia non vt eos induceret, ſigna faciebat (ſciebat enim lapideos eſſe) ſed vt alios emendaret: aut quoniam non acciperent ſignum quale eſt illud quod petebant. Signum enim eis factum eſt, quando per propriam pœnam cognouerunt eius virtutem. Hoc igitur occultè inſinuans, dicit, *Signum non dabitur eis*, ac ſi diceret: Multa beneficia demonſtraui; nihil horum vos allexit ad venerandum meam virtutem, quam cognoſcetis per pœnam, quando ciuitatem veſtram in terram proiectam videbitis. Interim autem ſermonem de reſurrectione interponit, quem cognituri erant per ea quæ poſtea erant paſſuri, dicens, *Niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Crux enim profectò credita non eſſet, niſi ſigna B teſtantia habuiſſet. Hâc autem non creditâ, & reſurrectio vtique credita non eſſet: propter hoc & ſignum hoc vocat, & figuram in medium affert, vt veritas credatur. vnde ſequitur, *Sicut fuit Ionas in ventre ceti, &c.*

Super illud: Non dabitur ei niſi ſignum Ionæ.

RABA. Oſtendit Iudæos ad inſtar Niniuitarum criminoſos, & niſi pœniterent, ſubuerſioni proximos. Sed ſicut illis denuntiatur ſupplicium, & demonſtratur remedium: ita Iudæi non debent deſperare veniam, ſi ſaltem poſt Chriſti reſurrectionem egerint pœnitentiam. Ionas enim, id eſt *columba*, vel *dolens* ſignum eſt eius, ſuper quem deſcendit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, & qui dolores noſtros portauit. Pi- C ſcis qui Ionam deuorauit in pelago, ſignificat mortem, quam Chriſtus paſſus eſt in mundo. Tribus diebus & noctibus fuit ille in ventre ceti, & iſte in ſepulchro: ille eiectus eſt in aridam, iſte reſurrexit in gloriam.

Libr. 3. c. 24. paulò ante med. t. 4.

AVGVST. de con. Euang. Quidam autem modum locutionis Scripturæ neſcientes, noctem voluerunt aduertere tres illas horas à ſextâ vſque ad nonam, quibus ſol obſcuratus eſt: & diem tres horas alias, quibus iterum terris eſt redditus, id eſt à nonâ vſque ad eius occaſum. Sequitur enim nox futura Sabbati, quâ cum ſuo die computatâ, erunt iam duæ noctes & duo dies. Porrò autem poſt Sabbatum ſequitur nox primi Sabbati; id eſt, illuceſcentis diei Domini- D ci, in quâ tunc Dominus reſurrexit. Erunt ergo duæ noctes & duo dies, & vna nox, etiam ſi tota poſſet intelligi; nec oſtenderemus quòd illud diluculum pars eius extrema ſit. Quapropter nec annumeratis illis ſex horis, quarum tribus tenebratus eſt & tribus illuxit, conſtabit ratio trium dierum & trium noctium. Reſtat ergo vt hoc inueniatur illo Scripturarum viſitato loquendi modo, quo à parte totum intelligitur.

Super illud: Sicut fuit Ionas.

HIER. Non quòd omnes tres dies, & tres noctes in inferno fuerit, ſed quòd in parte Paraſceues & Dominicæ, & totâ die Sabbati tres dies & tres noctes intelligantur.

Libr. 4. c. 9. à princip.

E AVG. 4. de Trini. Ipſum enim triduum non plenum & totum fuiſſe Scriptura teſtis eſt, ſed primus dies à parte extremâ totus annumeratus eſt, dies verò tertius à parte primâ & ipſe totus: medius autem inter eos, id eſt ſecundus dies abſolutè totus 24. horis ſuis, 12. nocturnis, 12. diurnis: nox enim vſque ad diluculum quo Domini reſurrectio declarata eſt, ad tertium pertinet diem. Sicut enim primi dies propter futurum hominis lapſum à luce in noctem, ita iſti propter hominis reparationem à tenebris in lucem computantur.

Hom. 34.

CHRYS. Non autem manifeſtè dixit, quòd

Digitized by Google

reſurgeret, quia eum deriſiſſent: ſed occultè inſinuat, vt & illi crederent quòd præſciuit. Non autem dixit in terrâ, ſed, *in corde terra*: vt & ſepulchrum oſtenderet, & quòd nullus ſolam mortis apparentiam ſuſpicaretur. Et tres dies propter hoc poſuit, vt credatur quòd mortuus eſt. Sed ipſa figura veritatem demonſtrat. Non enim fuit Ionas in ventre ceti in phantaſiâ, ſed in veritate: neque figura fuit in veritate, & veritas in imaginatione. Propter quod manifeſtum eſt quòd filij ſunt diaboli Marcionem ſequentes, qui Chriſti paſſionem phantaſticam eſſe aſſeruit: & quòd pro eis eſſet paſſurus, licet eis non proficeret, per hoc innuit, quòd illi generationi ſignum daretur Ionæ Prophetæ.

v. 41. Hom. 41. in Matth inter princip. & med.

Viri Niniuita ſurgent in iudicio cum generatione iſtâ, &c. CHRYS. Ne aliquis exiſtimaret quòd talia deinceps futura eſſent in Iudæis, qualia Niniuitis contigerant: vt ſicut Ionas illos conuertit, & ciuitas fuit à periculo liberata, ita iſti poſt reſurrectionem conuerterentur; Dominus nunc totum contrarium oſtendit: quoniam ſcilicet ex beneficio paſſionis nullum fructum perceperunt, ſed & grauia patientur, vt infrà oſtendit per exemplum dæmonis. Interim autem oſtendit quòd iuſtè patientur, dicens, *Viri Niniuita, &c.*

REMI. Oſtendit autem Dominus his verbis vnam eſſe bonorum & malorum reſurrectionem futuram, contra quoſdam hæreticos, qui dixerunt vnam eſſe reſurrectionem bonorum, & alteram malorum. Deſtruitur etiam his verbis fabula Iudæorum, qui ſolent dicere quod ante iudicium mille annis celebretur reſurrectio; apertè his verbis oſtendens, quia mox vt celebrabitur reſurrectio, celebrabitur & iudicium.

Iudæorum millenariorum commentum.

Super illud: *Niniuitæ ſurgent in iudicio.*

Et condemnabunt eam. HIERO. Non ſententiæ poteſtate, ſed comparationis exemplo. vnde ſubdit, *Quia pœnitentiam egerunt, &c.* Hic, aduerbium loci, non pronomen intelligas. Ionas ſecundum 70. interpretes triduò prædicauit, ego tanto tempore. Ille Aſſyriis genti incredulæ, ego Iudæis populo Dei. Ille voce locutus eſt ſimplici nihil ſignorum faciens, ego tanta faciens Beelzebub calumniam ſuſtineo.

Sic 70. vbi Vulg. dies quadraginta.

Hom. 44. in Matth. ſuper illud: *Regina Auſtri.*

CHRYS. Non autem hîc ſtat Dominus, ſed & aliam annuntiationem adiungit, dicens: *Regina Auſtri, &c.* Iſtud plus fuit quàm prius. Ionas enim ad illos abiit, regina autem Auſtri non expectauit Salomonem ad ipſam ire, ſed ipſa ad eum acceſſit: & mulier, & barbara, & tantùm remota, non mortem formidans, ſolâ cupidine verborum ſapientum. Ibi ergo mulier aduenit, hîc ego veni. Et ipſa quidem à finibus terræ ſurrexit, ego autem ciuitates & caſtra circumeo. Et illa quidem de arboribus, & lignis diſputauit, ego autem de ineffabilibus myſteriis.

Super illud: *Regina Auſtri ſurget.*

HIER. Eodem ergo modo condemnabit regina Auſtri populum Iudæorum, quo condemnabunt viri Niniuitæ Iſraëlem incredulum. Iſta eſt regina Saba, de quâ in Regum volumine, & in Paralipomenon legimus: quæ per tantas difficultates gente ſuâ & imperio derelictis, venit in Iudæam ſapientiam audire Salomonis: & ei multa munera obtulit. In Niniue autem, & in reginâ Saba, occultè fides Nationum præfertur Iſraëli.

Super illud: *Quia venit à finibus terræ.*

RABA. Niniuitæ ſignificant eos, qui peccare deſiſtunt; regina verò eos qui peccare neſciunt: pœnitentia enim peccatū abolet, ſapientia cauet.

A REMI. Pulchrè autem Eccleſia de Gentibus congregata regina dicitur, quia mores ſuos regere nouit. De quâ Pſalmiſta, *Aſtitit regina à dextris tuis.* Auſtri autem regina eſt, quia ardore Spiritus ſancti ſuperabundat. Auſter enim ventus calidus ſignificat Spiritum ſanctum. Salomon autem qui interpretatur pacificus, ſignificat ipſum de quo dictum eſt, *Ipſe eſt pax noſtra.*

Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, &c. CHRYS. Quia Dominus dixerat Iudæis, *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, & condemnabunt generationem iſtam*; ne propter temporis tardationem contemnerent & fierent pigriores, (v. 43. Hom. 44. in Matth. circa med.)
B oſtendit quòd non ſolum in futuro ſæculo, ſed & hîc grauiſſima patientur, futuram in eis pœnam ſub quodam ænigmate ſubdens. vnde dicit, *Cùm autem immundus, &c.*

Super illud: *Cùm immundus ſpiritus.*

HIER. Quidam iſtum locum de hæreticis dictum putant, quòd immundus ſpiritus qui in eis antè habitauerat, quando Gentiles erant, ad cōfeſſionē veræ fidei eiciatur. Poſtea verò cùm ſe ad hæreſim trāſtulerint, & ſimulatis virtutibus ornauerint domū ſuam, tunc alijs ſeptem nequam ſpiritibus adiunctis, reuertatur ad eos diabolus: & habitet in illis, fiantque nouiſſima eorum peiora prioribus. Multò quidem peiori conditione ſunt hæretici, quàm Gentiles: quia in illis ſpes fidei, in iſtis eſt pugna diſcordiæ. Cùm hæc in-
C telligentia plauſum quendam & colorem doctrinæ præferat, neſcio an habeat veritatem. Ex eo enim quod finitâ vel parabolâ, vel exemplo ſequitur, *Sic erit generationi huic peſſimæ*, compellimur non ad hæreticos, & quoſque homines, ſed ad Iudæorum populum referre parabolam: vt contextus loci non paſſim & vagus in diuerſum fluctuet, atque inſipientium more turbetur; ſed hærens ſibi vel ad priora, vel ad poſteriora reſpondeat. Vnde, *Immundus ſpiritus exiit à Iudæis*, quando acceperunt legem. Expulſus autem à Iudæis, ambulauit per Gentium ſolitudines. vnde ſequitur, *Ambulat per loca, &c.*

REMI. *Loca arida* appellat corda Gentium,
D ab omni humore ſalutarium aquarum, hoc eſt, ſanctarum Scripturarum, ſpiritualium donorum, & ab infuſione ſancti Spiritus aliena.

RAB. Vel *loca arida* ſunt corda fidelium, quæ à mollitie fluxæ cogitationis expurgata callidus inſidiator explorat, ſi quos greſſus ibi infigere poſſit. Sed caſtas mentes effugiens diabolus in ſolo corde prauorum gratam ſibi poteſt inuenire quietem. vnde ſequitur, *Et non inuenit.* (Hoc in loco.)

REMI. Putabat autem diabolus ſe perpetuam quietem poſſe habere in Gentili populo, ſed ſubditur, *Et non inuenit*: quia apparente Dei Filio per myſterium incarnationis ſuæ, Genti-
E litas credidit.

HIERO. Quæ cùm Domino credidiſſet, ille non inuento loco in nationibus dixit, *Reuertar in domum meam, vnde exiui.* Habeo Iudæos quos antè dimiſeram. *Et veniens inuenit vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam.* Vacabat enim templum Iudæorum, & Chriſtum hoſpitem non habebat, dicentem, *Surgite, & abeamus hinc.* Quia igitur & Dei, & Angelorum præſidia non habebant, & ornati erant ſuperfluis obſeruationibus legis, & traditionibus Phariſæorum: reuertitur diabolus ad ſedem ſuam priſti-

Super illud: *Reuertar in domum.*

nam, & ſeptenario numero ſibi addito dæmonum, A habitant priſtinam domum, & fiunt nouiſſima illius populi peiora prioribus. Multò enim nunc maiore dæmonum numero poſſidentur, blaſphemantes in ſynagogis ſuis Chriſtum Ieſum, quàm in Ægypto poſſeſſi fuerant ante legis notitiam: quia aliud eſt venturum non credere, aliud non ſuſcepiſſe qui venerit. Septenarium autem numerum adiunctum diabolo, vel propter Sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus ſancti: vt quomodò in Eſaiâ ſuper florem, qui de radice Ieſſe deſcendit, ſeptem ſpiritus virtutum deſcendiſſe narrantur: ita è contrario, vitiorum numerus in diabolo conſecratus ſit. Pulchrè ergo ſeptem ſpiritus aſſumi dicuntur, vel propter violationem Sabbati, vel propter criminalia peccata, quæ contraria ſunt ſeptem donis Spiritus ſancti.

Hom. 44. ſuper Matt. circa med.

CHRYS. Vel hîc pœnam eorum demonſtrat. Dicit enim, quòd cùm dæmoniaci liberati fuerint ab infirmitate, ſi deſidiores efficiantur grauiorem attrahunt aduerſus ſe phantaſiam: ita & in vobis fiet. Etenim antè detinebamini à dæmone, quando idola adorabatis, & filios veſtros dæmonibus occidebatis: ſed tamen non dereliqui vos, ſed expuli dæmonem illum per Prophetas, & per memetipſum: rurſus veni, ampliùs expurgare vos volens. Quia igitur non vultis attendere, ſed in maiorem excidiſtis nequitiam (grauius enim eſt occidere Chriſtum quàm Prophetas) propter hoc difficiliora patiemini. Quæ enim ſub Veſpaſiano & Tito contigerunt, eis multò grauiora fuerunt his, quæ paſſi ſunt in Ægypto, & in Babylone, & ſub Antiocho: nec hoc ſolùm oſtendit, ſed quoniam ab omni virtute erunt deſolati, & dæmonum actibus occupabiles magis quàm antè. Hæc autem non ſolùm ad illos, ſed ad nos etiam dicta eſſe rationem habet: ſi illuminati, & à prioribus eruti malis, rurſus ab eadem poſſideamur nequitiâ. Etenim difficilior iam erit pœna poſteriorum peccatorum. Propter quod paralytico Chriſtus dixit, *Ecce ſanus factus es, noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

RABA. Homo enim quilibet ad fidem conuerſus eſt, à quo diabolus per baptiſmum eicitur: D qui eiectus inde loca arida peragrat, id eſt, corda infidelium.

Libr. 33. ſuper illud Iob 40. *Sub vmbrâ dormit.* c. 3. in nouis exempl.

GREG. 33. Mora. Loca enim arentia atque inaquoſa ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinem ab omni carnalis concupiſcentiæ humore ſiccantur. Loca verò humentia, ſunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis concupiſcentiæ, quia replet, fluidas facit: in quibus diabolus iniquitatis ſuæ veſtigia tantò altiùs imprimit, quantò in eiſdem mentibus pertranſitus illius quaſi in fluxâ terrâ deſcendit.

In hoc loco.

RABA. Rediens autem ad domum ſuam, vnde exierat, inuenit eam vacantem à bonis actibus per negligentiam; ſcopis mundatam (ſcilicet à vitiis priſtinis) per baptiſmum: ornatam ſimulatis virtutibus per hypocriſim.

Libr. 2. q. 8.

AVGVST. de quæſt. Euang. Vnde per hæc verba ſignat Dominus quoſdam ita credituros, vt non poſſint ferre laborem continentiæ, & ad ſæculum redituri ſunt. Quòd dicit, *Aſſumit ſecum alios ſeptem*, intelligitur quia cùm quis ceciderit de iuſtitiâ, etiam ſimulationem habebit. Cupiditas enim carnis expulſa per pœnitentiam, conſuetis operibus, cùm non inuenerit in quibus delectationibus conquieſcat, auidiùs redit, & rurſus occupat mentem hominis, ſi negligentia ſubſecuta eſt, vt non introduceretur tanquam habitator mundatæ domui, ſermo Dei per ſanam doctrinam. Et quoniam non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem virtutibus ſunt contraria ſpiritualibus, ſed etiam per hypocriſim ſe ipſas habere virtutes ſimulabit; propterea aſſumptis ſecum ſeptem aliis nequioribus, hoc eſt, ipſâ ſeptenariâ ſimulatione, redit ipſa concupiſcentia, vt ſint nouiſſima hominis illius peiora prioribus.

c. 8. libr. 7. ſuper illud Iob. *Qui caput ipſe.*

GREGO. 7. Mor. Plerunque etiam fit, vt cùm mens ex ipſo exordio ſui profectus extollitur, cùm ſe iam quaſi de virtutibus erigit, ſæuienti contra ſe aduerſario aditum pandat; B tantóque ſe vehementiùs in eius confractione exhibet, quantò & grauiùs, quia vel ad modicum fuerat proiectus, dolet.

Can 12. circa finem.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce Mater eius, &c. HILA. Quia prædicta omnia in Paternæ maieſtatis virtute loquebantur, nuntianti ſibi quòd foris à matre, atque fratribus expectaretur, quid reſponderit, Euangeliſta demonſtrat, ſubdens, *Adhuc eo loquente ad turbas, &c.*

Libr. 2. c. 40 circa princip.

AVGVST. de con. Euang. Hoc ſine dubio conuenienter geſtum intelligere debemus: Præmiſit enim cùm ad hoc narrandum tranſiret, *Adhuc eo loquente ad turbas.* Quid eſt autem, *Adhuc*, niſi quando illud loquebatur. Nam & Marcus poſt illud quod de blaſphemiâ Spiritus C ſancti retulerat, dixit? *Et veniunt mater eius, & fratres.* Lucas autem non huius rei geſtæ ordinem tenuit, ſed præoccupauit hoc, & recordatum ante narrauit.

Circa medium illius, c. 2.

HIERO. contra Heluidium. Hinc Heluidij vna propoſitio ſumitur, ex hoc quòd fratres Domini in Euangelio nominantur. Vnde, inquit, fratres, Domini Dei ſunt, qui non erant fratres? Sed iam nunc ſciendum eſt quatuor modis in Scripturis diuinis fratres dici; naturâ, gente, cognatione, & affectu. Naturâ, vt Eſaù & Iacob. Gente, vt omnes Iudæi fratres inter ſe vocantur, vt in Deuteronomio, *Non poteris conſtituere ſuper te hominem alienum, qui non eſt frater* D *tuus.* Porrò cognatione fratres vocantur, qui ſunt de vnâ familiâ, ſicut in Geneſi, *Dixit autem Abraham ad Loth, Non ſit rixa inter te, & me, quoniam fratres ſumus.* Affectu etiam fratres dicuntur, quod in duo diuiditur: in ſpeciale, & commune: in ſpeciale, quia omnes Chriſtiani fratres dicuntur, vt Saluator dicit: *Vade, dic fratribus meis.* Porrò in commune, quia omnes homines ex vno Patre nati, pari inter nos germanitate coniungimur, ſicut ibi, *Dicite his qui oderunt vos, Fratres noſtri vos eſtis.* Interrogo ergo iuxta quem modum fratres Domini in Euangelio appellentur. Iuxta naturam? ſed Scriptu- E ra non dicit, nec Mariæ eos vocans filios, nec Ioſeph. Iuxta gentem? Sed abſurdum eſt vt pauci ex Iudæis vocati ſint fratres, cùm omnes qui ibi fuerant Iudæi, fratres potuerint appellari. Iuxta affectum humani iuris & ſpiritus? verùm qui magis erant fratres quàm Apoſtoli, quos Dominus docebat intrinſecus? Aut ſi quia omnes homines ſunt fratres, ſtultum fuit nuntiare quaſi proprium, *Ecce fratres tui quærunt te.* Reſtat igitur vt fratres eos intelligat appellatos cognatione, non affectu, non gentis priuilegio, non naturâ.

Gen. 25. v. 25.

Deut. 17. v. 15.

Gen. 13. v. 8.

Ioan. 20. v. 17.

Iſai. 66. v. 5.

Nō remotè à fine commenti. ilius capitis. HIERO. ſuper Matth. Quidam verò fratres Domini de aliâ vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta apocryphorum, & quandam Mecham vel Eſcam mulierculam confingentes: nos autem fratres Domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris ſororis Mariæ materteræ Domini filios intelligimus: quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris, & Ioſeph, & Iudę: quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem conſobrinos dici, omnis Scriptura demonſtrat.

Hom. 45. Parùm a princip. CHRYS. in hom. Vide autem & fratrum eius elationem. Cùm enim deceret eos ingredi, & audire cum turbâ: vel ſi hoc non vellent, expectare finem ſermonis, & tunc eum adire: hi extra eum vocant, & coram omnibus hoc faciunt, & ſuperfluum honoris amorem oſtendentes, & mōſtrare volentes quòd cum omni poteſtate Christo aliquid iniungūt: quod & Euangeliſta oſtendit, hoc ipſum obſcurè inſinuans, cùm dicit, *Adhuc eo loquente*: ac ſi diceret, Nunquid non erat tempus aliud? Quid autem & loqui volebant? Si pro veritatis dogmatibus, communiter hoc proponere oportebat, vt alios lucrarentur: ſi autem de aliis ad ſe ipſos pertinentibus, non oportebat ita feſtinanter vocare, vnde manifeſtum eſt, quoniam ſolùm ex vanâ gloriâ hoc faciebant.

Cap. 36. Ante med. t. 7. AVGVST. de naturâ & gratiâ. Sed quicquid dicatur de fratribus: de ſanctâ Virgine Mariâ propter honorem Christi nullam prorſus cùm de peccatis agitur, habere volo quæſtionem. Inde enim ſcimus quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quòd concipere & parere meruit eum, quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.

Super illud: *Adhuc eo loquente.* Sequitur: *Dixit ei quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te.* HIER. Videtur mihi iſte qui nunciat, non fortuitò & ſimpliciter nūtiare, ſed inſidias tendere, vtrum ſpirituali operi carnem, & ſanguinem præferat. vnde & Dominus non quòd matrem negaret, & fratres, exire contempſit; ſed quòd reſponderet inſidianti.

Hom. 45. Nō remotè à princip. CHRYS. Neque autem dixit. Vade, dic ei quoniam non eſt mater mea; ſed ad eum qui nuntiauerat extendit ſermonem. Sequitur enim, *At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait, Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?*

Can. 12. In fine. HILAR. Non autem faſtidioſè de matre ſuâ ſenſiſſe exiſtimandus eſt, cui in paſſione poſitus maximæ ſolicitudinis tribuit affectum.

Hom. 45. Vbi ſupra. CHRYS. Quòd ſi negare vellet matrē, tunc vtiq; negaſſet, quando Iudæi exprobrabāt ei de matre.

Super illud: *Ecce mater.* HIER. Non ergo iuxta Marcionem, & Manichæum matrem negauit, vt natus de phantaſmate putaretur; ſed Apoſtolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis carni ſpiritum præferamus.

Libro 6. AMBR. in Lucam. Nec maternum refutat obſequium pietatis, cuius præceptum eſt, *Honora patrem tuum, & matrem tuam*: Sed Paternis ſe miniſteriis, vel affectibus ampliùs, quàm maternis debere demonſtrat. Vnde ſequitur, *Et extendens manus in diſcipulos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei.*

Hom 3. In Euang. parum à princip. GREG. in hom. Fideles quidem diſcipulos fratres nominare dignatus eſt Dominus, dicens, *Ite nunciate fratribus meis.* Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuit, quærenA dum eſt quomodò etiam poſſit eſſe mater? Sed ſciendum nobis eſt, quia qui Chriſti frater, vel ſoror eſt in credendo, mater efficitur prædicando, quaſi enim parit Dominum, quem cordi audientis infundit: & mater eius efficitur, ſi per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur.

CHRYS. Cùm his autem quæ dicta ſunt, & aliud nos docuit: videlicet vt in nullâ cognatione confidentes, virtutem negligamus. Si enim matri nihil prodeſt matrem eſſe, niſi virtus adeſſet, quis vtique alius de cognatione ſaluabitur? Vna enim nobilitas ſola eſt, Dei facere voluntatem, & ideo ſequitur, *Quicunque enim fecerit, &c.* Multæ mulieres beatifi- Hom. 45. in Matth. aliquant. à prin cip. Nec Dei matrē prodeſt eſſe ſine virtute.
B cauerunt ſanctam Virginem illam, & eius ventrem, & optauerunt tales fieri matres. Quid eſt igitur quod prohibeat? Ecce latam vobis conſtituit viam; & licet non mulieribus ſolùm, ſed & viris fieri matrem Dei.

HIER. Dicamus autem & aliter, Saluator loquitur ad turbas, intrinſecus erudit nationes: mater eius & fratres, hoc eſt ſynagoga & populus Iudæorum, foris ſtant. Circa finē commn.

HILA. Cùm itaque ingrediendi ad eum haberent, vt cęteri poteſtatem; quia tamen in ſua venit & ſui eum non receperunt, ingreſſu atque aditu abſtinent. Can. 12. In fine.

GREG. in hom. Vnde & mater eius, cùm quaſi non agnoſcitur, foris ſtare perhibetur: Hom. 3. in Euangel.
quia videlicet ſynagoga idcirco ab auctore ſuo
C non recognoſcitur, quia legis obſeruationem tenens, ſpiritualem intellectum perdidit, & ſe ad cuſtodiam literæ foris fixit. In fine comment.

HIER. Cumque rogauerint, & quæſierint, & nuntium miſerint, reſpōſum accipient: Liberos eſſe arbitrij intrare poſſe ſi velint, & ipſi credere.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

F. FRANCISCO COMEXFIS Ex integro interprete.

CYRILLI. Neque enim Patri crediderunt, atque ab ipſo etiam Chriſto deſciuerunt, Ex Cate Corder. in Matth.
D cùm humanitatem ſibi deſponſaſſet, ac copulaſſet, iuxta quod dictum eſt, *Et deſponſabo te mihi in ſæculum*: adhæſerunt autem ſatanæ, ſpiritualis fornicationis labem contrahentes. Porrò ſe rurſus Patri æqualem oſtendit, ſiquidem quod illi non credatur, adulteram facit. Tum exprobrans ait, *Et ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Oſe. 2. v. 20. In Iſaiam.

BASILII. Itaque ſignum quidem eſt res aperta, quæ occulti cuiuſdam, atque obſcuri in ſe continet manifeſtationem. Puta ſignum Ionæ, deſcenſum ad inferos, ac rurſus aſcenſum è mortuis, iis exhibet, ac repræſentat, qui myſticam rerum quæ fiunt, rationem percipere poſſunt. Oportet autem ſignum ſemper adeſſe,
E ac præſentis intelligi ratione. Quod autem illo ſignificatur, tribus ſæpe temporibus diuiditur. Sunt enim & præſentia præſentium ſigna, vt fumus domo exiens, intus accenſi ignis. Sunt verò præſentia futurorum, vt conſpectus nubium concurſus, futuræ ſuper terram pluuię. Sunt denique præſentia præteritorū, vt carbonum reliquiæ, ignis qui iis accenſus fuit. Scriptura tamen, myſtici cuiuſdam ſermonis mira, ac ſtupenda, vocat ſigna.

Qq. ad Thalaſ. In Ionâ, eiuſque prædicatione ſuſſimus maximus, à nobis producendas.

A

Maximi. Veritas ſecundum ſubſtantiam quidem, figuras antecedit; ſecundum verò enunciationem, ac ſigni ratione, figuræ præcedunt tempore veritatem. Quia igitur Ionas occupatò in ſe figurâ veritatem ſignauit, manens tribus diebus, & tribus noctibus in ventre ceti, ait, *Adhuc tres dies*; nempe tres dies dicens Dominicę ſepulturę, ac Reſurrectionis, quibus exactis euerſus gentium error, ac ignorantia fuit.

Intelligo enim poſt tres illos dies, quos figurâ in ventre ceti agens, in ſe occupatò triduanam vates Domini ſepulturam, ac Reſurrectionem adumbrauit, alios tres indicari expectandos dies, in quibus veritatis lux declaranda foret, veruſque myſteriorum, quę prædicta eſſent, futurus euentus ac erroris euerſio: non ampliùs præfigurante Domini ſepulturâ, ac reſurrectione futuram veritatem; ſed ipſammet rebus ipſis perfectam veritatem clarè demonſtrante, cuius anterior figura, ac adumbratio, illa Ionæ in ventre ceti trium dierum occupatò mora extitiſſet. Cùm enim omnis figura expectatam referat veritatem, Ionas autem tres dies in ventre ceti figurâ exegerit, manifeſtum eſt, myſterium poſt figuram reipſâ ſecuturam omninò iuſtâ, aptâque ratione, exhibiturum fore veritatem; treſque dies, ac tres noctes Dominum in corde terrę, iuxta ſuam vocem tranſegiſſe. Dicendo namque, *Adhuc tres dies*, obſcurè ſignificat, alios tres tranſiſſe. Alioqui vox illa *adhuc*, poſita non eſſet. Hoc eſt, erunt rurſus tres dies, & Niniue ſubuertetur; id eſt, error, & ignorantia.

B

C

Nyssení. Satis Domino fuit tridui in corde terræ demoratio, (quod Mentis illius habitatio eſt) vt Mentem illam magnam in eo agentem dementaret. Sic namque Propheta appellat, Mentem magnam ac Aſſyrium vocans. Cùm igitur mentis quædam domus ſit cor (in eo enim principis animæ facultatis ſedes eſſe putatur) idcirco Dominus in cor terræ venit, quod mentis illius nequiſſimæ habitaculum eſt, vt eius conſilium fatuum, ſtultumque efficiat, quemadmodum ait Propheta, ac comprehendat ſapientem in aſtutiâ ſuâ, inque contrarium ſolertes illi conatus, ac molimina vertat. Quia verò in his tribus exuberauit malitia, in diaboli ſcilicet naturâ, in ſexu fœmineo, ac toto virorum cœtu, idcirco meritò tridui ſpatio morbus profligatur, nempe cuique generi laborantium vitio, ac prauitate, vno aſſignato die: quorum primo, viri morbo depurgantur; altero, fœmineus curatur ſexus; poſtremò, ſupremus hoſtis, mors deſtruitur, atque illi præſides aduerſariarum virtutum principatus.

Iſai. 10. v. 12.

Malè Cord.

Mich. 5. v. 5.

Iob 5. v. 13.

D

1. Cor. 15. v. 26.

v. 42.

Viri Niniuitæ. Isidori. Qui legem non audierant, Prophetæ minis perculſi ſunt; auditaque figurâ ab vmbrâ Dominicę ſepulturę, eius quod euenerat miraculi nouitate, metu expauerunt. Iudæi verò ipſo conſpecto, qui oraculo prænontiatus erat, ingrati in eum atque ad pœnitentiam inflexi, perſtiterunt.

E

Malè Cord. τύπον legit, ac reddit.

v. 42.

Hom. 7. in Cant.

Regina Auſtri ſurget. Nysseni. Illud verò de Æthiopiſſâ myſterium, quomodò relicto regno Æthiopum, tantaque locorum interiecta emenſa ſpatia, ad Salomonem propter ſapientię decus acceſſerit, auroque & vnguentis Regem proſecuta ſit, vtique qui attenderit animum, ad Euangelica miracula ſpectare perſpexerit. Quis enim neſcit nigram fuiſſe ex ſimulacrorum cultu

Regina Auſtri, id eſt,

A

initiò Gentium Eccleſiam; quę ſcilicet priuſquam Eccleſia fieret, longo ignorantię interiecto ſpatio à veri Dei ſcientiâ procul diſſita eſſet? At vbi apparuit Dei gratia ac ſapientia diluxit, luxq; vera his, qui in tenebris ac vmbrâ ſedebāt, radiū effulſit; tunc Iſraële oculos ad lucem claudente, ac ſe bonorum participatione fraudante, veniunt Æthiopes, hi nimirum, qui ex Gentibus ad fidem accurrerunt; ac qui aliquando longè erant, prope fiunt, aquâ myſticâ ablutâ nigredine: adeò vt Æthiopia præuenerit manum ſuam Deo, ac Regi dona obtulerit; tum rumirum pietatis aromata, tum Dei ſcientiæ, atque fidei aurum, lapideſque pretioſos, mandatorum ſcilicet operationem.

Æthiopiſſa figura Eccleſiæ.

Eph. 2. v. 13.

Pſal. 67. v. 32.

B

Gregorii Nazianz. Non ergo potentem Dei manum, quam aliis comminabatur, Ionas ignorabat; nec hoc in animum inducebat, vt diuinum Numen prorſus effugeret (abſit à nobis hæc perſuaſio) verùm quia Iſraëlis prolapſionem ſentiebat, idcirco prædicationem defugit, atque imperata facere cunctatur; ac gaudii ſpeculâ relictâ (nam Ioppe apud Hebręos hoc ſignificat) id eſt, veteri faſtigio ac dignitate, in mœroris pelagus ſe proiicit. Ac propterea tempeſtate iactatur, & dormit, & naufragium patitur, atque è ſomno excitatur, ac ſorte capitur, fugamque fatetur, & in mare demergitur; atque à ceto abſorbetur quidem, ſed non abſumitur; verùm Dei opem illic implorat, ſimulquę cum Chriſto (res mira!) die tertio educitur.

In Apologetico.

C

Athasii. Fugit igitur Ionas, non tanquam contradicens Numini, mœrebatque, non quòd Niniuitarum perditione gauderet; ſed hoc ipſum ideo faciebat, quòd Niniuitę illi curæ eſſent. Timebat enim ne vanus apud eos haberetur, ac ſermo Propheticus in poſterum apud eos fide careret. Eam certè ob rem animo diſcruciari, vt à Domino argueretur; ac cunctis illic Niniuitis compertum foret, non quòd mentitus eſſet Propheta, ſed quòd Deus miſericors eſſet illis veniam conceſſam eſſe.

Hom. de Paſſione.

καὶ ἀθύμων, ἵνα ἐλεγχθῇ.

Malè Corde nouuſque Athanaſij Interpr. *In*

D

mœrore erat, ne confutaretur à Domino. Immò hanc triſtitiam, animique langorem præferebat, vt eius Dominus occaſione, veram cauſam non exciſæ ciuitatis; nempe ſuam ipſius miſericordiam, cùm Prophetæ, tum per eum Niniuitis aperiret, eoque oraculo Dei in eis timor, ac ſermonis Prophetici fides, vigens perſeueraret. Dei miſericordiam in voce illa ἔτι, ſignificatam ſentit Athanaſius, velut ea præfinito ſpatio pœnitentiæ.

Cùm autem immundus ſpiritus, &c. Cyrilli. Cùm enim quis ſemel malis ereptus, ad meliorem frugem non redierit, multò grauiora prioribus patietur. Idcirco enim dixit, *Non inuenit quiem*; vt oſtendat omnino, ac neceſſitate futurum, vt hic talis dæmonum inſidiis capiatur. Duo namque hæc ad bonum incitamenta cùm ſuppeterent, prioris mali periculum, eiuſque depulſi beneficium; ad hæc verò etiam peiora patiendi comminatio; horum tamen nullo hi meliores euaſerunt. Habitabat in eis ſpiritus nequam, tum etiam cùm in Ægypto mercede ſeruiebant, Ægyptiiſque moribus, atque legibus conuiuentes, omni immunditiâ pleni erant. Poſtquam autem per Moſen liberati, legem pædagogum ad veri Dei cognitionem vocantem habuerunt, eiectus eſt profanus, ac immundus ſpiritus. Quòd verò non crediderunt in Chriſtum, eos rurſus dæmonium inuaſit. Inuenit enim eorum cor nudum, omnique vacans pieta-

v. 43.

E

Malè Cord. ſacrificabant.

te, ac velut ſcopis mundatum, & habitauit io eis. Quemadmodum enim Spititus ſanctus, cùm ab omni vacantem immunditie hominis animum viderit, in eo conſidet, & inhabitat, ac requieſcit; ſic ſpiritus immundus, in improborum lubens moratur animis.

Orat. in ſanctum Baptiſm. quæ eſt 40.

Naziansen. Fac tibi parabola illa ſemper in auimo hæreat: & tibi optimè, ac præſtantiſſimè conſuluetis. Exceſſit à te impurus, ac terrenus ſpiritus, per Baptiſmum eiectus, & profligatus. Diſtumpitur ſe in fugam coniectū; non patitur ſe domo, & tecto carere. Ambular per loca inaquoſa, diuinaque iofluxione minimè perfuſa: illic commorari geſtit: vagatur, quærens requiem, non inuenit: animas Baptiſmo conſignatas adit, quarum iam prauitatem lauacrum eluit: aquam perhorreſcit; luſtricis vndis ſuffocatur, haud ſecus ac Legio marinis.

Luc. 8. v. 33.

Rurſus in domum, è quâ receſſerat, reuertitur. Impudens eſt, peruicax eſt; rurſus impetum facit, rurſus tentat. Ac ſiquidem Chriſtum iu eam hoſpitio ſuſceptum, & locum, quem vacuum ipſe reliquerat, implentem inuenerit, rurſus propellitur & propulſatur: infectis rebus diſcedit; oberrationis nomine miſer, & calamitoſus exiſtit. Sin autem animæ tuæ ſedem, ſcopis quidem mundatam, atque ornatam, cæterum vacuam & inertem, atque ad hunc aut illum (vter tandem prior inuaſerit) æquè comparatam repererit, in eam inſiliet, & cum maiori apparatu immigrabit; fientque nouiſſima prioribus deteriora. Tum enim ſpes emendationis, cautioriſque viuendi rationis erat: nunc autem perſpicua & manifeſta eſt prauitas, per boni fugam malum attrahens; ob idque firmior iam, & ſtabilior poſſeſſio habitatori exiſtit.

τὸν φίλαυτον λογισμόν· oſcitāter Cord. φιλαίτιον· nullo alia hæc Maximi ſenſu reddens. Minus gula vitium, at omnium fomes.

Maximi. Intelligas verò ſpiritum nequam, qui ſe nequiores ſpiritus complectatur, prauè corporis amans ac libidinoſum, gulæ ſcilicet, vitium; cui omninò comes fornicationis vitium; auaritiæ, triſtitiæ, iræ, acediæ, inanis gloriæ, ac ſuperbiæ. Q· i igitur gulam, ceu quem alium (ainum occiderit, vnà quoque etiam vitia illius causâ, ac per eam exiſtentia, occidet; iuxta illud, *Qui occiderit Cain, ſeptem vindictas ſoluet.*

Gen. 4. v. 11.
Ex Cat. Regia in Luc.

Origenis. Quid ſibi vult, quòd ſpiritus nequam ambulet per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniens? Loca inaquoſa priùs erant qui ex Gentibus: nunc autem repleti ſunt diuinâ aquâ, nec vltra vbi immundi ſpiritus requieſcant, præbent. Reuertitur itaque ad prius ſuum domicilium, nempe Iſraëlitas, nihilque eos in ſe diuinum habere competiens, ſed deſertos eſſe, ac ſibi vacantes ad habitandum, cum toto ſuo exercitu illic habitauit. Hoc enim videtur ſignificare, cùm ait aſſumpſiſſe ſecum ſeptem alios ſpiritus; more ſcilicet diuinæ Scripturæ conſueto; ita vt ſeptenarius pro multitudine vſurpetur, vt cùm ait, *Sterilis peperit ſeptem, & quæ multos habebat filios infirmata eſt.*

1. Reg. 2. v. 5.

Neque enim ſpiritus cui in Ægypto mancipati erant, eiuſmodi erat, ac cui mancipantur, qui in meum Ieſum increduli extiterunt. Impleti ſunt etiam aliis ſpiritibus nequam, factaque ſunt illis nouiſſima peiora prioribus. Nunc enim peiora quàm in Ægypto patiuntur, quando non crediderunt in Ieſum Chriſtum, ſed auctorem vitæ interemerunt. Vnde & vita illis ablata eſt, nec eſt ampliùs apud eos Propheta, qui dicat, *Hæc*

A *dicit Dominus.* Non eſt ampliùs ſignum apud illos; non eſt vltra prodigium: non ſignum apparitionis, ac aduentus Dei. Tranſlata enim ſunt in nos bona, qui ex Gentibus ſumus, iuxta ſermonem Ieſu dicentis, *Auferetur à vobis regnum Dei, &c.*

Matth. 21. v. 43.

Ex ead. in Matth.

Orig. Parabola immundi ſpiritus de illis exponitur, qui ex conuerſione negligentiâ torpeſcunt; vel ex eo quòd ſanati ſunt, in ſegnitiem veniunt, quâ in deterius trahuntur. Domus ſcopis mundata, in quam dæmonia intrant, animæ ſunt, quæ ſecundum præfinitionem rationum viuere videantur, ac reuerâ in falſi nominis ſcientiâ exiſtunt. Eadem ipſa ornata eſt vt ſimilitudo templi, cùm non ſit templum.

Pſal. 14. v. 13.

Ex ead.

B Apolinarii. A principio habitauit in Iudæis ſpiritus nequam, cùm ij in Ægypto idola colebant: exiit autem, cùm inde à Deo vocati ſunt; poſtea verò peccantibus in eum qui vocauerat, gratia ad Gentes tranſiit; ac quidem habitatio in Gentibus tanquam in locis inaquoſis Malo illi moleſtior extitit, ac difficilior; proclinior verò ad Iſraëlem reuerſio, idque cum ingentis multitudinis incurſu, euaſit. Quamobrem ſe nunc peius, quàm in Ægypto, habent; animis ſemper parati vt in Chriſtum blaſphement; nec ſicut tunc, expectando Iuſtum, pactum fœdus cum Abrahamo ſeruantes, ſed à ſpe exciſi, velut eo ſpreto, à quo illam impleri oportebat.

Lib. 1. Epiſt. 139.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater, &c.

C Isidori. Nullum Domini Euangelio impedimentum obiiciatur, nullaque animi diſtractio ſpiritali doctrinæ comes admittatur, nec tumultu vtilis diſputatio interpelletur. Nam neque Chriſtus, cùm à matre & fratribus quæreretur vocationem admiſit, cùm docendi munus auſpicatus, auditorum ſaluti operam daret: hinc nimirum illud oſtendens, ſpiritalia negotia carnalibus antiquiora eſſe debere.

S. METHODII PATARENSIS *Epiſcopi, de eadem Iona hiſtoriâ.*

Ex Cat. Em. Card. Maz. & Cordetianâ in quâ perperam, *Methodij Archiepiſcopi*: ſic vbique Archiepiſcopos parturit ſiue oſcitās librarius, ſiue ipſe exſcriptor, ac vulgator, quod magis exiſtimo. Sunt hæc ex Methodii libro de Reſurrect.

F. Francisco Combefis Interprete.

D Magnum quoque continet myſterium Ionæ hiſtoria. Videtur enim per cetum tempus intelligi, quod nunquam conſiſtat, ſed ſemper labatur, longiſque ac breuioribus interſtitiis cuncta conſumat. Qui autem Ionas fugit à facie Dei, ipſe ille primus homo eſt, qui mandatum tranſgreſſus, ac per peccatum amiſſâ aduerſus Deum fiduciâ, nudus immortalitate illi ſe coram ſiſtere refugit. Nauis, quam conſcendens tempeſtate iactatus eſt, breuis hæc eſt, ac moroſa præſentis temporis vita; tanquam nimirum noſtrarum rerum mutato ſtatu, ac qui à felicitate, tutâque illâ à periculis vitâ, ad turbulentam ac inſtabilem hanc veluti à terrâ in nauiculam commigrauerimus. Quod enim terra ad nauim, E hoc præſens vita eſt, ſi compares cum illâ immortali. Tempeſtas autem, ac turbines nauim vndique conquaſſantes, tentationes ſunt, quæ in hoc mundo tanquam in æſtuoſo, ac turbulento mari rectum nos vitæ curſum faciles tenere, tranquilloque à malis cùm æquore, tum cœlo gaudere, non ſinunt. Ionæ in mare præcipitatio, Protoplaſti à vitâ in mortem lapſum deſignat: qui idcirco quia peccando à iuſtitiâ deflexit, illam excepit ſententiam, *Terra es, & in*

Gen. 3. v. 19.

terram reuerteris. Ipſius autem à ceto abſorptio, ſignificat ineuitabilem illam noſtri, quæ à tempore fit, demolitionem, ac interitum: venter enim quo abſorptus Ionas abſconſus eſt, terræ eſt omnium ſuſceptor ſinus, quo condantur quæcunque edax tempus conſumit. Quemadmodum igitur Ionas in ventre ceti, tres dies ac totidem noctes commoratus, rurſus ſanus inde ac integer euaſit: ſic & omnes vbi tria æui præſentis interualla (principium ſcilicet, medium, ac finem, quibus præſens hoc tempus omne conſtat) ſub terrâ egerimus, reſurgemus. In vniuerſum enim tria ſunt temporis interualla, præteritum, futurum, & præſens: propter quod & Dominus totidem dies in terrâ commoratus, hoc nos ſymbolo, ac figurâ manifeſtè docuit, poſt exacta quæ dixi temporis ſpatia, noſtram fore reſurrectionem, quæ futuri ſæculi initium, huius finis exiſtat. In ſæculo enim illo neque præterit aliquid, neque futurum eſt, ſed præſens duntaxat conſiſtit. Ionas inſuper tribus diebus & tribus noctibus in ventre ceti tranſactis, non eſt corruptus, aut eius conſumptę carnes, vti cæteros cibos in ventrem ceti immiſſos naturali corruptione conſumit, digeritque belluæ marinæ auctior natiuus calor: ad declarandum fieri poſſe, vt & noſtra hæc corpora ſuperiora euadant, quàm vt vnquàm intereant. Cogita enim, Deum diuerſas ſui habere imagines, alias quidem velut ex auro fabricatas, quę ſcilicet ex ſpiritali, ac puriori ſubſtantiâ conſiſtant, vti Angelos; alias verò ex gypſo vel aere, vti homines. Animam enim, quæ ad Dei imaginem condita ſit, terrenę ſubſtantiæ copulauit. Sicut igitur hîc Regis omnes imagines, propter eius quâ ſunt inſignitæ, effigiem, in pretio ſunt, ac honorem habent; ita minimè putandum eſt, nos, qui Dei imago ſimus, vſque inhonorandos eſſe, vt penitus ſimus abolendi. Quocirca etiam deſcendit Verbum in noſtrum hunc orbem, ac humanam carnem aſſumpſit, vt diuiniùs imaginem componens, tanquam tempore diſſolutam, incorruptam illam, extraque omnem interitus aleam reſuſcitaret. Ac ſanè, quicquid myſticâ diſpenſatione in Prophetâ geſtum eſt, ſi velimus exponere, huc manifeſtè collineare inueniemus.

S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſ. ſuperioris Euangelium expoſitio.

Matth. 12. v. 38.

Signum deinde rogatur vt præſtet, quod ſe ex Ionæ ſigno daturum eſſe reſpondit: vt ſicut triduo & totidem noctibus Ionas in ceti ventre detentus ſit, ita ſe intra interiora terræ pari temporis ſpatio demoraturum. Sed maiorem futuram Gentium fidem monſtrat. Niniuitæ enim Ionâ prædicante pœnitentiam egerunt, & à Deo veniam pœnitendi confeſſione meruerũt. Sed & Auſtri regina nunc in exemplum Eccleſię præſumpta, ſapientiam admirata Salomonis, ex vltimis terræ partibus venit, audire quam erat admirata ſapientiam. Cumulat igitur inuidiam comparatio, & Iudæos ſine excuſatione facit fides Gentium: vt cùm illi Prophetis, id eſt, Ionæ Salomoníque crediderint, Chriſto iſti non credant, Ionâ Salomonéque potiori. Et ideirco in reſurrectione eos iudicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus lex non erat prædicata: hoc magis indigni veniâ, quia ex lege ſunt infideles, quò plus fidei in eis qui legem ignorauerunt ſit repertum.

Niniuitæ & Auſtri regina, Gentiũ figura & Eccleſiæ.

Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit: &c. v. 43. Continens lectio eſt, & ex ipſo initi ſermonis exordio, & ſenſu ſuperiore proficiſci indicatur. Ex verbi enim coniunctione cœpit, ſed totius propoſitæ comparationis ratio tractanda eſt. Exiens ab homine immundus ſpiritus, arida & inaquoſa loca circuit, in quibus nullus fons vitæ effluebat. Et cùm requiem non inueniet, tum intra ſe loquetur, congruum ſibi eſſe, ad domum ſuam vnde exiuit reuerti, quam inueniet vacantem, ſcopis mundatam & ornatam: aſſumétque ſecum ſeptem nequiores ſe ſpiritus, qui introeuntes habitabunt, & nouiſſima hominis illius primis peiora fient. Et quidem Dominus abſoluit, dicens: *Sic erit generationi huic peſſimæ.* Non igitur ambigere poſſumus, totum hoc ad perſonam populi huius eſſe referendum: ſed contuendum eſt quatenus propoſita ſingula ſingulis temporibus rebúſque reddantur. Superius, nempe in Niniuitarum & reginæ Auſtri nomine iuſtificata fides Gentium eſt: ſed longè antea, poſt multa in Deum, & grauia peccata, Iudæis data lex eſt. Et peccata quidem libro Moſi continentur. Verùm poſt tot diuinæ virtutis documenta, id eſt, decem plagis percuſſam Ægyptum, & columnam nubis ac luminis die noctéque famulantem, & in Erythreo mari iter præbitũ, & fontes ruptis ſaxis effluentes, & miniſtratum eſurientibus manna, & ad poſtremum in quadraginta annorum tempore, vitâ atque habitu Angelorum populum viuentem: adoratum ſupplicatúmque poſtea pecudibus & ſaxis, hiſque cum choris canticiſque ſaltatum, & metalla Deos nuncupata. Ergo inſidentem plebis iſtius pectoribus ſpiritum immundum, lex, quæ poſtea data eſt, interuentu ſuo eiecit: & veluti quadam cuſtodiâ circomiectæ poteſtatis excluſit. Qui illinc exiens, circum Gentes deſertas atque aridas oberrauit, domum veterem derelinquens: vt in his vſque in diem iudicij non inquietatâ habitatione requieſceret. Sed rurſum Dei gratia impertita Gentibus, poſtquam in aquæ lauacro fons viuus effluxit, habitandi cum his locus nullus eſt: & cùm iam in his requiem non habebit, intra ſe reputans, optimum credit regredi in eam ex quâ profectus eſt domum. Hæc emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Chriſti aduentu præparata, vacua inuenitur: à quâ cuſtodia legis abſceſſerit (quia *omnis lex vſque ad Ioannem eſt*) & ad habitandum non receptus ſit Chriſtus. Atque ita & habitatore vacua eſt, & deſerta cuſtodibus: cùm tamen venienti habitatori, præeuntium ſolicitudine & mundata ſit & ornata. Septem igitur ſpiritus nequiores aſſumuntur, quia tot erant gratiarum munera deſtinata cum Chriſto, quæ in eo multiformis illa Dei ſapientia, ſeptiformi gloriâ collocauit: vt tantæ iniquitatis fieret poſſeſſio, quanta futura fuerat gratiarum. Atque ita nouiſſima hominis illius peiora erunt prioribus: quia ex Iudæis immundus ſpiritus metu legis exceſſerat, nunc autem in eos cum vltione repudiatæ ab eis gratiæ reuertitur.

In Iudæos dicta parabola dæmonis in priſtinam domum reuertentis.

Matth. 11. v. 13.

Septem ſpiritus nequiores.

v. 46. Et quia totum iſtud in Paternæ maieſtatis virtute loqueretur, nunciauti ſibi quòd foris à

Digitized by Google

matre atque à fratribus expectaretur, manum in diſcipulos extendens, eos ſibi fratres eſſe matrémque reſpondit: quicunque voluntati Paternæ obſecutus eſſet, eum eſſe & fratrem & ſororem & matrem: formam ſeipſum vniuerſis agendi ſentiendique conſtituens: propinquitatum omnium ius atque nomen, iam non conditione naſcendi, ſed de Eccleſiæ communione retinendum. Cæterùm non faſtidioſè de matre ſuâ ſenſiſſe exiſtimandus eſt: cùm ipſi in paſſione poſitus, maximæ ſolicitudinis tribuerit affectum. Eſt autem etiam in eo typica ratio ſeruata, vt mater eius & fratres foris ſtarent, cùm vtique ingrediendi ad eum haberent vt cæteri poteſtatem. Sed quia *in ſua venit, & ſui eum non receperunt*: in matre eius ac fratribus, ſynagoga & Iſraëlitæ præfigurantur, ingreſſu eius atque aditu abſtineores.

Propinquitatum ius ac nomen, de Eccleſiæ communione.

Dominus in matrem vt affectus.

Ioan. 1. v. 11.

S. EPHRÆM SYRI SERMO,
in Ionam Prophetam, & de Pœnitentiâ Niniuitarum.

Totus dramaticus, librique Ionæ longa paraphraſis.

IOnas Hebræus, ex mari reuerſus, inter incircunciſos prædicat in Niniue, ciuitate ſuperbâ & inſolenti: quam quidem ingreſſus Propheta, formidabili ſuâ voce turbatam, & attonitam reddidit. Ciuitaſque Gentilium, confeſtim prædicatione filij Amathi, deterrita eſt: & velut mare, vndique turbatur eius voce, qui ex profundo reuerterat. Et cùm deſcendiſſet in mare, conturbauit illud: & reuerſus in aridam, illam confeſtim exagitat. Concuſſum eſt mare per orationem eius: & terra prædicatione ipſius conſternata eſt. Agitatum atque deterritum eſt mare precatione eius; & terra, ob magnam pietatem miſericordiam Dei obſtupuit. In ventre ceti ingentis orabat: ſimiliter & Niniuitæ, in ciuitate magnâ. Oratio Ionam ex ventre ceti liberauit: & deprecatio Niniuem à ruinâ præſeruauit. Fugit Ionas à facie Dei: eodem etiam modo Niniuitæ à lætitiâ & oblectatione: concluſitque duos iuſtum iudicium, tanquam debitores quoſdam: & protulerunt ei ambo pœnitentiam, vt partes ambæ liberarentur. Ionam in continente conſeruat: & à ſeipſo didicit Propheta Ionas, æquum eſſe vt viuant, qui pœnitentiam agunt. Formam quippe & exemplum ipſi dedit diuina gratia. Ionas pœnitentiam faciens aſcendit ex mari, vt ciuitatem demerſam reduceret. Perturbata eſt tota ciuitas, ſicut & mare, per vocem Ionæ. Ex profundo aſcendens iuſtus Ionas, os ſuum aperuit: & Niniue audiens, illicò turbata eſt. Iudeus prædicans, magnum ciuitati terrorem incuſſit, mortem diuulgans apud auditores ſuos. Conſtitutus eſt prædicator medicus inter gigantes: & ex profunditate, velut pueri perterrefacti ſunt. Fregit atque inflexit ſuâ voce corda regum, quia illorum vrbem ſuper ipſos euerſum iri dicebat; vnâ voce omnem eorum ſpem præcidens. Iræ enim ac furoris poculo potabat eam. Audierunt reges, & humiliati ſunt; proiectiſque coronis ſuis, luxerunt: & pro ſplendido amictu, ſaccis induti ſunt. Audierunt multo digni honore ſeniores: & ſua capita cinere contexerunt. Audierunt diuites: & ſubitò theſauros ſuos pauperibus aperuerunt. Audierunt creditores; & mox tabulas & ſyngraphas quas habebant ſciderunt, debitoribus adhuc commodantes. Audierunt debito-

Ionæ comparatio cũ ciuitate Niniue.

Ionæ prædicatio, ac minæ.

Iſai. 51. v. 17.

Predicationis fructus, ac auditorum pœnitentia.

A res: & ſecum cogitabant, iuſtum id eſſe, vt quæ debebant, redderent. Nam quiſque ſtudebat, quæ ſalutis ſuæ eſſent, curare, & Deum placare. Non erat ibi homo, qui ſubdolâ aliquâ vafritie vellet quidpiam lucrari: quoniam omnes vnâ iuſtâ voluntate atque propoſito in animum induxerant, quâ ratione animam ſuam lucrari poſſent.

Vocem Ionæ audientes fures, dominis ſpolia quæ abſtulerant, reſtituerunt: & inſanorum more, qui à furibus erant ſpoliati, ne vllo quidem modo ſumebant; ſed illis remittebant, & concedebant: ſe enim quiſque iuſtè diiudicans, humaniter ac benignè in proximum ſe gerebat. Audientes homicidæ, confitebantur ſe iudicum

B timorem deſpexiſſe. Audierunt iudices, & condonarunt: quia in tremendâ illâ irâ, non erat qui iudicaret. Nam quilibet benignitatem ſeminare ſtudebat, vt & ipſe indulgentiam ac veniam ex eâ metere poſſet. Audierunt peccatores vocem Ionæ: & ſuos ipſi actus confitebantur. Audierunt quoque ſerui: & ampliorem ſuis dominis honorem detulerunt. Ad vocem Ionæ, opulentæ ac ſuperbæ fœminæ elationem ſuam ac faſtum in ſacco humiliabant. At noſtra pœnitentia, ſi cum Niniuitarum pœnitentiâ comparetur, velut ſomnium quoddam eſt, & tanquam vmbra meridiana. Niniuitæ multas eleemoſynas contribuerunt: & nos non ceſſamus iniuriâ afficere alios. Niniuitæ cum honore ſeruos libertate donabant: vos autem liberos no-

C lite iniuſtè in ſeruitutem redigere.

Pœnitentia noſtra cõparatione Niniuitarũ.

Cùm Ionas in Niniuem ciuitatem illam magnam eſt miſſus, vt eam peccatorum debitis liberaret; non ſe armis atque haſtis, ſed prædicatione armauit. Medicus erat miſſus ad incidẽda illorum vulnera: & acribus atque adſtringentibus medicamentis volens mundare morbos, aperiendo oſtendebat ipſis eorum vulnera. Miſit Ionam diuina gratia in ciuitatem, non vt illam ſubuerteret, ſed curaret. Non dixit ad eam Ionas; Pœnitentiam age; oſtendens ægrotantem confugere debere ad medicum. Excluſit eos ſpei foribus: vt quantitatem & magnitudinem morbi ipſis declararet. Pulſarunt, veriti

D ſuam ipſorum damnationis ſententiam; eamque ieiuniis & orationibus reſciderunt, vt quantum pœnitentia valeat demonſtraretur: Deus namque ſententiam illâ mutauit, atque diſſoluit. Peccatorum ægritudine detinebantur: & ſicut enſe, formidabili voce ſuâ Ionas perſuaſit ipſis; non quidem vt eos concideret atque vaſtaret: verùm vt eo viſo, à malis quę morbos pariunt, deſiſterent. Medicus erat, qui morbos curaturus aduenerat: nudatumque enſem ſuum infirmis exhibuit. Adſpexit enim ciuitas inſtar lictoris conſiſtentem, ac gladium irę tenentem; & ſtatim conturbata eſt. Ex lecto ægroti feſtinanter præ timore ad pœnitentiam currebant: & vox Ionæ, gladij inſtar, diuturnas putredines,

E atque incurabilia vlcera incidebat: medicus enim erat, infirmos curans in voce comminationis. •Præ medicamentis aliis, medici erga ægrotos blanditiis vtuntur; at Ionas multâ auſteritate & minis: populuſque ille velut ęgrotus ex ſuo fugit lecto: cernebat enim virgam iracundiâ atque furore plenam, quæ ſanabat laborantes morbis concupiſcentiæ; ſingulique timore ſanabantur. Varia regum obſonia omittebantur, ſimiliterque ſumptuoſa principum prandia,

Ionæ prædicationis œconomia.

Quòd ſi matres tunc ſuos filios non lactabant; quis inter ipſos delicias requireret? Pecora ab aquis cohibebantur: quis igitur inter eos eſſet, qui vinum omninò biberet? Et ſi rex ſeipſum ſacco induebat; quis ex iis foret, qui ſplendido ſe amictu veſtiret? Et ſi meretrices tunc modeſtę, ac continentes cernebantur: quis eſſet, qui cum fœminâ conſueſceret, vel etiam matrimonium iniret? Si diſſoluti ac immodeſti metu perculſi reſipiſcebant, modeſtoſque ſe exhibebant; quis eſſet inter illos, qui prorſus rideret? Si hilares tunc cuncti flebant atque lugebant; cui, obſecro, res ludicrę placerent, iucundæque viderentur? Si fures iuſtitiam colebant; quis auaritiæ indulgeret? Et ſi ciuitas metu concidebat; quis ibi domum conſeruaret? Aurum in terram proiectum iacebat, & nemo erat qui furto illud auferret. Aperuerant theſauros, & non erat qui raperet. Cohibebant luxurioſi ſuos oculos, ne laſciuè atque impudicè mulierum pulchritudinem conſpicerent. Studebant fœminæ ſuam obſcurare venuſtatem; ne adſpicientes, aliquod in eis ſcandalum paterentur. Vnuſquiſque enim de proximo pariter curando ſolicitus erat; vt omnes ſaluarentur. Vnuſquiſque proximum ad preces & confeſſiones hortabatur: & effecta eſt tota ciuitas velut corpus vnum. Vnoſquiſque enim obſeruabat, ne quis laberetur inter ipſos.

Niniuitarũ communes preces, ac pro inuicẽ.

Nullus ibi precabatur vt ſolus redimeretur: verùm vt membra, ſinguli pro ſe mutuò deprecabantur. Nam tota ciuitas ſicut homo vnus erat appellata, vt euerſioni & interitui traderetur. Rogabant iuſti pro peccatoribus, vt etiam ſaluari ſecum poſſent; viciſſim autem peccatores ad Deum clamabant, vt iuſtorum voces exaudiret. Animum tuum diligenter intende chariſſime, & conſidera quomodò in tam vehementi pariter degebant planctu: nam infantium eiulatus cùm valde eſſet miſerabilis, totam ciuitatem ad fletum & luctum excitabat. Ploratus filiorum cum lacrymis aſcendens, corda & viſcera parentum turbabat. Senes, lamentationibus ſeipſos obruebant; euulſiſque ſibi canis crinibus, in terram eos proiiciebant. Iuuenes autem dum in tantis cernerent lamentis ſenes poſitos, ampliùs ſuas ipſi voces extollentes, cum eiulatu atque ploratu pariter clamabant: qui concorditer vno temporis momento moriebantur, ſepeliebant & ſepeliebantur. Apprehendebant filij matres, & vtrinque trahebant eas, vt ipſos à morte eriperet. Infantes & pueri præ horrendâ illâ voce, in ſinum matrum cùm eiulatu ſeſe condebant. Veſperi & mane dies enumerabant, quibus prædicauerat Ionas, & quot adhuc ſupereſſent, vſque ad ſtatutum diem. Eiulabant cum lacrymis, patreſque ſuos interrogabant: O patres, veſtris amantiſſimis enarrate filiis, quot iam dies tranſierint; & quot adhuc reſtent, ex quibus Hebræus hic prædicauit: & quęnam ſit hora quâ nos ad inferos deſcendemus omnes? Quæque ſit illa dies, quando ſama perditionis noſtræ per vniuerſum terrarum orbem diuulgabitur: & videbunt ſæuum atque acerbum ſpectaculum cuncti prætereuntes?

Eorum luctus immẽſus.

Vbi verè iſta patres à filiis audierunt, amaras ſuper eos lacrymas dolore compreſſi eduxerunt, & reſponſum iis dare nequiuerunt: quia ora ipſorum dolor obſtruxerat, ne filiorum tribulationem augerent, & ante præfinitum tempus morerentur. Cohibebant lacrymas comple-

A ctentes viſcera ſua, vt chariſſimos filios ſuos conſolarentur. Verebantur quod verum erat, patres dicere, quodque propinquus eſſet dies quem Propheta prædixerat. Et quemadmodum Abraham, ſuum cupiens conſolari filium Iſaac, inuitus prophetabat: ſic quoque Niniuitæ inuiti vaticinabantur, dum ipſi proprios conſolari ſtudebant filios. Iſaac, ouis illa rationis compos ſciſcitatur de victimâ irrationali patrem: *Pater mi*, loquiens, *vbi eſt victima holocauſti*? Non myſterium reuelauit Abraham, ne illo triſtitiâ affecto, ipſius domum inquinaretur. Studebat Abraham immolare filium ſuum: atque vt ex

Niniuitæ neſcientes ad filios prophetant vti Abrahã ad Iſaac.

Gen. 22. v. 7.

B incertis obſcuriſque ſtudebat, ita incerta & obſcura prædicabat. Nam lingua Abrahæ plus nouerat quàm cor; manebatque mens eius otioſa: at lingua vaticinabatur. Os cùm ſoleat à corde addiſcere, hic cor edocetur ab ore myſteria futura. *Ego & Iſaac*, dixit Abraham pueris ſuis, *poſtquam in montem aſcenderimus, reuertemur ad vos*. Conſultò enim Abraham, ad pueros dixit: vbi in montem aſcenderimus, ad vos reuertemur: nam Abraham cùm putaretur mentiri, prophetauit. Non tamen mendax erat, quoniam veritatis patrocinium gerebat. Sic quoque Niniuitæ mentientes, vera loquebantur. Mentiri enim ſe exiſtimantes, prophetas ſe ve-

C ritatis præbebant. Nam illacrymantes ſuis dicebant filiis: Nolite timere, filii mei chariſſimi; at potiùs valde confidite. Dominus enim benignus eſt & miſericors; & nullo modo delere ſuam ipſius vult imaginem. Nam ſi pictor propriam ſuam, quam depingit imaginem, omni cautelâ atque diligentiâ ſeruare ſtudet: quantò magis Dominus ſuam ipſe imaginem mente & ratione præditam, à malis & periculis cuſtodiet? Nequaquam ſubuertere atque delere veſtram vult ciuitatem: ſed per minas, ad pœnitentiam vos inuitat. Quoties etiam vos à nobis vt chariſſimi cæſi eſtis & minas intentatas nobis? ex diſciplinâ autem atque correptione, prudentes & hęredes euaſiſtis; verberumque

D dolor gaudio vobis exiſtit. Si ergo & de hominum amatore Deo cogitate: quippe qui patris inſtar caſtigat, & rurſus miſeretur: virgam ſuam attollit, vt terreat, & in officio contineat: corripit, & non occidit; imò potiùs conuertit. Nam ſicut nos patres, viſceribus miſericordiæ vos corripimus, verberum comminatione vos emendare cupientes: ita quoque Dominus, qui etſi corripiat, & pater; gratiâ tamen ſuâ ſanctâ nos redimit & liberat, & dum ſua comminatur virga, charitatem declarat; omnibuſque miſerationum theſaurum aperit. Neque enim tantùm diligere nos poſſumus, quantum Deus per viſcera miſericordiæ ſuæ, filios hominum amat. Conſolamini vos ipſi filii, & lacrymas ſiſtite. Non corruet ciuitas, ſed ira præteribit.

E Hæc portò Niniuitę ad ſuos loquentes filios, conſolabantur eos; nec opinantes prophetabant; & quidem Prophetæ erant veritatis: nam Prophetas pœnitentia eos effecerat. Talia autem loquentes, à lacrymis non ceſſabant, licetque conſolationem acciperent, fletibus tamen indulgebant: minarum enim timor ieiunium augebat; præſcriptoque die augebat ac cruciabat; ipſi autem precibus operam dabant. Egreſſus eſt Rex, & ſeipſum populo exhibuit: conſternata que eſt ciuitas cernens eum ſacco amictum. Vidit etiam Rex totam lugentem ciuitatem, &

Regis pœnitentia.

ab inſpectione eorum, lacrymis oppletus eſt. A Lacrymata eſt ciuitas ſuper ſuum Regem, cernens ſuper caput eius terram & cinerem. Plorauit Rex ſuper totam ciuitatem, adſpiciens eam in luctu ſacco amictam. Omnes pariter flebant atque lugebant; ita vt etiam lapides eius ad lugendum cum ipſis prouocarent. Quis ita deprecatus eſt? aut quis ſic coram Deo humiliatus eſt? aut quis ita repente ſuas & manifeſtas & occultas actiones derexit? Quis tenui, nudaque voce permotus, cor ſuum ob ſcelera diſrumpere ſtuduit? Quis audito verbo, mox mente concuſſus, ac vulneratus eſt? Quis à miſerabili voce, morte correptus eſt; Aut quis ante oculos ſuos, amatorem hominum Deum per pœnitentiam contemplatus eſt? Quis iuſtum B vidit extrahentem gladium, & totam ciuitatem clamantem atque plorantem? Quis tolerare poſſet lugubres ſenum, ac iuuenum voces? Cuncti enim audiebant ſuos impletos eſſe dies, omneſque vno die deſcenſuros ad inferos, ciuitate ſubuerſa, quando non erit qui mortuos ſepeliat, neque qui ſepeliatur: propterea quòd ad omnes ſententia pertineret. Iuuenes matrimonio iam coniungendi repente ſuam mortem expectabant. Quis ergo ſponſarum eiulatus tuliſſet? nam cùm adhuc in nuptiali thalamo, pro oblectamento atque lætitia accumberent, ſubitò vnà cum ſponſis ſuis, in mortis caſum atque ruinam vocatę ſunt. Quis igitur poterat non lacrymari, ipſum tunc flentem Regem adſpiciens, quia repente relicta regia ad inferos eſſet C migraturus: & qui viuorum motus texerat inter eos, iam vnà cum eis moriens, in terram eſſet ac cinerem reciſurus? Pro vehiculo, & magno ſuo honore, audiebat ſuam ciuitatem mox ſubuertendam. Pro delicijs ſuis varijſque obſonijs, audiebat mortem ſubitò deuoraturam ipſum: nam viui vocabantur totius vrbis incolæ, vt ad inferos deſcenderent. Vocabat Rex ſuas copias, ac flebat ſuper illas; atque etiam illæ ſuper eum, cœpitque illacrymari, ac dicere coram ipſis, Quàm multis in prælijs victor fui? atque etiam vos, quoties aduerſus hoſtes ſtrenuè decertantes, vbique celebrati eſtis? Non eſt ampliùs conſueti belli tempus, vt egreſſi rurſus vincamus. Multarum D nationum, ac populorum victores fuimus: nunc ab vno Hebræo ſuperari debemus? Sola noſtra vox Reges exterruit: & iam miſerandi iſtius vox omnes nos perturbat? Nos frequenter quocúque tempore ciuitates depopulati ſumus: & in noſtra ciuitate nos modò peregrinus ſuperat? Viliſſimi hominis voce deterrita eſt ciuitas noſtra Niniue, mater gigantū, formidabilis leæna: ipſa inquam, in propria caula atque ſpelunca vehementer ab Hebræo turbata eſt. In omnem terrarum orbem infremebat Niniue: & tunc vox leonę fremit ſuper ipſam? Siccine debilitatum eſt ſemen Nēbrod ſtrenui gigantis, qui condidit eam?

Milites pariter ad pœnitentiam prouocat.

Optimum conſilium Rex dedit copijs ſuis, ſic E ſuadens: Ne quæſo iam relaxemur, vt non pereamus velut miſeri quidam. Nam quando quis tentationem aliquam viriliter ſuſtinet; ſi non ſuccubuerit, lucrum ſibi duplicabit: ſiue enim viuat, glorificabitur; ſiue etiam mortem obierit, laudibus celebrabitur. Inſtar igitur magnanimi ac ſtrenui pugilis confortemur, & viriliter agamus, armiſq; muniti fortiter decertemus. Quamuis enim victores non fuerimus, ſed tamen fortiter mortē oppetierimus: pręclarum ſanè omnibus relinquemus. Notū quippe eſt nobis rectum nomen Domini iudicium atque benignitas. Metuamus eius iuſtū iudicium, & honorem ipſius miſericordiæ duplicatum deferamus. Quòd ſi placatum fuerit iudicium; multitudo miſerationum ipſius nobiſcum erit: nam inter miſericordiam & iuſtitiam, noſtra pœnitentia nequaquam infructuoſa remanebit. At maturam nobis ipſi iam iamque ad nouum imminens bellum paremus. Nolite deſpicere Ionam: non enim ſimpliciter ad prædicationem eius attendere oportet. In maximam nos ſolicitudinem atque mœſtitiam, ſuâ quâ prædicat voce, coniecit. Siquidem aſpectus eius vilis eſt, ac minimus: at vox ipſius ſonora eſt, & terrore plena. Coram omnibus vobis interpellaui eum, vt tanquam in fornace illius verba probarentur. Non eſt territus à nobis, neque commotus: ſed neque in verbis quæ protulerat, mutatus eſt; prorſus, inquam, non eſt commutatus; quia veritati conſentiebat. Blanditijs cum ipſo egi: ſed non perſuaſi. Terrorem incuſſi ei: ſed non eſt remiſſior effectus. Oſtendebam & diuitias, & irriſit me. Exhibebam ipſi gladium: & ſubſannauit me. Enſem neglexit, & munera contempſit: in nullo enim iſtorum hic remiſſior euaſit. Sunt qui munerum blanditijs flectuntur: alij gladium cernentes expaueſcunt: at hunc Hebræum inter aſſentationes & minas conſtitutum, vtraque in re inuenio fortem. Vidit hic gladium, & irriſit illum. Auaritiamque tamquam rem nihili ſuperauit. Omnis ſermo ex ore eius fluens, ſuo acumine verba ſcindit. Non terretur omninò auſteritate meâ, neque oblatis honoribus perſonam cuiuſquam reſpicit. Cunctas noſtras diuitias, vt ſtercus quod peſundatur, æſtimauit. Nunquid ergo faciem ſuam æream reddens, ſic ad nos è Hieruſalem aduenit? Sermo ipſius factus eſt nobis loco ſpeculi, in quo Deum habitantem, & malis noſtris actionibus comminantem vidimus: in ipſo autem, rectum iudicium prauis noſtris iraſcens debitis, aſpeximus. Propterea ſententia peruenit ad ciuitatem, ex ore Dei contra nos egreſſa. Quòd ſi aduentans pacem prædicaſſet: ſuſpicari potuiſſemus, ipſum veluti aliquem turpis lucri cupidum, præclaris ſcilicet ac fauſtis, quæ nobis vaticinaretur, munera à nobis pro mercede ſuorum ſermonum captare. Medicus veritatis, ad ægrotantem ingrediens, veritatem prædicat. Chirurgiâ vtendum, igniſque acerba eſſe cauteria adhibenda prædicit. Non veretur molarium dentium enarrare euerſiones. Non pertimeſcit ad Regem properare, & ei ſuos morbos aperire. Non veretur vel ipſi auſteritatis pharmacum propinare. Quis ergo mendacem eum appellet, qui iram prædicat? Si enim mendax eſſet, etiam verbis adulatorem agere deberet. Superat atque excellit, vt video, quoſcunque medicos: neque tantillum quidem panis vult à nobis porrectum comedere. Si iuſtus cùm ſit, Ionas ieiunat: ſtudeamus & nos ieiunare, quoniam peccauimus. Si ſanctus cùm ſit, rogat & obſecrat: ſeriò ac diligenter etiam nobis ipſi ſaccos ſubſternamus. Ieiunat, & orat; ne inſtar mendacis videatur: fortaſſe enim idcirco ita contendit, vt ciuitas conuertatur. Nam fidem haberi vult prædicationi, quam ipſe palam promulgauit nobis: & nos per eam oppugnemus ipſum. Non peccauit Propheta: ſed peccata nos morte mulctant. Neque verò Hebræus noſtram ſub-

Tentata ad probationem Ionæ conſtantia.

uertit ciuitatem : ſed eam noſtra delet malitia. Alium quippe inuiſibilem habemus inimicum, ô amici, cui fortiter reſiſtere par eſt. Certamina iuſti Iob audiuimus. cuius cognita eſt fortitudo, & ſermo tentatioque eius, victoriam illius aduerſus hoſtem inuiſibilem, per totum orbem prædicauit. Si ergo ſic inimicus aduerſus iuſtos decertat; quid nobis faceret peccatoribus? Ipſe eſt qui egreſſus erat, & conuiuii tempore domum ſuper filios Iob euertit, vinum ſanguine miſcens; & qui eos vnà cùm poculis, oemini parcendo, contriuit.

Inuiſibilis noſter hoſtis, diabolus.

Vos io bello reges viciſtis: at precibus ſatanam nunc vincere ſtudete. Egrediamur deinceps caſtra noſtra, & forte cum ipſo bellum committamus. Exuite thoraces, & iodutte ſaccos. Phaterras abiicite, & ad preces confugite. Relinquite enſes, & qoærite fidem. Tela coofringite, & ieiunium ſuſcipite. Nullius momenti eſt victoria, quâ ſuperiores eramus cum hoſtibus pugnantes, ac regibus terræ. Si hunc vicerimus, maius quid erit victoriis ac trophæis, quæ quondam ereximus. Et quemadmodum primus ſemper ego eram, qui in acie conſiſtebam, & me opponebam: ita in hoc quoqoe primus futurus ſum bello. Surgens itaque Rex, feſtinanter veſtem ſuam abiecit purpuream, ac ſacco ſe veſtiuit. Abiecerunt & illi ſua indumenta, ſaccoſque geſtarunt, ac cum eo lugebant. Nioiuitæ, qui antea ſemper ſpleodidè veſtiti incedebant, tunc velut Indi apparebant, metu fururorum malorum. Rex ſuis aſſumptis copiis egreſſus, totam luſtrauit ciuitatem. Emiſit concionatores, qui vbique prædicarent, vt vnaoimiter pœnitentiam agerent, Relinquat vnuſquiſque improbitatem ſuam; vt non lædatur in bello. Rapax, elargiatur: luxurioſus, caſtum ſe gerat: iracundus, mitem ſe præbeat: deliciis indulgens, ieiunio ſe dedat. Nemo iniuriatum memoriam retineat. Nemo quidpiam ſurripiat alienum. Nemo aliquem affligat ac opprimat; neque verò maledictis iocessat. Si remiſerimus deioceps conſeruis ooſtris, & Deus oobis dimittet noſtras io ipſum offenſas. Hæc noſtri ſit agminis, prælijque ratio, & accipiemus victoriam, ſaluabiturque ciuitas noſtra. Hæc atque alia eiuſmodi, in magnâ ciuitate clamabant præcones; atque vt cum iumentis ieiunarent. Subſtitit Rex, inſtar medici morbos curans. Santificauit ieiunio caſtra ſua; & glorioſum thoracem, ieiunii beneficio, ſuis militibus dedit. Vocans, adduxit omnem exercitum ſuum ad orationem: & illius adminiculo, ſcutum liberationis conceſſit. Feſtinauit, vt io eâ prædicaret pro pharetrâ mãſuetudinem, cuius ſagittæ ad cœlos perueniunt; & dum mittũtur, vincunt. Exertum adduxit enſem, gaudio perfundẽs qoi tenuit illum.

Arma noſtræ in eum militiæ, ſaccus, oratio, ieiunium.

Rex ſaccum aſſumit, ac alii milites.

Deſtinati populo prędicatores pœnitentię.

Vbi ſuum Rex ita armauit exercitum ieiuniis, & orationibus; incœpit deioceps multitudinem viſitare, viroſque & mulieres, omnes vnanimiter, dicebatqoe ad illos, Omnes pro noſtrâ iam decertemus ſalute, viriliter ac fortiter: in ſuoque ipſe ſacco exemplum illis præbebat, vt tota ſic armaretur ciuitas. Filius Nembrod ſtrenui gigantis, à ferarum cæde deſiſtens, prauas affectiones vulnerabat: & pro beſtiis, turpia iugulabant peccata; ac feris, quæ foris ſunt, relictis, improbitatem quæ iotos eſt, perimere ſtudebant. Pro gloriâ & honore currus, pedibus per vrbem incedebat; omneſque ad pœnitentiam

Miratur Ionas hominum pœnitentiam.

A ſtudioſè impellebat. Accedebat Rex ad vicos ciuitatis, vt ex ipſis peccati ſordes ablueret. Humiliter incedebat, & præſidium ipſemet ciuitatis ſibi ſubiectæ, ne corrueret, fiebat.

Videbat iſta Ionas, & vehementer obſtupuit: cœpitque admirari alienigenarum filios. Videbat bona Niniuitarum opera, atque virtutes: illacrymans lugebat ſuper Abrahæ ſemen in fide iuſtificatum, & ſuper ſemen Iacob, quod fornicatum erat à Deo. Cernebat incircunciſos corda ſcindentes, & circunciſos in duritiâ cordis perſeuerantes. Cognoſcebat Niniuitarom Rex cauſam prædicatæ iræ, ob eorum eueniſſe peccata: prẹſcidit cauſam, & mala depulit. Medicus erat ſciens morbum ciuitatis: adhibitóque ieiunii pharmaco ciuitatem curaoit, in ſacco & B cinere peccatum ex eâ profligans.

At Ionas, tanquam iudex pœnas ſibi pendi poſcebat, & ieiunium ipſis peccata coodooabat. Coogregati erant Niniuitæ, modumqoe ioquirebant placandi Dominum, & effugieodi mortem: coguoueruntque ieiunium potens eſſe & efficax ad ſedandam mortis ſententiam, & donandam ipſis vitam. Ionas ieiunat, metuens ne fortè illius beneficio ſaluentur, ipſéque mendax reddatur. Sententiam Ionæ, pœnitentia irritam reddidit: & vt ſapientes, cogoouerunt Deum benignum & miſericordem eſſe. Videbant Prophetam durum ac ſæuum, benigniſſimumque Deum: relictóque duro, ad miſericordem coofugerunt. Ionas, ſpem eorum comminationibus C præcidebat: quam tamen ieiunium augebat, ac vitam promittebat. Vir autem qoi paulò ante auſterum ſe illis oſtenderat, illorum pœnitentiâ & magnâ humilitate poſtea exhilararus eſt. Vrbs labefactabatur, ſed eam ipſius eleemoſynæ confirmabant. Infantes in matrum cooſeruati ſunt vlnis, quia tentationis tempore ieionare ſunt edocti. Senes io ſuis clamabant ſaceis, & vita ipſis protogata eſt quemadmodum etiam Ezechiæ. Et quia in cordis compunctione adoleſcentuli lacrymas profuderant, ſeruauit eos Deus ipſorum coronis. Et quia ſponſæ triſtitiâ circundatę erant in thalamis ſuis; iterum cum gaodio reuerſæ ſunt. Clamabant quoque aniD malia quòd aquam non haberent, eratqoe omniom vox horrenda, homioom ac iumentorum. Iodicium rectum audiebat vocem eorum, & gratia confeſtim ciuitatem ſaluauit. Ex quo die Ionas ipſis comminatus erat, aſſiduè ieiunabant, & ſioe intermiſſione orabant. Non ſiccabat eorum oculus pœnitentię lacrymam, nec lingua ceſſauit efflagitare miſericordiam; neque auditus aliud audiuit argumentum: ſemper enim lamantationes audiebaotur, & planctus, atque dolores. Non cernebatur ibi qoiſquam penitus hilaritati, aut riſui, vel ludicris rebus deditus: quia omnes pectus tundendo plangeE bant: nam lacrymarum vim quamdam inauditam aſſiduè profundebant, & miſericordiam per pœniteotiam comparabant: per ieiunium autem, cum puritate continentiam abſque impedimento viri ſimul cum mulieribus acquirebant. Quæ dum diuina cerneret gratia, miſericordiæ affectu tacta eſt; & viræ rorem, atque commiſerationem ſuper eos effudit. Non enim vult mortem peccatoris; ſed pœnitentiam & ſalutem amator hominum benigniſſimus, miſerator & miſericors Dominus. Nam inter iracundos, pax & reconciliatio orta eſt. Adoleſcen-

Miratur Ionas hominũ pœnitentiam.

Iſai. 38. v. 5.

Id eſt, futuris coniugiis, quæ ſponſorum coronis celebrant Græci, adeoque Syri.

tes, temperatè ac modeſtè ſe gerebant: virgines, in caſtitate degebant: feroces ac temerarij, mites euadebant. Vnus erat aſpectus omnium, & vnus amictus. Rex & ſeruus nudis pedibus incedebant. Vnus diuitibus & pauperibus erat cibus. Vnus ex æquo erat potus dominis & ſeruis. Sub vno cuncti pœnitentiæ iugo currebant, vt Dei miſerationes acciperent: & in vno ſimul opificio concorditer operabantur, vt etiam remiſſionem vnam à Deo referrent. Nam ciuitas, vt arundo à vento agitabatur; & inſtar paſſerculi in ſpinis conſtituti. Non exiſtimabant manè ipſis appariturum diem. In faucibus mortis tota tunc conſtitit ciuitas; & ad portas inferni iactata pulſauit.

Ionas ciuitatis interitum expectat, ad diem ſtatutum.

Ionas dies numerabat, & noctes: at Niniuitæ, ſua enumerabant peccata. In tugurio Ionas precabatur, vt verax locutus videretur: & in ciuitate orabant Niniuitæ, ne morerentur. Timebat Ionas, inſpiciens ipſorum lacrymas: vnde quod ciuitati euenturum erat, animaduertebat. Vmbram habebat cucurbitæ, quam ipſe non plantauerat: at illi, æſtu diei exiccabantur. Tugurium Ionę ab imo exaruit: at illis obumbrauit dextera Altiſſimi. Videbat illos inſtar aquæ contremiſcentes à conſpectu Dei. Cernebat puſiones in ieiunio & cinere ad Dominum vociferantes. Adſpiciebat infantes in lacrymas prorumpentes, vitulos mugientes, & oues balantes. Contuebatur viſcera matrum, omneſque vnâ voce miſericordiam Domini implorantes. Conſpiciebat ſenes lugentes, & ad Deum confugientes: ſenes verò Iſraël ſeditioſos atque diſſolutos. Contemplabatur Niniuen valde pœnitentem, & Sion fornicantem, ſuiſque idolis inſanientem. Reſpiciens Niniuen reprehenſionem aduerſus Hieruſalem ſemper ſeditioſam ingeminabat. Vidit meretrices Niniuitas reſipiſcentes, ac pudicitiam ſectantes: filias verò Sion furioſè atque inſanè ſcortantes. Vidit mendaces, in Niniue veritatem meditantes: & falſos Prophetas ſemper in Sion dolo ac fraude plenos. In Niniue palam idola confringebant: & in Hieruſalem occultè illa adorabant. Idoneum experimentum Ionas accepit à Gentibus: quia Moyſen ſuſcepit rex idolorum, & vidua Eliam, & alienigenæ Dauidem quando ipſum perſecutus eſt Saul rex Iſraël. Vidit Ionas tanquam Eccleſiam congregatam Niniuen; & vt non mendax ſua efficeretur prædicatio, ſtudebat. Rex Niniuitarum ſuppliciter Dominum obſecrabat: at Ieroboam, coram ſculptili aureo adorabat. Viui, ſuos deflere ſolent mortuos: vt Niniuitæ, viuos omnes filios ſuos, & affines plangebant. Ingens atque horribilis illic tunc erat luctus: quia cuncti ſe viuos putabant in terram deſcenſuros. Quantò enim magis ingeminabantur dies qui præſcripti erant, tantò lacrymæ atque gemitus ampliùs abundabant, quaſi deinceps futuri non eſſent.

Gentiles propenſiores Iudæis in Dei ſeruos & Prophetas.

Exaggeratus luctus.

Inſtabat iam dies ſubuerſioni proximus: & ciuitas planctu atque eiulatu repleta erat. Lamentationibus atque doloribus aggeres terræ reſonabant. Lutum ex lacrymarum abundantiâ fiebat, quas ipſi fundebant. Excitabant patres coram ſe filios, vt ſimul acerbam cum ipſis mortem lugerent; ſponſoſque ac ſponſas in medium adducebant. Et quis ex ſæuo hoc ſpectaculo animum teneret? Spectabant patres pulchritudinem filiorum ſuorum, & præ maguâ

A tristitiâ offundebantur ipſis tenebræ; putabantque terræmotum fieri, & exaltarunt voces ſuas lamentabiles vſque ad cœlum. Viri ſenes & aniculæ, ad ſepulchra abeuntes plorabant: quia qui ſepeliret, ipſiſque oculos clauderet, inter ipſos non erat. Singuli ante oculos mortem amaram adſpiciebant; eiulatuſque emittebant, neſcij ad quod genus mortis peruenirent. Dirumpebant corda ſua, audientes diſrumpi terram. Mutatæ ſunt ſpecies ac formæ omnium faciem, cùm ſimul putarent fore vt terra euerteretur. Rex ſaccum ferens grauiter doluit, dum ſecum cogitaret poſtero ſe die ſuperſtitem non futurum. Omnes cineribus veſcebantur, & Deo

B ſupplicabant. Omnes precatione os ſuum ſtudioſè replebant. Cuncti ſuos amicos conuocabant, vt eorum ſatiarentur aſpectu priuſquam ad inferos ipſi deſcenderent. Impleto iam die, conſiſtebant pariter in gradu mortis: apprehenſiſque inuicem manibus, ſe mutuò deplorabant. Aduenit nox vltima, ipſique cum planctu diſſerebant, quâ horâ vox ruinæ eorum audiri deberet. Arbitrabantur veſperi ciuitatem ruituram: ſuperuenit veſpera, & planè nihil ciuitas paſſa eſt. Exiſtimabant ſe noctu funditus perituros: aduenit nox, & non interierunt. Putabant in tenebris ſe morti tradendos: prætererunt tenebrę, & nihil prorſus ſunt perpeſſi. Cenſebant manè ciuitatem euertendam: aduenit

C matutinum tempus, & illorum ſpem atque expectationem adauxit. Quâ horâ putabant illi ſe non fore ſuperſtites, eadem ipſorum completum eſt gaudium. Amicis & cognatis omnes congratulabantur, Deumque glorificabant, qui ipſorum miſertus erat.

Niniuitarũ timor ſpei admixtus.

At Ionas à longè ſtetit, proſpiciens ac metuens ne fortè mendax deprehenderetur: & eadem horâ, quâ ipſe id ſperabat, ciuitas à morte liberata eſt. Nam Deus pro infinitâ ſuâ bonitate, reſpiciens ipſorum lacrymas, miſericordiâ in eos motus eſt. Et licet non fuerint mortui, malæ tamen mortis expectatione, iam antea mortui erant. Et reuerâ iam mortem alioqui ob-

Liberata ciuitas.

D ierant, mortuique inſepulti remanebant. Nam timor rerum grauiſſimarum, etiam viuentes enecabat: adeò enim emarceſcere fecit eos periculorum comminatio, vt velut vmbra viderentur. Hæc porrò Ionas ſecum non reputabat: verùm quæ ad ſe pertinerent ſpectans, omnes occidere ſtudebat. Cæterum Deus ipſorum miſertus eſt: & qui metu contabuerant, metum depoſuerunt, & mortua reuixit ciuitas, omneſque ſimul gaudio perfuſi, ſpem bonam ceperunt, cernentes iram in miſericordiam eſſe conuerſam. In precibus ſuis genua flectebant, manus autem extendebant, & Deo gratias agebant, quòd præter expectationem ipſos à morte ſaluaſſet, & vitam miſericorditer donaſſet.

E Ionas autem cernens ſe mendacem videri, Niniuitis ſaluatis vehementer contriſtatus eſt: at Niniuitæ ipſum obteſtari cœperunt, & blanditiis cum eo agere, ſic ipſum alloquentes. Noli contriſtari, ô Iona; ſed gaude, quia nouam vitam agimus. Per te enim bona inuenimus: per te, vniuerſorum Deum agnouimus. Non es mentitus, ne timeas: ſubuerſa enim noſtra eſt malitia, & exaltata fides in manu tuâ. Reperimus præſidia pœnitentiæ, ex Domini theſauris ea accepimus. Dic nobis, Iona, quid tibi acceſſiſſet commodi ſi noſtra euerſa fuiſſet ciuitas; & omnes

Ionas ægrè fert.

mortem obijſſemus? aut quid lucratus eſſes, ô A Propheta, ſi cuncti in infernum demerſi eſſemus? Cur animum deiicis, cùm nos ex malis ſanando curaueris? Totus populus tibi vt benefactori ſuo gratias agit: cur ergo ſuſpiras; quia cum ciuitate non ad interitum, ſed ad Dei cognitionem negotiatus es? Aut cur etiam doles de ſaluatis per pœnitentiam? Nunc coronatus es; illudque quod accidit, te gaudio afficiat. Nam Angelos in excelſis gaudio perſundens, meritò ipſe ſuper terram in eo gloriari & exultare debes, quia Deus de nobis gaudet in cœlis. Magnificarine ampliùs tua mens potuit, quàm in eo quòd cuncti cultum atque reuerentiam Deo adſcribant? Conſolare teipſum, quòd B tota ciuitas vnà cum Rege, in gaudio te adoret, cernens infantes à morte liberatos. Quare confirmatus pro eorum vitâ precare, ruſuſque conſeruatos intuere infantes, ac manus tuas eorum capitibus impone. Benedic ciuitati præter ſpem ſaluatæ, vt memoria tui in eâ augeatur. Luctum depelle, & relicto ieiunio nobiſcum gaude, ô Propheta Dei. Hęc & his plura cum eo loquebantur, vt importunam eius triſtitiam mitigarent.

Ionæ ad Deum querela.

Extra ciuitatem reſidebat Ionas, & ad eum tota egreſſa eſt ciuitas; videbatque aſpectu formidabili Ionam conſiſtentem; & in ipſius ore duos diſceptantes audiebant, quomodò ſcilicet Ionas cum Deo quæſtionem agebat & quo pa- C cto ipſe ex perſonâ Dei reſpondebat. Spiritus quippe ſanctus, quem in ore ſuo iudicem cauſæ habebat, in ipſo loquebatur. Duas autem in ipſo diſceptantes oſtendit perſonas, Dei nimirum, & Prophetæ. Audiebat totus populus eum patrocinantem ſibi ſuper cucurbitâ; imò pro ſeipſo, ac Domino, & ciuitate eius. Si enim lingua Ionæ duobus inſeruiebat: ex ipſo profectò duæ diſtinctæ voces duarum audiebantur perſonarum: nam & ipſe loquebatur cum Deo, & ipſi Deus viciſſim per eius linguam reſpondebat. O formidabilem patronum! O quomodò ipſius lingua patrocinabatur duobus, Deo ſcilicet, & ei ipſi! Veluti chori diſpoſiti Niniuitæ exaudiebant, quo pacto Ionas ſuâ lo- D quelâ cum Deo ageret ac diſputaret. Domine, inquit, cur me vndique in anguſtum redigis, & cur me prodidiſti, ac mendacem effeciſti? Deinde quâ paululum fruebar cucurbitâ, vt me à malis protegeret, eam tu areſeciſti, æſtuque me exſiccas: ideo mortem expecto; accipe animam meam: magnum enim ſuper cucurbitâ dolorem concepi. At confeſtim ſanctiſſimus Spiritus reſpondebat, & ex ore ipſius condemnabat eum. Lingua ipſius ſtatim impugnabat ipſum, & os redarguebat eum, tanquam Deum iuſtificans. Audierat enim multitudo populi ex ore Ionæ, quomodò pro ciuitate ad eum diceret Deus: Si tu, inquit, parcis cucurbitæ, in quâ E non laboraſti, neque feciſti vt creſceret; quæ ſub matutinum tempus nata ſimiliter exaruit: quantò magis parcam Niniuitæ ciuitati meæ. Figuram & vmbram tibi viuæ ciuitatis præbeo in cucurbitâ arefactâ. Cucurbita tibi nunc loco magiſtri efficitur; ex quâ ſapientiam & prudentiam addiſce: debeſque in vili & miſerandâ cucurbitâ, quaſi experientiam addiſcere, quanta ſit vis diuinæ clementiæ. Tu parcis cucurbitæ, & ego ciuitati. Tugurium tuum ſit ſpeculum ciuitatis. Tugurium abiectum quæris, & vrbem

De hac apologiâ Dei ad Ionam eruditè Chryſoſt. hom. de mœſtitiâ Achab.

A funditùs euertis? Vbi rectum tuum iudicium, ô Iona? Cucurbitam ciuitate potiorem ducis? Super vili cucurbitâ commiſerationis affectum oſtendis, & in ciuitatem duriſſimum ac ſeueriſſimum te exhibes? Itane in oculis tuis magnificata eſt cucurbita, in cibum conceſſa edentibus eam? Siccine rem corruptibilem, pœnitentibus Niniuitis prætuliſti, & ſolia maioris æſtimas homine ratione prædito? Hæc cuncta Niniuitæ tanquam vno ex ore audientes, gloriam dederunt Deo, quòd pro ipſis ipſemet cauſam ageret ac diſceptaret: Creator cum creaturâ; Dominus cum ſeruo: ipſamque linguam Ionæ ex aduerſo contendentis, iuſtam ferre ſententiam faceret. Et præter voluntatem Ionas victoriam B attribuebat ei, quo cum diſceptabat: ac iurè iuſtum ipſum iudicem cenſebat. Deus ob multas miſerationes ſuas comminatoriam ſuam vocem reuocare non recuſabat, vt ciuitas ſaluaretur: & Ionas ſummo iure cum Deo agere conabatur vt ciuitatem euerteret, ne ipſe mendax videretur. Gauiſus eſt vniuerſus populus dum iſta audirent, & Ionam à Deo ſuperatum eſſe cernerent. Cognoſcenteſque quo pacto ipſum conſolaretur Deus, ſtuduerunt maiorem ei deferre honorem: quare & eum inter vlnas ſuas rapuerunt, ac inſtar Regis cum gloriâ ciuitatem ingreſſus eſt, & reſedit ibi. Congregatique pœnitentes adorabant ipſum, ac munera cum deci- C mis ſuis offerebant ei, & quæcumque inter tribulationes deſtinauerant. Aperuit Rex theſauros qui erant apud ipſum, obtulitque ipſi dona valde honorifica. Vno omnium ore, laudibus celebratus eſt Ionas: ingreſſuſque in curru regio conſedit. In mari, eum portabat cetus; in continenti, currus regius. In mari, cetus Ionam coarguebat; in terra, eum ciuitas magnificabat. In mari piſces ipſum venabantur accipiebant; & dum ipſe ſubuerſionem moliretur, principes & Rex legatos miſerunt, qui vbique appareterent ei. Deus cetum deducebat, quò pergeret: & Rex Prophetæ viam monſtrabat, obuiamque ei cum honore aſcendebat. Principes vnà cum Rege perterriti, obuiam proceſſe- D runt ei, ob timorem ex prædicatione ipſius conceptum. Omnis ciuitas conſcia eorum quæ in Niniue geſta erant, ſibi ab ipſo metuebat, ne fortè ab eo ſubuerteretur.

Hactenus ſacra hiſtoria, reliqua de honore Ionæ habito, omiſſaque de eius reductione in patriam, vel ex Hebræorum hiſtorijs petita, vel pie ab auctore meditata.

S. HIERONYMI PRESbyteri *in idem Euangelium.*

M*Agiſter volumus, &c.* Sic ſignum poſtulant, quaſi quæ viderant, ſigna non fuerint. Sed in alio Euangeliſta quid petant pleniùs explicatur. *Volumus à te ſignum videre de cœlo.* Vel in morem Eliæ ignem de ſublimi venire cupiebant: vel in ſimilitudinem Samuelis tempore æſtiuo contra naturam loci mugire to- E nitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere: quaſi non poſſint & illa calumniari, & dicere ex occultis & varijs aëris paſſionibus accidiſſe. Nam qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, vtilitate ſentis: quid facturus es de his quę de cœlo venerint? Vtique reſpondebis & magos in Ægypto multa ſigna feciſſe de cœlo.

At illis: Generatio mala & adultera. Egregiè dixit adultera, quia dimiſerat virum; & iuxta Ezechielem, multis ſe amatoribus copulauerat. *Signum quærit, & ſignum non dabitur*

illi niſi ſignum Ionæ, &c. De hoc loco pleniùs in commentariis Ionæ Prophetæ diſputauimus: ad illum ergo locum lectoris diligentiam remittimus. Hoc breuiter nunc dixiſſe contenti, quòd ſynecdochicè totum intelligatur ex parte: non quòd omnes tres dies & tres noctes in inferno Dominus ſteterit, ſed quòd in parte Paraſceues & Dominicæ, & totâ die Sabbati, tres dies & totidem noctes intelligantur.

v. 41. Niniuitæ comparationis exēplo cōdemnatur Iudæos.

Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio, &c. Non ſententiæ poteſtate, ſed comparationis exemplo. *Et ecce plus quàm Ionas hîc.* Hîc, aduerbium loci, non pronomen intelligas. Ionas ſecundum LXX. interpretes triduò prædicauit: ego tanto tempore. Ille Aſſyriis genti incredulæ: ego Iudæis populo Dei. Ille peregrinis: ego ciuibus. Ille voce locutus eſt ſimplici, nihil ſignorum faciens: ego tanta faciens ſigna, Beelzebub calumniam ſuſtineo. Plus ergo eſt Ionâ hîc: id eſt, in præſentiarum inter vos.

v. 4. Iudæosque regina Auſtri.

3. Reg. 10. v. 1.

2. Paral. 9. v. 1.

Regina auſtri ſurget in iudicio, &c. Eodem modo condemnabit regina Auſtri populum Iudæorum, quo condemnabunt viri Niniuitæ Iſraëlem incredulum. Iſta eſt autem regina Saba; de quâ in Regum volumine, & in Paralipomenon legimus: quæ per tantas difficultates, gente ſuâ & imperio derelictis, venit in Iudæam audire ſapientiam Salomonis, & ei multa munera detulit. In Niniue autem & in reginâ Sabba occulta fides Nationum præfertur Iſraëli.

v. 43.

Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærens requiem, &c. Quidam iſtum locum de hæreticis dictum putant: quòd immundus ſpiritus qui in eis antea habitauerat, quando Gentiles erant, ad confeſſionem veræ fidei eiiciatur, poſtea verò cùm ſe ad hæreſim tranſtulerint, & ſimulatis virtutibus ornauerint domum ſuam: tunc aliis ſeptem nequam ſpiritibus adiunctis reuertatur ad eos diabolus, & habitet in illis: fiantque nouiſſima eorum peiora prioribus. Multò quippe peiori conditione ſunt hæretici, quàm Gentiles: quia in illis ſpes fidei eſt, in iſtis pugna diſcordiæ. Cùm hæc intelligentia plauſum quendam & colorem doctrinæ præferat, neſcio an habeat veritatem. Ex eo enim quod finitâ vel parabolâ vel exemplo ſequitur: *Sic erit & generationi huic peſſimæ*, compellimur non ad hæreticos & quoſlibet homines, ſed ad Iudæorum populum referre parabolam: vt contextus loci non paſſim & vagus in diuerſum fluctuet, atque inſipientium more turbetur, ſed hærens ſibi vel ad priora vel ad poſteriora reſpondeat.

Parabola reuertentis dæmonis in Iudæos expoſita.

Immundus ſpiritus exiuit à Iudæis, quando acceperunt legem, & ambulauit per loca arida quærens ſibi requiem. Expulſus videlicet à Iudæis, ambulauit per Gentium ſolitudines: quæ cùm poſtea Domino credidiſſent, ille non inuento loco in nationibus, dixit: *Reuertar in domum meam, &c.* Hoc eſt, abibo ad Iudæos quos ante dimiſeram. *Et veniens inuenit vacantem, ſcopis mundatam, &c.* Vacabat enim templum Iudæorum, & Chriſtum hoſpitem non habebat, dicentem: *Surgite, eamus hinc.* Et in alio loco: *Dimittetur vobis domus veſtra deſerta.* Quia igitur & Dei & Angelorum præſidia non habebant, & ornati erant ſuperfluis obſeruationibus legis & traditionibus Phariſæorum, reuertitur diabolus ad ſedem ſuam priſtinam: & ſeptenario ſibi numero dæmonum addito, habitat priſtinam domum, & fiunt illius

Ioan. 14. v. 31.

Luc. 13. v. 35.

A populi nouiſſima peiora prioribus. Multò enim nunc maiori dæmonum numero poſſidentur blaſphemantes in ſynagogis ſuis Chriſtum Ieſum, quàm in Ægypto poſſeſſi fuerant ante legis notitiam: quia aliud eſt venturum non credere, aliud eum non ſuſcepiſſe qui venerit. Septenarium autem numerum adiunctum diabolo: vel propter numerum Spiritus ſancti: vt quomodo in Eſaiâ ſuper virgam de radice Ieſſe, & florem qui de radice conſcendit, ſeptem ſpiritus virtutum deſcendiſſe narrantur, ita econtrariò vitiorum numerus in diabolo conſecratus ſit.

Eſai. 11. v. 1.

v. 46.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, & fratres, &c. Occupatus erat Dominus in opere ſermonis, B in doctrinâ populorum, in officio prædicandi: mater & fratres veniunt, & foris ſtant, & ei deſiderant loqui. Tunc quidam nuntiat Saluatori quod mater ſua & fratres ſtent foris, quærentes eum. Videtur mihi iſte qui nuntiat, non fortuitò & ſimpliciter nuntiare, ſed inſidias tendere Saluatori: vtrum ſpirituali operi carnem & ſanguinem præferat. Vnde & Dominus, non quòd negaret matrem & fratres exire contempſit, ſed quòd reſponderet inſidianti, extendens manum in diſcipulos, ait: *Ecce mater mea, & fratres, &c.* Iſti ſunt mater mea, qui me quotidie in credentium animis generant. Iſti ſunt fratres mei, qui faciunt opera Patris mei. Non ergo iuxta Marcionem & Manichæum C matrem negauit, vt natus de Phantaſmate putaretur, ſed Apoſtolos cognationi prætulit, vt & nos in comparatione dilectionis carni ſpiritum præferamus.

Dominicæ reſponſionis œconomia.

Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te. Quidam fratres Domini de aliâ vxore Ioſeph filios ſuſpicantur, ſequentes deliramenta apocryphorum, & à quadam Eſchâ mulierculâ confingentes. Nos autem ſicut in libro quem contra Heluidium ſcripſimus continetur: fratres Domini, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris Mariæ liberos intelligimus materteræ Domini, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris & Ioſeph & Iudæ, quos in alio Euangelij loco fratres Domini legimus appella- D tos. Fratres autem conſobrinos dici, omnis Scriptura demonſtrat.

Quinam in Euangelio dicti Domini fratres.

Marc. 15. v. 40.

Matth. 13. v. 55.

Dicamus & aliter: Saluator loquitur ad turbas, intrinſecus erudit nationes. Mater eius & fratres, hoc eſt, ſynagoga & populus Iudæorum foris ſtant, & intrare deſiderant, & ſermone eius indigni fiunt. Cùmque rogauerint & quæſierint & nuntium miſerint: reſponſum accipiunt liberi eos eſſe arbitrij, & intrare poſſe ſi velint, & ipſi credere: qui tamen intrare non poterunt, niſi alios rogauerint.

Senſus allegoricus.

S. IOAN. CHRYSOTOMI

E *Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euangelium.*

HOMILIA I.

Hom. 44. in Matth. 12. v. 38.

TVnc reſponderunt ei quidam de Scribis & Phariſæis dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre. Poteritne quicquam, non dico impium magis, ſed ſtolidius iſtis inueniri, qui etiam poſt tot tantáque ſigna, quaſi nullum ſignum eſſet factum, dicere audent, *Volumus abs te ſignum videre?* Cuius igitur rei gratiâ ita ſtultè loquuntur? Profectò vt rurſus carpant. Nam

quoniam non ſemel, ſed bis atque ſæpius inuerecundorum linguam argumentis compeſcuit, opera rurſus quærunt, ac ideo quaſi admirans Euangeliſta ſcribit: *Tunc responderunt ei quidam Scribarum, & Phariſæorum ſignum petens. Tunc* illud, quando ſignificat? Quando ſcilicet flexos iam eſſe oporteret, quando admirari atque obſtupeſcere; quando ſaltem confuſi decedere debebant, tunc in malignitate atque pertinaciâ ſuâ pertinaciter perſeuerant. Tu verò ipſa etiam verba conſidera, quomodo adulatione ac deriſione plena ſunt: Putarunt enim aſſentatiunculâ ipſum allicere, qui modò adulantur, modò conuitiantur; modò dæmoniacum, modò magiſtrum appellant. Quæ quanquam inter ſe oppoſita reperiantur, à malo tamen animo, atque mente procedunt: quapropter valde ipſos carpere voluit. Ita cùm illi aſperè atque contumelioſè interrogant, manſuetè ac leniter reſpondet: cùm verò aſſentantur, tunc non mediocri vtitur acrimoniâ; omni ſe perturbatione ſuperiorem oſtendens. Veluti enim tunc nullâ irâ concitatur, eodem nunc modo adulationibus non deliuitur. Aduerte autem, quia ita conuitiando reſpondere videtur, vt non ſolùm conuicietur, verùm etiam illorum malignitatem declaret. Quid enim ait? *Generatio mala, & adultera ſignum quærit.* Tale igitur eſt, quod dicit. Quid mirum eſt, ſi ita perperam me tractatis, quem nondum cognouiſtis, cùm etiam Patrem, quem plurimis & maximis periculis noſcere deberetis, pariter offendatis: quem crebrò derelinquentes dæmonum cultus ſecuti eſtis, malos

Ezech. 16. & 23.

vobis (velut Ezechiel aſſiduè carpere ſolebat) amatores allicientes. Quibus verbis & ſe conſonum, atque concordem eſſe Patri oſtendit, & eos nihil alienum à maioribus ſuis facere. Arcanáque mentis ipſorum reuelat, quòd ſimulantes, & ceu inimici miracula petebant: propterea & generationem malam nuncupauit, tum quia ſemper ingrati benefactoribus extiterunt, tum quia ſuſceptis beneficiis (quod extremæ vitioſitatis eſt) ad malignitatem incitantur. Adulteram porrò generationem appellauit, tam priorem quàm præſentem ipſorum deformitatem deſignans. Vnde rurſus Patri ſeipſum æqualem eſſe demonſtrat. Siquidem pariter qui ſibi, quemadmodum qui Patri non credunt, adulterij crimine notantur. Deinde poſt contumelioſa & acerba illa verba, quid ait?

v. 39.

Et ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Reſurrectionis iam mentionem facit, & à figurâ Ionæ rem ipſam confirmat. Quid igitur inquies? Datum eſt, inquit, ei ſignum, non eſt datum petenti. Non enim vt eos induceret; quippe cùm ſciret obſtinatos eſſe; verùm vt alios alliceret, ſigna faciebat. Aut ita igitur reſpondere poſſumus, aut quia non tale habituri erant quale illud erat. Signum in illis factum eſt, quando vexati quanta eſſet virtus illius cognouerunt. Et hîc quidem comminationibus occultiùs id tangit: vt quaſi dicere videatur: Mille enim vobis beneficia contuli, & nihil horum vos mihi conciliauit, neque fecit vt omnipotentiam meam velitis cognoſcere: ſed cognoſcetis tunc à contrariis, quando vrbem veſtram proſtratam videbitis, quando mœnia eius deiecta, quando tēplum ſubuerſum, quando libertate, priſcáque viuendi diſciplinâ priuati, errantes, ac profugi per vniuerſum orbem

Signum Iudæis datū, quæ poſt Chriſti paſſionem mala perpetuantur.

A diſpergemini. Hæc igitur omnia, quæ poſt paſſionem meam euenient, in ſignum vobis maximum erunt. Et certè maximum videri debet, ſicuti & eſt, quòd afflictiones eorum nec auferentur, nec remittentur, neque, quamuis multi conati ſint, vllus tamen potuerit ærumnis atq; miſeriis Iudæorum mederi. Nec hæc expreſſit, ſed futuris temporibus manifeſtanda reliquit. Nunc autem reſurrectionis ſermonem, quem futuris calamitatibus cogniturí erant, probat, atque adſtruit.

Alludit ad Iulianum Apoſtatā, qui id fruſtra tentauit.

v. 40.

Sicut enim fuit Ionas, ait, *in ventre ceti tribus diebus, &c.* Liquidò ne verba eius illuderent, non dixit, quia reſurget: eos autem occultiùs tetigit, vt præſcientiam eius non ignorarent; quæ ipſos adeò non fugit, vt ad Pilatum poſtea

Matth. 27. v. 63.

B aſſererent, quia ille ſeductor dixit, poſt tres dies ſe reſurrecturum: quod certè diſcipuli eius tanquam rudiores non intellexerunt. Quocirca Phariſæi, & Scribæ ſua ipſorum ſententiâ condemnati eſſe videntur. Aduerte autem quomodò, quamuis occultè, ſignificanter tamen dixit. Non enim ait, in terrâ, ſed, *in corde terræ*; vt ſepulchrum denotet, & nemo apparentiam fuiſſe ſuſpicetur. Tribus autem diebus mortuus eſſe voluit, vt nemo mortuum eſſe ambigeret. Non enim cruce ſolùm, & viſu omnium qui tunc aderant, verum etiam dierum numero mortem confirmat. Nam etſi vniuerſa & futura tempora reſurrectioni teſtatura erant; tamen ſi

Mors, ſigni dicta, nec leuis momenti res, eius fides.

C tunc non multa morti atteſtata fuiſſent, potuiſſet dubitari: morte autem non creditâ, reſurrectionis etiam myſterium omninò vacillabat. Idcirco ſignum etiam mortem vocauit: quare niſi crucifixus fuiſſet, ſignum datum non eſſet. Hac etiam de cauſâ in medium adduxit, vt prætetitis ſignis præſentium veritas crederetur. Dic mihi, quæſo, fictóne ſermone putas in ventre ceti Ionam fuiſſe? Nec potes id quidem dicere: quare nec Chriſtum in corde terræ fuiſſe negandum tibi eſt. Non enim fieri poteſt, vt veritatis figura procul à figmento ſit, veritas autem ipſa falsâ imagine inuoluatur: idcirco vbique & in myſteriis, & in baptiſmate, & in cæteris omnibus mortem ipſius annuntiamus. Ideo Paulus ma-

Domini mortem vbique annunciamus.

Gal. 6. v. 14.

D gnâ & clarâ voce clamat, dicens: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Vnde apertiſſimè patet, diaboli diſcipulos eſſe omnes, qui Marcionis morbo laborant, cùm hæc non credant: quæ ne obliuioni traderentur, mille ſacramentis effectum à Chriſto eſt, & quæ maximè diabolus delere obliuione cogatur. Ita & alibi dicit. *Soluite templum hoc, & in tribus erigam ipſum diebus.* Et, *Erunt dies, quando auferetur ab ipſis ſponſus.* Hîc autem: *Non dabitur ſignum*, inquit, *niſi ſignum Ionæ Prophetæ*: Oſtendens quòd pro ipſis paſſurus eſſet, quódque illi nihil inde lucrarentur: quod

Ioan. 2. v. 19. Matth. 9. v. 15.

E paulò poſt ſignificauit. Et tamen quanquam ſciret nihil ſe illis profuturum, tanta eius miſericordia eſt, quòd pro ipſis mortuus eſt.

Sed ne quis putet tales Iudæorum exitus futuros, quales Niniuitarum fuerunt, quorum vrbem, quoniam pœnitentiam egerunt, ab irruentibus Barbaris eripuit. Ne igitur quis putet pœnitentiam Iudæos hanc quoque acturos, audias quemadmodum contrarium deſignatur. Nam quòd nihil fructus ex tot, tantiſque beneficiis conſequantur; imò etiam econtra, intolerabiles ærumnas patientur, ſimilitudine dæmonis

denotauit,

denotauit, ac futurarum affliĉtionom cauſam
reddidit: oſtendens quòd meritò in ipſos inci-
dent, quod antiquiſſimis etiam fecit tempori-
Gen. 18. bus. Sodomorom enim vrbem vaſtaturus, cau-
v. 20. ſam Abrahæ priùs expoſuit, declarauitque quan-
tus virtutum contemptus Sodomis eſſet, vbi in
tam magnis, populoſiſque vrbibus ne decem
qoidem viri moderatè viuentes poterant repe-
Gen. 19. riri. Ipſi quoque Lot inhoſpitalitatem ipſorum
v. 4. antea, & amores monſtrauit turpiſſimos, &
Gen. 6. poſtea ignem immiſit. Pariter etiam in diluuio,
v. 7. rebus ipſis ad Noë cauſam detuliſſe videtur: ſed
Ezech. 8. Ezechieli etiam, cùm apud Babylonios degeret,
v. 5. quæ Hieroſolymis mala fiebant, ante ocolos
perſpicienda propoſuit. Cumque Hieremiæ di-
Ier. 7. cebat: *Noli pro ipſis orare; an non vides quid iſti*
v. 16. *faciunt?* cauſam profeĉtò dicebat: Quod igitur
vbique ferè factitauit, id etiam hîc conſeruat.
Quid enim ait? *Viri Niniuitæ ſurgent, & con-*
demnabunt, &c. Nam cùm ille ſeruus fuerit,
ego Dominus ſum: ille à ceto exilijt, ego à morte
reſurgam. Subuerſiooem ille vrbi futuram præ-
dicauit, ego regni cœlorum Euangelia vobis
Iudæorum enuntio. Et Niniuitæ quidem abſque ſigno ali-
cum Nini- quo timuerunt, cùm vos multa miraculorum
uitis colla- ſigna videatis: nec quicquam ante Ionæ verba
tio. illi audierunt, cùm vos per diuerſa genera phi-
loſophiæ ego educarim. Præterea Ionas quaſi
miniſter ad Niniuitas acceſſit, ego autem ad vos
Dominus atqoe Creator deueoi, nulli minas in-
tentans, à nullo repoſcens pœnas; ſed pecca-
torum condonationem afferens. Accedit, quòd
illi qoidem eſſent barbari; vos autem inter Pro-
phetas innumeros educati: tum quòd de Ionâ
nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædi-
xerint, & opera prædicationi conſonare perſpi-
ciatis. Ionam etiam ne derideretur fugiſſe non
ignoratis, cùm ego & crucis patibulum ſubitu-
rus, & omnes illuſiones veſtras laturus vltrò ad-
uenerim. Itaque cùm ille nullum pro Niniuitis
opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem
libenter ſufferam. Et ille aduena quidem atque
peregrinus erat, & hominibus illis omnino igno-
tus: ego verò vobis coniunctus ſecundũ carnem,
ab eiſdem ſum oriondus progenitoribus. Multa
huiuſmodi relinquo, quæ ab exemplo Ionæ, at-
que Niniuitarum facilè quis poteſt excogitare.

Dominus verò aliud ſubiunxit, dicens: *Quo-*
niam & regina Auſtri ſurget in iudicio cum ge-
v. 42. *neratione iſtâ, &c.* Hoc priore maius, atque mi-
rabilius eſt. Ionas enim ipſe ad Niniuitas abiit;
Regina verò Auſtri non expectauit oſcitando,
vt Salomon illam requireret: ſed ipſa & mulier
Cum regi- & barbara, & tantò interuallo locorom remota,
nâ Auſtri. ſtuduit ad Salomonem venire, non minis, aut
terrore aliquo impulſa, ſed ſolo ſapientiæ amore
incenſa *Sed ecce plus Salomone hîc.* Tunc ad Sa-
lomonem regina mulier acceſſit, nunc ipſe Rex
omnium ad vos aduenio. Et illa ab extremis or-
bis terrarum partibus acceſſit: vos in vrbibus at-
que vicis veſtris ſedentes omnia me luſtrantem
videtis. Et Salomon quidem de arboribus, &
Eccl. 2. & 3. plantis peritè diſſerebat, vnde non præcipuam
vtilitatem audiens conſequi poterat; ego autem
ineffabiles quaſdam res, & mirabilia ſacramenta
vobis annuntio. Poſtquam igitur illos condem-
nauit, abundè oſtendens nullâ eos dignum veniâ
peccatum committere; illorumque ingratitu-
dini ac improbitati ſuam ipſorum inobedien-
tiam, non imbecillitati attribuendam eſſe de-

A clarauit; idque tam aliis multis, quàm Niniuita-
rum, ac reginæ exemplo communiuit: tunc fu-
turos quoque labores prænontiat, qoamuis oc-
cultè, & ænigmaticè, ita tamen vt non paroum
narrationis ſeries terrorem inferre videatur.

Cùm enim, ait, *exierit immundus ſpiritus ab*
homine, ambulat per loca arida requiem quærens, v. 43.
&c. Hinc dilucidiùs oſtendit, non in futuro ſæ-
culo ſolùm, verumetiam hîc grauiora, duriorá-
que ipſos paſſuros. Nam qnoniam Niniuitas di-
cebat reſurrecturos in iudicio, & condemnatu-
ros generationem hanc: ne prolixitate temporis
ad inuriam deuoluantur, hac in vitâ futuras ſibi
affliĉtiones ſubtexit: quas Oſee Propheta mi-
nando dicebat, quoniam *erunt veluti mente cap-* Oſee 9.
B *tus propheta, homo habens ſpiritum*; videlicet v. 7.
ſicuti furioſi atque bacchantes falſi prophetæ,
qui malis ſpiritibus exagitantur. Mente enim
captum hîc Prophetam, falſum prohetam appel-
lauit: quales arioli & Gentium vates fuerunt.
Quòd ſignificanter expreſſit, dicens, quia *peiora*
prioribus erunt. Aduerte quo paĉto vndique at-
tentiores facit, à præſentibus, à futuris; à com-
probatis atque laudatis; Niniuitis dico & Auſtri
reginâ; & ab his qui Deum offenderunt, nem-
pe à Tyri & Sodomorum ciuibus. Pariter etiam
Prophetæ hac ſimili doĉtrinâ vtebantur, qui
filios Rechabin adducunt; & ſponſam quæ or- Ier. 35.
natus proprij, atque monilis non obliuiſcitur; v. 2.
& bouem, qui cognouit poſſidentem, ac aſinum Ier. 2.
qui præſepe domini ſui non ignorauit. v. 32.
C Hac ergo tritâ Prophetarum doĉtrinâ pro- Iſai. 1.
grediens, cùm per comparationem ingratitudi- v. 3.
nem eorum, atque malignitatem præ oculis po-
ſuerit, tunc futuras prænuntiat calamitates.
Quid igitur dicit? Quemadmodum dæmoniaci,
ait, cùm ab infeſto dæmone ſunt liberati, ſi ne-
gligentiâ corrumpantur, grauiores aduerſus ſe
attrahunt imaginationes: ſic vobis accidet: Dæ-
monio enim tunc vexabamini, quando idola co-
lebatis, & dæmoniis filios veſtros occiſos offe-
rebatis, ingentem hac ex re inſaniam oſtenden-
tes: nec tamen dereliqui vos, ſed per Prophe-
tas dæmonem eieci, & nunc per memetipſum
curare penitus vos conſtitui. Verùm, quo-
D niam aduertere non vultis, ſed in maiorem pra-
uitatem ſponte ruitis: quippe cùm multò dete-
rius ſit in meum, quàm in Prophetarum interi- Grauiora
tum ſæuire: idcirco multò grauiora vobis im- paſſi Iudæi
minent, quàm Babylonis, quàm Ægypti, quàm ſub Veſpa-
Anthiochi mala fuere. Nam quę Veſpaſiano ſiano & Ti-
duce ac Tito ipſis acciderunt, multò magis om- to, quàm
nibus illis aſperiora durioráque fuerunt. Qua- omnibus
propter dicebat: *Erit tribulatio magna, qualis* retrò tem-
nunquam fuit, nec erit. Non autem hoc ſolùm poribus.
ſimilitudo deſignat, verumetiam quia omnium Matth. 24.
virtutum numero contempto, faciliùs à prauis v. 21.
ſpiritibus quàm priùs occupabuntur. Nam
quamuis olim aſſiduè peccarent, habebant ta-
men emendantem doĉtoris diſciplinam: aderat
E illis ipſa Dei prouidentia, non omninò dereli-
querat eos Spiritus gratia, curâ, caſtigatione,
omnique remedio iuuans: nunc verò penitus
à diligenti curâ Spiritus deſolatos fore prædicit.
Quare, cùm virtutis maior penuria ſit, tum
crimina intenduntur, dæmoneſque acriùs in
eos inſurgunt. Nemo enim veſtrûm ignorat Iudæi ſub
memoriâ noſtrâ, quando Iulianus (qui om- Iuliano Ge-
nes homines impietate ſuperauit) magno fu- tilium aſſe-
rore contra veritatem bacchabatur, quemadmo- clæ.

dum Gentibus adhærebant, & cultus idolorum A præferebant. Quare ſi aliquo modo modeſtiùs nunc degere videntur, formidine principum id ſimulant: quæ ſi nulla eſſet, crudeliora quàm antea vnquam facere auderent, cùm omni prauitate, atque malitiâ priſcos nimium antecedant, maleficas artes atque magicas, petulantiam, audaciam, cęteráque vitia ſupra modum colentes: & quamuis tanto fræno coerceantur, ſæpenumerò tamen in principes conſpirarunt, & in extremas inde calamitates inciderunt.

Nihil ſigna iuuant, ſi deſit probus animus, aſque ſine illis prodeſt ac ſufficit.

Vbi ergo nunc, vbi (inquam) ſunt, qui ſigna & miracula curioſè inquirunt? Audiant & intelligant, mente atque animo grato nobis opus eſſe: quæ res ſi non adeſt, nihil vtilitatis à ſigno adipiſcimur. Nam & Niniuitæ abſque aliquo penitus ſigno crediderũt: Iudæi verò etiam B poſt tot & tanta miracula in peius deuoluti, domicilium dæmonum facti ſunt, & innumeras contraxerunt ęrumnas: neque id iniuriâ. Nam quando quiſpiam ab afflictionibus, ac malis liberatus non modeſtior fit, multò grauiora quàm priùs patietur: idcirco enim dixit: *Non inuenit requiem.*: vt oſtendat neceſſariò ad huiuſmodi hominem inſidias dæmonum peruenturas. Nam qui duabus his præcipuis cauſis caſtigatus non eſt, à præcedentibus videlicet calamitatibus, & à liberatione ſecutâ, quibus tertiam quoque addere poſſumus, comminationis ſcilicet peioris; niſi reſipuerit, quâ ratione ſperare de illo poteris ampliùs, quod melior futurus ſit? C

Grauior punitio imminet non emendatis prioribus malis.

Hæc non ad illos ſolùm, verumetiam ad noſipſos dicta eſſe credamus. Nam ſi diuinâ luce illuminati, & à primâ delictorum miſeriâ erepti, rurſus ad eandem malignitatem reuertimur, grauior punitio nos profectò expectabit: ideo Chriſtus quoque paralyticum admonebat, dicens: *Sanus iam es; noli ergo ampliùs peccare, ne quid peius tibi eueniat.* Sed quid peius, inquies, illi accidere poterat, qui triginta & octo annos ægrotus iacuit? Multa profectò peiora & grauiora diuturno illo morbo poſſent excogitari. Vtinámque tot tantáque nobis non accidant, quot quantáque pati poſſumus. Magna enim ſuppliciorum, atque punitionum apud D Deum copia eſt, quamuis per ineffabilem miſericordiam eius, iuſta ipſius ira clementer mitigetur: quod & ad Hieruſalem per Ezechielem dicit: *Vidi enim te, ait, pollutam ſanguine, & ablui atque vnxi, & factum eſt tibi nomen in pulchritudine tuâ, & fornicata es cum finitimis tuis:* Ideo nunc grauiora illi peccanti minatur. Quâ ex re non ſupplicia tantummodò, verumetiam infinitam Dei longanimitatem, atque miſericordiam admirari debemus. Quoties enim ad eadem peccata lapſi ſumus, & vſque adhuc in clementiâ & miſericordiâ ſuâ perſeuerat? Non tamen propter miſericordiam ſuam nobis confidendum eſt E magis, quàm pertimeſcendum. Nam & Pharao ſi confeſtim primâ percuſſione fuiſſet admonitus, neque poſteriores plagas habuiſſet, neque tandem cum eo tantus exercitus demerſus periſſet. Hæc ideo dico, quia non ignoro multos etiam nunc in Pharaonis impietate viuentes dicere, *Non noui Deum*; & luto ac lateribus ſibi obnoxios affligere. Cúmque Deus etiam minas eſſe relaxandas proximo iubeat, illi ne labores quidem volunt remittere; qui

Ioan. 5. v. 14.

Ezech. 16. v. 6 & 9.

Exod. 7 & c.

Pharaoni ſimiles, ſimile grauiuſque ſupplicium excipiet.

non in Rubro mari demergentur, ſed in ignis fluuium, atque pelagus intrudentur; pelagus impertranſibile, atque magnitudine acerbiſſimum, in quo ignei fluctus montium inſtar eriguntur: ignei dico, non huius ignis, ſed ignis certè multo quàm hic horribilioris, cuius flamma maximam conficit abyſſum, ita vt vndique ignis immaniſſimæ ſimilis feræ tranſcurrere videatur. Quòd ſi ſenſibilis iſte atque materialis, eos, qui extra fornacem erant, veluti fera exiliens abſorpſit, quid ille ignis faciet iis, qui in ipſum inciderint?

Dan. 3. v. 22.

Et audi quid Prophetæ de illo die pręcinuerunt: *Dies Domini incurabilis, furore ac irâ plenus.* Nullus enim erit qui aſſiſtat, nemo qui iuuare poſſit; nuſquam iucundam & tranquillam Chriſti faciem perſpicere poteris. Verum quemadmodum qui ad metalla deſtinantur, acerbis ita traduntur hominibus, vt nullos amicorum poſtea, ſed ſolos eos qui præſunt videant: ſimile quid tunc etiam erit, imò verò aſpetius atque truculentius. Nam hîc quidem accedere nonnunquam ad principes, atque rogare pro condemnatis poſſumus: ibi autem non ampliùs licet, ſed perſeuerabunt in tanto dolore atque moleſtiâ, quantum nec dicere homini poſſibile eſt. Nam ſi acerrimos quos iſte ignis, & hæc flamma dolores infert, oratione aſſequi non poſſumus: quid de illo dicemus? præſertim cùm hic vno temporis momento in ignem poſitus humo expiret, ibi autem cremetur quidem ac doleat, ſed nequaquam quod crematur, conſumatur. Quid ergo ibi faciemus? Nam etiam de meipſo dico.

Iſai. 13. v. 9.

Gehennæ futura ſupplicia.

Sed tu, qui magiſter es de teipſo hæc dicis, quiſpiam obijciet. Nulla mihi ergo cura eſt: Quid enim mirũ ſi ſupplicia illa euitare non potero? Noli, obſecro, his cogitationibus deprauari: noli hinc tibi conſolationem quærere. Dic enim, quæſo, nónne naturæ incorporeæ diabolus eſt? nónne multò melior hominibus erat? hic tamen in tenebras ex luce conuerſus eſt. Putáſne igitur conſolationem inde tibi futuram, ſi vnà cum illo punieris? Minimè certè. Quid porrò Ægyptij? nónne magiſtratus etiam ſuos, & ſingulas principum domos eiſdem vlceribus vexati videbant, cùm ſingulas domos luctus occupaſſet? An igitur putas eâ illos re ſolatium habuiſſe, ac reſpiraſſe? Nequaquam. Quod à factis eorum patuit. Velut enim flagello igneo compulſi, ad regem irruerunt, & Hebræorum populum emittere coëgerunt. Friuola enim atque frigida hæc ratio, nec credas, ſi cum aliis puniaris, conſolari te poſſe. Sed quid ego de gehennâ loquor? Podagricos tibi ante oculos pone, qui quando acutis compunguntur dolorum ſtimulis, etſi mille offerres vehementius dolentes, ne reſpicere quidem dignantur. Non enim patitur intenſus dolor, vt quaſi otioſi de cæteris cogitent, ac inde conſolentur. Minimè igitur nos huiuſmodi ſpes alat: nam conſolatio quæ à malis aliorum originem trahit, in mediocri afflictione locum habet. Quando autem magnus eſt cruciatus, & anima vexata nimium, adeò fluctuatur vt ſeipſam quoque ignorare videatur: vnde fructum conſolationis excerpere poterit? Ridicula ergo ſunt huiuſmodi verba, & puerorum incompoſitæ fabulæ; mœrori atque luctui, & huic moderato hæc ſolent remedia decantari.

Nulla conſolatio ab aliorum, ac maiorum malis.

A Quieſcimus enim aliquantulum, cùm audimus ſimile quid alteri accidiſſe: quamuis plerunque ipſe quoque luctus hac ratione non mitigetur. Quid ergo erit in cruciatu pœnarum, quem nulla verba, ſolus ſtridor dentium ingerit?

Nunc moleſtus forſan vobis ſum, & dolorem his verbis infero. Sed quid faciam? Vellem ita mihi, & vobis conſcius eſſe virtutis, vt hæc dicenda non viderentur. Verùm quàm plurimi noſtrûm in peccatis vitam trahimus, vtinam poſſem verè ad dolorem vos inducere; vtinam mentem atque animum veſtrum poſſem commouere: quo facto, exitum orationi tunc optatum facerem. Nunc autem vereor, ne quidam hęc dicta mea contemnant, & maiores hac de B causâ pœnas mereantur. Nec enim cùm dominus quiſpiam ſeruis ſuis comminetur, ſi quis verba eius contemnat, impunè id faciet, ſed huius quoque rei ſupplicium luet. Quare oro atque obſecro, quando de gehennâ quicquam audimus, compungamur. Nihil enim certè hoc ſermone iucundius eſt, quandoquidem nihil ſit his rebus amarius. Et quomodo, inquies, de gehennâ audire quicquam, ac dicere iucundum eſſe aſſeris? quippe quoniam res triſtis eſt in gehennam incidere, idcirco qui ab eâ re procul amouent, ſermones ſuauiſſimi ſunt. Præterea hæc audiendo anima ad ſe conuertitur, & cautior facta effertur altiùs, volatque ſubliniùs, C malignæ cupiditatis expulsâ tyrannide. Ita hæc de gehenna verba, ne in gehennam deuenias efficiunt. Quare date mihi veniam, vt verecundiam etiam atque dedecus futurum adiiciam. Nam quemadmodum Niniuitæ Iudæos tunc condemnabunt: ſic multi qui modò inferiores videntur, nos condemnabunt. Veniat ergo in mentem, quanta erit illa deriſio, quantus deſpectus: veniat ita (inquam) in mentem, vt incipiamus aliquando ad veram accedere pœnitentiæ ianuam. Mihi hæc ipſi dico, meipſum primò exhortor: nemo mihi quaſi contemptus, atque condemnatos iraſcatur. Capiamus iter anguſtum. Vſquequo deliciabimur? vſquequo degemus otiosè, ridentes ac oſcitantes? Non ſu- D mus adhuc ſatiati deſidiâ, & procraſtinatione? Nunquid eadem ſemper erunt? eadem iterum menſa, eadem ſaturitas, idem ſumptus, eædem pecuniæ, poſſeſſiones, conſtructiones ædium? Ecquis demum finis? mors: Quis, inquam, finis? cinis, ſepulchra, vermes, puluis.

Iucundum valde de gehennâ audire, & loqui.

Minores multi, maiores condemnaturi in iudicio.

Aliam ergo viuamus vitam: faciamus de terrâ cœlum, monſtremus rectè viuendo Gentilibus, quibus bonis carebunt: nam quando laudabiliter nos viuere videbunt, quaſi faciem regni cœlorum aſpicient. Quando quippe cernent modeſtos, iuſtos, procul ab irâ, inuidiâ, auaritiâ, atque ab omni prauâ cupiditate: quando cernent omnes virtutis numeros in nobis, admira- E buntur ac dicent: Si Angeli nunc facti ſunt Chriſtiani, quales poſtea futuri ſunt? Si vehementer hîc ſplendent, vbi ſe peregrinos arbitrantur, quo fulgore rutilabunt cùm patriam recipient? Sic illos etiam meliores faciemus, ſic religionis noſtræ ſermo non minus quàm tempore Apoſtolorum curret, ac progredietur. Nam ſi duodecim illi viri, ciuitates ac nationes integras conuerterunt: quid erit, ſi vitam illorum omnes imitabimur? Cogita tecum ipſe, quò ſublimitatis religio noſtra conuolabit: non enim ita mortuos reſcitatus Gentilem attrahet, vt vir re- A ligiosè viuens: ab illo, enim in admirationem rapietur, ab hoc verò magnam vtilitatem conſequetur. Præterea reſurrectio à mortuis ſemel facta, facilè obliuioni committitur: philoſophia verò viuendi perpetuò manet, & viuentium animos ſedulò excolit atque nutrit. Excolamus igitur noſmetipſos, vt etiam illos lucri faciamus. Nihil dico arduum, nihil difficile. Non præcipio ne vxorem ducas, non iubeo vt vrbem derelinquas, vt ſæcularia negotia negligas: ſed vt in his ipſis viuendo virtute præfulgeas. Volo enim maiori gloriâ virtutis coruſcare vos qui in medio vrbis verſamini, quàm illos qui montes, & eremum petierunt. Quare ſic? Quia magnam B hinc vtilitatem cæteri cõſequuntur. *Nemo* enim *accendit lucernam, & ponit eam ſub modio* Hac de causâ hortor, vt ſupra ornata candelabra cuncti imponatis lucernas, vt ampliſſimâ inde luce hunc ignem accendamus, cuius lumine ſedentes in tenebris ab errore liberabimus. Nec mihi dicas (quæſo) vxorem te duxiſſe, liberos procreaſſe, magnarum ædium gubernationem habere, ac ideo non poſſe iſta perficere. Nam quemadmodum etiamſi nihil harum rerum haberes, nihil tamen facere poſſes pigreſcendo: ſic his omnibus circumuentus, diligentiâ, ſtudio, curâque ſuperabis. Vna certè res quæritur, magnitudo & generoſitas animi, quam non ætas, non inopia, non diuitiæ, non aliquid aliud, ne C ad virtutem peruenias, coercebit. Quippe tam ſenes quàm iuuenes, quàm vxores habentes, & liberos educantes, atque artes profeſſi præceptis Domini rectè paruerunt. Iuuenis, atque adeò adoleſcens Daniel erat: Ioſeph in Ægypto ſeruiebat: Aquila artem profitebatur; & purpuram quædam vendens, officinę præerat: alius carceris cuſtos: alius Centurio, vt Cornelius: alius imbecillis ac æger, vt Timotheus: alius non ſolùm ſeruus, ſed & fugitiuus, vt Oneſimos: ſed nihil horum obfuit, ne omnes viri, mulieres, iuuenes, ſenes, ſerui, liberi, tam priuati quàm cum poteſtate, virtute coruſcent. Non ergo vanis nos cauſis excuſemus, ſed optimo vſi conſilio qualeſcumque ſimus, meliora ca- D peſſamus, vt rectè viuendo futura bona cõſequamur, gratiâ & miſericordia Domini noſtri, &c.

Chriſtianorum ſanctè inſtituta vita, Gentilium exhortatio maxima.

Poſſint ſæculares Monachus ſanctitate etiã præfulgere.

Luc. 11. v. 33.

Omnis ætas, ſexus, conditio, apta Deo.

Dan 1. v. 6.
Gen. 39. v. 1.
Act. 18. v. 3.
Act. 16. v. 14.
Ibid. v. 30.
Act. 10. v. 1.
1. *Tim.* 5. v. 23.
Philem. v. 15.

EIVSDEM IN IDEM

Hom. 2.

ADhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, &c. Quod pridie dicebam, inania ſcilicet eſſe cuncta, atque ſuperflua, cùm virtus non adſit: id nunc, imò multò magis etiam oſtenditur. Nam ego quidem dicebam nec ætatem, nec ſexum, nec eremi habitationem, nec cætera huiuſmodi quicquam nobis conferre, ſi mens atque animus probus non ſit: hodierno E verò die maius aliquid, quàm hoc ſit, ab Euangelio diſcimus. Nam neque Chriſtum in vtero geſtaſſe, & mirabilem illum partum ediſſe, admodum profuerit, niſi virtus adfuerit: quod ex ſequentibus patet. *Adhuc* enim *ipſo loquente ad turbas*, ait, *dixit quidam ei, Quia mater tua, & fratres tui quærunt te*: cui Chriſtus reſpondet: *Quænam eſt mater mea, aut qui ſunt fratres mei*? Hoc autem dicebat, non quòd de matre ſuâ verecundaretur, aut qui natum ſe negaret ab illâ. Non enim profectò ille vterus ſuum concepiſſet, ſi ab eâ matre naſci noluiſſet.

Ex Hom. 45 in Matt. 12. v. 46.

Verum vt ſignificanter exprimeret, nullam etiam eſſe matri, quoniam peperit, futuram vtilitatem, niſi vt decet vitam peragat. Quamuis & ex facto matris nonnihil importunitatis quoque acceſſit. Conſidera igitur tam matris, quàm fratrum importunitatem: nam cùm debuiſſent intrare, atque cum turbis ſimul audire, aut ſaltem expectare foris ſermonis finem ac demum accedere: ambitione quadam ac oſtentatione commoti, foras eum in præſentiâ omnium euocarunt, vt viderentur facilè ac magnâ cum poteſtate Chriſto imperare. Hoc enim ipſum occultiùs ſignificans Euangeliſta, dicit: *Adhuc ipſo loquente turbis*: ac ſi diceret, an non erat alia opportunitas? an non poteratis ſeorſum, atque ſecretiùs colloqui? Quid porrò alloqui Chriſtum volebant? Si enim de dogmatibus veritatis, publicè atque in medium cunctis audientibus proponere debebant, vt communiter omnibus fierent vtilitati: ſin verò de rebus quibuſdam priuatis, atque ſuis, non licebat tantâ feſtinatione vrgere. Nam ſi ad ſepeliendum patrem, ne conſequentia diſciplinæ inſcinderetur, non abire permiſit: quantò minus prædicationem abſoluiſſet pro re aliquâ priuata? Vnde patet inani quadam gloriâ illos commotos fuiſſe, nihil adhuc magni de ipſo cogitantes: quod apertiùs ſignificauit Ioannes, dicens: *Quia neque fratres eius credebant in eum*. Verba quoque ipſorum recitat, non paruæ plena dementiæ, dicens, Quòd magno ſtudio Hieroſolymam ipſum trahebant, non aliâ de re, niſi vt à ſignis illius aliquod choragium gloriæ conſequerentur. *Nam ſi hæc facis*, aiebant, *manifeſta te ipſum mundo. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe*. Ipſe autem tunc eos increpauit, carnales eorum accuſans cogitationes.

Sobriè magis Auguſt. de natura & gratia c. 6. Quem S. Thomas in Catena ſuis Chryſoſtomi ſubijcit velut antidoto, vt Sancta Maria immunis fuerit ab omni à choos peccato.

Luc. 9. v. 60.

Ioan. 7. v. 5.

Domini fratres quãdoque increduli: in quos fortè quadrent iſthæc omnia Chryſoſtomi.

Nam quoniam Iudæi conuiciantes dicebant: *Nonne hic eſt fabri filius, cuius & patrem & matrem nouimus? & fratres eius apud nos ſunt?* ignobilitati generis detrahentes: propterea ipſum ad oſtendenda miracula prouocabant. Chriſtus autem ipſos depellebat, vt ab hac ægritudine animos ipſorum liberaret. Nam ſi matrem voluiſſet negare, tunc oportunè profectò negaſſet, quando ſibi opprobrio mater à Iudæis dabatur. Nunc autem tantam curam de ipsâ facere videtur, vt cùm vel in cruce penderet, amantiſſimo eam diſcipulo commendaret, ac multa ſuper illâ ordinaret: Nunc verò non tantum ei honoris conferre videtur, quoniam fratrum, qui nudum hominem illum cenſebant, inanem ambitionem eijcere ſtudebat. Itaque acerbiùs non ad contumeliam, ſed ad emendationem reſpondit? Tu verò noli verba tantùm perpendere, quæ mediocrem acrimoniam continent, verumetiam importunitatem, atque audaciam fratrum conſidera. Et ad hæc quanta eſſet maieſtas illius qui increpat, in animo tuo verſetur, quia non nudus homo, ſed vnigenitus Dei Filius: quem etiam ad finem verba illa tendant, cogita. Non enim id dicebat vt illos conturbaret, ſed vt à tyrannicâ paſſione ipſos liberaret, & paulatim ad rectam opinionem traduceret; & perſuaderet, quòd non ſolùm eius filius eſſet, verumetiam Dominus, atque curator: tunc videbis increpationem illam decentem, atque vtilem. Non enim reſpondet, Abeas, & dic mulieri huic, quia mater mea non eſt, ſed ad dicentem directo ſermone, dicit, *Quæ eſt mater mea?* Præterea, illud etiam probat, nec matrem, nec fratres ſuos, nec quoſcunque alios ſuâ fretos neceſſitudine & conſanguinitate, virtutem negligere oportere. Nam ſi nullam mater etiam in quantum mater, vtilitatem conſequitur, niſi virtutem colat: multò minus alij neceſſitudine ſaluabuntur. Vna enim ſola & vera & cõmunis nobilitas, atque neceſſitudo cum Chriſto eſt, vt voluntatem Dei facias: hic propinquitatis modus multò melior illo eſt atq; præſtãtior.

Mar. 6. v. 3.
Ioan 6. v. 42.

Dominus in Cruce de matre ſollicitus.

Domini reſponſio decens, atque vtilis.

Quæ omnia probè tenentes, nec de filiorum geſtis gloriemur, niſi virtutes eorum imitemur: nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, niſi probam eorum vitam ſequamur. Poteſt quippe etiam qui non genuit, pater eſſe, & qui genuit, eodem modo non eſſe. Idcirco B alibi cùm mulier quædam dixiſſet: *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti*: non reſpondit, Nullus me portauit venter, nec vlla ipſe vbera ſuxi: Sed *Beati qui faciunt voluntatem Patris mei*. Vides quemadmodum nullibi coniunctionem hanc naturæ humanum negat, ſed præfert ſemper illam, quæ à virtutibus eſt. Præcurſor etiam Ioannes, cùm dicit: *Genimina viperarum, ne velitis dicere, Patrem habemus Abraham*: noluit oſtendere quia non eſſent ex Abraham ſecundum naturam; ſed quia nihil ipſis proderat eſſe filios Abrahæ, niſi etiam virtute illi coniungerentur: quod & Chriſtus denotat, dicens: *Si filij eſſetis Abrahæ, & opera vtique Abrahæ faceretis*. Nec enim carnis coniunctione ab Abraham eos ſeparare volebat, ſed admonebat vt nobiliorem hac, atque veriorem inueſtigarent propinquitatem. Quod & hic diligenter facit, quamuis aliquantulum moderatiùs atque leniùs loqui videatur, quia de matre ſermo habetur. Nec dixit, non eſt mater mea hæc, nec illi fratres mei, quoniam non faciunt voluntatem Patris mei: non enim condemnare fratres ſuos, ſed emendare voluit, ac ideo manſuetè, vt ipſum decebat, reſpondens: *Qui facit voluntatem Patris mei*, inquit, *hic frater, & ſoror, & mater eſt*. Quare ſi iſti etiã eſſe volũt, hanc viam peragant, in hac perſeuerent. Quando autem mulier illa exclamauit, dicens: *Beatus venter qui te portauit*; non dixit ſe non habere matrem; ſed inde matrem quoque ſuam beatitudinem conſequuturam aſſerit, ſi Patris eius faceret voluntatem: quam qui diligenter ſequuntur, & fratris, & ſororis & matris retinent locum. O mirabilem honorem! O virtutis incredibiles vires! quò ducitis bene viuentes homines? mulieres ſanctiſſimã illam Virginem beatificarunt, quotquot vterũ illum admirãtur, quotquot optarũt tales fuiſſe matres, & cætera contẽnere omnia. Quid igitur prohibet? Ecce nãque rectam, atq; facilè viam nobis propoſuit, vt non fœminis ſolùm, verumetiã viris ad hunc ordinem peruenire liceat, imò verò etiã ad maiorem. Multò enim propinquiores Deo ſunt, qui voluntatẽ eius faciũt, quàm qui ſummâ carnis neceſſitudine coniunguntur. Non ergo ſimpliciter propinquitatem illãm deſira, verumetiam viam capeſſe, magnóque ſtudio confice, quæ ad hoc deſiderium te perducat.

Nihil prodeſt præſtantium virtute cognatio, niſi præſtes ipſe.

Luc 11. v. 27.

Matth. [illegible] v. 7.

Ioan. [illegible] v. 39.

Neceſſitudinis ſpiritualis quàm carnalis maiora compendia.

Hæc itaque cùm dixiſſet, *exiuit è domo*. Ita & increpauit, & citò fecit quod poſtulabant. Pariter in nuptijs quoque factum ab eo videmus. Nam & ibi increpauit importunè petentem, non tamen contraxit, vt imbecillitati mederetur, &

Matth. [illegible] v. 1.

Nihil iſta cogũt vt ſic ſenſerimus de S. Maria.

beneuolentiam erga parentem oſtenderet: hîc A verò & ægritudinem inanis gloriæ repoſit, & matrem vt decebat, quamuis non in tempore petierit, honorauit.

Ex Hom 5. ad popul.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

de Niniuitarum pœnitentiâ ac per eam ſalute.

F. Francisco Combefis Interprete.

NOn ſum Propheta, neque filius Prophetæ: ſore tamen manifeſtè ſcio, magnáque ac clarâ voce proclamo, vt, ſi mutemur, ac animorum curam aliquam agamus, atque ab improbi- B tate abſiſtamus, nihil moleſtum ingruat, ac triſte. Atque hoc exploratè noui ex Dei clementiâ, ex quo his, quæ in viros, vrbeſque, & gentes, ac populos integros deſignauit. Nam & Niniuitarum ciuitati minatus eſt, dixitque, *Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur.* (Ion. 3. v. 4.) Quid igitur, quæſo, Niniue ſubuerſa eſt, ac ciuitas deſtructa? Secus omninò, tum ſtetit, tum clarior facta eſt, nec tanti temporis mora ipſius gloriam extinxit; ſed eam adhuc omnes celebramus, ac admiramur; quæ ſcilicet portus optimus cunctis peccantibus exinde euaſerit, non ſinens deſperatione labi, ſed omnes vocans ad pœnitentiam, atque ex his quæ fecit, quæque Dei prouidentiâ C conſecuta eſt, hoc ſuadens, vt ſpem ſalutis nunquam abijciamus, ſed vitam optimè inſtituentes, bonamque ſpem prætendentes, finem quoque omninò bonum fore cõfidamus. Quis enim non excitatur, illorum exemplum audiens, vel ſi omnium ignauiſſimus ſit? Maluit certè Deus, quod ita prædixerat, irritum cadere, quàm vt caderet exitio ciuitas: quin nec ceſſit irrita prædictio. Si enim hominibus in eadem malitiâ permanentibus non in opus ſententia proceſſiſſet, poſſet quis fortè dicta criminari: quòd verò mutatis ipſis, & à malitiâ deſiſtentibus, etiam Deus ab ira deſtiterit, quis ampliùs prophetiam carpere, ac mendacij dicta damnare poſſit? Etenim legem, quam Deus per Prophetam cunctis D initio poſuit, hanc etiam tunc obſeruauit. Quam autem legem? *Tandem, loquar*, inquit, *ad gentem, & regnum, vt eradicem, & exſcindam, & perdam: & erit, ſi pœnitentiam egerint à malitiâ, me quoque ita pœnitebit, quam locutus ſum vt iis faciam.* (Ier. 18. v. 7.) Hanc igitur legem cuſtodiens, pœnitentes ſeruauit, atque à vitio diſcedentes, ab irâ liberauit. Nouerat Barbarorum virtutem; eamque ob rem Prophetam vrgebat. Sic quoque tunc agitabatur, ac turbabatur ciuitas auditâ voce propheticâ, nihil tamen hinc læſa eſt; quin & commodum ex metu reportauit. Timor enim ille ſalutem peperit; comminatio, periculo liberauit; ſubuerſionis ſententia, ſubuerſionem inhibuit. O rem nouam, ac inſolitam! denuntiatio mortem minitans, vitam peperit. Sen- E tentia, poſtquam lata eſt, tunc irrita ceſſit, contra quàm ſe res habet in ſæcularibus iudiciis. In iis enim, ſententia quòd proferatur, atque in aures edatur, rata euadit. Secus in Deo, prolatio eam ſui merito inualidam facit. Niſi enim fuiſſet prolata, non audiſſent peccatores; niſi audiſſent, neque egiſſent pœnitentiam; ſine pœnitentiâ autem, pœnam non depuliſſent, nec mirâdâ illâ ſalute potiti eſſent. Quomodò enim non mirabile, cum ſententiam Iudex tulerit, rei autem pœnitendo ſententiam ſoluerint? Non enim vrbe profugerunt, vti etiam nos impræſentiarum; ſed manentes, nutantem illam firmauerunt. Laqueus erat, murumque eam reddiderunt; barathrum ac præcipitium, turrimque tutiſſimam, ac præſidium fecerunt. Audierunt fore vt collaberentur ædificia, neque fugerunt ædificia, ſed peccata fugerunt. Non diſceſſerunt quiſque de domo ſuâ, velut nos modò; ſed diſceſſit quiſque à viâ ſuâ malâ. Num enim, inquit, muri iram pepererunt? Nos vulneris auctores, nos medicamentum paremus. Propterea non locorum permutationibus, ſed morum conuerſioni ſalutem crediderunt. Hæc Barbari: nec nos confundimur, pudoreque ſuffundimur, qui illis mores mutantibus, loca permutemus, hominumque ebriorum opera deſignemus, ac ſubſtantiam exportemus? Dominus nobis iraſcitur, noſque irarum ſoluendarum curâ poſthabitâ ſuppellectilem inuertimus, ac oberramus, quærentes vbinam tutò opes deponamus; cùm operæpretium quærendum ſit, vbi animam deponamus; quin ne id quidem quærendum, ſed vnum hoc agendum, vt virtuti, rectiſque moribus eius ſecuri ſalutem credamus. Neque enim, ſi dum ſeruo iraſcimur, eique indignamur, is, aduerſus iram ſe excuſare omittens, in cellulam ſuam deſcendens, veſtimenta ac omnes ſarcinulas ſuas colligens, colliganſque fugam meditaretur, hunc ipſius contemptum facilè ferremus. Deſiſtamus igitur ab importuno hoc ſtudio, & ſedulitate, ac quiſq; ad Deum dicamus, *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tuâ fugiam?* (Pſal. 138. v. 7.) Imitemur Barbarorum Philoſophiâ. Illi incertis rebus pœnitentiam egerunt: non enim hoc habebat ſententia, Si conuerſi fueritis, ac pœnitentiam egeritis, ciuitatem firmabo; ſed ſimpliciter, *Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur.* Quid igitur illi? *Quis ſcit, ſi pœniteat Deus, à malitiâ, quam locutus eſt, vt faceret nobis?* Quis ſcit? Neſciunt rei finem, nec pœnitentiam negligunt. Neſciunt diuinæ clementiæ conſuetudinem, incertoque euentu mutantur. Neque enim habebant alios Niniuitas, in quos pœnitentes, ac ſalutem nactos, reſpicerent. Nullos legerant Prophetas, Patriarchas nullos audiuerant: nemo conſilium dederat; admonitione carebant, neque certum omninò habebant, fore, vt Deus pœnitentiâ placaretur. Neque enim id habebat comminatio; ſed ambigebant, incertique erant, ac tamen omni ſtudio, atque operâ pœnitentiam egerunt. Quæ nobis igitur erit ratio, cùm illos nullâ de fine, atque exitu confidentiâ fultos, tantam liqueat exhibuiſſe mutationem; tu verò, cui de diuinâ clementiâ confidere datum ſit, eiuſque ſæpius benignioris curæ pignora multa acceperis, atque Prophetas Apoſtoloſque audieris, ac rebus ipſis eruditus ſis, nec ad eandem cum ipſis virtutis menſuram euadere contenderis? Magna igitur horum etiam virorum virtus, longè tamen maior Dei clementia; hancque ex ipſâ minarum magnitudine licet conſpicere. Ob hoc enim ſententiæ non addidit, Si verò pœnitentiam egeritis, parcam; vt indefinitam inferens ſententiam, ac timorem augens, celeriùs ad pœnitentiam compelleret. Et Propheta quidem erubeſcit, futurum ſciens, & coniectans quòd infecta manebunt dicta: Deus autem non erubeſcit; ſed vnum duntaxat, hominum ſcilicet ſalutem quærit.

Ex Hom. de Simult. quæ eſt ad Populum 22.

EIVSDEM, DE IISDEM *Niniuitis, & Pænitentiâ.*

PETRO NANNIO ALEMARIANO Interprete.

Non morâ tempore emendanda vita, ſed feruore & fide, Dei timore.

VBi quid rectè efficiendum eſt, quod à Deo præcipitur, ibi non opus vel tēporis, & vel dierum numero, aut ſpatiis annorum; ſed timore ſolo, & religione, & omnium compotes efficiemur, idque intra breue tempus. Verùm ne exiſtimetis me id temere dicere, hominem ad iuſiurandum promptiſſimum, & quem vos arbitramini multò plura iuramenta proferre quàm verba, cum mihi date ad decem dies, & niſi illi intra paucos iſtos dies conſuetudinem iurandi abſtulero, extremo ſupplicio me condemnate: & quòd iſta verba non vanam iactationem habeant, ex rebus antè actis clarum faciam.

Quid Niniuitis irrationabilius? quid barbarius? quid ſtultius? Attamen barbari illi & ſtulti, qui neminem vnquam philoſophum audierant, quibus nunquam talia præcepta credita erant, auditis his Prophetæ verbis, *Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur*; intra tres dies depoſuerunt omnem malam conſuetudinem: ſcortator, caſtus; defraudator & raptor, modeſtus & benignus, ignauus, induſtrius factus eſt. Neque vnum, aut alterum, aut tertium, aut quartum, ſed omnia vitia ſimul correxerunt. Id vnde patet? ex verbis Prophetæ: ipſe enim accuſator eorum, qui dixerat aſcendiſſe ad ſe clamorem malitiæ eorum; ipſe, inquam, in contrarium de illis teſtatus eſt, dicens, *Vidit Deus quemlibet abſtitiſſe à viis ſuis prauis.* Non ſingulatim dixit, à ſcortatione, adulterio, aut furto; ſed, *à vijs ſuis prauis.* At quomodò abſtiterunt? eo modo vt Deus vidit, non vt homines approbant.

Ionæ 3. v. 5.

v. 10.

Portò an non pudendum Barbaros intra triduum vitia ſua exuere, nos ne vnam quidem conſuetudinem malam ſuperare poſſe, qui per tot dies verbis Scripturæ circumſonamur, docemur, inſtruimur? Atqui illi ad extrema vitia euecti erant: cùm enim audis clamorem malitię eorum aſcendiſſe, ne mihi aliud intelligas, quàm immenſam malitiam: attamen potuerunt intra triduum, ad integram ſe virtutem transferre. Vbi enim timor Domini, non eſt opus diebus, aut ſpatio temporis; vt contrà, vbi metus non eſt, nihil commodi ex diebus enaſcitur. Vt enim vaſa æruginoſa, ſi aquâ ſolùm abluetis, etſi multum temporis inſumas, nequaquam omni vitio expurgabis: qui autem ea in conflatorium immittit, breui temporis momento ſplendidiora illa facit, quàm quæ noua ſunt & nupera. Ita etiam anima peccati ſcoria infecta, ſi leuiter & vtcunque ſeipſam exterſerit, & per ſingulos dies pœnitentiam aſſumpſerit, nihil commodi nanciſcetur. Quòd ſi veluti in fornacem Dei timorem ſe iniecerit, breui temporis momento quicquid vitij eſt, excoquet.

Simile.

Ne igitur in proximum diem procraſtinemur; neſcimus enim quid ſequens dies pariet; neque dicamus quòd pedetentim malam conſuetudinem euincemus; illud enim pedetentim nunquam deerit. Quamobrem iſto omiſſo illud dicamus; Niſi hodie iuriſiurandi religionem impleuerimus, non priùs abſiſtemus, etiamſi mille premant negotia, etiamſi moriendum ſit, etiamſi ſubeunda ſupplicia, etiamſi omnia perdenda. Hanc Deus ſi viderit accenſam animam tuam, acrem & excitatam promptitudinem, ipſe quoque manum ſuam adiiciet, vt adiuuet emendationem tuam. Obſecro & obteſtor, diligentes & induſtrij ſimus, ne & nos audiamus, quòd *homines Niniuitæ ſurgent, & condemnabunt generationem iſtam*; eò quòd illi ſemel admoniti virtutē impleuerunt, nos verò nec ſepę obiurgati conuerſi ſumus: atque illi quidem, totam virtutem, nos neque virtutis partem adimplemus. Illi minis euerſionis expauerunt, nos denuntiatione gehennæ non exterremur; cùm illi Prophetarum participes non fuiſſent, nos iugi doctrinâ ac multâ gratiâ fruamur.

Nann *niſi correxerimus iurandi morem*

A

vis eſt in illo ὀμνύειν non redditor τὸ, ἀποτρέψωμεν nobis expreſſius redditum.

Matth. 12. v. 41.

B

EIVSDEM EX EXPOSItione in Geneſim, de Niniuitarum pænitentiâ & emendatione.

Hom. 24.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Gen. 7. v. 4.

ADhuc enim ſeptem dies ſunt, & ego induco pluuiam ſuper terram, &c. Attende, obſecro, etiam ex iis quæ nunc dicta ſunt, bonitatis diuinæ excellentiam, quomodò poſt tantam longanimitatem, etiam nunc ante ſeptem dies prædicit: volens metu illos emendatiores reddere, & ad pœnitentiam reducere. Nam quòd ideo prædicit, ne quæ dicta ab eo ſint, ſuper illos inducat, conſidera Niniuitas, & attēde quanta horum & illorum ſit diſtantia. Tot namque retrò decurſis annis, cùm iam pro foribus adeſſe mala audiſſent, nec ſic à malitiâ ſuâ deſtiterunt. Sic enim fere comparatum eſt, vt tardiore vindictâ ſegniores efficiamur, atque cunctemur. Sin autem iam prope mala ingruunt, tunc pertimeſcimus, ac conuerſionis ingens ſpecimen damus: quod ita in Niniuitis factum eſt. Nam illi cùm audiſſent, *Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur*, non ſolùm non deſperauerunt, ſed & minaci ſermone exurrexerūt, ſicque malis abſtinuerunt, ac confeſſionem adeò perfectam ediderunt, vt ad ipſas brutas animantes quæ confeſſionis erant, extenderint. Non eo ſenſu velut bruta ipſa confeſſa ſint. Quid enim confeſſio ad illa attineat, cùm ſermonis vſus ea deficiat? Sed vt per ipſa bonum Dominum, vt ſe clementer vteretur, allicerent. Prædicato enim inquit, ieiunio, præcepit Rex, vt nec pecora, nec boues, nec vlla bruta pabulum, vel aquam ſumerent; ſed omne tunc hominum genus ſaccis amictum, ipſeque adeò throno ſublimis Rex, ingentem, longéque procliuem pœnitentię luctum ediderunt: atque id, cùm nec ſe pœnas euaſuros ſcirent. Dicebant enim, *Quis ſcit, ſi fortè pœniteat Deus ſuper malitiâ, quam locutus eſt vt faceret nobis?* Vidiſti probos Barbarorum mores? Vidiſti dierum anguſtiâ nec ſegniores factos, nec animum deſpondiſſe? Quin illos vide, poſt tot annorum minas, vbi audiuiſſent, adhuc ſeptem reſtare dies, quibus exactis diluuium induceretur, nec ſic conuerſos eſſe, ſed ſtupidos nullóque rei ſenſu manſiſſe. Quamobrem exploratum liquidò ſit, liberam noſtram voluntatem, cunctorum parentem malorum eſſe. Ecce enim tum hi, tum illi homines, eiuſdemque naturæ, at non eiuſdem voluntatis animique fuere. Proinde nec idem eorum euentus; ſed Niniuitæ vrbis excidium, placato ſuâ

C

Tardiore vindictâ homines ſegniores.

Ionæ 3. v. 4.

D

Niniuitarū pœnitentia: ad ipſa bruta protracta.

v. 7.

v. 9.

E

ipſius clementiâ Numine, ac illorum contentâ pœnitentiâ, euaſere; iſti aquis obruti internecione perierunt. *Adhuc enim*, inquit, *ſeptem dies, & ego induco pluuiam ſuper terram.* Deinde volens magis augere terrorem, inquit, *Quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Quid enim? Non poterat, ſi vellet, vno die totam pluuiam inducere? Quid, inquam, vno die? Vno momento poſſet: ſed hoc deditâ fecit operâ, tum vt terrorem incureret, tum vt occaſionem, quâ poſſent pœnam, quæ iam in foribus erat, euadere, præſtaret.

EIVSDEM, EX EADEM *expoſitione in Geneſim, de eadem Niniuitarum pœnitentiâ.*

EODEM Interprete.

ET non ſolùm contentus fuit centum & viginti annorum promiſſione, ſed iuſto præcepit vt arcam conſtrueret, quò & ipſe illius aſpectus, ſufficientem rurſus memoriam iis faceret, nec quemquam impendentis pœnæ magnitudo lateret. Nam illud ipſum, quòd Vir iuſtus, & qui ad ſummum faſtigium virtutis euaſerat, tanto ſtudio arcam fabricabatur, ſatis eſſe debebat, vt omnibus qui ſanæ mentis eſſent, pauorem metumque iniiceret, atque ad placandum ſic mitem ac clementem Dominum induceret. C Nam ſi Barbari illi (nempe Niniuitæ) nam & illos iterum in medium adducere operæpretium duxi; vt etiam hac ratione magis demonſtretur & horum excellens malitia, & illorum ingens probitas. Quippe & Dominus noſter in tremendâ illâ iudicij die, ſeruos alios aliis componendos in medium producens, ſic condemnabit, vt eadem dona conſecutos non eandem coluiſſe virtutem demonſtret. Quin ſæpe etiam ex imparibus comparationem inſtituens, maiori dignos ſupplicio decernet, qui ſegnes extiterint atque deſides. Quapropter & in Euangelio dicebat, *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ; & ecce plùs quàm Ionas, hic.* D Quaſi dicat, Barbari, quorum nulla habita cura, qui Prophetarum documenta non audierant, qui ſigna non viderant, qui miraculorum ſpectatores non fuerant; auditis duntaxat vnius hominis è naufragio ſoſpitis, verbis, quæ magnam eis deſperationem facerent, inque eas anguſtias conſilij inopes cogere poterant, vt & Prophetæ admonitionem ſpernerent: non ſolùm non deſpexerunt Prophetæ verba, ſed & trium dierum interclusi anguſtiâ, accuratam adeò ac contentam pœnitentiam egerunt, vt & Domini ſententiam reuocauerint.

Ion. 3. v. 4
Iudicium collationis.
Matth. 12. v. 41.
Luc 11. v. 30.

Illi igitur, inquit, *condemnabunt generationem hanc*, cui tanta cura contigit, quæ Prophetarum libris enutrita eſt, E quæ ſigna & miracula quotidie videt. Tum vt & iſtorum incredulitatis exuperantiam, & illorum immenſam quandam probitatem oſtenderet, ſubiecit, *Quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plùs quàm Ionas hîc.* Niniuitæ, inquit, cùm Ionam abiectum hominem conſpexiſſent, tum eius ſuſceperunt prædicationem, tum pœnitentiam omnibus numeris abſolutam exhibuerunt: hi autem multò maiorem quàm Ionas, ipſumque A vniuerſorum conditorem ſecum conuerſantem, tantáque ac talia quotidie miracula patrantem, leproſos mundantem, mortuos ſuſcitantem, naturæ vitia corrigentem, dæmones expellentem, morbos curantem, multâ cum poteſtate peccata dimittentem cernentes, nec eam quam Barbari fidem oſtenderunt. Verùm ad ſermonis ſeriem reuertamur, vt videas, tum iſtorum quàm immanis improbitas, tum illorum probitas quàm operoſa: quodque Niniuitæ in triduum coarctati, ne ſic quidem ſuæ ſpem ſalutis abiecerunt, ſed ad pœnitentiam ſedulò confugientes, tum diluerunt peccata, tum ſe Domini miſericordiâ dignos præbuerunt; iſti autem centum viginti annorum ſpatio illis ad pœni- B tentiam conceſſo; ne ſic quidem commodum aliquod reportarunt. Proinde Dominus eorum nequitiæ exuperantiam videns, ac poſtquam aduerterat in omne eos prolapſos ſcelus, celerem ijs emendationem adhibet, peſſimi, eorum fermenti abolitâ, ac è medio ſublatâ, malitiâ. Idcirco ait, *Noë autem erat annorum ſexcentorum, & factum eſt diluuium ſuper terram.* Iam didicimus, quo tempore indignatus Dominus, mundum abolendum prædixerat, annorum quingentorum fuiſſe: cùm autem inductum diluuium eſt, ſexcentorum; atque adeo anni centum inter prædictionem ac diluuium interceſſerunt; nec prolixa adeò annorum ſerie lucri C aliquid fecerunt, tametſi fabricante Noë arcam tantâ doctrinâ donarentur.

Gen. 7. v. 6.
Gen. 5. v. 31.

EIVSDEM DE IONA PROphetâ, & pœnitentiâ Niniuitarum.

Ex hom. 5. de pœnitentiâ.

F*Actum eſt verbum Domini ad Ionam Prophetam, dicens: Surge, & vade in Niniuem ciuitatem grandem.* Subitò, ex ipsâ vrbis magnitudine vult illum flectere, futuram præuidens Prophetæ fugam. Cæterùm audiamus prædicationem.

Iona 1. v. 2.

Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur. Et cuius rei gratiâ, quæ facturus es mala prædicis? vt non faciam quæ prædico. Propterea & gehennam minatus eſt, quò gehennam non D inducat. Terreant, inquit, vos verba, ne res conturbent. Cuius autem rei cauſâ præfinitum ſpatium ad tam breue tempus redegit? quò & Barbarorum diſcas virtutem; dico autem Niniuitarum, tribus diebus tantam peccatorum iram ſoluere valentium; atque Dei clementiam admireris, qui trium dierum pœnitentiâ contentus fuerit pro tot peccatis: ruque deſperatione non corruas, etſi millies peccaueris. Quemadmodum enim anima pigritans atque negligens, quanquam multum ad pœnitentiam temporis accipiat, nihil operatur magnum, neque ſibi ipſi Deum ob deſidiam conciliat: ſic qui propoſito excitato feruet, atque multâ cum ſolertiâ pœnitentiam oſtendit, E breui temporis momento longæui temporis peccata delere poterit. Nonne tertiò Petrus negauit? nonne tertiò cum iuramento? nonne vilis cuiuſdam ancillæ verba timens? Quid ergo? oportuitne illum multos annos ad pœnitentiam terere? Nequaquam: ſed eadem nocte lapſus eſt & erectus, vulnuſque & medicinam accepit, ægrotauit atque ad priorem rediit ſanitatem. Qualiter, & quomodo? flens, & lugens. Magis autem non modò flens, ſed multâ cum ſolertiâ, multóque cum

Iona 3. v. 4.
Comminatur Dominus pœnam vt caueamus.
Licet breuis temporis pœnitentiâ expiare grauia peccata.
Matth. 26. v. 69. &c.

A

affectu: propterea Euangeliſta non dixit, quoniam ſolùm fleuit; ſed, *fleuit amarè.* Qualis verò, quantáque fuit vis harum lacrymarum, inquit? Nullus quidem ſermo poterit explicare: ipſe autem rerum exitus manifeſtè oſtendit. Poſt enim grauem illum caſum (nam nullum negationi par malum) ſed tamen poſt tantum malum, iterum eum ad priorem honorem reuehit, & Eccleſiæ primatum gubernationemque ipſi per vniuerſum mundum tradidit: quodque omnium eſt ſublimius, oſtendit eum nobis maiorem ad Dominum charitatem habentem quàm omnes Apoſtoli. *Petre* enim, inquit, *amas me plus his?* Huic autem ad virtutis rationem nihil ſanè par fuerit. Quò verò minimè dicas. Meritò Deum Niniuitis ignouiſſe barbaris hominibus & inſipientibus: *Seruus* enim, inquit, *neſciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit paucis:* vt ergo hoc non dicas, Petrum tibi in medium propterea produxi, ſeruum voluntatem Domini maximè ſcientem. Sed tamen hic idem peccans maximo peccato, reſpice quantum ad fidei conſtantiæque culmen redijt. Igitur & ipſe peccatis admiſſis ne animum deſpondeas. Quid enim in peccato grauius eſt? in peccato ſcilicet manere. Et quid peius in caſu eſt? iacere in eo. Hoc & Paulus deflet, & ingemiſcit: hoc fletu dignum eſſe dicit. *Ne forte*, inquit, *cùm venero humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex his,* non qui peccauerũt ſolùm, ſed, *qui pœnitentiam non egerunt ſuper fornicatione & immunditiá, quam fecerunt.* Ad pœnitentiam verò quale congruentius tempus poſſit accedere ieiunij tempore? Sed ad hiſtoriam reuertamur.

Ibid. v. 75.

Petri priuilegia poſt pœnitentiá.

Ioan. 21. v. 15.

B

Luc. 12. v. 48.

Peccato peius manere in peccato.

2. Cor. 12. v. 21.

C

Audiens autem Ionas verba hæc, *deſcendit in Ioppem, vt fugeret in Tharſis à facie Domini.* Quonam fugis, homo? Nunquid & alium audiſti Prophetam dicentem: *Quò ibo à Spiritu tuo, & quò à facie tuâ fugiam?* In terram? ſed, *Domini eſt terra, & plenitudo eius.* In infernum? *ades.* In cœlum? ſed, *ſi aſcendero in cœlum, tu illic es.* In mare? Sed, *illic*, inquit, *tenebit me dextera tua:* quod & ſuper hunc euenit. Sed tale eſt peccatum, vt ad multam dementiam noſtrum animum redigat. Et quemadmodum qui grauitate capitis & ebrietate tenentur, ſtultè ac temerè in præceps feruntur quamuis præcipitium, quamuis barathrum, vel aliud quid ſimile ſubiectum ſit, incautè decidunt: ſic qui corruunt in peccatum, velut quadam ebrietate actionis deſiderio tenti, neſciunt quid faciunt: nihil præſentia, futuraue proſpiciunt. Dominum, dic mihi, fugis? parumper igitur mane: atque per ipſum diſces rerum euentum, quoniam ne ſerui quidem maris manus effugere poteris. Statim enim atque iſte nauim conſcendit, illud quoque fluctus excitauit, inque magnam altitudinem eleuauit: ac velut fidelis probaque ancilla conſeruum fugientem ſublatis furto domini bonis, inueniens, non priùs recedit, iis qui ſuſceperunt innumera impedimenta ingerens, quàm vendicato illo reuertatur: ſic & mare conſeruum inueniens, agnoſcenſque, mille nautis negotia faceſſit, turbans, clamans: non ad tribunal trahens, ſed vnà cum naue vniuerſis naufragium comminans, niſi conſeruum ipſi reddiderint.

Iona. 1. v. 3.

Ionas fugax à facie Domini.

Iſai 138. v. 7.

Pſal. 13. v. 4.

D

Mare repetit, ac retinet.

Simile.

E

Quid ergo nautæ cùm hęc fierent? *Iactum*, inquit, *vaſorum fecerunt:* nauis tamen non alleuiabatur: totum namque adhuc onus manebat, Prophetę corpus ſcilicet; onus graue, non ex natura corporis, ſed ob pondus peccati. Nihil enim tam oneroſum & graue atque portatu difficile, quàm peccatum & inobedientia. Propterea & Zacharias id plumbi figurauit ſimilitudine. Dauid verò deſcribens eius naturam, ait: *Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me.* Chriſtus autem ad eos qui in peccatis vixerant, iterum dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Ipſum ergo peccatum ſcapham tunc grauabat, & peſſundari cogebat. *Ionas verò dormiebat, & ſtertebat.* Grauis quidem ille, ſed non voluptatis erat ſomnus: magis autem triſtitiæ & afflictionis: Probi enim ſerui, citò peccata ſentiunt; quod & illi accidit. Poſt commiſſum enim peccatum, illico malum: nam eiuſmodi eſt peccatum. Cùm enim plenè editum fuerit, tunc parienti animæ dolores excitat, contra leges noſtræ natiuitatis. Nos enim cùm primum nati ſumus, parturienti dolores ſoluimus: illud autem ſimul atque editum eſt, doloribus diſtrahit parientes ipſum cogitationes. Itaque *gubernator*, inquit, *acceſſit ad eum*, & ait: *Surge, & inuoca Dominum Deum tuum.* Nouerat ergo ipsâ experientiâ inſuetam eſſe illam tempeſtatem, atque à Deo illatam plagam: maiores humanâ induſtriâ fluctus, nihilque proficere gubernatoris manus. Alterius enim maioris gubernatoris rei illius caſus, vniuerſum ſcilicet gubernantis mundum, ope, atque ſuperno indigebat auxilio: propterea & illi remos & vela & funes atque vniuerſa dimittentes, manus à remigatione traductas in cœlum tendebant, Deumque orabant. Vbi verè neque ſic profecerunt, *miſerunt*, inquit, *ſortes*, prodiditque de cætero ſors noxium. Hi verò neque ſic arripientes eum demerſerunt; ſed tanto tumultu, tantâ tempeſtate incumbente veluti multâ in quiete, multo ſilentio, ſic iudicium in naui ſtatuentes, & vt pro ſe loqueretur, ſeque defenderet, ei permiſerunt: atque cuncta ſubtili cum indagine exquirebant, veluti rationes eorum quæ decreuerint, alicui reddituri. Audi igitur eos quemadmodum in iudicio examine cuncta exactiſſimo inquirunt.

Peccatum, onus grauiſſimum.

Zach. 5. v. 7.

Pſal. 37. v. 5.

Matth. 11. v. 19.

Ionæ ſomnus ex mœrore.

Pœna peccatum ſequitur.

v. 6.

v. 7.

Ionas ſortis indicio deprehenſus.

Quod opus eſt tuum? unde venis? quò vadis? quâ de regione? quo de populo es tu? Et quidem accuſabat mare, acclamans contrà: increpabat autem ſors & condemnabat: ſed tamen neque mari contrà exclamante, neque ſorte ex aduerſo teſtimonium reddente, ſententiam vſque dabant; ſed veluti in iudicio & accuſatoribus inſtantibus, & teſtibus præſentibus, indiciis atque argumentis veridicis, non prius damnantes ipſi ſententiam ferunt, quoad damnandus ipſe propriæ fieret accuſator culpæ: ſic ſanè & hi nautæ homines barbari, eum qui in iudiciis optimus eſt, ordinem imitantur: & id quidem tanto timore, tantis fluctibus, tantâ ipſos circunſtante procellâ, & mari neque vel reſpirare permittente: tantus eius tumultus furenſque turbatio; inſaniente atque exclamante continuaſque vndas implicante. Vnde igitur fuit tanta prouidentia erga Prophetam? à Dei diſpenſatione. Etenim hoc fieri Deus permittebat, Prophetam vel ex his admonens, vt manſuetus eſſet ac mitis, quaſi ad eum clamans, & dicens: Imitare nautas, homines inſenſatos: ſiquidem hi neque vnam ſpernunt animam, neque vni tuo

Nautarum in eum humanitas.

non parcunt corpori: tu verò vniuerſam vrbem tot millia habentem, quantum in te fuerit, expoſuiſti.

Illâ Deus animum eius ad humanitatem componit.

Et hi quidem eius, qui ſuorum cauſa malorum effectus eſt, neque impetu ad damnationem irruunt: tu verò nihil habens Niniuitas accuſare, demerſiſti eos atque perdidiſti. Et tu quidem me præcipiente eos ad ſalutem tuâ prædicatione reuocare minus paruiſti; hi autem nemine audito vniuerſa faciunt & moliuntur, quò noxium effectum à multâ reuocent. Etenim ipſam poſt maris accuſationem, poſt oſtenſionem ſortis, cùm incuſaret ſeſe fugamque fateretur, neque ſic irruerunt ad Prophetæ necem; ſed nitebantur de induſtriâ atque omnia faciebant, quò eum neque poſt eius manifeſtiſſimam culpam violentiæ maris exponerent. Sed non permittebat mare, vel potiùs Deus, tanquã qui per nautas ac cetum corripere eum, atq; ad ſapientiam reducere vellet. Nam poſtquam audiuiſſent,

v. 12.

Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit mare à vobis; conabantur in aridam euadere, ſed

v. 13.

fluctus non permittebant.

Confitetur in ventre ceti.

Tu verò quemadmodum fugientem vidiſti Prophetam, audi eum & confitentem ex inferioribus de ventre ceti. Illud quidem veluti homo paſſus eſt: hoc verò quaſi Propheta oſtendit. Accipiens igitur eum mare, veluti in quodam carcere in ceti ventre depoſuit, ſaluum Domino fugitiuum ſeruans: neque ſæui fluctus ſuſcipientes ſuffocauerunt, neque cetus fluctibus ſæuior in ventre oppreſſit: quin ſeruauit ſoſpitem, atque ad vrbem reduxit; maréque & cetus contra naturam obtemperarunt, vt per omnia Propheta erudiretur.

Veniens igitur in ciuitatem, ſententiam legit veluti regalem Epiſtolam pœnas tormentáque habentem, & clamabat, dicens:

Ionæ 3. v. 4.

Adhuc tres dies, & Niniue ſubuertetur.

Illo prædicante ciuitas tota ad pœnitentiam conuertitur.

Audierunt illi hæc, neque non crediderunt, neque neglexerunt; ſed illicò curſus omnium vnus ad ieiunium virorum mulierumque, iuuenum, ſenum, ſeruorum, principum, ſubditorum, puerorum, ſeniorum: neque irrationalium natura immunis ab eo erat officio. Vbique ſaccus, vbique cinis, vbique fletus & eiulatus. Nam & ipſe diademate caput ornatus à regali deſcendens throno, ſaccum ſibi ſubſtrauit, cinerem ſpargit, atque ſic vrbem periculis eripuerunt: & rem quidem nouam videre erat, purpuram ſacco cedentem præſtantiori effectu. Quod enim purpura nequiuit, id ſaccus potuit: quod conſummare diadema non valuit, hoc cinis perfecit.

AVCTORIS IMPERFECTI *in Matthaum, eiuſdem Euang. expoſitio.*

Hom. 30 in Matt. imperf.

Matth. 12. v. 38.

Supr. v. 24.

IN *illo tempore: Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ & Phariſæi, dicentes: Magiſter, volumus à te ſignum videre.* Curato dæmoniaco, quidam aſtantium Iudæorum blaſphemauerunt eum, dicentes: *Hic non eiicit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Alij autem tentantes eum, dixerunt: *Magiſter, volumus à te ſignum videre de cælo.* Diuerſæ quidem ſpecies, peruerſitas autem omnium vna. Nam ſicut opera Filij Dei diabolo applicare, blaſphemare eſt Filium Dei, vel Spiritum ſanctum: ſic ſignum diuinitatis eius petere à Filio Dei, iniuriam eſt facere Filio Dei: quoniam nihil eſt aliud ſignum diuinitatis eius petere ab eo, niſi non credere verbis eius; quaſi falſa dicentis de ſe, niſi ſignorum oſtenderit probamenta. Quoniam autem curato dæmoniaco, Iudæi Dei virtutem ad diaboli potentiam retorſerunt; & non ædificati miraculo, ſed deſtructi inuidiâ, pro gloriâ blaſphemiam obtulerunt Domino, dicentes: *Hic non eiicit dæmonia, niſi in Beelzebub.* Dixit eis Dominus: *Omne peccatum remittitur, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittitur.* Quod audientes quidam Iudæi, non quidem timentes, ſed timere ſe fingentes; neque veritatem de Chriſto quærentes, ſed malitiam ſuam ſub colore ignorantiæ abſcondere cupientes, interrogauerunt eum: *Magiſter, volumus à te ſignum videre:* id eſt, ſcimus quia blaſphemia irremediabile pec-

B catum eſt: ſed etſi blaſphemamus, ideo blaſphemamus, quia te Filium Dei ignoramus. Ideo opera tua diabolo applicamus, quia Spiritum ſanctum in te eſſe neſcimus. Si ergo tu es Filius Dei, oſtende nobis ſignum, & adorabimus te, & iam non blaſphemabimus. Vt autem ſcias, quòd volumus à te diſcere veritatem, ecce etiam Magiſtrum, te appellamus. O malitia, quomodò ſapere neſcit! Dum volunt malitiam ſuam abſcondere, magis eam manifeſtant. Nam cùm multa ſigna vidiſſent, tanquam ſi nullum vidiſſent, ita ſignum petebant. Verè enim nullum viderunt, quia corporali aſpectu viderunt, non ſpirituali affectu. Nam mens ſine oculis videt aliquando, oculi autem ſine mente nunquam

Oculi ſine mente nunquam vident.

C viderunt. Similis eſt natura infidelitatis terræ arenoſæ, quæ quamuis pluuiam ſuſceperit, tamen quia nullos in ſe tenet humores, ſemper adhuc aret.

Simile.

Talis eſt conditio febrium.

Simile.

Quantumuis biberint febricitantes, calore totum conſumente quod biberint, ſemper adhuc ſitiunt. Sic & maligni homines, quicquid boni viderint, aut audierint, infidelitate totum conſummante quod vident, aut audiunt, ſemper vacui ſunt, tanquam qui nihil viderint, aut audierint.

Simile.

Ecce ſi quis exponat tibi res quas non libenter audis, ſi totâ die audieris, nihil eorum retines quæ audiſti. Aut ambulãs in viâ, ſi mens tua aliquo cogitatu fuerit occupata, quamuis

D omnes videas tranſeuntes, tamen neminem vides. Sic & Iudæi frequenter ſigna videntes, adhuc ſignum petebant; quia hoc videbant, quod videre nolebant. Nam ſicut ſemper diſcere, ſignum eſt nihil poſſe proficere: ſic ſignum ſemper petere, teſtimonium eſt nunquam velle credere. *Ieſus autem reſpondens ait illis:*

Generatio mala, & adultera ſignum quærit. v. 39.

Eſaias dicit: *O quomodò facta eſt meretrix ciuitas fidelis Sion!* Iſai. c. v. 21.

Anima autem hominis fidelis ſponſa eſt Chriſti; quæ autem infidelis eſt, meretrix eſt. In Oſee dicit: *Sponſabo te in fide, &* Oſee 2. v. 19.

cognoſces Deum. Item: *Filij in quibus non eſt fi-* Deut. 32. v. 21.

E *des in illis, ipſi in Zelum compulerunt me in non Deum, & ego in Zelum expellam eos, in non gentem.* Sicut meretrix vxor virum ſuum ſe fingit amare, verè autem amat adulterum, & in facie iſtius quidem eſt, in corde autem alterius: ſic & Iudæi videbantur eſſe Dei cultores, erant autem diaboli amatores. Ideo *malam & adulteram generationem* eos appellat. Mala quidem erat, propter opera eorum mala: adultera autem, quia relicto viro, qui eſt verus Deus, idolis ſubdebantur. Signũ vultis videre? Vbi eratis quando dæmones caſtigati à me, non flagello, ſed

Matth. 8. v. 29.

A verbo, clamabant? *Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? veniſti ante tempus torquere nos. Scimus te, quia es Filius Dei.*

Dæmones virtutem meam ſenſerunt, & vos quomodò ſignum operum meorum non aſpexiſtis? Vbi eratis, quando cæci ſecus viam ſedentes, clamabant: *Ieſu fili David, miſerere nobis, vt videamus?* Tu es virga florens de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendens, & ſuper te requieſcent ſeptem ſpiritus Dei. Septem ſpiritus Beelzebub adorant, & fugiunt à te. Cæci necnon videntes, viderunt, & vos videntes me, non vidiſtis? Percurre ſi vis, & cętera mirabilia eius.

Matth. 20. v. 30. Iſai. 11. v. 2.

B *Et ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Quod eſt ſignum Ionæ? Scandalum crucis. Vt non diſcuſſores rationis ſaluentur, ſed creditores doctrinæ. Quia crux Chriſti diſcutientibus quidem rationem, ſcandalum eſt, credentibus autem ſalus: cuius expoſitionis teſtis eſt Paulus: *Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus autem ſtultitiam: ipſis vero vocatis Iudæis atque Græcis, Chriſtum Dei virtutem, & ſapientiam. Quare Iudæi ſigna petunt, Græci ſapientiam quærunt?* Placuit enim Deo ſignum ſcandali crucis, tam Iudæis quàm Græcis Gentibus prædicari; vt qui non per fidem, ſed per ſapientiam Chriſtum inuenire volunt, incidentes in ſcandalum ſtultitiæ pereant. Et qui per demonſtrationem ſignorum Filium Dei cognoſcere volunt, non per fidem; incidentes in ſcandalum mortis eius, in ſuâ incredulitate permaneant.

Signum Ionæ, ſcandalum crucis.

1. Cor. 1. v. 23.

C Nihil mirum, ſi Iudæi conſiderantes mortem Chriſti, hominem illum putauerunt, quando & Chriſtiani, vt ſibi videntur & non ſunt; propter eius mortem, vnigenitam maieſtatem crucifixam timent confiteri. Quos interrogamus, Vbi eſt ſcandalum crucis in Chriſto? Quis nos ſcandalizat, ſi purus homo mortuus prædicetur? Sic ergo infideles intelligendo pereunt. Si Deus fuit, non potuit mori; ſi autem potuit mori, non fuit Deus. Fideles autem ſic intelligendo ſaluantur: Quia Chriſtus non incidit in mortem propter infirmitatem naturæ, quaſi homo; ſed ipſe traxit in ſe mortem propter potentiam, quaſi Deus: non vt abſorberetur à morte, ſed vt ipſe abſorberet mortem. Ergo non Chriſtum mortuum in morte credimus, ſed mortem mortuam in Chriſto, ſicut ſcriptum eſt: Quia *deſtruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam.* Nam ſicut propter mortem homo viſus eſt, ſic propter deſtructionem mortis Deus apparuit. Ergo infideles mortem Chriſti conſiderantes, ſcandalizãtur, & immortalitatis beneficium perdunt: fideles autem reſurrectionem eius intelligentes, damnationem mortis effugiunt.

Exponenda locutio, aliòqui, & vt ipſi deitati crucifixio tribuatur, hæretica.

Mors in Chriſto mortua.

2. Tim. 1. v. 10.

v. 40.

Sicut fuit Ionas triduo in ventre ceti, ſic erit Filius hominis in corde terræ. Vt per myſterium ſimilitudinis huius, & per Chriſtum, Ionas Propheta fuiſſe conſideraretur; & per Ionam Chriſtus Dei Filius eſſe demonſtraretur. Quid eſt quod dico? Niſi Chriſtus veniſſet in mundum, & ea quæ dicta à Prophetis fuerant adimpleſſet, non erat certum de illis, quia verè Prophetæ ſunt. Nam & illi qui futura dicere æſtimantur, non ſtatim diuinatores putantur; ſed tunc, quando ea quę dicta ſunt, fuerint conſummata. Itaque Chriſtus poſt Prophetas quidem natus eſt; ſed antè ille Prophetis beneficium præſtitit, & poſtea ille ab illis accepit. Ideo autem Chriſtus illos factis Prophetas oſtendit, quoniam illi iſtum in verbis Filium Dei oſtendunt. Nam in Syrach libro aduentum Chriſti ſic deprecantur. *Domine, in nomine tuo Prophetæ prophetauerunt. Da mercedem ſeruis tuis, vt Prophetæ tui fideles inueniantur.* Niſi enim iſte illos Prophetas demonſtraſſet, Chriſtum credere non poterant. Quomodò enim poteſt de alio teſtimonium dare, priuſquam ipſe idoneus demonſtraretur.

Chriſtum declarant Prophetæ, ipſique ab eo declarantur.

Eccl. 36. v. 17.

Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio. Quia illi Prophetam receperunt, iſti Chriſtum Dominum illorum Prophetarum repulerunt. Illi neque lege inſtructi, neque à Prophetis, [neque ab Apoſtolis] admoniti, ad Dominum conuerſi ſunt, cognoſcentes peccatum ſuum: iſti tot pręceptis eruditi Legis & Prophetarum, à Domino receſſerunt. Illi qui ſemper fuerunt populus diaboli, infra dies tres facti ſunt populus Dei: iſti qui ſemper videbantur populus Dei, intra dies tres crucifixo Chriſto facti ſunt populus ſatanæ. Et illi quidem perſonam ignorantes, & rem incredibilem audientes, conuerſionis ſuæ ſigna & virtutes quærere debuerunt ab eo, quibus & perſona idonea prædicantis, & prædicationis indubitabilis veritas monſtraretur; ſed nihil horum audientes, nihil videntes, ſolâ fide ſaluati ſunt: iſti autem tot ſigna facientem teſtificantia cœleſtem naturam viderunt, & non ſolùm à prædicatione eius receſſerunt, ſed in mortem illius conuerſi ſunt. Illi cum luctu & lamentatione nimiâ pœnitentiam agentes, peccatorum ſuorum indulgentiam acceperunt; iſti autem nec ſine pœnitentiâ oblatam ſibi remiſſionem peccatorum accipere voluerunt: quia *ſine pœnitentiâ ſunt donationes, & vocatio Chriſti.*

Iudæorum cum Niniuitis comparatio.

Spurium hoc, & vacat.

Ionæ 3. adhuc tres dies, apud 70. vbi nos, quadraginta.

Rom. 11. v. 29.

Regina Auſtri ſurget in iudicio, & condemnabit generationem hanc. Quæ cùm eſſet Gentilis & mulier, tantam longitudinem itineris conficere propter infirmitatem ſexus non eſt impedita. Concupiſcentia enim ſapientię, infirmitati dabat virtutem. Iſti autem viri & Sacerdotes, quorum proprium eſſe debuerat amare ſapientiam, ante oculos ſuos, & in medio gremio ſapientiam poſitam contempſerunt. Illa ad hominem cucurrit; iſti à Deo receſſerunt: illa vt ſemel nuda verba audiret; iſti quotidie diuinitatis opera ipſa videntes blaſphemabant. Illa famam tantummodò de Salomone audiens concupiuit; iſti autem veritatem de Chriſto videntes abiecerunt: illa munera multa obtulit, vt audiret eum; iſti autem nec præmia regni cœlorum accipere volunt, vt credant. Quid eſſet illa factura, ſi audiſſet mortuos reſurgere, cęcos videre? Quomodò cucurriſſet, ſi etiam claudos currere vidiſſet? Non dixit illa: Cui commendo gubernationem regalium neceſſitatum, ne forte dum vado & redeo tanto ſpatio, aliqua contra imperium meum aduerſa naſcantur. Nam paupertas ſemper ſecura eſt, ſumma autem poteſtas ſine timore periculi nunquam eſt. Iſti nec hoc cogitauerunt, quia dixerunt: Neſcimus quidem vnde ſit ille Ieſus, tamen facta illius bona ſunt, & verba illius iuſta. Etſi natura eius ex hominibus, tamen prædicatio eius ex Deo eſt. Etſi non illum timemus quaſi Filium Dei, ſaltem diligamus illum vt hominem bonum. Etſi non eſt dignus vt adoretur, tamen non eſt meritus vt interficiatur. Siue Niniuitæ, ſiue re-

v. 41. & 42. Cum regina Auſtri.

Paupertas ſemper ſecura.

Iudæorum condemnatio ex comparatione Niniuitarū, & reginæ Auſtri.

gina Auſtri exurgentes in iudicio, quomodò condemnabunt generationem Iudæorum incredulorum? Non ipſi iudicantes eos, ſed ex comparatione ſuâ vincunt eos. Et talia dicentes aduerſus eos, qualia diximus ſuprà. Qui fidelior eſt quàm Ionas, ſapientior quàm Salomon, non ſolum tunc inter homines docebat, ſed etiā nunc in Eccleſiâ quotidie docet per ſanctos Euangeliſtas & Apoſtolos ſuos. Hæc verba non ſolum tunc ad Iudæos dixit, ſed etiam nunc ad omnes Chriſtianos inobedientes ſimiliter dicit; quoniam viri Niniuitæ exurgent in iudicio cum

Chriſtianorum item.

inobedientibus Chriſtianis, & condemnabunt eos? Quoniam illi pœnitentiam egerunt prædicante Ionâ; iſti à peccatis propriis non recedūt,

Math. 4. v. 17.

Domino illis quotidie prædicante: *Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cælorum.* Regina Auſtri ſurget in iudicio cum Chriſtianis illis, & condemnabit eos, quia ab vltimis partibus terræ venit audire ſapientiam Salomonis: & iſti de domibus ſuis, vel plateis in quibus ſedent nihil agentes, nolunt venire, & audire ſapientiam Chriſti in Scripturis. Et quid dico de domibus ſuis nolunt venire? Multi enim & de Eccleſiâ ipsâ in quâ loquitur Chriſtus, exeunt, & ſolum relinquunt docentem.

v. 43.

Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, perambulat loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Exit autem ſpiritus immundus ab homine, cùm per fidem baptizatus in nomine Chriſti deſierit eſſe diaboli, & factus fuerit Dei. Eiectus autem ſpiritus ille perambulat homines aridos, qui nondum pluuiam Euangelicæ doctrinæ ſuſceperunt in ſe, aut aquam baptiſmatis accipere meruerunt, & propterea aut ſunt Gentiles, aut Catechumeni, ſecundum rationem quam diximus aridi. Per eos enim immundi ſpiritus vagantur, & plurimam dominationem habent in eis. Quamuis enim Gentilis

Deeſt vox aliqua.

ſuſcepto fidei verbo, liberari tamen ab immundo ſpiritu non poteſt, niſi fuerit baptizatus in

Vetuſtus mos exorcizandi catechumenos.

nomine Chriſti. Vnde exorcizamus Catechumenos, qui ſunt baptizandi. Non autem inuenit requiem ſibi, quoniam neceſſe eſt, vt Gentili veniente ad fidem, & Catechumeno ad baptiſmum, cùm aridi eſſe deſierint, iam ab ipſis immundus ipſe ſpiritus expellatur. Nec mihi dicas, quia nec omnis Catechumenus ad baptiſmum venit; alioquin nec ad omnem baptizatum, & liberatum à ſpiritu immundo reuertitur ſpiritus immundus, niſi qui vacuus fuerit à Spiritu ſancto. Nec apud Gentilem Catechumenum inuenit requiem ſibi, qui ad fidem, vel baptiſmum venit. Cogitans ergo ſpiritus ille, & dicens:

v. 44.

Reuertar in domum meam priorem. Et ſi inuenerit Gentilem Catechumenum vacuum à Spiritu ſancto, ſine dubio præualebit reuerti in eum. Reuertens autem, quoniam inuenit ſcopis; ideſt, verbis fidei & veritatis ab infidelitate & ignorantiâ mundatum: cùm videt eum præceptis Euangelicis adornatum, quaſi animoſior factus,

v. 45.

Aſſumit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores ſe. Dicens, *ſeptem*; aut plures dicit, aut omnes ſpiritus vitiorū. Sicut enim ex parte Dei quamuis plures ſint ſpiritus virtutum, tamen ſeptem dicuntur, quia ex illis ſeptem omnes ſpiritus virtutum procedunt: quos ſpiritus enumerat

Iſai. 11. v. 2.

Eſaias, & Salomon ſignat, dicens: *Sapientia*

A *ædificauit ſibi domum, & ſubdidit columnas ſeptem.* Pro. 9. v. 1.

Sic ex parte diaboli quamuis multi ſint ſpiritus vitiorum, tamen ſeptem dicuntur, quoniam ex illis principalibus vitiis, vitia vniuerſa naſcuntur.

Et erunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. De hoc enim ipſo, vel ipſarum rerum experimenta nos docent; quomodo Chriſtianus ſi malus euaſerit, peior fit quàm ſi fuiſſet Gentilis. Hæc parabola melius intelligitur de Iudæis & Gentilibus: ex eo enim quòd finitâ parabolâ, vel exemplo, ſequitur dicens: *Sic erit generationi huic peſſimæ*, compellimur ad populum Iudæorum referre parabolam, vt intellectus loci

B non vagus, aut inſtabilis in diuerſo fluxu, atque contradictionibus aliquorum nitatur; ſed firmus & ſtabilis, vel ad priora, vel ad poſteriora reſpondeat.

Explicatur parabola de Iudæis.

Verè enim immundus ſpiritus à Iudæis exiuit, quando *facta eſt portio Domini populus ipſius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſrael*: vel quando acceperunt legem.

Deut. 32. v. 9.

Expulſus autem à Iudæis, ambulauit per aridas Gentes: ſed requiem ſibi non potuit inuenire in eis; quoniam ſecundum propoſitum vocationis Dei erat, vt omnes Gentes venirent ad fidem. Non inueniens autem requiem in Gentibus, dixit: *Reuertar in domum meam, vnde exiui.* Habeo Iudæos, quos antè dimiſeram. *Et veniens inuenit vacuam*: quoniam iam Dominus non erat in eis,

C ſed nec Spiritus ſanctus, ſecundum quod dictum fuerat de eis: *Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta.* Math. 23. v. 39.

Videns autem eos diabolus mundatos verbis ſcientiæ Dei ab ignorantiâ, quaſi quibuſdam ſpiritualibus ſcopis, ornatos autem obſeruationibus legis; propterea *aſſumens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores ſe*, ſecundum quod ſuprà tradidimus, habitauit in eis. *Et facta ſunt poſteriora* populi illius *peiora prioribus.* Nam priùs, etſi cultores Dei non erant, tamen nec interfectores erant: & priùs quamuis peccabant in eum; tamen populus dicebatur Dei: poſtea autem, ſicut teſtatur Ioannes, *ſynagoga* facti ſunt *ſatanæ.*

Apoc. 2. v. 9. & 3. v. 9.

Accedentes autem, poſſumus ædificationis

Iterum explicatur de hæreticis.

D gratiâ etiam ad hæreticos transferre ſermonem. Immundus enim ſpiritus, qui in eis antè habitauerat quando Gentiles erant, eiectus eſt, quando facti ſunt Chriſtiani, qui perambulans Gentiles ceteros. & non inueniens apud eos requiem; credentibus videlicet ſecundum tempora etiam & ipſis in Chriſto; reuerſus eſt in eos, quos poſſederat antè. Inueniens autem eos vacuos à Spiritu ſancto, vacuos à timore Dei, & operibus bonis: quoniā ſpiritus quidem immundus exierat ab eis propter nomen Chriſti, Spiritus autem ſanctus non superuenerat eis, propter malum propoſitum cordis eorum, & opera mala; inueniens eos mundatos ſcopis, qualibus diximus

E ſuprà, & ornatos inſtitutionibus Apoſtolicis; aſſumpſit ſecum alios ſeptem ſpiritus nequiores, & inhabitauit in eis, & facta ſunt nouiſſima hæreticorum peiora prioribus. Hæreticos Gentibus eſſe peiores, dubitat nemo. Primùm, quia Gentiles per ignorantiam Chriſtum blaſphemant; hæretici autem ſcientes Chriſti latrant veritatem. Deinde quia in illis vel ſpes fidei eſt, in iſtis autem inceſſabilis pugna, & diſcordia.

Hæretici palam Gentibus peiores.

Adhuc eo loquente, ecce mater & fratres eius, &c. Videns diabolus quia perſuadebat populis v. 46 & 47.

Chriſtus, eſſe ſe Flium Dei, dicens: *Et ecce plus quàm Ionas hìc, & plus quàm Salomon hìc*: A timuit enim ne ſi Dei Filius cognoſcatur ille qui putabatur homo, ipſe derelinquatur ab omnibus; ad conuincendos ſermones eius, ſubintroduxit parentes eius carnales, vt per illorum contemplationem, diuinitatis eius obſcuraret naturam. Ideóque venit aliquis quaſi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur, dicens: *Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, volentes loqui tecum*: Ac ſi dicat, Quid gloriaris Ieſu, de cœlo dicens te deſcendiſſe, qui radices habes in terrâ? *Ecce mater tua, & fratres tui.* Non poteſt eſſe Filius Dei, quem homines genuerũt. Non potes illum abſcondere, quem natura conuincit. Tunc Ieſus quaſi B hominem quidem aſpiciebat, tamen verè diabolo loquebatur.

Techna diaboli ſubmittendo importunè matrem, & fratres.

v. 48

Et qua eſt mater mea, & fratres mei? Neſcio parentes in mundo, qui ante mundi conſtitutionem mundum creaui. Neſcio principium ex carne, ſicut Fotinus exiſtimabat, qui iam in principio eram apud Deum. Nam quòd hominem me videtis, veſtimentum meum eſt, non natura.

Humanitas non Verbi natura, ſed Chriſti; quâ phraſi Cyrill. vnã Dei Verbi naturam incarnatam dixit.

v. 49.

Et extendit cautè *manus ſuas ſuper Apoſtolos, & dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Non ſpernens generationem carnalem, neque erubeſcens humanam ſuſceptionem tale dedit reſponſum: ſed volens oſtendere, quia præponenda eſt cognatio ſpiritualis carnali. Nam carnalis C cognatio, non volentibus nobis, neque ſcientibus contingit. Non enim vnuſquiſque noſtrûm conſecutus eſt cogitare quorum erit filius, aut quorum cognatus. Spiritualem autem cognationem ex propoſito vnuſquiſque per fidem ſibi acquirit. Voluntaria enim eſt obauditio, per quam quicunque voluerit voluntatem Patris facere, efficitur filius Dei, & frater Chriſti: vnde ſapienter ſuperinduxit:

v. 50.

Quicunque fecerit voluntatm Patris mei, ille mater mea, & frater eſt. In quâ cognatione ſpirituali nihilominus eſt hæc Maria: quæ non per coitum carnis, ſed per gratiam fidei credendo facta eſt mater Chriſti. Deinde matrem & fratres Chriſti, facientes voluntatem Dei intelligimus, non ſynagogam, quæ ſecundum corpus peperit D Chriſtum, cæteróſque Iudęos; ſed illam ſynagogam intelligimus matrem, quę ſaluata eſt credens in Chriſtum, non crucifigens eum. Similiter eſt intelligendum & de fratribus, qui ſecundum ſpiritum erant Iudæi, non ſecundum corpus; qui Chriſti erant facientes voluntatem.

Maria etiã ſpiritualiter Chriſti mater.

SANCTI BASILII SELEVCIÆ *Epiſcopi, in Ionam ſecunda, quâ Chriſti figura oſtenditur.*

Omiſſa prior, quæ tota fere exaggerando Ionæ rigore, Deique in Niniuitas clementiâ.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

QVi puteorum venas expurgant, eas quantò effodiunt altiùs, tantò puriores efficiunt, E & aquarum prouentu ditiores. Nam agitando dilatatus aquarum gurges, quas parturiebat ſcaturigines, parit. Diuinæ Scripturæ fons eiuſmodi eſt: ſi quis enim cœleſtes in eo venas orationis vi fodicare velit, ac pertundere, nudatam magis gratiæ penum, explicatioremque videbit. Audiſtis Ionæ hiſtoriam? Vidiſtis quanta ſit pœnitentiæ vis? Vidiſtis Regem lugubri habitu in ſacco & cinere, animiq; demiſſione cœlorum Regem corrumpentem? Vidiſtis immortalem iram, mortalibus ſublatam lacrymis? Vidiſtis contentioſiorem Prophetã, Deique humanitatem, ac clementiam? Vidiſtis Prophetam in cero, vtero geſtatum, inque peccatores miſerationem edoctum? Hnc age alterum etiam in Prophetâ theſaurum aſpectemus. Theſaurus autem Prophetarum eſt Chriſtus Dominus, quem tubis Propheticis prædicantes, aduentus eius radios ortum occupantes oſtendebant. Ionas autem non verbis Dominum prędicauit, ſed paſſionibus imitatus expreſſit: non vocibus ſepulchrum Dominicum prænuntiauit, ſed in ceto ſepultus, & poſt triduum ſine noxâ redditus, cunctos docuit mortales, immortalitatis ianuam eſſe mortem, ac de ſepulchro vitam erumpere. Haſque illius voces rebus ipſis conſtantes ſibi Chriſtus aſciſcens, ad Iudæorum plebem incredulam clamat, *Generatio mala, & adultera ſignum quærit; & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Iona Prophetæ. Sicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic oportet Filium hominis agere in corde terra.* Prædicat enim in vmbrâ veritatem; figurâ res ipſas; paſſiones paſſionibus viuâ imagine reddit. Age verò paululum oratione ſuperiora reſumentes, oſtendamus id olim Deo ſolenne, vt velut in vetuſtâ quadam imagine, noua gratiæ facinora adumbret.

Chriſtus Prophetarum theſaurus.

Matth. 12. v. 39.

νέα κατορθώματα malè Danſ. quę repęreddit que, *mortua Gratiæ facinora*: ſcita hæc ſanè.

Quòd enim eæ res quæ ſui miraculo naturæ leges exſuperant, hominum auribus, atque oculis fidem adimant, idcirco Deus earum ſimulacra fundamento præſtruit; vt ipſarum illis ſpectaculum præmeditantes, ac miraculorum obſoletiores vmbras contuentes, coalumnâ contemplatione velut in ſpeculo, quæ ſuor ſupra naturam, propenſiùs credant. Quemadmodum igitur, qui arte ac coloribus rerum in aſpectum cadentium naturas parturiunt, ſuntque repræſentaturi, vmbris antè delineant, quàm colorum florem inducant; ſic quoque ſolertiſſimus mundi artifex, ſapientiſſimæ artis imagines, attenuatè priùs adumbrauit. Putà, futurum erat vt Chriſti paſſio, ac crux ſalutaris mundo illuceret; occupatò in figurâ fixit miracula; ſenemque Abraham ſuâ parturigine paſſionem imitari præcepit. Iſaac parenti ſocius operis erat, atque victima cum Sacerdote hoſtiam facienti victimam accurabat. Figebatur ara, flamma ſurgebat, gladius ruebat, ceruix ad ictum ſuſcipiendum componebatur; puer ad iugulationem aptabatur; ſed vox è cœlo veniẽs gladium præpediebat, ac pro puero agnus è vepribus hæreos inducebatur, vnigeniti vice ouis mactabatur. Ac quidem Iſaac illæſus manebat; victima noxam, mortemque ſuſtinebat. *Ecce enim Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Carnis enim oculis conſpicuæ fuit paſſio, atque mors, non Deitatis quæ mente concipitur. Rurſus erat paritura Virgo, pro naturæ legibus gratiæ obſecuta. Ideo, ne dicant, Partus incredibilis, alienum id à naturâ; ſteriles fœminæ miraculum præmoliuntur; ac Sara ſenio confecta, atque effœta, futuro partui ipſa patiens fidem parturiuit. Item, ſalutarem hominibus cruorem largiturus erat; ne verò miraculi nouitas incredulitatis occaſio foret, ouiculæ ſanguis poſtibus illitus, vaſtatorem foris manere cogebat; Angeluſque cęde armatus, conſpecto ſangui-ne

Scita ſimilitudo.

Gen. 22. v. 2.

Malè Dãſque. *Quo, vnigenito Dei Filio ſuffecto iugulum obtulit.* Hic enim Vnigenitus ipſe Iſaac eſt, eâ ipſâ ratione Vnigeniti figura inductus.

Ioan. 1. v. 28.

Gen. 21. v. 1.

Exod. 12. v. 13.

nem fugam agebatur : ac qui naturæ primitiua A
in Ægypto interebat, vbicunque ſignaculum ad-
uertiſſet, minimè attingebat. Ad hæc, baptiſma
tradendum hominibus erat, quo mors tranſi-
Exod. 14. v. 16. tura, reuerſura reſurrectio promittebatur. Quæ-
ſo igitur mare conſpice figuris inſeruiens; per-
cuti virgâ fluctus, emetiri veſtigiis pelagus,
1. Cor. 10. v. 1. Paulumque clamantem, *Mare tranſierunt; & omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari.* Maris iter, Baptiſma vocat. Erat enim mortis, aquâ appetentis, effugium.

Omninò futurum erat vt Chriſti ſepulchrum mortuos liberaret, atq; mors mortem deſtrueret; paſſio denique paſſionum medicina foret.
Num. 21. v. 8. Ne igitur per incredulitatem Iudæe miraculum calumnieris, Moyſem tuum contemplare huius B rei ſimulacrum ſerpentis operâ eudentem in deſerto. Serpens vulnerabat, ac ſerpens ſanabat, morſumque ſerpentis curabat. Quiſnam igitur eâ figurâ deſignabatur? Quis, quæſo?
Ioan. 3. v. 14. Audi Dominum ſua clarè interpretantem: *Sicut Moyſes*, inquit, *exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Filium hominis.* Erat item Chriſtus è mortis faucibus mortuos euulſurus.
1. Reg. 15. v. 52. *Canet enim tubâ, & mortui reſurgēt incorrupti.* Quando, Iudæe, non credis Paulu prædicanti, idcirco Elias rem occupans, primum à
3. Reg. 17. v. 22. morte mortuum liberauit; mortuuſque mor-
4. Reg. 13. v. 21. tuum contactu ad expediendam fugam excitauit. Eam ob rem Enochus extra mortis naſſam C
Gen. 5. v. 24. manſit; nec Elias naturæ legibus obediuit. Om-
4. Reg. 2. v. 11. nia enim figura, omnia vmbra, omnia veritatis prænuntia. Attende mihi Paulum eâ de re lo-
1. Cor. 10. v. 11. quentem. *Hæc enim omnia in figurâ contingebant illis: Scripta autem ſunt ad correptionem noſtram, in quos fines ſæculorum deuenerunt.* Sed noſtram Ionas expectat orationem, vtque res illius, earum quæ Chriſto obuenerunt, ſigna fuerint, tempus eſt vt oſtendamus.

Multa igitur ſanctos Prophetas hominum ſalutis deſperatio inſedetat; Iudæis nimirum ingratis, atque improbis; Gentibus idolorum cultui paſſim deditis. Sani nihil in naturâ extabat. Verùm Iudæos quidem improbè agentes, communis gentis indulgentiâ flexi, Prophetæ D miſerabantur; Gentibus autem, morbum creſcentem videntes, ſuccenſebant, ac indignabantur. Vbique idola; nuſquam apud eos Deus: haud tamen futurum erat, vt ægritudo,
ἀπεῖχε non quod legit Dauſque reddit-que, ἀπεῖχε ad dicendum concitabat. labeſque Chriſti medicinam vinceret. Tametſi enim morbus, Prophetarum linguas opprimebat, at omnis Propheta, pati cum laborantibus forte, ſeruus erat: Chriſti autem præſentiâ, atque aduentu, Græcanicus error abolebatur. Quia igitur futurum erat, vt Chriſtus Gentes caperet, ac terrarum orbem impietate tentum pietatis doctrinâ congregaret; nec faciles Prophetarum aures, ad pietatem adducendas Gentes admittebant; incredulos Deus rebus ad fidem mouet, factiſque conſpicuis quæ ſunt futura detegit. Idcirco nunc Ionam, qui Gentibus E ſalutis occupatò ianuam pandat, mittit; quò nempe doceat, quantò Gentes præ Iudæis ad ſalutem obſequentiores forent, quantóq; Græci præ Iſraëlitis fide feruentiores. *Vade*, inquit, *in Niniuem ciuitatem magnam*; tantam ſcilicet vt orbis ipſius ſpeciem referat: in eâ prędica. Quid, inquit, Niniuitas impietate exſuperat? Quid ſimulacrorum cultu iis inſanius? Tu verò mitte vocem minitantem exciſionem, & vide

A animorum mutationem, meâ ipsâ ſententiâ celeriorem. Vide pœnitentiæ arma, irâ meâ valentiora. Vide vt Dominum iratum conciliare ſciant.

At, non lubens, vt videtur, Ionas clementiæ adminiſtrum agebat: videnſque Deum verbis comminari, re autem ipsâ propenſiùs ſaluti ſtudere, Gentium odio, fugam prædicationi præhabuit; ac, quo aduerſus Gentes odio ferebatur, profeſſus es. Remedium celabat, quod ſaluti opportunum acceperat. Neſciebat, Deum, peccatoribus patrocinantem, ſuam illam artem ſolertiâ vincere. Fugax enim, marinis fluctibus præpeditus eſt; quando fugæ adminiſtram nauim ſepiens mare, conſeruum latentem quærebat, ac ſtridente procellâ occultam fu- B gam accuſabat, Vatiſque animo latitantem affectum tempeſtas traducebat, necnon audaciæ theatrum illi nauigium fiebat; tribunalque in naui cogebatur, ac ſors reum arguebat, Prophetamque nauta iudicio damnabat. *Dic nobis,* Ion. 1. v. 8.
qui ſis? ac cuias? quod inſtitutum tuum? vnde veneris? quò vadas? Quid ergo Ionas? *Domini ſeruus ſum ego*: ſui ipſe accuſator extitit: *Dominumque Deum cœli ego colo, qui fecit mare, & aridam.* Fugæ nomine reſpondens, fidei præco euaſit, ac pietatis ſcholam naui culam fecit. *Dominum Deum cœli ego colo.* Eſt Deus, ô nautæ, terræ Dominus, ac maris opifex, cuius digiti cœlum fabricarunt. Sum ego illius ſeruus; C meam mare fugam perſequitur, Domino ſubſeruiens; conſeruum prehenſat: ego procellæ cauſa: præſto mari eſt quæſitum mancipium: id ipſum in mandatis acceperat, vt fugacem rimaretur. Tradite, & ſalutem vobis expedite. Intus habetis trãquillitatem; ſi lubet, vnius iacturâ ſalutem redimite. *Dominum Deum cœli colo.* Has ſi Niniuitis, ô Propheta, voces protuliſſes, non foret opus fugâ. Non eius tibi neceſſaria præſidia, ſi in animum induxiſſes, vt hæc reis prædicares. Antequam Niniuitas doceres, ab errore nautas abſoluiſti. Gentium portio ſunt, quibus cum nauigas; in illis Niniuitarum fidem condiſce. Pietatis diſcipulos feciſti, qui fugæ iudices extitere.

D *Et tulerunt Ionam, & miſerunt in mare; & ſtetit mare ab æſtu ſuo.* Neque enim vltra opus erat v. 15.
procellâ, comprehenſo qui fugiebat: non iam perquirendi neceſſaria diligentia, detento profugo. *Et timuerunt nautæ timore magno Dominum: & immolauerunt hoſtiam, & vouerunt* v. 16.
vota. Ionaſque fugiens, hominum ſalutem lucratus eſt. Quid igitur, Propheta, nequitiæ remedio Gentibus interdicis? Solùm locutus es, vnáque nauigantes in ſententiam adegiſti: ſermonem protuliſti, ac genuiſti fidem; vocem miſiſti, atque animum ſubiugaſti.

Et præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam. Hac ratione carcere concluſo Cap. 2. v. 1.
Prophetâ, Deus fugæ victor, ac ceti ſepulchro receptum continens, has ferè vſurpabat voces. E Num adhuc ô Propheta, fugã meditaris? adhuc Gentiũ ſaluti fugam præhabes? deſpicis pereuntes? eorum gaudes ſupplicio? Non vis miniſter eſſe vocationis? Igitur triduanum ſubi ſepulcrũ. Suſtine Dominicæ paſſiones diſpenſationis. Diſce, quâ ratione vocandæ ſint omnes Gentes: ſit cetus ſepulcrum: ſuſtine meæ ſpecimen diſpenſationis, quâ nedum Niniuitæ, ſed & vniuerſum genus humanum pietatis cultu ſalutem conſequetur. Reſurrectionis indue ſymbola; exue

cetum tanquam monumentum. Fidem Iodæis facito, fore, vt ſepulcra ſoluantur. Nihil ioinus ad miraculum vitâ ſoſpite piſcis ventrem, ac mortis effugere. Eſto ſpectator meæ diſpenſationis. Meus enim Filius templum ex hominibus aſſumet; & ſtolam iiſdem atque homines affectibus obnoxiam induet. Carne ex hominibus delibatâ conueſtietur, hominum cauſâ: eam Iudæi morti addicent, & cruci affigent, per quam morbis liberati ſunt: tradent morti, per quam reſurrectionem mortui didicerunt; per quam Victor ex inferno ad vitam remeauit. Sepulcro tradetur, ac monumento excipietur velut tu, ô Propheta. Ceti venter illæſum remiſit, ac conſeruauit. Imbecillior fuit marina bellua, quàm vt perniciem afferret; mors quoque illic viribus deficietur. Diſſoluet mortis leges, quas vetus transgreſſio tulit. Eius enim ſententia ſerpentem infrænabit adhuc hominibus obloquentem. Cunctis Gentibus ſalutis ſpes explicabit. Tunc quoque vrbs dicta Niniue ſalutem conſequetur, ac idolorum noncupationem Chriſti nomine commutabit. O Domini clementiam, Prophetas diligentem, peccatoribus parcentem, iuſtos erudientem, ac prauos conuertentem! *Concluſit enim Deus omnes in incredulitatem, vt omnium miſereatur*; cui gloria & imperium in ſæcula ſæculorum, Amen.

νἱοπατρία· vox latius patens quàm incarnatio, quæ ad ſolum Filium dicatur. Malè igitur de Patre Dauſque. Meæ incarnationis contemplator eſto. Meus enim Filius.

Rom. 11. v. 32.

S. PETRI CHRYSOLOGI

Epiſcopi Rauennat. de ſigno Ionæ Prophetæ.

Eſt Serm. 37.

Sanctorum geſta & caſus, futurorum figura.

Luc 11. v. 29.

FRatres, Sanctorum geſta caſibus non ſunt deputanda, ſed ſignis: & quæ vitia putantur illorum, myſteriis ſunt applicanda, non lapſibus: ſicut hodie Dominica ſignauit, & patefecit instructio, dicens: *Turbis autem concurrentibus cœpit dicere* Ieſus: *Generatio hæc, generatio nequã eſt: ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi, ſignum Ionæ Prophetæ. Sicut enim Ionas ſignum fuit Niniuitis; ita erit & Filius hominis generationi iſti.* Ecce Prophetæ fuga ipſius Domini vertitur in figuram, & quod celebratur ferale naufragium, hoc ſacramentum Dominicæ reſurrectionis exiſtit. Nam quemadmodum Ionas typum per omnia tenuerit, & impleuerit Saluatoris, hiſtoriæ, quæ de ipſo ſcripta eſt, textus oſtendit.

Ionas typus reſurrectionis Dominicæ.

Iona. 1. v. 3.

Phil. 2. v. 6.

Fugit, inquit, *Ionas à facie Dei.* Nonne Dominus vt hominis faciem præferret & formam, faciem formamq; propriè deitatis aufugit? Apoſtolo ſic dicente: *Qui enim in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens.* Formam ſuſcepit ſerui Dominus, vt lateret mundum: vt diabolum præueniret, in hominem ſe fugit ipſum. Et benè typus Chriſti ipſius Ionæ ſeruatur in verbis. Non dixit: Fugio Deum; ſed, *A facie Dei ego fugio.* Deus qui vbique eſt, quò ſeipſum fugiat non eſt: ſed Chriſtus non vt loco, ſed ſicut ſpecie faciem deitatis aufugeret, totum noſtræ ſeruitutis confugit ad vultum.

Ioan. 3. v. 13.

Deſcendit, inquit, *Ionas in Ioppen, vt fugeret in Tharſis.* Audi deſcenſorem. *Nemo*, inquit, *aſcendit in cœlum, niſi qui de cœlo deſcendit.* Deſcendit Dominus de cœlo ad terram; deſcendit deitas ad humana; deſcendit ad noſtram ſuperna dominatio ſeruitutem; & tamen qui deſcenderat ad nauem, nauem nauigaturus aſcendit: ſic Chriſtus, qui in hunc mundum deſcendit, virtutibus & mirabilibus Eccleſiæ ſuæ conſcendit in nauem. Quid ſibi vult autẽ confuſa ventis procella, niſi diaboli qui per Iudæ penetrãs, reges, gentes, populos, militiam, iudices, marinos eleuauit & inflauit in fluctus; vt aſcendentes & cadentes vndæ auctorem ſuum ſæculi peterent ad quietẽ? Audi vndas ſæculi; audi Prophetam dicentem: *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus Dominum, & aduerſus Chriſtum eius.* Et quia ſors Ionam proditura non defuit, implet ſuper Chriſtum Dauidicam Prophetiam, quæ dicit: *Et ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.*

Pſal. 2. v. 2.

Pſal. 21. v. 19.

Iona 1. v. 12.

Ionas ſui ipſe imperio miſſus in mare, paſſionis Dominicæ ſacramẽto.

Quòd autem Ionas auctor ſuæ merſionis exiſtit, cùm dicit: *Tollite me, & mittite in mare*; voluntariam Domini indicat paſſionem: nam quare ſibi illi ſuſtinent hæc iuberi, qui ſibi in periculo tali ſponte poterant ſubuenire? Quando enim multorum ſalus petit vnius mortem, mors in intereuntis arbitrio non collocatur: quẽ & moriturũ retardare poteſt ad mortem voluntas, & periclitantis mora periculum præuenire: ſed hîc vbi totum Domini geritur in figuram, expectatur morientis auctoritas, vt mori non ſit neceſſitas, ſed poteſtas. Audi Dominum dicentem: *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam: nemo tollit eam à me.* Quomodò? Quia Chriſtus etſi emiſit ſpiritum, non amiſit: quia qui omnium in ſuâ manu recipit, & tenet animas, ipſe animam ſuam quemadmodum poſſit perdere non videtur. Audi Prophetam dicentem: *Anima mea in manibus tuis ſemper.* Et alibi: *In manus tuas commendo ſpiritum meum.*

Ioan. 10. v. 18.

Pſal. 118. v. 109.

Pſal. 30. v. 6.

Cetus Ionam deuorans, inferni typus.

Sed quid plura? Currit, occurrit, adeſt bellua de profundo totum Dominicæ reſurrectionis impletura & proditura; imò conceptura & paritura myſterium. Adeſt bellua, adeſt imago horrida & crudelis inferni: quæ dum fertur auidis faucibus in Prophetam, vigorem ſui ſenſit & deguſtauit auctoris. Incurrit namque ieiunium deuorando; ſed domicilium cordis ſui tremẽs ad ſuperni hoſpitis aptat & præparat manſionem: vt ipſa quæ fuerat tota cauſa diſcriminis, ipſa fieret neceſſariæ nauigationis inaudita vectura, vectorem ſuum ſeruans, & poſt triduum referens ad ſuperna: & hoc daret Gentibus, quod abſtulerat à Iudæis; quibus ſignum quærentibus, ſolum dandum Dominus eſſe ſignum hoc decernit: per quod ſcirent gloriam, quam in Chriſto ſperauerant, totam eſſe Gentibus conferendam.

Generatio hæc, inquit, *nequam eſt: ſignum quærit, &c.* Quia Iudaicâ perfidiâ fluctuante, inferni Chriſtus demerſus eſt in profundum, & triduano curſu tota tartari occulta percurrens, & Iudaicæ crudelitatis, & maieſtatis ſuæ, & peremptæ mortis dedit indicium cùm reſurgeret: Meritò ergo *ſurgent Niniuitæ in iudicio, & condemnabunt generationem illam*; quia illi vnius Prophetæ naufragi, aduenæ, ignoti, præconio corriguntur: illi poſt virtutes tantas, mirabilia tanta, cum toto reſurrectionis coruſco, ad fidem non veniunt, ad pœnitentiam non mouentur. Ipſum namque reſurrectionis ſignum non quærunt, ſed geſtiunt infamare: dum pretio militum claudunt oculos, corda corrumpunt, quod ſcierant, quod viderant vt tacerent: redimentes mendacium, vt tollerent veritatẽ: facinus ſuum in Chriſti retorſere diſcipulos, cùm dicunt: *Dicite quia diſcipuli illius nocte venerunt, & furati ſunt.*

Matth. 12. v. 41.

Luc. 11. v. 32.

Matth. 28. v. 13.

by Google

Erras Iodæ: hoc diſcipuli non tulerant, ſed Magiſter. Et ipſe ſe furatus eſt, qui videbatur occiſus.

Sed miror quòd Iudæus Chriſtum requirit, quem inter duos latrones feraliter collocarat: Committit malè, cuſtodit impiè, iniquiùs quærit. Iudæe, Chriſtus perire non poteſt, ſed tu eum tibi tuo ſcelere perdidiſti. Veniet, veniet in iudicium regina Auſtri, & eo ipſo, qui furatus putabatur, iudice te condemnabit: *quia illa venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis*; & tu aduenientem Sapientiam Dei infeliciſſimus occidiſti.

Niniuitæ, gentium crediturarum; regina Auſtri, Eccleſiæ figura.

Niniuitæ, crediturarum Gentium; regina Auſtri, Eccleſiæ tunc prouiſa eſt in figuram. Beati ſumus, fratres, quia quod præceſſit in typo, quod promiſſum eſt in figurâ, nos ſpecie, veritate veneramur, cernimus & habemus.

S. FVLGENTII EPISCOPI
Ruſpenſis, de Iona, Sermo.

Eſt 16. inter nouos.

CVm Ionas mitteretur Niniuitis interitum prædicare, mox ei improba vanitas fugæ ingeſſit conſilium: properuſque deſcendit in Ioppem, ratémque adhibuit contempto Deo fugere Tharſis, quaſi poſſet ſcientiam latere diuinam: ac ſi eſſet (quod non licet) extra Dei orbem aliqua regio.

Inani conatu fugam quit à Deo molitur.

Orbis totus breuis locus eſt Deo, cùm ſit minor brachio eius, qui nec poſſit auctoris ſui fugitiuos aliquibus latebris adumbrare opacis, cuius ſub obtutu conſpicitur tremens. Nullus locus vacat occultus, ſed à ſuo auctore occupata ſunt omnia. Sicut Eſaias ſanctiſſimus, quòd intra pugillũ ſuum Deus teneat vniuerſa loquitur, dicens: *Palmo menſus eſt cœlum*;

Iſai. 48. v. 13.
Iſai. 10. v. 14.

pugno comprehendit, & cõgregauit orbem terrarum concluſione dexteræ ſuæ. Et iterum: *Manu ſuâ velut nidum occupat mundum.* Quaſi poſſet latere iſtum, qui terrarum pugno occupat orbem, qui cœlorum, terræque, & abyſſi fixos obtinet fines; qui murmurantibus tonitruis concutit mundum, quando incendio vibrante finditur cœlum. Cuius potentiam nemo fugere poteſt, cui eſt nihil abſtruſum. Et vt expreſſius dixerim, quicquid non aſpicit, videns. Omnia nuda ſunt Deo, vt ipſe teſtatur:

Deut. 4. v. 7.

Ego Deus approximans, & non Deus de longinquo. Si abſconſus fuerit homo in abſconſis, ergo ego non videbo eum? Nonne ego impleo cœlum & terram? Nam & Propheta teſtatur, dicens: *Oculi Domini vbique ſpeculantur bonos, & malos.* Et Dauid dicit: *Quod eſt imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnia ſcribuntur.* Et iterum: *Homo videt in facie, Deus in corde.* Et ſcient omnes Eccleſiæ, quia ego ſum Deus ſcrutator renum, & cordis.

Pro. 15. v. 3.
Pſal. 138. v. 16.
1. Reg. 16. v. 7.
Pſal. 7. v. 10.

Ergo cui ſunt arcana pectorum præſcia, nullæ ſunt latebræ, quæ obtutibus eius non ſpeculentur. Abſens omnia videt, qui præſens à nullo videtur.

Fruſtra ergo Propheta ſanctiſſimus ſpreto Deo, profundo imperium fugit, qui ſine Deo comite fugere non potuit: fugiſſe ſe putat ſequentem ſibi iunctum, vel ſe potiùs præcedentem. Cúmque hic ita nauem aſcendens à Deo præſente reus nauigaſſet, diuinitatis nutu extemplò euerſus eſt gurges, ſedibúſque euulſus ab imis, erectoque vertice pinnę exæſtuans obumbrabat. Periculis quoque furentibus ſylua tundebatur, vndáque dehiſcens iactu acerrimo abſorbere dubitabat. Vndarum etenim diſcordia

Dira tempeſtas fugitiuum Ionã perſequitur.

A ratem furens ictu creberrimo verberabat. Boatur pelagus amne, atque litibus frendens in profugum rugit, vndiſque latrantibus inquietus, ac turbidus pelagi tumor, criſpato capite per aera furens errabat. Dira enim diuerſitas inuaſerat gurgitem. Pelago quoque rixante ſepta quatitur puppis. Nam rabidi fluctus diuerſo certamine in fugitiuum frendebant, erectique ad nauem latrantes currebant. Pelagus cunctum circa fugitiuum impatiens fuit. Sub ictibus itaque turbidis carina ſtridentibus linguis tremebat. Pontus hinc illinc ruinis verberantibus tabularum compages laxauit. Sic denique legimus:

Ionæ 1. v. 4.

Et Dominus excitauit ſpiritum in mari, & facta eſt B *inundatio maxima in mari, & nauis periclitabatur. Ita vt comminueretur.* Nautici itaque non voce ſolâ, ſed lacrymis exprimuntur. Lacrymarum imbres effuſi, iuncto gemitu largiter genis liquuntur, totamque regionem oculorum affluenter humectant. Manibus quoque ſuppliciter expanſis diuerſos piâ voce rogabant.

Fit mercium iactura.

Vniuerſi igitur rapti pondus omne in lethale præcipitant naulum; certatimque nituntur diſcrimina vincere, damnis anne vel præmiis poſſent pelagi rixantis fluctus tumidos mitigare, certantes vincere periculum deuoti faciunt damnum. Ibidem ſic legimus.

v. 5.

Et timuerunt nautæ timore magno, & exclamauerunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: & C *iactum fecerunt vaſorum ſuorum, quæ erant in naui in mare, vt releuaretur ab eis.* Hęc fecerunt miſeri plangentes, qui nec perditis mercibus potuerunt eſſe ſecuri. Magis ac magis fluctibus denſiſſimis, ictibúſque duriſſimis nauis tundebatur.

Ionas dormiens excitatur.

Horum autem ignarus erat fugitiuus. Erat enim ſubter tegmine ſcilicet ratis, ſopore irrigans fugitiua proprij corporis membra. Ad quem proreta orto planctu acceſſit, eumque pulſans ait:

v. 6.

Quid tu ſtertis? Surge, & inuoca Dominum tuum, vt liberet nos Deus, & non pereamus. Tandem expergiſcitur reus proretâ pulſante, ſortéque oſtenditur declarante.

Sui cauſa tempeſtatẽ excitatam agnoſcit.

Sors declarat; reus non negat. Quid autem cum tali agerent, cogitabant. Cúmque experrectus vi- D diſſet clangoribus lacrymoſis fugientem carinam, pontumque ex imo fluctibus vulſis eius cauſam arguentem, atque atro agmine polum confuſum ſibi indicauit, porro baccanti petiit ab ipſis iactari.

v. 12. Mitti in mare petit.

Tollite me, inquit, *& mittite me in mare, & tranquillabit mare à vobis. Agnoui enim quia propter me iſta inundatio maxima eſt ſuper vos.* Illi autem trepidantes periculo concedere iuſtum, remeare certabant, & differre naufragium. Sed clamorum duritia noluit flecti aſpera, nec carinæ libram voluit regio omnis. Igitur antenna ſub ictu tremens iuregibilis fuit; fluctus verò multo magis ſæuientes tumebant, arreptiq; cœlum pulſabant. Efficitur cœlum pe- E lago profundum, dum fit pelagus cœlo vicinum.

Excipitur ceti faucibus.

Tum verò reclamantibus atque rixantibus vndis præcipitatur Propheta. Iamque cetus immaniſſimus vorax ſurgens ex imis properabat, atque ſcindens curſu acerrimos fluctus, diuino ſcilicet nutu intelligens prædam de naui deiectam, hauſit faucibus diris, ſed nec dente laniauit, nec morſu necauit. Deducitur Ionas illæſus per hebetata rabidi oris pericula in aluum profundum, receſſibúſque viſcerum altis triduo captiuatur incluſus.

Domini in eo figurâ, triduo conſeruatur.

Iam tunc Domini Chriſti inclytam, eximiamque geſtabat perſonam, quòd

eſſer in paſſione per ſpatium tridui abdita ſcrutaturus terrarum, ſicut in Euangelio legimus. Matth. 12. v. 39. *Natio*, inquit, *insqna & adultera ſignum quarit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Iona Propheta. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus: ita erit & Filius hominis in corde terra tribus diebus & tribus noctibus.* Hic tameo æquotis confragoſa ſedauit diſcrimina, cuius erant imperio mota. Caligiois fugiente mœſtitiâ, aër ſincerauit, muodúmque efficitur cœlum. Periculis quoque placatis marmore nauigat carina ſereno, vndaſque ſecat; tumido venti flamine carbaſo currens ſecura nauigat. Prophera ſepultus aquis, exter ab vndis, ſcindens aquas, ſub aquis ſiccus. B Immanitas autem ceti, quæ interno viſcerum hoſpitio captiuum incluſit, à ſuâ digeſtione immuoem ſeruauit. Marina pereditur fera, quia negatur ei quod aloo proprio geſtat. Saginato ceto indigeſtus eſurit. Rabies ventris ſatiatam feram per triduum conſumpſit. Cruditate conſumeris fera. Negatur tibi quod tenes. Æſtuans igitur bellua per vaſtum æquoris nauigans grauida, atque nec abſumens dapeio digeſſit. Tunc cetus immanis dape onuſtus, ieiunio aridus, imperio præceptoris intimi ſui ad æquotis meras toleraui aquarum agmina, naugio ſiodens; ex opaco oigroque viſcerum carcere fuſum profugum prædâ produxit, atque iotactum ad limitem profudit. C

VENERABILIS BEDÆ PRESBYTERI, *in ſuperius Euang. Hom.*

Tom. 7. Quadrageſim. NArratur in ſuperioribus, quomodò Dominus dæmoniacum, qui erat cæcus & mutus triplici miraculo ſanauerat. Sed Scribæ, & Phariſæi, qui ad hoc ſemper Domino adhærebant, vt illius admiranda opera vel oegareor, vel ſiniſtrâ ioterpretatione deprauarent, cœperunt blaſphemantes dicere, quòd in Beelxebub principe dæmoniorum eiiceret dæmooes. Cootra quos cùm longâ Dominus diſputatiooe diſſeruiſſet, ſicut ounc Euangeliſta dicit, reſpoode- D runt quidam de Scribis dicentes: Matth. 12. v. 38. *Magiſter, volumus à te ſignum videre.* Sic io ſanatiooe ſigna poſtulabant, quaſi illa quæ videraor, non reuerâ fuerint. Magiſtrum etiam ſub dolo appellabant, cuius doctrinæ apertâ malitiâ repugnabaor. Quę verò ſigna, vel vode poſtulauerint, alius Euangeliſta apertiùs oſtendit, diceos: Luc. 11. v. 16. *Volumus ſignum videre de cœlo.* Volebant igitur, vt vel in morem Helię ignem deſceodere præciperet de cœlo, 4. Reg. 1. v. 10. vel etiam iu ſimilitudinem Samuelis æſtiuo 1. Reg. 12. v. 17. tempore faceret mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere: tanquam illa quæ Dominus fecerat, non de cœlo fuiſſent, ſed opera potius Beelzebub. Sed qui illa calumniabantur, E quę præ manibus habebant, nec ſine vtilitate ſuâ vel fidei fieri ſentiebant; multò magis illa calumniarentur, & dicercot, hæc noo virtute Chriſti, ſed ex variis aëris paſſionibus accidiſſe. Fortaſſis Exod. 7. &c. etiam dicturi erant, ſimiliter Magos multa io Ægypto ſigna feciſſe de cœlo. Suot qui dicuot illos petiiſſe à Domino, vt manna plueret de cœlo: quia ſecuodum alium Euaogeliſtam dixeruot: Ioan. 6. v. 30. *Quod ſignum oſtendis nobis? Patres noſtri manna manducauerunt in deſerto.* Sed ſiue hoc, ſiue illud petierint, intentiooe ſtruendæ calumniæ abſque dubio fecerunt. Verùm videa- A mus quid eis Dominus reſponderit.

v. 39. *Qui reſpondens, ait illis: Generatio mala, & adultera ſignum quarit.* Egregiè ſatis adulteram vocat generationem Iudæorum, quia legitimum virum dimiſerat, & iuxta Ezechielis vaticioium, Ezech. 16. & 23. multis ſe amatoribus copulauerat. *Et ſignum*, inquit, *non dabitur ei, niſi ſignum Iona Propheta.* Quia enim illi ſignum de cœlo tentaodo petierant, reſpondit eis Dominus, non ſe ſignum de cœlo eis daturum, quod indigni erat accipere; ſed tale quale Ionas naufragus & ceto ſorbente voratus, tamen Dei miſeratione liberatus, & accepit, & dedit. Datum Iudæis ſignũ humanitatis; diuinitatis, Apoſtolis. Non enim merebantur accipere ſignum diuinitatis, ſed humanitatis; B paſſionis, non glorificationis. Diſcipulis verò ſuis Dominus ſignum dedit de cœlo, quia eius æternę diuinitatis gloriam, & priùs io monte transfiguratus, & pòſt in cœlum aſcendendo ſubleuatus oſtendit.

v. 40. *Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terra tribus diebus & tribus noctibus.* Maoifeſtiſſimum eſt ex hoc loco Ionam Prophetam typum Domini Saluatoris geſtaſſe. Ionas namque interpretatur columba, ſiue dolens: Ionas Chriſti figura. quę nomina vtique competunt Redemptori, ſuper Matth. 3. v. 16. &c. quem baptizatum Spiritus ſanctus in ſpecie columbę deſcendit. Et de quo Eſaias dicit: Iſai. 53. v. 4. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* C Ionas miſſus eſt ad prædicandum Niniuæ, quæ interpretatur ſpecioſa: & Saluator ad ſalutem Gentium miſſus eſt; vt illis ad fidem conuerſis ſibi aptaret Eccleſiam, quam pretioſo ſaoguine mundaret, & de turpi ſpecioſam faceret. Piſcis namque, qui Ionam vorauit in pelago, ſignificat mortem, quam Dominus pertulit in mundo. Ionas in ventre ceti fuit tribus diebus, & tribus noctibus; ſic & Chriſtus in ſepulchro iacuit tribus diebus, & totidem noctibus. Pſal. 15. v. 10. Et ſicut Ionas in ventre ceti non permanſit, Ionæ 2. v. 2. ſed ejectus eſt in aridam: ita & Saluatoris noſtri anima non eſt relicta in inferno, oec caro eius vidit corruptionem; ſed per gloriam reſurrectioois perductus eſt ad aridam immortalitatis. D Quo exemplo declarat iuxta literam; Iudæos, ſicut Niniuitæ quondam fuerant, grauibus peccatis fuiſſe obooxios, & niſi pœniterent, ſubuerſioni proximos. Verùm ſicut Niniuitis, ita quoque adhuc dari Iudæis tempus pœnitentiæ, nec eos debere deſperare, ſi velleot pœoitentiam agere.

Oritur hoc loco non contemnenda quæſtio, quare dicatur Domious tribus diebus, & tribus noctibus fuiſſe in corde terræ, cùm ſicut Euangelium loquitur, Paraſceue horâ ſextâ ſit crucifixus, Dominus in ſepulchro tribus diebus. & circiter horam nonam inchoato capite emiſerit ſpiritũ; Sabbato in ſepulchro quieuerit, & in primâ Sabbati valde diluculo à mortuis ſur- E rexerit. Sed hoc ſynecdochicos accipiendũ eſt, à parte videlicet totũ. Nam ſi partem Paraſceuea cum præteritâ nocte, quâ cõprehenſus eſt, accipias, itémq; Sabbatũ nihilominus cum ſuâ nocte, vt rurſum noctẽ Dominicam cũ eodem die, quo illuceſcẽte ſurrexit, inuenies profectò integrum triduum & tres noctes. Sciendum etiam quòd dupla erat mors noſtra, io animâ videlicet, & corpore: Domini vero mors ſimpla fuit: quia peccatum, quod eſt mors animæ, non admiſit, ſicut & eius reſurrectio ſimpla extitit. Dominus autem triginta ſex horis iacuit in ſepulchro, vnâ

vnâ videlicet die, & duabus noctibus. Duodecim verò horæ diei ad viginti quatuor horas duarum noctium, ſimplum ſunt. Et duodecim quidem horæ diurnæ ſimplæ morti noſtri Redemptoris conueniunt. Viginti quatuor autem horæ nocturnæ, ad duplam noſtram conſentiunt mortem. Magno ergo ſacramento, vnâ die, & duabus noctibus iacuit in ſepulchro, quia lucem ſimplæ mortis ſuæ, tenebris duplæ mortis noſtræ adiunxit. Veniens enim ad nos, qui in morte carnis & ſpiritus eramus, vnam ſuam, id eſt, carnis mortem, pertulit, & duas noſtras abſoluit: Simplam ſuam noſtræ duplæ contulit, & duplam noſtram ſubegit.

v. 41. *Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſtâ, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Condemnabunt Niniuitæ gentem Iudæorum non poteſtate, ſed comparatione correctionis vitæ: egerunt enim pœnitentiam in prædicatione Ionæ: quod quia Iudæi ad prædicationem Domini non fecerunt, meritò illorum comparatione damnabuntur. *Et ecce plus quàm Ionas hic:* Ionas enim paucis diebus prædicauit, Chriſtus tribus ſemi annis: Ionas miſſus eſt ad Aſſyrios, qui barbari & increduli erant, Chriſtus ad Iudæos, qui domeſtici & populus Dei eſſe debuerant: Ille exteris gentibus, iſte ciuibus locutus eſt: Ionas tantùm voce prædicauit, nihil ſignorum exhibuit; Chriſtus tot miracula faciens vbique, non recipiebatur, ſed contrà Beelzebub calumniam ſuſtinebat. *Plus* ergo *Iona hic*; hoc eſt, in medio veſtrûm. Hîc enim, loci aduerbium eſt.

v. 42. *Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſtâ, & condemnabit eam: quia venit à finibus*
3. Reg. 10. v. 1. 2. Paral. 9. v. 1. *terræ audire ſapientiam Salomonis.* Scriptura libri Regum fert, quomodò regina Saba, gente ſuâ & imperij dignitate relictâ, per tot difficultates itineris venerit in Iudæam, volens audire ſapientiam Salomonis; quódque multa munera ei obtulerit, ſed plura receperit. Iuſtè ergo Iudæos in iudicio condemnabit, quia ipſa à finibus terræ requiſiuit eum, quem ſapientiæ ſingularis dono nouerat eſſe famoſum: Iudæi verò ſecum habentes Dominum, qui eſt virtus, & ſapientia Patris, non modò eum non audiebant, ſed blaſphemabant. *Regina Auſtri*, inquit, *ſurget in iudicio cum generatione iſtâ.* Patet ex hoc loco vna bonorum & malorum reſurrectio, cum regina electa dicitur reſurrectura cum reprobis. *Et ecce plus quàm Salomon hic.* Hoc eſt, in præſentiarum inter vos conuerſatur, qui Salomone incomparabiliter præſtantior eſt.

Niniuitæ & regina Auſtri, pœnitentes in Eccleſia & innocentes. Myſticè in Niniuitis pœnitentibus, & electâ reginâ Auſtri fides Eccleſiæ prædicatur, & Iſraëli præfertur. Sancta enim Eccleſia ex duabus partibus congregatur; alterâ eorum qui non peccauerunt, alterâ eorum qui peccare deſierunt.

v. 43. *Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit.* Poteſt quidem ſimpliciter intelligi, quòd hoc Dominus ad oſtendendum diſtinctionem ſuorum, & ſatanæ operum adiunxerit: quia videlicet ipſe polluta mundare velit, ſatanas verò ea, quæ mundata fuerint, grauioribus ſordibus quærat attaminare. Tamen etiam poteſt de quolibet hæretico, vel ſchiſmatico, ſiue falſo Catholico non inconuenienter accipi. Immundus namque ſpiritus exit ab homine, quando in baptiſmo per confeſſionem fidei Catholicæ, & abrenuntiationem mundanorum actuum ab hæretico, vel ſchiſmatico diabolus egreditur. *Ambulat per loca arida & inaquoſa*, id eſt, circa corda Sanctorum, quæ ab humore fluxæ cogitationis purgata ſunt. *Quærens requiem*, id eſt, inueſtigans ſi quos in eis nequitiæ ſuæ greſſus figere poſſit. Sed non inueniens, quia in caſtis, & mundis mentibus locum habere non poteſt, ſed ſolam in prauorum cordibus gratam habet quietem. Hinc & ad Iob de diabolo Dominus ſub ſpecie Leuiathan dicit: *Sub vmbrâ dormit in* Iob. 40. v. 16.
ſecreto calami in locis humentibus: quia nimirum in tenebroſis, & ſimulatricibus conſcientiis quieſcit, & laſciuis & luxurioſis mentibus delectatur.

Tunc dicit: Reuertar ad domum meam vnde v. 44.
exiui. Hoc eſt, requiram hæreticum, quem in baptiſmo dimiſi. Valde autem timendus eſt hic verſiculus, ne fortè culpa, quam nobis dimiſſam credebamus, peius nos per inertiam vacantes à bonis operibus, opprimat. *Et veniens inuenit ſcopis mundatam, & ornatam:* vel ſecundum alium Euangeliſtam, *ſcopis mundatam, vacantem, & ornatam. Veniens* enim malignus ſpiritus domum, id eſt, mentem talis hominis; *inuenit ſcopis mundatam*, hoc eſt, gratiâ baptiſmatis à peccatis originalibus ablutam; *vacantem* à bonis operibus, *ornatam* ſimulatis virtutibus. Ecce baptiſmus ſolus non ſufficit ad ſalutem, ſine operibus.

Tunc vadit & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ne- v. 45.
quiores ſe, & ingreſſi inhabitant ibi. Solet ſeptenarius numerus in ſacro eloquio pro vniuerſitate accipi, quia omne ſæculi tempus per ſeptem dies voluitur. Per ſeptem igitur alios nequiores ſpiritus, vniuerſitas omnium vitiorum deſignatur. Septem ergo nequiores ſpiritus ingrediuntur, quia quemcunque poſt perceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, hæretica prauitas, vel ſæculi cupiditas arripuerit, omnium ſeruum facit eſſe vitiorum. Vnde benè ſpiritus nequiores dicuntur, quia talis cùm ſeptem capitalibus vitiis plenus ſit, ipſas tamen virtutes habere ſimulat. Spiritus nequiores. *Et fiunt nouiſſima hominis illius*
peiora prioribus. Quia *melius erat viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum* 2. Petri. 2. v. 21.
conuerti.

Sic erit & generationi huic peſſimæ. Quibus verbis apertè oſtenditur, hæc ſimilitudo ſpecialiter ad Iudæos pertinere. Quod, inquit, ſpecialiter in vno quolibet geri ſolere narraui, generaliter in generatione Iudæorum fieri non deſinit. Explicatur parabola de Iudæis. Immundus namque ſpiritus exiit à Iudæis, quando in monte Sinai legem accipientes dixerunt: *Omnia, quæ præcepit Dominus Deus noſter, faciemus, & obedientes erimus.* Exod. 19. v. 8. Ambulauit per loca arida quærens requiem, quia expulſus à Iudæis ambulauit per ſolitudines Gentium, quæ arebant æſtu vitiorum, & pinguedinem Spiritus ſancti non habebant, quâ inebriari optabat Pſalmiſta, dicens: *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.* Pſal. 62. v. 6. Quæ cùm poſtea in Dominum credidiſſent; ille non inuento in eis loco, dixit: *Reuertar in domum vnde exiui.* Hoc eſt poſſidebo Iudæos, quos antè dimiſeram. *Et veniens, inuenit mundatam ſcopis*, per circumciſionem; *vacantem*, hoc eſt, cœleſti auxilio deſertam, & Chriſtum hoſpitem non habentem, qui dicit: *Relinquetur vobis domus veſtra deſerta*; Math. 23. v. 39. *ornatam*, ſuperſtitioſis traditionibus, & hypocriſi Phariſæorum.

Reuertitur ad eos diabolus, qui tales erant, & A
additâ ſepteoariâ omnium dæmonum plenitu-
dine, inhabitat priſtinam domum. *Et fiunt no-*
niſſima homini ill ius peiora prioribus. Multò
enim deteriores ſunt nunc Iudæi Chriſtum in
Synagogis ſuis quotidie blaſphemantes, quàm
eſſent olim in Ægypto idola colentes. Grauiùs
quippe eſt non ſuſcipere eum, qui veoerit, quàm
non credere ventutom.

v. 45. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius,*
& fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei. Oc-
cupato io officio prædicationis Domino, ſta-
bant foris mater, & fratres eius quæreotes ei
loqui. Cui quidam nuntiauit: *Mater,* inquiens, B
tua, & fratres ſtant foris volentes loqui tibi. Non
ſimpliciter iſte Domino hoc nuntiaſſe putan-
dus eſt, ſed ſub dolo, volens experiri vtrum
Callidè nūtianti Dominus cautè reſpondet. operi diuino affectum carnalium præferret pro-
pinquorum. Vnde prudentiſſimè ſe matrem
noſſe diſſimulat, vt oſtendat ſe potiùs cognoſce-
te, & amare eos, qui per cognationem ſpiri-
tus propinqui ſunt, qoàm qui per cognationem
carnis. Vnde ſequitur:

v. 48. *At ille reſpondens, dicenti ſibi ait: Quæ eſt*
mater mea, & qui ſunt fratres mei? Non autem
Dominus maternæ oietatis reſpuit officium, qui C
Exod. 20. v. 12. per legem præcepit dicens: *Honora patrem*
tuum, & matrem; ſed Dei Patris miniſteria
maternis pręponit affectibus. Hinc alibi dicit:
Matth. 10. v. 37. *Qui amat patrem, & matrem ſuper me, non eſt*
me dignus Nec contemnit fratres, ſed cognatio-
ni carois opus præferendum docet eſſe prædi-
cationis. Nemo autem turbetur, cum audit fra-
Fratres Domini vt dicti in Euangelio. tres: quia ſtatres Domini in Euangelio vocao-
tur conſobrini eios, filij ſcilicet Mariæ materte-
ræ eius, quæ fertur fuiſſe mater Iacobi minoris,
& Ioſeph, & Iudæ, quos in alio Euangelio fra-
tres Domini legimus appellatos.

Myſticè mater Ieſu & fratres, foris ſtantes. Myſticè vero mater Domini ſynagoga intelli- D
gitur de cuius carne editos eſt: fratres autem,
eſt populus Iudęorom. Saluatore igitur intus
poſito, mater eius & fiatres eius ſtant foris: quia
dum Iodęi in Chriſtum credere nollent, dum
ad eum, qoi ad illorum ſalutem miſſus fuerat,
intrare per fidem negligerent, turba Gentium
præoccupans ingreſſa eſt, & nunc Domini ſer-
monibus fruitur, & doctrinâ, illis foris ſtanti-
bus, & circa terrenam legis intelligentiam, &
literæ cuſtodiam diuerſantibus, quique quan-
tum in ipſis eſt, magis Chriſtum ad docenda
caroalia foris cogunt exire, quàm ipſi ad diſcen-
da ſpiritalia volunt intrare.

Et extendens manus in diſcipulos ſuos, dixit: v. 49.
Ecce mater mea, & fratres mei. Matrem, & fra-
tres dicit Apoſtolos impletores Paternę voluo-
tatis, qui à Deo Patre illum miſſum credebant,
paratiſſimóqoe animo intendebant. Nec nega-
uit matrem, de quâ carnem aſſumpſerat, ſicut
inſaniunt Marcioniſtæ, & Manichæi, qui eum
dicunt non habuiſſe verum corpus, ſed phanta-
ſticum; ſed ſpiritalem propinquitatem carnis
prætulit coosanguinitati: vt & nos doceret io
causâ Dei nullum de affectione carnis recogoo-
ſcere. Vnde adhuc ſequitur: *Quicunque fece-* v. 50.
rit voluntatem Patris mei qui in cælis eſt, ipſe
meus frater, & ſoror, & mater eſt. Quod Do-
minus euoi, qui voluntatem Patris ſui fecerit,
fratrem, & ſororem vocat, propter vtrunque ſe-
xum qui ad fidem colligitur, non eſt mirum.
Valde aotem mirum, & quæſitu dignum eſt,
quomodò etiam mater Domini dici poſſit. Nam
& diſcipulos ſtatres dignatus eſt appellare poſt
reſurrectionem, ita inquiens? *Ite nuntiate fra-* Ioan. 20. v. 17.
tribus meis. Qui ergo frater eſt io eo credendo,
& Patris voluntatem implendo, quomodò etiam
mater fieri poſſit iouestigaodum eſt. Sed ſcien- Efficimur Chriſti mater prædicando.
dum, quia ſicut quis frater Domini efficitur in
eum credendo, ita etiam mater pręedicando.
Quaſi enim mater Chriſti quis efficitur, cùm
per eius prædicationem amor Domini io proxi-
mi mente generatur. Magna dignatio, inæſti-
mabilis bonitas, inenarrabilis miſericordia; ho-
minem, qui ſeruos vocari dignus non fuerat,
fratrem Domini appellari. Quam quia ex æquo
perpendere non valemus, ſaltem dignè veoera-
ri ſatagamus: omnique induſtriâ laboremus, ne
aliquâ vitiorum fœditate degeneres, & tanto
oomine iudicemor indigni: defendamus nobis
moribus id, quod nomioe vocamur, ne noo in-
telligeotes honorem diuinæ filiationis, compa-
temur iumentis inſipientibus, & ſimiles illis ſi-
mus. Et vt ea, quæ loquimur, obtinere merea-
mur, illius ſemper adiutorium nobis adeſſe po-
ſcaious, qui cùm eſſet vnicus Filius Dei propter
nos dignatus eſt eſſe filius hominis, Ieſus Chri-
ſtus Dominus noſter, qui cum Patre, & Spiritu
ſancto viuit, & regnat io ſæcula ſæculorum:
Amen.

FERIA V. POST DOMINICAM I. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XV.

a Quæ fuerunt ciuitates Gentilium.
IN illo tempore: Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes [a] Tyri, & Sydonis. Et
b Eccleſia de Gentibus c A priſtinâ conuerſatione. d Per fidem, vnde nouit clamare filium Dauid.
ecce mulier [b] Chananæa à [c] finibus illis egreſſa [d] clamauit, dicens
ei: Miſerere mei Domine filii Dauid, filia mea malè à dæmonio vexa-
e Vt probaret patientiam & longanimitatem. f Myſterii ignari vel miſericordiâ moti, vel importunitate eius carere cupientes.
tur. Qui [e] non reſpondit ei verbum. Et accedentes [f] diſcipuli eius rogabant
g Quia u tenes non exa udiendo.
eum, dicentes. Dimitte [g] eam, quia clamat poſt nos. Ipſe autem reſpondens, ait:

h Corporali miſſione — l Quæ à longè clamabat conſequta eſt eum.

Non ſum [h] miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël. At [l] illa venit, &

k Vt Deum.

[k] adorauit eum, dicens: Domine adiuua me. Qui reſpondens, ait: Non eſt bo-

m Verum eſt.

num ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: [m] Etiam Domine.

n Non mereor panem, vel ſedere ad menſam, ſed contenta ſum reliquiis. ¶ Quas Iudæi vilipendebant. o Iudæorum quibus Scriptura primo loco apperta eſt

Nam & catelli edunt de [n] micis, quæ cadunt de menſâ [o] dominorum ſuorum. Tunc reſpondens Ieſus ait illi: O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illâ horâ.

MARC VII.

ET inde ſurgens abijt in fines Tyri, & Sidonis: & ingreſſus domum, neminem voluit ſcire; & non potuit latere. Mulier enim ſtatim audiuit de eo, cuius filia habebat ſpiritum immundum, intrauit, & procidit ad pedes eius. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœniſſa genere.

ET rogabat eum vt dæmonium eiiceret de filiâ eius. Qui dixit illi: Sine priùs ſaturari filios: non eſt enim bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa reſpondit, & dixit illi: Vtique Domine, nam & catelli comedunt ſub menſâ de micis puerorum. Et ait illi: Propter hunc ſermonem vade, exut dæmonium à filiâ tuâ. Et cum abiiſſet domum ſuam, innenit puellam iacentem ſupra lectum, & dæmonium exiiſſe.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Math. 15. v. 21. ET *egreſſus inde Ieſus.* Relictis calumniatoribus intra fines Tyri, & Sidonis, vt filiam liberaret, & per fidem Gentilis fœminæ perfidiam Scribarum argueret. Relictis calumniatoribus ſignificat, quòd poſt reſurrectionem relicturus eſſet perfidiam Iudæorum, per prædicationem iturus ad Gentes.

Mar. 7. v. 25. *Et ecce mulier.* Idem Marcus dicit, niſi quòd ait Ieſum fuiſſe in domo, cùm mulier venit.
Matthæi, Marcique concordia. Matthæus per iſta verba: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos*, innuit quòd poſt ambulantem Ieſum preces emiſit. Venit ergo mulier in domum vbi erat Ieſus, ſed quia Matthæus ait, *Non reſpondit ei verbum*, dedit intelligere, quod ambo tacuerunt, in ſilentio egreſſum eſſe Ieſum, & ita cætera contexuntur quę in nullo diſcordant.

Chananææ oratio, & fides. *Clamauit.* Per fidem clamat; vnde nouit vocare filium Dauid, Chriſti incarnationem confitens. Rogat pro filiâ, id eſt, pro populo ſuo nondum credente, vt ipſa fraude diaboli abſoluatur. Vel, filia eſt anima, vel conſcientia cuiuſlibet intra Eccleſiam diabolo mancipata, pro quâ mater Eccleſia rogat: vel ipſe humo pro fœdatâ conſcientiâ.

v. 23. *Qui non reſpondit.* Non de ſuperbiâ, ſed ne
Math. 10. v. 5. ſit contrarius ſententiæ ſuæ: *In viam Gentium ne abieritis.* Vnde vitat calumniam Iudęorum.
Domini repulſa. Gentium autem ſalus, paſſionis, & reſurrectionis tempori ſeruatur.

Orationis inſtantia. *Qui non reſpondit.* Myſticè. Si ad primam petitionem Eccleſiæ Dominus ſalutem animæ differt dare, non eſt deſperandum, vel à petendo ceſſandum: ſed magis precibus inſiſtendum, & ad Deum, & ad Sanctos donec orent pro Eccleſiâ: & tunc perficietur oratio.

v. 24. *Non ſum miſſus.* Quaſi dicat: Priùs oportet me ſacramentum mei aduentus complere in Iudæis, & ſic adducere alias oues; & hoc de ſigno petitionem huius differendo:

Panem filiorum. Verbum ſalutis, quod priùs debetur Iudæis, non eſt bonum dare canibus, vel Gentibus caninâ rabie latrantibus ſemper.

Etiam Domine. Sub perſonâ mulieris, mira fides Eccleſiæ, & patientia, & humilitas prædicatur. Fides, quia credit poſſe ſanari filiam. Patientia, quia toties deſpecta in precibus perſtat. Humilitas, quia ſe non canibus, ſed catellis comparat. v. 27. Chananææ fides, patientia & humilitas.

Nam & catelli. Menſa, eſt ſacra Scriptura, micæ puerorum, ſunt interna myſteria quibus humiles reficiuntur ſub menſâ, quia Scripturæ humiliter ſubditi: catelli, Gentes humiles. Paruuli edunt non panes, non cruſtas, id eſt, non literæ ſuperficiem, ſed medullam:

Magna eſt fides. Sic ſuperiùs de Centurione: v. 28. Magna Chananææ fides Eccleſiæ typo.
Non inueni tantam fidem in Iſraël, qui ſimiliter (vt hæc Chananæa) fidem Gentium præſignabat. Magna eſt fides Gentium, quę in auditu auris obediunt, & ideo ſalutem ſibi, ſuiſque impetrat. Quòd puerum Centurionis, & filiam Chananeæ non veniens ad eos ſanat, ſignificat Gentes, ad quas non venit per præſentiam, ſaluandas per Verbum ſuum. *Math. 8. v. 10.* *Pſal. 17. v. 45.*

Et ſanata eſt. Vbi datur exemplum catechizandi, & baptizandi infantes, qui nec ſapere, nec facere aliquid poſſunt, ſed per fidem, & confeſſionem parentum liberantur à diabolo. In filiâ Chananææ deſignatur qui aliorũ operâ, & fide Baptiſmo coaptãtur.

CATENA AVREA
in idem Euang.

ET *egreſſus inde Ieſus receſſit in partes Tyri &c.* HIERO. Scribis & Phariſæis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri & Sydonis, vt Tyrios Sidonioſque curaret: & ideo dicitur, *Et egreſſus inde Ieſus receſſit in partes Tyri, & Sidonis.* *Math. 15. v. 21.* Super illud: *Et egreſſus inde.* Malè à μέρη nonnulli deductum: nam eſt μετηνέχθη.

REMIG. Tyrus & Sidon ciuitates fuere Gentilium, nam Tyrus metropolis fuerat Chananęorum; Sidon terminus Chananæorum, reſpiciens ad Aquilonem.

CHRYS. Conſiderandum autem quòd quando ab eſcarum obſeruatione Iudęos eripuit, tunc & Gentibus ianuam aperuit. Sicut & *Hom. 53. in Math. in princip.*

Digitized by Google

Petrus priùs in viſione iuſſus eſt hanc legem ſoluere, & pòſt ad Cornelium mittitur. Si quis autem quærat, cùm diſcipulis ſuis dixerit, *In viam gentium ne abieritis*; qualiter hanc ambulat viam? Primùm quidem illud dicemus, quia non erat obnoxius pręcepto, quod diſcipulis dederat. Secundò autem, quia neque vt prædicaturus abiit, vnde & Marcus dicit, *Quoniam occultauit ſeipſum*.

REMI. Iuit autem vt Tyrios, Sidonióſque curaret, ſiue vt huius mulieris filiam liberaret à dæmonio; quatenus per eius fidem, Scribarum & Phariſæorum nequitiam condemnaret: de quâ quidem muliere ſubditur, *Ecce mulier Chananaa à finibus illis egreſſa, &c.*

Vbi ſupra.

CHRYS. Dicit autem Euangeliſta eſſe Chananæam, vt oſtendat virtutem præſentiæ Chriſti. Chananæi enim, qui expulſi fuerant vt non peruerterent Iudęos, hi Iudæis apparuerunt prudentiores; vt exirent à terminis ſuis, & accederent ad Chriſtum. Cùm autem hęc mulier acceſſiſſet, nihil aliud quàm miſericordiam popoſcit. vnde ſequitur: *Clamauit, dicens ei, Miſerere mei Domine, fili Dauid.*

Extat apud Anſelmum.

GLOS. Magna fides Chananææ hîc notator: Deũ credit, vbi *Dominum* vocat: hominem, vbi dicit *Filiu Dauid*. Nihil ex merito poſtulat, ſed ſolâ miſericordiam Dei efflagitat, dicẽs, *Miſerere*. Nec dicit, Miſerere filiæ; ſed, *Miſerere mei*, quia dolor filiæ, dolor eſt matris: & vt magis eum ad compaſſionem moueat, totum ei dolorem enarrat. vnde ſequitur, *Filia mea malè à dæmonio vexatur*. Io quo vulnera medico detegit, & magnitudinem & qualitatem morbi: magnitudinem, cum dicit, *Malè vexatur*: qualitatem, cùm dicit, *A dæmonio*.

Hom. 7. in diuerſos.

ORIG. in ho. Vide autem prudentiam fœminæ: non iuit ad homines ſeductores, non quæſiuit inanes ligaturas; ſed omnes relinquens diaboli cultus, venit ad Dominum. Non petiuit Iacobum, non rogauit Ioannem, non acceſſit ad Petrum, ſed ſuſcepit in ſe pœnitentiæ patrocinium, & ſola cucurrit ad Dominum. Sed vide, inexpertum negotium. Petit, & lamentum ſuum producit in clamorem; & amator hominum Deus non reſpondet verbum. vnde ſequitur, *Qui non reſpondit ei verbum.*

Super illud: *Qui non reſpondit ei.*

HIERO. Non autem de ſuperbiâ Phariſaicâ, nec de Scribarum ſupercilio: ſed ne ipſe ſententiæ ſuæ contrarius videretur, per quam iuſſerat, *In viam Gentium ne abieritis*. Nolebat enim occaſionem calumniantibus dare, perfectámque ſalutem Gentium, paſſionis & reſurrectionis tempori reſeruabat.

Apud Anſel.

GLOS. Differendo etiam, & non reſpondendo, patientiam mulieris & perſeuerantiam nobis oſtendit. Ideo etiam non reſpondit, vt diſcipuli pro eâ rogarent, oſtendens per hoc neceſſarias eſſe preces Sanctorum ad aliquid impetrandum. vnde ſequitur, *Et accedentes diſcipuli eius, &c.*

Super illud: *Accedentes diſcipuli.*

HIERO. Diſcipuli adhuc illo tempore myſteria Domini neſcientes, vel miſericordiâ moti, rogabant pro Chananæâ muliere; vel importunitate eius carere cupientes.

Libr. 2. c. 49. parum ante med. t. 4.

AVG. de con. Euan. Affert autem aliquam repugnantiæ quæſtionem, quòd Marcus in domo dicit fuiſſe Dominum, cùm ad illum venit mulier pro filiâ ſuâ rogans; Matthæus autem poſſet intelligi de domo tacuiſſe, eandem tamen

A tem commemoraſſe. Sed quoniam dicit diſcipulos Domino ita ſuggeſſiſſe, *Dimitte illam, quoniam clamat poſt nos*, nihil videtur aliud ſignificare, quàm poſt ambulantem Dominum mulierem iſtam, deprecatoriam vocem miſiſſe. Intelligendum eſt ergo dixiſſe quidem Marcum, quòd intrauerit vbi erat Ieſus, cùm eum prædixiſſet fuiſſe in domo. Sed quia Matthæus ait, *Non reſpondit verbum*, dedit agnoſcere (quod tacuerunt ambo) in eo ſilentio egreſſum fuiſſe Ieſum de domo illâ: atque ita cætera contexuntur, quę iam in nullo diſcordent.

Concordia Euang.

Hom. 53. aliquant. à pri nep.

CHRYS. Æſtimo autem & diſcipulos ad calamitatem mulieris eſſe triſtatos, ſed tamen non ſunt auſi dicere, Da ei hanc gratiam: ſed, *Dimitte eam*: ſicut & nos, cùm voluerimus alicui
B perſuadere, multoties contraria dicimus. *Ipſe autem reſpondens ait, Non ſum miſſus, &c.*

Super illud: *Non ſum miſſus niſi ad oues.*

HIERO. Non autem hoc dicit, quòd ad Gentes non miſſus ſit, ſed quòd primum ad Iſraël miſſus eſt; vt illis non recipientibus Euangelium, iuſta fieret ad Gentes tranſmigratio.

REMIG. Specialiter etiam miſſus eſt ad ſalutem Iudæorum, vt etiam corporali pręſentiâ eos doceret.

HIERO. Signanter autem dixit, *Ad oues perditas domus Iſraël*, vt etiam ex hoc loco nunc erroneam ouem de aliâ parabolâ intelligamus.

Vbi ſupra.

CHRYS. in hom. Sed quia mulier vidit nihil poſſe Apoſtolos, inuerecunda effecta eſt, bonâ inuerecundiâ: antea enim neque in conſpectum
C venire audebat. vnde dictum eſt, *Clamat poſt nos.* Quando autem videbatur vt anguſtiata recedere, tunc propiùs venit. vnde ſequitur, *At illa venit, & adorauit eum.*

Super illud: *At illa venit.*

HIER. Nota quòd iſta Chananæa perſeueranter primùm filium Dauid, deinde Dominum vocat, & ad extremum Deum adorauit.

Hom. 53. ſuper illud: *Non eſt bonum ſumere.*

CHRYS. Ideóque non dixit, Roga, vel deprecare Deum: ſed, *Domine adiuua me.* Quantò ergo magis mulier multiplicabat ſupplicationem, tantò & ipſe multiplicabat negationem: & non adhuc Iudæos oues vocat, ſed *filios*, illam autem canem. vnde ſequitur, *Qui reſpondens, ait, Non eſt bonum, &c.*

Apud Anſel.

D GLOS. *Filij* ſunt Iudæi generati, & nutriti ſub cultu vnius Dei per legem. *Panis* eſt Euangelium, miracula, & alia quæ ad noſtram ſalutem pertinent. Non eſt ergo conueniens vt à filiis auferantur, & dentur Gentibus, qui ſunt canes, donec Iudęi repudient.

RABA. *Canes* autem Gentiles propter idololatriam dicuntur, qui eſui ſanguinis dediti, & cadaueribus mortuorum, vertuntur in rabiem.

Hom. 53. in Matth. inter princip. & finem.

CHRYS. Vide autem mulieris prudentiam: qualiter neque contradicere auſa eſt, neque triſtata in aliorum laudibus, neque moleſtata in
E proprio conuitio. vnde ſequitur, *At illa dixit, Etiam Domine: nam & catelli edunt de, &c.* Ille dixerat, *Non eſt bonum*: hæc autem dixit; *Vtique Domine.* Ipſe Iudæos filios vocat, hæc autem dominos: ipſe canem eam nominauit, hęc autem & opus canis adiecit: ac ſi dicat, Si canis ſum, non ſum aliena. Canem me dicis, ergo nutri me vt canem: non poſſum relinquere menſam Domini mei.

Super illud: *At illa venit.*

HIER. Mira autem huius mulieris fides, patientia, & humilitas prædicatur: fides, quâ credebat ſanari poſſe filiam ſuam: patientia, quâ

toties contempta in precibus perſeuerat: humilitas, quòd ſe non canibus, ſed catulis comparat. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere poſſe cibos, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquiis catulorum, vt per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem.

Hom. 53. ante med.

CHRYS. Propter hoc autem Chriſtus tardabat: præſciebat enim eam hoc dicturam, nec occultari volebat tantam mulieris virtutem. vnde ſequitur, *Tunc reſpondens Ieſus ait illi: O mulier, magna eſt fides tua! fiat tibi ſicut vis.* Ac ſi dicat, Fides tua maiora his audire poteſt, verùm interim fiat tibi ſicut vis. Vide autem qualiter non parum & hæc mulier contulit in filiæ medicinam: propter hoc enim neque Chriſtus dixit, Sana ſit filia tua, ſed, *Magna eſt fides tua: Fiat tibi ſicut vis.* Vt diſcas quoniam ſimpliciter loquebatur, & non adulationis, ſed multæ fidei erant verba ipſius. Hæc autem Chriſti vox ſimilis eſt illi voci, quæ dixit, *Fiat firmamentum, & factum eſt.* vnde ſequitur, *Et ſanata eſt filia, &c.* Intende autem qualiter Apoſtolis non impetrantibus, impetrat ipſa, tam magnum quid eſt inſtantia orationis. Etenim pro noſtris noxis à nobis vult magis rogari, quàm ab aliis pro nobis.

REMI. His etiam verbis datur nobis exemplum catechizandi, & baptizandi pueros: quoniam hîc mulier non ait, Salua filiam meam: aut, adiuua eam: ſed, *Miſerere mei, & adiuua me.* Hinc etenim deſcendit conſuetudo in Eccleſiâ, vt fideles pro ſuis paruulis fidem Deo promittant, quando ipſi non ſunt tantæ ætatis & rationis, vt per ſe fidem Deo promittere valeant: quatenus ſicut fide iſtius mulieris ſanata eſt filia eius, ita & fide virorum Catholicorum peccata paruulis relaxentur. Allegoricè autem hæc mulier ſanctam Eccleſiam ſignificat, de Gentibus congregatam. Per hoc enim quòd Dominus relictis Scribis, & Phariſæis venit in partes Tyri, & Sidonis, præfigurabatur, quia relicturus erat Iudæos, & tranſiturus ad Gentes. Eſt autem hæc mulier egreſſa à finibus ſuis: quoniam Eccleſia ſancta receſſit à priſtinis erroribus, & vitiis.

Tropologia

Allegoria.

Super illud: *Filia mea malè.*

HIER. Filiam autem Chananææ puto animas eſſe credentium, quæ malè à dæmonio vexabantur, ignorantes creatorem, & adorantes lapidem.

REMI. Filios autem Dominus appellat Patriarchas, & Prophetas illius temporis. Per *menſam*, deſignatur ſacra Scriptura, per *micas* verò, minima præcepta vel interna myſteria, quibus ſancta Eccleſia paſcitur; per *cruſtas* verò, carnalia præcepta, quæ Iudæi obſeruant. Micæ autem ſub menſâ comedi dicuntur, quia Eccleſia humiliter ſe ſubmittit ad implenda diuina præcepta.

Super illud: *Catelli edunt de micis.*

RABA. Non autem cruſtas, ſed micas de pane puerorum edunt catelli, quia conuerſi ad fidem qui erant deſpecti in Gentibus, non literæ ſuperficiem in Scripturis, ſed ſpiritualem ſenſum quo in bonis actibus proficere valeant, inquirunt.

Super illud: *At illa: etiam Domine.*

HIER. Mira autem rerum conuerſio: Iſraël quondam filius, nos canes: pro diuerſitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis poſtea dicitur, *Circumdederunt me canes multi*: nos audiuimus cum muliere, *Fides tua te ſaluam fecit.*

Super illud *O mulier, magna.*

RABA. Quæ meritò magna dicitur, quia cùm Gentes nec lege fuerint imbutæ, nec vocibus Prophetarum inſtructę, ad prædicationem mox Apoſtolorum in auditu auris obedierunt, ideóque ſalutem impetrare meruerunt. Verùm ſi ad primas Eccleſiæ rogantis lacrymas Dominus ſalutem animæ differt dare, non eſt deſperandum, vel à petendo ceſſandum, ſed magis precibus inſiſtendum.

Lib. 1. c. 18 14.

AVGVST. de quæſt. Euang. Quòd & puerum Centurionis, & filiam Chananææ mulieris, non veniens ad domos eorum ſanat, ſignificat Gentes ad quas non venit, ſaluas fore per verbum ſuum. Quòd ipſis rogantibus filij ſanantur, intelligenda eſt perſona Eccleſiæ, quæ ſibi eſt & mater & filij. Nam ſimul omnes quibus conſtat Eccleſia mater dicitur, ſinguli autem iidem ipſi filij appellantur.

Ab æquiuoco nominis παῖς, quod hîc ſeruum ſignificat, non filium.

Can. 15. in Matth.

HILAR. Vel hæc mulier proſelytorum formam præfert: fines ſuos egreditur, & ex Gentibus ſcilicet in populi alterius nomen excedens; quæ pro filiâ (videlicet Gentium plebe, dominatu immundorum ſpirituum occupatâ) orat: & quia Dominum cognouit ex lege, *Dauid* Filium nuncupat.

Super illud: *Filia mea malè à dæmonio.*

RABAN. Item ſi quis conſcientiam habet alicuius vitij ſorde pollutam, filiam habet malè à dæmonio vexatam. Item ſi quis bona, quę geſſit, peccatorum peſte fœdauit, filiam haber immundi ſpiritus furiis agitatam: ideóque neceſſe eſt vt ad preces lacrymáſque confugiat, Sanctorúmque interceſſiones & auxilia quærat.

ADDITIO AD CATENAM
Auream.

Ex Cat. Poſſin.

QVI non reſpondit ei verbum. THEODORI HERACLEOTÆ. Iudæos Alienigenis anteponẽs Saluator, ac cùm Chananeę fidem oſtentare vellet, non reſpondit ei. Non enim docendi causâ in regionem illam venerat, ſed vt Phariſæorum declinaret inſaniam, qui eius de ciborum obſeruatione reſpuebant regulam.

Epiſt. 121. l. 1. Billio ipſo Interp.

Non ſum miſſus, niſi ad oues, &c. ISIDORI. Pollicitationem ſcilicet Abrahæ factam explere volens, iuxta quam & ſemen ipſius apprehenderat, & matrem illinc elegerat, & in eâ, & ex eâ carnem induerat; atque homo verè, per omnia, excepto peccato, nobis ſimilis factus fuerat; omnemque Iudæis excuſationem præcidens. Quoniam enim, vt dixi, Patribus ſalutem promiſerat, ſeque ipſorum ſemen tanquam ſtellas cœli multiplicaturum receperat; idcirco ad eos, & ex ipſis venit: ac tantiſper Gentiles minimè admittebat, prinrem illis ingreſſum ſeruans. Poſteaquam autem obſtinatam Iudæorum improbitatem perſpexit, ac contra Gentiles ad bonum flexibiles eſſe reperit: atque illos quidem mortem ſibi & crucem comparaſſe, eos autem adorationem, ac deitatis confeſſionem obtuliſſe; à mortuis reſurgens, Diſcipulis mandauit, vt omnes Gentes docarent; Iudæorum videlicet malignitatem, & ingratitudinem repudians. Quamobrem illi ad Gentes conuerſi, diuinæ prædicationis ſplendoram in vniuerſum terrarum orbem diffuderunt.

Marc. 16. v. 15.

Ex Cat. Regiâ.

Non eſt bonum ſumere panem Filiorum, &c. SEVERI ANTIOCHENI Epiſt. ad Anaſtaſium Conſulem. Canem quidem appellat, velut immundarum Gentium ſtirpe ortam. Canis enim

animal eſt lege immundum. Filios autem vocat Iudæos, qui ex Iſraële genus ducerent. Ad hoc autem rurſus illâ, quâ an ſapiẽs eſſet probabatur, ſapientiâ ſapienter occurrit. Iniuriam enim ac probrum rapuit, ſeſeque probantem ſapientiam ab ipsâ iniuriâ, ac probro concludit, atque ad miſericordiam compellit. Planè, inquit, canis ſum. Suſcipio iniuriam. Illius, quam ſuſcepi, iniuriæ titulo, mihi eſca debetur. Tanquam enim cani, ius mihi quæſitum eſt micarum panis.

Ex Cat. Poſſin.

SEVERI. Hiſce Saluator Iudæorum arguit incredulitatem, qui eius doctrinam ſuſcipere non ſuſtinuerint: Gentilium verò docilitatem ac fidem, ex perſeueranti, ac firmâ Chananææ ſupplicatione oſtendit.

Ex Cat. Reg.

O mulier, magna eſt fides tua. THEODORI MONACHI. Hoc, ſi ſtatim, ac illa acceſſit dixiſſet, videretur magis ad gratiam, ac adulatoriè loqui. Nunc autem cùm ex muneris dilatione, verbiſque ipſis mulieris id oſtenſum eſſet, etiam laudatio conſectaneè dictis conſona adiuncta eſt; ac curatio vtrinque confirmando appoſita, nulloque Iudæis calumniandi prætextu relicto, eorum maior accuſatio efficitur.

Ex eadem Reg. partimque ex Cord.

CYRILLI ALEXANDR. Dicendo, *Fiat tibi*, regiâ authoritate locutus eſt; non orationis ambitu, ſed diuinâ poteſtate rem conficiens. Mox dicto ſermone, non tardat opus: nam Deus eſt, qui loquitur; & ſermo efficax; ac vbique virtus.

ORIGENIS PRESBYTERI,
Euangelij eiuſdem expoſitio.

DESIDERIO ERASMO Interprete.

Matth. 15. v. 21.

ET egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa. Vnde *inde*? niſi quòd à Geneſareth, de quâ præmiſſum eſt.

Matth. 14. v. 34.

Et tranſmiſſo lacu venerunt in terram Geneſareth. Seceſſit autem fortaſſis, quòd offenderentur Phariſæi, poſteaquam audierant,

Matth. 15. v. 11.

Non quod ingreditur, ſed quòd egreditur inquinat hominem. Quòd autem ob eos, qui clam cogitabant inſidias, dixerit, *Seceſſit*, liquet ex

Matth. 14. v. 13. Marc. 7. v. 24.

his verbis, *Cùm audiſſet autem, quòd traditus eſſet Ioannes, ſeceſſit in Galilæam.* Fortaſſe propter hoc & Marcus referens hunc locum, ait, *Surgens venit in fines Tyri, & ingreſſus in domum, neminem volebat ſcire*: probabili coniecturâ quòd Phariſæos doctrinâ ſuâ offenſos declinaret, expectans magis idoneum, pulchréque definitum patiendi tempus. Dixerit autem quiſpiam, Tyrum & Sidonem pro Gentibus eſſe dictas. Secedens igitur ab Iſraële, ad Gentium partes accedit. Tyrus quidem apud Hebræos ſonat, idem quod nobis venantes. Inter Gentes autem venantes ſunt improbæ poteſtates; & apud eaſdem vehemens eſt conſtrictio à malitiâ & cupiditatibus proficiſcens. Cùm igitur veniſſet Ieſus in Geneſareth, ſeceſſit quidem ab Iſraële; venit autem non in Tyrum & Sidonem, ſed, *in partes Tyri & Sidonis*, eo quòd nunc ex parte credunt Gentes. Quòd ſi in totam Tyrum ac Sidonem perueniſſet, nullus in eâ fuiſſet relictus incredulus. Iuxta Marcum verò, *Surgens Ieſus venit in partes Tyri & Sidonis*, quod eſt confinium Gentium, vt ex illis finibus ſeruari poſſent credentes, poſteaquam

Atqui Tyrus Hebr. צור quod eſt, *rupes* velut ciuitas in rupe ac maris anguſtiis poſita, qualis nobis Rupella.

A fuiſſent illos egreſſi.

Obſerua enim illud, *Ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamabat, dicens, Miſerere mei Fili Dauid: filia mea grauiter torquetur à dæmonio.* Et arbitror, quòd ſi non fuiſſet egreſſa à finibus illis, non potuiſſet clamare ad Ieſum; videlicet ex ingenti fide, quod ipſius Ieſu teſtimonio probatur. Et ſanè iuxta portionem fidei, egreditur quis à finibus Gentium, quos cùm diuideret Gentes Altiſſimus, ſtatuit iuxta numerum filiorum Iſraëlis, vetans ne longiùs proferrentur. Hîc igitur fines quidam dicti ſunt Tyri & Sidonis: in Exodo verò fines B Pharaonis, in quibus, vt aiunt, fiunt aduerſus Ægyptios flagella plagæque. Et quidem exiſtimandum eſt, quemque noſtrum vbi peccat in finibus eſſe Tyri & Sidonis, ſiue Pharaonis, ſiue Ægypti, aut alterius cuiuſpiam, qui ſit extra Dei diſtributionem. Rurſus vbi mutatur à malitiâ ad virtutem, egreditur à vitiorum finibus, venit autem in fines partis Dei. Quanquam & in his eſt differentia, quæ perſpicua eſt ijs, qui quæ de partitione ac diſtributione ſortiũ Iſraël ſcripta ſunt, poſſunt per ſimilitudinem ad legem ſpiritalem accommodare.

Egreſſio ex finibus Tyri, id eſt, Gentium.

Deut. 32. v. 8.

Exod. 10. v. 14.

Animaduerte verò, quomodò Ieſus velut occurrit mulieri Chananææ. Nam ille quidem C egreditur in fines Tyri & Sidonis: illa verò *egreſſa à finibus illis clamabat, dicens, Miſerere mei Fili Dauid.* Chananæa porrò erat mulier, quod tranſlatum ſonat, Paratum demiſſioni. Iuſti quidem parati ſunt regno cœlorum & exaltationi, quæ eſt in regno cœlorum: contrà peccatores parati ſunt deiectioni malitię quæ in illis eſt, & factis quę ex malitiâ proficiſcuntur præparantibus eos illi, ac peccato, quod regnat in illorum mortali corpore. Veruntamen Chananæa egreſſa à finibus illis, exierat ab eo quod parata erat deiectioni, clamans ac dicens, *Miſerere mei Domine Fili Dauid.* Collige verò ex Euangeliis, quidam appellant eum Filium Dauid veluti Cæci, qui erant in Hierico: quidam D verò Filium Dei, atque bifariam: vel non addito aduerbio, *verè* ſicut qui à ſpiritibus agitabantur, *Quid nobis tecum eſt tei Fili Dei*? vel additâ hac dictione, *vere*, velut in naui adorantes illum, dicebant ei, *Verè Dei Filius es.* Etenim vtilis, ni fallor, tibi fuerit horum collectio, ad perſpiciendum differentiam eorum, qui accedant ad Ieſum. Quidam accedunt ad eum qui natus eſt ex ſemine Dauid ſecundum carnem: quidam rurſus velut ad declaratum Filium Dei in virtute iuxta ſpiritum ſanctificationis: & alii accedunt cum hac adiectione, verè; alii contrà ſine hac adiectione. Deinde attende & illud, quod Chananæa non pro filio, quem ne genuiſſe quidem videtur, ſed pro filiâ interpellabat, grauiter E dæmonio laborante. Et rurſus Archiſynagogus pro filia fere duodecim annos natâ, rogat, veluti iam mortuâ. Regulus autem pro filio, velut adhuc ægrotante, & mox morituro. Itaque filia dęmonio obnoxia, & filius mortuos, duarum erant matrum: & filia mortua, & filius ad mortem vſque laborans, duorum erant patrum, quorum alter erat Archiſynagogus, hoc eſt, Synagogæ princeps, alter erat regulus. Habent autem hęc, vt arbitror, materiam loquendi de variis animorum generibus quas Ieſus viuificans ſanat: imò omnia mala quę ſanat in populo

Sic & aliis, à Chanaan, depreſſus, humiliatus à radice כנע Scribit Eraſm. Κατὰ alij melius Χάω.

Marc 10. v. 47. Luc. 18. v. 37. Matth. 8. v. 29.

Matth. 14. v. 33.

Rom. 1. v. 3. & 4.

Luc 8. v. 42. Ioan. 4. v. 47.

Animarum hæc varia genera, Origeniani furfures.

Digitized by Google

præcipuè quæ ab Euangeliſtis ſcripta ſunt, tunc A quidem facta ſunt, vt qui alioqui non credunt niſi videant ſigna & prodigia, crederent. Siquidem ſymbola quædam erant, quæ tunc gerebantur, eorum quæ ſemper Ieſu virtute perficiuntur. Nunquam enim vnumquodque eorum quæ ſcripta ſunt de potentiâ Ieſu, non fit iuxta cuiuſque dignitatem.

Iſraël, iuxta veriorem etym. [illegible] Deo: Etſi plerique Græci, vt hic Orig. *videns Deum.*

Itaque quod ad genus quidem attinet, Chananæa non erat digna, quæ vel reſponſum impetraret à Ieſu, profitente ſe non ad aliud eſſe miſſum à Patre, niſi ad oues perditas domus Iſraël; genus animarum perſpicacium; perditum. Verùm ob animi propenſionem, & adorando Ieſum Filium Dei, reſponſum impetra- B uit, dum ipſa prodit generis ſui ignobilitatem, dumque ſuam ipſius indignitatem profitetur, quòd micis, vt catella, non panibus eſſet digna. Vbi verò intendiſſet inſtanter animi voluntatem, & approbato Ieſu ſermone, ſeipſam ſuo iudicio huc deiicit, vt veluti catella ſaltem micis potiatur; fateturque dominos eſſe, qui generoſiores erant; tunc impetrat reſponſum alterum, quod teſtimonio ſuo comprobet ingentem eſſe ipſius fidem, polliceturque futurum illi quod vult. Arbitror autem per ſimilitudinem relatum ad ſupernam Hieroſolymam liberam, matrem Pauli, Pauloque ſimilium, intelligendum, Chananæam eſſe matrem puellæ grauiter à demonio vexatæ, quæ ſymbolum eſt matris talis animæ. Simul inſpice an cum ratione congruat, eſſe plures patres ac plures matres, vt reſpondeant patribus Abrahæ, ad quos abijt Patriarcha, & Hieroſolymę matri, vt Paulus loquitur de ſeipſo, deque ſuis ſimilibus. Conſentaneum eſt autem egreſſam hanc, cuius ſymbolum eſt Chananæa, à finibus Tyri & Sidonis, quorum figuræ erant illius terrę loca, veniſſe ad Seruatorem, rogaſſéque eum, & nunc etiam rogare, dicentem, *Miſerere mei Domine Fili Dauid: filia mea, malè à dæmonio vexatur.*

Gal. 4. v. 26.
Gen. 25. v. 8. vbi Scho. [illegible] adtranſfluuiales: at planè legit, Origen. [illegible], quæ altera ſit aut verior expoſitio vocis *populi.* Seu *populorum*, quam textus habet.

Sic ſimplices Deo grati Orthodoxi, ſpretâ tantâ illâ Origenianâ moleſtiore allegoriâ

Poſt hęc, is, qui & illis qui foris ſunt, ac diſcipulis cùm opus eſt reſpondet, dicebat, *Non ſum miſſus*, docens eſſe quaſdam animas præcipuas, & intelligentes ac perſpicaces, ſed perditas, quæ per tropum dicuntur domus Iſraël: quæ niſi fallor, ſimpliciores exiſtimãtes de Iſraël carnali eſſe dicta, neceſſariò & illud adiungent, quòd Seruator noſter miſſus fuerit à Patre non ad alios quàm ad illos Iudæos, qui perierant. Nos autem qui gloriamur nos verè dicere, *Etſi Chriſtum aliquando iuxta carnem cognouimus, nunc tamen non ampliùs cognoſcimus*, ſcimus Verbi præcipuum opus eſſe, ſer- E uare eos qui ſunt intelligentiores. Hi ſiquidem ſunt illi magis familiares, quàm cęcutientes. Sed quoniam oues perditæ domus Iſraël, præter reliquias, quæ erant ſecundùm electionem gratiæ, non crediderunt verbo, propterea elegit ſtulta mundi, videlicet eum qui non erat Iſrael, neque perſpicax, vt confundat ſapientes Iſrael: & vocauit ea quæ non ſunt, tradens illis gentem intelligentem, quę potuit capere ſtultitiam prædicationis: & placuit illi ſeruare credentes huic, vt confutaret ea quæ ſunt, ex ore infantium & lactentum perficiens ſibi, laudem

2. Cor. 5. v. 16.
Rom. 11. v. 5.
1. Cor. 1. v. 27.

poſteaquam illa facta eſt inimica veritati.

Veniens autem Chananæa *adorauit* Ieſum vt Deum, *dicens, Domine, ſuccurre mihi. At ille reſpondens ait, Non licet ſumere panem filiorum, & proiicere canibus.* Quæret autem aliquis, quid & hic ſibi velit ſermo. Quoniam cùm adeſſet ea menſura panum, vt non poſſent ſimul & filii comedere panes, & catelli familiæ, aut alii præterea panem bene confectum, fieri non poterat iuxta congruentem rationem, vt canibus in cibum darent panem filiorum bene confectum. Nihil autem tale videtur in Ieſu potentiâ, à quâ poterant & filii participes eſſe, & qui dicuntur catelli. Vide igitur num fortè ad hoc quod ſcriptum eſt, Non licet ſumere panem filiorum, illud referendum ſit, quòd qui exinaniuit ſemetipſum, ſerui formam accipiendo, menſuram poteſtatis, iuxta quam capiebat ea quæ ſunt in mundo, portarit, à quâ virtute etiam ſenſerat aliquantam portionem à ſe exiiſſe, quod dilucidet ex eo quod ait, *Tangit me aliquis: nam ego noui virtutem exiſſe à me.* Ex hac igitur menſurâ virtutis diſpenſabat, iis, quidem qui præeminebant, vocabanturque filii, plus addens; rurſus iis qui tales non erant, minùs, nimirum canibus. Quanquam autem hęc ſic ſe habebant, nihilominus cùm eſſet magna fides, dedit panem filiorum, vt filio, ei, quæ propter generis ignobilitatem in Chananæâ fue- C rat canis. Fortaſſis etiam ſunt etiam panes aliqui verborum Ieſu, quos ſolis ratione præcellentibus, vt filiis dare fas eſt. Item alii ſermones ſunt veluti miculæ, de magno conuiuio, deque menſâ nobilium ac dominorum, quibus animæ nonnullæ viuntur vt canes, etiam iuxta Moſi legem, de quibus ſcriptum eſt, vt ea canibus proiicerentur. Et cura fuit Spiritui ſancto, præcipere de nonnullis eſcis, vt canibus relinquerentur. Alii quidem igitur peregrini ab Eccleſiaſtico ſermone alieni, opinantur animas à corporibus hominum migrare in corpora canum, iuxta differentiam vitiorum. Nos verò nequaquam hoc comperientes in Scripturâ diuinâ, D dicimus, quòd affectus rationalis mutatur in brutum, tale quiddam patiens ex multâ ſocordiâ negligentiáque. Similiter autem & bruta voluntas ob neglectam rationem nonnunquam conuertitur in hoc, vt fiat rationalis; vt qui priùs erat canis amans comedere de micis cadentibus de menſâ dominorum ſuorum, veniat in ſtatum filii. Vehementer enim conducit virtus quidem ad hoc, vt fias Filius Dei; malitia contrà: multaque grauecolentia in verbis contumelioſis, & impudentia valet ad efficiendum, vt quis iuxta Scripturæ ſermonem vocetur canis. Portò ſimilia cogitabis de cæteris item nominibus, reliquorum brutorum animantium. Verum enimuerò, qui reprehenſus vt canis, non indignè fert, quòd dicitur indignus pane filiorum, omnique cum tolerantià loquitur verbis Chananææ illius, ac dicit, *Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum*, impetrabit manſuetum reſponſum, Ieſu ipſi dicente, *Magna eſt fides tua.* Poſteaquam approbatâ tali fide, dixerit, *Fiat tibi ſicut vis*, vt & ipſe ſanetur; & ſi quem fructum genuerit, cui opus ſit ſanatione, hic quoque ſanetur.

v. 25.
Phil. 2. v. 6.
Luc 8. v. 46.
Exod. 22. v. 31.
μετεμψυχωσις ex parte tamen approbat Orig. qui animorum circuitum in humanorũ carcere corporum admittat.
Canis ſpiritalis, ac ex cane filius.
v. 27.
v. 28.

S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Math. 15. v. 21.

ET *egreſſus inde Ieſus, ſeceßit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamauit, &c.* Diuerſa curationum genera diuerſos cauſarum complectuntur effectus: ſed res atque ſermo ordinem ex ſuperioribus ſumit. Infidelitatem enim Phariſæorum, & opprobrium cæcorum ducum, ex humanarum traditionem ſuperſtitionibus coarguit. Et poſt hæc ad regiones Tyri & Sidonis venit, & Chananæa à finibus illis egreſſa, clamat atque orat: & Dominum Dauid filium

Hiſtoria Chananææ perſtricta.

B confitetur, & filiæ ſuæ opem poſcit. Dominus ſilet: diſcipuli pro eâ rogant: quibus ſe perditis ouibus domus Iſraël miſſum eſſe reſpondit. Illa verò adorans, adiuuari ſe poſtulat: cui Dominus ait: Illicitum eſſe panem filiorum canibus offerri. Viciſſimque illa reſpondit: Decidentibus de menſâ dominorum micis, ali catellos ſolere. Pòſtque fidem eius Dominus collaudat: & in tempore ipſo puellę ſanitas reddita eſt. Vt igitur illa quæ geſta ſunt interior traditio conſequatur: quæ Chananææ perſona ſit ex ipſis verborum virtutibus contuendum eſt.

Fuiſſe atque etiam eſſe penes Iſraël proſelytorum plebem, fides certa eſt: quæ de Gentibus in legis opera tranſcendit, & vitæ anterioris egreſſa religione, peregrinæ dominantis legis tanquam domo continebatur.
C Chananæi autem fuerunt, terras, in quibus nunc Iudæa eſt, incolentes: qui vel bello conſumpti, vel in loca vicina diſperſi, vel in ſeruitutem deuictorum conditione ſubiecti, nomen tantum ſine patriâ ſede circumferunt. Plebs igitur hæc Iudæis admixta de Gentibus eſt.

Chananæa, proſelyti ex Gentibus: filia eius, plebs Gentium.

Et quia non eſt ambiguum in eâ turbâ quæ credidit, partem nonnullam proſelytorum fuiſſe: meritò hæc Chananæa proſelytorum formam præferens, exiſtimabitur fines ſuos egreſſa; ex Gentibus ſcilicet in populi alteriùs nomen excedens. Quæ
D pro filiâ, videlicet Gentium plebe orat: & quia Dominum cognouit ex lege, Dauid filium nuncupat. In lege enim virga de radice Ieſſe, & Dauid Filius æterni & cœleſtis regni Rex continetur.

Iſai. 11 v. 1.

Ipſa quidem curatione iam non eget, quæ Chriſtum & Dominum, & Dauid filium confitetur: ſed filiæ ſuæ, plebi videlicet Gentium, dominatu immundorum ſpirituum occupatæ, opem poſcit. Dominus tacet, ſilentij pœnitentiâ Iſraël priuilegium ſalutis reſeruans. Et miſerantes diſcipuli preces iungunt. Sed arcanum ille Paternæ voluntatis continens, ouibus ſe perditis Iſraël miſſum eſſe reſpondit; vt abſolutè liqueret, typum Eccleſiæ Chananæę filiam
E continere: cùm illa poſceret quod aliis deferebatur, non quòd non & Gentibus impertienda ſalus eſſet. Sed ſuis Dominus atque in ſua venerat: primitias fidei his à quibus erat ortus explicat, cæteris deinceps Apoſtolorum prædicatione ſaluandis.

Primitiæ fidei Iudæis explicatæ.

Atque ideo ait: *Non licet accipere panem filiorum, & dare canibus.* Delatus Iſraël honor, affectus in eum Dei, cumulat inuidiam: iuxta quem plebs Gentium accipit canum nomen. Sed Chananæa iam ipſa per fidem ſalua, & interioris certa myſterij reſpondit, micis quæ de menſâ exciderint paſci catellos: canum opprobrio, iam ſub blandimento diminu-

A tiui nominis mitigato. Et vt ſilentium Domini intelligeremus ex ratione temporis, non ex voluntatis difficultate proficiſci; adiecit, *O mulier, magna eſt fides tua!* Salutis ſuæ ſcilicet ipſa iam certa, quin etiam de Gentium congregatione confidat: quo in tempore ita credentes, mox, vt puella, ab omni dominatu immundorum ſpirituum liberabuntur, & continuò facti fides ſequitur. Nam poſt præfiguratam in Chananææ filiâ Gentium plebem, continuò in monte obſeſſi vario genere morborum, à turbis Domino offeruntur, id eſt, à credentibus infideles ægrotique vt adorent & procidant inſtruuntur: quibúſque ſalus redditur, atque ad ſentiendum,
B contuendum, laudandum, comitandúmque Deum, omnia & mentis & corporis miniſteria reformantur.

S. HIERONYMI PRESbyteri in idem Euangelium.

Math. 15. v. 21.

ET *egreſſus inde Ieſus receſſit in partes Tyri, & Sidonis.* Scribis & Phariſæis calumniatoribus derelictis, tranſgreditur in partes Tyri & Sidonis, vt Tyrios Sidonióſque curaret. Mulier autem Chananæa egreditur de finibus priſtinis, vt clamans filiæ impetret ſanitatem. Obſerua, quòd in quintodecimo loco filia Chananææ ſanetur. *Miſerere mei Domine fili Dauid: filia,*
C *&c.* Inde nouit vocare filium Dauid, quia egreſſa iam fuerat de finibus ſuis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiſerat. v. 22. *Filia mea malè à dæmonio vexatur.* Ego filiam Chananææ puto animas eſſe credentium, quę malè à dęmonio vexabantur, ignorantes creatorem, & adorantes lapidem.

Filia Chananææ fidelium animæ.

Qui non reſpondit ei verbum. Non de ſuperbiâ Phariſaicâ, nec de Scribarum ſupercilio: ſed ne ipſe ſententiæ ſuæ videretur eſſe contrarius, per quam iuſſerat: *In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.* Nolebat enim occaſionem calumniatoribus dare, perfectámque ſalutem Gentium, paſſionis
D & reſurrectionis tempori reſeruabat.

v. 23. Domini ſilentium ad Chananæâ. Math. 10. v. 6.

Et accedentes diſcipuli eius rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Diſcipuli illo adhuc tempore myſteria Domini neſcientes, vel miſericordiâ commoti, rogabant pro Chananæa muliere, quam alter Euangeliſta Syrophœniſſam appellat; vel importunitate eius carere cupientes: quia non vt clementē, ſed vt durum medicum crebrius inclamaret.

Apoſtolorum interceſſio. Marc. 7. v. 26.

v. 24. *Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël.* Non quòd & ad Gentes non miſſus ſit, ſed quòd primùm miſſus ſit ad Iſraël, vt illis non reci-
E pientibus Euangelium, iuſta fieret ad Gentes tranſmigratio. Et ſignificanter dixit; *ad oues perditas domus Iſraël,* vt ex hoc loco etiam vnam erroneam ouem de aliâ parabolâ intelligamus.

Miſſus primùm Dominus ad Iudæos, non ad ſolos. Math. 18. v. 12.

v. 26. *Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere, &c.* Mira ſub perſonâ mulieris Chananitidis Eccleſię fides, patientia & humilitas prædicatur. Fides, quâ credidit ſanari poſſe filiam ſuam. Patientia, quâ toties contempta in precibus perſeuerat. Humilitas, quâ ſe non canibus, ſed catulis comparat. Canes autem Ethnici propter idololatriam dicuntur, qui eſui ſanguinis dediti, & cadaueribus mortuorum feruntur in rabiem. Nota quòd iſta Chananitis perſeueranter

Fides Eccleſiæ, patientia, & humilitas in Chananæa.

primùm

A primùm filium Dauid, deinde Dominum vocet, & ad extremum adoret vt Deum.

v. 27.
At illa dixit: Etiam, Domine: nam & catelli edunt, &c. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros poſſe capere cibos, nec ſedere ad menſam cum patre: ſed contenta ſum reliquiis catulorum, vt per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem.

Nos olim canes, modò Iudæi.
O mira rerum conuerſio! Iſraël quondam filius, nos canes. Pro diuerſitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis poſtea dicitur: *Circumdederunt me canes multi.* Et, *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.* Nos audiuimus cum Syrophœniſsâ, & muliere, quæ ſanguine fluxerat: *Magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.* Et: *Filia, fides tua te ſaluam fecit.*

Pſal. 21. v. 17. Phil. 3. v. 2. Matth. 15. v. 28 & 9. v. 22.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

Conſtantin. in ſuperius Euang.

HOMIL.

Ex hom. 53. in Matth. 15. v. 21. Marc. 7. v. 24.

ET *egreſſus inde Ieſus, receſsit in partes Tyri, & Sidonis, &c.* Marcus autem ait, quia cùm in domum veniſſet, latere non potuit. Quamobrem autem in illas partes profectus eſt? Vbi obſeruationem ciborum contemnandam eſſe docuiſſet, tunc recto itinere, ac ordine progrediẽs,

Act. 10. v. 13. & 20.
Gentibus etiam ianuam aperit. Sic & Petrus, cum ſoluere has obſeruationes iuſſus eſſet, tunc ad Cornelium miſſus fuit. Si verò quiſpiam dixerit, Et, quonam modo, cùm diſcipulis iniunxerit, dicens: *In viam Gentium ne abieritis*, ille

Matth. 10. v. 5. Dominus vt ipſe ad Gentes profectus.
ipſe abit? Primùm illud adducemus, quia non tenebatur ipſe, quæ diſcipulis ſeruanda præcepit, omninò conſeruare: deinde, quia non vt prædicaturus illuc acceſſit, quod denotauit Marcus dicens, *Quoniam & occultauit ſeipſum, & non latuit.* Et quemadmodum rerum conſequentia poſtulabat, ne ad Gentes primùm proficiſceretur, ſic non erat humanitatis vltrò venientes repellere: nam ſi fugientes ſequendi ſunt, multò magis

Chananææ modeſtia, vt non auſa proficiſci Hieruſalẽ.
ſequentes expectandi. Conſidera denique omni beneficio dignam mulierem fuiſſe: non enim auſa fuit in Iudæam abire, quando ſeipſam indignam putabat. Niſi enim is timor eam detinuiſſet, Hieruſalem profectò ipſam petiiſſet: quod partim ardore fidei ſuæ, partim quia terminos ſuos egreſſa fuerat, comprobatur. Nonnulli & allegoricè iſtud exponunt, dicentes: quia quando à Iudeâ Chriſtus exiuit, tunc & Eccleſia Gen-

Eccleſiæ ex Gentibus typus. Pſal. 44. v. 11.
tium terminos ſuos egreſſa, adire ipſum auſa eſt. *Obliuiſcere* namque, ait, *populum tuum, & domum patris tui.* Tam enim Chriſtus, quàm mulier illa egreſſi à terminis ſuis, conuenire, & colloqui potuerunt.

Ecce nãque, inquit, *mulier illa Chananea egreſſa à finibus ſuis.* Accuſare mulierem Euangeliſta videtur, vt & miraculum oſtendat, & ipſam laude dignam fuiſſe confirmet. Cùm enim audiueris Chananæam, nõ poteris non meminiſſe iniquiſſimarum illarum Gentium, apud quas etiam leges ipſius naturę funditus euerſæ fuerant: quod

Chananæi aduentu Chriſti meliores effecti Iudæis.
cùm memoriâ repetieris, virtutem quoque aduẽtus Chriſti diligentiùs cogita. Qui enim electi ſunt ac Iudæos peruerterent, hi adeò ipſis Iudæis meliores fuerunt, vt terminis ſuis relictis ad Chriſtum accederent, cùm Iudæi ad ipſos venientem extruſerunt. Cùm igitur acceſſiſſet mulier, nihil aliud niſi, *Miſerere mei* exclamabat,

A & ingens ſpectaculum clamore ſuo concitauit. Erat enim certè mirabilis quædam res, mulierem aſpicere tam magno dolore coactam exclamare: mulierem, inquam, & matrem, & pro

Modeſtia item, vt non auſa filiam dæmoniacam ad Ieſum adducere.
filiâ quæ malè vexabatur, mirabilis res erat exclamantem prę dolore aſpicere. Nec enim auſa fuit ad magiſtrum & Dominum dæmoniacam filiam adducere: ſed illâ domi iacere dimiſsâ, ſola ipſa ad ſupplicandum proficiſcitur: & morbi quidem genus exponit tantummodò, nec

Matth. 9. v. 18. Modeſtia ac feruens ſupplicatio.
quicquam addito; medicum autem non domum ſuam, vt regulus ille adducere conatur, qui dicebat: *Veni, & impone manum tuam, & deſcende antequam moriatur puer meus:* ſed calamita-
B tibus ſuis expoſitis, & morbi magnitudine narratâ, miſericordiam à Domino poſtulabat, vehementiùs clamans. Nec dicit, Miſerere filiæ meæ, ſed, *Miſerere mei*: nam illa inſenſata iacet, ego verò illa ſum quam ſenſus morbi non fugit, quę ſentiens atque intelligens mille vexor ærumnis.

v. 23. Domini in Chananæâ auſteritas.
Ipſe autem non reſpondit ei verbum. Quàm nouum atque inauditum hoc eſt: Iudæos ingratos rationibus etiam inducit, & blaſphemantes rogat, & tentantes non negligit: hanc autem quæ ſponte venit, quæ deprecabatur & ſupplicabat, quæ etſi nullâ lege, nullis prophetis fuit commonita, tamen tantâ cum reuerentiâ acceſſit, nec reſponſo quidem dignam putare
C videtur. Et quis non moueretur, cùm aliter quàm fama prędicaret, fieri videret? Audiuerunt certè quia ciuitates & vicos Iudæę circuiens ægrotos curabat, & hanc vident mala ſua deplorantem depelli. Quis porrò miſericordiâ flexus non fuiſſet, cùm ita humiliter illam pro laborante filiâ ſupplicare oculis cerneret? nec enim quaſi digna, nec quaſi debitum efflagitans adiit, ſed miſericordiam petebat, & calamitates ſuas tragicâ oratione narrabat, nec reſponſo di-

Eâ velut offenſi, diſcipuli, interceſſores accedunt.
gna viſa fuit. Multi forſan eorum, qui audiebant, ſcandalum paſſi ſunt, ipſa verò nec commota quidem fuit. Quid dico multos audientium, vbi & diſcipulos ipſos calamitate mulieris commotos fuiſſe, atque turbatos arbitror? nec tamen

v. 23.
D auſi fuerunt dicere, Concede ei, quod petit.

Sed, *Accedentes diſcipuli eius, rogabant eum dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.*

v. 26
Nam & ipſi, cùm volumus vt auditorum animum noſtra oratio penetret, contraria ſæpenumero dicimus. Chriſtus verò ait, *Non ſum miſ-*

Mulieris inſtantia.
ſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſrael. Quid igitur mulier poſteaquam hæc audiuit, num tacuit ac deſtitit, aut alacritatem remiſit? Nequaquam: ſed magis inſtabat. At nos haud ita: verùm cùm quod volumus non aſſequimur, deſiſtimus; cùm propterea magis inſtare oporteret. Atqui quem non perplexum reddidiſſet ita reſponſio? Sufficiens equidem erat Chriſti ſilen-
E tium vt illam in deſperationem conijceret: Reſponſio verò id multò magis efficiebat. Cùm enim videret patronos etiam ipſos repulſam paſſos fuiſſe, ac perplexos eſſe, audiretque rem iſtam fieri non poſſe, iſtud ſanè ſufficiens erat vt ipſam in permagnam deſperationem conijceret. Attamen non deſperauit mulier: ſed cùm videret patronos ſuos nihil efficere, pulchrâ quadam inuerecundiâ inuerecunda fuit. Antea enim in conſpectũ venire non audebat (*Clamat enim*, inquit, *poſt nos*) quando verò conſentaneum erat vt ipſa rebus deſperatis longiùs abiret, tunc propiùs etiã

v. 25. accedit, atque adorat, dicens: *Domine, adiuua* A
me. Quid hoc eſt, mulier? num plùs fiduciæ ha-
bes quàm Apoſtoli? num plus virium? Fiduciæ
quidem, inquit, & virium nequaquam; quin &
pudore abundè ſuffundor: attamen ipſam vere-
cundiam pro ſupplicatione propono. Meam ſpe-
ro fiduciam & libertatem reuerebitur. Sed quid
hoc? An non audiuiſti ipſum dicentem, *Non ſum
miſſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſraël*?
Audiui, inquit: ſed ipſe Dominus eſt. Propterea
non dicebat, ora & precare: ſed, *adiuua me*.

Quid igitur Chriſtus? ne iſtis quidem fuit cō-
tentus, ſed rurſum deſperationem auxit, dicens:
v. 26. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere*
Auſterior Domini repulſa, & exprobratio. *canibus*. Ita quādo reſponſum ei dedit, tunc ma-
gis quàm priùs ſilentio exulcerauit: Nunc au- B
tem minimè ad alium cauſam traducit, nec ſe
non eſſe miſſum affirmat: ſed, quantò illa fer-
uentiùs orat, tantò ipſe vehementiùs retrudit:
nec oues Iudæos ampliùs, ſed filios; ipſam verò
Mulieris ex illâ humilis ac feruens deprecatio. canem appellat: Quid igitur mulier? Ab ipſis
Chriſti verbis deprecatoriam orationem conne-
ctit: Nam & ſi canis ſum, inquit, non tamen pe-
Ioan. 9. nitus aliena ſum. Rectè igitur Chriſtus dicebat,
v. 39. in iudicium ſe in mundum veniſſe. Philoſopha-
tur alienigena fœmina, & dum contemnitur,
ſingularem patientiam, præcipuamque fidem
oſtendit. Iudæi verò tanto affecti honore, tot
tantiſque miraculis admoniti, mala pro bonis
referunt. Non enim ignoro, inquit, quin ne- C
ceſſaria hęc alimenta filiis ſeruanda ſint: verum-
tamen cur ego vetor, etiam ſi canis ſum? Nam ſi
neſas eſt quicquam accipere, nec micæ quidem
ſumendæ ſunt: ſin verò licet quodammodò par-
ticipare canibus, non omninò ipſa prohibeor.
Domini œconomia in Chananæâ. Hac de cauſâ certè Chriſtus eam repellebat;
nouerat enim ipſam ita eſſe dicturam: ideo ne-
gabat gratiam, vt philoſophiam eius omnibus
patefaceret, non quia curare filiam eius nolebat,
quam certè curauit: ſed quod ad Centurionem
Matth. 8. dixit, *Ego veniens curabo ipſum*, vt reuerentiam
v. 8. & fidem illius nos perdiſcamus, ac audiamus di-
centem: *Non ſum dignus, vt intres ſub tectum
meum*: quodque in fluxum ſanguinis patienti
Luc. 8. fecit: *Ego*, inquit, *noui virtutem ex me egreſſam*: D
v. 46. vt & miraculum, & fides illius pateret: quod
Ioan 4. denique in Samaritanâ; vt nec redarguta qui-
dem deſtitiſſe noſceretur, hoc in hoc loco facit:
noluit enim talem, tantamque mulieris virtu-
tem ignorationis tenebris obfuſcari. Non ergo
quia negligebat, verùm vt repoſitum atque ab-
ſconditum in animo eius virtutis theſaurum in
lucem protraheret, eam repellebat.

Tu verò non fidem ſolùm illius, verumetiam
Humilitas Chananææ, vt canis appellationē non repudiauerit, Iudæoſque ampliùs honorauerit. humilitatem mecum admirare: nam, cùm ipſe
Iudæos filios appellaſſet, adeò procul aberat, ne
liuore alienæ laudis contaminaretur, vt maius
adiecerit, atque dominos nuncupauerit. *Etenim
catelli*, inquit, *edunt de micis, quæ cadunt de men-
ſis dominorum ſuorum*. Vides prudentiam mulie- E
ris? vides quomodò nec contradixit, nec alio-
rum laudibus doluit, nec quia contemni vide-
batur, moleſtè tulit? vides magnitudinem ani-
mi, atque conſtantiam? *Non eſt bonum*, ipſe di-
cebat: atque illa, *Vtique Domine*, reſpondebat.
Filios ipſe Iudæos vocauit, illa dominos: in cō-
ditione canum illam locauit, & confeſtim ipſam
conditionem canum, atque ſtatum vltrò illa
Ioan 8. ſubiunxit. Mirabilis tibi hæc videtur humilitas?
v. 33. audias & Iudæorum iactantiam: *Semen*, in-

A quiunt, *Abrahæ ſumus, & nulli vnquam ſer-
uiuimus*; & ex Deo nati ſumus. Non ſic certè
mulier, ſed quemadmodum ſe canem, ita illos
dominos appellauit; & hac humilitate ex abiectâ
conditione canum vendicata, filia facta eſt.

Quid igitur Chriſtus? *Magna eſt fides tua, ô* v. 28.
mulier! Ideo certè eam repellebat, vt ad hanc
vocem conſequentiâ rerum conueniret, vt ful-
gente coronâ mulierem ornaret. *Fiat*, inquit,
tibi ſicut vis. Ac ſi diceret, Fides quidem tua
maiora quàm petis poſſet impetrare, verumta-
men fiat vt vis. Hæc vox illi affinis eſt, quâ di-
ctum eſt: *Fiat cœlum, & factum eſt cœlum*. Gen. 1.
Et ſanata eſt, ait, *filia eius ab illâ horâ*. Perſpi- v. 6.
cis iam non parum ab ipsâ ad curationem filiæ
B collatam fuiſſe? propterea nec dixit Chriſtus,
Sanetur filia tua: ſed, *Magna eſt fides tua. fiat tibi
vt vis*: vt nos diſcamus non otioſè, nec oſten-
tationis gratiâ ita ipſum dixiſſe, ſed eximiam il-
lius virtutem, ac fidem prædicare voluiſſe: re-
rum enim euentus facilè fidem illius docuit. *Sa-
nata eſt* enim, inquit, *ſtatim filia eius*. Tu verò
diligenter conſidera, cùm nihil ab Apoſtolis in re
mulieris factum fuerit, totum ab ipsâ fuiſſe per-
fectum: tantum quippe poteſt iugis & feruens
oratio. Mauult enim noſtram Deus, qui rei ſu- Vult Dominus vt ipſi pro nobis ſimus ſoliciti.
mus, quàm aliorum pro nobis orationem. Nam
quamuis maiore illi ad Chriſtum potiebantur
libertate, magnam tamen mulier patientiam
C oſtendit, & exitu ipſo rerum facillimè intellexe-
runt Apoſtoli, quamobrem non ſtatim ipſis,
quod pro eâ petebant, conceſſit.

EIVSDEM, EX HOMILIA *in illud Pauli*, Siue per occaſionem, ſiue per veritatem.

Tom. 5. Ducæi.

F. Francisco Combefis Interprete.

HÆc igitur omnia diligenter ſeruate memo-
riâ, vt eos qui ſimpliciter, ac temere vtun-
tur Scripturis, ac cum proximorum pernicie,
omni cum ſapientiâ corrigere poſſitis. Poteri-
mus autem & dictorum meminiſſe, & alios cor-
D rigere, ſi ad preces ſemper confugiamus; & ore-
mus Deum, vt det ſermonem ſapientiæ, & in-
tellectum auditus, certamque & inuiolabilem
huius depoſiti cuſtodiam. Sæpe enim contingit, Oratione impetrandum quod minus per facultatem licet.
vt quæ ſtudio noſtro corrigere non poſſumus, ea
per preces efficere valeamus; per preces, inquā,
aſſiduas. Semper enim orandum eſt, & in affli-
ctione & in proſperitate, tamque illi qui in malis
verſatur, quàm qui bonis fruitur. Et illi quidem
qui proſperis rebus vtitur, ac multis potitur bo-
nis, vt immota hæc maneant, ac immutata, nec
eorum vnquam illi poſſeſſio decedat: qui autem
vtitur rebus aduerſis, ac multis conflictatur ma-
lis, vt benignam eorum viciſſitudinem ſentiat,
& in trāquillitatem vertatur tempeſtas. Igitur in
E tranquillitate es? ora Deum vt ea tibi firma ma-
neat. Vidiſti inſurgentem tēpeſtatem? Deū fer-
uenter ora, vt eam transferat, exque illâ trāquilli-
tatem faciat. Exauditus es? gratias age, quòd es
exauditus. Non exauditus es? perſeuera vt exau-
diaris. Etſi differt aliquando Dominus dare quod
petitur, non odio facit, neq; quòd auerſetur; ſed
differendo, diutiùs te ſecum ſeruare vult. Sicuti
etiam parentes filios indulgentiùs amantes, quò
illos diutiùs apud ſe detineant, quos deſides vi-
dent, deditâ operâ morantur iis aliquid daturi.

Noſtra ipſorum orandi neceſſaria opera.

Non eſt tibi opus patronis apud Deum, neque multo ambitu, & vt aliis blandiaris: ſed licet ſolus ſis, & patrono careas, ac per te ipſe Deum preceris, omninò voti compos efficieris. Neque enim tam facilè Deus annuit, cùm alij pro nobis orant, vt cùm ipſimet oramus, etiamſi plurimis pleni ſimus malis. Nam & hominum, quos valde exulcerauimus, iræ quieſcunt, ſi diluculo & meridie, & veſperi apud eos compareamus, atque cum illis continuâ ac humili conſuetudine verſemur: multò magis apud Deum ita fuerit. At indignus es? Orandi aſſiduitate dignus efficere. Porrò tria hęc, quòd nempe indignum orandi aſſiduitas dignum reddat; quódq; Deus magis annuat, ſi per nos ipſi oremus, quàm ſi precatores alios adhibeamus; quòd denique dando ſæpe differat, non vt nos vacuis manibus amandêt, ac quòd ſpem velit exterere, ſed vt maiorum bonorum auctor nobis efficiatur: tria, inquam, hęc, ex parabolâ quæ lecta hodie eſt, manifeſta vobis facere tentabimus.

Matth. 15. v. 22.

Chananæa ipſa potius exaudita, quàm diſcipuli orantes pro eâ; factaque orãdi aſſiduitate, digna.

Acceſſit Chananæa ad Chriſtum, pro filiâ oratura, quæ vexabatur à dæmone, ingentique vocis contentione clamans, ait: *Miſerere mei Domine; filia mea malè à dæmonio vexatur.* Ecce alienigena mulier & barbara, atque à Iudæorum moribus ac religione aliena (etenim quid aliud erat quàm canis, ac quæ votis compos fieret, indigna? *Non enim bonum eſt*, inquit, *ſumere panem filiorum, & dare canibus.*) precandi tamen aſſiduitate, ac inſtantiâ facta eſt digna. Non ſolùm enim filiorum ingenuitate donauit, quę eſſet canis, verum etiam multis honeſtatam laudibus dimiſit; cum ait, *O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* Cùm Chriſtus dicat, *Magna eſt fides*, noli aliam magnifici mulieris animi probationem, certamque notam inquirere. Vides quomodò mulier, quæ indigna erat, ex aſſiduitate facta eſt digna?

Vis etiam noſſe, quòd nos ipſi orantes apud Deum plus efficimus, quàm ſi interceſſores alios adhibeamus? Clamauit illa, *& accedentes diſcipuli dicunt, Dimitte illam, quia clamat poſt nos.* Et ad illos quidem dicit, *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſrael.* Vbi autem ipſa acceſſit, ac perſeuerauit clamans, & dicens, *Etiam, Domine, nam & catelli comedunt de menſâ dominorum ſuorum*; tunc beneficium concedit, atque, *Fiat tibi ſicut vis.* Vides, quomodò repulit, cùm alij precarentur? vbi verò ipſamet quam minus ſpectabat, clamauit, annuit? Nam illis quidem ait, *Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſrael*: huic autem dicit, *Magna eſt fides tua; fiat tibi ſicut vis.*

ὦ ἀνοήτου τῆς ἀνοίας. Male interpres, orante prodeſſe.

Similiter ab initio & ad ingreſſum petitionis, nihil reſpondit: vbi autem ſemel & iterum, ac tertiò acceſſit, tunc demum beneficium conceſſit; ex fine ſuadens, ac docens, datum diſtuliſſe, non vt eam repelleret, ſed vt nobis omnibus mulieris patientiâ illuſtri exẽplo proferret. Nam ſi propter repulſam, neque tardè dediſſet. Quòd verò eius Philoſophiam cunctis palam facere expectabat, eam ob rem tacebat. Nam ſi ſtatim, atque à principio dediſſet, mulieris fortitudo nos ignota fugiſſet. *Dimitte eam*, inquit, *quia clamat poſt nos.* Quid verò Chriſtus? Vos vocem auditis? at ego mentem video. Scio quid dictura ſit. Nolo qui in eius mente theſaurus repoſitus eſt, occultus abeat; ſed expecto, ac taceo, vt ipſum manifeſtans in medium produ-

Dilata, vt eius pateſceret philoſophia.

A cam, ac cunctis clarum reddam.

Hęc igitur omnia cùm ſciamus, quanquam peccatores ſumus, atque indigni vt accipiamus, ne deficiamus orando, neque animum deſpondeamus, quos non lateat, ad impetrandi ſuffragium valere plurimum, vt per nos ipſi propenſioribus animis ad Deum accedamus. Quantumuis differat, ac tardet dando, ne ſic quidem animis concidamus, quibus compertum ſit, quòd tardet, ac cunctetur, magnæ erga nos curæ, ac clementiæ certo id indicio eſſe. Si ita ſenſerimus, animique dolore, ac feruore, atque excitâ voluntate (tali ſcilicet quali Chananæa) nos quoque acceſſerimus, vel ſi canes ſimus, ac quoduis facinus perpetrauerimus, tum noſtra depellamus mala, tum eam nanciſcemur fiduciæ vim,
B vt aliis patrocinando ſimus: Vti etiam hæc Chananæa, nedum ſibi ipſa fauorem promeruit, ac multas laudes conſecuta eſt, verùm etiam filiam intolerabilibus illis cruciatibus, ac moleſtiâ eripere potuit. Nihil enim, planè nihil accensâ, veraque precatione validius eſt. Hæc, tum præſentia mala diſſoluit, tum à pœnis quæ in futurum manent, eximit. Vt igitur & pręſentem vitam placidè tranſigamus, ac ſecuri ad illam abeamus, multo ſtudio, ac propensâ alacritate iugiter precibus inſiſtamus. Sic enim tum bona repoſita nanciſci, tum meliori ſpe fulciri poterimus: quæ vtinam nobis omnibus adipiſci præſtetur, gratiâ, benignitate, ac miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri, ſimul-
C que Spiritui ſancto gloria, honor, poteſtas, in ſæcula ſæculorum, Amen.

EIVSDEM, EX EADEM *expoſitione in Geneſim de Chananææ exauditione.*

Ex hom. 44.

EODEM Interprete.

Ecordatus eſt Deus Abrahæ. Hoc eſt, eiuſquam ille fecerat obſecrationis, *Ne ſimul perdas iuſtum cum impio.* Quid igitur, dicat aliquis, iuſtus ſeruatus eſt Patriarchæ obſecratione, non quâ ille iuſtitiâ polleret? Ita ſanè,
D etiam Patriarchæ obſecratione. Cùm enim nos ipſi quæ noſtrarum partium ſint contulerimus, etiam Sanctorum interceſſio quàm maximè vtilis eſt. Sin autem ipſi negligentes cùm ſimus, noſtræ ſpem ſalutis in iis duntaxat collocauerimus, nihil amplius inde nobis erit: non quòd infirmi ſint iuſti, ſed quòd noſtrâ nos deſidiâ ipſi prodimus. Et vt noueris, quòd quando negligentes ſumus, etiamſi iuſti ſint qui pro nobis orant, etiamſi Prophetę, nulla nobis inde vtilitas ſit (nam illi quidem hinc etiam ſuæ ſpecimen virtutis dant, nihil tamen nos ob noſtrorum morum prauitatem iuuant) audi vniuerſo-
E rum Deum, ad eum dicentem, qui ex matris vtero ſanctificatus fuerat, Ieremiam Prophetam, *Ne ores pro populo hoc, quia non exaudiam te.* Vide Domini benignitatem. Prædicit Prophetę, ne cùm precibus defunctus non exaudietur, in ſe ipſe cauſam conferat. Idcirco iam ei occupatò populi malitiam declarat, ac precari vetat, vt & ipſe immodicam illorum prauitatem ſcire queat, ac illi intelligant, nihil ipſis profuturum Prophetam, niſi ſua pariter conferre ſatagant. Id cùm ſciamus, dilectiſſimi, confugiamus quidem ad Sanctorum preces, & oremus vt pro

Gen. 19. v. 29. & 18. v. 23.

Sanctorum orationes vt vtiles.

Ier. 7. v. 16. & 11. v. 14.

A nobis intercedant: at ne illorum tantùm precibus confidamus, ſed & ipſi noſtra vt par eſt diſponamus, atque in melius mutati ſtudeamus, quò illorum pro nobis intercesſioni locum demus. Hoc item ad alium Prophetam vniuerſorum Dominus ait, *Non vides quid ipſi faciunt? Incendunt adipem, & placentas faciunt exercitui cœli.* Quaſi ad eum dicat, pro illis rogas qui nulli à ſcelere deſiſtunt? qui nullum morbi, quo laborant, ſenſum faciunt? qui ſic ſtupidè affecti ſunt? Non vides ſummum eorum contemptum? Non vides illorum magnam inſaniam, quomodò necdum ſuæ illos impietatis tædeat, ſed ſic volutentur in ſuis ſceleribus, ac ſus in volutabro luti? B Num enim ſi vellent conuerti, expectarent ſupplicationes offerri? Nonne ego ſum qui clamo per Prophetam, & dico, *Et dixi, poſtquam fornicata erat, poſt hæc omnia, Ad me reuertere; & non eſt reuerſa?* Numquid aliud quæro, quàm vt ſolum à nequitiâ ceſſet, ac malis finem imponat? Num pro præteritis pœnas exigo, dum conuerti illos videro? Nonne quotidie clamo, ac dico, *Nunquid voluntate volo mortem peccatoris, ſicut vt conuertatur, & viuat?* Nonne idcirco omnia facio, vt qui errore præoccupati ſunt, à perditione eripiam? Num ſi conuerti viderò, differam? Nonne ego ſum qui dico, *Adhuc te loquente dicam, Ecce adſum?* C Num ſic ipſi ſuæ ſalutis deſiderio tenentur, ac ego ſummopere cupio, ac ſatago, omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire? Num enim idcirco ex nihilo produxi, vt perdam? Num fruſtra regnum præparaui, ac innumera illa atque arcana bona? An non propter hoc & gehennam minatus ſum, vt hoc etiam omnes ad ipſum compellerem? Ne igitur, ô beate Propheta, illis omiſſis, mihi ipſe orationem offeras: ſed in hoc vnum ponas operam, vt illorum peruincas ægritudinem, & in ſuę ſenſum infirmitatis adducas, reducaſque ad ſaniorem frugem, ac ſequentur omninò quæ mea ſunt. Non enim moror, nec differo, vbi probum animum, gratumque peruidero. Vnum enim tantummodò requiro, D confeſſionem ſcilicet delictorum, nec deinceps commiſſorum pœnas expoſco. Num enim graue quid ac moleſtum iſtud edico? Niſi ſcirem deteriores fieri dum priora peccata non confitentur, neque id ipſum requirerem. Sed quòd humanum genus procliuius in vitium ſciam, idcirco priora peccata illos confiteri volo, vt ne in eadem deinceps prolabantur confeſſionis pudor ipſe impediat.

Ier. 7. v. 17. τὸ στέαρ peſinde Vulg. *adipem* Syxt. στέαρ quod interpr. reddit *ſimilam.* Notat tamen Gort. idem quãdoque eſſe ac στέαρ: ſicque hîc accepit Chryſoſtomus. Sunt & noſtris chauonæ illæ coctæ adipe in delicijs.

Ier. 3. v. 7.

Ezech. 18. v. 33.

Iſai. 65. v. 24.

1. Tim. 2. v. 4.

Dicta hæc magnâ exaggeratione, alioqui maximi ad ſalutem momenti, ac impetrandam conuerſionem, precum ſuffragia.

Hanc igitur, dilectiſſimi, Domini benignitatem animo verſantes, ne ſimus deſides: ſed magnam priùs noſtri geramus curam, ac peccatorum maculas emundemus, atque ſic ad Sanctorum propenſè intercesſionem confugiamus. Nam ſi ſobrij eſſe voluerimus, & expergefactâ E ac ſtrenuâ mente etiam ipſi per noſipſos orantes, plurimum nobis proderimus. Nam quòd clementiſſimus ſit Dominus noſter, non ſic aliis pro nobis orantibus annuit, ac cùm ipſi nos oramus. Vide ſis eximiam bonitatem. Si nos qui offendimus, qui ſpreti ſumus, qui nullâ fiduciâ pollemus tantiſper excitatos viderit, ac qui ad eius benignitatis diuitias confugere velimus, ſtatim precibus annuit, ac iacentibus manum porrigit, lapſoſque erigit, ac clamat, dicens, *Nunquid qui cadit, non reſurget?* Verùm vt diſcatis etiam reipsâ quomodò multi per ſemetipſos

Pſal. 40. v. 9.

A orantes, quod in votis erat aſſequi valuerunt, operæ pretium fuerit, eos, quibus id contigit, in medium producamus, quo & nos imitemur, & ad æmulationem prouocemur.

Iſai. 14. v. 20. Ier. 8. v. 4.

Audiamus igitur quomodò mulier illa Chananæa cùm dolore animi excruciaretur, ac alienigena eſſet, comperto veniſſe animorum medicum, ac Solem iuſtitiæ iis ortum eſſe, qui in tenebris ſederent, ad eum feruidâ, atque alacri promptitudine acceſſerit: neque ideo ſegnior facta ſit, quòd vel fœmina eſſet, vel alienigena, ſed cunctis his impedimentis ſummotis, ipſa adiens dicat, *Miſerere mei*, Domine, *quia filia mea malè à dæmonio vexatur.* Verùm qui nouit B ſecreta cordium, tacet, neque reſpondet; non ſermone dignatur, non miſeretur mulieris, quã tanto gemitu videbat accedere: ſed differt, volens occultum in eâ theſaurum cunctis manifeſtum prodere. Sciebat enim reconditam margaritam, nec eam nos latere volebat: idcirco tardat, nec reſponſo dignatur, vt mulieris magna ſedulitas, eiuſque orationis conſtantia, cunctis poſteris doctrina foret. Ac vide nullâ vi verborum explicabilem Dei bonitatem. Ipſe quidem, inquit, non ei reſpondit: at diſcipuli qui miſeratione impenſiores, ac in eam affectiores viderentur, non apertè audent dicere, Imple eius petitionem; miſerere ei, animo in eam inflectere. Quid igitur? *Dimitte eam, quia clamat poſt* C *nos.* Quaſi dicerent, Ab eius nos moleſtiâ, ac clamoribus, quibus obſtrepit, libera. Quid igitur Dominus? Putatis me, inquit, ſine causâ tacuiſſe, nec reſponſo eam dignatum eſſe? Audite, *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſraël.* Neſcitis, inquit, quòd alienigena mulier eſt? Neſcitis quòd & vobis iam præcepi, *In viam Gentium ne abieritis?* Quare igitur tam temere miſerationem erga eam exhibetis? Attende ſolertem Dei ſapientiam, quomodò cùm etiam reſpondere videbatur, magis quàm tacendo mulierem perſtringebat; & quaſi lethalem plagam dabat: prouocare paulatim eam volens, vt neſcientes diſcipuli abditam in eâ fi- D dem intelligerent. Sed ne ſic quidem obtorpuit, ſegniorque effecta eſt, poſtea quàm etiam diſcipulos nihil amplius peregiſſe vidit; neque dixit intra ſemetipſam, Si ne isti pro me ſupplicantes exorare potuerunt, cur fruſtra perſeuero? Sed velut igne ſuccenſa, animoque æſtuans ac ardens, cumque viſcera diſſecarentur, *accedit adorans, & dicens, Domine, adiuua me.* At ille neque ſic annuit, ſed reſponſo quàm ſuperius grauiore percellit. *Non eſt*, inquit, *bonum, tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Conſidera, dilectiſſime, ac ſuſpice hoc loco eius animi deſiderium, ac fidem eximiam, quippe audiens canem, non grauatim tulit, non retroceſſit: ſed magnâ ingenuitate, *Etiam, Domine*, inquit: *nam* E *& catelli edunt de micis menſa dominorum ſuorum.* Vidiſtis mulieris fidem & probitatem? Suſcepit quod dictum erat, moxque quod votis flagitabat, obtinuit, idque ingenti præconio, atque laudibus. Quid enim ait Chriſtus? *O mulier! magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. O mulier!* admirationis verbum; multâ plenum laude quod ita dictum eſt. Magnæ, inquit, fidei ſpecimen dediſti: idcirco erit tibi quicquid vis. Vide liberalitatis amplitudinem, ac Domini ſapientiam mirare. Num initiò duriorem ad miſerandum exiſtimabamus, cùm ſic repelleret, ac

Chananææ enarrata hiſtoria.

Matth. 15. v. 22.

v. 23.

v. 24.

Matth. 10. v. 6.

v. 25.

v. 26.

v. 27.

v. 28.

ea

neque reſponſo priùs fœminam dignaretur, pri- A
maque ſubinde atque alterâ reſponſione vix non abigeret, tantoque ardore accedentem ſubmoueret. Verùm à fine diſce Dei benignitatem, quòd volens eam illuſtriorem fieri, tantâ dilatione vſus eſt. Equidem ſi ſtatim annuiſſet, neſciuiſſemus nos mulieris virtutem: quia autem parumper diſtulit, tum Domini ineffabilem humanitatem cognouimus, tum illius fidei præſtantiam. Totâ autem hanc hiſtoriam in medium afferre neceſſe habuimus, vt diſceremus non tantùm nos proficere, dum alijs interceſſoribus oramus, quãtùm dum ipſi per nos ipſos feruore animi, ac excitati accedimus. Nam & illa cùm diſcipulos pro ſe ſupplices haberet, nihil tamen amplius efficere potuit, donec ipſa per ſeipſam B
conſtanter orans, Domini clementiam ſibi conciliauit. Quin & illa parabola amici intempeſtâ
Luc. 18. v. 8. nocte venientis, ac tres panes petentis, idem ſignificat. *Nam licet non exaudiat, eò quòd eius amicus ſit; propter tamen illius importunitatem, ſurgens dabit.* Qui igitur nullis verbis explicabilem Domini noſtri elementiam ſciamus, ad eum accedamus, declarantes, ac velut ob oculos ſingula quæque in ſpecie delicta noſtra ſtatuentes, ac pro præteritis veniam flagitantes, vt in futurum maiorem diligentiam exhibentes, vberiore eius gratiâ potiamur.

Hom. 38.

EIVSDEM EX EXPOSItione in Geneſim, de eadem Chananæâ.

C

EODEM Interprete.

ET vt ſcias quòd Deus non ſolùm beneficia conferre vult, ac ſua dona præbere; ſed & ſolitus ſit, qui ea accipiant, clariores reddere: vide quomodò hoc & in Chananæâ illâ fecerit; vtque tardet, atque cunctetur, vt non ſolùm petitionem impleat, ſed & toto eam orbe illuſtrem faciat. Cùm enim ſupplex acceſſiſſet,
Matth. 15. v. 22. ac diceret, *Miſerere mei Domine, quia filia mea malè à dæmonio vexatur*, neque reſponſo eam dignatur clementiſſimus ille ac miſeri-
Domini conſilium differendâ Chananæa. cors, quique noſtras ſemper petitiones præue- D
niat. Et diſcipuli quidem, quos futurus euentus lateret, quodque mulieris curâ propenſiore, ac ne illius theſaurus deliteſceret, idcirco non reſpondebat; velut ſcilicet effuſâ miſeratione ipſi procliuiores, cùm acceſſiſſent, rogabant, vt eam dimitteret, quòd illa poſt ipſos clama-
v. 23. ret: velut iam illi ipſius moleſtiam non ferrent. *Dimitte* enim *eam*, inquiunt, non quia ærumnoſa eſt, non quia fulta ratione illius petitio, ſed, *quia clamat poſt nos.* Quid igitur Dominus? Nempe, vt & paulatim illius theſaurum detegeret, ac doceret quantum Apoſtoli à ſua humanitate abeſſent; reſponſum dat, quod & mulieris occæcare mentem, niſi tanto ſuccenſa deſiderio, ac E
v. 24. alacritate fuiſſet, & Apoſtolos ab interpellatione deterrere potuiſſet. *Non ſum miſſus*, inquit, *niſi ad oues quæ perierunt, Domus Iſraël.* Et hoc quidem dictum illos abſterruit, ne pro muliere intercederent: ſed illam ſegniorem non fecit; imò fecit vt magis vrgeret. Ita enim ſe habet anima dolens, ac feruenti affectione accedens: nihil attendit quicquid audiat, ſed vnum id ſpectat, quomodò ea quorum curâ
v. 25. tangitur, aſſequatur: id quod & iſta facit. Nam

cùm hæc audiſſet, *Iterum* inquit, *adorauit, dicens, Miſerere mei.* Non neſciebat Domini clementiam; idcirco etiam magnâ inſtantiâ vtitur, ac aſſiduitate. Sed vide ſapientem illum ac ſolertem, quomodò neque ſic annuat, ſed ſeueriùs, aſperiùſque reſpondeat. Sciebat enim mulieris fortitudinem, ac volebat non occultè eam donari; ſed ita vt diſcipuli ex euentu diſcerent dilationis cauſam; atque alij omnes docerentur, quanta vis perſeuerantiæ orationis, ac mulieris virtus, exiſtant: Nam dicit.

*Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & v. 26.
mittere canibus.* Hîc obſecro animaduerte, quæ fuerit mulieris conſtantia, quantâ alacritate ſuccenſa, quantâ in Deum fide incitata fuerit; cùm interim viſcera ipſa, vt ita dicam, præ dolore diſſecarentur, ac multùm filiæ compateretur, nec ſic verbi contumeliâ auertitur: ſed audito canis nomine, boni conſulit. Fatetur ſe catellum eſſe, vt à canum brutâ claſſe liberata, in filiorum ſtatim numeros referatur. Audi iam quid mulier dixerit, vt noueris quantum lucrum partum ſit longâ hâc Dei expectatione. Non ſolùm enim non abegit mulierem dictorum aſperitas, verùm etiam maiorem in eâ feruorem excita-
uit. Vbi enim hæc verba audiſſet, *Etiam Do- v. 27.
mine*, ait; *nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Vidiſti quare hucuſque dilata ſit? Nempe vt per mulieris verba, eximiam eius fidem doceremur. Vide enim quomodò eam ſtatim Dominus prædicauit, ac coronauit, dicens,

O mulier, magna eſt fides tua. Quam à principio neque reſponſo dignatus erat, cum admiratione & laudibus dimiſit. *Magna*, inquit, *eſt fides tua.* Etenim erat re verâ magna, quòd cùm ſemel, atque iterum, ſæpiuſque ſuas auerſantem preces Dominum videret, non obtorpuerit, nec retroceſſerit; ſed perſeuerantiæ vigore ipſo exorato, petita præſtari euicerit. *Fiat enim tibi*, inquit, *ſicut vis.* Vidiſti quomodò qui priùs illam neque reſponſo dignatus fuerat, nunc munificè donet. Non enim ſimpliciter annuit petitioni, ſed & præconio extulit, ac coro-
nauit. Quin dicendo, *O mulier*! oſtendit quo- v. 28.
modò eius fidem quodam velut ſtupore miratus ſit. Dicendo, *Magna eſt fides tua*, diuitias nobis mulieris oſtendit. Tum ait, *Fiat tibi ſicut vis.* Quantum adlubet, quantum cupis, tantum præbeo. Tanta enim illa perſeuerantia, dignam quæ impetrares effecit. Vidiſtis mulieris conſtantiam? vidiſtis diuinæ dilationis cauſam, atque id per illam Dominum molitum, vt illuſtriorem ipſam efficeret?

EIVSDEM, IN DIMISSIONEM Chananææ. Habita eſt autem poſt eius reditum ab exilio.

Habet Saulius inter *γνήσια*: Ducæus reiecit inter dubia. Vvaſtelius exiſtimat eſſe antiquioris ſcriptoris, & ſpectare ad Pauli Samoſateni tempora. Tribuit Himenæo. Magis certè videtur notare perſecutiones à Gentilibus Eccleſiæ illatas, quàm ab æmulis Chryſoſtomo excitatas. Eius velut breuiarium eſt 7. inter Origen. homilias in diuerſos.

MVltæ quidem ſæuiunt procellæ, ſed eo- Matth. 15.
rum qui conuenerunt alacritatem non remorantur: multæ vos obſident tentationes, ſed amorem veſtrum non opprimunt. Eccleſia non ceſſat oppugnari, & vincere; inſidijs appe-

rur, & ſuperior euadit. Quantum ab aliis illi ten- A duntur inſidiæ, tantum augetur: & fluctûs quidem diſſipantur, rupes autem perſtat immota: interdiu docemus, noctu vigiliæ fiunt: dies cum nocte certat: illic collectę, & hîc collectæ: nox forum conuertit in Eccleſiam: alacritas autem animi veſtri vehementior igne cernitur: cohortatione non indigetis, tantum ſtudium præ vobis fertis. Quis non obſtupeſcat? quis non miretur? non modò qui noſtri ſunt non abfuerũt, ſed & qui noſtri non ſunt, aduenerunt; tantum profecit tentatio in vtilitatis augmentum. Nam ſicut pluuia deſcendens progenerat ſemina, ſic & animam inuadens tentatio progenerat alacri- B tatem. Verbum Dei ſtat immobile: *Portæ namque inferi non præualebunt aduerſus eam.* Qui impugnat illam, ſeipſum interimit, & Eccleſiam potentiorem reddit. Qui impugnat illam, vires ſuas elidit, noſtrum verò trophęum reddit illuſtrius. Bonus erat & antea Iob, poſtea verò melior apparuit: quando corpore ſanus erat, non ita bonus erat, vt cùm ſanie vulnerum decorabatur. Noli tentationem vnquam reformidare, ſi præparatam habeas animam. Tribulatio nihil officit, ſed *patientiam operatur.* Nam quemadmodum nihil officit auro fornax, ſic neque nocet tribulatio generoſo. Quid facit fornax cùm aurum excipit? purum illud reddit. Quid facit C tribulatio cùm quis eam tolerat? patientiam ingenerat ſublimiorem, deſidiam repellit, excitat animam, ſapientiorem mentem reddit. Inuexerunt tentationem vt oues abigerent, & contrarium euenit: illa enim paſtorem introduxit. Quo in ſtatu ſunt res noſtræ, laudem & bonam exiſtimationem conciliant; quo in ſtatu ſunt res illorum, ignominiâ & dedecore cumulantur. Vbi ſunt res illorum? ne apparent quidem: forum percurro, & neminem video. Frondes erant, & flante vento ceciderunt: paleæ erant, & flando diſperſæ ſunt; & frumentum maturum apparuit: plumbum erat, & liquefactum eſt, atque ita purum remanſit aurum. Quis D eos fugauit? nemo: ſed domeſticum habent hoſtem conſcientiam poſt peccatum. Sciunt, quid fecerint. Nam & Cain volebat fratrem ſuum occidere: ſed cùm volebat occidere, cupiditas ardebat: poſtquam autem peccatum perpetrauit, gemens ac tremens vbique terrarum vagabatur. Iſti verò licet reipsâ non occiderint, at voluntate tamen occiderunt. Perpetrata eſt cædes, quantum in illorum malignitate ſitum fuit, at vita conceſſa eſt vnius Dei benignitate. Hæc à me eo conſilio dicuntur, vt animi veſtri alacritatem excitem, vt nunquam tentationes reformidetis. Petra es, ne fluctûs vereare: *Super hanc* enim *petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam,* inquit. Aliquando extranea ſunt, aliquan- E do inteſtina ſunt bella, ſed nemo poteſt nauim ſubmergere. Sed ne totum tempus accuſandis illorum criminibus impendamus, conſcientiæ timori committamus eos, & ſinamus mentem illorum ac nefariæ cupidinis impetum à domeſtico carnifice diuexari: ſinamus eos fugere nemine perſequẽte, ſinamus eos ignominiâ obrui, licet à nullis oppugnentur inimicis: nos autem cõſuetam menſam vobis apponamus. Non enim æquum eſt, vt exaggerandis inimicorum criminibus tempus impendamus, & filios ſinamus fame cruciari.

Matth. 16. v. 18.

Tẽtationes Eccleſiæ vtiles.

Rom. 5. v. 3.

Matth. 16. v. 18.

A Igitur heſterno die nobis Paulus conuiuium adornauit, hodie Matthæus: heri tentoriorum opifex, hodie publicanus: heri blaſphemus, hodie raptor: heri perſequutor, hodie auarus: ſed blaſphemus in blaſphemiis non permanſit, ſed Apoſtolus eſt; & raptor in rapinis non permanſit, ſed factus eſt Euangeliſta. Commemoro priſtina peccata, & virtutes deinde, vt intelligas quanta ſit vtilitas pœnitentię, vt ne vnquam de tuâ ſalute deſperes. Doctores noſtri priùs illuſtres fuere peccatis, ſed deinde iuſtitiâ illuſtres fuerunt Publicanus & Blaſphemus, duo vertices improbitatis. Quid enim eſt telonium? B rapina legitima, violentia fiducię plena, iniquitas legis patrocinio fulta: latronibus ſæuior eſt publicanus. Quid eſt telonium? violentia, quæ patrocinium legis obtendit, quæ carnificem pro medico habet. Aduertite quid dixerim. Leges ſunt medici, deinde fiunt & carnifices: non enim vlcus ſanant, ſed augent. Quid eſt telonium? peccatum impudens, rapina occaſione deſtituta, latrocinio peior. Latro dum furatur, ſaltem erubeſcit: hic verò cùm fiduciâ prædatur: veruntamen hic publicanus Euangeliſta confeſtim euaſit. Quo tandem pacto? quâ viâ? *Tranſiens,* inquit, *Ieſus vidit Matthæum ſedentem in telonio, dixitque illi: Sequere me.* O virtus ſermo- C nis! Intrauit rete, & ſtatim fecit militem de captiuo, & lutum protinus in aurum conuertit. Intrauit rete, *& ſtatim ſurgens ſequutus eſt eum.* In fundo erat iniquitatis, & ad culmen virtutis aſcendit. Nemo igitur, dilectiſſimi, de ſuâ ſalute deſperet: Non eſt enim improbitas malum à naturâ nobis inſitum: libero arbitrio & libertate decorati ſumus. Publicanus es? potes fieri Euangeliſta. blaſphemus es? potes Apoſtolus fieri. Latro es? potes deprædari paradiſum. Magus es? potes Dominum adorare. Non eſt vitium vllum quod non pœnitentiâ reſoluatur. Idcirco Dominus nequitiæ delegit faſtigia, vt nullus tandem excuſare valeat: Noli mihi dicere: Perij, quid mihi reſtat? noli dicere: Pecca- D ui, quid faciam? Medicum habes, qui morbum poteſt vincere: medicum habes, qui ſanat omnem languorem: medicum habes, qui voluntate corrigit, qui poteſt & vult ſanare. Cùm non eſſes, te produxit: cùm iam ſis, & peruerſus ſis, multò magis corrigere poterit. Non audiſti, quomodò quondam puluerem de terrâ ſumpſerit, & hominem finxerit? Quomodò terram conuertit in carnem? quomodò neruos condidit? quomodò oſſa? quomodo pellem? quomodò venas? quomodò naſum? quomodò oculos? quomodò palpebras? quomodò ſupercilia? quomodò linguam? quomodò pectus? quomodò manus? quomodò pedes? quomodò cætera omnia? Terra erat ſubiecta, vna ſubſtantia: & intrauit ars, atque varium opificium produxit. Nunquid E modum potes exponere, quo creatus es? Sic neque modum potes effari, quo peccata tolluntur. Si enim incidens in ſpinas ignis, eas abſumit, multò magis voluntas diuina delicta noſtra conſumit, radicitùs euellit, & peccatorem, ei qui non peccauit, ſimilem reddit. Noli quęrere modum: ne curioſiùs, quî fiat, inquiras, ſed miraculo crede. Multa & magna peccaui, inquis. Et quis eſt à peccato immunis? At mea grauia ſunt, & quorumuis hominum peccata ſuperant. Hoc tibi ſufficit ad ſacrificium: *Dic tu iniquitates tuas primus, vt iuſtificeris.* Agnoſce

Publicanorum nequitia.

Matth. 9. v. 9.

Nullũ peccatũ quod non diluat pœnitentia.

Iſai. 43. v. 26.

te peccaſſe, & initium tibi correctionis hoc fiet. Mœſtus ac triſtis eſto, lacrymas funde. Nunquid aliud aliquid meretrix effudit? nihil aliud, niſi lacrymas & pœnitentiam. Ducē aſſumpſit pœnitētiam, & ad fontem acceſſit. Quid verò Publicanus & Euangeliſta dicat, audiamus.

Matth. 15. v. 21. Muliebris ſexus dedecora. *Et egreſſus inde Ieſus venit in partes Tyri & Sidonis: Et ecce mulier.* Miratur Euangeliſta. *Ecce mulier:* vetuſta armatura diaboli, quę hominem de paradiſo expulit, mater peccati, initiū iniquitatis, præuaricationis materia, ipſa illa mulier venit, ipſe ſexus. Noua res & miranda!

v. 22. Iudæi fugiunt, & mulier ſequitur *Ecce mulier à finibus illis egreſſa, rogabat eum, dicens: Miſerere mei Domine fili Dauid.* O pręclara confeſ-

Chananææ perfecta confeſſio. ſio! Euangeliſta fit mulier, deitatem eius & diſpenſationem annuntians. Confitetur enim & dominationem & incarnationem eius: *Domine,* dominationem: *Fili Dauid,* incarnationem. *Miſerere mei.* Vide philoſophicam mulieris animam, dicentis: *Miſerere mei.* Non, inquit, habeo conſcientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: ad miſericordiam confugio, ad tranquillum portum peccantium: ad miſericordiam confugio, vbi ceſſat iudicium: ad miſericordiam confugio, vbi infallibilis ſalus eſt. Dic mihi mulier, quemadmodum auſa es, cùm ſis peccatrix & iniqua, accedere ad eum? Ego, inquit, noui quid agam. Vide prudentiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obſecrat Ioannem,

C

διέτεμε: id eſt, penetrans medium tranſiit, ipſaque nullo interceſſore Dominum adiit: in ani coniecturâ ac emendatione Ducæi. neque pergit ad Petrum, ſed * diuiſit Apoſtolorum chorum. Non indigeo mediatore: ſed pro omnibus illis pœnitentiam accipio comitem, quę aduocati locum impleat: & ſic ad ipſum fontem pergo. Propterea deſcendit, propterea carnem aſſumpſit, & homo factus eſt, vt & ego ei audeam loqui. Surſum in cœlis Cherubim eum tremunt, & Seraphim metuunt: & deorſum meretrix loquitur cum eo, *Miſerere mei.* Nudum verbum, immenſumque ſalutis pelagus inuenit. *Miſerere mei:* Propterea, inquit, veniſti, propterea carnem aſſumpſiſti, propterea factus es quod ego ſum. O admiranda res! ſurſum tremor, & deorſum fiducia. *Miſerere mei.* Non opus habeo mediatore: *Miſerere mei.* Quo habes opus?

D

miſericordiam, inquit, quæro. Quid pateris? *Filia,* inquit, *mea malè à dæmonio vexatur.* Natura torquetur, & compaſſio declaratur. Egreſſa eſt aduocatrix filiæ: non affert infirmam puellam, ſed defert fidem deuotam, hæc intra ſemetipſam conferens, & dicens: Deus eſt ad quem vado. Abſentia videt, occulta inſpicit, omnia nouit. *Miſerere mei, filia mea malè à dæmonio vexatur.* Grauis luctus: ſtimulus naturæ vterum meum diſrumpit: in viſceribus mihi ſæua tempeſtas. Quid faciam miſera? Vide prudentiam. Non dixit, miſerere filiæ meæ: ſed, *miſerere mei.*

Cur Chananæa *Miſerere mei,* non filiæ. Illa enim inſenſibili paſſione tenetur, neſcit quid habet, non ſentit dolorem, velatum cor

E

habet, nequiſſimo ſpiritu obducente. *Miſerere mei,* ſpectatricis diurnorum malorum: quotidie cruciatûs meos video. Quò vadam? quò pergam? In eremum ire non audeo, nec illam ſolam relinquere: in domo ſedere non poſsū, quia intrinſecus eſt inimicus. Fluctus in portu ſunt, in tranquillitate tempeſtas eſt. Ex quo nomine eam vocabo inuenire non poſſum: Mortuam eam dicam? ſed mouetur: viuam appellem? ſed neſcit quid faciat. Inuenire non poſſum, quo eā nomine appellem. *Miſerere mei.* Si mortua eſſet

A

filia mea, non talia paterer. Tradidiſſem vtique corpus in ſinum terræ, & tēpore euoluto obliuionem malorum habuiſſem, & dolor conquieuiſſet: nunc autem mortuū habeo pertinax corpus, ſine ſenſu viuum, ſpectaculū lamentabile, increſcentia per momenta vulnera paſſionū multiplicata doloribus. Quomodò enim cernam ocu- Triſtis ſpecies acti à dęmone. los eius tranſuerſos, aſpectum ſanguineum, manûs intortas, crinem diſſolutū, contortū collum, ora ſpumantia, inimicum inſidentem & non apparentem, tortorem clauſum, & flagella reſonantia, neminem interrogantem, & illam cum clamore loquentem? Adſum ſpectatrix malorum meorum, præſtò ſum ſtimulante naturâ, *Miſe-*

B

rere mei Peſſima tempeſtas, paſſio & timor: paſſio naturæ, timor dæmonis. Accedere non poſſum, neq; contingere. Abigit me paſſio, explodit timor. *Miſerere mei.* Cōſidera mulieris Philoſophiam, inſpice animā generoſam. Non perrexit ad diuinos, non vocauit magos, non alligaturas quæſiuit, non maleficas mulieres adduxit, illas, quæ ſolent dęmones prouocare, & incantationibus ſuis vulnus augere. Reliquit illa omnia, dimiſit diaboli falſitates, omnia purgamenta contempſit, & venit ad ſalutarē animarum noſtrarū portū. *Miſerere mei Domine fili Dauid, filia mea malè à dæmonio vexatur.* Noſtis paſſionem, quāticunq; fuiſtis patres: adiuuate ſermonem meū, quantæcunque matres vocatæ eſtis: Non poſ-

C

ſum interpretari tempeſtates, quas ſuſtinuit mulier illa. *Miſerere mei, filia mea male à dæmonio vexatur.* Vidiſti inſtantiā mulieris, vidiſti virilitatem, vidiſti longanimitatem, vidiſti fidem?

Ipſe autem non reſpondit ei ſermonem. O no- v. 23. Domini ſilentium in Chananæā. ua rerū materies! Rogat mulier, obſecrat, deprecatur, deflet caſum ſuū, auget tragœdiam, enarrat paſſionem: & amator hominū non reſpondit; ſermo tacet, fons clauſus eſt, medicus medicamenta retinuit. Quid nouum? quid admirabile? Ad alias accurris, & hanc miſerabilem accurrentē abigis? Sed conſidera medici ſapientiā: qui non reſpondit ei verbum. Cur non reſpondit? Quia non verba examinabat, ſed arcana mentis conſiderabat. *Ille autem non reſpondit ei*

D

ſermonem. Quid verò diſcipuli? Quoniam reſponſum mulier non obtinuit, accedētes ad eum, dicunt: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Vos, inquit, deforis clamare auditis, ego autem intrinſecus video: grandis quidem vox ex ore procedit, ſed maior eſt mentis. *Dimitte eam, quia clamat*

Solus Mat. poſt Matth. hiſtoriam refert: apud quē ſolùm eſt procidiſſe *ad pedes Ieſu,* vel vt verſio ex Syriaco, *ante pedes:* quò fortè reſpexit auctor. *poſt nos.* Alius Euangeliſta dicit, * *ante nos.* Diuerſi ſiquidem ſermones, ſed vna ſententia eſt: nec eſt mendacium in vtriſque: vtrunq; enim faciebat mulier in cauſâ doloris. Priùs poſt tergum clamabat, & cùm vidiſſet quia non reſpondit, antè cucurrit, quaſi canis Domini veſtigia lambens. *Dimitte,* inquit, *eam:* theatrum nobis clamoribus excitauit, omne conuocauit vulgus. Et

E

illi quidem, quaſi homines, dolorē humanū ſpectabant: ſed Dominus humanitatem, & ſalutem mulieris. *Dimitte eam, quoniam clamat poſt nos.*

v. 24. *Ipſe autem reſpondens, ait: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël.* Et cùm hoc

Aſperior Domini reſponſio. dixiſſet, peius eius vlcus effecit. Medicus enim erat, ſecans, non vt diuideret, ſed vt coniungeret. Hîc paululum, chariſſimi, accommodate mentem veſtram: theſaurum enim inueſtigare volo abſconditum. *Non ſum,* inquit, *miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël.* O Domine, hoc eſt totum? ideo homo factus es, ideo

A carnem aſſumpſiſti, diſpenſationes tantas operatus es, vt vnum ſaluares angulum, & hunc pereuntem: orbis verò terrarum vniuerſus deſertus eſt: Scythæ, Thraces, Indi, Mauri, Cilices, Cappadoces, Syri, Phœnices, quantamcumque ſol reſpicit terram, tranſiſti, & propter Iudæos ſolos veniſti? Gentes autem in deſolatione conſtitutas deſpicis? & nidorem deſpicis, deſpicis & fumum? Patrem deſpicis grauì adeò inſtitiâ affectum? adorata idola? cultos dæmones? Atqui Prophetæ non hęc dicunt: quin proauus tuus Dauid ſecundum carnem quid dicit?

Pſal. 2. v. 8.

Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Et Eſaias, qui te in ſede maieſtatis tuæ cum Seraphim contemplatus eſt, dicit:

Iſai. 6. v. 1. & 11. v. 10.

B *Et erit radix Ieſſe, & qui exurget imperare Gentibus: in ipſum Gentes ſperabunt* Et Iacob Patriarcha dicit:

Gen. 49. v. 10.

Non deficiet princeps ex Iudâ, neque dux de femoribus eius, donec veniat cui repoſitum eſt, & ipſe erit expectatio Gentium. Malachias quoque Propheta dicit:

Mala. 1. v. 10. & 11

Quoniam claudentur in vobis areæ portæ, & non mutabunt quod propoſitum eſt, Quoniam ab ortu Solis vſque ad occaſum glarificatur nomen meum in Gentibus, & in omni loco incenſum offertur Domino, & ſacrificium mundum. Iterumque:

Pſal. 46. v. 1.

Omnes Gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationis: quia Dominus excelſus, terribilis, Rex magnus ſuper omnem terram. Aſcendit Deus in iubilatione, & Dominus in voce tubæ.

C Et alter dicit: *Lætamini gentes cum populo eius:* & reliqui omnes

Rom. 15. v. 10

aduentum tuum ſalutarem Gentibus annuntiarunt. Num & ipſe in aduentu tuo Magos ab Oriente vocaſti; arcem Gentium, diaboli tyrannidem, virtutem dæmonum? nonne deſcendens Prophetas eos reddidiſti? Et tu quidem per ſtellam Magos conuocaſti, Prophetæ autem de Gentibus annuntiant. Exurgens ab inferis dicis diſcipulis tuis:

Mat 28 19.

Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritûs ſancti: & nunc cùm veniſſet miſeranda

D & infelix mulier pro filię ſuæ infirmitate obſecrans, & caſûs ſuos deplorans, dicis: *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael?* Num & cùm acceſſiſſet Centurio rogans pro famulo ſuo, dicis:

Matth. v 8

Ego veniam, & curabo eum? Et Latroni obſecranti reſpondes:

Luc 23. v. 43.

Hodie mecum eris in paradiſo. Et Paralytico dicis:

Marc 2. v. 11.

Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et Lazaro quatriduano mortuo, & iam fœtenti, dicis:

Ioan. 11. v. 44.

Lazare, veni foras, & quatriduanus exiuit: Et qui leproſos mundas, mortuos ſuſcitas, paralyticos ſtringis, cæcos illuminas, latrones ſaluas, meretricem virgine caſtiorem reddis, huic miſeræ nihil reſpondes? O nouas res, & ad-

E miranda. Conſiderate, chariſſimi, conſtantiam & virilitatem mulieris, & Domini benignam ſapientiam pariter & clementiam; quomodò dilatio & recuſatio eius, diuitias contulit obſecranti: vt & tu, ſi oraueris, & ſtatim non acceperis quod rogaſti, non deſinas deprecari.

Conſidera enim diligentiùs, chariſſime, legis diuinæ ſecretum. Quando Iudæi de Ægyptiorum dominatione & tyrannide ſunt liberati, & effugientes manûs Pharaonis, ad eremum perrexerunt, intraturi terram Chananæorum, repletam idolorum cultibus, adorantium ligna, & lapides & multam impietatem præ ſe ferentium, legem acceperunt à Deo, in hæc

Prohibita lege Iudæis Chananæorum conſuetudo.

A verba: Non accipias ex filiis eorum in generos,

Exod. 23. Deut. 7. v. 3.

neque des filiam tuam nurum ipſis? Ne impertias illis aurum, neque menſam communices, neque congreſſum, neque aliud quicquam eiuſmodi, quia iniquæ ſunt gentes, ad quas te introduco, vt poſſideas eas. Hoc igitur illis propemodum præcipiebat: Ne coëmas, ne vendas, ne connubia iungas, neque contractus celebres: ſed eſto, quamuis loco propinquus, moribus tamen ſeparatus. Nihil tibi ſit commune cum illis, non pacta conuenta, non venditiones, non emptiones, non matrimonia, non affinitates, ne fortè cognationis neceſſitas efficiat, vt in impietatem prolabaris: ne dum illis das, & ab illis accipis amicus eorum fias: ſed illorum ſem-

B per hoſtis eſto. Nihil tibi, inquit, & Chananæis: ſed eſto in finibus tuis, & in gente tuâ negotia exerce, & connubia iunge: quia linguam tuam habes, & legem, quæ tibi per Moſem data eſt, quam ſicut maceriam & ſepem quandam inter vos & illos poſui. Sicut enim vinea aut hortus, maceriâ circundatur: ſic Iudæis lex, vt tranſgredi non liceret, neque cum Chananæis miſceri: Erant enim iniqua apud eos commercia, deprauatæ naturæ leges, adorabantur idola, ligna colebantur: Deus iniuriâ afficiebatur, liberi mactabantur, patres deſpiciebantur, matres contemnebantur: omnia immutata erant, omnia ſubuerſa, dæmonum mo-

Chananæorum ſceleſti mores

C re viuebant. Propterea nunquam commercia inibant, non pacta, non venditiones cum illis, ſed lege latâ magniſque pœnis propoſitis, contrahendis mutuò nuptiis, & contractibus, & affinitatibus arcebantur: nihil commune cum illis habebant. Prohibitum itaque erat à lege, vt non miſcerentur Chananęis, nec vllam communionem haberent cum illis, ne amicitię cauſa impietatis occaſio fieret. Lege fuerunt ſepis loco circundati

Iſai. 5. v. 2.

Vineam, inquit, *plantaui, & ſepem circumpoſui*, hoc eſt, legem, non è ſpinis, ſed ex mandatis, quæ muniret & ſeiungeret illos. Erant ergo proſcripti Chananæi, abomi-

D nabiles, impij, ſceleſti, immundi: vt Iudæi ne quidem audire illos ſuſtinerent, implentes legem. Quia igitur mulier iſta Chananæa erat (*Ecce* enim, inquit, *mulier, à finibus illis egreſſa*, quia inquam, mulier Chananæa erat, & ad Chriſtum acceſſerat, idcirco dicebat, *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domûs Iſrael.*

Ioan. 8. v. 46.

Alioqui quomodò dicturus erat, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Si legem tranſgreſſus eſſet. Nam homo cùm eſſet, etiam humana oſtendebat. Deinceps attendite diligenter, quandoquidem Chananæa mulier erat, & ex finibus illis, vbi rabies, & inſania, & impietas; vbi diaboli tyrannis, & dęmonum bacchatio-

E nes, & natura conculcata, & ad brutorum brutas libidines, ad dæmonum furores deuoluti erant, præcipiebat autem lex, Ne filium accipias, ne contractûs ineas, ne commercia, &, ſicut iam dixi, abominabiles erant Chananæi Iudæis; qui ſub lege mandante tanquam ſepe erant vallati: idcirco veniens Chriſtus, atque humana arma aſſumens, primâ ſtatim ætate circumciſus eſt, hoſtias obtulit, oblationes fecit, ac alia omnia præſtitit: at cùm legem ſoluturus eſſet, ne dicerent Iudæi, Non potuit implere legẽ, propterea ſoluit: priùs eam cumplet, & poſtea ſoluit, vt omnem illis querimoniæ auferret occaſionem. Propterea clamabat, atque dicebat;

Domini œconomica non reſpondendo Chananææ.

A *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quia ergo hoc quoqne lege præſcriptum erat, vt nihil cum Chananæis haberent commune, ne inde acceptâ occaſione dicerent Iudæi: Non credimus tibi, quia perrexiſti ad fines Chanauæorum, & confabulatus es cum illis: quod ne fieret, lege prohibitum eſt: Ideo nihil interim loquitur mulieri, ſed legem cuſtodiens, retardat ſalutem; & Iudæos refrænat, & hanc recreat.

Qui non reſpondit ei verbum. Nolo mihi occaſiones querimoniarum inuenias, ô Iudæe: Ecce non loquor, ecce non reſpondeo; adeſt occaſio benefaciendi, & pietatem meam interim differo: Ecce naufragium iminet, & gubernator quieſcit, & increſcente calamitate differtur ſanitas propter vos, qui ingrati extitiſtis: vt omnis vobis auferatur occaſio dettaheodi. B Ecce mulier multitudinem mihi clamoribus ſuis congregauit, & nondum accepit reſponſum, ne fortè dicatis, Ecce Chananæis teipſum exponis, & legem tranſgreſſus es, & hinc uobis occaſio tibi noo credendi. Vide quo pacto mulieri non reſponderit, vt reſponderet Iudæis: & ſilentium erga mulierem, vox erat quæ Iudęorum iogratum animum arguebat. Hæc autem omnia pro ineffabili clementiâ ſuâ faciebat Deus, vt illos paulatim ab infidelitate erigeret, & omnem cauillationem de animis illorum tolleret. C Nam cùm leproſum curaſſet, dicebat: *Vade, oſtende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyſes.* Tu mundaſti, & mittis ad legem Moyſi? Maximè. Quamobrem verò? ne Iudęi redarguant tanquam præuaricatorem legis: atque etiam ob eam cauſam, quando leproſum curauit, nouo ac inſolito modo rem præſtitit. Audi verò vt ſe illa habuerit. *Ecce, inquit, leproſus accedens rogabat eum, dicens, Domine, ſi vis, potes me mundare. Et extendens Ieſus manum ſuam, tetigit eum dicens: Volo, mundare.*

Mat. 8. & 4. Leuit. 14.

In lege non licebat tangi leproſum, quia quicunque tetigiſſet, immundus totâ die fiebat. Nam & beatus Eliſæus hoc ſciens, cùm ad eum Naaman princeps militiæ veniſſet leproſus, alienigena, miſſus à rege ſuo, D dixit illi diſcipulus, Ecce leproſus princeps militiæ foris eſt: tum ille mandat illi per diſcipulum ſuum, dicens: *Vade ad Iordanem fluuium, lauare ſepties, & mundaberis à leprâ tuâ.* Ipſe verò non fuit auſus ire, & videre lepram, vel tangere illum. Et Eliſæus quidem mundauit leproſum, & Chriſtus mundauit leproſum. Ne ergo dicerent Iudæi, quid magnum fecit Chriſtus? hoc fecit quod fecerat Eliſæus. Sed ille quidem tangere auſus non fuit leproſum, ne contaminaretur: iſte autem tetigit; & mundauit. Et ideo tetigit, vt oſtenderet quoniam qui ſeruus eſt, ſubditus eſt legi: Dominus autem eſt, qui E imperat legi. Quomodo ergo legem ſeruauit? quia dixit, *Volo, mundare*: neque ſtatim illum tetigit. Præceſſit ſermo, & morbus aufugit; deinde tetigit; immundum: *Et dixit, Volo, mundare.* Noo inuenit Euangeliſta quibus explicet, quàm citò ille curatus eſt: Nam & citò, tardum eſt. Non inuenit ſermonem qui efficacitatis celeritati reſpondeat. Statim: quomodò? Mox vt exiit ſermo, morbus quoque fugatus eſt. Fugit lepra, deincepſque leproſus mundus erat. Et ideo dicit: *Vade, oſtende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyſes, in teſtimonium illis.* Quibus? Iudæis; ne

4. Reg. 5. v. 10.

Eliſæi ac Domini diſcrimen curanda lepra.

A dicant præuaricaſſe me legem. Ego curaui, ac dico: Offer lege præſcriptum munus, vt in illâ die eos leproſus coarguat, dicens: Præcepit mihi, vt quod lege præſcriptum erat, munus offerrem. Sicut ergo multa propter Iudæos faciebat, vt inexcuſabiles illos redderet, ſicut & nunc reſponſionem ſuam ad preces mulieris temperat, & retardat, *Miſerere, inquit, mei, quia filia mea malè à dæmonio vexatur. Qui non reſpondit ei verbum. Accedentes autem diſcipuli eius, dicunt: Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Reſpondit Dominus: Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſraël.* Ne fortè dicerent Iudæi: Dimiſiſti oos, & ad extraneos B perrexiſti, & ideo non credemus tibi. Ecce de Gentibus veniunt, & non ſuſcipio: vos autem fugientes conuoco, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis*, & venire non vultis. Hanc repello, & recedere non vult. Verè impletur illud quod ſcriptum eſt: *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi.* Et alibi: *Apparui his qui me non quærebant: inuentus ſum his qui me non interrogant*: ex quibus & Chananæa erat.

Math. 11. v. 28.

Pſal. 17. v. 45.

Iſai. 65. v. 1.

Dimitte, inquiunt, *eam, quia clamat poſt nos.* Videamus ergo quid dicit Dominus: *Non ſum*, inquit, *miſſus niſi ad oues quæ perierunt, domûs Iſraël.* Nonne hæc erant verba repellen- v. 24.
C tis? Sic enim propemodum dicit: Recede, quia nihil tibi rei mecum. Non veni propter te, ſed propter Iudæos, oues perditas domûs Iſrael. *Quæ cùm audiſſet, acceſſit, & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Qui reſpondens ait: Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Tu verò reſponſionem conſidera: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* O clementia medici! In deſperationem adducebat eam, vt amplius rogaret, & augmentum fidei faceret. *Non eſt bonum*, inquit, *ſumere panem filiorum.* Quorum filiorum? Iudæorum videlicet. *Et mittere canibus*, Quibus? Sioe dubio, vobis. Hæc ad opprobrium dicebantur Iudæorum, qui filii vo- D cati, canes effecti ſunt, dicente Paulo: *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem.* Nos enim ſumus circunciſio. Gentiles canes appellati, facti ſunt filii. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec Chriſtus formetur in vobis.* Laus iſta, Iudæorum eſt accuſatio, *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa dixit: Etiam, Domine.* O violentia mulieris! ô intentio animi! ô profectus fidei! Medicus dicit, non: hæc dicit, *etiam.* Dominus dicit, non: iſta dicit, *etiam.* Non quaſi procax, aut impudens reputanda eſt: ſed laudanda magis, quia expectat ſalutem. *Non eſt*, inquit, *bo-* E *num ſumere panem filiorum, & mittere canibus. Etiam, Domine*: tu canem me vocas, ego te Dominum voco: tu me iniurias, ego te glorifico. *Etiam, Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum*: O ſapientiam mulieris! ex ipſo exemplo conueniens verbum eduxit. Canem me vocas, vt canis alar. Non reſpuo opprobrium, appellationem non renuo, accipiam ergo vel eſcam canis. Dicit rem quæ in conſuetudine eſt. Tu fac, quod debetur cani: quia canem me vocas, da mihi micas. O Domine, aduocatus meæ factus es poſtulationis: abnegando promittis: *Etiam, Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum*

v. 25.

v. 26.

Philip. 3. v. 2.

Gal. 4. v. 19.

ſuorũ. Quid ergo? Qui abnegabat, qui repellebat, qui non reſpondebat, qui dicebat: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus*: qui dicebat, *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt domûs Iſrael*: in laudes mulieris ſubitò erúpit, di-

v. 28.

cens: *O mulier, magna eſt fides tua.* Propterea, inquit, laudo conſtantiam eius, laudo fidem, quia inuitiata permanſit, & ratione extorſit. Si enim ab initio dimiſiſſem illam, nec illa paulatim erudita fuiſſet, nec tu ſciſſes virtutem animi eius, nec latentem fidei theſaurum: & ideo ſuſpendi donationem, vt tu agnoſceres fidem.

Dominus fidem Cananææ laudat.

Orandum donec impetres.

O mulier. Deus dicit, *ô mulier.* Audiant hæc qui iactant, & orant, & faſtidiosè precantur. Quando dico alicui, Roga Deum, obſecra eum, famulare illi, dicit: Rogaui ſemel, ſecundò, & tertiò, & decies, & vigeſies, & nequaquam accepi, inquis. Ne recedas quouſque accipias: finis poſtulati, acceptio deprecantis eſt. Tunc ceſſa quando acceperis, imò magis nec tunc ceſſes, ſed tunc perſeuera, licet non acceperis: cùm autem acceperis, age gratias pro eo quod accepiſti, vt perſeueret tibi quod acceperis. Multi introeuntes Eccleſiam in mille verſûs extendunt orationem ſuam, quaſi apud Dominum multitudine ſermonum opus ſit, tanquam ignoranti quid poſtules, qui antequã cogites nouit. Nam & illi quidem quid dicunt, neſciunt. Labia mouentur ſolummodo, mens autem ſine fructu eſt, & aures eius ſurdæ ſunt. Tu non audis orationem tuam, & Dominum vis audire precem tuam? Flexi, inquis, genua. Curuaſti quidem genua, ſed mens tua foris vagabatur: Corpus tuum intra Eccleſiam, ſed ſenſus foris: os quidem loquebatur, ſed mens vſuras cogitabat, poſſeſſionum reditûs ſupputabat, deſcriptiones domorũ videbat, amicorum verba voluebat, negligentias intuebatur famulorum, paraſitorum vrbanitates ridebat, mulierum ſpeciem conſiderabat.

Diabolus orantibus infeſtus.

Diabolus enim cùm ſit aſtutus, ſcit quoniam in tempore orationis grandia poſtulemus, & ſæpius impetremus: impedite feſtinat improuidas mentes. Nam aliquoties cùm reſupini iacemus in lectulo, nihil tale cogitamus: ſed cùm venimus ad orationem, cogitationum nos opprimunt nubes, vt nos auocent, & ſine fructu efficiant. Hæc igitur ſciens, chariſſime, in orationibus fieri, imitare Chananæam; vir, mulierem alienigenam, infirmam, abiectam, contemptibilem, quæ vigilanter, & cum ſummâ ſapientiâ rogabat Dominum, & ideo meruit impetrare. Sed forſitã dices, Non habeo filiam, quæ dæmone plena ſit: ſed habes animam peccatis refertam. Et quid dixit Chananæa? *Miſerere meì Domine, quia filia mea male à dæmonio vexatur.* Dicito & tu, Miſerere mei, Domine, quia anima malè à dæmonio vexatur: grandis enim dæmon, peccatum eſt: & ille quidem in propatulo habens, velociùs curari poteſt: qui autem occultat peccata ſua hominibus, & pœnitere non vult, ſed contemnens ſecurus delinquit, odibilis eſt. Et ille quidem pro ipsâ vexatione veniam habebit, iſte verò defenſione priuabitur. *Miſerere mei.* Modicus quidem ſermo, ſed immenſum benignitatis obtinuit pelagus. Vbi enim miſericordia poſtulatur, ibi vniuerſa comprehenſa ſunt bona. Quòd ſi foris Eccleſiam es, dicito, Miſerere mei Domine, non ſolùm labia mouens, ſed mente ingemiſcens: quia & tacen-

Nullus locus orationi incommodus.

A tes audit Deus. Non quæritur locus, ſed deuotio mentis. Hieremias in lacu cœni demerſus erat: fideliter orans, Deum promeruit. Daniel in lacum leonum miſſus, ad ſe Dei miſericordiam inclinauit. Tres pueri in camino ardenti erant, & laudantes Deo placuerunt. Latro in cruce erat, & exauditus eſt, fideliter poſtulando. Et nihil obfuit crux, ſed confeſſio fidei paradiſum aperuit. Iob in ſterquilinio erat, & per patientiam ſuam Deum propitiabatur. Ionas in ventre ceti, & Deũ obſequentem habuit. Quòd ſi & in balneis es, ora: & ſi in viâ, & in lecto; vbicunque fueris, ora. *Templum Dei eſtis, & Spiritus ſanctus habitat in vobis.* Voluntas ſolummodò deuotę mentis opus. Quòd ſi in iudi-

Hier. 38. v. 6.
Dan. 6. v. 16.
Ibid. 3. v. 23.
Luc 23. v. 42.
Iob. 2. v. 8.
Ionæ 2. v. 2.
1. *Cor.* 3. v. 16.

B cio aſſiſtis, ora. Et cùm iraſcitur iudex, ora. Vbique Deus præſens eſt, non clauditur loco: inuocanti dicit, Aſſum. Nam cùm eduxiſſet Moſes populum de Ægypto, & per deſertum ad Mare rubrum veniſſet, Ægyptij poſt tergum inſequebantur populum. Ante mare; fremebant fluctûs; Moſes in anguſtiis erat, tacebat quidem, ſed mente grandia cogitabat. In medio tribulationis erat, inde Ægyptij inſequentes, hinc mare intumeſcens. Ad Dominum igitur mente clamabat, & vox penitus non audiebatur, ideo Dominus dicit ad eum: Quid clamas ad me? cùm ore quidem non clamaret, ſed corde. Et tu igitur, dilectiſſime, quando adſtiteris furenti iudici, ac rabido tyranno, & aliis carnificibus, quibus mos eſt eadem agere, ora Deum tuum, & orante te,

Exod. 14. 1. 8.

Ibid. v. 15.

C fluctûs mitigabuntur. Imminet iudex, tu ad Deum confugito: Prætor prope eſt, tu Deum inuoca, qui pro te eſt. Nunquid homo eſt, & longè à te, vt vadas ad locum aliquem? Deus non includitur loco, ſed ſemper in proximo eſt: & qui in loco non clauditur, fide tenetur. Nam ſi hominem rogare volueris, interrogas quid facit? dormit; non vacat; ſermonem audiens non reſpondet tibi. Ad Deum autem nihil horum opus eſt, ſed vbicunque fueris, aut inuocaueris, audit te. Non occupatio detinet, non mediatur, non miniſter intercludit; ſed dic tu, *Miſerere mei,* Deuſque illico aderit: *Adhuc loquente te, dicet: Ecce aſſum.* O ſermo manſuetudine & benignitate plenus! non expectat conſummari

Iſai. 58. v. 9.

D orationem, ſed ſtatim tribuit petitionem.

Miſerere mei. Hanc imitemur Chananæam, quæſo. *Miſerere mei Domine, filia mea malè à dæmonio vexatur. O mulier, magna eſt fides tua; fiat tibi ſicut vis.* Vbi ſunt hæretici? Nunquid dixit, Rogabo Patrem meum; obſecrabo genitorem meum? Nunquid oratione eguit? non vtique: quia auctor ſalutis eſt, & vniuerſalis creator, & Verbum Deus, ideo dixit: *O mulier, magna eſt fides tua*: quamuis & pro diſpenſatione carnis orauerit. Nõ fuit hoc loco neceſſaria precatio, eò quòd magna eſſet fides. Erat magnum vas, copioſa quoque effuſa gratia eſt. Vbi autem oratio neceſſaria eſt, ibi infirmum eſt

E vas. *O mulier, magna eſt fides tua.* Non vidiſti mortuum ſuſcitatum, nec leproſum mundatum, nec Prophetas audiſti, nec legem meditata es, neque mare in diuiſionibus ſcindi vidiſti: nullum aliud editum à me miraculum contemplata es; inſuper & deſpecta, & contempta à me es, & non receſſiſti, ſed perſeueraſti petendo: iam conuenientem à me recipe commendationem ac laudem. *O mulier, magna eſt fides tua.* Mortua eſt mulier, & præconium eius viget. Vbi-

cumque ieris, audis Chriſtum dicentem : *O mulier, magna eſt fides tua.* Ingredere in Eccleſiam Perſarum, audies Chriſtum dicentem, *O mulier, magna eſt fides tua.* In Gotthiâ, in Indiâ, in Mauritaniâ, quantamcunque ſol reſpicit terram, clamat Chriſtus, & non tacet verbum : *O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* Non dixit, ſanetur filia tua : ſed, *fiat ſicut vis.* Tu, inquit, eam cura, eſto medicus, tibi committo medicamentum, vt imponas ei : *fiat tibi ſicut vis* : Voluntas tua curet eam. Chananæa voluntate curanit, & Filius Dei, ſicut dicunt hi, à ſemetipſo non curat ? *Fiat tibi ſicut vis.* Neque iuſſit mulier, neque imperauit dæmoni ; ſed ſola mulieris voluntas curauit filiam, dæmonemque fugauit. Vbi ſunt qui audent dicere Chriſtum per orationem virtutes feciſſe ? Vide quid dicat : *Fiat tibi ſicut vis.* Conſidera ſermonis germanitatem. Patrem ſuum imitatur. Quando enim

Gen. 1.

faciebat Deus cœlum, dixit : Fiat cœlum, & factum eſt cœlum : Fiat terra, & facta eſt terra : fiat ſol, fiant ſtellæ, cœli, & facta ſunt vniuerſa. Iuſſio produxit ſubſtantiam : cognatio ſermonis communionem oſtendit naturæ. *Et ſanata eſt,* inquit, *filia eius ex illâ horâ.* Ex quâ horâ ? Non ex quâ venit mater eius domum, ſed ex quâ Domini ſermo proceſſit. Et cùm rediiſſet domum, inuenit eam ſanæ mentis, & voluntate, imò fide ipſius curatam. Pro his autem omnibus gratias agamus Deo, per Chriſtum Dominum noſtrum, cum quo eſt Deo Patri, &c.

Ex Ms. Ozon. l. 5. Saui. inter ἀμφιβαλλόμ. mihi fortè γνό-ντες.

EIVSDEM IN CHANANÆAM, *& in Pharaonem, &c.*

F. Francisco Combefis Interprete.

QVanquam nos turbauit veſpertina turbatio, vniuerſorum tamen exhilarauit ſtudium. Non enim ad tumultuum inæqualitatem aſpiciebam, ſed ad auditorum alacritatem : Videbamque tumultum quidem circunforaneum quid eſſe, ac vulgi ſtrepitum, alacritatem verò diuinam eſſe, ac ex virtute profectam ; vt dicendum occurreret, *Manûs quidem, manûs Eſaü ; vox autem, vox Iacob.* Haud porrò omninò litigandum ſit de ſtudentium clamore, ſed attendendus auditorum zelus. Nam & Chananæa contra Saluatorem clamabat ; iſque nihilominùs non ad clamorem ſtrepitu mixtum aſpexit, ſed ad animi ſtudium. Clamabat ergo, vt modò audiuiſtis, Dominica ponè veſtigia ſequens : *Fili Dauid, miſerere mei.* O Gentilium fidem ! O Iudæorum improbitatem ! Chananæa, à Iudæorum gente totâ natalium ſerie diuiſa, quæ nec in lege educata eſſet, nec è Prophetarum inſtitutione vitam egiſſet, veritatem prædicat, dicens : *Fili Dauid, miſerere mei* : qui verò in lege educati erant, ac audierant Prophetas, veritatem negantes mendacium docent, dicentes : *Neſcimus eum : Samaritanus eſt, ac dæmonium habet.* O Gentium fidem ! O Iudæorum improbitatem ! Vide Deum, ac Dominum vniuerſorum, vt gentem honoret : *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Canes appellat Gentes ; filios verò, Iſraëlitas. Porrò honor in contrarium à populo vertitur ; atque ij quidem, qui afficiebantur honore, contumeliam rependunt ; qui autem afficiuntur contumeliâ, adorant. Qui filiorum nomine cenſentur, beneficium non recipiunt ; Chananæa autem quæ canis appellatur, à beneficio non abſcedit. Idcirco enim Saluator etiam canem, fœminam appellauit, non vt iniuriâ, probroque laceſſeret, ſed vt propoſitum proderet : vt nimirum Gentes tametſi iniuriâ laceſſitæ, à beneficio non eſſent receſſuræ, cùm Iſraël etiam donatus Saluatorem negaſſet. *Fili Dauid, miſerere mei.*

Gen. 27. v. 22.

Matth. 15. v. 22.

Gentium fides in Chananæâ.

Ioan. 9. v. 29.

Ioan. 8. v. 48.

v. 26.

Domini œconomia repellendo Chananæâ.

Interim verò ille omnium exauditor tacet, non vt orationem repellat, ſed vt fidem illuſtriorem oſtendat. Chananæa ſtirpe ; fide, Abrahæ filia. *Fili Dauid, miſerere mei.* Qui autem priùs etiam quàm clamor ore emittatur, animorum ſupplicationes exaudit, tacet, ac ſuſtinet ; putantque Apoſtoli immitem quemdam eſſe, qui feruenter adeò ſubmiſſam ſupplicationem repellat. Aiuntque ad eum diſcipuli : *Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Ergone tu Petre, aut tu Andrea, vel Philippe, benigniores eſtis Saluatore ? voſque obſecratio inflexit, illum verò ſupplicatio non permouit ? Ergo vos iis iudicatis, quæ parent ; ego autem, animi cogitatibus decerno. Differo, ac tardo munus, vt præclaram fidem palam faciam. *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt, domûs Iſraël.* Tum, paſtor es Iſraëlitarum, non terræ vniuerſæ Dominus ? paſtorque, & gubernator, & prouiſor ? Non dixit, non eſſe ſe aliorũ paſtorem ; ſed non eſſe miſſum ad hoc : non id veritate dicens, ſed fictione eiuſmodi demonſtrans mulieris fidem. Si quidem enim non fuiſti aliò miſſus, præterquam ad oues domûs Iſraël, quomodò Apoſtolos mittis in fines orbis terrarum, dicens : *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos* ? Niſi miſſus es ad alias oues, quàm quæ ſunt ex Iſraële, quomodò aliàs dicebas Apoſtolis : *Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me congregare, vt fiat vnum ouile, & vnus paſtor* ? Quapropter loquitur hactenus non pro rerum accuratâ ratione, ſed vt exerceat, probetque animi fidem. *Non ſum miſſus.* Rem negat, nec ab eo mulier obſecrans fugit. Repellit eius ſupplicationem, nec ipſius repellit adorationem. Fuit planè Chananæa imago Eccleſiæ, quæ periculis examinata, Dominum non neget : innumerabiles ſuſtinens procellas, intentum oculum ad fidei portum habeat : ſexcentis hæreticorum vndequaque vallata fluctibus, à fidei ſoliditate non quatiatur. Compone ex aduerſo fidem Eccleſiæ, ac Iudæorum improbitatem. Iudæi manna manducantes murmurant ; at Chriſtiani patientes perſecutionem gratias agunt. Quem ſeruum reciperes, vt dominum eſſe contingeret ? Quem, inquam, duorum ſeruorum probaturus eſſes, eumne qui donatus, improbus ac ingratus eſſet ; an eum, qui dum caſtigatur, gratus, ac beneuolus eſt ? Hæc ergo Chananæa, Eccleſiæ ſpeciem gerit. Repulſa illa, nec Dominum negans, *adorat eum, dicens, Domine, adiuua me.* Quia primùm dixerat, *Fili Dauid, miſerere mei,* exiſtimans minorem quàm pro dignitate obſecrationem obtuliſſe, primam reuocat vocem, alteràque probi, ac ingenui animi ſignificatione, primã tegit. Non enim iam amplius appellat Filium Dauid, ſed Dominum ; dicens : *Domine, adiuua me.* Ac ne ſic quidem reſpondet : verùm Apoſtoli vocem moleſtè ferunt, dicentes : *Clamat poſt nos.* Differt Dominus, ac cunctatur, & reſpiciens ad fidem ; aitque ad illam : *Non eſt bonum ſumere pa-*

v. 23.

Vt Dominus miſſus duntaxat ad Iudæos : velut ad eos primò miſſum.

Matth. 28. v. 19.

Ioan. 10. v. 16.

Chananæa Eccleſiæ figura.

Num. 21. v. 25.

v. 25.

v. 25.

v. 26.

nem filiorum, & mittere canibus: filios appellaos Iſraelitas, non tam honore afficiens, quàm ingrati animi nomine arguens. Qui enim hodie Iſraelitas filios vocat, eius Filius eſt, qui ait: *Filios genui, & exaltaui: ipſi verò ſpreuerunt me.* A

Iſai. 1. v. 2.

Chananæa canis appellatur, fertque iniuriam cum gratiarum actione. Cæterum exiſtimo, ac credo, in iniuriâ hac, beneuolentiæ ſpecimen poſuiſſe, canem, ſignificans animalis beneuolentiam. Canis, tametſi innumera patiatur, non recedit à domo domini: canis, tacet mox vbi domini veſtigia viderit; quin & vbi domini ſeruos, quieſcit: at vbi extraneos, ſeſe diſcerpit, latrat, non quieſcit, aut ad vllum aliorum reſpicit. Iudæi, quomodò ſexcentas in Deum blaſphemias vident, nec turbantur? Vide Chriſtianum, qui hæretico ore blaſphemiam audiat, vel erroris aliquid, vt ſtatim turbetur, latret, contra aduerſarios clamet. Non poteſt Chriſtianus ferre vt alicuam faciem videat, ſed vt canis circa domini fores latrat. Quin & Gentiles Philoſophi, canum appellationem amplexi ſunt, ob animalis beneuolos mores; nec eos nominis puduit, ſed attenderunt, quâ pollet à naturâ, beneuolentiam. Quòd autem Deus, eum habeat acceptum qui causâ pietatis latrat, eumque vituperet, qui tacet, nec latrat pro veritate; in hæc verba de Iſraëlitis loquitur: *Omnes canes muti, non valentes latrare.* Apellatur canis, beneuola Domino anima, ac pro Domino latrans, nullâ id reuerâ iniuriâ. Canis rabidus, tunc ſolùm rabiei ſignum edit, cùm aduerſus dominum dentes acuerit. Nunquam enim canis quandiu eſt ſobrius, furore in dominum exagitatur. Nihil adeò Iudæorum arguit rabiem, & furorem, ac quòd aduerſus Saluatorem latrent: quòd, inquam, Deum, quem vt Dominum agnoſcere debebant, repulerint vt alienum. Quapropter etiam accuſat eos, dicens: *Circundederunt me canes multi.* Quinam verò canes? *Concilium malignantium obſedit me.* Non ergo Chananæa repellit iniuriam, ſed cum gratiarum actione ſuſcipit. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa*, ab iniuriâ ſtruens clementiam: *Etiam, Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Ne te mei miſereat vt filiæ; at miſereat vt canis. Iniuriam lubens habeo, Domine. Quam enim tu iniuriam irrogas, omni gloriâ ſuperior eſt. Vt itaque Saluator in fine oſtendat, non appellaſſe canem probri, ac iniuriæ causâ, vbi eius animi gratitudinem palam feciſſet, tunc ait: *O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.* Haud ego noui quâ fidem ratione laudem, quam Dominus appellauit magnam. Quam enim eius valeam excogitare potiorem laudationem, eâ, quæ à Saluatore reddita fuit? Sinamus intactam vocem; ne noſtrâ laudatione violemus; ne quod eſt magnum, paruum faciamus. Humana enim laudatio, res minuit: diuina, rebus teſtimonium aſtruit. *Quorum laus*, inquit, *non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.*

Canis, beneuolentiæ ſpecimen.

B

Chriſtiani, canes: pauci hodie, quales auctor dicit.

C

Iſai. 56. v. 10.

Iudæi, canes rabidi.

Pſal. 21. v. 17.

D

v. 27.

v. 28.

E

Rom. 2. v. 29.

Quorſum verò omninò obſeſſi à dæmone, Saluatoris auxilium in hæc verba inuocabant; *Fili Dauid, miſerere mei*? Num enim cognatio cum Dauide poteſtatem aduerſus dæmones hærentem habet? Vnde prorſus *..... vt clamet, dicens, *Fili Dauid, miſerere mei*? Vnde autem Chananæ, vt filiam obſeſſam à dæmone offerens, dicat, *Fili Dauid, miſerere mei*? Tradit hiſtoria, Dauidem cùm ſacram lyram ad numeros pulſaret, dæmonem fugare ſolitum à Saüle. Quia ergo etiam Dauid vi muſices; diuini, inquam, non humani concentûs efficaciâ, exque diuino Spiritu pulſans, dæmones pellebat, à cognatione laudem captantes dicunt: *Fili Dauid, miſerere mei.* Haud tamen hærendum eſt illi voci; ſed illâ duce, ad diuinam ſubducamur vocem. *Sanata eſt filia eius ex illâ horâ.* Dei enim vox cùm præſtò fuiſſet, puellam ſanauit. Exterminat dæmones; aduerſariam omnem obnitentem poteſtatem Saluatoris vox fugat.

Eſt malè ... : quod nullo apto ſenſu poteſt reddi: fortè lapſus auctor memoriâ, quod eſt cæcorũ tribuit dæmoniacis: quòd maximè cura[to] dæmoniaco Matt. 12. dicant turbæ: *Nũquid hîc eſt filius Dauid.*

Reliqua de Pharaone, eiuſque induratione, fuſa admodum, non huc ſpectant.

S. AVGVSTINI EPISCOPI
Hipponenſis in idem Euang. Hom.

CHananæa iſta mulier, quæ heri nobis lectione Euangelicâ commendata eſt, præbet nobis humilitatis exemplum, & pietatis viã: ab humilitate in alta ſurgere oſtendit. Erat autem, ſicuti patet, non de populo Iſrael, vnde Patriarchæ, vnde Prophetæ, vnde parentes Domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum carnem, vnde ipſa virgo Maria, quæ peperit Chriſtum. Non ergo ex iſto populo erat hæc mulier, ſed erat ex Gentibus. Nam, ſicut audiuimus, *ſeceſſit Dominus in partes Tyri & Sidonis, & inde mulier Chananæa de finibus illis egreſſa eſt.* Petebat beneficium inſtantiſſimè curandæ filiæ ſuæ, quæ malè à dæmonio vexabatur. Tyrus & Sidon non erant ciuitates populi Iſraël, ſed Gentium, quamuis vicinæ illi populo. Clamabat ergo auida impetrandi beneficij, fortiterque pulſabat: & diſſimulabatur ab eo, non vt miſericordia negaretur, ſed vt deſiderium accenderetur: nec ſolùm vt deſiderium accenderetur, ſed, ſicut antè dixi, vt humilitas commendaretur. Clamabat ergo, Domino non audiente, ſed quod facturus erat in ſilentio diſponente. *Diſcipuli rogauerunt pro illâ Dominum, & dixerunt: Dimitte illam, quia clamat poſt nos. Et ille: Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſrael.*

Serm. 74. de temp. Cap. 1. Commendata humilitas in facto Chananææ.

C

Matth. 15. v. 22.

D

v. 23. & 24.

Hîc verborum illorum oritur quæſtio: Vnde nos ad ouile Chriſti de Gentibus venimus, ſi non eſt miſſus niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſraël? Quid ſibi vult huius ſecreti tam alta diſpenſatio, vt cùm Dominus ſciret quare venerit, vtique vt Eccleſiam haberet in omnibus Gentibus, non ſe miſſum dixerit niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſraël? Intelligimus ergo præſentiam corporis ſui, natiuitatem ſuam, exhibitionem miraculorum, virtutémque reſurrectionis in illo populo eum oſtendere debuiſſe: ita fuiſſe diſpoſitum, ſic ab initio commendatum, hoc prædictum, hoc impletum: quia Chriſtus Ieſus ad gentem Iudæorum venire debuit videndus, occidendus, & lucrandus eos inde quos antè præſciuit. Non enim damnata illa plebs eſt, ſed ventilata. Ibi erat paleæ multitudo, ibi granorum occulta dignitas. Ibi quod incenderetur, ibi vnde horreum repleretur. Nam vnde Apoſtoli niſi inde? Vnde Petrus? Vnde cæteri? Vnde ipſe Paulus, primò Saulus? hoc eſt, primò ſuperbus, poſtea humilis. Nam quando Saulus, à Saüle nomen deriuatum erat. Saül autem rex ſuperbus, in regno autem Dauid humilem perſequebatur. Quando ergo Saulus, qui poſtea Paulus,

Cap. 2. Quæſtio ex Domini reſponſo.

Solutio.

E

1. Reg. 18. v. 9.

1. Reg. 58. v. 9.

Paulus, tunc vtique ſuperbus, tunc perſecutor innocentium, tunc vaſtator Eccleſiæ. Acceperat enim literas (velut zelo ſynagogæ ardens, & inſequens Chriſtianum nomen) à Sacerdotibus, vt exhiberet quoſcunque inueniſſet Chriſtianos ad luenda ſupplicia. Cùm pergit,

Act. 9. v. 1.

cùm anhelat cædes, cùm ſitit ſanguinem, cœleſti Chriſti voce proſtratus eſt perſecutor, erectus eſt prædicator. Impletur in illo quod ſcriptum eſt in Prophetâ: *Ego percutiam, & ego*

Deut. 32. v. 39.

ſanabo. Hoc enim percutit Deus, quod ſe in homine extollit aduerſus Deum. Non eſt impius medicus, qui tumorem ferit, qui putredinem ſecat aut vrit. Dolorem ingerit, ſed vt perducat ad ſanitatem. Moleſtus eſt: ſed niſi B eſſet, vtilis non eſſet. Proſtrauit ergo Chriſtus vnâ voce Saulum, erexit Paulum: hoc eſt, proſtrauit ſuperbum, erexit humilem. Nam quæ

Ratio mutati nominis Sauli in Pauli.

fuit ratio mutandi ſibi nominis, vt cùm Saulus antea vocaretur, poſtea ſe Paulum dici vellet: niſi quia Sauli nomen in ſe agnouit, cùm perſequeretur, fuiſſe ſuperbiæ? Elegit ergo humile nomen, vt Paulus, hoc eſt, minimus vocaretur. Paulum enim minimum eſt. Paulum, nihil aliud eſt quàm minimum vel paruum. De quo nomine iam glorians, humilitatemque

1. Cor. 15. v. 9.

commendans, *Ego*, inquit, *ſum minimus Apoſtolorum*. Vnde ergo vnde iſte niſi ex populo Iudæorum? Inde alii Apoſtoli, inde Paulus, C inde quos commendat idem Paulus, qui viderint Dominum poſt reſurrectionem. Dicit enim

Ibid. v. 5. Ibid. v. 6.

eum viſum fermè à quingentis fratribus ſimul, ex quibus plures manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt. Ex illo autem populo

Act. 2. v. 37.

etiam illi, qui, cùm Petrus loqueretur commendans paſſionem, reſurrectionem, diuinitatem Chriſti, accepto Spiritu ſancto, quando illi omnes, in quos venit Spiritus ſanctus, linguis omnium Gentium ſunt locuti, compuncti ſpiritu, qui audiebant ex populo Iudæorum quæſierunt conſilium ſalutis ſuæ, intelligentes ſe reos ſanguinis Chriſti: quòd eum ipſi occiderunt, in cuius nomine occiſi à ſe viderent tanta miracula fieri, viderent Spiritus ſancti D præſentiam.

Cap. 3.

Quærentes ergo conſilium, reſponſum acceperunt: *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, & dimittentur vobis peccata veſtra*. Quis deſperaret ſibi donanda peccata, quando crimen occiſi Chriſti reis donabatur?

De conſecrat. diſtinct. 2. c. Tunc eis.

Conuerſi ſunt ex ipſo populo Iudæorum: conuerſi ſunt, baptizati ſunt. Ad menſam Domini acceſſerunt, & ſanguinem quem ſæuientes fuderunt, credentes biberunt. Quemadmodum autem ſint conuerſi quàm planè atque perfectè indicant Actus Apoſtolorum. Nam

Act. 4. v. 34.

omnia quæ poſſidebant, vendiderunt, atque pretia rerum ſuarum ad pedes Apoſtolorum E poſuerunt, *Et diſtribuebatur vnicuique ſicut opus cuique erat. Et nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia. Et erat illis*, ſicut ſcriptum eſt, *anima vna, & cor vnum in Deum*. Ecce oues de quibus dixit, *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael*. Illis enim exhibuit præſentiam ſuã, pro illis in ſe ſæuientibus crucifixus orabat, dicens: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*. Intelligebat medicus phreneticos mente perditâ medicum occidentes, & occidendo me-

A dicamentum facientes. De Domino enim occiſo omnes nos curati ſumus, illius ſanguine redêpti, pane illius corporis à fame liberati. Hãc præſentiam Chriſtus Iudæis exhibuit. Hoc ergo ait: *Non ſum miſſus, niſi ad oues quæ perierunt, domus Iſraël*: vt illis præſentiam ſui corporis exhiberet, non vt oues, quas habebat in Gentibus contemneret, & præteriret.

Cap. 4.

Ad Gentes enim ipſe non venit, ſed diſcipulos miſit. Et illic impletum eſt quod Propheta

Pſal. 17. v. 45.

dixit: *Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi*. Videte quàm alta, quàm euidens, quàm expreſſa prophetia *Populus, quem non cognoui*; id eſt, cui præſentiam meam non exhibui, *ſeruiuit mi*-B *hi*. Quomodo? *In auditu auris obaudiuit mihi*. Hoc eſt, non videndo, ſed audiendo crediderunt. Ideo Gentium maior laus. Illi enim viderunt & occiderunt, Gentes audierunt & crediderunt. Ad Gentes autem vocandas & congregandas, vt impleretur quod modò cantauimus:

Pſal. 105. v. 47.

Congrega nos de Gentibus, vt confiteamur nomini tuo, & gloriemur in laude tuâ: ille Paulus Apoſtolus miſſus eſt minimus: ille factus magnus non per ſe, ſed per eum quem perſequebatur.

Act. 9.

Miſſus eſt ad Gentes, ex latrone paſtor, ex lupo ouis. Miſſus ad Gentes ille Apoſtolus minimus, & multum laborauit in Gentibus, & per eum Gentes crediderunt. Teſtes ſunt eius Epiſtolæ. Habes hoc in Euangelio ſacratiſſimè fi-C guratum. Filia Archiſynagogi quędam defuncta

Luc. 8. v. 4.

erat, pater eius rogabat Dominum vt iret ad eam: ægram reliquerat, & in periculo conſtitutam. Ibat Dominus ad viſitandam & ſanandam ægram: interea mortua nuntiata eſt, & dictum eſt patri, *Puella mortua eſt, noli iam vexare magiſtrum*. Dominus autem qui ſciebat ſe poſſe

Gentium & Iudæorum figura, in muliere ſanatâ à fluxu ſanguinis, & Archiſynagogi filiâ.

mortuos ſuſcitare, non abſtulit ſpem deſperato, & ait patri: *Noli timere, tantùm crede*. Pergebat ad puellam, atque in itinere inter turbas quomodò potuit, coarctauit ſe quædam mulier, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, & diuturno illo languore in medicos fruſtra omnia quæ habebat impenderat. Vbi fimbriam veſtimenti eius tetigit, ſanata eſt. Et Dominus, *Quis* D *me tetigit*? Admirantes diſcipuli qui neſciebant quid eſſet factum, & videbant eum à turbis comprimi, & de vnâ quæ leuiter tetigerat fuiſſe ſolicitum, reſponderunt: *Turba te premit, & dicis, Quis me tetigit?* Et ille, *Tetigit me aliquis*. Nam iſti premunt, illa tetigit. Corpus

Corpus Chriſti premunt multi; pauci tangunt.

ergo Chriſti multi moleſtè premunt, pauci ſalubriter tangunt. *Tetigit me*, inquit, *aliquis. Ego enim ſenſi de me virtutem exiiſſe*. At vbi vidit illa non ſe latuiſſe, prouoluta eſt ante pedes eius, & confeſſa eſt quid eſſet factum. Poſt hæc perrexit, peruenitque quò tendebat, & puellam filiam Archiſynagogi inuentam mortuam ſuſcitauit.

Cap. 5.

E Factum quidem eſt, & ita vt narratur, impletum: ſed tamen etiam ipſa, quæ à Domino facta ſunt, aliquid ſignificantia erant; quaſi verba, ſi dici poteſt, viſibilia, & aliquid ſignifi-

Matth. 21. v. 19. Mar. 11. v. 13.

cantia. Quod maximè apparet in eo quod præter tempus poma quæſiuit in arbore, & quia non inuenit, arbori maledicens aridam fecit. Hoc factum niſi figuratum accipiatur, ſtultum inuenitur: primò quæſiſſe poma in illâ arbore, quando tempus non erat vt eſſent in vllâ arbore: deinde ſi pomorum iam tempus eſſet, non habere poma quæ culpa arboris eſſet? Sed

quia ſignificabat, quærete ſe non ſolùm folia, A ſed etiam fructum: id eſt, non ſolùm verba, ſed & facta hominum, areſaciendo vbi ſola folia inuenit, ſignificauit eorum pœnam qui loqui bona poſſunt, facere bona nolunt. Sic ergo & hic. Nam vtique myſterium eſt. Præſcius omnium dicit, *Quis me tetigit?* fit imperito ſimilis creator, & interrogat non ſolùm qui hoc ſciebat, ſed etiam qui cætera preſciebat. Aliquid eſt vtique quod nobis ſignificante myſterio loquitur Chriſtus. Filia illa Archiſynagogi ſignificabat populum Iudæorum, propter quem venerat Chriſtus, qui dixit, *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierant, domus Iſraël.* Illa verò mulier quæ fluxum ſanguinis patiebatur, B Eccleſiam figurabat ex Gentibus, ad quam Chriſtus per præſentiam corporis non erat miſſus. Ad illam ibat, illius ſalutem intendebat: hæc intercurrit, tangit fimbriam quaſi neſcientis: id eſt, ſanatur tanquam ab abſente. Dicit ille, *Quis me tetigit?* quaſi diceret, Non noui hunc populum. *Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi. Tetigit me aliquis. Ego enim ſenſi virtutem de me exiiſſe:* id eſt, Euangelium miſſum totum orbem impleuiſſe. Tangitur autem fimbria exigua pars veſtimenti & extrema. Fac veſtem Chriſti, quaſi Apoſtolos. Ibi fimbria Paulus erat, hoc eſt, extremus & minimus. Nam vtrumque de

1. Cor. 15. u. 9.

ſe dicit, *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* Nam C poſt omnes vocatus eſt, poſt omnes credidit, plus omnibus ſanauit. Non erat miſſus Dominus, niſi ad oues quę perierant, domus Iſraël. Sed quia & populus, quem non cognouerat, ſeruiturus erat, in auditu auris obauditurus erat; nec de illo tacuit ibi conſtitutus. Ait enim quodam loco idem Dominus: *Habeo alias oues,*

Ioan. 10. v. 16.

quæ non ſunt de hoc ouili, oportet me & has adducere, vt ſit vnus grex, & vnus paſtor. Inde mulier iſta erat, ideo non contemnebatur, ſed differebatur: *Non ſum*, inquit, *miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael.*

Cap. 6.

Et illa clamando inſtabat, perſeuerabat, pulſabat, tanquam iam audiſſet: Pete, & accipe; D quære, & inuenies; pulſa, & aperietur tibi. Inſtitit, pulſauit. Nam & Dominus quando dixit hæc verba, *Petite & accipietis, quærite &*

Math. 7. v. 7.

inuenietis, pulſate & aperietur vobis: ſupra dixerat. *Nolite ſanctum dare canibus, nec proiece-*

Math. 7. v. 6.

ritis margaritas veſtras ante porcos: ne fortè conculcent eas pedibus ſuis, & canes conuerſi diripiant vos: id eſt, poſt contemptum margaritarum veſtrarum etiam moleſti ſint vobis. Nolite ergo illis proiicere, quæ contemnunt. Et vnde diſcernimus, tanquam reſponderent, qui ſint porci, qui ſint canes, hoc in iſtâ muliere demonſtratum eſt. Nam illi mulieri inſtanti reſ- E

v. 16.

pondit hoc, *Non eſt bonum tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Canis es, vna es ex

Chananæa canis accedens, homo receſſit.

Gentibus, idola adoras. Quid autem tam familiare canibus, quàm lapides lingere? Non eſt ergo bonum, panem filiorum tollere, & mittere canibus. Illa ſi receſſiſſet poſt hæc verba, canis acceſſerat, canis abſceſſerat: ſed pulſando, homo factus eſt ex cane. Inſtitit enim petendo, & ex ipſo veluti conuitio humilitatem oſtendit, miſericordiam impetrauit. Neque enim commota eſt, aut ſuccenſuit quòd canis appellata fuerit, petens beneficium, rogans miſericordiam: ſed

v. 17.

ait: *Ita Domine*; dixiſti me canem; planè canis ſum, agnoſco nomen meum: & Veritas loquitur, ſed non ideo à beneficio repellenda ſum. Prorſus canis, *ſed & canes edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Modicum quoddá & exiguum beneficium deſidero, Non menſam inuado, ſed micas quæro.

Cap. 7.

Videre quemadmodum humilitas commendata eſt. Canem illam Dominus dixerat. Non dixit, Non ſum: ſed dixit, Sum. Et Dominus continuò, quia ſe agnouit canem: *O mulier,*

v. 28.

magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut petiſti. Tu te agnouiſti canem, ego te iam agnoſco hominem. *O mulier, magna eſt fides tua!* petiſti, quęſiſti, pulſaſti: accipe, inueni, aperiatur tibi. Videre, fratres, quemadmodum in hac muliere quæ Chananæa erat, id eſt, quæ de Gentibus

Humilitas Chananææ commendatio.

veniebat, & typum, hoc eſt, figuram Eccleſiæ gerebat, maximè humilitas commendata eſt. Etenim gens Iudæa, vt ab Euangelio repelleretur, ſuperbiâ inflata eſt, quòd legem accipere meruiſſet, quòd de ipsâ gente Patriarchæ proceſſerint, Prophetæ extiterint, Moyſes Dei

Pſal. 77. v. 1.

ſeruus miracula magna, quæ audiuimus in Pſalmo, in Ægypto fecerit, per Mare rubrum aquis recedentibus populum deduxerit. Erat vnde extolleretur gens Iudæa, & per ipſam ſuperbiam factum eſt vt Chriſto nollet humiliari auctori humilitatis, repreſſori tumoris, medico Deo, qui propter hoc, cùm Deus eſſet, homo factus eſt, vt ſe homo hominem cognoſceret. Magna medicina. Hæc medicina ſi ſuperbiam non curat, quid eam curet neſcio. Deus

Magna medicina aduerſus ſuperbiam, Deus homo.

eſt, & fit homo. Seponit diuinitatem, id eſt, quodammodò ſequeſtrat, hoc eſt, occultat quod ſuum erat; quod apparet, acceperat. Fit ille homo, cùm ſit Deus, & non ſe agnoſcit homo hominem, id eſt, non ſe mortalem agnoſcit, non ſe agnoſcit fragilem, non ſe agnoſcit ęgrotum, vt quęrat vel ægrotus medicum; ſed quod eſt periculoſius, ſanus ſibi videtur.

Cap. 8.

Ergo propter hoc ille populus non acceſſit, id eſt, propter ſuperbiam: & dicti ſunt ex arbore oleæ, hoc eſt, de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales, id eſt, Iudæi meritò ſteriles ſpiritu ſuperbiæ, & in illâ oleâ inſertus eſt oleaſter. Oleaſter populus ex Genti-

Rom. 11. v. 20.

bus. Sic dicit Apoſtolus, quòd oleaſter inſertus ſit in oleâ, rami autem naturales fracti ſint. Illi fracti propter ſuperbiam, inſertus oleaſter propter humilitatem. Hanc humilitatem oſtendit mulier, dicens: *Ita Domine*; canis ſum, micas deſidero. In hac humilitate etiam Centurio ille placuit: qui, cùm deſideraret puerum ſuum à Domino curari, & Dominus diceret, *Ego*

Math. 8. v. 7. & 8.

veniam & curabo eum. Reſpondit ille, Domine, non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres: ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. Non E ſum dignus, qui ſub tectum meum intres. Tecto non recipiebat, corde recipiebat. Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles

Commendatur Centurionis fides.

enim aquam repellunt, valles implebũtur. Quid deinde, quid ad hoc Dominus poſtea quàm dixit, *Non ſum dignus, qui ſub tectum meum intres*; ad eos qui ſequebantur? *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël*: id eſt, in illo populo, ad quem veni, non inueni tantã fidem. Tantam, quid eſt? Tam magnam. Vnde magnam? De minimo, id eſt, de humilitate grandem. Non inueni tantam fidem ſimilem grano ſinapis, quantò minutiori tantò feruentiori.

Magna fides quæ eſt ſicut granum ſinapis, id eſt cum humilitate.

Inſerebat ergo Dominus oleaſtrum in oliuâ. A Tunc hoc faciebat quando dicebat, *Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael.* Denique vide quod ſequitur.

Cap. 9. Matth. 8. v. 11.

Ideo dico vobis (quia non inueni tantam fidem in Iſraël: id eſt, tantam cum fide humilitatem) *Ideo dico vobis, quia multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac, & Iacob in regno cælorum.* Recumbent, inquit, requieſcent. Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo concupiſcere; vt non vitia mutemus virtutibus, ſed vitia ſubdamus. Aliud eſt enim deſiderare regnum cælorum propter ſapientiam & vitam æternam, aliud propter felicitatem terrenam, quaſi illic habeamus eam opulentiorem, atque maiorem. Si diuitem te in illo regno futurum putas, cupiditatem non amputas, ſed mutas: & tamen diues eris, & non niſi illic diues. Nam hî indigentia tua colligit plurima. Quare multum habent diuites? Quia multum indigent. Maior indigentia mortem. Tunc verè diues eris, quando nullius indigens eris. Non tu diues, & Angelus pauper, qui non habet iumenta & rhedas & familias. Quare? Quia non indiget, quia quantò fortior, tantò minus indigus. Ergo ibi diuitiæ, & veræ diuitiæ. Epulas terræ huius non ibi cogites. Epulæ enim terræ huius medicamenta quotidiana ſunt: ægritudini cuidam noſtræ, cum quâ naſcimur, neceſſaria ſunt. Ægritudinem iſtam ſentit quiſque cùm hora reficiendi tranſierit. Vis videre quanta ægritudo ſit iſta, vt tanquam acuta febris ſeptem diebus necet? Ne te ſanum putes. Sanitas immortalitas erit, nam hæc longa ægritudo eſt, quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum. Sanus tibi eſſe videris? Detrahe medicamenta, & vide quid potes.

Regnum cælorum quo fine appetendum.

Epulæ & cibi, ægritudinis noſtræ medicamenta.

Cap. 10.

Nam ex quo naſcimur, neceſſe eſt vt moriamur. Morbus hic neceſſe eſt vt ad mortem perducat. Certè medici quando ægros inſpiciunt, hoc dicunt. Verbi gratiâ, hydropicus eſt iſte, moritur. Hic morbus non poteſt curari. Elephantioſus eſt, nec morbus iſte curari poteſt. Phthiſicus eſt, quis hoc curat? Neceſſe eſt vt pereat; neceſſe eſt vt moriatur. Ecce iam dixit medicus, phthiſicus eſt, non poteſt niſi moriatur: & tamen aliquando & hydropicus non inde moritur, & elephantioſus non inde moritur, & phthiſicus non inde moritur: & tamen neceſſe eſt, vt quiſquis natus fuerit, inde moriatur. Moritur inde, & non poteſt aliter. Hoc & medicus, & imperitus pronuntiat: ſed & ſi tardiùs moritur, nunquid ideo non moritur? Quando ergo vera ſanitas, niſi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cùm audis: *Recumbent cum Abraham, & Iſaac & Iacob in regno cælorum;* id eſt, inſerentur in oliuâ. Huius enim oliuæ radices ſunt, Abraham, Iſaac & Iacob: *filij autem regni*, hoc eſt Iudæi increduli, *ibunt in tenebras exteriores*. Præcidentur rami naturales, vt inſeratur oleaſter: Sed vnde rami naturales præcidi meruerunt, niſi ſuperbiâ? Vnde oleaſter inſeri, niſi humilitate? Vnde & iſta mulier dixit: *Ita Domine, nam & canes edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Et inde audiuit, *O mulier, magna eſt fides tua!* Sic & ille Centurio, *Non ſum dignus vt ſub tectum meum intres*,

Vera ſanitas, immortalitas.

Rom. 11. v. 20.

Matth. 8. v. 8.

Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſraël. Diſcamus, vt teneamus humilitatem. Si nondum habemus, diſcamus: ſi habemus, non amittamus: ſi nondum habemus, habeamus vt inſeramur: ſi iam habemus, teneamus ne præcidamur.

S. BASILII SELEVCIÆ
Epiſcopi in Chananæam.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

FVit igitur & calamitas maximæ cauſa lætitiæ, luctuſque iucunditatis parens, ac dolor B præcellentis gaudij materia. Vbi enim Ieſus præſens eſt, luctus voluptate commutatur, & lacrymarum vis in lætitiam vertitur. Fidem dictis facit Chananææ clamor, cuius facinus demirans Euangeliorum liber, etiamnum clamorem oſtendit, ac velut columnæ inciſum in literâ retinet quem illa clamorem extulit, vt nec vllis temporis inſidiis aboleri memoria poſſit. Illius enim iniuriâ fidei fructus fortior exiſtit.

Et migrans inde Ieſus, inquit, *venit in partes Tyri & Sidonis.* Deus quidem vbique adeſt, nec locus vllus ſuo Deum ambitu auſus eſt definire; cùmque naturâ inuiſibilis ſit, præſentiam aſtruit, dum templum quod geſtat coram obtuentibus obiicit. *Venit in partes Tyri, & Sidonis;* dæmonum olim diuerſoria, C idolorum loca, idololatrarum ſedes. Prophetarum accuſationis argumentum. A Iudæâ Sidonem & Tyrum: à pietatis officinâ, ad impietatis profundum; à Moſis diſcipulis, ad fabricatores dæmonum. Cur verò loca ex locis mutat? Nempe Domini commigratio, Iudæorum reprehenſio eſt. Circuit Saluator, qui ſimul beneficijs profuſus, ac iudex ſit. Planè enim omni carens veniâ Iudæorum damnatio, Gentium agnitio. Quòd enim creber miraculorum imber Iudaicum populum ad fidem non inflexiſſet, ſed explicatâ nouâ mirâque medicandi ſagenâ, Iudæorum improba gens inuidiæ feritate ſalutis portam refugiſſet; Quid fecit ſolers medicus? quâ ratione animi D morbum tractat? Sanandi medicamenta Sidonem transfert, vt Gentium comparatione, fidei iura reſpuentem Iudæum, ad grati probique animi ſenſum prouocet. Vetus enim iſtud, reor, Domini inuentum, artiſque ipſius ſolertia, vt deteriorum certâ collatione, eum qui pertinax mentiſque improbæ ſit, ad officium cogat. Iudæorum contumaciam quandoque reprehenſurus, Niniuitarum oppoſitione crimen auxit, mittitque Ionam deſertæ poſtmodum impietatis conſpectorem; ac Iudæorum Prophetam, Iudæorum reprehenſionis miniſtrum conſtituit. Ille, ſuæ gentis hominibus importunè parcens, reprehenſionem ſupprimit, E mittentem fugit. Verùm ignorabat ſcilicet fore, vt à ceto captus, vinctus denuo Domino ſiſteretur. Rurſuſque Gentilis ſpectator pietatis mittitur; ac cùm vnam miſiſſet vocem, omnium animos ſubegit. Parumque abfuit quin falſus vates deprehenderetur, dum ipſo rerum experimento noſcit quantùm obedientiâ ac obſequio Gentes anteeant Iudæis; quippe hi Prophetas ſuos iugulabant; illi, quem, an adeſſet ignorabant, loquentem formidabant: quando nimirum animorum mutatio Propheticas minas repreſſit, concuſſa ciuitatis mœnia in tranquillo

Matth. 15. v. 21. μεταβὰς, vbi Vulg. ἐξελθών.

Malè μόνον plane ἄγνωμον, in quâ totus voce, eique oppoſita τὸ γνώμη Baſilius, licitè Dauſque τὸ ὠρείμενον accipi, more conuerſione, συγκρίσει ſecernenda.

Ionæ 1. & 3.

collocauit, gladium ſupernè impendentem cohibuit; mortiſque ſententia reorum fidem reuerita, pedem retulit: vincebatorque Prophetæ ira, dum probitate, ac candore victorem eum, qui reus eſſet, cernit. Ita ſanè nunc etiam Saluator à Iudæâ Sidonem, ac Tyrum vadit, impiorum comparatione Iudaicam ſimulationem traducens. Ac quæſo vide Euangeliſtam ſibi narratione placentem, ac Dominici tranſitus cauſam detegentem.

v. 21. *Et egreſſus inde Ieſus venit in partes Tyri & Sidonis. Inde*, vnde? Vbi miracula patrando calumniam patiebatur; ſanando ægros, iniurias referebat; beneficijs profuſus, fidem nullam

v. 22. impetrabat. *Et ecce mulier à finibus illis egreſſa clamabat, dicens, Fili David, miſerere mei.* Mulier Chananæa, ſed quæ animi ingenuitate genus repulit. Naturam fides vicit. Nemo iam, inquit, Chananæos accuſet. Mulier maiorum diſſoluit crimina. Pietatis auſpex pijs fit, dum clamat, *Fili David, miſerere mei.* O quot myriadibus Iudæorum perſanatis, ab ijs ipſis qui perſanati eſſent, illud ſibi reponi audiuit. *Hic, vnde ſit, neſcimus.* Mulier autem Chananæa necdum etiam ſanitatis munus conſequuta, fide ſublimis ad Euangeliſtę dignitatem euaſit. *Domine, Fili David miſerere mei: Filia mea malè à dæmonio torquetur.* Luctum miſerabilem, ac matri ſpectaculum morte acerbius. Dæmon cum puellâ pugnâ congreditur; infenſiſſimus hoſtis cùm non videatur, acie filiam petit. Quomodò rei grauitatem efferam? Quomodò morbum prędicabo? Nec ſaltem aſpectus laborem fero. Erumpit domo vrbem peruagatura; ſublimes manus tendens, oculos diſtorquens, comam nudans. Dæmoni ſtabulum filiam peperi. Verecundiam omnem calamitas exuit, & ingenitum à naturâ pudorem mali vis addixit. Ciet vlulatus canum latratibus haud abſimiles: videt, nec videt; curſu fertur; miſerabile eius eſt ſilentium, & loquitur dolentiùs. Supplicium nullas capit inducias. Noctes inſomnes ducit; dies noctibus nocentiores expetitur: ſtrato exilit; conferto miſeriam clamore exaggerat. *Miſerere mei*, quę ob filię vicem flagellor: illius quidem vexatio, meus autem eſt dolor: illam dæmon ſpectaculo traducit; per illam verò aduerſum me natura telum facta ſæuit. Dæmon filiam matris iniuriâ ſubijt; per eam in me dira ſpicula deuolant. Vtinam ne hos in me natura dolores edidiſſet! vtinam partum mors excepiſſet! Fuiſſet naturæ lex morti ſolatio. *Miſerere mei.*

Chananæa Euangeliſta, ſeu diuina præco.

Ioan. 9. v. 29.

Exaggerata dæmoniaca vexatio.

ὠδῖσας. Malè Dauſq. *tantos cruciatus.* partū, parturigines.

Qui non reſpondit ei verbum. O ſub inhumanitatis obtentu ſilentium longè humaniſſimum! ô ſilentium clamoſus admodum Iudæorum

v. 23. accuſator! Illa namque talia ferè Iudæis loquebatur. Vides, Iudæe, Chananææ generoſitatem? vides ex radice reprobâ fructum laudatum? A quo legem accepiſti Moſen illa non accepit, Moſiſque Dominum agnouit: Prophetas non nouit, eique qui Prophetarum vaticiniis celebratur, credidit: ſigna non vidit, natumque Dauide confeſſa eſt. Deum poſt miracula negaſti; huicque illa ante miracula credidit. Quin ecce luctu confectam tui cauſâ deſpicio; quanquam me luctûs miſeret, at miſericordiam tego. Clamantem ceu Gentilem ſubmoueo, occaſionem tibi infidelitatis occupatò amoliens: nondum ægritudinem ſoluo, ne inuidiæ tibi œſtrum moueam. Differo ſanitatem, ne infidelitatis materiam ſuggeram; ne vt infidelis criminatus dicas, Quid enim te Chananææ miſerebat? Quid Moſis inimicos curabas? Ecce lugentē limis aſpicio, tuique honore matrē filiæ doloribus dirè mœrentem deſpicio. *Fili David, miſerere mei. Qui non reſpondit ei verbum.* Curationis dilatio, fidei probatio: præſtandi remora, conflandę mulieris caminus voluntatis. Quinimmò Domini ſilentium, Chananitidis laudatio: tandiu illud protractum, dum Apoſtolorum chorus neque illius ſapientię gnarus, nec mulieris voces ferre valens, vicarius ad Saluatorem orator accedit: fiuntque mulieris interceſſores Chriſti diſcipuli, ac ſecundis ab illâ ſupplicandi partibus defungentęs Dominum rogant, *Dimitte eam, quia clamat poſt nos.*

Quid igitur nullâ vt verborum explicabilis humanitas? quid arcana ſapientia? *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* v. 26.
Parturiens præſtationem, differre ſimulat, ac licet dandi ipſe auidior, quàm accipiendi quæ genibus aduoluebatur, humanitatis riuos ſapientiâ cohibet. *Non licet ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Grauius ſilentio reſponſum; quod tamen Chananææ fidei ritè congrueret. Niſi enim talis fuiſſet mulier, fortè inhumanitatis, aut impotentię notam Saluatori impingens auolaſſet. O diram, dixiſſet, inhumanitatem! non luctu abiectam miſeratus eſt: non matrem filiæ cruciatibus lanciatam ſolatus eſt; nullo humanitatis ſenſu naturam ſuas agentem partes proſecutus eſt. Supplicantem auerſatus eſt, clamantem refugit: ac primùm quidem taciturnitate voces repulit; nec clamoribus tacentem expugnaui. Cùm autem bonas curationis ſpes alerem; cùm mali vis mihi patronos paraſſet, cùm mitiorem ſermonem expectarem; cùm eo ſolùm loquente malis me liberatum iri ſomniarem, ac vocis leuamentum habentis expectatione hiarem; tunc locutus mihi ſpes ſubuertit. Commodior erat tacens, quàm loquens. Aucto cumulo dolore abſcedo. Malorum acceſſione iniuriarum contumeliam adiecit. In tantâ hominum turbâ canis audiui. Fortè & ipſe dæmonij ius in puellam concedit. Fortè filiæ calamitas hæc eius quoque potentiam ſuperauit. Fortè quòd victus eſt, ac morbo impar, renuitque fateri, iniuriarum obtentu occultauit. Vnum hoc ſupplicando lucrum tuli. Filiæ meæ carnificis indignationem exaggeraui: ijs vocibus quas in illum iactaui, ſæuiorem puellæ inimicum feci.

Haud enimuerò in eiuſmodi prolapſa ſermones eſt, neque iniurijs mutauit firma fides. O mulieris in ſacrorum Euangeliorum acta relata fides! *Non licet mittere panem filiorum catellis.* Ad quæ Chriſti verba, ingenioſè illa repoſuit. *Etiam, Domine*: Contumeliam teneo pignus curationis. *Etiam catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* v. 27.
Spondet mihi ſalutem canis appellatio. Muneris modus ipſe ſit qui iniuriæ. Canem vocaſti? Quæ ſim familiæ pars, Domini menſâ potiar. Inter filios micarum partem habet canis. Non rapio panem, micas quęro: non in menſam inſilio, ad micas anhelo. Nihil moror delicias; qui hæres eſt, tuâ illâ menſâ fruatur; ad nos etiam tuâ ex manu mica decidat. O fides! ô prudentia! ô Chananææ modeſtia! Quid igitur Saluator? Aperit quid ſilentium parturiret.

In acta Euangelica relata Chananææ fides.

O mulier, magna eſt fides tua. Ideo gratiam diſtuli, vt fidem tuam oſtenderem. Non velut inclementiâ durus obticebam, ſed vt futuri præſcius euentus ſilentium tenebam. Tota fides tua dum prodiretur expectabam. Intelligere volebam eos qui adeſſent, quantum in Chananæâ margaritum lateret. Totam tibi curationis menſam explico. Non vt canis micas, ſed vt filię panem largior. Tu Iudæos fide viciſti; ego munere tua poſtulata. *Fiat tibi ſicut vis.* Tu filiæ medere. In te circunfers curationis remedium; Iudæorũ, id eſt, dæmonum victrix. Præmiũ fidei refer naturæ curationem. Fidem colamus Eccleſię coronam. Diligamus fidem adoptionis fundamentum. Fidem nimirum, cuius fulgores dæmones non ferunt; fidem, Chriſti diſcipulorum caput. Audiamus Paulum clamantem, *State in fide; ſine intermiſſione orate*; vt ad nos etiam illam Dominus emittat vocem, Fiat vobis vt vultis: ipſi gloria & poteſtas in ſæcula ſæculorum, Amen.

1. Cor. 16. v. 13.

S. PETRI CHRYSOLOGI,
ex Marci Euangelio, de Syrophœniſſâ.

NOn dixit, Non eſt bonum mittere canibus, ſed, Non eſt bonum tollere filiis, & mittere canibus: quia dare panẽ canibus, etſi humanitatis non eſt, humanę tamẽ eſt rationis. Canis dormiẽtibus dominis nocte & cuſtos, & peruigil prodit extraneum, turbat furem, occurrit latroni, vt curam releuet, & ſolicitudinem ſeruulorum. Veruntamen quomodò tulit panem filiis, quibus toties, & taliter obtulit, tribuit, ingeſſit? Sed illi oblatum conculcare ad ſcelus, non ad vitam ſumere conati; & tamen comminutum, & conculcatum à filiis, canis totâ fide, toto deſiderio lambere feſtinauit. Hinc eſt, quòd ſic reſpondit, *Vtique Domine; nam & catelli ſub menſâ comedunt de micis puerorum.* Meritò, quæ ſe canem confeſſa eſt, in hominem commutatur: & iuſtè conuertuntur in canes, qui ſe filios eſſe voluerant. Meritò adoptatur in filiam, leuatur, honoratur ad menſam, quę ſe ſub menſâ, laudabili & prouidâ humilitate deiecit. Iuſtè toto nunc epulatur ex pane, quæ ſuis meritis micas ſe intellexit, & confeſſa eſt vix mereri. Et quid plura? Hinc eſt, quòd propter iuſtitiam ſuam Dominus nec Iudæis dare potuit, nec Gentibus denegare.

BEDÆ VENERABILIS
Presbyteri, de eodem Euang. Hom.

To.7. Quad

IN lectione ſancti Euangelij quæ modò lecta eſt, fratres chariſſimi, audiuimus magnam mulieris fidem, patientiam, conſtantiam, & humilitatem. Cuius magis eſt admiranda mentis deuotio, quia ipſa quidem vtpote Gentilis à diuinorum eloquiorũ funditus erat ſegregata doctrinis, nec tamen illis, quæ eadem eloquia prædicant, ſit priuata virtutibus. Habet namq; magnam fidei perfectionem, quæ pietatem Saluatoris implorans, ait: *Miſerere mei Domine, fili Dauid.* Cùm enim eundem Dominũ filium Dauid appellat, profectò patet quia verum hunc hominem, verum credit & Deum. Cùm pro filiâ rogans non illam ſecum adducit, non Dominum ad eam venire precatur constat apertiſſimè quòd eum verbo ſalutem poſſe dare confidit,

Chananæa ex Gentilibus.

Matth. 15. v. 22.

Eius fides, & patientia.

A cuius præſentiam corporis nullam requirit. Sed in hoc, quòd eum poſt multas lacrymas tandem proſtrata adorat, dicens, *Domine, adiuua me*, nequaquam ſe de eius diuinâ maieſtate ambiguam docet, cuius adorandam vt Dei didicit eſſe potentiam. Habet patientiæ virtutem non exiguã, quæ Domino ad primam petitionem eius non reſpondente verbum, nequaquam à precibus ceſſat, ſed ampliori inſtantiâ auxilium, quod cœperat, pietatis eius implorat. Reſpondere autem ei differt Dominus, non quia miſericors medicus miſerorum preces deſpicit, de quo veraciſſimè ſcriptum eſt: *Deſiderium pauperũ exaudiuit Dominus*; ſed vt perſeuerantiam mulieris nobis ſemper imitabilem demonſtret, quæ quo

Dilatæ reſponſionis cauſæ.

Pſal. 10. v. 17.

B magis contempta videbatur à Domino, eo attentiùs cœptis inſtabat precibus. Reſpondere differt, vt diſcipulorum quoque ſuorum miſericordes animos (qui quaſi homines ad clamorem mulieris publicè eos perſequentis erubeſcebãt) ad poſtulandum ſimul cum eâ prouocaret. Nam ipſe temperamentum miſericordiæ ſuæ nouerat, qui omnia in menſurâ & numero & pondere diſpoſuit. Reſpondere diſtulit, ne daretur occaſio Iudęis calumniandi, quòd Gentiles in docendo vel ſanando prætulit, ideo ipſi fidem eius ſuſcipere iuſtè recuſauerint. Et hoc eſt quod ait: *Non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael.* Quia per ſeipſe ſolus docebat Iudęos, qui

Sap. 11. v. 21. Sap. 2. 2.

C per ſuos diſcipulos etiam Gentes ad fidei gratiam vocauit. De quibus dicit alibi: *Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum ouile, & vnus paſtor.* Hinc eſt quòd vnam per ſe in corpore Gentilem ſanaturus puellam, non hoc, antequam probatâ omnibus incomparabili fide matris perficit.

Ioan. 10. v. 16.

Habet autem eadem mater etiam conſtantiæ, & humilitatis inſigne præcipuum, quæ canibus comparata à Domino, nec ſic quidem ab inſtantiâ precandi deſiſtit, vel à ſperando pietatis munere mentem reuocat: ſed ſuſceptam libenter

Chananææ conſtantia & humilitas.

D complexata contumeliam, non ſolùm canibus ſe ſimilẽ non negat, ſed & catellis ſeipſam æquiparandam adiungit, prudentique argumento Domini ſententiam confirmat: nec cœptæ à ſe tamen petitionis improbitate quieſcit. Confirmat namque ſententiam Domini, cui dicenti: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus, reſpondit: Etiam, Domine:* id eſt, veraciter vt aſſeris ita eſt, quia non eſt bonum ſumere ſalutem plebi Iſraël cœlitùs deſtinatam, & dare eam Gentibus. Sed cùm addit, *Nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum*, prudentiſſimè demonſtrat, quantam humilitatem, quantam intus gerat pectoris

E conſtantiam: quæ indigna quidem ſit integris Domini doctrinis, quibus Iudęi vtebantur epulis, refici, ſed quantulacunque ei à Domino foret impartita gratia, hanc ſibi ad ſalutem proficere poſſe putauerit. Vnde rectè à pio Saluatore, qui preces illius non ſuperbâ dedignatione, ſed diſpenſatione prouidâ ad tempus diſtulit, audire meruit: *O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis.* Magnam quippe ſatis habebat fidem, quæ nec Prophetarum antiqua, nec recentia ipſius Domini miracula, præcepta, vel promiſſa cognoſcens; inſuper à Domino toties contempta, perſeuerat in precibus: & quem fama tantùm vulgante didicerat Saluatorem, ro-

gando pulſare non omittit. Proptet quod & magnum ſuæ poſtulationis conſequitur effectum, cùm Domino dicente, *Fiat tibi ſicut vis, ſanata eſt filia eius ex illâ horâ.*

Allegoria in Eccleſiam ex Gẽtibus.

Meritò autem hæc mulier, naturâ quidem Gentilis, ſed corde conſtans, & credula, congregatæ de Gentibus Eccleſiæ fidem, deuotionémque ſignificat: quam expulſi de Iudæâ prædicatores ſancti, verbo ſimul & myſteriis gratiæ cœleſtis imbuerunt. Relegamus namque ſuperiorem ſancti Euangelij lectionem, & inueniemus, quia venientes ab Hieroſolymis Scribę & Phariſæi, grauiſſimis Dominum & diſcipulos eius perfidiæ ſuæ pulſauere tumultibus, quos ipſe mox dignâ inuectione coercitos reliquit.

Matth, 15.

Et egreſſus inde ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Vbi manifeſtè præfiguratur, quòd poſt paſſionem reſurrectionémque ſuam Dominus in prædicatoribus ſuis, Iudæorum perfida corda relicturus, & in partes Gentium exterarum eſſet ſeceſſurus. Tyrus quippe & Sidon, quæ ciuitates fuere Gentilium, monimenta doctrinæ, ac vitæ Gentilis, in quibus ſtulti confidunt, indicant. Vnde bene mulier, quæ Dominum credula precatur, à finibus illis egreſſa perhibetur: quia niſi priſcæ conuerſationis habitacula vana reliquiſſet, ad Chriſti Eccleſiam nunquam veniret: niſi antiqui dogmata anathematizaſſet erroris, nequaquam nouam fidei gratiam ſuſcipere poſſet.

Gal. 1. v. 14

Vnde beatus Paulus cùm in Iudaiſmo profeciſſet, poſtea vocatus in Eccleſiâ Dei profecit vltra coætaneos ſuos.

Filia Chananæ anima vitiis mancipata.

Filia dæmonioſa pro quâ poſtulat, anima quælibet eſt in Eccleſiâ, malignorum ſpirituum magis deceptionibus, quàm conditoris ſui mancipata præceptis, pro quâ neceſſe eſt mater Eccleſia Dominum ſolicitè interpellet, vt quam ipſa foris monendo, obſecrando, increpando corrigere non valet, ille interius aſpirando corrigat, atque ab eorum tenebris conuerſam, ad agnitionem veræ lucis exerceat. Verum etiam ſi ad primas rogantis Eccleſiæ lacrymas Dominus reſpondere, id eſt, poſtulatam errantibus ſoſpitatem mentis dare diſtulerit, nec ſic quidem à petendo, quærendo, pulſando deſiſtendum eſt: neque impetrandi ſubeunda eſt deſperatio, ſed tantò potius perſeuerandum inſtantiâ, tam obſtinato frequentandus clamore Saluator, tantùm etiam Sanctorum eius inter letanias appetenda ſuffragia, donec & ipſi de cœlis Domino pro auditndâ ſupplicent Eccleſiâ: Sicque fit, vt ſi mentem ab intentione propoſitâ non mutauerit, nequaquam fructu petitionis fraudetur: ſed ſiue pro ſuâ fragilitate quis, ſeu pro aliis interuenerit, deſiderato potiatur effectu. Nam & ſi quis noſtrum conſcientiam habet auaritiæ, elationis, vanæ gloriæ, indignationis, iracundiæ, vel inuidiæ, cæterorúmve vitiorum ſorde pollutam, filiam profectò habet malè à dæmonio vexatam, pro cuius ſanatione ſupplex ad Dominum currat: quia nimirum de corde cogitationem progenitam diabolicâ tolerat arte dementatam, cuius emendationem à pio conditore crebris, imò continuis debeat flagitare lamentis, & precibus. Si quis bona quæ geſſit, fortè periurij, furti, blaſphemiæ, detractionis, rixæ, vel etiam corporalis immunditiæ cæterorúmve huiuſmodi peſte fœdauit, filiam habet immundi ſpiritus furiis agitatam: quia videlicet actionem, quam benè laborando ediderat, iam diaboli fraudi-

Sanctorum imploranda ſuffragia.

A bus ſeruiendo ſtultè diſperdidit. Ideóque neceſſe eſt, vt cùm reatum ſuum cognouerit, mox ad preces lacrymáſque confugiat, Sanctorum crebris interceſſionibus auxilia quærat, qui pro eius ſalute rogantes Domino dicant: Precamur Domine miſerator & miſericors, patiens, & multæ miſerationis, *dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Dimitte reatum, & dona gratiam; noſtrum intimo affectu quærit pronus ſuffragium. Neceſſe eſt debitâ ſubmiſſus humilitate, non iam ſe ouium Iſraëliticarum, id eſt, mundarum conſortio dignum iudicet animarum, ſed potiùs cani comparandum, & cœleſtibus indignum arbitretur eſſe muneribus. Nec tamen deſperando à precandi quieſcat inſtantiâ, ſed indubitatâ

Sanctorum interceſſio quærenda.

B mente de largitoris ſummi bonitate confidat: quia qui de latrone Confeſſorem, de perſecutore Apoſtolum, de publicano Euangeliſtam, de lapidibus potuit facere filios Abrahæ, ipſe etiam canem impudentiſſimum conuertere Iſraëliticam poſſit in ouem: cui meritò donatæ caſtitatis etiam vitæ æternæ paſcua largiatur: id eſt, peccatorem conuerſum à viâ ſuâ malâ iuſtum facere dignetur, quem merito bonæ actionis ad regnum cœleſte perducat. Vidénſque Dominus tantum fidei noſtræ ardorem, tam pertinacem orandi perſeuerantiam, tandem miſerebitur, & nobis quoque ſicut volumus fieri concedet: vt videlicet expulſis vitioſarum tumultibus cogitationum, dimiſſis peccatorum nexibus, & pura nobis ſerenitas mentis, & perfectio boni redin-

Orationis inſtantia.

C tegretur operis.

Notandũ interea, quòd hæc orandi pertinacia ita ſolùm meretur eſſe fructifera, ſi quod ore precamur, hoc etiã mente meditemur, neq; alio clamore labiorum, quàm cogitationum ſcindatur intuitus. Sunt enim, qui intrantes Eccleſiam multis pſalmodiam, vel orationem ſermonibus perlegant, ſed alibi corde intendentes, nec ipſi quid dicant recolunt: ore quidem orantes, ſed mente foris vagantes, omni ſe orationis fructu priuant: putantes à Deo precem exaudiri, quam nec ipſi, qui fundunt, audiunt: quod antiqui hoſtis inſtinctu fieri, nemo eſt qui animaduertere nequeat. Sciens enim vtilitatem orandi, & inui-

Vt illa vtilis atque efficax.

D dens hominibus gratiam impetrãdi, immittit hominibus multimoda cogitationum leuium, & aliquando etiam turpium, nocentiúmque phantaſmata, quibus orationem impediat: adeò vt nonnunquam tales, tantóſq; diſcurrentium cogitationum fluctus proſtrati in oratione toleremus, quales nec in lecto reſupini iacentes tolerare nouerimus. Vnde neceſſe eſt, fratres chariſſimi, vt agnitam diaboli curemus ſuperare malitiam: & ipſi videlicet animum ab huiuſmodi nebulis, quas hoſtis aſpergere gaudet, in quantum poſſumus ſeruando, & pij defenſoris perpetuum flagitando præſidium, qui potens eſt quamuis indignis peccatoribus & purè orandi, & perfectè impetrandi concedere gratiam. Multum autem

E iuuat orationis puritas, ſi in omni loco vel tempore nos ab actibus tẽperemus illicitis: ſi ſemper ab otioſis ſermocinationibus auditũ pariter caſtigemus, & linguã: ſi in lege Dei ambulare, & teſtimonia eius aſſueſcamus toto corde ſcrutari. Quęcunq; enim ſæpius agere, loqui, vel audire ſolemus, eadem neceſſe eſt ſæpius ad animũ quaſi ſolitam, propriámq; recurrant ad ſedem: & ſicut volutabra ſues paluſtria, colũbæ lympida ſolent frequentare fluenta; ita cogitationes impuræ

Digitized by Google

mentem immundam perturbant, caſtâ ſpiritales ſanctificant. Sanè ſi ad exemplum Chananææ mulieris in orando perſtamus, fixique manemus, aderit gratia conditoris noſtri, quæ cuncta in nobis errata corrigat, immuda ſanctificet, turbulenta ſerenet. Fidelis namque, & iuſtus eſt, vt remittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate, ſi ad illum ſedulâ mentis voce clamemus, qui viuit, & regnat cum Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum: Amen.

Ex Emin. Card. Maz. Cod.

GREGORII CERAMEI

Tauromenitani Epiſcopi, de Chananæa.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Oratio ſemper grata ſit.

INgens bonum oratio, modò grato animo fiat: dum nos ipſos erudiamus, vt non ſolùm impetrantes, ſed & non impetrantes Deo gratias agamus. Etenim dat quandoque, quandoque non dat; vtrumque pro eo ac vtile eſt: adeoque ſiue acceperis, ſiue non acceperis, accepiſti non accipiendo; ſiue voti compos fueris, ſiue non fueris compos, eâ ratione quâ non fuiſti voti compos, illius compos extitiſti. Eſt enim quando vtiliùs non accipias. Nam ſi è re noſtrâ eſſet ſæpius accipere, planè daret. Vtiliter autem fruſtrari voto, illius eſt effici compotem.

Vnde efficax, vel non efficax.

Quòd precantes audiamur, primùm, ex eo eſt, quòd digni ſimus vt accipiamus; ſecundò, quòd pro eo ac diuinis legibus conſtitutum eſt, precemur; tertiò, quòd iugiter in preces intenti ſimus; quartò, quòd nihil mundanum petamus; quintò quòd ex nobis omnia conferamus; ac iterum, quòd vtilia quæramus. Sicut ergo ex his contingit vt audiamur, ita ſi deſint efficitur, vt nec ſi iuſti exiſtant petentes, audiantur. Quid enim Paulo iuſtius? is tamen, quòd non vtilia petierit, minimè exauditus eſt.

2. Cor. 12. v. 8.

Propterea ait, *Ter Dominum rogaui, & dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea.* Quidue iterum iuſtius Moſe? At neque hic exaudiebatur, dicente

Deut. 3. v. 26.

Deo, *Sufficiat tibi.* Quia enim in terram promiſſionis ingredi quærebat, nec hoc è re erat, non permiſit Deus. At hæc, aliud præterea eſt faciens ne exaudiamur; cùm ſcilicet in peccatis perſeuerantes precamur, quod etiam de Iudæis aiebat Deus per Ieremiam:

Ier. 7. v. 16.

Noli orare pro populo hoc. Nonne vides quid faciant? Non receſſerunt, inquit, ab impietate, tuque pro eis preces offers? At non exaudiam te. Iterum cùm aduerſus inimicos oramus nedum non exaudimur, ſed & Dei in nos iram prouocamus. Medicina eſt oratio; at niſi ſciamus vt ſit adhibenda, nec eius vnquam vim conſequemur. Obſecro fideles omnes qui ſalutem conſequi velitis, ne orationis vnquam regulam contemnatis; ſed ſiue manducatis, ſiue bibitis, ſiue operamini, ſiue iter facitis, ſiue ſtatis, ſiue ſedetis, ſiue aliud quid agitis, inceſſanter clamate vnuſquiſque, Domine Ieſu Chriſte Fili Dei miſerere mei. Ait

1. Theſ. 5. v. 17. Luc. 21. v. 36.

enim Apoſtolus, *Sine intermiſſione orate.* Et Dominus, *Vigilate, & orate omni tempore.* Tantum itaque bonum eſt aſſidua oratio, vti ex Chananæâ illâ docemur, vt quod orantibus Apoſtolis Chriſtus negaret, illa perfecerit, orandique illâ inſtantiâ reipsâ præſtiterit. Etenim mauult Dominus vt pro nobis ipſi, qui rei ſumus, oremus, quàm vt interceſſores alios adhibeamus. Neque enim Deus quod petitur dare differt, quòd oderit, ac nos auerſetur; ſed quòd ad eum iugiter nos confugere velit: vti etiam faciunt parentes filiorum amantiſſimi. Nam & illi filios pigriores munerum dilatione cogunt, vt aſſiduè ipſis hæreant. Exauditus es? In hoc gratias age, quòd fueris exauditus. Non es exauditus? Perſeuera vt exaudiaris. Non enim neceſſarios habes interceſſores, nec vt multum diſcurras, aliiſque blandiaris; ſed, ſiue in ſolitudine fueris, ſiue deſuerit patronus, ipſe per teipſum Deum obſecrans, omninò impetrabis. Non enim ſic, cùm pro nobis alii orant, annuere conſueuit Dominus, ac cùm ipſi pro nobis preces fundimus benignitate annuit. Ita verò ſe habere quæ dicimus Euangelica ipſa verba oſtendent, quæ ſic habent.

Aſſidua paſſim Chryſoſt.; non vt Sanctorum ſuffragia excludat, ſed vt noſtram ipſorum diligentiam prouocet.

Matth. 15. v. 21.

Intrauit Ieſus in partes Tyri, & Sidonis &c. Prohibuerat Dominus diſcipulis, ne in viam Gentium abirent; ipſe tamen Tyrum venit, ac Sidonem, quæ Gentilium vrbes erant, vt in hoc Iudæorum incredulitatem damnaret. Sciebat enim, quâ erat præſcientiâ præditus, quid eſſet euenturum. Idcirco etiam Chananæa, quæ olim quidem audiſſet Domini famam, vbi nunc veniſſe eum intellexit, egreſſa eſt clamans, *Domine, fili Dauid, miſerere mei, filia mea male à dæmonio vexatur.* Hiſce Chananæa vocibus perfectam oſtendens fidem, Iudæos condemnauit confuditque, qui Chriſti Saluatoris verbis increduli fuerunt. Dominum appellauit, vt Deum; Dauidis autem filium, propter humanam formam, quę nec legem, nec Prophetas meditata erat. Illiuſque efflagitans miſericordiam, non dixit, Veni Domine, & ſana filiam meam; ſed, *Miſerere mei*, inquit, quæ tanto dolore ex filiæ morbo excrucier, & ad te confugerim. Relictâ enim domi filiâ à dœmonio vexatâ quòd omninò ſenſu deſtituta eſſet, ſibi potiùs ipſa ſolamen depoſcebat, quæ morbum perſentiſceret, eamque ob rem grauiſſimè doleret.

v. 23.

Qui non reſpondit ei verbum. Non ex contemptu non reſpondet illi Dominus, ſed vt impleat legem, & vt oſtendat veniſſe ſe primariò Iudæorum causâ, eorumque compeſcat calumnias, ne dicant poſtea, Quorſum verò Gentiles colit, ac legem tranſgreditur? ac denique, vt mulieris fidem declaret, eiuſq; ingentem cõſtantiam. *Et accedẽtes diſcipuli eius &c.* Cùm diſcipuli mulieris clamorem ægrè ferrent, rogabant vt dimitteretur. Chriſtus verò, *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael;* hoc eſt, ad Iudæos, qui oues perditæ facti erant, velut extra Dei mandata, eiuſque caulam derelictæ à Pontificum, ac Sacerdotum quibus creditæ fuerant, nequitiâ. Ita autem loquens Dominus mulieris fidem longè ampliùs prodit. Quòd enim tantis excruciatæ doloribus nec verbum reſponderit, ſed tacuerit; ſatis erat vt in deſperationem eam conijceret. Quòd autem etiam pro eâ rogantibus diſcipulis ita reſponderit, non eſſe ſe miſſum niſi ad oues quæ perierant domus Iſrael, longè ampliùs difficultatem auxit. Quid ergo mulier? Cum ſe contẽptam videret, repulſoſque pro eâ intercedẽtes diſcipulos, nihil animum deſpondit (multâ enim pollebat fide, ac prudentiâ,) quin pulchram ſibi impudentiam aſſumit. Miſſoque quòd procul clamabat, propè accedit, ac Chriſtum adorat. Nos verò non ſic; ſed niſi effecti fuerimus voti compotes, diſcedi-

mus; cùm par eſſet propiùs nos accedere, ac
v. 25. feruentiùs incumbere. *At illa*, inquit, *venit; &*
adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me. Hacte-
nus nec in conſpectum Chriſti venire mulier
v. 26. auſa erat, indignam ſe exiſtimans. *Qui reſpon-*
dens, ait: Non eſt bonum ſumere panem filio-
rum, & mittere canibus. Quantùm illa peren-
do inſtabat, tantò Chriſtus repellebat. Vndi-
que enim Iudæorum neceſſitudinem monſtra-
bat, dilectionemque in eos, atque honorem
entramque. Ac quidem filios appellauit, vt
genuinos, ac chariſſimos: Gentes verò canes,
vti immundas, ac ſceleratas, erga ſanguinem
idolis immolatorum impenſas. Panem vocat cu-
rationem, nedum corporis, ſed & animæ. Vi-
dete autem mulieris ſolertiam. Captans Chriſti
verba, ea ſibi patrocinio aſſumit.

v. 27. *At illa dixit: Etiam Domine; nam & catelli*
&c. Quia ergo catellus ſum, non ſum aliena ac
extranea; ſed tuiiuris, ac dominij. Quapropter
nihil vetat ne & micas è tuâ menſâ percipiam.
Nam qui panes edunt, haud pluris faciunt mi-
cas; canes autem has quoque pluris faciunt,
quòd ijs alantur. Micas autem intelligimus, quæ
ex . . . in menſâ. Quòd Chananæa contem-
ptui habita non receſſerit, fidei erat; quòd ſe
catellum confeſſa ſit, modeſtiæ; quòd denique
ex Dominicis verbis pro ſe excuſauerit, ſolertiæ.
Idcirco igitur Domious ſanare differebat, vt
hæc omnia proderentur; vt nempe mulieris in
his philoſophiam oſtenderet; vt confunderen-
tur Iudæi, qui tanto interuallo à mulieris Gen-
tilis fide, modeſtiâ, ſolertiâ abeſſent; vt deni-
que Apoſtoli poſtmodum ad Gentes mittendi
animos aſſumerent. Tandem igitur claro fœmi-
nam præconio laudauit:

v. 28. *Tunc reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier, ma-*
gna eſt fides tua, &c. Miratus Chriſtus, mulie-
ris fidem comprobauit; ac dicendo, *Fiat tibi*
ſicut vis; regio more locutus eſt, ac ſermo opus
fuit; non vt rem precibus conficeret, ſed vt di-
uinâ authoritate præſtaret. Sanataque eſt filia
iuxta matris voluntatem ex illâ horâ. Veniente
enim ſermone nulla operi iniecta mora eſt.
Deus qui præceperat, fuitque verbum efficax,
ac vbique potentia. Nos porrò hoc attenda-
mus, vt cùm Apoſtoli pro Chananæâ irrito
conatu rogauerint, illam magis perfeciſſe. Hinc
namque diſcimus, malle Deum vt ipſi pro no-
bis ſupplices accedamus. Etſi enim diſcipuli
maiori fauore pollebant ac fiduciâ; at mulier
magnam oſtendit orationis conſtantiam. Ac
planè magna pateſt orandi ea conſtantia. Id-
circo & nos ſine intermiſſione orando aſſidui,
vti Chananęa illa dicamus, Miſerere mei Do-
mine, anima mea malè à dæmonio vexatur.
Magnus enim dæmon peccatum. Vexati à dæ-
mone miſeremur, peccatorem odio proſequi-
mur. *Miſerere mei Domine.* Breue verbum, in-
genſque diuinæ clementię pelagus. Vbi enim
miſericordia, bona cuncta ſunt, ac ſalutaria.
Multi in Eccleſiam intrant, ſexcentoſque preca-
tionum verſus abſoluunt; ac reuerſi, quid dixe-
rint, neſciunt. Mouentur labia, nec auris audit.
Tu tuas homo non audis preces, viſque eas
Deum audire? Flexi, inquis, genua: at ani-
mus euolauit. Corpus intus erat; mens foris.
Os preces recitabat, animus vſuras numerabat,
contractus, pacta, prædia, amicorum congreſ-
ſiones, negotia, dolos. Cùm enim diabolus ne-

A quiſſimus ſit, ſciatque precando nos magna con-
ficere, inter precandi moras inuadit, vt inde
nos vacuos, irritoque conatu excutiat.

SANCTI BRVNONIS
Signienſis Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

HÆc eſt igitur cauſa, cur clamantem mu-
lierem Deus non exaudit. Hæc eſt cauſa,
cur miſericordia non miſeretur. Hæc eſt cauſa,
cur ille qui in principio erat Verbum, quamuis
multa verba mulier multiplicet, non tamen
reſpondit ei verbum. *Non ſum*, inquit *miſſus,*
niſi ad oues quæ perierunt domûs Iſrael. Quid eſt
igitur quod Propheta ait: *Erit radix Ieſſe, qui* Iſai. 11. v. 10.
B *exurget regere Gentes, in eum Gentes ſperabunt?* Rom. 15. v. 12.
Si non es miſſus niſi ad oues, quæ perierunt, do-
mus Iſraël, quid eſt quod tibi à Patre dicitur:
Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem Pſal. 2. v. 8.
tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ?
Itémque, ſi non es miſſus, niſi ad oues quæ pe-
rierunt, domus Iſraël, quid eſt quod in Eſaiâ
Pater loquitur, dicens: *Parum eſt vt ſis mihi* Iſai. 49. v. 6.
ſeruus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & ad fæ-
ces Iſraël conuertendas: ecce dedi te in lucem
Gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum
terræ? Ex hoc enim teſtimonio magis ad
Gentes, quàm ad Iſraël miſſus eſſe videris. Pa-
rum enim videtur Patri, & meritò quidem pa-
rum, vt qui eius æqualis es, pro tam vili pretio
C eius ſeruus ſis, homo fias, ſeruilem formam ſu-
ſcipias, ſi tantum tribus Iacob, & fæces Iſraël
conuertere, & vocare veniſti. Pater dicit, *Ecce*
dedi te in lucem Gentium, vt ſis ſalus mea vſque
ad extremum terræ. & tu dicis, *Non ſum miſ-* (Miſſus Dominus & ad Gentes, non per ſe conuertendas, ſed per diſcipulos.)
ſus, niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſraël.
Contraria hęc eſſe videntur, contraria tamen
non ſunt. Miſſus eſt enim ad oues, quæ perie-
runt domus Iſrael, vt eas vocaret, eas ſanaret,
eis prædicaret, & ad fidem eas conuerteret. Et
hoc per ſe. Miſſus etiam ad Gentes vocandas,
ſanandas, prædicandas, ad fidem conuertendas,
ſed per diſcipulos ſuos, & non per ſe. Miſſus eſt
deoique priùs prædicare ad Iudæos, deinde ad
D Gentiles. Vnde & eiſdem Iudæis Apoſtolus ait:
Vobis primum opportuerat prædicari verbum Dei, Act. 13. v. 46.
ſed quia repuliſtis illud, & indignos vos feciſtis
æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic
igitur & miſſus, & non miſſus eſt Dominus.
Audiuimus quid diſcipulis ſuis pro eâ interpel-
lantibus in itinere Chriſtus reſponderit. Nunc
autem videamus quid etiam veniens domum
egerit. Marcus enim Euangeliſta, qui omnia
hæc, quæ in itinere dicta ſunt, pretermittit, cæ-
tera quę ſequuntur non in viâ, ſed in domo facta
fuiſſe deſcribit. Ait enim: *Et inde ſurgens abiit* Marc. 7. v. 24.
in fines Tyri, & Sidonis. Et ingreſſus domum,
E *neminem voluit ſcire: & non potuit latere. Mu-*
lier autem ſtatim vt audiuit de eo, cuius filia ha-
bebat ſpiritum immundum, intrauit, & procidit
ad pedes eius. Erat enim mulier Gentilis, Syro-
phœniſſa genere. Quia enim non erat miſſus niſi (Marcus omittit geſta in viâ, in quâ Dominus nihil Chananææ reſpondit.)
ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, ideo cla-
manti mulieri nihil in viâ reſpondit. Inſuper &
domum ingreſſus neminem ſcire voluit, & ta-
men latere non potuit. Sed quare neminem ſci-
re voluit? Quia omnes illi Gentiles erant. Gen-
tibus autem nondum reuelari volebat. Quare
ergo latere non potuit? Inconueniens enim eſſe

Google

videtur, vt ille qui omnia poteſt, latere velit, A & latere oon poſſit. Non igitur ſic eſt aecipiendum, quaſi latere voluiſſet, & latere non potuiſſet. Simplici enim ſermooe hoc in loco vtitur Euangeliſta. Quid eſt enim, *Neminem voluit ſcire*, oiſi quia præcepit diſcipulis vt eum ibi eſſe nemini dicereot? Neque enim hoc aliter diſcipuli intelligerent, niſi ipſe eis ne eum manifeſtarent, præciperet. Sciri igitur voluit, & quia voluit, latere oon potuit. Similiter autem de eodem ipſo alibi quoqoe dicitur, quia

Luc 24. v. 27. *ipſe ſe finxit longiùs ire*, cùm ire logiùs ooluiſſet. Latere igitur nolebat, domum tamen ingreſſus, ſe latere velle oſtendebat, quia nondum tempus aduenerat, quo Gentili populo prædicandus erat. Mulier autem, quæ poſt B eum clamauerat in viâ, poſtquàm eum inter diſcipulos oon inuenit, interrogans vbi eſſet, vt audiuit de eo, ſtatim domum iotrauit, & procidit ad pedes eius. Sed quid dixit?

v. 26. *Domine, adiuua me. Qui reſpondens, ait:*
v. 27. *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Miſera miſericordiam ſequitur, repulſa ooo erubeſcit, domum iogreditur, importunè clamat, Saluatorem adorat, & iam taodem reſponſum audire meretur. Probat eam

Chananææ patientia, & humilitas. Domious an patientiam habeat, an humilitatem teneat. Canem eam vocat, canem ſe illa fatetur *Non eſt*, inquit, *bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. Dicit illa, Etiam, Domine.* Caois ego ſum, de populo Gentili, de genere Chauaoæo: oon ſum digna pane filiorum, non ſum digna beneficio ſaoctorum: ſed quia canis ſum, porrige mihi micas. *Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Docet nos mulier iſta, qualiter Euangelicè orat.

orare debeamus. Euangelium non legerat: & Matth. 7.
ſicut Euangelium præcipit, orat. Scriptum eſt v. 7.
enim, *Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.*

Tunc reſpondens Ieſus, ait illi: O mulier, ma- v. 28.
gna eſt fides tua! fiat tibi ſicut vis. Cum improbitate paoem petiſti, propter improbitatem tuam dabuntur tibi quotquot habes neceſſarios. Vade, quia ſanata eſt filia tua. *Et ſanata eſt filia eius ex illâ horâ.* Oremus igitur; & nos Dominum, vt ſanet filias noſtras: oremus vt ſanet, & à peccatis liberet animas noſtras. Illa enim anima vexatur à dæmonio, quæ peccare non ceſſat, & io crimine perſeuerat. Quę ſi benè conuerſa fuerit, & de Chriſti miſericordiâ non deſperauerit, dicetur ei à piiſſimo Domino,
Fiat tibi ſicut vis: ſanabitur ex illâ horâ. Quia Ezech. 18.
peccator quacunque horâ conuerſus fuerit, & ingemuerit, vitâ viuet, & non morietur.

FERIA VI. QVATVOR
TEMP. QVADRAGESIMÆ.
IOAN. V.

IN illo tempore: Erat dies feſtus Iudæorum, & [a] aſcendit Ieſus Ieroſolymam. Eſt autem Ieroſolymis probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraïcè Bethſaïda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna langueotium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ [b] motum. Angelus autem Domini ſecundum tempus deſceodebat in piſcinam, & mouebatur aqua. Et [c] qui prior deſceodiſset io piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat à quacumque detinebatur infirmitate. Erat autem quidam homo ibi, [d] triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ. Hunc autem cùm vidiſset Ieſus iaceotem, & cognouiſset, quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis [e] ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Dum venio eoim ego, alius ante me deſcendit. Dicit ei Ieſus. [f] Surge, tolle grabatum tuum, & [g] ambula. Et ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſuſtulit grabatum ſuum, & ambulabat. Erat autem ſabbatum in illâ die. Dicebant ergo Iudæi illi, qui ſanatus fuerat: Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grabatum tuum. Reſpondit eis: Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis eſt ille homo qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula? Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſset. Ieſus autem declinauit à turbâ conſtitutâ in loco. Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, & dixit illi: Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Abijt ille homo, & [h] nuntiauit Iudæis, quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum.

a Solennitatem celebrat cum hominibus homo.
b [illegible] est, Mortem Chriſti, & inde redemptionem.
c Etſi plures ſanantur morte Chriſti, propter vnitatem tamen vnus dicitur ſanari.
d Significat multis & magnis peccatis oppreſſum.
e Incitat eum ad fidem, quia non niſi volens debet fieri ſanus.
f A [illegible].
g De virtute in virtutem.
h Noto Ieſu non eſt piger in annunciando. ¶ Iſte nuntiat ſalutem vt ſequantur, ſed illi econtra perſequuntur.

Ioan. 5. v. 2.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Probatica piſcina, pecuaria.

BOſt *hæc.* Sequitur. *Eſt autem Ieroſolymis.* Probatou Græcè, dicitur ouis Latinè. Probatica ergo, pecualis, qoia ibi abluebantur cadaoera hoſtiarum. Significat autem aqua illa popolum Iudæorum, qui modò ſtat quietus, modò ventis tentationum turbatur, qui dicunt Domino: *Nos populus tuus ſumus, & oues paſcuæ tuæ;*

Pſal. 99. v. 3

Infirmi cęci claudi, aridi ad piſcinam.

qui quinque porticibus, id eſt, lege, quæ in B quiuque libris eſt, ionuitur. Ibi multi infirmi, quia lex oon ſanat, ſed prodit infirmos, vt aliquando quærant medicum. Cœci ibi ſunt, qui non habent lumen fidei. Claudi, qui quod vident non poſſunt operari. Aridi, qui quicquid agunt ſunt ſine pinguedine charitatis. Expectabant aquæ motum, in quo ſanitas fiebat per Angelum, quia lege coniuncti gratiam redemptionis deſiderabant. Angelus, Filius Dei latens in carne inter Iudæos, qui moti ſunt doctrinis eius ad perſequendum: cuius morte ſanatur vanitas, quę per humilitatem deſcendit ad fidem paſſionis: ſed qui pòſt, id eſt, qui ab vnitate diſcrepat, non ſanatur.

Aquæ motus per Angelum, in quo vis ſanitatis.

v. 4. Sanatus vnus ab Angelo, & Domino,

Angelus autem. Ecce duo miracula. Vnum inuiſibiliter per Angelum in piſcinâ. Alterum viſibiliter à Domino. In vtroque vnus ſanatur, vt vnitas commendetur. Alioquin nec in poteſtate adeò magnum, & in benignitate parum fuit, vnum de tot ſanari ab eo, qui omnes vno poterat erigere verbo. Sed in his corporalibus plus intendit æternam ſalutem animarum.

v. 5. Triginta duo, defecta perfectionis.

Triginta & octo. Id eſt, duobus minus quadraginta, qui numerus conſtat ex quater decem: & ſignificat perfectionem operum, in decem præceptis Legis, & quatuor Euangeliis: à quo duo minus habet, qui charitate Dei, & proximi caret.

v. 6.

Vis ſanus. Non neſcit quid velit, ſed accendit ad amorem ſanitatis, de quâ iam deſperabat. Vnde iam conquerebatur, quòd non haberet qui eum mitteret in aquam.

v. 8. Grabatum tollere.

Tolle grabatum. Dilige proximum infirma eius tolerando, qui te infirmum patienter tulit: & non ſolùm lætare de tuâ erectione, ſed de proximorum ſolicitus eſto ſalute. Ecce Angelus magni conſilii latens in carne, turbatâ aquâ Iudæorum ſanum fecit vnum.

v. 9. Ambulare.

Et ambulabat. Diligendo Deum feſtina vſque ad viſionem eius, nec fratrem propter amorem eius ad quem pergis deſerens, nec propter fratrem ab illo quærendo ceſſans.

v. 10. Iudæorum calumnia pro ſabbato.

Dicebant ergo. Iudæi obſeruatores literæ, neſcientes gratiam quâ lex impletur, quæ ab E omni ſeruili opere, id eſt, à peccato ceſſare iubet. vnde hîc dicitur, *Tolle grabatum, &c.*

Non licet. Non calumniantur de ſalute, qui ſabbato curant animalia, ſed de lecti portatione.

v. 11.

Reſpondit eis. Non cedit obiicientibos, ſed ſanatoris mandatis obediens, auctoritatem ſanationis ſuæ obiicit calumniantibus.

v. 13. Ieſus in templo, non in turbâ agnitus.

Neſciebat quis eſſet. In turbâ poſitus non agnouit Ieſum, ſed pòſt in templo. In quo docemur, vt quiſquis vult ad viſionem Dei peruenire, fugiat turbam ſuorum affectuum, & ne-

A quam hominum: & adeat templum internæ orationis.

v. 14.

In templo. Non in turbâ, ſed in templo, quia ſi gratiam conditoris cognoſcere volumus, oportet vt conuenticula fugiamus, & templum efficiamur.

Paralytici languor occaſione peccati.

Noli peccare. Innuit quòd propter peccatum languebat: ſed ipſe Ieſus illum ſicut exterius, ita intus ſanauit: vnde pręmonet, ne iterum peccando grauiùs iudicetur.

CATENA AVREA
in idem Euang.

v. 1.

Lib. 4. Cap. 10. t. 5.

AVGVST. de con. Euang. Poſt miraculum in Galilæâ factum, inde Hieroſolymam redit: vnde dicitur, *Poſt hæc erat, &c.*

Hom. 35. in Ioan.

CHRYS. Mihi videtur quòd erat dies feſtus Pentecoſtes: aſcendit autem Ieſus Hieroſolymam ſemper in feſtis diebus, vt cum eis dies feſtos faciens non videatur legi contrarius; & ob hoc multitudinem ſimplicē per ſigna, & doctrinam attrahat. Maximè enim in diebus feſtis, hi, qui iuxta poſiti erant, concurrebant. Sequitur: *Erat autem Hieroſolymis probatica, &c.*

Beda quoque in hoc loco id habet. P. Nicolai *Ang.* ſcripſit.

ALC. Probaton Græcè, ouis dicitur: probatica ergo piſcina, pecuaria dicitur, vbi Sa- C cerdotes cadauera hoſtiarum abluebant.

Hom. 35. in Ioan.

CHRYS. Decebat quidem baptiſma dari peccata purgans, cuius imago præſcripta fuit in piſcinâ, & in aliis pluribus: & primùm quidem dedit Deus aquam expurgantem corporum ſordes, & inquinationes non exiſtentes, ſed opinatas; putà eas quæ à funere, & quę à leprâ, & ab aliis talibus: deinde infirmitates diuerſas per aquas fecit ſolui, vnde ſequitur, *In his iacebat multitudo languentium, &c.* Volens enim Deus propinquiùs adducere ad baptiſmi donum, non adhuc inquinamenta ſolùm mundat, ſed etiam ægritudines ſanat. Sicut enim miniſtri qui prope Regem ſunt, his qui ſunt à longè, clariores ſunt: ita & in figuris fit. D Non autem ſimpliciter ſanabat aquarum natura (ſemper enim hoc fieret) ſed in Angeli deſcenſione. vnde ſequitur, *Angelus autem deſcendebat, &c.* Sic enim & in baptizatis non ſimpliciter aqua operatur, ſed cùm Spiritus ſancti ſuſceperit gratiam, tunc omnia ſoluit peccata. Angelus enim deſcendens turbabat aquam, & ſanatiuam imponebat virtutem: vt diſcant Iudęi, quoniam multò magis Angelorum Dominus omnes ęgritudines animę ſanare poteſt. Sed tunc quidem infirmitas impedimentum volenti curari fiebat. Subditur enim, *Et qui prior deſcendebat in piſcinam, &c.* Nunc autem vnuſquiſque accedere poteſt: Non enim Angelus eſt qui turbat aquam, ſed Angelorum Dominus, qui omnia operatur. Sed & ſi orbis terrarum

Gratia Spiritus ſancti inexhauſta.

E vniuerſus veniat, gratia non conſumitur, ſed ſimilis manet. Sicut enim ſolares radii per vnamquamque illuminant diem, & non conſumuntur, neque à multâ largitione minor fit Solis lux: ita & multò ampliùs Spiritus ſancti actio, in nullo minuitur à multitudine eorum, qui potiuntur eâ. Hoc autem fiebat (ſcilicet vt vnus tantùm poſt motionem aquæ ſanaretur) vt qui didicerant quoniam in aquâ ęgritudines corporis ſanabantur, in hoc per multum tempus exercitati facilè crederent, quòd & ægritudines animæ aqua ſanare poteſt.

Tract. 17. in Ioan. in princip. t. 9.

A v g. Plus eſt autem quòd Chriſtus vitia ſanauit animatum, quàm quòd ſanauit languores corporum morituorum: ſed quia ipſa anima non eum nouerat, à quo ſananda erat, & oculos habebat in carne vnde facta corporalia videret, & nondum habebat in corde vnde Deum latenter cognoſceret, fecit quod videri poterat, vt ſanaretur vnde videri non poterat. Ingreſſus eſt locum, vbi iacebat multitudo languentium, de quibus elegit vnum vt ſanaret, de quo ſubditur, *Erat autem quidam homo, &c.*

Hom. 36. in Ioan. in princip. t. 9.

C h r y s. Non autem confeſtim eum à principio ſanauit, ſed primùm eum familiarem ſibi facit; per interrogationem, futuræ fidei faciens viam. Non autem expetit fidem, vt in cæcis fecit, dicens, *Creditis quia poſſum hoc facere?* quia hic nondum nouerat eum manifeſtè quis eſſet. Nam illi quidem ex aliis eius virtutem cognoſcentes, conuenienter hæc audiebant. Alii verò nondum eum cognoſcentes, ſed per ſigna eum cognituri, poſt miracula requiruntur de fide, vnde ſequitur, *Hunc cùm vidiſſet Ieſus iacentem, & cogno. &c.* Non hoc quærit vt diſcat, hoc enim ſuperfluum eſſet; ſed vt oſtenderet illius patientiam, qui triginta & octo annos habens, per vnumquemque annum eripi ab ægritudine expectans aſſidebat, & non deſiſtebat. Et vt cognoſcamus propter quam cauſam dimittens alios ad hunc venit: & non dicit, Vis te curabo? nondum enim aliquid magnum imaginabatur ille de Chriſto. Non autem turbatus eſt ad interrogationem, neque dixit, Irrıſum mihi veniſti, quando interrogas ſi volo ſanus fieri: ſed manſuetè reſpondet. Sequitur enim, *Reſpondit ei languidus, Domine, hominem non habeo, &c.* Non nouerat quis eſſet qui interrogabat, neque quòd curaturus eſſet eum. Opinabatur autem fortaſſe vtilem ſibi fore Chriſtum ad mittendum eum in aquam, ſed Chriſtus oſtendit, quòd verbo omnia poteſt facere. vnde ſequitur, *Dicit ei Ieſus, ſurge, tolle grabbatum tuum, & ambula.*

Matth. 9. v. 28.

Tract. 17. à medio. t. 9.

A v g v s t. Tria dixit: ſed, *Surge*, non operis imperium fuit, ſed operatio ſanitatis. Sano autem duo imperauit: *Tolle grabbatum tuum, & ambula.*

Hom. 36 in Ioan. inter princip. & finem.

C h r y s. Intuere diuinæ ſapientiæ ſuperabundantiam: non ſolùm ſanat, ſed & lectum portare iubet: vt & credibile faceret miraculum, & nullus exiſtimaret phantaſiam eſſe quod factum eſt. Non enim niſi certiſſimè & vehemẽter compacta eſſent membra, lectulum ferre poſſent. Audiens autem languidus, quoniam cum poteſtate & velut iubens dixit, *Surge, tolle grabbatum tuum*, non detiſit, dicens: Angelus deſcendit, & turbat aquam, & ſolùm vnum curat. Tu autem homo exiſtens, ex ſolo præcepto ſperas te magis Angelis poſſe: ſed audiuit, & non diſcredidit ei, qui iuſſit, & ſanus factus eſt. vnde ſequitur, *Et ſtatim ſanus factus eſt homo, &c.*

B e d. Multum quippe inter ſanationem Domini, & quæ à medicis infertur, diſtare probatur. Hæc videlicet voce iubentis, & mox impletur: illa verò per multa temporis interualla aliquoties perficitur.

Hom 36. in Ioan. parum ante med.

C h r y s. Igitur mirabile quidem eſt hoc, mirabile & quæ in ſequentur, multo maiora erunt. Nam in initio quidem nullo moleſtante ſuaderi non ita mirabile eſt, ſicut quòd pòſt inſanientibus Iudæis & accuſantibus, Chriſto obediuit vt oſtendit Euangeliſta, conſequenter dicens, *Erat autem ſabbatum in die illo. Dicebant ergo Iudæi, &c.*

Tract. 17. in Ioan. à med.

A v g v s t. Non calumniabantur Domino, quia ſanum fecerat ſabbato, quia eis reſpondere poſſet, quia ſi cuiuſquam eorum iumentum in puteum cecidiſſet, vtique die ſabbati erueret illud, & ſaluaret: ſed ei quia portabat grabbatum ſuum, quaſi dicerent: Si ſanitas non erat differenda, nunquid & opus fuerat imperandum? Sed ille auctorem ſanitatis ſuæ obiiciebat calumniatoribus. vnde ſequitur, *Reſpondit eis, Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabbatum tuum, & ambula.* quaſi dicat, Quare non acciperem iuſſionem, à quo acceperam ſanitatem?

Hom. 36. in Ioan. circa med.

C h r y s. Nimirum ſi malignari vellet, poterat dicere, Si crimen eſt, accuſate eum qui iuſſit, & deponam lectulum: ſed & curationem vtique occultaſſet. Etenim ſciebat non ita eos morderi ex ſabbati ſolutione, ſicut ex infirmitatis ſanatione: ſed neque hoc occultauit, neque veniam petiit, ſed clarâ voce beneficium confeſſus eſt. Illi verò malignè interrogauerunt, vnde ſubditur, *Interrogauerunt ergo eum, Quis eſt ille homo qui dixit tibi, Tolle grabbatum tuum, & ambula?* Non dicunt, Quis eſt qui fecit te ſanum? ſed in medium inducunt id, quod tranſgreſſio æſtimabatur. Sequitur, *Is autem qui ſanus fuerat effectus, neſciebat quis eſſet. Ieſus autem declinauit à turbâ conſtitutâ in loco.* Et primùm quidem, vt eo abſente teſtimonium inſuſpicabile fieret. Qui enim adeptus fuerat ſanitatem, idoneus erat beneficii teſtis. Demum vt non plus faceret furorem illorum accendi. Solus enim viſus eius, cui inuidetur, non paruam inuidentibus immittit ſcintillam: Propterea diſcedens permiſit ab ipſis ſuum factum examinari. Quidam æſtimant hunc paralyticum eſſe eum, qui in Matthæo poſitus eſt: ſed non eſt. Ille enim multos habebat ſui curam habentes, & eum ferentes: hic autem nullum. Sed & locus vtrorumque diuerſus eſt.

Tract. 17. in Ioan. parum à princip.

A v g v s t. Siquidem mediocri corde, & humano ingenio conſideremus hoc miraculum facientem, quod ad poteſtatem pertinet, non magnum aliquid fecit, & quod ad benignitatem, parum fecit. Tot iacebant, & vnus curatus eſt, cùm poſſet vno verbo omnes erigere. Quid ergo intelligendum eſt, niſi quia poteſtas illa & bonitas magis agebat, quid animæ in factis eius pro ſalute ſempiternâ intelligerent, quàm quid pro temporali ſalute corporis mererentur? In illis enim factis quicquid temporaliter ſanatum eſt in membris mortalibus, in fine defecit: anima quæ credidit, ad vitam æternam tranſitum fecit. Piſcina illa, & aqua illa, populum mihi videtur ſignificaſſe Iudæorum: Significari enim populus nomine aquarum, aperte nobis indicat Apocal. Ioannis.

Apoc. 17. v. 15.

In hoc loco

B e d. Bene autem piſcina probatica fuiſſe deſcribitur. Ille enim populus *ouis* nomine ſignificatur, ſecundum illud pſalmi, *Nos populus tuus, & oues gregis tui.*

Pſal. 49. v. 7.

Tract. 17. in Ioan. non procul à princip.

A v g v s t. Aqua ergo illa, id eſt, populus ille, quinque libris Moyſi tanquam quinque porticibus claudebatur. Sed illi libri prodebant languidos, non ſanabant. Lex enim peccatores conuincebat, non abſoluebat.

Bᴇᴅ. Denique multa genera languentium A in eadem iacuerunt: *cæci* ſcilicet, qui ſcientiæ lumine carent: *claudi*, qui ad ea quæ iubentur, impleoda vires non habent: *aridi*, qui ſupernæ dilectionis pinguedine carent.

Tract 17. in Ioan. aliquãt à princip.

Aᴠɢᴠѕᴛ. Venit autem Chriſtus ad populum Iudæorum, & faciendo magna, docendo vtilia, turbauit peccatores (id eſt, aqnam) præſentiâ ſuâ, & excitauit ad paſſionem ſuam: ſed latens turbauit; *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Subitò enim videbatur aqua turbata: & à quo turbabatur, non videbatur. Deſcendere ergo in aquam turbatam, hoc eſt, humiliter credere in Domini paſſionem. Ibi ſanabatur vnus, ſignificans Eccleſiæ vnitatem: poſtea quiſquis venerit, B non ſanabatur quia quiſquis præter vnitatem fuerit, ſanari non poterit. Væ illis qui oderunt vnitatem, & partem ſibi faciunt in hominibus. Habebat autem 38. annos in infirmitate qui ſanatus eſt. Hic enim numerus ad languorẽ pertinet magis, quàm ad ſanitatem. Quadragenarius enim numerus ſacratus nobis in quadam perfectione commendatur, quia lex in decem præceptis data eſt: & prędicanda erat per totum, qui quatuor partibus commendatur. Denarius autem per quatuor multiplicatus ad quadragenarium peruenit. Vel quia per Euangelium, quod quatuor libros habet, impletur lex. Si ergo quadragenarius numerus habet perfectionem legis, & lex non impletur niſi in gemino præcepto charitatis: quid miraris quia langue- C bat, qui ad xl. duo minùs habebat? Neceſſarius erat illi homo ad ſanitatem. Sed homo ille, qui & Deus eſt: & quia illum iacentem duobus minùs inuenit; duo quædam iubendo, quod minus erat, impleuit. In duobus enim Domini iuſſis, duo præcepta ſignificata ſunt charitatis. Dei dilectio prior eſt ordine pręcipiendi, proximi autem dilectio prior eſt ordine faciendi. Dicit ergo, *Tolle grabbatum tuum.* Quaſi dicat, Cùm eſſes languidus, portabat te proximus tuus: ſanus factus es, porta proximum tuum. Dicit etiam, *Ambula.* Sed quò iter agis, niſi ad Dominum Deum tuum?

Grabbatũ tollere moraliter.

In hoc loco

Bᴇᴅ. Quid enim eſt dicere, *Surge, & ambula?* D niſi à torpore, & ignauiâ in quibus iacebas, erigere, & in bonis operibus proficere ſtude. *Tolle grabbatum tuum*, id eſt, proximum tuum à quo portatis, & ipſe patienter tolera.

Tract. 17. in Ioan. à med.

Aᴠɢᴠѕᴛ. Porta ergo eum cum quo ambulas, vt ad eum peruenias cum quo manere deſideras. Ille autem nondũ Ieſum nouerat, quia & nos credimus in eum, quem non vidimus: & vt non videatur, declinat à turbâ. Quadam ſolitudine intentionis videtur Ieſus, turba ſtrepitum habet, viſio iſta ſecretum deſiderat:

v. 24.
Hom 37 in Ioan. parum à princip.

Poſtea inuenit eum Ieſus in templo, &c. Cʜʀᴠѕ. Curatus homo non ſeceſſit ad nundinas; neque voluptati, aut vanæ gloriæ dedit ſeipſum: ſed in E templo conuerſabatur, quod maximæ religionis eſt ſignum. vnde dicitur, *Poſtea inuenit eum, &c.*

Tract. 17. in Ioan. à med. illius.

Aᴠɢᴠѕᴛ. Dominus quidem Ieſus, & in turbâ eum videbat, & in templo. Ille autem languidus Ieſum in turbâ non agnoſcit, in templo agnoſcit, in loco ſacrato.

Aʟᴄᴠɪ. Quia ſi gratiam conditoris cognoſcere volumus, & ad eius viſionem venire, fugienda eſt turba cogitationum & affectuum prauorum; declinanda ſunt improborum conuenticula: ſugiendum eſt ad templum, vt nosipſos templum Dei ſtudeamus facere, quos Deus inuiſere, & in quibus manere dignetur: Sequitur, *Et dixit, Ecce ſanus factus es, &c.*

Hom 17. in Ioan à princip.

Cʜʀᴠѕ. Vbi prius diſcimus quòd ex peccatis nata eſt hæc ægritudo. Quia enim ſæpius animam in nobis ægrotantem inſenſibiliter habemus, corpus autem & ſi paruam ſuſceperit læſionem, omne facimus ſtudium vt ab infirmitate liberemur; propterea Deus punit corpus pro his, quæ anima deliquit. Secundò verò, quòd verus eſt gehennæ ſermo: Tertiò, quòd longum eſt & infinitum ſupplicium. Dicunt enim quidam, Nunquid quia in breui temporis momento adulteratus ſum, immortaliter crucior? Vide quòd hic tanto tempore pro peccatis cruciabatur: non enim temporis menſurâ peccata iudicantur, ſed ipſâ delictorum naturâ. Cùm his autem & illud diſcimus, quòd ſi grauem ſuſtineamus pœnam pro prioribus peccatis, deinde in eadem inciderimus, grauiora patiemur: & hoc decenter. Qui enim neque ſupplicus factus eſt melior, vt inſenſibilis de reliquo, & contemptor ad maius ducetur tormentum. Si autem hîc non omnes pro peccatis torquentur, non confidamus. Nihil enim nos hîc pati pro peccatis, ſignum eſt maioris illic futuri ſupplicii. Non autem omnes ægritudines ſunt ex peccatis, ſed plures. Quædam enim & à pigritiâ fiunt, quędam propter probationem, ſicut in Iob. Sed propter quid Paralytico huic Chriſtus de peccatis mentionem facit? Quidam huic Patalytico detrahentes, dicunt eum Chriſti fuiſſe accuſatorem, & propter hoc hæc audiſſe. Quid igitur dicent de Patalytico, qui eſt apud Matthæum? Etenim & illi dictum eſt, *Dimittuntur tibi peccata tua*: Neque etiam Chriſtus hunc incuſat de pręteritis, ſed ad futurum eum munit ſolùm. Alios igitur curans peccatorum non meminit, quia his paralyticis ex peccatis ægritudines ſunt factæ, aliis autem ex infirmitate naturali: vel per hos reliquos omnes admonet. Cùm his autem & illud eſt dicere, quoniam multam vidit ineſſe animæ huius patientiam, & vt valentem ſuſcipere admonitionem eum admonet. Tribuit autem ſignum ei proprię deitatis. Dicendo enim, *Non amplius pecces*: oſtendit ſe ſcire omnia quæ ab eo facta erant delicta.

Hom. 17. in Ioan. à med.

Aᴠɢᴠѕᴛ. Nunc autem ille poſtea quàm vidit Ieſum, & cognouit eum auctorem ſalutis ſuæ, non fuit piger in euangelizando quem viderat. vnde ſequitur, *Abiit ille homo, &c.*

Tract. 37. in Ioan. non parum ante med.

Cʜʀᴠѕ. Non ita inſenſibilis erat, vt poſt tantum beneficium & admonitionem malignâ mente hoc dicat. Si enim detrahere vellet, ſanitatem tacens, tranſgreſſionem dixiſſet: Sed non fecit. Non enim dixit, Quoniam Ieſus eſt qui dixit, *Tolle grabbatum tuum*, quod videbatur Iudæis crimen eſſe, ſed dixit, *Quoniam Ieſus eſt qui me ſanum fecit.*

Aᴠɢ. Sic igitur ille annũtiabat, & illi inſaniebãt.

S. GAVDENTII EPISCOPI
Brixien. De Paralytico Tractatus.

Habetur in t. 7. Biblio. Patrũ: eſt autẽ Tr. 12.

Meminimi me ſuperiore tractatu ſanctæ dilectioni veſtræ pollicitum, quòd adiuuante Domino plenius explanaturus eſſem, quam ob cau-

Ioan. 7. v. 20.

Domini opus vnum, quo ei conciliata inuidia Iudæorum; Paralytici curatio in Sabbato.

Ioan. 21. v. 25.

ob cauſam vnum ſe opus feciſſe Dominus teſtaretur, vnde plebs ignauiſſima Iudæorum ſcrupulum paſſa, & iniquiſſimo furore ſuccenſa, benedictionis datorem, maledictis blaſphemis pulſauiſſet, dicens: *Dæmonium habes: quis te quærit interficere?* & inſuper vitæ Dominum necis tradere ſupplicio, cogitaret. Probauimus quidem iſtius Euangeliſtæ teſtimonio, non vnum, ſed multa & immemorabilia à Chriſto fuiſſe opera celebrata. Sic enim in fine libri conſcribit: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Ieſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, arbitror, nec ipſum mundum capere eos libros, qui ſcriberentur, poſſe.* Sed fortaſſe dicit ſtudioſus auditor. In primis partibus Euangelij loquitur Dominus: *Vnum opus feci, & omnes miramini:* in ſubſequentibus ille virtutum cumulus celebratur: & idcirco nihil quæſtionis ſuper hoc videlicet eſſe relictum. Verùm ego ab iſto ſermone ſuperiora libri huius dicta recenſens, inuenio plurima vſque in hunc locum Euangelij Chriſtum Deum noſtrum miranda opera confeciſſe. Iam Nathanaëlem viderat, priuſquam ſub ficulneâ conſtitutus à Philippo vocaretur: iam liquorem ſimpliciſſimum perlucentis aquæ in colorem ſaporémque vini ſuâ poteſtate conuerterat: iam Reguli filium morientem cœleſtis medicus priuſquam viſitaret, dum rogaretur, verbo ſanauerat. Iam Samaritanæ illius mulieris vitia occulta prodiderat, & confeſſam ſpirituali fonte mundauerat. Iam Paralytici membra per triginta & octo annos emortua vnius vocis præcepto curauerat, vel potiùs reformauerat. Iam quinque panibus hordeaceis & duobus piſcibus (quinque millia hominum) ſatiauerat, maiore miraculo conuiuium ſoluens. Amplior enim cibi appoſiti quantitate reliquiarum cumulus inuenitur, tot populorum famelicis cohortibus ſatiatis. Iam mare pedibus ambulauerat, ita vt planta gradientis tumens vnda non tangeret: ſed in catalogo iſto virtutum adhuc vnum fecerat opus, quod frementi contra ſe imperito populo Iudæorum, quaſi veriſimilem ſæuiendi aditum dediſſe videbatur: quòd ſcilicet Paralyticum curaſſet in Sabbato, cùm lex otium Sabbati imperaſſet. Itaque Chriſtus, qui legem veterem non ſoluere venerat, ſed implere, tanquam violati Sabbati reus inſectationem perpetitur Iudæorum.

Multa iam facta ab eo diuina miracula.

Ioan. 1. v. 48.

Ioan. 2. v. 7.

Ioan. 4. v. 47.

Ibi. v. 18.

Ioan. 5. v. 8.

Ioan. 6. v. 11.

Marc. 6. v. 48.

Matth. 14. v. 26.

Matth. 5. v. 17.

Defenſio Domini ſuper violato Sabbato.

Cogor hoc loco, fratres chariſſimi, omiſſâ præſentis ſerie lectionis, rationem Sabbati explanare, ne iuſta credatur fuiſſe contra Iuſtum perſequutio iniquorum. Nam Paralyticus ille, qui die Sabbati à Chriſto curatus eſſe memoratur, ideo calumniam patitur à Iudæis, quòd ipſa die quâ ſanatus fuerat, lectum ſuum portare videretur. *Sabbatum eſt*, inquiunt, *& non licet tibi portare grabatum tuum.* Reſpondit curatus: *Qui fecit me ſanum, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Et in ſubſequentibus, *Ieſus eſt*, inquit, *qui fecit me ſanum.* Rudis adhuc ex infirmitate Iudaicâ, ſed iam gratus de ſalubritate receptâ, quoniam non præualet calumniantibus facti præſtare rationem, præcepti atque operis demonſtrat auctorem: *Qui fecit me ſanum, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.* Et adiecit: *Ieſus eſt*, inquit, *qui fecit me ſanum.* Non dixit: vel filius Dauid eſt, qui fecit me ſanum; vel filius Ioſeph, qui fecit me ſanũ. (Hæc enim omnia vſitata erant in populo tunc temporis de Chriſto Domino Saluatore.) Sed quid? *Ieſus eſt*, ait, *qui fecit me ſanum.* Sciebat enim, ſciebat, vtpote Hebręus, nomen Ieſus ex virtute deſcendere ſanitatis. Saluator ſiquidem dicitur Ieſus, ſicut declarat Angelus, cum per ſomnium de Chriſto loquitur ad Ioſeph: *Vocabis*, inquit, *nomen eius Ieſum: ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Ille ergo, inquit, me fecit ſanum, cuius & nomen ſalus eſt. Et quomodo poterit Salus per præſcriptam legem prohiberi ne ſaluet? Videamus tamen, fratres chariſſimi, ſi vel ipſa lex otio Sabbati ſalutis opus excluſit.

Ioan. 5. v. 10.

Ieſus, qui ſanum fecit.

Matth. 1. v. 21.

Lex Sabbati.

Exod. 20. v. 9.

Sex, inquit, *diebus facies opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini tui. Non facies in eo vllum opus, niſi quod ſit pro omni animâ.* Procliuum eſt ex voluntate humanum genus, & maximè Iudæorum ad carnalia opera, potiùs quàm diuina, & idcirco conſtitutus eſt vnus in hebdomade Sabbati dies, in quò à carnalibus ceſſare cogerentur, & vacare ſolùm diuinis. Nam neque cibum coquere, neque iter facere in Sabbato concedebatur, ne quis ſub prætextu neceſſitatis humanæ, præponeret terrena diuinis. Verùm poſteaquam Iudæi neglectis ſpiritualibus negotiis, quę pro animæ ſalute Dominus agenda præceperat, omnia legitima Sabbati ad otium luxuriámque contulerant, clamat ad eos continuò Dominus per Prophetam: *Neomenias veſtras, & diem magnum non ſuſtineo. Ieiunium, & ferias veſtras, & dies feſtos veſtros odit anima mea.* Sabbata, inquit, veſtra, non mea: non enim ſunt mea, quæ geritis. Meum ieiunium, & mea Sabbata quæ ego ſeruanda præcepi, ieiunare iubent à vitiis, ceſſare ab operibus malis, & bonis actionibus inhærere. At è contrario veſtra Sabbata, veſtráque ieiunia, & litibus inquieta ſunt, & illecebris & luxuriis plena.

Eius ratio, vt ſolùm diuinis vacarent.

Secutus abuſus, vt otio ſolùm & luxuriæ.

Iſai. 1. v. 13.

Implet Dominus quod præcepit Sabbato; operando quæ erant ad ſalutem animæ.

Ipſe ergo legis dator in homine veniens, cùm operaretur pro omni animâ opera ſalutis; in Sabbato enim docebat, quod prouidâ ratione præceperat; nec deſtruebat legem, ſed potiùs adimplebat legem. Scriptum eſt enim: *Non facies vllum opus tuum in Sabbato*: tuum inquit, opus: id eſt, humanum. Et adiicitur, *niſi quod ſit pro omni animâ*, ſiue omni animæ, & ad ſaluandam animam. Ideóque legimus priores iuſtos in lege pro ſalute animarum Sabbatis operatos. Septem diebus Ieſus filius Naue iubente Domino, circuiuit ciuitatem Iericho, cum Leuitis & Sacerdotibus arcam portantibus Teſtamenti, & cadunt hoſtiles muri motu diuino, vt animæ Iudæorum de belli diſcrimine liberentur. In ſeptem verò diebus etiam Sabbatum numerari, à quolibet die computare incipiens, deprehendes. Itaque cùm dicitur: *Ieſus eſt, qui fecit me ſanum*, admonentur Iudæi ex nominis communione, opera non condemnare ſimilia. Ideóque Chriſtus Dominus cùm aut aridam manum, aut hydropem, aut paralyſim curaret in Sabbatis: tanquàm verè Dominus Sabbati, rem ſuam legis ſuæ teſtimoniis tuebatur, dicens ad Iudæos: *Licet ſabbatis benefacere, an malè; animam ſaluam facere, aut perdere.* In hunc ſenſum legis, vt arbitror, quem ſupra expoſuimus, eos introducere volens, ſimúlque exprobrans, quòd non intelligerent, quid eſſet *opus ſuum, & niſi quod ſit pro omni animâ.* Operatur ergo pro ſalute

Ieſue. 6.

Operatus Ieſus in Sabbato.

Luc. 6. v. 9.

animæ Chriſtus in Sabbato, & operatur in Sabbato, & implet legem, dum conditionem interpretatur legis: dum operum differentias illuminat: dum facit quæ lex de Sabbati feriis exhibet: dum ipſum Sabbati diem benedictione ſuâ ſanctificatum, beneficiis ſuis efficit ſanctiorem. Nam diuina in eo præſidia omni animæ credẽti largitus, opera debita Sabbato reddidit.

Ioan. 5. v. 17.

Vt tamen oſtenderet Iudæis eundem ſe ſemper operatum fuiſſe cum Patre, qui tunc etiam operaretur in carne, ait illis: *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor. Et propterea, inquit magis perſequebantur Iudæi eum, quia non ſolùm ſoluebat Sabbatum, ſed quia & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo.* B Euidenter docuit B. Euangeliſta, æqualem Deo Patri eſſe eum, qui verus Filius eius ſit, proprietate naturæ. Licet ergo veterum documenta præceſſerint, nihil tamen huiuſmodi affectionis Dominus geſtiuit opponere: ne quoniam rara ſunt & antiqua, vel incerta apud quoſdam, vel fortuita crederentur; ſed quotidianis & vſitatis exemplis eos repercutere magis voluit, vnde ſe iuſtiſſimè vel refutatos, vel etiam confutatos negare omninò non poſſent. *Vnum opus feci*, inquit, *& omnes miramini.* Quod illud opus? Quia Paralyticum curaui in Sabbato, & adiecit: *Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem, non quia ex Moyſe*, inquit, *Circumciſio eſt, ſed ex Patribus*; id eſt, ex Abraham, qui primus circumciſus eſt, & ex cæteris Patriarchis: *Et in ſabbato*, inquit, *circumciditis hominem. Si Circumciſionem*, inquit, *accipit homo die ſabbati, vt non ſoluatur lex Moyſi, mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in Sabbato? Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Tanquam ſi diceret: Præcepit lex hoc ſolùm, quòd pro animâ eſt opus faciendum in Sabbato. Et de Circumciſione eadem lege præcipitur, quod quicunque non circumciderit octauo die natiuitatis omne maſculum, eradicabitur anima illa de populo ſuo. Ergo pro animâ eſt, quòd Sabbatis circumciditis hominem: pro anima eſt itidem, quòd & ego hominem totum ſanaui in Sabbato: licet ergo pro animâ opus fieri in Sabbato bonum. Quod ſi me in iſto opere violaſſe Sabbatum iudicatis, voſmetipſos indeſinenter violatis. Sabbati reos eſſe decernitis. *Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Tam rationabili patientiâ vincit inimicus Dominus noſter Ieſus, qui vtique in hunc mundum, vt patiendo vinceret, à Patre deſcenderat. Sed conſideremus breuiter poſtremi huius dicti virtutem.

Ratio altera perſequendi Chriſtum, quòd ſe Dei Filium diceret.

Ioan. 7. v. 22

Gen 17. v. 10.

Circunciſio opus quoddam, nec tamen Sabbato vetita.

Iudicare ſecundum faciem.

Nolite, ait, *ſecundum faciem iudicare, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Generalis, vt opinor, iſta ſententia eſt retinendæ æquitatis magiſtra, omnibus poſita, multis nota, paucis dilecta. E Pręcipitur enim ne huius ſæculi diuitum perſonis adulantes, iniquiſſimo iudicio faueamus incredulis, & impios, incredulos, rapaces, luxurioſos, inhoneſtos, non ſolùm timido ſilentio nutriamus, verùm etiam omni reprehenſione dignos iniuſtis laudibus prędicemus: vel quod eſt omni fœditate deformius, turpia lucra captantes alienæ pecuniæ notabiliter ſeruiamus, Chriſtianæ libertatis obliti: néve carnalis cuiuſquam formæ pulchritudine illecti, à regione veritatis rectæque ſententiæ ſiniſtro A iudicio moueamur, cùm de contemnendis opibus ſcriptum ſit: *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor adponere.* Et de negligendo carnis decore Deus ad Samuelem Sacerdotem loquatur, electurum Regem de filiis Ieſſe: *Ne admiratus fueris*, inquit, *proceritatem ſtaturæ, vel pulchritudinem vultus eorum: quoniam homo videt in faciem, Deus autem videt in cor.* Et idcirco beatus Dauid minimus atque contemptus oleo ſanctificato ſublimatur in regnum, & ſe ex humilitate per Dei gratiam ad ſummum ſciens creuiſſe faſtigium dignitatis, peculiari carmine gloriatur, dicens: *Puſillus eram inter fratres meos, &c.* Vtiliter ergo per omnia B Chriſtus ait: *Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Et quis noſtrum, chariſſimi, ad ſingula, quæ prædixi ſeruanda idoneus inuenitur? *Beati qui cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.*

Pſal. 61. v. 11.

1. Reg. 16. v. 7.

Pſal. 151. qui eſt extra Canonem

Pſal. 105. v. 3.

Igitur cùm generalis, vt ſuprà dixi, ſit iſta ſententia, ſpecialiter tamen dirigitur ad Iudæos, qui Chriſtum mirabilia facientem hominem ſolummodò ex facie iudicabant: Deum verum in virtutibus non videntes. Hæreticos etiam Dei Filium blaſphemantes, non mediocriter ſententia iſta contundit, quòd humilitatem ſuſceptæ carnis intuiti, immenſæ Diuinitatis conentur metiri ſubſtantiam. Nos autem, fratres, *Gratiâ* eius *ſaluati per fidem*, iuſtum iudicium iudicemus, æquitatem ſeruantes in om- C ni actione conuerſationis noſtræ. Eſt enim rationabilis animæ iuſtum iudicium, vt eligat Deo magis ſeruire, quàm ſæculo: vt ſtatuat mandatis Chriſti obſequi, non diaboli conſiliis deprauati: vt ſpiritualibus inhærere decernat ſtudiis, non carnalibus vitiis implicati: & vt æternam beatitudinem futurorum breuiſſimis mundi voluptatibus, iudicet præponendum. Recti itaque cordis æquo iudicio gradiamur in omnibus præceptis & iuſtificationibus Domini, vt poſſimus vitæ æternæ conſortium promereri ab ipſo Dei Filio ſempiterno, cuius omnipotentia cum Patre, & cum Spiritu ſancto D permanet in omnia ſæcula: Amen.

Epheſ. 2. v. 8.

Epheſ. 5. v. 8

Iuſtum Iudicium Chriſtiano ſeruandum.

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

P*Oſt hæc erat dies feſtus Iudæorum.* Quinam? vt mihi videtur, Pentecoſtes. *Et aſcendit Ieſus Hieroſolymam.* Frequenter in ſolennitatibus ciuitatem petit, tum vt videatur ipſe quoque cum reliquis feſtos dies celebrare, tum vt ſimplicem ad ſe multitudinem alliciat. Maximè enim huiuſmodi diebus melius diſpoſita eſſe conſueuerat.

Ex Hom. 35. in Ioan.

Ioan. 5. v. 1.

Frequens Dominus Hieroſolymis dies feſtos agit.

v. 2.

Eſt autem Hieroſolymis probatica piſcina, quæ E *cognominatur Hebraicè Bethſaida, &c.* Quis hic curationis modus? quod per hoc nobis myſterium ſignificatur? Non temerè, nec abſre hæc, ſed futura nobis tanquam in imagine, & figurâ quadam deſcribuntur; ne res nimium incredibilis & inexpectata, audientium fidem apud pleroſque labefactaret. Quænam igitur hæc deſignatio? Futurum erat baptiſma plenum maximæ poteſtatis & gratiæ; quod purgaret omnia peccata, proque mortuis viuos efficeret. Tanquam igitur in imagine, hæc in piſcinâ & aliis pluribus deſignantur: & primùm quidem

Piſcina, & alia eiuſmodi, ad baptiſmũ initiantia.

datur aqua, quæ corporum maculas, & non veras, ſed apparentes ſordes; hoc eſt, à morbo alios, alios à leprâ, & aliis huiuſmodi morbis liberaret. Et hac gratiâ multa in veteri teſtamento per aquam mundata ſunt. Veruntamen ad propoſitum nobis ſermonē in præſentiâ redeamus.

Primùm igitur polluriones corporum, inde varia morborum genera per aquam ſanantur: ſiquidem cùm vellet Deus ad propinquantis baptiſmatis fidem nos erudire, non ſolùm ſimpliciter, ſed & morbos per aquam expulit. Propiores enim veritati imagines, & in baptiſmate & in paſſione, & in aliis certiores fuerunt, quam vetuſtiores. Nam ſicut regii familiares, haſtatis honoratiores ſunt: ita & propiores figuræ. Et deſcendens Angelus, motæ aquæ ſanandi virtutem largiebatur, vt intelligerent Iudæi longè magis Angelorum Dominum omnia animæ impedimenta ſanare poſſe. Et quemadmodum huius aquæ natura per ſe non ſanabat, ſiquidem ſemper ſanaſſet, ſed duntaxat cùm ab Angelo mouebatur: ita & in nobis non ſimplex aqua operatur; ſed cùm Spiritus gratiā accipit, omnia abluit peccata.

Figuræ quò propinquiores gratiæ & veritati, eò illuſtriores.

Accipit aqua gratiam Spiritus per verbum benedictionis in ipſo eius vſu.

v. 3.

Iuxta hanc piſcinam iacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum Verùm tunc infirmitas corporis ſanari volentem impediebat, nunc vnuſquiſque poteſtatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam mouet, ſed Angelorum Dominus totum perficit: iam non habet excuſationis locum infirmus, non habere ſe hominem qui ſibi opituletur, neque dum venit, alium deſcendere: ſed licet vniuerſus mundus accedat, non conſumitur gratia, neque virtus deficit, ſed eadem ſemper permanet. Vt enim ſolares radii ſingulis diebus illuminant, neque ex nimiâ copiâ vis eorum minuitur: ita, imò longè minùs Spiritus operatio ob accipientium multitudinē remittitur. Hoc autem factum eſt, vt qui in aquâ corporis morbos ſanari poſſe didiciſſent, in eo aliquandiu exerciti, animæ morbos per aquam curari poſſe faciliùs crederent.

Piſcinæ gratia vnius tantùm, baptiſmi, vniuerſorum.

Simile.

Et quanam gratiâ Ieſus contemptis aliis, ad eum qui octo & triginta annos ægrotauerat, venit? Quid præterea interrogat: *Vis ſanus fieri*? Non quòd dubitaret, eſſet enim abſurdum: ſed, vt illius oſtenderet tolerantiā, vt intelligamus quare poſthabitis cæteris ad hunc venerit. Quid igitur ille? *Reſpondit ei*, & ait: *Domine, hominem non habeo*, &c. Hac gratiâ interrogauit; *Vis ſanari*? vt ſcilicet hæc intelligeremus. Neque dixit; Vis vt te ſanem: nondum enim tanta de ipſo habebatur opinio: ſed, *Vis ſanus fieri*? admirabilis profectò Paralytici tolerantia: octo & triginta annos, vt ſanaretur nunquam diſcedens expectauit: quòd niſi patientiſſimus fuiſſet, ſi non præterita, at futura ſaltem inde eum abducere potuiſſent: quoniam incredibile erat reliquos ægrotos priorem illum ingredi dimiſſuros. Neque enim certo tempore aqua mouebatur, ſed claudi quidem & contorti tempus obſeruare poterant: cæci verò minimè, niſi fortaſſe motum auribus percepiſſent. Pudeat ergo nos, pudeat, dilectiſſimi, & incredibilem ſocordiam noſtram deploremus: octo & triginta annos hic expectauerat, expectabátque, neque eius impletum eſt deſiderium: neque negligentiâ ſuâ non ſanabatur, ſed præuentus ab aliis, neque propterea deſperauit: nos au-

v. 6.

v. 7.

Paralytici mira tolerantia.

A tem, ſi vel decem dies orationibus inuigilantes non exaudimur, iam tepeſcimus: hominibus verò quàm diligentiſſimum exhibemus miniſterium, in militiâ, in difficultatibus ſeruientes, & tandem frequenter omnem ſpem amittimus: Dominum autem noſtrum, vbi ſine dubio merces ſequitur longè laboribus amplior (*Spes enim non confundit*, inquit,) debito ſtudio, & diligentiâ proſequi non patimur: & quonam hoc ſupplicio dignum? nam ſi nihil accepturi eſſemus, ipſius tamen frequens conſuetudo nónne innumera nobis bona attuliſſet? Sed laborioſa eſt aſſidua oratio: & quid non laborioſum, quod à virtute proficiſcatur? Hoc ipſum, B inquiet quiſpiam, me maximè ambiguum reddit, quòd malitiam voluptas, virtutem labor conſequitur. Et multos quærere arbitror, quænam ſit cauſa.

Rom. 5. v. 5.

Quicquid eſt à virtute, laborioſum.

Dederat nobis à principio Deus liberam omni curâ, & laboribus vitam; eo turpiter munere abuſi ſumus, & inertiæ dediti, paradiſum amiſimus: idcirco laborioſam nobis vitam inſtituit, quaſi ſe humano generi excuſans, diceret; Dedi vobis à principio delicias, facti eſtis indulgentiâ deteriores, ideo eas vobis laboribus commutaui. Qui cùm neque vos continerent, lex & præcepta ſucceſſere, tanquam repagula & frænum indomito equo adhibita, quibus eius aduerſus rationem inſultus compeſcerentur: ità C enim equorum domitores aſſolent. Vita igitur laborioſa inſtituta eſt, quoniam quies & otium vitam, & mores corrumpere conſueuit: natura enim humana deſidiam non patitur, ſed ab eâ faciliimè ad malitiam declinat: Eſto non opus eſſe labore continenti, neque illi qui virtutibus cæteris defungatur, ſed in otio perfectum eſſe: quonam pacto hac vtemur indulgentiâ? nonne in arrogantiam & ſuperbiam conuertemus? Sed quamobrem, inquit, tanta malitiam voluptas, tantus virtutem labor comitatur? Et quænam tibi gratia habenda, quod præmium acciperes, niſi laborioſum tibi opus iniungeretur? Multos etenim poſſum in præſentiâ oſtendere, qui ſuaptè naturâ mulierum abhorrent conſuetudinem, D eáſque vt abominabiles fugiunt: hoſne, dic quæſo, continentes appellabimus? hos laudibus proſequemur? Minimè. Continentia eſt, voluptatum ſtimulos ſuperare: & in bellis maxima certamina clariſſimos triumphos pariunt, non quando nemo reſiſtit. Sunt multi naturâ remiſſiores: hóſne manſuetos dicemus? Minimè. Idcirco Dominus, tribus caſtrationis modis propoſitis, duos tanquam nullâ laude dignos omiſit: vnum in cœlum extulit.

Vnde ſit vt virtutem labor; vitium voluptas comitetur.

Laboribus noſtris merces apud Deum.

Matth. 19. v. 12.

Sed quid opus erat malitiâ? Ita & ego ſentio. Et quiſnam malitiæ opifex? quis alter, niſi voluntaria deſidia? Sed bonos tantùm eſſe oportebat. Et quidnam boni proprium? continen-E tem eſſe & vigilare, an dormire & ſtertere? Et quamobrem, inquies, hoc bonum non videatur, vt quis ſine labore rectè faciat? Imperitè loqueris, & eorum more qui ventri dediti ipſum Deum arbitrantur. Nam quòd non rectè ſentis, reſponde quæſo: Sit rex & dux: rex in lecto & voluptatibus vitam agat; dux verò aſſiduis belli laboribus fortiter hoſtes fuderit, vtri victoriam adſcribemus? vter rerum geſtarum voluptate fruetur? Vides quantò illa magis nobis placeant, quæ ſudoribus comparatur? Propterea Deus labores virtuti immiſcuit,

Virtutis opus, laborioſum.

Phil. 3. v. 19.

Virtutem admirantur qui etiam ex virtute non viuunt.

vt nos illi familiares redderet: propterea etſi non ſecundum virtutem viuimus, eam tamen admiramur, vitium autem licet ſuauiſſimum, accuſamus.

Quòd ſi dixeris, Quid naturâ bonos non potiùs admiramur, quàm voluntate? Quoniam æquum eſt, laborantem non laboranti præponere. Quâ enim gratiâ nunc laboramus? Quoniam indulgentiam & otium non moderatè tuliſti: imò ſi quis diligenter inquirat, maiorem in modum pigritia corrumpit, & nimios deinceps labores præbet. Quòd ſi placet, aliquem epulis quàm lautiſſimis ſub cuſtodiâ in otio deſidentē nutriamus, vt nec exire ſinamus, ne ad opus aliquod educamus; ſed in menſæ & lecti deliciis iugiter contabeſcat: quid hac vitâ miſerius? Sed aliud operari eſt, inquies, aliud laborare. Sed tūc operari licebat abſq; labore. Hocne fieri poteſt? Planè.

Operatio in paradiſo ſine labore.

Hoc & Deus voluit, tu verò nō paſſus es. Statuit vt paradiſū coleres; opus tibi ſine labore iniunxit: non enim ſi à principio laboraſſet homo, iſtud poſtea pœnę & ſupplicij loco ei datū fuiſſet: ſtat enim ſimul & operari, & non laborare, quēadmodum Angeli. Nam quod operentur, audi quid dicat: *Potentes virtute qui facitis verbum eius.*

Pſal. 102. v. 20. Hebr. 4. v. 10.

Quòd ſi nunc remiſſiores vires maiorē afferunt laborem, tunc non idem contingebat: *Qui enim*, inquit, *ingreſſus eſt in requiem eius: etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis Deus.* Neque deſidiam hîc ſignificat, ſed laborem excludit. Nam & Deus adhuc operatur

Ioan 5. v. 17

Chriſti teſtimonio, dicentis; *Pater meus vſque nunc operatur, & ego operor.* Propterea omnes vos admonitos volo, ignauiâ abiectâ, virtutem complectamini: Malitiam namque voluptas breuis, dolor perpetuus ſequitur: contrà virtutem labor breuis, gaudium ſempiternum. Hæc ante præmium ſectatorem ſuum omni labore liberat, futurorum ſpe alens: illa ante ſupplicium conſcientiam ſtimulis præteritorum torquet, ac omnia in ſuſpicionem adducit, quod ipſis etiam laboribus, & anguſtiis grauius reperitur. Quòd ſi tantùm voluptas eſſet, quid eâ vilius? quid abiectius? quæ ſimul & venit, & auolat, atq; langueſcit, fugitque antequam comprehendatur: & ſiue corporum dixeris voluptatem, ſiue deliciarum, ſiue pecuniarum, ne diem quidem firma perſtat: cùm autem & pœna, & ſupplicium eam comitetur, quid eius ſectatoribus miſerius? Cùm igitur hæc intelligamus, omnia virtutis gratiâ toleremus: ita verâ perfruemur voluptate, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem & cum quo Patri gloria ſimul & Spiritui ſancto in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM IN IDEM
Homil. 2.

Hom. 36. in Ioan. Ioan. 5. v. 6. Rom. 15. v. 4

VIs ſanus fieri? Reſpondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, &c. Maximum diuinarum Scripturarum præmium, maxima vtilitas; quod Paulus teſtatur inquiens: *Quæcumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad quos fines ſæculorum deuenerunt, vt per patientiam, & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus.* Omnium enim

Medicinarum theſaurus ſcripturæ ſacræ.

medicinarum theſaurus diuinæ Scripturæ ſunt, & ſiue ſtultitiam exuere, ſiue affectus ſedare, ſiue pecuniarum cupiditatem expellere, ſiue

A dolores contemnere, ſiue fortem animum induere, ſiue aduerſa æquo animo tolerare velimus, quamplurima hinc remedia inuenire poſſumus. Quis enim ſiue extremâ paupertate, ſiue diuturno morbo vexatus, ſi propoſitum hodie nobis locum legerit, non maiorem in modum conſoletur, cùm intellexerit hunc octo & triginta annos languentem, & ſingulis annis alios ſanitati redditos videntem, non tamen animo lapſum deſperaſſe, licet nedum pro præteritis conceptus mœror, ſed & exciſa in futurum ſpes omnis, ſatis eſſent vt eum deijcerent. Audi ergo & verba eius, & miſeriam: cùm enim dixiſſet Chriſtus:

Paralytici exemplum illuſtre ad patientiam.

B *Vis ſanus fieri? Domine*, inquit, *hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua mittat me in piſcinam.* Quid hoc miſerius? quid calamitoſius? Vides hominem longo languore confectum? vides humilitatem? Non maledixit, vt nonnullos audimus; non execratus eſt diem ſuum, non ſe irrideri arbitratus eſt, rogatus an vellet ſanus fieri; neque dixit: Huc ex induſtriâ veniſti vt ſannis & conuiciis me laceſſeres, qui interrogas, cùm dolore excrucier, num velim ſanari: ſed perquam manſuetè & humiliter, Planè Domine, inquit. Atqui ignorabat percontantem, & ſe ſanatum iri neſciebat, nec quicquam poſtulat, vt qui

C medicum rogant: ſed tantum morbum ſuum narrare contentus eſt. Videbatur ei fortaſſe idcirco Chriſtum interrogare, vt ipſum in piſcinam mitteret: hac gratiâ eum ſibi miſericordiâ conciliare vult.

v. 8 Matth. 9. v. 2.

Quid tum Chriſtus? *Surge: tolle grabbatum tuum, & ambula.* Quidam eundem hûc, & quem Matthæus meminit, eſſe arbitrantur. Non eſt tamen: quod pluribus rationibus conſtat: primùm ille multos habebat qui ſūmâ curâ ipſum ferebāt; hic neminem: quare inquit, *Hominem non habeo.* Deinde ille nihil locutus eſt, hic ſuam narrat miſeriam: illius curationis diei non meminit Euangeliſta, hic in die feſto ſanatus eſt: ille domi,

Non idem paralyticus qui apud Matthæū, & qui apud Ioannem.

D hic iuxta piſcinam: illi, *Remittuntur tibi peccata tua*, inquit: huius priùs corpus, deinde animam curauit: illi dimittit peccata, *Remittuntur tibi*, inquit, *peccata tua*: hunc admonet, eique minatur vt ſibi in poſterum caueat. *Iam noli peccare*, inquiens, *ne deterius tibi aliquid contingat.* Accedit ad hęc differens Iudæorum calumnia: hîc ſabbati prævaricationem, illic blaſphemiam accuſant. Tu autem immenſam Dei ſapientiam contemplare: non enim ſtatim ſanauit, ſed primùm rogando ſibi familiarem reddidit, ad futuram fidem inſinuans: neque tantùm ſanauit, ſed vt lectum auferat iubet, vt miraculum crederetur, & nemo falſum & ſimulatum opina-

Iuſſus paralyticus grabbatum ferre, ad miraculo aſtruendam fidem.

E retur. Niſi enim firmis & robuſtis membris, id ferre non potuiſſet. Seruat hunc morem ſæpenumero Chriſtus, vt maiorem in modum impudentibus ſilentium imponat. Siquidem in quinque panum miraculo, ne quid ſuſpicionis oriretur, non tantùm miraculum fecit, ſed voluit vt multæ fragmētorum reliquiæ ſupereſſent:

Ioan. 6. v. 13

& mundato leproſo: *Vade*, ait, *oſtende te Sacerdoti.* Simul vt miraculo certam fidem faceret, & calumniantium ipſum legē Dei prævaricari, impudentia ora cōprimeret. Idem in nuptiis fecit:

Matth. 8. v. 4. Ioan. 2. v. 8

non enim vinum ſimpliciter exhibuit, ſed ferri Architriclino imperauit, vt qui nihil eorū quæ geſta eſſent ſciret, confitendo indubitatū per hu-

beret teſtimonium. Hac gratiâ Euangeliſta in-
ſcium Architriclinũ vnde id vinum eſſet demon-
ſtrauit, vt incorruptum iudicium oſtenderet.
Et cùm mortuũ ſuſcitauit: *Date*, inquit, *ei man-* *Marc. 5. v. 43.*
ducare, vt certius reſurrectionis ſignum præ-
beret. Quibus omnibus manifeſtè indicat vul-
go, non fallacem ſe, neque deceptorem, ſed
ad communem omnium ſalutem veniſſe.

Sed cur ab hoc, vt ab aliis fidem non requirit,
dicendo: Credis quia hoc poſſum facere? quo-
niam nondum quiſnam eſſet, apertè nouerat.
Nam ab his qui ſuam viderant poteſtatem, me-
ritò requirit vt credant: ab ignaris autem mi-
nimè, niſi priùs admoneantur. Propterea circa
principium Matthæus multos curaſſe, & nemi-
ni poteſtatem ſuam prænonriaſſe narrat. Tu
autem Paralytici fidem conſidera: audiens enim
quòd cum poteſtate & quaſi imperans eum al-
loqueretur, dicens: *Surge, tolle grabbatum tuum,* Paralytici fides.
& ambula; non riſit, non admiratus eſt, in-
quiens: Angelus deſcendit, & turbatâ aquâ
vnum duntaxat in bonam reſtituit valetodinem:
tu homo ſolo verbo Angelum ſuperaſſe con-
fidis? nimium tibi arrogas, ridiculus es. Nihil
tale locutus eſt, ſed ne cogitauit quidem: ſed
audiuit ſimul & ſurrexit, & ſanatus medici præ-
ceptum non recuſauit. Tulit enim grabbatum,
& ambulauit. Id autem mirabile fuit, non quòd
à principio non crederent Iudæi, ſed quòd poſt
miraculum Chriſtum perſequerentur, calum- Conſtantia aduerſus calumniantes Iudæos.
niarentur, deteſtarentur, dicerent: *Non licet*
tibi tollere grabbatum tuum: hic autem nihil
eorum curaret inſaniam, ſed fidenter in me-
dium, acceptum prædicaret beneficium, & im-
pudentes compeſceret. Hoc profectò magnæ
fortitudinis indicium eſt. *Erat enim*, inquit
ſabbatum Iudæorum in illâ die: & dicentibus
illis: *Sabbatum eſt, non licet tibi tollere grab-*
batum tuum: audi quid reſpondit: *Qui me ſa-*
num fecit, is mihi dixit: Tolle grabbatum tuum,
& ambula. Tantùm non dicens eos delitos, &
inſanos, cùm præciperent, ne eius qui tam
graui & diuturno morbo ipſum liberauerit,
mandatis pareret, & magiſtrum ſectaretur. At
ſi malignius reſpondere voluiſſet, poterat di-
cere ſe id non ſponte ſuâ, ſed alterius iuſſu id
facere: neque id ſuum, ſed imperantis pecca-
tum; & depoſito lecto acceptum occultare be-
neficium. Norat enim, non tam propter ſabba-
ti præuaricationem, quàm propter morbi cu-
ram Iudæos id reprehendere. Verùm neque
beneficium ſoluit, neque illud dixit, neque ve-
niam deprecatus eſt, ſed clarâ voce quid accepe-
rit, profitetur, & prædicat: ita Paralyticus.
Illi autem (conſidera, quæſo, hominum mali-
gnitatem) non dixerunt; Quis te ſanum fecit?
ſed hoc omiſſo, in calumniâ aſſiduè verſantur:
Quis eſt homo ille, qui dixit tibi: Tolle grabba-
tum tuum, &c.

Is autem, qui ſanus fuerat effectus, neſciebat *v. 13.*
quis eſſet. Ieſus enim declinauit à turbâ conſtitu- Dominus edito miraculo cur declinauit.
tâ in loco. Quare declinauit? Primùm, vt ſe
abſente minimè ſuſpicioſum foret teſtimonium:
qui enim ſe ſanum intelligebat, certior accepti
beneficij teſtis erat futurus. Inde ne illorum in-
ſania vehementiùs accenderetur. Neque enim
ignarus erat inuidioſi ſolùm præſentiam non
paruam inuidorum animis furoris ſcintillam ex-
citare. Diſceſſit igitur, vt ipſi inter ſe de mira-
culo quærerent, decertarentque: ipſe nihil de ſe,

A ſed qui ſanatus fuerat, & ipſi calumniatores lo-
querentur. Ipſi enim iam miraculum teſtantur,
cùm non dicerent, cur fieri ea in ſabbato præci-
peret, ſed cur faceret: neque præuaricationem
ægrè ferrent, ſed Paralytici inuiderent ſanitati.
Atqui quantum ad humanum opus, illud magis *Infra 9. v. 6.*
opus erat quod fecit Paralyticus; quod autem
Chriſtus, ſermo ac verbũ. Proinde iubet hîc al-
teri, vt ſoluat ſabbatum; alibi ipſe per ſe operatus
eſt, cùm Cæci nati oculis lutum illiniuit: Facit
autem hæc non tranſgrediens legem, ſed ſuper-
grediens; ſed de his aliâs: neque enim ſemper
eodem modo de ſabbati tranſgreſſione ab illis
accuſatos reſpondet, quod diligenter eſt ob-
ſeruandum.

B Verùm iam videamus quantum mali afferat Morale contra inuidiam.
inuidia, quo pacto mentis oculos contra pro-
priam ſalutem perſtringat. Nam quemadmo-
dum inſani aduerſus ſeipſos frequenter gladios
impellunt: ita & inuidi ſolam inuidioſi miſe-
riam diſquirentes, ſuam ipſorum nihili, ducunt
ſalutẽ. Hi etiã ſunt feris ſæuiores: illæ enim fame
impulſæ, aut à nobis priùs irritatæ nos appetunt:
hi beneficos non rarò inimicorum loco habent.
Feris, inquam, ſæuiores, dæmonibus pares, &
fortaſſe deteriores. Ipſi namque aduerſus nos
irreconciliabile bellum habent; ſuo tamen ge-
neri minimè inſidiantur (ideoque horum exẽ- Inuidi feris ſæuiores, quin dæmonibus deteriores.
plo in Iudæos Chriſtus inuectus eſt, cùm in *Matth. 12. v. 25.*
Beelzebub eum eiicere dæmonia dixiſſent:)
hominem autem neque naturæ ſuæ participes re-
C ueriti, eos infeſto animo impetunt, atque ſeip-
ſos priùs, quàm quibus inuident, ſupplicio af-
ficiunt, animúmque perturbationibus, & an-
xietatibus temere cruciant. Quamobrem, miſer,
proximi tui commodis perturbaris? dolendum
eſt cùm malis afficimur, non cùm proximi feli-
citatem intuemur. Idcirco peccatum hoc omni
indignum veniâ eſt. Nam ſcortator voluptatis
ſtimulos in excuſationem affert, fur pauperta-
tem, homicida furorem; friuolas quidem ne-
que admittendas, qualeſcunque tamen excuſa-
tiones: tu verò quam affers, quæſo? nullam
profectò, niſi animi prauitatem, atque malitiam. Nihil habet inuidus quod excuſet.
Nam ſi inimicos amare iubemur, quámnam pœ-
D nam ex amici odio daturos nos arbitramur? Et
ſi amicos diligendo nihil Gentilem ſuperamus, ſi
nihil de nobis malè meritos perſequimur, quam
merebimur veniam? Audi Paulum quid dicat:
Et ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, cha-
ritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. *1. Cor. 13. v. 3.*
Quod autem inuidia charitatem prorſus tollat,
perſpicuum eſt.

Hic affectus & fornicatione & adulterio lon- Inuidia peior adulterio.
gè grauior eſt: alterum enim in ipſo auctore
conſumitur; inuidiæ autem vis vniuerſos popu-
los perdidit, vniuerſum orbem terrarum labe-
factauit: ipſa cædis mater; ipſius ſuaſu Cain *Gen. 4. v. 5.*
fratrem interemit: ipſi Eſau in Iacob, fratrum *Gen. 27. v. 41.*
in Ioſeph, diaboli in humanum genus odium, *Gen. 37. v. 4.*
E & inſidiæ tribuendæ ſunt. At tu neminem in-
terficis: ſed longè grauiora patras, cùm fratrem
turpiter agere concupiſcis, cùm vndique la-
queos tendis, cùm perſequeris ne virtutibus
inuigilet, cùm ægrè fers orbis terrarum Domi-
no debitum exhibere ſeruitium. Non igitur cum
illo, ſed per illum cum Deo bellum geris: Deo
iniuriam facis, cùm tuum honorem ipſius hono-
ri præferas: & quod grauiſſimum eſt, licet miſe-
ricors ſis, licet in vigiliis ieiuniiſq; aſſiduus ſis,

fratri inuides, omniũ malitiam exceſſeris: quod velinde conſtat. Scortatus quidam apud Corinthios breui vitam emendauit: Caïn fratri inuidendo, nunquam odium poſuit: ſed quantò frequentiùs à Deo admonitus eſt, tantò magis dolebat, magis cruciabatur, & properabat ad cædem. Hic ergo quàm ille, grauior morbus, qui niſi magnâ adhibitâ diligentiâ, non facilè remedia admittit.

1. Cor. 2. v. 6.

A Eia igitur radicitùs euellamus illum, ſcientes quòd quemadmodum alienis bonis inuidendo Deum offendimus, ita congratulando ei gratificamur, & participes nos facimus bonorum, quæ rectè operantibus reponuntur. Idcirco admonet Paulus, *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus*: ex vtroque enim magnum lucrũ conſequimur. Intelligentes igitur, quòd etſi niſi laboremus, itidem tamen cum proximis affecti præmiorum participes efficimur: omni liuore abiecto, fraternâ omnes dilectione complectamur, & eorum commodis congratulantes præſentia & futura bona conſequamur, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cum quo Patri gloria, ſimul & Spiritui ſancto, in ſæcula ſæculorum: Amen.

Rom. 12. 6.

EIVSDEM IN IDEM,
Homil. 3.

Ex Hom. 37. in Ioan. Ioan 5. v. 14.

P*Oſtea inuenit eum Ieſus in templo, &c.* Res profectò grauis eſt peccatum; grauis, inquam, & pernicies animę, vt nonnunquã vi & exuperantiâ ſuâ corpora quoq; inficiat. Sed cùm grauiter ægrotante animâ nullo dolore afficiamur, ac paruo corporis morbo ſummâ diligentiâ medicinam perquiramus: ideo Deus ob animi peccatum corpus flagellat, vt deterioris partis ſupplicio, melior ad quærendum remedium conuertatur. Ita Corinthium fornicatorẽ Paulus corrigit interitu carnis, & ſectione corporis animi morbum coërcens, tanquam optimus medicus, qui cùm hydropiſim, vel ſpleoem potionibus, & leuioribus medicinis ſanare non poſſit, extrinſecus ferro, & igni vtitur: Hanc artem Chriſtus in Paralytico exercuit, quod ſignificans dixit: *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Quid hîc admonemur? Primùm quòd ex peccatis morbi generantur. inde verum eſſe quod de gehẽnâ dicitur: tertiò longum eſſe & perpetuum eius ſupplicium. Vbi nunc ſunt qui dicunt; Breui ſpacio hominem interfeci, breui adulterium commiſi: ob admiſſum breui tempore peccatũ perpetuas pœnas daturus ſum? Ecce hic tot annis peccauit: quot pœnas dedit. Breui peccatum patratur, morbi tormenta diuturna ſunt. Non enim tempore peccata, ſed peccantium animus iudicatur. Illud præterea conſiderandum, quòd ſi grauem priorum ſcelerum pœnam dedimus, deinde iiſdẽ inciderimus, dabimus longè maiorem: & meritò ſanè. Qui enim ſupplicio non fit melior, tanquã ſtupidus quidam & contemptor, grauiorem ſibi pœnam præparat. Ipſum namque ſupplicium ſemel peccato lapſum ſatis ſupérque cohibere, & ſapientiorem reddere debebat, ne iterum in idẽ prolaberetur. Verùm cùm neque ſupplicium ſontem corrigit, non iniuriâ flagello vtitur vehementiore. Quòd ſi poſt datas pœnas in eadem iterũ crimina prolapſi, grauiori pœnâ afficimur: qui de his ſperandum eſt, qui in ipſo ſupplicio in iiſdem ſceleribus pertinaciter perſeuerant?

1. Cor. 5. v. 5.

Peccata breui commiſſa, longam pœnã trahunt.

Et quâ gratiâ, inquies, non omnes puniuntur? Etenim multos videmus, & quidem ſceleſtiſſimos, bonâ corporis valetudine, & proſperâ fortunâ laſciuientes: nolimus propterea eos admirari, ſed deplorare potiùs: quòd enim in hac vitâ nihil aduerſi patiuntur, maioris in futurâ ſupplicij eſt argumentum. Hoc & Paulus his verbis ſignificauit: *Dum iudicamur, à Domino corripimur, vt non cùm hoc mundo damnemur*: hîc enim correctio eſt, illic ſupplicium. Quid ergo? omnes morbi propter peccata? Non omnes: ſed plerique. Siquidem & ex deſidiâ, & nimio cibo, & ebrietate, & otio nõnulli generãtur. Vnum autem vbique conſeruãdum eſt, vt æquo B animo, & cum gratiarum actione omnia perferamus. Veniunt & morbi propter peccata: vt in libris Regum quendam videmus propterea podagrâ laborare. Veniunt & probandæ patientiæ causâ: vt Iob dicitur, *Noli putare me aliter te tractaſſe, quàm vt iuſtus appareas.* Sed quæ huic Paralitico morbi cauſa? Peccata Chriſti teſtimonio. Nam & illi, cuius Matthæus meminit: *Confide*, inquit, *fili, remittuntur tibi peccata.* Et huic, *Ecce ſanus factus es: iam noli peccare.* Haud ignarus ſum quoſdam opinari hunc Paralyticum accuſaſſe Chriſtum, & idcirco ab eo admonitum ne peccaret: ſed quid de illo apud Matthæum, qui eadem ferè admonitus eſt, dicemus? C Conſtat igitur non eâ causâ, ne peccaret admonitum: quod & aliunde cognoſci licet. Poſt hæc enim inuenit eum Ieſus in templo, quod magnæ profectò & reuerentiæ, & pietatis ſignum eſt: non enim in forum; non in porticus conceſſit; non voluptati, non otio indulſit, ſed in templo verſatur: & quamuis omnium in ſe impetum, & maledicta expectaret, nihilominus à templo auerti non potuit. Itaque, cùm inueniſſet eum Ieſus, & poſtquã Iudæis locutus eſt, nihil tale in eo reprehendit: dixiſſet enim: Adhuc cùm iiſdem verſaris, neque in bonam reſtitutus valetudinem factus es melior? ſed tantum in poſterum cautiorem D reddit.

Non puniri hic, maioris in vitæ futurâ argumentum ſupplicii.

1. Cor. 11. v. 32.

Paral 16. v. 12.

Iob. 33. v. 32.

Matth. 9. v. 2.

Sententiæ auctori reprobata, accuſaſſe Paralyticum Chriſtum apud Iudæos.

Quid igitur, cùm claudos & cæcos curauit, id non admonuit? Ita mihi perſuadeo, ſuum his morbum propter peccata; illis autem, corporis imbecillitate prouenisse: ſiue per hos & horum admonitionem, & illos corripit. Cùm enim hic morbus omnium grauiſſimus ſit, per eum & minoribus remediũ præbet: ſicut enim cùm ſanato alii iuberet dare gloriã Deo, non illum tantùm, ſed omnes idem admonuit: ita per hos cæteros hortatur, & conſulit vt peccatis abſtineant. Ad hæc, notat eius animi fortitudinem, & tanquam qui poſſet mandatũ ſuſcipere, quod facturus ſit, admonet, & beneficij memoriâ, & futurorũ ma- E lorum metu in ſanitate confirmat. Et intuere Chriſti humilitatem: non dixit, Sanũ te feci: ſed, *ſanus factus es, iam noli peccare.* Neque, ne tibi quid deterius faciã: ſed, *ne deterius tibi aliquid contingat.* In neutro perſonam adducit, oſtenditque gratiâ & benignitate potiùs, quàm meritis in ſanitatem reſtitutum: quod niſi ita eſſet, dixiſſet: Ecce dediſti debitam peccatorum pœnam, iam caueas: verùm inquit: *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare.* Hæc & nobis frequenter in ore verba ſint, his & alter alterũ admoneamus: *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare.* Quòd ſi in peccatis perſiſtendo nullam pœnam dederis, illud Apoſtolicum meminerimus: Quòd *benignitas*

Cur non alii ſimiliter admoniti ne deinceps peccarent.

Rom. 2. v. 5. *Dei ad pœnitentiam te adducit: ſecundum duritiam autem tuam, & impœnitens cor tuum, theſaurizas tibi iram in die iræ.* Neque ſanando duntaxat corpus, ſed & aliunde etiam magnum præ ſe tulit Chriſtus diuinitatis argumentum. Illa enim particula: *Iam noli peccare*, omnia ipſum vidiſſe indicat, quæ ille ſuperiori tempore commiſit; vnde in poſterum ſibi fidem comparauit.

v. 15. *Abiit ille homo, & nuntiauit Iudæis, quia Ieſus eſſet qui fecit eum ſanum.* Intuere hominem in pietate perſeuerantem: non dixit Ieſum præcepiſſe vt grabbatum tolleret. Nam cùm illi exiſtimatum crimen ſemper adducerent; hic ſemper excuſationem profert, & medicum profitetur & prædicat, vt populum ad eius cognitionem, & familiaritatem alliciat: non enim tam ſtupidus erat, neque tam inhumanus, vt tanti beneficij oblitus, maleuolo id animo loqueretur. Beneficium namque, & metus facilè, vel inhumaniſſimum poterat cohibere: nam cùm manifeſtè minas accepiſſet, timuit ſanè peiora, & maximè cùm minantis poteſtatem eſſet expertus. Ad hæc, ſi accuſandi gratiâ id dixiſſet, non ſanitatem, ſed mandati tranſgreſſionem meminiſſet: ſed profectò magno & fideli animo medicum, & acceptum beneficium profeſſus eſt, quemadmodum Ioan. 9. v. 11. & Cæcus, cùm inquit: *Fecit lutum, & vnxit oculos meos*: ita & hic: *Ieſus eſt, qui fecit me ſanum.*

EIVSDEM, DE EODEM *Paralytico.*

Flaminii Nobilis Interpretatione recognitâ.

Ioan. 5. v. 2. ERat, inquit, *dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Ieroſolymam. Eſt autem Ieroſolymis probatica piſcina, quæ cognominatur Hebraicè Bethſaida, quinque porticus habens*: in quam narrat ſermo Euangelicus aduenire ſolitum ſtato tempore Angelum, atque in eam deſcendere: id verò intelligi ex motione aquæ. Itaque illum qui primus deſcendiſſet poſt aquæ motionem, ſanum fieri, quocunque tandem morbo laboraret. *In his* igitur *iacebat multitudo infir-* v. 3. *morum, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquæ motum.* Ecquæ autem cauſa eſt, quamobrem aſſiduè Chriſtus Hieroſolymam petat, & in diebus feſtis verſetur cum Iudæis: Quoniam tunc multitudo conueniebat, locum illum ac tempus obſeruabat vt inueniret infirmos. Non enim ii qui laborabant tantopere cupiebant liberari à morbis; quantopere ſtudebat medicus eos ab inualeditudine liberare. Quo igitur tempore frequens erat ipſorum conuentus, & confertum theatrum, tunc in medium veniens, ea quæ ad ipſorum ſalutem facerent, proferebat.

Probaticæ piſcinæ hiſtoria.

Dominus frequens Hieroſolymis, vbi infirmos curet.

Iacebat itaque *multitudo infirmorum expectantium aquæ motum*; & quidem qui primus deſcendebat, poſt aquæ motum, ſanabatur; qui autem ſecundus, non item: ſed conſumebatur medicamentum, atque expenſâ medicinâ gratiæ, in poſterum reſtabant ſolæ ac deſertæ aquæ; perinde atque inualetudo illius, qui primus deſcenderat, vim illam totam expreſſiſſet, ac exhauſiſſet: & iure quidem optimo: ſeruilis enim erat illa gratia. Vbi autem Dominus venit, non eadem ratio ſeruata eſt: nec qui primus deſcendit in piſcinam aquarum baptiſmi ſolus ſanatur, ſed & primus, & ſecundus, & tertius, & quartus, & decimus, & vigeſimus: ac ſi decem millia dixeris, & bis totidem, ac ſi infinitos multitudine, ac ſi totum orbem ieceris in piſcinam aquarum; ne minimâ quidem ex parte minuitur gratia: ſed eadem manet omnes illos purgans. Tantùm intereſt inter ſeruilem poteſtatem, & herilem auctoritatem. Ille vnum ſanabat, hic orbem vniuerſum: ille ſingulo quoque anno vnum, hic ſingulo quoque die, ſi decem millia velis iniicere, omnes ſanos reddit: ille deſcendens & turbans aquam, hic non item; ſed ſatis eſt nudum duntaxat ipſius nomen inuocare ſuper aquas, vt omnis eis ſanandi ratio indita ſit. Et ille quidem corporum vitiis medebatur; hic autem animæ vitioſitatem corrigit. Vides, quàm vndequaque magnum, atque adeò infinitum interuallum apparet?

Piſcinæ baptiſmi, ſupra veterem probaticam præſtantia.

Iacebat igitur *multitudo infirmorum expectantium aquæ motum.* Erat enim locus ille medica quædam officina ſpiritualis. Quemadmodum igitur in eiuſmodi loco multos licet cernere oculis captos, crure mutilatos, aut aliâ corporis parte malè affectos, communi omnes atrio conſidentes, atque expectantes medicum; ita etiam hic licebat aſpicere multitudinem eorum, qui conuenerant. In his ipſis porticibus *erat homo* v. 5. *quidam triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ. Hunc cùm vidiſſet Ieſus iacentem, &c.* Cur cæteros omnes præteriens Ieſus ad hunc venit? Vt & potentiam, & humanitatem oſtenderet: potentiam quidem, quoniam morbus iam erat factus incurabilis, & ipſius inualetudo eò redacta erat, vt eſſet in rebus deploratis & deſperatis; humanitatem verò, quòd qui præcipuè dignus erat miſericordiâ ac beneficio, hunc præ cæteris reſpexit propitius Dominus & humanus. Neque verò locum leuiter prætereamus, neque numerum triginta & octo annorum, quos habebat in inualetudine ſuâ. Audiant omnes, quicunque cum paupertate perpetuò conflictantur, quicunque in morbis iugiter viuunt, quicunque difficultatibus premuntur negotiorum ſæcularium, quicunque tempeſtatem & procellam inexpectatorum malorum ſuſtinuerunt. Paralyticus hic propoſitus eſt ceu communis portus humanarum calamitatum. Nemo enim adeò vecors eſt, nemo adeò miſer & calamitoſus, qui, ſi hunc ſpectet, omnia quæcumque incidant, generosè & magnâ cum alacritate ferre non queat. Nam ſi vel viginti anni fuiſſent, ſi vel decem, ſi vel tantùm quinque, nonne ſatis erant, qui frangerent ac diſſoluerent conſtantiam, & firmitatem animi ipſius? Hic verò triginta & octo annos manet, neque diſcedit, ſed magnam præ ſe fert patientiam.

Paralyticus cur præcipuè ſanatus.

Eius patientia à morbi diuturnitate.

Admirabilis fortaſſe vobis videtur temporis longitudo; ſed ſi verba ipſa attenderitis, tunc maximè philoſophiam ipſius, perfectamque patientiam cognoſcetis. Acceſſit Ieſus, *& dicit ei:* v. 6. *Vis ſanus fieri?* Ecquis hoc ignoraſſet, voluiſſe ipſum ſanum fieri? Quid igitur cauſæ fuit, cur non ignorans interrogaret? Etenim qui arcana cogitationum nouit, multò magis ea, quæ omnibus perſpicua & manifeſta erant, cognoſcebat. Cur igitur interrogat? Quemadmodum aliàs Centurioni ait: *Ego veniam, & curabo eum*; Matth. 8. v. 8. non ignorans quæ ille dicturus erat, ſed præuidens, & ſubtiliſſimè ſciens, idque agens, vt &

Interrogatus à Domino, vt modeſtiæ plena verba loqueretur.

occaſionem atque cauſam daret religionis ac pietatis ſuæ, quæ in vmbrâ latebat, omnibus patefaciendæ, ac dicendi: Nequaquam Domine: non enim *ſum dignus vt intres ſub tectum meum*: ita in hoc Paralytico, cùm ſciret quid ille dicturus eſſet, interrogat, num velit ſanus fieri: non quòd hoc ignoraret, ſed vt ei præberet anſam quamdam & occaſionem, quò ille tanquam calamitatem ſuam prometeret, ac fieret gymnaſium patientię. Nam ſi hominem illum ſilentiò curaſſet, ſummo nos damno affecti eſſemus: quippe cùm illius animi tolerantiam haud didiciſſemus. Chriſtus autem non ſolùm præſentia rectè curat, ſed etiam futuris magnam præſtat diligentiam. Publicè igitur propoſuit, ac patefecit hunc, qui magiſter erat tolerantiæ, ac patientiæ omnibus qui orbem incolerent, per huiuſmodi interrogationem ad neceſſitatem reſpondendi adigens: *Vis ſanus fieri?*

Quid igitur ille? non ægrè tulit, non indignatus eſt: non dixit ad eum qui interrogauerat: Vides me paralyſi reſolutum? noſti longum tempus inualetudinis meæ, & interrogas, Num velim ſanus fieri? Veniſti, vt meas irrideres calamitates, atque alienis malis illuderes? Non enim vos fugit quàm puſillo animo ſint qui ægrotant, vel ſi vnum duntaxat annum in lecto decubuerint. Cùm verò ad triginta & octo annos morbus perueniſſet, quomodò non erat verſimile conſumptam eſſe philoſophiam in tam longo tempore expenſam? Veruntamen ille nihil eiuſmodi neque dixit, neque cogitauit: ſed magnâ cum animi ęquitate ac modeſtiâ reſponſum dat ait,que: Vtique Domine; ſed *hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam*. Vide quot, & quanta

v. 7.

ſimul concurrebant, atque hominem oppugnabant: morbus, & paupertas, & ſolitudo, cùm nemo aſſiſteret, eiuſque curam gereret. *Dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.* Id verò cæteris omnibus miſerabilius, quodque vel lapidem ipſum poſſit inflectere. Videre enim mihi videor hominem ſingulo quoque anno repentem & accedentem ad labium piſcinæ, & ſingulo quoque anno pendentem in ipſomet aditu bonæ ſpei. Neque verò, quod grauius eſt, hæc duos, aut tres, aut decem annos pertulit, ſed vſque ad triginta & octo. Et omnem quidem adhibebat diligentiam; fructu autem excidebat: & curſus quidem peragebatur, huius autem curſus præmium ad alium perueniebat; idque toto illo annorum ſpatio. Huc maior illa moleſtia accedebat, quòd alios liberos abire videbat. Noſtis enim ita fieri ſolere, vt tunc malorum noſtrorum acerrimum ſenſum capiamus, cùm alios eiſdem malis affectos, liberatos abire viderimus. Propterea & pauper cùm alterum videt diuitiis abundantem, tunc magis ſuam ſentit paupertatem; & ęgrotans tunc magis excruciatur, cum multos videt, qui morbo laborauerunt, eum iam depoſuiſſe; ſibi autem nihil bonę ſpei ſupereſſe. In aliorum enim ſecundis, atque ex ſententiâ fluentibus rebus, noſtras manifeſtius intuemur calamitates. Quod quidem illi tunc eueniebat. Veruntamen & cum morbo, & cum paupertate, & cum ſolitudine tandiu depugnans, & alios videns liberari; & ſeipſum quidem ſemper conari, nunquam autem compotem fieri, neque poſthac curſus ſperans à calamitate liberari: non ideo

Patientia, à morbo, paupertate, deſolatione.

A tamen diſceſſit, ac deſtitit; ſed ſingulo quoque anno currebat. Nos autem, ſi quid ſemel à Deo precati non accepimus, confeſtim dolemus, & in extremam quandam deſidiam incidimus: quamobrem precationem omittimus, ſtudium remittimus. Poſſumúſne igitur ſatis pro merito vel Paralyticum laudare, vel noſtram condemnare negligentiam? Etenim quanam ſumus excuſatione digni, quâ veniâ, cùm illo triginta & octo annos perdurante, nos tam citò à propoſito reſiliamus?

Quid igitur Chriſtus? Vbi oſtendit dignum v. 8.
eſſe illum qui curetur, iureque ſe ad illum præ
B aliis veniſſe, ait illi: *Surge, tolle grabbatum tuum, & ambula.* Vides quàm ei nullum triginta & octo anni detrimentum attulerint, quoniam caſum ſuum patienter tulerat? Anima enim ipſius in tam longo tempore maiores in philoſophiâ progreſſus fecit, in calamitate, tanquam in conflatoriâ fornace probata: & maiore cum gloriâ curationem reportauit. Non enim Angelus, ſed ipſemet Angelorum Dominus illum ſanauit. Cur autem præterea, vt ſuum ſibi lectum tolleret, imperauit? Vnam quidem præcipuè, ac primam ob cauſam; vt in poſterum liberaret Iudæos à legis obſeruatione. Sole enim in conſpectum ſe dante, non erat vlteriùs lucernæ ad-
C hærendum: & patefactâ veritate, non iam erat amplectēda figura. Propterea ſi quando ſoluebat ſabbatum, maximum in eo die ſignum edebat: vt ipſa excellens miraculi magnitudo ſtupore afficiens, paulatim illam otii, ac ceſſationis obſeruationem labefactans auferret. Deinde verò,
vt obſtruat ora illorum impudentia. Nam quo- 2.
niam in iudicandis miraculis malitioſè agebant, & gloriam rerum quæ gerebantur, calumniis obſcurare nitebantur; idcirco tanquam trophæum quoddam & argumentum ſanitatis indubitabile, illam lecti geſtationem præ ſe ferre ipſum iuſſit, ne id quod in Cæco dicebant, in hoc quoque dicerent: *Hic eſt: non eſt hic; ipſe eſt.* Ergo ne talia quædam in hoc etiam dicant,
D lectus altè ſublatus, accuſator fit illorum impudentiæ.

Licet præterea tertiam quandam cauſam afferre, nihilo iis, quę dicta ſunt, leuiorem.
Nam vt intelligas non artem humanam, ſed di- 3.
uinam potentiam fuiſſe, quæ totum illud præſtiterit; ſuum ipſi lectum geſtandum iniunxit, veræ atque integræ ſanitatis maximam & perſpicuam demonſtrationem præbens: vt ne quis blaſphemorum illorum diceret Paralyticum ſimulatè, & Chriſto gratificantem effinxiſſe tenuis cuiuſdam ambulationis ſpeciem. Propterea onus illi ſuis ferendum humeris iniunxit. Non enim, niſi membra illi benè conſolidata eſſent, & articuli probè fixi, tantam molem portare humeris potuiſſet.

E Ad hæc omnia illud quoque accedit. Oſten- 4.
debat enim ſimul ac Chriſtus iuſſit, omnia fieri, & diſceſſum morbi, & reditum ſanitatis. Etenim medici quidem tametſi morbis liberent, non tamen ſubitò ægrotos reducere ad ſanitatem valent: ſed longo pariter tempore egent ad inſtaurationem; vt reliquiæ morbi paulatim è corpore expellantur, & eiiciantur. Chriſtus autem non ita: ſed eodem temporis momento, & à morbo liberauit, & ſanitatem reſtituit; & nullum intermedium interceſſit tempus: ſed ſimulatque ex ſacrâ illâ linguâ prodit ſacra vox,

Iuſſus grabatum ſabbato tollere.

Eius rei ratio.

Ioan. 9. v. 8.

A & morbus è corpore aufugit, & ſermo euaſit opus, & tota inualetudo vndique profugit. Et quemadmodum ancilla quæpiam ſeditionem

Simile.

mouens, cùm primùm dominam ſuam viderit, comprimit ſe, rediique ad conuenientem modeſtiam; Ita etiam natura corporis, perinde atque ancilla quędam tunc ſeditioſa, & quę diſſolutionem induxiſſet, poſtquam Dominum ſuum ad ſe accedentem vidit, ad ſuum redit ordinem, ſuumque modum atque decus recepit. Atque hæc omnia vox ipſa præſtitit. Non enim nuda erant verba, ſed verba Dei, de quibus

Ioel 2. v. 11.

ſcriptum eſt, *Potentia opera ſermonum illius.* Etenim ſi hominem, cùm non eſſet, fecerunt, multò magis putrem, & paralyſi laborantem reſtituent.

B

Hoc loco libenter interrogauerim eos, qui curioſè verſantur in perſcrutandâ eſſentiâ Dei, quomodò coiuerunt membra illa? quomodò ſolidata ſunt oſſa? quomodò temperamentum illud ventris reſolutum conualuit? quo pacto nerui remiſſi rurſus contenti extiterunt; & deiecta facultas exurrexit, & erecta eſt? At non poſſunt modum hunc dicere. Ergo admirare tantùm & ſuſpice id quod geſtum eſt: modum autem curioſè ne inueſtiges.

Quoniam igitur paralyticus quod iuſſus erat fecit, & lectum ſuſtulit, videntes eum Iudæi

v. 10. Iudæorum calumnia violati ſabbati.

dicunt, *Sabbatum eſt: non licet tibi tollere grabbatum tuum in ſabbato.* Cùm adorare par eſſet

C

eum, qui hoc fecerat, cùm admirari factum, illi verò de ſabbato diſceptant; verè excolantes culicem, camelum autem glutientes. Quid igitur

v. 11. Paralytici ſatisfactio.

ille? *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabbatum tuum, & ambula.* Vides gratum hominis animum? Agnoſcit medicum & fatetur, dignumque ait legiſlatorem cui præcipienti fides habeatur. Et quemadmodum cæcus illos argumento concluſit, ita & hic. Quomodò au-

Ioan. 9. v. 16. Ibid 1. v. 31.

tem ille concluſit? *Dicebant ei: Non eſt hic homo à Deo, quia ſabbatum non cuſtodit.* Quid igitur ille: *Scimus*, inquit, *quòd peccatores Deus non audit: hic autem aperuit meos oculos.* Quod autem affert, tale quiddam eſt. Si trangreſſus

D

eſſet legem, peccaſſet; non tantùm, quantum potuit, potuiſſet. Vbi enim peccatum eſt, non eſt locus demonſtrandæ potentiæ. At potuit; non ergo peccauit trangreſſus legem. Eodem modo & hic argumentum concludit. Nam cùm ait, *Qui me ſanum fecit*, hoc ſignificauit; hunc eſſe qui potentiam demonſtrauit, ac idcirco minimè dignum eſſe, qui crimine violatæ legis atteſtatur.

v. 12.

Quid igitur hi? *Vbi eſt ille homo qui dixit tibi: Tolle grabbatum tuum, & ambula:* Vide amentiam & ſtuporem: vide animum plenum arrogantiâ. Inuidentium enim oculi nihil ſincerè vident, ſed illud tantummodò, vnde capere anſam poſſunt. Itidem & hi: cùm ille qui curatus

E

fuerat vtrumque faſſus eſſet, & curatum ſe eſſe, & iuſſum tollere grabbatum; illud quidem ſilentio prætererunt, hoc autem protulerunt. Occultarunt quidem miraculum, prætendunt autem ſabbati diſſolutionem. Non enim dixerunt, Vbi eſt qui te ſanum fecit? ſed hoc reticentes dixerunt: *Vbi eſt qui dixit tibi, Tolle grabbatum tuum, & ambula.*

v. 13.

Is autem neſciebat. Ieſus enim declinauit à turbâ conſtitutâ in loco. Id verò maxima eſt hominis defenſio; id Chriſti prouidentiæ demonſtratio;

A

vt cùm audieris Paralyticum non eodem modo ac Centurionem ſuſcepiſſe aduenientem Dominum, neque dixiſſe: *Dic verbo, & ſanabitur puer meus*; non ipſum infidelitatis nomine condemnes; quandoquidem illum non cognoſcebat, non

Ignotus Ieſus Paralytico ante curationem

enim ſciebat quiſnam ille eſſet: & quomodò, cùm antea nunquam vidiſſet, accuſari poterat quòd non crederet? Propterea dicebat: *Hominem non habeo, vt me mittat in piſcinam.* Quòd ſi ſciuiſſet eum, profectò piſcinæ ac deſcenſionis illius mentionem non feciſſet; ſed eo modo curari poſtulaſſet, quo & curatus eſt. Sed putabat vnum eſſe è multis, ac nudum hominem; atque idcirco vſitatæ meminit curationis. Rurſus autem Chriſti prouidentiæ hæc demonſtratio

B

eſt, quòd curatum reliquerit, neque ei ſe patefecerit. Etenim ne ſuſpicari quoant Iudæi ſubditium eſſe hunc teſtem, atque hæc ideo dicere, quòd præſentis Chriſti ſuaſione moueretur, illius ignorantia, & Chriſti abſentia huic ſuſpicioni locum non dabant. Ait enim Euangeliſta, *Neſciebat quis eſſet.* Idcirco eum qui curatus erat, ſolum ac ſine ſocio mittit; vt quemadmodum cuperent, ſeorſum accipientes, examinarent quæſtionibus factum, & cùm certam rei demonſtrationem accepiſſent, ab importuno furore ceſſarent. Propterea ipſe quidem nihil loquitur; eam verò quæ per res ipſas fit, demonſtrationem eis præbet, quoquouerſus ma-

C

nifeſtiſſimam emittens vocem, & tubâ qualibet clariorem. Ita enim nulli iam ſuſpicioni erat obnoxium teſtimonium illud: *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabbatum tuum, & ambula.* Paralyticos fit Euangeliſta, magiſter infidelium, medicus & præco ad illorum probrum & condemnationem; id autem non voce, ſed operibus; non ſermonibus, ſed ipſâ veritate. Manifeſtam enim, & de quâ ambigi non poſſet, præ ſe ferebat probationem; & quod dicebat, corpore exhibebat.

v. 14. Opportunè ei adhibita admonitio.

Poſtea inuenit eum Ieſus, & dixit illi: Ecce ſanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Vidiſti medici ſapientiam? vidiſti prouidentiam? Non ſolùm à præſenti

D

morbo liberauit, ſed etiam munit in poſterum, idque peropportunè. Nam dum ille iaceret in lecto, nihil eiuſmodi dixit; non illi peccata in memoriam reuocauit. Moroſus enim quodammodò, afflictuſque eſt ægrotantium animus. Vbi autem expulit inualentiam, vbi potentiæ & prouidentiæ ſuæ demonſtrationem opere præbuit; tunc peropportunè conſilium monitionemque adhibet; cùm iam dignum ſe operibus ipſis oſtendiſſet, cui fides haberetur. Cur igitur ille abiens, manifeſtum ipſum fecit Iudęis? Nimirum cupiens eos habere participes veræ doctrinæ. At illi, propter hanc ipſam cauſam illum oderant, inquit, & perſequebantur. Hoc mihi loco mentem adhibete. Hic enim to-

E

tum conſiſtit certamen.

v. 16. Domini ſatisfactio pro crimine violati ſabbati.

Propterea illum perſequebantur, quia hæc faciebat in ſabbato. Videamus igitur, quomodò ſe defendat. Defenſionis enim modus perſpicuum nobis facit, vtrum ille ſit vnus ſubiectorum, an liberorum; vtrum miniſtrantium, an imperantium. Factum illud maximam legis tranſgreſſionem præ ſe ferebat. Olim enim,

Num. 15. v. 35.

qui ligna in ſabbato collegerat, propter hoc ipſum lapidibus obrutus eſt, quòd onera portaret in ſabbato. Hoc maximum crimen obiiciebatur

Chriſto, quod ſabbatum ſolueret. Videamus A igitur, num fortè primùm veniam petat vt ſeruus ac ſubiectus; an tanquam poteſtatem habens & auctoritatem, oſtendat ſe Dominum, atque eum, qui ſuperior ſit lege, ac mandata ipſe dederit? Quomodò igitur ſe defendit? *Pater meus*, inquit, *vſque modò operatur, & ego operor.* (v. 17.) Vidiſti auctoritatem? Quòd ſi inferior, & minor eſſet Patre; hoc quod dixerat, tantum abeſt vt defenſioni aptum ſit, vt maius potiùs crimen exiſtat, & grauiori obnoxium accuſationi. (Eâ ſe Deum palam declarat.) Quoteſcunque enim quis illud faciat quod ſoli præſtantiori liceat facere, deinde deprehenſus accuſetur, ipſe verò ita dicat, Quoniam præſtantior fecit, idcirco & ego feci; non ſolùm non expedit ſe obiectis criminibus hoc B defenſionis modo, ſed etiam maiori reprehenſioni, atque accuſationi obnoxium ſe reddit. Superbiæ enim & arrogantiæ eſt, maiora præſumere quàm pro dignitate ſuâ. Ergo Chriſtus etiam, ſi inferior fuiſſet, tantùm aberat vt quæ dicebat ipſum defenderent, vt potiùs grauiùs condemnarent. Verùm quoniam Patri æqualis erat; propterea nullam admiſit culpam. Ac ſi vultis, exemplo perſpicuum vobis faciam id, quod dico.

(Simile) Soli Regi licet geſtare purpuram, & diadema in capite; præterea nemini. Ergo ſi exiſtat vnus è multis hunc ornatum geſtans, deinde ad tribunal perductus ita dicat; Quoniam Rex huiuſmodi ornatum geſtat, propterea ego etiam geſto; non ſolùm hoc defenſionis modo non ſe C liberaret ab accuſatione, ſed maiorem pœnam, ac ſupplicium ſibi accerſeret. (Simile) Rurſus, flagitioſiſſimis hominibus pœnam ac ſupplicium remittere, vt homicidis, latronibus, ſepulchrorum effoſſoribus, & cæteris, qui talia quædam perpetrare auſi ſunt, ſolius Regiæ largitatis eſt. Quòd ſi Iudex quiſpiam damnatum ſine Regis ſententiâ dimittens, hoc nomine accuſetur, & dicat etiam ipſe, Propterea ego dimiſi, quoniam Rex dimittit; non ſolùm hac ratione minime ſe liberat, ſed etiam maiorem erga ſe iram accendit; & iurè quidem. Non enim æquum eſt, cùm inferiores in ſuperiorum auctoritatem, ſe iis comparando, irruerint: poſtea ex illorũ mo- D re & facto ſibi ipſis parare defenſionem. Maior enim hæc contumelia eſt in eos, qui principatum tenent. Propterea ſi quis inferior ſit, nunquam hac ſui defenſione vtetur. Sin autem ſit Rex, & eadem præditus dignitate; fidenter id dicet. Etenim quemadmodum eadem eſt in vtroque excellens amplitudo principatus; ita etiam eadem auctoritas, ac licentia eſſe debet. Quamobrem ſi exiſtat aliquis, qui hac ſe ratione defendat; neceſſe omninò eſt, eandem dignitatem habeat atque ille, cuius licentiam ad ſuam defenſionem prætendit. Quando igitur Chriſtus hac ratione facti ſui iuſtitiam cum Iudæis diſſerens declarauit; ſine dubio nobis oſten- E dit eiuſdem ſe eſſe dignitatis cum Patre.

Ac ſi libet, conferamus allatum exemplum cum verbis & facto Chriſti. Sit igitur idem ſoluere pro auctoritate ſabbatum, ac purpura, diadema, atque & reorum dimiſſio. Quemadmodum igitur ſoli Regi illa licent, nemini autem ſubiectorum: ac ſi quis exiſtat eadem faciens, ac iurè faciens; illum quoque Regem eſſe neceſſe eſt: ita etiam hac in re, quoniam in conſpectum ſe dat Chriſtus iſta pro auctoritate faciens, ac A deinde accuſatus Patrem prętendit, ita dicens: *Pater meus vſque modò operatur*; neceſſarium prorſus eſt, & hunc æqualem illi eſſe, qui pro auctoritate faciat. Non enim niſi æqualis illi eſſet, hoc ſui facti probandi modo liberaretur.

Atque vt clariùs cognoſcatis vera eſſe quæ dicimus; ſoluerant aliquando ſabbatum diſcipuli, cùm ſpicas vellerent, & comederent in ſabbato: ſoluit & ipſe nunc. Et illos reprehenderunt Iudæi: reprehenderunt & hunc. (Alia pro Apoſtolis in eodem crimine ſatisfactio.) Videamus qualem quidem pro illis defenſionem afferat, qualem verò pro ſeipſo; vt ex differentiâ præſtantiam, & vim defenſionis eius intelligas. Qualem igitur defenſionem pro illis affert? *Non legiſtis quid fecerit Dauid, quando eſuriit?* (Matth. 12. v. 3.) B Quando enim ſeruos defendendos ſuſcipit, confugit ad conſeruum illorum Dauidem: quando autem ſeipſum, rationem refert ad Patrem. *Pater meus operatur, & ego operor.*

Quam verò quæret fortaſſe quiſpiam, operationem dicit? *Nam in ſex diebus requieuit Deus ab omnibus operibus ſuis.* (Gen. 2. v. 2.) (Dei operatio, rerum cõſeruatio.) Nempe quotidianam prouidentiam. Non enim ſolùm produxit creaturam, verùm etiam productam tuetur, & fouet; ſiue Angelos, ſiue Archangelos, ſiue ſuperiores poteſtates, ſiue omnia prorſus quę ſub aſpectum cadunt, & quę non cadunt; cuncta fruuntur prouidentiâ illius; & ſi deſtituantur efficaci illius actione, diffluunt, dilabuntur, pereunt. Ergo cùm vellet Chriſtus oſtendere ſuum eſſe prouidere, non autem ſibi C prouideri; efficaciter agere, non autem agi & alterius efficientiam ſubire, ita dixit, *Pater meus operatur, & ego operor*, ęqualitatem conditionis ſuæ cum Patre demonſtrans.

EX ORATIONE S. IOANNIS *Chryſoſtomi, in Paralyticum, in die Media-Pentecoſtes, & in illud*, Nolite iudicare ſecundum faciem.

(Ex MS. Cæſareo apud Saul. t. 7.)

F. Francisco Combefis Interprete.

S*Vrge tolle grabbatum tuum, &c.* Vade in domum tuam. (Ioan. 5. v. 8.) Idcirco autem aiebat Dominus ad Iudæos: *Mea doctrina non eſt mea, ſed* D *eius qui miſit me, Patris.* (Ioan. 7. v. 16.) Quòd autem Dominus propter liberã, ac ex poteſtate Paralytici curationem, eos ſermones ad Iudæos habuerit, probationem accipe ex iis quæ paulò antè lecta ſunt. Etenim ex illis Dominus, ſuam cum Patre incommutabilem ſimilitudinem clariùs deſignauit. Siquidem enim dixiſſet, Mea doctrina non eſt Patris, ſed eſt mea, ſe ipſe à Patre ſeparaſſet; extraneum ſe à ſubſtantiâ feciſſet; eum qui eſt incarnatus à deitatis cum Patre conſortio remouiſſet. At dicendo, *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me, Patris*, ſimilem per omnia ſubſtantiam oſtendit, atque vnam eſſe E doctrinam Patris & Filii & Spiritus ſancti. Vnum enim eſt Verbum, Filius Patris; & Patris Spiritus, Spiritus ſanctus. Quomodò alia docebit Verbum, ac quomodò documenta alia tradet Spiritus ſanctus? Haudquaquam fieri poteſt, vt ſe ita res habeat. Iuxta beatum Paulum, qui ait: *Quæ ſunt hominis nemo ſcit, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt: ita & quæ Dei ſunt, nemo cognouit niſi Spiritus Dei*, qui eſt in eo. (1. Cor. 2. v. 11.) Porro, quòd Dominus propter liberam, ac ex poteſtate Paralytici curationem, illa adiece-

rit verba, vt præfati ſumus, audiſti paulò antè
Ioan. 7. v. 21. ipſum dicentem: *Vnum o‹p›us feci, & omnes miramini. Propterea Moyſes dedit vobis circunciſionem (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex patribus) & in ſabbato circunciditis hominem. Si circunciſionem accipit homo in ſabbato, vt non ſoluatur lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato? Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Quia autem Dominus propter Paralytici curationem ea adiecit verba, oſtendens eos ex lege legis tranſgreſſores eſſe, ait ad eos, ſicut audiſti: *Si circunciſionem accipit homo in ſabbato*, & in ſabbato circunciditis infantem, vt lex circunciſionis octauâ die firma maneat, legem lege euertentes. Vos legem euertitis, *mihique indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato*; non labore deſudans, ſed miraculum patrans? Ergo non oportet operari in ſabbato, ſed prorſus otioſos eſſe? Cuius ergo gratiâ apud vos, ô Iudęi, mulier ſabbato parit, obſtetrixque turbatur, ac pannos excutit, mundaturque natura, ac mamma ad lactandum aptatur? Mulier parit, ac natura legem vincit, nec Deus miracula patrabit? Dic, rogo; ſi in ſabbato circunciditur homo, vt lex non ſoluatur, *mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato? Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.* Non detrecto, vt ne à vobis inimicis iudicer, modò in quo iudicatis, in eo iudicemini. Quiſnam ſabbatum ſoluit? vosne, qui in ſabbato circunciditis, & gladium acuitis, & ſectionem facitis, membrumque ſeparatis, ac locum cruentatis; an ego qui verbo dixi: *Surge, tolle grabbatum tuum*, & vade in domum tuam? Niſi ſermo efficax fuit, ſabbatum ſolui, qui inanem ſermonem iactaui: ſin autem opus ſermonem anteiuit, quare vlciſcentes ſabbatum, Creatorem iniuriâ afficitis? Nonne ſatiati eſtis, ô Iudæi, quòd annis triginta & octo affixum lecto videritis, lectumque laborantem, ac dies noctesque Paralytici onere grauatum? Non eſtis affecti commiſeratione; vtque Paralyticus, horæ vnius ſpatio lectum portet, ac ei vicem reddat, moleſtè fertis? Nonne hunc quoque
Pſal. 40. v. 4. clamare oportebat, *Verſaſti lectum meum in infirmitate meâ*. Scio, ô Phariſæi, quânam gratiâ moleſtè feratis. Non eò diſſecamini quòd Paralyticus fuerit curatus, ſed quòd nequiueritis lectum occultare, ac obſcurare miraculum. Idcirco, qui veſtrum animum perſpectum haberem, iuſſi vt lectum ferret; vt quanquam vos taceretis, miraculum lectus ipſe clamaret. Quid diſceptatis, ô Phariſæi? Non eiuſmodi eſt Paralyticus vt ſit ſubintroductus; non eſt ſuppoſititius; non qui breui morbo ægrotauerit. Omnes hominem noſtis: triginta & octo annis iuxta piſcinam, quæ apud vos eſt, vixit. Non poteſtis dicere vt in Cœco nato: *Hic eſt, ſimilis*
Ioan. 9. v. 9. *eſt ei, nequaquam hic eſt.* Niſi vos Cœcus ſuperauit, etiam hunc tenete, & ad tribunal trahite, vt vndique probrum reportetis. *Nolite iudicare ſecundum faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate.*

Atque, ſi lubet, paucis in ipſum Euangelii locum de Paralytico excurramus, idcirco, quia ipſe Dominus Paralytici mentionem fecit. Siquidem enim Dominus meminit, quomodò nos obliuioni trademus? Tunc quis admiratur, cum Domini miracula edifferit. Nam hæc quo-

A que media ſolennitas, Domini ſolennitas exiſtit. Mediator Dominus; media quoque ſolennitas: ſemper autem quod eſt medium, extremis munitum eſt. Idcirco etiam præſens media ſolennitas duplicem gratiam obtinet, Reſurrectionis [ac Pentecoſtes] Media enim Reſurrectionis ac Pentecoſtes accepta, Reſurrectionem oſtendit, Pentecoſtem velut digito monſtrat; Aſcenſionem alto tubæ præconio indicat. Totum ergo Paralytici negotium, quale habeat, verbi mercatores noſcite, quò vndique ſpiritalis commodi merces percipiatis. Planè memoriam habes Ioannis Euangeliſtę, cùm clamans ait: *Poſt hæc erat feſtus dies Iudæorum, & aſcendit* Ioan 5. v. 1.
Ieſus Ieroſolymam. Erat autem Ieroſolymis pro-
B *batica piſcina, quæ cognominabatur Hebraice Bethſaida, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum. Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ. Illum cùm vidiſſet Ieſus; is qui ſcit omnia priuſquam fiant; & cognouiſſet quia iam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?* O Domini curationem nihil inanis gloriæ habentem! Non expectat vt eum infirmi obſecrent; ipſe ad ægros promptè accedit. Cùm enim ſit iuſtitiæ Sol, in omnes explicat beneficii radium. *Erat autem Ieroſolymis in probaticâ piſcina quæ cognominabatur Hebraicè Bethſaida, quinque porticûs habens. In hac iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, clau-*
C *dorum, aridorum.* Signum hoc infirmitatis Iudæorum; quinque nimirum illæ porticûs infirmis plenæ. Quinque enim ſenſibus Iudæi infirmi erant; viſu, olfactu, guſtu, auditu, tactu. Totis his ægrotabant. Non habebant mundum oculum, qui miracula cernerent, & deſpicerent: non guſtum gratum, qui manna ederent, & pepones requirerent: non ſincerum olfactum, qui vnguento Dominico diabolicum fœtorem præferrent: non autem puram, qui draconis ſibilamenta, non Prophetarum doctrinam audirent: non tactum viuacem, qui idolis deitatem adſcriberent, Deumque verum contemnerent. Adueniens tamen Dominus, car-
D nali præſentiâ ſuâ, ipſe tum ſenſuum conditor, tum opifex creaturarum, ſimul ac ſemel, tum corporales ſanauit morbos, tum peccata, quę voluntate contrahuntur, emendauit. Nam qui nobis argumento propoſitus eſt Paralyticus, vtramque inferebat plagam. Nam corpus quidem morbo diſſolutum erat; anima autem peccatorum vi deartuata exiſtebat. Quamobrem etiam Dominus, qui amborum Dominus eſſet, tum corpus conſtringit, tum ſpiritui lumen infundit. Nam corpori quidem iuſſit tollere lectum; animæ autem, virtutem ferre, iniunxit; Quid enim? Videns Dominus iacentem hunc Paralyticum, dixit ad illum, ſicut omnes ſcitis: *Vis ſaluus fieri?*

E Verùm hic ſtatim carpunt Iudæi, ac inſimulant Dominum, dicentes: Si Chriſtus Deus erat, quomodò interrogat Paralyticum, *Vis ſanus fieri?* Morbo tenebatur, annos octo ſupra triginta habebat in infirmitate; piſcinę aſſidebat vt ægritudinem poſſet abiicere, eumque interrogat, *Vis ſanus fieri?* Audi qui contradicis. Hîc Dominus interrogat, non quaſi ignorans, ſed tanquam qui omnibus partibus abſolutum remedium præſtare vellet. Vt ſolum corpus Quid Dominica ad Paralyticũ interrogatio?

morbus affeciſſet, haudquaquam Dominus dicturus erat paralytico, *Vis ſanus fieri?* Sciens velle, quod ille vellet: ſed quia animæ ægritudine conſtabat infirmitas, idcirco Paralyticum interrogat, dicens, *Vis ſanus fieri?* hoc eſt, caue ne deinceps pecces. *Vis ſanus fieri?* Aſſenſum præbe, ac reporta ſanitatem; quando nihil neceſſitate efficio. Ego enim ſum qui pridem clamo per Prophetam: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis: ſin autem nolueritis, nec audieritis me, gladius deuorabit vos.*

Iſai. 1. v. 19.

In animæ morbis neceſſarius conſenſus, vt ſanemur.

Quia ergo homo animal eſt arbitrii facultate præditum, ac Paralyticus animo diſſolutus erat ac æger, idcirco Dominus ne ei ſanitatem vacuam à mercede præſtaret, ipſum interrogat, dicens: Conſenſum rogo, *Vis ſanus fieri?* In morbis corpus afficientibus nihil Dominus interrogat, *Vis ſanus fieri?* vti & nec mulierem ſanguinis fluxu laborantem interrogauit, nec leproſum, nec duos cæcos. At vbi animæ morbum vidiſſet, ſtatim interrogat, cupiens elicere conſcoſum. Niſi autem conſenſum acceperit, non præbet ſanitatem.

Atqui poteſt quiſpiam dicere: Qoid ergo? etiam duo Cęci peccatorum notas ferebant; nam illos quoque interrogauit Dominus, dicens, *Quid vultis vt faciam vobis?* Nunquid & illi peccata inſerebant? Audi qui contradicis. Etiam qui in ſacris Euangeliis perſcripti ſunt duo Cęci, vnà cum corporali cæcitate animæ oculis capti erant: non ſubtili mentis oculo Dominū peruidebant, non habebant perfectam notitiam, dubii circa confeſſionem erant. Quapropter etiam Dominus ſanare differt, vt roboret fidem. Atqui poſſit quis dicere: Quid ergo? Io crimeo Cæcos adducis? Erant viri fideles. Nonne vt tantùm audiuiſſent quia Chriſtus tranſiret, clamauerunt dicentes: *Miſerere nobis, Domine fili David?* Quomodò ergo peccatores, qui alto vocis præconio eam emiſerunt vocem? Audi qui contradicis. Propter eam vocem, in quam primùm erruperunt, Dominus quoque ſanitatem diſtulit: quòd nimirum qui obſecrabant, dicerent: *Miſerere nobis, Domine fili Dauid.* Quiſnam Dauidis filius tantam virtutem præbet, aut tanta præſtat miracula? Formoſus Abſalom; at parricida proditus eſt: deſiderabilis Amnon; at ſuam ipſe ſororem violauit: ſapiens Salomon; at in fine ruinam fecit. Quia ergo tanquam ad Dauidis acceſſerant filium, atque vt ſortem habebant ac peritum medicum: non autem vt Deum glorioſum: idcirco cùm Cæci clamarent, *Miſerere noſtri fili Dauid*, nullum dedit reſponſum, vt eorum fidei præberet augendi argumentum. Vnde etiam cùm dilati eſſent, animo illuminati ſunt: breuique poſtmodum cùm eos Dominus animo illuminatos vidiſſet, ac fidei accepiſſe facem, ab iis ſciſcitatur, dicens: *Creditis quia poſſum hoc facere?* Quid ergo Cæci? Adauctâ fide, aiunt, *Vtique, Domine.* Non iam dixerunt, Vtique, fili Dauid; ſed *Vtique, Domine*, Recordati ſunt dilationis: idcirco protinus confitentur, *Vtique, Domine*; credimus quia potes hoc facere. Tumque oſtendens Dominus eorum fidei profectum, reſpondit dicens: *Secundum fidem veſtram fiat vobis:* atque adeò niſi in fide profeciſſent, nec lumen recepiſſent: Idcirco etiam hîc Dominus, quia Paralyticus peccatorum corruptione animo magis quàm corpore debilitatus erat, ipſum inter-

Matth. 20. v. 30.

Memoriæ lapſu, confundit Cęcos, qui Matth. 20. & qui Mat. 9. velut eſſent iidem Cæci.

Matth. 9. v. 28.

A rogat, dicens: *Vis ſanus fieri?* Hoc eſt, ſi ſanitatem receperis, noli rurſus priora ſtudia ſectari. *Vis ſanus fieri?*

At Paralyticus enim neſciens qui loqueretur, ad Dominum reſpondet, dicens: Maximè, volo ſanus fieri. Benè interrogaſti. Volo: nec enim iam manere velim iuxta piſcinam, expectans tempus quo in eam ſit inſiliendum. Olim iam volens, nihil confeci. Quid ſupereſt? Volo, quod non accipio: volo ſanus fieri: conſenui in lecto: ſum loquax ſepulchrum: ſum mortuus viuens: nihil poſt mortem magis nouum perpeſſus ſum. Vniuerſi me in iuſiurandum acci-

Paralyticus ad Dominum querelæ.

B piunt. Octo anni ſunt ſupra triginta, ex quo ſecus piſcinam victito, nec vllus miſeratur. Donum vendunt: cauponat illud Phariſæi: Vnus quot annis mundatur, cumque oporteret primi rationem haberi, qui locupletior eſt antefertur. Piſcina ſine iudicio eſt: iniqua ſunt tempora. Vnquamne erit iuſta quędam inſpectio, vt ne donum cauponum more væneat, ſed vniuerſis largè tribuatur? Dominus verò ad Paralyticum: Cur in vno loco iacens, animo ęſtuas? Ergo loqueris mihi tanquam neſcio? Sum piſcinę Dominus, nec ea noui, quæ fiunt? Scio Iudæorum negotiationem. Idcirco adueni vt mutarem piſcinam: nuncque, hanc quidem fa-

C cio ceſſare; baptiſmi verò piſcinam aperio. In iſtâ, miſſus vnus mundatur; in illâ, innumerabiles diebus ſingulis regenerabuntur. Ad iſtam miſi Angelum; ad illam ipſe Angelorum creator deſcendi. Quapropter ad id reſponde quod quęreris: *Vis ſanus fieri?* hoc eſt, Credis me, qui tibi loquor, in his virtute pollere? At Paralyticus leniter annuens, ac Domini potentiam agnoſcens; adhuc verò conſuetâ tentus ægritudine, ea reſpondit quæ omnes liquidò noſtis. *Vtique Domine:* Verùm, *hominem non habeo, vt cum mota fuerit aqua, mittat me in piſcinam: dum venio enim ego, alius ante me deſcendit.* Ad quem Dominus: Quid Paralytice, aſſumis? Satis eſt vt me Dominum noueris. Ne plura

Ioan. 5. v. 7.

D cogitans diſtraharis: ne ad piſcinæ motionem aſpicias. Motæ ſunt res Iudęorum; mei fontis octauam habe. Scio quæ requiris. Quanquam enim hominem non habes, at tibi ego adſto Deus factus homo. Idcirco audi me me: *Surge, tolle grabbatum tuum*, & vade in domum tuam. Iudæos exaſpera, in ſtuporem verte dæmones, infama contradicentes, certam accedentibus facito fidem, ſolue ſabbati otium; vindicandæ rei gratiâ ſerua lectum. Vbi porrò Paralyticus ea audiſſet, confeſtimque Domino loquente ægritudine ſolutus eſſet, præcepto obtemperans lectum portare cœpit. Iudęos verò qui prohibere vellent, atque dicerent: *Non licet tibi grabbatum tollere*, eò quòd ſit ſabbatum, procul abegit, tanquam eius implens præceptum, qui

E iuſſiſſet, dicens ad eos: *Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabbatum tuum, & ambula.* Improbis autem Iudęis Dominum accuſantibus, ac interrogantibus, quiſnam eſſet qui feciſſet ſanum, ac iuſſiſſet grabatum tollere, inque canum morem illi oblatrantibus qui ſanus effectus fuiſſet, manſit ille fideli teſtimonio decertans aduerſus homicidas. *Poſtea inuenit eum Ieſus iterum in templo, & dicit illi: Ecce ſanus factus es; iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Vides, dilectiſſime, propter peccata tandiu languore tentum fuiſſe? Conuertamur

v. 11.

v. 14.

ergo

ergo nos etiam, vt tum à temporaneâ hac pœnâ A liberemur, tum vitemus æternam gehennam, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & poteſtas, in ſæcula ſæculorum: Amen.

Ex orat. 6. aduerſus Iudæos.

EIVSDEM, NON ESSE QVÆrendam ſanitatem, quibus Dei offenſa ſit.

Quanquam Paralytici potius perſtricte quàm enarrata hiſtoria, vti & Lazari mendici, quòd tamen frequens cantatio etiamnum obrepat, vbi præſertim diuturniores morbi fatigant, nec occurrit quo illis medicorum arte poſſimus leuari, vt ſcilicet ad cantiones, ac amuleta confugiamus, haud inutile duxi in Concionatorum vſum, hanc Chryſoſtomi in tantum ſcelus acerriſſimam declamationem afferre hîc loci. B

Iob certamina, ad exemplum patientiæ.

SEd quid dicis? Affligit te, premitque corporis morbus? Atqui nondum tanta paſſus es, quanta beatus ille Iob, immò ne minimam quidem partem malorum illius. Siquidem poſtquam ſimul interiiſſent greges & armenta, cum cæteris omnibus abreptus eſt liberorum totus chorus, eaque omnia vno die peracta ſunt: vt non modò natura calamitatum, verum etiam continuitas deiicere poſſet athletam. Poſt hæc omnia, vulnus in corpore accepit lethale, viditque vermes toto vndique corpore ſcatentes, ac nudus ſedit in ſterquilinio, commune iis qui oderant calamitatis ſpectaculum; vir ſcilicet C iuſtus, verax, pius, qui ab omni ſe malo opere abſtineret. Nec hic quidem erat malorum finis: ſed dolores addebantur diurni pariter ac nocturni; nouaque quædam ac inſolita illum fames oppugnabat. *Fœtorem*, inquit, *video cibum meum*: probra quotidiana, ſubſannationes, ſcommata, riſus. Nam *famuli*, inquit, *mei, & filij concubinarum mearum inſurrexerunt aduerſum me*: in ſomnis terrores, cogitationum perpetua quædam fluctuatio. Atqui vxor ab his omnibus liberationem pollicebatur, ita loquens, *Dic verbum aliquod aduerſum Dominum, & morere*. Dic, inquit, blaſphemiam, & ab vrgentibus malis liberabere. Quid igitur? Num D ſubuertit virum ſanctum mulieris conſilium? Immò contrarium fecit, magiſque illum corroborauit; ſic etiam vt increparet vxorem. Potius enim duxit, maioribus affici cruciarique doloribus, innumeraque perpeti mala, quàm blaſphemiâ illâ tantorum malorum relaxationem conſequi.

Iob. 6. v. 7.
Iob. 19. v. 17.
Alii *mi dux* Filii ſeruorum.
Iob. 2. v. 9.

Itidem & ille, qui triginta & octo annis detentus fuerat in infirmitate ſuâ, ſingulis annis currebat ad piſcinam, & ſingulis annis repellebatur, nec aſſequebatur ſanitatem; ſed quot annis conſpiciebat ſanari alios, propterea quòd multos haberent obſequio fouentes, ſe autem, quòd iis deſtitueretur, ſuâ nuſquam paralyſi leuari: Ac ne ſic quidem ad diuinos confugit, non adiit incantatores, nôn alligauit amuleta; E ſed diuinam expectauit opem; eóque tandem admirandam quandam, ac inauditam ſanitatem adeptus eſt.

Ioan. 5. v. 5. Paralytici annis triginta & nouem.

Lazarus autem cum fame, cum morbo, cum ſolitudine par omnem vitam colluctatus eſt: non triginta & octo annos tantùm in his verſatus, ſed per omne vitæ tempus. Sic ſanè etiam expirauit in diuitis veſtibulo jacens, contemptus, irriſus, eſuriens, canibus obiectum pabulum. Sic enim illius corpus debilitatum erat, vt nec canes irruenses, atque eius vlcera lingentes, poſſet abigere. Haud tamen quærebat incantatorem, non laminas circumligauit, non præſtigiis vſus eſt, non veneficos ad ſe vocauit, nec aliud quicquam vetitarum artium tentauit: ſed prius habuit illis immori malis, quàm vllâ ex parte deſerere pietatem. Quam igitur veniam nos impetrabimus, qui illis tanta mala tolerantibus, ob febriculam, aut leue vulnus ad Synagogas procurrimus, veneficoſque ac impoſtores in ædes noſtras accerſimus!

Luc. 16. v. 20. Lazari mendici.

Eccl. 2.

Non audiſti quid dicat Scriptura? *Filij ſi accedis ſeruiturus Domino, præpara animam tuam ad tentationem. Dirige cor tuum, & perdura. In morbo, & paupertate in illo fidens eſto. Sicut enim in igni probatur aurum, ſic homo fit acceptus in camino deiectionis.* Si tu famulum flagris ceciderіs, & ille triginta aut quadraginta plagis acceptis, illico prouocet ad libertatem, aut deſerat tuum dominium, atque ad alios quoſdam tibi infenſos ſeſe conferat, eoſque in te conciter; dic mihi, num is abs re veniam impetraturus ſit? An quiſquam pro illo poterit eſſe patronus? Nequaquam. Cur ita tandem? Quoniam heri iuris eſt, vt ſeruum puniat. Nec ob id tantùm, verùm etiam ob hoc, quòd, ſi fugiendum erat, non ad hoſtes, ac qui odiſſent, erat confugiendum; ſed ad amicos, ac propinquos. Proinde tu quoque ſi videris te puniri à Deo, ne ad eius inimicos Iudæos profugias, ne magis illum in te prouoces: ſed ad amicos illius, Martyres, Sanctos, eoſque qui illi placuerunt, multoque fauore pollent.

Martyrum, Sanctorumque ſuffragia, morbis depellendis.

At quid famulos, heroſque loquor? Neque filius hoc præſtare poterit, quem verberibus pater acceperit, aut eo nomine cognationi detrahere, quâ illi obſtrictus exiſtit. Tum namque naturę leges, tum ab hominibus latæ, vel ſi menſâ pellat, vel ſi ædibus exigat, ſeu quocunque modo puniat, ferre omnia fortiter iubent; nec niſi pareat, niſi ferat, vllam veniam indulgent. Quin etiamſi filius cæſus innumeras querimonias deplorans, profetat, hæc verba audit ab omnibus, Pater eſt qui cecîdit, ac dominus, habetque poteſtatem vtendi te vt velit: feraſque neceſſe eſt omnia placidè. Ergo famuli quidem ferunt dominos, filii parentes, frequenter etiam contra ac æquum eſt punientes; tu verò non ſuſtines Deum te corripientem, qui & herili maiori in te iure polleat, præ parentibus amet; nec quicquam itâ præceps, cuncta verò tuam ad vtilitatem faciat? ſed ſi aliquis morbus acciderit, illico reſiliens ab illius dominio ad dæmones accurris, ac confugis ad Synagogas. Et quam tandem poſt hæc veniam conſequeris? Quo pacto valebis illum denuo tibi propitium reddere? Quin potiùs nec alius quiſquam pro te deprecari poterit, etiamſi tantùm valeat apud Deum auctoritate, quantùm Moſes. Non eſt, inquam, quiſquam qui hoc facere poterit. Non audis quid Deus loquatur ad Ieremiam de Iudæis? *Ne depreceris pro populo iſto; quoniam ſi ſteterint Moſes & Samuel, non exaudiam illos.* Adeò ſunt peccata omnem remiſſionem ſuperantia, ac quæ nullam recipiant excuſationem.

Parentum ius caſtigandi liberos.

Ier. 15. v. 1.

Itaque ne tantam in nos prouocemus iram. Etſi enim videantur febrem incantamentis ſedare (non enim vere ſe dant:) tamen aliam vehementiorem in conſcientiam inducunt febrem, ratione quotidie ſtimulis pungente, conſcientiâ cædente, atque dicente, Impiè egiſti, iniquita-

tem feciſti, ictum cum Chriſto fœdus violaſti; ob exiguam leuemque inualetudinem, pietatem deſeruiſti. Num enim tu ſolus hæc paſſus es? an non alii multò quã tu acerbiora paſſi ſunt? attamen nullus illorum tale quid auſus eſt; tu verò mollis ac diſſolutus animam tuam mactaſti. Quomodò excuſaberis Chriſto? Quomodò illum implorabis precibus? quâ conſcientiâ poſthac ingredieris Eccleſiam? quibus oculis videbis Sacerdotem? quâ manu ſactam attinges menſam? qoibus auribus audies ſcripturas, quę illic leguntur? Hæc, ſtimulis quotidie pungens ratio, flagellanſque conſcientia, dicet. Quę igitur hæc eſt ſanitas, cùm tantos animo habeamus accoſatores? Quòd ſi paulisper toleraueris, eoſque qui vel incantationem aliquam occinere, B vel amuleta quædam corpori adhibere voluerint, ſpreueris, multáque contumeliâ tuis ex ædibus eieceris: protinus ab ipſâ tibi coofcientiâ refrigeratio acceſſit. Etiamſi millies exurat febris; anima tua quouis liquore, quauis irroratione meliorem vtilioremque mitigationem adducet. Quemadmodum enim poſtquam acceperis incantationem, ſanus licet, iis, qui febre laborant, miſerabiliorem in modum afficeris dum tecum reputas peccati magnitudinem. Sic nunc quoque etiam ſi febribus exutaris, innumeraque patiaris mala; repulſis impiis illis, quouis ſano homine melius te habebis, gaudente animo atque lætante; conſcientiâ laudante, atque probante, ac dicente, Euge, euge, heus homo, Chriſti ſerue, fidelis vir, athleta pietatis, qui malueris C moleſtiis immori, quàm deſerere tuam pietatem: cum Martyribus ſtabis in illo die. Quemadmodum enim illi flagris cædi, atque torqueri maluerunt, vt ad honorem peruenirent; ſic tu quoque hodie ardoribus, ac vulneribus cædi maluiſti, ac torqueri, ne impia incantamenta, neue amuleta admitteres; eaque ſpe fultus, ac educatus, ne ſenſum quidem malorum aduerſantium facies. Nam etſi te iſta febris non ſuſtulerit, at tollet prorſus alia: & ſi nunc non moriamur, at moriemur poſtea. Mortale corpus ſortiti ſumus: non vt illius cupiditatibus obtemperantes, impietatem aſciſcamus, ſed vt illius affectionibus colendâ pietate vtamur. Ipſa enim D corruptionis vis, ipſum hoc mortale corpus, ſi ſobrii fuerimus, ratio nobis erit commendationis; multamque in illo die præſtabit fiduciam: nec verò in illo ſolummodò, verum etiam in præſenti vitâ. Cùm enim ingenti contumeliâ incantatores tuâ domo eieceris, audito cuncti facinore collaudabunt, mirabuntur, ac inter ſe dicent: Hicce laborans, ægráque valetudine, quibuſdam diu multumque rogantibus, hortantibus, ac conſilio ſuadentibus, vt magicis quibuſdam incantamentis vteretur; non admiſit, ſed reſpondit, Satius eſſe hoc pacto mori, quàm vt pietatem deſereret. Ea verba ſequentur multi plauſus ab his qui audierint, cunctis ſtupentibus, ac Deum glorificantibus. Hoc igitur quot E ſtatuis non erit tibi honorabilius? quot imaginibus ſplendidius, quo honore inſignius? Omnes laudabunt, beatumque prædicabunt, ac coronâ donabunt. Præterea ipſi quoque meliores fient, ac viciſſim tuum exemplum æmulabuntur, tuamque fortitudinem imitabuntur. Ac, ſi quis alius tale quid deſignauerit, inde tu mercedem conſequeris, vt qui & æmulationis auctor extiteris. Neque tantùm conſequentur laudes rectè factorum, verùm etiam celeberrimâ morbi leuatio, cùm ipſâ tuâ præclarâ voluntate Deum tibi conciliante ad maiorem beneuolentiam, tum Sanctis tuæ illi animæ deuotioni gratulantibus, exque animi intimo pro te preces fundentibus.

Malè, conſcientiam. vt & Græc. μεσιζων pro μαστίζων vt Interpretem credam.

μετὰ τῶν μαρτύρων ϛήσῃ: nec ex fide Interpr. Eraſm. Proximo ſecundum Martyres loco ſtabis.

Tolerantiæ morborum præmia in hac ipſâ vitâ.

Quòd ſi hîc talia ſunt præmia fortitudinis, cogita quantas illic recipies coronas: cùm Angelis omnibus præſentibus, cunctis Archangelis, Chriſtus adueniens, pretioſâ manu tuâ in medium te illud theatrum producet, cunctiſque audientibus dicet, Hic homo, cùm aliquando febre correptus eſſet, hortantibus quàmplurimis, vt oblato remedio morbum excuteret, propter nomen meum, meique timore, ne quâ ſe culpâ obſtringeret, ac me offenderet, ſubmotis ſpretiſque habitis omnibus eâ ratione ſalutem pollicentibus, morbi æſtu mori maluit, quàm vt meæ deſertor amicitiæ fieret. Nam ſi eos qui panem dederunt, qui veſtierunt, qui cibum præbuerunt, in medium adducturus eſt, multò magis eos, qui propter ipſum febribus vt exurerentur, in animum induxerunt. Nec enim par eſt, panem dare, ac veſtem, morbique diuturni labores tolerare. Quin hoc illo longè maius eſt. Quantoque illi maiores, tantò etiam erit corona magnificentior.

Spretæ ſalutis Dei timore gloria in futuro.

Hæc & ſani, & qui ægrâ valetudine ſumus meditemur, deque his inter nos colloquamur. Et ſi viderimus nos ipſos aliquando ditâ febri correptos, illud apud nos ipſi dicamus: Quid verò ſi nobis alicunde intentatâ lite ad tribunal rapiamur, moxque ſublatis cædantur latera, an non neceſſe fuerit omninò perpeti, idque nullo lucro, ac nullâ mercede? Hoc & nunc cogitemus. Propoſita ſit & tolerantiæ merces, tanta illa, vt fatiſcentem animum valeat excitare. Reputa tecum quàm multa paſſi ſint Apoſtoli; conſidera iuſtos perpetuò afflictos: recordare beati Timothei, qui ab aduerſâ nunquam valetudine reſpirauit, ſed ab adoleſcentiâ iugi morbo obnoxius fuit: idque Paulus declarans, ait, *Modico vino vtere, propter ſtomachum tuum, ac frequentes infirmitates tuas.* Quòd ſi ille iuſtus, & ſanctus, ille qui orbis terrarum præfecturam ſuſceperat, qui mortuos ſuſcitabat, dęmones fugabat, morboſque innumeros curabat, tam acerba paſſus eſt, quam tu excuſationem habebis, qui turbaris, ac indignè fers cùm ad tempus ægrâ valetudine vteris? Non audiſti Scripturam dicentem, *Quem diligit Dominus, caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit.*

1. Tim. 5. v. 23.

Pro. 3. v. 12.

Quàm multi frequenter optarunt martyrii coronam accipere? Hæc ea perfecta Martyrii corona. Non enim id modò facit Martyrem, ſi qui iuſſus eſt ſacrificare, potiùs ducat emori; verum etiam ſi quis ſeruet quodcunque, quod mortem poteſt accerſere, manifeſtum eſt martyrium. At vt intelligas hoc eſſe verùm, recordare quomodò Ioannes Baptiſta mortuus ſit; & quâ de causâ, & quam ob rem; quomodò & Abel. Neuter enim horum vel altare vidit incenſum, vel ſtatuam poſitam, vel iuſſus fuit immolare dæmonibus: ſed ille quidem, quia tantummodò reprehendit Herodem, decollatus eſt: hic verò, quoniam meliori Deum ſacrificio honorauit quàm frater, occiſus eſt. Num igitur priuati ſunt Martyrii coronâ? At quis hoc audeat dicere? Quandoquidem ip-

ἀπηρτισ-μένος. non benè Eraſm. parata. Fortè tamen typogr.

Ioannes Baptiſta & Abel veri Martyres.

ſum etiam mortis genus, inter primos Martyres numerandos eos abundè ſuadeat. Quod ſi etiam diuinam ſententiam ſuper his prolatam quæris, audi quid Paulus dicat. Quæ enim is loquitur, haud dubiè Spiritus ſunt. *Puto enim*, inquit, *quod Spiritum Dei habebam.* Quid igitur hic ait? Exorſus ab Abel, cùm dixiſſet, quòd maiorem hoſtiam Abel præ Cain obtuliſſet Deo, & propter hanc mortuus adhuc loqueretur; ac decurſâ ſerie vſque ad Ioannem dixiſſet, *occiſione gladii mortui ſunt, alij verò diſſecti ſunt*; multis & diuerſis mortis generibus commemoratis, ſubiecit hoc modo: *Itaque nos quoque tantam habentes circundantem nos nubem Martyrum, abiecto omni pondere, per patientiam curramus.* Vides quòd etiam appellauit Martyrem & Noë, & Abraham, & Iſaac, & Iacob? Nam & illorum quidam ſic propter Deum mortui ſunt, quemadmodum etiam ait Paulus, *Quotidie morior*; quanquam non moreretur, ſed propoſito tantùm eam ſuſtineret mortem. Sic & tu, ſi repuleris incantamenta, veneficia, ac magicas artes; morboque intereas, perfectus exiſtis Martyr, quòd aliis morbi leuationem cum impietate pollicentibus, cum pietate mori malueris.

1. Cor. 7. v. 40. — Heb. 11. v. 4. — Hebr. 11. v. 1.

Martyres Paulo ac Chryſoſtomo, qui nec reipſâ ſubiati nece: ſed id lationi vocis acceptione, non quâ nuper Romæ ſuffixus liber viri eruditi, de martyrio per peſtem.

A — B

Et hæc nobis dicta ſunto aduerſus eos, qui iactant, dicuntque dæmones mederi. Cæterùm vt intelligas, ne hoc quidem eſſe verum; audi quid Chriſtus de diabolo dicat, *Ille homicida erat ab initio.* Deus dicit, homicidam eſſe; & tu ad illum tanquam ad medicum accurris? Dic mihi, cùm accuſaberis, quam rationem adferre poteris, qui horum potiùs impoſturis, quàm Chriſti ſententiæ fidem habendam ducis? Quòd ſi diabolus homicida eſt, vtique & illius miniſtri dæmones. Et hoc quoque te ipſis factis docuit Chriſtus, qui permiſit illos irrueret in gregem porcorum, quem vniuerſum in mare præcipitem egerunt; vt intelligas idipſum hominibus facturos fuiſſe, ac ſtatim præfocaturos, ſi Deus illis permiſiſſet. Nunc verò ipſe illos coërcuit prohibuitque, nec quicquam eiuſmodi aduerſus homines ijs conceſſit. Atque ita ſe rem habere, oſtenderunt, poteſtatem in porcos nacti. Nam ſi porcis non pepercerunt, multò minus à nobis abſtinuiſſent. Ne igitur dilectiſſime illorum fraudibus abducaris.

Ioan. 8. v. 44. — Luc. 8. v. 27.

C — D

S. AVGVSTINI EPISCOPI
Hipponenſis in idem Euang. Hom.

Tract. 17. in Ioan.

Maius Chriſtum fieri hominem, quàm miracula facere.

Mirum non eſſe debet à Deo factum miraculum: mirum enim eſſet ſi homo feciſſet. Magis gaudere quàm mirari debemus, quia Dominus noſter, & Saluator Ieſus Chriſtus homo factus eſt, quàm quòd diuina inter homines Deus fecit. Plus eſt enim ad ſalutem noſtram, quòd factus eſt propter homines, quàm quod fecit inter homines: & plus eſt, quòd vitia ſanauit animarum noſtrarum, quàm quòd ſanauit languores corporum moriturorum. Sed quia ipſa anima nec eum nouerat à quo ſananda erat, & oculos habebat in carne vnde facta corporalia videret, nondum habebat ſanos in corde, vnde Deum latentem cognoſceret: fecit quod videri poterat, vt ſanaretur vnde videri non poterat. Ingreſſus eſt locum vbi *iacebat magna multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*: & cùm eſſet medicus & animarum

Ioan. 5. v. 3

A & corporum, & qui veniſſet ſanare omnes animas crediturorum: de illis languentibus vnum elegit quem ſanaret, vt vnitatem ſignificaret. Si mediocri corde, & quaſi humano captu & ingenio conſideremus facientem, & quod ad poteſtatem pertinet, non magnum aliquid perfecit: & quod ad benignitatem, parum fecit. Tot iacebant, & vnus curatus eſt, cùm poſſet vno verbo omnes erigere. Quid ergo intelligendum eſt, niſi quia poteſtas illa, & benignitas illa magis agebat, quid animæ in factis eius pro ſalute ſempiternâ intelligerent, quàm quid pro temporali ſalute corpora mererentur? Corporum enim ſalus quæ vera ex-
B pectatur à Domino, erit in fine reſurrectione mortuorum. Tunc quod viuet, non morietur: tunc quod ſanabitur, non ægrotabit: tunc quod ſanabitur, non eſuriet, neque ſitiet: tunc quod renouabitur, non veteraſcet. Nunc verò in illis factis Domini, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti, & cæcorum aperti oculi, morte clauſi ſunt: & paralyticorum membra conſtricta, morte diſſoluta ſunt: & quicquid ſanatum eſt temporaliter in membris mortalibus, in fine deficit: anima verò quæ credidit, ad vitam æternam tranſitum fecit. Animæ ergo crediture, cuius peccata dimittere venerat, ad cuius languores ſanandos ſe humiliauerat, de hoc languido ſanato magnum ſi-
C gnum dedit. Cuius rei & cuius ſigni profundum ſacramentum, quantum Dominus donare dignatur, attentis vobis & orando adiuuantibus infirmitatem noſtram, loquar vt potero. Quicquid autem non poſſum, ſupplebit in vobis ipſe, quo adiuuante facio quod poſſum.

E multis languentibus cur vnus curatus. — *al. parum in* — *al. bonitas.* — *Paralyticus ſanatus, animæ crediture typus.*

De hac piſcinâ quæ quinque porticibus cingebatur, in quibus iacebat magna multitudo languentium, aſſiduè nos tractaſſe memini: & rem dicturus ſum, quam mecum plures recognoſcant potiùs, quàm cognoſcant. Verum nihil eſt abs re, etiam nota repetere, vt & qui non nouerunt, inſtruantur: & qui nouerunt, con-
D firmentur. Proinde tanquam nota breuiter perſtringenda ſunt, non otioſè inculcanda. Piſcina illa, & aqua illa populum mihi videtur ſignificare Iudæorum. Significari enim nomine aquarum populum, apertè nobis indicat Apocalypſis Ioannis: vbi ei cùm oſtenderentur aquæ multæ, & interrogaſſet quid eſſent, reſponſum accepit, populos eſſe. Aqua ergo illa, id eſt populus ille; quinque libris Moyſi, tanquam quinque porticibus claudebatur. Sed illi libri prodebant languidos, non ſoluebant. Lex enim peccatores cõuincebat non ſoluebat. Ideo litera ſine gratiâ reos faciebat, quos confitentes
E gratia liberabat. Nam hoc dicit Apoſtolus: *Si enim data eſſet lex qua poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia.* Quare ergo data eſt lex? Sequitur & dicit: *Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.* Quid euidentius? Nónne verba hæc expoſuerunt nobis & quinque porticus, & languentium multitudinem? Quinque porticus lex eſt. Quare quinque porticus non ſanabant languentes? Quia *ſi data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omninò ex lege eſſet iuſtitia.* Quare continebant, quos non ſanabant? Quia *concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide*

Piſcina, Iudæorum populus. — *Apoc. 17. v. 15.* — *Galat. 3. v. 21.*

Ieſu Chriſti daretur credentibus. Quid ergo [A] fiebat vt in aquâ illâ turbatâ ſaoarentur, qui in porticibus ſanati non poterant? Subitò enim videbatur aqua turbata, & à quo turbabatur non videbatur. Credas hoc Euangelicâ virtute fieri ſolere, non tamen ſine ſignificante aliquo ſacramento. Poſt aquam turbatam mittebat ſe vnus qui poterat, & ſanabatur ſolus: poſt illum quiſquis ſe mitteret, fruſtra faceret. Quid ſibi ergo hoc vult, niſi quia venit vnus Chriſtus ad populum Iudæorum: & faciendo magna, docendo vtilia, turbauit peccatores, turbauit aquam præſentiâ ſuâ, & excitauit ad paſſionem ſuam. [1. Cor 2. v. 8.] Sed latens turbauit. *Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Deſcendere ergo in aquam turbatam, [B] hoc eſt, humiliter credere in Domini paſſionem: ibi ſanabatur vnus, ſignificans vnitatem. Poſtea quiſquis præter vnitatem fuerit, ſanari non poterit.

Videamus ergo quid voluerit ſignificare in illo vno, quem etiam ipſe ſeruans vnitatis myſterium, ſicut prælocutus ſum, de tot languentibus vnum ſanare dignatus eſt. Inuenit in annis eius numerum quendam languoris: [v. 5.] *Triginta & octo annos habebat in infirmitate.* Hic numerus quomodò magis ad languorem pertineat quàm ad ſanitatem, paulò diligentiùs exponendum eſt. [Numerus 38 imperfectionis viderur.] Intentos vos volo, aderit Dominus; vt congruè loquar, & ſufficienter audiatis. [C] Quadragenarius numerus ſacratus nobis in quadam perfectione commendatur. Notum eſſe arbitror charitati veſtræ. Teſtantur ſæpiſſimè diuinæ Scripturæ ieiunium hoc numero conſecratum eſſe: bene noſtis. [Exod. 24. v. 18 & 34. v. 28. 3 Reg. 19. v. 8. Matth. 4. v. 2.] Nam & Moyſes quadraginta diebus ieiunauit, & Helias totidem; & ipſe Dominus noſter & Saluator Ieſus Chriſtus hunc ieiunii numerum impleuit. Per Moyſem ſignificatur Lex, per Heliam ſignificantur Prophetę, per Dominum ſignificatur Euangelium. Ideo in illo monte tres apparuerunt, vbi ſe diſcipulis oſtendit in claritate vultus, & veſtis ſuæ. Apparuit enim medius inter Moyſem & Heliam, [Matth. 17. v. 3.] tanquam Euangelium teſtimonium haberet à [D] Lege & Prophetis. Siue ergo in Lege, ſiue in Prophetis, ſiue in Euangelio, quadragenarius numerus nobis in ieiunio commendatur. Ieiunium autem magnum, & generale eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus ſæculi, quod eſt perfectum ieiunium: [De conſec. diſt. 5. ca. Ieiunium.] [Tit. 2. v. 13.] *vt abnegantes impietatem, & ſeculares cupiditates, temperanter & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſæculo.* Huic ieiunio quam mercedem addit Apoſtolus? Sequitur & dicit: *Expectantes illam beatam ſpem, & manifeſtationem gloriæ beati Dei, & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* [Quadragenarius, perfectionis viæ.] In hoc ergo ſæculo quaſi Quadrageſimam abſtinentiæ celebramus, cùm bene viuimus, cùm ab iniquitatibus & ab illicitis voluptatibus abſtinemus. [Bona opera nō ſunt ſine æterna mercede.] Sed quia hæc abſtinentia ſine mercede non erit, expectamus beatam illam ſpem, & reuelationem gloriæ magni Dei, & Saluatoris Ieſu Chriſti. [Denarius quadragenario accedens, quinquagenariū beatitudinis facit.] In illâ ſpe, cùm fuerit de ſpe facta res, accepturi ſumus mercedem denarium. Ipſa enim merces redditur operariis in vineâ laborantibus ſecundum Euangelium, quod vos credo reminiſci: neque enim omnia commemoranda ſunt tanquā rudibus & imperitis. [Matth. 20. v. 9.] Denarius ergo qui accepit nomen à numero decem, redditur, & coniunctus quadragenario fit quinquagenarius: vnde cum labore celebramus Quadrageſimam ante Paſcha, cum lætitiâ verò, tanquam accepta mercede, Quinquageſimam poſt Paſcha. Nam huic tanquam ſalutari labori boni operis, qui pertinet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, vt quinquagenarius fiat. Significauit hoc & ipſe Dominus Ieſus multò apertiùs, quando [Act. 1. v. 3.] poſt reſurrectionem quadraginta diebus conuerſatus eſt in terrâ cum diſcipulis ſuis: quadrageſimo autem die cum aſcendiſſet in cœlum, peractis decem diebus, miſit mercedem [Act. 2. v. 1.] Spiritus ſancti. Significata ſunt iſta, & quibuſdam ſignificationibus res ipſæ præuentæ ſunt. Significationibus paſcimur, vt ad res ipſas durantes peruenire poſſimus. Operarii enim ſumus, & adhuc in vineâ laboramus: finito die, finito opere, merces reſtituetur. Sed quis operarius perdurat ad percipiendam mercedem, niſi qui paſcitur cùm laborat? Non enim & tu operario tuo mercedem ſolam daturus es: Non etiam afferes illi vnde vires reparet in labore? Paſcis vtique cui mercedem daturus es. Proinde & nos Dominus in iſtis Scripturarum ſignificationibus laborantes paſcit: nam ſi iſta intelligendorum ſacramentorum lætitia ſubtrahatur à nobis, deficimus in labore, & non erit qui perueniat ad mercedem.

Quomodò ergo quadragenario numero perficitur opus? Fortaſſe ideo, quia lex in decem præceptis data eſt, & per totum mundum prædicanda erat lex: qui totus mundus quatuor partibus commendatur, Oriente & Occidente, Meridie & Aquilone: vnde denarius per quatuor multiplicatus, ad quadragenarium peruenit: Vel quia per Euangelium quod quatuor libros habet, impletur Lex: quia in Euangelio dictum eſt: [Matth. 5. v. 17.] *Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.* Siue ergo illa ſiue alia ſit cauſa, ſiue alia aliqua probabilior quæ nos latet, doctiores non latet: certum eſt tamen quadragenario numero ſignificari quandam perfectionem in operibus bonis, quæ maximè opera bona exercentur in abſtinentiâ quadam ab illicitis cupiditatibus ſæculi, hoc eſt, generali ieiunio. [al. voluptatibus. al. hoc eſt. generale ieiunium.] Audi & Apoſtolum dicentem: [Rom. 13. v. 10.] *Plenitudo legis charitas.* Charitas vnde? Per gratiam Dei, per Spiritum ſanctum. Non enim habemus illam ex nobis, quaſi facientes illam nobis. Dei donum eſt, & magnum donum, quoniam [Rom. 5. v. 5.] *Charitas Dei*, inquit, *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis.* Charitas ergo implet legem, & veriſſimè dictum eſt, *Plenitudo legis charitas.* Quæramus hanc charitatem quemadmodum commendatur à Domino. Mementote quid propoſuerim. Numerum triginta octo annorum in illo languido volo [E] exponere: quare numerus ille trigeſimus & octauus langoris ſit potiùs, quàm ſanitatis. Ergo, vt dicebam, charitas implet legem. Ad plenitudinem legis in omnibus operibus pertinet quadragenarius numerus. In charitate autem duo præcepta nobis commendantur. Intuemini obſecro & figite memoriæ quod dico, ne ſitis contemptores verbi, ne fiat anima veſtra via, vbi grana iactata non germinent: [Mar. 4. v. 3. Luc. 8. v. 5.] *& venient*, inquit, *volatilia cæli & colligent ea.* Percipite, & recondite in cordibus veſtris.

Digitized by Google

Matth. 22. v. 37. charitatis pręcepta duo ſunt à Domino commendata : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ; & ex totâ animâ tuâ , & ex totâ mente tuâ :* &, *Diliges proximum tuum ſicut teipſum : in his duobus præceptis tota Lex pendet, & Prophetæ.* *Luc. 21. v. 2.* Meritò & illa vidua omnes facultates ſuas, duo minuta miſit in dona Dei: *Luc. 10. v. 35.* meritò & pro illo languido à latronibus ſauciato, ſtabularius duos nummos accepit, vnde ſanaretur; *Ioan. 4. v. 43.* meritò apud Samaritanos biduum fecit Ieſus, vt eos charitate firmaret. Binario ergo iſto numero cùm aliquid boni ſignificatur, maximè bipertita charitas commendatur. [Bina io, bipertita charitas commendatur.] Si ergo quadragenarius numerus habet perfectionem legis, & lex non impletur niſi in gemino præcepto charitatis: quid miraris quia languebat, qui ad quadraginta, duo minus habebat? Videamus proinde iam quo ſacramento iſte languidus curetur à Domino.

Venit enim ipſe Dominus, charitatis doctor, charitate plenus; *breuians*, ſicut de illo prædictum eſt, *verbum ſuper terram*, *Iſai. 10. v. 23 & 28. v. 22 Rom. 9. v. 28.* & oſtendit in duobus præceptis charitatis pendere Legem & Prophetas. Inde ergo pependit Moyſes quadragenario ſuo, inde Helias cum ſuo: hunc numerum attulit Dominus in teſtimonio ſuo. Curatur iſte languidus à præſente Domino, ſed priùs quid ei dicit? *v. 6.* *Vis ſanus fieri?* Reſpondit ille hominem ſe non habere, à quo in piſcinam mittatur. Verè neceſſarius erat illi homo ad ſalutem: ſed homo ille qui & Deus eſt. *1. Tim. 2. v. 5.* *Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Venit ergo homo qui erat neceſſarius. *v. 8.* Quare ſanitas differtur? *Surge*, inquit, *tolle grabatum tuum, & ambula.* Tria dixit, *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Sed *ſurge*, non operis imperium fuit, ſed operatio ſanitatis. Sano autem duo imperauit, *tolle grabatum tuum, & ambula.* Rogo vos, cur non ſufficeret *ambula*? Aut certè cur non ſufficeret, *ſurge*? Neque enim ille cùm ſanus ſurrexiſſet, in loco remanſiſſet. Nonne ad hoc ſurrexiſſet vt abijſſet? Mouet ergo me etiam quòd duo præcepit, qui illum iacentem duobus minus inuenit: tanquam enim duo quædam iubendo, quod minus erat impleuit. [Duo charitatis præcepta in duobus Paralytico iuſſis, tollere grabbatum, & ambulare.] Quomodò ergo inueniamus in his duobus Domini iuſſis, duo illa præcepta ſignificata eſſe charitatis? *Tolle*, inquit, *grabatum tuum, & ambula.* Quæ ſunt illa duo præcepta, fratres, recolite mecum. Notiſſima enim eſſe debent, nec modò tantùm venire in mentem cùm commemorantur à nobis, ſed deleri nunquam debent de cordibus veſtris. *Matth. 22. v. 37.* Semper omnino cogitare, diligendum eſſe Deum, & proximum. Deum ex toto corde, ex totâ animâ, & ex totâ mente: & proximum tanquam teipſum. Hæc ſemper cogitanda, hæc agenda, hæc implenda ſunt. Dei dilectio prior eſt ordine præcipiendi, proximi autem dilectio prior eſt ordine faciendi. Neque enim qui tibi pręciperet dilectionem iſtam in duobus pręceptis, priùs tibi commendaret proximum, & poſtea Deum: ſed priùs Deum, poſtea proximum. Tu autem, quia Deum nondum vides, diligendo proximum promereris quem videas: diligendo proximum purgas oculum ad videndum Deum, euidenter Ioanne dicente: *1 Ioan. 4. v. 20.* *Si fratrem quem vides non diligis, Deum quem non vides, quomodò diligere poteris?* Ecce dicitur tibi, Dilige Deum. Si dicas mihi, Oſtende mihi quem diligam; quid reſpondebo, niſi quod ait ipſe Ioannes? *Deum nemo vidit vnquam.* *Ioan. 1. v. 18.* Et ne te alienum omninò à Deo videndo eſſe arbitreris: *Deus*, inquit, *charitas eſt: Et qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* *1. Ioan. 4. v. 16.* Dilige ergo proximum: & intuere in te vnde diligis proximum, ibi videbis vt poteris Deum. *Iſai. 58. v. 7.* Incipe ergo diligere proximum: *Frange eſurienti panem tuum, & egenum ſine tecto induc in domum tuam. Si videris nudum veſti, & domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris.* Faciens autem iſta quid conſequeris? *Tunc erumpet velut matutina lux tua.* Lux nobis matutina, Deus. Lux tua Deus tuus eſt, tibi matutina, quia poſt noctem ſæculi tibi veniet: nam ille nec oritur nec occidit, quia ſemper manet. Erit tibi matutinus redeunti, qui tibi occaſum fecerat pereunti.

Ergo tolle grabatum tuum, mihi videtur dixiſſe, dilige proximum tuum. Sed clauſum eſt adhuc, & expoſitione indiget, quantum arbitror, quare in tollendo grabato dilectio proximi commendatur: niſi forte hoc nos offendit, quia per grabatum rem quandam ſtolidam & inſenſatam, proximus commendatur. [Grabbatum quod tollamus, proximus.] Non iraſcatur proximus, ſi commendatur nobis per rem quæ ſine animâ, & ſine ſenſu eſt. Ipſe Dominus & Saluator noſter Ieſus Chriſtus lapis angularis dictus eſt, vt duos conderet in ſe. *Epheſ. 2. v. 15.* Dictus eſt & petra, vnde aqua profluxit, *Petra autem erat Chriſtus.* *1. Cor. 10. v. 4.* Quid ergo mirum ſi petra Chriſtus, lignum proximus? Non tamen qualecunque lignum, quomodò nec illa qualiſcunque petra, ſed vnde aqua profluxerat ſitientibus. Nec qualiſcunque lapis, ſed angularis, qui in ſemetipſo copulauit duos parietes è diuerſo venientes: ſic nec qualecunque lignum proximum acceperis, ſed grabatum. Quid ergo in grabato, obſecro te? Quid, niſi quia ille languidus grabato portabatur? Sanatus autem grabatum portat. Quid dictum eſt ab Apoſtolo? *Gal. 6. v. 2.* *Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Lex ergo Chriſti charitas eſt, nec charitas impletur, niſi inuicem onera noſtra portemus: *Epheſ. 4. v. 2.* *Sufferentes*, inquit, *inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Cùm eſſes languidus, portabat te proximus tuus: ſanus factus es, porta proximum tuum. *Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Sic adimplebis, ô homo, quod tibi deerat.

Tolle ergo *grabbatum tuum*, ſed cùm tuleris, noli remanere: ambula. [Ambulate, diligere Deum.] Diligendo proximum, & curam habendo de proximo tuo, iter agis. Quò iter agis, niſi ad Dominum tuum; ad eum quem diligere debemus ex toto corde, ex totâ animâ, ex totâ mente? *Deut. 6. v. 5. Matth. 22. v. 37.* Ad Dominum enim nondum peruenimus, ſed proximum nobiſcum habemus. Porta ergo eum cum quo ambulas: vt ad eum peruenias, cum quo manere deſideras. *Tolle* ergo *grabatum tuum, & ambula.* Fecit hoc ille, & ſcandalizati ſunt Iudæi. Videbant enim hominem die ſabbati portantem grabatum ſuum, nec calumniabantur Domino quòd ſanum eum fecerat ſabbato, *al. nam* vt eis reſponderi poſſet, quia ſi cuiuſquam eorum iumentum in puteum cecidiſſet, vtique die ſabbati erueret illud, & ſaluaret iumentum ſuum. *Luc. 14. v. 5.* Non vtique iam illi obiiciebant, quòd die ſabbati ſanatus eſſet homo, ſed quòd portaret grabatum ſuum. Si ſanitas non erat differenda,

nunquid & opus fuetat imperandum? *Non-* A *licet tibi*, inquiunt, *facere quod facis, tollere grabatum tuum.* Et ille auctorem ſanita- v. 10. tis ſuæ obiiciebat calumniatoribus. *Qui*, inquit, *me fecit ſanum, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula.* Non acciperem iuſſionem, à quo acciperem ſanitatem? Et illi: *Quis eſt ille homo qui tibi dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula? Sed qui ſanus erat factus, neſciebat qui eſſet*, à quo hoc audierat. *Ieſus autem*, cùm hoc feciſſet & iuſſiſſet, *declinauerat ab eo in turbâ.* Videte quemadmodum & hoc impleatur. Portamus proximum, & ambulamus ad Deum: ſed eum ad quem ambulamus, noodum videmus. Ideo & ille nondum nouerat Ieſum. Sacramentum hoc commendatuio eſt, quia in eum credimus, quem nondum videmus. Et vt non videamus, declinat in turbâ. Difficile eſt in turbâ videre Chriſtum. Solitudo quædam neceſſaria eſt menti noſtræ: quadam ſolitudine intentionis videtur Deus. Turba ſtrepitum habet, viſio iſta ſecretum deſiderat. Tolle grabatum tuum, porta portatus proximum tuum, & ambula vt peruenias. Noli Ieſum quętere in turbâ: non eſt tanquam vnus de turbâ. Præuenit omnem turbam. Prior aſcendit de mari piſcis ille magnus, & in cœlis ſedet interpellans pro nobis. Tanquam Sacerdos magnus, vnus intrauit in interiora veli, turba foris ſtat. Ambula tu, qui portas proximum tuum, ſi didiciſti portare, qui ſolebas portari. Denique modò nondum noſti Ieſum: nondum vides Ieſum. Quid poſtea ſequitur? Quoniam non deſtitit ille tollendo grabatum ſuum, & ambulando. Vidit eum poſtea Ieſus in templo. In turbâ non eum vidit, in templo vidit. Dominus quidem Ieſus & in turbâ eum videbat, & in templo: ille autem languidus Ieſum in turbâ non cognouit, in templo cognouit. Peruenit ergo ille ad Dominum, vidit eum in templo, vidit eum in loco ſacrato, in loco ſancto. Et quid ab eo audit? *Ecce iam ſanus factus es, noli peccare, ne quid tibi deterius contingat.* Tunc ille, poſtea quàm vidit Ieſum, & cognouit Ieſum auctorem ſanitatis ſuæ, non fuit piger in euangelizando, quem viderat: *Abijt & nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet, qui eum ſanum fecerat.* Ille annuntiabat, & illi inſaniebant. Ille ſalutem ſuam prædicabat, illi ſalutem ſuam non quærebant.

Ieſus declinat in turbâ; nec in eâ videtur.

Rom. 8. v. 34.
Heb 9. v. 11.

v. 14.

v. 15.

EIVSDEM, DE QVINQVE
porticibus, vbi multitudo languentium iacebat, & de piſcinâ Siloë.

Meminit Poſſidius Indiculi cap. 8.

Eſt Serm. 15. ex nouis P. Sirm.

NEc auribus, nec cordibus veſtris rudia reparantur: tamen audientis affectum, & quodammodo commemorata innouant nos, nec piget ea quæ nota ſunt audire, quia ſemper dulcia ſunt, quæ Domini ſunt. Sic eſt expoſitio diuinarum Scripturarum, ſicut ſunt ipſæ diuinæ Scripturæ. Etſi notæ ſunt, leguntur tamen ad commemorationem. Sic & expoſitio earum, etſi nota eſt, repetenda eſt tamen, vt quæ oblita ſunt commemorentur, vel qui fortè non audierunt audiant, & qui tenent quod audire conſueuerunt, repetendo fiat vt

A obliuiſci non poſſint. Meminimus enim de hoc capitulo Euangelij iam nos locutos charitati veſtræ: nec piget tamen eadem bis commemorare; ſicut non piget eandem vobis lectionem repetere. Apoſtolus Paulus dicit quadam in Epiſtolâ: *Eadem ſcribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* Ita & nos Phil. 3. v. 1 eadem dicere vobis, nobis non pigrum, vobis autem tutum.

Quinque porticus, in quibus iacebant infirmi, legem ſignificant, quæ primò data eſt Iudæis & populo Iſrael per famulum Dei Moyſem. Etenim Moyſes ipſe, miniſter legis, quinque libros fecit. Propter numerum ergo librorum, quos ille ſcripſit, quinque porticus le- B gem figurabant. Quia verò lex non data eſt quæ ſanaret infirmos, ſed quæ proderet & oſtenderet: ſic enim dicit Apoſtolus: *Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omninò in lege eſſet iuſtitia: ſed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus*: propterea in illis porticibus iacebant ægroti, non ſanabantur. Quid enim ait? *Si data eſſet lex, quę poſſet viuificare.* Non ergo illæ porticus, quę figurabant legem, ſanare poterant infirmos. Dicit mihi aliquis, Quare ergo data eſt? Ipſe expoſuit Apoſtolus Paulus. *Concluſit*, inquit, *Scriptura omnia ſub* C *peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.* Qui enim ægrotabant, ſanos ſe eſſe putabant. Acceperunt legem, quam implere non poterant. Didicerunt in quo morbo eſſent, & implorauerunt manus medici. Voluerunt ſanari, quia cognouerunt ſe laborare: quod non cognoſcerent, niſi datam legem implere non poſſent. Innocens enim homo ſibi videbatur, & ex ipsâ ſuperbiâ innocentiæ falſæ inſanior fiebat. Ad domandam ergo ſuperbiam, & ad denudandam, data eſt lex, non ad liberandos ægrotos, ſed ad conuincendos ſuperbos. Ergo attendat caritas veſtra. Ad hoc data eſt lex, quæ proderet morbos, non quæ D tolleret. Ideo ergo ægroti illi, qui in domibus ſuis ſecretiùs ægrotare poſſent, ſi illæ quinque porticus non eſſent, prodebantur oculis omnium in illis porticibus, ſed à porticibus non ſanabantur. Vtilis ergo erat lex ad prodenda peccata, quia reus homo abundantiùs factus ex præuaricatione legis, poſſet edomatâ ſuperbiâ implorare auxilium miſerantis.

Ioan. 5. v. 2.
Quinque porticus, lex Moyſi quinque libris comprehenſa.

Rom. 11. v. 32.

Lex non ſanabat, ſed morbum oſtendebat.

Attendite Apoſtolum: *Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum: vbi autem abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.* Quid eſt, *Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum?* ſicut alio loco dicit, *Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio.* Peccator homo poteſt dici ante legem, E præuaricator non poteſt. Cùm autem acceptâ lege peccauerit, non ſolùm peccator, ſed etiam præuaricator inuenitur. Cùm ergo præuaricatio adiuncta ſit peccato, ideo abundauit delictum. Abundante autem delicto, diſcit humana ſuperbia tandem ſubiici, & confiteri Deo, & dicere, Infirmus ſum. Dicere etiam verba illa Pſalmi, quæ non dicit niſi anima humiliata, *Ego dixi, Domine miſerere mei: ſana animam meam, quoniam peccaui tibi.* Dicat ergo hoc anima infirma, ſaltem conuicta per præuaricationem, & non ſanata, ſed demonſtrata per legem. Audi & ipſum Paulum oſtendentem tibi, quia & lex bona eſt, & tamen niſi gratiâ

Rom. 5. v. 20.

Rom. 4. v. 15.

Homo peccator ante legem, non præuaricator.

Pſal. 40. v. 5.

Digitized by Google

Chriſti non liberat à peccato. Lex enim prohibere poteſt, & iubere: afferre medicinam, vt ſanetur illud quod non permittit hominem implere legem, non poteſt, ſed gratia illud facit. Ait enim Apoſtolus: *Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem.* id eſt, iam video quia quod reprehendit lex, malum eſt; & quod iubet lex, bonum eſt. *Condelector enim legi Dei ſecundum interiorem hominem: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me ſub lege peccati.* Hoc ex pœnâ peccati, ex traduce mortis, ex damnatione Adam repugnat legi mentis, & captiuat legi peccati, quę eſt in membris. Conuictus eſt ille. Accepit legem vt conuinceretur. Vide quid ei profuit quòd conuictus eſt. Audi verba ſequentia, *Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.*

Rom. 7. v. 22.

Rom. 7. v. 24.

Intendite ergo. Erant illæ porticus legem ſignificantes, portantes ægrotos, non ſanantes; prodentes, non curantes. Sed quis curabat ægrotos? qui deſcendebat in piſcinam. Quando autem deſcendebat æger in piſcinam? cùm Angelus ſignum dabat de aquæ motu. Sic enim erat ſanctificata illa piſcina, vt Angelus veniret, & moueret aquam. Homines Angelum non videbant: ſed ex motu aquæ turbatæ intelligebant præſentiam Angeli. Si quis tunc deſcendiſſet, curabatur. Quare ergo ille ægrotus non curabatur? Conſideremus verba ipſius. *Hominem*, inquit, *non habeo, vt cùm mota fuerit aqua, deponat me in piſcinam. Cùm enim venio, deſcendit alius.* Ergo tu non potes poſtea deſcendere, ſi alter ante te deſcendat? Significatum eſt hîc, quia non curabatur niſi vnus ad motum aquæ. Quiſquis prior deſcendiſſet, ipſe ſolus curabatur: quicunque autem poſtea deſcendiſſet, ad illum motum aquæ non ſanabatur: ſed expectabat donec iterum moueretur. Quid ſibi vult ergo hoc ſacramentum? non enim ſine causâ eſt.

v. 7.

Vnus tantùm curabatur, qui prior deſcendiſſet, aquâ turbatâ.

Intendat caritas veſtra. Aquæ poſitę ſunt in Apocalypſi in figurâ populorum. Nam cùm multas aquas vidiſſet, quæſiuit Ioannes in Apocalypſi quid eſſet, & dictum eſt ei populum eſſe. Aqua ergo illa populum ſignificabat Iudæorum. Sicut enim populus ille tenebat quinque libros Moyſi in lege, ſic & aqua illa quinque porticibus cingebatur. Quando turbata eſt aqua? quando turbatus eſt populus Iudæorum. Et quando turbatus eſt populus Iudæorum, niſi quando venit Dominus Ieſus Chriſtus? Paſſio Domini, aquæ turbatio. Turbati ſunt enim Iudæi, quando paſſus eſt Dominus. Ecce ad ipſam perturbationem pertinet quod modò legebatur. *Volebant illum Iudæi occidere, non ſolùm quia iſta faciebat ſabbatis, ſed quia Filium Dei ſe dicebat, æqualem ſe faciens Deo.* Aliter enim ſe dicebat Filium Dei Chriſtus, aliter dictum eſt hominibus, *Ego dixi: Dij eſtis, & filij Altiſſimi omnes.* Nam ſi ſic ſe faceret filium Dei, quomodò quicunque homo poteſt dici filius Dei, per gratiam enim Dei dicuntur omnes filij Dei, non iraſcerentur Iudæi. Sed quia alio modo illum intelligebant dicere Filium Dei ſe eſſe, ſecundum quod eſt, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*: & ſecundum id quod dicit Apoſtolus, *Qui cùm in formâ Dei eſſet, non*

Aquæ populi.

Apocal. 17. v. 15.

Turbata aqua, id eſt, Iudæi, in Paſſione Chriſti.

Ioan. 5. v. 18.

Pſal. 81. v. 6.

Ioan. 1. v. 1.

Phil. 2. v. 6.

A *rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Videbant hominem, & iraſcebantur, quia æqualem ſe Deo faciebat. Ille autem nouerat ſe æqualem, ſed vbi illi non videbant. Quod enim illi videbant, crucifigere volebant: quod non videbant, ab eo iudicabantur. Quid videbant Iudæi? quod viderant & Apoſtoli, quando dixit Philippus, *Oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.* Quid autem non videbant Iudæi? quod nec ipſi Apoſtoli, quando reſpondit Dominus, *Tanto tempore vobiſcum ſum, & non cognouiſtis me? Qui me videt, videt & Patrem.* Hoc ergo in illo Iudæi quia videre non poterant, tanquam hominem ſuperbum & impium habebant, æqualem ſe facientem Deo.

Ioan. 14. v. 8.

B Turbatio erat, turbabatur aqua, Angelus venerat. Dictus eſt enim & Dominus magni conſilij Angelus, quia nuntius voluntatis Patris. Angelus enim Græcè, Latinè nuntius eſt. & habes Dominum dicentem, Annuntiare ſe nobis regnum cœlorum. Venerat ergo ille magni conſilij Angelus, ſed Dominus omnium Angelorum. Et propter hoc Angelus, quia carnem ſuſcepit: Dominus autem Angelorum, ex eo quòd omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Si enim omnia, & Angeli. Et ideo ipſe factus non eſt, quia per ipſum facta ſunt omnia: quod autem factum eſt, ſine Verbo operante factum non eſt. Caro autem, C quæ facta eſt mater Chriſti, naſci non potuit, niſi per Verbum, quod de illâ poſtea natum eſt, crearetur.

Angelus aquam turbans, ipſe Dominus. *Iſai. 9. v. 6. Luc. 4. v. 18.*

Turbabantur ergo Iudæi. quid eſt hoc? vt quid iſta facit ſabbatis? Et maximè ad ipſa verba Domini, *Pater meus vſque nunc operatur, & ego operor.* Turbauit illos quod carnaliter intelligebant, quia ſeptimo die requieuit Deus ab omnibus operibus ſuis. Scriptum eſt enim in Geneſi, & optimè ſcriptum eſt, & rationabile quare ſcriptum eſt. Illi autem putantes quaſi Deum fatigatum poſt omnia requieuiſſe, & ideo benedixiſſe eum, quia in eo à laſſitudine refectus eſt. Non intelligebant ſtulti, quia qui verbo fecit omnia fatigari non potuit. D Legant & dicant mihi, quomodo poſſet fatigari Deus dicens, *Fiat, & factum eſt.* Hodie ſi ſic faciat homo, quomodo fecit Deus, quis fatigatur? *Dixit, Fiat lux, & facta eſt lux.* item. *Fiat firmamentum, & factum eſt*: aut ſi dixit, & factum non eſt, fatigatus eſt. Alio loco breuiter, *Ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt.* Qui ergo ſic facit, quomodò laborat? ſi autem non laborat, quomodò requieſcit? Sed in illo ſabbato, vbi requieſcere dictum eſt Deum ab omnibus operibus ſuis, in requie Dei requies noſtra ſignificata eſt: quia erit ſabbatum huius ſęculi, cùm tranſierint ſex ætates.

v. 17.

Gen. 2. v. 2.

Stulta Iudæorum intelligentia, ceſſiſſe Deum quaſi laſſum.

Pſal. 32. v. 9.

Sabbatum futuræ noſtræ quietis figura, in ſeptimâ ætate.

E Quaſi ſex dies ſæculi tranſeunt. Vnus dies ab Adam vſque ad Noë tranſiit. alius à diluuio vſque ad Abraham tranſiit. tertius ab Abraham vſque ad Dauid. quartus à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babyloniæ tranſiit. quintus à tranſmigratione Babyloniæ vſque ad aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Modò ſextus dies agitur. In ſextâ ætate, in die ſexto ſumus. Ergo reformemur ad imaginem Dei, quia ſexto die factus eſt homo, ad imaginem Dei. Quod ibi fecit formatio, hoc in nobis reformatio: & quod ibi fecit creatio, hoc in nobis

Sexta ætas agitur.

recreatio. Poſt iſtum diem in quo modò ſumus, poſt iſtam ætatem, ventura eſt requies quæ promittitur Sanctis, quæ præfigurabatur in illis diebus: quia & reuerà poſt omnia quæ fecit in mundo, nihil fecit poſtea nouum in creaturâ. Ipſæ creaturæ conuertentur & commutabuntur: nam ex quo inſtitutæ ſunt creaturæ, nihil amplius additum eſt. Sed tamen, niſi ille qui fecit mundum regeret, caderet quod factum eſt: non poteſt niſi adminiſtrare illud quod fecit. Quia ergo nihil additum eſt creaturæ, requieuiſſe dictus eſt ab omnibus operibus ſuis. Quia verò quod fecit gubernare non ceſſat, rectè dixit Dominus, *Pater meus vſque nunc operatur.*

Requieuit Deus, quia nihil additum creaturæ poſt primam inſtitutionem.

Nec tamen ceſſat operari, quia gubernat quod fecit

Intendat charitas veſtra. Perfecit, requieuiſſe dictus eſt. Perfecit enim opera, & nihil addidit. Gubernat quod fecit: ergo non ceſſat. Sed quantâ facilitate fecit, tantâ facilitate gubernat. Nolite enim putare, fratres, quia non laborabat cùm conderet, & laborat quia regit. Quomodò in naui laborant qui fabricant nauem, laborant qui gubernant: homines enim ſunt. Ille enim quantâ facilitate dixit, & facta ſunt, tantâ facilitate & iudicio per Verbum gubernat omnia. Non quia videntur peruerſæ res humanæ, videatur vobis non eſſe gubernationem rerum humanarum. Omnes enim homines in locis ſuis ordinantur: ſed vnicuique videtur quia ordinem non habent. Tu tantùm vide quid velis eſſe: nam quomodò volueris eſſe, nouit artifex vbi te ponat. Pictorem attende. Ponuntur ante illum varij colores: & nouit vbi ponat quemque colorem. Certè peccator niger color eſſe voluit. Ideo neſcit ordo artificis vbi eum ponat? Quanta ordinat de nigro colore? quanta ordinamenta facit pictor? Facit inde capillos, facit barbam, facit ſupercilia: non facit frontem, niſi de albo. Tu vide quid velis eſſe: non cures vbi te ordinet qui non nouit errare. Sic enim per leges iſtas mundi videmus hoc fieri. Effractor eſſe voluit neſcio quis. Nouit lex iudicis quia contra legem fecit: nouit lex iudicis vbi illum ponat: ordinat illum optimè. Ille quidem malè vixit: ſed non malè ordinauit lex. Ex effractore erit metallicus: de opere metallici quanta opera conſtruentur? Illius pœna damnati ornamenta ſunt ciuitatis. Sic ergo Deus nouit vbi te ponat. Noli putare quia turbas conſilium Dei, ſi peruerſus eſſe volueris. Qui creare te nouerat, ordinare te non nouit? Bonum eſt tibi, vt illuc coneris, vt bono loco ponaris. Quid dictum eſt de Iudâ ab Apoſtolo? *Abijt in locum ſuum.* Operante vtique diuinâ prouidentiâ, quia per malam voluntatem malus eſſe voluit, non autem Deus malum ordinando fecit. Sed quia ipſe malus peccator eſſe voluit, fecit quod voluit, ſed paſſus eſt quod noluit. In eo quòd fecit quod voluit, peccatum eius deprehenditur: in eo quòd paſſus eſt quod noluit, ordo Dei laudatur.

Ordinat Deus omnes homines in ſuis locis.

Simile

Aliud.

Pœna damnati, ornamenta ciuitatis.

Act. 1. v. 25.

B

C

D

Hoc quare dixi? Vt intelligatis, fratres, quòd optimè dictum ſit à Domino Ieſu Chriſto, *Pater meus vſque modò operatur:* quia non deſerit creaturam quam fecit. Et dixit, *Quomodò operatur, & ego operor.* Iam ibi ſe ſignificauit æqualem Deo. *Pater meus,* ait, *vſque modò operatur, & ego operor.* Illis carnalis ſenſus de ſabbato turbatus eſt. Putabant enim fatigatum Dominum requieuiſſe, vt nihil operaretur. Au-

Ioan. 5. v. 17.

E

A diunt, *Pater meus vſque modò operatur.* Turbantur. *Et ego operor.* Fecit ſe æqualem Deo, turbantur. Sed nolite iam expaueſcere. Turbatur aqua, ſanari habet ægrotus. Quid eſt hoc? Ideo turbantur illi, vt patiatur Dominus. Patitur Dominus, funditur pretioſus ſanguis, redimitur peccator, donatur gratia peccanti, & dicenti, *Miſer ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.* Sed quomodo curatur? Si deſcendat. Sic enim erat illa piſcina, quò deſcenderetur, non quò aſcenderetur. Poſſent enim eſſe & tales piſcinæ, ſic inſtructæ, vt aſcenderetur ad illas. Quare autem illa talis facta eſt, quò deſcenderetur? Quia paſſio Domini humilem quærit. Deſcendat humilis, non ſit B ſuperbus, ſi vult ſanari. Quare autem vnus? Quia vnica eſt Eccleſia per totum orbem terrarum, vnitas ſaluatur. Vbi ergo ſaluatur vnus, vnitas ſignificatur. Per vnum vnitatem intellige. Ab vnitate ergo noli recedere, ſi non vis immunis eſſe ab iſtâ ſalute.

Rom. 7. v. 24.

Sanatur qui aquâ turbatâ in piſcinam deſcendit. Vnus ſanatur, quia vna Eccleſia.

Quid ſibi ergo vult quòd triginta & octo annos infirmus erat? Scio, fratres, me iſta iam dixiſſe. Sed & qui legunt obliuiſcuntur, quantò magis qui rarò audiunt? Intendat ergo paululum charitas veſtra. In quadragenario numero completio iuſtitiæ figuratur. Completio iuſtitiæ, quia hîc viuimus in labore, in ærumnis, in continentiâ, in ieiuniis, in vigiliis, in tribulationibus. Ipſa eſt exercitatio iuſtitiæ, ferre tem- C pus hoc, & ab hoc ſæculo quodammodò ieiunare: non à cibo carnis, quod rarò facimus, ſed ab amore ſæculi, quod ſemper facere debemus. Ille ergo implet legem, qui ſe abſtinet ab iſto ſæculo. Non enim poteſt amare quod æternum eſt, niſi deſtiterit amare quod temporale eſt. Intendite amorem hominis. Sic putate quaſi manum animæ. Si aliquid tenet, tenere aliud non poteſt. Vt autem poſſit tenere quod datur, dimittat quod tenet. Hoc dico, videte quia apertè dico. Qui amat ſæculum, amare Deum non poteſt: occupatam habet manum. Dicit illi Deus, Tene quod do: non vult dimittere quod tenebat: non poteſt accipere quod offertur. D Nunquid dixi, Non poſſideat neſcio quis, ſi poteſt? Si hoc de illo exigit perfectio, non poſſideat. Si non poteſt aliquâ neceſſitate impeditus, poſſideat, non poſſideatur: teneat, non teneatur: dominus ſit rei ſuæ, non ſeruus auaritiæ, ſicut dicit Apoſtolus: *De cetero fratres, tempus breue eſt: ſupereſt, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, & qui emunt, tanquam non poſſidentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui flent, tanquam non flentes, & qui vtuntur hoc ſæculo, tanquam non vtantur. Præterit enim figura huius mundi. Volo vos ſine ſolicitudine eſſe.* Quid eſt, noli amare E quod poſſides in hoc ſæculo? non teneat manum tuam, vnde tenendus eſt Deus: non occupetur amor tuus, quo potes ad Deum tendere, & inhærere ei qui te creauit.

Anni 38. infirmitatis.

Amor quaſi animæ manus, vt ſit neceſſe dimittere aliud, vt aliud teneat.

Dicis, & reſpondes mihi, Et Deus ſcit quia innocenter poſſideo. Tentatio probat. Turbatur tibi quod poſſides, blaſphemas. Modò talia patiebamur. Turbatur quod poſſides, & non inueniris qui eras: & oſtendis aliud eſſe nunc in voce tuâ, & aliud pridie in voce tuâ. Atque vtinam tuum vel cũ clamore defendas, & non alienum audaciâ vſurpare coneris: & quod peius eſt, ne

A reptehendatis, quod alienum eſt tuum eſſe dicis. Sed quid opus eſt? Illud moneo, illud dico, fratres, & ego fraternè moneo. Deus iubet, & ego commoueo, quia commoneor. Ille terret me, qui tacere non ſinit. De me exigit quod dedit. Dedit enim erogandum, non ſeruandum. Si autem ſeruauero, & abſcondero, dicit mihi, *Serue nequam & piger, quare non dediſti pecuniam nummulariis, & ego veniens cum vſuris eam exigerem?* Et mihi quid proderit, quia nihil perdidi ex eo quod accepi? Parum eſt Domino meo, auarus eſt: ſed auaritia Dei ſalus noſtra eſt. Auarus eſt, nummos ſuos quærit, imaginem ſuam colligit. *Dares*, inquit, *pecuniam nummulariis, & ego veniens cum vſuris exigerem.* B Et ſi fortè obliuio faceret, vt non vos commemorem, vel tentationes & tribulationes quas patimur, vt admoneamus vos. Certè audiſtis verbum Dei. Benedictus Dominus & gloria ipſius. Congregati enim eſtis, & ſuſpendimini in verbo diſpenſatoris Dei. Non ad carnem noſtram attendatis, per quam vobis exhibetur: quia eſurientes non attendunt ad vilitatem vaſculi, ſed ad caritatem cibi. Probat vos Deus. Congregati eſtis, laudatis verbum Dei. Tentatio probabit quomodo audiatis. Habebitis negotia, in quibus oſtendatur quales eſtis: nam & qui hodie conuitioſè clamabat, heri libenter audiebat. Ideo præmoneo, ideo dico, C ideo non taceo, fratres mei, quia veniet interrogandi tempus. *Dominus enim interrogat iuſtum & impium.* Et quid ſequitur? *Qui autem diligit iniquitatem, odit animam ſuam.* & alio loco, *In cogitationibus impij interrogatio erit.* Non vbi ego te interrogo, ibi interrogat Deus. Ego interrogo linguam tuam, Deus interrogat cogitationem tuam. Nouit autem quomodò audias, & nouit quomodò exigat, qui iubet vt dem. Erogatorem me eſſe voluit: exactionem ſibi ſeruauit. Monere, docere, corripere noſtrum eſt: ſaluare verò, & coronare, aut damnare, & in gehennas mittere, non eſt noſtrum. *Index autem tradet miniſtro, miniſter in carcerem. Amen dico tibi, non exies inde, donec ſoluas nouiſſimum quadrantem.* D Redeamus ergo ad rem.

Periculum Sacerdotis non admonentis.
Luc. 19. v. 23.
Dei auaritia, ſalus noſtra.
Pſal. 10. v. 6.
Sap. 1. v. 9.
Deus cogitationem interrogat, homo verba.
Matth. 5. v. 25. 26.

Perfectio iuſtitiæ quadragenario numero demonſtratur. Quid eſt quadragenarium numerum implere? Continere ſe ab amore huius ſæculi. Continentia à rebus temporalibus, ne pernicioſè ametur, quaſi ieiunare eſt ab iſto ſæculo. Ideo Dominus quadraginta diebus ieiunauit, & Moyſes, & Helias. Qui ergo dedit ſeruis ieiunare poſſe, quare noluit ampliùs quàm dederat ſeruis, niſi quia in ipſo quadragenario numero eſt myſterium ieiunij, continere ab iſto ſæculo? Quid eſt hoc dicere? quod ait Apoſtolus, *Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* E Ipſe ergo implet numerum quadragenarium. Et quid oſtendit Dominus? Quia hoc Moyſes fecit, hoc Helias, hoc Chriſtus, hoc & Lex, hoc & Prophetæ, hoc & Euangelium docet: ne aliud putes eſſe in Lege, aliud in Prophetis, aliud in Euangelio. Omnes Scripturæ nihil te aliud docent, niſi continentiam ab amore ſæculi, vt amor tuus currat in Deo. Figuratur, quia hoc docet Lex, quadraginta diebus ieiunauit Moyſes: figuratur, quia hoc docent Prophetæ, quadraginta diebus ieiunauit Helias: figuratur, quia hoc docet Euangelium, quadraginta diebus ieiunauit Dominus. Ideo & A in monte ipſi tres apparuerunt, Dominus in medio, Moyſes & Helias à lateribus. Quare? quia ipſum Euangelium teſtimonium habet à Lege & Prophetis. Quare autem in quadragenario numero perfectio iuſtitiæ? In Pſalterio dictum eſt, *Deus canticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decem chordarum pſallam tibi*: quod ſignificat decem præcepta legis, quam Dominus non venit ſoluere, ſed adimplere. Ipſa autem lex per orbem terrarum, quatuor angulos habere conſtat, Orientem, Occidentem, Meridianum & Aquilonem, ſicut dicit Scriptura. Vnde & vas, quod portabat figurata omnia animalia, quod demonſtratum eſt Petro, quando dictum eſt, B *Macta, & manduca*, vt oſtenderentur gentes credituræ & intraturæ in corpus Eccleſiæ, ſicut quod manducamus in corpus noſtrum intrat, quatuor lineis dimiſſum eſt de cœlo. ipſæ ſunt quatuor partes orbis terrarum, totum orbem crediturum oſtendit.

Quadragenarium numerum implere, ab amore ſæculi ſe abſtinere.
Gal. 6. v. 14.
Hoc Lex, Prophetæ, & Euangelium conſecrato ieiunio quadragenario, docent.
Pſal. 143. v. 9.
Matth. 5. v. 17.
Act. 10. v. 13.

Ergo in quadragenario numero continentia à ſæculo eſt. Hæc eſt legis plenitudo: legis autem plenitudo caritas. Ideo ante Paſcha quadraginta diebus ieiunamus. Signum enim eſt ante Paſcha vitæ huius noſtræ laborioſæ, vbi in laboribus & ærumnis & continentiâ implemus legem. Poſt Paſcha autem, id eſt, reſurrectionis Domini dies celebramus, ſignificantes C reſurrectionem noſtram. Ideo quinquaginta dies celebrantur: quia denarij merces additur quadragenario, & fit quinquagenarius. Quomodo eſt merces denarius? Non legiſtis, quia qui ad vineam conducti ſunt, ſiue illi qui primâ, ſiue qui ſextâ, ſiue qui nouiſſimâ horâ, non potuerunt accipere niſi denarium? Iuſtitię noſtrę cùm addita fuerit merces eius, in quinquagenario erimus. Iam tunc non nobis vacabit niſi laudare Deum. Ideo per illos dies Alleluia dicimus. Alleluia enim laus eſt Dei. In iſtâ fragilitate mortalitatis, in iſto quadragenario hîc, velut ante reſurrectionem, gemamus in orationibus, vt tunc laudemus. Modò tempus eſt deſiderandi, tunc tempus amplectendi & fruendi. D Non deficiamus in tempore quadragenario, vt gaudeamus in tempore quinquagenario.

Quadraginta dies ieiunii ante Paſcha.
Poſt illud quinquaginta reſurrectionis dies additi ro mercedis denario.
Matth. 20. v. 2.
Alleluia per reſurrectionis dies.

Quis eſt autem qui implet legem, niſi qui habuerit caritatem? Interroga Apoſtolum, *Plenitudo legis caritas.* Omnis enim lex in vno ſermone impleta eſt. Ideo quid ſcriptum eſt? *Diliges proximum tuum tanquam teipſum.* Sed præceptum caritatis geminum eſt, *Diliges Dominum Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex totâ animâ tuâ, & ex tota mente tuâ. Hoc præceptum magnum eſt. Alterum huic ſimile: Diliges proximum tuum tanquam teipſum.* Domini verba ſunt in Euangelio: *In his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ.* E Sine dilectione gemina lex impleri non poteſt. Quamdiu non impletur lex, infirmitas eſt. Ideo duo minus habebat, qui XXXVIII. annos infirmus erat. Quid eſt duo minus habebat? duo præcepta illi non implebat. Quid prodeſt, quia cetera implentur, ſi illa non implentur? Triginta octo habes? ſi illa duo non habueris, cetera nihil tibi proderunt. Minus habes duo, ſine quibus nihil valeant cetera. ſi non habueris duo præcepta, quæ perducunt ad ſalutem. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, caritatem non habeam, factus ſum æramentum ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi ſciero omnia ſacra-*

Rom. 13. v. 10.
Matth. 22. v. 37.
Ibid. v. 40.
Duo minus habet & infirmus eſt, cui deeſt charitas quæ gemina eſt.
1. Cor. 13. v. 1.

Digitized by Google

menta, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam meam, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, caritatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Apoſtoli verba ſunt. Illa ergo omnia quæ dixit, quaſi XXXVIII. anni ſunt: ſed quia caritas ibi non erat, infirmitas erat.

Quis ergo ab iſta infirmitate ſanabit, niſi qui venit dare caritatem? *Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis*: & quia venit dare caritatem, & caritas perficit legem, meritò dixit, *Non veni legem ſoluere, ſed implere.* Sanauit ægrotum, & dixit illi vt ferret grabatum ſuum, & iret in domum ſuam. Hoc & Paralytico quem ſanauit dixit. Quid eſt ferre grabatum noſtrum? voluptatem carnis noſtræ. Vbi infirmi iacemus, quaſi lectus noſter eſt. Sed qui ſanati fuerunt, continent & ferunt eam, non ab ipſâ carne continentur. Ergo ſanus contine fragilitatem carnis tuæ, vt ſigno quadragenarij ieiunij ab iſto ſæculo, impleas quadragenarium numerum, qui ſanauit illum ægrotum, qui non venit legem ſoluere, ſed implere. Hoc audito, dirigite cor veſtrum in Deum. Nolite vos fallere. Tunc vos interrogate, quando benè eſt in ſæculo: tunc vos interrogate, ſi amatis hunc mundum, aut ſi non amatis. Diſcite dimittere, antequam dimittamini. Quid eſt dimittere? animo non amare. Cùm adhuc tecum eſt quod amiſſurus es, aut viuus, aut moriens illud dimittis: non poteſt tecum eſſe ſemper. Cùm ergo tecum eſt, ſolue amorem: paratus eſto in voluntate Dei ſuſpendere in Deum. Tene te ad illud quod non amittis inuitus: vt ſi contigerit vt amittas iſta temporalia, dicas, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini benedictum.* Si autem contigerit, & hoc vult Deus, vt illa quæ habes tecum ſint vſque in finem, ſolutus ab hac vitâ accipis denarium quadragenarium, & fit in te perfectio beatitudinis, cùm cantas Alleluia.

Ioan. 13. v. 34.
Matth. 5. v. 17.
Ferre grabatum iuſſus Paralyticus. Marc. 9. v. 8.
Mundus affectu deſerendus.
Iob. 1. v. 21.

Hæc habentes in memoriâ quæ commemoraui, valeant vt non diligatis ſæculum. Mala eſt amicitia ipſius, fallax eſt, inimicum facit Deo. Citò in vnâ tentatione offendit Deum homo, & fit inimicus. Immò non tunc fit inimicus: ſed tunc proditur inimicus fuiſſe. Nam quando diligebat & laudabat, inimicus erat: ſed nec ipſe ſciebat, nec alij. Accedit tentatio, tangitur vena, & proditur febris. Itaque, fratres, dilectio mundi, & amicitia mundi inimicos Deo facit. Et ipſe non exhibet quod promiſit: mendax eſt, & fallit. Ideo homines non ceſſant ſperare in iſto ſæculo, & quis peruenit ad omnia quæ ſperat? Sed ad quæcumque peruenerit, continuò hoc vileſcit et quò peruenit. Incipiunt alia deſiderari, alia cara ſperantur: quæ dum venerint, quicquid tibi venit vileſcit. Tene ergo Deum, quia nunquam vileſcit, quia pulcrius nihil eſt. Propterea enim vileſcunt iſta, quia non poſſunt ſtare, quia non ſunt quod ipſe. Tibi enim, ô anima, non ſufficit, niſi qui te creauit. Quicquid aliud apprehendis, miſerum eſt: quia tibi ſolus poteſt ſufficere qui ad ſimilitudinem ſuam te fecit. Ex ipſâ voce dictum eſt, *Domine, oſtende nobis Patrem, & ſufficit nobis.* Ibi tantùm poteſt eſſe ſecuritas: & vbi poteſt eſſe ſecuritas, quodammodò ibi erit ſatietas inſatiabilis. Nam neque ſatiaberis, vt velis diſcedere: neque aliquid deerit, vt quaſi inopiam patiaris.

Tentatio prodit animum.
Vileſcunt res mundi ſtatim habitæ.
Deus, nunquam.
Solus ipſe ſufficit animæ. Ioan. 14. v. 8.
Satietas inſatiabilis.

S. CYRILLI ARCHIEPISCOPI

Alexandrini Euangelij einſdem expoſitio.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

POſt hæc erat dies feſtus Iudæorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam. Eſt autem Hieroſolymis probatica piſcina, &c. Non temerè beatus Euangeliſta, his quæ dicta ſunt, Saluatoris Hieroſolymam reditum ſtatim coniungit: quippe eius meritò conſilii erat, vt oſtenderet, quantum alienigenæ fidei obſequio Iudæis præſtarent, ac quanta in vtriſque ingenii morumque diſtantia extaret. Sic enim, nec aliâ planè ratione intelligi poterat, iuſto Dei cuncta continentis iudicio, ac qui hominis perſonam accipere neſciat, Iſraële haud iniuriâ ſpe depulſo, eius in locum Gentium multitudinem inducendam fore. Graue autem non erit capitum collatione, ea quæ dicuntur expendere. Oſtendit itaque ipſum vno ſigno Samaritanorum vrbem liberaſſe; tumque alio itidem Regulum, ac per eum cunctis è familiâ omninò, ac magnificè ſuppetias tuliſſe. Teſtatus verò iis exemplis promptiſſimum eſſe alienigenis obſequendi ſtudium, miraculorum effectorem rurſus Hieroſolyma reducit, ac diuinum quid operari oſtendit. Inueterato enim morbo Paralyticum liberat, ſicuti nimirum moribundum Reguli filium. Sed hic cum totâ domo credidit, ac Ieſum Deum confeſſus eſt: illi cùm admirari deberant, in eius illico cædem inhiant, ac ſe demerentem velut ſceleratum impiè perſequentes, ipſi turpiorem ſibi notam inurunt, dum alienigenarum prudentiâ, ac pietate in Chriſtum ſequiores facti deprehenduntur. Atque hoc erat, quod in Pſalmis de iis velut ad Dominum Ieſum, dictum fuerat, *Quoniam pones eos dorſum.* Nam qui primi ob Patrum electionem conſtituti erant, vltimi, ac poſt Gentium vocationem venient. *Cùm enim plenitudo Gentium intrauerit, tunc omnis Iſraël ſaluus fiet.* Hunc nobis rationum ſcopum parit concinnus ille capitum ordo ac conſenſus. Sigillatim verò verſiculorum ſententiam expendamus.

Ioan. 5. v. 1.
Euangelici contextus ſeries ac ordo miraculorum Chriſti.
Pſal. 20. v. 13.
Rom. 11. v. 26.

Erat autem quidam homo ibi triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ. Azymorum feſto Iudæis celebrato, in quo iis moris erat ouem immolare, Paſchæ ſcilicet tempore, diſcedit Chriſtus Hieroſolymis, ac cum Samaritanis atque alienigenis verſatur, docetque apud illos, nimirum Phariſæorum prauitatis pertæſus. Vixque adeò circa ſanctæ Pentecoſtes tempus reuerſus (hoc enim feſtum Hieroſolymis poſt illud proximè celebrabatur) ad aquas piſcinæ Paralyticum ſanat. Is longum quidem tempus in infirmitate egerat, (quippe cùm octauus iam annus eſſet ſupra trigeſimum) nondum tamen ad numerum legis ritu perfectum, qui ſcilicet quater decies numeratur, peruenerat; id eſt, quadrageſimum. Igitur hiſtoriæ quidem ratio hactenus: transferendus autem ad ſpiritalem contemplationem rei typus. Ieſum namque pertæſum Hieroſolymis diſcedere poſt agni immolationem, atque ad Samaritanos ac Galilæos abire, iiſque ſalutarem doctrinam prædicare,

v. 5. Euangelici textus litera.
Allegoria.

A quid aliud ſibi velit, quàm eum poſtquam in cruce immolatus eſt, atque mortuus, à Iudæis receſſiſſe; quando nimirum Gentilibus & alienigenis gratiam largitus eſt, iubens denuntiari diſcipulis cùm à mortuis ſuſcitatus eſſet, præ-

Matth. 28. v. 10.

ceſſurum ſe omnes in Galilæam. Quòd autem ſub finem hebdomadum ſanctæ Pentecoſtes Hieroſolymam reuertitur, figuratè rurſum & ænigmaticè futuram Saluatoris noſtri ad Iu-

Pentecoſte ſiue Quinquageſima, quod eſt tempus à Paſchate.

dæos impenſiori ſuâ clementiâ reuerſionem, vltimis æui præſentis temporibus ſubindicat, per quod qui fide in ipſum ſaluati ſumus, ſalutaris paſſionis cultu, omni digna veneratione feſta celebramus. Quòd autem Paralyticus ante

B tempus ex lege perfectum ſanatur, typicè rurſum ſignificat, Iſraëlem impiè in Chriſtum debacchatum, in infirmitate quidem detentum iri, ac Paralytici more multo tempore inertem fore, non tamen extremo periturum ſupplicio, ſed quandam ei à Saluatore impendendam curam, ac ipſum quoque ſanatum iri in piſcinâ per obedientiam & fidem. Quod autem diuinæ legis ritu quadragenarius numerus perfectus habeatur, facilè intelliget, qui vel mediocriter in diuinarum Scripturarum lectione verſatus ſit.

v. 6. & 7.

Petitionem occupans exauditio.

Dicit ei Ieſus, Vis ſanus fieri? Reſpondit ei languidus. Manifeſtum argumentum ſummæ Chriſti bonitatis, quòd vtique laborantium preces non expectet, ſed eorum petitionem be-

C nignitate ſuâ præueniat. Incurrit enim, vt vides in iacentem, ægrumque miſeratur, etſi ille nec ſupplicet. Quòd autem interrogat, num velit morbo liberari, non iſtud eſt ignorantis, id quod certè omnibus perſpicuum erat, ſed ad vehementius rei ſtudium excitantis, atque ad ſanitatem flagitandam inſtigantis. Quòd verò interrogat num rem optatiſſimam conſequi velit, emphaſim habet quâ ſe rem præbere poſſe ſignificat, iamque in promptu eſſe vt præbeat, nec aliud præſtolari, quàm vt gratiam conſecuturus petitionem offerat.

Aquæ motio per Angelos in Pentecoſte.

Domine, hominem non habeo, vt cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam. Circa diem ſanctæ Pentecoſtes Angeli de cœlo deſcenden-

D tes piſcinæ aquam turbabant, tumque inde ſtrepitum ſuæ indicem præſentiæ edebant. Ac quidem aqua ſanctorũ illapſu Spirituum ſanctificabatur: quiſquis autem ex ægrotantium turbâ reliquis prior deſcendiſſet, excuſsâ infeſtâ ægritudine, ſanus aſcendebat; inque illo ſolo reliquos

Singularis curatio.

occupante remedij vis tota ſiſtebat. Quod ſignum quoque erat legalis illius Angelis adminiſtris auxilii, ad vnam ſolamque Iudæorum gentem ſpectantis, ac nullum prætetea curantis. A Dan enim vſque ad Barſabee Moſaïca præcepta prædicabantur, miniſtrata per Angelos in monte Sina circa dies ſanctæ poſtmodum inſtitutæ Pentecoſtes. Ideirco etiam piſci-

E næ aqua non alio tempore turbabatur, ſignificans ſanctorum Angelorum in ſe deſcenſum. Paralyticus itaque cùm non haberet à quo in aquam deijceretur, tam morbum quàm inopiam ſuam deflebat, dicens, *Hominem non habeo*, qui ſcilicet me in aquam demittat. Expectabat enim ſibi ab Ieſu datum iri conſilium.

v. 8.

Tolle grabatum tuum, & ambula. E diuinâ maieſtate præceptum, virtutiſque ac poteſtatis humanam mediocritatem excedentis manifeſtiſſimum habens indicium. Non enim ſanitatem ægro imprecatur, ne ſanctis Prophetis ip-

A ſe quoque ſimilis videatur; ſed tanquam virtutum Dominus pro nutu ac poteſtate fieri imperat, iubens vt lætus domum vadat, eiuſque virtutis qui ſanauit ſpectatoribus argumento, lectulum in humeros tollat. Æger porrò iuſſa illico facit, ac per obedientiam & fidem optatiſſimam gratiam exercet, obitque. Quoniam autem in ſuperioribus ipſum in figuram ac typum populi Iudaici produximus, quaſi poſtremis temporibus ſanandi: agedum rurſus, quod

Myſterium ſublati grabati in die ſabbati.

prioribus illis ſenſis congruat, aliquid excogitemus. In Sabbato Chriſtus hominem ſanat, moxque ſanatum legalem obſeruationem ſoluere imperat, auctor illi vt in ſabbato, idque

B lectulo onuſtus, incedat, licet apertè per vnum ſanctorum Prophetarum Deus quodam

Ier. 17. v. 21.

loco clamet. *Neque exportabitis ſabbato pondera è domibus veſtris* Neque verò ſanæ vſquam mentis quis dicat, diuinarum hinc contemptorem mandatorum, ac licentioſum reddi hominem: ſed velut in typo Chriſtus Iudæis oſtendebat, eos quidem ſanatum iri per obedientiam & fidem extrema ſæculi temporibus: hoc enim arbitror ſignificare ſabbatum, qui hebdomadis dies vltimus ſit: per fidem verò ſanatis, & in nouitatem vitæ reformatis, legalis vetuſtatem literæ neceſſariò contemnendam, ac figuralem vmbriſque conſtantem cultum repudiandum eſſe. Hinc puto occaſione ſumptâ etiam

C beatum Paulum, his, qui poſt fidem ad legem

Gal. 5. v. 2. & 3.

reuerterentur, ſcripſiſſe, *Dico autem vobis, quia ſi circumcidimini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Ac rurſus, *Euacuati eſtis à Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratiâ excidiſtis.*

v. 10.

Ier. 5. v. 21.

Iudæorum accuſatio.

Dicebant ergo Iudæi, illi, qui ſanatus fuerat, Sabbatum eſt, &c. Valde opportunè, vt reor hîc nobis exclamandum eſt. *Ecce populus ſtultus, & vecors: oculi ſunt ipſis, & non vident.* Quid enim his rudius, quidue ſtupidius? Non enim animo reputant, eius qui curauit ſuſpiciendam ſibi vim, ac poteſtatem; ſed acerbi cenſores, vnum hoc probè intelligunt, vt violatæ legis crimen homini recens, ac vix diuturnâ ſoluto

D ægritudine, intentent: adeoque eum rurſus decumbere ſtultâ moroſitate iubent, quaſi in ægrotandi neceſſitate ſabbati cultus abſolutio conſiſtat.

v. 11.

Qui me ſanum fecit, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum, &c. Sapientiſſimam verba hæc ſententiam pariunt, ac quâ Iudæorum explodatur peruerſitas. Quòd enim, dicendo non licere in Sabbato, ſublato lectulo domum reuerti, præuaricationis crimen, ei, qui ſanatus erat, intentarent, neceſſariò his acriorem defenſionem opponit, dicendo, ab illo ſe ambulandi mandatum accepiſſe, qui ſanitate donaſſet, vixque non eiuſmodi quidpiam ait. Summam auctoritatem quâ Sabbatum coli aut violari iu-

E beat in eo dico, cui tanta vis ineſt atque gratia, vt à me morbum depulerit. Si enim longè abeſt, vt vulgi homo his clareat, congruitque potiùs diuinæ virtuti ac potentiæ, quí fiat vt peccauerit, inquit, qui horum opifex eſt? Aut quomodò non animo quæ Deo accepta ſint, conſuluerit; qui diuinâ virtute pollet? In ſe itaque verba hæc, acrem emphaſim continent.

πῶς δὲ ἥμαρτε. non bene noſtris Interp. *quomodo ea exeidat.* Clarè enim violatæ legis crimen amolitur, quâ primò reneretur, qui præcepiſſet

v. 12.

Quis eſt ille homo, qui dixit tibi, Tolle gra-

A *batum tuum, & ambula?* Inexplebili cædis cupiditate arder Iudænrum animus. Indagant eom qui ægrum iuſſit ambulare, hoc enitentes, vt cum eo qui mirabiliter curatus fuerar ipſum irretianr. Angebat enim, vt appatet, quòd ſolus ille violati ſabbati ergo perclitaretur, qui modò ineuitabiles laqueos effugerat, exque ipſis mortis portis abſtractus erat. Medicum porrò ille, quanquam ſtudiosè inquirentibus, indicare non poteſt, quippe cùm Chriſtus egregiè ac ſingulari conſilio, ſe ipſe occultaſſet, vt enrum intemperias vitaret. Neque verò fugam molitur, tanquam velut ex neceſſitate pati aliquid poſſit, niſi pati velit: ſed in hoc etiam ſe nobis rurſus exemplum ſtatuit.

[v. 14.] B *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare.* Qui certâ conſilii ratione primùm delituit, eadem nuoc ſeſe prodit; vnicuique tempori id ſeruans, quod congruum ſit. Nec enim quicquam non decenti ratione fieri ab eo poſſit, qui exerrare neſcit. Occaſionem igitur eum alloquendi, ſalutarem admonitionem facit, quâ iam non ampliùs peccandum, ne malis quàm prius deterioribus ſerò doleat, dicit. Hinc porrò docet, nedum in futurum iudicium reſeruare Deum hominibus delicta, verùm etiam quandiu adhuc in corporibus degunt, ac vitâ ſuperſtites ſunt, ante magnum ac manifeſtum illum Iudicis vniuerſorum diem, variis modis punire. Quod autem ſæpe delinquentes, ac Deum offendentes, percutiamur, teſtabitur porrò ſapientiſſimus Paulus, his verbis: C *Ideo inter vos multi infirmi, atque ægroti, & dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus, non vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.*

[Dei etiam in hoc ſæculo non raró vindicta.]

[1. Cor. 11. v. 31.]

[v. 18.] *Abyt igitur ille homo, & nuntiauit Iudæis, &c.* Iudæis Ieſum denuntiat, non vt per ſcelus aliquid in eum præſumentes, impii eſſe deprehendantur, ſed vt & ipſi, ſiquidem curari vellent, admirandum Medicum iſtum cognoſcerent. Animaduerte enim quo pacto id illi animi ſit. Non enim vt vitilitigatores quidam volunt, nuntiat Ieſum eſſe qui ſabbato ambulare iuſſerit, ſed qui ſe ſanum fecit. Hoc autem erat D nihil aliud agere, quàm medicum duntaxat indicare.

Fuſior in ſequentibus verſiculis Cyrillus confutandâ Iudæorum de ſabbati obſeruatione ſuperſtitione ac Chriſti vindicandâ ab eorum calumniis deitate: quòd tamen vlteriùs non excurrat dici huius ceſsatio Euangelica, viſum hic ſiſtere, atque reliqua ex pleniore eius commentario petenda, ſtudioſis indicare.

S. FVLGENTII EPISCOPI
Ruſpenſis, de Paralytico.

[Eſt inter nouos Serm. 63.]

[Fõtis Chriſti ad piſcinam acceſſus.]

E Ecce fons, Fratres chariſſimi, proximat ad piſcinam; miſeris iam properat medicina. Ecce fons ad piſcioam, vt accipiat aquam de fonte piſcina, non fons ſuſcipiat de piſcinâ: quia piſcina vni homini præbebat medelam, fons aotem rigabat totam terram, & toti mundo languenti ſine exceptâ perſonâ præbuit medicinam. Piſcina conſtruitur: fons autem manu humanâ non fabricatur. Non accipit fons de piſcinâ primordium, nec Chriſtus ab homine generatur, ſed ipſe regenerat genus humanum. Fons aquam oon accipit per canalem, quia ipſe aquam dirigit ad meatum; quia non eſt natus A per virum & mulierem: ſed per Spiritum ſanctum, & Virginem Matrem. Piſcina habuit marginem, fons non habet finem. Piſcinæ porticibus claudebatur, fons autem vitę nec cœlo concluditur, nec terrâ celatur, *qui attingit à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter*; vt ægrotus multi temporis accipiat ſanitatem. [Sap. 8. v. 1.]

Veniebat fons, implebat piſcinam. Vnde fons manaret, nemo nouerat fontem. Non ſeptentrio, non Meridies, non Oriens, oon Occidens: fons occultus; vnus homo fiebat ſanus; quia *notus in Iudæâ Deus.* At vbi vidit omnis caro Salutare Dei, didicit mundus, quia non fons de piſcinâ manabat, ſed piſcina de fonte refulſit, quando fons iuxta piſcinam non rogatus aſtitit, & ſine piſcinâ curauit. B Quales erant illę porticus? Delectat columnas attendere: ſed plus mouetur pietas ad ęgrotos reſpicere: quæ columnæ futuræ erant Eccleſiæ, cùm accipereot ſanitatem: Columnæ Porphyreticæ homines, bibituri Chriſti cruorem: Columnæ Lacedæmonię, inſani liberandi à dæmone, quo præſente vltra nnn habuit in hominibus pnteſtatem: Columnæ Pariæ fulgentes in ordine, leproſi & paralytici tranſituri per fontem, vt dimitterent varietatem, & de foote acciperent vnitatem: Columnæ Caryſtiæ, homines ſub pœnâ liberandi ſub gratiâ, vt iuxta nomen columnarum gratis fieret ſanitas ægrotorum. Ibi artus contorti, homines claudi, artus ab artifice C curabantur, & paralyticus ſine artifice torquebatur. [Pſal. 75. v. 2.]

[Columnæ varii generis, in figurâ columnarum Eccleſiæ.]

Venit architectus, & erectum eſt templum ſtabilitate membrorum. Conuenit architectus iacentem ſtructuram ſuam iuxta piſcinam, quæ aquam ſuſcipiebat exiguam. Stetit fons de nullo impletus, ſed ipſe omnia replens, quia *de plenitudine eius omnes accepimus, gratiam pro gratiâ.* Ad piſcioam non reſpicit, ſed ab ægroto quæſiuit: *Vis,* inquit, *ſanus fieri*? Reſpondit: Domine deſiderium meum temporis prolixitas atteſtatur. Diu ægrotus, vnâ horâ volo eſſe ſanus. Domine olim cupio iacendi tædio latus perlatus, & non habeo laturarios, nec D homines, nec ipſos Angelos. Non habeo baiulos ad piſcinam, & malè baiulor in lecto ſub pœnâ. Noui Domine quando piſcina moueatur: ſed doleo quando alter præuenit medicamentum, & ego debilis reuertor ad lectum. Erigo caput, & necdum video caput. Tremeſcit in piſcinâ ſplendido ſub lumine aquæ ridentis actus, & meus luctuoſus contremiſcit ſenſus: video quomodò alter aſcendit de piſcinâ refulgens, & ego deſceodo in infernum viuens. Si tu es qui viuis & viuificas mortuos, *non moriar, ſed viuam, & narrabo opera tua.* Non E ſine causâ interrogaſti me, niſi quia veniſti vt adiuues me. Subueniat Dominus, quia non ſubuenit ſeruus. [Ioan. 1. v. 16.] [Ioan. 5. v. 6.] [Pſal. 117. v. 17.]

Et Dominus: *Surge,* inquit, *tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Surrexit protinus de piſcinâ, & per fontem gratiæ ſemitam direxit lætitiæ ad propriam manſionem. Reportat lectum infirmitatis ad domum ſuam, vt ſine lecto languoris cœleſtem intraret Eccleſiam. Infirmus ſanus portat lectum, quia medicus mundi tulit peccatum. Tulit ſuper humeros propriam ſarcinam; Agnus autem Dei ſuper ceruiceio ſarcinam portabat alienam. Et ille lectus, [v. 8.]

[Iuſſus paralyticus ferre lectum.]

crux

Crux, lectus. ctux erat. Sed lectus paralytici intextus erat A veſtibus delictorum: crux autem non habuit complexionem veſtium, quia non habuit vincula peccatorum.

Iudæorum murmur geſtationis eius cauſa in ſabbato.

Latatur curatus. & æmulatur Iudæus, vt de fonte gaudeat Chriſtianus. Quid facis? clamant Iudæi Sabbato tollis lectum tuum? O apertam blaſphemiam! Meliùs ego lectum meum tollo in ſabbato, quàm lectus meu me portat in ſabbato. Iu ſabbato ſemper triginta & octo annis iacebam; ſeruile non habui miniſterium: venit Dominus ſabbati, & accepi Dominicum ſacramentum. O Iudæi, ſi ſcicetis vbi iacetis, tolleretis & vos grabatos veſtros in ſabbato, quia ſabbatum non impediuit Domino, nec medicus meus piſcinæ expectauit adiutorium. Dimiſit luctum, poſuit lectum, fecit grabato vale; B reddidit illi vicem, ne ingratum lectus forſitan accuſaret.

Occurrit Dominus prolato grabato. Occurrit ſuſceptor ſuo ſuſcepto paralytico ſanato. Saluator vidit lætanteio, & non patitur negligentem. *Ecce*, inquit, *ſanus factus es.* Gaude de ſanitare, ſolicitus eſto ad infirmitatem, vt ſecunda mors in te non habeat poteſtatem. Non putes, quia ſine cauſâ te emendaui, & tanto tempore caſtigaui ſueras reus, non ego; noote ſanaſti, ſed ego. *Vide ne pecces, ne quid tibi deterius fiat* Hoe dixit Dominus, & oou dixit Angelus, quando motâ piſcinâ deſcendebat vnus, & ſuſpirabat paralyticus. Angelus enim mouebat aquam in piſcinâ, & ſaluabatur tantummodò vnus. Venit Chriſtus, non piſcinam C aſpexit, & fluxerunt Gentes: nec vnam modò piſcinam ſuſtinent peccatores, quia in toto mundo renaſcuntur infantes, qui fuerunt competentes.

v. 14. Monetur paralyticus in futurum.

Iam ſuſceptoria fontis non porticibus clauduntur, ſed Propheticis & Apoſtolicis doctrinis circundantur, vt æſtum non pariantur ſitientium turbæ ceruorum; quia ipſe fons clamat: *Qui ſitit, veniat, & bibat.* Noo eſt etiam tempus, vt aquam moueat Angelus: quia fontem gratiæ amœnat Spiritus ſanctus, ſicut dictum eſt: *Quia Spiritus Dei ferebatur ſuper aquam.* ſed nunc inhabitat requie ſuſui terræ, in quâ D motus non videtur, ſed creditur. Nec corpora tantum ſaluantur, ſed liberaotur animæ. Omnes qui baptizantur, eriguntur ad regna cœlorũ in curſu, vt attendentes ſemper ab grabatum, peccata ſtudeant cauere morum, & ſioe lecto infirmitatis viuaot iuſti in ſæcula ſæculorum, Amen.

Ioan. 7. v. 37.

Gen. 1. v. 2.

BEDÆ VENERABILIS
Presbyteri, eiuſdem Euang. expoſitio.

Ex comm. in Ioan.

Pſal. 84. v. 13.

Dilectio diuinorum eloquiorum, & dulcedo intelligentiæ ſanctæ Scripturæ, & maximè humilis Euangelicæ veritatis, in quâ verborum honeſta ſimplicitas patet, & ſenſuum alta profunditas latet, adiuuante ipſo Domino, qui dat ſuauitatem, vt terra noſtra det fructum ſuum: & nos ad loquendum, & vos ad audiendum exhortatur. Atque vtinam tam efficax nobis eſſet loquendi ſenſus, quàm vobis ſtudioſè audieodi data eſt intelligentia, dum video ſine faſtidio vos audire, & gaudio placato cordis veſtri, à quo id quod ſalubre eſt noo reſpuitur, A ſed cum auiditate percipitur, & vtiliter continetur. Loquamur ergo vobis & nunc de Euangelicâ lectione.

Duo pariter miracula humanæ ſanitatis leguntur, vnum inuiſibiliter per Angelicam adminiſtrationem, alterum per Dominicam præſentiam viſibiliter exhibitum. Sed vtriuſque oobis ſunt breuiter exponenda myſteria, ne prolixæ lectionis prolixa quoque explanatio cuiquam fortè grauis exiſtat. Probatica piſcina, quæ quinque porticibus cingebatur, populus eſt Iudæorum, legis vndique cuſtodiâ, ne peccare debeat munitus. Rectè etenim Lex, quę quinque libris Moyſi deſcripta eſt, quinario nomero figuratur. Rectè populus, qui in quibuſdam munditiam vitæ ſeruare, in quibuſdam vero ſolebat B immundorum ſpirituum tentamentis agitari, per aquam ſignatur piſcinæ, quæ nunc placida veutis ſtare, nunc eis irruentibus, turbari cooſueuerat. Et benè piſcina eadem probatica vocatur: πρόβατα quippe Græcè, oues dicuntur: quia erant nimirum in illo populo qui dicere Domino poſſent: *Nos autem populus tuus, & oues gregis tui, confitebimur tibi in ſæcula.* Vulgo autem probatica, id eſt, pecuaria piſcina fertur appellara, quòd in ea Sacerdotes hoſtias lauare cõſueuerant. Multitudo languentium, quæ io memoratis porticibus iacebat aquæ motum expectans, ſignificat eorum cateruas, qui legis verba audieotes, ſuis ſe hanc viribus implere non poſſe dolebant: atque ideo Dominicæ auxiliuo C gratiæ totis animi affectibus implorabant. Cæci erant, qui necdum perfectam fidem habebaot. Claudi, qui booa quæ nouerant, operandi greſſibus implere nequibãt. Aridi, qui quamlibet oculum ſcientiæ habentes, pinguedine tameo ſpei & dilectionis egebant. Tales in qoinque porticibus iacebaot: ſed oon niſi in piſcinam Angelo veniente, ſanabantur. Quia *per legem cognitio peccati*, gratia autem remiſſionis non niſi per Ieſum Chriſtum facta eſt, nunc deſignat Angelus, qui inuiſibiliter deſceodens in piſcinam, & ſuggereos vim ſanandi, mouebat aquam. Deſcendit eoim carne iodutus magni conſilij Angelus, id eſt, Paternæ voluotatis D nuntius, in populo Iudæorum, & mouebat peccatores doctrinâ ſuâ, factus vt occideretur ipſe, qui ſuâ morte corporali non ſolùm ſpiritualiter languẽtem ſanare, ſed & mortuos viuificare ſufficeret. Motus ergo aquæ paſſionem Domini quæ motâ turbatâque Iudæorum gente facta eſt, inſinuat: & quia per eandem paſſionem redempti ſunt credentes à maledicto legis, quaſi deſceodeotes in aquam piſcinâ turbatâ ſanabantur, qui eatenus iacuerunt in porticibus ægroti. Legis ſiquidem litera, quę neſcientes quid agendum, quid vitandum eſſet edocuit, nec tamen edoctos vt ſua decreta complerentur adiuuit: quaſi eductos de ſedibus ignorantiæ prioris in E porticibus ſuis continebat, nec ſanabat languidos. Gratia autem Euangelica per fidem, ac myſterium Domioicæ paſſionis ſanat omnes langoores iniquitatum noſtrarum, à quibus io lege Moyſi oon potuimus iuſtificari. Quaſi eiectos de porticibus legis ægrotos io aqoam piſcinæ turbidam, vt ſanari poſſint immittit, qui à peccatis quæ Lex oſtenderat, per aquam baptiſmatis abluit, teſtante Apoſtolo, quia *quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ip-*

Probatica piſcina, Iudæorũ populus.

Pſal. 78. v. 13.

Probatica, ſeu pecuaria vnde dicta.

Languentium in eius porticibus multitudo.

Rom. 3. v. 20.

Angeli deſcenſus, & aquæ turbatio.

Miſſio in piſcinam.

Rom. 6. v. 3.

ſius baptizati ſumus, conſepulti cum illo per baptiſmum in mortem: vt quomodò ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Bene autem dicitur, quia *qui primus deſcendiſſet poſt motum aquæ, ſanus fiebat à quocunque languore tenebatur*: quia vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus Deus: & qui in vnitate catholicâ Chriſti myſteriis imbuitur, ſanus fit à quocunque peccatorum languore detineatur. Quiſquis autem ab vnitate diſcrepat, ſalutem, quæ ab vno eſt, conſequi non valet. Hæc de primo Euangelicæ lectionis miraculo, quæ Spiritus dedit, locuti ſumus. Nunc de ſecundo, quod ipſe dederit, fraternitati veſtræ loquamur. In quo etiam ipſo vnus commendatur ſanatus, non quia omnipotentis pietas Saluatoris omnes, quos ibi languentes inuenit, ſanare nequiret: ſed vt doceret præter vnitatem Catholicæ fidei nullum cuilibet locum patere ſalutis.

Vnius ſanatio.

Sine vnitate cum Eccleſiâ Catholicâ, nemo ſaluari poteſt.

B

Ioan. 5. v. 5.

Paralyticus 38. annorum.

Erat autem quidam homo, inquit, *ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ.* Homo iſte multorum infirmitate detentus annorum, ſignificat peccatorem quemlibet enormi ſcelerum magnitudine vel numeroſitate depreſſum: cuius ſignificando reatui, etiam ortus temporis quo iſte languebat, congruit. Nam duodequadraginta annos habebat in infirmitate. Quadragenarius autem numerus, qui denario quater ducto conficitur, pro perfectione rectæ conuerſationis ſolet in Scripturis accipi: quia quiſquis perfectâ conuerſatione ſe gerit, legis profectò decalogum per quatuor ſancti Euangelij libros implet. A quâ nimirum perfectione duo minus habet, qui Dei & proximi dilectione, quam legis pariter & Euangelij Scriptura commendat, vacuus incedit. Quod etiam myſticè Dominus ſanans infirmum docuit, cùm ait: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* *Surge* enim dicitur, id eſt, vitiorum torporem in quibus diu languebas, excute, & ad exercitium virtutum quibus perpetuò ſalueris, erigere. *Tolle grabatum tuum*, porta, id eſt, dilige proximum tuum, patienter eius infirma tolerando, qui te adhuc tentationum faſce depreſſum diu, patienterq; ſuſtinuit. *Alter enim alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti.* Et ſicut alibi dicit: *Supportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Ambula autem; toto corde, totâ animâ, totâ virtute Deum dilige: & vt ad eius viſionem pertingere merearis, quotidianis bonorum operum paſſibus de virtute in virtutem progredere: nec fratrem, quem ſufferendo ducas, ob amorem eius, ad quem pergis, deſerens: nec ob fratris amorem, ab illo quærendo, cum quo manere deſideras, intentionem recti inceſſus auertens. Sed vt perfectè poſſis ſaluari, *ſurge, tolle grabatum tuum, & ambula*, id eſt, relinque peccata priſtina, neceſſitatibus fratrum ſuccurre, & in vniuerſis quæ agis, vide ne in hoc ſæculo mentem figas, ſed ad videndam faciem tui feſtines Redemptoris. Surge, bona operando: porta grabatum, diligendo proximum: & ambula, *expectando beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei.*

Quadragenarius numerus, perfectio rectæ conuerſationis.

C

Tolle grabatum tuum, & ambula; dilige proximum, & Deum.

D

Gal. 6. v. 2.

Eph. 4. v. 3.

E

Tit. 2 v. 13.

v. 10.

Sed mira perfidorum dementia, qui ad tam inopinatam diu languentis ſanationem, credere, ac ſpiritualiter ſanari debuerant, econtrà ſcandalizantur, & ſaluato pariter, ac Saluatori calumnias ſtruunt. Saluato quidem, quia ſabbato grabatum tulerit. Saluatori autem, quia ſabbato & illum ſaluari, & grabatum tolli præcepit. Quis melius de ſabbato, quàm tanta diuinitatis potentia noſſet? *Dicebant,* inquit, *Iudæi, illi qui ſanatus fuerat.* Literam legis ſtultè defendebant, ignorando diſpenſationem eius, qui legis quondam edicta per ſeruum decernens, nunc ipſe adueniens, eandem legem gratiâ mutaret: vt quod iuxta literam diu carnales carnaliter obſeruauerant, deinceps ſpirituales ſpiritualiter obſeruandum cognoſcerent. Sabbato quippe carnali, quod iuxta decalogum cuſtodiebant, populus ab omni opere ſeruili die ſeptimâ vacare præceptus eſt. Spirituale autem ſabbatum eſt in luce gratiæ ſpiritualis, quæ ſeptiformis accipitur, non vnâ, ſed omni die nos ab inquietudine vitiorum manere feriatos. Si enim iuxta vocem Dominicam, *omnis, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*, patet liquidò quia peccata rectè opera ſeruilia intelliguntur: à quibus quaſi in die ſeptimo in perceptione gratiæ ſpiritualis immunes incedere iubemur: nec ſolùm à prauis continere, ſed & bonis inſiſtere factis: quod in hac quoque lectione Dominus typicè oſtendit, cùm eum, qui duodequadraginta annos languebat, in die ſabbati non ſolùm ſurgere, verùm etiam grabatum tollere, & ambulare præcepit: videlicet inſinuans, eos, qui longo vitiorum languore tabeſcunt, & Dei ac proximi dilectionis inanes, quaſi à perfectâ virtutum ſummâ duo minus habent, iam per donum ſancti Spiritus à vitiis poſſe reſurgere, eorúmque diſcuſſo torpore cum fraternæ dilectionis honore ad viſionem debere ſui properare conditoris.

v. 10.

Carnale ſabbatum ſpirituali mutãdum.

Ioan. 8. v. 34.

Peccata, ſeruilia opera, à quibus vacandum; & bonis factis inſiſtẽdum.

Quòd autem is qui ſanatus eſt, Ieſum non in turbâ adhuc, ſed pòſt in templo cognoſcit, myſticè nos inſtituit, vt ſi verè conditoris noſtri gratiam cognoſcere, ſi eius amore confirmari, ſi ad eius viſionem peruenire deſideramus, fugiamus ſolicitè turbam non ſolùm turbantium nos cogitationum, affectuúmque prauorum, verùm etiam hominum nequam, qui noſtræ ſynceritatis poſſint impedire propoſitum, vel mala videlicet exemplo ſuo monſtrando, vel bona noſtra opera deridendo, aut etiam prohibendo. Confugiamus ſeduli ad domum orationis, vbi ſecretâ libertate Dominum inuocantes, & de perceptis ab eo beneficiis gratias agamus, & de percipiendis humili deuotione precemur. Imò etiam ipſi templum Dei ſanctum, in quod venire, & manſionem facere dignetur, exiſtere curemus, audientes ab Apoſtolo: *Quia corpora veſtra templum eſt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt.*

Ieſum ſanatus non in turba, ſed in templo videt.

1. Cor. 6. v. 19.

Inter quæ diligentiùs intuendum, fratres mei, quòd inueniens in templo quem ſanauerat Dominus, ait illi: *Ecce ſanus factus es, &c.* Quibus verbis apertè monſtratur, quia propter peccata languebat, nec niſi dimiſſis eiſdem, poterat ſanari. Sed qui foris ab infirmitate, ipſe etiam intus ſaluauit à ſcelere: vnde & cautè præmonuit, ne ampliùs peccando, grauioris ſibi ſententiam damnationis contraheret. Quod non ita ſentiendum eſt, quaſi omnis qui infirmatur, ob peccata infirmetur.

v. 14.

Paralytici morbus ex peccatis.

Cauſæ aliæ humanarũ infirmitatum. Sæpe infirmatur homo, ne extollatur in donis A Dei, ſicut de Paulo Apoſtolo legitur. Sæpe etiam vt probetur, tribulatur, ſicut beati Iob patientia tribulatur: Et probata eſt ſæpe infirmitas pro caſtigatione dari. *Flagellat Deus omnem filium, quem recipit.* Quibuſdam verò infirmitas pro gloriâ Dei datur, vt de Cæco nato, & de Lazaro legitur. Nouit Dominus pro quo quemlibet iubeat infirmari, ſæpe occulto hominibus iudicio, ſed nunquam iniuſto. Sed diſcamus flagellis piiſſimi Redemptoris noſtri humiliter ſubſterni, arbitrantes nos minus pati B quàm meremur, ſemper illius ſententiæ memores, *Quia beatus homo qui corripitur à Domino.* Et ipſe in Apocalypſi: *Ego*, inquit, *quos amo, arguo, & caſtigo.* Longæuum autem languente interiùs exteriuſque ſanato, id eſt, & à flagellis apertæ caſtigationis, & à peccatis quibus hæc merebatur, erepto, Iudæi econtrà malè intus languentes, iam deteriùs ægrotare incipiunt: perſequendo videlicet Ieſum, qui hæc faceret in ſabbato. Perſequebantur autem eum quaſi legis auctoritatem, ſimul, & diuinæ operationis exempla ſecuti: quia & Dominus ſex diebus mundi perfectâ creatione, ſeptimo requieuit ab omnibus operibus ſuis: & populum ſex diebus operari, ſeptimo vacare præcepit, non intelligentes, quia carnalia legis decreta paulatim erant ſpirituali interpretatione mutanda, apparente illo, qui non tantùm legiſlator, ſed & *finis legis eſt Chriſtus, ad iuſtitiam omni credenti*: neque animaduertentes, quia conditor in die ſeptimâ non ab opere mundanæ gubernationis, & annuæ, imò quotidianæ rerum creatarum ſubſtitutionis, ſed à nouâ creaturarum inſtitutione ceſſauit. Quod enim dicitur: *Requieuit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus*; intelligendum eſt ceſſaſſe Deum à nouarum conditione creaturarum.

Marginal references: 2. Cor. 12. v. 7. — Hebr. 12. v. 6. — Ioan. 9. & 11. — Iob. 5. v. 17. — Apocal. 3. v. 19. — Gen. 2. v. 2. — Exod. 34. v. 21. — Rom. 10. v. 4.

SABBATO QVATVOR
TEMP. QVADRAGESIMÆ.

Euangelium ſicut in proximâ Dominicâ.

DOMINICA SECVNDA
QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XVII.

IN illo tempore aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem
a Gloriam maieſtatis oſtenſurus. b Vt diſcant gloriam non in profundo huius ſeculi, ſed in regno ſupernæ beatitudinis eſſe quærendam. c Non ſubſtantiam carnis amiſit, ſed gloriam futuræ reſurrectionis oſtendit.
fratrem eius, & [a] duxit illos in [b] montem excelſum ſeorſum, & [c] transfiguratus eſt ante eos. Et reſplenduit facies eius ſicut [d] ſol, [e] veſti-
d Non habet clarius quid cui comparet. e Sancti quicunque baptizati eſtis Chriſtum induiſtis.
f Vt oſtendant eum eſſe quem Lex & Prophetæ promiſerunt. g Legiſlator.
menta autem eius facta ſunt alba ſicut nix. Et ecce [f] apparuerunt illis [g] Moyſes & [h] Elias cum eo [i] loquentes. Reſpondens autem [k] Petrus dixit ad Ieſum:
h Eximius Prophetarum. i De paſſione eius & reſurrectione. K Oblitus regnum non in terrâ, ſed in cœlis eſſe promiſſum: nec mortali carne circundatos poſſe intrare.
l His non reſpondet Dominus, oſtendens non improbum eſſe ſed inordinatum quod cuperet.
Domine, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis [l] faciamus hîc tria tabernacula, Tibi vnum, Moyſi vnum & Eliæ vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi
m Qui prius dixit: Pœnitet me feciſſe hominem. n Homo fragilis maiorem gloriam non ſuſtinet, ſed cadit.
bene [m] complacui: ipſum audite. Et audientes diſcipuli, [n] ceciderunt in faciem
o Non ſolùm de Patris, ſed de Filii maieſtate. p Quia per ſe ſurgere non poterant. q Vt metum fuget & membra ſolidet.
ſuam, & [o] timuerunt valde. [p] Et acceſſit Ieſus, & [q] tetigit eos, dixitque eis
r Quos manu ſanauit, ſanat imperio.
[r] Surgite &, nolite timere: Leuantes autem oculos ſuos, neminem viderunt, niſi
s Vbi cœpit Filius deſignari, ſerui diſceſſerunt.
[ſ] ſolum Ieſum. Et deſcendentibus illis de monte, præcepit Ieſus, dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.

MARC IX.

ET poſt dies ſex aſſumit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelſum ſeorſum ſolos: & transfiguratus eſt coram ipſis. Et veſtimenta eius facta ſunt ſplendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere. Et appa-

ruit illis Elias, cum Moyſe, & erant loquentes cum Ieſu.

Et factum eſt cùm diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hîc eſſe: & faciamus tria tabernacula, vnum Tibi, & vnum Moyſi, & vnum Eliæ: neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes, & obumbrauit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem. Et vox facta eſt de nube, dicens; Hic eſt Filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret vox inuentus eſt Ieſus ſolus.

Et deſcendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquam quæ vidiſſent, narrarent: niſi cùm Filius hominis à mortuis reſurrexerit. Et verbum continuerunt apud ſe conquirentes quid eſſet, Cùm à mortuis reſurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Phariſæi, & Scribæ quia Eliam oportet venire primùm? Qui reſpondens ait illis, Elias cùm venerit primò, reſtituet omnia, & quo modo ſcriptum eſt in Filium hominis, vt multa patiatur, & contemnatur. Sed dico vobis quoniam Elias venit, & fecerunt illi quæcumque voluerit, ſicut ſcriptum eſt de eo.

LVC. IX.

FActum eſt autem poſt hæc verba, fere dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem: vt oraret. Et facta eſt, dum oraret facies vultus eius altera: & veſtitus eius albus, & refulgens. Et ecce duo viri loquebantur cum illo. Erant autem Moyſes, & Elias viſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quẽ completurus erat in Ieruſalem. Petrus verò, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Et euigilantes viderunt maieſtatem eius, & duos viros, qui ſtabant cum illo.

Et reſpondens Petrus, ait Ieſu. Rabbi, bonum eſt nos hîc eſſe: & faciamus tria tabernacula, Tibi vnum, & Moyſi vnum, & Eliæ vnum. Non enim ſciebat quid diceret: erant enim timore exterriti: & facta eſt nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens: Hic eſt Filius meus chariſſimus: audite illum. Et ſtatim circunſpicientes neminem ampliùs viderunt, niſi Ieſum tantùm ſecum.

Et ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quidquam ex his quæ viderant.

GLOSSA ORDINARIA in ſuperius Euang.

Matth. 17. v. 1. Mar. 9. v. 1. Luc. 9. v. 28.

Euangel. concord. de ſenis, octoniſque diebus ante Transfig.

ET poſt dies ſex. Idem Marcus dicit, ſed Lucas octo. Hi ego ponunt medios, Lucas addit & primum quo promiſit, & extremum quo compleuit. Et illi poſt ſex mundi ætates quieſcendum ab omni labore, & hic octauo tempore deſignat eſſe reſurgendum. Tres ducit, quia qui fidem Trinitatis firmiter ſeruauerint, in æterna viſione gaudebunt. *In montem* etiam ſecundum Lucam *oraturus*, quia qui reſurrectionem expectant, mente in excelſis habitare, & precibus continuis debent inſiſtere. *Seorſum*, quia iuſti & nunc animo ſunt ab impiis ſeparati, & in futuro omni modo ſeparabuntur, cùm *abſcondet eos in abſcondito faciei ſuæ à conturbatione hominum*.

Pſal. 30. v. 21.

Petrus, Ioannes, Iacobus.

Petrum. Nomina iſtorum conueniunt. Quiſquis debet eſſe Petrus, id eſt, firmus in fide. Inde Iacobus, id eſt, ſupplantator vitiorum. Inde Ioannes, id eſt, omnia gratiæ diuinæ aſcribens contra ſuperbiam vitæ, quæ ſolet oriri ex virtutibus.

v. 2. 1. Ioan. 3.

v. 2. Mar. 9. v. 2.

Facta ſunt alba. Quod non antè, quia *nondum apparuit quod erimus, ſed cùm apparuerit, ſimiles ei erimus.* Marcus ait: *Qualia fullo ſuper terram non poteſt facere*; id eſt, in hac vitâ tam claros nequit facere, quia nullus ſine peccato. Nullus mundator ſui in terrâ facier, quod Deus in cœlo, mundans veſtem ſuam ab omni inquinamento. Fullo eſt doctor animarum, vel mundator ſui corporis.

Nulla in terris munditia, qualis in cœlo.

In cœna Domini corpus illud ipſumquod mortale erat, etſi non mortale vt in ſacramento.

Transfiguratus. Speciem quam habebat per naturam, oſtendit, non amittens carnem quam aſſumpſerat voluntate. Illud autem corpus quod habuit per naturam, dedit diſcipulis ſuis in cœnâ, non mortale, non corruptibile.

Iſai. 26. v. 10.

Reſplenduit. In exemplum futuræ beatitudinis, & claritatis, quam videbunt iuſti, priùs ſublatis impiis.

A *Et ecce.* Quales, vel quid loquuti, Lucas dicit: *Viſi in maieſtate: & dicebant exceſſum eius, quem completurus erat in Ieruſalem*, id eſt, paſſionem, & reſurrectionem. Significant oracula Legis, & Prophetiæ, quæ in Domino completa, & nunc doctis, & in futuro omnibus electis parebunt. Et benè *viſi in maieſtate*, quia tunc apertiùs videbitur quantâ dignitate veritatis, omnis diuinorum non ſolùm ſenſus, ſed etiam ſermo fuerit prolatus. Vel Moyſes, & Elias ſignificant omnes cum Chriſto regnaturos: Mortuus Moyſes, mortuos: Elias viuus, eos qui viui inuenientur. Quibus conuenit in maieſtate videri pro gloriâ, quam habebunt: & exceſſum memorare, quia vnica materia laudis ſit fidelibus, paſſio Chriſti.

v. 3. Luc. 9. v. 31.

Moyſes, & Elias viſi in maieſtate, ac Domini exceſſum dicentes.

Et quia guſtatâ dulcedine cœleſti vileſcunt infima, Petrus viſâ Domini, & Sanctorum maieſtate, ſolis his perpetuò vult hærere, dicens: *Bonum eſt nos hîc eſſe: faciamus hîc, &c.* Secundum aliam Euangeliſtam, *non ſciebat quid diceret*, in eo quòd in cœlis tabernacula quærit, vbi nulla aduerſitatis aura eſt timenda, *quia Deus omnipotens templum eius eſt, & Agnus.* Sed in hoc ſciebat quid diceret, *Bonum eſt nos hîc eſſe*, quia verè ſolum hominis bonum eſt intrare in gaudium Domini ſui. Quòd ſi Petrus videns glorificatam humanitatem tanto afficitur gaudio vt nunquam velit ab eius intuitu ſecerni, quid putandum eſt de his qui diuinitatem videre meruerunt.

Petri viſionis dulcedine capti verba.

v. 4. Luc. 9. v. 33.

Vt neſciat quid dicat.

Apoc. 21. v. 22.

Matth. 25. v. 21.

Viſionis Dei dulcedo quanda.

Adhuc eo loquente. Vt diſcat qui tabernaculum quæſiuit, in reſurrectione non tegmine domorũ, ſed Spiritus ſancti gratiâ protegendo ſe eſſe.

v. 5.

Ecce nubes lucida. Sicut baptizato Domino, ſic & clarificato myſterium ſanctæ Trinitatis oſtenditur: quia gloriam eius quam in baptiſmo confitemur credendo, in reſurrectione laudabimus videndo. Spiritus ſanctus ibi in columbâ hîc in nube lucidâ. Quia qui modò ſimplici corde fidem ſeruat, tunc apertâ viſione quod crediderit, contemplabitur: & eâ gratiâ, quâ illuſtrabitur, protegetur.

Trinitatis in baptiſmo & Transfig. declaratio.

Et ecce vox, &c. Quia imprudenter quæſiuit, reſponſionem Domini non metuit. Sed vox Patris de Filio teſtatur, docétque Petrum, & in eo cæteros veritatem.

Hic eſt Filius. Moyſes, & Elias ſunt ſerui, & nobiſcum debent in cordibus Domino præparare tabernaculum.

Deut. 18. v. 15. *Ipſum audite.* Hoc iam Pater præcipit, quod Moyſes incarnationi teſtimonium dans prædixit: *Prophetam ſuſcitabit, &c.* Quaſi diceret, Iſte eſt quem Moyſes promiſit.

v. 6. *Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem.* Altiore enim ſenſu vnam vtriuſque intellexerunt deitatem. Timuerunt, vel quia ſe erraſſe cognouerunt, vel quia nubes operuit eos, vel quia vocem Patris audierunt.

Diſcipulorum timor in transfigur.

v. 7. *Surgite, nolite.* Pulſo metu doctrina datur, quo manente non audiretur.

v. 8. Solus Ieſus ablatâ nube. *Leuantes autem oculos ſuos neminem viderunt.* Ablatâ nube vident Ieſum, & Moyſen, & Eliam euanuiſſe: quia poſtquam Legis, & Prophetarum vmbra diſceſſit, quæ velamento ſuo Apoſtolos texerat, verum lumen in Euangelio reperitur.

Niſi ſolum Ieſum. Si enim Moyſes, & Elias cum Ieſu perſeueraſſent, vox Patris videretur incerta, cui potius dediſſet teſtimonium.

v. 9. Gloria trãsfig. cur occultata. *Nemini dixeritis viſionem.* Ne gloria futuri regni præ oſtenſa incredibilis eſſet, & apud rudes ſequens crux ſcandalum faceret.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Matth. 17. v. 1. *ET poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum, Iacobum & Ioannem fratrem eius, &c.* REMI. Claritatem ſuæ viſionis quam promiſerat Dominus diſcipulis ſuis, in hac transfiguratione habitâ in monte poſt ſex dies compleuit. vnde dicitur, *Et poſt ſex dies, &c.*

Initio com. in c. 17. Matth. HIERO. Quæritur autem quomodò poſt ſex dies aſſumpſit eos, cùm Lucas octonarium numerum ponat? Sed facilis eſt reſponſio; quia hîc medij ponuntur dies, ibi primus additur & extremus.

Hom. 57. in Matth. parum à princip. CHRYS. Ideo autem non confeſtim factâ promiſſione eos ſurſum ducit, ſed poſt ſex dies, vt reliqui diſcipuli nihil patiantur humanum, id eſt, aliquem inuidiæ motum: vel vt horum dierum ſpatio vehementiori concupiſcentiâ repleti, qui aſſumendi erant, ſolicitâ mente accederent.

In princip. comm. ad c. 17. RAB. Meritò autem poſt ſex dies gloriam illam oſtendit, quia poſt ſex ætates futura eſt reſurrectio.

Tract. 3. ORIG. Vel, quia in ſex diebus totus perfecti numeri factus eſt viſibilis mundus, qui tranſcendit omnes res mundi, poteſt aſcendere ſuper montem excelſum, & gloriam aſpicere Verbi Dei.

Hom. 57. in Matth. parum à princip. CHRYS. Ideo autem hos tres aſſumpſit, quoniam aliis potiores erant. Intende autem qualiter Matthæus non occultat eos, qui ſibi prœpoſiti ſunt: hoc enim & Ioannes facit, præcipuas Petri laudes commemorans. Ab æmulatione enim & vanâ gloriâ mundus fuit Apoſtolorum chorus.

Can. 17. HILA. In tribus autem aſſumptis de trium origine Sem, Cham, & Iaphet, futura electio populi oſtenditur.

A RABA. Vel tres ſolummodò diſcipulos ſecum ducit, quia *multi ſunt vocati, pauci verò electi.* Vel quia qui nunc fidem ſanctæ Trinitatis incorruptâ mente ſeruant, tunc æternâ eius viſione lætabuntur. In hoc loco

REMI. Oſtenſurus autem Dominus gloriam ſuæ claritatis diſcipulis, duxit eos in montem. vnde ſequitur, *Et duxit illos in montem excelſum, &c* In quo docet, quia neceſſe eſt omnibus qui Deum contemplari deſiderant, vt non in infimis voluptatibus iaceant, ſed amore ſupernorum ſemper ad cœleſtia erigantur: & vt oſtendat diſcipulis quatenus gloriam diuinæ claritatis non in huius ſæculi profundo quærant,

B ſed in cœleſtis beatitudinis regno. Ducuntur autem ſeorſum, quia ſancti viri toto animo & fidei intentione ſeparati ſunt à malis, funditúſque ſeparabuntur in futuro; Vel, *quia multi vocati, pauci verò electi.* Sequitur: *Et transfiguratus eſt, &c.*

HIER. Qualis enim futurus eſt tempore iudicandi, talis Apoſtolis apparuit. Nemo autem putet priſtinam eum formam, & faciem perdidiſſe, vel amiſiſſe corporis veritatem, & aſſumpſiſſe corpus ſpiritale, vel aëreum. Sed quomodò transfiguratus ſit, Euangeliſta demonſtrans dicit, *Reſplenduit facies eius ſicut ſol, veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.* Vbi ſplendor faciei oſtenditur, & candor de- Super illud Et transfiguratus.

C ſcribitur veſtium: non ſubſtantia tollitur, ſed gloria commutatur. Certè transformatus eſt Dominus in eam gloriam, quâ venturus eſt poſtea in regno ſuo. Transformatio ſplendorem addidit, faciem non ſubtraxit. Eſto corpus ſpiritale fuerit; num & veſtimenta mutata ſunt? quæ in tantum fuere candida, vt alius Euangeliſta dixerit, *Qualia fullo ſuper terram non poſſet facere.* Huiuſmodi autem corporale eſt & tactui ſubiacet; non ſpirituale & aëreum quòd illudat oculis, & tantū in phantaſmate aſpiciatur.

REMIG. Si autem facies Domini reſplenduit ſicut ſol, & Sancti ſicut ſol fulgebunt, nunquid erit æqualis claritas Domini & ſeruorum? Nequaquam. Sed quia nihil lucidius in-

D uenitur ſole, idcirco ad manifeſtandum exemplum futuræ reſurrectionis, & facies Domini reſplendere, & iuſti fulgere dicuntur ſicut ſol.

ORIG. Myſticè autem cùm aliquis tranſcenderit ſex dies (ſecundum quod diximus) videt transfiguratum Ieſum ante oculos cordis ſui. Diuerſas enim habet Verbum Dei formas, apparens vnicuique ſecundum quòd videnti expedire cognouerit: & nemini ſupra quod capit, ſemetipſum oſtendit. Vnde non dixit ſimpliciter, *Transfiguratus eſt*, ſed, *coram eis.* In Euangeliis enim Ieſus ſimpliciter intelligitur ab eis, qui non aſcendunt per exercitationem verborum ſpiritualium, ſuper excelſum ſapientiæ Tract. 3. ante med. Tropologia.

E montem. Eis autem qui aſcendunt, iam non ſecundum carnem cognoſcitur, ſed Deus Verbum intelligitur. Coram his ergo transfiguratur Ieſus, & non coram illis qui ſunt deorſum in conuerſatione terrenâ viuentes. Hi autem coram quibus transfiguratur, facti ſunt filii Dei, & oſtenditur eis Sol eſſe iuſtitiæ; & veſtimenta ipſius fiunt candida ſicut lumen, quæ ſunt ſermones & literæ Euangeliorum, quibus Ieſus indutus eſt, ſecundum illa quæ ab Apoſtolis dicuntur de eo.

GLO. Vel veſtimenta Chriſti Sanctos Apud Aug.

ſelmum. Iſai. 49. v. 18.

ſignificant, de quibus Eſaïas, *Omnibus his velut veſtimento veſtieris*: & niui comparantur, quia candidi erunt virtutibus, & omnis vitiorum æſtus ab eis remotus erit. Sequitur, *Et apparuerunt illis Moyſes, &c.*

Hom. 57. in Matth. aliq. à princip.
Moyſes & Elias cur præſentes.

CHRYS. Hoc autem multas habet rationes: Et prima quidem eſt hæc: Quia enim turbæ dicebant eum eſſe Eliam, vel Hieremiam, aut vnum ex Prophetis, capita Prophetarum ſecum ducit, vt ſaltem hinc videatur differentia ſeruorum, & Domini. Alia ratio eſt, Quia enim continuè Ieſum accuſabant Iudæi, tanquam transgreſſorem legis & blaſphemum, Patris ſibi gloriam vſurpantem: vt oſtendatur ab vtraque accuſatione innoxius, eos qui in vtroque fuſſerunt, in medium ducit. Etenim Moyſes legem dedit, & Elias pro gloriâ Dei æmulator fuit. Alia ratio eſt; vt diſcant, quoniam mortis & vitæ poteſtatem habet: propter hoc & Moyſen qui morte defecerat, & Eliam qui nondum mortem paſſus fuerat, in medium ducit. Aliam cauſam & ipſe Euangeliſta reuelat, ſcilicet monſtrare crucis gloriam, & mitigare Petrum, & alios diſcipulos paſſionem timentes. *Loquebantur* enim, vt alius Euangeliſta dicit, *de exceſſu, quem completurus erat in Hieruſalem*: Vnde eos in medium ducit, qui ſe morti expoſuerunt pro his quæ Deo placebant, & pro plebe credentium. Etenim tyrannis vterque ſe liberè præſentauit. Moyſes quidem Pharaoni, Elias autem Achab. Ducit autem & propter hoc eos in medium: Volebat enim quòd diſcipuli illorum priuilegia zelarent, vt ſcilicet fierent manſueti ſicut Moyſes, & zelantes ſicut Elias.

Can. 7. paulò poſt princip.

HILA. Quòd etiam Moyſes & Elias ex omni Sanctorum numero aſſiſtunt, medius inter Legem & Prophetas Chriſtus in regno eſt. Cum his enim Iſraëlem, quibus teſtibus prædicaturus eſt, iudicabit.

Tract. 3. in medio.

ORIGEN. Si quis etiam intelligit ſpiritualem Legem conuenientem ſermonibus Ieſu, & in Prophetis abſconditam Chriſti ſapientiam, ille vidit Moyſen & Eliã in gloriâ vnà cum Ieſu.

Super illud: *Et ecce apparuit.*

HIERON. Conſiderandum eſt etiam quòd Scribis & Phariſæis de cœlo ſigna poſcentibus dare noluit: hîc verò, vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo; Eliâ inde deſcendente quò conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente: quod & Achaz per Eſaïam præcipitur, vt petat ſibi ſignum de inferno vel de excelſo.

Tract. 3. à med.

ORIGEN. Quid autem feruidus Petrus dixerit, ſubditur, *Reſpondens autem Petrus, dixit ad Ieſum, &c.* Quia enim audiuit quòd oportet eum Hieroſolymam ire, adhuc timet pro Chriſto; ſed poſt increpationem non audet dicere rurſus, *Propitius eſto tibi*; ſed idem occultè per alia ſigna inſinuat. Quia enim videbat multam quietem & ſolitudinem, cogitauit conuenientem ibi ſtationem eſſe ex loci diſpoſitione. Vult etiam ibi ſemper eſſe, ideo tabernaculorum

Allegoria.

meminit, dicens, *Si vis, faciamus hîc tria tabernacula.* Cogitauit enim quòd ſi hoc fieret, non aſcenderet Hieroſolymam: & ſi non aſcenderet Chriſtus, non moreretur. Ibi enim ſciebat Scribas inſidiari ei. Cogitabat etiam quòd Elias aderat, qui in montem ignem deſcendere fecit: & Moyſes, qui intrauit nebulam, & Deo locutus eſt: vnde occultari poterant, vt nullus perſecutorum ſciret vbi eſſent.

REMIG. Vel aliter, Viſâ Domini maieſtate

A & duorum ſeruorum, Petrus adeò delectatus eſt, vt cuncta temporalia obliuioni traderet, & ibi in perpetuum vellet manere. Si autem tunc Petrus ſic accenſus eſt, quanta erit ſuauitas, & dulcedo videre Regem in decore ſuo, & intereſſe choris Angelorum, & omnium Sanctorum? In eo ſanè quòd ait Petrus, *Domine ſi vis*, deuotionem ſubditi, & obedientis ſerui oſtendit.

Super illud: *Si vis, faciamus hîc.*

HIER. Erras tamen Petre; & ſicut alius Euangeliſta teſtatur, neſcis quid dicas. Noli tria tabernacula quærere, cùm vnum ſit tabernaculum Euangelij, in quo Lex & Prophetæ recapitulanda ſunt. Si autem quæris tria tabernacula, nequaquam ſeruos cum Domino confe-B ras; ſed fac tria tabernacula, imò vnum Patri & Filio & Spiritui ſancto: vt quorum eſt vna diuinitas, vnum ſit & in pectore tuo tabernaculum.

REMI. Errauit etiam, quia voluit vt regnum electorum conſtitueretur in terrâ, quod Dominus promiſerat dare in cœlis. Errauit etiam, quia oblitus eſt ſe & ſocios ſuos eſſe mortales: & abſque guſtu mortis voluit ſubire æternam felicitatem.

Super illud: *faciamus hic.*

RABA. Et in eo quòd cœleſti conuerſationi tabernacula facienda putauit, in quâ domus neceſſaria non erat, cùm ſcriptum ſit, *Templum non vidi in eâ.*

v. 25.
Super illud: *Adhuc eo loquente.*

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos, &c. HIERO. Qui carnale ex fron-C dibus, aut tentoriis quærebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo. vnde dicitur, *Adhuc eo loquente, ecce nubes &c.*

Hom. 57. in Matth. parum ante med.

CHRYS. Cum Dominus comminatur, nubem tenebroſam oſtendit, ſicut in Sinâ. Hîc autem quia non terrere volebat, ſed docere, nubes apparuit lucida.

Tract. 3. à med.

ORIGE. Lucida autem nubes obumbrans Sanctos, eſt virtus Paterna, vel fortè Spiritus ſanctus. Dicam etiam Saluatorem noſtrum eſſe lucidam nubem, quæ obumbrat Euangelium, & Legem, & Prophetas, ſicut intelligunt, qui poſſunt aſpicere lumen ipſius in præmiſſis.

Vbi ſupra.

HIER. Quia verò imprudenter interrogaue-D rat Petrus, propterea Domini reſponſionem non meretur: ſed Pater reſpondet pro Filio, vt verbum Domini compleretur, *Qui me miſit, ipſe de me teſtimonium perhibet.*

Hom. 57. parum ante med.

CHRYS. Neque autem Moyſes loquitur, neque Elias, ſed Pater omnibus maior vocem emittit ex nube, vt diſcipuli credant, quòd à Deo hæc vox erat. Semper enim apparere ſolet Deus in nube, ſicut ſcriptum eſt, *Nubes & caligo in circuitu eius*: & hoc eſt quod dicitur, *Et ecce vox de nube.*

Pſal. 96. v. 2.

Vbi ſupra.

HIER. Vox quidem Patris de cœlo loquentis auditur, quæ teſtimonium perhibeat Filio, & Petrum errore ſublato doceat veritatem; imò per Petrum cæteros Apoſtolos. vnde ſub-E dit, dicens, *Hic eſt Filius meus dilectus*: Huic eſt faciendum tabernaculum, huic obtemperandum. Hic eſt Filius, illi ſerui ſunt; debent & ipſi vobiſcum in penetralibus cordis ſui Domino tabernaculum præparare.

Hom. 57 circa med.

CHRYS. Ne igitur timeas Petre. Si enim potens eſt Deus, manifeſtum quia & Filius ſimiliter potens eſt. Si autem diligitur, ne timeas: Nullus enim eum quem diligit prodit: nec tu æqualiter eum diligis genitori. Neque autem ſolum

diligit eum quia genuit, ſed & quia vnius eſt voluntatis cũ ipſo. Sequitur enim, *In quo mihi benè complacui*, ac ſi diceret: In quo requieſco, quem accepto; quia omnia quæ ſunt Patris cum diligentiâ exequitur, & eſt voluntas vna ipſius & Patris: Quare & ſi crucifigi vult, non contradicas.

Can. 17. ſub med.

HILA. Hunc ergo eſſe Filium, hunc dilectum, hunc complacitum, ſed & hunc audiendum vox de nube ſignificat, dicens, *Ipſum audite*; vt ſcilicet idoneus ipſe præceptorum talium auctor eſſet, qui poſt ſeculi damnum, poſt crucis voluntatem, poſt obitum corporis, regni cœleſtis gloriam, facti confirmaſſet exemplo.

REMI. Dicit ergo? *Ipſum audite*, ac ſi aliis verbis diceretur: Recedant vmbræ Legales, & typi Prophetarum, & ſolum coruſcum lumen Euangelij ſequamini. Siue ideo ait, *Ipſum audite*, vt illum eſſe oſtenderet, quem Moyſes prædixerat, dicens, *Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris tanquam me, audietis ipſum*. Sic ergo Dominus vndique habuit teſtes: ex cœlo vocem Patris, ex paradiſo Eliam, ex inferis Moyſen, ex hominibus Apoſtolos, *Vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtrium & infernorum*.

Deut. 18. v. 15.

Tract. 3. à med.

ORIGE. Vox autem de nube, aut ad Moyſen & Eliam loquitur, qui deſiderabant videre Filium Dei & audire eum, aut diſcipulos docet.

Non extat.

GLO. Notandum autem quòd benè conuenit myſterium ſecundæ regenerationis (quæ ſcilicet erit in reſurrectione, vbi caro reſuſcitabitur) cum myſterio primæ, quæ eſt in baptiſmate, vbi anima reſuſcitatur. In baptiſmate enim Chriſti, operatio totius Trinitatis oſtenſa eſt. Fuit enim ibi Filius incarnatus, apparuit in columbæ ſpecie Spiritus ſanctus, & Pater fuit ibi in voce declaratus. Et ſimiliter in Transfiguratione, quæ eſt ſacramentum ſecundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit: Pater in voce, Filius in homine, Spiritus ſanctus in nube. Quæritur autem quare Spiritus ſanctus ibi in columbâ, hîc in nube declaratus eſt? Dona ſiquidem ſua per ſpecies declarare ſolet. Innocentiam autem in baptiſmate donat, quæ per auem ſimplicitatis deſignatur. Daturus eſt autem claritatem & refrigerium in reſurrectione: ideo in nube refrigerium, in fulgore nubis claritas reſurgentium corporum deſignatur. Sequitur, *Et audientes diſcipuli*, &c.

Comparatio baptiſmi & Transfigurationis.

Viſibiles formas.

Super illud: Audientes diſcipuli.

HIER. Triplicem autem ob cauſam pauore terrentur: vel quia ſe errasse cognouerant, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei Patris vocem loquentis audierint. Humana enim fragilitas conſpectum maioris gloriæ ferre non ſuſtinet, ac toto animo & corpore contremiſcens ad terram cadit. Quantò enim quis ampliora quæſierit, tantò magis ad inferiora collabitur, ſi ignorauerit menſuram.

REMIG. In eo verò quòd ſancti Apoſtoli in faciem ceciderunt, fuit indicium ſanctitatis: quia Sancti in faciem cadere dicuntur, impij verò retrorſum.

Hom. 57. parum ante med.

CHRYS. Sed cùm antè in Chriſti baptiſmo, quando talis etiam vox de cœlo delata eſt, nullus ex turbâ quæ aderat tale aliquid paſſus eſt, quomodò diſcipuli in monte ceciderunt? Quia ſcilicet ſolitudo, altitudo, & ſilentium erat multum, & Transfiguratio ſtupore plena, & lumen purum, & nubes extenſa: ex quibus omnibus ſtupor in eis congregabatur.

Super illud: Acceſſit Ieſus.

HIERON. quia verò illi iacebant, & ſurgere non poterant, ipſe clementer accedit, & tangit eos: vt tactu fuget timorem, & debilitata membra ſolidentur: & hoc eſt, quod dicitur, *Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos*: Quos autem manu ſanauerat, etiam ſanauit imperio, vnde ſequitur: *Dixitque eis, Surgite, & nolite timere*. Primùm timor expellitur, vt poſtea doctrina tribuatur. Sequitur, *Leuantes autem oculos ſuos, &c.* quod rationabiliter factum eſt, ne ſi Moyſes & Elias perſeuerassent cum Domino, Patris vox videretur incerta, cui potiſſimum daret teſtimonium. Vident etiam Ieſum ſtantem ablatâ nube, & Moyſen & Eliam euanuiſſe; quia poſtquam Legis, & Prophetarum vmbra diſceſſerat, vtrumque in Euangelio reperitur. Sequitur: *Et deſcendentibus illis de monte præcepit eis Ieſus, dicens, Nemini, &c.* Non vult ergo in populos prædicari, ne & incredibile eſſet pro rei magnitudine: & poſt tantam gloriam apud rudes animos ſequens crux ſcandalum faceret.

REMI. Siue quia ſi maieſtas illius diuulgaretur in populo, populi impedirent diſpenſationem paſſionis eius, reſiſtendo Principibus Sacerdotum, & ſic redemptio humani generis retardaretur.

Can. 19. ante med.

HILAR. Silentium etiam rerum geſtarum, quas viderant, imperat, vt cùm eſſent Spiritu ſancto repleti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.

ADDITIO AD CATENAM *Auream*.

Ex Cat. Reg. etiam Cord. Cat. in Lucam Latina repræſentat: ſed ipſo limine ſenſu mutato, vt nec Euangelio congruat.

CYRIL. Cùm diſcipuli necdum virtutem ex alto accepiſſent, par erat vt in humanas inciderent infirmitates, ac ſecum ipſi tale quid animo cogitantes, dicerent. Quomodò quis ſeipſum abnegabit? aut quomodò perdens animam ſuam, iterum inueniet eam? Quodnam verò id paſſis æqualem obueniet præmium, aut quæ dona ij conſequentur? Vt igitur ab his illos cogitationibus eximat, ac velut nouum cudat, formetque ad fortitudinem, futuræ illis gloriæ, ac claritatis deſiderium ingerens, *Sunt de hic ſtantibus*, inquit, *qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum Dei*. Regnum autem Dei vocat, claritatis illam ſpeciem, in quâ eſt videndus, quo tempore in terrâ conſtitutis eluceſcet. *Veniet enim in maieſtate Dei & Patris*; non vilitâ iam in noſtrâ humilitate ac abiectione. Quanam igitur ratione eos qui promiſſionem acceperant, miraculi ſpectatores fecit? Aſcendit in montem, tres ex illis præcipuos ſecum adhibens: tum transformatur in eximiam quandam, ac diuinam claritatem: adeò vt ipſum eius veſtimentum luminis appulſu fulgere, ac quodammodò emicare videretur.

Math. 16. v. 28.

Regnum Dei claritas corporis Chriſti.

Math. 16. v. 27.

Ex Cat. Em. Card. Maz.

CHRYSOST. in Ioan. Si autem claritas hæc ſic ſplendida, atq; rutilans fuit, quid de illâ quis dixerit? Non enim in terrâ corruptibili, nec nobis in mortalibus corporibus conſtitutis futurum vt appareat, ſed in creaturâ immortali, ac quæ ſenium neſciat; idque tanto ſplendore, vt nec vlla vis ſermonis exprimere valeat. O beati, terque ac ſæpius beati, qui eius claritatis ſpectaculo digni habendi ſunt, de quâ ait Propheta, *Tollatur impius, vt non videat gloriam De-*

Gloria reſurrectionis maior futura, quàm Transfigurationis.

Iſai. 26. v. 10.

mini. Contingat verò neminem noſtrûm tolli, atque huius vnquam gloriæ, ac claritatis aſpectu priuari. Nam niſi eâ ſumus fruituri, de nobis quoque, id opportunè dicatur: Bonum nobis erat, ſi nati non eſſemus. Vt quid enim viuimus, ac ſpiritum ducimus? Vt quid ſumus, ſi ſpectaculo illo carebimus, ſi tunc nemo nobis concedat, vt Dominum videamus.

Matth. 26. v. 24.

Ex eadem. EIVSDEM. Vidiſti eum in monte ſplendentem, atque radioſi, lætique ſplendoris, ac claritatis, quem nulla verborum vis explicet, micatus emittentem; adeò vt ipſi diſcipuli tantæ luci impares in facies ceciderint, ac ſine voce humi iacuerint? Hoc ipſum quoque in reſurrectione expecta, quando etiam corpus noſtrum erit conforme claritatis eius. Quia namque mentionem regni iugiter habebat, ipſumque hactenus verbum obſcurum auditoribus erat, idcirco ait, *Sunt quidam de hîc ſtantibus, &c.* aſcendenſque in montem transformatus eſt coram diſcipulis, adaperiens eis futuri ſæculi claritatem, ac velut in ænigmate, obſcuriuſque indicans quale in reſurrectione noſtrum corpus futurum ſit.

Philip. 3. v. 20. — B — Matth. 16. v. 28. — Hęc deinceps Cord. Catena vt Anonymi.

Quali corpore futurum in reſurrectione. Sed tunc quidem veſtium amictu tectus apparuit; haud verò ita in reſurrectione: non enim in eâ corpus indumento, aut tecto, vel vllâ re aliâ ſimili indigebit. Siquidem enim Adamus ante tranſgreſſionem, etſi nudus erat, minimè tamen erubeſcebat, qui amictu carens, claritate conueſtiretur; potiori vtique ratione corpora noſtra, quantò meliorem, ac ſublimiorem ſortem nanciſcentur, nullo horum opus habebunt. Idcirco etiam ipſe reſurgens veſtimenta, vti iacebant, in ſepulchro relinquens, nudum corpus claritate rutulans, ac beatitate plenum, exſuſcitauit.

C

Ex eadem Card. Maz. Cat. — Valde abſurda moderni cuiuſdâ ſententia, viſâ oculis corporeis diuinam ipſam eſſentiam.

SEVERI. Quæ igitur in monte oſtenſa diſcipulis Transformatio eſt, futuræ glorię ſpecimen prætulit: atque adeò corporali ratione exhibita eſt, vt etiam mortalibus oculis ſub aſpectum caderet, tametſi illi excellentem eius ſplendorem non ſuſtinerent: quanquam enim ſic remperatus importabilis erat; nec vt clarè conſpiceretur, humanis capi oculis poterat. Quòd D namque diuinæ comes ſubſtantiæ claritas, omni naturę creatæ inaſpectabilis ſit, ac inacceſſa, oſtenderunt diſcipuli, qui nec corporalem hanc ipſis in monte oſtenſam viſionem, ferre potuerint, ſed ceciderunt in terram.

Ex ead. EVSEBII. Ac quidem in Transfiguratione tres duntaxat oſtenſum eis virtute regnum cœlorum videre metuerunt: in ſæculi autem conſummatione, cum Dominus in Paternâ claritate venerit, non iam ſolus Moſes & Elias ſatellitio aderunt, neque tres duntaxat committabuntur diſcipuli; ſed omnes Prophetę & Patriarchæ, ac Iuſti. Neque in montem excelſum, E ſed in cœlum ſublimes ducet, eos, qui eius deitatis digni erunt. Tunc fulgebit eius Diuinitas, non ſicut ſol, ſed ſupra lumen omne, quod vel in ijs quæ ſenſu, vel quæ mente percipiuntur, cogitari poſſit. Nam ipſe lux eſt quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum; quando & faciem ſuam ijs oſtendet, qui poterunt facie ad faciem. Non enim ſicut quondam olim Moſi ait, *Poſteriora mea videbis facies autem mea non tibi apparebit*; Sic tunc quoque facturus eſt: ſed eâ nimirum ratione, vt cunctis ſit liberum dicere, *Nos autem reuelatâ facie, gloriam Domini ſpecu-*

Ioan. 1. v. 9. — 1. Cor. 13. v. 12. — Exod. 33. v. 23. — 2. Cor. 3. v. 18.

A *lantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem.* Tunc non nubes clamabit, neque per nubem Pater Filio teſtimonium perhibebit, ſed ipſe per ſe abſque vllo vmbraculo, vllove interprete, ipsâ re, vnigenitum Filium ſuper omnes ſanctos ſuos clarificabit, eadem ſecum ſublimem ſede, ac corregnantem oſtendens, ſupráque omnem Principatum conſtituens. Quando iam non ſicut tunc tres ſolùm diſcipuli in monte vocem audientes, ceciderunt in faciem, & timuerunt; quinimmò *omne etiam genu flectetur cæleſtium, terreſtrium, & infernorum.*

Phil. 2. v. 10.

Ex Cord. Cat. CYRILLI. Aſcendit in montem, oſtendens mentem humilem, atque abiectam, haud idoneam eſſe contemplationi, ſed quæ ſecum ipſa ſeorſim, extraque mundi curas vacans euaſerit.

Ex eadem. MACARII. Quemadmodum corpus Domini clarificatum eſt, cùm in diuinam claritatem, ac infinitam lucem transformatum eſt: ita etiam Sanctorum corpora tunc clarificabuntur, & coruſcabunt. Sicut enim Chriſti claritas, quæ erat interius, diffuſa eſt per totum corpus, & reſplenduit eodem modo etiam Sanctis, quæ intus erit Chriſti virtus in illâ die, in eorum ſupereffluet corpora. Deinceps enim ex illius naturâ participant, ac ſubſtantiâ. Scriptum namque eſt, *Eum qui ſanctificat, & qui ſanctificatur ex C vno eſſe.* Et, *Claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis.* Et ſicut ab vno igne multa accenduntur lumina: ſic neceſſe eſt, corpora Sanctorum, cùm membra ſint Chriſti, id ipſum fieri, quod Chriſtus erat.

Hebr. 2. v. 11. — Ioan. 17. v. 22.

Ex. Cat. Card. CYRILLI. Factam autem Transformationem eſſe dicimus, non quòd corpus humani corporis formam mutauerit; ſed quòd lucida quædam claritas illud ambierit, ac obtexerit. Manente enim corpore in formâ propriâ, ipſius lineamenta lucido colore imbuta clariùs effulgebant.

Ex Cat. Em Card. Maz. DIONYS. Nos autem, nunc quidem per intermedia ſacra velamina, id eſt, oraculorum benignâ inſtructione, pro noſtri ratione docti ſumus diuina. Tunc autem, cùm depoſitâ corruptione euaſerimus immortales, Chriſtique conformem, ac beatam ſortem adepti fuerimus; *ſemper*, iuxta quod diuinum habet oraculum, *cum Domino erimus*; aſpectabili diuinâ eius apparitione caſtiſſimis viſionibus pleni, quæ lucidiſſimis nos fulgoribus, vti diſcipulos in diuinâ illâ Transformatione circunfulgeat; ſpiritaliſque eius illuſtrationis impatibili, atque immateriali mente participes, vnioniſque cogitatum omnem ſuperantis, ignotis, beatiſque claritatem omnem vincentium radiorum contuitionibus, diuiniori ſupercœleſtium Mentium imitatione, efficiat. Erimus enim *æquales Angelis*, vt ſacra verè teſtantur oracucula, qui reſurrectionis Dei erimus filij.

1. Theſ. 4. v. 17. — Futuri ſtatus felicitas — Luc. 20. v. 36.

Ex ead. forte ex Orat. in Transf. DAMASC. Transformatur Dominus, non quod non erat, aſſumens; ſed, quod erat, diſcipulis oſtendens. Et reſplendet facies eius ſicut ſol (idem enim eſt atque lux altera perſonæ ratione) ſicut nix autem, iuxta Marcum, candida fiunt veſtimenta. Amictus enim habitu clarificatur, non vnitione quæ eſt in perſonâ. Quemadmodum enim ſol, vnus cùm ſit, duas habet ſubſtantias, vnam ſcilicet lucis, quæ prior condita eſt, & alteram corporis quod

etſi non ita omnia in eâ inuenio, φῶν γὰρ ἄλλῳ ζωοῖ ζῃ. — Non benè Cord. Luce enim aliâ clareſcit ſecundùm

hypoſtaſim. Quin Neſtorianum id ſonet: nempe aliâ eſſe perſonæ ratione lucem quâ claret Chriſti corpus, nempe deitatem, ab eius clarificato corpore, nimirum humanitate: cuius contrarium aſſerit Damaſcenus, inde eius excellentiâ claritatis oſtendens præ fulgore veſtium, quæ non ſic vnitæ eſſent.

A

poſtea fuit creatum: per rotum autem corpus lux indiuiſè vnita eſt, illoque manenre, cunctis lux terræ partibus explicatur, atque diffunditur: ſic & Chriſtus lux de luce principij expers, ac inacceſſa, in temporaneo, ac creato exiſtens corpuſculo, vnus Sol iuſtitiæ eſt; vnus Chriſtus in duabus naturis. Ac corpus quidem circumſcriptum, Diuinitas autem in cunctis eſt incomprehenſa, ac omnia excedit. Ac ſicut aliud quidem Sol eſt, (fons enim eſt lucis, nec videri poteſt exactè.) aliud verò lux, quæ ab eo in terram diffunditur, (videtur enim, ac proſpicitur Dei ſapientia & benignitas, ne prorſus expertes ſimus bonorum.) Ita facies quidem Chriſti ſplendet lucida ſicut ſol (quod enim in iis, quæ ſenſu percipiuntur, ſol eſt, hoc Deus in ſpiritualibus exiſtit.) Lucis autem candore nitent veſtimenta, diuinæ lucis communicatione micantia. Quòd autem non ſicut ſol facies reſplenduerit, ſed & Solis exemplum lucis fulgoribus ſuperauerit, oſtenderunt cadentes diſcipuli. Niſi enim fuiſſet lux pura, ſed pro Solis etiam ratione temperata, vtique non cecidiſſent.

B

Antiochi Ptolemaidis. Adhibui Moyſen & Eliam, vt eius à mortuis reſurrectionem nemo in dubium vocaret: cùm multis ante ſæculis extinctum, atque corruptum iam viuentem viderent.

C

Ex Cat. Reg. in Luc. *Luc. 9. v. 31.*

Et ecce apparuerunt eis Moyſes & Elias. Cyrilli. Deinde Moyſes & Elias aſtantes Ieſu, ſecum ipſi *eius exceſſum loquebantur, quem impleturus erat*, inquit, *in Hieruſalem;* nempe diſpenſationis in carne myſterium, & ſalutarem paſſionem, defungendam ſuffixo illo pretioſæ Crucis patibulo. Verè enim tum Moyſi tradita Lex, tum ſanctorum Prophetarum oracula, Chriſti myſterium præmonſtrarunt: Lex quidem, in figuris ac vmbris ceu ſere in tabellâ ipſum depingens; Prophetæ verò, multis modis idem prænuntiantes: fore nimirum vt quandoque in humanâ formâ appareret, omniumque ſalutis ac vitæ causâ, in ligno mortem perferre dignaretur. Moyſi ergo, atque Eliæ ſuſcitatio, quodque ij inuicem colloquebantur, ſapiens quædam diſpoſitio erat, quâ liquidò planè monſtraretur, ſtipati Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum à Lege & Prophetis, tanquam Legis Dominum, ac Prophetarum, ijs pridem oſtenſum, ac declaratum, per ea, quæ pari conſenſu prædixerunt.

Moſes & Elias ſuſcitati, ac aſtâtes Chriſto.

D

v. 4. Ex Cat. Em. Card. Maz.

Domine bonum eſt nos hîc eſſe. Titi. Neſciebat Petrus quid diceret, cùm ob alia, tum quòd ea comparanda non eſſent, quæ nullam admittunt comparationem; nec tria tabernacula numeranda forent. Nec enim ſerui Domino connumerantur; nec figmenta cum eo componuntur, qui finxit. Somnum quidem decuſſerat: verùm cupiebat etiam ante tempus requie potiri, ac malis eximi, cùm audiſſet perſecutiones, ac mortem cruce conciſcendam eſſe.

E

Ex Cat. Reg.

Cyrilli. Ceterùm beati diſcipuli, cùm paululum obdormiſſent, tanquam ſcilicet Chriſto vacante orationi (quadam enim temperatione implebant humana) dein euigilantes, ſpectatores facti ſunt venerandæ adeò, ac nouæ tranſmutationis. Exiſtimans autem fortè admirabilis Petrus, adeſſe forſitan beatum illud regni Dei tempus, lubens in monte morari eligit; atque facienda eſſe tria tabernacula, vnum quidem Chriſto, duo autem reliqua Moyſi & Eliæ. Verùm, *neſciebat*, inquit, *quid diceret.* Non enim erat tempus, quo Sancti ſpem repromiſſam eſſent conſecuti. Nam vt Paulus loquitur, *Transformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ;* Dominus ſcilicet.

Phil. 3. v. 21

v. 5. Ex Cat. Em Card. Maz.

Ecce nubes lucida. Baſilii. Quemadmodum fumus ab igne, ſic à luce extitit nubes; ſub quâ conſtituti magnâ fruantur claritate, tanquam ab ipsâ nube illuſtrati. Quæ enim diſcipulos in Dominicâ Transfiguratione nubes lucida circundabat, denſi vmbraculi vſum implebat, eos abundè occultans, quos latere oportebat, ſuaque denſitate, introrſum oculis aſpectare vetans. Quòd verò fixa nubes ſignum ſit ſereni aëris, per nubem obtegentem, præſentem rerum tranquillitatem oſtendit.

Ex eadem Paterna vox.

Et ecce vox de nube. Euſebii. Paterna vox per nubem (ſic namque Deo vt appareat è re eſt, ac familiare) teſtimonium Chriſto perhibet, quòd Filius ſit. Par enim erat, vt non ex ſolâ Petri confeſſione, ſciremus eum eſſe Chriſtum Filium Dei viui; ipſeque adeò teſtis foret, accepiſſe illum à Patre, qui in cœlis, quod ita profeſſus eſſet: ſed vt ipſa Paterna vox velut ſigillo appoſito, verum eſſe illum ſermonem, ac Dei Filium confirmaret, atque audiendum eum præciperet.

Ex eadem, partimque Corderianâ. Chriſti Doctrina audienda.

Ipſum audite. Titi. Taceat deinceps Moſes, taceant Prophetæ, iam præſente eo, qui ab illis prædictus eſt. *Ipſum audite.* Quòd oporteat eum pati, & crucifigi, & contumeliis affici, parique cum hominibus morte defungi; reſurgere etiam in eorum gratiam, atque omnem diſpenſationem implere: quòd item neceſſe ſit vos tentari, ac multa pati, vt & claritatis ſocij efficiamini. Non enim fieri poteſt, vt eius, quam vidiſtis, claritatis ſitis participes, niſi ei qui clarificatus eſt, paſſionum ſocij accedatis.

Ex eadem Card. Maz. Cat.

Cyril. è Theſaur. Quî verò fiat, vt eum, qui verè Filius eſt, creaturam exiſtimemus: idque adeò cùm Deus & Pater de cœlo clamet, *Hic eſt Filius meus:* non vnus è filiis, ſed qui propriè, ac per naturam Filius eſt; cuius imitatione filij ſunt adoptiui, quòd poſſint clamare in Filij Spiritu, *Abba Pater.* Cæterùm diſcipulos maior inuaſit tremor, vbi Ieſum Saluatorem, cum Moſe & Eliâ verſari in nube conſpexerunt.

Gal. 4. v. 6.

Ex Cat. Tholoſanâ Poſſin. *Exod. 33. v. 20.*

Origenis. Ceciderunt in faciem diſcipuli, reputantes, Dei quondam Filium diuino Moſi oraculo edidiſſe, *Non videbit me homo, & viuet.* Idcirco clauſis oculis, ceciderunt, non ferentes ſplendorem. Cùm autem poſtea ſolum eum relictum vidiſſent, gauiſi ſunt, ac metum poſuerunt.

Ex Cat. Cord.

Et audientes diſcipuli, &c. Cyrilli. Erat quidem Dei ac Patris vox præclara, ac mirabilis: iam tamen immoderato metu percuſſi animis diſcipuli, cadunt: vt hinc etiam rurſus diſcamus, ſummè neceſſariam extitiſſe mortalibus Saluatoris noſtri mediationem, quâ ſcilicet eâ ratione hominem ſibi aſciuit. Niſi enim factus eſſet nobis ſimilis, quis Deum è cœlo venientem, nulliſque verbis explicabilem ſuam claritatem, nulli fortè quod creatum ſit, portabilem exhibentem, ſuſtinuiſſet? Ait enim beatus Paulus *inhabitare lucem inacceſſibilem.*

1. Tim. 6. v. 16.

Libro. Ep. 139.

Iſtoors. Domini ac Saluatoris noſtri in monte Transfiguratio, noſtram à morte ad vitam excitationem præſignabat : quam quidem etiam vſque ad ipſius reſurrectionem, taciram apud ſe tenere ſpectatores iubebantur, vtpote tunc fidem inuenturam, vt quæ iam teipſâ perſpiceretur. Moſis autem & Eliæ præſentia hoc teſtabatur ; eum & viuis, & mortuis dominari.

ORIGENIS PRESBYT.

in eũdem Euang. Hom.

Ex Hom. 3. in Matth. Matth. 16. v. 28 & 17. v. 2.

Expoſitio literalis, pleriſque Patribus probata.

Qvidam ſic intelligunt, quouiam non guſtauerunt mortem hi tres Apoſtoli priuſquam viderent Filium hominis venientem in regno ſuo, & gloriâ ſuâ. Videntes enim ante ſe Ieſum transfiguratum, ita vt fulgeret facies eius tanquam ſol, & veſtimenta candeſcerent ſicut lumen : viderunt regnum Dei veniens in virtute. Nam quemadmodum ſi conſiſtant circa Imperatorem quidam armati, ſic Moyſes & Elias viſi ſunt circa Chriſtum, eis, qui aſcenderant ſuper montem excelſum apparentes in

Luc. 9. v. 31

maieſtate : *& loquentes cum Ieſu, dicebant exitum eius quem impleturus erat in Hieruſalem.* Hæc autem expoſitio quam diximus conuenit eis, qui tales ſunt quales nominat Petrus, facti

Petr. 2. v. 2.

ſicut modò generati infantes, deſiderantes rationabile & ſine dolo, lac. Ad quos etiam Paulus loquebatur dicens : *Lac vobis potum dedi, non*

1. Cor. 3. v. 2

eſcam : nondum enim poteratis, ſed nec vſque adhuc poteſtis. Et omnem expoſitionem quæ

Lac, facilior expoſitio, ac magis literalis.

ſecundum textum exponitur, & poteſt ædificare eos qui expoſitionem non capiunt fortiorem, arbitror rectè lac appellari, quod fluit de ſanctâ Scripturarum terrâ. Qui autem abla-

Gen. 21. v. 8

ctatus eſt, quemadmodum Iſaac, dignus lætitiâ & ſuſceptione quam fecit in ablactatione filii, Abraham ; ſine dubio quæret & in iſtis, & in omni Scripturâ fortiorem cibum : qui alter

Cibus eorum, qui ſunt ablactati, ſed infirmi.

eſt ab eo cibo qui cibus quidem eſt, ſed non fortis cibus, qui appellatur olera : qui ablactato quidem, non autem forti, ſed infirmo eſt cibus, ſecundum quod ait Apoſtolus : *Qui autem infirmatur, olera manducet*, Sic & Samuel

Rom. 14. v. 2.

Perfectorũ ſolidus cibus.

ablactatus, & tranſmutatus à matre ad Deum, & appoſitus Deo à matre quæ vocabatur Anna, interpretata Hebraicè gratia : & ſi quis fuerit

1. Reg. 2.

gratiæ filius vt quærat quaſi in templo Dei nutritus carnes, ſanctam eſcam perfectorum ſimul & Sacerdotum. Quæ autem videntur mihi in loco præſenti, ſunt iſta.

Origenis expoſitio allegorica.

Erant quidam ſtantes vbi ſtabat Ieſus, & fundatas habentes apud Chriſtum animæ baſes. Hi ergo ſtabant ibidem apud Ieſum, id eſt, Verbum Dei, ſed non omnes æqualiter ſtabant. Eſt enim & inter eos qui ſtabant apud Ieſum, ad alterutrum differentia ſtandi. Propterea non omnes qui ſtabant apud Ieſum, ſed quidam ex eis quaſi qui melius ſtabant, dicuntur non gu-

Verbum Dei veniens non in regno ſuo.

ſtare mortem donec videant Verbum Dei quod venit ad homines. Ideo autem Verbum illud quaſi Filius hominis venire in regno ſuo refertur, quia non ſemper quando venit Verbum in regno ſuo venit. Eis enim qui in primis inducuntur ad fidem tale eſt, vt dicant videntes eum non glorioſum, neque magnum, ſed inferius multis hominum verbis. *Vidimus enim,*

Iſai. 53. v. 2.

& non habebat ſpeciem, neque decorem : ſed ſpe-

A *cies eius ſine honore, & abiecta præ filiis hominum.* Hæc dicent qui vident gloriam eius de præteritis temporibus ſuis, quãdo in primis non videbatur eis Verbum habere ſpeciem glorioſam ſecundum quod in primordio ſuo intelligebant. Ergo extra iſtum vulgarem & manifeſtiſſimum intellectum, quem in primordio ſuo intelligunt accedentes ad fidem, eſt aliquis dignioſior, & quaſi regalis intellectus in Verbo, quem non omnes ſtantes apud Ieſum vident : ſed qui poſſunt eum ſequi præcedentem & aſcendentem ſuper excelſum ſuæ manifeſtationis montem : qui ſunt ſicut Petrus, quem ſupra deſcripſimus : vel ſicut filii tonitrui qui

Veniens in regno ſuo vident, qui ſunt Petro, Iacobo, & Ioanni ſimiles.

B naſcuntur ex magniloquio Dei tonantis, & magnificè cœlitùs clamantis ad eos qui habent aures, & ſapiunt. Iſti ergo qui ſunt ſicut Petrus, vel ſicut filii tonitrui Iacobus & Ioannes, non guſtabunt mortem, donec viderint Filium hominis venientem in regno ſuo, & in gloriâ ſuâ, & regnum Dei veniens in virtute. Vt autem manifeſtiùs exponamus quid ſit videre Verbum veniens in regno ſuo, & in gloriâ ſuâ, & quid ſignificet videre regnum veniens in virtute : ſiue dum ex ſe ſplendet in cordibus noſtris, ſiue dum quærentibus inuenitur, ſiue dum ingreditur in cogitationes noſtras : vnuſquiſque iudicet quod exponimus, prout vult. Tamen qui videt & comprehendit eminentiam

C Verbi Dei, quod ſoluet, & conuincet omnes perſuaſiones mendaciorum profitentium veritatem : videt Filium hominis, id eſt, Verbum, venientem in regno ſuo. Et qui Verbum Dei Filium videt, non ſolùm ſoluentem & conuincentem aduerſariorum perſuaſiones, ſed etiam ſuas euidentias declarantem : videt non ſolùm regnum, ſed & gloriam Verbi Dei. Et iſte talis in ſeipſo videt regnum Dei veniens in virtute, non in infirmitate. Qui autem non eſt ita confidens in regno Dei, vt omnia pati contentus ſit propter illud, ſed eſt dubius, & timidus de ſpe regni, ille non videt in ſe regnum Dei veniens in virtute. Et hoc videt in quo non re-

D gnat peccatum, nec tenetur ſub dominatione peccati quod regnat in corpore mortali peccantium : ſed eſt ſub Rege omnium Deo. Dicit enim Apoſtolus : *Et ego, fratres, non potui vobis lo-*

1. Cor. 3. v. 1.

qui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus : quaſi paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam : nondum enim poteratis, ſed nec vſque adhuc poteſtis. Nam cùm ſint inter vos æmulationes & contentiones : nonne carnales eſtis & ſecundum hominem ambulatis ? Item alibi : *Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Si

1. Cor. 2. v. 6.

ergo qui adhuc carnales & paruuli ſunt in Chriſto, & non perfecti, non poſſunt intelligere ſapientiam Verbi, nec capiunt ſpiritalem eius intellectum : quomodo videant mente ſuâ emi-

E nentiam Verbi, id eſt, regnum Verbi, & gloriam Verbi, qui diuerſis ſunt inuoluti peccatis ?

Guſtare mortem.

Quid eſt autem mortem guſtare, videamus. Duæ res ſunt ſibi contrariæ, mors & vita. Et vita quidem eſt ille qui dixit, *Ego ſum vita ;*

Ioan. 14. v. 6.

de quâ ſcriptum eſt, *Quod autem factum eſt in*

Ioan. 1. v. 4.

eo, vita eſt : id eſt, in Verbo. Inimica autem vitæ huius, mors eſt : quæ & nouiſſima inimi-

1. Cor. 15. v. 26.

corum omnium deſtruetur, quâ peccans anima moritur. Quando dicitur in lege, *Dedi ante*

Eccle. 15. v. 14.

faciem tuam vitam & mortem : elige vitam :

Ioan 6. v. 41. Panis viuus, & panis mortuus.

ex quibus alterum vnuſquiſque noſtrum per ea quæ agit, eligit ſemper. Sicut ergo vita eſt & viuus panis qui de cœlo deſcendit, & vitam dedit huic mundo: ſic & inimica eius mors, panis eſt mortuus. Omnis autem rationabilis anima, aut viuo pane nutritur, aut mortuo, per ea quæ ſuſcipit opera vel dogmata, bona vel mala. Et quemadmodum eſt in communi pane, vt quis aliquando quidem guſtet eum tantùm, aliquando autem & ampliùs eum manducet: ſic & in iſtis panibus, quidam quidem modicum manducant, tantùm guſtantes: quidam autem & abundantiùs ex eis manducant: boni quidem ex viuo pane, qui de cœlo deſcendit: mali autem ex mortuo pane, qui eſt mors. Et forſitan qui & rarò & modicum peccant, B tantummodò guſtant mortem: qui autem perfectiùs ſuſceperunt ſpiritalem virtutem, neque guſtant eam, ſed viuo pane ſemper veſcuntur.

Nec Petrus, nec tonitrui filii mortem guſtant.

Conſequens ergo erat Petrum, cui portæ inferorum non præualebant, vt neque guſtaret mortem: quoniam tunc quis guſtat, vel manducat mortem, quando portæ mortis præualent contra eum vel parum, vel multum. Sed & filiis tonitrui natis ex magniloquio, id eſt, ex tonitru, impoſſibile erat mortem guſtare. Hoc ergo perfectus ſermo prophetat, vt ex eo quod ſtantes ſunt apud Verbum, tantùm proficiant, vt neque guſtent mortem, donec C videant aduentum & gloriam, & regnum & eminentiam Verbi Dei, ſecundum quam eminet ſuper omne verbum quod adhuc interim ducellit, & trahit homines ſuſpicione veritatis, eos qui non poſſunt diſrumpere vincula diuulſionis, & aſcendere ad eminentiam verbi veritatis.

Vox donec, non ſemper definit tempus, vt res poſtea non ſit.

Sed forſitan videtur quibuſdam, quaſi promiſſio hæc Saluatoris tempore aliquo terminetur, vt non quidem guſtent mortem donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo: poſtea verò guſtent. Ideo oportet vt proferamus exempla, ſecundum quam Scripturæ con- D ſuetudinem poſitum ſit quod dicit, *Donec videant:* non omninò definiens tempus, vt poſtquàm tranſierit illud *Donec*, fiat quòd antè non fuerat factum; ſed rem quæ neceſſaria eſt exponit. Dicit enim Dominus ad vndecim diſcipulos ſuos cùm ſurrexit à mortuis: *Et ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi.* Ergo vſque ad conſummationem ſæculi cum illis erat futurus; poſt conſummationem autem ſæculi huius inſtante futuro ſæculo, iam non ſe promittebat fore cum eis, vt melius eſſet diſcipulis hoc tempus quod eſt ante conſummationem ſæculi, quàm illud futurum? Nam & ſi audeat aliquis dicere, quo- E niam poſt conſummationem ſæculi iam non erit cum diſcipulis ſuis Ieſus, quoniam ſermo tandiu cum illis eum futurum eſſe demonſtrat: manifeſtum eſt tamen quoniam quod quærebatur, hoc erat, ſi ante futurum ſæculum, & ante promiſſiones illas ſperatas Dei cum diſcipulis ſuis erat futurus Filius Dei. Conuenienter autem requiro cùm ſit manifeſtum, quòd vſque ad conſummationem ſæculi cum diſcipulis ſuis ſit: vtrum ſemper cum diſcipulis ſuis ſit, aut aliquando quidem eſt, aliquando autem non eſt. Hoc autem quæro propter illud quod dixit, *Et Ecce ero vobiſcum omnibus diebus*, ne for-

Matth. 28. v. 20.

A tè per dies quidem ſit cum diſcipulis ſuis, per noctes autem non ſit. Si autem propter hoc quod dixit in diebus cum diſcipulis ſe futurum, non in noctibus; abſurdum putamus dicere quoniam in noctibus denegauit ſe cum diſcipulis ſuis futurum: ſine dubio non cogimur illum ſuſcipere intellectum vt dicamus, guſtare eos mortem qui viderunt Filium hominis venientem in regno ſuo, poſtquam digni habiti ſunt talem illum videre. Sed quemadmodum in eâ Scripturâ quam diximus, neceſſarium erat cognoſcere quoniam vſque ad conſummationem ſæculi non fuerat nos relicturus, ſed nobiſcum futurus omnibus diebus: poſt conſummationem autem ſæculi reliquit quaſi manifeſtum, quia multò magis nobiſcum erat futurus: ſic & in hoc loco arbitror manifeſtiſſimum eſſe omnibus qui intelligere poſſunt conſequentiam rerum, quoniam qui ſemel vidit Filium hominis venientem in regno ſuo, & vidit eum in gloriâ ſuâ, & regnum veniens in virtute: poſt tantorum bonorum ſpectaculum iam nequaquam guſtabit mortem. Sine verbo autem promiſſionis Ieſu, non ſine ratione forſitan exiſtimamus guſtare mortem, quandiu digni habiti non fuerint homines videre Filium hominis venientem in regno ſuo, & in gloriâ ſuâ, & regnum Dei in virtute.

Non guſtaturi mortem, qui viderint regnum Dei.

Quoniam quidem ſcriptum eſt apud tres Euangeliſtas non guſtabunt mortem, in aliis autem Scripturis varia de morte ſunt dicta: non eſt ſuperuacuum vt etiam illa conferentes cum iſtis, diſcutiamus largiùs quid ſit mortem guſtare. In Pſalmis dictum eſt: *Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem?* Item alibi? *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in infernum viuentes.* Item apud aliquem Prophetarum: *Abſorbuit mors præualens.* Item in reuelatione; *Mors & infernus quoſdam ſequuntur.* Videtur ergo mihi in iſtis, quòd aliud eſt mortem guſtare, aliud autem mortem videre; aliud venire ſuper aliquos mortem, aliud abſorbere mortem, aliud autem mortem ſequi. Quæro autem in iſtis, ne fortè grauius ſit guſtare mortem quàm videre: item peius eſt quem ſequitur mors, quàm qui guſtat: & non ſolùm vt ſequatur, ſed etiam vt veniat ſuper aliquem mors, & comprehendat quem ſequebatur. Abſorberi autem à morte, omnibus videtur mihi grauius eſſe Si autem conſideraueris peccantium differentias, puto quòd non dubitabis ſuſcipere hæc quæ de mortis differentiâ ſunt tractata à nobis, & dicta in Scripturis per Spiritum ſanctum.

Quid mortem guſtare.

Pſal. 88. v. 49.

Pſal 54. v. 16.

Minimum hoc eſt, videre, &c. grauius.

Poſt diem autem ſex, ſecundum Matthæum & Marcum, *aſſumens Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, duxit eos ſuper montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos.* Videntur mihi qui ducuntur à Ieſu ſuper montem excelſum, & digni habentur videre transfigurationem eius ſecretè, quod non in vnum poſt ſex dies ducuntur. Quoniam enim in ſex diebus perfecti numeri totus factus eſt viſibilis mundus, ideo arbitror eum qui tranſcendit omnes mundi res, conſiderans iam non quæ videntur, temporalia enim ſunt, ſed quæ non videntur, quoniam ſunt æterna; ille poteſt aſcendere ſuper montem excelſum, Chriſto ſe præcedente: ille poteſt & gloriam aſpicere Verbi Dei. Si ergo quis noſtrum cupit cum

Matth. 17. v. 1. *Marc. 9. v. 1.*

Hæc etiam vt Orig. Cat. Maz. malè Corderiana Geometræ aſcribit.

Poſt dies ſex aſſumpti diſcipuli ad videndum Domini gloriam.

2 Cor. 4. v. 18.

A

Chriſto ſe aſſumente, aſcendere ſuper montem excelſum, & videre ſecretè transfigurationem ipſius, tranſcendat opera ſex dierum, non aſpiciens quæ videntur, neque diligens mundum, nec ea, quæ ſunt in mundo, nec concupiſcat aliquam concupiſcentiam mundialem, quæ eſt concupiſcentia corporum, corporalium diuitiarum, & gloriæ corporalis: nec omnia quæcunque ſolent auellere & trahere à melioribus & diuinis, & ad inferiora deponere. Cùm autem tranſcenderit ſex (ſecundum quod diximus) dies, nouum ſabbatum ſabbatizat exultans in monte excelſo, in eo quod videt transfigurationem Ieſu ante oculos cordis ſui. Diuerſas autem habet Verbum Dei formas apparens vnicuique ſecundum quod videnti expedire cognouerit, & nemini, ſupra quod capit, ſemetipſum oſtendit.

B

Quæres autem quando transfiguratus eſt coram eis, quos duxerat ſuper montem excelſum, ſi apparuerit eis in formâ Dei, in quâ fuerat prius: vt his quidem, qui erant deorſum haberet formam ſerui: ſequentibus autem ſe poſt ſex dies ſuper montem excelſum, iam non haberet formam ſerui, ſed Dei? Sed audi, ſi potes quaſi ſpiritalis; quia non dixi ſimpliciter Transfiguratus eſt, ſed cum quodam neceſſario addimento quod ſcripſerunt Matthæus & Marcus. Secundum ambos enim ſic eſt dictum, *Transfiguratus eſt coram eis.* Secundum hoc ergo dices poſſibile eſſe Chriſtum coram quibuſdam quidem transfigurari iſtâ transfiguratione, coram aliis autem in ipſo tempore non transfigurari, ſed eſſe in formâ ſerui. Si autem vis transfigurationem Chriſti videre factam coram eis, qui aſcenderunt ſuper montem excelſum ſecretè cum eo, conſidera mihi in Euangeliis Ieſum, quomodò ſimpliciter intelligitur ab eis, qui non aſcendunt per aſcendentia opera, & per exercitationem verborum ſpiritualium ſuper excelſum ſapientiæ montem: eis autem qui aſcendunt, iam non ſecundum carnem cognoſcitur, ſed Deus Verbum intelligitur, & creditur, & colitur ſecundum Dei formam. Coram his ergo transfiguratur Ieſus, & non coram illis, qui ſunt deorſum, in conuerſatione terrenâ viuentes. Si quando autem fuerit transfiguratus, & facies eius fulgebit ſicut ſol, vt clarus inueniatur filiis lucis, qui ſpoliauerunt ſe operibus tenebrarum, & induerũt ſe arma lucis: & iam non ſunt filii tenebrarum, & noctis, ſed facti ſunt filii Dei: & ſicut in die honeſtè ambulãt, & manifeſtus fulget eis non ſimpliciter ſicut ſol, ſed oſtenditur eis Sol eſſe iuſtitiæ. Et non ſolum transfiguratur coram talibus diſcipulis ſuis, ſed etiam veſtimenta ipſius fiunt candida ſicut lumen, quæ ſunt ſermones, & literæ Euangeliorum, quibus Ieſus eſt indutus. Puto autem etiam illa, quæ ab Apoſtolis dicuntur de eo, veſtimenta eſſe Ieſu, quæ fiunt aſcendentibus ſuper montem excelſum cum Ieſu candida. Sed quoniam candidorum differentiæ ſunt, non fiunt qualitercunque candida, ſed candida ſicut lumen. Si quando ergo videris aliquem non ſolùm erga diuinitatem Chriſti cautum atque perfectum, ſed dicta Euangeliorum omnia manifeſtantem; non dubites dicere, quòd ei tali veſtimenta Chriſti facta ſunt candida ſicut lumen. Quod ſi ita intelligatur & conſpiciatur; transfiguratur Filius Dei, vt facies eius ſit ſicut ſol, & veſtimenta eius candida ſicut lumen: ſtatimque apparebit coram huiuſmodi hominibus videntibus Ieſum talem, etiam Moyſes, id eſt, Lex: & Elias, id eſt, Prophetæ colloquentes cum Ieſu. Tale eſt enim aliquid quod ſignificat ſermo dicens, *Colloquentes cum eo.* Secundum Lucam autem Moyſes & Elias viſi in gloriâ, *dicebant exitum eius quem impleturus erat in Hieruſalem.* Si quis autem intelligit ſpiritalem Legem conuenientem ſermonibus Ieſu, & in Prophetis abſconditam in myſterio ſapientiam, ille videt Moyſen & Eliam in gloriâ, quando viderit eos vnum cum Ieſu.

Transfiguratus Dominus coram diſcipulis.

Ieſus in formâ Dei & Verbi, & in formâ hominis.

2. Cor. 6. v. 16.

Facies eius ſicut ſol.

Rom. 13. v. 2.

Veſtimenta candida ſicut lumen.

Moyſes & Elias colloquentes cum Ieſu.

Itaque & illud quod ſecundum Marcum dicitur, oportet exponere, quod eſt tale. *Et dum*

B

orat, transfiguratus eſt: ne fortè tunc maximè videamus Verbum coram nobis transfigurari, ſi ea quæ prædicta ſunt fecerimus, ſi aſcenderimus ſuper montem, & viderimus Ieſum colloquentem cum Patre, id eſt, conuenientia Patri loquentem: & orantem, id eſt, ſubdentem ſe Patri vero Deo. Cùm autem ſic viſus fuerit loquens cum Patre, & orans eum, tunc ſecundum Marcum *veſtimenta eius ſplendida & candida fiunt ſicut nix, qualia fullo ſuper terram non poteſt facere candida*, coram eis qui vident eum loquentem cum Patre, & orantem Patrem. Et forſitan fullones ſuper terram poſſumus moraliter exiſtimare ſapientes ſæculi huius, qui præſunt, & diligentiam adhibent quibuſ-

C

dam hominibus per ſermonem doctrinæ ſuæ, quem ipſi exiſtimant clarum & mundum, ita vt putentur ornare etiam turpes intellectus, & dogmata falſa fullonicare ingeniis ſuis. Qui autem ſplendida veſtimenta ſua aſcendentibus ſuper montem oſtendit, & ſplendidiora quàm illorum ars fullonia facere poteſt, Sermo eſt, qui oſtendit ſpiritalium intellectuum ſplendorem in dictis Scripturarum imperitis, quæ à plurimis contemnuntur.

Lucam.

Vbiq; Origenes errorû venena ſpargit Conſona hæc Ariano dogmati.

Mar. 9. v. 2.

Fullones ſuper terram.

Poſt hæc videamus quid intelligens Petrus Domino dixit: *Domine, bonum eſt, nos hic eſſe. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, vnum tibi, vnum Moyſi, vnum Eliæ.* Propterea au-

D

tem maximè hoc exiſtimo requirendum, quoniam Marcus quidem quaſi ex ſuâ perſonâ adiecit, dicens: *Nec enim ſciebat quid reſponderet.* Lucas autem dicit: Hoc inquit Petrus, *neſciens quid loquebatur.* Si enim neſciens quid loquebatur hæc locutus eſt, conſiderandum eſt ne fortè per exceſſum mentis hæc loquebatur, motus quodam ſpiritu alieno. Spiritum autem ſanctum exiſtimare non poſſumus. Nec enim venerat ſuper aliquem credentium in Ieſum Spiritus ſanctus, ſicut teſtatur Ioannes, quia Ieſus nondum fuerat honorificatus: ſed alieno ſpiritu motus loquebatur, qui neſciebat

E

quid loquebatur. Necdum enim Principatus & Poteſtates traducti, & triumphati erant in ligno. Et iſte forſitan ſpiritus erat, quem ſupra ſcandalum ſibi pronuntiauerat Chriſtus ad ſatanam, dicens: *Vade poſt me, ſatana, ſcandalum mihi es.* Scio autem, quòd hæc quæ dico, multis legentibus & non ſapienter iudicantibus contraria, & aſpera videbuntur, quaſi in blaſphemiam Petri dicta, qui paulò antè beatus à Chriſto eſt dictus, cui non caro & ſanguis, ſed Deus Pater reuelauit notitiam Filij ſui. Sed qui putant Petrum vel cæteros Apo-

v. 4.

Mar. 9. v. 5.

Luc. 6. v. 33.

Dubius hoc, vt Petrus locutus ſit iſta ſpiritu diabolico, humano potiùs & ſuo.

Ioan. 7. v. 39.

Col. 2. v. 15.

Matt. 16. v. 23.

ſtolos

ſtolos sote paſſionem Chriſti fuiſſe perfectos, & liberos ab omni ſpirito alieno, dicant quomodo eos eripuit à maligno, vel vnde eos redemit pretioſo ſanguine ſuo. Aut dicant in tempore trãſ-
Luc.9.v.32. figurationis Chriſti vnde erant grauati ſomno, ſicut exponit Lucas. Aut certè, vt ad præſentem expoſitionem præterita reuocemus, putas eſt, vt aliquis ſcandalizetur in Chriſto, ſine operatione diaboli ſcandalizantis? Et poteſt aliquis denegare Chriſtum, & hoc in conſpectu ancillulæ, & oſtiariæ, & in conſpectu omnium abiectorum, niſi fuerit inimicus, & denegator ſpiritus cum ſpiritu, & ſapientiâ, quæ datur eis qui adiuuantur à Deo ſecundum aliquam animæ dignitatem ad confitendum? Si ergo ita eſt, ne fortè ille ſpiritus, qui voluit quantum ad ſe Chriſtum ſcandalizare, vt recederet à paſſione, omnibus hominibus ſalutari, ipſe etiam operans hîc ſeductoriè vult auellere Chriſtum ſub colore boni, vt non condeſcendat hominibus, nec veniat ad eos, nec ſuſcipiat mortem pro eis, ſed remaneat in
Male tria tabernacula Ieſu, Moyſi & Eliæ: cùm debeat capere vnum. monte excelſo cum Moyſe & Eliâ. Promittit autem & facere tria tabernacula, vnum priuatim Ieſu, alterum Moyſi, aliud Eliæ, quaſi non eos capiente tabernaculo vno, in quo omnes ſimul conſiſtere deberent. Forſitan & in hoc malitioſè operatur per eum qui neſciebat quid loquebatur, nolens eſſe ſimul Ieſum, & Moyſen, & Eliam: ſed ſeparare eos ab inuicem trium tabernaculorum obtentu, quod fieri non poterat. Nam, ſi in vnum ſint Chriſtus, & Lex, & Prophetæ, tunc & Chriſtus Dei Filius comprobatur, & Lex & Prophetæ vera prophetaſſe inueniuntur: quoniam Lex, & Prophetæ teſtimonium dederunt de Chriſto, prædicentes ea, quæ futura erant de Chriſto: & Chriſtus teſtimonium dedit Legi, & Prophetis, quoniam vera prophetauerunt, prophetiam eorum ipſis rebus adimplens. Si autem ſeparentur ab inuicem, nec Chriſtus oſtenditur, nec Prophetæ vera dixiſſe inueniuntur. Quod fieri cupiebat mala ſuggeſtio Petri, dicentis: *Faciamus tria tabernacula, vnum tibi, vnum Moyſi, vnum Eliæ.* Propter quod Euangeliſtæ dixerunt de Petro, *Neſciens quid loquebatur.*

Falſum autem erat & illud quod dicebat, *Bonũ eſt nos hîc eſſe.* Si enim bonum fuiſſet illic eos eſſe, manſiſſent vtique ibi: non recuſaſſent quod erat bonum. Si autem falſum fuit, quod dixit,
Ioan. 8. v. 44. *Bonum eſt nos hîc eſſe:* intellige quis ſuggeſſit loqui falſum, niſi ille qui *mendax eſt, & Pater eius?* Et ſicut non eſt veritas ſine opere eius, qui
Ioan. 14. v. 6. dixit, *Ego ſum veritas*; ſic non eſt loqui mendacium ſine diabolo auctore mendacii. Contraria ergo ſibi adhuc erant in Petro, veritas, & mendacium. Et de veritate quidem dicebat, *Tu es*
Math. 16. v.16. *Chriſtus Filius Dei viui*; in quo & beatificatus eſt, & per promiſſionem meruit fieri Eccleſiæ fundamentum. Ex mendacio autem, quod dixit,
Ibid. v. 22. *Propitius tibi eſto; hoc tibi non erit.* Falſum enim inuentum eſt, quod dixit: *Hoc tibi non erit.* Poſtquam enim abiit in Hieroſolymam, multa paſſus eſt à quibus paſſus eſt. Et quod dixit, *Bonũ eſt nos hîc eſſe,* dixit ſuggerente ſibi mendacio.

Mitior expoſitio. Qui autem non vult ex aliquâ operatione mali ſpiritus Petrum ita dixiſſe, ſed ex arbitrio ſuo puro, quomodò defendat illud quod Euangeliſtæ dixerunt de eo: *Hæc autem dixit Petrus neſciens quid loquebatur?* Verè autem, quoniam & illic quaſi execrabile exiſtimabat, atque indignum occidi Filium Dei viui, quem iam re-

A uelauerat ei Pater, dixit: *Propitius tibi eſte, & hoc tibi eſto, & hoc tibi non erit.* Et hîc vt vidit duas formas Ieſu Chriſti, multum autem diſtantem eam, quæ ex transfiguratione in eo fuerat demonſtrata, delectatus in eâ dixit: *Bonum eſt nos hîc eſſe*, vt ipſe, & qui erant cum eo, delectarentur videntes transfigurationem ipſius, & ſplendentem faciem eius quemadmodum ſol, & veſtimenta eius candida ſicut lumen: necnon etiam Moyſen, & Eliam, quos ſemel in gloriâ viderunt, ſemper viderent, & delectarentur audientes eos ad inuicem colloquentes; Moyſen & Eliam ad Chriſtum, Chriſtum autem ad eos.

B Quia needum moralem aliquem huius loci contigimus ſenſum, ſed ſimplicem verborum intelligentiam exequentes, hæc ſumus locuti: videamus nunc, ne fortè aſcendentes ad altitudinem dogmatum veritatis, & transfigurationem Chriſti videntes, & gloriam Moyſi, & Eliæ, forſitan cupiebant in ſeipſis tabernacula Verbo Deo habitanti in eis, & legi ipſius, quæ viſa fuerat in eis in gloriâ, & prophetiæ, quæ Chriſti exitum loquebatur: & concupiſcens illam ſpectabilem vitam Petrus, & delectationem ipſius, præponens ſuam vtilitatem vtilitatibus plurimorum, quæ poterant euenire hominibus ex deſcenſu Chriſti Moralis ſenſus.
C ad eos, dicebat, *Bonum eſt nos hîc eſſe: Faciamus, ſi vis, tria tabernacula.* Sed quoniam charitas non quærit, quæ ſua ſunt, hoc quod videbatur bonum Petro, non fecit Ieſus: ſed deſcendit de monte ad eos, qui non poterant aſcendere ſuper eum, & videre transfigurationem Filii Dei, vt vel qualem capere eum poterant, talem viderent. Iuſti eſt ergo, & charitatem habentis, & non quærentis, quæ ſua ſunt, vt, cùm ab omnibus quidem ſit liber, omnium tamen ſe faciat ſeruum (eorum maximè, quorum vita deorſum eſt) vt plures lucrifaciat.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbra- v. 5.
D *uit eos, & vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacui, ipſum audite.* Tale aliquid ſentio in hoc loco. Deus prohibens Petrum facere tabernacula tria, in quibus habitarent ſecundum voluntatem illius; oſtendit vnũ, & melius, & multùm præclarius tabernaculum, quàm ille facere cupiebat. Tabernaculi enim hoc eſt proprium opus, obumbrare aliquos ſub ſe. Lucida autem nubes obumbrans eos, diuiniorem, & ſplendidiorem repauſationem exemplo ſuo demonſtrabat eis futuram, quæ protegeret eos ſimul, & illuminaret. Quæ ſit autem nubes lucida obumbrans Sanctos, niſi fortè virtus Paterna, ex Tabernaculum vnum diuinius in nube lucidâ prouiſum.
E quâ venit vox Patris dans teſtimonium Filio quaſi dilecto, & exhortans eos, qui obumbrabantur ab eo, ipſi non alij obedire? Fortè & Spiritus ſanctus eſt lucida illa nubes obumbrans Sanctos, & Prophetas, Deo in ſe operante, atque dicente: *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo complacui.* Audens autem dicam etiam Saluatorem noſtrum eſſe lucidam nubem. Nubes enim lucida obumbrat ſemper dilectos Chriſti diſcipulos, & Euangelium, & Legem, & Prophetas: ſicut intelligunt, qui poſſunt aſpicere lumen ipſius in Euangelio, vel in Lege, vel in Prophetis. Vox autem de nube aut ad Quid nubes illa.

Et hæc Cat. Maz malè Cordetianà tribuente Geometræ.

Moyſem & Eliam dicit: *Hic eſt Filius meus di-*
lectus, in quo complacui; ipſum audite; qui deſi-
derabant videre Filium Dei, & audire eum: aut
diſcipulos docebat, quoniam qui propriè Filius
erat Dei, & dilectiſſimus apud eum, in quo
complacuit, quem præcipuè oportet audire,
ipſe erat qui tunc eſt viſus, & transfiguratus
ſplenduit ſicut ſol, & veſtimenta eius facta
ſunt ſicut lumen.

Poſt hoc ſcriptum eſt, quoniam audientes
lucidam nubem teſtimonium dantem Filio Dei
v. 6. Apoſtoli tres, non ſuſtinentes gloriam vocis,
neque virtutem procedentem ex eâ, ſupplicati
ſunt Deo, cadentes in faciem ſuam. Valde e-
nim timuerunt ſpectaculi nouitatem, & teſti-
monium vocis. Intelligentes enim diſcipuli
ipſum eſſe Filium Dei, qui viſus eſt Moyſi, &
Exod. 3. v. 20. dixit: *Non videbit homo faciem meam, & vi-*
uet: poſtquam viderunt faciem Filij Dei fa-
ctam ſicut lumen, & audierunt teſtimonium
Dei de ipſo, non ſuſtinentes, humiliari ſunt
ſub validâ manu Dei. Hoc enim oſtenderunt
præ timore cadentes in faciem ſuam.

v. 8. *Eleuantes autem oculos Ieſum ſolum vide-*
runt. Simplex quidem voluntas verbi eſt iſta,
quòd Moyſes & Elias viſi in glorâ & locuti cum
Moyſes & Elias non amplius viſi. Ieſu, abierunt vnde & venerant: forſitan tra-
dituri ſermonem quem locutus eis fuerat Ie-
ſus, eis qui nondum fuerat prodificati ab eo:
qui in tempore paſſionis quando multa corpo-
ra Sanctorum dormientium apertis monumen-
tis ſurrexerunt, ituri fuerant in ſanctam ciuita-
Luc. 19. v. 41. tatem Hieruſalem, illam, ſuper quam non plo-
rauerat Ieſus, vt illic appareant multis. Spiri-
talis autem ſecundum myſterium intellectus eſt
iſte, quòd ſurgentes neminem alium viderunt
niſi Ieſum ſolum. Facti enim fuerant vnum
Moyſes, id eſt, Lex; Elias, id eſt, Prophetæ,
conuerſi ambo in Euangelium Chriſti: & non
ſicut prius fuerant tres, ſic & manſerunt, ſed
tres vnum ſunt facti.

Poſt myſterium ergo oſtenſum in monte,
v. 9. *Deſcendentibus de monte diſcipulis præcepit Ieſus*
dicens; vt nemini dicerent viſum, donec Filius
hominis reſurgat à mortuis. Hoc ſimile illi quod
ſuperius eſt iam tractatum, quando præcepit
diſcipulis vt nemini dicerent quòd ipſe erat
Chriſtus. Propter hoc ea, quæ illic dicta ſunt,
poſſunt nobis & in hoc loco eſſe vtilia: quo-
niam & hîc vult Ieſus vt nemini manifeſtetur
gloria eius ante gloriam paſſionis, & reſurre-
ctionis ipſius.

S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 17. v. 1. ITaque verba res ſequitur. *Nam poſt ſex dies,*
Petrus, Iacobus, & Ioannes aſſumuntur ſeor-
Enarratur Dominicæ Transfigurationis myſterium. ſum, & in excelſo monte conſiſtunt: ipſiſque
inſpectantibus Dominus transfiguratur, & toto
claritatis ſuæ habitu circumſplendet. Et in hoc
quidem facti genere, ſeruatur & ratio, & nume-
rus, & exemplum. Nam poſt dies ſex gloriæ
Dominicæ habitus oſtenditur: ſex milium ſci-
licet annorum temporibus euolutis, regni cœ-
leſtis honor præfiguratur: tribuſque aſſumptis,
de trium origine, Sem, Cham, Iaphet, futu-
ra electio populi oſtenditur. Quòd autem Moy-
ſes & Elias ex omni Sanctorum numero aſſi-
ſtunt: medius inter Legem & Prophetas Chri-
A ſtus in regno eſt. Cum his enim Iſraëlem, quibus
teſtibus prædicatus eſt, iudicabit. Simúlque vt
& hi manis corporibus decreta eſſe reſurrectio-
nis gloria doceretur: cùm Moyſes conſpicabilis
adſtitiſſet. Ipſe autem Dominus fit niue ac ſole
candidior, ſupra opinionem ſcilicet noſtram
cœleſtis luminis ſplendore conſpicuus. Petro
autem vt tria illic tabernacula fierent offerenti,
nihil reſpondetur: nondum enim vt in hac glo-
riâ conſiſteretur, erat tempus. Sed loquente
adhuc eo, nubes eos candida inumbrauit: &
diuinæ virtutis Spiritu ambiuntur. Hunc eſſe
Filium, hunc dilectum, hunc complacitum,
hunc audiendum, vox de nube ſignificat: vt
idoneus ipſe præceptorum talium auctor eſſet,
qui poſt ſæculi damnum, poſt crucis volunta-
B tem, poſt obitum corporeum, regni cœleſtis
gloriam ex mortuorum reſurrectione facti con-
firmaſſet exemplo. Territos deinde & conſterna-
tos eleuauit: vt ſolum contuerentur, quem me-
dium conſtitiſſe inter Moyſen Eliam viderant.
Ad futuri enim formam, atque ad facti fidem
Moyſes & Elias in monte cõſtiterant. Silentium
enim rerum geſtarum quas viderant imperat, do-
nec à mortuis reſurgeret. Hoc enim fidei præ-
mium reſeruabatur, vt honor redderetur his,
apud quos non leuis ſola præceptorum auctori-
tas reperitetur. Infirmos enim ſanauerat ad vo-
cis auditum: vt cùm eſſent Spiritu ſancto reple-
ti, tunc geſtorum ſpiritualium teſtes eſſent.

C S. HIERONYMI PRES-
byteri in totum Euangelium.

ET *poſt dies ſex aſſumens Ieſus Petrum &* Matth. 17. v. 1.
Iacobum, & Ioannem fratrem eius. Quare
Petrus & Iacobus & Ioannes in quibuſdam
Euangeliorum locis ſeparentur à cæteris: aut
quid priuilegii habeant extra alios Apoſtolos,
crebrò diximus. Nunc quæritur quomodò poſt Concordia Euangel.
dies ſex aſſumpſerit eos, & duxerit in montem Luc. 9.
excelſum ſeorſum, cùm Lucas Euangeliſta octo- v. 28.
narium numerum ponat. Sed facilis reſponſio
eſt: quia hîc medii ponuntur dies; ibi primus
additur & extremus. Non enim dicitur Poſt
D dies octo aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum
& Ioannem, ſed *die octauo*.

Duxit illos in montem excelſum ſeorſum. Du-
cere ad montana diſcipulos pars regni eſt. Du- Mat. 20.
cuntur *ſeorſum*; quia *multi vocati, pauci verò* v. 16.
electi.

Et transfiguratus eſt ante eos. Qualis futurus eſt v. 2.
tempore iudicandi, talis apparuit Apoſtolis.
Quod autem dicit; *transfiguratus eſt ante eos*;
nemo putet priſtinam eum formam & faciem
perdidiſſe: vel amiſiſſe corporis veritatem, &
aſſumpſiſſe corpus vel ſpirituale, vel aëreum:
ſed quomodò transformatus ſit, Euangeliſta de- Transfiguratio facta per aſſumptionem claritatis, non mutatione corporis.
E monſtrat, dicens: *Et reſplenduit facies eius ſi-*
cut ſol, veſtimenta autem eius facta ſunt alba
ſicut nix. Vbi ſplendor faciei oſtenditur & can-
dor deſcribitur veſtium, non ſubſtantia tollitur,
ſed gloria commutatur. Reſplenduit facies eius
ſicut ſol. Certè traſformatus eſt Dominus in eam
gloriam quâ venturus eſt poſtea in regno ſuo.
Transformatio ſplendorem addidit: faciem non
ſubtraxit. Eſto corpus ſpirituale fuerit: num &
veſtimenta mutata ſunt? quæ intantum fuere
candida (vt alius Euangeliſta dixerit) *qualia* Marc. 9.
fullo ſuper terram non poteſt facere. *Quod au-* v. 2.

tem ſullo ſuper tettam poteſt facere , corpo-
rale eſt , & tactui ſubiacet;& non ſpitituale &
aëreum , quod illudat oculis, & tantùm in phan-
taſmate conſpiciatur.

Et ecce apparnerunt illis Moyſes,& Elias cum eo
loquentes. Scribis & Phatiſæis tentantibus ſe, &
de cœlo ſigna poſcentibus,dare noluit:ſed prauã
Matth. 12. postulatiooem cõfutauit teſponſione prudenti.
v. 35. Hîc vetò vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſi-
Eſa.7.v.12. gnum de cœlu: Eliâ inde deſcendente, quò con-
ſcenderat: & Moyſe ab inſeris teſurgente: quod
& Achaz per Eſaiam præcipitur; vt petat ſibi
ſignum de excelſo, aut de inſetno. Nam quod
Luc. 9. dictum, *Apparuernut illis Moyſes, & Elias cum*
v. 32. *eo loquentes;* & in alio teſertur Euangelio nun-
tiaſſe ei quæ Hietoſolymis paſſutus eſſet ; Lex
oſtenditur & Prophetæ , qui & paſſionem Do-
mini , & teſurrectionem erebris vocibus nun-
4. tiatunt. *Reſpondens autem Petrns , dixit ad Ie-*
ſum ; Domine , bonnm eſt nos hic eſſe. Qui ad
mootana conſcenderat , non vult ad tertena
deſcendete : ſed ſemper in ſublimibus perſeue-
rate. *Si vis faciamus hic tria tabernacnla: tibi*
vnum, Moyſi vunm , & Eliæ vnum. Ertas Pe-
Luc 9. tte , ſicut & alius Euangeliſta teſtatur : Neſcis
v. 33. quid dicas. Noli tria tabernacula quærere: cùm
vnum ſit tabernaculum Euangelij, in quo Lex
& Prophetæ recapitulanda ſunt. Si aotem quæ-
ris tria tabernacula , nequaquam ſetuos cum
Domino conſetas: ſed ſac tria tabetnacula; imò
vnum Patri & Filio & Spiritui ſancto : vt quo-
rum eſt vna diuinitas , vnum ſit & in pectore
ruo tabetnaculum.

v. 5. *Adhuc eo loquente , ecce nubes lucida obum-*
braiut eos. Et ecce vox, &c. Quia imprudenter
intertogauetat , propterea reſponſionem Do-
mini non meretut : ſed Pater reſpondet pro Fi-
lio , vt verbuoi Domini compleretut : *Ego te-*
Ioan. 5. *ſtimonium non dico pro me, ſed Pater qui me miſit,*
v. 36. *ipſe pro me dicit teſtimonium.* Nubes autem vi-
detut lucida , & obumbrat eos : vt qui carnale
è frondibus aut tentoriis quætebant tabetna-
Teſtimo- culum , nubis lucidæ operitentur vmbtaculo.
niũ Patris. Vox quoque de cœlo Patris loquentis auditur,
vt teſtimonium perhibeat Filio : & Petri errote
ſublato doceat veritatem : imò per Petrum cæ-
teros Apoſtolos. *Hic eſt*, ait, *Filius meus dilectus:*
huic figendum eſt tabernaculum, huic obtempe-
randum. Hic eſt Filius , illi ſerui ſunt. Moyſes
& Elias debent & ipſi vobiſcum in penetralibus
cordis ſui Domino tabetnaculum præparare.

v. 6. *Et audientes diſcipuli , ceciderunt in faciem*
Diſcipulo- *ſuam , & timnerunt valde.* Triplicem ob cau-
rum timor. ſam pauore tertentur, vel quia ſe ertaſſe co-
gnouerant, vel quia nobes lucida operuerat eos,
aut quia Dei Pattis vocem loquentis audierant;
quia humana fragilitas conſpectum maioris glo-
riæ ſetre non ſuſtinet , ac toto aoimo & corpo-
re contremiſcens, ad terram cadit. Quantò quis
ampliora quæſierit, tantò magis ad infetiora col-
labitur , ſi ignorauerit menſuram ſuam.

v. 7. *Et acceſſit Ieſns , & tetigit eos.* Quia illi iace-
baot & ſurgere non poterant , ipſe elementer
accedit , & tangit eos : vt tactu timorem fuget,
& debilitata membra ſolidentur. *Dixitque eis:*
Surgite , & nolite timere. quos manu ſanauerat,
ſan.t imperio. *Nolite timere.* Primùm timor ex-
v. 8. pellitur, vt poſtea doctrina tribuatur.

Leuantes autem oculos ſuos, neminem viderunt
niſi ſolum Ieſum. Ratioabiliter poſtquàm ſur-
A rexerunt , non viderunt niſi ſolum Ieſum: ne ſi
Moyſes & Elias perſeuetaſſent cum Domino,
Patris vox videretur incerta, cui potiſſimum da-
ret teſtimonium. Vident ergo Ieſum ſtantem
ablatâ nube, & Moyſen & Eliam euanuiſſe, quia
poſtquàm Legis & Prophetarũ vmbra diſceſſe-
rit, quæ velamento ſuo Apoſtolos texerat, vtrun-
que in Euangelio teperitur.

Et deſcendentibus illis de monte, præcepit Ie- v. 9.
ſus , dicens , &c. Futuri regni præmeditatio, &
gloria triumphantis demonſtrata fuerat in mon-
te. Non ergo vult hoc in populos prædicari ,
ne & incredibile eſſet pro rei magnitudine , &
poſt tantam glotiam apud rudes animos , ſe-
B quens crux ſcandalum faceret.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI
Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

AMen dico vobis, ſunt quidam de hic ſtãtibus, Eſt Hom.
qui non guſtabnt mortem, donec, &c. Qoniã 57 in Matt.
multa de periculis , multa de morte , multa de 16. v.28.
paſſione , & de cęde diſcipulorum locutus eſt,
& aſpera complura atq; ardua illis iniunxit: quæ
omnia cùm ad præſent m vita ſpectarent, im-
minere iam atq; incumbere videbantur : bona
verò quæ pollicebatur, longiore ſpe erant expe-
ctanda : vt putà quia ſeruarent animam ſuam ſi Exhibita
perderent eam: quia in gloriâ Patris ſui venturus Tian figu-
C ſit, & præmia redditurus. vt viſu etiam certiores ratio ad ſpẽ
faceret, quantum capere poſſint, gloriam ſuam confirman-
quâ cum venturus eſt, in præſenti vitâ ipſis dam.
vult oſtendere ; & iam viſuros pollicetur, ne aut
ſuâ, aut Domini morte poſthac doleant , & ma-
ximè Petrus. Et vide quid agit, cùm de regno &
gehennâ diſſeruerit: Quando enim dixit , *Qui* Matth. 10.
inuenit animam ſuam , perdet eam ; & quicunque v. 39.
perdiderit eam propter me, inueniet ipſam, &c. re-
gnum & gehennam deſignauit. Cùm igitur de
vtriſque diſſeruerit , regnum quidem vt oculis
cernatur concedit , gehennam autem minimè.
Quare ſic ? Quooiam rudioribus ac ineptiori-
bus id neceſſarium erat ; probis verò & iam
D perſpicacibus ſatis fuit à melioribus confir-
mari. Præterea , hoc multò magis ipſum dece-
bat : non tamen omninò illam partem præter-
miſit, ſed eſt quando atrocitatem gehennæ quaſi Luc. 16.
ante oculos oratione proponit : veluti quando v. 19
Lazari effigiem deſcripſit , & eius meminit qui Matth. 19.
denarios centum repetut , & illius qui ſordidâ v. 28 & 22.
veſte veſtitus erat. v. 11.

Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum. Alius Matth. 17.
autẽ Euãgeliſta, *poſt octo*, ait: nec vlla certè diſſo- v. 1.
nantia eſt. Nã alter tam illam diem quâ Chriſtus Luc. 9.
loquutus eſt, quàm quâ in montẽ adduxit: alter v. 28.
intermedias ſolùm connumerauit. Tu verò Mat-
thæi philoſophiam conſidera, qui nõ celauit no-
mina eorum qui potiori honore habiti fuerant:
E quod & Ioannes ſæpius facit, cùm eximias Petri Nullus li-
laudes veriſſimè ac diligẽtiſſimè deſcribat. Nul- uor inter
lum enim in hoc Apoſtolorum conſortio liuor, Apoſtolos.
aut inanis gloria locum habebat. Primos, igitur
Apoſtolorum *ſeorſum aſſumpſit , & adduxit in*
montem, &c. Quamobrẽ hos ſolos accepit? Quia Aſſumptus
excellentiores cęteris videlicet erant. Et Petrus Petrus, Ia-
quidem, quia valde Chriſtum diligeret idcirco cobus , &
præſtabat. Ioannes verò, quia nimiom diligę- Ioannes,
batur: ac Iacobus à reſponſo quod dedit, cũ fra- quia Apo-
tre interrogatus , dicens : *Poſſumus hunc cali-* ſtolorum
cem bibere : & non ſolùm à reſponſo, ſed etiam præcipui.
Matth. 20.
v. 22.

Act. 12. v. 2.

ab operibus ipſis, tum aliis, tum quia impleuit A quod dixerat: ſic enim acer atque grauis Iudæis erat, vt magnum munus illis obruiſſe, cùm eum interfecerit, Herodes viſus ſit. Cur autem non illicò, ſed poſt ſex dies hoc fecit? Ne cæteri ſcilicet diſcipuli, ſeu homines mouerentur. Quâ de re nec eos nominauit quos accepturus erat, ne audientes alij ardore ſequendi vexarentur: deſideraſſent enim exemplum futuræ gloriæ videre; doluiſſent etiam forſan tanquam neglecti. Nam & ſi corporali magis ratione illud oſtendebatur, ſummâ tamen erat cupiditate deſiderandum. Cur autem id prædixit? Vt ipſâ prædictione dociliores, ac paratiores ad ſpectaculum faceret, & dierum numero atque morâ maiori deſiderio concitati, vigilanti animo & B attentâ mente accederent.

Cur Moyſes & Elias aſciti 1.

Cuius rei autem gratiâ Moyſen & Eliam produxit? Multas quidem dicere quis cauſas poſſet, & primùm quoniam turbæ, alij Eliam, alii Hieremiam, alii priſcorum Prophetarum vnum opinabantur: idcirco Moyſen & Eliam cæterorum Prophetarum vertices producit, vt quàm magnum ſit inter ſeruos & Dominum diſcrimen oculis cernerent, vtque rectè laudatum crederent Petrum qui Filium Dei eum confeſſus eſt. Deinde quoniam aſſiduè quaſi tranſgreſſorem legis Iudæi accuſabant, & blaſphemare putabant, quaſi gloriam Patris nihil ad eum pertinentem, vendicaret. Dicebant enim, C

Ioan. 9. v. 16.

Hic non eſt à Deo, quia ſabbatum non ſeruat. Et rurſus: *De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiâ*; & quia tu homo cum ſis, Deum te facis; vt ipſâ re monſtretur, quia ex inuidiâ hæc criminabantur, quódque neutri horum criminum ſubiiceretur, nec legis præuaricator eſſet, nec alienam gloriam ſibi acquireret, æqualem ſe Patri faciendo: eos produxit in medium,

Deut. 5.

quorum alteruter in alterutrâ iſtarum rerum perfulſit. Moyſi enim legem dedit, quare non fuiſſet paſſus Moyſes conculcari legem, vt Iudæi credebant, nec præuaricatorem eius, & legum latori hoſtem latorem ipſe vnquam coluiſſet. Elias autem pro gloriâ Dei zelo vtique commotus fuiſſet; quare non aſtitiſſet ei qui D æqualem ſe Patri dicebat, ſi non eſſet, nec

3.

paruiſſet illi qui ſibi, quod non habebat, vendicaret. Ad hæc omnia illud etiam poſſumus dicere, vt tam mortis quàm vitæ habere poteſtatem liquidò, ac verè crederetur, vtque ſupernorum & infernorum Dominus oſtenderetur, idcirco Moyſen iam mortuum, & Eliam, qui

4.

nondum id paſſus eſt, in medium produxit.

Legit Chryſ. τὴν δόξαν ſed modò Græca vbique τὴν ἔξοδον. egreſſum, mortem.

Quartam verò cauſam (quarta enim eſt prioribus connumerata) Euangeliſta quoque ipſe tetigit. Quænam igitur illa eſt? Vt crucis gloriam oſtendat, & tam Petrum quàm reliquos, qui paſſionem formidabant, conſolaretur, & ad ſublimius erigeret. Non enim tacebant, inquit, E ſed, *loquebantur de gloriâ, quam completurus erat in Hieruſalem*; de cruce videlicet, ac paſſione: ſic enim ipſam ſemper appellabat.

5.

Accedit ad hæc omnia virtus quoque virorum illorum ſingularis atque præcipua, quam maximè ab eis flagitabat. Nã quia dixerat: *Si quis vult*

Luca 9. v. 23.

poſt me venire, tollat crucẽ ſuam, & ſequatur me: hac de causâ eos qui centies pro Dei præceptorum cuſtodiâ, & populi, qui ſibi creditus fuerat, mortem ſuſcepiſſent, in medium producit: quorum vterque cùm animam perdiderit, inuenit eam: vterque ſanè magnâ libertate aduerſus tyrannos locuti ſunt: alter aduerſus Ægyptium, alter aduerſus Achab: & quod magnum eſt, pro ingratis hominibus & inobedientibus, à quibus in atrocia pericula compulſi ſunt: qui etſi priuati ac abſque poteſtate fuerant, propoſitum tamen habuerunt ab idolorum cultu populum eripere: quorum alter tardus linguâ, & voce tenuis, alter etiã aliquo modo ruſticior, & vterq; ſæcularium diuitiarum apprimè contemptor. Nam neque Moyſes quicquam poſſidebat, nec Elias præter melotem aliquid habebat; præſertim cùm ſub veteri teſtamento eſſent, neque tantâ gratiâ ſignorum pollerent. Nam etſi mare Moyſes ſcidit, ſed Petrus per maria ambulauit: montes transferre poterat, varios morbos curabat, immaniſſimos dæmones pellebat, & ſolâ vmbrâ corporis miraculoſa agebat, & vniuerſum orbem ad Chriſtum reduxit. Si verò etiam Elias mortuum ſuſcitauit: ſed ab iſtis mille, vel antequam Spiritu eſſent donati, fuerant excitati. Produxit igitur illos etiam propter hoc in medium, vt eos qui maximè populares fuerunt imitarentur, & animi robur, atque conſtantiam ſequerentur, fierénique mites vt Moſes, zelotæ vt Elias, ac ſimili ratione curam impenderent. Alter enim triennem annonæ inopiam ad emendandum Iudaicum populum intulit: alter dicebat: *Si quidẽ dimiſeris peccatũ, dimitte, aut dele* C *me quoque de libro tuo.* Ad hæc omnia ſuæ quoque gloriæ Apoſtolos admonebat, cùm aſſiſtere feciſſet, nõ vt ad ſimilem ſolum, ſed vt ad maiorẽ certãdo ſtatũ conſcenderent. Quare quando dixerunt: *Dicamus ignem de cœlo deſcendere*, & Heliæ qui hoc fecit, meminerunt: *Neſcitis*, reſpondit, *cuius ſpiritus eſtis*: ad patientiam eos ac malorum tolerantiam per doni præſtantiam exercens. Non putet autem aliquis Eliam nos tanquam imperfectum vilipendere: perfectum enim illum omnino, temporum tamen ſuorum conſideratione arbitramur fuiſſe. Nam cùm puerilior tunc, vt ita dicam, mens hominum fuerit, non iam exquiſitâ egebat doctrinâ. Hâc quoque ratione Moyſen perfectum æſtimamus D fuiſſe, & tamen plus ab Apoſtolis petitur, quàm ab illo fuit deſideratum. *Niſi enim abundauerit iuſtitia veſtra*, inquit, *plus quàm Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Non enim in Ægyptum ſolùm, ſed in vniuerſum terrarũ orbem non minore idololatriæ inſaniâ furentem mittebantur: neque vt cum Pharaone colloquerentur, ſed vt aduerſus ipſum diabolum vitioſitatis principem arma ſumerent. Illud certè ipſis luctamen fuit propoſitum, vt diabolum colligarent, & vaſa eius omnia raperent: quæ quidem fecerunt, non mare diuidentes, ſed impietatis profundum maioribus inſurgens fluctibus virgâ Ieſſe dirumpentes.

E Et expende diligenter, quot, quantáque erant quæ illis terrorem incutiebant, mors, paupertas, infamia, & mille paſſiones, quibus omnibus magis terrebantur, quàm tunc Mari rubro Iudæi. Perſuaſit tamen eis vt omnia deſpicerent, & quaſi ſicco itinere ſecuri pertrãſirent. Ad hæc igitur omnia ipſos cõfirmans, viros adduxit, quorum virtus apud veteres rutilauit.

Quid igitur ait feruentiſſimus ille Petrus? *Bonum eſt nos hîc eſſe.* Nam quoniam audiuit iturum ad Hieroſolymam vt pateretur, metuens adhuc illi ac tremens; & poſt increpationem

Exod. 5. v. 1. *3. Reg. 18. v. 18.* *Exod. 4. v. 10.* *Exod. 4. v. 21.* *Matth. 14. v. 29.* *3. Reg. 17. v. 22.* In Euangelio non legitur actus; ſed tantùm data poteſtas. *3. Reg. 17. v. 1.* *Exod. 32. v. 32.* *Luc. 9. v. 54.* *4. Reg. 1. v. 10.* Noui teſtamenti status perfectior, quã veteris. *Matth. 5. v. 20.* *Marc. 3. v. 27.* *v. 4.* *Suprà 16. v. 21.* *Marc. 8. v. 33.*

accedere quidem non audet, nec rurſum illud idem dicere: Propitius tibi ſis: præ metu tamen illo idē aliis verbis occultiùs ſuggerit. Nam cùm montē & ſolitudinem viderit, exiſtimauit quòd à loco multam haberet ſecuritatem. Nec ſolùm propter locum, verumetiam propterea quòd ipſe ampliùs Hieroſolymam non accederet. Volebat enim ipſum ibi perpetuò manere: quocirca & tabernaculorum mentionem fecit. Cogitabat enim ſi non aſcenderet Hieroſolymam, non moriturum Chriſtum, quia ibi audiuit Scribas eum aggreſſuros: hæc cùm dicere non auderet apertè, occultiùs adſtruit, dicens: *Bonum eſt nos hîc eſſe*, vbi Moyſes & Helias quoque adſunt. Helias, qui de cœlo fecit ignem deſcendere:

4 Reg. 1. v. 10. Exod. 19. v. 6.

Moyſes qui ingreſſus in caliginem, cum Deo colloquutus eſt: præterea nullus ſciet hîc nos eſſe. Vides quanto Chriſti ardore incendebatur. Non enim quærere debes, quàm prudenter hortabatur, ſed quàm feruens charitate Chriſti, quámque inflammatus eſſet. Nam quòd non pro ſe tantùm, quantùm pro Chriſto timeret, quando mortem & inſidias Chriſtus prædicebat, ipſū audias dicentem: *Animam meam pro te ponam: Etſi oportuerit me tecum mori, non te negabo.* Vnde factum eſt vt in medio periculo conſtitutus, tam ingenti catervâ circumfuſus, non modò non fugerit, verumetiam gladio arrepto Sacerdotis ſerui aurem abſciderit. Non itaque pro ſe, ſed pro magiſtro expaueſcebat. Deinde quoniam, *Bonum eſt nos hic eſſe*, abſolutè dixerat, timens ne iterum increparetur, emendauit ſeipſum dicens: *Si vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, & Heliæ vnum.* Quid facis, Petre? nónne paulò antè à ſeruis eum ſeparaſti, cur ſeruis modò connumeras? Perpendis quomodò ante crucem erant imperfectiores. Nam, etſi Pater ei reuelauit, ſed non continuè reuelationem ſecum tenebat, ſed pauore, non quo diximus ſolùm, ſed etiam eo qui tunc ex viſione ipſum inuaſit, turbatus fuit: quod alij Euangeliſtæ ſignificantes, & confuſionem mentis à viſione illâ factam oſtendentes, Marcus quidem dicit: *Non enim ſciebat, quid loqueretur: erant enim timore exterriti*: Lucas verò, poſtquàm illud poſuit, *Faciamus hîc tria tabernacula*, ſtatim ſubiunxit, *neſciens quid diceret.* Deinde oſtendens magno fuiſſe omnes terrore deiectos: *Grauati erant ſomno*, ait; *& cùm euigilaſſent, viderunt gloriam eius.* Somnum enim hîc vocauit magnam reſolutionem virium, quæ ab illâ viſione facta fuit. Nam veluti oculi ex nimio fulgore obtenebrantur, ſic tunc illis euenit: non enim id in nocte, ſed in mediâ die accidit, & ſplendoris excellentia imbecillitatem oculorum grauabat.

Petri ſermo feruore plenus.
Pro Chriſto timet.
Ioan. 13. v. 37.
Mar. 14. v. 31.
Apoſtoli ante crucē imperfecti.
Marc. 9. v. 5.
Luc. 9. v. 33.
Somnus Apoſtolorum in Transfiguratione, virium reſolutio ex viſione.

Quid deinde? ipſe nihil loquutus eſt, ſed nec Moyſes, nec Helias: Pater autem omnibus maior, & fide dignior, magnam ex nube vocem emittit. quamobrem ex nube? Sic ferè ſemper Deus videtur. *Nubes enim, & caligo in circuitu eius.* Et, *Sedes in nube leui.* Et, *Qui poſuit nubem aſcenſum ſuum*: Et, *Nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum.* Et, *Sicut Filius hominis veniens in nubibus.* Vt igitur credant ab ipſo Deo vocem venire, à nube vox emittitur quæ lucidiſſima erat. *Adhuc enim*, inquit, *eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos, &c.* Quando enim minatur, tenebroſam nubem oſtendit, quemadmodum in Sinâ: *Intrauit* enim,

Paterna de nube vox, diuinitatis ſymbolo.
Pſal. 96. v. 2.
Iſai 19. v. 1.
Pſal. 103. v. 3.
Act. 1. v. 9.
Matth. 24. v. 30.
v. 5.
Exod. 19. v. 18.

A ait, *in nubem & in caliginem Moyſes, & velut vapor ita ferebatur fumus.* Et Propheta de inimicis eius differens: *Tenebroſa*, inquit, *aqua in nubibus aëris.* hîc verò, quia non terrere, ſed docere volebat, lucida nebula videtur: & Petrus quidem dicebat: *Faciamus hîc tria tabernacula*: ipſe autem tabernaculum nullis factum manibus oſtendit: ideo ibi fumus & pauor fornacis, hîc vox & lux ineffabilis.

Pſal. 17. v. 12.
Nubes obſcura, terroris ſymbolo; lucida, ſymbolo doctrinæ.

Vt autem nulla dubitatio emergeret, de quonam ex tribus vox emitteretur, vtque de Chriſto ſolum dictum eſſe intelligerent, illis iam duobus, Moyſe ſcilicet, & Heliâ, remotis, vox fertur: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Nullo metu, Petre moucaris: oportet enim iam te omnipo-

B tentiam eius non ignorare, ac de reſurrectione certiorem eſſe: verùm quoniam adhuc dubitare videtis, ſaltem à voce Patris fidentior eſto. Si enim omnipotens Pater eſt, proculdubio etiam Filius omnipotens eſt. Quòd ſi adhuc formidas, & paueſcis, non ſolùm Filium eſſe, verumetiam dilectum ſcito. *Hic eſt* enim, inquit, *Filius meus dilectus.* Quòd ſi amatur, ne metuas: nemo perdit quem amat. Noli ergo turbari: non potes tu magis ipſum diligere, quàm à parente amatur. *In quo mihi bene complacui.* Non enim quia genuit, ideirco tantummodò diligit, verumetiam quia cùm ſit ipſi æqualis in omnibus, eiuſdem etiam penitus eſt voluntatis. Duplex igitur, imò verò triplex dilectio eſt: quia Filius, quia dilectus, quia bene in ipſo

Filius dilectus, in quo Patri complacuit.

C complacuit. Quid porrò ſignificat, in quo bene complacui? ac ſi diceret, in quo acquieſco & oblector. Quæ ideo ita ſe habent, quia per omnia Patri æqualis, vnam cum Patre voluntatem habet: & cùm permaneat Filius, vnum omninò cum Patre eſt. *Ipſum*, inquit, *audite*: quare ſi crucis patibulum ſuſtinere vult, non contradicas.

Et cùm audiſſent, ceciderunt in faciem ſuam, &c. Quomodò autem hæc audientes perculſi ſunt, cùm iam antè ſimilis vox in Iordane audita fuerit; & nemo ex turbâ quæ aderat, expauit: & iterum quando tonitru factum fuiſſe dicebant, nullus commotus fuit: quomodò, inquam, nūc

v. 6.
Matth. 3. v. 17.
Ioan. 12. v. 29.

D timore perculſi ceciderunt? Quoniam videlicet ſolitudo, & altitudo montis ingens, & transformatio plena horroris, lux fulgentiſſima, profunda nubes & latior: hæc omnia magnum vndique illis pauorem inſerebant: & ceciderunt trementes ſimul atque adorantes. Ne autem ex timore obliuio fieret, citò eos liberauit: & ſolus ipſe viſus mandauit eis, ne cuiquam dicant, donec à mortuis ſurrexerit.

Diſcipulorum pauor & conſternatio, vnde.

Cùm enim deſcenderent de monte, præcepit illis, dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat. Nam quantò maiora de ipſo dicebantur, tantò difficiliora tunc creditu multis videbātur: & ſcandalum quod à cruce oriebatur, multò magis creſcebat: ideo ſilen-

v. 9.

E tium iuſſit, neque id ſimpliciter, ſed cum paſſionis mentione, quaſi cauſam exponat, quare opus ſilentio ſit. Non enim perpetuum indixit ſilentium, ſed donec à mortuis reſurrexerit. Ita hîc quod iucundum erat, ſolùm dixit: aſperum verò atq; amarum, ſilentio tradidit. Quid igitur inquit? nonne & poſt reſurrectionem ſcandalum erant paſſuri? Minimè; nam & Spiritu recepto, & ſignis clarâ voce atteſtantibus, cæteriſque rebus omnibus ad declarādum omnipo-

tentiam ipſius vndique confluentibus, nullo A ſcandalo poterant commoueri.

Moral. Nihil ergo Apoſtolis; & maximè his tribus, qui ſub nube vnà com Domino fuerunt, beatius inuenitur. Verùm ſi voluerimus, nos quoque Chriſtum, noo vt illi tunc in monte videbimus, ſed multò certè fulgentiorem. Nam tunc diſcipulis parcens tantum ſplendorem adaperoit, qoantum illi percipere poterant: in extremo autem die in ipſâ gloriâ atque maieſtate Patris, non cum Moyſe & Heliâ ſolis, ſed cum innumero Angelorum, Archangelorum, aliarúmque Poteſtatum exercitu veniet, nullâ nube capot eius contegente, verum etiam mirum in modum cœlo compreſſo: & quem- B admodum cum publicè ſententiam iudices prolaturi ſunt, velamina ſtatores contrahunt, vt ab omnibus videantur: ſic in ſolio ſuo ſedentem vniuerſi conſpicient, & vniuerſum genus hominum iudicio adetit, qoos ipſe non per alium, ſed per ſeipſum alloquetur: & aliis quidem dicet: *Venite Benedicti Patris mei: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Aliis: *Euge ſerue bone & fidelis, ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam.* Contrà verò aliis: *Ite maledicti in ignem æterunm, qui paratus eſt diabolo & angelis eius.* Aliis: *Male ſerue, ac deſes:* & hos quidem bipartitò ſcindens tradet tortoribus: hos verò manibus & pe- C dibus ligatis in tenebras iubebit immitti exteriores. Ita poſt ſecurim fornax ſuccedet, & qui à ſagenâ proiiciuntur, illuc præcipitabuntur. *Tunc quaſi ſol iuſti*, imò verò multò magis quàm ſol *reſplendebunt.* Non enim id dictum eſt, quoniam tantus ſplendor eorum futurus eſt: verùm quia oihil ſole fulgentius videmus, ab eo quod nobis notiſſimum eſt, futurum deſignate Sanctorum ſplendorem voluit. Hac enim de causâ & in monte ſicut Sol effulſiſſe ſcribitur. Nam maiorem lucem illam fuiſſe, quàm ſit hæc ſolaris, iode patet, quia diſcipuli, cùm ferte non poſſent, ceciderunt. Si enim non fuiſſet lumen immodicum, ſed Soli æquale, nequaquam D ceciſſent, ſed facilè ſuſtinuiſſent. Sic igitur iuſti ſolem fulgote ſuperabunt, peccatores autem extrema ſupplicia patientur.

maior Chriſti gloria in iudicio, quàm in Trãsfiguratione fuit.

Matth. 25. v. 34.

Ibid. v. 21.

Ibid. v. 41.

Matth. 13. v. 43.

Sanctorum ſplendor futurus, quã Solis maior

Non erit tunc opus chirographis, non argumentis, non teſtibus: omnia enim hæc in ipſo iudice ſunt: ipſe teſtis, ipſe conuictio, ipſe iudex. Omnia enim manifeſtè nouit: nam *omnia nuda & aperta ſunt oculis eius:* non diues, non pauper, non robuſtus, non imbecillis, non ſapiens, non inſipiens, non ſeruus, non liber aliquis ibi videbitur: ſed his laruis contritis, operum ſolummodò erit ſcrutatio. Nam ſi quando de tyrannide, aut cæde quiſpiam cauſam dicit, quicunque fuerit, ſiue præfectus, ſiue conſul, ſiue quauis aliâ dignitatis excellens præſtantiâ, nihil penitus valet, ſed condemnatur, ad pœnam arripitur: multò magis id tunc in omnibus pariter fieri videbitur. Quod ne fiat, deponamus, obſecro, ſordidos peccatorum amictus, & armis lucis diligenter induamur, & gloria Dei amiciet nos. Quid enim ex præceptis graue, vel potiùs quid non facile? Audi quid dicat Propheta, & tunc facilitatem intelliges. *Neque ſi curuaueris quaſi circulum collum tuum, & cilicium & cinerem ſubſtraueris; neque ſic vocabis ieiunium acceptabile. Sed ſolue omnem colligaturam: diſſolue obligationes*

Heb. 4. v.

Iſai. 58. v. 5.

violentarum cautionum. Vide quantâ ſapientiâ loquitur Propheta: poſuit priùs & abſtulit difficiliora, & à facilibus ſaluari iubet, vt cognoſcas non labores, ſed obedientiam à Deo expoſci. Deinde oſtendens virtutis facilitatem, & grauiſſimum vitioſitatis onus, nudiſque nominibus id comprobans, colligaturam & obligationes, vitium: virtutem verò, horum omnium diſſolutionem appellat: *Omnem conſcriptionem iniuſtam conſcinde*, fœnoris videlicet, ac vſurarum literas ita appellans. *Dimitte confractos in remiſſione*; miſeros ſcilicet. Talis quippe debitor eſt, qui cùm viderit creditorem, mente infringitur, & magis eum quàm atrocem beſtiam formidans, proſternitur. *Pauperes tecto carentes in domum tuam inducas: ſi videris nudum, operi eum, & proprios ſeminis tui non deſpicias.* Et quoniam pridem hac de re diſputantes, quàm magna præmia, quàm inæſtimabiles diuitiæ iuſtis reſeruentur, monſtrabamus: videamus nunc, ſi quid horum mandatorum difficile ſit, & naturam humanam tranſgrediens.

Virtuti mira facilitas; vitii, difficultas.

Nihil igitur tale profectò, ſed econtrà, incredibilem in his facilitatem, in omni autem vitio maximum laborem, & ſudorem non paruum inueniemus. Quid enim difficilius quàm fœnerari, & pro vſuris vel huiuſmodi commutationibus vehementer ſolicitum vades quærere, & modò de pignoribus, modò de ſorte, nunc de calculis, nunc de vſuris, nunc de vadibus ipſis formidare? In his enim ſæcularibus etiam ſubtilis fideiuſſionum ſecuritas ſuſcepta, fragilis eſt: ex miſericordiâ verò de tuis offerre tam facile, qoàm ab omni curâ liberum eſt. Non vtamur ergo illâ mercaturâ, quæ calamitatem aliis infert, nec quæ liberaliter offerenda ſunt, ceu caupones fœneremur. Non ſum autem neſcius moleſta hæc verba multis videri: verùm quoniã nullum emolumentum ſilentii eſt, apertè mihi dicenda eſſe omnia video: quippe ſi tacuero, nec verbis vos exagitauero, non potero per taciturnitatem à ſupplicio vos liberare: imò verò contrà non ſolùm veſtræ afflictiones futuræ augẽtur, verumetiã meæ creſcunt. Quid igitur valet blanda verborum palpatio, quæ non modò non iuuat ad opus, verumetiam vehementer nocet? Quid lucrabor, ſi lætitiam vobis afferam verbo, & re ipſâ mœrorem præparabo? Si delicatiſſimum aurium ſenſum demulceam, & animam in pœnas detrudam? Quare neceſſe eſt mœrorem hic inferre, ne ibi atrociter puniamur.

Grauis, dilectiſſimi, morbus, & magno ſtudio indigens in Eccleſiam incidit. Nam cùm neque à iuſtis quidem laboribus recondere pecuniam iubeamur, ſed apertas pauperibus domos E tenere, ex aliorum inopiâ opes nobis colligimus, excuſabile auaritiæ ac rapinæ genus inueniſſe putantes. Nec de illis quicquam mihi dicas, quæ exterioris ſunt legis. Nam & publicanus exteriorem ſeruat legem, & tamen punitur: qood ſanè nos quoq; patiemur, niſi deſinamus pauperes cõterere atque egeſtate neceſſarioque alimento, & penoriâ in cauponationem impudentem abuti: eâ enim de cauſâ pecuniis abundas, vt paupertate homines liberes, non vt in paupertatem cauponando intrudas: tu verò ſimulatione ſolaminis maiores facis ærumnas, & liberalitatem vendis fœnore. Vendas licet, ſi vendis regno cœlorum: Ne fœnus centeſimum, abjectum certè, & mi-

Videtur nimis auſterè dictũ, publicanos exigẽtes tãtùm quod lege præſcribitur, reos eſſe apud Deum.

Digitized by Google

Commendata liberalitas præ vſuris.

nimum liberalitatis pretium accipias, ſed vitam immortalem. Quid ita pauper & egenus, ita puſillanimis, vt paruo magna, & caducis pecuniis liberalitatem vendas, cùm poſſis æterno regno vendere? Cur omiſſo Deo, humano lucro ſolicitaris? Cur diuitem tranſcurriſti, vt pauperi adhæres? reliquiſti eum qui reddere poteſt. & ingrato, ac inopi loqueris. Ille reſtituere deſiderat, hic non reddet niſi coactus: hic vix centeſimam partem, ille centuplum, & vitam æternam: hic conuitio & contumeliis, ille ſingulari ac præcipuâ laude: hic inuidiam multorum in te ſuſcitat, ille immarceſſibiles tibi coronas connectit: hic deinde vix in hac vitâ, ille tam in hac vitâ quàm in futurâ. Putáſne igitur B extremæ non eſſe amentiæ, ſic lucrari? Neſcis quot homines ſortem amiſerunt fœnoris expectatione, quot in pericula deciderunt, quoniam ampla deſiderarunt fœnora, quot tam ſeipſos, quàm alios in vltimam deuoluerunt paupertatem propter nimiam auaritiam? Noli enim mihi dicere, quæſo, quia gaudet, & gratiam habet, quòd ſibi fœnore pecuniam colloces: id enim crudelitate tuâ coactus facit. Nam & Abraham cùm vxorem Barbaris traderet, ipſe modum inuenit, quo faciliùs vxor ſuſciperetur. Non libenter autem, ſed timore Pharaonis impulſus: ſic & pauper, poſtquam eâ re tu dignum non putas, cogitat crudelitati gratias agere. Tu autem mihi videris, ſi à periculis hominem vindicares, mercedem ab eo flagitare, quoniam liberaſti. Minimè, inquies. Quid dicis? Si à maioribus liberaſti pecuniam non exiges, qui pro multò minore tantam inhumanitatem oſtendis, nec vides quot intentantur pœnæ? Non audis, quia in veteri etiam teſtamento prohibetur?

Gen. 12. v. 15.

Vſuræ prohibitæ, in veteri teſtamento.

Non placent Deo factæ ex eis eleemoſinæ.

Sed quænam eſt multorum excuſatio? Fœnerator ſum, aiunt, ſed pauperi obtuli. Bona verba, quæſo: talia Deus ſacrificia non accipit. Noli cauillare legem. Multò melius eſt non dare pauperi, quàm hoc modo dare. Quod enim iuſtis laboribus collectum argentum eſt, propter hos iniquos fœtus plerunque contaminas, quaſi quis fœcundum cogat vterum ſcorpiones parere. Cur D autem dixi legem Dei te cauillari? an non & vos vſuras ſordes appellatis? Quòd ſi qui hæc faciunt, ita cenſent: cogita iam qualis Dei de hac re ſententia ſit. Quòd ſi exteriores legum conditores interrogare volueris, diſces ab illis, quia extremæ impudentiæ ſignum fœnus ſemper iudicatum eſt: quare nec ampliſſimos homines, quos Senatores appellant, huiuſmodi emolumentis deturpari ſinunt: ſed lege prohibent, ne qui Rempublicam gerunt, tali lucro maculentur. Quomodo igitur horreſcere non oportet, ſi tantum regno cælorum honorem non tribuis, quantum legiſlatores ſenatui? Sed minus tibi cæ- E lum videtur, quàm terra: nec te pudet talem in hac re excuſationem cogitare. Quid enim irrationabilius inueniri poteſt, quàm vt ſine agro, & pluuiâ, & aratro ſeminare contendas? Has ob res omnes, qui hanc peſtiferam agriculturam adinuenerunt, zizania metunt, quæ igni æterno tradentur.

Etiam ſecularibus ſordes appellatæ.

Arcentur ab illis ſenatores.

Sunt modi alii viuendi iuſtè.

An forſan viuendi iuſtè modi non inueniuntur? Num non ſunt agrorum cultus, gregis pabula, armentorum cuſtodia, manuum operatio, ſolers rerum tuarum cura? Quid inſanis, quid cæſpitas, agriculturâ ſpinarum occupatus? Sed aduerſantur, inquies, frugibus terræ multa, gran- A do, rubigo, imbres copioſi. Sit ſanè, non tamen tot, tantáque illis contraria ſunt, quot fœnori. Quicquid enim accidit, fructui ſolummodò nocet: ſors autem, id eſt, ager, ſemper inuiolabilis remanet. In hac verò tuâ mercaturâ multi ſortis etiam naufragium pertulerunt, &, antequam detrimentum patiantur, continuis curis vexantur. Nunquam enim rebus ſuis iucundè vtitur fœnerator, nec lætatur, quoniam habet, ſed quando ſibi, fœnus collatum eſt, non tantum gaudet, quòd additio facta ſit, quàm mœret quod nondum vſuræ ſortem adæquarunt: ac ideo antequam pernicioſus iſte fœtus perfectior edatur, cogitur alium fœtum pro- B ducere: ita fœnora in ſortem redire compelluntur, & immaturum ac abortiuum partum parere viperarum. Tales certè iſti fœtus pecuniarum ſunt, vt magis miſerorum animas corrodant, quàm illæ feræ aluos parentum ſoleant lacerare.

Hæc iniuſtitiæ vincula ſunt, hic faſciculus violentarum commutationum. Do enim, concedóque, inquit, tibi non vt habeas, ſed vt maiora reſtituas: & cùm Deus nolit, quòd dederis, accipere: *Date namque illis*, inquit, *à quibus accipere non ſperatis*: tu etiam pluſquàm dederis, flagitas; & quod nunquam dediſti, illud quaſi debitum exigis: & putas maiorem hinc tibi, atque affatim bonorum copiam præparari, C vnde inextinguibilem ardorem ignis tibi incendis: quod ne fiat, huiuſmodi pecuniarum partum exſcindamus: recludamus hos iniquos parturiendi dolores, exſiccemus hunc peſtiferum vterum, & ſequamur illa, quæ ſola & magna lucra ſunt. Quæ autem iſta ſint, à Paulo audimus, Quoniam *magnus quæſtus eſt pietas cum ſufficientiâ*. His igitur ditemur diuitiis, vt & hîc iucundè viuamus, & futuris bonis fruamur; gratiâ & miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Luc. 6. v. 35.

1. Tim. 6. v. 6.

SANCTI AVGVSTINI
Epiſcopi Hipponenſis in idem Euang.

D

HOM. I.

Ser. 21. de diuerſis.

VIſionem magnam in monte, vbi ſe Dominus Ieſus tribus diſcipulis demonſtrauit, Petro, Iacobo, & Ioanni, cùm ſanctum Euangelium legeretur, audiuimus. *Splenduit vultus eius ſicut ſol*: hoc ſignificat Euangelii claritatem. *Veſtimenta eius facta ſunt candida ſicut nix*: hoc ſignificat Eccleſiæ mundationem, cui dictum eſt per Prophetam, *Et ſi fuerint peccata veſtra ſicut phœnicium, tanquam niuem dealbabo.* Helias & Moyſes colloquebantur ei: quia Euangelii gratia teſtimonium habet à Lege E & Prophetis. In Moyſe Lex, in Heliâ Prophetæ, vt breuiter loquamur. Sunt enim beneficia Dei per Martyrem Sanctum, quæ recitabuntur. Audiamus. Placuit Petro tria fieri tabernacula: Moyſi vnum, Heliæ vnum, & Chriſto vnum. Delectabat enim montis ſolitudo: tædium patiebatur à tumultu rerum humanarum. Sed tria tabernacula quare quærebat, niſi quia vnitatem Legis, Prophetiæ & Euangelii nondum ſciebat? Denique nube emendatus eſt. *Hæc eo loquente*, inquit, *ecce nubes lucida obumbrauit eos.* Ecce vnum tabernaculum nubes fecit: tu tria quare quærebas? *Et vox de nube, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui,*

Matth. 17. v. 2.

Euangelicæ hiſtoriæ myſtica enarratio.

Iſai. 1. v. 18.

Petrus tria tabernacula fieri petit. v. 5.

hunc audite. Loquitur Helias, ſed *hunc audite*. Loquitur Moyſes, ſed *hunc audite*. Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex: ſed *hunc audite*, vocem Legis, & linguam Prophetarum. Ipſe in illis ſonuit, ipſe in ſeipſo quando eſt dignatus apparuit. Hunc audite, hunc audiamus. Quando Euangelium loqnebatur, putate quia nubes erat: inde nobis vox ſonuit. Hunc audiamus: quod dicit faciamus, quod promiſit ſperemus. Coouerſi ad Dominum, &c.

EIVSDEM DE VERBIS EVANgelij, In principio erat verbum.

HOMILIA III.

Eſt Ser. 24. de diuerſis. Cap. 1.

DOminum noſtrum Ieſum Chriſtum factum eſſe hominem, quærendo perditum hominem, neque vnquam tacuit prædicatio noſtra, & ſemper habuit fides veſtra: hunc autem Dominum noſtrum, qui homo factus eſt propter nos, Deum ſemper fuiſſe apud Patrem, & ſemper futurum eſſe; imò ſemper eſſe, quia vbi tempus non præterit, non eſt ibi, fuit & erit. Quod enim dicitur, fuit, iam non eſt: quod dicitur erit, nondum eſt: ſed ſemper eſt, quia verè eſt, hoc eſt, incommutabilis eſt. Modò nos admonuit Euangelicom capitulum, magnum diuinomque ſecretum. Hoc enim principium Euangelii ſanctus Ioannes ructauit, quia de pectore Domini bibit. Recordamini enim, & lectum eſt vobis nuperrimè, quomodò ipſe ſanctus Ioannes Euangeliſta *in ſinu Domini diſcumbebat*. Quod apertè exponere volens, ait: *Super pectus Domini diſcumbebat*: vt intelligeremus quid dixerit, in ſinu Domini. Ille enim qui ſuper pectus Domini diſcumbebat, putemus quid bibebat? Non putemus, ſed potemus: modò enim & nos audiuimus quod bibamus.

Ioan. 13. v. 23. Ioan. 21. v. 20.

Cap 2. Ioan. 1. v. 1.

In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. O prædicare! ô ſaginam Dominici pectoris eructare! *In principio erat Verbum*. Quid quæris quid ante te erat? *In principio erat Verbum*. Si factum eſſet Verbum (non eſt enim factum, per quod facta ſunt omnia:) ſi factum eſſet Verbum, Scriptura diceret: In principio fecit Deus Verbum, quomodò dixit in Geneſi, *In principio fecit Deus cælum & terram*. Non ergo in principio fecit Deus Verbum: quia *in principio erat Verbum*. Hoc Verbum, quod in principio erat, vbi erat? Sequere, *Et Verbum erat apud Deum*. Sed ſolemus, audiendo quotidie humana verba, vile habere hoc nomen Verbi. Hic noli habere vile nomen Verbi. *Deus erat Verbum. Hoc* idem Verbum *erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt nihil*.

Gen. 1. v. 1.

Cap. 3. Dei Verbũ manens.

Extendite corda veſtra, adiouate paupertatem ſermonis noſtri. Quod dicere potuero, audite: quod non potuero, cogitate. Quis comprehendat Verbum manens? Omnia noſtra ſonant & tranſeunt. Quis comprehendat Verbum manens, niſi qui in ipſo manet? Vis comprehendere Verbum maoens? Noli ſequi flumen carnis. Caro quippe iſta fluuius eſt: noo enim manet. Tanquam de fonte quodam ſecreto naturæ naſcuntur homines, viuunt homines, moriuntur homines: nec vnde veniant nouimus, nec quò eant, nouimus. Latet aqua, donec

Caro noſtra, flumus.

A progrediatur ex fonte: currit, & apparet in flumine: ſed ruſus latet in mari. Contemnamus fluuium iſtum manantem, currentem, deſinentem: contemoamus. *Omnis caro fœnum, & omnis honor carnis ſicut flos fœni. Fœnum aruit, flos decidit*. Vis manere? *Verbum autem Domini manet in æternum*.

Iſai 40. v. 9.

Sed vt veniret nobis: *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*. Quid eſt: *Verbum caro factum eſt*? Aurum fœnum factum eſt. Fœnum factum eſt ad ſuccendendum: ſuccenſum eſt fœnum, ſed manſit aurum: & in fœno non periit, & fœnum mutauit. Quomodò mutauit? Reſuſcitauit, viuificauit, in cœlum leuauit, ad Patris dexteram collocauit. Vt autem diceretur: *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*, quid præceſſit, recolamus paululùm: *In ſua propria venit, & ſui eum non receperunt. Quotquot autem eum receperunt, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*. Fieri, quia non erant: ipſe autem in principio erat. Dedit ergo eis poteſtatem filios Dei fieri, credeotibus in nomine eius: *qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt*. Ecce ſunt, in quacunque ſint ætate carnis Videris, iofantes: videte, & gaudete. Ecce ſunt: ſed *ex Deo nati ſunt*. Vulua matris, aqua baptiſmatis.

Cap. 4. v. 14. Verbum caro factũ, aurum factum fœnum.

B v. 11.

Cap. 5. † Al. mendaciſſimas. Factum caro vt Dei filij efficiamur.

Nemo pauperculo animo ſentiat, & voluat apud ſeipſum mendaciſſimas cogitationes, & dicat ſibi: Quomodò *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: omnia per ipſum facta ſunt*: & ecce *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*? Audite vnde factum eſt. Ecce credentibus in nomine eius dedit poteſtatem, filios Dei fieri. Ipſi, quibus dedit poteſtatem, filios Dei fieri, putant impoſſibile eſſe filios Dei fieri? *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*. Nolite putare multum eſſe ad vos, filii Dei fieri: propter vos filius hominis factus eſt, qui erat Filius Dei. Si factus eſt ipſe, vt minus eſſet qui plus erat: non poteſt facere ex eo quod minus eramus, vt aliqoid plus eſſe poſſimus? Deſcendit ad nos, & non ad illum aſcendemus? Accipit pro nobis mortem noſtram: & non nobis daturus eſt vitam ſuam? Paſſus eſt propter te mala tua, & non tibi daturus eſt bona ſua?

C

D

Cap. 6.

Sed quomodò, inquit, fieri potuit, vt Verbum Dei, quo gubernatur mundus, per quod & creata ſunt & creantur vniuerſa, coartaret ſe in Virginis carnem; dimitteret mundum, & deſereret Angelos; in vtero vnius feminæ includeretur? Nec noſti diuina cogitare. Verbum Dei (tibi loquor, ô homo, de omnipotentiâ Dei Verbi tibi loquor:) prorſus totum potuit: quia & Verbom Dei omnipotens eſt, & manere apud Patrem, & venire ad nos: & in carne procedere ad nos, & apud ipſum latere. Neque enim, ſi natus ex carne non eſſet, nou eſſet. Erat ante carnem ſuam: ipſe creauit matrem ſuam. Elegit in quâ conciperetur, creauit de quâ crearetur. Quid miraris? Deum tibi loquor: *Deus erat Verbum*.

E

Cap. 7.

De Verbo aliquid ago, & verbum humanum fortè aliquid ſimile poteſt: quamuis longè impar, longè diſcretum, ex nullâ particulâ comparandum; tamen vobis ſimilitudine inſinuandum. Ecce ego verbum quod vobis loquor, in corde meo prius habui: proceſſit ad te, non receſſit à

me. Cœpit eſſe in te, quod non erat in te: manſit apud me, cùm exiret ad te. Sicut ergo verbum meum prolatum eſt ſenſui tuo, nec receſſit à corde meo: ſic illud Verbum prolatum eſt ſenſui noſtro, nec receſſit à Patre ſuo. Verbum meum apud me erat, & proceſſit in vocem: Verbum Dei erat apud Patrem, & proceſſit in carnem. Sed nunquid ego poſſum id facere de voce meâ, quod potuit ille de carne ſuâ? Ego enim volantem vocem meam tenere non poſſum: ille carnem ſuam non ſolùm tenuit vt naſceretur, viueret, ageret: ſed etiam mortuam ſuſcitauit, & vehiculũ quoddam in quo proceſſit ad nos, ad Patrem leuauit. Veſtem dicas carnem Chriſti, vehiculum dicas, & quomodò fortè ipſe ſignificare
Luc. 10. v. 34. dignatus eſt, iumentum ipſius dicas: quia in ipſo iumento leuauit eum, qui fuerat à latronibus ſauciatus. Poſtremò, quod ipſe apertius dixit templum dicas. Hoc templum iam non
Ioan. 2. v. 19. moritur, ad dexteram Patris ſedet: in ipſo templo venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Quod nos monuit præcepto, demonſtrauit exemplo. Quod oſtendit in carne ſuâ, hoc ſperare debes in carne tuâ. Hæc eſt fides, tene quod nondum vides. Opus eſt, vt in eo, quod non vides, credendo permaneas, ne cùm videris, erubeſcas. Conuerſi ad Dominum, &c.

EIVSDEM IN IDEM *Euangelium.*

HOMIL. II.

Eſt Ser. 69. de diuerſis. INſpicienda nobis & tractanda eſt chariſſimi viſio iſta, quam Dominus demonſtrauit in
Matth. 16. v. 28. monte. Ipſa eſt enim, de quâ dixerat: *Amen dico vobis, quia ſunt hic quidam de circunſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis in regno ſuo.* Inde cœpit lectio, quæ recitata eſt. Dum hoc dixiſſet, (*Poſt dies ſex aſ-*
Matth. 17. Luc. 1. *ſumpſit tres diſcipulos, Petrum, & Ioannem, & Iacobum, & aſcendit in montem.*) Ipſi tres erant quidam de quibus dixerat: *Sunt hic quidam qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis in regno ſuo.* Non parua quæſtio eſt. Neque enim ille mons, regnum erat comprehenſum. Quid eſt mons ei qui poſſidet cœlum? Quod non ſolùm legimus, ſed etiam oculis cordis quodammodo videmus: Regnum ſuum dicit, quod multis locis appellat regnum cœlorum. Regnum autem cœlorum, eſt regnum ſanctorum. *Cœli enim enarrant gloriam Dei.* De
Pſal. 18. v. 1. quibus cœlis dictum eſt continuò in Pſalmo: *Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum non audiantur voces eorum. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Quorum, niſi cœlorum? Ergo Apoſtolorum, & omnium Verbi Dei fidelium prædicatorum. Regnabunt cœli, cum eo, qui fecit cœlos. Hoc vt oſtenderetur, videte quid factum eſt.

v. 2. Dominus ipſe Ieſus *reſplenduit ſicut ſol: veſtimenta autem eius facta ſunt candida ſicut nix. Et loquebantur cum eo Moyſes & Elias.* Ipſe
Ioan. 1. v. 9. Ieſus quidem ipſe ſplenduit ſicut ſol, ſe lumen eſſe ſignificans, *quod illuminat omnem hominem*
Chriſtus ſol. *venientem in hunc mundum.* Quod eſt iſte ſol oculis carnis, hoc ille oculis cordis: & quod iſte
Veſtimenta eius, Eccleſia. carnibus, hoc ille cordibus. Veſtimenta autem eius, Eccleſia eius. Veſtimenta enim niſi ab intus continerentur, cadunt. Horum veſtimen-
Paulus quædam velut fimbria. torum quædam quaſi nouiſſima fimbria Paulus

A fuit. Ipſe enim dicit: *Ego enim ſum minimus* 1. Cor. 15.
Apoſtolorum. Et alio loco: *Ego ſum nouiſſimus* v. 9.
Apoſtolorum. In veſtimento autem, fimbria eſt 1. Cor. 4.
nouiſſima & minima. Proinde, ſicut illa mulier v. 9.
quæ ſanguinis fluxum patiebatur, tactâ Domini
fimbriâ, ſalua facta eſt: ſic Eccleſia, quæ ex Luca. 8.
Gentibus venit, Paulo prædicante ſaluata eſt. v. 44.
Quid mirum, ſi per candida veſtimenta ſigna- Iſai. 1.
tur Eccleſia, cùm audiatis Eſaiam Prophetam v. 18.
dicentem: *Et ſi fuerint peccata veſtra ſicut phœnicium, tanquam niuem dealbabo?*

v. 3. Moyſes & Elias colloquẽtes cum Ieſu. Moyſes & Elias: id eſt, Lex & Prophetæ quid valent, niſi cum Domino colloquantur? Niſi
B Domino perhibeant teſtimonium, quis legeret Legem? quis Prophetas? Videte quàm breuiter Rom. 3.
hoc Apoſtolus ait: *Per legem enim cognitio pec-* v. 20.
cati. Nunc autem ſine lege, iuſtitia Dei manifeſta eſt, Ecce ſol: *Teſtificata à Lege & Prophetis* ecce ſplendor.

Videt hoc Petrus, & humana ſapiens tanquam homo: *Domine, bonum eſt,* inquit, *nobis hic* v. 4.
eſſe. Tædium patiebatur à turbâ, inuenerat ſolitudinem montis: ibi habebat Chriſtum panem mentis. Vt quid inde diſcederet, ad labores & dolores? Habens in Deum ſanctos amores, & ideo bonos mores, benè ſibi volebat eſſe, vnde
C & adiunxit: *Si vis, faciamus hic tria tabernacula: Tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum.* Ad hæc nihil Dominus reſpondit. Sed tamen Petro reſponſum eſt.

Hæc enim eo loquente, nubes lucida venit, v. 5.
& obumbrauit eos. Ille quærebat tria tabernacula: nobis vnum eſſe, quod humanus ſenſus di- Vnum tabernaculum vbi Dominus, Moyſes & Elias.
uidere cupiebat, reſponſum cœleſte monſtrauit. Verbum Dei Chriſtus, Verbum Dei in Lege, Verbum Dei in Prophetis. Quid, Petre, quæris diuidere? Magis te oportet adiungere. Tria quæris: intellige & vnum. Nube ergo obumbrante omnes, & quodammodò eis faciente vnum tabernaculum, ſonuit & vox de nube di-
D cens: *Hic eſt Filius meus dilectus.* Ibi erat Moyſes, ibi Elias, Non eſt dictum, Hi ſunt filii mei dilecti. Aliud enim eſt vnicus: aliud adoptati. Ille commendabatur, vnde Lex & Prophetæ gloriabantur. *Hic eſt,* inquit, *Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipſum audite.* Quia & in Prophetis ipſum audiſtis, & in Lege ipſum audiſtis. Et vbi non ipſum audiſtis?

Hoc audito: illi ceciderunt in terram. Iam de- v. 6.
monſtratur nobis in Eccleſiâ regnum Dei. Hic Dominus: hic Lex & Prophetæ. Sed Dominus, tanquam Dominus. Lex in Moyſe, prophetia in Eliâ: ſed ipſi tanquam ſerui, tanquam miniſtri. Ipſi tanquam vaſa: ipſe tanquam fons. Moy-
E ſes & Prophetæ dicebant, & ſcribebant: ſed de illo implebantur quando fundebant.

Dominus autem porrexit manum, & excitauit iacentes. Deinde *neminem viderunt, niſi ſo-* v. 7. & 8.
lum Ieſum. Quid ſibi hoc vult? Audiſtis cùm Apoſtolus legeretur, *Quia videmus nunc per* 1. Cor. 13.
ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad fa- v. 12.
ciem. Et linguæ euacuabuntur, quando venerit illud, quod modò ſperamus vt credimus. Quòd ergo illi ad terram ceciderunt: hoc ſignificauerunt quòd morimur, quia dictum eſt carni, *Terra eſt, & in terram ibis.* Quando verò Gen. 3.
eos Dominus erigit, reſurrectionem ſignauit. v. 19.
Poſt reſurrectionem vt quid tibi Lex? vt quid tibi Prophetia? Ideo non apparet Elias, non apparet Moyſes. Remanet tibi, *In principio erat*

Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus A *erat Verbum.* Remanet tibi, *vt ſit Deus omnia in omnibus.*

Ioan. 1. v. 1.

Ibi erit Moyſes; ſed iam non Lex. Videbimus ibi & Eliam; ſed iam non Prophetiam. Lex enim & Prophetæ teſtimonium perhibuerunt Chriſto: quia *oporteret eum pati, & die tertiâ reſurgere à mortuis, & intrare in gloriam ſuam.* Vbi complетur illud quod ſuis dilectoribus repromiſit, *Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum.* Et quaſi diceretur, quia diliges eum, quid illi dabis? *Et oſtendam meipſum illi.* Magnum donum, magna promiſſio.

Ioan. 14. v. 21.

Deus ipſe, noſtrũ præmium.

Non tibi ſeruat Deus præmium aliquod ſuum: ſed ſeipſum. Auare, quare tibi non ſufficit quod Chriſtus promittit? Tu diues tibi videris. Et ſi Deum non habes, quid habes? B Alter pauper. Et ſi Deum habet, quid non habet? Deſcende, Petre, requieſcere cupiebas in monte: deſcende, *prædica verbum, inſta opportune, importune: argue, hortare, increpa, cum omni longanimitate & doctrinâ.*

2. Tim. 4. v. 2.

Petrus hactenus quærens quod eſt ſuum.

Labora, deſuda, patere aliqua tormenta: vt quod in candidis veſtimentis intelligitur, per candorem & pulchritudinem rectæ operationis in charitate poſſideas. In laude enim charitatis, cùm Apoſtolus legeretur, audiuimus, *Charitas non quærit quæ ſua ſunt. Non quærit quæ ſua ſunt:* quoniam donat quæ poſſidet.

1. Cor. 13. v. 5.

Alio loco periculoſius dictum eſt, ſi non intellexeris. Secundum enim ipſam charitatem præcipiens Apoſtolus fidelibus membris Chriſti, ait: *Nemo quod ſuum eſt quærat; ſed quod alterius eſt.* C

1. Cor. 10. v. 24.

Auaritia namque hoc audito, fraudes parat, vt in negotio quaſi alienum quærens, aliquem circumueniat, & quærat non ſuum, ſed alienum. Compeſcat ſe auaritia, procedat iuſtitia. Audiamus, & intelligamus. Charitati dictum eſt, *Nemo quod ſuum eſt quærat, ſed quod alterius.* Verùm tu auare ſi reſiſtas, & magis ad hoc præceptum redigis, vt alienum concupiſcas: perde tuum. Sed quomodò te noui, habere vis & tuum & alienum. Fraudem facis, vt habeas alienum: furtum patere, vt perdas tuum. Non vis quærere tuum, ſed tollis alienum. Quod ſi facis, non facis benè. Audi ô auare, auſculta. Apoſtolus tibi alio loco apertius exponit hoc quod D dixit, *Nemo quod ſuum eſt, quærat: ſed quod alterius.* Ait de ſeipſo: *Ego autem non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis: vt ſalui ſint.*

Ibid. 5. v. 33.

Hoc Petrus nondum intelligebat, quando in monte viuere cum Chriſto deſiderabat. Seruabat tibi hoc Petre poſt mortem. Nunc autem ipſe dicit: Deſcende laborare in terrâ, ſeruire in terrâ: contemne crucifigi in terrâ: Deſcendit vita, vt occideretur: deſcendit panis, vt eſuriret: deſcendit via, vt in itinere laſſaretur: deſcendit fons, vt ſitiret: & tu recuſas laborare? Noli tua quærere. Habe charitatem, prædica veritatem: tunc peruenies ad æternitatem, vbi inuenies ſecuritatem.

SANCTI LEONIS PAPÆ
de eodem Euangelio.
SERMO.

Cap. 1.

EVangelica, dilectiſſimi, lectio, quæ per aures corporis totetiorem mentium noſtratum pulſauit auditum, ad magni ſacramenti nos intelligentiam vocat; quam aſpirante gratiâ Dei A faciliùs aſſequemur, ſi conſiderationem noſtram ad ea, quæ paolò ſuperius ſunt narrata, referamus. Saluator enim humani generis Ieſus Chriſtus condens eam fidem, quæ & impios ad iuſtitiam, & mortuos reuocat ad vitam, ad hoc diſcipulos ſuos doctrinæ monitis, & operum miraculis imbuebat, vt idem Chriſtus & Vnigenitus Dei, & hominis filius crederetur. Nam vnum horum ſine altero non proderat ad ſalutem: & æqualis erat periculi, Dominum Ieſum Chriſtum, aut Deum tantummodò ſine homine, aut ſine Deo ſolùm hominem credidiſſe, cùm vtrunque eſſet pariter confitendum: quia ſicut Deo vera humanitas, ita homini inerat vera diuinitas. Ad confirmandum ergo huius fidei ſaluberrimam cognitionem, interroga- B uerat diſcipulos ſuos Dominus, inter diuerſas aliorum opiniones quid ipſi de eo crederent, quidve ſentirent: vbi Petrus Apoſtolus per reuelationem ſummi Patris, corporea ſuperans, & humana tranſcendens, vidit mentis oculis Filium Dei viui, & confeſſus eſt gloriam deitatis, quia non ad ſolam reſpexit carnis ſubſtantiam, & ſanguinis. Tantumque in hac fidei ſublimitate complacuit, vt beatitudinis felicitate donatus, ſacram inuiolabilis petræ acciperet firmitatem, ſuper quam fundata Eccleſia, portis inferi, & mortis legibus præualeret, quàm nec in ſoluendis, & ligandis quorumcunque cauſis, aliud ratum eſſet in cœlis, quod Petri ſediſſet arbitrio.

Matth. 16. v. 13.

Petri confeſſio, ac confeſſionis præmium.

Cap. 2.

C Hæc autem, dilectiſſimi, laudatæ intelligentiæ celſitudo inſtruenda erat de inferioris ſubſtantiæ ſacramento, ne Apoſtolica fides ad gloriam confitendæ in Chriſto deitatis euecta, infirmitatis noſtræ receptionem indignam impaſſibili Deo, atque incongruam iudicaret, & ita iam in Chriſto humanam crederet glorificatam eſſe naturam, vt nec ſupplicio poſſet affici, nec morte diſſolui. Et ideo dicente Domino, quòd oporteret eum ire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, ac Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertiâ die reſurgere, cùm beatus Petrus qui ſuperno illuſtratus lumine, de ardentiſſimâ Filii Dei confeſſione ſer- D uebat, contumelias illuſionum, & crudeliſſimæ mortis opprobrium religioſo, vt putabat, & libero faſtidio reſpuiſſet, benignâ à Ieſu increpatione correptus: & ad cupiditatem participandæ cum eo paſſionis animatus eſt. Subſequens enim exhortatio Saluatoris hoc inſpirauit, hoc docuit, vt volentes eum ſequi, negarent ſe ſibi, & pro ſpe æternorum, leuiſſimum ducerent temporalium detrimentum. Quia is demum animam ſuam ſaluam faceret, qui eam pro Chriſto perdere non timeret.

Matth. 16. v. 21. & 20. v. 18.

Matth. 16 v. 25.

Vt ergo iſtam felicis conſtantiæ fortitudinem toto Apoſtoli corde conciperent, & nihil de ſuſcipiendæ crucis aſperitate trepidarent: vt de ſupplicio Chriſti nõ erubeſce- E rent, nec pudendam ſibi eam patientiam crederent, quæ ſic ſubitura erat ſæuitiam paſſionis, vt non amitteret gloriam poteſtatis: Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & fratrem eius Ioannem, & conſcenſo cum eis ſeorſum monte præcelſo, claritatem ſuæ gloriæ demonſtrauit: quia licet intellexiſſent in eo maieſtatem Dei, ipſius tamen corporis, quo diuinitas tegebatur, potentiam neſciebant. Et ideo propriè, ſignanterque promiſerat quoſdam de aſtantibus diſcipulis non prius guſtare mortem, quàm vide-

Chriſtus coram diſcipulis transfiguratus, vt animaret ad tolerantiam paſſionis.

Matth. 17. v. 1.

Matth. 16. v. 28.

rent Filium hominis venientem in regno ſuo, id eſt, in regiâ claritate, quam ſpecialiter ad naturam ſuſcepti hominis pertinentem, his tribus viris voluit eſſe conſpicuam. Nam illam ipſius deitatis ineffabilem, & inacceſſibilem viſionem

Math. 5. v. 8. quæ in æternam vitam mundis corde ſeruatur, nullo modo mortali adhuc carne circundati intueri poterant, & videre.

Cap. 3. Aperit ergo Dominus coram electis teſtibus gloriam ſuam, & communem illam cum cęteris corporis formam tanto ſplendore clarificat, vt

Math. 17. v. 2. & facies eius Solis fulgori ſimilis, & veſtitus candori niuium eſſet æqualis. In quâ transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, vt de cordibus diſcipulorum crucis ſcandalum tolleretur, nec conturbaret eorum fidem, voluntariæ humilitas paſſionis, quibus reuelata eſſet abſconditę excellentia dignitatis. Sed non minore prouidentiâ ſpes Eccleſiæ ſanctæ fundabatur, vt totum Chriſti corpus agnoſceret, quali eſſet commutatione donandum: vt eius ſibi honoris conſortium membra promitterent, qui in capite pręfulſiſſet. De quo idem Dominus dixerat, cùm de aduentus ſui maieſtate lo-

Math. 13. v. 43. queretur: *Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol, in regno Patris eorum*, proteſtante hoc ipſum beato

Rom. 8. v. 18. Paulo Apoſtolo, & dicente: *Exiſtimo enim, quòd non ſunt condigna paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis:*

Coloſ. 3. v. 3. Et iterum: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Cùm autem Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos apparebitis cum illo in gloriâ.*

Cap 4. Confirmandis verò Apoſtolis, & ad omnem ſcientiam prouehendis, alia quoque in illo miraculo acceſſit inſtructio. Moſes enim, & Elias; Lex ſcilicet & Prophetæ, apparuerunt cum Domino loquentes: vt veriſſimè in illâ quinque virorum præſentiâ compleretur, quod dictum

Moyſes & Elias cum Ieſu loquẽtes.

Deut. 19. v. 15. Math. 18. v. 16. Ioan. 8. v. 17. 2 Cor. 13 v. 1. Hebr. 10. v. 28. eſt: *In duobus, vel tribus teſtibus ſtat omne verbum.* Quid hoc ſtabilius, quid firmius verbo, in cuius prædicatione veteris, & noui teſtamenti concinit tuba, & cum Euangelicâ doctrinâ, antiquarum proteſtationum inſtrumenta concurrunt. Adſtipulantur enim ſibi inuicem vtriuſque fœderis paginæ, & quem ſub velamine myſteriorum præcedentia promiſerant ſigna, manifeſtum atque perſpicuum præſentis gloriæ ſplendor oſtendit. Quia ſicut ait beatus Ioan-

Ioan. 1. v. 17. nes; *Lex per Moſem data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, in quo, & propheticarum promiſſio impleta eſt figurarum, & legalium ratio præceptorum: dum & veram docet prophetiam per ſui præſentiam, & poſſibilia facit mandata per gratiam.

Cap. 5. His ergo ſacramentorum reuelationibus Petrus Apoſtolus incitatus, mundana ſpernens, & terrena faſtidiens, in æternorum deſiderium quodam mentis rapiebatur exceſſu: & gaudio totius viſionis impletus, ibi cum Ieſu optabat habitare, vbi manifeſtâ eius gloriâ lætabatur.

v. 4. Vnde & ait: *Domine, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi vnum, Moſi vnum, & Eliæ vnum.* Sed huic ſuggeſtio-

Petri inordinata petitio, non improba. ni Dominus non reſpondit, ſignificans non quidem improbum, ſed inordinatum eſſe, quod cuperet: cùm ſaluari mundus, niſi Chriſti morte non poſſet, & exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides, vt licet non oporteret de beatitudinis promiſſionibus dubitari, intelligeremus tamen inter tentationes huius vitæ prius nobis tolerantiam poſtulandam eſſe quàm gloriam, quia tempora patiendi non poteſt felicitas præuenire regnandi.

Adhuc itaque eo loquente, *ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite.* Præſens quidem erat in Filio Pater: & in illâ Domini claritate, quam ad diſcipulorum temperat aſpectum, non ſeparabatur ab Vnigenito Genitoris eſſentia: ſed ad commendandum proprietatem vtriuſque perſonæ, ſicut viſui ſignificauit Filium ſplendor ex corpore, ſic auditui Patrem vox nuntiauit ex nube. Quâ voce acceptâ, *diſcipuli in faciem ceciderunt, & timuerunt valde:* non de Patris tantùm, ſed & de Filij maieſtate tremuerunt. Altiori enim ſenſu vnam vtriuſque intellexerunt deitatem. Et quia in fide non erat hæſitatio, non fuit in timore diſcretio. Latum ergo illud & multiplex teſtimonium fuit, & plus in verborum virtute, quàm in ſono vocis auditum eſt. Dicente enim Patre, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipſum audite.* nonne euidenter auditum eſt, Hic eſt Filius meus, cui ex me, & mecum eſſe, ſine tempore eſt? Quia nec genitor genito prior; nec genitus eſt genitore poſterior. *Hic eſt Filius meus dilectus*, quem à me non ſeparat deitas, non diuidit poteſtas, non diſcernit æternitas. *Hic eſt Filius meus*, non adoptiuus, ſed proprius, non aliunde creatus, ſed ex me genitus; nec de aliâ naturâ mihi factus comparabilis, ſed de meâ eſſentiâ mihi natus æqualis. *Hic eſt Filius meus*, per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil, quia omnia quæ facio ſimiliter facit, & quicquid operor, inſeparabiliter mecum, atque indifferenter operatur. In Patre enim eſt Filius, & in Filio Pater, nec vnquam vnitas noſtra diuiditur. Et cùm alius ego ſim, qui genui; alius ille, quem genui: non aliud tamen de illo vobis fas eſt cogitare, quàm de me ſentire poſſibile eſt. *Hic eſt Filius meus*, qui eam quam mecum habet æqualitatem, non rapinâ appetiit, nec vſurpatione præſumpſit, ſed manens in formâ gloriæ meæ vt ad reparandum genus humanum exequeretur commune conſilium, vſque ad formam ſeruilem inclinauit incommutabilem deitatem.

Huncergo, in quo mihi per omnia benè complaceo, & cuius prædicatione manifeſtor, cuius humilitate clarificor, incunctanter audite: quia ipſe eſt veritas & vita, ipſe virtus mea atque ſapientia. *Ipſum audite*, quem legis myſteria præcuntiauerunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. *Ipſum audite*, qui ſanguine ſuo mundum redimit, qui diabolum ligat, & vaſa eius rapit; qui peccati chirographum, & præuaricationis pacta dirumpit. *Ipſum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis ſupplicium gradus vobis aſcenſionis parat ad regnum. Quid trepidatis redimi: quid pauetis ſaucii liberari? Fiat, quod me volente, Chriſtus vult. Abiicite carnalem formidinem, & fideli vos armate conſtantiâ. Indignum eſt enim vt in Saluatoris paſſione timeatis, quod ipſius munere nec in veſtro fine metueris.

Hæc, dilectiſſimi, non ad illorum tantùm

Cap. 6. v. 5.
Paterna vox de nube.
v. 6.
Diſcipulorum timor de Patris Filiique maieſtate.
Hic eſt Filius meus dilectus
Ioan. 1. v. 3.
Ioan. 14. v. 10.
Phil. 2. v. 6.
Cap. 7.
Ipſum audite.

A altera, ſecundi ac glorioſi aduentus figura exiſtit, de quâ ſpiritus intelligitur, eos qui ſtudent contemplationi, ac ſpiritales, per ſapientiam, ad deificationem, eius, quæ in ipſo eſt, transformationis, transformans; qui ſcilicet reuelatâ facie Domini claritatem obtueantur.

2. Cor. 3. v. 18.

Theologia negans, atque affirmans.

Enimuero lux illa vultus Chriſti vim omnem humani ſenſus excellens, modum figurabat myſticæ eius Theologiæ, quæ negatione conſiſtit, iuxta quam beata illa Deitas ſecundum eſſentiam ſupraquàm arcana, ac ſupraquàm ignita exiſtit, ne veſtigio quidem comprehenſionis relicto iis, quæ ab eâ ſecunda ſunt. Neque enim quod eſt increatum, comparatum eſt à creato vt capiatur.
B Qui autem affirmationem habet, cùm in operationis prouidentiæ, ac iudicij modos diuidatur; is quidem qui actione conſtat, qui ex creatorū pulchritudine, ac magnitudine Deum vniuerſorum conditorē oſtendat, atque doceat, per lucida, ac candida Domini veſtimenta habetur: Hæc enim de iis creatis accipimus, quæ oculis conſpicua ſunt. Prouidentiæ autem modus, per Moſen ſignificatur, quatenus ab errore liberat eos, qui inuoluti vitiis ſunt. Modus denique iudicij per Eliam, quatenus alios pro meritis punit, alios colit ac fouet. Ex eo autem quòd cum Domino loquantur, non tantùm is, qui per Legem ac Prophetas de illo prædicatus myſteriorum euentus eſt, ſignificabatur; ſed fortè
C etiam nullum omninò capere poſſe, arcani Dei conſilij, quo rerum hanc vniuerſalitatem regit, diuinarumq; in eo diſpenſationum finem, præter prouidentiam illius, ac iudicium: quibus in finem vni Deo cognitum rerum vniuerſitas compoſitè tendit, ac dirigitur.

Ἐν ᾧ & περιγραφόμενον non vt malè Cord. ἐν ᾧ, περιγραφόμενον nihil ipſe è re ac mente Maximi. *Ideoque in Deo ſolo præſcriptus finis omnia ordinatè dirigit.* Sed ipſe in ſe purior Maximus, ac locupletior, ſuis verè omnibus, cunctis qui capiant (nec enim datum omnibus) pro nominis ratione, maximus.

BEDÆ VENERABIBIS PRESbyteri in idem Euang. Homil.

QVia Dominus ac redemptor noſter electos ſuos per huius vitę labores ad illam, quæ laborem neſcit, vitam futuræ beatitudinis intro-
D ducere diſpoſuit, modò per Euangelium ſuum ſudores certaminum temporalium, modò æternorum deſcribit palmam præmiorum: vt audiris videlicet agonum neceſſitatibus meminerint ſibi requiem in hac vitâ nequaquam eſſe petendam: auditâ rurſum dulcedine futuræ retributionis leuiùs ferant mala tranſeuntia, quæ bonis ſperauerint remuneranda perpetuis. Cùm enim ſuas, ſuorúmque paſſiones paulò ſuperiùs commemoraſſet, confeſtim ea quæ modò cum legeretur audiuimus adiunxit, dicens: *Filius enim hominis venturus eſt in gloriâ Patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum*
E *opera eius.* Vbi aptiſſimè diem extremi deſignat examinis, quando in poteſtate magnâ & maieſtate veniet iudicaturus de mundo, qui quondam in humilitate & abiectione venerat iudicandus à mundo: quando cum iudiciariâ diſtrictione quæret operum perfectionem ab eis, quibus miſericordiæ largitate prærogauerit ſuorum gratiam munerum; quando reddens ſingulis ſecundum opera eorum, electos in regnum Patris ſui perducet, reprobos autem cum diabolo in ignem reiiciet ſempiternum. Et pulchrè dicitur, quia Filius hominis venturus eſt in glo-

Propoſita in Euangelio cùm ſudores certaminum, tum palma præmiorū.

Matth. 16. v. 27.

Matt. 25. v. 31.

A riâ Patris, quia qui in hominis naturâ minor eſt Patre, ipſe in diuinitate vnius eiuſdémque eſt gloriæ cum Patre verus homo, per omnia verus exiſtens & Deus. Meritò autem lætificat pios, meritò terret contumaces, quod ſequitur: *Et tunc reddet vnicuique ſecundum opera eius*, quia qui nunc bona operantes preſſuris malorum affliguntur iniquis, lætanti nimirum animo tempus expectant illud, quando per iudicem iuſtum non ſolùm ab iniuſtorum liberentur iniuriis, ſed & iuſtitiæ ac patientiæ ſuæ mercedem percipiant. Qui verò malè viuentes patientiam iudicis negligentiam putant, iuſtè ſerò pœnitentes æternæ damnationis ſen-
B tentiâ feriuntur. Concinit huic Euangelicæ ſententiæ quod ait Pſalmiſta, *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi, Domine.* Primò quippe miſericordiam, ac deinde iudicium ſe cantare perhibet: quia nimirum Dominus quod primo ſuo aduentu depoſitum nobis benignè contulit, hoc in ſecundo diſtrictiùs exiget. Sed peruerſus quiſque, qui miſericordiam largientis contemnit, iurè iudicium diſcutientis Domini pertimeſcit. At qui gratiam miſericordiæ gratis ſe meminit ſuſcepiſſe, gaudens vtique iudicij diſcrimen expectat: ideóque liberâ modulatione ſuo iudici miſericordiam & iudicium cantat.

Pſal. 100. v. 1.

C Verùm quia incertum eſt omnibus tempus vniuerſalis iudicij, incerta ſingulis ſui exitus hora, & poterat longa videri præſens afflictio neſcientibus, quando requies promiſſa veniret: voluit pius magiſter aliquibus diſcipulorum ſuorum adhuc in terrâ degentibus æternæ repromiſſionis gaudia præmonſtrare: quatenus & ipſi qui vidiſſent, & omnes qui audire poſſent, leuiùs aduerſa præſentia tolerarent, reducto ſæpius ad mentem futuræ retributionis munere quod expectarent. Vnde ſequitur: *Amen dico vobis, ſunt quidam de hîc ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno ſuo.* Venientem quippe in regno ſuo viderunt diſcipuli,
D quia in eâ claritate viderunt fulgentem in monte, in quâ peracto iudicio ab hominibus Sanctis in regno ſuo videbitur. Sed quod mortales adhuc, & corporales diſcipulorum oculi ſufferre nequiuerunt, tunc per reſurrectionem iam ſacta incorruptibilis potenter tueri ſufficiet omnis Eccleſia Sanctorum, de quâ ſcriptum eſt: *Regem in decore ſuo videbunt oculi eius.*

Transfiguratus Dominus vt guſtum aliquē gloriæ præbeat.

v. 28.

Iſai. 33. v. 17.

Et poſt ſex dies aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & ducit illos in montem excelſum. Oſtenſurus gloriam ſuam diſcipulis, in montem eos ducit excelſum: vt doceat omnes qui hanc videre deſiderant, non in infimis iacere voluptatibus, non illecebris ſeruire carnalibus, non cupi-
E ditatibus adhæreſcere terrenis, ſed æternorum amore ad ſuperna ſemper erigi: Angelicę munditiæ, pietatis, pacis, dilectionis, & iuſtitiæ vitam quantum mortalibus poſſibile eſt, & ſemper imitari debere iuxta eum qui dixit, *Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, vnde etiam Saluatorem expectamus Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Oſtenſurus gloriam ſuæ maieſtatis, in montem diſcipulos ducit, vt diſcant ipſi, diſcant omnes qui hanc videre ſitiunt, non eam ſibi in huius ſæculi profundo, ſed in regno ſupernæ beatitu-

Matth. 17. v. 1.

Aſſumpti in montem gloriæ Domini ſpeculatores diſcipuli.

Phil. 3. v. 20.

dinis eſſe quærendam. Et benè cùm diceret, A
quia ducit illos io montem excelſum, addidit,
Seorſum. *ſeorſum*, quia iuſti & nunc eum prauorum vi-
einiá premantur, animo tamen ſunt toto atque
intentione fidei ſeparati ab illis, & in futuro
funditus ſeorſum abducuntur ab eis, cùm *ab-*
Pſal. 30. v. 21. *ſcondet eos in abſcondito vultus ſui à conturba-*
tione hominum, proteget eos in tabernaculo ſuo
Promiſſionis ſex dies *à contradictione linguarum.* Qood autem poſt
dies ſex ex quo promiſit diſcipulis, claritatem
ſuæ viſioois oſtendit: ſignificat Sanctos in die
Tit. 1. v. 2. iudicii regnum percepturos *quod eis promiſit,*
qui non mentitur Deus, ante tempora ſæcularia.
Tempora quippe ſecolatia ſex ætatibus con-
ſtaot, quibus completis audient ipſo dicente: B
Matth. 25. v. 34. *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum*
vobis regnum à conſtitutione mundi. Poſſunt diea
ſex promiſſæ Dominicæ viſionis & gloriæ bo-
notum perfectione operum deſignari, ſine qui-
bus ad coutemplandam Conditoris ſui maieſta-
Geneſ. 2. v. 2. tem quiſque aliquid agere valet, peruenire non
valet. Quia eoim Dnminus ſex diebus rerum
ereaturam formauit, ſeptimâ requieuit ab ope-
ribus ſuis, rectè per ſex dies opera bona qui-
bus ad requiem peruenire debeamus, expri-
muntur. Et quia qui Deum videre, qui ad glo-
riam beatæ reiurrectioois pertingere concupiſ-
ſcit, debet agere bona quæ nouit: rectè poſt
dies ſex gloriain ſui regni quain ſpopoodit C
diſcipulis, Saluator oſtendit. Sequitur:

v. 2. *Et transfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit*
facies eius ſicut ſol: veſtimenta autem eius fa-
Transfiguratur ante diſcipulos Dominus. *cta ſunt alba ſicut nix.* Transfiguratus eſt ante
diſcipulos Dominus, & ſui corporis gloriam,
quâ per reſurrectionem erat illuſtrandus, ſi-
gnificat; & electotum omnium quantæ
elaritatis poſt reſurrectionem ſint corpora
futura, manifeſtat. Nam & his alibi dicit:
Matth. 13. v. 43. *Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno Patris*
eorum: & in exemplum futuræ clarificationis ip-
ſius, *reſplenduit facies eius ſicut ſol.* Non quia
Domini & Sanctorum eius æqualis poſſit eſſe
elaritas & gloria, cùm & de iiſdem Saoctis dicat
1. Cor. 15. v. 41. Apoſtolus: *Stella autē à ſtellâ differt in claritate,* D
ſic & reſurrectio mortuorum; ſed quia nihil ſole
elarius videre nouimus, non ſolùm Domini, ſed
& Saoctorum in reſurrectiooe gloria, Solis aſ-
pectui comparatur: quia clarius ſole aliquid vo-
de exemplum daretur hominibus, minimè po-
tuit inoeniri. Hanc autem glotificam Dominici
Chriſti gloria & Sanctorum non videbitur à reprobis in iudicio. corporis maieſtatem, hanc Sanctotuoi eorpo-
ruin claritatem nullus in iudicio reproborum
videre putandus eſt. Taotùm *videbunt in quem*
transfixerunt, & plangent ſe ſuper eum omnes
tribus terræ. At cùm peracto iudicio ſublati
Ioan. 19. v. 37. fuerint impii, ne videant gloriam Dei, tonc iu-
Zach. 12. v. 10. ſti ad contemplandam perpetuò gloriam regni
eius, & ipſi pro modulo ſuo incorruptionis luce E
Iſaia. 26. v. 10. transfigurati, intrabunt. Vnde dicit Apoſtolos,
Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ,
Philip. 3. v. 21. *configuratum corpori claritatis ſuæ.*

Si autem quærit aliquis quid veſtimenta Do-
Veſtimenta Chriſti myſticé. mini, quæ facta ſunt alba ſicut nix, typicè de-
ſignant: poſſumus rectè intelligere Sanctorum
eius Eccleſiam per hæc eſſe monſtratam, de
quibos Eſaias ait: *Omnibus his velut ornamen-*
Iſaia. 49. v. 18. *to veſtieris.* Et Apoſtolus: *Quotquot enim,* in-
Gal. 3. v. 27. quit, *In Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum in-*
duiſtis. Qui in tempore reſurrectionis omni labe
iniquitatis ſimul, & ab omni mortalitatis ob-
ſcuritate caſtificantur. Vnde pulchrè de veſti-
mentis Domini dicit Euangeliſta Marcus,
Quia facta ſunt ſplendida candidaque nimis Marc. 9. v. 2.
velut nix, qualia fullo ſuper terram non poteſt
candida facere: quia quod omnibus patet, ne-
mo eſt qui ſine corruptione ac dolore viuere
poſſit ſuper terram. Quod omnibus ſapienti-
bus patet, licet hæretici contradicant; nemo eſt Nemo à peccati labe immunis viuit ſuper terram.
qui ſine attactu alicuius peccati viuere poſſit
ſuper terram. Sed quod fullo, id eſt, doctor
animatum ſiue mundator aliquis ſui corporis
eximius, ſuper terram non poteſt facere; Do-
minus faciet in cœlo: mundaos Eccleſiam vi-
delicet ſuam ab omnibus inquinamentis car-
nis & ſpiritus, inſuper & æternâ carnis ac
ſpiritus beatitudine ac luce reficiens. Se-
quitur.

Et ecce apparuit illis Moyſes, & Elias cum v. 3.
eo loquentes. Quales apparuerint, & quid lo-
cuti ſunt cum eo, Lucas manifeſtiùs ſcribit, Luca 9. v. 31.
dicens: *Erat autem Moyſes, & Elias viſi in*
maieſtate, & dicebant exceſſum eius, quem Moyſes & Elias viſi in maieſtate.
completurus erat in Hieruſalem. Moyſes ergo
& Elias qui locuti ſunt cum Domino in mon-
te, & paſſionem eius ac reſurrectionem dice-
bant, oracula Legis & Prophetiæ deſignant:
quæ in Domino completa, & nunc doctis qui-
buſque patent, & electis omnibus in futuro
maoifeſtiùs patebunt. Qui benè *viſi in maie-*
ſtate dicuotur, quia tunc apertiùs videbitur
quaodo veritatis dignitate omnis diuinorum
eloquiorum, non ſolùm ſenſus, ſed & ſermo
fuerit prolatus, quamuis in Moyſe & Eliâ om-
nes qui cum Domino regoaturi ſunt, rectè in-
telligi poſſunt. In Moyſe quidem qui mor-
tuus ac ſepultus eſt, hi qui in iudicio reſuſ-
citandi à morte: in Eliâ verò qui neodum mor-
tis debitum ſoluit, hi qui in aduentu iudicis
viui inueniendi ſunt in carne. Qui vtrique
pariter in vno, eodémque momeoto rapti in
oubibus obuiam Domino in aëra, mox pera-
cto iudicio ad vitam ioduentur æternam. Qui-
bus aptè conuenit quòd Moyſes & Elias in
maieſtate fuiſſe viſi perhibentur: per excellen-
tiam namque maieſtatis inſigne muneris, quo
ſunt coronandi, monſtratur. Benè conueoit & Dicentes exceſſum Ieſu.
hoc quòd exceſſum eius quem completurus
erat in Hieruſalem, dixiſſe memorantur: quia
nimirum voica laodis materia fidelibus ſuis
ſit paſſio Redemptoris: qui quantò magis me-
minerint eius ſe gratiâ eſſe redemptos, tan-
tò ſuæ reparationis memoriam deuoto ſem-
per in pectore verſant: deuotâ confeſſione
teſtantur.

Verùm qoia cùm ampliùs quiſque vitæ cœ-
leſtis dulcedinem deguſtat, eò amplius faſtidit Petrus gloriâ delectatur transfigurationis.
omoia quæ placebant io infimis: meritò Pe-
trus viſâ Domioi, & Sanctorum eius maieſta-
te, repente cuncta quæ nouerat terrena obli-
uiſcitur, ſolis iis quæ vidit perpetuò delecta-
tur adhærere, dicens: *Domine, bonum eſt nos* v. 4.
hîc eſſe: ſi vis, faciamus hîc tria tabernacula,
tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum. Et
quidem beatus Petrus, ſicut alius Euangeliſta te-
ſtatur, *neſciebat quid diceret,* in eo quòd in cœle- Luc. 9. v. 33.
ſti cõuerſatione tabernacula facienda putauit. In Nullum in cœleſti gloriâ tabernaculum.
illâ namq; cœleſtis vitæ gloriâ domus neceſſaria
non erit, vbi diuinæ contemplationis luce omnia
pacificante, aura aduerſitatis alicuius timenda
nulla remanebit, teſtante Apoſtolo Ioanoe,

Apoc. 21. v. 22.

qui eiuſdem ſupernæ ciuitatis claritatem deſcribens inter alia dicit: *Et templum non vidi in eâ: Dominus enim omnipotens templum illius eſt, & Agnus.* Sed benè nouerat quid diceret, cùm ait: *Domine, bonum eſt nos hic eſſe*, quia re verâ ſolum hominis bonum eſt intrare in gaudium Domini ſui, & huic contemplando in æternum adſiſtere. Vnde & meritò nihil vnquam veri boni habuiſſe putandus eſt, cui reatu ſuo exigente contingit nunquam ſui faciem videre Creatoris.

Hominis ſolum bonum viſio Creatoris.

Quòd ſi beatus Petrus glorificatam Chriſti humanitatem contemplatus tanto afficitur gaudio, vt nullatenus ab eius intuitu velit ſecerni: quid putamus, fratres chariſſimi, eſſe beatitudinis, qui diuinitatis eius altitudinē videre meruerunt? Et ſi cum duobus tantùm ſanctis, Moyſe videlicet & Eliâ, transfiguratam in monte hominis Chriſti ſpeciem videre bonum maximum duxit: quis ſermo explicare, quis ſenſus valet comprehendere quanta ſint gaudia iuſtorum, cùm acceſſerint *ad Sion montem, & ad ciuitatem Dei viuentis Hieruſalem, & multorum millium Angelorum frequentiam*: ipſúmque ciuitatis eiuſdem artificem & conditorem Deum: non per ſpeculum & in ænigmate ſicut nunc, ſed facie ad faciem conſpexerint? De quâ viſione dixit ipſe Petrus loquens de Domino: *In quem nunc quoque non videntes creditis, quem cùm videritis, exultabitis lætitiâ inenarrabili, & glorificatâ.* Sequitur.

Heb. 12. v. 22.

1. Cor. 13. v. 12.

1. Petri 1. v. 8.

v. 5.

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: ipſum audite. Quia tabernacula facere quærebant, obtectu lucidæ nubis admonentur in illâ vitæ cœleſtis habitatione domos non eſſe neceſſarias, vbi omnia Dominus æternâ ſuæ lucis obumbratione protegit. Qui enim populum per deſerta gradientem, ne per diem ſol, nec luna vreret per noctem, quadraginta annos expandit nubem in protectionem eorum: quantò magis inhabitantes in tabernaculo regni cœleſtis in ſæcula, ſanctarum velámento proteget alarum? *Scimus enim*, docente Apoſtolo, *quia ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cœlis.* Quia verò reſplendentem Filij hominis faciem cernere deſiderabant, adſuit Pater in voce, docens eundem eſſe Filium ſuum dilectum, in quo ſibi benè complacuiſſet: vt diſcerent ab humanitatis eius gloriá quam videbant, ad diuinitatis, quâ æqualis eſt illi, contemplandam ſuſpirare præſentiam. Quod autem ait vox Paterna de Filio, *In quo mihi benè complacui*, hoc eſt, quod eius Filius alibi teſtatur: *Et qui me miſit, mecum eſt: & non reliquit me ſolum: quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.* Et quod adiunxit, *Ipſum audite*, admonuit eum eſſe de quo Moyſes idem, populum cui legem dedit, præmonebat: Quia *Prophetam vobis ſuſcitabit Dominus Deus veſter de fratribus veſtris tanquam me: ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus*

Pſal. 120. v. 6.

Pſal. 104. v. 39.

2. Cor. 5. v. 1.

Ioan. 8. v. 29.

Deut. 18. v. 15.

A *fuerit vobis.* Neque enim Moyſen & Eliam, id eſt, Legem & Prophetas audiri verat: ſed omnibus his auditionem Filij, qui legem ac Prophetas venit adimplere, præferendam inſinuat, cunctiſque veteris inſtrumenti typis & ænigmatibus lucem Euangelicæ veritatis anteponendam intimat. Et quidem piâ diſpenſatione fides diſcipulorum, ne crucifixo Domino titubet ſolidatur, tum imminente crucis articulo, & humanitas eius qualiter per reſurrectionem ſit ſublimanda cœleſti luce monſtratur: & quia coæternus ſit in diuinitate Patri Filius cœleſti eiuſdem Patris voce probatur: quatenus adueniente horâ paſſionis minus morientem dolerent, quem B poſt mortem mox glorificandum in homine, in diuinitate autem ſemper à Deo Patre glorificatum, meminiſſent.

Verùm diſcipuli quaſi carnales adhuc ſubſtantiæ fragilis auditâ Dei voce timentes in faciem ceciderunt. Dominus autem quaſi pius per omnia magiſter, verbo ſimul eos & tactu conſolatur, & erigit. *Et deſcendentibus*, inquit, *illis de monte præcepit Ieſus, dicens: Nemini dixeritis viſionem, donec Filius hominis à mortuis reſurgat.* Viſionem oſtenſæ ſuæ maieſtatis ad tempus taceri præcepit, ne ſi palam vulgaretur in populos, aut diſpenſationem paſſionis illius iidem populi principibus repugnando impedirent, & ſic humanæ ſalutis effectus, qui per ſanguinem eius erat futurus, retardaretur: aut C certè hi qui eandem viſionem audientes credidiſſent, viſo crucis opprobrio, ſcandalizarentur. Opportuniùs autem completâ paſſione, reſurrectione, & aſcenſione eius in cœlum, repletis Spiritu ſancto Apoſtolis prædicata eſt: quatenus omnes qui ſacramentis eius initiari voluiſſent, non ſolùm effectum reſurrectionis credere, ſed etiam modum eiuſdem reſurrectionis ab his qui viderant potuiſſent ediſcere: nec non & æternitatem diuinæ natiuitatis, quam à Patre audierant, cunctis pariter credendam amandámque prædicarent.

Diſcipulorum ex maieſtate terror.

v. 9.

Gloria transfigurationis vſ ad tempus celanda.

Expoſitâ igitur lectione Dominicæ Transfigurationis, ad noſtram, fratres chariſſimi, conſcientiam reuertamur: & ſi Domini gloriam vi- D dere delectat, tranſitis carnalibus deſiderijs, ſubeamus in montem virtutum. Si ad veſtimenta Domini candidiſſima pertinere volumus, *mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem Dei.* Si vocem Dei Patris audire, ſi conſubſtantialis eius Filij maieſtatem deſideramus intueri, ſtudeamus ſoliciti peruerſa & inutilia mortalium verba declinare, ſtudeamus à ſuperuacuis ſæculi fallentis oculos auertere ſpectaculis: quatenus reſurrectionis noſtræ gloriâ coruſcante, & ipſi quidem quæ modò nequimus, magnalia noſtri conditoris videre ſimul & dicere E mereamur, præſtante ipſo qui viuit & regnat cum Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum: Amen.

Moralis inſtructio.

2. Cor. 7. v. 1.

Patrum tractatus alij, diſertiſſimæque orationes quibus luculenter hoc ſacramentum exornant, habentur ad 6. Auguſti, quo die illud feſtiuè celebratur.

FERIA II. POST DOMINICAM II. QVADRAGESIMÆ.

IOAN. VIII.

a De futuro quaſi de præſenti loquitur. b Perſequendo in Apoſtolis.

IN illo tempore dixit Ieſus turbis Iudæorum. Ego [a] vado, & [b] quæ-

c Permanentes. d Vos inimici nunquam, ſed amici mei: & ſi non modò, poſtea tamen poteritis: quibus alibi idem dicit quod iſtis.

retis me, & in [c] peccato veſtro moriemini: Quò ego vado, [d] vos non

e Omnia carnaliter ſapientes, & quod dixit non intelligentes.

poteſtis venire. [e] Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum, quia dixit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire? Et dicebat eis:

f A Patre, cum eo excedens omnia. g In peccato nati adhuc in eo viuitis, quod non iam hi qui de mundo electi ſunt: pertinentes ad eum qui fecit mundum. h Prior mundo.

Vos de deorſum eſtis, ego de [f] ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis, ego non [h] ſum de hoc mundo. Dixi ergo vobis, Quia in peccatis veſtris moriemini. Si enim

i In quo nati. k Carnaliter ſapientes, æternæ eſſentiæ ignari.

non credideritis, quia ego ſum, moriemini in [i] peccato veſtro. [k] Dicebant er-

l Quid dixiſti: Ego ſum, & non addidiſti, quid? nunc ergo dic quis es, vt credamus. m Factus homo propter vos, vt poſſetis me intelligere.

go ei: [l] Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui & [m] loquor vobis. Multa

n Idem eſt audire ab eo quod eſſe ab eo.

habeo de vobis loqui & iudicare: ſed qui me miſit, verax eſt, & ego quæ [n] au-

o Id eſt, veritatem.

diui ab eo, hæc [o] loquor in mundo. Et non cognouerunt quia Patrem eius di-

p Quia prius eſt paſſio implenda per manus veſtras, poſt ex vobis aliqui credent, ne quis ergo deſperet de quantocunque ſcelere.

cebat Deum. Dixit ergo eis Ieſus: Cùm [p] exaltaueritis Filium hominis, tunc

q Aliqui ex vobis. Nota inter eos fuiſſe aliquos qui credituri erant. r Id eſt, ſcientiam genuit.

[q] cognoſcetis, quia ego ſum: & à me ipſo facio nihil: ſed ſicut [r] docuit me Pater,

s Idem iam dixerat, ſed quia res magna, aſsiduè commemorat. t Non tamen miſſus vt ego, quia non incarnatus, nec venit.
v Pater. x Filium. y Quare non reliquit.

hæc loquor. Et [s] qui me miſit, [t] mecum eſt: & [v] non reliquit [x] me ſolum, [y] quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.

GLOSSA ORDINARIA

in ſuperius Euang.

Ioan. 8. v. 21. EGo vado. Quaſi ſponte: & ideo fruſtra laboratis. Vadit illò vnde venerat, & vnde non diſceſſerat.

Dominus & Iudæis quæſitus. *Quæretis.* Ideo perſequentes aſſumptum in cœlis, non vt amici habere cupientes. Vnde eis pœnam prædicit: *In peccato veſtro moriemini.*

v. 22. *Nunquid interficiet.* Stulta verba: quaſi ſi de morte diceret, non poſſent eum ſequi ad mortem. Dicebat ergo non de morte, ſed de gloria ad quam ibat per mortem. Vnde illis carnalibus ſubdit.

v. 23. *Vos de deorſum eſtis.* Et ideo terram ſapitis: ſicut ſerpens terram comeditis.

v. 24. Quid de mũdo eſſe. *Dixit ergo.* Hic exponit quid ſit eſſe de mundo, id eſt, eſſe peccatores, infideles terrena ſapientes. Vnde hoc eis exponit.

Credere, præſentis eui, non percipere. *Si enim non.* Sed contrariò ſpem dat credituris. *Credideritis* dicit, non perceperitis; quia nemo nunc capit immutabilem eſſentiam.

Æternæ verbum eſſentiæ, Ego ſum. Exod. 3. v. 14. *Ego ſum.* Non dicit quid, vel Chriſtus, vel Filius Dei, vel aliud huiuſmodi: ſed ad iſtos C vtitur verbo æternæ eſſentiæ, ſicut olim ad Moyſen, quem mittebat ad liberandum Iſraël. Q. d. Qui miſi Moyſen ad liberandum filios Iſraël, ego per meipſum veni liberare perditos,

A Cætera verò omnia quæ mittuntur, non verè ſunt.

Principium. AVGVST. Credite me principium. Et eſt in Græco fœminini generis: ac ſi diceret: Credite me veritatem, qui loquor vobis. Pater dicitur principium non de principio, Filius dicitur principium à principio, id eſt, à Patre, per quem omnia. Omnia enim per Filium Pater operatus eſt. Ipſe manus dextera, fortitudo, ſapientia, & Verbum eſt Patris. v. 25. Filius principium à Patre principio.

AVGVST. Ecce quid eſt eſſe, quia principium in ſe manet, innouat omnia, & mutari non poteſt.

B *Loquor.* Et, *Habeo de vobis multa loqui,* docendo, ſi credideritis: accuſando, ſi non credideritis: & qui modò non iudico, ſed ſaluo, habeo pòſt iudicare. *Habeo,* dico, ſed totum ex Patre, *qui verax eſt* ex ſe: ex quo ego ſum veritas, quam genuit ex ſe: & ideo vera dico, & iudico. Ecce quomodò dat gloriam Patri cui æqualis eſt, vt doceat nos minores dare gloriam Deo. Chriſti exemplum vt demus gloriam Deo.

Et non cognouerunt. Cùm dicit, *Qui miſit me, verax eſt,* non intellexerunt, quod de Patre diceret: quia adhuc habebant clauſos oculos. Et ideo ſubdit eis. v. 27.

C *Cùm exaltaueritis:* Vbi oſtendit aliquos ibi eſſe, qui poſt paſſionem ſuam eſſent credituri, & cogituri quis ipſe eſſet. v. 28.

Quia ego ſum. Eſſe eſt immutabile diuinæ ſubſtantiæ. Sed ne ipſe qui loquitur intellige-

tetur eſſe Pater, ſubdit: *Et à meipſo facio nihil*, quia à meipſo non ſum, ſed à Patre.

Facio ſemper. Semper ipſa æqualitas eſt. Semper, non ex quodam initio, & deinceps: ſed ſine initio, & fine. Dei enim generatio non habet initium temporis, quia per Vnigenitum facta ſunt tempora.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Ioan. 8. v. 21. Tract. 38. in Ioan. circa princip. & 9.

DIxit ergo iterùm Ieſus: Ego vado, &c. AVGVST. Quia ſuprà dictum eſt quòd *nemo apprehendit eum, quia nondum venerat hora eius*; modò de ipſâ ſuâ paſſione, quæ poſita erat, non eius neceſſitate, ſed poteſtate, locutus eſt Iudæis. Vnde dicitur, *Dixit ergo iterum Ieſus, Ego vado.* Chriſto enim Domino mors, profectio fuit illuc, vnde venerat, & vnde diſceſſerat.

Tom. 19. in Ioan. ſuper illud *Ego vado, & quæretis me.*

BED. Hæc autem verborum connexio talis eſſe videtur, vt hæc vno tempore, vno quoque in loco (vel certè alio tempore alioque in loco) geri potuiſſent: quoniam nihil interponi, & quædam, vel multa potuerunt.

ORIG. Sed obiiciet aliquis ſic. Si his qui manebant in incredulitate, iſta dicebat; quomodò eis dicit, *Et quæretis me*? quærere enim Ieſum, eſt quærere veritatem & ſapientiam. Sed dices, Quia & de perſequentibus aliquando dicitur,

Differentia quærentiũ Ieſum.

quòd quærebant eum capere: differentiæ enim ſunt eorum qui quærunt Ieſum. Non omnes enim pro eorum ſalute, & vtilitate quærunt eum: propter hoc ſolùm hi qui rectè quærunt eum, inueniunt pacem. Rectè autem quærere dicuntur, qui Verbum quod eſt in principio apud Deum quærunt, vt illos Patri adducat.

Tract. 38. in Ioan. paſtum à princip.

AVG. *Quæretis ergo*, inquit, *me*, non pio deſiderio, ſed odio. Nam illum, poſtea quàm abſceſſit ab oculis hominum, inquiſierunt & qui oderant, & qui amabant: illi perſequendo, iſti habere cupiendo. Et ne potetis quia me benè quæretis, *In peccato veſtro moriemini*. Hoc eſt Chriſtum malè quærere, in peccato ſuo mori: hoc eſt illum odiſſe, per quem ſolum poſſit ſalus eſſe. Dixitque ſententiam præſcius, quòd in peccatis ſuis morientur.

In hoc loco.

BED. Sed nota quòd *peccato* in ſingulari numero vtitur, ſed *veſtro*, in plurali: vt idem omnium ſcelus oſtenderet.

Tom. 19 in Ioan ſuper illud: *Noui vos Abrahæ ſemen eſſe.*

ORIGEN. Quæro autem propter quid infrà dicitur; quòd *hoc ipſo loquente multi crediderunt in eum?* Nunquid ad omnes præſentes dicit, *In peccato veſtro moriemini*? Sed ad illos dicebat, quos ſciebat non eſſe credituros, & propter hoc in eorum peccatis eſſe morituros, & non valentes poſt ipſum ſequi. nam ſequitur, *Quò ego vado, &c.* Vbi ſcilicet veritas & ſapientia eſt: hoc eſt enim, vbi eſt Ieſus. Non poſſunt, ait, quia non volunt: ſi enim voluiſſent, & non potuiſſent, non rationabiliter eis diceretur, *In peccato veſtro moriemini*.

Tractat. 38. in Ioan. longè à princip.

AVGV. Hoc autem & diſcipulis alio loco dicit, nec tamen dixit eis; In peccato veſtro moriemini: ſed; *Quò ego vado, vos non poteſtis venire modò*: non abſtulit ſpem, ſed prædixit dilationem.

Tom. 19 in Ioan. ſuper illud: *Noui vos ſemen.*

ORIG. Præſens autem verbum minatur Chriſti receſſum. Sed quandiu ſeruamus ea, quæ animæ noſtræ ſunt inſita veritatis ſemina, nequaquam recedit à nobis Verbum Dei. Si verò à lapſu ad malitiam corrumpamur, tunc dicitur nobis, *Ego vado*: & cùm quæremus eum, nequaquam inueniemus, ſed in peccatis noſtris moriemur, ab ipſâ morte occupati. Non oportet autem pertranſire inexquiſitè, quod dicitur, *In peccatis veſtris moriemini*. Si enim communiter accipiatur, manifeſtum eſt quòd peccatores in peccatis eorum moriuntur, iuſti verò in iuſtitiâ: ſi verò dicitur, *Moriemini*, ſicut qui ad mortem peccat, moritur; manifeſtum eſt quòd hi quibus talia dicebantur, nequaquam mortui erant, ſed viuebant in infirmitate animæ, ſed infirmitas illa ad mortem erat: propter hoc medicus videns eos grauiter infirmantes, dicebat, *Et in peccatis veſtris moriemini*: & ſic manifeſtum erat illud, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Cùm enim aliquis in ſuo peccato moritur, quò vadit Ieſus non poteſt ire: nullus enim mortuus poteſt ſequi Ieſum. *Non enim mortui laudabunt te Domine.*

Expoſitio.

Tract. 38. in Ioan. aliquant. à princip.

AVG. His autem verbis auditis, quomodò ſolent carnalia cogitantes, interrogauerunt. nam ſequitur: *Dicebant ergo Iudæi, Nunquid interficiet ſemetipſum, quia dicit, Quò ego vado, vos non poteſtis venire?* Stulta verba. Quid enim? Non poterant illi venire quò ipſe pergeret, ſi interficeret ſemetipſum? Ergo, *quò ego vado, dixit*, non, quò itur ad mortem, ſed quò ipſe ibat poſt mortem.

In hoc loco.

THEOD. Per hoc enim manifeſtauit quòd reſurget in gloriâ, & ſedebit ad dexteram Dei.

Tom. 19. in Ioan. ſuper illud: *Nunquid ſeipſum interficiet.*

ORIG. Quæramus tamen ſi hoc ab eis de Saluatore dicitur, altius aliquid cernentibus. Multa etiam aut ex traditione, aut ex apocryphis ipſos contingebat videre præ multis. Fortè igitur in his quæ tradita ſunt de Chriſto, erat iuxta ſanas traditiones propheticorum ſermonum, ſicut generari eum in Bethleem: ſic & de morte eius, vt hoc modo tranſire deberet ab hac vitâ, quomodò ipſe dicit, *Nemo tollit animam meam à me, ſed ego pono eam.* Quare quòd hîc dicitur, *Nunquid interficiet ſe?* non ſecundum ſimplicem ſenſum dicitur, ſed ſecundum aliquam Iudæorum de Chriſto traditionem. Multum enim ex hoc quòd dixerat, *Ego vado*, apparet poteſtas voluntariè morientis corpore derelicto. Æſtimo autem quòd ignominioſè proferentes hoc, quod ſecundùm traditiones ſuas de morte Chriſti ad ipſos deuenerat, & non gloriam dantes, dixerunt, *Nunquid interficiet ſemetipſum?* Oportebat enim eos cum demonſtratione gloriæ, ſic dicere, Nunquid anima eius cum ipſi placuerit, egredietur relicto corpore? Dominus autem ad eos, qui terrena ſapiebant, tanquam ad terrenos loquitur. vnde ſubditur, *Et dixit eis, Vos de deorſum eſtis.* id eſt, terram ſapitis: ſurſum cor non habetis.

Hom. 52. in Ioan. parũ à princip.

CHRYS. Quaſi dicat, Non eſt mirum vos talia cogitare, homines carnales, & nihil intelligentes ſpirituale. *Ego de ſupernis ſum.*

Tract. 38. in Ioan. inter princip. & med.

AVG. De quibus *ſupernis*? Ab ipſo Patre, quo nihil ſuperius. *Vos de hoc mundo eſtis; Ego non ſum de hoc mundo.* Quomodò enim erat de mundo, per quem factus eſt mundus

BED. Et qui ante mundum fuit: illi autem

de mundo erant, quia poſtquam mundus eſſe cœpit, fuerant creati.

Hom. 2. in Ioan paruum à princip.
In hoc loco

CHRYS. Vel propter mundanas & vanas cogitationes hoc dicit, *Ego non ſum de hoc mundo.* THEOPHYL. Nihil mundanum, ſiue terrenom affectans: vnde nullatenus ad tantam inſaniam deuenirem, vt meipſum occiderem. Sed Apollinarius malè ſuſcipiens huoc ſermonem, ait, Quòd corpus Domini non fuit de hoc mundo, ſed de ſurſum cœlitùs deſcendit. Nunquid igitur & Apoſtoli qoibus à Domino dictum eſt, *Vos non eſtis de mundo*, ideo corpus ſunt cœlitùs obtineores? Sic igitur intelligendum eſt cùm dicitur, *Ego non ſum de hoc mundo*: hoc eſt, non ſum de nomero veſtrûm, qui mundana curatis.

Tom. 19. in Ioan. ſuper illud: Vos ex infernis.

ORIG. Alius autem ſenſus eſt eorum quæ ſunt deorſum, & eorum quæ ſunt de hoc mundo. Deorſum enim ſicut de loco aliquo intelligitur; ſed mundus materialis, locis quidem diuerſis continetur, qui omnes quantum ad immaterialia & inuiſibilia deorſum ſunt: qoo ad mundum verò comparando mundi loca, erunt vtique quædam deorſum, & quædam ſurſum.

Morales expoſitiones.

Vbi autem eſt theſaurus vniuſcuiuſque, ibi eſt & cor eius. Si itaque aliquis theſaurizet in terrâ, deorſum efficitur. Si verò aliquis theſaurizet in cœlis, fit deſuper. Sed & tranſcendens omnes cœlos, in fine beatiſſimo inuenitur. Et iterum: Qui circa hunc mundum eſt amor, facit eum qui de hoc mundo eſt: qui autem non diligit mundum, nec eo quæ ſunt in hoc mundo, non eſt de mundo hoc. Tamen eſt aliquis alius mundus præter hunc ſenſibilem mundum, io quo ſuot inuiſibilia: cuius viſum & decorem videbunt hi, qui mundo ſunt corde. Sed & ipſe primogeoitus omnis creaturæ poteſt dici mundus, prout eſt ſumma ſapientia: Omnia enim in ſapientiâ ſuot facta. In ipſo itaque erat totus mundus, intantùm differens à mundo materiali, inquantum differt ratio totius mundi ab omni materiâ denudatâ à materiali mundo. Anima ergo Chriſti dicit, *Ego non ſum de hoc mundo*, quia non conuerſatur in iſto mundo.

Tract. 38. in Ioan paulò ante med.

AVGVST. Exponit autem Dominus quid intelligi voluerit, cùm dixit, Vos de hoc mundo eſtis: quia ſcilicet peccatores erant: omnes autem cum peccato nati ſumus; omnes vioendo, ad id qood nati eramus, addidimus. Tota ergo infidelitas Iudæorum ipſa erat non peccatum habere, ſed in peccatis mori. vnde ſubdit, *Dixi ergo vobis, quia &c.* Credo autem io illâ multitudine, quæ Dominum audiebat, & eos fuiſſe qui creditori erant. Quaſi in omnes autem proceſſerat illa ſeoeriſſima ſententia, *In peccato veſtro moriemini*, ac per hoc, & illis qui creditori erant, ſpes erat ablata: Reoocauit ergo eos ad ſpem, adiungens, *Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccato veſtro.* Ergo ſi credideritis quia ego ſum, non moriemini in peccato veſtro.

Hom. 52. in Ioan. aliquât. à princip. Habet priora verba.

CHRYS. Si enim propter hoc venit vt peccatum tollat, & aliter non contingit illud exuere, niſi per lauacrum: neceſſariò cootinget eum qui non credit, ex hac vitâ abire, veterem hominem, id eſt, peccatum, habentem: quia priora peccata habens, hinc recedit.

Tract. 37. in Ioan. circa med.

AVGVST. Cùm autem dixit, *Si non credideritis quia ego ſum*; quia nihil addidit, multum eſt quod commendauit: quia ſic etiam & Deus Moyſi dixerat, *Ego ſum qui ſum*: Sed quomodò audio, *Ego ſum qui ſum*: &, *Niſi credideritis quia ego ſum*, quaſi alia non ſint? Sed prorſus qualiſcunque excellentia, ſi mutabilis eſt, verè non eſt. Non enim eſt ibi verum eſſe, vbi eſt & non eſſe. Diſcute rerum mutationem, inuenies, *fuit & erit.* Cogita Deum, inuenies, *eſt*: vbi tempus præteritum eſſe non poſſit. Vt ergo tu ſis, tranſcende tempus. Hæc itaque promittens, ne moriamor io peccatis noſtris; nihil aliud mihi videtur his verbis dixiſſe, *Niſi credideritis quia ego ſum*, quàm, niſi credideritis quia Deus ſum. Deo gratias, qoia dixit, *Niſi credideritis*: non dixit, Niſi ceperitis. Quis enim hoc capiat?

Tom. 19. in Ioan. ſuper illud: Dixi vobis quòd moriemini.

ORIG. Manifeſtum eſt autem quòd qoi moritur in peccatis ſuis, quamuis dicat ſe Chriſto credere, tamen in veritate non credit: Qui enim credit iuſtitiæ, non iniuſtitiam faciet: & credens io ſapientiam, nihil ſtultum dicis, aut facit. Et ſic ſi ſcrutatus fueris cæteros intellectus Chriſti, inuenies quomodò qui non credit Chriſto, moritur in peccatis ſuis. Accedens autem ad cootraria eorum, quæ conſiderantur in Chriſto, in peccatis ſuis moritur.

v. 25.
Tract. 38. in Ioan paulò ante med. finem.

Dicebant ergo ei: Tu quis es? Dixit eis Ieſus: Principium, qui &c. AVGVST. Quia dixerat ſuprà Dominus, *Niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris*: interrogant illi velut quærentes noſſe in quem deberent credere, ne in ſuo peccato morerentur. vode dicitur, *Dicebant ergo ei, Tu quis eſt?* Non enim cùm dixiſti, *Niſi credideritis quia ego ſum*: addidiſti, quis eſſes. Sciebat autem ibi quoſdam eſſe credituros, & ideò cùm dixiſſent, *Tu quis es?* vt ſcirent quid illum credere deberent, *Dixit eis Ieſus, Principium, qui &c.* Non tanquam diceret, Principium ſum: ſed tanquam diceret, Priocipium me credite: qnod io ſermone Gręco euidenter àppatet, vbi principium fœmini generis eſt. Principium ergo me credite, ne moriamini in peccatis veſtris: priocipium enim mutari oon poteſt, in ſe manet, & innouat omnia.

Tract. 39. parum à princip.

Abſurdum eſt autem vt Filium dicamus principium, & Patrem principium non dicamus: non tamen duo principia, ſicut nec doos Deos. Spiritus autem ſanctus, Patris & Filii eſt Spiritus, nec Pater eſt, oec Filius: Pater tamen & Filius & Spiritus ſanctus ſuor vnus Deus: voum lumen, vnum priocipium. Addidit autem, *qui loquor vobis*: quia humilis propter vos factus, ad iſta verba deſcendi. Ecce credite me eſſe principium, quia vt hoc credatis, non ſolùm ſum principium, ſed & loquor vobis. Nam ſi principium ſicut eſt, ita maneret apud Patrem, vt non acciperet formam ſerui, quomodò ei crederent, cùm infirma corda intelligibile Verbum ſine voce ſenſibili audire non poſſent?

BED. Sanè in quibuſdam exemplaribus inuenitur, *Qui & loquor vobis*, ſed congruentius eſſe probatur, ſi *quia* legatur: vt iſte ſit ſenſus, Principium eſſe credite, quia propter vos ad hæc verba deſcendi.

Hom. 52. in Ioan. ante med.

CHRYS. Vel aliter: Conſideranda eſt amentia Iudæorum, qui poſt tempus tantum, & ſigna, & doctrinam interrogant, *Tu quis es?* Quid igitur Chriſtus? *Principium, quia & loquor vobis*: quaſi dicat. Sermones meos indigni eſtis audire; non ſolùm vt dicam vobis, quis ego ſum: Vos enim omnia tentantes loquimini,

Et hæc omnia poſſem arguere, & vos punire. vnde ſequitur, *Multa habeo de vobis &c.*

Trađ. 19. in Ioan. à med. — AVG. Supra dixit, *Ego non iudico quemquam:* ſed aliud eſt, *Non iudico:* & aliud, *Habeo iudicare. Non iudico*, dixit ad præſens. Quòd autem dicit, *Multa habeo de vobis loqui, & iudicare;* iudicium futurum dicit. Ideo autem verus in iudicio ero, quia Filius veracis ſum, vnde ſequitur: *Sed qui miſit me &c.* Verax eſt Pater, non participando, ſed generando veritatem. Nunquid enim dicturi ſumus, Plus eſt veritas quàm verax? Si hoc dixerimus, Filium incipimus dicere Patre maiorem.

Hom. 52. in Ioan. ante med. — CHRYS. Dicit autem hoc, vt non æſtiment quoniam tot audiens ex imbecillitate non punit, aut quia eorum cogitationes & contumelias non nouit.

In hoc loco — THEOPH. Vel quia dixerat, *Multa habeo de vobis loqui, & indicare:* iudicium futuro ſæculo reſeruans, ſubiungit: *Sed qui me miſit, verax eſt.* Quaſi dicat. Et ſi vos infideles eſtis, Pater meus verax eſt, qui diem ſtabiliuit, in quo vobis retributio fiet.

Hom. 52. in Ioan. ante med. — CHRYS. Vel aliter: Si in hoc me miſit Pater, non vt iudicem mundum, ſed vt ſaluem mundum; verax autem eſt Pater; conuenienter nullum ego nunc iudico, ſed hæc loquor quæ ſunt ad ſalutem, non quæ ad iudicium. vnde ſequitur, *Et ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo.*

ALC. Audiſſe autem à Patre, idem eſt & eſſe à Patre: quia ab illo habet audientiam, à quo habet eſſentiam.

Trađ. 39. in Ioan à med. — AVG. Dat gloriam Patri æqualis Filius; Tanquam dicat, Do gloriam ei, cuius ſum Filius; quomodò tu ſuperbus es aduerſus eum, cuius es ſeruus?

ALC. Cùm autem audiſſent, *Verax eſt qui miſit me*, non intellexerunt de quo diceret: vnde ſubditur, *Et non cognouerunt quia Patrem eius diceret Deum.* Nondum enim oculos cordis apertos habebant, quibus Patris & Filii æqualitatem intelligere poſſent.

v. 28. Trađ. 40. in Ioan parum à princip. — *Dixit ergo eis Ieſus, Cùm exaltaueritis Filium hominis &c.* AVGVST. Cùm dixiſſet Dominus, *Verax eſt qui miſit me:* non intellexerunt Iudæi quod de Patre illius diceret. Videbat autem ibi aliquos, quos ipſe nouerat poſt paſſionem ſuam eſſe credituros: & ideo ſequitur, *Dixit ergo eis Ieſus, &c.* Recolite illud, *Ego ſum qui ſum*, & cognoſcetis quid ſit dictum, *Ego ſum* Differo cognitionem veſtram, vt impleam paſſionem meam. Ordine veſtro cognoſcetis, qui ſum, cùm ſcilicet exaltaueritis Filium hominis. Exaltationem autem crucis dicit, quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno. Hoc oportebat impleri per manus eorum, qui poſtea fuerant credituri, quibus dicit hoc. Quare? niſi vt nemo quocunque ſcelere, & malè ſibi conſcius deſperaret, quando videat eis donari homicidium qui occiderant Chriſtum.

Hom. 52. in Ioan ante finem. — CHRYS. Vel aliter continua: Quia multa ſigna faciens, & docens eos, non conuerterat, de cruce de reliquo loquitur, dicens, *Cùm exaltaueritis &c.* Quaſi dicat: Vos æſtimatis quòd tunc maximè à me ſeparati eritis, quando me occideritis. Ego autem dico, quoniam tunc maxime ſcietis, & gratiâ ſignorum, & reſurrectionis & captiuitatis veſtræ, quoniam ego ſum Chriſtus Filius Dei: & quòd non contrarior illi. propter quod ſubdit, *Et à meipſo facio nihil &c.* Per A hoc enim indifferentiam ſubſtantiæ manifeſtat, & quòd nihil extra Paternales intelligentias loquitur. Si enim Deo contrarius eſſem, non tantam iram mouiſſem cõtra eos, qui me non audierunt.

Trađ. 40. in Ioan. aliquant. à princip. — AVGVST. Vel aliter, Quia dixerat, *Tunc cognoſcetis quia ego ſum*, & ad ipſum eſſe pertinet tota Trinitas: ne fortè ſubintraret error Sabellianorum, continuò ſubiunxit, *Et à meipſo facio nihil.* Quaſi dicat, A meipſo non ſum: Filius enim de Patre eſt, Deus. Quod ergo addidit, *Sicut docuit me Pater, &c.* nemini veſtrum obrepat cogitatio carnalis. Nolite vobis quaſi duos homines ante oculos ponere, & loquentem Patrem ad Filium, ſicut facis tu quando aliqua verba dicis filio tuo. Quæ enim verba fierent, vnico B Verbo? Si autem Deus loquitur in cordibus veſtris ſine ſono, quomodò loquitur Filio ſuo? Incorporaliter Pater genuit Filium: nec eum ſic docuit, quaſi indoctum genuerit, ſed hoc eſt eum docuiſſe, quod eſt ſcientem generaſſe. Si enim ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe quod noſſe. Quemadmodũ ergo Pater illi gignendo dedit vt eſſet, ſic gignẽdo dedit vt noſſet.

Hom. 52. in Ioan à med. — CRYS. Rurſus ad humilius ſermonem reduxit. Sequitur, *Et qui me miſit.* Ne autem hoc quod dicit, *Miſit me*, minorationis eſſet, dicit, *Mecum eſt.* Nam hoc quidem diſpenſationis, hoc autem deitatis eſt.

Trađ. 40 in Ioan parum à med — AVGVST. Et cùm ambo ſimul ſint, vnus tamen eſt miſſus, alter miſit: quoniam miſſio, incarnatio eſt, & ipſa incarnatio Filii tantùm eſt, C non & Patris. Ergo, inquit, *qui me miſit*, id eſt, cuius auctoritate tanquam Paternâ incarnatus ſum. Miſit itaque Pater Filium, ſed non receſſit à Filio: vnde ſequitur, *Et non reliquit me ſolum.* Non enim quò miſit Filium, non ibi erat Pater, qui dixit, *Cælum & terram ego impleo.* Sed quare eum nõ dereliquit, ſubdit, *Quia quæ placita, &c.* Non ex quodam initio, ſed ſine initio, ſine fine. Dei enim generatio non habet initium temporis.

Hom. 52. in Ioan à med. — CHRYS. Vel aliter, Quia continuò dicebant, Quoniam non ex Deo eſt, & quia ſabbatum non cuſtodit, contra hoc ait, *Quoniam quæ placita &c.* oſtendens quoniam & ſoluere ſabbatum placitum eſt ei. Multipliciter enim ſtudet, vt D oſtendat quòd nihil facit Patri contrarium.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. Corderii in Ioannem. Ioan. 8. v. 21. — EGo vade, &c. THEODORI MOPSVESTENI. Abeundum mihi, inquit, eſt, quò vbi fuero, vos accedere non poteritis: ſed delicti in me pœnas dabitis.

AMMONII. Regni cælorum bonis fruſtrabimini non valentes in cælos aſcendere, qui venientem è cælo non ſuſcepiſtis.

APOLINARII. Iis qui ex eius aduentu commoda nulla retulerunt, interitum comminatur v. 21. inſanabilem. Ac ſanè quàm meritò. Qui enim E præſente medico curationem vel maximè reſpuerunt, quibus laborant moriantur.

v. 22. *Nunquid interficiet ſemetipſum, &c.* THEODORI MOPSVESTANI. Atqui, ſi ſeipſum interfecturus erat, vt ij impiè opinabantur, potuiſſent vtique, qui & ipſi mortales eſſent, ad eum abire. Vnus enim eſt, omnium mortalium exceſſus, tametſi modus diuerſus eſſe videatur: vnuſque erat locus cunctos recipiens ante Dominicam reſurrectionem, etſi poſtea Sanctorum cuneus in

A paradiſum tranſlatus eſt. Quid igitur Dominus? Confeſtim aperit & cauſam, eorum iugulans opinionem, dicens, *Vos de deorſum eſtis.* Nihil mirum vos talia cogitare, cum ſitis homines carnales, nec quicquam ſpectantes ſpiritale. Verùm ego nihil eiuſmodi facturus ſum, quippe qui de ſupernis ſim. (v. 23. ſiue, *de terra.*)

v. 23 APOLIN. Tali ſcilicet virtute pollet Sermo, quòd ad ſua, at cœleſtia cõmigret. Quamobrem neque hoc mors eſt, vt verè loquamur, vti ſe res in homine babet, qui de terrâ eſt, ac ſub terram trahitur, cùm migrat è corpore.

THODORI HERACL. Cùm mundaoi eſſent, & ſuperno regno indigni, propter iniqoitatem ſuam, oullo modo poterant veoire, quò ille abibat. Io peccato itaque morientibus, gebenna, & camious ignis, nec non exteriores illæ tenebræ paratæ ſunt. Vnde præmonens aiebat, B

v. 24. *Dixi vobis, quòd moriemini in peccatis veſtris.*

v. 25. *A principio, quòd & vobis loquor.* APOLLINARII. Par erat, inquit, vt ne initio quidem prorſus vobis loquerer, ſed iis potius hoc indulgerem, qui meos promptè, ac lubenter ſermones ſuſcepturi eſſrat. Significat autem Geotium multitudinem. Per hæc verò oſtendit, loqui ſe etiam cum Iudæis, qui indigni eſſeot, ob Patrum promiſſionem. (Eodem ſenſu Chryſoſt. vt ſitea Domini locutio velut indignantis.)

v. 26, *Sed qui miſit me, verax eſt.* Sufficiuot, inquit, quæ Deus per Prophetas locutus eſt, ad coarguendam incredulitatem, ac duritiam cordis veſtri. Quin illa omnia, quæ ego de vobis dico, ooo aliunde quàm à Patre dico. Humilius pro humanâ ratione auditum ouncupauit, obſcurius eum auditoribos diſputans. Si enim intellexiſſent, loqui Dominum de Deo, non interrogaſſeot, Vbi eſt Pater tuus. Quapropter etiam illis aptè reſpondit, *Neſcitis Patrem meum. Sed qui miſit me, verax eſt;* qui ſcilicet ait per Prophetas, *Non contendet, neque clamabit.* Idcirco, cùm multa habeam de vobis loqui, ex benignitate taceo. Quio & ea ipſa quæ dico, collubente Patre, ac conſentiente, qood mundo commodum cedat, dico. C (Planè *νοῦν*. non quod legit, & reddit Cord. *ἀυτῷ λεγει*. v. 19. *Iſai.* 42. v. 2.)

THEODORI HERACL. Tametſi, inquit, iodicii tempos in meotem non veniat; veruntamen qui miſit me, verax eſt, qui certum remunerandi tempus mundo ſtatuit. D

v. 28, *Cum exaltaueritis, &c.* AMMONII. A ſignis quæ facta ſunt tempore paſſionis, cogoouerunt ipſum eſſe Chriſtum. Cùm me, inquit, è medio ſuſtoleritis, ac me liberati eſſe videbimini, tunc cognoſcetis, quia ſum Filius Dei: à ſignis nimirum, à reſurrectiooe, à direptione veſtrâ ac captiuitate.

v. 29. *Et qui me miſit, mecum eſt.* AMMONII. Propter imbecillitatem auditorum ſic loquitur, ac ſi dicat: Non ſum contrarius Patri, ob incommutabilem ſubſtantiam. Qoòd ſim eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, nihil facio, qood non faciat Pater. Nam & ille in Sabbato operatur, ſicut ego: & quæ loquitur, loquor. Qoid igitur me, tanquam Dei aduerſarium traducitis? Ne, quia dixerat, *Qui miſit me*, inferiorem cogitarent, ait, *mecum eſt*: vtrumque tom propter dioinitatem dicens, tum propter incarnationis diſpenſationem, E

ORIGENIS PRESBYT.
in eidem Euangelium.
HOMIL.

D*Ixit ergo iterum eis Ieſus, Ego vado, & quæretis me, & in peccato veſtro moriemini. Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Hæc etiam in Gazophylacio in templo ad ſuperiora addidit: neque hæc ſolùm, ſed etiam plura ad hunc locum: *Amen, amen dico vobis, ante quàm Abraham fieret, ego ſum.* Poſt hæc verba, cùm lapides accepiſſent, vt eum illis obruerent, *Ieſus ſe abſcondit, & exiuit è templo:* Cum præteriens vidit cæcum à natiuitate, de qoo cum ibi fuerimus Dei conceſſu ac munere, diſſeremus. Hæc autem dicit, vt id quod ſubiìcitur, fiat. Cùm eoim hæc verba faceret, ei crediderunt, quaſi pauperes qui ad Gazophylacium veniebant, vt illinc & quæ poſſent, acciperent, & quæ ipſis impertiebat. At multi quidem & crediderunt, ſed non multi eum nouerant: quandoquidem eorum, qui ei crediderunt, ij qui in illios ſermooe permanent, verè eius effecti diſcipuli veritatis notitiam habebant: non autem multi eorum qoi crediderunt, in eius ſermone perſeuerant, nec multi verè eius diſcipuli fiunt: itaque nec multi cognoſcunt veritatem: ac niſi veritas eos liberet, non ſunt liberi: pauci enim admodum libertatem capiunt. Quinam verò eum cognituri ſunt, niſi ii qui illum efferunt, & vt ita dicam exaltant? Quemadmodum ipſe docet his verbis, *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.* Nemo porrò eum exaltat, qui lac bibit, præparaos ſe ad ſolidi cibi perceptionem. Itaque tali hæc Paulus dicit, *Iudicaui me nihil ſcire, niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum:* cum quo etiam verbi miniſter infirmitatis fit particeps, vt ait Paulus talibus: *Et ego in infirmitate, & timore & tremore multo fui apud vos.* (Ex commen. in Ioan. Ioan. 8. v. 21. — Ioan. 9. v. 1. — Ioan. 8. v. 31. — Ieſum qui cognoſcãt, & fiant liberi. v. 28. — 1. Cor. 2. v. 2. — Ibid. v. 3.)

Ait ergo Dei Verbum initium faciens ſecundæ doctrinæ quam io Gazophylatio in templo induxit: *Ego vado, & quæretis me: & in peccato veſtro moriemini.* Quæro quòd eo dicente multi ei crediderunt, an non iis omnibus qui aderant, hæc dicat, *Ego vado, & vos quæretis me: & in peccato veſtro moriemini:* ſed iis qui debebant non credere, ob eámque cauſam debebant mori in peccato ſuo, nec eum ſequi poterant; oon poterant, inquam, quòd nollent. Si enim volebant nec poterant, non certè eis dicebat, *In peccato veſtro moriemini.* Ad hæc autem dicet aliquis: Si iis qui pergebant non credere hæc dicebat, cur talibos ſit, *Quæretis me?* Multis enim locis in bonis eſt Ieſum quærere, quod idem eſt qoodammodò, quòd quærere Verbum, veritatémque & ſapieotiam. Sed dices hoc verbum, *Quærere*, de iis dici, qui tum ex inſidiis agebant, ſicuti hoc in loco: *Quærebant eum apprehendere, & nemo miſit in eum manum, quia nondum venerat hora eius:* Et in illo: *Scio quia Abrahæ ſemen eſtis, ſed quæritis me interficere, quoniam Sermo meus non capit in vobis:* In hoc autem qoem nunc tractamus, *Quæritis me interficere, virum qui veritatem vobis loquutus ſum, quam audiui à Deo.* Itaque dicitur iis qui non rectè quærunt, *Et quæretis me:* quod non pugnat cum illo, *Omnis qui quæ-* (Ioan. 8. v. 21. — Ieſum eſt benè & malè quærere. — Ioan. 10. v. 39. — Ioan. 8. v. 37. — Ibid. v. 40. — Matth. 7. v. 8.)

rit, inuenit. Semper autem diſſimilitudines ſunt eorum qui Ieſum quærunt, quòd non omnes verè & ſalutis ſuæ cauſâ, & vt ab eo inueniatur, eum quæraot. Sunt enim etiam mille diſceſſus boni propoſita, & voluotates eorum, qui Domioum quęrunt. Quocirca ſoli ii, qui rectè eum quęrunt, pacem inuenerunt: qui etiam propriè dicentur ipſum Verbum, quod erat in principio apud Deum Verbum, quęrere, vt etiam ſe ad Patrem adducat. Verbum autem præſens & quod apparet, cùm minimè approbatur, ſe abiturum minatur, *Ego vado*: ac ſi cùm abierit, ipſum quæramus, illud non inueniemus; ſed moriemur in peccato noſtro. *B* Scit autem à quo diſcedat, & apud quem maneat, nondum inuentum, & quęſitum in tempore: atqne iis quidem qui ita ipſum habent, dicitur: *Rom. 10. v. 6.* *Ne dixeris in corde tuo, Quis aſcendet in cœlum? hoc eſt, Chriſtum deducere: aut quis deſcendet in abyſſum? hoc eſt, Chriſtum à mortuis reuocare. Sed quid dicit Scriptura? Prope te eſt Verbum valde in ore tuo, & in corde tuo.* His verb comiter Seruator ea etiam oſtendit & tradit, quæ ad Dei regnum pertineot, ne illud extra ſe quærant, nec dicant: *Matth. 24. v. 23.* *Ecce hic, & ecce illic.* Eis enim dicit, *Luc. 17. v. 21* *Regnum Dei intra vos eſt.* Et quandiu quidem ſemina veritatis, quę in animis noſtris inſita ſunt, eiúſque priocipia ſeruamus: *Dei regnum intra nos.* *C* nondum à nobis Verbum diſceſſit. Sin autem vitii confuſione corrupti ſimus, tum denique nobis dicet, *Vado*, ita vt etiam ſi ipſum quęramus, non inueniamus: ſed in peccato noſtro morituri ſimus, in eo deprehenſi, & ab eo traditi iis, qui illi negotio prępoſiti ſunt, vt animum repetant, vt ait: *Luc. 12. v. 20* *Stulte, hac nocte repetent à te animam tuam.*

Nec verb illud etiam non exploratum prętereundum eſt, *In peccato veſtro moriemini.* Si enim communius latiúſque accipitur, perſpicuom eſt & peccatores morituros eſſe in peccatis ſuis, & bonos in iuſtitiâ, atque virtuti conſentaneis actionibus. Si verò illud, *Moriemini*, *D* ex inimicâ Chriſti morte accipitur, quaſi is qui ad mortem peccauit, moriatur: perſpicuum eſt eos quibus hæc dicebantur, nondum mortoos fuiſſe. Qoęres etiam, quomodò, niſi quòd crediderant ſe viuere, cùm aliquando morituri eſſent. Occurret autem nobis aliquis hoc etiam loco, dicétque illo tempore nondum eredere, nondum peccatum ad mortem fuiſſe: eúſque *1. Ioan. 5. v. 16.* quibus hęc dicerentur, peccatum, aot ſcelus oondum admiſiſſe, quod eſſet ad mortem: ſed *Morbus ad mortem.* viuebant quidem in animi ſui morbo, morbus autem ille erat ad mortem, & eam afferebat. Itaque medicus, qui eos perditè affectos, & malè habere cerneret, deſperatâ eorum curatione dicebat: *Ego vado, & quæretis me: & in peccato veſtro moriemini.* Diximus hoc quidem, *E* quod morbus ille eis ad mortem pertineret, qui à Ieſu differentiam morbi didiciſſent. Lazarus autem laborabat morbo, ſed medicus morbum non eſſe mortiferum iotelligebat. Itaque ait: *Ioan 11. v. 4* *Infirmitas hac non eſt ad mortem.* *Non ad mortem.* Ob eámque cauſam ſi morbos noſtros cùm ſumus io morbo reprehendamos, videamos ne fortè ad mortem laboremus, mutato morbo ab eo vt is iam curari poſſit, eò, vt curari neqoeat. Simul autem hoc etiam planius quodammodo erit, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*, quod poſt illud ſubiicitur, *In peccato veſtro moriemini.* Cùm *A* enim aliquis in peccato ſuo moritur, is quò Ieſus vadit, ire non poteſt: nemo enim mortuus Ieſum ſequi poteſt. *Pſal 113. v. 17.* *Non enim mortui laudabunt te, Domine, neque omnes qui deſcendunt in infernum: Sed nos qui viuimus benedicimus Dominum.* Pręterea in illud, *In peccato veſtro moriemini*, hoc Ezechielis proferet: *Ezech. 18. v. 20.* *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur.* Mors etiam animi, eſt peccatum. Sed non omnis, vt mihi quidem videtur, ſed quod Ioannes ad mortem eſſe ſcribit. Simul autem etiam diſtioguit, quòd peccatum qooddam mors eſt animi, & quoddam peccatum eius morbus: fortaſſis verò tertiò etiam peccatom quoddam animi damnum eſſe & detrimentum, *Peccatum animi detrimentum.* ex hoc loco perſpicuum eſt: *Matth. 16. v. 26.* *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animam verè ſuam perdat, aut detrimentum ſui faciat?* Et ex illo: *1. Cor. 3. v. 15* *Si cuius opus arſerit, detrimentum patietur.*

Atque iis quidem, qui in peccato morituri ſuot, ait: *Ioan. 8. v. 21.* *Vado, & quæretis me; & in peccato veſtro moriemini. Quo ego vado, vos non poteſtis venire.* Petro autem: *Ioan. 13. v. 36* *Quà ego vado, non potes me modò ſequi, ſequeris autem poſtea.* Poteſt enim Ieſu diſcipulus nunc quidem non eſſe paratus eum ad Patrem abeuntem ſequi: poſtea autem diligentiâ & curâ per eius veſtigia incedens, ſequi magiſtrum, Deíque Verbum comitari. Quòd ſi quis, iis adductus, quæ à nobis de fine intelliguntur, in his commorabitur, *Quò ego vado, non poteſtis venire*, & contra illud dicet, nunc quidem dicere non poſſe, poſtea autem poſſe: ac ſi præſens eſt ſæculum quoddam, & aliud futurum, eorum quibus dictum eſt, *Non poteſtis venire*, in hoc ſæculo: multum verò temporis ad eius finem reſtare & ſupereſſe, quòd ooo poſſint, quò Ieſus, id eſt, quò veritas, ſapientia & Verbum abiit, veoire: hoc eſt, quo Ieſus abiit: at nonnollos noui, qui non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro à peccato ſuo conſtricti tenentur: vt eos de quibus hoc dicit: *Matth. 12. v. 32.* *Si quis blaſphemiam dixerit in Spiritum ſanctum, non remittetur ei, nec in hoc ſæculo, nec in futuro.* Non tamen ſi non in futoro ſæculo, iam neque in futuris ſæculis. *Origeniana hæreſis, remitti peccata omnia in ſæculis futuris.* Heracleon quidem verba quæ in Gazophylacio facta ſunt, explanans, nullum verbum in ea fecit: In illud autem, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*, ait & expooit, quemadmodom ii qui in ignoratione, & incredulitate, peccatiſque verſantur, noo poſſunt eſſe, vt ita dicam, in incorruptione: in quo etiam ſeipſum non audiebat. Si enim ii, qui in ignoratione, incredulitate atque peccatis ſunt, in incorruptione eſſe non poſſuut: quomodò Apoſtoli qui in ignoratione aliquando, & incredulitate ac peccatis verſati ſunt, incorruptionis facti ſunt participes? Poſſunt igitur ii, qui in ignoratione, perfidiâ, & peccatis fuerunt, eſſe in incorruptione, ſi mutentur; cùm mutari poſſunt.

Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſeipſum, quia dicit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire? *v. 22.* Vt autem etiam detur, eos bonâ fide illud dixiſſe, *Nunquid interficiet ſemetipſum?* quomodò ii qui ſemetipſos interficere poteraot, etiam ſi mortem ſibi non conſciſcant, neque ſint vbi eſt is, qui ſe ipſe necat, non tamen eò quò is qui ſe interimit, abeat, venire poſſunt? *Iudæorum dicta ex quadam traditione.* Dicendum eſt ergo ad ea quæ quæruntur, iis qui diligentiùs & altiùs ea, quæ à Iu-

Digitized by Google

dæis dicta ſunt in Euangeliis audiunt, perſpi- euum eſſe, eos myſteria quædam; quæ tradita acceperant, ſequutos, dixiſſe, vt qui alia quàm communia, & trita cognita haberent. Cùm autem illa ex dictorum prolatione viderimus, tum quæremus, num hoc etiam ab eis de Seruatore dicatur, quòd altius quiddam, obſcuriuſque ſpectarent. Eos verò remota verba & non trita dixiſſe, ex hoc loco perſpici licet: *In Beelzebul principe dæmoniorum eiicit dæmonia.* Planè enim aliquid de dæmonibus didicerant, eorumque principe, qui Beelzebul diceretur. Hæc autem in iis quidem libris, qui feruntur, poſita non ſunt: Seruatoriſque de Beelzebul teſtimonium hoc non eſt falſum, *Si ego in Beelzebul eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt?* Hæc enim ait, quod Beelzebul aliquem eſſe approbaſſet, & eum, qui eius nomine dæmonia eiiceret perficere, vt ſatanas, à ſe ipſe quodammodò diſcreparet. Ac in errore quidem verſati ſunt, cùm dicebant in Beelzebul à Seruatore dæmonia expelli: ſed comprehenderant, ac didicerant eſſe Beelzebul quendam dæmoniorum principem. Quin etiam ſi dicunt Ieſum eſſe Ioannem Baptiſtam, qui à mortuis excitatus eſſet, aut Prophetarum vnum; quòd planè haberent dogma de animo, quemadmodum in iis quæ Ioannem attingebant, conſiderauimus: talia de Seruatore ſuſpicantur. Veriſimile eſt autem eos, ſiue quòd accepiſſent, ſiue ex myſteriis, ſexcentorum aliorum præter pleroſque tenuiſſe ſcientiam.

Matth. 11. v. 14.

Ibid. v. 27.

B

Et hîc auctor ad dãnatum ſuum dogma reſpicit de animorum in corpora migratione.

C

Videamus etiam hoc in loco, *Nunquid interficiet ſeipſum?* an non etiam communius & ſimplicius potuerint intelligere, quaſi à vitâ ſe abduceret, & priusret aut ſecuri, aut gladio, vel qualicunque aliâ ratione eorum qui ſemetipſos hinc liberant; præſertim cùm eum cùm ſe interfeciſſet, eò abiturum eſſe putarent, quò ipſi non poſſent venire: ac ſi non quòd ſuperſtitioſius nomina obſeruarent, ſed quòd animaduerterent res, quæ cùm non inuenirentur aliis nominibus, vti in rebus fortaſſis vt dicam, diuinius Ieſus ſeipſe interemit: quod hoc modo docemus. Omnium quidem animi, eorum qui ex corpore liberantur, cùm eos quidam qui ei negotio præpoſiti ſunt, repetant, accipiuntur: vt veriſimile eſt, quòd animis ſuperiores ſunt ij, qui ei muneri præfecti ſunt. Illud enim, *Stulte, hac nocte animam tuam à te repetent*, aliquid tale declarat. Quòd ſi quis hoc in deterioribus quidem dici poſſe cenſeat, non autem etiam in melioribus, & qui rectè vixerint: is ſciat, an non præcipuum quiddam præ omnibus qui in corpore fuerint, Dominus de ſe nuntians, hæc dicat: *Nemo tollit à me animam meam, ſed pono eam à me ipſo: poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum poteſtatem habeo ſumendi eam.* Cogitemus enim aliquem cùm vult relicto corpore exire ſine viâ, quæ ferat ad mortem, ſed aut violentia viis, aut morbis: & cùm vult reuerti, & vti corpore, quod reliquerat. Ab hoc enim tali animum non repeti reperiemus. Ac decet quidem in Ieſu animâ ita mortem fuiſſe dicere, eumque qui præcipuam rationem ſuæ ex hac vitâ migrationis diſcipulis oſtendere vellet, hæc dixiſſe: *Nemo à me tollit animam meam, ſed ego pono eam à meipſo.* Hoc enim nec Moſes, nec quiſquam Patriarcha, aut Propheta, neque Apoſtolus Ieſu dixit vnquam; quippe cùm

D

Solus Ieſus animã voluntate ponit, & ſumit.

Luc. 12. v. 20.

Ioan. 10. v. 18.

E

A

omnium hominum animi ab eis auferantur. Quo intellecto, perſpicuum eſſe poteſt id quod in ſeptimo & octogeſimo Pſalmo ſcriptum eſt, hoc modo: *Inter mortuos liber.* Si ea quæ in Euangeliis de eius ex hac vitâ diſceſſu ſcripta ſunt, attentè conſideraueris, inuenies non eſſe explicatam de eius exceſſu Scripturarum intelligentiam. Si enim cerneremus vt ij, qui eum eo cruci ſuffixi ſunt, fractis à militibus cruribus eorum qui perpeſſi ſunt mortem, mortui ſint, nunquam eum à ſe animam poſuiſſe diceremus, ſed aliquo genere eorum mortuum eſſe, qui à vitâ migrant. Nunc verò Ieſus cùm voce magnâ clamaſſet, ſpiritum edidit: & vt Rex corpus reliquit, ac vi & poteſtate illud excitauit, quæ fieri conſentaneum eſſe iudicabant: ſtatim velum templi ſciſſum eſt à ſummâ parte ad infimam, & terræmotus factus eſt, ſaxáque diſciſſa, & aperta ſepulchra, multáque corpora Sanctorum qui dormierant excitata ſunt, qui cùm ex ſepulchris exiſſent poſt eius reſurrectionem, ingreſſi in ſanctam vrbem multis ſe oſtenderunt: vt Centurio, & qui cum eo Ieſum cuſtodiebant, viſo terræmotu, iiſque omnibus quæ euenerant, magno metu perculſi ſint, dicentes: *Vere hic, Filius Dei erat.* Forſitan ergo in iis quæ de Chriſto tradita ſunt, erat vt ortus eius in Bethlehem, & eiuſdem ex tribu Iuda origo, ex veris propheticorum ſermonum interpretationibus: ſic etiam de eius morte, vt quaſi eo modo quem diximus, ex vitâ exceſſurus eſſet. Veriſimile eſt etiam, eos intellexiſſe eum qui ita abiturus eſſet, abiturum eò quò venire non poſſent: neque hæc ita intelligebant, vt non bonâ fide atque nudè, ſed ex iis quæ de Chriſto tradita accepiſſent, hæc dixerint: *Nunquid interficiet ſemetipſum? quia dixit, Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Quòd ſi hæc dicunt Iudæi, dubitanter tamen ea dicunt. Illud enim, *Nunquid interficiet ſemetipſum?* tale eſt: nec mirum eſt, ſi de Ieſu dubitent, cùm etiam paulò antè turbæ auditis ex Ieſu ſermonibus, dixerint, *Hic eſt verè Propheta:* alij autem dixerint, *Hic eſt Chriſtus:* alij verò dicebant, *Nunquid ex Galilæâ Chriſtus venit? Nonne Scriptura dicit, quòd ex ſemine Dauid, & à Bethleem vico vbi erat Dauid, Chriſtus venit?* Vnde etiam diſſenſio orta eſt in turbâ propter eum. Quinetiam paulò poſt verba illa ſcriptum eſt, miniſtros reſpondiſſe, *Nunquam ſic loquutus eſt homo:* vt etiam Phariſæi dixerint iis, qui eius ſermonem admirabantur: *Nunquid & vos ſeducti eſtis? Nunquid ex Principibus crediderunt in eum, aut ex Phariſæis? ſed turba hæc, quæ non cognoſcit legem, maledicti ſunt.* Cùm etiam Nicodemo dicente, *Nunquid lex noſtra iudicat hominem, niſi audiat primùm ab eo, & cognoſcat, quid facit?* reſponderunt, *Nunquid & tu Galilæus es? Scrutare, & vide quia à Galilæâ Propheta non venit, nec ſurgit.*

Pſal 87. v. 6

B

Voce magna clamãs, velut poteſtate emittit ſpiritum.

Matth. 27. v. 51.

Ibid. v. 54.

C

D

Ioan. 7. v. 40.

Ibid. v. 46.

E

Ibid. v. 51.

Quomodò autem ſimpliciter intelligere poterant, eum ſeipſum interfecturum eſſe, qui eum audiuerant, cùm diceret: *Ego ſum lux mundi? Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ:* cui Phariſæi dixerunt, *Tu de teipſo teſtimonium dicis, teſtimonium tuum non eſt verum.* Quibus Ieſus reſpondit, *Et ſi teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum eſt verum, quia ſcio vnde veni, & quò vado. Vos ſecundum faciem iudica-*

Ioan. 8. v. 12.

tis: ego non iudico quenquam. Et ſi iudico ego, A *iudicium meum eſt verum, quia ſolus non ſum; ſed ego, & qui miſit me, Pater. Et in lege veſtrâ ſcriptum eſt, quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt. Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me, Pater.* Quid verò probabile eſt, ad hoc, *Interficiet ſemetipſum*, poſt verba quæ magnâ animi conſtantiâ facta ſunt, hoc modo:

Ibid. v. 19. *Neque me ſcitis, neque Patrem meum: Si me ſciretis, forſitan ſciretis & Patrem meum* Veriſimile enim eſt, eos eodem modo quo hæc, illud etiam accepiſſe: *Ego vado, & quæretis me; & in peccato veſtro moriemini: Quò ego vado, vos non poteſtis venire*: cui etiam Iudæi reſponderunt: *Nunquid interficiet ſemetipſum, quia* B *dicit: Quò ego vado, vos non poteſtis venire?* Valde autem eius etiam poteſtas declaratur liberè moriendi, cùm corpus reliquit, & in illo loco, *Ego vado*. Ac fortaſſis propter hæc verba, *Ego vado*, fit, id quod ſubiicitur, *Et quæretis me.* Veriſimile eſt enim, illos qui ita ei occurrebant, eum quæſiuiſſe, cum à vitâ migrauit. Quoniam autem in peccatis ſuis morituri erant, ne his quidem omnibus adducti ſint, vt ne dubitanter de eo dicerent, *Nunquid interficiet ſemetipſum*, quò abiret, ſe venire non poſſe. Eos autem quòd malo animo ea quæ de Chriſti morte tradita acceperant, nominarent, non quòd eum ita è vitâ exceſſurum putarent, hæc dixiſſe C exiſtimo, *Nunquid interficiet ſeipſum?* Licebat enim dubitanter cum patefactione de eius morte opinionis dicere, hoc modo: Nunquid anima eius, cùm ipſe vult, excedet etiam relicto corpore, ob eámque cauſam ait, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire?*

Obſeruabis etiam eorum cauſâ quæ diximus de illo, quomodò exceſſit è vitâ, proficiſcentem Hieroſolyma Ieſum, ſumpſiſſe duodecim ſeparatim, & in viâ eis dixiſſe: *Ecce aſcendimus* Matth. 20. v. 18. *Hieroſolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte: & tradetur Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertiâ die reſurget.* Quòd ſi quis contrà occurrat, D & opponat, eum ex illo tempore cœpiſſe diſcipulos ſuos docere, ſe Hieroſolyma reuerti oportere, & multa perpeti à Principibus Sacerdotum, atque Phariſæis & Scribis, ac morte mulctari: futurumque eſſe, vt ipſe qui Filius hominis eſſet, manibus hominum traderetur, & interficeretur, tertiáque die à mortuis excitaretur: reſpondebis illum ab eis interfectum Luc. 23. v. 21 eſſe, qui ſimul dicerent, *Crucifige, crucifige eum*, atque ab eis, qui affines culpæ mortis eius fuerunt, etiam ſi præcurrens & occupans milites, qui fractum crura ſua venirent, clamans voce magnâ, ediderit ſpiritum. Ad hoc Gen. 4. v. 14 & 15. autem confirmandum illud proferes, *Omnis qui inuenerit me, occidet me*: atque hoc, *Omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur.* Quomodo enim omnis qui inuenerit Cain, eum occidet, cùm vnus eum interfecerit qui occupauit? aut vbi omnis qui Cain interfecerit ſeptuplum punietur, cùm non multi eum interfecerint? Nam vt de multis, illud, *Omnis*, dictum eſt. Fortaſſis autem etiam Petrus, cùm humaniùs accepiſſet & intellexiſſet, ea quæ à Seruatore dicta ſunt, ait: *Propitius ſis tibi Domine,* Matth. 16. v. 22. *non hoc tibi erit.* Seruator verò eum obiurgans, A quòd non rectè id quod dixiſſet, acceperat: *Vade*, inquit, *retrò me ſatana: ſcandalum mihi es, quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Quinetiam illud quod apud Paulum dicitur, *Semetipſum obtulit pro nobis hoſtiam* Hebr. 9. v. 14. *Deo*: vide an non tale ſit. Hic enim ſolus eum in perpetuum ſeruare poterit, ordinis Melchiſedec Pontificem, & Agnum qui peccatum mundi delet ac tollit: qui Deo oblatus eſt hoſtia, non ab impiis & peccatoribus, ſed à pio Pontifice.

Atque hæc quidem nos pro virili parte probantes & exquirentes conſilium eorum, qui dicebant, *Nunquid interficiet ſemetipſum? qui dicit, Quò ego vado, vos non poteſtis venire?* B poſteaquàm tam multa verba quæ antè à Ieſu prolata erant, audiuiſſent, edidimus. Veriſimile eſt autem nonnullos, qui interpretationi noſtræ vt violentæ occurrant, putare hoc ab eis bonâ fide, candidóque animo dictum eſſe, *Nunquid interficiet ſemetipſum?* quaſi Ieſus ſe ipſe interfecturus eſſet, ac futurus in loco eorum, qui ſibi manus attuliſſent, & ob id punirentur: Iudæi autem hoc nomine illuc venire non poſſent, propterea quod in eodem crimine non tenerentur. Sed ſciant ac videant ipſi, Iudæine ſuſpicari potuerint Ieſum hæc dixiſſe ſe condemnantem, vt qui abiturus eſſet in ſupplicij locum, C in quem venire non poſſent. Quod ad hanc interpretationem attinet, quaſi melior ſit, conſentaneum erit dicere, ſi hoc intelligens Ieſus illa dicebat, eum qui ſeipſe necare vellet, melius ſeipſum interficere exiſtimaſſe. Heracleon autem, Heracleonis expoſitio. quaſi illud, *Nunquid interficiet ſemetipſum?* paulò ſimplicius dictum ſit, ait Iudæos ea dixiſſe quòd & improbè cogitarent, & maiores ſe Seruatore eſſe cenſerent, & putarent ſe quidem ad Deum in requiem æternam venturos eſſe, Seruatorem autem ad interitum & mortem, cùm ſibi ipſe mortem conſciuiſſet, quò ſe venturos eſſe non exiſtimarent. Atque ad verbum ait potaſſe Iudæos Seruatorem hæc dicere: D Ego cùm ipſe me interfecero, ad interitum, & vt ita dicam, corruptionem venturus ſum, quò vos venire non poteſtis. Sed neſcio, quonam modo eius ratione qui dixerat, *Quò ego vado, vos non poteſtis venire*, licuerit dicere, Ego cùm me ipſe interfecero, ad interitum proficiſcar. Quod ſi quis non Seruatorem quidem hæc dixiſſe, ſed Iudæos ipſum dixiſſe ſuſpicatos eſſe dicat: perſpicuum eſt eum dicturum eſſe Iudæos de eo ſenſiſſe, eos qui ſibi ipſi mortem conſciuiſſent, interire: ac nihilominus, quoniam E hæc credebant, fore vt corrumperentur & pœnas luerent, quod quidem erat.

v. 23. *Et dicebat eis: Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum: vos ex hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo.* Dicebat etiam in ſuperioribus ſermonibus, *Qui eſt de terrâ, de terrâ eſt, & de* Ioan. 3. v. 31. *terrâ loquitur. Qui de cœlo venit, ſuper omnes eſt. Quod vidit & audiuit, hoc teſtatur.* Si ergo qui de terrâ eſt, de terrâ loquitur: & qui à cœlo venit, is quod vidit & audiuit teſtatur: quæres idémne efficiat ex terrâ eſſe, quod ex loco inferiore eſſe, an aliud. Illud quoque notabis, eum illic non dixiſſe, Qui eſt è cœlo, de cœlo eſt, & de cœlo loquitur. Fortaſſis enim Seruator, non

A ex cœlo erat, præſertim quatenus primogenitus erat omnis creaturæ. Illud enim, De cœlo ſecundus homo, erat de cœlo, vt etiam Paulus quodam loco ait: *Primus homo de terrâ terrenus; ſecundus homo de cœlo cœleſtis.* Hîc quoque ſcies, vtrum idem dicat hoc loco, *Vos de deorſum eſtis*, &, *Vos de hoc mundo eſtis*: an aliud ſit, eſſe de terrâ, quàm eſſe ex hoc mundo. Simile etiam quæres hoc loco, *Ego de ſupernis ſum*, &, *Ego non ſum de hoc mundo.* Operæpretium eſt enim, quid ſit de ſupernis eſſe, & quid, non eſſe de hoc mundo, videre. Vide ergo, an non is qui originem à materiâ & corporibus habuit, quod meliora reliquerit, ſit de terrâ: qui quidem B quandiu è terrâ eſt, de terrâ loquitur, cùm altiùs & ſublimiùs quicquam videre non poſſit, aut dicere. Idem quoque ex locis inferioribus eſt. Sed tamen alia eſt, eſſe ex iis, quæ deorſum ſunt, & ex terrâ eſſe, intelligentia. Deorſum enim quaſi ex loco quodam intelligitur, ſic & decretis & mente. Atque omnis qui eiuſmodi eſt, vtitúrque decretis & mente quæ ad inferiora pertinent, eſt horum inferiorum locorum ciuis, id eſt, vt ita dicam, deorſum. Quinetiam mundus hic, qui monſtratur, cùm ex materiâ conſtiterit, eorum cauſâ qui vitæ ac victus corporei indigerent, loca quidem diſſimilia complectitur, quæ quidem omnia ſi cum iis quæ mate- C riâ carent, & iis quæ ſub aſpectum non cadunt, & iis quæ ſunt expertia corporis comparentur, infrà ſunt, non tam loco, quàm quòd cum iis quæ non videntur, conferantur: ſi verò in mundo loca mundi inter ſe conferantur, loca aliqua inferiora erunt, alia ſuperiora. Terrena enim inferiora ſunt, ſuperiora cœleſtia. Itaque hac quidem ratione, is qui eſt ex inferioribus, huius eſt mundi: qui autem eſt huius mundi, non omni ex parte eſt in iis qui infrà ſunt. Qui enim in corpore verſatur, vide ſitne quodámodò quidem ex hoc mundo, non tamen in iis qui loca inferiora & humilia incolunt: quanquam in iis eſt qui inferiora incolunt, ſi cùm rebus D quæ ratione intelliguntur, comparetur. Omnis enim qui in rebus quæ videntur habitat, & in iis, quæ prætereunt, & quæ ad tempus durant: in iis qui infrà deorſum ſunt habetur, etiam ſi ex locorum collatione in iis ſit, qui altiſſima loca incolunt. Fieri tamen poteſt, vt is qui in iis eſt qui infra ſunt, & ex hoc mundo atque ex terrâ, mutetur & euadat ad eorum dignitatem, qui ſuperiora loca incolunt, nec iam ſit ex hoc mundo: alius autem ex hoc quidem mundo ſit, ſed tamen ex cœlo. Ait enim diſcipulis ſuis: *Ex hoc mundo eratis, & ego elegi vos de mundo, & iam non eſtis de mundo.* Si enim venit Seruator quæſitum & ſeruatum id quod perierat, venit E vt eos qui infrà erant, inſcriptique erant ciues & annumerati iis qui infrà ſunt, ad ſuperiora transferret. Ipſe enim eſt, qui in inferiores terræ partes deſcendit, eorum cauſâ qui infima terræ loca incolebant: ſed etiam aſcendit ſupra omnes cœlos, ſternens viam iis qui volunt, & qui verè diſcunt viam quæ ad ſumma cœlorum loca fert, id eſt, ad ea quæ res corporeas ſuperant. Quòd ſi ex Scripturâ, quis ſit is qui infra eſt, & is qui ex ſupernis, cognoſcere cupis, audi, Quoniam vbi eſt theſaurus vniuſcuiuſque, ibi etiam cor eius eſt. Si quis theſaurum congerat in terrâ, ex eo quòd in terrâ theſaurizat, ex iis qui infra ſunt, efficitur. Si quis autem in cœlis theſauri-

1. Cor. 15. v. 47.

Hic item putre ſuum dogma vertitur incarcerationis animorum.

Ioan. 15. v. 19.

Luc. 12. v. 34.

Amore ſupernorum ac Dei, ad ſumma cœlorum aſcendimus.

A zauerit, denuo in cœlo naſcitur, cœleſtíſque imaginem nanciſcitur: quin etiam alio modo cœlos omnes tranſiliens, in beatiſſimo fine reperitur. Vniuſcuiuſque etiam opera in eodem, quod dixi, genere eſſe poſſunt. Itaque dicam carnis opera eum facere, qui eſt ex inferioribus locis, fructum autem operis eum qui eſt ex ſuperioribus: rurſuſque charitatem, quæ in hunc mundum habetur, eam quæ mundi huius eſt, eſſe: præſertim cùm Ioannis ſententiâ, *Qui charitatem Dei habet, non eſt de hoc mundo.* Ille autem non eſt ex hoc mundo, qui mundum non diligit, neque ea quæ mundus complexu B ſuo continet. Sed dicit, *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini mei Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo*; illud etiam cupiens, Diligere Dominum Deum ſuum ex toto corde ſuo, & ex totâ animâ ſuâ, & ex totâ mente ſuâ: quòd talis charitas ab amore quo mundus & quæ in mundo ſunt, diliguntur; non opprimatur. Fieri enim non poteſt, vt amor mundi, in Dei charitate inſit; quemadmodum lux & tenebræ aliud in alio ineſſe non poſſunt, aut Chriſtus & Belial: aut templum Dei eſſe cum idolorum templo.

Quoniam autem eorum qui ſunt in locis inferioribus inter ipſos eſt diſtinctio, ſuperlatiuo C gradu illud dicitur: *Poſuerunt me in lacu infimo*: Item que hoc: *Et qui deſcendit in infimas partes terræ, hic eſt qui & aſcendit.* Itaque coram Chriſto cadent omnes, qui deſcendunt in inferiores partes terræ, id eſt, ad inferos. Illud enim verum eſt, *Non eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem quis confitebitur tibi?* Quòd ſi quis illud opponat, eum ad inferiores partes terræ deſcendere, obſeruabis in iis qui in terram deſcendunt, illud *Cadent*, dictum eſſe. Eorum enim, qui ſub Chriſtum cadunt, & genu flectunt in Ieſu nomine, nonnulli poſteriùs coram eo cadent. Ac fortaſſis ij qui terram incolunt, priores cadent, & ante alios ſub- D iicientur. Deteriorum enim eſt poſteriùs ſubiici. Itaque *nouiſſima inimica deſtruetur mors.*

Deinceps quæres, num quemadmodum eorum qui infrà ſunt, quòd dicatur aliquid infimum, ſic etiam eorum qui ſuprà ſunt, ſit diſtinctio: præſertim cùm regnum cœlorum hæreditas ſit omnium eorum, ad quos venit hæreditas, cùm cœli ſint in ſuperis locis, non tamen eo modo habeant, quòd ſuprà ſint. Quin etiam ſi in animi ſpiritali ingreſſu propter vitium vitioſaque dogmata, & in eiuſdem ſpiritali aſcenſu commoreris, & inſiſtas, non ſimpliciter & omninò eorum, qui amplius ſpiritali modo deſcendunt, diſtinctionem, notitiâ men- E tis eſſe inuenies. Simul autem vide, num myſticè, non loci ratione de Ieſu animâ illud intelligas, *Qui aſcendit ſuper omnes cœlos.* Spiritalis enim illius animi aſcenſus omnes etiam cœlos tranſilijt, atque vt licet dicere, iam ad Deum ipſũ peruenit. Eſt tamen mũdus quidam præter eum qui monſtratur, & ſub ſenſum cadit qui ex cœlo terráque conſtat, aut ex cœlis atque terrâ; in quo ea ſunt, quæ non videntur: Atque hoc totum mundus eſt, qui aciem oculorum fugit, mundus qui non videtur, & mundus qui animo rationéque cernitur, non aſpectu & pulchritudine: quem mundo corde homines videbunt, qui præparantur quòd eum intueantur, vt eò migrent: ita vt etiam Deum

ipſum

Gal. 6. v. 14.

Pſal. 87. v. 7.

Eph. 4. v. 10.

Pſal. 21. v. 30.

Pſal. 6 v. 6.

Phil. 2. v. 6.

Et hîc innuit peſſimum dogma de ſaluatione damnatorum.

1. Cor. 15. v. 26.

Mũdus ſpiritalis, quem viſuri ſunt homines mũdo corde.

A ipſum cernant, quomodo cerni naturâ poteſt.

Verùm quæres, aliquáne ſignificatione primogenitus omnis creatæ naturæ mundus eſſe poſſit, maximéque quatenus varia diſtinctáque eſt ſapientia. quòd enim vniuerſi, non cuiuſuis rationes habeat, ad quas facta ſunt omnia, quæ Deus effecit, vt ait Propheta, *Omnia in ſapientiâ feciſti*: in eo etiam mundus inſit, qui eò ornatior diſtinctiórque eſt hoc mundo quem cernimus, atque præſtantior, quò præſtat deſerta ab omni totius mundi materiâ ratio & ſpecies, mundo qui ex materiâ conſtat, qui non materiâ ornati ſunt, ſed rationis ſapientiæque communione, quæ materiam ornant. Vide etiam poſſítne is qui ait, *Non ſum de hoc mundo*, anima eſſe Ieſu, quæ totum mundum illum incolebat, eúmque totum obibat, & ad illum eos qui docebantur, quaſi manu ducebat. Nihil mundus ille in inferioribus habet, neque hic in ſuperis locis, ſi quis accuratè rem conſideret. quomodo enim mundo huic aliquid rei ſit in ſuperis locis, cùm eius effectio molitio ſit? Non enim temerè audiendum eſt illud, *Ante conſtitutionem mundi*, cùm aptè hanc talem intelligentiam ſtudioſorum hominum, verbo conſtitutionis finxerint. Arqui poterant dicere πρὸ κόσμου id eſt, ante conditum orbem, ac non vti καταβολῆς id eſt, molitionis ſiue conſtitutionis nomine. Mundus ergo omnis & quæ complexu ſuo continet, in molitione eſt. Extra autem totius mundi molitionem collocati ſunt veri Ieſu diſcipuli, quos elegit ex hoc mundo, vt iam ex mundo non ſint, ferentes crucem ſuam, & eum ſequentes.

Pſal. 103. v. 24.

καταβολὴ velut iactio, & in inferioribus poſitio, quam vocẽ etiam in Matth. in erroris ſui patrocinium aſſumit.

v. 24. *Dixi ergo vobis quia moriemini in peccatis veſtris. Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Quando dixit ipſe, *Moriemini in peccatis veſtris?* an cùm dicebat, *Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini?* Quæ porrò cauſa eſt, cur in peccatis ſuis moriantur homines, niſi non credere, Ieſum eſſe Chriſtum? Ait enim ipſe, *Niſi credideritis quòd ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Quòd ſi is qui Ieſum Chriſtum eſſe non credit, in peccatis ſuis morietur: perſpicuum eſt, eum qui in peccatis ſuis non moritur, Chriſto credidiſſe. Qui autem in peccatis ſuis moritur, etiam ſi Chriſto ſe dicat credere, verè tamen ei non credidit. Quòd ſi fides quidem dicatur, ſed eadem vacua ſit ab operibus: mortua eſt eius generis fides, quemadmodum in eâ quæ fertur Iacobi Epiſtolâ legimus. Quiſnam ergo eſt, qui credit, niſi is qui hoc accepit ex eo quòd à Verbo effectus eſt, & cum eo coniunctus, vt ne cadat, quod quidem ad hæc verba attinet, in peccata, quæ eſſe ad mortem eámque afferre dicuntur: quod autem ad illa, *Omnis qui credit quòd Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, non peccat*; atque etiam in iis quæ quomodocumque præter rationem rectam eueniunt, multò etiam magis qui illud ſit, intelliges: *Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris*, ſi quid ſit primogenitus omnis creaturæ cogites: velut qui credit eum eſſe iuſtitiam, non faciet iniuriam ſiue iniquitatem: & qui vidit quæ ſit ſapientia, cùm crediderit ſapientiæ, nihil ſtultum dicet aut faciet: quandoquidem qui Verbo quod in principio apud Deum erat, crediderit, quòd ipſum conſiderauit & intellexit, nihil à ratione auerſum geret. Præterea qui eum pacem noſtram eſſe credit, nihil vnquam quod ad bellum ſeditionémque ſpectet, operabitur. Quinetiam quoniam eſt non ſolùm Dei ſapientia, ſed etiam vis & virtus Dei, qui ei credit, quatenus vis eſt & virtus, numquam erit infirmus & imbecillus in iis quæ honeſta, & præclara ſunt. Neceſſariò autem ſi eum patientiam, & robur eſſe conſideremus ex loco illo, *Et nunc qua eſt expectatio mea? nonne Dominus? & fortitudo mea & ſubſtantia mea Dominus?* dicemus, nos ſi laboribus ſuccumbamus, non credere ei, quatenus eſt patientia: & ſi imbecilles infirmíque ſumus, ei quà ex parte eſt fortitudo & robur, non credidiſſe. Si verò enumeres Chriſti intelligentias, & ſignificationes, facilè ex iis, quæ dicta erunt, inuenies quomodo is, qui Chriſto non credit, moriturus ſit in peccatis ſuis. Cùm enim ſit in contrariis intelligentiæ ac ſignificationi earum, quæ ſunt Chriſti propriæ, in eis peccatis moritur.

Moriturі, qui in Chriſtum non credunt.

Iacob. 2. v. 20.

1. Ioan. 5. v. 1.

Qui credit, vt non peccet.

Pſal. 38. v. 8.

B C D E

v. 25. *Dicebant ergo ei, Tu quis es?*) Conſentaneum erat iis quæ Dominus cum magnâ poteſtate profitebatur, & nuntiabat, ab eo quis eſſet, qui hæc diceret, quærere. Significabat enim Seruator maiorem ſe homine eſſe, diuiniorſque naturæ, cùm dicebat: *Si non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Hoc igitur, *Tu quis es?* erat eorum quaſi reſponſum hoc poſtulantium, Ego ſum Chriſtus: aut, Ego ſum propheta: vel, Ego ſum Elias, aut fortaſſis, Ego ſum Dei Angelus: ac nunquam niſi aliquid horum fuiſſet, ſimilis eis cùm eſſet, vera verba tam multa protuliſſet.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI
Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

DIxit ergo iterum eis Ieſus: *Ego vado, & quæretis me.* Cur hoc frequenter repetit? Vt eorum animos commoueat, atque perterreat. Conſidera quantum hoc terroris incutiat: cùm enim vellent eum interficere, quærunt tamen quò vadat, tantam de eo opinionem conceperant. Aliud item docere eos intendit; non eſſe iſtud illatæ ab eis vis, ſed iampridem præfiguratum dicit, & reſurrectionem iam his ſermonibus deſcripſit.

Ex Hom. 5. in Ioan. Ioan. 7. v. 21.

v. 22. *Dixerunt ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſemetipſum?* Quam mox tollit ſuſpicionem. *Vos*, inquit, *de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.* Hoc eſt, haud mirum ſi vos carnales homines hæc, & nihil ſpiritale ſuſpicemini: ego tamen talia non faciam. *Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum. Vos de mundo hoc eſtis.* Iterum mundanas, & carnales eorum aperit ſententias. Vnde conſtat illam particulam: *Ego non ſum de mundo hoc*, non ideo dictam, quòd carnem non acceperit, ſed quòd longè ab eorum abeſſet malitiâ. Etenim diſcipulos de mundo non eſſe dixit, habebant tamen carnem. Quemadmodum igitur Paulus, dicendo: *Non eſtis in carne*; non ſine corpore eſſe intelligit: ſic diſcipulos non eſſe de mundo, nihil aliud quàm eorum ſapientiam teſtatur.

v. 23.

Rom. 8. v. 9.

v. 24. *Dixi ergo vobis, quia ſi non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Si enim propterea venit, vt tolleret peccatum mundi, neque

aliter tolli poterat, niſi per lauacrum: neceſſa- A
rium erat eum, qui non crederet, cùm vetere
homine eſſe moriturum. qui enim non vult
ſeipſum mortificare per fidem, & ſepelire, mo-
rietur in eo, & migrabit, priorum peccatorum
Ioan. 3. pœnas daturus. Propterea dicebat: *Qui non*
v. 18. *credit, iam iudicatus eſt:* non ſolùm quia non
credit, ſed quia in prioribus peccatis moritur.

v. 25. *Dicebant ergo ei: Tu quis es?* O dementiam!
poſt tantum temporis, tot miracula, & tantam
doctrinam, quis ſit interrogant. Quibus Chri-
ſtus: *Principium, qui & vobis loquor.* Hoc eſt,
ſanè indigni eſtis qui ſermones meos audiatis,
& quis ſim intelligatis. Vos vt me tenteris ſem- B
per loquimini, mihi autem non attenditis, & in
his omnibus vos reprehendere nunc poſſum:
v. 26. hoc enim ſignificat: *Multa habeo de vobis loqui,
& iudicare:* Non tantùm reprehendere, ſed pu-
nire. *Sed qui miſit me:* Hoc eſt, Pater, non vult
Ioan. 12. hoc. *Non enim veni iudicare mundum, ſed ſal-*
v. 47. *uum facere. Non enim miſit Deus Filium ſuum,*
Ioan. 3. *vt iudicet mundum,* inquit, *ſed vt ſaluum faciat.*
v. 17. Si ergo ad hoc me miſit, & ille verax eſt, meri-
tò neminem ego impræſentiarum iudico: ſed
hæc ad ſalutem loquor, non ad reprehenſionem.
Hæc autem dicit, ne metu deſiſtere, néve eo-
rum mentes introſpicere non putaretur. Illi au-
tem de Patre ſermonem haberi non intellexe- C
runt. O dementiam! non deſiſtit de eo verba
facere, neque aduerterunt. Præterea cùm poſt
multa ſigna, & doctrinas nihil eis perſuaſiſſet,
iam de cruce ſermonem aggreditur.

v. 28. *Cum exaltaueritis Filium hominis, tunc co-
gnoſcetis quia ego ſum, & à meipſo non loquor;
eo quòd qui me miſit mecum eſt, & non reliquit*
v. 29. *me ſolum, Pater.* Oſtendit ſe meritò dixiſſe;
Principium, qui & loquor vobis. Vſque adeò non
attendebant ad ea quæ dicebantur. Cùm exal-
taueritis Filium hominis, nonne vos tunc ma-
ximè fore putatis, vt me ſublato liberè agatis,
tunc me nihil metuentes? Ego autem dico quòd
tunc maximè ſcietis quia ego ſum; & per ſigna, & D
reſurrectionem, & captiuitatem: quę omnia ſuf-
ficientia erant eius virtutem demonſtrare. Cùm
videbitis, inquit, me nihil per mortem paſſurum,
tunc ſcietis quia ego ſum; videlicet Chriſtus
& Filius Dei, & qui cuncta & fero & ago, &
non ſum contrarius illi: idcirco addidit. *Et à
meipſo non loquor.* Siquidem vtrumque cognoſ-
cetis, & virtutem meam, & cùm Patre conſen-
ſum. Hæc enim particula; *A meipſo non loquor:*
indiſcretam cùm Patre ſubſtantiam, & nihil con-
tra Paternam voluntatem ſe loqui oſtendit.
Cùm enim à cultu excideris, neque vobis ſolita
ſacrificia permittentur: tunc diuinam in vos in-
dignationem vltionémque, quia me non audi- E
ſtis, intelligetis: quaſi dicat: Si ego alienus eſ-
ſem & Deo contrarius, non adeò contra vos in-
Iſai. 53. dignaretur. Hoc & Eſaias inquit: *Dabit impios*
v. 9. *pro ſepulturâ eius.* Et Dauid: *Tunc loquetur ad*
Pſal. 2. *eos in irâ ſuâ.* Et ipſe: *Ecce relinquetur domus*
v. 5. *veſtra deſerta:* Et parabola: *Quid faciet agri-*
Matth. 23. *colis dominus vineæ illius? Malos malè perdet.*
v. 38. Vides vbique propter eorum incredulitatem ſic
loqui. Quòd ſi ipſe eos perdet, quemadmodum
Matth. 21. certè perdet (*Adducite enim,* inquit, *eos huc qui*
v. 40. *me regnare nolunt, & interficite,*) cur non ſuum
id opus, ſed Patris dicit? Quia tum ad eorum
reſpicit imbecillitatem, tum Patrem ſuum reue-
retur: propterea non dixit; Relinquam domum

A veſtram deſertam: ſed *relinquetur*, non additâ
perſonâ. Dicendo enim: *Quoties volui congre-
gare filios veſtros, & noluiſtis:* inde addendo,
relinquetur; ſe deſolaturum eam oſtendit: hoc
eſt, cùm obſequiis & beneficiis cognoſcere me
noluiſtis, ſuppliciis cognoſcetis qui ſum.

Et Pater mecum eſt. Et ne hoc verbo, *qui miſit* v. 29.
me, minor Patre exiſtimaretur; ſecum eſſe dicit.
Aliud enim diſpenſationis eſt, aliud diuinitatis.
*Et non reliquit me ſolum, quia ego quæ placita
ei ſunt, facio ſemper.* Rurſus ad humiliora deſ-
cendit, ad illud continuè inſtans, quod dice-
bant ex Deo non eſſe, neque ſabbatum ſeruare:
B ideo inquit, *Quæ placita ei ſunt, facio.* Indicans
ſabbati ſolutionem præter eius non eſſe volun-
tatem. Ita & in paſſione dicit: *An putas, quia* Matt. 26.
non poſſum rogare Patrem meum? Atqui dicen- v. 53.
do ſolum: *Quem quæritis,* proiecit eos retrorſū. Ioan. 18.
Quâ ergo gratiâ non dicit, Non putatis quòd v. 4. & 5.
poſſum vos perdere, cùm id re ipsâ oſtenderit?
Ad eorum deſcendit imbecillitatem: id enim
maiorem in modum adniſus eſt, vt minimè Pa-
tri contrarium ſe oſtenderet: ita hoc in loco hu-
maniùs loquitur: Et vt dixit: *Non reliquit me
ſolum:* ita &, *Quæ placita ei ſunt, facio ſemper.*

S. AVGVSTINI EPISCOPI

C *Hipponenſis in idem Euang. Hom. 1.*

LEctio ſancti Euangelij quæ præceſſit ho- Tract 38. in
diernam, ita concluſa erat, quia locutus eſt Ioan.
maneos in gazophylacio Dominus quæ voluit, Ioan. 8.
& quæ audiſtis, *& nemo apprehendit eum, quia* v. 20.
nondum venerat hora eius. Hinc diſputatum eſt
Dominico die, quod ipſe donare dignatus eſt.
Intimauimus charitati veſtræ quare dictum ſit: Domini
Nondum venit hora eius: ne poſitum Chriſtum hora, qua
ſub aliquâ neceſſitate fatali vlla impietas aude- ex ſuo or-
ret improbè ſuſpicari. Nondum enim venerat dine mo-
bora, quâ ex ordine ſuo ſecundum ea quæ riturus erat.
prædicta ſunt de illo, non mori cogeretur
D inuitus, ſed occideretur paratus. Modò au-
tem de ipsâ paſſione ſuâ, quæ poſita erat non
in eius neceſſitate, ſed poteſtate: *Locutus eſt* v. 21.
Iudæis dicens, Ego vado. Chriſto enim Domi- Ego vado,
no mors profectio fuit illò, vnde venerat, & paſſionis
vnde non diſceſſerat. *Ego,* inquit, *vado, & quæ-* prædictio.
retis me: non deſiderio ſed odio: nam illum
poſteaquam abſceſſit ab oculis hominum in-
quiſierunt, & qui oderant, & qui amabant.
Illi perſequendo, illi habere cupiendo. In
Pſalmis ait ipſe Dominus per Prophetam: *Pe-* Pſal. 141.
riit fuga à me, & non eſt qui requirat animam v. 5.
meam: Et iterum ait alio loco in Pſalmo: *Con-* Pſal. 39.
fundantur & reuereantur requirentes animam v. 15.
E *meam.* Culpauit qui non requirerent, dam-
nauit requirentes. Bonum eſt enim quærere Chriſtum
animam Chriſti, ſed quomodò eam quæſierunt quærere.
diſcipuli: & malum eſt quærere animam Chri-
ſti, ſed quomodò eam Iudæi quæſierunt. Illi
enim vt haberent, iſti vt perderent. Denique
iſti quia ſic quærebant more malo, corde per-
uerſo, quid ſecutus adiunxit? *Quæretis me,* & ne
puteris quia benè me quæretis, *In peccato veſtro
moriemini.* Hoc eſt Chriſtum malè quærere, in
peccato ſuo mori: hoc eſt, illum odiſſe, per
quem poſſet ſolùm ſaluus eſſe. Cùm enim homi-
nes, quorum ſpes in Deo eſt, non debeant mala
reddere nec pro malis, reddebant illi mala
pro bonis. Prænuntiauit ergo illis Dominus,

dixítque ſententiam præſcius, quòd in ſuo peccato morerentur.

Deinde adiunxit: *Quò ego vado, vos non poteſtis venire.* Hoc & Dominus diſcipulis ſuis alio loco dixit, nec tamen eis dixit, In peccato veſtro moriemini. Quid autem dixit? Quod & iſtis: *Quò ego vado, vos nō poteſtis venire:* non abſtulit ſpem, ſed prædixit dilationem. Quando enim hoc diſcipulis Dominus loquebatur, tunc non poterant venire quò ille ibat, ſed poſtea venturi erant: iſti autem nunquam, quibus præſcius dixit, *In peccato veſtro moriemini.* His auditis verbis, quomodò ſolent carnea cogitantes, & ſecundum carnem iudicantes, & totum carnaliter audientes atque ſapientes, dixerunt:

Ioan. 13. v. 36.

v. 22. *Nunquid interficiet ſemetipſum, quia dixit, Quò ego vado non poteſtis venire?* Stulta verba, & omnino inſipientiæ plena. Quid enim? Non poterant illù venire quò ille perrexiſſet, ſi interficeret ſemetipſum. Nunquid ipſi non erant morituri? Quid eſt ergo: *Nunquid interficiet ſemetipſum. quia dixit, Quò ego vado, vos non poteſtis venire?* Si de morte hominis diceret, quis homo non moritur? Ergo quò ego vado dixit, non cùm itur ad mortem, ſed quò ibat ipſe poſt mortem. Illi itaque non intelligentes, iſta reſponderunt: & Dominus ad eos qui terram ſapiebant quid ait?

v. 23. *Et dicebat eis, Vos de deorſum eſtis:* Ideo terram ſapitis, quia ſicut ſerpentes terram manducatis. Quid eſt terram manducatis? Terrenis paſcimini, terrenis delectamini, terrenis inhiatis, ſurſum corda non habetis. *Vos de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum: Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de mundo.* Quomodo enim erat de mundo, per quem factus eſt mundus? Omnes de mundo poſt mundum, quia priùs mundus, & ſic homo de mundo. Priùs autem Chriſtus, deinde mundus: quoniam ante mundum Chriſtus. ante Chriſtum nihil: Quia *in principio erat Verbum, omnia per ipſum facta ſunt.* Si ergo erat ille de ſupernis; De quibus ſupernis? de aëre? Abſit: ibi & aues volitant. De cœlo quod videmus? Et hoc abſit, ibi & ſtellæ & ſol & luna circumeunt. De Angelis? Neque hoc intelligatis: per illum & Angeli facti ſunt, per quem omnia facta. De quibus ergo ſupernis Chriſtus? Ab ipſo Patre. Nihil illo Deo ſuperius, qui Verbum genuit æquale ſibi, coæternum ſibi Vnigenitum, ſine tempore, per quem conderet tempora. Sic ergo accipe Chriſtum de ſupernis, vt excedas cogitatione tuâ omne quod factum eſt: vniuerſam omninò creaturam, omne corpus, omnem conditionem ſpirituum, omnem rem quoquo modo mutabilem. Totum excede, ſicut exceſſit Ioannes, vt contingeret: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Ecce ergo, inquit, *de ſupernis ſum. Vos de hoc mundo eſtis, ego non ſum de hoc mundo.*

Verbum nō de mundo, ſed ante mundum.

Ioan. 1. v. 1. & 3.

v. 24. *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris.* Expoſuit nobis, fratres, quid intelligi voluerit: *Vos de hoc mundo eſtis.* Ideo quippe dixit, *Vos de hoc mundo eſtis*: quia peccatores erant, quia iniqui erant, quia infideles erant, quia terrena ſapiebant. Nam quid vobis videtur de ſanctis Apoſtolis? Quantum intererat inter Iudæos, & Apoſtolos? quantum inter tenebras & lucem, quantùm inter fidem & infidelitatem, quantùm inter pietatem & impietatem, quantùm inter ſpem & deſperationem, quantùm inter charitatem & cupiditatem: multum ergo intererat. Quid ergo quia tantum intererat, Apoſtoli de mundo non erant? Si cogites quomodò nati ſint, & vnde venerint, quia omnes ex Adam venerant, de hoc mundo erant. Sed quid eis ait ipſe Dominus? *Ego vos de hoc mundo elegi.* Qui ergo de mundo erant, facti ſunt non de, & mundo pertinere cœperunt ad eum, per quem factus eſt mundus. Iſti autem remanſerunt eſſe de mundo, quibus dictum eſt, *Moriemini in peccatis veſtris.* Nemo ergo dicat, fratres, De hoc mundo non ſum: quiſquis es homo, de hoc mundo es. Sed venit ad te qui fecit mundum, & liberauit te de hoc mundo. Si delectat te mundus, ſemper vis eſſe immundus: ſi autem iam non te delectat hic mundus, iam tu es mundus: Veruntamen ſi per aliquam infirmitatem adhuc te delectat mundus, habitet in te qui mundat & eris mundus. Si autem fueris mundus, non manebis in mundo; nec audies quod audierunt Iudæi, *Moriemini in peccatis veſtris.* Omnes enim cum peccato nati ſumus, omnes viuendo ad id quod nati eramus, addidimus; magíſque de mundo facti ſumus, quàm tunc quando de parentibus noſtris nati ſumus. Et vbi eſſemus, ſi ille non veniret, qui non habebat omninò peccatum, vt ſolueret omne peccatum? In quem Iudæi quia non credebant, meritò audierunt, *Moriemini in peccatis veſtris.* Quia non habere peccatum nullo modo potuiſtis, qui cum peccato nati eſtis: ſed tamen ſi in me, inquit, credideritis, cum peccato quidem nati eſtis, ſed in peccato veſtro morituri non eſtis. Tota ergo infelicitas Iudæorum ipſa erat, non peccatum habere, ſed in peccatis mori. Hoc eſt quod debet fugere omnis Chriſtianus. Propter hoc ad baptiſmum curritur; propter hoc qui ægritudine vel aliunde periclitantur, ſibi deſiderant ſubueniri; propter hoc etiam ſugens paruulus à matre piis manibus ad Eccleſiam fertur, ne ſine baptiſmo exeat, & in peccato, quo natus eſt, moriatur. Infeliciſſima conditio, miſera ſors iſtorum, qui de ore veridico audierunt, *In peccatis veſtris moriemini.*

Apoſtoli & ſancti vnde de mundo.

Ioan. 15. v. 19.

Iudæorum infelicitas mori in peccato.

Vnde tamen hoc eis contingat, exponit: *Si enim non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Credo, fratres, in illâ multitudine quæ Dominum audiebat, & eos fuiſſe qui credituri erant. Quaſi autem in omnes proceſſerat ſeueriſſima illa ſententia, *In peccato veſtro moriemini*: ac per hoc & illis qui credituri erant, ſpes erat ablata. Illi ſæuiebant, illi timebant: immò non timebant, ſed etiam deſperabant. Reuocauit eos in ſpem: adiunxit enim, *Si non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Ergo ſi credideritis quia ego ſum, non moriemini in peccatis veſtris. Reddita eſt ſpes deſperantibus, excitatio facta eſt dormientibus. Cordibus euigilauerunt, inde plurimi crediderunt, ſicut Euangelij ipſius conſequentia teſtatur. Erant enim illic membra Chriſti, quæ nondum adhæſerant corpori Chriſti: & in illo populo à quo crucifixus eſt, à quo in ligno ſuſpenſus eſt, à quo pendens irriſus eſt, à quo lanceâ vulneratus eſt, à quo felle & aceto potatus eſt, erant membra Chriſti pro quibus dixit: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Quid autem conuerſo non ignoſcitur, ſi fuſus Chriſti

Comminatio ſolos afficit qui non erant credituri.

Luc. 23. v. 34.

Nullum eſt crimē quod pœnitenti non ignoſcatur.

ſanguis ignoſcitur ? Quis homicida deſperet, ſi in ſpem redditus eſt à quo etiam Chriſtus occiſus eſt ? Crediderunt inde multi, donatus eſt eis ſanguis Chriſti, vt magis eum biberent quo liberarentur, quàm rei de illo effuſo tenerentur. Quis deſperet, ſi in cruce latro ſaluatus eſt ? Ante paululum homicida, poſt paululum accuſatus, conuictus, damnatus, ſuſpenſus, liberatus. Noli mirari. Vbi conuictus, ibi damnatus; ſed ibi liberatus, vbi mutatus. In hoc ergo populo cui Dominus loquebatur, erant qui in peccato ſuo fuerant morituri : erant etiam qui in ipſum qui loquebatur, fuerant credituri, & ab omni peccato liberandi :

Tamen hoc attende quod ait Dominus Chriſtus : *Si non credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.* Quid eſt, *Si non credideritis quia ego ſum? Ego ſum*, quid ? Nihil addidit. Et quia nihil addidit, multum eſt quod commendauit. Exſpectabatur enim vt diceret quid eſſet, nec tamen dixit. Quid expectabatur vt diceret ? Fortè, niſi credideritis quia ego Chriſtus, niſi credideritis quia ego ſum Dei Filius, niſi credideritis quia ego ſum Verbum Patris, niſi credideritis quia ego ſum Conditor mundi, niſi credideritis quia ego ſum hominum formator & reformator, creator & recreator, factor & refector : niſi hoc credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Multum eſt quod ait ipſe, *Ego ſum*: quia ſic dixerat Dominus Moyſi : *Ego ſum qui ſum.* Quis dignè eloquatur, quid ſit, *ſum* ? Mittebat Deus per Angelum ſuum, ſeruum ſuum Moſen ad liberandum ex Ægypto populum ſuum. Legiſtis quod audiſtis & noſtis, commemoro tamen : mittebat trementem, excuſantem, ſed obedientem. Cùm ergo excuſaret ait Deo, quem loqui in Angelo intelligebat : Si dixerit mihi populus, Et quis eſt Deus qui miſit te, quid dicam eis ? Et Dominus ad eum, *Ego ſum qui ſum.* Et repetiuit, *Dices filiis Iſraël: Qui eſt, miſit me ad vos.* Non ait & ibi, ego ſum Deus: aut, ego ſum mundi fabricator : aut, ego ſum omnium rerum creator : aut, ego ſum ipſius populi liberandi propagator : ſed hoc tantùm, *Ego ſum qui ſum* : &, *Dices filiis Iſraël, Qui eſt*: non addidit, qui eſt Deus veſter, qui eſt Deus patrum veſtrorum : ſed tantùm hoc dixit, *Qui eſt, miſit me ad vos.* Fortè multum erat & ad ipſum Moyſen, ſicut multum eſt & ad nos, & multò magis ad nos intelligere quid dictum ſit, *Ego ſum qui ſum*, Et, *Qui eſt, miſit me ad vos.* Et ſi fortè caperet Moyſes, illi ad quos mittebatur, quando caperent ? Diſtulit ergo Dominus quod capere homo non poſſet, & addidit quod capere poſſet : adiunxit enim & ait : *Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.* Hoc potes capere : Nam, *Ego ſum qui ſum*, quæ mens poteſt capere ? Quid ergo nos ? Audebimúſne aliquid dicere ex hoc quod dictum eſt, *Ego ſum qui ſum?* Vel potiùs ex hoc quod Dominum dicere audiſtis, *Niſi credideritis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris?* Itáne his verbis meis tantillis & penè nullis audebo diſputare, quid ſit quod ait Dominus Chriſtus, *Niſi credideritis quia ego ſum* ? Audebo ipſum Dominum interrogare. Audite me interrogantem potiùs quàm diſputantem, magis quærentem quàm præſumentem, potiùs diſcentem quàm docentem : & certè in me vel

Exod. 3. v. 14.

Ibid. v. 15.

Al. viribus.

A per me etiam vos interrogate. Præſto eſt etiam ipſe Dominus qui vbique eſt, audiat interrogandi affectum, & intelligendi præſtet effectum. Nam & ego quibus verbis & ſi fortè aliquid capio perducere poſſum quod capio ad corda veſtra ? Quiſnam ſufficit ſonus ? quæ ſuppetit eloquentia ? quæ vires intelligendi ? quæ facultas proferendi ? Dicam ergo Domino noſtro Ieſu Chriſto, dicam, & audiat me : credo præſentem, omninò non dubito ; ipſe enim dixit : *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.*

Matth. 28. v. 20.

O Domine Deus noſter, quid eſt quod aiſti, *Niſi credideritis quia ego ſum?* quid enim non eſt eorum quæ feciſti ? Nunquid cœlum non eſt ? **B** Nunquid terra non eſt ? Nunquid non ſunt ea quæ in terrâ, & in cœlo ſunt ? Nunquid homo ipſe cui loqueris non eſt ? Nunquid Angelus quem mittis non eſt ? Si omnia ſunt hæc quæ per te facta ſunt, quid eſt quod tibi proprium quiddam tenuiſti ipſum eſſe, quod aliis non dediſti, vt tu ſolus eſſes ? Nam quomodò audio, *Ego ſum qui ſum* : quaſi alia non ſint ? Et quomodo audio, *Niſi credideritis quia ego ſum?* Illi non erant, qui audiebant ? Et ſi peccatores erant, homines erant. Quid ergo facio ? quid ſit ipſum eſſe, dicat cordi, intus dicat, intus loquatur, homo interior audiat, mens capiat verè eſſe: eſt enim ſemper eodem modo eſſe. Res enim quælibet (omninò quaſi cœpi diſputare, & deſtiti quærere, fortè quod audiui volo loqui, **C** auditui meo det exultationem, & veſtro cum loquor) res enim quælibet prorſus qualicunque excellentiâ ſi mutabilis eſt, non verè eſt : non enim eſt ibi verum eſſe, vbi eſt & non eſſe : quicquid enim mutari poteſt, mutatum, non eſt quod erat. Si non eſt quod erat, mors quædam ibi facta eſt : peremptum eſt aliquid ibi quod erat, & non eſt. Nigredo mortua eſt in capite albeſcentis ſenis, pulchritudo mortua eſt in corpore feſſi & incurui ſenis, mortuæ ſunt vires in corpore languentis, mortua eſt ſtatio in corpore ambulantis, mortua eſt ambulatio in corpore ſtantis, mortua eſt ambulatio & ſtatio in corpore iacentis, mortua eſt locutio in linguâ tacentis. **D** Quicquid mutatur & eſt quod non erat, video ibi quandam vitam in eo quod eſt, & mortem in eo quod fuit. Denique de mortuo cùm dicitur, Vbi eſt homo ille ? reſpōdetur, Fuit. O veritas quæ verè es ! Nam in omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ duo tempora inuenio, præteritum & futurum. Præſens quæro, nihil ſtat. Quod dixi, iam non eſt ; quod dicturus ſum, nondum eſt. Quod vixi, iam non eſt : quod victurus ſum, nondum eſt. Præteritum & futurum inuenio in omni motu rerum : in veritate quæ manet, præteritum & futurum non inuenio, ſed ſolùm præſens, & hoc incorruptibiliter, quod in creaturâ non eſt. Diſcute rerum **E** mutationes, inuenies Fuit & Erit: cogita Deum, inuenies Eſt, vbi Fuit & Erit eſſe non poſſit. Vt ergo & tu ſis, tranſcende tempus. Sed quis tranſcendet viribus ſuis ? Leuet illuc ille qui Patri dixit : *Volo, vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum.* Hoc itaque promittens ne moriamur in peccatis noſtris, nihil aliud Dominus Ieſus Chriſtus mihi videtur his verbis dixiſſe, *niſi credideritis, quia ego ſum* : prorſus nihil aliud mihi videtur his verbis dixiſſe quàm hoc, niſi crediderí-

Dei ſolius proprium eſſe.

Ioan. 17. v. 24.

tis, quia Deus ego ſum, moriemini in peccatis
veſtris. Benè, Deo gratias, quia dixit, *niſi cre-
dideritis*: non dixit, niſi ceperitis: Quis enim
hoc capiat? Aut verè quia auſus ſum dicere, &
niſi eſtis intelligere, aliquid de tantâ ineffabili-
tate cepiſtis? Si ergo non capis, fides te liberat.
Ideo & Dominus non ait, niſi ceperitis, quia
ego ſum: ſed quod poterant dixit, *niſi crediderі-
tis quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris.*

Et illi ſemper terrena ſapientes, & ſemper ſe-
cundum carnem audientes, & reſpondentes,
quid ei dixerunt? *Tu quis es*? Non enim cùm
dixiſti, niſi credideritis quia ego ſum, addidiſti
quid eſſes. Quis es vt credamus? Et ille, *Princi-
cipium*. Ecce quod eſt eſſe. Principium mutari
non potest: principium in ſe manet & innouat
Pſal. 101. omnia. Principium eſt cui dictum eſt, *Tu autem
idem ipſe es, & anni tui non deficient. Princi-
pium*, ait, *qui & loquor vobis*. Principium me
credite, ne moriamini in peccatis veſtris: Tan-
quam enim in eo quod dixerunt, Tu quis es?
nihil aliud dixerint, quàm quid te eſſe credi-
mus: Reſpondit, *Principium*, id eſt, principium
me credite. In Græco namque eloquio diſcer-
ἡ ἀρχή. nitur, quod non poteſt in Latino. Apud Græ-
cos enim fœminini generis eſt principium, ſicut
ὁ νόμος. apud nos lex generis fœminini eſt, quæ apud il-
ἡ σοφία, los eſt maſculini: ſicut ſapientia & apud nos, &
apud illos generis fœminini eſt. Conſuetudo lo-
cutionis ideo per diuerſas linguas variat gene-
ra vocabulorum, quia in ipſis rebus non inuenit
1. Cor. 1. ſexum. Non enim ſapientia verè fœmina eſt,
cùm Chriſtus ſit Dei ſapientia, & Chriſtus ap-
pelletur genere maſculino, ſapientia fœminino.
Cùm ergo dicerent Iudæi? *Tu quis es*? Ille qui
ſciebat eſſe ibi quoſdam credituros, & ideo di-
xiſſe, *Tu quis es*? vt ſcirent quid illum credere
deberent: reſpondit, *Principium*: non tanquam
diceret, principium ſum: ſed tanquam diceret,
principium me credite. Quod in ſermone Græ-
co, vt dixi, euidenter apparet, vbi fœminini ge-
neris eſt principium. Velut ſi vellet dicere ſe
eſſe veritatem: & dicentibus, Tu quis es? re-
ſponderet, veritatem, cùm videretur ad id quod
dictum eſt, Tu quis es? reſpondere debuiſſe,
veritas: id eſt, veritas ſum: Sed altiùs reſpondit,
cùm videret eos ita dixiſſe; *Tu quis es*? ac ſi di-
cerent: quoniam abs te audiuimus, niſi credi-
deritis quia ego ſum, quid te eſſe credemus? Ad
hoc reſpondit, *principium*: tanquam diceret,
Videtur Auguſt. legiſſe, *quia & loquor*: vt & habēt Græca. principium me credite. Et addidit, *Qui & lo-
quor vobis*, id eſt, quia humilis propter vos fa-
ctus ad iſta verba deſcendi: nam ſi principium
ſicuti eſt, ita maneret apud Patrem, vt non acci-
peret formam ſerui, & homo loqueretur homi-
nibus: quomodò ei crederent, cùm infirma cor-
da intelligibile verbum ſine voce ſenſibili au-
dire non poſſent? Ergo, inquit, credite me eſſe
principium, quia vt credatis, non ſolùm ſum,
ſed & loquor vobis: Sed de hac re iam multum
eſt loqui vobis: placeat itaque charitati veſtræ,
vt quod reſtat, illo adiuuante ſeruemus, craſti-
nò reddituri.

EIVSDEM IN IDEM
HOMIL. II.

Tract. 39. in Ioan. VErba Domini noſtri Ieſu Chriſti quæ ha-
buit cum Iudæis, ita moderans loquelam
ſuam, vt cæci non viderent, & fideles oculos
A aperirent, quæ hodie de ſancto Euangelio reci-
tata ſunt, iſta ſunt: *Dicebant ergo Iudæi, Tu* Ioan. 8. v. 25.
quis es? Quia dixerat ſuprà Dominus, *Niſi credi-
deritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis ve-
ſtris*. Ad hoc ergo illi: *Tu quis es*? veluti quæ-
rentes noſſe in quem deberent credere, ne in
ſuo peccato morerentur. *Reſpondit*, dicentibus,
*Tu quis es? Et ait, Principium, qui & loquor vo-
bis*. Si ſe dixit Dominus eſſe principium, quæri
poteſt vtrum & Pater principium ſit? Si enim
Filius principium eſt qui habet Patrem, quantò
faciliùs intelligendus eſt Deus Pater eſſe prin-
cipium, qui habet quidem Filium, cui Pater ſit,
ſed non habet de quo ſit? Filius enim Patris eſt
Filius, & Pater vtique Filij Pater eſt: ſed Deus
de Deo Filius dicitur, lumen de lumine Filius
B dicitur. Pater dicitur lumen, ſed non de lumi-
ne: Pater dicitur Deus, ſed non de Deo: ſi ergo
Deus de Deo, lumen de lumine principium eſt,
quantò faciliùs intelligitur principium, lumen
de quo lumen, & Deus de quo Deus? Videtur Filius principium vt & Pater, ſed vnum principium.
itaque abſurdum chariſſimi, vt Filium dicamus
principium, & Patrem principium non dica-
mus. Sed quid agemus? Nunquid duo erunt
principia? Cauendum eſt hoc dicere. Quid ergo?
Si & Pater principium, & Filius principium,
quomodò non duo principia? Quomodò dici-
mus Patrem Deum, & Filium Deum, nec tamen
dicimus duos Deos: nefas eſt enim dicere duos
Deos, nefas eſt dicere tres Deos: & tamen qui
Pater eſt, non eſt Filius: qui Filius eſt, non eſt
C Pater: Spiritus autem ſanctus Patris & Filij ſpi-
ritus, nec Pater eſt nec Filius. Quamuis ergo ſi-
cut aures catholicæ ſunt eruditæ in gremio ma-
tris Eccleſiæ, nec ille qui eſt Pater ſit Filius, nec
ille qui eſt Filius, ſit Pater, nec Spiritus ſanctus
Patris & Filij, ſit vel Filius vel Pater, tres Deos
tamen eſſe non dicimus: quamuis de ſingulis ſi
quæratur, neceſſe eſt de quocunque interrogati
fuerimus, Deum eſſe fateamur. Et abſurda iſta
videntur hominibus ſolita trahentibus ad inſo-
lita, viſibilia ad inuiſibilia, creaturam compa-
rantibus Creatori. Interrogant enim nos ali-
quando infideles, & dicunt: Patrem quem dici-
tis, Deum dicitis? Reſpondemus, Deum. Filium,
D quem dicitis, Deum dicitis? Reſpondemus,
Deum. Spiritum ſanctum quem dicitis, Deum
dicitis? Reſpondemus Deum. Ergo, inquiunt,
Pater & Filius & Spiritus ſanctus tres ſunt dij?
Reſpondemus, non. Turbantur, quia non illu-
minantur: cor clauſum habent, quia clauem fi-
dei non habent. Nos ergo, fratres, fide præce-
dente, quę ſanat oculum cordis noſtri, quod
intelligimus, ſine obſcuritate capiamus: quod
non intelligimus, ſine dubitatione credamus.
A fundamento fidei non recedamus, vt ad cul-
men perfectionis veniamus. Deus eſt Pater,
E Deus eſt Filius, Deus eſt Spiritus ſanctus: & ta-
men Pater non eſt qui Filius: nec Filius eſt qui
Pater: nec Spiritus ſanctus Patris & Filij Spiri-
tus, aut Pater eſt aut Filius. Trinitas vnus Deus.
Trinitas vna æternitas, vna poteſtas, vna maie-
ſtas, tres perſonę, ſed non tres dij.

Nunc mihi calumniator reſpondeat: Quid
ergo tres? Si enim tres ait, oportet dicat, quid
tres? Reſpondeo, Pater & Filius & Spiritus
ſanctus. Ecce, inquit, tres dixiſti: ſed quid tres
exprime. Immò tu numera: Nam ego compleo
tres, cùm dico Pater & Filius & Spiritus ſanctus.
Id enim quod Pater ad ſe eſt, Deus eſt, quod ad

Filium eſt, Pater eſt: quod Filius ad ſeipſum eſt, A Deus eſt: quod ad Patrem eſt, Filius eſt. Iſta quę dico poteſtis de ſimilitudinibus agnoſcere quotidianis. Homo & alter homo, ſi ille ſit pater, ille filius, quod homo eſt, ad ſeipſum eſt, quod pater eſt, ad filium eſt: & filius quòd homo eſt, ad ſeipſum eſt, quod autem filius eſt, ad patrem eſt. Pater enim nomen eſt dictum ad aliquid, & filius ad aliquid, ſed iſti duo homines ſunt. At verò Pater Deus ad aliquid eſt Pater, id eſt, ad Filium: & Filius Deus ad aliquid eſt Filius, id eſt, ad Patrem, ſed non quomodò illi duo homines ſunt, ſic iſti duo dij. Quare hoc non ita eſt ibi? Quia illud aliud, hoc autem aliud eſt: quia illa diuinitas eſt, hæc humanitas. Eſt ibi aliquid ineffabile, quod verbis explicari non geſſit: vt & numerus ſit, & numerus non ſit. Videte enim ſi non quaſi apparet numerus, Pater & Filius & Spiritus ſanctus Trinitas: Si tres, quid tres? Deficit numerus. Ita Deus nec recedit à numero, nec capitur numero. Quia tres ſunt, tanquam eſt numerus: ſi quęris qui tres? non eſt numerus. Vnde dictum eſt: *Magnus Dominus noſter & magna virtus eius, & ſapientia eius non eſt numerus.* [Pſal. 146. v. 5.] Vbi cogitare cœperis, incipis numerare: vbi numeraueris, quid numeraueris non potes reſpondere. Pater, Pater eſt: Filius, Filius eſt: Spiritus ſanctus, Spiritus ſanctus eſt. Quid ſunt iſti tres, Pater & Filius & C Spiritus ſanctus: Non tres dij? Non. Non tres omnipotentes? Non. Non tres mundi Creatores? Non. Ergo omnipotens Pater? Omnipotens planè. Ergo & Filius non omnipotens? Et Filius omnipotens planè. Ergo Spiritus ſanctus non omnipotens? Et ipſe omnipotens. Tres ergo omnipotentes? Non, ſed vnus omnipotens. Hoc ſolo numerum inſinuant quòd adinuicem ſunt, non quod ad ſe ſunt. quia enim Deus Pater ad ſe eſt Deus ſimul cum Filio & Spiritu ſancto, non ſunt tres dij: quia ad ſe eſt omnipotens ſimul cum Filio & Spiritu ſancto, non ſunt tres omnipotentes. Quia verò non ad ſe eſt Pater, ſed ad Filium, nec Filius ad ſe eſt, ſed ad Pa- D trem, nec Spiritus ſanctus ad ſe, in eo quòd dicitur Spiritus Patris & Filij: non eſt quid dicam tres, niſi Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum Deum, vnum omnipotentem. Ergo vnum principium. Accipe aliquid de Scripturis ſanctis, vnde hoc quod dicitur vtcunque capiatis.

Poſteaquam Dominus noſter Ieſus Chriſtus reſurrexit, & cùm voluit aſcendit in cœlum, decem diebus illic impletis [Act. 2. v. 2.] miſit inde Spiritum ſanctum: quo impleti qui aderant in conclaui vnà, [Al. vno.] omnium gentium linguis cœperunt loqui. [Act. 2. v. 41.] Miraculo exterriti Domini interfectores, compuncti doluerunt, dolentes mutati ſunt, mutati crediderunt: acceſſerunt corpori Domini, id E eſt, numero fidelium tria millia hominum. [Act. 4. v. 4.] Item alio facto quodam miraculo, acceſſerunt alia quinque millia, facta eſt plebs vna non parua: in quâ omnes accepto Spiritu ſancto quo amor ſpiritalis accenſus eſt, charitate ipsâ, & feruore ſpiritus in vnum redacti, cœperunt in ipsâ ſocietatis vnitate vendere omnia quæ habebant, & pretia ponere ad pedes Apoſtolorum: vt *diſtribueretur vnicuique prout cuique opus erat.* [Ibidem. v. 32.] Et hoc de illis Scriptura dicit, quòd *erat eis anima vna, & cor vnum in Deum.* [Al. hinc] Attendite ergo fratres, & hîc agnoſcite myſterium Trinitatis: quomodò dicamus & Pater eſt, & Filius eſt, & Spiritus A ſanctus eſt: & tamen vnus Deus eſt. Ecce illi tot millia erant, & tot vnum erant: ecce tot millia erant, & vna anima erant. Sed vbi? In Deo. Quantò magis ipſe Deus? Nunquid erro in verbo, quando dico duo homines duas animas, aut tres homines tres animas, aut multos homines multas animas? Rectè vtique dico. Accedant ad Deum, & vna anima eſt omnium. Si accedentes ad Deum, multæ animæ per charitatem vna anima eſt, & multa corda vnum cor: quid agit ipſe fons charitatis in Patre, & Filio? Nónne ibi magis Trinitas eſt vnus Deus? Inde enim nobis charitas venit, de ipſo Spiritu ſancto, ſicut dicit Apoſtolus: *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis:* [Rom. 5. v. 5.] B Si ergo charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis, & multas animas facit vnam animam, & multa corda facit vnum cor: quantò magis Pater & Filius & Spiritus ſanctus, Deus vnus, lumē vnum, vnumque principium? Audiamus ergo principium, quod loquitur nobis.

Multa, inquit *habeo loqui de vobis, & iudicare.* [Ioan. 8. v. 26.] Meminiſtis quod ait: *Ego non iudico quenquam:* [Ibid. v. 15.] ecce modò dicit, *Multa habeo de vobis loqui, & iudicare*: Sed aliud eſt, *non iudico*: aliud, *habeo iudicare. Non iudico*, dixit ad pręſens: [Ioan. 3. v. 17.] venerat enim vt ſaluaret mundum, non vt iudicaret C mundum. Quòd autem dicit, *Multa habeo de vobis loqui & iudicare*: iudicium futurum dicit. Ideo enim aſcendit, vt veniat iudicare viuos & mortuos: nemo iuſtiùs iudicabit, quàm qui iniuſtè iudicatus eſt. *Multa*, inquit, *habeo de vobis loqui, & iudicare. Sed qui miſit me, verax eſt.* Videte quemadmodum Patri det gloriam æqualis Filius. Exemplum enim nobis præbet, & tanquā in cordibus noſtris loquitur. O homo fidelis, ſi Euangelium meum audis, dicit tibi Dominus Deus tuus: vbi ego in principio Verbum Deus apud Deum æqualis Patri, coæternus gignenti, do gloriam ei, cuius ſum Filius, quomodo tu ſuperbus es aduerſus eum, cuius ſeruus es? *Multa* D *habeo*, inquit, *de vobis loqui & iudicare, ſed qui me miſit, verax eſt.* Tanquam diceret, ideò verum iudico, quia Filius veracis veritas ſum. Pater verax, Filius veritas, quid putamus eſſe amplius? Cogitemus ſi poſſumus, quid eſt amplius, verax an veritas? De quibuſdam quæramus, pius homo, an pietas: Sed plus eſt ipſa pietas: Pius enim à pietate, non pietas à pio. Poteſt enim eſſe pietas, etſi ille qui pius erat, factus eſt impius. Ipſe perdidit pietatem, pietati nihil abſtulit. Quid item pulcher, & pulchritudo? Plus eſt pulchritudo quàm pulcher: pulchritudo enim facit pulchrum, non pulcher facit pulchritudinem. Caſtus & caſtitas? Caſtitas planè plus eſt quàm E caſtus: ſi enim caſtitas non eſſet, vnde eſſet iſte caſtus, non haberet: ſi autem noluerit eſſe caſtus, caſtitas integra perſeuerat. Si ergo plus pietas quàm pius, plus pulchritudo quàm pulcher, plus caſtitas quàm caſtus, nunquid dicturi ſumus plus veritas quàm verax? Si hoc dixerimus, Filium incipiemus dicere Patre maiorem: ait enim apertiſſimè ipſe Dominus: *Ego ſum via & veritas & vita.* [Ioan. 14. v. 6.] Ergo ſi Filius veritas; Pater quid, niſi quòd ait ipſa Veritas, *qui me miſit, verax eſt.* Filius veritas, Pater verax. Quid plus ſit quæro, ſed æqualitatem inuenio. Verax enim Pater non ab eâ veritate verax eſt, cuius partem cepit, ſed quam totam genuit.

Video planiùs eſſe dicendum. Et certè ne vos diu teneam, hodie hucuſque tractetur: cùm finiero quod volo dicere, adiuuante Deo ſermo claudatur. Hoc ideo diai, vt intentos vos facerem. Omuis anima, quoniam res eſt mutabilis, & quamuis magna creatura, tamen creatura eſt: quamuis corpora melior, tamen facta: omnis ergo anima quoniam mutabilis eſt, hoc eſt, modò credit, modò non credit, modò vult, modò non vult, modò adultera eſt, modò caſta, modò bona, modò mala: mutabilis eſt. Deus autem hoc eſt, quod eſt: ideo proprium nomen ſibi tenuit: *Ego ſum, qui ſum.* Hoc & Filius, dicendo: *Niſi credideritis quia ego ſum.* Ad hoc pertinet, &, *Tu quis es? Principium.* Deus igitur incommutabilis eſt, anima mutabilis: Quando capit anima ex Deo vnde ſit bona, participando fit bona, quomodò tuus oculus participando videt. Nam lumine ſubtracto non videt, cuius particeps facta videt. Quia ergo anima participando fit bona, ſi mutata cœpit eſſe mala, bonitas manet cuius erat particeps bona. Bonitatis enim cuiuſdam particeps facta eſt cùm bona eſſet: quâ mutatâ in peius, integra bonitas permanet. Si recedat anima & mala fiat, non minuitur bonitas: ſi reuertatur & bona fiat, non creſcit bonitas. Factus eſt oculus tuus particeps lucis huius, & vides: clauſus eſt, hanc lucem non minuiſti: apertus eſt, hanc lucem non auxiſti.

Exod. 3. v. 14.

B

C

Hac datâ ſimilitudine fratres intelligite, quia ſi pia eſt anima, eſt pietas apud Deum, cuius fit particeps anima: ſi eſt caſta anima, eſt caſtitas apud Deum, cuius eſt particeps anima: ſi bona eſt anima, eſt bonitas apud Deum, cuius eſt particeps anima: ſi eſt verax anima, eſt veritas apud Deum, cuius eſt particeps anima: cuius particeps ſi non fuerit anima, *omnis homo mendax:* ſi omnis homo mendax, nullus homo de ſuo eſt verax. Pater autem verax de ſuo eſt verax, quia genuit veritatem. Aliud eſt, verax eſt homo iſte, qui iam percepit veritatem: aliud eſt, verax Deus, qui genuit veritatem. Ecce quomodò verax eſt Deus, non participando, ſed generando veritatem. Video vos intellexiſſe, & gaudeo: ſufficiat vobis hodie, cætera, quando Domino placuerit, ſicut donauerit, exponemus.

Pſal. 115. v. 11.

Pſal. 115.

D

EIVSDEM IN IDEM *Euangelium.*

HOMIL. III.

Ex Tract. 39. in Ioan.

DE ſancto Euangelio ſecundum Ioannem, quod geſtare nos videtis in manibus, iam multa audiuit charitas veſtra, quæ Deo donante, ſicut potuimus diſputauimus, commendantes vobis maximè iſtum Euangeliſtam de Domini diuinitate, ſecundum quam æqualis eſt Patri Filius vnicus Dei, loqui elegiſſe, & proterea aquilæ comparatum: nulla quippe auis volare altiùs perhibetur. Proinde quæ ex ordine ſubſequuntur, ſicut ea Dominus tractare donauerit, intentiſſimè audite. Locuti ſumus vobis de præcedenti lectione inſinuantes, quomodò intelligatur Pater verax, Filius veritas. Cùm autem dixiſſet Dominus Ieſus, verax eſt qui me miſit, *Non intellexerunt Iudæi, quod de Patre illis diceret. Et ait illis,* quod modò cum legeretur audiſtis: *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil: ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Quid eſt hoc? Nihil enim aliud videtur dixiſſe, niſi eos poſt paſſionem ſuam cognituros quis eſſet. Proculdubiò ergo videbat ibi aliquos, quos ipſe nouerat, quos ipſe cum cæteris ſanctis ſuis ante conſtitutionem mundi præſciendo elegerat, poſt paſſionem ſuam eſſe credituros. Ipſi ſunt illi quos aſſiduè commendamus, & ad imitationem cum magnâ exhortatione proponimus. Miſſo enim deſuper Spiritu ſancto poſt Domini paſſionem, & reſurrectionem, & aſcenſionem, cùm miracula fierent in eius nomine, quem tanquam mortuum perſequentes Iudæi contempſerant, compuncti ſunt corde: & qui ſæuientes occiderunt, mutati crediderunt: & quem ſanguinem ſæuiendo fuderunt, credendo biberunt illa tria milia, & illa quinque milia Iudæorum, quos ibi videbat quando dicebat, *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.* Tanquam dicens: Differo cognitionem veſtram, vt impleam paſſionem meam. Ordine verſo cognoſcetis qui ſum. Non quia omnes tunc erant credituri ex iis, qui audiebant, id eſt, poſt paſſionem Domini: nam paulò poſt dicit, *Hæc eo loquente, multi crediderunt in eum:* & nondum exaltatus erat Filius hominis. Exaltationem quippe dicit paſſionis, non glorificationis: crucis, non cœli: quia & ibi exaltatus eſt, quando pependit in ligno. Sed illa exaltatio humiliatio fuit: Tunc enim *factus eſt obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Hoc oportebat impleri per eorum manus, qui poſtea fuerant credituri, quibus dixit, *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.* Quare hoc, niſi vt nemo deſperaret in quocunque ſcelere malè ſibi conſcius, quando videat eis donari homicidium, qui occiderant Chriſtum? Hos ergo in illa turbâ agnoſcens Dominus, dixit: *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum.* Iam noſtis quid ſit ſum, nec aſſiduè repetendum eſt, ne pariat res tanta faſtidium. Recolite illud: *Ego ſum qui ſum,* &, *Qui eſt miſit me;* & cognoſcetis quid dictum ſit: *tunc ſcietis quia ego ſum:* ſed & Pater eſt, & Spiritus ſanctus eſt. Ad ipſum eſſe pertinet tota Trinitas. Sed quia Dominus ſicut Filius loquebatur, ne fortè in eo quod dixit, *tunc cognoſcetis quia ego ſum,* ſubintraret error Sabellianorum, hoc eſt, Patripaſſianorum, quem vobis errorem commendaui non tenendum, ſed cauendum, eorum ſcilicet qui dixerunt, Ipſe eſt Pater, ipſe eſt Filius: duo ſunt nomina, ſed res vna: propter iſtum ergo cauendum errorem cùm dixiſſet Dominus, *tunc cognoſcetis quia ego ſum:* ne ipſe intelligeretur Pater, continuò ſubiunxit: *Et à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.*

Ioannes aquilæ cōparatus ob ſermonis de Deitate celſitudinem.

Ioan. 8. v. 28.

A

Act. 2. v. 37.

Ibid. v. 41.

Act. 4. v. 4.

B

al. veſtram

C

Phil. 2. v. 8.

D

Exod. 3. v. 14.

E

Iam gaudere cœperat Sabellianus, erroris ſui occaſione compertâ: ſtatim vt ſe tanquam in obſcurum extulit, ſequentis ſententiæ luce confuſus eſt. Putaueras eum eſſe Patrem, quia dixit, *Ego ſum:* audi quia Filius eſt, *Et à meipſo facio nihil.* Quid eſt, *à me ipſo facio nihil?* A meipſo non ſum: Filius enim de Patre eſt Deus: Pater autem non eſt de Filio Deus: Filius eſt Deus de Deo, Pater autē Deus, ſed non de Deo: Filius eſt lumen de lumine, Pater autem lumen, ſed non de lumine: Filius eſt, ſed eſt de quo eſt: Pater autem eſt, ſed non eſt, de quo eſt. Quod ergo addidit, *ſicut docuit me Pater,*

hæc loquor: nemini veſtrum obrepat cogitatio carnalis, fratres mei: non enim poteſt humana infirmitas cogitare, niſi quod conſueuit facere vel audire. Nolite ergo vobis quaſi duos homines ante oculos ponere, vnum patrem, alterum filium, & loquentem patrem ad filium, ſicut facis quando verba aliqua dicis filio tuo, monens eum & inſtruens eum quomodò loquatur, vt quæcunque audiuit à te, commendet memoriæ: cùm commendauerit memoriæ, proferat & linguâ, diſtinguat per ſonos, inferat auribus alienis quod percepit in ſuis. Nolite ita cogitare, ne in corde veſtro idola fabricetis, humanam formam, humanorum lineamenta membrorum, figuram carnis humanæ, ſenſus iſtos conſpicuos, ſtaturam motúſque corporis, linguæ officium, diſtinctiones ſonorum. Nolite in illâ Trinitate cogitare, niſi quod pertinet ad formam ſerui quam accepit vnigenitus Filius, cùm *Verbum caro factum eſt vt habitaret in nobis*: ibi non te prohibeo humana infirmitas cogitare quod noſti, immò etiam compello. Si fides in te vera eſt, talem Chriſtum cogita: ſed ex Mariâ virgine, non de Deo Patre. Talem cogita. Infans fuit, creuit vt homo, ambulauit vt homo, eſuriuit, ſitiuit vt homo, dormiuit vt homo, paſſus poſtremò vt homo, ſuſpenſus in ligno, occiſus, ſepultus vt homo, in eadem formâ reſurrexit, in eadem formâ ante oculos diſcipulorum aſcendit in cœlum, in eadem formâ venturus eſt ad iudicium. Angelorum enim vox eſt in Euangelio expreſſa: *Sic veniet, quomodo eum vidiſtis euntem in cœlum.* Quando ergo de formâ ſerui cogitas in Chriſto, humanam effigiem cogita, ſi eſt in te fides: quando autem cogitas, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*, pereat de corde tuo omnis humana figuratio. Pellatur de cogitationibus tuis quicquid fine corporeo terminatur, quicquid loci ſpatio continetur, vel quantalibet mole diffunditur: de corde tuo figmentum tale diſpereat. Cogita, ſi potes, pulchritudinem ſapientiæ, occurrat tibi pulchritudo iuſtitiæ. Forma eſt? Statura eſt? Color eſt? Nihil horum eſt: & tamen eſt: nam ſi non eſſet, non amaretur, nec meritò laudaretur, nec amata nec laudata corde moribuſque teneretur. Nunc verò fiunt homines ſapientes, vnde fierent niſi eſſet ſapientia? Porrò autem, ô homo, ſi ſapientiam tuam videre carnis oculis non potes, nec tali imaginatione cogitare quali corporalia cogitantur, ſapientiæ Dei audes ingerere humanam corporis formam? Quid ergo dicimus, fratres? Quomodò locutus eſt Pater Filio? Quomodo Filius, ait, *ſicut docuit me Pater, hæc loquor*: Locutus eſt illi? Quando docuit Pater Filium, verba fecit, quomodò tu quando doces filium tuum verba facis? Quomodò facies verba Verbo? Quæ verba multa fierent vnico Verbo? Verbum enim Patris aurem habuit ad os Patris? Carnalia ſunt iſta, pereant de cordibus veſtris. Hoc enim dico, ecce ſi intellexiſtis quod ego dixi, ego certè locutus ſum, & mea verba ſonuerunt, ſoniſque aures percuſſerunt, & per ſenſum auditus veſtri ad cor ſententiam perduxerunt, ſi intellexiſtis. Facite aliquem audiſſe Latinæ linguæ hominem: tantummodò audiſſe, nec tamen intellexiſſe quod dixi. quantum ad ſtrepitum pertinet emiſſum ex ore meo,

Ioan. 1. v. 14.

Act. 1. v. 11.

Fortè, non Latin.

A ſic eius ille particeps factus eſt, qui non intellexit, quomodò & vos. Eum ſonum audiuit, eædem ſyllabæ aures eius percuſſerunt, ſed in corde ipſius nihil genuerunt. quare? quia non intellexit. Vos autem ſi intellexiſtis, vnde intellexiſtis? Ego ad aurem ſonui, nunquid ego in cor lumen accendi? Proculdubiò ſi verum eſt quod dixi, & hoc verbum non ſolum audiſtis, verumetiam intellexiſtis: duæ res ibi factæ ſunt, diſcernite illas, auditus, & intellectus. Auditus per me factus eſt, intellectus per quem? Ego ad aurem dixi vt audiretis, ad cor veſtrum quis dixit vt intelligeretis? Sine dubio aliquis & ad cor veſtrum aliquid dixit: vt non ſolum ſtrepitus iſte verborum percuteret aurem veſtram, B ſed etiam in cor veſtrum aliquid deſcenderet veritatis. Dixit aliquis & ad cor veſtrum, ſed non eum videtis: ſi intellexiſtis, fratres, dictum eſt & cordi veſtro. Munus Dei eſt intelligentia. quis hoc dixit in corde veſtro ſi intellexiſtis? Cui dixit Pſalmus: *Da mihi intellectum vt diſcam mandata tua.*

Pſal. 118. v. 73.

Verbi gratia, Epiſcopus, locutus eſt. quid locutus eſt, aliquis ait? Reſpondes quid locutus ſit, & addis, verum dixit. Tunc alius qui non intellexit, quid dixit, inquit? Aut quid eſt quod laudas? Ambo me audierunt, ambobus ego dixi: ſed vni ipſorum Deus dixit. Si parua magnis comparare conceditur, quoniam nos ad eum quid ſumus? Tamen neſcio quid incorporaliter, & ſpiritaliter facit in nobis Deus, quod C nec ſonus eſt qui aurem percutiat, nec color qui oculis diſcernatur, nec odor eſt qui naribus capiatur, nec ſapor qui faucibus iudicetur, nec durum nec molle quod tangendo ſentiatur: tamen aliquid eſt, quod ſentire facile eſt, explicare impoſſibile. Si ergo Deus, vt dicere cœperam, loquitur in cordibus noſtris ſine ſono, quomodo loquitur Filio ſuo? Sic ergo, fratres, ſic cogitate quantum poteſtis: vt dixi, liceat parua magnis modo aliquo comparare: ſic cogitate. Incorporaliter Pater locutus eſt Filio, quia incorporaliter Pater genuit Filium: Nec eum ſic docuit quaſi indoctum genuerit, ſed hoc eſt eum docuiſſe, quod eſt ſcientem genuiſſe: & hoc eſt, *docuit me Pater*, quod eſt ſcien- D tem me genuit Pater. Si enim quod pauci intelligunt, ſimplex eſt natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe quod noſſe. Ab illo ergo habet vt nouerit, à quo habet vt ſit, non vt priùs ab illo eſſet, & ab illo poſtea noſſet: ſed quemadmodum illi gignendo dedit vt eſſet, ſic gignendo dedit vt noſſet: quia ſimplici, vt dictum eſt, naturæ veritatis eſſe & noſſe non eſt aliud atque aliud, ſed hoc ipſum. Dixit ergo iſta Iudæis, & addidit:

Hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe

Et qui me miſit, mecum eſt. Iam hoc & antè dixerat, ſed rem magnam aſſiduè commemorat: *miſit me, & mecum eſt.* Si ergo tecum eſt, ô Domine, non vnus ab alio miſſus eſt, ſed ambo veniſtis: E & tamen cùm ambo ſimul ſint, vnus miſſus eſt, alter miſit: quoniam miſſio incarnatio eſt, & ipſa incarnatio Filij tantùm eſt, non Patris. Miſit itaque Pater Filium, ſed non receſſit à Filio: Non enim quò miſit Filium, non ibi erat Pater: Vbi enim non eſt qui fecit omnia? Vbi non eſt qui dixit, *Cœlum & terram ego impleo*? Sed fortè Pater vbique, & Filius non vbique eſt. Euangeliſtam audi, *In hoc mundo erat, & mundus per eum factus eſt*: Ergo, inquit, qui miſit me, cuius auctoritate

v. 29.

Miſſio incarnatio eſt

Ier. 23. v. 24.

Ioan. 1. v. 10.

tanquam Paternâ incarnatus ſum, mecum eſt,
non me reliquit. Quare non me reliquit? *Et
non me reliquit*, inquit, *ſolum; quia ego quæ
placita ſunt ei, facio ſemper.* Ipſa eſt æquali-
tas ſemper, non ex quodam initio & dein-
ceps, ſed ſine initio, ſine fine: Dei enim gene-
ratio non habet initium temporis, quia per Ge-
nitum facta ſunt tempora.

v. 30. *Hæc illo loquente multi crediderunt eum.* Vti-
nam & me loquente, multi qui aliud ſapiebant
intelligant, & credant in eum. Quidam enim
fortaſſe ſunt in iſtâ multitudine Arriani. Non
audeo ſuſpicari eſſe Sabellianos, qui ipſum Pa-
trem dicunt eſſe qui Filius eſt. Hæreſis quippe
iſta nimis antiqua eſt, & paulatim euiſcerata.
Arrianorum autem adhuc videtur habere ali-
quam motionem quaſi cadaueris putreſcentis,
aut certè vt multum quaſi hominis animam
agentis: oportet inde reliquos liberari, ſicut
Ariani quidam conueniunt Hippone regio. inde multi liberati ſunt. Et quidem iſta ciuitas
eos non habebat: ſed poſteaquam multi pere-
grini aduenerunt, nonnulli & ipſi venerunt.
Ecce hæc Domino loquente, multi Iudæi cre-
diderunt in eum: ecce & me loquente, Arriani
credant, non in me, ſed mecum in eo.

S. CYRILLI EPISCOPI
Alexandrini, eiuſdem Euang. expoſitio.

Ioan. 8. v. 21. DIxit ergo iterum eis IESVS, *Ego vado,
& quæretis me, & in peccato veſtro mo-
riemini.* Tempus arripiendum eſſe quo ſeipſum
iuuare quis poſſit, Chriſtus hîc comprimis edo-
cet. Virtutes enim retrò abjicere, & benè
agendi ſera conſilia capere, nullius vtilitatis
Pſal. 85. v. 5. eſſe comperitur, ſed luctum potius ſegnitiei
conuenientem parere. *Bonus* ergo *& manſue-
tiſſimus* cùm ſit noſter Dominus, vti ſcriptum
eſt, etiam inhonorantes ſuſtinet; ſed & ipſos
etiam vtilitatibus cumulat, à quibus iniuriam
accipit. Commodè autem interminatur ab eis ſe
diſceſſurum, & illud *vado*, inquit, planè vt eis
acriorem imprimat ſenſum, & apud ſe perpen-
dentes, non ſinendum eſſe abire infectâ re libe-
ratorem, extimulet ad fidem, & ad obſequium
reddat tandem paratiores. Vociferatos autem
illud, *vado*, & interminatus abitionem ex om-
Morituri in peccatis à quibus abit Ieſus. ni gente, adiunxit egregio ordine & futurum
illis inde damnum. Peccatis enim veſtris immo-
riemini, inquit. Cuius veritatem ex ipsâ rei
naturâ contemplemur. Qui enim non ſuſcepe-
rint eum qui de cœlis ad nos venit vt omnes per
fidem iuſtificaret, quomodò non in ſuis pecca-
tis morientur: & qui cum qui purgare poteſt
non admiſerint, quomodò non perpetuam ha-
bituri ſunt impietatis labem in ſeipſis? Quòd
autem moriatur is qui liberatus non fuerit, ſed
qui porrò peccati onere degrauandus ſit, quò
detrudet hominis animam, nemini dubium
eſſe poteſt. Infernus enim, vt opinor, eum
profundus excipiet, & in perpetuis tenebris
verſabitur, adeóque in igni & flammis verſa-
bitur quicunque inter eos numeratus fuerit, de
Iſai. 66. v. 14. quibus alicubi Prophetæ voce dictum eſt: *Ver-
mis eorum non morietur, & ignis eorum non ex-
tinguetur, & erunt in viſionem omni carni:*
quod diſcrimen ne adirent, eos multis modis
hortabatur Chriſtus à ſolitâ ſuâ incredulitate
vt quamprimùm diſcederent: non ſimpliciter

A dicens ſe receſſurum atque abiturum; ſed &
quantum inde accepturi ſint damni proponens.
Moriemini enim, inquit, *in peccatis veſtris.* v. 24.
Quia verò addit, *Quæretis me*, nec tamen com-
perimus demum Iudæos illum quærere, iſtiuſ-
modi quiddam in animum inducemus. Vera-
cem quippe neceſſe eſt eſſe Chriſtum. Si enim
cùm adhuc ſint in corporibus, & carnis volu- Iudæi in inferno & locis pœnarū Chriſtum quæſituri.
ptatibus deluſi præ multo ſtupore liberatorem
non quærunt, tamen ad inferos delapſi, & in
loca pœnarum infelices amandari, inque malis
ipſis deprehenſi, tunc certè tunc vel inuiti quæ-
rent. *Ibi enim eſt fletus*, inquit, *& ſtridor dentium*, Matth. 8. v. 12.
vnoquoque eorum, vt par eſt, ſuam olim bo-
B norum incuriam & negligentiam deplorante,
& propemodum illud è libro Prouerbiorum Pro. 5. v. 13.
dicente, *Non audiui vocem docentis, & eru-
dientis me.* Quocirca vt Paulus ait, *Timea-* Hebr. 4. v. 1.
*mus ne forte relictâ pollicitatione introeundi in
requiem eius, exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.*
Currere enim oportet vt comprehendamus, 1. Cor. 9. v. 24.
nec exaſperandus qui nos è ſeruitute eripit:
non offendendus incredulitate, ſed ſuſcipien-
da potiùs, & ſupinis quodammodò manibus
arripienda gratia.

Et quò ego vado, vos non poteſtis venire?
Non ſolùm in peccatis ſuis eos morituros ait,
ſed etiam regni bonis excluſum iri, nec ad
cœleſtia domicilia conſcenſuros clarè prædicat.
C Nam qui è cœlo miſſum non acceperint, quo-
modò ſequi poſſent vadentem in cœlum? Du-
plex ergo refractariis pœna eſt, nec ſimplex il-
lius ratio. Quemadmodum enim ægrotantibus Reprobis pœna duplex, vt & inferni cruciatus ſubeant, & à regni bonis excidant.
contingit vt & morbo plurimùm diuexentur,
& ſanitatis bonis ac commodis priuentur: ſic
opinor eos qui ad inferos detruſi fuerint, parem
delictis pœnam ſubituros, & caſtigationis cala-
mitatem paſſuros, & ſpem ac fruitionem bono-
rum amiſſuros. Optimè igitur ait Dominus no-
ſter IESVS CHRISTVS, non modò futu-
rum vti moriantur in ſuis peccatis, ſed vt nec in
cœlum aſcendant. Quaſi enim duplici fune alli-
gatos, ex malo eos ac temeritatis pleno conſilio
D ſtudet expedire, vndique ſeruans quod periit, Hebr. 34. v. 4.
& quod confractum alligans, & quod contri-
tum erigens (hæc enim ſunt boni Paſtoris, & Ioan. 10. v. 11.
qui animam ſuam dat pro ſalute ouium.) Suis
quidem ſtatim Diſcipulis promiſit, dicens: *Ibo,* Ioan. 14. v. 2.
*& parabo vobis locum: & iterum veniam, &
accipiam vos mecum*, ipſum oſtendens peruium
fore Sanctis cœlum: & cùm ſuperna domicilia
parata eſſe docet diligentibus ſe, tum incredu-
lis iuſtè ac neceſſariò dicit, *Quò ego vado, vos
non poteſtis venire.* Quis enim quæſo ſanctiſſi-
mum Chriſtum ſequatur, qui nolit purificari
per fidem? aut quo pacto demum inquinatus,
E quique ſordes ex vitiis ſuis contractas nondum
eluit, cum hominum amante Domino verſabi-
tur? *Quæ ſocietas luci ad tenebras*, iuxta Pauli 2. Cor. 6. v. 14.
vocem? Sanctos enim eſſe puto qui ſanctiſſimo
Deo dicere ſtudent, *Conglutinata eſt anima mea* Pſal. 62. v. 9.
poſt te. Hunc ſenſum iſti quoque loco non ine-
ptè quadrare autumo. Quòd ſi variis modis ex-
pendendus ſit, & de his aliquid inſuper dicen-
dum, id facere quoque non grauabor.

Quò ego vado, vos non poteſtis venire. Deus
cùm ſim verus, à nullo abſum, ſed cuncta im-
pleo: & cùm in omnibus ſim, cœlum tamen
potiſſimum habito, cum diuinis libentiſſimè
verſans Spiritibus. Sed quia ſum etiam homi-

Digitized by Google

num amans, vniuerſi parens ac auctor, crea-
turarum mearum damnum ferre non potui,
cùm hominem io extremum exitium præcipi-
tem detruſum animadoerrerem. Videbam ex
peccato in morrem delapſum, ſed auxiliatricem
manum iacenti porrigere decebar, oportebat
lapſo omni ratione opitulari: operæpretium erat
ſeruare perditos, cum periclitantibus verſari
medicum, mortuis adeſſe vitam, cum verſaoti-
bus in tenebris verſari Lucem. Sed non erat in
veſtrâ poteſtate ſitum, cùm naturâ ſitis homi-
nes, vt in cœlum euolaretis, mihique ſeruanti
conuiueretis. Quocirca ipſe ad vos ego veni:
Pſal. 143. v. 6. Sanctos ſæpius inelamantes audij: *Inclina cœ-
los, & deſcende.* Deſcendi itaque ioclinatis cœ-
lis, inquir: nec enim huc vos venturos ſperan-
dum erat. Quandiu igitur adhuc ſuſtineo vo-
biſcum eſſe & verſari, capeſſite mihi ardenter
vitam, purgamini per fidem, dum adeſt is qui
poreſt miſereri. Ibo enim, aut certè reuertar,
quò vos non poteſtis venire: & licet intempe-
ſtiuâ taodem pœoitenriâ ducti datorem ſalutis
quæraris, non inuenietis. Quid porrò inde con-
v. 21. ſequatur videre licet. *Moriemini enim vtique
in peccatis*, veſtriſque onerati criminibus in
carcerem mortis triſtes derrudemini, tam lon-
gæ incredulitaris pœnas ibi daturi. Bonus igi-
tur Seruaror cùm ſit ac valdè miſericors, im-
pendentium malorum metu Iudæos etiam no-
lentes ad ſalutem compellit.

v. 23. *Et dicebat eis, Vos de deorſum eſtis, ego de
ſupernis ſum.* Quæret hic rurſus forſan aliquis,
cui ſubtilior ſit ingenij acies, animuſque diſ-
cendi cupidus, quid impulerit Dominum no-
ſtrum IESVM CHRISTVM, vt cùm alloque-
v. 21. retur Iudæos ac diceret, *Ego vado & quæretis
me*, veluti neceſſarium quiddam ſubiecerit: *Vos
v. 23. de deorſum eſtis, ego de ſupernis ſum.* Videntur
enim hæc non admodum ſuperioribus conſen-
tanea eſſe; veruntamen abſtruſam quandam in
ſe habent rationem. Nam cùm Deus ſit, *nec
opus habeat*, ſicut ipſe alicubi diuinus ait Euan-
Ioan. 2. v. 25. geliſta Ioannes, *vt aliquis teſtimonium perhi-
beat de homine (ipſe enim cognoſcebat quid eſſet
Heb. 4. v. 12. in homine*, vt qui perriogat *vſque ad diuiſionem
animæ ac ſpiritus, compagum quoque ac medul-
larum, & diſcretor ſit cogitationum & intentio-
num cordis)* non ignorauit rurſus Iudæorum
ſtultas cogitationes, qui craſſâ & imbecillâ
mente prædici cùm audirent à Seruatore illud,
Vado, ineptè putarunt, vel relictâ Iudæâ ipſum
velle fugere aliquò, vel tale quidpiam intelli-
gere, Quandiu ſuperſum & viuo, credite, ne
vtique mori contingat. Verbum enim illud *va-
do*, communiter ſumptum etiam hoc ſignificat:
neque mirum ſi tam inopes mentis erant Iudæi,
vt tale quidpiam de Chriſto cogitarent: non-
dum enim ſciebant eum eſſe Deum ſecundùm
naturam, ſed in hoc tantùm è terrâ corpuſcu-
lum intuentes, hominem putabant eſſe nobis
ſimilem. Ideóque Seruator eos increpans, aie-
v. 15. bat, *Vos ſecundum carnem iudicatis.* Auocans
igitur eos à tam puerili, & humi repente con-
ceptu, docet iterùm ne hæc exiſtiment tanquàm
de aliquo ortui & interitui obnoxio, ſed de
Chriſto ſecundùm veritatem cœlitùs, & ex Deo
Patre genito. Neque in me quadrat mori aut
fugere, inquir: *Sum* enim *deſurſum*; hoc eſt,
Deus ex Deo: quod enim eſt ſuper omnia, Deus
eſt: at vobis hoc magis conueniet. Eſtis enim

Amolitur Dominus craſſiores & terrenas Iudæorum de ipſo opiniones.

A ex infimo, nempe naturæ morti ſubditæ, cor-
ruprionique & timori ſubiacentis. Quamobrem
nihil rale de me deinceps ſomnietis, veſtræ ip-
ſorum obliti infirmitatis. Neque enim ſerui Do-
mino pares dignarione ſunr, neque ij qui è ter-
râ ſunr, & deorſum, ei qui deſurſum ex Deo
& Patre genitus eſt, comparantur. Quòd verò,
deſupernis, generarionem Filij ex Deo & Patre
ſignificet, perſpicuum eſt rectè ſentientibus.
Localiter enim ſumptum illud, *deſuper*, idem
ſonat quod è cœlo: ſed nihil in Filio eximium
erit ſupra creaturam inferiorem, & Deo ſubdi-
tam, ſi rantùm veniat è cœlo, quandoquidem
B & ex Angelis plurimi ad miniſterium miſſi in
terrâ ambulant, & terrena quædam gubernant,
deſuper & è cœlo deſcendentes. Cuius rei teſtis
ipſe Seruator nobis eſt, dicens: *Amen, amen* Ioan. 1. v. 51.
*dico vobis: videbitis cœlum apertum, & Angelos
Dei aſcendentes & deſcendentes ſupra Filium
hominis.* Cùm igitur Angeli quoque deſcendant
deſurſum, hoc eſt de cœlo, cur fruſtra gloriatur
Chriſtus quaſi magnâ re quadam & eximiâ ſu-
pra creaturam, quòd nimirum veniat deſur-
ſum? Datur itaque nullo negotio intueri, quis
ſecundum naturam ſit Vnigenitus, & quinam
qui ab eo ſunt Angeli. Quocirca non eſt neceſſe
vocabulum illud *deſurſum* ſignificare nobis è
C cœlo deſcendere: ſed Filium illuxiſſe è naturâ
ſupremâ, omniáque alia ſupergreſſâ. Igitur il-
lud vocabulum, *deſupernis*, de ſolo Vnigenito
ſignificat id quod ex Deo ſecundum naturam
eſt, ac non aliud. Inter omnia enim quæ ex Deo
eſſe & exiſtere dicuntur, ſoli Filio ineſt illud
præ omnibus eximium, ex ipſâ Patris ſubſtan-
tiâ nimirum exiſtere, per modum generationis;
non vt res creatæ, per modum opificij.

*Vos de mundo hoc eſtis, ego non ſum de hoc
mundo.* Perſpicuè admodùm oſtendit hoc loco
quidnam ſibi velit illud vocabulum *ſurſum*,
quidue *deorſum*. Cùm enim videret væcordes
Phariſæos craſſiùs dicta capere, & illa vocabu-
la *ſurſum* ac *deorſum* localiter intelligere, ac in
D varios proinde errores abripi; vtiliter Dominus
noſter IESVS Chriſtus detracto velamine obſ-
curitatem omnem orationis retegit, planiùs ea
rurſus ipſis exponens quæ ſubobſcurè protulit.
Vos enim, inquit, *ex hoc mundo eſtis*; hoc eſt, v. 23.
ex infernis: Ego non ſum ex hoc mundo: ergo
iſtud eſt quod dixit, *ex ſupernis.* Deus enim
omne quod creatum eſt, tranſcendit: non qui-
dem localibus ſuperans eminentiis & faſtigiis:
nam ſtultum eſt concipere in loco quod eſt in-
corporeum; ſed ineffabilibus naturæ prærroga-
tiuis creata cuncta ſupergrediens: Huius ſe ſub-
ſtantiæ Verbum eſſe profitetur, non opus, ſed
fructum & genituram. Obſerua enim quemad-
E modum non dixerit, De ſupernis ego factus,
ſed potiùs, *ſum*, vt oſtendat & vnde ſit, & ſe
ante omnia ſæcula æternum cum ſuo Patre fuiſ-
ſe. Eſt enim is qui eſt, ſicut & Pater. Qui au-
tem eſt, & cum Patre ab æterno ſimul exiſtit,
quo pacto demum non erat, hæreticorum dicat
inſania.

Verbum, non de hoc mundo, id eſt, nullis connumeratum creaturis.

Exod. 3. v. 14.

Sed nobis forſan hoſtis veritatis obiiciet: Non
ſimpliciter dixit Chriſtus: *Non ſum ex mundo:*
ſed addito *hoc*, vtique ſignificauit alium eſſe
mundum, intelligibilem nimirum, ex quo eſſe
poteſt. Atqui ex tuis verbis conficitur Filium
inter creaturas eſſe collocandum, & Creatorem
in rerum factarum numero vtique ſtatuendum,

eique Angelicam ſorſan ac ſeruilem dignitatem tribuendo piaculo te catiturum exiſtimas? An ignoras enim quòd licet eum in ſummo gradu colloces quo ſancti Angeli putantur eſſe conſtituti, licet ſupra omnem Principatum & Poteſtatem, atque Thronos eum exiſtere fatearis, ſi factum tamen eſſe putaueris, nihilo tamen ipſum minus offenſurus ſis? Nulla enim eſſe poteſt pro Vnigeniti dignitate eminentiæ ratio, ſi factus vtique cenſeatur. Gloria quippe in eo non conſtat quòd quibuſdam antecellit, ſed quòd factus non eſt, ſed Deus potiùs de Deo ſecundum naturam. Tu verò nobis rurſus eum qui ex Deo effulſit atque idcirco Deus eſt, in creaturarum numero ſtatuis, & partem eſſe mundi ſomnias, ſi non huius, at ſaltem alterius. Mundorum quippe in eo quod facti ſunt nulla poteſt eſſe diſcretio. Deinde Verbum quod Genitori aſſidet, ſatellitibus & miniſtris non pudet adſcribere? Nunquid enim audis Gabrielem ad Zachariam dicentem: *Ego ſum Gabriel qui adſto ante Deum: & miſſus ſum loqui ad te.* Luc. 1. v. 19. Eſaïam item: *Vidi Dominum Sabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum & eleuatum, & Seraphim ſtabant in circuitu eius.* Iſai. 6. v. 1. Et quod mirabile eſt, Filium Propheta vidit, & Dominum Sabaoth ipſum vocauit, & inducit eum Regis inſtar ſupremis Poteſtatibus ſtipatum. Quòd autem Vnigeniti gloriam clarè ſpectaret, teſtabitur ſapiens Ioannes, dicens: *Hæc autem dixit Eſaias, quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo.* Ioan. 12. v. 41. Ideóque diuinus ille Paulus ex eo quòd ipſe Deo ac Patri aſſidet, & ex eo quòd ſecundùm naturam vocatus eſt Filius, ad certiſſimam myſterij comprehenſionem veniens, & contemplationis illius notitiam colligens: *Cui enim dixit,* inquit, *Angelorum, Filius meus es tu,* (Deus ſcilicet ac Pater) *ego hodie genui te?* Hebr. 1. v. 5. Hoc enim vocabulo, *genui*, naturâ Deum eſſe ex Deo Filium ſignificatur. Rurſus: *Cui verò dixit vnquam Angelorum, Sede à dextris meis?* Neque verò cùm hæc dicit, Deum & Patrem accuſat quaſi iniuſtum quid facere ſolitus ſit, aut quaſi Angelorum naturam dedecoret, cùm eam ſecundo poſt Filium loco honorare ſtatuerit. Quid enim prohibebit, inquiet forſan aliquis, cùm ſit iuſtus ac bonus Deus ac Pater, quominùs aſſidere ſibi quoque faciat Angelorum naturam, ſiquidem eſt in creaturarum numero Filius, & eiuſdem generis cum ipſis, in quantum factus eſt, licet aliis quibuſdam prærogatiuis eorum conditionem ſuperet, ſicut illi noſtram? Sed Deus ac Pater iniquus non eſt, qui aſtare præcipit Angelos, eámque dignitatem eorum naturæ tribuit, cùm habeat Filium ſuum aſſeſſorem, quia nouit illum Deum eſſe naturâ, nec alienam à ſuâ ſubſtantiâ ſuam prolem. Quomodò ergo factus demum erit, aut quomodò ex facto mundo, ac non potiùs in iiſdem quibus Deus verus, ſupra omnia videlicet quæ in vniuerſo mundo ſunt ac cœpiſſe intelliguntur poſitus?

Quoniam verò ceu magnum aliquod & inuictum argumentum obiicitis, quòd Chriſtus diſtinctè dixerit, *Ego non ſum ex hoc mundo*, & per vocabulum *hoc*, alium nobis mundum ſignificari aſſeritis, dicentes eum inde exiſtere: videamus rurſùs, nunquid curioſis argutiis innitamini, dum ex ſolâ veſtrâ leuitate hæc ſomniatis ac ſentitis, Illa enim vox *hic*, aut *hoc*, & ſi quod aliud iſtiuſmodi pronomen vſurpamus, demonſtratiuum eſt, non tamen omninò ac neceſſariò alterius ſignificatiuum. Vnde beatus Baruch, vnum ac ſolum nobis Deum ſignificans, *Hic eſt*, inquit, *Deus noſter: non æſtimabitur alius ad eum.* Baruch 3. v. 36. At ſi vox illa *hic* eſſet omnino alterius ſignificatiua, quomodo non æſtimaretur alius ad ipſum? Sed & Symeon ille iuſtus Chriſti prophetans myſterium: *Ecce hic*, inquit, *poſitus eſt in ruinam & reſurrectionem* mortuorum *multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicitur.* Luc. 2. v. 34. At cuiuam manifeſtum non eſt, Symeonem vſurpare vocem illam, *hic*, non quòd nos ab aliis perſonis auocet, ſed quòd ſingulariter, vt ita dicam, eum iam in hoc poſitum ſignificet. Quamobrem cùm Chriſtus ait, *Ego non ſum ex hoc mundo*, non vtique hæc ait quaſi ex alio mundo ſit, ſed craſſiori quadam ratione duo quædam loca ſtatuens, creaturæ videlicet, ac ineffabilis & ſupremæ omnium ſubſtantiæ, Iudæos ait manere in rerum creatarum loco, dicens: *Vos ex hoc mundo eſtis:* Seipſum verò à rebus creatis prorſus eximens, & alteri, nempe Deitatis loco aſcribens, *Non ſum*, inquit, *ex hoc mundo.* Quocirca Deitatem ex aduerſo mundi cognoſcendam relinquens, quod horum quidem eſt illi tradit, ſeipſum verò genitori Deo & ſupremæ omnium ſubſtantiæ tribuit.

Sed nullam iniuriam faciet, inquit, Angelorum naturæ Deus ac Pater, ſi non iiſdem ipſam quibus Filium honoribus afficere velit. Varietas enim illa quæ in creaturis eſt, aut diſtributio gloriæ pro eo ac quemque decet, haudquáquam iniuſtum Deum reddit, quandoquidem ſicuti nos Angelis, ſic illi Filio honorum prærogatiuam facilè relinquunt. At vir optimè (iuuat enim rurſus imperitum hæreticum confundere) licet ab Angelorum gloriâ longè diſtemus, quia longè eorum pietate inferiores ſumus, licet multa ſit in creaturis honorum varietas, aliis plus, aliis minus habentibus, pro factoris voluntate: veruntamen commune eſt cunctis quòd creati ſumus, nec in hoc plus minúſue cuiquam eſt. Honore quippe & gloriâ præſtare Angelum homini aut Archangelum Angelo, mirum nihil eſt: nequáquam tamen comperiemus creaturam vllam poſſe ad factoris gloriam aſcendere. Nec enim creata res vlla naturâ Deus vnquam erit, nec ſeruus æqualibus cum Domino fruetur honoribus, aut ei aſſidebit, & cum eo regnabit. Quinam igitur honoris modus erit Filio qui more noſtro genitus ſit, & ex mundo illo intelligibili? quænam dignitas Deo conueniens? aut quomodò ad eandem cum Deo gloriam euehetur id, quod eiuſdem generis eſt cum creaturis, cùm Deus dicat, *Gloriam meam alteri non dabo.* Iſai. 48. v. 11. Quid verò, amabo te, diabolum ex cœleſtibus aulis expulit? An quòd honorem expetierit, creatæ quidem naturæ conuenientem, ſed conditione ſuâ potiorem ac maiorem, eóque nomine condemnatus eſt; an verò quòd auſus ſit dicere, *Ero ſimilis Altiſſimo?* Eſai. 14. v. 14. Imaginatus enim eſt rem creatam ad Creatoris naturam aſcendere poſſe, & cum vniuerſi rectore Deo in eodem throno conſeſſuram. Ideóque cecidit ſicut fulgur, vt ſcriptum eſt, de cœlo. Luc. 10. v. 18. Tu verò nobis temerè inſultans, dicere non vereris Filium, cùm ſicuti nos ſit ex aliquo mundo, ac proinde creaturæ pars exiſtat, honoris loco à

Deo & Patre vt ſecum vnà conſidear inuitari, neque verò id ei ſubſtantiâ ſuâ tribui, aut ad dignitatem quæ ſibi conoeniat ac debeatur prouocari. Accipit enim hoc pacto, quemadmodum vos nugamini, quaſi gratiæ loco quæ ſupra creaturam ſunt. Abſit tantum piacolum, ô bone. Nec enim ita nos ſtatuemus, quod Deus auertar. Angelos enim & Archangelos, hos quidem illis bonore præſtare credimus, Deo nimirum cuique rei creatæ quod ius, & æquum ſit decernente: de Filio verò ſecundùm naturam, eadem ipſa non credemus. Non enim gratiæ loco, & aſcitiam habet gloriam, ſed cùm ſit ex Dei ac Patris ſubſtantiâ, Deus verus de Deo ſecundum naturam ac vero, ei aſſider, & in eo-
Pſal. 8. v. 8 dem throno collocatus eſt, omnia ſub pedibus habens vt Deus, & ex Patre cum Patre etiam vniuerſas creaturas diuinâ Poteſtate ſu-
Pſal. 118. v. 91. pergrediens: idcóque iurò audiit, *Omnia tibi ſeruiunt* Cùm autem Deus verus eſſe comperiatur, vtique manifeſtum eſt non eſſe ex hoc mundo, hoc eſt factum. Vniuerſam enim rerum creatarum naturam mundus hîc nobis ſignificat, tanquam ex parte totum indicans: quemadmodum nempe Deus ſeipſum eiuſdem naturæ non eſſe cum creaturâ ſignificans, apud Prophetas
Oſee 11. v. 9. air, *Propterea Deus ego ſum, & non homo.* Neqoe verò quia dixit ſe oon eſſe ſicuti nos hominem, idcuco ipſum Angelis, ant quibuſdam aliis creaturis adſcribemus: ſed ex parte ad totum progreſſi, aliud quiddam naturâ eſſe Deum fatebimur, quàm omnes creaturas. Hoc modo piis hominibus intelligenda eſſe reor, ſiqua ſe
1. Cor. 13. v. 12. difficilia offerant *Videmus* enim *in ſpeculo per ænigma*, ſicuti Paulus air.

Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis veſtris. Paucis euerſâ Iudæorum ſtultiſſimâ opinione nugiſque reuictis, rurſus ad propoſitum ſcopum reuertitur, oſtenſurus qoantæ illos maneant calamitates, ſi credere in ſe vlterius recuſent. Eſt autem ea optima docendi ratio, ſapientique & moderaro viro conuenientiſſima, æquo animo ferre auditorum ignorantiam, nec eorum curam abiicere, licet forſan paulò tardiùs diſciplinas capeſſant, ſed eadem ſæpiùs iterare eiſdémque verbis inculcare, quandoquidem patiens agricola agro interdum arato, nec paruis in eo laboribus inſumptis, factáque ſemente, ſi corruptum ſemen viderit, ad aratrum redir, & alteram ſationem ſtrenuè aggreditur. Semel enim deceptus nihil tale ſecundò experietur: quo ani-
Phil. 3. v. 1. mo præditus diuious ille Paulus ait: *Eadem dicere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium.* Vides vt cùm ſedulus Magiſter adeſt auditorum ſæpè conſtans in diſcendo ſequatur ſtudium. Vtiliter itaque Dominus noſter IESVS CHRISTVS ſuum ad Iudæos retexeus ſermonem, non vulgarem fore pœnam incredulitatis aſſerit: incredulns quippe in peccatis morituros ait: mori verò peccatis onuſtum, quia hominis animam igni tradet, minimè dubium eſt.

Si enim non credideritis, quia ego ſum, moriemini in peccatis veſtris. Accuratius exponit quid conducat, & conſtituens modum ſalutis, clariſſimè deinceps indicat quâ viâ progredientes ad ſanctorum vitam aſcendenr, & ad ſupernam ciuitatem, cœleſtem Hierusalem perue-nienr. Neque verò ſolùm credendum eſſe, ſed
Neceſſaria & in ſe credendum eſſe aſſeuerat. Iuſtificamur quippe credentes in eum vt Deum de Deo, vt in Iesum & Redemptorem fides.
in Seruarorem ac Redemptorem, atque Regem vniuerſorum ac verè Dominum. *Moriemini igitur*, ioquit, *ſi non credideritis quia ego ſum.* v. 24.
Illud autem *ego*, de quonam intelligendum ſit
in Prophetis ſcriptum eſt: *Illuminare, illuminare Hieruſalem; venit enim lumen tuum: & gloria Domini ſuper te orta eſt.* Ego enim ſum, inquit, qui olim iubebam animi morbos deponere, & curaturum vos præ dil ctione promit- Iſai 60. v. 1.
rebam, his verbis: *Reuertimini filij reuertentes, & ſanabo contritiones veſtras.* Ego ſum qui diuinam iam dudum bonitatem, & incomparabilem patientiam largiturum me vobis dico, ac Ier. 3. v. 22.
proinde clamo· *Ego ſum. ego ſum qui deleo peccata tua, & non recordabor.* Ego ſum, inquit, Iſai. 43. v. 25.
is qui per Eſaiam Prophetam dico *Lauamini, & mundi eſtote: auferte mala de cordibus veſtris ab oculis meis: quieſcite à malitiis veſtris. & venite, colloquamur, ait Dominus: & ſi fuerint peccata veſtra quaſi phœniceum, ſicut niuem dealbabo: Si autem fuerint vt coccinum, ſicut lanam dealbabo*, Ego, inquit, ſum de quo rurſùs Iſai. 1. v. 16. & ſeq.
ipſe alicubi Propheta Eſaias inſit *Super montem excelſum aſcende qui euangelizas Sion: Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Hieruſalem: Exaltate, nolite timere. Ecce Deus veſter, Ecce Dominus veſter cum fortitudine venit & brachium cum dominatione: Ecce merces eius cum eo. & opus eius in conſpectu illius Sicut Paſtor paſcet gregem ſuum, & brachio ſuo congregabit agnos, & pragnantes conſo-* Iſai. 40. v. 9. & ſeq.
labitur. Et rurſus *Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum audient. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & expedita erit lingua mutorum.* Ego ſum, inquit, de quo rurſus ſcriptum Iſai. 35. v. 5.
eſt, *Quòd ſubito veniet ad templum ſuum Dominus quem vos quæritis, & Angelus teſtamenti quem vos vultis. Ecce venit, dicit Dominus, & quis ſuſtinebit diem ingreſſus eius? aut quis ferre poterit vt aſpiciat eum? Quia ipſe ingreditur ſicut ignis conflatoris, & quaſi herba lauantium.* Malach. v. 1.
Ego, inquit, ſum qui pro omnium ſalute meipſum in ſacrificium offerre ipſi Deo ac Patri per
vocem Pſalmiſtæ polliceor, & clamo: *Sacrificium & oblationem noluiſti: aures autem perfeciſti mihi. Holocauſta & pro peccato non poſtulaſti: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri ſcriptum eſt de me, vt facerem voluntatem tuam Deus.* Ego, inquit, ſum etiam ipſe, quem Lex Pſal. 39. v. 7. & ſeq.
per Moſen prædicabat his verbis: *Prophetam ex fratribus tuis ſicut me ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus Ipſum audietis, ſecundum omnia quæcunque petiſti à Domino Deo tuo in monte Choreb in die congregationis.* Meritò ergo peribitis, inquit, qui me à tot Sanctis prædictum, tot miraculis & operibus ſpectatum, per ſummam impietatem non admititis. Nec enim vllo modo pœnas effugient qui ei non crediderint, impletâ Scripturâ diuinâ teſtimoniiſque ac ſermonibus de ipſo, & eius inſuper operum ſplendore priſcis vaticiniis conſentiente. Deut. 18. v. 18.

Dicebant ergo ei, Tu quis es? Rorſùs hæc v. 25.
cum faſtu, & animi iotemperie proferunt. Curioſè enim ſciſcitantur, noo vt credant vbi dicerint, ſed præ eximiâ prauitate propemodum etiam Chriſto inſultant. Simplicius enim air, *Ego ſum*, non addens, Deus ex Deo, neque aliud quidquam eorum quæ inſitam ipſi gloriam indicare poſſunt: ſed demiſſè admodum, & ſine vllo Spretus Dominus à Iudæis quaſi humili ſtemate.

Digitized by Google

vllo faſtu, tantùm hoc dicit, *Ego ſum*, quod ſupereſt addendum ſtudioſis relinquens. At illi in effrænem labuntur væſaniam, & immodicâ ſuperbiâ Seruatoris ſermonem duntaxat inchoatum propemodùm abrumpunt, ſuccenſentque interea malignè, & poſt tantum temporis ſigna & documenta petunt, *Tu quis es?* quod perinde eſt ac ſi dicerent, an maius aliquid de te profiteri audes, quàm quod nouimus? Scimus te fabri filium, vilis ac egentiſſimi hominis ignobilis apud nos, & nihili planè. Damnant igitur & Dominum, vt qui nullus ſit prorſus, ad ſolum genus ſecundùm carnem reſpicientes, ſed operum magnitudinem, & ſuperuam illam, ac diuinam generationem animo quidem non capientes, vnde maximè licebat agnoſcere ipſum eſſe Deum ſecundùm naturam. Quis enim fecerit ea quæ ſoli Deo conueniunt? Annon ſolus ipſe naturâ exiſtens Deus? At Chriſtus ea faciebat: Erat igitur & eſt Deus, etiam pro vniuerſorum ſalute ac vitâ incarnatus. Hi verò ſuâ leuitate inducti, nullâ diuinæ Scripturæ habitâ ratione ob eas ipſas res ob quas maximè gratias agere debebant, ipſum eleuant, neſcientes neque quæ dicunt, neque de quibus aſſeuerant.

1. Tim. 1. v. 7.

Tu, igitur cum emphaſi per interrogationem cum admiratione dictum accipimus. Aiunt enim idem eſſe ac ſi diceret, Tu, qui nullus es prorſùs, adeoque nobis agnitus, vilis, & ex vilibus parentibus, quid de te magnificum iactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Iſta quippe audacia ab inſolenti Iudæorum temeritate nequaquam aliena eſt.

Domini exprobrantibus Iudæis reſponſio.

Dixit eis IESVS, *Principium, quia & loquor vobis.* Contumeliâ, inquit, afficior, quamuis loquar in æternam vitam, in remiſſionem peccatorum, in euerſionem mortis & corruptionis, in ſanctificationem, in iuſtitiam, in gloriam adoptionis filiorum Dei: Sed & his omnibus coronare vos volens, pro nullo habitus ſum, & adeò vilis apud vos reputatus ſum. Sed iuſta patior, inquit, quòd initium ſermonum ad vos feci, & locutus ſum aliquid quod vſui eſſe poſſit, & quòd ſeruare volui reos tantæ improbitatis futuros, vt mihi vos ſeruare volenti peſſimam admodum gratiam repoſueritis. Sed & hoc alium ſenſum habet. Oportebat, inquit, ab initio vos non alloqui, ſed hoc beneficium conferre iis qui parati eſſent verba ſuſcipere, & ceruices Euangelicis præceptis ſubiicere. Significat autem Gentium multitudinem. Sed cùm hunc ſenſum agnoſcamus, quid ab aduerſariis poſſit obiici rurſùs obſeruabimus. Dicet enim Chriſti hoſtium forſan aliquis: Si decebat initio Gentes & non Iudæos alloqui, ab officio deerrauit Filius, cùm non hoc ſed illud potius fecit. Cui reſpondebimus, IESVM non talia dicere quòd eum ſuorum vel Patris conſiliorum pœniteat, ſed neque quòd à decoro excidat rei iſtius diſpoſitio: nec enim quicquam Deus deliberauit, quod vtique fieri non poſſit, ac debeat: ſed cùm ait, vobis non oportebat initio loqui, nec apud vos ſalutaris doctrinæ fundamentum quodammodo iacere, veracem atque hominum amantem ſe ſuumque Patrem oſtendit. Ecce enim, licet indignis & impiis Iudæis ſalutarem ſermonem impertitus eſt, poſthabitâ Gentium multitudine quamuis ad credendum in eum melius comparatâ. Quid ergo mouit eum vt duræ ceruicis Iudæos Gentibus anteponeret? Ipſis promiſſionem ſui aduentus per ſanctos Prophetas dederat, ipſis gratia propter patres debebatur: ideò dicebat, *Non miſſus ſum niſi ad oues perditas domus Iſrael.* Et ad mulierem Syrophœniſſam: *Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus.* Igitur in his Iſrael Gentibus prælatus eſt, licet ſegniori in Deum affectu, maiorique cæcitate. Sed quia ignorarunt vniuerſi Dominum, qui promiſſiones factas Gentibus præſtare poſſet, doctrinæ gratia deinceps ad Gentes migrauit, quibus par erat Dominum ab initio & primis omnium loqui, non quantum ad pollicitationem Patribus factam, ſed quantum ad promptum quod ipſis inerat parendi obſequium.

Ex impenſâ bonitate prædicatum Iudæis, etſi præſcirentur non credituri.

Matth. 15. v. 24.

Matth. 15. v. 26.

Multa habeo dicere de vobis, & iudicare. Iudæis ipſum temerè condemnantibus, & cum nihil haberent quod reprehenderent, ob ſolam carnis vilitatem ſupercilium tollentibus, atque idcirco nihili ipſum eſſe dicentibus, eos benignè demulcebat: & cùm ſuperiùs dixerit, *Vos ſecundùm carnem iudicatis, ego neminem iudico.* Secundùm carnem autem iudicare, iſtiuſmodi ſenſum habet. Qui ſolas res terrenas ſuſpiciunt, cœleſtium bonorum nihil vident, ſed ad vitæ ſplendorem tantummodò reſpicientes, diuites mirantur, aut eos qui inanibus glorioſis efferuntur: Verùm qui rerum naturas ad Dei Legem expendunt, eum laude & imitatione dignum putant, qui vitam ad Creatoris nutum ac voluntatem dirigit. Cæterùm carnis vilitas nihil officiet hominis animæ virtuti aſſuetæ, & contra vitæ huius & diuitiarum ſplendor nihil vtilitatis afferet Legum contemptoribus. Iudicant ergo ſecundum carnem, ſicuti mox dicebamus, qui non reſpiciunt ad ſanctitatem, qui vitam, qui mores probare non ſolent; ſed ad res terrenas duntaxat mentem conuertunt; eumque potiſſimum ſuſpiciunt qui diuitiis ac deliciis eſt innutritus. Vos igitur, ô dementiſſimi Iudæorum doctores, licet Moſaicâ Lege ad rectè iudicandum inſtituti, ob carnis vilitatem condemnatis eum, quem multis miraculis Deum eſſe deprehendiſtis. Sed veſtræ ego non recordabor inſcitiæ, neque talem de vobis feram ſententiam: nihil quippe eſt prorſus hominis natura. Quid enim eſt caducum illud ac terrenum corpus? corruptio, & vermis, ac præterea nihil. Sed non hanc ob cauſam vos condemnabo, neque ex eo quòd homines ſecundum naturam eſtis, idcirco vos reſpuendos omninò ſtatuam. *Habeo multa dicere de vobis, ac iudicare:* hoc eſt, non vnum in vobis duntaxat reprehendere poſſum, ſed multa: nec in vllo mentior, ſicuti vos. Poſſum iudicare vos vt rebelles, vt arrogantes, vt maleficos, vt Dei hoſtes, vt ingratos, vt improbos, vt voluptatem potius quàm Deum ſectantes, vt gloriam inuicem aucupantes, vnius verò Dei non quærentes, vt qui ſpiritalem vineam incendiſtis, qui gregem vobis à Deo commiſſum non rectè pauiſtis, nec ad eum qui à Lege & Prophetis prædicatur, hoc eſt ad me, deduxiſtis. Hæc quidem Seruator Iudæis dixerit: Sed cùm addit, *Multa habeo dicere de vobis, ac iudicare*, quodammodò eis interminatur iudicem ſe quandoque declaratum iri, qui nihil illis eſſe videtur propter carnem.

v. 26.

v. 15.

Quid ſit ſecundum carnem iudicare.

v. 26.

Sed qui miſit me, verax eſt: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo. Reiectâ Iudæorum inſcitiâ, & eorum petulantibus conuitiis pro nihilo habitis, ad initium quodammodò reuertitur, iudicandi munus & ſeueritatem non præſenti, ſed

Digitized by Google

potiùs congruo reſeruana tempori & aduentus rationi ſcopum proprium conſeruans. (Ioan. 12, v. 14.) *Nec enim venit vt iudicet mundum, ſed vt ſaluet eum*, vt ipſe ait alicubi. Ideóque mordicùs inhærens iis quæ ſibi conueniunt, & ſermonem ad ſalutem exhortatorium denuò repetens, pergit in iis admonendis. Hîc enim potiſſimum mirari decet cùm patientiæ modum, tum vehementiſſimum erga homines ſtudium. Idcirco Petrus quoque (1. Petr. 2, v. 23.) de ipſo ſcribit: *Cùm malediceretur non remaledicebat; cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti ſe iuſtè.* Itaque orationem impendam, inquit, non vt apud vos moris eſt, in conuitiis ac nihili rebus: ſed iudicandi munus in aliud tempus reſeruans, nunc in ea quæ vobis conducibilia ſunt incumbam, nec parcere vobia deſinam, licet væcordibus animis immeritò me perſequamini. Dicebam ergo vobis paulò ante: (Ioan. 8. v. 12.) *Ego ſum lux mundi: Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* Quam ob cauſam vos in iram exarſiſtis, & me his vocibus petiſtis: (Ioan 8. v. 13.) *Tu de teipſo teſtimonium perhibes; teſtimonium tuum non eſt verum.* Quibus ego rurſùs: (v. 14.) *Etſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum: quia ſcio vnde veni, & quò vado.* Sed ſi videor vobis importunus cùm hæc apud vos dico, ſi minùs idoneus teſtis earum quæ mihi ſecundùm naturam

C

inſunt dignationum; at (v. 26.) *qui me miſit verax eſt, & quæ audiui ab eo, hæc dico in mundo.* Eadem enim loquor, inquit, quæ Pater à quo ſum miſſus: illius verbis conſentanea dico, cùm me lucem eſſe naturâ meâ aio. Quæ ergo Deum ac Patrem de me loquentem audiui, *hæc ego loquor in mundo.* Quocirca ſi, vt vultis, mentior, & teſtimonium meum non eſt verum, omnino neceſſe eſt vt Patrem priùs mentitum eſſe dicatis. At verax eſt: Non mentior itaque, & niſi meis verbis fidem adhibetis, reueremini ſaltem vocem eius qui me miſit. Ecquid enim de me dixit? (Zac. 6. v. 12.) *Ecce vir, Oriens nomen eius.* Et rurſùs ad ſuos cultores: (Mal. 4. v. 2.) *Et orietur vobis qui timetis nomen meum Sol iuſtitiæ, & ſanitas in pennis eius.* Et ad me quem

D

ignorantes contomeliis afficitis: (Iſai. 49. v. 6.) *Ecce dedi te in teſtamentum generis, in lumen Gentium.* Sed & (Iſai. 60. v. 1.) me lucem eſſe, vobis ab eo ſignificatum eſt. *Illuminare, illuminare Ieruſalem, venit enim lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt.* Hæc audiui de me loquentem Patrem qui me miſit. Propterea ego me lucem mundi eſſe profiteor, at vos ob ſolam carnem me deprimitis, haud rectè iudicantes, ac proinde illud identidem obiicitis: (v. 13.) *Tu de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.* Itaque, vt in ſummam totius propoſiti ſententia contrahatur, manifeſtò Iudæos Deo pugnare oſtendit, nec ſolùm repu-

E

gnare ſuis ipſius vocibus, ſed ſuffragio & calculo Patris. Hic enim quia nouit Filium ſuum ex naturâ ſuâ lucem eſſe, ideo Orientem & iuſtitiæ Solem eum appellat. At iſti vltimam ex incredulitate ac rebellione perniciem in capita ſua attrahentes, veritatem reprobant ac repudiant, (Iſai. 5. v. 20.) *bonum dicentes malum*, vnde illos meritò væ manebit.

(v. 27.) *Non cognouerunt quia Patrem eis dicebat.* Miratur rurſus Iudæorum ſtuporem diuinus Euangeliſta, ac meritò quidem. (Iudæorum ſtupor, vt Domini verba non ſaperent.) Quid enim illis inſulſius, aut dementius eſſe poſſit, qui toties audito repetitis ſermonibus Dei ac Patris nomine, nihildum tamen de eo cogitant, licet Seruator noſter eorum inculcet auribus, *Qui me miſit verax eſt.*

A

Quo igitur prætextu, vel quâ de cauſâ beatus Euangeliſta Iudæos neſciuiſſe dicat Chriſtum per hæc Deum Patrem ſuum ſignificare, neceſſariò exponendum eſt. Quandoquidem enim dixit ad eos Seruator: *Si me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis*, vt in hoc verè locutus inueniatur, eos qui igoorent Filium infert quoque ignorare Patrem. Filius enim eſt tanquam ianua quædam quæ in Patris cognitionem ducit. Ideòque dicebat: *Nemo venit ad Patrem, niſi per me.* Tanquam enim ab imagine ad exemplar recurrens animus, ex eo quod obuerſatur eius ſpeciem informat. Quare neceſſariò fuit oſtendendum Iu-

B

dæos nihil in animo concipere de Patre, cùm ex cognitione Filij ad eum intelligendum quaſi manu duci nollent. Quamobrem per hæc luculenter docet Euangeliſta cùm Chriſtus diceret, *Qui me miſit verax eſt*, Iudæos non intellexiſſe de Patre illum loqui.

Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum. (v. 28.) Peritiſſimos medicos imitatus, morbi quo animus eorum tenebatur, cauſam aperit, quidve prohibeat quominùs ad eius cognitionem, ac fidem citò ferantur, ſapienter detegit. Nam cùm ad carnem, & ab eâ tractum genus reſpicerent, anguſtè admodum de eo ſentiebant: cúmque velamen illud mentis oculis ob-

C

ductum eſſet, neſciebant ipſum eſſe Deum, licet homo appareret, ideóque neceſſariò illos compellabat his verbis: (Exaltare Filium hominis.) *Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſcetis quia ego ſum*: hoc eſt, cùm exilia, abiecta humique repentia de me opinari deſieritis, cùm ſublime aliquid ſapere de me inceperitis, cùm Deum de Deo genitum, tametſi propter vos homo ſecundum vos factus ſim, crediderítis; tunc manifeſtò cognoſcetis me eſſe lucem mundi. Hoc enim vobis aiebam modò. Quid enim vetuerit, inquit, quominus is qui ſemel admiſerit Deum eſſe verum, mundi quoque lucem eſſe credat? Nec enim profectò in tantum furorem, & audaciam quiſquam prolabetur, vt & tunc dicere audeat: *Teſtimonium tuum non eſt* (v. 13.)

D

verum. Nec enim mentiri poteſt qui naturâ Deus eſt, ac verus. Manifeſtiſſimum igitur eſt vel ex ipſis verbis Seruatoris, quòd ſi tenuem de eo ſuſpicionem habeamus, & hominem ſimplicem, omniſque naturâ ſuâ deitatis exortem eſſe putemus, meritò futuri ſimus increduli, nec Seruatorem & Liberatorem confeſſuri. Quid tum verò? ſpe noſtrâ excidimus. Si enim ſalus per fidem, inanis autem ſit fides, quid iam ſalutiferum erit? At ſi crediderimus, & ad faſtigium Deo conueniens Vnigenitum, licet homo factus ſit, extulerimus, ſecundo veluti curſu delati, & difficillimum vitæ pelagus emenſi ad ſupernam ciuitatem transferemur, fidei præmia illic reportaturi.

E

Multis, iiſque bonis verbis Iudæorum mente delinitâ, nihilominus tamen eos rurſus ſuperbiâ (Idem 2.) tumidus conſpicit. Blaſphemis quippe vocibus vti non ceſſant; ſed modò eius verbis fidem detrahunt, eumque mendacem impiè deprædicant: (dicere, enim: *Teſtimonium tuum non eſt verum*, (v. 13.) quid aliud eſt, obſecro, quàm iſtud?) modò rurſus ſingulari ſtudio tradenti ea quæ ad ſalutem conducunt, atque ob id dicenti, *Niſi credideritis* (v. 24.) *quia ego ſum, in peccatis veſtris moriemini*, illicò repugnabant, & ipſi, ex dilectione profectis verbis væſaniæ plenum ſermonem opponentes, dicebant: *Tu quis es?* Opus igitur erat eos, qui tantâ intemperie in temerariam audaciam proie-

Digitized by Google

&i etant, oratione caſtigari, & ad modeſtiam A reuocari, ac vel nolentem linguam fræno coerceri. Hanc ob cauſam ipſis apertiſſimè interminabatur, dicens eos impietatis ſuæ pœnam minimè vitaturos, ſed quamuis in præſens iniuriarum patientem videant, conſummatâ tamen impietate, hoc eſt eruce ac morte, vniuerſos ingentes pœnas daturos, & calamitates intolerandas perpeſſuros: hoc eſt bellum aduerſus Romanos, quod poſt Seruatoris erucem eis contigit. Quòd autem grauia quæque paſſuri eſſent, Seruator eis rurſus ſignificabat, dicens modò quidem ad lugentes mulieres, *Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros*: modò rurſus: *Cum videritis circundari ab exercitu Ieruſalem, tunc dicetis montibus incurruamini ſuper nos, & collibus, cadite ſuper nos.* B

Luc. 23. v. 28.

Luc. 21. v. 20.

Tanta quippe mala Iudæos ex bello manent, vt illorum experimento genus omne mortis iucundius ſit, atque optabilius. Cæterùm Iudæorum euerſionem, & incolarum captiuitates, cædémq; crudeliſſimam, ciuitatum famem, ac liberorum in iis comeſtiones in hiſtoriis ſuis Ioſephus commemorat. Cum ergo, inquit, hominis Filio eruci tradito pares crimini pœnas ſubieritis, & flagitij erga me admiſſi dignum ſupplicium retuleritis, tunc videntes intelligetis me eſſe vtique omnipotentem Deum. Nam ſi paſſerculus vnus in venatoris laqueum abſque Dei nutu non eeciderit, quomodò vniuerſa regio, inquit, & gens C dilecta in exitium hoc pacto funditus ruet, niſi cunctipotens Deus id annuerit? Mala res igitur, & ſummum piaculum eſt Dei contemptus, qui nos in reproborum exitium adducit. Quo fit vt Paulus nonnullos redarguat dicens: *An diuitias bonitatis eius & longanimitatis, & patientiæ eius contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? ſecundum autem duritiem tuam, & impœnitens cor theſaurizas tibi iram in die iræ.*

Rom. 2. v. 4.

Idem 3. Longo temporis ſpatio Chriſtus conuerſatus eſt cum Iudæis, cùm per omnem, vt verbo dicam, ſynagogam eos alloquens, tum in omni ſabbato cum iis diſſerens, & pleruncque doctri- D nam eis ſalutarem affatim largiens: ad illuminationem ſpiritalem frequenter eos vocabat, adeóq; Deus naturalis ac verus cùm eſſet, aiebat: *Ego ſum lux mundi*: ſed hæc dicenti ſtultiſſimè repugnabant. *Tu* enim, inquiunt, *de teipſo teſtimonium perhibes: teſtimonium tuum non eſt verum.* Neque verò verbis tenus Iudæorum ſtetit audacia, nec eorum effetatus animus conuitiis ſolis contentus fuit: ſed per omnem crudelitatem ruentes, eum tandem cruci mortique tradiderunt. Cùm autem vita ſecundum naturam eſſet, diruptis mortis vinculis excitatus quidem eſt ex E mortuis, & Iudæorum execratione meritò relictâ, iore quoque ab Iſraële receſſit, & ad Gentes conuerſus omnes vocauit ad lucem, & cæcis viſum eſt largitus. Contigit ergo vt poſt mortem quam Seruator noſter in eruce pertulit, Iudæorum animi tenebris fuerint obſiti, maximè cùm ab iis lux receſſiſſet, & Gentium corda illuſtrata ſint, putà cum eis lux vera illuxiſſet. *Cum ergo exaltaueritis, &c.* Id eſt, expectabo impietatis veſtræ finem, nec ante tempus iram meam in vos effundam: mori quoque morte erucis ſuſtinebo: Sed & vbi cruci tradideritis Filium hominis, ſimplicem hominem eſſe rati, tunc vel nolentes intelligetis, inquit, me non mentitum eſſe cùm

Ioan. 8. v. 12.

v. 13.

dicerem, *Ego ſum lux mundi.* Cùm enim animaduerteritis vos tenebris obſitos, illuminatam verò Gentium multitudinem innumeram, quia eum illis ero, quomodò non vel inuiti mihi aſſentiemini, quia verè *ſum lux mundi?* Quòd enim Seruator ex Iudæorum Synagogâ receſſurus eſſet poſt reſurrectionem à mortuis, nemo ambigit. Factum enim iſtud eſt, atque completum. Veruntamen illud clarè iam ex eius quoq; verbis licet contemplari. *Donec enim lucem habetis*, inquit, *ambulate in luce, ne vos tenebræ comprehendant.* Receſſu quippe luminis tenebræ fiunt, & rurſus luminis præſentiâ tenebræ diffugiunt. Igitur Chriſtus vera lux eſſe demonſtratur, qui Iudæis quidem tenebras intulit ab iis recedens, Gentes autem ſuâ præſentiâ illuſtrauit, & graue documentum Iudæis fuit experimentum Gentium.

v. 12.

Ioan. 12. v. 35. 36.

Quandoquidem in ſolam carnem intuentes, ſimplicem hominem me putatis, & vnum veſtri ſimilem me eſſe creditis, Deitatis verò dignationem & gloriam quæ inde mihi eſt nullo modo in animum veſtrum inducitis, ſignum erit vobis euidentiſſimum, me ſcilicet ſecundum veritatem Deum de Deo eſſe, & lumen de lumine, audax illud veſtrum vniuerſorum facinus; hoc eſt, erux, & in eâ mors eaenis. Cùm enim videritis irritum veſtri facinoris exitum, contritum quoque mortis laqueum (reſurgam enim ex mortuis) tunc certè dictis meis vel inuiti aſſenſum præbebitis, méque Deum eſſe ex naturâ confitebimini. Ero quippe morte, & corruptione ſuperior: & cùm ſim vita ſecundum naturam, meum denuo excitabo templum. At ſi mortem ſuperare, & corruptionis laqueos deſpicere Deo naturali, nec vlli alij conuenit, quomodò non citra dubitationem omnem, & controuerſiam Deus apparebo, qui omnia hæc vincere poſſim, idque citra negotium? Igitur crucem ſuam ſignum fore Iudæis Seruator aiebat, ac demonſtrationem certiſſimam, ipſum eſſe Deum ſecundùm naturam. Hoc autem alicubi etiam ipſum clarè dicere videbis. Nam cùm multa & innumera per ipſum miracula edita fuiſſent, conuenerunt tamen illi tentantes, ac dicentes: *Magiſter, volumus à te ſignum videre*: Qui cùm eorum cogitationes perſpectas haberet, & acerba conſilia non ignoraret, *Generatio*, inquit, *mala & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus.* Audis vt ſignum petentibus Iudæis quo probetur ipſum eſſe Deum ſecundùm naturam, tametſi tentando id dicerent, non aliud ipſis indicatum iri reſpondeat, niſi ſignum Ionæ Prophetæ; hoc eſt, triduanam mortem, & à mortuis reſurrectionem. Quod enim tantum támq; illuſtre fuerit diuinæ potentiæ documentum, quantum abolere mortem, & coercere corruptionem, quæ Dei ſententiâ naturam humanam imperio premebat? Audiit enim in Adam, *Terra es, & in terram reuerteris.* At in Chriſti Seruatoris poteſtate erat iræ ſuæ finem imponere, & mortem quæ eius olim maledictione inualuerat, benedictione euertere. Cæterum Iudæos ſignum reſurrectionis vehementer reformidaſſe, vtpote quod Chriſtum reuerà Deum eſſe probaret, poſtremum eorum facinus clarè docebit. Vt enim audierunt Seruatoris reſurrectionem, nec eum in

Idem 4.

Matth. 12. v. 38.

Geneſ. 3. v. 19.

Digitized by Google

monumento comparere, eam ob rem valdè at- A
toniti atque turbati militum calumnias multis
Math. 28. v. 13. pecuniis emere ſtatuerunt. *Dederunt enim pecu-
niam eis, vt dicerent quia Diſcipuli eius venien-
tes furati ſunt eum nobis dormientibus. Magnum
igitur eſt reſurrectionis ſignum, certiſſimam &
indubitatam in ſe habens demonſtrationem Fi-
lium eſſe Deum: qoam ob rem etiam Iudæorum
durum, & infractum cor turbatum eſt.

Et à meipſo facio nihil, ſed ſicut docuit me Pa-
ter, hæc loquor. Humano quidem modo loqui-
tur, cùm aliter non poſſent intelligere Iudæi,
nec purè audire ſuſtinerent ab eo res diuinas.
v. 59. Ob id enim eum lapidibus petere deprehendun- B
Ioan. 10. tur, blaſphemiam ei adſcribentes, quòd homo
v. 33. cùm eſſet, ſeipſum faceret Deum. Detracto ita-
que verborum ſplendore qui diuinæ dignationi
Eadem Dominus agit quæ Pater. debetur, auditorum infirmitati ſe cumprimis
accommodat: cúmque eorum mentem ſcruta-
tus ignorari ſe Deum ab ipſis reperiat, ne rur-
ſùs irâ excandeſcerent, eíque vel minimùm ad-
hærere per ſummam ſtultitiam detrectarent,
v. 28. cognoſcetis nunc, inquit, *cùm exaltaueritis Fi-*
lium hominis, quia ego ſum: Cognoſcetis item
à meipſo me nihil facere, ſed ſicut docuit me
Pater, ita loqui. At quænam horum quęſo ver-
borum eſt vtilitas, inquiet forſan aliquis; aut
quid rurſus in his Chriſtus nos docet? Paucis C
itaque reſpondebimus, ſingula piè explicantes.
Non ceſſatis, inquit, mea mihi exprobrare fa-
cta, quaſi impiè & improbè patrata: ſepe me vt
Legis preuaricatorem damnaſtis, atque vt Le-
giſlatori aduerſari ſolitum. Paralyticum enim
diuturno morbo liberaui, miſertus ſum homi-
nis die Sabbati: Sed cùm vos inde criminandi
mei anſam arripere viderem, qui ſuſpicere po-
tiùs debeatis, & ab iis quę mihi conueniunt lon-
gè aberrare, ſed & cùm ea quę ad ſalutem con-
ducunt nuper vobis exponerem, ad lucis parti-
cipationem vos hortabar: deinde veram vobis
lucem oſtendebam: Meam quippe naturam ex-
v. 12. plicans, aiebam: *Ego ſum lux mundi*: Sed vos
rurſùs ſtultiſſimè agendo & conſulendo, in meos D
ſermones inſurrexiſtis: impudenter dicere auſi
v. 13. eſtis, *Teſtimonium tuum non eſt verum. Cùm*
v. 28. ergo *exaltaueritis Filium hominis*; hoc eſt, cùm
morti per vos traditum vinculis mortis fortio-
rem compereritis (ſiquidem exurgam à mortuis,
quia ſecundùm naturam ſum Deus) tunc reipſâ
diſcetis, inquit, me nun eſſe vſquam proprię
ſententię auctorem, ſed ſemper Deo & Patri
meo adſtipulatorem; & quęcunque illum dicere
norim, loquentem. Eiuſdem enim ſom ſubſtan-
tię cum eo qui me genuit. Et quidem ſanaui in
Sabbato paralyticum, propter quod vos peſſimè
in me animati eſtis; verùm & operantem oſtendi E
Ioan. 5 v. 17. vobis Patrem in Sabbato. Dicebam enim, *Pater*
meus vſque modo operatur, & ego operor. Igitur
Ioan. 8. v. 12. nihil à meipſo facio. Rurſus ego dixi, *Ego ſum*
lux mundi: Sed exiſtimaſtis me ei diſſentanea
loqui, & in hoc iterum vobis pudorem inieci,
Iſai. 42. v. 6. oſtendens de me dicentem, *Ecce poſui te in teſta-*
Iſai. 49. v. 6. *mentum generis, in lumen Gentium.* Quare ne-
quicquam, inquit, inſimulatis me ſemper ca-
dem cum Patre volentem, nihilque facere ag-
gredientem quod ei diſpliceat, aut loqui volen-
tem quod non ſit ab eo. Hanc ego dictorum
ſententiam afferri poſſe puto.

Sed forſan immanis bellua aduerſus Chriſtum
pugnans Arianus, in nos plenis velis inſilier, ac
A vociferabitur, his verbis: Quid conaris in tuam
vnius ſententiam adducere, & veritatis vim ſuf-
furari non vereris? Ecce vt apertè Filius teſtetur, Ariani cauillatio & confutatio.
& aſſeueret nihil ex ſeipſo facere, ſed quæ à Deo
& Patre didicerit ea loqui, ſic Patrem ſuum me-
liori loco quàm ſeipſum deputat. Quid igitur,
amabo, (ſic enim iſtiuſmodi hominem denuò
compellare iuuat) vis & intelligentia Filio à Pa-
tre ſufficitur ſcilicet, vt poſſit agere & loqui
modo qui exprimi non poteſt. Quomodò ergo
deinceps Deus erit ſecundùm naturam ſuam,
qui ab altero poſſe, & ſapere mutuetur, eodem
prorſus modo quo ſe habet creaturarum natura?
B Quodcunq; enim rebus è nihilo productis ineſt,
hoc eis vtique à Deo datum eſt. Sed non ita in
Filio: Deum quippe verum eſſe Scriptura ipſum
agnoſcit, & prædicat. At Deo ſecundùm natu-
ram ſuam exiſtenti omnia bona perfectè ineſſe
reor . . . .
. . . .
Quemadmodum enim immortalitas & incorru-
ptio naturâ ei ineſt, non extrinſecùs, nec adſci-
titia; ſic etiam bonorum omnium perfectio &
conſummatio. Sin aotem vt indoctè, ô quiſquis
es, & impiè philoſopharis, Filios eſt imperfe-
ctus quoad poſſe, & Deo digna facere, & con-
uenienter loqui, ille autem eſt, & vis & ſapien-
C tia Patris ſecundùm diuinam Scripturam, certè
hæc labes Patri eſt potiùs quàm ei aſcribenda.
Hoc enim poſito, non ampliùs perfectum in po-
teſtate Deum & Patrem dices, neque perfectè
ſapientem. Vides itaque rurſus, quò tua vecor-
dia recidat. Miror autem quomodo tuam illud
quoque mentem fugerit. Quomodò enim, quęſo,
Deus ac Pater ſuæ virtuti poſſe tribuet, aut quo
pacto ſuam ſapientiam ſapientiorem efficiet?
Nunquid enim neceſſariò dicendum erit ſemper
in maius aſſurgere, ac paulatim ad maiorem
quàm quâ præditus eſt potentiam euehi? Quod
ineptum & impoſſibile eſt prorſus: aut impiè
putandum ipſum ab alio potiùs confirmari. Sed
quo pacto Filius vocari poſſit Dominus Poteſta-
D tum, aut quomodò cenſeatur ampliùs ſapientia
& virtus, virtutem, vt vultis, & ſapientiam ab
alio accipiens? procul ſit tantum piaculum, &
in ratiocinando abſurditas. Vel enim concedite
apertè Filium eſſe facturam, vt omnem habeatis
reclamantem diuinam Scripturam: aut ſi credi-
tis eum eſſe ſecundùm naturam Deum, date
etiam vt perfectè habeat omnia deitatis propria.
Eſt autem proprium eius qoæ eſt ſecundum na-
turam deitatis, in nullâ re poteſtate defici, nec
ſupremâ ſapientiâ carere: immò eum ex naturâ
ſuâ ipſam ſapientiam, ipſam poteſtatem eſſe: at-
qui in ſapientiâ nihil eſt diſciplinâ comparatum,
E neque in primâ veréque intellectâ virtute poſſe
comperiemus aliunde eſſe aſcitum.

Vt autem ipſam rerum quoque naturam in-
quirentes, quæ dicta ſunt à Chriſto accuratiùs
expendamus, iſtud inſuper adiungamus. Quid
fecit poſteaquam factus eſt homo Vnigenitus,
quod inſitam eius vim ſuperet? Credibile enim
eſt dicturos nonnullos, his verbis, *A meipſo fa-* v. 28.
cio nihil, ipſum conuenienter aſſerere tunc ſe
perfectum eſſe acceptâ nimirum à Deo & Patre
poteſtate, cùm dæmonium abegit, cùm morbo
paralyticum liberauit, cùm leproſum curauit,
cùm cæcis viſum reſtituit, cùm multitudinem
hominum innumeram quinque panibus ſatia-
uit, cùm mare procelloſum verbo compeſcuit,

cùm Lazarum è mortuis excitauit. Nunquid iſtiuſmodi miraculorum vim inſitam eius virtutem ſuperare dicemus? At quomodo quæſo tam vaſtum illud cœlum condidit, & extendit ſicut tabernaculum; quomodò fundauit terram, aut quomodò Solem, & Lunam, & quæcunque ſunt in firmamento condidit? quomodò creauit Angelos & Archangelos, Thronos & Dominationes, ac præterea Seraphim? & qui in tam magnis ac tam ſupra naturam rebus neque poteſtatem neque adeò ſapientiam ab alio accipere opus habuit, quomodo in tam paruis defecit, aut quomodò à quo doceretur neceſſe habuit, qui Iudæos docere debebat, quique per ſanctos Prophetas celebratur vt ſapientia. Audio enim quendam ex iis dicentem: *Dominus qui fecit terram in virtute ſuâ, qui erexit orbem terrarum in ſapientiâ ſuâ, & prudentiâ ſua extendit cœlum*, inquit Hieremias. (Ierem. 10. v. 12.) Quòd ſi iuxta Prophetæ ſententiam ipſe virtus & ſapientia eſt, quia hæreticorum petulantiam vltra feret, qui virtutem & ſapientiam eſſe Patris, idem eſſe dicunt, ac ab alio virtute & ſapientiâ donari?

(Arianorum inſtantia.) At ſi aliquem alium, inquit, poteſtate defectum diceremus Filio poteſtatem largiri, aut eum docere, meritò nobis ſuccenſeretis, tanquam qui ei iniuriâ affecto patrocinari velitis: Sed cùm Deum & Patrem hæc illi dare dicimus, quid eſt cur ex eo deinceps affici moleſtiâ debeatis? Quocirca ſi diſcere vis nihil obeſſe Filio quominùs ſit eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, licet dicatur ei ſubminiſtrari quiddam ab ipſo, recordare quæſo eorum quæ mox diximus, & hinc diſce minimè ſcandalizari, ſed fatere ipſum æqualem prorſus eſſe ſuo Genitori, nec vllo modo ipſo inferiorem eſſe. Quod ſi hoc à rectâ doctrinâ te abripit, atque vt animo nefanda voluas de eo te adigit, quid nos fruſtra tam putidis infirmiſque rationibus (Confutatio.) faſcinare conaris? Nihil enim omnino refert, Deuſne ipſe & Pater, an alius quiſpiam ab eo diuerſus dicatur Filio dare. Cùm enim ſemel accepiſſe comperietur, quid proderit quantumuis illuſtrem eſſe dantis perſonam? Quid enim quæſo intererit eius qui percuti non vult, vtrum ligneo putà, an inaurato baculo feriatur? non enim taliter pati, ſed omninò non pati bonum cenſendum eſt. Cùm ergo Filius, poteſtatis, & ſapientiæ inops prodatur, ex eo quòd accepiſſe aliquid ab ipſo videtur, adeóque in his prorſus lædatur, quomodò non ſtultum eſt vanis ſermonibus auditores percellere, & fallacibus commentis crimen affingere; perſuadendo Patrem duntaxat, non vllum alium ei largiri? Miror qui vos opinione ſapientiæ, & acrimoniâ ingenij præditos, illud prætererit, cùm Dei & Patris characterem nempe Filiũ deprimitis, vos non minorem huic quàm illi cuius eſt character notam inurere, quippe cùm neceſſe ſit illum talem eſſe, qualis in Filio ſuo appareat?

(Inſtantia alia.) At verò, inquit, ipſa vox Filij vel nolentem coget aſſentiri iis quæ dicere grauatus non eſt: Ipſe enim nihil ex ſeipſo facere profeſſus eſt, ſed quæcunque didicerit à Deo & Patre, ea ſe loqui. Eſto verò, ô egregie, quæ rectè dicta ſunt tibi perperàm dicta videantur, quandoquidem veritatis lumen ſemel abnegaſti: nos verò denuò familiare nobis iter inſiſtemus, & conſuetudine noſtrâ vtemur cum eâ quâ decet pietate ad propoſita aggredientes. Si enim dixiſſet Vnigenitus, (Refutatio.) Nihil à meipſo facio; accipiens poteſtatem à Deo & Patre, & ſigna facio, & ſum admirationi, eſ-

A ſet etiam ſic ratio, quæ nihil prorſus ipſum eam ob rem accuſari debere oſtenderet: veruntamen aduerſarius maiori confidentiâ nobis obluctari videretur. Cùm autem ſimpliciter, & abſolutè, nullo addito dicat, *Nihil à meipſo facio*, (v. 28.) nullo modo dicemus ipſum tanquam alicuius infirmitatis ſibi conſcium propriam incuſare naturam, ſed aliquid aliud ſignificare verum, & nulli reprehenſioni obnoxium. Vt enim exactè capiamus quod dicit tranſlatâ vi ſermonis in hominem, Ponamus eſſe duos viros aliquos eandem ſortitos naturam, æquales inter ſe viribus, & animis concordes: deinde dicat alter eorum, A meipſo facio nihil: num tanquam imbecillus, & nihil prorſus ex ſeipſo facere potis hæc dicere (Similitudo illud explicans, à meipſo facio nihil.) B cenſendus ſit, an potius tanquam habens alterum in omnibus ſibi coniunctum & vnanimem adſtipulatorémque? Eo modo cogita mihi de Filio, & multò quidem potiori ratione. Quoniam enim ei ſupra omnium captum mira facienti inſultabant Iudæi ſine causâ, paſſim tranſgreſſionem Sabbati, & Legis violationem obiicientes, in omnibus ſibi conſentientem conuenientémque Deum & Patrem oſtendebat, artificiosè incutiens pudorem effrenibus rebellium, atque incredulorum animis. Erat enim conſentaneum aliquos ei crimen impingere paratos metu deterreri, cùm ſe omnia ex voluntate Patris facere diceret, & in illius voluntate ſuam oſtenderet. Cæ- C terum Filium omnia facere ex voluntate Patris, non eum minorem arguet, aut miniſtrum, ſed ex ipſo, & in ipſo, atque conſubſtantialem. Quandoquidem enim is eſt ſapientia Patris & viuens conſilium, fatetur ſe nihil aliud facere quàm quod ſcilicet Pater velit, cuius eſt ſapientia, & conſilium: quippe cùm intelligentia quæ in nobis eſt, ex ſeipſâ nihil agat, ſed quicquid omnino nobis libuit adimpleat. Et hoc quidem paruum eſt vt ad illud comparetur exemplum, aliquam tamen habet nec obſcuram veritatis imaginem: & quemadmodum intelligentia quæ in nobis eſt non aliud quid diuerſum à nobis cenſetur, eodem puto modo & ſapientia Dei atque Patris, nempe D Filius, non eſt quid aliud ab eo: intelligo quoad ſubſtantiæ identitatem, & omnimodam naturæ ſimilitudinem. Pater enim eſt Pater, & Filius eſt Filius, ſecundum propriam hypoſtaſim.

Quoniam autem addit Dominus, *Sicut docuit me Pater, hæc loquor*, (v. 28.) nemo putet omninò Filium vllâ in re diſciplinæ indigum dari: Eſt enim abſurdum: verùm vis ſermonis eiuſmodi quiddam ſignificat. Iudæi quidem cùm nihil ex iis quæ bona ſunt intelligere poſſent, non ſolùm ob ea quæ patrabat miracula ſcandalizabantur, ſed ob ea quoque quæ conuenienter Deo verba facie- E bat. Etenim eo dicente, *Ego ſum lux mundi*, (v. 12.) dentibus frendebant, & vltima quæque machinabantur. Dominus autem noſter IESVS CHRISTVS vt eos oſtendat fruſtra offendi, ſua verba Dei quoque ac Patris eſſe dicit, potiùs tamen humano modo vſurpans hoc, *docuit*. (Docetur Filius à Patre vt homo.) Quanquam huius vocis vim ſubtili quadam ſpeculatione non carere comperiemus. Quod niſi veritatis hoſtis admittat humana, maximè iniurius eſt Incarnationis myſterio. *Exinaniuit* enim *ſeipſum* Vnigenitus, homo factus, & propterea (Philip. 2. v. 7.) ſæpe loquitur vt homo. Veruntamen norit etiam nihil derogare Filio quoad dignationem Deo conuenientem, iſtud dicere, *Sicut docuit, me Pater, hæc loquor*. (Item vt Deus.) Nam vndequaque hunc ſermonem rectè ſe habere compro- (v. 28.)

babimus. Age verò reſpondeat nobis pietatis dogmatum accuſator. Dic mihi quis docet infantem recens natum humanâ voce vti? quare non rugit inſtar leonis, aut non aliquod aliud brutorum animalium imitatur? vtique dicet illud protritum & peruulgatum, quòd naturâ ſit magiſtra, ad propriam ſeminantis ſimilitudinem, id quod ab eo ſeminatur, informans. Licet igitur diſcere ſine diſciplinâ naturâ; vniuerſâ, vt ita loquar, proprietate ſeminantis inſitâ ſato & genito. Sic ergo Vnigenitus his verbis diſcere ſe à Patre aſſeuerauit. Quod enim nobis eſt natura, hoc prorſus illi cenſendus eſt eſſe Deus & Pater: & quemadmodum nos, vtique qui homines & ex hominibus ſumus, edocti ſine doctrinâ à naturâ conuenienter hominibus loquimur, ſic ipſe quia Deus ex Deo ſecundum naturam eſt, didicit tanquam à propriâ naturâ loqui vt Deus, & conuenientia Deo diſſerere, quod quidem eſt, *Ego ſum lux mundi*: Quod enim nouit ſeipſum eſſe, quippe lumen eſt de lumine, hoc ſe ait didiciſſe ab eo, diſciplinam quandam diſciplinæ expertem operum verborumque Deo conuenientium ex proprietate & naturâ genitoris habens, veluti neceſſariis quibuſdam vinculis in idem velle & dicere per omnia Deo & Patri adhærens. Quomodò enim non deceret quod in voluntate, & verbis idem eſt, & æquale ſine controuerſiâ ineſſe naturam eandem habentibus? In Deo verò omninò, & ſemper ratio ineſt, non item in nobis, cùm nos & morum deprauationes, & voluntatum diſſimilitudines, & immodici affectus atque perturbationes ab officii limitibus abſtrahant; contrà verò diuina illa & incomprehenſa natura eodem modo ſeſe ſemper habens & in propriis bonis inconcuſſâ ſtabilitate fundata, quam aliò declinandi cauſam habeat, aut quomodo non omninò rectum propoſitum tenebit, & ſibi conuenientia cùm loquetur, tum operabitur? Ergo Vnigenitus eiuſdem ſubſtantiæ cum ſuo Genitore, & iiſdem vnius Deitatis radiis coruſcans, conuenienter vtique & neceſſariò faciet quæcunque fecerit & ipſe Pater: hoc enim eſt facere à ſeipſo nihil. Omnino verò loquetur quæ ſunt Genitoris, non vt miniſter, vel iuſſus, & coactus, vel tanquam diſcipulus, ſed tanquam huic propriæ naturæ fructum habens, vt Dei, & Patris ſui verbis vtatur. In hoc enim perſpicuè apparet, citra omne probrum eſſe, quod nihil quicquam ab ipſo dicatur.

Doctrina per naturam.

v. 51.

A B C D

v. 29.

Et qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me ſolum. Clarè hîc oſtendit ſe Dei ac Patris explicare conſilium, non quòd diuerſam habeat ab eo voluntatem vllo modo: ipſe enim eſt viuens illud, & ſubſiſtens Patris conſilium, ac voluntas, iuxta id quod in libro Pſalmorum ſcribitur: *In conſilio tuo deduxiſti me.* Item: *Domine in voluntate tuâ præbe decori meo virtutem.* Omnia quippe in Chriſto bona ſunt diligentibus ipſum: ſed tanquam qui ad noſtram notitiam adducat ea quæ ſunt in Deo ac Patre. Quemadmodum enim ſermo qui foras erumpit & linguâ editur, ea quæ intimis noſtris ſenſibus teguntur explicat, cùm agendæ rei voluntatem quam mente habemus ceu documentum aliquod accipiens, tùm ab eâ ad iſtiuſmodi rem eloquendam impulſus: ita piè cogitemus Filium ſuprà vim huius exempli longè poſitum, cum ſit ipſe Deus, & Verbum, & ſapientia Dei,

Pſalm. 72. v. 24.
Pſal. 29. v. 8.
Rom. 8. v. 28.

A ac Patris, quæ in eo ſunt eloqui. Et cùm non careat propriâ hypoſtaſi, ſed ſubſiſtens ſit ac viuens, vt qui propriam in Patre, & cum Patre exiſtentiam habeat, ait hîc ſe non eſſe ſolum, ſed ſecum eſſe eum à quo miſſus eſt. Cùm autem dicit, *mecum*, aliud rurſus Deo dignum & myſticum denotat. Neque enim nos exiſtimare fas eſt iſtud eum dicere, quemadmodum fortè Deus adſit Prophetæ, videlicet eum propugnans propriâ vi & potentiâ, aut diuinâ per Spiritum illuminatione ad prophetiam excitans, ſic & cum ipſo eſſe Genitorem: verùm alio quodammodo hîc vſurpat vocabulum, *mecum*, hoc eſt in eadem mecum naturâ, qui me miſit, Deus ac Pater nimirum.

Deus Pater cum Filio, vt eiuſdem natura cum illo.

B Secundum hunc loquendi modum interpreteris mihi quod eſt apud Eſaiam Prophetam de Chriſto, *Nobiſcum Deus, cognoſcite Gentes*: Credentes enim aiunt *Nobiſcum Deus*, non quia nobis ſit auxiliator, & adiutor protectorque Deus, ſed quia nobiſcum, hoc eſt vnus eſt è nobis. Homo enim factum eſt Verbum Dei, & in hoc omnes ſeruati ſumus, & rupimus mortis vincula, atque peccati corruptionem exuimus, quia deſcendit in nos, & nobiſcum factus eſt qui in formâ Dei erat Deus Verbum. Quemadmodum igitur eò loci intelligimus, *Nobiſcum Deus*, pro eo quòd eſt in eandem nobiſcum factus

Iſai. 8 v. 8.

Deus nobiſcum, id eſt, pariter homo.

Philip. 2. v. 6.

C eſt naturam quod ex Deo & Patre eſt Verbum, ita hîc quoque eandem interpretandi ſeruantes rationem, cùm Chriſtus ait, *Qui miſit me mecum eſt, & non reliquit me ſolum*, illud vtique accipiemus myſticè, ſicuti modò diximus; nimirum in eandem mihi eſt naturam Deus ac Pater, *& non dimiſit me ſolum.* Etenim fieri omninò nequit, vt eum mecum non habeam, ex quo genitus ſum, Deum ac Patrem.

v. 29.

Quæret autem furſan aliquis, quam ob cauſam iſthæc Seruator dicat, aut quid ipſum adegit, vt ad id narrandum ſe conferat? Ad hæc certè reſpondebimus, oſtendentes vtiliter ac neceſſariò id antè dictis eum adiungere. Quandoquidem enim dixit; *Quemadmodum docuit me*

Verborum Domini ratio.

D *Pater, hæc loquor*, neceſſariò iam ſecum eſſe, & conſubſtantialem Patrem oſtendit, vti deinceps credatur loqui quæ ſunt eius, vt Deus ea quæ ſunt Dei, & naturali Genitoris proprietate ad loquendum Deo digna incitatus, non ſecus ac hominum filii doctrinam à naturâ citra Doctoris operam habentes, vt ſuprà diximus, probè norunt quæ ſint humanitatis propria. Non eſt igitur quod quiſquam ſcandalizetur cùm quid à Patre diſcere ſe ait Filius: nec enim eam ob cauſam minor erit ipſo; ſed neque diuerſi generis ab ipſo, vt illi volunt, comperietur, quod quidem hac ratione diſpiciamus. Eſſentiæ ratio non ſpectatur in eo quod quis aliquid nouit, aut non nouit, ſed in eo quod eſt quodque naturâ.

v. 28.

E Statuamus Paulum & Siluanum, exempli gratiâ: Et Paulus quidem ſciat perfectè Chriſti myſterium: Siluanus verò minùs quodammodo quàm Paulus: An ſimiles non ſunt naturâ, aut ratione eſſentiæ Siluanum Paulus excedet, quia myſterij altitudinem perfectiùs quàm ille nouit? At nemінem eò inſaniæ deueniſſe arbitror, vt eos naturâ differre putet ob majorem, vel minorem cognitionem. Cùm igitur eſſentiæ ratiò verè non conſtet in diſcendo aut docendo, ſicuti diximus, nihil vetabit quominus Filius ſit ſecundum naturam ſuam Deus, licet aliquid dicat etiam à Patre ſe didiciſſe. Nec enim idcirco ei conſubſtantialis eſſe deſinet, ſed vtique manebit id quod eſt, hoc eſt

Dens de Deo, & lumen de lumine.

Inſtantia Arianorū.

Atenim forſan inquies; Quomodò ergo Pater cognitione maior eſt? Eam enim ob rem docet Filium. Sed repetemus denuò quod multis iam verbis oſtendimus, nimirum ſapientiam Patris doctrinâ, vel inſtitutione nullatenus indigere, multiſque ad id probandum allatis rationibus demonſtrauimus in immenſam blaſphemiam eorum doctrinam vergere. Pręterea operæpretium videtur illud tibi inculcare, Filium imprimis ſuam ipſius dignitatem ſemper imminuere, neque ſuam illam Deo dignam maieſtatem in diſſerendo multum expromere, propter ſerui formam, & aſſumptam inde propter nos humilitatem.

Vbique Chriſtus humiliora loquitur, ratione aſſumpti hominis.

B Quomodò enim deſcendit, aut ad humanam conditionem ſe demiſit, niſi loquatur aliquid demiſsè, diuináque gloriâ minùs dignum? Idcirco enim ſæpenumero etiam ea quæ nouit vt Deus, ignorare ſe fingit vt homo. Quod quidem clarè videbis in hiſtoriâ Lazari ex Bethaniâ oriundi, quem triduanum iam, & fœtentem reuocauit ad vitam. Sed vide mihi expreſſam in eâ re diſpenſationem. Cùm enim ſciret Lazarum mortuum eſſe, idque prædixiſſet vt Deus Diſcipulis ſuis, humano more ſciſcitabatur, his verbis: *Vbi poſuiſtis eum?* O rem admirabilem! Qui procul à Bethaniâ degebat, neque tamen ignorabat, vtpote Deus, mortuum eſſe Lazarum, quomodò

Ioan. 11. v. 34.

C quærebat vbinam eſſet eius monumentum? At reſpondebis vtique ſi ſapis, eum diſſimulare quærendo: vtile nonnihil interea ordinantem. Diſce igitur etiam hîc denuo ipſum ſingulari diſpenſatione atque conſilio dicere, quæ nouit vt Deus, ea ſe ediſcere à Patre. Verum cùm nollet Iudæorum amentiam vehementius concitari, & rudiorum furorem caſtigaret, non vtitur erga eos oratione vſquequáque Deo dignâ: quamnis eâ vti potiſſimum ipſi conueniat: ſed quoniam ipſum adhuc merum hominem eſſe putabant, humanis ſermonibus deitatis quodammodò temperans dignitatem, demiſſiùs vtique quàm ferat ſua conditio ſingulari diſpenſatione conſiliòque dicit: *Ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper.*

Ioan. 8. v. 29.

D Hîc mihi rurſùs cape ſolutionem difficultatis, & obſerua clarè exponi verba illa, *A meipſo facio nihil.* Idcirco enim, inquit, teſtificatus ſum me nihil ex meipſo facere cùm nuper vos alloquerer, quia ſoleo ego nihil facere quod Deo ac Patri diſpliceat, neque poſſum aliquid facere, niſi quod Genitori placeat. Manifeſtum igitur eſt hoc loco Filium intelligi nihil à ſeipſo facere ſolum, in eo quod Deo ac Patri placita ſemper faciat, adeo vt niſi ita operaretur, faceret aliquid etiam à ſeipſo diuerſum, hoc eſt præter voluntatem Patris. Non ergo hîc aſſeuerauit ſe nihil à ſeipſo facere, quaſi virtute paternâ ſit inferior, aut non

v. 28.

Chriſtus à ſe ipſe facit nihil, quia facit ſemper quæ placent Patri.

E poſſit vi propriâ quicquam ad exitum perducere, ſed quia ſolus velutique diſiunctim nihil agat, cùm concors, vnanimis, atque conſentiens in quacunque re Genitori ſuo perſeueret. Neque verò in abſurdas ſuſpiciones delapſi putabimus Filium in his oſtendere virtutem aliquam habitu, & prælectione comparatam, verùm potiùs fructum naturæ immutabilis, conſultare ad aliquid agendum, haud Deo dignum exiſtimantis. Siquidem in creaturis tanquam mutationi in peius obnoxiis, fructus animi ad pietatem & virtutem propenſi fuerit bonum: in diuinâ verò & omnia ſupergreſsâ ſubſtantiâ, non ita. Quippe demptâ omni alteratione & mutatione, fructus erit deinceps ſubſtantię incommutabilis bonum, veluti in

Facit verò naturâ, non electione voluntatis.

A igne calor, aut in niue frigus. Neque enim ignis habet propriam efficaciam in voluntate, ſed potiùs naturalem ac ſubſtantialem, quæ aliter ſeſe habere non poſſit, niſi fortè nutu, & vi eius à quo creatus eſt, compellatur. Non igitur, quemadmodum nos ad placendum, & obſequendum Deo ex prælectione ac optione impulſi, ita hęc loquitur Vnigenitus, ſed velut propriæ naturæ legibus inſiſtens, nihilque aliud cogitare, aut agere ſciens, quàm quod in eius, qui genuit ipſum, voluntate poſitum eſt. Ecquí enim omninò fieri poſſit vel conſubſtantialis, & vna deitas ipſa contra ſeipſam diſſideat? aut quomodò aliquid minùs

B ſibi gratum faciat, aliquo eam ad aliud quiddam deflectente? Etſi enim propriè ac per ſeipſum ſubſiſtat Deus & Pater, ſimiliter & Filius, & ſanctus Spiritus, tamen nuſquam ſancta atque conſubſtantialis Trinitas in partes omninò diſtrahetur, ſed potiùs in vnam Deitatis naturam tota eius plenitudo concedit.

Ad hæc, illud etiam conſiderandum venit, nullâ prorſus ratione Filium poſſe à naturali cum Patre identitate abſtrahi: quia enim ei placita ſe facere paſſim confirmauit, ex hoc magis ei conſubſtantialis eſſe, & Deus ex Deo verus ac ſecundùm naturam comperietur. Age enim quis Deo conuenienter, & dignè quæ Dei ſunt ſapiet, &

C eâdem cum ipſo prorſus ratione, niſi & ipſe ſit ſecundùm naturam Deus? aut quis placitum ei vbique perfecerit, niſi naturâ fretus deterioribus imperuiâ, & eximiam naturæ diuinæ prærogatiuam ſortitus; nimirùm non poſſe peccare? De creaturis enim dictum eſt: *Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis iactabit mundum ſe eſſe à peccatis?* Quod Scriptura diuina mirificè amplificans; *Stellæ autem,* inquit, *non ſunt mundæ in conſpectu eius.* Angeli quippe tametſi nobis multo præſtantiores, & longè firmiori ad virtutem ſtatu præditi, *non ſeruarunt* tamen *ſuum principatum.* Et ex eo quòd nonnulli hinc deiecti ſunt, & in peccatum corruerunt, vniuerſa intellectualium creaturarum natura peccati capax,

Pro. 20. v. 9.

Iob. 25. v. 5.

Iud. v. 6.

Deus ſolus naturâ impeccabilis.

D nec mutationis in peius expers arguitur. Animal autem illud terrenum rationis compos, & Deo ſimile non diu ſtetit, ſed in primo Adam cecidit. Igitur creatura nequaquam eſt immutabilis, & inuariabilis, neque eadem manere potis naturâ, ſed vni & ſoli ſecundùm veritatem Deo id competit. Hoc autem in Filio luculenter cernitur, quippe *qui peccatum non fecit, nec in eius ore inuentus eſt dolus,* ſicuti Petrus ait. Deus igitur, & ex Deo ſecundùm naturam Filius, eoque peccati neſcio, & qui quod ſuæ naturæ conuenit nuſquam egreditur. Ideòque cùm placita Patri ſe facere vbique confitetur,

1. Petr. 2. v. 22.

E nemo ſcandalizetur, neque minore loco quàm quo Pater eſt ipſum eſſe putet qui ex illo eſt, ſed piè potiùs ſentiat ipſum vt Deum de Deo ſecundùm naturam in idem velle, & vt ita loquar, in idem operari cum Genitore ſuo concedere.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS
Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

EGo, inquit, *vado.* Ego ad Patrem redeo: Vos autem *quæretis me,* non vt in me credatis, ſed vt me occidatis, *&* idcirco *in peccato veſtro moriemini.*

Ioan. 14. v. 6.

Quò ergo vado, vos non poteſtis venire. Quare? quia non creditis, quia me occidere quæritis,

Ioan. 8. v. 21. quia ad vitam prædeſtinati non eſtis. *Nemo enim* A
venit ad Patrem, niſi per me.
Dicebant ergo Iudæi: Nunquid interficiet ſe-
v. 22. *metipſum, quia dicit: Quo ego vado, vos non*
poteſtis venire? Non ipſe interficiet ſemetipſum;
ſed vos, quia interficietis ipſum, interficietis etiã
voſmetipſos, & idcirco non venietis ad ipſum.
v. 23. *Et dicebat eis, Vos de deorſum eſtis, ego de*
ſupernis ſum. Vos, inquit, de deorſum eſtis, de
terrâ eſtis, terram diligitis, & terrena ſapitis.
Ego verò de ſupernis ſum, de cœlo, de Patre, qui
cunctis ſuperioribus ſuperior eſt. *Vos de mundo*
hoc eſtis, ergo non ſum de hoc mundo. Quantum
enim ad humanitatem, ſicut cæteri homines, ita
Chriſtus nõ de mundo, & mundus de ipſo. & Chriſtus de mundo eſt: quantum verò ad di-
uinitatem, non ipſe eſt de mundo, ſed mundus B
de ipſo, quia non ipſe à mundo cœpit, ſed mun-
Ioan. 1. v. 3. dus ab ipſo. *Omnia enim per ipſum facta ſunt,*
& ſine ipſo factum eſt nihil. Vnde & ſuperiùs di-
citur, *In mundo erat, & mundus per ipſum fa-*
ctus eſt, & mundus eum non cognouit.
v. 24. *Dixi ergo vobis, quia moriemini in peccatis*
veſtris. Nunc autem audite rationem, quare in
peccatis veſtris moriemini. *Si enim non credi-*
deritis, quia ego ſum, moriemini in peccato ve-
ſtro. Quid eſt, *Ego ſum?* Nunquid enim eum
Iudæi eſſe non credebant, quem & videbant, &
audiebant? Nunquid ipſe ſolus eſt, & alia non
ſunt? quia dicit, *Niſi credideritis quia ego ſum?*
Deus ſolus verè eſt. Ille enim ſolus eſt, qui ſemper eſt, qui immu-
tabilis eſt, qui idem ipſe eſt, qui nunquam eſſe C
cœpit, qui nunquam deſinit eſſe, qui omnibus
dat eſſe, qui de proprio eſſe non mutatur in eſſe,
vel non eſſe, de quo per Moyſen dicitur filiis
Exod. 3. v. 14. Iſraël, *Qui eſt, miſit me ad vos.* Qui igitur ſic
eum eſſe non crediderit, morietur in peccato ſuo.
v. 25. *Dicebant ergo, Tu quis es? Dicit eis Ieſus,*
Principium, qui & loquor vobis. Ego (inquit)
ſum principium, qui propter vos & ſecundum
humanitatẽ & factus, & creatus ſum, & appareo
vobis, & loquor vobis. Quidam autem Codi-
Sic Græci, legitq; Auguſtinus; quicquid viue nunc ces habent, *quia & loquor vobis;* & tale eſt ac ſi
diceret, Ego ſum principium: principium me
eſſe credite; quia vt vos me credatis eſſe prin-

cipium homo factus ſum, & loquor vobis, & exemplaria habeant.
loquendo viam veritatis, & ſalutis oſtendo vobis.
Siue etiã, principiũ me eſſe credite, quia ego qui
mentiri non poſſum, hoc loquor, atque teſtificor. v. 26.
Multa habeo de vobis dicere, & iudicare; ſed
qui miſit me, verax eſt. Non enim, inquit, modò
vos iudico, etſi iudicio digni ſitis. Quare? quia Ioan. 3.
non venit modò *Filius hominis, vt iudicet mun-* v. 17.
dum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum: iudicabit
tamen quandoque, & vero iudicio iudicabit, quia
veracis Patris verax Filius eſt. Et hoc eſt quod ait,
Qui me miſit verax eſt, & ego quæ audiui ab eo,
hæc loquor. Non ſic eſt accipiendum, quaſi alter
alteri loquatur: ſed, *audiui*, hoc eſt cognoui. Ab
eo enim habet Filius cognitionem, à quo & eſſe
habet. Sicut enim dicitur Verbum & Sapientia
Dei, ſic dicitur & cognitio Dei. v. 28.
Cùm exaltaueritis Filium hominis, tunc cognoſ-
cetis quia ego ſum, & à meipſo facio nihil: ſed ſicut
docuit me Pater, hæc loquor. Non omnibus qui ibi
aderant, ſed quibuſdam hæc Ieſus loquitur. Vi-
debat enim aliquos ibi, qui poſt eius paſſionem
credituri erant. Multi enim ex his qui eum cruci-
fixerunt, poſtea corde compuncti, ad fidem con-
uerſi in eum crediderunt, & eum veraciter cog-
noſcentes, ſicut Dei Filium coluerunt, & adora-
uerunt. In eo verò quod ait, *Sicut docuit me Pa-*
ter, hæc loquor. Patris doctrinam ſe eſſe oſtendit.
Quid eſt enim doctrina Patris, niſi ſapientia Pa-
tris? Dicat ergo, *Sicut docuit me Pater, hæc lo-*
quor. Et à meipſo facio nihil: non ſecundum hu-
manitatem loquor: hæc doctrina non eſt homi-
nis, hæc doctrina diuinitatis eſt. *Sicut docuit me*
Pater, hæc loquor: id eſt, ſecundum ſcientiam,
& doctrinam diuinitatis loquor. Ipſum enim ge-
nuiſſe, docuiſſe fuit. v. 29.
Et qui me miſit, mecum eſt, & non reliquit me
ſolum, quia ego quæ placita ſunt ei facio ſemper.
Quamuis enim Filius à Patre miſſus eſt, quia in-
carnatus, & homo factus eſt: (hoc enim miſſio,
quod incarnatio) ſemper tamen in Filio Pater,
& ſemper in Patre Filius eſt. Hic eſt ille Filius Matth. 3.
dilectus, in quo ipſe ſibi benè complacuit. *Hæc* v. 17.
illo loquente multi crediderunt in eum.

FERIA III. POST DOMINI-
CAM II. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XXIII.

a Vt confuſio illorum iſtis ſit diſciplina, confutatur malus vt corrigatur bonus: quidquid facit malus, propter bonos fit.
IN illo tempore: Locutus [a] eſt Ieſus ad turbas & ad diſcipulos ſuos,
b Doctrinam, quam docuit Moyſes
dicens: Super [b] cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi.
c Propter cathedram, non vitam. d Ad cathedram pertinentia. e In corde. f In opere.
[c] Omnia ergo [d] quæcunque dixerint vobis, [e] ſeruate & [f] facite: ſe-
g Doctrinam tenete non vitam. h Quia non concordat vita cum doctrinâ.
cundum [g] opera verò eorum nolite facere. [h] Dicunt enim, & non fa-
i Vndecunque traditiones colligant, quæ conſcientiam non leuant, ſed grauant, quas ſuis viribus implere non poſſunt. k Quaſi ad hoc fortes ſint
ciunt. Alligant enim, [i] onera grauia, & importabilia, & imponunt in [k] humeros ho-
l Id eſt, nec in minimis perficiunt, quæ ſine gratiâ implenda docere præſumunt. m Ex hoc per partes oſtendit: Dilatant, &c.
minum, [l] digito autem ſuo nolunt ea mouere. [m] Omnia verò opera ſua faciunt, vt
n Eo fine, vt venentur gloriam: & ideo non poſſunt credere Chriſto cœleſtia prædicanti. o Per partes oſtendit.
[n] videantur ab hominibus. [o] Dilatant enim phylacteria ſua: & magnificant fim-
p Quia mercedem ſuæ rel gionis gloriam ſequuntur: & in publico gloriam quærunt. q Magiſtros primos ſedere non vetat: ſed eos arguit, qui hæc habita vel non habita indebitè appetunt.
brias. [p] Amant autem primos recubitus in cœnis, & [q] primas cathedras in ſyna-

r Magiſtri. s Id eſt, quod Deo debetur vobis præſumatis: nec alios Rabbi vocetis, ne diuinum hominibus honorem deferatis.
gogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus, r Rabbi. s Vos autem
t Ab vno facti vnius naturæ.
nolite vocari Rabbi. Vnus eſt enim Magiſter veſter: omnes autem vos t fra-
u Auctor naturæ: quia ex ipſo ſunt omnia.
tres eſtis. Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: vnus eſt enim u Pater ve-
x Nec appetatis vocari. y Repetit propter verbum per quem ſunt omnia, vel per quem reconciliati ſumus.
ſter, qui in cœlis eſt. Nec x vocemini magiſtri: quia y Magiſter veſter vnus eſt
z Cui quicquid ſcitis attribuendum eſt. a De primatu non ſit contentio inter vos. b Arroganter eleuauerit.
z Chriſtus. a Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Qui autem ſe b exalta-
c A Domino, & ſi non coram hominibus. d De benefactis prouidè. e A Deo.
uerit, c humiliabitur, & qui ſe d humiliauerit, e exaltabitur.

MAR. XII.

ET dicebat eis in doctrinâ ſuâ.

Cauete à Scribis, qui volunt in ſtolis ambulare, & ſalutari in foro, & in primis cathedris ſedere in ſynagogis, & primos diſcubitos in cœnis, qui deuorant domos viduarum ſub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius iudicium.

LVC. XX.

AVdiente autem omni populo, dixit diſcipulis ſuis.

Attendite à Scribis, qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro, & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conuiuiis, qui deuorant domos viduarum ſimulantes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Matth. 23. v. 1. Subiectio vel malis Sacerdotibus præſtāda.

A TVNC *locutus eſt.* Illis confutatis qui doloſi ſunt, inſtruit eos qui idonei ſunt, nihilominùs hortans eos ſubiici illis propter ſacerdotium, & nominis dignitatem: non opera, ſed doctrinam conſiderantes.

v. 4.

Onera grauia. Legis mandata permixtis ſuis traditionibus, ſecundum ea ſuadentes viuere: & non venire ad facilem, & delectabilem gratiam Chriſti: vnde ſuprà, *Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis.*

Matth. 11. v. 28.

v. 5. Inanis gloriæ ſtudiū. Ioan. 5. v. 44.

Omnia verò. Dixit tales doctores audiendos eſſe, non imitandos: nunc oſtendit cauſam propter quid non poſſunt credere Chriſto, id eſt, quia *omnia faciunt vt videantur ab hominibus.* Non poteſt enim Chriſto cœleſtia prædicanti credere, qui gloriam terrenam cupit.

Dilatant. Non vt faciendo ſint iuſti, ſed vt dicendo appareant iuſti.

Phariſæorū ſuperſtitioſa obſeruatio. Deut. 6. v. 8

Dilatant enim phylacteria. Datis mandatis per Moyſen intulit Dominus: *Ligabis ea in manu tuâ, & erunt immota ante oculos tuos:* id eſt, ſint tibi in opere, & meditatione. Et Phariſæi malè interpretantes ſcribebant decalogum in membranulis, & ligabant in fronte, per quod religioſi viderentur populis. Iuſſerat etiam Moyſes, vt in quatuor angulis palliorum facerent fimbrias, vt per hoc eſſent diſcreti Iſraelitici populi. Illi verò faciebant grandes fimbrias, & in eis ligabant acutas ſpinas, vt eundo, & ſedendo interdum pungerentur: quaſi ſic commoniti retraherentur ad officia Dei. Huiuſmodi faciunt hodie zelo Dei, ſed non ſecundum ſcientiam mulierculæ in paruis Euangeliis, & ligno crucis, & in huiuſmodi rebus: quod ſuperſtitio eſt. Phylacteria Hebraïcum nomen eſt, & ſonat ſeruatoria: phylaxai autem ſeruare, Thorath lex interpretatur.

Num. 15. v. 38.

Hæc ex auctore operis imperfecti. Imò piè hæc geſtari poſſunt, nullaque ſuperſtitione.

φυλακτήρια nomen purè Græcum, ἀπὸ τοῦ φυλάξαι.

v. 8.

Vos autem. Duplici ratione ab his attendere iubet, ne eorum ſimulatione ſeducamur, vel eorum æmulatione inflammemur.

Vnus eſt. Qui illuminat hominem, quod non alius homo: ſed tantum exercet docendo, non intellectum præſtat.

Deus ſolus verè Magiſter.

v. 9. Deus vt Pater, & Magiſter, & vt homo.

Pater veſter. Deus dicitur Pater, & Magiſter naturâ, homo indulgentiâ. Pater, vt honor ætati deferatur, non vt auctor vitæ habeatur. Magiſter, ex conſortio veri Magiſtri, tanquam eius nuntius, & pro reuerentiâ eius, à quo mittitur, honoratur.

v. 11. Luc. 22. v. 25.

Qui maior. Certantibus de prioratu diſcipulis, vt Lucas ait, Chriſtus non eos iniquæ contentionis arguit, ſed formam humilitatis oſtendit.

Qui maior eſt. Id eſt, maioris meriti: vel qui præfertur aliis, debet eos præuenire obſequendo, non ſuperbè dominando. Benè agentibus,

Bonus, prælatus nec diſtrictione rigidus, nec pietate remiſſus.

B per humilitatem ſit ſocius: contrà delinquentes, zelo iuſtitiæ ſit erectus. Nonnunquam grauius delinquitur, ſi inter peruerſos plus æqualitas, quàm diſciplina cuſtoditur. Rectorem, & matrem exhibeat pietas & patrem diſciplina. Cauendúmque eſt, ne aut diſtrictio rigida, aut pietas ſit remiſſa.

CATENA AVREA
in idem Euangelium.

Matth. 23. v. 1.

TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas, & ad diſcipulos ſuos, dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, &c.* CHRYS. ſuper Matth.

Hom. 43. in oper. imperf. t. 2.

C Poſtquam Dominus Sacerdotum reſponſionem proſtrauit, & incorrigibilem eorum conditionem oſtendit (ſicut Clerici ſi malè fecerint, inemendabiles ſunt: laici verò delinquentes facilè emendantur) tunc conuertit ſermones ad Apoſtolos, & ad populum. vnde dicitur, *Tunc locutus eſt Ieſus ad turbas, &c.* Infructuoſum namque eſt verbum in quo ſic alter confunditur, vt alter non erudiatur.

Tract. 24. in Matth. in princip.

ORIG. Sunt autem meliores diſcipuli Chriſti reliquis turbis: & inuenies in Eccleſiis quoſdam affectuoſiùs accedentes ad verbum Dei, eſſe diſcipulos Chriſti, cæteros autem populum eſſe ipſius. Et interdum quædam diſcipulis ſolis dicit, quædam verò turbis ſimul, atque diſcipulis, ſi-

cut ſunt hæc. vnde ſequitur, *Dicens, Super cathedram Moyſi, &c.* Qui legem Moyſi profitentur, & interpretari ſe gloriantur, hi ſedent ſuper cathedram Moyſi. Qui ergo non recedunt à literâ legis, Scribæ dicuntur. Qui autem maius aliquid profitentes, diuidunt ſeipſos quaſi meliores à multis, Phariſæi dicuntur, quod interpretatur diuiſi. Qui autem Moyſen ſecundum ſpiritualem virtutem intelligunt & exponunt, ſedent quidem ſuper cathedram Moyſi, ſed non ſunt Scribæ & Phariſæi, ſed his meliores dilecti Chriſti diſcipuli. Poſt aduentum autem Chriſti ſedent ſuper cathedram Eccleſiæ, quæ eſt cathedra Chriſti.

Cathedra Moyſi, & Chriſti.

Hom. 43. in oper imperf. parum à princip.

CHRYS. ſuper Matth. Videndum eſt tamen quomodò quis ſuper cathedram ſedeat; quia non cathedra facit Sacerdotem, ſed Sacerdos cathedram: non locus ſanctificat hominem, ſed homo locum. Ideoque malus Sacerdos de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem.

Hom. 73. in Matth. non longè à princip.

CHRYS. in hom. Ne autem aliquis dicat, quoniam propter hoc deſidior factus ſum ad agendum, quia malus eſt doctor: hanc deſtruit occaſionem cùm ſubdit, *Omnia ergo quæcunque, &c.* Non enim ſua dicunt, ſed quæ Dei ſunt, quæ per Moyſen Deus in legem deduxit. Et intuere quanto circa Moyſen vtitur honore, eam iterum quæ ad vetus eſt teſtamentum, concordiam oſtendens.

Tract. 23. in Matth circa med. illius.

ORIG. Si autem Scribæ & Phariſæi ſedentes ſuper cathedram Moyſi, ſunt Iudæorum Doctores, ſecundum literam docentes legis mandata, quomodò iubet nos Dominus ſecundum omnia quæ dicunt illi, facere? cùm Apoſtoli in Actibus vetent fideles viuere ſecundum literam legis. Sed illi docent ſecundùm literam, legem ſpiritualiter non intelligentes. Quæcunque ergo dicunt nobis ex lege, intelligentes ſenſum legis, facimus & ſeruamus, nequaquam facientes ſecundum opera eorum. Non enim ſicut lex docet, faciunt, nec intelligunt velamen eſſe ſuper literam legis. Vel cùm omnia audieris, non omnia intelligas præcepta legis: putà multa quæ de eſcis ſunt, & quæ de hoſtiis, & ſimilia; ſed ea quæ corrigunt mores. Sed quare non de lege gratiæ hoc mandauit, ſed de doctrinâ Moyſi? Quia ſcilicet nondum erat tempus præcepta nouæ legis ante tempus paſſionis manifeſtare. Mihi autem videtur quòd & aliquid aliud prædiſpenſans. hoc dicit: Quia enim accuſaturus erat Scribas, & Phariſæos in ſequentibus ſermonibus, ne videretur apud ſtultos ex hoc eorum principatum cupere, vel propter inimicitiam hoc facere: primùm à ſe hanc ſuſpicionem remouet, & tunc eos incipit reprehendere, vt turbæ non in eadem vitia incidant: Et ideo etiam ne exiſtiment quòd quia debent eos audire, ideo eos debeant in operibus imitari. Subditur enim: *Secundùm verò opera eorum, nolite facere.* Quid eſt autem doctore illo miſerabilius, cuius vitam diſcipuli cùm non ſequuntur, ſaluantur; cùm imitantur, perduntur?

Hom. 43. in oper. imperf. ſuper illud: Quæcunq; dixerint vobis.

CHRYS. ſuper Matth. Sicut autem aurum de terrâ eligitur, & terra relinquitur: ſic & auditores doctrinam accipiant, & mores relinquant. Frequenter enim de homine malo, bona doctrina procedit. Sicut autem & Sacerdotes melius iudicant propter bonos, malos docere, quàm propter malos, bonos negligere: ſic & ſubditi, propter bonos Sacerdotes etiam malos honorent, ne propter malos boni etiam contemnantur.

Mali Sacerdotis, non rarò bona doctrina.

A Melius eſt enim malis iniuſta præſtare, quàm bonis iuſta ſubtrahere.

Hom. 73. in Matth. aliquant. à princip.

CHRYS. in hom. Conſidera verò vnde incipit eos reprehendere. Nam ſequitur, *Dicunt enim, & non faciunt.* Maximè enim accuſatione dignus eſt, qui doctrinæ auctoritatem habens, legem tranſgreditur. Primò quidem, quia præuaricatur, qui alios corrigere debet. Deinde, quia peccans maiore pœnâ dignus eſt propter honorem. Tertiò, quia plus corrumpit, velut in ordine doctoris peccans. Rurſus autem & aliam eorum reprehenſionem ponit, quoniam graues ſunt ſibi ſubiectis: vnde ſequitur, *Alligant enim onera grauia, &c.*

B In quo duplicem eorum malitiam oſtendit, vnam quidem in hoc quòd ſine veniâ expetunt à ſubiectis ſummam diligentiam vitæ, aliam verò in hoc, quòd ſibi ipſis multam concedunt licentiam. Oportet autem bonum principem econtrariò ſe habere. In his enim quæ ſecundum ipſum ſunt, grauem iudicem eſſe; in ſubiectis autem manſuetum & pium. Intende autem qualiter & eorum reprehenſionem aggrauat. Non enim dixit, Non poſſunt, ſed, *Nolunt:* neque dixit, portare, ſed, *digito mouere:* id eſt, neque propè fieri, neque tangere.

Hom. 43. in oper. imperf. ſuper illud: Alligant onera.

CHRYS. ſuper Matth. Et quidem quantum

C ad Phariſæos, & Scribas, de quibus loquitur, *onera grauia, & importabilia* dicit legis mandata. de quibus Petrus in Actibus dicit: *Vt quid vultis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus?* Onera enim legis quibuſdam rationibus fabuloſis commendantes auditoribus, quaſi vincula ſuper humeros cordis eorum alligabant, vt velut rationis vinculo conſtricti non reiicerent ea à ſe. Ipſi autem nec ex modicâ parte ea implebant: id eſt (vt non dicam pleno opere) ſed nec modico tactu, id eſt, digito.

Gloſſa interlinearis ibo.

GLO. Vel, *Alligant onera*, id eſt, vndecunque traditiones colligunt, quæ conſcientiam non leuant, ſed grauant.

Super illud: Alligant onera, &c.

D HIER. Humeri autem, & digitus, & onera, & vincula, quibus alligant onera, ſpiritualiter ſunt intelligenda. Hîc etiam generaliter Dominus aduerſus omnes magiſtros loquitur, qui grandia iubent, & minora non faciunt.

Hom. 43. in oper. imperf. ſuper illud: Alligant onera.

CHRYS. ſuper Matth. Tales autem ſunt qui graue pondus venientibus ad pœnitentiam imponunt: & ſic dum pœna præſens fugitur, contemnitur pœna futura. Si enim faſcem ſuper humeros adoleſcentis, quem non poteſt baiulare, poſueris, neceſſe habet, vt aut faſcem reiiciat, aut ſub pondere confringatur: ſic & homini, cui graue pondus pœnitentiæ imponis, neceſſe eſt vt aut pœnitentiam reiiciat, aut ſuſcipiens

E dum ſufficere non poteſt, ſcandalizatus ampliùs peccet. Deinde, etſi erramus, modicam pœnitentiam imponentes, nónne melius eſt propter miſericordiam reddere rationem, quàm propter crudelitatem? Vbi paterfamilias largus eſt, diſpenſator non debet eſſe tenax. Si Deus benignus, vt quid Sacerdos eius eſt auſterus? Vis apparere ſanctus? Circa tuam vitam eſto auſterus, circa aliorum benignus: Audiant te homines parua mandantem, & grandia facientem. Talis eſt autem Sacerdos qui ſibi indulget, & ab aliis grauia exigit: quemadmodum malus deſcriptor tributi in ciuitate, qui ſe releuat, & onerat impotentes.

Pœnitentiæ grauiores periculum habent.

Hom. 73 in Matth. ſuper illud: *Omnia opera ſua faciunt.*

CHRYS. in hom. Suprà Dominus arguerat Scribas & Phariſæos crudelitatis & negligentiæ; conſequenter autem arguit eos inanis gloriæ, quæ fecit eos à Deo recedere: vnde dicit, *Omnia autem opera ſua faciunt*, &c.

Hom. 43. in opere imperf. parum à med.

Cleri vitiū, humanæ laudis appetitus.

CHRYS. In omni re naſcitur quod ipſam exterminas: ſicut ex ligno vermis, & ex veſtimento tinea: Vnde Sacerdotum miniſterium qui poſiti ſuns ad ædificationem ſanctitatis, corrumpere diabolus nititur: vt hoc ipſum bonum (dum propter homines fit) fiat malum. Tolle hoc vitium de Clero, & ſine labore omnia reſecabis: Ex hoc enim fit vt difficilè Clerici peccantes pœnitētiam agant. Vult autem Dominus in hoc oſtendere B cauſam, propter quam non poterant credere Chriſto; hoc eſt, quia *omnia faciunt vt videantur ab hominibus*: Impoſſibile enim eſt vt credat Chriſto cœleſtia prædicanti, qui gloriam hominum concupiſcit terrenam. Legi enim aliquem ſic interpretantem hunc locum. *Super cathedram*; id eſt, in honore & gradu quo fuerat Moyſes, conſtituti ſunt Scribæ, & Phariſæi indignè, qui legem prophetantē de Chriſto venturo prædicabāt aliis, ipſi autem non recipiebant præſentem: Proptee hoc hortatur populum audire legem, quam prædicabant, id eſt, credere in Chriſtum prædicatum à lege; & non imitari Scribas, & Phariſæos incredulos. Et eeddit cauſam quare prædicabant ex lege Chriſtum veoturum, & non credebant in C eum, quia ſcilicet *omnia opera ſua faciunt, vt ab hominibus videantur*: id eſt, quia non prædicabant Chriſtum venturū deſiderio aduentus eius, ſed vt doctores legis eſſe ab hominibus viderētur.

Hom. 43. in opere imperf. ante med.

Tract. 24. in Matth. inter med. & finem.

ORIG. *Ad hoc autem opera ſua faciunt, vt ab hominibus videantur*; viſibilem ſuſcipientes circumciſionem, & viſibiliter corporalia fermenta auferentes de domibus ſuis, & ſimiliter bis vniuerſa agentes: Chriſti verò diſcipuli legem in occultis implent, quaſi io occulto coaſtituti Iudæi, vt Apoſtolus dicit.

Hom. 73. in Matth. ſuper illud: *Omnia opera faciunt.*

CHRYS. in hom. Vide autem hîc quòd cum quadam intenſione eos incuſat. Non enim ſimpliciter ait quòd faciant opera ſua vt videantur ab D hominibus; ſed addidit, *omnia*. Deinde demonſtrat quòd neque in magnis vanè gloriabantur, ſed in quibuſdam vilibus rebus. Vnde ſubditur, *Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias.*

Super illud: *Dilatant phylacteria.*

HIER. Dominos enim cùm dediſſet mandata legis per Moyſen, ad extremum intulit, *Ligabis ea in manu tuâ, & erunt ſemper ante oculos tuos*, & eſt ſenſus: Præcepta mea ſint io manu tuâ, vt opere compleantur: ſint ante oculos ſuos, vt die ac nocte mediteris in eis. Hoc Phariſæi malè interpretantes, ſcribebant in membranis decalogū Moyſi; id eſt, decem legis verba, complicantes ea & ligantes in fronte: & quaſi coronam capitis E facientes, vt ſemper ante oculos mouerentur. Iuſſerat quoque aliud Moyſes, vt in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Iſraelis populum diſcernendum: vt quomodò in corporibus circunciſio ſignum Iudaïcæ gentis daret, ita veſtis haberet aliquam differentiam. Superſtitioſi verò magiſtri captantes auram popularem, atque ex mulierculis captantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas ligabant: vt videlicet ambulantes, & ſedentes interdum pungerentur, & quaſi hac commonitione retraherentur ad miniſteria ſeruitutis Dei. Pyctatiola ergo illa decalogi *phylacteria* vo- A cabant, id eſt, conſeruatoria, eo quòd quicunqoe habuiſſent ea, quaſi ob cuſtodiam & munimentū ſui haberent. Non intelligētibus Phariſæis, quòd hæc in corde portanda ſunt, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent.

Hom. 43. in opere imperf. à med. illius.

CHRYS. Illorom autem exemplo, & nunc multi aliqua nomina Hebraica Angelorum confingunt, & ſcribunt, & alligans, quæ non intelligentibus metuenda videntur: Quidam verò aliquam partem Euangelij ſcriptam circa collum portant. Sed nonne quotidie Euangelium in Eccleſiâ legitur, & auditur ab omnibus? Cui ergo B in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodò eum poſſunt circa collum ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virtus Euangelij, in figuris literarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, benè circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo meliùs in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Alij verò ſic exponunt hunc locum, quia dilatabant verba ſua de propriis obſeruantiis, quaſi *phylacteria*, id eſt, conſeruatoria ſalutis, ea populo aſſiduè prædicantes. Fimbrias autem veſtimentorum magnificatas dicit, ſupereminentias eorundem mandatorum.

Parum ante illud: *Vos autem nolite vocari.*

HIERON. Cùm autem ſuperfluè phylacteria dilatent, & magnas faciant fimbrias, gloriam captantes ab hominibus; conſequentee arguun- C tur in reliquis. Vnde ſequitur, *Amant enim primos accubitus in cœnis*, &c.

Super illud: *Nolite vocari Rabbi.*

RABA. Notandum quod non ſalutari in foro, neq; primo loco ſedere, vel diſcumbere vetat eos, quibus hoc officij ordine competit; ſed eos qui hęc (ſiue habita, ſiue non habita) indebitè amant, à fidelibus quaſi improbos, docet eſſe cauendos.

Homil. 43. in opere imperf. aliquaor. anta finem.

Superbia in externa humilitate.

CHRYS. Non enim vitup. rat eos, qui in primo loco recumbunt, ſed eos qui amant primos diſcubitus: ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum. Sine cauſâ enim loco ſe humiliat, qui corde ſe præfert. Aliquis enim iactantoe audiens laudabile eſſe in vltimo loco diſcumbere, diſcumbit poſt omnes: & non ſolùm ia- D ctantiam cordis oon dimittit, ſed adhuc aliam iactantiam humilitatis acquirit, vt quis vult videri iuſtus, & humilis videatur. Multi enim ſuperbi corpore quidem in nouiſſimo recumbentes, cordis autem elatione videntur ſibi in capite recumbere: & multi ſunt humiles in capite recumbentes, & conſcientiâ ſe in vltimo eſſe exiſtimant.

Hom. 73. ſuper Matth. in illud: *Diligunt primos accubitus.*

CHRYS. in hom. Intende autem vbi in eis vana gloria dominabatur: in ſynagogis ſcilicet, in quas intrabant alios directuri. In cœnis hoc pati qualitercunque tolerabile erat, quamuis doctorem in admirationem eſſe oporteat, non in Eccleſiâ ſolùm, ſed vbique. Si autem diligere E talia eſt incuſatio, quàm malum eſt ſtudere, vt his aliquis potiatur?

Hom. 43. in opere imperf. ſuper illud: *Primas ſalutationes.*

CHRYS. ſuper Matth. Primas etiam ſalutationes amant, non ſolùm in tempore, vt eos primùm ſalutemus; ſed etiam in voce, vt clamantes dicamus, *Aue Rabbi*: & in corpore, vt flexis capitibus eis incuruemur: & in loco, vt in publico ſalutentur. Vnde dicit, *Et ſalutationes in foro.*

Parum ante illud: *Nolite vocari Rabbi.*

RABBA. Quamuis in hoc culpâ non careant, ſi iidem io foro litibus intereſſe, qui in cathedrâ Moyſi magiſtri ſynagogæ cupiunt appellari, & vocari ab hominibus, *Rabbi*.

Hom. 43. in opere imperf. parum à fine.

CHRYS. ſuper Matth. Id eſt, vocari volunt, & noo eſſe: oomen appetunt, & officium negligunt.

Tract. 14 in Matth. aliq. ante finem.

ORIG. In Eccleſiâ etiam Chriſti inueniuntur, menſatum ſuſcipientes primatum, vt Diacones fiant: conſequenter autem primas cathedras eorum, qui dicuntur Preſbyteri, pręripere ambiunt: Quidam autem machinantur vt Epiſcopi vocentur ab hominibus, hoc eſt, *Rabbi.*

Moralis expoſitio.

Chriſti autem diſcipulus diligit quidem in ſpiritalibus cœnis recubitus primos, vt meliora ſpiritalium ciborum manducet. Diligit etiam cum Apoſtolis ſedentibus ſuper duodecim thronos primas cathedras, actibus bonis dignum ſe præbere feſtinans cathedris huiuſmodi. Sic autem & ſalutationes diligit, quæ fiunt in nundinis cœleſtibus, id eſt, cœleſtibus primitiuorum congregationibus. Vocari autem *Rabbi* neque ab hominibus, neque ab aliquo alio diligit iuſtus, quia vnus eſt Magiſter omnium. Vnde ſubdit, *Vos autem nolite vocari Rabbi.*

Hom. 73 in Matth. parum à med.

CHRYS. in hom. Vel aliter: Præmiſſorum, de quibus Phariſæos incuſauerat, alia quidem ſicut parua & vilia prætermiſit, quaſi diſcipulis de his inſtrui non indigentibus: ſed quod erat omnium malorum cauſa, id eſt, thronum appetere magiſtralem, hoc in medium ducit ad diſcipulos inſtruendum. Vnde ſubdit, *Vos autem nolite vocari Rabbi, &c.*

Hom. 43. in opere imperf. parum ante finem.

CHRYS. ſuper Matth. Quaſi dicat. *Nolite vocari Rabbi,* ne quod Deo debetur, vobis præſumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines diſcerent qui habent doctores. Nunc autem quia non homo docet, ſed Deus, multi quidem docentur, pauci autem diſcunt. Non enim homo intellectum præſtat homini docendo, ſed à Deo præſtitum per admonitionem exercet.

Can. 24. parum à princip.

HILAR. Et vt meminerint diſcipuli ſe filios vnius Parentis, & per nouæ natiuitatis generationem terrent ortus exceſſiſſe primordia, ſubdit: *Omnes autem vos fratres eſtis.*

Aliquant. à medio illius. 1. 2.

HIERON. contra Heluì. Omnes autem homines affectu fratres dici poſſunt, quod in duo diuiditur, in ſpeciale, & commune. In ſpeciale, quia omnes Chriſtiani fratres vocantur. Porrò in commune, quia omnes homines ex vno patre nati, pari inter nos germanitate coniungimur. Sequitur: *Et patrem nolite vocare, &c.*

Hom. 43. in opere imperf parum à fine.

CHRYS. ſuper Matth. In mundo enim, quamuis homo hominem generet, tamen vnus eſt pater, qui omnes creauit. Non enim initium vitæ habemus ex parentibus, ſed tranſitum vitæ per eos accipimus.

Tract. 14. in Matth. non remotè à fine.

ORIG. Sed quis non vocat patrem in terris? qui per omnem actum ſecundum Deum impletum dicit: *Pater noſter, qui es in cœlis.*

GLOS. Quia verò apparebat quis eſſet omnium Pater, in hoc quod dixerat, *Qui eſt in cœlis:* vult exponere quis ſit omnium magiſter. Vnde præceptum de magiſtro iterum repetit, dicens: *Nec vocemini magiſtri, quia Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus.*

Hom. 73. in Matth. à med.

CHRYS. in hom. Non tamen dum dicitur Chriſtus magiſter, excluditur Pater: ſicut neque ex hoc quòd Deus Pater noſter dicitur hominum pater, excluditur Chriſtus.

Super illud: *Vos autem nolite vocari.*

HIERO. Quæritur autem quare aduerſum hoc præceptum Apoſtolus doctorem Gentium ſe eſſe dixerit? aut quomodo in monaſteriis vul-A gato ſermone ſe inuicem patres vocant? Quod ſic ſoluitur: Aliud eſt eſſe naturâ patrem vel magiſtrum, aliud indulgentiâ. Nos, ſi hominem patrem vocamus, honorem ætati deferimus, non auctorem noſtræ oſtendimus vitæ. Magiſter enim dicitur ex conſortio veri magiſtri: & ne infinita replicem, quomodò vnus per naturam Deus, & vnus Filius non præiudicat cæteris, ne per adoptionem dij vocentur & filij: ita & vnus Pater & Magiſter non præiudicat aliis, vt abuſiuè vocentur & patres & magiſtri.

Quæſtio Euangelica.

Hom. 73 in Matth. à med.

CHRYS. in hom. Non ſolùm autem Dominus primatus cupere prohibet, ſed ad contra- B rium auditorem inducit. Vnde ſubdit, *Qui maior eſt veſtrum,* &c.

Tract. 14 in Matth. non longè à fine.

ORIG. Vel aliter. Et ſi miniſtrat quis verba diuina, ſciens quia Chriſtus in eo fructificat, nequaquam ſe magiſtrum, ſed miniſtrum profiteatur. Vnde ſequitur, *Qui maior eſt veſtrum:* Quoniam & ipſe Chriſtus cùm eſſet verè magiſter, miniſtrum ſe eſſe profeſſus eſt, dicens, *Ego ſum in medio veſtrùm quaſi qui miniſtrat:* Benè autem poſt omnia, quibus vanæ gloriæ vetauit concupiſcentiam, addidit, dicens, *Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur; & qui ſe humiliat, exaltabitur.*

REMI. Quod ſic intelligitur, Omnis qui ſe C de ſuis meritis extollit, apud Deum humiliabitur: & qui ſe de beneficiis humiliat, apud Deum exaltabitur.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. Cord. Matth. 23. v. 3. 2. Tim. 2. v. 6.

D*icunt enim, & non faciunt.* NYSSENI. *Laborantem enim agricolam oportet primum de fructu percipere,* inquit diuinus Apoſtolus: quippe cùm virtus operibus efficax ad vitæ informationē aſpectibus propoſita, ſermonis loco diſcipulis eſſe debeat. Operæpretium enim eſt vt virtutis magiſtri ea primùm in ſe pręſtent, quæ doctrinâ tradūt; vt ſcilicet fructus percipiāt, D quos præ aliis, per virtutem ſibi coluerunt.

Ex ead. v. 4.

Alligant enim onera grauia. CYRILLI. Væ igitur vobis Legiſperiti, quòd cùm legem grauem eſſe fateamini, aliis quidem eam poſtulantibus mortis inſtar inducitis; vos verò nequidem eam attingitis.

Ex Cat. Tholoſana Poſſini.

PHOTII. Non ſimpliciter Dominus grauia dicit, ac importabilia; ſed quæ talia viderentur Sacerdotum iudicio. Quę enim ipſi ne digito quidem mouent, hoc eſt, ne tentant quidem, ac adoriuntur; hæc aliis vt pręſtent, grauiter edicunt.

Ex ead. v. 8.

Vos autem nolite vocari, Rabbi. CYRILLI. Quoniam qui noua dogmata promulgant, ple- E rumque inanis gloriæ ſtudio, ac arrogantiâ, Magiſtrorum munus inuadunt; hanc Dominus opinionem elidit; viamque exſcindit, vt quę ad interitum ducat. Siquidem igitur, inquit, gloriæ atque primatûs deſiderio tenearis, miniſtrorum, infirmorumq; ambi ordinem, ac modeſtiam cole.

Ex Cat. Reg.

TITI. Hęc diſcipulis ait, qui tali indigerent admonitione. Cùm enim orbis terrarum Magiſtri pręficerentur, docet ne imitentur Iudęorum Magiſtros, viduarum domos deuorantes; qui ieiuniū docerent, & gulam exhiberent, non ſuſcipientes patrocinia viduarum, ſed facultates earum conſumentes. *Hi,* inquit, *accipient damnationē maiorē;* quòd cùm doctorum perſonam gerant, productores ſunt ad improbitatem, & nequitiam.

ORIGENIS

ORIGENIS PRESBYT.

in idem Euang. Hom.

Ex Hom. 14. in Matth.

Diſcretio diſcipulorũ à turbis in Euangelijs.

FRequenter quidem, maximè autem apud Matthæum ſeruatur, quoniam meliores ſunt diſcipuli Chriſti cæteris turbis. Et inuenis quidem in Eccleſiis quoſdam cum dilectione audientes diuinas doctrinas, & affectuoſiùs accedentes ad verbum. Iuſtè ergo huiuſmodi homines dicuntur eſſe diſcipuli Chriſti: cæteros autem multos qui non ſunt tales, populum eſſe illius. Et quædam interdum quidem diſcipulis B ſuis ſolis dicit, non etiam turbis, ſicut beatitudines illas in Euangelio ſcriptas, de quibus Matth. 5. v. 1. Matthæus quidem dicit ita: quòd *videns turbas aſcendit in montem, & ſedente eo acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & aperiens os ſuum* Luc. 6. v. 20. *docebat eos, dicens: Beati pauperes ſpiritu*, & cætera. Lucas autem: *Tollens*, inquit, *oculos ſuper diſcipulos ſuos, dicebat: Beati pauperes,* Matth. 13. v. 2. *quia veſtrum eſt regnum cælorum.* Alia autem annuntiat turbis, ſicut parabola ſeminantis declarat. Matthæus autem ita ſcribit, Matth. 12. v. 46. *Loquente autem eo ad turbas, ecce mater & fratres eius ſtabant foris quærentes loqui cum eo.* Turbis ergo loquebatur quæ ſcripta ſunt ante hæc. C Cùm autem dixiſſet ei aliquis, *Ecce mater tua, & fratres tui ſtant volentes te videre; reſpondens nuntianti ſibi, dixit, Quæ eſt mater mea, & fratres mei?* Non iam extendens manum ſuam ſuper turbas, ſed ſuper diſcipulos ſuos, Ibid. v. 49 dixit, *Ecce mater mea, & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt, ipſe eſt mihi & mater, & frater.* Et præcedentes parabolas exponens Matthæus Matth. 13 v. 1. ſcribit: *Egreſſus Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, vt ingrediens in nauem ſederet: & totus populus ſtabat in littore: & loquutus eſt eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiuit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.* Et ne putes euentu ſic poſitam parabolæ narrationem ſeminantis, quia turbis eam Ieſus loquebatur: conſidera Marci & Lucæ expoſitionem, qui ſimiliter Mar. 4. v. 1. conſcripſerunt. Marcus quidem ita: *Cœpit iterum docere ad mare, & congregatus eſt ad eum populus multus, vt intraret in nauem, & ſederet in mari: & totus populus ſecus mare in terris erat: & docebat eos in parabolis multa, &* Luc. 8. v. 4. *dicebat eis: Exiit qui ſeminat ſeminare.* Lucas autem hoc modo: *Conueniente autem populo multo, & per ſingulas ciuitates exeunte ad eum, dixit parabolam talem: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.* Manifeſtè autem differentiam populi & diſcipulorum ſcientes Euange- E liſtæ, poſt parabolam addiderunt, quòd iam non turbis, ſed diſcipulis exponebat cauſam propter quam turbis in parabolis loqueretur. Mat. 13. v. 10. Matthæus quidem dicit ita: *Accedentes diſcipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris* Luc. 8. v. 9. *eis?* Lucas autem ita: *Interrogabant autem diſ-* Mar. 9. v. 10. *cipuli eius, quæ eſſet hæc parabola.* Marcus verò ſic: *Et cùm facti fuiſſent ſecreti, interrogabant eum diſcipuli, quæ eſſet parabola hæc.* Et vide ſi potes ex Euangelio Ioannis audire, & diſcere, quoniam qui tantummodò credunt, & in verbo aſcendere non concupiſcunt: Chriſti populus ſunt. Qui autem æmulantes ſunt dona meliora, & quod eſt primum om-

A nium gratiarum, ſapientiæ verbum ſtudent ſuſcipientes: diſcipuli ſunt ipſius. Dicit autem Ioannes ita, quòd dicebat Ieſus ad eos, qui crediderunt ei, Iudæos. Sed *ſi manſeritis in* Ioan 8. v. 32. *verbo meo, cognoſcetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Ergo quædam quidem diſcipulis ſuis dicit, quædam autem turbis, alia verò turbis ſimul atque diſcipulis: ſicut & ſunt hæc ipſa præſentia, de quibus loquimur modò. Quid ergo dicit turbis & diſcipulis videamus.

Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Matth. 2 v. 1. *Phariſæi.* Quod arbitror huiuſcemodi eſſe. B Qui legem Moyſi profitentur ſe interpretari, & in hoc gloriantur, aut qui ſuperaſcendere hæc ſe profitentur: hi ſedent ſuper cathedram Moyſi. Qui ergo non recedunt à litterâ legis, Scribæ dicuntur. Qui autem maius aliquid profitentes diuidunt ſeipſos quaſi meliores à multis, ſecundum hoc Phariſæi dicuntur, qui interpretantur diuiſi, & ſegregati. Phares enim diuiſio appellatur. Eſt ergo videre vſque nunc apud Iudæos, ſedentes ſuper cathedram Moyſi, Scribas & Phariſæos. Non hoc dico, quia ſoli Scribæ & Phariſæi ſederunt ſuper cathedram Moyſi, qui dicebant & non faciebant, & alligabant onera grauia & importabilia ſuper humeros hominum, ipſi autem nec digito vo- C lebant ea mouere. Arbitror enim, quoniam qui Moyſen ſecundum ſpiritalem virtutem intelligunt & exponunt, ſedent quidem ſuper cathedram Moyſi; ſed non ſunt Scribæ & Phariſæi, ſed his meliores. Tales ſunt dilecti Chriſti diſcipuli, qui & verbum eius per gratiam Dei interpretantur, & inueniunt ea, quæ ſunt aliud ex alio ſignificantia. Ergo ante Chriſti quidem aduentum ſuper cathedram Moyſi ſedebant benè, qui benè & ſecundum rationem dicta Moyſi interpretabantur. Poſt aduentum autem Chriſti ſedent ſuper cathedram Eccleſiæ, quæ eſt cathedra Chriſti, & thronus. Sicut autem ſuper cathedram Moyſi malè quidem ſedebant Scribæ & Phariſæi, benè autem qui rectè intelligebant legem, atque tradebant: ſic & ſuper Eccleſiaſticam ſedent quidam dicentes quæ facere oporteat vnumquemque, non autem facientes: & alligantes onera grauia, imponunt ſuper humeros hominum, ipſi nec digito volentes ea mouere. De quibus dicebat Saluator: *Quicunque ſoluerit vnum de mandatis* Matth. 5. v. 19. *iſtis minimis, & docuerit homines ſic, minimus vocabitur in regno cælorum.* Alij autem ſedentium faciunt antequam dicant, & dicunt ſapienter moleſtantes differentias humerorum, & onera eis parcè imponunt: ipſi ea prius mouentes ad exhortationem audientium cætero- E rum, de quibus Dominus ait: *Qui autem fecerit, & docuerit ſic, hic magnus vocabitur in regno Dei.*

Scribæ & Phariſæi ſedentes ſuper cathedrã Moyſi.

Chriſti diſcipuli ſuper eandem ſedentes.

Iidem ſuper cathedram Eccleſiæ.

Qui benè, maléque ſuper eam ſedeant.

Adhuc autem ſecundum ſimplicem traditionem dicti huius, quo ait: *Secundum omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite; ſecundum opera eorum ne faciatis*: dicimus quòd per hæc oſtendere voluit quoſdam in Eccleſiâ eſſe, qui quantum ad verbum quidem potentes ſunt docere mirabilia, & exponunt ea ſecundum rationem, non autem volunt ſecundum quod dicunt agere: quorum quidem doctrina eſt audienda, non autem eſt & conuerſatio imitanda. Reprehendit ergo huiuſmodi præceptores, qui non ſolùm quæ docent non faciunt,

Eius ſpirituale onus, leue.
Matth. 11. v. 28.

onus eſt leue : ideo & Dominus dicit ad eos qui legis mandatis corporalibus erant grauati, & alligati : *Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam. Suſcipite iugum meum ſuper vos, & videte quia iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue eſt.* Onus autem leue Euangelium eſt, quod eſt lex ſpiritalis.

Scribæ & Phariſæi humanæ laudis cupidi.

Aduc autem ſedentes ſuper cathedram Moyſi Scribæ & Phariſæi omnia opera ſua faciunt vt ab hominibus videantur, viſibilem ſuſcipientes circuncisionem, & viſibiliter corporalia fermenta auferentes de domibus ſuis, & pro eis ſimiliter corporale azymum inducentes, & Hieruſalem viſibilem hominibus requirentes,

2. Cor. 4 v. 12.

& ſimilia his agentes vniuerſa. Aſpiciunt enim ea quæ videntur, & temporalia ſunt, & eleemoſynas facientes vt ab hominibus glorificentur, & ſtantes in plateis orant vt videantur eſſe religioſi.

Chriſti veri diſcipuli pro ſeruiūt in occulto.

Chriſti autem veri diſcipuli qui aſpiciunt quæ non videntur, & ſunt æterna, orant in occulto promptuario ſuo, & eleemoſynas in occulto faciunt, & legem in occultis implent, quaſi in occulto conſtituti Iudæi, ſecundum quod ait Paulus :

Rom. 2. v. 8.

Non enim qui in manifeſto Iudeus, neque quæ palam in carne circuncifio : ſed qui in occulto Iudæus eſt, & circuncifio cordis in ſpiritu, non in littera. In occultis enim, & in azymis inuiſibilibus epulantur ſynceritatis, & veritatis : manducant etiam Paſcha immolatum Chriſtum pro nobis, qui dixit:

Ioan. 6. v. 54.

Niſi manducaueritis carnem meam, non habebitis vitam manentem in vobis. Et per hoc quòd bibunt ſanguinem eius verum potum, vngunt ſuperliminaria domorum animæ ſuæ : quærentes non ſicut illi ab hominibus gloriam, ſed à Deo occulta videnti.

v. 5.
Superſtitioſa obſeruātia Scribarū, & Phariſæorum.
Deut. 6. v. 8.

Poſt hæc videamus quid eſt quod ait : *Dilatant Phylacteria ſua, & magnificant fimbrias veſtimentorum ſuorum.* Sciendum eſt in iſtis, quia quod ſcriptum eſt in lege de verbis diuinis, dicente : *Alligate ea ſuper manum veſtram, & erunt mobilia coram oculis veſtris.* Qui ergo omnia faciunt vt ab hominibus videantur Scribæ, & Phariſæi, ſcribentes legis dicta in duobus præſciſuris, membranis alligant : & alteram quidem in domibus portant, quaſi coronam ponentes in capitibus ſuis, quod ſcriptum eſt ſecundum frontem : alteram autem ſuper brachium manus ſuæ, & vocant eas phylacteria.

Deut. 22. v. 12.

Similiter & de fimbriâ aliquid inuenientes in Deuteronomio, exiſtimantur ſeruare legem fimbriam aliquam facientes in aliquâ parte veſtimentorum ſuorum quæ portant. Etiam hæc ergo Dominus reprehendens Scribas, & Phariſæos in corporalibus & viſibilibus eorum obſeruationibus, dicit : *Omnia faciunt, vt ab hominibus videantur. Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias veſtimentorum ſuorum.* Diſcipuli autem Ieſu omnia opera ſua faciunt, vt à Deo videantur ſolo. Alligant enim legem Dei ſuper manum ſuam ſpiritaliter, ſuper opus ſuum bonum : & per meditationem diuinarum diſciplinarum ſemper ea mouentes, mobilia faciunt diuina præcepta coram oculis animarum ſuarum, & fimbriam virtutis Ieſu plenam in eo quòd imitantur magiſtrum.

Vitia ſimilia Scribarum & Phariſæorum in Eccleſiâ.

Quid autem oportet dicere de his, qui amant primos diſcubitus in conuiuiis, & primas cathedras in ſynagogis, & primas ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi? Manifeſtè

A huiuſmodi delicta non tantùm apud tunc Scribas, & Phariſæos ſolos inueniebantur, vel inueniuntur apud ipſos, ſed etiam in Eccleſiâ Chriſti inueniuntur non ſolùm conuiuia, & facientium ea menſas ſuſcipientes, ſed etiam cathedras primas in eis amantes, & multa facientes : primùm quidem vt Diacones fiant, non tales quales dicit Scriptura, ſed quales ſunt, qui comedunt viduarum domos, oratione longâ orantes : & propterea accipient iudicium maius.

Act. 6. v. 3.
Infr. v. 4.

Et qui tales Diaconi fieri volunt, conſequenter viſibiles primas cathedras eorum, qui dicuntur Presbyteri, præripere ambiunt. Quidam autem nec iſtis contenti plurima

B machinantur, vt Epiſcopi vocentur ab hominibus, quod eſt Rabbi : cùm deberent intelligere Epiſcopum fieri oportere irreprehenſibilem, & cætera, quæ ſequuntur :

Tit. 1. v. 7.

vt ſi non dicatur ab hominibus eſſe Epiſcopus, tamen ſit apud Deum.

Epiſcopus quoad meritum.

Qui enim habet in ſe, quæ Paulus enumerat de Epiſcopo : etſi non eſt coram hominibus Epiſcopus, Epiſcopus eſt apud Deum, etſi non per ordinationem hominum ad eum gradum peruenit. Sicut & medicus eſt, qui medicinalem didicit diſciplinam, & poteſt medicare quaſi medicus : etſi ægrotantes non ei credant corpora ſua, medicus eſt : ſed & gubernator eſt, qui didicit gubernatoriam artem, & poteſt eâ, ſicut conuenit, vti : etſi non crediderit ei aliquis gubernacula nauis, tamen eſt

C gubernator.

Eccleſiaſticorū faſtus vitioſus.

Inuenies autem nouæ gloriæ amatores zelantes ab hominibus gloriam, & à Deo non deſiderantes, quaſi ante iudices & præſides, ſic quoſdam adduci ante eos : & ſi dicere oportet, per hoc ipſum leuiſſimum Chriſti onus, intolerabile faciunt onus. Chriſti autem diſcipulus ſuſtinet, & adhuc intercedit : omnia facit vt videatur à Deo, gloriam contemnens humanam.

Verorum Chriſti diſcipulorum laudata ambitio.

Iſte videns parabolarum Euangelicarum cœnam, & cœleſtes primitiuorum Eccleſias, & congregationes, & nundinas in quibus erat ſecundum Canticum canticorum ſponſa, diligit quidem in ſpiritualibus cœnis diſcubitus primos, vt meliora ſpiritualium ciborum, & primitias conuiuij ſpiritualis manducet, & non

D reliquias cæterorum. Diligit etiam cum Apoſtolis ſedentibus ſuper thronos duodecim, primas cathedras, actibus bonis dignum ſe præbere feſtinans cathedris huiuſmodi. Sic autem & ſalutationes, quæ fiunt in nundinis, quas expoſuimus ſupra. Vnus eſt magiſter omnium. Vocari autem Rabbi, neque ab hominibus, neque ab alio aliquo diligit iuſtus ; certus quia vnus eſt magiſter omnium : omnes autem qui ſub eo ſunt, alterutrum ſunt fratres. Sed & qui ſupernâ natiuitate non ſolùm ex aquâ, ſed etiam de Spiritu natus eſt : ſpiritum adoptionis accepit, vt dicatur de eo, quòd non ex carne, ne-

Ioan. 1. v. 13.

E que ex voluntate viri, ſed ex Deo natus eſt : nullius eorum qui in terris habentur, & deorſum filius adhuc exiſtens : non vocat patrem in terris, quaſi qui per omnem actum ſecundum Deum impletum dicit :

Matth. 6. v. 9.

Pater noſter, qui es in cœlis. Et ſi miniſtrat quis verba diuina, nequaquam ſe præbet vt magiſter, miniſtrum ſe eſſe profeſſus, dicens :

Luc. 22. v. 27.

Ego autem ſum in medio veſtrum non tanquam qui recumbit, ſed quaſi qui miniſtrat.

Benè autem poſt omnia quibus vanæ gloriæ vetuit concupiſcentias, addidit dicens, *Qui ſe*

v. 12. *exaltauerit, humiliabitur.* Quod vtinam omnes quidem audirent: maximè autem Diaconi, & Presbyteri, & Epiſcopi; maximè qui arbitrantur ſibi hæc non eſſe ſcripta. *Qui ſe exaltauerit humiliabatur*: propterea quòd quaſi neque illud ſcientes, *Qui ſe humiliat, exaltabitur*; non audiunt eum qui dixit: Matth. 11. v. 16. *Diſcite ex me, quoniam mitis ſum, & humilis corde.* Inflati ſunt autem, & per inflationem decidunt in iudicium diaboli; nec quærunt per humilitatem aſcendere à iudicio inflationis, cùm deberent Eccl. 3. v. 20. recordari Sapientiæ verbum dicentis: *Quantùm magnus es, tantùm humilia te, & coram Deo inuenies gratiam.* Quod primum Dominus conſummauit. Quantùm enim fuerat magnus, tantùm ſe humiliauit. Phil. 2. v. 6. *Cùm enim eſſet in formâ Dei, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe parem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens in ſimilitudine hominum factus, & in ſpecie inuentus vt homo. Humiliauit ſe vſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus illum ſuperexaltauit, & donauit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Qui eſt benedictus in ſæcula ſæculorum: Amen.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 23. v. 1. TVnc Ieſus locutus eſt turbis & diſcipulis ſuis, dicens: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi, &c.* Legis de ſe teſtantis gloriam prætulit, quæ imaginem in ſe futuræ veritatis expreſſerat: in omnibus enim Chriſti meditabatur aduentum. Quicquid enim in eâ continebatur, in profectum manifeſtandæ eius cognitionis aſſumptum eſt. Iubet igitur præceptis Phariſæorum obtemperari, quia in Moyſi cathedrâ ſederunt: iubet legis mandatis omnibus obediri, ſed à factis eorum atque operibus abſtineri, vt mores hominum atque infidelitas, non legis doctrina vitetur. Ipſi enim ſubdito ſibi populo grauiſſima legis onera imponunt, ne digitum quidem ſuum contingendis ipſis admouentes. Quinetiam præcipiunt Deum ex toto corde diligi, & proximum tanquam ſe amari: ipſi aduerſum legis ſibi latæ teſtimonium, Deum in Chriſti paſſionibus perſequentes. Verborum quoque ſuorum gloriam tanquam phylacteria dilatantes, quibus vitæ æternæ auctor Deus non ſit intellectus in Chriſto: ſeſéque ex honore legis emiſſos tamquam fimbrias ex veſte magnificent, qui totius legis ignari, neque opera, neque virtutem eius ipſius legis agnouerint. Amantes primos accubitus in conuiuiis, qui igni æterno (conuiuantibus potiùs cum Abraham Gentibus) deputantur: Et primas cathedras in ſynagogis, ipſi doctorem ſuum ſecundum Legis & Prophetarum teſtimonium neſcientes: ſed & ſalutationes in foro, quibus humilitas cordis, & miniſterium in omnes eſt imperatum. Vocari etiam ab hominibus magiſtri volunt, doctrinæ legis ignari, & Magiſtrum ſalutis perpetuæ reſpuentes. Quæ quia omnia prophana, atque peruerſa eſſent, factorum imitatione damnantur: legis autem audientia & dictorum obedientia, quia Chriſtum loquebantur, exigitur. Verum in contrarium diſcipulis iam ſe ſcientibus, totius humilitatis præcepta conſummat:

Lex audienda, quæ Chriſtum prœloquatur; cauendi mores Scribarum & Phariſæorum.

A vt meminerint omnes fratres eſſe, id eſt, filios Parentis vnius, & per nouæ natiuitatis generationem terreni ortus exceſſiſſe primordia, & vnum ſibi eſſe omnibus cæleſtis doctrinæ Magiſtrum, & gloriam honoris æterni humilitatis conſcientiâ capeſſendam: quia inſolentiam Deus humilem effecturus ſit, & humilitatem elaturus in gloriam.

S. HIERONYMI PRESBYTERI

teri in idem Euang.

TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas, & diſcipulos ſuos, &c. Quid manſuetius, quid benignius Domino? Tentatur a Phariſæis: confringuntur Matth. 23. v. 1.
B inſidiæ eorum, & ſecundum Pſalmiſtam: *Sagitta paruulorum factæ ſunt plagæ eorum*: nihilominus propter ſacerdotij & nominis dignitatem, hortatur populos vt ſubiiciantur eis, non opera, ſed doctrinam conſiderantes. Quod autem ait: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi*, per cathedram doctrinam legis oſtendit. Ergo & illud quod dicitur in Pſalmo: *In cathedra peſtilentiæ non ſedit*: &, *Cathedras vendentium columbas euertit*: doctrinam debemus accipere. Pſal. 63. v. 5. Domini in Sacerdotes, tametſi malos obſeruantia. Pſal. 1. v. 1. Matth. 21. v. 12.

Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, &c. Hoc generaliter aduerſus omnes magiſtros, qui grauia iubent, & minora non faciunt. Notandum autem quòd & humeri, & digitus, & onera, & C vincula quibus alligantur onera, ſpiritualiter intelligenda ſunt. v. 4.

Omnia verò opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, &c. Quicunque igitur ita facit quodlibet vt videatur ab hominibus, Scriba & Phariſæus eſt. *Dilatant enim phylacteria, & magnificant fimbrias. Amant quoque primos recubitus in cœnis, &c.* Væ nobis miſeris, ad quos Phariſæorum vitia tranſierunt. Dominus cùm dediſſet mandata legis per Moſen, ad extremum intulit: *Ligabis ea in manu tuâ, & erunt immota ante oculos tuos*; & eſt ſenſus. Præcepta mea ſint in manu tuâ, vt opere compleantur: ſint ante oculos tuos, vt die ac nocte mediteris in eis. Hoc Phariſæi malè interpretantes, ſcribebant in membranis D decalogum Moſi, id eſt, decem verba legis: complicantes ea, & ligantes in fronte, & quaſi coronam capiti facientes, vt ſemper ante oculos mouerentur: quod vſque hodie Indi, & Perſæ, & Babylonij faciunt: & qui hoc habuerit, quaſi religioſus in populis iudicatur. Iuſſerat quoque aliud Moſes: vt in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Iſraëlis populum dignoſcendum: vt quomodò in corporibus circunciſio ſignum Iudaicæ generis daret, ita & veſtis haberet aliquam differentiam. Superſtitioſi magiſtri captantes auram popularem, atque ex mulierculis ſectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutiſſimas in eis ſpinas li- E gabant: vt videlicet ambulantes, & ſedentes interdum pungerentur, & quaſi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & miniſteria ſeruituris eius. Quia ergo dixerat Dominus: *Omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus*; quod generaliter accuſarat, nunc per partes diuidit. Pictatiola illa decalogi, phylacteria vocabant: quòd quicunque habuiſſet ea, quaſi ob cuſtodiam & munimentum ſui haberet: non intelligentibus Phariſæis quòd hæc

v. 5. Vitia Phariſæorum in Eccleſiam deriuata. Deut. 6. v. 6. Vana Phariſæorum obſeruantia. Num. 15. v. 38. Deut. 22. v. 12.

in corde portanda ſint, non in corpore: alioquin & armaria, & arcæ habent libros; & notitiam Dei non habent. Hoc apud nos ſuperſtitioſæ mulierculæ, in paruulis Euangeliis, & in crucis ligno, & iſtiuſmodi rebus (quæ habent quidem zelum Dei, ſed non iuxta ſcientiam) vſque hodie factitant: *culicem liquantes, & camelum glutientes*. Iſtiuſmodi erat fimbria parua & breuis ex lege præcepta, quam & mulier illa quæ ſanguine fluebat, tetigit in pallio Domini: ſed non eſt compuncta ſuperſtitioſis ſentibus Phariſæorum, magiſque ſanata ad tactum eius. Cúmque ſuperfluè dilatent phylacteria, & magnas faciant fimbrias, gloriam captantes ab hominibus: arguuntur in reliquis, cur quærant B primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis: & in publico gulam ſectentur, & gloriam: & vocentur ab hominibus Rabbi, quod Latino ſermone magiſter dicitur. Denique ſequitur:

Verùm nihil vetat, verâ hæc pietate fieri. quomodò laudatur in Cæciliâ geſtatio ad pectus Euangelij.

Infra v. 24.

Matth. 9. v. 20.

Vos autem nolite vocari, &c. Nec magiſter, nec pater vocandus eſt alius, niſi Deus Pater, & Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Pater, quia ex ipſo ſunt omnia. Magiſter, quia per ipſum omnia: vel quoniam per diſpenſationem carnis eius omnes reconciliati ſumus Deo.

1. Tim. 2. v. 7.

Quæritur quare aduerſum hoc præceptum, Doctorem Gentium Apoſtolus ſe eſſe dixerit: aut quomodò vulgato ſermone, maximè in Palæſtinâ & Ægypti monaſteriis, ſe inuicem patres vocent. Quod ſic ſoluitur: Aliud eſſe naturâ Patrem vel Magiſtrum, aliud indulgentiâ. Nos ſi hominem patrem vocamus, honorem ætati deferimus: non auctorem noſtræ oſtendimus vitæ. Magiſter quoque dicitur ex conſortio veri Magiſtri. Et ne infinita replicem: quomodò vnus per naturam Deus, & vnus Filius non præiudicat cæteris ne per adoptionem dij vocentur & filij: ita & vnus Pater & Magiſter non præiudicat aliis, vt abuſiuè appellentur patres & magiſtri.

Magiſtri & Patres vt etiam homines vocandi.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

Hom. 73. in Matth. 23. v. 5.

T*Vnc Ieſus loquutus eſt turbis & diſcipulis ſuis, dicens: Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, &c.* Tunc iſtud, quando ſignificat? quando illorum ora obſtruxit, quando ita iam confuſi fuerunt, vt tentare ipſum ampliùs non auderent. Verùm quoniam Domini, & Domini mentionem fecit, iterum ad legem refugit. Sed dices fortaſſe, in lege nihil tale dictum eſſe, ſed, *Dominus Deus tuus, Dominus vnus eſt.* Attamen Scriptura totum vetus Teſtamentum legem ſolet appellare. His omnibus oſtendit eadem ſe Patri velle. Nam ſi contraria illi cuperet, contraria quoque in legem dixiſſet: nunc verò adeò legem vereri videtur, vt etſi legalis doctrinæ profeſſores corrupti ſint, auſcultare tamen hortatur, & de rectâ diſplinâ viuendi diſſerit, quæ res maximè cauſa incredulitatis erat. Corruptis enim viuendi moribus, & inanis gloriæ cupiditate à credendo repellebantur. Cùm igitur præcepta emendationis gratiâ tradere voluerit, quod præcipuè ad ſalutem conducit, ne quis ſcilicet dogmata negligat, néve in Sacerdotes inſurgat, id ſummopere iubet; nec iubet ſolùm, verumetiam facit: non enim à docendi

Matth. 22. v. 44.

Deut. 6. v. 4.

A gradu corruptos deiecit, vt nullam audientibus occaſionem inobedientiæ relinqueret, & maius illis iudicium præpararet. Sic quamuis nequam eſſent principatum eis confirmauit, vt vel poſt increpationem edixerit *Omnia quæcunque illi vobis dixerunt eſſe facienda, facite*: non enim ſua, ſed quæ per Moyſen Deus imperauit prædicant.

Sacerdotibus obediendum, etiam malis; quod eſt ſaluti conſultiſſimũ.

Tu autem conſidera quantum Moyſi deferat honorem, & ſe veteribus conuenire oſtendat, & illos propter legem Moyſi venerandos autumet. *Super Moyſi* enim, inquit, *cathedram ſederunt*: ita qui à moribus eorum fide dignos non potuit ipſos eſſe teſtari, à quibus licebat, nimirum à B ſede ac eius doctrinâ id facit. *Omnia* autem cùm audis, non debes omnia quæ ſunt in lege intelligere: vt de cibis, & ſacrificiis, cæteriſque huiuſmodi. Quomodò enim hoc confirmaſſet, quæ iam refutauit? Sed, *omnia* inquit, quibus mores hominum corriguntur, quibus meliores efficimur, & quæ ita nobis congruunt, vt non patiantur iugo ampliùs legis deprimi. Cur igitur non gratiæ præceptis iſta, ſed auctoritate Moyſi confirmauit? Quoniam nulla temporis opportunitas erat ante crucis myſterium ad hæc manifeſtanda: quamuis ad hæc aliud etiam mihi quiddam occupato diſpenſare videatur. Nam quoniam grauiùs eos accuſaturus eſt, ne imperiti C cupiditate principatus eorum laborare, aut odio ipſum moueri exiſtiment: hoc primò remouet, vt omni ſuſpicione ablatâ liberiùs reprehendat. Sed cuius rei gratiâ ipſos tandem accuſat, & longâ in eo vtitur oratione? Præmonere multitudinem voluit, ne opera eorum ſequentes, miſeriùs cadant. Non enim ſimile eſt interdicere ne faciant, & eos qui peccarunt oſtendere: ſicut nec ſimile eſt conſulere quæ oportet, & eos qui rectè ipſi fecerunt, in medium producere: propterea & præueniens ait: *Secundum autem opera eorum, nolite facere.* Nam ne inducere animum poſſent quoniam auſcultandi ſunt, imitandos etiam eſſe, hac vtitur correctione, ac honorem qui eis deferri videbatur, in reprehenſionem D conuertit. Nam quid doctore miſerum magis, qui talis ſit, vt diſcipulis ſalus ſit, ſi vitæ illius nullam rationem habuerint? Ita qui ipſis honor deferri videbatur, maxima illorũ accuſatio eſt, cùm talis eorum vita eſſe videatur, vt imitatores ipſorum corrumpantur. Hac ergo de cauſâ ad accuſationem ipſorum deuenit, & adhuc vt oſtendat incredulitatem eorum, & crucis ſupplicium quod ſceleratè illaturi ſunt, non ipſius crucifixi culpâ, ſed illorum improbitate accidiſſe.

Faciẽda omnia legis, ſed moralia tantũ.

Tu verò conſidera vnde initium ſumat, & vnde crimina eorum amplificet. *Dicunt enim*, inquit, *non faciunt*. Criminandi namque omnes ſunt, inquit, qui legem tranſgrediuntur: ſed maximè E omnium qui doctoris fungitur auctoritate: dupliciter enim, atque tripliciter iurè condemnatur. Primùm, quia tranſgreditur. Deinde, cùm in corrigendis aliis ipſe claudicat: propter dignitatem quam gerit, maiore dignus ſupplicio eſt. Tertiò, quia etiam ceu doctor præſideat, nequitiâ ſuâ facilè cæteros corrumpit: his autem aliam etiam reprehenſionem adiungit, quoniam auſteros ſe nimium gerant aduerſus ſubditos: *Ligant enim onera grauia, & importabilia, &c.* Duplicem hîc nequitiam eorum oſtendit, tum quia ſine veniâ exquiſitiſſimè multitudinem

Doctoris legem trãſgredientis multiplex culpa.

Graue in vno crimen, nimia ſeueritas in ſubditos, in ſe autem indulgentia.

viuere volunt: tum quia nimium ſibiipſis indulgentes magnam aſſumunt licentiam, quorum oppoſita in optimo principe requiruntur: vt ſcilicet aduerſus ſeipſum nullâ vtatur veniâ, ſed ſeuerum in ſe iudicem ſeſe exhibeat: erga ſubiectos autem mitior, & ad dandam pronior veniam ſit: quorum oppoſita iſti faciebant. Tales quippe omnes ſunt, qui verbis philoſophiam terminant, auſteri nimium, & non ignoſcentes eo inexperti eius doctrinæ, quæ opere ac exemplo diſcipulis traditur: quæ nequitia cùm parua non ſit, ſuperiora crimina in maius extollit. Tu autem expende, quomodò id etiam auget: non enim dixit; Non poſſunt, ſed, *nolunt*; nec portare aut ferre, ſed, *digito mouere*, B hoc eſt, nec prope accedere, nec tangere volunt; ſed diligentes atque robuſti in prohibitis ſunt.

v. 5.

Inanis gloria.

Omnia enim opera ſua faciunt, ait, *vt ab hominibus videantur*. His verbis inanis gloriæ cupiditatem eis obiicit, quâ perierunt. Ita ſuperiora crudelitatis erant atque deſidiæ: hæc verò furoris, qui gloriæ inanis cupidine illos exagitabat: quæ res à Dei eos expulit charitate, corrupit, ac effecit facilè vt in alieno certarent ſpectaculo. Nam quales ſpectatores quiſpiam ſibi eligit, cùm his placere ſtudeat, conſona illis certamina ſuſcipiat neceſſe eſt. Ita qui

Qualis quiſque eſt, tales quærit ſpectatores.

fortibus viris ſpectantibus luctatur, fortiter agere conatur: qui verò apud ignauos & timidus, C ipſe quoque huiuſmodi efficitur: vt verbi cauſa: Riſu quis gaudentes habet ſpectatores, ridendi auctor illicò efficitur, vt ſpectatoribus placeat. Alius à diligenti atque philoſopho ſpectari voluit, talis & ipſe videri certat, vt laudem à ſpectatore ſuo conſequatur. Sed perſpice in hoc loco rurſus quomodò crimen amplificet. Non enim alia ſic, alia non ſic faciunt, ſed vniuerſa ſimpliciter ſic. Cùm igitur inanem gloriam eis obiecisſet, non à magnis ac neceſſariis illâ eos laborare demonſtrat: nihil enim huiuſmodi habebant: ſed à paruis atque vilibus; phylacteriis nimirum, ac fimbriis, quibus ingens eorum nequitia ſignificabatur. *Dilatant enim*, inquit, D *phylacteria ſua, & magnificant fimbriam veſtium ſuarum*. Quænam ſunt hæc phylacteria, & fimbriæ? Quoniam facilè beneficiorum Dei obli-

Phylacteria, & fimbriæ.

uiſcebantur, idcirco Deus ſigna ſua in libellis breuiſſimè conſcribi, & manibus eorum appendi iuſſit, vnde dictum eſt: *Erunt immota ante oculos tuos*. Hæc Phylacteria, id eſt, con-

Deut. 6. v. 8.

Euangeliorum è collo inolita cõſuetudo.

ſeruatoria, vocabant, ſicuti multæ mulierum modò faciunt, Euangelia ex collo ſuſpendentes: & vt aliunde in memoriam reducantur, quod obliuioſi crebrò facere ſolent, filo digitum ſtrictiùs ligantes, id Deus ceu infantulis iuſſit facere. Hyacinthinam enim vittam in extremitate E veſtis, quæ ad talos eſt, aſſui præcepit, vt attentiore curâ mandatorum recordarentur: hanc

Num. 15. v. 38.

Deut. 22. v. 12.

fimbriam appellant. In his igitur rebus diligentiores, ligacula quibus libelli dependebant, latiora, & fimbrias maiores faciebant, quod ex inani gloriâ proficiſci videbatur. Quam enim ob rem hæc ita facis? An quia virtutem id eximiam putes? vel quia aliquid vtilitatis inde habeas? non enim vt illa dilates & magnifica facias, Deus præcepit, ſed vt ſigna & miracula eius memoriâ teneas. Quòd ſi eleemoſynâ atque ieiunio, tametſi noſtra ſint opera ac laborem habeant, nullo pacto gloriari oportet,

A quam ob rem his plurimum te iactas, ô Phariſæe, quibus maximè tua deſidia declaratur? Illi verò non hinc ſolùm, verumetiam ex aliis multò minoribus morbum contrahebant.

Diligunt enim, ait, *primos in cœnis accubitus, &c.* Hæc enim & ſi minima eſſe videantur, magnorum tamen cauſa ſunt malorum. Nam &

Iban. 6.

Affectati primi conſeſſus ingentium malorum in Eccleſiâ cauſa.

ciuitates & Eccleſias ſæpenumero euerterunt: propterea nec à lacrymis abſtinere poſſum, cùm primos iſtos conſeſſus, & ſalutationes audiam, ac in mentem veniat, quot quantáque hinc mala in Eccleſiâ Dei orta ſunt, quæ modò percenſeri tempus non eſt, imò verò nec opus, cùm ſeniores ea quæ viderunt, minoribus etiam enarrare queant. Tu autem conſidera ibi ma- B ximè illos inanis fomenta gloriæ quæſiuiſſe, vbi iubebantur humiliores eſſe; in ſynagogis videlicet, quò ad docendos alios veniebant: in conuiuiis enim huiuſmodi aliquid committere, non ita graue videtur: quamuis non in Eccleſia ſolùm, ſed vbique doctorem cæteris præſtare oportet. Nam quemadmodum homo vbicun-

Doctor vbique, & in omnibus, cæteris excellat.

que fuerit, cæteris animantibus præſtat: ita doctorem decet, ſiue loquatur ſiue ſileat, ſiue in conuiuiis ſiue alibi ſit, cæteris hominibus excellere, adeò vt inceſſu, & aſpectu & habitu, omnibúſque ſimpliciter aliis præſtantior eſſe videatur. Illi verò in omni re derideri di- C gni, vndique ſibi dedecus contrahebant: quæ fugienda erant, inſequentes. *Diligunt* enim, ait: quòd ſi diligere crimen eſt, quid erit re ipſâ niti obtinere? Sed cætera quidem tanquam parua & vilia, & in quibus non erat opus diſcipulos ſuos corrigi, in accuſatione & reprehenſione

Ambitiô principatus & ſedis magiſtralis malũ ſeriò cauendum.

illorum terminat: principatus autem appetitio, quæ omnium malorum cauſa erat, & ſedis magiſtralis inuaſio in medium diligenter ad doctrinam diſcipulorum producitur.

v. 8.

Quid enim ait? *Vos autem nolite vocari Rabbi*. Cuius cauſa ſtatim ſubiungitur: *Vnus enim veſter eſt Magiſter, omnes verò vos fratres eſtis*. Nec alter altero præſtantior, quoniam nihil eſt, quod à ſeipſo quiſquam ſciuerit: D ideo Paulus quoque dicit: *Quid enim eſt Paulus? quid autem Apollo? quid porrò Cephas: niſi miniſtri?* non dixit, Magiſtri. Et rur-

1. Cor. 3. v. 7.

Solus Deus principaliter Magiſter & Pater.

ſus: *Non vocetis patrem*. Non vt neminem patrem vocent, ſed ne ignorent quem principaliter Patrem vocare oporteat. Nam quemadmodum nemo principaliter Magiſter eſt, ſic nec Pater præter illum qui tam magiſtrorum, quam patrum omnium cauſa eſt. Et rurſus ſubiungit: *Neque vocemini magiſtri, quia Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus*. Nec dixit, ego: ſed, quemadmodum in ſuperioribus, *Quid vobis videtur de Chriſto*: dixit, non, E de me: ſic & in hoc loco. Quare libenter nunc aduerſarios interrogarem, quid dicerent, cùm ſæpius Patri ſoli ad contemptum Vnigeniti, Vnus Deus, & vnus Do-

Regula Theologica, vt termini excluſiui in diuinis tantùm excludant creaturas.

minus, accommodent: Magiſtérne Pater eſt? Nullus negare audebit: atqui *Vnus*, inquit, *Magiſter veſter eſt Chriſtus*. Quemadmodum igitur, cùm vnus eſſe Chriſtus dicatur, non expellitur Pater, ne magiſter ſit? ſic cùm vnus Dominus, & vnus Deus Pater aſſeratur, non expellitur Filius, quominus vnà cum Patre Dominus & Deus ſit. Vnus enim, atque vnus ad diſtinctionem hominum, aliarúmque creaturarum dicitur.

A Cùm ergo fugiendum eſſe hunc grauem morbum edixerit, docet per humilitatem eſſe fugiendum, ac ideo adiecit: *Qui eſt maior veſtrum, erit veſter miniſter.* Nihil enim humilitate præſtantius, propterea crebrò de hac virtute commemorat. Nam & quando paruulos in medium adduxit, & cùm in monte doceret, hinc beatitudines illas incœpit: & impræſentiarum radicitus ſuperbiæ vitium euellit, dicens: *Qui ſeipſum humiliauerit, exaltabitur.* Vide quomodò rectè ad contrarium auditorem impellit. Non enim à cupiditate primatus prohibet ſolùm, ſed ad alterum extremum hortatur: ſic enim deſiderio potieris, inquit, tuo: propterea ordine vobis iſta ſequenda ſunt. *Qui enim ſeipſum humiliauerit, is exaltabitur.*

v. 11. Humilitas ſæpe à Domino inculcata. Matth. 18. v. 2. Matth. 5. v. 3. v. 12.

B Sed vbi hanc inueniemus humilitatem, inquies? Vultis ad ſpectaculum huius virtutis rurſus aſcendamus: ad ſanctorum dico tabernacula; montes, inquam, atque conualles; ibi enim humilitatis hanc ſublimitatem videbimus: ibi ſunt homines, quorum alij dignitatibus præfulſerunt, alij diuitiis excelluerunt: qui omnes mirabiliter ſe vndique veſtitu, domo, miniſteriis, cæteris omnibus ad præcipuam humilitatem reduxerunt. Omnia igitur quæ ad ſuperbiam incendunt, amictus magnificentia, ædium ſplendor, miniſtrorum multitudo, quibus vel inuiti ad inſolentiam omnes detruduntur, iacent ibi humi proſtrata. Ipſi ergo ligna ſcindunt ipſi accendunt ignem, ipſi coquunt, ipſi aduenis miniſtrant: nec iniuriâ aliquem afficientem, nec qui afficiatur ibi videbis; nec præcipientem, nec cui præcipiatur: ſed omnes miniſtri ſunt, & ab vnoquoque peregrinorum pedes lauantur. Et magna de hoc apud eos honeſta contentio; quod faciunt non inquirentes, ſiue ſeruus ſit, ſiue liber qui aduenit, ſed erga omnes ſimpliciter hoc miniſterio vtuntur. Nullus enim ibi eſt magnus, aut paruus: Ingens igitur confuſio, inquies: imò verò præcipuus ordo. Nemo enim paruúſne, an magnus ſit, reſpicit; ſed omnes inferiores ſe cæteris ducunt, & hac ratione maiores efficiuntur. Vna menſa omnibus, & miniſtrantibus & iis quibus miniſtratur; eædem epulæ, eadem domus, & idem viuendi ordo: magnus eſt apud eos, qui vilia opera rapit. Abeſt inde meum ac tuum: eiectum inde omninò id verbum eſt, quod multorum cauſa eſt bellorum. Cur autem miratis, ſi vnus viuendi modus, vna menſa, vnus veſtitus omnibus ſit, cùm omnia quoque vna ſint vniuerſis, non dico ſecundum ſubſtantiam (id enim ſimiliter in omnibus eſt) ſed ſecundum charitatem: quomodò igitur ipſa contra ſeipſum vnquam ſuperbiet? Non eſt ibi paupertas, non ſunt diuitiæ, non gloria, non ignominia: magni & parui virtute ſolummodò ſunt, ſed nemo id reſpicit. Non enim dolet paruus quaſi contemptus, quippe cùm qui contemnat nemo ſit: quòd ſi eſſet, per iſtud maximè erudiuntur contemni, deſpui, ac vilipendi; non verbis ſolùm, verumetiam rebus: cum mancis, cum pauperibus libenter conuerſantur, & his menſæ conuiuis plenæ quotidie ſunt: propterea regno cœlorum digni ſunt. Alius ibi vulnera permulcet læſi, alius cæcum ducit, alius portat eum qui crus fregit. Non ſunt ibi paraſiti, nec adulantium multitudo; imò verò, nec quid ſit adulari cognouerunt.

Monachorũ inſtitutum prædicat. Humilitatis apud eos ſtudium. Communia opera. C Hoſpitum officioſa receptio. Summa æqualitas. Victus item. D Sublata proprietas. E Charitatis officia.

Vnde igitur inſolentes fieri poſſunt, cùm tanta ſit apud eos æqualitas? Propterea etiam magna eis ad virtutem facilitas atque mirabilis præbetur: his enim multò magis rudiores proficiunt, quàm ſi cogerentur primos alijs honores deferre. Sicut enim audacem, ac temerarium non qui reſiſtit, ſed qui cedit, ſolet erudire: ſic ambitioſum non qui de gloriâ contendit, ſed qui gloriam aſpernatur, corrigere videtur: quod illis diligenter factitatum eſt. Nam quanta contentio de primatu apud nos eſt, tantum apud eos certamen de contemnendo primatu eſt: ſtudent enim non vt honorentur, ſed vt honorent. Ipſa etiam opera ad humilitatem exhortantur, & ſuperbire non ſinunt. Quis enim vnquam terram fodiens, plantas rigans, ſportas & ſacculos texens, cæteraque ſimilia faciens, multum ſibi poterit arrogare? Quis præterea pauper inediâ ſeipſum domans hâc ægritudine laborabit? Nemo profectò: propterea perfacilis ibi humilitas eſt. Nam quemadmodum apud nos propter plaudentium atque admirantium multitudinem, difficile eſt humilitatem ſeruare: ita ibi facilimum. Solitudini enim ſolummodò ille attendit: Volucres volantes videt, arbores concuſſas aſpicit, ſpirantem zephyrum ſentit, fluuios per valles deferri ſpectat. Vnde igitur extolletur, qui in tantâ ſolitudine viuit?

Omnia apud eos humilitati comparata. Maiorum exempla. Abiecta opera. Solitudinis ipſa ſpecies.

Non tamen idcirco excuſabiles nos erimus, qui in mediâ multitudine conuerſantes nobis arrogamus. Nam & Abraham cum Chaldæis erat, & tamen dicebat: *Ego verò ſum terra, & cinis.* Et Dauid in medijs aciebus: *Ego*, clamabat, *vermis ſum, & non homo.* Et Paulus in medio terrarum orbe non verebatur dicere: *Non ſum dignus vocari Apoſtolus.* Quam igitur ſatisfactionem habebimus, cùm poſt tot, tantaque exempla non reſipiſcimus? Nam quemadmodum illi mille coronis rutilabunt, quoniam primi virtutis iter egerunt: ſic nos qui nec poſt illos quorum res geſtas lectitamus, neque poſt iſtos viuentes, quorum opera admirantes videmus, ad imitandam humilitatem eorum impellimur, mille meremur ſupplicia. Quâ enim ratione ſatisfacies, cùm non emenderis? Literas fortè neſcis, & Scripturam perlegere non potes, vt inde priſcorum virtutes virorum perdiſcas: culpa quidem etiam hæc eſt, cùm Eccleſia ſemper tibi pateat, non venire ad deguſtanda hæc fluenta. Verùm ſi priſcorum virtutes ignotas, hos viuentes aſpicere potes. Sed nullus eſt, inquies, qui me ducat. Me igitur adeas, ego tibi horum diuerticula oſtendam: veni, & aliquid vtile ab iſtis diſce. Lucernæ iſti ſunt vbique terrarum fulgentes: mœnia vrbium illas vndique cingentes: propterea ſolitudinem petierunt, vt te quoque doceant tumultus ciuitatis deſpicere. Alij te fortiores in medijs fluctibus tranquillitate potiuntur: tibi verò, qui vndique exagitaris, quiete opus eſt, vt paululùm à frequentibus procellis reſpirare poſſis. Crebrò igitur ad illos proficiſcaris, vt orationibus, & admonitionibus eorum ſordes peccatorum detergas, & tum hîc iucundè viuas, tum futuram beatitudinem conſequaris, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria & imperium, &c.

Nec ſæculares ab eâ virtute excuſari. Geneſ. 18. v. 27. Pſal. 21. v. 7 1. Cor. 15. v. 9. Monachorum iterum elogia.

AVCTORIS IMPERFECTI *in Matthæum, eiuſdem Euang. expoſitio.*

Hom. 43. in Matth. imperfect. Matth. 23. v. 1.

POſtquam Dominus impios Sacerdotes ſuper ſe irruentes quaſi feroces beſtias, quodam venabulo acutiſſimæ reſponſionis proſtrauit, & incorrigibilem conditionem eorum oſtendit. Nam laici delinquentes facilè emandantur; clerici autem ſi mali fuerint, inemendabiles ſunt. Tunc conuertit ſermonem ſuum ad Apoſtolos, & ad populum dicens:

Mali clerici inemendabiles.

v. 2.

Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi. Vt illorum confuſio, iſtorum fieret diſciplina. Inſtuctuoſum namque eſt verbum, in quo ſic alter confunditur, vt alter non erudiatur. Nam & Deus non propter malos caſtigationem ſuper terram tranſmittit, ſed propter bonos. Scit enim, quia malos flagella non corrigunt. Sed malos caſtigat, vt corrigat bonos: quia bonus niſi admonitus fuerit, per negligentiam euaneſcit. Sic & Chriſtus, nunquid non potuit eorum interrogationes contemnere? Sed voluit indignos indignè docere, & dignos dignè ædificare. Sicut in ſæcularibus in eo quod alter paupereſcit, alter ditatur: & niſi alter deſcenderet, alter non aſcenderet: ſic & in ſpiritualibus, in eo quòd alter confunditur, alius emendatur. Quid ergo dicit de Sacerdotibus?

Malorum caſtigatio ad emendationem bonorum.

Egent boni caſtigatibus.

Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: id eſt, multi Sacerdotes, & pauci Sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo quomodò ſedetis ſuper eam: quia cathedra non facit Sacerdotem, ſed Sacerdos cathedram: non locus ſanctificat hominem; ſed homo locum. Non omnis Sacerdos ſanctus eſt, ſed omnis ſanctus Sacerdos. Qui bene ſederit ſuper cathedram, honorem accipit ab illâ: qui malè ſederit, iniuriam facit cathedræ: Ideóque malus Sacerdos, de ſacerdotio ſuo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim ſedens, ſi quidem benè vixeris, & bene docueris, omnium iudex es: ſi autem benè docueris, & malè vixeris, tui ſolius condemnator es. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum inſtruis, quomodò debeat viuere: benè autem docendo, & malè viuendo, Deum inſtruis quomodò te debeat condemnare. Apud populum autem quid?

Multi nomine Sacerdotes, pauci re; id eſt, vitâ dignitati congruâ.

Omnis ſanctus Sacerdos; ſpiritalis ſcilicet & ad hoſtias ſpiritales.

v. 3.

Omnia quæcunque dixerint vobis, ſeruate, & facite; ſecundũ verò facta eorum nolite facere Id eſt, vos, qui ſedetis in Eccleſiâ, quaſi iudices Sacerdotum, & non auditores: aliena diſcutientes, & propria non conſiderãtes, ex vobis ipſis iudicate de Sacerdotib⁹. Sicut vos omnes auditis, & non omnes facitis quod auditis, ſic & Sacerdotes omnes docent, ſed non omnes faciunt, quod docent. Nam in hominibus dignitas quidem diuerſa eſt, omnium autem natura eſt. Homines enim ab initio creati ſunt propter ſe, poſtea autem ordinati ſunt propter vos. Propterea ergo natura eorum ipſorum eſt: ordinatio autem eorum, veſtra. Si benè vixerint, eorum eſt lucrum: ſi benè docuerint, veſtrum. Accipite ergo quod veſtrum eſt, & nolite diſcutere quod alienum eſt. Sicut enim Sacerdotes etiam infideles docent propter fideles, melius iudicantes propter bonos etiam malos fouere, quàm propter malos etiam bonos negligere: ſic ergo &

Non iudicandi à laicis ſubditis Sacerdotes.

Ordinati Sacerdotes propter ſubditos.

vos propter bonos Sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius eſt enim malis iniuſta præſtare, quàm bonis iuſta ſubtrahere. Frequenter enim & de homine malo bona doctrina procedit. Ecce enim & vilis terra pretioſum aurum producit. Nunquid propter terram vilem, pretioſum aurum contemnitur? Non: ſed ſicut aurum eligitur, & terra relinquitur, ſic & vos doctrinam accipite, & mores relinquite. Nam vt apibus herbæ neceſſariæ non ſunt, ſed flores herbarum (Flores enim illæ colligunt, herbas verò relinquunt) Sic & vos flores doctrinæ colligite, & conuerſationem relinquite: vt quaſi inutilis herba areſcat. Fidem prædicant, & infideliter agunt. Pacem aliis dant, & ſibi non habent. Veritatem laudant, & mendacia diligunt. Auaritiam caſtigant, & auaritiam exercent. Quia ergo ſcire bonum & malum, in naturâ poſitum eſt, facere autem in voluntate: ideo benè dicere omnium eſt, benè autem facere, paucorum.

Honorandi ab eis, tametſi mali.

Iniuſta; id eſt, minimè debita.

Simile.

Simile.

Legi aliquem ſic interpretantem hunc locum. Quoniam, inquit, ſuper cathedram Moſi, id eſt, in honore & gradu in quo fuerat Moſes, paulatim ad peius redacti, conſtituti ſunt contra meritum ſuum Scribæ & Phariſæi indigni, qui legem prophetantem de Chriſto venturo prædicabant quidem aliis; ipſi autem non recipiebant præſentem: propter hoc hortabatur populum audire legem, quam prædicabant; & facere, id eſt, credere in Chriſtum prædicatum à lege, & non imitari Scribas & Phariſæos incredulos, prædicantes in lege de Chriſto, & non credentes in eum. Et reddit cauſam. Vt quid prædicabant quidem in lege Chriſtum venturum, & non credebant in eum? quia omnia opera ſua faciebant vt ab hominibus viderentur: id eſt, quia non verè prædicabant Chriſtum venturum deſiderantes ipſius Chriſti aduentum, quem prædicabant: ſed propter hoc ſolùm, vt prædicatores & traditores eſſe legis ab hominibus viderentur. Simile propoſitum habent omnes qui iuſtitiam Dei docent, & non faciunt, qui non docent verè ipſam iuſtitiam Dei, non amantes quam docent: ſed propter hoc ſolùm, vt doctores eſſe iuſtitiæ Dei ab hominibus videantur. Nunquam audiſtis aliquem de conſummatione mundi, & de futuro Chriſti iudicio eleganter tradentem Scripturas? Et ſi conſideres vitam eius, intelliges quia ſicut latro non deſiderat aſpicere faciem iudicis terreni, ſic nec ille deſiderat ad Chriſti venire iudicium.

Alia expoſitio.

Non agnitus Chriſtus Scribis & Phariſæis quia ſolùm inanis gloriæ cauſâ ab eis prædicatus.

Simile.

v. 4.

Alligant autem onera grauia, & importabilia, & imponunt ſuper humeros hominum, ipſi autem digito ſuo nolunt ea mouere. Quantum ad Phariſæos quidem & Scribas, de quibus loquitur, onera grauia, & importabilia dicit legis mandata; maximè quæ dederat eis Deus propter peccatum vituli adorati: quæ Scribæ & Phariſæi docebant, ſuadentes populo ſecundum mandata viuere legis, & non venire ad facilem & delectabilem gratiam Chriſti. De quibus oneroſis mandatis & Dominus ſuprà dicebat, exhortans populum Iudæorum: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vobis requiem dabo.* Et Petrus in Actibus Apoſtolorum, dicit: *Et vos quid tentatis Deum, & vultis imponere iugum ſuper ceruicem diſci-*

Chriſti gratia facilis & delectabilis.

Matth. 11. v. 28.

Act. 15. v. 10.

pulorum, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuimus? ſed per gratiam Chriſti credimus ſalui fieri. Erant enim quidam, qui onera legis quibuſdam rationibus fabuloſis comm ndantes, auditoribus quaſi vinculis ſuper humeros cordis eorum alligabât; vt quaſi rationis vinculo cooſtricti, oon reiicerent ea à ſe: ipſi autem nec ex modicâ parre ea implebant; id eſt, noo dicam pleoo opere ſuo, ſed nec modico tâctu, hoc eſt, digito. Secundum conſequentiam autem tales ſunt etiam nunc Sacerdotes, qui omnem iuſtitiam populo mandant, & ipſi nec modicè ſeruant: videlicer non vt facientes ſint iuſti, ſed vt docentes appareant iuſti. Tales ſuoe & qui graue pondus venieotibus ad pœnitentiam imponunt; qui dicunt, & non faciunt: & ſic dum pœna pœniteotiæ præſentis fugitur, contemoitur pœna peccati futuri. Si enim faſcem ſuper homeros adoleſcentis, quam non poteſt baiulare poſueeis, neceſſe habet vt aut faſcem reiiciat, aut ſub pondere confringatur. Sic & bomini cui graue pondos pœoitentiæ imponis, neceſſe eſt, vt aut pœnitentiam tuam reiiciat: aut ſuſcipiens dum ſufferre oon poteſt, ſcandalizatus ampliùs peccet. Deinde etſi erramus modicam pœnitentiam imponentes, nonne melius eſt propter miſericordiam eationem dare, quàm propter crudelitatem? Vbi enim paterfamilias largus eſt, diſpenſator noo debet eſſe tenax. Si Deus benignus eſt, vt quid Sacerdos eius auſterus? Vis apparere ſanctus? circa tuam vitam eſto auſterus, circa alienam autem benignus. Audiant te homines parua mandantem, & grandia videant facientem. Talis eſt autem Sacerdos, qui ſibi indulget, & ab aliis grauia exigit, quemadmodum malus deſcriptor tribus in ciuitate, qui ſe eeleuat, & onerat impoteores.

Sacerdotes Scribis & Phariſæis ſimiles.

Raban. legit peccati.

Pœnitentia ponenda rationabilis ſit, ac temperata.

B

C

Simile.

v. 5. *Omnia autem opera ſua faciunt, vt ab hominibus videantur.* Poſtquam ſuprà Sacerdotum, & Phariſæorum, & Sadducæorum contentionibus vexatus eſt, in ſuis autem reſponſionibus noo auditus; conuertens ſe, ſicut audiuimus, docuit tales doctores aodiendos eſſe, non imitandos. Nunc autem vult oſtendere cauſam propter quam non poterant ceedeee Chriſto: hoc eſt, quia omnia faciebant, vt ab hominibus viderentur. Impoſſibile eſt enim vt credant Chriſto cœleſtia prædicanti, qoi gloriam hominum concupiſcunt terrenam, ſicut alibi ipſe dicit: *Quomodo poteſtis credere gloriam quærentes ab inuicem; & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* Io omni re ex ipſâ re naſcitur quod exterminet rem: vt puta in ligno ex ipſo ligno naſcitoe vermis, qui exterminat lignum. Ex veſtimento naſcitur tinea, quæ comedit veſtimentum. Ex oleribus naſcitur vermis, qui olera vniuerſa corrumpit. Sic & in ſpiritalibus, ex ipſo propoſito eorum ſpiritali accipit occaſionem inimicus, vnde eis retia texit: quia à ſeipſo nihil capere poteſt, oiſi occaſionem à nobis acceperit. Ideo vnumquemque hominem aggreditur ſecundum conditionem & ſtatum, quem inuenerit circa eum. Vt puta inter bellatores naſcitur de virtute contentio: in dignitoſis, de ambitione honoris ſurgit inoidia: inter diuites, de acquiſitione fit zelus. Quid dicam? inter ipſos thymelicos, qui exercent vana ludibria, de ipſis ludibriis ſibi inuicem aduerſantue, vt qui peius deridetur, melior exiſti-

Phariſæorũ incredulitas ab inani gloriâ.

D

Ioan. 5. v. 44.

Tentationis occaſio ex ipſo qui tẽtatur.

E

A metur. Ideo & Sacerdotes, qui poſiti ſunt ad ornamentum populi, & ad ædificationem ſanctitatis, ex ipſo miniſterio eorum accipit colorem diabolus, & corrumpit bonum minoiſterium eorum: vt hoc ipſum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle ergo hoc vitium de clero, ne velint hominibus placere, & ſine labore omnia vitia reſecantur. Ex hoc naſcitur, vt ne velint inter ſe meliorem habere, ſicut Iudæi Chriſtum. Non enim neſcientes eum Dei Filium eſſe, occiderunt, ſed habere eum talem non ſuſtinentes, ſicut & prophetat de illis Salomon: *Venite, circumueniamus iuſtum, quia inutilis eſt nobis, & improperat nobis peccata legis.* Ex hoc vitio naſcitur, vt clerici peccantes difficilè pœnitentiam agant. Erubeſcit enim aliquando reus videri, qoi ſemper fuerat iudex.

Inanis gloria vitiorum fons in Clero.

Sap. 2. v. 12.

Dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbriam veſtimentorum ſuorum. Puto quòd illorum tunc Scribarum & Phariſæorum exemplo, & nunc multi aliqua nomina Hebraica Angelorum confingunt, & ſcribunt, & alligant ſibi, quæ non intelligentibus linguam Hebraicam, quaſi metueoda videntur. Sic ergo & iſti vani ſunt, ſicut illi fuerunt; quoniam perſonæ illorum de mundo receſſerunt, non mores. De bomioibus itaque noſtri temporis exponentes, de illis videmur exponere. Ergo Sacerdotes ex eo quòd ab hominibus volunt videri iuſti, phylacteria alligant circa collum, quidam verò partem aliquam Euangelii ſcriptam. Dic Sacerdos inſipiens, nonne quotidie Euangelium in Eccleſiâ legitur, & auditur ab omnibus? Cui ergo in auribus poſtea Euangelia nihil proſunt, quomodò eum poterunt circa collum ſuſpenſa ſaluare? Deinde vbi eſt virtus Euangelii, in figuris literarum, aut in intellectu ſenſuum? Si in figuris, bene circa collum ſuſpendis: ſi in intellectu, ergo melius in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa. Alii autem, qui ſanctiores ſe oſtendere volunt hominibus, partem fimbriæ aut capillorum ſuorum alligant, & ſuſpendunt. O impietas! maiorem ſanctitatem in ſuis veſtimentis voluot oſtendere, quàm in corpore Chriſti: vt qui corpus eius manducans ſanatus non fuerit, fimbriæ eius ſanctitate ſaluetur: vt deſperans de miſericordiâ Dei, confidat in veſte hominis. Et quid Paulus? Non dabat ſudaria ſua, & ſemicinctia ſua vt ſaluarentur infirmi? Etiam antequam Dei notitia in hominibos eſſet, ratio erat vt per ſanctitatem hominum, Dei potentia cognoſceretur: nunc autem inſania eſt. Nam poſtquam Dei potentiam cognouerimus, qoid neceſſarium eſt, vt hominum potentiam cognoſcamus? Nam qui neceſſarium non habet vt Deum oſtendat per ſuam ſanctitatem, & hoc facit: ſine dubio ſe feſtinat oſtendere, non Deum.

v. 5.

Iſthæc omnia de Euãgelii, & reliquiarum geſtatione, pie à Sanctis pluribus vſurpata, eadem nunc pietate vſurpari poſſũt, quicquid auctor contendat.

Act. 19. v. 12.

Eadẽ etiãnũ per Sanctos haud rarò innoteſcit.

Alius autem ſic interpretatur hunc locum. Quia per obſeruationes, inquit, quorundam dierum dilatant verba ſua, quaſi phylacteria: & extendunt populo ea aſſiduè prædicantes, quaſi conſeruatoria legis & ſalutis eorum: quales erant de quibus Chriſtus dicebat: *Sine cauſâ autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.* Fimbrias autem veſtimentorum magnificatas, dicit ſupereminentias eorundem mandatorum magnificatas. Quando enim mi-

Alia expoſitio.

Matth. 15. v. 8.

nimas illas ; & ſuperfluas obſeruationes iuſti-
tiarum ſuarum laudant quaſi eximias, & valde
Deo placentes, fimbrias veſtimentorum ſuorum
magnificant.

v. 6. *Amant enim primos recubitus in conuiuiis.*
Hæc ſi ſpiritualiter intelligantur, ædificant: ſi
verò corporaliter, non ſolùm non ædificant,
Recumbendum in nouiſſimo loco, vt te nouiſſimum iudices. ſed adhuc magis deſtruunt. Quomodo? Pone
aliquem eſſe corde iactantem, audientem lau-
dabile eſſe in vltimo loco diſcumbere; diſcum-
bit poſt omnes: & non ſolùm tunc iactantiam
cordis non dimittit, ſed adhuc aliam iactantiam
humilitatis acquirit: vt qui vult videri iuſtus,
etiam humilis videatur ab aliis. Quanti enim
ſunt ſuperbi, qui corpore quidem in nouiſſimo
recumbunt, cordis autem elatione videntur ſi-
bi in cornu recumbere? Et quanti ſunt humiles
in cornu recumbentes, & conſcientiâ ſe exiſti-
mant in vltimo eſſe? Quid ergo? *Deus Spiritus*
Ioan. 4. v. 24. *eſt*: non ad carnem loquitur, ſed ad ſpiritum.
Caro enim ſpiritualia non intelligit, dicente A-
poſtolo: *Si quis ſpiritalis eſt inter vos, cogno-*
1. Cor. 14. v. 37. *ſcat quæ ſcribo vobis, quia Domini ſunt man-*
data. Si ergo ſpiritus ad ſpiritum dicit, ſpiritua-
liter non carnaliter dicit. Non enim tantùm cu-
rat Deus, vbi corpus hominis iaceat, ſed in quâ
parte mens conſcientiæ ſit collocata. Ergo quòd
iubet nobis in vltimo loco Dominus recumbere,
non ſolùm ſic iubet, vt corpore in nouiſſimo ia-
ceamus, ſed etiam animo, vt nouiſſimos nos eſſe
omnium iudicemus. Nam ſine cauſâ loco ſe hu-
miliat, qui corde ſe præfert. Vnde non vitupe-
rat eos qui in primo loco recumbunt: ſed eos
qui amant primos diſcubitus: ad voluntatem
vituperationem referens, non ad factum.

Et ſalutationes in foro. Primas ſalutationes
v. 7. non ſolùm in tempore, ſed etiam in voce: non
ſolùm in voce, ſed etiam in corpore: non ſolùm
in corpore, ſed etiam in loco: id eſt, non ſolùm
exigunt, vt priùs illos ſalutemus, ſed etiam cum
voce clamantes, Aue rabbi: non ſolùm hoc,
ſed etiam vt flexis capitibus, ac nudatis, & in
publico ad genua eorum nos incurnemus.

Et vocari ab hominibus Rabbi. Id eſt, vocati
volunt, non eſſe: nomen appetunt, & officium
negligunt. Quomodò enim poteſt eſſe magiſter,
qui diſcipulum non habet? Da ergo operam,
& inuenies fructum: acquire diſcipulum, &
eſto magiſter.

Vos autem nolite vocari Rabbi. Ne quod Deo
v. 8. Vide hæc expoſita ab Hieronymo & vt liceat hominem magiſtrum & patrem appellare. debetur, vobis ſumatis. Nolite & alios vocare
Rabbi, ne diuinum honorem hominibus defe-
ratis. Vnus eſt enim Magiſter omnium, qui om-
nes homines naturaliter docet. Si enim homo
hominem erudiret, omnes homines diſcerent
qui habent doctores: nunc autem quia homo
non docet, ſed Deus: multi quidem docentur,
pauci autem diſcunt. Homo enim non intelle-
ctum homini præſtat docendo, ſed à Deo præ-
ſtitum per admonitionem exercet. Doctrina
enim cotis habet officium. Sicut enim eos non
facit ferrum, ſed acuit: & ſicut ſine cauſâ fer-
rum acutum acuitur, ita ſine cauſâ homo ſenſa-
tus docetur. Maximè vos, qui ſpirituales eſtis,
quomodò vocatis terrenum vobis magiſtrum?
Nunquid carnalis doctrina diſciplinam generat
Pſal. 93. v. 12. ſpiritualem? Scriptum eſt enim: *Beatus homo,*
quem tu erudieris Domine, & de lege tuâ do-
cueris eum. Et patrem nolite vocare vobis ſu-
per terram, quia non eſtis filij terreni. Ex quo

A enim cœleſtem te eſſe profeſſus es, ex quo Pa-
trem tibi vocaſti de cœlo, dicens: *Pater noſter,* Matth. 6.
qui es in cœlis; ac ex quo te cœleſtem eſſe pro- v. 9.
feſſus es, Patrem vocando Deum: turpe eſt vt
iterum te profitearis terrenum, patrem tibi vo-
cando ſuper terram. Ecce enim in arbore,
quamuis plurimos ramos producat, tamen om-
nium ramorum vna dicitur radix: ſic & in mun-
do, quamuis homo hominem generet, tamen
vnus eſt Pater qui omnes creauit. Nam & nos
filij fratres ſumus patrum noſtrorum, quia non
ab ipſis nati ſumus, ſed per ipſos: id eſt, non
initium vitæ ex eis habemus, ſed tranſitum vi-
tæ per eos accipimus.

Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: &
qui ſe humiliauerit, exaltabitur. In conuiuio v. 12.
B enim hoc nuptiali, id eſt, in hac Dei vocatione
primos diſcubitus ſibi defendebant Iudæi: hu-
miliati autem, facti ſunt poſt Gentes nouiſſi-
mi: & Gentes, quæ contra meritum ſuum ſe Iudæis priùs vocatis prælati Gentiles poſteriùs vocati.
vocatas intelligebant, factæ ſunt ante Iudæos,
qui illis quidem erant in tempore primi: quia
non prima vocatio eſt conſideranda, ſed di-
gnitoſior. Illi enim ad prandium mediocre in-
uitati ſunt, iſti autem ad cœnam magnam. Il-
lorum inuitatores Prophetæ fuerunt, iſtorum
autem ipſe Filius qui erat cauſa conuiuij. Illo-
rum dilectio apud Deum ex patribus erat, iſto-
rum autem ex fide ipſorum. Ideo alibi tangens
Iudæos, dicebat: *Tu autem cum vocatus fue-* Luc. 14.
ris ad nuptias, id eſt, ad nuptias Chriſti, *noli* v. 7.
C *recumbere in loco priori.*

S. ISIDORI PELVSIOTÆ, *De illo Euangelij*, Super cathedram Moſis ſederunt Scribæ. *&c.*

Eſt lib. 4 Epiſt. 18.

VERSIO NOVA.

CVm omnis oratio, rebus viduata, mor-
tua eſt, atque inutilis; tum vel maximè
illa, quæ ab iis profertur, qui ſacratiſſimâ Sa-
cerdotij dignitate fulgent. Quantò enim eâ
promptiùs vti videntur, tantò plus fidei ipſi
derogant, qui ad ipſorum vitam attendunt.
D Oportet igitur quàm longè abſcedere, ac
quàm luculenter mores immutare, pietatis
cultu, ac ſolitudinis otio, non inhiantes pecu-
nijs, ſi modò velint aliquos ſibi mentem, ac fi-
dem adhibere. Nam ſi hæc fecerint, non ſolùm
res ſubditorum benè beatéque ſe habituræ ſunt,
verùm etiam ipſi præconiis ornabuntur. Neque
id quod dictum eſt, vt nullus ſubditis prætex- Matth. 23. v. 1.
tus relinquatur, *Super cathedram Moyſi ſede-* Dominica auditorum admonitio, malorum doctorum maior ſugillatio.
runt Scribæ, & Phariſæi: omnia igitur quæcun-
que dixerint vobis, vt faciatis, facite; ſecun-
dum autem opera eorum, nolite facere: ad ſuam
ipſorum excuſationem, & ad aliorum ora ob-
E turanda proferant. Nam ea quæ excuſatio eſſe
videtur, augebit accuſationem; nedum impla-
cabile ſupplicium pariens, verùm etiam amen-
tiæ probrum iis importans. Vt maximè enim di-
ſcipulis, & auditoribus hæc audire expediat,
doctores tamen minimè decorum eſt, vt profe-
rant quod ignominiam, ac ſocordiam ipſorum
arguat, ac traducat. Dictum namque eſt, *Se-*
cundum opera verò illorum nolite facere: Di-
cunt enim; & non faciunt. Chriſtus enim om-
nem prætextum exterminare volens, præcepit,
vt ne vita attenderetur magiſtrorum ſi quando

reprehenſionis notam aliquam intuentibus præberet; neque ea quæ priuatim ab ipſis deſignantur, ſi non conſentiant cum cœleſtibus oraculis; ſed ſola doctrina, quæ in Eccleſiis traditur. Quâ de causâ etiam cathedræ Moyſi Legiſlatoris fecit mentionem. Tunc enim non ſua, ſed Scripturarum placita tradunt; nec ipſa par fuerit illos proferre: omnem quippe illorum prauitatem producunt, ac nequitiam; ſed potiùs dare operam, vt, quoad fieri poteſt, omnem anſam, ac prætextum præcidant. Sin autem, etſi laudabilem ipſi vitam colentes, aliquos tamen non iuuant, nihil hoc ipſorum refert. Quemadmodum enim qui malè, peruerſeque vitam instituant, haud ſint vnquam ſocij coronarum, quæ probis laudatiſque repoſitæ ſunt: ita nec laudabiliter inculpatéque viuentes eorum ſuppliciorum erunt participes, quæ peccatores manent. Tu igitur, inquit, quæ

Doctoris attendenda opera, non laborũ fructus atque euentus.

A ad te ſpectant, diſpone; vitam ſcilicet, atque ſermonem. Hæc abs te exigo: ac quidem vtilem præſtanti operam, atque iuuanti gratulabor; non iuuantem, ac cuius in caſſum eat opera, non ſpernam, ſed coronâ donabo. Vnuſquiſque enim propriam, ac ſuam mercedem recipiet, ſecundum proprij laboris modum, non ſecundum laborum euentum. Hæc igitur cogitantes, tam doctores, quàm diſcipuli, ſemetipſos pariter ad virtutem compellant ac extimulent, omnem prætextum eliminantes, ac excuſationem. Nam neque ij ſermonem prætexant, qui docere præſumentes, contraria eorum, quæ docent, factis deſignant. Eos ſiquidem, qui nec faciunt, nec docere attentant, par eſt moderatius ſoluere ſupplicium: eos autem, qui magiſtrali ſermone gloriantes, non faciunt quæ dicunt, implacabile tormentum, extraque veniam.

His auctior Catena Corderij.

Mali doctores maiori obnoxij ſupplicio.

FERIA IV. POST DOMINICAM II. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XX.

IN illo tempore,[a] Aſcendens Ieſus Ieroſolymam aſſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſecretò, & ait illis: Ecce aſcendimus Ieroſolymam & Filius hominis [b] tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte, & [c] tradent eum [d] Gentibus ad [e] illudendum & flagellandum & crucifigendum: & [f] tertiâ die reſurget. Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: [g] Quid vis? Ait illi: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam: & vnus ad ſiniſtram in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid [h] petatis: [i] Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: [k] Poſſumus. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, ſedere autem ad dexteram meam vel ſiniſtram, non eſt meum dare [l] vobis: ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Et audientes decem indignati ſunt de [m] duobus fratribus: Ieſus autem vocauit ad eos ſe, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt poteſtatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: [n] Sed quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit [o] veſter miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit [p] veſter ſeruus. Sicut [q] Filius hominis non venit [r] miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro [s] multis.

a Secundum ſitum loci.
b A Iuda.
c A Iud.
d Pilato & militibus Romanorum.
e A cetera Iudæorum.
f Vt tam citò reſurrectio euacuet ſcandalum crucis.
g Non de ignorantiâ, ſed vt illi palam proferret, & ipſa ſit occaſio docendi.
h Matre petente, filijs reſpondet quia ex voluntate illa petebant.
i Qui ante humilitatem paſſionis vult exaltari.
k Inexperti loquuntur vt eum quod experti timuiſſent.
l Non [illegible].
m Non matri, quam ipſi miſerant ad grandia petenda, ignorantes menſuram ſuarum virium, ſed ea cupiditate exaſperant.
n Cum ecce traditur ſummam veritatis inuenitur, non in perdendo ſed miniſtrando.
o Non primatum ambiendo, ſed humiliter deſeruiendo.
p Quod charitas, non conditio exigit.
q Hæc exemplum ponit, vt ſi verbis non credant, erubeſcant ad opera.
r Non tantùm prædicando vel miraculis admonendo, ſed animam quam pro nobis accepit impendendo.
s Non omnibus, ſed prædeſtinatis.

MARC. X.

ET accedunt ad eum Iacobus, & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus vt quodcunque petierimus facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloriâ tuâ. Ieſus autem ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: Poſſumus. Ieſus autem ait eis: Calicem quidem, quem ego bibo, bibetis, & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizabimini: ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.

Et audientes decem cœperunt indignari de Iacobo, & Ioanne. Ieſus autem vocans eos, ait illis:

Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum poteſtatem habent ipſorum? Non ita eſt autem in vobis, ſed quicunque voluerit fieri maior, erit veſter miniſter: & quicunque voluerit in vobis primus eſſe, erit omnium ſeruus. Nam & Filius hominis non venit vt miniſtraretur ei, ſed vt miniſtraret, & daret animam ſuam redemptionem pro multis. Et veniunt Iericho.

GLOSSA ORDINARIA A
in ſuperius Euang.

Math. 10. v. 18. Prædicta ſæpius diſcipulis Dominica paſſio.

ECCE *aſcendimus &c.* Hier. Hoc ſæpe eis dixerat, ſed quia multis interpoſitis poterat labi de memoria, iturus Hieruſalem, & Apoſtolos ſecum ducturus, ad tentationem eos parat, ne de ignominiâ crucis ſcandalizentur: & paſſionis pœnam, & reſurrectionis gloriam prædicit, vt cùm morientem viderint, reſurrecturum non dubitent.

v. 19. Dominus cur grauia paſſus.

Ad illudendum. Ideo Dominus in mundo noluit proſperari, ſed grauia pati, vt oſtenderet B nos qui per delectationem cecidimus, cum quâ amaritudine redire debeamus.

v. 20.

Tunc acceſſit ad eum. Auditâ reſurrectione putauit eum illicò (immemor ſecundi aduentus) regnaturum, & auiditate fœmineâ præſentia cupit, immemor futurorum.

v. 21. Ignorantia culpata in filiis Zebedæi, non votum.

Dic vt ſedeant. Bonum deſiderium, ſed inconſiderata petitio. Et ideo non voluntas, non propoſitum culpatur, ſed ignorantia: & ſi impetrare non debet ſimplicitas, non meretur confundi.

v. 20.

Neſcitis. Qui ſedem gloriæ petitis, vel quæritis, quam nondum meruiſtis: delectat culmen honoris, quos nondum exercuit via laboris. C

v. 22. Vnica ad regnũ via, imitatio Chriſti paſſionis.

Poteſtis. Et hoc ſciebat, quòd eius paſſionem poterant imitari. Sed hoc dicit, vt eo interrogante, & illis reſpondentibus, omnes audiamus quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem eius ſit imitatus.

v. 23. *Act. 12. v. 2.* Dominicalicẽ & Ioannes bibit.

Calicem quidem. Vt Iacobus ab Herode truncatus, & Ioannes in feruentis olei dolium miſſus, & in Pathmos relegatus. Animo non defuit martyrium.

Vt non eius dare, ſed quibus paratum ſit. *Act. 10.* v. 34.

Non eſt meum. Hoc eſt, regnum cœlorum non eſt dantis, ſed accipientis. *Non enim perſonarum acceptio eſt apud Deum*: Sed quicunque dignus eſt, accipit, quod non paratum perſonæ eſt, ſed vitæ. Si itaque tales eſtis qui D conſequamini, quod victoribus Pater parauit accipietis. Vel, *Non eſt meum dare* ſuperbis, quod adhuc eſtis: ſed aliis, quibus paratum eſt. Ergo & vos nolite eſſe quod eſtis, ſed eſtote alij, id eſt, humiliamini qui iam vultis exaltari, & eſt paratum vobis.

v. 24.

Et audientes decem. Vt illi carnaliter petiuerunt eſſe ſuper omnes, & iſti carnaliter contriſtati ſunt eſſe aliquem ante ſe.

v. 25. Diſcipulorum mitis correptio.

Scitis. Ac ſi dicat, Vos more ſæcularium petitis: per prælationem venire vultis ad requiem, vel regni poſſeſſionem.

Scitis quia principes gentium, Humilis, & mitis magiſter nec immodicæ cupiditatis duos arguit, nec decem indignationis, & liuoris: ſed E conuenienti exemplo docet eos fruſtra immoderata quæſiſſe, aut iſtos ſuper eorum deſiderio doluiſſe, cùm ad ſumma non potentiâ, ſed humilitate veniatur.

v. 29. Illuminatio cæci egrediente Ieſu Iericho.

Egredientibus. Myſticè. Chriſto de præſentis vitæ defectu ad cœlos redeunte, & omnibus electis iam cœlum cum eo ingredientibus, cœpit vterque populus diu perfidiâ cæcus ſpem ſalutis, & illuminationis habere, & viſum deſiderantes quærere. Niſi ab Hieruſalem deſcendiſſet in Ierico, populus vſque hodie in tenebris ſederet: ſed ideo deſcendit, vt multos ſecum traheret.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Math. 20. v. 17. Hom. 66. in Math. in princip.

ET *aſcendens Ieſus Hieroſ. aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò, &c.* Chryſ. in hom. Dominus à Galileâ veniens non repente Hieroſolymam aſcendit; ſed priùs miracula fecit, Phari- B ſæos confutauit, & diſcipulos de vitæ perfectione, & remuneratione inſtruxit: nunc iam aſcenſurus Hieruſalem rurſus eis de paſſione loquitur. vnde dicitur, *Et aſcendens Ieſus, &c.*

Tract. 11 in Math. ante med.

ORIG. In duodecimo adhuc erat & Iudas: adhuc enim forſitan dignus erat cum aliis ſeorſum audire, quæ paſſurus erat Magiſter.

Hom 35. in opere imperf. in princip. Chriſti mors pretioſiſſima.

CHRYS. ſuper Matth. Omnis autem ſalus hominum in Chriſti morte poſita eſt: nec eſt aliquid propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quàm propter mortem ipſius. Ideo duodecim Apoſtolis in ſecreto mortis ſuæ annuntiauit myſterium, quia ſemper pretioſior C theſaurus in melioribus vaſis includitur. Si autem alij audiſſent paſſionem Chriſti futuram, viri forſitan turbarentur propter infirmitatem fidei: & mulieres propter mollitiem ſuæ naturæ, ex quâ in tali negotio ad lacrymas excitantur.

Hom 66. in Math. parum à princip.

CHRYS. in hom. Dictum eſt quidem & ad multos, tamen occultè; ſicut ibi, *Soluite templum hoc.* Et, *ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ.* Diſcipulis autem manifeſtè expoſuit, dicens, *Ecce aſcendimus Hieroſ.*

Hom. 35 in opere imperf. ſuper illud: Ecce aſcẽdimus.

CHRYS. ſuper Matth. Quòd dicit, *Ecce*, conteſtantis ſermo eſt, vt memoriam præſcientiæ huiuſmodi in cordibus recondant. Dicit au- D tem, *Aſcendimus*; ac ſi dicat, Videte quia voluntariè vado ad mortem. Cùm ergo videritis me in cruce pendentem, ne æſtimetis me hominem eſſe tantùm. Nam etſi poſſe mori hominis eſt, velle tamen mori hominis non eſt.

Tract. 11. in Math. circa princip. *Math. 10. v. 23.*

ORIG. Hoc igitur conſiderantes ſcire debemus, quoniam frequenter etiam cognoſcentes quoniam & tentationes aliquas ſubituri ſumus, noſipſos offerre debemus. Sed quoniam ſuprà dictum eſt, *Si quis vos perſecutus fuerit in vnâ ciuitate, fugite in aliam*; ſapientis in Chriſto eſt, vt cognoſcat quale tempus exigit declinationem, quale autem obuiationem periculorum.

Super illud: *Ecce aſcendimus.*

E HIERO. Crebrò autem de paſſione ſuâ diſcipulis dixerat; ſed quia multis in medio diſputatis poterat labi de memoriâ quod audierant, iturus Hieroſolymam, & ſecum ducturus Apoſtolos, ad tentationem eos parat: ne cùm venerit perſecutio, & crucis ignominia, ſcandalizentur.

CHRYS. ſuper Matth. Tribulatio enim cùm

Hom. 35. in opere imperf.

A ſuperuenerit expectantibus nobis, leuior inuenitur quàm eſſet futura, ſi tepentina veniſſet.

Hom 66. in Matth.

Chrys. in hom. Prædicit etiam eis vt diſcant, quoniam præſciens ad paſſionem venit, & volens. Sed à principio quidem mortem prædixit eis ſolam: quando autem exercitati ſunt, adducit alia, ſcilicet quoniam tradent eum Gentibus.

Super illud: Tradēt eum Gentibus.

Rab. Tradidit enim Iudas Dominum Iudæis, & ipſi tradiderunt eum Gentibus, id eſt, Pilato, & poteſtati Romanorum. Ideo autem Dominus in mundo noluit proſperari, ſed grauia pati: vt oſtenderet nobis, qui per delectationem cecidimus, cum quâ amaritudine redire debeamus. vnde ſequitur, *Ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.*

Libr. 10. de ciuit. c. 49. & 5.

B Avg. 18. de ciuit. Dei. Paſſione oſtendit quid ſuſtinere pro veritate: reſurrectione, quid ſperare in æternitate debeamus. vnde dicit, *Et tertiâ die reſurget.*

Hom. 66. in Matth.

Chrys. in hom. Quæ quidem huius gratiâ dixit, vt cum triſtia viderint, reſurrectionem expectarent. vnde ſubdit. *Et tertiâ die reſurget.*

Libr. 4. Trin. c. 3. & 4. & 5.

Avgvst. 4. de Trinit. Vna enim mors (ſcilicet Saluatoris ſecundum corpus) duabus mortibus noſtris ſaluti fuit; ſcilicet animæ, & corporis: & vna eius reſurrectio, duas nobis reſurrectiones præſtitit. Hæc autem ratio ſimplicis ad duplum oritur quidem à ternario numero: vnum quippe & duo, tria ſunt.

Tract. 11. in Matth. circa med. illius.

C Orig. Hîc autem non referuntur diſcipuli dixiſſe, aut feciſſe aliquid, cùm audiſſent triſtia hæc Chriſto futura, recordantes quæ Dominus dixit ad Petrum; ne audiant talia, vel peiora. Et nunc quidem qui diuinas literas ſcire ſe arbitrantur, Scribæ, condemnant Ieſum morte, & in linguis ſuis flagellant, & crucifigunt eum, per hoc quod tollere volunt doctrinam ipſius. Ille autem paululum deficiens, ſurgit apparens his qui acceperunt poſſe videre.

v. 20.

Hoc loco.

Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis adorans, &c. Hieron. Quia poſt omnia dixerat Dominus, *Et tertiâ die reſurget;* putauit mulier poſt reſurrectionem regnaturum, & auiditate fœmineâ præſentia cupit, immemor futurorum. vnde dicitur, *Tunc acceſſit ad eum, &c.*

Hom. 35. in opere imperf. ſuper hoc verbum.

D Chrys. ſuper Matth. Hæc mater filiorum Zebedæi, eſt Salome, cuius apud alterum Euangeliſtam ponitur nomen, verè pacifica: quæ verè filios genuit pacis. Magna laus mulieris ex hoc loco colligitur, quia non ſolùm filij reliquerunt patrem, ſed ipſa reliquerat virum ſuum, & ſecuta fuerat Chriſtum: quia ille ſine iſtâ viuere poterat, iſta autem ſine Chriſto ſalua eſſe non poterat. Niſi fortè quis dicat, quia infra tempus vocationis Apoſtolorum, & paſſionis Chriſti mortuus eſt Zebedæus; & ſic illa ſexu fragilis, ætate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur. Quia fides nunquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit. Audacem autem fecerat eam ad petendum naturæ affectus. vnde dicitur, *Adorans, & petens aliquid ab eo*: id eſt, reuerentiâ exhibitâ petit, vt quod petierit, ſibi detur. Sequitur, *Qui dixit ei, Quid vis?* Non interrogat quaſi neſciens, ſed vt illâ exponente, manifeſtum faceret irrationabilem eſſe petitionem. vnde ſubditur, *At illa, Dic vt ſedeant hi duo filij.*

Libr. 2. c. 64. circa med.

Avgvst. de con. Euange. Quod autem hîc per matrem eſſe Matthæus expreſſit, hoc Marcus ipſos filios Zebedæi perhibet dixiſſe, cùm illa eorum voluntatem attuliſſet ad Dominum: vnde magis ipſos quàm illam dixiſſe quod dictum eſt, Marcus breuiter intimauit.

Hom. 66 in Matth. inter princip. & med.

Chrys. in hom. Videbant enim ſeipſos honoratos præ aliis, & audierant, quòd *ſuper duodecim thronos ſedebitis*: vnde primatum ipſius cathedræ petebant accipere. Et quod quidem plus aliis honoris apud Chriſtum habebant nouerant; timebant verò Petrum ſibi præferri. Vnde & alius Euangeliſta dicit, quòd quia prope erant Hieruſalem, putabāt quòd regnum Dei eſſet in ianuis; id eſt, aliquid ſenſibile. Vnde manifeſtum eſt, quòd nihil ſpirituale petebant, nec intelligentiam ſuperioris regni habebant.

Tract. 12. circa princip.

Orig. Sicut enim in regno mundiali in honore eſſe videntur, qui ſedent cum rege: non fuit mirum ſi mulier muliebri ſimplicitate, vel imperitiâ, talia ſe debere petere exiſtimauit: & ipſi fratres adhuc imperfecti, & nihil altius cogitantes de regno Chriſti, talia arbitrati ſunt de his qui ſedebant cum Ieſu.

Hom 35 in opere imperf. paulo ante med.

Parentum ſalubris doctrina.

Chrys. ſuper Matth. Vel aliter: Non dicimus quòd rectè peteret hæc mulier; ſed hoc dicimus, quia non terrena, ſed cœleſtia filiis ſuis optabat. Non enim ſentit ſicut cæteræ matres, quæ corpora natorum ſuorum amant, animas autem contemnunt: deſiderant illos valere in ſæculo iſto, & non curant, quid ſint paſſuri in illo: vt oſtendat quia corporum ſunt parentes, non animarum. Exiſtimo autem quòd hi fratres cùm audiſſent Dominum de paſſione, ac reſurrectione ſuâ prophetantem, cœperunt dicere intra ſe, cum eſſent fideles, Ecce Rex cœleſtis deſcendet ad regna tartarea, vt regem mortis deſtruat. Cùm autem victoria fuerit conſūmata quid aliud reſtat, niſi vt regni gloria ſubſequatur.

Tract. 12. inter princip. & med.

Orige. Deſtructo enim peccato, quod regnabat in corporibus mortalibus hominum, & omni principatu malignantium virtutum, eminentiam regni in hominibus Chriſtus recipit: quod eſt ipſum ſedere in ſede gloriæ ſuæ. Quòd autem omnia Deus facit ad dexteram & ſiniſtram, hoc eſt, vt iam nullum malum ſit ante eum: & quidem qui præcellunt præ cæteris appropinquantibus Chriſto, ſunt à dextris eius; qui autem inferiores ſunt, à ſiniſtris ſunt eius. Dexteram autem Chriſti, vide ſi potes intelligere inuiſibilem creaturam: ſiniſtram autem, viſibilem & corporalem. Appropinquantium enim Chriſto quidam dexteram ſortiuntur, vt intelligibilia: alij ſiniſtram, vt ſenſibilia.

Hom. 35. in opere imperf. ante med.

E Chrys. ſuper Matth. Qui autem ſeipſum donauit hominibus, quomodò regni ſui ſocietatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis miſericordiâ non dubitatur. Si nos rogamus Magiſtrum, forſitan cæterorum fratrum corda conteremus. Etſi enim vinci à carne non poſſunt quaſi iam ſpirituales, tamen percuti poſſunt quaſi adhuc carnales. Ergo ſubmittamus matrem noſtram, vt ſuo nomine deprecetur pro nobis. Si enim reprehenſibilis inuenta fuerit, facilè merebitur veniam: ipſe enim ſexus excuſat errorem. Si autem non fuerit importuna, faciliùs impetrabit mater, pro filiis ſuis rogans. Ipſe enim Dominus, qui maternos animos filiorum miſeratio-

ne impleuit, faciliùs audiet maternum affectum. Tunc Dominus occultorum cognitor non ad verba intercedentis mulieris reſpondit, ſed ad conſilia ſuggerentium filiorum. Bonum quidem erat eorum deſiderium, ſed inconſiderata petitio. Ideo etſi impetrare non debebant, ſimplicitas tamen petitionis eorum non confundi merebatur, quia de amore Domini talis petitio naſcebatur: propterea ſolam ignorantiam in eis Dominus reprehendit. vnde ſequitur, *Reſpondens autem Ieſus, dixit, Neſcitis quid petatis.*

Super illud: Tunc acceſſit ad eum. HIER. Nec mirum ſi iſta arguatur imperitiæ, cùm & de Petro dicatur, *Neſciens quid diceret.*

Hom 35 in opere imperf. ante med. CHRYS. ſuper Matth. Nam frequenter Dominus patitur diſcipulos ſuos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpâ, occaſionem inueniat exponendi regulam pietatis: ſciens quia error eorum non nocet præſente Magiſtro; & non ſolùm in præſenti, ſed etiam in futuro doctrina eius ædificat.

Hom 66. in Matth. ſuper illud: Neſcitis quid petatis. CHRYS. in hom. Hoc autem dicit, oſtendens quòd vel nihil ſpirituale petebant; vel ſi nouiſſent quæ petebant, nõ auſi fuiſſent tantum quid petere, quod ſuperexcedit ſuperiores Virtutes.

Can. 20. à medio illius. HILAR. Neſciunt etiam quid petant, quia nihil de gloriâ Apoſtolorum ambigendum erat. Iudicaturos enim eos ſermo ſuperior exponit.

Hom 35, in opere imperf. parum ante med. CHRYS. ſuper Matth. Vel, *Neſcitis quid petatis,* quaſi dicat, Ego vos vocaui ad partem dexteram de ſiniſtrâ, & vos veſtro conſilio curritis ad ſiniſtram? Ideo fortitan & per mulierem res agebatur. Contulit enim ſe diabolus ad conſueta arma, mulierem; vt ſicut Adam per mulierem ſpoliauit, ita & illos ſuperaret per matrem: Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in Sanctos, ex quo de muliere ſalus cunctorum proceſſit. Vel ideo dicit, *Neſcitis quid petatis.* Non enim ſolùm debemus cogitare qualem gloriam conſequamur,

Cautio ſpiritualis. ſed quomodò euadamus ruinam peccati. Quia & in ſęculari bello, qui ſemper de prædâ victoriæ cogitat, difficilè vincit. Ideo petẽdũ erat, Da nobis auxiliũ gratiæ tuæ, vt omne malũ vincamus.

Super illud: Neſcitis quid petatis. RABBA. Neſciebant etiam quid peterent, quia ſedem gloriæ à Domino, quam nondum merebantur, inquirunt. Delectabat eos culmen honoris, ſed prius habebant exercere viam laboris. vnde ſubdit, *Poteſtis bibere calicem. &c.*

Super illud: Poteſtis bibere. HIER. Calicem in Scripturis diuinis paſſionem intelligimus: vt in Pſal. *Calicem ſalutaris accipiam;* ſtatimque infert quis iſte ſit calix, *Pretioſa in conſpectu Domini, mors Sanctorum eius.*

Hom 35. in opere imperf. à med. CHRYS. ſuper Matth. Sciebat autem Dominus, quia paſſionem ipſius poterant imitari: ſed ideo interrogat, vt omnes audiamus quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem Chriſti fuerit imitatus. Res enim pretioſa, non niſi pretio comparatur. Paſſionem autem Domini dicimus non ſolùm perſecutionem Gentilium, ſed omnem violentiam, quam patimur, contra peccata certantes.

Hom. 66. in Matth. CHRYS. in hom. Dicit ergo, *Poteſtis bibere &c.* Ac ſi dicat, Vos mihi de honore & coronis loquimini; ego autem de agonibus vobis, & ſudoribus: Non enim hoc eſt præmiorum tempus. Ex modo autem interrogationis eos attrahit: Non enim dixit, Poteſtis ſanguinem veſtrum effundere: ſed, *Poteſtis bibere calicem.* Deinde addit, *Quem ego bibiturus ſum.*

REMI. Vt ex communione ad ipſum auidiores

A fiant. At illi qui iam martyrij libertatem conſtantiàmque retinebant, bibituros ſe pollicentur. vnde ſequitur, *Dicunt ei, Poſſumus.*

Hom. 35. in opere imperf. à med. CHRYS. ſuper Matth. Vel dicunt hoc non tam ex fiduciâ ſuæ fortitudinis, quàm ex ignorantiâ. Inexpertis enim leuis videtur eſſe tentatio paſſionis, & mortis.

Hom. 66. in Matth. ſuper illud: Poſſumus. CHRYS. in hom. Vel hoc ex deſiderio promittunt. Neque enim hoc dixiſſent, niſi expectaſſent audire quod petebant. Dominus autem eis prophetat magna bona, id eſt, martyrio dignos efficiendos. Sequitur, *Ait illis, Calicem quidem meum bibetis.*

Tract. 12. ante med. ORIG. Non ità reſpondit Chriſtus, Calicẽ meũ bibere poteſtis: ſed ad futuram eorum perfectio-

B nem reſpiciẽs dixit, *Calicem quidem meũ bibetis.*

Super illud: Calicẽ quidem meum. HIER. Quæritur autem quomodò calicẽ martyrij, filij Zebedæi, Iacobus videlicet & Ioannes, biberint, cùm Scriptura narret Iacobum tantùm Apoſtolũ ab Herode capite truncatum: Ioannes autem propriâ morte vitam finierit? Sed ſi legimus in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ, quòd ipſe Ioannes propter martyrium ſit miſſus in feruentis olei dolium, & relegatus in Pathmos inſulam ſit, videbimus martyrio animum non defuiſſe, & bibiſſe Ioannem calicem confeſſionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet perſecutor non fuderit ſanguinem.

Can. 20. in Matth. à med. HIL. Dominus ergo collaudans eorum fidem, ait, martyrio quidẽ eos ſecum compati poſſe, ſed læuæ eius, ac dextræ aſſidere aliis à Deo Patre

C fuiſſe depoſitũ. vnde ſequitur, *Sedere autem &c.* Et quidẽ quãtùm arbitramur, ita honor iſte aliis eſt reſeruatus, quòd tamen nec Apoſtoli ab eo erunt alieni: qui in duodecim Patriarcharũ ſede conſidentes, Iſraẽlẽ iudicabunt: & quantùm ſentire ex ipſis Euangeliis licet: in regno cœlorum Moyſes & Elias aſſidebunt, quibus comitantibus cum gloriæ ſuæ habitu, in monte apparuit.

Super illud: Calicẽ quidem meum. HIER. Sed mihi hoc nequaquã videtur: ſed ideo ſedentiũ in regno cœlorũ vocabula non dicuntur, ne paucis nominatis, cæteri putarẽtur excluſi: Regnum enim cœlorũ non eſt tantùm dantis, ſed accipientis. Non enim eſt perſonarũ acceptio apud Deum: ſed quicunque talem ſe præbuerit vt regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet quod

D non perſonæ, ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis qui conſequamini regnum cœlorum, quod Pater meus victoribus præparauit, vos quoque accipietis illud. Ideo tamen neque dixit, Non ſedebitis, ne duos confunderet: neque ſedebitis, ne cæteros irritaret.

Hom 66 in Matth. aliquant. ante med. CHRYS. in hom. Vel aliter, Videtur inuius omnibus eſſe locus ille, non ſolùm hominibus, ſed etiam Angelis. Sic enim præcipuum Vnigeniti ponit id Paulus dicens, *Ad quem autem Angelorum dixit vnquam, Sede à dextris meis?* Dominus ergo nõ quaſi exiſtentibus quibuſdam qui aſſeſſuri ſunt, ſed condeſcendens interrogantium ſuſpicioni, reſpondit. Hoc enim vnũ ſolum quæ-

E rebant præ aliis, ſtare apud ipſum. Sed Dominus reſpondet, Moriemini quidem propter me, non tamen hoc ſufficit, vos facere primum ordinem obtinere. Si enim aliquis alius venerit cum martyrio ampliorem virtutem poſſidens; non quia vos amo, illum expellam, & vobis dabo primatũ. Propter hoc autẽ vt nõ infirmus eſſe oſtendatur, non dixit ſimpliciter, Non eſt meum dare: ſed, *Non eſt meum vobis dare, ſed quibus paratum eſt;* his ſcilicet, qui ab operibus poſſunt fieri clari.

Rabanus habet hoc loco.

A REMIG. Vel aliter, *Non eſt meum dare vobis*, id eſt, ſupetbis talibus, quales vos eſtis: ſed humilibus corde, quibus paratum eſt à Patre meo.

Lib. 1. c. 12. c. 2.

AVG. t. de Tri. Vel aliter, Secundum formam ſerui diſcipulis Dominus reſpondet, *Sedere autem ad dexteram, &c.* Quod autem paratum eſt à Patre eius, & ab ipſo Filio eſt paratum, quia & ipſe & Pater vnum ſunt.

v. 24.

Et audientes decem, indignati ſunt de duobus fratribus, &c. Chryſ. in hom. Donec Chriſti ſententia incerta erat, non triſtabantur alij diſcipuli; ſed tunc triſtati ſunt, quando eos increpauit. vnde dicitur, *Et audientes* &c.

Super illud: *Et audientes decem.*

HIERON. Non ad mulieris audaciam referunt poſtulantis, ſed ad filios: quòd ignorantes menſuram ſuam, non modicâ cupiditate exarſerint.

Hom. 66. in Matth. circa med.

CHRYS. in hom. Intellexerunt enim, quia hæc petitio diſcipulorum fuit, quando eos Dominus increpauit. Quando autem eos à Domino præhonoratos viderunt in transfiguratione, etſi ſecundum mentem dolebant, in medium efferre non audebant, venerantes Doctorem.

Obſcura hæc ex malâ verſione, quam ipſe Doctor agnouit in illo opere.

CRYS. ſuper Matth. Sicut autem duo carnaliter petierunt, ita & decem carnaliter contriſtati ſunt. Nam velle quidem eſſe ſuper omnes, vituperabile eſt: ſuſtinere autem alium ſuper ſe, minus eſt glorioſum.

In opere imperf. vbi ſupra.

Super illud: *Scitis quia principes.*

HIER. Humilis autem Magiſter & mitis, nec cupiditatis duos arguit poſtulantes, nec decem reliquos indignationis increpat & liuoris. vnde ſequitur, *Ieſus autem vocauit eos.*

Hom. 66. in Matth. parum à med.

C CHRYS. in hom. Quia enim turbati erant, vocatione eos conſolatur, de propinquo eis loquendo. Etenim duo à ſocietate decem ſeipſos ſeparantes, propiùs ſtabant, ſeorſum Domino loquentes: Non tamen ſicut priùs pueros in medium ducens, eos conſolatur, ſed à contrario inſeruit, dicens, *Scitis, quia principes Gentium dominantur eorum?*

Tract. 12. inter med. & finem.

ORIGE. Id eſt, Non contenti tantùm regere ſuos ſubditos, ſed violenter eis dominari nituntur: inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc: quoniam ſicut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, ſpiritualia autem in voluntate: ſic & qui principes ſunt ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubditorum debet eſſe poſitus, non in timore corporali.

Diſtinctio carnalis & ſpiritalis principatus.

Hom. 66. in Matth. à med.

D CHRYS. in hom. Oſtendit autem in hoc, quod Gentilium eſt primatus cupere: & ſic Gentium cõparatione, eorum animã æſtuantem conuertit.

Hom. 35. in opere imperf. ſuper illud: Audientes decem.

CHRYS. ſuper Matth. Et opus quidem deſiderare, bonum eſt: quia noſtræ voluntatis eſt, & noſtra eſt merces: primatum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt. Hoc enim conſequi iudicium Dei eſt: propter quod ex primatu honoris neſcimus, ſi mercedem iuſtitiæ meremur. Neque enim Apoſtolus laudem habebit apud Deum quia Apoſtolus fuit, ſed ſi opus Apoſtolatus ſui benè impleuit: nec Apoſtolus pro merito ſuo antecedenti honoratus eſt vt eſſet Apoſtolus, ſed ad hoc miniſteriom aptus eſt iudicatus ſecundum motum animæ ſuæ. Primatus etiã fugientem ſe deſiderat, & deſiderãtem ſe horret. Conuerſatio ergo melior deſideranda eſt, non dignior gradus. Volens ergo Dominus & duorum fratrum ambitionem, & aliorum indignationem extinguere, introducit differentiam inter principes mundiales, & Eccleſiaſticos; oſtendens quia primatus in Chriſto, nec ab aliquo appetendus eſt non habente, nec alteri inuideo-

Mundi, & Eccleſiæ principes vt differant.

dus eſt habenti: quia principes mundi ideo ſunt vt dominentur minoribus ſuis, & eos ſeruitori ſubiiciant, & expolient, & vſque ad mortem eis vtantur ad ſuam vtilitatem & gloriam. Principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrent eis quæcunque acceperunt à Chriſto; vt ſuas vtilitates negligant, & illorum procurent; & mori non recuſent pro ſalute inferiorum. Primatum ergo Eccleſiæ concupiſcere, neque iuſtum eſt, neque vtile. Nullus ſapiens vult vltrò ſe ſubiicere ſeruituti, & periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſiâ, niſi fortè qui non timet Dei iudicium, abutens primatu ſuo Eccleſiaſtico ſæculariter, ita vt conuertat illum in ſæcularem.

B HIER. Denique ſui proponit exemplum; vt ſi dicta paruipenderent, erubeſcerent ad opera. Vnde ſubdit, *Sicut Filius hominis non venit, &c.*

Super illud: *Scitis, quia principes.*

ORIGE. Nam etſi Angeli, & Martha miniſtrauerunt ei, tamen non ideo venit vt miniſtretur, ſed vt miniſtret: & tantùm creuit miniſtrans, vt impleretur quod ſequitur, *Et daret animam ſuam redemptionem pro multis*; ſcilicet, qui crediderunt in eum: daret, inquam, *in mortem*. Sed quoniam ſolus erat inter mortuos liber, & fortior omni poteſtate mortis, omnes ſequi ſe volentes liberauit à morte. Eccleſiarum ergo principes imitari debent Chriſtum acceſſibilem, & mulieribus loquentem, & pueris manus imponentem, & diſcipulis pedes lauantem, vt ipſi ſimiliter faciant fratribus. Nos autem tales ſumus, vt etiam principum mundi excedere videamur ſuperbiam; velut non intelligentes, vel contemnentes mandatum Chriſti: & quærimus (ſicut Reges) acies præcedentes; & terribiles nos, & acceſſu difficiles (maximè pauperibus) exhibemus; nullam affabilitatem habentes, vel habere nos permittentes.

Tract. 12. parum ante finem.

Epiſcoporum faſtus à Chriſto alienus.

C

CHRYS. in hom. Quantocunque ergo te humiliaueris, non poteris tantùm deſcendere, quantùm Dominus tuus.

Hom 66. à med.

ADDITIO AD CATENAM
Auream.

D *POteſtis bibere calicem, &c.* S. GREG. PAPÆ. Si adiuuante nos Domino virtutem patientiæ ſeruare contendimus, & in pace Eccleſiæ viuimus, & tamẽ martyrij palmam tenemus. Duo quippe ſunt martyrij genera; vnũ in mente, aliud in mente ſimul & actione. Itaque eſſe Martyres poſſumus, etiamſi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à perſequente, martyrium in aperto opere eſt: ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium eſt in occultâ cogitatione. Nam quia duo ſunt martyrij genera, vnum in occolto opere, aliud in publico; teſtatur Veritas, quæ Zebedæi filios requirit, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?*

Hom 35. in Euang.

Duplex martyrium.

E Cui cùm protinus reſponderent, *Poſſumus*; illicò Dominus reſpondit, dicens, *Calicem quidem meum bibetis.* Quid enim per calicem, niſi dolorem paſſionis accipimus? de quo aliàs dicit, *Pater, ſi fieri poteſt, tranſeat à me calix iſte.* Et Zebedæi filij, id eſt, Iacobus & Ioannes, non vterq; per martyrium occubuit; & tamen quòd vterque calicem biberet, audiuit. Ioannes namque nequaquam per martyrium vitam finiuit, ſed tamen Martyr extitit, quia paſſionem quam nõ ſuſcepit in corpore, ſeruauit in mente: Et nos

Calix quid.

Vt Ioannes Martyr.

A ergo hoc exéplo ſine ferro poſſumus eſſe Martyres, ſi patientiá veraciter in animis cuſtodiamus.

In Pſal. 1

Non eſt meum dare vobis. AVGVST. Quid eſt, *Non eſt meum dare vobis?* Non eſt meum dare ſuperbis; hoc enim adhuc erant. Sed ſi vultis illud accipere, nolite eſſe quod eſtis. Aliis paratú eſt: & vos alij eſtote, & vobis paratú eſt. Quid eſt, Alij eſtote: Prius humiliamini, qui iá vultis exaltari.

Origenis hic error, ex Platone hauſtus.

NAZIANZ. Nec ita intelligimus, *Quibus datú eſt*, tanquam ex hæreditate. Si enim nihil princeps animus, nihil labor, nihil ratio ac doctrina, nihil philoſophia, nihil lecti duritiés, nihil vigiliæ, nihil lacrymarum fontes, horum nihil aliquid eſt ac ſpectatur, ſed ſorte quadam tum B Ieremias ex vtero ſanctificatur, tum alij reprobi habentur, ac abdicantur, vereor ne abſurda quędam ſubeat cogitatio, velut Animâ alibi agente, atque verſante, tumq; mortali huic corpori alligatâ; ex vitæ illic actæ rationibus; alij prophetiâ donentur; alij, qui ſcilicet malè vixerint, damnétur. Eſt enim hæc nimis abſurda opinio, ac Eccleſiæ proſcripta iudicio. Nam alii quidem dogmata ludo habeant; at nobis haud tutum, atque conſultum talia ludere Igitur illic quoque, huic, quod dicitur, *Quibus datum eſt*, adde, qui digni ſint, ac mereantur: qui vt tales eſſent, nedum acceperint à Patre, ſed & ſibi ipſi dederint.

Libr. 1. Epiſt. 137.

C ISIDOR. Matris filiorum Zebedæi petitionem, non eò Dominus aſpernatur, quòd non poſſit eam præſtare (nam quod vult, poteſt) ſed vt abſurdam reiicit. *Dic enim*, inquit, *vt hi duo filij mei ſedeant, vnus à dextris tuis, & alter à ſiniſtris tuis in regno tuo.* At iuſtus præmiator, æquo ac rationi conſentaneo iudicio, abſurditaté caſtigat atque coërcet. *Non eſt meum dare*, vtcunque poſtulantibus; ſed iis, qui labores deſudarint mercede præbere. Neque enim iuſti iudicis eſt ſudores contemnere, ac ignauos donare. Quamobrem ſi ſeſſionis cupiditas tenet, non neſcitis certamina, quorum illic præmium, iis qui legitimè certant, paratum eſt!

Apud Bill. in tertiâ perſonâ, velut hæc matri Dominus dicat de filiis. Sed eſt idem ſenſus.

D

ORIGENIS PRESBYT.

in idem Euang. Hom.

Eſt Hom 11. in Matth. 20 v. 17.
2 Cor. 11. v. 1.
Paulus Chriſti exemplo Hieroſolymam incitatus ad paſſionem aſcendit.
Act. 21. v. 11.

PAulus qui hortatur nos fieri ſui imitatores, ſicut ipſe imitatus eſt Chriſtum: ſciens Chriſtum per hæc ad manifeſta pericula promptiſſimè aſcendiſſe, ſcientem quòd tradédus fuerat Principibus Sacerdotum & Scribis, & cõdemnandus fuerat morte, & Gentibus erat tradendus ad deludendum & flagellandum, & crucifigendum, ſimile aliquid fecit Cùm enim Agabus accepiſſet zonam eius, & alligaſſet ipſi manus, & pedes dicés: *Hæc dicit Spiritus ſanctus, Virum cuius Zona hæc eſt, ſic eum alligabunt Iudæi in Hieruſalem, & tradent in manus gentium*; audiens iſta Paulus, E imitatus ſuum magiſtrum in Hieruſalem promptiſſimè aſcendebat. Et cùm aliquid humanum paſſus fuiſſet ab his, qui propter dilectioné eius cœperant flere, & prohibere ne aſcenderet in Hieroſolymam, dixit: *Quid facitis flentes, & confringentes cor meum? Ego enim non ſolum alligari, ſed & mori paratus ſum pro nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Hæc ergo conſiderantes & cognoſcentes, ſcire debemus quòd frequenter quando tentationes aliquas ſubituri ſumus, dolori noſipſos ſecundum quod iuſtum eſt ad obuiandas tétationes offerre debemus, accipientes exemplum huiuſmodi, primùm quidem à Saluatore, deinde autem ab Apoſtolo Paulo. Et ne

Ibid. v. 13.

A arbitreris hæc contraria eſſe eis, quæ ſuperiùs diximus, & frequenter: *Quoniam ſi quis vos perſecutus fuerit in ciuitate iſtâ, fugite in alteram*: & quòd *audiés Dominus, quòd Ioannes traditus erat in carcerem, ſeceſſit inde.* Sed ſciendum, quòd nec ſemper conuenit declinare pericula, nec ſemper obuiare periculis. Tamen ſapientis eſt alicuius in Chriſto, vt cognoſcat quale quidem tempus exigit declinationem, quale autem obuiationem periculorum. Et hæc quidem diximus ſecundum voluntatem Scripturæ præſentis, hortantes homines aliquando ſpernere pericula mortis.

Matth. 10. v. 23.
Matth. 4. v. 12.
Adeunda quandoque pericula, quandoque declinanda.

Poſt hoc obſeruandum eſt, quoniam aſcendens B in Hieroſolymâ, Duodecim accepit ſeorſum. In Duodecim autem adhuc erat & Iudas, ergo & Iudam accepit ſeorſum. Adhuc enim fortitan dignus erat cum cæteris ſeorſum accipi, & audire quæ paſſurus erat Magiſter: & non reprobo, quoniam adhuc neſciebat Iudas quid eſſet facturus, ſed nec aliquis noſtrum. Nam & omnibus nobis eſt dictum: *Noli gloriari in craſtinum, nec enim ſcis quid pariet ſuperuentura dies.* Necdum enim, arbitror, immiſerat in cor Iudæ ſatanas vt traderet Ieſum. Et videat qui poteſt, quòd ab initio Euangelij vſque nunc Matthæus nuſquam accuſauit Iudam, niſi in Catalogo duodecim Apoſtolorum dixit: *Et Iudas Simon Sca-* C *riothes, qui & tradidit eum.* Multa autem de hoc, quod & Iudam ſimilem fecit cæteris, tractauimus vbi diximus, Hos duodecim miſit Ieſus præcipiens eis, & dicens, quæ dicta ſunt ibi. Conferamus itaque hæc eis, quæ ſupra ſunt dicta ſimilia, quoniam illic his ipſis verbis Domino prophetante quæ erat paſſurus, accepit eum Petrus, & cœpit increpare dicens, *Propitius eſto tibi Domine, & hoc tibi non erit.* Hic autem non referuntur diſcipuli dixiſſe, aut feciſſe, cùm audiſſent triſtia hæc Chriſto futura. Et puto quoniam ideo nunc tacuerunt, quoniam ſuperiùs quando Petrus accepit Ieſum, & increpans dixit quæ D dixit; *conuerſus Ieſus dixit Petro: Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es: quoniam non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Conſequens ergo erat, vt recordantes quæ Dominus dixit ad Petrum, obſeruarent diſcipuli ne audiant talia, vel peiora à ſuo Magiſtro. Non eſt autem abſurdum reuocare in memoriam ea quæ ſimiliter iſtis ſunt dicta ſuperiùs.

Iudas aſcédente Domino ad paſſioné adhuc de duodecim etiam merito.
Prou. 27. v. 1.
Matt. 10. v. 4.
Deſideratur iſte tract. in Matth. 10.
Hom. 1. in Matth.
Matth. 16. v. 22.
Ibid. v. 23.

Tunc præcepit diſcipulis ſuis vt nemini dicerent, quia ipſe erat Chriſtus. Exinde cœpit oſtendere Ieſus diſcipulis ſuis, quòd oporteret eum in Hieroſolymam ire, & multa pati à ſenioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis populi, & occidi, & tertiâ die reſurgere. Et in illis dicitur, quòd *accipiens eum Petrus*, & cætera. Adhuc E autem illic dictum eſt occidendum Saluatorem: hîc autem & ſpecies ipſa occiſionis eſt ſcripta; id eſt, *ad crucifigendum.* Quid eſt ergo quod dixit, *oportet?* Quandiu quidem Ieſus non tradebatur in Hieroſolymis Principibus Sacerdotum & Scribis, nec condemnabatur ad mortem, nec deludebatur, nec flagellabatur, nec crucifigebatur, ſtabat Hieruſalem; & quod vocabatur ſanctuarium, non deponebatur. Poſtquam autem hæc in Ieſum auſi ſunt, tunc qui tradiderunt eum, derelicti ſunt: & Sacerdotes, qui condemnauerunt eum morte, & Scribæ qui excæcati mente, & alienati ſenſu non viderunt voluntatem Scripturarum ſanctarum, traditi ſunt morti inimicæ Chriſti: & qui

Matth. 16. v. 20.
Præſcita mors Saluatoris in ſuperioribus. hîc etiá genus mortis.
Quid eum oportebat pati.

deluſerunt Ieſum, in deluſione facti, Hieruſalem exercitu circundante, quando venit & deſolatio eius: & qui flagellauerunt Ieſum, flagellati ſunt, & flagellantur, donec intret Gentium plenitudo: quoniam qui lapidem mittit in altum, ſuper caput ſuum mittit. Et hæc omnia facta ſunt, vt ab illis quidem recedat ſpeculatio Dei, tranſeat autem ad Gentes: ſaluatis videlicet cum Gentibus, & reliquiis Iudæorum ſecundum electionem: quoniam *niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet illis ſemen, ſicut Sodoma facti fuiſſent.* Ego autem arbitror, quòd ſicut exemplum & vmbra culturæ, quod antea implebatur, propter cœleſtia ſolutum eſt: & veniente vero Principe Sacerdotum, figuralis Sacerdos ceſſauit, & veris ſacrificiis pro peccato in vſum venientibus, figuralia ſacrificia ſunt deſtructa: ſic quoniam vera Hieruſalem ſuſcepit Ieſum aſcendentem ſuper ſubiugalem corporis ſui, in quo & gaudebat valde filia Sion, & prædicauit filia Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, tunc deſtructa eſt Hieruſalem, quæ fuerat vmbra, & cecidit templum, quod de lapidibus mortuis erat conſtructum, propter templum, quod de lapidibus viuis fuerat erigendum. Effoſum eſt autem & altare, quod fuit deorſum, quoniam apparuerat quod erat cœleſte: cuius encænia in deſeruitione verâ fecit Ieſus.

Rom. 11. v. 5. Rom. 9. v. 29. Zach. 9. v. 9.

Moralis Hieruſalē.

Si autem ſecundum quandam ſignificationem homines ciuitas ſunt: & nunc in Hieroſolymis (ſic enim eos voco, qui ſpem ſuam habent in locum illius Hieruſalem, quæ aliquando fuit in terris) & nunc ergo traditur Ieſus eis, qui profitentur eſſe ſe Dei ſeruos, Iudęis: & quaſi Principes Sacerdotum conſtituti, & qui diuinas literas ſcite ſe arbitrantur Scribæ, condemnant Ieſum morte per ea, quæ maledicunt de eo: & non eſt quando non tradunt Gentibus Ieſum, deludentes eum & doctrinam eius apud ſe: & ſemper linguis ſuis flagellant eum, & culturam Dei, quæ per Ieſum introducta eſt. Et ipſi quidem crucifigunt eum per hoc quòd anathematizant, & tollere volunt doctrinam ipſius. Ille autem melior illis omnibus conſtiturus, paululum deficiens ſurgit: & viuens, Gentibus, quę acceperunt poſſe videre, apparet.

EIVSDEM DE EADEM *lectione. Hom. 2.*

Hom. 12. in Matth. 20. v. 20.

Planus & ſimplicior textus Euāgelici intellectus.

Dignum eſt in præſenti loco quærere ſenſum non contemptibilem, ſed verè dignum Euangelio Chriſti. Hoc autem præmiſi, quoniam textus ſimplicibus quidem, & altitudines Dei, & Scripturarum eius neſcientibus quærere, ſimplicitatem poſtulationis alicuius oſtendit, & reſponſionem ſimplicem Chriſti ad eam. His autem qui vel aliquâ parte Scripturarum propoſitiones diſcutere poſſunt, profundior & ſpiritalis oſtenditur intellectus. Qui ergo hinc oſtenditur ſenſus, breuis, & contemptibilis eſt, & nihil habens magnum. Sicut enim in regno mundiali in honore eſſe videntur qui ſedent cum rege ſedenti in veſte regali, & aliquid regalium negotiorum agenti: ſic mater filiorum Zebedæi (ſecundum ſimplicem dico textum) videtur poſtulare à Saluatore, vt vnus filiorum ſuorum ſedeat ad dexteram eius, alter ad ſiniſtram in regno ipſius. Et nihil fuit mirum, ſi mulier ex muliebri ſimplicitate, vel imperitiâ talia debere ſe petere exiſtimauit. Pone autem quòd & ipſi fratres, ſecundum quòd Marcus exponit, quaſi homines conſtituti, & adhuc imperfecti, & nihil altum intelligentes de regno Chriſti, talia arbitrati ſunt de his, qui ſedebunt cum Ieſu. Quid dicemus de Ieſu, qui oſtendens magnum eſſe ſedere aliquem ad dexteram, vel ad ſiniſtram ſuam, tollit poſtulationem, & dicit: *Neſcitis quid petatis.* Et, *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo?*

Mar. 10. v. 35.

Quæret autem, qui ſapiens eſt auditor Scripturæ, quid ſit ſedere ad dexteram Ieſu, & ad ſiniſtram in regno. Et conueniebat quidem congregare quæ ſunt ſcripta de ſeſſionibus Dei, vel Chriſti, vt ex tractatu eorum, & ex collatione eorum adinuicem clareſcere poſſet aliqua dogmatis magnitudo. Sed prolixitatis declinandæ gratiâ proponimus vnum quod dicit Michæas: *Vidi Deum Iſraël ſedentem in ſede ſuâ, & omnis militia cœli ſtabat in circuitu eius ad dexteram eius, & ſiniſtram.* Omnis ergo qui eſt ſpiritalis, & cum iudicio vult cuncta diſcutere, dicet quoniam ſpiritalis eſt ſeſſio Dei ſuper ſpiritali ſede, ſimiliter etiam Chriſti. Nihil enim in omnibus ſeſſionibus huiuſmodi Dei vel Chriſti, de corporali ſeſſione ſignificat ſermo. Ridiculum enim eſt propter has corporales ſeſſiones appellatas, exiſtimare ſedes aliquas corporaliter eſſe ædificatas de materiâ neſcio quâ, in quibus ſedeat Deus, vel Chriſtus eius; vel qui ad dexteram eius ſeſſuri ſunt, vel ad ſiniſtram, quibus hoc à Patre paratum eſt: & neſcio, ſi ſit corporale quòd dicitur, Militiam cœli ſtare ad Dei dexteram, vel ſiniſtram: & iterum exiſtimare, quoniam qui ſaluantur quidem & laudabiles ſunt, à dextris corporalibus ſunt Regis noſtri Ieſu, mali autem & perditi ſimiliter in ſiniſtris corporalibus. Sed vide ne fortè quod dicitur Chriſtum reſtitui in regno ſuo, recipientem proprium principatum, ſic intelligere debeamus, vt deſtructo peccato, quod in corporibus mortalibus hominum eſt, & omni principatu alienatum virtutum, & poteſtate deſtructâ, hoc ſit ſedere Chriſtum in ſede gloriæ ſuæ. Quod autem Deus omnia facit ad dexteram, & ad ſiniſtram: hoc eſt, vt iam nullum malum ſit ante eum. Intelligat ergo qui poteſt eminentiam quidem regni in hominibus Chriſtum recepiſſe, & glorificatum eſſe ad gloriam quam habuit priuſquam eſſet mundus, priuſquam peccarent qui peccauerunt: & habebat gloriam apud Patrem: eorum autem qui appropiant in primo, vel ſecundo, vel in tertio loco, quaſi homines conſtituti ſecundum menſuram ſuam habentes ſedere ad dexteram, vel ſiniſtram Chriſti in regno eius, quos reſtituet Deus cooperans eis, & parans eis vt appropient eminentiæ Chriſti. Qui quidem præcellunt præ ceteris appropinquantibus Chriſto, ſunt à dextris Chriſti; videlicet qui tangunt eum, & coniuncti ſunt dextris ipſius Verbi: qui autem inferiores ſunt, à ſiniſtris eius ſunt. Dexteram autem vide ſi potes intelligere Chriſti inuiſibilem creaturam: ſiniſtram autem, viſibilem & corporalem. Et Chriſtus quidem omnibus regnat: appropinquantium autem ei quidam dexteram ſortiuntur, & intelligibilia: alij autem ſiniſtram, & ſenſibilia.

2. Paral. 18. v. 18.

Dei ſpiritalis ſedes, & Chriſti.

Et hic venenum aſpergit opinionis ſuæ peccati animorum ante conſtitutionem mundi.

Hæc quoque hæretico furfure aſperſa.

Et ne fortè vera mater filiorum Zebedæi, quos appellauit filios Tonitrui Chriſtus, magni-

Mar. 3. v. 17.

loquentia ipſa indicans magna de filiis ſuis Iacobi & Ioanne (nam & verè magni erant) & exiſtimans eos prima habere poſſe ſuper omnem naturam humanam, quaſi qui potuerunt capere magniloquium eius: accedens Deum precabatur, vt confirmaret vnum quidem à dextris, alterum à ſiniſtris. Saluator autem reprehendens etiam huiuſmodi magniloquentiam, matrem Iacobi & Ioannis quaſi ignorantem qui eſſent eminentiores, & quòd huiuſmodi donum ſolius Dei eſt, qui ſuper omnia eſt; conſpirantis, & cooperantis, & confirmantis in huiuſmodi eminentiâ, quos viderit aptos: & iden

v. 22 & 23.

dixit *Neſcitis quid petatis. Sedere autem mecum non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Arbitror autem quòd volens oſtendere matri filiorum Zebedæi, & ipſis, quoniam adhuc minus habebant de perfectione, quàm homines poſſunt habere non mediocres, ideo reſpondit poſtquam dixerat, *Neſcitis quid petatis: Poteſtis calicem bibere, quem ego bibiturus ſum? Aut baptiſmo baptizari, quo ego baptizor?* Denique cùm dixiſſent, *Poſſumus:* non ita reſpondit Chriſtus, Calicem quidem meum bibere poteſtis: ſed ad futuram eorum perfectionem reſpiciens dicit: *Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmo baptizabimini.*

Adhuc autē quærere oportet in hoc loco, quid eſt calix, & quid eſt baptiſmus. Quaſi diſtent enim ab inuicem, ſic vtrunque eſt nominatum.

Calix & baptiſmus quid ſignificent.

Multi enim vtrunque dicunt ad paſſionem martyrij pertinere, non attendentes quoniam niſi C duos, & diuerſos intellectus oſtenderent calix & baptiſmus, nunquam vtrunque nominaretur. Nos autem & iſtam quidem traditionem non reprobamus: alteram autem ſtatuimus, quoniam calix quidem ipſa paſſio intelligitur eſſe dolorum. Quod confirmatur non ſolum eo exemplo quod dicit: *Pater, ſi poſſibile eſt, transfer calicem hunc à me;* qui cum doloribus bibitur ab eo, qui ſuſcepit certamen martyrij, donec biberit eum, ſuſtinens in tentatione martyrij vniuerſa, quæ inferuntur: ſed etiam eo quod in alio loco dicitur: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Vota mea Domino reddam in conſpectu omnis populi eius: pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Nihil enim dignum reddere poſſumus Deo pro omnibus bonis quæ fecit in nobis, niſi vt calicem ſalutarem promptè accipiamus, & nomen Domini inuocemus: vt poſſimus magnanimiter bibere eum, in quo bibendo vota noſtra reddimus Domino, in conſpectu omnis populi eius. Manifeſtè autem oſtendit in his quòd calix martyrium eſt, ex eo quod ſtatim propter bibitum calicem addidit, ſic: *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius.* Intellectu autem omne martyrium duplex eſt, quorum vnum vocatur calix ſalutaris, reliquum autem baptiſma. Et hoc quidem quod quis perfert dolores, calix eſt, quem bibet omnis qui ſuſtinet omnia ſibi illata, nec reiicit nec euomit aliquid eorum: quòd autem quis in paſſione remiſſionem accipit peccatorum, baptiſma eſt. Si enim baptiſma indulgentiam peccatorum promittit, ſicut accepimus de baptiſmo aquæ & ſpiritus: remiſſionem autem accipit peccatorum, & qui martyrij ſuſcipit baptiſmum: ſine dubio ipſum martyrium rationabiliter baptiſmus appellatur. Quoniam

Calix, paſſio dolorum.
Luc. 22, v. 42.
Pſal. 115. v. 12.
Martyriū, baptiſmus dicitur quatenus illo peccata remittuntur.

A autem remiſſio ſit peccatorum omni martyrium ſuſtinenti, manifeſtum eſt ex eo quod ait: *Omnis qui confeſſus fuerit in me coram hominibus, & ego confitebor in illo coram Patre meo, qui eſt in cœlis.* Confitebitur ergo coram Patre ſuo Saluator omnem hominem, qui confeſſus fuerit eum coram hominibus, etſi fuit ante confeſſionem aliqua habens peccata. Si enim eos, qui aliqua habentes peccata confeſſi ſunt, non confitetur & Chriſtus coram Patre ſuo, iam non erit verum quod dixit: *Omnis qui in me confeſſus fuerit*, & cætera. Aliàs autem peccatorem neſcio ſi confitetur Chriſtus coram Patre ſuo. Confeſſio enim Filij glorianticis eſt in conſpectu Paterno ſuper eo quem confitetur, quaſi B digno Chriſti confeſſione ad Patrem.

Matth. 10. v. 32.
Chriſtus omnem ſe confitētem, confitetur apud Patrē.

Secundum hæc videntur & calicem bibiſſe, & baptiſmo baptizari filij Zebedæi: quoniam Herodes quidem interfecit Iacobum fratrem Ioannis gladio. Imperator autem Romanorum, ſicut docet traditio, condemnauit Ioannem dantem teſtimonium verbo Dei, in inſulam Patmon, ſicut ipſe de ſuo martyrio docet, non dicens quis eum condemnauit, ſed vbi fuit condemnatus. Dicit autem in reuelatione ſuâ hoc modo: *Ioannes frater veſter, & ſocius in tribulatione, & in regno, & in patientiâ Ieſu; fui in inſulâ, quæ vocatur Patmos, propter verbum Dei, & propter teſtimonium Ieſu Chriſti. Et fui in ſpiritu in die Dominico, & audiui poſt me vocem magnam quaſi tubam*, & cætera. Et ex hoc C intelligitur quòd reuelationem hanc in inſulâ conſtitutus vidit. Adhuc autem addimus iuxta ea quæ diximus: ſicut eſt aliqua eſca Chriſti, de quâ dicit: *Mea eſt eſca vt faciam voluntatem eius, qui me miſit, & perficiam opus ipſius:* ſic ſecundum æſtimationem eſcæ illius, eſt etiam potus. Quod temeritatis quidem eſt abdirimere, & rebus ipſis oſtendere. Tamen qui poteſt intelligat, ne fortè quod eſt in actu, eſca ſit: quod autem in conſideratione, potus. Manducare eum Chriſti eſt, facere voluntatem eius qui miſit eum, & perficere opus eius: Bibere autem, ſapere ſecundum voluntatem eius qui miſit eum, & perficere notitiam eius. Secundum hanc differentiam intelligitur & quod D ait: *Caro mea vera eſt eſca, & ſanguis meus verus eſt potus.* Eſca enim animarum vera, eſt actus: verus autem potus, eſt agnitio veritatis. Ideo & primùm dat panem, *benedicens & frangens diſcipulis ſuis;* quoniam in primo loco eſt actus. Et poſt hoc accipiens calicem, & gratias agens, dixit: *Bibite ex hoc omnes:* Quoniam conuenit primùm quæ ſunt actus implere, & opus bonum delectare, & ſic ad ſcientiam rerum venire: & ſecundum Prophetam qui dicit: *Seminate vobis ad iuſtitiam, & vindemiate fructum vitæ:* vt primùm bona opera faciamus, poſt hoc autem quod dicit; *Illuminate vobis lumen ſcientiæ:* quaſi per viam quandam E poſtquam emendauerit quis mores ſuos, proficiſcatur ad ſcientiam, & illuminetur. Et in Pſalmo vigeſimoſecundo dictum eſt primùm: *Præparaſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos, qui tribulant me. Impinguaſti in oleo caput meum.* Et poſt hoc: *Poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt!* Non autem reprehendat nos qui legit hæc verba: quoniam oportuit interpretari quodammodò quæ de ſeſſionibus dicta ſunt Dei, vel Chriſti. Reſpondemus

Act. 12. v. 2.
Filij Zebedæi, baptiſmo Chriſti baptizati, & martyres.
Fuit hic Imperator Domitianus.
Apoc. 1. v. 9.
Ioan. 4. v. 34.
Chriſti cibus, & potus diſtincta; illud, actio; hoc, cognitio.
Ioan. 6. v. 56.
Matth. 26. v. 26.
Actio prior; tum contemplatio.
Oſee 10. v. 12.
Pſal. 22. v. 5.

enim quod placare rantummodò de Scripturis A
propoſitum fuit de ſeſſionibus, & legentem
auertere ab humili illâ traditione. Alterius au-
tem temporis eſt, principalem expoſitionem
facere de ſedere Dei, & ſtare, & ambulare;
quod non exigit expoſitio præſens.

Et audientes decem, contriſtati ſunt de duo-
v. 14. *bus fratribus*, quoniam rogauerunt cæteris præ-
poni. Et vide quòd & Iudas erat inter indi-
gnantes. Et ſi inter indignantes cæteros erat,
ne fortè necdum immiſerat diabolus in cor
eius, vt traderet Dominum: ſed erat in ipſo
propoſito, quo & cæteri Apoſtoli erant. *Ieſus*
autem conuocans eos, dixit: *Scitis quia principes*
v. 15. *Gentium dominantur eorum, &c.* Quoniam duo B
fratres ſuper cæteros Apoſtolos ſibi gloriam
præripere voluerunt, indignantibus cæteris:
Regula Chriſtiani primatus obtinendi, vt minor omnibus efficiaris. inde occaſionem accipiens Ieſus, regulam iuſti-
tiæ fidelibus ponit, quomodò quis apud Deum
poteſt obtinere primatum. Principes Gentium
non contenti tantum regere ſuos ſubiectos,
violenter eis dominari nituntur. Inter vos au-
tem, qui eſtis mei, non erunt hæc. Ne fortè qui
videntur habere aliquem in Eccleſiâ principa-
tum, dominentur fratribus propriis, vel pote-
ſtatem in eos exerceant. Quoniam ſicut omnia
carnalia in neceſſitate ſunt poſita, non in volun-
tate: ſpiritalia autem in voluntate, non in
neceſſitate: ſic & qui principes ſpiritales, prin-
cipatus eorum in dilectione ſubiectorum debet C
Principatus ſpiritalis in ſubiectorū dilectione poſitus. eſſe poſitus, non in timore corporali. Sed &
qui voluerit apud Patrem meum maior eſſe
comparatione fratrum ſuorum cæterorum, effi-
ciatur miniſter eorum, quibus vult eſſe maior.
Et qui principatum deſiderat Eccleſiæ, debet
fieri omnium ſeruus in humilitate ſeruili, vt
obſequatur omnibus in his, quæ pertinent ad
ſalutem. Et hæc docet nos ſermo diuinus. Nos
autem ſiue non intelligentes voluntatem diui-
nam poſitam in Scripturis, ſiue contemnentes
Vtinam vel modò anoquum adeò malum deſeciſſet. talem commendationem Chriſti, tales ſumus,
vt etiam malorum principum mundi excedere D
ſuperbiam videamur: & non ſolùm quærimus
ſicut reges acies præcedentes; & terribiles nos,
& acceſſu difficiles maximè pauperibus exhibe-
mus: & tales ſumus ad eos, qui nos interpel-
lant vt propter aliquid deprecentur, ſicut nec
tyranni: & crudeliores principibus mundiali-
bus ad ſubiectos. Et eſt videre in quibuſdam
Eccleſiis, præcipuè ciuitatum maximarum,
principes populi Chriſtiani nullam affabilita-
tem habentes, vel habere ad ſe permittentes,
vt Apoſtolus quidem etiam dominis dat man- E
Col. 4. v. 1. datum de ſeruis, dicens: *Domini, quod iuſtum*
eſt, & æquum ſeruis præſtate: ſcientes quoniam
& vos habetis Dominum in cælis. Docet autem
Eph. 6. v. 9. & remittere minas. Epiſcopi autem quidam
crudeliter comminantur, aliquando quidem
occaſione peccati, aliquando autem contem-
nentes pauperum curam, cùm ſit ſcriptum:
Quantum magnus es, tantum humilia te, & in-
Eccl. 3. v. 20. *uenies gratiam coram Domino.* Item in Prouer-
Prou. 18. biis: *Ante contritionem extollitur cor viri, &*
ante gloriam humiliatur. Principes ergo Gen-
v. 12. tium dominentur eorum: principes autem Ec-
cleſiarum ſeruiant ſubditis. Sed & maiores
Fort. ſed nec more Gentium. Gentium poteſtatem exerceant fidelium: au-
diant autem eum qui dicit: *Diſcite à me quia*
mitis ſum, & humilis corde.
Matth. 11. v. 29. Non iſta dicimus, vt inclinemus Eccleſiaſti-
cum principatum. Eſt enim interdum quando
ſecundum vocem Apoſtolicam peccantes co- Seueritas quandoque in Epiſcopo neceſſaria.
ram omnibus arguant, vt & cæteri metum ha-
beant. Eſt aliquando, vt vtens poteſtate ſuâ
tradat peccantem ſatanæ in interitum carnis, 1. Ti. 5. v. 20
vt ſpiritus ſaluetur in die Domini noſtri Ieſu 1. Cor. 5.
Chriſti. Tamen rarò hoc fieri debet. Corri- v. 5.
piendi enim ſunt inquieti, conſolandi autem pu- 1. Theſ. 5.
ſillanimes, ſuſtinendi infirmi, & ad omnes ma- v. 14.
gnanimitas eſt habenda. Nulli malum pro ma-
lo reddendum, vt non exiſtimetur inimicus, qui Rom. 12.
peccat, ſed corripiatur vt frater. v. 17.

Hæc autem diximus volentes oſtendere,
quòd Eccleſiarum principes, principum mun-
dialium imitatores eſſe non debent, ſed imitari
debent Chriſtum acceſſibilem, & mulieribus Imitanda
loquentem, & pueris manus imponentem, & Prælatis
diſcipulis ſuis pedes lauantem atque tergen- Chriſti be-
tem: exemplum eis dantem, vt & ipſi ſimiliter nignitas.
faciant fratribus ſuis. Forſitan autem & quo-
niam Dominus conſtitutus ſeruiebat pro ſalute
hominum generi noſtro, propterea dicitur for- Phil. 2. v. 7
mam ſerui ſuſcepiſſe, & ſe humiliaſſe vſque ad
mortem, propter quod & Dominus eum ſu-
perexaltauit. Qui vult ergo exaltari, ſimilia fa- v. 8.
ciat, exaltetur per ea.

Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed Matth. 4.
miniſtrare. Nam etſi Angeli miniſtrauerunt ei, v. 11.
quando *acceſſerunt, & miniſtrabant ei*; etſi Luc. 10.
Martha miniſtrauit ei: tamen non ideo venit vt v. 40.
miniſtretur, ſed vt miniſtret: & tantùm creuit At Theolo-
miniſtrans, vt animam ſuam daret redemptio- gus affirmat
nem pro multis, qui crediderunt in eum. Cui pretium hoc
dedit animam ſuam redemptionem pro multis? redemptio-
Nec enim conuenit dicere, Deo. Ne fortè ergo nis Deo
maligno? Ille enim dominabatur in nobis, do- perſolutum
nec daretur ei pro nobis redemptio anima Ieſu; eſſe, non
decepto videlicet, & exiſtimanti quaſi poſſit diabolo.
dominari eius, & non videnti quòd non poterit
ſuſtinere in tenendo eam tormenta. Propter
quod & mors putans ſe dominari eius, domi- Pſal. 87.
nata non eſt: quoniam erat ſolus *inter mortuos* v. 6.
liber, & fortior omni poteſtate mortis: & vſ-
que adeò fortior, vt & omnes ſequi ſe volentes,
qui tenebantur à morte, liberaret à morte, nihil
valente in eis poſtmodum morte. Omnis enim
qui ſequitur Ieſum, incomprehenſibilis eſt à
morte. Data autem anima eius in redemptio-
nem pro multis, non manſit apud eum, cui fue-
rat data. Propter hoc dicit Propheta: *Quo-* Pſal. 15.
niam non derelinques animam meam in inferno. v. 10.

S. HILARII EPISCOPI
Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

E*T aſcendens Ieſus Hieroſolymam aſſumpſit*
duodecim diſcipulos, & ait illis: Ecce aſcen-
dimus Hieroſolymam, &c. Iam ſine ſcandalo Matth. 20.
audituris Apoſtolis, ſacramentum crucis Do- v. 17.
minus exponit. Denique nulla hunc ſermo-
nem mœſtitia conſequitur. Confirmatis ſcili- Expoſitum
cet ſuperiore ſermone, per fidem crucis nouiſſi- diſcipulis
mos primos futuros: diuitibus autem, id eſt, ſacramen-
confidentibus legi; in eandem crucem ſcanda- tum crucis.
lizantibus, inuium iter ad regnum cœlorum
futurum.

Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi
cum filiis ſuis, &c. Non ſine aliquo momento
rerum ita effectum fuiſſe exiſtimandum eſt, vt v. 20.
mater filiorum Zebedæi Dominum deprecare-

tur. Nunquid & filiis petendi familiaritas non erat? Sed erat geſtorum effectibus prophetandum. Apoſtoli quidam iam ex lege crediderant, quæ eos in fidem Euangelicam nutriuerat. Itaque in matre filiorum Zebedæi lex intelligitur: quæ confidentiâ priuilegii ſui, pro credentibus ex ſe populis deprecatur. Quæ quia ſuperiùs audierat primos nouiſſimos, & nouiſſimos primos futuros: deferri filiis ſuis orat vt in Domini regno vnus ad dexteram eius ſedeat, alter ad ſiniſtram. Cui Dominus reſpondit, neſcire eam quid oret. Nihil quidem de gloriâ Apoſtolorum ambigebatur, & iudicaturos eos ſermo ſuperior expoſuit: denique in medio ſermone an calicem ſuum poſſent bibere interrogat. Non vtique de communis poculi genere loquebatur.

Mater filiorum Zebedæi, lex pro credentibus ex ipſâ populis, orans

B Neque enim labor eſt bibere de calice: ſed ille de calice ſacramenti paſſionis interrogat. At illi qui iam martyrii libertatem conſtantiámque retinebant, bibituros ſe pollicentur. Dominus collaudans eorum fidem ait, martyrio quidem eos ſecum compati poſſe: ſed læuæ eius ac dexteræ aſſidere, aliis à Deo Patre fuiſſe depoſitum. Et quidem, quantum arbitramur, ita honor iſte aliis eſt reſeruatus, quòd tamen nec Apoſtoli ab eo erunt alieni: qui in duodecim Patriarcharum ſede conſidentes, Iſraëlem iudicabunt. Et quantum ſentire ex ipſis Euangeliis licet, in regno cœlorum Moyſes & Elias aſſidebunt. Nam cùm reſpondiſſet Dominus, viſuros quoſdam de Apoſtolis antequam mortem guſtarent, Filium hominis venientem in regno ſuo: C aſſumptis Petro & Iacobo & Ioanne, apparuit cum gloriæ ſuæ habitu, Moyſe & Eliâ in monte comitantibus. Et hos quidem eoſdem Prophetas duos præuenientes aduentum eius intelligimus, quos Apocalypſis Ioannis ab Antichriſto perimendos eſſe dicit: licet variæ vel de Enoch, vel de Hieremiâ, plurimorum extiterint opiniones, quòd alterum eorum ſicut Eliam mori oporteat. Sed non poſſimus veritatis fidem, quam Dominus tribus ſuperioribus teſtibus reuelauit, ſenſus noſtri opinione corrumpere: neque alios venturos exiſtimare, quàm qui ad ſponſionem fide veniſſe conſpecti ſunt. D Et quanquam vltra Euangelicam veritatem non neceſſe ſit opinari, tamen ſi quis conditionem & mortis & ſepulchri Moyſi diligenter aduerterit, & ſecretarum ſcripturarum, ſecundum Apoſtoli auctoritatem cognitionem adeptus ſit: intelliget omnia ita eſſe tractata, vt Moyſes potuerit iam videri. Et hæc quidem inſtruendi causâ ſint dicta. Cæterùm vt ratio ſpiritualis intelligentiæ plena eſſet, pro duobus Dominum mater orauit. Duæ enim ſunt vocationes ex Iſraël: vna diſcipulorum Ioannis, altera Apoſtolorum & Phariſæorum. Nam poſt paſſionem Ioannis ſuperiùs legimus diſcipulos eius ad Dominum tranſiſſe. E Ideo igitur pro duobus oratur, quia Euangelio Chriſti hæ vocationes geminæ crediderunt.

Calix, paſſionem deſignat.

Dexteræ honor & ſiniſtræ, Moyſi reſeruatus & Eliæ.

Singularis opinio, vt Moyſes præuenturus ſit ſecundum Domini aduentum.

Poſt hæc igitur decem diſcipuli contriſtati ſunt de fratribus duobus: verùm ipſorum duûm diſcipulorum nulla mœſtitia eſt. Hoc ratio non patitur, vt alterius contumeliâ alius fiat mœſtus. Certè etiam pro ſe decem mœſti eſſe potuiſſent (ſub duorum enim nominibus negarum hoc omnibus videbatur) ſed typicus ordo ſeruatus eſt. Apoſtoli de ſe certi erant, ideo ſolùm mœſti ſunt de duobus: quia etiam his

Decem contriſtati de duobus, id eſt, pro illis: quæ expoſitio ſingularis eſt.

A vocationibus quæ ex lege ſunt, conſortium gloriæ huius optabant. Ita enim rationem futuri & præſentis ſermo moderatur, vt non de ſe, neque decem neque duo ſoliciti ſcriberentur: & in decem ſolicitudine de duobus, præſentis negotii efficientiæ optemperaretur. Volens igitur Dominus proprietatem iſtius præfigurationis oſtendere, atque hanc præſumptionem eos qui erant ex lege venturi, de prærogatiuâ Iſraëlitici nominis velle præſumere: docet principatum ab his, non modo Gentium capeſſendum, ſed miniſtros & ſeruientes, & non eos quibus miniſtratum ſit, ad gloriam honoris maximi aduocandos: exemplo ſcilicet Patriarcharum & Prophetarum qui ſeruierint, exemplo etiam Apoſtolorũ qui miniſtrauerint, exemplo etiam Domini qui animam ſuam pro redemptione noſtræ ſalutis impenderit. Ad gloriam autem humilitatis iſtius, cœnæ eos & conuiuij modo inſtruit, monens in locis eminentioribus accubari non oportere: ne fortè eo adueniente qui clarior eſt, per dominum cœnæ occupato loco concedendi cotumeliâ admonitus decedat. Porrò autem ſi in humilibus accubuerint, aduenientibus humilioribus, ad gloriam loci celſioris accedent: atque ita non præſumere aliquid honoris decet, ſed humilitatis operibus promereri.

S. AMBROSII EPISCOPI

Mediolanenſis, de eádem petitione matris filiorum Zebedæi, & in illud: ſedere ad dexteram, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis.

Ex libr. 5. de fide. c. 2.

QVomodò, inquiunt, Filius Dei, ſolus verus Deus poteſt eſſe ſimilis Patri, cùm ipſe dixerit filiis Zebedæi: *Calicem quidem meum bibetis; ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo?* Hoc igitur veſtrum diuinæ, vt vultis, inæqualitatis eſt argumentum? cùm in eo magis venerari Domini clementiam, adorare gratiam deberetis: ſi tamen virtutis atque ſapientiæ Dei profunda ſecreta poſſetis aduertere. Conſiderate enim quæ cum filiis & pro filiis petat: mater eſt vtique, cui pro filiorum honore ſolicitæ immoderatior quidem, ſed tamen ignoſcenda menſura votorum eſt. Atque mater ætate longæua, ſtudio religioſa, ſolatio deſtituta; quæ tunc temporis quando vel iuuanda vel alenda foret validæ prolis auxilio, abeſſe ſibi liberos patiebatur, & voluptati ſuæ, mercedem ſequentium Chriſtum prætulerat filiorum. Qui primâ voce vocati à Domino (vt legimus) *relictis retibus & patre, ſequuti ſunt eum.*

Math. 20. v. 23.

Materna pro filiis poſtulatio, etſi cum errore, excuſatione digna.

Math. 4. v. 22.

Hæc igitur ſtudio maternæ ſedulitatis indulgentior, obſecrabat Saluatorem, dicens: *Dic, vt ſedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno tuo.* Etſi error, pietatis tamen error eſt. neſciunt enim materna viſcera patientiam: etſi voti auara, tamen veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ eſt auara, ſed gratiæ. Nec inuerecunda petitio, quæ non ſibi, ſed liberis conſulebat. Matrem conſiderate, matrem cogitate. Sed nihil mirum ſi vilis vobis videtur circa filios affectus parentum, qui etiam omnipotentis Patris vilem putatis eſſe

v. 21.

circa vnigenitum Filium charitatem. Dominus cœli atque terrarum verecundabatur (vt ſecundum aſſumptionem carnis & virtutes animæ loquar) & , vt ipſius verbo vtar , confundebatur , matri pro filiis poſtulanti etiam ſuæ ſedis conſortium denegare : vos æterni Dei Filium proprium , interdum pro miniſterio ſtare contenditis ; interdum famulatorium , hoc eſt, non ex maieſtatis vnitate , ſed ex Patris præceptione vultis eius eſſe conſeſſum , & negatis hoc Deo vero Dei Filio , quod ille hominibus apertè noluit denegare. Conſiderabat enim matris dilectionem , quæ filiorum mercede grandæuam ſolabatur ſenectam , & deſideriis licet feſſa maternis , chariſſimorum pignorum tolerabat abſentiam.

Fœmineus ſexus fragilis.

Conſiderate etiam fœminam, hoc eſt , ſexum fragiliorem , quem Dominus propriâ nondum confirmauerat paſſione. Conſiderate , inquam, Euæ illius primæ mulieris hæredem , transfuſâ in omnes immoderatæ cupiditatis ſucceſſione labentem , quam Dominus adhuc proprio ſanguine non redemerat , nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam , ſuo Chriſtus cruore diluerat. Hereditario igitur mulier delinquebat errore. Et quid mirum ſi mater pro filiorum ſuorum (quod eſt tolerabilius quàm pro ſe) quando etiam Apoſtoli ipſimet ſe (ſicut legimus) de ſui prælatione certabant ? Non debuit igitur medicus omnium deſtitutam matrem , & ægram adhuc mentem, pudoris conuitio ſauciare ; ne poſtulato ſibi ſuperbiùs denegato quaſi immoderatæ petitionis damnata, mœreret.

Luc. 22. v. 24.

Denique Dominus qui honorandam ſciret eſſe pietatem , non mulieri, ſed filiis eius reſpondit , dicens *Poteſtis bibere calicem quem ego biberus ſum ?* Dicentibus autem illis , *Poſſumus*, ait illis Ieſus : *Calicem quidem meum bibetis ; ſedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram , non eſt meum dare vobis , ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Quàm patiens & clemens Dominus ! quam alta ſapientia & bona charitas ! Volens enim oſtendere quòd non perfunctoriam rem aliquam diſcipuli poſtularent , ſed eam quam impetrare non poſſent , prærogatiuam eis Paternæ honorificentiæ reſeruauit, non metuens , ne quid iuri proprio derogaret , qui non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſimul diligens diſcipulos (quia ſicut habes , *in finem dilexit eos*) noluit quos diligeret , videri quod peterent denegaſſe. Sanctus & bonus Dominus , qui mallet aliquid diſſimulare de iure , quàm de charitate deponere. *Charitas enim patiens eſt , benigna eſt, non æmulatur, non inflatur, non quærit quæ ſua ſunt.* Denique vt agnoſcatis non infirmitatis , ſed indulgentiæ eſſe quod dixit : *Non eſt meum dare vobis* ; vbi ſine matre filii Zebedæi rogant , nihil de Patre dixit. Sic enim habes : *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Ita Marcus Euangeliſta poſuit. Vbi verò mater pro filiis rogat , hoc eſt ſecundum Matthæum : *Non eſt* , inquit , *meum dare vobis , ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Hìc addidit , *A Patre meo* , quia maiorem indulgentiam maternus poſcebat affectus. Quòd ſi putant , dicendo, *Quibus paratum eſt à Patre meo* , quod aut Patri plus tribuit , aut ſibi aliquid derogauit . dicant & illic putent Patri aliquid derogatum , quia dixit in Euangelio Filius de Patre : *Pater non iudicat quemquam.* Quòd ſi ſacrilegum putamus dicere quòd Pater ita iudicium detulit Filio , vt ipſe non habeat (habet enim , nec poteſt amittere quod habet naturaliter diuina maieſtas) ſacrilegum vtique æſtimare debemus , quòd non poteſt Filius dare quicquid aut homines mereri poſſunt , aut quæuis accipere creatura , præſertim cùm ipſe dixerit : *Ego ad Patrem vado , & quodcunque ab eo petieritis in nomine meo , hoc faciam.* Si enim quod Pater dare poteſt, Filius non poteſt , mentita eſt ergo veritas. Non enim poteſt facere quicquid in nomine eius Pater fuerit obſecratus. Non enim ideò dixit : *Quibus paratum eſt à Patre meo* , vt tantummodo à Patre poſcant. Nam omnia quæcunque à Patre fuerint poſtulata, ſe donare memorauit. Denique non dixit : Quodcunque à me petieritis , hoc faciam ; ſed, *quodcunque* ab eo *petieritis in nomine meo , hoc faciam.* Quæro nunc , vtrum poſſibile aliquid humanæ conditioni , aut alicui creaturæ, an impoſſibile putent à Zebedæi coniuge & filiis poſtulatum ? Si poſſibile, quomodò ad ſiniſtram ſuam vel ad dexteram impertiendæ Apoſtolis ſedis nõ habuit poteſtatem, qui omnia fecit eſſe cùm non erant ? Aut quomodò non poterat iudicare de meritis hominum, cui Pater dedit omne iudicium ? Notum eſt quemadmodum dederit. Non quomodò quaſi indigens accepit Filius , qui omnia creauit ex nihilo ? Quorum igitur naturas fecerat , eorum iudicium non habebat ? *Dedit* autem *Filio Pater omne iudicium , vt omnes* , inquit , *honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem.* Non igitur potentia Filii , ſed cognitio noſtra proficit. Neque aliquid ad ſubſtantiam eius accedit , ſed ad noſtram vtilitatem quod à nobis cognoſcitur : vt cognoſcendo Dei Filium , vitam habeamus æternam. Cùm autem in cognitione Filii Dei honor illius , noſter autem non illius ſit profectus , ſi quis putat quòd Dei virtus illo honore cumulatur , neceſſe eſt etiam Deum Patrem credat poſſe cumulari , quòd & ipſe per cognitionem noſtram clarificatur , ſicut Filius , iuxta quod ſcriptum eſt, dicente Filio : *Ego te clarificaui ſuper terram.* Ergo ſi poſſibile aliquid erat quod petebatur, in poteſtate vtique Filii fuit.

Domini indulgentia negando quod impetrari non poterat.

Ioan. 13. v. 1.

1. Cor. 13. v. 4.

Mar. 10. v. 38.

Ioan. 5. v. 22.

Ioan. 14. v. 13.

Ioan. 5. v. 23.

Ioan. 17. v. 4.

Sed tamen oſtendant qui poſſibile putant , quis de hominibus aut creaturis , aut ad dexteram , aut ad ſiniſtram Dei ſedeat. Pater enim dixit Filio : *Sede ad dexteram meam.* Itaque ſi quis ad dexteram Filio ſedet , inter ipſum vtique & Patrem (vt humano vſu loquamur) Filius medius reperitur. Non ergo poſſibile homini aliquid petebatur , ſed noluit dicere , quòd homines ſedere ſecum non poſſent. Siquidem diuinam ſuam gloriam celare priuſquam reſurgeret, non diuulgare cupiebat. Nam & ſupra cùm inter famulos ſuos Moyſen & Eliam apparuiſſet in gloriâ , monuerat diſcipulos ne cui dicerent quod vidiſſent. Itaque ſi poſſibile non erat hominibus vel creaturis cæteris hoc mereri, non debet videri Filius minus poſſe quia non dedit Apoſtolis , quod nec Pater hominibus vel creaturis dedit. Aut dicant cui horum dederit Pater. Non vtique Angelis , de quibus Scriptura dicit, quòd *omnes Angeli ſtabant in circuitu ſedis eius.* Denique & Gabriel ſe ſtare dixit , ſicut habes: *Ego ſum Gabriel , qui adſto ante Deum.* Non ergo Angelis , non Senioribus qui adorant ſe-

Pſal. 109. v. 1.

Nulla creatura ad Dei dexteram, vel ſiniſtrã ſedet.

Apoc. 7. v. 11.

Luc. 1. v. 4.

dentem. Illi enim non ſupra ſedem maieſtatis ſedent, ſed (vt dixit Scriptura) *in circuitu ſedis*. Sedes enim aliæ viginti & quatuor ſunt, vt habes in Apocalypſi Ioannis: *& ſuper ſedes, vigintiquatuor ſeniores ſedentes*. In Euangelio quoque ipſe Dominus dicit: *Cùm ſederit Filius hominis in ſede, &c.* Non ergo ſedis ſuæ dixit Apoſtolis dari poſſe conſortium, ſed alias illas ſedes eſſe duodecim, quas tamen non pro corporali conſeſſu, ſed pro ſucceſſu ſpiritalis gloriæ æſtimare debemus. Denique in libro Regnorum dixit Michæas Propheta: *Vidi Dominum Deum Iſraël ſedentem ſuper thronum ſuum, & omnis militia cœli ſtabat circa eum ad dexteram eius & ad ſiniſtram.* Quomodò igitur ſtantibus Angelis ad dexteram vel ad ſiniſtram Domini Dei, ſtante omni militiâ cœli, ſedebunt homines ad dexteram Dei vel ad ſiniſtram, quibus pro virtutis præmio Angelorum ſimilitudo promittitur, ſicut Dominus dicit: *Erunt ſicut Angeli in cœlo?* Sicut Angeli, inquit, non plus quàm Angeli. Si ergo nihil plus dedit Pater quàm Filius, nihil vtique dedit minus Filius quàm Pater: Nihil igitur minus Filius poteſt quàm Pater.

Apoc. 4. v. 4. — *Matth. 19. v. 28.* — *3 Reg. 22. v. 19.* — Promiſſa hominibus ſocietas Angelorum, nó vt ſuperiores illis exiſtant. — *Matth. 22. v. 30.*

Ponite tamen poſſibile impetratu hominibus quod poſceretur: Quid eſt quod ait: *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis?* Quid eſt *meum*? Suprà dixit: *Calicem quidem meum bibetis*: & infra poſuit: *Non eſt meum dare vobis*: & ſupra meum, & infra meum dixit, nec immutauit. Ergo ſuperiora docent propter quid dixerit *meum*. Rogatus enim à muliere quaſi homo, vt ad dexteram vel ad ſiniſtram ſuam filios eius ſedere pateretur, quia illa quaſi hominem rogauerat, & Dominus quaſi tantummodò homo de ſuâ paſſione reſpondit: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Itaque quia ſecundum carnem de paſſione ſui corporis loquebatur, demonſtrare voluit, quòd ſecundum carnem quidem ſubeundæ paſſionis nobis exemplum ac ſimilitudinem derelinqueret; ſecundum humanam autem conditionem, ſedis ſuperna conſortia non donaret. Hoc eſt enim quod dixit, *Non eſt meum*. Sicut alibi: *Mea doctrina non eſt mea.* Non eſt enim, inquit, ſecundum carnem mea: quia quæ diuina ſunt, non ſunt carnis eloquia. Indulgentiam autem ſuam circa diſcipulos quos diligeret, quàm expreſsè reuelauit, præmittens: *Calicem quidem meum bibetis.* Etenim quia non debebat id dare quod petierant, aliud propoſuit, vt prius commemoraret quid eis tribueret, quàm quid negaret: quò magis æquitatem ſibi petitionis, quàm ſtudium Dominicæ liberalitatis intelligerent defuiſſe. *Calicem quidem*, inquit, *meum bibetis*; hoc eſt, paſſionem quidem quæ carnis meæ eſt, non negabo. Quod enim humanæ aſſumptionis habeo, poteſtis imitari: donaui vobis victoriam paſſionis, hereditatem crucis. *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis.* Non dixit, Nam eſt meum dare, ſed, *non eſt meum dare vobis*: non ſibi poteſtatem deeſſe aſſerens, ſed meritum creaturis.

Vt rem quæ poſſet impetrari peteretur, Domini reſpõſio vt accipienda. — *Ioan. 7. v. 16.*

Idem 2. Accipe aliter: *Non eſt meum dare vobis.* Quod eſt, non eſt meum, qui veni humilitatem docere: non eſt meum, qui *veni non miniſtrari, ſed miniſtrare*: non eſt meum, qui iuſtitiam ſeruo, non gratiam. Denique ad Patrem referens addidit: *Quibus paratum eſt*; vt oſtenderet Patrem quoque non petitionibus deferre ſolere, ſed meritis; quia Deus perſonarum acceptor non eſt. Vnde & Apoſtolus ait: *Quos præſciuit, & prædeſtinauit.* Non enim antè prædeſtinauit, quàm præſciret: ſed quorum merita præſciuit, eorum præmia prædeſtinauit. Iurè igitur reprehenditur mulier, quæ & impoſſibilia, & ſpeciali quodam priuilegio ab eo Domino poſtulauit, qui ea quæ ſanctis iudicauit eſſe donanda, non duobus Apoſtolis, ſed omnibus diſcipulis, etiam ſine cuiuſquam precatione, voluntariâ ſui largitate contulerit, ſicut ſcriptum eſt. *Duodecim vos ſedebitis ſuper ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſraël.* Ergo etiamſi poſſibile putemus poſtulatum fuiſſe, calumniæ locus non eſt: tamen cùm legerim Seraphim ſtare, quomodò poſſum quod homines ad dexteram vel ad ſiniſtram Filio Dei ſedeant, arbitrari? Supra Cherubim Dominus ſedet, ſicut habes: *Qui ſedes ſuper Cherubim, appare.* Quomodò Apoſtoli ſuper Cherubim ſedebunt?

Dátur præmia meritis. — *Rom. 8. v. 29.* — Quorum Deus merita præſciuit, horum præmia prædeſtinauit. — *Matth. 19. v. 28.* — *Iſai. 6. v. 2.* — *Pſal. 79. v. 2.*

Et hoc tamen colligo non ex meo ingenio, ſed ex Dominicæ vocis oraculo. Ipſe enim Dominus in poſterioribus Apoſtolos commendans Patri, ait: *Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi ego ſum, & illi ſint mecum.* Vtique ſi iudicaſſet quòd diuinam ſedem Pater hominibus daret, dixiſſet: Volo vt vbi ego ſedeo, & illi ſedeant mecum. Sed *volo*, inquit, *vt ſint* mecum, non vt ſedeant mecum: & *vbi ego*, non quomodò ego. Deinde ſequitur: *Vt videant claritatem meam.* Nec hic dixit, Vt habeant claritatem meam, ſed *vt videant*. Sicut & Dauid docuit, dicens: *Vt videam voluptatem Domini.* Et ipſe Dominus in Euangelio reuelauit, dicens: *Beati mundo corde: ipſi enim Deum videbunt. Videbunt*, inquam, non ſuper Cherubim cum Deo ſedebunt. Deſinant ergo viliora ſecundum diuinitatem æſtimare de Dei Filio, ne viliora quoque de Patre æſtiment. Qui enim malè crediderit de Filio Dei, non poteſt benè ſentire de Patre: qui malè crediderit de Spiritu, non poteſt benè ſentire de Filio. Vbi enim vna dignitas, vna gloria, vna charitas, vna maieſtas eſt, in commune derogatur quicquid in aliquo putaueris derogandum. Iam enim non erit plenitudo, quam diſcernas & diuidas in aliquas portiones.

Ioan. 17. v. 24. — *Pſal. 26. v. 4.* — *Matth. 5. v. 8.*

S. HIERONYMI PRESBYTERI *in idem Euang.*

Et aſcendens Ieſus Hieroſolymam, &c. Crebrò hoc ipſum diſcipulis dixerat: ſed quia multis in medio diſputatis poterat labi de memoriâ quod audierant, iturus Hieroſolymam, & ſecum ducturus Apoſtolos, ad tentationem eos parat: ne cùm venerit perſecutio & crucis ignominia, ſcandalizentur.

Matth. 20. v. 17. — Inculcata ſæpe paſſionis Dominicæ memoria.

Tunc acceſſit, &c. Vnde opinionem regni habet mater filiorum Zebedæi: vt cùm Dominus dixerit: *Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum & Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*; & ignominiam paſſionis timentibus diſcipulis nuntiaret: illa gloriam poſtulet triumphantis? Hac vt reor ex

v. 20. — Filiorum Zebedæi mater, vnde ſuſpicata regnum.

cauſâ; quia poſt omnia dixerat Dominus: *& tertia die reſurget*; putauit eum mulier poſt reſurrectionem illico regnaturum: & hoc quod in ſecundo aduentu promittitur, in primo eſſe complendum: & auiditate fœmineâ præſentia cupit, immemor futurorum. Quod autem interrogat Dominus, & illâ petente reſpondit.
v. 21. *Quid vis?* non venit de ignorantiâ: ſed ex eius perſonâ dicitur, qui flagellandus & crucifigendus erat: quomodo & in Hæmorrhoiſſâ:
Luc. 8 v. 45. *Quis me tetigit?* Et de Lazaro: *Vbi poſuiſtis*
Ioan. 11 v. 34. *eum?* In veteri quoque teſtamento: *Adam vbi es?* Et. *Deſcendens videbo ſi iuxta clamorem*
Gen. 3 v. 9. *qui venit ad me perficiant: ſin autem non eſt,*
Gen. 18. v. 21. *vt ſciam.* Poſtulat autem mater filiorum Zebedæi errore muliebri & pietatis affectu, neſciens quid peteret. Nec mirum ſi iſta arguatur imperitiæ, cùm de Petro dicatur: quando tria vult
Luc. 9 v. 33. facere tabernacula: *Neſciens quid diceret.*

v. 22. *Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis.* Mater poſtulat, & Dominus diſcipulis loquitur: intelligens preces eius ex filiorum deſcendere voluntate? *Poteſtis bibere calicem quem ego*
Calix, paſſio in Scripturâ. *bibiturus ſum?* Calicem in Scripturis diuinis, paſſionem intelligimus: iuxta illud: *Pater, ſi*
Matth. 26. v. 39. *poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Et in Pſal-
Pſal. 115. v. 12. mo: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Statimque infert quis iſte ſit calix: *Pretioſa in conſpectu Domini*
v. 23. *mors Sanctorum eius. Ait illis: Calicem quidem meum bibetis, &c.* Quæritur quomodo calicem martyrii filii Zebedæi, Iacobus vide-
Act. 12. v. 2. licet & Ioannes biberint: cum Scriptura narret Iacobum tantùm Apoſtolum ab Herode capite truncatum: Ioannes autem propriâ morte vitam finierit? Sed ſi legamus Eccleſiaſticas hiſtorias, in quibus fertur, quòd & ipſe propter martyrium ſit miſſus in feruentis olei dolium, & inde
Ioannes Martyr, quia vocatus ad mortem, & ſi illa propoſito defuit. ad ſuſcipiendam coronam Chriſti athleta proceſſerit: ſtatimque relegatus in Pathmos inſulam ſit: videbimus martyrio animum non defuiſſe & bibiſſe Ioannem calicem confeſſionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt: licet perſecutor non fuderit ſanguinem. Quod autem dicit: *Sedere ad dexteram meam & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*; ſic intelligendum eſt. Regnum cœlorum non eſt dantis, ſed accipien-
Rom. 2. v. 11. tis. *Non eſt* enim *acceptio perſonarum apud Deum*: ſed quicunque talem ſe præbuerit vt regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet: quod non perſonæ, ſed vitæ paratum eſt. Si itaque tales eſtis qui conſequamini regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparauit: vos quoque accipietis illud. Alii de Moyſe & Eliâ dictum volunt, quos paulò
Gloriam notat. antè in monte cum eo viderant loquentes: ſed mihi nequaquam videtur. Ideo enim ſedentium in regno cœlorum vocabula non dicuntur: ne paucis nominatis, cæteri putarentur excluſi.

v. 24. *Et audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus.* Decem Apoſtoli non indignantur matri filiorum Zebedæi, nec ad mulieris audaciam referunt poſtulationis, ſed ad filios: quòd ignorantes menſuram ſuam immodicâ cupiditate exarſerint; quibus & Dominus dixerat: *Neſcitis quid petatis.* Subintelligitur autem vel ex reſponſione Domini vel ex indignatione Apoſtolorum, quòd filii matrem immi-

A ſerint ad grandia poſtulanda. *Ieſus autem vocauit eos ad ſe, & ait: Scitis quia, &c.* Humilis v. 25.
magiſter & mitis; nec cupiditatis immodicæ Mitis diſcipulorum correptio.
duos arguit poſtulantes, nec decem reliquos indignationis increpat, & liuoris: ſed tale ponit exemplum, quo doceat eum maiorem eſſe qui minor fuerit: & illum dominum fieri, qui omnium ſeruus ſit. Fruſtra igitur aut illi immoderata quærebant, aut iſti dolent ſuper maiorum deſiderio: cùm ad ſummitatem virtutum non potentiâ, ſed humilitate veniatur. Denique ſui proponit exemplum, vt ſi dicta paruipenderent, erubeſcerent ad opera, & dicit:

Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed v. 28.
B *miniſtrare.* Nota, quod crebò diximus, eum qui miniſtrat, appellari Filium hominis. *Et dare animam ſuam redemptionem pro multis.*
Quando formam ſerui accepit, vt pro mundo Chriſtus non dedit
ſanguinem funderet. Non dixit animam ſuam animam
redemptionem dare pro omnibus: ſed pro niſi pro cre-
multis; id eſt, pro his qui credere voluerint. dituris.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

ET *aſcendens Ieſus in Hieroſolymam, aſſumpſit duodecim diſcipulos ſecretò &c.* Non illico Hom. 66. in Matth. 20. v. 17.
C eum à Galilæâ rediiſſe, in Hieroſolymam aſcendit, ſed ſigna prius non pauca fecit, & Phariſæorum obſtruxit ora, & diſcipulis de paupertate loquutus eſt. *Si enim*, inquit, *vis eſſe* Matth. 19. v. 21.
perfectus, vende quæ habes. Et de virginitatis ſimiliter caſtimoniâ: *Qui enim*, inquit, *capere* Ibid. v. 12.
poteſt, capiat. De humilitate etiam: *Niſi enim* Matth. 18. v. 3.
conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. De retributione quoque in hac vitâ. *Nam qui domos, fratres,* Mar. 10. v. 29.
ſorores reliquerit, ait, *centuplum in hoc ſæculo accipiet.* Et de remuneratione futurâ: *Et vitam*, inquit, *æternam poſſidebit.* His igitur omnibus prius factis atque diſpoſitis, ad vrbem acceſſit. Cumque aſcenderet, de paſſione rurſus diſſerit ſuâ.
D Nam quoniam facilè, quod euenire nolebant, obliuiſci poterant, aſſiduè ipſis in memoriam reuocat: vt crebrâ illius commemoratione ipſorum mentem exerceat, & mœrorem inccidat. Priuatim autem eos neceſſariò alloquitur: non enim hæc efferenda erant, ex quibus nihil vtilitatis ſequeretur. Nam
ſi diſcipuli audientes turbabantur, quid non Sermo de
feciſſet multitudo? An igitur nunquam id vul- paſſione ſe-
go dictum eſt, inquies? Imò publicè quoque, orſim cum diſcipulis.
ſed non ita apertè prædicatum. *Solvite enim*, Ioan. 2. v. 19.
inquit, *templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipſum.* Et: *Signum quærit hæc generatio, &* Matth. 12. v. 39.
ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Propheta. Et alibi: *Adhuc paruo tempore vobiſcum* Ioan. 7. v. 33.
E *ſum, & quæretis me, & non inuenietis.* Diſcipulis verò non ſic: ſed quemadmodum alia, ita etiam hoc modò clariùs dictum. Sed cuius rei gratiâ, quiſpiam opponet, ſi non intelligebat multitudo, vim eorum quæ dicebantur, etiam dicebantur? Nimirum vt quæ erant ſecutura noſſent; nempe præſcium atque volentem, non ignorantem ac coactum ad paſſionem veniſſe. Diſcipulis autem prædicebat, non hac cauſâ ſolùm, verumetiam, vt diximus, vt expectatione exercitati, faciliùs paſſionis dolorem perferrent. Nam ſi præmeditati non fuiſſent, ve-

hementi turbatione quaſſati iacuiſſent: hac de cauſâ de morte ſolùm primò faciebat mentionem. Cùm autem corroborati fuerint, cætera quoque adiecit; quòd ſcilicet tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum. Hæc autem prædicit, vt cùm triſtia veniſſe viderint, certiore ſpe reſurrectionem expectent: nam ſi mœſta non tacuit, & quæ opprobri iplena eſſe videbantur non occultauit eis, non iniuriâ proſpera quoque erant credenda.

Tu verò conſidera, quomodò etiam opportunitate commodâ, vniuerſa pateſecit. Nec enim ſtatim prędicationē incipiens, nec in ipſo paſſionis hęc dixit tempore, ne audientes turbarentur, ſed poſteaquam virtutes eius miraculis cognouerunt, & æternæ vitæ pollicitationibus fuerunt confirmati: tunc paſſionis meminit, non ſemel aut bis, ſed ſæpius, hunc ſermonem ſignis

Luc. 18. v. 31.
Ibid. v. 34.

& doctrinæ intexens. Alius autem Euangeliſta Prophetas quoque in teſtimonium citatos aſſerit. Alius non intellexiſſe ipſos aſſirmat, ſed occoltatum id verbum ab eis fuiſſe, & quòd

Mar. 10. v. 32

ſequentes timebant. Sed ſi non intellexerunt, inquies, nullâ præmeditatione poterant exerceri: quare prædictionis huius vtilitas omninò

Non intelligebant diſcipuli prædicente Domino, non paſſionem & mortem, ſed reſurrectionem.
Matth. 16. v. 22.

euaneſcit. Ego autem, vt hanc ambiguitatem in maius extollam: illud addere non dubitabo, quia ſi non intellexerunt, quo pacto mœrebant? Alius enim Euangeliſta dicit, quia *triſtabantur*. Quomodò igitur ſi non percipiebant, triſtabantur? aut quomodò Petrus, *Propitius tibi eſto*, dicebat? Quid igitur dicemus? Quia ſcilicet, quod de morte audierint, & ſi non clarè diſpenſationis huius myſterium ſciebant, intellexerunt tamen. Reſurrectionem verò non intelligebant, nec quæcunque per eam mirificè acturus erat. Nam alios quidem ab aliis excitatos à morte viderunt. Quòd verò quiſquam ſeipſum excitauerit, & ſic excitauerit vt nunquam in poſterum moreretur, minimè vnquam fuit auditum. Hoc igitur erat quod abſconditum erat ab eis: ſed nec qualis futura eſſet ipſa mors, & quomodò ipſam aggreſſura foret, ſciebant: ideo igitur *ſequentes timebant*. Nec eâ ſolùm ratione; verùm etiam vt exiſtimo, magno illos ſtupore affecit diſſerendo de paſſione: Nec tamen horum aliquid animos eis ac fiduciam addebat; idque cùm aſſiduè reſurrectionem inculcantem audirent. Nam præter mortem, illud etiam illos maximè turbabat, cùm audirent ipſum illudendum & flagellandum, & alia huiuſmodi. Cùm enim in mente verſarent miracula, dæmoniacos ſcilicet liberatos, mortuos excitatos, aliáque huiuſmodi ſigna, non poterant his auditis non obſtupeſcere, ac in magnam ambiguitatem incidere. Ita modò hæc credentes, modò diſcredentes, quæ dicebantur capere non poterant; adeóque procul à rectâ intelligentiâ erant, vt Zebedæi filii ad eum accedentes de primo conſeſſu eum alloquerentur: *Volumus* enim, aiunt, *vt vnus ad dextram tuam, & vnus ad ſiniſtram ſedeat*.

Mar. 10. v. 35.
Matth. 20. v. 20.

Quomodò igitur alius Euangeliſta matrem ad hoc acceſſiſſe ait? Vtrunque fuiſſe credendum, matrémque ab eis aſſumptam, vt auctoritate ſupplicantis Chriſtum faciliùs exorarent. Quòd autem id verum ſit, quódque ab ipſis excogitata petitio fuerit, ſed pudore victi matris patrocinium aſſumpſerint: animaduerte quomodò Chriſtus ad ipſos verba ſua direxerit: ſed prius quid, & quâ mente petant, & vnde ad hoc impulſi ſint, conſideremus.

Ratio petitionis filiorum Zebedæi.

Cùm viderent ſe ante alios à Chriſto honorati, crediderunt hanc ab eo petitionem ſe impetraturos. Quid porrò eſt, quod petunt? Alius te docebit Euangeliſta. Nam *quoniam*, inquit, *prope Hieruſalem erant, credebantque regnum Dei tam iam euenturum*; quod huius vitæ ac ſæculare opinabantur: hæc poſtulabant, vt voti compotes effecti, nulla triſtia paterentur. Neque ipſum propter ſe regnum tantùm quærebant; verum etiam vt eâ quoque ratione mala vitarent. Propterea Chriſtus ab his eos cogitationibus abducens, pericula, ſanguinem, necémque ipſam expectandam eſſe iubet. *Poteſtis*, inquit, *bibere calicem, quem ipſe bibo*? Nec turbetur quiſquam, ſi adeò imperfectos dicimus Apoſtolus fuiſſe. Nondum enim myſterium crucis erat conſummatum: nondum gratia Spiritus in corda ipſorum infuſa. Quare ſi ſtudia virtutis ipſorum diſcere cupis, quales poſt datam gratiam Spiritus fuerint, conſidera, & videbis omnem ab illis turbationem animi fuiſſe ſuperatam. Hac enim de cauſâ eorum modò imperfectio reuelatur, vt apertè percipere poſſis, quales ſubitò per gratiam effecti fuerint. Quod igitur nihil ſpiritale quærebant, nec de cœleſti regno quicquam cogitabant, perſpicuum eſt. Sed verba quoque petitionis ipſorum audiamus.

Luc. 19. v. 11.
Matth. 20. v. 22.
Apoſtoli ante Spiritum ſanctũ miſſum, admodum imperfecti.

Volumus, inquiunt, *vt quodcunque petierimus, facias nobis*. Ad quod Chriſtus: *Quid vultis*? reſpondit, non ignorans certè; ſed vt reſpondere compulſi, vlcus ſubaperiant, quod ſanare Chriſtus intendebat. Illi verò, quoniam humano more id faciebant: coram omnibus erubeſcentes dicere, ſeorſum ab aliis diſcipulis Chriſtum accipientes, rogauerunt. *Acceſſerunt* enim, inquit, vt remotis arbitris cum iis loquerentur. Volebant autem, vt ego conjicio, quoniam ſuper duodecim ſedes ſeſſuros diſcipulos audierant, primatum huius conſeſſus impetrare: & præponi quidem ſe cæteris præterquam Petro ſciebant, quem formidantes, dicere auſi ſunt: *Dic, vt vnus à dextris alter à ſiniſtris ſedeat*. Ita vrgebant dicentes, *Dic*.

Mar. 10. v. 35.
Ambiebant Zebedæi filii, primatus ſupra Petrũ conſeſſum.

Quid igitur ipſe? vt ſignificaret, nihil eos petere ſpiritale, ſed nec ſcire quidem quid poſtulent: non enim rem tantam petere auderent, ſi ſcirent. *Neſcitis*, ait, *quid petatis*. Neſcitis quàm magnum, quàm mirabile, ac ipſas ſuperoas excedens Virtutes; & adiecit: *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari*. Perpendis quomodò ſtatim ab hac cupiditate ipſos remouit, contraria eis diſſerens. Nam vos, inquit, de honoribus, & coronis cogitatis: ego verò de luctamine, atque ſudore diſſerò. Non præmiorum hoc tempus eſt, nec illa gloria mea modò apparebit; ſed bella, pericula, & necem præſens continet vita. Perſpice autem quàliter ipſo interrogationis modo & hortatur, & allicit: non enim dixit, poteſtiſne veſtrum effundere ſanguinem? Sed quonam pacto? *Poteſtis bibere calicem*: deinde alliciens inquit, *quem ego bibiturus ſum*; vt communicatione laborum cum ipſo promptiores redderentur. Baptiſmum deinde idipſum appellauit, vt magnam orbi futuram expiationem hinc ſignificaret.

v. 38.

Illi autem deſiderio quodam animi confeſtim promittunt, dicentes, *Poſſumus*. Nec idipſum intel- v. 39.

telligentes quod ſe poſſe aſſirmabant, ſed ſperantes ſe habituros poſtulata. Ad quæ Chriſtus, *Calicem*, inquit, *meum bibetis, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimini.* Magna vobis certè bona prædico: martyrij enim coronâ potiemini, & violentiâ morte, ſicuti & ego, à vitâ decedetis; & in his mihi communicabitis.

De Ioanne non eſt exploratum, cum violenta morte occubuiſſe: imo creditur potius, vel adhuc viuere, vel placidâ morte obdormiſſe.

Sedere autem ad dextram & ad ſiniſtram, non eſt meum dare, ſed, &c. Cùm animos eorum ſublimius extuliſſet, & omni mœrore ſuperiores calicis & baptiſmi communicatione feciſſet, tunc poſtulata eorum emendat. Sed quidnam ſibi vult, quod modò dictum eſt? duo enim hîc à multis quæruntur. Primum, ſi à dextris eius ſedere quibuſdam paratum ſit; alterum, ſi Dominus omnium non poſſit illis præbere, quibus paratum eſt. Ex quibus primo ſoluto, alterum etiam patebit. Quid igitur eſt quod dicit? Nullus profectò à dextris, nullus à ſiniſtris eius ſedebit: inacceſſibilis quippe ſedes eſt illa, non hominibus dico ſolùm tametſi Sanctis & Apoſtolis, ſed & Angelis, & Archangelis, cæteriſque Virtutibus; quod quaſi præcipuum Vnigeniti priuilegium Paulus poſuit, dicens: *Ad quem autem Angelorum dixit unquam, Sede à dextris meis: Et ad Angelos quidem inquit: Qui facit Angelos ſuos ſpiritus. Ad Filium autem: Thronus tuus Deus in ſæculum ſæculi.* Quomodo igitur, dicit: *Sedere à dextris atque ſiniſtris meis, non eſt meum dare?* an quia conſeſſuri alij ſunt? Minimè, minimè, inquam: ad mentem enim interrogantium condeſcendens reſpondet. Non enim de ſublimi ſede illâ quæ ad dexteram Patris eſt, aliquid ſciebant, qui vel multò inferiora, quæ quotidie auribus eorum inculcabantur, non percipiebant: vnum ſolummodò quærebant, præfecturâ potiri, & omnium ſe primos apud eum conſtitui. Quodque iam diximus, cùm duodecim ſedes audiſſent, ignorantes quod dicebatur, primatum conſeſſus poſtularunt. Quid igitur ait Chriſtus? Propter me quidem, ac prædicationis meæ gratiâ moriemini, & meæ paſſionis participes eritis: ſed non eſt id ſatis ad primum locum, atque ordinem obtinendum. Nam ſiquis poſtea veniet martyrio, & aliorum omnium numero virtutum ita decoratus, vt non parum excedere vos videatur: nolite credere, quia vos amo, cæteriſque antepono, idcirco eo qui maioribus niter meritis expulſo, vobis primum me locum daturum: non dixit autem apertè hoc ne turbarentur, ænigmaticè verò idipſum ſignificauit, dicens: *Calicem quidem meum bibetis, &c.* Quibus porrò præparatum eſt? illis videlicet, qui fulgentiſſimi operibus euaſuri ſunt: idcirco verò non dixit: Non eſt meum dare, ſed Patris mei; ne quis infirmum, atque impotentem ad hanc ipſum fore retributionem opinetur. Sed quonam modo? *Non eſt meum*, inquit, *ſed quibus paratum eſt.* Verùm vt clarius fiat quod dicimus, exemplo id ante oculos ponamus.

Sedere à dextris Dei nulli puræ creaturæ conceſſum.

Heb. 1. v. 13.
Pſal. 109. v. 1.
Pſal. 103. v. 4.
Pſal. 44. v. 7.

Verborum Domini ſenſus genuinus.

Ad editorem igitur munerum atque certaminis, quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quoſdam ipſi præcipuâ familiaritate coniunctos acceſſiſſe fingamus, qui amicitiâ principis freti, poſtulare audeant, vt victores ipſi præconio declarati coronentur: quibus ille reſpondeat: Non eſt meum id dare, ſed quibus labore atque ſudore præparatum eſt. Num igitur quaſi non potentem illum id facere condemnabimus? Nequaquam, ſed iuſtitiam eius admirabimur: & quoniam non perſonam, ſed rem reſpicit, laudabimus. Quemadmodum igitur editionis munerum, atque certaminis principem, haud dicemus coronam donare non poſſe, ſed nolle luctationis tranſgredi leges, & iuſtitiæ ordinem conturbare: ſic vtique Chriſtum id dixiſſe affirmamus. Ita vndique illos compellebat, in gratiâ Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem ſalutem, & gloriæ ſpem reponere: ideo dixit, *quibus paratum eſt.* Nam ſi alii præſtantiores videbuntur, ſi excellentiora quàm vos opera facturi ſunt; quomodò illis expulſis locum eorum vos occupabitis? an quia mei diſcipuli eſtis? Idcirco etiam ſi non digni primatu eritis, præmia tamen quoque conſecutos vos arbitramini? Nam quòd totius rei huius ipſe dominus eſt, inde patet, quia vniuerſum ei iudicium tribuitur: ita enim Petro dixit: *Ego tibi dabo claues regni cœlorum.* Et Paulus ſignificauit hoc ipſum, dicens: *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus illâ die: non ſolùm autem mihi, ſed omnibus qui dilexerunt apparitionem ipſius.* Apparitio autem Chriſti appellatur aduentus, qui factus eſt. Quòd verò nullus Paulum antecedat, nemo omnium dubitat. Si autem obſcuriùs hæc à Domino dicta tibi videntur, noli mirari: ſingulari namque diſpenſatione vſus, ita eos dimittit, vt ſuaſiſſe videatur, ne more ac paſſione hominum fruſtra de præfecturis ſolicitentur. Præterea nullâ eos afficere mœſtitiâ voluit, quæ vtique ſermonis obſcuritate aſſecutus eſt.

Auctor Imperfecti legit quod hîc explodit Chryſoſt. nec orthodoxè exponit, præſertim ſi eius ſunt quæ in ipſo omiſimus.

Salus noſtra in Dei primùm gratia, tum in noſtris operibus.

Matth. 16. v. 19.
2 Tim. 4. v. 8.

Tunc indignati ſunt decem de duobus fratribus. Tunc, iſtud quando ſignificat? quando ſcilicet illos duos corripuit. Ita donec Chriſti ſententiâ præferri eos videbant, non indignabantur: ſed reuerentiâ Magiſtri, etiam ſi ſecum mouerentur atque dolerent, amabant atque honorabant, nec indignationem ſuam palam facere audebant. Similiter autem ad Petrum commoti, quando ab eo data fuerat didrachma, non patefecerunt moleſtiam ſuam, ſed ſolùm quis maior eſſet interrogarunt. Poſtquam verò ipſos diſcipulos ſupplicando petere viderunt, indignantur; neque tunc ſtatim quando ad petendum illi acceſſerunt, ſed quando increpatos à Chriſto, primúmque locum, niſi ſeipſos dignos eo præbeant, negatum ipſis cognouerunt. Perſpicis quomodò imperfectiores adhuc erant, & duo aduerſus decem primum eripere conſeſſum nitebantur, & decem duobus inuidentes indignabantur? Verùm, vt dixi, poſt aduentum Spiritus eos conſidera, & videbis omnibus his paſſionibus ſuperiores. Audias igitur quomodò ipſe ille Ioannes, qui modò hæc à Chriſto petebat, primis honoribus Petro cedat, tum concionanti, tum mirabilia facienti, vt Actus Apoſtolorum teſtantur: nec latere patiatur Petri virtutes, ſed & confeſſionem prædicat, quam ſilentibus cæteris, magnâ ille edidit voce, & ingreſſum eius in monumentum non tacet, cæteriſque in omnibus ſibi eum anteponit. Nam quia patienti ambo affuerunt, ſuas laudes Ioannes ſuccidens, ait; *Quia notus erat diſcipulus ille Sacerdoti.* Iacobus verò non longo tempore poſtea vixit. Nam ſtatim ab initio rerum tanto ardore

Matth. 20. v. 24.
Mar. 10. v. 41.

Matt. 17. v. 26.

Diſcipuli ambitione, & indignatione ante aduentum Spiritus pulſati.

Ioannis poſtea in Petrum modeſtia.
Act. 3. v. 12.
Ioan. 20. v. 6.

Ioan. 18. v. 16.

Iacobus breui à paſſione Domini occiſus.

concaluit: vt, humanis omninn rebus neglectis, ad tantam ſublimitatem aſcenderer, vt à perſecutotibus confeſtim occiſus ſit. Et ſic quidem poſtea ſummi omnes facti ſunt. Tunc verò indignabantur.

v. 25.

Quid igitur Chriſtus? *Cùm aduocaſſet eos*, ait; *Noſtis, quia principes Gentium dominantur eorum.* Conturbatos enim atque commotos, antequam verba cum ipſis hac de re faceret, tum ipſâ vocatione, tum quoniam propius eos attraxit, ſummopere

Chriſti ad diſcipulos admonitio.

mitigauit. A communitate namque cæterorum duo illi ſe diſiunxerant, & propius Chriſtum ſtantes, priuatim loquebantur. Aduocauit ergo etiam alios prope ſeipſum, vt ad ea quæ diximur, etiam ipſi occultius dicta

B

edereot, & vtrorumque paſſionem ſedaret: non vt priùs paruulorum quadam productione, quorum ſimplicitatem imitandam præcepit; ſed acriùs à contrario arguens. *Principes*, inquit, *Gentium dominantur eorum*, *&c.* Ita Gentium moris eſſe oſtendit, prima

Tyrannica paſſio, ambitio.

quæque appetere. Tyrannica enim hæc paſſio eſt, & nonnunquam eximios etiam viros perturbat: quapropter cùm vehementiore caſtigatione indigent, acriùs etiam ipſe inſurgit, comparatione Gentium ægrotantem ipſorum animum retinens. Ita horum quidem inuidiam, illorum verò arrogantiam ſuccidit quaſi magnâ voce dicens: Nolite tanquam contempti commoueri. Nam, qui primarum quærunt, ſibiipſis dedecori ſunt,

C

ignorantes hoc ſe pacto in infima detrudere.

Apud Chriſtum, ſumma tenet qui vltimus eſt.

Non enim externis ſimilia noſtra ſunt: nam apud gentes, qui principes ſunt, ipſi dominantur: apod me autem, qui vltimus eſt, is ſumma tenet. Hæc ne ſine cauſâ dicta puteris, ex factis dictiſque meis facilè comprobantur. Plus enim factum eſſe à me, quàm dictum videris: qui cùm ſupernatum Virtutum Dominus ſim, homo fieri volui, & ſperni, atque dehoneſtari dignatus ſum. Et quod maximum eſt, ad mortem ipſam ſpontè feſtino.

v. 28.

Filius enim hominis, ait, *non venit vt ei miniſtretur*, *&c.* Neque enim hactenus, inquit, proceſſi; ſed & animam dedi redemptionem.

D

Pro quibus verò? pro inimicis: tu verò humiliatus ſi fueris, pro teipſo id facies: quod ego non mei, ſed tui cauſâ ſuſcepi. Noli ergo timere quaſi honorem tuum humilitate amittas: nunquam enim poteris tantum humilitatis oſtendere, quantum pro te Dominus ſuſcepit; cuius tamen deſcenſus vniuerſorum aſcenſio fuit, eiuſque gloriam illuſtri ſplendore manifeſtam fecit. Nam antequam homo factus eſſet, ab Angelis ſolùm cognoſcebatur: poſtquam autem hominem aſſumpſit, & crucis patibulo pependit, non ſolum gloriam illam non amiſit, verumetiam hanc acquiſiuit, quæ à cognitione orbis reſultat.

Non deperit gloria humilitate, ſed creſcit.

E

Quare nullo pacto metuas, quaſi tollatur honor tuus, ſi te ipſum humiliaueris: hinc enim vel ad cœlos vſque gloria tua pertranſit, hinc amplior atque præſtantior redditur, hinc regni ianua tibi aperitur. Caueamus igitur, ne contrariam ineuntes viam, aduerſus noſipſos acerrima bella geramus. Si enim voluerimus magni ac mirabiles videri, non modò tales non erimus, verumetiam cæteris omnibus abiectiores futuri ſumus. Perpendis quomodò vbique

A

ita eos hortatur, vt quod petunt, ex contrariis quàm arbitrantur, inuenturos oſtendat: Sic in ſuperioribus de auaris, & inanis gloriæ cupidis factum declarauimus. Cuius enim rei gratiâ cotam hominibus tua erogas pauperibus, inquit? Nonne vt magnâ gloriâ fruaris? Noli ergo ita id facere, & permanentem gloriam conſaquêris. Quam autem ob rem pecuniam accumulas? Nónne vt locuples euadas? Noli ergo pecunias conſeruare, & veris diuitiis potieris. Simili quoque modo in hoc loco, Cuius rei gratiâ, inquit, primatus, & præfecturas deſideras? vt cæteris ſcilicet præſtes. Vltimum igitur ordinem eligito, & tunc primum obtinebis locum. Quare ſi magnus vis fore, hæc

B

ipſa contemne, & eris profectò magnus. Illud enim quod tu maximum putas, minimum omnium eſt. Vides quomodò huius ægritudinis ſuperiores effecit, hinc omnino aſſecuturos, quod quærebant, demonſtrans, illinc verò perdituros; vt illud effugiant, iſtud verò perſequantur. Gentium autem idcirco mentionem fecit, vt eâ ratione opprobrii plenam, & deteſtabilem hanc rem eſſe oſtendat. Qui enim ſibi plurimum arrogat, is verè humilis ac abiectus eſt: qui verò humilis eſt, is ad veræ ſublimitatis cacumen volauit: quæ non appellatione ſolum nominis, ſed re ipsâ ſublimitas eſt. Et externa quidem celſitudo, neceſſitatis atque timoris eſt: hæc verò interior atque noſtra, celſitudini diuinæ ſimilis eſſe cognoſcitur. Quare

C

qui apud nos magnus eſt, etiam ſi nemo ipſum huiuſmodi eſſe dicat, verè tamen magnus eſt: ſicut è contrà ſuperbus, quem omnes admirantur & colunt, omnium verè humilimus reperitur: & ille quidem honor cùm à coactis tribuatur, facile diſperit: hic verò quoniam ex honorantium animo proficiſcitur, ſtabilis permanet. Hac ratione ſanctos viros maximè admiramur, qui quò cæteris erant excellentiores, eò humiliores ſeipſos ducebant: qui ad hunc vſque diem in ſublimitate ſuâ perſeuerant, cùm nec mors quidem ipſa magnitudinem eorum deprimere potuerit. Et ſi vultis, ratiocinando etiam illud inueſtigemus.

D

Sublimis quidem homo eſſe dicitur, aut proceritate corporis huius, aut quia in editiore loco ſit collocatus: humilis autem, qui huic contrarius eſt. Attende igitur, & videbis nihil humilitate altius, nihil arrogantiâ depreſſius. Nam arrogans quidem, atque ſuperbus maiorem ſe cæteris arbitratur, & neminem ſe eſſe dignum affirmat.

Superbi abiectio.

Nec ita magno quiſquam poterit honore ipſum afficere, quin cupiditate maiori agitatus, parum ſibi collatum arbitretur. Cúmque laudem ab hominibus quærat, ſpernit eos, atque contemnit: quæ res adeò expers rationis eſt, vt ænigmati ſimilis ſit: quos enim nihili facit, ab his cupit gloriâ affici. Perſpicis quo-

E

modò qui ſe altius extollit, is humi affixus iacet. Nam quòd abiectos eſſe cæteros homines ſui comparatione putet, à vocabulo ipſo manifeſtum eſt: hoc enim arrogantiam, atque inſolentiam dicimus. Si ergo ita cæteros ſpernis, cur adulationibus laudem ab illis aucuparis? cur tantum tecum turbam hominum circunducis? Vidiſti re ipsâ humilem homunculum, atque ſupinum caducis omninò rebus ſubnixum? Age iam è contrario qualis verè ſublimis ſit, conſideremus.

Humilis ſublimitas.

Hic certè non ignorat quantum,

A & quid homo ſit ; rectè intellexit magnum quid eſſe hominem, ſeque omnium eſſe minimum. Quocirca quantumque illi honoris tribueris, maximum arbitratur. Conſtans igitur eſt, atque ſibipſi conueniens, nec modò hoc, modò illud ſequitur : ſed quos excelſos putat, ab iis etiam ſi paruum honoris nanciſcatur, ſummopere propter celſitudinem illorum honorari ſe putat. Inſolens autem puſillos eos arbitratur, qui eum honorant, ſed laudari ſe ab illis, ſingularem omnino rem arbitratur. Humilis rurſum à nullâ ægritudine capitur, non perturbatur irâ, nullâ cupiditate gloriæ vexatur, non vincitur liuore. Quid igitur ſublimius animo harum perturbationum experte ? At verò arrogans atque inſolens, ceu vermis in B ſtercore ſic in his paſſionibus ſemper inuoluitur. Nam & inuidia, & ira, & inanis gloria, vehementer animum illius exagitant. Vter igitur excelſus atque ſublimis eſt : qui his paſſionibus ſeruiliter preſſus, quaſi ei dominentur, expaueſcit, an qui ſic ſuperior eſt, vt nullo modo ab his capi poſſe videatur ? Quamnam autem altiùs tu volare opinaris ? Vtrum eam quæ cùm per aëra feratur, arundines aucupis atque retia non formidat : an eam quæ vel ſine arundine ac viſco, quoniam humi ſerpit potiùs quàm volat, manibus facilè capitur ? Huiuſmodi certè inſolens animus eſt, qui cùm humi ſerpat, in omnem laqueum incidit. Quod ſi lubet, idipſum hoc à nequiſſimo illo dæmone exquire. C Quid enim diabolo abiectius eſſe poſſit, vbi ille elatus eſt ; quid verò ſublimius homine qui ſe ipſe humiliare velit ? Nam ille quidem humi trahitur ſub calce hominis iacens : *Calcate* enim, inquit, *ſuper ſerpentes & ſcorpiones ;* hic cum Angelis in ſupernis conſiſtit. Sin & à ſuperbis hominibus intelligere velis, veniat tibi in mentem illius Barbari, qui tantum duxitauit exercitum ; qui nec ea quidem nouerat, quæ vniuerſis explorata ſunt : neſciebat enim vtrum lapides lapides eſſent ; ſimulacráque & idola, vtrum eſſent ſimulachra & idola ignorabat ; quâ de cauſâ inferiorem ſe iſtis omnibus faciebat. Fideles verò, piique homines D vltra ſolem feruntur : neque his ſublimius quicquam inuenitur, cùm vel ipſa cœli conuexa transgrediantur, & Angelis prætermiſſis, apud regiam ſedem aſſiſtant.

Simile.

Luc. 10. v. 19.

Præterea quemnam deiectum infimumque putabimus : vtrum eum cui Deus patrocinatur, an eum quem Deus impugnat ? Hunc vltimum videlicet. Audias ergo quid de vtroque Scriptura clamitat : *Deus*, inquit, *ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* Illud etiam abs te libentèr quæram, quemnam arbitraris ſublimiorem : ſacrúmne virum, à quo grata Deo quotidie ſacrificia offeruntur ; an eum qui nul- E lam apud Deum fiduciam habeat ? Et quas, inquies, hoſtias humilis offert ? Dauid illum de hoc audias : *Sacrificium*, inquit, *Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Vidiſti quàm mundus humilis ſit ? videas & inſolentis impuriſſimas ſordes. *Impurus*, inquit, *apud Deum eſt omnis qui elato eſt corde.* Ad hæc in altero Deus ipſe requieſcit : *Super quem* enim *reſpiciam*, ait, *quàm ſuper mitem ; & quietum, & trementem ſermones meos ?* Alter autem cum diabolo humi trahitur : inflatus enim diaboli ſupplicia ſu-

Iac. 4. v. 6.

Pſal. 50. v. 19.

Iſai. 66. v. 2.

Quadrag. Tom. I.

ſtinet. Propterea etiam dicebat Paulus : *Ne forte inflatus in iudicium incidat diaboli.* Quodque mirabile eſt, contrarium ſemper quàm optat, ei euenit. Nam cùm cæteros contemnat, vt maiori dignus honore videatur, maximè omnium ipſe deſpicitur. Ridiculi enim, qui omnium inimici ſint, qui facile inimicis ſuccumbant, in iram facilè ruant, apud ſe impuri ſint ; iſti omnium maximè eſſe deprehenduntur : quare neſcio ſi quid peius excogitari poſſit : extremitas enim malorum certè hæc eſt. Humilibus verò quid iucundius ? quid beatius ? qui, cùm Deo gratiſſimi ſint, non paruam etiam ab hominibus, quam non quærunt, gloriam reperire ſolent. Nempe ab hominibus quaſi parentes coluntur, quaſi fratres amantur, quaſi propria membra fouentur.

1. Tim. 3. v. 6.

Humilis, omnibus amori eſt, & venerationi.

Amplectamur igitur humilitatem, ſi ſublimes fieri deſideramus, præſertim cùm homines videamus ab inſolentiâ deiici. Hæc enim ad humilitatis barathrum Pharaonem detruſit. Neſcire namque Dominum dicebat, & ſoricibus, & ranis, ac muſcis deterior factus eſt : poſtremò cum ipſis armis, & equis ſubmerſus fuit. Abraham verò è contratio : *Ego ſum terra, & cinis*, prædicabat : propterea & multa Barbarorum millia vicit ; & cùm in medium Ægyptiorum incidiſſet, maiori cum triompho euaſit ? cui virtuti ſemper inhærens, ſublimior in dies reddebatur : imò verò ſublimior quotidie fit, cùm eius laudes vbique decantentur ; Pharao autem, & terra, & cinis, & ſi quid humilius excogitari poteſt, factus cognoſcitur. Nihil certè magis Deus, quàm arrogantiam auerſatur. Quid enim non fecit, vt hanc paſſionem deſtruat ? Hac enim de causâ mortales facti, in dolore ac luctu viuimus. Ideò in continuo labore atque ſudore, & affligenti operatione conſtituti ſumus. Arrogantiâ quippe primus homo, cùm æqualitatem Dei ſperaſſet, deliquit : & ita non ſolum quò optauerat non aſcendit, verumetiam à ſublimitate propriâ decidit. Hoc nempe ſuperbiæ opus eſt, vt non modò nihil boni afferat, ſed etiam quæ habemus, corrumpat : è contra verò humilitas facit. Nam & ea quæ nobis aſſunt, bona conſeruat, & quæ non habemus, facilè adiicit. Hanc igitur admiremur, hanc ſequamur, vt & in hac vitâ honorificè conuerſemur, & futurâ gloriâ potiamur ; gratiâ, & miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti : Amen.

Exod 5. v. 2. Superbiâ deiectus Pharao : Abrahã humilitate ſublimis effectus.

Gen. 18. v. 27

Gen 3. v. 5.

EIVSDEM DE PETITIONE *matris Filiorum Zebedæi.*

FRONTE DVCÆO S. I. INTERPRETE.

EX bello reuerſi heſterno die ſumus, ex bello pugnáque cum hæreticis commiſſâ, ſanguine tincta gerentes arma ; gladium Verbi cruentum, non proſtratis corporibus, ſed *conſilii deſtructis, & omni altitudine, quæ aduerſus Chriſti ſcientiam ſe extollit.* Tale namque eſt genus pugnæ huius, ac proinde talis eſt armorum natura : quorũ vtrumque docens beatus Paulus, dicebat. *Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt : ſed potentia Deo, &c.* Sanè quidem oporteret

Eſt Hom 8. de conſub.

2. Cor. 10. v. 4.

iis, qui abfuerunt, referre cadauera quæ heri A ceciderunt, & aciem inſtructam enarrare, conflictum, victoriam, trophæa: ſed ne vos negligentiores reddamus, his prætermiſſis, vt iacturâ ſtimulati diligentiores fiatis vos, qui abfuiſtis; ad ea quæ ſequuntur, hodiè gradum faciemus: quòd ſi quis diligens fuerit & attentus, ex iis qui interfuerunt, ea quæ ſunt à nobis heſterno die dicta, cognoſcet. Tantam enim alacritatem animi nobis exhibuerunt auditores, vt acceptis omnibus domum receſſerint; nec quicquam eorum, quæ dicta fuerant, ſibi excidere paſſi fuerint. Ita illa quidem cognoſcetis ex illis; quæ verò ſunt hodiè dicenda, nos vobis dicemus, & obiectionem, B quam hæretici nobis opponunt, in medium proferemus.

Quænam igitur illa eſt? quandoquidem de Vnigeniti poteſtate diſſeruimus, eamque Patris, à quo genitus eſt, poteſtati parem eſſe demonſtrauimus, & in eam rem ſermones multos impendimus: his illi perculſi dictis, Euangelicam vocem quandam aliter quidem dictam, ſed quam illi ſuſpicantur aliter dictam viciſſim nobis obiecerunt. Atqui ſcriptum eſt, inquiunt: *Sedere autem ad dexteram meam & ſiniſtram non eſt meum dare: ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Ego verò quod ſemper charitatem veſtram hortor, id etiam hodie moneo conſulóque, ne ſimpliciter literas percurra- C tis, ſed ſenſus inueſtigetis: ſi quis enim ſimpliciter verbis inhæreat, neque præter ea quæ ſcripta ſunt, quicquam exquirat, in multis errabit.

Math. 20. v. 23.

Omiſſa hîc, quæ erant à dicti Euangelici explicatione remotiora.

Quam ergo ob cauſam ita dixit: *Non eſt meum* hoc *dare*? Multos enim horum occaſione verborum dubitatione pulſari exiſtimo: vt igitur & quæſtionem ſoluamus, & animi turbationem ſedemus, attendite quæſo animum, & mentem veſtram mihi præparate. Dico igitur; ſed ne percellant vos quæ dicuntur, neque perturbemini: non enim Filii tantùm non eſſe D contendo, ſed neque Patris; & hoc magnâ, tubâque clariori voce proclamo, neque ipſius eſſe dare, neque adeò Patris ipſius. Si enim ipſius eſſet, & Patris eſſet: ſi Patris eſſet, & ipſius eſſet: propterea non dixit illis ſimpliciter: Non eſt meum dare. Quid igitur? *Non eſt meum dare, ſed quibus paratum eſt.* Significat neque ipſius eſſe, neque Patris, ſed aliorum quorundam. Quid ergo ſibi vult dictum illud? Sic enim arbitror vobis auctam eſſe perturbationem, ac maiorem dubitationem exortam, & anxios vos eſſe: veruntamen nolite ti- E mere; non enim deſiſtam, donec ſolutionem adiunxero: ſinite tantùm vt paulò altiùs initium orationis arceſſam, quòd aliter fieri nequeat, vt dilucidè menti veſtræ omnia commendentur.

Eandem expoſitionem proſequitur Hom. 66. in Matth. aduerſam omnino expoſitioni quã tradit Auctor Imperf. minus ſanam.

Math. 20. v. 17. & 21.

Quid ergo ſibi volt quod eſt dictum? Cùm ſe reciperet Hieroſolymam Ieſus, mater filiorum Zebedæi, Iacobi & Ioannis, cum filiis ſuis ad eum acceſſit, dicens: *Dic vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram tuam.* Alius autem Euangeliſta filios hæc à Chriſto ait petiiſſe; nulla tamen eſt diſſonantia. Neque enim minuta hæc ſunt tranſcurrenda. Verùm cùm matrem præmiſiſſent, poſtquam illa dixit, & portam aperuit, ipſi quoque preces admouerunt, neſcientes

Mar. 10. v. 35.

quid dicerent; ſed dicentes tamen. Nam licet Apoſtoli eſſent, imperfectiores tamen adhuc erant, tanquam pulli errantes in nido, cùm nondum illis pennæ ſuccreuerint. Atque hoc maximè vobis eſſe notum oportet, ante paſſionem in multâ illos ignorantiâ eſſe verſatos; quapropter & increpans eos, dicebat: *Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? Nondum cognoſcitis, nec intelligitis, quia non de panibus dixi vobis, Cauete à fermento Phariſæorum?* Et rurſus: *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò.* Neque verò ſublimiora tantùm ignorabant; ſed illis etiam ſæpenumero, quæ audierant, præ metu & timiditate excidebant, quod illis exprobrans aiebat: *Nemo ex vobis interrogat me, Quò vadis? ſed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor veſtrum.* Et rurſus: *Ille vobis ſuggeret omnia, & docebit vos;* de Paracleto verba faciens: cæterùm non dixiſſet, *Suggeret*, niſi multa illis quæ dicta fuerant, excidiſſent.

Diſcipuli imperfecti rudeſque ante aduentum Spiritus ſancti.

Math. 15. v. 16. & 16. v. 11.

Ioan. 16. v. 12.

Ioan. 16. v. 5.

Ioan. 14. v. 26.

ὑπομνήσει in memoriā reuocabit.

Hæc autem à me non temere commemorata ſunt, ſed quoniam Petrus nonnunquam videtur perfectam quandam confeſſionem proferre, nunc autem omnium oblitus. Nam qui dixerat, *Tu es Chriſtus Filius Dei viui*, ac propterea beatus prædicatus fuerat, eiuſmodi paulò pòſt peccatum admiſit, vt ſatanas fuerit appellatus. Sic enim ait: *Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.* Quid illo imperfectius ſit, qui non ſapiat, quæ ſunt eius, ſed quæ ſunt hominum? Poſtquam enim illi de cruce deque reſurrectione diſſerebat, cùm eorum quæ dicebantur profunditatem ignoraret, neque iam arcana dogmata futuramque mundi ſalutem poſſet comprehendere, aſſumens eum ſeorſum dixit: *Propitius tibi eſto Domine; non erit tibi hoc.* Vides vt ne quidẽ de reſurrectione quicquam certò ſcirent? Et hoc ipſum indicans Euangeliſta, dicebat: *Nondum enim ſciebant, quia oporteret eum à mortuis reſurgere.* Quòd ſi iſta neſciebant, multò magis illa ignorabant, cuiuſmodi eſt de cœleſti regno, de primitiis naturæ noſtræ, ac de aſcenſione in cœlum; humique repentes adhuc necdum in altum poterant euolare.

Math. 16. v. 16.

Ibid. v. 23.

Ioan. 2. v. 22.

Cùm igitur hac eſſent opinione imbuti, & expectarent, vt illi confeſtim regnum Hieroſolymis obueniret: nihil enim ampliùs quàm illud nouerant; quod nimirum & alius Euangeliſta ſignificat, dicens illos exiſtimaſſe iam regnum eius aduentare, quod vnum aliquod ex humanis regnis ſuſpicarentur, & arbitrarentur ad illud ineundũ, non ad crucem & mortem illum pergere: nam licet millies audiuiſſent, certò id ſcire non poterant. Quoniam igitur nondum quidem euidentem & exactam dogmatum cognitionem adepti erant, ſed ad ſubiectum hoc ſenſibus regnum pergere cenſebant, & Hieroſolymis regnaturum; aſſumentes eum in viâ, opportunum ſe nactos tempus exiſtimantes, petitionem inſtituunt. Nam cùm ſeipſos à cœtu diſcipulorum abrupiſſent, perinde quaſi ad ipſorum arbitrium redactæ res eſſent, prærogatiuam ſedis poſtulant, & primas partes inter alios ſibi deferri: quippe qui arbitrarentur iam res finem accepiſſe, totum negotium confici, tempuſque coronatum ac præmiorum aduenisse: quod ipſum extremæ fuit

Iacobus & Ioannes cogitantes terrenũ regnũ Domino ſupplicant.

Luc. 19. v. 11.

A iuſtitia. Atque vt hæc non ſolâ coniecturâ verborumque probabilitate niti noueritis, ipſius Ieſu, cui perſpecta ſunt arcana quæque, tum ſermone atque auctoritate confirmabo. Poſtquam enim illa poſtularunt, audi quid illis reſpondeat.

v. 22.

Neſcitis quid petatis. Quid hac probatione clarius? Vides illos minimè nouiſſe quod petebant, cùm de coronis atque præmiis apud illum verba facerent necdum certaminibus inchoatis?

Neſciunt quid petant, hoc quia terrena petunt, ſiue quia importunè ſpiritalia.

Duo ſunt igitur quæ innuit, hoc dicens, *Neſcitis quid petatis;* vnum quòd de regno loquantur, de quo ſermonem Chriſtus non inſtituerat. Non enim de terreno, ac ſubiecto B ſenſibus annunciatum erat: alterum, quòd dum ſedis prærogatiuam, & cœleſtes iam quærunt honores, cæteriſque videri clariores & illuſtriores contendunt, ne ſuo quidem tempore, ſed admodum intempeſtiuè iſta quærunt. Tempus enim illud non coronarum aut præmiorum, ſed certaminum, luctarum, laborum, ſudorum, ſtadiorum fuit, atque præliorum. Hoc igitur ſibi vult quod ait, *Neſcitis quid petatis,* dum de his apud me verba facitis, cùm necdum labores exantlaueritis, necdum ad ineunda certamina vos exueritis: cùm incorrectus adhuc maneat orbis terrarũ, cùm impietas dominetur, C & pereant omnes mortales. Nondũ è carceribus exiiſtis, nondũ ad ineunda luctamina vos exuiſtis.

Matt. 20. v. 22. Mar. 10. v. 38.

Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum; baptiſmo, quo ego baptizor baptizari? calicem hoc loco, & baptiſmum crucem ſuam & mortem appellans; calicem quidem, quoniam cum voluptate illam adibat; baptiſmum autem, quia per illam orbem terrarum expurgabat: nec idcirco tantum, ſed propter reſurrectionis facilitatem.

Chriſti mors vnde calix dicta, & baptiſmus.

Vt enim qui aquâ intingitur, multâ cum facilitate aſcendit, ab aquarum naturâ nihil impeditus: ſic & ille, cùm in mortem deſcendiſſet, multâ cum facilitate aſcendit; proptereà baptiſmum illam appellat. Quod autem D dicit eſt huiuſmodi. Poteſtis occidi & mortem oppetere? horum enim nunc eſt tempus, funerum, periculorum, laborum.

v. 23.

Dicunt illi, poſſumus; cùm nec intelligant quid affirment, ſed adducti ſpe impetrandi poſtulata, promittant.

v. 23. Mar. 10 v. 38.

At ille: Calicem quidem meum bibetis; & baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimini: mortem ſic appellans: nam & Iacobo gladio caput abſciſſum eſt; & multoties mortuus eſt Ioannes.

Vt dicat non ſuum dare, vt ad dexterã ipſius & ſiniſtram ſedeant.

Sedere autem ad dexteram meam, & ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare: ſed quibus paratum eſt. Quod autem dicit, eſt huiuſmodi. Vos quidem moriemini, occidemini, & honorem martyrii obtinebitis: E veruntamen vt omnium primi ſitis, non eſt meum dare; ſed eorum qui decertant, accipere, ob maius ſtudium, ob maiorem animi alacritatem.

Ioannes multoties mortuus: id eſt, tormentis ad mortem expoſitus, ac quod attinet ad mentis propoſitum, vt docChryſ. à ſententiâ communi alienus ſit.

Vt autem quod dico manifeſtius euadat, ponamus aliquem eſſe munerum atque certaminum editorem; deinde matrem, cui athletæ duo ſint filii ad editorem accedere cum filiis ſuis, ac dicere: Dic, vt hi duo filii mei coronam accipiant: quid igitur ille reſpondebit? Hoc ipſum nimirum, Non eſt meum dare: editor ſum certaminis, qui non ad gratiam, aut ſupplicantium precibus & prenſitatione adductus, ſed operum exitu præmia diſtribuo. Id enim maximè eſt editoris certaminis, vt non temerè, aut A quoquo modo præmia largiatur, ſed honorem fortitudini deferat. Id nimirum & Chriſtus facit: non vt poteſtatem auferret ita loquutus eſt; ſed vt hoc indicaret, non ipſius eſſe ſolius dare, ſed eorum qui decertant, accipere. Nam ſi ſolius eſſet ipſius, omnes homines ſalui fierent, & ad agnitionem veritatis venirent: ſi ſolius eſſet ipſius, differentes honores non eſſent: omnes enim ipſe condidit, & *æqualiter eſt illi cura de omnibus.* 1 Tim 2, v. 4 Sap 6 v 8.

Porrò differentes eſſe honores ex Paulo id exponente cognoſce, dum ait: *Alia claritas ſolis, & alia claritas lunæ. Stella enim à ſtellâ differt in claritate.* 1. Cor. 15. v. 41. Et rurB ſus: *Si quis ſuperædificat ſupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos.* 1 Cor. 3, v. 12 Vt enim virtutis diuerſitatem indicaret Paulus, ſic orationem accommodauit.

Laboribus obtinenda præmia.

Porrò hæc dicebat, ſimul innuens non poſſe nos dormiendo vel ſtertendo in regnum cœlorum introire; ſed per multas tribulationes accipienda eſſe illa præmia. Nam quia proptereà quòd plurimum amicitiâ & gratiâ apud ipſum valebant, cenſebant fore vt ipſos etiam honore cæteris anteferret; ne ſi hæc eis ſuſpicio inſediſſet, negligentiores euaderent, vt ab hac eos opinione abduceret, dixit; *Non eſt meum dare,* ſed veſtrum, ſi velitis, accipere: vt maiorem aC lacritatem exhibeatis, vt maiorem laborem, vt ſtudium maius: operibus enim coronas propono, & laboribus honores, & præmia ſudori. Hæc apud me commendatio valet maximè, quæ ab operum exhibitione promanat. Vides me non fruſtra dixiſſe nec ipſius eſſe, nec Patris, ſed eorum qui decertant, qui labores exantlant, & moleſtiis conflictantur? Propterea nimirum & Hieruſalem dicebat: *Quoties volui congregare filios veſtros, quemadmodum gallina pullos ſuos, & noluiſtis? Ecce relinquetur domus veſtra deſerta.* Matth. 23. v. 37. Vides fieri non poſſe, vt ex illis qui otioſi ſunt, ac deſides, & ſupini iacent, vlD lus aliquando ſaluus fiat?

Solum martyrium non tribuit ſupremas ſedes.

Et hoc & aliud quidpiam arcanum diſcimus; non ſatis eſſe martyrium ad ſupremum honorem, & altiſſimæ ſedis conciliandam prærogatiuam. Ecce namque prædixit iſtis fore quidem, vt martyrium paterentur, nec idcirco tamen omninò primos honores conſequerentur: quippe quòd non deeſſent nonnulli, qui maiora poſſent à ſe patrata oſtendere: id quod indicans, dicebat: *Calicem quidem meum bibetis, &c.* Non quod ſedeat; ſed hoc idem valet, quod maiorem conſequi honorem, primas partes obtinere, ſuperiorem omnibus fieri. Dixit igitur ſedere ad dexteram & ad ſiniſtram, vt eorum opinioni condeſcenderet, ac ſe illis E accommodaret: illi enim primas partes appetebant, & vt cæteris omnibus maiores apparerent. Hoc igitur ipſum, inquit, vt vos cæteris maiores appareatis, omnibuſque ſublimiores, hac vnâ re non poteſtis acquirere; nam mortem quidem oppetetis, vt autem ſupremum honorem obtineatis, non eſt meum concedere, ſed quibus paratum eſt. Et quibuſnam quæſo paratum eſt? videamus quinam illi ſint beati, ac ter beati, quique ſplendidas illas coronas conſequantur. Quinam igitur illi ſunt, & quas ob res geſtas ſplendidè adeò coronantur? Audi quid dicat. Poſtquam enim decem indignati ſunt de duobus, quòd ſcilicet eum à cœtu ſe disiunxiſſent, de transferendo in ſe ſupremo

A honore deliberarent, vide quomodò & illorum paſſionem corrigat, & iſtorum. Aduocans enim eos ait:

v. 25. Ad illos humilitas prœuenit.

Principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita verò erit inter vos: ſed qui voluerit inter vos primus eſſe, fiat omnium nouiſſimus. Perſpicis, hoc illos voluiſſe, vt primi, maiores, & ſuperiores euaderent, atque vt ita dicam, reliquorum principes? Propterea nempe aduerſus hoc inſiſtens, & eorum arcana in medium proferens, dixit: *Qui voluerit inter vos primus eſſe, ſit omnium miniſter*: quòd ſi primum conſeſſum appetitis, inquit, & ſummum honorem, vltimum perſequimini locum, & vt omnium ſitis viliſſimi, omnium humillimi, omnium minimi, voſque omnium poſtremos collocetis: B hæc enim virtus honorem illum largitur. Neque longè abeſt exemplum, quod & multum excedit.

v. 28. Ipſe Dominus hac exaltatus.

Non enim venit Filius hominis miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam redemptionem pro multis. Vt intelligatis iſtud eſſe quod claros reddit & illuſtres, videte, inquit, quomodo mihi res ſucceſſerint, qui neque honore, qui neque gloriâ vllâ indigeo: nihilominus tamen hac ratione bona innumera ſunt à me perfecta? Antequam enim carnem aſſumpſiſſet ille, ac ſeipſum abieciſſet, perierant omnia, & de omnibus actum erat: poſtquam autem ſeipſum deiecit, omnes in altum euexit, maledictum deleuit, mortem extinxit, paradiſum aperuit, C peccatum mortuum reddidit, cœlorum ianuas reſerauit, primitias noſtras in cœlum ſuſtulit, orbem terrarum pietate repleuit, errorem abegit, veritatem reduxit, primitias noſtras regium in thronum ſubuexit, innumera bona præſtitit: quæ neque ego, neque mortales omnes poſſent oratione complecti. Ac priùs quidem, quàm ſe humiliaſſet, Angeli tantum ipſum nouerant: poſtquam autem ſeipſum humiliauit, omnis eum natura humana agnouit. Vides quo pacto quòd ſe humiliauerit, nihilò minor ſit redditus; ſed innumera inde lucra, innumera rectè facta promanarint, eiuſque gloria idcirco clariùs eluxerit. Quod ſi in Deo, D qui bonis omnibus affluit, nec vllâ re indiget, quòd ſeipſum humiliauerit, tantum id boni peperit, plureſque famulos illi conciliauit, ac regnum dilatauit; quid tu vereris, ne cùm te humiliaueris, minor fias? Tum ſublimior eris, tum magnus, tum clarus, tum illuſtris, cùm teipſum flocciſeceris, cùm primas partes non appetieris, ſed inferiores ferre contentus fueris, & occidi, & in periculis verſari; cùm miniſterium pleriſque, obſequium & curam ſtudueris exhibere, atque huius rei causâ quiduis agere patique paratus fueris. His igitur conſideratis, dilectiſſimi, humilitatem ſummo ſtudio ſectemur; & cùm af- E fecti contumeliâ fuerimus, cùm deſpecti, cùm extrema cuncta perpeſſi, cùm neglecti ac ludibrio habiti, cum voluptate perferamus: nihil enim ſic in altum tollere, gloriam & honorem conciliare, atque efficere vt magnus videare conſueuit, vt virtus humilitatis: cuius nos eximium ſpecimen exhibentes promiſſa conſequi bona contingat; gratiâ &c.

A

AVCTORIS IMPERFECTI

in Matthæum, eiuſdem Euang. expoſitio.

Hom. 35. Matth. imperf. Matth. 20. v. 17.

OMnis gloria Dei, & omnis ſalus hominum in Chriſti morte poſita eſt. Nulla enim eſt res, quæ ampliùs ad ſalutem hominum pertineat, quàm mors ipſius. Nec eſt aliquid aliud, propter quod magis Deo gratias agere debeamus, quàm propter mortem ipſius. Ideo cùm turba plurima fidelium eum ſequeretur in viâ, duodecim Apoſtolos ſolos tulit in ſecreto, & illis tantummodò mortis ſuæ annuntiauit myſterium: quia ſemper pretioſior theſaurus B in melioribus vaſis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, ſed propter modicitatem fidei ſuæ infirmi. Multæ mulieres, etſi in fide fortes, infirmæ tamen in ſexu: ſi audiſſent quia ideo Chriſtus aſcendebat Hieroſolymam, vt interficeretur, & viri forſitan turbarentur propter infirmitatem fidei, & mulieres propter mollitiem ſuæ naturæ. Nam propriè animus mulieris mollis eſt, & in tali negotio citiùs excitatur in lacrymas. Non recordamur, quòd ſuperiùs, cùm de morte Chriſti Petrus audiſſet, dolore commotus, non timuit ipſum Dominum increpare, dicens: *Propitius eſto tibi, & hoc tibi non erit.* Si ergo Petrus in C morte Chriſti turbatus eſt, cuius altius fides poſſet ſuſtinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis penè commota eſt, quomodo terra ſufferret impetum tempeſtatis?

Prænuntiata paſſio Apoſtolis ſecretò vt dignioribus, & quod alii nondum ferre poſſent.

Matth. 16. v. 22.

Ecce aſcendimus Hieroſolymam. *Ecce*: conteſtantis eſt ſermo, vt memoriam præſentiæ huius in cordibus ſuis recondant. Tanquam ſi dicat: Ecce nunc iam tertiâ vice prædico vobis myſterium paſſionis meæ futuræ, vt altiùs inſideat mentibus veſtris frequentiùs repetitum. Et quare illis prædicit paſſionis ſuæ myſterium? Quia omnis aduerſitas, quæ ſubitò euenit hominibus extra ſpem, nimium grauis eſt: quam verò antè cognoſcimus, & præparamus nos contra eam, cùm ſuperuenerit expectantibus nobis leuior inuenitur, quàm eſſet D futura, ſi repentina veniſſet. Ideo ergo nuntiat illis de ſuâ morte futurâ, vt cùm dies ille paſſionis aduenerit, non illos turbet cognoſcentes, quia omninò erat ventura. Si enim toties præmoniti Apoſtoli de morte eius futurâ, tamen quando comprehenſus eſt, ſcandalizati ſunt omnes, & reliquerunt eum: quantò magis ſcandalizandi fuerunt, ſi præmoniti non fuiſſent? Nunquid non ſe præparauerunt, non ſtatuerunt in animo ſuo, vt non expaueſcerent? Si enim ſe non præparaſſent, non promiſiſſent vnà cum Petro, dicentes: *Parati ſumus tecum ire vſque ad mortem.* Sed in illâ horâ fides eorum defecit, & præparationem animæ abſor- E buit timor carnalis. Vel ideo prædicit eis futurum, vt ab exitu cognoſcatur præſcientia eius. Ex præſcientiâ autem eius intelligatur diuinitas eius: conſideratio autem diuinitatis eius confortet fidem ipſorum in tempore paſſionis eius, vt totum illud quod patiebatur, diſpenſationi voluntatis eius applicarent, non neceſſitati naturæ.

Prænuntiata, vt eius minueretur ſcandalum.

Luc. 22. v. 33.

Vt prænuntiantis, noſceretur diuinitas.

Ecce aſcendimus. Ac ſi dicat: Videte quia voluntariè vado ad mortem. Nemo me vocat Hieroſolymam, nemo me admonet, nullius po-

Vt voluntaria ſuſceptio paſſioni

teſtatis præceptum timeo, nullius violentiæ neceſſitate compellor. Cùm ergo venerit tenebrarum poteſtas, cùm videritis me in cruce pendentem, ne æſtimetis me hominem eſſe tantùm. Nam etſi poſſe mori hominis eſt: tamen velle mori, hominis non eſt. Vt quid putas ab itinere declinauit ſeorſum? Nunquid non poterat in itinere conſtitutus hæc eadem eis loqui, cùm ſint pauciſſima verba? Sed declinauit ſeorſum ab itinere, forſitan ſciens quòd ventura erat mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, vt peterent ea quæ petierunt, & audirent ea quæ audierunt, vt præpararet eis locum ad eundum, ad petendum, & ad audiendum. Forſitan enim & applicuerunt ibi, donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec enim credibile eſt mixtas cum ipſo ambulaſſe mulieres; ſed longo interuallo de longè mulieres ſequentes, & longo interuallo ſeparatæ inter ſe ambulabant. Chriſtus enim & diſcipuli ſui primi, ſequentes autem de longè mulieres. Sine dubio ergo nullâ aliâ causâ Ieſus ſeorſum ſeceſſit, niſi vt illa adeundi licentiam inueniret. Sciebat enim cogitationes eorum, & conſilia eorum, quæ facere cupiebant: & non ſolùm prædicens diſcipulis ſuis de ſuâ paſſione futurâ, ſed etiam aptans petituræ mulieri locum præſcientiâ ſuâ diuinitatem oſtendit.

Mulieres Chriſto miniſtrantes, ſeiunctæ ab illo ambulabant.

Aliter. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c.* Ne putes, quòd tunc tantummodò Chriſtus traditus eſt Sacerdotibus & Scribis, & condemnauerunt eum morte, & tradiderunt eum Gentibus ad deludendum & crucifigendum: ſed & nunc traditur, & morte damnatur. Et traditur Gentibus ad deludendum & crucifigendum: Chriſtus enim verbum eſt veritatis. Sicut enim tunc tradidit Deus Chriſtum Sacerdotibus & Scribis, ad manifeſtandam fidem Sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem Sanctorum, ſi fortè fideles videntes eum quaſi hominem pati, non recedunt, neque ſcandalizantur à fide diuinitatis ipſius. Ad manifeſtandam autem perfidiam iniquorum, ſi intelligentes eum eſſe Dei Filium ſecundum teſtimonia Scripturarum, non timent, ſed auſi ſunt eum interficere quaſi hominem: ſic & modò tradit Deus verbum veritatis Sacerdotibus & Scribis, id eſt, ſapientibus Scripturarum: ad manifeſtandam fidem Sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem Sanctorum, ſi fortè videntes verbum veritatis à mendacio opprimi quaſi mendacium, non cadunt, neque ſcandalizantur à fide veritatis ipſius. Ad manifeſtandam autem perfidiam iniquorum, ſi fortè intelligentes verbum veritatis, quia verè verbum eſt veritatis ſecundum teſtimonia Scripturarum, auſi ſunt interficere eum cruce verbis mendacibus. Quando enim vides Scripturas Prophetarum, & Euangelij, & Apoſtolorum traditas eſſe in manus falſorum Sacerdotum & Scribarum, non intelligis, quia verbum veritatis traditum eſt Principibus iniquis, & Scribis? Et ſicut tunc Sacerdotes, vel propter vanam gloriam, vel propter auaritiam condemnauerunt Chriſtum morte, cogitantes, quoniam ſi tenuerint Chriſtum, ipſi Sacerdotes eſſe non potuerunt ſecundum legem, nec ſolennia illa lucra percipere: ita nunc impij Sacerdotes, & Scribæ verbum veritatis dignum iudicant interire, cogitantes, quia ſi verbum veritatis tenuerint, ipſi Sacerdotes eſſe non poſſunt, nec ſacerdotalia lucra percipere. Propterea tradunt eum Gentibus, id eſt populis ineruditis, & indiſciplinatis, & barbaris, qui nec quærunt, nec audiunt eum cum iudicio, qui nomen habent Chriſtianorum, mores autem Gentilium. Tradunt autem veritatis verbum peruerſis expoſitionibus ſuis ad deludendum, & crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando ſimulant ſe ſequi Chriſtum, & diſputant de eo ſine Dei timore: non propoſito inueniendæ veritatis, ſed ſtudio ſubuertendi. Hoc autem modo deludunt verbum veritatis, non colunt. Crucifigunt autem eum, & interficiunt quando falsâ confeſſione mendacij, verbum veritatis ſuffocant, & occidunt in ſe. Et ſicut tunc Sacerdotes illi nullam culpam idoneam inuenientes in Chriſto, falſam accuſationem detulerunt aduerſus eum: ſic modò nullam rationem idoneam habentes contra verbum veritatis, falſa interpretantur de illo, & falſa proferunt teſtimonia Prophetarum, aduerſus verbum veritatis. Sicut enim tunc falſos teſtes ſubornauerunt aduerſus Chriſtum. Et ſicut tunc Sacerdotes quidem & Scribæ cognoſcentes eum, quia verè Chriſtus eſt, quaſi hominem illum maleficum Gentibus tradiderunt; Gentes autem non cognoſcentes eum eſſe Chriſtum, deluſerunt, & crucifixerunt eum quaſi hominem maleficum: ſic & modò Sacerdotes & Scribæ hæreticorum cognoſcentes, quia verbum eſt veritatis ſecundum Scripturas quas legunt, tradunt eum ſicut diximus, populis & Gentibus ad deludendum, & crucifigendum. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt, & crucifigunt quaſi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excuſat, quoniam ſi vellent cum iudicio quærere, inuenire poterant veritatem: ſicut nec illos excuſauit Gentiles: quoniam & ipſi ſi quærere voluiſſent, poterant inuenire, quoniam non erat homo tantum, ſed & Deus Chriſtus: quoniam ſicut tunc per ſigna virtutum ſuarum manifeſtabatur Chriſtus, ſic modò per ſigna operationum ſuarum verbum veritatis oſtenditur. Chriſtus leproſos mundauit, cæcos illuminauit, ſurdos audire faciebat, mortuos ſuſcitabat: ita modò, qui vult cognoſcere, vbi ſit verbum veritatis, operum eius ſigna conſideret. Vbi enim verbum veritatis eſt viuum, vnitum atque diuinum; ibi mundantur aſſiduè homines à leprâ peccati, & fit ſalutis eorum teſtimonium conuerſatio ipſorum, atque mens eorum. Qui audiunt verbum veritatis, illuminantur ad intelligenda diuina myſteria: aures eorum interiores aperiuntur, vt libenter ſuſcipiant diuina præcepta. Quos hodie vides mortuos in peccatis, cras reſurgunt in pœnitentiâ, viuificati per verbum. Vbi autem non viuum verbum veritatis, ſed mortuum mendacium prædicatur; inter eos nihil horum fieri vides, ſicut dat de illis teſtimonium vita ipſorum. Sed & poſt tres dies reſurget in animabus credentium ſibi, cùm tres dies fuerint conſummati in eis. Prima dies Pater. Secunda dies Filius, ſecundum quod dictum eſt in Prophetâ: *Annunciate de die in diem ſalutare eius.* Quis eſt autem dies alius de die, niſi vnigenitus Deus de ingenito Deo? Conſequenter & Spiriritus ſanctus tertia dies eſt: quoniam his tribus illu-

Alia expoſitio, quæ eſt allegorica & moralis.

Pſal. 95. v. 2.

A minantur corda credentium. In quibus ergo trium iſtorum ſcientiæ fuerint conſummatæ, in eis veritatis verbum reſurgit, & viuit, & operatur. Sed nec reſurgent, niſi qui ieiunantes à malo, & flentes ſunt propter eum, & deſiderant reſurrectionem eius videre in animâ ſuâ: ſicut & Apoſtoli ieiunantes, & flentes fuerunt Domino crucifixo, vſque ad diem reſurrectionis.

Illud hauſit ex libro Conſtitutionum Apoſtolicarum.

v. 20. Salome mater Iacobi & Ioannis.

Tunc acceſſit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Hæc eſt Salome, cuius apud alterum Euangeliſtam ponitur nomen, verè pacifica, ſecundum interpretationem: quæ filios genuit pacis. Non ſolùm autem ex Marco Euangeliſtâ, qui manifeſtè ipſos fratres exponit acceſſiſſe ad Ieſum, & hæc eadem poſtulaſſe intelligere poſſumus, quoniam à filiis ſuis erat ſummiſſa, ſed etiam ex præſentibus Chriſti ſermonibus: qui non quaſi ad mulierem ipſam ſe petentem, ſed quaſi ad filios ſummittentes reſpondit, *Neſcitis quid petatis.* Æſtimo enim, quòd hi fratres cùm audiſſent Dominum de paſſione & reſurrectione ſuâ prophetantem, cœperunt dicere intra ſe, cùm eſſent fideles: Ecce Rex cœleſtis deſcendit ad regna tartarea, vt regem quidem mortis deſtruat: ipſam autem mortem diuinitatis ſuæ potentiâ calcet, & ſic vinculo tenebrarum ſoluto, captiuas animas ad ſua regna perducat. Nec innumerabilis militia dæmonum reſiſtere poterit contra eum. Quem enim in corpore conſtitutum timuerunt dicentes: *Quid nobis, & tibi, Ieſu fili Dei excelſi? veniſti ante tempus torquere nos?* quomodò nudam ipſam diuinitatem contra ſe deſcendentem poterunt ſuſtinere? Ecce poſt tres dies mortis ſuæ reuertetur ab inferis, quaſi victor de bello. Nam cùm victoria fuerit conſummata, quid aliud reſtat niſi vt regni gloria ſubſequatur? Ergo faciamus, fratres, quomodò poſſimus regni illius fieri participes. Scimus quia inuidus non eſt. Qui enim ſeipſum donauit hominibus, quomodo regni ſui ſocietatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis miſericordiâ non dubitatur. Si nos rogamus magiſtrum, forſitan cæterorum fratrum corda concutiemus: & dum nobis duobus volumus prouidere, inter omnes ſcandalum excitabimus. Nam etſi ſancti ſunt, tamen homines ſunt. Etſi vinci à carne non poſſunt, quaſi iam ſpirituales; tamen percuti poſſunt, quaſi adhuc carnales. Vt quid ergo vel leues occaſiones demus, quibus improba carnis natura tranquillas eorum animas inquietet? Summittamus ergo matrem noſtram, vt ſuo nomine deprecetur pro nobis, & fiunt duo bona. Si enim re ipſâ reprehenſibilis inuenta fuerit, facilè merebitur veniam, quaſi mulier. Ipſe enim ſexus excuſat errorem. Si autem non importuna, faciliùs impetrabit mater pro filiis ſuis rogans. Ipſe enim Dominus, qui maternos animos filiorum miſeratione impleuit, faciliùs exaudiet maternum affectum. Magna laus mulieris huius ex hoc loco colligitur. Primùm, quia non ſolùm illi reliquerant patrem, ſed etiam ipſa reliquerat virum ſuum, & ſecuta fuerat Chriſtum. Et illi oſtenderunt, quia filij erant huiuſmodi matris; & ipſa oſtendit, quia mater erat talium filiorum. Quoniam autem viuum reliquerat virum, ſermo demonſtrat, qui de vocatione eorum

Quibus modis Iacobus & Ioannes, vt ſummiſſâ matre ad dexteram & ſiniſtram Domini ſedere peterent.

Matth. 8. v. 29.

B

C

D

E

Magna laus matris filiorũ Zebedæi.

ſcriptus eſt, dicens: *Illi autem reliquerunt patrem ſuum Zebedæum in naui cum mercenariis, & ſecuti ſunt Ieſum.* Niſi fortè quis dicat quia Chriſtus plus quàm triennio docuit, & intra tempus vocationis Apoſtolorum, & paſſionis Chriſti mortuus eſt Zebedæus, & ſic illa ſecuta eſt Ieſum: tamen ſecuta eſt. Qualis radix, talia & germina. Et qualis terra, talis & fructus. Non eam vicit, ſicut cæteras mulieres maritalis affectus: quia ille temporalis erat maritus, iſte autem perfectus ſponſus. Illius amor deceptio erat carnalis, iſtius autem dilectio incorruptibilis vitæ. Non illam tenuit miſeratio ſenectutis eius, quia ille ſine iſtâ viuere poterat, iſta autem ſine Chriſto ſalua eſſe non poterat. Cogitauit enim, quoniam amplius proderit viro ſuo, ſi propter Deum reliquerit virum, quàm ſi propter virum reliquerit Deum. Propterea ſexu fragili, & iam ætate defecta, Chriſti veſtigia ſequebatur: quia fides nunquam ſeneſcit, & religio fatigationem non ſentit. Deinde quia non ſentit illa, ſicut cæteræ matres; quæ corpus natorum ſuorum amant, animam autem contemnunt. Deſiderant enim illos valere in ſæculo iſto, & non curant quid paſſuri ſint in alio. Alij militias filiis ſuis prouident, alij honores, & nemo filiis ſuis prouidet Deum. Perditionem illorum cum magno pretio comparant, & ſalutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, triſtantur, & ſuſpirant: ſi autem viderint illos peccantes, nemo triſtatur; vt oſtendant quia corporum ſunt parentes, non animarum.

Mar. 1. v. 20.

Chriſtus, perfectus animarum ſponſus.

Matrum ſæcularium in natos ſuos ſtudia.

Acceſſit ergo *ad Ieſum, rogans & petens aliquid ab eo.* Audacem enim fecerat eam natorum affectus, & reuerentiam forſitan ſpiritualem vicerat amor carnalis. *Dicit ei Ieſus: Quid vis?* Non interrogat quaſi neſciens, vt audiret quid vellet: ſed vt illâ exponente, manifeſtam faceret irrationabilem petitionem ipſorum: quoniam petebant quidem quaſi religioſi, & cœleſtis gloriæ amatores, non quaſi ſcientiam habentes inutilium poſtulationum, & nociuarum. Nam frequenter Dominus patitur diſcipulos ſuos aliquid non rectè aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpâ occaſiones inueniat docendi, & exponendi regulam pietatis: ſciens quia & ipſe error eorum non nocet præſente Magiſtro, & omnes non ſolùm in præſenti, ſed etiam in futuro doctrina eius ædificat.

At illa dixit: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo. Non dicimus quia rectè petiit; ſed hoc dicimus, quia non terrena, ſed cœleſtia filiis ſuis optabat. Tunc Dominus occultorum cognitor, non ad verba intercedentis mulieris reſpondit, ſed ad conſilia ſuggerentium filiorum reſpondit, dicens: v. 21.

Neſcitis quid petatis. Concupiſcentia enim carnalis omnem in vobis ſpiritualem conſiderationem excluſit. Non audiſtis me referentem. *Cùm venerit Filius hominis in maieſtate ſuâ, ponet oues ad dexteram, hædos autem ad ſiniſtram, & dicet iis qui ad ſiniſtram ſunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum?* Quomodò vos vultis, vt vnus ſedeat ad dexteram, & alius ad ſiniſtram? Ego vos vocaui ad partem dexteram de ſiniſtrâ, & vos veſtro conſilio curritis ad ſiniſtram. Ideo forſitan & per mulierem res v. 22.

Matth. 25. v. 31.

Mulier, arma diaboli.

A agebatur. Vidit enim diabolus, quia per illos ipſos aduerſus eos agere non valebat, conſulit ſeil ad conſueta arma mulierem; vt ſicut Adam per mulierem ſpoliauit, ita & iſtos ſuperaret per matrem. Nam & ſi mater erat, tamen mulier erat. Propter quod etſi affectus eius dulcis erat erga filios quaſi matris; intellectus tamen eius nociuos erat quaſi mulieris. Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in Sanctos, ex quo de muliere ſalus cunctorum proceſſit. Intelligere ergo debemus & nos, vt non illud à Deo petamus, quod nos bonum eſſe iudicamus; ſed orantes in eius poteſtate ponamus, vt nos illud petentes exaudiat, quod ipſe nobis expedire cognoſcit.

Orta de muliere; nempe Mariâ; omnium ſalus.

Committenda Deo, eius quod petimus cōceſſio.

B *Neſcitis quid petatis*, Bonum quidem deſiderium, ſed inconſiderata petitio. Ideo etſi impetrare non debeat ſimplicitas petitionis eorum, tamen confundi non merebatur, quia de amore Domini naſcebatur. Propterea non voluntatem, neque propoſitum eorum culpat, ſed ſolam ignorantiam reprehendit, dicens: *Neſcitis quid petatis*. Quis autem athleta idoneus, ante certamen de præmio pactum facit? Si enim certamen benè proceſſerit, iudex poſtea poteſt ſecundum meritum certaminis præmium menſurare, & æſtimare. Si autem præmium antè fuerit conſtitutum, non omninò ſecundum qualitatem præmij poteſt exitum habere certamen: quaſi quale præmium detur, in poteſtate eſt munerantis; qualem autem exitum habeat vnumquodque certamen, non eſt in poteſtate certantis. *Neſcitis* ergo *quid petatis*. Deſideratis quidem bonum, ſed non intelligitis quid eſt bonum. Si autem intelligeretis, illud petere debebatis, dicentes: quoniam in hoc mundo periculoſiſſimo viuimus, quaſi in pelago, vbi nunquam eſt minùs tempeſtas. Etſi tempeſtas interdum non fuerit, tamen ſemper timor eſt tempeſtatis. Sic & in hoc mundo viuentibus, nunquam eſt minùs tentatio: etſi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis ſemper eſt. Ideo da nobis auxilium gratiæ tuæ, vt non vincamur à malo, ſed ipſi omne malum vincamus. Sicut enim in ſæculari bello videmus, quia qui vadeor ad pugnam de prædâ victoriæ cogitat, difficilè vincit: qui autem vadens ſic vadit, quaſi ad mortem, ille facilè ſuperat. Sic & nos in hoc certamine ſpirituali viuentes, non debemus cogitare qualem gloriam conſequamur, ſed quomodò euadamus ruinam peccati. Qui autem de gloriâ cogitat, & non magis timet de caſu, ille nec infirmitatem carnis ſuæ cognoſcit, nec verſutias conſiderat diaboli, nec intelligit quod ait Apoſtolus: *Non eſt nobis colluctatio cum carne, & ſanguine; ſed aduerſus principatus & poteſtates, aduerſus rectores huius mundi tenebrarum. Propterea ſumite omnia arma Dei.* Sicut enim miles ſi toto corpore fuerit armis veſtitus, & vnam partem habuerit nudam, nihil ei prodeſt quòd totus fuerit ferro veſtitus, ſi per illam vnam partem eum ſagitta percuſſerit; ſed ſic cadit quemadmodum ſi totus fuiſſet nudus: ſic & Chriſtianus quamuis omnem iuſtitiam fecerit, ſi in vno peccauerit, ſimiliter peccator ſtatuitur, quemadmodū ſi ſemper peccaſſet. Sicut ait Iacobus: *Si omnem legem adimpleas, & in vno tranſgrediaris, ſimiliter præuaricator es legis*. Ideo & Dominus illis reſpondit:

Reprehenſa ignorantia filiorum Zebedæi, non animus.

Simile.

Implorandum nobis gratiæ auxilium.

Cogitādum non qualem gloriam habituri ſimus, ſed vt euaſuri ruinam peccati.

Ephes. 6. v. 12.

Simile.

Iac. 2. v. 10.

A *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Aut baptiſmate quo ego baptizor, baptizari?* Nunquid neſciebat Dominus, quia paſſionem ipſius poterant imitari? Sed ideo eis prædicit, vt Domino interrogante & eis reſpondentibus, omnes nos audiamus, quia nemo poteſt cum Chriſto regnare, niſi paſſionem Chriſti fuerit imitatus: ſicut ait Apoſtolus: *Si commortui ſumus, & conuiuemus: ſi ſuſtinemus, & conregnabimus*. Res enim pretioſa vili pretio non comparatur. Magnum laborem neceſſe eſt nobis impendere, ſi volumus ad regna cœleſtia peruenire. Paſſionem autem Domini dicimus ſuſcipere nos debere, non omnimodò perſecutionem Gentilium; ſed omnem laborem, & moleſtiam, B quam patimur in corpore contra peccata certantes. Nam ſi Gentiles defecerint qui perſequantur, nunquid ideo prompta voluntas fidelium debet ſine fructu ſterilis permanere? Ideo & ſi Gentes non habes qui te perſequantur, habes principem Gentium diabolum, qui hominem perſequi nunquam ceſſat. Si enim principem potueris vincere in peccato, non eſt magnum ſuperare miniſtros eius in corpore tuo. Ecce oſtendo tibi magnam, & inſuperabilem perſecutionem in corpore tuo. Incipe reſiſtere deſideriis tuis, & tunc intelliges quàm fortes ſunt ſpiritus deſideriorum malorum, qui te perſequuntur. Hæc eſt enim pugna periculo- C ſa; & hæc eſt glorioſa victoria, qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit.

Domini reſponſio quò ſpectet.

2. Tim. 2. v. 11.

Magnus labor impendendus, vt conſequamur regna cœlorum.

Membra diaboli facilè vincit, qui ipſum iam ſuperauit.

Poteſtis bibere calicem, quem bibiturus ſum? Dominus enim cognouerat propoſitum iſtud petentium fratrum, quia non primatum ſibi petebant ſecundum mundiales honores: quem ſi ex duobus, vel tribus vnus acceperit, neceſſe eſt cæteros fieri eo inferiores: ſed perfectionem pietatis petebant in regno cœleſti, quam & multi conſequi poſſunt: & cùm fuerint conſecuti, alterius perfectio alterius perfectione non minuitur. Vtputà, ſedere ad dexteram Chriſti, vel ad ſiniſtram, nunquid duorum eſt tantum? Innumerabiles enim poſſunt ſedere ad dexteram D Chriſti, vel ad ſiniſtram: tamen alter alterum à perfectionis ordine nō excludit: quoniā [autem] hanc perfectionē pietatis nemo poteſt conſequi, niſi legitimè certauerit vſque ad mortem; ideo interrogat eos: *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* vt illis reſpondentibus, quia poſſumus; audiant cæteri condiſcipuli, & conquieſcant: intelligentes quoniam & ipſi ſi parati ſunt mori cum Chriſto, nihilominus poſſunt iuxta Chriſtum ſedere, per illorum ſeſſionem nequaquam excluſi. Sicut ipſe dicit per Prophetam in Pſalmo: *Oculi mei ſemper ad fideles terræ, vt ſedeant hi mecum.* Non enim locus ſedendi maior, & minor eſt iuxta Chri- E ſtum, ſed fides patiendi cum Chriſto. Non eſt calix, & baptiſmum vnum. Calix enim paſſio eſt, baptiſmum autem ipſa mors. Dictum eſt autem baptiſmum ſecundum ſimilitudinem lanæ intinctæ. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpurâ, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: ſic & nos in mortem deſcendimus corporales, & reſurgimus ſpirituales, ſicut ait Apoſtolus: *Seminamur in infirmitate, ſurgimus in virtute: ſeminamur in ignobilitate, reſurgimus in gloriâ: ſeminatur corpus animale, ſurgit corpus ſpirituale.* Omnis quidem

Spiritalem primatum petunt, qui eſt omnium cō prouehi merentiam.

Pſal. 100. v. 6.

Calix, paſſio; baptiſmus, mors ipſa.

Simile.

1. Cor. 15. v. 43.

Cōfeſſores, qui ſunt paſſi, non tamē occiſi.

mors habet in ſe paſſionem, non habet in ſe omnis paſſio mortem. Multi enim fuerunt, qui paſſi ſunt, & non ſunt occiſi, quales ſunt Confeſſores. Illi omnes calicem quidem Domini biberunt, baptiſmo autem eius baptizati non ſunt.

Dicunt ei, Poſſumus. Non tantum confidentiâ cordis ſui, quantùm ignorantiâ tentationis hæc reſponderunt. Neſcientibus enim deſiderabile eſt bellum, ſicut & inexpertis leuis videtur eſſe tentatio paſſionis, & mortis. Si enim Dominus cùm in tentationem paſſionis veniſſet, dicebat: *Pater, ſi poteſt fieri, tranſeat à me calix iſte:* quantò magis diſcipuli non fuerant dicturi, quia *poſſumus*, ſi ſciſſent qualis eſt tentatio mortis? Magnum quidem dolorem habet paſſio, tamen mors maiorem habet timorem.

Diſcipulorū reſponſio ac fiducia, ex ignorantiâ tentationis.
Matth. 26. v. 39.

v. 23.

Et dicit eis: Calicem quidem meum bibetis, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizabimini: ſedere autem ad dexteram meam, aut ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Nunquid non habebat poteſtatem præſtare cui volebat, cùm ſit ſcriptum: *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu eius?* Sed ideo non refutauit petitionem eorum, ne exanimaret eos, & puſillanimes faceret. Nam non facilè de cætero reſumit ſperandi virtutem, qui ſemel de eo, quod ſperauerat, cadit. Noluit autem ſuſcipere petitionem eorum, ne cæteros omnes triſtaret. Nam neceſſe erat, quòd vel talia cogitarent, adhuc ſine auxilio Spiritus ſancti conſtituti. Si ſemel iſtis duobus totius regni illius ſocietas diuidenda eſt, ſi vnus ſeſſurus eſt ad dexteram, alter ad ſiniſtram eius: ergo nos quid ſumus facturi, aut quid fieri iam ſperamus? Ideo eum ſecuti ſumus, vt illis electis de medio noſtrûm, nos inueniamur relicti? In omni labore ſimiles eis fuimus, & nunc inuenti ſumus in honore diſſimiles. Nam neceſſe erat, vt carnalia cogitarent, qui necdum facti fuerant ſpirituales. Si enim petitio eorum ſuſcepta non eſt, & omnes conturbati ſunt, quare vel hoc ipſum petere auſi ſunt; quantò magis fuerant conturbandi, ſi petitio eorum ſuſcepta fuiſſet? Ideo neque dixit, non ſedebitis, ne duos confunderet; neque dixit, ſedebitis, ne cæteros irritaret. Sed quid? *Hoc non eſt meum dare vobis, ſed Patris.* Tanquam benignus & prouidens Pater ſic omnia diſponit, & ordinat, vt inter fratres vnanimes fraternitatis charitas non rumpatur. Videte quomodò & nullum ex eis turbauit, & omnes fecit ſperare, dicens: *Non eſt meum dare vobis, ſed Patris.* Nam quod vni aut duobus ſpecialiter non promittitur, à cunctis ſperatur. Quid ergo? Mentitus eſt Christus, dicens: *Non eſt meum?* Non. Omnis enim qui habet poteſtatem, ſi acceptam habet ab alio, illius eſt verè, qui dedit. Nam quid habebat Filius proprium, cùm ipſe non eſſet ſuus, ſed Patris? Audiamus hæc, & intelligamus nos Chriſtiani, vt quando aliquid petimus à Deo, & non impetramus, non frangatur fiducia noſtra, neque cadat ſpes noſtra à Deo, vt de cætero deſperemus de miſericordiâ eius: quia nec fratrum iſtorum fracta eſt fiducia, aut cecidit ſpes, cùm non impetraſſent. Quid enim; ſi non expedit nobis accipere quod petimus, ſicut nec illis expediebat? Quamuis autem putas te ſpiritualem rem pe-rere ſecundum Deum, & dignam impetratione: tamen ſi non impetraueris, grauiter ferre non debes. Nam Iacobus & Ioannes rem ſpiritualem, & dignam Deo ſe petere æſtimabant; tamen reprobata eſt petitio eorum, & inutilis iudicata. Non enim omne quod apud homines iuſtum videtur, iam etiam apud Deum ſimiliter iuſtum eſt. Quantò maior eſt Deus homine, tantò profundiora ſunt Dei iudicia quàm hominis. Nunquid digniores eſſe poſſumus Iacobo & Ioanne, vt non impetrantes quod petimus, doleamus, cùm nec illi de non impetrato beneficio ſunt contriſtati?

Ioan. 3. v. 35.

Verus Chryſoſtomus hîc conſultò non ita dictum aſſumit, ſed Patris: fortè hunc ipſum auctorem obſcurè indicans: & quòd Ariani verbum hoc ſibi raperent, velut ipſe hic auctor; præſertim ſi eius ſunt, quæ Ariano plena ſpiritu poſt Vuaſt. omiſimus.

Ferendum patienter eſt nec ipſa quæ bona videntur, impetramus.

v. 24.

Et audientes decem contriſtati ſunt de duobus fratribus. Quemadmodum iſti carnaliter petierunt, ſic & illi carnaliter contriſtati ſunt. Nam ſicut iſti ſi ſpiritualiter ſapuiſſent, non fuerant petituri, vt eſſent ſuper omnes: ſic & illi ſi ſpiritualiter intellexiſſent, non fuerant contriſtati eſſe aliquos ante ſe. Nam velle quidem eſſe ſuper omnes, vituperabile eſt; ſuſtinere autem alterum ſupra ſe, minùs eſt glorioſum. O error ſalutaris, qui totius mundi ſoluit errorem! Si enim Apoſtoli non ſic errassent, vnde nos cognoſcere poteramus, quia non omne quod videtur bonum, deſiderare bonum eſt. Putabamus quia malum deſiderare, malum eſt, vt auaritiam, aut furtum: nunc autem ſcimus, quia aliud eſt opus bonum, aliud eſt primatus honoris. Et opus quidem bonum deſiderare, bonum eſt: primatum autem honoris concupiſcere, vanitas eſt: quoniam bonum opus implere, noſtræ voluntatis, & noſtri operis eſt, & laboris; propter quod & noſtra eſt merces: primatum autem conſequi, iudicij Dei eſt. Propter quod ex primatu honoris, neſcio ſi aliquam mercedem iuſtitiæ adipiſci meremur. Nam deſiderium primatus ex iactantiâ naſcitur cordis: qui autem humilis eſt corde, & indigniorem ſe aliis arbitratur, ſecundum illud præceptum Apoſtolicum, quod ait: *Alter alterum æſtimans ſuperiorem ſe*; nunquam deſiderat ſuperior apparere. Primatus enim fugientem ſe deſiderat, deſiderantem ſe odit. Videns autem Dominus alienum ſpiritum in cordibus diſcipulorum, quaſi hoſtem in ſuis caſtris vagantem, non eos increpauit, non proiecit à facie ſuâ, & iſtos malè petentes, & iſtos non benè triſtantes. Si enim rex terrenus videret, quod ciuitatem illius occupatam teneat hoſtis, quid facere poteſt? Nihil, niſi vt ponat arietes, circunducat exercitum, & deſtruat muros, quos fortè ipſe ædificauit, vt tantummodò hoſtem expellat. Sed videamus ſapientiam noſtri Regis. Poſtquam vidit ſua caſtra occupata à ſpiritu alieno, ſic hoſtem expulit, vt caſtra ſua non læderet, * dicens.

Bonū opus deſiderandum, non primatus.

Intellige, vt ſit noſtræ voluntatis, non ſine gratiâ Dei; cùm primatus ſit ſolius diuinæ liberalitatis.

Rom. 12. v. 10.

** deleret.*

v. 25. & 26

Scitis quòd principes gentium dominantur eorum: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eis? Non ita erit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos maior fieri, erit omnium miniſter: & qui voluerit inter vos primus eſſe, erit veſter ſeruus. Fructum humilitatis terreſtris, poſuit primatum cœleſtem: & primatus terreſtris, fructum poſuit confuſionem cœleſtem. Quicunque ergo deſiderat primatum cœleſtem, ſequatur humilitatem terreſtrem: quicunque autem deſiderat primatum in terrâ, inueniet confuſionem in cœlo: vt iam inter ſeruos Chriſti non ſit de primatu certamen; nec ſeſtinet vnuſquiſque eorum, quomodò aliis maior ap-

pareat, ſed quomodò omnibus inferior videatur: quoniam non qui maior fuerit in honore, ille eſt iuſtior; ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior. Conuerſatio ergo melior eſt deſideranda, non dignior gradus. Volens certè Dominus & duorum fratrum ambitionem extinguere, & decem diſcipulorum inuidiam, introduxit differentiam inter principes mundiales & Eccleſiaſticos: oſtendens quia primatus in Chriſto nec ab aliquo appetendus eſt non habente, nec alteri eſt inuidendus habenti: quoniam principes mundi ideo fiunt, vt dominentur minoribus ſuis; vt ſeruificent eos, & ſpolient eos, & comedant, & vſque ad mortem abutantur vitâ eorum ad ſuas vtilitates, & gloriam. Principes autem Eccleſiæ fiunt, vt ſeruiant minoribus ſuis, & miniſtrent eis, quemadmodum acceperunt à Chriſto: & ſuas vtilitates negligant, & illorum procurent: vt ſi opus fuerit, neque mori recuſent pro ſalute inferiorum ſuorum, ſicut Apoſtolus dicit: *Ego autem impendar, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* Si hæc ergo ita ſe habent, ſæcularem quidem primatum deſiderare, & ſi ratio non eſt, vel cauſa eſt: quia ſi iuſtum non eſt, vel vtile eſt. Primatum autem Eccleſiaſticum concupiſcere, neque ratio eſt, neque cauſa: quia neque iuſtum eſt, neque vtile. Quis enim ſapiens vltrò ſe ſubiicere feſtinat ſeruituti, labori, dolori: & quod maius eſt, periculo tali, vt det rationem pro omni Eccleſiâ apud iuſtum iudicem, niſi fortè qui nec credit iudicium Dei, nec timet vti abutens primatu ſuo Eccleſiaſtico ſæculariter, conuertat eum in ſæcularem? Sed ne fortè qui talis eſt in appetendo primatum, profectum pietatis prætendat, dico: Nunquid qui in ordine prior eſt, iam & meritis eſt melior? Quamuis quidem differentiam eſſe inter Sanctos denegare non poſſumus, tamen vt cognoſcat vnuſquiſque ſi melior, aut deterior ſit; nemini eſt conceſſum. Ideo prudenter Apoſtolus membris corporis aſſimilauit Sanctos Eccleſiæ. Sicut enim homo quidem intelligit, quod membrum honorabile habet in corpore ſuo, quod inhoneſtum: vnumquodque autem membrum non ſe cognoſcit ipſum, ſi honorabilius ſit, aut contemptibilius (alioquin & quæ honorabilia ſunt gratularentur, * & quæ contemptibiliora ſunt triſtarentur, & per hoc fieret inter ea ſciſſura) ſic differentiam inter Sanctum & Sanctum Chriſtus ſolus cognoſcit, cuius membra nos omnes ſumus. Ipſis autem Sanctis non eſt conceſſum, vt cognoſcant differentiam ſuam adinuicem: vt non meliores ſuperbiant contra deteriores, & deteriores triſtentur contra meliores; & per hoc ſolutâ charitate, inter eos diſcordia naſcatur, maximè in hoc ſæculo facinoroſo, * in quo occaſiones iugiter quærit diabolus odiorum ſeminandorum. Quòd autem in hoc ſæculo differentia dignitatis facta eſt inter Sanctos (dignitatis dico, non ſanctitatis) vt alter quidem ſit Apoſtolus, alter autem Epiſcopus, vel Miniſter, vel laicus, contumacia carnis coëgit; vt peruerſitas mundi, & occulta operatio inimici coërceatur: quoniam diabolus opere carnis & huius mundi, in multam indiſciplinationem excitat homines, quandiu ſunt in carne, & in mundo ſubdito ei: alios in laſciuiam, alios in delicias, alios in inuidiam, alios in auaritiam, alios in iram & ſuperbiam: Niſi ergo ſint quos

Sæculi principes, vt dominentur ſubditis; Eccleſiaſtici, vt ſeruiant minoribus ſuis.

2. Cor. 12. v. 15.

Primatum Eccleſiæ ambire, nec iuſtum, nec vtile.

Nemo ſcit an melior, vel deterior ſit.

Simile.

* ſuperbirent.

* faſtidioſo: al. faſtuoſo.

Graduum in hoc ſæculo differentia, vt à malis coërceamur.

A timeant, ſoluitur diſciplina. Denique ipſi honores in Chriſto, in primâ quidem facie videntur honores: re verâ autem non ſunt honores diuerſi, ſed ſunt diuerſa miniſteria. Vtputa, honor oculi videtur, quia illuminat corpus: ſed ipſe honor illuminandi non eſt ei honor, ſed miniſterium eius. Et pedum humilitas eſſe videtur, quia baiulant corpus: ſed ipſa humilitas baiulationis non eſt contemptio, ſed miniſterium eius. Propterea dominus corporis, ſcilicet homo, nec oculum ſuum ampliùs honorat quàm pedem, nec pedem magis contemnit quàm oculum: quia nec oculus pro aliquo ſuo merito honoratus eſt, vt oculus ſit; ſed ad hoc miniſterium creatus eſt: nec pes pro ſuâ culpâ B contemptus eſt, vt ſit pes; ſed ad hoc miniſterium eſt creatus. Propterea vnumquodque membrorum nil minus ſe habere intelligens, ſecundum miniſterium ad quod eſt creatum, nec amplius: nec inuidet alteri membro, quaſi plus habenti, nec ſpernit alterum membrum, quaſi minus habens. Sic eſt inter & Sanctos: Vniuſcuiuſque Sancti honor, non eſt honor eius, ſed actus ipſius. Vtputa Apoſtoli, apoſtolatus putatur à nobis honor eſſe ipſius Apoſtoli, verè autem non eſt honor eius: ſed miniſterium eius. Vnde Paulus de apoſtolatu ſuo dicebat: *Nam ſi euangelizem, non eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi, ſi non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autem inuitus, diſpenſatio* C *mihi credita eſt.* Similiter & diaconatus, Diaconi contemptibilitas videtur à nobis: verè autem non eſt contemptibilitas eius, ſed actus ipſius. Propter quod Deus nec Apoſtolum ampliùs diligit, quàm Diaconum, quia Apoſtolus eſt: nec Diaconum minus quàm Apoſtolum, quia Diaconus eſt: quia nec Apoſtolus pro merito ſuo antecedenti honoratus eſt, vt eſſet Apoſtolus: ſed ad hoc miniſterium aptus eſt iudicatus ſecundum motum animæ ſuæ. Propter quod neque Apoſtolus laudem habebit apud Deum, quia Apoſtolus fuit, ſed ſi opus apoſtolatus ſui benè impleuit: neque Diaconus exprobrandus eſt, quia Diaconus fuit, ſed ſi opus ſuum neglexit. In nullo ergo hominis eſt ho- D nor, niſi in quo benè impleuit opus ſuum: & nulla contemptio eius eſt, niſi in quo neglexit proprium opus. Vnde ſicut pes libenter ſeruit oculo quaſi ſibi ſeruienti, ſciens quia niſi oculus ſuo miniſterio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: & oculus libenter ſeruit pedi, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens quia niſi pes ſuo officio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: ſic & Sancti inuicem ſibi debent eſſe ſubiecti, vt maiori minor non inuideat, quaſi maiori: ſed libenter ei obſequatur, quaſi ſibi ſeruienti in eo ipſo, quod maior eſt: & maior non contemnat minorem, quia maior eſt, ſed libenter ei obſequatur quaſi ſibi ſeruienti. Hæc omnia tractauimus propter E duos fratres, qui petierunt ſibi primatum, cùm non debuiſſent: & decem Apoſtoli indignati ſunt contra eos, cùm non debuiſſent.

Sicut Filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Ad hoc enim ad imaginem Chriſti facti ſumus, vt imitatores efficiamur voluntatis eius, & conuerſationis. Nunquid ad ſimilitudinem maieſtatis eius ſumus creati? Nam ille quidem noſtram carnem imitari potuit, nos

Honores in Chriſto, miniſteria ſūt.

Apoſtolatus, ac cætera huiuſmodi, miniſteria.

1. Cor. 9. v. 16.

v. 27. & 28

Dei imago, vt eadem ac ille ſapiamus.

autem illius diuinitatem imitari non poſſumus: A ſed in hoc ſumus imago eios, vt quod ei bonum videtur, & apud nos ſit bonum, & quod ei malum videtur, & apud nos ſit malum. Quicunque autem Domino humilitati ſtudente, iactantiæ ſtudet, non eſt imago Chriſti. Et qui Domino paupertatem amante, diuitiarum amator eſt in hoc ſæculo, repellit à ſe Chriſti ſimilitudinem. Non eſt verus diſcipulus, qui non imitatur magiſtrum; nec eſt vera imago, quæ ſimilis non eſt auctori.

S. CYRILLI EPISCOPI, *Explicatio dicti Domini*, Non eſt meum date.

BONAVENTVRA VVLCANIO Interprete.

Theſ. l. 19.

SEruator noſter IESVS CHRISTVS diſcipulos ſuos adhortans, vt nihil prorſus eorum quæ in hac vitâ ſunt appeterent, ſed potiùs contemnerent, atque indiuulsè Deo adhæreſcerent, totoſque ſe cultui ipſius conſecrarent; cùm ingentem honorem obſeruatoribus præcepti ſui polliceretur, acceſſerunt Diſcipuli dicentes, *Ecce nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* ad hanc eorum interrogationem reſpondet Chriſtus, *Vos qui ſecuti eſtis me, in illâ regeneratione, quando ſedebit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Iſraël*: hanc promiſſionem cùm audiſſent filij Zebedæi, cupiditate quadam, quæ ipſos non decebat, ſuccenſi ſunt. Nam quòd omnibus diſcipulis veluti præmium beneuolentiæ erga Chriſtum propoſitum erat, ſoli præripere conabantur. Veriti autem ne inanis gloriæ deſiderio incitati viderentur, ipſi quidem ſilent, neque animum ſuum declarant; matris verò ope vtuntur, quæ Chriſtum aggreſſa, ait: *Dic vt duo filij mei ſedeant, vnus à dextris, & vnus à ſiniſtris tuis.* Apertè ergo his verbis videtur mulier, id quod omnibus debetur, ſolis filiis ſuis capere velle. Nam ſi hoc non eſt, quâ ratione id quod iam datum erat, rurſus accedens petit? ſiquidem & ipſi erant in numero eorum, qui audierant Chriſtum dicentem, *Vos qui ſequuti eſtis me, ſedebitis ſuper duodecim thronos.* Seruator verò cùm perſpiceret vt Deus, humani animi receſſus, filios Zebedæi ad ſe vocat, leniterque eos pro ſuâ bonitate reprehendit, ne grauitate doloris eorum animi conſternarentur, modeſtéque dicit, Non eſſe ſuum date; neque verò naturæ ſuæ impotentiam arguit; quaſi illud date non poſſet, ſtultum enim atque abſurdum fuerit id cogitare, cùm iam omnibus id & dediſſe, & promiſiſſe cernatur, ſed quoniam iniquam petitionem, & donum quod me non decet, vobis largiri petitis, inquit, non eſt meum dare. Sum enim iuſtus iudex, & pro dignitate vniuſcuiuſque laboribus præmia veluti ex debito perſoluo. Ad hæc manem gloriam eſſe cenſuiſtis ſedere à dextris meis, & à ſiniſtris; ſed non eſt meum hoc dare. Nam qui docet fugiendum eſſe morbum, non illum alteri dederit, quemadmodum ſi ignis ei, qui refrigerari cupit, atque hoc ab ipſo petit, dicat, Non eſt meum id quod petis tibi date; diuerſæ enim ſum naturæ. Cùm itaque ſim iuſtus certaminis præfectus, non iis qui ſimpliciter petunt præmia conferre debeo, neque omnes certatures iniuriâ afficiens, duobus ſolis honorem largiri, ſed vniucuiuſque virtuti præmia proportione reſpondentia tribuere. Illorum igitur eſt accipere, quibus hoc iuſtè à Patre ſeruatum eſt, qui in me, & per me omnia operatur. Nemo autem exiſtimet, quaſi ipſe non poſſit dare, Patris appellationem inferri, atque ab ipſo honores Sanctis præparatos dici: ſed ratione incarnationis hoc dicit: familiare enim hoc ei eſt, vt quæ naturam humanam excedunt, Patri vt Deo aſcribat. Nam & ipſe Deus ex ſuâ naturâ exiſtens, & vnum cum Patre, poterit, quicquid diuinæ naturæ tribuitur, præſtare.

Math. 19 v. 27.

Math. 20. v. 20.

Dominicorum verborum verus intellectus.

Scita ſimilitudo.

B Ambitioſos itaque & inanis gloriæ cupidos Zebedæi filios: illoſque modeſtè ab eo vitio abducit, & deterret: vtque modeſtiæ ſtudeant, docet: quod quidem ex ſequentibus intelligemus: Indignè enim ferebant reliqui diſcipuli, id quod omnibus propoſitum, ac debitum erat, ab vno atque altero præripi, quantum ad petitionem & mulieris acceſſum attinet. Seruator autem accerſitis ad ſe omnibus diſcipulis, vt ſcriptum eſt, dixit generaliter vniuerſis, ne ad illos oratio ipſius pertinere videretur. *Reges Gentium dominantur eis, & principes poteſtatem habent in eos. Inter vos autem non ſic erit; ſed qui voluerit inter vos primus eſſe, erit omnium ſeruus.* Deinde ſeipſum in exemplum ponit, *Sicut*, inquit, *& Filius hominis non venit, vt ſibi miniſtretur, ſed vt miniſtret*: C Poſtremò quaſi obſignans ea quæ dixit, eorumq; ſenſum manifeſtiùs explanans, adiungit ſimilitudinem, quâ conſulit iis, qui ad prandium vocati ſunt, ne ſuâ ſponte primum locum capiant, ſed vt expectent, dum ille honor à conuiuatore eis deferatur. Præſtat enim inquit, vt à conuiuij principe ab extremo loco ad primum voceris, quàm vt impudenter occupato primo, ad extremum relegeris; accedente alio, cui conuiuator primum locum deberi iudicauit. Satis itaque iam ex totius capitis explicatione oſtenſum eſt, Seruatorem non ideo dixiſſe, *Non eſt meum dare*, quòd dandi gratiam poteſtatem non haberet, ſed reſpectu incarnationis: vnde ſuperuacanea eſt hæreticorum inſania. D

v. 25.

Luc. 14. v. 8.

SANCTI BASILII SELEVCIÆ *Epiſcopi, de dicto Euangelico*, Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

AVget difficultatem linguæ ſuam eluctantis anguſtiam, auditorum attentio ſtudioſa; ſermoniſque conatum formidabiliorem fecit Eccleſiæ lex, ac diuinorum documentorum amor. Quare beatitate propoſitâ leniens prædicandi trepidationem Dominus, clamabat, E *Beati, qui loquuntur ad aures audientium*: qui doctrinæ ſementem in terram frugiferam conijciunt; qui bona documenta in animi areas cumulant; quòd æui huius laborum opportunum exſtent ærarium, bis fructus iucunditatem feruans, qui illis perfuncti ſunt. Etenim apud Iudæos, tum ventura prædicere Prophetis difugiendum, tum admonere, atque corripere infauſtum inueniebatur. *Domine*, inquit, *quis credidit auditui noſtro?* Ieremias ſpecioſam detrectati muneris excuſationem ætatem prætendebat, *Iunior ego ſum, nec loqui ſcio.* Moyſes ad populum

Eccl. 25. v. 12.

Iſai. 53. v. 1.

Ier. 1. v. 6.

A populum ducatum vocatus, dignitatem refugit, fertque in ſe ipſe ſenteutiam, *Gracili voce ſum, ac lingua tardioris.* (Exod. 4. v. 10.) Arguit enim Iudaicæ indolis per vicaciam, durumq; ad fidem ac inobſequentem animum, eorum, qui ad eos legabantur, deprecatio. (Iudæorum ingrati mores traducti, ac peruicacia.) Gens enim ſemper Deo infenſa, diuiniſque beneficiis inimica fuit. Lugebant quondam quam in Ægypto ſeruitutem ſeruiebant; eáque liberati, vindicem ſuum conuitiis inceſſebant. (Exod. 14. v. 11.) *Quaſi deficerent ſepulchra in Ægypto, eduxit nos, vt occideret in deſerto.* Mare velut viam publicam decurrerant, puluurulentis pedibus emenſo pelagi itinere, munuſque vitulo tribuebant, ac gratiarum actione adorantes clamabant, (Exod. 32. v. 4.) *Hi ſunt Dij tui Iſrael, qui eduxerunt te de terrâ Ægypti.* B Rurſus cœlum manna confertim, ac velut niualem imbrem demittebat, éque terrâ blaſphemi clamabant, (Num. 21. v. 5.) *Exaruit anima noſtra, præ inani hoc.* Rupes ſequebatur, torrentibus deſertum inundans, vnaque virgæ percuſſio, multas aquarum ſcaturigines, fonteſque pariebat; nec eorum tamen linguam latex eluit, nam & munere perfruentes, dicebant, (Pſal. 77. v. 20.) *Quoniam percuſſit aquam, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt: nunquid & panem dare poteſt?* Iterum neſcientibus viam, nubes comes erat, tum ignorantiam leuans, tum à Solis ardoribus tutans. Columna ignis noctem illuminabat: verùm miraculis honeſtantem, inhonorantes dicebant, (Num. 14. v. 4.) *Expediamus duces, & reuertamur in Ægyptum.* C Auium nubes aër demittebat, tanquam hoſpitibus in itinere poſitis obſonium ambitioſè apparans. Veſtis ab ipſis annos quadraginta trita, recentis operis ſpeciem pertinaciter dabat, naturæ habitu temporis edacitatem peruincens: vigebat vnà cum veſte calceorum vſus, ad annorum quadraginta tempus, ac errationem reſiſtens. (Ioſ. 10. v. 12.) Prælıantibus illis elementorum curſus ſuccurrebat, quando ſol lentare doctus, celerem illis victoriam præſtabat; diurna ſpatia producens vt pugnantibus vnâ ipsâ die trophæum pareret: curſum producens, vt victoriæ tempus corriperet; ſiue temporis menſuram extrahens, D ne victoriæ morâ certantibus moleſtiam crearet. (Ioſ. 3. v. 16. Imò, *ante ſolem.*) Poſt ſolem ſteterunt fluenta Iordanis, & vnda ſtæoos paſſa eſt, dum cedit euntibus; ſtetit conſuetus fluxus, dum præterеant præſtolatus. Reges auditione conturbabantur; ſponte ſuâ vrbes collabebantur. (Ioſ. 6. v. 16.) Circumita Iericho murorum orbem exuebat, tanquam habitatores ſuos ipſa fugeret. Horum quæ gratia? (Num. 14. v. 4.) *Expediamus nobis duces, & reuertamur in Ægyptum.* Grauiora ſubſequuntur autè relatis. Moabiticum ſimulacrum adoratum; ac victores, eorum quos viciſſent, idola adorabant. Effuſus Prophetarum ſanguis, E Moſaici libri concrema ti, piæ odio religionis, diabolicarum ſtatuarum ſedes.

Sed hæc vetera, ac antiqua; quo autem tempore Saluator homo factus eſt, quibus nempe moribus Iudæi euaſerunt? Venit Chriſtus homines miſeratus, ſalutarem genti manum exporrigens. Verùm nullâ miraculorum reuerentiâ ducti mores commutarunt; ſed cum tempore excurrit maiorum nequitia, hæredes ſcilicet nacta. Præſto erant ceu imbre effuſa miracula, curationum maria, omnigenorum bonorum affluentia; at lugebant beneficiorum cumulo, medicíſque inopiam verbis euulgabant. (Ioan. 11. v. 47.) *Quid faciamus, quòd hic homo talia ſigna facit?* alienarumque ærumnarum leuamentum, doloris illis ac gemituum ſeminarium erat. Paralyticus ſolidabatur, oculi cæco reficiebantur, mortuus illatam inferno cladem tripudio producebat; & medicus in crimen vocabatur. A poteſtate dæmonum liberabantur, nec liberantem iis obſeſſum, ac arreptitium vocare erubeſcebant; rurſuſque lamentantium voces inculcabant. *Quid faciamus, quòd hic homo talia ſigna facit?* Communis naturæ pernicies, Iudæorum indoles. Nec inuidiá hactenus dolorem cohibentes, dedecoroſam mortem cogitabant: crucem machinantur, ſceleriſque dedecus miraculis admiſcentes, liuori ſuo delinimentum ſtruebant. Sed non hæc Chriſtum latuere, qui ſponte paſſionem ſubibat. Qui pridem morti Prophetarum oraculis comminatus erat. *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Non eum latuit paſſio, qui dixerit, (Ioan. 10. v. 18.) *Poteſtatem habeo, vt ponam animam meam; & poteſtatem habeo, vt iterum ſumam eam.* Nam Dei incarnati paſſio, à Iudæis quidem nefariè, & audacter ſuſcepta eſt; à Deo verò, ad ſalutem deſtinata.

At Chriſti amans Apoſtolorum chorus animo linquebatur auditâ paſſione, exque ſermone mente perculſi, cruciatus acerbitatem luctu occupabant. Nimiam verò triſtitiæ vim Saluator iis emolliens, paſſionis illatæ memoriæ, reſurrectionis prædictionem innectebat; ipſamque paſſionem variè ſermonibus verſans, narrationis meditatione leuiorem reddebat; ne improuiſo percuſſi ſpectaculo, doloris immenſitate obruerentur. Idcirco nunc etiam has paſſionis argumento voces ante paſſionem incinens, ait, (Matth. 16. v. 21. Malè adſcript. Matth. 20. ad quem locum non ſpectat hic ſermo, etſi ob argumenti ſimilitudinem, ad eius elucidationem à nobis afferatur.) *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & Filius hominis tradetur, &c.* Oſtendit nec tempus ſibi ignotum eſſe, ac paſſionem ſe ſponte ſuſcipere. Licebat, inquit, inhibito curſu paſſionem detrectare, ac locum reſpuentem, interfectionem mortis defugere. At tempus crucem depoſcit; ac neceſſitas, crucem parturit: adeſt præfinitum tempus, meique aduentus cauſam quærit. Idcirco lapidum nuper iactus recuſaui, quòd crucem præſtolarer. Idcirco præcipitij inſidias inhibui, quòd Adami mortem in ligno medicaturus aduenerim; vt nempe ligno affixus, per lignum malorum aditum tollerem. Porrò miniſtri paſſionis, Phariſæi, & Scribæ, & Seniores; legis ſcilicet capita, qui Moyſi cathedrâ gloriantur, ij cum diabolo iungunt operas: Legiſlatoris diſcipuli, præuaricatoris armigeri. Vobis autem, qui mei eſtis, paſſionem prædico, ac prænuntians reſurrectionem dolorem delinio. *Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c.* Si paſſionem doletis; dolori medeatur reſurrectio: ſi crucem horretis, gaudium è victoriâ aſſumite. Tertiâ die reſurgam. Victoriam expeditè parturos, vadam; breui trophæum ſtatuam; intra præſcriptum diem coronam ſuſcipiam. Morior enim, vt morti ne immortalis hominum dominetur, lege ſanciam; ac tumulo exurgam reſurrectionem inſtauraos. (μὴ κρατεῖν ὁ θάνατος ἀθάνατα. Malè Dauſque, *ne, quod hominis immortale eſt, occupet.*) Docebo infernum, excepturam expectet reſurrectionem. In me enim tum

mors deſinit, tum immortalitas complantatur. A Breue erit vitæ, ac mortis interuallum. Non enim vt peccati debitor deſcendo, ſed vt interfector.

Vocem hanc non ſuſtinuerunt diſcipulorum animi, ſed ad illatam de paſſione mentionem deiectiores, altiſſimum cuncti ſilentium tenuere. Petrus autem dirè verbis animo ſaucius, nec doloris vim deſiderio ſuſtinens, apprehensâ Domini manu, *Abſit à te Domine;*
v. 22. inquit, *non erit tibi hoc.* Vox, animi plagam, ſtuporemque ſubindicat. Quid ais, Domine? Crucis mentio eſt? omninóque expectatur paſſio? Contra te ferociet mors, cuius vocem nec infernus ſuſtinuit? Pridem vocaſti B mortuum viduæ filium, aufugitque mors, ne ad tumulum vſque prædam comitari valens; quonam igitur modo, quem formidauit, mors excipiet? Apage verba iſta, Domine. Elias morte ſuperior manſit; Enoch tranſlatus, infernum vitauit; ecquonam modo Chriſtus morti ſubiacebit?

Hæc de paſſione diſputanti Petro, auſterior Dominus increpatione os obſtruit. *Vade*
v. 23. *poſt me ſatana; ſcandalum mihi es; quia non ſapis quæ ſunt Dei, ſed quæ ſunt hominum.* Quid ais, Petre? Mortem prohibes? non igitur expectas reſurrectionem. Crucem vetas? quâ ratione victoria eniteſcet? Abſit vt obue- C niat paſſio? quomodo igitur immortalitas locum accipiet? Non affigam corpus ligno? quomodò igitur per lignum dirumpetur mortis chirographum? Non ſurſum aſcendam? quomodò igitur ignominiâ traducam diabolum? Sepulchrum recuſabo? quomodo igitur ſepulchra aperientur? Non deſcendam ad mortuos? quomodò igitur inferno vincula injiciam? quomodò vinctos ſoluam? Crucem recuſabo? quomodò igitur Adami curabo vulnera? quod remedium aliud admittat Protoplaſti tranſgreſſio? Nolens, Petre, diabolo patrocinaris. Mortem recuſabo? quomodò igitur Prophetis prædicta euenient? Aduer- D ſum tua illa verba occinet altiùs clamans
Iſai. 53. v. 7. & 5. Iſaias, *Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt; & velut agnus coram tondente ſe obmutuit.* Paſſionis tibi emolumentum is ipſe enarrabit, *Cuius liuore nos omnes ſanati ſumus.* Ieremias quoque velut imagine paſſionem de-
Ier. 11. v. 19. pingens, condemnabit, *Ecce quaſi agnus manſuetus, qui ducitur ad victimam.* Altrinſecus Dauid reprehendet, pretioſam paſſionis fra-
Pſal. 44. v. 9. grantiam citharâ perſonans, *Myrrham, & guttam, & caſiam à veſtimentis tuis.* Premet
Zach. 12. v. 10. Zacharias, *Videbunt in me, in quem confixerunt.* Alius alio loco, *Occidet ſol in meridie.*
Amos 8. v. 9. Et iterum, *Neque dies, neque nox; & ad veſ-*
Zach. 14. v. 7. *peram erit lux.* Petre tantiſper expecta, & vi- E debis verba reipsâ impleta; rapi die mediâ ſolem, noctem præcocem mundo explicari, dirumpi ſaxa, ſpoliari infernum, aboleri mortem, deturbari iniquo principatu diabolum, libera abire mortuorum agmina. Hæc ego præpediam, Petre? hæc inhibeam? hæc ne eueniant, obſtabo? *Vade poſt me ſatana; quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt; ſed ea, quæ hominum.*

Quid ſeuerior Dominus Petro, Iudæ indulgentior?

Quæ verò hæc verborum aſperitas, Domine? quæ hæc formidanda Petri increpatio? Modò audiuit, *Beatus es Simon Bar-Iona;* A & nunc Apoſtolum ſatanam vocas? Modò dicebas, *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo* Matth. 16. v. 17.
Eccleſiam meam; & nunc ſcandalum, ac diaboli organum appellas? Ac quidem Iudas non increpatur, etſi vendit, occidit, cum Iudæis te contrà tranſigit. Vnguento coli videt, indignatur, ac clarè pretii iacturam declamat, *Vt quid per-* Matth. 26. v. 9.
ditio hæc? potuit iſtud venundari multo; verbiſque mores traducit, nec indignatus es, nec increpaſti; contrà verò miſerabili ſermone iras diſſicis. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me: mittens enim vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.* Velut hæc propemodum B Iudæ loquereris, Ne mihi ritus ſepulchrales inuideas, licet vitâ ſpoliaueris. Nam mulier hoc ſepulchrali ritu, mortem, cuius tu mihi auctor es, præuertit. Honorem puta ſepulturæ meæ hoc eſſe: etſi cædem paras, tumulum ſaltem concede. Vidiſti, Domine, *cum militibus, & armis, & fuſtibus* inuaden- Matth. 26. v. 47.
tem, nec dixiſti, Vade poſt me ſatana: non verbis pudorem iniecisti; non rebus terruiſti; quin potiùs ad cœpta hortatus es, *Amice, ad quid veniſti?* Opus perſequere; ne facinus differas, venditionem effectu firmato. Ac quidem erga Iudam talis. Petrus verò amoris præmium fert contumeliam? Cæditur, C qui parcit? ignorantiâ offendens, verbis vapulat? Planè, inquit, perhumanus Saluator. Vbi enim vlcus eſt immedicabile, ibi pharmacum inutile: vbi autem curationis ſpes, vt ſanem, ſectionem adhibeo. Vbi agnoſco diſcipulum, etſi contumeliâ, caſtigo, atque erudio: at vbi alieni mores, ægritudo inſanabilis: atque alterius quidem ignorantiæ medeor, alterius verò, dementiam rumpo. Verùm tu quidem, Petre, auctor es vt mortem recuſem; at ego, meam mortem vt imiteris, paſſionem ſuſtineas, periculum æmuleris. *Si quis vult poſt me venire, ab-* Matth. 16. v. 17.
neget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & D *ſequatur me.* Via ad ſalutem, paſſio; ac crux, regni conciliatrix. Specimen diſciplinæ date, vt ſocii paſſionum ſitis. Sic enim in mei paſſi gratiam, mecum regnabitis: cui gloria & imperium in ſæcula, Amen.

S. BASILII SELEVCIÆ *Epiſcopi, in illud*, Dic vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, &c.

F. FRANCISCO COMBEFISIO Interprete.

E ACies hominum digeſta prælijs, armiſque ac iaculis inſtructa, graue quid ac ſæuum eſt. Natura enim in ſeipſam furore agitata, animi prauitate eandem ſibi à ſeipsâ perniciem molitur. Attamen pugnę, ęquitatis colore defendi volunt. Aut enim quidam iniuriâ priùs laceſſiti, contra iniurioſos arbitram iniuriarum dimicationem vocant; aut glorię cupiditate, & tropheorum deſiderio contra ſe manus armant, ac trucidationem fortitudinis ſpecimen appellant. Cum autem nonnulli, omiſſâ humanâ acie ac dimicatione, in mundi conditorem manuum vice linguas

Vbi ſυνεχος τῆς αἰτίας ex quibus nihil ſani elici queat addendum ἐξω quâ lectionis emendatione, conſtent omnia. Dauſque. us, nihil Beſilium aſſecutus.

armant, Dei honorem habentis iniuriam, A in belli trahentes cauſam, quænam ratio veniam tribuat? quæue iuſta excuſatio, atque prætextus æterno ſupplicio talia eximat? Quando cæli quidem *enarrant gloriam Dei*; Angeli creatoris laudibus vacant; rationis compos, impoſque natura omnis laudationi incumbit, iugique eius occupatione, impares, quas ſubmittit laudes, ac præconia innuit: homines verò tum vitæ, quæ cum ratione agitur, tum paris cum Deo honoris conditionem nacti, atque fictoris imitatione expreſſi, proque imaginis modulo, creatorem qui formauit induti; maiores, minoreſque, quos Deitati aſcribant, mo- B dos excogitarunt. Quid tuorum, ô homo, habituum, ac rationum imbecillitatem transfers in Deum? Quid deitatem deteris? Quid eum qui vacat corpore, corporis modulis commetiris? Quid naturam nulli addictam, atque dominam, ſeruili conditione induis? Filium audis; ſeruum facis? Qui Patrem increatum cognoueris, Filium creaturam ducis? Genitorem immancipabilem, Natum ſeruum ſtatuis? Nihil tibi cum naturæ rationibus conuenit. Filium ais? Patris naturam dilucidaſti. Patrem nominas? identitatem prædicas, quæ illi cum Patre intercedit. Igitur ſi Filius, non creatura; ſin autem creatura, non Filius. Nullo enim im- C pedimento ob ſubſtantiæ æqualitatem, viciſſim, ac reciprocè dicitur oratio. Tu verò, quæ nec miſceri, nec conuenire poſſunt, cogis in vnum, & miſces. Si ſeruus Filius, quis creaturæ in libertatem aſſertor?

Ioan. 8. v. 36.

Quid igitur ipſe clamabat, *Si vos Filius liberauerit, vere liberi eritis*? Quid per blaſphemiam, tibi libertatem eripis? Quid Dominum calumniâ accuſans, ſempiternæ te ſeruituti addicis? Ac quidem omnis creatura

Rom. 8. v. 21.

liberabitur à ſeruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei, Filius verò li- D bertatis inops, ſeruus manſerit? Si creaturam dicens Dei nomen adſcribis, ſugillat tuam hanc impietatem Paulus, clamans, *Et ſeruierunt creaturæ, potiùs quàm creatori*.

Rom. 1. v. 25. Aduerſus Arianos.

Creaturam dicis Deum? Agnoſcetur ex te cognationem trahere. Magnus Deus, & paruus apud illas comperitur. Bellum in deitatem aſciſcis, qui ſubſtantiæ diſtinctionem excogites. Audi illius vocem, & pudore abſcondere, *Ego, & Pater vnum ſumus*. Quod

Ioan. 10. v. 30.

vnum, ne diſtrahas. Ne metiaris, quod abhorret à menſurâ: ne partire ſubſtantiam, quam partiri non eſt. Cœlum laudibus effert, tu metiris? Cherubini vultus demit- E tunt, tu expendis? Gabriel tremens adſtat, tu verò maledictis impetens circunſtas? Pudeat te mulieris Euangelicæ, quæ regiam dignitatem, non ſeruitium Chriſto adſcribit ſuo teſtimonio. Adſpice, quæ Zebedæo filios peperit.

Matth. 20. v. 20.

Acceſſit ad eum, inquit, *mater filiorum Zebedæi, adorans, & petens aliquid ab eo.* Quo indulgente, *Dic*, inquit, *vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram, in regno tuo.* Muliercula Regem proclamat, & Arius ſeruitudine mulctat. *Dic vt ſedeant.* O matrem filiorum amantem, & piam mulierem! Matertiam ſo- uenit natura, filiis vt gratificaretur. Verùm exactè videamus dictionem, quâ mulieris fides inclareſcit.

Tunc, inquit, *acceſſit mater filiorum Zebedæi.* Vis, inquit, mulieris fidem cernere? ſupplicationis quære tempus. Quando libellum ſupplicem offert? quod poſtulationis tempus? Crux erat parata; paſſio appetebat; inſtructus erat Iudæorum exercitus: Dominus de morte ſermocinatur; diſcipuli pauore exanimantur: ante paſſionem paſſionis ſermone cohorreſcunt; auribus percelluntur, animo perturbantur: ac tunc mater incurrit ſecans Apoſtolorum chorum, regiam affectans poteſtatem, & thronum filiis rogans.

Quædam hæc dicta exac gerentinne, ac declamatoriè.

B De paſſione ſermo, & regno inhias? Sine diſcipulos vacare timori, ſine ſuas in periculum curas partiri. Vnde tibi dignitatis ambitus? Quid eorum, quæ dicuntur, fiuntue, te commouit ad regni poſtulationem? Paſſionis memoria? crucis expectatio talia te quærere propulit? Video, inquit, paſſionem, animo tamen reſurrectionem proſpicio. Video figi crucem, at cerno cœlum aperiri. Video clauos, ſed thronum etiam cogito. Vidi pridem Matrem virginem, gratiæ ferentem nixum, non naturæ; partumque diſpenſationis ac indulgentiæ, non conſuetudinis. Vidi ſtellam, quæ Perſidem ad par- C tum mouit. Ioannem audiui clamantem, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Tam denſa vidi miracula, quàm denſæ de cœlo nubes cadunt. Vidi quâ cum poteſtate imperauerit. Ipſum audiui dicentem, *Sedebitis ſuper ſedes duodecim*. Futura video fidei oculis. Anteuertit, vt apparet, Latronis voces, mulier. Ille cruce poſitâ orationes offerebat, *Memento mei in regno tuo.* Hæc ante crucem de regno ſupplicat; *Dic vt ſedeant hi duo filii mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram tuam.* O D deſiderium paſſione maius! ô deſiderium in ſolam futuri cogitationem intentum! Quæ tempus celabat, fides intuebatur.

Ioan. 1. v. 29.

Matth. 19. v. 28.

Luc. 23. v. 42.

Quid ergo Saluator? Omiſſâ matre filios alloquitur, *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum; aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Mater regnum poſtulauerat, obtentu facile arbitrata; ſperabatque fore, vt quod ambiebat, ex ſolâ poſtulatione rogantibus obueniret: at Chriſtus Dominus, modum regni adipiſcendi filios docuit. *Poteſtis bibere calicem*? ac ſi dicat, eſt thronus laborum fructus, non item rogationis munus. *Poteſtis baptizari*? Paſſio via eſt: pietatis E cauſâ ſuſcepti labores, ii regnum parant. Non nuda quædam poſtulatio, ſed mortis imitatio, regni iura conciliat. Si dignitatem amas, paſſionis te ſocium exhibe. Videare vnà crucifixus, inque regni conſeſſu ſpectaberis. Terrenis cœleſtia coëme. *Poteſtis baptizari*? Quid tandem filii? *Poſſumus*: Deſiderium, paſſionem trahit. Quid ergo Dominus? *Calicem quidem meum bibetis; & baptiſmo, quo ego baptizor, baptizabimini: ſedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram meam, non eſt meum dare vobis.* Quid ais, Domine? Pro te paſſi, non abs re remunerationem obtinebimus? Ad periculum animas, cùm vicem reddere non poſſis? Non eſt tuum dare? Quomodò

v. 22.

Non bene Dauſque & *munus rogationis*. leg. enim, οὐ ἐκ τοῦ, non ἀπὸ τοῦ.

Ioan. 16. v. 15.
igitur clamabas, *Omnia quæcunque habet Pater, mea ſunt?* In omnibus verò, regni etiam profectò largitio eſt. Aut quomodò dicebas,
Ioan. 5. v. 22.
Pater omne iudicium dedit Filio? Tametſi illud *dedit*, incarnationem tuam reſpicit. Nam cùm Filius ſis à naturâ, habes in naturâ poſſidendi ius. Vbi autem iudicij dignitas, eſt & præmiorum facultas. Non ipſe
Matth. 25. v. 34.
dicebas, *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum?* Non modò cla-
Matth. 19. v. 28.
mabas; *Sedebitis ſuper ſedes duodecim?* & nunc dicis, *Non eſt meum dare vobis?* Quid ſibi vult, *Non eſt meum?* Cur vocem appoſuiſti, ex quâ Ario præbeatur impietatis occaſio? Cur tuis ille verbis in te inſoleſcit? cur mendacium à veritate mutuatur? qui **B** mundum produxiſti, impar ſis ad munerandum? qui ſis creator, poſt victoriam non corones creaturam? Tenemus voces tuas, poteſtatis tuæ pignora. Audiuimus clamantem,
Ioan. 5. v. 23. & 19. 21.
Vt omnes honorificent Filium, ſicut honorificant Patrem. Honoris æqualitas, poteſtatis æqualibitati reſpondet. Ac rurſus, *Quæcunque facit Pater, hæc & Filius ſimiliter facit.* Cum Patre ſimiliter operaris, nec dare potes quemadmodum Pater? Non ipſe affirmaſti, *Sicut Pater ſuſcitat mortuos, & viuificat; ſic & Filius, quos vult, viuificat.* Quid ergo? vnus es cum Patre creator, cum Patre conſides, cum genitore pariter gubernas, excitas à mortuis, vt ille; quos vis, vt ille viuificas, & nunc dicis, *Non eſt*

Sana dicti Dominici expoſitio.

C *meum dare?* Quid ita? Quòd donum, accipientis meriti ſit, non ſolùm facultatis dantis. Thronus laborum præmium, non profuſæ liberalitatis munus. Ex meritis ſedes, non ex ſtudio flagitantis. Oſtende quàm dignus ſis, ac vide meam poteſtatem. Dum peccator delicta lugeat, ægritudinem leuo, ac debitum dimitto. Dum ploret meretrix, remiſſionem dono. Dum publicanus pectus tundat, errata non recolo. Leproſo curationem quærente, virtutem profero,
Matth. 8. v. 3.
Volo; mundare. Excitando è tumulo mortuo, po-
Ioan. 11. v. 43.
teſtatem obtendo, *Lazare, veni foras.* Cæcis oculorum lumen datum iri ſperantibus, ac credentibus. *Secundum fidem veſtram fiat vobis;* **D** ſin autem thronum quis petat, ac regnum quærat, atque ad dexteram ſedere percupiat, tum quid poſſim anxio inquiro, atque ſciſcitor? Victoris ſudores, ac pietatis conteſtor ac laudo. Horum merces eſt, meus conſeſſus. His dignum ſi inuenero, meum eſt dare. Vocat enim dantis poteſtatem, accipientis meritum, atque gratia. Idcirco, non eſt meum dare; quin nec Patris eſt dare; ſed, *quibus paratum eſt à Patre meo.* Parat Pater, probando, non vt temere indulgeat. Expectat mores, donum parans. Non leuiùs, abſque conſilio effundit gratiam, ſed munus parciùs diſpenſat. Non eſt meum **E** dare. Neque enim Patris eſt talia temere dilargiri, nullaque ratione. Propterea ei qui Teſtis eſt, regnum tribuo, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* Qui enim amorem, deſideriumque videam, donum præbeo. Idcirco dico, *Docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti.* Vbi autem vna doctrina, vnum idemque baptiſma, vnaque muneris gratia, vna eſt perſonarum præbentium poteſtas: cuius ſeruantes fidem, vt

ττειςα... emendat Dauſque ... ego ... vi merito fidei, quam Dominus ab eis exegit, ſignificet Baſilius fuiſſe ab eo illuminatos, vti inferius Latronem paradiſo donatum dicit merito confeſſionis.

Matth. 9. v. 28.
Luc. 23. v. 43.
Matth. 28. v. 19.

A nam regnum cœlorum conſequamur, in Chriſto; cui gloria, & poteſtas in ſæcula Amen.

S. FVLGENTII EPISCOPI
Ruſpenſis, de Filiis Zebedæi.

BEnedictus Dominus qui facit mirabilia ſolus: qui ſedet ſuper ſedem regni ſui, abyſſos dignatus eſt noſtri viſitare peccati, vt & nos de throno mortis eriperet, & ſecum atque in ſe Patris dexterâ collocaret. Sed quis attingebat ad ſedentem, niſi videremus tranſeuntem, quem Stephanus vidit ſtantem. Hoc rogabat **B** beatus Dauid, ſicut in præſenti cantauimus, & poſt pſallente concordi voce reſpondimus:
Pſal. 79. v. 2.
Qui ſedes ſuper Cherubim, appare coram Ephrem, & Beniamin, & Manaſſe. Hoc audierat, & legendo didicerat beata mater filiorum Zebedæi: & intellexit Dominum ſuper Cherubim ſedentem, quia magnam poſſidet dignitatem. Accedit illuminanda, adorat vt ancilla. Poſtulat non dona terrena, ſed vota cœleſtia. Dominus eſt enim cœlorum, à quo cœleſte flagitat deſiderium.
Matth. 20. v. 20.
Dic, inquit, *vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo.* Dic, inquit, in verbo tuo: & effectus proficit voto meo. Dixiſti, & factum eſt cœlum. Dic, & parabitur filiis meis thronus, claritudo thronorum. O mulier conditione! ſed quia **C** mater es pietate, humanam ſupergreſſa es dignitatem. Chriſtus de cruce prædicabat, & illa imperium cognoſcebat. Ille dicebat:
v. 18.
Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & Filius hominis tradetur, vt crucifigatur: & illa interpellatrix acceſſerat dulcium filiorum. O mulier filiorum beata ſanctorum! meritum præceſſiſti beatorum, & honorem prætergreſſa es Angelorum. Non tibi ſuffieit, quia filios tuos feci excelſos prædicatores, quos inopes nutrieras piſcatores? Poſt retia
Stant Angeli.
cœlum, poſt hamum Euangelium, poſt nauicellam poſtulas thronum? Non audiſti in libris paternis, quid Angelus dixerit claritatis? Raphael inquit:
Tob. 12. v. 15.
Ego ſum vnus ex ſeptem Angelis, **D** *qui adſtamus, & conuerſamur ante claritatem ſummi Dei;* & tu dicis, *Sedeant filij mei?* Non audiſti quid dixit Daniel:
Dan. 7. v. 9.
Videbam, & ecce throni poſiti, & ſedit Antiquus dierum: Millia millium miniſtrabant ei, & decies centena millia aſſiſtebant ei; & tu dicis, *Sedeant filij mei?* Eſaias
Iſai. 6. v. 2.
cernit Propheta, Seraphim in circuitu altaris ante Dominum adſtantes; & tu poſtulas filios tuos in thronis ſedere; quaſi ſi ſtent, parum eſt
Stant & Sancti.
tibi, mater? Aut ſi Angelorum ordinem neſciebas, patrum noſtrorum merita quare non legebas? Non eſt dignum vt coæquentur filij tui
1 Reg. 16. v. 23.
patri noſtro Dauid, qui per citharam pellebat dæmonia; qui humanâ linguâ Angelicum can-
1 Reg. 17. v. 49.
E tauit Alleluia; qui allophylum Goliam vicit innocentiâ, non loricâ: & qui dixit orans, Do-
2 Reg. 7. v. 12.
minum ſuum ex ſemine ſuo ſecundum carnem futurum?
Pſal. 5. v. 4.
Mane, inquit, *adorabo Domine: mane exaudies vocem meam. Mane adſtabo tibi, & contemplabor te.* Quid dicamus de Eliâ, qui cœleſti euectus carrucâ ante meruit triumphum, quàm ſumeret præmium? Et quid dixit
3 Reg. 18. v. 15.
cùm manum leuaſſet ad cœlum? *Viuit Dominus cui adſiſto in conſpectu eius hodie;* & tu poſtulas filios tuos in throno ſedere? Domini

Luc. 21. v. 36. etiam vox eſt manentis, terrentis, idque firmantis. *Vigilate*, inquit, *& orate, vt digni efficiamini effugere omnia quæ ventura ſunt, & ſtetis ante Filium hominis*; & tu filiis tuis thronos poſtulas maieſtatis?

Da veniam mater, admirantes iſta diximus, non culpantes. Noli, inquit, noli beata mater tanquam impoſſibilium me cupidam indicare. Dominus mihi tribuit iſtam auidam voluntatem, qui regni ſui diligit violentos, & ſolos odit qui Matth. 11. v. 12. potentari cupiunt ſuper egenos. *Regnum*, inquit, *cælorum vim patitur, & qui vim faciunt, diripiunt illud*. Quia hoc dignatur amare, hoc ab eo Matth. 7. v. 7. auſa ſum poſtulare. Ab illo audiui: *Petite, & accipietis; quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis*: Dum patet, pulſo; dum accipere licet, peto; dum tempus eſt, quęro. Audiui enim dictum: Iſai 55. v. 6. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt*; ne tunc quæratis, quando inueniri non poteſt. Modò, modò dum in formâ apparet ſerui, dum patiens eſt vſque ad mortem crucis, dum priuatum gerit vultum, & necdum incenſæ ſunt Matth. 24. v. 29. ab illo ſcintillæ carbonum. Cæterùm cùm cœperint pręcedere venientem Angeli cùm tubâ & voce magnâ, quando virtutes cœli commouebuntur, interpellatio ibi quid faciet mulieris? Dum commouebitur ignis in circuitu eius, & Pſal. 49. v. 3. tempeſtas valida, mea quid præualeant deſideria? Potero ad igneum accedere thronum, congregatis ad iudicium legionibus peccatorum? Ideo modò videns eum in iſtâ humilitate, iſtam præripere cupio ſponſionem, ſed Dominum meum audiam reſpondentem. Dic iam Domine, vt ſedeant tecum filii mei, in lateribus regni tui.

Et Dominus. Magnum eſt quod petis, ſed agonis meritum non diſcutis. Ante vis filiis tuis mercedem, quàm incipiant ſubire laborem. v. 22. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Mater petit, & fidem Dominus poſcit de filiis: Non enim erat idonea mater pro liberis fidem dicere, quorum voluntatem in ſuam non habuit poteſtatem. Sed Dominus vt iuſtus, & ſapiens ab eis fidem poſcebat, quibus agonem martyrii proponebat. Ipſe enim calix paſſionis martyrij cruentâ potione bibitur, vt ſanguineum mortis excludatur venenum, quo per Adam perierat totum genus humanum. Ipſi enim interrogati, reſponderunt, *Poſſumus*. Quid dicendum Domine, *Poſſumus*. Per te Domine valeamus, per quem hoc petimus, quod cupimus. Poſſibilitas noſtra in tuâ eſt poteſtate: petitio noſtra in tuâ ſit voluntate. Benè petitis, benè promittitis. Promiſſionem veſtram veritas ſubſequatur: ſed petitio veſtra humanorum excedit gratiam meritorum. v. 23. Calix Domini quem bibunt ſancti. *Calicem quidem meum bibetis*; meum, non veſtrum; veſtra potio, ſed mea dignatio: quod quia munere meo vobis bibentibus conceditur, benè ſperate. Illud autem quod petitis, quia repoſitum eſt agonizantibus, certis ſenſibus expectate. *Sedere enim ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Repulſi duo ne fomes inuidiæ decem ſuccreſceret. Quibus ſit paratum, non dixit. In abſconſo ponit laborem. Vult enim omnes paratos, qui nullos deſiderat ſeparatos: & propterè duobus ſuſpendit petitionem, ne cæteris inflixiſſet liuorem. Hoc enim ſemper agebat Dominus noſter non impotens poteſtate, ſed ſapiens æquitate, vt nolli animum diſcipulorum humanum incitaſſet ad zelum. Hactenus æqualiter omnes ad gloriam mittit, qui vnam per viam

A gratiam condonauit. Nam quando Apoſtolus Petrus ſibi præſumpſit gratiam ſingularem, non accepit libenter, ſed admonuit præſcienter. Dicenti: *Etſi omnes ſcandalizabuntur in te, ego numquam ſcandalizabor*, reſpondit: Matth. 26. v. 33. *Quia antequam gallus cantet, ter me negabis.* Petre, præſumis te cæteris ſuperiorem? ſenties te inferiorem protinus. Quando autem omnibus in commone proſpexit, & vitam ſibi, & condiſcipulis gloriam flagitauit, dicens, *Ecce nos qui ſecuti ſumus te, quid ergo erit nobis?* Reſpondit Dominus æqualiter, non ſeparanter. Matth. 19. v. 27. *Amen dico tibi, quia vos qui ſecuti eſtis me in hac generatione, cùm ſederit Filius hominis in throno maieſtatis ſuæ; ſedebitis & vos ſuper duodecim thronos iudicantes duodecim tri-* B *bus Iſraël.* Aduertite cauſam quid dixerit, *Non eſt meum dare*; ne de honore duorum cæteris faceret de prælatione diſcordiam, qui vnam eunctis præparat coronam. Nam teſtis eſt ratio maioris promiſſionis, quia non eſt impotens Filius maieſtatis. Qui promittit duodecim thronos ad communem petitionem, duos thronos in ſuam non habuit poteſtatem? Qui ipſos terminos conſtituit cum virtute, vult diſcipulos ſuos ſemper eſſe concordes: quia Deus eſt charitas. Ecce non promittit duobus; & contriſtati ſunt decem diſcipuli: Quid fieret, ſi ſe decem & poſtpoſitos condolerent? ſed vt ſapiens moderator, & è duobus tollit ſuperbiam, & è decem ſubtrahit inuidiam, vt omnium animas cuſtodiret illæſas: C quia thronos donandi non in humanâ formâ, in quâ Pater maior eſt; ſed in eâ formâ donare poteſt, in quâ *Pater & ego vnum ſumus*. Hoc Ioan. 10. v. 30. ſentiat Chriſtianus, & erit æternus.

BEDÆ VENERABILIS PRESbyteri in idem Euang. Homil.

DOminus Ieſus Chriſtus conditor ac redemptor noſter, vulnera ſuperbiæ noſtrę ſanare deſiderans, & ipſe cùm in formâ Dei eſſet, formâ Phil. 2. v. 7. hominis aſſumptâ, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem: nos quoque ſi culmen veræ ſublimitatis conſcendere volumus, D iter humilitatis arripere præmonet: nos ſi veram vitam videre cupimus, & aduerſa quęque Promiſſa præmia, vt tamen præcedant merita. pręſentis ſęculi, & ipſam quoque mortem patienter ferre præcepit. Promiſit nobis dona gloriæ, ſed pręmiſit certamina pugnæ. Dixit promittens, *Erit merces veſtra magna.* Et *Eritis* Luc. 6. v. 35. *filii Altiſſimi*; ſed prędixit iubens: *Diligite inimicos veſtros, benefacite, mutuum date, nihil inde ſperantes.* Ita igitur præmia pollicetur electis, vt & digna præmiis merita præmonſtret: ſic vitam donat æternam, vt per anguſtam portam, & arctam viam ad hanc perueniendum eſſe decernat. Vnde ait: *Contendite intrare per angu-* E *ſtam portam.* Luc. 13. v. 24. Contentione etenim non paruâ opus eſt, ſi quis ad alta velit aſcendere. Nam cùm tanto ſudore vertices montium ſubeamus, quantùm neceſſe eſt conari, vt conuerſationem in cœlis habere; Phil. 3. v. 20. & in monte ſancto Domini, de quo canit Pſalmiſta, mereamur quieſcere? Pſal. 23. v. 3. Vnde etiam in hodiernâ Euangelij ſancti lectione cùm filij Zebedęi ab eo ſedes regni peterent, confeſtim illos ad bibendum calicem ſuum; hoc eſt, ad imitandum paſſionis ſuę agonem, reuocat: vt meminiſſent quia cœleſtium ſumma petere non niſi per abiecta & aſpera terreſtrium deberent.

Matth. 20. v. 20.

A *Acceſſit*, inquit, *ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid vis? Ait illa: Dic vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo.* Nemo autem æſtimet matrem hæc pro filiis abſque illorum conſenſu, ac voto petiſſe: ſed potius intelligat vnanimi omnium conſilio eorum fuiſſe diſpoſitum, vt per matrem, quam maximè dilectam Domino nouerant, ſuum illi deſiderium diſcipuli patefacerent. Vnde hæc referens Euangeliſta Marcus, tacito matris interuentu, diſcipulorum verò ſolummodò, quorum appetitum ſciebat, facit mentionem. B *Et accedunt*, inquit, *ad eum Iacobus & Ioannes, filii Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus vt quodcunque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis vt faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis vt vnus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram ſedeamus in gloria tua.* Illos ergo tantùm accedere ad Dominum, & eum rogare aſſerit, quorum voluntatem in rogando potiorem conſpicit, & quorum hortatu matrem ad rogandum nouit eſſe commonitam. Credendum eſt autem, quod illa maximè cauſâ, vel muliebrem matris affectum vel carnales adhuc diſcipulorum animos ad hæc poſtulanda concitauerit, quia meminiſſent C ſermonis Domini, cùm ait: *Cùm ſederit Filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſraël*; noſſentque ſe inter diſcipulos ſpecialiùs à Domino diligi, ſe ſpecialiùs cum beato Petro conſcios ſæpe factos arcanorum, quæ ignorarent cæteri, quod frequens ſancti Euangelij textus indicat. Hinc eſt enim quòd ipſis quoque quomodo Petro, nouum ab illo nomen imponitur: vt ſicut ille qui priùs Simon dicebatur, per fortitudinem ac ſtabilitatem fidei impugnabilis vocabulum Petri meruit, ita & iſti Boanerges, hoc eſt, filij tonitrui vocarentur: D quia videlicet & vocem Patris ſuper Dominum in monte clarificatum, vnà cum Petro audirent, & plura aliis diſcipulis myſteriorum ſecreta cognoſcerent: quódque ad rem plurimum pertinebat, ſe integro corde Domino adhærere, & maximâ illum dilectione ſentiebant amplecti. Ideóque non diſcredebant fieri poſſe, vt circa eum viciniùs ipſi in regno ſederent: præſertim cùm viderent Ioannem pro ſingulari puritate mentis & corporis tanto amore habitum, vt in cœnâ in ſinu ipſius recumberet.

Mater filiorum Zebedæi ſummiſſa à filiis ad petendum. Mar. 10. v. 35.

Matth. 19. v. 28.

Fiduciæ ratio in Iacobo & Ioanne.

Matth. 17. v. 5.

Ioan. 13. v. 23.

Sed quid eis dignitatem ſedium quærentibus ipſe cognitor meritorum, ac ſedium diſtributor reſponderit, audiamus. *Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petatis.* E Neſciebant etenim quid peterent, qui in regno cœleſtis patriæ quemquam ad ſiniſtram Chriſti ſeſſurum eſſe putabant: cùm in illâ diſcretione nouiſſimi examinis, omnes electi ad dexteram ſummi Regis ac iudicis legantur eſſe ſtatuendi. Nil quippe ſiniſtrum vita illa, nil habet felicitas æterna reproborum, nil pax ſempiterna recipit caducum. Siniſtra autem Chriſti cùm in bono accipitur, præſens ſanctæ Eccleſiæ vita intelligitur. Vnde ſcriptum eſt: *Longitudo dierum in dexterâ eius: in ſiniſtrâ eius diuitiæ & gloria.* Longitudo quippe dierum in dexterâ; ſapientia videlicet noſtri Redemptoris eſt: quia in illâ ſupernæ habitationis patriâ, electis & Angelis & hominibus lux indefectiua donatur. In ſiniſtrâ illius diuitiæ & gloria; quia & in huius exilio peregrinationis, diuitiis virtutum & gloriâ fidei, donec ad æterna perueniamus, reficimur. De quâ videlicet gloriâ dicit Apoſtolus: *Et gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei: non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus.* De quibus item diuitiis: *Quia in omnibus*, inquit, *diuites facti eſtis in illo, in omni verbo & in omni ſcientiâ.* Neſciebant quid peterent, quia autumabant humano arbitrio præeligi poſſe, quibus quiſque B ſedibus in futuro, quâ retributione donetur. Et potiùs Dominum precabantur, vt fiduciam & gloriam ſpei quam habebant, vſque ad finem firmum benè merendo perducerent: ſcientes quia quicquid boni agerent, ipſe inæſtimabili mercede remuneraret. Et quidem laude digna eſt pia ſimplicitas eorum, qui fiduciâ deuotæ mentis ſedere in regno circa Dominum poſcebant: ſed multò dignius laudabitur prudens humilitas eius, qui conſcientiâ propriæ fragilitatis aiebat: *Elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.* C Neſciebant quid peterent, qui ſublimitatem potiùs præmiorum à Domino, quàm operum perfectionem quærebant.

v. 22.

Matth. 25 v. 33.

Nihil ſiniſtrum habet cœleſtis vita.

Siniſtra in bono; præſens Eccleſiæ vita.

Prou. 3 v. 16.

Rom. 5. v. 2.

1. Cor. 1. v. 5.

Pſal. 83. v. 11.

Sed cœleſtis eos Magiſter, quid primò quærendum eſſet inſinuans, reuocat ad viam laboris quâ ad brauium pertingere poſſint retributionis. *Poteſtis*, inquit, *bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* Calicem ſuum dicit, amaritudinem paſſionis, quæ infidelium acerbitate crebrò iuſtis offertur. Nam hanc quiſquis humiliter, patienter, gaudenter pro Chriſto ſuſcipit, meritò cum illo ſublimiter regnabit. Quia ergo filij Zebedæi cum illo ſedere deſiderabant, admonet eos primò paſ- D ſionis ſuæ ſequi exempla, & ita demum aptè maieſtatis culmen appetere. Quem viuendi ordinem cunctis fidelibus ſequendum docet Apoſtolus, dicens: *Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul etiam & reſurrectionis eius erimus. Dicunt illi: Poſſumus.* Mentem quidem deuotionémque ſuam, qualis in præſenti erat, ſimpliciter Domino pandebant, dum ſe calicem eius bibere poſſe teſtabantur: qui tamen quantæ infirmitatis adhuc eſſent, poſtmodum patenter oſtendebant, dum adueniente tempore quo ipſe Dominus eundem calicem biberet, etiam illi cum cæteris diſcipulis eo relicto fugerunt. Sed non diu metus idem bibendi calicis eorum corda E premebat: quin potius qui paſſuro Domino fugerunt, eo reſurgente ocyus redierunt: & quia paſſionis turbine terrente trepidauerunt, fulgente reſurrectionis eius triumpho confirmati ſunt: atque acceptâ ſancti Spiritus gratiâ, firmum de reliquo pectus ad bibendum Domini calicem tenebant, quia ad patiendum moriendúmque pro illo iam inuincibiles eſſe cœperunt, impletâ eius promiſſione quâ dixit, eos calicem ſuum eſſe bibituros. Nam ſequitur.

Dominica admonitio.

Rom. 6. v. 5.

Reſpondent Apoſtoli pro præſenti affectu, ſuæ ignari imbecillitatis.

Matth. 26. v. 56.

Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo. Sed et ad dexteram Saluatoris, qui

v. 23.

Sedere ad dexteram & ſiniſtram.

in ſupernâ beatitudine de præſenti eius viſione A lætatur: ſedet ad ſiniſtram, qui in hac peregrinatione ſanctæ eius Eccleſiæ ſacerdotali regimine præſidet. Sed intuendum ſolertiùs quomodò ſe petentibus diſcipulis dicat verax Magiſter: *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*, cùm alibi dixerit ipſe: *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*; ideóque conſtet, quia quæcunque Pater dederit, vel parauerit dona fidelibus, hæc eadem vnà cum eo Filium parare ſiue dare. Nam & rurſum dicit de Patre Dominus: *Quæcunque enim ille fecerit, hæc Filius ſimiliter facit.* Si ergo omnia quæcunque Pater fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit, quomodò dicit Filius: B *Non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo*; niſi quia idem Filius, & Deus & homo eſt? Ideóque per Euangelium ſuum aliquando ex voce diuinæ maieſtatis, quâ æqualis eſt Patri; aliquando ex voce loquitur humanæ aſſumptionis, quâ æqualis factus eſt nobis.

Matth. 11. v. 27.

Ioan. 5. v. 19.

Ait Dominus non eſſe ſuum dare ex perſonâ hominis.

In hac autem lectione quia humilitatis formam erat præbiturus hominibus, cuncta maximè ex aſſumpti hominis naturâ loquitur. Nam & in principiis, vt mater ad eum cum filiis petitura aduenit, quæſiuit ab eâ quid vellet: interrogans quaſi homo, quaſi neſcius occultorum, quaſi ignarus futurorum, qui in æternitate diuinæ potentiæ omnia nouit antequam fiant. Et quia illa in precibus humanitatis eius, potiùs quàm diuinitatis memoriam prætulit, C poſtulans ſedem filiis à dextris eius & ſiniſtris, qui in habitu corporeo dexteram habuit & ſiniſtram, ſed in diuinâ maieſtate nullâ membrorum eſt compoſitione formatus: conſequenter & ipſe, tacitâ impaſſibilis gloriâ deitatis, memoriam paſſionis quam humanitùs erat ſuſcepturus, in medium protulit, atque hanc diſcipulis imitandam propoſuit; cùm deuotam eorum ſponſionem ſuâ etiam atteſtatione confirmaſſet, dicens: *Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexteram meam, & ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Ac ſi apertè diceret. D Paſſionem quidem quam ſecundum carnem ſubeo, vos patiendo eſtis ſecuturi: ſed non eſt meum ſecundum ipſam in quâ patior humanæ fragilitatis ſubſtantiam, donorum cœleſtium vobis munera dare, quæ dignis quibuſque ad percipiendum ſunt a Patre parata, me pariter cum illo in diuinitate cum illo parante, ac dante: quia *omnia quæcunque ille fecerit, hæc & ipſe* per diuinitatis potentiam *ſimiliter facio.* Quia verò iidem filij Zebedæi promptum gerebant animum ad bibendum calicem Domini, conſtat eos cum cæteris Apoſtolis dignitatem ſedium quam quærebant accepiſſe: non tamen eâ diſtinctione quâ petebant, E vt vnus à dextris in regno eius, alter ſederet à ſiniſtris; ſed iuxta quod ſuprà expoſuimus, ambo priùs ad ſiniſtram eius ad tempus, ambo nunc ad dexteram eius ſedere perpetuò meruerunt. A ſiniſtris quippe Chriſti ſedebant, cùm regendis in hac vitâ fidelium populis Apoſtolico iure præſiderent, illo nimirum in regno, de quo ipſe ait: *Regnum Dei intra vos eſt.* Sedent à dextris nunc in illâ quæ mortem neſcit vitâ, iudices mundi cum illo; vtramque hanc ſedem illis ipſo Filio cum Patre parante. Neque enim largitio donorum in eis

Aſſecuti Zebedæi filij dignitatem ſedium quã petebant.

Luc. 17. v. 21.

A ſeparari poteſt, in quibus vnitas naturæ ſemper inſeparabilis manet, eodem Filio atteſtante qui ait: *Ego & Pater vnum ſumus.*

Ioan. 10. v. 30.

Neq; enim hoc ſine conſideratione tranſeundum, quomodò dixerit Dominus indifferenter filios Zebedæi calicem ſuum bibituros, cùm nouerimus vnum ex his, Iacobum ſcilicet, per effuſionem ſanguinis vitam finiſſe: alium verò, id eſt Ioannem, in pace Eccleſiæ quieuiſſe. Nam de Iacobi martyrio Lucas apertè teſtatur, quia *miſit Herodes rex manus vt affligeret quoſdam de Eccleſiâ: occidit autem Iacobum Ioannis fratrem gladio.* De cuius paſſione etiam hiſtoria Eccleſiaſtica rem quandam dignam B memoriâ refert. Quandoquidem, inquit, & ei qui obtulerat eum iudici ad martyrium (Iacobum ſcilicet) motus etiam ipſe confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtianum, ducti ſunt, inquit, ambo pariter ad ſupplicium. Et dum ducerentur in viâ, rogauit Iacobum dare ſibi remiſſionem. At ille parumper deliberans: Pax tibi, inquit, & oſculatus eſt eum. Et ita ambo ſimul capite plexi ſunt. Porrò de Ioanne narrant hiſtoriæ fideles, quia cùm ſciret ſibi superueniſſe diem receſſus ſui, conuocatis diſcipulis ſuis in Epheſo, per multa ſignorum experimenta promens Chriſtum, deſcenderit in defoſſum ſepulturæ ſuæ locum, & factâ oratione poſitus ſit ad patres ſuos, tam extraneus à dolore mortis, quàm C à corruptione carnis inuenitur alienus. Quomodò ergo calicem Domini bibere dictus eſt, de quo conſtat, quia nequaquam per mortem paſſionis de corpore exiuit: niſi quia duobus modis idem calix bibitur, vno videlicet cùm à perſecutore illata mors patienter ſuſcipitur: alio, cùm mens ad paſſionem prompta habetur, cùm vita martyrio digna geritur? Nam & Ioannes ipſe quoniam ſit paratus ad potandum pro Domino mortis calicem docuit, quando cum cæteris Apoſtolis, ſicut in Actibus eorum legimus, carcerem & verbera gaudenti animo tolerabat, quando propter verbum Dei & teſtimonium Ieſu in Pathmos inſulam exilio relegatus eſt, quando, ſicut hiſtoria Eccleſia- D ſtica narrat, à Domitiano principe miſſus eſt in feruentis olei dolium, de quo tamen propitio Domino tam ſoſpes & mundus exiuit, quàm fuerat mente & vitâ caſtiſſimus: & in exilium ab eodem miſſus, quò magis humano ſolatio deſtitutus eſſe videbatur, eò ampliori ſupernorum ciuium meruit frequentiâ conſolari. Vnde ipſe quoque veraciter calicem Domini cum fratre Iacobo qui occiſus eſt gladio, bibiſſe intelligitur: quia qui tanta pro veritate ſuſtinuit, quàm promptus etiam ipſam mortem, ſi offerretur, exciperet oſtendit.

Act. 12. v. 1.

Euſeb. lib. 2. hiſtor. Eccleſiaſt. c. 9.

Ioannes vt ipſe Domini calicem biberit.

Act. 5. v. 40.

Li. 3. c. 18. & 21.

E Sed & nos, fratres chariſſimi, etiam ſi nil tale perpetiamur, ſi non vincula, non verbera, non carceres, non ſupplicia corporis alia: non vllam hominum perſecutionem propter iuſtitiam toleremus; calicem tamen ſalutaris accipere, & martyrij palmam obtinere valemus, ſi caſtigare corpus noſtrum & ſeruituti ſubiicere curamus, ſi in ſpiritu humilitatis & animo contrito Domino ſupplicare aſſueſcimus, ſi illatas à proximo contumelias placidâ mente ſuſcipere ſatagimus, ſi & eos qui nos odio habent, qui iniurias nobis inferunt diligere, his benè facere, pro horum vitâ & ſoſpitate ſtudeamus exorare; ſi cum

virtute patientiæ, bonorum quoque operum fructibus adornari contendimus. Taliter enim conuerſantibus nobis, & corpora noſtra, iuxta Apoſtoli vocem, hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem exhibentibus; Domino largiente dabitur, vt communi cum eis qui membra ſua in mortem pro Chriſto dederunt, gloriâ remuneremur: quia ſicut mors illorum, ſic & vita noſtra pretioſa fit in conſpectu Domini: diruptíſque vinculis carnis, & ipſi atria supernæ ciuitatis intrare, atque inter choros beatorum Martyrum vota gratiarum Redemptori noſtro reddere merebimur: qui viuit & regnat cum Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Rom. 12. v. 1.

Pſal. 115. v. 15.

FERIA V. POST DOMINICAM II. QVADRAGESIMÆ.

LVC. XVI.

a Quaſi ignotus apud Deum nomine non deſignatur.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis: [a] Homo quidam erat diues

b Hoc niſi ad inanem gloriam. c Breui voluptas.

qui [b] induebatur purpurâ & byſſo, & [c] epulabatur quotidie ſplendidè.

d Pauper humilis per approbationem ex nomine ſcitur.

Et erat quidam mendicus nomine [d] Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius vlceribus, plenus cupiens ſaturari de micis quæ cadebant de menſâ

e Hoc non à ſe remouere poterant, nec vllus erat qui remoueret.

diuitis, & nemo illi dabat. Sed & [e] canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Factum eſt autem, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Eleuans autem oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius: & ipſe clamans dixit: Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum

f In quâ amplius crucior. In hoc nota, quia ſicut mos eſt, etiam inter conuiuia loquacitas abundat.

g Torquetur ante iudicium, quia luxurioſo carere deliciis pœna eſt.

digitis ſui in aquam, vt refrigeret [f] linguam meam, quia [g] crucior in hac flammâ. Et dixit illi Abraham: Fili recordare, quia recepiſti bona in vitâ tuâ, & Lazarus ſimiliter mala: Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris. Et in his omnibus,

h Inter pauperem & diuitem chaos eſt, quia poſt mortem nequeunt merita mutari.

[h] inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire ad vos, non poſſint: neque inde huc tranſmeare. Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum. Et ait illi Abraham: Habent Moyſen,

i Qui verba Dei deſpexerat: hoc audire non poſſe ſuos ſequaces æſtimabat.

& Prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non [i] pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Ait autem illi: Si Moyſen, & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexit, credent.

GLOSSA ORDINARIA *in ſuperius Euang.*

Luc. 16. v. 19. Videtur exemplum, & hiſtoria iſtud de diuite & Lazaro.

HOMO *quidam.* Contra deriſores auaros quod propoſuit, exemplo aſtruit: ſcilicet quod diues apud inferos torquetur, qui Lazarum non fecit ſibi amicum, à quo poſſet recipi in æterna tabernacula: & magis videtur narratio, quàm parabola.

Luxus veſtium Deo inuiſus.

Qui induebatur. GREG. Purpura color regij habitus eſt, conchis marinis ferro circunciſis emiſſa. Byſſus genus lini candidiſſimi, & molliſſimi. Si cultus pretioſarum veſtium culpa non eſſet, ſermo Dei non tam euidenter exprimeret, quòd diues purpurâ, & byſſo indutus apud inferos irremediabiliter torquetur. Nec reprehenditur diues, quòd aliena rapuerit, ſed quod ſua non erogauerit. Quid ergo illi erit, qui aliena rapit? Hoc etiam hunc inferno tradidit, quia in ſuá felicitate timidus non fuit, quia percepta dona ad vſum arrogantiæ inflexit, quia viſcera pietatis ignorauit, quia peccata pretio redimere noluit.

Reprehenſus diues, quòd ſua non erogauerit.

Et erat quidam. Si qua reprehenſibilia in pauperibus videmus, deſpicere non debemus: quia fortaſſe quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. v. 20.

Vlceribus plenus. Huius vlcera diues faſtidioſus exhorret, ne inter pretioſas epulas, vnguentatoſque conuiuas, fœtorem vlcerum lambentibus canibus ſuſtineat. Lazari vlcera exhorret diues.

Cupiens. In vnâ re duo iudicia Dei explentur. Ex viſione pauperis diuiti non miſerenti cumulus damnationis infertur: & rurſum ex viſione diuitis, tentatus quotidie pauper probatur: quem, ad maiorem ipſius probationem paupertas ſimul, & ægritudo, & viſa diuitis copia, & nulla ſibi adhibita conſolatio afficiunt. Dei in mutuo amborũ conſpectu iudicia.

Canes. Poteſt in linguâ canũ, lingua ſignificari adulantium: qui vulnera lingunt, dum mala, quæ in nobis reprehẽdimus, improbo fauore laudãt, Canum lingua.

Allegoria.

Alle. Diues qui induebatur purpurâ, & byſſo, & comedebat quotidie ſplendidè, Iudaicum populum ſignificat, qui cultum vitæ exterius habuit, & acceptæ legis delitiis vſus eſt ad nitorem, non ad vtilitatem. Lazarus vlceribus plenus Gentilem populum ſignificat, qui conuerſus ad Deum, dum peccata confitetur, virus, quod intus latebat, quaſi ruptâ cute foras emittit. *Et cupiebat ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat*: quia Gentilem quenquam ad cognitionem legis admittere ſuperbus ille deſpiciebat. Quia enim non ad charitatem, ſed ad elationem doctrinam legis habuit, quaſi de acceptis opibus tumuit. Et quia ei verba defluebant de ſcientiâ, quaſi micæ cadebant de menſâ. Sed econtra pauperis vlcera canes lambunt, quia dum prædicatores loquendo à peccatis eripiunt, quaſi tangendo vulnera ad ſanitatem reducunt: ſicut canis curat vulnera, dum lingit. Vnde Lazarus adiutus benè interpretatur: quia ipſi hunc ad ereptionem iuuant, qui eius vulnera per linguæ correctionem curant.

v. 22.
Sepultus pauper in ſinu Abrahæ; diues in inferno.

In ſinum Abrahæ. Sinus Abrahæ, eſt requies beatorum pauperum, quorum eſt regnum cœlorum, in quo poſt hanc vitam recipiuntur. Sepultura inferni, pœnarum profunditas eſt, quæ ſuperbos, & immiſericordes poſt hanc vitam vorat. Sinus Abrahæ, requies eſt Patris, in quâ recumbunt venientes ab Oriente, & Occidente cum Abraham, Iſaac, & Iacob: ſed filij regni purpurâ, & byſſo induti, foras eiciuntur.

Matth. 8. v. 11.

Euangelij ſupra Legẽ præſtantia.

Et ſepultus. In Lege non tenacia, ſed rapina damnatur. In Euangelio diues quòd ſua non dedit, torquetur.

v. 23.

Eleuans autem. A longè vident infideles, dum in imo poſiti ante diem iudicij, fideles ſuper ſe in requie attendunt: quorum gaudia pòſt contemplari non poſſunt. Longè eſt quod conſpiciunt, quia illuc per meritum non attingunt.

v. 24.
Linguę cruciatus, extremique digiti refrigerauo.

Refrigeret linguam meam. Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ in opere ſeruare contempſit. Ibi ergo ampliùs ardebat, vbi ſe oſtendit ſcire quod facere noluit. Ab extremo digito ſe tangi deſiderat, qui æternis ſuppliciis datos, optat operatione iuſtorum vltimâ participare.

v. 25.
Bona mali recipiunt in vitâ; boni nec bona exiſtimant.

Fili, recordare quia recepiſti bona in vitâ tuâ. Quia nunc tuum gaudium felicitatem tranſitoriam putaſti. Habent & iuſti in mundo bona, ſed quia in recompenſationem non recipiunt, ſed ad æterna ſanctis deſideriis æſtuant, quæ aſſunt minimè bona videntur.

Parentum fides malos filios pœnis non leuat.

Memento fili. Ecce Abraham filium vocat, quem tamen à tormento non liberat: quia præcedentes patres huius populi multos à ſuâ fide deuiaſſe conſiderant, nec vllâ compaſſione à tormentis eripiunt, quos tamen filios per carnem recognoſcunt.

Quinque fratres diuitis.

Habeo enim quinque fratres. Iudaicus populus iam ex magnâ parte damnatus, ſequaces quos in terrâ reliquit, quinque libris Moyſi carnaliter intellectis, vel quinque corporis ſenſibus deditos nouit. Quinque ſunt ergo fratres, quos ad ſpiritualem intelligentiam non aſſurgere gemit.

v. 31.

Si Moyſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei. Ex mortuis Dominus reſurrexit, ſed quia Iudaicus populus Moyſi credere noluit, ei qui reſurrexit

A credere contempſit. Et cùm Moyſi verba ſpiritualiter intelligere noluit, ad eum quem Moyſes prædixerat, non peruenit. Vnde veritas, *Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi.*

Ioan. 5. v. 46.

v. 23.
Mali bonos, bonique malos vident, ad pœnæ cumulum, aut præmij.

Vidit Abraham. GREG. in hom. Credendum eſt, quòd ante retributionem extremi iudicij iniuſti in requie quoſdam iuſtos conſpiciant, vt eos videntes, & conſpicientes in gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper iniuſtos intuentur, vt hinc eorum gaudium creſcat: quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer euaſerunt: Vt etiam peccatores in iudicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam quos contempſerunt: & de

B illorum pœnâ torquentur, quos inutiliter amauerunt.

v. 24.

Vt intingat. Qui micas cadentes de menſâ Lazaro non dedit, de extremo eius digito aquam diſtillari in ore ſuo cupit: & qui minima in vitâ non dedit, in inferno minima quærit.

v. 25.
In malis bonum aliquid, & in bonis mali.

Quia recepiſti. AVGVST. Nota quòd diues iſte aliquid boni habuit, ex quo bonum tranſitorium in hac vitâ recepit: & Lazarus aliquid mali habuit, ſed ignis inopiæ purgauit.

v. 26.

Et in his omnibus. Sicut reprobi à pœnis ad gloriam Sanctorum tranſire volunt, ita iuſti per miſericordiam mente ire volunt ad poſitos in

C tormentis, vt eos liberent, ſed non poſſunt: quia iuſtorum animæ & ſi in naturæ ſuæ bonitate miſericordiam habent, iam tamen auctoris ſui iuſtitiæ coniunctæ, tantâ rectitudine conſtringuntur, vt nullâ ad reprobos compaſſione moueantur. Nota quòd apud animum iuſtorum non fuſcat beatitudinem aſpecta pœna reproborum: quia vbi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere bonorum lætitiam non valebit. Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiant, ad maiorem tamen gloriam vident pœnas malorum, quas per gratiam euaſerunt: quia qui claritatem Dei vident, nihil in creaturâ agitur, quod videre non poſſint.

Iuſtorum animæ, nullâ mouentur ad reprobos compaſſione.

v. 27.

D *Rogo ergo.* Poſtquam ardenti de ſe ſpes tollitur, animus ad propinquos recurrit: quia reproborum mentem pœna ſua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, vt iam tunc etiam ſuos ſpiritualiter diligant, qui hîc dum peccata diligerent, nec ſe amabant. Seruatur ergo diuiti ad pœnam, & cognitio pauperis quem deſpexit, & memoria fratrum quos reliquit, vt viſâ deſpecti gloriâ, & de pœnâ inutiliter amatorum ampliùs torqueatur.

Reproborũ inutilis in ſuos charitas.

Vt mittas. Serùs diues iſte magiſter incipit eſſe, cùm iam nec diſcendi tempus habeat, nec docendi.

v. 31.

Si Moyſen. Qui verba legis deſpiciunt, Re-

E demptoris præcepta, qui ex mortuis ſurrexit, quantò ſubtiliora ſunt, tantò hæc difficilius implebunt: & cuius dicta implere renuunt, et proculdubio credere recuſant.

Nota, quòd in Villici illius ſuperiore, & iſtius Diuitis præſenti comparatione, incentiuum fit miſericordiæ: & ibi fortaſſe Sanctis, quos amicos dicit, quibus tabernacula tribuit, hîc verò docet pauperibus conferendum.

Præſentis ſcopus parabolæ, ac ſuperioris villici, incentiuum miſericordiæ.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Luc. 16. v. 19. Lib 16. c. 66. in Bed. in princip.

HOmo quidam erat diues, qui induebatur, &c. Beda. Admonuerat ſuprà Dominus facere amicos de mammonâ iniquitatis, quod audientes Phariſæi deridebant: deinde illa quæ propoſuerat, exemplis aſtruit, dicens, *Homo quidam erat diues.*

Hom. de diuite; inter hom. in Lucam.

Chrys. *Erat*, non eſt, quia præteriit quaſi vmbra fugiens.

Lib. 8. in Luc.

Ambr. Non autem omnis ſancta paupertas, aut diuitiæ criminoſæ; ſed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem commendat ſanctitas. Sequitur, *Et induebatur purpurâ & byſſo.*

Bed. Purpura color regij habitus eſt ex conchis marinis ferro circoncidis emiſſa: byſſus verò, genus lini candidi & molliſſimi.

Hom. 40. in Euang. ante med.

Greg. in hom. Si autem ſubtilium pretioſarúmque veſtium cultus culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei hoc tam vigilanter exprimeret. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, vt honoratior cæteris eſſe videatur: nemo enim vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab aliis non poſſit videri.

In hom. vbi ſupra.

Chrys. Cinerem & puluerem & terram purpurâ & ſerico protegebat: Secundum veſtimenta eius, ita & epulæ; ergo & nobis quales epulæ, talia & veſtimenta. vnde ſequitur, *Et epulabatur quotidie ſplendidè.*

Lib. 1. ſuper illud. cùmque in orbe, tranſiſſent dies.

Greg. 1. mor. Vbi ſolerter intuendum eſt, quia celebrari ſine culpâ conuiuia vix poſſunt: penè enim ſemper epulas concomitatur voluptas. Nam cùm corpus in refectionis delectatione reſoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur.

v. 20. Lib. 8. in Luc.

Sequitur, *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus.* Ambr. Narratio magis, quàm parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur.

In hom. vbi ſupra.

Chrys. Parabola verò illa eſt, vbi exemplum ponitur, & tacentur nomina. Interpretatur autem Lazarus, qui adiutus eſt: pauper enim erat, & illum Dominus adiuuabat.

In Cat. Græcâ.

Cyril. Vel aliter, Præſens ſermo de diuite & Lazaro ſimilitudinariè ſcriptus eſt in parabolâ, vt innoteſcat quòd qui terrenis affluunt opibus, niſi velint opitulari neceſſitatibus pauperum, grauem incurrent ſententiam. Refert autem traditio Iudæorum Lazarum quandam fuiſſe tunc temporis Hieroſolymis extrema preſſum inopiâ & infirmitate, cuius meminit Dominus introducens eum in exemplum ad maiorem ſermonis manifeſtationem.

Hom 40. in Euang. ante med.

Greg. in hom. Notandum etiam eſt, quia in populo plus ſolent nomina diuitum quàm pauperum ſciri. Dominus autem nomen pauperis dicit, & nomen diuitis non dicit: quia Deus humiles nouit atque approbat, ſuperbos ignorat. Vt autem ampliùs probaretur pauper, ſimul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit. Sequitur enim, *Qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus.*

In hom. vbi ſupra.

Chrys. Ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret, Non vidi, nemo mihi nuntiauit. Videbat eum veniens, & exiens: Ideo vlceribus plenus, vt crudelitatem diuitis ſuo corpore demonſtraret. Mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & non misereris? Si Dei præcepta non conſideras, ſaltem conditionis tuæ miſerere,

A te, & time ne ipſe talis efficiaris: ægrotatio autem habet aliquod ſolatium, ſi opes habet. Quanta ergo in iſto pœna eſt, in quo inter tanta vulnera non meminit doloris plagarum, ſed famis? Sequitur enim, *Cupiens ſaturari de micis &c.* quaſi dicat, Quod proiicis de menſâ, hoc præbe in eleemoſynam; fac damna lucrum.

Libr. 8. in Luc. in v. de diuite induto purpurâ.

Ambr. Inſolentia autem, & tumor diuitum in diuitiis competentibus ſubinfertur. Sequitur enim, *Et nemo illi dabat.* Ita enim ſunt conditionis humanæ immemores, vt tanquam ſupra naturam ſiti, de miſeriis pauperum incentiua ſua capiant voluptatum; rideant inopem, inſultent egenti: & quorum miſereri deceat, his auferant.

Serm. 25. in ca. med. s. 10.

B Avg. de ver. Do. Inexplebilis enim auaritia diuitum, nec timet Deum, nec hominem veretur: non parcit patri, amico fidem non ſeruat, viduam opprimit, rem pupilli inuadit.

Hom. 40. in Euang. ante med.

Greg. in hom. Inſuper pauper videbat procedentem diuitem ab obſequentibus circumfulciri, ſe in infirmitate & inopiâ à nullo viſitari. Nam quia nemo ei ad viſitandum aderat, teſtantur canes qui licenter vulnera eius lingebant. Sequitur enim, *Sed & canes veniebãt, &c.*

In hom. vbi ſupra.

Chrys. Vlcera quæ nullus hominum ſaluare dignabatur & contrectare, feræ mites lambunt.

Hom. 40 in Euang. aliq. ante med.

Greg. in hom. Ex vnâ ergo re omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permiſit; vt

C & diues impius damnationis ſibi augeret vltionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem: quia conſpiciebat ille quotidie cui misereretur, videbat iſte de quo probaretur.

v. 22.

Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ &c.

In hom. vbi ſupra.

Chrys. Audiuimus quid vterque in terrâ paſſi ſunt; videamus quid vterque patiantur apud inferos. Quod temporale fuit, præterit: quod ſequitur æternum eſt. Vterque mortuus eſt: illum Angeli, hunc pœnæ ſusceperunt. Dicitur enim, *Factum eſt autem vt moreretur mendicus.* Tantæ pœnæ repentè deliciis commutantur. Portatur poſt tantos labores, quia defecerat, ne ſaltem ambulans laboraret: & portabatur ab

Frequentia Angelorum circa Lazarum, & bonos.

D Angelis. Non ſuffeceat ad portandum pauperem vnus Angelus, ſed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. Gaudet vnuſquiſque Angelus tantum onus tangere. Libenter talibus oneribus prægrauantur, vt ducant homines ad regna cœlorum. Portatus eſt autem in ſinum Abrahæ, vt illum palparet, & refocillaret. *Sinus Abrahæ*, paradiſus eſt. Ideò autem Angeli miniſtratores tulerunt pauperem, & locauerunt eum in ſinu Abrahæ: quia licet deſpectus iaceret, non tamen deſperauit; nec blaſphemauit, dicens, Hic diues in nequitiâ viuens gaudet, & tribulationem non patitur; ego verò nec obtinere valeo neceſſariam eſcam.

Libr. 4. parum à medio c. 7.

Sinus Abrahæ quomodo intelligendus.

E Avgvst. de orig. animæ. Quod autem Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe corporeum; vereor ne in te tantâ iocularitet, non ſeriò agere credaris. Neque enim vſque adeò deſiperes, vt arbitrareris corporeum ſinum hominis vnius ferre tot animas: imò, vt ſecundum te loquar, tot corpora, quot illuc Angeli ſicut Lazarum perferunt: niſi opineris fortaſſe illam vnam animam ſolam ad eundem ſinum perueniſſe meruiſſe. Si errare pueriliter non vis, *ſinum Abrahæ* intelli-

A per remotam ſedem quietis atque ſecretam, vbi eſt Abraham : & ideo Abrahæ dictam, non quòd ipſius tantum ſit, ſed quòd ipſe multarum gentium pater ſit, qui ad imitandum fidei principatum præpoſitus eſt.

Hom. 40. in Euang. aliquant. ante med.

Greg. in hom. Cùm autem duo eſſent inferius corda (pauperis ſcilicet & diuitis) vnus deſuper erat inſpector, qui & pauperem tentando exercebat ad gloriam, & diuitem tolerando expectabat ad pœnam. vnde ſequitur, *Mortuus eſt autem & diues.*

Serm. 2. de Lazaro pauſo ante med.

Chrys. Mortuus quidem nunc eſt corpore, ſed erant illi ante omnia mortua : Nihil enim agebat ex operibus animæ : nam totus feruor eius, qui prouenit ex dilectione proximi, expirauit ; & erat corpore defuncto, defunctior. Nullus autem eſt qui ſepeliẽdo diuiti miniſtraſſe dicatur vt Lazaro. Eo namque quòd in lato itinere delectatus multos habuit obſequentes adulatores, vt perueoit ad finem, priuatus eſt omnibus. Simpliciter enim ſequitur, *Et ſepultus eſt in inferno.* Sed etiam anima eius dum viueret, ſepeliebatur obruta quaſi corpore ſepulchro.

Lib. 2. c. 38. ante med. t. 4.

Avgvst. de quæſt. Euang. Sepultura autem inferni, pœnarum profunditas eſt, quæ ſuperbos & immiſericordes poſt hanc vitam vorat.

In cap. 5. Iſai.

Basil. Eſt autem infernus quidam locus communis in intimo terræ obumbratus vndique, & opacus ; cuius eſt quoddam orificium in profundum tendens ; per quod patet deſcenſus animabus ad mala damnatis.

In opere imperf. hom. 53.

Chrys. Vel ſicut Regum carceres extra manent, ſic & extra mundum foris alicubi eſt infernus ; vnde & *exteriores tenebræ* dictæ ſunt.

Non occurrunt hæc in Theoph. ab Interprete obſcura.

Theoph. Quidam verò dicunt infernum eſſe tranſitum ab apparenti ad diſparens, & deformitatem animæ. Quandiu enim anima peccatrix in corpore eſt, apparet per proprias operationes : vt autem euolat de corpore, fit deformis.

Serm. 2. de Lazaro à med.

Chrys. Sicut autem pauperi dum viueret grauiorem pœnam reddebat iacere ante ianuam diuitis, & aliena bona proſpicere : ſic diuiti mortuo augebat exitium accubitus in gehennâ, & proſpectus delectationis Lazari ; ne ſolùm tormentorum naturâ, ſed & collatione bonoris illius intolerabilius ſentiret ſupplicium. vnde ſequitur, *Eleuans autem oculos ſuos, &c.*

Chryſ. hom. de diuite.

Idem. Eleuauit quidem oculos, vt illum inſpiceret, non vt deſpiceret : Lazarus enim ſurſum erat, ille deorſum: illum plures Angeli portabãt, iſtum infinita tormenta poſſidebant. vnde non dicit, Cùm eſſet in tormento, ſed, *in tormentis:* Totus enim in tormentis erat, oculos ſolos liberos habebat, vt alterius lætitiam poſſet aſpicere. Propterea oculi dimittuntur liberi vt magis torqueatur, quia non habet quod alius habet. Aliorum diuitiæ, eorum qui in paupertate ſunt, tormenta ſunt.

Lib. 4. Moral. cap. 27. Habet & Claud. Viennenſ. libro de ſtatu animarum, ex quo Haymo citat.

Greg. Si autem Abraham adhuc in imis non eſſet, hunc diues in tormentis poſitus non videret. Eos enim, qui cœleſtis patriæ vias ſecuti ſunt, poſt egreſſum carnis inferni clauſtra tenuerunt ; non vt pœna quaſi peccatores plecteret, ſed vt illos in locis remotioribus quieſcentes (quia necdum interceſſio mediatoris aduenerat) ab ingreſſu regni reatus primæ culpæ retineret.

Chrys. Multi autem erant pauperes iuſti ; ſed qui iacuit ad limina eius, aſpectui occurrit ad eius triſtitiam. Sequitur, *Et Lazarum in ſinu eius.* Hinc innoteſcit quòd omnes qui à nobis offenduntur, obiiciuntur noſtro conſpectui. Diues autem Lazarum non penes alium iuſtum, ſed in ſinu Abrahæ videt : Erat enim Abraham charitatiuus, hic autem crudelitatis arguitur. Ille ſedens ante fores venabatur tranſeuntes, & in domum propriam ingerebat ; hic verò & maoentes intus auertebat.

Serm. 2. in Epiſt. ad Philip.

Serm. 2. de Lazaro.

Hom. 40. in Euang. pauſo ante med.

Greg. in hom. Qui nimirum diues eum, cuius in hac vitâ miſereri non voluit, in ſuo iam ſupplicio poſitus patronum quærit.

Super illud: Pater Abraham.

B Theoph. Non tamen dirigit ſermonem ad Lazarum, ſed ad Abraham ; quia forſitan erubeſcebat, & putabat Lazarum rem inſci malorum ; ex propriis iudicans de illo. vnde ſequitur, *Et ipſe clamans, dixit.*

Hom. de diuite, ante med.

Chrys. Magnæ enim pœnæ magnam vocem reddebant. *Pater Abraham.* quaſi dicat, Patrem te voco naturâ, quomodò filius qui perdidit ſuam ſubſtantiam ; licet meo vitio te patrem perdiderim. *Miſerere mei.* Fruſtra agis pœnitentiam, vbi non eſt pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt, non mentis affectus. Quicunque in regno cœlorum eſt, neſcio an eius qui in inferno eſt, valeat miſereri. Creator creaturæ miſeretur ſuæ. Vnus venit medicus qui ſanaret morbos ; alij ſanare non poterant. *Mitte Lazarum.* C Erras, miſer ; Abraham mittere non poteſt, ſed ſuſcipere poteſt. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam* : Lazarum videre non dignabaris, & nunc digitum eius deſideras? Hoc quod petis, tu ei debebas facere cùm adhuc viueret. Aquam deſideras, qui delicatos cibos antè faſtidiebas. Vide conſcientiam peccatoris, non totum audet poſcere digitum. Inſtruimur autem quàm ſit vtile in diuitiis non confidere. Ecce diues indiget paupere, qui quandoque eſuriebat. Mutantur res, & notificatur omnibus, quis eſſet diues, quis eſſet pauper : Sicut enim in theatris cùm adueſperaſcit, & aſtantes recedunt exeuntes, & amictum deponentes, qui Reges & Prætores viſi fuerant, D omnibus vlceribus pleni videntur vt ſunt : ſic & adueniente morte, & ſoluto ſpectaculo, vniuerſi latuis egeſtatis & diuitiarum depoſitis, ex ſolis operibus diiudicantur, quinam verè ſint diuites, qui pauperes : qui glorioſi, qui vè inglorij.

Hom. de Lazar.

Hom. 40. in Euang. pauſo ante med.

Greg. in hom. Diues enim iſte qui vlcerato pauperi menſæ ſuæ vel minuta dare noluit, in inferno poſitus vſque ad minima quærenda peruenit. Nam guttam aquæ petiuit, qui micas panis negauit.

Viciſſitudo pœnarum.

Basil. Condignum autem præmium redditur diuiti illi, ignis & infernalis pœna, lingua arefacta ; vice lyræ ſonantis, gemitus ; vice potus, deſiderium ſtillæ ; vice ſpectaculorum enormium, caligo profunda ; E vice ambitus inceſſantis, peruigil vermis. vnde ſequitur, *Vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ.*

Serm. 2. in Epiſt. ad Philip.

Chrys. Non autem quia diues fuerat, torquebatur : ſed quia miſertus non fuit.

Hom. 40. in Euang. ante med.

Greg. in hom. Hinc colligendum eſt, quâ pœna mulctandus ſit qui aliena diripit ; ſi inferni damnatione percutitur, qui propria non largitur.

Libr. 8. in Lucam.

Ambr. Cruciatur etiam, quia luxurioſo carere deliciis pœna eſt : aqua autem, eſt refectio animæ in doloribus conſtitutæ.

Digitized by Google

In hom. 40. vbi ſupra. GREG. in hom. Quid autẽ eſt quòd in tormentis poſitus linguam ſuam refrigerari poſtulat, niſi quòd is qui conuiuando de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in lingua atrociùs ardebat? Abundare enim in conuiuiis loquacitas ſolet.

In hom. de diuite. CHRYS. Multa etiam lingua eius ſuperba locuta eſt: vbi peccatum, ibi & pœna: & quia plurimùm lingua peccauit, ampliùs torquetur.

Lib. 2. c. 38. ante med. AVG. de quæſt. Euang. Vel quòd linguam ſuam vult refrigerari cùm in flammâ totus arderet, ſignificat quod ſcriptum eſt, *Mors & vita in manibus linguæ*: &, *quia ore confeſſio fit ad ſalutem*, quod per ſuperbiam ille non fecit. Extremum autem digiti, vel minimam operationem ſignificat, quâ per Spiritum ſanctum ſubuenitur.

B

Libr. 4. c. 15. circa princip. AVGVST. de Orig. animæ. Dicis quòd membra hîc animæ deſcribuntur: & vis per oculum totum caput intelligi, quia dictus eſt leuare oculos ſuos: per linguam, fauces; per digitum, manum. Quid autem cauſæ eſt vt nomina iſta membrorum in Deo tibi corpus non faciant, in animâ faciant? An verò quando de creaturâ dicuntur, propriè accipienda ſunt: quando autem de Creatore, tropicè atque tranſlatè? Pennas itaque corporeas daturus es nobis, quoniam non Creator, ſed creatura (id eſt, homo) dicit *Si aſſumpſero pennas meas diluculo*. Porrò ſi propterea linguam habuit diues ille corpoream, quoniam dixit, *Refrigeret linguam meam*: in nobis quoque adhuc in carne viuentibus manus habet iſta lingua corporeas, quia ſcriptum eſt, *Mors & vita in manibus linguæ*.

C

Orat. 5. de Beatitud. GREG. NYſ. Sicut autem præſtantiſſima ſpeculorum tales repræſentant facierum imagines, quales & ipſæ obiectæ facies extant: lætas quidem lætantium, triſtium verò triſtes: ſic & iuſtum Dei iudicium ſimile fit diſpoſitionibus noſtris. Vnde quia diues non fuit miſertus pauperis iacentis ad ianuam, cùm miſericordiâ egeat, non exauditur. Sequitur enim, *Et dixit illi Abraham, Fili &c.*

D

Hoc primum habet orat. 2. de Lazar. non longè à fine. CHRYS. Aſpice Patriarchæ bonitatem: vocat illum filium, quod manſuetudinem eius poteſt exprimere: nullum tamen præbet auxilium ei, qui ſe remedio priuauerat. vnde dicit, *Recordare*, id eſt, animaduertas præterita, ne obliuiſcaris quòd fueris oblectatus diuitiis: *recepiſti bona in vitâ tuâ*, id eſt, illa quæ vera bona eſſe putabas: non potes & in terrâ regnaſſe, & hîc regnare: diuitiæ non poſſunt eſſe veræ & in terrâ & in infernis. Sequitur, *Et Lazarus ſimiliter mala*. Non quòd Lazarus ea mala putauerit; ſed ex opinione diuitis hoc dicebat, qui inopiam & famem, & duram ægritudinem æſtimabat mala. Quando igitur infirmitatis, & ægrotationis magnitudo premit Lazarum, cogitemus & lætantes accipiamus mala in vitâ noſtrâ.

In hom. de diuite, inter hom. in Lucam.

E

Libr. 2. c. 38. ante med. AVGVST. de quæſt. Euang. Hæc igitur ei dicuntur, quia felicitatem dilexit ſæculi, nec aliam vitam præter illam in quâ ſuperbus tumebat, adamauit. Lazarum autem dicit mala recepiſſe, quia intellexit huius ſæculi mortalitatem, labores & dolores, & ærumnas pœnam eſſe peccati, quia omnes in Adam morimur, qui factus eſt tranſgreſſione mortalis.

Contion. 3. de Lazaro ante med. CHRYS. Dicit etiam, *Recepiſti bona in vitâ tuâ*, quaſi debita; quaſi dicat. Si quid boni

A

feciſti vnde præmium deberetur, omnia recepiſti in illo mundo, epulans, ditatus, oblectatus ſucceſſibus proſperis: hic autem ſi quid mali commiſit, vniuerſa recepit, paupertate, fame, & extremis oppreſſus miſeriis: Et vterque veſtrûm huc nudus acceſſit: hic quidem à peccatis, propter quod & conſolationem ſortitur: tu verò à iuſtitiâ, propter quod & immitigabilem perfers pœnam. vnde ſequitur, *Nunc autem hic conſolatur, &c.*

Hom. 40. in Euang. parum à med. GREG. in hom. Quæcunque ergo in hoc ſæculo benè habetis cùm vos bona egiſſe recolitis, valde de vobis ipſis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas eorundem remuneratio ſit bonorum: & cùm quoſlibet pauperes nonnulla reprehenſibilia perpetrare conſpicitis, quia fortaſſe quos ſuperfluitas tenuiſſimæ prauitatis coinquinat, caminus paupertatis purgat.

Contion. 3. de Lazaro non procul à medio. CHRYS. Sed dices: Nonne eſt aliquis qui & hîc & illic veniâ perfruatur? Hoc quidem difficile eſt, & de numero impoſſibilium. Nam & ſi paupertas non vrgeat, vrget tamen ambitio. Si ægritudo non ſtimulet, ira inflammat: ſi tentationes non impetunt, mergunt ſæpiùs cogitationes iniquæ. Non eſt autem paruus labor iracundiam refrænare, compeſcere illicita deſideria, oſtentationes ſedare, ſuperbiam cohibere, vitam aſperam ducere. Talia verò non agentem, impoſſibile eſt ſaluari.

Hom 40. in Euang. ſuper illud: Mitte Lazarum. GREG. in hom. Reſponderi etiam poteſt, quòd mali in hac vitâ bona recipiunt, quia omne ſuum gaudium felicitatem tranſitoriam putant. Iuſti autem habere hîc quidem poſſunt bona, nec tamen in compenſationem recipere: quia dum meliora, id eſt, æterna appetunt, eorum iudicio quælibet bona affluentior, minimè videntur.

Contion. 4. de Lazaro non longè à princip. CHRYS. Poſt miſericordiam autem Dei, in propriis ſtudiis ſperandum eſt de ſalute; non numerando patres, aut proximos, vel amicos. *Frater* enim *non liberat*, & ideo ſubditur, *Et in his omnibus, &c.*

In hoc loco. THEOPH. *Chaos magnum*, ſignificat iuſtorum à peccatoribus diſtantiam: nam ſicut affectus eorum varij fuerant, ſic etiam manſiones non modicum differunt.

In hom. de diuite. CHRYS. Quòd *firmatum* dicitur, quia non poteſt diſſolui, agitari vel concuti.

Lib. 7. in Lucam. AMBR. Inter diuitem igitur, & pauperem chaos magnum eſt, quia poſt mortem nequeunt merita mutari. vnde ſequitur, *Vt hi qui volunt hinc &c.*

CHRYS. Quaſi dicat. Videre poſſumus, tranſire non poſſumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdideritis: & noſtra gaudia cumulant veſtra tormenta, & veſtra tormenta cumulant noſtra gaudia.

Hom. 40. in Euang. à med. GREG. in hom. Sicut enim tranſire reprobi ad electos cupiunt, id eſt, à ſuppliciorum ſuorum afflictione migrare; ita ad afflictos, atque in tormentis poſitos tranſire iuſtorum eſt, mente ire per miſericordiam, eoſque velle liberare. Sed iuſtorum animæ quamuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habeant, iam tamen auctoris ſui iuſtitiæ coniunctæ, tantâ rectitudine conſtringuntur, vt nullâ ad reprobos compaſſione moueantur. Nec iniuſti ergo ad beatorum ſortem tranſeunt, quia damnatione perpetuâ conſtringuntur: nec iuſti ad reprobos tranſire poſſunt, quia erecti iam per iuſtitiam iudicij,

iudicij, eis nullo modo ex aliquâ compaſſione miſerentur.

In hoc loco.

THEOPH. Hinc elicis argumentum contra Orig. ſequaces, qui dicunt, Cùm terminus ſit imponendus ſupplicijs, erit tempus quo aggregabuntur peccatores iuſtis & Deo.

Libr. 2. c. 38. circa med. t. 4.

AVGVST. de quæſt. Euang. Oſtenditur enim per incommutabilitatem diuinæ ſententiæ, nullum auxilium miſericordiæ poſſe præberi peccatoribus à iuſtis, etiam ſi velint præbere: Quo admonet, vt in hac vitâ homines ſubueniant, quibus poſſunt, ne ſi poſtea etiam optimè recepti fuerint, eis quos diligunt, opitulari non valeant. Illud enim quod ſcriptum eſt, *vt & ipſi recipiant vos in æterna tabernacula*, non de B ſuperbis & immiſericordibus ſcriptum eſt, ſed de his qui ſibi eos amicos de operibus miſericordiæ fecerunt: quos iuſti non velut propriâ poteſtate quaſi gratificando recipiunt, ſed permiſſione diuinâ.

v. 26. Hom. 40 in Euang. poſt med.

Et ait, Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, &c. GREG. in hom. Poſtquam ardenti diuiti de ſe ſpes tollitur, eius animus ad propinquos, quos reliquerat, incurrit. vnde dicitur, *Et ait, Rogo te pater, &c.*

Libr. 2. c. 38. à medio illius.

AVGVST. de quæſt. Euang. Lazarum petit mitti, quia ſenſit ſe indignum qui teſtimonium perhibeat veritati. Et quia non impetrauerat C paululùm refrigerari, multò minus credit ſe relaxari poſſe ab inferis ad prædicationé veritatis.

Hom. 1. de diuite inter homil. in Lucam.

CHRYS. Vide autem peruerſitatem; Nec in ipſis pœnis continet veritatem. Si pater eſt Abraham, quomodò dicis, Mitte eum in domum patris mei? Non es oblitus patris tui, non es oblitus quia ille te perdidit?

Hom. 40 in Euang. à med. illius.

GREG. in hom. Reproborum autem mentem pœna ſua quandoque inutiliter erudit ad charitatem: vt iam tunc etiam ſuos ſpecialiter diligant, qui hîc dum peccata diligerent, nec ſe amabant. vnde ſequitur, *Habeo enim quinque fratres, &c.*

Lib. 8. in Lucam.

AMBR. Serius autem diues iſte magiſter eſſe incipit, cum iam nec diſcendi tempus habeatur, D vel docendi.

Hom. 40. in Euang. à med. illius.

GREG. in hom. Quâ in re notandum eſt ardenti diuiti quanta ſupplicia cumulantur. Ad pœnam namque ſuam ei cognitio ſeruatur, & memoria: cogoouit enim Lazarum quem deſpexit; & fratrum ſuorum meminit, quos reliquit: Vt enim peccatores in ſupplicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam quos contempſerunt, & de illorum pœnâ torquentur quos inutiliter amauerunt. Petenti autem diuiti vt Lazarus mitteretur ad Abraham, protinus reſpondetur. vnde ſequitur, *Et ait illi Abraham, &c.*

Concion. 4. de Lazaro non parum à princip.

CHRYS. Quaſi dicat. Non ſunt tibi magis E curæ fratres tui, quàm Deo, qui eos creauit, ſtatuitque eis doctores, qui eos commonerent & ſolicitarent. Vocat autem hic *Moſen & Prophetas*, ſcripta Moſaica & Prophetica.

Libr. 8. in Lucam.

AMBR. Quo loco euidentiſſimè declarat Dominus vetus Teſtamentum eſſe fidei firmitatem; retundens perfidiam Iudæorum, & excludens nequitias hæreticorum.

Hom. 40. in Euang. non parum à med.

GREG. in hom. Sed qui Dei verba deſpexerat, hæc audire non poſſe ſuos ſequaces æſtimabat. vnde ſequitur, *At ille dixit; Non, pater Abraham, &c.*

A CHRYS. Quia enim audiendo Scripturas contemnebat, & fabulas eſſe putabat: ex his quæ paſſus fuerat, ipſe quoque diiudicabat de fratribus.

GREG. Nyſ. Sed & aliud quoddam dogma docemur, quòd Lazari quidem anima non eſt erga præſentia ſolicita, nec retorquet ſe ad aliquod relictorum. At diues quaſi quoddam viſco etiam poſt mortem à vitâ detinetur carnali. Nam ſi quis omninò carnalis ſecundum mentem fiat, nec poſtquam corpus exuerit, remouetur à paſſionibus eius.

Hom. 40. vbi ſupra.

GREG. in hom. Sed mox diuiti veraci ſententiâ reſpondetur. Sequitur enim, *Ait autem* B *illi, Si Moyſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credent ei.* Quia qui verba legis deſpiciunt; Redemptoris præcepta, qui ex mortuis reſurrexit, quantò ſubtiliora ſunt, tantò hîc difficiliùs implebunt.

Concion. 4. de Lazaro inter princip. & med.

CHRYS. Quòd autem verum ſit quòd qui non auſcultat Scripturis, nec mortuis rediuiuis auſcultabit, oſtenderunt Iudæi, qui nunc quidem volebant occidere Lazarum, nunc verò inuadebant Apoſtolos, cùm tamen à mortuis nonnulli reſurrexerint horâ crucis. Sed & illud conſidera, quòd quiſque mortuus ſeruus eſt: quæcunque verò dicunt Scripturæ, dicit Dominus. Vnde & ſi reſurgat mortuus, & ſi cœlitùs deſcenderit Angelus, omnibus magis C ſunt dignæ fide Scripturæ: nam Angelorum Dominus, viuorum & mortuorum Dominus ſimul, eas inſtituit. Si autem ſciret hoc Deus quòd mortui reſurgentes prodeſſent viuentibus, non hoc omiſiſſet, qui pro vtilitate noſtrâ ſingula quæque tractat. Sed & ſi crebrò reſurgerent mortui, hoc iterum tempore contemneretur: Sed & diabolus facilè introduceret peruerſa dogmata, id quoque per organa ſua fingens: non quidem ſuſcitans verè defunctos, ſed quibuſdam fallacijs ſpectantium fruſtrans intuitum, vel ingenians quoſdam mortem ſimulare.

Cap. 14 in princip. t. 4.

AVGVST. de curâ pro mortuis habendâ. Diceret autem aliquis, Si nulla eſt mortuis cura de D viuis, quomodo diues rogauit Abraham vt mitteret Lazarum ad quinque fratres ſuos? Sed nunquid quia hoc diues ille dixit, ideo quid fratres agerent, vel quid paterentur in illo tempore, ſciuit? Ita illi cura fuit de viuis, quamuis quid agerent omninò neſciret: ſicut nobis eſt cura de mortuis, quamuis quid agant omninò neſciamus. Sed rurſus occurrit quæſtio, quomodò hîc Abraham eſſe ſciebat Moyſen & Prophetas, id eſt, libros eorum; vbi etiam nouerat diuitem illum in delicijs, Lazarum verò in doloribus vixiſſe? Verùm non cùm hæc agerentur in viuis, ſed eis mortuis potuit Lazaro indicante cognoſcere, ne falſum ſit quod ait E Propheta, *Abraham neſciuit nos.* Poſſunt & ab Angelis qui rebus quæ aguntur hîc præſto ſunt, audire aliquid mortui: poſſunt etiam aliqua quæ neceſſarium eſt eos noſſe, non ſolùm præterita, verumetiam futura Spiritu Dei reuelante, cognoſcere.

Eodem lib. &c. circa med.

Eodem libr. c. 15.

Libr. 2. c. 38. in princip. t. 4.

Allegorica expoſitio.

AVGVST. de quæſt. Euang. Per allegoriam autem hæc ſic accipi poſſunt, vt in diuite intelligantur ſuperbi Iudæorum ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuam volentes conſtituere. Purpura & byſſus, dignitas regni eſt. *Et auferetur*, inquit, *à vobis regnum Dei.* Epulatio ſplendida,

iactantia legis eſt, in quâ gloriabantur plos ad pompam elationis abuteotes eâ, quàm ad neceſſitatem ſalutis vtentes. Mendicus autem nomine Lazarus, qui interpretatur adiutus, ſignificat indigentem; veluti Geotilium aliquem aut publicaoum, qui tantò magis adiuuatur, quantò minùs de ſuarum copiâ ſacultatum præſumit.

Hom. 40. in Euang. non remotè à princip.

GREG. in hom. Lazatus igitor vlceribus pleoos, Gentilem populum figuraliter exprimit; qui dum ad Deum conuerſus peccata ſua confiteri oon erubuit, huic vulnus in cute fuit. Quid enim eſt peccarorum confeſſio, niſi quædam vulnerum ruptio? Sed Lazarus vulneratus cupiebat ſaturari de micis quæ cadebant de menſâ diuitis, & nemo illi dabat: quia Gentilem quemque ad cognitionem legis admittere, ſuperbus ille populus deſpiciebat. Et quia ei verba defluebaot de ſcientiâ, quaſi micæ cadebant de menſâ.

Peccatorũ confeſſio, vulnerum eruptio.

Lib. 2. c. 38. aliquant. à princip.

AVGVST. de quæſt. Euang. Canes autem qui vlcera pauperis lingebant, nequiſſimi homines ſunt amantes peccata, qui larâ linguâ etiam laudare non ceſſant opera mala, quæ io ſe alius gemens & confitens deteſtatur.

Hom. 40 in Euang. aliquant. à princip.

GREG. io hom. Nooounqoam etiam ſolent in ſacro eloquio per canes prædicatores intelligi, ſecundom illud, *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo.* Canum etenim lingua vulnus dum lingit, curat: quia doctores ſancti dum in confeſſione peccati noſtri oos inſtruunt, quaſi vulnus mentis per linguam tangont. Diues autem ſepultus eſt in inferno, io ſinum verò Abrahæ Lazarus ab Angelis ductus eſt, id eſt, io ſecretam requiem: de quâ veritas dicit, *Multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Iſaac & Iacob in regno cælorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores.* De longinquo autem ad videndum Lazarum ocolos diues leuat, quia dum per damnationis ſuæ ſupplicia infideles io imo ſunt, fideles quoſqoe ante diem extremi iudicij ſuper ſe in requie attendunt, quorum poſt gaudia contemplari nullatenus poſſunt. Longè verò eſt quod conſpiciunt, quia illuc per meritum oon attingoot. In lioguâ aotem amplius ardere oſtenditor, quia infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere ſeruare cootempſit. Ibi ergo ampliùs ardebit, vbi ſe ampliùs oſtendit ſcire quod facere noluit. Abraham autem filium eum vocat, quem tamen à tormento non liberat; quooiam huius infidelis populi Patres, quia multos à ſuâ fide deuiaſſe conſiderant, eos nullâ compaſſiooe à tormentis eripiunt, quos tamen per caroem filios recognoſcunt.

Viſio Lazari qualis.

Lib. 2. c. 38. à med. illius.

AVGVST. de quæſt. Euang. Quinque autem fratres quos habere dicit in domo patris ſui, Iudæos ſignificat, qui appellati ſuot quinque, quia ſub lege detinebantur quæ per Moyſeo data eſt, qui quinqoe libros conſcripſit.

Hom. de diuite circa med. inter hom. in Lucam.

CHRYS. Vel habuit quinque fratres, id eſt, quinque ſenſus, quibus antè ſeruierat; & ideo Lazarum amare oon poterat, quia illi fratres non amant paupertatem. Illi te fratres in hæc tormenta miſerunt, ſaluari non poſſunt niſi moriantur: alioquin neceſſe eſt vt fratres habitent cum fratre ſuo. Sed quid quætis, vt mittam Lazarum? Habeot Moyſen & Prophetas. Moyſes, Lazarus pauper fuit, *maiores diuitias eſſe arbitratus paupertatem Chriſti, quàm diuitias Pharaonis.* Hieremias io lacum miſſus pane tribulationis veſcebatur, & omnes Prophetæ iſtos fratres docent: Sed iſti fratres ſaluari ooo poſſunt, niſi aliquis ab inferis reſurrexerit. Iſti enim fratres antequam Chriſtus reſurgeret, me ducebant in mortem; ille mortuus eſt, ſed iſti fratres reſurrexerunt: Nunc oculus meus Chriſtum videt, auris eum audit, tactus amplectitur. Ex hoc autem quod diximus, locum determinamus Marcioni & Manichæo, quid eſtruunt vetus Teſtamentum. Vide ergo quid dicat Abraham, *Si Moyſen, & Prophetas non audiunt.* Quaſi dicat. Bene facis eum qui reſurrecturus eſt expectando, ſed in illis Chriſtus loquitur: ſi illos audies, & illum auditurus es.

Hom. 40. in Euang. inter princip. & med.

GREG. in hom. Iudaicus autem populus, quia Moyſi verba ſpiritaliter intelligere contempſit, ad eum de quo Moyſes locutus fuerat, oon perueoit.

Lib. 8. in Lucam.

AMBR. Vel aliter: Lazarus eſt pauper in ſæculo, ſed Deo diues: Neque enim omnis ſancta paupertas, aut diuitiæ criminoſæ: ſed ſicut luxuria infamat diuitias, ita paupertatem commendat ſanctitas: ſiue Apoſtolicus aliquis pauper io verbo, locuples in fide, qui veram teneat fidem, verborum infulas non requirit. Cui ſimilem illum puto, qot cæſus ſæpius à Iudæis, vlcera ſui corporis lambenda quibuſdam, velut canibus offerebat. Beati canes, io quos vlcerum talium diſtillat humor, vt impleat cor, & fauces eorum, qui cuſtodire domum, ſeruare gregem, cauere aſſoeſcaot lupos: & quia panis verbum eſt, fides autem verbi eſt; micæ velut quædam dogmata fidei ſont myſteria, ſcilicet Scripturarum. Arriani autem qui ſocietatem poteotiæ regalis affectant, vt impugnent Eccleſiæ veritatem, nónne tibi videntur in quadam purpurâ & byſſo iacere? Qui cùm pro veris fucata defeodant, diuitibus abundant ſermonibus: Diues hæreſis Euaogelia multa compoſuit, & pauper fides hoc ſolùm Euãgelium tenuit, quod accepit. Diues philoſophia plures ſibi deos fecit; pauper Eccleſia vnum Deum oouit: oónoe ille videotur egenæ diuitiæ, & redũdare paupertas?

Nempe Paulum.

Perfidia Arrianorum condendo nouam fidem.

Lib. 2. c. 38. verſus finem.

AVGVST. de quæſt. Euang. Aliter etiam intelligi poteſt illa narratio, vt *Lazarum* Dominum ſignificare accipiamus, iacentem ad ianuam illius diuitis; quia ſe ad aures ſuperbiſſimas Iudæorum incarnationis humilitate deiecit, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſâ diuitis; id eſt, quærens ab eis, vel minima opera iuſtitiæ, quæ ſuæ menſæ (id eſt, ſuæ poteſtati) per ſuperbiam oon vſurparent: quæ opera quamuis minima, & ſine diſciplinâ perſeuerantiæ vitæ bonæ, ſaltem interdum vel caſu facerent, ſicut micæ de menſâ cadere ſolent. Vlcera, paſſiones ſunt Domini. Canes qui ea lingebant, Gentes ſunt quos immundos Iudæi dicebant, & tamen paſſiones Domini in ſacramentis corporis & ſanguinis eius per totum orbem ſuauitate deuotiſſimâ lambunt. Sinus Abrahæ intelligitur ſecretum Patris, quò poſt paſſionem reſurgens, aſſumptus eſt Dominus: quò eum portatum ab Angelis ideo dictum puto, quia ipſam receptionem, quâ in ſecretum Patris acceſſit, Angeli annuntiauerunt diſcipulis. Cætera ſecundum ſuperiorem expoſitionem accipi poſſunt: quia ſecretum Patris benè intelligitur, vbi (etiam

ante reſurrectionem) iuſtorum animæ viuunt cum Deo.

S. AMBROSII EPISCOPI
Mediolan. ſuperioris Euang. expoſitio.

Vides hiſtoriam eſſe hanc, non parabolam, contra eos qui præmia & pœnas ad iudicij diē differunt.

HOmo autem quidam diues, &c. Narratio magis quàm parabola videtur, quando etiam nomen exprimitur. Non otioſè autem hîc diuitem Dominus perſunctum delicijs ſæcularibus in perpetuæ famis apud inferos conſtitutum ſignificauit ærumnâ: Cui non immeritò quinque fratres, id eſt, quinque ſenſus corporis, naturali quadam germanitate videntur fuiſſe ſociati, qui immodicis, atque innumeris cupiditatibus æſtuabant: Lazarum verò in Abrahæ gremio quaſi in quodam ſinu quietis, & ſanctitatis receſſu locauit: ne illecti præſentium voluptate, maneamus in vitiis; vel tædio victi, laborum dura fugiamus. Siue itaque Lazarus pauper in ſæculo, ſed Deo diues; ſiue Apoſtolicus aliquis pauper in verbo, locuples fide. Neque enim omnis ſancta paupertas, aut diuitiæ criminoſæ: ſed vt luxuria infamat diuitias, ita paupertatem commendat ſanctitas. Siue ergo Apoſtolicus, qui veram teneat fidem, verborum inſulas, fucum argomentorum, ambitioſa ſententiarum velamina non requirat; fœneratam mercedem accipit, impugnans hæreticos, Manichæum, Marcionem, Sabellium, Arium, Photinum: Iſti enim non aliud quàm fratres ſunt Iudæorum; quibus perfidiæ germanitate nectuntur. Reprimens quoque carnis cupiditates, quæ illis, vt dixi, quinque ſenſibus vaporantur, fœneratam, inquam, mercedem accipit, cui compenſatio exuberantium copiarum, & perpetuitatis vſura eſt.

Lazarus. Iacob. 2. v. 5.

Nec alienum putamus, vt de fide quoque opinemur hunc eſſe tractatum, quam Lazarus abiectam de menſâ diuitis colligit: cuius vtique vlcera ſecundum literam diues faſtidioſus horreret; nec inter pretioſas epulas, vnguentatóſque conuiuas fœtorem vlcerum lambentibus canibus ſuſtineret, cui odor aëris, & ipſa eſſet natura faſtidio: quanquam inſolentia, & tumor diuitum iodicijs competentibus exprimatur: quòd ita conditionis immemores humanæ ſint, vt tanquam ſupra naturam ſui, de miſerijs pauperum incentiua ſuarum capiant voluptatum. Rideant inopem; inſultent egenti; & quorum miſereri decet, iis auferant. Vtrunque ergo qui volet, tanquam Lazarus colligat. Cui ſimilem illum puto, qui cæſus ſæpius à Iudæis, ad patientiam credentium, & vocationem Gentium, vlcera ſui corporis lambenda quibuſdam velut canibus offerebat: quia ſcriptum eſt: *Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes.* Quod agnouit Chananitis illa myſterium: cui dicitur: *Nemo tollit panem filiorum, & mittit canibus.* Agnouit hunc panem, non panem eſſe, qui videtur; ſed illum, qui intelligitur: & ideo reſpondit: *Vtique Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum.* Micæ iſtæ de illo pane ſunt. Et quia panis verbum eſt; & fides verbi eſt; micæ velut quædam dogmata fidei ſunt. Vnde reſpondit Dominus, vt oſtenderet fideliter dictum: *O mulier, magna eſt fides tua!* O felicia vlcera, quæ perpetuum excludunt dolorem! O vberes micæ, quæ repellitis ieiunium ſempiternum! quæ colligentem pauperem æternis expletis alimentis! Abiiciebat vos menſâ ſuâ archiſynagogus, cùm propheticarum Scripturarum, & legis interna myſteria refutaret. Micæ enim ſermones ſunt Scripturarum; de quibus dicitur: *Et proiecisti ſermones meos poſt te.* Abiiciebat vos Scriba, ſed Paulus diligentiſſimè colligebat, intimis ſuis colligens plebem. Lambebant vlcera eius, qui morſu ſerpentis intrepidum, excuſſo ſerpente, viderunt, & crediderunt. Lambebat ille carceris iuſtos, qui vulnera Pauli lauit, & credidit. Beati canes, in quos vlcerum talium diſtillat humor, vt adimpleat cor, & impinguet fauces eorum, qui cuſtodire domum, ſeruare gregem, cauere aſſueſcant lupos.

2. Cor. 11. v. 24.
Vlcera lambentibus canibus expoſita.
Pſal. 58. v. 15.
Matth. 15. v. 26.
Panis, verbum: micæ, fidei dogmata.
Pſal. 49. v. 17.
Canes lambentes vlcera.
Act. 28. v. 5.
Act. 16. v. 33

Pone nunc ante conſpectum ſæcularibus Arianos ſtudiis intentos, qui ſocietatem potentiæ regalis affectant, vt armis militaribus impugnent Eccleſiæ veritatem. Nonne tibi videntur in quadam purpurâ, & byſſo ſtratis iacentes thoris, qui pro veris fucata defendant, diribus abundare ſermonibus; cùm iactant Dominico terram tremuiſſe ſub corpore: cœlum tenebris obductum; excitata verbo maria, vel ſedata: veruntamen Dei Filium denegantes? Conſtitue & illum pauperem, qui ſciens non in ſermone, ſed in virtute regnum Dei eſſe; paucis quid ſentiret, expreſſit dicens: *Tu es Filius Dei vini.* Nonne tibi illæ videntur egere diuitiæ, hæc redundare paupertas? Diues hæreſis Euangelia multa compoſuit: pauper fidelis hoc ſolum Euangelium tenuit, quod accepit. Diues philoſophia plures ſibi deos fecit, pauper Eccleſia vnum Deum nouit. Inter hunc igitur diuitem & pauperem chaos magnum eſt: quia poſt mortem nequeunt merita immutari: eo quòd in inferno diues inducitur, cupiens aliquid de pauperis ſpiritu refrigerantis haurire. Aqua enim refectio eſt animæ in doloribus conſtitutæ, de quâ dicit Eſaias: *Et ſaliet aqua cum delectatione de fontibus Saluatoris.* Cur autem cruciatur ante iudicium? Quia luxurioſo carere delicijs, pœna eſt. Nam & Dominus dicit: *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium; cùm videritis Abraham, & Iſaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno cœlorum.* Seriùs autem diues iſte magiſter eſſe incipit: cum iam nec diſcendi tempus habeat, nec docendi. Quo loco euidentiſſimè declarat Dominus, vetus Teſtamentum eſſe fidei firmamentum, retundens perfidiam Iudæorum, & excludens nequitias hæreticorum, à quibus mens ſupplantatur infirmior. Ipſi enim puſilli ſunt, qui adhuc neſciunt incrementa virtutis. Licet autem aduertere, quòd in villici illius ſuperiore, & iſtius diuitis præſenti comparatione, incentiuum miſericordiæ eſt. Et ibi fortaſſe Sanctis, quos amicos dicit, & quibus tabernacula tribuit; hîc verò docet pauperibus conferendum.

Ariani, nequā diues.
Petrus, pauper.
Matth. 16. v. 16.
Chaos magnum diuitem inter & pauperem.
Iſai 12. v. 3.
Idipſum indicat quod auctor hom. de diuite & Lazar. nomine Chryſ. nondum punit animas: quod tamen iam eſt proſcriptum.
Matth 13. v. 24. & 8. v. 11.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI,
de diuite, & Lazaro Homil. 1.

HOmo quidam erat diues. Quoniam dixerat: *Nemo ſeruus poteſt duobus dominis ſeruire: Non poteſtis Deo ſeruire & mammonæ.* Et reprehenſus fuerat à Phariſæis, qui

Hom. 5. in Lucam ſed nihil vena habet Chryſ.
Matth. 6. v. 24.

auati erant : propterea ponit exemplum, imò in exemplum parabolæ veritatem. Neque enim in parabolà dicenda nomina ſunt. Parabolæ illæ ſunt, vbi exemplum ponitur, & tacentur nomina. Vbi autem dicitur Abraham, & Prophetæ, & Lazarus, & Moſes, hîc verus Lazarus. Si verus eſt Abraham, verus eſt Lazarus. Abraham, qui fuerit, legimus : Lazarum autem non legimus. Sed qui fecit Lazarum, ipſe fecit & Abraham : ſi verum dicit Abraham, verum intelligimus & Lazarum. Neque enim vmbra corpori, & mendacium poteſt congruere veritati.

Hiſtoria eſt, quia de diuite & Lazaro habetur narratio.

Luc. 16. v. 19. *Homo quidam erat diues.* Vide miſericordiam Dei. Lazarus pauper, quoniam ſanctus erat, B nominatur : iſte verò & diues, & ſuperbus, nec nomine quidem dignus habitus eſt. *Homo quidam erat diues.* Propterea dicit, *Quidam*, quia quaſi vmbra præterit. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpurâ & byſſo.* Cinis, & puluis, & terra purpuram & ſericum portabat. *Et induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide.* Secundum veſtimenta ita & epulæ. Ergo & nobis quales epulæ, talia & veſtimenta.

Diues ſuperbus ne dignus nomine.

v. 20. *Et erat mendicus nomine Lazarus.* Lazarus interpretatur, qui adiutus eſt : non eſt adiutor, ſed adiutus. Pauper enim erat, & in paupertate illum Dominus adiuuabat. *Qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus.* Diues iſte purpura- C tus, & ſplendidus non accuſatur quod auarus fuerit, non quia res alienas tulerit, non quia adulter fuerit, non quia aliquid malè fecerit : ſola in illo condemnatur ſuperbia. Infeliciſſime hominum, mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & non misereris ? Si Dei præcepta non conſideras, ſaltem miſerere conditioni tuæ, & time, ne & ipſe talis efficiaris. Quid ſeruas in deliciis tuis, quod ſuperfluum eſt ? quod iactas, tribue in eleemoſynam : non dico vt auferas de diuitiis tuis, quod iactas foras ; micas menſæ tuæ præbe in eleemoſynam membro tuo.

Lazarus; adiutus.

Damnata in diuite ſuperbia veſtium.

Qui iacebat ad ianuam eius. Ideo iacebat ad ianuam, vt crudelitatem diuitis in ſuo corpore D demonſtraret : ideo iacebat ad ianuam, ne diues diceret, non vidi : in angulo fuit, aſpicere non potui, nemo mihi nuntiabat : iacebat ante ianuam, videbat illum, & exiens, & reuertens. Eo tempore, quando te greges ſeruorum, & clientum proſequebantur, ille iacebat in vlceribus. Si oculi tui putridas carnes aſpicere non dignantur, ſaltem aures vocem audiant. *Qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus.* Non habebat vnum vlcus, totum corpus vlcera erant, vt magnitudo pœnarum faceret magnitudinem miſericordiæ. *Qui iacebat ad ianuam eius vlceribus plenus :*

Lazarus iacens ad ianuam.

v. 21. *Cupiens ſaturari de micis, quæ cadunt de menſâ diuitis.* Ægrotatio habet aliquod ſolatium, ſi opes habet : ſin autem ad infirmitatis magnitudinem eſt paupertas, duplex infirmitas. Ægrotatio ſemper delicata eſt, & indelicatas res accipere non poteſt, quas faſtidit. Quanta verò in iſto pœna eſt, & inter tanta vulnera non meminit doloris plagarum, ſed famis, *cupiens ſaturari de micis, quæ cadunt de menſâ diuitis* ; quodammodò dicens ad diuitem : Sufficiunt mihi micæ menſæ : Quod proiicis de menſâ, præbe eleemoſynam : fac

Ægrotatio famis iuncta.

A de damno lucrum. *Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius* : quæ nullus hominum lauare dignabatur, & tractare, feræ mites lambunt.

Neglecta hominibus vlcera, canes lambũt.

Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt. Et in inferno eleuans oculos. Audiuimus quid vtrique in terrâ paſſi ſunt, videamus quid vtrique eorum patiantur apud inferos. Quod temporale fuit, præterit : quod ſequitur, æternum eſt. Vtrique mortui ſunt, illum Angeli, iſtum pœnæ ſuſcipiunt : ille portabatur in humeris Angelorum, iſte fertur ad pœnas : illum Abra- B ham læto ſinu excepit, iſtum tartarus vorat. *Et portaretur ab Angelis.* Tantæ pœnæ repentè deliciis commutantur. *Et portaretur ab Angelis*, & adduceretur, ne ſaltem ambulans laboraret. Portabatur poſt tantos labores, quia defecerat, & *portabatur ab Angelis.* Non ſufficerat ad portandum pauperi vnus Angelus, ſed propterea plures veniunt, vt chorum lætitiæ faciant. *Et portaretur ab Angelis.* Gaudet vnuſquiſque Angelorum tantum onus tangere : libenter talibus oneribus prægrauantur, vt adducant homines ad regna cœlorum. Et ductus eſt, & portatus eſt in ſinum Abrahæ : non iuxta Abraham, ſed in ſinum Abrahæ, vt illum palparet, vt illum refocillaret, vt il- C lum quaſi clementiſſimus pater teneret in ſinu ſuo, & refocillaret. *Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt.* Reuerſa eſt terra in terram ſuam.

v. 22.

Sors amborum a vitæ exitu diuerſa.

Angeli obſequio certant vt portent Lazarum.

Portatus in ſinum Abrahæ.

v. 23. *Et in inferno eleuans oculos.* Lazarus enim ſurſum erat, ille deorſum. Eleuauit oculos, vt illum ſuſpiceret, non vt deſpiceret. *Eleuans oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis.* Totus in tormentis erat, oculos ſolos liberos habebat, vt alterius lætitiam poſſet aſpicere. Propterea dimittuntur oculi liberi, vt magis torqueatur : quia non habebat, quod alius habuit. Aliorum diuitiæ, eorum, qui in paupertate ſunt, tormenta ſunt. *Eleuans oculos ſuos, cùm eſſet in tormentis.* Illum plures Angeli portant, iſtum tormenta poſſident. *Cùm eſſet in tormentis.* D Non dixit in tormento, ſed, *in tormentis.* Diuitiæ, & auaritia talia præmia ſuſcipiunt. *Videbat Abraham à longè*, & reſpiciebat, vt tantummodò torqueretur. *Et Lazarum in ſinu eius.* Paradiſus pauperis, ſinus erat Abrahæ. *Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius.* Dicat mihi aliquis, In inferno eſt paradiſus ? Ego hoc dico, quia ſinus Abrahæ paradiſi veritas eſt : ſed & ſanctiſſimum paradiſum fateor.

Viſio Lazari ad diuitis tormentum.

Sinus Abrahæ, veritas paradiſi in inferno : id eſt, quies.

v. 24. *Et ipſe clamans dixit :* (Magnæ enim pœnæ magnam vocem reſidebant.) *Pater Abraham, miſerere mei.* Pater Abraham, licet me tormenta poſſideant, tamen patrem voco. Quomodo ille filius, qui perdiderat vniuerſam ſub- E ſtantiam patrem vocat : ſic & ego, licet in pœnis ſim, te patrem voco. Patrem te voco naturâ, licet meo vitio te patrem perdiderim. *Miſerere mei. In inferno autem quis confitebitur tibi ?* Fruſtra agis pœnitentiam in loco, vbi non eſt pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt agere pœnitentiam, non mentis affectus. *Miſerere mei.* Sanctus quidem eſt Abraham, ſanctus eſt, & beatus eſt, & omnes illius in ſinum ire feſtinamus : verùm quicunque in inferno eſt, & in regno cœlorum eſt, neſcio an valeat miſereri. Creator creaturæ miſeretur

Luc. 15. v. 18.

Pſal. 6. v. 6.

Inanis pœnitentia in inferno.

ſuæ: vnus venit medicus, qui ſanaret mortuos: nam alij ſanare non potuerunt.

Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam. Mitte Lazarum. Erras miſer, Abraham mittere non poteſt, ſed ſuſcipere poteſt. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam.* Recordare diues vitæ tuæ. Lazarum videre non dignabaris, & nunc digitum eius deſideras? *Mitte Lazarum.* Hoc tu ei debueras facere, dum adhuc viueret. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam.* Vide conſcientiam peccatoris, non totum audet poſcere digitum. *Vt refrigeret linguam meam*, multa enim ſuperba locuta eſt. Vbi peccatum, ibi & pœna. *Vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ.* Quanta mala lingua habet, Iacobus in Epiſtolâ ſuâ
Iacob. 3. v. 5. loquitur: *Modicum quidem membrum eſt, ſed magna exaltat.* Quâ plurimum peccauit, amplius torquetur. Aquam deſideras, qui delicatos cibos ante faſtidiebas?

v. 25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia recepiſti bona tua in vitâ tuâ.* Vide quid dicat, *bona tua*: cæterum bona non ſunt. Quæ putabas bona recepiſti: non potes & in terrâ regnaſſe, & hîc regnare. Diuitiæ non poſſunt eſſe in terrâ, & in inferno. *Et Lazarus ſimiliter mala.* Si quando ægrotamus, ſi pauperes ſumus, ſi ægrotatione conficimur, ſi frigore; ſi hoſpitium non habemus, lætemur, gaudeamus, accipiamus mala in vitâ noſtrâ. Quando nos infirmitas, & ægrotationis magnitudo premit, Lazarum cogitemus.

Intelligit de diuitibus qui diuitiis abutuntur.

v. 26. *Et in his omnibus inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt.* Diſſolui non poteſt, non poteſt agitari, & concuti. Videre poſſumus, tranſire non poſſumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdideritis. Et noſtra gaudia cumulant veſtra tormenta, & veſtra tormenta cumulant noſtra gaudia.

v. 27. *Et ait illi: Rogo ergo te, pater.* Adhuc, miſerabilis, patrem vocat. *Rogo ergo te, pater.* Antè rogaſſes eum, qui verus erat Pater noſter. Noueras patrem, qui deſpiciebas fratrem? *Vt mittas eum in domum patris mei.* Vide peruerſitatem, nec in ipſis pœnis continet veritatem. Vides enim quid dicat? *Rogo te, pater.* Ergo pater eſt Abraham; & quomodò dicis; *Mitte eum in domum patris mei?* Non oblitus es patris tui? Non es oblitus, quia pater ille te perdidit? Quomodò illum habuiſti patrem, propterea habes quinque fratres. Quinque fratres habes, viſum habes, odoratum habes, ſaporem habes, auditum habes, tactum habes. His fratribus tu antè ſeruiſti: iſtos habebas fratres: quando illos amabas fratres, Lazarum fratrem amare non poteras. Rectè non amaſti Lazarum fratrem, quia illos amabas fratres: illi fratres non amant paupertatem. Frater tuus erat oculus, frater tuus erat auris, frater tuus erat odoratus, frater tuus erat ſapor, frater tuus erat tactus. Hi fratres tui amabant diuitias, non poterant videre paupertatem. *Habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis.* Illi te fratres in hæc tormenta miſerunt, illi fratres ſaluari non poſſunt, niſi moriantur. *Ne & ipſi veniant in locum hunc tormentorum*: Quid ſaluare vis illos fratres, qui non amant paupertatem? Neceſſe eſt vt fratres habitent cum fratre ſuo.

Diuitis fratres quinque.

v. 28.

Moſes & Prophetæ. *Et ait illi: Habent Moſen & Prophetas, audiant illos.* Quid quæris vt vadat Lazarus? *Habent Moſen & Prophetas.* Et Moſes & Prophetæ abierunt in ſpeluncis ſuis, & in antris & in caprinis pellibus: & illi erant pauperes ſicut Lazarus: & illi erant in calamitatibus, & illi ſuſtinebant famem. Quid quæris, vt mittam Lazarum? habent ibi Moſen Lazarum, habent ibi Prophetas Lazarum. Nam & Moſes Lazarus fuit, pauper fuit, nudus fuit. *Meliores diuitias eſſe arbitratus eſt paupertatem Chriſti, quàm diuitias Pharaonis.* Habent & Prophetas, habent Hieremiam, qui in locum luti mittitur, & pane tribulationis veſcebatur. *Habent omnes Prophetas, illos audiant.* Illi quotidie; hoc eſt, Moſes & Prophetæ contra quinque fratres tuos prædicant, illi eos doceant, illi eos inſtituant, illi vocent oculum. Et quid ei dicant? Ne videas carnaliter, ſed vide ſpiritualiter. *Quod vidimus*, inquit, *quod audiuimus, quod manus noſtræ palpauerunt de ſermone Dei.* Ille docet etiam aures, ille docet etiam odoratum, ille docet etiam ſaporem: omnes Prophetæ, omnes Sancti iſtos fratres docent.

Lazarus paupertate. Hebr. 11. v. 38.

Ibid. v. 26.

Ier. 36. v. 6.

1. Iohn 1. v. 1.

Et dixit illi: Non, Pater Abraham: ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Dum neſcimus, hîc dogma monſtratur: aliud quidem dicitur, ſed ſignificatur aliud. Scit fratres iſtos non poſſe ſaluari, niſi aliquis ab inferis reſurrexerit. Denique Iudæi, qui tantùm Moſen audiunt & Prophetas, & nemo eis reſurrexit ab inferis, propterea fratres iſtos ſaluatos non habent. *Sed ſi quis ab inferis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Si quis ierit ab inferis*, neſcio quis iturus ſit. Non enim mereor in pœnis conſtitutus eum noſſe, qui reſurrecturus eſt: ſed hoc ſcio, quia quicunque reſurrexerit à mortuis, & prædicauerit, ille poterit iſtos fratres ſaluos facere. Ille ſaluauit aures, ille enim dicit: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ille ſaluauit oculos, ille enim dicit: *Lucerna corporis tui eſt oculus tuus.* Ex illius ore Apoſtolus loquitur: *Chriſti bonus odor ſumus Deo.* Ex illius ore loquitur & Pſalmiſta, dicens: *Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.* Ille ſaluauit & tactum. Quodammodò de iſtis omnibus fratribus Ioannes loquitur: *Quod vidimus*, inquit, *quod audiuimus, quod manus noſtra palpauerunt.* Iſtos fratres reſurrectio ſaluauit Domini. Denique iſti fratres & in nobis erant, antequam Chriſtus nobis reſurgeret. Oculus meus videbat malè, ducebat me poſt veſtigia meretricis. Simpliciter videre non poterant alterius pulchritudinem, erat enim flamma mea mihi. Aures antea pœnæ erant. Delectabar enim canticis, & turpia verba libenter audiebam. Odoribus delectabar, non quidem bonis, ſed malis: quia interficiebant animam meam. Gulæ meæ non poterant, nec terra, nec maria ſufficere. Gulæ meæ omnia ſeruorum miniſteria parebant. Tactus meus me ducebat in captiuitatem, mulierum complexibus delectabar. Videtis quomodò iſti fratres antequam Chriſtus reſurgeret me ducebant in mortem? ille mortuus eſt, & ego vixi: ille mortuus eſt, & iſti fratres ſurrexerunt: imò propterea mortui ſunt, vt viuerent: mortui ſunt carne, vt viuerent ſpiritu. Nunc oculus meus Chriſtum videt, nunc auris mea Chriſtum ſolum audit, nunc ſapor illum guſtat, odoratus illum odoratur, tactus meus illum amplectitur.

v. 30.

Quinque fratres, non ſaluat, niſi qui ab inferis reſurrexit.

Luc. 8. v. 8. Apoc. 2. v. 11.

Matth. 6. v. 22.

2. Cor. 2. v. 15.

Pſal. 33. v. 9.

1. Ioan. 1. v. 1.

fort. obſcœna.

A *Ait autem ille : Si Moſen & Prophetas non audiunt.* Videte quomodò ſermo Domini animam erudiat dogmate. Nec ex eo quod diximus non poſſe ſaluari fratres iſtos, niſi aliquis à mortuis reſurrexerit, locum dederamus Marcioni, & Manichæo, qui deſtruit vetus Teſtamentum. Illi enim cùm dicunt, non poſſe ſaluari animam niſi tantùm per Euangelium, vetus deſtruunt Teſtamentum. Abraham verò nunquid eum deſtruit, qui reſurrecturus eſt? Non enim dicit, Audiant Moſen & Prophetas: Quid ſpectas eum, qui reſurrecturus eſt? Si enim hoc dixiſſet, deſtruxiſſet Euangelium. Sed quid dixit? *Si Moſen & Prophetas non audiunt: neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.* B *Si enim crederetis Moſi, crederetis & mihi: ille enim de me ſcripſit.* Vide ergo quid dicat Abraham. Benè quidem facis eum expectare, qui reſurrecturus eſt. Sed & Moſes, & Prophetæ hoc ipſum prædicant, quòd ille quidem reſurrecturus eſt. Sed in illis Chriſtus loquitur: ſi illos audias, & illum auditurus es. Multa ſunt quæ dicuntur, & Pſalmus myſticus fuit, qui lectus eſt; hoc eſt centeſimus tertius, & maximè illud: *Draco iſte quem formaſti ad illudendum ei.* Et illud quod ſcriptum eſt: *Herodij domus dux eſt eorum.* Omnia plena ſunt ſacramentis, & non dico vna hora, ſed dies vix ſufficiet ad interpretationem. C

Ioan. 5. v. 46.

Moſes & Prophetæ annuntiant Chriſtum.

Pſal. 103. v. 26.

Ibid. v. 17.

Quoniam autem iam ingreditur Quadrageſima, ſi illud tempus fuerit, & Dominus dederit occaſionem, & illius loci conabimur ſacramenta diſſerere. Nunc ſufficit vobis audita de Lazaro, imò Lazarum fuiſſe & diuitem: & diuitis non tormenta deterreant, ſed pauperis exempla prouocent. Anima Chriſtiana, anima Monachi, anima eius, qui nudus nudum Chriſtum ſequitur: quando aliquem diuitem viderit, quando ſibi applaudit in diuitiis, & in pompâ illum diuitem cogitat; conſideret vocem & clamorem diuitis, Lazari digitum poſtulantem; ſimúlque conſiderate, quod penè obliti fueramus dicere. D

Haud liquet cuius tru Eccleſiæ auctor tractatum de diuite & Lazaro iecitat initio Quadrag. Cet. è Græcis Dominica Lazari & diuitis 5. eſt ab Ind. & one: quæ proinde lógè diſtat à Quadrageſ.

Dicat enim aliquis, & dogmata peruerſum inferat; Hoc quod videtur, ante iudicium videtur, an poſt iudicium? Dicat aliquis, poſt iudicium. Nam ideo & in pœnâ eſt alius, alius in refrigerio. Et quomodo dicitur, *Habent Moſen & Prophetas?* Si autem ipſe Chriſtus docet, & qui loquitur ipſe eſt, & ante reſurrectionem docet, & ſecundum interpretationem noſtram, reſurrectio Chriſti poſtulatur: ergo ante reſurrectionem eſt; & dicat aliquis, ergo & ante iudicium? Do vobis aliquod exemplum, vt exemplis poſſimus E cognoſcere veritatem. Finge aliquem in latrocinio deprehenſum eſſe, hunc miſſum eſſe in carcere tenebroſo, hunc miſſum eſſe in neruo, & tormentis expectantem quidem ſententiam, ſed & non eſſe ibi ſine pœnâ. Nam ex ipſo loco intelligit quid paſſurus ſit: licet enim necdum ſuſceperit pœnam capitalem, licet necdum venerit dies iudicij, tamen de carcere, de tenebris, de ſquallore, de fame, de ſtridoribus catenarum, de gemitu compeditorum, de lacrymis eorum qui cum eo ſunt, intelligit in quali pœnâ ſit futurus. Si enim tanta pœnarum prælua ſunt, quid futurum

Et hic auctor ſentit quod Ambroſ. inſinuat, non torqueri animas ante diē iudicij: quâ de re ſtādum decreto vnionis Eugenij.

A erit inter ipſa ſupplicia? Si necdum venit ad iudicium, & necdum pœna perfecta eſt, & deſiderat aquam frigidam, quid in iudicio paſſurus eſt? Simúlque conſiderandum, quòd Abraham apud inferos erat: necdum enim Chriſtus reſurrexerat, qui illum in paradiſum duceret. Antequam Chriſtus moreretur, nemo in paradiſum conſcenderat, niſi latro. Romphæa illa flammea, & vertigo illa claudebat paradiſum. Non poterat aliquis intrare in paradiſum, quem Chriſtus clauſerat. Latro primus cum Chriſto intrauit. Magnitudo enim fidei, meruit magnitudinem præmiorum. Non enim credidit, in regno videns Chriſtum: non illum vidit fulgentem, non illum vidit de B cœlo reſpicientem, non vidit ei miniſtrantes Angelos. Certè, vt liberè dicam, non vidit liberè ambulantem, ſed vidit eum in cruce; vidit illum bibentem acetum, vidit eum ſentibus coronatum, vidit eum confixum ad crucem, vidit eum precantem auxilium: *Deus, Deus meus, reſpice in me, quare me dereliquiſti?* & ſic credidit. O conditio varia, & caſus hominum! Apoſtoli ſecuri fuerant, & fugiunt: iſte in cruce Dominum confitetur. O Petre, ô Ioannes, qui dixeras: *Et ſi me necesse eſt mori, nunquam te negabo.* Promittis, & non facis. Ecce alius damnatus in C homicidium, quod non promiſerat, facit. Excluſus de loco es tuo, excluſit te latro. Ipſe primus ingreditur cum Chriſto in paradiſum. Ex latere diximus de latrone, neque enim obliti ſumus propoſiti: propoſueramus enim de paradiſo dicere, quod ante aduentum Chriſti nemo fuerit in paradiſo. Reuertamur ergo ad propoſitum. Latronis corona non nos errare faciat, ſed prouocet ad coronam.

Ante mortem Chriſti, clauſus paradiſus.

Latronis magna fides, ac præmium.

Pſal. 21. v. 1.

Matth. 26. v. 35.

Abraham necdum erat in paradiſo, quia necdum Chriſtus intrauerat cum latrone. Venit Chriſtus, & paſſus eſt: & multa corpora Sanctorum reſurrexerunt, & viſa ſunt in ſanD ctâ ciuitate. Crux Chriſti clauis paradiſi eſt. Crux Chriſti aperuit paradiſum: Nónne nobis dixit, quòd *regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud?* Qui in cruce eſt, non vim facit, nihil medium eſt. Et crux, & ſtatim paradiſus; ſed magnitudo pœnarum facit magnitudinem præmiorum. Hæc interim diximus: deprecemur Dominum, vt latronem, & iſtum Lazarum pauperem imitari poſſimus. Si perſecutio venerit, imitemur latronem: ſi martyrium fecerimus, ſtatim intrabimus paradiſum: ſi paupertatis pœnam ſuſtinuerimus, ſtatim in ſinum Abrahæ. Habet & ſanguis, habet & E pax loca ſua: habet & paupertas martyrium ſuum, & egeſtas benè tolerata facit martyrium; ſed egeſtas propter Chriſtum, non propter neceſſitatem: cæterum quanti pauperes ſunt, & diuites eſſe deſiderant, & ſcelera faciunt? Non ergo paupertas ſimplex beatum facit, ſed paupertas propter Chriſtum: fides famem non timet. Qui Chriſtum amat, non timet famem: qui Chriſtum habet, omnes ſecum diuitias habet. Negotiator quidam ſapientiſſimus vendidit vniuerſam ſubſtantiam ſuam, & cæteras margaritas, & emit ſibi vnam pretioſiſſimam margaritam: habuerat quidem margaritas, & pulcherrimæ erant,

Matth. 27. v. 52.

Chriſti crux, paradiſi clauis.

Matth. 11. v. 12.

Paupertas habet ipſa martyrium ſuum.

Matth. 13. v. 44.

& pretioſæ, Moſen habebat, Eſaiam habebat, Hieremiam habebat, & ſanctos Prophetas: ſed hæc ad comparationem Chriſti duxit pro
Phil. 3, v. 8.
ſtercore: Vnde & dicit Apoſtolus: *Quæ, inquit, erant mihi pro lucro, hæc æſtimaui pro ſtercore, vt Chriſtum lucrifacerem*; hoc eſt, vt margaritam vnam emerem. Vnde & in alio
Ier. 6, v. 16.
Propheta: *State in viis, & quærite viam.* Non dixit, dimittite vias: ſed, ſtate in illis viis, & quærite viam Chriſtum: cui ſit gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM IN IDEM
Euang. Hom. 2.

DESIDERII ERASMI Interpretatione recognitâ, exque nouis Græcis auctâ.

Ex Orat. 1. de Lazaro. Luc. 16. v. 19.
At pleriique hiſtoriam aſſeuerant, in quâ tamen ſint parabolica quædam & metaphorica: nec diſſentit Chryſoſt. etſi parabolam vocat.
Euangeliſtæ nec eadem ſemper ſcribunt, nec ſemper diuerſa.

HOmo quidem erat diues, & induebatur purpurâ ac byſſo, &c. Quâ gratiâ Dominus per parabolas locutus ſit, & quam tandem ob cauſam ex parabolis, aliâs quidem explicuerit, aliâs non item: & quidnam ſit parabola, & ſi qua ſunt huius generis alia, in aliud tempus reſeruabimus, ne ab oratione quæ nunc feſtinat, digrediamur. Cæterum illud modò vobis dicemus in præſentiâ, quis Euangeliſtarum ſcripſerit hanc parabolam à Chriſto fuiſſe propoſitam. Quis igitur is eſt? Nimirum Lucas ſolus, quandoquidem & hoc ſcire refert, quòd inter ea quæ referuntur ab Euangeliſtis, C alia dicuntur à quatuor communiter, alia ſpeciatim à ſingulis. Quam ob cauſam? vt ſimul & nobis eſſet neceſſaria reliquorum ſacra lectio, & euidenter perſpicua fieret illorum inter ipſos conſonantia. Etenim, ſi omnes omnia dixiſſent, nequaquam ad omnes cum ſtudio animum adieciſſemus, cùm vnus ad omnia docenda ſuffeciſſet: ſin autem omnes diuerſa omnia protuliſſent, nequaquam appatuiſſet illorum inſignis concordia. Quapropter & omnes communiter multa ſcripſerunt, & ſibi quiſque propriè ſumpſit nonnulla. Quod igitur docet Chriſtus, hoc eſt: *Homo quidem erat diues*, cuius vita variis vitiis erat inquinata, D nec ipſe tamen vllam ſentiebat calamitatem, verùm illi cuncta, velut è fontibus affluebant.
Diues rerũ ſucceſſu felix.
Quod enim illi nihil acciderit ſubitum, aut inopinatum, nec vlla doloris materia, nec vlla ægritudo oborta rerum mundanarum proſperitatem interruperit, hoc ipſum aperuit Lucas, dicens: *Epulabatur quotidie.* Cæterùm quod vitioſam egerit vitam, perſpicuum eſt ex ipſo
Immiſericors in pauperes.
vitæ exitu, quem ſortitus eſt: & item ante vitæ exitum, ex eo quòd ſic faſtidiuit pauperem. Nam iſta res declarat, quòd non huius ſolùm qui iacebat in veſtibulo, verùm nec alterius cuiuſquam ille miſertus fuerit. Etenim, ſi il-E lum perpetuò in veſtibulo proſtratum, quem quotidie ſemel atque iterum ac ſæpius videre cogebatur, foras prodiens ac domum rediens. (Non enim in biuio, nec in angiportu, occultóve loco decumbebat, ſed quà frequenter exibat, intrabátque diues, ſic vt vel nolens aſpicere videretur.) Ergo ſi illum non eſt commiſeratus, erga quem caſu obuiorum flexus eſt vnquam miſericordiâ? Etenim vt primum diem neglexerit, certè conſentaneum erat, vt altero die ſentiret aliquid affectus. Quod ſi hoc quo- A que die diſſimulauit, certè tertio die, certè quarto, certè quinto, aut huic proximo die prorſus animo flecti debebat, licet feris quoque fuiſſet immitior. Verùm nihil iſtiuſmodi
Luc 18. v. 4.
ſenſit, ſed illo quoque iudice, qui *neque Deum metuebat, nec hominem reuerebatur*, & impudentior erat, & inexorabilior. Nam illum quidem viduæ inſtantia, quamuis crudelem & aſperum, tamen flexit ad gratificandum, vicitque mulieris ſupplicatio. Hunc verò ne iſta quidem res flectere potuit, ad ſubueniendum pauperi: quanquam non erat ſimilis poſtulatio, ſed huius nempe Lazari multò fuit tum facilior, tum iuſtior. Nam vidua quidem illum implorabat aduerſus hoſtes ſuos: hic nihil B aliud petebat, quàm ſedare famem: ille tamen contempſit pereuntem, iacentémque. Illa flagitabat obſtrepens; hic autem cùm ſæpius vno die ſtimularetur acceſſu famis, ſilens apparebat diuiti, iacénſque. Hoc certè ſatis erat, vel ad ſaxeum cor emolliendum. Etenim qui obtundunt, in hos frequenter etiam prouocamur irâ. Cæterùm quoties videmus egenos multò cum ſilentio aſtantes, neque vocem vllam edentes: imò etiam ſi ſemper fruſtentur, non tamen moleſtè ferentes, ſed tantùm offerentes ſeſe noſtro conſpectui, quamuis ſimus ipſis lapidibus duriores, tamen admirabilem illam pauperum modeſtiam reueriti, flectimur. Iam & aliud accedebat iis, quæ dixi, non minus: videlicet quòd ipſa quoque facies pauperis erat miſerabilis, vtpote fame, diuturnáque valetudine confecta. Attamen nec harum rerum quicquam implacabilem illum emolliit.

Exaggeratur ſcelus,
Hæc igitur prima vitioſa crudelitas erat, inhumanitáſque cui nihil poterat accedere. Nec enim ſimile eſt, ſi cui res ſunt tenues, non ſuccurrat egenis; & ſi tantis affluens deliciis, alios fame tabeſcentes deſpiciat. Rurſum ſimile non eſt, ſi pauperem ſemel, atque iterum conſpectum prætercurras, & cùm quotidie videas ne ſic quidem ex aſſiduo conſpectu ſenſum humanum excitari ad miſericordiam. Rurſus aliud eſt, ſi quis calamitatibus & anguſtiis premitur, maléque affectus eſt animo, non opitu-D letur proximo: aliud, ſi qui tantâ fruitur voluptate, perpetuáque felicitate, alios fame tabeſcentes negligat, occludatque viſcera, nec vel ab ipſâ lætitiâ reddatur humanior. Nam illud profectò noſtis, quòd licet ſimus omnium immitiſſimi, tamen ſucceſſu rerum mitiores, benignioreſque reddi conſueuimus. At illum ne copia quidem rerum reddebat meliorem, ſed perſeuerabat verſus in feram; imò potiùs omnium ferarum crudelitatem, & inhumanitatem moribus ſuperauit. Et tamen hanc ſceleroſam, & inhumanam vitam agens, omni rerum proſperitate fruebatur. Alter verò iuſtus, ac vir-
Fauſta omnia ſuccedunt, Lazaro triſtia,
tutis ſtudioſus in extremis erat malis. Nam E Lazarum fuiſſe iuſtum, duobus argumentis declaratum eſt, tum exitu vitæ, tum & ante vitæ finem, ipſâ hominis in paupertate tolerantiâ. Quæſo, nonne videmini hæc oculis intueri? Diuiti nauis erat plena mercium, ac ſecundo nauigabat vento. Verùm, ne quid mireris, ad naufragium feſtinabat, eo quòd onus nolebat circumſpectè ponere.

Vitium aliud diuitis, voluptaria vita.
Vis tibi commemorem & aliud illius vitium? Quotidie vacabat deliciis. Nam & hoc erat vitium, non modò hoc tempore, cùm tanta à

nobis exigitur philoſophia, verumetiam in initio ſub veteri teſtamento, cùm nondum nobis eſſet oſtenſa tam exacta philoſophia. Audi igitur quid dicat Propheta: *Væ vobis, qui venturi eſtis in diem malum, qui appropinquatis, & tangitis ſabbata mendacia.* Iudæi putant ſibi ſabbatum otij gratiâ fuiſſe datum, verùm non eſt iſta cauſa: ſed potiùs, vt adducti à curis rerum temporalium, otium omne conſumerent in ſpiritalibus. Quod enim ſabbatum non otij, ſed ſpiritalis actionis materia ſit, dilucidum eſt ex ipſis rebus. Nam Sacerdos eo die duplum facit operis, qui quotidie non niſi vnicam hoſtiam offerre ſolitus, ſabbato iubeatur offerre geminam. Quòd ſi prorſus eſſet otij dies, oportebat Sacerdotem omnium maximè otium agere. Quoniam igitur Iudæi, corporalium rerum curis liberati non vacabant ſpiritalibus, vtputa ſobrietati, modeſtiæ, & audiendis diuinis ſermonibus: ſed contrarium potiùs faciebant, ſeruientes ventri, indulgentes ebrietati, diſtenti cibis, deliciantes, audi quomodo illos reprehendat Propheta. Cùm enim dixiſſet, *Væ qui venitis in diem malum*; & cùm addidiſſet, *Qui tangetis ſabbata mendacia*: indicauit ex additione, quomodò mendacia illis ſabbata eſſent. Quomodò igitur ea mendacia reddebant? Nimirum operando iniquitatem, ac dum deliciis & ebrietati vacarent, & ſexenta alia fœdiſſima perpetrarent. Quod vt verum eſſe intelligas, audi quæ ſequuntur. Ex iis enim quæ ſtatim ſubiungit, ea quæ dico oſtendit: *Qui dormitis in lectis eburneis, ac laſciuitis in ſtratis veſtris. Qui comeditis hædos è caulis, & vitulos e bubilibus lactentes: qui bibitis vinum defæcatum, ac primis vnguentis vngimini.* Accepiſti ſabbatum vt animam tuam liberares à vitiis, tu verò tum magis illa committis. Quid enim eſſe poſſit iſtâ mollitie nequius, quàm indormire lectis eburneis? Nam cætera quidem peccata ſaltem aliquam exiguam delectationem habent, velut temulentia, auaritia, & luxuria: cæterum in lectis eburneis dormire, quam adfert voluptatem? quod ſolatium? Num lecti pulchritudo reddit nobis ſomnum ſuauiorem, dulcioremque? Imò grauiſſimum eſt illud moleſtiſſimumque, ſi modò ſapiamus. Etenim ſi dum tu dormis in eburneo lecto, tecum reputes, quòd alius ne panem quidem habet, quo ſecurè veſcatur: nónne te tua condemnabit conſcientia, & inſurget in accuſationem iſtius inæqualitatis? Quòd ſi crimen eſt eburneis indormire lectis, cùm vndique etiam argento fuerint conueſtiti, quam adferemus excuſationem?

Amos 6. v. 3

Sabbatum non otij cauſâ datũ, ſed ſpiritalis operis & negotij. Duplices hoſtiæ fiebant in ſabbatis.

B

C

Ibid. v. 4.

Feſtis diebus maiora peccamus.

Lecti eburnei.

D

Argento conueſtiti.

Vis lecti videre pulchritudinem? Ego tibi nunc commonſtrabo, non plebeij neque militaris, ſed lecti regalis ornatum. Etenim quamuis fueris omnium ambitioſiſſimus, ſat ſcio, non optabis tibi lectum pulchriorem quàm Regis: & quod maius eſt, Regis non cuiuſlibet, ſed primarij, Regúmque omnium regaliſſimi, quique in hodiernum vſque diem celebratur toto terrarum orbe. En, oſtendo tibi lectum beati Dauid. Qualis igitur erat ille? Non argento & auro, ſed vndique lacrymis, & confeſſione erat exornatus. Hæc ipſe fatetur ita loquens: *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Itaque vice margaritarum vndique lacrymis

E

Dauidici lecti ſpecies, quam imitemur.

Pſal. 6. v. 7.

A erat diſtinctus. Hîc mihi conſidera mentem amore Dei flagrantem. Nam quoniam interdiu variæ ſolicitudines, curæque principum, ducum, gentium, populorum, militum, bellorum, pacis, ciuilium ac domeſticorum negotiorum, eorum quæ procul, eorum quæ propè, diſtrahebant & auocabant hominem; quod otij cæteri conſumunt ſomno, ille in confeſſione, lacrymis, ac precibus impendebat. Neque id ita faciebat per vnam noctem, vt alterâ deſiſteret, neque ſic per duas, tréſve, vt interim deficeret, verùm ſingulis noctibus id faciebat. *Lauabo* enim, inquit, *per ſingulas noctes lectum meum, & lacrymis meis ſtratum meum rigabo*: videlicet lacrymarum vbertatem exprimens, ſimul & perpetuitatem. Cùm omnes quierent, & otium agerent, ſolus ille tunc Deum interpellabat, & aderat ſopiri neſcius oculus ploranti, lamentantique, ſuáque profitenti mala. Talem tu quoque tibi parato lectum. Nam lectus argento obrectus cùm inuidiam hominum accerſit, tum iram ſupremi numinis inflammat. Cæterùm tales lacrymæ, quales erant Dauidis, ipſum etiam gehennæ incendium norunt extinguere.

Dauid Rex noctu orans, ac lacrymis intentus.

Lacrymæ extingunt gehennæ incendium.

B

Vis tibi alium commonſtrem lectum Iacob? Solum habebat ſubſtratum, & lapidem capiti ſuppoſitum, eóque vidit illum intelligibilem lapidem, eamque ſcalam, per quam aſcendebant ac deſcendebant Angeli. Huiuſmodi lectos excogitemus, vt eiuſmodi videamus inſomnia. Quod ſi lecto argenteo indormiemus, non modò nullam capiemus voluptatem, verumetiam animi moleſtiam perferemus. Cùm enim tibi ſuccurrit, quòd in ſummo rigore, mediáque nocte, dum tu lecto indormis, pauper in balneorum veſtibulis, paleis diſtentæ culcitræ incubat, culmis circuntectus, tremens ac rigore concretus, fame cruciatus: etiam ſi maximè ſis lapideus, ſat ſcio condemnabis teipſum, quòd tibi permittas ſupra quàm opus eſt, frui rebus, ac deliciis indulgere, cùm illi nec ad vſum ſuppetat. *Nullus*, inquit, *militans, implicatur ſæcularibus negotiis.* Miles es ſpiritualis: Talis autem miles non dormit in lecto eburneo, ſed humi. Non oblinitur vnguentis. Nam iſta cura eſt meretriciis amoribus implicatorum, ac perditorum, ſcenicorum, mentiſque deploratæ hominum. Te verò non oportet olere vnguentum, ſed ſpirare virtutem. Nihil immundius animâ, quoties corpus talem habet fragantiam: corporis enim ac veſtium fragantia, arguit intus latere animum grauęolentem, & immundum. Cùm enim diabolus aggreſſus, deliciis euirauerit animam, omnique vitiorum genere compleuerit, tum & corpus ipſum corruptionis ſuæ ſordibus per vnguenta inficit, & contaminat. Nec ſecus atque ii qui pituitâ naſi, catarrhóque, perpetuò laborant, & veſtes & manus & faciem contaminant, eò quòd ſubinde narium profluuium abſtergunt; anima quoque iſtius praui profluuij malitiam in corpus abſtergit. Quis enim præclarum aliquid, aut bonæ frugis opinabitur de eo, qui ſpirat vnguenta, qui muliebribus gaudet, vel potius meretriciè ſe gerit; qui ſaltatricularum elegit vitam? Spiret anima tua fragrantiam ſpiritualem, quò tum tibi ipſi, tum aliis tecum viuentibus maximam adferas vtilitatem. Nihil eſt enim, nihil eſt, inquam, deliciis pernicioſius.

Gen. 28. v. 12. Lectus Iacob.

C

D

2 Tim. 2. v. 4. Chriſtiani militis cubile humi.

Vnguentis animæ grauęolentia proditur.

E

Deliciæ perniciosiſſimæ.

Deut. 32. v. 15.

Recalcitrare Deo.

Audi rurſum quid de illis dicat Moſes: *Impinguatus eſt, incraſſatus eſt, dilatatus eſt, & recalcitrauit dilectus.* Nec ait, receſſit, ſed *recalcitrauit dilectus*; illius intractabilitatem nobis ſignificans. Atque alio rurſus loco: *Vbi comederis ac biberis, caue tibi ne quando obliuiſcaris Domini Dei tui.* Adeò deliciæ ſolent ad numinis obliuionem adducere.

Deut. 11. v. 16.

Proinde tu quoque, chariſſime, cùm ſedetis ad menſam, memento quòd poſt conuiuium orandum eſt tibi. Ita moderatè ventrem exple, ne grauatus non queas genua flectere, ac Deum inuocare. An non vides, quòd iumenta iugum ferentia, poſteaquam ad præſepe paſta ſunt, iter agunt, onera geſtant, ſuúmque explent miniſterium? Tu verò qui ſublatâ menſâ ad omne opus inutilis es & inidoneus, quum vitare poteris quominus videaris aſinis deterior? Quam ob rem? Quia tum maximè conuenit eſſe ſobrium, ac vigilantem. Nam tempus poſt menſam, agendi gratias tempus eſt. Non decet autem agentem gratias ebrium eſſe, ſed ſobrium, ac vigilantem. A menſâ non ad lectum, ſed ad deprecationem vertamur, ne brutis animantibus ſimus magis bruti.

Diſſimile.

A cibo ſum pro orandû.

Noui fore multos qui damnent ea quæ nunc dicuntur, veluti qui nouam quandam & miram conſuetudinem viuendi inueham. At ego magis damnabo prauam conſuetudinem, quæ nunc obtinuit. Etenim quòd poſt cibum & menſam non ad ſomnum oporteat ire, nec ad cubile, ſed oporteat cibo preces ac diuinarum Scripturarum lectionem ſuccedere, manifeſtiùs declarauit ipſe Chriſtus, qui cùm immenſam multitudinem accepiſſet conuiuio in deſerto, non remiſit illos ad lectum, aut ſomnum, ſed ad audiendos ſermones diuinos inuitauit. Non enim diſtenderat illorum ventres, neque ad ebrietatem impulerat, verùm vbi ſaturaſſet illos quantùm exigebat neceſſitas, ad ſpiritualem adduxit alimoniam. Itidem nos quoque faciamus, eóque modo conſueſcamus capere cibum, vt ad vitam tuendam duntaxat ſufficiat, non vt nos valeat grauare.

Chriſtus docet paſtos.

Expreſſit Socratis Apophthegma.

Non enim in hoc nati ſumus ac viuimus, vt edamus ac bibamus; ſed ideo edimus ac bibimus, vt viuamus. Ab initio non erat cibi cauſâ data vita, ſed vitæ cauſâ datus eſt cibus. Nos verò, perinde quaſi ob hoc ipſum viueremus, ita cuncta in hoc inſumimus. Cæterùm vt vehementior etiam fiat deliciarum redargutio, acriúſque pungat in his vitam agentes, agè rurſus ad Lazarum referamus ſermonem. Hoc enim pacto fiet, vt vobis ſit efficacior admonitio conſiliúmque noſtrum, cùm videatis non verbis, ſed factis corripi punirique eos, qui indulgent ingluuiei.

Diues igitur ille cum tantâ viuebat improbitate, quotidie deliciis vacans, lautiſque patinis fruebatur, grauius ſibiipſi ſupplicium accerſens, maiúſque parans incendium, ac vindictam Dei reddens implacabilem, vltionem exaſperans, ſic vt veniæ locus non eſſet. Pauper autem proiectus erat in veſtibulo, nec tamen erat moroſus, nec dicebat conuicia, nec indignabatur. Non dicebat apud ſe, quod dicunt complures. Quid tandem eſt hoc? Iſte, qui improbam crudeleníque vitam agit & inhumanam, omnibus ſuprà quàm opus eſt, fruitur bonis, nec vl-

Lazari paupertas non querula.

A lam animi moleſtiam patitur, nec aliud quicquam inopinatum, qualia multa ſolent in rebus humanis accidere; ſed purâ, nulláque ægritudine contaminatâ voluptate fruitur. Mihi verò ne tantùm quidem impartitur alimoniæ, quantùm poſtulat neceſſitas. Verùm iſti qui in paraſitos & adulatores, ac temulentiam quicquid habet conſumit, non aliter quàm è fonte cuncta affluunt. Ego porrò hîc iaceo, exemplum iis qui me conſpiciunt, probrum ac ludibrium, fame contabeſcens. An hæc ſunt prouidentiæ? An vlla iuſtitia reſpicit res hominum? Nihil horum neque dixit, ne-

Tanquam è fonte, prouerbium.

B que cogitauit. Vnde hoc liquet? Ex eo quòd Angeli ſtipatum deduxerunt, inque ſinum Abrahæ delatum depoſuerunt. Quod ſi blaſphemus fuiſſet, nequaquam illi tantùm contigiſſet honoris.

Ita cæteri quidem ob hoc demum tantopere mirantur hominem, quòd paupertate vixerit. Ego verò doceo illum nouem ſupplicia pertuliſſe, non quò puniretur, ſed quò clarior redderetur. Quod quidem etiam euenit. Nam paupertas quidem res eſt verè moleſta, id quod norunt quicunque ſunt experti. Nec enim vlla oratio poſſit aſſequi cruciatum, quem ſuſtinent ij quibus cum paupertate res

Nouem in Lazaro ſupplicia.

C eſt, ſi neſciunt vti philoſophiâ. In Lazaro verò non iſta tantùm erat calamitas, verumetiam aduerſa valetudo erat affixa, eáque ſupra modum grauis. Vide ſiquidem quemadmodum declarat vtranque calamitatem ad ſummum perueniſſe. Nam quòd omnem paupertatem Lazari paupertas tum ſuperauerit, declarauit dicens, quòd ne micis quidem potiri licuerit, quæ cadebant de menſâ diuitis. Porrò quòd valetudo quoque ad eandem menſuram peruenerit ad quam paupertas, vltra quam non poſſet ampliùs proferri, & id quoque rurſus declarauit, dicens, quòd

Paupertas maxima.

Aduerſa valetudo grauiſſima.

D canes lingebant vlcera eius: adeò erat fractis viribus, vt ne canes quidem poſſet abigere, ſed viuum cadauer iacebat, videns quidem eos accurrentes, nequaquam tamen valens depellere, vſque adeò illi membra erant ſoluta, vſque adeò erant arefacta morbo, vſque adeò conſumpta erant afflictione. Vides vehementer ſupráque modum & paupertatem, & ægram valetudinem oppugnantem corpus illius? Quòd ſi horum vnumquodque per ſe intolerabile eſt & acerbum, cùm ſimul conglomerata fuerint, an non adamas quiſpiam fuerit, qui hæc perferat? Multi frequenter laborant aduerſâ valetudine: cæterum non egent iis, quæ ad victum ſunt neceſ-

E ſaria. Alii paupertati extremæ ſunt obnoxij, verùm potiuntur bonâ valetudine, ſic vt altera res alterius ſit ſolatium: huic verò ambo concurrebant mala.

Agè, poſſes mihi nominare quempiam, ſimul & aduerſæ valetudini & paupertati obnoxium? ſed non vſque adeò deſolatum ac deſtitutum: Nam ille quidem quanquam non ex ſeſe neque à domeſticis ac familiaribus, tamen ab iis qui videbant miſericordiâ flexis ſubleuari poterat, in publicum proiectus. Huic verò moleſtias eas, quas antea diximus, moleſtiores reddebat, quòd ab iis qui aſſiſtere debebant, erat deſertus: & hanc ipſam deſolationem rurſum moleſtiorem videri faciebat,

Deſolatio in veſtibulo diuitis, ac

eius qui nequam afflueret bonis; cùm bonus ipſe omnibus deſtitutus iaceret.

quòd in veſtibulo diuitis iacebat. Etenim ſi in **A** terrâ deſertâ nulliſque habitatâ iacens hæc paſſus fuiſſet, neglectúſque iacuiſſet, haudquaquam tantundem habuiſſet cruciatus. Nam ſi nullus adſit, hoc ipſum etiam nolenti perſuadet, vt ferat quæ accidunt. Cæterùm quòd in medio tam multorum iacens, ebrietati indulgentium, ſuauiter viuentium, à nemine vel vulgarem curam nanciſceretur, id reddebat ſenſum dolorum acriorem, magiſque incendebat animi ægritudinem. Non enim perinde ſi abſint qui ſuccurrant, atque ſi adſint quidem, ſed nolint porrigere manum, mordere ſolet animum in calamitatibus: qund quidem tuoe huic accidit. Nullus erat qui dictis conſularetur, nullus erat qui fa-**B**ctis adferret ſolatium, non amicus, non vicinus, non cognatus, non videntium quiſquam, adeò erat tota diuitis deliciis corrupta familia. Ad hæc aliam doloris acceſſionem adiungebat, quòd alterum illum in felicitate conſpiciebat: non quòd inuidus eſſet ac prauus, ſed quòd omnes ſolent in aliorum proſperitate exactiùs ſuas perſentire calamitates. In diuite autem erat aliquid maius ad eius animum exulcerandum. Non enim iam ſolùm ſuam ipſius calamitatem cum illius proſperitate conferens, grauiorem reddidit ſuorum malorum ſenſum: verumetiam perpendens, quòd ille vitam ducens crudelem & inhumanam in omnibus proſperaretur, ipſe verò virtutem ac modeſtiam amplexus, extrema pate-**C**retur mala: hincque ad huc inconſolabilem ſuſtinuit animi moleſtiam. Nam ſi vir iuſtus fuiſſet diues, ſi modeſtus, ſi ſuſpiciendus, ſi omni virtute præditus, nequaquam illi perinde doluiſſet. Nunc verò cùm diues eſſet, & vitam ducens improbam, & ad extremum vſque malitiæ prouectus, & tantam inhumanitatem oſtendens, & hoſtilem auimum gerens, nec ſecus atque lapidem ipſum prætercurrens, ſine verecundiâ, ſine miſericordiâ: denique ſuper hæc omnia, tantâ potiens rerum copiâ, cogita quàm probabile ſit, quòd velut alternis fluctibus merſerit ille pauperis animum: cogita qualiter affectum fuiſſe Laarum conſentaneum eſt, cùm vi-**D**deret paraſitos, adulatores, famulos aſcendentes, deſcendentes, egredientes, ingredientes, circuncurſantes, tumultuantes, ebrios, ſalientes, omne laſciuiæ genus exhibentes: ſic enim quaſi propter hoc veniſſet vt eſſet alienorum bonorum t: ſtis, ita in veſtibulo proiectus erat, ſolùm vitæ tantùm habens, vt ſua mala ſentire poſſet, in portu faciens naufragium, iuxta fontem moleſtiſſimâ ſiti diſcruciatus animo.

In portu naufragiū.

Quòd ſine exemplo: nulliſque ſociis hæc pateretur.

Dicam & aliud quoddam præter hæc malum. Non poterat alterum videre Lazarum. Nam nos etiam ſi innumera patiamur mala, habemus tamen ad alium ſpectantes, vnde ſufficientem accipiamus conſolationem, magnúmque feramus moleſtiæ delinimentum. Nam malorum noſtrorum reperire conſortes, ſiue in factis ſiue in dictis, multum affert ſolatij lugentibus. Ille verò neminem alium habebat, ad quem reſpiceret eadem cum illo paſſum: imò ne audire quidem poterat de quoquam, qui maiorum ipſius ætate tam acerba ſuſtinuiſſet. Hoc autem ſatis eſt ad inducendam animo caliginem.

Durum hoc; non ſperatam Lazaro reſurrectionem. Vide Sixti Senen. annot. 84. tom. 5.

Poſſum & aliud his omnibus addere, videlicet quòd ne de reſurrectione quidem quicquam potuerit philoſophari; ſed huius vitæ res credebat, huius vitæ fine terminari. Erat enim ex eo-**A**rum numero, qui gratiam Euangelij præceſſerunt. Quod ſi nunc his temporibus poſt tantam Dei cognitionem, poſt egregias reſurrectionis ſpes, poſt illic repoſita peccantibus ſupplicia, poſt parata iis qui rectè vixerunt, bona, adeò deiectis animis ac miſeris ſunt nonnulli, vt ne horum quidem expectatione corrigantur: quid tandem eſt putandum illi accidiſſe, etiam hac deſtituto anchorâ? Nam ille tale nihil vnquam philoſophari potuit, eò qnòd nondum adueniſſet tempus eiuſmodi dogmatum.

Adhæc & aliud quiddam acceſſit, quòd & fama ipſius apud homines imprudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus vbi quos viderint **B** in fame, perpetuóque morbo, & extremis agentes malis, nec opinionem de eis habere bonam: ſed ex ipſâ calamitate æſtimare vitam, & omninò iudicare illos ob malitiam ſic affligi, aliáque multa huius generis inter ſe loquūtur: ſtultè quidem illi, loquuntur tamen. Hic ſi Deo charus eſſet, nequaquam ipſum in huiuſmodi malis eſſe pateretur. Hoc & in Iob, & in Paulo venit vſu. Nam & illi dicebant: *Nōnnt frequenter tibi dictum eſt in labore? vim autem verborum tuorum qnis ſuſtinebit? Si enim tu conſolatus fuiſſes multos, gnibuſque infirmis addidiſſes fiduciam: nunc verò peruenit in te labor, tu verò curaſti. Nonne tuus labor eſt?* Si quid tibi, inquit, bonæ rei geſtum fuiſſet, haudquaquam iſta patereris: ſed peccatorum & iniquitatis luis pœnas. Et **C** hoc erat quod maximè mordebat animum Iob. Ac de Paulo Barbari hoc ipſum dicebant: cùm enim viderent viperam pendentem de manu illius, nihil boni de illo ſuſpicabantur, ſed exiſtimabant eum hominem eſſe de numero eorum, qui extrema perpetrarunt ſcelera. Id perſpicuum eſt ex iis, quæ dicebant: *Hunc*, inquiunt, *à mari ſeruatum, vleio non paſſa eſt viuere.* Hoc autem non mediocriter nos quoque conturbare conſueuit. Attamen cùm fluctus eſſent tam mulsi, viciſſimque alij ſuper alios illum impeterent, non tamen demerſum eſt nauigium: ſed perinde, ac ſi in fornace poſitus veluti perpetuo rore refocillaretur, ita philoſophabatur.

Siniſtra hominū opinio occaſione calamitatis.

Iob. 4. v. 2.

Act. 28. v. 4.

D Non dicebat apud ſeſe quicquam tale, quale vulgus dicere veriſimile eſt: Iſte diues ſi mortuus illic punitur, dátque pœnas, vnum factum eſt vnum: ſi verò illic iiſdem potitur honoribus, duo facta ſunt nihil. An non hæc per fora circunfertis vos vulgares, veſtrûm plerique ex hippodromiâ, paganorúmque theatris in Eccleſiam importantes? Pudet me quidem, ac ruboreſuffundor, qui talia verba in medium proferā, niſi quod neceſſe eſt hæc dicere, vt vos à riſu incompoſito, probro, & pernicie horum verborum liberemini. Hæc multi frequenter dicunt ridentes, verùm hoc quoque diabolicæ verſutiæ eſt, loco dictorum ciuilium & vrbanorum, pernicioſa in vitam noſtram inducere dogmata. Hæc ſine fine & in officinis fori, & io ædibus plerunque circunferunt, quæ res eſt extremæ incredulitatis maximéque ridicula, animique puerilis. Nam dicere, num hinc profecti mali puniuntur, nec hoc vehementer habere perſuaſum, quòd omninò puniendi ſunt, incredulorum eſt ac dubitantium. Illud verò, quamuis hoc euenerit, quemadmodum etiam euenturum eſt, putare malos æquale præmium cum iuſtis reportare, extremæ dementiæ eſt.

Prouerbiū impium.

Quid quæſu ais? Si diues illuc profectus pu-

Exagitatur.

Nulla comparatio inter vitæ huius ac futuræ bona, & mala.

Pſal. 89. v. 10.

nitur, vnum factum eſt vnum? & quomodò illuc poſſit conſiſtere? quot enim annis vis illum his pecuniis fuiſſe fruitum? vis ponamus centum? Ego verò etiam ducentos pono, pono trecentos, pono his tantùm, & ſi vis mille, quod ſanè fieri non potuit: (*Dies* enim, inquit, *annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: ſi autem in potentatibus, octoginta,*) attamen ponantur mille: num poteſt, quæſo te, vitam oſtendere qua finem non habeat, ac terminum neſciat, qualis eſt illic iuſtorum? Age igitur, cedo, ſi quis in annis centum vidiſſet per vnam noctem ſuaue ſomnium, multiſque deliciis per ſomnum fruitus eſſet, ac centum annis puniretur: num is de hoc dicere poſſet, vnum & vnum, & vnicam noctem quâ ſomniauit, centum annis æquiparare? Dictu abſurdum. Hoc iam & de futurâ vitâ cogita: Nam quod eſt ſomnium vnum ad annos centum, hoc eſt præſens vita ad futuram: imò potiùs multo minus. Quod eſt exigua gutta ad pelagus immenſum, hoc ſunt anni mille ad futuram illam fruitionem. Et quid tandem queat aliquis ampliùs dicere, niſi quòd terminum non habet, & finem neſcit? quantúmque intereſt inter ſomnia & res veras, tantum intereſt inter huius vitæ ſtatum, & illius.

Hîc quoque puniuntur mali.

Quin & alioqui antequam illic puniantur, iam nunc qui improbè agunt, atque in peccatis viuunt, puniuntur. Nec enim mihi dixeris illum menſâ ſumptuoſâ frui, veſtibus circundari ſericis, mancipiorum greges circunferre, alios ſubmouere in foro: ſed explica mihi iſtius conſcientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, iugem metum, tempeſtatem, turbationem: videbis velut in curiâ mentem ad thronum conſcientiæ conſcendiſſe regalem, & tanquam iudicem quempiam ſedentem, & cogitationes loco carnificum adhibentem, in equuleo ſuſpendentem, lateráque conſcientiæ radentem vngulis, pro commiſſis vehementer inclamantem: cùm nemo ſciat, niſi quòd ſolus Deus hæc videre nouerit. Etenim qui committit adulterium, etiamſi millies fuerit diues, etiamſi nullum habeat accuſatorem, non deſinit tamen intus ſeipſum accuſare: & voluptas quidem temporaria eſt, dolor verò perpetuus, timor vndique ac tremor, ſuſpicio & anxietas; angulos metuit, vmbras ipſas formidat, ſuos ipſius famulos, conſcios, inſcios; illam quam corrupit, & virum quem affecit contumeliâ: obambulat amarum accuſatorem circunferens conſcientiam, cùm ſit ſuo ipſius iudicio damnatus, nec vel ad breue tempus poſſit reſpirare. Nam & in lecto, & in menſâ, & in foro, & in domo, & interdiu, & noctu, & in ipſis frequenter ſomniis hæc iniquitatis ſimulachra videt, ipſiúſque Cain vitam viuit, gemens ac tremens ſuper terram; cumque nemo ſciat, intus tamen ſemper ignem implicitum habet. Idem patiuntur & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt: hoc & ebrioſi; in ſummâ, quotquot in peccatis viuunt. Neque enim vllâ ratione iudicium illud poteſt corrumpi muneribus. Imò, etiamſi non ſectemur virtutem, dolemus tamen eò quòd non aſſequimur: & licet improbitatem ſectemur, tamen ceſſante voluptate quam ex peccato percipimus, ſentimus dolorem.

Conſcientiæ carnificina.

Gen. 4. v. 12.

Itaque ne dixerimus de diuitibus hîc impro-
A bè viuentibus, & de iuſtis illic felicitate fruentibus, quòd vnum ſit vnum, ſed quod duo ſint nihil. Quandoquidem iuſtis, & ea quæ illic ſunt, & ea quæ hîc ſunt, multam præbent voluptatem: qui verò ſibi per fraudem quæ non oportebat vſurparunt, tum illic puniuntur, tum hîc diſcruciantur expectatione ſupplicij illic futuri: deinde malâ, quam ab omnibus ferunt, opinione; præterea, quòd ipſum etiam peccatum animam ipſorum corrumpit: denique poſtquam hinc profecti ſunt, intolerabilia perpetiuntur ſupplicia. Rurſum iuſti etiam ſi hîc innumera perpetiantur acerba, bona tamen ſpes
B alit illos, habéntque voluptatem firmam, ſtabilem, & immobilem; ac poſt hæc, innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit. Nec enim iſtud mihi dixeris, Erat vlceroſus, verùm illud conſidera, quòd quouis auro pretioſiorem intus habebat animam: imò veriùs non animam tantùm, verumetiam corpus ipſum. Virtus enim corporis non eſt obeſitas, bonáque habitudo, ſed tantos ac tales ferre cruciatus. Non enim ſi quis in corpore geſtet talia vulnera abominandus eſt: verùm ſi quis in animo innumera habens vlcera, nullam illorum curam agat, is abominandus eſt, qualis erat ille diues, intus totus vlceroſus. Et quemadmo-
C dum canes huius lingebant vulnera, ſic & dæmones illius peccata. Et quemadmodum hic in fame cibi, ita ille in fame omnis virtutis viuebat.

Malorum vita miſera: bonorum, felix.

Ex animi bonis ac malis quiſque æſtimandus.

Hæc igitur omnia cùm ſciamus, philoſophemur, neque dicamus: Si illum Deus amaſſet, haudquaquam eum talem eſſe paſſus fuiſſet. Nam hoc ipſum quidem maximum eſt dilectionis argumentum. *Quem enim diligit Deus, caſtigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Et rurſus: *Fili, ſi acceſſeris ad ſeruiendum Domino, prapara animam tuam ad tentationem. dirige cor tuum ac perſeuera.* Eiiciamus igitur iſtas ſuperuacuas opiniones, vulgariáque iſtiuſ-
D modi dicta. *Turpitudo* enim, inquit *ac ſtultiloquium, & ſcurrilitas ne prodeant ex ore veſtro.* Nec ipſi talia loquamur: & ſi alios videamus talia loquentes, obturemus illis os: contra inſurgamus acriter, cohibeamus impudentem linguam. Age, ſi quem vidiſſes latrocinij principem graſſantem per vias, prætereuntibus inſidiantem, ea quæ ſunt in agris rapientem in ſpeluncas ac foueas ſubterraneas aurum & argentum defodientem, ac illic multa recludentem armenta, veſtes ac mancipia multa ex incurſionibus illis poſſidentem, age, dic mihi, num illum beatum diceres propter diuitias illas: an potiùs miſerum prædicares, propter ſuppli-
E cium illi venturum? Atqui nondum comprehenſus eſt, neque in manus iudicis traditus, nec in carcerem coniectus, neque accuſatorem habuit, neque in iudicium venit, ſed deliciis indulget, inebriatur, multáque rerum fruitur affluentiâ. Attamen non propter præſentia, quæque videntur, iudicamus illum beatum: ſed propter futura, quæque imminent, illum miſerum prædicamus. Hoc item & de diuitibus, & de auaris cogita. Latrones quippe ſunt vias obſidentes, res prætereuntium rapientes: velut in ſpeluncis ac foueis ſubterraneis, aliorum facultates in ſuis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præſentia, ſed miſeros propter futura, propter formidandum illud iudicium,

Epilogus.

Hebr. 12. v. 6.

2. Eccl. v. 1.

Eph. 5. v. 4.

Diues iniquus, latro.

propter ineuitabiles pœnas. Nam iſti quidem A latrones frequenter ex hominum manibus elapſi ſunt: nihilominus cùm hoc ſciamus, & à nobis ipſis deprecamur, & hoſtibus imprecamur iſtorum vitam, vnà cum execrabili rerum copiâ. Atqui ſub Deo vero iudice, non licet iſtud dicere. Nullus enim illius effugiet ſententiam, ſed omnes omninò, qui cum fraudibus & rapinis viuunt, Dei vindictam ſibi acerſunt illam immortalem finéque carentem, quemadmodum & diues ille.

Quæ quidem omnia apud noſipſos conferentes, dilectiſſimi, ne beatos iudicemus qui diuitiis, ſed qui virtute præditi ſunt: neque miſeros dicamus qui degunt in paupertate, ſed B qui cum improbitate: ne præſentia reſpiciamus, ſed futura proſpiciamus: ne externum amictum, ſed cuiuſque conſcientiam examinemus: ſectantéſque virtutem ac voluptatem, quæ ex rectè factis proficiſcitur, Lazarum imitemur, diuites ſimul ac pauperes. Non enim vnum tantùm, aut duo, triáve virtutis certamina ſuſtinuit: verùm & multò plura, paupertatem, aduerſam valetudinem, ſolitudinem ac deſtitutionem ab iis, qui curam illius gerere debebant: deinde quòd hæc omnia patiebatur in domo, quæ poterat hæc mala depellere, cùm videret illum à quo deſpiciebatur tantis frui deliciis; neque deliciis modò frui, verumetiam cùm im- C probè viueret, nihil tamen graue perpeti: præterea quòd non haberet alterum Lazarum, ad quem reſpiceret: præterea quòd de reſurrectione nihil poſſet philoſophari: ad hæc quòd ſuper hæc quæ diximus mala, ex calamitatibus illis à vulgo malam ferret opinionem, eo quòd non biduum, triduúmue, ſed per omnem vitam, & ſeipſum videret in eiuſmodi calamitatibus, & diuitem in diuerſo rerum ſtatu. Quomodò igitur ſumus excuſandi, ſi cùm hic cunctas afflictiones ſimul conglomeratas tantâ pertulerit animi fortitudine, nos ne dimidium quidē earum tulerimus? Non enim potes, non potes, inquam, alium quenquam commemorare, qui D talia, tantaque perpeſſus ſit mala. Eámque ob rem Chriſtus hunc potiſſimum exempli cauſâ propoſuit in medium, vt, ſi quando in res triſtes inciderimus, conſiderantes quanto ille interuallo nos ſuperarit, ex illius philoſophiâ, ſatis magnum ſolatium moleſtiæque lenimen capiamus. Communis igitur orbis doctor ille propoſitus eſt, rem quamcunque moleſtam patientibus, qui ſe conſpiciendum præbet omnibus, hóſque omnes ſuperans ſuarum afflictionum magnitudine. Pro his igitur omnibus gratias agentes benigno Deo, reportemus ex hac oratione fructum & vtilitatem: continenter hunc doctorem & in conſeſſibus, & in ædi- E bus, & in foro, denique in omni loco circunferentes, ſummóque ſtudio diuitias omnes, quas habet hæc parabola, percipientes: quò ſimul & præſentia citra moleſtiam mala tranſcurramus, & futurorum bonorum compotes euadamus: quæ nobis omnibus contingat aſſequi, gratiâ benignitatéque Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto gloria, honor, adoratio, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Lazarus vt imitandus.

Lazarus communis orbis doctor, graue quid ſuſtinentibus.

EIVSDEM IN IDEM
Hom. 3.

ADmiratus ſum charitatem veſtram, cùm heſterno die de Lazaro verba facerem, quòd & pauperis illius tolerantiam comprobaſtis, & diuitis immanitatem, inhumanitatemque fuiſtis deteſtati. Nam iſta non vulgaria ſunt bonæ mentis argumenta. Etenim quamuis non aſſequamur virtutem, ſi laudemus tamen virtutem, omninò poterimus ad illam pertingere. Similiter autem, etiam ſi non fugiamus malitiam, ſi tamen vituperemus malitiam, ſine dubio poterimus illam effugere. B Quoniam igitur multâ cum animi beneuolentiâ ſermones illos accepiſtis, agè, quæ reſtant etiam vobis perſoluamus. Vidiſtis illum in veſtibulo diuitis, videte eundem hodie in ſinu Abrahæ: vidiſtis illum cùm à canibus circumlingeretur, videte eundem ab Angelis ſtipatum: vidiſtis illum tum in paupertate, videte nunc eundem in deliciis: vidiſtis illum in fame, videte in multâ rerum affluentiâ: vidiſtis illum certantem, videte coronatum: vidiſtis labores, videte præmium, quotquot eſtis vel diuites, vel pauperes. Diuites quidem, ne putetis diuitias aliquid eſſe magni, ſi deſit virtus. Pauperes verò, ne iudicetis C paupertatem vllum eſſe malum: vtriuſque verò communiter ſtat hic præceptor, ac magiſter. Etenim ſi hic in paupertate non indignatus eſt, quam veniam merentur qui id faciunt in diuitiis? Si hic in fame tantiſque malis degens gratias egit, quid excuſationis adferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eandem peruenire virtutem? Rurſus pauperes, qui indignè moleſtéque ferunt egeſtatem quam impertabunt veniam, cùm hic in fame, penuriáque, ſolitudine, & aduersâ valetudine vitam aſſiduè trahens in ædibus diuitis, & ab omnibus deſpectus, ad hęc non habens alium ad quem eadem perpeſſum reſpiceret, ſic appareat phi- D loſophatus?

Ab hoc diſcamus non pro beatis habere diuites, neque pro miſeris habere pauperes. Imò, ſi verum fateri licet, ne diues quidem ille eſt qui multis opibus circumuallatus eſt, ſed qui non eget multis. Nec is pauper eſt qui nihil poſſidet, ſed qui multa concupiſcit. Ab hoc diſcite hunc eſſe finem paupertatis & opulentiæ: ſi quem videtis multa concupiſcentem, exiſtimato illum omnium eſſe pauperrimum, etiamſi poſſideat omnium opes. Rurſum, ſi quem videris non multis egentem, illum omnibus opulentiorem eſſe ducito, etiamſi nihil poſſideat: Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertatem & opulentiam æſtimare conſueui- E mus. Quemadmodum igitur eum qui perpetuò ſitit, non dixerimus rectè valere, etiamſi copiâ rerum affluat, etiamſi iuxta fluuios ac fontes accumbat. Quid enim prodeſt illa aquarum copia, cùm affectio maneat inſedabilis? Itidem & in diuitibus faciamus, eos qui perpetuò concupiſcunt, ſitiúntque aliena, ne putemus vnquam eſſe ſanos, nec vllâ frui rerum copiâ. Etenim qui ſuam ipſius concupiſcentiam non poteſt ſiſtere, etiamſi cunctorum opibus vallatus ſit, quomodo futurus eſt is vnquam in diuitiis? Eos verò qui quod habent ſuum, boni conſulunt: quique ſuâ ſorte contenti ſunt,

Eſt Orat. 2. de Lazaro.

Primus ad virtutem gradus, laudare virtutem.

Felix tranſitio habens propoſitionem.

Diues verè quis, ac pauper.

Simile.

nec

hec alienas eireunſpectant facultates : etiamſi fuerint omnium egentiſſimi, omnium opulentiſſimos ducere oportet. Non enim qui indiget alienis, ſed qui putat ſibi ſatis eſſe quod habet, omnium eſt opulentiſſimus. Sed agedum, ad propoſitam materiam reuertamur.

Luc. 16. v. 22.

Accidit, inquit, *vt moreretur Lazarus, ac deportaretur ab Angelis.* Hic malum quendam morbum cupio veſtris animis eximere. Sunt enim plerique ſimplices, qui putant animas violentâ morte decedentium fieri dæmones. Hoc autem non fit; non fit, inquam, iſtud. Non enim animæ violentâ morte decedentium fiunt dæmones, ſed animæ potiùs in peccatis viuentium. Non quòd mutetur illarum ſubſtantia, ſed quòd voluntas dæmonum prauitatem imitetur. Hoc & Chriſtus dixit Iudæis, *Vos filij diaboli eſtis*: non quòd in illius naturam eſſent tranſmutati, ſed quamobrem? *Quoniam*, inquit, *deſideria patris veſtri vultis facere.* Rurſus Ioannes: *Progenies viperarum, quis commonſtrauit vobis vt fugeritis ab irâ ventura? Facite igitur fructum dignum pœnitentiæ, ac ne velis dicere: Patrem habemus Abraham.* Etenim eas leges agnoſcit propinquitatis Scriptura, vt non qui naturâ coniuncti ſunt, ſed qui virtute malitiâve propinqui ſunt, ſoleat appellare cognatos. Et cuiuſcunque mores aliquis expreſſerit, huius & filium & fratrem illum eſſe dicit Scriptura. At cuius rei gratiâ diabolus iſtam peruerſam opinionem inuexit? Conatus eſt Martyrum defodere, & obruere gloriam. Etenim cùm illi morte violentâ deceſſerint, cupiens prauam de illis gignere ſuſpicionem, hoc fecit: verùm quod voluit, non potuit. Perſeuerant enim Martyres proprium obtinentes ſplendorem. Quin aliud multò crudelius perpetrauit, maleficis ipſique inſeruientibus per has opiniones perſuaſis, vt tenera multorum adoleſcentum corpora trucidarent: ſperantes futurum, vt fiant dæmones, ac rurſum ipſis inſeruirent. Verùm non ſunt iſta vera, non ſunt, inquam.

Erronea opinio, fieri dæmones animas violenter ſublatorũ.

Ioan. 8. v. 44.

Matth. 3. v. 7.

Excitata illa ad Martyribus cõcitandam inuidiam.

Ad incitãdum ad hominum necem maleficij cauſã.

D Quid igitur eſt quod dæmones dicunt. Monachi illius ſum anima? Sanè propter hoc ipſum non credo, quia dæmones dicunt: decipiunt enim auditores. Quapropter & Paulus ipſis, tametſi vera dicentibus, impoſuit ſilentium, ne ex veris nacti occaſionem, poſt admiſcerent mendacia, fidémque ſibi conciliarent. Cùm enim dixiſſent, *Iſti homines ſerui Dei altiſſimi ſunt, annuntiantes vobis viam ſalutis*: indignatus Apoſtolus, ſilentium impoſuit ſpiritui Pythonico, atque exire iuſſit. Et tamen quid mali dicebant? *Iſti homines ſerui Dei altiſſimi ſunt*: ſed quoniam plerique ſimpliciores non norunt ſemper diiudicare quæ à dæmonibus dicuntur, eos penitus excluſit à fide. Ex infamium numero es, inquit, non eſt tuum liberè loqui, tace: obmuteſce: non eſt tuum prædicare, Apoſtolorum iſta eſt auctoritas. Quid vſurpas quod tuum non eſt? Sile, infamis eſto. Sic & Chriſtus dicentes ipſi dæmones: *Nouimus te quis ſis*, increpauit multâ cum acrimoniâ: nobis legem præſcribens, ne quo pacto dæmoni fidamus, etiamſi nobis veri quid dixerit. His igitur cognitis, ne prorſus credamus dæmoni: imò etiam ſi quid veri loquatur, fugiamus illum & auerſemur. Nam ſana dogmata ſalutiferaque non à dæmonibus, ſed ex diuinâ Scripturâ licet exactè diſcere. Vt igitur cognoſ-

Nec vera dicentes dæmones audiendi.

Act. 16. v. 17.

Mar. 1. v. 34. Luc. 4. v. 34.

A catis non poſſe fieri, vt anima corpore egreſſa veniat ſub tyrannidem dæmonum, audi quid dicit Paulus; *Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato*; hoc eſt, non amplius peccat. Nam ſi animæ in corpore manenti diabolus non poteſt inferre vim, perſpicuum eſt quòd nec egreſſæ. Quomodò igitur, inquit, peccant, ſi vim non patiuntur? Volentes, ſpontéque ac ſeipſas iniuriâ afficientes peccant, non coactæ, neque tyrannide oppreſſæ: idque declarant omnes qui ſuperauerunt illius machinamenta. Veluti beatum Iob, cùm innumeris impetiſſet fraudibus omniaque miſcuiſſet, non potuit tamen perſuadere, vt aliquod verbum blaſphemum proferret. Vnde perſpicuum eſt quòd in nobis ſitum eſt, vt vel obtemperemus, vel non obtemperemus illius inſidiis, nec vllam neceſſitatem, neque tyrannidem patiamur ab illo. Non ſolùm ex iis quæ dicta ſunt, verumetiam ex propoſitâ parabolâ liquet, quòd animæ corpus egreſſæ, non amplius hic commorantur, ſed protinus abducuntur. *Accidit* enim, inquit, *vt moreretur, ac deportaretur ab Angelis.*

Rom. 6. v. 7.

Iob 1.

Animæ corporibus egreſſæ nõ hîc oberrant.

Non ſolùm autem iuſtorum animæ, ſed & eorum qui malè vixerunt, illuc deducuntur: atque id rurſum ex alio diuite perſpicuum eſt. Poſtquã enim vberem prouentum produxiſſent agri ipſius, dixit ſibiipſi: *Quid faciam? Demoliar horrea mea, ac maiora ædificabo.* Nihil iſthac mente infelicius: verè demolitus eſt ſua ipſius horrea. Nam horrea quæ deprædari non poſſunt, non ſunt muri, ſed pauperum ventres: quibus ille neglectis ſolicitus erat de parietibus. Quid igitur dicit Deus? *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te.* Hic ait deportatum fuiſſe ab Angelis, illic autem *repetunt*: & hunc quidem ceu vinctum educebant, illum verò vt coronam geſtantem ſtipabant. Et quemadmodum eum, qui priùs in ſtadia multa vulnera accepit, ac ſanguine conſperſus eſt, poſt, coronâ capiti additâ, hi qui ante ſtadium ſtant, ſuſceptum, multâ cum laude domum deducunt, applaudentes, benè ominantes, admirantes; ſic & Angeli Lazarum tum deducebant: illius verò animam repetebant, metuendæ quædam Virtutes fortaſſis ad hoc miſſæ: neque enim ſuâ ſponte anima ad illam ſecedit vitam: propterea quòd hoc ne fieri quidem poſſit. Nam ſi ciuitatem ex ciuitate vertentes egemus deductoribus; multò magis anima à carne diuulſa, & ad futuram tranſiens vitam, opus habebit vitæ ducibus. Quapropter frequenter nunc emergit, nunc in profundum demergitur, metuitque, & horret, cùm eſt à corpore diſceſſura. Nam cùm ſemper nos ſtimulat peccatorum conſcientia, tum verò maximè illa hora, cùm hinc ſumus abducendi ad illa tribunalia, metuendumque iudicium: tum enim ſiue quis rapuit, ſiue fraudauit, ſiue contumeliâ affecit, ſiue cuiquam præter cauſam inimicus factus eſt, ſiue aliud quodcunque facinus perpetrauit: vniuerſus illic peccatorum cumulus renouatur, & oculis exhibetur, mentémque ſtimulat. Et quemadmodum qui tenentur in carcere, ſemper quidem deiecti mœrentéſque ſunt, maximè tamen ſub illum diem quo ſunt educendi, & ad ipſas iudicis fores pertrahendi; próque cancellis fori ſtantes, ac iudicis vocem intus audientes exanimantur metu, nihilóque melius afficiuntur, quàm mortui. Sic & anima, maximè quidem in ipſo peccati tempore cruciatur & angitur, mul-

Luc. 12. v. 17.

Sanctorum animæ honore deducuntur: repetuntur, ac corporibus extruduntur animæ iniquorum.

Animæ peccatrici horror ſob exitu.

Simile.

tò tamen magis cùm hinc auulſa abducenda eſt.

Ergone tacetis qui hæc auditis? Multò maiorem vobis habeo gratiam pro ſilentio, quàm pro plauſibus: propterea quod plauſus quidem, ac laudes me faciunt glorioſiorem, ſilentium vero hoc vos reddit compoſitiores. Noui quod hæc quæ dicuntur moleſta ſunt, verùm multum lucri & inenarrabilem fructum adferunt. Diues ille ſi quem habuiſſet, qui ipſi talia monita taliáque conſilia admonuiſſet, ac non potius adulatores omnia ad gratiam conſulentes, atque ad delicias trahentes, nequaquam veniſſet ad illam gehennam, nequaquam ſupplicia toleraſſet intolerabi- B lia, nequaquam inconſolabiliter de his pœnituiſſet. Verum quoniam omnes ad gratiam loquebantur, tradiderunt illum incendio. Vtinam liceret hæc ſemper perpetuóque philoſophari, ac

Eccl. 7. v. 38. Pro 24 v. 27. Luc. 19. v. 8.

de gehennâ loqui. *In omnibus*, inquit, *dictis tuis memento nouiſſimatua, & non peccabis.* Ac rurſus. *Para ad exitum opera tua, & appara te ad viam.* Si quid cui rapuiſti, redde, & dicito iuxta Zachæum: *Do quadruplum, ſi quid rapui.* Si quid cui calumniæ intuliſti, ſi cui factus es inimicus, reconciliare, priuſquam veniatur ad iudicium. Omnia hic diſſolue, vt citra moleſtiam il-

Pœnitentia ſera poſt mortem.

lud videas tirbunale. Donec hîc fuerimus, ſpes habemus præclaras: ſimul atque vero diſceſſerimus C illuc, non eſt poſtea in nobis ſitum pœnitere, neque commiſſa diluere. Quapropter oportet nos aſſiduè præparari ad egreſſum hinc faciendum. (Quid enim ſi Domino viſum fuerit hoc veſpere vocare nos? Quid ſi cras? Incertum enim quid futurum ſit) vt perpetuo ſimus in certamine, & ad illam profectionem inſtructi, quemadmodum hic Lazarus ſemper erat in tolerantiâ patientiaque: quapropter tanto cum honore deductus eſt.

v. 22.

Mortuus eſt autem diues, & ſepultus eſt: nimirum animâ illius in corpore tanquam in monumento defoſſâ, ac ſepulchrum circumferente, nempe carnem. Non ſecus enim ille, quàm ſi ca- D tenâ quadam, temulentiâ ac ventris ingluuie vinctus eſſet, ſic otioſam illam ac mortuam reddiderat. Ne leuiter prętercurras illud, *ſepultus eſt.*

Plato in Cratylo, σῶμα quaſi σῆμα. Diuitis mors.

Hic mihi conſidera menſas argento circuntectas, lectos, tapetia, ornementa, quę totâ in domo ſunt omnia; vnguenta, aromata, vini meri copiam, eduliorum varietates, ciborum delicias, coquos, adulatores, ſtipatores, famulos, ac reliquam vniuerſam pompam, ſtrepitúmque extinctum, marcidúmque factum. Vbique cinis, vbique fauilla & puluis, lamenta & luctus, nemine ſuccurrente, neque ſemel egreſſam animam poſtea reuocante. Tunc declaratur, quid poſſit aurum, quid poſſint copioſę diuitię. Siquidem ex E tam frequenti famulitio nudus abductus eſt, & ſolus, nihil ex tantâ beneficentiâ ſecum ferre valens, ſed deſertus, indefenſus, ac neglectus: nullus eorum, qui prius eum colebant, qui auxiliarentur, aderat, erepturus à pœnâ ac ſupplicio: ſed ab omnibus diuulſus, ſolus interceptus eſt, vt illa non ferenda ſupplicia ſuſtineret.

Iſa. 40. v. 7.

Verè omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis tanquam flos graminis: exaruit gramen, & flos cecidit, ſed verbum Domini manet in æternum. Venit mors, & extincta ſunt illa omnia. Nec aliter quàm captiuum arreptum illum abduxit demiſſis oculis, pudore plenum, non audentem hiſcere, trementem, pauidum, perinde quaſi in ſomnis vni- A uerſis illis deliciis fruitus fuiſſet. Ac poſt hęc ſupplex diues factus eſt pauperi, atque nunc illius eget menſâ, illius, qui dudum eſuriebat; illius, qui canum roſtris obiectus iacebat. Breuiter res commutatæ ſunt, vniuerſi cognouerunt vter fuerit diues, vter pauper; quódque Lazarus quidem omnium fuerit opulentiſſimus, ille contra omnium pauperrimus.

Simile à fabulis ſcenicis.

Quemadmodum enim actores in ſcena, Regum ac ducum perſonas, item medicorum ac rhetorum, ſophiſtarum ac militum aſſumentes ingrediuntur, cùm ipſi nihil horum ſint: ſic ſanè & in præſenti vitâ, paupertas ac diuitiæ nihil aliud ſunt, quàm per- B ſonæ. Sicut igitur in theatro ſedens, ſi quem videris, ex iis qui inferius ludunt, perſonam geſtantem regis, non iudicas eum beatum, neque regem eſſe credis, imò nec ipſe optaueris eſſe talis: ſed cùm ſcias quòd ſit quiſpiam ex iis, qui verſantur in foro, funium opifex, aut faber ærarius, aut aliud quicquam tale, non iudicas illum beatum ob perſonam, aut ob veſtem ad talos demiſſam, neque ex hiſce rebus æſtimas illorum vitam, ſed deſpuis potius illum ob aliam vilitatem. Sic ſanè & hîc velut in theatro, videlicet in mundo ſedens, & in ſcena ludentes ſpectans, vbi videris complures diuites, ne putes verè diuites eſſe, ſed C diuitum obtectos perſonis. Nam quemadmodum ille qui in ſcenâ regem aut belli ducem agit, frequenter eſt famulus eorum, qui ficus aut botros vendunt in foro: itidem & hic diues crebrò pauperior eſt omnibus. Quòd ſi detraxeris illi perſonam, ſi conſcientiam explices & ingrediaris animum, multam illic offendes virtutis inopiam, comperiéſque omnium hominum abiectiſſimum. Quemadmodum enim inſtante veſperâ, digreſſiſque qui conſederant, vbi fuerint é theatro egreſſi, habitúmque fabulæ depoſuerint: qui prius reges ac duces eſſe videbantur, poſt apparent hoc quod ſunt: ita ſanè & nunc, poſtquam mors aduenerit, theatrumque dimiſſum fue- D rit, cum diuitiarum paupertatiſque perſonas depoſuerint, omnes illuc profecti, atque ex ſolis operibus iudicati, declarant qui verè ſint diuites, qui verè pauperes: qui honorati, & qui humiles. Itaque frequenter fit, vt qui hîc in diuitum numero fuerit, illic reperiatur omniũ pauperrimus, id quod accidit huic diuiti.

Nam ſimul atque incubuerat veſpera, hoc eſt, mors, éque præſentis vitæ theatro egreſſus eſt, perſonamque depoſuit; viſus eſt illic omnium eſſe pauperrimus: adeò verò pauper, vt ne guttam quidem aquæ haberet in ſuâ poteſtate, ſed pro hac rogaret? neque quod petebat, conſequi

Diuitis epulonis paupertas quanta.

E potuerit. Quid hac paupertate pauperius eſſe poſſet? *Sublevatis* enim *oculis ſuis ait ad Abraham: Pater, miſerere mei, & mitte Lazarum vt intingat ſummum digiti ſui in aquam, & inſtillet ori meo.* Vides quanta ſit afflictio? Cum proximus eſſet Lazarus, præteribat: nunc cum procul abſit, inuocat: quem frequenter ingrediens & egrediens non videbat, hunc procul ſemotum diligenter aſpicit. Sed quam ob cauſam illum intuetur? Frequenter fortaſſe dixerat diues iſte: Quorſum mihi opus pietate ac virtute? cuncta mihi velut è fonte affluunt, multâ fruor proſperitate, nihil ſuſtineo rerum inopinatarum: quam ob rem expeto virtutem? Hic pauper qui iuſtè piéque viuit, innumera patitur mala. Hęc

Honor, & corona repoſita laboribus pro pietate ſuſceptis.

nunc quoque multi frequenter dicunt. Vt igitur A radicitus has reuelleret opiniones, demonſtrat illi quòd malitiæ repoſita ſit vltio: contrà, honor & corona laboribus pro pietate ſuſceptis. Non propter hoc ſolùm autem vidit illum, ſed vt quæ paſſus fuiſſet pauper, hæc nunc & diues pateretur multò grauiùs. Quemadmodum enim illi moleſtiorem reddidit cruciatum, quòd in veſtibulo diuitis iacebat, quòd videret aliena commoda: ſic & huic grauiorem reddidit cruciatum, quòd in gehennâ iaceret, quòd Lazari videret delicias, quò non ſolùm naturâ ſuppliciorum, verumetiam comparatione honoris illius intolerabiliorem haberet cruciatum. Et quemadmodum Adam à paradiſo eiectum è regione paradiſi habitare iuſſit Deus, vt aſſiduus B conſpectus renouans moleſtiam, exactiorem illi præberet ſenſum expulſionis è bonis: Ita ſanè & hunc è regione Lazari conſtituit, quò videret quibus bonis ſeipſum priuaſſet. Miſi tibi, inquit, in veſtibulo Lazarum, vt tibi ad virtutem doctor eſſet, ac benignitatis materia: contempſiſti lucrum: noluiſti ad quod oportuit vti ſalutis occaſione, vtere poſthac illâ ad maioris cruciatus ſuppliciique materiam.

Aſpecta diuiti gloria Lazari, ad ipſius maiorem cruciatum.

Ex his diſcimus, quòd omnes qui à nobis ſunt contumeliis & iniuriis affecti, tunc ante faciem noſtram ſtatuentur. Quanquam hic nihil à diuite accepit iniuriæ: neque enim illius pecunias vſurparat diues, ſed ſuas non impartiuit. Quòd ſi is qui ſua non impartiit, accuſatorem C habet eum cui negauit miſericordiam: qui aliena quoque rapuerit, quam veniam conſequetur, vndique ipſum circunſtantibus quos affecit iniuriâ? Non enim illic opus erit teſtibus, neque accuſatoribus, neque probationibus, neque ſignis: verùm ipſæ per ſe res tales, quales eas geſſimus, ante oculos noſtros apparebunt. Ecce enim, inquit, homo, & opera eius. Siquidem & hoc rapina eſt, non impartiri de tuis facultatibus. Ac fortaſſis vobis mirum videtur eſſe quod dico, verùm ne miremini: teſtimonium enim vobis è diuinis Scripturis proferam, dicens, quod non ſolùm capere aliena, verumetiam tua non impartire cæteris, D & rapina ſit, & fraudatio, & ſpoliatio. Itaque Dominus Iudæos accuſans per Prophetam dicit: *Produxit terra prouentum ſuum, & non intuliſtis decimas, ſed rapina pauperis eſt in domibus veſtris.* Quoniam, inquit, oblationes ſolitas non dediſtis, rapuiſtis ea quæ ſunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans diuitibus quòd res pauperum poſſident, etiam ſi paternâ hæreditate obuenerint, etiam ſi vndecunque aliunde collegerint pecunias. Ac rurſum alibi dicit: *Ne ſpolies vitam pauperis*: qui verò ſpoliat, aliena tollit. Nam ſpoliatio quædam dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Propter E hoc igitur diſcamus, quòd quoties eleemoſynam non præſtiterimus, pari cum his qui ſpoliant ſupplicio afficiemur. Hetiles enim pecuniæ ſunt vndecunque eas collegerimus, & ideo tibi plura poſſidere conceſſit Deus, non vt in ſcortationes, temulentiam, ingluuiem, in veſtes ſumptuoſas, aliámque mollitiem conſumeres, ſed vt ea diſtribueres egentibus. Quemadmodum enim receptor quiſpiam qui regias pecunias accipiat, ſi neglexerit iis, quibus iuſſus eſt, diſtribuere, inque proprias conſumpſerit delicias, pœnas dat ac perditur: ita ſanè & diues receptor quiſpiam

Mal. 3. v. 10.

Duriora iſthæc omnia, tametſi non infitiandum præcipuum eſſe de eleemoſina, extra etiam extremam neceſſitatē.

Eccl. 4. v. 1.

A eſt pecuniarum, quæ pauperibus diſtribui debebant. Itaque, cùm in mandatis habeat eas diſtribuere ſuis conſeruis egentibus, ſi quid ampliùs quàm poſtulet neceſſitas, in ſeipſum inſumpſerit, grauiſſimas illic daturus eſt pœnas. Non enim ſunt ipſius quæ poſſidet, ſed conſeruorum illius. Parcamus igitur iis tanquam alienis, vt fiant noſtra. Quomodo autem illis parcemus tanquam alienis? Si illas non in vſus ſuperuacuos inſumpſerimus, ſed pauperum manibus impartiuerimus. Etiam ſi fueris opulentus, ſed plus quàm opus eſt inſumpſeris, rationem reddes pecuniarum tibi creditarum. Hoc idem fit in magnatum ædibus, multi ſuas ipſorum apotechas famulis ſuis commiſerunt: B verùm illi quibus commiſſæ ſunt, ſeruant quæ tradita ſunt, nec abutuntur commiſſis: verùm vbi iuſſerit dominus, diſtribuunt. Hoc tu quoque facito. Etenim accepiſti plura cæteris, non vt ea ſolus conſumas, ſed vt eorum cæteris bonus fias diſpenſator.

Seuera ſententia.

Diuitiæ tũ demum noſtræ fiũt cùm erogantur pauperibus.

Operæpretium autem fuerit & illud conſiderare; quam tandem ob cauſam non apud alium iuſtum, ſed in ſinu Abrahæ vidit Lazarum? Hoſpitalis erat Abraham: vt igitur redarguatur diuitis inhoſpitalitas, propterea Lazarum cum illo videt. Ille etiam prætereuntes venabatur, & in domum pertrahebat ſuam: hic verò etiam intra domum iacentem deſpexit, cumque talem theſaurum haberet, C & ſalutis parandæ materiam, præteribat quotidie, nec in quo oportebat, vſus eſt pauperis patrocinio. At non ita Patriarcha, ſed omnia contrà. Pro foribus ſedens venabatur prætereuntes omnes, & quemadmodum piſcator iacto in mare reti, piſcem quidem attrahit, attrahit autem frequenter & aurum, & margaritas: itidem & hic reti captans homines, piſcatus eſt tandem & Angelos, quódque mireris, etiam inſciens. Id quod & Paulus in huius laudibus dixit: *Hoſpitalitatis nolite obliuiſci: per hanc enim latuerunt quidam Angelis hoſpitio exceptis*: rectè dixit, *latuerunt*, ſiue inſcientes. Nam ſi ſciens illos excepiſſet tantâ D cum humanitate, nihil magni mirive feciſſet. Sed hæc tota laus, quod ignorans quinam eſſent qui præteribant, nec aliud eſſe credens quàm homines viatores, cùm alacritate vocauit intrò. Tu quidem igitur ſi quem nobilem ac ſplendidum exceperis, multámque præſtiteris alacritatem, nil mirum eſt. Nam virtus eius qui excipitur, etiam inhoſpitalem frequenter adigit, vt omnem exhibeat humanitatem: cæterùm illud maximum & admiratione dignum, quoties & vulgares, & abiectos, ac viles multâ cum beneuolentiâ excipimus. Propterea dicit: *Quandiu feciſtis vni ex* E *his minimis, qui credunt in me, mihi feciſtis.* Ac rurſus: *Ita non eſt voluntas coram Patre veſtro, vt pereat vnus ex puſillis iſtis?* ac iterum: *Quicunque offenderit vnum ex puſillis iſtis, expedit ei vt appendatur mola aſinaria circa ceruicem illius, & abiiciatur in mare.* Denique multus eſt Chriſto de puſillis & minimis ſermo: quod quidem & Abraham ſciens, non excutiebat quales eſſent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus; ſed ſine delectu prętereuntes excipiebat omnes. Nam eum qui præſtat humanitatem non oportet expoſcere vitæ rationem, ſed inopiæ mederi,

Lazarus quare in ſinu Abrahæ.

Gen. 18. v. 2.

Simile.

Hoſpitalitas ad omnes exhibenda.

Heb 13. v. 2.

Matth. 25. v. 40.

Matth. 18. v. 14.

Ibid. v. 6.

Egenti vel improbiſſimo impertiendum.

neceſſitatique prouidere. Vnicum habet patrocinium pauper, quòd eget, quódque in neceſſitate conſtitutus eſt: ne quid ab illo poſtules amplius: Sed etiam ſi fuerit omnium improbiſſimus, & eguerit neceſſario victu, ſedemus illius famem. Ita & Chriſtus præcepit, dicens: *Eſtote ſimiles Patris veſtri, qui eſt in cœlis, qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos.* Portus eſt in neceſſitate conſtitutorum homo miſericors: Portus autem omnes, qui in naufragium inciderunt, excipit liberátque, ſiue mali fuerint, ſiue boni: denique quicunque fuerint qui periclitantur, in ſinus ille ſuos excipit. Tu proinde ſi videris hominem, qui in egeſtatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitæ geſta examina, ſed medere miſeriæ. Quid ipſe tibi negotium accerſis? Liberauit te Deus omni tali ſolicitudine, & curioſitate. Quàm multa plerique fuerant dicturi, quámque difficiles erant futuri, ſi Deus præcepiſſet, vt prius accurratè vitam factaque ſingulorum diſquireremus, ac tum demum conferremus eleemoſynam? Nunc hac omni curioſitate nos liberauit. Cur ergo curas ſuperuacaneas nobis accerſimus? Aliud eſt iudex, aliud eleemoſynæ largitor. Ideo vocatur eleemoſyna: quòd eam & indignis damus. Vnde & Paulus dixit: *Vos autem bonum facientes non deficiatis erga omnes, ſed maximè erga domeſticos fidei.* Quòd ſi indignos curioſè diſcutiamus diſquiramúſque, ne digni quidem facilè in nos incident. Quòd ſi indignis quoque præſtiterimus beneficium, nimirum & digni, quique omnium illorum malitiam virtute penſent, venient in manus noſtras: ſicut euenit beato Abrahæ; cui minimè curioſò quales eſſent qui præteribant, contigit tandem vt & Angelos exciperet hoſpitio,

Matth. 5. v. 45.

Gal. 6. v. 9.

Iob Abrahæ nepos.

Hunc igitur nos imitemur, ſimúlque cum hoc nepotem illius Iob. Quandoquidem & hic progenitoris ſui magnanimitatem cum diligentiâ eſt imitatus. Eóque dicebat, *Oſtium meum ingiter patebat cuiuis aduenienti.* Non ſic huic patebat, vt alteri eſſet occluſum; ſed indifferenter apertum erat omnibus. Hoc exemplum & nos imitemur, nihil exquirentes vltra quàm oporteat. Nam ad hoc vt pauper dignus habeatur eleemoſynâ, ſatis eſt egeſtas. Quòd ſi quis cum hac commendatitione nos adierit, ne quid amplius curioſè ſcrutemur (nec enim moribus damus, ſed homini) nec illius ob virtutem nos eius miſereat, ſed ob calamitatem, quò nimirum & ipſi copioſam à Domino miſericordiam nobis conciliemus, vt & in nos, qui indigni ſumus, ſuam ille conferat benignitatem. Nam ſi in conſeruis noſtris cœperimus exquirere dignitatem, moréſque veſtigare, idem & Deus facturus eſt in nobis: dúmque ſtudemus à conſeruis repoſcere vitæ cauſas, ipſi ſuperni numinis benignitatem amittemus. *In quo enim,* inquit, *iudicio iudicaueritis, iudicabimini.* Sed ad rem redeamus.

Iob. 31. v. 32.

Matth. 7. v. 2.

Diues, cur Abraham non Lazarum inclamarit.

Itaque cùm videret illum in ſinu Abrahæ, ait: *Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum.* Quamobrem non ad ipſum Lazarum direxit ſermonem? Pudor obſtabat ac verecundia. Ex iis enim quæ in illum fecerat, arbitrabatur illum omnino meminiſſe malorum præteritorum. quoniam, ſi ego, inquit, tantâ rerum affluens copiâ, nihil ab illo læſus adeo deſpexi hominem, vt ne micas quidem impartierim, quanto magis ille ſic contemptus, non annuet petenti beneficium? Hæc non vt Lazarum accuſemus, dicimus. Neque enim hoc animo fuit Lazarus, abſit: ſed cauſam indicamus, quid hic veritus non implorarit ipſum Lazarum, ſed potius Abraham inclamarit, quem exiſtimabat neſcire quæ fuerant acta. Atque illius digitum nunc implorat, quem crebro paſſus fuerat exponi canum linguis.

v. 51.

Modeſta repulſa petitionis oblatæ.

Quid igitur ille? *Fili, recepiſti bona tua.* Vide philoſophiam, vide humanitatem iuſti. Non dixit, inhumane, crudelis, ſceleratiſſime, cùm tam multa intuleris homini, nunc mentionem nobis facis humanitatis, miſericordiæ, & veniæ? Non pudet? Non erubeſcis? Sed quid dicit? *Fili,* inquit, *recepiſti bona tua.* Nam *animam,* inquit, *deiectam non addes perturbationem.* Satis eſt illi ſuus cruciatus, vt ne illius calamitatibus inſultemus. Ac ne putares, quòd memor præteritorum malorum vetuerit abire Lazarum, filium illum appellat. Quod in meâ, inquit, poteſtate eſt, impertio tibi: cæterùm vt hinc abeamus illuc, non eſt iam noſtræ facultatis. *Recepiſti bona tua.* Quare non dixit, cepiſti, ſed, *recepiſti?* Hinc video magnum conſiderationum mare nobis aperiri. Quapropter quæ dicta ſunt ſummâ curâ ſeruantes, tam quæ hodie quàm quæ heri diſſerta ſunt, ſummo cum ſtudio reponamus, & ex iis quæ dicta ſunt, ad audienda quæ pòſt dicentur, noſipſos magis idoneos reddamus. Et quidem ſi fieri poſſit, facite vt omnium memineritis. Quod ſi id fieri non poteſt, hortor vt pro omnibus illud perpetuò memineritis, quod non communicare pauperibus, eſt rapinam in illos exercere, illorúmque fraudare vitam: quódque non noſtras, ſed illorum res detinemus. Nam ſi hoc animo fuerimus, pecuniam omnem effuderimus, ac Chriſtum eſurientem hîc alentes, multámque hinc nobis opulentiam recondentes, poterimus futurorum eſſe compotes bonorum: quæ nobis omnibus aſſequi contingat, gratiâ ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & Spiritu ſancto gloria, honor, poteſtas, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum: Amen,

Eccl. 4. v. 3.

Dilata ſolutio in aliam concionem.

EIVSDEM DE EODEM

HOMIL. IV.

Orat. 3. de Lazaro.

HAudquaquam mediocrem nobis vtilitatem attulit Lazari parabola, tum diuitibus, tum pauperibus, vt quæ hos quidem docuerit facilè perferre inopiam: illos vero non paſſa ſit efferri, ſibique placere ob diuitias, cum ex ipſis rebus demonſtrarit, illum omnium eſſe maximè miſerabilem, qui vitam agit in deliciis, nulli ſua bona communicans. Age igitur & hodie denuo tractemus idem argumentum, quandoquidem qui in metallis operantur, vbicunque viderint multas auri venas, illic fodiunt acriùs, nec priùs abſiſtunt, quàm totum quod reperiri potuit, exhauſerint. Redeamus igitur illuc, vbi ſermonem heri finiuimus, vt illinc eundem inſtauremus.

Simile: Diligentia in ſcrutandis Scripturis.

Poteramus quidem vnius diei operâ vobis totam hanc explanare parabolam: verùm non hoc agimus, vt nos multa locuti diſcedamus, ſed vt

vos, diligenter acceptis, animóque infixis, quæ A dicta ſunt, ex iſtâ cuſtodiâ ſentiatis fructum aliquem ſpiritalem. Nam & mater amans, dum infantem lactentem parat ad ſolidum cibum adducere, ſi ſimul multum meri infundat o.i, nihil prodeſt infanti, refundente puero, quod datur, ac tuniculam, quâ pectus tegitur, irrigante. Quòd ſi ſenſim ac paulatim infundat, puer quod traditum eſt, abſque moleſtiâ tranſmittit. Proinde ne vobis itidem quod traditum fuerit effluat: non ſemel vobis inclinauimus doctrinæ poculum, ſed in dies aliquot partiti ſumus, paſſi vos interim hiſce diebus interquieſcere ab audiendi labore, quò ſimul & ea quæ depoſuimus, ſic infigantur animo veſtræ charitatis, vt excidere non poſſint, & ea quæ dicentur, ſedatis ac vegetis mentibus excipiatis. Eóque crebro vobis prædicimus multis antè diebus argumentum, de quo ſumus locuturi, vt bis in medio diebus ſumpto libro, perpenſáque rei ſummâ totâ, poſteaquam intellexeritis quid dictum ſit, quid reſtet dicendum, mentem veſtram inſtructiorem reddatis ad audienda, quæ poſt diſſerentur. Idque ſemper hortor, & hortari non deſinam, vt non hic tantùm attendatis iis quæ dicuntur, verumetiam cùm domi fueritis aſſiduè diuinarum Scripturarum lectioni vacetis. Quod quidem & iis qui priuatim mecum congreſſi ſunt, non deſtiti inculcare. Neque verò mihi quiſquam proferat putida illa & abſurda verba planéque damnanda: Ego forenſibus cauſis affixus ſum, publica gero negotia, artificium exerceo, vxorem habeo, alo liberos, familiæ curam gero, mundanus homo ſum, non eſt meum legere Scripturas, ſed eorum qui mundo dixerunt vale, qui montium vertices occuparunt, qui vitam eiuſmodi continenter agunt. Quid ais, homo? Non eſt tui negotij Scripturas euoluere, quoniam innumeris curis diſtraheris? Imò tuum magis eſt, quàm illorum. Neque enim illi perinde Scripturarum egent præſidio, atque vos in mediis negotiorum vndis iactati. Nam Monachi quidem à foro, forenſibuſque negotiis liberi; quique in deſerto fixere tuguriola, neque cum quoquam habent commercium, ſed in illâ quietâ tranquillitate cum omni ſecuritate philoſophantur, ac velut in portu ſedentes, rebus vehementer tutis fruuntur. Nos contrà velut in medio mari fluctuantes, innumeriſque velimus nolimus peccatis obſtricti, ſemper opus habemus perpetuo iugique Scripturarum ſolatio. Illi ſedent procul à conflictu, eóque nec accipiunt multa vulnera: tibi verò quia perpetuò ſtas in acie, quia frequentes accipis plagas, idcirco magis opus eſt remediis, vt quem & vxor prouocat, & filius contriſtat, atque ad iram commouet, & cui inſidiatur hoſtis, & inuidet amicus, & vicinus inſectatur, & commilito ſupplantat, frequenter & iudex minatur, & paupertas eſt moleſta, & domeſticorum amiſſio luctum adfert, & proſperitas inflat, & aduerſitas contrahit. Breuiter, varia iracundiæ, varia curarum, varia perturbationis, varia mœroris, varia iactantiæ, varia tumoris, tum occaſio tum neceſſitas, nos vndiquaque circunuallat, innumeráque ex omni parte tela volitãt: vnde neceſſe eſt indeſinenter à Scripturis armaturam ſumere. *Agnoſce* igitur, inquit, *quòd in medio laqueorum incedis, quódque in pinnaculis ciuitatis ambulas.* Carnis enim concupiſcentiæ acrius inſurgunt aduerſus eos, qui in hominum viuunt frequentiâ, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obſcœnum per aures ingreſſum turbat nobis rationem frequenter, & arte modulata cantio animi conſtantiam labefacit. Sed quid hæc commemoro? Quod his omnibus videtur eſſe vilius, vnguentorum odor alicundè aſpirans à mulierculis in fornicibus quæſtum meretricium exercentibus, ex ſimplici occurſu comprehendit, & abducit captiuum. Adeò multa ſunt quæ noſtram oppugnant animam, eóque opus habemus diuinis remediis, quò ſimul & iam acceptis vulneribus medeamur, & quæ nondum quidem inflicta ſunt, B ſed pòſt infligenda eſſent, prohibeamus: eminus venientia diaboli ſpicula extinguentes, depellentéſque per aſſiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri poteſt, non poteſt, inquam, fieri, vt quiſquam ſalutem aſſequatur, ni perpetuò verſetur in lectione ſpiritali. Immò præclarè reuerâ, præclarè, inquam, nobiſcum agitur, etiamſi perpetuò huius medicamenti participes, aliquando ſalutem conſequi poſſimus. Quòd ſi quotidie vulneremur, medelam verò nullam adipiſcamur, quæ fuerit ſpes ſalutis?

Doctrina ſacra paulatim inſtillanda.

Omnes hortatur ad lectionem ſacrorum voluminũ.

Neceſſaria magis ſæcularibus quàm etiã Monachis Scripturarum præſidia.

Eccl. 9. v. 18.

Maiora in vrbibus ſælutis pericula.

Scripturarũ lectio aduerſus concupiſcentias carnis.

An non vides fabros ærarios, aurifices, fabros argentarios, denique eos qui quancunque exercent artem, omnia artis inſtrumenta C habere parata & integra, quamuis compellat fames, quamuis affligat inopia, omnia præoptantes ſuſtinere potiùs, quàm vt ex inſtrumentis artificij quippiam vendere velint, atque hinc ali? Itaque multi frequenter potiùs habuerunt ad vſuram accipere, quàm vel minimum aliquid ex artis inſtrumentis oppignerare, idque iure optimo. Norunt enim quòd diuenditis illis, ars vniuerſa ipſis ſit inutilis, totúmque quæſtus fundamentum ſublatum: illis autem manentibus, fieri poteſt vt contractum æs alienum progreſſu temporis aliquando diſſoluant, iugiter vtentes artificio. Quod ſi priuſquam diſſoluerint æs alienum aliis ea vendant, iam D non eſt vnde poſſint ſolatium aliquod famis, inopiæque excogitare. Hoc ſanè animo nos quoque prӕditos eſſe oportet: quemadmodum enim illis artis inſtrumenta ſunt, malleus, incus, forceps: ſic & nobis inſtrumenta ſunt Apoſtolorum ac Prophetarum libri, omniſque Scriptura diuinitus inſpirata, & vtilis. Et quemadmodum illi per illa inſtrumenta quicquid faciendum ſuſceperunt, perficiunt: ita ſanè & nos per hos fabricamur animam noſtram, deprauatamque corrigimus, & inueteratam renouamus. Atque illi quidem hactenus modò præſtant ſuam artem, vt formam addant reE bus (neque enim poſſunt materiam vaſorum tranſmutare, neque ex argento aurum reddere) ſed harum rerum figuras componunt duntaxat. Tu verò non ita, ſed ampliùs quiddam potes. Nam ligneum vas acceptum poteris aliquando reddere aureum: cui rei teſtis eſt Paulus, in hunc loquens modum: *In magnâ autem domo non ſolum ſunt vaſa aurea, & argentea, ſed & lignea, fictiliaque. Si quis igitur expurgauerit ſeipſum ab his omnibus, erit vas in honorem ſanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum præparatum.* Itaque ne negligamus

Simile.

2. Tim. 3. v. 16.

2. Tim. 2. v. 2.

Diſſimile.

nobis parare libros, ne circa vitalia vulnus A accipiamus. Nec aurum defodiamus, ſed nobis ipſis recondamus theſaurum librorum ſpiritualium. Aurum quidem cùm maximè creſcit, tum maximè inſidiatur poſſidentibus: libri verò repoſiti multam adferunt habentibus vtilitatem.

Simile.

Quemadmodum enim arma regalia repoſita etiam ſi nemo fuerit qui poſſideat, tamen iis qui habitant in ædibus vbi repoſita ſunt, multam præbent cuſtodiam ac tutamen, dum neque latrones, neque parietum perfoſſores, neque alius quiſpiam ſceleratorum audet eam aggredi domum. ſic vbicunque fuerint libri ſpirituales, illinc omnis expellitur vis diabolica, multáque in- B habitantibus accedit conſolatio: quandoquidem ipſe etiam per ſe librorum aſpectus ſegniores nos reddit ad peccandum.

Sacrorum librorum laus, & vtilitas.

Siue enim quippiam auſi fuerimus eorum quæ prohibita ſunt, nóſque ipſos reddiderimus pollutos, reuerſos domum, ac libros intuentes, acriùs nos condemnat conſcientia, reddimurque continentiores ad eadem repetenda. Rurſum ſiue in ſanctimoniâ perſtiterimus, ex libris reddimur tutiores, firmioréſque. Nam ſimul atque tetigit aliquis Euangelium, mox compoſuit ſuam ipſius mentem, & à rebus mundanis abduxit, idque ex ipſo ſolo aſpectu.

Ii a qui deuoto verè animo, in eis agnoſcunt loquẽtem Chriſtum.

Quòd ſi acceſſerit diligens lectio, non aliter quàm in ſacris adytis, rebus diuinis initiata anima, ſic repurgatur, meliórque C redditur, Deo cum ipsâ per illas Scripturas colloquente.

Quid igitur, inquiunt, ſi non intelligamus ea, quæ continentur libris? Maximè quidem etiamſi non intelligas illic recondita, tamen ex ipsâ lectione multa naſcitur ſanctimonia.

Clara quædam pro cuiuſque modulo & neceſſitate in ſcripturâ: putà moralia, quò reſpicit Chryſoſtomus, non vt omnia cuiuis ſint perſpicua.

Quanquam fieri non poteſt vt omnia ex æquo ignores: propterea ſiquidem Spiritus gratia diſpenſauit, ac prouidit, vt publicani, piſcatores, tabernaculorum opifices, paſtores, & caprarij, idiotæ, illiterati, hos libros componerent, ne quis idiotarum ad hanc difficultatis confugere poſſet excuſationem: vt omnibus facilia conſpectu eſſent ea quæ dicuntur, vt & D opifex, & famulus, & vidua mulier, & omnium hominum indoctiſſimus ex auditâ lectione aliquid lucri vtilitatiſque reportaret. Non enim ad inanem gloriam, quemadmodum Ethnici, ſed ad audientium ſalutem hæc omnia compoſuerunt, quos ab initio Deus dignatus eſt gratiâ Spiritus. Siquidem ij qui ſunt à Chriſto alieni philoſophi, dicendi artifices, rhetores, ac librorum conſcriptores, non quod in commune conducit quærentes, ſed illud ſpectantes vt ipſi ſint in admiratione, etiam ſi quid vtile dixerint, hoc quoque quemadmodum in caligine quadam, compoſitionis obſcuritate occultarunt.

Affectata Ethnicis philoſophis obſcuritas; Apoſtolis & Prophetis modo ſtylo claritas.

E Apoſtoli verò ac Prophetæ omnia contra fecerunt, manifeſta claraque, quæ prodiderunt, expoſuerunt omnibus, veluti communes orbis doctores, vt per ſe quiſque diſcere poſſit ea quæ dicuntur è ſola lectione: & hoc prænuntians Propheta, dicebat: *Erunt omnes docti à Deo, & non dicet quiſque proximo ſuo, Noſce Deum: quoniam omnes noſcent me à minimo ipſorum vſque ad maximum eorum.* Et Paulus inquit: *Et ego fratres, veni ad vos, non per excellentiam ſermonis, aut ſapientia, nuntians vobis myſterium Dei.* Et iterum: *Sermo meus & prædicatio non in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione ſpiritus, ac*

Iſai. 54. v. 13.
Hie. 31. v. 34.
Ioan. 6. v. 45.
1. Cor. 2. v. 1.
Ibid. v. 4. & 6.

A *virtute.* Et rurſum: *Loquimur enim ſapientiam*, inquit, *non ſæculi huius, neque principum huius ſæculi, qui corrumpuntur.* Cui enim non ſunt manifeſta, quæcunque in Euangelio ſcripta ſunt? Quis autem audiens beatos eſſe mites, beatos miſericordes, beatos mundo corde, cæteraque huiuſmodi, deſiderabit præceptorem, vt aliquid eorum diſcat quæ dicuntur? Quin etiam ſigna, miracula, hiſtoriæ, nónne cuiuis nota, manifeſtáque ſunt? Prætextus iſte eſt & cauſatio, pigritiæque velamentum.

Math. 5. Euangelica documenta plana ac perſpicua, itemque hiſtorica.

Non intelligis quæ inſunt: quomodò poſſis aliquando intelligere, qui ne leuiter quidem inſpicere velis? Sume librum in manus, lege hiſtoriam omnem, & B quæ nota ſunt memoriâ tenens, ea quæ obſcura ſunt, parumque manifeſta, frequenter percurre. Quòd ſi non poteris aſſiduitate lectionis inuenire quod dicitur, accede ad ſapientiorem, vade ad doctorem, communica de his quæ ſcripta ſunt, declara vehemens ſtudium. Et ſi viderit te Deus tantam animi promptitudinem adhibere, non deſpiciet tuam vigilantiam ac ſolicitudinem. Verùm etiam ſi nullus homo te docuerit quod quæris, ipſe ſine dubio reſerabit.

Obſcuriora tum diligẽti ac repetitâ lectione diſcenda, tum magiſtri doctrina.

Memento Eunuchi reginæ Æthiopum, qui cùm eſſet homo barbarus, innumeriſque diſtentus ſolicitudinibus, & vndequaque circunſeptus negotiis, nec intelligeret quæ legebat, le- C gebat tamen in curru ſedens: quòd ſi in viâ tantam præſtitit diligentiam, cogita qualis fuerit domi verſans. Si tempore profectionis non ſuſtinuit abſque lectione manere, multò minus domi ſedens. Si nihil intelligens legebat, nec deſtitità lectione, multò minùs poſtquam didicerat. Nam vt ſcias, quòd non intellexerit quæ legebat, audi quid dicit Philippus: *Num intelligis, quæ legis?* Atque ille his auditis non pudefactus eſt, nec erubuit, ſed inſcitiam ſuam confeſſus eſt, aitque: *Quinam poſſim, niſi quis mihi via dux fuerit?* Cùm nondum haberet qui viam commonſtraret, tamen legebat, eóque citò conſecutus eſt ductorem.

Act. 8. v. 30. Eunuchi reginæ Æthiopum lectionis aſſiduitas.

D Nouit propenſum illius animum Deus, ſtudiumque amplexus eſt: miſit illi doctorem illicò. Verùm non adeſt nunc Philippus? ſed Spiritus qui mouerat Philippum adeſt. Ne neglexerimus noſtram ſalutem, dilectiſſimis, hæc omnia ſcripta ſunt propter nos, ad correctionem noſtri, in quos fines ſæculorum inciderunt.

1. Cor. 10. v. 11.

Magna aduerſus peccatum munitio eſt, Scripturarum lectio: magnum præcipitium, profundum barathrum, Scripturarum ignoratio: magna ſalutis perditio, nihil ſcire ex diuinis legibus: ea res & hæreſes peperit, ea vitam corruptam inuexit, hoc ſurſum deorſum miſcuit omnia.

Ignoratus ſcripturæ hæreſes parit.

E Nam fieri non poteſt, non poteſt, inquam, fieri, vt quis ſine fructu diſcedat, qui aſſiduâ attentaque Scripturarum lectione fruatur. Ecce vna parabola, quàm multiplicem nobis attulit vtilitatem? quomodò animam noſtram meliorem reddidit? Nam complures, ſat ſcio, ſunt, qui ex his ſermonibus copioſam vtilitatem ferentes, abierunt. Quod ſi qui ſunt, qui non perinde magnum fructum reportarunt, attamen eo die quo nobis audiendis vacarunt, omnino meliores fuerunt. Non autem exiguum eſt vel iſtud, vnum diem in peccatorum contritione tranſigere, & ad cœleſtem philoſophiam reſpicere, animæque permittere, vt vel paulìſper à

mundanis reſpiret curis. Etemim ſi ſingulis diebus tales fuerimus, nec defecerimus, aſſiduitas audiendi magnum quoddam, præclarumque bonum nobis pariet. Age igitur, & ea quæ ſequuntur, vobis perſoluamus. Quæ ſunt autem quæ ſequuntur. A

Luc 16. v. 24. & 25.

Cùm dixiſſet diues: *Mitte Lazarum vt inſtillet ſummo digito, ac refrigeret linguam meam:* auſculte nunquid dicat Abraham. *Fili, memento quod recepiſti tu bona tua in vita tuâ, & Lazarus ſimiliter mala: & nunc iſte ſolatium accipit, tu verò cruciaris, &c.* Grauia ſunt quæ dicuntur, plurimumque nobis offundunt dolorem. Hoc & ipſe noui: ſed quemadmodum mordent conſcientiam, ita non parum adferunt vtilitatis animis eorum qui mordentur. Etenim ſi hæc nobis illic dicerentur, quemadmodum dicta ſunt diuiti, re verâ plorandum eſſet, dolendum, ac lugendum, quòd nos pœnitentiæ tempus defeciſſet. Cæterùm quoniam hîc agentes hæc audimus, vbi & reſipiſcere licet, & commiſſa diluere: denique multam conſcientiæ parare fiduciam, atque ex alienis malis concepto timore mutari; agamus gratias bonitati diuinæ, quæ per aliorum ſupplicia noſtram expergefacit ſegnitiem, nobiſque dormitantibus ſomnum excutit. Siquidem ob hoc hæc antè dicta ſunt, ne talia patiamur. Etenim, ſi voluiſſet punire Deus, non iſta prædixiſſet: verùm, quoniam noluit nos adigere ad ſupplicium, ideo prædicit ſupplicium, vt prædictione caſtigati, vitemus rerum experimenta.

Mordacitas ſalutifera vbi pœnitendi tempus. B

At cuius tandem gratiâ dixit, *recepiſti bona tua*, potiùs quàm cepiſti? Meminiſtis enim, ſat ſcio, quod dicebam hinc nobis mare conſiderationum immenſum aperiri. Nam hæc vox, *recepiſti*, debiti cuiuſdam ſignificationem habet, eò quòd recipiat aliquis, quæ debebantur. Proinde ſi diues iſte ſceleſtus ac ſceleroſus, & inhumanus fuit, quamobrem non dicit illi, cepiſti: ſed *recepiſti bona tua*. quaſi iurè illi competerent quaſique deberentur? Quid igitur? Videlicet hinc diſcimus, quod etiamſi qui ſint ſceleroſi, ad extremam improbitatis lineam deuecti, tamen frequenter vnum aliquod, duóve, aut tria benefacta ſunt operati. Quod autem hæc non loquor è coniecturis, hinc perſpicuum eſt. Quid enim fuit illo iniquitatis iudice ſceleratius, quid inhumanius, quid magis impium? *Is neque Deum metuebat, neque homines reuerebatur*, attamen, cùm tam improbis eſſet moribus, fecit boni quiddam, miſeratus viduam ipſi ſine fine negotium faceſſentem, annuens poſtulanti officium, præſtanſque quod petebatur, cohibitis qui illam afficiebant iniuriâ. Ita frequenter accidit, vt aliquis vitæ ſit intemperantis, & tamen idem ſit miſericors: aut vt quis ſit inhumanus, pudicus tamen. Quòd ſi intemperans fuerit, & idem crudelis, tamen vnum aliquod aliud bonum opus fecit in vitâ. Rurſus hoc idem arbitrandum eſt de bonis. Quemadmodum enim qui peſſimi ſunt, faciunt frequenter boni quiddam: ſic & boni virtutéque præditi ſæpenumero peccant. *Quis* enim inquit, *gloriabitur ſe caſtum habere cor? Aut quis confidet ſe purum eſſe à peccato?* Quoniam igitur veriſimile eſt diuitem illum, licet ad extremum malitiæ prouectum, aliquid feciſſe boni: contrà Lazarum, tametſi ſummam virtutem præſtitiſſet, aliquid tamen leue deliquiſſe: vide quomodò declarauit vtrunque Patriarcha, dicens: *Recepiſti tu bona tua in vitâ tuâ, & Lazarus ſimiliter mala.* Et tu, inquit, etiam ſi quid boni feciſti, ſi qua merces tibi debebatur, hæc omnia in illo mundo recepiſti, deliciis fruens, diuitiis affluens, rebus proſperis vtens, multóque rerum ſucceſſu gaudens. Et hic ſi quid mali fecit, omnia recepit cùm fame, inopiâ, extremis malis affligeretur. Itaque veſtrûm vterque nudus huc peruenit: ille peccatis, tu iuſtitiâ: quamobrem hic merum habet ſolatium, tu inconſolabilem ſuſtines cruciatum. Etenim cùm exigua ſunt leuiaque benefacta nobis, ingens autem & immenſum peccatorum onus; deinde hîc proſperitate fruimur, neque quicquam patimur acerbi, prorſus nudi deſtitutique benefactorum præmiis hinc diſcedimus, vt qui hîc receperimus omnia. Rurſus cùm multa magnáque fuerunt nobis benefacta, ſed exigua paucáque delicta, & poſt hæc patimur aliquid acerbi hîc; depoſitis leuioribus illis delictis, puram illic & perfectam bonorum operum remunerationem accipimus. Vbi quem igitur videris improbam agentem vitam, nec quicquam hîc acerbi patientem; ne putaris illum beatum: ſed defle potiùs ac deplora, velut illic omnia triſtia perpeſſurum, quemadmodum diues ille fecit. Rurſus vbi quem videris virtutis ſtudioſum, & eundem innumeris affligi moleſtiis, beatum exiſtima, felicem iudica: vt qui & hîc omnia ſua peccata diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum huic euenit Lazaro.

Malis quoque datur pro bonis operibus merces aliqua.

Luc 18. v. 2.

Nec boni carent peccatis. Prou. 20. v. 9.

C

Nam ex hominibus alij quidem hîc duntaxat puniuntur, alij rurſus nihil hîc tale patiuntur, ſed omnem vindictam illic recipiunt: alij verò tum hîc, tum illic puniuntur. Horum igitur quos tandem iudicatis beatos? Non dubito, quin primos illos, qui hîc puniuntur, atque ita peccata deponunt. Verùm poſt illos, quos proximo felicitatis loco ponitis? Vos fortaſſis eos, qui nihil hîc triſte patiuntur, ſed illic omnem luunt pœnam. At ego non illos, ſed hos potiùs qui hîc ſimul & illic puniuntur. Nam hîc qui pœnas dederit, ſentiet illic pœnam leuiorem: cæterùm qui cogetur illic totam pœnam ſuſtinere, ineuitabilem vindictam patietur, velut ille diues. Quoniam enim hîc nullam peccatorum partem abluit, adeò ſeuerè punitus eſt, vt ne minimam quidem guttam impetrauerit. Verùm iis quoque qui hîc cùm peccant, nihil tamen graue patiuntur, illos longè infeliciores iudico, qui cùm hîc non puniantur, abundè etiam deliciis ac ſecuritate fruuntur. Quemadmodum enim hîc non dare pœnas pro commiſſis, illic cruciatum reddit atrociorem: ita dum peccant, ſecuritate, deliciis, multáque rerum affluentiâ potiri, maioris illis pœnæ viaticum ac materiam illic colligit. Nam cùm peccantes nos Deus afficit honoribus: ea res potiſſimum nos in grauius incendium inii cere poterit. Etenim ſi quis Dei lenitate fruatur tantùm, non etiam ad quod oportuit vtatur, atrocius ſupplicium ſibi parat. Vbi præter Dei lenitatem, etiam honoribus potitur maximis, nihilo ſecius tamen perſiſtit in ſocordiâ: quis illum eripiet ab illo ſupplicio? Etenim vt intelligas, quòd, qui Dei lenitatem experiuntur, malum vniuerſum illic ſibi coaceruant, ni reſipuerint, audi quid dicat Paulus: *Exiſtimas autem ô homo, qui condemnas eos qui talia faciunt, & facis eadem, quod tu effugies iudicium Dei? An diuitias*

Beati boni qui hîc puniuntur; mali miſeri, quibus nihil accidit aduerſi: minus miſeri iidem, qui vel hîc aliquid patiuntur mali.

D

E

Rom. 2. v. 3.

bonitatis illius, ac patientiæ, lenitatiſque contemnis, ignorans, quod bonitas Dei ad pœnitentiam te inuitat? Sed qui iuxta duritiem tuam, & cor impœnitens, recondis tibi ipſi iram in die iræ, ac reuelationis iuſti iudicii Dei. Ergo cùm viderimus aliquos opibus affluentes, deliciis fruentes, vnguenta olentes, in temulentiâ totos dies tranſigentes, in magiſtratu & honore, in multâ pompâ & claritudine, peccantes, neque quicquam triſte patientes: hac ipſâ de causâ maximè defleamus at deploremus illos, quòd dum peccant non puniuntur.

Simile.

Veluti ſi quem videris hydropi, aut vitio ſplenis obnoxium, aut tabo quopiam marceſcentem, innumeris vndique plenum vlceribus, nihilo ſecius tamen cum his omnibus, temulentiæ ac deliciis indulgentem, reddere morbum acriorem, adeo non miraris aut beatum iudicas eum ob delicias, vt ob hoc ipſum etiam maximè miſerum exiſtimes. Similiter & de animâ cogitato, vt videris hominem peruersè viuentem, multaque fruentem proſperitate, neque triſte quicquam patientem, ob hoc ipſum magis deplora, quòd cùm morbo, grauiſſimóque tabo ſit obnoxius, tamen deterior fit, morbum delitiis vitaque diſſolutâ exaſperans.

Non enim puniri malum eſt, ſed peccare malum eſt. Nam hoc quidem à Deo ſeparat: illud verò nos ad Deum recolligit, iramque diſſoluit. Vnde hoc liquet? Audi Prophetam dicentem: *Conſolamini, conſolamini populum meum Sacerdotes, loquimini ad cor Hieruſalem, quoniam accepit de manu Domini dupla, pro peccatis ſuis.*

Iſai. 40. v. 1.

Ac rurſus: *Domine, pacem da nobis: nam omnia reddidiſti nobis.*

Iſai. 26. v. 12.

Vt autem intelligas alios hîc, alios illic puniri, alios tum hîc tum illic, audi quid dicit Paulus, reprehendens eos qui indignè communicabant myſteriis. Cùm enim dixiſſet: *Qui manducat & bibit indignè corpus & ſanguinem* Domini *reus erit corporis, & ſanguinis Domini*, ſubiecit illico; *Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Etenim ſi nos ipſos diiudicaremus, nos vtique iudicaremur. Nunc autem cùm iudicamur à Domino: corripimur, ne cum mundo condemnemur.*

1. Cor. 11. v. 27.

Vides quomodo hic inflicta pœna, liberat à pœnâ quæ illic eſt? Et de eo qui ſtuprum commiſerat, inquit: *Tradite eum ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus fiat in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.*

1. Cor. 5. v. 5.

Quin & ex ipſo Lazaro hoc perſpicuum eſt, quòd etiam ſi quid mali commiſerat, hîc abluerit, itáque illuc purus abierit. Idem verò & ex illo Paralytico manifeſtum eſt, qui trigintaocto annos laborans per morbum diuturnum peccata depoſuit. Ceterùm vt ſcias illum ob peccata afflictum fuiſſe, audi quid dicit Chriſtus: *Ecce ſanus factus es, ne poſthac pecces, ne quid contingat tibi deterius.*

Ioan. 5. v. 14.

Ex his igitur clarum eſt, eſſe quoſdam qui hîc puniuntur, ac peccata deponunt. Quòd autem aliqui tum hîc, tum illic puniuntur, ſi minus pro peccatorum magnitudine hic luerint pœnas, audi quid de Sodomitis dicat Chriſtus; Etenim cùm dixiſſet: *Quicunque non receperint vos, etiam puluerem pedum veſtrorum excutite*, ſubiunxit: *Tolerabilius erit terra Sodomorum & Gomorrhæ, quàm ciuitati illi.*

Luc. 9. v. 5. Matth. 10. v. 14.

Quidam & in hoc, & in futuro ſæculo puniuntur.

Quod autem dixit, *tolerabilius*, hunc habet ſenſum, quòd illi tum quoque, tametſi leuiùs, forent puniendi. Nam & antè puniti fuerant, quandoquidem in hac vitâ dederunt pœnas.

Quidam tantùm in futuro.

Porrò nonnullos eſſe qui hic quidem nihil moleſti patiuntur, ſed illic totam expectant vltionem, declarauit nobis hic diues, ineuitabilem perferrens cruciatum, ac ne minimum quidem refrigerij conſequens, eò quòd illic illi tota vindicta fuerit reſeruata. Quemadmodum igitur in his qui peccant, ij qui nihil hic acerbi patiuntur, illic maiorem ſuſtinent cruciatum: ſic inter eos qui rectè faciunt, qui multa patiuntur in hac vitâ moleſta, illic multo potientur honore. Et quemadmodum ſi è duobus peccatoribus vnus hîc puniatur, alter non puniatur, beatior eſt ille punitus eo, qui punitus non eſt. Sic ſanè inter duos iuſtos, ſi alter hîc plus, alter minus pertulerit afflictionum, beatior erit ille qui plus ſuſtinuerit, quando *vnicuique reddet iuxta opera ſua.*

Matth. 16. v. 27.

Quid igitur? non eſt quiſquam, inquies, qui & hîc & illic requie fruetur? Iſtud impoſſibile eſt, ô homo, atque ex eorum numero quæ fruſtra ſperes. Fieri non poteſt, non poteſt fieri, inquam, vt, qui hîc in ſocordiâ ſecuritatéque vixerit, qui in deliciis omnibus aſſiduè dies conſumpſerit, qui temerè neglectéque tranſegerit ætatem, illic honorem conſequatur.

Non poteſt fieri vt quis in vtroque in remiſſione & deliciis ſit.

Nam etſi paupertas ei non ſit moleſta, cupiditas tamen moleſta eſt, atque huic obnoxius eſt: nec hinc mediocris labor. Quòd ſi morbus non infeſtat, ſed inflammat ira: ne is quidem mediocris dolor vincere iracundiam: etſi afflictiones non irruperint, tamen cogitationes malæ indeſinenter inſurgunt. Non eſt autem vulgaris negotij refrænare cupiditatem, cohibere litim inanis gloriæ, coercere faſtum, à deliciis temperare, in aſperâ degere diſciplinâ. Nam qui iſta non fecerit, fieri non poteſt vt vnquã ſaluus fiat. Vt autem intelligas viuentes in deliciis non fieri ſaluos, audi quid dicit Paulus: *Quæ verò in deliciis viuit, viuens mortua eſt.*

1. Tim. 5. v. 6.

Loquitur de viduâ muliere. Quòd ſi de muliere hoc dictum eſt, multò magis de viro dicendum. Propterea non poteſt fieri, ô homo, vt qui talem viuit vitam, adipiſcatur cœlos: Hoc ipſum & Chriſtus declarauit hunc in modum loquens: *Anguſta & aſpera eſt via, quæ deducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.*

Matth. 7. v. 14.

Quomodo igitur, dixerit aliquis, dictum eſt illud: *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue?*

Matth. 11. v. 30.

Via Domini vt aſpera & lenis.

Nam ſi anguſta eſt via & aſpera, quomodò rurſum eam lenem, facilémque vocat? Illud quidem dictum eſt propter naturam afflictionum, hoc verò propter ſpontaneam voluntatem adeuntium. Nam fieri poteſt vt quod natura eſt intolerabile, ſit leue, ſi cum alacritate animi ſuſcipiamus. Quemadmodum & Apoſtoli flagris cæſi reuerſi ſunt gaudentes, quòd digni eſſent habiti pro nomine Domini ignominiâ affici.

Act. 5. v. 41.

Quanquam natura cruciatum afflictionem dolorémque ſolet gignere, verùm animus promptus eorum, qui flagellabantur, rerum naturam vicit. Proinde & Paulus dicit: *Omnes, qui volunt piè viuere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur.*

2. Tim. 3. v. 12.

Etſi homo non perſequatur, diabolus tamen oppugnat. Vnde multâ nobis opus eſt philoſophiâ, multâ fortitudine, vt in precibus vigilemus, nec vnquam dormitemus, ne res alienas concupiſcamus: vt quæ adſunt, in egenos diſtribuamus: vt omnibus deliciis vale dicamus, ac nuntium remittamus, tum iis quę ſunt in veſti-

bus, tum iis quæ ſunt in menſâ: vt auaritiam fugiamus, vt ebrietatem, vt maledicentiam vitemus; vt linguæ temperemus, neque vociferemur: *Omnis enim amarulentia, & ira, & indignatio, & clamor, & maledicentia tollatur à vobis*; ne obſcœna loquamur, ne dictis vrbanis delectemur. Non eſt mediocris laboris in his perfectam præſtare continentiam. Atque vt intelligas quauta res ſit philoſophari, quámque non habeat relaxationem, audi quid dicit Paulus: *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo*: hoc dicens aperuit, quanta ſit violentia, quantúſque labor, qoem oportet ſuſtinere eos, qui volunt corpus reddere ſubiectum, ac B tractabile. Quin & Chriſtus diſcipulis ait: *In mundo preſſuram habebitis: ſed confidite, ego vici mundum*. Hæc, inquit, afflictio requiem vobis conciliabit. Certaminum eſt arena præſens vita, porrò in certaminibus nemo poteſt frui requie. Itaque qui coronandus ſit, quique velit coronari, aſperam ac laborioſam vitam ſuſcipiat, vt poſtquam hic breuem laborem ſuſtinuerit, illic perpetuis honoribus fruatur.

Eph. 4. v. 31. — *1. Cor. 6. v. 27.* — *Ioan. 16. v. 33.*

Hic certaminũ arena, vbi nõ expectanda requies.

Quot ſingulo quoque die accidunt moleſtiæ? Qualis autem eſt animi, non indignari, non moleſtè ferre, ſed gratias agere, glorificare, adorare eum qui permittit has tentationes infligi? C Quàm multa inexpectata, quàm multæ anguſtiæ? Et tamen oportet premere malas cogitationes, neque permittere linguæ vt aliquid ſonet abſurdi, quemadmodum beatus Iob innumera perpeſſus mala, perſeuerauit gratias agere Deo. Sunt autem nonnulli, qui ſi ioco conuiciòve abs quopiam tacti fuerint, aut in aduerſam valetudinem inciderint, veluti podagram, aut capitis dolorem, aut alium huius generis morbum, illicò blaſphemias effundunt: ac moleſtiam quidem morbi ſuſtinent, cæterùm fructu priuantur. Quid facis, ô homo, in beneficum, in prouiſorem, in tui curam agentem, in ſeruatorem conuicia iaciens? nec te ſentis in D præcipitium abripi, téque ipſum in extremi exitij barathrum deiicere? Num enim ſi blaſphemiam proferas, leuiorem reddis morbum? Exacerbas potiùs illum, ac moleſtiorem reddis cruciatum. Propter hoc enim diabolus innumeras impingit moleſtias, vt in illud barathrum te præcipitet. Et ſiquidem viderit te blaſphemias proferentem, protinus auget dolorem, ac maiorem reddit, quò ſtimolatus rurſus indignè feras: quòd ſi viderit te fortiter perferentem, quóque morbus fuerit acrior, hoc magis agentem gratias Deo: illicò deſiſtit, vt qui incaſſum fruſtraque pergat imminere. Et quemadmodum canis aſſiſtens menſæ ſi viderit ho- E minem veſcentem ſubinde aliquid eorum quæ in menſâ ſunt ipſi proiicientem, manet aſſiduè: quòd ſi ſemel atque iterum ſic aſtitit, vt diſceſſerit nihil adeptus, protinus abſtinet veluti qui iam fruſtra & incaſſum aſſiſtat. Itidem & diabolus iugiter nobis inhiat, ſi quod blaſphemum verbum ipſi ceu cani proiiciamus: hoc accepto, rurſus aggreditur. Quòd ſi perſeueraueris gratias agere, iugulaueris illum fame, celeritérque abegeris, & aufugere coëgeris.

Impatientia mater blaſphemiæ.

Diabolus acnaci propoſito ac conſtantiâ abigendus.

Verùm non potes tacere cruciatu ſtimulatus: nec ego prohibeo te loqui, ſed volo te pro blaſphemiâ loqui gratiarum actionem; pro A verbis indignationis, verba boni ominis. Confitere Domino, clama vehementer, obſecrando: clama vehementer, glorificando: ſic tibi & morbus redditur leuior, diſcedente quidem diabolo propter tuam gratiarum actionem, Dei verò auxilio accedente. Nam ſi blaſphemias effuderis: pariter & Dei auxilium ſubmouiſti, & diabolum aduerſus temetipſum reddidiſti ſæuiorem, & teipſum magis inuoluiſti doloribus: Sin gratias egeris, & inſidias propuleris mali dæmonis, & Dei pro te ſoliciti medelam tibi conciliaueris. Verùm ex conſuetudine frequenter impetu rapitur lingua, vt peruerſum B illud verbum ſonet. Verùm cùm huc rapietur, priuſquam verbum effuderit, commorde illam vndique dentibus acriter. Præſtat illam nunc fluere ſanguine, quàm tunc concupiſcere guttam, nec impetrare poſſe refrigerium: præſtat illam temporarium ferre dolorem, quàm tunc perenniter & immortalibus malis cruciari, quemadmodum diuitis illius lingua ardore æſtuans nullum impetrauit refrigerium. Deus præcepit vt inimicos tuos diligas: tu verò Deum te amantem auerſaris. Deus iuſſit vt conuiciis inſectantibus benignè loquaris, maledicentibus benedicas: tu verò illi benefacienti, & tui curam agenti, maledicis, cùm nullâ in re C læſus ſis.

Laxanda lingua in verba gratiarum actionis prò blaſphemiâ.

Inca blaſphemiâ commordenda.

Luc. 6. v. 35. & 28

An non potuit ſoluere afflictionem? potuit, ſed permiſit, vt fias probatior. Verùm ecce, inquis, collabor interim, ac pereo. Non propter afflictionis naturam peris, ſed propter tuam ſocordiam. Dic mihi vtra res eſt facilior, blaſphemia, an gratiarum actio? Nonne illa eos qui audiunt hoſtes & inimicos tibi reddit, & in deſperationem poſtea conicit: hæc verò innumeras adfert philoſophiæ coronas, incredibilémque ab omnibus admirationem, denique ingentia à Deo præmia? Cur igitur, quod vtile eſt, quod facile, quod iucundum omittens, id quod lædit, quod contriſtat, quod tabefacit, illius loco ſectaris? Quin & alioqui ſi D tentationis ac paupertatis afflictio cauſa eſſet blaſphemiarum, oporteret omnes qui in paupertate viuunt, blaſphemos eſſe. Nunc autem inter eos qui in extremâ degunt paupertate, multi iugiter agunt gratias: alij contrà, qui opibus ac diuitiis affluunt, non ceſſant euomere blaſphemias. Itaque non ipſa rerum natura, ſed noſtra voluntas & hoc & illud efficit. Propter hoc enim & hanc recitauimus parabolam, vt cognoſceres, quòd hominem ſocordem ne diuitiæ quidem iuuent, attentum verò ne paupertas quidem lædere poſſit. Quid dico paupertas? Etiam ſi omnia conglomerentur E quæ ſunt inter homines mala, nunquam percellent animum hominis Deum amantis ſapientiæque ſtudioſi, neque perſuadebunt vt à virtute diſcedat. Et horum teſtis eſt Lazarus: quemadmodum ediuerſo diuitem ac diſſolutum non diuitiæ, non ſanitas, non perpetua proſperitas, non aliud quippiam vnquam iuuare poterit. Ne igitur dicamus quod paupertas, morbus, & periculorum inſultus compellant ad blaſphemiam: Non paupertas, ſed ſtultitia: non morbus, ſed Dei contemptus, non periculorum inſultus, ſed pietatis deſertio, vt ad blaſphemiam, ita ad omne malitiæ genus adducit minus attentos.

Blaſphemia non ex naturâ afflictionis, ſed ex afflicti ſocordiâ.

Sed quam ob cauſam, inquiet aliquis, alij

Cur non omnes malis hîc puniantur.

quidem hîc poniuntur, alii verò illic, ac non potiùs omnes hic? Quam ob cauſam? Quoniam ſi hoc eſſet, omnes vtique periiſſent. Omnes enim ſumus obnoxii pœnis. Rurſum ſi nullus hîc puniretur, plures redderentur ſocordiores, multique dicerent non eſſe prouidentiam. Etenim ſi cùm nunc videant multos improbos puniri, multas eiuſmodi blaſphemias euomunt: ſi ne hoc quidem eſſet; quidnam dicerent? Ad quod malitiæ genus non reparentur? Has ob res Deus alios quidem hîc punit, alios verò non punit. Punit quidem aliquos, excidens illorum vitium, pœnámque illic reddens leuiorem: aut etiam in totum liberans illos, & B eos qui peruerſè viuunt caſtigatiores reddens hac punitione: Alios verò rurſum non punit, vt ſi reſipiſcentes ſibiipſis cauerint, ac Dei benignitatem reueriti fuerint, & hîc liberentur à pœnâ, & illic à ſupplicio. Sin perſtiterint, nihilo meliores facti lenitate Dei, qui mala noſtra diu tolerat, maiorem ſuſtineant cruciatum propter inſignem ipſorum contemptum. Quòd ſi quis dixerit eos qui puniuntur erumpere in maledicta; poterant enim alioqui reſipiſcere: illud reſpondebimus. Si Deus præſciſſet fore vt reſipiſcerent, nequaquam puniſſet. Etenim ſi quos vidit manere incorrigibiles, omittit; multò magis quos nouerat ex ipſius lenitate laturos fructum, C paſſurus erat in præſenti vitâ, vt conſequerentur temporis ſpatium ad pœnitentiam. Nunc autem eos præmaturè arripiens, & illis leuiorem in futuro ſæculo pœnam reddit, & hos caſtigatiores illorum ſuppliciis facit. Quamobrem igitur non idem hoc facit in malis omnibus? Vt hi qui manent, per timorem ac ſuppliciis aliorum reddantur caſtigatiores, prædicéntque Dei lenitatem: eiúſque humanitatem reueriti, deſiſtant à malitiâ. Non igitur Deus iam in cauſâ eſt, ſed illorum ſocordia, qui noluerunt tam multis remediis ad propriam vti ſalutem. Atque vt cognoſcas quòd hac de cauſâ hoc fecerit, miſcuit olim ſanguinem Galilæorum Pilatus cum ſacrificiis, & accedentes quidam hoc ipſum D renuntiauerunt Ieſu, atque ille dicit: *Quid putatis, quòd illi Galilæi ſoli peccatores fuerunt? Non, dico vobis; ſed niſi pœnitentiam egeritis, & vos ſimiliter peribitis.* Rurſum alii octodecim obruti ſunt ruinâ cuiuſdam turris, de his quoque eadem dicit. Nam quod ait, *Quid putatis, quòd illi peccatores erant ſoli? non erant, dico vobis:* declarat quòd & viuentes iiſdem erant obnoxii. Quod autem ait *Niſi pœnitentiam egeritis, & vos ſimiliter peribitis:* declarat quòd & illos permiſit hac de cauſâ illa pati, vt viuentes ex his quæ cæteris acciderant, terrore concepto reſipiſcerent.

Minùs hæc recepta, vt Deus eos duntaxat malos tollat, quos præſcit nô fore conuertendos.

Luc. 13. v. 2.

E Quid igitur? vt ego, inquis, fiam melior, ille punitur? Non propter hoc, ſed propter ſuum ipſius peccatum punitur. Cæterum illorum interitus attentis ex abundanti fit occaſio ſalutis, dum metu ex his, quæ aliis acciderunt, concepto, redduntur probiores. Itidem & domini faciunt, vno ſæpe famulo flagellato, multos metu reddunt emendatiores. Cùm igitur videris aliquos vel in naufragium incidiſſe, vel ædium ruinâ oppreſſos eſſe, vel incendio periſſe, vel à fluuiis abreptos eſſe, vel alio quopiam modo violento vitam finiſſe: deinde alios, qui eadem cum illis & grauiora peccarunt, nihil tale paſſos, ne conturberis, dicens: Cur

Quiſque malus pro ſe punitur, vt tamen eius punitio occaſio ſit cæteris emendationis.

Simile.

A tandem qui eadem peccant, non eadem paſſi ſunt? Verùm illud reputa, quòd Deus illum quidem paſſus eſt è medio tolli præfocaríque, mitiorem ei præparans in futuro ſæculo cruciatum, aut etiam in totum eum liberans: Hunc verò nihil tale paſſus eſt ſuſtinere, vt alterius ſupplicio caſtigatior factus, modeſtior redderetur. Quòd ſi perſeuerauerit in iiſdem, crudeliſſimam ſibiipſi ex ſuâ ſocordiâ coaceruat vltionem, nec Deus fuerit cauſa intolerabilis ſupplicij. Rurſum ſi videris iuſtum affligi, aut omnia quæ dicta ſunt perpetientem, ne conſterneris animo. Nam & illi res acerbæ, ſplendidiores reddunt coronas: & B omninò quæuis pœna, ſiquidem peccatoribus infligatur, detrahit aliquid vitiorum ponderi: ſin autem iuſtis infligatur, ſplendidiorem reddit illis animum, ſic vt vtriſque maximus ex afflictione fructus eueniat, tantùm ſi gratè toleremus: hoc enim eſt quod quæritur. Propter hoc cùm ſint eiuſmodi exempla innumerabilia, ſacrarum Scripturarum hiſtoria his repleta eſt, iuſtos ac iniuſtos malis afflictos nobis exhibens, vt ſiue iuſtus ſis, ſiue peccator, quoniam habes exempla, feras fortiter. Non ſolùm autem oſtendit tibi improbos malis afflictos, verumetiam feliciter agentes, ne illorum felicitate conturberis: nimirum doctus ex his quæ diuiti acciderunt, cuiuſmodi illos poſt hanc vitam maneat incendium, C niſi vitæ rationes mutauerint.

Cùm bonis, tum malis vtilis hic punitio.

Non poſſumus, inquit, & hîc & illic requie frui? Non poſſumus, inquam: Eóque iuſti vixerunt hîc vitam laboribus obnoxiam. Quid igitur, inquis, Abraham? Et quis tam multa dura perpeſſus eſt? Nónne à paterno exulauit ſolo? Nonne à ſuis omnibus diuulſus eſt? Nónne in peregrinâ regione famem ſuſtinuit? Nonne velut erro quiſpiam, ſubinde vertit ſolum, à Babylone in Meſopotamiam, inde in Palæſtinam, rurſus illinc in Ægyptum? Quis referre poſſit bella quæ pro vxore, quæ cùm Barbaris geſſit? Quis ſtrages, quis cognatæ familiæ captiuitatem? Huius generis alia ſunt innumeD rabilia. Cæterùm cùm filium ſuum abduceret, nonne quod eſt omnium maximè intolerabile, perpeſſus eſt, eum ſuis ipſius manibus mactare iuſſus, quem adamabat, eum quem habebat chariſſimum? Quin & ipſe immolatus Iſaac, nónne omni ex parte ſemper à finitimis vexabatur, adeò vt & vxore ſpoliatus fuerit, quemadmodum pater, & tanto tempore ſine liberis manſerit. Quid porrò Iacob in patriis ædibus educatus, nónne grauiora quàm auus perpeſſus eſt? Ac ne ſingulis recenſendis prolixiorem reddamus orationem, audi quid de totâ vitâ ſuâ dicat: *Pauci, & mali dies mei, nec pertigerunt ad dies patrum meoE rum.* Enimuerò ſi quis filium conſpiceret in regio throno ſedentem, nunquid præteritarum calamitatum obliuiſceretur? Tamen ille in tantùm erat malis confectus ac maceratus, vt ne in tantâ quidem proſperitate potuerit anteactorum malorum obliuiſci. Quid autem Dauid? Quàm multas ſuſtinuit tragœdias? An non eadem dicit quæ Iacob, hunc in modum loquens? *Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta anni: Si autem in potentatibus, octoginta anni; & quod amplius illorum, labor ac dolor.* Quid verò Hieremias? Nónne diem ſuæ natiuitatis execratur, ob malis ſuccedentia mala? Quid autem Moſes? Nônne & ipſe animum deſpon-

Abraham quanta paſſus. Geneſ. 12. & ſeq.

Gen. 22. v. 2.

Iſaac multa paſſus.

Itidem Iacob.

Gen. 47. v. 9.

Dauid.

Pſal. 89. v. 10.

Ieremias. Ier. 20. v. 18.

Moſes.

Exod. 32. v. 31. Elias. dens ait, *Occide me, ſi ſic mecum acturus* A *es?* Cæterùm Elias, cuius animi ſublimitas ad cœlum vſque pertingebat; qui cœlum clauſit, an non poſt multa edita prodigia 3. Reg. 17. v. 1. & 19. v. 4. iugiter lamentatur, ita loquens Deo: *Tolle animam meam à me: non ſum melior patribus meis.*

Sed quorſùm attinet iſta ſingulatim perſequi? Paulus omnes ſimul complexus, ſic dicit: Heb. 11. v. 37. *Circumierunt in pellibus ouium, & in pellibus caprarum, egentes, afflicti, calamitoſi, quibus non erat dignus mundus.* Prorſus ita neceſſe eſt, eum qui gratus futurus ſit Deo, qui probatus ac purus eſſe velit, haudquaquam ſectari vitam mollem, remiſſam ac diſſolutam; ſed laborioſam, multiſque laboribus ſudoribuſque plenam. 2. Tim. 2. v. 5. *Nullus* enim, inquit, *coronatur, niſi qui legitimè certauerit.* Alio item loco: 1. Cor. 9. v. 25. *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet;* & à verbis, inquit, & ab aſpectu, & à voce turpi, & à conuitiis, & à blaſphemiâ, & à turpiloquio. Hinc ediſcimus, quantumuis foris tentatio non infeſtet, ſeipſos exercere oportere quotidianis ieiuniis, aſpero victu, vili cibo, vbique vitantes ſumptus magnificos. Aliter non poteſt quis placere Deo. Neque enim mihi frigidum illud dictum obiecerit quiſpiam, quòd hic aut ille ſimul habeat & huius vitæ, Soli boni & hîc & in futuro beati. & illius commoda. Hoc in diuitibus ac deliciis fruentibus, ſimulque peccantibus accidere nequaquam poteſt; verum ſi iſtud dicendum eſt, de his qui affliguntur dici poteſt, qui C viuunt in angoribus; videlicet quòd & hîc habent quæ ſunt huius vitæ, & illic quæ ſunt illius. Illic habent præmij fructum: hîc habent quòd illorum ſpe aluntur, nec ſentiunt mala præſentia, ob futurorum bonorum expectationem. Sed audiamus & reliqua quæ ſequuntur.

v. 26. *Super hæc omnia verò, hiatus ingens confirmatus eſt inter vos & nos.* Rectè itaque dixit Pſal. 48. v. 7. David: *Frater non redimit, redimet homo? Non dabit Deo, quo ipſi propitietur.* Non enim fieri poteſt, etiamſi pater fuerit, etiamſi filius fuerit. Vide enim; Abraham appellauit diuitem filium, nec tamen illi præſtare potuit, quæ ſunt patris: Diues patrem appellauit Abraham, & conſentaneum erat illum impetraturum beneuolentiam, quam patres gerunt in filios. Non ſuccurrunt in morte aliena merita. Non impetrauit, vti cognoſcas quòd neque cognatio, neque amicitia, neque affectus, neque alia res vlla ex omnibus quæ ſunt, iuuare poteſt eum, qui à ſuâ ipſius vitâ proditus eſt. Hæc autem eo dico, quòd complures, nobis frequenter admonentibus vt ſibi caueant, vigilentque, negligunt, & admonitionem vertunt in riſum. Tu mihi, inquiunt, adeſto in illo die, & bono ſum animo, neque quicquam metuo. Rurſum alius: Patrem, inquit, habeo Martyrem. Et alius: Auum, inquit, habeo Epiſcopum. Alij ſuæ familiæ viros obiiciunt. Frigida ſunt iſta verba; nihil nobis aliorum virtus prodeſſe valet. Memento virginum illarum, quæ quinque virgini- Matth. 25. v. 9. bus non communicarunt oleum, ſed ingreſſæ ſunt in ſponſi thalamum, illis excluſis. Ingens bonum, in tuis ipſius benefactis collocare ſpem ſalutis: Illic enim nullus vnquam amicus erit auxilio. Nam ſi hîc dixit Dominus Hieremiæ: Ier. 7. v. 16. *Ne roges pro populo hoc;* hîc, inquam, vbi in poteſtate noſtrâ eſt vertere viam, quantò magis A idem dicetur illic? Quid ais? Patrem habes Martyrem? Iſtud ipſum potiùs faciet grauiorem tui condemnationem, qui cùm habeas ad virtutem exempla domeſtica, tamen teipſum indignum maiorum tuorum virtute præſtiteris. Verùm habes amicum egregium, admirandumque? At ne iſte quidem tunc tibi eſt affuturus. Quumodo igitur dicit: *Facite vobis amicos ex mammonâ iniquitatis, vt recipiant vos in æterna tabernacula ſua?* Luc. 16. v. 9. Eleemoſynarum tūc temporis ſuffragia. Non hîc eſt amicitia opitulatrix, ſed eleemoſyna. Etenim ſi ſola auxiliaretur amicitia, dicendum erat, Facite vobis amicos: nunc autem oſtendens, quòd non ſolum ſubuenit amicitia, addidit, *Ex mammonâ iniquitatis?* Ac fortaſſe dixerit aliquis: Poſſum & abſque mammonâ conciliare amicum, eumque meliorem B quàm ex mammonâ. Verùm vti ſcires quod eleemoſyna eſt quæ patrocinatur, opuſque tuum ac facinus, non ſimpliciter in Sanctorum amicitiis, ſed in amicitiis per mammonam partis, iuſſit te confidere. Hæc igitur omnia cùm ſciamus, chariſſimi, omni ſolicitudine proſpiciamus nobis ipſis, & ſiue corripimur, gratias agamus: ſiue proſperitate fruimur, muniamus nos ipſos, aliorumque ſuppliciis facti caſtigatiores, per pœnitentiam & compunctionem, continuámque confeſſionem gratias agamus: & ſi quid deliquimus in hac vitâ depoſito, ſummoque ſtudio maculis omnibus animarum noſtrarum abſterſis, obſecremus Deum, vt omnibus hinc C emigrantibus ita concedat illuc peruenire, vt non veniant in ſortem diuitis, ſed cum Lazaro potiantur ſinu Abrahæ, inque bonis immortalibus delicientur. Quæ nobis omnibus aſſequi contingat, gratiâ, ac benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti; per quem, & cui cum Patre & Spiritu ſancto, gloria, honor, imperium, adoratio in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM IN IDEM

HOMIL. V.

Quod ſupereſt de Lazari parabolâ, neceſſum eſt vt perſoluamus hodie. Nam vos furtaſ- Eſt oratio 4. de Lazaro. D ſe creditis totum nobis abſolutum eſſe. Atqui ego non abutar ad fallaciæ occaſionem, veſtrâ ignorantiâ, neque priùs deſiſtam quàm totum quod mihi videre datum eſt, tractauero, itaque diſceſſero: quandoquidem & agricola poſteaquam totius vineæ vindemiam peregerit, non Simile à vindemiâ. priùs deſiſtit quàm ſingulos etiam minutos acinos decerpſerit. Cùm igitur nunc quoque videam ſub literis veluti ſub foliis latere ſenſus occultos, age & hos rurſus diligenter amputemus, pro falce ſermone vtentes. Siquidem vinea poſt fructus ſemel à vindemiatore deſectos, ſtat nuda fructu, nihil habens præter folia: E verùm ſpiritualis diuinarum Scripturarum vinea non item, ſed quamuis quicquid videbatur, ſuſtulerimus, tamen adhuc amplius ſupereſt tollendum. Itaque complures ante nos diſſeruerunt in hanc parabolam: complures fortaſſis & poſt nos diſſerturi ſunt, nemo tamen poterit totas opes eruere. Nam ea eſt huius opulentię natura, quò foderis altius, hoc magis exundant diuini ſenſus. Fons enim eſt nunquam deficiens.

Oportebat quidem ſuperiore conuentu debitum hoc diſſoluiſſe. Verùm non exiſtimauimus

Babylas. Ante hanc orationem habita videtur laudatio prolixa Babylæ; tum in ſanctos Iuuentium & Maximianum, qui ſunt illa biga Martyrum hic nominata; vt bené notat Ducæus emẽdans craſſum Eraſmi erratū.

A eſſe tutum, beati Babylæ, & bigę ſanctorum Martyrum, qui poſt illum occurrerunt, benefacta præterire. Eóque diſtulimus ſolutionem, differentes in pręſentem diem vt totum debitum diſſoluamus. Age igitur quoniam & Patribus ſuas laudes perſoluimus, non vt illi promerebantur, ſed pro viribus noſtris, perſoluamus & vobis huius expoſitionis reliquias. (Verùm ne vos defatigemini prinſquam ad finem peruenerimus:) illinc repetentes ſermonem, vbi illum nuper finiuimus. Vbi verò illum nuper finiuimus? In hiatu dirimente iuſtos à peccatoribus. Cùm enim dixiſſet diues, *Mitte Lazarum*, quid illi reſpondit Abraham? *Hiatus ingens fixus eſt inter nos & vos, vt, qui velint iſthinc tranſire ad nos, non poſſint, neque hinc iſthuc tranſeunt.* B

Luc. 16. v. 24.

Multis verbis demonſtrauimus, quòd poſteaquam Deus multam humanitatem erga nos exhibuit, oporteat in propriis benefactis ſpem ſalutis collocare, non patres, auos, ac proauos recenſere, neque cognatos, domeſticos, ac vicinos. *Frater non redimit, redimet homo?* ſed quicquid deprecati fuerint, ſupplicarintque qui hinc cum peccatis migrarint, incaſſum iam fruſtráque loquentur. Etenim virgines illę quinque implorabant ab æqualibus oleum, nec impetrarunt. Et is, qui talentum in terrâ defoderat, cùm multam excuſationem attuliſſet, tandem condemnatus eſt. Item qui ipſum eſurientem non pauerant, nec ſitienti potum dederant, cùm & ipſi crederent ſeſe ad ignorantię patrocinium poſſe confugere, nec veniam, nec excuſationem repererunt. Cęteri verò nec quòd hiſcerent habebant, velut ille ſordidis indutus veſtibus. Nam accuſatus obticuit. Non autem hic modò, verùm & alius ille, qui quòd aduerſus proximum pręteritarum offenſarum meminiſſet, centumque denarios ab eo repetiiſſet, poſt ſuper ipſis à Domino reprehenſus ob crudelitatem & inhumanitatem, nihil habuit quod reſponderet. Vnde perſpicuum eſt, quòd neque nos quicquam illic ſubleuabit, ſi non habuerimus bona opera: verùm ſiue ſupplices fuerimus, obſecremuſque, ſiue tacuerimus, æquè ſuper nos veniet ſupplicium, ac vindicta.

Pſal. 48. v. 8.

Matth. 25. v. 8. & 24.

Ibid. v. 44

C

Matth. 22. v. 12.

Matth. 18. v. 28.

Sola bona opera ſuffragantur migranti é vita.

D

Auſculta igitur quomodò hic cum duo poſtularet ab Abraham, vtroque fruſtratus ſit. Primùm enim pro ſeipſo deprecatus eſt: *Mitte*, inquiens, *Lazarum*: mox non iam pro ſeipſo, ſed pro fratribus: verùm nihil poſtulatorum obtinuit. Siquidem altera poſtulatio, nempe prior, talis erat, vt quod petebatur, fieri non poſſet. Altera vero, videlicet pro fratribus, erat ſuperuacua. Quin potius, ſi videtur, ipſa verba multò cum ſtudio audiamus. Etenim ſi cùm magiſtratus in medio foro reum adducit, carnifices adhibet, ac tormentis examinat accuſatum, omnes magno ſtudio concurrunt, cupientes audire quid interroget iudex, quid reus reſpondeat: multò magis hic diligenter auſcultandum eſt, quid reus nimirum hic diues poſtulet, quid contra iuſtus iudex reſpondeat per Abraham. Non enim Patriarcha erat, qui iudicabat, quanquam is pronuntiabat. Verùm quemadmodum in mundanis illis iudiciis quoties fuerint aliqui rei, putà latrones, aut homicidæ, hos leges procul à conſpectu iudicis ſegregantes atque arcentes, non permittunt vt audiant vocem iudicis, qui pręter alia hoc quoque honorę

Diuitis petitio qualis.

Simile.

E

A iudicat illos indignos: ſed medius quiſpiam interpres, & iudicis interrogationes, & rei reſponſiones perfert: hoc ſanè pacto & tunc factum eſt. Non Deum pronuntiantem, non Deum ipſi loquentem audiuit reus, ſed medius erat Abraham, qui iudicis vocem ei qui iudicabatur retulit. Non enim ex ſeſe dicebat, quæ dicebat, ſed diuinas diuiti leges recitabat, quæque cœlitùs ferebantur, ſententias proferebat: eóque nec habebat hic quod contradiceret.

Deum audit pronuntiantem medio Patriarchâ.

Auſcultemus itaque diligenter iis, quæ dicuntur. Nam in hac parabolâ datâ operâ immoror, nec deſiſto, temetſi quartum iam diem in hac verſor, propterea quòd ex hac enarra- B tione plurimum fructus naſci video tum diuitibus, tum pauperibus, tum his qui propter improborum felicitatem, tum illis qui propter iuſtorum inopiam & afflictionem conturbantur. Neque enim vlla res perinde ſolet hominum vulgus offendere, ac perturbare, vt quòd diuites praue viuentes multâ fruuntur proſperitate: contrà, iuſti cum virtute vitam agentes, ad extremam rediguntur inopiam, aliáque perpetiuntur innumera, paupertate ipſâ grauiora. Verùm hæc parabola ſufficit ad præſtanda remedia: diuites quidem redigens ad ſobrietatem, pauperes verò in præſentibus malis conſolans: illos quidem admonens, ne efferantur tollántque criſtas, quoties peruer- C sè viuentes hic pœnas non dant, quippè cùm illos maneat illic grauior cruciatus? hos verò conſolans, ne aliorum felicitate perturbentur, neque putent res humanas abſque Dei prouidentiâ ferri, cùm hic iuſtus malis affligitur, improbus contrà ac ſceleratus homo perpetuâ fruitur proſperitate. Ambo ſiquidem pro dignitate recipient illic: hic quidem coronas patientiæ tolerantiæque, ille verò ſupplicia, pœnáſque improbitatis. Hanc parabolam inſcribite, diuites pariter ac pauperes: diuites quidem in parietibus domus veſtræ, pauperes autem in parietibus animi veſtri: & ſi quando delata fuerit, obortâ obli- D uione, illinite denuo ab initio reminiſcentes. Magis autem pauperes coram oculis veſtræ mentis hanc deſcribite, ſemperque circunferte, & erit vobis documentum, materiáque totius philoſophiæ. Nam ſi hanc iugiter inſcriptam animo teneamus, neque huius vitæ læta poterunt nos inflare, neque triſtia deiicere proſternerèque, ſed non aliter quàm afficimur picturis in pariete additis, erga hæc vtraque afficiemur. Quemadmodum enim conſpicientes in pariete pictum diuitem, ac pauperem, nec illi inuidemus, nec pauperem deſpicimus, eo quòd quæ videmus, vmbra rerum ſunt, non veritas: ſic & diuitiarum & paupertatis, gloriæ & ignominiæ, alia- E rúmque rerum omnium ſiue triſtium ſiue lætarum naturam ſi pernouerimus, liberabimur à turbatione, quæ ex harum vnaquáque in nobis gigni ſolet. Hæc enim omnia quauis vmbra fallaciora ſunt: homini verò altâ mente prædito & generoſo nullæ res illuſtres ac ſplendidæ attollere, nullæ humiles & abiectæ contrahere animum poterunt. Verùm iam tempus nobis eſt, vt diuitis verba audiamus.

Parabolæ diuitis & Lazari fructus.

Inſcribenda domorum animorumque parietibus.

Illa imbuā animo vt ducantur proſpera mundi & aduerſa omnia velut picta in pariete.

Oro te, inquit, *pater*, hoc eſt, obſecro rogóque, *vt mittas Lazarum in domum patris mei. Sunt enim mihi quinque fratres, vt teſtificetur illis, ne veniant in hunc locū tormentorū.* Poſtquā pro ſe non impe-

v. 28. & 28. Diues humanior factus pœnâ.

Diues humanior factus à pœnis

impetrauerat, pro aliis facit ſupplicationem. A
Vide quàm humanum, quàm manſuetum pœ-
na reddiderit eum. Qui namque Lazarum
præſentem deſpiciebat, aliorum abſentium
nunc curam habet: qui ante oculos iacentem
præteribat, meminit eorum quos non vide-
bat, multóque ſtudio poſtulat, vt aliquo mo-
do illis proſpiciatur aduerſus imminentia ma-
la: obſecrátque vt Lazarus in domum patris
mittatur, vbi ipſi fuerat arena ſtadiúmque
virtutis apertum. Illi videant illum coronari,
qui viderunt certamen: qui teſtes fuerunt illi
paupertatis ac famis, aliorúmque malorum
innumerabilium, fiant teſtes honoris & igno-
miniæ in omnem gloriam commutatæ: vt B
vtrinque caſtigati, doctique quòd res noſtræ
nequaquam præſentis vitæ termino finiun-
tur, tandem præparent ſeſe, vt hanc pœ-
nam cruciatúmque poſſint effugere. Quid
v. 29. igitur Abraham? *Habent*, inquit, *Moſen*
& Prophetas. Non æquè tu, inquit, curas
fratres tuos atque Deus qui illos condidit:
innumeros illis adhibuit magiſtros, admoni-
tores, conſultores, adhortatores. Quid igi-
v. 30. tur ille reſpondit? *Non*, inquit, *ſed ſi quis*
ex mortuis redeat, illi credent. Hæc ſanè ſunt
vulgi verba. Vbi nunc ſunt, qui dicunt,
quis illinc rediit? Quis ex mortuis ſurrexit?
Quis narrauit quæ ſunt apud inferos? Quàm C

Ex ſuis, iudicat de fratribus; diuinarum in Scripturis monitionũ ſpretores, conuertendos redeuntis mortui aſpectu.

multa talia tantáque dicebat apud ſeipſum
diues ille, cùm verſaretur in deliciis? Ne-
que enim temere poſtulabat, vt aliquis ſur-
geret ex mortuis: Verùm quoniam ipſe au-
diens Scripturas contempſerat, deriſerat, fa-
bulas eſſe quæ dicebantur crediderat: erga
hæc ſicut ipſe fuerat affectus ita habebat
opinionem & de fratribus ſuis. Illi, inquit, ſic
opinantur: quòd ſi quis ex mortuis redierit, non
illi derogabunt fidem, neque deridebunt, ſed
potius auſcultabunt iis quæ dicentur.

v. 31. Quid igitur Abraham? *Si Moſen & Prophetas*
non audierunt, nec ſi quis ex mortuis reſur-
rexerit, credent. Idque verum eſſe, quòd D
qui non audit Scripturas, neque ex mortuis

Vana diuitis coniectatio; incredulis Iudæis etiam mortuis. Ioan 12. v. 10. Matth. 27. v. 58 Maior Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti.

excitatos auditurus ſit, declararunt Iudæi: qui
quoniam Moſen ac Prophetas non audierant,
neque cùm mortuos vidiſſent excitatos, credi-
derunt. Verùm nunc quidem Lazarum occi-
dere conabantur, nunc rurſus in Apoſtolos
impetum faciebant, quamuis multi ex mor-
tuis ſurrexerant quo tempore Dominus fuit
crucifixus. Vt verò & aliunde cognoſcas,
quòd grauior ſit Scripturarum ac Propheta-
rum doctrina, quàm ſi qui à mortuis reſu-
ſcitati renuntient: illud conſidera, quòd om-
nis mortuus, ſeruus eſt: quæ verò Scriptu-
ræ loquuntur, locutus eſt Dominus. Proinde
etiamſi mortuus reuiuiſcat, etiamſi Angelus è E
cœlo deſcendat, maximè omnium credendum
eſt Scripturis. Nam Angelorum herus, mor-
tuorum pariter ac viuentium Dominus ipſe eas
condidit. Ad hæc quòd ſuperuacanea quæ-

Simile egregium.

runt qui deſiderant vt mortui illinc redeant,
præter hæc quæ dicta ſunt, etiam ab huius
mundi tribunalibus demonſtrare licet. Gehen-
na non videtur incredulis. Nam credentibus
eſt perſpicua, manifeſtáque. Tribunalia vi-
dentur, quotidiéque audimus quòd ille ſuppli-
cio affectus eſt, illius proſcripta bona, alius ope-
ratur in fodinis, alius exuſtus eſt igni, alius alio

A pœnæ vindictæque genere periit: & tamen hæc
cùm audiunt mali ac facinoroſi maleficique, non
emendantur. Multi frequenter in his depre-
henſi poſteaquam effugerunt pœnam, perfoſſo-
que carcere elapſi ſunt, rurſus eadem aggrediun-
tur, & multò his ſceleratiora perpetrant. Ne
igitur quæramus hæc audire à mortuis, quæ mul-
tò clariùs quotidie nos docent ſacræ literæ.
Nam ſi nouiſſet hoc Deus, quòd mortui excitati
viuentibus eſſent profuturi, nequaquam omi-
ſiſſet, neque tantum lucrum prætetiſſet, qui
cuncta nobis vtilia procurat.

Ad hæc ſi aſſiduè erant excitandi mortui,
nobiſque quæ illic geruntur renuntiaturi, &
B hoc ipſum progreſſu temporis fuiſſet contemp-

Mortui quare non appareant.

tum: præterea peruerſa etiam dogmata diabolus
inuexiſſet, idque admodum facilè. Potuiſſet e-
nim frequenter oſtendere ſimulacha, aut ſub-
ornare qui ſimularent mortem ac ſepulturam,
moxque rurſus ſeſe oſtenderent, quaſi è mor-
tuis excitatos, ac per illos quæcunque vellet
perſuadere deluſis. Etenim ſi nunc cùm tale
nihil ſit, inſomnia frequenter dormientibus
viſa veluti eorum, qui hinc deceſſerunt, multos
deceperunt, ac perdiderunt, ſubuerterúntque,
multò magis id accidiſſet, ſi hoc factum fuiſ-
ſet, atque in mentibus hominum obtinuiſſet:
videlicet ſi multi defunctorum rediſſent in
C vitam, innumerabiles ſceleratus ille dæmon
dolos texuiſſet, multámque fraudem in vitam
hominum induxiſſet. Eoque Deus occluſit fo-

Mortui non apparent viuentibus: Non tamen negandum quandoque apparuiſſe, ſiue eſſent ipſæ defunctorum animæ, ſiue Angeli tum boni tum mali earum aſſumptis perſonis.

res, nec permittit aliquem defunctorum huc
reuerſum narrare, quid illic fiat, ne ille acce-
ptâ occaſione, technas ſuas omnes inuehat. Nam
cùm eſſent Prophetæ, pſeudoprophetas excita-
bat; cùm eſſent Apoſtoli, pſeudoapoſtolos;
cùm Chriſtus appareret, pſeudochriſtos; cùm
dogmata ſana inducta fuiſſent, corrupta inducе-
bat, vbique diſſeminans zizania. Itaque etiam
ſi illud euenıſſet, hoc quoque conatus fuiſſet
fingere per ſua organa, non verè excitatis mor-
tuis, ſed maleficiis quibuſdam, ac fraudibus
D contuentium oculis deceptis; aut quoſdam
etiam ſubornans, quemadmodum dicere cœ-
peram, qui mortem ſimularent, ſurſum deor-
ſum miſcuiſſet, confudiſſétque omnia: ſed Deus,
cùm hæc præuidiſſet, præcluſit illi viam ad
has inſidias, nobiſque parcens non permi-
ſit, vt quiſquam vnquam illinc huc reuer-
ſus, de iis quæ ibi ſunt narraret viuentibus
hominibus: docens nos, vt Scripturis po-
tiùs credendum exiſtimemus, quàm cæteris
omnibus. Deus namque res multò clariores
illuſtrioreſque, quàm ipſa foret reſurrectio
mortuorum, nobis commonſtrauit. Orbem
vniuerſum conuertit, errorem abegit, veri-
tatem induxit, per homines piſcatores ac vi-
E les hæc omnia peregit: denique abundè mag-
na ſuæ prouidentiæ documenta nobis vbique
præbuit.

Ne itaque putemus res noſtras huius vitæ
termino circunſcribi, ſed credamus fore iudi-
cium ac remunerationem omnium, quæcunque
hîc à nobis geruntur. Nam id eſt adeò mani-

Gentiles ipſi & hæretici vitæ futuræ præmia & pœnas agnouere.

feſtum conſpicuúmque cunctis, vt & Iudæi &
Græci, & hæretici, ac breuiter omnis quiſquis
eſt homo ſuper his conſentiat. Quanquam
enim non quemadmodum decet, de reſurre-
ctione philoſophantur omnes, attamen de
iudicio, déque pœnis, déque tribunalibus,

A quæ illic ſunt, omnes conſentiunt, illic eſſe aliquam eorum quæ hîc geruntur remunerationem: quod ni eſſet, quâ de cauſâ Deus cœlum tam amplum extendiſſet, mare dilataſſet, aërem diffudiſſet, tantam prouidentiam declaraſſet, niſi ad finem vſque noſtri curam habiturus eſſet? Nónne vides multos, qui cum virtute vixerunt, innumeráque mala paſſi ſunt, deceſſiſſe cùm nullum percepiſſent bonum?

Probatio immortalitatis à Dei iuſtitiâ.

Alios contrà, cùm multam prauitatem commiſerint, alienas facultates rapuerint, viduas & orphanos ſpoliauerint oppreſſerintque, opibus delicijſque & innumeris bonis fruiti fuerint, deceſſiſſe ne tantulum quidem mali paſſos? B Quæ igitur vel illi priores virtutis præmia reciperent, vel iſti prauitatis ferrent ſupplicia, ſi noſtræ res vltra vitam hanc non proferuntur? Nam ſi Deus eſt, ſicuti reuerâ eſt, eum iuſtum eſſe nemo non fatebitur. Atqui ſi iuſtus eſt, & illis reddet pro meritis. Et hoc in confeſſo eſt. Quòd ſi & his & illis rependet pro meritis, hîc verò nullus eorum recepit, neque ille improbitatis pœnam, neque hic virtutis præmia, perſpicuum eſt reſtare tempus aliquod, in quo congruens præmium horum vterque feret.

A conſcientiæ carnificina.

Sed quare nobis iudicem in animo ſic perpetuò vigilantem, & attentum Deus conſtituit? Conſcientiam loquor. Nec enim eſt vllus inter homines iudex adeò vigilans, vt eſt noſtra conſcientia. C Nam externi iudices & pecuniis corrumpuntur, & aſſentationibus deliniuntur, & metu ſimulant, denique multa ſunt alia quæ rectum illorum iudicium deprauant: at conſcientiæ tribunal nulli hominum nouit cedere; ſed quamuis dederis pecunias, quamuis mineris, quamuis aliud quidlibet feceris, iuſtam feret ſententiam aduerſus peccatorum cogitationes: adeò vt ipſe quoque qui peccatum admiſit, ſeipſum condemnet, etiam ſi alius nullus accuſet. Neque id ſemel atque iterum, ſed ſæpius, imò per omnem vitam hoc D facere non deſinit: & licet ingens temporis interuallum interceſſerit, nunquam tamen obliuiſcetur eorum quæ facta ſunt. Quin & cùm perpetratur peccatum, & priuſquam perpetretur, & poſtquam eſt perpetratum, acerbus nobis imminet accuſator, maximè verò poſteaquam perpetratum fuerit. Nam in perpetrando ſcelere, quoniam voluptate ſumus ebrij, non perinde ſentimus: cæterum

Diſſimile.

ſimulátque commiſſum eſt, ceperitque finem, tum demum extinctâ voluptate amarus pœnitentiæ ſtimulus ſuccedit, contra quàm accidere ſolet mulieribus parturientibus. Nam illis ante partum labor eſt ingens, grauéſque E nixus, diſſecantes eas intolerandis doloribus: poſt partum verò relaxatio, dolore ſimul cum infante egrediente: verùm hic non item; ſed dum parturimus concipimúſque corruptos affectus, delectamur, gaudemúſque; cæterum vbi malam illam prolem enixi fuerimus, nempe peccatum, tum conſpectâ fœditate partus, diſcruciamur grauiùs quàm mulieres parturientes.

Quapropter abhortor primùm (quod eſt optimum) ne vnquam omninò concipiamus in animo corruptam cupiditatem. Quòd ſi aliquando conceperimus, tamen fœtum intus

Per confeſſionem, & lacrymas peccatum deletur.

præfocemus. Rurſus ſi huc vſque fuerimus negligentes, iniquitatem in opus progreſſam mox occidamus per confeſſionem, per lacrymas, per propriorum commiſſorum accuſationem. Nihil enim tam exitiale peccato, quàm peccati accuſatio condemnatióque, cum pœnitudine lacrymiſque coniunctâ. Condemnaſti tuum peccatum? depoſuiſti ſarcinam. Quis hæc dicit? Ipſe iudex Deus. *Dic tu peccata tua prior, vt iuſtificeris.* Cur igitur, te quæſo, pudeſcis, & erubeſcis dicere peccata tua? Num enim homini dicis, vt te probro afficiat? Num enim conſeruo confiteris, vt in publicum proferat? Imò verò ei qui Dominus eſt, ei qui tui curam gerit, ei qui humanus eſt, ei qui medicus eſt, oſtendis vulnera. Neque enim ignorat, etiamſi tu non dixeris, qui ſciebat etiam antequam perpetrares. Quid igitur eſt cauſæ, quo minus dicas? Non enim ex accuſatione fit grauius peccatum: imò mitius ac leuius. Et ob hoc ipſum Deus vult te dicere; non vt puniaris, ſed vt relaxeris: non vt ipſe ſciat peccatum: Cur enim id poſtulet, cùm iam ſciat? ſed vt tu ſcias, quantum tibi debitum remittatur. Ideò verò vult te ſcire beneficij magnitudinem, vt perpetuò gratias agas: vt ſegnior fias ad peccandum, vt ad virtutem promptior. Niſi dixeris debiti magnitudinem, non agnoſces donationis eminentiam.

Iſai. 43. v. 26.

Dicta hæc ad excludendam publicam confeſſionem, non quæ fiat vni Sacerdoti vice Dei, & vt reuelatã medeatur, non vt pœnitenti exprobret.

Quare Deo confitendũ peccatum, qui illud ſciat.

Non, inquit, cogo te in medium prodire theatrum, ac multos adhibere teſtes. Mihi ſoli dic peccatum priuatim, vt ſanem vlcus: téque dolore liberabo. Ideo nobis inſeuit conſcientiam, idque quouis patre amantius. Nam pater vbi ſemel, iterum, ac tertiò, deciéſve filium increpauerit, ſi viderit incorrigibilem manere, deſperans abdicat, expellit è familiâ, à cognatione reſecat. At non eodem modo conſcientia, ſed licet ſemel, licet iterum, licet ter, licet millies admonuerit, tuque non obtemperes, monebit iterum, nec deſiſtet vſque ad ſupremum halitum, ſiue domi, ſiue in biuiis, ſiue in menſâ, ſiue in foro, ſiue in itinere: frequenter & in ſomnis peccatorum nobis ſimulachra ſpectráque repræſentat. Vide autem Dei ſapientiam. Non fecit continuam conſcientiæ accuſationem, neque enim hoc onus perferre poteramus, ſi iugiter accuſaſſet: neque rurſus adeo leuem & imbecillam, vt poſt vnam aut alteram admonitionem deſperet. Etenim ſi ſingulis diebus ac horis momentiſque fuiſſet nos ſtimulatura, an non deſpondentes animum occæcaremur? Rurſus ſi poſt vnam atque alteram increpationem deſiſteret, haud multum fructus nobis adferret. Eóque fecit obiurgationem frequentem, at non perpetuam: frequentem quidem, ne in ſocordiam incideremus: non iugem verò ac continuam, ne afferret interitum, ſed vt ſubinde relaxatione ſolatióque quopiam accepto, reſpiraremus. Quemadmodum enim omninò non dolere de peccatis, exitiale eſt, quódque malorum extremum eſt, etiam ſenſum nobis admittere & iugiter ſupraq; modū id facere, noxium eſt. Solet enim & doloris immodica magnitudo frequenter hominē à naturalibus excutiens ſenſibus, animū demergere, & ad honeſta omnia inutilē reddere. Eapropter & illud prouidit, vt ex interuallis nobis immineret conſcientiæ redargutio: propterea quòd eſt admodū ſeuera, & quouis ſtimulo acriùs pungere conſueuit peccatorē. Non enim tunc ſolùm cùm ipſi peccamus, verumetiam cùm alij commit-

Diſſimile.

Conſcientiæ remorſus nec iugis, nec eiuſmodi vt quandoque intermoriatur.

Dolor de peccatis non temperatus, noxius exiſtit.

runt eadem, vehementer inſurgit, magnáque contentione nobis acclamat. Nam ſcortator, adulter, aut fur non modò, cùm accuſatur ipſe, verumetiam cùm audit alios eadem auſos accuſari, ipſe ſibi videtur flagris cædi; dum increpantur alii, ſuorum admiſſorum reminiſcens: & alius quidem vocatur in ius; hic verò flagellatur, cui nullum crimen intenditur, ſi & ipſe fuerit eadem auſus. Quemadmodum in aliorum rectè factis dum laudantur & coronantur, qui eadem cum ipſis rectè facta geſſerunt, gaudent exultántque, quaſi non tam illi magis, quàm ipſi laudarentur. Quid igitur eſſe poſſit homine peccatore miſerius, qui quoties accuſantur alii, ipſe exanimatur? Contrà quid eo beatius qui cum virtute viuit: qui cùm laudantur alii, ipſe gaudet, lætitiáque diffluit, ex aliorum laudibus ſuorum rectè factorum memoriam recipiens? Hęc ſunt diuinæ ſapientiæ opera, hæc maxima illius prouidentiæ ſunt argumenta: conſcientię increpatio, ſacra eſt anchora, non ſinens nos tandem in peccatorum demergi profundum. Neque enim per id tempus tantùm quo peccata committimus, verumetiam poſt multos annorum circuitus, nouit nos veteris admonere commiſſi. Idque ex ipſis euidenter comprobabo Scripturis.

Conſcientię increpatio, ſacra anchora.

Ioſephi venditionis hiſtoria.

Vendiderunt olim fratres Ioſephum, nihil quidem habentes quod incuſarent; ſed quoniam viderat ſomnia ipſi gloriam venturam portendentia. *Videbam*, inquit, *manipulos veſtros adorantes manipulum meum.* Quanquam ob hæc decuit illum ſeruare potius, quòd totius familiæ corona, totiúſque generis decus erat futurus. Sed eiuſmodi res eſt inuidia: pugnat aduerſus domeſtica decora, mauúltque liuidus innumera perpeti mala, quàm videre proximum in pretio habitum, etiamſi gloriæ pars ad ipſum ſit permanatura. Quo ſanè quid eſſe poſſit miſerius? Quod & illis vſu venit. Cùm enim vidiſſent illum procul venientem ipſiſque cibum adferentem, inter ſe dicebant: *Venite, interficiamus eum, ac videamus, quid futura ſint illius ſomnia.* Vt fratrem non reuerearis, neque naturam agnoſcas, certè menſam ipſam conueniebat revereri, ipſúmque miniſterij officium, quandoquidem aliturus te, veniebat. Sed vide quomodò & imprudentes vaticinantur; *Venit*, inquit, *occidamus eum, & videamus quid futura ſint illius ſomnia.* Etenim niſi ſtruxiſſent inſidias, niſi dolos texuiſſent, & impudens illud conſilium concinnaſſent, nequaquam cognouiſſent vim illorum ſomniorum. Non enim perinde magnum erat Ioſepho, ſi nihil acerbi paſſus eſſet, conſcendere thronum Ægypti, & tot obſtaculis diſcuſſis, hunc eundem aſſequi ſplendorem. Niſi enim illi ſtruxiſſent inſidias, non vendidiſſent eum in Ægyptum. Niſi in Ægyptum vendidiſſent, non adamatus fuiſſet ab herâ. Si non fuiſſet adamatus ab herâ, non fuiſſet abiectus in carcerem, non interpretatus fuiſſet inſomnia, non regnum illud fuiſſet aſſecutus. Si non fuiſſet regnum conſecutus, non veniſſent illi commercatum frumentum, nec adoraſſent. Itaque quoniam occiderunt illum, ob hoc maximè intellexerunt illius ſomnia.

Gen. 37. v. 7.

Inuidiæ vis.

Gen. 37. v. 20.

Gradatio.

Gen. 39.

Quid igitur? Ipſi ne bonorum omnium, quæ poſt euenerunt, illiúſque gloriæ fuerunt illi conciliatores? Nequaquam. Verùm ipſi quidem moliebantur illum morti, deſperationi,

Verſa fratrum emachinatio in

A ſeruituti, breuiter extremis malis tradere: ſed Deus melior artifex, inſidiantium malitiâ in venditi inſidiiſque perimi gloriam abuſus eſt. Ne verò putares rerum euentus, vel caſus eſſe, fortuitáque, vel ab humanarum actionum ſubitâ mutatione pendere: per eos qui aduerſantur, per eos qui obſiſtunt, procurat Deus, vt quibus ſunt impedimento, res conficiantur, inimicis ſuis ad ſuam gloriam abutens miniſtris: vt intelligas, quod Deus vult, à nemine diſſipari poſſe, nec manum illam excelſam à quoquam auerſum iri: quod ſi quando ab aliquo petatis inſidiis, ne conſterneris animo, néve moleſtè feras, ſed ſcire poſſis inſidias in bonum finem exituras, tantùm ſi fortiter feras quæ

Ioſephi gloriam.

Rerum euentus in Dei manu.

B accidunt. Ecce huic quoque liuor regnum peperit, inuidia conciliauit diadema, ad thronum perduxit, atque illi ipſi qui ſtruebant inſidias, auxiliantes promouerunt ad illius imperij magnitudinem. Et is quidem cui ſtructæ fuerant inſidiæ, regnum adeptus eſt: ij verò qui ſtruxerant, ſeruierunt. Adorabatur ille, hi adorarunt. Itaque cùm tibi acciderint acerba, continuáque mala, ne turberis, neque moleſtè feras, ſed expecta finem. Omninò enim continget aliquid Dei dignum munificentiâ, tantùm vt cum gratiarum actione feras, quæ accidunt: quandoquidem nec iſte, cùm illa ſomniaſſet ſomnia, cùm in extremum diſcrimen veniſſet, cùm venditus à fratribus, cùm ab herâ inſidiis appetitus, denique cùm in carcerem eſſet con-

C tectus, dicebat apud ſeſe: Quid tandem hoc eſt rei? fefellerunt me illa ſomnia, per quæ exulo à patriâ, ſpoliatus ſum libertate? propter Deum non ceſſi heræ ad adulterium inuitanti, propter pudicitiam ac virtutem do pœnas, ac nec ſic quidem vltus eſt vicem meam Deus, aut manum porrexit, ſed paſſus eſt me tradi vinculis, ſuper alias aliæ calamitates inciderunt perpetuę; poſt ciſternam, ſeruitutes: poſt ſeruitutem, inſidiæ; poſt inſidias, calumniæ: poſt calumniam, carcer. Verùm horum nihil illum perturbabat, ſed perſeuerabat in ſpe cum bonâ fiduciâ, ſciens quòd quæ dicta ſunt à Deo, nunquam excident. Poterat quidem

D Deus eodem etiam die ista perficere, ſed vt ſimul & ſuam declaret potentiam, & fidem famulorum ſuorum, permittit multum temporis intercedere, multaque incidere impedimenta, vti ſimul & ipſius robur cognoſcas, tum explentis promiſſa, poſteaquam in deſperationem adducta res eſt, & ſeruorum perſpicias tolerantiam ac fidem, quos nihil eorum, quæ interim acciderunt, à bonâ ſpe depellit.

Deus, quare non ſtatim eripiat Sanctos.

Sed, quod dicere cœperam, reuerſi ſunt iſti, fame illos velut carnifice præcipites agitante, & principi Ioſeph exhibente: Volebant emere frumentum. Ille autem quid ad eos? *Exploratores eſtis.* Illi verò quidnam hoc apud

Gen. 42. v. 9.

E ſeſe reputantes, aiunt: Frumentum empturi venimus, & de vitâ periclitamur? Meritò: quandoquidem & ille vobis alimoniam adferebat, déque vitâ periclitatus eſt. Cæterùm ille quidem verè paſſus eſt; vos autem hoc per ſimulationem patimini. Non enim inimicus erat, ſed inimici perſonam adſumpſerat, vt quid in paternâ familiâ ageretur, ad plenum cognoſceret. Quoniam enim circa ipſum improbi, ingratique fuerant: Beniamin autem cum ipſis non videret, veritus de puero, ne quando

A & ille eadem quæ frater paſſus fuiſſet, iubet vnum ex illis vinctum illic detineri, deinde illos ſumpto omni frumento diſcedere, mortem illis comminatus, niſi fratrem ſuum adducerent. Hæc igitur vbi facta ſunt, dixit illis: *Relinquite aliquem hic, & fratrem veſtrum adducite: ſin minus, moriemini.* Quid tum inter ſe loquebantur illi? *Profectò hæc iurè nobis accidunt: nam in peccatis ſumus de fratre noſtro, cùm rogaret nos.* Vides? poſt tantum temporis peccati illius recordabantur, & ad patrem quidem dixerant: *Fera peſſima deuorauit Ioſeph.* Cæterùm, ipſo Ioſeph præſente audientéque, peccatum ſuum prodebant. Quid

Gen. 37. v. 33.

B hac re mirabilius accidere poſſit? Iudicium abſque redargutionibus peragitur, & excuſatio ſine accuſatione, probatio ſine teſtibus, dum ipſi qui facinus peregerant, ſetpſos redarguunt: quódque clam factum fuerat, efferunt. Quis cedo, quis adegit in publicum efferre, quæ ante tantum temporis patrata ſunt? An non perſpicuum eſt, huc adegiſſe conſcientiam iudicem, cui verba dari non poſſunt? Aſſiduè conuellebat mentem, animúmque turbabat, & ille occiſus tunc ſedebat tacitè iudicans illos: cùmque nulla ſententia in ipſos eſſet pronuntiata, ipſi condemnationis calculum aduerſus ſeſe ferebant. Et iſti quidem

C hæc dicebant. Alius verò reſpondebat, dicens: *Nonne dixi ad vos ita loquens? Ne lædatis puerum, néve quicquam mali illi faciatis, quoniam frater noſter eſt: & ecce nunc ſanguis ipſius exquiritur,* inquit, *de manibus noſtris?* Attamen is qui hæc dicebat, nihil de cæde, aut interfectione illâ dixerat: verùm ne ipſe quidem ſedens quicquam tale quærebat, ſed alium fratrem requirebat: ipſorum tamen conſcientia per oblatam occaſionem inſurrexit, momorditque illorum animos, efficiens vt nemine compellente, ſua confiterentur facinora.

Gen. 42. v. 22.

D Eadem & nobis accidunt in peccatis præteritis. Cum enim malis nos circunſtantibus exanimamur, priorum peccatorum reminiſcimur. Hæc igitur omnia cùm ſciamus, vbi quid praui geſſerimus, ne expectemus calamitates, malorúmque incurſum, neque pericula, neque vincula, ſed ſingulis & horis & diebus renouemus apud nos ipſos hoc iudicium, ſententiam aduerſus noſipſos feramus, omnique modo conemur confiteri Deo: ac neque ipſi de reſurrectione, déque iudicio dubitemus, neque alios ita loquentes feramus, ſed modis omnibus per ea quæ dicta ſunt, illis obturemus os. Nam ſi illic non eſſemus daturi pœnas admiſſorum, Deus nequaquam in nobis conſtituiſſet tale iudicium. Quanquam hoc ip-

E ſum illius declarat humanitatem. Quoniam enim tunc exacturus eſt à nobis rationem delictorum, inſtituit in nobis hunc iudicem incorruptibilem, vt is hîc de commiſſis nobis iudicium reddens, emendatioréſque faciens, ex illo eripiat iudicio, quod & Paulus ait: *Nam ſi noſmetipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur à Domino.* Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus, in ſuam quiſque conſcientiam ingrediatur, vitamque explicet: cunctiſque commiſſis diligenter excuſſis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniátque cogitationem, affligat eruciétque ſuam ipſius mentem, ſupplicium à ſeipſo exigat pro peccatis per condemnationem, per diligen-

1 Cor. 11. v. 31.

A ter actam pœnitentiam, per confeſſionem, per ieiunium, per eleemoſynam, per continentiam ac charitatem: vt poſſimus omnes omnimodò hîc depoſitis peccatis, multa cum fiduciâ illuc proficiſci: quod nobis omnibus contingat aſſequi, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum Patre & ſancto Spiritu, gloria, honor, imperium in ſæcula ſæculorum: Amen.

Agit etiam de Lazaro & diuite hom. in tertiæ motum, quam Ducæus repræſentat: ſed mutilam & aliûs forſan auctoris quam magni Chryſoſtomi.

EIVSDEM IN IDEM
Hom. 6.

FRONTONE DVCÆO Interprete.

Ex hom. in illud: *Intrate per anguſtam portam* t. 5.

B VT omnibus intellectu facilis fiat oratio, age ſi videtur, eos qui per latam portam ingreſſi ſunt, & per ſpatioſam viam inceſſerunt in medium aduocemus, vt quis eos tandem finis exceperit, videamus: itemque illos qui per anguſtam portam ingreſſi ſunt, & per arctam viam, & quæ tandem iſti bona ſortiti fuerint, cognoſcamus. Vnum igitur ex his, qui per latam hanc portam intrarunt, & vnum ex iis qui per anguſtam & arctam viam inceſſerunt, vobis in medium proferentes, eorum quæ à Domino dicta ſunt veritatem exquiramus, & eadem rurſus Domini parabolâ vtamur. Quiſnam ergo eſt ille qui per latam portam intrauit, & ſpatioſam viam

C peragrauit? Priùs enim quis iſte ſit oportet indicari, quantúmque ſpatium viæ confecerit, per latam incedens; ac tum manifeſtum vobis reddere, in quem tandem finem deſierit. Ac ſcio equidem vos homines perſpicaces iam quid dicturi ſimus intelligere: nihilominus tamen à nobis dici neceſſe eſt.

Reuocate vobis in memoriam diuitem illum, qui purpurâ induebatur & byſſo, qui quotidie epulabatur ſplendidè; qui paraſitos & adulatores alebat, qui multum merum infundebat, qui quotidiè ventrem ſuburrabat, qui multis ſe deliciis ingurgitabat; & per latam portam ingreſſus, voluptate ac lætitiâ mundanâ perpetuò fruebatur.

Luc. 16. v. 19. Diues ingreſſus per latam portam.

D Nam illi cuncta velut ex fonte affluebant, cultus multus, immenſæ deliciæ, corporis ſanitas, pecuniarum copia, delatus à multis honor, aſſentatorum laudes; nihil interim erat, quod illi triſtitiam afferret: & quod maius eſt, cùm totos dies crapulæ gulæque vacans transigeret, non modò proſperâ corporis valetudine fruebatur, & in ſecuritate ſummâ degebat; ſed & pauperem Lazarum in veſtibulo iacentem, plenum vlceribus, obſeſſum à canibus, qui vulnera lingebant, faméque confectum immiſericors præteribat, & ne micas quidē illi impertire dignabatur.

Felicitas eius exaggerata.

Atque hic quidem per latam portam ingreſſus per ſpatioſam vitam incedebat, intemperantiæ, riſus, voluptatis, helluationis, ebrietatis, pecu-

E niarum copiæ, mollitiei in veſtimentis ac diu totum vitæ huius tempus per ſpatioſam viam incedendo tranſegit, neque quicquam moleſtiarum expertus eſt; ſed ſemper proſpero ventorum flatu delatus, vtpote per ſpatioſam viam incedens multâ cum ſecuritate pergebat. Nuſquam ſaxa ſub vndis latentia, nuſquam ſcopuli, nuſquam præcipitia, nuſquam naufragiū, nuſquam mutatio inæqualis; ſed quaſi per ſolidā planamq; regionē iter agens, ita præſentis vitę ſpatia decurrebat: quotidie vitiorum fluctibus mergebatur, neque ſentiebat: quotidie prauarum cupiditatū ſtimulis pungebatur, & ampliùs lætabatur: à laſciuiâ ſemper obſidebatur, ab ingluuie, ab inſanâ pecuniæ cupiditate, nec vllo malorum ſenſu tan-

gebatur, neque viæ finem poterat præuidere; ſed præſentium tantum iucunditate fruebatur, nec vnquam perpetui doloris illi in mentem veniebat; ſed deceptus, vt ita loquar, per latam viam incedebat, & ad ipſum præcipitium feſtinabat, quod non poterat præ nimiâ ebrietate cognoſcere. Nam ille proſper mundanarum rerum ſucceſſus, qui rationem eius obruebat, oculum illi mentis excæcarat, & quaſi iam luminibus orbatus ambulabat, neque quò ferretur ſciebat: fortaſſe verò neque naturæ humanæ meminerat, cùm ſe cerneret difficultatem nullam experiri. Non enim tantùm deliciis fruebatur, ſed & opibus abundabat: neque tantum opibus abundabat, ſed & proſperâ erat corporis valetudine: neque ſano tantum erat corpore, ſed & à multo famulitio colebatur; neque tantum colebatur, ſed omnia ſibi cernens tanquam è fonte fluere, vitam in perpetuâ voluptate degebat.

Vidiſtis, dilectiſſimi, eum, qui per latam portam intrauerat, & per ſpatioſam viam inceſſerat, quantis deliciis potiretur? Nemo tamen eorum, qui hæc audiunt, ante finem beatum eum prædicare dignetur; ſed rerum finem expectet, ac tum ſententiam feret. Itaque illum

Lazarus ingreſſus per anguſtam.

qui per anguſtam portam intrauerat, ſi placet, in medium adducamus; ac deinde poſtquam vtriuſque finem conſpexerimus, conuenientem de vtroque ſententiam feramus. Quemnam autem alium proferre poſſumus quàm Lazarum, qui ante diuitis veſtibulum iacebat, & ab illis vlceribus obſidebatur; qui ſua vulnera à canum linguis attingi videbat, nec illos valebat abigere? Vt enim ille per latam portam ingreſſus, per ſpatioſam viam incedebat; ita beatus iſte (beatum quippe illum iam appello, quòd per anguſtam elegerit introire) per anguſtam portam intrauit, in quâ omnia contrario modo ſe habebant.

Amborum ſtatus collatio.

Vt ille ſemper deliciis fruebatur, ſic & iſte perpetuâ fame conflictabatur. Atque ille quidem deliciis & proſperâ corporis valetudine, & pecuniarum abundantiâ potiebatur, & ingluuiei atque ebrietati totis diebus vacando conficiebatur: iſte verò vnà cum fame ſummâ oppreſſus erat egeſtate, perenni morbo, & intolerandis vlceribus, vt ne neceſſarius quidem illi cibus ſuppeteret; ſed micas de diuitis menſâ cadentes expectaret, quas nequaquam tamen impetraret. Vidiſti quo pacto per anguſtam portam ingreſſus iſte, per arctam viam ſemper incederet? Vidiſti quo pacto ille per latam portam, & per ſpatioſam viam pergeret? Iam verò finem vtriuſque videamus, & quo pacto in anguſtum ille finem deſierit, quo pacto iſte in latum ac multis deliciis refertum: vt his probè intellectis, ne ſpatioſam viam omni modo proſequamur, neque per latam portam ingredi ſtudeamus; ſed anguſtam portam ſectemur, & per arctam viam incedamus, quò poſſimus ad bonum finem ac refertum deliciis peruenire. Cùm enim cuiuſque illorum finis adueniſſet, vide quid de eo qui per arctam viam pertexerat, prius dicat.

v. 22. Lazari mors, ac deductio.

Factum eſt autem, inquit, *vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Fortaſſe illum abducebant Angeli præcedentes, & latus eius cingentes, atque in deliciarum locum poſt multas illas afflictiones & arctam illam peregrinationem reſtituebant. Vides quanta in fine anguſtæ portæ, & arctæ viæ appareat latitudo? Vide iam funeſtum finem viæ ſpatioſæ.

Diuitis mors & ſepultura.

Mortuus eſt autem & diues, inquit, *& ſepultus eſt.* Nullus fuit qui præcederet, nullus qui latus ſtiparet, nullus qui in viâ deduceret, ſicut Lazarum. Nam quoniam in ſpatioſâ viâ cunctis hiſce potitus eſt, habuitque multos ſatellites, ac famulos; aſſentatores, inquam, paraſitos; quando ad ſepulchrum venit, nudus ac deſtitutus his omnibus fuit poſt multas illas voluptates, vel potius poſt breuem illam voluptatem & proſperitatem. Breuis enim eſt tota præſens vita, ſi cum futuro ſæculo comparetur. Poſt breuem igitur voluptatem, quâ potitus eſt dum per ſpatioſam viam incederet, anguſtiarum & afflictionum eum locus excepit. Atque ille quidem in ſinu Abrahæ requieſcebat, ac laborum multarumque miſeriarum mercedem recipiens poſt famem, poſt vlcera, poſtquam in veſtibulo reclinatus iacuerat, ineffabilibus illis deliciis, quas ne oratione quidem complecti poſſumus, fruebatur: hic verò poſt voluptatem & delicias, poſt ingluuiem multam, poſt ebrietatem illi ineuitabili ſupplicio addictus cruciabatur. Vt autem illorum vterque rebus ipſis doceatur, hic quidem, quanta ſit anguſtæ viæ vtilitas, ille verò quantum damnum, quanta pernicies ſpatioſæ, à longè multo ſeiunctos interuallo ſe inuicem intuentur. Audi verò quo pacto.

v. 23. Lazarum videt in ſinu Abrahæ.

Et in inferno, inquit, *eleuans oculos ſuos videt Abraham à longè, & Lazarum in ſinu eius.* Equidem arbitror illum vbi tam ſubitam rerum mutationem vidit, & illum quidem qui iacebat in veſtibulo, canumque linguis erat expoſitus, tantâ fiduciâ gaudere, dum in Patriarchæ ſinu verſaretur, ſe verò tantâ ruborum ignominiâ, atque inſuper igne cruciatum, maiorem ſenſum doloris cepiſſe. Cùm ergo res cerneret in contrarium mutatas, ac ſe qui propemodum in ſomnis & vmbrâ deliciis potitus erat, nunc intolerabile ſupplicium ferre, ac poſt ſpatioſam viam latamque portam in finem adeò anguſtum eſſe delatum: illi verò contraria penitus eueniſſe, ac propter eam, quam in hac vitâ exhibuerat patientiam, illum ineffabilibus perfrui bonis, neſciens quò ſe verteret, inopſque conſilii, cùm experientiâ didiciſſet, quantâ fraude penitus deceptus fuiſſet, cùm ſpatioſam viam delegiſſet, ſupplicationem offert Patriarchæ, ac miſerabiles voces ſimul & lacrymas vbertim effundit. Itaque is qui ad Lazarum ſe conuertere, vel illum reſpicere non dignabatur, pauperem, abiectum, & iacentem in veſtibulo; ſed & ipſum propemodum deteſtabatur propter vlcerum tetrum odorem, ſuamque mollitiem, & delicias, quibus continuè fruebatur, nunc Patriarchæ ſupplicat, & ait:

v. 24. Supplicationem offert Patriarchæ.

Pater Abraham miſerere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meam; quia crucior in hac flammâ. Sufficiebant hæc verba ad miſericordiam mouendam, veruntamen nihil hæc illi profuerunt. Intempeſtiua quippe fuit confeſſio, & non conuenienti tempore oblata deprecatio. *Mitte*, inquit, *Lazarum* illum pauperem, quem antea deteſtabat, cui micas

non impertiebat: illum oro nunc, & digitum illum requiro, quem canes lingebant. Vides vt illum ſupplicium compeſcuerit? Vides quàm anguſtum ad finem illum ſpatioſa via detulerit? Neque preces offert Lazaro, ſed Patriarchæ; meritò: neque enim contra pauperem attollere oculos audebat. Suam enim inhumanitatem mente verſabat, & cogitans quàm immiſericordem illi ſe exhibuiſſet, ipſum ne reſponſo quidem ſe dignaturum arbitrabatur. Quam ob cauſam neque ſupplicationem ad illum dirigit, ſed Patriarcham obteſtatur. Sed ne ſic quidem quicquam profecit, tantum malum eſt intempeſtiuitas, & conceſſum nobis à Dei benignitate ad noſtræ ſalutis occaſionem tempus negligere. Quem enim adamantem non hæc verba flexiſſent, & ad miſericordiam & compaſſionem commouiſſent? Veruntamen ne ſic quidem annuit petitioni Patriarcha, ſed reſponſo quidem illum dignatur, ipſum verò docet ſibi tot malorum eum auctorem extitiſſe. Sic enim eum alloquitur Patriarcha:

v. 25. Abrahæ mitis reſponſio.

Fili recordare, quia recepiſti bona tua in vitâ tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic quidem conſolatur, tu verò cruciaris. Terribilia ſunt hæc verba, & quæ poſſint eos, quibus cor ſapit, plurimum commouere. Nam vt cum doceat, ſe quidem ſuam erga illum miſericordiam exhibere, atque ad compatiendum inflecti, dum ſuppliciorum cernit grauitatem: nihil tamen ſolatii præbere poſſe, ſeque propemodum excuſans illi, Vellem, inquit, manum tibi porrigere, ac dolores mitigare, & peracerbas pœnas minuere, ſed tu temetipſum iampridem eo ſolatio priuaſti: idcirco ait: *Fili, recordare.* Vide bonitatem Patriarchæ, Filium ipſum vocat. Veruntamen hoc quidem eius humanitatem poteſt oſtendere, ſed nullum auxilium ferre, quòd ſeipſum ipſe perdiderit. *Fili*, inquit, *recordare, quia recepiſti tu bona tua in vitâ tuâ.* Veniant tibi in mentem præterita; noli obliuiſci quantis deliciis potitus fueris, quantâ voluptate, quantâ magnificentiâ: quo pacto ingluuiei atque ebrietati deditus ſemper vixeris, cùm in omne æuum te fruiturum illis exiſtimares, & illa eſſe bona ſtatueres. Ex ipſius ſententiâ reſponſum illi dedit. Cùm enim ille ſublime nihil conciperet animo, neque mala futura, quæ illum exceptura eſſent, ſibi ante oculos poneret, illa eſſe bona cenſebat. Hoc enim plerique dicere ſoliti ſunt, qui delicias & ingluuiem ad ſtuporem mirantur, multis potiti ſumus bonis, ſi quando ſummas delicias velint exprimere. Noli hæc ſimpliciter bona appellare mi homo, ſed cogita hæc à Domino data eſſe, vt eis moderatè vtentes vitam noſtram tueamur, & infirmitatem corporis ſuſtentemus: alia verò ſunt verè bona. Nihil quippe iſtorum bonum eſt, non deliciæ, non diuitiæ, non ſumptuoſitas veſtium; ſed ſolum nomen habent. Quid autem dico ſolum ea nomen habere? illa verò ſæpenumero perniciem nobis acceſſunt, ſi quando ipſis, non vt oportet, vtamur. Nam diuitiæ bonæ poſſunt eſſe poſſeſſori, quando non in delicias tantùm illas, nec in ebrietatem & noxias voluptates expendit; ſed cùm deliciis moderatè perfruens, reliqua in pauperum ventres diſtribuit, tum bonæ ſunt diuitiæ. Sin autem ſeipſum quis deliciis ac cæteris libidinibus dediturus ſit, non modò nihil ei proſunt, ſed etiam in profundum illum barathrum præcipitem agunt: quod & iſti diuiti accidit.

Moneт receptiſſe in vitâ, quæ bona putauit.

Quam ob cauſam dicit illi Patriarcha: *Fili recordare quia recepiſti bona tua in vitâ tuâ.* Illa quæ verè bona eſſe cenſebas, recepiſti: *& Lazarus ſimiliter mala*: non quòd ea Lazarus mala eſſe cenſeret, abſit, ſed ex ipſius diuitis ſententiâ hoc etiam adiecit. Siquidem ille cùm hanc apud ſe ſententiam ratam habuiſſet, opes ac delicias, laſciuiam & omnem alium vitæ luxum bona eſſe ducebat: paupertatem verò, famem, & aduerſam valetudinem, mala eſſe ſuſpicabatur. Prout igitur exiſtimabas, & falſum illud iudicium amplectebaris, recordare te ex tuo calculo bona illa recepiſſe, cùm per latam & ſpatioſam viam incederes; & Lazarum ſimiliter mala ex ratiocinio tuo, dum anguſtum & arctum iter conficeret. Quoniam igitur tu viæ tantùm aditum ſpectabas, hic verò finem reſpiciebat, neque negligentior propter aditum viæ reddebatur, propterea nunc conſolatur hoc in loco, tu verò cruciaris, & fines ſibi inuicem contrarios ſortiti eſtis.

Vidiſtis reipsâ ſpatioſæ ac latæ viæ finem, & quo pacto anguſtæ portæ, & arctæ viæ felix terminus eum exceperit, qui ipſam elegerat; audite & reſponſum illud terribilius: *Et ad hæc omnia*, inquit, *inter nos & vos hiatus magnus conſtitutus eſt, vt hi qui volunt hinc tranſire, &c.* Ne temerè prætereamus, dilectiſſimi, quod dictum eſt, ſed exactam orationis vim mente verſemus, & quanto perfruatur honore, quantâ ſedis prærogatiuâ, qui pro veſtigio iacebat, ille abiectus & pauper, ille qui fame conflictabatur, ille vlceribus oppletus, & canibus expoſitus. Lubenter enim hanc rem oratione ſæpe verſo, vt nemo ex illis qui egeſtate vel morbis & fame premuntur ſe contemnat, & ſe miſerum arbitretur, ſed cum gratiarum actione cuncta ferens bonâ ſpe fruatur, & illa quæ nullis exprimi verbis poſſunt præmia, laborumque remunerationes expectet. *Et ad hæc omnia.* Quid eſt, *ad hæc omnia*? Cùm dixiſſet, Tu quidem in hac vitâ cuncta recepiſti, quæ eſſe bona cenſes, & hic ea recepit, quæ tu mala eſſe ducebas, hoc adiecit, vt eum doceret, vnumque finem ſibi conuenientem excepiſſe ad hæc omnia quæ dicta erant: te quidem vnà cum bonis, quibus te potiri arbitrabare, afflictio & anguſtiæ, & ignis qui nunquam extinguitur: hunc autem poſteaquam toto vitæ ſuæ tempore conflictatus eſt iis, quæ tu mala eſſe cenſebas, voluptas & bonorum participatio, & æuum quod cum Sanctis ducit, excepit. Quando igitur conuenientem vnuſquiſque finem ſortitus eſt, & te quidem porta lata & ſpatioſa via in has anguſtias deduxit: hunc autem anguſta & arcta ad hanc voluptatem prouexit.

v. 26. Diſpar exitus.

Et ad hæc omnia, inter nos & vos hiatus magnus conſtitutus eſt. Vide pauperem vlceribus plenum (rurſus enim hæc dico) cum Patriarchâ numeratum, & in cœtum iuſtorum aggregatum. Nam *inter nos & vos*, inquit. Vides quam vitæ conditionem ſortitus ſit is, qui cum patientiâ & gratiarum actione grauem illum morbum fuerat famemque perpeſſus. Nam *inter nos & vos*, inquit, *hiatus magnus conſtitutus eſt.* Magnum eſt, inquit, quod dirimit nos; neque ſimpliciter hiatus, ſed *magnus*. Verè

namque eſt magnum inter virtutem & vitium interuallum, multumque diſcrimen. Siquidem hoc latum & ſpatioſum eſt, illa verò arcta & anguſta: voluptas lata & ſpatioſa; paupertas autem & penuria, arcta & anguſta. Vt igitur hic contrariæ ſunt viæ, & hic quidem qui virginitatem elegit per anguſtam & arctam incedit, quique caſtitatem profitetur, qui paupertatem amplexus eſt, & qui vanam gloriam aſpernatur: ille verò per latam & ſpatioſam pergere feſtinans ebrietati, deliciis, pecuniarum inſano amori, laſciuiæ, ac perniciosis ſpectaculis ſeipſum addicit, & multum inter vtrunque diſcrimen occurrit: ſic nimirum & in tempore ſupplicij retributionis multam inter præmia poſſumus differentiam inuenire. *Hiatus enim magnus conſtitutus eſt inter nos*; hoc eſt, inter iuſtos, virtute præditos, qui conditione illam vitæ ſortiti ſunt; *& vos*; hoc eſt, qui toti eſtis nequitiâ & ſceleribus cooperti. Adeòque magnus eſt hiatus, vt neque quiſquam eorum qui hîc conſiſtunt, ad vos tranſire poſſit, neque ad nos inde tranſmeare. Vides hiatus magnitudinem? Vides reſponſum gehennâ grauius? Nonne à principio cùm proſperitatem diuitis audiretis, & obſequium quo colebatur, ab omnibus ſatellitio ſtipatus, & quotidie deliciis addictus, beatiſſimum illum eſſe arbitrabamini? rurſus dum pauperem pro foribus abiectam, & grauibus illis expoſitum vlceribus cerneretis, nónne miſeram eius vitam putabatis? At ecce iam ſab ipſo rerum fine in contrarium cernimus cuncta conuerſa; & hunc quidem poſt delicias illas & ebrietatem in tormentis: illum verò poſt egeſtatem illam extremam & famem in Patriarchæ ſinu verſari.

Veruntamen ne prolixior æquo noſtra ſit oratio, ſufficit vt hucuſque prouectam doctrinam finiamus, & charitatem veſtram cohortemur, ne latam viam ſectemini, neque viam ſpatioſam, neque voluptatem omni ratione perquiratis: ſed vtriuſque finem vobis ob oculos ponentes hanc fugiatis, cogitantes quæ diuitem iſtum mala oppreſſerint: anguſtam autem & arctam viam perſequamini, vt ad locum deliciarum poſt huius vitæ ærumnas peruenire poſſimus.

EIVSDEM, DE IISDEM *Lazaro & diuite.*

FRONTONE DVCÆO Interprete.

HOMIL. VII.

Tom 6. Duoni.

MAxima quædam eſt ſchola ſtadium Eccleſiæ, diuitum ludus literarius, ac perfugium egenorum. Age ergo, dilectiſſimi, quandoquidem in arenam doctrinæ deſcendimus, præcedentis Euangelij documenta perſequentes, iis quæ paulò antè lecta ſunt in manus ſumptis, vobis omnibus debitas à nobis orationis ſtillas, quaſi roris guttas, aſpergamus. Porrò diuitis nobis & pauperis conuerſationem lectio narrabat; diuitis quidem vitam deliciis immerſam, pauperis autem vitam ſordibus mendicitatis compunctam.

Luc. 16. v. 19.

Homo quidem erat diues, qui induebatur purpurâ, &c. Operæpretium eſt itaque, dilectiſſimi, ſigillatim hæc exponamus: vt quemadmodum illi qui nauigant, ex eorum qui na- A uigatione antè perfuncti ſunt malis edocti, nos quoque naufraga ſub mari latitantia ſaxa vitemus: vt diuites quidem ex præcedentis diuitis ſupplicio ſeipſos corrigant; pauperes verò, dum præfulgentes in Lazaro ſpes ſuas intuentur, alacriter curſum afflictionis decurrant.

Diues epulo ne dignus nomine.

Homo quidam erat diues. Homo. Non eſt dignatus eum nominis ſui appellatione decorare, quemadmodum Iob iuſtum: ſed huius nomen ſilentio eſt ſuppreſſum: qui enim eſt infructuoſus, etiam nomine priuatur: nam iuſtorum etiam nomina ſunt in libro vitæ, *peccatorum* verò *nomina delebuntur*: tantùm habet naturæ commune nomen, homo: hoc enim omnium eſt commune nomen: propriam au- B tem nequitiæ ſuæ crudelitatem. *Homo quidam erat diues*; cognatus quidem pauperis Lazari, ſi naturam corporis ſpectes: peregrinus autem & alienus ab hæreditate Chriſti, propter voluntatis improbitatem. *Homo quidam erat*; homo quidem corporis ſpecie, animi verò ſenſu bellua, quæ ſola paſcatur, diues poſſeſſionibus, diues criminibus: diues ære multo, diues ærugine peccati: argento circunfulgens, ſed obtenebratus peccatis: diues in auro, ſed egenus in Chriſto; cui multa quidem veſtis erat, ſed animam nudam habebat: qui pretioſas veſtes ſeruabat, ac tineas multas alebat. *Homo quidam erat diues*, diuitiis luxurians, florem iuſtitiæ non habens, *arbor autumnalis, infructuoſa, bis mortua. Homo quidam erat diues,* C *& induebatur purpurâ & byſſo*, inquit. Purpura quidem illi veſtimentum erat, ſed à regno Dei reiectus erat; purpuram habebat non ſanguine Chriſti aſperſam, ſed marini conchylij ſanguine tinctam, quæ non regnum illi cœlorum ſpondebat, ſed formidabilem gehennæ flammam ſuo ſplendore prænuntiabat. *Homo quidam erat diues, & induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè.* Epulabatur & delectabatur, non vt iuſti in Domino: iuſtorum quippe delectatio eſt Dei recordatio, cuius mihi rei teſtis eſt Dauid, dicens: *Memor fui Dei, & delectatus ſum*: delectabatur & gaudebat in ebrietatibus, in luxurioſis comeſſationibus, in helluationibus, in inſolentiis, nihil D diſſimilis porcis, qui in luto volutantur.

Eccl 41. v. 14.

Iudg 12.

Pſal. 76. v. 4.

v. 20.

Erat autem quidam mendicus Lazarus: nomen pauperis dixit; ac mendicum honore, nomine ipſius expreſſo, affecit. *Erat autem mendicus quidam Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius*; mendicitatis procellâ vehementer iactatus: attamen poſt non multum temporis ad tranquillum Abrahæ ſinum ſtipantibus eius latus Angelis eſt prouectus. *Erat autem quidam mendicus Lazarus.* O quantis erat malis mendicus obſeſſus! à grauiſſima paupertate, tanquam à violentâ grandine diuerberabatur: ab ebullientibus puſtulis tanquam carbonibus ſcintillas emittentibus corrodebatur: vndique E in eum torrentes afflictionum irruebant, quibus & corpus conficiebatur, & cor exedebatur: nullam tranquillitatis quietem poterat obtinere: exteriùs pugnæ, interiùs timores; exteriùs ſiquidem corpus à puſtulis vexabatur, & interius cor incurabilibus curis exedebatur. Non illi ſegetum ferax ager panis ſemen proferebat: non illi dulcibus turgidum aciniis racemum vitis producebat: non dulciſſimos illi fructus autumnales arbor ſuppeditabat: non aliud

quietis portum proueharis, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM, AD IDEM

Oratio, quæ eſt 4. de Fato.

Verſione poſt IOANNIS CHECI CANTABRIGIENSIS Interpretationem penè nouâ.

Phil. 3. v. 1. E*Adem vobis dicere, me quidem non piget; vobis autem tutum eſt.* Quòd ſi Paulus, qui Spiritus gratiâ comite atque auſpice docebat, qui imperio inimicos pellebat, omniumque ægritudines tollebat; Paulus, qui ſummo honore erat, quem quaſi Angelum è cœlis allapſum, quinimò velut ipſum Chriſtum audiebant, iugi ad diſcipulos doctrinâ, indigebat: ſiquidem eadem continenter dicere illi neceſſe erat, multò magis nobis qui nullo loco, aut numero ſumus. Tutum enim reuerâ vobis, vt de iiſdem ſæpè rebus, neque verò de iiſdem duntaxat, ſed & de iiſdem eadem audiatis. Nemo itaque indignè ferat, nec ſibi à nobis moleſtiam creari exiſtimet, ſi de eodem argumento, eadem rurſus dicturi ſimus. Nam ſi certos eſſe liceret, vos ſemel audientes, animi ægritudinem ponere, ne ſic quidem abſiſtendum, ſed adhuc iiſdem de rebus loquendum foret, vt ſtabili firmáque partâ valetudine eiuſmodi redderemus, quibus haud facilè de iiſdem rurſus eſſet timendum. Quoniam verò quaſdam adhuc mali reliquias auditorum animis hærere ſuſpicamur, neceſſaria nobis eſt, atque oppido rationi conſentanea, continua eorundem adhortatio. Hodie enim dicendum quonam modo fiat vt effugiamus. Quo igitur modo effugerimus? Primùm precibus, ac ſi Deo conſueſcamus: deinde, piis animi rationibus. Si enim videris quæ futura, ac quæ præſentia ſunt, ac rectum de vtriſque iudicium tuleris, nunquam mali huius noxâ læderis. Cùm igitur quempiam contra ac meritorum ratio poſtulat, locupletem videris, ne beatum prædicandum, ne eius æmulandam ſortem putaueris, ne Dei prouidentiam condemnaueris, ne temerè, ac caſu ferri res humanas, quòd hic talis immeritus diuitiis abundet, exiſtimaueris. Veniat tibi in mentem Lazari & diuitis; vt hic ad ſummas opes, & affluentium rerum peruenerit, crudelis ſcilicet, præfractus, inhumanus, ipſis canibus efferatior: ſiquidem hi pauperem miſerabantur, & accurabant: nec grauatè fuſis per omne corpus vlceribus linguam admouebant: ille verò nec micis impertiebat. Tecum igitur reputa, quemadmodum hic cunctis opibus affluebat; pauper autem ille, qui verè diues erat, ad extremam deductus paupertatem, neceſſario ipſo victu deſtituebatur, morboque ac fame conflictabatur. Et hic quidem pauciora quàm fert vſus, habebat; ille verò ſupra modum rebus omnibus abundabat. Non moleſtè tamen ferebat, nihil impium locutus eſt, non Deum accuſauit, non reprehendit prouidentiam, nō fato tribuit quæ euenerant, cū nullo, ne ſecum quidem hæc verba vſurpauit; Ego quidem qui nullum inſignitè flagitium patraui, tales pœnas do, ac ſupplicium extremum ſuſtineo, fame contabeſcens, qui morbo grauiſſimo abſumar, paulatim exhauſtus atque deletus: hic verò diues eſt & deliciatur, alienis ſeſe oblectans calamitatibus, meas in miſerias debacchans: ac quidem ſic inhumanum, immitem, crudelem, ſaxeum illum, tantæ Deus dominum pecuniæ fecit; me autem, qui nec verbo tenus ipſum prouocarim, tantis laboribus ac doloribus excruciari dimiſit. Quomodò hæc iuſto illius iudicio; quomodò eius prouidentiâ, ac noſtri procuratione digna videantur? Nihil horum omnium dixit ille. Quidni igitur abſurdum eſt, illos qui tanta mala patiantur, ſic benè de Deo in omnibus loqui; te verò, qui immunis à luctâ ſis, eorum causâ Deo obloqui, ob quæ alij gratias agunt? Qui enim malum patitur, ſi quid odioſum, moleſtúmque dixerit, quamuis non tantam quantam alius, vel minorem ſaltem veniam conſequatur. Qui verò extra ipſe conſtitutus, aliorum causâ ſuam ipſe animam perdiderit, quanam dignus veniâ ſit illorum causâ Deo obtrectans, ob quæ ipſe qui malis afficitur Deo gratias agit, nec eius continuò laudandi finem vllum facit?

Luc. 16. v. 19.

Lazari mendici ac diuitis exemplum arcanæ Dei prouidentiæ.

Quando vtique videris iuſtum rebus aduerſis vtentem, exemplum hoc animo repete. Neque enim illo quemquam iuſtiorem mihi nunc referre poſſis, quod tum ex patientia, tum ex præmio ſatis liquet (nam & primum ſortitus eſt reſurrectionis locum ſociâ cum Patriarchâ Abraham dignatione honori habitus) nec contrà maiora perpeſſum, magiſque deſpectui habitum. Quid enim maius poſſis dicere, cum nec ex iis, quæ è menſâ decidebant, liceret famem explere? Cùm igitur ſummam nequitiam videris (quid enim eo crudelius qui in tantâ conſtitutum ærumnâ præterit; vel quid affluentius poſſit eſſe menſâ illâ, atque veſtitu, in quibus maximæ, ſplendidiſſimæque fortunæ fuerunt?) aut contrà cùm ſummam videris iuſtitiam (quid enim religioſius animo talium patienti, ac extremam miſeriam fortiter ſuſtinenti? quid denique miſerius fame, ac ægritudine tam inſanabili?) qualem quæſo veniam conſequêris, ſi in aliis ſcandalum patiaris? Nunquid vitæ huius exitu res terminantur? expecta finem, tumque vitæ cuiuſque dignam compenſationem habebis. Ne ante præmium; ne ante coronam perturberis. Quando igitur vtroſque tribunali adhibitos, ac iudicis ſententiam nactos videris, tunc & ipſe de vnoquoque iudicium feras. Quanti nunc vias infeſtant, quanti muros effodiunt, quanti mortuorum loculos effringunt, quanti alienis thoris inſidiantur, quanti lethiferis venenis complures ſuſtulerunt? Nunquid in iis accuſamus iudicem? Nequaquam. Si enim illos in iudicium adductos ſic abire ſineret, vt eum qui læſus iniuriâ ſit puniret, eum verò qui fecit iniuriam honori haberet, ac impoſitâ coronâ dimitteret, accuſatione extremiſque reprehenſionibus reuerâ dignus eſſet: quando verò nondum in iudicium adducti fuerunt, nec ferendæ ſententiæ tempus ſit, ac necdum ille pœnas repoſcat, occupatò tu criminaris.

Atqui oportuit, inquit, hîc iam admiſſorum ſcelerum pœnas dare. Vitam tuam, heus tu, animaduerte; in tuam ipſius conſcientiam deſcende, mutabiſque ſententiam; non quod ita iudicas, laudabis, ſed Dei clementiſſimam lenitudinem, ac humanitatem admiraberis. Si enim ab vnoquoque pœna commiſſorum ſcelerum extemplò poſceretur, iam pridem genus no-

Prou. 20. v. 9.

ſtrum deletum, ac ſublatum eſſet. *Quis enim* A *gloriabitur mundū habere cor, aut quis confidenter dicet ſe purum eſſe à peccato?* Cùm verò propter hanc Dei quaſi lentitudinem animo cruciaris, exquiſitè animo pertractes, quæ abs te delicta patrata ſunt, deque hac patieotiâ illi gratias habebis, atque illius admiraberis tolerantiam. Conturbaris, angeris, tumultu cuncta comples, quòd hic præter dignitatem locupletatur,

Pſal. 48. v. 17. Plura in hoc argumentū, hæc noſtro ſatis inſtituto.

vulgique ſtudio colitur? An non audis Pſalmorum ſcriptorem dicentem, *Ne timeas cùm diues factus fuerit homo, quoniam cùm interierit non ſumet omnia, neque deſcendet cum eo gloria eius.*

EIVSDEM, AD EIDEM, B
de Fato, & contra ingluuiem.

Eadem verſione, perindeque immutatâ.

Occaſione diuitis epulonis non abludere à ſcopo viſa hic iſta oratio.
Iſai. 22. v. 13. Phil. 3. v. 19.

EDamus & bibamus, cras enim moriemur, aiebant Iudæorum plures tempore Prophetarum: verùm Iudæos quidem hæc dicere, *quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum*, haud mirum eſt: eſſe verò quoſdam, qui poſt gratiam, poſt æui huius rerum deſpicientiam, poſt tantam perfectionem, ſicque accuratam diſciplinam, quanquam verbis non dicant, factis tamen hoc ipſum etiamnum perſonent, C quantâ putas reprehenſione dignum? Sunt enim, ſunt planè, qui propterea putant ſe in hanc lucem editos eſſe, vt delicijs diffluentes, & corpore adipato, ac abdomine diſrupto, ita exeant è vitâ, lautiorémque carnium ſuatum vermibus apparent menſam. Vtinam verò hæc ſola offenſio eſſet; quòd temerè, quòd inconſultò, quòd nequicquam facultates inſumerent. Quanquam ne hoc ipſum reprehenſione, & accuſatione vacare poteſt. Quando enim quæ ad corporis alimentum nobis dantur, ac quas pecunias ad earum rerum quibus egemus præſidia, Dei liberalitate accipimus, per luxuriam, & laſciuiam & extremam ſocordiam D effundimus, non ſine crimine eſſe poteſt hic effoſiſſimus ſumptus; ſed planè rationem reddituri ſumus. Nam parabola quæ de quinque

Matth. 25. Pecuniæ ipſe talentum Dominicū.

talentis, duobus, & vno, habita eſt, ad pecunias, atque res alias accommodari poteſt.

Quod igitur initio dixi, ſi quàm maximè temere, nulláque ex causâ hîc in vitâ verſaremur, ne ſic quidem id nobis genus actionum ſine crimine eſſet: nunc verò etiam exceptâ hac ratione, aliæ efferentur.

Gulæ mala.

Qui enim in delicijs perpetuò verſatur, ac ebrietati indulget, & paraſitos alit & adulatores, carnibuſque ac vino diſtenditur, nolens volens perſæpe neceſſariò peccat, tum opportunitate quadam loci E præſentis, tum etiam poſt eius inde diſceſſum. Quemadmodum enim nauis, cùm maiore mercium copiâ conferta eſt, quàm pro iuſtâ magnitudine, ponderis grauite, depreſſa demergitur: ſic & animæ, atque corporis noſtri natura, copioſiore quàm pro facultate cibo ingurgitata, deprimitur; nec ingeſtarum onus eſcarum ferens, interitionis pelago mergitur; ad hæcque & gubernatorem, & nautas, proreramque, & vectores, onuſque ipſum cum omnibus perdit. Quemadmodum igitur in nauibus ſic comparatis non maris tranquillitas, non gubernatoris peritia, non nautarum multitudo, non apparatus A commoditas, non anni tempeſtiuitas; non aliud quicquam, nauem eâ fluctuantem ratione iuuat; ita in his qui delicatè ac molliter viuunt, non rationum vis, non doctrina ac admonitio, non correptio, non conſilium, non aliud quicquam, non futurorum timor, non pudor, non accuſatio præſentium, non quiduis aliud, animum hiſce iactatum ſeruare poterit: ſed immoderatio exuperans omnia, hiſce laborantem velit nolit de cætero obruit, atque naufragum eò demergit, vnde ſeſe vt referat illi difficillimum ſit.

Animas corporeæ deliciæ inutiles.

Neque ad res futuras, ac rationes ibi reddendas, ſed nec ad præſentem vitam hic talis vtilis eſt, ad nihil ſcilicet idoneus, ſed qui vbique B deridendus, ſiue ciuilia tractet, ſiue priuata, exiſtat. Ac ſi quis præſto vrgens peragendum ſit, nullâ prouiſione, nullâ cautione, certâque moderatione inuenietur, ſed qui inimicis omnibus facilè capiatur, cunctiſq; amicis atque propinquis inutilis ſit. Neque ſolùm in periculis, ac rerum aſperitatibus facilè euertitur; neque in rebus pacatis & tranquillis ſolùm intolerabilis, ſed & in afflictis ac perturbatis, propter animi immodeſtiam, quicquid ingruat, illi impar, ac inutilis erit. Hîc enim (in his rerum perturbationibus dico) ignauia, degeneris animi abiectio, immoderatus timor, conſilij inopia C tenebit; illîc autem, audacia, ſocordia, luxuria, immodeſtia, faſtus, arrogantia, longè apud omnes ſuperioribus moleſtiorem reddit. Non ſolùm enim corpora eorum, qui ſic affecti ſunt, deformata, languida, fluentia, odoriſque grauitate intolerabili vndique completa ſunt, verùm etiam anima longè quàm corpus deformata, multò illo maiores ex delicijs ægritudines contrahit. Quemadmodum enim corpus, nedum quæ ex naturâ ſunt excrementa emittit, ſed omni ex parte vberrimè, ampliuſque. Nam & oculi & nares, & ora eorum qui hac abundantiâ grauantur, habitu teterrimo, & corruptione complentur; ac ipſa carnis natura flac- D cidior, quàm pro naturali temperatione, quaſi cœno & inquinatiſſimâ illuuie expleta, putida & iners exiſtit, atque ad omne opus bonum inutilis. Nam & terra ipſa tali copiâ cùm ſuperatur, calorem ſuum, ſibique innatum deperdit; vnâ quoque ſuum robur amittit, ac neque ad culturam, neque ad fœturam ſuam idonea exiſtit. Hinc porrò grauibus & inſanabilibus morbis corripiuntur, qui in delicijs perpetuis viuunt. Tremoribus enim, membrorum diſſolutioni, tabi, grauedini, pedum manuumque cruciatibus, ac pleriſque alijs, quæ indigetant medici, fiunt obnoxij. Itaque licet neque gehenna, neque animaduerſio, neque extrema à E Deo damnatio eſſent, neque apud homines ij malè audirent, neque importuni ſumptus, aliáque ſexcenta deliciarum germina officerent, ſed vnum hoc (inualetudo ſcilicet illa) nónne abundè foret vt omnes auerteret?

Venenis peiores deliciæ.

Venenis enim mortiferis nihilo meliùs conſtitutæ ſunt eæ menſæ; imò verò, ſi verum dicendum ſit, multò peiùs, multò deteriùs. Venenum enim ſumentem confeſtim è medio tollit, & ad vitæ exitum ſine ſenſu deducit, vt neque ipſe hoc moriens crucietur: deliciæ verò vitam multis mortibus miſerabiliorem his afferunt, qui illas plurimi faciunt; nec modò miſerabilem, ſed & turpem atque aſpernabilem. Reli-

quæ enim ægritudines permultos habent qui vnà mœreant: quæ verò ex ingluuie ac ebrietate oriuntur, nec ſi velint ſpectatores, his obnoxiis condolere ſinunt. Sed mali quidem magnitudo ad miſericordiam inflectit; cauſâ verò ægritudinis, ei qui nouit, ſtomachum facit.

Morbi abſque miſeratione.

Itaque mediâ quadam affectione tenemur; nec illos miſeramur, malorum enim cauſa non permittit; nec iis iraſcimur, non enim ſinit mali magnitudo; ſed medius inter reprehenſionem, atque veniam ſiſtit animus. Neque enim naturæ vitio labem contraxerunt, quemadmodum illi, neque hominum inſidiis appetiti ſunt, ſed ſibi ipſi harum auctores ægritudinum fuerunt, ac ſe ſponte in malorum barathrum præcipites dederunt. Quemadmodum igitur eos qui laqueo ſibi gulam frangunt, ac qui per præcipitem locum ſeipſos deiiciunt, quique ſtricto gladio ſeſe confodiunt, haud admodum miſeramur: ita neque iſtos. Quanquam ſi venia danda ſit, etſi minimam omninò veniam merentur, faciliùs tamen illi, quàm hi, eam aſſequentur. Illi enim vel calumniis petiti, vel pecuniarum iacturâ deiecti, aut periculi metu, aut plagarum expectatione contriti, ſeu alio quopiam timore exagitati, vt maioribus ſe malis eripiant, tanquam ad aſylum quoddam ad mortem recurrunt, ac velut in tranquillum aliquem portum ab imminentibus tempeſtatibus ſummâ cum feſtinatione contendunt. Hi verò, cùm nihil tale pro ſe afferre poſſint, vitæ ſexcentis violentis mortibus moleſtiori ſeipſos tradunt.

Digniores veniâ qui ſibi violentas manus inferunt.

Opportunè igitur hîc loci dicatur illud Sapientis, *Quis miſerebitur ei, qui incantat, ſi à ſerpente mordeatur, & omnium qui ſe beſtiis admouent?* Beſtia enim quædam difficilis, & immanſueta deliciæ ſunt: neque ſcorpius, aut vipera viſceribus noſtris inhæreſcens ita vndequaque nos vexat, vt hæc deliciarum cupiditas omnia euertit, perditque. Beſtiæ enim illæ, vni dumtaxat corpori inſidiantur: hæc verò ſicubi ſe collocauerit, vnà cum corpore etiam animam vaſtat. Quare ab illâ fugiamus. Vt prudentibus loquor. Siquidem optimum aliquid ac commodum habet, ne ſuſtineamus, néve morem geramus. Sin autem nituntur veritate quæ dicta ſunt, eſtque ea res communis labes ac pernicies, extremàque interitio: eſtri ipſorum corporis valetudini parcite, parcite ſaluti animæ.

Eccl. 12. v. 13

Non hoc iubeo (niſi ipſe volueris) vt ad vitam aridam, ac auſteriorem nos ipſos cogamus: tantum, quod ſuperfluum eſt, detrahamus; quod extra iuſtæ neceſſitatis modum, vitæque vſum præcidamus. Quali enim hoc veniâ dignum eſt, quando alii, quorum res arbitrii ſit, ne neceſſariis quidem ſatis fruuntur; nos verò quod & iuſtam neceſſitatem excedat, vſurpamus? Cibi nobis modus ſit, quod non lædat; quod nihil officiens, famem ſedare queat; nec præterea quicquam requiramus. Quin, ſi quid mirum dicere liceat, à vulgi quidem opinione abhorrens, ad quod verum exſtat; ſi etiam voluptatem anquirimus, in frugalitate eam potius, quàm in deliciis poſitam inueniemus. Audi quomodò maior hæc voluptas quàm deliciarum, ac expeditior. Nam illa ne iam quidem conſtare poteſt, nec ſibi idoneam ſuccorum indolem inuenit; hæc verò etiam ex contrariis conflari poteſt. Quiſnam ſententiæ auctor? Is nimirum qui omnium mortalium maximè in deliciis vixit. *Anima*, inquit, *indigenti, quæ ipſa amara ſunt, dulcia videntur: anima ſaturata, fauis illudit.* Vides vt illa tum ex paucis, tum ex omnibus facili ratione conflari queat: hæc verò nequaquã? Si enim ne fauum quidẽ expetimus, quid nobis deinceps volupe eſſe poſſit? Si ne id quidẽ quod omnium dulciſſimũ eſt, voluptatẽ afferre poteſt, quid eam tandem creauerit? Quare ſi voluptatem quærimus, hîc magis illam inueniemus.

Voluptas maior in frugalitate, quàm in vitæ deliciis.

Prou. 17. v. 7.

Quî non igitur extremæ amentiæ, vt eam, quæ voluptatem, & ſanctitatem habet, boniſque omnibus conferta eſt, ac religioſa exiſtit, menſam fugiamus; aliam verò infinitis refertam calamitatibus, iniucundam, moleſtam, morboſam, quodque omnium grauiſſimum eſt, Deum in nos prouocantem, nobis inſtruamus? Si enim *vidua quæ in deliciis eſt, viuens mortua eſt*, quid de viris dicemus? Si in veteri Teſtamento ſedulò admodum id vetitum eſt, vehementiuſque Propheta in eos inuehitur qui deliciis, ac luxurię ſtudent: quanquam genus ipſorum deliciarum non admodum ſumptuoſum, neque opiparum poſuit; dicit enim, *Qui veſcuntur hœdis ex gregibus, & vitulis lactentibus: qui bibunt vinum defæcatum, & præcipuis vnguentis perfunduntur: qui in lectis eburneis dormiunt, & in ſtratis ſuis laſciuiunt.* Si hæc reprehenſione tum digna erant, quando omnia carnalia, quando cœleſtium rerum ratio nulla, quando Iudaica omnia rudimentum quoddam ac introductio erant, quid dicemus de hac præſenti mollitie? Si enim hœdorum, ac vitulorum lactentium eſus, profluentis ac immoderatæ vitæ reprehenſionem habet; quid de illis dicemus, qui omnes receſſus maris, extremaſque terrarũ oras indagant, & auium piſciumque omnis generis venatores vndique conquirunt? Si qui vinum defæcatum bibunt, in reprehenſione ſunt, quid de his dicemus qui peregrinationes tranſmarinas pro vino ſuſcipiunt, mouentque omnia, vt nullum eos lateat vinis genus, velut rationem reddituri ſint, ac extremæ impietatis damnandi, niſi ſe omnis generis vino explerent? Si eburneo lecto vti haud vacat reprehenſione; qui multo illos argento circumueſtiunt, imò verò ex puro argento illos fabricant; nec lectos ſolùm, ſed ſcabella etiam, ſed lebetes, ſed vaſa & matulas, qualem veniæ locum habebunt? Quid vel minimum ad defenſionem ſuam afferre poſſunt?

1. Tim. 5. v. 6.

Amos 6. v. 4.

Maiores præſentes deliciæ, quàm quas Prophetæ carpunt.

Ego verò etiam hoc omnium grauiſſimum adiungo, quòd ex alienis calamitatibus hæc congregarunt. Atqui Propheta hoc non poſuit, ſed delicias ſolùm reprehendit. Quando igitur culpa adeſt deliciis intolerabilior, quis ab extremo ſupplicio talium auctores liberabit? Quis Nochus, quis Iobus, quis Daniel intercedere poſſit? nullus omninò certè. Sed in eos dici poteſt, *Exardeſcet furor meus ſicut fumus.* An non quæſo, verè quis extremâ irâ, atque furore totus excandeſcat, quando alius ne iis quidem quæ ad victum neceſſaria ſunt, fruitur: tu verò temerè ac ne quicquam, nullóque vſu, imò ne ad oſtentationem quidem tantùm argenti fabricaueris? Neque enim ad hoc ipſum tibi illud conducet, ſed in contrarium vertetur. Tu enim vt ſpectabilis ac illuſtris fias, hæc facis; ſed contrarium illius tamen vſuuenit. Non

Ezech. 14. v. 14.
Iſai. 65. v. 5.

Quòd ibi furnus, igitur Typographi ſit: nec enim καπνὸς doctus Syxt. Interpres, furnum reddiderit.

ſpectabilis atque illuſtris propterea es, ſed propter crudelitatem, ac plutimarum tetum copiditatem, exttemáque flagitia, te omnes criminanmt. Quaota enim inuidia, quanta indignatio, quantum odium, quanta mutationis tuæ omnes inceſſit cupiditas? Blaſphemias in Deum prætermitto, qnas diuitiæ iſtæ pariunt; tametſi & hoc longè grauiſſimum eſt: & quod iſtud præcedit, & quodcunque dixeris vtrumuis altero deterius inuenies.

At non frugalem noſtram, atqne modeſtam, quam noo Propheta irridet, noo homo reprehendit, non Deus accuſat, non ignis punit, non quis auerſatur, non odit, non inuidet, ſed Deus gratam habet, patticipant Angeli, homines laudant, cœlum capit. Hæ menſæ Angelos receperunt; bis Chriſtus, non illis adeſt. Tales Prophetarum menſæ; tales Apoſtolorum, tales Iuſtorum extitere. Tyrannorum verò menſæ, & aliorum qui in terrâ nefariè locupletantur, ſaltatores habentes, eaſqne hominum fæces, quę ad labem ac perniciem aliorum viuunt; hæ latronom ac præſtigiatorum, atque eorum qui ſepulchra effodiunt, menſæ ſont. Quando igitur talem apponis menſam, teſiliunt Angeli, ad iracundiam Deus prooocatur, gaudet dæmonum princeps; auerſantur, odetunt, conrabeſcunt, noo inimici ſolùm, ſed & qui videntut neceſſitudine coniuncti, atque amici, quos liuor magis exſtimulet, quàm præſentis apparatus luxuries delectet. Cùm verò quis eam appoſuerit menſam quæ ſobria ac modeſta ſit, nullóque luxu ſuperflua, tunc iucundiſſimum epulum, ac libetale, amicis, Deo, Angelis, hominibus fuerit. Venit igitur Patris vnigenitus. Quemadmodum enim faſtum fugit, ac elationem, omnemque turbationem: ſic amicus humili eſt, ac cum illo ſemper agit; omni ex parte illum protegit, atque vndique munit. Cùm autem Chriſtus adeſt, nihil vltra quærendum ſit. Hæc cùm ſciamus, dilecti, illa fugiamus, hæc perſeqnamur, vt tum præſentibus, tum futuris bonis perfruamur; gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri gloria, honor, poteſtas, ſimul cum ſancto Spiritu, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

EIVSDEM, EX EXPOSItione *Epiſtolæ 2. ad Corinthios.*

Verſiooe interpolatâ, ac ex parte nouâ.

Ex hom. 9. in c. 4. vbi eſt Morale. v. 18.

CVm igitur qoæ videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna; ad hęc, oculorum aciem intendamus. Ecqua enim excuſatio nobis futura eſt, ſi fluxa & caduca ſempiternis potiora habuerimus? Nam etſi delectat, quod præſens eſt: haud tamen perpetuum eſt. At verò ea acerbitas, quæ ex hac ſuauitate naſcitur, eiuſmodi eſt, vt nec finem habeat, nec veniam vllam nanciſcatur. Quam enim excuſationem habituri ſunt, qui, cùm Spiritum acceperint, tantóque beneficio affecti ſint, abiectis animis ſunt, ac humi prolabuntur? Etenim complures audio qui ridiculis hiſce vtantur, Da mihi hodiernum diem, & tu craſtinum ſume. Nam ſi talis eſt in futuro æuo rerum ſtatus, qualem dicitis, vnum pro vno fuerit. Si verò ex iis, quæ de æuo illo memorantur,

A nihil omnino eſt, duo pro vno erunt. Quid his vocibus ſceleratius, quid dementius fingi poteſt? Nos de cœlo diſſerimus, deque arcanis illis bonis nobis ſermo eſt, & tu verba è medio circo petita in medium profers, nec ea proloquens pudore ſuffunderis, quæ ſint eorum, quos mens ſana deficiat? nec erubeſcis, qui ſic præſentibus rebus affixus es? Non deſipere, ac mentis errore affici deſines, atque in iuuenili etiamnum ætate delitare? Quod ſi hæc verba ex Gentilium ore mitterentur, nihil mirum eſſet. At verò fide ornatos homines ſermones eiuſcemodi effutire, quam tandem veniam habeat? Dic enim, an ſpes illas immortales omninò ſuſpectas habes? An hæc prorſus
B dubia atque incerta eſſe cenſes? Si ita eſt, quâ tandem venià hæc digna eſſe queant? Ecquiſnam, inquit, ad nos venit, ac quæ illic gerantur, expoſuit? Hominum ſanè nemo: ſed Deus ipſe pronuntiauit, cui præ mortalibus omnibus fides habenda eſt. Sed non video res illas, inquies? Ne tu quidem Deum cernis. Quid ergo? an proinde Deum eſſe non exiſtimabis, quia eum non vides? Et valde quidem exiſtimo, ac credo, inquies. Igitur ſi quiſpiam, ex his, qui fide carent ita tecum agat, ac percontetur, Ecquis è cœlo venit, atque hæc narrauit, quid dicturus es? Vnde tibi eſt exploratum Deum eſſe? Ab iis rebus quæ in aſpectum cadunt, inquies, ac accommodiſſimo eo ordine, qui in rebus omnibus conditis elucet:
C hoc denique quòd de eo inter omnes conſtat. Fac igitur vt ſermonem quoque de iudicio ad eundem modum excipias. Quo pacto, inquies? Percunctabor te: tu verò reſponde. Iuſtuſne hic Deus, ac cuique quod meretur, tribuit: an contrà ſceleratos homines florere, atque in delicus verſari vult: probos autem contraria omnia habere? Minimè, inquies, nam ne homini quidem hoc acciderit. Vbinam igitur qui virtutem in hac vitâ coluerunt, bonis fruentur? vbinam rurſus, improbis pœna conſtituta erit, ſi nulla poſthac vita, nulla merces aut pœna futura eſt? Vidéſne quòd vnum pro vno adhuc eſt, & non duo pro vno? Ego verò pro-
D grediar, illudque tibi oſtendam, ne vnum quidem pro vno improbos habere, ſed ita comparatam eſſe huius rei rationem, vt iſtis quidem duo pro vno futura ſint: iis autem qui perditè & flagitiosè viuunt, ac delicias amplexantur, contrà omninò. Nam qui in hac vitâ ſe voluptatibus dediderunt, ne vnum quidem pro vno acceperunt: qui autem vitæ curriculum cum virtute conficiunt, duo pro vno. Vtri enim, quæſo, in voluptate ſunt, qui præſenti vitâ ad luxum & delicias abuſi ſunt, an qui ex Chriſtianæ philoſophiæ pręceptis vitam ſuam moderati ſunt? Tu fortaſſe illos dices: ego autem hos eſſe oſtendā, & quidem eos ipſos teſtes citans, quibus pręſentibus bonis frui
E contigit. Nec verò ita perfrictâ fronte erunt, vt aduerſus ea, quę dicturus ſum, niti audeant. Nam & pronubas ſæpe ditis omnibus deuouerunt, etiam eo die quo thalami ſtrati ſunt: eoſque felicitatis nomine prædicauerunt, qui vxorem non duxerunt. Quin multi quoque iuuenes cùm iocundi matrimonij poteſtas eſſet, non aliam ob cauſam ab vxore ducendâ abhorruerunt, quàm ob moleſtias, quas id vitæ genus haberet. Nec verò hæc a me eò dicuntur,

Futura bonorum præmia, ac malorū pœnæ,

Hac ipsâ vitâ beatiores boni improbis,

vt

Hebr. 13. v. 14. vt matrimonium accuſem (honorabile enim eſt) ſed vt eos, qui eo præpoſtere vſi ſunt. Quòd ſi hi qui matrimonium inierunt, acerbiſſimam plerunque hanc vitam eſſe iudicarunt, quid de iis dicemus, qui in proſtibulorum voraginem prolapſi ſunt, ac quouis captiuo ſeruiliùs ac miſerabiliùs ſeſe habuerunt? Quid de iis, qui in deliciarum cœno computruerunt, ac ſexentis morbis corpus inuoluerunt?

At clarum ac conſpicuum eſſe, dulce eſt? Quin hac claritate nihil acerbius, ac amarulentius. Nam qui ita affectus eſt, vt inanis gloriæ cupiditate captus, vel infimis quibuſlibet homuncionibus placere ſtudeat, mancipiis quibuſuis abiectior eſt atque contemptior. Qui autem B eam ſub pedibus poſitam, ac protritam habet, nec aliorum de ſe iudicium laudeſque moratur, is verò omnium excellentiſſimus habendus eſt. At opes habere præclarum eſt, & expetendum? Verùm à nobis ſæpenumero demonſtratum eſt, eos in maioribus opibus animiq; iucũditate verſari, qui ab ijs immunes ſunt, atque omnibus rebus carent. Sed perbacchari ſuaue eſt? Et quis hoc dixerit? Quocirca ſi iucundius ac ſuauius eſt, inopem eſſe, quàm diuitem; à matrimonio abſtinere, quàm nuptiis copulari; inanem gloriam aſpernari, quàm appetere; à deliciis abhorrere, quàm deliciis ſtudere, ſequitur, vt hic quoque meliori conditione ſint, qui ſe in rerum C præſentium amore minimè defixerunt.

Nondum hoc commemoro, quòd vir quidem probus, tametſi innumeris tormentis excrucietur, habet tamen ſpem lætam, cuius adminiculo nititur & leuatur: improbus contrà etiamſi innumeris voluptatibus fruatur, ineſt tamen in eius animo futuri ſupplicij metus, voluptatem ipſius interpellans atque perturbans. Nam ne hic quidem ſupplicij modus paruus eſt: quemadmodum nec contrarius, hoc eſt, voluptatis & oblectationis.

Eſt etiam tertius modus præter hos duos. Quiſnam verò? quòd huiuſce vitæ deliciæ, ne tum quidem apparent, cùm adſunt, vtpore quas & natura, & tempus coarguant: illæ contrà D non modò ſunt, ſed firmæ quoque ac ſtabiles manent. Viden' quòd non modò duo pro vno, ſed & tria, & quinque, & decem, & viginti, atque adeò ſexenta pro nullo poterimus ponere, quod vt exemplo intelligas, prodeant in medium Diues ille & Lazarus. Ille præſentia; hic, futura percepit. An porrò vnum & vnum eſſe ſtatuis per omne tempus puniri, atque ad exiguam horam fame vexari? in caduco ac mortali corpore ægrotare, & in immortali acerbum in modum igne cruciari? Paruo illo morbo perfunctum, ſempiternis poſtea deliciis circunfluere, & poſt breuem fructum ex opibus perceptum ſempiternis poſtea ſuppliciis torqueri? E Et quis tandem hoc contenderit? Nam quid inter ſe contendere volumus ac expendere? qualitatem? quantitatem? ordinem? Dei de vtroque ſententiam? Quouſque tandem ſcarabæorum in cœno ſemper ſeſe volutantium verba loquemini? Neque enim hominum ratione vtentium eſt, animam, ſic præſtantem atque nobilem, pro re nullius momenti proiicere: cùm è contrario nobis agendum ſit, vt exiguo cœlum capiamus labore.

Diuitis epulonis, & mendici Lazari inſtituta comparatio.

Luc. 16. v. 19.

Non bene editum, atque redditum, τῶν πάξιν τῶ Θεοῦ.

Vis & aliunde doceam in altero æuo horrendum tribunal eſſe? Conſcientiæ tuæ ianuam A aperi, ac iudicem in animo pro tribunali ſedentem conſpice. Quòd ſi tu, quamuis præpoſtero tui amore affectus, teipſum condemnas, nec iniquam ſententiam ferre vnquam ſuſtinueris, an non multò maiori curæ ius Deo erit, atque incorruptum ille de omnibus iudicium feret? Sed temerè, inquis, hæc omnia ferri ſinet? Ecquis tandem hæc dixerit? Nemo profectò. Nam & Græci & Barbari, & Poëtæ, & Philoſophi, & omnes denique mortales, in hoc nobiſcum, etſi diſpari modo, conſentiunt: ac quædam apud inferos tribunalia eſſe aiunt. Vſque adeò perſpicua, & indubitata hæc res eſt.

Ab ipſâ conſcientiâ aſſerta diſtrictio futuri iudicij.

Communis hominum conſenſus.

B Quid autem affertur, inquis, cur Deus hîc in improbos minimè animaduertat? Nimirum vt longanimitatem ſuam oſtendat, nobis per pœnitentiam viam ad ſalutem muniat, ac non vniuerſum mortalium genus funditus deleat: eoſque, qui per optimam vitæ mutationem ſalutem conſequi poterant, priuſquàm ad eam perueniant, de medio tollat. Nam ſi flagrantibus peccatis homines confeſtim pœnis ac morte afficeret, quo tandem modo ſalutem accepiſſet Paulus, quomodo Petrus, Principes, inquam, illi, ac ſummi totius orbis magiſtri? Quonam modo Dauid ſalutem ex pœnitentiâ percepiſſet? Quonam modo Galatæ, aliique plures?

Dilatæ hîc pœnæ ratio.

At, pergis quærere, quid cauſæ eſt, quam- C obrem nec ab omnibus in hac vitâ pœnas expetit; ſed ex omnibus nonnullos quoſdam punit? nec rurſus in altero æuo de omnibus pœnas ſumat, ſed de aliis hîc, de aliis illîc? Nempe vt per eos quos hic plectit, vel ſtupidiſſimum quemque excitet: & per eos quorum impunita ſcelera relinquit, illud efficiat, vt futura expectemus. An non vides plures hîc flagitiorum ſuorum pœnas luere, vt eos, qui turris ruinâ oppreſſi ſunt; vt eos, quorum ſanguinem Pilatus cum ſacrificiis commiſcuit, vt eos Corinthios, qui ob indignè percepta myſteria præmaturam mortem obierunt, vt Pharaonem, vt Iudæos, qui à Barbaris trucidati ſunt, vt complures alios, & tunc, & modò, & perpetuò? D Rurſus alij multi, nullis hîc ſcelerum pœnis perſolutis è vitâ diſceſſerunt, vt Diues ille qui Lazari tempore viſit, aliique complures. Hæc porrò eam ob cauſam facit, partim vt ex eorum qui futura non credunt, animis ſoporem excutiat: partim vt eos, qui ſic credunt vt ſegnitie laborent, diligentiores reddat. Deus enim iudex iuſtus eſt fortis, & patiens, nec quotidie iram inducit. Quòd ſi illius patientiâ abutamur, erit tempus, cùm iam ne tantillum quidem temporis longam illam patientiam adhibebit, verùm ſtatim ſupplicia inferet. Quę cùm ita ſint, caueamus ne dum ad vnicum momentum (momenti enim inſtar eſt vita E hæc) deliciis indulgere volumus, in infinita protractam ſæcula nobis pœnam accerſamus: verùm ad momentum potiùs laboremus, vt perpetuis coronis cingamur.

In iis qui hîc puniuntur, ac qui reſeruantur, diuini conſilij ratio.

Luc. 13. v. 4. & 1.

1. Cor. 11. v. 30.

Exod. 14. v. 24.

Pſal. 7. v. 12.

An non cernitis in huiuſce quoque vitæ negotiis bonam hominum partem eodem modo facere, ac breuem laborem diuturnæ quietis causâ ſuſcipere: tametſi etiam ſæpe contrà res eueniant ac ſibi illi propoſuere. Nam hîc quidem laborum, ac quæſtus æqua portio eſt. Imò plerunque etiam contrà vſuuenit, vt infinitus ſit labor, fructus autem tenuis, ac ſæpe

ne tenuis quidem. At verò cùm de cœleſti regno agitur, contraria eſt ratio. Paruum enim laborem, magna atque infinita iucunditas excipit. Sic enim conſidera. Agricola totum annum laborat: atque ſub ipſum finem diuturnorum ſæpe laborum fructus ſpe excidit. Rurſus & nauis gubernator, & miles, ad extremam vſque ætatem in bellis & laboribus verſati, ſæpe ita hinc excedunt, vt & ille mercium ſuarum opes, & hic vitam vnà cum victoriâ amittat. Ecquam ergo, rogo te, excuſationem habituri ſumus, qui cùm in rebus fluxis & caducis ea quæ cum labore coniuncta ſunt, præſeramus, vt parumper reficiamur; vel ne parumper quidem (dubia quippe hæc ſpes eſt) in ſpiritualibus contrà omninò faciamus; ac propter exiguam ignauiam, eiuſmodi, qui nullis verbis explicari poſſint, cruciatus nobis aſciſcamus? Quocirca vos omnes oro atque obteſtor, vt tandem aliquando ex hoc ſtupore atque amentiâ vos ipſos recipiatis. Nemo enim tum erit, qui vos à pœnis eximat, non pater, non filius, non amicus, non vicinus, non quiſquam alius: ſed, ſi nos opera noſtra prodiderint, omnia peſſumibunt, ac protſus de nobis actum erit.

Sera pœnitentia.

Quantos Diues ille luctus emiſit, quantis precibus à Patriarchâ contendit, vt Lazarum ad ſe mitteret? Verùm audiamus quid reſponſi ab Abrahamo tulerit: *Chaos magnum inter vos & nos interiectum eſt, ita vt ne hi quidem, qui volunt illuc tranſire, id poſſint.* Quàm obnixis precibus Virgines illæ cum æqualibus ſuis egerunt, vt parum olei ab ipſis acciperent? verùm audi quid ipſæ quoque dicant, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* Nec fuit quiſquam qui eas in thalamum introducere poſſet. Hæc itaque animis noſtris reputantes, nos quoque vitæ noſtræ curam geramus. Nam quoſlibet labores commemoraueris, quoſlibet cruciatus attuleris, nihil omninò hæc erunt, ſi cum futuris bonis conferantur. Pone enim, ſi ita lubet, ignem, ferrum, beſtias, ac ſi quid his acerbius eſt: hæc tamen præ tormentis illis ne vmbræ quidem rationem habent. Hæc quippe, cùm acrius vehementiúſque adhibentur, tum potiſſimùm leuia efficiuntur. Hoc enim afferunt, vt iis ocyſſimè liberemur, quòd corpus ferendæ doloris acerbitati ac diuturnitati minimè par ſit. At verò illic ſecus ſe res habet. Nam & longinquitas, & incredibilis quædam magnitudo, ſimul concurrunt, tam in rebus iucundis, quàm in moleſtis & acerbis.

Luc 16, v. 25.

Matth. 25. v. 8.

Vitæ huius tormenta omnia leuia futurorum comparatione.

Proinde quandiu tempus eſt, præoccupemus faciem Domini in confeſſione, vt tum eum placidum ac ſuauem cernamus, ac minaces illos Angelos effugiamus. An non hos lictores conſpicis, qui præfectis adminiſtram operam nauant, quomodò ſontes trahant, quomodò vinciant, quomodò flagris cædant, quomodò latera perfodiant, quomodò faces tormentis adhibeant, quomodo ſecent? Atqui hæc cuncta merus ludus ac riſus ſunt, ſi cum illis ſuppliciis contendantur. Etenim hæc tormenta temporanea ſunt: illic autem, nec vermis moritur, nec ignis extinguitur. Corpus quippe tale iam eſt, vt corrumpi, & interire nequeat. Faxit autem Deus, ne hæc re ipſâ atque experimento diſcamus, ſed ista

Pſal. 94. v. 2.

Mar. 9. v. 47

A verba hi terrores conſiſtant: nec carnificibus illis tradamur, verùm hîc potiùs caſtigemur. Quantum verborum tum profundemus, nos ipſos accuſantes! quos gemitus, quos ſingultus edemus! Sed iam nihil inde commodi, ac fructus conſequemur, (quandoquidem nec fractâ ac depreſsâ naui iam quicquam nautæ prodeſſe poſſunt, nec medici extincto ægroto) verùm identidem quidem illud in ore habebis, quòd hoc atque illud facere oportebat: cæterum fruſtra omnia, & in caſſum dicentur. Quandiſper enim per vitæ ac morum emendationem ſalutis ſpes adhuc incolumes ſunt, nihil non dicere ac facere opus eſt: cùm autem nulla iam res arbitrij noſtri
B erit, re videlicet totâ perditâ ac corruptâ, tum verò fruſtrà & dicentur omnia, & fient. Nam & Iudæi tunc dicturi ſunt, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: verùm nullum huius vocis fructum propterea capere poterunt, vt pœnam effugiant. Non enim tum hoc dixerunt, cùm dicendum erat. Quocirca ne hoc quoque nobis in vitâ & moribus accidat, hîc iam vitam in melius commutemus, vt ad Chriſti tribunal omni cum fiduciâ ſiſtamur; quam velim ipſi conſequamur, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri & Spiritui ſancto gloria in ſæcula, Amen.

Matth. 23. v. 39.

C

EIVSDEM, EX EXPOSItione in primam ad Theſſalonicenſes.

Ex hom. 11.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

ADiuro vos per Dominum, *&c.* Non leniter præcipit, ſed adiurans: & hoc quoque ex feruenti animo, vt etiamſi ipſum deſpexerint, propter adiurationem faciant quod fuerit præceptum. Eius enim tunc res magnum habebant metum, nunc verò id quoque conculcatum. Et ſæpe fit vt ſeruos vapulet, & Deum, ac Chriſtum
D eius adiuret, dicatque, Ita Chriſtianus moriaris, & nemo attendat; nemo aduertat, ac curet. Sin autem proprium filium adiuret, ſtatim & inuitus, & ſtridens dentibus, iram remittat. Alius rurſus dum trahitur, ac in medio foro ducitur, adſtantibus tum Græcis tum Iudæis, quàm maximè horrendis, eum qui ducit ſacramentis adiurat, & nemo attendit. quid non dicturi Græci, cùm fidelis fidelem ac Chriſtianum, adiurat, nec vlla eius habetur ratio, verùm etiam deſpicimus? Vultis rem vobis narrem, quam ipſe audiui: neque enim rem fingens dico, ſed auditam à viro fide digno. Ancilla quædam cuidam viro improbo & impuro fugitiuo coniun-
E cta; hæc (cùm vir eius multa peccaſſet, & à dominâ venundandus eſſet; maiora enim erant peccata, quàm vt ei venia dari poſſet; eratque mulier vidua, nec hominem, cùm eius ille domum perderet, poterat caſtigare; ſed ſtatuerat vendere: deinde neſarium exiſtimans domina virum ab vxore ſeparare, etiam puellam quamuis frugi, & vtilem, vt ſe illo liberaret, vnà vt venundaret, animum adduxerat.) Videns itaque puella in has ſe redactam anguſtias, reuerendam quandam perſonam dominæ ſuæ familiarem adiens, quæ & mihi narrauit, & genua prehendens, multumque lacrymans & eiulans, rogauit vt pro ſe dominam oraret: multiſque in-

1. Theſ. 5. v. 27.

Adiurationis religio.

Inſigne exemplum.

A tetim inſumptis verbis, poſtremò etiam iſtud adiecit, vt quàm maximè eſſet ſuaſura, horrendiſſimum quoddam ſacramentum inferens. Erat autem iſtiuſmodi, Ita Chriſtum videas in die iudicij, ne meas preces deſpicias: & cùm hæc dixiſſet, abiit. Quæ verò matrona rogata fuerat, cùm cura quadam domeſtica, vti aſſolet in familiis, incidiſſet, oblita eſt. Deinde repente in crepuſculo pomeridiano horrendi illius ſacraméti quo adiurata fuerat, in memoriam rediens, eoque vehementer compuncta, abiens enixè admodum ac diligenter rogauit, ac rem confecit. Atque eâ nocte cœlos repente apertos vidit, ac Chriſtum contuita eſt. Vidit autem vt videri B à muliere poteſt. Prorſus autem quòd de adiuratione ſolicita fuit, quòd timuit, viſione hac donari meruit. Hæc autem dixi, ne deſpiciamus adiurationes, tum maximè cùm nos aliquis pro iis quæ bona ſint, pro eleemoſynâ, pro clementiâ ac humanitate rogauerint.

Nunc autem ſedent pauperes pedibus manci ac mutili, videntes prætercurrentem. Tum, quòd pedibus ſequi non datur, ceu hamo quodam adiurationis metu te ſibi retenturos putant, extenſiſque manibus, vnum duntaxat duoſue obolos vt des, adiurant. Tu verò, quæ per Dominum tuum adiureris, nullâ rei religione mota, prætercurris. Ac quidem, ſi per viri abſentis, aut cuioſquam liberorum oculos adiurauerit, ſtatim C cedis, ſalit animus, incaleſcis: Sin autem per Dominum, prætercurris: Porrò ego multas noui audito Domino prętercurriſſe, eaſque ipſas laudatâ pulchritudine ab iis qui adirent, lætitiâ diffuſas, & emollitas, manum porrexiſſe. Eò itaque miſeros adigunt pauperes, vt riſum moueāt. Nam quoniam verbis vehementibus atque actibus vtentes, non tangunt animum, eam ineunt viam quâ maximè delectant: & illum, qui eſt in calamitate, ac fame cruciatur, noſtrâ improbitate pulchritudinis encomium mendicato viuens dicere cogitur. Atque vtinam vnum hoc eſſet; verùm eſt & alterum genus hoc grauius. Nempe præſtigiatores cogit eſſe pauperes, ſcurras, & D paraſitos riſum mouentes. Quando enim calices, hederaceas pateras, & pocula digitis inferens, & imponens, ludit cymbalis, & fiſtulam habens, in eâ turpia cantica & amoris plena, vocis etiam modulatu canit; tumque multi circunſtant, & alii quidem fruſtum panis, alij verò obolum, alij aliud quidpiam præbent, & diu retinent, ac delectantur viri pariter ac mulieres, quid hoc grauius? An non ſunt hæc valde deploranda? Parua quidem ſunt, ac parua æſtimantur; at noſtris hęc moribus magna inurunt peccata. Cùm enim obſcœnus quidam ac dulcis modus aures percuſſerit, mentem mollit, ac ipſum corrumpit animum. Ac pauper quidem Deum inuocans, E ac innumerabilia vobis bona precans, nihili penditur: qui autem horum loco petulantia inducit, in admiratione habetur.

Quod autem nunc mihi venit in mentem apud vos dicere, hoc dicam. Quidnam illud eſt? Cùm in paupertatem & morbum incideris, ſi non aliunde, à mendicis quidem certè qui per compita & angiportus ingrediuntur, diſce Domino gratias agere. Iſti enim qui vitę omne tempus mendicando traducant, non blaſphemant, non indignantur, non ægrè ferunt, ſed omnem ſuam mendicitatem cum gratiarum actione recenſent, ac proferunt, Deum magnum facientes, clementiſſimumque ac benignum, qui fame quidem perit, benigniſſimum vocat: tu autem qui in rerum affluentiâ viuas, niſi omnium res acceperis, crudelem nuncupas? Quantò eſt ille melior? Communes nobis calamitatum doctores, ac conſolationem, toto Deus orbe reliquit pauperes. Paſſus es aliquid præter animi ſententiam? At nihil eiuſmodi ac ille. Effoſſus eſt oculus? At illi ambo. Laboraſti morbo diuturno? Sed ille incurabili. Amiſiſti pedes? Sed ille etiam ſanitatem ſui corporis. Ingentem iacturam feciſti? At non ea eſt, vt & aliis indigere cogaris. Habe igitur gratias Deo. Vides illos in fornace paupertatis, qui petant quidem ab omnibus, verùm à paucis accipiant. Cùm orando defeſſus fueris, nec quicquam acceperis, cogita quoties pauperem vocantem audieris, nec exaudieris: neque tamen ille ſuccenſuerit, aut iniuriam dixerit. Ac tu quidem crudelitate facis: Deo autem quòd non audiat, ex ſummâ clementiâ, ac humanitate exiſtit. Si tu igitur, cùm ob crudelitatem conſeruum non audias, non æquum ducis vt reprehendaris: Dominum qui propeosâ benignitate ſeruum non audiat, reprehendis? Vides quanta ſit inæqualitas? quanta iniquitas & iniuſtitia? Hæc perpetuò cogitemus; nempe qui minores ſunt, qui in ærumnis maioribus verſantur, & ita Deo gratias agere poterimus.

Multis eiuſmodi exemplis plena eſt vita: non paruam autem habet doctrinam qui eſt ſobrius, & vult attendere, vel domibus oratoriis. Propterea enim & in Eccleſiis & in Martyriis ante veſtibula ſedent pauperes, vt nos ex illorum aſpectu magnam capiamus vtilitatem. Cogita enim quòd in terrenas regias ingredientibus, nihil eiuſmodi videre licet: ſed viri graues, honeſti & magnifici, præclarique diuites ac prudentes quoquouerſus excurrunt: in eas autem quæ verè regiæ ſunt, Eccleſiam, inquā, & Martyrum domos oratorias ingredientibus obuerſantur, dæmoniaci, manci & mutili, pauperes, ſenes, cęci, & qui ſunt diſtortis membris. Quamobrem? Vt ex horum aſpectu erudiaris. Primùm quidem, ſi ex ſæculi vſu faſtum aliquem trahens intraueris, cùm illorum aſpectu animi elationem poſueris, & cor contriueris, ita ingrediaris, & audias quæ dicuntur. Fieri enim non poteſt, vt audiatur, qui cum faſtu precatur. Vt cùm ſenem videris, nō efferaris, & tibi placeas ob iuuentutē. Nam ibi quoque ſenes fuerunt iuuenes. Vt quando propter militiam, ac magiſtratum, palatiniſque muneribus te multum extuleris, cogites, in illis eſſe qui & ipſi in aulâ claruerint. Cùm de corporis ſanitate præſumpſeris, in animum attendens, ad modeſtiam contraharis. Qui enim hæc iugiter terat limina, ſiquidem proſperâ valetudine vtatur, non valde ſibi eo nomine placebit: ſin autem laboret, non leuem hinc conſolationem accipiet.

Non propter hoc autem ſolùm hîc aſſident, ſed vt te quoque reddant miſericordem, atque ab benefaciendum flectaris: vt Dei admireris, laudeſque clementiam. Si enim Deum illorum non pudet, ſed eos ſtatuit in veſtibulis: multò magis te. Ne propter terrenam regiam inſoleſcas ac ſuperbias. Ne igitur erubeſcas quòd à paupere voceris: & ſi acceſſerit, ſi prehenderit genua, ne repellas. Sunt enim iſti admirandi quidam aulæ regiæ canes. Non enim conuitio canes appellaui (abſit) ſed vt eorum valde laudi indulgeam. Aulam cuſtodiunt regiam. Eos igitur ale; quippe honor aſcendit ad Regem. Illic om-

A pauperibus & mendicis inſignis doctrina.

Antiquâ pro Eccleſiarum foribus mendicorum ſtatio, nuper noſtris ſublata, vt cômodiùs proſiciatur domo, ac laboribus côgruis exerceantur: vtinam cômodiùs, nec fidelium in eos pietas hinc minuatur.

Quanta nobis ex pauperum aſpecta in veſtibulis templorum philoſophia.

Pauperes Dei regiæ canes, ſeriò eleemoſynitalcadi.

A

nia ſunt faſtus & ſuperbia; in terrenis inquam regiis: hîc autem humilis ſenſus modeſtia Quòd nihil ſint res humanæ, ex ipſis maximè diſcis veſtibulis. Quòd diuitiis non delectetur Deus, doceris ab iis, qui ante templa ſedent. Eorum enim ſedes atque conuentus propemodum admonitio eſt ad omne hominum genus, claram emittens vocem, ac dicens, Nihil ſunt res humanæ niſi vmbra & fumus. Si bonum eſſent diuitiæ, haud Deus in ſuis veſtibulis panperes collocaſſet. Sin autem admittit etiam diuites, ne mireris. Non enim ideo admittit vt maneant diuites, ſed vt onere ac mole leuētur. Audi enim quid Chriſtus

ἀπαλλαγῶσι τοῦ ὄγκου. Eleemoſynis ſcilicet poneates, quod impedit ingreſſum in regaum cœlorum? Non placet Heruet. *diſcedat à faſtu & elatione animi.*

B

Matth. 6. v. 24. & 19. v. 24.

dicat, *Non poteſtis Deo ſeruire, & mammonæ.* Et rurſus, *Diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.* Et rurſus, *Facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quàm vt diues ingrediatur in regnum cœlorum.* Propterea diuites recipit, vt hæc verba audiant, vt deſiderent æternas diuitias, vt cœleſtia concupiſcant.

Pauperes pari cum Regibus ſorte in menſa Dominica.

Et quid miraris ſi non dedignatur vt hi ſedeant in veſtibulis? nam nec dedignatur vocare ad menſam ſpiritalem, ac eos impartiri illo conuiuio. Sed & claudus, & cæcus, & ſenex, & pannis obſitus, & ſordidus, & mucoſus, ſimul cum pulchro iuuene, ipſóq; quem ornat purpura, ac cuius cinctum diademate caput, menſâ impartiendus venit, donaturque ſpiritali conuiuio, ac iiſdem vtrique fruuntur, nec vllum diſcrimen eſt.

C

Atqui, non dedignatur Chriſtus vnà ac Imperatorem eos ad menſam vocare: ſimul namque vocantur: tu autem fortaſſe dedignaris vt vel dare pauperibus videaris, ſiue etiam illos affari? Papæ! quanta eſt inſolentia, quantus faſtus? Vide ne eadem nobis accidant, quæ quondam diuiti. Dedignabatur ille vel aſpicere Lazarum,

Luc. 16. v. 16.

& in domus quidem tecto ipſum accipiebat, ſed foris erat abiectus in veſtibulo. Sed ne verbis quidem eum eſt dignatus. At vide quemadmodum eò redactus vt eius opem neceſſariam haberet, nihil eam conſecutus ſit. Si enim nos eorum pudet, quorum Chriſtum non pudet, nos Chriſti pudet, dum eius amicorum pudet. Impleatur menſa tua claudis, cæcis, mancis ac mutilis.

D

Per eos aduenit Chriſtus, non per diuites. Fortaſſis rides, audiens. Ne ergo exiſtimes meum eſſe verbum, audi ipſum Chriſtum dicentem, vt non rideas, ſed perhorteſcas.

Luc. 14. v. 12.

Quando, inquit, *facis prandium aut cœnum, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos diuites: ne fortè te & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cùm facis conuiuium, voca mendicos, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia non habent vnde tibi retribuant: retribuetur enim tibi in reſurrectione iuſtorum.*

Quin hîc quoque maior gloria eſt, ſi eius amore teneris. Nam ex illis quidem liuor eſt & inuidia, & accuſationes, & maledicta, & ingens metus, ne quid extra decorum fiat: atque haud ſe-

E

cus ac ſeruus hero adſtas, ſi maiores ſint qui ſunt inuitati, ne quid ii reprehendant, ac dentem figant, timens. In his autem nihil eſt eiuſmodi, ſed quæcunq; eis obtuleris, lubentes accipiunt: magnuſque eſt inde plauſus, elatior gloria, maior admiratio. Non tanto plauſu illos excipiunt qui audiunt vniuerſi, quanto iſtos. quòd ſi nō credis, fac periculum. Tu diues, qui vocas duces ac præſides, voca panperes, & his imple menſam, num omnium te plauſus proſequatur, num ab omni-

A

bus diligaris, num te omnes tanquam parentem ſint habituri. Nam ab illis quidem cœnis nihil lucri eſt: pro his autem repoſitum eſt cœlum, ac bona cœleſtia; quæ vtinam nos omnes conſequamur, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri, ſimulque Spiritui ſancto, gloria, poteſtas, honor, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

EIVSDEM, EX EXPOSItione in Epiſtolam primam ad Timotheum.

Ex hom. 13.

Eodem Interprete.

B

1. Tim. 5. v. 6.

QVa autem in deliciis eſt, viuens mortua eſt. Quid, oro, hoc ſibi vult? Etiam mulier vidua à deliciis arcenda eſt? Sanè, inquit. Si igitur vbi & ætas, & ſexus infirmior eſt, ne ſic quidem deliciæ neceſſariæ ſunt, ſed mortem, adeóque mortem æternam conciliant: quid dicturi ſunt viri, qui ſe deliciis ſoluunt? Congruè verò ait, *Quæ autem in deliciis eſt, viuens mortua eſt.* Verùm vt noueris, agedum videamus quodnam ſit viuentium opus, ac quodnam mortuorum, quibus liqueat vbi hanc ſtatuere debeamus.

Luxurioſa vidua mortua.

Viuentes ij ſunt, qui vitæ opera edunt, vitæ ſcilicet futuræ, eius nimirum quæ verè vita eſt. Quænam autem vitæ futuræ ſint opera, cuius nos cultu iugiter deceat animis intentos eſſe, audi Chriſtum dicentem, *Venite, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; ſitiui, & dediſtis mihi bibere.*

Vitæ, quæ verè vita eſt, opera.

Matth. 25. v. 34.

C

Viuentes non eo ſolùm à mortuis differunt, quòd ſolem vident, & aërem ſpirant: abſit hoc dicamus: ſed quòd boni quidpiam agunt. Id quippe niſi adſit, nihilo defunctis meliores erunt. Atque vt id manifeſtiùs noueris, audi quomodo mortuos quoque idem ipſe Redemptor noſter viuere prædicet. *Deus*, inquit, *non eſt mortuorum, ſed viuentium.* Verùm iſtud quoque, inquies, ænigma eſt. Igitur vtrunque ſoluamus.

Matth. 22. v. 32.

Mortuus eſt quis viuens, dum in deliciis, ac luxuriâ degit. Quonam id modo? Ventri ſolummodò; haudquaquam verò reliquis ſenſibus, viuit.

D

Vt exempli causâ dicam, non videt quæ videnda ſint, non audit quæ audire conueniat, non loquitur quæ deceat loqui, nec quæ viuentium ſint quicquam operatur: cæterùm quemadmodum mortuus quiſpiam in lectulo iacens, comploſis palpebris, clauſiſque luminibus omni rerum ſenſu deſtitutus eſt: ita hic quoque: quin nec ita quidem, ſed longè quàm ille deteriùs. Ille enim bonorum æquè ac malorum ſenſu caret: hic autem malorum duntaxat vigente ſenſu, bonorum ratione haud ſecus ac iacens, atque defunctus abſque motu eſt: ſicque adeò mortuus eſt. Nihil enim futuræ vitæ rationum nouit: ſed velut tenebroſo quodam ac obſcuro cuniculo, antróque omni pleno ſpurcitiâ, ſuos in ſi-

Ebrioſi & epulones mortui.

E

nus aſſumens crapula, in cōtinuis tenebris mortuorum inſtar degere cogit. Nam cùm omne tempus partim prandiis cœniſque occupatus, partim ebrius ducat, nónne in tenebris agit? nónne mortuus exiſtit? Quin ne manè quidem, ac cùm ſub auroræ tempus vigilare videtur, ſatis vigilat ac expergiſcitur, cùm necdum ſuperioris veſperæ vinum digeſſerit ac exhauſerit, futuræque potationis cupiditate vehementiùs teneatur. Videaſque illum ſerò, manè, meridie, ſemper cœnas comeſſationéſque verſare, noctéſque

totas, ac aorotæ plurimam partem profundo obrui ſopore. Hunccine igitur inter viuos ſtatuere, ac numerare audeamus?

Tempeſtas eos occupans.

Iam verò quis poſſit dignè tempeſtatem illam ingenteio eloqui, quæ ex huiuſmodi deliciarum luxurie in animam ſimul, & corpus irrumpit? Quemadmodum enim vaſta, ac perpetua nubium denſitas radios Solis nuſquam ſinit vim ſui fulguris oſtendere: ita & vini, ac deliciarum euaporationes cerebrum haud ſecus ac ſcopulum nactæ, ipſumq; craſsâ nube tegẽtes, nunquã vim rationis ſe liberè ſinunt intendere, in perpetuis tenebris, atráque nocte eum detinentes, qui ebrius eſt. Iam quanta animo tempeſtas videtur eius, qui hæc patiatur? quantus tumultus ac iactatio? Quemadmodum enim ſæpe cùm inundatio vehementior fuerit, vſq; aquarũ officinarũ iam limina ipſa occupauerit, cõtinuâ turbatione qui intus ſunt iactari videmus, diſcoſq; & amphoras, ac ſpongias, aliáque plurima ad exhauriendum excogitata deferre, vti ne violatis fundamentis atque commotis, omnis poſthac ſuppellex inutilis fiat: ita & animus, quoties nimiis deliciis oppreſſus, obrutúſque fuerit, quicquid intrinſecus rationum eſt, perturbatur. Cæterùm, quod iam coactum eſt cum exhaurire non poſſint, quòd rurſum è veſtigio aliud ingrediatur, incredibile eſt quanta perturbatio, quantúſque fluctus oriatur. Neque enim velim lætam ac ſubridentem faciem cernas, verùm ad interiora tranſgredere, eáque diligenti examinatione perpende. Aſpicies ea ingenti mœſtitiâ plena. Ac ſiquidem liceret ipſam ſeorſim animam corporeis oculis intuendam ſubiicere, videres profectò huiuſmodi delicioſorum animas deiectas, mœſtas, triſtes, fœdas, maciéque confectas. Quantò enim corpus pinguedine, craſſitudinéque diſtenditur, tantò illa magis extenuatur, ac debilior redditur: quantóque illud magis floret, tantò amplius hæc ſepelitur ac obruitur. Ac ſicuti in oculorum pupillâ, ſiquidem exteriùs adiacentes tunicæ craſſiores fuerint, cernendi vim proferre non poteſt, nec intueri, cùm oculorum ille radius eâ ex pinguedine obtundatur, ac tenebris plena ſunt omnia: ita & corpore continuè obeſo, multa etiam animæ craſſities par eſt offundatur.

At mortui, inquies, in putredinem tabemque vertuntur, ingenſque ab eis ſanies defluit. Id profectò & in eâ quæ deliciis ſoluitur, videas euenire: quippe rheuma, pituita, purgamenta narium, ructus ac vomitus ex eâ profluunt: cætera enim omitto, quæ & dictu turpia ſunt. Tantum enim habent deliciæ vitium, vt quę ne eloqui quidem ipſi ſuſtinemus, iis perferenda ſuadeant. Adhuc igitur togas, quonam modo corpus vndique diffluat? At comedit & bibit? At non eſt hoc humanæ vitæ certum indicium; quippe iam muta animalia ipſo hoc munere funguntur. Cùm igitur mortua iaceat anima, quid cibus, potúſque conducit? Quemadmodum enim ſi iaceat cadauer exanime pulchrâ veſte contectum, nihil illo veſtis flore iuuatur: ſic nec emortua anima quę venuſtiori corpore ceu amictu tegatur. Nam cùm omnis illi cura, omniſque ſermo de cocis ac menſæ ſtructoribus, atque piſtoribus ſit, nihilque pium ſentiat aut loquatur, nonne mortua eſt?

Videamus certè quid homo ſit. Definiũt illum

Quadrag. ſ. Tom. I.

Homo quid externis philoſophis, & Scripturis ſacris.

A externæ ſapientiæ auctores, Animal rationale, mortale, intelligentię capax ac diſciplinę. Nos ab illis hominis definitionem nequaquam mutuabimur: Sed vnde? ex diuinis ſcilicet literis. Vbinam igitur quid ſit homo illę definiunt? Audi dicentem, *Homo erat iuſtus, verax, pius, ab omni ſe malo abſtinens.* Hoc nempe homo eſt. Et alibi iterum, *Magnum quiddam eſt homo, & pretioſum vir miſericors.* Cæteros verò qui eiuſmodi non ſunt, quantumlibet rationis participes fuerint, quantumlibet diſciplinę capaces, non nouit Scriptura appellare homines, ſed canes, & equos, & viperas, & ſerpentes, & vulpes, & lupos, & ſi quid etiam his beſtiis ignobilius eſt.

Iob 1. v. 1.

Prou. 20. v. 6.

B Si igitur homo eſt quod Scriptura definiuit, qui in deliciis ſoluitur, homo profectò non eſt. Quo enim pacto, cùm nullâ horum curâ ducatur? Neque enim poſſunt deliciæ & ſobrietas in eodem habitare domicilio. Hæc enim ſe inuicem perimunt. Sic enim etiam externæ ſapientiæ auctores habent, *Pinguis venter non gignit ſenſum tenuem.* Moris quoque Scripturę eſt vt ſine animâ homines vocet; *Non manebit ſpiritus meus in hominibus iſtis, eò quòd ſint carnes.* Atqui etiam animâ præditi erant: quòd tamen mortuam illam circunferebat, carnes nuncupauit. Quemadmodum enim de iis qui virtute nitent, quanquam habeant corpus, dicimus tamen, Totus anima, totus ſpiritus eſt:

Deliciæ & ſobrietas oppoſitæ.

Gen. 6. v. 3.

Homo carno, ac ſpiritus.

C ſic contrà de illis quorum mores ab his abhorrent. Sic & Paulus aiebat, *Vos non eſtis in carne*, quòd nempe carnis opera non perficerent: ſic & luxuriantes, non ſunt in animâ, non ſunt in ſpiritu. *Quæ autem in deliciis eſt*, inquit, *viuens mortua eſt.*

Rom. 8. v. 9.

EIVSDEM, EX EXPOSItione in Acta, De Eleemoſynâ, ac nuditate animi.

Eodem Interprete.

Hom. 25. vbi eſt Morale.

VErùm iam nullus id facit, tametſi fames ſit illâ grauior. Non enim par eſt communem

D ferre calamitatem, & cùm omnes abundantiâ fruuntur, pauperiores fame laborare. Tunc ſolùm fames erat, & qui dabant pauperes erant. *Prout cuique* enim *ſuppetebat*, inquit. Nunc autem duplex fames, ſicut & duplex abundantia. Fames grauis; fames, non audiendi verbum Dei, ſed eleemoſynarum alimoniæ. Tunc potitĩ eâ ſunt, tum qui in Iudæâ pauperes erant, tum qui Antiochiæ pecunias dederant: atque hi magis quàm illi. Nunc autem nos pariter, atque pauperes contabeſcimus fame; pauperes quidem, quos deficiat neceſſarius cibus; nos verò, quibus rara ſit ac deſideretur miſericordia Dei. Hoc autem alimẽto, nullum magis neceſſarium.

Act. 11. v. 29.

Amos 8. v. 11.

Eleemoſynæ fames, Deique miſericordiæ.

E Nulla à ſatietate ſuſtinenda mala. Non vadit in ſeceſſum quod huius alimoniæ abundat, ac ſuperfluum eſt. Nihil venuſtius, nihil ſanius vegetiuſque animâ, quæ ſic alitur. Omni ſuperior morbo eſt, omni ſame, omni inæqualitate, malâ omni conſtitutione: Eam nullus poterit expugnare. Sed ſicut adamantinum corpus nec ferrum cædere valet, nec aliud quicquam: ſic & animam ab eleemoſynâ duratam, nihil prorſus ſubigere poterit. Quid enim, oro, eam vnquam expugnabit? Paupertas? Minimè planè: reſidet enim in regalibus promptuariis. Num

Eius alimoniæ ſpeciẽ excellentia.

Tt iij

latto, ac parietum perfractor? At nullus eſt qui eos muros poſſit perfodere. Num vermis? At eius quoq; labe hicce theſaurus ſuperior eſt. Sed inuidiæ liuor? At neque his capitur. Verùm calumniæ ac inſidiæ? Ne hæ quidem. Theſaurus enim inuiolabilis eſt.

Enimuerò pudeat me ſi hęc ſola eleemoſynæ ineſſe oſtendero, & non etiam his contraria. Nedum enim ab inuidentiâ libera eſt, ſed & multâ potitur benedictione, iis etiam fauentibus, in quos beneficium non contuleris. Quemadmodum enim crudelis, & inhumani, non eos duntaxat infenſos habent, quos læſerunt iniuriâ, ſed & quos illa non violauit, qui læſis miſereantur, ac malè tentata accuſent: ſic qui magna bona fecerint, non eos ſolùm quos demeruerunt, ſed & quibus nulla eorum dedita beneficentiæ munera, laudatores habent. Quid dico ab inuidiâ, inſidiis, latronibus, parietum effractoribus liberos? Nec hoc ſolum virtus hæc habet, ſed præterea nedum nulla decrementa ſeunt, ſed & creſcit, multáque ſegete ſurgit.

Quid Nabuchodonoſore turpius? quid deformius? quid iniquius? Impius homo erat. Innumera ſigna ac indicia viderat, nec vt reſipiſceret in animum induxerat: quin & Dei ſeruos in caminum miſerat; tametſi poſtea adorauerat.

Dan. 4. v. 24.

Quid igitur Propheta? *Rex*, ait, *conſilium meum placeat tibi: peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſerationibus pauperum. Forſan erit venia delictis tuis.* Hoc ſic dixit, non ambigens, valde enim certus erat Propheta: ſed vt maiore terrore percelleret, atque ad rem pręſtandam magis adigeret. Si enim affirmatè, certóque dixiſſet, ille forſitan negligentiùs egiſſet. Ita & nos tunc maximè quoſdam vrgemus, cùm obſecrandum aliquem dicimus, nec omninò auditurum, ſed fore vt forſitan audiat, addimus. Quem enim res anceps timorem auget, magis ipſum impellit. Id cauſæ eſt, quamobrem iſtud rei ei manifeſtum non fecit. Quid dicis? Tantiſne impietatibus erit venia? Etiam: non eſt peccatum quod eleemoſyna purgare, quodve extinguere non poſſit. Omne peccatum illi ſubiectum eſt. Remedium eſt omni idoneum vulneri, atque vtile.

Eleemoſyna, omnia diluit peccata.

Luc. 19. v. 2.

Quid Publicano deterius? omnis iniuſtitiæ artifex profeſſio eſt: ſed hanc omnem abſterſit Zacchæus. Vide quomodò & Chriſtus hoc oſtendat; dum curauit & marſupium habere, & ea quę mittebantur portare. Sed & Paulus ait, *Tantùm vt memores pauperum eſſemus.* Vbique etiam in Scripturâ luculenta eſt de eleemoſynâ doctrina. *Redemptio animæ viri*, inquit, *diuitiæ ſuæ.* Et Chriſtus, *Si vis perfectus eſſe, vende facultates tuas, & da pauperibus; & veni, ſequere me.* Iſtud perfectio eſt. Nec ſanè iniuriâ.

Chriſto opere commendata.

Gal. 2. v. 10.

Prou. 13. v. 8.

Matth. 19. v. 21.

Porrò eleemoſyna non in erogandis duntaxat pecuniis poſita, verùm etiam in officiis præſtandis. Vt, exempli causâ, licet & patrocinari, licet & manum porrigere. Haud rarò quod officiis præſidium exhibetur, ac cura, magis iuuit, ac liberauit, quàm pecuniarum largitio. Age igitur in præſentiâ eleemoſynæ genera omnia excutiamus. Potes dare pecunias? Ne te pigeat. Potes patrocinari? Ne dicas, quòd pecuniis deſtituor, nihil eſt patrocinantis opera. Hoc quoque valde magnum eſt. Tanquam

Eleemoſyna in pietatis officiis poſita.

A ſi aurum dediſſes, ita affectus eſto. Potes curare? Et hoc præſta. Putà, arte medicus es: ęgrotis diligentiam habe: & hoc magnum eſt. Potes conſilio iuuare? Hoc omnibus maius eſt; tantóque amplius, quantò etiam maius lucrum habet. Non enim famem ſoluis, ſed ægram mortem. Eiuſcemodi etiam Apoſtoli abundè pleni erant. Idcirco concreditâ pecuniarum diſtributione iis, qui ipſis inferiores, atque ordinis Apoſtolico ſubmiſſioris eſſent, ipſi prędicationibus doctrinam erogabant. An putas paruam eſſe eleemoſynam; animam conſilio deſtitutam, in extrema adductam pericula, incendio deflagrantem, poſſe morbo liberare? Putà, vides amicum auaritiâ laborare? Miſe-

Conſilium dare, eleemoſyna maxima.

B rere hominis. Suffocatur? Eius ignem extingue. Quid igitur ſi morem non geſſerit? Tu, quod tuum eſt, facito; nec verearis. Vidiſti detineri in vinculis? Planè enim vincula ſunt pecuniæ: vade ad illum, ipſum inuiſe, conſolare, conare à vinculis abſoluere. quòd ſi noluerit, ipſe pœnam feret. Vidiſti nudum atque hoſpitem? Verè enim nudus, ac cœlorum hoſpes eſt, cui recta vitæ inſtitutio in poſtremis eſt: in tuum ipſum ſtabulum recipe, indue virtutis amictu, cœli cum dona ciuitate. quid igitur, inquit, ſi ego nudus ſim? Etiam te ipſe primùm indue. Si noſti eſſe te nudum, planè etiam

C non latet debere te teipſum induere. Hunc duntaxat nuditatis modum ſi calleas, facilè etiam quo illa contegenda ſit, noueris. Quot mulieres ſericis indutæ, virtutum reipsâ amictu nudæ ſunt? Has viri induant. Sed nolunt has veſtes, ſed illas petunt? Hoc primùm facito. Harum illis veſtium deſiderium iniicito. Oſtende nudas eſſe. Loquere de futuro iudicio. Dicito, Alia nobis illic neceſſaria, non hæc. Quòd ſi patienter audierit, etiam ego nuditatem oſtendam.

Nuditas ſpiritalis.

Qui nudus eſt, frigoris algore rigeſcit, tremitque ac contrahitur complicatis brachiis: æſtate verò, non item. Igitur ſi oſtendero, viros

D pariter atque mulieres diuites, hoc magis nudos, quò magis veſtiti ſunt, ne ęgrè feratis. Quid igitur, dic oro; cùm ſermones de gehennâ, æternisque ſuppliciis mouerimus, nonne magis hi, quàm nudi pauperes ſtupent, ac contremiſcunt? Nonne amarè gemunt, ac condemnant ſeipſos? Quid verò cùm ad aliquem accedentes, dicant, Ora pro me, nónne eadem ipſa ac illi verba loquuntur? At nunc quidem quicquid dixerimus, nondum manifeſta eſt nuditas: palam autem hæc illic erit. Quomodò, quáve ratione? Quando ſericis illis, lapilliſque amiſſis, ex ſolis virtutis vitiique veſtibus cuncti conſpicui erunt:

Diuites maximè nudi.

E quando pauperes magnâ induti claritate erunt, diuites autem nudi ac deformes ad tormenta rapientur. Quid delicatius ac luxurioſius diuite, qui purpurâ induebatur? Quid verò pauperius Lazaro? Vter igitur mendicorum verba loquebatur? vter verò abundantiâ fruebatur? Dic, oro, Si quis domum multis tapetibus ornet, ipſe autem intus ſedeat nudus, quæ vtilitas? Ita & mulieribus accidit: (Nam domum animæ, corpus voco) multis amiciuntur, mater autem familias intus ſedet nuda. Commodate mihi animæ oculos, ac vobis animæ nuditatem oſtendam. Quod enim eſt veſtimentum

Luc. 16. v. 19.

animæ? virtus. Quæ nuditas? vitinm. Sicut enim ſi quis nobilium aliquam matronarum exuerit, erubeſcit illa, contrahitur, ac fugit: ita ſanè & anima his indumentis carens, pudore ſuffunditur, ſi velimus in eam aſpicere. Quot nunc putas erubeſcere, ac imum ipſum profundum, tanquam velamentum quoddam quærentes, ne hos audiant ſermones, ſubire? Quæ autem nihil ſibi conſciæ ſunt, geſtiunt, gaudent, exultant, gloriantur his quæ dicuntur. Audi de beatâ Theclâ; illa vt Paulum videret, auri ornatum ſuum dedit: tu autem vt Chriſtum videas, nec obolum das. Verùm illius quidem geſta admiraris, ſed non imitaris. Non audis quomodò miſericordes Scriptura beatos

Matth. 5. v. 7. dicat? *Beati miſericordes*, inquit, *quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.* Quod lucrum à pretioſis veſtibus? Quandiu huius deſiderio tunicæ inhiamus? Induamur Chriſti claritate; induamur decore, vt & hîc laudemur, & illic æterna bona conſequamur; gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri ſimul & Spiritui ſancto, gloria, poteſtas, honor, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Hom. 25. ubi eſt Moraie.

EIVSDEM, EX EXPOSItione in *Acta*, *aduerſus eos qui ebrietati ac deliciis dediti ſunt.*

Eodem Interprete.

Act. 13. v. 2. Nullo hæc ſenſu inedi tis.

SEgregate mihi Saulum & Barnabam. Quis niſi tantâ pollens auctoritate, auſus eſſet hæc dicere? Id verò fit, vt non in eorum deinceps collegio maneant. Vidiſti maiori iam præditos virtute eſſe, ac qui multis ſufficere valeant? Quomodò autem illis dixit? Forſitan per Prophetas. Idcirco etiam ſuperius dixerat,

v. 1. quòd & Prophetæ erant, & ieiunabant, ac miniſtrabant, vt diſcas magnâ ſobrietate opus eſſe. Antiochiæ ordinatur, vbi prædicat. Quare non dixit, Domino ſegregate, ſed, *mihi*? Oſtendit vnam eſſe poteſtatem & virtutem. Vides quanta res ſit ieiunium? Oſtendit quod Spiritus omnia faciebat. Magnum quoddam bonum

Ieiunii & temperantiæ vis; luxuriæ, damna ac labes. eſt ieiunium. Nullo termino definitur. Cùm celebranda ordinatio erat, tunc ieiunant: iiſque ieiunantibus dixit Spiritus ſanctus. Portò ieiunium nedum iſtud eſt, ſed & à deliciis abſtinere genus quoddam ieiunij eſt. Eatenus imperarim ego ſolùm, non vt ieiunetis, ſed vt à deliciis vos abſtineatis. Eſcas quæramus, non corruptionem. Eſcas quæramus, non morborum fomites, tum nempe eorum qui corpus, tum qui animum lædunt. Cibum quæramus qui voluptatem habet, non delicias inſuauitate plenas. Illud delicias facit, hoc damnum affert: illud voluptas, hoc labor eſt: illud naturæ conſentaneum, hoc illi pugnans. Eiuſmodi etiam deliciæ ſunt. Dic enim mihi, ſi quis dediſſet tibi aconitum bibendum, nonne contra naturam eſſet? Si quis ligna & lapides, nonne auerſareris? Meritò, vtpote contra naturam. Ita ſe & deliciæ habent. Quemadmodum enim in ciuitate quæ fuerit obſeſſa, ingens turbatio fit atque tumultus hoſtibus in ipſam peruadentibus; ita in animâ fit,

Pro. 23. v. 29 vino ac deliciis ingredientibus. *Cui væ? cui tumultus? cui rixa & trica? cui iudicium? vul-*

A *ne his qui immorantur in vinis? Cuius liuidi oculi?* Verùm quicquid dixerimus, non auocabimus eos, qui voluptati ſunt dediti, niſi aduerſus alterum, ac altrinſecus vitium expendamus. Ac prius quidem aduerſus fœminas ſermone velitemus. αἰσχροί, nugæ, garrulitas. Ketcherus, *inepta*, reddit, nec placet. Mendosè,

Syxt. *lucidi*, pro *liuidi*, id enim vult τὸ, πελιδνοί. Vulg. eleganter, *ſuffuſio oculorum*.

Nihil fœdius muliere quæ in deliciis agit: nihil turpius eâ, quæ ebria eſt. Obſcuratur illi vultus flos: turbatur ſerenus ac placidus oculorum aſpectus, haud ſecus ac nube Solis radios ſubeunte. Res illiberalis atque ſeruilis, omni plena ignobilitate. Quàm inſuauis eſt mulier vinum ſpirans, quod olet ac corruptum eſt: dum eructat carnium corruptarum humo- Mulieris voluptariæ facies.

B rem, grauaturque, nec excitari valet, ſupra decorem rubicunda, plenâ oſcitatione ac magnâ nebulâ. Haud verò quæ ſe à voluptate abſtinet eiuſmodi eſt, ſed honeſta, caſtaque, ac formoſa. Nam & animæ ſtatus, ac quies magnum corpori decorem affert. Nec putes à corporalibus duntaxat lineamentis venuſtatem trahi. Da formoſam puellam, turbulentam, loquacem, conuiciatricem, ebrioſam, niſi quauis fœdâ, ac turpi deformior ſit. At ſi pudibunda ſit, ſi ſilentium colat, ſi erubeſcere nouerit, ſi loqui modeſtè, ſi vacare ieiuniis; duplex pulchritudo, maior formæ lux, gratior vultus caſtitatis ac honeſtatis nitore plenus.

Vis & iam de viris loquamur? Quid ebrio Viri.

C turpius? Ridiculus famulis, ridiculus hoſtibus; amicis miſerabilis, omnium deteſtatione dignus. Beſtia eſt magis quàm homo. Etenim largiori cibo paſci, pardi, leonis, ac vrſi eſt. Meritò: Animam enim vtentem ratione illa non habent. Quin & illa, ſupra quàm deceat, ac modus naturæ illis ſtatutus expoſcat, ſi eſcâ ingurgitentur, totum corrumpunt corpus: quantò magis nos? Idcirco nobis Deus in anguſtum ventrem coëgit; idcirco cibi modum conſtituit, vt nos animæ curam diligentiorem doceret. Conſideremus noſtram ipſorum com- Malè edita ἀναγνῶ cum ſit dandi caſus: ac malè Interpres. Indicta neceſſitas frugalitatis, ex malis adiunctis luxuriæ.

D poſitionem ac fabricam, ac vni in nobis parti videbimus hanc functionem addictam eſſe. Os enim noſtrum & lingua ad diuinas laudes deputata ſunt; fauces ad vocem. Quamobrem etiam intra neceſſitatis naturæ nos modos deuinxit, ne velinuiti in multam ſolicitudinem, ac curam incideremus. Atque adeò, ſiquidem voluptas labores, morbos, ægritudines non haberet, tremendum foret. Nunc autem naturę tibi terminos poſuit, vt nec ſi velis, tranſgrediaris. Num voluptatem quæris, chariſſime? Hanc à frugalitate parabis. Num ſanitatem? etiam hanc inde nanciſceris. Num cutis ſolutam mentem? hanc quoque. Num libertatem? num valetudinem ac robur corporis? num bonam conſtitu-

E tionem? num animi ſobrietatem? num alacritatem? Ita hîc bona omnia. In crapulâ autem contraria, inſuauitas, mala valetudo, ægritudo, illiberalitas, ſumptus.

Vnde igitur, inquit, ad illam omnes currimus? Ab ægritudine. Dic enim mihi, quare qui æger eſt, id enixè quærit quod nocet? Nonne & hoc ipſum ęgrotare illum indicio eſt? Quare claudus non rectè incedit? Nonne hoc ipſum ab ignauiâ, & quòd ad medicum non vult accedere? Rerum enim aliæ temporariam voluptatem habent, ac pœnam perpetuam: aliæ con-

trà, temporarium laborem, ac perpetuam iucunditatem. Qui igitur ſic diſſolutus ac ignauus eſt, vt præſentes delicias præ futuris non Gen. 25. v. 33. contemnat, ſtatim capitur. Dic mihi, Eſaü vnde captus eſt? Vnde præſentem voluptatem futuræ claritati antepoſuit? A mollitie & diſſolutione. Iſtud autem ipſum, inquit, vnde? A nobis ipſis. Atque illinc manifeſtum eſt, Quando enim voluerimus, exercitamus nos ipſos, & robuſti laboriſque patientes efficimur. Quin & ſæpe enitendo ſolum, quod ſit vtile intelligimus.

Quando igitur in deliciis animũ laxaturus ſis, cogita temporaneam voluptatem, damnum eſſe. Damnum enim reuerâ eſt, tuâ ipſius labe tantas opes inſumere; morboſque ac ægram valetudinem contrahere; eóque voluptatem contemne. Quot tibi vis enumerem mala paſſos Gen 9. v. 21. à deliciis ac voluptate? Noë vino obrutus, nudatus eſt. Ac vide quanta hinc mala orta ſint. Gen. 25. v. 33. Eſaü amiſſis gulæ vitio primogenitis, in fratris cædem irrupit. Exod. 32. v. 6. Iſraeliticus *populus ſedit vt manducaret & biberet, ac ſurrexerunt vt luderent.* Deut. 6. v. 12. Idcirco ait, *Cùm manducaueris & biberis, memor eſto Domini Dei tui.* In præcipitium inciderunt, qui in voluptatem inciderunt. 1 Tim. 5. v. 6. *Vidua,* inquit, *quæ in deliciis agit, viuens mortua eſt.* Deut. 32. v. 15. Ac rurſus. *Impinguatus, dilatatus recalcitrauit.* Rom. 13. v. 14. Rurſumque Apoſtolus, *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Non ieiunium lege ſancio: neque enim eſt qui audiat: ſed tolle luxum, delicias moror, propter vtilitatem veſtram. Nam quaſi torrens, ſic omnia ſubuertit voluptas. Nihil eſt quod illam moretur. Regno eiicit.

Quid amplius? Vis deliciari? Da pauperibus. Voca Chriſtum, vt & ſublatâ menſâ deliciari poſſis. Nam nunc quidem non potes. Planè meritò: non enim conſiſtunt huius æui res: tunc autem poteris. Vis in deliciis agere? Ale animam: impartire cibis quibus aſſueuiſti. Ne fame enecaueris. Tempus belli eſt, tempus certaminis; tu autem ſedes in deliciis? Non vides Reges ipſos ſceptra tenentes dum ſæculi mili- Eph. 6. v. 12. tiam gerunt frugaliter viuere? *Non eſt nobis lucta cum carne & ſanguine;* tu verò teipſum impinguas qui luctâ certaturus ſis? Stat aduerſarius ſtridens dentibus, tu autem deliciis effuſus, ac menſę addictus es? Scio me hæc fruſtra Luc 8. v. 8. dicere, ſed non omnibus. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Chriſtus præ fame tabeſcit; tu autem præ gulâ teipſum diſrumpis? Duplex immoderatio ac nimietas.

Quid enim mali voluptas non facit? Sibi ipſa aduerſatur: vnde neſcio quomodo etiam hoc illi nomen obuenit. Sed quemadmodum gloria cùm ſit ignominia, & diuitiæ cùm paupertas, ſic & voluptas dicta ac iucunditas, cùm inſuauitas ac faſtidium exiſtat. Num enim immolandi ſumus, quòd nos ipſos impinguamus? Quid vermibus tam ſplendidam menſam præbes? Quid ſaniem maiori copiâ cumulas? Quid ſudorum, fœtidæque olentię ſontes reponis? Quid ad omnia te inutilem reddis? Vis ſonus Malè ὀφθαλμὸν pro φθέγγον. Hoc enim tota ſeries, ac ſi- fortis edatur? fac corpus ſeueriori diſciplinâ contentum ſit atque rigidum. Nam & in chordis, craſſa quidem ac impurior inutilis ad ſonos muſicos: quæ autem vndiq; expolita eſt probéque tenſa ac rigidior, etiam bene ſonora eſt. Cur animum obruis? Cur parietem craſſiorem reddis? Cur ingentem fumum, ac nebulam cogis? militudo petit. cùm vapores quaſi nebula quædam vndique erumpant. Sin nemo alius, ſaltem athletæ te doceant, quòd gracilius corpus, idem & robuſtius. Igitur etiam anima quæ philoſophiâ ac frugalitate viuit, fortior eſt atque acrior. Eſt enim aurigæ ſimilis ac equo. Videaſque, quemadmodum in hominibus voluptarus & corpulentis, ſic & equos obeſiores, ac carnoſiores minus agiles eſſe, nec parum aurigæ negotium facere. Magnum ſanè illi ſit, vt vel obſequentem ac firmum equum habens, palmam aſſequi poſſit; ſin autem trahere cogitur, viaque collapſum, vel ſi millies pungat, ac ſtimulet exercitauerit, etiamſi ille valde peritus ſit, victoriâ carebit. Ne quæſo propter corpus læſi iniuriâ animum deſpiciamus, ſed & illum perſpicaciorem reddamus; pennas ei leues efficiamus, laxiora vincula prætexamus. Doctrinis paſcamus; frugalitate & parcimoniâ; ita duntaxat vt corpus valeat, vt ſit robuſtum, gaudeatque, nec doleat: vt ſic noſtris rebus ritè compoſitis, ſummam virtutum arcem arripere, ac ęterna bona aſſequi valeamus; gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri ſimul & Spiritui ſancto, gloria, poteſtas, honor, in ſæcula ſæculorum, Amen.

S. ASTERII AMASEÆ EPIſcopi, *Homilia in locum Euangelij ſecundum Lucam, de Diuite & Lazaro.*

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

DEus, ac Saluator noſter, nedum quibus vetat, ac præcipit placitis, vitiorum odium, ſtudiumque virtutum hominibus ingerit; ſed & claris exemplis, certam inſtituendæ vitę diſciplinam tradit, factiſque ſimul, ac verbis ad eam rectè, piéque agendam impellit. Sic & modò, qui ſępe iam, cùm Prophetarum, tum Euangeliſtarum ore; quin & ſuâ ipſe voce; odio ſe habere ſuperbas, ac elatas opes; gratam autem humanitatem, ac paupertatem cum iuſtitiâ coniunctam, oſtendiſſet, vt boni conſilium efficacius faciat, rei ipsâ veritate conſtantibus exemplis ſermoni adſtruit fidem; Diuitemque, ac Pauperem narratione deſcribit: ac illius quidem ambitioſas voluptates; huius autem afflictam, ęrumnoſamque vitam, cum vtriuſque exitu, uobis ob oculos ponit: vt ex aliorum inſtituto, vitęque genere veritatem penſantes, de noſtro ipſorum rectè, veréque iudicare poſſimus.

Luc. 16. v. 19. *Homo quidam erat diues; & induebatur purpurâ, & byſſo.* Duobus Scriptura, iiſque breuibus verbis, luxuriantem, ac immodicam malè diuitiis affluentium diffuſionem, ac luxuriam Veſtium notans luxus. notat, ac traducit. Nam & purpuræ color valde pretioſus eſt, planéque ſuperuacuus; & byſſi item vſus minimè neceſſarius. His autem qui vitam ſectantur moderatam, ac frugi, proprium, ac familiare eſt, cùm rerum vſum neceſſitate metiri, tum inanes vanæ gloriæ quiſquilias, vitæque molliotis delicias, tanquam vitiorum parentem vitare. Enimuerò, quò eius quod dicitur, vim clariùs cognoſcamus, primus veſtimentorum vſus inſpiciendus eſt, quàm latè pateat, & quos ei fines, atque ter-

Quis in veſtibus modus.

minos temperantia præſcripſerit. Quid ergo iuſtitiæ lex ait? Pecudem Deus eteauit pelle benè cometâ, ac denſis velleribus: his detonſis, & textori traditis, tunicam, ac pallium detexi tibi cuta, quò, cùm hyberni ſtigoris moleſtiam, tum feruentis tedii noxam effugias. Quòd ſi leuiore per æſtiuum tempus veſte indigeas, ad vberiorem Deus commoditetem lini vſum conceſſit, tibi decorum in procliui indumentum, quod ſimul & tegat, & lauitate refrigeret. Et his cùm perſtueris, Creatori gratiam habe, quòd non modò nos creeuit, verùm etiam tutelæ, & præſidiis vitæ proſpexit. Quòd ſi ouibus, ac lanâ relictis, neceſſarióque Creatoris omnium apparatu ſpreto, vanis cogitetionibus, veſaniſque cupiditatibus in luxum effuſus, & byſſum requiris, & Perſicorum ſtamina vermium colligis, vnde euanide, vt ita dicam, araneæ tela contexatur: ſi prætereè tinctorem ingenti mercede conducis, vt mari cochleam venetus, eius animalculi ſenguine veſtem inficiat; id verò hominis eſt immodicè laſciuientis, quique rebus abutatur ſuis, nec habeat in quos vſus ſupeteſluentes diuitias effundat. Eóque non immeritò telis vt mollis, ac effœminatus, cultumque, ac ornamenta miſetarum puellerum mutuerus, vituperante Euangelio vepulat.

Lana, ac linum veſtibus commoda, ac opportuna.

Sericum, ec purpura, luxuriæ veſtium.

Al. creaturá.

Alii item ſimilis amentes vanitatis; quinimmo auctioribus modis vitiom excolentes, ne hîc quidem ſtultæ ſoleroæ fines conſtituerunt: ſed nouo quodam, ac ſuperuacaneo textrioæ commento, quod artem pictoriam ſtaminis, ac ſubtegminis ſubtili complexione imitans, omnium formas animalium in veſtibus exprimat, florida, ac ſexcentis variegata figuris veſtimenta, tum ſibi, tum vxoribus, ac liberis operosè conficiunt; ludo deinceps agentes, non ſeriò aliquid facientes: qui diuitiarum exuperantiâ ſęculo abutantur, non vtantur; ec Paulo contraria ſancieot; diuiniſque vocibus, ſin ſcriptis, ac verbis, at factis aduerſeotur. Quę enim ille ſermone proſcripſit, hæc ipſi mordicùs retinent, ac operibus rata volunt. Cùm itaqoe talibus amicti in publicum prodeunt, tanquem depicti parietes obuiis quibuſque cernuntur. Quin & pueri quandoque circuuſtant, riſuque mutuo pictas in veſtimentis figuras indice monſtrent, ac ponè ſequentes, ægrè tandem recedunt, ac ab eis euelli patiuntur. Videre eſt illic leones, pantheras, vrſos, tauros, canes, ſiluas, ſaxa, venantes viros, ac omnia deoique circa quæ pictorum induſtria verſatur naturæ ęmuli. Neceſſe videlicet erat, vt videtur, eorum nedum parietes, ac domos picturis exornari, verùm etiam tunicas, & pallia eis ſuperioiecta.

Pictu-atæ item veſtes.

1 Cor. 7. v. 31.

1 Tim. 2. v. 9. & 10.

Si qui autem cùm viri, tum fœminę ex iis, qui diuitiis effluunt, religioſiores videntur, collecta ex hiſtoriê Euangelicâ argumenta, textoribus ſubminiſtrant; ipſum, inquam, nobis auctorem Chriſtum cum diſcipulis omnibus; ac miracula, quâ quodque ratione nerrarum habetur. Videbis nuptias Galilææ, & hydrias; Paralyticum, lectum in humeris geſtantem; Cæcum, oblito luto curatum: profluuio ſanguinis laborentem fœminam, fimbriam prehendentem: Peccatricem, ad pedes Ieſu accedentem: Lazerum è ſepulchro ad vitam redeuntem: dumque hæc faciunt, piè ſe facere, idque indumenti genus, quod Deo gratum ſit, induere arbitrantur. At me quidem ſi audiant, iſtis di-

Sed & ſacræ communibus veſtibus intextæ imagines.

uenditis viuas Dei imagines colant. Noli Chriſtum pingere: Satis enim illi eſt, vna illa incorporationis humilitas, quam ſponte noſtri causâ ſuſcepit: quin ſpiritali ratione Verbum incorporeum geſtens animo, circunfer. Ne in veſtibus Paralyticum habe; ſed infirmum decumbentem require. Ne mulierem ſanguinis fluxu laborantem iugiter aſpice; ſed viduæ afflictę miſerere. Ne Peccatricem ad Domini genua procumbentem diligentiùs contuere; ſed tuorum memoriê peccatorum contritus, vberes lacrymas emitte. Ne reſurgentem ex mortuis Lazarum pinge; ſed idoneam tuæ reſurrectionis defenſionem para. Noli Cæcum in veſte circunferre, ſed viuentem cæcum beneficiis ſolere. Noli cophinos reliquiarum pingere; ſed eſurientes paſce. Noli hydrias in Canâ Galilææ vino per miraculum impletas in veſtibus geſtare; ſed ſitienti potum præbe. Hectenus nobis ſplendida illa, ac ſuperba veſtis Diuitis profuit: haud verò negligenda ſunt ſequentia. Luxui namque veſtium; ac purpuræ, & byſſo, ſplendidi in ſingulos dies conuiuii delicias adiunxit. Paria ſiquidem, ac eiuſdem animi ambo hæc; inutili ſcilicet, inanique veſtium ambitione laſciuiùs ornari; ventrique, ac gulæ molliùs ſeruire.

Dicta hæc pietate in pauperes, non reprobando omninò ſacras imagines, quorum expoſitionem ex S. Nicephoro videſis in noſtro Auctario.

Voluptas itaque, ac deliciæ, virtutis ſtudio repugnant: ſuntque res, animum addicentis mollitiei, ac diffuſionis; immodicæque delectationis, ac illiberalis conſuetudinis. Et quanquam res vna, ac ſimplex videatur; vt propiùs tamen inſpicias, ac ſigillatim examines, è variâ, ac multiplici vitiorum colluuie conflata reperietur. Deliciari enim abſque magnis facultatibus haud poſſis. Accumulare autem diuitias citra peccatum, impoſſibile; niſi alicui (quod valde ratum) largè ſimul diuitem eſſe, ſeduloque iuſtitiam colere, vti Iob, contingat. Ante omnia autem, ei cui lautè, delicatéque viuere propoſitum, domo opus eſt cultiùs extructâ, ac teſſellulis, lapilliſque, & auro ſponſarum inſtar ornatâ: tum etiam ad mutationes temporum, annique tempeſtates benè accommodatâ. Commendetur enim, hyberna quidem calida; aprica illa, ac ad meridianum ſolem conuerſa: æſtiua verò, ad Septentrionem exporrecta, quò tenues illæ, ac frigidulæ ab Arcto ſpirantes auræ eam perflare, ac permeare commodè valeant. Ad hæc ſtragulê multi pretij veſte eſt opus, ad imas integendas ſedes, ac ſcamna, lectoſque, ac thoros, & ianuas: Omnia ſiquidem apud eos accuratè veſtiuntur, tametſi inanimata, cùm interim pauperes miſerabiliter veſtimenta deficiant. Adde vaſa argentea, atque aurea; expenſas graues coëmendis Phaſianis auibus, vinoque Phœnicio, quod quamuis carum, vites Tyriæ affatim diuitibus effluunt; omnemque adeò voluptatis, atque deliciarum apparatum, ab illis ipſis qui vſurpant, accuratè recenſeodum. Auctior enim in dies voluptas, ac curiosè exquiſitior, etiam Indicæ aromata cibis affundit; magiſque iam coquis, quàm Medicis vnguentarii impendio ſunt. Quin & menſæ ſatellitium numeroſum perpende; ſtructores; pincernas; promos-condos; & qui his præſunt, muſicos; muſicas; ſaltatriculas, tibicines; ridiculos gnathones; paraſitos, turbam vanitatis comitem, atque pediſequam. Hæc vt comparentur, quot pauperes afficiendi iniuriâ? quot pugnis cædendi

Voluptas virtuti contraria; ac multiplex malum.

orphani? qoot logendum viduis? quor deniqoe miſerè dilaniantes ſeipſos, ad reſtin, ac laqueum decurrendum habuerint? Eiuſmodi profectò hominum anima, quaſi lethææ euioſdam aquæ goſtu ebria, ſui prorſus obliuiſcitur; quæ & ipſa ſit, ac cui coniuncta, vtque copula hæc quandoque ſit ſoluenda; ipſâque iterum recreatum corpus, ac rediuiuum domicilium habitura. Vbi autem ſtatutum tempus aduenerit, ac indeprecabili decretu corporis, ac animæ nexus diſſoluendus erit, prioris vitæ recogitatio animum ſubibit; ſeráque, ac nihil profutura pœnitentia pulſabit. Tunc enim demum pœnitentia prodeſt, cùm mutans propoſitum, emendandi facultatem habet: ſublatâ verò boni operis copiá, ac actione, inutilis dolor, ac inanis pœnitudo eſt.

Quæ pœnitentia vtilis.

v. 20. *Erat autem quidam mendicus nomine Lazarus.* Nedum Scriptura pauperem deſcribit necesſario vſu rerum deſtitutum, ac penuriâ laborantem; verùm etiam graui tentum ægritudine, corpore tabido, ac diſſluente; ſine lare, ac domo, incultum, horridumqoe, nec non ad ianuam diuitis proiectum. Ad ſummam, eum eutâ, ac tragico fere coturno pauperis miſeriam enarrat, quò magis non miſerantis doritiem notet, atque traducat. Quem enim alterius fames, ac ægritudo commiſeratione non tangit, fera ſanè eſt rationis expers, perperam humanam indutus formam, ac voluntate fallens naturam; adeòqoe feris ipſis, atque belluis immanior eſt. Siquidem ſues iugolatâ ſue ſenſu quodam doloris afficiuntur, ac circum recens fuſum ſanguinem triſte murmur edunt. Boues, tauri eædem circunſtant, miſerabili dolorem mugitu deſignantes. Quin gruum quoque greges, cùm vna fortè gregalium in caſſes incidit, captam circumuolitant, ac lamentabili quodam clangore complentes aërem, comitem ſuam, ac gregalem requirunt. Hominem verò, animal ratione prædítum, ac manſuetum, Deique imitatione bonitatem doctum, leuiter adeò proximorum acerbi caſus, graueſque calamitates afficient, atque mouebunt?

Bruta ipſa, ac feræ congenerum caſu, ac cæde afficiuntur.

Iacebat itaque ærumnoſus ille, ac gratus paoper in magnis doloribus, pedum vſu priuatus; (Alioqui enim peſſimum illum, atque ſuperbum declinaſſet; aliumque pro ianuâ illâ hoſpitum interfectrice, ac pauperibus occluſâ, locum delegiſſet:) manibus quoque deſtitutus, ne palmam quidem ad emendicandum valens protendere: ſed & vocis ipſa organa obſtructa habens, ſtridulumque, ac aſperum ſonum pectore emittens; omnibus planè membris inutilis, captuſque; tetri morbi reliquiæ; infirmitatis humanæ miſerabile exemplum. Neque tamen miſeriarum tantus numerus, elatæ ceroicis hominem ad inſpectionem inflexit. Præteribat hominem velut ſaxum, eo ſcelere ſeſe obſtringens, cui nullum omninò velum, aut prætextus eſſet. Neque enim ad ſe purgandum vulgaria illa, ac ſpecioſa adducere poterat. Non notam: ignotabam; latuit me meodicus quiritans; quippe qoi pro foribus iacens, ingredienti, ac egredienti ſpectaculo eſſet, quò ſuperbi hominis damnationem indeprecabilem redderet. Vel ſaltem micas de menſâ deciduas cupiebat: at ne quicquam conſecutus eſt: ſed, cùm ille ſatietate dirumperetur, fame ipſe, ac inopiâ tabeſcebat. Par itaque, ac æquum videatur, Chananæam illam Phœniſſam, hominum oſori Diuiti magiſtram adhiberi, ea inculcantem quæ ſcripta ſunt: *Etiam catelli*, peſſime hominum, ac ſuperbe, *de micis edunt, quæ cadunt de menſâ dominorum ſuorum*; tu autem fratrem tuum, atque tribulem neque hoc munere dignatus es? Sed canes quidem curâ alebantur; ac ſeorſim quidem moloſſi, ſeorſim autem venarici tecto pariter gaudebant, ac ſtrato; diligenterqoe attributos peculiares miniſtros habebant: cùm interim humi neglecta iaceret, atque calcaretur Dei imago, quàm manu ſuâ præſtantiſſimus artifex condidit, ac mundi auctor; vt cui Moyſes idoneus, ac fide dignus ſcriptor videatur conditi hominis.

Matth. 15. v. 27.

Gen. 2. v. 17.

Quod ſi hîc loci hiſtoria Lazari haberet finem, ſicque rerum natura ferret, vt tam diuerſâ, ac inæquali ſorte humanæ vitæ curriculum definiretur; aliâ ſanè, ac exertâ voce deplangerem, quòd pari honore conditi, vſque adeò inæqualibus modis cum tribulibus ageremus. Enimuerò, cùm ea quæ reſtant auditu præclara ſint, qui pauper ſuperioribus aggemuiſti, bono deinceps eſto animo, eiuſdem tecum ſortis pauperis condiſcens beatitudinem. Comperies enim iuſti Iudicis exactum tribunal, ſub quo voluptatius ille gemat, ac ploret; mendicuſque benè, ac pulchrè habeat; ac condignum vterque præmium ferat.

v. 22. *Factum eſt autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Vides pauperis, ac iuſti famulos, eiuſque migrationis adminiſtros? Quippe Angeli ſatellitio cingebant, blandè, ac placidè in eum intuentes; oriſque habitu repoſitum ei leuimen, ac remiſſionem præludio monſtrabant. Porrò, deportatus ille, in ſinu Patriarchæ depoſitus eſt: quod quidem iis anſam quæſtionis præbet, qui lubentes Scripturarum profunda ſcrutantur. Siquidem enim Iuſtorum quilibet vitâ excedens in eum defertur locum, peramplum ſanè, ac immenſis ſpatiis diſtentum ſinum hunc oportet eſſe, vt in eo Sanctorum omnis multitudo continenda ſit. Cùm id verò prorſus fieri nequeat: (ſinus enim quantumuis cauus, & capax, vel vnum ægrè virum; infantes, vix duos complectatur:) myſtica quædam intelligentia occurrit: ſenſiliſque ſinûs imagine, ad ſenſûs ſpiritalis medullam manu ducit. Quid enim hîc dicitur? Nimirum ſuſcipere Abraham eos, qui benè, ac rectè vitam inſtituerunt. Age itaque, diuine Luca, (nam velut præſentem te, ac ob oculos poſitum compellabo;) quid cauſæ, vt cùm multi iuſti, ac Abrahamo antiquiores extiterint, hunc potiſſimum honorem ſequioris ætatis homini adſignaueris, prætericns Enoch, Noë, ac ſi qui eos paribus vitæ ſtudiis ſecuti ſunt? Enimuerò, mentem iam tuam intelligere videor; nec abit, vt opinor, extra ſcopum ratiocinatio. Quòd enim Abrahamus Chriſto impenſiùs ſeruierit, eique ſe ille, præ mortalibus aliis, diuinis apparitionibus reuelauerit, atque in illius ſenis tabernaculo, Trinitatis myſterium abundè nobis adumbratum ſit, cùm tres Angelos virorum peregrinorum ſpecie, hoſpitio ſuſcepit; quòd denique ex myſticis multis ænigmatis, idem ille, Dei, qui futuris poſtmodum temporibus carnem induturus eſſet, ac medio humanitatis velo palam cum hominibus eſſet verſaturus, neceſſarius quodam-

Quis, ac quâ ratione intelligendus Abrahæ ſinus.

modò, ac familiaris effectus ſit; ideircò eius ſinum, ceu tranquillum quendam portum, atque ab omni fluctuum agitatione quietum locum, dicit. In Chriſto enim, noſtrûm omnium ſalus eſt, ac ſpes, expectatioque futuri ſæculi, qui ſecundum humanam ſeriem ex carne Abrahami germen prodiit: Atque adeò exiſtimo, viri ſenis honorem, & decus in Saluatorem referri; qui eſt iudex, ac præmiator virtutis, iuſtoſque blandâ illâ, ac demulcenti voce compellat, ac dicit: *Venite benedicti Patris mei; poſſidete paratum vobis regnum.*

Abrahami honor in Chriſtum refertur.

Matth. 25. v. 34.

Factum eſt autem vt pauper moreretur. Duo quædam circa pauperem notantur, nempe neceſſarii commeatûs penuria; & modeſtia animi, ac humilis morum compoſitio. Ne ergo quiſquis pauper eſt, ac pecuniæ indigus, panuiſque obſitus, virtutis ſibi vendicet laudem, aut egeſtatem ſatis habere ad ſalutem exiſtimet. Non enim laudem habet qui neceſſitate eſt pauper: ſed is demum in admiratione eſt, qui ſponte, ac animi decreto modeſtè fert. Alioqui enim, vtcunque rerum penuriâ laborantibus, vt ii prauis moribus ſint, ac inemendabiles, coacta paupertas ad multa, ac mala facinora viaticum exiſtit. Sanè verò, ſi quando ad præſidis tribunal acceſſi; parietum perfoſſores omnes, ac plagiarios; graſſatoreſque, & fures ac ipſos homicidas; inopes, ac ignobiles, ſine lare, ac ſedibus homines, vidi. Vnde conſtat liquidò, beatum hîc pauperem illum à Scripturâ prædicari, qui è philoſophiâ compoſito animo, laborem, ac ærumnam perfert; fortiterque, ac conſtanter aduerſos tolerat caſus, ac nihil vel ſceleris, vel flagitii molitur, vt carni per voluptatem, atque delicias gratificetur. Quem ipſum apertiùs deſcribit Dominus in primâ Beatitudine, cum ait: *Beati pauperis ſpiritu.* Neque igitur omnis pauper iuſtus; ſed is tantùm, qui eſt Lazaro moribus ſimilis: neque diues omnis reprobus; ſed qui vitam ita inſtituit, vt ille Lazaro æqualis; ac qui reipsâ, ac quibus eadem illi viuunt, eiuſdem vitæ teſtes manifeſti exiſtunt. Quid enim admirabili Iobo opulentius? Neque tamen eum nimia illa rerum copia, ac affluentia, aut à iuſtitiâ alienum fecit; aut, vt breuiter dicam, à virtute demouit. Contra verò, quid Iſcariote pauperius? Neque tamen vel minimum ad ſalutem ei profuit egeſtas: verùm cùm Vndecim pauperibus, ac Philoſophis, ipſiſque adeò Domino, qui ſponte pauper noſtri causâ effectus eſt, contubernio iunctus eſſet, animi prauitate in auaritiam abreptus, ipſam inde proditionem molitus eſt.

Vt paupertas laudabilis.

Matth. 5. v. 3.

2 Cor. 8. v. 9

Operæpretium autem erit, vtriuſque elationem defuncti prudenter examinare. Pauper enim cùm obdormiſſet, Angelos ipſos ſtipantes habuit, ac obſequio fouentes, qui ad locum quietis, bonæ ſpei plenom perducerent. *Mortuus autem diues*, inquit, *ſepultus eſt.* Nihil enim perinde valeat ac conceptâ vti Scripturæ voce, quâ vnâ infamem diuitis exitum abundè explicat. Moriens quippe peccator verè ſepelitur, quoniam corpore, & animo iuxtà terreſtris eſt; ac naturalem huius dignitatem, coniunctione, ac ſympathiâ carnis ad ſordes, fæceſque terrenas deorſum trahit, nullumque vtile vitæ ſuæ monumentum relinquens, ac ignobili tectus obliuione, ſimilem pecudibus mortem obit. Nam & corpus, ſepulchrum; & animam, infernus habet: ac quaſi tenebroſi duo carceres, pœnam ſceleſti, ac vltionem partiuntur. Quis autem, rogo, miſerum, ac infelicem ſtultitiæ non incuſet? qui quidem, in humanis agens, magna ſpiraret, ſeſe efferret; omnes cum ipſo verſantes, ac tribules ſuos deſpicatui haberet; ac quoſque conuenientes tantùm non formicas, ac vermes appellaret; inani faſtu, fluxæque, ac fugacis opinione gloriæ dirumperetur: vbi autem ab hoc ſæculo auulſus fuit, ac tanquam ſeruus flagrio, aliena, quorum ſe per humanam dementiam dominum crediſſet, ablata amiſit, ad parem ſuæ illi ſuperbiæ delabitur humilitatem, anûſque lugentis inſtar lamentans, longo, ac inutili verborum ambitu Patriarcham inuocat, dicens: *Pater Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ*: miſericordiam quærens, quam ipſe minimè impertiuiſſet, cùm ei benefaciendi facultas in promptu eſſet: petenſque, ac flagitans Lazarum aduenire laturum ſuppetias aduerſus ignis vim, ac flammatum; atque modico perfuſum humore leproſi digitum adlambere precans. Sic nimirum ſe habet, hominum corporis amantiorum ſtultitia; ſic eorum exitus, qui ſupra modum diuitiarum, ac voluptatum ſtudioſi ſunt. Quamobrem ſapiens quiſque, ac futuri prouidus, ceu morbo cauendo comparatum remedium parabolam reputans, miſericordiæ, ac humanitatis cultu, quibus obtineatur futura vita, ſimilium malorum periculum vitare habuerit. Dramaticè enim, ac certis inductis perſonis Scriptura admonitionem expoſuit, quò per viuas imagines, certáque demonſtratione benè viuendi legem edocti, ſacra monita, ac præcepta nunquam aſpernemur, tanquam ſolo terreant ſermone, ac inanes intra minas conſiſtant. Nec enim me latet, mortalium plures eiuſcemodi cogitationibus delinitos, effrænem ſibi licentiam peccandi indulgere. Verùm alia nos omnia locus hic Scripturæ docet; nullâ ſcilicet eius iudicii pœnam indulgentiâ leuari, nullâ decretum ſupplicium mitigari elementiâ; ſi modò Patriarchæ vocibus certam fidem adſtrui volumus. Cùm enim multis diues virum obſecraſſet, iſque innumeras illius miſerabiles voces audiſſet, nec lamentis vllis flecti potuit, nec verò à ditis eum doloribus liberauit; ſed ſeueriori animo iuſtè latam ſententiam confirmauit, dicens: pro meritis cuique Deum diſtribuiſſe; ac tu quidem, ait, qui vitam agens, aliorum calamitatibus deliciabaris, pœnam peccati in præſenti luis: huic autem qui miſeram, ac acerbam conculcantibus omnibus in carne vitam egit, lætus hic, ac iucundus viciſſim ſtatus, ac conditio ceſſit. Præterea, vaſtus inquit, ac immenſus hiatus, mutuo commercio vtroſque prohibet, atque eos qui plectuntur, à quis honore cumulatis dirimit, quò ſeorſim vtrique agant, ac diſtinctè ſuam quique quà bonorum, quà malorum ſortem recipiant. Aliud nihilominus ſpiritali intellectu ſubiecta ſenſibus parabola deſignare videatur. Non enim profectò foſſam illic, aut ſcrobem qualis in caſtris arcendis hoſtibus fieri ſolet, ab Angelis reipsâ ductam putauerimus: ſed potiùs à Lucâ, dum diſſidium, ſeiunctionemque eorum adumbrare ſtudet, qui per virtutem,

Lazari, ac Diuitis elatio.

Diues mortuus & ſepultus.

v. 24.

Nullus elementiæ locus in inferno.

v. 26.

Myſticum quid hiatus à Lucâ poſitus.

quique ſecùs vitam coluerunt, hanece hiatûs ſimilitudinem propoſitam eſſe, atque imaginem. Cui noſtro ſenſui abundè adſtipulatur Iſaias, dicens: *Numquid non valet manus Domini ſaluos facere? vel granauit aurem ſuam vt non audiat? Verùm peccata veſtra diuidunt inter vos & Deum.* A

Iſai.59.v.1.

TITI BOSTRORVM EPISCOPI eiuſdem Euang. expoſitio.

THEODORO PELTANO S.I. Interprete.

Luc.6.v.19. Parabolica narratio, quæ de diuite eſt & Lazaro.

HOmo quidam erat diues. Hanc de diuite epulone & Lazaro parabolam, ad rem præſentem appoſitè admodum effictam efformatamque, Chriſtus Dominus noſter hoc animo in medium adducit, quò ad beneficentiæ ſtudium nos acuat & excitet. Vult enim nos in mutuum amorem eſſe propenſos, communicationi deditos, liberales item & ſtudioſos egenorum curatores, & in hoc ſtudiorum genere præcelſo animo præditos. B

Homo quidam erat diues. Hunc tanquam durum, & in pauperes inhumanum, Dominus anonymum nominiſve expertem inducit: nempe vt exemplo id confirmet, quod per Prophetam de iis aliquando prænuntiarat, qui Deum non metuunt: *Non*, inquit, *memor ero nominum illorum per labia mea.* At pauperem verò proprio nomine deſignat; ſiquidem tales in Dei linguâ & ore obuerſantur. Fertur autem vulgi ſermone, cui Hebræorum traditio quoque aſtipulatur, Lazarum hunc fuiſſe quendam extremè egenum, & ægrum, Hieroſolymis per id tempus notum; Dominum autem hunc præ cæteris in exemplum aſſumpſiſſe, quò ea, quæ de epulonis inhumanitate dicere inſtituerat, apertiora euaderent. C

Pſal. 15. v.4.

Opinio patrum Græcæ & Latinæ Eccleſiæ conſenſu reprobata in Florentino.

Nemo autem hæc aliáve ſimilia audiens, exiſtimet pro bonorum vel malorum operum ratione, plenam iam retributionem quibuſdam obtigiſſe. Quod hic enim proponitur, parabola eſt, maioris lucis & explicationis causâ à Chriſto Deo noſtro efficta, commodéque inducta; nimirum vt illi qui terrenarum opum copiâ affluunt, hinc diſcant, niſi ita comparati ſint, vt in egenos velint eſſe benigni & liberales, & benefici, & ad ſubleuandam illorum egeſtatem prompti expeditíque, fore, vt ineluctabile damnationis barathrum, diráque ſupplicia certò olim incidant. At nunc otioſum, vanúmque diuitis huius faſtum & ſupercilium contemplemur. D E

Diuitis luxus & deliciæ.

Induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Hoc eſt, cultui luxuíque corporis ex inſtituto operam dabat. Nam & veſtitu vtebatur ſumptuoſiſſimo; & in deliciis volutabatur aſſiduis; hoc enim denotatur per voces illas: *Et epulabatur quotidie ſplendidè*; hoc eſt, perditè, & prodigè; & ille quidem ita.

Lazari afflictiſſima conditio.

Lazarus autem morbo grauatus, inediáque exhauſtus, ad domus illius veſtibulum iacebat abiectus, neglectus, proſtratus, pro nihilo habitus, omni curâ omníque humano præſidio prorſus deſtitutus, ad placandum inediam aliud nihil expetens, quàm micas, quæ de diuitis menſâ temerè cadebant; & nemo illi dabat. Grauiſſimę autem inedię tormento, accedebat morbus longè moleſtiſſimus.

Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius. Iſtuc canes non faciebant, quaſi eâ re voluerint illum laceſſere, aut vllâ omninò iniuriâ afficere. Faciebant autem eo, quo poterant ſenſu, vicem illius dolentes; curámque illius, qui ab omnibus deſertus erat, amicè ſuſcipientes; nec non vulnera eiuſdem beneuolè, medicorum more, fouentes, & circumlingentes; quò per hoc quoque diues epulo feris beſtiis immanior, imò verò omni miſericordiâ, omníque humanitatis ſenſu prorſus exutus oſtendatur. v. 21. Canes vlcera lingunt velut miſerantes.

Lazari patientiam probat Angelica ſuſceptio.

Etſi verò pauper Lazarus in tantâ illâ miſeriâ & calamitate conſtitutus eſſet, nequaquam tamen veluti faſtidio victus, animum deſpondit, aut conuicia dixit, aut ſtomachosè ſuccenſuit, aut murmur aliquod contra diuitem edidit. Et vnde hoc tibi compertum eſt, inquis? Ex eo, quòd Angeli illum ſuſtulerunt, honorificóque comitatu deductum, in ſinum Abrahæ depoſuerunt.

Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt. Non temere adiectum putemus, diuitem poſteaquam mortuus fuerat, in ſepulchrum illarum eſſe. quandoquidem cùm in viuis adhuc ageret, anima illius in abdomine, perinde atq; in quodam monumento, obruta, defoſſaque iacebat, carnémque veluti ſepulchrum circumgeſtabat. Propter hoc ergo adiunctum videtur, *& ſepultus eſt.* v. 22. Diues ſepultus, cuius fuerat in corpore ſepulta anima.

In inferno autem eleuans oculos ſuos. Diues à corpore iam abſolutus, è carnis illecebris, mundique voluptatibus, rectâ migrat ad inferos. Quò autem iſthic conſtitutus acrius excrucietur, cernit Lazarum in Abrahæ ſinu collocatum. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiſo eiecto, ex aduerſo Paradiſi ſedes aſſignauit; quo creber eiuſdem conſpectus, conceptum dolorem ſubinde inſtauraret, eáque ratione bonorum è quibus exciderat iacturam exactiùs ſentiret: ita Lazarum quoque in cruciatuum illius augmentum, diuitis huius aſpectui obiecit. v. 23. In inferno poſitus, Lazarum videt in ſinu Abrahæ.

Lazarus cur in ſinu Abrahæ.

At cur, quæſo, Lazarum in ſinu Abrahæ potiùs vidit, quàm apud quemcunque alium iuſtum? Quia Abraham hoſpitalitati comprimis deditus fuerat: Vt huius ergo hoſpitalitas, illius inhoſpitalitatem redargueret, propterea æquus iudex hunc cum illo collocare voluit. Abraham enim, vel obiter tantùm prætereuntes venabatur; & ad domum ſuam pertrahebat; diues verò etiam intra domus veſtibulum abiectos aſpernabatur.

Cur diues orationem ad Abrahamum dirigebat, ad Lazarum autem non item; aiebat enim: *Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum &c.* Quia rubore & verecundiâ impediebatur. Perſuaſum habebat enim Lazarum veteris iniuriæ memoriam adhuc retinere. Ego, apud ſe inquiebat, tantis opibus circumquaque affluens, nulláque vnquam iniuriâ affectus, hominem in tantâ miſeriâ & calamitate conſtitutum deſpexi; neque vel panis micam fame pereunti impertiui: Quomodo is ergo vſque adeò durè à me habitus, meæ huic petitioni annuet? Hæc autem dicimus, non vt Lazarum incuſemus; (neque enim ille ita affectus erat,) ſed quòd diues eiuſmodi quip- v. 24. Diues Abraham orat, Lazari repulſam veritus.

quippiam metuens, animóque verſans, Abrahæ potiùs, quàm illius opem implorandam exiſtimarit. Credebat enim Abrahamum, quæ acciderant, ignorare.

v. 25. Modeſta Abrahæ reſponſio.

Ecquid autem ille? *Fili, recordare, quia recepiſti bona tua in vitâ tuâ.* Hîc tu mihi ſingularem iuſti huius viri prudentiam expende: Non dixit: Inhumane, crudelis, perditiſſime; tot mala homini huic irrogaſti, & adhuc amicitiam, adhuc miſericordiam, adhuc veniam, adhuc commiſerationem ambis? Non erubeſcis, non verecundaris, cùm iſthæc petis? quid autem dicit: *Fili, recepiſti bona tua;* nôrat enim ſcriptum eſſe: *Cor exacerbatum ne perturbes magis.* (Eccl. 4. v. 3.) Sat ſuum eſt illi ſupplicium. Caue calamitati illius inſultes. Fili, quod in meâ ſitum eſt poteſtate, tibi impertio: ſed hinc illuc tranſire, aut alium tranſmittere, in noſtrâ poteſtate non eſt poſitum.

Recepiſti bona tua; velut nimirum debita.

Fili, recepiſti. Cur Patriarcha non potiùs dicit: Fili, accepiſti bona tua in vitâ tuâ, quàm recepiſti? τὸ recipere enim inſinuat, & denotat debitum: Recipiuntur enim, quæ iuſto aliquo titulo debentur. Ecquid hinc ergo diſcimus? Illud inter cætera, nempe eos etiam, qui alioqui ſcelerati ſunt, & in vltimum quodammodò malorum deuenerunt, vnum aliquod interdum, aut alterum, aut plura quoque bona opera facere: id quod huic quoque diuiti vſu venerat. Quia ergo per molles fortunatóſque dies, quos Deus in hac vitâ illi indulſerat, bona omnia, quę vnquam fecerat, iuſtâ mercede penſata fuerant, propterea audiuit: *Fili, recepiſti bona tua in vitâ tuâ; & Lazarus ſimiliter mala.* Forſan Lazarus quoque in vnum, aut alterum, aut plura quoque errata inciderat, quæ per dolores & miſerias quas patienter in hac vitâ tolerauerat, Deus eum eluere voluit; quare ait: *Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris: Iudicium enim ſine miſericordiâ illi, qui non facit miſericordiam.* (Iaco. 2. v. 13.)

Chaos magnum Lazarum inter & diuitem.

Inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt. Quid ſibi vult, quòd Abraham magnum inter vtrumque chaos firmatum aſſerit? Indicat diſcrimen, quod inter iuſtos & peccatores intercedit; vt enim oppoſitæ illorum ſunt voluntates & ſtudia; ita impermutabilis quoque eorundem eſt ſtatus. Nam vt hi perpetuâ quiete potiuntur; ita illi perpetua dependunt ſupplicia.

v. 27. Diues ſolicitus erat pro ſuis.

Rogo ergo te Pater, vt mittas eum in domum patris mei. Diues epulo eorum ſpe fruſtratus, quæ ſui causâ petierat, quod reliquum erat, pro aliis precatorem agit: vſque adeò benignus, & humanus euaſerat in tormentis. Qui paulò ante enim Lazarum præſentem ſuperbè deſpiciebat, is aliorum abſentium curâ fruſtrà nunc æſtuat. Efflagitat autem, non vt quiuis promiſcuè ex mortuis exuſcitatus in domum patris eius mittatur; verùm vt Lazaro prouincia hæc demandetur.

Lazarum mitti petit.

Cur Lazarum, præ cæteris, expetit? nempe vt illum ipſum gloriâ & honore videant cumulatũ, quem paulò antè innumeris malis & incommodis oppreſſum viderant; hoc eſt, vt illi ipſi, qui ſummæ illius inediæ, paupertatis, & miſeriæ teſtes fuerant, illius quoque mutationis & gloriæ teſtes exiſtant: adeóque res humanas vitæ huius limitibus non concludi, ex vtraque ſorte edocti, vitam in poſterum ita inſtituant, vt ſupplicia ſceleratis apud inferos conſtituta, euadere queant. Quid autem ad hoc Abraham?

v. 29.

Habent Moyſen, & Prophetas, audiant illos. Quaſi dicat; non eam tu de fratribus curam habes, quam Deus, qui condidit illos. Adhibuit illis enim mille doctores & magiſtros: illis credant ſi velint.

v. 30. Diues animos ſuorũ ex ſuo ſpectat.

Non, Pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad illos, pœnitentiam agent. Cur diues iſthæc dicit? Quia ipſe Prophetas nullo prorſus fructu audiuerat: Quæ enim ab illis prodita extabant, ea propalam contempſerat, fabularúmque loco habuerat. Ex quâ re coniecturam faciebat, ſuos quoque fratres ita comparatos eſſe. Volebat enim ita dicere: Illi nunc ratiocinantur, vt quondam ego: nempe, Quis inde aliquando redit? quis ex mortuis vnquam reſurrexit? Quis ea, quæ apud inferos ſunt, enarrauit? Ea propter ſi quis ex mortuorum grege ad illos accederet, non denegarent illi fidem, verùm dictis illius ſtudioſe intenderent.

v. 31. Qui non audit Scripturas, neque reſurgentẽ mortuum auditurus eſt.

Ait autem illi: Si Moyſen & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Rem ita habere puta: illos qui Scripturis non credunt, illorum quoque dicta flocciſacere, qui ex mortuis reſurrexerunt: id Apoſtolorum ætate Iudæi clarè oſtenderunt. Nam cùm hi Moyſen & Prophetas audire ſemel detrectaſſent; neque mortuos exuſcitatos cernentes, crediderunt. An non Lazarum perimere conati ſunt? (Ioan. 12. v. 10.) nonne Apoſtolis, eo permulti tempore quo Chriſtus in crucem actus eſt, ex mortuis ſurrexiſſent, (Matth. 27. v. 2.) hoſtiliter inſultarunt? Porrò autem per ſinum Abrahæ, Iſaac, & Iacob, ſanctus Dionyſius Areopagita, diuiniſſimas illas, fortunatáſque ſedes deſignatas aſſerit, quæ iuſtos in ſenu expertem feliciſſimamque ſuam conſummationem recipient.

S. AVGVSTINI EPISCOPI

in idem Euang. Hom. 1.

Eſt Serm. 24 de verbis domini. Cap. 1.

DOminus noſter Ieſus Chriſtus quæ diſcipulis ſuis loquebatur illo tempore ſcribebantur, & nobis audienda parabantur. Audiuimus ergo verba eius. Quid enim nobis prodeſſet ſi videretur & non audiretur? Nec modò aliquid obeſt, quia non videtur, & tamen auditur. Dicit ergo, *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* (Luc. 10. v. 16.) Si ſolis Apoſtolis dixit, *Qui vos ſpernit, me ſpernit:* ſpernite nos. Si autem ſermo eius peruenit ad nos & vocauit nos, & in eorum loco conſtituit nos, videte ne ſpernatis nos, ne ad illum perueniat iniuria quam nobis feceritis. Si enim nos non timetis, illum timete qui dixit, *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quid autem nos loquimur vobis qui ſperni nolumus à vobis, niſi vt de veſtris bonis moribus gaudeamus? Periculorum noſtrorum ſint ſolatia, veſtra bona opera. Viuite bene, ne moriamini malè. Nec in his verbis quæ dixi, Viuite bene, ne moriamini malè, attendatis eos qui fortè malè vixerunt, & in lectulis ſuis mortui ſunt, & acta eſt pompa funeris eorum, & poſiti ſunt in pretioſis ſarcophagis, in ſepulchris pulcherrimè & operoſiſſimè fabricatis. (Auguſt. de diſciplina Chriſt. c. 4. & 6.) Et quia forte dicit ſibi vnuſquiſque veſtrum, Sic vellem mori, putetis me rem vanam dicere voluiſſe: quoniam dixi, velle me vt bene viuatis, ne malè moriamini?

Cap. 2.

Contra fortè occurrit aliquis, qui & bene vixit, & ſecundum opinionem hominum malè eſt mortuus. Fortè à ruinâ eſt mortuus, à naufra-

gio mortuus eſt, à beſtiis mortuus eſt. Et dicit vnuſquiſque carnalis in corde ſuo, Quid eſt benè viuere? Ecce ille ſic vixit, & ſic eſt mortuus. Redite ergo ad cor: & ſi fideles eſtis, inuenietis ibi Chriſtum. Ipſe vobis loquitur ibi. Ego enim clamo, illi verò in ſilentio plus docet. Ego loquor per ſonum ſermonis: ille intus loquitur per timorem cogitationis. Ergo ipſe aſſerat in corde veſtro verbum meum: quoniam dicere auſus ſum, Benè viuite ne malè moriamini. Ecce quoniam fides eſt in cordibus veſtris, & ipſe eſt Chriſtus, & ibi eſt, & ipſe habet docere quod ego cupio perſonare. Recordamini in Euangelio diuitem illum, & pauperem illum. Diuitem indutum purpurâ & byſſo, & quotidianis epulis ſaginatum: pauperem verò illum iacentem ante ianuam diuitis eſurientem, & de menſâ eius micas requirentem, vlceribus plenum, à canibus linctum. Recordamini ergo. Vnde recordamini, niſi quia Chriſtus ibi eſt in cordibus veſtris? Dicite mihi quid ipſum intus interrogaueritis, & reſponderit vobis. Sequitur enim & dicit: *Contigit mori inopem illum, & auferri ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Cùm autem in tormentis eſſet, leuauit oculos, & vidit Lazarum quieſcentem in ſinu Abrahæ. Tunc clamauit dicens, Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum vt intingat digitum ſuum in aquâ vt ſtillet in linguam meam, quia crucior in hac flammâ.* Superbus temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille non perueniebat ad micam, ille verò non perueniebat ad guttam. De duobus ergo iſtis dicite mihi, quis eſt benè mortuus, & quis eſt malè mortuus? Nolite oculos interrogare, ad cor redite. Si enim oculos interrogaueritis, falſa vobis reſpondent. Multum enim ſplendida ſunt & ſæculariter fucata, quæ illi diuiti morienti exhiberi potuerunt. Quæ potuerunt agmina plangentium eſſe ſeruorum & ancillarum? quæ pompa clientum? qui ſplendor funeris? quod pretium ſepulturæ? Credo eum aromatibus obrutum. Quid ergo dicturi ſumus fratres, bene iſtum mortuum, an malè mortuum? Si oculos interrogatis, optimè mortuus eſt: ſi magiſtrum veſtrum interiorem requiritis, peſſimè mortuus eſt.

Quid benè mori, & quid malè.

Luc. 16. v. 19.

B

v. 22.

C

Diues epulo hominũ errare benè mortuus; non item Chriſti iudicio.

D

Cap. 3.

Si ergo ſic moriuntur ſuperbi rerum ſuarum conſeruatores, & nihil inde pauperibus largientes: quomodò moriuntur qui rapiunt res alienas? Verum ego dixi, Viuite benè, ne malè moriamini, ne quomodò diues ille moriamini. Non probat malam mortem, niſi tempus poſt mortem. Econtrà attendite illum pauperem: ſed non oculis, nam errabitis. Fides attendat, cor videat. Conſtituite illum ante oculos veſtros iacentem in terrâ vlceroſum, venientes canes lingentes vlcera eius. Sed cùm talem illum reuocatis ante oculos veſtros, continuò expuitis, faciem auertitis, nares obturatis. Cordis oculis videte. *Mortuus eſt, & ablatus eſt ab Angelis in ſinum Abrahæ.* Familia diuitis videbatur plangens, Angeli non videbantur gaudentes. Quid ergo reſpondit diuiti Abraham? *Memento fili, quia percepiſti bona in vita tua.* Nihil bonum putaſti niſi quod in iſtâ vitâ habuiſti. Accepiſti bona, ſed tranſierunt dies, & totum perdidiſti, & torquendus in inferis remanſiſti.

Malam mortem & bona, probat tempus poſt mortem.

E

v. 25.

Cap. 4.

Opportunum ergo eſt fratres, vt hæc vobis dicantur. Attendite pauperes, ſiue iacentes, ſiue ambulantes. Attendite pauperes, facite bona

A

opera. Qui ſoletis facite, & qui non ſoletis facite. Creſcat numerus benè operantium, quoniam & creſcit fidelium numerus. Quod facitis quantum bonum ſit, nondum videtis: quia & ruſticanus quando ſeminat, ſegetem non videt, ſed terræ credit. Tu Deo quare non credis? Veniet meſſis noſtra. Puto quia modo laborantes agimus, laborantes operamur, recepturi ſicut ſcriptum eſt, *Euntes, ibant & flebant iactantes ſemina ſua: venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.*

Pſal. 125. v. 6.

EIVSDEM IN IDEM

Euang. Hom. 3.

B

Sermo 21. de verb. Domi. Cap. 1.

Diues epulo, Lazaruſque inter ſe compoſiti.

ADuertit ſanctitas veſtra, fratres chariſſimi, & mecum, vt arbitror, totâ mentis intentione perſpexit opulentiam diuitis, & indigentiam mendicantis: vnum cibis æſtuantem, & alium fame deficientem. Ambo quidem homines, ambo carnales, ambo mortales: ſed non ambo æquales. Natura vna, ſed vita non vna. Nullus eorum à conditione mortis immunis: & tamen vnus epulatur ſplendidè, & alter in pannis & in ærumnâ ſordeſcit. Ille delicatis eſcis ad inuentionem coquorum gaudebat; iſte, ſi caderent micæ de menſâ eius, expectabat. Audiant nunc diuites, qui nolunt eſſe miſericordes; audiant quia vnâ omnes naſcimur lege, vnâ viuimus luce, vnum ſpiramus aërem, vnâ quoque extinguimur morte: quæ ſi non intercederet, nec pauper ipſe duraret. Hic vlceroſus, & nudus iacens Lazarus, ad Abrahæ ſinum Angelorum portatur manibus. Ecce diues refectus & ſplendidus tartareo carcere clauditur. Vbi eſt veſtis illa byſſina? Vbi vita abundans, & affluens copiis multis? Nónne morte omnia tranſeunt tanquam vmbra? *Nihil intulimus in hunc mundum.* dicit Apoſtolus, *ſed nec quicquam auferre poſſumus.* Nihil nobiſcum tollimus aut rapimus. Quod ſi aliquid tolleremus, nónne viuos homines voraremus? Quæ eſt iſta auiditas concupiſcentiæ, cùm ipſæ beluæ habeant modum? Tunc enim rapiunt quando eſuriunt: parcunt verò prædæ, cùm ſenſerint ſatietatem. Inexplebilis eſt ſola auaritia diuitum. Semper rapit, & nunquam ſatiatur: nec Deum timet, nec hominem reueretur: non patri parcit, non matrem agnoſcit: nec fratri obtemperat, nec amico fidem ſeruat: viduam opprimit, pupilli rem inuadit: liberos in ſeruitium reuocat, teſtamentum falſum profert. Res mortui occupantur, quaſi non & ipſi, qui hoc faciunt, moriantur. Quæ eſt iſta, rogo, animarum inſania, amittere vitam, appetere mortem, acquirere aurum, & perdere cœlum? Sed quia nemo cogitat Deum, ideo manet in morte iudicium. Merito dictũ eſt diuiti, *Quia percepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.*

C

Luc. 16. v. 22.

1. Tim. 6. v. 7.

D

Auaritia inexplebilis, cùm belluarum ipſa auiditas modum habeat.

E

v. 24.

Cap. 2.

v. 25.

Audiant iſta diuites, qui nolunt eſſe miſericordes. Audiant irrogari ſupplicia eis, qui nolunt erogare ſubſidia. Audiant pauperem refrigerantem, audiant diuitem pœnis grauioribus æſtuantem. *Pater Abraham*, inquit, *mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, & refrigeret linguam meã, quia crucior in hac flamma. At ille. Memento*, inquit, *fili, quia percepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala.* Penſantur pro diuitiis pœnæ, refrigerium pro paupertate: pro purpurâ flamma, refectio

pro nuditate, vt ſalua ſit æquitas ſtateræ, & non mentiatur modus illius menſuræ. *In qua*, inquit, *menſi fueritis menſura, ita metietur vobis.* (Matth. 15. v. 7.) Ideo negatur in pœnis miſericordia diuiti, quia ipſe dum viueret, noluit miſereri. Ideo rogans diues non exauditur in tormentis: quia rogantem pauperem non exaudiuit in terris.

(Cap. 1. — Pauper & diues ſibi inuicem neceſſarii.) Diues & pauper duo ſibi ſunt contraria: ſed iterum duo ſibi ſunt neceſſaria. Nullus indigeret, ſi inuicem ſe ſupportarent: & nemo laboraret, ſi ſe ambo iuuarent. Diues propter pauperem factus eſt, & pauper propter diuitem. Pauperis eſt orare, & diuitis erogare: Dei eſt pro paruis magna penſare. De miſericordiâ eius paruâ, magna naſcitur copia. Fœcundus eſt ager pauperum, citò reddit dominantibus fructum. Via cœli eſt pauper, per quam vehitur ad Patrem. Incipe ergo erogare, ſi non vis errare. Patrimonij tui, quo es ligatus, compedem in hac vitâ reſolue: vt liberè ad cœlum poſſis accedere. Abiice abs te diuitiarum onera, abiice vincula voluntaria, abiice anxietates & tædia, quæ te pluribus in annis inquietant. Da peteoti vt poſſis ipſe accipere: tribue pauperi, ſi non vis flammis exuri. Da in terrâ Chriſto, quod tibi reddat in cœlo. Obliuiſcere quod es, & attende quid futurus es. Præſens vita fragilis eſt, & in mortem procliuis. Nemo poteſt ſtare, ſed omnes cogimur tranſire. Nolentes imus, inuiti eximus, quia mali ſumus. (Præmittimus ante nos, quod pauperi damus.) Si autem ante nos aliquid mitteremus, noo ad inane hoſpitium veoiremus. Quod enim pauperi damus ante nos præmittimus: quod autem rapimus, hîc totum dimittimus.

EIVSDEM DE EO QVOD *ſcriptum eſt in Eccleſiaſtico*, Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius, vt & bonis eius perfruaris.

(Eccl. 22. v. 28.)

(*Ex nouis Serm. in quibus eſt 11.*) Ex vetuſtiſſ. codice ſcripto in cortice, & altero S. Victoris.

Cvm diuinæ Scripturæ legerentur, de quarum ſententiis omnibus nunc loqui non valemus, animaduerti vnam ſententiolam, verborum numero breuiſſimam, pondere autem ſenſus ampliſſimam, vnde elegi, adiuuante Domino, huic tantæ expectationi caritatis veſtræ, pro virium noſtrarum mediocritate, ſeruire, & miniſtrare vobis de cellario Dominico, vnde & ego vobiſcum viuo. Hæc ergo ſententia eſt, de quâ loquor: (Eccl. 22. v. 28.) *Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius, vt & bonis eius perfruaris.* Accipiamus hanc primùm vt videtur ſonare ſimpliciter, vt eam poſſunt omnes intelligere, etiam qui nulla Scripturarum diuinarum ſecretiora rimantur. Fidem, inquit, poſſide cum proximo in paupertate ipſius, vt & bonis eius perfruaris. Verum eſt, inquit, qui ſimpliciter audiuit. Quando amicus pauper eſt, non ei frangenda eſt fides: permanendum cum illo eſt; nec mutanda amicitia facultate mutatâ: ſed ſeruanda fides voluntate firmatâ. Amicus enim meus, ſi cùm diues eſſet amicus fuit, cùm pauper eſt amicus non eſt, non ipſe mihi amicus, ſed aurum eius fuit. Si autem amicus meus ipſe homo fuit, & manente auro, & recedente auro, ipſe eſt qui fuit. Quare ergo modò non ſit amicus, qui etſi perdidit theſaurum, non perdidit animum? Equum ſi emerem, detractis ornamentis & ſtrato, nudum turpè non deſpicerem: & amicus mihi veſtitus pla-

A cuit, exſpoliatus diſplicet? Bene ergo præcipit Scriptura diuina, ſalubriter omnino, & accommodatè moribus hominum. *Fidem poſſide cum proximo tuo in paupertate ipſius, vt & bonis eius perfruaris.* Quid ergo accedentes ad poſteriorem partem huius ſententiæ, talem cogitationem habebimus de amico, vt dicamus nobis, Manendum eſt cum illo, & ſeruanda illi fides eſt in paupertate eius, vt & bonis eius perfruamur? Erit enim dioes qui modò pauper eſt, & non te admittet ad diuitias ſuas, cuius paupertatem ſuperbus antea faſtidiſti. Poſſide ergo cum illo fidem, etiam cùm pauper eſt, vt & bonis eius perfruaris, quando illi acceſſerint diuitiæ, & cum eo gaudeas in eis. Poſſide cum illo fidem: pauper B eſt, ſed magnam poſſeſſionem habet fidem. Qui parabas cum illo, & volebas poſſidere terram, ſi haberet terram, quam poſſideretis ſimul, quanto firmiùs cum illo poſſides fidem? Talis eſt enim fortè amicus tuus, vt ei poſſit aliquis improbus auferre poſſeſſionem: nunquid poterit auferre fidem? Quid eſt ergo, *vt & bonis eius perfruaris?* Vtique quia ex paupere poterit fieri diues: & perfrueris diuitiis eius, qui eius paupertatem non aſpernatus es. Prior quidem illa pars ſententiæ huius, ſecundum iſtum intellectum popularem, placet mihi: poſterior tamen, fateor vobis, offendit me. Si enim propterea manes cum amico in paupertate eius, vt quando diues fuerit, perfruaris diuitiis eius, non amicum, ſed aliud aliquid amas in amico. Fides & C ſpes duæ amicæ bonæ ſunt, & maior his caritas. *Manent*, inquit Apoſtnlus, *tria hæc, fides, ſpes, & caritas: maior autem horum eſt caritas.* (1. Cor. 13. v. 13. & 14.) *Sectamini caritatem.* (v. 1.)

Interrogo ergo amicum de amico. Dic mihi, obſecro te. Fidem poſſides cum iſto in paupertate eius? Planè, inquit. Audiui enim hoc in ſacrâ Scripturâ, & commendaui cordi meo, & in memoriâ meâ repoſui. Libens recolo, libentiùs facio. Audiui enim ſanctum verbum, *Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius.* Et ego, Quare hoc facis? an propter illud quod ſequitur, *vt & bonis eius perfruaris?* Quid ergo expectas? Vt quando, inquit, diues fuerit, & bona acceſſerint, admittat me ad bona D ſua, quia non faſtidiui mala ipſius. Patere ergo adhuc me paululum interrogantem. Quid ſi iſte, cum quo paupere poſſides fidem, nunquam erit diues? quid ſi pauper futurus eſt vſque ad mortem? Perit fides, quia decepta eſt ſpes. Quia non poteris aurum poſſidere cum diuite, pœnitebit te fidem poſſediſſe cum paupere. Si ſapit humanum, immò ſi ſapit verum, hac interrogatione turbabitur, & dicet mihi, Verum dicis. Bona res eſt, fidem poſſidere cum proximo. Sed ſi dicas, Si ſpe poſſidetur fides cum proximo paupere, vt ad eius diuitias perueniamus, vt in eis cum illo communionem habeamus: ſine dubio cùm mortuus fuerit iſte pauper, non acceden- E tibus quæ ſperebantur diuitiis, totius illius boni pœnitebit nos, & quod bene mulſimus, malè fundemus. Vides ergo altiùs eſſe iſtam ſententiam perſcrutandam: non quomodò vulgariter intelligi poteſt, ſed quomodò diuinâ auctoritate condita eſt, ad aliquid magnum inſinoandum, præcipiendum, imperandum nobis, vbi ſpes noſtra non fallatur, ne pœniteat fidem poſſediſſe. Ad ſententiam noſtram non poteris ſic peruenire.

Ergo attende illum pauperem Lazarum iacentem ante ianuam diuitis. Pauper iſte miſerabiliter fuit infirmus. Nec ſaltem ipſius tenebat ſanitatem corporis, quod eſt patrimonium pauperis. Vlceroſus etiam fuit: canes lingebant vlcera eius. Erat autem in illâ domo diues, qui induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, & nolebat fidem poſſidere cum paupere. Meritò Dominus IESVS, fidei amator & dator, plus attendit ipſam fidem in paupere, quàm aurum & delicias in diuite. Plus attendit pauperis poſſeſſionem, quàm diuitis elationem. Nam ideo pauperem illum nominauit: illius autem nomen eſſe tacendum iudicauit.

Patrimonium pauperis ſanitas.

B *Erat*, inquit, *diues quidam, qui induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide: pauper autem quidam nomine, Lazarus.* Nonne videtur vobis de libro recitaſſe, vbi nomen pauperis ſcriptum inuenit, diuitis non inuenit? Liber enim ille viuorum erat atque iuſtorum, non ſuperborum & iniquorum. Nominabatur diues ille ab hominibus, pauper tacebatur. Contrà Dominus pauperem nominauit, diuitem tacuit. Noluit ergo fidem poſſidere cum paupere diues ille. Mortui ſunt ambo. Contigit mori inopem illum, & auferri ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt diues, & ſepultus: nam fortaſſe ille nec ſepultus eſt.

Luc. 16. v. 19.

Diues epulo non nominatus, non ſcriptus in libro vitæ.

C Et cùm apud inferos, vt legimus, in tormentis eſſet: leuauit oculos ſuos à longè: & vidit pauperem in ſinu Abrahæ, quem contempſit ante ianuam ſuam. Non cum illo potuit habere communem requiem, cum quo fidem noluit habere communem. *Pater*, inquit, *Abraham, mitte Lazarum, vt intingat digitum ſuum in aquâ, & ſtillet in linguam meam, quia crucior in hac flammâ.* Reſponſum eſt, *Memento fili, quia percepiſti bona tua in vitâ tuâ, Lazarus autem mala. Nunc ergo, hic requieſcit, tu vero torqueris. Et ſuper hæc omnia, chaos magnum eſt inter nos & vos, nec à vobis quiſquam ad vos tranſire poteſt, nec à nobis ad nos tranſmeare.* Vidit ſibi ille negatam miſericordiam, quia ipſam negauerat.

Sic conſtanter Græci non vt vulg. *ſepultus eſt in inferno.* Sic tamen & ipſe, ſi & ipſe 1. ſer. ex hîc poſitis. v. 24.

D Vidit quòd verum eſſet, *Iudicium ſine miſericordia illi qui non fecerit miſericordiam.* Et qui noluit ſuo tempore pauperis miſereri, fratrum ſuorum ſerò miſertus eſt. *Mitte ergo*, inquit, *Lazarum: habeo ibi quinque fratres: dicat eis quid hic agitur; ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* Et contra hoc reſponſum eſt. Si nolunt venire in hunc locum tormentorum, *habent Moyſem & Prophetas, ipſos audiant.* Ille qui ſolebat irridere Prophetas, ſimul vtique cum fratribus ſuis: credo enim, immò non dubito, quia cum ipſis fratribus ſuis loquens de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala,

Iac. 2. v. 13.

E terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus irridebat hæc omnia, dicens cum fratribus ſuis, Quæ vita poſt mortem? quæ memoria putredinis? quis ſenſus cineris? Omnes illuc feruntur, & ſepeliuntur; quis inde reuerſus auditus eſt? Recolens hæc verba ſua, propterea volebat Lazarum redire ad fratres ſuos, vt iam non dicerent, Quis inde reuerſus eſt? Et ad hoc aptè dignéque reſponſum eſt. Videtur enim iſte fuiſſe Iudæus, & propterea dixiſſe, *Pater Abraham*. Ergo optimè & congruenter reſponſum eſt: *Si Moyſem & Prophetas non audiunt, nec ſi quis à mortuis reſurrexerit perſuadebuntur.* Impletum eſt in Iudæis, quia Moyſem & Prophetas

A non audierunt, nec Chriſto reſurgenti crediderunt. Nonne hoc illis antè prædixerat, *Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi?* Remanſit ergo ille diues ſine adiutorio, finitis deliciis temporalibus, in pœnis æternis. Non fecit iuſta, audiuit digna, *Memento quia percepiſti bona tua in vita tua.* Hæc ergo vita quam vides non eſt tua. *Percepiſti bona tua.* Hæc ergo quæ de longinquo ſuſpiras deſiderans, non ſunt tua.

Ioan. 5. v. 46.

Vbi ſunt verba diuitum, & diuitibus adulantium, quando vident aliquem deliciis temporalibus affluentem, abundantem in terrâ, terram rapientem & exaggerantem, & trahentem ad ſe

B plumbum cum quo demergatur? Grande enim pondus illum diuitem ad infera perduxit, & ſarcina grauis vſque ad ima depreſſit. Non enim audierat, *Venite ad me qui laboratis, & onerati eſtis; iugum meum leue, & ſarcina mea leuis eſt.* Sarcina Chriſti pennæ ſunt. His pennis ille pauper in ſinum Abrahæ volauit. Diues ergo hæc audire noluit: adulantium enim linguas audiuit. His linguis aduerſus Prophetas obſurduit: linguis malè laudantium & dicentium, Soli eſtis, ſoli viuitis. Ergo *percepiſti bona tua in vita tua.* Hæc enim bona tua exiſtimaſti: alia non credidiſti, non ſperaſti. Percepiſti illa in vitâ tuâ. Illam enim ſolam vitam tuam putaſti,

Matth. 11. v. 28.

Chriſti ſarcina pennæ.

Bona tua in vitâ tuâ; Lazarus mala.

C quando poſt vitam nihil futurum ſperaſti, nihil triſte timuiſti: *Lazarus autem mala.* Non dixit ſua; ſed mala, quæ homines timent, quæ homines pro magno deuitant. Percepit hic Lazarus mala: bona tua tunc non percepit: nec tamen perdidit. Sicut autem non additum eſt, Bona ſua, ſic nec hoc additum eſt, In vitâ ſuâ. Alia enim erat vita ipſius, quã ſperabat in ſinu Abrahæ. Homo hîc mortuus erat, hic non viuebat. Illâ morte mortuus, quam dicit Apoſtolus, *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Pauper mala temporalia ferebat, Deus autem bona eius differebat, non auferebat. Quid ergo diues apud inferos deſideras, quod cùm diuitiis fruereris non ſperaſti? Nonne

Col. 3. v. 3.

D tu es ille, qui pauperis contemptor Moyſem Prophetam irridebas? Noluiſti ergo fidem poſſidere cum proximo in paupertate eius, modò fruêris bonis eius? Irriſiſti eum quando audiſti, *Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius, vt & bonis eius perfruaris.* Modò vides longè bona eius, & non cum eo poſſides. Ventura enim erant illa bona, ventura inuiſibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando viderentur remaneret tibi dolere poſſe, & non poſſe tenere.

Ergo, fratres, quantum mihi videtur, eliquata eſt iſta ſententia. Intelligenda eſt quippe Chriſ-

E tianè à Chriſtianis, ne ſic poſſideamus fidem cum proximo paupere, vt diuitias ei venturas temporaliter ſperemus, & ad eas cum illo poſſidendas fidem noſtram ſeruemus. Non ſic omnino, non ſic. Sed quomodo, niſi ſecundum præceptum Domini noſtri, *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt & ipſi recipiant vos in tabernacula æterna?* Sunt hic enim pauperes non habentes tabernacula, vbi nos ipſi recipiant. Facite eos amicos de mammonâ iniquitatis, id eſt, de lucris quæ iniquitas vocat lucra. Sunt enim lucra: quæ iuſtitia vocat lucra: ipſa ſunt in theſauris Dei. Nolite contemnere pauperes non habentes quò redeant, non habentes quò intrent. Habent quò intrent, habent taber-

Luc. 16. v. 9.

Lucra iniquitatis & iuſtitiæ.

nacula, habent & æterna. Habent quò fruſtra recipi optabitis, ſicut diues ille, ſi non eos nunc in veſtra receperitis. Quia *qui recipit iuſtum in nomine iuſti, mercedem iuſti accipiet. Qui Prophetam recipit in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui dederit vni ex minimis meis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Fidem quoque poſſidet eum proximo in paupertate eius, ideo bonis eius perfruetur.

Matth. 10. v. 42.

1. Cor. 8. v. 9.

Dicit tibi & Dominus tuus, ipſe qui cùm diues eſſet pauper factus eſt Exponit tibi meliùs & ſolidiùs iſtam ſententiam. Nam fortè de illo paupere, quem ſuſcepiſti in domum tuam, dubitat & hæſitat animos tuus, vtrum verax homo ſit, an fortè fallax ſimulator hypocrita. Titubat animus in faciendâ miſericordiâ, quoniam cor inſpicere oon potes. Fac & cum malo, vt peruenias & ad bonum. Qui timuit ne bona ſua ſemina in vias, in ſpinas, in lapides caderent, piger ſeminare hyeme, eſuriuit æſtate. Veruntamen dicit tibi Dominus tuus, de quo vtique non dubitas, ſi Chriſtianus es, Ego propter te factus ſum pauper, cùm diues eſſem. *Qui cùm in forma Dei eſſet*: quid illâ formâ diuitius? *non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis Deo; ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens*; quid formâ Dei diuitius? quid forma ſerui pauperius? *In ſimilitudinem hominum factus, habitu inuentus vt homo, humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Adde adhuc, Sitiit in cruce, accepit potum, non à miſerante, ſed ab inſultante: & bibit acetum in morte fons vitæ. Noli aſpernari, noli contemnere, noli dicere, Ergo Deus meus homo factus eſt? ergo Deus meus occiſus eſt? crucifixus eſt? Etiam planè, crucifixus eſt. paupertas eius tibi commendatur Longe à te fuit: propinquauit tibi paupertate. *Fidem poſſide cum proximo in paupertate ipſius.* Certè hic nuſquam vacillas, nuſquam caligat ſententia. Pro nomine proximi, accipe oomen Chriſti, & humilis accipe. Humilis enim congruis humili. Altum homilis cupis? humilis accipe, & intellige proximum. Propè eſt enim Dominus his qui obtriuerunt cor vt dicas in oratione tuâ, *Sicut proximum, ſicut fratrem noſtrum, ita complacebam.* Vnum ergo verbum, quod Propheta addidit, proximum nominaus: prophetica enim locutio aliquantum fuerat tegenda ſacramenti velamine. vt deſiderabiliùs quæreretur, vt ſuauiùs inueniretur. Vbi ergo ille proximum nominaoit, tu Chriſtum nomina; quia & ille Chriſtum ita propheticè nominaoit: tu Chriſtum nomina, & vide currentem liquidam ſententiam, & tanqoam de fonte veritatis inrigantem ſitim tuam. Fidem poſſide cum Chriſto in paupertate ipſius, vt & bonis ipſius perfruaris. Quid eſt Fidem poſſide cum Chriſto? in eo quod propter te homo factus eſt, in eo quòd de Virgine natus eſt, in eo quòd accepit contumelias, quòd flagellatus eſt, quòd ligno ſuſpenſus, quòd lanceâ vulneratus, quòd ſepultus. Noli iſta ſpernere, non tibi incredioilia videantur: & ſic fidem poſſide cum proximo. Hæc eſt enim paupertas eius. Quid eſt autem, *vt & bonis eius perfruaris*? Audi, quia hoc voluit: audi, vocem pauperis propter te Domini tui ditantis te. Vide quomodo bonis eius perfruaris, ſi fidem cum eo in paupertate ſeruaueris, *Pater*, inquit, *volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum.*

Chriſtus ipſe pauper excipiendus.

Phil. 2. v. 6.

Proximus pauper ipſe Chriſtus.

Pſal. 34.

Ioan. 17. v. 14.

EIVSDEM DE CONTEMPTV *mundi.*

Ex vet. codice Pithœano.

LOquar caritati veſtræ, fratres, qood pertineat ad contemptum præſentis ſæculi, ad ſpem futuri ſæculi. Si quæris quid cootemnas, omnis Martyr vitam præſentem contempſit: ſi quid ſperes, reſurrectionem dico, quia hodie Dominus reſurrexit. O tu homo, ſi titubas in re, eſto firmus in ſpe. Si autem te opus turbat, erigat ipſa merces. Nos quoque admonet Apoſtolos, cùm præcipit Timotheo dicens *Præcipe diuitibus huius mundi, non ſuperbè ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum ſed in Deum viuum, qui præſtat nobis omnia. Diuites ſint in operibus bonis. facilè tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum vt apprehendant veram vitam.* Et maximè hoc diuites audire debent. Audite diuites, qui aurum & argentum habetis, & tamen cupiditate ardetis. Quos quando pauperes intuentur, murmurant, gemunt, laudant & inuident: æquari optant, & impares ſe dolent; & inter laudes diuitum hoc plerumque dicunt, Soli iſti ſunt ipſi ſoli viuunt. Pro his verbis, quibus homines tenues diuitibus adulantur, cùm dicunt, Iſti ſoli viuunt, ne in ſuperbiam erigamini, ô vos diuites: ſed potiùs Apoſtolum audite, morbi curatorem, & non verbi adulatorem. Vita iſta ſomnus veſter eſt: diuitiæ iſtæ velut in ſomnis fluunt. Paulus dicit, *vt apprehendant vitam veram.* Paulum audite, & ſuperbire nolite. Audi & Pſalmum, ô tu diues pauperrime. Quid habes, ſi Deum non habes? vel quid non habes, ſi Deum habes? De diuitibus dicit Pſalmus, *Dormierunt ſomnum ſuum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis.* Aliquando & mendicus in terrâ iacens, & frigore tremens, occupatus à ſomno theſauros ſomniat, gaudet, exultat, ſuperbit, & patrem ſuum pannoſum videre indignatur. In ſomnis eſt quod vides, ô tu mendice, qui dormis, & gaudes. Tamen donec euigilet diues eſt: cùm dormierit, inuenit quod certum doleat. Diues ergo moriens ſimilis eſt illi pauperi dormienti, & theſauros ſomnianti. Nam ille diues, qui induebatur purpurâ & byſſo, nec nominatus, nec nominandus, contemptor pauperis ante ianuam iacentis, epulabatur quotidie ſplendide, poſtea mortuus eſt, & ſepultus. Euigilauit, & ſe in flammâ inuenit. Dormiuit ſomnum ſuum, & poſt ſomnum nihil inuenit: quia nihil operatus eſt de manibus ſuis, id eſt, de diuitiis ſuis.

E x multis P. 1 Serm. inter quos eſt 22.

1. Tim. 6. v. 17.

Vita hæc ſomnus diuitum.

Pſal. 75. v. 6.

Luc. 16.

Diues epulo euigilans.

Propter vitam quæruntur diuitiæ, non vita propter diuitias. Quàm multi cum ſuis hoſtibus pacti ſunt, vt vitam ſolam redimerent? Quantumcumque habuerunt totum dederunt, tantùm ne vitam amitterent. Totum dediſti barbaris quod habuiſti, frater? Totum, inquit, dedi, nudus remanſi: & ſi nudus, viuam. Et quare? Totus occidendus eram. ideo totum dedi. Et quare tibi hoc contigit? Vis dico tibi: Quia antequam barbarus ſuperueniret, pauperi non ſubueniebas, vt per pauperem eleemoſyna ad Chriſtum perueniret. Chriſto modicum non dediſti, & barbaris totum quod habuiſti dediſti, & hoc cum ſacramento dediſti Chriſtus rogat, & non accipit. Ille torquet, & totum aufert. Si tanti redemiſti vitam perituram, quanti comparanda eſt vita æterna? qui das hoſti vt viuas mendicus, da aliquid Chriſto vt viuas beatus. Vt viuas paucis diebus, quod hoſtis exigit

Vitæ dies pauci.

facis, & quod Chriſtus exigit contemnis? Omnes A dies hominis ab infantiâ vſque ad ſenectutem pauci ſunt: & ſi ipſe Adam hodie moreretur, paucos dies vixerat, quia omnes finierat: qui vtique ſex millia annos vixerat: & tamen pauci erant, quia cunctos finierat. Paucos dies laborioſos, tentationibus plenos redimis, vt modicam terram habeas, id eſt villam. Ecce inimicus, qui te captiuauerat, dicit tibi, Quicquid habes da mihi: & vt viueres, totum dediſti, hodie redemptus, cras moriturus; ab iſto redemptus, ab alio trucidandus. Ecce quanta à barbaris patiuntur homines propter vitam temporalem, & piget aliquid pati pro vitâ æternâ.

Erudiant nos iſta pericula, fratres. Ecce B totum dediſti, & abiiſti, & gaudes quia viuis, & hoc dicis, Et ſi pauper, nudus, egens, mendicus, gaudeo quia viuo, & iſtam lucem dulcem non perdidi. Appareat Chriſtus: paciſcatur & ipſe tecum, non barbarus qui te captiuauerat, ſed qui pro te captus eſt, qui pro te occidi dignatus eſt. Ille qui ſe dedit pro te, ipſe tibi dicit, Mecum paciſcere. Habere vis te? habe & me. Oportet vt oderis te: & diligas me. Vitam tuam perdendo inuenies, ne tenendo perdas eam. De diuitiis tuis, quas amas poſſidere, quas pro vitâ præſente paratus es dare, do conſilium quid facias. Si & ipſas amas, noli perdere. Quòd ſi hîc eas amas, tecum perituræ ſunt. Si amas eas, præmitte, eaſque ſequaris: ne cùm amas in terrâ, aut viuus eas amittas, aut mortuus. C Iam dedi conſilium. Non dixi, Perde, ſed ſerua. Iam dixi, Theſaurizare vis? Bene. Non dico, Noli, ſed dico vbi. Conſultorem me accipe; non perditorem. Scriptum eſt, *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, quò fur non accedit, nec tinea nec rubigo exterminat*. Sed fortè dicis, Non video locum in cœlo vbi ponam. Quam ſcalam, quam machinam quæſiturus ſum, quę ad cœlum attingat, vt ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terrâ locum vbi obruis? Video, inquit, bene ſatis. Si ſecurus es obruendo in in terrâ, quare ſolicitus es de Deo, qui fecit cœlum & terram? Da ſecurus Deo. Ipſi te commenda, qui tibi pecuniam in cœlo ſeruet: quia ipſe & te in terrâ quamdiu viuis gubernat. D Pecuniam ſeruare vis? Serua quomodò vis. Si inueneris meliorem cuſtodem quàm Chriſtum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, ſeruo meo bene. Quantò meliùs Domino tuo? Et ſeruum tuum præponis Domino tuo? O Chriſtianum virum! Seruus tuus fortaſſis auferet, & fugiet: nunquid Chriſtus hoc facturus eſt? Multi ad dominos ſuos ſerui repentè inimici extiterunt, & eos eum ipſo auro hoſtibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Seruo, inquit, meo. Noui fidem ſerui mei, ideòque commendo ſeruo meo aurum meum. Bene ſatis præfers ſeruum tuum. Commendas ſeruo tuo animam tuam? E Cui animam meam commendo? Deo meo. Quantò melius, ô homo, illi & aurum tuum, cui & animam tuam? An fortè fidelis eſt in cuſtodiendo animam tuam, & infidelis in cuſtodiendo pecuniam tuam? Seruat tibi qui ſeruat & te. Laudas fidem ſerui tui? Etiam, ego noui fidem ſerui mei. Tota fides eius eſt, ne fraudet, ne tollat: nunquid agit ne perdat? Ecce poſuit, & non latuit; inuenit alius, & tulit. Nunquid hoc Chriſto quiſquam facturus eſt?

Diuitiarum colendus amor, tutaque ſeruatio.

Theſaurizare in cœlo.

Pigritiam excute, conſilium accipe. Da Chriſto eſurienti, theſauriza in cœlo. Nunquid labor eſt in cœlo theſaurizare? Et ſi labor eſſet, faciendum erat ad ponendum pecuniam tuam in loco munito, vnde nemo eam poſſit auferre. Cùm tamen dicit Chriſtus, In cœlo theſauriza, non dicit tibi, Scalas quære, machinas liga, pennas apta. Hoc dicit, Mihi in terrâ da, & tibi in cœlo ſeruo. Ideo veni egere ego in terrâ, vt ſis tu diues in cœlo. Fac traiectitium. Fortè times fraudatorem, ne perdas: & quæris qui portet, qui migret. Chriſtus tibi in vtroque adeſt. Non faciet impoſturam, faciet inſuper & vſuram. Sed Chriſtum vbi inuenio, inquit, in terrâ? eum vbi inuenio, vt dem illi? Cùm habeat fides mea, quod audio, in Eccleſiâ hoc didici, ſic credidi, hoc ſacramento imbutus ſum. Paſſus eſt, mortuus & ſepultus eſt, reſurrexit tertio die, poſt quadraginta dies in cœlos aſcendit, ſedet ad dexteram Patris, in fine venturus B eſt. Quando hîc eum inuenio? cui dabo, vt ad eum deferat? Noli ſatagere, totum audi: aut ſi totum audiſti, vel legiſti, an iſtud nunquam audiſti, quia cùm Eccleſiam Saulus perſequeretur, ſuperbus, crudelis, ſanguinem Chriſtianorum ſitiens, non audiſti quid ei clamauerit, quem ſedentem in cœlo confiteris? Recole. Quid ergo dixit? *Saule, Saule, quid me perſequeris?* Quem Paulus nec videbat, nec tangebat, in cœlo clamat, Quid me perſequeris. Non ait, quid perſequeris familiam meam, ſeruos meos, ſanctos meos, vel fratres. Nihil eorum dixit. Et quid dixit? Quid me perſequeris, ait, id eſt membra mea. Pro quibus in terrâ calcatis caput de cœlo clamabat: quia & ſi pedem tuum in terrâ calcet aliquis, lingua tua de C capite clamat, Non calcas pedem meum, ſed Calcas me, dicis. Quid ergo dubitas? quid dicis? Qui dixit Saulo, Quid me perſequeris? ipſe tibi dicit, Paſce me. In terrâ Saulus ſæuiebat, & Chriſtum in cœlo tangebat. Sic & tu in terrâ eroga, & Chriſtum in cœlo paſcis.

Chriſtus cō pecuniæ vector, & cuſtos.

Act. 9. v. 4.

Saulus Chriſti perſecutor.

Nam iſtam quæſtionem, quâ moueris, prædixit ipſe Dominus. Commouebuntur, & illi qui ad dexteram ponentur, cùm dixerit, *Eſuriui, & dediſtis mihi manducare:* reſpondebunt, *Domine quando te vidimus eſurientem:* & audient continuò, *Cùm vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Si audieras hoc, apertè dic, Nolo dare, & non habes vnde te excuſare, ſed voce tuâ te dam- D nare. De diuitiis ergo tuis dicit tibi Dominus tuus, Dedi conſilium quid facias. Amas diuitias? Amo, inquis. Ergo migra eas: & cùm migraueris eas, ſequere eas, interim corde, cùm viuis: quia vbi fuerit theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Si autem in terrâ obruis cor tuum, erubeſce quia mentiris, cùm reſpondes quando audis, Surſum cor, & continuò reſpondes, Habemus ad Dominum. Deo mentiris. Vna horâ in Eccleſiâ verum non dicis. Deo mentiris, quod ſemper hominibus facis. Dicis, Habemus ad Dominum, & in terrâ obrutum habes cor: quia vbi fuerit theſaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Si feceris de E diuitiis tuis quod audiſti, ſi talis diues fueris, qualem Apoſtolus dicit, non ſuperbè ſapias, neque ſperes in incerto diuitiarum; vt theſaurizes tibi fundamentum bonum in futuro, vt apprehendas veram vitam. Iam interroga Deum & Dominum tuum, & dic illi, Ecce iam migraui Domine in cœlum quod habui, vel quod habeo, ſic habeo, tanquam ſi non habeam. Tanti valet regnum cœlorum, quantum patrimonium meum? Cariùs valet. Non enim verè tale eſt vt tanti valeat. Hoc dicit Dominus tuus, quem interrogaſti de patrimonio tuo. Ad tempus victurus, & poſtea moriturus, in regno meo nunquam moriturus, ſed in æternum victurus es. Verus ibi diues,

Matth. 25.

Luc. 12. v. 23.

Mendax diues auarus.

1. Tim. 6. v. 17.

Digitized by Google

Verè diues qui nullus egent.

eris, vbi nunquam egebis. Nam ideo ad ſubuectionem multa animalia quæris, ne deficias: ad victum epulas copioſas, ad indumentum pretioſas veſtes. Si reuerà tu multa habeodo diues es, Aogelus meus paupet eſt: nihil habet, nec equo vtitur, oec rhedâ vehitur, nec menſam honeſtis implet apparatibus: nec ei veſtis texitur, quia luce æternâ veſtitur. Diſce, ô homo diues, veras diuitias appetere. Tu iſtas diuitias habere vis, vt habeas vnde multum manduces, quia deficis. Ille te verè diuitem facit, qui tibi donat ne tu æternùm eſurias. Nam quantumuis habeas, cùm venerit hora quinta antequam ad menſam accedas, eſuris, & deficis, quia miſer es. Nunquid hoc Angelus ſuſtinet? abſit. Nec eſuriem, oec defectioné babet Angelus. Poſtremò his epulis anhelas ſuperbus? Noo eſt expletio iſta indigentiarum, ſed fumus curarum. Cùm cogitas de diuitiis augendis, vide ſi facilè dormis. Ni fallor, vbi diuitias inueniſti, requiem petdidiſti. Cùm vigilas, augmentum diuitiarum cogitas: cùm dormis, lattones ſomnias. In die ſollicitus, & nocte paoidus, ſemper mendicus. Diuitem verum te facere vult, qui tibi regnum cœlorom promittit, & putas quia tanto empturus es illas veras diuitias, illam veram & beatam vitam, quanti paratus es redimere iſtos miſetos & labotioſos dies? Aliquid multò plus valere debet quod multò plus eſt, quia regnum cœlorum eſt.

Et quid faciam, inquis. Ecce, ſancte Epiſcope, monita tua audiui, conſilio tuo parui, iuſſum Domini non ſpreui, quod habui pauperibus dedi, quod habeo cum iodigeotibus communico; quid plus poſſum facere? Habes adhuc, temetipſum habes. To ipſe plus es, tu dees tebus tuis, tu addendus es. Conſilium Domiui tui feciſti? Feci, inquit. Quid mentiris? oon totum feciſti. Ex vnâ patte feciſti, ex aliâ nihil tetigiſti. Audi quod iubet, *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Nunqoid dimiſit eum? Et ne ſe ille perdete putaret quod pauperibus erogauit, ſecutum eum reddidit, dicens, *Et habebis theſaurum in cœlo.* Nunquid ſufficit hoc? non. Et quid? *Veni, ſequere me*, dicit. Amas, & ſequi vis eum quem amas? Cucurrit, volauit, quære quà. Neſcio quà. ô Chriſtiauum! neſcis quà iuit Dominus tuus? Vis dico tibi, quà eum ſequaris? Pet preſſuras, per opprobria, per falſa crimina, per ſputa in faciem, per alapas & flagellorum verbera, per corooam ſpineam, per crucem, & per mortem. Quid piger es? Ecce demonſtrata eſt tibi via. Sed dura eſt, inquis. via: qois pet iſtam illum ſeqoatur? Erubeſce barbate, erubeſce. A virtute virdiceris. Feminæ ſecotæ ſunt, quarum bodie natalitia celebramus. Fœminarum Martyrum Tuburbitanarum ſollennitatem celebramus. Dominus veſtet, Domtous noſtet, Dominus illorum, redemptor viræ noſtræ, de viâ anguſtâ & aſperâ ptæcedendo ſtratam eam viam vobis fecit, ſtratam ſecuram munitam, Chriſtus Dominus ooſter, qui regnat in ſæcula ſæculorum, Amen.

Matth. 19. v. 21.

Via ſequendi Dominum.

Tuburbitanæ Martyres.

EIVSDEM EX SERMONE *habito in Baſilicâ Reſtitutâ in verſum illum Pſalm.* 50. Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco.

Ex vet. Cod. Pithœan.

En nouis P. Ser. Im. in quibus eſt 4. Pſal. 72. v. 1.

Q*Vàm bonus Deus Iſraël rectis corde?* Si ergo ſis rectus cotde, bonus tibi erit Deus, laudabis Deum. Omnino, & in eo quod præſtat, &

A in eo quod caſtigat laudabia Deum. Ille enim qui dixit, *Quàm bonus Deus Iſrael rectis corde*, ſeipſum inſpexerat. Qui aliquando non erat rectus corde, & diſplicebat ei Deus: poſtea verò reſipuit, & vidit non eſſe Deum peruerſum, ſed ſe fuiſſe oon rectum. Et recordatus tempora prauitatis ſuæ, & præſens correctiouis ſuæ ait, *Quàm bonus Deus Iſrael.* Sed quibus? *rectis corde.* Quid enim tu? *Mei autem*, inquit, *pene commoti ſunt pedes, paulo minus effuſi ſunt greſſus mei*, id eſt, pene lapſus ſum. Vnde hoc? *quia zelaui in peccatoribus, pacem peccatorum intuens.* Vnde ergo commoti fuerint pedes huius, & pene lapſi ſint greſſus, quoniam noo tacuit, cauendum monuit. Expectabat à Deo, ſecundum vetus teſtamentum, ignoraos ibi eſſe ſigna futurorum. Ex-

Ibid. v. 2.

Offenſio ea malorum proſperitate in hac vitâ.

B pectabat etgo à Deo præſentis vitę felicitatem, & in hac terrâ quærebat quod ſuis Deus in cœlo ſetuabat. Felix volebat eſſe hîc, cùm felicitas non ſit hîc. Res enim bona & magna eſt felicitas: ſed habet regionem ſuam. De regione felicitatis Chriſtus venit, & hîc eam nec ipſe inuenit. Irriſus eſt, exptobratus eſt, apprehenſus eſt, flagellatus eſt, vinctus eſt, palmis cæſus eſt, affectus coutumeliâ ſputorum, ſpinis coronatus eſt, ligno ſuſpenſus, ad extremum Domini exitos mortis. In Pſalmo ſcriptum eſt, *Hi acclamauerunt qui cognouerunt, & Domini exitus mortis.* Quid hîc ergo, ſerue, felicitatem requiris, vbi & Domioi exitus mortis? Cùm ergo in tegione oon ſuâ felicitatem requireret ille, de quo loqui cœperam,

Felicitatis regio.

Domini exitus mortis.

Pſal. 67. v. 21.

C & ptopter illam in hac vitâ adipiſceodam cohæreret Deo, eique ſeruiret, & eius ptæcepta vt poterat faceret: vidit hoc magnum, vel pro magno, quod quærebat à Deo, & propter quod Deo ſeruiebat, eſſe apud eſſe qui Deo non ſetuiebant, ſed dæmonia colebant, & verum Deum blaſphemabant. Vidit, & commotus eſt, quaſi perdidiſſet fructum laboris ſui. Hoc eſt quod zelauit in peccatoribus, pacem peccatorum intuens. Denique habes ibi, *Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſæculo obtinuerunt diuitias. Numquid ſine cauſa iuſtificaui cor meum, aut laui inter innocentes manus meas, & fui flagellatus tota die?* Colo Deum, blaſphemant Deum. Illis felicitas:

Pſal. 72. v. 12.

D mihi calamitas, vbi æquitas? Indè moti pedes: inde pene effuſi greſſus; inde propinquus interitus. Nam ad quod periculum venerit, videte. Ibi ait, *Et dixi, Quomodo ſcit Deus, & ſi eſt ſcientia in Altiſſimo?* Videte ad quod periculum venerit quærendo à Deo pro magno præmio terrenam felicitatem. Diſcite etgo, cariſſimi, eam ſi habetis, contemnere, nec dicere in cordibus veſtris, Ego quia colo Deum, ideo bene eſt mihi. Videbis enim, quomodo tibi putas bene, & illis qui non colunt Deum eſſe bene: & mouebuntur greſſus tui. Aut enim habes illam colens Deum, & videbis quod babeat talia non colens Deum; & ideo

Periculum quantum exiſtimare mundanam felicitatem præmium pietatis.

E putabis fruſtra te colere Deum, quia & ille habet felicitatem qui non colit Deum. Aut non illam habes, & multò amplius Deum accuſabis, qui dat eam blaſphematoribus ſuis, & negat cultoribus ſuis. Diſcite etgo terrena contemnere, ſi vultis Deo fideli corde ſeruire. Habes illam? Noli putare inde te eſſe bonum: ſed fac te inde bonum. Non habes? Noli potare inde eſſe te malum: ſed caue malum, quò non venit bonus. Etenim iſte reſipiſcens, & reprehendens ſeipſum, quod malè cœperat de Deo ſentire, anhelans peccator, & pacem intuens peccatorum: reptehendens ergo ſeipſum; ait: *Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te*

Ibid. v. 25.

quid volui ſuper terram? Iam reſipiſcens, iam correcto corde, agoouit quantum valeat cultus

Cultus Dei merces ſurſum.

Dei: quem Dei cultum viliſſimo pretio addixerat, quando pro illo terrenam felicitatem quærebat. Agnouit quid debeatur ſurſum cultoribus Dei vbi iubemur babere cor, & reſpondemns ibi nos habere: quod & vtinam non mentiamur, ſalsem ipſâ horâ, ſaltem ipſo momento, ſalsem ipſo temporis puncto, quando reſpondemos. Reſpiciens ergo ille, & cor corrigens, reprehendit ſe quæſiſſe aliquando io terrâ felicitatem terrenam, quaſi mercedem cultus Dei. Sed reprebendens ſe ait, *Quid enim mihi eſt in cœlo?* Quid eſt ibi mihi? vita æterna, incorruptio, regnum cum Chriſto, ſocietas Angelnrum: vbi nulla

Merces in cœlo.

perturbatio, oulla ignorantia, nullum periculum, nulla tentatio; vera, certa, fixa ſecuritas. Ecce quid mihi eſt io cœlo. *Et à te quid volui ſuper terram?* A te quid vnlui ſuper terram? quid volui? diuitias fluxas, caducas, volaticas. Quid vo-

Merces in mundo.

lnit aorum, pallorem terræ; argentum, linorem terræ; honorem, temporis fumum. Ecce quid à te volui ſuper terram. Et quia vidi hoc in peccatoribus, commoti ſunt pedes mei, & paulo minus effuſi ſunt greſſus mei. O quàm bonus es rectis corde!

Quid ergo quæris, Propheta fidelis? Aurum, & argentum, & diuitias terrenas? Ergo tanti valet fides matronæ fidelis, quod habet & meretrix? Tanti ergo valet fides viri fidelis, quod habet & mimus, auriga, venator, latro? Abſit fratres mei, abſit vt tanti valeat fides veſtra. Auertat Deus hoc à cordibus veſtris: non tanti valet. Vultis noſſe? pro eâ Chriſtus mortuus eſt. Quid ergo terrenam mercedem quæris auro, & nummis addictos? Inioriam facis fidei, pro quâ mortuus eſt Chriſtus. Et quid eſt, inquit, quanti valet? Illum attende, qui ait, *Quid enim mihi eſt in cœlo?* Non enim expreſſit quid erit illud. Sic ait, *Et à te quid*

Iſai. 64. v. 4.

volui ſuper terram: Illud laudando, hoc abiiciendo, vtrumque tamen dixit. Quid eſt illud? quod oculus non vidit. Quid eſt hoc? quod fidelis oculus non ſitit. Quid eſt illud? quod inuenit Lazarns vlceroſus. Quid eſt hoc? quod habuit diues in-

Luc. 16. v. 22.

flatus. Quid eſt illud? quod perire non poteſt. Quid eſt hoc? quod teneri non poteſt. Quid eſt illud? vbi non erit labor. Quid eſt hoc? quod non deſerit timor. *Quid enim mihi eſt in cœlo?* Quid? Ipſe qui fecit cœlum. Pretium fidei tuæ, Deus tuus eſt: ipſum habebis, ſeipſum præparat præmium cultoribus ſuis.

Conſiderate, cariſſimi, vniuerſam creaturam, cœlum, terram, mare, quæ in cœlo, quæ in terra, quæ in mari, quàm pulchra, quàm mira, quàm dignè ordinatéque diſpoſita. Mouent vos iſta? mouent planè. Quare? quia pulchra ſunt. Quid eſt qui fecit? Putorehebeſceretis, ſi videretis pulchri-

Auarus, cui Deus non ſufficit.

tudinem Angelorum. Quid eſt ergo creator Angelorum? Ipſe eſt præmium fidei veſtræ. Auari, quid vobis ſufficit, ſi Deus ipſe non vobis ſufficit? Bene ergo viuamus, & vt hoc poſſimus, eum qui hoc præcepit inuocemus. Neque bonæ vitæ noſtræ terrenam mercedem à Domino requiramus. Ad illa quæ promittuntur intentionem noſtrã extendamos. Cor noſtrum ibi ponamus, vbi putreſcere non poteſt ſæcularibus curis. Tranſeunt iſta, quæ occupant homines: volant iſta: vapor eſt vita humana ſuper terram. Accedont etiam ipſius fragilia vitæ tanta & tam quotidiana pericula. Terræmotus magni de Orientalibus nuntiantur: nonnullæ magnæ repentinis collapſæ ſunt ci-

A nitates. Territi apud Hieroſolymam qui inerant Iudæi, Pagani, Cathecumeni: omnes ſunt baptizati. Dicuntur fortaſſe baptizati ſeptem millia hominum. Signum Chriſti in veſtibus Iudæorum baptizatorum apparuit. Relatu fratrum fidelium conſtantiſſimo iſta nuntiantur. Sitifenſis etiam ciuitas grauiſſimo terræmotu concuſſa eſt, vt omnes fortè quinque diebus in agris manerent: & ibi baptizata dicuntur ferè duo millia hominum. Vndique Deus terret, quia non vult inuenire quo damnet. Nonnibil agitur io iſto torculari. Mundus eſt torcular: abundant preſſuræ eius: oleum eſtote, non amurca. Conuertatur quiſque ad Deum, & mutet vitam. Occultum habet iter oleum: ad ſecreta ſua tendit. Alius ſubſannat, ir-

Mundi clades Auguſtini ætate, ex quibus propagata Chriſti religio.

B ridet, blaſphemat, clamat per plateas: amurca defluit. Dominus tamen torcularis per operarios ſuos, per ſanctos Angelos ſuos, non quieſcit operari. Nouit oleum ſuum, nouit quid recipiat: quo pondere preſſuræ eliquetur. *Nouit enim Dominus qui ſunt eius.* Oleum eſtote, amurcam fugite: recedant ab iniquitate omnes qui nominant nomen Domini. Odia autem nolite concipere, aut citò finite. Non enim illa metuenda ſunt. Times terræmotum? times cœli fremitum? times bella? time & febrem. Subitò, cùm illa magna metuuntur, ipſa non veniunt: & detranſuerſo vna febricula aufert hominem: Et ſi talem inuenit ille iudex qoalem non nouit, qualibus dicturus eſt, *Neſcio vos, recedite à me*, quid fiet poſtea? quò

1. Tim. 2. v. 19.

Matth. 25. v. 12.

C itur? per quem ambitur? vnde vita reparanda redimitur? Quis iterum viuere, & quod malè fecit emendare permittitur? Finitum eſt. Pauci quidem conueniſtis: ſed ſi bene audiſtis, abundatis. Non vos fallat qui fallit: quia non vos decipit, qui non fallit.

S. PETRI CHRYSOL. EPISCOPI

Rauen. in ſuperius Euange. de Diuite & Lazaro. Ser. I.

Ser. 66.

DVas hodie à duobus Euangeliſtis editas, ita recitari fecimus lectiones, vt ſermo-

D ni noſtro veſter intellectus occurreret, pateret abdita Lazari reſurgentis occaſio, cur alterius nos Lazari compulerit facere mentionem, ex ſequentibus audietis: modò inhumani diuitis, & Lazari pauperis, ſtupendas vices, pauendas ſucceſſiones, conditiones admodum lamentandas in medium producere, & afferre geſtimus: quia diues, qui participem pauperem in bonis præſentibus audire contempſit, in futuris malis compatientem pauperem non meruit inuenire: nec ardens aquæ refrigerium percepit, æſtuanti pauperi fame panis refrigerium qui negauit.

Diuitis & Lazari commutatæ vicæ.

Cùm eſſet, inquit, *in tormentis, eleuauit oculos ſuos, & vidit Abraham de longè, & Lazarum in*

Luc. 16. v. 23.

E *ſinu eius.* Gratis reſpicit modò Lazarum ſurſum, qui antè deorſum Lazarum videre deſpexit. De talibus dixit Propheta: *Oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram. Cùm eſſet in tormentis.* Pungit pœna, quem non pœnitudo compungit; & vexant tormenta, quem Lazari vulnera non mouerunt: nec gratis aculeos percipit pœnarum, qui in purpurâ volutabatur ingratus.

Pſal. 16. v. 11.

Vidit Abraham de longè. Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham diuitiarum conſortem, ſed inhumanitatis exortem: & Abraham diues, ſed plus humanitate, quàm cenſu, tu diues inhumanitate, tuâ maior tuis diuitiis extitiſti. Abraham ſibi

Abraham longè à diuite.

A peregrinis, ciuis hoſpitum fuit: tu palatia poſſidens, tectum pauperi non dediſti. Abraham dum ſeruos ſuſcipit, Dominum ſic recepit; & cunctis hominibus ponens panes, ipſum Dominum ſuam ſuſcepit ad menſam: tu dum ſingulari pauperi negas micas, ſtillam refrigerij perdidiſti.

Pſal. 6. v. 6.

Et ipſe clamans dixit. Sic clamat ibi, qui hîc clamantes contempſit audire, ibi caſſa vox eſt; iſtic inanis eſt clamor. Audi Prophetam dicentem: *In inferno autem quis confitebitur tibi?* In inferno quis miſericordiæ locus? in tormentis quæ ſpes veniæ? & in horâ ſententiæ tempus indulgentiæ quis requirit? *Pater Abraham miſerere mei.* Crudelis fili, quam miſericordiam petis, quam tibi, negando pauperi, tu B negaſti? *Et mitte Lazarum.* Miſer fili, ſi Lazarus ad tuam menſam veniſſet, tu ad iſtum diſcubitum non veniſſes. *Vt intingat extremum digiti ſui in aquam.* Qui claudit manum pauperi, extremi ſtipem digiti ſic depoſcit: & ſitit aquæ guttam, qui vini lacus, ne guttam darent, incluſit. *Vt intingat extremum digiti ſui.* Qui diuitias ſuas non miſerando pauperi dedit, ſibi miſericordiam ſic minorat. *Et refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ.* Quaſi reliquum corporis ab incendio haberet immune: ſed lingua plus ardet, quæ miſericordia vt fieret, iubere neglexerit. In linguâ maius ſentit incendium, quæ maledixit pauperi, miſericordiæ C contradixit. Lingua in tormentis prima eſt, quæ derogando pauperi, pauperis blaſphemauit auctorem. Sed audiamus iam quid reſponderit Abraham.

Lingua cur membris alijs plus punita.

v. 25.

Diues pro bonis non recepit mala: docent tamen Chryſoſt. & alij.

Fili, inquit, *recordare, quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala.* Nemo putet audiendo iſta, quia diues pro bonis receperit bona: quando hoc magis reus eſt, quòd cùm à Deo pro malis receperit bona, bona pro bonis Deo reddere contempſit. Nam de diuitiis tantis nec victum dedit pauperi, nec ſacrificium Deo minimâ oblatione dependit. At pauper diues vulnere, cenſu nodus, exutus corpore, veſtitus pœnis, animam, quam ſolam non tenebant vulnera, Deo in hoſtiam iugiter offerebat. D Hinc eſt quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro deſpectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro ſiti refrigerij fontem, pro fame cœleſtis menſæ delicias ſempiternas; & quem diuitis angulus non cepit, ſinus diuinus diuinæ conſolationis includit. Tu diues fulgens quondam purpurâ, nunc tegere fimo: pro coccino veſtire flammis; pro molli diſcubitu ſuſtine tormentorum dura; pro lautis ferculis epulare pœnas; copias inopiâ compenſa; ebrietates ſiti digere: pro odoribus aſpergere fœtore; & cui aſtiterunt vo- E luptatis obſequia, aſtent tibi miniſteria nunc pœnarum, qui iſta tibi deſpiciendo pauperem taliter tu mutaſti. Adiecit autem Abraham, dicens.

v. 26.

Ante Chriſti reſurrectionem etiā Sancti in inferis detinebantur; poſt verò, ſtatim in cœlis degunt.

In his omnibus, inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, &c. Dicendo ſic tam iuſtos, quàm iniuſtos antè aduentum Domini apud inferos fuiſſe declarat, & diſcretos locis tantùm, non regionibus aperit fuiſſe diuiſos. Poſtquam verò Dominus reſurgens à mortuis aperuit infernum, patefecit cœlos, Paradiſi clauſtra reſerauit, dedit ſanctis Paradiſi intrare requiem, ad cœli gloriam peruenire. Iſta qui ſic credit, intelligit quid A mortalibus veniens donauerit Chriſtus. Inſipienter ergo diues putat apud inferos mutari loca, quando hîc agendo homo benè vel malè, ibi ſibi terminum aut pœnæ, aut quietis indicit. Stultus in vitâ diues, ſtultior inuenitur in pœnâ: & qui bonorum ſuorum neſciuit tempus, nec malorum ſuorum tempus miſerandus agnoſcit.

Rogo te, pater. Modò rogas? modò tibi tempus patiendi eſt, non rogandi. *Rogo te Pater.* *v. 27.*
Quid? *vt mittas Lazarum in domum patris mei.* Ante quam benè iacuit Lazarus: ad ianuam, in quâ fame ſuâ inhumanitatis tuæ titulos fixit; vbi poſtes tuos ſuis vlceribus laureauit: vbi ſanie ſuâ pinxit micas tuas. Patere ergo ſtare vices: iam depone dolos: liquet quia tu Lazarum non B potes videre: ſcitur quia plus te felicitas Lazari, quàm gehennæ torquet incendium.

Diues, ad mouendi Lazarum ab oculis petit, cuius aſpectu beatitudinis torquetur.

Reſpondit Abraham, Habent Moyſen, & Prophetas: audiant illos. Hoc eſt, ſi Moyſen qui regna Ægypti elementis ſecum militantibus triuit, qui ſiccauit mare, qui durauit fluctus, qui lapides in fluenta conuertit, qui ſolem texit nube, qui noctem luce radiauit: qui cœlum fecit pluere carnes, rorare panes, non ſolùm non audierunt, ſed & occidere ſunt moliti: iſti Lazarum dignabuntur audire, quem tot vulnera ſepiunt, quot Moyſen cinxere virtutes? Patere & me ſentire quòd genui, & tu patere quæ feciſti.

v. 29.
Exod. 7. & ſequent.

Friuola malorum cauſatio, quòd non redeant mortui.

Non, pater Abraham. Verè *non pater*, quia C non erat Abrahæ filius, ſed gehennæ. *Non, pater Abraham, ſed ſi quis ierit à mortuis ad eos pœnitentiam agent.* Hoc diues de corde omnium dicit, hoc de deſideriis cunctorum petit, hoc de votis omnium loquitur mundanorum: omnes enim ſuſurrare conſueuimus, O ſi quis veniret à mortuis, & quod ibi agitur, hîc referret, omnes crederent ei! Certè vt dubitantes dicerent, Quis inde venit, vnde nemo venit? Poſt mortem quòd ſit aliquis, quis probabit? Omnes audita loquimur, dictis inſinuata ſentimus: nam quid veri fides habeat, merſum eſt in profundum. Sed perfidiæ, non ignorantiæ eſſe quòd ſic loquimur, cùm ita credimus, hodie beati D Ioannis Euangeliſtæ lectio ſecuta monſtrauit: Nam ſicut diues petit, Deus pro Lazaro, Lazarum miſit. Sed quid miſſus, quid deſideratus, quid reſurgens profecerit, patienter audite: *Cogitauerunt*, inquit, *Principes Sacerdotum, vt Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Iudæis, & credebant in Ieſum.* Quaſi ad hoc deſideratus aduenerit, vt iteratæ mortis pericula ſuſtineret. Nolunt, nolunt referri viſa, qui volunt audita non credi. Scimus, ſcimus, & vitam parati bonis, & malis tormenta præparari: ſed dum vitiis capti virtutum tempus nolumus aduenire, fingimus neſcire E quod ſcimus; & poſt mortem quid ſit, volumus ab inferis venire qui dicat, cùm de cœlo Chriſtus veniens, & ab inferis ipſe rediens, & quid bonos in cœlo maneat, & quid malos expectet in inferno, & verbo docuerit, & firmauerit exemplo. Sed fortè ideo nec iſta credimus, nec Chriſtum volumus aduenire, quia mundum tranſire nolumus: imò non quia mundum tranſire nolumus, ſed quia dolemus vitia præterire. Chriſtus venit non vitam fugare, ſed mortem: mortem fugare, non vitam: mundum reuocare, non tollere: vitia perdere, non ſuam diſperdere creaturam. Sed orate, fratres, vt ve-

Reuerſus Lazarus pro Lazaro etiam ad mortem petitus.
Ioan 12. v. 10.

Incredulitas ex prauo affectu.

niens nos inueniat tales, quales regni ſui cupit, & præcipit eſſe conſortes.

EIVSDEM IN IDEM.

SERM. II.

Ser. 121.

Luc. 16. v. 19.

AVdiſtis fratres hodie & paupertatis finem, & diuitiarum qualis ſit exitus cognouiſtis, dicente Domino: *Homo quidam erat diues, &c.* En fratres, quàm rerum lamentanda mutatio: pauperem portant Angeli, diuitem degluiit infernus. En fratres, mors pauperis totam vitam diuitis vicit: & elatio ſola pauperis, totam diuiris pompam tranſcendit, & gloriam.

Diuitis, pauperiſque funera.

Quare ſic ſepultura decipit oculoa? quare ſic exequiarum pompa mentitur? In obſequium diuitis migtat hic tota ciuitas, cùm funus effertur: pauper vadit ſolus: pauperem duorum portat miſeratio baiulorum: nec quatuor vt mortuo, ſed duo ſub vno vecte, quaſi proiiciendo oneri portitores adducuntur inuiri. Meritò ei mox angelica officia, meritò diuina deputantur obſequia, cui tam crudeliter negata ſunt ipſa humanitatis extrema. Funus diuitis antecedit lugubris turba ſeruorum: phererrum pauperis præcedit Angelorum pſallentium multitudo. In marmoreo tumulo, & curatâ veſte iacet diuitis corpus iocluſum: pauperia caro naturali quieſcit in limo, & materiali ſitu vermium morſus neſcit: pręuenit putredines & fœtores.

Sed requiramus fratres, quæ diuiris culpa, quod crimeu, quod ſcelus eum ſuppliciis addixit inferni: & ante iudicium, damnationis eiua elogium tot ſæculis fecit, ipſo iudice referente, cantari, dicenre Domino, *Homo quidam erat diues, & induebatur purpurâ, &c.*

Culpa diuitis epulonis non diuitiæ, ſed inhumanitas.

Nunquid per ſe tantùm diuitiæ criminoſę ſunt? aut ſolæ, & per ſe penes Deum damnandæ ſunt veſtes? & tantùm per ſe puniendæ ſunt epulę, vt non ſolùm careant pręmio bonorum, ſed omnium malorum ferant, & mereantur exitium? Auita per ſe probata eſt, & ſanctificata mendicitas, vlcera tam ſacrata, vr Angelorum manibus Abrahæ ſancti rapiantur ad gremium? Et mirum fratres, quòd Abraham quondam diues nuoc diuitem ſpernit, dicente Scripturâ, *Erat autem Abraham diues valdę*; & eum quem habuit in bonis præſentibus parem, nunc reprobat, & patitur eſſe pœnalem: præſertim cùm neque pauperis huius bona, neque mala diuitis iſtius prodiderit ſermo diuinus. Cur ergo nunc Abraham ambit pauperem, diuitem reſugit & refutat? Aut quemadmodum Abraham innocentem habuere diuitiæ, hunc ſeeere diuitiæ criminoſum? Illum promouere ad omnium requiem beatorum, hunc in omnium malorum barathrum deputarunt? Verùm ne propoſitus ſermo veſtrum diu faſtiget animum, ſuſpendat auditum, acceleranda nobis eſt huius ſolutio quæſtionis.

Gen. 13. v. 2.

Abrahæ humanitas, & hoſpitalitas.

Abraham fratres, non ſibi, ſed pauperi diues fuit: & opes non habere, ſed prærogare geſtiuit magis, magiſque in ſinum pauperis, quàm in horteis recondere ſuas ſtuduit facultates, ſicut toto vitæ eius ordioe perdocetur. Nam peregrinus ipſe iugirer laborauit; ſicque ne peregtinus peregrinum ſe eſſe ſentiret, ſub

Gen. 12. v. 1. & 18. v. 1.

A tentorio manens ipſe, ſine tecto aduenam mauere non paſſus eſt: & hoſpitem hoſpes ſemper ipſe ſuſcepit, extorris parriâ, domicilij neſcius: ipſe & domus omnium fuit, & patria, ſciens ſe non incubatorem, ſed diſpenſatorem diuinæ poſirum largitatis: vt vindicaret oppreſſos, abſoluetet captiuos, eriperet iam iámque morituros, ipſum ſe morri nouus bellator addicit, apud quem pietas in alrerum vitâ ſuâ charior fuit. Abraham ſuſcepto hoſpiti aſtitit, non aſſedit: & fuit iſte non coouiua hoſpitis, ſed miniſter: Abraham viſo peregrino, dominum ſe eſſe neſcinit: ipſe allator prandij, ad coquinam ſatis delicatam ſolicirus addixit vxorem: & qui ſe, ſuáque omnia ſamulis ſuis credit ac committit, committere vix audet hoſpitem coniugi quàm probatæ.

Gen. 14. v. 14.

Ipſe hoſpibus miniſtrat.

B Et quid plura, fratres? Huius denique humauitas ſic ſancta ſanctis eſt ſemper manibus præparata, vr inuiraret apud ſe ipſum Deum, & compelleret hoſpitari. Ille ad Abraham, ille ad requiem pauperum, ille ad hoſpirum recepraculum venit, qui ſe in hoſpire, & paupere receptum fatebitur in fututo, cùm dicet: *Eſurini, & dediſtis mihi manducare: ſitiui, & dediſtis mihi bibere: hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me,*

Matth. 25. v. 35.

v. 22.

Factum eſt autem, vt moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Non immeritò fratres, ſuâ tunc omnes Sanctos ſuſcipit in requie, & in ipſâ cœleſti beatitudine

Etiam in alterâ vitâ hoſpitet ad ſecogit,

C fungitur diſpenſatoria officio: quia dum ſempet hîc ſuſcepit peregrinos & pauperes, ipſum cum Angelis ſuſcipere Deum, ipſum ſub tentorio ſuo videre hoſpitem meruit, quem ſemper habuit largitorem. Et reuerâ fratres, parum ſe beatum credidit, ſi in ipſâ supernâ gloriâ ab hoſpitalitatis pio ceſſaret officio, & ſolus donis frueretur diuinis, qui hîc humana bona, crudelem ſe credidit, cuiquam ſi negaret. Abraham fratres, venientibus longè ſemper occurrit: prærereuntes etiam prece vocat; nolentes magnâ cum ſupplicatioue ſuam compellit ad menſam: prima & ſaginata de gregibus hoſpitibus ſemper apponit: ſuis, & conjugis ſuę ma-

D nibus ſactos calentes ſemper offert panes, quos frigidos, & heſternos eſſe, vtique iugis humanitas non ſinebat. At iſte alter diues, imò diuitiarum captiuus, ſeruus opum, & ipſis cenſibus compeditus, tantùm pompæ immobile ſepulchrum: in quo pietatis totus vtique & viſus defecerat, & auditus, non iam perſonam, non pauperem, ſed ipſam miſericordiam deſpicit, ad ianuam ſuam Lazaro ſic iacente. Purpurâ, byſſo, delicatis veſtibus, epulis blandis ferrea viſcera crudelis anima nutriebat: quem Deus humanæ ſalutis auidus inquiſuor mollire cupiens, non tam Lazarum, quàm ipſum pietatis

Diues epulo contrariis Abrahæ moribus.

E conflarorium eius proiecit ad ianuam: conflatorium dixi, propter ferrea viſcera. Impiis ergo oculis mendicus Lazarus ingeritur, admouetur, & vt diues dare poſſit, magia magiſque diuitis cenſus cumulatur: ſed diues adamante durior, quicquid Deus pauperis ptopter alimoniam diuitis conferebat ad cenſum, ille aut effundebat turpiter, aut crudeliter reponebat. Item Deus vt non taceret, vt clamaret, vt admoneret diuitem, vt panem ſe quærere tantùm ieiunus pauper oſtendat, vt vel ad minima largienda abundantis impellat animum, augetur

Cetas liberalitas eius emollire animũ.

ꝟ. 18. pauperi fames. *Cupiebat*, inquit: *de micis ſaturari, quæ cadebant de menſa diuitis.* At diues variis crapulatus ferculis, indigeriem ſuam ructabat ad cœlum, ne vocem pauperis humi, & taliter iacentis, audiret. Itémque Deus, quia obduratis auribus vnius oris nil erat vox clamantis, ad aperiendum cor diuitis totum corpus pauperis vulneribus aperit, vt in admonendo diuite tot eſſent pauperis ora, quot vulnera; ſoluuntur viſcera, vlcera producuntur, hiatus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, & tota pauperis caro componitur in ſcenam pietatis: vt quem vox eſurientis non mouerat, vel ſuſpiria, vel dolores, gemitus, & tota ærumnarum congeries moueret: ſed diues ſuperbo oculo, & inſatiabili corde hæc omnia & audire, & videre, & ſentire contemnit.

Quot Lazari vlcera tot ora, quibus illius ad miſerendum animus cōpelleretur.

Quærit adhuc Deus, quemadmodum diues à ſuâ obſtinatione ſoluatur. Soluit pauperi manus à ſuis artubus, vti nec abigeret canes diuitis, quos vulneribus ſuis diuitis erat paſturus in vultus, & nouo modo, fratres, humanitatis ordo mutatur: fit humana mendicitas, vt cupiditas prodatur inhumana. Diues pauperem nec cadentibus de menſâ micis paſcit: & Lazarus pauper, quia aliud non habebat etiam de carnibus ſuis canibus humanus extitit. Miſer diues, ſi panem non dediſti, quare vel canes abigere noluiſti? Sed mitiores te canes tui, imò tu ſæuior canibus tuis: nam te ſæuiente, illi parcunt, qui non ad morſum dentes, ſed linguas ad obſequium ſic producunt, vt in modum ſpongiæ non vexent vulnera, ſed detergant. Diues in canibus tuis famem pietas vicit: in te impietatem ſaturitas non euicit. Nam quòd canes hoc ſtudio fecere curantum, vſus ipſe, qui ſemper eſt in oculis, probat. Nam canes lambendo ſemper curant vulnera ſua: canes curant pauperem magiſterio naturæ, & homo hominem negligit, ipſâ grauiter accuſante naturâ. Verum eſt, verum eſt, quòd diues, cùm nec micas dare poteſt, ſemper auarus eget. Differendus eſt ſermo fratres, quia & dicendi tempus abſumpſimus, & lectionis loca, quæ nobis tractanda D ſunt, maximè ſubſequuntur.

Canes diuite mitiores.

Auarus ſemper eget, qui nec micas dare poteſt.

EIVSDEM DE EODEM
SERMO III.

Serm. 123.

DEberet fratres, ſermo noſter hodie ſancti Andreæ inquantum ſufficit, referre virtutes: ſed quia de diuite illo, & Lazaro Euangelico paupere, quod ſupereſt nos diximus reddituros, & B. Andreæ Apoſtolatus, & Martyrij ſui prærogatiua ſufficit, & abundat ad gloriam; ſi placet, nos quæ promiſimus, quæ debemos, ipſo Domino reddente, ſoluamus. Scientes namque quòd & dicenti & audienti ſemper generet laſſitudo faſtidium, ſuperiore tractatu maximam partem propoſitæ diſtulimus lectionis; vt reparatis animorum viribus, ſalutaris verbi ſequentia toto vigore, & debito caperemus auditu. Poſt illa enim, quę diximus, hæc ſequuntur: *Et eleuans oculos, cùm eſſet in tormentis, Abraham vidit à longè, & Lazarum in ſinu eius.*

Luc. 16. v. 23.

Et eleuans oculos ſuos: ſerò diues ſurſum leuat oculos ſuos, quos ſemper depreſſit in terram. Diues, quos oculos leuas, ipſi ſunt accuſatores tui; quos oculos leuas, ipſi non pla- A cant iudicem, ſed inflammant: non reportant veniam, ſed reatum, & exigunt pœnarum cumulum, non ſolamen. Quò oculos leuas? quid clamas adhuc diues? quò reſpicis diues? Ibi eſt Lazarus: ibi eſt impietatis tuæ proditor, teſtis criminis, crudelitatis aſſertor.

Eleuans oculos.

Et clamauit, inquit, *Pater Abraham, miſerere mei.* Modò cognoſcis patrem, & modò tibi patrem ſe eſſe neſcit, quem in Lazaro patrem ſic ſpreuiſti: modò tibi iuſtus occurrit, quē tunc, vt tibi pius eſſet, diu Lazarum paſſus eſt cruciari. Infelix, quem ſic ipſa origo arguit, quem ſic ipſe lucis auctor addicit: infelix, cui in iudicio pro magnitudine criminis non miſereri genitor, non pater ignoſcere, non affectio poB tuit ſubuenire. Quid clamas adhuc diues? Adhuc diues, ſed crimine, non cenſu: non ſubſtantiâ, ſed reatu. Quid clamas? quid poſtulas? Hoc loco iam non geritur poſtulatio, ſed controuerſia, vbi è diuerſo conſiſtit ipſe qui paſſus eſt: ſed agentium diuerſus eſt locus: hic agit de proximo, ille de longè: hic de ſinu ſuggerit, clamat ille de tartaro: exorat ille de requie, queritur hic de pœnâ. Sed quid dicit diues?

v. 24. Pater Abraham.

Pater Abraham, miſerere mei. Benè diceres, ſi Lazarus in ſinu reſidens ipſum pectus iudicis non teneret: benè diceres, ſi Lazarus iuſtiſſimi cognitoris tota non poſſideret arcana. Gratis rogat iudicem, quem ſic innocens confeſſor accuſat, & fruſtrà ſibi credit iudicem poſſe ſubueC nire, quando ore iudicis pronuntiat ipſe, tanta qui pertulit.

Miſerere mei, & mitte Lazarum. Adhuc tu in Lazarum ſis crudelis? *Lazarum mitte.* Quò? Ad infernum de gremio, de ſolio ſublimi ad profundiſſimum chaos, ad tormentorum ſtridorem, de ſanctâ quiete, de tanto ſilentio beatorum. *Et mitte Lazarum.* Vt video, quod agit diues, non eſt nouelli doloris, ſed liuoris antiqui: & zelo magis incenditur, quàm gehennâ. Eſt graue illis malum, eſt illis incendium non ferendum, quos aliquando habuere contemptui, videre felices. Adhuc diuitem D malitia non deſerit, quem iam poſſidet pœna: qui non ſe ad Lazarum duci poſtulat, ſed ad ſe Lazarum vult deduci. Ad cruciatus tui ſtratum, diues, pius Abraham Lazarum mittere non poteſt, quem tu ad menſam tuam non es dignatus admittere. Iam vobis verſæ ſunt vices: vides eius gloriam, cuius ſupplicium ſic ſpreuiſti: videt ille cruciatus tuos, qui te tunc tuâ mirabatur in gloriâ. Sed videamus, fratres, quare ſibi mitti Lazarum ſic deplorat.

Mitte Lazarum.

Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquá, & refrigeret linguam meam. Erras diues, hæc flamma non tam linguæ, quàm cordis eſt: & adhuc iſte conſcientiæ calor eſt, E non illud extremum quod te manet, expectat incendium. Nam ſi te iam nouiſſimi iudicij totus ignis ambiret, & illius deſperatæ damnationis ſententia iam teneret, nunquam leuares oculos, nunquam patrem colloqui, nunquam prote rogare, nunquam præſumeres interuenire pro fratribus. Certè ſi te iam poſſidet totus ignis inferni, ſi te gehennæ flamma complectitur, quare ſolius linguæ æſtibus deſideras ſubueniri? Niſi quia cùm pectus tuum anhelat flammâ ſui criminis & reatus, magis lingua vritur, ardet, æſtuat, quæ inſultauit pauperi, quæ miſericordiam denegauit: hæc præcedit ad

Sed in concilio Florentino declaratum eſt, damnatorum animas non ſolùm conſcientię pœnâ torqueri, ſed etiam corporali igne gehennæ.

Linguæ primus atque potior cruciatus.

iudicium : hæc antea deguſtat, & patitur cruciatus; hæc de toto corpore prima ſentit ardorem, quæ cùm prima hîc varios deliciarum cibos, & odorata deguſtaret pocula, mandare pietatem noluit, fieri miſericordiam non præcepit; ſed & ipſa, cùm alij facerent, derogabat. Ipſe eſt, qui induebatur purpurâ & byſſo. Quid eſt, diues? Ab æſtu byſſus non defendit? purpura non reſiſtit inferno? Remanſerunt iſta, deſeruerunt iſta, & ipſe nunc nudus ſudas, æſtuas, qui aliquando inſultabas æſtibus, artificioſâ nuditate veſtitus.

Et mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquâ, & refrigeret linguam meam. B

Inuectiua.

Quid eſt, diues? vbi ſunt torrentes torcularium tuorum? vbi ſunt horrea ad famem pauperis non minus cupiditatibus dilatata, quàm copiis? vbi ſunt vina ad inopiam pauperis annoſitatibus, & ipſâ temporum obliuione ſeruata? vbi ſunt effuſiones, lapſus, flumina miniſteriorum tuorum? Iſta omnia tibi periêre, non crimini; qui ſitis extremi digiti guttam, quam ſi vel ſolam dediſſes pauperi, non ſitires. Immiſericordem te gutta, & mica reddidit inhumanum, in quibus totus pauperis & victus conſiſtit, & vita. Velim ſcire, diues, ſi vel ipſe tibi in pœnâ poſitus ignoſcis: quia ad hæc mala non veniſſes, ſi de tantis horreis micam, guttam de tantis torcularibus tunc dediſſes. Parum eſt, quod caro C eget, quod natura exigit, quod ſufficit vitæ: auaritia cauſa eſt, quòd homo magna & multa recondit non ſibi, ſed aliis, ad ſuum planè præſentem, vel poſterum cruciatum. Sed dicis, diues: Ego & ſi vinum negaui, aquam peto: quam communem cunctis animantibus auctor ipſe omnium præſtitit, & natura. Puto diues, quòd & aquam pauperi tu negaſti: cui ne ingrederetur ianuam tuam, ne ad tuum puteum perueniret, canes quàm plurimos obiecisti.

Nec aquâ diues Lazarum impertiuit.

Vt intingat extremum digiti.

Quid eſt autem, quod dicis? *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti in aqua.* Et non deferat aquam? ergo iuxta te eſt aqua: & ſi iuxta eſt, quare de proximo non ſumis? quare? D quia vinctæ ſunt manus tuæ meritò diues, quia ſolutis debilitate Lazari manibus ſubuenire tempſiſti. Debet homo, debet debilibus ſua membra partiri: quæ cùm Iob non daret, ſed redderet, ſic dicebat: *Ego fui oculus cæcorum, pes autem claudorum, ego eram pater inualidorum.* Homo, ſi non habes nummum, da pauperi manum: quia maiorem miſericordiam facit, qui ad menſam ſuam manu pauperem debilem ducit. Ipſum ſe pauperi dedit, qui ſe aptauit in obſequium pauperis, aptauit in pauperis ſeruitutem. Iterum fratres, præſentis verbi plenitudinem differamus, vt tertiâ auditione quam ſententiam ab Abraham beatiſſimo pertulerit diues, proloquamur. E

Iob. 29. iuxta 70.

EIVSDEM DE EODEM
SERMO III.

Serm. 112.

INuerecundi debitoris eſt, aut differre credita, aut promiſſa denegare: honeſti ſine morâ, & mox vtraque diſſoluere. Promiſimus vt omne quod reſtat de illo diuite redderemus, qui cùm in Lazarum viſus ſit immitis, in ſe magis ſæuus extitit, & crudelis. Hactenus quid diues ad Abraham locutus fuerit, & ſanctus Euangeliſta, & noſter ſermo, in quantum potuit, A declarauit. Dictum eſt: *Et eleuans oculos ſuos cùm eſſet in tormentis, &c.* O mira pietas, adhuc vocat filium, quem degeneraſſe propriâ crudelitate ſic reſpicit! O ſingularis bonitas, adhuc vocat filium, quem vidit inferni vernulam, pœnarum ſobolem, extremum mancipium iam gehennæ! Sed vocat filium, vt magis, magiſque filij prodatur impietas: quando cum tali etiam paterni ſermonis pietas perſeuerat. Tu vocas patrem, ego voco filium: vt te grauiter doleas perdidiſſe, quod natus es. Adhuc voco filium: vt te grauiter doleas perdidiſſe, quod natus es. Adhuc voco filium, vt amariùs doleas perdidiſſe, B te, quod tibi gratia dederat, & natura: quia non habuiſſe, doloris non eſt tanti, quanti habita mœroris eſt perdidiſſe: voco filium, vt intelligas iudicij eſſe quod pateris, non furoris: voco filium, vt in me mea patientia, & in te tua maneat pœna. Sed iſte fratres, intelligit ſe non eſſe filium, qui fatetur & penſat de ſuo merito, quod tam pij patris perdidit de naturâ. Qui tunc vtique reſpondiſſet generi, ſi pius, ſi hoſpitalis, ſi miſericors, in pauperem ſi fuiſſet humanus. Qui genitoris opera non facit, negat genus, Domino ſic dicente: *Si filij Abrahæ eſſetis, opera Abrahæ faceretis.* Ille fidem generis probat, cui tantus paterni operis aſſertor C aſſiſtit. Sed quid dicit Abraham?

Luc. 16. v. 23.

Fili.

Ioan. 8. v. 39.

Recepiſti bona tua.

Fili, recepiſti bona in vita tua. Si tantum diuitis huius iſtud eſt crimen, quia recepit bona: quantum reus, qui inuadit indebita? Si tantùm criminoſus, qui ſua claudit; qui non largitur accepta, quàm pœnalis eſt, qui & ſuis incubat, & aliena peruadit? Fratres, demus noſtra, ſi tamen noſtra, demus tamen, quæ putamus noſtra: vitemus aliena, declinemus extranea: certè ſi cui aliquid tulimus, totâ celeritate reddamus: ne hîc relinquentes omnia, illuc cenſu pauperes, crimine diuites, ad iſtum diuitem perducamur. Diſcat tamen diues, quia recepit bona, non accepit. Videtis, fratres, quia Abrahæ ſancti verbo, iſtius diuitis animus proditur, ſenſus arguitur, intellectus punitur: qui non ſibi data ſed reddita credidit, quæcunque Domino largiente poſſedit. Intelligite quo ſenſu inceſſerit, quo corde ambulauerit, qui Deum ſibi credidit debitorē, & Dominum ſuum malè diues vſuris ſuis addixit obnoxium: ignorans quia Dominus, etſi pauper inceſſit in terrâ, diues tamen aſcendit in cœlum: & dedit ille, non accepit in fœnore, qui *dedit vni quinque talenta, alij duo, alij vnum.* vnde & promittit ſe exacturum, non redditurum vſuram, cùm dicit ad ſeruum: *Serue nequam & piger, dediſſes pecuniam meam, & ego veniſſem, & exegiſſem eam vtique cum vſuris.* Hinc autem plus impius diues iſte, quia non in alium pius extitit: qui & ſi recepit bona, non pro bonis mala, ſed pro malis bona recepit indignus. Sed tranſeamus ad Lazarum, & quæramus quid eſt, quod dicit.

Matth. 25. v. 15.

Ibid. v. 26.

Recepit diues bona pro malis.

Et Lazarus ſimiliter recepit mala. Et id ſufficiat ad meritum, abundet ad gloriam, ſi non fecit bona, ſed recepit mala. Planè beatus eſt fratres, qui ſe à Deo accipere bona, mala recipere fideliter credit. Beatus, qui Deo ſemper reddit debita: certè ſi non poteſt, vel dimitti ſibi debita, totâ humilitate depoſcat, ipſo Domino ſic docente. *Dicite; Dimitte nobis debita noſtra.* Beatus qui Deo debita, & cùm non intelligit ſe contraxiſſe, perſoluit, altiùs Prophetâ inſtituente, cùm dicit: *Quæ non rapui, tunc exoluebam.*

Iuſtus, bona ſe à Deo accipere, mala recipere ſemper arbitratur.

Matth. 6. v. 12.

Pſal. 68. v. 5.

Beatus

Beatus qui ſe apud Deum ſemper vt excuſet, accuſat, Scripturâ taliter admonente: *Iuſtus in primordio ſermonis ſui accuſator exiſtit.* Et ſi iuſtus, quare ſe iuſtus accuſat? quia *Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.* Homo coram homine de iuſtitiâ, de innocentiâ, de merito forſitan glorietur: coram Deo qui ſe de innocentiâ iactat, de ſuâ iuſtitiâ gloriatur, homo non eſt. Hinc eſt quòd ille Phariſæus, cùm non orat, ſed iuſtitias ſuas computat, imputat, ructat; iniuſtus, & Publicano deterior abſcedit. Sed accedamus ad reliqua.

Prou. 18. iuxta 70.

Pſal. 142. v. 2.

Luc. 18. v. 11

Nunc autem hic conſolatur, ait, *tu verò cruciaris.* Videtis fratres, intelligitis fratres, quia iuſtos ex his quæ dicta ſunt, & ſi diſcretio locorum, vna tamen, & inferni adhuc regio continebat: atque eos etſi chaos iam magnum, nondum tamen cœleſtis habitatio ſeparabat: etſi diuidêbat illos hiatus triſtis, nondum tamen deputata ſuperius Angelis altitudo. Flammea romphæa (ſicut Legiſlator refert) paradiſi voluebatur in ianuâ, ne illuc homini pateret acceſſus: æreis ianuis, & ferreis vectibus portæ inferi obſeratæ claudebantur, ne animabus, quæ illuc iactatæ fuerant de ſupernis, vllus pateret egreſſus. Nam & chirographum paterni debiti, quod morti ſingulos addicebat, ſtylo culpæ, & reatus ipſius atramento tenebatur aſcriptum, & ad ſobolis noxam multa temporum currebat vſura: nec erat idoneus qui paradiſum introiret, flammam extingueret diuinitùs inſtitutam, aut aperiret ianuas inferni cœlitùs obſeratas, aut ſolueret chirographum, quod in arcâ legali Dei præcepto tenebatur incluſum. Hinc eſt quòd ipſe Dominus primi hominis, id eſt, contumacis ſerui, exaltator aduenit: ipſe Dominus qui obſerauit paradiſum, qui clauſit infernum, ad terras & inferos totâ poteſtate deſcendit, vt accenſa extingueret, clauſa protinus aperiret, protoplaſti facinus aboleret. Hinc eſt quòd arietem ſuæ crucis portat aggreſſurus infernum, vt conterat, & conſtringat ipſas tartari ianuas ære munitas, & ferro. De latere fundit aquam, vt paradiſi viam temperet; ignem ex parte Sanctorum extinguat inferni, totum chirographum debiti diluat, & ſoluat antiquum: & patiendo hoc remittat ipſe, quod ipſe intulit imperando. Agnoſcite fratres, lætamini fratres, poſt triumphum Chriſti Sanctorum cuſtodiam diſſolutam, & in Sanctos vltra inferno nil deberi: quando Chriſtus vt iuſtos, non iniuſtos abſolueret, ad inferos vſque penetrauit. Intelligamus fratres quantum Chriſtus profuerit, imò quàm ſine Chriſto in nullo fuerit ſalus, cùm præter iſtam corporum ſolutionem, Sanctorum quoque animæ apud inferos tenebantur aſtrictæ. Beatus ergo Lazarus, qui totum Deo debuit, vt crimini nil deberet. Beatus qui hîc recepit tot mala, vt ibi bona omnia poſſideret. Et adiecit Abraham, dicens:

Iuſtorum animæ in inferno ſeu limbo ante Chriſti reſurrectionem.

Gen 3 v. 24.

Solus ipſe idoneus qui à reatu abſolueret.

v. 26.

Neque hinc ad vos tranſire, neque huc transmeare quis poteſt. Terret fratres, terret nimis huius vocis auditus; quæ oſtendit poſt mortem, ſemel apud inferos pœnali cuſtodiæ deputatos ad Sanctorum quietem non poſſe transferri, niſi Chriſti gratiâ iam redempti, ab hac deſperatione ſanctæ Eccleſiæ interceſſione ſoluantur; vt quod ſententia negat, Eccleſia mereatur, præſtet gratia. Hic tamen diues rogat adhuc, & dicit: *Pater Abraham.* Adhuc vocat patrem, qui meritis ſuis & patrem, & patriam ſic amiſit. *Pater Abraham.* Hic miſer & in pœnâ mentitur. *Pater Abraham, mitte eum in domum patris mei.* Si verè hunc patrem vocat, cur domum patris alterius nunc requirit? niſi forte eum ſe in abſentiâ habere patrem credit, quem in præſenti ſe taliter conſpicit perdidiſſe: & ſic ſibi credit eius patris domum eius gratiâ cuſtodiri, cuius ibi negari ſibi ſinum videt, videt requiem pernegari.

Vides, Eccleſiæ ſuffragiis defunctorum animas à pœnis ſolui.

v. 24.

Pater Abraham, mitte eum. Quem? Nempe Lazarum. Vbi? *In domum patris mei.* Modò, & tardè, diues Lazarum ad domum patris ſui non miſericors, ſed miſerandus inuitat, quem toto tempore ſubſtantiæ miſeratione ſuis incumbentem ianuis non recepit: & ſub ſpecie pietatis ad priſtina vulnera, ad præteritos gemitus Lazarum vult redire, quem priinâ petitione ad ſuos deuocare non potuit cruciatus. Antè dixit: *Mitte ad me.* Modò dicit. *Mitte ad fratres meos.* Dolet, agit infelix ne videat felicem, quem aliquando putauerat infelicem. *Mitte ad fratres meos.* Vbi? *In domum patris mei.* Vt quid? *Habeo enim*, inquit, *quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* Cui pius, qui ſibi ſit impius? Impudenter præſumit aliis impetrare pœnitentiam, qui ſibi tam crudeliter ad veniam nil prouidit. *Mitte Lazarum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres.* Et putas quòd quinque fratribus tuis ſufficit Lazarus; qui tibi tanto tempore, tot vulneribus ſuis, toto clamans corpore nil profecit?

Diues, Lazari ſpectaculum à ſe amouere conatur.

Malè aliis pius, qui ſibi impius.

Meritò ei reſpondit Abraham: *Habent Moyſen, & Prophetas: audiant illos.* Sine Lazarum tantos requieſcere poſt labores, & tu defle tuas, quas tuo merito ſuſtines, pœnas. Deus autem fratribus tuis, & omnibus, non pro tuo conſilio, ſed pro ſuo munere olim proſpexit ad ſalutem. Dedit per Moyſen legem, prophetiam largitus eſt per Eliam: audiant ergo illos, ne tuos ſentiant cruciatus. *Reſpondit diues: Non, pater Abraham, ſed ſi quis ex mortuis reſurrexit, credent ei*: Cui reſpondit Abraham: *Si Moyſi & Eliæ non credunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei.* Nihil tam verum, fratres: qui de cælo loquenti per legem, de cœlo venienti Chriſto credere noluit, iam non merebitur credere ab inferis reuertenti. Ipſe Chriſtus fratres, Deus & Dominus noſter ad Moyſen eſt locutus de cœlo, ipſe in terrâ terreno eſt locutus in corpore, ipſe cum terreno corpore ab inferis eſt reuerſus: & tamen referenti, quæ bona in cœlis, quæ ſint apud inferos mala, fratres diuitis illius, qui Iudaicis intelliguntur in populis, credere totâ obſtinatione noluerunt. Verùm fratres, quia nos, qui ſit diues, aut quis Lazarus pauper, & qui ſint quinque diuitis fratres, dicere nunc tempus excludit; nec, quid in hac hiſtoriâ ſpiritualis intelligentiæ lateat, aperire permittit; edocti per Chriſtum, quid apud ipſum iuſtos maneat, quid apud inferos expectet iniuſtos, agamus, curemus verbo, opere, miſericordiâ, vt & ſuperna bona apprehendere, & mala perterriti vitare, & declinare poſſimus.

v. 29.

v. 30.

v. 31.

EIVSDEM DE EODEM

Sermo. 5.

Serm. 124.

Id eſt, cauea ludorum ſiue arena.

Luc. 16. v. 19

QVoties nobis à Deo diues ingeritur purpuratus, quoties vulneratus pauper apponitur, toties nobis miſericordiæ σκάμμα panditur, toties nobis ſtadium pietatis aperitur: vt de ſpectaculo cœleſti poſſimus attendere, quàm breui quantumuis pauper ad palmam, diues peruenit ad ruinam. *Homo*, inquit, *erat diues*, *&c.* Induebatur diues purpurâ, pauper liuore, diues byſſo, pauper ſqualiore; auro diues, pauper fœtore; diues plumeo decumbebat in ſigmate, iacebat duriſſimâ pauper in terrâ; B diues ructabat epulas, ſanie pauper anhelabat; ſundebat vina diues, pauper lacrymas: exatiatus diues projiciebat panes, micas pauper eſuriens non habebat; paſcebat oblatrantes pauperem diues ferculis ſuis, pauper vulneribus ſuis ſatotabat. Ac ne plurimis, ad diuitem bona omnia, ad pauperem mala omnia perlegimus perueniſſe: neque tamen pauperem fregerunt aduerſa, aut diuiti omnia ſecunda profuerunt, imò pauperem prouexit ad philoſophiam paupertas, ad virtutem dolor, contemptus ad patientiam, neceſſitas ad voluntatem, fames ad ieiunium, ſitis ad tolerantiam, ad vitam mors, ad præmium pœna, ad cœlum terra, egeſtas ad regnum; C & diuitem ſic extulit purpura ad ſuperbiam, byſſus ad luxum, ad inhumanitatem copia, abundantia ad impietatem, vnguenta ad marcorem; ad cæcitatem ſplendor, ſublimitas ad ruinam. Ergo neque proſpera ignauos erigunt, neque fortes aduerſa proſternunt: quia neque diuitiæ, neque paupertas, ſed animus aut ducit gratos ad præmium, aut ad pœnam deducit ingratos.

Diuitis & Lazari commutatæ ſortes.

Eorum certamen.

Ianuæ diuitis pauper apponitur vlceribus plenus: ac fit hoc non humano caſu, iudicio fit diuino, vt diuitis & pauperis conflictus eſſet in terrâ, ſpectaculum maneret in cœlo. Di- D ues totus indutus diuitiarum ſtabat armis; & contrà pauper iacebat ipsâ veſtitus in carne: niſi fortè lorica erat illi vnum totius corporis vulnus. Diues morabatur ſeruorum choris, pauper exutus cute dolorum ſtimulis agebatur. Iaciebat impietatis tela diues, clypeum miſerationis Lazarus opponebat: crudelitatem ſuam diues pauperis vibrabat in vulnus, fruſtrabatur diuiti ſontem animam pauperis robur, quia corpore ſe deſerante, totus migrauit in animam: & calcatâ carne, in ſpiritum totus armiger ſuperius aſcendit, ne vbi poſſit ferire diuitis crudelitas inueniret. Ob hoc enim egerat Deus, vt diues pauperis, pauper diuitis in oculis ſemper eſſent, quatenus viciſſim ſibi ambo curam de vario languore præſtarent. Ægrotabat pauper corpore, mente diues. Hinc eſt quòd differebatur cura pauperis, vt diues ſumeret de vulnere medicinam, de gemitu compunctionem, de lacrymis pœnitentiam, de patientiâ exemplum, de fame miſericordiam, de ſiti ſenſum: ad ſummam, cœleſte de terrenâ compaſſione conſortiũ: certe vt tantis diues bonis fultus Deo gratus eſſet, quando gratus Deo pauper in malis omnibus, vidente diuite, permanebat. Meritò ergo portabatur ab Angelis, qui iacebat; qui lugebat, Abrahæ conſolabatur in gremio: & viuit Deo ſemper, qui ſe ſibi viuere nec ſciuit in mundo.

Pauper & diues ægroti ambo.

v. 22. & 23.

A *Factum eſt*, inquit, *vt moreretur pauper, & portaretur ab Angelis in ſinu Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno.* Miſer accepit antè animæ, quàm corporis ſepulturam: nec antè quieti corporis, quàm pœnali traditus eſt ſepulchro: vt viuat pœnæ ſemper, cùm ſit ſemel mortuus vitæ. *Et ſepultus eſt in inferno: & vidit Abraham de longè, & Lazarum in ſinu eius.* Immutatio quanta rerum: quò deſcendit diues? quò pauper aſcendit? Reſpicit ibi ſurſum, quem deſpexerat hîc deorſum: & videt eum de inferno in ſinu Abrahæ, quem iacentem ſe coram ſuperbo de ſigmate non vi- B debat.

Diues, animâ priùs ſepultus quàm corpore.

Pater Abraham miſerere mei. Stultè petit à patre miſericordiam, quam negauerat fratri. *Miſerere mei.* Quid illi cum miſericordiâ, cui iam totum ceſſit in pœnam? Aut quæ illi ſupplicatio apud patrem poterit ſubuenire, cui in ſinu patris reſidet accuſator? Pectus patris Lazarus tenet, & totam ſancti cordis pulſat æquitatem, quatenus ſe filii patrem boni, mali iudicem ſeruet.

v. 24.

Pater Abraham, miſerere mei: & mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquâ, & refrigeret linguam meam, quia crucior in hac C *flamma. Mitte Lazarum*: vt ipſe, qui cruciatus mei cauſa eſt, iam refrigerij miniſter extremum digiti ſui ſolamen modò ipſe porrigat, cui ego iacenti manus meæ totius ſolatium tunc negaui. *Et mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aqua: & refrigeret linguam meam.* Sitit itaque guttam, qui vini lacus, cùm pauper ſitiret, effudit; & ſtillâ digiti extremi credit geheonæ flammas extinguere, qui menſuris per totam diem ebrietatis non extinxit incendia. Sed hanc ſibi guttam ad refrigerium dari petit, ad ardorem pauperis quam negarat. Iſta gutta eſt diues, quæ te fecit crudelem, iſta gutta eſt, quæ os Lazari à te nega[…] ſiccauit: quia ad refrige- D rium pauperis & gutta ſufficit, & mica. *Cupiens*, inquit, *ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa.* Spargebatur panis, ſundebatur vinum, & quod ad extremam vitam pauperis negabatur, hoc totum diuiti peribat ad pompam.

Et mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquâ: & refrigeret linguam meam. Lingua in capite, caput mali: ipſa derogat egeno, inſultat pauperi, pietatem latrat, miſericordiam carpit: & meritò prima eſt in gehennâ, in cruciatu præuia, dux pœnarum; quia ipſa interdixit miſericordiam, cui datum fuerat vt iuberet. Et quamuis ſeries lectionis & me compellat dicere, & vos inuitet audire, quis ſit Lazarus pauper, qui ſint quinque fra- E tres diuitis, quomodò ante diem iudicij diues cruciatus ſentiat gehennæ; ſed dolor reuocat ad dicendum. Et ſi eſt ſub terrâ tartari carcer, ſi eſt καῦσις ardens, ſi eſt infernus ſine fine cruciaos, ſi eſt apparitor iſtic, qui nos ad iſta rapiat poſt ſæculi labores: quid ſtupemus? vbi ſumus? quis eſt iſte qui nos eludit ſomnos? quæ eſt iſta quæ nos tenet obliuio lethalis? quare non omnibus contemptis, euadendi à malis talibus nobis ſola ſit cura, ne viuentes mundo, ne aliis currentes, ad tantas, tales, tam crudeles ſubitò rapiamur pœnas? Et ſi eſt aſcendendi poſſibilitas ad ſuperna, ſi eſt facultas viuendi in cœleſtibus, ſi eſt Abrahæ ſinus bonis omnibus ad requiem præ-

Lingua in ſupplicio prima.

Id eſt, combuſtio.

Gehennæ metu cohibendus vitioſus affectus.

paratus, ſi eſt Lazarus in ſinu patris tanti; imò quia dubium non eſt, vbi & loca, & perſonæ, & nomina deſcribuntur, quare non cœlo mutamus terram? quare non caducis emimus æterna? quare non perituris manentia comparamus? vt & ſupplicia deuitemus inferni; & hæc quæ audire deſideramus anguſtè, latè videre, habere, & tenere poſſimus.

S. GREGORII PAPÆ
in ſuperius Euang. Hom.

Prior hiſtoriæ veritas, tum allegoria, poſtremum moralitas.

IN verbis ſacri eloquij, fratres chariſſimi, priùs ſeruanda eſt veritas hiſtoriæ, & poſtmodum requirenda ſpiritualis intelligentia allegoriæ. Tunc namque allegoriæ fructus ſuauiter carpitur, cùm prius per hiſtoriam in veritatis radice ſolidatur. Sed quia nonnunquam allegoria fidem ædificat, & hiſtoria moralitatem, nos, qui auctore Deo iam fidelibus loquimur, non ab re credimus, ſi ipſum loquendi ordinem poſtponamus, quatenus qui fidem iam firmam tenetis, priùs de allegoria aliquid breuiter audire debeatis; & quòd vobis de moralitate hiſtoriæ valdè eſt neceſſarium, hoc in expoſitionis noſtræ ordine ſeruetur poſtremum: quia ea plerunque ſolent meliùs recoli, quæ contingit poſtmodum audiri. Senſus ergo allegoricos ſub breuitate tranſcurrimus, vt ad moralitatis latitudinem citiùs venire valeamus.

Luc. 16. v. 19. *Allegorica expoſitio.*

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè. Quem, fratres chariſſimi, quem diues iſte, qui induebatur purpurâ & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, niſi Iudaicum populum ſignat, qui cultum vitæ exterius habuit, qui acceptæ legis deliciis ad nitorem vſus eſt, non ad vtilitatem? Quem verò Lazarus vlceribus plenus, niſi Gentilem populum figuraliter exprimit, qui dum conuerſus ad Deum, peccata ſua confiteri non erubuit, huic vulnus in cute fuit? In cutis quippe vulnere virus à viſceribus trahitur, & foras erumpit. Quid eſt ergo peccatorum confeſſio, niſi quædam vulnerum ruptio? quia peccati virus ſalubriter aperitur in confeſſione, quod peſtiferè latebat in mente. Vulnera etenim cutis, in ſuperficiem trahunt humorem putredinis. Et confitendo peccata quid aliud agimus, niſi malum quod in nobis latebat, aperimus?

Diues, Iudaicus populus; pauper, Gentilis.

Sed Lazarus vulneratus cupiebat ſaturari de micis, quæ cadebant de menſâ diuitis, & nemo illi dabat: quia Gentilem quoque ad cognitionem legis admittere ſuperbus ille populus deſpiciebat: qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, ſed ad elationem, quaſi de acceptis opibus tumuit; & quia ei verba defluebant de ſcientiâ, quaſi micæ cadebant de menſâ. At contrà iacentis pauperis vlcera lingebant canes. Nonnunquam ſolent in ſacro eloquio per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua vulnus dum lingit, curat, quia doctores ſancti, dum in confeſſione peccati noſtri nos inſtruunt, quaſi vulnus mentis per linguam tangunt: & quia nos loquendo à peccatis eripiunt, quaſi tangendo vulnera ad ſalutem reducunt. Quia enim canum nomine prædicatorum lingua ſignatur, à Domino

Micæ cadentes de menſâ.

Canes lingentes vlcera, prædicatores.

per Pſalmiſtam dicitur: *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo.* Ex Iudæis quippe infidelibus ſancti prædicatores electi ſunt, qui in aſſertione veritatis contra fures latronéſque venientes, magnos pro Domino (vt ita dicam) latratus dederunt. Quo contrà de quorundam reprobatione dicitur: *Canes muti non valentes latrare.* Quia ergo prædicatores ſancti peccata damnant, confeſſionem verò peccatorum approbant, dicentes: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem, vt ſaluemini:* vlcera Lazari canes lingunt. Sancti etenim doctores, dum Gentilium confeſſiones accipiunt, mentium vulnera ſaluti reſtituunt. Vnde & benè Lazarus interpretatur adiutus, quia ipſi hunc ad ereptionem iuuant, qui eius vulnera per linguæ correptionem curant. Poteſt etiam per linctionem canum, lata adulantium lingua ſignari. Adulantibus etenim vulnera noſtra lingere eſt, quòd plerunque ſolent etiam ipſa mala, quæ nos in nobis reprehendimus, improbo fauore laudare.

Pſal. 67. v. 24. *Iſai. 56. v. 10.* *Iac. 5. v. 16.* *Canes item adulatores.*

Contigit verò vt vterque moreretur: & diues qui induebatur purpurâ & byſſo, ſepultus eſt in inferno; in ſinum verò Abrahæ Lazarus ab Angelis ductus eſt. Quid Abrahæ ſinus, niſi ſecretam requiem ſignificat patrum? de quâ veritas dicit: *Multi venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Iacob in regno cœlorum; filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Qui enim purpurâ & byſſo indutus dicitur, rectè regni filius vocatur. Qui de longinquo ad videndum Lazarum oculos leuat; quia dum per damnationis ſuæ ſupplicia infideles in imo ſunt, fideles quoſque ante diem extremi iudicij ſuper ſe in requie attendunt; quorum poſt gaudia contemplari nullatenus poſſunt. Longè verò eſt quod conſpiciunt, quia illud per meritum non attingunt.

Abrahæ ſinus, requies patrum. *Matth. 8. v. 11.*

In linguâ autem ampliùs ardere oſtenditur, cùm dicit: *Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti ſui in aquam, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flammâ.* Infidelis populus verba legis in ore tenuit, quæ opere ſeruare contempſit. Ibi ergò ampliùs ardebit, vbi ſe oſtendit ſcire, quod facere noluit. Quapropter benè de doctis, & negligentibus per Salomonem dicitur: *Omnis labor hominis in ore eius, ſed anima eius non implebitur:* quia quiſquis hoc ſolummodò laborat, vt ſciat quid loqui debeat, ab ipsâ refectione ſcientiæ ſuæ mente vacuâ ieiunat. Ab extremo digiti ſe tangi deſiderat, quia æternis ſuppliciis datus, optat operatione iuſtorum vel vltimâ participari. Cui reſpondetur, quòd in hac vitâ bona receperit, quia omne ſuum gaudium felicitatem tranſitoriam putauit. Habere hîc etenim poſſunt & iuſti bona, nec tamen hæc in recompenſatione recipere: quia dum meliora, id eſt, æterna appetunt, eorum iudicio quælibet bona adfuerint, eùm ſanctis deſideriis æſtuant, bona minimè videntur. Vnde Dauid Propheta, qui regni diuitiis, multiſque obſequiis fulciebatur, quamuis & hæc ad neceſſitatem bona eſſe conſpiceret, vni tamen ſingulariter bono inhianter æſtuabat, dicens: *Mihi autem adhærere Deo, bonum eſt.*

v. 24. *Linguæ præcipuus cruciatus.* *Eccl. 6. v. 7.* *Mali bona recipiunt in hac vita; boni illa nec reputant bona.* *Pſal. 72. v. 28.*

Inter hæc verò notandum eſt, quòd ei dicitur: *Memento, fili.* Ecce enim Abraham filium *v. 25.*

Filium agnoſcens Abraham, à pœnis non liberat.

vocat, quem tamen à tormento non liberat: quoniam huius infidelis populi præcedentes patres fideles, quia multos à ſuâ fide deuiantes conſiderant, eos nullâ compaſſione à tormentis eripiunt, quos tamen per carnem filios recognoſcunt. In tormentis autem diues poſitus, quinque fratres habere ſe perhibet, quia ſuperbus idem Iudaicus populus, qui ea magnâ iam parte damnatus eſt, ſequaces ſuos, quos ſuper terram reliquit, quinque libris, Moyſi carnaliter intellectis, vel quinque ſenſibus corporis deditos nouit. Quinario ergo numero fratres, quos reliquerat, exprimit: & quia eos ad ſpiritualem intelligentiam non aſſurgere in inferno poſitus gemit, petit vt ad eos Lazarus mittatur. Cui quia Moyſen, & Prophetas habeant dicitur: ſed ait, quia non credent, niſi quis ex mortuis reſurrexerit. Cui protinùs reſpondetur: *Si Moyſen, & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexit, credent.* Certè de Moyſe veritas dicit: *Si crederetis Moyſi, crederetis vtique & mihi: de me enim ille ſcripſit.* Impletur ergo quod per Abrahæ reſponſionem dicitur. Ex mortuis enim Dominus reſurrexit. Sed Iudaicus ille populus quia Moyſi credere noluit, ei etiam qui reſurrexit à mortuis, credere contempſit. Cúmque Moyſi verba ſpiritualiter intelligere contempſit, ad eum de quo Moyſes locutus fuerat, non peruenit. Hæc nos, fratres chariſſimi, pro indagandis allegoriæ myſteriis, ſuccinctè tranſcurriſſe ſufficiat: nunc ad intuendam latius rei geſtæ moralitatem animus recurrat.

Diuitis quinque fratres.

v. 31.

Ioan 5. v. 46.

Moralis ſenſus.

v. 19.

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpurâ, &c. Nonnulli putant præcepta veteris teſtamenti diſtrictiora eſſe, quàm noui: ſed hi nimirum improuidâ conſideratione falluntur. In illo enim non tenacia, ſed rapina mulctatur. Ibi res iniuſtè ſublata, reſtitutione quadruplâ punitur: hîc autem diues iſte non abſtuliſſe aliena reprehenditur, ſed propria non dediſſe. Nec dicitur, quia vi quempiam oppreſſit, ſed quia in acceptis rebus ſe extulit. Hinc ergo, hinc ſummoperè colligendum eſt, quâ pœnâ mulctandus ſit qui aliena diripit, ſi inferni damnatione percutitur qui propria non largitur. Nemo itaque ſecurum ſe æſtimet, dicens: Ecce aliena non rapio, ſed conceſſis licitè rebus fruor: quia diues iſte non idcircò punitus eſt, quoniam aliena abſtulit, ſed quia acceptis rebus ſemetipſum malè dereliquit. Hoc quoque fuit, quod hunc inferno tradidit, quia in ſuâ felicitate tumidus fuit, quia percepta dona ad vſum arrogantiæ inflexit, quia viſcera pietatis ignorauit, quia peccata ſua redimere, etiam cùm ſibi abundaret pretium, noluit.

Damnatus diues non quia rapuit, ſed quia ſe in diuitiis extulit, &c.

Et ſunt nonnulli, qui cultum ſubtilium pretioſarúmque veſtium non putant eſſe peccatum. Quod ſi videlicet culpa non eſſet, nequaquam ſermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd diues qui torquetur apud inferos, byſſo & purpurâ indutus fuiſſet. Nemo quippe veſtimenta pretioſa niſi ad inanem gloriam quærit, videlicet vt honorabilior cæteris eſſe videatur. Nam quia pro ſolâ inani gloriâ veſtimentum pretioſius quæritur, res ipſa teſtatur, quòd nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi ab aliis non poſſit videri. Quam culpam poſſumus meliùs etiam ex diuerſo colligere, quia ſi abiectio vtilis indumenti virtus non eſſet, Euangeli-

Veſtium luxus in eo reprobatus.

Commendata in lo-

A ſta vigilanter de Ioanne non diceret: *Erat indutus pilis camelorum.*

anne earum vilitas.

Matt. 3. v. 4.

Sed notandum magnoperè eſt, in ore veritatis de ſuperbo diuite & humili paupere, quantus ſit ordo narrationis. Ecce enim dicitur: *Homo quidam erat diues*, & protinùs ſubinfertur: *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus.* Certè in populo ſolent magis nomina diuitum, quàm pauperum ſciri. Quid eſt ergo, quòd Dominus de paupere & diuite verbum faciens, nomen pauperis dicit, & nomen diuitis non dicit, niſi quòd Dominus humiles nouit atque approbat, & ſuperbos ignorat? Vnde quibuſdam de miraculorum virtute ſuperbientibus in fine dicturus eſt: *Neſcio vos, vnde ſitis: diſcedite*
B *à me omnes operarij iniquitatis.* At contrà Moyſi dicitur: *Noui te ex nomine.* Ait ergo de diuite, *Homo quidam*: ait de paupere, *Egenus nomine Lazarus*: ac ſi apertè dicat: Pauperem humilem ſcio, ſuperbum diuitem neſcio. Illum cognitum per approbationem habeo, hunc per iudicium reprobationis ignoro.

Pauper Domino nominatus, non diues.

Matth. 7. v. 23.

Exod. 33. v. 12.

Penſandum eſt etiam nobis, conditor noſter quantâ omnia conſideratione diſpenſet. Vna etenim res non pro vnâ re agitur. Nam ecce vlceribus plenus mendicus Lazarus ante ianuam diuitis iacet: quâ de re vnâ Dominus duo iudicia expleuit. Habuiſſet enim fortaſſe aliquam excuſationem diues, ſi Lazarus pauper & vlceroſus ante eius ianuam non iacuiſſet, ſi remotus fuiſſet, ſi eius inopia non
C eſſet oculis importuna. Rurſum ſi longè eſſet diues ab oculis vlceroſi pauperis, minorem tulераſſet in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & vlceratum ante ianuam diuitis & deliciis affluentis poſuit, in vnâ eadémque re, & ex viſione pauperis non miſerenti diuiti cumulum damnationis intulit, & rurſum ex viſione diuitis tentatum quotidiè pauperem probauit. Quantas namque hunc egenum & vulneribus obſeſſum tentationes creditis in ſuâ cogitatione toleraſſe, cùm ipſe egeret pane, & non haberet etiam ſalutem: atque ante ſe diuitem cerneret ſalutem & delicias habere cum voluptate? ſe
D dolore & frigore affici, illum gaudere conſpiceret, & byſſo & purpurâ veſtiri? ſe deprimi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus; ſe egere, illum nolle largiri? Quantus putamus, fratres chariſſimi, tunc in corde pauperis tumultus tentationis fuit? certè ad pœnam ſufficeret paupertas, etiam ſi ſanus fuiſſet: & rurſum ſuffeciſſet ægritudo, etiam ſi ſubſidium adeſſet: Sed vt probaretur amplius pauper, ſimul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque inſuper videbat procedentem diuitem obſequentibus cuneis circunfulciri, &
E ſe in infirmitate & inopiâ à nullo viſitari. Nam quia nemo ei ad viſitandum aderat, teſtantur canes, qui licenter eius vulnera lingebant. Ex vnâ ergo re omnipotens Deus duo iudicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante ianuam diuitis iacere permiſit, vt & diues impius damnationis ſibi augeret vltionem, & tentatus pauper creſceret ad remunerationem. Conſpiciebat ille quotidiè cui non miſereretur: videbat iſte, de quo probaretur. Duo inferiùs corda, ſed vnus deſuper inſpector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam, nam ſequitur:

Lazarus in diuitis ianuâ, vt magis probaretur, illéque damnationis ſibi augeret vltionem.

Digitized by Google

v. 22. *Factum eſt autem, vt Lazarus moreretur, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno.* Qui nimirum diues eum, cui in hac vitâ miſereri noluit, in ſuo iam ſupplicio poſitus, patronum quærit. Nam ecce ſubiungitur: *Qui eleuans oculos cùm eſſet in tormentis, vidit Abraham à longè, &c.* O quanta eſt ſubtilitas iudiciorum Dei! ô quàm diſtrictè agitur bonorum actuum, malorumque retributio! Certè ſuperiùs dictum eſt, quia Lazarus in hac vitâ cadentes micas de menſa diuitis quærebat, & nemo ei dabat: nunc de ſupplicio diuitis dicitur, quia de extremo digito Lazari diſtillari aquam in ore ſuo concupiſcit. Hinc ergo, hinc, fratres, colligite, quanta ſit diſtrictio ſeueritatis Dei. Diues enim iſte, qui vulnerato pauperi menſæ ſuæ vel minima dare noluit, in inferno poſitus, vſque ad minima quærenda peruenit. Nam & guttam aquæ petiit, qui micas panis negauit.

v. 23 & 24 Guttam petit, qui negauit micā.

Ardet lingua, quæ inter pocula loquacitati vacauerat.

Sed notandum valde eſt, quid ſit, quòd diues in igne poſitus linguam ſuam refrigerari petit. Mos quippe eſt ſacri eloquii, vt aliquando aliud dicat, ſed ex eodem dicto aliud innuat. Superiùs autem hunc ſuperbum diuitem Dominus non loquacitati vacantem dixerat, ſed ſuperfluè conuiuantem: neque hunc de loquacitate notauit, ſed cùm elatione & tenaciâ de edacitate peccaſſe. Sed quia abundare in conuiuiis loquacitas ſolet, is qui hîc malè conuiuatus dicitur, apud infernum grauiùs in linguâ ardere perhibetur. Primò namque malè conuiuantibus famulatur culpa loquacitatis, poſt loquacitatem ludendi etiam leuitas ſequitur. Nam quia edacitatem luſus ſequatur, teſtatur ſacra Scriptura, quæ ait: *Sedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.* Sed priuſquam ad luſum moueatur corpus, ad iocos & verba inania mouetur lingua. Quid ergo eſt quod innuitur, quia in tormentis poſitus diues linguam ſuam refrigerari poſtulat: niſi quòd is, qui conuiuando magis de loquacitate peccauerat, per retributionis iuſtitiam in linguâ atrocius ardebat? Sed cum graui valdè eſt pauore penſandum hoc, quod ei per Abrahæ reſponſionem dicitur:

Exod. 32. v. 6.

v. 25. *Fili, recordare, quia recepiſti bona in vitâ tuâ, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic conſolatur, tu verò cruciaris.* Iſta, chariſſimi fratres, ſententia pauore potiùs indiget, quàm expoſitione. Nam ſi qui eſtis, qui in hoc mundo exterioris boni aliquid accepiſtis, ipſum (vt ita dicam) donum exterius pertimeſcere debetis, ne vobis pro quorundam veſtrorum actuum recompenſatione ſit datum: ne iudex, qui hîc bona exteriora reſtituit, à retributione boni intimi repellat; ne honor hîc vel diuitiæ non adiumentum virtutis, ſed remuneratio ſint laboris. Ecce enim dum dicitur; *Recepiſti bona in vitâ tuâ*, indicatur & diues iſte aliquid boni habuiſſe, ex quo in hac vitâ bona reciperet. Rurſumque dum de Lazaro dicitur, quia recepit mala, profectò monſtratur & Lazarus habuiſſe malum aliquod, quod purgaretur. Sed mala Lazari purgauit ignis inopiæ, & bona diuitis remunerauit felicitas tranſeuntis vitæ. Illum paupertas afflixit & terſit, iſtum abundantia remunerauit & repulit. Quicunque ergo bona in hoc ſæculo habetis, cùm vos bona egiſſe recolitis, valdè de ipſis pertimeſcite, ne conceſſa vobis proſperitas eorundem remuneratio ſit bonorum: & cùm quoſlibet pauperes nonnulla reprehenſibilia perpetrare conſpicitis, nolite deſpicere, nolite deſperare; quia fortaſſè quos ſuperfluitas tenuiſſimæ prauitatis inquinat, caminus paupertatis purgat. De vobis omninò pertimeſcite, quia nonnulla etiam malè acta proſpera vita ſecuta eſt: de illis verò ſollicitè penſate, quia eorum vitam etiam magiſtra paupertas cruciat, quouſque ad vitæ rectitudinem perducat. Sequitur:

Bona recepit diues in vitâ; Lazarus mala.

v. 26. *Et in his omnibus inter nos & vos chaos magnum firmatum eſt, vt hi, qui volunt hinc ad vos tranſire non poſſint, neque inde huc tranſmeare.* Quâ in re valde quærendum eſt, quomodò dicitur: Ij *qui volunt hinc ad vos tranſire, non poſſunt.* Quia enim hi qui in inferno ſunt, ad beatorum ſortem tranſire cupiunt, dubium non eſt: qui verò in beatitudinis ſorte ſuſcepti ſunt, quo pacto dicitur, quia tranſire ad eos, qui in inferno cruciantur, volunt? Sed ſicut tranſire reprobi ad electos cupiunt, id eſt, à ſuppliciorum ſuorum afflictione migrare: ita ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire iuſtorum eſt, mente ire per miſericordiam, eóſque velle liberare. Sed qui volunt de beatorum ſede ad afflictos atque in tormentis poſitos tranſire, non poſſunt: quia iuſtorum animæ quamuis in ſuæ naturæ bonitate miſericordiam habent, iam tunc auctoris ſui iuſtitiæ coniunctæ, tantâ rectitudine conſtringuntur, vt nullâ ad reprobos compaſſione moueantur. Ipſæ quippe iudici concordant, cui inhærent, & eis quos eripere non poſſunt, nec ex miſericordiâ condeſcendunt: quia tantum illos tunc à ſe videbunt extraneos, quantum & ab eo, quem diligunt auctore ſuo conſpiciunt repulſos. Nec iniuſti ergo ad beatorum ſortem tranſeunt, quia damnatione perpetuâ conſtringuntur: nec iuſti ad reprobos tranſire poſſunt, quia electi iam per iuſtitiam iudicis, eis nullo modo ex aliquâ compaſſione miſerentur. Sed poſtquam ardenti diuiti de ſe ſpes tollitur, eius animus ad propinquos, quos reliquerat, recurrit: quia reproborum mentem pœna ſua quandoque inutiliter erudit ad charitatem, vt iam tunc etiam ſuos ſpiritualiter diligant, qui hîc dum peccata diligerent, nec ſe amabant. Vnde nunc ſubditur:

Iuſti vt tranſire volunt ad reprobos.

Nulli in eos miſeratione mouentur exactâ iam vitâ.

v. 27. *Rogo ergo te pater, vt mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in hunc locum tormentorum.* Quâ in re notandum eſt, ardenti diuiti quanta ad ſupplicium cumulantur. Ad pœnam namque ſuam ei & cognitio ſeruatur, & memoria: cognoſcit enim Lazarum quem deſpexit; fratrum quoque ſuorum meminit, quos reliquit. Perfecta quippe ei vltio de paupere non eſſet, ſi hunc in retributione non recognoſceret: & perfecta pœna in igne non eſſet, ſi non hoc quod ipſe patitur, etiam ſuis timeret. Vt ergo peccatores in ſupplicio ampliùs puniantur, & eorum vident gloriam, quos contempſerunt; & de illorum etiam pœnâ torquentur, quos inutiliter amauerunt. Credendum verò eſt, quòd ante retributionem extremi iudicii iniuſti in requie quoſ-

Reſeruatur diuiti ad pœnam, & aſpectus Lazari, & memoria ſuorum.

dam iuſtos conſpiciunt, vt eos videntes in A gaudio, non ſolùm de ſuo ſupplicio, ſed etiam de illorum bono crucientur. Iuſti verò in tormentis ſemper intuentur iniuſtos, vt hinc eorum gaudium creſcat; quia malum conſpiciunt, quod miſericorditer euaſerunt: tantóque maiores Creatori ſuo gratias referunt, quantò vident in aliis, quod ipſi perpeti, ſi eſſent derelicti, potuerunt. Nec illam tantæ beatitudinis claritatem apud iuſtorum animos fuſcat aſpecta pœna reproborum: quia vbi iam compaſſio miſeriæ non erit, minuere proculdubio beatorum lætitiam non valebit. Quid autem mirum, ſi dum iuſti iniuſtorum tormenta conſpiciunt, hoc illis veniat in obſe- B quium gaudiorum, quando & in picturâ niger color ſubſternitur, vt albus vel rubeus clarior videatur? Sicut dictum eſt, tantò bonis gaudia ſua excreſcunt, quantò eorum oculis damnatorum mala ſubteriacent, quæ euaſerunt. Et quamuis eis ſua gaudia ad perfruendum plenè ſufficiant, mala tamen reproborum abſque dubio ſemper aſpiciunt: quia qui Creatoris ſui claritatem vident, nihil in creaturâ agitur, quod videre non poſſint. Petenti autem diuiti, vt Lazarus mittatur, ab Abraham protinus reſpondetur:

Vident iuſti in tormentis reprobos.

Simile.

v. 29. *Habent Moyſen, & Prophetas: audiant illos.*
Sed qui Dei verba deſpexerat, hæc audire non C
poſſe ſuos ſequaces æſtimabat. Vnde & reſpon-
v. 30. dit, dicens: *Non, pater mi; ſed ſi quis ex mor-*
tuis ierit ad eos, pœnitentiam agent. Cui mox
v. 31. veraci ſententiâ dicitur: *Si Moyſen, & Prophe-*
tas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſur-
rexerit, credent ei: quia nimirum qui verba legis deſpiciunt, Redemptoris præcepta qui ex mortuis reſurrexit, quantò ſubtiliora ſunt, tantò hæc difficiliùs implebunt. Minus eſt enim quicquid per legem dicitur, quàm hoc quod per Dominum iubetur. Illa enim dari decimas præcipit: Redemptor verò noſter ab iis, qui perfectionem ſequuntur, omnia dimitti iubet. Illa peccata carnis reſecat, Redem- D ptor verò noſter cogitationes etiam illicitas damnat. *Si ergo Moyſen, & Prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent ei:* quia ij, qui viliora legis præcepta implere negligunt, Saluatoris noſtri mandatis altioribus obedire quando conualeſcunt? Et nimirum conſtat, quia cuius implere dicta renuunt, ei proculdubio credere recuſant. Hæc nos de ipſâ rei geſtæ conſideratione dixiſſe ſufficiat.

Qui non audit legis verba, minus audiet verba Chriſti.

Moralis adhortatio.

Sed vos, fratres chariſſimi, & requiem Lazari, & pœnam diuitis cognoſcentes, ſolerter agite, culparum veſtrarum interceſſores quærite, atque aduocatos vobis in die iudicii pauperes procurate. Multos enim nunc Laza- E ros habetis, ante ianuas veſtras iacent, atque iis indigent, quæ vobis iam ſatiatis quotidie de menſâ cadunt. Verba ſacræ lectionis debent nos inſtruere ad implenda mandata pietatis. Quotidiè Lazarum, ſi quærimus, inuenimus: quotidie Lazarum, ſi non quærimus, cernimus. Ecce importunè ſe pauperes offerunt: rogant nos, qui tunc pro nobis interceſſores venient. Certè nos omninò rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte ſi negare debemus quod petitur, quando patroni ſunt, qui petunt. Nolite ergo miſericordiæ tempora perdere, nolite ac-

Pauperum cura habenda, qui noſtri ſint patroni.

A cepta remedia diſſimulare. Ante ſupplicium cogitate de ſupplicio. Cùm quoſlibet in hoc mundo abiectos aſpiciris, etiam ſi qua reprehenſibilia eorum eſſe videantur, nolite deſpicere: quia fortaſſe quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum ſi qua ſunt talia, quæ debeant iurè reprehendi, hæc ſi vultis, ad vſum veſtræ mercedis inflectetis, vt ex ipſis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis, & verbum; panem refectionis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui vnum quærebat: dum exteriùs cibo, & interius ſatiatur eloquio. Pauper ergo cùm re- B prehenſibilis cernitur, moneri debet, & deſpici non debet. Si verò reprehenſionis nil habet, venerari ſummopere ſicut interceſſor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cuius ſit meriti, neſcimus. Omnes ergo venerandi ſunt, tantóque neceſſe eſt vt omnibus te humiliare debeas, quantò quis ſit Chriſtus, ignoras.

Malis pauperibus cum refectionis pane adhibendum verbū correctionis.

Rem, fratres, refero, quàm benè is, qui præſto eſt, frater, & Compreſbyter meus Speciosus nouit. Eodem tempore quo monaſterium petii, anus quædam Redempta nomine, in ſanctimoniali habitu conſtituta, in vrbe hac, iuxta Mariæ ſemper Virginis Eccleſiam manebat. Hæc illius Herundinis diſcipula fue- C rat, quæ magnis virtutibus pollens, ſuper Præneſtinos montes vitam eremiticam duxiſſe ferebatur. Huic duæ in eodem habitu diſcipulæ adhærebant, vna nomine Romula, & altera, quæ nunc adhuc supereſt, quam quidem facie ſcio, ſed nomine neſcio. Tres itaque hæ in vno habitaculo commorantes, morum quidem diuitiis plenam, ſed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Hæc autem quam præfatus ſum Romula, aliam quam prædixi condiſcipulam ſuam, magnis vitæ meritis anteibat. Erat quippe miræ patientiæ, ſummæ obedientiæ, cuſtos oris ſui, ad ſilentium ſtudioſa valde, & ad continuæ orationis vſum. D Sed plerunque ij, quos iam perfectos homines æſtimant, adhuc in oculis ſummi opificis aliquid imperfectionis habent, ſicut ſæpe imperiti homines necdum perfectè ſculpta ſigilla conſpicimus, & iam quaſi perfecta laudamus, quæ adhuc artifex conſiderat, & limat: laudari iam audit, & tamen ea tundere meliorando non deſinit. Hæc quam prædiximus Romula, eâ, quam Græco vocabulo paralyſim medici vocant, moleſtiâ corporali percuſſa eſt, multiſque annis in lectulo decumbens, penè omnium iacebat membrorum officio deſtituta: nec tamen hæc eadem eius mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipſa ei detrimenta membrorum facta fuerant in- E crementa virtutum: quia tantò ſolicitiùs ad vſum orationis excreuerat, quantò & aliud quodlibet agere nequaquam valebat. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam præfatus ſum (quæ vtraque diſcipulas ſuas filiarum loco nutrierat) vocauit, dicens: Mater veni, mater veni. Quæ mox cum aliâ eius condiſcipulâ ſurrexit, ſicut vtriſque referentibus, & multis res eadem claruit, & ego quoque eodem tempore audiui. Cúmque noctis medio lectulo iacentis aſſiſterent, ſubitò cælitùs lux emiſſa, omne illius cellulæ ſpatium impleuit, & ſplendor tantæ claritatis emicuit, vt corda

Inſigne exemplum pauperis virginis & paralyſi afflictæ.

Digitized by Google

aſſiſtentium inæſtimabili paoore perſtringeret, atqoe, vt poſt ipſę referebant, omne in eis corpus obrigeſceret, & io ſtupore ſubito remanerent. Cœpit namque quaſi cuiuſdam magnæ multitudinis ingredientis ſonitus audiri, oſtium cellulæ concuti, ac ſi ingredientium turbâ premeretur: atque, vt dicebant, intrantium multitudinem ſentiebant, ſed oimietate timoris & lominis nil videre poterant: quia earum oculos & pauor depreſſerat, & ipſa tanti luminis claritas reoerberabat. Quam lucem protinus miri odoris eſt fragrantia ſubſecuta, ita vt earum aoimum, quia lux emiſſa terruerat, odoris ſuauitas refoueret. Sed cùm vim claritatis illius ferre non poſſent, cœpit eadem Romula aſſiſtentem, & trementem Redemptam, ſuorum moruo magiſtram, blandâ voce conſolari, dicens: Noli timere mater, non morior modò. Cúmque hoc crebrò diceret, paulatim lux, quæ fuerat emiſſa, ſubtracta eſt; ſed is, qui ſubſecutus eſt, odor remanſit, ſicque dies ſecundus, & tertius tranſiit, vt aſperſa fragantia odoris remaneret. Nocte igitur quartâ eandem magiſtram ſuam vocauit, quâ veniente viaticum petit, & accepit. Necdum verò eadem Redempta vel alia diſcipula à lectulo iacentis diſceſſerat, & eece ſubitò in plateâ ante cellulæ eiuſdem oſtium duo chori pſalleotium conſtiterunt; & ſicut ſe dicebant ſexus ex vocibus diſcreuiſſe, pſalmodiæ cantus dicebant viri, & fœminæ reſpondebant. Cúmque ante fores cellulæ exhiberentur cœleſtes exequiæ, ſancta illa anima carne ſoluta eſt. Quâ ad cœlum ductâ, quantò chori pſallentium altius aſcendebant, tantò cœpit pſalmodia leniùs audiri, quouſque & eiuſdem pſalmodiæ ſonitus, & odoris ſuauitas elongata finiretur. Hæc igitur quandiu vixerat in corpore, quis illam haberet in hoore? Indigna cunctis, omnibus deſpecta videbatur. Quis enim ad illam accedere, quis ad illam venire dignaretur? Sed latebat in ſterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipſam corruptibilitatem corporis appello; ſterquilinium, abiectionem paupertatis nomino. Aſſumpta eſt ergo margarita, quæ iacebat in ſterquilinio, & poſita eſt in cœleſtis Regis otoamento. Iam inter ſupernos ciues emicat, iam inter ignitos illos lapides æterni diadematis coruſcat. O vos, qui in hoc mundo vos diuites aut eſſe creditis aut eſtis, conferte, ſi poteſtis, falſas diuitias veſtras veris diuitiis Romulæ. Vos in huius mundi viâ omnia amiſſuri poſſidetis, illa nil quæſiuit in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam ducitis, triſtem mortem timetis: illa triſtem vitam pertulit, ad lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obſequia hominum, illa deſpecta ab hominibus, inuenit ſocios charos Angelorum.

Diſcite ergo, fratres, temporalia cuncta deſpicere, diſcite honorem temporalem contemnere, æternam gloriam amare. Honorate quos pauperes cernitis: & quos foris conſpicitis deſpectos ſeculi, intus arbitrabimini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, vt quandoque dignentur vobiſcum participare, quod habent. Penſate quod ore magiſtri Gentium dicitur: *In hoc tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia veſtræ inopia ſit ſupplementum.* (2. Cor. 8. v. 14.) Penſate quod ipſa per ſe Veritas dicit: *Quandiu feciſtis vni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* (Matth 25. v. 40.) Ad tribuendum ergo pigri cur eſtis, quando hoc quod iacenti in terrâ porrigitis, ſedenti in cœlo datis? Sed hæc omnipotens Deus, qui per me in veſtris auribus loquitur, per ſe iu veſtris mentibus loquatur: qui viuit & regnat cum Patre in vnitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.

GREGORII TAVROMENITANI Ceramei, *De diuite epulone & Lazaro.*

Ex Cod. Emin. Card. Mazar.

F. Francisco Combefis Interprete.

BOna quidem, ac vtilia ſunt attendentibus animum cuncta diuina eloquia; illa tamen præ cæteris mirabilia, ac maioris compendij, quæ animorum componunt mores, atque ad virtutis cupiditatem, ac deſiderium excitant. Idcirco etiam Dominus nunquam admonere ceſſat, quæ nobis è re exiſtant, ac oſtendere, tum quæ conducant ſaluti, tum quæ ad interitum ferant: hortarique ad virtutem, ac à vitio deterrere, atque vtrinque ſalutem nobis præſtruere. Ne enim poſſimus dicere, docuiſſe quidem bona, ſed mala tacuiſſe; eamque ob rem in mala nos incidiſſe, quòd eorum ignorantiâ teneremur; propterea tum quę virtutis erant, tum quæ vitij declarauit, ſecum inuicem contraria ex aduerſo ponens. Quòd autem ita hæc habeant, clarè oſtendet quod hodie ex Euangelio argumentum proponendum eſt; nempe eiuſmodi, vt & diuites, & pauperes quod eſt officij doceat; ac diuites quidem, vt voluptatem, ac reliquam ſæculi deceptionem fugiant, ſufficientiamque, ac humanitatem colant, erudiat; pauperes autem, atque egenos ne paupertatis atrocioribus calamitatibus deſpondeant animum, ſed fortiter cum gratiarum actione ferant, qui ſcilicet benigniſſimâ futurorum bonorum expectatione quod ſit ſolatio habeant. Eſt autem eiuſmodi argumentum, quod diuitis, atque pauperis diuerſam vitæ rationem referat; illius quidem, delitiis obruti huius autem, paupertate compuncti; ac qui ambo pro vitæ ratione condignam mercedem receperint; vti ipſa declarant verba Euangelica, quorum hic tenor.

Homo quidam erat diues, &c. (Luc. 16. v. 19.) Volens Dominus impenſos nos in inuicem, atque amantes, quique lubentes tribuamus; atque vt immiſericordes, quanta eis ſint euentura, erudiat, viciſſimque afflictos doceat quanta ſint felicitate donandi, eorum malorum, quæ hic ſuſtinent, præmio; Diuitem duriſſimi pectoris, omnique humanitatis ſenſu deſtitutum; Pauperemque egeſtate preſſum, ac tolerantiſſimum, ſub parabolæ ſpecie ad virtutis, atque vitij formam perquàm ſapienter nobis delineauit. Ac quidem diuitem abſque nomine aſſumpſit, velut nempe ne dignum quidem qui à Deo nominetur, ſicut etiam per Prophetam ait, *Non ero memor nominum eorum per labia mea.* (Pſal. 15. v. 4.) Et, *Perijt memoria eorum cum ſonitu*: (Pſal. 9. v. 7.) Pauperis autem nominis meminit, quòd ſcilicet iuſtorum nomina deſcribantur in libro vitæ. (Apoc. 17. v. 8.) Quin & Hebræorum ea traditio eſt, fuiſſe quendam Lazarum Hieroſolymis, quo tempore Dominus incarnatus

eſt, qui extremâ paupertate conflictaretur; cu- A
ius etiam Dominus meminit, vt in gratiarum
actionem in aduerſis effuſi, animique toleran-
tis; ac qui longanimis omnem iuſtitiam, ac vir-
Pſal. 127. v. 1. tutem geſſerit. *Beati* enim, inquit, *qui timent*
Dominum. Et, *Memoria eorum manet in ſæcu-*
Prou. 10. v. 17. *lum*. Et, *Memoria iuſti cum laude*. Et, *In me-*
Pſal. 111. v. 7. *moriâ æterna erit iuſtus*.

Ac quidem diues induebatur purpurâ, &
byſſo; cùm alij plures nudi eſſent, ac rigerent,
frigoréque ac gelu defixi eſſent; atque in iis,
pauper ipſe Lazarus ad iniqui illius, nequiſſimi-
que, ac immiſericordis, ſæuique pectoris ho-
minis ianuam proiectus eſſet, ſumque ſummâ an-
guſtiâ nudus ageret. Diues hic, quotidie epu-
labatur ſplendidè, luxurioſéque, ac opiparè,
terræ mariſque prouentibus, ac deliciis, pro
diuitiarum quibus affluebat amplitudine, abu-
tebatur. In his enim omne diuitis verſatur ſtu-
dium, vt pretioſas obtineat veſtes, menſiſque
ac comeſſationibus indulgeat. Lazarus autem,
paupertate morbóque attritus, ad eius erat pro-
tectus ianuam; necdumque egeſtatis, ſed &
ægritudinis damna omnia ſuſtinebat.

v. 21. *Et cupiebat ſaturari de micis quæ cadebant de*
menſa diuitis, & nemo illi dabat: ſed iacebat
multis ſcatens vlceribus, nullo vſquam adhi-
bente ſolatium, ac vel alloquio dignante. Te-
nebatur morbo, ac fame angebatur. E contrà
diues deliciis quotidie fruebatur, comeſſatio-
nibuſque ac ebrietatibus intentus erat. Eiuſ-
modi enim diuitis crudelitas. Nam neque à C
pinguiori fortunâ melior factus eſt, ſed manſit
efferato animo; quinimmò, ferâ etiam omni tru-
culentior. *Sed & canes veniebant, & lingebant*
vlcera eius. Maiori canes miſericordiâ præ di-
uite, ac humaniores apparent. Nam illi qui-
dem, pauperis vlcera, ac vulnera lingebant;
non vt læderent, aut morderent, ſed vt velut
miſerationis ſenſum proderent, ægraque mem-
bra linguâ fouerent, ac vulnerum ſaniem ab-
ſtergerent, ſenſimque dolores lenirent. At diues
omnis exors miſericordiæ, duriſſimique pecto-
ris, ne hilariorem quidem vultum pauperi in-
dulſit; non ſermone impertiit, non vilem pan-
num proiecit, non obolum dedit, non panis exi- D
guum fruſtulum: ſed cuncta ventri ſuo velut
immenſæ capacitatis voragini, faucium infun-
dibulo ingeſſit.

Enimuerò, pauper Lazarus cùm tanta pa-
teretur, inque malis eiuſmodi ageret, non blaſ-
phemum aliquid protulit, non eſt indignatus,
non murmurauit, non delicias diuiti exprobra-
uit; at neque aliquem condemnauit, aut Dei
prouidentiam reprehendit; ſed cum ingenti
philoſophiâ ſuſtinuit. Idcirco etiam Angeli de-
functum ſuſceperunt. Nam ſi murmuri conceſ-
ſiſſet, ac blaſphemiæ, non tali honore habitus
v. 22. eſſet, neque eum Angeli deduxiſſent. *Factum*
eſt enim, inquit, *vt moreretur Mendicus, &*
portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. Tan- E
dem aliquando grandi egeſtatis, morbique ſalo
erutus pauper Lazarus, portum tranquilliſſi-
mum adeptus eſt. His enim qui ſpes habent in
Deo poſitas, quòd humanis emigrarit, à vitæ
laboribus, atque ærumnis tranſitus eſt, vti &
Sap. 3. v. 2. Salomon his verbis docet. *Viſi ſunt oculis inſi-*
pientium mori, & exiſtimata eſt afflictio exitus
illorum: & quod à nobis eſt iter, exterminium.
Illi autem ſunt in pace; & ſpes eorum immorta-

A *litate plena eſt*. Pro laborum enim modo,
conſolatio rependitur: quin & vberior longè
merces quàm pro laborum meritis debeatur.
Ait namque Dominus, *Menſuram coagitatam,* Luc. 6. v. 38
ac ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.
Denique & Lazarus ſanctorum Angelorum ma-
nibus in ſinum Abrahæ deportatus eſt; at quot-
quot pauperes pro inopiâ murmuratores exti-
terint, ac maledici, indignéq; rem tulerint, nedū
iuſtorum gloriam eiuſmodi non conſequentur,
ſed & æternis ſuppliciis mancipandi erunt. Au-
diamus qui aduerſa fortunâ vtimur, ac infelices
ſumus, nec paupertatem ac ęrumnas moleſtè
feramus. *Per multas enim tribulationes, ac* Act. 14. v. 22
tentationes oportet nos intrare in regnum cælo-
B *rum*: qui autem diues eſt, ac in deliciis agit, ęgrè Matth. 19. v. 23.
in illud ingredietur. Niſi enim etiam diuites
ſæculi huius amara, tentationeſque, atque
ęrumnas guſtauerint, diuinæ vitę commercium
nullum habere poſſunt. Beati autem etiam di-
uites, qui in pericula, tentationeſque incide-
rint, atque in iis ærumnis quę humano more
accidunt, patientes extiterint; quique cùm eſu-
riant, atque ſitiant, inque afflictione, ac anguſtiâ
verſentur, in omnibus tamen gratias agunt.
Non enim exactâ ſatis indagine res aſſequimur,
aut Dei iudicia explorata habemus; abundéque
ſufficiat, vt cuncta eum pro eo ac nobis eſt vtile,
adminiſtrare nouerimus. Sin ferre non poſſu-
mus paupertatem, eóque nomine indignamur,
audiamus dicentem Dominum. *Reſpicite vola-* Matth. 6. v. 26.
C *tilia cæli: non ſerunt, neque metunt, & tamen*
Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Scit enim Sal-
uator noſter ac benignus largitor, quod omni-
bus indigeamus, atque ea pro eo ac animæ con-
ducit, ita & tribuit.

Mortuus autem eſt & diues, & ſepultus eſt.
Nullus qui diuiti præiret; nullus qui pompâ,
vti Lazarum, deduceret. Quia enim diues cùm
in humanis eſſet, multos ſatellites famuloſque
habuerat, vbi ad finem venit, nudus omnibus
deſertuſq; repertus eſt: quin & poſt breues illas
delicias (breuis enim pręſens hęc vita tota
quanta eſt vt cum futurâ comparetur) ad æter-
na ſupplicia deuectus eſt. Attendite autem quâ
D ratione in diuite ſepultura ſit poſita, quemad-
modum ait Dauid, *Et ſepulchra eorum domus* Pſal. 48. v. 11.
in æternum. Inhumanis enim, crudeliſſimiſque
diuitibus mors eſt liberatio à corpore; quòd nēpe
à deliciis ad cruciatum, à claritate ad infamiam,
à luce ad tenebras abeant. Idcirco ait, *Et ſepul-*
tus eſt, id nempe ſignificans, eius animam infi-
mo loco, ac tenebroſu eſſe ſedes adeptam. quin
& cùm vita ſuperſtes eſſet, tanquam in monu-
mento, in corpore defoſſam habebat animam,
qui ſepulchri inſtar corpus circunferret. Idcirco
etiam ait beatus Dauid: *Ne timueris cùm diues* Pſal. 48. v. 17.
factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit
gloria domus eius: quia cùm interierit non ſumet
omnia, nec deſcendet cum eo gloria eius. Etenim
E cuncta hîc derelinquit, eóque nudus diſcedens
traditur ſupplicio. *Mortuus eſt & diues, & ſe-*
pultus eſt. Mendicus quidem mortuus dicitur,
velut qui erroris tempus expleuerit, ac vitam
ſpiritalem carnali commutarit: at diues, incre-
dulitate mortuus, ſepultuſque eſt.

Et cùm eſſet in inferno, eleuans oculos ſuos, v. 23.
&c. Lazarus quidem ſupremam celſitatem
petiit; at diues, imam voraginem. Non autem
Lazarus vidit diuitem: nam qui ſunt in lumine,

non eos vident qui exiſtunt in tenebris; ſed
diues Lazarum cernit in ſinu Abrahæ poſitum,
vt inde magis torqueatur. Inops itaque conſilij
diues, ac cùm dirè cruciaretur, ſupplicationem
v. 24. Abrahæ porrigit, dicens: *Pater Abraham, mi-
ſerere mei, &c.* Verba ſunt, quæ ad miſeran-
dum Abrahæ animum poſſint pertrahere: at ne
ſic quidem commodi aliquid inuenit: importu-
na namque obſecratio. Illud autem *clamans*,
tum propter chaos intermedium dixit, tum
propter dolorem. *Miſerere mei, & mitte La-
zarum*; nempe illum pauperem, quem & prius
abhorrebam, ac neque micis è menſâ ſublatis
impertiebam; huius ſcilicet munere indigeo.
Videte quæſo, vt eum cruciatus ad moderatio-
nem redegerit: vt afflictio caſtigauerit. Cùm
prope eſſet, ſpretum tranſibat, nunc que longè
poſitum vocat; ac quem ſæpius ingredientem,
ac egredientem ne videbat quidem, hunc pro-
cul exiſtentem perſpicuè cernit. *Miſerere mei, &
mitte Lazarum.* Modò quæris miſericordiam,
cùm miſericordiæ tempus præterit? Nonne
Iac. 2. v. 13. audiſti Dominum dicentem, *Iudicium ſine mi-
ſericordiâ ei eſt, qui non fecit miſericordiam?*
Nunc pœnitet, cùm non eſt pœnitentia? Nulla
in inferno confeſſio eſt; nulla miſeratio. *In in-
Pſal. 6. v. 6. ferno* enim, inquit, *quis confitebitur?* Cruciatur
diuitis lingua, per quam voluptatem capiebat.
Guttam aquæ quærit, eo quòd ſitienti frigidæ
calicem non tribuerit. Apta hæc, æquaque
retributio, ignis ille, ac quæ in inferno eſt crucia-
tio: lingua ardoribus exuſta exiguam ſtillam
ſolatij causâ deſiderans: tibiarum loco, ac or-
ganorum, gemitus; pro ebrietate nullis caſtiga-
tâ modis, guttæ cupiditas; pro luxuriæ plenis
ſpectaculis, altæ tenebræ; pro vigili ſemper cu-
piditate, vermis qui non dormit.

v. 25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare quia
recepiſti bona tua in vitâ tuâ, &c.* Attendamus
Patriarchæ benignitatem. Non dixit illi, Inhu-
mane, crudeliſque non erubeſcis? non te pu-
det? nunc miſericordiæ recordaris, ac conſola-
tionis? Nihil eiuſmodi locutus eſt iuſtus Abra-
ham, ſed filium nominat. Ait namque ſapiens,
Animam humiliatam turbare ne adieceris:
ſufficit illi eius pœna. Idcirco & Abraham,
Fili, inquit, *recordare*, quòd tu quidem bona
tua receperis; ille autem, mala. Non dixit,
bona; ſed, *bona tua*: hoc eſt, quæ arbitratus es
bona: quippe is ſæculi voluptatibus bona de-
finiebat; quomodo etiamnum plures loquun-
tur, Multa bona habuimus. *Et Lazarus ſimili-
ter mala.* Non dixit, Mala ſua, vti illic dixerat,
Bona tua; ſed ſimpliciter, *Mala*, id eſt, quæ
tuo iudicio videntur mala. Non dixit, Accepi-
ſti; ſed, *recepiſti*: hoc eſt, tametſi boni aliquid
feceris, ac merces debita erat, illam omnem in
mundo recepiſti. Lazarus quoque ſi quid mali
patrauerat, cuncta recepit, paupertate, fame,
ac malis extremis conflictatus. At ecce ambo
huc nudi veniſtis; Lazarus, peccatis? tu,
iuſtitiâ nudus. Idcirco etiam *hic conſolatur, tu
verò cruciaris.* Fieri ergo non poteſt, vt qui
ſemel damnatus eſt, vel exiguum quid ſolatij, ac
refrigerij conſequatur.

v. 26. *Ad hæc omnia inter nos, & vos hiatus magnus
firmatus eſt, &c. Ad hæc omnia*, inquit, quæ dixit
(quòd nempe vtrunque finis conſentaneus ex-
ceperit; te quidem, Diues, tribulatio, & an-
guſtia; Lazarum autem remiſſio, ac bonorum
A beata poſſeſſio) impedimentum ingens ſupe-
rat. Neque enim hiatus ſimpliciter nos inter,
voſque interiacet, ſed *magnus.* Sicut enim vi-
tium inter, ac virtutem multum refert; pror-
ſuſque diſtant eorum voluntates qui virtute
defunguntur, ac qui vitium colunt; ſic & man-
ſiones procul diſſitæ ſunt, ſingulis nempe re-
cipientibus quod è vitæ ratione, ac voluntati
congruum exiſtit. Quòd ſic diſtant, commer-
cium nullum permittit. *Hiatus enim magnus*,
inquit, *firmatus eſt inter nos ac vos*; inter eos
ſcilicet qui virtute præditi ſunt, ac vitio dedi-
tos; cùm illi refrigerium, ac beatas illas ſedes
adepti ſint; iſti, ſupplicio ſint damnati. Adeo-
B que magnus hiatus eſt, ac vorago, vt nec vllus
qui hîc ſteterit, ad vos poſſit tranſire, neque
inde huc tranſmeare liberum ſit. A princi-
pio namque vniformis hominum vita fuit; hoc
eſt, in ſolo conſiſtens bono, & vt nihil illi cum
malo eſſet commercij. Huius porrò, Dei quo-
que primum mandatum fidem facit, quòd Ada-
mo de omni ligno quod erat in paradiſo veſci
permitteret, ab eo autem arceret, ac eius pro-
hiberet eſum, cuius natura contrariis commixta
eſſet; malo ſcilicet contemperato bono; indi-
ctâ mortis pœnâ illi, qui præuaricator foret.
Cùm itaque homo ſponte ſuâ concretam con-
trariis vitam, ei, quæ deteriori incommixta
erat, præoptaſſet, non eum Deus incorrectum
C dimiſit; verum cùm mors tranſgreſſorem ſecuta
ſit, vitam quoque dupliciter diuidit; nempe in
hanc carnalem, atque futuram; non quidem
æqualibus modis, ſed vt præſens vita breuiſſimo
quodam tempore definita ſit, futura autem pro-
tendatur in ſempiternum. Liberam itaque
Deus (quæ eius clementia!) facultatem fecit,
in quâ quis harum, alterutrum, bonum nempe,
ac malum, nanciſci velit; num in breui, ac tem-
poraneâ vitâ, an in illa quæ immortalis, ac ſem-
piterna exiſtit. Cùm autem æquiuocè dicantur
bonum pariter, malumque, ac vtrunque in ſpi-
rituale, ac quod ſenſui ſubiectum eſt, diuidatur;
atque alij quidem bona ſenſibilia, dulciáque
anteponant, alij verò ea duntaxat quæ in ani-
D mo exiſtunt bona eſſe, ac vocari credant; ij
quidem quibus inſipiens ratio, ac eiuſmodi, vt
quod potioris eſt non intelligant, ingluuie
ducti in carnali vitâ, eam boni portionem quæ
naturæ debita eſt, præmaturè liguriunt, ni-
hilque reponunt in futuram vitam; at qui per-
ſpicaci mente, ac prudenter vitam inſtituunt,
aguntque, per ea quæ ſenſui moleſtiam faciunt
diuexati, atque afflicti, quod bonum eſt in fu-
turo æuo reponunt; adeoque beata illis requies
ſempiternæ vitæ modis coæquatur. Hic ergo
ille hiatus eſt, quem non terra dehiſcens faciat,
ſed vitæ iudicium per contrarias ſciſſum volun-
tates. Qui enim ſemel in hac vitâ voluptatem
E elegerit, nec demens conſilium pœnitentiâ cu-
rauerit, inacceſſam ſibi poſt hac Angelorum
regionem facit; qui nempe inſuperabilem hunc
limitem velut hians, ac impermeabile aduerſus
ſe barathrum foderit.

Et ait: Rogo ergo te pater, vt mittas eum in v. 27.
domum patris mei, &c. Videte fratres mei, quo-
modo Diues ex cruciatu in humanitatis ſenſum
deuenerit; ac qui prius iacentem, ac fame con-
fectum ad ianuam Lazarum contemnebat, om-
nes nunc alios curet, petatque ex mortuis re-
ducem Lazarum in domum patris mitti, vt eum

cornnâ donatum, claritate auctum, ſannmque videant, qni inglorium, ægrumque aſpexerant; qui fuerant paupertatis teſtes, iimet gloriæ ſpectatores fiant. Quid igitur Abraham? *Habent Moſen, & Prophetas*; ita ſcilicer illorum libros, ac doctrinam vocans. Non tu ſic, Diues, fratres curas, ac qui condidit Deus. Innumerabiles enim eis magiſtros præfecit. Et Diues, *Non Pater*, inqnit. Quia enim ipſe cùm audiret Scripturas incredulus fuerat, ac fabularum loco quæ in illis dicuntur habuerat, perinde affectum iri fratres exiſtimauit; exque ſeipſo iudicans, fore aiebat vt non audirent Scripturas, vti nec ipſe audierat. *Sed ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.* Tales modò ſunt, qui dicunt, quis ea vidit quæ in inferno exiſtunt? B Quis inde rediens nobis annuntiauit? Verùm hi Abraham audiant, Si Scripturas non audimus, neque iis qui ex inferno redierint credemus. Idque Iudæi palam effecerunt, qui quòd Scripturas non audierant, nec cùm mortuos ſuſcitatos vidiſſent, crediderunt, ſed & Lazarum interficere conati ſunt: ac, quo tempore cruci affixus eſt Dominus cùm multi ſurrexiſſent à mortuis, Iudæi tamen ſæuiùs in Apoſtolos irruerunt. Quòd ſi ea res ad fidem nobis commoda eſſet, eam quoque non ratò Dominus præſtitiſſet. Nunc verò nihil ita conducit, ac C Scripturarum diligens ſcrutatio, atque examen. Mortuos autem ſuſcitare, diabolus commentus eſt, ac per eos inſipientes deluſit, ſuâ dignam nequitiâ de inferno doctrinam diſſeminans. At cùm Scripturæ ſanè examinantur, nihil eiuſmodi commentari poteſt. Sunt enim Scripturę lucerna, luxque, eâque conſpicuâ proditur fur, ac inuenitur.

Fugiamus itaque fratres mei, mores diuitis, A illiuſque inhumanitatem odio habeamus; Lazari verò philoſophiam, ac patientiam æmulemur. Idcirco enim prædicta ſunt, ne eadem nobis atque diuiti accidant. Nam ſi punire voluiſſet, non iſta prædixiſſet: quia verò punire nō vult, ideo prędicit, quò prædictione caſtigati, ipſam reipsâ pœnam euitemus. Sobrij ergo ſimus, chariſſimi, ac quandiu eſt pœnitentię tempus, peccata eluamus; nec latam, ac ſpatioſam vitij viam, anguſtæ ac arctæ virtutum ſemitæ præferamus. Quanquam enim lata eſt, laxáque vitij via; deſinit tamen in arctum finem, quæ nimirum in interitum animæ ferat, ac futuri æui pœnis inferat. E contrà verò arcta virtutis viâ, in latum ducit, atque deſinit, multam B deinceps requiem prębens. Ne ergo nos initia decipiant. Quid enim tandem prodeſt, vt ad breue tempus latam ambulantes viam, in interitum præcipites agamur; ac cùm in ſomnis, vt ſic dicam, voluptatem guſtauerimus, æternis cruciatibus damnemur? Quod enim inſomnium ad veritatem, hoc præſens vita eſt ad futuram. Quin vtriuſque ſpectantes fines, virtutem amplectamur. Vel ſi in aduerſam fortunam illius causâ incidendum ſit, ne deficiamus; ſed ſtrenuè, futurorum bonorum ſpe roborati, cuncta perferamus; certò perſuaſi, eam ob cauſam C Deum ſinere vt incidamus in tentationes, quo inde depurgati, omnique deterſi vitio, puram ac incommixtam bonorum retributionem conſequamur. Si ergo eius volumus compotes effici, vitam laboribus arduam, dutamque eligamus, nec tentationum causâ indigoemur, ac diuinam opem in nos attrahamus, ac in ſinu Abrahæ requiem aſſequamur: In Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſæcula, Amen.

FERIA VI· POST DOMINICAM II· QVADRAGESIMÆ·

MATTH. XXI.

IN illo tempore: Dixit Ieſus diſcipulis ſuis, & turbis Iudæorum pa-
a Dominus ſabaoth b Commonitionem ſcilicet tere promiſſionis.
rabolam hanc: Homo erat [a] paterfamilias, qui plantauit [b] vineam, &
c Murum verbi, vel Angelorum cuſtodiam, vel bellicoſor[illegible]m virorum, vt Dauid & Ma habæorum. d Impoſuit ei tormenta legalia, per quæ cogeret [illegible] ad benè viuendum. e Templum.
[c] ſepem circundedit ei, & fodit in eâ [d] torcular, & ædificauit [e] turrim,
f Qui ſupra operati in vineâ. g Non mutando locum, ſed operandi relinquens liberum arbitrium.
& locauit eam [f] agricolis, & [g] peregrè profectus eſt. Cùm autem
h Moyſen & Aaron leg[illegible] ſeros. i Qui ſe malè colebant k Vt inquirerent fructum legis.
tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos [h] ſuos ad [i] agricolas, vt [k] accipe-
l Legis cuſtodum m Vt Ieremiam
rent fructus eius. Et agricolæ apprehenſis [l] ſeruis eius, alium [m] ceciderunt, alium
n Vt Iſaiam. o Vt Zachariam quem occiderunt inter templum & altare. p Prophetarum choros
[n] occiderunt, alium verò [o] lapidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos [p] plures priori-
q Adhuc locum dat pœnitentiæ
bus, & fecerunt illis ſimiliter. [q] Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens:
r Non de ign[illegible]rantiâ, ſed ſe[illegible] per ambigere dicitur Deus, vt libera voluntas homini reſeruetur
Verebuntur [r] forſitan filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius.
s Quia extra portam paſſus eſt, vel p[illegible] à conſilibus incredulorum repulſus, deinde crucifi[illegible]g[illegible]tur. t Iudicauerit.
Et apprehenſum eum [s] eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cùm ergo [t] venerit dominus vineæ, [u] quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos malè perdet,
u Non ignorans quæri[illegible], ſed vt ſuâ reſponſio[illegible] e[illegible] condemnet

x Eccleſiam de alienationibus eliget. y Verbi vel facti, pro competenti temporis.
& [x] vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddant ei [y] fructum temporibus ſuis.
z Propter ſuas traditiones.
Dicit illis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem [z] reprobauerunt
a Duos populos in ſe vno condens. b Non humanis viribus, ſed Dei potentiâ.
ædificantes, hic factus eſt in [a] caput anguli? à [b] Domino factum eſt iſtud, & eſt
d Concludendo ex veſtrâ conceſſione & propheticâ auctoritate. e Iudæis. f Sacra Scriptura. ¶ Vt non ſitis quod eſſe præſumebatis.
mirabile in oculis noſtris. [d] Ideo dico vobis, quia auferetur à [e] vobis [f] regnum Dei,
g Gentilibus h Opera.
& dabitur [g] genti facienti [h] fructus eius. Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum. Et cùm audiſſent Principes
i Illas parabolas.
Sacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt, quòd de ipſis [i] diceret: & quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam ſicut Prophetam eum habebant.

MARC. XII.

ET cœpit illis in parabolis loqui. Vineam paſtinauit homo, & circumdedit ſepem, & fodit lacum, & ædificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus eſt. Et miſit ad agricolas in tempore ſeruum, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. Qui apprehenſum eum ceciderunt, & dimiſerunt vacuum. Et iterum miſit ad illos alium ſeruum: & illum in capite vulnerauerunt, & contumeliis affecerunt. Et rurſum alium miſit, & illum occiderunt: Et plures alios: quoſdam cædentes, alios verò occidentes. Adhuc ergo vnum habens filium cariſſimum, & illum miſit ad eos nouiſſimum, dicens: Quia reuerebuntur, filium meum. Coloni autem dixerunt ad inuicem, Hic eſt heres: venite, occidamus eum: & noſtra erit hereditas: Et apprehendentes eum, occiderunt, & eiecerunt extra vineam.

Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & perdet colonos: & dabit vineam aliis. Nec Scripturam hanc legiſtis? Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris. Et quærebant eum tenere; & timuerunt turbam, cognouerunt enim quoniam ad eos parabolam hanc dixerit.

LVC. XX.

COepit autem dicere ad plebem parabolam hanc. Homo quidam plantauit vineam, & locauit eam colonis, & ipſe peregrè fuit multis temporibus. Et in tempore miſit ad cultores ſeruum, vt de fructu vineæ darent illi. Qui cæſum dimiſerunt eum inanem. Et addidit alterum ſeruum mittere. Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumeliâ, dimiſerunt inanem. Et addidit tertium mittere: qui, & illum vulnerantes eiecerunt. Dixit autem dominus vineæ. Quid faciam? mittam filium meum dilectum: forſitan, cùm hunc viderint, verebuntur. Quem cùm vidiſſent coloni, cogitauerunt intra ſe, dicentes, Hic eſt heres, occidamus illum, vt noſtra fiat hereditas. Et eiectum illum extra vineam, occiderunt.

Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? veniet, & perdet colonos iſtos, & dabit vineam aliis. Quo audito, dixerunt, Abſit. Ille autem aſpiciens eos ait. Quid eſt ergo hoc, quod ſcriptum eſt: Lapidem, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? Omnis, qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum. Et quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ mittere in illum manus illâ horâ: & timuerunt populum: cognouerunt enim quòd ad ipſos dixerit ſimilitudinem hanc.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Matth. 21. v. 33. Iſai. 5. v. 7. VINEAM. De quâ Iſaias, *Vinea Domini Sabaoth, &c.*

Foſſio timoris ſymbolum. *Fodit.* In foſſione timor notatur, quia præcepta illa legalia non amore, ſed timore ſeruabant.

v. 34. *Tempus fruct.* Benè tempus fructuum, non fructus: quia nullus fuit in illo cõtumaci populo.

v. 37. *Nouiſſimè.* Vide patrisfamilias patientiam qui expectat ad pœnitentiam.

v. 38. *Verebuntur.* Quaſi dicat, Faciam quod meum eſt, ipſi videant quod ſuum eſt.

Hic eſt heres. Patet Principes Sacerdotum non per ignorantiam, ſed per inuidiam occidiſſe Ieſum, cùm ſcirent eum eſſe, cui dicitur,
Pſal. 2. v. 8. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem*
Ioan. 11. v. 48. *tuam.* vnde & conſulentes ſibi aiebant, *Si dimittimus eum ſic, &c.*

Habebimus hereditatem. Hereditas Chriſti, quam reſurgens poſſedit, Eccleſia eſt, quam moliebantur præripere Iudæi: dum fide eius extinctâ, iuſtitiam, quæ ex lege eſt, Gentibus perſuadere conabantur. Chriſti hereditas Eccleſia, quam Iudæi voluerunt præripere. Rom. 10. v. 3.

Eiecerunt extra vineam. MARCVS mutat hunc ordinem, dicens: *Occiderunt, & eiecerunt extra vineam*, quaſi vile cadauer. In quo notat pertinaciam, quia occiſo Domino, & reſuſcitato, à ſuis finibus eum excluſerunt, Gentibus miſerunt. Mar. 12. v. 8. Iudæorum pertinacia, vt & ſuſcitatũ Chriſtum repulerint.

Quid faciet agricolis. HIERON. Alij videntes contra ſe dictum, dixerunt ſecundum Lucam, *Abſit*, cùm etiam ſecundum Marcum Dominus à ſe dixiſſet: *Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit agricolis alijs, &c.* v. 40. Luc. 20. v. 16. Mar. 12. v. 9.

Myſtice. Cuique vinea locatur colenda, cùm myſterium baptiſmi datur, quod operando exerceat. Mittitur ſeruus vnus, & alter, cùm Lex, Pſalmus, Propheta legitur, quorum monitu benè operetur. Sed nullus cæditur, eiicitur, Moralis expoſitio.

cùm ſermo contemnitur, vel (quod peius eſt) blaſphematur. Heredem quantum ad ſe occidit, *qui Filium Dei conculcauerit, & ſpiritus gratiæ contumeliam fecerit.* Perdito malo, vinea alij datur, cum donum gratiæ quod ſuperbus perdit, humilis accipit. *Hebr. 10. v. 28.*

v. 42. *Lapidem quem.* Quod vinea alijs locabitur, affirmat prophetico exemplo.

Lapidem. Id eſt, Chriſtum, cuius fidem, & iuſtitiam contempſerunt.

Ædificantes. Qui de ſubditâ plebe quaſi Deo domum ſtruere videbantur.

v. 44. *Et qui ceciderit.* Qui credit, & tamen peccat, cadit ſuper illum lapidem, & non conteritur: ſed confringitur, quia per patientiam ad ſalutem reſeruatur: ſed cui lapis irruit, id eſt, qui negat, penitùs conteritur, vt nec teſta remaneat. Vel cadit ſuper eum qui modò contemnit, & iniurijs afficit, needum penitùs interiit, ſed quaſſatur vt non ambulet rectus. Cadit ſuper illum lapis, quando veniens in iudicio opprimit, cùm dicit: *Ite in ignem æternum.* [Cadere ſuper lapidē, quodque lapis ſuper cadet.] *Matth. 25. v. 41.*

v. 46. *Et quærentes.* Quaſi mentientem interficere quærunt, in quo vera probantur, quæ dixerat: Ipſe eſt enim heres: illi praui coloni, qui ſolo humano terrore retardantur, donec veniret hora eius.

Myſticè. Principes, & Scribæ quærunt manum mittere in Ieſum, nec audent timore, cùm quilibet ſolo nomine frater, fidei, & pacis veritatem (quam non diligit) propter bonos cohabitantes vel erubeſcit, vel timet impugnare: qui tamen (ſicut de ſtultiſſimâ auium ſtruthione Dominus ait) *cùm tempus venerit, in altum alas erigit*, quia perſequendo Eccleſiam, quaſi Deum cruci addicere, & oſtentui gaudebit habere. *Iob 39. v. 18.*

CATENA AVREA

in idem Euang.

Matth. 21. v. 33. **A***Liam parabolam audite. Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam, &c.*

Hom. 69. in Matth. parũ a princip. CHRYS. in hom. Poſt priorem parabolam, aliam ponit: vt oſtendat eorum accuſationem eſſe maiorem, & veniâ indignam. vnde dicitur, *Aliam parabolam audite. Homo erat, &c.*

Tract. 19. in Matth parum a princip. ORIG. Homo paterfamilias Deus eſt, qui dicitur homo in quibuſdam parabolis, ſicut ſi pater cum paruulo filio ſuo loquatur infantilia, vt deſcendat ad verba filij ſui, & inſtruat eum.

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS ſuper Matth. Homo autem dicitur nomine, non naturâ: ſimilitudine, non veritate. Præſcius enim Filius, quia propter appellationem humani nominis quaſi homo purus fuerit blaſphemandus, etiam Deum Patrem inuiſibilem, hominem appellauit, qui Angelorum, & hominum naturâ Dominus eſt, beneuolentiâ Pater.

Super illud: Homo erat paterfam. HIERON. Plantauit autem vineam, de quâ Eſaias loquitur, *Vinea Domini Sabaoth, domus Iſraël eſt.* Sequitur: *Et ſepem circumdedit ei.* Vel murum vrbis, vel Angelorum auxilia.

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS. ſuper Matth. Vel per ſepem intellige cuſtodiam Patrum iuſtorum, qui tanquam murus facti ſunt populo Iſraël.

Tract. 19. in Matth. ORIG. Vel cuſtodia Dei fuit ſepes ipſius, torcular autem locus libationum. de quo ſequitur, *Et fodit in eâ torcular.*

HIER. Altare ſcilicet; aut torcularia illa quorum titulo tres Pſalmi prænotantur, octauus, octogeſimus, octogeſimus tertius; ſcilicet Martyres. *Super illud: qui plantauit vineam.*

HILAR. Vel Prophetas quaſi quædam torcularia aptauit, in quos muſti modo quædam vbertas Spiritus ſancti feruentis influeret. *Can. 22. in Matth.*

CHRYS. ſuper Matth. Vel torcular eſt verbum Dei, quod cruciat hominem contradicente carnis naturâ. *Hom 40. in opere imperf.*

Et ædificauit turrim. HIERON. Id eſt, templum, de quo dicitur per Michæam, *Et tu turris nebuloſa filia Sion.* *Vbi ſupra.*

HILAR. Vel in turre eminentiam legis extruxit, quæ & in cœlum ex ſolo egreſſa proueheret, & ex quâ ſpeculari poſſet Chriſti aduentus. *Can. 22. in Matth.*

Sequitur, *Et locauit eam agricolis.* CHRYS. ſuper Matth. Quando ſcilicet per legem conſtituti ſunt Sacerdotes & Leuitæ, & procurationem regendi populum ſuſceperunt. Sicut autem colonus, quamuis de ſuo munere obtulerit Domino, non ſic eum placat, ſicut ſi de vineâ eius reditus ei obtulerit: ſic & Sacerdos non tantùm propter ſuam iuſtitiam placet Deo, quomodo ſi populum Dei in ſanctitate docuerit: quoniam ipſius iuſtitia vna eſt, populi autem multiplex. *Hom. 40 in opere imperf.* [Sacerdos magis Deũ placat ſuæ plebis iuſtitiâ, quàm ſua.]

Sequitur, *Et peregrè profectus* HIERON. Non loci mutatione (nec enim Deus alicubi abeſſe poteſt quo complentur omnia) ſed abire videtur à vineâ, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat. *Super hoc verbum.*

CHRYS. in hom. Vel peregrè profectus eſt, cùm longanimitatem habuit, non ſemper eorum peccatis pœnas inducens. *Hom. 69. in Matth.*

ORIG. Vel quia Dominus qui fuerat cum illis in nube diei, & in columnâ ignis per noctem, nequaquam poſtea ſimiliter apparuit illis. In Eſaiâ ergo Iudaicus populus vinea nominatur; & comminatio patrisfamiliàs contra vineam fit. In Euangelio autem vinea non culpatur, ſed eius coloni. Sed fortè in Euangelio vinea eſt regnum Dei, id eſt, doctrina quæ Scripturis inſerta eſt ſanctis: vita autem irreprehenſibilis hominum eſt vineæ fructus. Litera autem Scripturæ eſt vineæ ſepes circumpoſita, vt non videantur ab his qui foris ſunt, fructus qui ſunt in abſconſo: profunditas autem eloquiorum Dei, eſt vineæ torcular: in quod qui profecerunt da eloquiis D i, infundunt ſtudia ſua quaſi fructus. Turris autem ædificata, eſt verbum de ipſo Deo, & de diſpenſationibus Chriſti. Hanc vineam tradidit colonis, id eſt, populo ante nos, tam Sacerdotibus quàm laïcis. Et peregrè profectus eſt ad ſuam profectionem, dans occaſionem colonis. Appropinquat autem tempus fructuum: & ſecundum vnumquenque, & generaliter populo vniuerſo. Primum enim vitæ tempus eſt ſecundum infantiam: & tunc nihil vinea oſtendit, niſi tantum habens in ſe vitalem virtutem: cùm autem cœperit poſſe loqui, tempus eſt generationis. Quantum autem proficit anima pueri, tantùm & vinea, id eſt, verbum Dei: & poſt profectum, vinea operatur fructum maturum charitatis, & gaudij, & pacis, & huiuſmodi. Sed & populo qui acceperunt legem per Moyſen tempus fructuum appropinquat aliquando. vnde ſequitur, *Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, &c.* *Tract 19. in Matth.* [Allegorica expoſitio.]

Hoc in loco.

RABBA. Bene tempus fructuum poſuit, non prouentuum : nullus enim eſt fructus populi contumacis.

Hom. 69. in Matth.

CHRYS. in hom. Seruos dicit Prophetas, qui offerunt quaſi Sacerdotes Domini populi fructus, & obedientiæ oſtenſionem per opera. Hi autem non ſolùm malitiâ vſi ſunt in non dando fructum, ſed etiam in indignando ad eos qui venerunt, & ſanguine manus impleuerunt. vnde ſequitur, *Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, &c.*

Super illud: Cùm autem tempus fructuum

HIERON. Ceciderunt quidem, vt Hieremiam : occiderunt, vt Eſaiam : lapidauerunt, vt Nabot, & Zachariam, quem interfecerunt inter templum & altare.

Hom. 40. in opere imperf.

B CHRYS. Super Matth. Per ſingulos autem gradus Iudaïcæ maliriæ Dei miſericordia addebatur, & per ſingulos gradus diuinæ miſericordiæ malitiæ Iudæorum creſcebant : & ſic contra Dei clementiam malignitas humana certabat. vnde ſequitur : *Iterum miſit alios ſeruos, &c.*

Can. 22. parum à princ.

HILAR. Miſſi autem plures prioribus, illud tempus deſignat, quo poſt ſingulorum Prophetarum prædicationem, plurimus ſimul numerus prophetantium emiſſus eſt.

In hoc loco.

RABA. Vel primi ſeruí qui miſſi ſunt, ipſe legiſer Moyſes intelligitur, & Aaron primus Sacerdos Dei : quos cæſos flagello linguæ, vacuos emiſerunt : alios autem ſeruos, Prophetarum choros intellige. C

Cant. 22. vbi ſupra.

HILAR. In filio autem ad vltimum miſſo, Domini noſtri aduentus ſignificatur. Sequitur enim : *Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum.*

Hom. 69. in Matth.

CHRYS. In hom. Quare autem non confeſtim miſit? Vt ex his quæ ad alios fecerant, ſeipſos accuſarent, & furorem dimittentes, verecundarentur propter filium aduenientem. vnde ſequitur ; *Verebuntur forſitan filium meum.*

Hom. 40. operis imperf.

CHRYS. Hunc autem miſit, non quaſi ad obnoxios pœnæ ſententiam baiulantem, ſed pœnitentiç veniam : miſit eos confundere, non punire.

Super illud: Nouiſſimè autem.

HIER. Quòd autem dicit, *Verebuntur fortè filium meum*, non de ignorantiâ venit. Quid enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus intelligitur? Sed ſemper ambigere Deus dicitur, vt libera voluntas homini reſeruetur. D

Hom. 69. in Matth.

CHRYS. In hom. Vel hoc dicit annuntians quid fieri debebat ; quoniam oportebat eos verecundari. Per hoc enim vult oſtendere peccatum eorum magnũ, & omni excuſatione priuatũ.

Tract. 19. in Matth.

ORIG. Vel illud quod ait, *Verebuntur fortè filium meum*, videtur impletum in illis Iudæis, qui intelligentes Chriſtum, crediderunt in eum. Hoc autem quod ſequitur, *Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra ſe, Hic eſt hæres, venite, occidamus eum*, in illis impletum eſt, qui videntes Chriſtum, & cognoſcentes Filium Dei, nihilominus crucifixerunt eum. E

Super illud: Nouiſſimè miſit.

HIERON. Interrogemus Arrium & Eunomium. Ecce, Pater dicitur ignorare : quicquid pro Patre reſponderint, hoc intelligant de Filio, qui ſe dicit ignorare conſummationis diem.

Hom. 40. in opere imperf.

CHRYS. Super Matth. Dicunt autem quidam, quia poſt incarnationem dictus eſt Chriſtus Filius ex baptiſmo, ſicut cæteri Sancti : quos ex hoc loco conuincit Dominus, vbi dicitur, *Mittam Filium meum.* Quando ergo adhuc cogitabat ad tranſmittendum Filium poſt Prophetas, A iam Filius erat. Deinde ſi eo modo dicitur Filius ſicut omnes Sancti ad quos factum eſt verbum Dei, debuit & Prophetas dicere filios, ſicut & Chriſtum : aut & Chriſtum ſeruum dicere, ſicut & cæteros Prophetas.

In hoc loco.

RABAN. Per hoc autem quod dicunt, *Hic eſt hæres* : manifeſtè Dominus probat Iudæorum principes, non per ignorantiam, ſed per inuidiam Dei Filium crucifixiſſe. Intellexerunt enim eum eſſe illum, cui Pater per Prophetam dicit, *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam.* Hæreditas quippe Filio ſancta Eccleſia data eſt : quam non moriens Pater illi reliquit, ſed ipſe ſuâ morte mirabiliter acquiſiuit.

Hom. 40. in opere imperf.

CHRYS. Super Matth. Tamen poſtquam introiuit in templum, & vendentes animalia, quæ ad ſacrificium pertinebant, foras eiecit : tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere. vnde dicunt, *Venite, occidamus eum.* Dicebant enim intra ſe, Neceſſe eſt vt populus per iſtum dimittat conſuetudinem hoſtiarum, quæ ad noſtrum pertinent lucrum : & acquieſcat offerre ſacrificium iuſtitiæ, quod ad gloriam pertineat Dei : & ſic iam non erit populus iſte poſſeſſio noſtra, ſed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non eſt qui iuſtitiæ fructum à populo quærat, ſemper durabit conſuetudo offerendarum hoſtiarum : & ſic populus iſte erit noſtra poſſeſſio. & hoc eſt quod ſequitur, *Et noſtra erit hæreditas.* Hæc eſt cogitatio communis omnium Sacerdotum carnalium, qui non ſunt ſoliciti quomodò viuat populus ſine peccato, ſed aſpiciunt quid in Eccleſiâ offeratur : & hoc æſtimant ſacerdotij ſui lucrum.

Super illud: Hic eſt hæres.

RABA. Vel hæreditatem occiſo eo præripere moliebantur Iudæi, cùm fidem, quæ per eum eſt, extinguere, & ſuam magis, quæ ex lege eſt, iuſtitiam præferre, ac Gentibus imbuendis conabantur inſerere. Sequitur, *Et apprehenſum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt.*

Can. 22 inter princ. & med.

HILA. Chriſtus enim extra Hieruſalem tanquam extra vineam in ſententiam damnationis abiectus eſt

Tract. 19 in Matth. à med.

ORIG. Vel quod dicit, *Eiecerunt extra vineam*, tale mihi videtur : Quantum ad ſe, alienum eum eſſe iudicauerunt à vineâ, & colonis. Sequitur, *Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?*

Super illud: Cùm venerit.

HIER. Interrogat quidem eos Dominus, non quòd ignoret quid reſponſuri ſint, ſed vt propriâ reſponſione damnentur. Sequitur, *Aiunt illi, Malos malè perdet, &c.*

Hom 40. in opere imp.

CHRYS. Super Matth. Quòd autem verum reſponderunt, non eſt illorum qui iuſtè iudicauerunt, ſed ipſius cauſæ : veritas enim ipſis violentiam fecit.

Tract 19. in Matth.

ORIG. Sicut enim Caiphas, ſic & iſti non ex ſe prophetauerunt contra ſe, quoniam tollenda ab eis erant eloquia Dei, & danda Gentibus, fructum in tempore daturis : Vel Dominus, quem occiderunt, ſtatim venit reſurgens à mortuis : & malos quidem colonos malè perdit, aliis autem colonis (id eſt Apoſtolis) vineam ſuam conſignauit ; id eſt, eis qui ex Iudaico populo crediderunt.

Lib. 2. c. 70. à med. t. 4.

AUG. De con. Euang. Marcus autem hoc non ab ipſis reſponſum eſſe commemorat, ſed Dominum conſequenter locutum, poſt interrogationem ſuam ipſum ſibi quodammodò reſpondiſſe. Sed facilè poteſt intelligi, vel illorum

vocem ita ſubiectam, vt non interponeretur, *illi reſponderunt*; ſed tamen intelligeretur: aut ideo reſponſionem iſtam Domino potiùs attributam, quia cùm verum dixerunt, etiam de illis hoc ipſe reſpondit qui veritas eſt. A

Hom. 69. in Matth. CHRYS. In hom. Vel non eſt contradictionis; etenim vtraque facta ſunt: quia ſcilicet & ipſi primò hoc reſponderunt, & poſtea Dominus iterauit.

Lib. 2. c. 70. AUG. De con. Euan. Sed illud magis mouet quòd Lucas non ſolùm eos hoc reſpondiſſe non dicit, verumetiam contrariam retuliſſe reſponſionem. Ita enim narrat, *Quo audito*, ſcilicet hac ſententiâ ex ore Domini prolatâ, *dixerunt*, *Abſit*. Reſtat ergo vt intelligamus in plebe, quæ audiebat, quoſdam reſpondiſſe B quod Matthæus commemorat: quoſdam verò illud quod Lucas dicit, ſcilicet, Abſit. Nec moueat quòd Matthæus Principes Sacerdotum, & ſeniores populi dixit acceſſiſſe ad Dominum, & ſic ſine interpoſitione alicuius perſonæ ſermo contexitur, vſque ad hoc quod de locatâ agricolis vineâ commemoratur. Poteſt enim (Concordia Euangeliſtarum.) putari omnia hæc cum Principibus Sacerdotum locutum fuiſſe, ſed Matthæus breuitatis cauſâ tacuit, quod Lucas non tacuit: parabolam ſcilicet iſtam non ad eos ſolos dictam, qui de poteſtate interrogauerant, ſed ad plebem: in quâ erant, qui dicerent, *Perdet illos, & vineam ſuam dabit aliis*: quæ vox rectè etiam ipſius Domini fuiſſe intelligitur, ſiue propter veritatem, ſiue propter membrorum eius cum ſuo capite vnitatem. C Erant etiam qui talia reſpondentibus dicerent, *Abſit*: quia intelligebant contra ſeipſos parabolam eſſe dictam.

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS. Super Matth. Vel aliter: Lucas quidem ſecundum reſponſionem oris eorum narrauit, Matthæus ſecundum reſponſionem cordis. Nam verè viſibiliter quidem in facie contradixerunt, dicentes, *Abſit*; in conſcientiâ autem ſuſceperunt, dicentes, *Malos malè perdet*. Sicut cum homo deprehenſus fuerit in malo, verbis quidem excuſat, intus autem eius conſcientia recognoſcit.

Hom. 69. in Matth. CHRYS. In hom. Vel aliter, Dominus propter hoc eis parabolam propoſuit, vt ipſi non intelligentes contra ſe ſententiam proferrent; D ſicut & ad Dauid factum eſt per Nathan. rurſus autem intelligentes, quæ dicta ſunt, contra ſe eſſe, dixerunt, *Abſit*.

(In fine huius parabolæ.) RAB. Moraliter autem cuique vinea locatur colenda, cùm baptiſmi miniſterium datur, quod operando exerceat. Mittitur ſeruus vnus, alter, & tertius: cùm lex, pſalmus, prophetia legitur, ad quorum monita benè operetur. Sed miſſus cæditur, & eiicitur, cùm ſermo contemnitur, vel (quod peius eſt) blaſphematur. Hæredem quantùm ad ſe occidit, qui Filium Dei conculcauerit, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit. Perdito malo cultore, vinea alij datur, cùm donum gratiæ, quod ſuperbus ſpreuerit, humilis accipit. E

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS. Super Matth. Deinde quaſi non acquieſcentibus illis, teſtimonium Scripturæ inducit. Sequitur enim, *Dicit illis Ieſus, nunquam legiſtis in Scripturis, Lapidem quem reprobauerunt*; id eſt, ſi parabolam meam non intelligitis, vel iſtam Scripturam cognoſcatis.

(Super hæc verba.) HIER. Variis autem parabolis res eædem contexuntur. Quos enim ſuprà operarios & agricolas appellarat, nunc ædificatores (id eſt, cementarios) vocat.

Hom. 69. ante med. CHRYS. In hom. Lapidem autem, Chriſtum vocat. Ædificatores autem, doctores Iudæorum, qui Chriſtum reprobauerunt, dicentes, *Hic non eſt à Deo*.

(Super illud: *Lapidem quem reprobauerunt*.) RABA. Sed illis nolentibus, ideo lapis caput anguli firmauit, quia de vtroque populo quotquot ipſe voluit, ſuâ fide coniunxit. vnde ſequitur, *Hic factus eſt in caput anguli*.

Cant. 22. ante med. HILAR. Eſt enim caput anguli factus; quia eſt inter Legem, & Gentes lateris vtriuſque coniunctio.

Hom. 69. ante med. CHRYS. In hom. Deinde vt diſcant, quoniam nihil eorum quæ fiebant, Deo contrarium erat, ſubdit, *A Domino factum eſt*.

Tract. 19. à med. ORIG. Id eſt, iſte lapis, donum eſt donatum à Deo ædificio vniuerſo: & admirabile caput in oculis noſtris, qui poſſumus eum videre oculis mentis.

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS. Super Matth. Quaſi diceret, Quare non intelligitis, in cuius ædificij angulo ponendus eſt ille lapis; non in veſtro (quando reprobatus eſt) ſed in alio? Si autem aliud ædificium eſt futurum, ergo veſtra ædificatio eſt contemnenda. vnde ſubdit, *Ideo dico vobis, &c.*

Tract. 19. à med. ORIG. Regnum Dei dicit myſteria regni Dei, id eſt, diuinas Scripturas, quas tradidit Dominus. Primò quidem, populo illi priori, cui tradita ſunt eloquia Dei: Secundò autem Gentibus facientibus fructum. Nemini enim datur verbum Dei, niſi facienti fructum eius: & nemini in quo peccatum regnat, datur regnum Dei. Quomodò ergo illi datum eſt, à quo & ablatum eſt? Sed conſidera quomodò quod datur, intelligitur gratis datum. Quibus ergo locauit, non omninò quaſi electis & fidelibus dedit: quibus autem donauit, cum iudicio electionis donauit.

Hom. 40. opere imperf. (Chriſtus lapis.) CHRYS. Super Matth. Lapis autem dicitur Chriſtus, non ſolùm propter firmitatem; ſed etiam quia eſt inimicorum magna confractio, vnde ſequitur, *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, &c.*

(Super illud: *Qui ceciderit*.) HIER. Qui peccator eſt, & tamen in illum credit; cadit quidem ſuper lapidem, & confringitur: ſed non omninò conteritur, reſeruatur enim per pœnitentiam ad ſalutem. *Super quem verò ille ceciderit*, hoc eſt, cui lapis ille irruerit, & qui Chriſtum penitus negauerit, ſic conteret eum, vt nec teſta quidem remaneat, in quâ hauriatur aquæ puſillum.

Hom. 40. in opere imperf. CHRYS. Super Matth. Aliud eſt enim confringi, & aliud comminui. De eo enim quod confringitur, aliquid remanet: quod autem comminuitur, quaſi in puluerem conuertitur. Quod autem cadit ad lapidem, non frangitur ſecundum quòd eſt lapidis virtus, ſed inquantum fortiter cadit; aut propter pondus ſuum, aut propter altitudinem caſus: ſic & Chriſtianus peccans, non tantùm perit, quantùm poteſt perdere Chriſtus, ſed quantùm ipſe ſe perdit per opera ſua; aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. Infideles autem pereunt tantùm, quantum poteſt eos perdere Chriſtus.

Hom. 69. in Matthiam ante med.

A CHRYS. in hom. Vel hîc duas perditiones eorum oſtendit: vnam ab eo quod offenderunt, & ſcandalizati ſunt: quam deſignat, dicens, *Qui ceciderit ſuper lapidem, &c.* aliam à captiuitate eis ſuperuenturâ, quam manifeſtat, dicens, *Super quem verò ceciderit, &c.*

Lib. 1. cap. 30. t. 4.

AVG. de quæſt. Euang. Vel de his dicit quòd cadent ſuper eum, qui illum modò contemnunt, vel iniuriis afficiunt. Ideo nondum penitus intereunt, ſed tamen confringuntur, vt non recti ambulent. Super quos autem cadet, veniet illis deſuper in iudicio cum pœnâ perditionis. Ideo dixit, *Conteret eos*; vt ſint impij tanquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.

v. 45. Super illud: Cùm audiſſent.

B *Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, &c.* HIERON. Quamuis duro corde Iudæi propter incredulitatem eſſent, tamen intelligebant contra ſe omnes Domini ſententias dirigi. vnde dicitur: *Et cùm audiſſent Principes, &c.*

CHRYS. ſuper Matth. Hæc eſt autem differentia honorum hominum & malorum. Bonus enim comprehenſus in peccato gemit, quia peccauit: malus autem fremit, non quia peccauit, ſed quia comprehenſus eſt in peccato: & non ſolùm pœnitentiam non agit, ſed magis aduerſus corripientem iraſcitur. vnde & illi comprehenſi, magis ad malitiam ſunt excitati. Sequitur enim, *Et quærentes tenere eum, timuerunt turbas, quoniam ſicut Prophetam eum habebant.*

C *Tract. 19. à medio illius.*

ORIG. Sapiunt quidem aliquid de eo quod verum eſt, Prophetam eum æſtimantes: non autem magnitudinem eius intelligunt, ſecundum quod erat Filius Dei. Turbas autem ſic ſapientes de eo, & paratas pro eo pugnare, timent Principes: neque enim ad eorum ſcientiam pertingere poſſunt, nihil dignum ſentientes de eo. Deinde ſciendum eſt, quoniam volentium Ieſum tenere differentia eſt. Aliter enim Principes & Phariſæi quærebant eum tenere, aliter ſponſa, quæ dicit, *Tenui eum, nec dimittam*; adhuc eum tentura meliùs, ſic dicit, *Aſcendam in palmam, & tenebo altitudinem eius.* Omnes enim non rectè ſapientes de diuinitate, tenere volunt Ieſum, & perdere eum. Et alia quidem verba præter verbum Chriſti poſſibile eſt comprehendere, & tenere. Verbum autem veritatis nemo poteſt comprehendere (id eſt, intelligere) neque tenere, id eſt, conuincere, nec ſeparare à ſenſu credentium, neque mortificare, id eſt, deſtruere.

D

Hom. 40. in opere imperf.

E CHRYS. ſuper Matth. Omnis etiam homo malus, quantùm ad voluntatem ſuam, & manus mittit in Deum, & occidit eum. Qui enim præcepta Dei conculcat, qui murmurat contra Deum, & turbato vultu aſpicit cœlum, nónne ſi fieri potuiſſet, manus mitteret in Deum, & occideret eum, iam vt licenter peccaret?

Circa finem comment.

RAB. Sed tamen quòd timent mittere manum in Ieſum propter turbam, quotidie in Eccleſiâ geritur: cùm quilibet ſolo nomine frater, fidei & pacis vnitatem quam non diligit, propter bonos cohabitatores vel erubeſcit, impugnare, vel timet.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. Reg. in Luc.

HOmo quidam erat paterfamilias, &c.* CYRILL. Totam quis filiorum Iſraël hiſtoriam, velut paucis congeſtam hîc reperiat. Vinea enim, Iſraël eſt, quemadmodum ait Pſalmiſta, *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, &c.* Iſaias quoque, *Vinea*, inquit, *facta eſt dilecto.* Plantauit autem eam Deus, ac longo tempore peregrè fuit, quanquam replet omnia, rebuſque vniuerſis præſens exiſtit. Quâ igitur ratione fuit peregrè? Ignis ſpecie aſſumptus, cùm in Sina deſcendiſſet, poſtremò arcanam ipſam formam eis conſpicuam fecit. Ac verò, vt rerum humanarum vſu loquar, quod ſic geſtum eſt, longa viſa profectio eſt. Interim tamen eius curam habuiſſe, ac præſenti ipſum memoriâ tenuiſſe conſpicitur. Nullum enim fluxit tempus, quo Deus Prophetas, Iuſtoſque, qui officij monerent, non miſerit. At illi increduli perſtiterunt, miſſoſque contumeliâ affectos, inanes dimiſerunt; hoc eſt, nullam in eis nactos boni copiam, quâ mittenti Deo eos conciliarent. Et vt ait Ieremias, *Ecce ſermo Domini factus eſt illis in opprobrium*; cùm nempe ipſum audire noluiſſent.

Pſal. 79. v. 9. Iſai. 5. v. 1.

Longa profectio à data Lege ad Chriſtum.

Ier. 20. v. 8.

Ex Cath. Reg. in Matth.

THEOD. HERACLEOTÆ. Parabola patrisfamilias Deum & Patrem refert, qui à principio magnâ Iudæos prouidentiâ proſecutus eſt; Iudæorumque ab antiquo in finem vſque peruicacem in Deum animum. Porrò vinea, Iſraël eſt, quam plantauit in terrâ promiſſionis. Sepes, Lex vetans Gentibus commiſceri; torcular, altare; turris, Sion; agricolæ, magiſtri; ſerui, Prophetæ diuerſis ſubindè temporibus miſſi, quos Iudæi interfecerunt; diráque à Romanis paſſi, Deum extra ſe eiecerunt, introductis loco illorum diſcipulis & Apoſtolis, qui & fructus reddiderunt, in fidei, Deique cultu ſtudiosè vitam inſtituentes.

v. 35. Ex eadem Reg. catena.

Alium quidem ceciderunt. ORIG. *Ceciderunt*, vt Michæam percutiente Sedeciâ in maxillam; *occiderunt* Zachariam inter templum & altare; *Lapidauerunt*, vt Azariam filium Iudaë Sacerdotem in Regnorum libris.

Poſſinij refert nomine Chryſoſtomi, cuius minimè eſt: Loco *Azariæ*, ineptè habet *Stephanum*; Theophylactus, repetit Zachariam; nec ita deſipit vt Poſſinio videtur; quin deſipit magis ipſe, qui aliū aliumque Zachariam ipſum dicere, non intelligat. Primum Zachariam, Græci omnes tractatores, ex quadam traditione, apocryphis libris conſignatâ, Zachariam patrem Ioannis intelligunt, quicquid Hieronymus Apocryphorum hæc ſomnia rideat, ipſe eo ipſo loco apocryphum Nazaræorum Euangelium in ſententiæ ſuæ patrocinium adducens. Alterum ſic lapidatum, Azariam vocant 70. Seniores 2. Paral. 23. & 24. ac Græci commentatores: nec putem aliter ſcripſiſſe Theophylactum, etſi edita Zachariam repræſentant. Non deſunt Theophylacti Codices manu exarati, in vnâ Emi Cardinalis Mazarini Bibliothecâ benè multi, ex quibus edita cenſeri poſſent, ſi res tanti eſſet.

v. 41. Ex Cat. Cord. in Matth.

Vineam ſuam dabit alijs agricolis. CYRILL. Ecquinam hi eſſe poſſint? Sanctorum Apoſtolorum chorus; noui Teſtamenti miniſtri, & Doctores.

In Iſai. c. 1.

BASILII. Vinea appellatur regnum Dei, quemadmodum expreſſit Dominus, inductâ parabolâ agricolarum, qui eius curâ ſusceptâ, fructus minimè reddiderunt. *Auferetur enim à vobis regnum Dei, &c.* Ac ſi diceret, Diuina eloquia à vobis auferentur; Lex nimi-

rum, & Prophetæ, quod ex eorum præſcripto vitam non inſtituatis: dabiturque intelligentia, genti, accuratiori diſciplinâ, ac vitæ cultu, eius fructus facienti.

v. 42. Ex ead. ἀπελιὶν. quid ſit οἰκοδομεῖν. *ædificarent.*

Lapidem quem reprobauerunt. AMMONII. Reprobatus eſt Saluator lapis electus, ab iis, quorum patrium erat, vt Synagogam Iudæorum iuvarent. Verùm factus eſt in caput anguli. Scriptura angulo aſſimilat copulationem duorum populorum, Iſraëlis ſcilicet, ac Gentium. Conſtruxit enim Saluator ambos populos in vnum nouum hominem. Videtur autem quid ſimile angulo, qui duos nectat parietes.

Eccleſia, angulus; lapis angularis Chriſtus.

B Quemadmodum enim angulus duorum parietum vnus efficitur, alterum alteri compingens, vt indiſſoluti cohæreant; ſic quoque hic angulus, ſancta nimirum Eccleſia, duorum populorum vnio facta eſt, vnius fidei ratione in vnum colligans, inque vnam adſtringens concordiam; cuius angularis lapis Chriſtus eſt, tanquam caput totius corporis.

Ex ead. Pſal. 117. v. 23.

CYRILLI. Hunc beatus Dauid admiratus angulum, id eſt, duorum populorum in eandem ſocietatem concurſum, ait, *A Domino factus hic eſt, & eſt mirabilis in oculis noſtris.* Igitur ſaluratis quidem lapis eſt, et angulo, qui ab eo factus eſt, at eos conterit qui extra ſpiritalem hunc, ac qui mente intelliguntur, concurſum, nexumque remanſerunt. C Iis

1 Pet. 2. v. 8.

enim Chriſtus *petra* eſt *offenſionis, & lapis ſcandali.*

ORIGENIS PRESBYTERI,
in idem Euang. Hom.

Eſt Hom. 19. in Matth.

Parabola vineæ & colonorum ſenſus obvius.

QVi non abundantiùs diſcutiunt parabolam hanc, neque ſingula verba ſcrutantur, ſatis manifeſta videtur, ſi hoc modo intelligatur. Populus, qui fuit ante nos, cùm eſſet pars Dei, qui plantatus eſt à Deo, vinea fuit Dei. Cuſtodia autem Dei, quæ extitit circa eam, fuit ſepes ipſius. Turris autem templum. Torcular autem locus libationum. D Coloni autem, Sacerdotes, & ſapientes populi. Peregrinatio verò Domini, quando Dominus qui fuerat cum illis in nube diei, & in columnâ ignis per noctem, donec plantaret eos introducens in montem ſanctum ſuum, & in tabernacula ſua; nequaquam poſtea ſimiliter apparuit eis. Tempus autem appropinquans fructuum petendorum, tempus extitit Prophetarum exigentium à colonis, & à vineâ ipſâ, vt oſtendant qui acceperunt legem, ſi ſecundum eam vixerunt. Serui autem miſſi ad colonos ad fructus accipiendos, Prophetæ qui prius fuerunt, quos Principes, & ſapientes populi iniuriauerunt, cædentes quoſdam, & occidentes, & lapidantes. E Alij autem ſerui plures poſt eos tempore Prophetarum multorum, quorum nomina in ſecundo Paralipomenon ſunt conſcripta, & in Hieremiâ, & in Duodecim, & in Daniele. Dicet autem aliquis, & Ananiam, & Azariam, & Miſaël Prophetas fuiſſe temporis eius. Et his ergo & plurimis ſimiliter ſunt abuſi cædentes, & occidentes, & lapidantes. Nouiſſimè autem mittit paterfamilias Filium ſuum Ieſum Chriſtum, qui poterat reuerentiam eis incutere. Sed Principes Sacerdotum, & ſeniores populi, & prudentes, videntes Filium; non omninò A inſenſati exiſtentes, eminentiæ ſuæ hæredem eum eſſe intellexerunt. Auſi ſunt autem interficere eum, vt ipſi efficerentur domini ſuper vineam illam; & eiicientes eum extra res Iſraëlitarum, foris eum iudicantes eſſe, interfecerunt. Dominus autem qui ſtatim rediit, quem occiderunt, venit reſurgens à mortuis, & malos quidem colonos malè perdidit, aliis autem colonis, id eſt Apoſtolis, vineam ſuam conſignauit; id eſt, iis, qui ex Iudaico populo reliqui crediderunt; qui darent in tempore ſuo fructus Domino ſuo. Item docet eos ex prophetiâ, quoniam ab iſtis quidem ædificatoribus reprobatus eſt, à Deo autem electus, B & caput totius ædificationis, & caput mirabile factus in oculis eorum, qui poſſunt eum videre. Ita prophetans Gentium fidem; dicit non credentibus ſibi doctoribus Iudæorum: *Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ſuos.*

Matth. 21. v. 43.

Ad quam multa quis ſpiritalis conſtitutus, & ad diſcutienda omnia paratus poterit dicere, pulſans obſcuritatem eius (id eſt, oſtium clauſum) & quærens inueniet. Et nos ſecundum mediocritatem noſtram talia ſuſpicamur in loco, quoniam paterfamilias homo Deus eſt, de quo ſcriptum eſt: *Morigeratus eſt Dominus Deus tuus, quemadmodum ſi homo morigeraretur* C *filium ſuum.* Sic enim eo quòd morigeratur homines, vt hominum prolificet mores, in quibuſdam parabolis dicitur homo, quemadmodum ſi pater cum paruulo filio ſuo colloquatur infantilia, vt deſcendat ad verba filij ſui, & morigeretur eum.

Deus ſe nobis in Scripturis componit.

Propterea puto quòd omnes iuſtitiæ quas tradidit Deus hominibus, quaſi pueriles ſunt quantum ad proprias iuſtitias Dei. Quæ eſt ergo vinea alia præter colonos priores & ſecundos, quam plantauit paterfamilias? Quæ eſt iſta vinea, quæ primùm quidem tradita eſt iniurioſis colonis, poſteà autem aliis colonis facientibus fructum eius in tempore ſuo, ſecundum quod Dominus ait: *Auferetur à vobis regnum Dei,* D *& dabitur genti facienti fructum eius.* Putas ergo id ipſum debemus dicere regnum Dei, & vineam quæ colitur à colonis prioribus, & datur alteri genti? aut aliud quidem debemus exiſtimare vineam, aliud autem regnum Dei? Videamus ergo primùm probantes de Scripturis quòd vinea appellatur populus, vtrum omnia eius ſecundum huiuſmodi expoſitionem valeant conuenire. Dicit enim Eſaias, *Cantabo nunc dilecto canticum, dilecti vineæ meæ. Vinea facta eſt dilecto in cornu, in loco vberi, & ſepem circundedi, & circumiui eam, & plantaui vineam Soreth, & ædificaui turrim in medio eius, & torcular fodi in eâ, & expe*E*ctaui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas.* Et poſt aliqua ſic; *Vinea enim Domini Sabaoth, domus Iſraël eſt, & homo Iuda, nouellum dilectum.*

Iſai. 5. v. 1.

Protuli itaque canticum Eſaiæ, volens conſiderare ſecundum parabolam hanc, ſi ſecundum illam vineam, & hęc vinea intelligi poſſit. Et vide quoniam quędam quidem ſimilia habent, alia autem diſſimilia, vt videns differentias ſimilium ad ſimilia, diſcas ſenſum Scripturæ.

Vinea quæ eſt dicta Iſaiæ, & quæ Domino num eadem an diuerſa.

Simile eſt ergo quod ait; *Plantauit vineam, & ſepe circundedit eam, & fodit in eâ torcular, & ædificauit turrim.* Diſſimile autem, quoniam

Matth. 21. v. 33.

Vtriuſque, ſimilia, & diſſimilia.

in Eſaiâ quidem ipſam vineam accuſat plantator, dicens, *Expectaui vt faceret vuam, fecit autem ſpinas.* In Euangelio autem manifeſtè non vinea accuſatur, quaſi quæ non dederit fructus in tempore ſuo, ſed coloni qui ſuſceperunt, & patrisfamilias ſeruos contumeliis affecerunt diuerſis, nouiſſimè & ipſum filium patrisfamilias occiderunt. Iterum in Eſaiâ ipſe vineæ minatur, dicens: *Auferam ſepem eius, & erit in rapinam; & destruam materiam eius, & erit in conculcationem*, & cætera. Sed & nubibus promit ſe mandaturum, vt ne ſuper vineam pluant illam, quæ fuit ſecundum Prophetam, domus Iſraël, & homo Iuda, qui nullum fructum fecerunt. In Euangelio autem vineam non inuenimus aliquid patientem, ſed adhuc & prouiſionem Dei conſecutam, vt poſſit fructus ſuos patriſamilias dare. Ablata eſt enim à colonis impiis, & data genti meliori. Coloni autem omnem ſuſcipiunt iram. Dicentes enim, Cùm venerit paterfamilias, *malos malè perdet;* ſiue ratione verbi coacti, & conſequentiâ parabolæ, ſiue nolentes prophetauerunt de ſe, quoniam cùm venerit, malos malè perdet: & vineæ prouiſionem faciens, aliis eam dabit colonis. Item conſequenter & Hieremias dicit

Ier. 2. v. 21.

ad populum: *Ego plantaui te vineam fructiferam omnem veram, quomodò conuerſa es in amaritudinem vinea aliena?* Vides ergo quoniam in Prophetis populus Iudaïcus vinea appellatur, & comminatio patrisfamilias contra vineam fit: in Euangelio autem omninò vinea non culpatur, ſed eius coloni. Sed qui vult Euangelica verba cautè conſiderare, nequaquam poterit clariter approbare, quoniam vinea populus eſt. Sed ne fortè ſecundum Euangelium vinea eſt regnum Dei, id eſt, doctrina quæ prouidentiam habens Dei, Scripturis inſerta eſt ſanctis. Quod enim dicit, *Tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius*, manifeſtè ſicut arbitror demonſtrat myſteria regni Dei vineam eſſe, id eſt Legem, & Prophetas, & omnes diuinas Scripturas, quas tradidit dominus vineæ primùm quidem colonis populo illi priori, quoniam & primis credita ſunt eloquia Dei; ſecundis autem, Gentibus facientibus fructum: cuius vineæ ſepes nihil tale patitur, quale ſcriptum eſt in Prophetâ, dicente; *Auferam ſepem eius, & erit in rapinam.* Vide ergo, ne fortè naturali ratione, vineam poſſimus dicere eloquia Dei.

Vinea Euangelica, diuina oracula; primùm Iudæis, tum Gentibus credita.

Vineæ fructus, vita proba.

Sepis, Scripturæ literæ.

Torcular, eius profunditas.

Turris, ſermo de Deo, & Chriſto Incarnato.

Fortè, & demum.

Conſequenter autem ſecundum eandem naturæ rationem, vitam irreprehenſibilem hominum, & mores, ſpecioſiſſimos fructus ipſius vineæ: ipſas autem Scripturas, & literas Scripturarum eſſe vineæ ſepem extrinſecus circumpoſitam, vt non videatur vinea ab eis, qui foris ſunt; maximè fructus eius, qui ſunt in abſconſo. Profunditas autem eloquiorum Dei, torcular eſſe vineæ eius: in quam qui profecerunt de eloquiis Dei, & facti ſunt perfecti fructus eorum, infundunt ſtudia ſua quaſi fructus quos de ipſis eloquiis colligunt. Turrim autem ædificatam in eâ aſcenſum habentem, & eminentiam, & altitudinem ſuper vineam ipſam, & ſepem, & torcular, exiſtimo verbum eſſe de ipſo Deo, & de diſpenſationibus Chriſti. Et templum, diuinos ſenſos qui habentur in eo. Et de tali turri puto dicere Saluatorem in aliquo loco Euangelij: *Quis veſtrûm volens turrim ædificare, non priùs computat ſi poteſt*

Luc. 14. v. 28.

prius ponere fundamentum, & conſummare, ne fortè incipiant videntes deridere eum qui non conſummauit? quoniam qui vult dicere de Deo, debet conſiderare ſi poteſt incipiens omnia quæ quæruntur circa Dei expoſitionem conſummare: ne fortè incipiens dogmata pietatis, imperfectam relinquat turrim verbi de Deo, & coronam non ſuperædificet ei. Si enim non ædificauerit ei coronam, cadet aliquis ab intellectu Dei ſcandalizatus, & morietur. Hanc vineam tradidit colonis, id eſt, populo ante nos, tam Sacerdotibus, quàm laïcis, & profectus eſt ad ſuam profectionem, dans occaſiones colonis, ex eo quòd ipſe plantauit, & circumpoſuit ſepem, & fodit torcular, & ædificauit turrim, proferendi fructus.

v. 34.

Cùm appropinquaſſet tempus fructuum. Appropinquant enim & ſecundum vnumquemque quidem tempora fructuum; puto autem & generaliter populo vniuerſo. Appropinquationem autem temporis fructuum exponere verè ſicut eſt, ſuper noſtrum ingenium eſt, & cordis eſt mundioris. Tamen ſecundum virtutem noſtram incipimus hoc modo, incipientes ſecundum vnumquemque hominum. Ergo intellige mihi in vnaquaque animâ, quaſi vineam verbum Dei plantatum. Vinea enim occaſiones ſunt omnium propoſitionum, quæ neceſſariæ ſunt ad ſalutem. Sicut ergo in vineis eſt aliquod tempus quando principium fructus demonſtrant, & aliud quando florent quæ ſunt demonſtrata, & aliud quando acerbeſcunt fructus, & aliud quando variant, & aliud quando vindemiandi eſt tempus fructus perfectos, & paratos ad præbendum vinum. In omnibus itaque primum vitæ tempus eſt infantia, & eſt tunc vinea nihil oſtendens niſi tantùm habens in ſe vitalem virtutem. Cùm autem cœperit poſſe loqui, tempus eſt generationis. Quantum autem proficit anima pueri operata, tantum & vinea, quæ operatur in eo, id eſt, verbum Dei naturaliter implantatum proficit, & producit indicia botrionum futurorum; florentium quidem adhuc, & odorem ſuauitatis futuræ virtutis in primis dantium: poſtea autem & acerbeſcunt, quando malitia quidem eſt in iuuentute, non autem permanet, ſed neceſſariè ſuperueniens eſt propter ætatem, ſed vt ita dicam ſemper ad virtutem pergens. Quam ſi quis manducauerit, ſecundum Prophetam, obſtupeſcere facit dentes: ſi autem non eâ fuerit vſus, ſed ſemper quaſi per aliquam viam adducat eam ad virtutem, ex parte incipit variare, non autem & vuam habet perfectam. Eſt autem & poſt profectum ſtatus aliquis ſtudioſus, quando vinea operata fructum profert maturum, & ſtudioſos botriones diuerſos atque perfectos charitatis, & gaudij, & pacis, & longanimitatis, cæterarumque virtutum, quas Apoſtolus refert, & multæ Scripturæ. Eſt enim aliqua botrio ſecundum quod ſcriptum eſt, *Beati pauperes ſpiritu*: & alia, *Beati qui lugent*: & alia, *Beati manſueti*: & alia, *Beati pacifici*: & alia, *Beati mundo corde.* Et quid neceſſarium eſt dinumerare ſingulas beatitudinum cauſas, quaſi diuerſos botriones? Hæc autem diximus volentes oſtendere quid ſit quod ait, *Cùm autem appropiaſſet tempus fructuum.* Patrisfamilias autem ſolus eſt cogno-

Fructuum tēpus quoad ſingulos.

Ier. 31. v. 29.

Gal. 5. v. 22.

Matth. 5. v. 3. &c.

ſcere verè quando vniuſcuiuſque hominis tem-
pus appropiat, vel quando adhuc longè eſt
fructuum tempus. Et nos ſi abundanter con-
ſideremus, comparationem ſacientes tempo-
rum ex quo ſumus vocati, ad omne tempus
fidei noſtræ: poterimus videre quomodò quo-
Hebr. 5. v. 12. dam cùm deberent eſſe magiſtri ſecundum tem-
pus, iterum opus habent doceri, qualia ſunt
elementa principij eloquiorum Dei. Sic cùm
deberent quidam quantum ad tempus diſpen-
ſationis Dei, & ſecundum vocationem om-
nium, iam fructus afferre, aut omninò non ha-
bent; aut cùm deberent habere perfectos, ha-
bent extra tempus florentes, & in tempore non
ſuo acerbos.

Si autem intellexiſti in ſingulis quibuſque
hominibus quomodo oporteat intelligere quod
Fructuum tēpus quoad vniuerſos, & Iudæorum gentem totam.
dicitur, *Cùm autem appropiaſſet tempus fru-
ctuum*: tranſi ad populum illum, qui tunc ac-
ceperunt legem per Moyſen, quoniam & illis
tempus fructuum appropiauerat aliquando. Et
miſit ſeruos ad priores colonos, quibus credita
fuerant eloquia Dei, vt acciperent fructus
Prophetæ vt miſſi fructus accipere.
vniuſcuiuſque vitis. Facile quidem eſt dicere,
quòd ſeruos dicit Prophetas: ſed quærere con-
uenit, quomodò mittuntur ad colonos accipere
fructus vineæ. Dicit enim aliquis, quoniam
non ad accipiendos fructus mittuntur Prophe-
tæ, ſed operari magis. Vide ergo ſi poſſumus
dicere, quia ſpiritales fructus, & diuinæ obla-
tiones dantur ab his, qui colucrant vineam
Prophetis tranſmiſſis, vt offerant quaſi Sacer-
dotes Deo, populi fructus.

v. 35. Sed accipientes coloni ex populo illo, *alium
quidem ceciderunt*, ſicut Michæam percutiens
2. Par. 18. in maxillam Sedecias filius Chanaan, quando
v. 23. & dixit ei prophetanti pſeudopropheta: *Qua-
Zacharias iſte Origeni, Ioannis eſt pater, vt patet hom. 26.
lis ſpiritus Dei, qui locutus eſt in te? Alium au-
tem occiderunt*, ſicut Zachariam inter templum
& altare. *Alium lapidauerunt*, ſicut Azariam
filium Ioiadæ Sacerdotem, ſicut in ſecundo li-
bro Paralipomenon poſitum eſt. *Cùm Spiritus
2. Par. 24. v. 20. Dei induiſſet Azariam filium Ioiade Sacerdo-
tem, ſurrexit ſuper populum, & dixit. Hæc dicit
Dominus, Quare præteritis mandata Domini,
& non proſperabimini? Dereliquiſtis Dominum,
& derelinquet vos. Et ſuperpoſiti ſunt ei, & la-
pidauerunt eum per mandatum Ioas regis in atrio
domus Domini. Et non eſt recordatus Ioas miſe-
ricordiam, quam fecerat cum eo Ioiada pater ip-
ſius, & mortificauit filium eius: Et cùm more-
retur dixit; Videat Dominus, & iudicet.*

v. 36. *Iterum miſit plures prioribus, & fecerunt eis
ſimiliter.* Plena eſt omnis Scriptura eorum, quæ
acciderunt Prophetis, quos miſit ad populum vt
fructus eorum offerant per orationes ſuas Deo
quaſi ſanctiſſimi Sacerdotes.

v. 37. *Nouiſſimè autem miſit Filium ſuum, dicens:
Reuerebuntur Filium meum.* Quæres autem
Coloni cùm reueriti filium patrisfamilias, tum eum occiderunt.
quomodò Deus quidem mittens filium ſuum,
dicit, *Reuerebuntur Filium meum*, quaſi qui non
præſciebat quod ei fuerat euenturum. Nec
enim videntur ſecundum textum præſentem
Iudæi reueriti eum, & inuenitur in hoc Deus
neſciſſe futurum. Sed dicere aliud eſſe factum,
impium eſt: iterum dicere quoniam reueriti
ſunt eum coloni, falſum eſt. *Coloni* enim viden-
tes Filium *dixerunt apud ſe, Hic eſt hæres, venite,
occidamus ipſum, & noſtra erit hæreditas.* Niſi
fortè hoc modo ſoluamus. Sicut enim quaſi

A de omnibus Iudæis occiſuris Chriſtum ſic dicit
generaliter. *Coloni autem dixerunt, Hic eſt hæ-
res, venite, occidamus eum.* Et tamen non omnes
Iudæi occiderunt Chriſtum, ſed qui ſecundùm
carnem fuerunt Iudæi. Secundum ſpiritum au-
tem Iudæi non occiderunt Chriſtum, ſed cre-
diderunt in ipſum. Sic generaliter quaſi de
omnibus colonis dicit, *Reuerebuntur Filium
meum*: & tamen non omnes illum reueriti
ſunt, ſed illi tantummodò, qui ſecundum ſpi-
ritum fuerunt Iudæi, qui crediderunt in eum:
vt illud quidem quod ait, *Reuerebuntur Filium
meum*, videatur impletum in illis Iudæis qui
intelligentes Chriſtum crediderunt in eum.
B Hoc autem quod dictum eſt, *Hic eſt hæres, ve-
nite, occidamus eum*, in illis impletum ſit, qui
videntes Chriſtum, & recognoſcentes Filium
Dei, nihilominus occiderunt eum.

Simul autem quæreret aliquis, qui ſint iſti
coloni, qui dixerunt, *Hic eſt hæres, venite, occi-
damus eum.* Nec enim videntur Iudæi occidiſſe
eum quaſi Filium patrisfamilias Dei. E contra-
rio hoc aliquis dicit: quando loquebantur ad
alterutrum quis eſſet, quidam dixerunt, *Hic eſt
Chriſtus.* Ad quos alij reſponderunt: *Chriſtus* Ioan. 7. v. 27.
*cùm venerit, nemo ſcit vnde ſit; hunc autem ſci-
mus vnde eſt.* Ita quoniam per ſigna & prodigia
compuncti, intellexerunt quidem eum eſſe
Chriſtum, non autem & confeſſi ſunt. Reco-
C gnoſcens autem aliquis & quæ ſcripta ſunt de
Herode, cùm didiciſſet à Magis natum eſſe Re-
gem Iudæorum, videbit quòd qui occiderunt
Chriſtum cognoſcentes quod Filius Dei erat, Iudæi ſcientes eſſe Chriſtum occiderunt.
nihilominus auſi ſunt contra eum. Nam & He-
rodes condiſcens à Scribis quoniam in Bethleem
naſcitur Chriſtus, & conſentiens quoniam
Chriſtus erat qui naſcebatur, promittit qui- Math. 2. v. 16.
dem, dicens, *Ite, & requirite cautè de puero,
vt & ego veniam, & adorem eum.* Nihilominus
autem auſus eſt contra puerum, credens quia
Chriſtus erat. Nec enim ſi non crediſſet, om-
nes occidiſſet infantes in Bethleem à biennio
& infra, ſecundum tempus quod didiciſſet à
Magis. Sic & cæteri Iudæi cognouerunt qui-
D dem eum ſecundum quæ diximus: cognoſcen-
tes autem non diuulgauerunt, vt ſermo eorum
etiam ad alios perueniret: ſed quaſi qui non co-
gnoſceretur, eiecerunt extra vineam Filium, &
occiderunt eum. Quod autem dicit, *Eiecerunt
eum extra vineam*, tale mihi videtur; Quantum
ad ſe, alienum eum eſſe iudicauerunt à vineâ
& colonis, quando ſententiam mortis contra
eum tulerunt.

Et dixit eis Ieſus, Cùm venerit paterfamilias, v. 40.
quid faciet colonis illis? Reſponderunt ore pro-
prio iudicati, quòd *malos male perdet, & vi-* v. 41.
neam dabit alijs agricolis. Aut enim prophetant Iudæi aduerſus ſe propheřãt. Ioan. 11. v. 49.
quemadmodum Caïphas Sacerdos, qui non ex
E ſe dixit verum, ſed *quia Sacerdos fuit anni il-
lius prophetauit*: ſic & iſti non ex ſe propheta-
uerunt contra ſe, quoniam tollenda eis erant
eloquia Dei, & Gentibus danda fructum in
tempore ſuo daturis.

Dicit illis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scri- v. 42.
pturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, Pſal. 117. v. 22.
*hic factus eſt in caput anguli: A Domino factum
eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris?* Quoniam
ergo putabant ſe eſſe ædificatores populi Sacer-
dotes illi, cùm non eſſent ædificatores probabi-
les: nec enim ſi fuiſſent probabiles, lapidem hu-

Chriſtus, lapis angularis.

A iuſmodi reprobaſſent: tamen dicit illis de Scripturis, quòd lapidem ſe conſtitutum & reprobatum ab eis Pater collocauit in totius ædificii caput, vt comprehendat duos angulos veteris teſtamenti & noui, & duorum populorum ædificationem. Hoc eſt enim quod ait, *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.* Et iſte lapis donum eſt donatum à Deo ædificio vniuerſo, & admirabile caput in oculis noſtris, qui poſſumus eum videre oculis mentis.

v. 43. Si ergo verum eſt quod ait, *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur aliis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis*: ſine dubio nemini datur regnum Dei, id eſt, verbum Domini, B niſi facientibus fructum de eo: & nemini qui à peccato regnatur, datur regnum Dei. Sed dicet aliquis, Si nemini datur regnum Dei, fructus eius non facienti, quomodò illi populo datum eſt, à quo & ablatum eſt? Conſidera ſi poſſumus dare idoneam rationem in tantâ difficultate quæſtionis huiuſmodi. Conſidera quia cùm vinea illi populo traderetur, non eſt dictum, Et dedit eam colonis: ſed ita, *Locauit*, aut ſicut in Græco habetur, *tradidit eam colonis.* Hîc autem habetur, *Auferetur à vobis regnum, & dabitur aliis colonis.* Indiſſolubilis enim erat quæſtio, ſi quemadmodum dixit illic, *locauit*, aut *tradidit*, ſimiliter & hîc dixiſſet, C locauit, aut tradidit eam aliis colonis: aut quemadmodum dixit hîc, *Dabit eam aliis colonis*, & illic ita dixiſſet, dedit eam colonis. Quoniam quod datur, intelligitur quòd gratis datur: quod locatur autem & traditur, non omninò gratis datur. Quibus ergo tradidit, aut locavit, non omninò quaſi electis & fidelibus tradidit, aut locauit: quibus autem donauit, cum iudicio electionis merito eorum donauit.

Regnum Dei non datur niſi eius fructum facienti.

ἐξέδοτο

v. 45. & 46 *Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum, & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis dicit. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam ſicut Prophetam eum habebant.* D Et quicunque inſidiatoriè volunt tenere verbum veritatis, vt quantum ad ſe mortificent ipſum, hi nunquam poterunt ipſum tenere, neque mortificare, quoniam multus eſt populus qui exiſtimant ipſum Dei eſſe Prophetam, & præconem veritatis, & largitorem ſalutis: & ideo tenent ipſum in cordibus, qui & auellent ab eis, qui volunt ipſum tenere, & opprimere. Deinde ſciendum eſt, quoniam volentium Ieſum tenere differentia eſt. Aliter enim Principes, & Phariſæi quærebant eum tenere, aliter autem illa ſponſa, quæ in Canticis canticorum quærebat eum, & ſubiens ibat in ciuitatem, in plateis, & nundinis, & vix inuenit eum. Poſtquam autem modicum pertranſiit E cuſtodes, & circumeuntes in ciuitate, & inueniens tenuit eum, quando & dixit: *Tenui eum, & non dimittam eum, donec introducam eum in domum matris meæ. & in cubiculum eius, quæ concepit me.* Hæc enim eadem ſponſa in principio quidem Cantici canticorum ſic dicit: *Tenui eum in domo matris meæ, & in cubiculo eius quæ concepit me*; circa finem autem ipſius libri quaſi iam prouecta, & aliter eum tenitura, meliùs quàm in primis, ſic dicit: *Dixi aſcendam ſuper palmam, vt teneam altitudines eius.*

Chriſtum tenere & Phariſæi & ſponſa contendunt.

Cant. 3. v. 4.

Cant. 7. v. 8

A Vt autem intelligas, qui ſunt volentes eum tenere Principes, & Phariſæi, non autem tenuerunt, conſidera quoniam alia quidem verba extra verbum Chriſti poſſibile eſt comprehendere, & tenere, & ſeparare de ſenſu eorum: videlicet qui aliud qualecunque extra veritatem habuerunt dogma, & manifeſtè in irritum ipſum facere poſſibile eſt. Verbum autem veritatis nemo poteſt comprehendere, id eſt, intelligere: neque tenere, id eſt, conuincere: neque ſeparare à ſenſu credentium, neque mortificare, id eſt, deſtruere. Dicit enim Apoſtolicus ſermo: *Spiritalis diiudicat omnia, ipſe autem à nemine iudicatur.* Diiudicat enim & 1 Cor. 2. v. 15 B diſcutit, & conuincit alia verba, ſiue ſapientium huius mundi, ſiue hæreticorum: non autem diiudicatur, neque comprehenditur ſenſus qui eſt in Chriſto, neque coinquinatur ab eis qui proponunt eum irritum facere. *Quis enim cognouit ſenſum Domini, qui inſtruat eum?* Et manifeſtum eſt, quoniam qui inſtructus eſt ſenſum alicuius, primùm cognoſcit eum, & poſt hæc inſtruet. Senſum autem Domini nemo cognoſcit. Propterea nemo eſt qui inſtruat eum. 1 Cor 2. v. 16

Quia habebant tamquam Prophetam eum: Sapiunt quidam aliquod de eo quod verum eſt, non autem & magnitudinem eius intelligunt. C Erat enim Ieſus & Propheta quidem, ſicut oſtenditur intelligentibus ex eo quod ſcriptum eſt: *Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de fratribus veſtris, tanquam meipſum audite ſecundum omnia, quæcunque loquutus fuerit. Quicunque autem non audierit Prophetam illum, interibit de populo.* Tamen eminentia eius non erat in eo quòd erat Propheta, ſed in eo quòd erat Filius Dei, *primogenitus vniuerſæ creaturæ, in quo creata ſunt omnia in cœlis, & in terris*, & cætera: & eminentia eius erat in eo, quòd erat ſapientia, dicens: *Dominus creauit me in principio viarum ſuarum, in opera ſua, priùs quàm aliquid faceret*, & cæte- D ta. Iſtas autem turbas ſic ſapientes de eo, & paratas pugnare pro eo contra impugnantes, timent Principes, & Phariſæi, & non poſſunt inſidiari Ieſu, volentes eum tenere. Et quamuis quaſi Prophetam eum habentes turbæ nihil magnum ſapiebant de diuinitate ipſius, tamen Principes & Scribæ, neque eorum ſcientiam comprehendere poſſunt, qui ex parte eum cognoſcunt, nihil dignum declarantes de eo. Hoc autem dico de his, qui verè pro eo ſunt. Qui autem mendaciter ſapiunt, non ſunt pro eo, qui glorificare ſe putant eum: quales ſunt hæretici, qui confundunt Patris & Filii ſubſtantiam, vnum dicentes eſſe Patrem & Filium, ſuſpicione ſolâ, & nominibus ſolis diui- E dentes eos, quos exiſtimant vnum: quaſi magna de eo ſapere proponentes, iniquitatem in excelſo loquuntur; & malè loquentes de Deo, non ſunt pro eo, propterea ſunt contra eum, ſicut dicit: *Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt.* Sic & ſi congregant qui non ſapiunt de Chriſto quod verum eſt in nomine Ieſu, diſpergunt magis quàm congregant: ſicut ipſe dicit: *Qui non congregat mecum, ſpargit.* Et vide quia non ſimpliciter dixit, qui non congregat, ſpargit, ſed cum cautâ adiectione: *Qui non congregat mecum.* Qui enim congregat, cum Chriſto congregare debet. Quid ſit autem congre-

Deut. 18. v. 15.

Chriſti eminentia non vt ſit Propheta, ſed vt Dei Filius, &c.

Col. 1. v. 15.

Prou. 8. v. 22.

Sunt pro Chriſto qui etiam de eo nondum perfectè ſentiunt.

Aduerſus Sabell.

Luc. 11. v. 23.

1 Cor. 5. v. 4. gare cum Chriſto intelliges, ſi coofidetes A quod dicit Apoſtolus: *Congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere eum qui talis eſt ſatanæ in interitum carnis.* Quod enim dicit, *Congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Ieſu Chriſti*, manifeſtat quid ſit congregare cum Deo. Et hoc conuenit ad eos dicere, Congregatis vobis cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui enim congregant cum malè ſapientibus de Chriſto, non congregant cum Chriſto. Et manifeſtiùs hunc ſenſum habes apud Lucam ita dicentem: *Et*
Luc. 19. v. 47. *erat docens quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores populi volebant eum perdere, & non inueniebant quid facerent. Populus enim omnis ſuſpenſus erat in* B *eum, audiens eum.* Et in his oſtenditur, quoniam qui præſunt iniquè Iudaïcis turbis, & nominantur Principes Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores populi, inimici Chriſti: volunt quidem perdere Chriſtum, & diſperdere nomen eius ex hominibus, & fidem de eo, ſed non inueniunt quid faciant ſecundum quod volunt, quoniam præueniens omnis populus, qui credidit ei, pendet in dilectione ipſius, & pendet vt audiat doctrinam eius. Et eſt hoc vſque nunc videre, quomodò quærunt exterminare, qui ſe profitentur eſſe Sacerdotes Dei, & Scripturas eius cognoſcere, quaſi Scribæ eſſent, antiquitatem ſe tenere putantes quaſi ſeniores, & quærunt perdere Ieſum, & exterminare fidem veritatis ipſius, omnia conſequenter ſecundum C voluntatem patrum ſuorum agentes. Non tamen inueniunt quid faciant, quia non poſſunt populum Chriſti pendentem in eum ab eo diuellere, neque delere eum de ſenſu eorum. Forſitan autem & omnes, qui non rectè ſapiunt de diuinitate, ſed aliud loquuntur de eâ quàm eſt Chriſti doctrina, perdere volunt Chriſtum, non autem poſſunt: quia totus populus fidelis pendet in eum, audiens eum. Sed & quicunque ad ſenſum Scripturarum extranearum aſpiciunt, ideo moraliter dicuntur Scribæ; & omnes alieni Presbyteri à Chriſti doctrinâ, id eſt philoſophi Gentium, cæterorumque barbarorum prudentes, perdere volunt Chriſtum, non autem poſſunt, victi à D populo Chriſti pendente, & audiente doctrinam ipſius.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 21. v. 33. A*Liam parabolam audite. Homo erat paterfamilias: & plantauit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in eâ torcular, & turrim ædificauit, &c.* Quæſtio omnis in abſoluto eſt. E Nam etiam ipſi Principes Sacerdotum & Phariſæi de ſe dici hæc intelligentes, in iram accenſi ſunt: ſed perſonarum proprietas, & rerum comparationes ſunt proferendæ. Patremfamilias hîc Patrem Deum intelligimus: qui

Paterfamilias, Deus Pater.

populum Iſraël in prouentus optimorum fructuum plantauerit, quique eos ſanctificatione paterni nominis, id eſt, nobilitate Abrahæ & Iſaac & Iacob, intra fines ſuos tanquam ſepto aliquo cuſtodiæ peculiaris incluſerit: Prophetas quoque quædam quaſi torcularia aptauerit, in quos muſti modo quædam vbertas ſancti Spiritus feruentis influeret. In turri autem, A eminentiam legis extruxerit: quæ & in cœlum ex ſolo egreſſa proueheret, & ex quâ ſpeculari Chriſti poſſet aduentus. In colonis verò, Principum, Sacerdotum & Phariſæorum eſt ſpecies, quibus in plebem poteſtas eſt permiſſa doctrinæ. In ſeruis verò qui miſſi ſunt vt fructus perciperent, varius & ſæpe repetitus progreſſus eſt Prophetarum. Miſſi autem rurſum plures prioribus, tempus illud eſt, quo poſt ſingulorum prædicationem plurimus in vnum prophetantium numerus emiſſus eſt: qui variis temporibus verberati & lapidati & occiſi ſunt, fructus inſtitutæ plebis edoctæque repetentes. In Filio verò ad vltimum miſſo, B Domini noſtri & aduentus & paſſio eſt: qui extra Hieruſalem tanquam extra vineam in ſententiam damnationis abiectus eſt. Conſilium verò colonum, & hæreditatis occiſo hærede præſumptio ſpes inanis eſt, gloriam legis perempto Chriſto poſſe retineri. In patrisfamilias reditu, tempore iudicij gloria eſt in Filio Paternæ maieſtatis aſſiſtens. In reſponſione autem ipſorum Principum & Phariſæorum, redditur digniùs Apoſtolis legis hæreditas. Sed hic Filius, lapis eſt ab ædificatoribus improbatus, & in faſtigium angularis electus: & in oculis omnium mirabilis, & inter Legem atque Gentes lateris & ædificij vtriuſque coniunctio.

C S. AMBROSII EPISCOPI,

de Parabolâ Vineæ ex Euangelio Lucæ.

PLerique varias ſignificationes de vineæ appellatione deriuant: ſed euidenter Eſaias vineam Domini Sabaoth, domum Iſraël eſſe memorauit. Hanc vineam quis alius niſi Deus condidit? Hic eſt ergo qui *eam locauit colonis, & ipſe peregrè fuit*: non quia ex loco ad locum profectus eſt Dominus, qui vbique ſemper præſens eſt; ſed quia eſt præſentior diligentibus, negligentibus abeſt. *Multis temporibus.* Ne præpoſtera videretur exactio. Nam quò indulgentior liberalitas, eò inexcuſabilior peruicacia. Vnde benè ſecundum Matthæum D habes, quia & ſepe circumdedit; hoc eſt, diuinæ cuſtodiæ munitione vallauit, ne facilè ſpiritalium pateret incurſibus beſtiarum.

Iſai. 5. v. 7. Vinea tota parabole ſcitè excuſſa.

Et fodit in eâ torcular. Quomodò intelligimus quid ſit torcular, niſi fortè quia Pſalmi *Pro torcularibus* inſcribuntur: eò quòd in his myſteria Dominicæ paſſionis, modo muſti ſancto feruentis Spiritu redundantiùs æſtuauerint? Vnde ebrij putabantur, quibus Spiritus ſanctus inundabat. Ergo & hîc fodit torcular, in quod vuæ rationabilis fructus interior ſpiritali infuſione deflueret. *Ædificauit turrim*, E verticem ſcilicet legis attollens: atque ita hanc vineam munitam, inſtructam, ornatam locauit Iudæis. *Et tempore fructuum ſeruulos miſit.* Benè tempus fructuum poſuit, non prouentuum: nullus enim fructus exiuit Iudæorum, nullus vineæ huius prouentus, de quâ Dominus ait, *Expectaui vt faceret vuas, fecit autem ſpinas.* Itaque, non lætitiæ vino, non ſpiritali muſto, ſed cruento Prophetarum ſanguine torcularia redundarunt. Denique Hieremias in lacum miſſus eſt. Hæc enim erant torcularia Iudæorum; non vino repleta, ſed cruore. Et

Torcularia Pſalmorum. Pſal. 8. 80. 83.

Act. 2. v. 13.

Iſai. 5. v. 4.

Ier. 38. v. 6.

licet generaliter Prophetæ videantur exprimi, A dat tamen lectio vt illum qui lapidatus eſt, Nabuthe eſſe credamus: cuius etſi nullum accepimus propheticum verbum, accepimus tamen propheticum factum; quia multos pro hac vineâ futuros Martyres proprio ſanguine prophetauit. Quis autem eſt ille in capite vulneratus? Nimirum Eſaias, cuius facilius compagem corporis ſerra diuiſit, quàm fidem inclinauit, conſtantiamue detriuit, aut vigorem mentis exſecuit. Eo igitur factum eſt, vt cùm plures alios deſtinaſſet, quos Iudæi inhonoros & inanes ſibi, de quibus nihil potuerunt proficere, dimiſerunt; nouiſſimè etiam Filium dilectum mitteret, quem perfidi quaſi hæredem remouere cupientes, occiderunt crucifigendo, eiecerunt negando. B

3. Reg. 21. v. 14. Nabuth facto Propheta, morituros plures pro Domini vineâ.

Breuiter itaque quàm magna, quàm multa: primùm quia naturalis eſt bonitas quæ plerunque credit indignis. Deinde quia poſtremum malorum remedium Chriſtus aduenit: tum quoniam qui hæredem negat, de auctore deſperat. Hæres autem Chriſtus, idemque teſtator Hæres, qui morti propriæ ſuperuiuit; & teſtamentum quod ipſe condidit, tanquam hæreditaria in noſtros profectus emolumenta conſequitur. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ?* Pulchrè interrogat, vt ſuâ ſe ipſi damnent ſententiâ. Venturum autem dicit dominum vineæ, quòd in Filio adſit etiam Paterna C maieſtas: vel quòd vltimis temporibus præſentior humanis aſpiret affectibus. Ipſi itaque in ſe ſententiam dicunt, vt mali pereant, & ad alios colonos vinea transferatur. Qui igitur ſint coloni, quæ vinea conſideremus.

Hebr. 5. & 9.

Vinea, typus noſter eſt, quòd populus de vitis æternæ radice fundatus ſupereminet terris: ac ſolum vile prætexens, nunc gemmante flore pubeſcit, nunc circunfuſâ viriditate veſtitur; nunc mite iugum ſuſcipit, cùm maturioribus ſarmentis quaſi brachiis fœcundæ vitis adoleuerit. Agricola quippe, Pater; vitis, eſt D Chriſtus; at verò nos, palmites: qui niſi fructum feramus in Chriſto, cultoris æterni falce ſuccidimur. Rectè igitur vinea, Chriſti populus nominatur, vel quòd crucis in fronte prætexat indicium; vel quòd fructus eius poſtremâ anni legatur ætate: vel quòd omnibus vt ordinibus vinearum, ita pauperibus atque diuitibus humilibus atque potentibus, ſeruis ac dominis in Eccleſiâ Dei æqua dimenſio, nulla diſcretio ſit. Vt vitis maritatur arboribus, ita corpus animæ; anima quoque corpori coniungatur. Vt vinea dum ligatur, erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur: ita ſancta plebs dum ligatur, exuitur: dum humiliatur, attollitur: dum reciditur, coronatur. E Quin etiam vt tener ſurculus veteri abſciſſus ex arbore, in alterius fœtu radicis inſeritur: ita populus hic ſanctus, ſurculi veteris cicatricibus enodatis, in nouo illo crucis ligno tanquam gremio piæ parentis fotus inoleſcit: Spirituſque ſanctus in hoc carcereum corpus infuſus, velut in altas demiſſus terrarum ſcrobes, aquæ ſalutaris irriguo diluit quicquid eſt fœtidum, membrorumque noſtrorum habitus in cœleſtem erigit diſciplinam. Hanc vineam diligens agricola fodere, rigare, tondere conſueuit; eruderatiſque terrenæ molis aggeribus, operta corporis noſtri nunc ſolet torrere, nunc

Ioan 15. v. 1.

Vinea, Chriſtianus populus.

Col. 3. v. 11.

A imbre perfundere; exſtirpare agrum ſolitus, ne ſentibus gemma lædatur, ne luxuriet vmbra foliorum, verborumque infructuoſa iactantia virtutibus obumbrando, maturitatem indolis naturalis impediat.

Sed abſit vt huic vineæ quicquam timeamus aduerſi, quam peruigil cuſtodia Domini Saluatoris aduerſus omnes nequitiæ ſæcularis illecebras muro vitæ vallauit æternæ, extendens palmites eius vſque ad mare. *Domini* enim *eſt terra.* Vbique Deus Pater colitur; vbique Chriſtus Dominus adoratur. Hæc eſt noſtra vindemia. Læti igitur, atque ſecuri, pars gemitum ſuum mitium funiculis oneret vuarum, B alij cœleſtia munera ore libemus; plerique bonarum greſſibus voluntatum diuini fructum muneris exprimentes veſtigia cothurnis nuda directis, multo fluente tingamus. Locus enim in quo ſtamus, terra ſancta eſt: & ideo calceamenta ſoluenda ſunt, vt ſpiritale veſtigium ſacroſanctæ ſedis tribunal aſcendens, corporei nexus vinculis exuatur. Decet enim totius orbis hîc eſſe vindemiam, vbi totius orbis eſt vinea. *En tempus acceptabile*, quo non hyemalibus perfidiæ caligantis brumis annus riget, nec altis niuibus informis cruſta blaſphemiæ gelu durante concreſcit, ſed procellis ſacrilegij liberata, nouus fructus terra iam parturit, veteres præterit. Diſſenſionum quippe omnium procella C deferbuit; cuncti ſæcularis cupiditatis ardores; æſtuſque omnes quibus Italiæ populus per Iudaicæ olim, Arianæ proximè ſæuitatis incendia coquebatur, ſereno iam ſpiramine temperatur. Sedata tempeſtas eſt, concordia nauigat, fides ſpirat: certatim nautæ repetunt fidei, quos reliquere, portus, & dulcia patriis oſcula littoribus figunt, liberatos ſe periculis, abſolutos erroribus gratulantes.

Pſal. 79. v. 12. Pſal. 23. v. 1. Exod. 3. v. 5. 2. Cor. 6. v. 2. Spectant hæc ad Theodoſii beata tempora.

Salue vinea tanto digna cuſtode. Te non vnius Nabuthe ſanguis, ſed innumerabilium Prophetarum, & (quod eſt amplius) pretioſus D cruor Domini conſecrauit. Ille, licet non regalibus minis territus conſtantiam metu preſſerit, non præmiis vberrimis prouocatus religioſum vendiderit affectum, ſed ſtudio Regis obſiſtens, ne in hortulis ſuis maluarum olus ſuccisâ vite sereretur, quando aliud facere nequibat, parata vitibus incendia proprio cruore reſtinxerit, temporalem tamen vineam defendebat. Te verò in perpetuum multorum nobis Martyrum plantauit interitus. Te crux Apoſtolorum æmula Dominicæ paſſionis vſque in orbis totius terminos propagauit.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang.

E

ALiam parabolam audite: Homo erat paterfamilias. &c. Hoc eſt quod Dominus ſumptum de prouerbio ſignificauit: *Durum eſt aduerſus ſtimulum calcitrare.* Principes Sacerdotum & Seniores populi qui interrogauerant Dominum; *In quâ poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem?* & voluerant in verbo capere ſapientiam, ſuâ arte ſuperantur: & audiunt in parabolis quod apertâ facie non merebantur audire. Homo iſte paterfamilias, ipſe eſt qui habebat duos filios; & qui altâ parabolâ conduxit operarios in vineam ſuam; qui plantauit vineam, de quâ & Eſaias pleniſſimè per

Math. 21. v. 33. Act. 9. v. 5. Supr. v. 23. Luc. 15. v. 11. Math. 20. v. 1.

canticum loquitur, ad extremum inferens: *Vi-* A
Iſai. 5. v. 7. *nea Domini ſabaoth, domus Iſrael eſt.* Et in
Pſal. 79. v. 9 Pſalmo: *Vineam de Ægypto*, inquit, *tranſtu-*
liſti: eiecisti gentes, & plantaſti eam.

Et ſepem circundedit ei; vel murum vrbis,
vel Angelorum auxilia. *Et fodit in eâ torcular;*
aut altare, aut illa torcularia, quorum & tres
pſalmi titulo prænotantur, octauus & octoge-
ſimus & octogeſimus tertius. *Et ædificauit tur-*
rim: haud dubium quin templum, de quo di-
Mich. 4. v. 8. citur per Micheam: *Et tu turris nebuloſa filia*
Sion. Et locauit eam agricolis; quos alibi vineæ
Matth. 20. v. 1. operarios appellauit: qui conducti fuerant ho-
râ primâ, tertiâ, ſextâ, nonâ & vndecimâ. *Et* B
peregrè profectus eſt; non loci mutatione. Nam
Deus vnde abeſſe poteſt, quo complentur om-
Ier. 23. v. 23. nia? & qui dicit per Hieremiam: *Ego Deus ap-*
propinquans, & non de longinquo, dicit Domi-
nus. Sed abire videtur à vineâ, vt vinitori-
bus liberum operandi arbitrium derelinquat.

v. 34. *Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet,*
miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent fru-
ctus, &c. Dederat eis legem, & in hac eos vineâ
operari iuſſerat; vt fructum legis in operibus
exhiberent. Poſtea miſit ad eos ſeruos, quos
4 Reg. 21. v. 16. illi apprehenſos vel ceciderunt, vt Hieremiam;
vel occiderunt, vt Eſaiam; vel lapidauerunt, C
3 Reg. 21. v. 14. vt Naboth, & Zachariam, quem interfecerunt
2 Par. 24. v. 21. inter templum & altare. Legamus Epiſtolam
Pauli ad Hebræos, & ex eâ pleniſſimè diſ-
Hebr. 11. cimus qui ſeruorum Domini quanta perpeſſi
ſint.

v. 37. *Nouiſſimè autem miſit ad eos Filium ſuum,*
dicens: Verebuntur Filium meum. In eo quod
Supr. v. 36. ſuprà legimus, *Iterum miſit alios ſeruos plures*
prioribus, & fecerunt illis ſimiliter; patientiam
oſtendit patrisfamilias, quòd frequentiùs mi-
ſerit, vt malos colonos ad pœnitentiam prouo-
caret: illi autem theſaurizauerunt ſibi iram in
die iræ. Porrò quod iungitur: *Verebuntur Fi-*
lium meum; non de ignorantiâ venit. Quid D
Velut ignorans Deus inducitur, ob liberum hominis declarandum arbitrium. enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus
Pater intelligitur? Sed ſemper ambigere dici-
tur Deus, vt libera voluntas homini reſeruetur.
Interrogemus Arium & Eunomium: Ecce Pa-
ter dicitur ignorare, & ſententiam temperat,
& quantum in vobis eſt, probatur eſſe menti-
tus. Quicquid pro Patre reſponderint, hoc in-
telligant pro Filio, qui ſe dicit ignorare conſum-
mationis diem.

v. 39. *Et apprehenſum eum, eiecerunt extra vineam,*
Hebr. 13. v. 12. *& occiderunt.* Et Apoſtolus loquitur, quod ex-
tra portam Ieſus crucifixus ſit. Poſſumus & ali-
ter intelligere, quòd eiectus ſit extra vineam,
& ibi occiſus: vt ſuſcipientibus ſe Gentibus,
aliis vinea locaretur. E

v. 40. *Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet*
agricolis? &c. Interrogat eos Dominus, non
quòd ignoret quid reſponſuri ſint; ſed vt pro-
priâ reſponſione damnentur. Locata eſt autem
nobis vinea; & locata eâ conditione, vt red-
damus Domino fructum temporibus ſuis; &
ſciamus vnoquoque tempore quid oporteat nos
vel loqui, vel facere.

v. 42. *Dicit illis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scriptu-*
ris: Lapidem quem reprobauerunt, &c. Variis
parabolis, diuerſiſque ſermonibus res eædem
contexuntur. Quos enim ſupra operarios &
vinitores & agricolas appellarat, nunc ædifi-
catores, id eſt, cementarios vocat. Vnde dicit

A Apoſtolus: *Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis.* 1 Cor. 3. v. 9.
Hi ergo cementarij quomodò & vinitores ac-
cipiunt vineam, ſic acceperunt lapidem: quem
vel in fundamentis ponant, iuxta architectum
Paulum; vel in angulo, vt duos parietes, id eſt,
populum vtrunque conſociet: qui reprobatus
ab eis, factus eſt in caput anguli. Et hoc à Do-
mino factum eſt: non humanis viribus, ſed Dei
potentiâ. De hoc lapide adiutorij Petrus quo- 1 Pet. 2. v. 4.
que loquitur confidenter: *Iſte lapis qui repro-* Iſai. 28. v. 16.
batus eſt à vobis ædificantibus, hic factus eſt in ca-
put anguli. Et Eſaias: *Ecce*, ait, *immittam in*
fundamenta Sion lapidem electum, pretioſum,
B *angularem: & qui crediderit in eum, non con-*
fundetur.

Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis reg- v. 43.
num Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.
Aliquoties dixi, regnum Dei Scripturas ſan-
ctas intelligi: quas Dominus abſtulit à Iudæis,
& nobis tradidit, vt faciamus fructus earum.
Iſta eſt vinea quæ traditur agricolis & vinitori-
bus: in quâ qui operati non fuerint, nomen
tantum habentes Scripturarum, fructus vineæ
perdituri ſunt.

Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confrin- v. 44.
getur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum. Cadere ſuper lapidem & ſuper quem cadat lapis: ex his expone auctorem imperfecti, ex quo iſta Hieron.
C Aliud eſt offendere Chriſtum per mala opera,
aliud negare. Qui peccator eſt, & tamen in il-
lum credit, cadit quidem ſuper lapidem, &
confringitur: ſed non omninò conteritur: re-
ſeruatur enim per pœnitentiam ad ſalutem. Su-
per quem verò ille ceciderit; hoc eſt, cui lapis
ipſe irruerit, & qui Chriſtum penitus negaue-
rit: ſic conteret eum, vt nec teſta quidem rema-
neat, in quâ hauriatur aquæ puſillum.

Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum & Pha- v. 45. & 46.
riſæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis di-
ceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt tur-
bas: quoniam ſicut Prophetam, &c. Quamuis
duro corde eſſent, Iudæi propter incredulitatem
D & impietatem in Filium Dei: habentes tamen
apertas propoſitiones, negare non poterant: &
intelligebant contra ſe omnes Domini ſenten-
tias dirigi. Vnde volebant quidem eum inter-
ficere, ſed timebant turbas: quia ſicut Prophe-
tam eum habebant. Semper turba mobilis eſt, Turba ſemper inconſtans.
nec in propoſitâ voluntate perſiſtens: atque in
morem fluctuum diuerſorúmque ventorum,
huc illúcque trahitur. Quem nunc quaſi Pro-
phetam venerantur, & colunt: poſtea contra
eum clamant: *Crucifige, crucifige talem.* Luc. 23. v. 21.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI,

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

E

HOmo quidam erat paterfamilias, &c.* Mul- Hom. 69 in Matth. 21. v. 33.
ta ex hac parabolâ ænigmaticè denotauit.
Nam & prouidentiam ſuam à priſcis tempori-
bus illis ſemper mirificè affuiſſe oſtendit, & cæ-
di ſemper eos vigilaſſe ſignificat, & nihil ab eo
quod ad ſalutem eorum pertineret derelictum Vineæ & agricolarum parabola.
demonſtrat: & poſt Prophetarum atrociſſimam
necem, non alienatum fuiſſe Deum, ſed Filium
quoque ſuum eis miſiſſe deſignat: noui quo-
que & veteris Teſtamenti vnum eundémque
Deum eſſe confirmat: res magnas atque mira-
biles mortem ſuam effecturam prædicit: vltima
ſupplicia ob illatam crucem eiuſque facinus da-
turos præmonet: Gentium denique vocatio-

nem, & Iudæorum defectionem apertius denotat: quam in poſtremis ideo poſuit, vt maiora commiſiſſe cognoſcant, quàm vt veniam conſequi mereantur. Cur, & quo pacto? Quia cùm tantam curam Deus eorum ſemper habuerit, à publicanis tamen, & ſcortis magno interuallo relicti ſunt. Expende autem & prouidentiam eius ineffabilem, & otioſitatem inauditam iſtorum. Plura enim ipſe agricolarum opera fecit, macetiem circumpoſuit, vineam plantauit, parum quid agricolæ opus ipſe reliquit, vt ſcilicet plantatæ iam vineæ curam habentes, quæ data fuerunt conſeruarent. Nihil enim ille omiſerat, ſed omnia perfecta cuſtodiæ ipſorum tradidit: nihil tamen iſti ex prouidentiâ Dei, tot tantáque bona conſecuti, lucrati ſunt. B Nam poſt exitum ab Ægypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, altare conſtruxit: quæ omnia mirabili eius longanimitate facta ſunt, quam rem ſignificauit peregrinationis vocabulo.

v. 34. *Miſit autem ſeruos ſuos vt fructum acciperent;* Prophetas videlicet, vt obedientiam, & proba ſecundum mandata opera colligerent: illi verò inaudita nequitiâ vſi ſunt. Missi ſerui malè ab agricolis habiti. Nam quamuis tantâ curâ Dei honorarentur, tamen non ſolùm fructum non reddiderunt (quod vitium negligentiæ erat) verumetiam modeſtiſſimè Prophetas miſſos, occiderunt. Cúmque debuiſſent ad preces refugere, quia reddere non habebant, non modò id non fecerunt, ſed etiam ſupplicia intulerunt: & cùm pœnas ipſi dare C deberent, de aliis pœnas ſumpſerunt, & Prophetarum ſanguine manus contaminarunt. Alios deinde ſuper alios miſit, vt iſtorum proteruia, & mittentis clementia omnibus fieret manifeſta. Filius cur vltimò miſſus. Sed cur, inquies, Filium non continuò miſit? Vt, eorum quæ in illos commiſiſſent pœnitudine ducti, itáque depoſitâ, Filium vererentur: Plures rationes reddere poſſumus; ſed ad ſequentia feſtinamus?

Quid autem eſt, *Fortaſſis verecundabuntur?* Quid particula forte, cùm de Deo ſermo ſit. Non ignorantis certè, abſit hoc enim, ſed magnitudinem peccati volentis oſtendere, cuius nunquam vllam ſatisfactionem oſtendere potuerunt: miſit ergo ſciens quòd interficerent. D Dicit autem, *Fortaſſis verecundabuntur*, quæ debuiſſent fieri enarrans: verecundari enim proculdubio debuiſſent. Sic & alibi ait: Ezech. 2. v. 5 *Si forte audierint*: non enim quia ignorabat, ſed ne quidam ex amentiâ dicerent, prædictione Dei coactos obtemperare non potuiſſe, idcirco huiuſmodi vtitur orationis figurâ; modo, *Si forte audierint*; modò, *Fortaſſis verecundabuntur*, dicens: Nam & ſi vecordes in conſeruos fuerunt, Chriſti tamen dignitatem reuereri debuerunt. Illi verò, cùm ei accurrere, atque ab eo veniam peccatorũ petere debuiſſent, E non modò illud non faciunt, ſed abundè malitiâ certant, prioráque ſcelera ſequentibus ſuperare contendunt; quod & ipſe ſignificans, dicebat: Matth. 23. v. 32. *Implete menſuram patrum veſtrorum.* Ita enim quidam Prophetæ criminabantur, dicentes: Iſai. 1. v. 15. *Manus veſtra ſanguinis plena ſunt.* Oſee. 4. v. 2. Et, *Sanguinem ſanguinis commiſcent*: Mich. 3. v. 10. Et, *Qui ædificant Sion in ſanguinibus.* Sed illi non emendabantur, etiamſi hoc primum mandatum accepiſſent, Exod. 20. v. 13. *Ne occidas*. multáque alia ad conſeruationem huius facere iuſſiſſent: prauam tamen hanc conſuetudinem noluerunt vnquam deponere.

Sed quid dicunt eum videntes? *Venite, occidamus eum.* v. 38. Cur obſecro? quid criminari magnum, aut paruum poteſtis? an quia nimium vos Deus honorauit? quia cùm Deus ſit, homo propter nos factus eſt, & innumera ad ſalutem noſtram miracula fecit? an quia peccata dimittebat? an quia in regnum vocabat? Tu autem ad impietatem, magnam quoque dementiam accedere, & necis cauſam inſaniæ plenam eſſe conſidera. *Occidamus enim,* inquiunt, *& habebimus hæreditatem eius.* Vbi porrò volunt occidere? Extra vineam omninò ſtatuerunt. Perſpicis quomodò etiam locum prædixit, vbi occidendus erat. Ita *eiecerunt eum*, inquit, *atque occiderunt.* Et Lucas quidem, v. 39. ipſum ait determinaſſe quo ſupplicio huiuſmodi ſerui puniendi eſſent: ac illos, *Abſit hoc*, dixiſſe: ac ideo, teſtimonium adiunxiſſe. Luc. 10. v. 16. *Aſpiciens enim eos, ait: Quid eſt ergo quod ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? Et quicunque ceciderit ſuper eum, confringetur?* Pſal. 117. v. 22. Matthæus autem ab illis prolatam ſententiam eſſe aſſerit. Matthæus & Lucas conciliati. Non eſt autem vlla hîc diſcrepantia, cùm vtráq; facta eſſe intelligamus. Prolatâ enim ab illis ſententiâ poſtquam ſenſerunt aduerſus ſeipſos ita protuliſſe, *Abſit hoc*, exclamarunt. & tunc teſtimonio Prophetæ rem approbauit, ita fore omnimodè affirmans Vocationem autem Gentium, ne carpendi cauſam acciperent, non apertè, ſed occultiùs ſignificauit, dicens quòd aliis vineam daturus eſſet. Propterea & parabolâ vſus eſt, vt hanc ab ipſis ſententiam eliceret, quod & in Dauid illo factum eſt, quando 2. Reg. 12. v. 1. de parabolâ Nathan ſententiam tulit. Tu verò iuſtiſſimè dictam ſententiam inde iudica, cùm ipſam qui perpeſſuri erant, ſe condemnauerint.

Verùm vt diſcerent non ſolùm iuridica hæc eſſe, ſed etiam à Spiritu olim pronunciata, Dei quoque ſententiâ comprobari, increpantis modò prophetiam induxit, dicens; *Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c.* Ita vndique eiiciendos Iudæos, quia non crederent, & Gentes introducendas monſtrauit. Id enim etiam per Chananæam, id per aſinam, id Matth. 15. 21 8. per multas alias parabolas, id per Centurionem apertiùs ſignificauit, id etiam nunc deſignat; ideoque ſubiungit: *A Domino factum iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris*: credituras enim Gentes, & Iudæos fideles, quamuis magno priùs interuallo diſtarent, vnum tamen fore confirmauit. Et vt videant nihil horum Deo eſſe aduerſum, ſed valde acceptum atque gratum, mirabile præterea, ſtuporiſque plenum, à Domino iſtud factum eſſe ſubiunxit. Lapidem enim ſeipſum, & doctores Iudæorum ædificatores vocare ſolet: ſic & Ezechiel Ezech. 13. v. 11. *ædificantes murum, ac linientes incompoſite*, ait. Quomodo autem reprobauerunt? dicentes videlicet, non eſſe ipſum à Deo; turbas hic ſeducit. Et Ioan. 9. v. 16. & 7. v. 12. & 8. v. 48. rurſus: *Samaritanus tu es, & dæmonium habes.* Deinde vt intelligant, non id ſolùm imminere ſibi detrimentum, quia eiicientur: puniones quoque adiecit, dicens: *Qui ceciderit ſuper lapidem hunc, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, conteret eum.* Duas hîc perditiones denotauit, Alteram, quia offenderunt, & ſcandalizati ſunt: hoc enim eſt quod dicit, *qui ceciderit ſuper lapidem hunc.* Alteram, quia captiui, calamitoſi, & ærum-

tam propriis, quàm communibus beneficiis eis agentes. Quare illo Adam omiſſo, quid inter Angelos & hunc Monachorum interſit chorum, libenter interrogauerim, qui ſic in terrâ cantant, & dicunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terrâ pax, in hominibus bona voluntas?* Amictus autem ipſis fortitudini ſuę conueniens circumiacet. Non enim effœminatæ, ac eneruatæ per terram ſibi veſtes trahunt; ſed ita eis compoſitæ ſunt, vt beatiſſimis Angelis illis, Eliæ dico, Eliſæo, Ioanni, ac vniuerſis Apoſtolis: etenim aliis caprarum, aliis camelorum pilis confectæ ſunt: multis coria ſolùm, & ea vetuſtate conſumpta ſatisfaciunt. Hymnis verò iam decantatis, genibus flexis Deum vnanimes pro iis orant, quæ nec in mentem quidem multorum facilè veniunt. Nihil enim præſentium petunt rerum, quippe quarum nulla omninò ſibi cura eſt: ſed vt intrepidi cùm Filius Dei ad iudicandum viuos & mortuos venerit, ante tribunal illud terribile aſſiſtant, vt nullus illam vocem audiat, *Neſcio vos*: vt laborioſam hanc vitam rectâ peragant conſcientiâ: vt difficillimum hoc mare ſecundo nauigent vento. Huius porrò orationis dux & auſpex eſt eorum Pater, qui & eis præfectus eſt. His crebris ſanctiſque abſolutis, orationibus, exorto iam ſole ad opus vertuntur, quò multos pauperibus fructus colligunt.

Luc. 2. v. 14.

Veſtes aſperæ, & viles.

Oratio flexis genibus, iisque pro iis quæ ſpectant ad ſalutem animæ.

In Horologio Græcorum ſæpe huiuſmodi oratio repetitur. Operis labor ab oratione.

Vbi nunc ſunt, qui diaboli choreis & perditis cantibus dediti, in ſcena quotidie ſedent? pudet me certè verba de illis facere, veruntamen neceſſe mihi eſt propter infirmitatem veſtram. Nam & Paulus ait: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.* Quare nos quoque, age, vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in ſcenâ conſiſtentium perſcrutemur, & ad horum beatorum vitam, quantum ad iucundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè namque viuendi gratiâ negligentiores iuuenes ſcenæ laqueis capiuntur: ſed tantam, ſi perpendimus, differentiam inueniemus, quantam ſi quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in ſtercore defoſſos ac grunnientes. Ore namque illorum Chriſtus, iſtorum verò diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie incertam & inarticulatam iſtis emittunt vocem: illis gratia Spiritus loco tibiæ, citharæ atque ſyringis adeò ſuauiter ſonat, vt non ſit poſſibile luto & latribus affixis, tantam ante oculos ponere voluptatem. Quare vellem aliquem eorum qui circa hęc inſaniunt, illuc adducere poſſe, & hunc ſanctorum chorum oſtendere: non enim iam pluribus mihi opus eſſet verbis: verùm etſi hęc terrenis diſſerimus, conabimur tamen ab illuuie, & ſordibus aliquantulum eos auellere.

Rom. 6. v. 19.

A meretricum igitur cantibus ſtatim cupidinis flamma incendit auditores: & quaſi non ſufficiat ad inflammandam mentem aſpectus ac facies mulieris, peſtem quoque vocis adinuenerunt. Noſtrorum autem modulatione, ſi quid huius morbi animum vexat, illico extinguitur. Non autem vox ac facies ſolùm muliebris, verumetiam multò magis ſpectatores conturbat, adeò vt ſi pauper quiſpiam rudior atque abiectior aſpiciat, moleſtè nimium ferat, & ſecum ſæpenumero dicat: Scortum quidem & ſcortator, coquorum filii & ſutorum, frequen-

Scandala à ſcenâ, à Monachorum cœtu & choro, ædificatio.

A ter autem & ſeruorum, in tantis deliciis viuunt: ego verò ingenuus, & ab ingenuis ortus, qui iuſtis laboribus meis vitam duco, nec ſomnians quidem ita deliciari poſſum: ſic mœrore perturbatus, cogitabundus recedit. Quod ex aſpectu Monachorum non accidit: imò verò contrarium omninò contingere ſolet. Si enim diuitum filios, & maiorum inſignium nepotes illa amicula ferre aſpexerit, quæ nec extremâ paupertate oppreſſi ferre dignarentur, & hac re gaudere illos agnouerit: cogitate quanto ſolamine, ſi ſit pauper, ſic confirmatus recedit: ſi diues, moderatior atque melior inde facilè fit. Et in theatro quidem cùm aureis ornamentis calidiſſima meretrix incedit, pauperes B dolore conficiuntur, cùm nihil tale vxoribus eſſe ſuis recordentur: diuites autem hoc aſpectu conturbati, cùm habitum, aſpectum, vocem, inceſſum, cæteráque cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incendio domos ſuas redierint, quaſi deformiores vxores deſpiciunt: hinc iurgia, & rixæ: hinc diſſidia, & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnunquam conſequitur. Nam qui huiuſmodi cupidine capti ſunt, vita ipſis cum vxore & liberis acerba videtur: ita vniuerſa in domo conturbantur. Nihil tale à noſtro choro vnquam efficitur: mitem inde redeuntem vxorem virum ſuum ſuſcipiet, ac omnis abſurdæ voluptatis expertem, adeò vt facilior atque quietior ſibi eſſe videatur. C Ita theatralis hic chorus malorum omnium: ille verò Monachorum, bonorum fons eſt atque origo. Alter ex ouibus lupos fecit, alter è lupis in agnos conuertit.

Sed forſan de voluptate nihil adhuc dixiſſe videmur. Quid igitur iucundius, quàm in tranquillitate animi, nihil dolentem, nihil mœrentem ac nihil gementem viuere? Veruntamen ad vlteriora prouehamur, & vtriuſque modulationis huius, atque aſpectus voluptatem inueſtigemus: & inueniemus alteram ad veſperam, quouſque in theatro ſpectator ſedeat, ſolummodò permanentem, deinde autem omni ſtimulo D acerbius ipſum pungentem: alteram verò perpetuò in ſpectatorum animis vigentem; cùm & horum virorum forma, loci amœnitas, conuerſationis iucunditas, ſynceritas diſciplinæ, ac denique optimi ſpiritualiſque cantus illius gratia in animis eorum qui viderunt, continuè inſideat. Quare qui huius portus continuâ tranquillitate lætantur, quaſi grauiſſimam tempeſtatem tumultus fugiunt vniuerſos: nec canentes, atque orantes ſolùm, ſed diuinis etiam libris affixi iucundiſſimè afficiuntur: choro enim diſſoluto, plerunque alius cum Eſaiâ colloquitur, alius cum Apoſtolis diſſerit, alius ab aliis elaborata lectitat, & philoſophatur de Deo, de E creaturis, de viſibilibus, de inuiſibilibus, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futuræ. Ita non brutorum animalium decoctas ſibi carnes vt alantur, aſſumunt, ſed Dei verba melle atque fauo iucundiora, melioraque cibo etiam Ioannis, quo in deſerto alebatur: hoc mel non ſylueſtres è floribus apes collegerunt, nec concoctum rorem aluearibus ſuis immiſerunt: ſed Spiritus gratia componens pro fauis & aluearibus, atque fiſtulis in animis Sanctorum impoſuit, vt quicunque vult, continuè poſſit comedere. Apes igitur imitantes, ſacrorum fauis librorum circumuolant, magnam inde voluptatem carpentes.

Voluptas maior à Monachorum choro quàm à ſcenâ.

Lectio ſacra poſt ſcelorum chorum.

Lectionis fructus ac meditationis in deuotis colloquiis.

Si ergo volueris qualis hæc menſa illorum ſit, perdiſcere, propiùs ad eos accedas, & ſenties ſuauiſſimas, & ſpiritalis plenas odoris eructationes illorum. Nullum turpe verbum ab ore illorum vnquam profertur, non aſperum, ſed cœlu vniuerſa digna ſunt. Quare non abs re quiſpiam facere poterit, ſi ora iſtorum qui verſantur in foro, qui ſæcularium rerum rabie furunt, cloacis ſordidiſſimis comparet, illorum verò fontibus, vnde riuis liquidiſſimis fluenta mellis emanent. Si quis autem moleſtè ferat, quòd multitudinis ora ſordium cloacas appellauerim, is parcè nimium me dixiſſe non ignoret. Non enim hac menſurâ, ſed acerbiore ſimilitudine Scriptura

Pſal. 13. v. 3.

vtitur. *Venenum* enim, inquit, *aſpidum ſub labiis eorum, & ſepulchrum apertum eſt guttur eorum.* Sanè talia illorum non ſunt, ſed odoris plena ingentis. Et hæc quidem præſentia huiuſmodi ſunt; futura verò quæ oratio aſſequetur? quæ mens intelliget elegantem illam requiem, ſummam beatitudinem, ineffabilia atque inæſtimabilia bona? Multi fortaſſe feruore accenſi, huius optimæ viuendi cupiditate diſciplinæ capti eſtis. Sed quod vobis erit emolumentum, ſi tunc ſolummodò, quando hîc eſtis, ignis hic ardeat: cùm verò diceſſeritis, prorſus eſtinguatur?

Monet inuiſendos Monachos.

Quomodò igitur huic medebimur? Antequam extinguatur hæc flamma, ad illos Angelos perge, augeas hunc feruorem: non ita noſtrâ oratione ardebis, quemadmodum ipſo rerum aſpectu. Noli dicere, Colloquar cum vxore antequam proficiſcar, negotia mea componam: hæc tarditas negligentiæ initium eſt: memento voluiſſe

3. Reg. 19. v. 20. Matth. 8. v. 21. Luc. 9. v. 59.

quendam ordinare domum ſuam, & non fuiſſe à Prophetâ dimiſſum. Quid dixi domum ordinare? ſepelire patrem diſcipulus voluit, & non permiſit Dominus. Atqui nulla res tam neceſſaria videtur, quàm ſepeliendi patris officium: Chriſtus autem non permiſit. Quamnam ob rem? Paratus ſemper diabolus eſt, vt ingreſſum vbique attentè quæritet, & ſi paruæ tarditatis cauſam apprehenderit, magnam inde conflabit deſidiam: propterea quidam admonet,

Eccl. 5. v. 8.

dicens. *Noli de die in diem procraſtinare.* Sic enim plura emendare poteris, ſic domum quoque tuam probè diſpones. *Quærite* namque,

Matth. 6. v. 33.

inquit, *primùm regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Etenim ſi quis ſua deſpicit, & noſtrorum curam aſſumit, quieti eius ſolemus prouidere: quantò magis Deus, qui etiam ſi ad eum non conuertamur, non paruâ tamen curâ & prouidentiâ erga nos vtitur. Noli ergo de rebus

Cura noſtrarum rerum Deo committenda.

tuis curare, ſed omnia tua Deo commenda. Cura enim tua cura hominis eſt, Deo autem de omnibus tuis committe prouidentiam. Noli tu maioribus pretermiſſis de illis curare, ne Deus minus de illis prouideat. Vt igitur magnâ curâ tuas res complectatur, ipſi ſoli vniuerſa committe: nam ſi tu ſpiritualibus omiſſis ea tractabis, minorem Deus de ipſis curam habebit. Vt ergo & res tuæ feliciter & gubernentur, & tu ſolicitudinis expers ſis, ſequare ſpiritualia, contemne hæc ſecularia: ſic enim & terram & cœlum, & futuram beatitudinem obtinebis, gratiâ & miſericordiâ, &c.

A

AVCTORIS IMPERFECTI in Matthæum, eiuſdem Euang. expoſitio.

Ex Hom. 40. in Matth. imp. Matth. 21. v. 33.

HOmo erat paterfamilias. Homo nomine, non naturâ ſimilitudine, non veritate. Si quis autem eſtimat Chriſtum hac cauſâ etiam tantùm animam habuiſſe humanam, quia dictus eſt homo, audiat & Deum Patrem hominem dictum. Præſcius Dei Filius, quoniam per appellationem humani nominis, quaſi homo purus fuerat blaſphemandus; etiam Deum Patrem inuiſibilem conſtitutum hominem appellauit: vt dum & Pater homo dicitur, Filius de hereticorum blaſphemiis liberetur. Paterfamiliâs

Deus Pater etiam dictus homo, ne Filius ex eo nomine putetur purus homo.

B

eſt, cui cœlum & terra quaſi vna ſunt domus, qui Angelorum & hominum naturâ Dominus eſt, beneuolentiâ pater. Qui ideo ſe Patrem omnium voluit dici, vt omnes conſiderantes bonitatem eius, non ſub ſpecie ſimulatâ ei ſeruiant, quaſi mali ſerui domino: ſed in veritate, quaſi boni filii genitori.

Vinea, Iſraëliticus populus. Simile.

Qui plantauit vineam. Quam vineam? quam de Ægypto tranſtulit. Quomodò plantauit vineam illam? Quomodò vinitor ſtudioſus, qui primùm omnes in circuitu infructuoſas ſyluas excidit, & ſic poſtea plantat: ne fortè arbores laſciuientes, dum huc & illuc per longa ſpatia ramos ſuos exporrigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic Deus Gentes ſine fructu iu-

C

ſtitiæ conſtitutas occidit, & ſic collocauit Iſraël, ne fortè Gentes indiſciplinatæ dum in longum terminum ſuæ dominationis extendunt, affligant populum Dei nouitium.

Sepis, custodes Angeli.

Et ſepem circundedit ei, & torcular fodit in eâ, & ædificauit turrim. Quid eſt ſepis, niſi Angeli in circuitu, cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant? Angelos enim præeſſe hominibus & Apo-

1. Cor. 11. v. 10. Matth. 18. v. 10.

ſtolus dicit: *Mulier velamen debet habere ſuper caput propter Angelos.* Item Dominus: *Amen dico vobis, quia Angeli eorum quotidie vident faciem Patris mei.* Et in Actis Apoſtolorum dicitur ad puellam nuntiantem de Petro,

Act. 12. v. 15.

D

Ne fortè Angelus ſit. Quid eſt torcular, niſi Eccleſia? Sicut enim area Eccleſia intelligitur, quia in eâ per multam triturationem, & ventilationem triticum ſeparatur à paleis: ſic rationabiliter Eccleſia torcular eſt intelligenda, in quâ omnes fructus vineę, id eſt, opera ſeruorum Dei, & fides roborata ad Dei gloriam tranſmittuntur. Eccleſia autem torcular eſt, habens in ſe verbum Dei; quo non delectatur natura car-

Eccleſia, torcular.

Imò, verbum Dei.

nalis: adquieſcit autem ei contorta propter timorem iudicii, vel amorem pręmii: vt non tantùm ipſa Eccleſia torcular videatur, quantùm ipſum verbum Dei, quod traditum eſt in eâ foſſum. Si enim verbum noui teſtamenti, quod leue eſt, cruciat hominem contradicente carnis

E

naturâ: quantò magis verbum veteris teſtamenti, quod importabile erat? Vbi ergo verbum Dei poſitum erat in lege, modum viuendi conſtituens, torcular erat foſſum: vbi autem de fide Dei prophetabatur, turris ædificata erat. Nam

Turris.

ſicut in turri conſiſtentes duo bona conſequuntur, & irruptionem ipſi facilè non patiuntur, & hoſtes de turri facilè conterunt: ſic qui in fide Chriſti conſiſtunt, vel in lege Dei, & dæmones ſuperirruere non ſinunt, & ſpi-

ritualibus bonorum operum ſegittis eos facilè volnerent; & dæmones ſuper illos irruere nequeunt, & à ſpiritualibus malorum operum ſegittis non facilè vulnereotur.

Alia interpretatio. Aut ite, ſepes meritum eſt, & cuſtodia patrum iuſtorum, qui taoquam murus factus eſt populo Iſreel. Nam propter promiſſionem factam à Deo, ſic poſſidebantur ab eo, etiam contra meritom ſuum, ſepti meritis patrum ſoorum *Torcular autem fodit in eâ.* Prophetes, ex quibus quaſi ex torcularibus gratia Spiritus ſencti decurrebat vt muſtum. Ex quibus nonnunquam potati filii Iſreël, muſti admirabantur virtutem. *Ædificauit turrim.* Hoc eſt, legis fiduciem & altitudinem, ex quâ Secerdotes velut ſpeculatores Chriſtum ſpecularentur venturum. *Et locauit eam colonis.* Qui ſunt coloni,

Coloni Sacerdotes. quibus locatus eſt populus, id eſt, vinea, niſi Sacerdotes? Plantatus eſt eutem populus primus in Abraham, quando in primis locutus eſt ad

Geneſ. 13. V. 1. eum Deus, dicens: *Exi de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ*, &c. Ex eo enim facta eſt vocetio ſeminis eius. Locatus eſt colonis tempore Moſi,

Regimen animarum magnam habet tum gloriam, tũ periculum. quando per legem conſtituti ſunt Secerdotes & Leuitæ, & procurationem regendi populi ſuſceperunt ad magnam ſuem gloriam, & ad grande periculum. Ad gloriam quidem, ſi diligenter tractauerint populom Dei: ad periculum autem, ſi negligenter. Si eoim ille pro negligentiâ debet timere periculum, qui procurationem ſuſcepit terrenarum rerum de meno alicuius hominis potentis: quantò magis Sacerdotes, qui de menu Dei ſuſceperunt enimarum procurationem ſenctarum? Plantatus quidem legitur populus in terrâ repromiſſionis, ſecundum

Pſal. 79. V. 9. quod ſcriptum eſt; *Vineam de Ægypto tranſtuliſti, eiecisti gentes, & plantaſti eam.* Sed illam plantationem hîc intelligere non oportet, oe priùs locetam eam colonis inueniamur exponere, quàm planretam.

Quoniam autem diximus Secerdotes populum Dei colere, Deum autem reddere mercedem vitę; nemo Sacerdos exiſtimet, quoniam iuſtè pro merito operum ſuorum accipiet à Deo mercedem, & non potiùs propter gratiam & miſericordiem Dei. Non enim Sacerdotes præſtant

Nihil Deo præſtant qui populum colũt, ſed ipſe eis, quibus præbet colendum. Deo, docentes populum eius; ſed Deus Secerdotibus committendo eis populum ſuum in ſpiritu. Nos autem mercedem doctrinæ ecquirere ooo poteramus, niſi nobis procuratio popoli commiſſa fuiſſet. Ergo coloni ſunt Sacerdotes, colentes popolum quaſi vineam, cùm acutiſſimo ferro ſermouis faciunt eos bonos fructus

Simile. iuſtitiæ domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit, ſic & verbum duritiam

Simile. cordis relaxet. Sicot raſtro ferreo herbæ radicitùs euelluntur à vineâ, ſic & acri ſermone vitia

Simile. de populo reſecentur. Vt ſicut colonus qoamuis de ſuo munera obtulerit domino, non ſic eum placat, quomodò, ſi de vioeâ eius reditus ei obtulerit: ſic Sacerdos non tantùm propter ſuam iuſtitiam placet Domino, quomodo ſi popolum Dei io ſanctitate docuerit: quoniam ipſius iuſtitie vna eſt, populi autem multiplex.

v. 34. 35. 36. 37. *Cùm autem appropinquaſſet tempus fructuum, &c.* Seruos ſuos dicit Prophetas, quos per ſingules generationes miſit ad populum Iudæorum. Conſidera qoomodò per ſingulos grados miſericordiæ diuinę malitia Iudęorum creſcebat: & quomodò per ſingulos gradus Iudaicę mali-

A tiæ Dei miſericordia addebatur; & contra clementiem Dei, malignitas humena certebat. Ecce * qualiſvis amicus alicuius fuerit homo, ſi ſemel ab illo fuerit paſſus inioriam, quenruncunque frangitur eius affectus; ſi iterum paſſus fuerit, iterum magis minuitur: & ſi iterum amplius non minuitur emicitia eius; certè tamen non edditur. Dei eutem miſericordia quantò magis à Iudæis offendebatur, tantò empliùs eddebetur in eis. Ecce enim poſt tenta beneficia Dei, & ſine admooitione Domini, debuerant Domino iuſtitiæ ſuæ tributa perſoluere: tamen non reddentibus eis, miſit paucos ſeruos ſuos: quibus occiſis, eddidit bonitetem cùm debuiſſet iraſci, & miſit plures. Item pluribus interfectis eccumulaoit bonitatem, & miſit Fi-

*Quamuis

B lium ſoum: & hunc noo quaſi in obnoxios pœnę ſeotentiam baiuleutem, ſed patientiæ veniam: & poſt tot ſcelera adhuc eis miſericordiæ locum ſeruabat. Sic enim dicit. *Forſitan Filium meum reuerebuntur.* Ergo miſit confunderc illos, non autem punire. Nam pro tantis iniuriis benigno Domino ſufficiebat ſola vindicta podoris. Cogitauit ergo apud ſe, quamuis ueque contumeliere ſeruos meos debuerant: qoia qoi ſeruis faciunt iuiuriam, Domioum exhonorant: tamen mittam Filium meum, qui totom poſſidet in uaturâ. Si amare eum voluerint, eſt quod ametur in eo, quia poſt me ſolus eſt boous: ſi voluerint eum timere, eſt quod timeatur in eo, quia poſt me ſolus terri-

Particulæ iſtæ, poſt me, Arianiſmum olẽt, q secqu d Vuaſt. excuſare nitatur.

C bilis eſt Deus.

V. 38. *At illi videntes Filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt heres, venite, occidamus eum, & obtinebimus hæreditatem eius.* Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum Filium Dei eſſe: hoc enim ſignificet, dicens: *Ecce hic eſt heres*; tamen poſtquam introiuit in templum, & omnes vendentes, & animalia quæ ad ſacrificium vandebaotur, foras eiecit, in quibus Sacerdotes euari tunc delectabantur, tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere, dicentes iotra ſe: Si populus iſtum habuerit Deum, neceſſe eſt vt dimittat conſuetudinem hoſtiarum, quæ ed noſtrum pertinent lucrum; & acquieſcat offer-

Conſilium occidendi Chriſtum ea auaritiâ Sacerdotũ.

D ri ſacrificium ioſtitię, quæ ad gloriam Deij pertinet, & ſic iem non erit populus iſte poſſeſſio noſtra, ſed Dei: videlicet noo ad noſtrum quæſtũ pertinens, ſed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non eſt qui iuſtitiæ fructus à populo quærat, neglectâ ioſtitiâ. ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendernm hoſtiarum: & ſic fiet noſtra poſſeſſio ad noſtrum pertinens lucrum. Et hoc eſt quod dicit, & noſtra erit hæreditas. Hæc cògitatio communis eſt omnium Sacerdotum carnalium, qui non ſunt ſoliciti qoomodò populus viuat ſine peccato, ſed aſpiciunt quid in Eccleſiâ conferatur: & hoc exiſtimant ſacerdotij ſui lucrum.

E Et non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam omnes homines carnalea hoc ſolùm exiſtimant ſuum, & hoc lucrum habere ſe de hac vitâ arbitrantur, quòd ſecundum carnem delectati fuerint iu hac vitâ. Quoniam eutem volentes oſtendere quidem Filium ſemper fuiſſe; qoemadmodum Petrem cùm dicimus illis, Si Filius eſt, & natus eſt, & initium habet. Propoſitione negatiuâ reſpondent, non de proprietate Filij Dei, ſecuodum cernem: qoia poſt incernationem dictus eſt Filius ex beptiſmo, ſicut & cæteri Sancti; antea Verbum autem fuit ſemper

Pleaè hæc Ariani ſurfuris plena, etſi oon nullâ fortè emendatione obſcuriora reddita. Vuaſtel. ex MS.

adhuc amplius erunt: nec is tamen Arriani labem erroris abſtergit, quanquam auctor manſtrum confingit quod conficiat: fidas enim & Filium agnoſcit vt Deum, & ſemper cũ Patre exiſtentem ſicut initio.

cum Patre. Quos etiam Deus ex hoc loco conuincit, dicens: *Mittam Filium meum.* Quando ergo adhuc cogitabat de traoſmittendo Filio poſt Prophetas, iam Filius erat. Deinde ſi eo modo dicitur Filius, ſicut omnes Sancti, ad quos factum eſt verbum Dei, debuit autem & Prophetas filios dicere, ſicut & Chriſtum; aut & Chriſtum ſeruum dicere, ſicut & cæteros Prophetas: ex quâ re Prophetas quidem ſeruos omnes, hunc autem ſolum Filium appellauit.

v. 39. Chriſtus extra Hieruſalem cur paſſus.

Et eiecerunt eum extra vineam. Id eſt, extra ciuitatem Hieruſalem. Et Iudæi ſuo conſilio eiecerunt eum, & Deus ſuo conſilio eiici eum ordinauit. Iſti cogitabant vt crimen mortis ejus B extra ciuitatem expellerent: Deus cogitabat ne virtus reſurrectionis eius ciuitatem ſcelerum ſaluaret: id eſt, vt Iudæis quidem moreretur ad murtem, Gentibus autem reſurgeret ad vitam.

v. 40. & 41. Simile.

Cùm ergo venerit Dominus, quid faciet colonis illis? Dicunt illi: Malos male perdet. Non eſt illorum quod iuſtè iudicauerunt, ſed ipſius cauſæ. Eſt enim cauſa veritatis, quæ quaſi violentiam illis fecit, vt non poſſeot eam celare. Sicut ſole in nubibus conſtituto, hoc quod eſt dies, non eſt nubium permittentium eum apparere ſuper terram; ſed virtus Solis, quæ tranſiens nubes, etiam impedientibus eis apparet: ſic iuſtè pronuntiauit Iudæorum non placata, ſed aporiata maligoitas. Errauerunt benè dicendo. Nam mendaces quantum ad ſe tunc mentiuotur, quando dixerint veritatem: ſed in hoc ſæculo vbi licet hominibus aliud ſentire in corde, & aliud dicere in ſermone; tamen ita veritate Chriſti circundantur homines, & tenentur, vt ipſi aduerſus ſe iudices fiant. Putas quomodò in die iudicij conuincendi ſunt peccatores in ſuis peccatis, ita vt nullum colorem excuſationi inueniant? vbi ipſa opera ſtatuentur ante oculos peccatoris, dicente Prophetâ: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam:* peccata tua: vbi animam ipſæ cogitationes cordis accuſant, & è contrà excitatur conſcientia quaſi domeſtica teſtis, dicente Apoſtolo, *Cogitationibus inuicem accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cùm iudicabit Dominus oculta hominum.* Sic & Sacerdotes, vineæ ſpiritualis cultores, qui populum non ad Dei gloriam exercebant, ſed ad ſuum lucrum fructificabant, ita eos Dominus ſuis parabolis circunclusit, vt ipſi ſe ſuâ ſententiâ condemnarent. Quis illum defendet qui ſeipſum accuſat? Aut quis eum exiſtimet innocentem, qui ſeipſum pronunciat reum? Væ animæ quæ ſibi defenſorem conſcientiæ non præparat in die iudicij. Datur enim nobis exemplum, vt per hoc iudicium conſideremus futurum iudicium Chriſti. E

Id eſt, ad ſummam anguſtiam redacta.

Conſcientia teſtis in extremo iudicio. Pſal. 49. v. 21.

Rom. 2. v. 15.

Luc. 20. v. 15.

Euangeliſtarum concordia.

Sciendum eſt autem, quia Lucas quidem Euangeliſta ſic dixit. *Adduxerunt extra vineam, & occiderunt: cùm ergo venerit Dominus, malos illos malè perdet:* & reſponderunt Sacerdotes: *Abſit*, intellexerunt enim quòd de ipſis diceret. Secundum Lucam ergo Sacerdotes contradicunt ſententiæ Chriſti: ſecundum Matthæum autem ſuſcipiunt, & confirmant. In primâ quidem facie videntur eſſe contraria, re verâ autem non ſunt contraria; ſed diuerſâ ratione ſunt dicta. Ille enim ſecundum reſponſionem ſermonis illorum expoſuit, iſte autem ſecundum reſponſionem cordis. Nam verè viſi-

A biliter quidem in facie contradixerunt, dicentes: *Abſit*: in corde autem & in conſcientiâ ſuâ ſuſceperunt, dicentes:

Malos malè perdet. Quid eſt quod dicimus? Omnis homo & malum cognoſcit, & bonum: intelligit quod eſt iuſtum, & iniuſtum. Poſuit enim Deus quendam ſpiritum ſcientiæ boni & mali in hominibus, vt quotieſcunque peccamus, ille in ſilentio quaſi factum noſtrum accuſet: & in conſcientiâ tacitè ad animam loquitur, dicens, Malum eſt hoc, & hoc bonum eſt. Propterea ſi fecerit homo malum, & deprehenſus fuerit in eo, verbis quidem denegat, & excuſat: ab intus autem conſcientia eius recognoſcit, & ſibiipſa diſcuſſa, per ſpiritum confitetur quod fecit. Vnde ſcriptum eſt: *In cogitationibus impii interrogatio erit.* Ecce ſi ſeruum tuum deprehenderis in furto, & volueris eum caſtigare, verbis quidem denegat: & ſi interrogas eum vtrum dignus eſt caſtigari, dicit, Non: conſcientia autem eius confitetur, quia dignus eſt cædi. Sic ergo & Sacerdotes malæ conſcientiæ, verbis quidem dixerunt, *Abſit*: conſcientiâ autem confeſſi ſunt; *Malos male perdet.* Frequenter autem Scripturæ cogitationes cordis ita exponunt, quaſi dicta ſermonis, ſicut ait Iob: *Dicit impius Deo, Diſcede à me, quia vias tuas* C *noſſere nolo.* Item Propheta. *Pupillum & aduenam occiderunt, & dixerunt, Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Iacob.* Item Salomon: *Omnis homo tranſgrediens in lecto ſuo dicit: Quis me videt? parietes & tenebræ circundant me, quem verebor? Non memorabitur Altiſſimus delictorum meorum.* Alioqui quomodò poteſt fieri, vt qui intellexerant contra ſe dictas eſſe parabolas, ita vt vellent eum tenere, conſentirent ſententiæ eius? Denique quaſi non acquieſcentibus illis, ideo introducit aliud teſtimonium Scripturæ, dicens: *Nunquam legiſtis?* id eſt, ſi parabolam meam non intellexiſtis, vel iſtam Scripturam non cognoſcitis? Quòd ſi acquieuiſſent confiteri dignos ſe eſſe pœnâ, vtique D non erat neceſſe adhuc eis aliud proferre exemplum: *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.* Id eſt, quare non intelligitis quia vos eſtis ædificatores, & quomodò non cogitatis in cuius ædificij angulo ponendus eſt ille lapis? Nunquid in veſtro vnde reprobatus eſt? Non, ſed in alio. Ergo aliud ædificium eſt futurum. Si autem aliud ædificium eſt futurum, ergo veſtra ædificatio contemnenda eſt.

Spiritus ſcientiæ boni & mali nobis inditus.

Sap. 1. v. 9. Simile.

Iob. 21. v. 14.

Pſal. 93. v. 6.

Eccl. 23. v. 25.

Ædificatores enim ſunt Sacerdotes, qui generationem hominum ſuper generationem per doctrinam ædificantes, quaſi lapides ſuper lapidem ponentes, domum Dei componunt. Sicut enim ædificatores, nodoſos lapides, & habentes torturas, ferro dolant, poſtea verò ponunt eos in ædificio, alioqui non dolati lapides lapidibus non cohærent; ſic & Eccleſiæ doctores vitia hominum, quaſi nodos acutis increpationibus primùm circuncidere debent, & ſic in Eccleſię ędificatione collocare: alioquin vitiis manentibus, Chriſtiani Chriſtianis concordare non poſſunt. Vnde putas lites in Eccleſiâ, inimicitias, altercationes inuicem, niſi propter auaritiam, propter inuidiam, aut propter ſuperbiam: propter vanos honores? Tolle hęc, & nulla diſcordia inuenietur in Chriſtianis. Et ſicut artifex ex omnibus lapidibus eli-

Sacerdotes, domus Dei ædificatores. Simile.

Poliendi lapides.

Nobiliores in ædificij facie collocandi.

git meliores, & ponit à foris in facie ędificij: cæteros autem lapides qualeſcunque mittit intus: ſic Eccleſia meliores Chriſtianos eligit, & ponit in facie Eccleſiæ: id eſt, alios facit Sacerdotes, alios Diaconos, cæteróſque miniſtros Eccleſiæ: ponit ſenes, & viduas ſanctam vitam habentes, in Eccleſiâ permanentes: ponit continentes iuuenes, & virgines: cæteri autem ſi mediocres fuerint, proficiunt in medio Eccleſiæ, id eſt, ædificij, propter miſericordiam Dei. Sicut ergo forani lapides nullum debent habere nodum, aut angulum, nec debent eſſe alter lapis intus, alter foris: quia ſi ſic fuerint, totum ędificium deturpant: ſic & clerici ſenes, & viduæ continentes, & virgines nullam debent habere maculam, neque in verbo, neque in cogitatu, neque in facto, neque in opinione: quia ipſi ſunt pulchritudo & virtus

B

Lapides foris poſiti, oculis omnium expoſiti.

Eccleſiæ: & ſi mali fuerint, totam deturpant Eccleſiam. Sicut enim lapides, qui ſunt intus in ædificatione nemo aſpicit, ſed eos qui foris ſunt conſiderant omnes: ſic ſæcularium hominum vitia, neque ſic conſiderantur, neque ſic nocent Eccleſiæ. Nam quamuis populus ſæcularis ſit, & indiſciplinatus, tamen ſi iſti boni fuerint, tota Eccleſia ſpecioſa videtur. Nam ſicut forani lapides intraneos intra ſe tenent, & conſtringunt: ſic totus populus iſtorum meritis & ſanctitate ſaluatur.

Lapis autem dicitur Chriſtus propter duas cauſas. Primùm, quia ſuis fundamentum eſt forte, & neque aliquâ ſeductione illecebrarum ſoluuntur, qui ſuper eum conſiſtunt, neque tempeſtatibus perſecutionum mouentur. Deinde, quia in Chriſto iniquorum eſt magna confractio.

C

Chriſtus cur lapis appellatus.

Sicut enim omnis res quæ percutit lapidem, ipſa quidem colliditur, lapidem autem non lædit: ſic & omnis qui contra Chriſtianitatem agit, ſe quidem corrumpit, Chriſtianitati autem non nocet. Quia ergo magnus eſt lapis Chriſtus: *Qui ceciderit ſuper eum, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet eum.* Aliud eſt confringi, aliud eſt autem comminui.

Aliud confringi, & comminui aliud.

Quòd confringitur, aliquid remanet de eo, cùm fuerit fractum: quod autem minuitur, minutatim quaſi in puluerem conuertitur, & nihil inuenitur ex eo. Qui enim ſuper lapidem cadit, non lapis eum frangit, ſed ipſe ſe frangit ad lapidem. Ideo quod cadit ſuper lapidem, non tantùm ſe frangit, quantùm eſt lapidis virtus; ſed quantùm fortiter ipſum ceciderit. Fortiter autem cadit quod cadit, propter duas cauſas; aut propter pondus ſuum, aut propter altitudinem ſuam. Quod enim ponderoſum eſt, & ſi de humili loco cadit, fortiter cadit; quod autem de alto cadit, propter altitudinem ſpatij, & ſi leue fuerit, grauiter cadit. Super quod lapis cadit: non quæritur an graue fuit quod inuentum eſt ſubtus, aut leue, nec de alto, nec de humili. Qui ſunt qui ſuper lapidem cadunt? Chriſtiani, qui credentes in Chriſtum ſtant ſuper ipſum, quaſi ſuper proprium fundamentum.

Chriſtiani peccantes ſuper lapidem cadũt, vt leuior ſit aut grauior caſus.

Si quis de iſtis peccauerit, non eum Chriſtus corrumpit: ſed ipſe ſe corrumpit, offendens in Chriſtum. Et ideo Chriſtianus peccans, non tantùm perit, quantùm poteſt perdere Chriſtus: ſed quantùm ſeipſum ſecundum opera ſua perdiderit. Homo Chriſtianus fortiter cadit in peccato, propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis.

Grauior caſus vnde æſtimetur.

Vt putà ſi ſit clericus, aut continens vidua, aut monachus, aut virgo, id eſt, qui ſe Deo tradidit.

A

Propter magnitudinem autem peccati, vt putà, ſi quis homicidium fecerit, aut adulterium, aut aliud aliquid de grauibus peccatis, ille talis, etſi de humili loco cadit, id eſt, etſi laicus ſit, aut ſæcularis, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verò cadit, vt putà clericus, cæteræque ſpirituales perſonæ. Illi etſi pondus peccati non habent, id eſt, etſi grande peccatum non fecerint, ſed leue, tamen fortiter pereunt propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit, grandem ſonum facit, vt audiant omnes: ſic & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbique auditur. Qui ſunt, ſuper quos lapis cadit? Iudæi, & Gentes, & qui non crediderunt in Chriſtum. Ergo illi non ſecundum ſua opera pereunt, neque ſecundum ſuas perſonas: ſed tantùm pereunt, quantùm poteſt perdere Chriſtus.

Cadit lapis ſuper Iudæos & Gentiles, & comminuit.

Si videris ergo infidelem hominem, ne dicas, Bonus eſt, aut malus: iuſta opera facit, aut iniuſta: ſed omnes æqualiter ad nihilum deducuntur. Ideo dicit Propheta: *Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ: Ideo non reſurgunt impij in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum.*

Pſal. 1. v. 4.

Sicut vas quod leuiter cadit, & læditur, eſt quidem vas, ſed ad vſum non proficit: quod autem diſperſum fuerit, nec videtur eſſe vas: ſic Chriſtianus peccator reſurgit quidem, ſed inter ſanctos non ponitur: infidelis autem nec reſurgit. Quomodo autem reſurget, ſuper quem talis decidit lapis? Qui autem neque de alto honoris, neque de pondere grauioris peccati ceciderit ſuper Chriſtum, interdum neque læditur: & ſi læditur, non multum læditur.

Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum, & Phariſæi parabolam eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret, & quærebant eum tenere. Homo qui graue fecit peccatum, dum non habet ampliùs quod iam ſperet in Deum, peiora committit, dicente Salomone: *Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit.*

v. 45. & 46.

Prov. 18. v. 3.

Simile.

Sicut enim infirmus, donec mediocriter habet aliquam paſſionem, & ſperat ſe poſſe curari, ſeruat ſe à nociuis eſcis: ſi autem intellexit inſanabilem ſe eſſe, iam non parcit. Sic & homo donec mediocriter peccat, & ſperat ſalutem, quantumcunque poteſt obſeruat

D

ſe à malo: ſi autem grauiter peccando cœperit deſperare, iam nihil dubitat facere, quaſi qui iam peccatis ſuis vincit iudicium Dei; neſciens miſer, quia ſicut in bono gradus ſunt gloriarum, & vnuſquiſque ſecundum menſuram boni ſui accipit gloriam: ſic & in malo gradus ſunt pœnarum, & vnuſquiſque ſecundum menſuram mali ſui accipiet pœnam.

Vti gloriæ ita & pœnarum ſunt gradus.

Sicut enim infinitus eſt Deus in retributione bonorum, ſic infinitus eſt in retributione malorum. Similiter & Sacerdotes omnibus malis repleti, qui iam in Deum ſperare non poterant: in ipſum Deum manus mittebant: non ignorantes eum eſſe Filium Dei, ſed

E

ſibi iam non parcentes. Et mirum tibi videtur hoc? Verè omnis homo malus, quantum ad voluntatem ſuam, & manus mittit in Deum, & occidit eum.

Peccans mortaliter, quod in ipſo eſt, manus in Deũ mittit.

Qui enim Deum excitare ad iracundiam non dubitat, qui præcepta eius conculcat, qui nomen eius contemnit, qui blaſphemat, qui murmurat contra Deum, qui turbato vultu aſpicit contra cœlum, qui in irâ ſuâ manus audacter ſubleuat contra eum: nonne ſi potuiſſet fieri, manus mitteret in Deum, & occideret eum, vt iam licenter peccaret?

SABBATO POST DOMINICAM II. QVADRAGESIMÆ.

LVC. XV.

a Hæc parabola de Iudæo & Gentili. Generaliter autem de pœnitente & iuſto, vel qui ſibi iuſtus, accipi poteſt.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc: [a] Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Et diuiſit illis ſubſtantiam. Et non poſt multos dies, congregatis omnibus ado-

b Vſque ad obliuionem Dei.

leſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem [b] longinquam,

c Luxuria conſumit omnia bona naturæ. d Omnia enti naturæ.

& ibi diſſipauit [c] ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. Et poſtquam [d] omnia

e Bonorum operum atque virtutum. ¶ verbi Dei, nam indigentia verbi veritatis eſt in obliuione Creatoris. f Omnis loc[illegible] abſente patre penuriæ eſt.

conſummaſſet, facta eſt [e] fames valida in [f] regione illâ, & ipſe cœpit egere. Et

g Sponte. h Iam [illegible].

[g] abiit & [h] adhæſit vni ciuium regionis illius: & miſit illum in villam ſuam, vt paſ-

i Sil[illegible] genus leguminis, [illegible], quod ventrem magis onerat quam reficit.

ceret porcos. Et cupiebat implere ventrem ſuum de [i] ſiliquis quas porci manduca-

k Benè in ſe reuertitur, quia à ſe receſſit. l Id eſt, quanti ex [illegible] ob præſentia bona tantum [illegible] cuſtodi[illegible], non ex dilectione.

bant, & nemo illi dabat. In ſe autem [k] reuerſus, dixit: [l] Quanti mercenarij in

m In [illegible] veritatis deſtituor. n Quia me iacere cognoui.

domo patris mei abundant panibus; ego autem hîc [m] fame pereo. [n] Surgam, &

o Qui longè receſſi, ibo ad patrem qui ſub principe peccatum miſerabili egeſtate tabeſco. p Coram Angelicis ſpiritibus, ſanctiſque animabus, in quibus Deus ſedet.

[o] ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater, peccaui in [p] cœlum, & coram te: & iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis

q [illegible] deliberauit, ita impleſt. r In Eccleſiâ conſtitutus, vbi iam peccatorum fructuoſa poſſit eſſe confeſſio. ſ Ante oculos haberi non niſi qui diligunt eum dici ſolent: impios enim & ſuperbos Deus non videre dicitur.

tuis. Et [q] ſurgens venit ad patrem ſuum. [r] Cùm autem adhuc longè eſſet, [ſ] vi-

t Dum pro homine reducendo verbum in carne miſit. u Ne quis impediat venientem. x In occurſu prælentre, in amplexu clementia.

dit illum pater ipſius, & miſericordiâ [t] motus eſt: & [u] accurrens cecidit [x] ſuper

y In Eccleſiâ conſtitutus [illegible] peccatum confiteri. z Quia cœleſtem Ieruſalem reliqui.

collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixit [y] ei filius, Pater, peccaui in [z] cœlum

a Quia te deſerui [illegible]. b Cupit per gratiam fieri quod fatetur indignum ſe eſſe per meritum. c Pater ex naturâ, ex ſubſtantiâ, quam aliquando dedit: non ergo pater ipſi [illegible].

& [a] coram te. [b] Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem [c] pater ad

d Coadiutores in [illegible] vineâ. e Certificate de hæreditate immortali ſatis habendâ. f Id eſt, veſtem Spiritus ſancti. g Id eſt, ſignaculum fidei ſimilitudinis Chriſti, & expreſſionem veritatis.

[d] ſeruos ſuos: [e] Citò proferte [f] ſtolam primam, & induite illum: & date [g] anu-

h Id eſt, operibus. i Chriſtus vitulus ſaginatus, omni ſpirituali virtute opimus, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat.

lum in [h] manu eius, & calciamenta in pedes eius, & adducite [i] vitulum ſagina-

k Semper Chriſtus credentibus immolatus. ¶ Gaudium eſt coram Deo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. l Per infidelitatem.

tum, & [k] occidite. Et manducemus & epulemur: quia hic filius meus [l] mor-

m Per fidem. n Recedendo à conſortio iuſtorum. o Redditus matri Eccleſiæ. p Hoc in primitiuâ eccleſiâ: ſed epulæ huius feſtiuitatis iam dilatatâ eccleſiâ, in orbe terrarum celebrantur.

tuus erat, & [m] reuixit: [n] perierat, & [o] inuentus eſt. Et cœperunt [p] epulari. Erat

q Id eſt, in terrenis operibus, id eſt, longe à conſilio patris.

autem filius eius ſenior in [q] agro. Et cùm veniret & appropinquaret domui,

r Symphonia eſt [illegible] quorum [illegible] ſonorum, & chorus vocum.

audiuit [r] ſymphoniam & chorum, & vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit,

ſ Propheticus ſermo. t Ab externis terræ, vnde maior exultatio. ¶ Vnde: Cantate Deo canticum nouum, quia laus eius ab extremis terræ.

quæ hæc eſſent. [ſ] Iſque dixit illi: Frater tuus [t] venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. Indignatus eſt autem, & nolebat in-

u [illegible] hunc bonus pater ſaluare cœpit.

troire. [u] Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. At ille reſpondens dixit

x Quod eſt de [illegible].

patri ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam [x] mandatum tuum præteriui,

y Id eſt, nunquam, [illegible] ad refectionem dediſti, eo ipſo quod te hœdum, id eſt, peccatorem, & legis prophanatorem exiſtimaui. z Hoc ex perſonâ principum cum plebe. Vel ex perſonâ populi Ieroſolymitani cum decem tribubus Iſrael.

& nunquam dediſti mihi [y] hœdum, vt cum [z] amicis meis epularer. Sed poſtquàm hic filius tuus, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum. At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, &

Digitized by Google

a Si deſinas fru dere.

omnia mea tua ſunt. [a] Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Luc 15. v. 11. Parabolæ breuis expoſitio.

HOMO *quidam*. Duobus præmiſſis parabolis, quantum ipſe cum Angelis gaudeat de pœnitentium ſalute inſinuat. In hac tertiâ non ſolùm gaudium oſtendit, ſed etiam murmur inuidentium reprehendit. Homo iſte Deus Pater, habuit duos filios, quia auctor, & creator eſt duarum ſtirpium humani generis, id eſt, Iudæorum, & Gentilium. Maior filius, qui in cultu vnius Dei permanſit: Minor, qui vſque ad colenda idola Deum deſeruit. Subſtantia eſt omne quod viuimus, ſapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus dedit

Ioan. 1. v. 9.

æquè omnibus, vnde; *Erat lux vera, quæ illuminat omnem*, &c. Huius eius ergo ſubſtantiæ portionem minor ſibi petit dari, cùm homo rationalis ſuo ſenſu delectatus, per liberum arbitrium ſe regere, & à dominio Creatoris quæſiuit exire.

v. 12. Filii iunioris ſuperba petitio. Diuiſum patrimonium.

Et dixit. Sicut Deus non habet alium à quo formetur, à quo regatur: ſic iſte vult ſuâ poteſtate vti, vt nullo formante, nullo regente viuat.

Pater, da. Diuiſum patrimonium petentibus datur: nec eſt culpa Patris, qui dat adoleſcentiori. Nulla in regno Dei infirma ætas: nec fides grauatur annis, niſi ipſe certè ſe iudicauerit idoneum, qui poſcit. Si iſte non receſſiſſet à patre, impedimentum neſciſſet ætatis: ſed peregrè profectus meritò patrimonium vaſtat.

Fidelibus infidelibuſque diſtributa ſubſtantia.

Et diuiſit. Fidelibus ſuæ gratiæ protectionem, quam deſiderabant, impertiendo: infidelibus verò, naturalis ſolùm ingenij, quo contenti erant, beneficium concedendo.

v. 13. Diſſipata ſubſtantia prodigo.

Non poſt. Non multò poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ liberum arbitrium ferre ſecum, quaſi quandam potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, confidens viribus ſuis. Et has vires tantò citiùs conſummat, quando datorem deſerit. Hæc eſt prodiga vita, quæ amat fundere, & ſpatiari in pompis exterioribus, relinquens eum qui ſibi eſt interior.

Peregrè profectus.

Peregrè profectus. Non locum mutando, ſed animum. Quantò quis in prauo opere plus delinquit, tanto ab eius gratiâ longiùs recedit. Quid longius quàm à Deo recedere? Qui à Deo recedit, exul eſt patriæ, ciuis mundi. Regio longinqua eſt mortis.

v. 14. Egeſtas. Voluptas ſemper habet ſui famem.

Et ipſe cœpit. Quia nihil ſatis eſt prodigæ voluptati: quia voluptas ſemper habet famem ſui. Meritò ergo eget, qui theſauros ſapientiæ, diuitiarumque cœleſtium altitudinem reliquit.

v. 15.

Vni ciuium. Vnus ciuium ille eſt, qui concupiſcentiis terrenis meritò prauitatis ſuæ præpoſitus, princeps mundi vocatur. Qui in villam mittit, quia cupiditati mundialis ſubſtantiæ ſubiugat. Porcos paſcit, cùm ea quibus immundi ſpiritus gaudent, operatur.

Miſſus porcos paſcere.

Vt paſceret porcos. Porcus immundum animal, quod ſordibus delectatur: ſic diabolus qui in idolis cruore pecudum paſcitur, & morte ip-

A ſius hominis. Miſit ergo in villam, id eſt, ſuum fecit famulum; *vt paſceret porcos*, immolans ei animam ſuam.

Et cupiebat. Cibus dæmonum eſt ebrietas, fornicatio, & huiuſmodi, quæ blanda ſunt, & ad ſui vſum prouocant. Neque alia cura eſt luxurioſis, niſi vt ventrem ſuum impleant, *quorum Deus venter eſt*. Sed eis non poteſt ſaturari, quia voluptas ſemper habet famem ſui. Vel ſiliquæ cibus dæmonum, ſunt carmina poëtarum, & doctrinæ ſæculares, ſterili ſuauitate reſonantes: quæ cùm delectent, in eis nihil eſt quod ad vitam pertineat: ſed eſt ſonitus, & ſtrepitus verborum, nulla refectio: vbi ſtudioſi eo-

v. 16. Porcorum ſiliquæ, ac dæmonum cibus. Phil. 3. v. 19.

B rum, fame veritatis, & virtutum pereant. Et ideo, *Nemo illi dabat*, qui aliquid ſolidum, & rectum quærebat. Vnde iſte iam ab eis, quæ forinſecus illiciunt, & ſeducunt, ad conſcientiæ interiora reducere faciens intentionem ſuam, dicit, *Quanti mercenarii*.

Diaboli in ſuos parcitas.

Nemo illi dabat. Quia diabolus cùm aliquem ſuum fecit, vltrà ad vitiorum abundantiam non procurat, ſciens eſſe iam mortuum.

Dei in mercenarios ipſos largitas.

Quanti mercenarii. Qui futuræ mercedis intuitu digna operari ſatagunt, quotidianis ſupernæ gratiæ reficiuntur alimentis. Sed fame perit, qui extra domum Patris, id eſt, ſine fide

C viuens, vitam beatam inani philoſophiâ inquirit.

v. 18 Confeſſio peccatorũ.

Pater, peccaui. Et ſi Deus omnia nouit, vocem tamen expectat confeſſionis. Sine periculo prodas, quod ſcis iam eſſe cognitum. Habet cauſam vt pro te interueniat Chriſtus, ne pro te gratis mortuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater.

Pater, peccaui in cœlum. Peccato animæ, cœleſtia ſignificantur dona ſancti Spiritus imminuta.

v. 19.

D *Fac me ſicut*. Ad filij affectum, qui omnia quæ patris ſua eſſe non ambigit, aſpirare non præſumit, ſed mercenarij ſtatum iam pro mercede ſeruitutis deſiderat: ſed nec hunc etiam niſi paternâ dignatione ſe promereri poſſe teſtatur.

Seruus mercenarius, filius.

Ambro. Diſtat inter ſeruum, mercenarium, & filium. Seruus eſt qui timore pœnę præſentis, vel futuræ temperat à vitiis. Mercenarius eſt, qui ſpe, & deſiderio regni cœlorum. Filius eſt, qui amore ipſius boni, & virtutum ſuccenſus, quicquid eſt eis contrarium, toto odio deteſtatur. Vnde prodigus cùm in ſe reuerſus famis ſuppli-

E cia formidaret, iam ſeruus factus, ſtatum mercenarii iam de mercede cogitans cupiebat. Sed Pater occurrens non contentus minora concedere, vtroque gradu citiùs tranſcurſo, priſtinæ filiorum dignitati reſtituit: nec iam mercede conductoris, ſed de hereditate facit cogitare parentis. Vnde iſte non addit quod diſpoſuerat ſe dicturum, *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis*: cùm panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod poſt oſculum Patris generoſiſſimè dedignatur.

Cum autem adhuc longè eſſet, vidit illum Pater ipſius, &c. Antequam intelligeret Deum, ſed v. 20.

Patris filium occupantis beneuolentia.

tamen cùm iam piè eum quęreret, tamen nondum dignus operibus rediret, per Verbum incarnatum anticipat filii reditum. Antè ad terras venit, quàm ille ad domum confeſſionis, ipſum Verbum non deſerens, ſed in Verbo vſque ad peregrinationem noſtram condeſcendens, Brachium, id eſt, Filium in amplexum reuertentis humiliauit. Pater ſuper filii collum cecidit, dum leue iugum ſuæ dilectionis ſibi impoſuit, & oſculatus eſt eum, vt oſtenderetur quod alibi dicitur: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Rediens oſculum charitatis à Patre accipit, dum per gratiam certificatur de indulgentiâ.

Cant. 1. v. 1.

v. 22. Stola prima. Gen. 3. v. 21.

Cito proferte ſtolam primam. Stola prima, veſtis innocentię, in quâ primus homo conditus; ſed poſt culpam ſe nudum nouit, & pelliceum, id eſt, mortale ſumpſit indumentum.

Annulus in manu.

Annulum. Id eſt, ſignaculum fidei, quo ſignantur promiſſa in cordibus credentium.

In manu. Id eſt, operatione: vt per opera fides clareſcat, & per fidem opera firmentur.

Calceamenta in pedibus.

Et calceamenta. Id eſt, exemplis priorum munite in officio prædicandi, vt & opus ornetur benè viuendo, & curſus ad æterna præparando.

Luc. 10. v. 19. Iſai. 52. v. 7. Rom. 10. v. 15. Exod. 12. v. 11.

Et calceamen. Ne coluber inuadat, vt ſuper ſcorpiones eat: vt ei conueniat, *Quàm ſpecioſi pedes euangelizantium.* Perdiderat enim dignitatem ſponſi, & nudis pedibus Paſcha celebrare non poterat.

v. 23. Rom. 10. v. 10.

Adducite vitulum. Prædicate Chriſtum, & mortem eius inſinuate: vt & corde credat, occiſum imitando, & ore participet paſſionis ſacramentum ad emundationem.

Vitulus. Redeunte prodigo reficitur & pater, & ſerui. Vituli immolatio poſt ſtolam redditam, &c.

Et cœperunt epulari. Non ſolùm filius, pro quo vitulus occiſus eſt, reficitur: ſed & Pater, & ſerui eius: quia refectio Dei, & Sanctorum eſt ſalus peccatorum. Et nota, quòd poſt datam ſtolam, annulum, calceamentum, vitulus immolatur: quia niſi quis ſpem primæ immortalitatis induerit, niſi annulo fidei opera pręmunierit, niſi ipſam confitendo prædicauerit, cœleſtibus non poteſt intereſſe ſacramentis.

v. 25. Filius ſenior in agro.

Erat autem filius. Filius, id eſt, populus Iſraël, qui nec ad colenda idola elongauerat, neque in domo erat: quia interiora legis non penetrabat, literali ſenſu contentus, terrena operans, terrena expectans. Hic eſt qui agrum emit, & quinque iuga boum: legis onere preſſus, terrenis ſenſibus fruitur: & vxorem duxit, in affectu carnis.

Luc. 14. v. 18.

Domum appropinquans.

Et cùm veniret. Appropinquat filius domum, cùm aliquis in populo illo ſpiritualiter legem intelligens, labores ſeruilis operis improbat, & Eccleſię libertatem conſiderat. Audit ſymphoniam, & chorum, id eſt, Spiritu plenos vocibus conſonis Euangelium prædicare. Vocat vnum de ſeruis, cùm ſumit ad legendum aliquem de Prophetis. Et eum interrogat, dum in eo ſcrutatur quæ ſint hæc feſta Eccleſiæ, in quibus ſe eſſe non videt.

Symphonia. v. 26. Act. 4. v. 32.

Audiuit. Symphonia, eſt diuerſarum ætatum, & virtutum, velut variarum chordarum indiſcreta concordia. Vnde, *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.*

Iudæorum aduerſus Gentes inuidia in filio ſeniore.

Interrogauit. Et nunc quærit Iſrael cur Deus lætetur in aſſumptione Gentium: & propter inuidiam neſcit Patris voluntatem: & foris ſtat, quamuis per præcones rogetur.

v. 28.

Indignatus. Indignabantur Iudæi, & con-

A querebantur, quia Ieſus cum Gentibus epularetur. Et adhuc de Gentium ſalute indignantur, nec volunt introire. Sed cùm plenitudo Gentium introierit, egredietur Pater ad rogandum Iſraël, quando manifeſta erit vocatio Iudęorum. Indignatio. Rom. 11. v. 26.

Ecce tot an. Hiero. Iuſtitiam legis ſecutus, iuſtitiæ Dei non eſt ſubiectus. Quæ enim maior eſt iuſtitia Dei, quàm ignoſcere pœnitentibus? v. 29. Rom. 10. v. 3. Dei iuſtitia, vt pœnitentibus ignoſcat.

Mandatum tuum. Quaſi non ſit præterire, ſaluti alterius inuidere, vel de iuſtitiâ ſe iactare. *Nunquam præteriui*, conuerſatus ſine querelâ. Vel iactantia eſt, non veritas, cui Pater non conſentit, ſed aliâ ratione compeſcit. Mecum B es, lege quâ ſtringeris: non quin peccauerit, ſed quia Deus caſtigando ſemper retrahit. Vnde, *Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudiciis meis non ambulauerint*, &c. *Viſitabo*, &c. Nec mirum ſi patri mentitur, qui fratri inuidet: cùm & in iudicio impudentiùs mentientur, *Nonne in nomine tuo dæmonia eiec.* Iudæorum iactantia. Pſal. 88. v. 31. Matth. 7. v. 22.

Nunquam dediſti mihi &c. Nullius ſanguis Prophetæ, vel Sacerdotis à Romano imperio nos liberauit: & pro Gentibus glorioſus ſanguis funditur. Cum amicis epulatur Patre abſente, quia ſemper in agro: id eſt, in fine ſæculi hœdum, id eſt, Antichriſtum immolabit, & cum amicis dæmonibus ſaturabitur. Vnde dicitur: *Tu confregiſti capita draconis: dediſti eum* C *eſcam populis Æthiopum*: id eſt, nolentibus conuerti, dediſti eum in quo delectentur. Pſal. 73. v. 14.

Occidiſti illi vitulum ſaginatum. Confitetur veniſſe Chriſtum, ſed inuidiâ non vult ſaluari. Sic de Iudęo, & Gentili. Generaliter autem de iuſto, & peccatore poteſt accipi. Sed quomodò iuſtus inuidet fratri, nec vincitur de correctione Patris? Sed omnis iuſtitia in comparatione Dei non eſt iuſtitia. Vnde Paulus: *Quotquot perfecti eſtis.* Et alibi, *Miſer ego, quis me liberabit de corpore mortis huius?* In Sanctus autem cadit inuidia. Vnde Apoſtoli indignati ſunt pro petitione matris filiorum Zebedæi. Nec mirum, cùm etiam de Angelis putetur. D *Sidera quippe non ſunt munda in conſpectu eius. & circa Angelos ſuos peruerſum quid intellexit.* v. 30. Phil. 3. v. 15. Rom. 7. v. 24. Melius Chryſoſt. vt humano id dictum more, beneficii exaggeratione. Matth. 20. v. 24. Iob 4. v. 18. & 16. v. 15.

Omnia mea tua ſunt. Omnia, non ſemper in totum, ſed ad partem maximam refertur. Vt, *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt. Omnes qui venerunt, fures ſunt. Omnibus omnia factus ſum. Omnia quæ ſua ſunt, quærunt.* v. 31. Particulæ omnis vſus. Pſal. 13. v. 3. Ioan. 10. v. 8. 1. Cor. 9. v. 22. Phil. 2. v. 21.

Omnia mea tua ſunt: Non Angeli, ſed Lex, & Prophetæ: quanquam illi nil negauerit, quem ad eſum hortatur vituli.

Nunquam, &c. Hoc non de omnibus, ſed de his tantùm qui ad idololatriam nunquam verſi ſunt; qui & ſi temporalia quęrebant, ab vno E Deo tamen ea deſiderabant.

Deuorauit ſubſtantiam. Meretrices ſunt ſuperſtitiones Gentilium, cum quibus ſubſtantiam diſſipat, qui relicto connubio Verbi Dei, cum dęmone fœdâ cupiditate fornicatur. v. 29. v. 30. Deuorata cum meretricibus ſubſtantia.

Fili tu. Non quaſi mentientem redarguit: ſed ſecum perſeuerantiam eius approbans, & ad perfruitionem potioris exultationis inuitans. v. 31.

Omnia mea. In ęternâ beatitudine, & om- v. 32.

In cœlia omnium ſingula, & ſingulorum omnia.

nium ſingula, & ſingulorum omnia. Noſtra ſunt ſuperiora ad videndum: Noſtra erunt ęqualia ad conuiuendum. Noſtra erunt inferiora ad dominandum. Sicut enim cupiditas nihil ſine anguſtiâ, ita nihil cum anguſtiâ charitas tenet.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Luc. 15. v. 11. Libr. 7. in Luc. de oneeentes.

A*It autem, Homo quidam habuit duos filios, &c.* AMB. Tres ex ordine Lucas parabolas poſuit: Ouis quę perierat, & inuenta eſt: drachma perierat, & inuenta eſt filius qui erat mortuus, reuixit: vt triplici remedio prouocati, vulnera noſtra curemus. Chriſtus vt paſtor te ſuo corpore vehit, quęrit vt mulier Eccleſia, recipit Deus Pater: prima miſericordia, ſecunda ſuffragatio, tertia reconciliatio.

Hom de patre & duobus filiis.

CHRYS. Eſt etiam inter parabolas ſupradictas ratio diſtinctionis ſecundum perſonas, vel mentes peccantium, vt pater filium recipiat pœnitentem, qui arbitrij ſui libertate vtitur, vt cognoſcat vnde ceciderit. Paſtor verò ouem errantem, & non ſapientem reuerti, requirat, & humeris ſuis referat, irrationabili animali imprudentem hominem comparans, qui alieno dolo circumuentus errauerat ſicut ouis. Præſens ergo parabola proponitur cùm dicitur, *Ait autem, Homo quidam, &c.* Sunt qui dicant de duobus filiis iſtis ſeniorem Angelos eſſe, iuniorem verò hominem ponunt: qui in longinquam peregrinationem abierit, quando in terram de cœlis, & paradiſo cecidit: & aptant conſequentia, reſpicientes ad caſum, vel ſtatum Adæ. Sed hic ſenſus pius quidem videtur: neſcio tamen ſi verus ſit:

Allegoria.

Quia iunior filius ad pœnitentiam venit ſuâ ſponte recordatus præteritæ abundantiæ Patris ſui, Dominus autem veniens, ad pœnitentiam vocauit humanum genus, dum ſponte ſuâ regredi vnde ceciderat, non cogitaret. Deinde ſenior filius in reditu, & ſalute fratris ſui triſtatur, cùm Dominus dicat lætitiam eſſe apud Angelos ſuper vno peccatore pœnitentiam agẽte.

In Cat. Græc. Patrum.

CYRIL. Quidam verò per ſeniorem filium dicunt ſignificari Iſrael ſecundum carnem, per alium verò qui diſceſſit à patre, deſcribitur multitudo Gentium.

Libr. 2. cap. 33. in princip. t. 10.

AVG. de quęſt. Euan. Hic ergo homo habens duos filios, Deus habens duos populos intelligitur, tanquam duas ſtirpes generis humani, & vnam eorum qui permanſerunt in vnius Dei cultu, alteram eorum qui vſque ad colendum idola deſeruerunt Deum. Ab ipſo ergo exordio creaturæ mortalium, maior filius ad cultum vnius Dei pertinet: minor autem petit vt ſibi pars ſubſtantiæ, quæ eum tangeret, daretur à patre. vnde ſequitur, *Et dixit adoleſcentior ex illis patri, Pater, da mihi portionem ſubſtantia qua me contingit*; tanquam anima poteſtate ſuâ delectata, id quod illi eſt viuere, intelligere, meminiſſe, vel ingenio alacri excellere petit, quæ diuina ſunt munera: hæc autem in poteſtate ſuâ accepit per liberum arbitrium. vnde ſequitur: *Et diuiſit illis ſubſtantiam.*

Theoph. in hos loco.

THEOPH. Hominis ſubſtantia, rationalitas eſt, quam comitatur libertas arbitrii: & ſimiliter A quæcunque Dominus dedit nobis, pro ſubſtantiâ noſtrâ putabuntur, vt cœlum, terra, & vniuerſa creatura, Lex, & Prophetæ.

Lib. 7. in Lucam vbi ſupra.

AMB. Vides autem quòd diuinum patrimonium petentibus datur: nec putes culpam patria, quòd adoleſcentiori dedit: nulla Dei regno immaturæ ætas, nec fides grauatur annis. Ipſe certè ſe iudicauit idoneum, qui popoſcit, atque vtinam non receſſiſſet à patre: impedimentum neſciſſet ætatis. Sequitur enim, *Et non poſt multos dies congregatis, &c.*

Inter hom. in Lucam.

CHRYS. Minor filius in regionem longinquam profectus eſt, non localiter à Deo decedens, qui vbique eſt, B ſed affectu. Fugit enim Deum peccator, vt à longinquo ſtet.

Serm. 34. parum à princip. t. 4.

AVG. de verb. Dom. Quiſquis enim ita vult eſſe ſimilis Deo, vt fortitudinem ſuam ad illum cuſtodiat, non ab illo recedat ei cohærendo, vt cuſtodiat ſimilitudinem & imaginem ad quam factus eſt. Porrò ſi peruerſè vult imitari Deum, vt quomodò Deus non habet à quo regatur, ſic ipſe velit ſuâ poteſtate vti, vt nullo regente viuat, quid reſtat niſi vt recedens à veritate vaneſcat?

Libr. 2. cap. 33.

AVG. de quæ. Euan. Quòd autem non poſt multos dies dixit factum, vt congregatis omnibus peregrè proficiſceretur in regionem C longinquam, quæ eſt obliuio Dei: hoc eſt, quia non multò poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum velut quandam potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, fidens de viribus ſuis: Quas vires tantò conſumit citiùs, quantò eum deſeruit à quo datæ ſunt. vnde ſequitur, *Et ibi diſſipauit ſubſtantiam. &c.* Luxurioſam verò vel prodigam vitam vocat, amantem fundere atque ſpatiari, pompis exterioribus intus inaneſcentem: cùm ea quiſque ſequitur, quæ ad alia procedunt, & relinquit eum qui ſibi eſt interior. vnde ſequitur. *Et poſtquam conſummaſſet omnia, facta eſt fames magna in regione illâ.* Fames eſt indigentia verbi veritatis. Sequitur: *Et ipſe cœpit D egere.*

Vbi ſupra.

AMBR. Meritò egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, diuitiarúmque cœleſtium altitudinem dereliquit. Sequitur, *Et abiit, & adhæſit vni ciuium regionis illius.*

Lib. 2. c. 33. paulò à princip.

AVG. de quęſt. Euang. Vnus ciuium regionis illius, aliquis aëreus princeps eſt ad malitiam diaboli pertinens: cuius villa, eſt modus poteſtatis ipſius, de quâ ſequitur, *Et miſit illum in villam ſuam, vt paſceret porcos.* Porci ſunt immundi ſpiritus, qui ſub ipſo erant.

Cap. 63. in Beda ſuper illud: *Miſit illum vt paſceret.* Lib. 7. in Lucam, vbi ſupra.

BEDA. Porcos autem paſcere, eſt ea quibus immundi ſpiritus gaudent operari. Sequitur, *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis quas E porci manducabant.*

AMBR. Siliquam genus leguminis eſt, intus inanis, foris mollis, quo corpus non reficitur, ſed impletur: vt ſit magis oneri, quàm vſui.

Lib. 2. cap. 33. Siliquæ porcorum.

AVG. de quæſt. Euang. Siliquę ergo quibus porcos paſcebat, ſęculares doctrinæ ſunt: ſteriles, vanitatem perſonantes, de quibus laudes idolorum fabularúmque ad deos Gentium pertinentium vario ſermone atque carminibus percrepant, quibus dęmonia delectantur. Vnde cùm iſte ſatiari cupiebat, aliquid ſolidum & rectum quod ad beatam vitam pertineret, inuenire volebat in talibus,

1 Cor. 5. v. 4.

gate cum Chriſto intelliges, ſi conſideres quod dicit Apoſtolus: *Congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere eum qui talis eſt ſatanæ in interitum carnis.* Quod enim dicit, *Congregatis vobis, & meo ſpiritu cum virtute Ieſu Chriſti*, manifeſtat quid ſit congregare cum Deo. Et hoc conuenit ad eos dicere, Congregatis vobis cum virtute Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui enim congregant cum malè ſapientibus de Chriſto, non congregant cum Chriſto. Et manifeſtiùs hunc ſenſum habes apud Lucam ita dicentem: *Et erat docens quotidie in templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores populi volebant eum perdere, & non inueniebant quid facerent. Populus enim omnis ſuſpenſus erat in eum, audiens eum.* Et in his oſtenditur, quoniam qui præſunt iniquè Iudaïcis turbis, & nominantur Principes Sacerdotum, & Scribæ, & ſeniores populi, inimici Chriſti: volunt quidem perdere Chriſtum, & diſperdere nomen eius ex hominibus, & fidem de eo, ſed non inueniunt quid faciant ſecundum quod volunt, quoniam præueniens omnis populus, qui credidit ei, pendet in dilectione ipſius, & pendet vt audiat doctrinam eius. Et eſt hoc vſque nunc videre, quomodò quærunt exterminare, qui ſe profitentur eſſe Sacerdotes Dei, & Scripturas eius cognoſcere, quaſi Scribæ eſſent, antiquitatem ſe tenere putantes quaſi ſeniores, & quærunt perdere Ieſum, & exterminare fidem veritatis ipſius, omnia conſequenter ſecundum voluntatem patrum ſuorum agentes. Non tamen inueniunt quid faciant, quia non poſſunt populum Chriſti pendentem in eum ab eo diuellere, neque delere eum de ſenſu eorum. Forſitan autem & omnes, qui non rectè ſapiunt de diuinitate, ſed aliud loquuntur de eâ quàm eſt Chriſti doctrina, perdere volunt Chriſtum, non autem poſſunt: quia totus populus fidelis pendet in eum, audiens eum. Sed & quicunque ad ſenſum Scripturarum extranearum aſpiciunt, ideo moraliter dicuntur Scribæ; & omnes alieni Preſbyteri à Chriſti doctrinâ, id eſt philoſophi Gentium, cæterorumque barbarorum prudentes, perdere volunt Chriſtum, non autem poſſunt, victi à populo Chriſti pendente, & audiente doctrinam ipſius.

S. HILARII EPISCOPI

Eiuſdem (?) ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 21. v. 33.

ALiam parabolam audite. Homo erat paterfamilias: & plantauit vineam, & ſepem circumdedit ei, & fodit in eâ torcular, & turrim ædificauit, &c. Quæſtio omnis in abſoluto eſt. Nam etiam ipſi Principes Sacerdotum & Phariſæi de ſe dici hæc intelligentes, in iram accenſi ſunt: ſed perſonarum proprietas, & rerum comparationes ſunt proferendæ. Patrem-familias hic Patrem Deum intelligimus: qui populum Iſraël in prouentus optimorum fructuum plantauerit, quique eos ſanctificatione paterni nominis, id eſt, nobilitate Abrahæ & Iſaac & Iacob, intra fines ſuos tanquam ſepto aliquo cuſtodiæ peculiaris incluſerit: Prophetas quoque quædam quaſi torcularia aptauerit, in quos muſti modo quædam vbertas ſancti Spiritus feruentis influeret. In turri autem, eminentiam legis extruxerit: quæ & in cœlum ex ſolo egreſſa proueheret, & ex quâ ſpeculari Chriſti poſſet aduentus. In colonis verò, Principum, Sacerdotum & Phariſæorum eſt ſpecies, quibus in plebem poteſtas eſt permiſſa doctrinæ. In ſeruis verò qui miſſi ſunt vt fructus perciperent, varius & ſæpe repetitus progreſſus eſt Prophetarum. Miſſi autem rurſum plures prioribus, tempus illud eſt, quo poſt ſingulorum prædicationem plurimus in vnum properantium numerus emiſſus eſt: qui variis temporibus verberati & lapidati & occiſi ſunt, fructus inſtitutæ plebis edoctæque repetentes. In Filio verò ad vltimum miſſo, Domini noſtri & aduentus & paſſio eſt: qui extra Hieruſalem tanquam extra vineam in ſententiam damnationis abiectus eſt. Conſilium verò colonum, & hæreditatis occiſo hærede præſumpto ſpes inanis eſt, gloriam legis perempto Chriſto poſſe retineri. In patrisfamilias reditu, tempore iudicij gloria eſt in Filio Paternæ maieſtatis aſſiſtens. In reſponſione autem ipſorum Principum & Phariſæorum, redditur digniùs Apoſtolis legis hæreditas. Sed hic Filius, lapis eſt ab ædificatoribus improbatus, & in faſtigium angularis electus: & in oculis omnium mirabilis, & inter Legem atque Gentes lateris & ædificij vtriuſque coniunctio.

Paterfamilias, Deus Pater.

S. AMBROSII EPISCOPI,

de Parabolâ Vineæ ex Euangelio Lucæ.

Iſai. 5. v. 9. Vinea tota parabola ſeitè excuſſa.

PLerique varias ſignificationes de vineæ appellatione deriuant: ſed euidenter Eſaias vineam Domini Sabaoth, domum Iſraël eſſe memorauit. Hanc vineam quis alius niſi Deus condidit? Hic eſt ergo qui *eam locauit colonis, & ipſe peregrè fuit:* non quia ex loco ad locum profectus eſt Dominus, qui vbique ſemper præſens eſt; ſed quia eſt præſentior diligentibus, negligentibus abeſt. *Multis temporibus.* Ne præpoſtera videretur exactio. Nam quò indulgentior liberalitas, eò inexcuſabilior peruicacia. Vnde benè ſecundum Matthæum habes, quia & ſepe circumdedit; hoc eſt, diuinæ cuſtodiæ munitione vallauit, ne facilè ſpiritalium pateret incurſibus beſtiarum.

Torcularia Pſalmorum, Pſal. 8. 80. 83.

Act. 2. v. 15.

Et fodit in eâ torcular. Quomodò intelligimus quid ſit torcular, niſi fortè quia Pſalmi *Pro torcularibus* inſcribuntur: eò quòd in his myſteria Dominicæ paſſionis, modo muſti ſancto feruentis Spiritu redundantiùs æſtuauerint? Vnde ebrij putabantur, quibus Spiritus ſanctus inundabat. Ergo & hic fodit torcular, in quod vuæ rationabilis fructus interior ſpiritali infuſione deflueret. *Ædificauit turrim*, verticem ſcilicet legis attollens: atque ita hanc vineam munitam, inſtructam, ornatam locauit Iudæis. Et tempore fructuum ſeruulos miſit. Benè tempus fructuum poſuit, non prouentuum: nullus enim fructus extitit Iudæorum, nullus vineæ huius prouentus, de quâ Dominus ait, *Expectaui vt faceret vuas, fecit autem ſpinas.* Itaque, non lætitiæ vino, non ſpiritali muſto, ſed cruento Prophetarum ſanguine torcularia redundarunt. Denique Hieremias in lacum miſſus eſt. Hæc enim erant torcularia Iudæorum; non vino repleta, ſed cruore. Et

Iſai. 5. v. 4.

Ier. 38. v. 6.

licet generaliter Prophetæ videantur exprimi, dat tamen lectio vt illum qui lapidatus eſt, Nabuthe eſſe credamus: cuius etſi nullum accepimus propheticum verbum, accepimus tamen propheticum factum; quia multos pro hac vineâ futuros Martyres proprio ſanguine prophetauit. Quis autem eſt ille in capite vulneratus? Nimirum Eſaias, cuius faciliùs compagem corporis ſerra diuiſit, quàm fidem inclinauit, conſtantiamue detriuit, aut vigorem mentis exſecuit. Eo igitur factum eſt, vt cùm plures alios deſtinaſſet, quos Iudæi inhonoros & inanes ſibi, de quibus nihil potuerunt proficere, dimiſerunt; nouiſſimè etiam Filium dilectum mitteret, quem perfidi quaſi hæredem remouere cupientes, occiderunt crucifigendo, eiecerunt negando.

3. Reg. 21. v. 14. Nabuth facto Propheta, morituros plures pro Domini vineâ.

Breuiter itaque quàm magna, quàm multa: primùm quia naturalis eſt bonitas quæ plerunque credit indignis. Deinde quia poſtremum malorum remedium Chriſtus aduenit: tum quoniam qui hæredem negat, de auctore deſperat. Hæres autem Chriſtus, idemque teſtator Hæres, qui morti propriæ ſuperuixit; & teſtamentum quod ipſe condidit, tanquam hæreditaria in noſtros profectus emolumenta conſequitur. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ?* Pulchrè interrogat, vt ſuâ ſe ipſi damnent ſententiâ. Venturum autem dicit dominum vineæ, quòd in Filio adſit etiam Paterna maieſtas: vel quòd vltimis temporibus præſentior humanis aſpiret affectibus. Ipſi itaque in ſe ſententiam dicunt, vt mali pereant, & ad alios colonos vinea transferatur. Qui igitur ſint coloni, quæ vinea conſideremus.

Hebr. 1. & 9.

Vinea, typus noſter eſt, quòd populus de vitis æternæ radice fundatus ſupereminet terris: ac ſolum vile prætexens, nunc gemmante flore pubeſcit, nunc circunfuſâ viriditate veſtitur; nunc mite iugum ſuſcipit, cùm maturioribus ſarmentis quaſi brachiis fœcundæ vitis adoleuerit. Agricola quippe, Pater; vitis, eſt Chriſtus; at verò nos, palmites: qui niſi fructum feramus in Chriſto, cultoris æterni falce ſuccidimur. Rectè igitur vinea, Chriſti populus nominatur, vel quòd crucis in fronte prætexat indicium; vel quòd fructus eius poſtremâ anni legatur ætate: vel quòd omnibus vt ordinibus vinearum, ita pauperibus atque diuitibus humilibus atque potentibus, ſeruis ac dominis in Eccleſiâ Dei æqua dimenſio, nulla diſcretio ſit. Vt vitis maritatur arboribus, ita corpus animæ; anima quoque corpori coniungatur. Vt vinea dum ligatur, erigitur, & reciſa non minuitur, ſed augetur: ita ſancta plebs dum ligatur, exurgit: dum humiliatur, attollitur: dum reciditur, coronatur. Quin etiam vt tener ſurculus veteri abſciſſus ex arbore, in alterius fœtu radicis inſeritur: ita populus hic ſanctus, ſurculi veteris cicatricibus enodatis, in nouo illo crucis ligno tanquam gremio piæ parentis fotus inoleſcit: Spiritusque ſanctus in hoc carcereum corpus infuſus, velut in altas demiſſus terrarum ſcrobes, aquæ ſalutaris irriguo diluit quicquid eſt fœtidum; membrorumque noſtrorum habitus in cœleſtem erigit diſciplinam. Hanc vineam diligens agricola fodere, rigare, tondere conſueuit; eruderatiſque terrenæ molis aggeribus, operta corporis noſtri nunc ſolet torrere, nunc imbre perfundere; exſtirpare agrum ſolitus, ne ſentibus gemma lædatur, ne luxuriet vmbra foliorum, verborumque infructuoſa iactantia virtutibus obumbrando, maturitatem indolis naturalis impediat.

Ioan 15. v. 1.

Vinea, Chriſtianus populus.

Col. 3. v. 11.

Sed abſit vt huic vineæ quicquam timeamus aduerſi, quam peruigil cuſtodia Domini Saluatoris aduerſus omnes nequitiæ ſecularis illecebras muro vitæ vallauit æternæ, extendens palmites eius vſque ad mare. *Domini* enim *eſt terra.* Vbique Deus Pater colitur; vbique Chriſtus Dominus adoratur. Hæc eſt noſtra vindemia. Læti igitur, atque ſecuri, pars gremium ſuum mitium funiculis oneret vuarum, alij cœleſtia munera ore libemus; plerique bonarum greſſibus voluntatum diuini fructum muneris exprimentes veſtigia cothurnis nuda directis, multo fluente tingamus. Locus enim in quo ſtamus, terra ſancta eſt: & ideo calceamenta ſoluenda ſunt, vt ſpiritale veſtigium ſacroſanctæ ſedis tribunal aſcendens, corporei nexus vinculis exuatur. Decet enim totius orbis hîc eſſe vindemiam, vbi totius orbis eſt vinea. *En tempus acceptabile*, quo non hyemalibus perfidiæ caligantis brumis annus riget, nec altis niuibus informis cruſta blaſphemiæ gelu durante concreſcit, ſed procellis ſacrilegij liberata, nouos fructus terra iam parturit, veteres præterit. Diſſenſionum quippe omnium procella deferbuit; euicti ſecularis cupiditatis ardores; æſtuſque omnes quibus Italiæ populus per Iudaicæ olim, Arianæ proximè ſæuitatis incendia coquebatur, ſereno iam ſpiramine temperatur. Sedata tempeſtas eſt, concordia nauigat, fides ſpirat: certatim nautæ repetunt fidei, quos reliquere, portus, & dulcia patriis oſcula littoribus figunt, liberatos ſe periculis, abſolutos erroribus gratulantes.

Pſal. 79. v. 1[2]

Pſal. 18. v. 2[3]

Exod. 3. v. 5.

2. Cor. 6. v. 2.[4]

Spectant hæc ad Theodoſii beata tempora.

Salue vinea tanto digna cuſtode. Te non vnius Nabuthe ſanguis, ſed innumerabilium Prophetarum, & (quod eſt amplius) pretioſus cruor Domini conſecrauit. Ille, licet non regalibus minis territus conſtantiam metu preſſerit, non præmiis vberrimis prouocatus religioſum vendiderit affectum, ſed ſtudio Regis obſiſtens, ne in hortulis ſuis maluarum olus ſucciſâ vite ſererent, quando aliud facere nequibat, parata vitibus incendia proprio cruore reſtrinxerit, temporalem tamen vineam defendebat. Te verò in perpetuum multorum nobis Martyrum plantauit interitus. Te crux Apoſtolorum æmula Dominicæ paſſionis vſque in orbis totius terminos propagauit.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang.

ALiam parabolam audite: *Homo erat paterfamilias. &c.* Hoc eſt quod Dominus ſumptum de prouerbio ſignificauit: *Durum eſt aduerſus ſtimulum calcitrare.* Principes Sacerdotum & Seniores populi qui interrogauerant Dominum; *In quâ poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc poteſtatem?* & voluerant in verbo capere ſapientiam, ſuâ arte ſuperantur: & audiunt in parabolis quod apertâ facie non merebantur audire. Homo iſte paterfamilias, ipſe eſt qui habebat duos filios; & qui aliâ parabolâ conduxit operarios in vineam ſuam; qui plantauit vineam, de quâ & Eſaias pleniſſimè per

Matth. 21. v. 33.

Act. 9. v. 5.

Supr. v. 23.

Luc. 15. v. 11.

Matth. 20. v. 1.

canticum loquitur, ad extremum inferens: *Vi-*
Iſai.5.v.7. *nea Domini ſabaoth, domus Iſrael eſt.* Et in
Pſal.79.v.9 Pſalmo: *Vineam de Ægypto*, inquit, *tranſtu-*
liſti: eiecisti gentes, & plantaſti eam.

Et ſepem circumdedit ei; vel murum vrbis, vel Angelorum auxilia. *Et fodit in ea torcular*; aut altare, aut illa torcularia, quorum & tres pſalmi titulo prænotantur, octauus & octogeſimus & octogeſimus tertius. *Et ædificauit turrim*: haud dubium quin templum, de quo di-
Mich. 4. v. 8. citur per Micheam: *Et tu turris nebuloſa filia Sion. Et locauit eam agricolis*; quos alibi vineæ
Matth. 20. v. 1. operarios appellauit: qui conducti fuerant horâ primâ, tertiâ, ſextâ, nonâ & vndecimâ. *Et peregrè profectus eſt*; non loci mutatione. Nam Deus vnde abeſſe poteſt, quo complentur om-
Ier. 23. v. 23. nia? & qui dicit per Hieremiam: *Ego Deus appropinquans, & non de longinquo, dicit Dominus.* Sed abire videtur à vineâ, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

v. 34. *Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, vt acciperent fructus, &c.* Dederat eis legem, & in hac eos vineâ operari iuſſerat; vt fructum legis in operibus exhiberent. Poſtea miſit ad eos ſeruos, quos
4 Reg. 21. v. 16. illi apprehenſos vel ceciderunt, vt Hieremiam; vel occiderunt, vt Eſaiam; vel lapidauerunt,
3 Reg. 22. v. 24. vt Naboth, & Zachariam, quem interfecerunt
2 Par. 24. v. 21. inter templum & altare. Legamus Epiſtolam
Hebr. 11. Pauli ad Hebræos, & ex eâ pleniſſimè diſcimus qui ſeruorum Domini quanta perpeſſi ſint.

v. 37. *Nouiſſimè autem miſit ad eos Filium ſuum, dicens: Verebuntur Filium meum.* In eo quod
Supr. v. 36. ſuprà legimus, *Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus, & fecerunt illis ſimiliter*; patientiam oſtendit patrisfamilias, quòd frequentiùs miſerit, vt malos colonos ad pœnitentiam prouocaret: illi autem theſaurizauerunt ſibi iram in die iræ. Porrò quod iungitur: *Verebuntur Filium meum*; non de ignorantiâ venit. Quid enim neſciat paterfamilias, qui hoc loco Deus Pater intelligitur? Sed ſemper ambigere dicitur Deus, vt libera voluntas homini reſeruetur. Interrogemus Arium & Eunomium: Ecce Pater dicitur ignorare, & ſententiam temperat, & quantum in vobis eſt, probatur eſſe mentitus. Quicquid pro Patre reſponderint, hoc intelligant pro Filio, qui ſe dicit ignorare conſummationis diem.

Velut ignorans Deus inducitur, ob liberum hominis declarandum arbitrium.

v. 39. Hebr. 13. v. 12. *Et apprehenſum eum, eiecerunt extra vineam, & occiderunt.* Et Apoſtolus loquitur, quod extra portam Ieſus crucifixus ſit. Poſſumus & aliter intelligere, quòd eiectus ſit extra vineam, & ibi occiſus: vt ſuſcipientibus ſe Gentibus, aliis vinea locaretur.

v. 40. *Cùm ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis? &c.* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret quid reſponſuri ſint; ſed vt propriâ reſponſione damnentur. Locata eſt autem nobis vinea; & locata eâ conditione, vt reddamus Domino fructum temporibus ſuis; & ſciamus vnoquoque tempore quid oporteat nos vel loqui, vel facere.

v. 42. *Dicit illis Ieſus: Nunquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobauerunt, &c.* Variis parabolis, diuerſiſque ſermonibus res eædem contexuntur. Quos enim ſuprà operarios & vinitores & agricolas appellarat, nunc ædificatores, id eſt, cementarios vocat. Vnde dicit
1 Cor. 3. v. 9. Apoſtolus: *Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis.* Hi ergo cementarij quomodò & vinitores acciperunt vineam, ſic acceperunt lapidem: quem vel in fundamentis ponant, iuxta architectum Paulum; vel in angulo, vt duos parietes, id eſt, populum vtrunque conſociet: qui reprobatus ab eis, factus eſt in caput anguli. Et hoc à Domino factum eſt: non humanis viribus, ſed Dei
1 Pet. 2. v. 4. potentiâ. De hoc lapide adiutorij Petrus quo-
Iſai. 28. v. 16. que loquitur confidenter: *Iſte lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, hic factus eſt in caput anguli.* Et Eſaias: *Ecce*, ait, *immittam in fundamenta Sion lapidem electum, pretioſum, angularem: & qui crediderit in eum, non confundetur.*

v. 43. *Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Aliquoties dixi, regnum Dei Scripturas ſanctas intelligi: quas Dominus abſtulit à Iudæis, & nobis tradidit, vt faciamus fructus earum. Iſta eſt vinea quæ traditur agricolis & vinitoribus: in quâ qui operati non fuerint, nomen tantum habentes Scripturarum, fructus vineæ perdituri ſunt.

v. 44. *Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.* Aliud eſt offendere Chriſtum per mala opera, aliud negare. Qui peccator eſt, & tamen in illum credit, cadit quidem ſuper lapidem, & confringitur: ſed non omninò conteritur: reſeruatur enim per pœnitentiam ad ſalutem. Super quem verò ille ceciderit; hoc eſt, cui lapis ipſe irruerit, & qui Chriſtum penitus negauerit: ſic conteret eum, vt nec teſta quidem remaneat, in quâ hauriatur aquæ puſillum.

Cadere ſuper lapidem & ſuper quem cadat lapis: ex his expone aucto rem imperfecti, ex quo iſta Hieron.

v. 45. & 46. *Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum & Phariſæi parabolas eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret. Et quærentes eum tenere, timuerunt turbas: quoniam ſicut Prophetam, &c.* Quamuis duro corde eſſent, Iudæi propter incredulitatem & impietatem in Filium Dei: habentes tamen apertas propoſitiones, negare non poterant: & intelligebant contra ſe omnes Domini ſententias dirigi. Vnde volebant quidem eum interficere, ſed timebant turbas: quia ſicut Prophetam eum habebant. Semper turba mobilis eſt, nec in propoſitâ voluntate perſiſtens: atque in morem fluctuum diuerſorúmque ventorum, huc illúcque trahitur. Quem nunc quaſi Prophetam venerantur, & colunt: poſtea contra
Luc. 23. v. 21. eum clamant: *Crucifige, crucifige talem.*

Turba ſemper inconſtans.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI,

Epiſcopi Conſtanten. in ſuperius Euang. Hom.

Hom. 69 in Matth. 21. v. 33. HOmo quidam erat paterfamilias, &c. Multa ex hac parabolâ ænigmaticè denotauit. Nam & prouidentiam ſuam à priſcis temporibus illis ſemper mirificè affuiſſe oſtendit, & cædi ſemper eos vigilaſſe ſignificat, & nihil ab eo quod ad ſalutem eorum pertineret derelictum demonſtrat: & poſt Prophetarum atrociſſimam necem, non alienatum fuiſſe Deum, ſed Filium quoque ſuum eis miſiſſe deſignat: noui quoque & veteris Teſtamenti vnum eundémque Deum eſſe confirmat: res magnas atque mirabiles mortem ſuam effecturam prædicit: vltima ſupplicia ob illatam crucem eiuſque facinus daturos præmonet: Gentium denique vocatio-

Vineæ & agricolarũ parabola.

nem, & Iudæorum defectionem apertius denotat: quam in poſtremis ideo poſuit, vt maiora commiſiſſe cognoſcant, quàm vt veniam conſequi mereantur. Cur, & quo pacto? Quia cùm tantam curam Deus eorum ſemper habuerit, à publicanis tamen, & ſcortis magno interuallo relicti ſunt. Expende autem & prouidentiam eius ineffabilem, & otioſitatem inauditam iſtorum. Plura enim ipſe agricolarum opera fecit, maceriem circumpoſuit, vineam plantauit, parum quid agricolæ opus ipſe reliquit, vt ſcilicet plantatæ iam vineæ curam habentes, quæ data fuerunt conſeruarent. Nihil enim ille omiſerat, ſed omnia perfecta cuſtodiæ ipſorum tradidit: nihil tamen iſti ex prouidentiâ Dei, tot tantáque bona conſecuti, lucrati ſunt. Nam poſt exitum ab Ægypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum erexit, altare conſtruxit: quæ omnia mirabili eius longanimitate facta ſunt, quam rem ſignificauit peregrinationis vocabulo.

v. 34.

Miſit autem ſeruos ſuos vt fructum acciperent; Prophetas videlicet, vt obedientiam, & proba ſecundum mandata opera colligerent: illi verò inaudita nequitiâ vſi ſunt. Nam quamuis tantâ curâ Dei honorarentur, tamen non ſolùm fructum non reddiderunt (quod vitium negligentiæ erat) verumetiam modeſtiſſimè Prophetas miſſos, occiderunt. Cúmque debuiſſent ad preces refugere, quia reddere non habebant, non modò id non fecerunt, ſed etiam ſupplicia intulerunt: & cùm pœnas ipſi dare deberent, de aliis pœnas ſumpſerunt, & Prophetarum ſanguine manus contaminauerunt. Alios deinde ſuper alios miſit, vt iſtorum proteruia, & mittentis clementia omnibus fieret manifeſta. Sed cur, inquies, Filium non continuò miſit? Vt, eorum quæ in illos commiſiſſent pœnitudine ducti, iráque depoſitâ, Filium vererentur: Plures rationes reddere poſſumus; ſed ad ſequentia feſtinamus?

Miſſi ſerui ma è ab agricolis habiti.

Filius cur vltimò miſſus.

Quid autem eſt, *Fortaſſis verecundabuntur?* Non ignorantis certè, abſit hoc enim, ſed magnitudinem peccati volentis oſtendere, cuius nunquam vllam ſatisfactionem oſtendere potuerunt: miſit ergo ſciens quòd interficerent. Dicit autem, *Fortaſſis verecundabuntur*, quæ debuiſſent fieri enarrans: verecundari enim proculdubio debuiſſent. Sic & alibi ait: *Si fortè audierint*: non enim quia ignorabat, ſed ne quidam ex amentiâ dicerent, prædictione Dei coactos obtemperare non potuiſſe, idcirco huiuſmodi vtitur orationis figurâ; modo, *Si fortè audierint*; modò, *Fortaſſis verecundabuntur*, dicens: Nam & ſi vecordes in conſeruos fuerunt, Chriſti tamen dignitatem reuereri debuerunt. Illi verò, cùm ei accurrere, atque ab eo veniam peccatorũ petere debuiſſent, non modò illud non faciunt, ſed abundè malitiâ certant, prioraque ſcelera ſequentibus ſuperare contendunt; quod & ipſe ſignificans, dicebat: *Implete menſuram patrum veſtrorum.* Ita enim quidam Prophetæ criminabantur, dicentes: *Manus veſtra ſanguinis plena ſunt.* Et, *Sanguinem ſanguini commiſcent*: Et, *Qui ædificant Sion in ſanguinibus.* Sed illi non emendabantur, etiamſi hoc primum mandatum accepiſſent, *Ne occidas*, multáque alia ad conſeruationem huius facere iuſſiſſent: prauam tamen hanc conſuetudinem noluerunt vnquam deponere.

Quid parti. cula fortè, cùm de Deo ſermo ſit.

Ezech.2.v.5

Matth. 23. v. 32.
Iſai.1.v 15.
Oſee.4 v 2.
Mich. 3. v. 10.
Exod. 20. v. 13.

v. 38.

Sed quid dicunt eum videntes? *Venite, occidamus eum.* Cur obſecro? quid criminari magnum, aut paruum poteſtis? an quia nimium vos Deus honorauit? quia cùm Deus ſit, homo propter nos factus eſt, & innumera ad ſalutem noſtram miracula fecit? an quia peccata dimittebat? an quia in regnum vocabat? Tu autem ad impietatem; magnam quoque dementiam accedere, & necis cauſam inſaniæ plenam eſſe conſidera. *Occidamus* enim, inquiunt, *& habebimus hæreditatem eius.* Vbi porrò volunt occidere? Extra vineam omninò ſtatuerunt. Perſpicis quomodò etiam locum prædixit, vbi occidendus erat. Ita *eiecerunt eum*, inquit, *atque occiderunt.* Et Lucas quidem, ipſum ait determinaſſe quo ſupplicio huiuſmodi ſerui puniendi eſſent: ac illos, *Abſit hoc*, dixiſſe: ac ideo, teſtimonium adiunxiſſe. *Aſpiciens enim eos, ait: Quid eſt ergo quod ſcriptum eſt: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli? Et quicunque ceciderit ſuper eum, confringetur?* Matthæus autem ab illis prolatam ſententiam eſſe aſſerit. Non eſt autem vlla hîc diſcrepantia, cùm vtráq; facta eſſe intelligamus. Prolatâ enim ab illis ſententiâ poſtquam ſenſerunt aduerſus ſeipſos ita protuliſſe, *Abſit hoc*, exclamarunt & tunc teſtimonio Prophetæ rem approbauit, ita fore omnimodè affirmans Vocationem autem Gentium, ne carpendi cauſam acciperent, non apertè, ſed occultiùs ſignificauit, dicens quòd aliis vineam daturus eſſet. Propterea & parabolâ vſus eſt, vt hanc ab ipſis ſententiam eliceret, quod & in Dauid illo factum eſt, quando de parabolâ Nathan ſententiam tulit. Tu verò iuſtiſſimè dictam ſententiam inde iudica, cùm ipſam qui perpeſſuri erant, ſe condemnauerint.

v. 39.

Luc. 20. v. 16.
Pſal. 117. v. 22.

Matthæus & Lucas conciliati.

2 Reg. 12. v. 1.

Verùm vt diſcerent non ſolùm iuridica hæc eſſe, ſed etiam à Spiritu olim pronuntiata, Dei quoque ſententiâ comprobari, increpantis modò prophetiam induxit, dicens; *Nunquam legiſtis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, &c.* Ita vndique eiiciendos Iudæos, quia non crederent, & Gentes introducendas monſtrauit. Id enim etiam per Chananæam, id per aſinam, id per multas alias parabolas, id per Centurionem apertiùs ſignificauit, id etiam nunc deſignat; ideoque ſubiungit *A Domino factum iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris*: credituras enim Gentes, & Iudæos fideles, quamuis magno priùs interuallo diſtarent, vnum tamen fore confirmauit. Et vt videant nihil horum Deo eſſe aduerſum, ſed valde acceptum atque gratum, mirabile præterea, ſtuporiſque plenum, à Domino iſtud factum eſſe ſubiunxit. Lapidem enim ſeipſum, & doctores Iudæorum ædificatores vocare ſolet: ſic & Ezechiel *ædificantes murum, ac linientes incompoſitè*, ait. Quomodo autem reprobauerunt? dicentes videlicet, non eſſe ipſum à Deo; turbas hic ſeducit. Et rurſus: *Samaritanus tu es, & dæmonium habes.* Deinde vt intelligant, non id ſolùm imminere ſibi detrimentum, quia eiicientur: puniones quoque adiecit, dicens. *Qui ceciderit ſuper lapidem hunc, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, conteret eum.* Duas hîc perditiones denotauit, Alteram, quia offenderunt, & ſcandalizati ſunt: hoc enim eſt quod dicit, *qui ceciderit ſuper lapidem hunc.* Alteram, quia captiui, calamitoſi, & ærum-

Matth. 15. 21 8.

Ezech. 13. v. 11.

Ioan. 9 v. 16. & 7. v. 12. & 8 v. 48.

tam propriis, quàm communibus beneficiis ei agentes. Quare illo Adam omiſſo, quid inter Angelos & hunc Monachorum interſit chorum, libenter interrogauerim, qui ſic in terrâ cantant, & dicunt: *Gloria in excelſis Deo, & in terrâ pax, in hominibus bona voluntas?*

Luc. 2. v. 14.

Amictus autem ipſis fortitudini ſuę conueniens circumiacet. Non enim effœminatæ, ac eneruatæ per terram ſibi veſtes trahunt; ſed ita eis compoſitæ ſunt, vt beatiſſimis Angelis illis, Eliæ dico, Eliſæo, Ioanni, ac vniuerſis Apoſtolis: etenim aliis caprarum, aliis camelorum pilis confectæ ſunt: multis coria ſolùm, & ea vetuſtate conſumpta ſatisfaciunt.

Veſtes aſperæ, & viles.

Hymnis verò iam decantatis, genibus flexis Deum vnanimes pro iis orant, quæ nec in mentem quidem multorum facilè veniunt. Nihil enim præſentium petunt rerum, quippe quarum nulla omninò ſibi cura eſt: ſed vt intrepidi cùm Filius Dei ad iudicandum viuos & mortuos venerit, ante tribunal illud terribile aſſiſtant, vt nullus illam vocem audiat, *Neſcio vos*: vt laborioſam hanc vitam rectâ peragant conſcientiâ: vt difficillimum hoc mare ſecundo nauigent vento. Huius porrò orationis dux & auſpex eſt eorum Pater, qui & eis præfectus eſt. His crebris ſanctiſque abſolutis, orationibus, exorto iam ſole ad opus vertuntur, quò multos pauperibus fructus colligunt.

Oratio flexis genibus, iisque pro iis, quæ ſpectant ad ſalutem animæ.

In Horologio Græcorum ſæpe huiuſmodi oratio reperitur. Operis labor ab oratione.

B

Vbi nunc ſunt, qui diaboli choreis & perditis cantibus dediti, in ſcena quotidie ſedent? pudet me certè verba de illis facere, veruntamen neceſſe mihi eſt propter infirmitatem veſtram. Nam & Paulus ait: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditia, ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.*

Rom. 6. v. 19.

C

Quare nos quoque, age, vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in ſcenâ conſiſtentium perſcrutemur, & ad horum beatorum vitam, quantum ad iucundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè namque viuendi gratiâ negligentiores iuuenes ſcenæ laqueis capiuntur: ſed tantam, ſi perpendimus, differentiam inueniemus, quantam ſi quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in ſtercore defoſſos ac grunnientes. Ore namque illorum Chriſtus, iſtorum verò diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie incertam & inarticulatam iſtis emittunt vocem: illis gratia Spiritus loco tibiæ, citharæ atque ſyringis adeò ſuauiter ſonat, vt non ſit poſſibile luto & lateribus affixis, tantam ante oculos ponere voluptatem. Quare vellem aliquem eorum qui circa hęc inſaniunt, illuc adducere poſſe, & hunc ſanctorum chorum oſtendere: non enim iam pluribus mihi opus eſſet verbis: verùm etſi hęc terrenis diſſ.rimus, conabimur tamen ab illuuie, & ſordibus aliquantulum eos auellere.

D

A meretricum igitur cantibus ſtatim cupidinis flamma incendit auditores: & quaſi non ſufficiat ad inflammandam mentem aſpectus ac facies mulieris, peſtem quoque vocis adinuenerunt. Noſtrorum autem modulatione, ſi quid huius morbi animum vexat, illico extinguitur. Non autem vox ac facies ſolùm muliebris, verumetiam multò magis ſpectatores conturbat, adeò vt ſi pauper quiſpiam rudior atque abiectior aſpiciat, moleſtè nimium ferat, & ſecum ſæpenumero dicat: Scortum quidem & ſcortator, coquorum filii & ſutorum, frequenter

Scandala à ſcenâ; à Monachorum cœtu & choro, ædificatio.

E

A

ter autem & ſeruorum, in tantis deliciis viuunt: ego verò ingenuus, & ab ingenuis ortus, qui iuſtis laboribus meis vitam duco, nec ſomnians quidem ita deliciari poſſum: ſic mœrore perturbatus, cogitabundus recedit. Quod ex aſpectu Monachorum non accidit: imò verò contrarium omninò contingere ſolet. Si enim diuitum filios, & maiorum inſignium nepotes illa amicula ferre aſpexerit, quæ nec extremâ paupertate oppreſſi ferre dignarentur, & hac re gaudere illos agnouerit: cogitate quanto ſolamine, ſi ſit pauper, ſic confirmatus recedit: ſi diues, moderatior atque melior inde facilè fit. Et in theatro quidem cùm aureis ornamentis calidiſſima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cùm nihil tale vxoribus eſſe ſuis recordentur: diuites autem hoc aſpectu conturbati, cùm habitum, aſpectum, vocem, inceſſum, cæteráque cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incendio domos ſuas redierint, quaſi deformiores vxores deſpiciunt: hinc iurgia, & rixæ: hinc diſſidia, & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnunquam conſequitur. Nam qui huiuſmodi cupidine capti ſunt, vita ipſis cum vxore & liberis acerba videtur: ita vniuerſa in domo contorbantur. Nihil tale à noſtro choro vnquam efficitur: mitem inde redeuntem vxorem virum ſuum ſuſcipiet, ac omnis abſurdæ voluptatis expertem, adeò vt facilior atque quietior ſibi eſſe videatur. Ita theatralis hic chorus malorum omnium: ille verò Monachorum, bonorum fons eſt atque origo. Alter ex ouibus lupos fecit, alter è lupis in agnos conuertit.

Sed forſan de voluptate nihil adhuc dixiſſe videmur. Quid igitur iucundius, quàm in tranquillitate animi, nihil dolentem, nihil mœrentem ac nihil gementem viuere? Veruntamen ad vlteriora prouehamur, & vtriuſque modulationis huius, atque aſpectus voluptatem inueſtigemus: & inueniemus alteram ad veſperam, quouſque in theatro ſpectator ſedeat, ſolummodò permanentem, deinceps autem omni ſtimulo acerbius ipſum pungentem: alteram verò perpetuò in ſpectatorum animis vigentem; cùm & horum virorum forma, loci amœnitas, conuerſationis iocunditas, ſynceritas diſciplinæ, ac denique optimi ſpiritualiſque cantus illius gratia in animis eorum qui viderunt, continuè inſideat. Quare qui huius portus continuâ tranquillitate lætantur, quaſi grauiſſimam tempeſtatem tumultus fugiunt vniuerſos: nec canentes, atque orantes ſolùm, ſed diuinis etiam libris affixi iucundiſſimè afficiuntur: choro enim diſſoluto, plerunque alius cum Eſaiâ colloquitur, alius cum Apoſtolis diſſerit, alius ab aliis elaborata lectitat, & philoſophatur de Deo, de creaturis, de viſibilibus, de inuiſibilibus, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futuræ. Ita non brutorum animalium decoctas ſibi carnes vt alantur, aſſumunt, ſed Dei verba melle atque fauo iucundiora, melioraque cibo etiam Ioannis, quo in deſerto alebatur: hoc mel non ſylueſtres è floribus apes collegerunt, nec concoctum rorem aluearibus ſuis immiſerunt: ſed Spiritus gratia componens pro fauis & aluearibus, atque fiſtulis in animis Sanctorum impoſuit, vt quicunque vult, continuè poſſit comedere. Apes igitur imitantes, ſacrorum fauis librorum circumuolant, magnam inde voluptatem carpentes.

Voluptas maior à Monachorum choro quàm à ſcenâ.

Lectio ſacra poſt ſolutum chorum.

Z z

Lectionis fructus ac meditationis in deuotis colloquiis.

A Si ergo volueris qualis hæc menſa illorum ſit, perdiſcere, propiùs ad eos accedas, & ſenties ſuauiſſimas, & ſpiritalis plenas odoris eructationes illorum. Nullum turpe verbum ab ore illorum vnquam profertur, non aſperum, ſed cœlo vniuerſa digna ſunt. Quare non abs re quiſpiam facere poterit, ſi ora iſtorum qui verſantur in foro, qui ſæcularium rerum rabie furunt, cloacis ſordidiſſimis comparet, illorum verò fontibus, vnde riuis liquidiſſimis fluenta mellis emanent. Si quis autem moleſtè ferat, quòd multitudinis ora ſordium cloacas appellauerim, is parcè nimium me dixiſſe non ignoret. Non enim hac menſurâ, ſed acerbiore ſimilitudine Scriptura vtitur. *Venenum* enim, inquit, *aſpidum ſub labiis eorum, & ſepulchrum apertum eſt guttur eorum.* Sanè talia illorum non ſunt, ſed odoris plena ingentis. Et hæc quidem præſentia huiuſmodi ſunt; futura verò quæ oratio aſſequetur? quæ mens intelliget elegantem illam requiem, ſummam beatitudinem, ineffabilia atque inæſtimabilia bona? Multi fortaſſe feruore accenſi, huius optimæ viuendi cupiditate diſciplinæ capti eſtis. Sed quod vobis erit emolumentum, ſi tunc ſolummodò, quando hîc eſtis, ignis hic ardeat: cùm verò diceſſeritis, prorſus extinguatur? Quomodò igitur huic medebimur? Antequam extinguatur hæc flamma, ad illos Angelos perge, augeas hunc feruorem: non ita noſtrâ oratione ardebis, quemadmodum ipſo rerum aſpectu. Noli dicere, Colloquar cum vxore antequam proficiſcar, negotia mea componam: hæc tarditas negligentiæ initium eſt: memento voluiſſe quendam ordinare domum ſuam, & non fuiſſe à Prophetâ dimiſſum. Quid dixi domum ordinare? ſepelire patrem diſcipulus voluit, & non permiſit Dominus. Atqui nulla res tam neceſſaria videbitur, quàm ſepeliendi patris officium: Chriſtus autem non permiſit. Quamnam ob rem? Paratus ſemper diabolus eſt, vt ingreſſum vbique attentè quærit, & ſi paruæ tarditatis cauſam apprehenderit, magnam inde conflabit deſidiam: propterea quidam admonet, dicens, *Noli de die in diem procraſtinare.* Sic enim plura emendare poteris, ſic domum quoque tuam probè diſpones. *Quærite* namque, inquit, *primùm regnum Dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Etenim ſi quis ſua deſpicit, & noſtrorum curam aſſumit, quieti eius ſolemus prouidere: quantò magis Deus, qui etiam ſi ad eum non conuertamur, non paruâ tamen curâ & prouidentiâ erga nos vtitur. Noli ergo de rebus tuis curare, ſed omnia tua Deo commenda. Cura enim tua cura hominis eſt, Deo autem de omnibus tuis committe prouidentiam. Noli tu maioribus pretermiſſis de illis curare, ne Deus minus de illis prouideat. Vt igitur magnâ curâ tuas res complectatur, ipſi ſoli vniuerſa committe: nam ſi tu ſpiritualibus omiſſis ea tractabis, minorem Deus de ipſis curam habebit. Vt ergo & res tuæ feliciter & gubernentur, & tu ſolicitudinis expers ſis, ſequare ſpiritualia, contemne hæc ſecularia: ſic enim & terram & cœlum, & futuram beatitudinem obtinebis, gratiâ & miſericordiâ, &c.

Pſal. 13. v. 3.

Monet inuiſendos Monachos

3 Reg. 19. v. 20. Matth. 8. v. 21. Luc. 9. v. 59.

Eccl. 5. v. 8.

Matth. 6. v. 33.

Cura noſtrarum rerum Deo committenda.

AVCTORIS IMPERFECTI in Matthæum, eiuſdem Euang. expoſitio.

HOmo erat paterfamilias. Homo nomine, non naturâ ſimilitudine, non veritate. Si quis autem exiſtimat Chriſtum hac cauſâ etiam tantùm animam habuiſſe humanam, quia dictus eſt homo, audiat & Deum Patrem hominem dictum. Præſcius Dei Filius, quoniam per appellationem humani nominis, quaſi homo purus fuerat blaſphemandus; etiam Deum Patrem inuiſibilem conſtitutum hominem appellauit: vt dum & Pater homo dicitur, Filius de hereB ticorum blaſphemiis liberetur. Paterfamiliâs eſt, cui cœlum & terra quaſi vna ſunt domus, qui Angelorum & hominum naturâ Dominus eſt, beneuolentiâ pater. Qui ideo ſe Patrem omnium voluit dici, vt omnes conſiderantes bonitatem eius, non ſub ſpecie ſimulatâ ei ſeruiant, quaſi mali ſerui domino: ſed in veritate, quaſi boni filii genitori.

Ex Hom. 40. in Matth. imp. Matth. 21. v. 33. Deus Pater etiam dictus homo, ne Filius ex eo nomine putetur purus homo.

Qui plantauit vineam. Quam vineam? Quam de Ægypto tranſtulit. Quomodò plantauit vineam illam? Quomodò vinitor ſtudioſus, qui primùm omnes in circuitu infructuoſas ſyluas excidit, & ſic poſtea plantat: ne fortè arbores laſciuientes, dum huc & illuc per longa ſpatia ramos ſuos exporrigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic Deus Gentes ſine fructu iuC ſtitiæ conſtitutas occidit, & ſic collocauit Iſraël, ne fortè Gentes indiſciplinatæ dum in longum terminum ſuæ dominationis extendunt, affligant populum Dei nouitium.

Vinea, Iſraëliticus populus. Simile.

Et ſepem circumdedit ei, & torcular fodit in eâ, & ædificauit turrim. Quid eſt ſepis, niſi Angeli in circuitu, cuſtodientes populum Dei, ne in vineam Chriſti inuiſibiles latrones irrumpant? Angelos enim præeſſe hominibus & Apoſtolus dicit: *Mulier velamen debet habere ſuper caput propter Angelos.* Item Dominus: *Amen dico vobis, quia Angeli eorum quotidie vident faciem Patris mei.* Et in Actis Apoſtolorum dicitur ad puellam nuntiantem de Petro, *Ne fortè Angelus ſit.* Quid eſt torcular, niſi EcD cleſia? Sicut enim area Eccleſia intelligitur, quia in eâ per multam triturationem, & ventilationem triticum ſeparatur à paleis: ſic rationabiliter Eccleſia torcular eſt intelligenda, in quâ omnes fructus vineæ, id eſt, opera ſeruorum Dei, & fides roborata ad Dei gloriam tranſmittuntur. Eccleſia autem torcular eſt, habens in ſe verbum Dei; quo non delectatur natura carnalis: adquieſcit autem ei contorta propter timorem iudicii, vel amorem præmii: vt non tantùm ipſa Eccleſia torcular videatur, quantùm ipſum verbum Dei, quod traditum eſt in eâ foſſum. Si enim verbum noui teſtamenti, quod leue eſt, cruciat hominem contradicente carnis E naturâ: quantò magis verbum veteris teſtamenti, quod importabile erat? Vbi ergo verbum Dei poſitum erat in lege, modum viuendi conſtituens, torcular erat foſſum: vbi autem de fide Dei prophetabatur, turris ædificata erat. Nam ſicut in turri conſiſtentes duo bona conſequuntur, & irruptionem ipſi facilè non patiuntur, & hoſtes de turri facilè conterunt: ſic qui in fide Chriſti conſiſtunt, vel in lege Dei, & dæmones ſuperirruere non ſinunt, & ſpi-

Sepis, cuſtodes Angeli.

1. Cor. 11. v. 10. Matth. 18. v. 10.

Act. 12. v. 15.

Eccleſia, torcular.

Imò, verbum Dei.

Turris.

ritualibus bonorum operum ſagittis eos facilè vulnerant; & dæmones ſuper illos irruere nequeunt, & à ſpiritualibus malorum operum ſagittis non facilè vulnerantur.

Alia interpretatio. Aut ita, ſepes meritum eſt, & cuſtodia patrum iuſtorum, qui tanquam murus factus eſt populo Iſrael. Nam propter promiſſionem factam à Deo, ſic poſſidebantur ab eo, etiam contra meritum ſuum, ſepti meritis patrum ſuorum *Torcular autem fodit in eâ.* Prophetas, ex quibus quaſi ex turcularibus gratia Spiritus ſancti decurrebat vt muſtum. Ex quibus nonnunquam potati filii Iſraël, muſti admirabantur virtutem. *Ædificauit turrim.* Hoc eſt, legis fiduciam & altitudinem, ex quâ Sacerdotes velut ſpeculatores Chriſtum ſpecularentur venturum. *Et locauit eam colonis.* (*Coloni Sacerdotes.*) Qui ſunt coloni, quibus locatus eſt populus, id eſt, vinea, niſi Sacerdotes? Plantatus eſt autem populus primus in Abraham, quando in primis locutus eſt ad eum Deus, dicens; (*Geneſ. 12. V. 1.*) *Exi de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ*, &c. Ex eo enim facta eſt vocatio ſeminis eius. Locatus eſt colonis tempore Moſi, quando per legem conſtituti ſunt Sacerdotes & Leuitæ, & procurationem regendi populi ſuſceperunt ad magnam ſuam gloriam, & ad grande periculum. (*Regimen animarum magnam habet tum gloriam, tũ periculum.*) Ad gloriam quidem, ſi diligenter tractauerint populum Dei: ad periculum autem, ſi negligenter. Si enim ille pro negligentiâ debet timere periculum, qui procurationem ſuſcepit terrenarum rerum de manu alicuius hominis potentis: quantò magis Sacerdotes, qui de manu Dei ſuſceperunt animarum procurationem ſanctarum? Plantatus quidem legitur populus in terrâ repromiſſionis, ſecundum quod ſcriptum eſt; (*Pſal. 79. V. 9.*) *Vineam de Ægypto transtuliſti, eiecisti gentes, & plantaſti eam.* Sed illam plantationem hîc intelligere non oportet, ne priùs locatam eam colonis inueniamur exponere, quàm plantatam.

Quoniam autem diximus Sacerdotes populum Dei colere, Deum autem reddere mercedem vitæ; nemo Sacerdos exiſtimet, quoniam iuſtè pro merito operum ſuorum accipiet à Deo mercedem, & non potiùs propter gratiam & miſericordiam Dei. (*Nihil Deo præſtant qui populum colũt; ſed ipſe eis, quibus præbet colendum.*) Non enim Sacerdotes præſtant Deo, docentes populum eius; ſed Deus Sacerdotibus committendo eis populum ſuum in ſpiritu. Nos autem mercedem doctrinæ acquirere non poteramus, niſi nobis procuratio populi commiſſa fuiſſet. Ergo coloni ſunt Sacerdotes, colentes populum quaſi vineam, cùm acutiſſimo ferro ſermonis faciunt eos bonos fructus iuſtitiæ domino exhibere. (*Simile.*) Sicut autem duram terram ferrum emollit, ſic & verbum duritiam cordis relaxat. (*Simile.*) Sicut raſtro ferreo herbæ radicitùs euelluntur à vineâ, ſic & acri ſermone vitia de populo reſecantur. (*Simile.*) Vt ſicut colonus quamuis de ſuo munera obtulerit domino, non ſic eum placat, quomodò, ſi de vineâ eius reditus ei obtulerit: ſic Sacerdos non tantùm propter ſuam iuſtitiam placet Domino, quomodò ſi populum Dei in ſanctitate docuerit: quoniam ipſius iuſtitia vna eſt, populi autem multiplex.

(*v. 34. 35. 36. 37.*) *Cùm autem appropinquaſſet tempus fructuum, &c.* Seruos ſuos dicit Prophetas, quos per ſingulas generationes miſit ad populum Iudæorum. Conſidera quomodò per ſingulos gradus miſericordiæ diuinę malitia Iudęorum creſcebat: & quomodò per ſingulos gradus Iudaicę mali-

A tiæ Dei miſericordia addebatur; & contra clementiam Dei, malignitas humana certabat. Ecce * qualiſ vis amicus alicuius fuerit homo, ſi ſemel ab illo fuerit paſſus iniuriam, quantumcunque frangitur eius affectus; ſi iterum paſſus fuerit, iterum magis minuitur: & ſi iterum ampliùs non minuitur amicitia eius; certè tamen non additur. (**Quamuis*) Dei autem miſericordia quantò magis à Iudæis offendebatur, tantò ampliùs addebatur in eis. Ecce enim poſt tanta beneficia Dei, & ſine admonitione Domini, debuerant Domino iuſtitiæ ſuæ tributa perſoluere: tamen non reddentibus eis, miſit paucos ſeruos ſuos: quibus occiſis, addidit bonitatem cùm debuiſſet iraſci, & miſit plures. Item pluribus interfectis accumulauit bonitatem, & miſit Fi-

B lium ſuum: & hunc non quaſi in obnoxios pœnę ſententiam baiulantem, ſed patientiæ veniam: & poſt tot ſcelera adhuc eis miſericordiæ locum ſeruabat. Sic enim dicit. *Forſitan Filium meum reuerebuntur.* Ergo miſit confundere illos, non autem punire. Nam pro tantis iniuriis benigno Domino ſufficiebat ſola vindicta pudoris. Cogitauit ergo apud ſe, quamuis neque contumeliare ſeruos meos debuerant: quia qui ſeruis faciunt iniuriam, Dominum exhonorant: tamen mittam Filium meum, qui totum poſſidet in naturâ. Si amare eum voluerint, eſt quod ametur in eo, quia poſt me ſolus eſt bonus; ſi voluerint eum timere, eſt quod timeatur in eo, quia poſt me ſolus terri-

C bilis eſt Deus. (*Particulæ iſtæ, poſt me, Arianiſmum olẽt, q ſequ d Vuaſt. excuſare nitatur.*)

V. 38. *At illi videntes Filium, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum, & obtinebimus hæreditatem eius.* Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum Filium Dei eſſe: hoc enim ſignificat, dicens: *Ecce hic eſt hæres*; tamen poſtquam introiuit in templum, & omnes vendentes, & animalia quæ ad ſacrificium vendebantur, foras eiecit, in quibus Sacerdotes auari tunc delectabantur, tunc præcipuè cogitauerunt eum occidere, dicentes intra ſe: Si populus iſtum habuerit Deum, neceſſe eſt vt dimittat conſuetudinem hoſtiarum, quæ ad noſtrum pertinent lucrum; & acquieſcat offer- (*Conſilium occidendi Chriſtum ex auaritia Sacerdotũ.*)

D ri ſacrificium iuſtitię, quæ ad gloriam Dei pertinet, & ſic iam non erit populus iſte poſſeſſio noſtra, ſed Dei: videlicet non ad noſtrum quæſtũ pertinens, ſed Dei. Si autem occiderimus eum, dum non eſt qui iuſtitiæ fructus à populo quærat, neglectâ iuſtitiâ. ſic ſemper tenebitur conſuetudo offerendarum hoſtiarum: & ſic fiet noſtra poſſeſſio ad noſtrum pertinens lucrum. Et hoc eſt quod dicit, & noſtra erit hæreditas. Hæc cogitatio communis eſt omnium Sacerdotum carnalium, qui non ſunt ſoliciti quomodò populus viuat ſine peccato, ſed aſpiciunt quid in Eccleſiâ conferatur: & hoc exiſtimant ſacerdotij ſui lucrum.

E Et non ſolùm Sacerdotes, ſed etiam omnes homines carnales hoc ſolùm exiſtimant ſuum, & hoc lucrum habere ſe de hac vitâ arbitrantur, quòd ſecundum carnem delectati fuerint in hac vitâ. Quoniam autem volentes oſtendere quidem Filium ſemper fuiſſe; quemadmodum Patrem cùm dicimus illis, Si Filius eſt, & natus eſt, & initium habet. Propoſitione negatiuâ reſpondent, non de proprietate Filij Dei, ſecundum carnem: quia poſt incarnationem dictus eſt Filius ex baptiſmo, ſicut & cæteri Sancti; antea Verbum autem fuit ſemper (*Planè hæc Ariani furfuris plena, etſi nonnullâ fortè emendatione obſcuriora reddita. Vuaſtel. ex MS.*)

adhuc amplius errauerat: nec is tamen Arrianis labem erroris abſtergit, quanquam auctor monſtrum confingit quod conficiat: fides enim & Filium agnoſcit vt Deum, & ſemper cũ Patre exiſtentem ſicut initio.

cum Patre. Quos etiam Deus ex hoc loco conuincit, dicens: *Mittam Filium meum.* Quando ergo adhuc cogitabat de tranſmittendo Filio poſt Prophetas, iam Filius erat. Deinde ſi eo modo dicitur Filius, ſicut omnes Sancti, ad quos factum eſt verbum Dei, debuit autem & Prophetas filios dicere, ſicut & Chriſtum; aut & Chriſtum ſeruum dicere, ſicut & cæteros Prophetas: ex quâ re Prophetas quidem ſeruos omnes, hunc autem ſolum Filium appellauit.

v. 39. Chriſtus extra Hieruſalem cur paſſus.

Et eiecerunt eum extra vineam. Id eſt, extra ciuitatem Hieruſalem. Et Iudæi ſuo conſilio eiecerunt eum, & Deus ſuo conſilio eiici eum ordinauit. Iſti cogitabant vt crimen mortis eius B extra ciuitatem expellerent: Deus cogitabat ne virtus reſurrectionis eius ciuitatem ſcelerum ſaluaret: id eſt, vt Iudæis quidem moreretur ad mortem, Gentibus autem reſurgeret ad vitam.

v. 40. & 41. Simile.

Cùm ergo venerit Dominus, quid faciet colonis illis? Dicunt illi: Malos male perdet. Non eſt illorum quod iuſtè iudicauerunt, ſed ipſius cauſæ. Eſt enim cauſa veritatis, quæ quaſi violentiam illis fecit, vt non poſſent eam celare. Sicut ſole in nubibus conſtituto, hoc quod eſt dies, non eſt nubium permittentium eum apparere ſuper terram, ſed virtus Solis, quæ tranſiens nubes, etiam impedientibus eis apparet: ſic iuſtè pronuntiauit Iudæorum non placata, ſed

Id eſt, ad ſūmam anguſtiam redacta.

aporiata malignitas. Errauerunt benè dicendo. Nam mendaces quantum ad ſe tunc mentiuntur, quando dixerint veritatem: ſed in hoc ſæculo vbi licet hominibus aliud ſentire in corde, & aliud dicere in ſermone; tamen ita veritate Chriſti circundantur homines, & tenentur, vt ipſi aduerſus ſe iudices fiant. Putas quomodò in die iudicij conuincendi ſunt peccatores in ſuis peccatis, ita vt nullum colorem excuſationi inueniant? vbi ipſa opera ſtatuentur ante oculos peccatoris, dicente Prophetâ: *Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam:* peccata tua: vbi animam ipſæ cogitationes cordis accuſant, & è contrà excitatur conſcientia quaſi domeſtica teſtis, dicente Apoſtolo, *Cogitationibus inuicem accuſantibus, aut etiam defendentibus in die, cùm iudicabit Dominus occulta hominum.* Sic & Sacerdotes, vineæ ſpiritualis cultores, qui populum non ad Dei gloriam exercebant, ſed ad ſuum lucrum fructificabant, ita eos Dominus ſuis parabolis circuncluſit, vt ipſi ſe ſuâ ſententiâ condemnarent. Quis illum defendet qui ſeipſum accuſat? Aut quis eum exiſtimet innocentem, qui ſeipſum pronunciat reum? Væ animæ quæ ſibi defenſorem conſcientiæ non præparat in die iudicij. Datur enim nobis exemplum, vt per hoc iudicium conſideremus futurum iudicium Chriſti. E

Conſcientia teſtis in extremo iudicio. Pſal. 49. v. 21.

Rom. 2. v. 15.

Luc. 20. v. 15.

Sciendum eſt autem, quia Lucas quidem Euangeliſta ſic dixit. *Adduxerunt extra vineam, & occiderunt: cùm ergo venerit Dominus, malos illos malè perdet:* & reſponderunt Sacerdotes: *Abſit*, intellexerunt enim quòd de ipſis diceret. Secundum Lucam ergo Sacerdotes contradicunt ſententiæ Chriſti: ſecundum Matthæum autem ſuſcipiunt, & confirmant. In primâ quidem facie videntur eſſe contraria, re verâ autem non ſunt contraria; ſed diuerſâ ratione ſunt dicta. Ille enim ſecundum reſponſionem ſermonis illorum expoſuit, iſte autem ſecundum reſponſionem cordis. Nam verè viſi-

Euangeliſtarum cōcordia.

A biliter quidem in facie contradixerunt, dicentes: *Abſit*: in corde autem & in conſcientiâ ſuâ ſuſceperunt, dicentes:

Malos malè perdet. Quid eſt quod dicimus? Omnis homo & malum cognoſcit, & bonum: intelligit quod eſt iuſtum, & iniuſtum. Poſuit enim Deus quendam ſpiritum ſcientiæ boni & mali in hominibus, vt quotieſcunque peccamus, ille in ſilentio quaſi factum noſtrum accuſet: & in conſcientiâ tacitè ad animam loquitur, dicens, Malum eſt hoc, & hoc bonum eſt. Propterea ſi fecerit homo malum, & deprehenſus fuerit in eo, verbis quidem denegat, & B excuſat: ab intus autem conſcientia eius recognoſcit, & ſibiipſa diſcuſſa, per ſpiritum confitetur quod fecit. Vnde ſcriptum eſt: *In cogitationibus impii interrogatio erit.* Ecce ſi ſeruum tuum deprehenderis in furto, & volueris eum caſtigare, verbis quidem denegat: & ſi interrogas eum vtrum dignus eſt caſtigari, dicit, Non: conſcientia autem eius confitetur, quia dignus eſt cædi. Sic ergo & Sacerdotes malæ conſcientiæ, verbis quidem dixerunt, *Abſit*: conſcientiâ autem confeſſi ſunt; *Malos malo perdet.* Frequenter autem Scripturæ cogitationes cordis ita exponunt, quaſi dicta ſermonis, ſicut ait Iob: *Dicit impius Deo, Diſcede à me, quia vias tuas* C *noſcere nolo.* Item Propheta. *Pupillum & aduenam occiderunt, & dixerunt, Non videbit Dominus, neque intelliget Deus Iacob.* Item Salomon: *Omnis homo tranſgrediens in lecto ſuo dicit: Quis me videt? parietes & tenebræ circundant me, quem verebor? Non memorabitur Altiſſimus delictorum meorum.* Alioqui quomodò poteſt fieri, vt qui intellexerant contra ſe dictas eſſe parabolas, ita vt vellent eum tenere, conſentirent ſententiæ eius? Denique quaſi non acquieſcentibus illis, ideo introducit aliud teſtimonium Scripturæ, dicens: *Nunquam legiſtis?* id eſt, ſi parabolam meam non intellexiſtis, vel iſtam Scripturam non cognoſcitis? Quòd ſi acquieuiſſent confiteri dignos ſe eſſe pœnâ, vtique D non erat neceſſe adhuc eis aliud proferre exemplum: *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli.* Id eſt, quare non intelligitis quia vos eſtis ædificatores, & quomodò non cogitatis in cuius ædificij angulo ponendus eſt ille lapis? Nunquid in veſtro vnde reprobatus eſt? Non, ſed in alio. Ergo aliud ædificium eſt futurum. Si autem aliud ædificium eſt futurum, ergo veſtra ædificatio contemnenda eſt.

Spiritus ſcientiæ boni & mali nobis inditus.

Sap. 1. v. 9. Simile.

Iob. 21. v. 14. Pſal. 93. v. 6. Eccl. 23. v. 25.

Ædificatores enim ſunt Sacerdotes, qui generationem hominum ſuper generationem per doctrinam ædificantes, quaſi lapides ſuper lapidem ponentes, domum Dei componunt. E Sicut enim ædificatores, nodoſos lapides, & habentes torturas, ferro dolant, poſtea verò ponunt eos in ædificio, alioqui non dolati lapides lapidibus non cohærent; ſic & Eccleſiæ doctores vitia hominum, quaſi nodos acutis increpationibus primùm circuncidere debent, & ſic in Eccleſię ędificatione collocare: alioquin vitiis manentibus, Chriſtiani Chriſtianis concordare non poſſunt. Vnde putas lites in Eccleſiâ, inimicitias, altercationes inuicem, niſi propter auaritiam, propter inuidiam, aut propter ſuperbiam: propter vanos honores? Tolle hęc, & nulla diſcordia inuenietur in Chriſtianis. Et ſicut artifex ex omnibus lapidibus eli-

Sacerdotes, domus Dei ædificatores. Simile.

Poliendi lapides.

Nobiliores in ædificij facie collocandi.

git meliores, & ponit à foris in facie ędificij: cæteros autem lapides qualeſcunque mittit intus: ſic Eccleſia meliores Chriſtianos eligit, & ponit in facie Eccleſiæ: id eſt, alios facit Sacerdotes, alios Diaconos, cæteróſque miniſtros Eccleſiæ: ponit ſenes, & viduas ſanctam vitam habentes, in Eccleſiâ permanentes; ponit continentes iuuenes, & virgines. cæteri autem ſi mediocres fuerint, proficiunt in medio Eccleſiæ, id eſt, ædificij, propter miſericordiam Dei. Sicut ergo forani lapides nullum debent habere nodum, aut angulum, nec debent eſſe alter lapis intus, alter foris: quia ſi ſic fuerint, totum ędificium deturpant: ſic & clerici ſenes, & viduæ continentes, & virgines nullam debent habere maculam, neque in verbo, neque in cogitatu, neque in facto, neque in opinione: quia ipſi ſunt pulchritudo & virtus Eccleſiæ: & ſi mali fuerint, totam deturpant Eccleſiam. Sicut enim lapides, qui ſunt intus in ædificatione nemo aſpicit, ſed eos qui foris ſunt conſiderant omnes: ſic ſæcularium hominum vitia, neque ſic conſiderantur, neque ſic nocent Eccleſiæ. Nam quamuis populus ſæcularis ſit, & indiſciplinatus, tamen ſi iſti boni fuerint, tota Eccleſia ſpecioſa videtur. Nam ſicut forani lapides intraneos intra ſe tenent, & conſtringunt: ſic totus populus iſtorum meritis & ſanctitate ſaluatur.

Lapides foris poſiti, oculis omnium expoſiti.

Lapis autem dicitur Chriſtus propter duas cauſas. Primùm, quia ſuis fundamentum eſt forte, & neque aliquâ ſeductione illecebrarum ſoluuntur, qui ſuper eum conſiſtunt, neque tempeſtatibus perſecutionum mouentur. Deinde, quia in Chriſto iniquorum eſt magna confractio. Sicut enim omnis res quæ percutit lapidem, ipſa quidem colliditur, lapidem autem non lædit: ſic & omnis qui contra Chriſtianitatem agit, ſe quidem corrumpit, Chriſtianitati autem non nocet. Quia ergo magnus eſt lapis Chriſtus: *Qui ceciderit ſuper eum, confringetur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet eum.* Aliud eſt confringi, aliud eſt autem comminui. Quòd confringitur, aliquid remanet de eo, cùm fuerit fractum: quod autem minuitur, minutatim quaſi in puluerem conuertitur, & nihil inuenitur ex eo. Qui enim ſuper lapidem cadit, non lapis eum frangit, ſed ipſe ſe frangit ad lapidem. Ideo quod cadit ſuper lapidem, non tantùm ſe frangit, quantùm eſt lapidis virtus; ſed quantùm fortiter ipſum ceciderit. Fortiter autem cadit quod cadit, propter duas cauſas; aut propter pondus ſuum, aut propter altitudinem ſuam. Quod enim ponderoſum eſt, & ſi de humili loco cadit, fortiter cadit; quod autem de alto cadit, propter altitudinem ſpatij, & ſi leue fuerit, grauiter cadit. Super quod lapis cadit: non quæritur an graue fuit quod inuentum eſt ſubtus, aut leue, nec de alto, nec de humili. Qui ſunt qui ſuper lapidem cadunt? Chriſtiani, qui credentes in Chriſtum ſtant ſuper ipſum, quaſi ſuper proprium fundamentum. Si quis de iſtis peccauerit, non eum Chriſtus corrumpit: ſed ipſe ſe corrumpit, offendens in Chriſtum. Et ideo Chriſtianos peccans, non tantùm perit, quantùm poteſt perdere Chriſtus: ſed quantùm ſeipſum ſecundum opera ſua perdiderit. Homo Chriſtianus fortiter cadit in peccato, propter duas cauſas, aut propter magnitudinem peccati, aut propter altitudinem dignitatis. Vt putà ſi ſit clericus, aut contineus vidua, aut monachus, aut virgo, id eſt, qui ſe Deo tradidit.

Chriſtus cur lapis appellatur.

Aliud confringi, & comminui aliud.

Chriſtiani peccatores ſuper lapidem cadũt; vt leuior ſit aut grauior caſus.

Grauitas caſus vnde æſtimetur.

A Propter magnitudinem autem peccati, vt putà, ſi quis homicidium fecerit, aut adulterium, aut aliud aliquid de grauibus peccatis, ille talis, etſi de humili loco cadit, id eſt, etſi laicus ſit, aut ſæcularis, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verò cadit, vt putà clericus, cæteræque ſpirituales perſonæ. Illi etſi pondus peccati non habent, id eſt, etſi grande peccatum non fecerint, ſed leue, tamen fortiter pereunt propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de alto cadit, grandem ſonum facit, vt audiant omnes: ſic & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbique auditur. Qui ſunt, ſuper quos lapis cadit? Iudæi, & Gentes, & qui non crediderunt in Chriſtum. Ergo illi non ſecundum ſua opera pereunt, neque ſecundum ſuas perſonas: ſed tantùm pereunt,

B quantùm poteſt perdere Chriſtus. Si videris ergo infidelem hominem, ne dicas, Bonus eſt, aut malus; iuſta opera facit, aut iniuſta: ſed omnes æqualiter ad nihilum deducuntur. Ideo dicit Propheta: *Non ſic impij, non ſic, ſed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ: Ideo non reſurgunt impij in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum.* Sicut vas quod leuiter cadit, & læditur, eſt quidem vas, ſed ad vſum non proficit: quod autem diſperſum fuerit, nec videtur eſſe vas: ſic Chriſtianus peccator reſurgit quidem, ſed inter ſanctos non ponitur: infidelis autem nec reſurgit. Quomodo autem reſurget, ſuper quem talis decidit lapis? Qui autem neque de alto honoris, neque de pondere grauioris pec-

C cati ceciderit ſuper Chriſtum, interdum neque læditur: & ſi læditur, non multum læditur.

Cadit lapis ſuper Iudæos & Gentiles, & comminuit.

Pſal. 1. v. 4.

Et cùm audiſſent Principes Sacerdotum, & Phariſæi parabolam eius, cognouerunt quòd de ipſis diceret, & quærebant eum tenere. Homo qui graue fecit peccatum, dum non habet ampliùs quod iam ſperet in Deum, peiora committit, dicente Salomone: *Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit.* Sicut enim infirmus, donec mediocriter habet aliquam paſſionem, & ſperat ſe poſſe curari, ſeruat ſe à nociuis eſcis: ſi autem intellexit inſanabilem ſe eſſe, iam non parcit. Sic & homo donec mediocriter peccat, & ſperat ſalutem, quantumcunque poteſt obſeruat

D ſe à malo: ſi autem grauiter peccando cœperit deſperare, iam nihil dubitat facere, quaſi qui iam peccatis ſuis vincit iudicium Dei; neſciens miſer, quia ſicut in bono gradus ſunt gloriarum, & vnuſquiſque ſecundum menſuram boni ſui accipit gloriam: ſic & in malo gradus ſunt pœnarum, & vnuſquiſque ſecundum menſuram mali ſui accipiet pœnam. Sicut enim infinitus eſt Deus in retributione bonorum, ſic infinitus eſt in retributione malorum. Similiter & Sacerdotes omnibus malis repleti, qui iam in Deum ſperare non poterant: in ipſum Deum manus mittebant: non ignorantes eum eſſe Filium Dei, ſed

E ſibi iam non parcentes. Et mirum tibi videtur hoc? Verè omnis homo malus, quantum ad voluntatem ſuam, & manus mittit in Deum, & occidit eum. Qui enim Deum excitare ad iracundiam non dubitat, qui præcepta eius conculcat, qui nomen eius contemnit, qui blaſphemat, qui murmurat contra Deum, qui turbato vultu aſpicit contra cœlum, qui in irâ ſuâ manus audacter ſubleuat contra eum: nonne ſi potuiſſet fieri, manus mitteret in Deum, & occideret eum, vt iam licenter peccaret?

v. 45. & 46.

Prou. 18. v. 3.

Simile.

Vti gloriæ ita & pœnarum ſunt gradus.

Peccans mortaliter, quantum in ipſo eſt, manus in Deũ mittit.

SABBATO POST DOMINICAM II. QVADRAGESIMÆ.

LVC. XV.

[a] Hæc parabola de Iudæo & Gentili. Generaliter autem de pœnitente & iuſto, vel qui ſibi iuſtus, accipi poteſt.

IN illo tempore dixit Ieſus diſcipulis ſuis parabolam hanc: [a] Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit. Et diuiſit illis ſubſtantiam. Et non poſt multos dies, congregatis omnibus ado-

[b] Vſque ad obliuionem Dei.

leſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem [b] longinquam,

[c] Luxuria conſumit omnia bona naturæ. [d] Ornamenta naturæ.

& ibi diſſipauit [c] ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. Et poſtquam [d] omnia

[e] Bonorum operum atque virtutum. ¶ verbi Dei, nam indigentia verbi veritatis eſt in obliuione Creatoris. [f] Omnis locus abſente patre penuria eſt.

conſummaſſet, facta eſt [e] fames valida in [f] regione illâ, & ipſe cœpit egere. Et

[g] Sponte. [h] Iam diligenter.

[g] abiit & [h] adhæſit vni ciuium regionis illius: & miſit illum in villam ſuam, vt paſ-

[i] Siliqua genus leguminis, ſonoris follibus [illegible], quod ventrem magis onerat quam reficit.

ceret porcos. Et cupiebat implere ventrem ſuum de [i] ſiliquis quas porci manduca-

[k] Benè in ſe reuertitur, quia à ſe receſſit. [l] Id eſt, quanti ex lege [illegible] ob præſentia bona tantum legem cuſtodiunt, non ex dilectione.

bant, & nemo illi dabat. In ſe autem [k] reuerſus, dixit: [l] Quanti mercenarij in

[m] In idololatriâ [illegible] veritate deſtitutus. [n] Quia me iacere cognoui.

domo patris mei abundant panibus; ego autem hîc [m] fame pereo. [n] Surgam, &

[o] Qui longè receſſi, ibo ad patrem qui ſub principe pecorum miſerabili egeſtate tabeſco. [p] Coram Angelicis ſpiritibus, ſanctiſque animabus, in quibus Deus ſedet.

[o] ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater, peccaui in [p] cœlum, & coram te: & iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis

[q] Sicut deliberauit, ita implet. [r] In Eccleſiâ conſtitutus, vbi iam peccatorum fructuoſa poſſit eſſe confeſſio. [s] Ante oculos haberi non niſi qui diligunt Dei ſolent: impios enim & ſuperbos Deus non videre dicitur.

tuis. Et [q] ſurgens venit ad patrem ſuum. [r] Cùm autem adhuc longè eſſet, [s] vi-

[t] Dum pro homine reducendo verbum in carne miſit. [u] Ne quis impediat venientem. [x] In occurſu præſentia, in amplexu clementia.

dit illum pater ipſius, & miſericordiâ [t] motus eſt: & [u] accurrens cecidit [x] ſuper

[y] In Eccleſiâ conſtitutus [illegible] peccatum confiteri. [z] Quia cœleſtem Ieroſalem reliqui.

collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixit [y] ei filius, Pater, peccaui in [z] cœlum

[a] Quia te deſeruit [illegible]. [b] Cœpit per gratiam fieri, quo fatetur indignum ſe eſſe per meritum. [c] Pater ex natura, ex ſubſtantia, quam aliquando dedit, non ergo pater ipſius tantum.

& [a] coram te. [b] Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem [c] pater ad

[d] Conductores in excolendâ vineâ. [e] Certificate de hæreditate immortalitatis habendâ. [f] Id eſt, veſtem Spiritus ſancti. [g] Id eſt, ſignaculum ſimilitudinis Chriſti, & expreſſionem veritatis.

[d] ſeruos ſuos: [e] Citò proferte [f] ſtolam primam, & induite illum: & date [g] anu-

[h] Id eſt, operibus. [i] Chriſtus vitulus ſaginatus, omni ſpirituali virtute opimus, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat.

lum in [h] manu eius, & calciamenta in pedes eius, & adducite [i] vitulum ſagina-

[k] Semper Chriſtus credentibus immolatur, ¶ Gaudium eſt coram Deo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. [l] Per infidelitatem

tum, & [k] occidite. Et manducemus & epulemur: quia hic filius meus [l] mor-

[m] Per fidem. [n] Recedendo à conſortio iuſtorum. [o] Redditus matri Eccleſiæ. [p] Hoc in primitiua eccleſia: ſed epulæ huius feſtiuitatis iam dilatatâ eccleſiâ, in orbe terrarum celebrantur.

tuus erat, & [m] reuixit: [n] perierat, & [o] inuentus eſt. Et cœperunt [p] epulari. Erat

[q] Id eſt, in terrenis operibus, id eſt, longe à conſilio patris.

autem filius eius ſenior in [q] agro. Et cùm veniret & appropinquaret domui,

[r] Symphonia eſt concordia quorumque ſonorum, & chorus vocum.

audiuit [r] ſymphoniam & chorum, & vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit,

[s] Propheticus ſermo. [t] Ab extremis terræ, vnde maior exultatio. ¶ Vnde: Cantate Deo canticum nouum, quia laus eius ab extremis terræ.

quæ hæc eſſent. [s] Iſque dixit illi: Frater tuus [t] venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſaluum illum recepit. Indignatus eſt autem, & nolebat in-

[u] Etiam hunc bonus pater ſaluare cupit.

troire. [u] Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. At ille reſpondens dixit

[x] Quod eſt de vno Deo colendo.

patri ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam [x] mandatum tuum præteriui,

[y] Id eſt, nunquam, tecum ibi ad refectionem dediſti, in ipſo quod te hœdum, id eſt, peccatorem, & legis prophanatorem exiſtimaui. [z] Hoc ex perſonâ principum cum plebe. Vel ex perſonâ populi Ieroſolymitani cum aliis tribubus Iſrael.

& nunquam dediſti mihi [y] hœdum, vt cum [z] amicis meis epularer. Sed poſtquàm hic filius tuus, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum. At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, &

Digitized by Google

a Si deſinas inuidere.

omnia mea tua ſunt. [a] Epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.

GLOSSA ORDINARIA

in ſuperius Euang.

Luc. 15. v. 11. Parabolæ breuis expoſitio.

HOmo *quidam*. Duabus præmiſſis parabolis, quantum ipſe cum Angelis gaudeat de pœnitentium ſalute inſinuat. In hac tertiâ non ſolùm gaudium oſtendit, ſed etiam murmur inuidentium reprehendit. Homo iſte Deus Pater, habuit duos filios, quia auctor, & creator eſt duarum ſtirpium humani generis, id eſt, Iudæorum, & Gentilium. Maior filius, qui in cultu vnius Dei permanſit: Minor, qui vſque ad colenda idola Deum deſeruit. Subſtantia eſt omne quod viuimus, ſapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus dedit æquè omnibus, vnde: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem*, &c. (Ioan. 1. v. 9.) Huius eius ergo ſubſtantiæ portionem minor ſibi petit dari, cùm homo rationalis ſuo ſenſu delectatus, per liberum arbitrium ſe regere, & à dominio Creatoris quæſiuit exire.

v. 12. Filii iunioris ſuperba petitio.

Et dixit. Sicut Deus non habet alium à quo formetur, à quo regatur: ſic iſte vult ſuâ poteſtate vti, vt nullo formante, nullo regente viuat.

Diuiſum patrimonium.

Pater, da. Diuiſum patrimonium petentibus datur: nec eſt culpa Patris, qui dat adoleſcentiori. Nulla in regno Dei infirma ætas: nec fides grauatur annis, niſi ipſe certè ſe iudicauerit idoneum, qui poſcit. Si iſte non receſſiſſet à patre, impedimentum neſciſſet ætatis: ſed peregrè profectus meritò patrimonium vaſtat.

Fidelibus infidelibuſque diſtributa ſubſtantia.

Et diuiſit. Fidelibus ſuæ gratiæ protectionem, quam deſiderabant, impertiendo: infidelibus verò, naturalis ſolùm ingenij, quo contenti erant, beneficium concedendo.

v. 13. Diſſipata ſubſtantia prodigo.

Non poſt. Non multò poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ liberum arbitrium ferre ſecum, quaſi quandam potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, confidens viribus ſuis. Et has vires tantò citiùs conſuminat, quando datorem deſerit. Hæc eſt prodiga vita, quæ amat fundere, & ſpatiari in pompis exterioribus, relinquens eum qui ſibi eſt interior.

Peregrè profectus.

Peregrè profectus. Non locum mutando, ſed animum. Quantò quis in prauo opere plus delinquit, tanto ab eius gratiâ longiùs recedit. Quid longius quàm à Deo recedere? Qui à Deo recedit, exul eſt patriæ, ciuis mundi. Regio longinqua eſt mortis.

v. 14. Egeſtas. Voluptas ſemper habet ſui famem.

Et ipſe cœpit. Quia nihil ſatis eſt prodigæ voluptati: quia voluptas ſemper habet famem ſui. Meritò ergo eget, qui theſauros ſapientiæ, diuitiarumque cœleſtium altitudinem reliquit.

v. 15.

Vni ciuium. Vnus ciuium ille eſt, qui concupiſcentiis terrenis meritò prauitatis ſuæ præpoſitus, princeps mundi vocatur. Qui in villam mittit, quia cupiditati mundialis ſubſtantiæ ſubiugat. Porcos paſcit, cùm ea quibus immundi ſpiritus gaudent, operatur.

Miſſus porcos paſcere.

Vt paſceret porcos. Porcus immundum animal, quod ſordibus delectatur: ſic diabolus qui in idolis cruore pecudum paſcitur, & morte ipA ſius hominis. Miſit ergo in villam, id eſt, ſuum fecit famulum; *vt paſceret porcos*, immolans ei animam ſuam.

Et cupiebat. Cibus dæmonum eſt ebrietas, fornicatio, & huiuſmodi, quæ blanda ſunt, & ad ſui vſum prouocant. Neque alia cura eſt luxurioſis, niſi vt ventrem ſuum impleant, *quorum Deus venter eſt*. Sed eis non poteſt ſaturari, quia voluptas ſemper habet famem ſui. Vel ſiliquæ cibus dæmonum, ſunt carmina poetarum, & doctrinæ ſæculares, ſterili ſuauitate reſonantes: quæ cùm delectent, in eis nihil eſt quod ad vitam pertineat: ſed eſt ſonitus, & ſtrepitus verborum, nulla refectio: vbi ſtudioſi eorum, fame veritatis, & virtutum pereant. Et B ideo, *Nemo illi dabat*, qui aliquid ſolidum, & rectum quærebat. Vnde iſte iam ab eis, quæ forinſecus illiciunt, & ſeducunt, ad conſcientiæ interiora reducere faciens intentionem ſuam, dicit, *Quanti mercenarii.* (v. 16. Porcorum ſiliquæ, ac dæmonum cibus. Phil. 3. v. 19.)

Nemo illi dabat. Quia diabolus cùm aliquem ſuum fecit, vltrà ad vitiorum abundantiam non procurat, ſciens eſſe iam mortuum. Diaboli in ſuos parcitas.

Quanti mercenarii. Qui futuræ mercedis intuitu digna operari ſatagunt, quotidianis ſupernæ gratiæ reficiuntur alimentis. Sed fame perit, qui extra domum Patris, id eſt, ſine fide C viuens, vitam beatam inani philoſophiâ inquiſit. Dei in mercenarios ipſos largitas.

Pater, peccaui. Et ſi Deus omnia nouit, vocem tamen expectat confeſſionis. Sine periculo prodas, quod ſcis iam eſſe cognitum. Habet cauſam vt pro te interueniat Chriſtus, ne pro te gratis mortuus ſit. Habet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater. v. 18. Confeſſio peccatorũ.

Pater, peccaui in cœlum. Peccato animæ, cœleſtia ſignificantur dona ſancti Spiritus imminuta.

D *Fac me ſicut.* Ad filij affectum, qui omnia quæ patris ſua eſſe non ambigit, aſpirare non præſumit, ſed mercenarij ſtatum iam pro mercede ſeruitutis deſiderat: ſed nec hunc etiam niſi paternâ dignatione ſe promereri poſſe teſtatur. v. 19.

Ambro. Diſtat inter ſeruum, mercenarium, & filium. Seruus eſt qui timore pœnę præſentis, vel futuræ temperat à vitiis. Mercenarius eſt, qui ſpe, & deſiderio regni cœlorum. Filius eſt, qui amore ipſius boni, & virtutum ſuccenſus, quicquid eſt eis contrarium, toto odio deteſtatur. Vnde prodigus cùm in ſe reuerſus famis ſuppli-E cia formidaret, iam ſeruus factus, ſtatum mercenarii iam de mercede cogitans cupiebat. Sed Pater occurrens non contentus minora concedere, vtroque gradu citiùs tranſcurſo, priſtinæ filiorum dignitati reſtituit: nec iam mercede conductoris, ſed de hereditate facit cogitare parentis. Vnde iſte non addit quod diſpoſuerat ſe dicturum, *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis*: cùm panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod poſt oſculum Patris generoſiſſimè dedignatur. (Seruus mercenarius, filius.)

Cum autem adhuc longè eſſet, vidit illum Pater ipſius, &c. Antequam intelligeret Deum, ſed v. 20.

In cœlia omnium ſingula, & ſingulorum omnia.

nium ſingula, & ſingulorum omnia. Noſtra ſunt ſuperiora ad videndum: Noſtra erunt ęqualia ad conuiuendum. Noſtra erunt inferiora ad dominandum. Sicut enim cupiditas nihil ſine anguſtiâ, ita nihil cum anguſtiâ charitas tenet.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Luc. 15. v. 11. Libr. 7. in Luc. de onecentes.

AIt autem, *Homo quidam habuit duos filios, &c.* AMB. Tres ex ordine Lucas parabolas poſuit: Ouis quę perierat, & inuenta eſt: drachma perierat, & inuenta eſt filius B qui erat mortuus, reuixit: vt triplici remedio prouocati, vulnera noſtra curemus Chriſtus vt paſtor te ſuo corpore vehit, quęrit vt mulier Eccleſia, recipit Deus Pater: prima miſericordia, ſecunda ſuffragatio, tertia reconciliatio.

Hom. de patre & duobus filiis.

CHRYS. Eſt etiam inter parabolas ſupradictas ratio diſtinctionis ſecundum perſonas, vel mentes peccantium, vt pater filium recipiat pœnitentem, qui arbitrij ſui libertate vtitur, vt cognoſcat vnde ceciderit. Paſtor verò ouem errantem, & non ſapientem reuerti, requirat, & humeris ſuis referat, irrationabili animali imprudentem hominem comparans, qui alie- C no dolo circunuentus errauerat ſicut ouis. Præſens ergo parabola proponitur cùm dicitur, *Ait autem, Homo quidam, &c.* Sunt qui dicant de duobus filiis iſtis ſeniorem Angelos eſſe, iuniorem verò hominem ponunt: qui in longinquam peregrinationem abierit, quando in terram de cœlis, & paradiſo cecidit: & aptant conſequentia, reſpicientes ad caſum, vel ſtatum Adæ. Sed hic ſenſus pius

Allegoria.

quidem videtur: neſcio tamen ſi verus ſit: Quia iunior filius ad pœnitentiam venit ſuâ ſponte recordatus præteritæ abundantiæ Patris ſui, Dominus autem veniens, ad pœnitentiam vocauit humanum genus, dum ſponte ſuâ regredi vnde ceciderat, non cogitaret. Deinde D ſenior filius in reditu, & ſalute fratris ſui triſtatur, cùm Dominus dicat lætitiam eſſe apud Angelos ſuper vno peccatore pœnitentiam agẽte.

In Cat. Græc. Patrum.

CYRIL. Quidam verò per ſeniorem filium dicunt ſignificari Iſrael ſecundum carnem, per alium verò qui diſceſſit à patre, deſcribitur multitudo Gentium.

Libr. 2. cap. 33. in princip. c. 10.

AVG. de quęſt. Euan. Hic ergo homo habens duos filios, Deus habens duos populos intelligitur, tanquam duas ſtirpes generis humani, & vnam eorum qui permanſerunt in vnius Dei cultu, alteram eorum qui vſque ad colendum idola deſeruerunt Deum. Ab ipſo ergo E exordio creaturæ mortalium, maior filius ad cultum vnius Dei pertinet: minor autem petit vt ſibi pars ſubſtantiæ, quæ eum tangeret, daretur à patre. vnde ſequitur, *Et dixit adoleſcentior ex illis patri, Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ me contingit*; tanquam anima poteſtate ſuâ delectata, id quod illi eſt viuere, intelligere, meminiſſe, vel ingenio alacri excellere petit, quæ diuina ſunt munera: hæc autem in poteſtate ſuâ accepit per liberum arbitrium. vnde ſequitur: *Et diuiſit illis ſubſtantiam.*

Theoph. in hoc loco.

THEOPH. Hominis ſubſtantia, rationalitas eſt, quam comitatur libertas arbitrii: & ſimiliter A quæcunque Dominus dedit nobis, pro ſubſtantiâ noſtrâ putabuntur, vt cœlum, terra, & vniuerſa creatura, Lex, & Prophetæ.

Lib. 7. in Lucam vbi ſupra.

AMB. Vides autem quòd diuinum patrimonium petentibus datur: nec putes culpam patris, quòd adoleſcentiori dedit: nulla Dei regno immaturæ ætas, nec fides grauatur annis. Ipſe certè ſe iudicauit idoneum, qui popoſcit, atque vtinam non receſſiſſet à patre: impedimentum neſciſſet ætatis. Sequitur enim, *Et non poſt multos dies congregatis, &c.*

Inter hom. in Lucam.

CHRYS. Minor filius in regionem longinquam profectus eſt, non localiter à Deo decedens, qui vbique eſt, ſed affectu. Fugit enim Deum peccator, vt à longinquo ſtet.

Serm. 34. parum à princip. c. 4.

AVG. de verb. Dom. Quiſquis enim ita vult eſſe ſimilis Deo, vt fortitudinem ſuam ad illum cuſtodiat, non ab illo recedat ei cohærendo, vt cuſtodiat ſimilitudinem & imaginem ad quam factus eſt. Porrò ſi peruerſe vult imitari Deum, vt quomodò Deus non habet à quo regatur, ſic ipſe velit ſuâ poteſtate vti, vt nullo regente viuat, quid reſtat niſi vt recedens à veritate vaneſcat?

Lib. 2. cap. 33.

AVG. de quæ. Euan. Quòd autem non poſt multos dies dixit factum, vt congregatis omnibus peregrè proficiſceretur in regionem C longinquam, quæ eſt obliuio Dei: hoc eſt, quia non multò poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum velut quandam potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, fidens de viribus ſuis: Quas vires tantò conſumit citiùs, quantò eum deſeruit à quo datæ ſunt. vnde ſequitur, *Et ibi diſſipauit ſubſtantiam. &c.* Luxurioſam verò vel prodigam vitam vocat, amantem fundere atque ſpatiari, pompis exterioribus intus inaneſcentem: cùm ea quiſque ſequitur, quæ ad alia procedunt, & relinquit eum qui ſibi eſt interior. vnde ſequitur. *Et poſtquam conſummaſſet omnia, facta eſt fames magna in regione illâ.* Fames eſt indigentia verbi veritatis. Sequitur: *Et ipſe cœ-* D *pit egere.*

Vbi ſupra.

AMBR. Meritò egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, diuitiarúmque cœleſtium altitudinem dereliquit. Sequitur, *Et abiit, & adhæſit vni ciuium regionis illius.*

Lib. 2. c. 33. paulò à princip.

AVG. de quęſt. Euang. Vnus ciuium regionis illius, aliquis aëreus princeps eſt ad malitiam diaboli pertinens: cuius villa, eſt modus poteſtatis ipſius, de quâ ſequitur, *Et miſit illum in villam ſuam, vt paſceret porcos.* Porci ſunt immundi ſpiritus, qui ſub ipſo erant.

Cap. 63. in Beda ſuper illud: *Miſit illum vt paſceret.* Lib. 7. in Lucam, vbi ſupra.

BEDA. Porcos autem paſcere, eſt ea quibus immundi ſpiritus gaudent operari. Sequitur, *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis quas* E *porci manducabant.*

AMBR. Siliquam genus leguminis eſt, intus inanis, foris mollis, quo corpus non reficitur, ſed impletur: vt ſit magis oneri, quàm vſui.

Lib. 2. cap. 33.

Siliquæ porcorum.

AVG. de quæſt. Euang. Siliquę ergo quibus porcos paſcebat, ſęculares doctrinæ ſunt: ſteriles, vanitatem perſonantes, de quibus laudes idolorum fabularúmque ad deos Gentium pertinentium vario ſermone atque carminibus percrepant, quibus dæmonia delectantur. Vnde cùm iſte ſatiari cupiebat, aliquid ſolidum & rectum quod ad beatam vitam pertineret, inuenire volebat in talibus,

& non poterat. vnde ſequitur, *Et nemo illi dabat.*

In Cat. Græc. Patrum.

CYRILLVS: Sed cùm Iudęi multipliciter arguantur in ſacrâ Scripturâ de multis criminious, quomodo populo illi conuenient verba maioris filii, dicentis: *Ecce tot annis ſernio tibi, & nunquam mandatum tuum preterini?* Eſt ergo hic ſenſus parabolę: Arguentibus eum Phariſeia, & Scribis quòd reciperet peccatores, proponit pręſentem parabolam, in quâ hominem vocat Deum qui pater eſt duorum fratrum, iuſtorum ſcilicet & peccatorum: quorum primus gradus eſt iuſtorum ab initio iuſtitiam ſequentium, ſecundus gradus eſt hominum per pœnitentiam ad iuſtitiam reductorum.

Vai. 3. Viſione 3.

BASILIVS. Facit etiam ad antiquiotis conſiſtentiam magis animos ſenilis & grauitas, qnàm canities capillorum: nec qui ſecundum ætatem eſt iuuenis, increpatur, ſed iuuenis moribus, qui ſecundum paſſiones viuit.

In hoc loco

TITVS. Abiit ergo adoleſcentior nondum adultus mente, petitque à patre id quod ei de hęreditate contingit: vt ſcilicet non ex neceſſitate ſeruiat: Sumus enim animalia rationalia liberum arbitrium habentia.

Inter homil. in Lucam.

CHRYS. Dicit autem Scriptura, diuidere patrem ex æquo filiis duobus ſubſtantiam ſuam, id eſt, ſtientiam boni & mali, quæ veræ & perpetuæ ſunt opes animę benè vtenti. Quæ enim ex Deo eſt in prima natiuitate hominibus ſubſtantia rationalis, æqualiter cunctis naſtentibus datur. De ſubſequenti autem conuerſatione vnuſquiſque plua aut minus huius ſubſtantiæ poſſidere inuenitur, dum vnos ea quæ ſumpſerit patris eſſe credens, quaſi paterna cuſtodit: alius ſitut proprię poſſeſſionis licentiâ diſſipandis abutitur. Oſtenditor autem libertas arbitrii, quia pater neque diſcedere volentem retinuit, ne liberi arbitrii auferat poteſtatem, neque manere cupientem cogit abſtedere. Abiit autem longè, non locorum translatione, ſed mentis declinatione. vnde ſequitur, *Peregrè profectus eſt in regionem longinquam.*

Lib. 7. Vbi ſupra.

AMBR. Quid enim longinquius eſt, qoàm à ſe recedere, nec regionibus, ſed moribus ſeparari? Etenim qui ſe à Chriſto ſeparat, exul eſt patriæ, & ciuis mundi: Meritò ergo prodegit pattimonium, qui receſſit, ab Eccleſiâ.

TITVS. Vnde & denominatus eſt prodigus, diſſipans ſubſtantiam ſuam, intellectum rectum, caſtimoniæ documenta, veritatis notitiam, genitoris memoriam, creationis ſenſum.

Vbi ſupra.

AMBR. Facta eſt autem in regione illâ fames, non epularum, ſed bonorum operum atque virtutum: quę ſunt miſerabiliora ieiunia. Etenim qui recedit à verbo Dei, eſurit, quia *non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei:* qui recedit à theſauro, eget. Egere ergo ideo cœpit, & famem pati, quia nihil prodigę ſatis eſt voluntati. Abiit itaque, & adhæſit vni ciuium. Qui enim hæret, in laqueo eſt; & videtur ciuis iſte princeps eſſe iſtius mundi. Denique ad villam eios mittitur, quam emit, qoi ſe excuſat à regno.

Cap. 63. in Bedâ, ſuper illud, *Miſit illum in villam.*

BED. In villam enim mitti, eſt ſubſtantiæ mundialis cupiditate ſubiugari.

Vbi ſupra.

AMBR. Paſcit autem porcos illos, in quos petiuit diabolus introire: in ſordibus ac fœtore viuentes.

In hoc loco

THEOPH. Hos igitur paſcit, qui alios præcellit in vitio, vt ſunt lenones, archiprædones, atchipublicani; qui aliis ſunt doctores operationis malæ.

Inter hom. in Lucam.

CHRYS. Vel ſpiritualibus deſtitutus operibus, (quaſi prudentiâ & intellectu) porcos paſcere dicitur, hoc eſt, ſordidas & immundas in animâ ſuâ cogitatiooes nutrire: & edit eſcas irrationabiles prauæ conuerſatiônis, dulces quidem egenti bonorum; quia ſuaue peruerſis videtur omne opus carneæ voluptatis, quæ virtutes animæ penitus eneruat, & perimit. Huiuſmodi cibos quaſi porcinos, & malè dulces (id eſt, carnaliom delectationum illecebras) ſiliquarum nomine Scriptura deſignat.

Vbi ſupra.

AMBR. Cupiebat autem ſiliquis ventrem implere ſuum: nec enim alia eſt cura luxurioſis, niſi vt ventrem ſuum impleant.

In hoc loco

THEOPH. Quibus nullus dat ſaturitatem malorum: Diſtat enim à Deo qui talibus veſcitur. Dæmones autem ad hoc ſtudent, ne vnquam ſaturitas malorum proueniat.

GLO. Vel nemo illi dabat, quia cùm diabolus aliquem ſuum fecit, vltra ei abundantiam non procurat, ſciens eum eſſe mortuum.

V. 17. Hom. de pœnit. quã ea Photio, Aſterio reſtitui. Auctorem habuerit ſanctus Thomas, quàm nobis extet.

Inſe autem reuerſus, dixit, Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, &c. Greg. Nyſſe. Contempſerat patrem in primo receſſu adoleſcentior filius, & opes paternas profuderat. At vbi lapſu temporis eſt attritus laboribus; dum mercenarius fieret, & eodem cum porcis pabulo paſceretur, rediit in domum paternam caſtigatus. Vnde dicitur, *In ſe autem reuerſus, dixit, Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo?*

Vbi ſupra.

AMBROS. Benè in ſe reuertitur, quia à ſe receſſit. Etenim qui ad Deum regreditur, ſe ſibi reddit: & qui recedit à Chriſto, ſe ſibi abdicat.

Lib. 2 cap. 33.

AVG. de quæ. Euang. In ſe autem reuerſus eſt, cùm ab eis quæ forinſecus fruſtra illiciunt, & ſeducunt, in conſcientiæ ſuæ interiora ſuam intentionem reduxit.

In Cat. Græc. Obedientiæ triplex gradus.

BASIL. Eſt autem ſecundum tres differentias obedientiæ diſcretio. Aut enim metuentes ſupplicia declinamus à malo, & ſumus in diſpoſitione ſeruili: Aut mercedis lucra venantes exequimur quæ mandantur, mercenariis aſſimilati: Aut ipſius gratiâ boni, & dilectionis ad eum qui dedit legem, ſeruimus: & ſic diſpoſitionem redolemus filiorum.

Vbi ſupra.

AMBR. Filius enim qui habet ſancti Spiritus pignus in corde, ſæcularis mercedis lucra non quærit, ſed ius ſeruat hæredis. Sunt etiam mercenarij boni, qui conducontur ad vineam. Iſti non ſiliquis, ſed panibua abundant.

Lib. 2 c. 3

AVG. de q. Euang. Vnde autem hoc ſcire poterat in quo tanta erat obliuio Dei, ſicut in omnibus idololatris fuit, niſi quia iſta recogitatio reſipiſcentis eſt, tùm Euangelium prædicaretur? Iam poterat talis animaduertere multos prædicare veritatem, inter quos quidam eſſent non ipſius amore veritatis docti, ſed cupiditate comparandorum ſæcularium commodorum: qui tamen non aliud annuntiant: ſicut hæretici, vnde mercenarij rectè appellantur. In eadem quippe domo eundem panem verbi tractantes, non tamen in hæreditatem æternam vocati, ſed temporali mercede conducti.

CHRYS. Signanter autem ſubdit, *Ego aut m hic fame pereo*; quaſi diceret: Ego non alienus, ſed filius boni patris, & frater filii obſequentis: ego liber & generoſus, factus ſum miſerior mercenariis, à ſummâ celſitudine primæ nobilitatis ad infimam humilitatem delapſus. A

GREG. NYSS. Non priùs autem rediit ad priſtinam felicitatem, quàm in ſe rediens ſentiret opprimentis ærumnę præſentiam, & meditaretur pœnitentiæ verba, quæ ſubduntur, *Surgam*.

Lib. 2. cap. 33. AVGVST. de quæſt. Euang. Quia iacebat. *Et ibo*, quia longè aberat. *Ad patrem meum*, quia ſub principe porcorum erat. Cætera verò ſunt pœnitentiam meditantis in confeſſione peccati, B nondum tamen agentis: Non enim iam dicit patri, ſed dicturum ſe eſſe promittit, cùm venerit. Intelligas igitur hoc tunc accipiendum eſſe venire ad patrem, in Eccleſia conſtitui per fidem, vbi peccatorum legitima & fructuoſa iam poſſit eſſe confeſſio: Dicit ergo ſe dicturum ſe eſſe patri, *Pater*.

Vbi ſupra. AMBR. Quàm miſericors, qui offenſus nec paternum nomen dedignatur audire, *Peccaui*: Hæc eſt prima confeſſio apud auctorem naturæ, præſulem miſericordiæ, arbitrum culpæ. Sed & ſi Deus nouit omnia, vocem tamen tuæ confeſſionis expectat. *Ore enim confeſſio fit ad ſalutem*; quia alleuiat pondus erroris quiſquis ipſe ſe onerat, & accuſationis excludit inuidiam, qui accuſatorem præuenit confitendo: C fruſtrà velis occultare quem nihil fallit, & ſine periculo prodas quod ſcias eſſe iam cognitum: Confitere magis vt interueniat pro te Chriſtus, roget pro te Eccleſia, illacrymet populus: Nec verearis ne non impetres. Aduocatus ſpondet veniam, patronus promittit gratiam, reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor. Subdit autem, *In cœlum, & coram te*.

Inter hom. in Lucam. CHRYS. Dicens coram te, oſtendit hunc Patrem Deum deberi intelligi. Deus enim ſolus conſpector eſt omnium, à quo nec in corde meditata peccata abſcondi poſſunt.

Lib. 2. c. 33. AVG. de quæ. Euan. Vtrum autem hoc eſt peccatum in cœlum quod eſt coram te, vt cœlum appellauerit ipſam ſummitatem Patris: an potiùs *peccaui in cœlum*, coram ſanctis animabus; D *coram te* autem, in ipſo penetrali conſcientiæ.

Vbi ſupra. CHRYS. Vel cœlum hoc loco intelligatur Chriſtus. Qui enim in cœlum peccat, quod (etſi ſupernum) tamen viſibile elementum eſt, ipſe eſt qui peccat in hominem, quem ſuſcepit Filius Dei pro ſalute noſtrâ.

Lib. 7. in Luc. vbi ſupra. AMBR. Vel peccato animæ cœleſtia ſignificantur dona Spiritus imminuta; vel quia ab illius gremio matris Hieruſalem, quæ eſt in cœlo, non oportuit deuiare. Deiectus autem ſe E exaltare non debet: vnde ſubdit, *Iam non ſum dignus vocari filius tuus*. Et vt merito ſuæ humiliatis poſſit attolli, ſubdit, *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis*.

Cap. 63. in Bed. ſuper illud, iam non ſu dignus. BED. Ad filii affectum, qui omnia quæ patris ſunt, ſua eſſe non ambigit, aſpirare nequaquam præſumit; ſed mercenarii ſtatum iam pro mercede ſeruiturus deſiderat: Verùm nec hunc quidem niſi paternâ dignatione ſe mereri poſſe teſtatur.

Hom. de pœnit. GREG. NYSS. Hunc autem filium prodigum Spiritus ſanctus nobis deſcripſit, vt inſtruamur nos qualiter debeamus cordis deplorare peccamina.

CHRYS. Qui poſtquam dixit, *Ibo ad patrem meum* (quod ei cuncta attulit bona) non manſit, ſed totum iter tranſiuit. Sequitur enim, *Et ſurgens venit ad patrem ſuum*: ſic & nos faciamus, nec pigeat nos longitudinis viæ: quia ſi voluerimus, fiet regreſſus celer & facilis, dummodò deſeramus peccatum, quod nos à domo Paternâ eduxit. Eſt autem Pater redeuntibus clemens, nam ſubditur, *Cùm autem adhuc longè eſſet, &c.* *Hom. 10. in Epiſt. ad Rom.*

AVGVST. de quæſt. Euang. Antè enim quàm intelligeret Deum longè exiſtens, cùm tamen iam pie quęreret, vidit illum pater ipſius. Impios enim & ſuperbos conuenienter non videre dicitur, tanquam ante oculos non habens. Ante oculos enim haberi, non niſi qui diliguntur dici ſolent. *Lib. 2. c. 33.*

CHRYS. Senſit autem pater pœnitentiam; non expectauit recipere confeſſionis verba, ſed præuenit petitionem miſericorditer agens. vnde ſubditur, *Et miſericordiâ motus eſt*. *Habet aliquid tale hom. 10 in in Epiſt. ad Rom.*

GREG. NYSSA. Confeſſionis meditatio pacauit ei patrem, vt obuiam iret ei, & oſcula collo conferret. Sequitur enim, *Et occurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum*. Quod ſignificat rationale iugum hominis ori impoſitum per Euangelicam traditionem, quæ abiecit obſeruantiam legis. *Hom. de pœnit.*

CHRYS. Quid enim eſt aliud quòd occurrit, niſi quia nos peccatis impedientibus noſtrâ virtute ad Deum peruenire non poteramus? Ipſe autem potens ad inualidos peruenire, deſcendit: Oſculatur autem os, per quod emiſſa de corde confeſſio pœnitentis exierat, quam pater lętus excepit. *Hom. de patre & duobus filiis inter hom. in Lucam.*

AMBR. Occurrit igitur tibi, quia audit te intra mentis ſecreta tractantem. Et cùm adhuc longè ſis, occurrit ne quis impediat; complectitur quoque (in occurſu enim præſcientia eſt, in complexu clementia) & quaſi quodam paterni amoris affectu ſupra collum cadit, vt iacentem erigat; & oneratum peccatis, atque in terrena deflexum, reflectat ad cœlum. Malo ergo filius eſſe, quàm ouis. Ouis enim à paſtore reperitur, à patre filius honoratur. *Vbi ſupra.* *Ouis, filiꝰ*

AVGVST. de quæſt. Euang. Vel occurrens cecidit ſuper collum eius: Non enim Pater vnigenitum Filium ſuum deſeruit, in quo vſque in noſtram longinquam peregrinationem encurrit, quia *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi*. Cadere autem ſuper collum eius, eſt humiliari in amplexum eius brachium ſuum, quod eſt Dominus Ieſus Chriſtus. Conſolari autem verbo gratiæ Dei, ad ſpem indulgentiæ peccatorum, hoc eſt, poſt longa itinera remeantem mereri à patre oſculum charitatis. Incipit autem iam conſtitutus in Eccleſiâ peccata confiteri, nec dicit omnia quæ dicturum ſe eſſe promiſerat. Sequitur enim, *Dixitque filius ei, &c.* Hoc enim vult fieri per gratiam, quo ſe indignum per merita fatetur. Non addit quod in illâ meditatione dixerat, *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis*. Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod poſt oſculum patris generoſiſſimè iam dedignabatur. *Lib. 2. c. 33.*

Prodigus poſt patris oſculum, dedignatur eſſe mercenarius.

A

CHRYS. Pater autem ad filium ſermonem non dirigit, ſed miniſtris loquitur: quia qui pœnitet, orat; ſed reſponſum verbo verè non accipit, miſericordiam verò efficaciter in effe-ctu intuetur. Sequitur enim, *Dixit autem pater ad ſeruos ſuos, Citò proferte ſtolam primam, & induite illum.*

[In hoc loco] THEOPH. Seroos, vel Angelos intelligas adminiſtratorios ſpiritus, vel Sacerdotes qui baptiſmate & verbo doctrinæ animam veſtiunt in ipſo Chriſto; *Quotquot enim in Chriſto baptizati ſumus, Chriſtum induimus.*

[Lib. 2. c. 33.] AVG. de quæſt. Euang. Vel ſtola prima eſt dignitas quam perdidit Adam. Serui qui eam proferunt, ſuot conciliationis prædicatores.

[Vbi ſupra.] AMBROS. Vel ſtola eſt amictus ſapientiæ, quo nuda corporis Apoſtoli tegunt: accepit autem ſapientiam primam; eſt enim & alia quæ myſterium neſcit. Annulus autem eſt ſyncerae fidei ſignaculum, & expreſſio veritatis, de quo ſequitur, *Et date ei annulum in manu eius.*

B

[Cap. 63. in Bedâ.] BED. Id eſt, in operatione, vt per opera fides clareſcat, & per fidem opera confirmentur.

[Lib. 2. c. 33.] AVG. de quæſt. Euang. Vel annulus in manu, pignus eſt Spiritus ſancti, propter gratiæ participationem quæ digito benè ſignificatur.

[Hom. de patre & duob. filiis inter hom. in Lucam.] CHRYS. Vel iubet annulum dari, ſiue ſignaculi ſalutaris ſymbolum, ſeu magis deſponſationis inſigne, & nuptiarum pignus; quibus Chriſtus Eccleſiam ſponſat, cùm anima reſipiſcens per annulum fidei iungitur.

C

[Lib. 2. c. 33.] AVGVST. de quæſt. Euang. Calceamenta autem in pedes, præparatio eſt euangelizandi ad non tangenda terrena, de quibus ſequitur, *Et calceamenta in pedes.*

[Vbi ſupra.] CHRYS. Vel mandat calceamenta pedibus apponi, aut propter cooperienda veſtigia, vt per lubricum mundi iſtius iter fixus incedat: aut propter mortificationem membrorum. Vitæ enim noſtræ curſus in Scripturis pes appellatur, & mortificationis ſpecies calceamentis imponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conficiuntur. Addit & vitulum illi ſaginatum iugulandum in conuiuij exhibitione. Sequitur enim, *Et adducite vitulum ſaginatum*, id eſt, Dominum Ieſum Chriſtum, quem vitulum nominat propter hoſtiam corporis immaculati. Saginatum autem dixit, quia pinguis & opimus in tantùm eſt, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat. Non autem ipſe Pater vitulum immolauit, ſed aliis immolandum tradidit: permittente enim Patre conſentiens Filius ab hominibus crucifixus eſt.

D

[Lib. 2. c. 33.] AVGVST. de quæſt. Euang. Vel vitulus ſaginatus eſt ipſe Dominus ſecundum carnem ſatiatus opprobriis. Quòd autem imperat vt adducant eum, quid aliud eſt niſi vt prædicent eum, & annuntiando faciant viuere exhauſta fame viſcera filii eſurientis? Nam etiam vt occidant eum iubet, hoc eſt, vt mortem eius inſinuent: Tunc enim cuique occiditur, cùm credit occiſum. Sequitur, *Et manducemus.*

E

[Vbi ſupra.] AMBR. Benè carnem vituli, quia Sacerdotalis eſt victima quæ pro peccatis fiebat. Epulantem autem inducit, cùm dicit, *Epulemur*, vt oſtenderet quoniam Paternus eſt cibus ſalus noſtra, & Patris eſt gaudium noſtrorum redemptio peccatorum.

[Hom. de patre & duobus filiis.] CHRYS. Ipſe enim pater gaudet in reditu filii, & conuiuatur in vitulo: quia miſericordię ſuæ fructum in immolatione Filii ſui gaudens Creator in acquiſitione populi credentis epulatur. vnde ſequitur, *Quia hic filius meus mortuus erat, &c.*

[Vbi ſupra.] AMBR. Ille periit, qui fuit. Itaque Gentes non ſunt, Chriſtianus eſt. Poteſt tamen & hoc vna ſpecies accipi geoeris humani: fuit Adam, in illo fuimus omnes: periit Adam, & in illo omnes perierunt. Homo igitur in illo homine qui perierat, reformatur. Poteſt & de agente pœnitentiam dictum videri, quia non moritur niſi qui aliquando vixerit. Et Gentes quidem cùm crediderint, per gratiam viuificantur: qui verò lapſus fuerit, per pœnitentiam reuiuiſcit.

[Super illud: Mortuus erat.] THEOPH. Quantùm ergo ad vitiorum conditionem, mortuus fuerat deſperatus. Sed quantùm ad humanam naturam quæ mutabilis eſt, & poteſt à vitio ad virtutem conuerti, deperditus dicitur. Nam minus eſt perdi, quàm mori. Quilibet autem reuocatus & mundatus à crimine, ſaginati vituli particeps, cauſa lætitiæ fit patri, & famulis eius, id eſt, Angelis & Sacerdotibus. vnde ſequitur, *Et cœperunt omnes epulari.*

[Lib. 2. qq. Euan. c. 33.] AVG. Iſtæ epulæ atque feſtiuitas nunc celebrantur per orbem terrarum Eccleſiâ dilatatâ atque diffuſâ. Vitulus enim ille in corpore & ſanguine Dominico, & offertur Patri, & paſcit totam domum.

[In hoc loco] *Erat autem filius eius ſenior in agro. Et cùm veniret, &c.* BEDA. Murmurantibus de peccatorum ſuſceptione Scribis & Phariſæis, tres per ordinem parabolas Saluator poſuit. Duabus primis quantùm ipſe cum Angelis de pœnitentium ſalute gaudeat, inſinuat. In hac verò tertiâ non ſuum tantummodò ſuorumque gaudium demonſtrat, ſed & inuidentium murmur reprehendit. Dicit enim, *Erat autem filius eius ſenior in agro.*

[Lib. 2. c. 33.] AVGVST. de quæſt. Euang. Maior filius populus Iſraël eſt: non quidem profectus in longinquam regionem, ſed tamen in domo non eſt: In agro autem eſt, id eſt, in ipſâ hereditariâ opulentiâ Legis & Prophetarum terrena potiùs operatur. Veniens autem de agro, domum appropinquare cœpit, id eſt, labore ſeruilis operis improbato, ex eiſdem Scripturis Eccleſię libertatem conſiderauit. vnde ſequitur: *Et cùm veniret, & appropinquaret domui audiuit ſymphoniam & chorum*: id eſt, Spiritu ſancto plenos vocibus conſonis Euangelium prędicare. Sequitur, *Et vocauit vnum de ſeruis, &c.* Id eſt, ſumit ad legendum aliquem Prophetarum, & in eo quærens quodammodò interrogat vnde iſta feſta in Eccleſiâ celebrantur, in quâ ſe eſſe non videt. Reſpondet ei ſeruus Patris Propheta. Sequitur enim: *Iſque dixit illi, Frater tuus venit &c.* quaſi dicat. In extremis terræ fuit frater tuus, ſed inde maior exultatio cantantium Domino canticum nouum, quia laus eius ab extremis terræ & propter eum qui abſens erat, occiſus eſt *vir ſciens ferre imbecillitatem, quia quibus non eſt narratum de eo, viderunt.*

[Vbi ſupra.] AMBR. Adoleſcentiori autem filio, id eſt, populo ex Gentibus, Iſraël tanquam maior frater beneficium paternæ benedictionis inuidit: quod faciebant Iudæi, quia Chriſtus cum

Gen-

Gentibus epularetur, vnde ſequitur, *Indignatus eſt autem, & nolebat &c.*

Lib. 2. c. 33. a med. AVG. de quæſt. Euang. Indignatur etiam & nunc, & adhuc non vult intrare. Cùm ergo plenitudo Gentium introierit, egredietur opportuno tempore pater eius, vt etiam omnis Iſraël ſaluus fiat, vnde ſequitur, *Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare eum.* Erit enim quandoque aperta vocatio Iudæorum in ſalutem Euangelii: Quam manifeſtationem vocationis tanquam egreſſum Patris appellat ad rogandum maiorem filium. Deinde quæ reſpondit maior filius, quæſtiones duas habent. Sequitur enim, *At ille reſpondens, &c.* De mandato non prætergreſſo facilè illud occurrit, non de omni mandato dictum, ſed de vno maximè neceſſario, quòd nullum alium Deum præter vnum Creatorem omnium colere viſus eſt. Neque iſte filius in omnibus Iſraelitis, ſed in his intelligitur perſonam habere, qui nunquam ab vno Deo ad ſimulacra conuerſi ſunt. Quanquam enim terrena deſideraret, ab vno tamen Deo iſte deſiderabat bona, quamuis communia cum peccatoribus. Vnde & in Pſalmo dicitur, *Vt iumentum factus ſum apud te, & ego ſemper tecum.* Sed quis eſt hœdus quem nunquam accepit ad epulandum? Sequitur enim, *Et nunquam dediſti mihi, &c.* Peccator hœdi nomine ſignificari valet.

Vbi ſupra. AMB. Iudæus hœdum requirit, Chriſtianus agnum: & ideo illis Barrabas ſoluitur, nobis agnus immolatur. Quæ res etiam in hœdo videtur, quia Iudæi ritum veteris ſacrificii perdiderunt: Vel qui hœdum quærunt, expectant Antichriſtum.

Lib. 2. c. 33. AVG. De quæſt. Euang. Sed non inuenio exitum huius ſententiæ. Multum enim abſurdum eſt eum, cui poſt dicitur, *Tu mecum es ſemper*; hoc à patre optaſſe, vt Antichriſto crederet. Neque omninò aliquem Iudæorum qui Antichriſto credituri ſunt, iſtum filium fas eſt intelligi. Quomodò autem epularetur ex illo hœdo, ſi ipſe eſt Antichriſtus, qui ei non crederet? Ac ſi hoc eſt epulari ex hœdi occiſione, quod eſt de Antichriſti perditione lętari, quomodò dicit filius quem recepit pater, hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, cùm omnes filii de eius perditione lętaturi ſunt? Ipſum igitur ſibi Dominum negatum ad epulandum conqueritur, dum eum peccatorem putat. Cùm enim hœdus eſt illi genti, id eſt, cùm eum ſabbati violatorem & prophanatorem ęſtimat, iucundari illius epulis non meruit.

GREG. Quòd autem dicit, *Cum amicis meis*: aut ex perſonâ principum cum plebe intelligitur, aut ex perſonâ populi Hieroſolymitani cum cęteris populis Iudęorum.

In tract. de filio prodigo à med. illius. HIERON. Vel dicit, *Nunquam dediſti mihi hœdum*, id eſt, nullius ſanguis Prophetæ vel Sacerdotis à Romano imperio nos liberauit.

Vbi ſupra. AMB. Impudens autem filius ſimilis eſt publicano iuſtificanti ſe. Quia legem ſeruabat in literâ, impiè accuſabat fratrem, quòd cum meretricibus paternam ſubſtantiam prodegiſſet. Sequitur enim, *Sed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit, &c.*

Lib. 2. qq. Euang. c. 33. AVG. Meretrices autem ſunt ſuperſtitiones Gentilium, cum quibus ſubſtantiam diſſipat, qui relicto vero connubio veri Dei, cum dæmone fœdâ cupiditate fornicatur.

In tract. de filio prodigo à med. illius. HIER. In hoc autem quod dicit, *Occidiſti illi vitulum ſaginatum*; confitetur veniſſe Chriſtum, ſed inuidiâ non vult ſaluari.

Libr. 2. qq. Euang. c. 33. AVG. Non autem pater eum quaſi mentientem redarguit, ſed ſecum perſeuerantiam eius approbans, ad perfectionem potioris atque iucundioris exultationis inuitat. vnde ſequitur, *At ipſe dixit illi, Fili, tu ſemper mecum es.*

Vbi ſupra. HIER. Vel quod dixerat iactantia eſt, non veritas: cui pater non conſentit, ſed aliâ compeſcit ratione, dicens: *Mecum es*; lege quâ ſtringeris: non quia non peccauerit, ſed quia Deus eum ſemper caſtigando retraxit. Nec mirum ſi patri mentitur, qui fratri inuidet.

Vbi ſupra. AMB. Sed bonus pater etiam hunc ſaluare cupiebat, dicens, *Tu mecum ſemper es*, vel quaſi Iudæus in lege, vel quaſi iuſtus in communione.

Libr. 2. qq. Euang. c. 33. AVG. Quid autem ſibi vult quòd addidit, *Et omnia mea tua ſunt*: quaſi non ſint & fratris: Sed ſic à perfectis, & immortalibus filiis habentur omnia, vt ſint omnium ſingula, & omnia ſingulorum. *Expoſitio litteralis.* Vt enim cupiditas nihil ſine anguſtiâ, ita nihil cum anguſtiâ charitas tenet. Sed quomodò omnia? Num & Angelos Deus in poſſeſſionem tali filio ſubieciſſe putandus eſt? Si poſſeſſionem ſic accipias, vt eius poſſeſſor ipſe ſit dominus, non vtique omnia: non enim domini erimus, ſed conſortes potius Angelorum. Si verò poſſeſſio ſic intelligitur, quomodò rectè dicimus poſſidere animas veritatem, non inuenio cur non verè ac propriè id poſſimus accipere. Non enim id loquimur, vt dominas veritatis dicamus animas. Aut ſi nomine poſſeſſionis ab hoc ſenſu impedimur, illud quoque auferatur: non enim ait pater, Omnia poſſides, ſed, *Omnia mea tua ſunt*; nec tamen vt ipſius Domini. Quod enim eſt in noſtrâ pecuniâ, poteſt familiæ noſtræ vel alimentum eſſe, vel ornamentum, vel aliud huiuſmodi. Et certè cùm ipſum patrem rectè ille poſſit ſuum dicere, non video quomodò quæ ipſius ſunt, non etiam rectè ſua vocare poſſit, diuerſis duntaxat modis. Cùm enim beatitudinem illam obtinuerimus, noſtra erunt, ad videndum, ſuperiora; ad conuiuendum, æqualia; ad dominandum, inferiora. Congaudeat igitur ſecuriſſimus maior frater.

Vbi ſupra. AMB. Si enim deſinat inuidere, omnia ſua ſunt; vel Iudæus ſacramenta veteris Teſtamenti, vel baptizatus noua etiam poſſidens.

In hoc loco. THEOPH. Vel aliter totum: Perſona filii qui videtur murmurare, ſumitur pro omnibus quicunque ſcandalizantur in ſubditis proficientibus, & ſalute perfectorum, ſicut Dauid introducit perſonam paſſam ſcandalum in peccatorum pace.

In hoc loco. TITVS. Maior igitur filius ſicut agricola inſiſtebat agriculturæ, non terreſtrem, ſed animæ agrum fodiens, & ſalutis arbores inſerens, ſcilicet virtutes.

Super illud; ſenior filius, rediens. THEOPH. Vel erat in agro (hoc eſt, in mundo) colens propriam carnem, vt repleatur panibus; & ſeminans in lacrymis, vt in gaudio metat: ſed cognitis geſtis, nolebat intrare ad commune gaudium.

Hom. 63. in Matth. CHRYS. Quæritur autem ſi afficitus paſ-

In parabolis attendus ſcopus, non verba ſcrupuloſius exquirenda; quod non præſtat auctor toties allatus nomine Chryſ. adeoque non Chryſoſtomus.

ſtone liuoris, dolens in proſperis aliorum. Dicendum eſt autem quòd nullus ſanctorum dolet io talibus; imò bona aliorum ſua exiſtiinat. Non autem oportet omnia quæcunque parabola continet, ad literam pertractare: ſed ſenſum elicientes cuius cauſâ componitur, nihil aliud perſcrutari. Hæc ergo parabola ad hoc eſt compoſita, vt peccatores non diſſidant reuerti, ſcientes quòd magna conſequentur. Vnde introducit alios turbatos in eorum bonis, non vt indicet eos liuore tabeſcentes; ſed tanto decore honoratos redeuntes, vt etiam inuidioſi poſſint aliis fieri.

Hoc in loco.

Theoph. Vel Phariſæorum intentionem corrigit Dominus per præſentem parabolam, quos ex hypotheſi nominat iuſtos; quaſi dicat. Eſto vos verè iuſtos eſſe, nec tranſgreſſos aliquod mandatorum; nunquid igitur propter hoc non oportet admitrere à flagitiis redeuntes?

In libr. de filio prodigo ad Damas.

Hier. Vel aliter:. Omnis iuſtitia in comparatione Dei, eſt iniuſtitia: vnde Paulus, *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* vnde Apoſtoli indignati ſunt pro petitione matris filiorum Zebedæi.

Cyril. Quod & nos ipſi quandoque patimur. Viuunt enim quidam præſtantiſſimam & optimam vitam, alius autem in ipſo ſenio multoties ad Deum conuertitur; vel forſitan extremum diem claudere debens, tunc diluit reatus Domino miſerante. Hoc quidam aliquando reſpuunt ex importunâ puſillanimitate, non attendentes mentem Saluatoris, qui de ſalute pereuntium gaudet.

In hoc loco

Theoph. Dicit ergo filius patri, Gratis duxi in doloribus vitam à peccatoribus mihi ſemper aduerſis moleſtatus, & nunquam cauſâ mei decreuiſti mactandum eſſe hœdum (id eſt, perſequentem me peccatorem) vt paululum recrearer: qualis hœdus fuit Achab Eliæ, qui dicebat, *Domine, Prophetas tuos occiderunt.*

Vbi ſupra.

Amb. Vel aliter: Notatur hic frater vſque adeò, vt de villâ venire dicatur, hoc eſt terrenis operibus occupatus, ignorans quæ ſunt Spiritus Dei, vt denique nunquam pro ſe vel hœdum quæratur occiſum. Non enim pro inuidiâ, ſed pro veniâ mundi Agnus eſt immolatus. Inuidus hœdum quærit, innocens agnum pro ſe deſiderat immolari. Ideo & ſenior dicitur, eo quòd quis per inuidiam conſeneſcat; ideo & foris ſtat, eo quòd maleuolentia eum excludat: ideo chorum & ſymphoniam audire non poteſt, hoc eſt, non vlla theatralis incentiua laſciuiæ, ſed plebis concordiam concinentis, quæ de peccatore ſaluato dulcem lætitiæ ſuauitatem reſultat. Qui enim ſibi iuſti videntur, indignantur, quando alicui peccatum fatenti veniam laxatur. Quis tu es qui Domino contradicas, ne videlicet culpam relaxaret, cùm tu cui volueris ignoſcas? ſed remittendis poſt pœnitentiam debemus fauere peccatis, ne dum veniæ alterius inuidemus, ipſi eam non mereamur à Domino. Non inuideamus de longinquâ regione remeantibus, quia & nos fuimus in regione longinquâ.

S. AMBROSII EPISCOPI,

Mediolan. ſuperioris Euang. expoſitio.

Libr. 7. in Lucam. Luc. 15. v. 11.

Homo quidam habuit duos filios, &c. Filij ſumus; feſtinemus ad patrem. Nec vereamur, quia acceptum ſpiritalis patrimonium dignitatis terrenis prodegimus voluptatibus: quia pater ſuo filio, quem habebat theſaurum, contulit. Fidei cenſus nunquam exinanitur. Licet totum dederit, totum habet, qui quod donauerit, non amittit. Nec verearis, ne te non recipiat: non enim delectatur Deus perditione viuorum: etiam occurrens venienti tibi cadet ſupra collum. *Dominus* enim *erigit eliſos.* Oſculum dabit; quod eſt pignus charitatis, & amoris. Stolam, annulum, calceamenta proferri iubebit. Tu adhuc iniuriam metuis; ille reſtituit dignitatem. Tu ſupplicium vereris; ille oſculum defert. Tu conuitium times; adornat ille conuiuium. Sed iam ipſam parabolam diſcutiamus.

Dei benignitas. *Pſal. 145. v. 8.*

Homo quidam habuit duos filios, &c. Vides quòd diuinũ patrimoniũ petentibus datur: nec putes culpam patris, quòd adoleſcentiori dedit: nulla Dei regno infirma ætas; nec fides grauatur annis. Ipſe certè ſe iudicauit idoneum, qui popoſcit. Atque vtinam non receſſiſſet à patre, impedimentum neſciſſet ætatis. Sed poſteaquam peregrè profectus eſt, cœpit egere. Meritò ergo prodegit patrimonium, qui receſſit ab Eccleſiâ.

Expoſitio parabolæ.

v. 13.

Peregrè profectus eſt in regionem longinquam. Quid enim longinquius quàm à ſe recedere, nec regionibus, ſed moribus ſeparari; ſtudiis diſcretum eſſe, non terris; & quaſi interfuſo luxuriæ ſæcularis æſtu, diuortia habere ſanctorum? Etenim qui ſe à Chriſto ſeparat, exul eſt patriæ, ciuis eſt mundi. Sed nos non ſumus aduenæ, atque peregrini; ſed ciues ſumus ſanctorum, & domeſtici Dei. Qui enim eramus longè, facti ſumus propè in ſanguine Chriſti. Non inuideamus de longinquâ regione remeantibus, quia & nos fuimus in regione longinquâ, ſicut Eſaias docet. Sic enim habes: *Qui ſedebant in regione vmbræ mortis, lux orta eſt illis.* Regio ergo longinqua, vmbra eſt mortis: nos autem, quibus ſpiritus ante faciem Chriſtus eſt Dominus, in vmbrâ viuimus Chriſti. Et ideo dicit Eccleſia: *In vmbrâ eius concupiui, & ſedi.* Ille igitur viuendo luxurioſè, conſumpſit omnia ornamenta naturæ. Vnde tu, qui accepiſti imaginem Dei, qui habes ſimilitudinem eius, noli eam irrationabili fœditate conſumere. Opus Dei es: noli ligno dicere, Pater meus es tu; ne accipias ſimilitudinem ligni: quia ſcriptum eſt: *Similes illis fiant, qui faciunt ea.*

Eph. 2. v. 19. & 17. *Iſai. 9. v. 2.* *Thren. 4. v. 20.* *Cant. 2. v. 3.* *Gen. 1. v. 26.* *Ier. 2. v. 27.* *Pſal. 113. v. 8.*

v. 14.

Facta eſt autem fames per regionem illam. Fames non epularum, ſed bonorum operum atque virtutum; quæ ſunt miſerabiliora ieiunia. Etenim qui recedit à verbo Dei, eſurit: quia *non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* Qui recedit à fonte, ſitit; qui recedit à theſauro, eget, qui recedit à ſapientiâ, hebetatur; qui recedit à virtute, diſſoluitur. Meritò ergo iſte egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, diuitiarumque cœleſtium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideo cœpit, & famem pati; quia nihil prodigæ ſatis eſt voluptati. Semper

Matth. 4. v. 4. Deut. 8. v. 3. *Col. 2. v. 3. Rom. 11. v. 33.*

Digitized by Google

famem patitur ſui, qui alimentis perpetuis neſcit impleri.

v. 15. *Abiit itaque, & haſit vni ciuium.* Qui enim

Ioa 14. v. 30 hæret, in laqueo eſt. Et videtur ciuis iſte princeps eſſe iſtius mundi. Denique ad villam eius

Luc. 14. v. 18 mittitur, quam emit qui ſe excuſat à regno. *Et*

Luc. 8. v. 32 *paſcit porcos.* Illos vtique, in quos petiit diabolus introire; quos præcipitat in mare iſtius mundi, in ſordibus ac fœtore viuentes.

v. 16. *Et cupiebat*, inquit, *ſiliquis implere ventrem ſuum.* Neque enim alia cura eſt luxurioſis, niſi

Phil. 3. v. 19. vt ventrem ſuum impleant; *quorum Deus venter eſt.* Qui autem aptior huiuſcemodi hominibus cibus, quàm is qui ſiliquæ modo vitiis inanis, foris mollis eſt; quo corpus non reficitur, ſed impletur, vt ſit magis oneri quàm vſui? Sunt qui porcos accipiant pro

Siliquæ porcorum. gregibus dæmoniorum; ſiliquas pro exili virtute inanium hominum, ſermonúmque iactantiâ; qui nihil prodeſſe poſſunt, inani quadam philoſophiæ ſeductione, & quodam ſonorum facundiæ plauſu, pompam magis quàm vtilitatem aliquam demonſtrantes. Sed hæc diuturna oblectamenta eſſe non poſſunt: *Et ideo nemo illi dabat.* Erat enim in regione illius, qui neminem habet: quia eos qui ſunt,

Iſa. 40. v 17 non habet. Omnes quippe gentes in nihilum

Rom 4. v. 17 æſtimantur. Solus autem Deus eſt; qui & viuificat mortuos, & vocat quæ non ſunt, tanquam quæ ſunt.

v. 17. *In ſe autem autem reuerſus dixit, &c.* Benè in ſe reuertitur, qui à ſe receſſit. Etenim qui ad Dominum regreditur, ſe ſibi reddit: & qui receedit à Christo, ſe ſibi abdicat. Mercenarij autem qui ſunt, niſi qui ad mercedem ſeruiunt; non id quod bonum eſt probitatis ſtudio perſequentes, nec virtutis gratiâ, ſed vtilitatis ſtudio prouocati? At verò filius qui habet ſancti Spiritus pignus in corde, ſæcularis mercedis lucella non quærit, quia ius ſeruat hæredis. Sunt etiam mercenarij, qui conducuntur ad vineam. Bonos mercenarius Petrus, Iohannes, & Iacobus, quibus dicitur: *Venite, faciam vos piſcatores hominum.* Iſti non ſiliquis, ſed panibus abundabant. Nam & *collegerunt fragmentorum cophinos duodecim.* O Domine Ieſu, ſi nobis auferas ſiliquas, & panes tribuas! Tu enim diſpenſator in domo es Patris. O ſi nos quoque mercenarios digneris conducere, licet ſerò venientes! Nam & vndecimâ conducis horâ, & æqualem dignaris mercedem ſoluere; æqualem mercedem vitæ, non gloriæ. Neque enim omnibus repoſita eſt corona iuſtitiæ,

Non vituperat eos, qui amore æternorum præmiorum laborant, ſed qui ea non alioquin ſi ea non ſuppeditentur, à propoſito reſiliunt.

Math. 4. v. 19.

Ioan. 6. v. 13

Matth. 20.

2 Tim. 4 v 7 ſed ei qui poteſt dicere; *Certamen bonum certaui.* Quod ideo non prætermittendum arbitratus ſum, quia ſcio quoſdam dicere; quòd ad mortem ſibi lauacri gratiam, vel pœnitentiam reſeruent. Primum vnde ſcis, an nocte proximâ tua à te anima repoſcatur? Deinde cur putas otioſo tibi omnia poſſe deferri? Pone vnam gratiam, vnam eſſe mercedem; diuerſum tamen brauium mercedem victoriæ eſſe: Ad quod ſe non fruſtra Paulus extendit, qui poſt mercedem gratiæ, brauium tamen vt comprehenderet ſequebatur: quia ſciebat, etſi par eſſet merces gratiæ, palmam tamen eſſe paucorum.

Legant hęc, qui dicunt cœleſtia præmia non conferri niſi ex merâ gratiâ, atque ideo æqualia in omnibus ſanctis eſſe.

Phil. 3. v. 13

Digreſſio, ac expoſitio parabolæ vineæ & operariorum.

Sed quoniam in vineam Domini venimus, non vacui recedamus. Iuuat enim fructus legere, mercenarios eius videre. Quid enim ſibi vult quòd vnâ die diuerſis horis conducuntur operarij, niſi quia mille anni in oculis Domini ſicut dies heſterna quæ præterijt, & hora in nocte? Quæ eſt nox, niſi quæ præceſſit, vt dies appropinquaret? Et benè hora in nocte, quia mille anni ſicut dies vna. Nouit vim diei huius ille, qui dixit: *Ieſus Chriſtus heri, & hodie ipſe eſt, & in ſæcula.* Sciuit & ille diem eſſe multiplicem, qui ſcripſit: *Hic liber generationis cœli & terræ cùm facta ſunt, quâ die fecit Deus cœlum & terram, & omne viride agri.* Cùm enim ſuprà ſeptem deſcripſiſſet dies, poſtea vno die omnia facta complexus eſt: totum mundi tempus oſtendens in conſpectu Domini tanquam diem vnum, eò quòd ex incompoſitis atque tenebroſis forma iſtius mundi diuini operis claritate proceſſerit. Ergo ſi dies totum tempus eſt mundi, habet vtique etiam in ſæculis horas ſuas: aut ipſa ſæcula horæ ſunt. Horæ autem diei duodecim ſunt. Vnde benè in myſterio dies Chriſtus, cuius Apoſtoli duodecim: qui cœleſti lumine diſtincti in ſe gratiæ vicibus refulſerunt. Venit ergo paterfamilias; & primâ horâ conduxit operarios, fortaſſis eos, qui à principio mundi vſque ad diluuium iuſti eſſe meruerunt; de quibus dicit: *Et locutus ſum ad vos ante lucem, & miſi ad vos ſeruos meos Prophetas ante lucem.* Tertia poſt diluuium incipit, Noë cæterorumque tempora comprehendens, qui quaſi boni operarij in vineam deſtinantur. Ideo quaſi in prandio inebriatus eſt Noë. Sextâ & reliquis, Abrahæ, & Iſaac, & Iacob, patriarcharumque merita diſtinguuntur. Nonâ, inclinante iam ſæculo, & tanquam palleſcente luce virtutis, Lex & Prophetæ decolores mores hominum notauerunt. Vndecimam, & quod ſupereſt diei, ſacer producit aduentus. Vnde & ipſe in Euangelio dicit: *Ambulate dum lucem habetis.* Sed iam redeamus ad patrem: nam licet non vereat, ne iſtius pœnitentiam gerentis exemplo diu abſuiſſe videamur: (Nunquam enim abfuimus, qui verſabamur in vineâ; in quâ ſi & iſte manſiſſet non receſſiſſet à patre.) Cauendum tamen eſt, ne nos ei reconciliationis faciamus moram, quam non fecit pater. Facilè reconciliatur, quando impensè rogatur. Et ideo diſcamus quali pater obſecratione ſit ambiendus.

Pſal 89. v. 4

Rom 13 v. 12

Hebr. 13. v. 8.

Gen. 2. v 4.

Tempus totum, dies vna; eius horæ, ſæcula.

Ioan. 11. v. 9.

Iere. 7 v. 25.

Gen. 9. v. 21.

Ioa 12. v. 35

Facilè Deus reconciliatur, dum impensè oratur.

Pater, inquit. Quàm miſericors, quàm pius, qui nec offenſus patrium dedignatur nomen audire. *Pater* (inquit) *peccaui in cœlum, & coram te.* Hæc eſt prima confeſſio apud auctorem naturæ, præſulem miſericordię, arbitrum culpæ. Sed etſi Deus nouit omnia, vocem tamen tuæ confeſſionis expectat. *Ore enim confeſſio fit ad ſalutem*: quia alleuat pondus erroris, quiſquis ipſe ſe onerat; & accuſationis excludit inuidiam, qui accuſatorem præuenit confitendo. *Iuſtus* enim *in primordio ſermonis accuſator eſt ſui.* Fruſtra autem velis occultare, quem nihil fallas: & ſine periculo prodas, quod ſcias eſſe iam cognitum. Confitere magis, vt interueniat pro te Chriſtus, quem aduocatum habemus apud Patrem. Roget pro te Eccleſia, & illacrymet populus. Nec vereare ne non impetres. Aduocatus ſpondet veniam; patronus promittit gratiam; reconciliationem tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor. Crede, quia veritas eſt; acquieſce, quia virtus eſt. Habet cauſam vt pro te interueniat, ne pro te gratis mortuus ſit. Ha-

v. 18.

Rom. 10. v. 10.

Prou. 18. v. 17.

1 Ioan. 2. v. 1

Alludit ad pœnitentias illas publicas, quas ex vetere inſtituto multi ſubibant.

Ioan. 14. v. 6

Gal 2. v. 21.

bet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Filius, vult & Pater. *Peccaui in cœlum, & coram te.* Non vtique elementum exprimitur, ſed peccato animæ cœleſtia ſignificantur dona Spiritus imminuta: vel quia ab illius gremio matris Hieruſalem quæ in cœlo eſt, non debuit deuiare.

v. 19.

Iam non ſum dignus vocari filius tuus. Deiectus enim ſe exaltare non debet, vt merito ſuæ poſſit humilitatis attolli. *Fac me ſicut vnum mercenariorum tuorum.*

Diſcrimen eſt inter filium, amicos, mercenarios, ſeruos.

Nouit eſſe diſtantiam inter filium, amicos, mercenarios, ſeruos. Filius per lauacrum, amicus per virtutem, mercenarius per laborem, ſeruus per timorem. Sed etiam ex ſeruis & mercenariis fiunt amici, iuxta quod ſcriptum eſt:

Ioan. 15. v. 14.

Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis: iam non dicam vos ſeruos. Hæc apud ſe dixit.

B

In conuerſione primū vt ſurgas.

Sed non ſatis eſt dicere, niſi ad patrem venias. Vbi illum requiras? Vbi inuenias? Exurge primò, qui ſedens antè dormiebas. Et ideo dicit Apoſtolus:

Eph. 5 v 14.

Surge qui dormis, & exurge à mortuis.

Zach. 5. v. 7.

Iniquitas in talento plumbeo ſedet. Moyſi dicitur;

Deut. 5. v. 31

Tu autem hic ſta. Stantes elegit Chriſtus. Exurge ergo, curre ad Eccleſiam: hîc eſt Pater, hîc eſt Filius, hîc eſt Spiritus ſanctus.

Occurrit pater, & complectitur.

Occurrit tibi, qui audit te intra mentis ſecreta tractantem. Et cùm adhuc longè ſis, videt & accurrit. Videt in pectore tuo, accurrit ne quis impediat; complectitur quoque: in occurſu præſcientia eſt, in complexu clementia eſt. Et quaſi

C

In collum cadit.

quodam patrij amoris affectu ſupra collum cadit, vt iacentem erigat, & oneratum peccatis atque in terrena deflexum reflectat ad cœlum, in quo ſuum quærat auctorem. Cadit in collum tuum Chriſtus, vt ceruicem iugo exuat ſeruitutis, & collo tuo iugum ſuaue ſuſpendat.

Matth. 11. v. 29.
Ioan. 13. v. 23
Ioan. 1. v. 2.

Nonne tibi videtur cecidiſſe in collum Ioannis, quando erat Ioannes in ſinu Ieſu, ceruice recumbens reflexâ? Et ideo Verbum apud Deum vidit; quia erectus eſt ad ſuperna. Cadit in collum cùm dicit:

Matth. 11. v. 28.

Venite ad me qui laboratis, & ego vos reficiam: tollite iugum meum ſuper vos. Cadit ergo in collum hoc modo, ſi conuertatis. Et iubebit proferri ſtolam, annulum, calceamenta.

Stola.

D

Stola amictus eſt ſapientiæ, quo nuda corporis Apoſtoli tegunt, eò quòd ſe vnuſquiſque conuoluat: & ideo ſtolam accipiunt, vt corporis infirmitatem ſapientiæ ſpiritalis virtute conueſtiant.

Gen 49. v. 11

De ſapientiâ enim dictum eſt: *Lauabit in vino ſtolam ſuam.* Ergo ſtola ſpiritale indumentum, & veſtimentum eſt nuptiale.

Annulus.
Eph. 6. v. 15.
Calceamentum.

Annulus quid eſt aliud, niſi ſinceræ fidei ſignaculum, & expreſſio veritatis? Calceamentum autem Euangelij prædicatio eſt: & ideo accepit ſapientiam primam. Eſt enim & alia quę myſterium neſcit, quę accepit dictorum ſuorum

E

factorumque ſignaculum, & quoddam monimentum bonę intentionis & curſus; necubi offendat ad lapidem pedum ſuum,

Pſ. 90 v. 12

& ſupplantatus à diabolo, Dominicę prędicationis officium derelinquat. Ecce prędicatio Euangelij ad cœleſtium curſum dirigens prępar atos; vt non in carne ambulemus, ſed in ſpiritu.

Vitulus ſaginatus.

Occiditur & vitulus ſaginatus, vt carnem Domini ſpiritali opimam virtute per gratiam ſacramenti myſteriorum conſortio reſtitutus epuletur. Nemo enim niſi qui timuerit Deum (quod

Eccl. 1. v. 16

eſt initium ſapientię) niſi ſignaculum ſpiritale

A

vel cuſtodierit vel receperit, niſi Dominum prædicauerit, ſacramentis debet intereſſe cœleſtibus. Qui autem annulum habet, & Patrem habet, & Filium, & Spiritum ſanctum: quia ſignauit nos Deus, cuius imago Chriſtus: & dedit Spiritum pignus in cordibus noſtris: vt ſciamus hoc annuli iſtius qui in manu datur, eſſe ſignaculum, quo cordis interiora factorumque noſtrorum myſteria ſignantur.

Col. 1. v. 15.
2 Cor. 1. v. 22

Ergo ſignati ſumus, ſicut & legimus: *Credentes*, inquit, *ſignati eſtis Spiritu ſancto.*

Eph. 1. v. 13.
Leuit. 8. v. 15.

Benè autem vituli, quia ſacerdotalis eſt victima, quæ pro peccatis fiebat. Epulantem Patrem inducit, vt oſtenderet quoniam Paternus cibus eſt ſalus noſtra, & Patris gaudium noſtrorum redemptio peccatorum eſt.

B

Heb. 10. v. 14.

Et hîc quidem ſi ad Patrem referas, quia hoſtia pro peccatis Filius eſt, delectatur Pater reditu peccatoris. Supra delectatur Filius inuentâ oue, vt ſcias quia vna eſt Patris & Filij delectatio, vna operatio in Eccleſiæ fundamento. Lætatur autem Pater, *Quia filius perierat, & inuentus eſt; mortuus fuerat, & reuixit.*

Perire, cuius dicatur.

Ille perit, qui fuit: non enim poteſt perire, qui non fuit. Itaque Gentes non ſunt; Chriſtianus eſt, iuxta quod ſupra dictum eſt:

1 Cor. 1. v. 28

Quia elegit Deus quæ non ſunt, vt quæ ſunt deſtrueret. Poteſt quoque & hîc in vno accipi ſpecies generis humani. Fuit Adam, & in illo fuimus omnes. Periit Adam, & in illo omnes perierunt.

En peccatū Originale agnoſcit. S. Auguſt. t. 7. l. 1. contra Iulian. Pelag.

Homo igitur in illo homine qui perierat reformatur: & ille ad ſimilitudinem Dei

C

factus & imaginem, diuinâ patientiâ & magnanimitate reparatur. Quid eſt ergo, *Elegit Deus quæ non ſunt, vt quæ ſunt deſtrueret?* Id eſt, elegit populum Gentium, qui non erat, vt deſtrueret populum Iudæorum. Poteſt & de agente pœnitentiam dictum videri; quia non moritur niſi qui aliquando vixit. Et ideo Gentes non moriuntur, ſed mortuæ ſunt. Etenim qui in Chriſtum non credit, ſemper eſt mortuus. Et Gentes quidem cùm crediderint, per gratiam viuificantur. Qui verò lapſus fuerit, per pœnitentiam reuiuiſcit.

v. 25.
Fauendum remittendis pœnitentibus peccatis.

Erat autem filius eius ſenior in agro, &c. Congruus locus, vt remittendis poſt pœnitentiam

D

debeamus fauere peccatis: nedum veniæ alterius inuidemus, ipſi eam non mereamur à Domino. Quis enim tu es qui Domino contradicas, ne cui velit culpam relaxet; cùm tu cui volueris ignoſcas? Vult rogari; vult obſecrari. Si omnium iuſtitia, vbi Dei gratia?

Rom. 3. v. 23.

Quis tu es, qui inuideas Deo? Et ideo notatur hic frater vſque adeò, vt de villâ venire dicatur, hoc eſt, terrenis operibus occupatus, ignorans quæ ſunt Spiritus Dei; vt denique nunquam pro ſe vel hœdum queratur occiſum.

Luc. 15. v. 18.

Non enim pro inuidiâ, ſed pro veniâ mundi Agnus eſt immolatus. Inuidus hœdum quærit: innocens Agnum pro ſe

E

Num. 18. v. 3
Inuidus ſenior frater, ſymphoniam audire non poteſt.

deſiderat immolari. Ideo & ſenior dicitur, eo quòd cito aliquis per inuidiam conſeneſcat. Ideo & foris ſtat; eo quòd maleuolentia eum animi liuentis excludat. Ideo chorum & ſymphoniam audire non poteſt, hoc eſt, non plebis concordiam concinentis, quæ de peccatore ſeruato dulcem reſultet lætitiæ ſuauitatem; ſed theatralis illa incentiua laſciuiæ, vel auleorum concentus ſonorum. Conſtitue mihi aliquem ex iis qui ſibi iuſti videntur; qui trabem in oculo ſuo non vident, & alieni feſtucam vitij ferre non poſſunt. Quomodò indignatur, quan-

A ctò alicui peccatum fatenti, & diu indulgentiam deplotanti venia relaxatur? Quomodò aures eius ſymphoniam populi ſpiritalem ferre non poſſunt? Hæc eſt enim ſymphonia, quando concinit in Eccleſiâ diuerſarum ætatum atque virtutum, velut variarum chordarum indiſcreta concordia. Pſalmus reſpondetur; Amen dicitur. Hæc eſt enim ſymphonia quam ſciuit

1 Cor. 15. v. 15 & Paulus: & ideo ait, *Pſallam ſpiritu; pſallam & mente.* Hæc de parabolâ præſenti putauimus eſſe tractanda.

Allegorica expoſitio. Gen. 27. v. 41. Nec inuidemus, ſi quis duos fratres iſtos velit referre ad populos duos: vt ſit adoleſcentior populus ex Gentibus tanquam Iſraël, cui frater maior beneficium paternæ benedictionis

B Luc. 19 v. 7. inuidit. Quod faciebant Iudæi cùm quærerentur quia Chriſtus cum Gentibus epularetur: & ideo hœdum mali odoris ſacrificium requiſierunt. Iudæus hœdum requirit, Chri-

Luc. 23. v. 18 ſtianus agnum: & ideo illis Barrabas ſoluitur; nobis Agnus immolatur. Vnde apud illos fœtor eſt criminum, apud nos remiſſio peccatorum; dulcis in ſpe, ſuauis in fructu. Qui hœdum quærunt, expectant Antichriſtum. Chriſtus enim boni odoris eſt victima. Quæ tres etiam in hœdo videntur: vel quia Iudæi ritum veteris ſacrificij perdiderunt, vel quia nullus

C ſanguis his profuit; ſicut Chriſti ſanguis Eccleſiæ. Non enim redimere eos ſanguis potuit

Luc. 18. v. 12 Prophetarum. Impudens autem, & ſimilis illius publicani iuſtificantis ſe arroganti prece, qui putabat quòd nunquam præterietit mandatum Dei, quia legem ſeruabat in litterâ. Impius, qui accuſabat fratrem quòd cum meretricibus paternam ſubſtantiam prodegiſſet, cùm debuerit aduertere, quia ſibi dictum eſt:

Matth. 21. v. 31. *Meretrices, & publicani præcedunt vos in regno cælorum.* Stat autem foris; nec excluditur, ſed non ingreditur, ignorans voluntatem Dei de vocatione Gentium; ſeruus iam factus ex fi-

Ioan. 15. v. 15. D lio: *Seruus enim neſcit quid Dominus agat.* Vbi cognouit, inuidet, & torquetur Eccleſiæ bonis; & foris ſtat. Foris enim Iſraël audit chorum & ſymphoniam, & iraſcitur: quia hîc concinit plebis gratia, & conſonat populi iubilatio. Sed bonus pater etiam hunc ſaluare cupiebat, ideo ſequitur.

v. 31. Hoc idem argumentũ multis proſequitur Hieronym. Epiſt. 146. quæ eſt ad Damaſum, aſſectatus ipſe Ambroſium. *Tu mecum ſemper fuiſti.* Vel quaſi Iudæus in lege, vel quaſi iuſtus in communione: & es, ſi deſinas inuidere. *Et omnia mea tua ſunt.* Vel Iudæus ſacramenta poſſidens veteris teſtamenti, vel baptizatus etiam noui.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI,

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom.

E Hom 4 in Lucam. Non videtur Chryſ. Ioan. 14. v. 6 Scripturarũ vtile ſtudiũ OMnium quidem de Scripturis quæſtionum abſolutio, illi ſoli ita, vt eſt, nota eſt, qui dixit: *Ego ſum veritas.* Nos autem oportet piâ voluntate, & in ſenſu ſpiritali ad inquiſitionem diuinarum Scripturarum accedere: ſcientes quòd ſi aliquid verè inueneritimus, & in hoc ipſo inquirendi ſtudio repleuerimus bonum deſiderium mentis attentæ Deo, intra fines beatitudinis eius erimus, de quâ

Pſal. 126. v. 5. dicitur: *Beatus qui impleuit deſiderium ſuum.* Qualis autem ſit huius concupiſcentiæ ſpecies, adiectio beatitudinis facilè declarat, audire volentibus, id eſt, prudenter audientibus.

A Quòd ſi non potuerimus ad plenam veritatis ipſius intelligentiam peruenire, nec ſic tamen longè erimus ab illâ beatitudine, quam capiunt, qui implent deſiderium ſuum. Neque enim ſi non ceperimus id munus, cuius præſtandi poteſtas in alterius manu poſita eſt, reprehenſionem ſuſtinebimus: ſed ſi in iis quæ agere præcipimur, pareamus, præmium laudis iuſtè adipiſcimur. Quomodò ergo omnimodis demonſtratum eſt, non ſolùm nullius periculi, ſed & plurimæ vtilitatis eſſe ſcrutari diuinas Scripturas: quæramus illam Euangelij

B parabolam, quæ eſt de patre & duobus filiis. Luc. 15. v. 11. Nam huius rei causâ & de oue, & de muliere comparationes nobis contexto ordine ſuprà recitatæ ſunt.

Quæritur ergo, quis iſte ſit ſenior frater, qui ex dimidio datam ſibi paternæ ſubſtantiæ portionem cuſtodiuit, & inſeparabilem à patre ſuo vitam agere dilexit? Quis verò iunior, qui acceptâ ſimiliter ex dimidio patris ſubſtantiâ, peregrè profectus ſit in longinquam regionem, & profligatis illic omnibus patris ſuæ facultatibus ad inopiam redactus, porcos alienos paſcere coactus ſit? Sed & qualitatem pœnitentiæ eius non omittamus, & ædificati patris promptam remiſſionem, modeſtámque pietatem, qui reuertenti filio & diſceſ- forte, admirati,

C ſionis præteritæ leuitatem, & diſſipatæ ſubſtantiæ flagitia non exprobrat; ſed venientem clementer ſuſcepit, & occurrens ſalutat, & gratulans oſculatur, & incumbens requieſcit ſuper eum, & vitulum illi ſaginatum pro lætitiâ recepti filij epulandum immolat. In quo compunctus ſenior, dicit patri hæc, quæ per partes digeſta exquiſitione ſenſibus veſtris plenius intimaui. Neceſſarium enim eſt ante omnia percunctari cauſam, pro quâ, & quid volens de propoſitis Saluator oſtendere, huiuſmodi parabolas ad Iudæos ap-

D tauerit. Si enim nobis cauſa talium comparationum patuerit, tunc & ea quæ de ipſis ſentimus, an rationabiliter congruant veritati, facilè dignoſcetur.

Sunt itaque qui dicunt de duobus filiis iſtis, ſeniorem Angelos eſſe, & Archangelos, vel omnem cœli militiam: iuniorem verò, hominem ponunt, qui in longinquam peregrinationem abierat, quando in terram de cœlis & paradiſo cecidit. Et aptant quaſi conſequentia, reſpicientes ad * cauſam vel ſtatum Adam. Angeli, frater ſenior; homines, adoleſcentior: expoſitio auctori non probata. * forte, caſum. Sed hic ſenſus pius quidem videtur, neſcio tamen ſi verus ſit. Dicit aliquis, Quare? quia iunior filius priùs ad pœnitentiam venit ſuâ ſponte, recordatus præteritæ abundantiæ &

E patris, ſicut habet ſeries lectionis: Dominus autem veniens, ad pœnitentiam vocauit humanum genus, cùm ſuâ ſponte regredi vnde ceciderat, non cogitaret. Deinde ſenior filius, ſi chorus eſt Angelorum cœleſtium, ſicut prædictum eſt, quomodò ex reditu & ſalute fratris ſui in vituli immolatione triſtatur, cùm in eodem Euangelio ſuo dicat Dominus, lætitiam eſſe in cœlo apud Angelos ſuper vno peccatore pœnitentiam agente? Supra v. 10. Diſcutientes ergo huius parabolæ rationem, non alium intellectum vituperamus, ſed magis cum ſenſu illo id quod nos ſentimus, veſtro dijudicandum arbitrio conferimus. Iam enim cauſam exponimus, quam & Domini ſermo ſubiungit de ſuperior-

cauſâ, has parabolas introducens, ſicut præfati ſumus, ſingularum in bis parabolis peſonarum memotiam ſacientes.

Huius & ſuperiorum parabolarum ſcopus, vt compeſcatur Iudæorum murmur de peccatorum ſuſceptione.

Murmurabant Iudæi, & vrebantur inuidiâ, quòd Domino Ieſu peccatores ſuſcipi ſimul, & iam conuiuari, & publicanos liberter doctrinæ Saluatoris intendere viderent. Ad hanc ergo horum inſolentiam Iudæorum aſpiciens Dominus, reprehendebat eos. Incipit primam de paſtore illo parabolam, vbi nonaginta & nouem ouibus derelictis, ad vnam quæ aberrauerat requirendam abiit: & ſubnectit huic aliam parabolam de drachmâ decimâ, quam perditam intra domum ſuam accenſâ lucernâ mulier inuenit. Deinde hæc de filiis duobus parabola ſubſequitur ſecundum diſpenſationem, & prouidentiæ diuinæ ordinem, harum comparationum textum faciens. Num quia ipſe princeps & auctor ſalutis noſtræ eſt, ſeductum hominem, & dolo diaboli perditum ſaluare cupiens, & ex perfecto reſtituere, hoc eſt, numero centeſimo reddere, in quo perfectionis plenitudo numeratur, hinc initium comparationis facit. Subiungit autem & mulieris perſonam, arguens Iudæos: docens autem Eccleſiam, vt intelligant has figuras parabolarum, in operibus Domini Saluatoris impleri; vt à præcepto dilapſum hominem quaſi erraticam ouem diligens paſtor inquirat. Quem hominem & drachmam nominat propter monetam, & regis ſimilitudinem: figuraliter in drachmâ, quod pecuniæ genus eſt, hominem ſignificans, quod illi tanquam nummo imago, & inſcriptio Regis cœleſtis inſculpta ſit. Quærit ergo drachmam accenſâ lucernâ mulier, & mundatâ domo, inuenit: hoc eſt, homo illuminatus verbo, & miſericordiâ Dei, gloriam naturæ ſuæ, in quâ ad imaginem creatoris ſui factus eſt, quam obſcuratam peccatis domo cordis in tenebris erroris amiſerat, emundatis ſenſibus reperit. Et gaudio gaudet, quòd omnem immunditiam interioris aulæ ſtudiis diſciplinæ ſpiritalis abſterſerit, & contractas animæ de rebus & curis ſæcularibus ſordes, orationibus & increpationibus expurgatas diſcuſſerit.

Secundum prædicta conſequenter annectit parabolam de duobus filiis: comparationem, vt mihi videtur, faciens non de Iudæis tranſgreſſoribus, neque de Gentibus perditis, ſed populi eius qui per pœnitentiam ſaluti redditur. Quem iuniorem filium nominat, hoc eſt, iis iuniorem, qui ab æuo ſuperiori vſque ad Saluatoris humanum aduentum ſecundum iuſtitiam legis viuentes, iuſti videbantur. Ergo quod ait, iuniorem & ſeniorem, non in ordinem temporis, ſed in voluntatum qualitatem proponens ei, qui non voluntariè, ſed alieno dolo circumuentus erraret ſicut ouis: hoc eſt, irrationabili animæ imprudentem hominem comparans, ſolicitudinem paſtoris adhibet, vt quærat perditam, & reporter inuentam. Ei verò qui arbitrij libertate vtitur, vt recognoſcat vnde ceciderat, pœnitentię & reuerſionis vtilitatem accommodat. Vnde hęc inter parabolas ſupradictas ratio diſcretionis eſt ſecundum perſonas, vel mentes peccantium, vt pater filium non requirat peregrinantem, ſed recipiat pœnitentem: paſtor verò ouem errantem, & non ſapientem requirat, & reuertentem humeris ſuis ferat. Videamus nunc, ſi non conſonent quę ſignificata ſunt ad hanc expoſitionem.

Ouis errans, figura eorum qui aliorum deceptione peccant: Filius iunior, eius qui arbitrii libertate vtitur.

Dicit Scriptura diuidere patrem ex æquo filiis duobus ſubſtantiam ſuam. Et quam ſubſtantiam hic Euangelicus pater diuidit filiis ſpiritualibus, niſi ſapientiam & intellectum boni & mali, quæ veræ & perpetuæ ſunt opes animę benè vtenti? Dat autem his pater diuitias ſuas ex æquo. Non enim quiſquam aut iuſtus, aut peccator naſcitur; ſed quæ ex Deo eſt in primâ natiuitate hominibus ſubſtantia rationabili, æqualiter [eſt in] cunctis naſcentibus. De ſubſequenti autem conuerſatione vnuſquiſque plus aut minus huius ſubſtantiæ poſſidere inuenitur, dum in ſemetipſis per ſimilitudinem voluntatum negligentes deſerunt, diligentes naturalia cuſtodiunt bona. Alius enim memor & intelligens Domini creatoris, ea quæ à Deo Patre ſumpſerit, ita vt ſunt, patris eſſe credens, quaſi paterna cuſtodit: alius autem ſua & ex ſe ſibi eſſe exiſtimans, ſicut propriæ poſſeſſionis licentiâ diſſipandis abutitur, & citò profligatâ facultate priuatur. Deſcribitur autem in iſtis, & euidenter oſtenditur libertas arbitrij, quam animæ rationali ſpecialiter inſeruit Deus. Vide enim, pater iſte quomodò nec illum diſcedere volentem retineat, ne liberi arbitrij auferat poteſtatem: neque alium manere cupientem cogat abſcedere, ne fortè ſequentium malorum, quæ poſtea his ſuo vitio accedent, ipſe potiùs auctor eſſe videatur, ſi illis libertatem propriæ voluntatis abſciderit: itaque & petenti dat, quia ex nobis, non ex Deo inopiæ & offenſionis noſtræ cauſa proficiſcitur.

Similem phraſim Chryſoſt. exponit catholicè S. Auguſtinus libr. contra Iulianum, & quâ videtur non agnoſcere in paruulis originis peccatum. Fortè, *per diſſimilitudinem*.

Liberum arbitrium aſſeritur.

Accipiens autem partem ſuam iunior, peregrè (inquit) *abiit longè*. Quòd autem longè, non locorum intercapedinem, ſed declinationem mentis expreſſit. Qui enim obliuionem Dei ceperit, hic verè peregrinari à Deo dicitur: ſicut è contrà, conuerſatio ſæcularis non ſolùm peregrinum, ſed alienum à Deo hominem facit. Et vt breuiter dicam, ſicut peregrinantes à ſæculo præſentamur ad Dominum, ſic & permanentes in rebus terrenis, à cœleſtibus exulamus. Denique & Cain *exiit à facie Domini*, & longè efficitur: non quia & locus aliquis foris eſſet in conſpectu Dei, ſed quia ſuâ mente diuiſus exiiſſet à Domini conſpectu, per homicidium ſeparatus à Deo. Hac peregrinatione per magnam ignorantiam peregrinatos nos ſciens beatiſſimus Paulus, dicit: *Vos qui aliquando longè fuiſtis, nunc facti eſtis prope*. In huiuſmodi ergo peregrinationem iunior filius ille abſumptâ & deuoratâ prædictâ portionis ſuæ de paternâ hæreditate ſubſtantiâ, vtique ſpiritalibus deſtitutus opibus, vel prudentiâ & intellectu, porcos paſcere dicitur, hoc eſt, ſordidas & immundas in animâ ſuâ cogitationes nutrire, & edere eſcas irrationabiles prauæ conuerſationis: dulces quidem egenti bonorum, quia ſuaue peruerſis videtur omne opus carneæ voluptatis, quod ſeductio deſiderii, & corruptio vitæ eſt, quæ virtutem & fortitudinem animę non modo nullam pręſtat, ſed totam penitus eneruat & premit: huiuſmodi cibos quaſi porcinos, & malè dulces: quòd ſunt carnalium delectationum illecebrę, ſiliquarum nomine Scriptura deſignat,

v.

Profectus in regionem longinquam. 2 Cor. 5. v. 8.

Gen. 4. v. 16.

Eph. 2. v. 13.

Porcos paſcere.

Siliquæ porcorum.

Itaque ille digreſſus à patre in longinquam peregrinationem profectus, patitur in terrâ alienâ conſumptis facultatibus, quæ ſupradicta ſunt, omnia digna peruerſis: & poſtea malorum ſuorum neceſſitate conſtrictus, hoc eſt, fame & egeſtate, pœnitet erroris ſui, & ſentit quid ſibi ipſe nocuerit, qui vitio voluntatis ſuæ ſe de patre ad alienos, de domo ad exilium, de opibus ad inopiam, de abundantiâ ad famem tranſtulit.

v. 18.

Hæc in loco ſeruitutis & miſeriæ reminiſcens, incipit cogitare de reditu, & ſecum ipſe reputans, dicit: *Dicam patri meo, Peccaui in cœlum, & in conſpectu tuo, ſuſcipe me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Oſtendit Scriptura hunc patrem non hominem intelligi debere, ſed Deum: quando non ſolùm cœlum nominat in confeſſione peccatorum pœnitens ſupplex; ſed adiecit, *in conſpectu tuo:* Deus enim eſt inſpector omnium ſolus, à quo nec in corde meditata peccata abſcondi poſſunt. *Scrutans*, inquit, *corda, & renes Deus.* Verùm nobis in hoc loco cœlum intelligatur & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ad quem Gentiles qui in tenebris infidelitatis blaſphemauerant iam conuerſi ad fidem, & confitentes veritatem Dei; in pœnitentiâ erroris ſui iuſtè dicunt, *Peccaui in cœlum, & in te,* Qui enim in cœlum peccat, quod etſi ſupernum, tamen viſibile elementum eſt: ipſe eſt qui peccat in hominem, quem ſuſcepit Filius Dei pro ſalute noſtrâ: proinde & in Patrem Deum omnia ſpeculantem peccat. His igitur cogitatis reſipiſcentem, & per confeſſionis humilitatem à regione longinquâ remeantem filium ad ſe, videns pater, lætatur, occurrit, amplectitur, & oſculatur. Apertè hîc charitas in homines diuina deſcribitur. Quid enim eſt aliud quòd occurrit, niſi quia nos peccatis impedientibus, noſtrâ virtute peruenire ad Deum noſtrum non poteramus? Ipſe autem potens ad inualidos peruenire, deſcendit, ſicut in Zacchæo operibus ipſis ſignificanter exprimitur. Qui cùm deſideraſſet videre Dominum, & ob hoc in arborem aſcendiſſet, præueniente Domino conſpicitur, & vocatur: & illico in domo eius ad conuiuandum ipſe declinaturum ſe eſſe promittit. Vides quia credituri fidem præuidens Chriſtus latentem in arbore, quaſi peccatorum tenebris obumbratum ſollicitat: vt ouem perditam requirit aſpectu, & venire cunctantem vocat, & venientem tamquam humeris ſuſcipit: & non audentis inuitare Dominum, deſiderantis tamen ſaluriferam benedictionem peccatoris domum ingreditur, conuiuióque participat, oſtendens viſibili gratiâ inuiſibilem ſanctificationem: quia Dei ſapientia familiariter cor credentis ingreditur, credentique participat ſacramenta.

Peccaui in cœlum, & coram te.

Pſal. 7. v. 10

Aſſumptus homo, id eſt, concretum humanitatis, non perſona.

Diuina pietas charitas in patre ſuſcipiente filium prodigum, eumque occupante.

Luc. 19. v. 1.

Ergo occurrens pater filio reuertenti, ſuperfunditur collo eius, & in eum lacrymans requieſcit. Oſculatur autem os eius, per quod emiſſa de corde confeſſio pœnitentis exierat, quam pater lætus excepit. Deinde mox iubet ei ſtolam illam primam proferri, vel priſtinam gloriam, quam ex ſeductione diaboli nudatus amiſerat: reddi ſimul & annulum, ſiue ſignaculum ſalutaris ſymboli, ſeu magis diſpenſationis inſigne, & nuptiarum pignus illarum, quibus Chriſtus Eccleſiam ſponſat, cùm omnis anima reſipiſcens per annulum fidei iungitur Chriſto.

Stola prima profertur.

A Mandat & calceamenta pedibus apponi, aut propter communienda veſtigia, ad corrigendam viam, vt per lubricum mundi iſtius iter fixum incedat, aut excluſo in Euangelicis calceamentis carneæ contagionis luto, mundos pedes immaculatâ conuerſatione conſeruet & dirigat, aut propter mortificationem membrorum. Vitæ enim noſtræ curſus in Scripturis pes appellatur, & mortificationis ſpecies in calceamentis ponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conficiuntur.

Calceamenta appoſita pedibus.

Addidit & vitulum ſaginatum iugulandum in conuiuij exhibitione: ſine dubio Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, quem dedit Pater in victimam pro ſalute noſtrâ. Quem vitulum nominat, propter hoſtiam corporis immaculati. Saginatum autem verè dixit, quia pinguis & opimus in tantum eſt, vt pro totius mundi ſalute ſufficiens ſit ad odorem ſuauitatis, & odorem immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare. Propter quod etiam myſticâ ratione dictum eſt, Patrem dare aliis immolandum hunc vitulum, ipſum verò gaudere & epulari in victimâ vituli Dei. *Sic* enim, inquit, *dilexit hunc mundum, vt Filium ſuum vnicum pro ſalute eius daret.* Non ergo ipſe immolauit, ſed aliis immolandum tradidit. Permittente enim Patre conſentiens Filius, ab hominibus crucifixus eſt. Ipſe autem Pater, qui fide noſtrâ paſcitur, & Filij pro nobis ſui immolatione lætatur, gaudet in reditu filij, & conuiuatur eo vitulo: quia miſericordiæ ſuæ fructum immolatione Filij ſui, gaudens Creator acquiſitione populi credentis, epulatur.

Vitulus ſaginatus occiſus.

Ioan. 3. v. 16.

Videns ergo hanc lætitiam patris ſenior filius, contriſtatur. Huius perſona illis operariis comparanda adſcribitur, qui ſimiliter in Euangelio poſt operationem vineæ ad Dominum murmurauerunt, quòd illis totâ die in operibus labore confectis, illum qui ad duodecimam horam venerat, pretio mercedis, æquaſſet. Ad quos dicit ipſe conductor omnium: *Si ego bonus ſum, quid tu malus es?* Qui autem hi ſunt ad duodecimam horam venientes? Qui ex Gentibus ſaluantur. Ioannes apertè clamat: *Filij, nouiſſima hora eſt.* Nihil autem differt, vtrum duodecima an nouiſſima hora dicatur. Qui ſunt ergo hi qui murmurant, qui laborem & æſtum totâ die portauerunt, niſi qui iuſtitiam legis egerunt, & ſeruitutis antiquæ penſum reddiderunt? Vide autem quàm apta ſunt verba quæ à patre dicuntur, vt abſiis qui in lege vixerunt, dicta videantur. Quid enim eſt quod dicit, *de agro veniens*, niſi ſignificans de legis operibus venientem, & in his gloriantem, & quaſi diuturnos labores imputantem? Vnde ait: *Mandatum tuum nunquam præterini, & non dediſti nec hædum pro me, vt epularer:* hoc eſt, nec peccatorem pro noſtrâ requie tradidiſti.

Filius ſenior inuidiâ triſtis; Iudæi inuidentes Gentibus conuerſis.

Matth. 20. v. 15.

1 Ioa. 2. v. 18.

v. 19.

Qui enim, inquit, fecerit quæ legis ſunt, viuet in eis: qui autem non fecerit, punietur ex ipſis. Pro iſto autem qui fornicatus eſt, & ſaginatum, inquit, illum vitulum dediſti, vel Filium tuum dilectum, ſicut ſupra diximus. Sed quid ei reſpondet pater?

Leuit. 18. v. 5. Rom. 10. v. 5.

Tu ſemper mecum es, oportet autem & pro iſto gratulari, qui perierat, & inuentus eſt: mortuus fuerat, & reuixit. Oſtendens & in hoc verbo manifeſtè hominem, qui peccando vitâ exciderit, & obnoxius morti factus fuerit, ex

v. 31.

reuerſione ſaluari, per pœnitentiam in ado-
ptionem filij redite. Bonom autem hominem,
qui permanſerit in bono, hæreditatem pater-
nam iugiter poſſidere. Iraque ſi peecaueris, ô
homo, feſtina reconciliari Domino, vt ex mer-
cede ſudoris reeipias quod Dei gratiâ donatum
tibi perdidiſti. Fiet autem magis, permanen-
tes vos in fide cohæredes eſſe Domino Ieſu
Chriſto, quia ipſi eſt gloria & virtus in Patre &
Spiritu ſancto, per immortalia ſæcula ſæculo-
rum: Amen.

S. IOAN. CHRYSOTOMI,

Luc 15. v. 11. *In Parabolam de Filio Prodigo.*

FRONTONE DUCÆO.
Interprete.

SEmper quidem fratres, diuinam benignita-
tem prædicare debemus: quippe qui eius
Act. 17. v. 23 beneficio & viuamos, & moueamur, & ſimus:
præſertim verò hoe tempore id à nobis fieri par
eſt, eùm ob communem vtilitatem, tum ob be-
neficium eorum ſyderum, quæ ex piſeinâ exori-
tura ſunt. Nam & hæc per ipſam effulgebunt,
& nos per ipſam liberati & ſaluati ſumus, ac
ſaluamur: quæ quidem nobis hæreditatis loco
data eſt à creatore, & parente noſtro Deo. Age
ergo, dicamus de eâ quæ Chriſtus Dominus
dixit, benignus Filius benigni Patris, qui ſolus
idoneus enarrator eſt Paternæ naturæ; expli-
cemus totam prodigi parabolam, vt ex eâ diſca-
mus, quomodo ad eum accedendum ſit, qui eſt
inacceſſibilis; & delictorum venia petenda.

Luc. 15. v. 11. *Homo quidam habuit duos filios.* Parabolæ in
Edifferitur breui quaſi paraphraſi parabola prodigi. modum, non quaſi dogmata proponens diſſe-
rit Dominus: Propterea de Patre ſuo, tanquam
de homine quodam verba facit, & de ſeruis ve-
lut de filus loquitur, vt Dei in homines pater-
num amorem ſignifieet: *Homo quidam*, inquit,
2 Cor 1. v. 3. *habuit duos filios.* Quis hic homo eſt? *Pater mi-
ſericordiarum, & Deus totius conſolationis.*
Quóſnam porrò habuit duos filios? Iuſtos ſci-
licet, & peecatores: eos, qui diuina eius man-
data ſeruant, & qui Dominica tranſgrediuntur
v. 12. præcepta. *Et dixit adoleſcentior ex illis patri:*
Quis hic eſt adoleſcentior filius? qui mente fuit
inſtabili præditus, & iuuentutis turbinibus agi-
tatus. Patrem agnouit naturâ eum, qui ſe con-
diderat, licet honore non proſequuta ſit volun-
tas libera creatorem ſuum. *Pater, da mihi por-
tionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* Rectè petiit
à Deo, quæ Dei ſunt, ſed malè quæ petiit,
perdidit. *Et diuiſit illis ſubſtantiam pater.* De-
dit illis vt domum propriam mundum vniuer-
ſum; dedit ipſis, vt creator, creaturam omnem:
ipſis corpora & animas ratione præditas largitus
eſt, vt ratione quaſi manu ducti nihil agerent
Lex hominum pædagogus. contra rationem. Propoſuit ipſis legem ſuam:
& naturalem & ſcriptam, quaſi diuinum pæda-
gogum: vt ab eâ inſtituti legiſlatoris volunta-
v. 13. tem adimplerent. *Et non poſt multos dies con-
gregatis omnibus adoleſcentior filius*; vt ado-
leſcentiorem decebat fecit; *profectus eſt peregrè
in regionem longinquam*: Diſceſſit à Deo, &
diſceſſit ab eo Deus. Noo enim vim facit illi,
qui nolit ipſi ſeruire. Sunt enim arbitrij, non
neceſſitatis, virtutes omnes. *Ibi diſſipauit ſub-
ſtantiam ſuam viuendo luxurioſè.* Ibi animæ
diuitias omnes perdidit; ibi delectans & deli-
A ciis perfruens, naufragium fecit: ibi ludens &
deluſus pauper eſt factus: ibi corruptrices ani-
mæ voluptates mercatus, & riſum emens, pa-
rentes lacrymarum accepit; ac virtutes quidem
quas habuit, abiecit, ſcelera autem quæ non
habuit, aſſumpſit. *Cùm verò omnia conſum-* v. 14.
pſiſſet; Non enim ſolent durare turpiter viuen-
tibus diuinæ gratiæ: *facta eſt fames valida in
regione illâ.* Vbi enim temperantiæ fruges non
excoluntur, ibi fames valida: vbi continentiæ
vitis plantata non eſt, ibi fames valida: vbi vir-
ginitatis racemus in torculari non premitur,
ibi fames valida: vbi fertilitas malorum, ibi
omnino ſterilitas bonorum: vbi & abondantia
B malarum actionum, ibi omnino raritas virtu-
tum: nam vbi humanitatis oleum non ſcaturit,
ibi fames valida. *Tunc ergo & ipſe cœpit egere.*
Nihil enim ei reliquum fuerat, niſi ea quæ in-
temperantiæ propria ſunt, mala, poſtquam
omnia turpitudinis facinora commiſerat. *Et
profectus adhæſit vni ciuium regionis illius.* Ci- v. 15.
ues autem regionis illius ſunt dæmones, in quâ
profugus degebat. *Et miſit eum in villam ſuam*
ciuis ille, *vt paſceret porcos.* Sic enim honore
afficiunt dæmones eos, qui ſe honore proſe-
quuntur; ſic amant eos, à quibus amantur:
talia dona largiuntur illis qui ſibi obediunt:
Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, v. 16.
quas porci manducabant. Quid autem hoc eſt
C de ſiliquis? Nam ſiliquarum guſtus dulcis eſt, Similia Aſterius apud Photium.
ſed tamen & aſper ſimul, & difficilis. Eiuſmo-
di eſt & peccati natura, paululum quidem ex-
hilarat, ſed torquet plurimùm. Delectat ad
tempus, & in æternum caſtigat. *In ſe autem re-* v. 17.
uerſus, & apud ſe priorem felicitatem cogi-
tans, ac poſteriorem hanc miſeriam, ſibique
in memoriam reuocans, qualis eſſet dum ver-
ſaretur cum Deo & patre; qualis autem nunc
ſit, dum dæmonibus ſubiectus eſt: *In ſe ergo
reuerſus, dixit, Quanti mercenarij in domo pa-
tris mei abundant panibus; ego autem hîc fame
pereo?* quàm multi nunc catechumeni ſacris li-
teris perfruuntur: ego autem fame diuinorum
oraculorum teneor? O quantis meipſum bonis
D priuaui! ô quantis me ipſum malis implicui!
Cur enim à beato illo conuictu ſeceſſi? cur me
in hanc mortiferam vitam ingeſſi? didici ex iis
quæ paſſus ſum, Deum non derelinquere: di-
dici eum ſemper tenere, qui ſe retinentes ſem-
per conſeruat: didici impuris dæmonibus non
credere, qui omnem impuritatem & deprauа-
tionem docent. Quid ergo ait? *Surgam, & ibo* v. 18.
ad patrem meum. Reuertar benè, vnde diſceſſi
malè. Redibo ad patrem meum conditorem,
dominum, & curatorem, & prouiſorem: &
perueniam ad eum qui ſolet expectare & præ-
uenire eos qui ſe ad ipſum conuertunt. *Surgam,
& ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater,*
E *peccaui in cœlum & coram te; Iam non ſum* v. 19.
*dignus vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de
mercenariis tuis.* Sufficiunt mihi ad ſalutem
hæc verba. Sufficit mihi ad obſecrationem pa-
tris mei nomen: etenim facere non poteſt pater
meus à me appellatus, quin ſe patrem operi-
bus prodat: non poteſt non commouere viſce-
ra ſua qui miſericors eſt: non poteſt, cùm au-
dierit, *Peccaui*, non veniam dare delictis meis:
non poteſt, cùm vocem meam exaudierit, iu-
ſtæ iræ ſuæ non obliuiſci. Scio quantum apud
eum valeat pœnitentia: ſcio quantum poſſint

apud eum lacrymæ: ſcio quo pacto quiſque peccator ad ipſum conuerſus, & flens amarè, vt Petrus, peccatorum obtineat remiſſionem. Noui Dei mei bonitatem: noui patris mei benignitatem. Miſerebitur mei pœnitentis, quem non pnniuit peccantem.

v. 10.

Et cùm ſurrexiſſet, venit ad patrem ſuum. Præclaro conſilio, præclaram adiunxit actionem. Nos enim oportet non modò de rebus profuturis deliberationem inſtituere, ſed & affectûs probos actioonibus indicare. *Cùm autem ille adhuc longè diſtaret* loco, animo autem prope eſſet, & manibus continuò pectus ſuum rumperet ac percuteret, vtpote quod prauarum cogitationum eſt officina, & vultum terræ affigeret, atque ab oculis ſuis lacrymarum poſceret ſtillas comites ad intercedendum, & excuſationem meditaretur: prius exclamauit voce magnâ, cum lacrymis dicens; *Pater, peccaui in cœlum & coram te.* Peccaui, ſat ſcio Chriſte Domine, & Deus; peccata mea tu ſolus noſti, peccaui, miſerere, vt Deus, & Dominus. *Non ſum dignus, vt in cœlum intuear,* & te deprecer optimum dominum meum, vtpote qui maximis & grauiſſimis peccatis ſcateam.

Humilis confeſſio prodigi.

Numerari non poſſunt peccata mea. Miſerere cùm bonus ſis ſemper Deus, quoniam *dignus non ſum vocari filius tuus, fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Sic ex intimo pectore deprecantem vidit, qui delinquentes videt, & in peccatorum ſceleribus conniuet, eorùmque pœnitentiam expectat: *vidit eum pater eius, & miſeratione ductus eſt:* Pater quippe erat bonitate, licet Deus eſſet naturâ. *Et accurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum.*

Patris in prodigum effuſa benignitas.

Non expectauit, vt, qui offenderat, prope accederet, ſed ipſe illi properè occurrit: neque eius collum deteſtatus eſt, vt ſordibus incontinentiæ compunctum, atque fœdatum; ſed impollutis manibus ſuis eum complexus, deoſculatus eſt, quem olim deſiderauerat, ita vt exſatiari non poſſet. O ineffabilem ſimul & tremendam miſericordiam! O incredibilem humanitatem! ô ſtupendas inducias! ô mirabilem reconciliationem! inflexit continuò Deum, vel vno momento ad id, vt cùm lacrymis cederet, tum tantam delictorum multitudinem prætetiret. Num miratus es cùm videres Deum peccatori blandiri? O ingentem amorem viſcerum paternorum! Peccator in terris lacrymas fudit, & qui ſolus eſt peccati expers, de cœlis ſeipſum ad humanitatem inclinauit. Quis vnquam vidit peccatorem, cui adularetur Deus? Quis vnquam vidit iudicem officioſè colentem reum? quis vnquam vllum vidit adulari damnato? Veruntamen obteſtatur Deus, vt olim Iſraëlem.

Mich. 6 v. 3.

Popule meus, inquit, *quam iniuriam tibi intuli, aut quid moleſtus fui tibi?* Nunc etiam eadem fiunt, & facta ſunt: quandoquidem ita vult placatu facilis Deus, ita ſolet à ſeipſo vinci pater miſericordiarum, & Deus totius conſolationis.

Neque verò his contentus fuit prodigus ille filius, ſed in iis bonis quæ ad pœnitentiam pertinent, prodigus fuit. Non enim ſufficere ſibi tantam humanitatem in tantâ multitudine peccatorum arbitratus eſt, ad perfectam ſalutem obtinendam: ſed, quæ patri dicere meditatus erat antea, ea & præſens conueniente habitu compoſitus dixit:

Prodigi coram patre confeſſio.

v. 21.

Pater, ſiquidem omnino licet patrem te appellare, niſi fortè & in hoc præter alia mea delicta pecco, dum te patrem voco; niſi nomen illud contumeliâ afficio, quod extra omnem contumeliæ aleam poſitum eſt; niſi labia mea conſcientia concludit; niſi conditio morum linguam meam deuincit; niſi orationem impedit anteacta vita: ſuſcipe pater ſancte pollutam deprecationem ab ore polluto: *Pater,* ſecundùm gratiam, & conditor ſecundùm naturam, *peccaui in cœlum, & coram te; & non ſum dignus vocari filius tuus:* Peccaui, confiteor peccata mea, non occulto quæ cernis, non nego quæ ſcis: vt reus abiectus iaceo, vt iniquus condemnor, vt iudex miſerere mei. *Peccaui in cœlum, & coram te:* vereor oculos meos ad cœlum conuertere. Etenim firmamenti ſpeciem vt accuſatoris vocem reformido, vereor in luce deitatis figere obtutum, cùm mentis oculos habeam ſordidatos. *Peccaui in cœlum, & coram te; nec iam ſum dignus vocari filius tuus.* Ecce meipſum prodo, meipſum condemno, ſententiam in meipſum pronuntio. Non eſt opus mihi iudice ad pronuntiandam ſententiam, non opus eſt accuſatoribus ad conuincendum reum, non opus eſt teſtibus ad tabulas confirmandas; intus habeo præſidentem conſcientiam, iudicem implacabilem in animâ gero ac forum formidabile; in conſcientiâ teſtes circunfero, in oculis meis accuſatores produco, theatra me accuſant, in me Circi clamant, in me ſpectacula eorum, qui cum beſtiis pugnant, vociferantur: Prodigalitas me traducit: me actiones meæ infamiâ obruunt; me præſens nuditas manifeſtat; ipſi ignominiæ panni, quibus amictus ſum, me pudore ſuffundunt, *& non ſum dignus vocari filius tuus: Fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis.* Ne me autem abigas ab aulâ tuâ Domine, vt ne rurſum me inuentum hoſtis errantem velut captiuum abducat: neque me prope tremendam & myſticam menſam tuam ſiſtas: non enim auſim apertis oculis intueri Sancta ſanctorum.

Temperandum à Cõmunione reparatâ gratiâ, dum ad eam paulatim te præparas.

Sine me cum catechumenis intra Eccleſiæ fores conſiſtere, vt contemplans quæ in eâ perficiuntur myſteria, eorum ſenſim rurſus particeps fieri concupiſcam: vt diuinis laticibus perfuſus, turpium animæ veſtium ſordes in auribus meis reſidentes abſtergam; vt cùm tuas margaritas à piis viris abripi videro, manus & ipſe dignas quæ tale munus accipiant, habere deſiderem.

Margaritæ, ipſum Dominicum corpus in communicantium particulis.

v. 22.

Cùm his eum inuaſiſſet prodigus, eſſetque cum lacrymis ita vociferatus; *Dixit pater ad ſeruos ſuos.* Ad quóſnam ſeruos? audi; ad Sacerdotes, & miniſtros mandatorum ſuorum: *Proferte citò ſtolam primam, & induite illum.* Proferte ſtolam deſuper textam, ab igne ſpirituali præparatam, proferte ſtolam in aquis piſcinæ contextam: proferte ſtolam ex igne ſpirituali conflatam; *& induite eum;* qui ſeſe exuit: induite nouum Adamum quem nudauit diabolus; induite regem creaturæ, ornate eum propter quem mundum ornaui; condecorate filij mei membra chariſſima: non enim poſſum eum inornatum intueri; non fero vt imago mea nuda relinquatur; meum probrum cenſeo filij probrum, meam gloriam exiſtimo huius celebre nomen. *Date etiam annulum in manum eius;* vt Spiritus pignus gerat, & ipſum ferens cuſtodiatur ab ipſo Spiritu; vt meum ſigillum circunferens formidabilis omnibus hoſtibus aduerſariiſque appareat; vt à longè, cuius patris

Annulus in manus ſigillum Spiritûs.

iſte ſit filius, intelligatur. *Date etiam calcea-* A
menta in pedes eius, ne rurſus nudatum repe-
riat ſerpens calcaneum eius, eúmque aculeo
ſuo percutiat: ſed vt ipſe potiùs caput draco-
nis conculcet; vt hoſtis conterat ſtimulos, &
viam quæ ſecundùm Deum eſt, percurrat. *Et*
v. 23. *adducite vitulum ſaginatum, & occidite.* quem
tandem vitulum dicit ſaginatum? quemnam?
Ieſu, Mariâ editus vitulus ſaginatus. quem iuuenca Maria virgo peperit. Proferte
vitulum indomitum, qui nondum peccati iu-
gum ſuſtinuit, virginem, & ex virgine natum,
qui ſequitur eos qui ſequuntur ſe, non ex ne-
ceſſitate, ſed ſponte; qui non vtitur robore
ſuo, neque cornibus, ſed promptè ceruicem
inclinat iis, qui mactare ipſum volunt. *Occi-*
dite itaque eum, qui ſponte occiditur; occidi- B
te eum, qui viuificat eos qui ſe occidunt; oc-
cidite eum qui occiditur, ſed non moritur; oc-
cidite eum, qui membratim conciditur, & eos
ſanctificat, qui ſe concidunt: occidite eum,
qui comeditur ab iis qui ipſum norunt, & nun-
quam conſumitur: occidite eum qui comeden-
v. 24. tes beatos reddit: *Et epulantes omnes lætemur:*
Quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit;
perierat & inuentus eſt; & cœperunt epulari.
Noſtis ſpiritales delicias qui eas deguſtaſtis, &
recordamini tremendorum myſteriorum, ac
Alludit ad Diaconorũ ſtolas, reliquóſque alios ſacri miniſterij. miniſtrorum ſacri officij, imitantium Angelo-
rum alas tenuibus ſuis lineis velis, quæ ſiniſtris
humeris inſident: & qui in Eccleſiâ diſcurrunt, C
clamántque: *Ne quis ex Catechumenis;* ne
quis eorum qui non edunt, nullus ex explora-
toribus; ne quis eorum qui non poſſunt intue-
ri vitulum, qui comeditur, néue quis eorum
qui ſpectare non poſſunt, cœleſtem ſanguinem
qui effunditur in remiſſionem peccatorum; ne
quis indignus hoſtiâ viuente; ne quis non ini-
tiatus; ne quis eorum qui non poſſunt impol-
lutis labiis tremenda myſteria attingere: dein-
de ſubiunguntur voces Angelorum collaudan-
tium de cœlis, & dicentium: Sanctus Pater
qui voluit mactari vitulum ſaginatum, qui pec-
catum non nouit, vt Propheta dixit Eſaias,
Iſai. 53. v. 9 *Qui peccatum non fecit, neque inuentus eſt do-*
lus in ore eius. Sanctus eſt Filius ſimul & vitu- D
lus, qui ſemper occiditur ſponte, & ſemper
viuit: Sanctus paracletus Spiritus ſanctus, qui
ſacrificium perficit.

v. 25. Hæc itaque dum intus agerentur *ſenior filius*
cùm veniſſet, audiuit à longè ſymphoniam, &
choros; & cùm ex pueris vnum aduocaſſet, in-
terrogabat, quid hoc eſſet: Aures meas verbe-
rat ſonus quiſpiam. Ille autem inquit; Dauid
Pſa. 50. v. 21 Propheta intus concinit: *Tunc imponent ſuper*
altare tuum vitulos. Idem rurſus eos qui ad-
Pſal. 33. v. 9. ſunt, ad epulas cohortatur, atque: *Guſtate &*
videte, quia bonus eſt Dominus. Paulus diui-
narum rerum interpres proclamat, ac dicit:
1 Cor 5. v. 7 *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Eccleſia E
Senioris filii indignatio, & quid illa velit. feſtum agit, epulatur, & choreas ducit. Ille
autem ait ſeruo: Itáne eſt? dum ego foris ſum,
alij myſteria mea in aulâ meâ me abſente diui-
v. 27. dunt? Sic eſt, inquit, quoniam *frater tuus*
venit, occidit pater tuus vitulum ſaginatum,
v. 28. *quia ſaluum eum recepit.* His auditis iratus eſt
iuſtus, neque ingredi voluit. Iratus eſt iuſtus,
& inuidiæ factus eſt ſeruus; qui delicias vitæ
pedibus conculcauerat, ab inuidiâ ſuperatus
Rom. 9. v. 3. eſt. Quomodo autem ait Paulus? *Optabam*
ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus

A *meis, qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem?*
Non vt inuidum oſtenderet eſſe iuſtum, ſed vt
magnitudinem quandam immenſam innueret:
ita orationem conformauit Saluator, vt im-
menſas diuitias bonitatis Patris ſui declararet.
Idque adeo per ea quæ conſequuntur, indicat.
Pater enim egreſſus cœpit rogare illum. O in-
effabilem ſapientiam! ô religioſam prouiden-
tiam! & peccatoris eſt miſertus, & iuſto eſt
adulatus; & non permiſit vt caderet is qui ſta-
bat, & eum qui ceciderat, excitauit. Paupe-
rem diuitem effecit, neque diuitem ſiuit inuidiâ
pauperem fieri. *At ille reſpondens dixit patri*
ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi, & nunquam v. 29.
mandatum tuum præterii, & nunquam dediſti
B *mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer;* ſed Heb. 11 v. 37
circumeo in melotis, in pellibus caprinis,
egens, anguſtiatus, afflictus. *Sed poſtquam fi-* v. 30.
lius tuus hic, qui contempſit; *qui deuorauit*
ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, ſubi-
tò occidiſti illi vitulum ſaginatum; & neque
verbo ipſum caſtigaſti, neque in ſpeciem vul-
tum ab ipſo auertiſti; ſed continuò ipſum ho-
ſpitio excepiſti, & omnibus tuis veſtimentis
exornaſti, aureo annulo ſplendidum reddidiſti,
calceamentis muniuiſti, Eccleſiam aperuiſti,
menſam adornaſti, crateras impleuiſti, vitu-
lum occidiſti ſaginatum, ad epulas fideles con-
uocaſti, Angelos ad choreas impuliſti, admi-
C rabile cœli terræque conuiuium conuocaſti.
Tanta ergo munera in eum qui tuam bonitatem
contempſerat, quique nobilitatem tuam pro-
bris affecerat, contuliſti? Quid dicam de tua-
rum miſerationum pelago? quomodo tuæ be-
nignitatis Oceanum admirabor? Miſereris
omnium Domine, quòd omnia poſſis, & in
hominum peccatis conniues, vt ad pœniten-
tiam conuertantur. *Pater autem dixit ipſi: Fili,*
tu ſemper mecum es. Tu à meo ſinu haud vn-
quam ſeiunctus es; tu ab Eccleſiâ meâ nunquam
diſſiluiſti; tu pſalmis ſemper & hymnis operam
dediſti; tu cum Angelis quouis tempore verſa-
ris: tu altari aſſiſtens cum fiduciâ clamas; *Pa-*
ter noſter qui es in cœlis; ſanctificetur nomen Matt. 6. v. 9
D *tuum*: Hic verò acceſſit ad me condemnatus,
vultu pudore ſuffuſo & in terram inclinato, &
corde contrito ac voce triſti clamauit, *Pater,*
peccaui in cœlum & coram te; iam non ſum
dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de
mercenariis tuis. Quid potuiſſem facere auditis
his vocibus? potuine non miſereri filij mei ad
me accedentis? iudica tu qui iratus es. Atqui
non fert natura mea, cùm humanus ſim, vt in-
humanum quid perpetrem; non poſſum non
eius miſereri, quem procreaui: non poſſum
non miſeratione duci eius, quem ex meis viſce-
ribus genui. *Fili, tu ſemper mecum es, & omnia* v. 31.
E *mea tua ſunt.* Tuum eſt cœlum, tuum firma-
mentum, ſol lanternarius tuus, luna ancilla tua, Iuſtorum ſunt omnia.
ſtellæ ſunt faces tuæ, aër nutricius tuus; tuá-
que omnia quæ in aere verſantur, tua eſt terra,
& omnia quæ in eâ ſunt: tuum eſt mare, quæ-
que in eo ſunt cuncta; tuus mundus, Eccleſia
tua, tuum altare, tuus vitulus ſaginatus, tuum
ſacrificium, tui Angeli, tui Apoſtoli, tui Mar-
tyres, tua præſentia, tua futura, tua reſurre-
ctio, tua immortalitas, tua incorruptio, tuum
regnum cœlorum, omnia quæ cernuntur ocu-
lis, quæque mente percipiuntur, ſunt tua. Num
tua abripui, & illi appoſui? num te exui, &

illum indui? nónne meorum operum miſericordiam largitus ſum? nónne pariter ſum, & tuus & illius pater? & te honore afficio virtutis nomine, & illius me miſeret propter inſignem conuerſionem. Te diligo propter vitam, & illum propter tranſmutationem: Te propter conuerſationem, illum propter pœnitentiam: Te propter longanimitatem, illum propter
v. 32. conuerſionem in me. *Epulari enim & gaudere te oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.* Quis cùm viderit mortuum excitatum ab inferis, non oblectatur? quis cùm inuenerit ea, quæ perdiderat, gaudio non effertur? Veni & tu fili mi, oblectare nobiſcum, exulta cum Angelis, complectere nobiſcum fratrem tuum, & cùm Dauide pſalle illud ſpiritale canticum, quod huic conuenit feſtiuitati: *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates,*
Pſal. 31. v. 1. *& quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum.*

Morale. Audiſtis diuinam parabolam, & eius ſcopum nouiſtis, vtinque perſpexiſtis? quàm benignum Dominum habeamus, quàm patientem didiciſtis: Ad eum ergo cum puro corde confugiamus. Venite, communi voce ad eum clamemus. Here Domine benigne, vnigenite Dei Fili, peccauimus in cœlum, & coram te, nec digni ſumus qui filij tui vocemur; ſed in miſerationibus tuis confidimus: habemus obſidem tuæ benignitatis pretioſam Crucem, quam noſtrâ causâ pertuliſti: habemus fidei auctorem tuæ miſericordiæ illam olim meretricem, & illum quondam latronem. Per illos enim & nos, & peccatores omnes incitamur, vt ad miſericordiam tuam recurramus; vt illos celebres ac beatos reddidiſti, ſic etiam noſtri, qui lapſi ſumus, miſerere: qui crucifixus mortuos ſuſcitaſti, nos quoque à peccato enecatos, per humanitatem exſuſcita: vnà perfruamur cum illis qui redempti ſunt, tuâ reſurrectione. Hæc cùm dixerimus, expectemus, vt & nobis dicat Do-
Matth. 9. v. 29. minus noſter: *Secundum fidem veſtram fiat vobis.* Vos verò qui baptiſmatis dono perfruituri
Ad illuminandos. eſtis, omnem alienam cogitationem abiicite, animaſque veſtras ad cœleſtem ſponſum conuertite. Spiritus gratiâ perfruimini: *Dominus*
Phil. 4. v. 6. *prope eſt, nihil ſolliciti ſitis*: etenim aſtat pro foribus redemptor; adeſt credentibus medicus; officina medici aperta eſt; parata ſunt pharmaca; omnes expectat piſcina: gratia explicata eſt; ſpiritalis ſtola à Patre & Filio & Spiritu ſancto pertexta eſt. Beati qui digni habiti fuerint, vt ſtolam ferant. Vos lucernas tantùm attendite, & oleum pietatis copiosè infundite, vt de nocte cùm audita vox fuerit dicens, *Ecce*
Matth. 25. v. 4. *ſponſus venit*, exeatis obuiam illi cum ſplendidis lucernis, choreas ducentes, ſaltantes, & clamantes: *Benedictus qui venit in nomine Domini*; ipſi gloria, &c.

EIVSDEM, DE IISDEM *Patre, & duobus Filiis.*

Ex Hom. 10 de pœnit.

Luc. 15. v. 11. DVo quidam erant fratres, paternáque inter eos diuiſa ſubſtantiâ, vnus quidem domi manſit; alter autem cuncta quæ obuenerant comedens, patriâ extorris factus erat, paupertatis non ferens pudorem. Hanc autem parabolam in medium idcirco protuli, quò ſciatis & peccatorum quæ poſt baptiſmum con-trahuntur remiſſionem eſſe, ſi attendamus. Dico autem, non vti ad inertiam compellam, ſed vt à deſperatione reuocem. Nam ea nobis quàm inertia maiora confert mala. Hic igitur filius
Prodigus, eorum typus qui à baptiſmo peccauerũt. eorum, qui poſt baptiſma lapſi ſunt, imaginem præ ſe fert: eos enim qui poſt baptiſmum lapſi ſunt, eum ſignificare inde conſtat. Filius enim dicitur; nam extra baptiſmum nemo filij appellatione nominatur; & domum habitabat paternam, & paternam omnem ſubſtantiam diuiſit. Ante baptiſma non licet paterna accipere, neque hæreditatem conſequi: ita vt ex his omnibus fidelem hunc fuiſſe comprobetur. Et probi atque frugalis frater erat; frater verò ſine ſpirituali regeneratione nequaquam fuiſſet.

Hic igitur ad ſummam prolapſus malitiam
v. 18. quid ait? *Reuertar ad patrem meum.* Propterea enim hunc pater dimiſerat, neque prohibuerat, quo minus in regionem abiret alie-
Permittit Deus labi, vt ipſis rebus corrigamur. nam quatenus experimento diſceret accuratè, quantum beneficium ſuſceperit domi manens. Sæpe enim Deus, cùm dicens minùs ſuadet, rerum experimentis doctrinam permittit. Quod & ad Iudæos dixit: quoniam quidem infinita per Prophetas verba cùm impendiſſet, non ſuaſit, neque dlexit, permittens eos per flagella
Ier. 2. v. 19. corrigi, dicit illis: *Corripiet te rebellio tua, & malitia tua arguet te.* Oportuerat ipſum quidem meritò fide dignum eſſe & ante ipſarum rerum euentum: quoniam verò tam ſtupidi & ſine ſenſu fuerunt, vt eo monente & conſulente minùs crederent; cùm eos priùs repreſſiſſet ne malitiæ obtemperarent, permiſit eos rerum euentu corrigi, quò vel ſic eos recuperet.

Poſtquam igitur concedens luxurioſus in alienam terram, rebus ipſis perdidicit quid mali ſit paternâ domo excidere, & rediit, non fuit
Patris benigna ſuſceptio. memor iniuriæ pater, ſed paſſis eum ſuſcepit manibus. Quid ita? quia pater, non iudex erat; & choreæ, & epulæ, & feſti conuentus deinde facti ſunt, lætáque & gaudens domus erat. Quid dicis? Hęccine ſunt malitiæ pręmia? Non malitiæ ô homo, ſed reditus: non peccati, ſed pœnitentiæ: non improbitatis, ſed in melius mutationis: & quod eſt maius, turbatus eſt his maior filius. Hic autem & ipſum manſuetè mitigauit, dicens: *Quoniam tu quidem*
v. 23. *ſemper mecum es; hic verò perierat, & inuentus eſt; mortuus erat, & reuixit.* Cùm verò per-
Eius pro filio reuertente excuſatio. ditum ſaluare oportet, non iudicii tempus eſt, neque ſubtilioris examinis, ſed clementiæ indulgentiæque duntaxat. Nullus enim medicus medicamenta adhibens ægrotanti, curam dimittens, intemperantiæ pœnas ab eo exegerit. Si verò pœnas eum dare oportuit, ſatis pœnarum, quòd in alienâ regione verſatus eſt, dedit. Tanto enim à nobis tempore ſegregatus fame dedecoréque, ac ſummis conflictatus malis, laborabat: propterea inquit, *perierat, & inuentus eſt, mortuus erat, & reuixit.* Non
Meminit ſolùm eorum quæ filius paſſus, non quæ peccauerit. eum, inquit, attende præſentia, ſed prioris calamitatis magnitudinem conſidera: fratrem intueris, non alienum: ad patrem reuerſus eſt, qui priorum neque vel parum recordari poteſt: magis verò eorum ſolùm reminiſcitur, quæ ad compaſſionem, miſericordiam, clementiam, indulgentiam poſſent inducere genitoribus accommodatam. Propterea non quæ fecit, dixit; ſed quæ paſſus eſt: non quòd ſubſtantiam diſſipauerit, meminit, ſed quòd innumeris con-

flictatus eſt malis. Sic & ouem tanto ſtudio quæſiuit, vel etiam maiori: hîc enim ipſe rediit filius, illic autem ipſe abiit paſtor, & inueniens reduxit: non flagellauit, ſed ferens in humeris, rurſus gregi reddidit.

Hæc igitur intelligentes, non modò à redeuntibus non auerti Deum, ſed hos non minori cum iucunditate, quàm ipſos qui rectè ſe geſſerint, recipere: quòd non modo pœnas non exigit, ſed ad eos qui errauerint inquirendos proficiſcitur: quòd horum ampliùs gaudet inuentione, quàm cæteris tuto in loco perſeuerantibus, ipſi neque malis obruti ſpem deponamus, neque bonis abundantes confidamus: ſed & cùm rectè nos geſſerimus, timeamus, ne per confidentiam labamur, & lapſi pœnitentiam non recuſemus.

Ex Ms. Cæſareo apud Sauil. t. 7.

EIVSDEM EX ORATIONE *in Euangelium Lucæ de drachmis, & in illud*, Homo quidam habuit duos filios.

F. Franc. Combefis Interprete.

Luc. 15. v. 11. *Homo quidam habuit duos filios, &c.* Iſtorum ſenſum, non foris oporteat quærere, ſed in nobis ipſis. Propter nos enim dictæ ſunt parabolæ; ac noſtri cauſâ leguntur, vt ne quis de ſe deſperet, quanquam grauiter peccator, ſed ad Deum pœnitentiâ accedat, ac eum propitium reddere ſtudeat; idque in primis, ſi quis iam veſtiûm fidei munere Dei filius effectus eſt. Ioan. 1. v. 12. *Quotquot enim receperunt eum*, inquit, *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*. Si quis ergo veſtrum, fide in Dominum noſtrum eius filius effectus eſt, atque ab eo longè receſſit, non loco, ſed motibus; ſi quem fames affecit, non panis communis, ſed cœleſtis illius (Pſ. 77. v. 24 *Panem enim*, inquit, *cœlorum dedit illis; panem Angelorum manducauit homo*) relinquat laſciuas voluptates porcis ſimiles, nec iam cupiat manducare ſiliquas. Quid enim ſiliquæ? Fructus arboris. Siliquæ, peccato ſunt ſimiles. (Quid ſiliquæ.) Quemadmodum enim ſiliquæ cùm primùm guſtantur, dulces ſunt, poſt guſtum autem guttur exaſperant, ſic & peccatum, primo quidem guſtu dulce eſt: guſtatum verò amarum. Idque eſt, quod à ſapiente Salomone fuit dictum: Pro. 5. v. 3. *Noli intendere fallaci mulieri: mel enim diſtillat à labijs mulieris fornicariæ, quæ ad tempus impinguat fauces; poſteà verò amarius felle inuenitur, & acutum magis gladio ancipiti.* Si quem fames affecit cœleſtis panis, accedat, quærat: Matth. 7. v. 8. *Omnis enim qui quærit, inuenit; & qui petit, accipit; & pulſanti aperietur.* Pulſa pœnitentiæ oſtium gemitibus tuis inenarrabilibus: tu ne illud nmueris: non eſt à te alienum: pro te mortem opperiit: Sin apud te cogitans quæras; quodnam illud ſit; reſpondebit tibi Chriſtus, ac dicet: Ioan. 10. v. 7 *Ego ſum oſtium ouium.*

Dic & tu; *Peccaui in cœlum, & coram te.* Si quis accepto cœleſti baptiſmate peccauit, in cœlum peccauit. Nam qui peccat ante baptiſmum, in terram peccat. Quippe dictum eſt Adamo; Gen. 3. v. 19. *Terra es, & in terram reuerteris.* At ſi quis in baptiſmo Chriſtum induit, non amplius terra, ſed cœlum exiſtit. 1 Cor. 15. v. 48. *Qualis enim terrenus, tales & terreni; & qualis cœleſtis, tales & cœleſtes.* Gal. 3. v. 27. *Quotquot enim in Chriſto baptizati eſtis,* A *Chriſtum induiſtis.* Si quis ergo peccauit poſt baptiſma, in cœlum peccauit. Idcirco accedat, & dicat: *Pater, peccaui in cœlum, & coram te: iam non ſum dignus vocari filius tuus.* Quamobrem? Cauſam edicito. (Humilis prodigi confeſſio.) Cor meum Ieſu ſanguine aſperſum, in modum roſarum cum ſuaui fragrantiâ lætè florens, voluptatibus conſpurcaui: *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Te irritaui; Spiritum ſanctum tuum exacerbaui; ſplendentem fidei tunicam peccato maculaui: *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Animam meam per ſactum baptiſma libertati aſſertam, ac illuminationis gratiâ niuis candorem adeptam, peccato obtenebrans mancipaui: *Non iam ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum* B *de mercenariis tuis.* (Videntur omnia hæc ad calcem, orationis Aſterii breuiarium, quam Photius deflorat hoc argumento.) Mei corporis ſenſus crapulâ temulenti, velut inſanientes ancillæ, ſuam ipſorum dominam (animam ſcilicet) luxuriæ tradiderunt; nunc autem eos ieiunio caſtigans, animam meam emendabo: *Fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.* Scio iam errorem inimici; ſcio quibus ſupplantet; ſcio quæ mittit guloſitatis tela; crapulam fugio, quâ ille ſobrietatis, ac caſtitatis tenorem ſoluit; ieiunium perſequor, quod ſobrium, caſtumque facit: *Fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.* (Emendationis propoſitum.) Operabor & ego in vineâ tuâ; putabo & ego Spiritûs falce interioris meæ vitis rationalis ſuperfluos palmites; C quin potiùs crimina, & accuſationes: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Excolam & ego dulcem charitatis botrum; ſuffulciam, foſſamque in animâ meâ, mandata tua ducam, ne eam humi hærentem ſerpens deprædetur: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Præſtabo vt in cœlum aſpiciat: fraterni amoris faciam extendat capreolos, vt pauperes repentes humi ſinu complexa portet: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Rurſus, Pater, meis humeris crucis aratrum impone: colam ſulcum animæ meæ; effodiam vomere, exſciodamque ſpinas ferentia atque noxia maligni germina; ſuperſeminabo cœleſtia ſemina. Te D enim de cœlis oleum depluente, meæ ſulcus animæ fructum feret; alius quidem trigeſimum, alius verò ſexageſimum, alius autem centeſimum: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Ne me, Pater, repellas: non enim hoſtis omninò enecans, ſtolâ me fidei exuit. Quanquam enim caſtitatis meæ decorem maculauit, nunquam tamen vt eius ſeruirem idolis inflexit. Non te negaui, Domine mi. Tameſi peccaui iuuenilis meæ ætatis flore; idolorum tamen nidores conculcaui; dæmonum imagines euerti; idolorum ſtatuas, ac ſimulacra probro affeci; diabolum exſufflaui; in dæmones inſpui: nunc autem tuis prouoluor veſtigiis, Dominus E meus, & Deus meus: *Fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.*

Siquidem in eum modum pœnitentiam egeris, ac ſic fueris confeſſus; adhuc te longè poſito, accurret cœleſtis Pater, ſpiritu cadens ſuper animæ collum; gratiæ tibi iugum imponens, ac veritatis ligulâ animi tui ceruicem aſtringens: (Patris in prodigum officia.) ſoluet oſculo inimicitias tuas, ac dicet ſeruis ſuis Sacerdotibus: *Ferte ſtolam primam.* Non dixit, proferte vnam, ac eandem ſtolam; ſed, *proferte ſtolam primam*, vt oſtendat primam tibi baptiſmatis donari dignitatem. *Ferte illi ſtolam primam, & induite illum: & date annulum;* diuitiarum indicem, theſauri cuſto-

dem,

dem, gratiæ pignus, ſignaculum ſpiritûs: *& calceamenta in pedes eius:* hoc eſt, ſermonibus Euangelicis eius animæ veſtigium omni parte adſtringite, ne ſerpens iterum calcaneum ſublingens, in priorem ipſum peccati errorem pertrahat. *Et adducite vitulum ſaginatum.* Quis eſt iſte vitulus, niſi omninò Chriſtus; qui poſt baptiſmum dignis datur, quemadmodum ait Apoſtolus: *In quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter? Adducite; manducemus, & exultemus.* Quis in Iudæis, ac Græcis, vitulum credat mactatum, mundumque ſtabilitum? O vaccæ virginis vitule, facer fili matricis intactæ! ô mactate, viuenſque vitule! qui à nobis iugiter diuidaris, ac epulo ſumatis, inconſumptuſque perſeueres! Quapropter, dilectiſſimi, tranquillo, ac ſereno portu orationis noſtræ anchoram laxantes, ſancti nos Spiritûs impulſui committamus, vt concinnâ linguâ Scripturarum ſecantes pelagus, in cœleſtem ducendos ciuitatem tradamus, in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria, & poteſtas, vnà cum Patre, ſanctoque, ac adorando Spiritu, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum: Amen.

Col. 2. v. 9.

EIVSDEM, DE IISDEM *Patre, & Filiis prodigo & frugi.*

EODEM Interprete.

Ex Regio Cod. ex quo etiam Sauil. t. 5. inter. ὑπεχαρι-μ να. Sunt multa ex iis quæ deflorat Photius in ſermone Aſterii hoc argumento, ſed non omnia. Stylus totus Aſterium refert, nec alium auctorem huius tractatûs putem.

MAgna nuper, ac diuina Saluatoris apparitio, diuitem nobis, ac opiparam menſam apponens, diuinæque ſapientiæ ſupereffluentem craterem miſcens, populum vniuerſum, quin & vniuerſum terrarum orbem, vt ſic loquar, inebriauit. *Inebriabuntur* enim, inquit Propheta, *ab vbertate domus tua, & torrente voluptatis tua potabis eos.* Porrò cùm diuina Scriptura ebrietatem dicit, non vinum dicit, quod inebriet; ſed ſermonem qui ad ſapientiam formet. Domini autem Saluatoris aduentum, ſecutus eſt pœnitentiæ fructus. Conſentaneum namque erat vt fructûs pœnitentiæ, Saluatoris ſequerentur illuminationem. Idcirco heri de pœnitentiâ habebamus ſermonem; illum quidem, qui à rerum in argumentum ſubiectarum præſtantiâ longè abeſſet; qui tamen à tenuitatis noſtræ facultate non diſſentiret. Diſſerebamus, inquam, de pœnitentiâ, quod eſt ſalutis remedium; medicumque animorum pariter ac corporum prædicabamus, qui non medicamine aliquo curet, ſed clementiæ ac benignitatis ſpiritu ſanet. Quia verò lectio Euangelica, mantes noſtras, cùm hîc illic diſtracti eſſemus, præteriit, neceſſarium putaui, vt pauca ad vos hodiernâ die de illâ diſſerens, dicendi faciam finem.

Pſal. 35. v. 9.

Saluator ergo, tum ſermone pietatem docens, tum parabolis, ac ænigmatibus, variiſque diſciplinæ modis, quod conducibile eſſet fidelibus exponens, parabolam quandam dixit, quæ pœnitentiæ luculentam admodum habeat imaginem. *Homo* enim *quidam*, inquit, *habuit duos filios*; accedenſque adoleſcentior ex illis, patrem rogauit vt ſubſtantiam diuideret. Obtinuit quod petierat, acceptamque paternam ſubſtantiam, malè ligurriuit. Ac quidem, argumentum ſcitis: ſpiritalem autem ſen-

Luc. 15. v. 11

A ſum operæpretium ſit hoc loco enarrari. Quanquam enim multi variè poſſint intelligere, ipſa nihilominùs veritas probis ſe, ac candore animi ſpeculantibus, declarat. Quid ergo in præſentiarum ſapientiæ fons documento tradit? Nimirum, primum ordinem iuſtorum; alterum ordinem eorum, qui ex pœnitentiâ iuſtitiam adipiſcuntur: eorum, qui à principio iuſtitiam colunt; eorumque, qui pœnitentiæ adminiculo ad iuſtitiam reducuntur. *Homo quidam habuit duos filios:* quos nimirum, tametſi voluntas diuiſerat; impium ſcilicet à pio; veritas tamen vnum Creatoris figmentum omnes nouerat; vniuerſique, Dei filij ſunt; quanquam animi malitiâ, ac prauitate à ſuâ ſe digni-

In filio prodigo, & fratre, iuſtorum aut iniquorum imago.

B tate ipſi remoueant. Hinc Deus, tametſi nos per praua deſideria à pietate recedamus, ipſe nihilominus neceſſitudinem non negat: ſed ad contumaces ipſos, paternam emittit vocem, dicens: *Conuertimini ad me filij qui receſſiſtis, & conuertar ad vos.* Vides, vt licet peccatoris animus receſſerit, Deus tamen eos qui ſic receſſerunt, filios appellare indignum non reputet. Suam enim nouit fictionem, nec ſuum ipſius abnegat beneficium. Quamobrem ergo adoleſcentior malè conceſſis bonis abuſus eſt? Ænigma eſt ſubiectum argumentum. Quo id modo? audi.

Ier. 3. v. 14. Zach. 1. v. 3.

C Erat à principio iuſtitia, apparebatque, ac elucebat: peccatum verò, recentius quid, ac poſterius, in mundum inductum eſt. Idcirco primus filius haudquaquam in eius regione collocatur, qui bona malè conſumpſit. Antiqua enim, ac prima creatio, perfectum decorem habuit; quando nimirum mundus nouus exiſtens, nouam gratiam elucebat; nouum decorem. Moyſes enim creati mundi pulchritudini atteſtatur, dicens: *Et erant cuncta pulchra:* nec pulchra tantùm; ſed &, *pulchra valde.* Quare iuſtitia prima eſt: pulchrumque ac bonum, antiquiſſimum: peccatum verò recentius erat. Poſt iuſtitiam enim ſubintrauit, & decorem confudit. Æquis ergo partibus eis diuiſit bonam. Quare æquis partibus? Quia ſcilicet præ-

Iuſtitia, peccato antiquior.

Gen. 1. v. 31.

Nõ habent Græca, quod auctor exponit: τὸ ἐπιβάλλον.

D ſenti hoc ſæculo nihil iuſti amplius quàm iniqui habent. *Facit enim oriri ſolem ſuper iuſtos & iniuſtos, & pluit ſuper bonos & malos.* Cæterùm, ille quidem qui in regione iuſtorum deſcribitur, noluit diuidere hæreditatem paternam, ſed manſit ſub patris poteſtate. Iuſtus namque, ſemper Deum ſequitur, nihilque diſtrahit in ſuam poteſtatem. Vis ſcire vt iuſtus nihil à Deo velit accipere, ſed ſoli Patris ſui diſpenſationi hæreat, ac prouidentiæ? Clamat Dauid è iuſtorum caſtris exiſtens: *Quid mihi eſt in cælo, & à te quid volui ſuper terram?* Vides vt iuſtorum claſſis nolit ad ſe creatorum arbitrium rapere, ſed velit diſpenſationem ſubiectam prouidentiæ Paternæ?

Matth. 5. v. 45.

Iuſtus, ſemper Deo hærere amat, non hæreditatem ſuo arbitratu diſpenſandam accipere.

Pſ. 72. v. 25.

E *Adoleſcentior* autem, inquit, acceptâ paternâ ſubſtantiâ, *profectus eſt in regionem longinquam*; non locorum interuallis diuiſam, ſed moribus diſcretam. Qui enim peccat, fratres, longè eſt à Deo; non loco, ſed moribus, iuxta quod dictum eſt: *Ecce, qui elongant ſe à te, peribunt.* Accipiens autem paternam ſubſtantiam, eam *diſſipauit viuendo in eâ luxurioſe.* Quam creationem acceperat, peccato contaminauit. Solem, quo frueretur, acceperat; donumque vt Deum adorauit. Acceperat fontes quibus deli-

Luc. 15. v. 13

Pſ. 72. v. 26.

A tiaretus, ac donum reputauit Deum. Largitor ignorationi habitus eſt; quæqoe is largitus eſſet, ſunt habita honoti, vt Paulus iodignans clamat: *Et ſeruierunt creaturæ, magis quàm Creatori.* (Rom 1. v. 25) Eadem ipſa creatusa; eadem ipſa patesna ſobſtantia: verùm altes quidem benè vſus eſt; alter verò malè. (Eadem ſubſtantia, ac iniuſtis ſubſtantia, vſus diuerſus.) Claſſis hæc, ac illa: benè, & contrariè. Videt pius cœli pulchritudinem, exque eà Creatorem cogitat. *Videbo* enim, inquit, *cælos, opera digitorum tuorum.* (Pſal. 8. v. 4.) Vidit pulchritudinem, eiuſque auctori grasias habuit. Vidis mondum, eumque laudauit qui mundom condidit. Nam pius vir, ac religioſus, creaturam quidem laudat; at Creatorem adorat. Cùm pij, ac religioſi rerum ocolis ſubiectarum adorationem fugiunt, non creaturam iniuriâ afficiunt,

B ſed honorem Domino tribuunt. Non odit pius ſolem, eò quòd cum impiis non colat lumen; ſed honoti adhibet modum. (Pii modum adhibent honori creaturum.) Oculis ſubiectas res hooorat pariter, & amat, vt Dei dona. Viſne videre quâ vir pius ratione, tum pulchritudioem miretur, tum adorationem Creatori reſeruet? Ait quidam ſapiens; ex iis, inquam, qui ex pietatis ratione ſapiunt: *Sol effulgens in altiſſimis Domini, vas admirabile, opus robuſtum: igneos radios exuſtans, colluſtrans cælum.* (Eccl. 26. v. 18. & 43 v. 3.) Quid verò ſtatim? *Magnus Dominus, qui fecit illum.* Tum prædicauit pulchritudinem; tum artificem non celauit. Impius autem, ma-

C lè cœlos vidit enarrantes gloriam Dei; non id verbis, ſed pulchritudioe operis. Nunquam enim cœlum in vocem erupit; voce tamen euidentius teſtimonium, decore quo pollet, emittit: tacenſque *cælum, enarrat gloriam Dei.* (Pſal. 18 v. 1.) Quas perſcribis literas, ſilentiò loquuntur; nec Dei elementa ſilentiò loquentur? Pietatis namque guſtum accepiſti: ex guſtu totam accipe veritatem. Impij partem examina, vt ab iiſdem offendat, ex quibns etiam pius, iuſtus euadit. Videt ſtellas, & colit: videt mare, & Deum facit. Qui in Babylonicam caminum ingreſſi erant, ſalutari, ac præclarâ coofeſſione Deum ex operibus laudabant, dicentes: *Benedicite omnia opera Domini Domino.* (Dan. 3 v. 57.) Satia quidem

D erat, vt poſt hanc vocem, cantico finem imponerent. Nec enim Deus canticorum prolixitate delectatus, ſed eorum voluntate, qui cantica depromunt. Dicendo ergo *omnia opera,* omnia comprehendebantur, nec erat opus aliud addere: quia tamen non ſibi prædicabant, ſed Deum laudabant, laudiſque caotico Chaldæos erudiebaut, neceſſe fuit vt eorum canticum per creaturas omoes procederes, quò errore decepti Chaldæi docerentur, quidnam caotico laudaretur, ac quænam eſſeot eo laudantia. (Cur tres pueri, cantico ſuo ſingulos creaturas prouocent ad Dei laudẽ.) Quia enimuerò in multam nos cootemplationem, ac ſenſûs myſtici conſideratiouem ſermo coniecit, hactenus omiſ-

E ſâ eiuſmodi conſidesatiooe, ad propoſitum seuertamur.

Profectus eſt adoleſcentior filius in regionem longinquam, maléque conſumpſit ſubſtantiam, & cœpit egere. Diuites enim *eguerunt & eſurierunt; exquirentes autem Dominum non minuentur omni bono. Haud quippe Dominus priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentiâ.* (Pſal. 33. v. 11. Pſal. 83. v. 13.) Cœpit egere: & abiit, adhæſitque vni principum regionis illius: iſque miſit vt paſceret porcos. Videtis quanta ſublimitas antiquæ ingenuitatis? quanta humilitas eius, qui ſe à pie-

A tate abiunxit? Tsaditus eſt vt paſceret poscos; hoc eſt, vt voluptatibus ſe ac peccatis ingurgitaret. Quod enim cœnum eſt porcis, hoc peccatum exſtitit iis, qui ſe illo ingurgitant. Idcirco Saluator illos iouuens qui in immnoditiâ viuunt, ac tanquam cœno, peccatis ſeſe ingurgitant, dicebat: *Nolite dare ſancta canibus, & ne proiecritis margaritas veſtras ante porcos.* (Matth. 7. v. 6.) Paſcebat porcos: Porrò *cupiebat ſaturari de ſiliquis, quas commedebant porci, & nemo illi dabat.* (v. 16.) Hîc animum diligenter attende. Qui ſe à pietate abiungit, ne ipſis quidem voluptatibus fruitur, ſed egeſtati addicitur, & paupertate damnatur, vt ne malorum quidem quæ elegit

B habeat copiam. *Stultus* enim, inquit, *in egeſtate morietur.* (Prou. 10. v. 21.) Comparat ergo mundi voloptates ſiliquis. Siliqua enim multam quidem habet duritiem, modicam autem dulcedinem: ſic & mundi læta, ac deſiderabilia, multos labores habent; quid verò exiguum fruendum præbent. Ipſa vniuerſa vita noſtra, magis labori, quàm iucunditati coniuncta eſt. *Dies* enim *annorum noſtrorum, in ipſis ſeptuaginta anni; ſi autem in potentatibus, octoginta anni; & amplius eorum, labor & dolor.* (Pſal. 89. v. 10.) Quod ſupereſt, erudiuit eum egeſtas, & conuertit afflictio. *Erudiet* enim *te,* inquit, *auerſio tua, & malitia tua arguet te.* (Ier. 2. v. 19.)

In ſe autem reuerſus. (v. 17.) Benè id, *in ſe.* Quando

C enim peccamus, extra nos ſumus; deſipimus; extra ſenſûs noſtros ferimur: cùm autem iuſtè agimus; in nos ipſi reuertimur. *In ſe reuerſus, dixit.* Hîc diligenter animum attende, vt ſit verum quod ſuperiùs dictum eſt; nimirum, medicos quidem externa ac peregrioa adhibere remedia; at remedia quibus vitæ noſtræ medeamur, ex nobis eſſe. (Animæ remedia, ex nobis, ac interna.) *In ſe reuerſus.* Non eſt vſus peregrino remedio, ſed propriis, quæ à naturâ conceſſa erant, iis ad ſalutem vſus eſt commodis, & dixit: *Quanti mercenarij patris mei abundant panibus, ego autem fame pereo?* Eos diuina Scriptura filios appellat, qui omninò pietati addicti ſunt; mercenarios autem eos, qoi non plenè in eum affecti ſunt, nec penitus vitæ exercitatio- (Qui filii; qui mercenarii.)

D ne, ac ſtudio virtutis, quæ Dei ſunt ſapiunt: ſed qui bonum quidem intelligant, ac ſermonem diligant; non tamen totam in eum mentem dirigant. Atque his quoque, quanquam non pleno, integroque deſiderio, omninò tamen adhibentibus pietati animum, mercedem Deus pro eo ac ſunt affecti, tribuit. Meritò itaque ille: *Quanti mercenarij patris mei abundant panibus: ego autem fame pereo?* (v. 1[illegible]) Reuertar ad patrem meum. Reuertar, inſtar eius qui ait: *Conuertere anima mea in requiem tuam.* (Pſ. 114 v. [illegible]) *Et dicam; Pater, peccaui in cælum, & coram te: & non ſum dignus vocari filius tuus.* Alia ſunt verba pœnitentis; alia munera eius qoi pœniten-

E tiam ſuſcipit. Qui enim cùm eſſet peccator ad pœnitentiam accedit, non cogitat regnum cœlorum, non ſeipſum dignum iudicat vitâ æternâ: ſed in eo, eius totæ poſitæ ſunt preces, vt liberetur à gehennâ. (Pœnitentis humilitas eſt, Dei, donorum largitas.) Ipſe quidem parua expectat; Deus verò vberes beneficentiæ diuitias largitur. Sed ô miraculum! Cogitauit tantùm pœnitentiam, paterque clementiâ, ac benignitate occupauit. Non expectauit vt confeſſionis verba ſuſciperet, ſed petitionem præuenit, iuxta quod dictum eſt: *Antequam innocauerit, dicam; Ecce adſum.* (Iſai. 58. v. 9.)

v. 20. Vidit filium ſuum à longè venientem, & obuiam ei proceſſit. Vides, vs clementia, ac benignitas occnpet pœnitentiam? Idcirco etiam Dauid cùm pœnitentiæ temedio peccati motbum depuliſſet, ſcienſque Deum, quòd clemens ac benignus ſit, eis occurrere, qui ad ipſum accedunt, obſernat, dicens: *Exurge in occurſum meum, & vide*; vt nimirum ſincetè ad te accedam, vt veritate arripiam pœnitentiam. (*Pſal. 58. v. 5.*) Suſcepit pater filium: ille autem ad pattem: *Peccaui; non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* (*v. 21.*) Hìc pates nullo eum ſermone affatur: non illi teſpondet, ſed ait ad ſeruos: *Proferte illi ſtolam primam.* (*v. 22.*) Quid ſibi ænigma vult? Pœnitens multa precatur; nullam verò per verba reſponſionem conſequitur; ſed ipſâ re atque opere clementiam, ac benignitatem intuetur. Hìc porrò docemur, noſtram quidem pœnitentiam verbis conſtare: Dei autem clementiam, ac benignitatem opete exhibeti. *Proferte illi ſtolam primam*; quam ttanſgreſſione amiſit. Date ei etiam calceamenta. Quate? Quia nimirum ſerpens aduerſus peccatotes inimicitias geris, iuxta quod dictum eſt: *Ipſe obſernabit caput tuum, & tu obſernabis calcaneum eius*: vt ne exitioſus ſerpens nudum pedem adoriatur; vt ne iterum peccati virus aduerſus eum qui fuit liberatus, effundat, idcitco ad rutamen ei adhibet calceamenta. (*Gen. 3. v. 15.*) Niſi enim calceamenta accepesit, non poteſt calcare ſuper ſerpentes & ſcorpiones, & ſupes omnem virtutem inimici. Eam ob rem Paulus aduerſus ſerpentis morſûs muniens, modò prædicabat: *Timeo, ne fortè ſicut ſerpens Euam ſeduxit, ita corrumpantur ſenſûs veſtri, à ſimplicitate quæ eſt in Chriſto.* (*2. Cor. 11. v. 3.*)

Sequitur fuſè admodum de ligno ſcientiæ boni: tumque poſtremò de Latrone pœnitente in cruce.

EIVSDEM, EX EXPOSITIOne in Epiſtolam ad Romanos, de vitâ à baptiſmo nouâ, Deque Chriſti ac Dei in nos amore Prodigi declarato parabolâ.

(*[...]m. 10. in [...]à eſt mo[...]e.*)

F. Francisco Combefis Interprete.

PRopoſita, quæ futura eſt, reſurrectione; alteram à nobis [Paulus] reſurrectionem exigit; quæ ſcilicet nouis vitæ rationibus conſtat, quæ præſenti æuo geritur; quæ morum ac inſtituti mutatione peragitur: vbi namque ſcortatos, caſtus euaſerit; vbi alieni raptot, miſericors; vbi qui aſpertori indole eſt lenis placiduſque, hìc etiam reſurrectio extitis, quæ illius atque futuræ exordium ſit. (*Spiritalis, animique reſurrectio vitæ nouitate.*) Id verò quomodò reſurrectio? Nempe extincto peccato, ac iuſtitiâ excitatâ; veteri abolitâ vitâ, nouâque hac vigente, atque Angelicâ. Nouam autem vitam cùm audies, magnam diuerſitatem, ingentem mutationem quære. Enimuerò iam mihi in mentem venit, flere, ac magnopere ingemiſcere, dum cogito quantam à nobis Paulus exigat philoſophiam, ac quantæ nos ignauiæ deditt ſimus, poſt baptiſma ſcilicet ad priſtinam reuerſi vetuſtatem, ac in Ægyptum reflectentes iter, alliorum me- A mores quorum cibus manna extiterit. Decem enim ac viginti dies interea dum intingimur immutati, priora rurſus aggredimur. Paulus verò, non ad præſcriptum dierum numerum, ſed quandiu vita ſuperſtes eſt hanc à nobis vult diſciplinam teneri. (*Vitæ nouitas à Baptiſmo continua.*) Secus autem ad priſtinum reuertimur vomitum; poſt eam quæ à gratiâ parta eſt iuuentutem, peccatorum ſenium fabricantes. Etenim pecuniarum amos, turpium appetitionum ſeruitus, ac planè peccatum omne, ipſius auctorem vetuſtate deteſit. *Quod autem veteraſcit, ac conſeneſcit, prope eſt vt aboleatur.* (*Hebr. 8. v. 13. Peccatorũ ſenium.*) Neque enim ſic vnquam corpus longiore annorum morâ diſſolutum videas, vt animus, peccatorum multâ copiâ, B atque ſegete marceſcit, conciditque. Etenim ad ſummam iam erumpit nugacitatem, obſcura verba ſenum more delirantium, loquens muco refertus ac pituitâ. Stupidus interim atque obliuioſus, lippitudinem in oculis geſtans, hominibus abominabilis, ac talis, quem facili diabolus negotio expugnare queat.

Tales nimirum peccatorum animi; haud ita verò iuſtorum. Hi quippe iuueneſcunt, ac vigent; ſemper in ipſo ætatis flore perſeuerantes, ad quamvis ſcilicet pugnam, ac luctam nullo non tempore parati. Illi autem; vel ſi exiguam aduerſæ aciei impreſſionem exceperint, caduns confeſtim, ac intereunt. Id C Propheta vt declararet aiebat, *Sicut puluis, quem decutit, iactatque ventus à facie terræ*, ſic inſtabiles ſunt, atque ad iniuriam cunctis expoſiti, qui vitam in peccatis agunt. (*Pſal. 1. v. 4.*) Neque enim ſanè vident, nec ſincerè audiunt, aut diſtinctè loquuntur: ſed multùm ſingultiunt: multam ab ore circunfluentem effetunt ſpumam: atque vtinam ſpumam; nihil enim abſurdi eſſet: nunc autem quouis cœno putidiora verba euomunt. Ac, quod grauius eſt, ne verborum quidem eiuſmodi ſputum excreare valent, ſed manu accipientes multo cum horrore de integro atterunt, craſſum quidem illud, ac non facilè ſectile. Fortè nauſearis, hac D narratione. Magis ergo ipſâ actione. Si enim hæc dum corpori inſunt, inſuauia ſunt; quantò magis cùm inſunt animæ?

Talis erat filius ille qui ſua omnia abligurierat, quique ad ſummam deuectus nequitiam, quouis deliro, atque ægroto ſe deteriùs habebat. (*Luc. 15. v. 18. Filii prodigi perſtricta parabola.*) Is tamen quòd voluit, ſtatim nouus à mentis ſolo propoſito, ac migratione euaſit. Nam quòd dixit, *Reuertar ad patrem meum*, verbum hoc, omnia illi bona attulit: ſeu potiùs non verbum ſimpliciter, ſed cui opus comes acceſſerit. Neque enim dixit, Reuertar, ac ibi manſit; ſed dixit, *Reuertar*, & reuerſus eſt, ac quidquid erat itineris confecit. Sic E & nos faciamus. Vel ſi extra patriæ fines abducti ſumus, ad paternam domum reuertamur, neque nos viæ longioris pigeat. Nam volentibus nobis, facilis ac celerrimus reditus conſtat: modò extraneam, ac alienam regionem relinquamus; nempe peccatum, quod ſcilicet procul abducit à paternâ domo. Illud ergo relinquamus, quò mox ad paternam domum reuertamur. Eſt enim Pater benigniſſimè amans, qui ſi mutatâ voluntate conſpexerit, nihil minore, quin & maiore proſequetur dilectione, quàm qui virtute clarue- (*De peccatoribus redeuntibus maior Dei lætitia.*)

runt. Quippe etiam illum tunc pater magis coluit. Etenim recepto filio magis gauiſus eſt.

Modus lenior adducendi peccatores.

Ecquonam modo, inquit, reuertar? Rem tantùm aggreditor, & totum compleueris. Deſine malus eſſe, nec vitijs vltrà proceſſeris, iamque rem totam iniiſti. Nam quemadmodum ægrotis vſu venit, vt cùm deteriùs non habuerint, tunc leniùs habere incipiant: ſic quoque in vitio; vlteriùs ne proceſſeris, tibique prauitas ac ſcelus finem habebit. Duos id dies ſi feceris, tertio faciliùs abſtinueris: ac ſi poſt duos dies ac tres, etiam decem addideris; fiet vt viginti deinceps addas, ac deinceps centum; tumque totam vitam. Quantò enim magis progreſſus fueris, B eò viam expeditiorem videbis, atque in ipſo conſtiturus vertice, complura ſtatim bona conſequeris. Nam tunc quoque reuerſo illo prodigo, & tibiæ, & citharæ, & chori, & epulæ, & feſti dies fuere: ac qui pro importunâ impenſâ, pro longâ adeò fugâ à filio pœnas repoſcere debebat, nihil eorum fecit, ſed tanquam ille virâ inclaruiſſet, ſic vidit, ac ne verbo quidem illi quicquam exprobrauit; quin ne leuiùs quidem res illi præteritas in memoriam reuocare ſuſtinuit: ſed & collo circumfuſus eſt, ac oſculatus, atque vitulum immolauit, ſtolamque induit, ac multo ornatu compoſuit. C

Paterna erga filium prodigum humanitas.

Id genus igitur exempla nobis proponentes, nos quoque bono animo ſimus, nec quicquam deſperemus. Neque enim ſic ille gaudet, cùm Dominus audit, ac cùm Pater; nec tam quòd ſeruum habeat, quàm quòd filium: atque hoc longè præ illo mauult. Propterea etiam ſanè fecit, omnia quæ fecit; ac nec vnigenito quidem Filio pepercit, vt adoptionem ipſi reciperemus: vt nedum vt Dominum, ſed vt etiam Patrem ipſum diligeremus: vtque id à nobis conſecutus ſit, ac ſi quis glorietur ſic ſibi placet, velutque altum ſapit, ac in omnes rem effert, qui nullius noſtrûm planè egeat. Sic vtique fecit D in Abraham, itque Iſaac, ac Iacob, qui vbique dicat, *Ego Deus Abraham, & Iſaac, & Iacob.* Quanquam ſeruos in hoc ſibi oportebat placere: nunc verò Dominus ipſe id factitans videtur. Idcirco & Petro ait, *Amas me plus his?* Oſtendens, nihil ſe priùs à nobis exquirere, aut illo antiquius habere. Eam etiam ob rem Abrahamum iuſſit filium immolare, vt palam omnibus faceret, quòd à Patriarchâ magnoperè amaretur. Velle autem vehementius amari inde eſt, quòd ipſe vehementiùs amet. Propterea etiam Apoſtolis dicebat, *Qui amat patrem, aut matrem plùs quàm me, non eſt me dignus.* E

Rom. 8 v. 32.
Dei de nobis amantibus gloriatio.
Exod. 3. v. 6.
Ioa. 21. v. 15.
Gen. 22. v. 2.
Matth. 10. v. 37.

Quo nomine, quod in nobis maximè neceſſarium eſt, animam ſcilicet, & ipſam vt in ſecundis habeamus, ac eius poſthabeamus dilectioni, iubet; quòd nimirum omni exceſſu, ſupraque modum omnem à nobis amari amet. Etenim & nos quoque cùm non admodum erga aliquem afficimur, nec eius pluris nobis amorem operæpretium ducimus, vel ſi magnus ſit, vel ſi illuſtris, clarusque extiterit. Sin autem feruido, veróque amore aliquem proſequimur, vel ſi re- A nuis ac humilis ſit, is quem amamus, illius in nos amoris vim magnæ gloriæ loco ponimus. Quâ de cauſâ etiam ille, non amari tantùm à nobis, ſed probroſa illa pro nobis pati; gloriam vocabat. Verùm illa quidem ob ſolam charitatem gloria erant: quæ autem nos pro ipſo pati contigerit, hæc nedum propter charitatem, ſed & propter amati dignitatem ac magnitudinem, gloria meritò tum nuncupentur, tumque exiſtant.

Ipſa crux ex noſtri amore Chriſti gloria.

S. ASTERII AMASEÆ EPIſcopi, *de duobus filiis quos Lucas commemorat.*

Luc. 15. v. 11

B

Eodem Interprete.

PArabola Patrem quidem, Deum ac rerum huius vniuerſitatis factorem, vocat: Filios verò maiorem natu, & minorem; homines duos: alterum quidem qui in conceſſâ gratiâ, ac hereditate ipſum contingente perſeuerauerit, nec vnquam ab Eccleſiâ rebellis receſſerit, aut intemeratorum Myſteriorum communionem per vitæ luxuriam reſpuerit; alterum, qui aduerſus dicta omnia petulantiùs egerit, eamque ob rem à vero patre receſſerit, conceſſáque, ab eo munera, pro more ganeonum, ac luxurioſè viuentium, diſſipauerit, atque abligurierit. Pars C ergo illa ſubſtantiæ, quæ contingit, quam iunior filius à patre petit, baptiſmus eſt, ac perceptio intemerati corporis. Etenim multi etiam iuniorum hæc petunt, & accipiunt: cæterùm qui ſenili mente ſunt præditi, ij quoque donum hoc omni diligentiâ cuſtodiunt. Sanè verò quod quemque contingit, ipſum æquale, ac par exiſtit: ſed accipientium pro cuiuſque ſtudio diuerſitas, maius illud, aut minus facit; aut etiam omninò helluatur, ac malè conſumit, vti in prodigo accidit. Hæc itaque contingens portio eſt, quam parabola innuit. *In longinquam verò regionem proficiſci*: eſt à Dei donis, & præceptis longè D diſcedere.

Extat Saulii. t. 7. ex Ms. Caſ. hom. de drachma, & in hoc Lucæ cap. cuius hæc breuiatium videtur.
Portio quæ contingit.
v. 13.

Adam quoque ſubſtantiam diſſipauit, paternóque omni copioſo illo, patrimonio amiſſo, expulſus eſt è regione, bonorum affatim copiâ affluente. Graue planè iuniori filio à patre diſcedere. Quippè parentis oculos, prodigam dilapidationem, ac luxuriam, colloquiáque mores corrumpentia, longiùs pellit, fugatque. Cùm autem iuuenis ſui ſit iuris, ac neque timor vllus adeſt, nec pudor (qui duo fortes laſciuientis iuuentutis cuſtodes exiſtunt) tunc planè fugiunt omnia, ac ſus deque vertuntur.

Patris præſentię bona.

E Huius porrò regionis longiùs à Deo ſemotæ, ciuis diabolus eſt. Peccati ſiquidem ciuitas, primum ciuem, ac principem auctoremque diabolum habet; qui omnes vndequaque luxurioſos, ac prodigos cogat, faciatque conciues, atque in turpes, & quæ porcos deceant, actiones mittat. Etenim ille, gregem agit porcorum more viuentium; non ouium ratione viuentium exiſtit paſtor, quemadmodum Dominus, *qui animam ſuam ponit pro ouibus ſuis.* Princeps ergo porcarius, miſerum iuuenem mittit ad paſcendum porcos: quique olim felix agebat, porcorum

Diabolus Princeps regionis longinquæ, ſummuſque porcarius.
Ioan. 10. v. 11

Hactenus cum Photio Cat. in Luc.

Peccatum inutile. *v. 17.*

commenſalis effectus, ſiliquas comedebat. Tale quid enim eſt peccatum: ad modicum dulce, nihil tamen eſculentum ferens, aut ve vtile.

Pœnitentis habitus, ac humilitas.

In ſe autem reuerſus. Nec enim ſui compos fuerat, vitioſis affectionibus traditus, ac venundatus; mentéque alienatâ. Porrò ſe prodigus à conuerſione, ac pœnitentiâ mercenarium appellat, ac ſibi infamiæ omnia aſciſcit nomina; vt non Euangelium doceat, quâ ratione pœnitentes humiliati oporteat, exque verbis corde compungi. Docet autem parabola, pœnitenti, ac ei, qui à peccato Deum placare ſtudet, ne in cœlum quidem intendendos oculos, quin potiùs vultu ad pudorem compoſito, debere animi mœſtitiam, ac meticuloſam conſcientiam indicare.

Patris bonitas in prodigum.

Vide autem vt Dei bonitatem deſcribat. Venientem enim prodigum nedum repellit, aut ve deſpicit, quin etiam obuiam procedit; idque currens, vt celeriùs errantem recipiat: collóque circunfuſus amplectitur, ac ſtringit, affunditque lacrymas, ac exoſculatur, reconciliationis ſymbolum præbens, ac pignus veniæ, traditis obliuioni quæ is olim commiſerat. Sit verò prima

Quid prima ſtola.

ſtola, non ipſum Baptiſma (nec enim fieri poteſt vt ſecundum quis Baptiſma ſuſcipiat) ſed gratia, quam quiſque fidelis per baptiſmum à principio induit. Loco enim *Lauacri recreationis*, nobis à Deo conceſſa eſt, quam pœnitentia regenerationem facit: quæ nimirum ſordes noſtras lacrymis eluens, rurſum mundos, ac puros reddit.

Tit. 3. v. 5.

Addita hæc ex Cat. Cord.

[Vel ſi volueris, ſtolâ induitur, non nouâ; ſed primâ; quâ priuatus fuerat per inobedientiam ſimul & guſtationem fructus prohibiti, nudum ſe conſpiciens.]

Quid annulus.

Datur prodigo poſt ſtolam etiam annulus, ſymbolum ſpiritalis ſignaculi Spiritûs. Vt enim in Baptiſmi recreatione, cùm ſtola eſt, tum ſignaculum doni Spiritûs ſancti, ita etiam in rege-

Quid calceamenta.

neratione quæ pœnitentiâ fit. Denique afferuntur & calcei, quò ſerpentis caput fiduciâ, ac tutò calcare poſſit. *Tu* enim, inquit, *obſeruabis caput eius; & ille obſeruabit calcaneum tuum.* Ad

Gen. 3. v. 15.

vtrumque igitur calceamenta conducunt, cùm ad conculcandum ſerpentis caput, tum vt pes læſionis iniuriam effugiat. Ne patris bonitatem

Miſericors, ſummum ius ignorat.

moleſtè habeas, quòd poſt miſeriam in filium amore propenſior ſit. Qui miſericors eſt, non rigidè iudicat, ſed clementer indulget: idque maximè ſi pater exiſtit, cuius viſcera ceu vi quadam, ad miſericordiam affectus trahat.

S. AVGVSTINI EPISCOPI

de Filio iuniore Euangelico, ex Libro de Tempore Barbarico t. 9.

Cap. 6.

Tentationis vtilitas Iobi exemplo cõprobata.

FOrtior fuit Iob in doloribus, quàm ille Adam in muneribus: iſte non ceſſit tormentis, ille ſuperatus eſt in delicijs. Videtis dilectiſſimi quid agat tentatio, & quàm vtiles ſunt huius mundi preſſuræ, & quemadmodum corrumpant terrenæ deliciæ. Contempſit Iob vxorem, filios, omnia ſua, poſtea & carnem ſuam. Plus amauit eum qui dederat, quàm id quod dederat: Vius eſt quod acceperat, tanquam bonus viator poſſedit, non poſſeſſus eſt. At vbi ea placuit auferri qui dederat, benedixit, non blaſphemauit. *Dominus*, inquit, *dedit, & Dominus abſtulit; ſicut Domino placuit, ita factum eſt: ſit nomen Domini*

Iob 1. v. 21.

A *benedictum.* Imitamini talem virum: imitamini tales filij eſſe etiam flagellati, vt mereamini recipi. *Flagellat* enim *omnem filium, quem recipit.* Diſciplinam eius ſuſtinere; ſicut filios, ita nos aggreditur Deus.

Prou. 3. v. 11. *Heb. 12. v. 6.*

Cap. 7.

Filij iunioris, id eſt, prodigi exemplo. *Luc. 15. v. 13.*

Quod probat ille filius iunior in Euangelio poſitus, qui diſciplinam paternam contempſit, ſubſtantiam ſuam in meretricibus erogauit, porcos pauit, fame contritus eſt, ſiliquis porcorum ventrem ſuum implere non potuit: tandem aliquando reuerſus eſt ad ſe, & inuenit ſe qui perdiderat ſe; & in mentem ei venit quàm multi mercenarij patris ſui abundarent panibus, ipſe verò fame periret. Statim ſurrexit, ad

B patrem recurrit; non ſe filium, ſed tanquam vnum ex ſeruis computari rogauit. Inclinatur humilitas, excitatur miſericordia: voces filij pœnitentis concutiunt paterna viſcera. Dicit ſe filius indignum, vt ille eum iudicet dignum: rogat vt in numero ſeruorum iubeatur ſuſcipi: & pater ei illam primam ſtolam iubet afferri, mactat vitulum ſaginatum, chorum congregat, aduocat amicos, facit epulum magnum. Quare? *Quia hic filius meus*, inquit, *mortuus fuerat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt.* Hanc ſimilitudinem Dominus in Euangelio propoſuit, quam ipſe expoſuit, dicens, *Tale gaudium fieri in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.*

v. 24.

Parabolæ ſenſus Domino expoſitus.

Nunc verò quoniam tempus eſt exhortari omnes

C ad pœnitentiam, vt filij errantes reuertantur, eiſque conuiuium à patre ſaginati vituli præparetur, etiam nos dilectiſſimi parati ſimus huic conuiuio tanquam amici ac domeſtici intereſſe: maximè quia cum illo patreſamilias ad menſam eius quotidie accedentes, non nos iam dignatur vocare ſeruos, ſed amicos. Percurramus, ſi placet ipſam parabolam à Domino in Euangelio propoſitam, in quâ nobis & affectum patris demonſtrauit pium, & filij perditi indicauit reditum; filijque maioris qui de paternâ domo non diſceſſerat, commotum retulit animum. Hoc quippe habet textus ipſius lectionis. *Venit us*, ait, *eius filius primogenitus de agro, cùm audiret ſymphoniam, interrogauit ſeruos quidnam illud eſſet. Et-*

Ioan. 15. v. 15.

v. 27.

D *que dixerunt, Frater tuus reuerſus eſt, & occidit illi pater tuus vitulum ſaginatum, eò quòd ſaluum illum ſuſceperit. Et indignatus, noluit introire. Egreſſus eſt autem ad illum pater ſuus, vt eum introduceret.* Improperauitque ille patri ſuo, quòd laboraſſet ſemper cum illo, & nunquam illi talia exhibuiſſet. at vbi veniſſet filius ille, qui omnem ſubſtantiam paternam malè conſumpſerat, occidiſſet illi vitulum ſaginatum. Et reddit pater rationem facti ſui, conſolaturque filium ſuum permanentem, de domo non diſcedentem, & dicit illi, *Fili, tu meus es, & mecum es ſemper, & omnia mea tua ſunt: veruntamen oportuit nos iſta facere quoniam frater tuus mortuus*

E *fuerat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.* Non vacat hæc talis à Domino propoſitio. Donet itaque nobis qui iſta propoſuit, vt demonſtremus ab eo fuiſſe impletum hoc, quod per quandam ſimilitudinem nos quodammodò excitauit, ad aliquid inquirendum.

Pater, Chriſtus Dominus.

Affectum paternum exhibuiſſe ſuis Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, nullus ambigit Chriſtianus. Illud magis requiramus, quis ſit filius iunior, qui prodigè viuens ſubſtantiam paternam diſſipauit; & qui ſit filius primogenitus, qui indignatus quòd filio perdito redeunti vitu-

Digitized by Google

ius ſaginatus occiſus ſit, intrare noluerit. Quis **A** eſt iſte filius perditus, qui omnem ſubſtantiam paternam in meretricibus erogauit, niſi ille latro qui ſubſtantiam animæ à Deo ſibi datam per ſcelera diffluendo etiam in cruce pependit? porcos pauit, quando dæmonum voluptates ſuis factis impleuit. Fortaſſe illos porcos pauit, quos petierat diabolus à Domino, dicens, *Iube nos intrare in gregem porcorum*. Fame contritus eſt, quia panem verbi Dei non inueniebat. Siliquis cupiebat ſaturare ventrem ſuum, quando tortuoſis cogitationibus replebat animam ſuam. Sed reuertatur ad ſe, videat ſe latro in cruce pendentem, concurrat ad patrem, dicat pendens in **B** cruce, *Domine, memento mei dum veneris in regnum tuum*. Domine, memento mei: non ſum dignus vocari filius tuus; ſuſcipe me ſicut vnum ex ſeruis: Domine memento mei. Latro enim ſua attendens merita de ſeipſo diffidebat, ſed Dominus tanquam pius pater latroni quaſi filio quod deſperauerat, offerebat. Proferat huic pater ſtolam illam primam, induat filium immortalitate, quem ſecum videt in cruce pendentem: introducat eum in domum; dicat Chriſtus Latroni, *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo*. Mactet vitulum ſaginatum; hominem illum ſuſceptum etiam pro latronibus crucifixum: aduocet amicos ſuos diſcipulos, quibus dicebat, **C** *Si feceritis quæ mando vobis, iam vos non dicam ſeruos, ſed amicos*. Præparetur illud conuiuium cœleſte, aſter ille chorus Angelorum ſuauiter declamans, *Gloria in excelſis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis*. Veniat & primogenitus filius ille, & nolit intrare. Quis eſt iſte filius primogenitus qui noluit intrare, niſi ille primus Apoſtolorum Petrus, qui ad interrogationem vnius ancillæ, in atrio Sacerdotis ter Dominum auſus eſt negare? Dixiſti quidem, ô Petre, tanquam patri tuo Chriſto, Ego tecum laboraui, quando dicebas Saluatori, Tecum ſum vſque ad mortem: *animam meam pro te ponam*. Vbi eſt quod promiſiſti? interrogaris ſemel, & negas: ſecundò interrogatis, & negas: tertiò, **D** & negas. Non vis ad conuiuium intrare, ideo auſus es ter Dominum negare. Vbi eſt, *Animam meam pro te ponam*? Te negantem non terruit ungula, ſed vna oppreſſit muliercula. Certè tecum ſum vſque ad mortem. Vide, vide igitur Petre, quantum de te antea præſumpſeris: ecce nunc ter negando, gallo teſte conuinceris. Sed egrediatur pater ad primogenitum filium nolentem intrare, dicat Chriſtus Petro, *Intra in gaudium Domini tui*: reſpiciat negantem, & faciat confeſſorem: compungat flentem, faciat amarorem: exhortetur eum paternâ voce, Fili, inquit, tu meus es, tu es Petrus: etſi me negaſti, meus es. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*. Tu meus es, & **E** omnia mea tua ſunt. *Tibi dabo claues regni cœlorum*. Apud te Petre ſunt claues: dignare iam ad conuiuium intrare. *Oportebat hæc fieri, quoniam frater tuus* latro *mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt*. Si Petrus antequam Chriſtus pro omnibus crucifigeretur, regni cœlorum claues accepit, quà illuc introiuit latro ille; iam non reus: niſi per latus quod aperuit Iudæus? Et nunc veniant omnes quicunque amant paradiſum locum quietis, locum ſecuritatis, locum perpetuæ felicitatis; locum in quo non pertimeſcas barbarum, in

Filius iunior, latro ac peccator.

Matth. 8. v. 31.

Luc. 23. v. 42

Vitulus ſaginatus.

Ioa. 15. v. 15.

Luc. 2, v. 13

Datiuſcula iſta ad Petrum accõmodatio.

Matth. 26 v. 69.

Ioa. 13. v. 37

Matth. 25. v. 23.

Luc. 22. v. 61

Matth. 16 v. 18

Dominicū latus apertum, quà intrandum in paradiſum.

A quo nullum patiaris aduerſarium, nullum habebis inimicum. Venite omnes, intrate omnes; eſt quà poſſitis intrare: patet latus. Oſtendit enim ille latro, quà debeant omnes intrare: neminem ſuo exemplo docuit deſperari.

Al. locus.

Contendite, ait Dominus, *intrare per anguſtam portam*. Quid anguſtius illo foramine, quod vnus è militibus percutiendo latus crucifixi aperuit? Et tamen per has anguſtias penè iam totus mundus intrauit. Venite & vos Iudæi; vocat vos quem crucifixiſtis Filius Dei: contendite intrare per anguſtam portam; per hanc enim introierunt patres **B** veſtri. Illi qui vt crucifigeretur clamauerunt, qui in ligno ſuſpenſum viderunt, qui irriſerunt, qui caput agitauerunt, per iſtas tamen anguſtias introierunt. Non enim inaniter clamabat ille pendens in cruce, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*. Per has ergo, vt dixi, anguſtias, per anguſtam portam lateris Chriſti ingreſſus eſt latro mutatus, pœnitens Iudæus, conuerſus omnis Paganus, & ab eo exiit foras malus hæreticus Arrianus. Exiit, quoniam non erat de numero permanentium. De illis enim erat, de quibus Ioannes dixit, *Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: ſi enim ex nobis eſſent, manſiſſent vtique nobiſcum*. O hæretice Arriane, **C** agnoſcit latro in cruce pendentem, ipſi inimici Iudæi expauerunt reſurgentem, & vos malè tractatis in cœlo regnantem. Cauete, dilectiſſimi, Arrianam peſtem: non vos ſeparent à Chriſto terrena promittendo; propter tunicam non vos expolient fide. Membra Chriſti ſeruate vnitatem atque integritatem vnius tunicæ; quam nec perſecutores Chriſti auſi ſunt ſcindere. Nolite iniurias irrogare capiti veſtro: pro vobis ille mortuus eſt, ne vos moreremini. Quem Chriſtus per baptiſmum viuificauit, quare eum Arrianus rebaptizando occidit? Erubeſce, erubeſce hæretice. Negauit Petrus, & reuerſus eſt; & flendo deleuit quod timore negauit. Chri**D**ſtum in ſuis perſecutus eſt Paulus, ſed ad eius vocem cecidit & ſurrexit. Aliter cecidit, aliter ſurrexit. Cecidit perſecutor, erectus eſt prædicator. In Chriſtianis Chriſtum perſecuti ſunt Reges: ſed multum eis præſtiterunt, quando membra ad caput ſuum velociter tranſierunt. Nemo talia damna, qualia tu, ingerit Chriſto: animos enim multorum cupis interficere, pro quibus Chriſtus in carne venit occidi. Erubeſce, erubeſce hæretice. Quid iteras, quod ſemel datur? In membris ſuis iam tinctus eſt Chriſtus, noli in iſtis ipſum velle rebaptizare: ſemel enim pro omnibus cum Ioanne in aquam dignatus eſt deſcen**E**re. Redemit Chriſtus animas; cuſtodite quod ille redemit. Integro Chriſto, integrum aſſignate prædium. Nemo inuadat, nemo inuaſori conſentiat; characterem Dominicum nullus abſtergat: titulos Chriſti nemo deponat. Reddituri eſtis rationem Domino Regi, boni ſerui: data eſt vobis occaſio bene operandi. Abundant peregrini, captiui, expoliati. *Facite vobis amicos ex mammonâ iniquitatis, vt & ipſi recipiant vos in habitacula æterna.*

Cap. 8. Luc. 13. v. 24

Anguſta porta apertum Dominicum latus

Luc. 23. v. 34

1 Ioa. 2. v. 19

Arriani rebaptizantes: ſic fortè tinctus Euſebio Conſtantinus.

Hæretici plus omnibus nocent Chriſto.

Luc. 16. v. 9.

EIVSDEM DE EODEM

Filio minori, ex expoſitione in Pſal. 70. qui eſt Sermo. 34. de verbis Domini.

Luc. 15. v. 11.

IN lectione Euangelicâ, quam audiuimus, de homine dictum eſt, qui habuit duos filios. Denique filius minor, qui voluit in ſuam poteſtatem habere ſubſtantiam, quæ illi apud patrem optimè ſeruabatur, factus ſuæ poteſtatis, profectus eſt in regionem longinquam, hæſit principi malo, & porcos pauit: fame correptus eſt, qui ſaturitate ſuperbus abſceſſerat. Ergo quiſquis ita vult ſimilis eſſe Deo, vt B ad illum ſtet, fortitudinémque ſuam, ſicut ſcriptum eſt, ad illum cuſtodiat, non ab illo recedat, ei cohærendo, ſignetur tanquam ex annulo ceræ affixus, habeat imaginem eius, faciens quod dictum eſt, *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*, vt cuſtodiat ſimilitudinem, & imaginem, ad quam factus eſt. Porrò autem ſi peruersè vult imitari Deum, vt quomodo Deus non habet alium, à quo formetur, non habet, à quo regatur, ſic ipſe velit ſuâ poteſtate vti, vt quomodo Deus nullo formante, nullo regente viuat: quid reſtat, fratres, niſi vt recedens ab eius calore torpeſcat; recedens à veritate vaneſcat, recedens ab eo, quod ſummè, atque incommutabiliter eſt, in deterius C mutatus deficiat? Hoc diabolus fecit. Imitari Deum voluit; ſed peruersè: non eſſe ſub illius poteſtate, ſed habere contra illum poteſtatem. Homo autem poſitus ſub præcepto audiuit à Domino Deo, Noli, inquit, tangere hanc arborem. Quid eſt enim illa arbor? Si bona eſt, quare non tango? Si mala eſt, quid facit in paradiſo? Prorſus ideo eſt in paradiſo, quia bona eſt, ſed nolo eam tangas. Quare non tango? Quia obedientem te volo, non contradicentem. Serue audi, adhuc ſerue, ſed noli male ſerue. Serue audi priùs Domini iuſſum, & tunc D iubentis diſce conſilium. Bona eſt arbor, nolo tangas. Quare? Quia Dominus ſum, & tu ſeruus. Hæc tota cauſa eſt. Si parua eſt, dedignaris eſſe ſeruus? Quid autem tibi expedit, niſi eſſe ſub Domino? Quomodo eris ſub Domino, niſi fueris ſub præcepto? Porrò ſi expedit tibi eſſe ſub Domino & ſub præcepto, quid tibi iuſſurus erat Dominus Deus? Aliquid enim quærit abs te. Offer mihi ſacrificium, dicturus eſt tibi: nonne ipſe fecit omnia, in quibus te fecit? Obſequere mihi, dicturus eſt tibi, ſiue ad lectum cùm requieſco, ſiue ad menſam cùm reficio, ſiue ad balneum cùm lauo? Quia ergo nihil abs te indiget Deus, nihil ergo tibi debuit iubere? Si autem debuit aliquid iubere, vt te, E quod tibi expedit, ſentires eſſe ſub domino, neceſſe ab aliquo prohibendus eras, non propter illius arboris malitiam, ſed propter tuam obedientiam. Non potuit Deus perfectius demonſtrare quantum bonum ſit obedientia, niſi cùm prohibuiſſet ab eâ re, quæ non erat mala. In quâ obedientia tenet palmam, ſola ibi inobedientia inuenit pœnam. Bonum eſt, ſed nolo tangas. Non enim non tangendo moriturus eras: Nunquid qui hinc prohibuit, alia ſubtraxit? Nonne eſt paradiſus fructuoſus, plenus arboribus? Quid tibi deeſt? Hoc nolo tangas, hinc nolo guſtes. Bonum eſt, ſed obedientia melior eſt. Proinde cùm tetigeris, nunquid

Pſ. 58 v. 10.

Pſal 72. v. 28

Gen 1. v. 26.

Prodigus, nolens Deo ſubiici.

Iſai. 14. v. 14

Gen. 2. v. 14.

Vna ratio vetitæ arboris, Domini ſeruique conditio.

1. ſent. d. 17. 34. lignum.

A arbor illa malum erit vt moriaris? Sed inobedientia te ſubiecit morti, qui prohibita tetigiſti. Ideo arbor illa appellata eſt ſcientiæ dignoſcendi boni, & mali, non quia inde talia quaſi poma pendebant, ſed quicquid eſſet arbor illa cuiuſlibet pomi, cuiuſlibet fructus eſſet, ideo ſic vocata eſt, quia homo, qui nollet bonum à malo diſcernere per præceptum, diſcreturus erat per experimentum, vt tangendo vetitum, inueniret ſupplicium.

Arbor ſcientiæ boni & mali.

Quare autem tetigit, fratres mei? Quid deerat illi? Dicatur mihi quid deerat illi in paradiſo conſtituto, in mediâ opulentiâ mediiſque B deliciis, cui magnæ deliciæ erant viſitatio Dei, cuius faciem quaſi inimici timuit poſt peccatum? Quid illi deerat vt tangeret, niſi quia ſuâ poteſtate vti voluit: præceptum rumpere delectauit, vt nullo ſibi dominante fieret ſicut Deus, quia Deo vtique nullus dominatur? Malè elatus, malè præſumens, futurus mortuus, recedendo à viâ iuſtitiæ, ecce ſoluit præceptum. Excuſſit à ceruice iugum, & diſciplinæ habenas non veſcendi libidine, ſed exultandi animoſitate dirupit. Vbi eſt nunc? Certe captiuus clamat, *Domine quis ſimilis tibi?* Volui eſſe peruersè ſimilis tibi, & factus ſum ſimilis pecori. Sub tuâ dominatione, ſub tuo C præcepto verè ſimilis eram. Sed homo in honore poſitus non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis. Iam de ſimilitudine iumentorum clamat ſerò & dicit, *Domine quis ſimilis tibi? Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas.* Meritò ſuperbe ſerue: Voluiſti enim ſuperbe eſſe ſimilis Domino tuo, qui factus eras ad imaginem Domini tui. Bene tibi velles vt eſſet, recedenti ab illo bono. Prorſus dicit tibi Deus. Si recedis à me, & bene eſt tibi: ego non ſum bonum tuum. Proinde ſi ille bonus, & nullo alieno bono bonus, & noſtrum ſum- D mum bonum, ipſe recedendo inde, quid eris niſi malus? Item ſi ipſe eſt beatitudo noſtra, quid erit recedenti niſi miſeria?

Vna ratio præuaricationis Adæ, quia ſubeſſe noluit.

Pſal. 70. v. 18.

Pſal. 47. v. 14.

IOBII MONACHI,

De Filio Prodigo.

IN ſeniore Filio, oſtendi Angelicas poteſtates: nam & tempore, & modo, noſtro generi dignitate præſtant. In prodigo autem, humanum genus. In Patre, Creatorem vniuerſi, ac Dominum repræſentari. Indignatum verò ſeniorem Filium reuocatione, ac benignâ tracta- E tione iunioris, non hoc Angelicæ mentis eſſe, aut affectionis: ſed parabolam illam, quò beneficij magnitudinem declaret, ita effingere. Quoniam tantam poſt tam inſignem intemperantiam prodigus ille Filius expertus eſt benignitatem, vt ipſe quoque Angelorum ordo, ſi inuidentia in horum naturam caderet, indignatus vtique fuiſſet, neque tolerabilem putaſſet tantam beneuolentiæ magnitudinem. Quomodò enim alioqui conſentaneum ſit, gaudere eoſdem ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, & rurſum inuidere, quòd amantiſſimi Patris amplexibus dignatus eſſet? Sed enim talis parabolarum fictio eſſe ſolet: nec enim ea ſolùm quæ aut facta, aut futura ſunt, complectuntur: ſed & illa quæ curioſiùs quiſpiam eorum admi-

Photii Cod. 222. c. 37.

Luc. 15. v. 10.

rationis vim, aut iucunditatem, aut conſequentiam, aut denique procedendi facilitatem, atque vtilitatem contexendo, adiungeret.

TITI BOSTRORVM EPISCOPI *eiuſdem Euang. expoſitio.*

Luc. 15. v. 11. Duo filii, humanum genus, iuſtis & peccatoribus diſtinctum.

A

H*Omo quidam habuit duos filios.* Quæ de duobus filiis hîc dicuntur, ea ad vniuerſum mortalium genus referri poſſunt. Conſtat enim illud in duos ordines deduci: Horum alter complectitur iuſtos: alter, peccatores. Pater autem humanæ naturæ, eſt benignus Deus.

v. 12. *Et dixit adoleſcentior.* Adoleſcentior, qui patrem acceſſit, non ob ætatis infirmitatem; ſed ob mentis imbecillitatem, animique inconſtantiam adoleſcentior vocatur. *Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* Quaſi dicat: poſteaquam liberæ voluntatis conditus ſum, nolo coactus ſeruire. Si voluero, temperans ero: ſin id autem noluero, compelli non volo. *Et diuiſit illis ſubſtantiam.* Pater ergo liberali munere donatum dimiſit. Tradidit enim vniuerſam creaturam in poſſeſſionem. Huic cùm naturalem, tum ſcriptam quoque legem adiunxit: quò hac nimirum ratione eruditus, & inſtitutus, legiſlatoris voluntatem impleat. Depoſcit enim ille à nobis ſpontaneum obſequium.

v. 13. *Et peregrè profectus eſt.* Non quidem de loco ad locum commigrans, ſed mente à Deo decedens, & Deus viciſſim ab illo. Siquidem nullum is ſeruitium detrectantem, vi ad ſeruitium

Subſtantia à prodigo diſſipata.

compellit. *Diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè.* A Deo itaque ſeiunctus, vixit luxurioſè; & inſumpſit ſubſtantiam, hoc eſt, inſitam animi lucem, temperantiam, veritatis notitiam, Dei memoriam. &c. Quo factum eſt, vt valida mox fames illum inuaderet. In-

Amos 8. v. 11.

uaſit autem eum, non fames panis, aut ſitis aquæ; ſed fames audiendi verbum Dei. Eiuſmodi enim fames, prædictarum virtutum iacturam conſequi ſolet.

v. 15. *Et abiit & adhæſit vni ciuium regionis illius.* Inediâ compulſus, abiit ad eiuſmodi regionem, vbi ciues ſunt dæmones; vbi extrema bonorum omnium inopia ſemper vrget. *Et miſit illum in villam ſuam, vt paſceret porcos.* Tali honore dæmones afficere ſolent cultores ſuos: Eiuſmodi muneribus cumulant eos, qui ſuggeſtioni-

Dæmonum cultores in porcarios prouehunt.

bus illorum morem gerunt. Etenim vt primùm quis à Deo deſciuerit, pérque carnis illecebras & voluptates dæmonibus adhærere cœperit; ſtatim quaſi in porci naturam verſus, terram tantùm ſpectat. In turpitudinis porrò cœno, vltro citróque aliquandiſper volutatus, meritò inter porcos cenſetur. Tandem in eiuſmodi vitæ obſcœnitate diu multúmque perſtans, aliis quoque perditionis forma efficitur; laſciuiæ luxuriæque dogmatis certâ quadam ratione illos paſcens, & nutriens.

v. 16. *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant, & nemo illi dabat.* His inſinuatur, nullam flagitiorum ſatietatem eum cepiſſe. Peccatum autem non iniuriâ aſſi-

Siliquæ, peccatum.

milatur ſiliquis. Nam vt harum guſtus ſuauis eſt, & tamen adiunctam habent nonnullam aſperitatem: ita peccatum quoque ad breue quidem tempus oblectat; verum poſtea cruciat prolixè,

Delectat momentaneè, ſed flagellat æternè.

In ſe autem reuerſus. Hoc eſt, priorem felicitatem cum poſteriori miſeriâ conferens; qualíſque & quantus erat, quando cum Deo patre adhuc degebat, animo pertractans; quàm teter & miſerabilis tandem, poſteaquam Deo deſerto, dæmonibus cœpit eſſe obnoxius, euaſerit, iterum iterúmq; expendens, dixit: *Quanti mercenarij patris mei.* Hoc eſt, Catechumeni Deus namq; pro ſuâ benignitate, & circa horam tertiam, & circa ſextam, & ſic deinceps, hoc eſt nunquam non, vt ſcriptum eſt, operarios in vineam ſuam conducit. *Abundant panibus.* Hoc eſt diuinorum donorum, & eloquiorum deliciis affluunt; ego verò ingenti earum rerum penuriâ hîc laboro, inediâque miſere pereo. v. 17.

Matth. 20 v. 1.

B

Surgam, & ibo ad Patrem meum. Hoc eſt, pulchrè eò reuertar, vnde turpiter deceſſi. *Et dicam ei: Pater, peccaui in cœlum & coram te.* Pauca hæc verba mihi ad ſalutem ſat fuerint. Noui patris mei ſuauitatem; noui facilitatem; miſerebitur mei pœnitentis, & ad ſanam mentem reuertentis, quem in peccati ſordibus ſe volutantem non puniuit. v. 18.

Et ſurgens, venit ad Patrem ſuum. Vnde ſurrexit? è voluptatum & deliciarum cathedrâ, è peccatorum foueâ: Siquidem bono voluntatis propoſito adiunxit opus. Oportet enim non ea ſolùm quæ Deo ſint grata & accepta velle, ſed bona animi deſideria per bona opera quoque oſtendere. v. 20.

C

Cùm autem adhuc longè eſſet. Quomodò longè? quia Deus hominis pœnitentiam, ſuâ miſericordiâ & benignitate ſolet anteuertere. *Vidit illum Pater eius, & miſericordiâ motus eſt.* Quamuis enim Deus ſit naturâ, clementiâ tamen & benignitate pater eſt. *Et accurrens, cecidit ſuper collum eius & oſculatus eſt eum.* Non enim expectauit, vt is qui tam grauiter offenderat, propè accederet: verùm ipſe vltrò obuiam illi proceſſit. Familiare namque eſt clementiſſimo Deo, animam pœnitentem ſuauiter complecti, eiuſdémque ſubiectionem & obedientiam paternè exoſculari.

D

Dixitque illi filius: Pater, peccaui in cœlum. Haud ſecus firmamenti faciem metuo, atque accuſatoris cuiuſpiam vocem. *Et coram te.* Propter quod diuinitatis tuæ lucem intueri vereor: nam & animi, & corporis oculos immundos habeo. Præ omnibus autem malis, plurimum meæ me incuſant inſanæ libidines. *Fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis.* Quæ dicit, huc tendunt: Obſecro, Domine, ne me rurſum ex aulâ tuâ proſcribas; ne forſan inimicus oberrantem deprehendens, denuo captiuum abducat. Neque tamen vt myſticæ tremendæque menſæ tuæ me adiungas, peto: quandoquidem eo animo ſum, vt ſancta illa ſanctorum ne aſpicere quidem profanis oculis audeam. v. 21.

Eadem Chryſ. ſiue auctor hom. de prodigo t. 6. Ducæ, ex quo hic mutuatus ſit.

E

Dixit autem pater ad ſeruos ſuos. Hoc eſt, ad Sacerdotes. *Citò proferte ſtolam primam.* Hoc eſt, fidem, veritatíſque cognitionem: quarum rerum à patre diſcedens, iacturam fecerat. *Et induite illum.* Qui ſeipſum exuerat. *Et date annulum in manu eius.* Hoc eſt, fidei ſignaculum, quo contra diabolum armatus aliquando fuerat. *Et calceamenta in pedes eius.* Quò in præparatione Euangelij pacis, hiſce indutus, ſerpentes & ſcorpiones, hoc eſt, contrarias virtutes, intrepidè proterat. v. 22.

v. 23. *Impertitio myſteriorũ verè pœnitentibus non neganda.*

Et adducite vitulum ſaginatum. Illum, inquam, vitulum adducite, qui pro terrarum orbe immolatus, eiſque, qui verâ reſipiſcentiâ ducuntur, donatus eſt. Hoc eſt, tremendorum myſteriorum participem illum facite. *Et manducemus, & epulemur:*

v. 24. *Quia hic filius meus mortuus fuerat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt epulari.* Gaudent enim non ij ſolùm qui degunt in cœlis, ſuper vno peccatore pœnitentiam agente; verùm ij etiam qui verſantur in terris: Siquidem iuſti omnes de eiuſmodi hominis ſorte lætantur.

v. 25. *Erat autem filius eius ſenior in agro.* Quæ de propoſitâ parabolâ hinc, ad finem vſque conſequuntur: putà quòd filius ſenior, quid hoc eſſet, percunctatus, communiſque lætitiæ & celebritatis cauſam edoctus, præ indignatione noluerit in domum ingredi, & alia quædam eiuſmodi, illa eo ſenſu accipienda non ſunt, quaſi ſenior iuniori ſalutem reipſâ inuiderit; aut patri propter ſummam illam, in perditum filium, clementiam verè ſuccenſuerit. Nam, vt Chryſoſtomus parabolam de operariis in vineam conductis, quæ apud Matth. extat, edisſerens, rectè monet, id quod vniuerſè proponitur, parabola eſt; ſingula autem parabolæ membra ſigillatim, & quaſi ad verbum curioſè expendere & inueſtigare, iſtud neque neceſſarium eſt, neque commodè quoque fieri poteſt: ſat eſt autem, ſi ſcopum propter quem proponitur, vtcunque perſpectum habeamus, fructúmque nonnullum ex eo decerpamus. Aliquid verò hoc ampliùs anxiè inquirere, id nullum eſt operæpretium. Neque enim vllus omnino inter Sanctos eſt, aut fuit vnquam, qui Dei erga peccatorem benignitatem in ius vocaret, aut improbaret: vt qui ab omni inuidentiâ & odio ſint protſus alieni. Etenim ſi animos ſuos pro peccatoribus tradere parati ſunt, qui fieri poteſt vt ſalutem illorum dolenter ferant? Imò verò tantùm abeſt vt bonum quodcunque illis inuideant, vt beneficia quoque in eos collata, perinde ac ſi in ſe ipſos collata forent, grata acceptáque habeant.

Notanda Chryſ. doctrina, quâ multa ſoluus in parabolis difficilia.

Et cur ergo, inquis, parabola eiuſmodi quippiam præ ſe fert? Ecquid nobis illa vult adumbrare? Aliud nihil, quàm excellentem Dei clementiam, quæ vtique erga omnes, & eos præcipuè qui peccatis deſertis ad ſanam mentem redeunt, veróque pœnitudinis ſenſu conuertuntur, tanta eſt, vt iis qui pœnitentiâ non indigent, inuidiam quodammodò mouere queat. Nam & in humanis quoque aliquid eiuſmodi receptum videmus. Etenim cùm quempiam inſigni aliquo beneficio affecimus, dicere nonnunquam conſueuimus: En iſte vel ille, quòd tanto honore te cumulauerim, me incuſauit. Dicimus hoc autem, non vt hunc vel illum inuidiæ inſimulemus, aut quouis modo calumniemur, verùm vt doni, quod obuenit, magnitudinem per hoc exprimamus. Adde his, Chriſtum Dominum ſenioris filij exemplo eos, qui inculpatam virtutibúſque firmatam vitam ducunt, præmonere, & quaſi præmunire voluiſſe; ne quam vnquam maligni diaboli fraude impulſi, cogitationem admittant, quæ ob peccatorum pœnitentium ſalutem, qualeſcunque inuidiæ ſtimulos animo ingerat; verùm mente ab iſtiuſcemodi cogitatis totâ vi abductâ, A de illorum ſalute potius gaudeant, & in Domino exultent.

Senioris fratris æmulatione ſignificata beneficentia in prodigum redeuntem exuperantia.

Sunt qui per duos filios ſanctos Angelos, & homines qui in terris vitam degunt, deſignatos exiſtimant. Et quidem per ſenioris perſonam, Angelorum ordinem, per laſciuum autem & prodigum adoleſcentem, humanum genus denotatum volunt. Non deſunt tandem, qui per ſeniorem filium Iſraëlem ſecundùm carnem; per iuniorem verò, Gentium populum inſinuatum contendant. De his opinionibus, ſcribit Cyrillus, Liberum cuique iudicium eſto; probet quiſque ſtudioſus quod vero affinius iudicat; mihi interim neutra opinionum probatur; neque enim cogitare fas eſt, ſanctos An- B gelos prodigi filij conuerſionem ignoraſſe; aut feſtum eius rei causâ celebratum, neſciuiſſe; adeóque quaſi rerum ignaros, quid hoc eſſet, interrogare compulſos eſſe. Sed neque iis quoque aſſentiri valeo, qui per ſeniorem filium carnalem Iſraëlem accipiunt. Conſtat namque Iſraëlitas per vniuerſam ferè Scripturam diuinitus inſpiratam, veluti deſertores, & incredulos perſtringi; tantum abeſt, vt paterna mandata illi nunquam præterierint. De parabolis porrò Cyrillus idem ſcribit & ſentit, quod Chryſoſtomus: nempe dum breuiter, ſuccinctéque explicantur, vtilium rerum notitiam adferre: etſi hoc ipſum obliquè & diſſentaneè. Vt autem ſingulæ parabolæ partes ſubtiliter, & exquiſitè diſcutiantur, id minimè opus eſſe. C Nam præterquam quòd commodè iſtud fieri non queat, ſermo quoque modum excedens, nimia copiâ & quaſi luxu, auditores benè affectos non parum ſæpe offenderet; nimiáque loquacitate nauſeam non paucis moueret. Probat id ex parabolâ quæ de homine diuite qui habebat villicum capite proximo proponitur, & explanatur. Enimuerò ſi quis accuratè explicare velit, quis fuerit homo ille, qui habebat villicum diffamatum: Tum quis illum diffamauerat; hinc cuiuſmodi debitores illi fuerant; mox quinam illi, qui è debitorum ſummâ partem reſecarant: poſtremò cur hunc oleum, illum verò frumentum debuiſſe com- D memorarit, næ orationem ille obſcuram, planéque ſuperuacaneam in medium adferet? igitur non omnes & ſingulæ parabolæ partes ad rerum propoſitarum explicationem ſunt vtiles: ſed quædam tantùm. Siquidem id ſolùm ex eiuſmodi imaginibus deſumendum, & explicandum eſſe, quod rei quidem obſcuræ nonnullam lucem; auditoribus verò aliquem vſum adferre natum eſt.

Duplex expoſitio Cyrillo improbata.

Cyrilli doctrina conſona doctrinæ Chryſoſtomi, vt ſingula quæque ſcrupuloſius exigenda in parabolis.

S. PETRI CHRYSOLOGI,

de duobus filiis prodigo, & frugi. Ser. 1.

E

HOdie nobis Dominus patrem cum filiis duobus vocauit, & produxit in medium: vt immenſum ſuæ pietatis iudicium, ſæuam Iudaicæ gentis inuidiam, reditum ſupplicem populi Chriſtiani, pulchram panderet per figuram. *Homo quidam*, inquit, *habuit duos filios, &c.* Quantùm pius pater, tantùm hæres impatiens; qui patris fatigatur ad vitam; qui patris, quia tempus adimere non poteſt, oſtitut auferre ſubſtantiam: hic ipſam prærogatiuam filij meruit non habere, qui ea quæ patris erant, noluit poſſidere cum patre. Sed

Ser. 1.

Scopus parabolæ.

Luc. 15. v. 12.

quæramus quæ res filium rapuit hos ad auſus; A ad petitionem tantam fiducia quæ leuarit. Quæ res? illa ſcilicet, quâ cœleſtem Patrem ſciebat nullo claudendum fine, concludendum tempore nullo, nullâ mortis poteſtate ſoluendum. Et ideo cupit viuendi libertate gaudere, qui ditari noluerat facultatibus decedentis. Denique illam fuiſſe huius petitionis offenſam, genitoris largitas comprobauit.

Filij prodigi petitio diuidendæ hæreditatis, quod patri ſubeſſe nollet.

v. 12. Diuiſa vtrique ſubſtantia paterna.

Et diuiſit, inquit, *illis ſubſtantiam*. Petente vno, ambobus totam ſubſtantiam mox diuiſit, vt ſcirent filij, quòd antè tenebat pater, non fuiſſe auaritiæ, ſed amoris: prouidentiâ, non inuidentiâ non dediſſe. Tenebat pater, ſeruare volens ſubſtantiam filiis non negare, manere B eam pignoribus cupiens, non perire. Beati filij quorum tota eſt in patris charitate ſubſtantia. Beati quibus manet tota in obſequio patris, in patris culturâ poſſeſſio. Cæterùm facultates vnitatem ſcindunt, fraternitatem ſeparant, cognationem ſpargunt, parentum perdunt & violant charitatem, ſicut ex ſequentibus eluceſcit.

v. 13. *Et non poſt multos hos dies, congregatis*, inquit, *omnibus, adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipauit ſubſtantiam ſuam*, &c. Ecce quid facit cupiditas ad cenſum præceps. Ecce quemadmodum ſine patre cenſus nudauit filium, non ditauit: cenſus filium tulit è gremio patris, eiecit de domo, exemit patriâ, ſpoliauit famâ, exuit caſtitate. Quod vitæ, quod morum, quod pietatis, quod libertatis, quod eſt gloriæ, nil reliquit. Ciuem denique in peregrinum, filium in mercenarium, in egenum locupletem, liberum mutauit in ſeruum: iunxit porcis, à patre piiſſimo quem ſeiunxit, vt ſeruiret cœnoſo pecori, qui pietati ſanctæ parere contempſit.

Cenſus, mala prodigo quæ attulit.

Congregatis, inquit, *omnibus adoleſcentior*. Adoleſcentior iſte planè non ætate, ſed ſenſu: qui congregauit bona patris, & abiit longè plus mente, quàm loco: vt dato, non accepto pretio, miſeræ ſe venderet ſeruituti. Sic mercator ad talem contractum peruenit, qui parentum D debitum neſcit ſoluere, qui vicem neſcit redhibere generanti. Eſt penes patrem dulcis conditio, libera ſeruitus, abſoluta cuſtodia, timor lætus, blanda vltio, paupertas diues, ſecura poſſeſſio. Namque ad patrem labor reſpicit, fructus redundat in filios. *Diſſipauit*, inquit, *ſubſtantiam ſuam*. Quæ compoſita fuerant patre moderante, prodigente filio diſſipantur: vt vel tardè ſapiat patrem cuſtodem, non incubatorem fuiſſe ſubſtantiæ. *Viuendo luxurioſè*. Mortalis eſt iſta vita; quia moritur virtutibus, qui vitiis viuit: ſepelitur famę, perit gloriæ, qui manet turpitudini; creſcit infamiæ.

Empta prodigo ſeruitus.

v. 14. *Et poſteaquam conſumpſiſſet omnia, facta eſt fames valida in regione illâ*. Luxuriæ, ventri, gulæ, fames tortor apponitur: vt ibi vltrix pœna ſequatur, vbi pœnalis reatus exarſerat. *Facta eſt fames valida*. Ad talem finem ſemper voracitas tendit, ad talem peruenit terminum fugienda voluptatis effuſio. *Et ipſe cœpit egere*. Filium data facit egere ſubſtantia, quæ diuitem negata ſeruabat, vt penes ſe deficeret habendo, qui penes patrem abundauerat, non habendo.

Fames, luxuriæ comes.

v. 15. *Et adhæſit vni ciuium regionis illius*, &c. Sic A inuenit, qui ſe negat patri, qui ſe committit extraneo; vt ſentiat ſeuerum iudicem, qui fugit indulgentiſſimum prouiſorem. Affectionis deſertor, pietatis refuga, deputatur porcis, porcis addicitur, porcorum traditur ſeruituti, porcorum paſcua lutulenta percurrit, inquieti gregis teritur & maculatur excurſu, vt ſentiat quàm miſerum ſit, amarum quàm ſit, quietis paternę beatitudinem perdidiſſe.

Porcorum cuſtos.

v. 16. Negata ipſa porcorum eſca.

Et cupiebat implere ventrem &c. Quàm crudele miniſterium, quia neque conuiuit porcis, qui viuit porcis. Miſer, qui porcorum deficit, & eſurit in ſaginam. Miſer, qui ſqualentis cibi cupit, nec impetrat qualitatem. His B edocti, inſtructi talibus, maneamus in domo patris, matris in gremio perduremus, cognatorum conſtringamur amplexibus, viſcera nos paterna conſtringant: ne nos ad ſupradicta mala pertrahat adoleſcentiæ miſeranda libertas. Sepiat nos paterna reuerentia, matris componat affectio, cognatorum cuſtodiamur affectibus. Inter propinquorum lumina non valent delicta verſari: propinquorum quot oculi, tot lucernæ. Dies eſt aſpectus matris, Sol patris rutilat in vultu. Vnde viuenti inter tot virtutum duces, criminum tenebræ propinquare non poſſunt. Sed menſa patris nos alit virtutis cibo, ſalutis epulo, deliciis honeſtatis, & gloriæ. Et quia latius nos de hac parabolâ dicere C cogit prolixa ſeries lectionis, quis ſit pater in donando facilis, facilior in recipiendo; quis ſit frater, fratris triſtiſſimus in ſalute: quis adoleſcentior in abſceſſu inſipiens, & ſapientiſſimus in regreſſu, ſequenti ſermone votis communibus inquiremus.

Moralis exhortatio.

EIVSDEM IN IDEM
Sermo. 2.

Ser. 2.

LVxurioſum filium, filium patris piiſſimi deſertorem, quæ pertulerint mala, in tantùm, vt fame tabidum porcorum dederit ſeruituti, ſuperiore, quo valuimus, ſermone peſtrinximus. Nunc eius reditum, nunc eius pœniten- D tiam, meliore iam voto, verbis lætioribus proſequamur.

Luc. 15. v. 17.

In ſe, inquit, *reuerſus dixit*, &c. In ſe reuerſus eſt: in ſe antè redit, vt rediret ad patrem, qui à ſe antè receſſerat, cùm receſſit à patre. A ſe migrat & ab homine totus tranſit in beſtiam, paternæ pietatis immemor, gratiæ genitoris oblitus. *Quanti mercenarij in domo patris mei*, &c. Fames reuocat, quem ſaturitas exularat: fames illi patrem dedit ſapere, cui copia abſtulerat ſentire genitorem. Et ſi tantum præſtitit vel inuita fames, probate quid voluntarium poſſit conferre ieiunium. Onera- E tus venter ad vitia cor deponit, premit mentem, ne ſupernam valeat ſentire pietatem. *Corpus*, inquit, *quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem*. Vnde & Dominus: *Attendite ne grauentur corda veſtra crapulâ, & ebrietate*. Vacuandus eſt ergo venter moderatione ieiunij, vt exoneratus animus poſſit ad alta pertendere, conſcendere ad virtutes, poſſit ad ipſum pietatis auctorem totus aliger peruolare. Hoc Elias probat, qui Dominici continuatione ieiunij defæcatus à carnali pondere, mortis victor euolauit ad cœlum.

Fames, prodigum reuocat.

Voluntarij ieiunij bona.

Sap. 9. v. 15.

Luc. 21. v. 34.

3. Reg. 19. v. 8.
4. Reg. 2. v. 11.

v. 18. Surgam.

Surgam, & ibo ad patrem meum. Iacebat qui dixit, *Surgam*: intellexit lapſum, ſenſit ruinam, iacere ſe turpis luxuriæ reſpexit in lubrico, & ideo exclamat; *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Quâ ſpe? quâ fiduciâ? quâ confidentiâ? Quâ ſpe? Illâ quâ pater eſt. Ego perdidi quod erat filij: ille, quod patris eſt, non amiſit. Apud patrem non intercedit extraneus, intus eſt in patris pectore ipſe qui interuenit, & exorat affectus. Vrgentur patris viſcera, iterum filium genitura per veniam. Ibo ad patrem reus. Sed pater viſo filio cooperit mox reatum, diſſimulat iudicem, qui magis vult implere genitorem; & ſententiam citò vertit in veniam, qui redire cupit filium, non perire.

Prodigi fiducia, pietas paterna.

Pater, peccaui in cælum, & coram te. Confeſſio patrem pandit, genitorem loquitur pœnitudo, *Peccaui in cælum, & coram te.* Cui peccatur in cœlo, non terrenus pater eſt, ſed cœleſtis, ideo adiecit: *Coram te.* Cui in cœlo, & in terrâ, ante oculos ſunt omnia quæ geruntur. Peregrè profectus eſt iſte, & in regionem longinquam fugit. ſed accuſatores ſuos, ſed teſtes ſuos, diuini patris oculos non refugit. Hoc Dauid clariùs aperit, ſic dicendo: *Quo ibo ſpiritu tuo? & à facie tuâ quò fugiam? Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendere in infernum, ades. Si ſumpſere pennas meas diluculo, & habitauero in poſtremo maris. Etenim illuc deducet me manus tua, & tenebit me dextera tua.* Videt iſte per totum mundum nuda Dei oculis delicta conſiſtere: non cœlum, non terram, non maria, non abyſſum, non ipſam noctem Deo velare poſſe peccata. Sentit, quantum ſit ſceleris, mali quantùm, in ipſo Dei peccare conſpectu: ideo clamat: *Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Vnde & iſte adoleſcentior ſimiliter vociferatur, & clamat: *Peccaui in cælum, & coram te.*

Vbique teſtes diuini Patris oculi.

Pſa. 138. v. 7

Pſal. 50. v. 6

v. 19. *Iam non ſum dignus vocari filius tuus.* Non dicit: Non ſum dignus eſſe filius tuus, ſed, *non ſum dignus vocari filius tuus*: quia vocari ad gratiam pertinet, eſſe ad naturam. Audi Apoſtolum dicentem: *Abeo qui vos vocauit in gratiam ſuam.* Hic ergo adoleſcentior, quia perdiderat quod erat naturæ, iudicat ſe quod eſt gratiæ non mereri. *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Ecce, poteſtatis ſuæ filius quò deuenit: voluptas luxuriæ, adoleſcentiæ libertas, ecce filium quò promouit; *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Vt locatione tuâ annua ſeruitus innouetur, vt labore iugi conditio conducta deteratur, vt diù toto in opere ſuſpiret miſeræ verna mercedis, vt ſit ſemper venditor ſui, nec vnquam negare ſuam valeat ſeruitutem. Et hoc petit, quia qui penes extraneum ſeruam ſenſerat libertatem, penes patrem credit ſibi futuram liberam ſeruitutem.

Gal. 1. v. 6. Non reuerâ, quod naturale erat per peccatũ eſt perditũ, ſed infirmatum.

Iam nunc, fratres, vellem lectionis huius aperire myſterium, ſi non me reuocaret iſtius vtilitatis intentio, quia nos video non quaſi noſtra audire debito cum dolore, ſed quaſi extranea intellectu tranſuolare feſtino. Noſtra, noſtra, & omnibus profutura nobis ſemper loquitur Chriſtus, & ob corrigendos nos myſtica frequentat exempla Dominus, qui pater ſuorum voluit eſſe ſeruorum; qui magis amari voluit, quàm timeri: qui panem vitæ ſe dedit ipſum, qui ſanguinem ſuum in poculum ſalutis effudit. Prætéritis comparationibus præſentes corrigit, & futuros: ne bonum patrem, ne genitorem pium deſerentes, ad mundi longinqua, & nimis peregrina tendamus, ibique viuendo luxurioſè, ſubſtantiam totam ſalutis diſſipemus, & vitâ omnibúſque conſumptis, famem ſpei grauiſſimam perferamus: & ſic nos primario regionis illius, hoc eſt, deſperationis auctori diabolo iam tradamus: & ille nos mittat in villam ſuam, hoc eſt, ad huius ſæculi illecebroſas conualles: mittat ad paſcendos porcos, eos videlicet qui proni ſemper in terram viuunt ventri, & æſtus carnis in volutabro luti temperant, in cœno premunt, refrigerant in gurgite vitiorum. Quòd autem mercenarios ſuos mittat ad porcos, facit hoc inſatiata crudelitas, quæ contenta non eſt homines criminoſos fieri; niſi eos vitiorum duces, criminum faciat & magiſtros. Cùm eos tales fecerit, non ſinit eos ex ipſo porcorum cibo, paſtúque ſaturari: vt eſurientes vitia plus delinquant, luxurioſos ſatietas capere non poteſt, voluptas neſcit expleri. Vnde nos cum bono patre ſimus, permaneamus apud genitorem pium: vt & diaboli laqueos poſſimus euitare, & bonis patris iugiter perfruamur. Profunda pòſt ſcrutabimur, quia communioni & moribus plus debemus.

Noſtra ſunt, & audienda vt noſtra, quæ loquitur Dominus.

Moralis exhortatio.

Reſpicit vocem Græcã, τὸν βίον.

EIVSDEM DE EODEM

Serm. 5.

Serm. 5.

FIlij luxurioſi abſceſſum, regreſſum, culpam, pœnitentiam percurrimus hactenus ſermone geminato: occurſum modò patris, bonitatem patris, patris ineffabilem miſericordiam proſequamur.

Surgens, inquit, *venit ad patrem ſuum, &c. Surgens, venit ad patrem ſuum.* Surrexit iſte mentis & corporis de ruinâ: ſurrexit de profundo inferni, cœli alta contingens: apud cœleſtem Patrem filius ſurgit plus de veniâ, quàm corruit de reatu. *Surgens venit ad patrem ſuum.* Venit non greſſu pedum, ſed mentis inceſſu: longinquus terreni itineris non indiguit, quia compendia viæ ſalutaris inuenit. Diuinum Patrem neſcit viarum curſu quærere, qui fide quærens, mox ſibi illum inuenit eſſe præſentem.

Luc. 15. v. 20. Surgens prodigus ad patrem venit.

Cùm autem eſſet longè. Quomodo longè eſt is, qui venit? quia nondum peruenit. Ille qui venit, venit ad pœnitentiam, ſed nondum peruenit ad gratiam: venit ad domum patris, ſed nondum peruenit ad gloriam priſtini vel habitus, vel honoris. *Cùm autem eſſet longè vidit illum pater ſuus.* Vidit Pater ille, *qui in altis habitat, & humilia reſpicit, & alta à longè agnoſcit. Vidit illum pater ſuus.* Pater vidit illum, vt & ille patrem poſſet attendere: patris viſus illuſtrauit filij venientis aſpectum, vt tota fugaretur obſcuritas, quæ circunfuſa fuerat de reatu. Non ſunt tales tenebræ noctis, quales illæ ſunt, quæ de confuſione veniunt peccatorum. Audi Prophetam dicentem: *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui videre.* Et alibi: *Iniquitates meæ grauatæ ſunt ſuper me.* Et poſt, *Et lumen oculorum meorum non eſt mecum.* Nox ſepelit heſternum lumen; peccata, ſenſum, animum, membra confundunt. Niſi ergo cœleſtis Pater redeuntis filij radiaſſet in vultu, & totam confuſionis caliginem reſpectus ſui lumine ſuſtuliſſet, nunquam diuini vultus vidiſſet iſte filius claritatem.

Pſal. 112. v. 5. Videt pater à longè venientem.

Pſal. 39. v. 13. Pſal. 37. v. 5.

Deus noſtrum præuenit liberũ arbitrium.

Miſericordiâ motus eſt. Mouetur miſericordiâ, qui loco non poteſt dimoueri; accurrit, non progreſſu corporis, ſed pietatis affectu. *Cecidit ſuper collum eius.* Non lapſu viſcerum, ſed compaſſionis. *Cecidit ſuper collum eius.* Vt erigeret ſic iacentem. *Cecidit ſuper collum eius.* Vt amoris onere, onus tolleret peccatorum. *Venite ad me*, inquit, *omnes qui laboratis, & onerati eſtis. Tollite onus meum ſuper vos, quia leue eſt.* Videtis, quia filius iuuatur iſtius patris onere, non grauatur. *Oſculatus eſt eum.* Sic pater iudicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella. Delicta non videt vis amoris, & ideo pater peccata filij redemit oſculo: clauſit amplexu, ne nudaret pater filij crimina: Pater filium ne fœdaret. Pater ſic curat filij vulnera, ne filio cicatricem, næuum filio ne relinquat. *Beati*, inquit, *quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.*

Cadit pater ſuper collũ filii.

Matth. 11. v. 27.

Filium oſculatur.

Pſal. 31. v. 1.

Moralis exhortatio.

Si adoleſcentis huius factum diſplicet, horret abſceſſus, nos à tali patre nullatenus diſcedamus. Aſpectus patris fugat crimina, expellit noxam: cunctam nequitiam & tentamenta propellit. Certè ſi abſceſſimus, ſi ſubſtantiam patris totam luxurioſè diſperſimus nos viuendo: ſi quicquid vſquam commiſimus facinoris, & delicti, ſi ad impietatis præruptum totum, totam venimus ad ruinam, ſugamus aliquando, & ad talem patrem, tali inuitati redeamus exemplo.

Cùm autem videret eum, miſericordiâ motus eſt, &c. Rogo, quis hic deſperationis locus? Quæ hîc excuſationis occaſio? Hîc ſimulatio quæ timoris? Niſi fortè timetur occurſus; terret oſculum; turbat amplexus; capere ad vindictam, non recipere ad veniam pater creditur, cùm filium trahit manibus, claudit gremio, ligat lacertis? Sed hanc cogitationem debellatricem vitæ, ſalutis inimicam expugnant nimis, nimis auferunt, quæ ſequuntur.

v. 22.

Dixit autem pater ad ſeruos ſuos, Citò proferte &c. His auditis adhuc moramur? adhuc non redimus ad patrem? *Citò proferte ſtolam primam, & induite illum.* Suſtulit filij crimina, qui non ſuſtulit nuditatem: hinc eſt quòd à ſeruis antè veſtiri voluit filium, quàm videri; vt ſoli patri nota eſſet nuditas; quia pater ſolus videre filii non poterat nuditatem. *Citò proferte ſtolam primam.* Pater hic, qui in ſecundis eſſe non paſſus eſt peccatorem, plus de veniâ, quàm de iuſtitiâ gaudium vult habere. *Citò proferte ſtolam primam.* Non dixit: vnde venis? fuiſti vbi? vbi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam tantâ turpitudine commutaſti? ſed, *Citò proferte ſtolam primam, & induite illum.* Videtis, quia delicta non vidit vis amoris. Tardam miſericordiam pater neſcit. Delicta qui diſcutit, prodit. *Et date annulum in manu eius.* Paterna pietas contenta non eſt innocentiam reparare ſolam, niſi priſtinum reſtituat & honorem. *Et date calceamenta in pedibus eius.* Quàm pauper redit, qui ditatus abſceſſerat, & de totâ ſubſtantiâ calceamenta in pedibus non reportat! *Date calceamenta in pedibus eius.* Ne vel in pede remaneret deformitas nuditatis: certè vt calceatus anterioris vitæ rediret ad curſum. *Et adducite vitulum ſaginatum.* Communis vitulus non ſufficit, niſi fuerit pinguis, niſi fuerit ſaginatus: vitulus pinguis teſtatur paternæ pinguedinem charitatis. *Et adducite vitulum ſaginatum, &c.* Hiſtoriam loquimur adhuc, & iam cogitamus arcanum nudare myſterium. Mortuus filius vituli ſuſcitatur ex morte; & vnus vitulus totius familiæ funditur in ſaginam. Sed differendum eſt, vt ſenioris dolorem vetuſtum, vetuſtiorem fratris inuidiam proſequamur.

Annulus.

Calceamenta.

Vitulus ſaginatus.

EIVSDEM DE EODEM

Serm. 4.

Serm. 4.

DE iunioris filii reditu & ſalute gaudentes, ſenioris flebiliter pandimus, & dolemus inuidiam, qui ſummum frugalitatis bonum extremo zeli malo perdidit, & liuoris. *Erat*, inquit, *filius eius ſenior in agro, &c.* Erat in agro terram percolens, ſe deſertans duritiam ſoluit ceſpitis, perdurat affectum; ſentes eradicat & gramina, ſtimulos inuidiæ non euellit. Sic in ſegete cupiditatis fructum zeli colligit, & liuoris. *Et cùm veniret*, inquit, *& appropinquaret domui, audiuit ſymphoniam, & choros.* Inuidum fugat ſymphonia pietatis, chorus charitatis excludit: & quem venire ad fratrem, & appropinquare domui vocat ratio naturæ, hunc peruenire zelus non ſinit, liuor non patitur introire. Inuidia malum vetuſtum, prima labes, antiquum virus, ſæculorum venenum, cauſa funeris. Hæc in principio ipſum Angelum eiecit, & deiecit de cœlo. Hæc de paradiſo hominem principem noſtræ generationis excluſit. Ipſa hunc ſeniorem fratrem paternâ ſecluſit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum ſanctitatis, ad auctoris ſui cædem, ad mortem ſui Saluatoris armauit. Inuidia inteſtinus hoſtis non carnis quatit muros, non elidit ſepta membrorum, ſed in ipſam cordis arietat arcem; & antequam viſcera ſentiant, ipſam dominam corporis animam prædo capit, & adducit incluſam. Si ergo volumus cœleſtem mereri gloriam, ſi paradiſi beatitudinem poſſidere, ſi æterni Patris inhabitare domum; ſi volumus rei cœleſtis parricidii non teneri, peruigili fide, luce ſpiritus tetras inuidiæ pellamus & excludamus inſidias, inuidiam totis armorum cœleſtium viribus comprimamus: quia ſicut nos Deo iungit charitas, à Deo inuidia ſic ſeiungit.

Luc. 15. v. 25.

Inuidia vetuſtum malum, eiuſque mala.

Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum. Cor patris anxium varus arctatur moribus filiorum, & inter diuerſos pignorum caſus genitoris pietas ſtupefacta diſcutitur; quia videt fratrem fratris reditu mox fugari, & ſalute alterius ſibi alterum mox perire, ac mœrorem longum breui gaudio penſatum inuidiæ liuore turbari. O zeli tumor, duos non capit domus ampla germanos! Et quid mirum, fratres? Fecit inuidia, fecit vt mundi tota duobus eſſet anguſta fratribus latitudo: namque ipſa Cain iunioris erexit in mortem, vt eſſe ſolum zeli liuor faceret, quem primum fecerat lex naturæ.

v. 28.

Gen. 4. v. 8.

At ille reſpondens dixit patri ſuo: Pater, ecce tot annis ſeruio tibi. Sic ſapit, qui patris audet iudicare pietatem. *Ecce tot annis ſeruio tibi.* Eo patri filius naſcendi beneficia quâ ſeruitute compenſat. *Nunquam mandatum tuum præteriui.* Hoc tibi non tua innocentia, ſed patris venia dedit; quia multâ charitate delicta filii maluit tegere, quàm nudare. *Et nunquam mihi dediſti hædum, vt cum amicis meis epularer.* Fratri inuidus animus gratus eſſe non poteſt patri; & paternæ largitatis memor non eſt, qui eſt fraternæ imme-

v. 29.

Senioris filii inſolens expoſtulatio.

immemor charitatis Hœdum ſibi datum negat, qui ſubſtantiæ partem totam tempore diuiſionis accepit. Tunc enim cùm frater iunior dari ſibi ſubſtantiæ peteret portionem, pater ambobus totum fratribus mox diuiſit; Euangeliſta dicente: *Et diuiſit illis ſubſtantiam.* Sed inuidus ſimulat ſemper; mentitur inuidus ſemper. *Et nunquam mihi dediſti hœdum, vt cum amicis meis epularer.* Amicos paternos ſuos eſſe non computat: hos non amicos, ſed extraneos credit, à quibus vidit in patris gratiam ſe amari.

Sed poſteaquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam, &c. Hic rediiſſe fratrem dolet, non dolet periiſſe ſubſtantiam: nec damni cauſâ queritur, ſed liuoris: qui fratrem redeuntem de ſuo decorare debuit, non debuit de perdito ſic fœdare. In filio eſt ſubſtantia patris tota: & ideo nil pater perdidit, filium cùm recepit. Frater credidit damnum, qui rediiſſe conſpicit cohæredem. Et quando inuidus non auarus, quando quicquid habet alter, ſe computat perdidiſſe? *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, &c.*

Inuidus ſemper auarus.

Paterna pietas.

O quid facit vis amoris! quamuis malo filio non eſſe neſcit, non eſſe non poteſt pater: videt filium degeneraſſe animo; videt paternæ pietatis, paterni generis nil habere, & tamen nuncupat filium: ſuadet affectum; ad gratiam, vel ſpem reuocat largitatis, diceodo: *Tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt.* Hoc eſt dicere: Patere filium rediiſſe patri, permitte patri filium ſuſcepiſſe: nec ille aliud quàm patrem quæſiuit, qui veniens non filij, ſed loco mercenarij voluit collocari, dicens: *Pater, peccaui in cælum, &c.* Sint tibi omnia, illi ſufficit pater: & ne quid tibi de præſentibus, & de veteribus exiſtimes imminutum: illi noua, & futura perquiram. Certè ſi conſilium patris ſequeris, & præceptum, participa præſentia cum fratre; vt cum ipſo tibi communia ſint futura. Gaude ergo, & inuentum gaude: vt ille te gaudeat non periiſſe. Sed iam ſermonem hiſtoricum concludamus: vt poſtea, quæ ſunt myſtica, quæ profunda, Chriſto reuelante, pandamus.

EIVSDEM DE EODEM
Sermo 5.

Serm. 5.

CAllidi debitoris eſt, & inuerecundi, ſæpe pacta non ſoluere: & patientiſſimum creditorem longâ, & artifici cauillatione protelare: De abſceſſu, de reditu luxurioſi filij quintus eſt hic ſermo nobis, qui hiſtoricum ſenſum, ſicut promiſimus, ad myſticam & ſingularem deitatis intelligentiam conabitur attollere. Vos orate, vt quia in tanto credito ſum minus per me idoneus debitor, per Deum vobis idoneus ſolutor exiſtam.

Tranſitio à literali, ad myſticum ſenſum.

Luc. 15. v. 11.

Homo quidam habuit, inquit, *duos filios.* Poſteaquam Chriſtus noſtræ carnis ſuſcepit ouem, & Deus induit exuuias humanas: veraciter ſe Deus hominem vocat; Dominus patrem verè ſe duorum nuncupat filiorum: quia humanitati permixta deitas, deitate conſociata pietas miſcuit hominem & Deum, quæ Dominum vniuit in patrem. Hic ergo homo, Pater hic duos filios habuit conditoris pontificio, non neceſſitate generantis; duos filios habuit, quos non emeruit eſſe, ſed iuſſit: quia Chriſtus ſic in oculis noſtris fuit homo, vt Deus ſemper in maieſtatis ſuæ maneret arcano. *Duos filios habuit.* Duos ſcilicet populos, Iudaïcum, Gentilémque: ſed Iudaicum, ſeniorem prudentia legis fecit: Gentilem, paganitatis ſtultitia reddidit iuniorem. Quia ſicut ſapientia dat canos: ita quicquid vitij eſt, tollit inſipientia. Hunc ergo iuniorem mores præſtitere, non ætates; ſeniorem illum non tempora fecerunt eſſe, ſed ſenſus.

Senior filius, Iudæus; iunior, Gentilis.

Et dixit, inquit, *adoleſcentior ex illis patri. Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* Cognitorem pectoris non voce petit iſte, ſed voto: quia à Deo bona, maláve reportat propria voluntas in nobis. Denique iſte cum patre poſſeſſor totius ſortis, ad partem propriâ voluntate peruenit: dicendo: *Da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit.* Et quæ eſt iſta portio? quæ eſt? Habitus, Sermo, Scientia, Ratio, Iudicium, quæ hominem præ cæteris animantibus in terrenâ habitatione contingunt: hæc eſt, iuxta Apoſtolum, lex naturæ. Et ideo *diuiſit illis ſubſtantiam*, dando iuniori quinque iſta quæ diximus, beneficia naturæ; ſeniori quinque legis libros diuinitùs inſcribendo: per quæ ſubſtantia impar merito, numero par eſſet: humanum teneret iſta ordinem, diuino illa ſubſiſteret inſtituto: vtraque tamen lex filios vtroſque ad notitiam patris perduceret, ad reuerentiam ſui ſeruaret auctoris.

v. 12.

Portio ſubſtantiæ Gentili conceſſa lex naturæ; Iudæo, lex Moſaica.

Rom. 2. v. 14.

Et non poſt multos dies, inquit, *congregatis adoleſcentior, &c.* Diximus iuniorem non tempora feciſſe, ſed mores, & ideo dixit; *Non poſt multos dies.* Quia cum principio ipſo mundi feſtinauit Gentilitas ad idolorum patriam: ad longinquam diaboli regionem animo eſt peregrinata, non loco: & per elementa vanis eſt peruagata cogitationibus, nec non eſt corporeis moribus iactata per terras: namque coram patre ſine patre erat; & cùm in ſe eſſet, non erat ſecum. Hinc eſt quòd luxurioſus per deſiderium ſæcularis eloquentiæ, per ſcholarum lupanaria, quæ triuia ſectarum, diſſipauit Dei Patris dementi diſputatione ſubſtantiam. Et cùm conſumpſiſſet coniecturis quicquid erat ſermonis, ſcientiæ, rationis, iudicij; egeſtatem ſummam, famem magnam cognoſcendæ veritatis miſerrimus ſuſtinebat: quia philoſophia quærendæ diuinitatis indixit laborem; veritatis inueniendæ fructum contulit nullum. Hinc eſt, quòd adhærebat primario regionis illius, à quo mittebatur in iſtud ſæculum, hoc eſt, in vnam multarum ſuperſtitionum villam: vt paſceret porcos, id eſt, dæmones, qui dicunt Domino: *Si eijcis nos, mitte nos in porcos.* Vt paſceret dæmones thure, victimis, ſanguine, falſarum reſponſionum mercedem pro tali labore relaturus. Occidebatur pecus: vt quod viuum nil ſciebat, diuinaret occiſum; & loqueretur ex fibris mortuum, quod nunquam fuerat ore prolocutum. Verùm cum nil ſalutare, profuturum nil Gentilis inueniret in talibus: deſperans de Deo, de prouidentiâ, de iudicio, de futuris, ab ſcholâ ad ventris ſe deponebat ingluuiem, cupiens ſaturari de ſiliquis, quas porci manducabant. Hoc norunt Epicurei, qui cùm Platonicas & Ariſtotelicas percurrerent ſcholas, nullámque illic aut diuinitatis, aut ſcientiæ inuenirent diſciplinam, Epicuro ſe tradunt vltimò, deſperationis & voluptatis auctori. Et manducant ſiliquas, hoc eſt, voluptatibus corporis

v. 13.

Gentilitas ab ipſo mundi principio idolis addicta.

Conſumpta ſubſtantia.

Matth. 8. v. 32.

Siliquæ porcorum.

Epicureum in animi voluptate poſuiſſe beatitudinem, verior ſententia.

A malè dulcibus inhiant : & paſcunt dæmones, qui ſemper corporum vitiis ſaginantur, & ſordibus : quia ſicut *Domino qui ſe iungit, vnus ſpiritus eſt* [1 Cor. 9. v. 17] : ita qui ſe iungit diabolo, eſt dæmon vnus. Sed hic iunior quamuis cuperet, non tamen ſaturabat de ſiliquis iſtis ventrem ſuum. Quare ? quia *nemo illi dabat*. [v. 16.] Diabolus quidem uolebat per famem ſcientiæ, per voluptatum difficultatem, Gentilem reddere auidiorem ad illicita perquirenda, ad perpetranda delicta : ſed Deus Pater ideò permiſit* venire Gentilem, [*lege, eſurire.] vt erroris occaſio ſalutis fieret argumentum : *namque diabolum ſic reliquit, vt perderet ; & [*fortè, Neque Diabolo] Gentilem ſuſtinere paſſus eſt famem, vt ſediret. Redit autem ad patrem, & clamat.

B *Pater, peccaui in cœlum, & coram te.* [v. 18.] Rediiſſe iuniorem ad domum patris, & clamare Deum Patrem, vox Eccleſiæ quotidiana teſtatur ; quæ dicit : *Pater noſter, qui es in cœlis.* [Matth. 6. v. 9.] *Peccaui in cœlum, & coram te.* Peccauit in cœlum, dum in cœlo Solem, Lunam, Sidera, deos eſſe blaſphemat, & hæc eadem profanat adorando. *Et iam non ſum dignus vocari filius tuus : fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Hoc eſt dicere, quia non mereor iam filij gloriam, vel veniæ conſequar pro mercenario labore mercedem. Et cui honor ſubolis periit, ſaltem vitalis maneat in quotidiano pane ſubſtantia.

C Sed pater occurrit, & occurrit longè. [v. 20.] *Cùm adhuc impij eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt.* [Rom. 5. v. 7.] Occurrit pater, occurrit in Filio, cùm per ipſum de cœlo deſcendit, & peruenit ad terras. *Pater*, inquit *qui me miſit, mecum eſt.* [Ioan. 8. v. 29] *Cecidit ſuper collum eius.* Cecidit, cùm per Chriſtum diuinitas tota noſtrâ decumbit, & incumbit in carne. *Et oſculatus eſt eum.* Quando ? quando *miſericordia & veritas obuiauerunt ſibi ; iuſtitia & pax oſculatæ ſunt ſe.* [Pſa. 84. v. 11] *Dedit ſtolam primam.* [Stola prima] Illam, quam Adam perdidit, immortalitatis gloriam ſempiternam. *Poſuit annulum in manu eius.* [Annulus.] Annulum honoris, titulum libertatis, inſigne pignus Spiritus, ſignaculum fidei, arrham cœleſtium nuptiarum : audi Apoſtolum : D *Deſponſaui vos vni viro, virginem caſtam exhibere Chriſto.* [2 Cor. 11 v. 2] *Et calceamenta in pedibus eius.* [Calceamenta.] Vt eſſent *calciati pedes in prædicatione Euangelij*, vt [Eph. 6. v. 15.] eſſent *beati pedes euangelizantium pacem.* [Iſai. 52. v. 7 Rom. 10. v. 15.]

Et occidit ei vitulum ſaginatum. Illum de [Vitulus ſaginatus.] quo Dauid cantabat : *Et placebit Deo ſuper vitulum nouellum, cornua producentem & vngulas.* [Pſa. 68. v. 32] Occiditur patre vitulus ſic iubente : quia Chriſtus Deus Dei Filius occidi ſine Patris voluntate non poterat : audi Apoſtolum ; *Qui proprio Filio non pepercit, ſed pro omnibus nobis tradidit illum.* [Rom. 8. v. 32] Hic eſt vitulus, qui in epulum noſtrum quotidie, ac iugiter immolatur.

Sed frater ſenior, ſed ſenior filius veniens ex E agro, populos legalis (*meſſis quidem multa, operarij autem pauci* :) [v. 25. Luc. 10. v. 2.] audit in domo patris ſymphoniam, audit choros, & introire non vult. Hoc quotidie oculis noſtris intuemur. Nam venit Iudæus ad domum patris, id eſt, ad Eccleſiam : ſtat foris per inuidiam, audit Dauidicam citharam perſonare, audit ex concentu prophetico ſymphoniam, ex populorum vario conuentu choros audit, & introire non vult per inuidiam ſtans foris. Dum Gentilem fratrem priſtinis iudicat & horret ex moribus, ipſe paternis bonis ſe eximit, ipſe ſe paternis excludit gaudiis. Quod autem dixit : *Ecce tot annis ſeruio tibi, &c.* [v. 29.] Tacendum potiùs, quàm loquendum eſſe iam duximus, quia Iudæus loquitur ; & non facientis verba ſunt, ſed tumentis.

Pater egreditur, & dicit filio : *Fili, tu ſemper mecum es* [v. 31.] Quomodo ? per Abel, per Enoch, per Sem, per Noë, per Abraham, per Iſaac, per Iacob, per Moyſen, per omnes ſanctos, per quos Iudaica generatio in Euangelio lecta deriuatur, cùm dicit, *Abraham genuit Iſaac, Iſaac genuit Iacob. Et omnia mea tua ſunt.* Quemadmodum ? quia tibi lex, tibi prophetia, tibi templum, tibi ſacerdotium, tibi ſacrificia, tibi regnum, tibi munera, tibi (quod eſt ſuper omnia) natus eſt Chriſtus. Sed quia tu per in- B uidiam perdere vis fratrem, paternas epulas, patris gaudia dignus es non habere. Anguſto ſermone res latiſſimas, non vt voluimus, aperire potuimus ; ſed ſcientiæ veſtræ, intellectui veſtro lata ſunt, quæ in ſermone noſtro videntur anguſta. Non ſit hæc ingrata, ſimplex, & inculta collatio, quæ nos res myſticas & excelſas non narrare, non declarare, ſed aperire compulit, & explanare.

GREGORII CERAMEI

Tauromenitani ac Siculi, in Parabolam de Filio Prodigo, ac frugi. [Ex Cod. em. Card. Maz.]

C F. Francisco Combefis Interprete.

Bonus quidem Deus in omnes, benignuſque, ac longanimis : præcipue tamen bonitatem ſuam in peccatores oſtendit. Nam iuſtis vbique & grauis apparet : peccatoribus autem velox eſt ad miſericordiam, eoſque erigit. *Viuo ego, dicit Dominus ; nolo mortem peccatoris, ſicut vt conuertatur, & viuat.* [Ezech. 33. v. 11] *Num qui cadit, non reſurgit ? aut, qui auertit ſe, non reuertitur ?* [Ier. 8 v. 4.] *Conuertimini ad me, dicit Dominus, & conuertar ad vos.* [Zach 1. v. 3. Ezech. 18. & 33.] Ad iuſtos autem ſic loquitur. Si fecerit homo omnem iuſtitiam, & omnem veritatem, & conuerſus peccauerit, non recordabor iuſtitiæ il- D lius ; ſed in peccato ſuo morietur. Aduerſus enim iuſtos Deus diſtrictionem habet ; aduerſus autem peccatores, miſericordiam ac benignitatem retinet. Nouit ſiquidem fore, vt ſi terreat eum qui offendit, in deſperationis barathrum planè impellat. Iuſtum autem ſi laudibus coronauerit, mollem ad virtutem efficiat. Idcirco miſeretur peccatoris ; iuſtum verò terret. Eſt enim Deus *terribilis ſuper omnes, qui in circuitu eius ſunt.* [Pſal. 88. v. 8.] Quinam autem in circuitu eius, niſi Sancti omnes qui illi appropinquant ? Cùm ergo peccatorum ſemper ſalutem quærat, pœnitentiæ illis remedium benignè tribuit, nullumque pœnitentiam, ac conuerſionem docendi, finem facit ; ſed & ſer- E monibus, & parabolis, & ænigmatis ad frugem nos meliorẽ excitat, ac inducit. Idcirco etiam præſentem nobis parabolam ſubjicit ; quæ ſic habet.

Homo quidam habuit duos filios : &c. [Luc. 15. v. 11.] Parabola hæc peccatorum pœnitentiæ vim indicat, Deique benignitatis magnitudinem oſtendit ; ac per eam eos, qui peccatis obnoxii ſunt, ad pœnitentiam prouocat ; hominem vocitans clementiſſimum Patrem, Deumque ; filios autem, duplicẽ claſſem hominum ; tum nempe iuſtos, tum peccatores. Nam iuſtitia, vetus eſt humani generis poſſeſſio : idcirco etiam iuſtus, ſenior filius dicitur, tanquam qui iuſtitiam habeat. A principio

enim erat, ac effulgebat iuſtitia; humanumque A
genus à primâ, ac antiquâ creatione illius deco-
Gen. 1. v. 31. te prædirum erat. *Vidit enim Deus cuncta quæ fecerat, & ecce valde bona.* Peccatum verò, malum eſt poſtea genitum. Eſt enim ſecutum præuaricationem, idcirco etiam peccator, adoleſcentior filius dicitur. Ad hęc autem, & quòd animo inſtabilis ſit, nec firmo iudicio polleat. *Dixit*
v. 12. ergo *adoleſcentior patri, Da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et diuiſit illis ſubſtantiam:* hoc eſt, liberos eos dimiſit, tanquam benignus, ac filiorum amans, in vitæ arcam. Deus namq; cunctis hominibus rationis vim tribuit, ac facultatem arbitrii. Dedit cœlum, ſolem, lunam, ſtellas, terram, & quæ in eâ ſunt vniuerſa, B
æquis vtrique portionibus. Nihil enim iuſti in hoc ſęculo amplius habent, quàm iniqui ac peccatores. Quippe Deus ęqualiter ſolem oriri facit, perindeque pluit ſuper bonos & malos, ac ſua omnia bona illis pariter impertitur. Adoleſcentior filius vidit cœlum, Deumque fecit: vidit terræ fruges, nec illis pro eo ac decebat vſus eſt. Noluit ambulare in lege Dei, inque Iuſtis, & Sanctis, & Prophetis malignatus eſt. Accepit ſolem impius, ac peccator, vt illo frueretur, donumque vt Deum veneratus eſt. Muneri honorē habuit, nec munificum datorem cognouit: ſeruiuit creaturæ magis quàm creatori. Senior autem filius, ac iuſtus, in Domini gloriam cunctis vſus eſt. Vidit cœlum, exque pulchritudine creatorē C
Pſal. 8. v. 4. reputat. *Video enim, inquit, cœlos opera digitorum tuorum; lunam, & ſtellas quæ tu fundaſti.* Vidit mundum, laudauitque ac prædicauit Dominum qui mundo ornatum contulit. Laudat enim, ac admiratur iuſtus creaturam, creatoremque magnificat, ac colit: iniquus autem, ac peccator malè vidit, maléque coluit. Cuncti homines rationis ac arbitrii facultate prædıti, liberè ambulant quo collibitum fuerit. Neminem enim Deus cogit, ſiue is vitam è ratione inſtituat, ſiue ſecus ſe habeat: ſed poſitum id in cuiuſque voluntate exiſtit. Fieri autem poteſt, vt quiuis homo honeſtè, ac religioſè vitam inſtituat, quippe cùm rationis, ac arbitrij facultate polleat. Laudamus D
enim eos, qui per voluntatem boni ſunt, non quos neceſſitas aliqua inuitos ad honeſtatē compellit. Præcipuè autem Chriſtianis minimè conceſſum eſt, vt per vim peccata emendent. Non enim Deus eos coronat qui neceſſitate à peccato abſtinent, ſed qui liberâ voluntate: ac bonum quod eſt ex naturâ, reprobum eſt: quod autem ex liberâ voluntate, laudabile ac ſalutare. Quid ergo fecit adoleſcentior? Acceptâ ſubſtantiâ, malè vixit, ac malè conuerſatus eſt.

v. 13. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus peregrè profectus eſt in regionem longinquam, &c.* Qui prope Deum inueniuntur, nihil agunt quod interitū mereatur. Ait enim & Propheta Dauid: E
Pſal. 15. v. 8. *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear.* At qui ſe elongant à Deo, praua omnia, peſſimaque tum agunt, tum perpetiuntur, quemadmodū iterum
Pſ. 72. v. 27. idem ait, *Ecce qui elongant ſe à te, peribunt.*

v. 14. *Et poſtquam omnia conſumpſiſſet, facta eſt fames, &c.* Amiſit omnia à Deo accepta peccator, inque omnem egeſtatem coniectus eſt. Nam qui ſeruiunt Domino, diuinis illius aluntur ſermoni-
Iſai. 65. v. 13. bus. *Ecce enim qui ſeruiunt mihi, manducabunt:* qui autem peccato ſeruiunt, eſurient, egeſtate
Amos 8, 11. prementur, ac famem ſuſtinebunt; non famem panis, & aquæ, ſed famem audiendi verbum Dei. Vbi enim Dei timor, ac lex non eſt, illic fames valida exiſtit: Nam Dei timor, noſtræ ſalutis Prov. 1 v. 7.
initium eſt; diuinaque lex, omnium in nobis bonorum radix exiſtit. Neque verò Dei lex abſque timore, nec timor abſque lege. Lex quidem, eorum quæ præcepta ſunt timorem miniſtrum habet; timori verò, eorum quæ iuſſa ſunt lex iudex ſuppetit. Vbi miſericordię, ac iuſtitiæ oleum non ſcaturit, fames valida eſt. Vbi caſtitatis panis, ac abſtinentię botrus non decerpitur, illic fames valida eſt. Vbi ſterilitas malarum actionum, illic raritas, ac egeſtas virtutum, bonorumque operum. Qui enim non timet Dominum, longeque ab eo abeſt, eſurit, ac ſitit, boniſque deficit: qui autem timet, ac in mandatis illius meditatur, glo- Pſ. 111. v. 3.
riam & diuitias in domo habebit: quin & diſpergit, & dat pauperibus, manetque in ſæculum iuſtitia illius. Timor Domini, fons ſalutis; facitque declinare à laqueo mortis. *Finiſque ſermonis,* Eccl. 12. v. 13.
totum audi: Deum time, & mandata eius cuſtodi: hoc eſt enim omnis homo. Peccatorem autem non ſtatim fames inuadit, ſed poſtquam in peccato moratus fuerit, bonaſque omnes virtutum opes conſumpſerit. Bonum itaq; eſt non peccaſſe hominem; idque in animi bonis præcipuum. Quia tamen natura infirma eſt, exque ſocordiâ, ac vitę neglectu ſupplantante hoſte victi fuimus, ſtatim rurſus ad pœnitentiā conuertamur, ne nos fames apprehendat, atq; animis interitū conciſcat. Altera enim poſt peccatum nauigatio eſt pœnitentia & confeſſio, atque ad Deum conuerſio, quibus & ſaluti reparamur. Idcirco operæ pretium vt à malo ad bonum ſimus facilè mobiles; à bono autem ad malum immobiles. Non enim id turpe vt à malo muteris; ſed vt illud retineas, id verò interitum, ac damnationem facit. Nam nihil prorſus peccare, Dei proprium ſit; fortè autem etiam viri diuini. Peccatum autem ad vitam innoxiam mutari, prudentis exiſtit, ac eius qui quod è re ſit non omninò neſcit.

Et abiit, & adhæſit vni ciuium regionis illius, v. 15.
&c. Homo ſæculi voluptatibus aſſuetus, vlterioris in deteriora progreſſus nullum finem facit; ſed quærit quotidie, quo carnem curet, eiuſque impleat voluntatem. Idcirco etiam adhæret impuris dæmonibus. Nequitiæ autem ſpiritus, alius fornicationis eſt, alius gulę, alius auaritię, aliuſque inanis gloriæ, alius aliorum vitiorum: hique omnes ad interitum hominis operam conferunt, atque conducunt. Vnum autem ciuium dicit, principem dæmonum. Sicut ergo adhæret quis Domino, vnuſque ſpiritus efficitur cum illo, vti ait Apoſtolus, *Qui autem ad-* 1. Cor. 6.
hæret Domino, vnus ſpiritus eſt; ſic & qui adhæret v. 17.
ſatanæ, eoſdem cum illo mores induit. *Et miſit illum in agros ſuos, vt paſceret porcos.* Agros appellat, diuerſos peccati modos; porcos autem, vitioſas cogitationes; vniuerſimq; omnes qui carnalium vitiorum cœno, vilique ac ſpurcâ materiâ delectantur, porci nuncupantur; atque his ſimiles ſunt publicanorū principes, ac latrones; homicidæ item ac furas, ebrioſi, fornicarii, adulteri, iniqui, rapaces, ac qui in omni volutantur immunditiâ. Hi omnes porcos dicantur paſcere. Cupit homo miſer peccato ſaturari, nemoque illi dat. Nunquam enim voluptatibus ſatiatur, qui illis aſſueuit. Peccati namque voluptas non manet, aut conſiſtit; ſed ſimul atque enaſcitur, deſinit. Simile enim ſiliquæ peccatum dicitur, quod tum dulcedinem habeat, tum aſperitatem: ad tempus enim delectat, ac æternùm cruciat.

Quin & mundi dulcia, ac deſiderabilia multos labores, ac dolores habent; exiguam autem voluptatẽ, ac delicias prębent. Adeoque ipſa tota, quam agimus, vita, labori magis quàm voluptati coniuncta eſt. Cùm ergo prodigus non poſſet
Ier.2.v.19. ſaturari, caſtigatus eſt, didicitq; quid facto opus ex iis quæ acciderant, ac conuerſus eſt. Erudit enim, atque cõmerit, humiliatque peccatorem eius rebellio, & malitia eius arguit, ac condemnat illum.

v. 17. *In ſe autem reuerſus, dixit: Quanti mercenarij, &c.* Cùm peccauerimus, extra nos ſumus. Extra enim animi ſenſum ferimur, ac deſipimus: cùm autem implemus Dei præcepta, ac iuſta agimus, in nos ipſos reuertimur. In ſe ergo reuerſus filius prodigus, conuertitur, iuxta eum qui ait, *Conuer-*
B
Pſ.114.v.7. *tere anima mea in requiem tuam.* Animæ enim requies, ac vita, illius ſalus exiſtit. Tres ſunt claſſes eorum qui ſalutem conſequuntur, ſerui, mercenarij, filij. Ac quidem ſeruus plagarũ metu inductus bonum operatur, quemadmodũ ait Da-
Pſal.118.v.120. & 112. uid, *Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui.* Mercenarius autem, vt mercedem conſequatur, ea facit quæ bona ſunt, ac Deo placent. Ait enim ſanctus Dauid, *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas, propter retributionem.* Filius denique ob eam dilectionẽ quâ Deum, ac Patrem proſequitur, illius mandata exequitur, vti Dauid teſtatur, cùm ait, *Quam*
Pſ.118 v.97 & 48. & 129. *dilexi mandata tua, & legem tuam? tota die meditatio mea eſt.* Et iterum, *Leuaui manus meas ad mandata tua, quæ dilexi: & exercebar in iuſtifi-*
C
cationibus tuis. Mirabilia teſtimonia tua, ideo ſcrutata eſt ea anima mea. Cùm igitur is, qui inter filios accenſebatur ob peccatum expulſus, alios viderit ſpiritalibus fruentes donis, ac qui diuino pane, pretioſoque ſanguine impartiantur, tum meritò triſtia illa, ac miſerabilia verba ſibi dicat: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus; ego autem fame pereo?*

v. 18. At, *ſurgam*, è peccati ruinâ, *& ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater, peccaui in cœlum, &c.* Etenim qui tuam bonitatem multam exacerbauit, tuæque benignitatis diuitias dilapidauit, hoc ipſum magni fit, vt mercenariis connumeretur. Porrò mercenarij dicuntur, Catechumeni, qui
D
necdũ id aſſecuti ſunt vt eſſent filij. Per ſanctum enim baptiſma homines adoptionis gratiam accipiunt, nec animi duntaxat cibum, ſed & delicias obtinent. Id enim vox illa ſignificat, *abundant.* Alia pœnitentis verba, alia Dei pœnitentiam acceptantis munera. Qui ad pœnitentiam venit non cogitat regnum cœlorum; non ſe vitâ æternâ dignum reputat; ſed in hoc eius ſunt intentæ preces, vt à gehennâ liberetur, ac ſupplicium euadat. Ac ipſe quidem modica expectat; Deus autem vberes illi diuitias beneficus tribuit.

v. 20. *Cùm autem adhuc longe eſſet, vidit illum pater &c.* O rem admiratione dignam. Cogitauit ſolummodò prodigus vt pœnitentiam ageret, ſtatimque pater benignitate præuenit. Non expectauit vt confeſſionis verba exciperet, ſed petitionem anteuertit, iuxta id quod dictum eſt: *An-*
Iſai. 58. v. 9. *tequam inuocaueris, dicam, Ecce adſum.* Vidit filium à longè venientem, & illi occurrit. Præuenit qui neſcit iram, ac benignus eſt. Neque enim ſuſtinuit vt filius ad ipſum vſque veniret; ſed anteuertit, ruitque in amplexus, ac oſcula figit; quâ re ſummam omnino miſerationem, ac clementiam oſtendit. Solum enim Deus peccatoris videt propoſitum, eiuſque ex totâ animâ pœniten-
A
tiam, ac contritionem aſpectat, ipſumque ſuſcipit, ac oleum profundit, accurrenſque ad eum in collum ruit, ac oſculatur. Idcirco enim in mundum venit, vt peccatores, vti etiam huncce prodigum, ſaluos faceret.

Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò proferte, &c. Serui ſunt Angeli, ſed & Epiſcopi, minoreſq; Sacerdotes ſunt ſerui, ac per doctrinæ ſermonẽ, eos qui conuertuntur virtutum ſtolam induunt; dantque annulum in eorum manus, nempe Chriſtianæ profeſſionis ſignaculum, quod operum munere habemus. Nam manus quidem actionis eſt ſymbolum, annulus autem, ſignaculi Spiritus. Per fidẽm enim, & opera, homo ſalutem conſequitur. Dantque calceamenta in pedes eius, vt à
B
ſcorpionibus, ac exitioſis dæmonibus illæſi ſeruentur, inque Euangelij munus, & vt hominibus vtilitatem conferant, præparentur. In hoc enim Chriſtianiſmi ſummá eſt, vt conſulatur proximi commodis. Serpens olim hoſtis factus eſt, aduerſuſque peccatores inimicitias fouet, iuxta quod dictum eſt: *Ille caput tuum obſeruabit, & tu obſeruabis illius calcaneum.* Belli enim occaſionem accepit diabolus, ac ne in eum qui à peccato liberatus eſt venenum ſuum effundat, idcirco etiam qui conuertitur calceamenta accipit, quo tutus exiſtat, poſſitque *calcare ſupra ſerpentes, & ſcorpiones, ac ſupra omnem virtutem inimici*; nec non pacem annuntiare, ac bona, vti dictum eſt: *Quàm ſpecioſi pedes annuntiantium pacem, ac bona.* His omnibus ornatus homo, etiam ſaginatum
C
vitulum percipit; pretioſique corporis, ac ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti communione ſanctificatur. Vitulus autem ſaginatus qui occiditur, ac comeditur, Chriſtus Dominus eſt, legis peccati iugi expers, ac ſaginatus, velut nempe in hoc myſterium prædeſtinatus à mundi conſtitutione; ac quia panis quem frangimus externâ ſpecie tritico conſtat; ſpiritali autem intelligentiâ caro eſt; idemque ipſe cùm vitulus eſt, tum ſaginatus. Quiſquis enim è peccato conuertitur, ſacriſque ac tremendis myſteriis impartitur, lætitiam Deo, ac Patri creat; ſeruiſque eius, & Angelis, & Sacerdotibus, vt qui ex mortuis reſurrexerit, ac cum periſſet inuentus ſit.
D
Erat autem filius eius ſenior in agro virtutum, vt ſcilicet eas in illo coleret. *Et cùm veniret, & appropinquaret domui, audiuit ſymphoniam, & chorum.* In domo enim Dei, clarus eſt ſonus epulantium. *Et vocauit vnum de ſeruis, & interrogauit quid hæc eſſent.* Per Angelos enim diuina myſteria reuelantur Sanctis; ſuntque Angeli, ſerui Dei. *Iſque dixit illi: Frater tuus venit, &c.* Tanquam enim filiorum amans cùm reuertentem ſuſcipit, tum eum qui remanſerat ſolatur.

At ille reſpondens dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſeruio tibi, &c. Quidam hœdum, minimam
E
voluptatem intelligunt. Ait itaque iuſtus, Mihi nec minimam vnquam indulſiſti voluptatem, vt cum voluptatibus meis epularer. *Sed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus, venit, occidiſti illi vitulum ſaginatum.* Subſtantiam dicit, Dei munera; meretrices, carnales voluptates. *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es; & omnia mea, tua ſunt.* Qui mea mandata ſemper impleas, omnium meorum hæres eris. Eiuſmodi enim filij, regnum cœlorum poſſidebunt. Noli ergo triſtari, neque enim vllâ iniuriâ affectus es. *Epulari autem, & gaudere oportebat, &c.* Oſtendit Chriſtus neceſſariò lætandum, ac agen-

(Right margin notes: v. 22. — Gen.3.v.15. — Luc.10.v.19. — Iſai.52.v.7. Rom. 10. v.15. — σιτευτόν velut ἐκ σίτου quod eo animantes fere ſaginentur. — v. 25. — Pſal. 48. v. 5. — v. 29. — v. 30. — v. 31. — v. 32.)

das gratias cum peccatores pœnitentiam agunt. Quis enim videus mortuum ad vitam reuocatum non lætetur? quiſue non gaudeat inuento quod perierat? Magna enim Domini, ac Dei noſtri benignitas, nec vllus ei gratias agere ſufficiat. Non ſolùm enim peregrè agentes nos, longè factos longanimiter tolerat, verùm etiam reuertentes cum gaudio ſuſcipit: nec modò non repoſcit pœnas, ſed & dona tribuit; tantumque abeſt vt exprobret, vt etiam pro nobis patronus excuſet. Quia non rarò multi iuſti, ac qui Deo ſeruiunt, de peccatorum ſalute, murmurant. Murmurabant autem tunc de Domino & Phariſæi, qui mundi erant, ac iuſtificabant ſeipſos, quòd meretrices ac publicanas ſuſciperet. Quin & Dauid murmurare videtur, cùm ait, *Vſquequo peccatores glorsabuntur?*
Pſal 93. v. 3 Et Abbacum, *Vt quid via impiorum proſperatur.*
Ier. 12. v. 1. Ieremias item, *Plantaſti eos, & radices miſerunt.*
3 Reg. 19. v. 10. Elias quoque Altiſſimum ad iram prouocabat
Rom 11. v. 3. aduerſus eos, qui ſecretas iuſtificationes violauerant, vti diuinis literis proditum eſt, aliique plures vltionem à Deo exquirunt peccatorum, ſceleratorum, ac iniquorum; Ait itaque Dominus hac parabolâ cunctis qui ſe iuſtificant, ac peccatores ſpernunt; Eſto ſitis vos iuſti perinde ac ſenior filius, ac patri placeatis; obſecro tamen ne de peccatorum ſalute murmuretis; ſed magis gaudeatis, eiſque congratulemini, ſiquidem etiam Angeli de hominum pœnitentiâ, ac ſalute gaudent.

Hic totus parabolæ ſcopus, propter eos qui murmurant, Deique in peccatores miſericordiam, ac clementiam curioſiùs indagant, ne quod illi ſalutis damnum incurrant. Idcirco fratres, ſi iuſti ſumus, ne peccatores repellamus, nec aduerſus Deum illos recipientem murmuremus, ſed ſuſcipiamus, ac adoremus, Deoque gratias agamus, cum iis qui peccatores videntur res proſperè cedunt, ac ſalutē conſequuntur. Quid enim ſcis, ô homo, ſi quem peccatorem exiſtimamus, pœnitentiam egit, eamque ob rem eum Deus placide, ac benignè aſpicit? Qui hæc ſciamus, fratres, nunquam deſperemus, nec quòd vitiis addicti ſumus animum deſpondeamus: nam ſicut cultura arborum qualitates mutat, ſic & animi colenda virtute cura, genus omne infirmitatum, ac peccatorum vincere poteſt, ac nos ad ſalutem adducere. Ne ergo deſperauerimus. Sicut enim fieri non poteſt vt qui moritur reſurgat, atque ambulet, ſic neque vt qui deſperationi concedit, ſaluus fiat. Ac ſicut non æquum eſt, vt qui laborat febre ſibi inferat manus, ac ſe occidat, ſic neque licet ac æquum eſt, vt nos ipſos deſperationis gladio perimamus; vt autem pœnitentiam & confeſſionem, ac compunctionem exhibeamus, id verò bonum, atque vtile, ac ſalutare. Sic enim placidè, ac miſericorditer amantiſſimus Pater nos ſuſcipiet, ac amplexabitur, induetque primam immortalitatis ſtolam, ac pignus Spiritus tribuet, cœlorumque regnum largietur: in Chriſto Ieſu, &c.

S. ELIGII NOVIOMENSIS
Epiſcopi de eodem filio prodigo.

Ex eius Hom. 8. in die Cœnæ Domini, ad Clerum, & c. Luc. 15. v. 13. & c. v. 19.

PRodigus filius (hoc eſt, Gentilis populus) qui *omnem ſubſtantiam* diſſipauerat *viuendo luxurioſè*; mox vt ad Patrem rediit, dicendo *Pater peccaui in cœlum & coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus: fac me ſicut vnum ex mercenariis tuis*: ſtatim ab ipſo benignè eſt ſuſceptus, ac pro reditus eius lætitiâ vitulus occiſus eſt. Filius prodigus populus Gentilis. Patris huius duo filii fratres, alter apud patrem remanſit, alter verò diſſipatâ ſubſtantiâ *viuendo luxurioſe* à patre receſſit. v. 13. Pater ergo horum fratrum Deus omnipotens intelligitur, qui habuit duos filios, quorum maior Iudæos ſignificat, qui in culturâ vnius Dei permanſerunt; minor verò, vt dictum eſt, populum ſignificat Gentium, qui relicto creatore adorauit creaturam.

Is autem in ſe reuerſus; id eſt, à noxiis oblectamentis recedens ad conſcientiam interiorem v. 17. mentis intentione redit: *Et ſurgens venit ad patrem*: v. 20. hoc eſt ad ſocietatē Eccleſiæ acceſſit per fidem, vbi eſt legitima & fructuoſa peccatorum confeſſio. *Cùm autem longè eſſet*; hoc eſt, cùm v. 20. nondum adhuc Deum intelligeret: *vidit illum* v. 20. *pater*; hoc eſt, miſertus eſt illius: *Et accurrens* v. 20. *cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum.* Supra collum filii cadere eſt in amplexus filii brachium inducere. Brachium autem Dei Filius eſt, qui à Patre Deo ad hæc infirma mundi miſſus eſt. Oſculatus eſt, cùm videlicet ad ſpem veniæ peccatorum verbo gratiæ redeunt; cùm per Filium diceret; *Pœnitentiam agite, appropinquabit* Matth. 3. v. 2. & 4. v. 17 *enim regnum cœlorum.* Dixitque filius ad patrem: *Pater, peccaui in cœlum & coram te, iam* v. 19. 21. *non ſum dignus vocari filius tuus.* Poſtquam ad Patrem reuerſus eſt, hoc eſt in Eccleſiâ poſitus, incipit peccata confiteri. Sed non dicit omnia quæ ſe dicturum promiſerat: dicit enim: *Iam non* v. 19. *ſum dignus vocari filius tuus*; nec addit quæ ſuperius ſe dicturum meditabatur; *Fac me ſicut* v. 19. *vnum ex mercenariis tuis. Cùm* enim *adhuc lon-* v. 20. *gè eſſet*, & patrem non haberet, cupiebat vel Hoc ex Ambroſio. mercenarius eſſe: at poſtquam patris oſculo meruit honorari, generoſiſſimè iam dedignatur mercenarius eſſe. Multam namque intelligit eſſe diſtantiam inter ſeruum, mercenarium, & filium: ſeruus namque eſt qui adhuc metu pœnarum gehennæ, vel legum mandatarum formidine abſtinet; mercenarius verò eſt, qui deſiderio ac ſpe regni cœleſtis bona agit; filius verò qui affectu boni, & virtutum amore delectatur, & Deo per charitatem famulatur, quam ſummam & perfectionem omnium Apoſtolus commemorat, dicens: *Nunc autem manent fi-* 1 Cor. 13. v. 13 *des, ſpes, charitas, tria hæc: maior autem horum eſt charitas.* Ergo prodigus iſte; primò quaſi ſeruus ad ſe reuerſus, diræ famis ſupplicia cœpit formidare: mox reuerti ad patrem volens, de ſtatu mercenarii cœpit cogitare: poſtquàm verò occurrens pater amplexatus & oſculatus eſt eum; oblitus ſtatum ſerui, oblitus & mercedem mercenarii deſolatam, de hæreditate cœpit eſſe ſolicitus parentis: & hoc eſt quod Apoſtolus ait: 1 Ioa. 4. v. 18 *Perfecta charitas foras mittit timorem.*

Dixit autem pater ad ſeruos ſuos; Citò proferte v. 22. *ſtolam primam, & induite illum.* Stola prima, eſt beata veſtis innocentiæ, quam protoplaſtus Adam benè à Deo conditus accepit; ſed malè à diabolo deceptus amiſit. Vnde & poſt cul- Gen. 3 v. 7. pam cùm cognouiſſent ſe eſſe nudos, hoc eſt, gloriâ immortalitatis perditâ, pelliceum, hoc eſt, mortale acceperunt indumentum. *Date* v. 22. *annulum in manu eius.* Per annulum ſignaculum fidei accipitur. Annulum ergo prodigus filius accepit, cùm Chriſtus per fidem Eccleſiam ex Gentibus ſibi ſociauit. Dantur & in pedes

calceamenta, quæ officium euangeliaandi deſignant. Adducitur vitulus ſaginarus & occiditur: id eſt, ipſe Dominus Ieſus Filius Dei.

Vitulus ſaginatus.

Benè vitulus dicitur ſaginatus, quia caro eius ſpiritali pinguedine, & virtute opima eſt, adeò vt ſoli ſufficeerit ad tollenda mundi peccata. Et ait: *Manducemus, & epulemur.* Intuendum quid pluraliter dicitur: *Manducemus & epulemur.* Patet namque & ſerui illius ſuar epulari, quia ſalus noſtra eſt Patris gaudium, in quo noſtrorum eſt remiſſio peccatorum. Hoc præſignauit olim quod Abraham tribus Angelis hoſpitio receptis vitulum tenerrimum occidiſſe legitur, & eis appoſuiſſe: quia immolata pro noſtrâ redemptione caro Chriſti totius Trinitatis lætitia eſt.

Gen. 18. v. 7.

B

v. 23.

Et cœperunt epulari. Epulæ iſtæ nunc in Eccleſiâ per totum orbem dilatatâ celebrantur: quotidie enim in ſanctâ Eccleſiâ vitulus iſte ſacerrimus Deo Patri per Sacerdotes offertur, & in vitam æternam paſcit percipientes: quia cùm quotidie immolatur, ſemper integer permanet & immaculatus, & viuit.

Offertur quotidie in ſanctâ Eccleſiâ.

Quapropter quia tam pium habemus Dominum, nemo de miſericordiâ diffidat, quæ tunc euidentius eminet, quando peccator ſanctificatur, & abiectus erigitur. Neque enim de qualitate noſtrorum operum pendet cœleſtium menſura donorum; aut in iſto ſæculo in quo tota vita hominis tentatio eſt, vnicuique retribuitur quod meretur; vbi, ſi iniquitates noſtras obſeruaret, nullus iudicium ipſius ſuſtineret: grauiter namque peccantem cum peccatis ſuis non perdidit, ſed miſericorditer ad veniam reuocauit, teſtante Apoſtolo Paulo: *Fidelis,* inquit, *ſermo & omni acceptione dignus, quia Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum peccatores ſaluos facere, quorum primus ego ſum.* Habeamus ergo, fratres chariſſimi, fiduciam de miſericordiâ conditoris noſtri: cogitemus quæ facimus, recogitemus quæ fecimus; largitatem ſupernæ pietatis aſpiciamus, & ad miſericordem iudicem, dum adhuc expectat, cum lacrymis veniamus. Conſiderantes namque quòd iuſtus ſit, peccata noſtra non negligamus; conſiderantes verò quòd pius ſit, non deſperemus. Præbet apud Dominum nobis peccatoribus hominibus fiduciam Deus homo; eſt nobis ſpes magna pœnitentibus, quia aduocatus noſter factus eſt iudex noſter, qui non vult *mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat.* Et licet, fratres chariſſimi, per diuinam gratiam nobis collatam, & per impoſitionem manuum Epiſcopalium credatis vos poſſe abſolui à peccatorum veſtrorum vinculis, quia ſtatim reſtruemini ſacris altaribus: nullus tamen debet vitam ſuam negligere, ſed omni vitæ ſpatio (tanquam in ipſo pœnitentiæ rigore poſitus) debet ante oculos habere mala quæ fecit, ne ſecuritate torpens rurſus ad eadem, aut ad maiora flagitia prolabatur, dicens cum Pſalmiſtâ, *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, &c.* Iſaias quoque peccatoribus dicit: *Lauamini, mundi eſtote.* Lauatur itaq; & mundus eſt, qui & præterita plangit, & flenda iterum non admittit. Lauatur, & non eſt mundus, qui plangit quæ geſſit, nec deſerit; & poſt lacrymas ea quæ fleuerat repetit. Sic denique & alibi animam pœnitentem, atque iterum delinquentem ſermo diuinus increpat, dicens: *Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas.* Quiſquis ergo culpas præteri-

Iob 7. v. 1. Pſal. 129. v. 3.

C

1 Tim. 1 v. 15

D

Ezech. 33. v. 11.

Manuum impoſitio Epiſcopalium, ad abſolutionem peccatorũ.

Quænam vera pœnitentia.

Pſal. 50. v. 5.

Iſai. 1. v. 16.

Ier. 2. v. 36.

A

tas plangit, hunc neceſſe eſt modum teneat, vt ſic admiſſa defleat, ne iterum flenda committat: quatenùs diuino munitus auxilio facinora quæ geſſit ſeuerâ corporis afflictione, & eleemoſynarum largifluâ redemptione purget, atque conſumat, ſicque renouatus irriguis lacrymarum fontibus ante conſpectum tremendi Iudicis mundus appareat, dignè ab ipſo pro benefactis quæ fecit coronandus.

BEDÆ VENERABILIS PRESbyteri eiuſdem Euang. expoſitio.

B

Ait autem. *Homo quidam habuit duos filios, &c.* Murmurantibus de peccatorum ſuſceptione Scribis & Phariſæis, tres ex ordine parabolas Saluator poſuit, duabus primis, de quibus diſputatum eſt, quantum ipſe cum Angelis de pœnitentium ſalute gaudeat, inſinuans: Tertiâ verò, quæ ſequitur, non ſuum tantummodò, ſuorúmque gaudium demonſtrans, ſed & inuidentium murmur reprehendens. Homo itaque, qui duos filios habuiſſe dicitur, Deus Pater intelligitur, duorum videlicet genitor populorum, & quaſi duarum generis humani ſtirpium auctor, atque creator. Maior enim filius, eos qui in vnius Dei permanſere culturâ: Minor eos qui vſque ad colenda idola Deum deſeruere, ſignificat. Pars ſubſtantiæ quæ minorem filium contingit, ipſe ſenſus in homine rationalis eſt. Viuere enim, intelligere, meminiſſe, ingenio alacri excellere, diuini ſubſtantia muneris eſt. Quam minor filius expetiit à patre, cùm homo ſuâ poteſtate delectatus, per liberum ſeſe arbitrium regere, atque à dominio quæſiuit exuere conditoris. Diuiſitque illis ſubſtantiam, fidelibus ſcilicet ſuæ gratiæ protectionem, quam deſiderabant, impertiendo; infidelibus verò naturalis ſolùm ingenii, quo contenti erant, beneficium concedendo.

Ex comment. in Lucam. Luc. 15. v. 11.

C

Duo filii, populi duo; Dei cultor, & qui ad cultum idolorum deflexit.

Liberum hominũ arbitrium.

D

Et poſt multos dies congregatis omnibus, &c. Longè profectus eſt, non locum mutando, ſed animum. Quantò etenim quiſque plus in prauo opere delinquit, tantò à Dei gratiâ longiùs recedit. Quòd non poſt multos dies dixit factum, vt congregatis omnibus peregrè proficiſceretur in regionem longinquam: quia non multo poſt inſtitutionem humani generis, placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum quandam velut potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum à quo condita eſt, præfidens viribus ſuis. Quas vires tantò conſumit citiùs, quantò eum deſerit, à quo datæ ſunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere, atque ſpatiari pompis exterioribus; intus inaneſcentem, cùm ea quiſque ſequitur quæ ab illâ procedunt, & relinquit eum qui ſibi eſt interior.

v. 13.

Peregrè profectus prodigus.

E

Et poſtquam omnia diſſipaſſet, &c. Omnia, quæ diſſipauit; ornamenta naturæ, quæ conſumpſit, ſignificat. Fames in regione longinquâ, indigentia verbi veritatis eſt, in obliuione creatoris; de quâ dictum eſt in Prophetis: *Quia mittet Dominus famem in terrâ, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei. Et ipſe cœpit egere, &c.* Meritò egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ Dei, diuitiarumque cœleſtium altitudinem dereliquit.

v. 14. Conſumpta ſubſtantia. Fames.

Amos 8. v. 11.

v. 15. Vnus autem ciuium regionis illius cui egens A adhæſit, ille eſt vtique, qui concupiſcentiis terreois merito ſuæ peruerſitatis præpoſitus, Ioa 12. v 31. princeps huius mundi à Domioo vocatur. Et 2 Cor 4. v. 4 de quo Apoſtolus: *Deus*, ioquit, *huius ſæculi*, *excæcauit mentes infidelium.*

Et miſit illum in villam ſuam, vt paſceret porcos. Mitti in villam. In villam mitti eſt, ſubſtantiæ mundialis cupiditate ſubiugari. De quâ in aliâ parabolâ quidam ſpiritales epulas, ad quas inuitabatur, faſti- Luc 14. v. 18 diens dixit: *Villam emi*, *& neceſſe habeo exire*, Paſcere porcos. *& videre illam.* Porcos verò paſcere eſt, ea quibus immundi ſpiritus gaudeant, operari.

v. 16. Siliquæ. *Et cupiebat implere ventrem ſuum, &c.* Siliquæ B quibus porcos paſcebat, ſunt doctrioæ ſæculares, ſterili ſuauitate reſonantes, de quibus laudes idolorum, fabularúmque ad deos gentium vario ſermone, atque carminibus percrepant, quibus dæmonia delectantur. Vnde cùm iſte ſaturari cupiebat, aliquid ſolidum & rectum, quod ad beatam vitam pertineret, inuenire volebat in talibus, & non poterat. Hoc eſt enim quod ait: *Et nemo illi dabat.*

v. 17. *In ſe autem reuerſus.* Iam ſcilicet ab eis, quæ foriníecus fruſtra illiciunt, & ſeducunt, in conſcientiæ interiora reducem faciens intentionem ſuam. *Dixit*, *Quanti mercenarij patris mei, &c.* Vnde hoc ſcire poterat, in quo tanta erat obliuio Dei, ſicut in omnibus idololatris C fuit; niſi quia iſta recogitatio iam reſipiſcentis eſt, cùm Euangelium prædicaretur? Mercena- Videt operari intuitu æternæ gloriæ eſſe Deo gratum. rij ergo patris abundant panibus, quia qui futuræ mercedis intuitu digna operari ſatagunt, quotidianis ſupernæ gratiæ reficiuntur alimoniis. At verò fame pereunt, qui extra patris ædes poſiti, ventrem cupiunt implere de ſiliquis: id eſt, qui ſine fide viuentes; vitam beatam inanis philoſophiæ ſtudiis inquirunt. Sicut Panis, verbum Dei. enim panis, qui cor hominis confirmat, verbo Dei, quòd mentem reficiat aſſimilatur: ita ſiliqua, quæ & ipſa intus inanis, foris mollis eſt, & corpus non reficit, ſed implet, vt ſit magis oneri quàm vſui, ſæculari ſapientiæ non immeritò comparatur, cuius ſermo facundiæ plauſu D ſonorus, ſed virtute vtilitatis eſt vacuus.

v. 18. *Surgam, & ibo ad patrem meum, &c.* Quàm miſericordem piúmque nouerat patrem, qui nec offenſus à filio, patris dedignetur audire vocabulum. *Surgam* ergo, inquit, quia me iacere cognoui. *Et ibo*, quia longè receſſi. *Ad patrem meum*, quia ſub principe porcorum miſerabili egeſtate tabeſco. *Peccaui* autem *in cœlum*, coram ſpiritibus Angelicis ſanctiſque animabus, in quibus ſedes eſt Dei, ſignificat. *Coram te* verò, in ipſo conſcientiæ interioris conclaui, quò Dei ſolius oculi penetrare valebant.

v. 19. *Et iam non ſum dignus vocari, &c.* Ad filij quidem affectum, qui omnia quæ patris ſunt ſua eſſe non ambigit, adſpirare nequaquam præſumit, ſed mercenarij ſtatum, iam pro mercede Ne mercenarij quidẽ eſſe meremur, niſi diuinâ dignatione. ſeruiturus deſiderat. Verùm nec hunc quidem, niſi paternâ dignatione ſe mereri poſſe teſtatur. Vbi ſunt ergo Pelagianiſtæ, qui ſuâ ſe virtute ſaluari poſſe confidunt, contra apertiſſimam veritatis ſententiam, quæ ait, *Sine me nihil po-* Ioan. 15. v. 5. *teſtis facere?*

v. 20. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum.* Venire ad patrem eſt in Eccleſiâ conſtitui per fidem, vbi iam poſſit eſſe peccatorum legitima, & fructuoſa confeſſio. *Cùm autem adhuc longe eſſet.* Et A antequam intelligeret Deum, ſed tamen eùm iam piè quæreret. *Vidit illum pater ipſius.* Impios enim, & ſuperbos conuenienter non videre dicitur, tanquam ante oculos non haberet. Ante oculos enim haberi, non niſi qui diliguntur dici ſolent. *Et miſericordiâ motus eſt, &c.* Non enim Pater vnigenitum Filium deſeruit, in quo vſque ad noſtram longinquam etiam peregrinationem cucurrit atque deſcendit. Quia 2. Cor. 5. v. 19 *Deus erat in Chriſto*, *mundum reconcilians ſibi.* Et ipſe Dominus ait: *Pater in me manens*, *ipſe* Ioa. 14 v. 10 *facit opera ſua.* Quid eſt autem cadere ſuper collum eius, niſi inclinare, & humiliare in am- B plexum eius brachium ſuum? *Et brachium Domini cui reuelatum eſt?* Iſai. 53. v. 1. quod eſt vtique Dominus noſter Ieſus Chriſtus. *Et oſculatus eſt eum.* Conſolari verbo gratiæ Dei ad ſpem indulgentiæ peccatorum, hoc eſt, poſt longa itinera remeantem, à patre mereri oſculum charitatis.

Dixitque ei filius: Pater, peccaui, &c. Incipit v. 21. iam peccata conſtitutus in Eccleſiâ confiteri: nec dicit omnia, quæ dicturum ſe eſſe promiſerat, ſed vſque ad illud, *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Hoc enim vult fieri per gratiam, quo ſe indignum eſſe per merita fatetur. Non addidit, quod illa meditatione dixerat, *Fac me ſicut vnum de mercenarijs tuis.* Cùm enim panem Poſt oſculum, reſpuit prodigus vt fit mercenarius. non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat. C Quod poſt oſculum patris, generoſiſſimè iam dedignatur. Intelligit namque, inter filium, mercenarium, & ſeruum, non minimam eſſe diſtantiam. Seruum videlicet eſſe eum, qui ad- Seruus. huc metu gehennæ, ſiue præſentium legum, à vitiis temperat. Mercenarium, qui ſpe atque Mercenarius. deſiderio regni cœlorum. Filium, qui affectu Filius. boni ipſius, atque amore vitiorum. In quarum trium virtutum conſummatione, beatus Apoſtolus omnem ſalutis ſummam concludens: *Nunc*, inquit, *manent fides*, *ſpes*, *charitas*, *tria* 1 Cor. 13. v. 13. *hæc. Maior autem his, charitas.* Fides namque Fides, ſpes, charitas. eſt, quæ futuri iudicij ac ſuppliciorum metu, vitiorum facit contagia declinare. Spes, quæ mentem noſtram de præſentibus auocans, vni- D uerſas corporis voluptates cœleſtium præmiorum expectatione contemnit. Charitas, quæ nos ad amorem Chriſti & ſpiritalium virtutum fructum mentis ardore ſuccendens, quicquid illis contrarium eſt, toto facit odio deteſtari. Vnde prodigus iſte, poſtquam in ſemetipſum reuerſus diræ famis ſupplicia formidabat, velut iam ſeruus effectus, etiam mercenarij ſtatum, de mercede iam cogitans, concupiſcit. Sed ei pater occurrens, non contentus minora concedere, vtroque gradu ſine dilatione tranſcurſo, priſtinæ filiorum reſtituit dignitati: nec iam de mercede conductoris, ſed de hæreditate fecit cogitare parentis.

E *Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Citò profer-* v. 22. *te, &c.* Stola prima eſt veſtis innocentiæ, quam Stola prima homo benè conditus accepit, ſed malè perſuaſus amiſit, quando poſt culpam præuaricationis cognouit eſſe ſe nudum, gloriáque immortalitatis perditâ. pelliceum, hoc eſt, mortale ſumpſit indumentum. Serui qui eam proferunt, reconciliationis prędicatores ſunt. Proferunt enim ſtolam primam, quando mortales terrenóſque homines ita ſublimandos aſſeuerant, vt non ſolùm ciues Angelorum, ſed & hæredes Dei, & Rom. 8. v. 17 cohæredes ſiut Chriſti futuri. *Et date annulum in manus eius, &c.* Annulus eſt vel ſyncerę fidei Annulus.

A ſignaculum, quia concta promiſſa in credentium cordibus certâ impreſſione ſignantur: vel nuptiarum pignus illarum, quibus Eccleſia ſponſatur. Et benè annulus in manu datur, vt per opera fides clareſcat, & per fidem opera firmentur. Calceamenta. Calciamenta autem in pedes, officium euangelizandi denuntiant, vt curſus mentis ad cœleſtia tendens, à terrenarum contagio rerum inuiolata ſeruetur & munda, priorumque munitus exemplis, ſuper ſerpentes & ſcorpiones ſecurus incedat. Manus igitur & pedes; id eſt, opus ornatur, & curſus. Opus, vt rectè viuamus. Curſus, vt ad æterna gaudia propemus. Heb 13. v.14 *Non enim habemus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirimus.*

B v. 23. Vitulus ſaginatus. *Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite.* Vitulus ſaginatus, ipſe item Dominus eſt, ſed ſecundum carnem. Et benè ſaginatus, quia caro eius adeo ſpiritali eſt opima virtute, vt pro totius mundi ſalute ſufficiat in odorem ſuauitatis, nidorem videlicet immolationis ad Deum mittere, & pro omnibus exorare. Adducere autem vitulum, & occidere eſt prædicare Chriſtum, & mortem eius inſinuare. Tunc etenim cuique noſtrum quaſi recens occiditur, cùm credit occiſum. Tunc caro eius comeditur, cùm eius paſſionis ſacramentum & ore ad emundationem percipitur, & corde ad imitationem cogitatur.

C v. 24. Pater etiam epulatur cum filio qui perierat. vitulum ſaginatum. *Et manducemus, & epulemur: quia hic filius meus, &c.* Non ſolùm filius qui reuixit & inuentus eſt, verùm pater & ſerui illius, ſacroſancti vituli, qui propter filium occiſus erat, carne refecti epulantur. Quia Patris cibus ſalus eſt noſtra, & Patris gaudium, noſtrorum eſt remiſſio peccatorum. Nec tantùm Patris, ſed & Filij, & Spiritus ſancti. Quia ſicut vna in diuinitate voluntas & operatio, ita & vna eſt delectatio ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Vnde beatus Abraham tres Angelos hoſpitio recipiens, vitulum tenerrimum & opimum occidiſſe, eiſque cum lacte, pane, & butyro epulandum legitur obtuliſſe. D Quia qui beatam Trinitatem rectæ deuotionis officiis reficere, id eſt, lætificare deſiderat, mortem quoque debet vnigeniti Filij Dei in carne, quæ eſt vna in eadem Trinitate perſona, piæ confeſſionis ſynceritate celebrare. Et notandum, quòd antè ſtola prima, antè annulus, antè calciamenta præſtantur, & ſic deinde vitulus immolatur: quia niſi ſpem quiſque primæ immortalitatis induerit, niſi annulo fidei opera præmunierit, niſi ipſam fidem ipſe confitendo prædicauerit, non poteſt ſacramentis intereſſe cœleſtibus. *Et cœperunt epulari.* Iſtæ epulæ atque feſtiuitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Eccleſiâ dilatatâ atque diffuſâ. E Vitulus enim ille in corpore & ſanguine Dominico, & offertur Patri, & paſcit totam domum.

v. 25. Filius in ſenior in villâ. *Erat autem filius eius ſenior in agro.* Filius eius ſenior, populus Iſrael eſt: qui licet in longinqua non abierit, non tamen domi, ſed in agro dicitur eſſe moratus: quia populus idem neque vſque ad colenda idola creatorem deſeruit, neque legis quam acceperat interiora penetrauit; ſed literæ ſolùm cuſtodiâ contentus, exteriora magis & terrena operari ſimul & ſperare ſolebat, Iſai.1. v.19. audiens per Prophetam: *Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Et cùm veniret & appropinquaret domui, audi-*

A *uit ſymphoniam & chorum.* Adpropinquat filius domui, cùm populus ille in quibuſcunque Iſraëlitis conſideratoribus (nam multi tales inuenti ſunt in eis, & ſæpe inueniuntur:) labore ſeruilis operis improbato, ex eiſdem Scripturis Eccleſiæ libertatem conſiderat. Audit ſymphoniam & chorum, ſcilicet ſpiritu plenos vocibus conſonis Euangelium prædicare, quibus dictum eſt: *Obſecro vos, fratres, vt idipſum dicatis omnes;* & concorditer conuerſantium animam, & cor vnum in laudes Dei. Symphonia & chorus. 1 Cor 1 v.10

v. 26. *Et vocauit vnum de ſeruis, &c.* Vocat vnum de ſeruis, cùm ſumit ad legendum aliquem Prophetarum, & in eo quærens, quodammodò interrogat vnde iſta feſta in Eccleſiâ celebrantur, B & in quibus ſe eſſe non videt. Reſpondeat ei ſeruus patris Propheta: *Frater tuus venit, & occidit pater tuus, &c.* v. 27. In extremis enim terræ fuit frater tuus, ſed inde maior exultatio cantantium Domino canticum nouum, quia laus eius ab extremis terræ. Et propter eum qui abſens erat, occiſus eſt ille, cui dictum eſt: *Et holocauſtum tuum pingue fiat.* Pſal.19. v.4

v. 28. Senior filius foris manens, patriſque ad ingreſſum inuitatio. *Indignatus eſt autem, & nolebat introire, &c.* Indignatur etiam nunc, & adhuc non vult introire. Cùm ergo plenitudo Gentium intrauerit, egredietur opportuno tempore pater eius, vt etiam omnis Iſraël ſaluus fiat, Rom.11. v.25 ex cuius parte C cæcitas facta eſt, velut abſentia in agrum, donec plenitudo filij minoris longè in idololatriâ Gentium conſtituti, redux ad manducandum vitulum intraret. Erit enim quandoque aperta vocatio Iudæorum in ſalute Euangelij. Quam manifeſtationem vocationis, tanquam egreſſum patris appellat ad rogandum maiorem filium.

v. 29. *At ille reſpondens dixit patri ſuo: Ecce tot annis, &c.* Quæritur quomodò ille populus nunquam mandatum Dei præteriſſe dicatur. Sed facilè illud occurrit, neque de omni mandato dictum eſſe, ſed de vno maximè neceſſario, quo nullum alium Deum colere iuſſus eſt. Patris mandatum vt nunquam tranſgreſſus. Neque iſte filius in omnibus Iſraëlitis, ſed in his intelligitur habere perſonam, D qui nunquam ab vno Deo ad ſimulacra conuerſi ſunt. Quamuis enim tanquam in agro poſitus iſte filius terrena deſideraret, ab vno tamen Deo iſta deſiderabat bona. Quod etiam patris ipſius teſtimonio comprobatur, cùm dixit: *Tu mecum es ſemper.* Non enim quaſi mentientem redarguit, ſed ſecum perſeuerantiam eius approbans, ad perfruitionem potioris atque iucundioris exultationis inuitat.

Et nunquam dediſti mihi hœdum, &c. Peccatum profectò hœdi nomine ſignificari ſolet, ſed abſit vt Antichriſtum intelligam. Hœdum quem negatum conqueritur, non Antichriſtus, ſed Chriſtus. Multum enim abſurdum eſt, eum cui dicitur; *Tu mecum* E *es ſemper*, hoc à patre optaſſe, vt Antichriſto crederet. Neque omninò in eis Iudæorum, qui Antichriſto credituri ſunt, iſtum filium fas eſt intelligi. Quomodò autem epularetur ex illo hœdo, ſi ipſe eſt Antichriſtus, qui non ei crederet? Aut ſi hoc eſt epulari ex hœdi occiſione, quod eſt de Antichriſti perditione lætari, quomodò dicit filius quem recipit pater, hoc ſibi non fuiſſe conceſſum, cùm omnes filij Dei de illius aduerſarij damnatione lætaturi ſint? Nimirum ergo ipſum Dominum ſibi negatum ad epulandum conqueritur, dum eum peccatorem putat. Cùm enim hœdus eſt illi genti, id eſt, cùm eum ſabbati violatorem & profanato-

rem legis exiſtimat, iucundari epulis eius non meruit. Vt quod ait; *Nunquam dediſti mihi hœdum, &c.* tale ſit ac ſi diceret; eum, qui mihi hœdus videbatur, nunquam mihi dediſti ad epulandum: eo ipſo mihi illum ipſum non concedens, quo mihi hœdus videbatur. Quod autem dicit; *Cum amicis meis*, aut ex perſonâ principũ cum plebe intelligitur, aut ex perſonâ populi Hieroſolymitani cum cæteris populis Iuda.

v. 30. *Sed poſtquam filius tuus hic qui deuorauit, &c.* Meretrices ſunt Gentilium ſuperſtitiones, cum quibus ſubſtantiam diſſipare eſt, relicto vno connubio verbi Dei, cum turbâ dæmonum cupiditate turpiſſimâ fornicari.

v. 32. *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, &c.* Quod dicit, *Et omnia mea tua ſunt*, non putandum eſt ita dictum, quaſi non ſint & fratris; vt tanquam in terrenâ hæreditate patiaris anguſtias, quomodò poſſint eſſe omnia maioris, ſi habet ibi etiam iunior partem ſuam? Sic enim à perfectis, & perpurgatis ac iam immortalibus filiis habentur omnia, vt ſint omnium ſingula, & omnia ſingulorum. Vt enim cupiditas nihil ſine anguſtiâ, ita nihil cum anguſtiâ charitas tenet. Cùm ergo beatitatem illam obtinuerimus,

Spiritalia omnia omnium ſunt, & ſingulorum.

A nostra erunt ad viuendũ ſuperiora, noſtra erunt ad conuiuendum æqualia, noſtra erunt ad dominandum inferiora. Si quem autem mouet, quomodò Patri ſupplicans veritas dicat: *Et mea omnia tua ſunt, & tua mea*, cui ſimillimum videtur ſonare quod huic filio dicitur: *Et omnia mea tua ſunt*: ſciat vnigenitum Filij eſſe omnia quæ Patris ſunt, per hoc quòd etiam ipſe Deus eſt, & de Patre natus Patri eſt æqualis. Nam & illud quod de Spiritu ſancto loquens ait: *Omnia quæ habet Pater, mea ſunt. Propterea dixi, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis*: de his dixit, quæ ad ipſam Patris pertinent diuinitatem, in quibus illi eſt æqualis; omnia quæ habet Pater, habendo. Neque enim Spiritus ſanctus de creaturâ, quæ Patri eſt ſubiecta & Filio B erat accepturus quod ait; *De meo accipiet*, ſed vtique de Patre, de quo procedit Spiritus, de quo natus eſt Filius. Siue itaque duos filios hos ad vtrunque populum, ſiue, vt quibuſdam placet, ad duos quoſlibet homines, pœnitentem videlicet & iuſtum, vel qui ſibi iuſtus videatur referre volueris, congaudeat maior frater, quia frater iunior *mortuus erat, & reuixit; periit, & inuentus eſt.* v. 32.

Ioa.16.v.15

DOMINICA III. IN QVADRAGESIMA.

LVC. 11.

[a Mutos faciens.]

IN illo tempore: Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat [a] mutum. Et cùm eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & admiratæ

[b Scribæ, & Phariſæi, non ſimplex turba.]

ſunt turbæ. [b] Quidam autem ex eis dixerunt. In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Et alij tentantes: ſignum de cœlo quærebant ab eo. Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur: & domus ſupra domum cadet. Si autem & Satanas in ſeipſum diuiſus eſt, quomodò ſtabit regnum ipſius? quia dicitis, in Beelzebub me eiicere dæmonia? Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Portò ſi in digito Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei. Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet. Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa eius arma auferet in quibus confidebat, & ſpolia eius diſtribuet. Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt; & qui non colligit mecum, diſpergit. Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam. Et tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius

[c Magna fiducia inter blaſphemos confitetur Dei Filium.]

peiora prioribus. Factum eſt autem, cùm hæc diceret, [c] extollens vocem quædam

[d In figurâ Eccleſiæ quæ in membris Gentium confitetur creatorem]

mulier de turbâ dixit illi: [d] Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti. At

[e Intenta aure percipiunt.] [f Opere]

ille dixit: Quinimmò: Beati qui [e] audiunt verbum Dei, & [f] cuſtodiunt illud.

MATTH. XII.

TVnc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus, & mutus, & curauit eum ita vt loqueretur, & videret. Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic eſt Filius Dauid? Phariſæi autem audientes, dixerunt, Hic non eijcit demones niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis. Omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur: & omnis ciuitas, vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi ſatanas, ſatanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt: quomodo ergo ſtabit regnum eius?

Et ſi ego in Beelzebub eiicio dæmones, filii veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Si autem ego in Spiritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei: aut quomodò poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi priùs alligauerit fortem? & tunc domum illius diripiet.

Qui non eſt mecum, contra me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit. Ideo dico vobis, Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neq; in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum; aut facite arborem malam, & fructum eius malum: ſiquidem ex fructu arbor agnoſcitur. Progenies viperarum, quomodò poteſtis bona loqui, cùm ſitis mali? ex abundantiâ enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona: & malus homo de malo theſauro profert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Cùm autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Tunc dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi, & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ.

MARC. III.

ET veniunt ad domum: & conuenit iterum turba, ita vt non poſſent neque panem manducare. Et cùm audiſſent ſui, exierunt tenere eum: dicebant enim: Quoniam in furorem verſus eſt. Et Scribæ, qui ab Ieroſolymis deſcenderant; dicebant: quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis: Quomodò poteſt ſatanas ſatanam eiicere? Et ſi regnum in ſe diuidatur, non poteſt regnũ illud ſtare, & ſi domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur, non poteſt domus illa ſtare. Et ſi ſatanas conſurrexit in ſemetipſum diſpertitus eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet.

Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum diripere, niſi priùs fortem alliget, & tunc domum eius diripiet.

Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur Filiis hominum peccata, & blaſphemiæ, quibus blaſphemauerint: qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum non habebit remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Luc. 11. v. 14. ET *erat eiiciens.* Poſt prædicationis verba, quæ humilibus propoſuit, etiam miracula operatur: vt qui prædicanti non credũt, viſis miraculis credant. Matthæus hunc dæmoniacum

Matth. 12. v. 22. Miraculum triplex liberando obſeſſo à dæmone. etiam cæcum fuiſſe dicit: In quo tria miracula à Domino fiunt: cæcus videt, mutus loquitur, obſeſſus à dæmone liberatur. Quod autem tunc in vno carnaliter factum eſt, quotidie fit in conuerſione Gentium: vt primùm expulſo dæmone, & omni ſpurcitiâ idololatriæ, fidei lumen videant; deinde tacentia priùs ora ad laudem Dei laxantur.

v. 15. *In Beelzebub.* Ninus Rex conditor Niniue Belo patri ſuo ſtatuam conſecrauit, eique diui-

Beelzebub vnde dictus nos honores inſtituit: cuius ſimulacri ſimilitudinem ſuſcipientes Chaldæi, Bel vocabant. Palæſtini ſuſcipientes, Baal dicebant: Moabitæ, Beelphegor. Iudæi autem vnius Dei cultores propter deriſionem gentilium Beelzebub appellabant. Baal enim vir dicitur, Zebub muſca. inde beelzebub, id eſt, vir muſcarum, ſiue habens muſcas: propter ſordes cruoris, qui in templo eius immolabatur. Aſſerebant etiam Iudæi in hoc ſimulacro principem dæmoniorum habitare, per cuius poteſtatem dicebant Ieſum dæ-

v. 16. Signum de cœlo. monia pellere.

4 Reg. 1. v. 10. *Signum de cœlo.* Vt vel ignem de cœlo deſcendere faceret, ſicut Eliæ duo quinquagenarij igne de cœlo ſunt perempti. Vel vt contra conſuetudinem terræ illius, æſtiuo tempore tonitrua audirentur: imbres ruerent, fulgura coruſcarent,

1 Reg. 7. v. 10. ſicut ſub Samuele actum eſt. Vel quærerent manna de cœlo: Quæ ſigna ideo à Chriſto tunc non ſunt exhibita, quia ſimiliter & illa calumniarentur, dicentes ex variis aëris paſſionibus contigiſſe. Vnde ſubditur.

v. 17. Videre cogitationes Domino proprium. 1 Cor. 1. v. 22. *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum.* Hoc ſibi proprium Dominus reſeruauit, vt cogitationes intueatur, & iudicet. Proprium eſt Iudæorum quærere ſigna, vnde Paulus: *Iudæi ſigna petunt, Gentes ſapientiam.*

Ipſe autem vt vidit. Non ad verba, ſed ad cogitata reſpondet: In quo dat certum potentiæ ſuæ ſignum, quâ ſecreta cordium rimatur. Iuxta literam patet, quòd omne regnum ſolidum, & fir-

Regnum in ſe diuiſum deſolationi proximum. mum ſi per partes diuiditur, in ſolitudinem redigitur, vacuatum ab habitatoribus: & domus ſupra domum cadet, cùm habitatores vnius domus ab alterius domus familiâ vel opprimuntur, vel puniuntur. Quò autem hæc ſpiritualiter tendant, exponit cùm adiungit.

v. 18. *Si autem & ſatanas in ſeipſum diuiſus eſt.* Si ego, vt vos dicitis, in principe dæmoniorum eiicio dæmonia, ergo regnum diaboli eſt diuiſum contra ſe: & ita poteſtas malitiæ eius ſtare non poteſt: Si autem dæmon dæmonem non poteſt expellere, falsò dicitis me in principe dæmoniorum dæmonia eiicere. Si verò poteſt, ſicut dicitis, proſpicite vobis, vt de regno eius, quod diuiſum eſt, exeatis, ne in ruinâ eius pariter inuoluamini. In quo autem Dominus eiiciat dæmo-

nes, ne dæmoniorum principem exiſtiment, attendant quod ſequitur.

[Margin: v. 19. Iudæorum filii, Apoſtoli.]

Si autem ego in Beelzebub eiicio dæmonia, filij. Filios Iudæorum Apoſtolos vocat, qui inter alia miracula quæ à Domino acceperant, etiam dæmones pellebant. Quam expulſionem non diabolo, ſed Deo aſſignabant, qui ſibi conſcii erant nihil malarum artium à Domino didiciſſe. Ideo ipſi ignobilia & contemptibilia mundi electi, in quibus nulla malitia artificioſa fuit, *ſedebunt ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël.* *[Margin: Matth. 9. v. 28. Exorciſtæ.]* Vel, *filij*, id eſt, Exorciſtæ illius gentis, qui inuocato nomine Domini dæmones expellebant. Quaſi dicat: Si expulſio dæmonum in illis, non diabolo, ſed Deo deputatur, cur idem opus in me non habeat eandem cauſam?

[Margin: Iudæorum iudices.]

Ideo ipſi iudices veſtri erunt. Non poteſtate, ſed comparatione, dum illi expulſionem, non diabolo, ſed Deo aſſignant.

[Margin: Dei regnũ, quia indiuiſum, æternum.]

Omne regnum. Si omne regnum diuiſum deſolatur, ergo regnũ Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quod nullâ contradictione, nullo impulſu eſt deſolatum, non eſt diuiſum: & ideo eſt æternum. *[Margin: Ioan 18. v. 36]* De hoc regno reſpondit Pilato: *Regnum meum non eſt de hoc mundo*: & ideo qui in Chriſto ſpem non gerunt, ſed in principe dæmoniorum eiici dæmones opinantur, eos regni negat eſſe perpetui. *[Margin: Iudæorum regnum diuiſum.]* Nam quomodò poteſt manere diutinum regnum cùm fides ſcindatur, cùm populus Iudæorum ſit ex lege, Chriſtus quoque ſecundum carnem ex lege ſit generatus? Quomodò poteſt regnum illud eſſe perpetuum quod ex lege eſt, cùm populus ille diuidat legem, cùm à populo legis negatur Chriſtus, qui ex lege debetur? Sed manet regnum Eccleſiæ, in quâ *[Margin: Eccleſiæ, vnum. Eph. 4. v. 5.]* *vnus Dominus, vna fides, vnum baptiſma.*

Si autem Q.d. Regnũ diuiſum ſtare non poteſt, ſed regnum ſatanæ eſt diuiſum, vt vos dicitis, quòd ſatanas ſatanam expellat, ergo, &c.

[Margin: v. 20. Filius, Dei manus, Spiritus ſanctus, digitus.]

Porrò ſi in digito. Filius dicitur manus, vel brachiũ Patris. Spiritus ſanctus dicitur digitus propter differentiam variorum donorum, quæ per Spiritum ſanctum hominibus dantur, ſicut digiti inter ſe diſcreti ſunt: Nec nocet inæqualitas mébrorum. Licet enim brachium maius ſit digito, tamen brachium cum digito vnum eſt corpus. *[Margin: Deut 9 v. 10]* Hoc digito ſcripta eſt lex in tabulis. Hunc digitum Magi confeſſi ſunt in Ægypto. *[Margin: Exod. 8. v. 19.]*

Profectò peruenit in vos regnum. Id eſt, iudiciaria poteſtas Dei, quâ bonos à malis ſecernet in die iudicii. Vel, *Regnum*, id eſt ſuperna beatitudo. Quaſi dicat: Si in Spiritu Dei eiicio dæmonia, ſine dubio ſciatis aditum regni cœleſtis patefactum credentibus.

[Margin: v. 21. Fortis armatus.]

Cùm fortis armatus. Quaſi dicat: Si ego in Beelzebub, ſicut dicitis, eiicerem dæmonia, tunc in aliquo operibus diaboli conſentirem: ſed nullo modo cum illo conſentio, ſed potiùs illum ſeparare, & eiicere à meis fidelibus feſtino. Cùm diabolus: *fortis*, ad nocendum: *armatus*, multis ſpiritualibus nequitiis, *cuſtodit*, in ſuâ ſeruitute, *atrium ſuum*, id eſt, mundum; qui in maligno poſitus eſt, in quo vſque ad aduentum Filij Dei diabolus ſine contradictione principabatur, & malè pacato vtebatur imperio in cordibus infidelium.

[Margin: v. 22. Illo fortior.]

Si autem fortior. Fortiorem ſe vocat, qui non concordi pace, & operatione, ſicut calumniabantur, ſed fortiori potentiâ ipſum ſtrauit, mundumque ab ipſius dominatione liberauit. Arma diaboli, quæ abſtulit, calidiſſimæ ſunt verſutiæ ſpiritualis nequitiæ. *[Margin: Diaboli arma & ſpolia]* Spolia, ſunt animæ ab eo deceptæ, quæ victor Chriſtus diſtribuit, quod eſt inſigne triumphantis: quia *captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus, quoſdam quidem Apoſtolos, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & Doctores.* *[Margin: Eph 4. v. 8. & 11.]*

[Margin: v. 23. Chriſtus, diaboluſq; contrarij.]

Qui non eſt mecum. Et verè opera mea non conueniunt cum operibus ſatanæ: quia ego ipſe in nullo conuenio cum illo, ſed omninò contrarii ſumus: quia ego humilis, benignus, animas volens ſaluare; ille ſuperbus, inuidus cupit perdere. Ego prædicatione meâ virtutes congrego; ille ſpargit, & ſeparat ab vnitate Eccleſiæ:

Et qui non colligit. Hæc de omnibus hæreticis, vel ſchiſmaticis ex ſuperfluo poſſunt intelligi, qui omnes excluduntur à regno Dei.

[Margin: v. 24.]

Cùm immundus ſpiritus. Quia ſubtrahitis vos à meo regno, attribuentes opera mea diabolo, ideo diabolus habitat in vobis, ſicut in ſuo regno grauiùs quàm in principio.

Exierit. Exiuit diabolus à Iudæis, quando legem, & cultum vnius Dei populus iſte ſuſcepit, & tranſiuit ad Gentes, quæ erant à pinguedine Spiritus ſancti, & dilectione proximi & aridæ, & ſteriles: In quibus iam non inuenit requiem: quia iam à cordibus Gentium ſuſceptâ fide Chriſti expellitur, quando dicit: Repetam Iudæos quos antè dimiſi. Et inuenit ſcopis mundatam illam plebem, id eſt, ſuperfluis obſeruationibus Phariſæorum, & ceremoniis legis, quæ iam nihil valent, poſt aduentum Chriſti. Et vt firmiùs poſſideat, aſſumit vniuerſitatem dæmonum. *[Margin: Nouiſſima peiora prioribus in Iudæis.]* Et modò deteriores Iſraëlitæ ſunt, blaſphemantes Chriſtum in ſuis conuenticulis, quàm olim fuiſſent in Ægypto ante perceptam legem: quia maior infidelitas eſt venientem non ſuſcipere, quàm venturum non credere. *[Margin: In Baptizatis peccantibus.]* Poſſunt hæc ad vnumquemque baptizatum referri, qui poſt acceptam gratiam negligit operari bona, ſed potiùs originalibus peccata actualia adiicit. Diabolus exit ab homine, cùm in baptiſmo pompis illius homo abrenuntiat, & præcedentium peccatorum illecebris: quem deſerens ambulat per loca inaquoſa, quia corda Sanctorum ab omni mollitie fluxarum cogitationum, & humore libidinis immunia callidus tentator explorat, ſi quos ibi ſuæ nequitiæ greſſus figere poſſit: vnde ſubditur: *Quærens requiem & non inueniens.* Quia qui in prauis cogitationibus, & actibus paſcitur, in mentibus fidelium omnia ſua tentamenta ceſſare perpendit.

Tunc *dicit: Reuertar in domum meam, vnde exiui.* Reuertar ad illius conſcientiam, vnde in baptiſmo eiectus fueram, & priſtinam poſſeſſionem conſueto dominio mihi ſubiiciam.

[Margin: v. 25. Mundata domus, & vacua.]

Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam. Quia cùm huiuſmodi reprobum delictis cogentibus repetierit, inuenit conſcientiam peccatoris à vitiis in baptiſmo mundatam: ſed nullo bono opere cumulatam.

[Margin: v. 26. Spiritus priore nequiores.]

Tunc aſſumit ſeptem. Plenitudinem omnium vitiorum. Qui ſcilicet tales ſpiritus, nequiores diabolo dicuntur, quia cùm diabolus malus ſit, illi tamen qui ſuis meritis impellentibus vitiis mancipantur, non ſolùm mali ſunt, ſed etiam ſpeciem bonitatis affectatis virtutibus per hypocriſim oſtentare nituntur.

v. 27. 2 Petr. 2. v. 21.

A *Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Melius erat viam veritatis ignorare, quàm poſt agnitionem conuerti retrorſum.*

Mariæ laudatio, eiuſque conſubſtantialitas cum Filio.

Beatus. Hic Maria laudatur, quæ Dominum portauit. Et prauitas tam præſentium Iudæorum, quàm futurorum hæreticorum, qui veram Chriſti humanitatem negant, confutatur: quia verum Dei Filium aduerſus blaſphemos Iudæos confitetur, & verum hominis filium teſtatur, matri conſubſtantialem. Niſi enim eſſet vna caro cum matre, fruſtra venter ille Virginis, & vbera beatificarentur.

B *Et vbera.* Secundum phyſicos, ex eodem fonte & lac nutriendis, & ſemen procreandis pueris emanat: ergo de ſemine Virginis potuit concipi, qui eius lacte potuit nutriri.

Beati Mariæ exemplo qui audiunt &c.

Quinimmò. Quaſi dicat. Non ſolùm laudanda Maria, quia Verbum Dei portauit in vtero, ſed maximè beata eſt, quia præcepta Dei ſeruauit in opere. Sic etiam omnes beati ſunt qui verbum Dei auditu fidei concipiunt, & boni operis cuſtodiâ in ſuo, vel proximorum corde pariunt, & nutriunt.

Qui audiunt. In laude Eccleſiæ. Econtrario damnantur Phariſæi, qui verbum Dei nec audire, nec implere, ſed blaſphemare quærebant.

CATENA AVREA C
in idem Euangelium.

Luc. 11. v. 27. Non eſt in Gloſſâ quæ nunc extat.

ET erat Ieſus eyciens dæmonium, & illud erat mutum. GLOS. Promiſerat Dominus quòd Spiritus bonus daretur orantibus: cuius quidem beneficium ſubſequenti miraculo demonſtrat. vnde ſequitur, *Et erat Ieſus eyciens dæmonium, &c.*

In hoc loco

THEOPH. Dicitur autem mutus (Græcè κωφὸς) vt in pluribus qui non loquitur: dicitur etiam & qui non audit; ſed magis propriè qui nec audit nec loquitur. Qui autem à natiuitate non audidit, ex neceſſitate non loquitur. Ea enim loquimur, quæ per auditum loqui docemur. D Si quis tamen ex aliquâ paſſione ſuperueniente auditum amiſerit, hunc nihil prohibet loqui. Qui autem Domino oblatus fuit, & mutus erat linguâ, & ſurdus auditu.

Dæmonium, quomodò mutum & ſurdum.

TITUS. In Matth. Mutum autem vel ſurdum dicit dæmonium, quod hanc ingerit paſſionem vt non audiatur diuinum verbum. Nam dæmones auferentes aptitudinem humani affectus, obtundunt animæ noſtræ auditum: idcirco venit Chriſtus vt & eiciat dæmonium, & audiamus verbum veritatis. Vnum enim ſanauit, vt vniuerſalem præguſtationem faciat humanæ ſalutis: vnde ſequitur, *Et cùm eiciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.*

In hoc loco

E BEDA. Dæmoniacus autem iſte apud Matthæum non ſolùm mutus, ſed & cæcus fuiſſe narratur. Tria igitur ſigna ſimul in vno homine perpetrata ſunt. Cæcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dæmone liberatur. Quod quotidie completur in conuerſione credentium, vt expulſo primùm dæmone, fidei lumen aſpiciant, deinde ad laudes Dei tacentia priùs ora laxentur.

In Cat. Græc. Patrum.

CYRIL. Hoc autem miraculo peracto, extollebat eum multitudo præconiis & gloriâ; quæ Deum decet. vnde ſequitur, *Et admiratæ ſunt turbæ.*

Libr. 4. in Luc. parùm à princip.

A BEDA. Turbis autem quæ minùs eruditæ videbantur, Domini ſemper facta mirantibus, Scribæ & Phariſæi vel negare, vel ſiniſtrâ interpretatione peruertere laborabant, quaſi non diuinitatis, ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent. vnde ſequitur, *Quidam autem ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dæmoniorum eycit dæmonia.* Beelzebub Deus erat Accaron. Nam Beel quidem ipſe Baal, zebub autem muſca vocatur. Dicitur autem Beelzebub quaſi vir muſcarum, ex cuius ſpurciſſimo ritu principem dæmoniorum cognominabant.

In Cat. Græcâ.

B CYRIL. Alij verò paribus ſtimulati liuoris aculeis, petebant ab eo cœleſte videre portentum. vnde ſequitur, *Alij tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo.* Quaſi dicerent, Quamuis ab homine dæmonium eieceris, non tamen hoc eſt diuinæ operationis argumentum: nondum enim vidimus aliquid prioribus ſimile miraculis. Moyſes enim tranſduxit populum per medium maris; Ioſue verò ſucceſſor eius ſolem retardauit in Gabaon: tu verò nihil horum oſtendiſti. Quærere enim prodigia de cœlo innuit, quòd huiuſmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Chriſtum. *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum &c.*

Signa de cœlo vt quærerent.

Hom 45. in Matth. circa princip.

C CHRYS. Cum Phariſæorum ſuſpicio irrationabilis eſſet, metu multitudinis non audebant eam diuulgare, ſed animo ſuo eam vertebant. vnde dicitur, *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum in ſe diuiſum, &c.*

In hoc loco

BED. Non ad dicta, ſed ad cogitata reſpondit; vt vel ſic compellerentur credere potentiæ eius qui cordis videbat occulta.

Hom. 42. in Matth.

CHRYS. Non autem reſpondebat ex Scripturis, quia non attendebant illis, falsò eas exponentes: ſed ex his reſpondet quæ communiter accidunt. Domus enim & ciuitas ſi fuerit diuiſa, velociter diſſipatur; & etiam regnum, quo nihil eſt validius. Firmat enim D regna, & domus ſubditorum concordia. Si ergo, inquit, ego per dæmonem dæmonia eiicio, diſſenſio inter eos eſt, & perit virtus eorum. vnde ſubdit, *Si autem ſatanas in ſeipſum diuiſus eſt, &c.* Non enim ſatanas ſibi ipſi repugnat, nec ſuis ſatellitibus nocet; ſed potiùs ſtatuit regnum ſuum. Reſtat ergo quòd diuinâ virtute conterat ſatanam.

ſtabilit, firmat.

Lib 7. in Lucam.

AMB. In hoc etiam oſtendit regnum ſuum indiuiduum eſſe, atque perpetuum: & ideo qui non in Chriſto ſpem gerunt, ſed in principe dæmoniorum eiicere dæmones opinantur, eos regni negat eſſe perpetui: quod ſpectat etiam ad populum Iudæorum. Quomodò enim E poteſt regnum Iudæorum eſſe perpetuum, quando à legis populo Ieſus negatur, qui ex lege debetur? Ita ex parte ſe fides Iudaicæ plebis impugnat: impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur: Et ideo regnum Eccleſiæ manebit æternum, quia indiuidua fides corpus eſt vnum.

Luc 21. &c. 48. in Bed.

BEDA. Regnum etiam Patris & Filij & Spiritus ſancti non eſt diuiſum, quod eſt æternâ ſtabilitate manſurum. Deſiſtant igitur Arriani iuniorem Patre Filium, Filio verò Spiritum ſanctum dicere: quia quorum vnum eſt regnum, horum eſt vna maieſtas.

Hom. 42. in Matth. A CHRYS. Hæc igitur eſt prima ſolutio. Secunda verò (quæ eſt de diſcipulis) quam ponit ſubdens. *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filij veſtri in quo ejiciunt?* Non dicit diſcipuli mei, ſed filij veſtri, volens eorum permulcere furorem.

In Cat. Græc. CYRIL. Iudæi namque fuerunt, & à Iudæis ſecundum carnem exorti ſunt Chriſti diſcipuli; qui poteſtatem in ſpiritus immundos adepti erant à Chriſto, & oppreſſos ab eis in nomine Chriſti liberabant. Cùm ergo filij veſtri ſatanam in nomine meo conterunt, quomodò non habet multam amentiam, dicere me à Beelzebub virtutem habere? Damnabimini igitur ex fide B natorum veſtrorum. vnde ſubditur, *Ideo ipſi iudices veſtri erunt.*

Hom. 42. in Matth. CHRYS. Quoniam enim ex vobis emanantes mihi obediunt, liquet quòd condemnabunt operantes contraria.

Luc 11 c. 48 in Beda. BED. Vel aliter, *filios Iudæorum*, Exorciſtas gentis illius ſignificat, qui ad inuocationem Dei ejiciebant dæmones. Quaſi dicat, Si expulſio dæmonum in filiis veſtris Deo, non dæmonibus deputatur: quare in me idem opus non eandem habeat cauſam? Ergo ipſi veſtri iudices erunt, non poteſtate, ſed comparatione, dum illi expulſionem dæmonum Deo aſſignant, vos Beelzebub principi dæmonio- C rum.

In Cat. Græc. CYRIL. Poſtquam ergo quod dicitis calumniæ notam habet, manifeſtum eſt quod in Spiritu Dei ejicio dæmonia. vnde ſubdit, *Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.*

Libr. 2. c. 38. AVGVST. De con. Euan. Quòd Lucas digitum Dei dicit, vbi Matthæus dixit Spiritum, ab eadem ſententiâ non recedit; quin potiùs & aliquid docet: vt nouerimus quemadmodum intelligamus (vbicunque Scripturarum legerimus) digitum Dei.

Lib. 2. c. 17. AVGVST. De quæſt. Euang. Dicitur autem D Spiritus ſanctus *digitus Dei* propter participationem donorum quæ in eo dantur vnicuique propria; ſiue hominum, ſiue Angelorum: in nullis enim membris noſtris magis apparet partitio quàm in digitis.

In Theſ. l. 13. c. 2. CYRIL. Vel Spiritus ſanctus dicitur digitus Dei: Filius enim, manus & brachium Patris dictus eſt: operatur enim Pater cuncta per eum. Sicut igitur digitus non eſt alienus à manu, ſed ei naturaliter inſitus, ſic Spiritus ſanctus conſubſtantialiter connexus eſt Filio, & per eum omnia Filius operatur.

Libr. 7. in Lucam. AMBR. Nec tamen tibi membrorum compactione noſtrorum portio quædam videatur facienda virtutis: Indiuiduæ enim rei non poteſt E eſſe diuiſio. Et ideo ad formam vnitatis, non ad diſtinctionem poteſtatis, referenda digiti nuncupatio eſt.

De Incarnati. Filius minor Spiritu ſancto vt eſt homo. ATHAN. Ad præſens tamen non renuit Dominus gratiâ ſuæ humanitatis, dicere ſe minorem Spiritu ſancto; dicens ſe in eo dæmones ejicere; quaſi non ſufficiente humanâ naturâ ad dæmonum expulſionem, niſi virtute Spiritus ſancti.

In Cat. Græc. CYRIL. Et ideo conuenienter dicitur, *Peruenit in vos regnum Dei*: id eſt, ſi ego homo exiſtens in Spiritu diuino ejicio dæmones, ditata eſt humana natura in me, & aduenit regnum Dei.

A CHRYS. Dicit autem, *Super vos*, vt eos attraheret. Quaſi dicat, Si vobis adueniunt proſpera, cur veſtra bona faſtiditis? *Hom. 42. in Matth.*

AMBR. Simul oſtendit etiam imperialem quandam eſſe Spiritus ſancti poteſtatem, in quo regnum eſt Dei; nos quoque in quibus habitat Spiritus, eſſe regalem domum. *Libr. 7. in Lucam.*

TITVS. Vel dicit, *Peruenit in vos regnum Dei*, vt intelligatur, peruenit contra vos, non pro vobis: horrendus enim eſt perfidis Chriſti ſecundus aduentus. *In Matth.*

Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea quæ poſſidet, &c. CYRIL. Quia *v. 21. In Cat. Græc.* B neceſſarium erat per multas conſiderationes detrahentium retractare ſermonem, vtitur nunc exemplo maniſeſtiſſimo, quod demonſtrat volentibus intueri, quòd principem huius ſæculi virtute ſibi inſitâ vicit, dicens, *Cum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, &c.*

CHRYS. Fortem vocat diabolum, non quia naturaliter huiuſmodi ſit, ſed innuens antiquam eius tyrannidem; quam puſillanimitas noſtra cauſauit. *Hom. 42. in Matth.*

CYRIL. Erat enim ante Saluatoris aduentum violentia multa, rapiens alienos greges (ſcilicet Dei) & quaſi ad proprium ducens ouile. *Ioan. l. 10. c. 11.*

C THEOPH. Arma autem eius ſunt omnes ſpecies peccatorum, in quibus confidens inualuit contra homines. *In hoc loco*

BED. Atrium verò illius mundum vocat, qui in maligno poſitus eſt: in quo vſque ad Saluatoris aduentum potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium ſine vllâ contradictione quieſcebat: ſed fortiori potentiâ Chriſtus victor, omnes homines liberando, ipſum ejecit. vnde ſubditur, *Si autem fortior illo ſuperueniens, &c.* *Luc 11 c. 48 in Beda.*

CYRIL. Poſtquam enim Dei ſummi Verbum totius fortitudinis dator & Dominus virtutum factum eſt homo; inuaſit illum, & arma eius abſtulit. *In Cat. Græc.*

D BED. Sunt ergo arma eius aſtutiæ, doliqne nequitiæ ſpiritalis: ſpolia verò eius ipſi homines ſunt ab eo decepti. *Vbi ſupra.*

CYRIL. Nam qui dudum irretiti fuerant ab eo Iudæi in diuinam ignorantiam & errorem, euocati ſunt per ſanctos Apoſtolos ad notitiam veritatis, & oblati ſunt Deo Patri per fidem adhibitam Filio. *In Cat. Græc.*

BASIL. Diſtribuit etiam ſpolia, exhibens fideles cuſtodias Angelorum ad hominum ſalutem. *Iſai. 18.*

BEDA. Victor etiam Chriſtus ſpolia diſtribuit, quod eſt inſigne triumphantis; quia captiuam ducens captiuitatem dedit dona hominibus, quoſdam quidem Apoſtolos, alios Euan- E geliſtas, hos Prophetas, illos Paſtores ordinans, & Doctores. *Vbi ſupra.*

CHRYS. Deinde proponitur quarta ſolutio, cùm ſubditur, *Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt.* Quaſi dicat. Ego volo homines offerre Deo, ſatanas autem contrarium. Qualiter ergo qui mihi non cooperatur, ſed diſſipat quæ mea ſunt, tam mihi conſentaneus fieret, vt vnà mecum ejiceret dæmones? Sequitur, *Et qui non colligit mecum, diſpergit.* *Hom. 42. in Matth.*

CYRIL. Quaſi dicat. Ego veni vt filios Dei ab eo diſperſos congregem, & ipſe ſatanas cùm mecum non ſit, quæ collegi, & ſaluaui, tentat diſpergere. Qualiter ergo qui meis diſpen- *In Cat. Græc.*

ſationibus refragatur, virtutem mihi miniſtrat? A

Hom. 42. in Matth.

CHRYS. At ſi quis non cooperatur, aduerſarius eſt, multò magis qui obſtat. Videtur tamen mihi & Iudęos ad pręſens ſub ænigmate tangere, ordinans eos cum diabolo: nam & ipſi agebant contra eum, & diſpergebant quos congregabat.

v. 24. In Cat. Græc.

Cum immundus ſpiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquoſa, &c. CYRIL. Poſt præmiſſa oſtendit Dominus vnde contingit populo Iudæorum, vt ad huiuſmodi opiniones laberentur de Chriſtu, dicens, *Dum immundus ſpiritus exierit, &c.* Quòd enim hoc exemplum ad Iudæos ſpectet, Matthæus expreſſit, dicens,

Matth. 12. v. 45.

Sic erit & generationi huic peſſimæ. Quandiu enim erant in Ægypto viuentes ritu Ægyptiorum, inhabitabat in eis ſpiritus malignus; qui expulſus eſt ab eis, quando mactauerunt agnum in figurâ Chriſti, & liniti ſunt eius ſanguine, & ſic euitauerunt deſtructorem. B

Libr. 7. in Lucam.

AMB. Ita in vno homine totius Iudaïci populi comparatio eſt: à quo per legem ſpiritus immundus exierat. Sed quia in Gentibus, quorum corda prius arida erant, ſed poſtmodum per baptiſma rore Spiritus humeſcebant, propter fidem Chriſti requiem diabolus inuenire non potuit (immundis enim ſpiritibus Chriſtus incendium eſt) ideo regreſſus eſt ad plebem Iudæorum. vnde ſequitur, *Et non inueniens, dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui.*

In Cat. Græc.

ORIG. Id eſt, ad eos qui ſunt ex Iſraël, quos vidit nihil diuinum in ſe continentes, ſed deſertos & vacantes habitationi eius. vnde ſequitur, *Et cùm venerit, inuenit eam ſcopis mundatam.* C

Libr. 7. in Lucam.

AMBR. Forenſi enim & perfunctoriâ ſpecie compta, animo manet interiore pollutior. Neque enim ſacri fontis irriguo aut abluebat, aut reſtringebat ardorem; meritóque ad eam ſpiritus redibat immundus, adducens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores. vnde ſequitur, *Et tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi.* Quoniam ſcilicet in hebdomadâ legis, & octauę myſterii ſacrilegâ mente commiſit. Itaque vt nobis multiplicatur ſeptiformis Spiritus gratia, ita illis immundorum ſpirituum omnis cumulatur iniuria. Vniuerſitas enim hoc numero aliquoties comprehenditur. D

Hom. 44. in Matth.

CHRYS. Incolunt autem animas Iudæorum dæmones peiores prioribus. Nam tunc temporis in Prophetas ſæuiebant; nunc verò ipſi Domino Prophetarum iniuriantur; atque ideo à Veſpaſiano & Tito peiora paſſi fuerunt, quàm in Ægypto & in Babylone. vnde ſequitur, *Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus.* Tunc enim aderat eis diuina prouiſio, & gratia Spiritus ſancti: nunc verò etiam hac curâ priuantur. Propter quod virtutis maior penuria nunc, & ærumna intenſior, & dæmonum exactio ſæuior.

In Cat. Græc.
2. Pet. 2. v. 21.

CYRIL. Sunt etiam nouiſſima peiora prioribus, ſecundum illud Apoſtolicum, *Melius erat eis veritatis viam non agnoſcere, quàm poſt agnitam retroire.* E

Luc. 11. c. 48. in Beda.

BEDA. Poteſt etiam hoc accipi de hæretico quolibet, vel ſchiſmatico, vel etiam malo catholico; de quo (tempore baptiſmatis) ſpiritus exierat immundus; locáque inaquoſa peragrat, id eſt, corda fidelium, quæ à mollitie fluxæ cogitationis expurgata ſunt, callidus inſidiator explorat, ſi quos ibi nequitiæ ſuæ greſſus figere poſſit. Dicit autem, *Reuertar in domum meam, vnde exiui.* In quo timendum eſt, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. Inuenit autem eam ſcopis mundatam; hoc eſt, gratiâ baptiſmatis à peccatorum labe caſtigatam, ſed nullâ boni operis induſtriâ cumulatam. Per ſeptem autem malos ſpiritus, quos aſſumit, vniuerſa vitia deſignat. Nequiores autem dicuntur, quia non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritualibus ſunt contraria virtutibus, ſed etiam per hypocriſim ipſas ſe virtutes habere ſimulabit.

Hom 44. in Matth. à med.

CHRYS. Non ſolùm autem illis, ſed & nobis fore dicta accipiamus quæ ſequuntur, *Et erunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus;* quia ſi illuſtrati, & à priſtinis malis remoti, denuò redimus ad eandem nequitiam, grauior deinceps erit pœna ſequentium peccatorum.

Luc. 11. c. 48 in Beda.

BEDA. Poſſet etiam ſimpliciter intelligi, Dominum hæc ad diſtinctionem ſuorum, & ſatanæ operum adiunxiſſe; quòd ſcilicet ipſe ſemper polluta mundare, ſatanas verò mundata grauioribus ſordibus coïnquinare feſtinet.

v. 27.

Factum eſt autem cùm hæc diceret, Extollens vocem quædam mulier de turbâ, &c. BEDA. Scribis & Phariſæis Dominum tentantibus ſimul, & blaſphemantibus, incarnationem eius magnâ fiduciâ quædam mulier confitetur. vnde ſequitur, *Factum eſt autem cùm hæc diceret, Extollens vocem quædam mulier de turbâ dixit illi, Beatus venter qui te portauit, &c.* vbi & præſentium calumniam, & futurorum confundit hæreticorum perfidiam. Nam ſicut tunc Iudæi ſancti Spiritus opera blaſphemando verum Dei Filium negabant, ſic hæretici poſtea negando Mariam ſemper virginem, Spiritus ſancti cooperante virtute, naſcituro vnigenito Deo carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialémque Patri Filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed ſi caro Verbi Dei ſecundùm carnem naſcentis à carne Virginis matris pronuntiatur extranea, ſine cauſâ venter qui eum portaſſet, & vbera quæ lactaſſent, beatificantur. Quâ verò conſequentiâ eius lacte credatur nutritus, ex cuius ſemine negatur conceptus; cùm ex vnius & eiuſdem fontis origine ſecundum phyſicos vterque liquor manare perhibeatur? Non autem tantummodò eam quæ Verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed omnes qui idem Verbum ſpiritualiter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodiâ, vel in ſuo, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere ſtuduerint, aſſerit eſſe beatos. Sequitur enim, At ille dixit, *Quinimmò, beati, &c.*

Hom. 43. in Matth.

Mitigatio verborum Domini.

CHRYS. Non fuit hoc reſponſum repudiantis matrem, ſed oſtendentis quòd nihil ei partus profuiſſet, niſi valde bona & fidelis fuiſſet. Cęterùm ſi Marię non proderat ſine virtutibus animę Chriſtum ab eâ ortum traxiſſe, multò magis nobis, ſiue patrem, ſiue fratrem, ſiue filium virtuoſum habeamus, nos autem abſiſtamus ab illius virtute, nequaquam hoc prodeſſe valebit.

Luc. 11. c. 49. in Beda.

BEDA. Eadem autem Dei genitrix, & inde quidem beata, quia Verbi incarnandi miniſtra eſt facta temporalis: ſed inde multò beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Hac etiam ſententiâ ſapientes Iudæorum percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire, ſed negare & blaſphemare quærebant.

ADDITIO AD CATENAM Auream.

Luc. 11. v. 15. QVidam autem ex eis dixerunt, in Beelzebub, &c. CHRYS. Hebr. hom. 28. Vt paucis dicam, tota vita Saluatoris plena fuit contumelijs. Inſanus enim vocatus fuit, & ſeductor, & præſtigiator. Præſtigiatorem enim, & magicæ artis eum accuſabant, cùm dicerent, *Ioan. 10. v. 20. & 7. v. 12.* *In Beelzebub eijcit dæmonia*: cúmque item, *Inſanit, & dæmonium habet, ac ſeducit turbas.* Et hæc à Iudæis audiebat, cùm beneficiis eos afficeret, cùm miracula ederet, Dei opera oſtenderet. Siquidem enim cùm nihil faceret hæc audiret, nihil adeò mirum eſſet: quòd autem docens quæ vera eſſent, ſeductor audiret; dæmonéſque eijciens, dæmones habere diceretur; ac quæcunque contraria euertens, præſtigiatoris nomen haberet: quomodò non omnem excedat admirationem?

v. 20. *Porrò ſi in digito Dei, &c.* ATHAN. aduer. Arian. Vide igitur vt hic quoque, cùm ita è re eſſet, non detrectauit Dominus propter humanitatem etiam ſe Spiritu minorem dicere. Iudæis enim dicentibus eijcere eum dæmonia in Beelzebub, poſt confutatam blaſphemiam, ait illis: *Si autem ego in Spiritu Dei eijcio dæmonia.* Ecce enim cuius iuris eſt vt det Spiritum, is modò ſe in Spiritu dæmonia eijcere profitetur: quod non aliter quàm carnis ratione dictum eſt. Tanquam enim natura humana ſeipſâ non poſſit eijcere dæmones, niſi potentiâ Spiritus, idcirco ait, iuxta Matthæum quidem, *In Spiritu Dei eijcio dæmonia*; iuxta Lucam verò, *In digito Dei.* *Spiritus Dei digitus, & ſpiraculum.* Cùm enim Scriptura Chriſtum Patris brachium nominat, ſanctum Spiritum Dei digitum vocat: cùm verò Dei Verbum Filium nuncupat, tunc Spiritum ſanctum Dei ſpiraculum appellat.

Ex Cat. Cord. in Matth. NYSS. Digitus Dei Spiritus ſanctus dicitur, quemadmodum & manus Vnigenitus: vt diſcamus, vti digitus eiuſdem eſt cum manu ſubſtantiæ, ita eſſe & Spiritum ſanctum eiuſdem cum Filio naturæ. Vult quidem Dominus hoc concludere, atque dicere: Si diuinâ virtute eiicio dæmonia, profectò venit Dei Filius. At hoc non dicit: adumbrat autem, & quomodò illis minùs graue erat, idipſum inſinuat, dicens: *Ex Poſſin.* *Igitur peruenit in vos regnum Dei.*

PHOT. Seueriùs ac comminatione iſtud dicit, *Appropinquauit in vos regnū Dei*: hoc eſt, acturùm mercedem recipietis veſtrorum peccatorū.

Ex Cat. Maz. ATHAN. de Incarn. Hîc quæſo etiam Gentiles cogitent, quis ac qualis ſit Chriſtus, qui ſui nominis inuocatione, ſuáque præſentiâ dæmones profligauerit, ſoluſque vniuerſis præualeat. *Chriſti diuina in dæmones potentia.* Nam ſi homo eſt, quomodò vnus ipſe vniuerſorum quos illi Deos colunt potentiam vicit, nihilque illos eſſe potentiâ ſuâ coarguit? Sin magum illum dicunt, qui poteſt fieri vt magia tota à mago deſtruatur, & non potius ſtabiliatur? Nam ſi magos quidem homines vinceret, aut aduerſus vnum aliquem præualeret, haud abſurdè putauiſſent, potiori illum arte aliorum artem vincere: at cùm aduerſus omnem ſimpliciter magiam, ipſumque eius nomen victoriam tulerit, liquet non eſſe eum magum, quem & dæmones quos magi alij inuocant, fugiant vt Dominum. Quiſnam ergo eſt? Dicant, forſitan ipſum quoq; dæmonem factum eſſe, eáque potentiâ pullere, A Verùm ridiculi erunt, qui ſic loquantur. Qui enim fiat vt ipſe dæmon ſit, qui dæmones fugat? Nam ſi dæmones quouis modo fugaret, non immeritò credi poſſet principis dæmonum poteſtate præualere eum aduerſus minores dæmones. Cùm autem vniuerſus dæmonum furor eius inuocato nomine diſſuffletur, ac euaneſcat, planum eſt in hoc quoque errare illos, nec eſſe Chriſtum dæmoniacam quandam virtutem, vt illi autumant. Ergo cum neque homo ſimpliciter, neque magus, neque dæmon aliquis ſit Saluator, quin & Poetis celebratorum Numinum opinionem, ac dæmonum exiſtimationem, Græcorumque ſapientiam virtute ſuà deſtruxerit, ac obſcurauerit, perſpicuum ſit, omneſque fatebuntur, eſſe illum verè Dei Filium. Idcirco ne- B que humana ſunt illius opera, ſed homine maiora, eiuſque noſcuntur qui ſit verè Deus, cùm ab ipſâ rerum ſpecie, tum ab eo, quòd aduerſus homines comparentur.

Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, &c. *v. 21.* CHRYS. ad Cor. Hęc illuſtris victoria, poſſe à ſatanâ tentos diripere. Nam & tunc quis hoſtem vincit, cùm acceperit ſpolia, non cùm apud eum manere permiſerit. Sin autem quis non audet ſua accipere, quomodò dicamus illum victorem eſſe? Hoc & Chriſtus modo ſe viciſſe ait hoc loco, cùm dicit, cùm ligauerit fortem, tum eius direpturū ſpolia: alioqui ne clara quidē victoria ſit.

BASIL. in Iſai. Prædatus itaque eſt huius ſæ- C culi principem, qui res ſuas cuſtodiret; nempe homines venundatos ſub peccato, ac quos mortis vincula aſtrictos tenerent: tranſtulitque in ſuum ius, ac obedientiam eos, qui capriui erant. *Hominum cura commiſſa Angelis.* Quin illum ligauit, prædámque egit, ac ſuis Virtutibus, ſanctis nempe Angelis fideles quos cuſtodiant, ac tueantur diſtribuit: de quibus & ipſe aiebat, *Angeli eorum ſemper vident faciem Patris mei, qui eſt in cælis.* *Matth. 18. v. 10.* Porrò pręda, ſpoliorum diſtributio eſt, quæ ſpolia Angelis humani generis curatoribus Deus credidit vt cuſtodiant, ſoſpitentque.

Cùm immundus ſpiritus exierit. ORIG. Quid *v. 24.* D eſt quòd malignus ſpiritus dicitur ambulare per loca inaquoſa quærens requiem, nec inuenire? *Etiam S. Tho. vt Origenis: Cord. Anepigr.* Loca inaquoſa priùs erant Gentes: nunc autem replete ſunt aquâ diuinâ, nec ampliùs illi præbēt requiem. Reuertitur itaque ad primam ſuum domicilium, ad Iudęos nempe, quos vt reperit nihil vltrà in ſe diuinum habentes, ſed deſertos, ſibique ad habitaculum vacantes; in eis cum omni ſuâ poteſtate habitatum ſubiit. Hoc enim ſignificare videtur, cùm ſeptem alios ſpiritus ſecum aſſumpſiſſe ait; quo numero paſſim Scriptura vtitur vt plures indicet, vt cùm ait, Sterilem *1 Reg. 2. v. 5.* peperiſſe ſeptem. *Peior Iudæorum conditio, quàm in Ægypto* Non enim qualem in Ægypto ſpiritum immundum habuerunt, habent & modò qui non crediderunt in Ieſum: immò repleti E ſunt aliis quoque nequam ſpiritibus, factaque illis ſunt poſteriora peiora prioribus. Peiora enim nunc patiuntur, quàm in Ægypto, eò quòd in Ieſum Chriſtum non crediderunt, ſed auctorem vitæ interemerunt: quamobrem etiam vitam amiſerunt. Nec iam apud eos ait Propheta: *Hæc dicit Dominus*; non eſt iam ſignum in illis, non prodigium, non ſignum apparitionis, ac aduentus Dei. Tranſlata enim ſunt in nos bona, qui ſumus ex Gentibus iuxta Ieſu ſermonem, dicentis: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus illius.* *Matth. 21. v. 43.* Nos vtique gens illa

ſumus, qoibus datum eſt regnum Dei: nempe vt ex Euangelij ratione viram inſtitnamus. A

C h r y s. aduerſ. Iud. Habitant enim dæmones in Iudæorum animis: ſuntque ij modò longè prioribus moleſtiores. Idque iure merito. Nam tunc improbitatem illi ſuam in Prophetas exercebant, nunc verò ipſum Prophetarum Dominum calumniis inceſſunt. Longè autem maios eſt Prophetarum nece, Dominum etiam ipſum Prophetarum occidere. Idcirco etiam grauiora quàm in Ægypro, & Babylone, quamque ab Antiocho à Veſpaſiano paſſi ſunt. Nec id tantùm oſtendit exemplum, ſed vt omni quoque vniuerſim virtute deſtituti, ita nonum operationi magis nuoc pateant, ac expoſiti ſint. Namtune non deerant apud eos qui rectum colerent, aderatque Dei prouidentia, ac Spiritus gratia. Nunc autem, hac quoque curâ, inquit, penitus deſtituentur. Adeóque cùm rarior nunc virtus, tum calamitas auctior, dæmonumque operatio violentior. Vbi ſunt qui ſigna quærunt? Audiant opus eſſe probo animo, ac voluntate. En enim hic poſt tanta miracula deteriores euaſerunt, ſeque ipſos innumerabili turbæ dæmonum habitaculum compararunt, innumeraſque ſibi calamitares aſciuerunt. Neque id iniuriâ: Cùm enim quis ſemel malis liberatus caſtigatus non fuerit, longè peiora prioribus patietur. Idcirco enim ait, non inuenire requiem malignum ſpiritum, quò oſtendat, fore omninò ac neceſſariò, vt eum qui talis eſt, apprehendant dæmonum inſidiæ. Etenim ab his duobus caſtigari eum oportebat, tum quòd prius paſſus eſſet, tum quòd fuiſſet liberatus. Quin & tertium accedit, ipſa nimirum comminatio futuri deterioris euentus. Nullo tamen horũ ad meliorem frugem redierũt. Hęc autem non in illos tantùm; ſed in nos quoque opportunè dicantur, cùm & illuminari, & prioribus malis liberati, eandem iterum nequitiam conſectemur. Etenim grauior iam pœna excipiet peccata quæ ſequentur. Idcirco etiam aiebat Chriſtus Paralytico. *Ecce ſanus factus es, noli ampliùs peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. idque cùm hominem, alloqueretur qui triginta & octo annos haberet in infirmitate? Quidnam verò, inquit, deterius paſſurus erat? Planè longè deterius, ac deterrimum. Faxit enim Deus ne tanta ſuſtineamus, quanta poſſumus pati Non enim deſunt Deo ſupplicia. Secundum namque multitudinem miſericordiæ eius, ita & ita eius.

Deterius nobis cùm poſt veniã peccamus. Ioan. 5. v. 14.

Inſpiratiſſimus modò Iudæorum ſtatus.

v. 27. *Extollem vocem quædam mulier de turbâ, &c.*

C h r y s. Hom. 21. in Ioan. Ne mireris ſi Chriſtus Virginis fructus, non beata prædicarit fœminea vbera: neque illa ſuperbi, aut contumacis verba eſſe exiſtima. Nam quòd matrem plurimùm reuereretur, eique honorem haberet, audi Lucam cùm parentibus ſubiectum illum narrat. Ioannem item, cùm curam ſub ipſum crucis tempus illi ab eo impenſam refert. Hæc itaque tecum ipſe conſiderans, ac cùm audieris, mulierem quandam dicentem: *Beatus venter qui te portauit*, tumque illum reſpondentem, *Quinimmo beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud*: prudenti id conſilio dictum exiſtima. Non enim ita reſpondet quaſi matrem repellat, ſed vt oſtendat ne matri quidem quicquam prodeſſe quòd genuerit, niſi valde proba ſit, ac fide præſtet. Si itaque Mariæ niſi

Luc. 2. v. 51. Ioan. 19. v. 26. Carnalis cognatio cum Ieſu ipſa per ſe inutilis; ac niſi virtus comes ſit.

A animo virtute ornata eſſet, nihil erat profuturum quòd Chriſtum peperiſſet; longè minùs nobis prodeſſe poterit patris, fratris, matris, filiique virtus, ac pietas, ſi procul ab iiſdem diſtemus. Nam ſi id per ſe Mariæ profuturum erat, profuiſſet etiam Iudæis, quippè Chriſti ſecundum carnem conſanguineis; profuiſſet ciuitati in quâ natus eſt, profuiſſet fratribus. Atqui dum fratres ſeipſos negligebant, cum reliquo mundo damnabantur, nec quicquam illis propinquitatis nomen proderat. Tunc autem admirationi eſſe cœperunt, quando virtute propriâ claruerunt. Patria verò nihil inde conſecuta cecidit, & incendio abſumpta eſt, conciues miſerè interempti perierunt; conſangui-
B nei ſecundum carnem nihil conſecuti ſunt ad ſalutem, cùm virtutis eos patrocinium deficeret. Omnibus autem maiores eluxerunt Apoſtoli, quòd verum cum eo neceſſitudinis modum fuerint conſectati, qui nimirum obedientiâ conſiſtit. Hinc igitur docemur vbique neceſſariam eſſe fidem, ac vitam virtute præfulgentem: quippe cùm vnum hoc ſaluté poſſit præſtare.

S. ATHANASII ARCHIEpiſcopi *Alexandrini, in dictum illud Euangelicum*: Quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. C

F. F r a n c i s c o C o m b e f i s Interprete.

DE Euangelico dicto, quod ſcribis mihi, vt exponam, ignoſcas quæſo, chariſſime, qui mearum probè virium conſcius ſis. Prorſus enim vel aggredi vereor, ne ſi cogitationes in illud demerſero, ac ſcrutari cœpero, imbecillior appaream; quàm vt altum illius ſenſum efferre queam. Tacere igitur de eo omnino ſtatueram, ac iis contentus eſſe, quæ
D priùs ſcripſeram: præſagiens tamen ne mihi denuò de eâ re contentioſior ſcriberes, à me ipſe vix imperaui, vt quam didiciſſem, teneremque eius mediocrem intelligentiam, ſenſumque chartis illinirem: eâ potiſſimum fiduciâ, quòd ſperarem me, ſiquidem ſcopum attigiſſem, rem gratam habiturum, in eius gratiam qui docuiſſet; ſin autem aberraſſem, veniam daturum eſſe, qui noſtram ſegnitiem ac imbecillitatem, quanta eſſet exploratam haberes: Dictum autem Euangelicum tale eſt. Cùm inter tot ſigna prædicantis Chriſti, Phariſæi dicerent: *Hic non eiicit dæmonia, niſi in Belzebul principe dæmoniorum*: *Dominus videns cogitationes eorum dixit eis*: *Omne re-*
E *gnum contra ſe diuiſum deſolabitur*; *ac cùm dixiſſet*: *Si autem ego in Spiritu Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit ad vos regnum Dei*; tum infert: *Propterea dico vobis, Omne peccatum, & omnis blaſphemia, remittetur vobis hominibus*: *Spiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei*: *qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Tu autem quærebas, cur blaſphemia in Filium remittetur, in Spiritum ſanctum autem, nullam vel in ſæculo hoc, vel in futuro, habeat veniam.

Matth. 12. v. 32.
v. 24.
v. 25.
v. 31.

Priſci igitur homioes, inter quos & Origenes, vir multarum diſciplinarum, multùmque induſtrius, & Theognoſtus ille admirandus ac ſolertiſſimus (horum enim opera legebam, cùm tuam Epiſtolam accipetem) tradont nobis hanc eſſe blaſphemiam in Spiritum ſanctum, cùm qui dignati ſunt per Baptiſma donis Spiritus ſancti, ad peccata redeunt: atque hinc eſſe quòd remiſſionem non conſequuntur. Quemadmodum & Paulus in Epiſtolâ ad Hæbreos ait: *Impoſſibile eſt enim, eoi, qui ſemel illuminati ſunt, guſtaueruntque cæleſte donum, ac participes facti ſunt Spiritus ſancti; guſtaueruntque bonum Dei verbum, & virtutes ſeculi venturi, cùm prolapſi fuerint, rurſus renouare ad pœnitentiam.* Hæc quidem illi io commune dicunt, quiſque tameo peculiariter ſuam rationem ſenſumque addunt. Ac quidem Origenes, eius in eos ſententiæ cauſam ita exponit. Deus, inquit, ac Pater, in omnia peruadit, & omnia continet, animata, inanimata, vteotia ratione, & quæ non vtantur: Filij autem poteſtas ad ea duntaxat extenditur quæ ſunt prædita ratione, in quibus ſunt Catechumeni Græcique, qui necdum fidem ſuſceperunt. At Spiritus ſanctus in eos tantùm ſe explicat qui eo impartiti ſuot, eo ſcilicet munere quod in Baptiſmo præſtatur. Cùm igitur Catechumeni Græcique peccant; ij quidem io Filium peccant, quòd in illis ſit, vti dictum eſt: poſſunt tamen veniam conſequi, cùm regenerationis donum conſequentur. Cùm verò baptizati eiuſmodi ſcelos peccauerint, ad Spiritum ſanctum pertingere ait, quòd illius compotes facti admiſerint: atque adeò omni veniâ carere culpam, quâ ille offenſus ſit. Theognoſtus verò & ipſe vt ſuam explicet mentem, iſta ſubnectit. Qui primam ac ſecundam rationem transgreſſus eſt, minori pœnâ dignus videri poſſit: qui autem etiam tertiam ſpreuerit, haud veniam vllam habuerit. Primam autem & ſecundam rationem vocat, quæ de Patre ac Filio inſtitutio eſt: tertiam autem, qui in initiatione, ac Spiritus impartitione ſermo traditur: idque vt confirmet, ſubiungit quod à Domino diſcipulis dictum eſt: *Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nondum poteſtis capere. Cùm autem venerit Spiritus ſanctus, docebit vos*: Poſt quæ verba ita loquitur Theognoſtus: Vti Domious Saluator cum iis loquitur qui necdum perfecta capere poſſint, eorum ſe paruitatis ratione demittit: ſic Spiritus ſanctus cum iis verſatur qui initiatione perfecti ſunt: nec tamen quis inde dixerit, Spiritus doctrinam potiorem eſſe quàm Filii: ſed hoc duntaxat, quòd Filius quidem pro eorum modulo qui non ſunt initiatioue perfecti, inclinatione vtatur: at Spiritus ſanctus eorum qui initiatione perfecti ſunt, ſignaculum ſit. Atque ita non propter excellentiam Spiritus ſuprà Filium, inexpiabilis ac citra veniam eſt blaſphemia in Spiritum: ſed quòd in non initiatis venia locum habet. In iis verò qui guſtauerunt cæleſte donum, & initiatione perfecti ſunt, nulla ad veniam reliqua excuſatio eſt, aut ſupplicii deprecatio. Atque illi quidem ad iſtum modum.

Heb. 6. v. 4.

ἀνακαινίζειν hic & infra actiuè Athan. interpretatur.

Origenis ſententia.

τρὶς ἐξαμαρτάνοντες ſemel & iterū, *blaſphemia*, & *blaſphemãter*, belo Interpreti: cuius neſcio an aures vllæ ferant blaſphemiam.

Theognoſti.

ἀσύγγνωστον ἔσται.

Ego autem, pro meâ qualicunque eruditione, arbitror vtriuſque ſeotentiam nonnullâ A adhuc inquiſitione, & obſeruatione indigere: num occultior aliquis ac profundior intellectus ſit in eorum verbis. Certum enim eſt, Filium, cùm ſit in Patre, in illis etiam eſſe, in quibus eſt Pater, nec Spiritum abeſſe. Iodiuiſa ſiquidem eſt ſancta illa & perfecta ac beata Trinitas. Ad hæc verò, ſi omnia per Filium facta ſunt, & in eo omnia conſiſtunt, quomodo extra ea ſit, quæ per eum facta ſunt? Cumque illa ne eſſent quidem eo illis abſente, vtique & ille in omnibus exiſtat. Proinde neceſſe ſit, vt qui in Filium peccat, ac blaſphemat, is io Patrem quoque ac Spiritum ſanctum peccet. Præterea, ſacrum lauacrum, ſi in Spiritum ſanctum duntaxat tri- B bueretur, rectè diceretur qui eo intincti ſunt in Spiritum ſanctum ſolummodo peccare: ſed poſtquam & in Patrem, & Filium, ac Spiritum ſanctum tribuitur, & ita eorum qui intinguntur quiſque initiatur, ruſum neceſſe eſt, vt ij, qui poſt Baptiſma præuaricantur, blaſphemiæ in ſanctam ac induiduam Trinitatem rei teneantur. Et hoc æquum eſt ita cogitare & ſentire. Si enim ad eos qui accepiſſent lauacrum regenerationis (nempe Phariſęos) & iam participes facti eſſent doni Spiritus ſancti, ita Dominus loqueretur, veriſimilis eſſet iſtiuſmodi interpretatio, tanquam in eos inueheretur, qui repetito ſcelere, in Spiritum ſanctum deliquiſſent. Sin autem ne lauacrum quidem ſuſceperant, ſed & Ioaonia C baptiſma ſpreuerant, quo pacto iis crimini dabat taoquam blaſphemaſſent in Spiritum ſanctum, cuius necdum facti participes erant? Non enim docendi quouis modo in futurom tatione iſta locutus eſt Dominus, nec poſtmodum peccaturis hanc pœnam interminatus eſt, ſed in præſentiâ verè Phariſęos, vt iam reos tantę blaſphemiæ accuſans, hoc dictum protulit. Cùm ſic ergo Phariſæi, nec dum etiam ſuſcepto Baptiſmate, in crimen trahantur, non poterit hoc dictum ad eos pertinere, qui poſt lauacrum pręuaricantur: idque maximè, quòd oon quouis modo depeccatis, ſed de blaſphemiâ inceſſebat: In quibus hoc diſcrimen D eſt, quòd qoi peccat, legem tranſgreditur: qui autem blaſphemat, impietatis in ipſam deitatem reos exiſtit. Cùm de moltis itaque prius eos Dominus accuſaret, quòd auaritię ſtudio Dei pręceptum de honorandis parentibus transgrederentur, quod Prophetarum monita repuliſſent, ac Dei domum domum negotiationis facerent, in tantis tamen delictis etiam pœnitentię eos admonebat. At vbi iis dictum eſt eiicere ipſum dæmonia in Beelzebul, non iam peccatum hoc ſimpliciter, ſed & blaſphemiam tantùm dixit eſſe, vt omni deinceps carerent veniâ, nullâque iis condonatio foret, qui eò temeritatis proueherent.

Solidiora Athanaſij.

Præterea, ſi eorum cauſâ qui poſt laoa- E crum peccant dicta hæc ſententia eſſet, nullâqoe venia quæ ij deliquerint condonanda forent, qui fit vt Apoſtolus pœnitenti Corinthio eandem dilectionem confirmet: vtque Galatas, qui auerſi erant, vſque dum in eis rurſum formetur Chriſtus, parturiat? Dicendo enim *rurſum*, etiam priorem eorum in Spiritu initiationem, ac perfectionem ſignificat. Quid verò etiam eſt cur Nouato ſuccen-

2. Cor. 2. v. 8.

Gal. 4. v. 19.

ſeamus tollenti pœnitentiam, aut dicenti nullam eos veniam habere, qui poſt lauacrum peccaut: ſiquidem in eos qui ſic delinquunt volumus dictam eam ſeotentiam? Nam & quæ ad Hebræos dicta habetur, non eiuſmodi eſt vt peccatorum pœnitentiam excludat, ſed quæ vnum Eccleſiæ Catholicæ Bsptiſma, nec ſequens vllum eſſe oſtendat. Quippe Hebręis ſcribebat. Ne vero illi pro legis conſuetudine pœnitentiæ obtentu multa quotidie Baptiſmata eſſe putarent, ideo hortstur quidem eos ad pœnitentiam, vnicam tameo renouationem eſſe per baptiſmum, nullsmque alteram decernit: vti etiam in aliâ Epiſtolâ ait: B *Vnu fides, vnum baptiſmu.* Neque enim dixit, rem impoſſibilem eſſe pœnitentiam, ſed noo poſſe nos pœnitentiæ prætextu quoſdam renouare. Eſt enim non leue diſcrimen. Quem enim pœnitet, is deſinit quidem peccare, ſed tamen retinet vulnerum cicatrices. Qui sutem baptizatur, tum veterem hominem exuit, tum renouatur, qui quaſi de integro ſpiritus munere naſcatur.

Excluſus Paulo alter baptiſmus ac per eum renouatio, non pœnitentia lapſorum fidelium.

Eph. 4. v. 5.

ἀνωθεν quam vocem Euangelicam variè exponunt.

Iſtiuſmodi mihi cogitanti, maior profunditas ſententiæ in hoc dicto occurrit. Et ob hoc iam ante plurimùm precstus Dominum, qui ſuper puteum ſedit, & in mari ambulauit, sd eam quæ in eo pro nobis contigit C diſpenſstionem, deinceps aſcendo: quippe cùm fieri poſſit, vt inde (ex carnis ſcilicet illi aſſumptæ ratione) lectionis huius ſententiam nanciſcar. Omnis igitur Scriptura ſacra hanc annuntiat, atque prædicat: cumprimis verò tum Ioannes ita loquens: *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*: tum Paulus ſcribens: *Qui cùm in formâ Dei eſſet: non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & habitu inuentus vt homo humiliauit ſemetipſum factus obediens vſque ad mortẽ, mortem autem crucis.* Ideo enim Deus cùm eſſet, ac homo factus eſſet, vt Deus quidẽ excitabat mor- D tuos, ac cũctos verbo ægrotos ſanans, etiã squam in vinum mutauit. Non enim erant hæc hominis opera: quâ autem rstione geſtabat corpus, eſuriebat, & laſſabatur, & mortem paſſus eſt. Hęc enim nequaquam deitatis erant. Atque vt Deus quidem, aiebat: *Ego in Patre, & Pater in me*: viciſſim autem vt corpus indutus, Iudęos coarguebat: *Quid me quæritis interficere, hominem qui veritatem vobis locutus ſum, quam audiui à Patre?* Fiebant autem iſta, non diuiſim ſecundam rerum ipſam qualitatem, vt hæc quidem deſignsrentur à corpore abſque deitste, hæc verò à deitate ſeorſum à corpore; ſed coniunctim cuncta iſta fiebant, vnuſque erat Domi- E nus qui nouo ac inſolito modo per gratiam ſuam hæc peragebat. Spuebat enim humano more, ac ſputum diuinũ erat; ſiquidem ſputo oblitos cæci noti oculos speruit. Quin & ſe Deum ſignificare cùm vellet, humsoâ id lingua præſtans, aiebat, *Ego, & Pater vnum ſumus*: nec ſolâ voluntate cursbat, ſed humanam extendens manum, Petri ſocrum febri laborantem erexit; iamque defunctam principis Synagogæ filiam à morte excitauit. Sane verò hæretici argutiis ſuis dementati inſaniunt, quorum alij corporalia Saluatoris intuentes, hoc dictum repudiant: *In principio erat Verbum*, alij verò conſideran-

Ioan. 1. v. 14.

Phil. 2. v. 6.

In Chriſto diuina & humana coniunctum, & vt vnius.

Ioan. 14. v. 10.

Ioan. 7. v. 19.

ἀνδρικῶς quod eſt καινῶς ... Dionyſ. Epi. 4. vter ab altero acceperit: vel eandem ambo catholicam veritatem expreſſerint.

Ioan. 10. v. 30.

A tes quæ ſunt deitatis, illud neſcierunt, *Verbum caro factum eſt.* At qui fidelis ac Apoſtolicus eſt, quem non lateat Domini clementiſſima dignatio, videns deitatis ſigna, Dominum in corpore exiſtentem admiratur & laudat, ruſuſque ea quæ ſunt corporis propria contuens, ſupra modum ſtuper, qui diuinam in eis vim efficaciamque conſideret.

Iſtiuſmodi cùm ſit Eccleſiaſtiqua fides, dum quidam humana ſpectantes, ſitientem Dominum, labore feſſum, patientem viderint, ſiquidem Saluatori velut homini nudo obtrectent, peccant ij quidem grauiter: poſſunt tamen celeriter, dum reſipiſcant, veniam obtinere, quip- B pe qui excuſando corporis imbecillitatem habeant. Nam & Paulum veniam tribuentem habent, ac velut manum iis porrigentem, cùm ſic ait: *Magnum profectò eſt pietatis myſterium: Deus in carne manifeſtatus eſt.* Vbi verò rurſus videntes aliqui deitatis opera, corporis naturam in dubium vocarint, peccant & ipſi grauiſſimè, quòd tametſi comedentem videant, ac patientem, ſpectro tamen, inanique ipſum ſpetie exiſtere ſentiant. Quin his quoque citiùs Chriſtus ignoſcere poteſt, quòd & ipſi erroris occaſionem, nempe maieſtatem operum humanæ vim naturæ ſuperantem habeant poſtquam autem, qui legis ſcientiam habere vi- C deantur, vtriuſque partis ſuperatâ inſcitiâ, ac cæcitate (cuiuſmodi tunc Pharisæi erant, ac nunc Ariani) in furorem verſi, ipſum in corpore exiſtens Verbum omnino negauerint, ſiue etiam deitatis opera diabolo, atque eius dæmonibus, tribuerint, talis meritò impietatis pœnam indeprecabilem luunt; quippe qui diabolum Deum exiſtimauerint, nec eius qui reipsâ verus Deus ſit, maiorem dæmonibus operum vim putauerint.

Blaſphemia in Filium hominis, & in Spiritum ſanctum.

1. Tim. 3. v. 16.

Phariſæi & Ariani eius blaſphemiæ rei.

In tantam itaque impietatis voraginem illius temporis Iudæi, præcipuè Phariſæi, prolapſi erant. Nam cùm Saluator Patris opera exhiberet: quippe mortuos ſuſcitabat, cęcis vi- D ſum præbebat, claudis greſſum expediebat, ſurdis aurem aperiebat, mutis linguam ſoluebat, ac ſubditam naturam oſtendebat, nimirum ventis imperans, ac in mari ambulans: turbæ quidem ſtupore ducebantur, ac Deum laudabant: miſerandi verò illi Phariſæi, Beelzebul eſſe eiuſcemodi opera dicebant: nec dementiſſimos hominum pudebat, quòd diuinam virtutem in diabolum transferrent: idcirco conuenienter Saluator eiuſmodi eorum blaſphemiam nullâ condonandam indulgentiâ decernit. Quandiu enim ad humana reſpicientes animo claudicabant, dicentes: *Nonne hic eſt fabri filius?* Et, *Quomodo hic ſcit literas, cum non* E *didicerit?* Et, *Quod tu ſignum de te facis?* Et, *Deſcendat nunc de cruce, & credemus ei*: Ferebat eos, ac velut in filium hominis iis peccantibus, ægrè ferens eorum cęcitatem, ac dolens, aiebat: *Si cognouiſſetis & vos quæ ad pacem erant.* Nam & magno Petro, cùm puellâ oſtiariâ ceu de homine percontante, ita reſpondiſſet, plorsnti Dominus veniam largitus eſt. Poſtquam autem cumulatâ ſibi ruinâ in maiorem inſaniam abducti ſunt, vt Dei opera Beelzebul eſſe dicerent, haud iam ampliùs tolerandos putauit: in eius namque blaſphemabant Spiritum, qui horum auctorem

Matth. 13. v. 55.

Ioan. 7. v. 15.

Ioan. 8. v. 18.

Marc. 15. v. 32.

Luc. 19. v. 42.

dicerent, non Deum eſſe, ſed Beelzebul. Ideo- A que velut quorum intolerãda temeritas eſſet, atque procacia, æternis ſuppliciis addixit. Idem enim erat ac paris audaciæ, ac ſi videntes mundi ordinem, Deique regentis prouidentiam, creatum illum à Beelzebul dicerent, ſolemque oriri iubente diabolo, ac eius obſequio ſtellas circumagi in cœlo. Nam ſicut iſta Dei ſunt, ſic & illa Patris erant opera. Ac ſi illa Beelzebul ſunt, & hæc neceſſariò. Et vbi nam iam illis, quod ita dictum eſt, *In principio creauit Deus cœlum & terram?* Cæterùm nihil eſt quod mireris iſtiuſmodi illorum inſaniam; eadem quippe mente etiam eorum patres in deſerto, paulò antè ex Ægypto egreſſi, cùm vitulum fabricaſſent, accepta à Deo beneficia in eum conferentes, dicebant, *Iſti ſunt dii tui Iſraël, qui eduxerunt te de terra Ægypti.* Propter hanc itaque blaſphemiam, ex iis quoque qui tantum illud ſcelus patrauerant tum ſtatim non pauci, quin longè plures, ſublati ſunt, tum comminatus Deus, *Quocunque die*, inquit, *viſitauero, inducam ſuper eos peccata eorum.* Nam & donec panibus deſtituti, ac aquâ deficiente murmurabant, ferebat eos, haud aliter ac nutrix alumnum ſuum. Vbi autem maiore acti inſaniâ ſunt, & (vt in eos pſallit Spiritus) *mutauerunt eius gloriam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum*, iam deinceps cuius nulla venia eſſet ſcelere perpetrato, percuſſi ſunt, vti loquitur Scriptura, de vitulo quod Aaron fabricatus erat. Talia nunc C quoque puniendâ temeritate audentes Phariſæi, talem à Domino nacti ſunt ſententiam, qualem & iis excogitatus Beelzebul, tum iam nactus eſt, tum nanciſcitur, vt in igne qui illi paratus eſt, eius cruciatus ſocij exurantur. Non enim velut comparationem quandam inſtituat, eius blaſphemiæ quâ ipſe, ac quâ Spiritus ſanctus inceſſitur, ac tanquam maior Spiritus exiſtat, eóque maioris ſceleris eius blaſphemia ſit, hæc locutus eſt: abſit. Quippe antè docuerat, omnia quæ Pater habet, & Filij eſſe, ac Spiritum à Filio accepturum, ipſumque clarificaturum. Neque Spiritus Filium dat, ſed Spiritum Filius diſcipulis præbet, ac per eos, iis, qui eius fidem amplectuntur. Non ſic igi- D tur Saluator locutus eſt; ſed tanquam ambæ in ipſum blaſphemiæ caderent, atque harum altera minor, altera maior eſſet. Vtraque namque iidem ipſi Phariſæi mactabunt; atque hominem contuentes, conuicio dicebant, *Vnde huic ſapientia hæc?* Et, *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* Deique opera conſpicientes, non ſolùm eius deitatem inficiati ſunt, verùm etiam pro eâ eſſe in illo Beelzebul dixerunt, ac illius eſſe opera. Tanquam igitur vtraque ipſe blaſphemiâ petitus, atque alterâ minore ob humanitatis naturam, alterâ maiore ob ipſam deitatis naturam, E grauioris illius reatu indeprecabilem illorum pœnam dixit. Denique cùm diſcipulos confirmans, atque animis augens, diceret, *Si patremfamilias Beelzebul vocauerunt*; ſeipſum patremfamilias dicebat, quem & ipſum Iudæi ita blaſphemarent. Si autem Iudæi in Beelzebul eum dæmonia eiicere dictitantes nulli niſi Domino conuiciabantur, certum eſt illud dictum de blaſphemiâ Spiritus ad ipſum pertinere, totamque eam ſententiam ipſum de ſe protuliſſe. Ipſe enim rerum vniuerſitatis paterfamilias eſt.

Gen. 1. v. 1.

Solenne Iudæis vt Dei opera diabolo imbuant.

Exod. 32. v. 4. & 34.

Pſal. 105. v. 20.

Ioan. 16. v. 15.

Ioan. 20. v. 22.

Blaſphemia in Spiritum ſanctum, ipſa in Chriſtum, eiuſque deitatem.

Matth. 13. v. 51.

Ioan. 8. v. 57.

Matth. 10. v. 25.

Quadrageſ. Tom. I.

A Verùm idem denuo confirmationis cauſâ haud grauatè dicemus. Nempe, ſitire, defatigari, dormire, verbera excipere, edere, propriæ ſunt hominum affectiones: quæ autem Dominus opera faciebat, hæc verò non hominum virtutis, ſed Dei erant potentiæ. Cùm igitur aliqui, vti priùs dictum eſt, ad ea reſpicientes, Chriſto vt homini obtrectarint, minoris hi ſupplicii rei habeantur, quàm qui Dei opera diabolo aſcribunt. Hi enim non ſolùm ſancta proiiciunt canibus, ſed Deum cum diabolo collocant, ac lucem tenebras eſſe affirmant. Hanc igitur Phariſæorum blaſphemiam irremiſſibilem Marcus obſeruauit, dicens, *Qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habebit re-* B *miſſionem: ſed erit reus æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* At qui ex vtero cæcus viſum receperat, is teſtabatur; *A ſæculo*, inquit, *non eſt auditum quòd quis aperuit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à Deo, non potuiſſet quicquam facere.* Similiter etiam turbæ, eorum quæ à Domino fiebant miraculo ſtupentes, *Non ſunt hæc*, aiebant, *eius verba qui dæmonium habeat. Num poteſt dæmonium cæcorum oculos aperire?* At contrà Phariſæi qui legiſperiti habebantur, qui veſtium limbos dilatabant, qui tanquam reliquis peritiores ſibi placebantur, ne ſic quidem verecundabantur; ſed, ſicut ſcriptum eſt, *ſacrificabant dæmoniis, & non Deo*, qui Dominum habere dæ- C monium dicerent, ac Dei opera dæmonum eſſe perhiberent. Cur verò id illis accideret, alia nulla ratio erat, quàm quòd horum auctorem Deum, ac Filium eius negarent. Cum enim m[…] ducatio, & aſpectus corporis eſſe eum etiam hominem proderent, quidni ex operibus eſſe eum in Patre, & Patrem in ipſo intelligebant? At nolebant. Quin ipſi magis in ſe Beelzebul loquentem habebant: vt nimirum, ex humanis purum hominem ipſum appellarent; neque iam ex operibus; quæ Dei propria eſſent, Deum profiterentur, ſed pro eo in illis Beelzebul ſibi numen conſtituerent, quò vnà cum eo æterna ignis incendia ſubirent.

Mar. 3. v. 28.

Ioa. 9. v. 32.

Ioan. 10. v. 21.

Deut. 32. v. 17.

D Atque ita lectionis obſeruatio, eiuſcemodi mihi vim, ſenſumque videtur reddere; ac Chriſtum oſtendere blaſphemias vtrinque ad ipſum redire, déque ſeipſo tum Filium hominis, tum Spiritum dixiſſe, vt ex altero corporis naturam, ex altero ſpiritalem ſuam, ac intelligibilem, veriſſimamque deitatem oſtenderit: Etenim quod veniæ capax, in Filio hominis poſuit, vt ſe corpore concretum monſtraret; irremiſſibile verò blaſphemiam, ad Spiritum pertingere ſignificauit, vt cum diſtinctione à ſuo corpore illud dicens, deitatem ſuam declararet.

Iſtiuſmodi figuram, ac dicendi genus in E Ioannis quoque Euangelio aduerti; vbi de eſu corporis diſputans, ac propterea multos ſcandalizatos intelligens, ita locutus eſt. *Hoccine vos ſcandalizat? Quid ſi igitur videretis Filium hominis aſcendentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui viuificat: caro non prodeſt quicquam. Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Nam hîc quoque vtrunque de ſe dixit, carnem ſcilicet atque ſpiritum; ac ſpiritum à carne diſtinxit, vt non id ſolùm quod oculis cernebatur, ſed & naturam eius inuiſibilem credentes, intelligerent, etiam quæ diceret non carnalia, ſed ſpiritalia eſſe. Quot enim hominibus corpus

Ioan. 6. v. 61.

Affectarus Cyrill. in hac expoſitione Athanaſium.

eius ad eſum ſuffeciſſet, vt & mundo vniuerſo in alimoniam cederet? Sed propterea aſſenſionis ſuæ in cœlum mentionem fecit, vt eos à corporali intelligentiâ abſtraheret, iamque carnem ſuam, cibum è ſupernis cœleſtem, ac ſpiritalem alimoniam ab ipſo donandam intelligerent. Quæ enim *locutus ſum vobis*, inquit, *ſpiritus ſunt & vita*. Quod perinde eſt, ac ſi dicat, Quod oſtenditur ac pro mundo datur, eſca dabitur, vt ſpiritualiter vnicuique diſtribuatur, ac cunctis cuſtodia, ac tutamen ad æternæ vitæ capeſſendam reſurrectionem fiat.

Ioan. 4. v. 54.

Sic quoque Samaritanam, cùm à rebus in ſenſum cadentibus Dominus abſtraheret, Deum B eſſe Spiritum dixit, vt illa deinceps non corporaliter modóque craſſiori, sed ſpiritaliter de Deo cogitaret. Sic & Propheta Verbum carnem factum videns, dixit, *Spiritus faciei noſtræ Chriſtus Dominus*, ne ex eo quod foris conſpicuum eſt, nudum hominem Dominum eſſe ſentires; & dum etiam Spiritum audis, Deum pariter eſſe, qui in corpore verſatur, cognoſceres. Vtrunque igitur iam liqueat, eum qui Dominum videt de ſe loquentem, ſi eius duntaxat corporalia in oculis habens, fidemque abnuens, dicat, *Vnde huic ſapientia hæc?* Peccare illum quidem, ac velut in Filium hominis blaſphemare: eundem verò, ſi cùm eius Spiritu ſancto fieri opera videat, non eſſe Deum horum auctorem, ac Dei Filium dicat, ſed Beelzebul illa tribuat, manifeſtò blaſphemare, qui eius diuinitatem tollat. Nam & in loco Euangelico, vti ſæpiùs dictum eſt, cùm ſe Filium hominis vocat, ſuam carnem ac humanitatem oſtendit: at vbi Spiritum dicit, ſanctum Spiritum ſuum, in quo omnia operabatur, ſignificat. quapropter cùm opera ederet, aiebat, *Si mihi non creditis, operibus ſaltem credite, vt cognoſcatis quia ego in Patre, & Pater in me eſt*. Cùm verò corporaliter ſeſe pro nobis oblaturus eſſet, eamque in rem Hieroſolymam aſcendiſſet, ait diſcipulis ſuis, *Dormite iam, & requieſcite: Ecce enim appropinquauit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum*. Alia quidem opera, id præſtabant, vt verus Deus crederetur: mors verò, verè illi corpus ineſſe monſtrabat. Idcirco meritò eum qui tradebatur, dicebat hominis Filium. Verbum enim immortale, intactile, ipſa vita exiſtit. Verùm neque his fidem habebant Phariſæi, nec quæ ab eorum populis fiebant, volebant videre. Vnde ſenſim eos Dominus denuò reprehendit, dicens, *Si ego in Beelzebul eiicio dæmonia, filii veſtri in quo eiiciunt? Propterea illi iudices veſtri erunt. Quòd ſi in Spiritu Dei eiicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei*. Atque hîc quoque, *In Spiritu Dei* dixit, non tanquam minor Spiritu ſit, nec tanquam Spiritu in ipſo operante, atque eum afflante; ſed vt rurſus oſtendat, cùm ſit Dei Verbum, cuncta ſe per Spiritum operari, doceatque auditores, quantò Spiritus opera Beelzebul tribuunt, tantò ipſos eum qui Spiritum ſubminiſtret, blaſphemare. Nam & hoc dicendo, in eiuſcemodi ineluctabilem blaſphemiam oſtendit eos ſe ſponte infigere, nec vllo pudore duci, qui etſi ſcirent iſtius generis opera Dei eſſe, ea nihilominus dementiſſimè Beelzebul tribuerent, eorumque auctorem immundum ſpiritum aſſererêt. Quonam igitur modo qui ad eam improbitatis arcem eruperint, Græcos iam idola fabricantes, ac Deos nominantes accuſare poſſint? Par ſi enim illis inſaniæ, quin & maioris fortè ſunt temeraria hæc eorum molimina; quod & eius rei lege acceptâ, per tranſgreſſionem legis Deum inhonorent. Quid dira adeò blaſphemantes facturi ſunt, cùm legerint Prophetam Eſaiam, ac Chriſti aduentus ſigna audierint, cæcis viſum redditum, claudos ambulantes, mutos loquentes, mortuos ſuſcitatos, leproſos curatos, ſurdos audientes? Quemnam quæſo alterum auctorem dicent? Nam ſiquidem Deum dixerint, ſeipſos arguent qui in Dominum impij fuerint. Quæ enim Propheta præuidens locutus fuerat, ea Dominus præſens operatus eſt. Quòd ſi procaciore animo occupati auſint dicere, etiam illa in Beelzebul fieri, vereor ne impietatis paulatim progreſſu, ac cùm legerint, *Quis dedit os homini? Quis fecit ſurdaſtrum & ſurdum? videntem & cæcum?* atque his ſimilia, eas etiam voces furioſo auſu Beelzebul rurſus eſſe dicant. Cui enim recepti viſus gratiam tribuunt, neceſſe eſt vt & non videndi cauſam tribuant. Eundem enim vtraque præſtare Scriptura commemorat. Rurſus verò ſi hoc dicant, futurum aliquando eſt, vt Beelzebul humanæ auctorem naturæ ſentiant. Auctoris enim, ac eius qui creet, eorum quæ creantur poteſtas ac arbitrium eſt: cùm tamen Moſes dixerit, *In principio creauit Deus cœlum & terram*. Et, *Ad imaginem Dei fecit Deus hominem*. Ac Daniel clarè atque liberè Dario loquatur, *Non colo idola manufacta, ſed Deum viuentem, qui creauit cœlum & terram; ac qui omnis carnis dominatum habet*. Niſi rurſum mutatâ ſententiâ, cæcitatem, claudicationem, ac reliqua vitia ex conditoris pœnâ, ipſóque vltore, profecta eſſe dicant; quòd verò his ſoluantur, qui iis laborant, ſiuque eam rem collatum beneficium, Beelzebul præſtare. Verùm id ſaltem velle diſputare, ac exquirere, admodum fatuum eſt. Eſt enim furioſi, ac prorſus mente capti, iſtiuſmodi cum impietate ſtultiloquium, quòd nec in rerum delectu Deo meliora aſcribant, ſed Beelzebul dementiſſimi tribuant. Nec enim religioni ducût quòd ſacrarum Scripturaram placita corrumpant, modò ſolum negent Chriſti aduentum. Atqui decebat, ne, vel tanquam hominem ſceleſtiſſimi Dominum ſpernerent, vel ex operibus etiam manifeſtum, verum ipſum Deum confiterentur. At peruerſis omnia rationibus, illis facta ſunt. Intuentes enim hominem tanquam homini conuiciabantur: cumque diuina conſpicerent opera, negantes deitatem, ad diabolum ſeſe recipiebant: nimirum exiſtimantes, qui hæc ſcelera patrarent, poſſe ſe ipſius, quem iniuriâ violarent, Sermonis iudicium, damnationemque effugere.

Atqui incantatores, magi & venefici Pharaonis, quanquam plurima tentaſſent, videntes tamen ſigna Moſis, ceſſerunt, ac terga dederunt, dicentes, Qui hoc faceret, Dei digitum eſſe: Phariſæi contrà & Scribæ integram manum Domini operantem videntes, & plura maioráque quàm illi ſpectantes, quæ à Saluatore fiebant, eorum Beelzebul auctorem pronuntiabant, cùm & magi, quibus id proprium eſt, non eadem ſe, ſed ne minora quidem poſſe facere profiterentur. Quid igitur adhuc huic inſaniæ addi poſſit, aut quis (vt loquitur Propheta) quicquam ſimile huic impietati, adduxerit? Ex ſe

Thren. 4. v. 20. — Matth. 13. v. 54. — Ioan. 10. v. 38. — Matth. 26. v. 45. — Luc. 11. v. 19. Matth. 26. v. 27 — In Spiritu Dei eiicere dæmonia quid? — Iudæorum peior Gentilibus dementia. — Rom. 2. v. 23. — Iſai. 35. v. 5. Prædicta Domini ſigna Iſaiæ: nec niſi Deus eorũ auctor. — Exod. 4. v. 11. — Gen. 1. v. 1. & 27. — Dan. 14. v. 4. — Exod. 8. v. 19. — Iſai. 66. v. 8.

Phariſæi pares Arianis. enim Sodomitas iuſtificauerunt, ac Gentilium A ſuperarunt ignorantiam: ſed Magorum Pharaonis ſtoliditatem tranſcendunt, vnique Ariani ſunt quibus componi poſſint, qui in eiuſmodi impietatem Pariter prolabantur. Nam Iudæi quidem patris opera per Filium videntes, ea Beelzebul aſcribunt: Ariani verò eadem & ipſi conſpicientes, eorum anctorem Dominum creatis accenſent, dicentes eum ex non entibus eſſe, nec priuſquam fieret extitiſſe. Ac Phariſæi quidem Dominum in corpore contuentes: mur- *Ioa. 10. v. 27.* murabant, dicentes, *Cur tu, homo cùm ſis, facis teipſum Deum?* Iſti verò Chriſti perduelles, patientem eum, ac dormientem videntes, canillantur eum qui talia ſuſtinet, verum Filium & conſubſtantialem Patri eſſe non poſſe. In ſummâ, ſi quis alias aliis eorum prauas opiniones, expendere velit, in alueum eos marinæ ferocitatis, vti modò dicebam, mutuò concidere, deprehenderit. Idcirco enim his pariter atque illis nullâ veniâ condonandam pœnam eius ſceleris *Matth. 12. v. 32.* nomine Dominus decreuit, dicens, *Quicumque autem dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Ac ſanè meritò, nam qui Filium negat, quem deprecetur vt propitiationem inueniat; quamue vitam, ſeu refectionem ac requiem expectabit, qui eum repellat, qui ait: *Ego ſum* *Ioan. 14. V. 6.* *vita?* Et, *Venite ad me omnes qui laboratis, &* *Matth. 11. v. 28.* *onerati eſtis: & ego reficiam vos?* Iſtis igitur vt impiis in Chriſtum iſtiuſmodi pœnam luen- C tibus, ſatis liquet eos, qui piè de Chriſto ſentientes, tum quòd caro, tum quòd Spiritus eſt, ipſum colunt, ac neque Dei Filium ipſum neſciunt, neque item factum hominis Filium inficiantur, ſed ambo credunt, tum quòd erat Verbum in principio, tum quòd Verbum caro factum eſt, in æternum regnaturos in cœlis, vt ſanctè ipſe Dominus noſter ac Saluator pollicitus eſt, dicens, *Ibunt illi in ſupplicium æternum:* *Matth. 25. v. 46.* *iuſti autem in vitam æternam.*

Hæc tibi per compendium, quatenus didiceram conſcripſi: Tu autem illud à me, non vt abſolutam aliquam doctrinam, ſed tanquam D occaſionem duntaxat à me tibi ſuppeditatam accipe: tu verò perfectiſſimam iſtius rei intelligentiam, tum ex Euangelicis verbis, tum ex Pſalmis decerpen, veritatis manipulos obliga & *Pſal. 125. v. 6.* reuinci, vt tibi eos ferenti, ita accinant, *Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos*: in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cum quo Patri vnà cum ſancto Spiritu, gloria & poteſtas in ſæcula ſæculorum, Amen.

S. AMBROSII EPISCOPI,

Mediolan. ſuperioris Euang. expoſitio.

Luc. 11. v. 14. ET *erat eiiciens dæmonium, &c.* Cauſa dicti huius ea eſt; quòd in Beelzebub principe dęmoniorum eiicere dæmonia dicebatur; vt oſtenderet regnum ſuum indiuiduum eſſe, atque perpetuum. Meritóque etiam Pilato reſ- *Ioan. 18. V. 36.* pondit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo.* Et ideo qui non in Chriſto ſpem gerunt, ſed in principe dæmoniorum eiici dæmones opinantur, eos regni negat eſſe perpetui. Quod ſpectat ad populum Iudæorum, qui huiuſcemodi paſſionibus ad dæmonium eiiciendum, dæmonis arceſſat auxilium. Nam quemadmodum poteſt, cùm fides ſcindatur, regnum manere indiui- A ſum? Etenim cùm in lege ſit populus Iudæorum; Chriſtus quoque ſecundum carnem ex lege generatus ſit: quomodò regnum poteſt Iudæorum eſſe perpetuum, quod ex lege eſt, cùm *Iudæorum regnum diuiſum, Chriſtianorum, indiuiduum, eoque perpetuum.* populus ipſe diuidat legem; quando à legis populo Ieſus negatur, qui ea lege debetur? Ita ex parte ſe fides Iudaicæ plebis impugnat, & impugnando diuiditur, diuidendo diſſoluitur? Et ideo regnum Eccleſiæ manebit in æternum; quia indiuidua fides, corpus eſt vnum, *Vnus* *Eph. 4. v. 5.* *enim Dominus, vna fides, vnum baptiſma vnus Deus, & pater omnium, qui eſt ſuper omnes & per omnes, & in omnibus.* Quanta hîc ſacrilegi furoris amentia, vt cùm Dei Filius ad immundos ſpiritus conterendos, & ad manubias B mundani principis auferendas ſuſceperit carnem, & deſtruendæ nequitiæ ſpiritalis hominibus quoque dederit poteſtatem, diuidens ſpolia eius, quod inſigne eſt triumphantis, aliqui ſib adiumentum & præſidia diabolicæ poteſtatis aſciſcant: cùm in digito Dei, vel certè ſecun- *Matth. 12. V. 28.* dum Matthæum, in Spiritu Dei dęmones excludantur? Vnde intelligitur indiuiduum quoddam velut corpus eſſe diuinitatis & regnum: cùm Chriſtus Dei dextera ſit: Spiritus autem digiti ſpecie velut vnius ſecundum diuinitatem corporis ſeriem videatur exprimere. Nonne videtur indiuiduum eſſe regnum, cùm velut corpus ſit indiuiſum? *Habitat* enim (vt legiſti) *corpo-* *Col. 2. v. 9.* *raliter plenitudo diuinitatis in Chriſto.* Quod C vtique & de Patre negare non poteris, & de *Quoaſque brachii, & digiti ſimilitudo in diuinis procedat.* Spiritu negare non debes: nec tibi membrorum comparatione noſtrorum portio quædam videatur facienda virtutis. Indiuiduæ enim rei non poteſt eſſe diuiſio, & ideo ad formam vnitatis, non ad diſtinctionem poteſtatis referenda digiti nuncupatio eſt: cùm dextera Dei dicat: *Ego, &* *Ioan. 10. v. 30.* *Pater vnum ſumus.* Sed licet indiuidua diuinitatis diſtincta perſona eſt: digitus tamen cùm dicitur Spiritus, operatoria virtus ſignificatur: quòd diuinorum operum ſicut Pater, & Filius, ita & Spiritus ſanctus operator ſit. Dauid enim dicit: *Quoniam videbo cœlos opera digitorum* *Pſal. 8. v. 4.* D *tuorum.* Et in triceſimo ſecundo Pſalmo: *Et* *Pſal. 32. v. 6.* *Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et Paulus ait: *Hæc autem omnia operatur vnus atque* *1. Cor. 12. v. 11.* *idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult.* Et hic cùm dicit: *Quod ſi in Spiritu Dei ego eiicio, &c.* ſimiliter oſtendit imperialem quandam eſſe ſancti Spiritus poteſtatem, in quo regnum eſt Dei. Nos quoque, in quibus habitat Spiritus, regalem domum habemus. Vnde & in poſterio- *Luc. 17. v. 21.* ribus dixit: *Regnum Dei intra vos eſt.* Et ideo diuinitatis, & dominationis, & imperatoriæ maieſtatis conſortem debemus ęſtimare Spiritum *2. Cor. 3. v. 17.* ſanctum: quia *Dominus eſt Spiritus: Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas.*

E *Cùm immundus ſpiritus, &c.* Hoc de Iudæo- *V. 24.* rum plebe dictum ambigi non poteſt, quam Dominus à regno ſuo in ſuperioribus ſegregauit. *Hæretici & ſchiſmatici perinde ac Iudæi ab Eccleſiâ ſeparati.* Vnde omnes quoque hæreticos & ſchiſmaticos, à regno Dei & ab Eccleſiâ intellige ſeparatos. Et ideo non Dei, ſed immundi ſpiritus omnis ſchiſmaticorum hæreticorumque liquidò claret eſſe conuentus. Itaque in vno homine totius Iudaici populi comparatio eſt, à quo per legem ſpiritus immundus exierat. Sed quia in Nationibus & Gentibus per fidem Chriſti requiem reperire non potuit (immundis enim ſpiritibus Chriſtus incendium eſt, qui in pe-

ctoribus Gentilium, qoæ ante arida erant, poſtea per baptiſmum Spiritus ſancti humeſcebant, iacula aduerſarii ignita reſtinxerat) ideo regreſſus ad plebem eſt Iudæorum, quę forenſi & perfunctoriâ ſpecie compta, animo manet interiore pollutior. Neqoe enim ſacri fontis irriguo aut abluebat, aut reſtinguebat ardorem. Meritòque ad eam ſpiritus redibat immundus, adducens ſecum ſeptem ſpiritus nequiores ſe: quoniam in hebdomadam legis & octauæ myſterium ſacrilegâ mente commiſit. Itaqne vt vobis multiplicatur ſeptiformis Spiritus gratia, ita illis immundorum ſpirituum omnis cumulatur iniuria. Vniuerſitas enim hoc numero aliquotiens comprehenditur: propter quod ſeptimo die concluſis mundi operibus requieuit Deus. Ideo & ſterilis ſeptem peperit, & populoſa in filiis infirmata eſt.

Gen. 2. v. 2. 1 Reg. 2. v. 5.

Luc. 12. v. 10.

Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur ei: in Spiritum autem ſanctum qui dixerit, non remittetur ei. Vtique Filium hominis Chriſtum intelligimus, qui de Spiritu ſancto generatus ex Virgine eſt, quòd parens eius in terris ſola ſit Virgo. Nunquid ergo Spiritus ſanctus præfertur Chriſto, vt in Chriſtum peccantes veniam conſeqoantur, in Spiritum ſanctum delinquentes remiſſionem non mereantur adipiſci? Sed vbi vnitas poteſtatis eſt, nulla comparationis eſt quæſtio, neque controuerſia magnitudinis, cùm magnus ſit Dominus, & magnitudinis eius finis eſſe non poſſit. Si igitor quod credimus, vnitas Trinitatis eſt, indiſcreta vtique magnitudo, ſicut indiſcreta operatio. Quod in ſequentibus demonſtratur. Nam cùm alibi dictum ſit, Pater vobis dat quid loquamini: hîc ſubiecit, *Spiritus enim ſanctus docebit vos in illâ horâ, qua oporteat dicere.* Ergo ſi operatio vna, eſt & contumelia. Sed ad propoſita reuertamur.

Dominus vnde Filius hominis.

Pſal. 144. v. 3.

Matth. 10. v. 20. Luc. 12. v. 12.

Hîc videtur quibuſdam, vt eundem & Filium hominis, & Spiritum ſanctum Chriſtum intelligant, ſaluâ diſtinctione perſonarum & vnitate ſubſtantiæ, quia eſt Deus & homo Chriſtus, idem Spiritus, ſicut ſcriptum eſt, *Spiritus ante faciem noſtram Chriſtus Dominus.* Idem ſanctus, quia ſicut Deus Pater, & Filius Deus; Dominus Pater & Filius Dominus: ita etiam & Pater ſanctus, & Filius ſanctus, & Spiritus ſanctus. Denique Cherubim & Seraphim indefeſſis vocibus clamant, *Sanctus, Sanctus, Sanctus,* vt Trinitas repetitâ tertiâ appellatione ſignetur. Si ergo vtrunque Chriſtus eſt, quæ eſt diuerſitas niſi vt ſciamus quia diuinitatem Chriſti nobis negare non liceat? Denique in perſecutione quid quæritur, niſi vt Deum Chriſtum negemos? Itaque quicunque non confitetur in Chriſtum Deum, & ex Deo, atque in Deo Chriſtum, veniam non mereretur. Sed etiam quicunque non confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo non eſt. Qui enim hominem negauit, Deum negauit: quia Deus in homine, & homo in Deo, Chriſtus. Plerique tamen illud teneot, vt eam blaſphemiam dicant non eſſe veniabilem, ſi qois Chriſtum dicat in Beelzebub eiicere dæmonia.

Ita Athanaſius &c.

Thren. 4. v. 20.

Iſai. 6. v. 3.

1. Ioan. 4. v. 2.

Quam in rem Matthæus & Marcus illud dictū referunt.

A

S. IOAN. CHRYSOSTOMI,

de eodem dæmonium habentis curatione, & murmure Phariſæorum.

Ex hom. 42. in Matth. 12.

Matth. 12. v. 22.

TVnc oblatus eſt ei dæmonium habens, cæcus & mutus: &c. O peſſimam dæmonis aſtutiam! vtramque viam occupauit atque obſtruxit, quibus erat ille crediturus, viſum ſcilicet atque auditum, quas tamen ambas vias Dominus reſerauit.

v. 23.

Et ſtupebant omnes turbæ, &c. Et certè nihil magni turbę dixerunt; & tamen nec illud ferre potuerunt, adeò, quemadmodum iam dixiſſe memini, beneficiis aliorum ceu acerbo morſu exagitantur. Nec quicquam eſt quod eos B tanto dolore cruciet, ſicut hominum ſalus. Nam quamuis deceſſerit, occaſionemque ipſis ſedandi perturbationes dederit, inflammabatur tamen rurſus illorum animos, quoniam iterum beneficio illius incolumem hominem videbant. Quâ ex re, dæmone quoque ipſo magis dolebant: quippe dæmon ab homine citò recedens, ac nihil dicens, fugam arripuit: illi verò modò interficiendi agitabant conſilia, modò quoniam ſibi illud non proceſſit, calumniis exiſtimationem hominum de eo retundere conabantur. Tale certè malum inuidia, quâ nulla vnquam malignitas peior inuenitur.

Phariſæorum inuidia.

Ex hom. 42. v. 25. Supra 9. v. 34.

Sciens autem Ieſus cogitationes eorum, dixit eis. Omne regnum, &c. Calumniati iam Phariſæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia C eiiceret: ſed tunc quidem non increpauit, nec quicquam omninò ad hoc reſpondit: partim à multitudine ſignorum, partim à dignitate doctrinæ, ad potentiam ſuam maieſtatemque cognoſcendam inducens. Verùm quoniam in nequitiâ ſuâ perſeuerantes eadem dictitabant, deinceps etiam increpationem adhibet, ſuam primùm deitatem oſtendens, quòd arcana cordium ipſorum, qoæque intra ſe ſecretè agitabant proferret, tum quòd facilè dæmones eiiceret. Et quamuis valdè impudens illa calumnia erat, cùm inuidentes non conſiderent quid dicant; ſed quicquid in buccam venerit, proferant; non neglexit tamen Chriſtus, ſed mo- D deſtiâ & lenitate quæ ipſum deceret, reſpondet: vt nos doceat, ita mites eſſe erga inimicos, vt etiam ſi aduerſus nos ea dicant, quæ nullâ ratione nitantur, quorumque ipſi nequaquam conſcij ſumus, non conturbemur tamen neque commoueamur: ſed æquo animo ipſis omnium rationem referamus. Quod ideo maximè tunc peregit, vt vel hoc ſigno mentitos eſſe aduerſus ipſum eos confirmaret: quoniam non ſit dæmoniaci tantâ clementiâ, manſuetudine, humanitateque vti, nec eſt dæmoniaci arcana hominum noſſe. Nam quia impudentiſſima erat talis ſuſ- E picio, tum etiam timore multitudinis, non auſi fuerant in publicum afferre, ſed ſecum mente aſſiduè verſabant. Chriſtus autem, vt viderent quoniam hæc ipſum non fugiunt, accuſationem quidem non ponit, nec eorum verſutam malignitatem traducit, ſed ſolutionem adiungit, conſcientię ipſorum redargutionem relinquens. Vni enim ſolummodò rei maximè ſtudebat, vtilitati peccantium non vt in vulgus eos traduceret. Et quanquam ſi voluiſſet ſermonem protrahere, riſuque excipiendos oſtendere, ſupremamque demum ab eis pœnam repetere,

Chriſti lenitas erga calumniatores ſuos.

faeilè potuiſſet : hac re tamen prætermiſſâ, ad illud ſolummodò reſpiciebat, vt moderatiores eos redderet, eâque ratione emendationi comparatiores efficeret.

Quomodò igitur reſpondet? Non à Scripturâ certè, cui minimè ipſi probè vacabant, falſis eam expoſitionibus ſubuertentes, verùm ab his quæ communiter fieri ſolent, arguit, dicens : *Omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur : ciuitas quoque ac domus ſi fuerit ſciſſa, citò diſſoluetur.* Non enim adeò externa, quantum inteſtina bella atque ciuilia bella proſternunt. Idipſum namque & in corporibus fieri ſolet : idipſum & in aliis omnibus, ſed à manifeſtioribus interim ſimilitudines ſumpſit. Nam etſi nihil regno in terris eſt firmius, faeilè tamen deſtruitur ſeditione diſſipatum. Quod ſi multitudine ac magnitudine rerum regni, quæ in ſe aduerſæ corruent, fieri quiſpiam contendit : quid de ciuitate vnâ aut domo diei poteſt? Ita ſiue paruum, ſiue magnum ſit quod ſecum ipſum diſſidet, proſterni atque occidere neceſſe eſt. Si ergo dæmonium ipſe habeo, quo dæmones eiicio, ſeditio iam & pugna inter dæmones eſt, cùm alter in alterum inſurgat. Quod ſi dabitis, diſſoluta eſt iam omnis vis ipſorùm, atque corrupta.

Inteſtina & ciuilia bella, maximè noxia.

v. 26. Nam *ſi ſatanas ſatanam eiicit.* Non dixit, ſi ſatanas dæmonia; ſed, *ſi ſatanas ſatanam*, vt magnam inter eos concordiam oſtenderet. *Aduerſus ſe diuiſus eſt*, inquit. Quòd ſi eſt diuiſus, imbecilior factus eſt, & periit : ſi autem diſperiit, quomodo poteſt alium eiicere? Vides quanto riſu digna eſt hæc accuſatio, quàm demens, quàm repugnans. Non eſt enim conſentaneum vt dicatur vnus & idem ſtare, ac dæmones eiicere, dicaturque huius ipſius ratione ſtare, cuius par eſt vires eius fractas ac labefactatas eſſe. Et hæc quidem vna ſolutio eſt : altera verò illa, quæ de diſcipulis dicitur. Non enim ſolo argumento, ſed altero, atque tertio nonnunquam futiles eorum rationes diſſoluit, multis modis volens impodentiam eorum retundere. Sic & de die ſabbati feciſſe ipſum videmus, cùm & Dauid Regem in medium produxerit, & Sacerdotum factum non tacuerit, & Scripturam teſtem citauerit, dicentem, *Miſericordiam volo, & non ſacrificium* : ac denique cauſam ſabbati adduxit, quomodò hominis cauſâ factum fuit: pariter igitur etiam hîc ſecundam ſatisfactionem multò quam primam clariorem ſubiunxit, dicens :

Supra v. 3.

v. 27. *Si ego in Beelzebub dæmonia eiicio, filii veſtri in quo eiciunt?* Perſpicuus hîc etiam quàm mitis ſit ſermo. Non enim dixit, diſcipuli mei, aut Apoſtoli, *ad filii veſtri*: vt ſiquidem ſed, eandem cum illis animi nobilitatem venire velint, magnam hinc opportunitatem atque occaſionem nanciſcantur. Si autem in ingratitudine, ac ſopore mentis, & in nequitiâ permaneant, nulla ſibi ratio ad excuſationem relinquatur. Tale igitur eſt quod dicitur : Si ego in Beelzebub eiicio, Apoſtoli ac diſcipuli mei in quo eiiciunt? Expulerant enim iam & diſcipuli dæmonia, poteſtate illis à Chriſto traditâ. nec ipſos criminabantur. Non enim rem ſed perſonam perſequebantur. Vt igitur oſtenderet ea quæ aduerſus ipſum aut dicebant, aut cogitabant ex ſolâ inuidiâ proficiſci, Apoſtolos in medium produxit. Nam ſi ego eâ ratione dæmonia expello, quâ ſuſpicamini, multò magis illi qui à me poteſtatem expellendi acceperunt : de quibus cùm nihil vnquam tale ſuſpicati ſitis, quomodò mihi à quo illi hanc poteſtatem habuerunt, moleſti eſtis, nihil tale in ipſos conferentes? Quâ de re non euadetis ſupplicium, ſed cruciatu maiore torquebimini. Ac ideo ſubiunxit : *Ipſi veſtri erunt iudices* : nam ex vobis ſati cùm ſint, eiuſdemque legis ac diſciplinæ, & tamen mihi paruerunt : non eſt dubium, quin condemnabunt vos, à quibus contrà & dictum & factum eſt.

Veriſimilius opponere Dominum Iudæos exorciſtas, quos non negandum potuiſſe aliquid aduerſus dæmones.

v. 28. *Si autem ego in Spiritu Dei eiicio dæmonia, igitur peruenit in vos regnum Dei.* Quid eſt regnum? Aduentus ſcilicet Chriſti. Tu verò diligenter rurſus conſidera quomodò ipſos attrahit, atque mitigat, & ad cognitionem allicit ſuam, oſtendens eis, quòd bona propria & felicitatem propriam contemnant. Nam cùm gaudere & exultare debeatis, inquit, quoniam ingentia & ineffabilia illa, quæ Prophetæ eecinerunt, largiturus vobis veni, ac quoniam veſtræ iam beatitudinis tempus adeſt, vos contra facitis, non ſolùm hæc bona repellentes, verumetiam calumniantes, & falſas aduerſus me cauſas confingentes. Et Matthæus quidem, *Si ego in Spiritu Dei* : Lucas autem, *Si ego in digito Dei*, ſcriptum reliquit. Quâ re monſtratur dæmones eiicere magnæ potentiæ eſſe, ac gratiæ minimè vulgaris. Vult autem ex iſtis ratiocinando concludere atque inferre : quoniam ſi hoc eſt, certè peruenit ad vos Filius Dei. Sed id quidem non apertè infert : adumbratè autem & occultiùs, vt æquiori animo ferant, illud ipſum ſignificauit, dicens : *Profectò peruenit ad vos regnum Dei.* Vide excellentiam ſapientiæ, atque præſtantiam! Quibus ii incuſabant, ſui ipſe aduentus monſtrabat fulgorem. Deinde vt alliciat, non ſolùm, peruenit regnum Dei, ſed, *ad vos*, inquit, hæc bona iugiter manant. Cur ergo in beatitudine veſtrâ tanto mœrore turbamini? Cur aduerſus veſtram ſalutem arma confertis? Hoc te opus eſt quod olim futurum Prophetæ prædixerunt : hoc ſignum aduentus mei dederunt, quòd hæc diuinitùs fierent. Nam quòd hæc aguntur, vos ipſi videtis : quòd diuinitùs, magnâ voce res prædicant. Non enim poſſibile eſt, cùm hæc in ſalutem hominum fiant, fortiorem eſſe quàm priùs ſatanam, ſed imbecillior eſt neceſſariò. Qui vero imbecillior, non poteſt quaſi robuſtus robuſtum dæmonem eiicere. His verbis charitatis vires, & diſſidij atque litigationis imbecillitatem patefacit : idcirco aſſiduè ſurſum atque deorſum ad charitatem hortatur, vt diaboli robur deiiciat, qui omni conatu vt eam auferat, incumbit.

In Spiritu Dei & in digito, idē alii & alii Euangeliſtæ.

Magnæ potentiæ eſt dæmonas eiicere.

v. 29. Ad ſecundam autem ſatisfactionem ſubiunxit & tertiam, dicens : *Quomodò poteſt aliquis intrare in domum fortis, & vaſa illius diripere, &c.* Nam quoniam non poteſt ſatanas ſatanam pellere, ex dictis manifeſtum eſt. Quoniam autem nemo extrudere fortem poteſt, niſi priùs illum ſuperet : nullus vnquam dubitauit. Quid igitur ex his conficitur? Maiori robore confirmatur quod dictum eſt. Adeò enim procul abſum, ne ſocio atque adiutore diabolo vtar, quòd bellum mihi perpetuum cum illo eſt, & vinctum vincio, atque ſpolio : cuius rei certum illud argumentum eſt, quòd eius diripuerim vaſa. Animaduerte qualiter in oppoſitum quàm

Chriſtus diaboli hoſtis perpetuus.

argumententur, concludat. Illi enim inferre volebant, non propriâ illum poteſtate dæmones eiicere; ipſe autem oſtendit non ſolùm dæmones eiicere, ſed principem quoque dæmonum vinculis complicatum detinere, atque illum ſuâ propriâ poteſtate viciſſe: quod à rebus factis comprobatur. Nam ſi diabolus quidem princeps eſt, cęteri verò dæmones illi ſubiiciuntur: quomodò non illo victo atque perdomito ſatellites vincebantur? Mihi autem propheticè id dici videtur. Non enim ſolùm dæmones vaſa diaboli ſunt, ſed vniuerſi certè homines qui malè viuendo illi adhærent. Quare non dæmonia ſolùm eiici ab eo confirmat, verùm etiam totius orbis terrarum tenebras illuminaturum, & ſeducentes dæmonum artes deſtructurum prædicit. Nec dixit, rapiet, ſed, *diripiet*, vt cum poteſtate fieri hæc ab ipſo ſignificaret. Fortem autem diabolum appellauit, non quia naturâ talis ſit, ſed vt tyrannicas eius vires, quas priùs habuit, ex noſtrâ ignauiâ habuiſſe oſtenderet.

Vaſa diaboli tum reliqui dæmones, tum homines peruerſi.

v. 30.

Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat, &c. Ecce quarta ad idem ſolutio. Quid enim ego quæro, aut quid volo, inquit? Vniuerſos ad Deum reducere, vera ipſis virtutum tradere documenta, regnum cœlorum cunctis annuntiare. Quid autem diabolus, atque dæmones quærunt? Quippe omnia quæ his oppoſita ſunt. Quomodò igitur qui mecum non colligit neque mecum omninò eſt, ſua me operatione iuuat? Sed quid iuuare dico? quin etiam ſpargere, atque diſſipare mea deſiderat. Qui igitur mecum non ſolùm non colligit, verumetiam cuncta mea diſpergit, quomodo ad ò mihi aſſentiret, vt mecum vellet dæmonia eiicere? Hoc autem non de diabolo tantummodò, verumetiam de ſeipſo ipſum dixiſſe, non iniuriâ poſſit aliquis exiſtimare. Hoſtis quippe diaboli Chriſtus eſt, & omnia quæ diaboli ſunt, ipſe diſpergit. Quomodò autem qui non eſt ſecum, aduerſus eum eſt? hac ipſâ re ſcilicet, quia non colligit, neque congregat ſecum: quòd ſi verum eſt, multò magis ille aduerſatur, qui aduerſus eum eſt. Nam ſi ille eſt inimicus qui non iuuat, quantò magis erit qui bella ſuſcitat? Hæc ab ipſo dicta ſunt omnia: vt magnas inter ſe ac diabolum inimicitias eſſe oſtenderet. Reſponde enim obſecro, ſi quis cùm bellum gerendum ſit, nolit tibi eſſe auxilio, nonne eâ ipſâ ratione ipſum aduerſum te eſſe iudicabis? Quòd ſi alibi ſcribitur, *Qui non eſt aduerſum vos, pro vobis eſt*, non eſt profectò illud huic contrarium. Nam hic oſtendit, qui aduerſus illos ſit; illic verò, qui ex parte cum illis. Quippe, *In nomine tuo*, inquit, *dæmonia eiiciunt*. Quamuis meâ quidem ſententiâ Iudæos hic occultiùs denotaſſe videatur, quos diabolo ſocios ſtatuit, eique ſuccenturiatos. Nam & illi aduerſus ipſum erant, & quæ ille congregaret, diſpergebant. Quòd verò etiam illos innueret, oſtendit, cùm ita locutus eſt. *Ideo dico vobis, omne peccatum, & blaſphemia dimittetur hominibus*. Poſteaquam enim reſponderat, atque illorum obiectionem diluerat, oſtenderatque illos temere, ac ſine cauſâ proteruire, deinceps eos terret. Conſilij namque & admonitionis nec iſta parua portio eſt, vt non ſolùm ſatisfacias, ſuadeaſque, verum etiam minas adhibeas: quod haud raro dum lege ſancit, atque

Luc. 9. v. 50.

Iudæi diabolo ſocii aduerſus Chriſtum.

v. 31.

A consulit, præſtat. Ac quidem, quod ita dictum eſt, difficilius apparet: facilè tamen diluetur, ſi adhibuerimus animum. Priùs itaque operę pretium ſit, vt verba ipſa audiamus. *Omne*, inquit, *peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: blaſphemia autem Spiritus non remittetur eis. Et quicunque dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei; neque in præſenti ſæculo, neque in futuro.* Quid igitur eſt quod dicitur? Multa aduerſum me calumniati eſtis; quòd ſeductor ſim, quòd Deo aduerſarius, aliáque plura, quæ omnia vobis, ſi pœnitentiam egeritis, dimitto, nec vllas ex vobis eorum pœnas expoſcam: Spiritus autem blaſphemia B non remittetur, nec ſi pœnitentiam egeritis? At quinam iſtud rationem habeat? Nam hæc ipſa pœnitentibus remiſſa eſt. Multi ſiquidem ex iis, qui hæc locuti erant, poſtmodum crediderunt, quibus omnia dimiſſa ſunt. Quid igitur eſt quod dicit? Voluit ſignificare multò minus cæteris peccatum hoc ignoſcibile eſſe ac veniale: Quòd ſcilicet quiſnam eſſet Chriſtus ignorabant, Spiritus autem ſancti gratia multis, & magnis ſignis ſeipſam manifeſtauerat. Nam & Prophetæ per Spiritum omnia locuti ſunt, omnéſque veteres multa de illo documenta acceperant. Tale igitur eſt, quod ait. In me offenditis, ob eam quam indui carnem; num C & de Spiritu poteſtis dicere, vobis ignotum eſſe? Haud ſanè. Proinde omni vobis veniâ carebit blaſphemia, ac tum vitâ hac tum futura pœnas dabitis. Multi enim hîc ſolùm puniti ſunt, vt ille qui fornicatus eſt; vt qui apud Corinthios indignè myſteriis impertiti fuerant. Vos autem tam hic, quàm illic obnoxii eſtis. Nam quicquid aduerſum me necdum cruce perfuncto blaſphemaſtis, dimitto; quin & ſum quoque crucis facinus: nec infidelitatis duntaxat nomine condemnabimini. Nam ne ii qui & qui crediderunt ante crucem, plenam fidem habebant. Quin & crebrò admonet, ne ſe ante paſſionem notum faciant: atque in cruce hoc eis D dimittendum peccatum expoſcebat. Quæ autem de Spiritu dixiſtis, ea eiuſmodi ſunt, vt nullam veniam mereantur. Quòd autem de his dicat, quę ante crucem aduerſus ipſum dixerint, ſignificauit, dicens, *Quicunque dixerit ſermonem aduerſus Filium hominis, dimittetur ei: quicunque autem dixerit aduerſus Spiritum ſanctum, minimè*. Quare ſic? Quòd illud vobis notum ſit, atque rem claram, ac manifeſtam protetuè oppugnetis. Nam ſi me ignoratis, ignorare tamen non poteſtis expulſionem dæmonum, curationeſque hominum mirificas Spiritus ſancti opus eſſe. Non ergo mihi, ſed Spiritui ſancto contumelias exaggerare conamini: quapropter etiam E omnino neque vitâ hac, neque futurâ pœnam effugietis. Alii namque hominum, hoc pariter ac futuro æuo puniuntur; alii hoc duntaxat; alii futuro ſolùm: alii demum ne hoc quidem, neque futuro. Hoc quidem & futuro æuo, vti illi ipſi. Nam & hic ipſos vltus eſt, cùm deſolatâ ipſorum ciuitate immania illa pertulerunt: eoſque illic grauiſſima manent ſupplicia haud ſecus ac Sodomitas, alioſque complures. Illic ſolùm, vti diues ille, qui cùm flammâ crucietur, nec guttæ aquæ compos eſt, hic tantùm, vt qui apud Corinthios fornicatus erat: neque verò hic neque ibi: vt Apoſtoli, Prophetæ, beatus Iob. Neque enim quæ

Blaſphemia in Spiritũ; irremiſſibilis, id eſt, difficilior ad veniam.

Fides imperfectior ante Chriſti paſſionem, leuiuſque crimen negatæ illius fidei.

Luc. 23. v. 34.

Eorum qui puniuntur diuerſæ claſſes.

Sancti non in hoc ſæculo puniũtur ſed certamine ſpectabiles ex malis exhibētur.

A illi mala perpeſſi ſunt vltionis erant, ſed vt clariùs in luctamine viciſſe ſpectarentur. Diligenter igitur demus operam, oro, vt in iſtorum claſſe inueniamur. Sin verò id minimè contingat, vel iis ſaltem ſociari ſtudeamus, qui hîc in vitâ commiſſa diluunt. Tremendum namque illud iudicium eſt, ineuitabilis pœna, intolerabilis cruciatus. Sin autem neque hîc, neque illic pœnis ſubijci velis, tu ipſe tibi iudex eſto; à te exige rationem. Audi Paulum dicentem, *Si nos ipſos iudicaremus, vtique non iudicaremur.* Si id facies, ordine paulatim progrediens, etiam coronam nanciſceris.

1 Cor. 11. v. 31.

Pœnitentiæ vltronea labores.

B Ac quonam modo, inquies, nos ipſos iudicabimus, pœnaſque ex nobis exigemus? Largos lacrymarum effunde fluuios, ingentes compunctionis redde gemitus, te ipſe humilia, ſeuerioris diſciplinæ laboribus attere, peccata tua per ſingulas ſpecies recole. Non paruus hic animi cruciatus; nec quantus ſit alius quis noſcit, quàm qui compunctus ſit. Si quis in memoriam peccata reuocauit, quantus hinc dolor naſcatur non neſcit. Quamobrem eiuſcemodi pœnitentiæ præmium Deus iuſtitiam proponit, dicens, *Dic tu primus peccata tua, vt iuſtificeris.* Haud profectò iſtud ad emendationem exiguum eſt, ſi cùm omnia peccata, ac quodque ipſorum genus in vnum collegeris, ita demum ea animo aſſiduè verſes, ac tecum continuò reputes & mediteris. Nam qui hoc faciet, his adeò compungetur, vt ne vitâ ſe dignum exiſtimet. Quod qui de ſe ipſo iudicabit, omni cerâ mollior erit. Neque fornicationes ſolùm, & adulteria, atque ea quæ omnium exploratè iudicio mala ſunt, atque ſcelera dixeris, ſed & occultas inſidias, & calumnias, & obtrectationes; inanem gloriam, inuidiam, cæteráque eiuſmodi omnia collige.

Ipſa peccatorum memoria non leuis cruciatus atque meriti.

Iſai. 43. v. 26.

C Neque enim paruum hæc ſupplicium importabunt: nam & conuitiator in gehennam prolabetur, eique qui vino inebriatur nihil cum regno commune eſt: & qui proximum non diligit, ſic Deum offendit, vt nec martyrio iuuetur: qui domeſticorum curam negligit, fidem negauit: qui pauperes negligit, in ignem mittitur. Noli ergo hæc parua reputare: ſed collige omnia, ac quaſi in libro ſcribe. Nam ſi tu ſcripſeris, Deus oblicerabit: ſin verò non ſcripſeris, perſcribit ipſe, ac pœnes exiget. Quare multò melius à nobis iſta conſcribi, vt à Deo deleantur, quàm vt nobis horum omnium oblitis, in die iudicij à Deo præ oculis proponantur. Quod ne ita fiat, exquiſitè omnia recolamus, multiſque nos obnoxios eſſe inueniemos. Quis enim ab auaritiæ crimine mundus? Noli enim mihi dicere, moderatè aliena atque timidè tetigiſſe, ſed cogita etiam exiguę rapinæ nomine parem nos daturos pœnam eſſe. Hoc cogita, teque pœniteat. Quis à conuitio, procacique verborum iniuriâ liber eſt? Id autem proculdubio in gehennam intrudit. Quis non occultè detraxit proximo? Atqui hoc extorrem à regno facit. Quis ſuperbiâ non intumuit? Hic verò vniuerſis immundior exiſtit. Quis non vidit laſciuis oculis? Atqui hic omnino adulter eſt. Qui non fratri ſuo ſine cauſâ iratus eſt? Atqui hic reus conſilij eſt. Quid non iurauit? Id verò à malo eſt. Quis non peierauit? Id verò plus quàm à malo eſt. Quis non mamonæ ſeruiuit? qui verò fecit, is ſerui Chriſti nomen ac rationem amiſit. Poſſim & alia his maiora cenſere: verùm hæc ipſa ſufficiunt, poſſintque, niſi quis ſaxeo riger pectore, omnique ſenſu deſtitutus eſt, ad compunctionem adducere. Nam ſi horum quodque in gehennam conijcit, cùm pariter concurrerint omnia, quid non facient? Quomodo igitur, inquies, ſaluari poſſibile eſt? Si oppoſita his remedia adhibeamus, eleemoſynam, preces, compunctionem, pœnitentiam, humilitatem, cor contritum, rerum ac facultatum contemptum. Innumeras enim ſalutis vias nobis Deus aperuit, dummodo animum adhibere velimus. Adhibeamus ergo, omnique hoc apparatu vulnera curemus, ſordeſque emundemus; quod ita demum obtigerit, ſi in pauperes benigni largique fuerimus, ſi iis qui moleſtiam fecerunt, iram remittamus, ſi Deo quicquid acciderit gratias agamus, quanta facultas ieiuniis demus operam, ſincerè precibus incumbamus, amicos nobis ex mamonâ iniquo faciamus. Sic enim certè poterimus & delictorum veniam impetrare, & promiſſa bona conſequi, quorũ vtinam nos omnes compotes efficiamur, gratiâ & benignitate, &c.

Chriſtianæ diſciplinæ paucis animaduerſa exactio.

Salutis remedia.

S. AVGVSTINI EPISCOPI,

De eo quod ſcriptum eſt in Euangelio Matthæi, Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

Matth. 12. v. 31.
Eſt Sermo 11. de verbis Dom.

Auguſt. Enchiridij c. 83. De quâ quæſtione (irremiſſibilis videlicet peccati in Spiritum ſanctum) in quodam propter hoc ſolum conſcripto libello enucleatiſſimè, quantum potui, diſputaui. A Poſſidio inſcribitur, De blaſphemijs Spiritus ſancti. A Bedâ 1 Cor. 2. & alibi, aliquando Sermo, aliquando Liber de blaſphemiâ Spiritus ſancti.

Cap. 1.

D MAgna quæſtio eſt de recẽti Euangelicâ lectione propoſitâ, cui ſoluendæ, quantum ad nos attinet, impares ſumus: ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, quantùm eius adiutorium vel accipere vel capere poſſumus. Priùs ergo magnitudinem aduertite quæſtionis: vt cùm eius molem humeris noſtris impoſitam videritis, oretis pro laboribus noſtris, atque in auxilio quod nobis præbetur, inueniatis ædificationem mentibus veſtris. Cùm Domino fuiſſet oblatus dæmonium habens, cæcus & mutus, & curaſſet eum, ita vt loqueretur, & videret, & ſtuperent turbæ, dicentes, *Nunquid hic eſt Filius Dauid? Phariſæi audientes dixerunt, Hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub, principe dæmoniorum. Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur, & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit. Et ſi ſatanas ſatanam eijcit, aduerſum ſe diuiſus eſt. Quomodo ergo ſtabit regnum eius?* Hoc dicens ex eorum confeſſione volebat intelligi, quòd in

v. 22.

E eum non credendo, in regno diaboli eſſe delegiſſent, quod vtique aduerſum ſe diuiſum ſtare non poſſet. Eligant ergo Phariſæi quod voluerint. Si ſatanas ſatanam non poteſt eijcere, nihil contra Dominum quod dicerent, inuenire potuerunt. Si autem poteſt, multò magis ſibi proſpiciant, & recedant de regno eius, quod aduerſum ſe diuiſum ſtare non poteſt. In quo autem Dominus Chriſtus eiiciat dæmones, ne dæmoniorum principem exiſtiment, attendant quod ſequitur: *Et ſi ego*, inquit, in

v. 27. *Beelzebub eijcio dæmonia, filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erunt.* Dixit hoc vtique de diſcipulis ſuis, illius populi filiis, qui certè diſcipuli Domini noſtri Ieſu Chriſti bene ſibi conſcii erant, nihil ſe malarum artium à bono Magiſtro didiciſſe, vt in principe dæmoniorum eijcerent dæmones. *Ideo*, inquit, *ipſi iudices veſtri erunt.* Ipſi, inquit, ipſi ignobilia & contemptibilia huius mundi, in quibus non artificioſa malignitas, ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet, ipſi teſtes mei,
v. 28. iudices veſtri erunt. Deinde ſubiungit, *Si autem ego in Spiritu Dei dæmones eijcio, igitur peruenit in vos regnum Dei.* Quid eſt hoc? Si ego, inquit, in Spiritu Dei dæmones eiicio, non aliter poſſunt & filii veſtri eiicere, quibus
B non malignam doctrinam, ſed fidem ſimplicem dedi: proculdubio peruenit in vos regnum Dei, quo ſubuertitur regnum diaboli, cum quo & vos ſubuertimini. Et quoniam dixerat, *Filij veſtri in quo eijciunt?* vt oſtenderet in eis
v. 29. gratiam ſuam, non meritum illorum: *Aut quomodo poteſt quiſquam*, inquit, *intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem, & ſic domum eius diripiat?*
Filii Iudæorum, id eſt, diſcipuli, direpta vaſa diaboli. Filii, inquit, veſtri, qui vel credunt in me, vel adhuc credituri ſunt, & eiecturi dæmones, non in dæmonum principe ſed in ſim-
C plici ſanctitate, qui certè vel fuerunt, vel hoc ſunt quod etiam vos eſtis, id eſt, peccatores atque impii: & ideo in domo diaboli vaſa, & vaſa diaboli, quomodo ab illo poſſent erui, quos præualente iniquitate fortiter obtinebat, niſi alligaretur iuſtitiæ meæ vinculis, & vaſa eius eriperem, quæ fuerunt vaſa iræ, & ea facerem vaſa miſericordiæ? Hoc eſt quod etiam beatus Apoſtolus ſuperbis, & quaſi de
1 Cor. 4. v. 7. ſuis meritis gloriantibus increpans dicit, *Quis enim te diſcernit?* Hoc eſt, à maſſâ perditionis ex Adam, & à vaſis iræ quis te diſcernit? Et ne quiſquam diceret, Iuſtitia mea; *Quid enim habes*, inquit, *quod non accepiſti?* Vn-
Ephe. v. 3. de & de ſeipſo dicit, *Fuimus enim & nos aliquando naturâ filij iræ, ſicut & cæteri.* Ergo & ipſe vas erat in domo illius malè for-
D tis, cùm eſſet Eccleſiæ perſecutor, blaſphemus, iniurioſus, in malitiâ & inuidiâ, ſicut fatetur, agens. Sed ille qui alligauit fortem, ab eo vas perditionis eripuit, & vas electionis effecit.

Cap. 2. Deinde ne putarent increduli & impij aduerſantes nomini Chriſtiano, propter diuerſas hæreſes & ſchiſmata, eorum, qui ſub nomine Chriſtiano greges colligunt perditorum, etiam Chriſti regnum aduerſum ſe eſſe diui-
v. 30. ſum, conſequenter adiungit, *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.* Non ait, Qui non eſt ſub voce
E nominis mei: ſed, *Qui non congregat mecum, ſpargit.* Non ergo eſt aduerſum ſe diuiſum regnum Chriſti, & ſi homines conantur diuidere, quod emptum eſt pretioſo ſanguine Chriſti.

Regnum Chriſti non diuiſum.

2 Tim. 2. v. 19. *Nouit enim Dominus qui ſunt eius. Et recedat*, inquit, *ab iniquitate omnis qui nominat nomen Domini.* Nam ſi ab iniquitate non recedit, non pertinet ad regnum Chriſti, etiam nominans nomen Chriſti. Vt ergo aliqua, exempli gratiâ, commemorem, ſpiritus auaritiæ, & ſpiritus luxuriæ, quia ille contra-

A hit, ille profundit, diuiſi ſunt aduerſum ſe; & ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud idolorum cultores ſpiritus Iunonis, & ſpiritus Herculis diuiſi ſunt aduerſum ſe: & ambo pertinent ad regnum diaboli. Arrianus & Photinianus, ambo hæretici, & aduerſum ſe ambo diuiſi. Donatiſta & Maximianiſta, ambo hæretici, & aduerſum ſe ambo diuiſi. Omnia vitia erroreſque mortalium inter ſe contrarij, diuiſi ſunt aduerſum ſe, & omnes pertinent ad regnum diaboli: ideo non ſtabit regnum eius: iuſtus autem & impius, fidelis & incredulus, Catholicus & hæreticus, diuiſi quidem ſunt aduerſum ſe, ſed non ambo pertinent ad regnum Chriſti. Nouit Dominus qui ſunt eius. Nemo ſibi de vocabulo blandiatur. Si vult ſibi prodeſſe nomen Domini, recedat ab iniquitate qui inuocat nomen Domini.

Vitia, hæreſes, & quicquid eſt regni diaboli, diuiſa.

Cap. 3. Sed iſta verba Euangelica etſi habebant aliquid obſcuritatis, quod, adiuuante Domino, arbitror explanatum: non erant tamen tantæ difficultatis, quantæ apparet eſſe quod
v. 31. ſequitur. *Ideo dico vobis, Omne peccatum & blaſphemia remittitur hominibus: Spiritus autem blaſphemia non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spi-*
C *ritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Quid ergo fiet de his, quos lucrari cupit Eccleſia? Nunquidnam correctis, & ad eam ex quocunque errore venientibus ſpes falſa promittitur in remiſſione omnium peccatorum? Quis enim non conuincitur dixiſſe verbum contra Spiritum ſanctum, antequam Chriſtianus vel Catholicus fieret? Primò ipſi qui Pagani appellantur, multorum deorum falſorumque cultores & idolorum adoratores, cùm dicunt Dominum noſtrum Chriſtum magicis artibus feciſſe miracula: nonne iſtis ſunt ſimiles, qui eum dixerunt in principe dæmoniorum eieciſſe dæmonia? Deinde cùm quotidie noſtram ſanctificationem blaſphemant, quid aliud
D blaſphemant quàm Spiritum ſanctum? Quid Iudæi qui dixerunt de Domino, vnde iſte ortus eſt ſermo, nonne vſque adhuc verbum contra Spiritum ſanctum loquuntur, ſic negantes eum eſſe in Chriſtianis, ſicut illi in Chriſto eſſe negauerunt? Neque enim & illi Spiritui ſancto non maledixerunt: aut non eum dicentes eſſe, aut eſſe quidem, ſed Deum non eſſe, ſed eſſe creaturam: aut ad dæmones eijciendos nihil valere: non iſta indigna, non aliquid ſimile de Spiritu ſancto locuti ſunt. Sadducæi enim Spiritum ſanctum negabant: Phariſæi verò eum eſſe, contra Sadducæorum hæreſim defendebant: ſed eſſe in Do-
E mino Ieſu Chriſto negabant: quem dæmones eijcere in principe dæmoniorum putabant, cùm eijceret ille in Spiritu ſancto. Ac per hoc, & Iudæi, & quicunque hæretici Spiritum ſanctum confitentur, ſed eum negant eſſe in Chriſti corpore, quod eſt vnica eius Eccleſia, non vtique niſi vna Catholica, proculdubio ſunt ſimiles Phariſæis, qui tunc etiamſi eſſe Spiritum ſanctum fatebantur, negabant tamen eum eſſe in Chriſto, cuius opera in dæmonibus eijciendis dæmoniorum principi tribuebant.

Multiplex blaſphemia Spiritus Iudaicæ aſſ... eis.

Non de Spiritu ſancto videtur ea Sadducæos inter, ac Phariſæos quæſtio, niſi aliter velimus Sadducæos: nam & Phariſæos latebat Spiritus Dei à Deo diſtinctio.

Omitto quòd quidam hæretici ipſum omnino Spiritum ſanctum vel non creatorem, ſed creaturam eſſe contendunt: ſicut Arriani, & Eunomiani & Macedoniani: vel eum prorſus ita negant, vt ipſum Deum negent eſſe Trinitatem, ſed tantummodo eſſe Deum Patrem aſſeuerant, & ipſum aliquando vocari Filium, aliquando vocari Spiritum ſanctum: ſicut Sabelliani, quos quidam Patripaſſianos vocant, ideò quia Patrem perhibent paſſum: cuius cùm negent eſſe aliquem Filium, ſine dubio negant eſſe Spiritum ſanctum. Photiniani quoque Patrem ſolum dicentes eſſe Deum, Filium verò non niſi hominem: negant omnino eſſe tertiam perſonam Spiritum ſanctum. Manifeſtum eſt igitur & à Paganis, & à Iudæis, & ab Hæreticis blaſphemari Spiritum ſanctum. Nunquid nam ergo deſerendi ſunt, & ſine vllâ ſpe deputandi, quoniam fixa ſententia eſt, *Qui verbum dixerit contra Spiritum ſanctum, non ei dimittitur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro*: & illi ſoli exiſtimandi ſunt ab huius grauiſſimi peccati reatu liberi, qui ex infantiâ ſunt Catholici? Nam quicunque verbo Dei crediderunt, vt Catholici fierent, vtique aut ex Paganis, aut ex Iudæis, aut ex Hæreticis in gratiam Chriſti pacemque venerunt: quibus ſi non eſt dimiſſum quod dixerunt verbum contra Spiritum ſanctum, inaniter promittitur & prædicatur hominibus, vt conuertantur ad Deum, & ſiue in baptiſmo ſiue in Eccleſiâ pacem remiſſionémque accipiunt peccatorum. Neque enim dictum eſt, Non remittetur ei niſi in baptiſmo: ſed, *Non remittetur*, inquit, *neque in hoc ſæculo, neque in futuro*.

Patripaſſiani, Sabelliani hæretici.

Cap. 4.

Nonnullis videtur eos tantummodo peccare in Spiritum ſanctum, qui lauacro regenerationis abluti in Eccleſiâ, & accepto Spiritu ſancto, velut tanto poſtea dono Saluatoris ingrati, mortifero aliquo peccato ſe immerſerint: qualia ſunt, adulteria, vel homicidia, vel ipſa diſceſſio, ſiue omni modo à nomine Chriſtiano, ſiue à Catholicâ Eccleſiâ. Sed iſte ſenſus vnde probari poſſit, ignoro: cùm & pœnitentiæ quorumcunque criminum locus in Eccleſiâ non negetur, & ipſos hæreticos ad hoc vtique corripiendos dicat Apoſtolus. *Ne fortè det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ſecundum ipſius voluntatem.* Quis enim eſt fructus correctionis ſine vllâ ſpe remiſſionis. Poſtremò non ait Dominus, Qui fidelis Catholicus dixerit verbum contra Spiritum ſanctum: ſed, *Qui dixerit*: hoc eſt, quilibet dixerit, quicunque dixerit, *non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Siue ergo ille ſit Paganus, ſiue Iudæus, ſiue Chriſtianus, ſiue ex Iudæis vel Chriſtianis Hæreticus, ſiue quodlibet aliud habeat nomen erroris: non dictum eſt, ille, aut ille: ſed, *Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum*, id eſt, blaſphemauerit Spiritum ſanctum, *non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Porrò autem ſi omnis error contrarius veritati, & inimicus Catholicæ paci, ſicut ſupra oſtendimus, dicit verbum contra Spiritum ſanctum, nec tamen ceſſat Eccleſia ex om-

2 Tim. 2. v. 25.

A ni errore corrigere atque colligere, qui remiſſionem peccatorum, & ipſum quem blaſphemauerunt accipiant Spiritum ſanctum: puto quòd grande ſecretum tam magnæ huius quæſtionis oſtendimus. Lumen ergo expoſitionis à Domino requiramus.

Erigite itaque, fratres, erigite ad me aures, ad Dominum mentes: Dico charitati veſtræ: Fortè in omnibus ſanctis Scripturis nulla maior quæſtio, nulla difficilior inuenitur. Vnde vt vobis aliquid de meipſo fatear, ſemper in ſermonibus quos ad populum habui, huius quæſtionis difficultatem moleſtiámque vitaui: non quia nihil haberem quod inde vtcunque cogitarem: neque enim in re tantâ petere, quærere, pulſare negligerem: ſed B quia ipſi intelligentiæ, quæ mihi aliquantum aperiebatur, verbis ad horam occurrentibus me poſſe ſufficere non putarem. Hodie autem lectiones audiens, de quibus vobis eſſet ſermo reddendus, cùm Euangelium legeretur: ita pulſatum eſt cor meum, vt crederem Deum velle aliquid hinc per meum miniſterium vos audire. Prius ergo vt aduertatis & intelligatis, admoneo, non dixiſſe Dominum, Omnis blaſphemia Spiritus non remittetur ei: neque dixiſſe, Qui dixerit quodcunque verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur: ſed, *qui dixerit verbum*. Illud enim ſi dixiſſet, nihil nobis omnino remaneret vnde diſputare poſſemus: quoniam ſi omnis blaſphe- C mia, & omne verbum quod dicitur contra Spiritum ſanctum non remittitur hominibus, ex nullo genere impietatis eorum, qui dono Chriſti & ſanctificationi Eccleſiæ contradicunt, vel Paganorum, vel Iudæorum, vel quorumlibet Hæreticorum, nonnullorum etiam in ipſâ Catholicâ imperitorum, quenquam Eccleſia lucraretur. Sed abſit vt hoc Dominus diceret: abſit, inquam, vt veritas diceret omnem blaſphemiam & omne verbum quod contra Spiritum ſanctum diceretur, non habere remiſſionem neque in hoc ſæculo, neque in futuro.

Cap. 5.

Propoſitio Domini indefinita.

D Exercere quippe nos voluit difficultate quæſtionis, non decipere ſententiæ falſitate. Quapropter non eſt neceſſe, vt omnem blaſphemiam, vel omne verbum quod dicitur contra Spiritum ſanctum, remiſſionem quiſquam exiſtimet non habere: ſed neceſſe eſt planè vt ſit aliqua blaſphemia, & aliquod verbum, quod ſi dicatur contra Spiritum ſanctum, nullam vnquam veniam remiſſionemque mereatur. Quia ſi omne acceperimus, quiſnam poterit ſaluari? Si autem rurſus nullum putauerimus, contradicimus Saluatori. Eſt ergo ſine dubio aliqua blaſphemia & aliquod verbum, quod ſi dictum fuerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur. Quod ſit autem E hoc verbum, quæri à nobis Dominus voluit, ideo non expreſſit. Quæri, inquam, voluit, non negari. Solent enim Scripturæ ita loqui, vt quando aliquid ſic dicitur, vt neque ex toto neque ex parte dictum finiatur, non ſit neceſſe vt ex toto fieri poſſit, vt ex parte non intelligatur. Iſta ergo ſententia ex toto, id eſt, vniuerſaliter pronuntiaretur, ſi diceretur, Omnis blaſphemia Spiritus non remittetur: aut, Qui dixerit qualecunque verbum contra Spiritum ſanctum,

Cap. 6.

Blaſphemia aliqua, & verbum in Spiritum ſanctum carens veniâ.

non temittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque io futuro. Ex parte aotem, id eſt, particulatitet proountiaretur, ſi diceretur, Quædam blaſphemia Spiritus ooo remittetur. Quia ergo nec vniuerſalitet nec particulariter enunciata ſenteotia eſt: non enim dictum eſt, Omnis blaſphemia: ſed tantùm iodefinitè dictum eſt, *Spiritus blaſphemia non remittetur*: nec dictum eſt, Qui dixetit quodcunque verbum, aut, qui dixerit quoddam vetbum: ſed iodefinitè, *Qui dixerit verbum*: non eſt neceſſe, vt omoem blaſphemiam, vel omne verbum intelligamus: ſed oeceſſe eſt planè, vt quandam blaſphemiam & quoddaio verbum voluerit intelligi Dominus: quamuis id exprimere noluerit, vt petendo, quærendo, pulſando, ſi ;quid recti intellectus acceperimus, noo viliter babeamus.

Cap. 7. Ioan. 15. v. 22. De gratia & libero arbitr. c. 2.

Hoc vt maoifeſtiùs videatis, illud atteodite quod ait idem ipſe Iudæis, *Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, peccatum non haberent*. Neque enim ita dictum eſt, vt ſine vllo peccato omnino vellet iotelligi futuros eſſe Iudæos, ſi ooo veniſſet & locutus eis fuiſſet. Plenos quippe iouenit, oneratoſque peccatis. Propter quod dicit, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis*. Vnde oiſi ſarcinis peccatorum & tranſgreſſioαibus legis? Quoniam *lex ſubintrauit, vt abundaret delictum*. Cùm ergo ipſe etiam alibi dicat, *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores*, quomodo ſi non veniſſet peccatum noo haberent: niſi quia ſententia iſta non voiuerſaliter oec particulatiter, ſed indefioitè pronuntiata oon omne peccatum cogit intelligi? Sed planè niſi aliquod peccatum intellexerimus, quod non haberent, niſi Chriſtus veniſſet, & locutus eis fuiſſet, falſam, quod abſit, ſeotentiam dicetemus. Non ergo ait, ſi non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, nullum peccatum haberent, oe veritas mentiretur: oec rurſus definitè dixit, Si non veniſſem, & locutus fuiſſem eis, quoddam peccatum non haberent, oe piom ſtudium parum exercetetur. In omni quippe copiâ Scripturarum ſanctarum paſcimur apertis, exercemur occultis. Illic fames pellitur, hîc faſtidium. Quia ergo non eſt dictum, Peccatum nullum haberent: oon perturbemur cùm peccatores Iudæos, etiamſi Dominus non veniſſet, agnoſcimus. Sed tamen quia dictum eſt, *Si non veniſſem, peccatum non haberent*: iode neceſſe eſt, etiam ſi noo omne, aliquod tamen eos ex aduentu Domini, quod non habebant, contraxiſſe peccatum. Illud ipſum profectò eſt, quòd in præſentem ſibique loquentem noo crediderunt: eumque inimicum deputantes, quoniam vera dicebat, inſuper occiderunt. Hoc peccatum tam magnum, & tam horreodum, ſi non veniſſet, & locutus eis fuiſſet, vtique noo haberent. Sicut ergo ibi cùm audimus, *Peccatum non haberent*: ooo omne, ſed aliquod peccatum intelligimus: ita io hodiernâ lectione cùm audimus, *Spiritus blaſphemia non remittetur*; non omnem blaſphemiam, ſed quandam. Et cùm audimus, *Qui dicit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei*: noo omne verbum, ſed quoddam intelligere debemus.

Matth. 11. v. 28. Rom. 5. v. 20. Matth. 9. v. 13.

Scripturæ aperta & obſcura, quò ſpectẽt.

Peccatum Iudæis contractum ex Domini aduentu.

A Nam & hoc ipſum quod ait, *Spiritus autem blaſphemia non remittetur*: vtique non omnis ſpititus, ſed Spiritus ſancti blaſphemiam oeceſſe eſt intelligamus. Quod etſi planius alibi oon diceret, quis tam vecors eſſet, vt aliquid aliud intelligeret? Secundum hanc regulam locutiouis, & illud accipitur, *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu*: non enim ait ibi, ex Spiritu ſancto; hoc tamen intelligitur. Nec quoniam dixit, *ex aquâ & Spiritu*, omnem ſpiritum quiſquam intelligere cogitur. Quocirca cùm audis, *Spiritus autem blaſphemia non remittetur*: ſicut non omoem ſpiritum, ita non omois ſpiritus blaſ- B phemiam oportet accipias.

Ioan 3. v. 5.

Audire iam velle vos video, quoniam non eſt omois, quænam ſit illa blaſphemia Spiritus, quæ noo remittetur: & quod ſit verbum, quoniam non eſt omne verbum, quod ſi dictom fuerit contra Spiritum ſanctum, oon remittetur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Iam & ego vellem dicere, quod intentiſſimè expectatis audire: ſed expectate aliquantas maioris diligentiæ motas, donec adiuuante Domino, totum quòd occurrit expediam. Alij quippe duo Euangeliſtæ Marcus & Lucas, cùm de hac re loquereotur, oon dixerunt blaſphemiam, ſeu verbum: vt intelligeremus noo omnem blaſ- C phemiam, ſed quandam: nec verbum omoe, ſed qooddam: Quid ergo dixerunt? Apud Matcum ita ſcriptum eſt: *Amen dico vobis, quoniam omnia remittuntur filijs hominum peccata & blaſphemia, quibus blaſphemauerint: qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti*. Apud Lucam ita: *Omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur ei: ei autem qui in Spiritum ſanctum blaſphemauerit, non remittetur*. Nunquid propter oonnullam verborum diuerſitatem receditur ab eiuſdem veritate ſententiæ? Nam neque alia cauſa eſt, cùm Euangeliſtæ eadem non eodem modo D dicant, niſi vt inde diſcamus res verbis, noo rebus verba præpooere; nihilque aliud in loquente quærere oiſi voluntatem, propter quam inſinuandam verba promuntur. Quid enim ad rem intereſt, vtrum dicatur, *Spiritus blaſphemia non remittetur*: an dicatur, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non ei remittetur?* oiſi fortè quòd eadem apertius iſto modo quàm illo dicuntur, & alium Euangeliſtam oon deſtruit alius, ſed expooit. Spiritus autem blaſphemia, clausè dictum eſt, quia non expreſſum eſt, cuius ſpiritus. Noo enim quicumque ſpiritus, ſpiritus ſanctus eſt. Item poteſt dici ſpiritus E blaſphemia, cùm ſpiritu quiſque blaſphemat: quomodo poteſt dici ſpiritus oratio, cùm Spiritu quiſque orat. Vode dicit Apoſtolus, *Orabo ſpiritu, orabo & mente*. Cùm verò dictum eſt, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum*, illæ ambiguitates ſolutæ ſunt. Item quod ſcriptum eſt, *Non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti*; quid eſt aliud, quàm id quod ſecuodum Matthæum legitur, *Non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro?* Alijs quippe ver-

Cap. 8. Marc. 3. v. 28. Luc. 12. v. 10. Al. cur. Obſcurius dicta Matthæo, aliis Euangeliſtis clarius explicata. 1 Cor. 14. v. 15.

bis, & alio loquendi modo eadem ipſa eſt expreſſa ſententia. Et quod eſt apud Matthæum, *Qui dixerit verbum contra Spiritum ſanctum*, ne aliud aliquid quàm blaſphemiam intelligeremus, planiùs alij dixerunt, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum*. Eadem tamen res ab omnibus dicta eſt: nec aliquis eorum à loquentis voluntate diſceſſit, propter quam intelligendam verba dicuntur, ſcribuntur, leguntur, audiuntur.

Cap. 9. Sed ait aliquis, Ecce accepi & intellexi, quia cùm dicitur blaſphemia, nec exprimitur omnis aut quædam, poteſt quædam intelligi, aut omnis: ſed non neceſſe eſt, vt omnis. Niſi autem quædam intelligatur, falſum eſt quod dicitur. Ita verbum ſi non dicatur omne, ſeu quoddam, non eſt neceſſe, vt omne intelligatur: ſed niſi vel quoddam fuerit intellectum, nullo modo poteſt verum eſſe, quod dicitur. Sed vbi legitur, *Qui blaſphemauerit*, quomodo intelligo quandam blaſphemiam, vbi non legitur blaſphemia, vel quoddam verbum vbi non legitur verbum: ſed tanquam generaliter dici videtur, *Qui blaſphemauerit?* Huic contradictioni ſic reſpondemus, quia etiam hîc ſi diceretur: Qui blaſphemauerit quamcunque blaſphemiam in Spiritum ſanctum, nihil eſſet cur aliquam blaſphemiam quærendam putaremus, quando omnem intelligere deberemus. Sed quia omnis non poteſt intelligi, ne Paganis, Iudæis, Hæreticis, omnique hominum generi, qui diuerſis erroribus & contradictionibus ſuis blaſphemant in Spiritum ſanctum, ſpes remiſſionis, ſi ſe correxerint, auferatur: reſtat vtique vt in eo quod ſcriptum eſt, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum*, non habere remiſſionem in æternum ille intelligatur, qui non omni modo, ſed eo modo blaſphemauerit, vt ei nunquam poſſit ignoſci.

Certus blaſphemandi modus in Spiritum irremiſſibilis.

Cap. 10. Iac. 1. v. 13. Sicut in eo enim quod dictum eſt, *Deus neminem tentat*, non omni, ſed quodam tentandi modo Deus neminem tentare intelligendus eſt, ne falſum ſit illud quod dictum eſt, *Tentat vos Dominus Deus veſter*: & ne Christum negemus Deum, vel dicamus falſum Euangelium, vbi legimus, quòd interrogabat diſcipulum tentans eum; ipſe autem ſciebat quid eſſet facturus. Eſt enim tentatio adducens peccatum, quâ Deus neminem tentat: & eſt tentatio probans fidem, quâ & Deus tentare dignatur. Ita cùm audimus, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum*, non omne blaſphemandi genus debemus accipere, ſicut nec ibi omne tentandi. Item cùm audimus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; non vtique intelligimus eo modo credentem, quo & dæmones credunt, & contremiſcunt, nec in eo numero baptizatos, in quo Simon magus baptizari potuit, ſed ſaluus eſſe non potuit. Sicut ergo cùm dixiſſet, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, non omnes credentes, & baptizatos, ſed quoſdem intuebatur; in eâ ſcilicet fide conſtitutos, quæ, Apoſtolo diſtinguente, per dilectionem operatur: ita cùm dixit, *Qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum*; non omnem, ſed quendam blaſphemantis in Spiritum ſanctum

Deut. 13. v. 3. *Ioan. 6. v. 6.* *Deus vt ſciret, & non tentet.* *Marc. 16. v. 16.* *Fides & baptiſmus ſaluans, & non ſaluans* *Iac. 2. v. 19.* *Act. 8. v. 13.* *Gal. 5. v. 6.*

A intendebat reatum, quo quiſquis fuerit obligatus, nullâ vnquam remiſſione ſoluetur.

Illud etiam quod ait, *Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, & ego in illo*: quomodo intellecturi ſumus? Nunquid etiam illos hîc poterimus accipere, de quibus dicit Apoſtolus, quòd iudicium ſibi manducent & bibant? Nunquid & Iudas Magiſtri venditor & traditor impius, quamuis primum ipſum manibus eius confectum ſacramentum carnis & ſanguinis eius cum cæteris diſcipulis, ſicut apertiùs Lucas Euangeliſta declarat, manducaret & biberet, manſit in Chriſto, aut Chriſtus in eo? Multi denique qui vel corde ficto carnem illam B manducant, & ſanguinem bibunt, vel cùm manducauerint & biberint, apoſtatæ fiunt, nunquid manent in Chriſto, aut Chriſtus in eis? Sed profectò eſt quidam modus manducandi illam carnem, & bibendi illum ſanguinem: quo modo qui manducauerit & biberit, in Chriſto manet, & Chriſtus in eo. Non ergo quocunque modo quiſquam manducauerit carnem Chriſti, & biberit ſanguinem Chriſti, manet in Chriſto, & in illo Chriſtus: ſed certo quodam modo, quem modum vtique ipſe videbat, quando iſta dicebat. Sic igitur & in eo quod ait, *Qui blaſphemauerit* C *in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum*; non quocunque modo blaſphemauerit reus eſt huius irremiſſibilis delicti: ſed modo quodam quem nos quærere atque intelligere voluit, qui hanc ſententiam veram terribilemque depromſit.

Cap. 11. Ioan. 6. v. 57. *1 Cor. 11. v. 29.* *Luc. 22. v. 21* *Modus certus manducandi, quo Chriſtus in nobis, & nos in eo.*

Quiſnam ſit autem iſte blaſphemandi modus, vel potius immoderatio, quænam ſit iſta blaſphemia, & quod ſit verbum contra Spiritum ſanctum: iam, quantum exiſtimo, ipſe ordo poſtulat vt dicamus, veſtramque expectationem tamdiu, ſed neceſſariò detentam, non vlteriùs differamus. Noſtis, chariſſimi, in illâ inuiſibili & incorruptibili Trinitate, quam fides noſtra & Catholica Eccleſia tenet & prædicat, Deum Patrem non Spiritus D ſancti Patrem eſſe, ſed Filij; & Deum Filium non Spiritus ſancti Filium eſſe, ſed Patris: Deum autem Spiritum ſanctum non ſolius Patris, aut ſolius eſſe Filij Spiritum, ſed Patris & Filij. Et hanc Trinitatem, quamuis ſeruatâ ſingularum proprietate & ſubſtantiâ perſonarum: tamen propter ipſam indiuiduam & inſeparabilem æternitatis, veritatis, bonitatis eſſentiam vel naturam, non eſſe tres Deos, ſed vnum Deum. Ac per hoc, pro captu noſtro, quantum iſta per ſpeculum & in ænigmate, præſertim talibus, quales adhuc ſumus, videre conceditur, inſinuatur nobis in Patre auctoritas, in Filio na-E tiuitas, in Spiritu ſancto Patris Filijque communitas, in tribus æqualitas. Quod ergo commune eſt Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem, & inter nos & ſecum: & per illud donum nos colligere in vnum quod ambo habent vnum, hoc eſt, per Spiritum ſanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur diuinitati, eâque delectamur. Nam quid nobis prodeſſet, quicquid boni noſſemus, niſi etiam diligeremus? Sicut autem veritate diſcimus, ita

Cap. 12. *Al. Subſiſtentia.* *Spiritus ſancti charitas, quâ Deo, & inter nos vnimur.*

chatitate diligimus : vt & plenius cognoſcamus, & beati, cognito perfruamur. **Rom. 5. v. 5.** *Charitas* porrò *diffuſa eſt in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Et quia peccatis alienabamur à poſſeſſione verorum bonorum, **1 Petr. 4. v. 8.** *Charitas cooperit multitudinem peccatorum.* Eſt ergo Pater Filio veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta veritas, & Spiritus ſanctus à Patre bono & Filio bono effuſa bonitas : omnium autem eſt non impar diuinitas, nec ſeparabilia vnitas. **Remiſſio peccatorū, primum à Deo bonū.** Primum ergo in nos, ad accipiendam vitam æternam, quæ in nouiſſimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei remiſſio peccatorum : **B** illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ aduerſus Deum, & ab illo alienatio quæ à noſtro malo eſt, quoniam non mentitur Scriptura, dicens, **Iſai. 59. v. 2.** *Peccata veſtra ſeparant inter vos & Deum.* Non itaque nobis inferet bona ſua, niſi auferat mala noſtra. Et in tantum illa creſcunt, in quantum iſta minuuntur : nec illa perficientur, niſi iſta finiantur. Iam verò quòd Dominus Ieſus ſic in Spiritu ſancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu ſancto dæmones eijcit, hine intelligi poteſt, quòd poſteaquam reſurrexit à mortuis, cùm dixiſſet diſcipulis ſuis, **Ioan 20. v. 22** *Accipite Spiritum ſanctum*, continuò ſubiecit ; **C** **Remiſſio peccatorum in Spiritu ſancto.** *Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei : ſi cui tennueritis, tenebuntur.* Nam & illa regeneratio, vbi fit omnium præteritorum remiſſio peccatorum, in Spiritu ſancto fit, dicente Domino, **Ioan 3. v. 3.** *Niſi quis renatus fuerit ex aquâ & Spiritu, non poteſt introire in regnum Dei.* Sed aliud eſt, naſci de Spiritu; aliud, paſci de Spiritu : ſicur aliud eſt, naſci de carne, quod fit cùm parit mater : aliud eſt paſci de carne, quod fit cùm lactat infantem ; ad hoc conuerſum vt eum voluptate biberet, vnde natus eſt vt viueret : vt inde accipiat viuendi alimentum, vnde accepit naſcendi initium. Primum itaque **D** **Al, credentium.** credendum beneficium eſt benignitatis Dei, in Spiritu ſancto remiſſio peccatorum. Vnde ita & cœpit prædicatio Ioannis Baptiſtæ, qui procurſor Domini miſſus eſt. Sic enim ſcriptum eſt : **Matth. 3. v. 1.** *In diebus illis venit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ, & dicens, Pœnitentiam agite : appropinquauit enim regnum cælorum.* Hinc & ipſius Domini, quod ita legitur : **Matth. 4. v. 17.** *Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere, Agite pœnitentiam ; appropinquauit enim regnum cælorum.* Ait autem Ioannes inter cætera, quæ locutus eſt ad eos qui venerunt, vt ab illo baptizarentur : **Matth. 3. v. 11.** **E** *Ego quidem vos baptizo aquâ in pœnitentiâ : qui autem venturus eſt poſt me, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta portare. Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igni.* Ait & Dominus : **Act. 1. v. 5.** *Ioannes quidem baptizauit aquâ : vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies*, quem accepturi eſtis uſque ad Pentecoſten. Quod autem dixit Ioannes, *Et igni*, **Ignis in baptiſmo, ipſe Spiritus ſanctus.** quamuis intelligi poſſit & tribulatio, quam pro nomine Chriſti credentes fuerant perpeſſuri ; tamen non abs re eſt, eundem Spiritum ſanctum etiam nomine ignis ſignificatum videri.

A Propter quod & in aduentu eius dictum eſt, **Act. 2. v. 3.** *Viſæ ſunt illis linguæ diuiſæ, velut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorum.* Hinc & ipſe Dominus ait, **Luc. 12. v. 49.** *Ignem veni mittere in mundum.* Hinc & Apoſtolus ait, **Rom. 12. v. 11.** *Spiritu feruentes* ; quoniam hinc feruet charitas. Diffunditur quippe in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Cui feruori contrarium eſt, quod Dominus ait ; **Matth. 24 v. 12.** *Refrigeſcet charitas multorum.* Sed perfecta charitas perfectum donum eſt Spiritus ſancti. Prius eſt autem illud quod ad remiſſionem pertinet peccatorum : **B** per quod beneficium eruimur de poteſtate tenebrarum, & princeps mundi huius mittitur foras fide noſtrâ : **Ioan 12. v. 31** **Eph. 2. v. 2.** qui operatur in filiis infidelitatis, nullâ aliâ re niſi ſocietate & obligatione. In Spiritu enim ſancto, quo in vnum Dei populus congregatur, eijcitur ſpiritus immundus, qui in ſeipſum diuiſus eſt. Contra hoc donum gratuitum, contra iſtam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipſa ergo impœnitentia eſt Spiritus blaſphemia : quæ non remittetur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. **Impœnitentia, Spiritus blaſphemia.** Contra Spiritum enim ſanctum, quo baptizantur quorum omnia peccata dimittuntur, & quem accepit Eccleſia, vt cui dimiſerit peccata, **C** dimittantur ei : verbum valde malum, & nimis impium, ſiue cogitatione, ſiue etiam linguâ ſuâ dicit : **Rom. 2. v. 4. 5.** quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipſe ſecundum duritiam cordis ſui & cor impœnitens theſaurizat ſibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. Hæc ergo impœnitentia (ſic enim vno aliquo nomine poſſumus vtcunque appellare & blaſphemiam, & verbum contra Spiritum ſanctum, quod remiſſionem non habet in æternum) hæc, inquam, impœnitentia, contra quam clamabant & præco, & Iudex, dicentes : *Pœnitentiam agite : appropinquauit enim regnum* **D** *cælorum* : contra quam Dominus os Euangelicæ prædicationis aperuit, & contra quam ipſum Euangelium in toto orbe terrarum prædicandum eſſe prædixit ; vbi poſteaquam reſurrexit à mortuis, ait diſcipulis, **Luc. 24. v. 46.** *Oportebat pati Chriſtum, & reſurgere à mortuis tertio die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem.* Hæc omnino impœnitentia non habet remiſſionem, neque in hoc ſæculo, neque in futuro : quia pœnitentia impetrat remiſſionem in hoc ſæculo, quæ valeat in futuro.

Cap. 13. **Impœnitentia finalis nobis ignota. nec deſperandū de aliquo.** Sed iſta impœnitentia vel cor impœnitens **E** quandiu quiſque in hac carne viuit non poteſt iudicari. De nullo enim deſperandum eſt, quandiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit : nec de hac vitâ rapit impium, qui non mortem vult impij, quantùm vt reuertatur, & viuat. Paganus eſt hodie; vnde ſcis, vtrum ſit futurus craſtino Chriſtianus ? Iudæus infidelis eſt hodie : quid ſi cras credat in Chriſtum ? Hæreticus eſt hodie : quid ſi cras ſequatur Catholicam veritatem ? Schiſmaticus eſt hodie : quid ſi cras amplectatur Catholicam pacem ? Quòd ſi iſti, quos tu quocunq; genere erroris natos, & tan-

quam deſperatiſſimo: damnas, antequam finiant iſtam vitam, agant pœnitentiam, & inueniant veram vitam in futuro? Proinde, fratres, etiam ad hoc vos admoneat quod ait Apoſtolus,

1 Cor.4.v.5.

Nolite ante tempus quicquam iudicare. Hæc enim blaſphemia Spiritus, cui nunquam eſt vlla remiſſio (quam non omnem; ſed quamdam intelleximus, eamque perſeuerantem duritiam cordis impœnitentis, vel diximus, vel inuenimus, vel etiam quantùm exiſtimamus, oſtendimus) non poteſt in quoquam, vt diximus, dum in hac adhuc vitâ eſt, deprehendi. Quod non ideo videatur abſurdum: quia cùm homo vſque in finem huius vitæ in durâ impœnitentiâ perſeuerans, diu multumque loquatur aduerſus hanc gratiam Spiritus ſancti, Euangelium tamen tam longam contradictionem cordis impœnitentis, quaſi breue aliquod verbum appellauit, dicens, *Quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Hæc enim quamuis prolixa ſit, & pluribus verbis contexta & producta blaſphemia, ſolet tamen Scriptura etiam multa verba verbum appellare. Neque enim vnum verbum locutus eſt quicunque Propheta, & tamen ſic legitur, Verbum quod factum eſt ad illum, vel ad illum Prophetam. Et Apoſtolus, *Presbyteri*, inquit, *duplici honore honorentur, maximè qui laborant in verbo & doctrinâ.* Non ait, in verbis, ſed, *In verbo.* Et ſanctus Iacobus, *Eſtote*, inquit, *factores verbi, & non auditores tantùm.* Non ait & ipſe, verborum, ſed, *verbi*: quamuis tam multa verba de Scripturis ſanctis in Eccleſiâ celebriter & ſolenniter legantur, dicantur, audiantur. Sicut ergo quantocunque tempore quiſque noſtrûm in prædicando Euangelio laborauerit, non verborum, ſed verbi dicitur prædicator: & quantocunque tempore quiſque veſtrûm noſtram prædicationem diligenter atque inſtanter audierit, non verborum, ſed verbi audiendi ſtudioſiſſimus nuncupatur: ita eo more quo Scripturæ loquuntur: & quem nouit Eccleſiaſtica conſuetudo, quiſquis vniuerſâ ſuâ vitâ, quâ iſtam gerit carnem, quantalibet longitudine protrahatur, quæcunque verba vel ore vel ſolâ cogitatione locutus fuerit corde impœnitenti, contra remiſſionem peccatorum, quæ fit in Eccleſiâ, verbum dicit contra Spiritum ſanctum. Ideo autem non ſolùm verbum quod dictum fuerit contra Filium hominis, ſed omne prorſus peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: quia vbi hoc peccatum non fuerit cordis impœnitentis contra Spiritum ſanctum, quo in Eccleſiâ peccata ſoluuntur, cuncta alia dimittuntur. Quomodo autem hoc dimittetur, quod etiam remiſſionem impedit aliorum? Omnia ergo dimittuntur eis, in quibus hoc non eſt, quod nunquam dimittetur: in quibus eſt autem, quomodo hoc nunquam dimittitur, nec alia dimittuntur: quia omnium remiſſio vinculo iſtius impeditur. Non ergo propterea quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſanctum, non remittetur: quia in Trinitate maior eſt Filio Spiritus ſanctus, quod nullus vnquam vel hæreticus dixit: ſed quoniam quiſquis reſtiterit veritati, & blaſphemauerit veritatem, quod eſt Chriſtus, etiam poſt tantam ſui prædicationem apud homines, vt Verbum caro fieret, & habitaret in nobis, quod eſt Filius hominis, idem ipſe Chriſtus: ſi non dixerit verbum illud cordis impœnitentis contra Spiritum ſanctum, de quo dictum eſt, *Qui non renatus fuerit ex aquâ & Spiritu*: & de quo item dictum eſt, *Accipite Spiritum ſanctum; ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei*: id eſt, ſi pœnituerit eum, accipiet per hoc donum remiſſionem omnium peccatorum, ſimul & huius, quo verbum dixit contra Filium hominis: quia peccato ignorantiæ, ſiue contumaciæ, vel cuiuſcunque blaſphemiæ, non addidit peccatum impœnitentiæ contra donum Dei & gratiam regenerationis vel reconciliationis, quæ fit in Eccleſiâ Spiritu ſancto.

Margin notes, left column: inuenimus. — Verbum λόγος: quod & ſermo clarius reddatur; quo nomine tota ipſa doctrina & prædicatio ſignificatur — 1. Tim.5. v.17. — Iac.1.v.22. — Al. quando. — Excluſa falſa expoſitio blaſphemiæ in Filium hominis remiſſibilis.

Margin notes, right column: Ioan.3.v.5. — Ioa 20.v.23.

Proinde nec illud ſentiendum eſt, quod quidam putant; ideo remitti verbum quod dicitur contra Filium hominis, non remitti autem quod dicitur contra Spiritum ſanctum, quia propter ſuſceptam carnem factus eſt Filius hominis Chriſtus: quâ carne vtique maior eſt Spiritus ſanctus, qui ſubſtantiâ propriâ æqualis eſt Patri & vnigenito Filio ſecundum eius diuinitatem, ſecundum quam & ipſe vnigenitus Filius æqualis eſt Patri & Spiritui ſancto. Nam ſi hoc propterea dictum eſſet, profectò de omni cæterâ blaſphemiâ taceretur: vt hæc ſola remiſſibilis videretur, quæ contra Filium hominis dicitur, quaſi cùm homo ſolus putatur. Cùm verò præmiſſum ſit, *Omne peccatum, & blaſphemia remittentur homini*, quod etiam apud alium Euangeliſtam ita poſitum eſt, *Omnia dimittentur filiis hominum peccata & blaſphemia, quibus blaſphemauerint*: proculdubio & illa blaſphemia quæ contra Patrem dicitur, iſtâ generalitate concluditur: & tamen hæc ſola irremiſſibilis definitur, quæ dicitur contra Spiritum ſanctum. Nunquid nam & Pater ſerui formam accepit, quâ ſit maior Spiritus ſanctus? Non vtique, ſed ideo poſt vniuerſalem commemorationem omnium peccatorum omniſque blaſphemiæ quæ fit contra Filium hominis: quia etiamſi in illo peccato fuerint homines obligati, quod commemorauit, vbi ait, *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent*: quod etiam in Euangelio ſecundum Ioannem valde graue oſtendit eſſe peccatum, vbi ait de Spiritu ſancto, cùm eum ſe miſſurum eſſe promitteret, *Ille arguet mundum de peccato, & de iuſtitiâ & iudicio. De peccato quidem, quia non crediderunt in me*: tamen ſi non dixerit illâ cordis impœnitentis duritiâ verbum contra Spiritum ſanctum, etiam hoc quod dictum eſt contra Filium remittetur.

Cap. 14. — Matth.12. v.31. — Mar.3.v.28 — Al. quæ dicitur contra Spiritum ſanctum. — Ioa.15. v.22. — Peccatum in Filium hominis grauiſſimũ, ipſum tamẽ remiſſibile. — Ioan. 16. v. 8.

Hoc fortaſſis aliquis quærat, vtrum tantummodo Spiritus ſanctus peccata dimittat, an & Pater & Filius? Ipſe enim Filius de Patre dicit, *Si dimiſeritis hominibus, dimittet vobis & Pater veſter peccata veſtra.* Cui nos quoque dicimus in oratione Dominicâ, *Pater noſter, qui es in cælis*: Atque inter cætera & hoc petimus, dicentes, *Dimitte nobis debita noſtra.* De ſeipſo autem ait, *Vt ſciatis,*

Cap. 15. — Matth. 6. 14. & 10.

[Matth. 9. v. 6.] *quòd habeat Filius hominis poteſtatem in terrâ dimittendi peccata.* Si ergo, inquis, & Pater & Filius Spiritus ſanctus dimittunt peccata, cur illa impœnitentia quæ nunquam dimittetur, tantummodo ad Spiritus blaſphemiam dicitur pertinere: tanquam ille qui hoc impœnitentiæ peccato fuerit obligatus, dono Spiritus ſancti reſiſtere videatur, quod eo dono fiat remiſſio peccatorum? Vbi & ego quæro, vtrum Chriſtus eiecerit dæmonia, an Pater & Spiritus ſanctus? Si enim tantummodo Chriſtus, quid [Ioan. 14. v. 10.] eſt quod ipſe dicit, *Pater autem in me manens, ipſe facit opera?* Ita enim dictum eſt, ipſe facit opera, tanquam Filius non faciat, ſed Pater manens in Filio. Cur ergo alio loco di- [Ioan. 5. v. 17.] cit, *Pater meus vſque modò operatur, & ego operor?* Et paulò poſt, *Quæcunque enim ille fecerit, hæc & Filius ſimiliter facit?* Quod [Ioan. 15. v. 24.] autem alio loco dicit, *Si opera non feciſſem in eis quæ nemo alius fecit*, ita dicit quaſi ſolus faciat. Si autem hæc ita dicuntur, vt tamen inſeparabilia ſint opera Patris & Filii, quid credendum eſt de Spiritu ſancto, niſi quia & ipſe pariter operatur? Nam in eo ipſo loco vnde exorta eſt iſta quæſtio, quam diſcutimus, cùm Filius ejiceret dæmonia, [Matth. 12. v. 28.] ipſe tamen ait, *Si ego in Spiritu ſancto ejicio dæmonia, igitur peruenit in vos regnum Dei.*

[Cap. 16. Spiritus ſancti opera, vt & Patris & Filii.] Hîc fortè quis dicat, Spiritum ſanctum dari potiùs à Patre & Filio, quàm ſuâ voluntate aliquid operari; & ad hoc pertinere quod di- C ctum eſt, *in Spiritu ſancto ejicio dæmonia*; quòd non ipſe Spiritus, ſed Chriſtus id faceret Spiritu: vt ſic intelligatur quod dictum eſt, *In Spiritu ſancto ejicio*; tanquam diceretur, Spiritu ſancto ejicio. Solent quoque [Pſal. 77. v. 7.] ita loqui Scripturæ, *Interfecerunt in gladio*; [Ioſ. 5. v. 3.] id eſt, gladio. *Succenderunt in igni*, id eſt, igni. Et, *Accepit Ieſus cultros petrinos, in quibus circuncideret filios Iſrael.* Sed qui propterea demunt Spiritui ſancto propriam poteſtatem, illud attendant quod à Domino di- [Ioan. 3. v. 8.] ctum legitur, *Spiritus vbi vult ſpirat.* Illud [1. Cor. 12. v. 11.] verò quod Apoſtolus ait, *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem Spiritus*: verendum D eſt ne quiſquam arbitretur, quòd ea non operetur Pater & Filius, cùm in eis operibus commemorauerit & donationes curationum, & operationes virtutum, vbi eſt vtique & expulſio dæmoniorum. Cùm verò adiungit, & dicit, *Diuidens propria vnicuique prout vult*: nonne manifeſtat etiam ſancti Spiritus poteſtatem, ſed à Patre & Filio planè indiuiduam? Si ergo hæc ita dicuntur, vt tamen inſeparabilis intelligatur operatio Trinitatis: ita vt cùm operatio Patris dicitur, non eam ſine Filio & Spiritu ſancto intelligatur operari: & cùm operatio Spiritus ſancti, E non ſine Patre & Filio, ſatis notum eſt rectè credentibus, vel etiam vt poſſunt intelligentibus; & illud ideo dictum eſſe de Patre, *Ipſe* [Ioan. 14. v. 10.] *facit opera*, quòd ab illo ſit etiam origo operum, à quo eſt exiſtentia cooperantium per- [Spiritus ſanctus principaliter de Patre procedens.] ſonarum: quia & Filius de illo natus eſt, & Spiritus ſanctus principaliter de illo procedit, de quo natus eſt Filius, & cum quo illi communis eſt idem Spiritus ſanctus. Et illud quod ait Do- [Ioan. 15. v. 24.] minus, *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit*: non ad Patrem vel Spiritum retuliſſe,

A quòd ei non ſint in illis operibus cooperati: ſed ad homines, à quibus leguntur multa facta miracula, & tamen à nullo quæ Filius fecit. Et quod ait Apoſtolus de Spiritu ſancto, *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem* [1. Cor. 12. v. 11.] *Spiritus*: non ideo dictum, quòd non ei cooperatur Pater & Filius: ſed quia in his operibus non ſint multi, ſed vnus Spiritus; & in diuerſis operationibus non eſt à ſeipſo diuerſus. Nec tamen inaniter, ſed rationabiliter & veraciter dicitur Patrem dixiſſe, non Filium, & Spiritum ſanctum, *Tu es Filius* [Matth. 3. v. 17. Paterna vox è nube.] *meus dilectus, in quo complacui.* Sed hoc miraculum de cœlo ſonabilis verbi, quamuis ad perſonam Patris tantummodo noſcamus pertinere, cooperatos eſſe tamen Filium & Spi- B ritum ſanctum, non negamus. Neque enim quia tunc Filius carnem portans cum hominibus conuerſabatur in terrâ, ideo non erat etiam in ſinu Patris tanquam vnigenitum Verbum, quando illa de nube vox facta eſt: aut ſapienter & ſpiritualiter credi poteſt, Deum Patrem operationem verborum ſuorum ſonantium atque tranſeuntium à ſuæ ſapientiæ ſuique Spiritus cooperatione ſeparaſſe. Eodem modo cùm rectiſſimè dicamus, non Patrem nec Spiritum ſanctum, ſed Filium ſuper mare ambulaſſe, cuius vnius caro erat illa & plantæ fluctibus innitentes: illud tamen opus [Chriſti ſuper mare ambulatio, Patre cooperante & Spiritu ſancto: &c.] tanti miraculi Patrem & Spiritum ſanctum cooperatos eſſe, quis abnuat? Sic enim & ſo- C lum Filium veriſſimè dicimus ipſam ſuſcepiſſe carnem, non Patrem aut Spiritum ſanctum: & tamen hanc incarnationem ad ſolum Filium pertinentem, quiſquis negat cooperatum Patrem aut Spiritum ſanctum, non rectè ſapit. Item dicimus, nec Patrem nec Filium, ſed ſolum Spiritum ſanctum, & in columbæ ſpecie, & in linguis velut igneis apparuiſſe, & dediſſe pronuntiare illis in quos venerat, multis & variis linguis magnalia Dei: à quo tamen miraculo ad ſolum Spiritum ſanctum pertinente, cooperationem Patris & Verbi vnigeniti ſeparare non poſſumus. Ita quoque ſingulorum in Trinita- D te opera Trinitas operatur, vnicuique operanti cooperantibus duobus, conueniente in tribus agendi concordiâ, non in vno deficiente efficaciâ peragendi. Quæ cùm ita ſint, [Eiectio dæmonum in Spiritu ſancto.] hinc eſt quòd Dominus Ieſus in Spiritu ſancto dæmones ejicit. Neque enim & ſolus hoc implere non poterat, atque illud adiutorium tanquam huic operi non ſufficiens aſſumebat; ſed ſpiritum diuiſum in ſemetipſum, eo Spiritu congruebat expelli, quem Pater & Filius indiuiſi in ſemetipſis communiter habent.

E Sic & peccata, quia præter Eccleſiam non [Cap. 17. Dimiſſio peccatorũ in eodem.] dimittuntur, in eo Spiritu dimitti oportebat, quo in vnum Eccleſia congregatur. Denique ſi quenquam extra Eccleſiam ſuorum pœniteat peccatorum, & huius tanti peccati quo alienus eſt ab Eccleſiâ Dei cor impœnitens habeat, quid ei prodeſt illa pœnitentia, cùm iſto ſolo verbum dicat contra Spi- [Beda ad Eph.] ritum ſanctum, quo extraneus eſt ab Eccleſiâ, quæ accepit hoc donum, vt in eâ in Spiritu ſancto fiat remiſſio peccatorum? Quam remiſſionem cùm Trinitas faciat, propriè tamen ad Spiritum ſanctum intelligi-

Rom. 8. v. 15 Matth. 6. v. 12. 1 Ioan. 3. v. 24. Rom. 8. v. 16 tur pertinere. Ipſe enim eſt *Spiritus adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, Pater*: vt ei poſſimus dicere, *Dimitte nobis debita noſtra. Et in hoc cognoſcimus*, ſicut dicit Apoſtolus Ioannes, *quoniam Christus manet in nobis, de Spiritu ſuo quem dedit nobis. Ipſe Spiritus teſtimonium reddit Spiritui noſtro, quòd ſumus filij Dei.* Ad ipſum enim pertinet ſocietas, quâ efficiamur vnum corpus vnici Filij Dei. Propter hanc ſocietatem illi in quos primitus venit, linguis omnium gentium ſunt locuti: quia per linguas conſociatio eſt ſocietis generis humani. Sic oportebat per linguas omnium gentium ſignificari iſtam ſocietatem filiorum Dei & membrorum Chriſti futuram in omnibus gentibus: vt quemadmodum tunc ille apparebat accepiſſe Spiritum ſanctum, qui loquebatur linguis omnium gentium, ita ſe nunc ille agnoſcat accepiſſe Spiritum ſanctum, qui tenetur vinculo pacis Eccleſiæ, quæ diffunditur in omnibus gentibus. Vnde dicit Apoſtolus, *Studentes ſeruare vnitatem Spiritus in vinculo pacis.*

Miraculo linguarum ſignificata Eccleſiæ ſocietas in Spiritu ſancto.

B

Eph. 4. v. 3.

Cap. 18. Ioa. 15. v. 26 Matth. 10. v. 20. Quòd autem ſit ipſe Spiritus Patris, ipſe Filius dicit, *De Patre procedit.* Et alio loco, *Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Quòd verò ipſe ſit & Spiritus Filij, Apoſtolus dicit, Gal. 4. v. 6. *Miſit Deus Spiritum Filij ſui in corda noſtra, clamantem, Abba, Pater*: hoc eſt, clamare facientem. Nos enim clamamus, ſed in illo: C id eſt, ipſo diffundente charitatem in cordibus noſtris, ſine quâ inaniter clamat quicunque clamat. Vnde idem dicit, Rom. 8. v. 9. *Quiſquis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.* Ad quem ergo in Trinitate propriè pertineret huius communio ſocietatis, niſi ad eum Spiritum qui eſt Patri Filióque communis? Hunc Spiritum, quòd illi non habeant, qui ſunt ab Eccleſiâ ſegregati, Iudas Apoſtolus apertiſſimè Iud. v. 19. declarauit dicens, *Qui ſeipſos ſegregant, animales, Spiritum non habentes.* Vnde in ipſâ Eccleſiâ etiam illos qui per nomina hominum, quamuis in vnitate eius conſtitutorum quædam ſchiſmata moliebantur, Paulus Apoſto- D 1. Cor. 2. v. 14. Beda. lus arguens inter cætera ait, *Animalis autem homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: Stultitia enim eſt illi, & non poteſt ſcire, quoniam ſpiritualiter diiudicatur.* Oſtendit quid dixerit, *Non percipit*; id eſt, ſcientiæ non capit verbum. Hos in Eccleſia conſtitutos, paruulos dicit, nondum ſpiritales, ſed adhuc carnales, & lacte alendos, non eſcâ. 1 Cor. 3. v. 1. *Quaſi paruulis*, inquit, *in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis: ſed nec adhuc quidem poteſtis.* Vbi dicitur, Nondum, vel, nondum adhuc, profectò non deſperatur: ſi E eò tenditur, vt ſit aliquando quod nondum eſt. *Adhuc enim eſtis*, inquit, *carnales.* Et oſtendens vnde ſint carnales, *Cùm enim ſit*, inquit, *inter vos æmulatio & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis?* Atque id ipſum planiùs aperiens; *Cùm enim quis dicat, Ego*, inquit, *ſum Pauli, alius autem, Ego Apollo, nonne homines eſtis? Quid ergo Apollo? quid autem Paulus, Miniſtri Chriſti, per quos credidiſtis.* Hi ergo, id eſt, Paulus & Apollo, concordes erant in vnitate Spiritus, & vinculo pacis: & tamen quia eos

Carnales paruuli, animales, non ſine Spiritu in Eccleſiâ.

A iſti inter ſe diuidere, & pro altero inflari aduerſus alterum cœperant, dicuntur & homines carnales & animales, non valentes percipere quæ ſunt Dei: & tamen quia non ſunt ab Eccleſiâ ſegregati, paruuli appellantur in Chriſto: quos vtique vel angelos vel deos eſſe cupiebat, quos arguebat, quia homines erant: id eſt, in his contentionibus non quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum ſunt ſapiebant. De illis verò qui ſunt ab Eccleſiâ ſegregati, non dictum eſt, ea quę ſunt Spiritus non percipientes, ne ad ſcientiæ perceptionem referretur: ſed dictum eſt, *Spiritum non habentes.* Non eſt autem conſequens, vt qui habet, etiam ſciendo percipiat quod habet. Habent ergo iſtum Spiritum in Eccleſiâ conſtituti paruuli in Chriſto, adhuc animales atque carnales, quid habeant percipere non valentes: id eſt, intelligere & noſſe. Nam quomodo eſſent paruuli in Chriſto, niſi renati ex Spiritu ſancto? Nec mirum videri debet, quod quiſque aliquid habeat, & quòd habeat ignorat. Vt enim taceam de omnipotentis diuinitate, atque incommutabilis Trinitatis vnitate, quis facilè ſcientiâ percipit quid ſit anima? & quis non habet animam? Poſtremò vt certiſſimè nouerimus quòd paruuli in Chriſto non percipientes quæ ſunt Spiritus Dei, habent tamen Spiritum Dei, paulò poſt intueamur, quemadmodum eos ipſos increpans ait, *Neſcitis quia templum Dei eſtis, & Spiritus Dei habitat in vobis?* 1 Cor. 3. v. 16

Perfecti, Angeli & dij, non iam homines.

Cap. 19. Hoc vtique nullo modo diceret ab Eccleſiâ ſegregatis, qui dicti ſunt *Spiritum non habentes.* Sed nec ille dicendus eſt eſſe in Eccleſiâ, & ad iſtam ſocietatem Spiritus pertinere, qui ouibus Chriſti corporali tantùm commixtione ficto corde miſcetur: *Sanctus* Sap. 1. v. 5. *enim Spiritus diſciplinæ fugiet fictum.* Quapropter quicunque in ſchiſmaticis vel hæreticis congregationibus baptizantur, quamuis non ſint renati Spiritu, tanquam Iſmaëli ſimiles, qui ſecundum carnem natus eſt Abrahæ, non ſecundum Iſaac, qui ſecundum ſpiritum, quia per repromiſſionem: tamen cùm ad Catholicam veniunt, & ſocietati Spiritus aggregantur, quem foris proculdubio non habebant, non eis repetitur lauacrum carnis. Non enim defuit etiam foris poſitis iſta forma pietatis: ſed accedit eis, quæ niſi intus non poteſt dari vnitas Spiritus in vinculo pacis. Tales quippe erant, antequam Catholici eſſent: de quibus dicit Apoſtolus. *Habentes formam pietatis, virtutem autem eius abnegantes.* 2 Tim. 3. v. 5 Poteſt enim eſſe viſibilis forma palmitis etiam præter vitem: ſed inuiſibilis vita radicis haberi non poteſt, niſi in vite. Proinde corporalia ſacramenta, quæ portant & celebrant etiam ſegregati ab vnitate corporis Chriſti, formam poſſunt exhibere pietatis: Virtus autem pietatis inuiſibilis & ſpiritualis ita in eis non poteſt eſſe, quemadmodum ſenſus non ſequitur membrum, quando amputatur à corpore.

Ficti, non dicendi eſſe in Eccleſiâ.

Cap. 20. Quæ cùm ita ſint, remiſſio peccatorum, quoniam non datur niſi in Spiritu ſancto, in illâ Eccleſiâ tantummodo dari poteſt, quæ habet Spiritum ſanctum. Hîc enim fit remiſſio peccatorum, ne princeps peccati, ſpiritus, qui in ſeipſum diuiſus eſt, regnet in nobis: vt eruti

à poteſtate ſpiritus immundi, templum deinceps efficiamur Spiritus ſancti: & à quo mundamur accipiendo indulgentiam, ipſum accipiamus habitatorem ad faciendam, augendam, perficiendamque iuſtitiam. Nam & in primo eius aduentu, cùm hi qui eum acceperant linguas omnium gentium loquerentur, & ſtupentes eos qui aderant alloqueretur Apoſtolus Petrus, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum & ad Apoſtolos, *Quid ergo faciemus, fratres?* Monſtrate nobis. Et dixit Petrus ad eos, *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus ſancti.* (Act. 2. v. 37) B Vtique in Eccleſiâ vtrunque factum eſt: id eſt, & peccatorum remiſſio, & doni huius acceptio, in quâ erat Spiritus ſanctus. Ideo autem in nomine Domini Ieſu Chriſti: quia cùm eundem Spiritum ſanctum promitteret, *Quem mittet*, inquit, *Pater, in nomine meo*. (Ioan. 14. v. 26.) Neque enim habitat in quoquam Spiritus ſanctus ſine Patre & Filio: ſicut nec Filius ſine Patre & Spiritu ſancto; nec ſine illis Pater. (Totius ſimul Trinitatis in nobis habitatio.) Inſeparabilis quippe eſt habitatio, quorum eſt inſeparabilis operatio: ſed ſingillatim plerunque per creaturæ ſignificationes, non per ſuam ſubſtantiam demonſtrantur, ſicut ſua temporum ſpatia ſyllabis occupantibus ſeparatim voce pronuntiantur, C nec tamen à ſeipſis vllis interuallis momentiſque temporum ſeparantur. Non enim vnquam dici poſſunt ſimul, cùm eſſe non poſſint, niſi ſemper ſimul. Sed vt iam non ſemel diximus, ideo remiſſio peccatorum, quâ à ſe diuiſi ſpiritus euertitur & expellitur regnum, ideo ſocietas Eccleſiæ Dei, extra quam non fit ipſa remiſſio peccatorum, tanquam proprium eſt opus Spiritus, Patre ſanè & Filio cooperantibus, (Remiſſio peccatorum appropriata Spiritui ſancto.) quia ſocietas eſt quodammodo Patris & Filij ipſe Spiritus ſanctus. Nam Pater non communiter habetur Pater à Filio & Spiritu ſancto: quia non eſt Pater amborum. Et Filius non communiter habetur Filius D à Patre & Spiritu ſancto, quia non eſt Filius amborum. Spiritus autem ſanctus communiter habetur à Patre & Filio: quia Spiritus eſt vnus amborum.

(Cap. 22.) Quiſquis igitur reus fuerit impœnitentiæ contra Spiritum, in quo vnitas & ſocietas communionis congregatur Eccleſiæ, nunquam illi remittetur: quia hoc ſibi clauſit, vbi remittitur: & meritò damnabitur cum ſpiritu, qui in ſeipſum diuiſus eſt, diuiſus & ipſe contra Spiritum ſanctum, qui in ſeipſum diuiſus non eſt. Hoc ipſum & Euangelica teſtimonia nos admonent, ſi ea perſcrutemur attentius. Nam & ſecundum Lucam quidem non ibi hæc dicit Dominus, E vbi reſpondet eis qui dixerunt quòd in principe dæmoniorum ejicit dæmones: non ei remitti qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum. Vnde apparet, non ſemel hoc à Domino dictum: ſed ibi quoque non negligenter prætereundum quo loco dictum ſit. Loquebatur enim de his, qui eum confeſſi eſſent, vel negaſſent coram hominibus, vbi ait, *Dico autem vobis, quicunque confeſſus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei. Qui autem negauerit me, coram hominibus, denegabitur coram Angelis Dei.* (Luc. 12. v. 8.) Et ne ex hoc Apoſtoli Petri deſperaretur

A ſalus, qui eum coram hominibus ter negauit, continuò ſubiecit: *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur; ei autem qui in Spiritum ſanctum blaſphemauerit, non remittetur*: illa ſcilicet blaſphemia cordis impœnitentis, quâ reſiſtitur remiſſioni peccatorum, quæ fit in Eccleſiâ per Spiritum ſanctum. Quam blaſphemiam Petrus non habuit, quem mox pœnituit, quando amarè fleuit, victoque ſpiritu qui in ſeipſum diuiſus eſt, & qui eum vexandum popoſcerat, contra quem pro illo Dominus rogauit ne deficeret fides eius, accepit etiam ipſum, cui non reſtitit, Spiritum ſanctum, (Matth. 26. v. 75. Luc. 22. v. 31.) vt non ſolùm ei remitteretur peccatum, B ſed per eum prædicaretur, & daretur remiſſio peccatorum. Apud duos autem alios Euangeliſtas quod narratur, vt de blaſphemiâ Spiritus hæc ſententia diceretur, cauſa extitit ex commemoratione ſpiritus immundi, qui in ſeipſum diuiſus eſt. Dictum enim erat de Domino, quòd in principe dæmonum eijceret dæmones. Ibi ſe Dominus ait in Spiritu ſancto ejicere dæmones; vt Spiritus qui non eſt in ſe diuiſus, eum qui in ſe diuiſus eſt, vincat atque ejiciat: Ille autem homo in eius perditione remaneat, qui in huius, qui in ſe diuiſus non eſt, pacem, per impœnitentiam tranſire detrectat. Hoc enim Marcus ita narrat: *Amen dico vobis,* C *quia omnia dimittentur hominibus peccata, & blaſphemiæ quibus blaſphemauerint: qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, ſed reus erit æterni delicti.* (Mar. 3. v. 28.) Hæc verba Domini cùm dixiſſet, ſua deinde coniunxit, dicens, *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet*: vt oſtenderet, hinc fuiſſe exortam cauſam, vt hoc diceret, eò quòd dixerant eum in Beelzebub principe dæmoniorum dæmones pellere. Non quia eſſet blaſphemia quæ non remittetur, cùm & hæc remittatur, ſi recta pœnitentia conſequatur: ſed quòd hinc, vt dixi, cauſa extitit, vt à Domino illa ſententia proferretur, factâ mentione ſpiritus immundi: D quem aduerſus ſeipſum diuiſum Dominus oſtendit propter Spiritum ſanctum, qui non ſolùm aduerſum ſe diuiſus non eſt, ſed etiam quos colligit efficit indiuiſos, peccata quæ aduerſum ſe diuiſa ſunt dimittendo, eoſque mundatos inhabitando: vt ſit, quod ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* (Act. 4. v. 32.) Cui dono remiſſionis non reſiſtit, niſi qui duritiam cordis impœnitentis habuerit. Nam & alio loco dixerunt Iudæi de Domino, quòd dæmonium haberet, (Ioan. 8. v. 48) nec tamen ibi aliquid dixit de blaſphemiâ Spiritus ſancti: quoniam non ita obiecerunt ſpiritum immundum, vt in ſe diuiſus ex ore ipſorum poſſit oſtendi, ſicut Beelzebub, E à quo ejici poſſe dæmones dixerunt.

(Cap. 12.) In hac verò lectione ſecundum Matthæum, multò manifeſtius aperuit Dominus quid hîc vellet intelligi: id eſt, quòd ipſe dicat verbum contra Spiritum ſanctum, qui vnitati Eccleſiæ corde impœnitenti reſiſtit, vbi in Spiritu ſancto fit remiſſio peccatorum. Hunc enim Spiritum non habent, vt iam dictum eſt, qui etiam Chriſti ſacramenta portantes atque tractantes, ab eius congregatione ſeiuncti ſunt. Nam vbi dixit diuiſionem ſatanæ aduerſus ſatanam, & quòd ipſe in Spiritu ſancto ejiceret dæmones, vtique in Spiritu qui non eſt vtique aduerſus ſeipſum,

ſicut ille, diuiſus: ibi continoò rie per illos, A qui ſub nomine Chriſti eatra eius ouile conuenticula ſue congregant, quiſquam putaret etiam regnum Chriſti, aduerſum ſe eſſe diuiſum: *Qui non eſt mecum*, inquit, *contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit*: Vt illos oſteoderet ad ſe non pertioere, qui extre congregando nollent congregare, ſed ſpargere. Deinde ſubiunxit, *Ideo dico vobis, omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blaſphemia non remittetur.* Quid eſt hoc? Ideo ſola Spiritus blaſphemie non remittetur: quoniam qui non eſt cum Chriſto, contra ipſum eſt: & qui cum illo non congregar, ſpargit? Ideo vtique. Qui enim non cum illo congreger, quomodolibet ſub eius nomine congreget, non haber Spiritum ſanctum. B

Match. 12. v. 30.

Cap. 23.

Hîc omnino, hîc compulit nos non elibi intelligere fieri poſſe remiſſionem omnis peccati omniſque blaſphemiæ, niſi in Chriſti congregatione, quæ non ſpargit. Congregatur quippe in Spiritu ſaocto, qui non eſt contra ſcipſum diuiſus, ſicut ille immundus ſpiritus. Et propterea omoes congregationes, vel potius diſperſiooes, quæ ſe Chriſti Eccleſias appellant, & ſunt inter ſe diuiſæ, atque contrariæ, & vnitatis congregationi, quæ vera eſt Eccleſia eius, inimicæ: non quie videntur eius hebere nomen, idcirco pertinent ad eius congregationem. C Pertinerent autem, ſi Spiritus ſanctus, in quo conſociatur hæc coogregatio, aduerſus ſeipſum diuiſus eſſet. Hoc autem quia non eſt: qui enim non eſt cum Chriſto, contra ipſum eſt: & qui cum illo non congreget, ſpargit: ideo peccatum omne atque omnis blaſphemia dimittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu ſancto, & non aduerſus ſeipſum diuiſo, congregat Chriſtus. Ipſius autem Spiritus blaſphemia illa, quò fit vt corde impœnitenti tanto Dei dono vſque in finem vitæ iſtius reſiſtatur, non remittetur. Nam etſi quiſquam ita ſit contrarius veritati vt Deo loquenti, non in Prophetis, ſed in vnico Filio, D cùm propter nos eum, vt nobis in eo loqueretur, Filium hominis eſſe voluit, reluctetur: remittetur ei, cùm pœnitendo conuerſus fuerit ad Dei benignitatem: qui cùm mortem peccatoris nollet, quantùm vt reuertatur, & viuat, dedit Eccleſiæ ſuæ Spiritum ſanctum, vt cuicunque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, vt non illud per pœnitentiam petat, ſed ei per impœnitentiam contradicat, ſit irremiſſibile; non quodcunque peccatum, ſed contempta, vel etiam oppugnata ipſa remiſſio peccatorum: atque ita dicitur verbum contra Spiritum ſanctum, cùm ex diſperſione ad congregationem nunquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum ſanctum. E Ad quam congregationem etiamſi per malum clericum, ſed tamen catholicum miniſtrum, reprobum & fictum aliquis acceſſerit corde non ficto, in ipſo ſancto Spirito remiſſionem accepit peccatorum. Qui Spiritus in ſanctâ Eccleſiâ, etiam iſto tempore, quo velut aree cum peleâ triturantur, ſic operatur, vt nullius veram confeſſionem aſpernetur, nullius ſimulatione fallatur; atque ita reprobos fugiet, vt etiem per eorum miniſterium probos colligat.

Impœnitentia quâ in finem vſque Dei dono, ac Spiritui ſancto reſiſtitur, irremiſſibilis.

Ezech. 33. v. 11.

Al. miniſtrationem.

Cap. 24.

Vnum ergo ſuffugium eſt, ne ſit irremiſſibilis blaſphemia, vt cor impœnitentis caueatur nec aliter pœnitentia prodeſſe credatur, niſi vt teneatur Eccleſie, vbi remiſſio peccatorum datur, & ſocietas Spiritus in pacis vinculo cuſtoditur. Vt potui, difficillimam quæſtionem, ſi tamen aliquatenus potui, Domino miſerente atque adiuuante tractaui. Quicquid tamen in eius difficultate apprehendere non valui, non imputetur ipſi veritati, quæ ſalubriter pios, etiam cùm occultatur, exercet, ſed infirmitati meæ, qui vel intelligendo conſpicere, vel intellecta explicare non potui. De his autem quæ fortè potuimus & cogitando veſtigare, & dicendo expedire, illi ſunt agendæ gratiæ, à quo quæſiuimus, à quo petiuimus, ad quem pulſauimus, B vt haberemus vnde & nos meditando aleremur, & vobis loquendo miniſtraremus.

Vt cauenda irremiſſibilis Spiritus blaſphemia.

S. CYRILLI ARCHIEPISCOPI Alexandrini, *Euang. eiuſdem expoſitio.*

Ex Cat. Em. Card. Maz.

F. FRANCISCO COMEFFIS Interprete.

ET *erat ejiciens dæmonium, &c.* Quod hic dicitur Græcè *κωφὸν*, mutum appellatum dicimus. Erat autem non morbus naturæ, ſed dæmonis, qui linguam vinxiſſet, inſidiæ. Vnde etiam neceſſe habuit, vt ab alijs adduceretur. C Neque enim per ſe ipſe rogare poterat, cùm mutus eſſet. Idcirco neque eius fidem Dominus petit, ſed ſtatim morbum curat.

Luc. 11. c. 14.

Et cùm ejeciſſet dæmonium, &c. Mundato homine, ac peracto miraculo, turbæ quidem in laudes effuſæ applaudebant, ac miraculi auctorem diuinâ gloriâ coronare geſtiebant. *Quidam autem ex eis*, inquit, nempe Scribæ, & Phariſæi, cùm ſuperbiâ, ac inuidiâ ebrium cor heberent, miraculi compendio morbum augent. Ab eo enim auferentes, quæ diuinâ patrata eſſent auctoritate, diabolo tribuunt vt omnia poſſit conficere: quippè cùm dicant eius illum operâ dæmonia ejicere. D Cùm ergo Chriſtus aliâ velut abyſſo mala dæmonia obrueret, ac vel inuite, tyrannide in humanum genus præſumptâ, ejiciendo ab obſeſſis corporibus dejiceret, eóque nomine admirationi eſſe deberet, haud tamen criminatorum & hominum maledicos vitauit ſermones. Miraculum ſiquidem in crimen vertentes, auſi ſunt dicere, Eum non niſi in Beelzebul dæmonia ejicere.

Ex ead. & Reg.

v. 15.

Et alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo. Alij verò paribus ſtimulati liuoris aculeis, quærebant ſignum de cœlo ex eo videre; tantùm non clamantes: Quamuis malignum E dæmonem ex homine ejeceris, nihil tamen magnum habet hoc facinus, nec quod geſtum eſt diuinam operationem arguit. Nihil hactenus videmus antiquis miraculis ſimile. Aliquid exhibe ex iis, quæ olim nihil dubiâ fide geſta ſunt. Moſes populum traduxit per medium mare, cùm illud humenis greſſibus fecisſet peruium. Percuſſit virgâ petram, matrémque illam fluuiorum reddidit: prodierunt fontes è ſaxo duriſſimo. Eius ſimiliter ſucceſſor Ioſue, ſolem ne moueretur contra Gabaon, & lunam contra vallem Alom inhibuit. Stitit Iordanem, & habenas eius vndis iniecit: tu verò nihil horum oſtendiſti. Velle enim illos ſignum

v. 16.

Ex Maz. & Card.

Phariſæorum calumnia Chriſti miraculorum.

Exod. 14. & 17.

Ioſ. 10. v. 12. & 4. v. 8.

de cœlo petere nihil aliud innuit, quàm tunc A eos tales quaſdam de illo cogitationes animo verſare. Sed quid ad hæc Chriſtus?

v. 17. *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, &c.* Primùm quidem ſe Deum eſſe manifeſtat, ex eo quòd occultos eorum ſuſurros viderit. Cognouit enim illorum cogitationes. Nam quia impudentiæ plena erat eiuſmodi ſuſpicio, ac turbarum metus deterrebat, non audebant has criminationes in publicum proferre, ſed ſecum animo eas verſabant.

v. 19. *Ex ſola Maz.* *Si autem ego in Beelzebul, &c.* Improbiſſima ſceleſtiſſimorum Phariſæorum turba Emmanueli crimen intentare, eiuſque gloriæ auſi B ſunt calumniam inferre; vt nempe aſſererent Beelzebul ipſum opitulatione, illóque adiutore poſſe ab ægrotorum corporibus malos ſpiritus eiicere. Idcircò etiam Prophetæ ore aduerſus eſſrænem hanc loquendi licentiam conclamauit pridem Emmanuel, dicens: *Væ eis quoniam reſilierunt à me. Meticuloſi ſunt, quoniam impiè egerunt in me. Ego verò redemi eos: illi verò locuti ſunt contra me mendacia.* (*Oſe 7. v. 13.*)

Hæc & ex Reg. quæ Tit. aſcribit, Cat. S. Tho. Cyrilli. *Filij veſtri in quo ejiciunt.* Iudæi enim, & ex Iudæis, vt carnem ſpectes, fuerunt beati diſcipuli. Hi poteſtatem aduerſus immundos ſpiritus acceptam à Deo habebant: adeóque inuocato Ieſu Chriſti nomine ſuper eos, qui C illis obſeſſi tenebantur, ipſos liberabant. Cùm igitur filij veſtri, inquit, ac veſtrâ orti ſtirpe in nomine meo Beelzebul conterant, ſeruientes illius ſatellites, citóque obſeſſis illos corporibus expellentes, quomodò non aperta blaſphemia cum ingenti coniuncta inſcitiâ, quod dicatis mutuam me virtutem à Beelzebul accipere? Itaque condemnabimini ex veſtrorum filiorum fide: ſiquidem illi accepta à me poteſtate, ac virtute profligant ſatanam, inuitúmque obſeſſis corporibus exterminant; vos autem illius me virtutibus vſum dicitis, in diuinis miraculis, quæ operor.

D

v. 20. *Ex Maz. & Cord.* *Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia, &c.* Verùm quia nullâ id veritate nititur, quin potiùs vanum eſt, ac falſum, plenúmque calumniæ, planum vtique eſt in digito Dei eiicere me dæmonia. Porrò Dei digitum, Spiritum ſanctum vocat. Manus ſiquidem, ac brachium Dei ac Patris ipſe appellatus eſt, quòd omnia per ipſum operetur in Spiritu. Quemadmodum igitur digitus manui adhæret, non tanquam diuerſus ab illâ, ſed vt illi naturaliter inſitus: ſic & Spiritus ſanctus, conſubſtantialiter Filio connexus eſt, etſi procedit à Deo ac Patre. Nam, vt dicebam, Filius omnia operatur per conſubſtantialem Spiritum. Cæterùm nunc quoque accommodatione quatenus homo, in E digito Dei ait ſe eiicere dæmonia. Non enim ſuſtinuiſſent Iudæi, qui debili ac ſtulto animo eſſent, ſi diceret, ſe illa eiicere in Spiritu ſuo.

Valde inepti Græci ſchiſmatici, ac in illis Cat. Maz. Antiquarius, vbi marg. *συνέμενον κατὰ Λατίνων* qui hoc Cyrilli loco vtantur aduerſus Latinos, tanquam eo neget, quod paſſim alijs aſſerit, eſſe Spiritum ſanctum & ex Filio. Dicit quidem procedere ex Patre, non negat ex Filio, ſiue per Filium, quod ipſum eius exemplum digiti & manus, ac brachij ſuadet. Quis enim neget digitum ex manu quoque, ac brachio eſſe? Sic Glaphyris in Exod. quod ad dicm Ci e incrſſoois retulit, calculum de petrâ, Spiritum qui de Filio ſit, exponit. Locos Patrum in hanc rem, ſi quis alius, diligenter collegit, ac ſchiſmaticorum in illis ſtrophas diſſiſſauit Georgius Metochites clariſſimus Confeſſor, ac luculentus ſcriptor, cuius quinque libros à me acceptos vulgaturus expectatur vir ſcriptis, humanitate, orthodoxiâ, ſpectatiſſimus t. 3. Græcæ ſuæ Orthodoxæ, Leo Allatius.

A Ac quæſo diligenter aduerte, quemadmodum cùm Pater per Filium miracula operetur, Spiritus ſit quaſi illa operatus: nam & is efficax erat in illo templo. Quorum autem vna operatio, eorum quoque vna, eademque natura eſt. Cùm igitur Spiritus aduerſarij vndequaque vrgeantur vt veritati aſſentiantur, odio habeant errorum vomitus, & ad Deum reſipiſcant, luménque veritatis ab eo petant. Præſtabit eiuſmodi Saluator, cùm clemens ac benignus ſit.

Digitum Dei Spiritum ſanctum nominat, qui modo quodam ex ſubſtantiâ diuinâ emanet, exque eâ naturaliter pendeat, ſicut & di- B gitus è manu humanâ. Brachium enim, & dexteram Dei, Filium appellant diuinæ Scripturæ, iuxta illud: *Saluauit eum dextera eius, & brachium ſanctum eius.* Et iterum: *Domine, excelſum brachium tuum, & non cognouerunt.* Quemadmodum igitur brachium naturaliter toti corpori compage iungitur, omniáque facit quæ menti videntur: ſic Filium Dei ex ipſo naturaliter, & in ipſo, vt ita dicàm, compage iungi, ac emanare intelligimus; itaque Filium naturaliter, ac eſſentialiter Spiritum à Patre velut exporrigi, atque tendere. Non eſt igitur Spiritus alienus, nec C extraneus videtur à deitatis naturâ, ſed ex ipsâ, & in ipsâ naturaliter, ſicut & corporis digitus in manu illi conſubſtantialis; manúſque iterum in corpore, nec illa ab eo eſſentiâ diſcrepans, vtiin eo exiſtens. Deus igitur eſt Spiritus, in quo & tabulæ conſcriptæ erant. Scriptum enim eſt, *Et erant ſcripta digito Dei.* At quomodo? num atramento, & calamo? Verùm non hoc dicit, ſed, Spiritu ſancto, & virtute Dei.

Theſaur. l. 7. c. 2. Græc. c. 34. *Pſal. 97. v. 1.* *Iſai. 53. v. 1.* *Sua hîc Trapezuntius magis quâ Cyrilli repræſentat quo nomine Bonaduent Vulcanius hominem ſugillat.* *Exod. 31. v. 18.*

Si igitur ego, inquit, homo cùm ſim, ac vobis effectus ſimilis, in Spiritu Dei ejicio dæmonia, humana natura in me, eóque primò diuini regni diuitias, conſecuta eſt. Honore nam- D que aucta eſt conterendo ſatanam, & immundis ſpiritibus imperando. Hoc eſt enim quod ait, *Peruenit in vos regnum Dei*; hoc eſt, mea præſentia, ac quòd ad vos aduenerim.

v. 21. *Ex ſola Maz. Cat.* *Cum fortis armatus, &c.* Cùm per multas rationes neceſſe eſſet detrahentium ſermonem refellere, claro nunc exemplo vtitur, ſumméque perſpicuo; quo poſſint qui velint perſpicere, vicisse eum huius ſæculi principem: velutque ei ſuccisis neruis, ac priſtinâ nudatum virtute, in prædam, ac diripiendum familiaribus ſuis, ac domeſticis dediſſe. Nam quandiu, inquit, fortis potentiam habet, ac ſua cuſtodit, nullam direptionem ſubueretur, ac in- E iuriam. At ſi quis fortior ſuperueniens vicerit eum, tunc planè, tunc diripitur. Dictum eſt exemplum, vti humano more comparatum eſt: ipſumque hoc illi, qui bonorum oſor eſt, diabolo accidit. Nam ante Domini aduentum ingenti potentiâ alienos greges, haud dubium quin Dei qui eſt ſuper omnia, tanquam in ſuâ concludendos caulâ abigebat. Quia verò quod omnibus eminet Dei Verbum, omnis auctor fortitudinis, ac Dominus virtutum exiſtens, in eum irruit factum homo, direpta ſunt eius omnia vaſa, ac diſtributa ſpolia. Quos enim olim impietati, ac errori mancipatos tenebat, per ſanctos Apoſtolos vocati ſunt ad notitiam veritatis, Deóque ac Patre oblati ſunt, quâ fide

Fortis armatus, fortiorque ſuperueniens.

In Glaph. Filio adhæſerunt. Vbi enim priùs alligauit fortem, nempe ſatanam, illius in ſe vaſa per fidem transfert, hoc eſt, omnes qui ſub illo quandoque militabant, interque vaſa inutilia propter peccatum computati erant. A

v. 23. *Qui non eſt mecum, contra me eſt.* Equidem veni ego vt omnes è diaboli manibus eriperem: vt captiui cùm eſſent, libertati aſſererem; vt eis qui in tenebris eſſent, lumen impartirer; lapſos erigerem, ac contractos ſanarem: vt filios Dei, qui vtique ab illo diſperſi eſſent, in vnum congregarem: at ſatanas, qui non ſit mecum, diſpergere nititur quæ congregaui, ac quibus ſalutem attuli. Quomodò ergo qui aduerſatur meis conſiliis, mihi aduerſum ſe poteſtatem tribuit? Nonne ſtultum putare quò eiuſmodi aliquid vnquam contigerit? Vnde ergo Iudæis acciderit vt in tales de Chriſto cogitationes, inciderint, expoſuit ipſe dicens. B

v. 24. *Cùm immundus ſpiritus exierit*, &c. Totum hoc exemplum Iudæos ſpectare, declarauit Matthæus, cùm exclamat, *Sic erit & generationi huic peſſimæ.* Nam quandiu quidem in Ægypto ſeruiebant, ac Ægyptiacis moribus, legibuſque viuentes, omni immunditie pleni erant, nequiſſimus ſpiritus in eis habitabat. Vbi autem Moſis operâ, miſerante Deo redempti ſunt, legémque pædagogi vice fungentem habuerunt, vocante illo ad veræ fidei lumen, fugatus eſt profanus, ac immundus ſpiritus: quando & agnum immolarunt in figuram Chriſti, vnctique ſunt ſanguine, ac Exterminator aufugit. Quia verò non crediderunt in Chriſtum, ſed redemptorem repulerunt, en feſtinus irruit immundus ſpiritus, ac longè quàm olim deteriùs ſibi mancipauit. Inuenit enim eorum cor nudum, omníque pietate vacans, ac velut carne obeſum, habitauitque in illis. Quemadmodum enim ſanctus Spiritus, cùm hominis animum omni vacantem immunditie viderit, in eo moratur, & habitat, ac requieſcit; ſic quoque immundus ſpiritus lubens in improborum animis degit. Vacant enim, vti dicebam, omni virtute. Facta itaque ſunt nouiſſima Iſraelis peiora prioribus. Nam vt Saluator diſcipulis ait, *Melius illis erat non cognoſcere viam veritatis, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti ab eo, quod illis traditum eſſet, ſancto mandato. Contigit enim eis id veri prouerbij: Canis reuerſus ad ſuum vomitum, &, Sus lota in volutabro luti.* Videat autem quis, ex iis quæ præpoſterè auſi ſunt, amplexos illos priores vomitus, inque antiquo luto meditatos reuertendo volutari, atque in Ægyptiacum prolapſos errorem. Irrupit enim iterum immundus ſpiritus, ac iuxta Saluatoris vocem, facta ſunt illis nouiſſima peiora prioribus.

Matth. 12. v. 45. Iudæorum nouiſſimum peiora prioribus.

C

2 Petr. 2. v. 22. D

TITI BOSTRORVM EPISCOPI EIVSDEM EVANG. EXPOSITIO.

Ex Cat. Reg. Max. Cord. & S. Tho.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

Luc. 11. v. 14 *ERat ejiciens dæmonium*, &c. Mutum ac ſurdum appellat, quòd eiuſmodi affectionem faceret, vt non audiret verbum Dei. Nequiſſimi enim dæmones amputatâ hominum voluntatis pronâ audiendi facultate, ſurdos animo nos reddiderunt. Idcirco venit Chriſtus, vt ejiciat dæmonium mutum & ſurdum, illóque eiecto verbum veritatis audiamus. Neque enim ſolus ille dæmone obſidente mutus erat ac ſurdus, ſed vnus ipſe omnium exemplum erat. Curat verò vnum, vt vniuerſæ deinceps mundi ſalutis guſtum faciat. Adeóque cùm vnus Cæcus à natiuitate lucis vſuram corporaliter Dei munere conſequitur, omnes eius ſpiritaliter conſequendæ nuntio exhilaramur. Cùm item vnus Paralyticus ambulat, vnus quidem conſolidatis illius plantis currit, mundus autem vnà cum vno per fidem in ænigmate currit curſum veritatis. At nequiſſimi homines, ſuæ ipſorum ſuſpicionis diſcipuli, Chriſti beneficium præſtigiarum nomine infamarunt. Ioan. 9. v. 6. Ioan. 5. v. 8.

v. 20. *Si autem in digito Dei ejicio dæmonia, &c. Peruenit in vos regnum Dei*, Sic intelligatur, ac ſi quis dicat furi: Si lex viget, ergo adeſt iudex. Ergo *peruenit in vos*; contra ſcilicet, non pro vobis, veſtróque ſolatio ac commodo. Formidoloſa enim Dei dies incredulis, tremenduſque ſecundus Chriſti aduentus impiis. Porrò Dei digitum etiam veteris inſtrumenti Scripturæ referunt. Nam in Exodo, cùm Magi quicquid à principio Moſes Dei permiſſione feciſſent, túmque iam Dei illâ permiſſione ceſſante imitari eum non potuiſſent, coacti ſunt fateri, ac dicere, *Digitus Dei eſt.* Dominus itaque dum hoc dicit, Moſaicam legem, ac hiſtoriam recolit.

Digitus Dei. Exod. 8. v. 19.

v. 28. *Quinimmò beati qui audiunt verbum Dei*, &c. Opportunè id ita dictum eſt. Quia enim non deerant, qui Dei verbum adeò non audiebant, vt eos etiam in ius vocarent, palámque condemnarent, qui audiebant: oppoſitam Dominus viam ingreſſus eoſdem cum primis beatos prædicat. Quorſum id? Vt nimirum eiecto dæmonio quod ſurdum faciebat, ſurdus audiat, diſcátque, ac credat, atque credendo operetur; operando demum ſalutem, ac gloriam cum omnibus ſanctis obtineat. Vos autem, auribus audietis, & non intelligetis. Hæc quidem ad alterum ex his quæ Iudæi dixerant, nempe, *Si ego in Beelzebul ejicio dæmonia.* Adhuc autem ad alterum deeſt reſponſio, quòd nimirum quærerent ab eo ſignum de cœlo: redditque paulò inferiùs, cùm interim mulier exclamaſſet, *Beatus venter qui te portauit.*

BEDÆ VENERABILIS PRESBYTERI EIVSDEM EVANG. EXPOSITIO.

ET erat Ieſus ejiciens dæmonium, &c. Dæmoniacus iſte apud Matthæum non ſolùm mutus, ſed & cæcus fuiſſe narratur, curatúſque dicitur à Domino, ita vt loqueretur, & videret. Tria ergo ſigna ſimul in vno homine perpetrata ſunt. Cæcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dæmone liberatur. Quod & tunc quidem carnaliter factum eſt, ſed & quotidie completur in conuerſione credentium, vt expulſo primùm dæmone, fidei lumen aſpiciant, deinde ad laudes Dei tacentia priùs ora laxentur. Luc. 11. v. 14. Matth. 12. v. 22.

v. 15. Matth. 12. v. 24. *Quidam autem ex eis, dixerunt: In Beelzebub*, &c. Non hæc aliqui de turbâ, ſed Phariſæi calumniabantur, & Scribæ, ſicut alij Euan-

geliſtæ teſtantur. Turbis quippe quæ minus eruditæ videbantur, Domini ſemper facta mirantibus, illi contrà, vel negare hæc, vel quæ negare nequiuerant, ſiniſtrâ interpretatione peruertere laborabant; quaſi non hæc diuinitatis, ſed immundi ſpiritus opera fuiſſent, id eſt, Beelzebub, qui Deus erat Accaron. Nam Beel quidem, ipſe eſt Baal. Zebub autem, muſca vocatur. Nec iuxta quædam mendoſa exemplaria, l, litera vel d, in fine eſt nominis legenda, ſed b. Beelzebub ergo Baal muſcarum, id eſt, vir muſcarum, ſiue habens muſcas interpretatur, ob ſordes videlicet immolatitij cruoris, ex cuius ſpurciſſimo ritu, vel nomine, principem dæmoniorum cognominabant.

Beelzebub, vir muſcarum.

v. 16. Hæc ex Hieronym. 3 Reg. 18. v. 38. 1 Reg. 12. v. 17.

Et alij tentantes ſignum de cœlo quærebant ab eo, &c. Vel in morem Eliæ ignem de ſublimi venire cupiebant, vel in ſimilitudinem Samuelis tempore æſtiuo mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere, quaſi non poſſent & illa calumniari, & dicere ex occultis, & variis aëris paſſionibus accidiſſe. At tu, qui calumniaris ea quæ oculis vides, manu tenes, vtilitate ſentis, quid feceris de iis, quæ de cœlo venerint? Vtique reſpondebis, & magos in Ægypto multa ſigna feciſſe de cœlo.

v. 17.

Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit eis, &c. Non ad dicta, ſed ad cogitata reſpondit, vt vel ſic compellerentur credere potentiæ eius, qui cordis videbat occulta. Si autem omne regnum in ſeipſo diuiſum deſolatur, ergo Patris & Filij & Spiritus ſancti regnum non eſt diuiſum, quod ſine vllâ contradictione non aliquo impulſu deſolandum, ſed æternâ eſt ſtabilitate manſurum. Si verò ſanctæ & indiuiduæ Trinitatis, indiuiduum, immò quia indiuiduum manet regnum, deſiſtant Arriani minorem Patre Filium, minorem Filio ſanctum dicere Spiritum. Quia quorum vnum eſt regnum, horum eſt & vna maieſtas.

v. 18.

Si autem & ſatanas in ſeipſo diuiſus eſt, &c. Hoc dicens, ex ipſorum confeſſione volebat intelligi, quòd in eum non credendo in regno diaboli eſſe elegiſſent, quod vtique aduerſum ſe diuiſum ſtare non poſſet. Eligant ergo Phariſæi, quod voluerint. Si ſatanas ſatanam non poteſt ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent inuenire potuerunt. Si autem poteſt, multò magis ſibi proſpiciant, & recedant de regno eius, quod aduerſum ſe diuiſum ſtare non poteſt. In quo autem Dominus Chriſtus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem exiſtiment, attendant quod ſequitur:

v. 19.

Si autem ego in Beelzebub ejicio, &c. Dixit hoc de vtique diſcipulis ſuis, illius populi filiis, qui certè diſcipuli Domini Ieſu Chriſti bene ſibi conſcii fuerant nihil ſe malarum artium à bono magiſtro didiciſſe, vt in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. *Ideo*, inquit, *ipſi iudices erunt veſtri:* ipſi, inquit, ipſi ignobilia & contemptibilia huius mundi, in quibus non artificioſa malignitas, ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet; ipſi teſtes mei, iudices erunt veſtri. Aliter. Filios Iudæorum, exorciſtas gentis illius ex more ſignificat, qui ad Dei inuocationem ejiciebant dęmones. Et coarctat eos interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritus ſancti eſſe opus. Quod ſi expulſio, inquit, dęmonum in filiis veſtris Deo, non dęmonibus deputatur, quare in me idem opus non eandem habeat cauſam? Ergo ipſi veſtri iudices erunt, non poteſtate, ſed comparatione, dum illi expulſionem dæmonum Deo adſignant, vos Beelzebub principi dęmoniorum.

Filii Iudęorum malignantium iudices.

v. 20. Exod. 8. v. 19. Exod. 31. v. 18. Dei digitus, Spiritus ſanctus.

Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia, &c. Iſte eſt digitus, quem confitentur & Magi, qui contra Moſen & Aaron ſigna faciebant, dicentes: *Digitus Dei eſt iſte.* Quo & tabulę lapideę ſcriptę ſunt in monte Sina. Igitur manus & brachium Dei, Filius eſt; & digitus eius, Spiritus ſanctus. Patris & Filii & Spiritus ſancti vna ſubſtantia eſt. Non te ſcandalizet membrorum inęqualitas, cùm ædificet vnitas corporis. Aliter, Digitus Dei vocatur Spiritus ſanctus, propter partitionem donorum, quæ in eo dantur vnicuique propria, ſiue hominum, ſiue Angelorum. In nullis enim membris noſtris magis apparet partitio, quàm in digitis. Quod autem dixit: *Peruenit in vos regnum Dei*; Regnum Dei nunc dicit, quo damnantur impii, & à fidelibus de peccatis ſuis pœnitentiam nunc agentibus ſecernuntur.

v. 21. 1 Ioan. 5. v. 19. Fortis armatus cuſtodiens atrium.

Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, &c. Fortem, diabolum; Atrium verò illius, mundum, qui in maligno poſitus eſt, appellat, in quo vſque ad Saluatoris aduentum malè pacato potiebatur imperio, quia in cordibus infidelium ſine vllâ contradictione quieſcebat. Vnde & alibi princeps mundi vocatur, dicente Domino: *Venit enim princeps mundi, & in me nihil inueniet.* Et iterum: *Nunc princeps mundi ejicietur foras.* De quâ & hic ejectione ſubiungitur:

Ioan. 14. v. 30. Ioan. 12. v. 31.

v. 22. Superueniens fortior.

Si autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, &c. De ſeipſo quippe loquitur, quòd non concordi fallat operatione, quemadmodum calumniabantur, ſed fortiori potentiâ victor homines à dæmonio liberaret. Arma, in quibus malè fortis ille confidebat, aſtutiæ doliſque ſunt nequitiæ ſpiritalis. Spolia verò eius, ipſi homines ſunt ab eo decepti. Quæ victor Chriſtus diſtribuit, quod eſt inſigne triumphantis: quia captiuam ducens captiuitatem, dedit dona hominibus, quoſdam quidem Apoſtolus, alios Euangeliſtas, hos Prophetas, illos paſtores ordinans & doctores.

Eph. 4. v. 8.

v. 23.

Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt, &c. Non putet quiſquam de hæreticis dictum, & ſchiſmaticis, quanquam & ita ex ſuperfluo poſſit intelligi: ſed ex conſequentibus textúque ſermonis ad diabolum refertur, & quòd non poſſint opera Saluatoris, Beelzebub operibus comparari. Ille cupit animas hominum tenere captiuas, Dominus liberare. Ille prædicat idola, hic vnius Dei notitiam. Ille trahit ad vitia, hic ad virtutem reuocat. Quomodò ergo poſſunt habere concordiam inter ſe, quorum opera diuiſa ſunt?

v. 24.

Cum immundus ſpiritus exierit de homine, &c. Quamuis ſimpliciter intelligi poſſit Dominum hæc ad diſtinctionem ſuorum & ſatanæ operum adiunxiſſe, quòd ſcilicet ipſe ſemper polluta mundare, ſatanas verò mundata grauioribus feſtinet attaminare ſordibus, tamen & de hæretico quolibet, vel ſchiſmatico, vel etiam malo catholico, poteſt non inconuenienter accipi. De quo tempore baptiſmatis ſpiritus immundus, qui in eo prius habitauerat, ad confeſſionem catholicæ fidei, abrenunciatio-

néimque mundanæ conuerſationis ejiciatur, A locáque inaquoſa peragret, id eſt, corda fidelium, quæ à mollitie fluxæ cogitationis expurgata ſint, callidus inſidiator exploret, ſi quos ibi fortè ſuæ nequitiæ greſſus figere poſſit. Sed benè dicitur: *Quærens requiem, & non inueniens*; quia caſtas mentes effugiens, in ſolo diabolus corde prauorum gratam ſibi poteſt inuenire quietem. Vnde de illo Dominus: *Sub vmbrâ*, inquit, *dormit, in ſecreto calami, & locis humentibus.* In vmbrâ videlicet, tenebroſas conſcientias: in calamo, qui foris nitidus, intus eſt vacuus, ſimulatrices: in locis humentibus, laſciuas molléſque mentes inſinuans. *Dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui.* B Timendus eſt iſte verſiculus, non exponendus. Ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Diabolus in ſolo corde prauorũ requiem inuenit.
Iob 40. v. 16

v. 25. *Et cùm venerit, inuenit ſcopis mundatam.* Hoc eſt, gratiâ baptiſmatis à peccatorum labe caſtigatam, ſed nullâ boni operis induſtriâ cumulatam. Vnde benè Matthæus hanc domum vacantem, ſcopis mundatam, atque ornatam dicit inuentam. Mundatam videlicet à vitiis priſtinis per baptiſmum, vacantem à bonis actibus per negligentiam, ornatam ſimulatis virtutibus per hypocriſim.

Mundata domus & vacans, quam ſubinde diabolus occupat.

v. 26. *Et tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus, &c.* C Per ſeptem malos ſpiritus, vniuerſa vitia deſignat. Quemcunque enim poſt baptiſma, ſiue prauitas hæretica, ſeu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium proſternet in ima vitiorum. Vnde rectè nequiores tunc eum ſpiritus dicuntur ingreſſi. Quia non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem ſpiritalibus ſunt contraria virtutibus, ſed & per hypocriſin, ipſas ſe virtutes habere ſimulabit.

v. 27.
2 Petr. 2. v. 21.

Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Melius quippe *erat ei viam veritatis non cognoſcere, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti.* Quod in Iudâ traditore, vel Simone mago, cæteríſque talibus, ſpecialiter legimus impletum. Quò autem generaliter hæc parabola D tendat, ipſe ſecundum Matthæum Saluator expoſuit, vbi eâ terminata mox ſubdidit dicens: *Sic erit & generationi huic peſſimæ.* Id eſt, quod de vno quolibet ſpecialiter geri ſolere narraui, hoc in totâ generaliter huius populi gente geri non deſinit. Immundus quippe ſpiritus exiuit à Iudæis, quando acceperunt legem. Et ambulauit per loca arida, quærens ſibi requiem. Expulſus videlicet à Iudæis, ambulauit per Gentium ſolitudines. Quæ cùm poſtea Domino credidiſſent, ille non inuento loco in Nationibus, dixit: *Reuertar ad domum meam priſtinam vnde exiui.* Habebo Iudæos, quos ante dimiſeram. Et veniens, inuenit vacantem, ſcopis mundatam. Vacabat enim templum Iudæorum, & Chriſtum hoſpitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus veſtra deſerta.* Quia igitur Dei & Angelorum præſidia non habebant, & ornati erant ſuperfluis obſeruationibus Phariſæorum, reuertitur ad eos diabolus: & ſeptenario ſibi numero dæmonum addito habitat priſtinam domum, & fiunt poſteriora illius populi peiora prioribus. Multò enim nunc maiore dæmonum numero poſſidentur blaſphemantes in ſynagogis ſuis Chriſtum Ieſum, quàm in Ægy- A pto poſſeſſi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud eſt venturum non credere, aliud eum non ſuſcepiſſe qui venerit. Septenarium autem numerum adiunctum diabolo, vel propter ſabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus ſancti. Vt quomodò in Eſaiâ, ſuper virgam de radice Ieſſe, & florem qui de radice conſcendit, ſeptem ſpiritus virtutum deſcendiſſe narrantur: ita & econtrariò vitiorum numerus, in diabolo conſecratus ſit.

In Iudæorũ gentem ab ipſo Domino expoſita parabola, Matth. 12. v. 44.

Matth. 23. v. 38.

v. 27. *Factum eſt autem cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier, &c.* Magnæ deuotionis, & fidei hæc mulier oſtenditur, quæ B Scribis & Phariſæis Dominum tentantibus ſimul, & blaſphemantibus, tantâ eius incarnationem præ omnibus ſynceritate cognoſcit, tantâ fiduciâ confitetur, vt & præſentium procerum calumniam, & futurorum confundat hæreticorum perfidiam. Nam ſicut tunc Iudæi ſancti Spiritus opera blaſphemando, verum conſubſtantialémque Patri Dei Filium negabant, ſic hæretici poſtea negando Mariam ſemper virginem ſancti Spiritus operante virtute, naſcituro ex humanis membris vnigenito Deo carnis ſuæ materiam miniſtraſſe, verum conſubſtantialémque matri Filium hominis fateri non debere dixerunt. Sed ſi caro Verbi Dei ſecundum carnem naſcentis C à carne virginis matris pronuntiatur extranea, ſine causâ venter, qui eum portaſſet, & vbera, quæ lactaſſent, beatificantur. Quâ enim conſequentiâ eius lacte credatur nutritus, cuius ſemine negatur eſſe conceptus? cùm ex vnius, eiuſdemque fontis origine, ſecundum phyſicos vterque liquor emanare probetur. Niſi fortè putanda eſt virgo ſementiuam ſuæ carnis materiam nutriendo in carne Dei Filio ſuggerere potuiſſe, incarnando autem quaſi maiori, & inuſitato miraculo minimè potuiſſe. Sed huic opinioni obſtat Apoſtolus dicens: *Quia miſit Deus Filium ſuum, factum ex muliere factum ſub lege* Neque enim audiendi ſunt, qui legen- D dum putant; natum ex muliere, factum ſub lege; ſed, *factum ex muliere*, Quia conceptus ex vtero virginali, carnem non de nihilo, non aliunde, ſed maternâ traxit ex carne. Alioquin nec verè filius hominis diceretur, qui originem non haberet de homine. Et nos igitur his contra Eutychen dictis extollamus vocem cum Eccleſiâ catholicâ, cuius hæc mulier typum geſſit, extollamus & mentem de medio turbarum, dicamúſque Saluatori: *Beatus venter qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.* Verè enim beata parens, quæ (ſicut quidam ait) *Enixa eſt puerpera Regem*,

Mulieris Mariam ex fructu beatificantis fides, & deuotio.

Gal. 4. v. 4. γενόμενον ἐκ γυναικός.

Sedulius poëta.

Qui cœlum terramque tenet per ſæcula, cuius
Numen, & æterno complectens omnia gyro,
Imperium ſine fine manet, quæ ventre beato,
Gaudia matris habens cum virginitatis honore,
Nec primam ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentem.

v. 28. *At ille dixit: Quinimmò beati qui audiunt, &c.* Pulchrè Saluator atteſtationi mulieris annuit; non eam tantummodò quæ Verbum Dei corporaliter generare meruerat, ſed & omnes qui idem Verbum ſpiritaliter auditu fidei concipere, & boni operis cuſtodiâ vel in ſuo, vel in proximorum corde parere, & quaſi alere

Beatior Maria ex Dei Verbi amore, quàm ex carnali eiuſdem puerperio.

ſtuduerint, aſſeuerans eſſe beatos. quia & eadem Dei Genitrix & inde quidem beata, quia Verbi incarnandi miniſtra eſt facta temporalis, ſed inde multò beatior, quia eiuſdem ſemper amandi cuſtos manebat æterna. Quâ ſententiâ ſapientes Iudæorum clam percutit, qui verbum Dei non audire & cuſtodire, ſed negare & blaſphemare quærebant.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS

Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

Luc 11. v. 14. Matth. 12. v. 22.

BEatus Mattheus Euangeliſta hominem iſtum non ſolùm mutum, ſed etiam cæcum fuiſſe narrat. Cæcus eſt enim omnis homo, qui eam lucem non ſequitur, quæ ait: *Ego ſum lux mundi: qui ſequitur me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.* (Ioan. 8. v. 12.) Mutus verò, qui peccatum ſuum confiteri, & in Dei laudibus labia ſua aperire neſcit. (Dæmonium habens cæcus & mutus.) Dæmonium autem ille habet, qui in aliquo magno peccato perſeuerat. Ideóque Apoſtolus nos admonet, dicens: *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* (Rom. 6. v. 12.) Quamdiu enim peccatum in homine regnat, tandiu vinctus, & captus à diabolo poſſidetur. Hic igitur cæcus, & mutus ſi Domino offeratur, ſi ad pœnitentiam conuertatur; mox Ieſus curabit eum, ita vt eiecto dæmonio loquatur, & videat. Loquatur autem non vana, & inutilia, vt prius: ſed ſancta, & religioſa, qualia loqui conuenit Chriſtianum. Videat vero non vanitates oculis corporis, ſed lumen vitæ, & veritatis oculis mentis.

v. 15. *Quidam autem ex eis dixerunt, In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* De his autem Matthæus Euangeliſta ſic ait: *Phariſæi autem hæc audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmonia niſi in Beelzebub principe dæmoniorum.* (Matth. 12. v. 24.) Quantò enim Phariſæi cæteris meliores, & ſapientiores eſſe videbantur, tantò multoties maiori inuidiâ contra Dominum mouebantur. Sed quis Phariſæi vos iſta docuit? niſi enim Beelzebub diſcipuli eſſetis, hæc talia in eius præconio non diceretis. Videtis Ieſum mortuos ſuſcitare, cæcos illuminare, leproſos mundare, omnes languores, omnéſque infirmitates curare, & dicitis quòd in Beelzebub ejicit dæmonia? Nunquid enim Beelzebub Deus muſcarum hæc aliquando facere potuit?

v. 16. *Alij autem tentantes, ſignum de cœlo quærebant ab eo.* Quibus quid Dominus reſponderit, alius Euangeliſta exponit, dicens: *Generatio hæc praua, & peruerſa ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus.* (Matth. 12. v. 39.) Sufficiat vobis hoc ſignum, neque de cœlo dabitur vobis aliud ſignum. Magnum enim, & admirabile ſignum eſt, quòd ille, qui omnia in poteſtate habet, ſe tribus noctibus in peccatorum poteſtate eſſe permiſit. Quid eſt enim in corde terræ, niſi in affectu, in poteſtate, & in deſiderio peccatorum? Vnde ipſe quoque Dominus Pilato dicebat: *Non haberes in me poteſtatem, niſi datum fuiſſet tibi deſuper.* (Ioan. 19. v. 11.) Sicut autem cœlum ſignificat iuſtos, ita & terra ſignificat peccatores. Hæc autem iam ſuperius expoſita ſunt. Sequitur:

v. 17. *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit: Omne regnum in ſeipſum diuiſum, deſolabitur, &c.* Euidenti ſyllogiſmo eos concludit, qui in Beelzebub ejicere eum dæmonia dicunt. Si enim ita eſſet, vt illi dicunt, tam quidem Beelzebub vires, principatus, & regnum penitus amiſiſſet. Si enim contra ſe dæmonia bellum gererent, aut paruas, aut nullas vires contra homines haberent. Sed, quod peius eſt, vix inueniuntur aliqui homines, qui tantam concordiam habeant in bono, quantam maligni ſpiritus habent in malo. Cùm enim infiniti ſint, & innumerabiles, omnes tamen in vno concordant, quòd nihil niſi malum facere deſiderant. Si igitur hanc iniquitatis concordiam non habuiſſent, & ad pœnitentiam conuerti voluiſſent, & potuiſſent, tam quidem regnum Beelzebub deſolatum fuiſſet. Hoc enim in aliis regnis fieri videmus. Non eſt igitur vt illi dicunt; neque ſatanas ſatanam ejicit, quin potiùs omnes in omnibus ſibi inuicem auxiliantur. (Malignorum ſpirituum maxima quædam in malo concordia.) Vnde etiam per beatum Iob à Domino de diabolo dicitur: *Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, compactum ſquamis ſe prementibus: vna vni coniungitur, & nec ſpiraculum quidem incedit per eas: vna alteri adhærebit, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.* (Iob 41. v. 6.) His enim verbis malignos ſpiritus tantam inter ſe concordiam habere deſignat, vt nullatenus ab inuicem ſeparari queant. Corpus enim diaboli, totus ille malignorum ſpirituum exercitus intelligitur. Dicuntur autem ſcuta fuſilia maligni ſpiritus, propter fortitudinem. Dicuntur & ſquamæ ſe prementes, ſeque mutuò tenentes, ſibique inuicem adhærentes, propter nimiam concordiam, & vnitatem, quam habent in omni malitiâ, & nocendi cupiditate. Vtinam ſi fieri poſſet, hæc tanta illorum pax, & concordia rumperetur, & regnum illud iniquitatis ſolueretur. Sequitur:

v. 19. *Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filij veſtri in quo ejiciunt?* Si, inquit, de me talia cogitatis, quid dicitis de diſcipulis meis? ſcio enim quia non benè intelligitis de diſcipulis, qui tam nefanda de Magiſtro cogitatis. Hoc eſt enim quod ſuperiùs dixerat: *Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quantò magis domeſticos eius?* Dicuntur autem Apoſtoli filij Phariſæorum, quoniam & ipſi, & cæteri omnes qui credebant reſurrectionem, quam Phariſæi prædicabant, quaſi patres, & magiſtros Phariſæos habebant. Vnde etiam illius ſectæ eos fuiſſe intelligi poteſt. (Chriſti diſcipuli, Phariſæorum filii cur appellati.) Hæc enim ſecta cæteris melior erat, quamuis & ipſa in pluribus bona non erat. Ideóque in Actibus Apoſtolorum Paulus quoque Apoſtolus clamaſſe legitur: *Phariſæus ſum; de ſpe, & reſurrectione mortuorum ego iudicor.* (Act. 23. v. 6.) Hęc eſt igitur cauſa, cur Chriſti diſcipuli Phariſęorum filij dicantur. Sequitur: *Ideo ipſi Iudices veſtri erunt.* Ipſi enim ſedebunt ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Iſraël. (Matth. 19. v. 28.)

v. 20. *Porrò ſi in digito Dei ejicio dæmonia, profectò peruenit in vos regnum Dei.* Hoc autem quid ſignificet, alius Euangeliſta oſtendit, dicens: *Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones;* quòd vtique verum eſt, & dubitari non debet; *igitur peruenit in vos regnum Dei.* (Matth. 12. v. 28.) Vbi enim eſt Spiritus Dei, ibi eſt & regnum Dei. Vocantur autem digitus Dei Spiritus ſanctus, propter multiplicem (Spiritus ſanctus Dei digitus.)

gratiarum diuiſionem. In nullâ enim corporis patte tanta diuiſio, quanta in digitis inuenitur. Et tale eſt ac ſi diceret: Ego quidem in Spiritu Dei, & in virtute diuinitatis dæmones ejicio, quoniam mihi ſubditi ſunt, quoniam in meâ poteſtate ſunt, quoniam mihi reſiſtere non poſſunt, quoniam ligatos eos teneo, & vinctos habeo Et hoc eſt quod ait:

v. 21. *Cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, &c.*
Fortis enim etat diabolus, ſed fortiot ego ſum. Intraui in domum eius, veni in hunc mundum, quem ipſe vt domum propriam poſſidebat: ſed
Ioan. 12. propè eſt vt princeps huius mundi ejiciatur fo-
v. 31. ras. Ligaui eum, vaſa eius diripui, & miſeros homines, quos ipſe inuaſerat, de eius ſeruitute liberaui. Non eſt igitur ipſe mecum, neque B congregat mecum, neque dæmones eiicit mecum: non ſanat homines vt ego; non congregat oues, neque ad vitæ paſcua ducit, ſicut ego. Quid igitur facit? Vis audire quid: ſpargit, diſſipat, occidit; & quoſcunque poteſt ad mortem, & æternam damnationem ſecum trahit. Hoc eſt enim quod dicit:

v. 24. *Cùm immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem, &c.*
Hanc ſimilitudinem ideo Dominus dedit, vt Iudæorum generationem malam & adulteram, propter duritiam ſuam, & cor impœnitens, non ſolùm à Niniuitis, verùm etiam ab aliis gentibus meritò damnandam, & iudicandam eſſe oſtenderet. Quoniam hæc impia generatio pœnitere neſcit, ſed quotidie ſeipsâ dete- C rior fit, eius nouiſſima peiora prioribus fient. Hoc enim ipſi ſignificabant, cùm de Saluatore
Matth. 27. noſtro dicerent: *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper*
v. 25. *filios noſtros.* Sic igitur erit generationi huic peſſimæ, ſicut illi homini, qui ab immundo ſpiritu poſſidetur. *Cùm* enim *immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit.* Facilè enim malignus ſpiritus & intrat in hominem, & exit ab homine. Quoties enim homo vel cogitatione, vel operatione nefandum aliquid agit, diabolus adeſt: ſi verò ex corde pœnitere incipiat, diabolus exit. Exiens autem ambulat per loca arida, & inaquoſa, eos videlicet tentan- D do, qui malitiæ & voluptatis humorem non habent, in quibus requiem non inuenit, quoniam fluxa, & humida quærit. Vnde & de eo-
Iob 40 v. 16 dem dicitur: *Sub vmbrâ dormit, in ſecreto calami, in locis humentibus;* quibus loca genitalia ſignificantur.

Matth. 12. v. 44. *Tunc dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui.*
Diabolus in bonis requiem non inuenit. Quia enim in bonis requiem habere non poteſt, ad malos redit. Tentare namque bonos diabolus poteſt: quoniam nunc eorum orationibus, nunc eleemoſynis, aliiſque ſimilibus ſolicitatur, mouetur, & pellitur. *Ve-* E *niens autem in domum ſuam, inuenit eam vacantem.* Vacantem quidem, quia non inue-
Domus vacans. nit ibi charitatem, nec fidem rectam, nec humilitatem, nec patientiam, nec iuſtitiam, nec

A miſericordiam, nec cætera, quibus Sanctorum animæ muniuntur. Qualem igitur eam inue-
v. 25. nit? *Scopis mundatam & ornatam:* talem eam
Scopis mundata, & ornata. inuenit, qualem inuenire deſiderat. Inuenit enim eam malis ſcopis mundatam, & malis ornamentis ornatam. Malæ ſcopæ, quæ virtutes pellunt, & vitia relinquunt; malæ ſcopæ, quæ pauimenta diſſipant, & puluerem non eiiciunt. Luxuria verò, fornicatio, voluptas, ſuperbia, auaritia, diſcordia, omniſque immunditia, ornamenta diaboli ſunt. His autem ornamentis inuenit eam ornatam.

v. 26. *Tunc igitur vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi.*
Non ſufficit ei vt ſolus talem domum poſſideat, B ſocios quærit: ſpatioſus eſt locus, multis indi-
Septem ſpiritus nequiores ab eiectio nequâ ſpiritu aſſumpti. ger habitatoribus. Sed qui ſunt iſti ſeptem ſpiritus? quare etiam ſeptem? quare nequiores? Quia enim ſeptem ſunt gratiæ Spiritus ſancti, quibus omnis anima ad fidem Chriſti conuertitur, & conuerſa defenditur; ideo iniquus iſte ſeptem ſpiritus illis contrarios ſecum aſſumpſit, quibus aduerſus eas domum ſuam tueatur. Opponens videlicet ſpiritum ſtultitiæ contra ſpiritum ſapientiæ: & contra ſpiritum intellectus, ſpiritum vertiginis, & inſaniæ: contra ſpiritum conſilii, ſpiritum temeritatis: contra ſpiritum fortitudinis, ſpiritum inconſtantiæ, & timoris: contra ſpiritum ſcientiæ, ſpiritum inſcientiæ: contra ſpiritum pietatis, ſpiritum impietatis: contra ſpiritum timoris Do- C mini, ſpiritum contemptus, & odii. Infelix illa anima, in quâ iſti ſpiritus regnant, & cui iſti dominantur. Iſti enim quodammodò nequiores illo ſunt, qui eos conduxit: quoniam iſti in hac vitâ animas corrumpunt, ille verò poſt hanc vitam animas cruciat: ille tentat, iſti occidunt: ille ianuas aperit, iſti intromiſſi cuncta perdunt, & diſſipant: ille hominem tentare, & vexare poteſt, animam verò niſi per iſtos occidere non poteſt. Sic igitur iſti ſunt nequiores illo, quia plus nocent iſti quàm ille. Ille enim conſiliando, & tentando eſt nequior; iſti agendo & corrumpendo ſunt nequiores. Illi Apoſtolus homines tra-
D dit in interitum carnis: de iſtis verò dicit, *Non* 1 Cor 5. v. 5.
regnet peccatum in veſtrâ mortali carne. Non Rom 6. v. 12.
eſt igitur mirum ſi fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus, cùm priùs vno, & poſteà ſeptem aliis prematur dæmonibus.

Beatus venter qui te portauit, & vbera v. 27.
quæ ſuxiſti. At ille dixit, Quinimmò, beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Hoc tale eſt ac ſi diceret, Beata quidem eſt mater mea: felix eſt venter qui me portauit: ſed non ideo beata, quia mater mea; neque ideo felix, quia me portauit: ſed ideo felix, E atque beata, quia verbum Dei audiuit, audiendo credidit, credendo cuſtodiuit. Hoc enim niſi feciſſet, neque felix, neque mater mea eſſe potuiſſet.

FERIA II. POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

LVC. IV.

a Quaſi dicat, Non credimus quod incerta fama vulgauit, cùm apud nos nihil tale fereris, quibus conuenientius talia impendenda erant be- -fic a.

IN illo tempore Dixerunt Phariſæi ad Ieſum, Quanta a audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patriâ tuâ. Ait autem: Amen

b Quaſi dicat: Ideo non operor inter vos, quia vos increduli; non quia patriam oderim, cui beneficiam meæ n- -uitatis conſuli.

b dico vobis: quia nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ. In veritate dico vobis: multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum annis tribus & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in omni terrâ: & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Prophetâ: & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus. Et repleti ſunt omnes in ſynagogâ irâ, hæc audientes. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem: & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.

MATTH. XIII.

ET dicerent, Vnde huic ſapientia hæc, & virtutes? Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater eius dicitur, Maria, & fratres eius, Iacobus, & Ioſeph, & Simon & Iudas? & ſorores eius, nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo. Ieſus autem dixit eis, Non eſt Propheta ſine honore niſi in patriâ ſuâ, & in domo ſuâ. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

MARC. VI.

DIcentes, Vnde huic hæc omnia? & quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi: & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur? Nonne hic eſt faber, filius Mariæ, frater Iacobi, & Ioſeph, & Iudæ, & Simonis? Nonne & ſorores eius hîc nobiſcum ſunt? & ſcandalizabantur in illo. Et dicebat illis Ieſus, Quia non eſt Propheta ſine honore niſi in patriâ ſuâ, & in domo ſuâ, & in cognatione ſuâ. Et non poterat ibi virtutem vllam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curauit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

A

Luc.4 v.23 Ciues increduli Chriſti ſe miraculis indignos præſtant.

QVANTA *audiuimus.* Quia in Capharnaum plures te curaſſe audiuimus, cura etiam te ipſum, & fac ſimiliter in tuâ ciuitate, vbi conceptus s, & nutritus Quod quare Dominus non fecerit, alius Euangeliſta oſtendit, & excuſat Dominum, dicens:

Mar.6 v.5. *Quia non poterat ibi vllam virtutem facere, niſi quod paucos infirmos curabat: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non ergo viluerat Domino patria, qui amabat ciues: ſed incredulitas eorum hoc non merebatur: & patriâ ſe charitate priuabant deſpicientes Chriſtum quaſi notum.

B

v. 24. Ciuibus ferè cognata inuidia. Deut.18. v. 15.

Amen dico vobis. B E D. Non ſolùm Dominus, & caput Prophetarum, qui à Moyſe Propheta nominatur: ſed & Elias, & cæteri minores Prophetæ minùs in patriâ, quàm in cæteris ciuitatibus ſunt honorati: quia propemodum naturale eſt ciues ciuibus inuidere. Nec enim conſiderant præſentia viri opera, non virtutem, ſed fragilem recordantur infantiam, quaſi non

A

& ipſi per eoſdem ætatis gradus ad maturam ætatem peruenerint. Hinc declaratur, quòd fruſtra opera miſericordiæ cœleſtis expectes, ſi alienæ virtutis fructibus inuides. Aſpernator enim Dominus eſt inuidorum, & ab his qui diuina beneficia in aliis perſequuntur, miracula virtutis auertit. Aſpernator Dominus inuidorum.

In diebus Eliæ. B E D. Quaſi dicat. Non eſt v. 25. contrarium exemplo Prophetarum, quòd vobis meis ciuibus faſtidioſis diuina beneficia ſubtraho quia ſicut tempore famis nemo in Iudæâ 3 Reg. 17. v. 9. eſt dignus repertus hoſpitio Eliæ, ſed exteræ gentis vidua eſt quæſita, quæ à tanto Prophetâ viſitaretur. Et ſicut multis leproſis ibidem exiſtentibus ſolus Naaman Syrus, qui deuotè quæ- 4 Reg.5. v.9 ſiuit, eſt curatus: ſic & vos modò, qui me ex inuidiâ ſpernitis, ſuperno munere eſtis priuati, non

B

cauſâ meæ impotentiæ, vel inuidiæ.

In diebus Eliæ. In quibus Elias eſt operatus. Eliæ dies. Vel quia diem faciebat illis qui in eius operibus lucem videbant gratiæ ſpiritualis, & conuertebantur ad Dominum. Et ideo aperiebatur cœlum videntibus diuina myſteria, claudebatur quando fames erat, quia nulla erat cognoſcendæ diuinitatis vbertas.

Viduam. B E D A. Vidua ad quam Elias v. 25.

Vidua in Sareptâ Sidoniæ, Eccleſiæ figura.

mittitur, Gentium figurat Eccleſiam, quæ à ſuo conditore diutiùs deſerta, populum rectæ fidei neſciuit, & quaſi pauperem filium egenâ ſtipe nutriebat, id eſt, verbo ſæcularis ſcientię abſq; humilitatis fructu docebat. Quæ benè in Sareptâ Sidoniorum fuiſſe dicitur: Sidonia enim venatio inutilis, Sarepta incendiũ, vel ãguſtia panis interpretatur quibus omnibus Gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita; id eſt, lucris, & negotiis ſęculi ſeruiens, incendium carnaliũ cupiditatum, paniſque ſpiritualis anguſtias patiebatur; donec Elias, id eſt propheticus ſermo mittitur ad eam, qui in Iudæâ fame periclitabatur; clauſâ cœli ianuâ, id eſt, ceſſante Scripturarum intelligentiâ pro perfidiâ Iudæorum. Venit ergo propheticus ſermo ad Eccleſiam, vt receptus paſceretur, & reficeret corda credentium. Vbi priùs panis ſpiritualis erat in anguſtiâ, ibi farina, & oleum ore prophetico benedicitur, id eſt, fructus, & hilaritas charitatis, vel gratia Dominici corporis, & vnctio chriſmatis indeſectiuo verbi cœleſtis munere fœcundatur: & hactenus hæc munera apud Eccleſiam non deficiunt. Hæc mulier myſticum panem factura, duo ligna colligit, quo figuram crucis exprimit, in quâ nobis vitæ æternæ præparatur panis.

v. 27. *Naaman monitu puellæ ad Eliſæum profectus, ſeptieſque lauans in Iordane mundatus.*

Naaman Syrus. BEDA. Naaman, qui decor interpretatur, populum ſignificat Nationum, olim perfidiæ, ſcelerúmque leprâ maculoſum, ſed ſacramento baptiſmi ab omni mentis, & corporis fœditate purgatum. Qui captæ conſilio puellæ, id eſt, ſupernæ inſpirationis gratiâ (quam Iudæis ſeruare non valentibus rapuere Gentiles) commonitus, ſepties lauari iubetur quia illud baptiſma ſaluat quod ſeptiformi Spiritu regenerat. Vnde caro eius poſt lauacrum ſicut pueri apparuit, quia mater gratia, omnes in vnam parit infantiam. Vel factus eſt vt puer, id eſt, exuto veteri homine conformatus eſt Chriſto, de quo dicitur: *Puer natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis.* Partem ſanctæ terræ ſecum tuliſſe dicitur, quia oportet baptizatos Dominici corporis participatione confirmari.

Iſai. 9, v. 6.

v. 29. *Eiectus ciuitate Dominus.*

Et eiecerunt. BEDA. Quod Dominus de eis ſupra dixerat, hoc ipſi de ſe verum eſſe facto oſtenderunt, quia eijciunt extra ciuitatem: nec ſalutem merentur, qui Saluatorem pellunt de ſuis finibus.

Matth. 4. v. 6. *Præcipitiũ poteſtate maieſtatis euadit.*

Et duxerunt. BEDA. Peiores Iudæi diſcipuli, diabolo magiſtro. Ille verbo ait: *Mitte te deorſum;* iſti facto mittere conantur. Sed illorum mente mutatâ ſubitò, vel obſtupefactâ deſcendit, quia adhuc illis locum pœnitentiæ reſeruat. Et quia nondum venerat hora paſſionis, nec elegerat hoc genus mortis. Quòd capitur à paucis, & tenetur voluntatis eſt: quòd à populo non tenetur, ſed tranſit, maieſtatis eſt. A paucis voluit crucifigi, vt non multorum eſſet ſacrilegium, ſed in auctores crucis inuidia retorqueretur, & à paucis affigeretur pro omnibus moriturus.

Miraculum

BED. Dicitur, quòd cùm Dominus de manibus illorum elapſus per medium illorum de rupis vertice deſcenderet, atque ſub ipſâ rupe lateret, ſubitò ad tactum veſtis illius ſaxum illud ſubterfugit, & inſtar ceræ reſolutum quendam ſinum quo Dominicum corpus reciperetur, effecit, tantę vtique capacitatis, quantę ipſum corpus exurit quantitatis. In quo vſque hodie vniuerſa lineaméta, & rogæ veſtis quę à tergo Domini fuerant, veluti diuini ſculptoris expreſſa manu ſeruantur.

CATENA AVREA
in idem Euangelium.

Luc. 4. v. 23. In Cat. Giæc.

ET ait illis: *Vtique dicetis mihi, &c.* CYRIL. Commune quidem prouerbium erat apud Hebræos ad improprium excogitatum: clamabant enim aliqui contra medicos infirmos, *Medice, cura teipſum.*

Ordinaria ibid.

GLOSSA. Quaſi dicerent: Qui in Capharnaum plures te curaſſe audiuimus, cura etiam teipſum; id eſt, fac ſimiliter in tuâ ciuitate, vbi conceptus & nutritus es.

Lib. 2. c. 42. t. 4.

AVG. de con. Euang. Cùm autem iam magna ab illo facta fuiſſe commemorant, quæ ſe nondum narraſſe ſcit, quid euidentiùs quàm hoc eum ſcienter præoccupaſſe narrandum? Neque enim tantùm ab eiùs baptiſmo progreſſus eſt, vt oblitus putetur, nondum ſe aliquid commemoraſſe de his, quæ in Capharnaum geſta fuerant.

Lib. 4. in Lucam, in cap. de reſponſione Ieſu &c.

AMBR. Non otioſè autem Saluator ſe excuſat, quòd nulla in patriâ ſuâ miracula virtutis operatus ſit: ne fortaſſis aliquis viliorem patriæ nobis eſſe debere putaret affectum. Nam ſequitur, *Ait autem, Amen dico vobis, quia, &c.*

Mutuati hæc Titus & Theophyl.

CYRIL. quaſi dicat. Vultis multa prodigia inter vos à me fieri, penes quos ſum nutritus; ſed non latet me quædam communis, quæ multis accidit, paſſio Contemnuntur enim quodammodò ſemper etiam optima quæque, quando non raro contingunt alicui, ſed ſuppetunt ad velle; & ſic etiam contingit in hominibus. Familiaris enim, quia ſemper præſto eſt, debitâ reuerentiâ priuatur à notis eius.

Lib. 4. c. 12. in Beda.

BEDA. Prophetam autem dici in Scripturis Chriſtum, & Moyſes teſtis eſt, qui dicit, *Prophetam vobis ſuſcitabit Deus de fratribus veſtris.*

Vbi ſupra.

AMB. Hoc autem exemplo declaratur, quòd fruſtra opem miſericordiæ cœleſtis expectes, ſi alienæ fructibus virtutis inuideas. Aſpernator enim Deus inuidorum eſt, & ab his qui diuina beneficia in aliis perſequuntur, miracula ſuæ poteſtatis auertit. Dominicæ quippe carnis actus diuinitatis exemplum eſt; & inuiſibilia eius nobis per ea quæ ſunt viſibilia, demonſtrantur. Videte igitur quid mali inuidia afferat: Indigna propter inuidiam patria iudicatur, in quâ ciuis operetur, quæ digna fuit in quâ Dei Filius naſceretur.

Hom. 33. in Lucam.

ORIG. Quantum ad Lucæ hiſtoriam pertinet, non in Capharnaum feciſſe aliquod ſignum deſcribitur. Nam antequam veniret in Capharnaum, in Nazareth vixiſſe legitur. Vnde puto in præſenti ſermone, *Quæcunque audiuimus facta in Capharnaum*, aliquid latere myſterij, & *Nazareth* eſſe typum Iudæorum, *Capharnaum* typum Gentium. Erit enim tempus quando dicturus eſt populus Iſraël, Quæ oſtendiſti vniuerſo orbi, oſtende & nobis; Prædica ſermonem tuum populo Iſraël, vt ſaltem *cùm ſubintrauerit plenitudo Gentium, tunc omnis Iſraël ſaluus fiat.* quamobrem videtur mihi conuenienter reſpondiſſe Saluator, *Nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ;* plus iuxta ſacramentum, quàm iuxta literam: licet & Ieremias in Anathot patriâ ſuâ non fuerit acceptus, & reliqui Prophetæ. Sed magis videtur mihi intelligi, vt dicamus patriam

omnium Prophetarum fuiſſe populum circunciſionis. Et Nationes quidem ſuſceperint vaticinium Ieſu Chriſti, magis habentes Moyſen & Prophetas de Chriſto prædicantes, quàm illi, qui ex his non ſuſceperunt Ieſum.

Vbi ſupra.

AMBR. Benè autem apto comparationis exemplo arrogantia ciuium inuidorum retunditur, Dominicúmque factum Scripturis docetur veteribus conuenire. Nam ſequitur: *In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in Iſraël in diebus Eliæ.* Non quia Eliæ dies fuerunt, ſed in quibus Elias operatus eſt.

In Epiſt. ad Rom.

CHRYS. Ipſe quidem terreſtris Angelus, cœleſtis homo, qui nec tectum, nec menſam nec amictum habebat vt multi, clauem cœlorum gerit in linguâ. Et hoc eſt quod ſequitur, *Quando clauſum eſt cœlum, &c.* Poſtquam autem cœlum ſerauit, terrámque reddidit ſterilem, regnabat fames, & conſumpta ſunt corpora. vnde ſequitur, *Cùm facta eſſet fames in terrâ.*

Hom. 2. de ieiunio.

BAS. Vt enim aſpexit ex ſaturitate non modicum generari opprobrium, per famen ieiunium attulit, quo culpam eorum, quæ in immenſum creſcebat, cohibuit. Corui autem facti ſunt iuſto cibi miniſtri, qui conſueuerunt aliorum pabula vſurpare.

In Cat. Græc. ex hom. in Petrum & Paulum.

CHRYS. Sed quoniam exſiccatus eſt fluuius, ex quo pabula iuſto dabantur, *Vade*, inquit Deus, *in Sareptam Sidoniæ, illic mando mulieri viduæ vt paſcat te*: vnde & hic ſequitur, *Et ad nullam earum miſſus eſt Elias niſi in Sareptam Sidoniæ ad mulierem viduam.* Quod ex quadam Dei diſpenſatione factum eſt. Fecit enim Deus eum per longum iter pergere vſque in Sidonem, vt viſâ mundi fame poſcat à Domino pluuias. Multi autem tunc temporis opulenti erant, ſed nullus tale aliquid fecit vt vidua. Reuerentia enim mulieris ad Prophetam, non prædiorum, ſed voluntatis fiebant diuitiæ.

Vbi ſupra.

AMB. Myſticè autem dicit, *in diebus Eliæ*, quia dies faciebat illis, qui in eius operibus lucem videbant gratiæ ſpiritualis, & ideo aperiebatur cœlum videntibus diuina myſteria; claudebatur, quando fames erat, quia nulla erat cognoſcendæ diuinitatis vbertas. In viduâ autem illâ, ad quam Elias directus eſt, typus Eccleſiæ præmiſſus eſt.

Hom 33. in Lucam.

ORIGEN. Occupante enim fame populum Iſrael, ſcilicet audiendi ſermonem Dei, venit Propheta ad viduam, de quâ dicitur: *Multi filij deſertæ, magis quàm eius quæ habet virum*; & cùm veniſſet, panem illius & alimenta multiplicat.

Libr. 4. c 12. in Beda.

BED. *Sidonia* autem, venatio inutilis; *Sarepta* incendium, vel anguſtia panis interpretatur. Quibus omnibus Gentilitas exprimitur, quæ inutili venationi dedita, id eſt, lucris & negotiis ſæculi ſeruiens, incendium carnalium cupiditatum, paniſque ſpiritualis anguſtias patiebatur; donec Elias (id eſt, propheticus ſermo) ceſſante Scripturarum intelligentiâ pro perfidiâ Iudæorum, venit ad Eccleſiam, vt receptus paſceret & reficeret corda credentium.

BASIL. Quælibet etiam anima viduata, & priuata virtute & diuinâ notitiâ, poſtquam diuinum verbum recipit propria delicta cognoſcens, docetur nutrire verbum virtutum panibus, & irrigare fonte vitæ doctrinam veritatis.

Hom. 33. in Lucam.

ORIG. Sed & aliud ad eundem ſenſum pertinens loquitur, cùm ſubdit: *Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Prophetâ, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus*; qui vtique non erat ex Iſrael.

Vbi ſupra.

AMB. Myſticè autem populus Eccleſiam contingit, vt ſequatur populus ille ex alienigenis congregatus. Populus ille antè leproſus; populus ille antè maculoſus, priuſquam myſtico baptizaretur in flumine; idem poſt ſacramenta baptiſmatis, maculis corporis & mentis ablutis immaculata virgo cœpit eſſe ſine rugâ.

Libr 4. c. 12. in Beda. Allegorica expoſitio.

BED. Naaman enim qui decorus interpretatur, populum ſignificat Nationum: qui ſepties lauari iubetur, quia illud baptiſma ſaluat, quod ſeptiformi Spiritu regenerat. Caro eius poſt lauacrum ſicut pueri apparet, quia mater gratia omnes in vnam parit infantiam: vel quia Chriſto conformatur, de quo dicitur, *Puer natus eſt nobis.*

v. 28. Cat. Mex. hæc habet nec Cyrilli.

Et repleti ſunt omnes in ſynagogâ irâ, hæc audientes. Et ſurrexerunt, &c. GRÆ. Quia prauam eorum intentionem redarguerat, ideo indignantur. Et hoc eſt quod dicitur, *Et repleti ſunt omnes in ſynagogâ irâ.* Pro eo etiam quòd dixerat, *Hodie completa eſt hæc prophetia*; arbitrati ſunt quòd ſeipſum compararet Prophetis, & ideo indignantur, & fugant eum extra ciuitatem. vnde ſequitur, *Et ſurrexerunt, & eiecerunt, &c.*

Vbi ſupra.

AMBR. Nec mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui eiecerunt de ſuis finibus Saluatorem. Dominus autem (qui docuerat Apoſtolos exemplo ſui omnibus omnia fieri) nec volentes repudiat, nec inuitos alligat: nec eijcientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. Non mediocriter autem inuidia proditur, quæ charitatis oblita, in acerba odia cauſas amoris inflectit. Cùm enim ipſe Dominus per populos beneficia diffunderet, illi iniurias irrogabant. vnde ſequitur, *Et duxerunt illum vſque ad ſupercilium, &c.*

Libr 4. c 12. in Bed.

BED. Peiores ſunt Iudæi diſcipuli diaboli, diabolo magiſtro. Ille enim ait, *Mitte te deorſum*; iſti verò facto mittere conantur: ſed illorum mente mutatâ ſubitò, vel obſtupefactâ deſcendit, quia adhuc illis pœnitentiæ locum reſeruat, vnde ſequitur, *Ipſe autem tranſiens, &c.*

Hom. 47. in Ioan.

CHRYS. In quo & quæ ſunt diuinitatis oſtendit. Stare enim in medio inſidiantium, & non apprehendi, diuinitatis eminentiam oſtendebat; diſcedere verò, diſpenſationis approbabat myſterium.

Libr. 4. vbi ſupra.

Non benè ſtea, voluit, quod & P. Nicolai diligentiam fugit, vt & ſtatim affigeretur pro, affigeretur.

AMBR. Simul intellige non ex neceſſitate fuiſſe, ſed voluntariam corporis paſſionem. Etenim quando vult, capitur; quando vult, elabitur. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? Sed noluit ſacrilegium eſſe multorum: vt à paucis quidem affigeretur, ſed pro toto orbe moreretur. Quinetiam malebat Iudæos adhuc ſanare quàm perdere, vt inefficaci furoris exitu deſinerent velle quod implere non poſſent.

Libr. 4. c 12. in Beda.

BED. Nondum etiam venerat hora paſſionis, quæ in Paraſceue Paſchæ futura extiterat: necdum locum paſſionis adierat, qui non in Nazareth, ſed Hieroſolymis hoſtiarum ſanguine figurabatur: nec hoc genus mortis elegerat, qui crucifigendus à ſæculo prædicabatur.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. Reg.

CYRILLI ALEXANDR. Quid enimuerò in veneratione eſſe, ac admirandum haberi prohibebat, quòd filius Ioſeph putaretur? Non vides diuina miracula? cadentem ſatanam? victos dæmonum greges? complures à varijs morbis liberatos? Laudas ſapientiam, quæ ineſt diuinæ eius doctrinæ; tum ipſum Iudaïcâ amentiâ ſpernis, ac vilem habes, quòd Ioſeph eius cenſeatur pater? O dementiam maximam! verè in illos dicatur, *En populus ſtultus & excors; oculi eis, & non vident; aures habent, & non audiunt.* (Iſai. 42. v. 19.)

Ex eadem. *Eiecerunt illum extra ciuitatem.* Prophetarum patria, populus ex circunciſione, apud quos non ſunt accepti. Nos autem hoſpites teſtamentorum, & alieni à promiſſionibus cùm eſſemus, Prophetas Chriſti præcones toto animo, Iudæis deuotiores ſuſcepimus, ſicut & vidua Sareptana Eliam, cùm fames audiendi verbum Dei occupaſſet Iudæam. De hac viduâ ait Propheta, *Multi filij deſertæ, magis quàm eius quæ habebat virum.* (Iſai. 54. v. 1.) Itemque alia Scriptura, *Sterilis peperit ſeptem, & quæ habebat multos filios infirmata eſt.* (1 Reg. 2. v. 5.)

Ex eadem. INCERTI AVCT. Eijciunt eum, aduerſus ſe potius pœnam decernentes, ac quod dictum à Saluatore fuerat, confirmantes. Illi quippe Chriſto non recepto à ſupernâ illâ ciuitate exciderunt. Vt autem ſolummodò impio ſtudentes facinori argueret, ad conatum vſque illorum in ſe audaciam permiſit procedere. Tranſibat enim per medium illorum, veluti nihili pendens, quas illi inſidias ſtruxarant.

ORIGENIS PRESBYTERI. *in idem Euang. Hom.*

Eſt Hom. 33. in Lucam.

IN Capharnao quantum ad lucem hiſtoriæ pertinet, necdum moratus eſt Ieſus, nec aliquod in eâ ſignum feciſſe deſcribitur, quippe in quâ non fuit. Porrò antequam veniret in Capharnaum, in patriâ ſuâ, hoc eſt in Nazareth, fuiſſe ſignatur. *Vtique dicitis mihi parabolam iſtam, Medice, cura temetipſum. Quæcunque audiuimus facta in Capharnao, fac & hìc in patriâ tuâ.* (Luc. 4. v. 23.) Vnde puto aliquid in ſermone præſenti latitare myſterij, & Nazareth in typo Iudæorum, Capharnaum in typo præceſſiſſe Gentilium. (Nazareth Iudæorum typus, Capharnaum Gentium.) Sciens itaque Ieſus quòd non haberet in patriâ ſuâ honorem, nec ipſe, nec Propheta, nec Apoſtoli, noluit ibi prædicare, ſed prædicauit in Gentibus; ne ſibi à patriæ ſuæ hominibus diceretur: *Vtique dicitis mihi parabolam iſtam, Medice, cura teipſum.* Erit enim tempus, quando dicturus ſit populus Iudæorum: Quæcunque audiui facta in Capharnao apud Gentes ſigna atque portenta, fac & apud nos in patriâ tuâ. Quæ oſtendiſti vniuerſo orbi, oſtende & nobis. Prædica ſermonem tuum populo Iſrael, vt ſaltem cùm ſubintrauerit plenitudo Gentium, tunc omnis Iſrael ſaluus fiat. (Rom. 11. v. 25.) Quamobrem mihi videtur conſequenti ordine Nazarænis interrogantibus reſpondiſſe Saluator, *Nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ.* Et puto plus iuxta ſacramentum, quàm iuxta

A literam verum eſſe, quod dicitur: licet Hieremias in Anathoth patriâ ſuâ non fuerit acceptus; & Eſaias quæcunque fuit patria illius, & reliqui Prophetæ: ſed magis mihi videtur ſic intelligi, vt dicamus patriam fuiſſe omnium Prophetarum, populum circunciſionis: & hunc non recepiſſe Prophetas, & eorum vaticinia: porrò Nationes, quæ longè fuerant à Prophetis, & eorum notitiam non habebant, ſuſcepiſſe vaticinium Ieſu Chriſti. (Iudæa Prophetarum patria, in quâ non recepti.) *Nemo eſt* ergo *Propheta acceptus in patriâ ſuâ,* hoc eſt, in populo Iudæorum. Nos autem qui eramus alieni à teſtamento, & peregrini à promiſſionibus, toto Prophetas corde ſuſcepimus: magiſque habemus Moyſen & Prophetas de Chriſto prædicantes, quàm illi, qui ex eo quòd non ſuſceperunt Ieſum, nec illos ſuſceperunt qui de illo annuntiauerant. Vnde ad id quod dixerat, *Nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ,* & aliud adiungit. B

In veritate enim dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cœlum annis tribus, & menſibus ſex. (v. 25.) Quod dicit tale eſt. Elias Propheta erat, ſed erat in populo Iudæorum. Sed quando mirabile quid facturus erat, cùm eſſent plures viduæ in Iſraël, reliquit eas, & venit ad viduam in Sareptam Sidoniæ, ad Gentilem muliercu- (Elias Propheta in Iſraël, miracula edit circa viduâ Gentilem.)

C lam, figuram futuræ rei explicans; quia occupante fame non panis, neque ſiti aquæ, ſed fame audiendi ſermonem Dei, venit ad viduam, de quâ & Propheta teſtatur dicens: *Multi filij deſertæ, magis quàm eius quæ habet virum.* (1 Reg. 2. v. 5.) Et cùm veniſſet, panem illius & alimenta multiplicat. Tu eras vidua in Sareptâ Sidoniæ, è cuius finibus Chananæa mulier egreditur, & cupit ſanari filiam ſuam, & propter fidem meruit accipere quod petebat. (Matth. 15. v. 22.) Multæ ergo viduæ erant in populo Iſraël, ſed ad nullam earum miſſus eſt Elias niſi in Sareptis ad mulierem viduam. Sed & aliud ad eundem ſenſum pertinens loquitur.

Multi erant leproſi in Iſraël in diebus Eliſæi Prophetæ, & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus; (v. 27.) D qui vtique non erat ex Iſraël. Conſidera vſque ad præſentem diem multos leproſos in Iſraël ſecundum carnem: vide econtrario lepræ ſqualore perfuſos abſque ſpiritali Eliſæo Domino noſtro & Saluatore: te autem purgari baptiſmi ſacramento, & dici ad te, Surge, & vade in Iordanem, & lauare, & reſtituetur tibi caro tua. Surrexit Naaman & abiit, & lotus impleuit myſterium baptiſmi, & facta eſt caro eius quaſi caro pueri qui in lauacro regenerationis ortus fuerit, in Chriſto Ieſu: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen.

S. AMBROSII EPISCOPI, E *Mediolan. ſuperioris Euangelium expoſitio.*

Q*Vanta audiuimus facta in Capharnaũ, &c.* (Luc. 4. v. 23.) Non mediocriter inuidia proditur, quæ ciuicæ charitatis oblita, in acerba odia cauſas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter, & oraculo declaratur, quòd fruſtra opem miſericordiæ cœleſtis expectes, ſi alienæ fructibus virtutis inuideas. Aſpernator enim Dominus inuidorum eſt, & ab iis qui diuina beneficia in aliis perſequuntur, miracula ſuæ poteſtatis (Inuidia, Dei in nos beneficia prohibet.)

Digitized by Google

auertit. Dominicæ quippe carnis actus diuinitatis exemplum eſt, & inuiſibilia nobis eius per ea quæ ſunt viſibilia demonſtrantur. Non otioſè itaque Saluator excuſat, quòd nulla in patriâ

Chriſtus patriæ non inaffectus.

ſuâ miracula virtutis operatus ſit, ne fortaſſis aliquis viliorem patriæ nobis eſſe debere putaret affectum. Neque enim ciues poterat non amare, qui amaret omnes: ſed ipſi ſe charitate

1 Cor. 13. v. 4

patriâ dum inuident, abdicarunt. *Charitas* enim *non æmulatur, non inflatur*; nec tamen

Non reuerâ in Nazareth Chriſtus eſt natus, ſed conceptus, & nutritus.

exors beneficiorum patria diuinorum eſt. Quod enim maius miraculum, quàm quod in eâ natus eſt Chriſtus? Videte igitur quid mali inuidia afferat. Indigna propter inuidiam patria iudicatur in quâ ciuis operetur, quæ digna fuit in quâ Dei Filius naſceretur.

Al. *conciperetur*.

v. 25.

Dies Eliæ.

B *In veritate dico vobis; multæ &c.* Non quia Eliæ dies fuerunt, ſed in quibus Elias operatus eſt: aut quia dies faciebat illis, qui in eius operibus lucem videbant gratiæ ſpiritalis, &

3 Reg. 17. & 18.

conuertebantur ad Dominum. Et ideo aperiebatur cœlum videntibus æterna & diuina myſteria; claudebatur, & fames erat, quando

In libr. de Viduis.

nulla erat cognoſcendæ diuinitatis vbertas. Sed de hoc plenius ſcripſimus cùm de Viduis ſcriberemus.

v. 27.

Et multi leproſi erant in Iudæâ temporibus &c. Euidenter hic ſermo nos Domini ſalutaris informat, & ad ſtudium venerandæ diuinitatis hortatur, quòd nemo ſanatus oſtenditur, & maculoſi morbo corporis abſolutus, niſi qui

C religioſo officio ſtuduit ſanitati. Non enim dor-

Beneficia diuina obſeruantibus deferuntur, non dormientibus.

mientibus diuina beneficia, ſed obſeruantibus deferuntur. Et benè apto comparationis exemplo arrogantia ciuium retunditur inuidorum, Dominicúmque factum Scripturis docetur veteribus conuenire: quòd in libris quoque Re-

4 Reg. 5. v. 14.

gnorum legimus, Gentilem virum Naaman prophetico oraculo lepræ maculis abſolutum, cùm plurimos Iudæorum lepra corporis pariter &

4 Reg. 7. v. 3.

mentis abſumeret. Siquidem etiam quatuor illos, qui cogente fame in caſtra primi regis Syriæ tetenderunt, tradit hiſtoria fuiſſe leproſos.

D Cur igitur non curabat fratres, non curabat ciues, non ſanabat Propheta conſortes, cùm ſanaret alienos, ſanaret eos qui obſeruantiam legis & religionis conſortium non habebant; niſi quia voluntatis eſt medicina, non gentis, & diuinum munus votis eligitur, non naturæ iure defertur? Diſce Chriſtiane rogare quod cupias impetrare: faſtidioſos viros cœleſtium profectus munerum non ſequuntur.

Allegoria in Eccleſiam ex Gentibus

Sed quamuis ſimplex expoſitio moralem informet affectum, gratia tamen non eſt occulta myſterij. Etenim cùm poſteriora à ſuperioribus deriuentur, tum etiam ſuperiora poſterioribus

Lib. de Viduis.

aſtruuntur. Diximus enim in libro alio, in viduâ illâ ad quam Elias directus eſt, typum

E Eccleſiæ præmiſſum. Populus Eccleſiam congregauit, vt ſequatur populus ille ex alienigenis congregatus. Populus ille antè leproſus, populus ille antè maculoſus, priuſquàm myſtico baptizaretur in flumine: idem poſt ſacramenta baptiſmatis maculis corporis & mentis ablutus, iam non lepra, ſed immaculata virgo cœpit eſſe ſine rugâ. Meritò ergo magnus

Naaman in Iordane lotus figura baptiſmi.

Naaman in conſpectu domini ſui, & admirabilis facie deſcribitur: quoniam in eius typo ſalus futura Gentibus declaratur, qui ſanctæ conſilio puellæ, quæ fractis viribus ciuium in

A hoſtilem captiua venerat poteſtatem, à prophetâ ſalutem ſperare commonitus, non terreni regis imperio, ſed diuinæ miſericordiæ liberalitate ſanatur. Cur myſtico numero mergere iubetur? Cur Iordanis fluuius eligitur?

4 Reg. 5. v. 12.

Nonne boni, inquit, *Abana & Pharfar fluuij Damaſci præ Iordane?* Sed iratus hos prætulit, Iordanem meditatus elegit. Neſcit enim ira myſterium, fides nouit. Diſce baptiſmatis gratiam ſalutaris: qui leproſus merſerat, fidelis emerſit. Diſce ſpiritalia ſacramenta ſignari. Corporis remedium petitur, mentis acquiritur. Abluitur caro; affectus diluitur. Non

Ab idolorum, ad Dei verì cultum conuerſus.

enim magis corporis quàm mentis lepram video fuiſſe mundatam, quando poſt baptiſmum veteris erroris colluuione detersâ, negat

B ſe diis alienis hoſtias, quas ſpoponderat Domino, litaturum.

Diſce etiam congruè præcepta virtutis: pro-

Eliſæus incorruptus muneribus, gratis Dei donum diſpenſat.

bauit fidem, qui præmia recuſauit. Diſce vtrorumque dictorum factorúmque magiſterio quid ſequaris. Habes Domini præceptum, vatis exemplum, gratis accipere, gratis dare; nec vendere miniſterium, ſed offerre. Non enim pre-

Matth. 10. v. 8.

tio taxatur Dei gratia; nec in ſacramentis lucrum quæritur, ſed obſequium Sacerdotis.

Familiæ cohibendæ manus Sacerdoti, vt & ipſa caſta ſit à muneribus.

Non tamen ſat eſt, ſi lucrum ipſe non quæras, familiæ quoque tuæ cohibendæ manûs ſunt: nec hoc ſolùm expoſcit, vt te ſolum caſtum immaculatúmque cuſtodias. Non enim

1 Tim. 5. v. 22.

C dixit Apoſtolus: te ſolum, ſed, *teipſum caſtum cuſtodi*. Quæritur ergo non ſolùm tua ab huiuſmodi nundinis, ſed etiam domus tuæ caſti-

1. Tim. 3. v. 2.

tas. *Oportet* enim *irreprehenſibilem eſſe Sacerdotem, ſuæ domus bene propoſitum, filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Si quis autem domus ſuæ præeſſe neſcit, quomodò Eccleſiæ Dei diligentiam habebit?* Inſtrue ergo familiam, hortare, cuſtodi; & ſi te feſellerit ſeruulus (humanam enim non excipio facultatem) pro-

1. q. 1. c. citè.

phetico deprehenſus repudietur exemplo. Citò turpem ſequitur lepra mercedem: & pecunia corpus, animúmque malè quæſita com-

4 Reg. 5. v. 26.

D maculat. *Accepiſti*, inquit, *pecuniam, & poſſidebis ex eâ agrum, & vineas, & oliueta, & greges: & lepra Naaman adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in æternum.* Vides quia facto

Simoniacorum pœna tranſit in poſteros.

auctoris ſucceſſio damnatur hæredis. Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterij, & gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros. De-

Deut. 23. v. 8

Id de Idumæis & Ægyptiis: de Ammonitis & Moabitis dicitur, nec poſt decimam generationem ingreſſuros in æternum. Durior Giezi pœna, quàm idololatratum.

nique Moabitæ & cæteri non intrabunt Eccleſiam vſque ad tertiam & quartam generationem: tamdiu videlicet (vt ſimpliciùs interpretemur) donec culpam auctorum multiplicis ſucceſſio generationis aboleret. Sed cùm illi qui in Deum idololatriæ errore deliquerunt, in quartam generationem videantur eſſe mulctati; profectò durior videtur eſſe ſenten-

E tia, quâ Giezi ſemen vſque in æternum pro cupiditate habendi, propheticâ auctoritate damnatur; præſertim cum Dominus noſter Ieſus Chriſtus per lauacri regenerationem omnibus remiſſionem dederit peccatorum: niſi vt vitiorum magis quàm generis ſemen intelli-

Rom. 9. v. 7.

gas. Sicut enim *qui filij promiſſionis ſunt, æſtimantur in ſemen* bonum; ita etiam qui filij erroris ſunt, æſtimantur in ſemen malum. Nam

Ioan. 8. v. 44

& Iudæi ex patre diabolo, non vtique carnis ſucceſſione, ſed criminis. Ergo omnes cupidi, omnes auari Giezi lepram cum diuitiis ſuis

diuitiis ſuis poſſident: & malè quæſitâ mercede, noo tam patrimonium facultatum, quàm theſautum eriminom congregarunt, æterno ſupplicio, & breui fructu. Nam cùm diuitiæ
1 Cor. 6. v. 10. ſint caducæ, pœna perpetoa eſt: quia *neque auarus, neque ebrioſus, neque idolis ſeruiens regnum Dei poſſidebunt.*

v. 28. *Et repleti ſunt irâ omnes, &c.* Sacrilegia Iudæotum, qoæ multò antè Dominus prænuntiauerat per Prophetam, & Pſalmi verſiculo declarauerat, quæ paſſurus eſſet in corpore
Pſal. 34. v. 12. conſtitutos, dicens: *Retribuebant mihi mala pro bonis*: in Euangelio docet eſſe completa. Nam cùm ipſe per populos beoeficia diffunderet, illi iniurias irrogabant. Nec mirum ſi per-
Dominus omnia omnibus fact⁹ diderunt ſalutem, qui eiecerunt de ſuis finibus Saluatotem. Moralis eoim Dominus, & qui docuerit exemplo ſui Apoſtolos ſuos omnibus omnia fieri, nec volentes repudiat, nec inuitos alligat, nec eiicientibus reluctatur, nec ro-
Luc. 8. v. 37. gantibus deeſt. Sic Geraſenos alibi, cùm virtutes eius ſuſtinere non poſſeot, quaſi infitmos & ingratos reliquit.

v. 30. *Ipſe autem tranſiens, per medium illorum ibat.* Hinc intellige, non ex neceſſitate fuiſſe,
Dominus ſponte, & quando voluit, & à quibus voluit, paſſus. ſed voluntariam corporis paſſionem: nec captum à Iudæis, ſed à ſe oblatum. Etenim quando vult, capitur; quando vult, elabitur; quaodo vult, ſuſpenditor; quando vult, noo tenetur. Et hîc in ſupercilium mootis præcipitandus aſcenderat: & ecce per medium illorum, mutatâ ſubitò, vel obſtupefactâ furentium mente, deſcendit. Nondum eoim hora venerat paſſionis: quinetiam malebat adhuc Iudæos ſaoare quâm perdere: vt inefficaci furotis exitu deſioerent velle, qood implere non poſſent. Vides igitor & hic diuinitatis eſſe, quòd non captus eſt; & illic voluntatis eſſe, quòd captus eſt. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? Sed noluit ſacrilegium eſſe multorum, vt in auctores culpæ crucis inoidiam retotqueret: atqoe à paucis quidem affigeretur, ſed pro toto orbe moreretur.

S. IOAN. CHRYSOTOMI, *De Eliâ & Viduâ Sareptana.*

INCERTO Interprete.

Ex hom. in Petrum & Eliam. t. 1. Ducæ. AGe, in medium proferamus Prophetam illum Eliam, terreſtrem Angelum & cœleſtem hominem; qui humi quidem ambulabat, & ea quæ in cœlis ſunt gubernabat. Erat trium cubitorum ſtaturæ homo, & per ſublimem aëris regionem perambulabat, & vſque ad
Eliæ elogia. ipſa cœli faſtigia protendebatur: ille, inquam, aquarum cuſtos, cuius lingua aquarum fuit theſaurus, & clauis cœlorum; idiota & Philoſophus, pauper & diues; pauper, quòd oihil poſſideret, diues, qoòd cœleſtes nubes linguâ ſuâ detineret; & ipſe durior erat ad coodonandum peccatoribus, ita vt Deom oraret,
3. Reg. 17. v. 1. ne daret pluuiam. *Viuit*, inquit, *Dominus, ſi erit pluuia niſi per os meum.* Quid facis Elia? quid pronuntias? Saltem ora Domioum, ac deiode ſermooem adimple. *Viuit Dominus, ſi erit pluuia niſi per os meum.* Vbinam ſunt hæ-
Imperio indicit ſiccitatē, conceptā à zelo fiduciâ. retici, qui dicunt Filium Dei orare? Miſer homo & impudens, quid ais? Elias pronun-
A tiat, & Filius Dei orat? ſeruus iubet, & Dominus obſecrat? neque eum honorem Dei Filio tribuis, quem & Eliæ? An non via parem ſaltem dignitatem Domino concedere, & ſeruo? Non orat, neque precator Elias, ſed veritatis ſermonem proponit, & cœlum ipſum claudit. Ora prius Elia. Quid igitur ad hoc Elias? Scio, inquit, quòd me audiat Dominus meus; zelo enim impulſus hoc facio. O rem nouam & mirabilem! Vidiſti Dominum ſerui beneuolentiâ ſuperatum? Etenim Elias ipſe multo zelo impulſus hoc fecit: videbat enim multa abſurda fieri: videbat ſcortationem multam cum multâ nequitia vigere. Atra ſiquidem nox orbem ter-
B rarum oppreſſerat; denſiſſima quædam oebula cuncta obtegebat; itaque omnes in peius proficiebant; erat orbis terrarum naufragium, non aquarum, ſed intemperaotiæ: propulſatâ eoim temperantiâ, incontioentia ipſa dominabatur. Virtus expellebatur, & vitia, tanquam res aliqua legitima colebantur. Colles, montes, ſaltus, viæ, & promptuaria atque aër tenebris contegebatur: terra polluebatur. Itaque obfuſcato ſole, cælum erat caliginoſum. Omnis creatura propter idolorum culturam coinquinabatur. Ergo tanquam in nocte aliquâ omnes ambulabant; rebus creatis, non tanquam creatis aoimum adhibentes: videbant lapidem, & tanquam Deum adorabant: videbant ligna,
C & illa ſimiliter vt Deos colebant. Altiſſima igitur oox illos oppreſſos tenebat, cùm Creatorem cernerent, & res creatas adorarent.

In tam multis tenebris ſolus Elias virtutis lucernam tenens, & tanquam in quodam montis vertice, in ſapientiæ faſtigio ſedens, virtutis quidem facem præferebat, ſed ſplendorem præferens, nihil tamen eos iuuabat; eò quòd illorum mens tenebris oppreſſa erat, & idololatriæ ſceleribus detinebatur. Excandeſcebat igitur Elias, animo diſſecabatur, lamentabatur, & multis verbis illos ab erroribus reuocabat; ſed oemo tamen eum loquentem audiebat: cohortabatur, ſed oemo illi obtemperabat. Zelo igitur commotus, illos erudire voluit, vt fa-
D me ipſâ tabefacti, preces ſuas tandem ad Creatorem transferrent, ac fames pietatis materies illis fieret. Nihil inquit, aliud homines iſtos erudire poterit, niſi fames; vt vel ſic anguſtijs vndique coarctati, ad omnium creatorem Deum reuertantur. Quid igitur Elias? *Viuit Dominus, ſi erit pluuia niſi per os meum.* Prolata fuit hæc vox à Prophetâ, & ſtatim aër mutatus eſt; cœlum æreum factum fuit, non naturam mutans, ſed facultatem ſuam reſtringens: ſtatim elemeota, taoquam in aliam quandam figuram conuerſa ſunt. Prophetæ oratio tanquam flamma quædam, ad terræ viſcera demiſſa erat, & omnia ſtatim exareſcebant, om-
E nia vaſtabantur, omnia deſtruebantur: ſtatimque videre licebat herbas ipſas arefactas, item arbores ac plantas, tam fructum fereotes, quàm quæ fructom non ferunt; tam quæ in campis, quàm quæ apud mare conſitæ erant; omnia ſimul arefacta, omnem ætatem animâ præditam iam iam deſtruendam, puerorum lamentationem, matrum eiulatum & deſperationem multam.

Vna fuit Prophetæ oratio, ſed vide quàm multa effecerit. Omnes igitur feræ moriebantur; iumenta, pueri, viri, animalia, volucres om-

nes; denique orbis terrarum erat naufragium, A & calamitas ipſa totam terram occuparat. Nemo ſeruabatur, ſed propter aquarum penuriam omnes moriebantur: areſcebant plantæ, arbores, fontes, fluuij, ſtagna, & paludes; omnia denique perire videbantur, & vniuerſale quoddam naufragium non per aquam, ſed per aquarum penuriam vniuerſam terram detinebat, cœlumque ipſum claudebatur & detentum erat, omnemque naturam mutauerat. Omnia igitur moriebantur, & irâ pœnâque à Deo miſſâ perdebantur vniuerſa; ſed nihil tamen Elias hæc ipſa curabat. Nam præ zelo tanquam ebrius efferueſcebat contra eos, qui Deum non quærebant. B Quid agis, Elia? Eſto, iuuenes peccarunt, cur infantes caſtigantur? Eſto, homines deliquerunt, cur iumenta ipſa vnà

Elias celebs

cum illis moriuntur? Tantáne immanitate indutus es, vt homines nihil cures? Non habes vxorem, non infantes: ob id pereuntes homines tibi curæ non ſunt? Quid igitur Deus ad Eliam?

v. 3.

Vade, inquit, *ad fluuium ChoroZaim, & præcipiam coruis vt nutriant te illic.* Libenter hoc loco quæſierim ab homine Iudæo in medium adducto, vt oſtendam ipſi quemadmodum lex ea, quæ legis ſunt, euertat, & ipſa ſecum pugnet, firmitatem non habens, quippe quæ non erat veritas, ſed vmbra. C Illa, vmbra; hæc veritas: illa, figura; hæc, res ipſa. Elias iſte quem veneraris, quem venturum expectas, quem multâ oratione celebras, quem Prophetam appellas, ille, inquam, Elias quomodò à coruo nutriebatur? Coruus enim in lege impurum animal habetur: coruum, inquam, lex ipſa præcepit impurum eſſe animal; quomodò ergo ab impuro coruo nutriebatur Propheta? Quando enim lex impurum coruum dicebat, omninò qui à coruo nutriebatur, eum quoque impurum fuiſſe oportet. Sed caue hoc dicas; caue, inquam, hoc ſentias. Cùm diuinus Elias à coruo nutritus fuerit, nihil ex ijs, quæ à Deo creata ſunt, impurum eſſe exiſtimabat. D Interuallo autem temporis factum eſt, vt fluuius ille exareſceret. Eliam igitur Deus illinc excitans:

Coruus animal immūdum Eliam paſcit.

v. 9.

Surge, inquit, *vade in Sarepheta Sidoniæ, & præcipiam mulieri viduæ vt nutriat te.* Hoc autem quâ diſpenſatione Deus effecerit, velim audias: quoniam videlicet neſciebat Elias, quomodò apud alias nationes res ſe haberet. Cùm enim in vno certo loco ſederet, neque orbis terrarum calamitatem videre poſſet, quomodò omnia areſacta eſſent, paludes, fontes, fluuij, plantæ, arbores, fructus tam maturi quàm immaturi, arbores tam quæ ferunt, E quàm quæ nullos ferunt fructus, tam quæ apud fontes, quàm quæ apud paludes aquarum: cùm, inquam, hæc ignoraret, & volucrum, aliarumque rerum omnium interitum, puerorum mortem, & matrum vlulatus: tantam denique orbis terrarum calamitatem neſciret; excitans illum Deus fecit, vt multam terram peragraret, illinc ad Sidonem vſque proficiſcens; vt ita ſaltem cùm vidiſſet Elias quo pacto res ſe haberent, rogaret deinceps Dominum ſuum, vt pluuiam dare vellet. Excitauit igitur illum ob hanc rationem ad iter tam longum aggredien-

Circundacit Deus Eliam, vt ditam vbique calamitatem videns, rigorem tandem remittat.

A dum Deus, non quòd non poſſet eum illic nutrire, ſed vt Eliæ oculis calamitatem illam ſubijceret, quâ ad pluuiam ab ipſo rogandam alliceretur. Volebat Deus pluuiam dare, ſed petitionem à ſeruo requirebat.

Cùm igitur totum iter perfeciſſet Elias, venit in Sarephta Sidoniæ, & vidit mulierem viduam ligna colligentem. Veruntamen Eliæ philoſophiam ac fidem vide: rurſus aliud nos virtutum eius pelagus excepit. Non dixit Deo: Ad quem mittis me? tanta me ſubire cogis pericula, & ad viduam me mittis, extremam ad famem? nunquid enim non alij ſunt opulentiores viri, B qui meam poſſint egeſtatem leuare? ſed tot ſpatia terrarum peragro, vt ad viduam perueniam, ad ipſum malorum calamitatem; nec tantùm viduam, ſed etiam pauperculam? Animaduerte quo pacto nihil horum dixit famulus: quippe qui in Dominum ſuum confidebat, qui ea quæ impoſſibilia ſunt, poſſibilia reddit.

Eliæ obtemperantis Deo philoſophia.

Abi, inquit, *in Sarephta Sidonis, & ecce vidua vna ligna colligens.* Quid igitur adhuc ingrederis Elia? cur autem accurris ad viduam? vidiſti paupertatis veſtibulum, ne interroges quanta ſit eius tenuitas; nihil quæras de his quæ intra domum ſunt, cùm paupertatis ingreſſum iam videris. Quid eſt quòd C in eius domum introire vis? vidiſti ligna colligentem, & ab eâ nutriri poſtulas? Sed habebat ille tanquam pignus quoddam Domini ſermonem: abijt igitur illuc, vt cum viduâ loqueretur. Sed quidnam ait?

v. 10.

Da mihi, inquit, *paululum aquæ, vt bibam.* Animaduerte ſapientiam Eliæ, quemadmodum non ſtatim ad maius aliquid petendum venit, ſed ad id quod erat vilius. Non dixit, Da mihi panem, ſed, da mihi aquam: prius aquam petit coniecturâ colligens, quòd ſi aquæ copiam habuerit, poſſit & panis copiam habere. *Da mihi*, inquit, *paululum aquæ.* Abijt vidua, aquam attulit: quam cùm ille bibiſſet, animum auxit, D & ait: *Sume mihi & buccellam panis, vt comedam.* Cui reſpondit Vidua: *Viuit Dominus, ſi eſt mihi panis ſubcinericius niſi puſillus farinæ in hydriâ, & paululum olei in lecytho, quæ cùm confecerimus, comedamus ego & filij mei, & moriemur.* Quid ad hæc Elias? *Vade, & fac mihi ſubcinericium panem ſeorſum, & comedam, & poſtea facies liberis tuis, & comedent.*

v. 11. & 12.

Quid ais, Elia? Eſto, panem petis: cur ſeorſum, & primùm tibi dari vis? An non gratias agere deberes, ſi vnà cùm filiis viduæ comederes? Tu vis ſolus panem comedere, & eius filios fame necari? Scio, inquit Elias, quàm E copioſa ſit Domini mei liberalitas. Hæc ille: Vidua verò, non eius ſermone obſtupuit, neque tale quidpiam abſurdum cogitauit, aut dixit: Tu es, qui famem hanc intuliſti, & ex reliquiis huius famis à me nutriri poſtulas? Non dixit: Tam magnam orbis terrarum partem prætergreſſus ad me veniſti, vt liberos meos fame extingueres, ipſe auctor famis exiſtens? Nihil tale dixit, ſed Abraham illum imitata, ingreſſa eſt domum, & fecit ſicut à Prophetâ dictum fuerat. Quinimmò licebat videre illam magis quàm Abraham hoſpitalitatis amantem. Ille enim cùm

Viduæ hoſpitalitas maxima, eaque illa Abrahæ ſuperior.

A eſſet locuples, Angelos hoſpitio excepit: at hęc,
poſt famem mortem expectans, Prophetam
excepit. Itaque videre licuit naturam contemp-
tam, & hoſpitalitatem honoratam: licebat vi-
dere eius viſcera pro:ecta, & Prophetam ſuſ-
ceptum. Integram filiorum multitudinem ſe-
pulchro mandauit. Quantum enim fuit in vi-
duæ propoſito, omnes eius filij mortui ſunt:
ſed Dei benignitate factum eſt vt viuerent,
& incolumes eſſent. Neſcio certè quibus ver-
bis huius viduæ laudes comprehendam; quem-
admodum ſe ipſam, & filios contempſerit, &
hoſpitalitatis ſtudium ſecuta fuerit: quemad-
B modum eius natura non tabuerit, vt viſcera
non ſint diſſoluta: cùm videret integram fi-
liorum multitudinem iamiam fame perituram.
Sed illa animum gerens omnibus his eebus ſu-
periorem, accepit Prophetam hoſpitio.

Hoſpitalitatia merceta.

Cùm verè Propheta ipſe panem accepiſſet,
& comediſſet, deinceps mercedem retribuit.
Hoſpitalitatis ſemen vidua ſparſit, & ſtatim flo-
rentem atque copioſam hoſpitalitatis meſſem
v. 14. collegit. Quid enim Elias ait viduæ? *Viuit Do-
minus, hydria farina non deficiet, & lecythus
olei non imminuetur.* Facta eſt viduæ dextera
torcular, ſiniſtra facta eſt area, & manipuli fru-
ctum in ipſâ neceſſitate reddentes, ac propter
C Prophetę verbum viduam illam nutrientes. Tor-
culae & area facta eſt domus viduæ: non imber,
non pluuia, non vee, non autumnus, non æſtas,
non æſtus, non ventorum vis, non temporum
mutationes; ſed verbum vnum ex Prophetæ ſen-
tentiâ prolatum, abundantem rerum copiam
viduæ ſuppeditauit.

EIVSDEM, EX HOMILIA
in Eliam, & Viduam, & de eleemoſynâ.

FRONTONE DVCÆO Intetprete.

Tomi 5. Ducæi. Vidua Sarepeana eleemoſynæ exemplo propoſita. 3. Reg. 17. v. 9. Luc. 21. v. 2.

COmpendioſa admodum ad eleemoſynam
cohortatio fuerit, ſi vos ad viduam Sareph-
tis Sidonis habitantem abducamus. Nam qui
D operibus ipſis inſtruunt, multò digniores fide
magiſtri fiunt, quàm qui verbis ſolis conſilium
daot: quocirca vidua quoque nobis rei huius op-
tima magiſtra erit. Siquidem nos verbis quidem
adhortamur: at illa vos operibus docere poterit,
cùm eiſdem præditam moribus ſociam habeat
ſibi copulatam. Duæ quippe ſunt hæ viduæ, vna
in nouo Teſtamento, quæ duo minota miſit; al-
tera in veteri, quæ Prophetam ſuſcipeee meruit;
ambæ ad eaodem philoſophiæ virtutem perue-
nerunt, eandemque comitatem exhibuerunt, &
ſuorum rectè factorum ſimilitudine, Teſtamento-
rom nobis affinitatem expreſſerunt. Nam quem-
Simile. admodum ſublimes quidam ſcopuli circundati
E portubus, quos appellari Pharos mos eſt, iu
quibus totâ nocte inextinctus ignis lucet, erran-
tes in mari ſplendore luminis ad portus ſecurita-
tem deducunt: ſic & iſtæ tanquam portubus co-
mitate circundatæ magoanimitatis ſuæ lumine,
eos qoi profundiſſimâ in nocte in auaritiæ mari
oberrantes, & iamiam ſubmergendi ſunt, ad
ſuam inuitant ſecuritatem; & humanitatis ſem-
per ardentem habentes ignem, ineatinctum
eleemoſynæ lumen conſeruaot. Sed de illâ qui-
dem alio loco; hodierno die apud vos de iſtâ vete-
ris Teſtamenti agemus: omninò enim dum hæc
laudabitur, illius quoque præconiorum corona
nectetur. Nam quarum paria ſunt rectè facta, ea-

A rum quoque laudatria oratio communis eſt.
Orta eſt igitur huius tempore grauiſſima fa-
mes, non quòd defeſſa tellus fruges negaret, ſed
quòd hominum peccata Dei donum auerterent.
Orta eſt igitur fames grauiſſima, & omnium
acerbiſſima; atque illâ famem Elias magnus in-
uexit, & tanquam terribilem famulum quendam
vocauit, vt conſeruos iniuriâ Dominum afficien-
tes caſtigaret: immò verò Iudæorum illam ad-
uocauere peccata: Prophetæ autem os illam intu-
v. 1. lit. *Viuit* enim, inquit, *Dominus Deus, ſi erit
pluuia niſi per os meum.* Intolerandum igitur
erat malum: neque enim tantùm ſterilem reddi-
B dit terræ vterum vox illa Prophetæ, ſed & ipſa
fluminum fluenta cohibuit, omneſque tum exa-
reſcebant torrentes. Et quemadmodum cùm ve-
bemens & ardens febris corporis naturam inua-
ſit, non ſuperficiem tantùm areſacit, ſed & inte-
teriora permeans ipſam oſſium naturam exurit:
ita quæ tunc vigebat ſiccitas aëris non ſolam fa-
ciem terræ incendebat, ſed ad ipſa eius viſcera
penetrana, omuem ab imis humorem exhauriе-
bat.

Inducta fames caſtigandis perditis hominum moribus.

Aeris dira ſiccitas.

Quid ergo Deos ad Prophetam? *Surge* inquit,
*& vade in Sarephta Sidoniæ: ibi mandabo mulie-
ri viduæ vt nutriat te.* Quid hoc ſibi vult? in ſua
patriâ nullam comitatem expertus eſt, & ad alie-
C nam regionem illum mittit, atque ad mulierem
viduam? Nam ſi opulenta eſſet, ſi ditiſſima, ſi
regis vxor ipſius, ſi multis terræ frugibus repleta
haberet promptuaria, nonne voluntatem eius ve-
hementiùs quàm terram ipſam metus famis ſteri-
lem redderet? Ne igitur hęc Propheta diceret, aut
animo verſaret, idcirco priùs eum per coruos
aluit vt per ea quę gerebantur, iſta propemodum
illi diceret. Si effeci, vt rationis expers natura
hoſpitio te reciperet, multò magis ratione prædi-
ta, vt hoc faciat, perſuadebitur. Propterea vidua
poſt coruos. Videre erat Prophetam mulierculæ
factum obnoxium, animam illam ad cœlos vſque
ſublimem ac diuinam: generoſum & excelſum E-
liam velut erronem quendam ac mendicum ad
D viduæ ianuam venire, atque illud os, quod cœlum
clauſerat, mendicorum vocem effundere, Da mihi
panem, da mihi aquam: vt tu diſcas, nihil ita be-
neuolum & humanum eſſe ac viduæ domum, &
tabernaculum egeſtatis plenum, ac diuitiarum ex-
pers, & malorum quæ ex diuitiis oriuntur. Lo-
cus enim erat à tumultibus liber, omniſque phi-
loſophiæ plenus, & portu quouis tranquillior.
Talia maximè requirunt domicilia Sanctorum
animæ.

v. 9. Deſtinatur Propheta ad alienigenam viduã, eamque pauperculam.

Pergebat igitur ad viduam Propheta, quæ Iudęos
odio proſequentes peregrinos, exemplo erat ſoo
redargutura: pergebat ad viduam omneſque do-
cebat, meritò Iudęos pœnam illam ſuſtinere.
E Nam cùm in aliquos pœnam illaturus eſt Deus,
non quoquo modo ſupplicium immittit, neque
ſui iudicij contentus eſt calculo, ſed & apud ho-
mines excuſat ſe rebus ipſis ac tuetur, perinde
quaſi communi quodam in iudicio ſuſpicionibus
vulgi expoſitus diſceptaret: quod & nunc erga
Prophetam præſtitit. Ne fame confectos intuens
Iudæos dolere, immanitatem & crudelitatem
eorum oſtendit, & quàm raro comiter hoſpites
exciperent. Non enim ſolùm Prophetam non
ſuſceperunt, ſed & ſe interfecturos mina-
bantur: id qood ex Dei verbis colligitur. Non
enim tantùm dixit, Recede, ſed etiam *Abſconde-
re.* Non ſufficit ad ſalutem fuga, ſed & oportet vt

Illa hoſpitalitatis ſtudioſa, Iudæos condemnat immites in ſuos, beneſque meritos.

te diligenter occultes. Populus quippe Iudaïcus eſt: populus ſanguinem ſitiens Prophetarum, & in Sanctis necandis exercitatus: ſemper manus ſuas prophetico ſanguine cruentarunt. Et cùm illum quidem emittebat ex Iudæâ, *Vade, & abſcondere*, inquit: cùm autem ad viduam mittebat, Ego, inquit, *illi mandabo*. Vides, vt inde quidem fugientem iubeat illud cum multâ cautione præſtare; hîc autem confugientem, magnâ cum fiduciâ præcipiat & ſecuritate diſcedere.

Sancti ac Prophetæ à Iudæis malè habiti, typo Chriſti.

Neque ſolum hoc, ſed & aliud per hunc Prophetæ aduentum ad viduam prouidit ac diſpoſuit. Ne enim poſtea cùm Chriſtum nonnulli cernerent poſt multa & immenſa beneficia in Iudæum collata, poſt innumeros mortuos quos ſuſcitaturus erat, poſt cæcos queis viſum reſtituerat, poſt leproſos quos mundauerat, poſt dæmones quos eiecerat, poſt admirabilem ſalutaremque doctrinam, ab illis, quos deuinxerat beneficiis, eſſe vexatum, & à Gentilibus honore affectum, qui nihil viderant, nec audierant, mirarentur, dubitarent, & rem eſſe incredibilem exiſtimarent: priùs ac multò antè tempore per ſeruos ſuos, & quàm improbi fuerint Iudæi nos docet, & quàm comes & humani fuerint Gentiles nos inſtruit.

Gen 37. v. 18. & 39. v. 4.

Sic nimirum & Ioſeph illi, quibus ille cibaria miniſtraturus aduenerat, etiam necare conati ſunt: homo autem barbarus in ſummum illum honorem euexit. Non aliter Moyſen, quem beneficio aff ecti expulere Iudęi, homo barbarus Iothor excepit & multam in eum comitatem & humanitatem exhibuit. Sic Dauidem Saul poſt amputatum Goliath caput eiecit, poſt mille pericula quæ ab eius ciuitatiſque ceruicibus ſæpe depulerat: Anchus autem rex barbarorum excepit, & in magnum honorem euexit. Ita nunc etiam Eliam expulerunt Iudæi, ſed vidua ſuſcepit. Quando igitur Chriſtum ab illis repulſum videris exceptum à Gentibus, animaduerſis antea figuris, ne prodentem ſe rei veritatem mireris.

Exod 2. v. 14. & 22.

1. Reg. 18. 19. & 27. v. 3.

Audiſti ergo Chriſtum hodie dicentem, & hoc ipſum ſubindicantem. Cùm enim Iudæos alloqueretur, dicebat: *Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, & ad nullam miſſus eſt Elias, niſi ad viduam, quæ erat in Sarephtis Sidonis.* Sed quæret fortaſſe quiſpiam, quam ob cauſam eum qui tantum pro Dei gloriâ zelum præ ſe tulerat, vexari Deus permiſerit & affligi, cùm eum ad torrentem nunc mitteret, nunc ad viduam, nunc alium in locum, tanquam exulem quendam volens locum ex loco mutare. Vexatum enim & afflictum fuiſſe audi quo pacto Paulus etiam teſtetur: *Circuierant in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti.* Cur igitur illum ſiuit affligi? Nam ſiquidem ob ea peccata, quæ in ipſum admiſerant, has à Iudęis pœnas exegiſſet, meritò dixiſſet cum vexatione iſtâ periculum afflictionis fec ſſe, vt mitior fieret, & nonnihil de crudelitate remitteret: ſin autem non quòd malorum memor eſſet quæ ab illis paſſus fuerat, ſed quòd propter eorum aduerſus Dominum improbitatem & inſolentiam contabeſceret, hanc illis calamitatem inuehebat, quâ de cauſâ in conſortium & ipſe malorum vocatur, nec multis deliciis ac ſecuritate perfruitur? Quia nimirum ſi dum calamitate premerentur, & fame perieret, ipſe deliciis & opiparâ menſâ frueretur, illud fortaſſe factum quiſpiã crudelitati tribuiſſet. Nihil enim

Luc. 4. v. 25.

Elias cur pari cum aliis calamitate inuolutus.

Heb 11. v. 37.

A mirum fuiſſet viſum, hominem, cui affatim cuncta ſuppeterent, aliorum malis oblectari. Idcirco participem eum eſſe calamitatis permiſit Deus, & experiri mala quæ accidebant, ac famem pati, vt diſcas non famem apud illum, ſed zelum fuiſſe. Nec enim ſic in anguſtias redactus, egeſtate preſſus, vexatus & afflictus non adduci potuiſſet, vt non minas reſcinderet, niſi præ nimio zelo beatam illam vocem miſiſſet. Quocirca iucundius illi erat affligi, atque caſtigatos illos cernere, quàm vrgenti neceſſitate liberatos ad priorem reuerſos impietatem videre. Tales enim ſunt vbique animæ Sanctorum; vt cæteri reſipiſcant, ſecuritatem ſuam periculo exponunt. Ne quis diceret eum præ nimiâ crudelitate famem auxiſſe, participem eum famis fieri permiſit, vt philoſo-

Λιμὸς ſur. tè aliud legend.

B phiam Prophetæ cognoſcas.

Præterea verò cùm ſoleat plerunque miraculorum natura eos, qui miracula patrant efferre: atque eorum ſpectatores in eam mentem impellant, vt aliquid in eis humanâ naturâ ſublimius eſſe arbitrentur, his etiam duobus remedium adhibuit, naturę infirmitatem commutans. Propterea qui cœlo imperauit, fami non imperauit: qui terræ partum cohibuit, ventris reprimere neceſſitatem non potuit; ſed muliere viduâ indiguit, vt diuinam gratiam agnoſcas, & humanam ſimul infirmitatem.

Alia ratio, ne quid maius homine vel ipſe de ſe, vel alii de eo exiſtimarent.

Non ad hoc tantùm factum iſtud profuit, ſed & aliud quidpiam nihilo minus iſto. Quodnam illud tandem? Vt cùm te quiſpiam ad Prophetæ C zelum fuerit adhortatus, non deſpondeas animum, nec deſperes, quòd hominem eſſe alterius naturæ arbitreris, ideoque tantam apud Deum fiduciam habuiſſe. Quod quidem innuit quiſpiam cùm ait: *Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis*: quaſi diceret: Ne impoſſibile arbitreris eſſe, ad idem cum illo philoſophiæ faſtigium perueniretnam & eiuſdem ille particeps fuit naturæ. Veruntamen admirabile, ac diuinum illud eius propoſitum multò cęteris eum ſublimiorem oſtendit. Sed iam tempus eſt vt ad viduam redeamos.

3. ratio, ad aliorum qui infirmi ſunt prouocationem.

Iacob. 5. v. 17.

V. 10.

Venit, inquit, *in Sarephta Sidonis, & inuenit mulierem colligentem ligna.* Digna domeſticâ D paupertate hactenus ſunt veſtibula. Quid igitur? Num retrò conuerſus eſt, cùm talia uidiſſet hoſpitalitatis exordia? nequaquam, quippe qui ſententiam diuinam audierat: ſed clamauit poſt eam, & dixit *Cape vero mihi aquam, & iuit, vt caperet.* Verè generoſa & ſapiens mulier, ac niſi paulò videatur audaciùs hoc dictum, ipſâ etiam Prophetę magnanimitate digna: immò nullo modo debet audax dictum illud videri: niſi enim digna fuiſſet, nequaquam habita digna fuiſſet, quæ ſanctum illum exciperet, quemadmodum & ad diſcipulos dixit Chriſtus, *In quamcunque ciuitatem aut caſtellum intraueritis, interrogate, quis in ea* E *dignus ſit, & ibi manete*: ita Deus hîc quoque quoniam prę omnibus dignam nouerat hanc mulierem, quę Prophetam ſuſciperet, propterea cæteris omnibus omiſſis illuc eum miſit. Etenim ex rebus ipſis nobilitatem eius videmus.

Vidua, digna Eliæ hoſpitio.

Matth. 10. v. 11.

Cape mihi, inquit, *aquam in vaſe.* Magna ſanè mulieris humanitas. Quòd reſponderit, quòd in colloquium eius venerit, quòd illum corripiens totam ciuitatem ad puniendum ſacrum illud caput non vocauerit, nonne ſtupore & admiratione dignum videtur? ſiquidem meritò, famis adactam neceſſitate mulierculam eo

Mulieris in Eliam humanitas, cùm illa diuam adeò inueniſſet.

Digitized by Google

vſque iracundiâ commoueri debuiſſe, ex hoc Iudaïco exemplo cognoſce. Diſcipulus Eliæ Eliſæus, duplex Elias (duplicem enim magiſtrum in diſcipulo licebat intueri) famem poſtea prophetauit: non ipſe immiſit ſicut Elias, ſed venturam prædixit. Quid ergo rex qui temporibus illis regnabat? *Indutus eſt ſacco* inquit: ſiquidem humiliauit eum calamitas. Sic tamen humiliatus cùm lamentantem mulierem audiiſſet, propter ea, quæ famis cauſâ acciderant, tantâ tū exarſit iracundiâ, vt cōfeſtim exclamarit, ac dixerit. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc adiiciat, ſi ſtabit caput Eliſæi filii Saphat ſuper ipſum hodie.* Vidiſti regis iracundiam? Vide mulieris ſapientiam. Hæc enim inuento eo qoi non famem prædixerat, ſed inuexerat, & cùm prope ciuitatem eſſet, non indignata eſt, non excanduit, non cęteros ad ſupplicium ſumendum vocauit, ſed modeſtiſſimè paruit.

4. Reg. 6. v. 30.

V. 31.

Et iuit vt caperet aquam. inquit: *& clamauit Propheta, & dixit: Cape mihi iam etiam panem, & comedam.* Quid igitur mulier? ne quidem ægrè fert, ſed quid ait? *Viuit Dominus Deus tuus, ſi eſt mihi panis ſubcinericius, niſi quantum pugillus farinæ.* quam ob cauſam iurat? panem petiit Propheta: cęterum illa panem non habebat. Timuit ergo, ne fortè dum illa coqueret, torreret, præpararet, deinde tardaret, morę impatiens Propheta diſcederet, & præda hoſpitalitatis aufugeret. Proptetea iuramento eum præoccupauit, dicens: non ſibi farinam deeſſe, verùm ſubcinericium panem ſibi non eſſe, farinam eſſe. Neque iuramento ſolùm fidem facit, ſed & ipſâ rerum, quæ fiunt, demonſtratione. *Ecce* enim, inquit, *collige duo ligna, & ingrediar, & faciam illa filiis meis, & comedemus, & moriemur.*

Quanta fœminam ab officio in Prophetam prohibebant.

Audiant qui magnificas ædes conſtruunt, & ſumptuoſa prædia mereantur, ac famulorum greges per forum traducunt: vel potiùs & locupletes, & pauperes audiant omnes: nulli enim poſt viduam iſta excuſatio relinquetur. Tam multis illa impedimentis intricata erat, ſed illa tamen interrupit, & tranſcendit. Audi verò. Alienigena erat, vnum eſt hoc impedimentum. Sidonia, ſecundum impedimentum: non enim par eſt conditio, ſi alienigena ſis quouis pacto, & ſi ex Sidone orinndus improbiſſimâ ciuitate: tanquàm enim ſummæ improbitatis exemplum in Euangeliis illam vrbem in medium Chriſtus adduxit. Erat igitur & alienigena & Sidonia: & mulier, ſexus infirmus, & omni ex parte ſubſidio indigens. Accedebat viduitas quartum impedimentum. Quintum, illis omnibus maius, alendorum cura liberorum. Audiant viduę, liberorum nutrices, non fuiſſe idoneam & legitimam illam excuſationem, quominùs impertiret eleemoſynam, vel hoſpites exciperet. Et pugillus farinæ reliquos erat tantùm, ac poſt illum mors expectabatur. Nam tu quidem licet omnes pecunias profuderis, licet facultatibus teipſum ſpoliaueris, potes ad aliorum fores pergere, atque inde ſolatium obtinere: tum verò neque mendicare licebat: ita portis omnes fames obſtruxerat. Nihil tamen horom prohibuit.

Math. 11. v. 21.

Dicam & ſeptimum impedimentum: ipſum nimirum, quem molier hoſpitio fuit exceptura. Nam neque familiaris, neque notus erat: ſed peregrinus & alienus, & ipſo religionis ab illâ ſepto ſeparatus. Neque verò tantùm peregrinus & exterus, ſed ille ipſe erat, qui famem induxerat. Nihil tamen horum fœminam auertit, ſed ori

A cibum porrigebat, quod omnes illi cibos abſumpſerat; & famis auctorem, famis reliquiis nutriebat. Propter te, inquit, facultates omnes meæ ad hunc pugillum redactæ ſunt: ſed nec iſti pugillo tuâ cauſâ parcam, verùm & me & liberos meos obiiciam morti, vt tu, inquit, huius auctor neceſſitatis minimum quidem neceſſitatis ſenſum capias. Cui potuit vnquam maius hoſpitalitatis ſtudium in mentem venire? nullum planè licebit reperire. Vidit peregrinū, & naturæ confeſtim oblita eſt: dolores partus ignorauit, & oculis ad filiorum turbam conuerſis animo fracta non eſt. Ac me quidem ſcio frequenter au- B diiſſe multos qui dicerent, Ille cùm pauperem conſpexiſſet, tunicam, quâ ſolâ indutus erat, exuens, nudum veſtiuit, ipſe verò, cùm mutuam ab altero veſtem ſumpſiſſet, deinde diſceſſit, & hoc magnum quid, & mirabile viſum eſt. Siquidem verè magnum eſt: iſtud verò viduæ factum huius, multò illo maius. Nam ille quidem cum ſe nudaſſet, ac nudum operuiſſet, potuit ab altero veſtem accipere: hęc verò cùm fariœ pugillum prodegiſſit, alterum pugillum accipere minimè potuit: neque nuditatis tantùm illi periculum ſubeundum erat, ſed poſtea mors ipſius ac liberorum erat expectanda.

Nulla par liberalitas Sareptanæ viduæ.

Cùm igitur neque paupertate, neque alendo- C rum curâ filiorum, neque graui fame, neque tantâ egeſtate, neque mortis expectatione fuerit impedita: quæ nobis reliqua erit excuſatio locupletibus, quæ pauperibus? *Viuit Dominus Deus tuus, ſi eſt mihi panis ſubcinericius, niſi quantum pugillus farinæ*, &c. Hanc vnoſquiſque miſerandam, vel potiùs vnuſquiſque beatam illam vocem ac cœlo dignam domus ſuę parietibus inſcribat, in conclaui in quo dormimus, in cubiculo in quo prandemus. Hanc in ædibus, hanc in foro, hanc in amicorum cœtibus, hanc dum ad iudicum tribunal pergit, hanc dum egreditur vocem quiſque meditetur: & conſtanter affirmo, quantumuis ſaxeus fuerit quis & ferreus, & adamas, minimè vnquam D abductum iri, vt accedentem pauperem vacuis manibus à ſe dimittat, ſi vocem hanc inſcripſerit, ſi viduam ante oculos poſitam habuerit.

Chriſtus ipſe in pauperibus paſcitur.

Sed dicit fortaſſe quiſpiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem cum beneuolentiâ illum ſuſcipiam. Hoc mihi promitte, tum ego tibi Prophetam adducam. Quid dico Prophetam? ipſum tibi Prophetę Dominum adducam, communem Deum ac Dominum noſtrum Chriſtum. Ipſe enim dicit, Eſurientem me vidiſtis, & aluiſtis. Quòd ſi qui fortè voci fidem derogant, & humanitatem non curant, cùm ſupplicio pœniſque caſtigati hoc diſcent. Tanquam enim Chriſtum ipſum non curaſſent, ſic ad intoleran- E dum ſupplicium abducentur.

Matth. 25. Extat alia hom. Latina eadem arg. 1. ſ. Latino Ducæi, quæ non videtur Chryſoſt. ſed magis auctoris alius. hom itē de Naamā ibid. alteriusſi.

EIVSDEM DE IISDEM.

Elia, & Vidua.

F. FRANCISCO COMBEFIS Interprete.

MVlierum liberalitatem non diuitiarum affluentia faciebat, ſed animus ipſe locoples. Et verò quanti tunc diuites erant? nullus tamen eiuſmodi quidpiam fecit. Quantæ viduæ in Iſraël? nulla tamen Eliam hoſpitio ſuſcepit. Quanti opulenti ſob Eliſæo? ſola tamen Sunamitis hoſpitalitatis fructum collegit. At videamus quid cauſæ fuerit vt fa-

Ex Cat. Em. Card. Maz. vbi, in Epiſt. ad Rom. Quærentī tamen locus non occurrit.

A mem ſuper terram induceret animus ille cœlis altior: is, qui nec hactenus morrem obierit; homo cœleſtis: qui corpus ſimplicirer geſtaret: qui nec domum, nec menſam, nec veſtimentum qualia plerique haberet: ſed cui ſola melote ſuppeterer: eremi ciuis, qui imbrium claues in ore haberet; qui regis proteruiam, ac Iudæorum furorem abundè ſuperaſſet; qui deſertum ciuirate honeſtiùs inſtitutum reddidiſſet; qui Euangelicam philoſophiam ipſis rebus exhibuiſſer: qui ſequentia noui Teſtamenti mandata operibus ipſe occupaſſet: qui ſe ipſe diligentiâ multâ eruci confixiſſer: is, quòd Iudaïcum populum ceu quadam ægrirudine, impietate laborare videret, B nec quicquam cedere admonitionibus, aut conſiliis emendari, diuintiùs eis plagam immittit, dicens: *Viuit Dominus in cuius conſpectu ſto, ſi erit pluuia niſi per os meum.* Puſillus ille homo, rres altus cubitos, in terrâ gradiens cœleſtia moderarur. Vidiſti quanta res homo? quàm nobile, ac Deo charum animal? Cùm ergo de homine ſermo fuerit, ne mihi fornicarium, ne adulterum, ne iniuſtum ac alienorum raptorem, ne ventris ſeruum, ac eum qui naturæ ingenuitatem nequitiæ ptodiderit in medium producas, ſed hunc, eiuſque ſimiles viros, qui principem formam ſeruent, quique regiam figuram non aboleant, tumque ſcies quidnam ſit homo. C Nam & hic homo erat, ac natus muliete, lactéque nutritus; terram habitauir, aërem ſpirauit, ac quæcunque naturæ ſunr, communia nobiſcum habuit. Quia tamen voluntas eximia fuit, ac ſingularis, idcirco etiam gratia eluxit: quanquam nihil eorum ſuppetebat, quæ vulgo beatos facere exiſtimantur. Neceſſariæ quoque annonæ facultas deerat, viduæque mulieris, ac eius quæ Sidonia eſſet, mendicus effectus manum exporrigit, ac panem petit. Spelunca illi domicilium; ouina pellis, indumentum: terra, menſa: vilis patria: nihil tamen iſta viro obſtiterunt, quin clariſſimus virtute redderetur, D tumque, ac modò ſole illuſtrior ſplendeſcat: quantámque ſol terræ amplitudinem aſpicit, tantam eius claritas peruadit. Cumque ante tanta tempora vixerit, nullus tamen annorum tantus cumulus eius memoriam deleuit: neque id iniuriâ: eiuſmodi ſiquidem virtus eſt: nempe res immortalis.

Eliæ præclara elogia.

Virtus res immortalis.

Verùm, quod modò dicebam (non enim argumenti obliuiſcendum, cùm in laudum Prophetæ pelagus coniecti ſimus) cùm is cœlo clauſo terram infœcundam reddidiſſet, faméſque omnium grauiſſima vigeret, ac corpora conſumpta eſſent, omniſque herba exaruiſſet, ac iam fluuiis aqua deeſſet, horridáque terræ facies E amariſſimam mortem oſtenderet: ne ſic tamen cedebat, ſed conſcenſo alto montis vertice ſedebat, cùm Iudæotom plebem moleſtâ adeò tabe ſententiæ ſuæ diſtrictione conficeret. Verùm clementiſſimus Deus, quamque nulla ſatis verba exprimant bonitas, non tulir taotam hanc ſeueriratem, ſed cùm neque is à ſe, ac ſpontè inflecti vellet vt malum ſolueret, neque ipſe iterum ſine illo id vellet relaxare, vide quid fiat. Priùs cum illo communicat conſilium, tumque pluuiam dimittit. Vides in hoc quoque Dei bonitarem, ac clementiam, quantúmque ſancto hooorís tribuar? Neque enim

Elias quo honore Deo habitus.

A antè imbrium habenas dimiſit, quàm vbi cum illo ſermonem contulit, ac quod eſſet futurum prædixit, præconémque illum futuræ abundantiæ miſit. Nam quia agente illo triſtia euenerant, placuit vt & benigniorum nuntius exiſteret: éque monte deſcendere faciens, vbique ac in omnem regionem illam nunciatum miſit, adeſſe imbrem, ac eſſe famem ſolutam. Erat ille aquarum arbiter: lingua eios imbrium theſaurus, ac clauis cœlorum. Exiit Prophetæ verbum, aërque mutatus eſt: cœlum æneum factum eſt, non mutatâ narurâ, ſed agendi vi velut fræno coërcitâ: elementa tranſmutata. Cecidit ſermo velut vehemens, acriſque flamma in terræ ſinus, cunctáque ſtatim exuſit. Vniuerſi B terrarum orbis naufragium commune erat, non quod aquarum illuuies, ſed quod æſtus vrens cauſaret. Nihil cuiuſquam Eliæ cura erat, quippe cùm æmolatione ebrius aduerſus eos qui non quærerent Deum, exiſteret.

Verùm iterum quoque repetenda narratio, atque Thesbitæ exponendis rebus paulò ampliùs immorandum. Is igitur cuius iuris eſſet vt cœlum clauderet, ac aperiret, nunc pluuiam, nunc famem decerneret: qui naturæ neceſſitates calcaſſet, imperterritus eſſet, mundum vniuerſum ſpreuiſſet, famem tantam contempſiſſet, aduerſus ſæuum adeò tyrannum ſe erexiſſet, viduam cernit ligna colligentem, abienſque ait: *Da mihi paululùm aquæ, vt bi-* C *bam. Tulit illa. Is iterum: Sume mihi & buccellam panis, & comedam. At illa: Viuit Dominus ſi eſt mihi ſubcinericius panis, niſi tantùm pugillus farinæ in hydriâ, & paululum olei in lecytho: quod faciam & comedemus ego pariter, & filii mei, & moriemur.* Quid ergo Elias? *Vade*, inquit, *& fac mihi ſeorſim ſubcinericium panem, & comedam: ſicque facies filiis tuis, & comedent. Illa* porrò, ô mulieris ingentem animum! *abiit, fecitque iuxta verbum Prophetæ*: eratque videre contemni naturam, ac hoſpitaliratem coli. Cęterùm Propheta vbi accepiſſet, ac comediſſet, deinceps mercedem repen- D dit. *Viuit Dominus*, inquit, *hydria farinæ non deficiet, & lecythus olei non minuetur.* Cùm modicum farinę, oleique cyathus vix ſuppeteret, magnum Prophetam vidua ſuſcepit, ac neque rei familiaris tenuitas, neque famis ſæuitia, neque mors expectata, non filiorum cura, non neceſſitas, non aliud quicquam mulieris hoſpitalitatem prohibuit: ita vbique non ſubſtantię modus, ſed animi quęritur. Vidiſti vt cum ſimplicitate ſeminauerit? Vide igitur vt & metat in benedictionibus: ac diſce multum pollere Sanctorum pedes cùm domum ingrediuntur: nempe ſolum ipſum ſanctitate donant: innumerabilium bonorum theſaurum inuehunt: naturam oblæſam E erpendant: famem ſoluunt: vberem copiam important; ſic & Eliæ pedes viduæ domum intrantes, nouum quendam, ac mirum exhibuerunt fertilitatis modum. Aruum fecerunt viduæ ędes: hydriam, aream. Nouus quidam tunc ſementis, ac meſſis extitit modus. Seminauit in os iuſti, iactamque ſementem vberrimâ meſſe ex hydriâ collegit. Seminauit farinam, farinámque meſſuit. Non fuit opus bobus, iugo, aratro, proſciſſâ in ſulcos terrâ: non imbre, non aere, non falce, non areâ, ac manipulis: non ventis grana à paleis ſeparantibus, non molâ comminuente: ſed momento temporis, quicquid

Ex eod. nullo aſcripto peculiari loco

Vidua ingens animus.

Rom. 12. v. 8. Hoſpitalitas ſimplex

Eius merces.

hæc omnia effectu præſtant, ſpontè in hydriâ inuenit: duóſque fontes, alterum quidem farinæ, alterum autem olei iugi latice manantes Prophetæ vox emiſit. Eiuſmodi ſunt Sanctorum dona: multam præbent tum vbertatem, tum facilitatem. Nam quæ ex terrâ decerpimus, vſu abſumuntur: illi autem fontes cùm quotidie haurirentur, haud tamen exhauſtis quicquam decedebat, cùm videlicet paribus motibus, velútque confertâ pugnâ effluxum influxus æquaret. Non tam aluit vidua, quàm alta eſt: non tam dedit, quàm accepit. Hoc & modò, etſi in re longè maiori, contingit. Non enim hydria farinæ, neque lecythus olei: B

Mar. 10, v. 30.

ſed quid? Centies tantum, ac vita æterna mercedis loco talibus cedit; Dei miſericordia; eſca ſpiritalis. Si enim Elias exiguæ farinæ annonam conſecutus, quòd mulierem maiorem ſui quàm filiorum rationem habuiſſe perſpexit, aream in viduæ domo, torculárque inſtruxit; ac ex inexhauſtis vaſis vicem reddidit; alens quæ ſe aluiſſet, vicatiâ hoſpitalitatis mercede; cogita quantam Eliæ Dominus gratiam ſit initurus, ſi vnà cum filiis hæredem, ac curatorem ipſum reliqueris. Vidua mulier erat; fames ingruebat: nihil tamen horum iniecit moras. Erant illi filij: neque ſic tamen repreſſa fuit.

Mar. 12, v. 12.

Viduam quæ duo minuta miſit, hęc facilè adæquauit. C Non ſecum dixit: Quid verò ab illo accipiam? Ille meâ eget operâ. Si quâ vi polleret, non inediâ conficeretur: ſiccitatem ſoluiſſet: non iiſdem atque cæteri obnoxius eſſet. Forſan & ipſe Deum offendit. Nihil eiuſmodi mulier cogitauit. Vides quantum bonum ſit ſimplici animo benè facere, nec curioſiùs eum, in quem beneficium conferatur, diſquirere? Si in animum induxiſſet curioſiùs indagare, planè hæſiſſet; fidem non habuiſſet.

At, inquit, Prophetam vidit, indéque munifica extitit: ea res eius animum ad tantam liberalitatem inflexit. Atqui ipſum hoc magnam habet admirationem, quòd magnum illum, ac admirandum eſſe crediderit. D Quomodò enim non dixit, vt par erat mulierem barbaram, ac alienigenam ſecum ipſam putare: Si eſſet Propheta, non me indigeret. Si eſſet Dei amicus, non ille eum ſpreuiſſet. Eſto Iudæi hanc ſcelerum vindictam luant: hic autem vnde? Cuiuſnam verò gratiâ? At nihil illa tale cogitauit, ſed domum ei aperuit, domóque priorem animum, ac quæ ſuppetebant omnia appoſuit. Miſſáque naturâ, ac ſpretis filiis, hoſpitem cunctis præpoſuit. Neque enim iam paupertatis metus ingruebat, ſed mortis alea pręſens erat, neque eius duntaxat, ſed & filiorum. Nam neque ab E aliis accepturam ſe expectabat, ſed ſtarim cum prole morituram. Cogita ergo quàm ingens nobis pœna immineat, cùm muliere viduâ, paupere, alienigenâ, barbarâ, filiorum matre, quæ nihil ſciret eorum quæ ſcimus, minoris virtutis, imbecillioreſque fuerimus. Quid enim fœminâ hac vnquam generoſi magis pectoris, quę & aduerſus naturæ tyrannidem, aduerſuſque famis vim, ac imminentem mortem ſtrenuè ſteterit, omnibuſque fortior fuerit? Quamobrem etiam Chriſtus plurimam ei laudem tribuit. Dicam magnum aliquid, ac nouum. Hæc maius aliquid patre noſtro Abraham hoſpitalitatis obſequio contulit. Non

Viduæ Eliæ maius facinus quàm Abrahæ.

A enim ſicut ille ad gregem cucurrit, ſed farinæ illo pugillo omnes hoſpitalitatis nomine celebres ſuperauit. Atque ille quidem præſtabat, quòd ſe biſce impenderet: hæc autem, quò nec filiis quidem pepercerit propter hoſpitem, idque cùm futura nun expectaret: nos verò cùm regnum ſit, gehennæque interminatione terreamur: quodque maius omnibus, cùm tanta Deus noſtri cauſâ fecerit, hiſque delectetur ac gaudeat, animis fatiſcemus?

EIVSDEM EX EXPOSItione in Geneſim, de Eliâ & Viduâ Sareptana.

B

EODEM Interprete.

Ex hom. 42.

OBſecto vos, vt per illa, per quæ alij pœnas dederunt, nos caſtigemur. Sed fortè dixerit aliquis, Quid ergo? Cum ſic illi puniti ſint, nonne etiamnum multi ſunt, qui eadem atque illi committunt, nec tamen puniuntur? Sunt planè: verùm hoc ipſum talia perpetrantibus maiorem pœnam importabit. Dum enim non caſtigamur ex his, quæ illis acciderunt, nihilque nobis ex diuinâ longanimitate compendii facimus, cogita quomodò inextinguibilem illum ignem nobiſmetipſis vehementiùs succen- C dimus, ac acerbum vermem paramus. Accedit quòd nunc etiam Dei gratia, atque munere multi ſint qui virtutem colant, poſſintque Dominum placare, velut tunc Patriarcha: tametſi nos, qui nos ipſos ſpectemus, ac noſtram videamus deſidiam, miram virtutis raritatem putamus: attamen propter illorum virtutem, Deus in alios longanimitatem oſtendit. Atque vt noueris, quo illi fauore pollent, vt patienter ſuſtineat Deus nobis placati, audi ex ipſa hiſtoria, quid Patriarchæ dicat. *Quod ſi decem iuſtos inuenero, non perdam ciuitatem.* Et quid dico decem iuſtos? Nullus illic inuentus eſt ab iniquitate immunis, excepto duntaxat D iuſto Loth, ac duabus filiabus. Vxor enim propter ipſum fortè pœnam ciuitatis cùm effugiſſet, pœnam poſtea ſuam ob ſocordiam dedit. Nunc autem, quæ ineffabilis Dei clementia eſt, aucta pietate multi in mediis ipſis vrbibus vulgo ignoti ſunt, qui Deum placare poſſint, aliique in montibus & ſpeluncis terrę: horumque paucorum virtus multorum ſcelus, atque vitium obtegere poteſt. Multa enim Domini bonitas eſt, ſoletque paucorum iuſtorum cauſa vulgo ſalutem donare. Et quid dico, paucorum iuſtorum cauſa? ſæpe cùm hoc in ſæculo non occurrat iuſtus, propter defunctorum virtutem, curam viuentibus impendit, atque iis prouidet. ac E clamat dicens, *Protegam ciuitatem hanc propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Quanquam, inquit, ipſi indigni ſunt qui ſeruentur, nihilque habeant vnde ſibi meritò ſalutis præſidium arripere poſſint, quòd tamen humaniùs agere conſueuerim, ſimque paratus miſereri; & vt eruam à malis, propter meipſum protegam, & propter Dauidem ſeruum meum. Ac, qui tot retrò annis humanis migrauerat, his qui ſua ſe deſidia prodiderant, auctor ſalutis extitit. Vidiſti Domini clementiam, quomodò virtutis laude fulgentes colat: quomodò illos proponat, ac toti pares multitudini oſtendat?

Iuſtorum cauſa Deus malis parcit.

Gen. 18. v. 32.

Iuſti occulti, ſaluti ſunt vibibus.

4. Reg. 19. v. 34.

Ipſi etiam defuncti.

Hebr. 11. v. 37. Ideirco aiebat Paulus, *Circuierunt in ouillis & caprinis pellibus, egentes, angustiati, afflicti, quorum dignus non erat mundus.* Totus, inquit, iſte mundus, ac quantus eſt orbis terrarum, non eſt conſerendus, cum iſtis qui in afflictionibus ac ærumnis ſunt; qui nudi obambulant, ac in ſpeluncis Dei cauſa agunt. Igitur, dilectiſſime,

Pauperes iuſti non ex habitu ſpernendi.

cùm videris virum vili exteriùs amictu indutum, interiùs verò virtutis cultu ornatum, ne ab externâ ſpecie ſpretim habueris: ſed animi diuitias diſce, ac internam claritatem, cumque vndique præfulgentem virtutem videbis. Talis fuit beatus Elias, cui in cenſu cùm nihil præter melotem eſſet, eâ Rex Achab opus habuit. Vidiſti Achab, B egeſtatem, ac diuitias Eliæ? Vide & quantum poteſtate diſtent. Hujus melote cœlum clauſit, imbres ne depluerent inhibuit; ac Prophetæ lingua cœlo frænos iniecit; annisque tribus, ac menſibus ſex pluuia non fuit: qui autem indutus purpurâ, ac diademate caput cinctus erat, circuibat quærens Prophetam, nihilque ex tantâ illâ poteſtate lucri ſuccedebat.

Enimuerò, vide Domini clementiam. Quòd Prophetam æmulatione, nimiôque feruore commotum, grauem hanc pœnam in omnem terram inuexiſſe videret, ne & ipſe pœnæ ſocius foret, ac pari interitu cum nequiſſimis il- C
v. 9. lis periret, dicit ei, *Surge, & vade in Sarepta Sidoniorum. Illic enim præcipiam mulieri viduæ, vt paſcat te. Surrexitque, & abiit.* Vide & Spiritus gratiam, dilectiſſime. Nam & heri totus nobis ſermo in hoſpitalitatem deſiit, atque hodie hoſpitalis vidua hæc ſermonem no-
v. 10. ſtrum complebit. *Et venit*, inquit, *ad viduam, & inuenit eam colligentem ligna, & dicit ei, Da mihi parum aquæ, & bibam.* Illa porrò obe-
v. 13. diuit. Et dixit ad eam iterum, *Fac mihi ſubcinericios panes, & comedam.* Tum illa maximam egeſtatem ſuam, quin & diuitiarum immenſam vim aperit. Magna enim paupertas, di-
v. 12. uitiarum amplitudini indicio fuit. Et dixit, *Non eſt ancilla tua niſi pugillus farinæ, & parum* D *olei in amphorâ & comedemus ego, & liberi, & moriemur.* Miſerabilia verba, quæ vel ſaxeum pectus inflectere poſſent. Nulla poſthac, inquit, ſpes ſalutis nobis reſidua. Mors in foribus eſt. Hoc ſolum nobis ad victum reſtat, quod vix mihi, liberiſque ſufficiat. Quod meæ facultatis erat, hoc feci: aquam impartiui. Verùm vt nouerimus mulieris hoſpitalitatem, ac iuſti magnam fiduciam, vide quid fiat. Vbi Propheta exploratè cuncta cognouerat, vt mulieris nobis virtutem detegeret: Nam Deus qui dixerat, *Præcepi mulieri vt te paſcat*, ipſe erat qui tunc per Prophetam operabatur: dicit ei, *Fac mihi primùm, &* E *tunc filiis tuis.* Audite mulieres quæ diuitiis affluitis, inque res innumeras inutiles facultates veſtras inſumitis, & poſt illa omnia haud rarò duos vel tres obolos indigentibus, aut viro cuipiam virtute prædito propter Deum egeno, impendere non vultis? Iſta autem, cùm præter pugillum farinæ nihil in cenſu haberet, ac paulò poſt ſuâ opinione filios coram fame enectos ſpectatura eſſet, vbi audiſſet à Prophetâ, *Fac mihi primùm, & tunc tibi, & liberis tuis*, non ægrè tulit, non neglexit, ſed fecit quod iuſſa erat: nos omnes erudiens, vt Dei ſeruos noſtræ ipſorum anteponamus refocillationi, nec leuiter eiuſmodi lucra prætereamus, ſed mul- A tam nobis inde mercedem repoſitam eſſe intelligamus.

Vide igitur hanc viduam, pro pugillo farinę, & pauxillo olei, quomodò iuge ſibi horreum comparauerit. Nam poſtquam pauit Prophetam, neque pugillus farinæ defecit, neque amphora olei, cùm interim fame terra omnis contabeſceret. Eſtque id ſanè mirabile, ac ſtupendum, quòd neque iam laboribus egebat, ſed in promptu ſemper farina atque oleum erant: ac neque agriculturâ illi opus erat, neque boum operâ, aut aliâ vllâ curâ: ſed videre erat euenire omnia ſecus ac naturæ vſus habeat. B Cumque adeò Rex, qui coronam capite geſtabat, anxius eſſet, ac fame conflictaretur, paupercula vidua omnibus deſtituta, eò quòd Prophetam ſuſceperat, in iugi vitam abundantiâ agebat. Propterea & Chriſtus dicebat, *Qui* Matth. 10. *ſuſcipit Prophetam in nomine Prophetæ merce-* v. 41. *dem Prophetæ accipiet.* Vidiſti heri largâ ſuâ hoſpitalitate, & feruidâ alacritate quid Patriarcha meruerit: vide & Sidoniam hanc repente locupletatam. Prophetæ enim lingua, quæ cœli habenas moderabatur, pugillum farinæ, ac olei amphoram iugem illi ſcaturiginem fecit.

Hanc omnes imitemur, & viri & mulieres. C Ego quidem vellem Prophetę nos æmulationem aſciſcere, ac illius virtutis imitationem. Quòd tamen id nobis magnum, atque arduum videtur, tametſi & ille homo erat, ac ſicut nos carne circundatus, atque eiuſdem nobiſcum naturę particeps erat. Quòd tamen is, quæ ſuarum patrium erant abundè contulerat, propenſâque voluntate virtutem elegerat, etiam ſupernam gratiam adeptus erat: interim ſaltem vel mulierem imitemur, ſicque paulatim promouebimus vt etiam imitemur Prophetam. Imitemur itaque eius hoſpitalitatem, nec vllus poſthac inopiam prætexat. Nam quantumuis quia inopiâ prematur, haud tamen hac egentior fuerit, cui vnius duntaxat diei annona ſuppe- D tebat, at neque ſic iuſti petitione ſegnior fuit, ac moroſior, ſed magnâ promptitudine illi paruit, ac protinus mercedem recepit. Talia ſunt Dei munera. Magna pro paruis donare conſueuit. Quid enim, dicoro, tantum contulit, quantum reportauit? Verùm Dominus noſter non quanta dentur ſolet attendere, ſed voluntatis largitatem, cuius etiam merito quæ ſunt magna flocci penduntur, niſi hilari alacritate præſtentur. Eapropter vidua illa Euangelica, cùm multi multa in gazophylacium mitterent, miſſis ipſa duobus minutis, omnes ſuperauit: non quòd plura aliis miſerit, ſed quod animum liberaliorem E oſtenderit. Alii enim, inquit, *ex eo quod ſibi* Mar. 12. v. 44. *abundabat*, faciebant, *hæc autem, omnia quæ* Luc. 21. *habuit, miſit: totum* enim *ſuum victum* miſit. v. 4. Ergo viri ſaltem mulieres imitemur, nec iis inferiores videamur, ſed ſtudeamus omnem noſtram ſubſtantiam non in noſtrum duntaxat vſum deliciaſque expendere, ſed & egenorum magnam curam habere, idque alacri ac gaudente animo præſtare. Nam & agricola dum ſementem facit, non triſtis facit ac moroſus, ſed gaudens, geſtienſque, ac velut qui ſibi iam manipulos videre videatur, ſic ſementem in terram iacit. Tu quoque igitur, dilectiſſime, ne illum duntaxat ſpectes, qui accipit, nec quos facias ſumptus reputa, ſed cogita hunc quidem eſſe

oculis conſpicuum, qui à te donatur, alium verò eſſe quis ſua ducat, quæ in illum fiunt, neque eum vulgarem quendam eſſe, ſed vniuerſorum Dominum herumque: cœli ac terræ conditorem: quodque ſumptus hic in prouentum cedat, ac nedum non minuat tuam ſubſtantiam, verùm etiam locupletiſſimè augeat, dum ſcilicet cum fide, atque hilari alacritate rem ipſe geras. Addam, quod bonorum ſummum faſtigium eſt, cum illo eius ſumptus prouentu, etiam remiſſionem peccatorum tibi conciliat: cui quid æquale eſſe queat? Si igitur iis diuitiis quæ veræ diuitię ſint velimos eſſe locupletes, ac cum iis etiam peccatorum remiſſionem nanciſci, effundamus res noſtras in egenorum manus: eas in cœlum præmittamus, vbi neque fur, neque latro, neque parietum effoſſor, neque famuli malitia, neque aliud quicquam noſtras labefactare diuitias poterit. Regio enim illa omnibus iſtiuſmodi damnis ſuperior exiſtit. Tantùm ne vanam gloriam ſectemur, ſed iuxta leges quas à Deo accepimus, vt non ab hominibus, ſed à communi omnium Domino laudem accipiamus, ne cùm ſumptus fecerimus, lucro careamus. Nam licet diuitiæ pauperum manibus illuc tranſlatæ, haud diripi queant, vna tamen inanis gloria eſt, quâ illæ diſpereant. Ac quemadmodum ſchîc tinea, ac vermis habent vt veſtem corrumpant, ſic inanis gloria vt collectæ per eleemoſynarum largitatem diuitiæ peſſum eant. Idcirco obſecro, vt non ſolùm eleemoſynas faciamus, ſed vt eas cautè faciamus, vt pro paruis magna percipiamos, pro fragilibus incorruptibilia, pro temporalibus æterna: ac cum his omnibus etiam remiſſionem peccatorum, bonaque illa arcana conſequi mereamur, quorum vtinam nos omnes compotes efficiamur, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri, gloria, ſimulque ſancto ac viuifico Spiritui, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, Amen.

Matth. 6. v. 3.

Inanis gloria, eleemoſynæ tinea.

TITI BOSTRORVM EPISCOPI eiuſdem Euang. expoſitio.

Luc. 4. v. 14.

Dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Chriſti oratio huc tendit: Vultis vt multa ſigna apud vos, apud quos educatus ſum, edam: verùm noui quid communiter accidere ſoleat. Etenim vt res præclaræ, niſi rarò admodum fiant, vulgò ſemper ferè contemnuntur: ita viri excellentes, honoréque & admiratione digni, ſi nimis familiares ſeſe exhibeant, omniúmque conſpectui paſſim ſeſe offerant, apud eos qui familiariter & quaſi domeſticè illos norunt, debito honore plerumque orbantur. Atque hinc eſt, quod vobis dico: *Quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.*

v. 25.

Multa viduæ, &c. Quandoquidem vaticinia quæ de Chriſto eiuſdemque aduentu edita extabant, iam ad finem adducta videbantur: alij ex Iudęis ad quoſdam, qui regnum apud ipſos adminiſtrauerant, alij verò ad ſanctos Prophetas illa detorquebant: propterea Dominus ab eâ opinatione ſalubriter illos abducit, eoſdemque tanquam fide laborantes, neque oracula eiuſmodi ad ſe magis quàm ad illos, ad quos ipſi ea referebant, pertinere credentes, tacitè redarguit.

3. Reg. 17. v. 83

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ. Cùm,

A inquit, ætate Elię, multæ in Iſraël viduę eſſent, ad nullam ex illis miſſus eſt Elias. Rurſum cùm multi Eliſæi tempore leprâ in Iſraël laborarent: nullus tamen ad illum miſſus eſt, niſi tantùm Naaman Syrus. Cur ita? quia ex omnibus viduis illi ſola reperta eſt fidelis: pari modo ex omnibus leproſis ſolus Naaman idoneus inuentus eſt, cui hoc beneficium impertiret.

4. Reg. 5. v. 3.

Et eiecerunt illum extra ciuitatem. Quâ de cauſa cùm eum ex monte præcipitem dare vellent, ipſe per medium illorum tranſgreſſus abiit? non ideo id fecit, quòd crucem fugeret, (nam vt pateretur in mundum venerat) ſed quòd tempus eam ad rem idoneum necdum adB eſſet: Cœperat enim iam tum primùm Euangelij doctrinam diſſeminare. Veruntamen quod hîc fecit, euidenti argumento eſt, Iudæos nullo modo eum in crucem agere, aut in ſuam poteſtatem redigere, tempore, quo cruci affixus eſt, valituros fuiſſe, niſi ipſe vltrò in mortem ſe tradidiſſet.

v. 29.

THEODORETI EPISCOPI Cyri, de iiſdem Eliâ, & Viduâ.

F. Francisco Comarfis Interprete.

Quęrat aliquis quomodò Propheta cùm ſanctus eſſet, exque legis pręſcripto viueC ret, cibum à coruis allatum comederet. Quia nempe ipſe Legiſlator hùnc ei per coruos offerebat. Etenim iuſſerat ipſe vt in torrente Chorath moraretur, pollicitus miſſurum ſe per coruos annonam, promiſſúmque impleuit. Afferebant enim corui manè panes, veſperi autem carnes: Docet autem nos iſtis Legiſlator, Iudaïcæ imbecillitatis cauſâ poſitas eiuſmodi leges, quas ipſe quandoque tranſgredi iuſſerit. Nam in ſabbato Prophetam Ieſum, Eleazarumque Pontificem, ac omnes Sacerdotes ac Leuitas, populúmque vniuerſum ſepties Ierichuntis mœnia circuire iuſſit: nuncque adeò magnum Eliam cibum ſumere quem corui detuliſſent. Quandoque verò eiuſmodi leD gum tranſgreſſorea non reprehendit. Samſon ſiquidem ob ebrietatem, laſciuiámque gratiâ priuatus eſt: quòd autem fauum mellis comederit, quem in demortui leonis faucibus apes fabricaſſent, ne minimum crimen incurrit. Quorſum verò Deus ad viduam alienigenam abire iuſſit? Et hoc iterum legum eiuſmodi cauſas docet. Si enim robuſtum Iudæorum animum, ac firmam cognouiſſet fidem, haudquaquam alienigenarum conſuetudine interdixiſſet: ſecùs verò iuſſiſſet communem vitæ ſocietatem inirent, ac eis pietatem, Deíque cultum, ac fidem prædicarent. Hoc enim legis ratio reddita docet. Nam cùm dixiſſet: *Non dabis filias tuas* E *filiis eorum, neque accipies filias eorum filiis tuis,* ſubiunxit, *Ne fornicari faciant filiæ eorum filias veſtras, & filia eorum filios veſtros de poſt Dominum Deum noſtrum.* Prophetam verò, tanquam qui prodeſſe poſſet, nedum non prohibuit, quin etiam abire præcepit.

Ex Græc. Em. Card. Max. Corderiana aſcribit Nazianzeno, cuius tamê ſtylum nihil refert.

Ioſ. 6. v. 3.

Iud. 14. v. 8.

Deut. 7. v. 3.

Puto autem etiam aliâ ratione, cùm vellet oſtendere abſumi fame humanum genus, primùm abduxiſſe ad torrentem: túmque illo exſiccato ad mulierem viduam amandaſſe, qui

Ita & Chryſ.

vix vuius diei exigua annona ſuppeteret. *Viuit* enim, inquit, *Dominus Deus tuus, ſi eſt mihi ſubcinericius panis, niſi quantum eſt pugillus farinæ in hydria, & paululum olei in lecytho. Et ecce colligo duo ligna, & ingrediens faciam mihi; & filiis meis, & comedemus, & moriemur.* Habeo, inquit, duntaxat ſupremam eſcam, quâ abſumptâ expecto famis plagam. Equidem admiror ſic lenem mulieris reſponſionem: non enim indignata eſt, quòd is in tantis eius anguſtiis cibum peteret, ſed extremam ſolùm paupertatem oſtendit. At Magnus ille farinæ, oleique fontes pollicitus, iubet primùm ſibi faciat, panémque offerat. Illa rurſus nihil moleſtè ferens, vt quam paupertatis, viduitatis, alendi prolem cura conficeret, ſed promiſſionem fide ſuſcipiens, cibum affert; idque cùm hominem neſciret. Erat ſiquidem alienigena, quæque adeò nullo periculo propheticam virtutem hactenus docta eſſet. Exiſtimo autem in eâ præfiguratam, quæ ex Gentibus eſt, Eccleſiam. Quem enim Iſraël perſequebatur, illa fide ſuſcepit; vti & Eccleſia Apoſtolos cùm ab iiſdem expulſi eſſent.

3. Reg. 17. v. 12.

Mulier vidua, Eccleſiæ figura.

SANCTI BASILII SELEVCIÆ
Epiſcopi, in ſanctum Eliam, & viduam Sareptanam.

Fr. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

BEatum illum magnumque Eliam Prophetam, virum nubibus celſiorem, laudatiſſima illa vidua, cuius in cenſu exiguus duntaxat farinę pugillus erat, magnificè quandoque accepit, hoſpitalitatis ardore altiſſimâ paupertate facta ſuperior. Nunc verò ego tantum Domini gregem, idque conatu vires ſuperante, pauperiorem pugillo vocem geſtitans, qui excipere epulo neceſſe habeam, quam explicauero menſam? quemue fontis inſtar manantem inuenero lecythum, vt Christi ſponſam impræſentiarum accipiam? Paululum igitur nobis, ô beata Vidua, fidei farinæ commoda. Quinimò tu met, beate Elia, qui & viduam alentem ipſe alebas, nobis itidem indefectibilis humanitatis verbum loquere. Eſt enim hic Chriſti populus, qui vnà cum Moſe in monte Deum hominem canticis celebrat: non ille Moſaïcus, in demerentem ingratus, cuius ingratos improboſque mores, tuis decretis addicens, vltus es. Videns enim Propheta Iudæorum populum, cœleſtibus pariter ac terreſtribus preluxuriantem bonis, à quo annonam conſequeretur neſcire, Deique in ſe propenſiorem humanitatem in impietatis materiam vertere, nec non cultum Creatori debitum in dæmones transferre, iram pietatis vindicem aſciſcens, vocem emiſit, quâ cœlo legem ſiccitatis impoſuit; ac ſententiam iureiurando firmans clauſtra nubibus iniecit. *Viuit Dominus, non erit per hos annos ros, neque pluuia ſuper terram.* O ira pietatis plena! ô lingua cœlum frænans! ô Domini clementia! permittit ſeruo, vt creaturam gubernet. Pietatis enim ardorem reueritus, creaturæ regendæ illi habenas permiſit. *Viuit Dominus.* Iurat per Creatorem, vt iuramenti metu ac reuerentiâ actionem illa contineat. *Viuit Dominus.* Quòd Iudæi, inquit, in idolorum cultum animia conceſſerunt; quòd relicto vitæ auctore, dæmonibus in exitium coniuratis ſeſe dediderunt, malorum cruciamentis viuentem doceantur; ac quibus moriuntur, mortem condiſcant. Famem pietatis pædagogum accipiant: ſiccitate, quiſnam pluuias præbeat, intelligant. At propenſam Dei clementiam timeo. Noui enim eum facilè lacrymis obſequi: noui flecti votis, noui tantillâ pœnitentiâ pœnas contrahere; metuo, inquam, ne maturiùs ſiccitate ſolutâ, ſupplicij medicamentum inefficax reddatur, ac rurſus populus ingratus Dominicæ contemptor bonitatis, maneat. Quid tandem igitur faciam? Ipſi quoque propenſiori Dei clementiæ ſacramenti religione vim afferam. Quanquam iis ſupplicibus ad me Deus dicat, Elia, præbebo hominibus pluuiam: ad eum dicam, Nequaquam. *Viuit Dominus, non erit per hos annos ros, neque pluuia ſuper terram, niſi per os meum.* Naturæ verba accommoda. Eſto, cœlum remoraris, quid & Dei benignitatem inhibes? Eſto, aduerſus conſeruos extendis ſententiam, quid & Domini poteſtatem rapis? Vinxiſti tu nubes, at vel creatori permitte vt ſoluat. Haud planè *Viuit Dominus: niſi per os meum.* Miſiſti, inquit, qui populo pietate formando pædagogus eſſem: turbæ impiæ præfeciſti doctorem: etiam puniendi dato facultatem. Noui, quis impios pro meritis deceat caſtigationis modus. *Niſi per ſermonem oris mei.*

3. Reg. 17. v. 1.

Eliæ prouocata æmulatio.

Tò λόγου nil hic aptum τῷ λέγων quod Dauſq. repræſentat, ac tentat reddere.

Adactus Deus, Eliam pœnarum arbitrum facit, eos quidem miſerans qui iis dignè plecterentur, at Prophetæ zelum venerationi habens. Vtriſque deuinctus quid faciat vniuerſorum Dominus? Sapientiam benignitate temperans, quod operæpretium ſit, hoc præſtat. Nam tribuit quidem Prophetę ſiccitatis licentiam: qui tamen eius molliat iram, in pœnæ partem trahit, ac vnà cum populo Prophetam addicit, inducens vt vel inuitus in contribules clementior foret. Ne tamen pius adæque fame cum impiis pereat, alimoniam ſuppeditans, velut ex cuniculis, clamque illius pectus oppugnat. Alit enim eum coruorum operâ, vt quaſi immundi animalis eſcam abominatus, famis ſoluat ſententiam. *Mandabo enim*, inquit, *coruis, vt paſcant te.* Ac mihi vide diuinam ſapientiam. Traducitur apud ſcriptores ſacros coruus vt animal pullorum odio laborans. Nam cùm fœtum excluſerint, repudiant, neglectâ nutricandi curâ. Sed quę creaturam omnem peruadit diuina prouidentia, pullis ipſis coruorum occultâ quadam ratione, è minutis quibuſdam animalibus eſcam parat. Quam prouidentiam collaudans Propheta Dauid, ita modulatur, *Et pullis coruorum inuocantibus eum Mandabo*, inquit, *coruis, vt paſcant te.* Qui proles produnt, hi tibi cibum merant. Ne igitur durior fueris coruis pullorum oſoribus; ne iſtud illorum erga pullos odium, tu erga Iudæos imiteris: quin eorum potius in te curam imitare. Hi commodato tibi auxilio naturam vicerunt, tu etiam Iudæorum nequitiam humanitate conuince, ne in contribules coruis fueris inhumanior. Reuerere coruos, impetrandæ cauſâ humanitatis legatos.

v. 14.

Leg. ἀ... Male editum ..., hiulca oratione, nec cum Dauſq ſupplemento ſana.

Pſal. 146, v. 9.

Enimuerò vt vidit Deus inflexum Eliæ animum, coruos miniſterio abſtinere iubet; mentem duram expugnaturus, cibum inhibet. Etſi verò etiam nullo Prophetę aſſenſu Deo facile

erat vt imbres daret, nolebat tamen ſerui amantis ſententiam ſoluere; ſed cùm eos qui pœnam darent, miſeraretur, nullâ Eliam lædendum iniuriâ putabat: quin ea, quæ ipſum ſpectabat, ſolerter ſtruebat. Vt enim, quod atebam, nihil remmittentem, vimque famis ſententiæ rigore peruincentem vidit: ſeu potiùs impiorum ſupplicium in deliciarum partem trahentem conſpexit: ipſum loca ex locis mutare iubet, atque in Sarepta proficiſci, vrget, mittitque ad mulierem viduam, qui creaturam locutus viduaſſet. *Mandabo*, inquit, *mulieri viduæ, vt paſcat te.* Tantum non dicens, Si te cibi non pudet, ne indignationem reſtinxeris. Viduam, eamque pauperem, ac præterea Gentilem deligit, vt vel egeſtatis miſereatur; vel tanquam eius, quæ Gentilis ſit, alimentum auerſetur, ac vel inuitus ad clementiam adducatur, ſuoque nubes ſoluat conſtrictas ſilentio. Haud enimuerò Elias ad viduam adire recuſat. Illa porrò habitu cultuque paupertatem prodit. Cibum enim pariter ac ſepulturam parauerat: mendicique ſpecie ad viduam accedit, ex cuius labiis cœli claues pendebant. Quid verò illa?
v. 12. *Viuit Dominus Deus tuus.* Velut Prophetam colis, quem mendicum vides? vndenam Prophetæ habes notitiam? Memineris Dei verborum ad Eliam, dilectiſſime: *Mandabo*, inquit, *mulieri viduæ, vt paſcat te.* Adeoque liquet ceu ex reuelatione Prophetæ aduentum viduæ denuntiatum eſſe: ac quæ oculis incurrebat ſpecies, recordatio erat viſionis inſomnis oblatæ. Agnitâ igitur præſentis dignitate, indigentiam deplorabat *Viuit Dominus Deus tuus*, inquit, *non eſt mihi ſubcinericius, niſi quantum pugillum farinæ in hydriâ, & paululum olei in lecytho. Et ecce colligo duo lignula, & ingrediar, & faciam mihi, & filiis meis, & comedemus, & moriemur.* Cibi finis, mortis nobis initium erit. Hanc poſtremam ſum appoſitura menſam. Vitæ nobis menſura farinæ pugillum conſtitutum eſt: Eundem cibi, mortiſque terminum expectamus. Poſt hanc eſcam, mortis pabulum erimus.

Hic ſibi Dauſq frigidè hiatū fingit; quaſi verò non Prophetam mulier ſignificet ſacri textus vocibus allatis, vel aliàs Baſilius communiſci debuerit. Magna viri religio, quod τὸ τῶν 70. ipſi puris ſibi reddenda puret verbus Vulg.

Commotus eſt hac voce Propheta: miſertus eſt matris vnà cum liberis fame conflictantis: vidit filiorum inediâ dilacerari materna viſcera, vocemque emitit humanitatis ſtillam ha-
v. 14. bentem, *Hæc dicit Dominus, Hydria farinæ non deficiet, & lecythus olei non minuetur, vſque in diem, in qua Dominus daturus eſt pluuiam ſuper terram.* Hactenus pluuiam promittit, nubes votis; parat hydriam, annonæ fontam fecit: Quantum cuiuſque diei vſus poſcebat, tantum hydria ſuppeditabat. Quotidie, quam volebat meſſem vidua, hydriæ prouentu colligebat. Verùm ſicquoque ille tempus protrahebat, fameſque inualeſcebat, ac creatura ære dureſcebat: nec Propheta pacis vlla fœdera nouerat. Quid igitur fons ille pietatis faciat? Tertiam Prophetæ machinam admouet, quâ motus Elias, vel inuitus inflecti ſe ad humanitatem ſinat. Morbus præſto eſt, viduæ filius rapitur. Dei iuſſione anima è corpore migrat.
v. 18 Circunſtat, ac obſidet vidua Prophetam, *Quid mihi, & tibi vir Dei? ingreſſus es ad me, vt tibi rememorarentur iniuſtitia mea, & interficeres filium meum*: Vtinam, inquit, antè fame periiſſem! Vtinam mors ante filii funera me præripuiſſet! Nunc verò cibum ſufficiens ad

A hæc me ſpectacula reſeruaſti. Dubius hęrebat in tanto caſu Elias, mulieriſque hoſpitalitatem ſuſpiciens, filii mortis cauſam exquirebat; ſciſcitanſque inuenit mortem pueri, vnam in ſe diuinarum machinarum eſſe. Deo accedit, ac ſtruem
exponit. *Heu mihi Domine, teſtis viduæ, tu* v. 20.
afflixiſti; vt interficeres filium eius? Noui quo me machinamento petas: ſentio quibus à te artibus circunretitus ſim. Vicem à me humanitatis repoſcis, vt cùm pro viduæ filio ſupplicauero, Solue, ô conditor, pueri mortem, ipſe quoque viciſſim adiungas, Solue igitur & tu, quâ filium meum Iſrael obligaſti, ſiccitatis ſententiam. Ero itaque tuæ diſcipulus humanitatis, manſuetudinis miniſter. Oſtende, Domine, e-
B tiam mortem erga homines manſuetã ac mitem. Diſcat tuæ benignitatis indicia: ad ipſum vſque infernum perueniant tuæ bonitatis decreta. Soluantur tum viuorum ſupplicia, tum mortuorum carcer ac vincula,

Prophetæ preces ſubſecuta eſt pueri vita, morſque aduerſus homines inuicta, vinci diſcebat Eliæ operâ, vimque inferente linguâ propheticâ lugubre quid occinebat. Primo enim mortuo ipſi auulſo humanis prope modia lugere condiſcebat. Quænam hæc, aiebat, inſperata rerum mutatio? Mortui recurrunt ad vitam, ac poſt mortem animæ priſtina reſumunt corporum domicilia? Soluitur mortis lex in paradiſo conſcripta? Dominatûs pignus, eorum qui te-
C nentur, delicta habeo; armis contra hominum genus hominum delictis fulcior. Tanta apud me iuſtorum nubes, nec vllus meos effugit caſſes. Peccatorum myriades meo detinentur carcere. Dolebat me vnicum Enoch rei ipſo peri- Gen. 5. v. 24.
culo mea ſceptra calcaſſe, quòd naturæ pars cùm exiſtat, mortis ſententiâ ſuperior euaſerit: nunc verò etiam eorum vita repoſcitur, quos meæ ditionis habebam. Inanes foui ſpes, nunquã Dei aduerſus humanum genus iram ſolutum iri. Fortè ſingulatim exoratus veteris & illud de-
creti ſoluet, *Terra es, & in terram reuerteris.* Gen. 4. v. 19.
Nam ſi vnius iuſti vocem reueritus mortuorum me dominatu exuit, vereor ne homines no-
D bis inſultantes dicant, *Vbi eſt mors victoria* 1 Cor. 15. v. 55.
tua? Vbi eſt ſtimulus tuus, inferne?

Itaque viduæ filius maternis amplexibus redditus eſt. Elias autem Dei machinis ad humanitatem inflexus, hominum bono nubibus pluuiam dedit, rurſuſque cœlum induitur nubibus. Terra frugum ſterilitatem exuit, ac rurſus creatura imbribus fota vigorem recepit, nec quicquam tamen hominum minuebantur delicta. Deus autem Eliam iuſtâ in impios accenſum æmulatione, pſeudoprophetarum agmen ferro demetentem, videns, curru igneo ab impiorum conſpectu transfert, prope ſimilia
E locutus ad Prophetam. Laudo quidem, Elia,
tuam æmulationem, ac virtutem probo. At pro- Dei benignitas ac clementia.
cliue in peccatum hominum genus: ac ſi pœnam peccatis comitem inuexero, deficiet, cui deſit humanitas, quâ ſuſtentetur. Tibi peccantes cernere graue ſpectaculum: mihi verò quà Dominus ſim, perſcripta de humanitate lex eſt: me ipſe ſcriptis tabulis benignitatis reum conſtitui. Quòd ſi ad pœnaa vnquam peccatis prouocatus ſpectauero, humanitatia ac clementiæ diploma reuereor, *Nolo mortem peccatoris. ſicut*
vt ad me ipſe conuertatur, & viuat. Tu ergo ſe- Ezech. 33. v. 11.
des accipe à peccato liberas, vitam Angelis

ſociam carne indutus age, ego autem ad homines ſacramento Incarnationis veniam, ad eorum ego ſalutem accurram. Naturam hominum primitias aſſumam: paſſione paſſiones curabo, ac morte mortem ſoluam. Hæc enim te prior Eſaias Propheta hominibus annuntiabat, dicens, *Et morte eius nos ſanati ſumus*: ipſi gloria in ſæcula, Amen.

S. PETRI CHRYSOLOGI, *de Chriſto Fabri filio appellato, & de Inuidiâ.*

Eſt ſermo 48.

Matth 13. V. 54. EVangeliſta hodie Iudæorum circa Chriſtum proditurus inuidiam, ſic cœpit, *Venit Ieſus in patriam ſuam, & docebat eos in ſynagogis eorum*, &c. Inuidiæ mala. Non ſic nubes cœlum, nox diem, ſolem caligo, quomodò mentem cæcat, & tenebrat inuidia. Liuor hoc Iudaïcus probat, qui Chriſti ſapientiam miratur, virtutes ſtupet, attollit opera, dicta ſuſpicit; & tamen ne in ipſo videatur diuinitas, deitas ſentiatur, carnalium parentum commonet, & diuulgat.

Ieſu patria. *Venit Ieſus in patriam ſuam* Nemo miretur, ſi conditor rerum, cœlorum Dominus, Deus omnium, patriam locumque ſortitur, quando ſe claudit vtero, metitur cunis, vberibus occupat, arctat gremio, dat in vlnas; & vt anguſtias tollat humanas, humanis ſe dedit atque aptauit anguſtiis. Homo, ad te Deus ſe per iſta deponit: te per iſta ſequitur, per iſtas te perquirit anguſtias, vt quem formauit opere, reformet exemplo: quem iudicio repulit, reducat affectu: & in ſe ſeruet, quem præter ſe conſpicit periiſſe.

Synagogæ Iudæorum. *Venit Ieſus in patriam ſuam, & docebat eos in ſynagogis eorum* Non in Templo ſuo: ſed in ſynagogis eorum Synagogæ non poterant eius eſſe, in quibus ſe turbæ perfidiæ, non fidei congregabant: in quibus conueniebat inuidiæ populus, non amoris: in quibus conſidebat concilium malignantium, non bonæ concilium diſciplinæ. Iudæorum inuida admiratio. *Docebat in ſynagogis eorum, ita vt mirarentur*. Mirabantur indignatione, non gratiâ: ſtupebant liuore, non laude: furebant, quia quod ſapere non poterant ſuperba ſubſellia, ſtans humilitas perdocebat. *Ita vt mirarentur, & dicerent, Vnde huic hæc ſapientia?* Sic dicit, qui Deum, ex quo eſt ſapientia, ex quo virtus, ignorat. Sic dicit, qui Chriſtum neſcit eſſe Dei ſapientiam, Dei eſſe virtutem. Vnde ſit ſapientia Salomon probat, qui cùm regni apicem paruulus ſuſcepiſſet, vt creditum ſibi populum regeret virtute, non faſtu: ſapientiâ, non tumore: corde, non vertice, à Deo ſapientiam voluit, popoſcit, accepit. *2. Par. 2. v. 10.*

V. 55. *Vnde huic ſapientia, & virtus*: Virtutem Chriſti virtus. quæ dat oculos, quos natura non dedit, quæ auditum reddit debilitate concluſum, quæ in mutis ſui ſoluit vincula ſermonis: quæ clauſos reducit ad curſum; quæ animas apud inferos iam deuinctas propria redire cogit ad corpora: à Deo eſſe, niſi ſalutis inuidus non negaret. At Iudæi ſciebant Chriſti opera diuinæ virtutis eſſe, non eſſe poſſibilitatis humanæ: ſed liuoris nubilum, malitiæ fumus, viſum ſpectantium caligabant, ne lumen Chriſti, ne tempus Euangelij peruiderent, dicendo.

Nonne hic eſt Fabri filius? Dicebant, Hic eſt Fabri filius, ſed cuius Fabri filius, non di- A cebant. Dicebant, Fabri filius, vt arte vili ars lateret auctoris, & deitatis nomen, fabrile nomen abſconderet. *Fabri filius.* Chriſtus erat Fabri filius: ſed illius qui mundi fabricam fecit: non malleo, ſed præcepto: qui elementorum membra non ingenio, ſed iuſſione compegit: qui maſſam ſæculi auctoritate, non carbone conflauit: qui ſolem non terreno igne, ſed ſuperno calore ſuccendit, qui lunam, tenebras, noctem formauit, & tempora: qui cuncta fecit ex nihilo: & fecit, ô homo, tibi, vt opificem operis æſtimatione penſares. Sed tu, Iudæe, huius Fabri filium nota, qui pro tantis beneficiis rependere deberes vicem in Filium: hinc eſt, quòd non accipis futura, quia de præſentibus extitis B ingratus.

Nonne hic eſt Fabri filius? Nonne mater eius dicitur Maria? Iterum, Iudæe, matris nomen clamas, occultas patris: Patrem dicis, nomen non dicis: Fabrum dicis: opus non dicis? Iudæe, decipiunt te iſta, non decipiunt crediturós.

Nonne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, &c. Si mater, ſi fratres, ſi ſorores apud vos ſunt, Pater vbi eſt? Vobiſcum non eſt: quia Deus odit fictos, inuidos deſerit, declinat ingratos, ſibi non ſinit crudeles, & impios commorari. *Et fratres eius, & ſorores eius omnes apud nos ſunt.* Callidè fratres ingeris, oſtentas *Domini fratres filij Cleophæ. quæ Hieronymi expoſitio eſt.* ſorores, vt numeroſo partu ſanctæ Matris virginitas lateat, obſcuretur integritas: & ſentia- C tur de filio totum, quod humanum eſt, nihil diuinum. Iudæe, quos dicis fratres, & ſorores Chriſti, Cleophæ ſororis Mariæ filij ſunt, non Mariæ: & fratrum, & ſororum filios, fratres nuncupat & diuina lex, & humana cognatio. Ergo Chriſti fratres fecit non Matris virginitas, quę *Idem pluribus ſeq. ſermone.* permanſit virgo poſt partum, ſed materterę eius fecit propinquitatis aſſertio. Beata Maria, ſi alios filios habuiſſet, à Chriſto Mater in ipſo crucis tempore, in articulo ipſo mortis non diſcipulo traderetur, non commendaretur extraneo.

Inuidia exagitata. Inuidia de cœlo deiecit Angelum, de paradiſo excluſit hominem: ipſa prima contaminauit terras germano ſanguine: ipſa germanos compulit venundare germanum: ipſa Moyſen fu- D gauit, Aaron in fratris excitauit iniuriam: Mariam maculauit liuore germani: ac ne multis: quod pauet mens, quod viſus tremit, quod auditus non capit, ipſum Chriſti tetendit, & peruenit ad ſanguinem. *ipſa.* Inuidia omnibus malis peior eſt: quos ceperit, liberari nequeunt: quos vulnerauit, ad curam non veniunt, non redeunt ad ſalutem. Inuidia delictorum venenum, criminum virus, peccatorum mater, origo vitiorum. Hanc qui non viderit, bona videt: hanc qui neſcierit, mala neſcit: hanc qui fugerit, viuit. Inuidia vitari fugâ poteſt, non poteſt ſuperari conflictu. Sed iam quid Dominus reſponderit, audiamus.

E *Non eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua, & in domo ſua.* *v. 57.* Chriſtus quidem venit in patriam, & in domum ſuam, quia ſcriptum eſt, *In ſua venit, & ſui eum non receperunt.* *Ioan. 1. v. 11.* Verum dicendo, *Non eſt Propheta ſine honore*, &c. Docet, quia inter ſuos poſſe, morſus eſt, aduſtio eſt: inter ciues eminere proximos, proximorum vrit gloriam. Propinqui propinquo ſi honorem debeant, computant ſeruitutem.

v. 58. *Et non fecit ibi virtutes multas propter incre-
dulitatem illorum.* Non fit ibi virtus, vbi in-
credulitas non meretur. Etſi mercedem, cùm
ſanat, non exigit Chriſtus, indignatur tamen
dum pro honore ſibi fertur iniuria; qui eſt ſu-
per omnia Deus benedictus & glorioſus in ſæcu-
la ſæculorum. Amen.

Serm. 49. Similiſero ſchemate decurrit, ac præcedens, nec viſum parum ie motionis ab inſtituto, hic chartam onerare.

*Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patriâ
ſuâ.* Ecce quomodò mundani parentes ſentiunt
& honorant. Beatus, qui cùm parentem me-
ruerit habere Deum, præter cœleſtem patriam
nihil requirit.

S. MAXIMI CONFESSORIS, *de iiſdem Allegoria.*

SEd & anima, omnis vidua, quæque virtu-
te, ac Dei ſcientiâ careat, vbi diuinum, vim-
que dignoſcendi habens Verbum ſuſciperit, in
memoriam veniens eorum quę peccauit, virtu-
tum panibus alere docetur, quod alit Verbum;
vitæque fontem potare veritatis doctrinis, ac
eius curam vel ipſâ vitâ pluris facere: quâ ni-
mirum tum hydria, nempe caro, moralem con-
tentionem excolendis virtutibus ſuggeret; lecy-
thúſque, nempe animus, ſpiritalem intelligen-
tiam quę ſcientiæ lumen confoueat, ſcaturie-
rit. Inſitáque ratio, vti illic viduæ filius, vi-
tioſam priùs vitam abiiciens, diuinam, ac vi-
tiis nullis obnoxiam vitam à Verbo conſeque-
tur.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS, *Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.*

Luc. 4. v. 16. LEgitur ſuperiùs in hoc Euangelio, quòd
cùm Dominus veniſſet in patriam ſuam, &
ſecundum conſuetudinem ſynagogam introiſ-
ſet, traditus eſt ei liber Eſaiæ Prophetę. In quo
cùm legiſſet, & ſicut voluit expoſuiſſet, omnes
ei teſtimonium dabant, & admirantes dice-
Ioan. 7. v. 15. bant: *Quomodo hic literas ſcit, cùm non didi-
cerit?* Et paulò pòſt mente mutatâ inuidiâ qua-
dam, & indignatione dicere cœperunt: *Nónne
Luc. 4. v. 22. hic eſt filius Ioſeph?* Hoc igitur ſolùm minus ha-
bere videbatur, quòd extraneus non erat, quòd
eius parentes nouerant, & quòd ibi nutritus
fuerat. Si enim aliunde veniſſet, eíſque omni-
nò incognitus eſſet, tunc eis per omnia vene-
rabilis, omnique reuerentiâ dignus habere-
tur.

V. 23. *Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc ſimilitu-
dinem. Medice, cura teipſum: quanta audiuimus
facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.*
Hoc enim derogando dicebant, & ea quæ de
ipſo audierant, non credebant. Et tale eſt ac ſi
dicerent: Si medicus es, ſi infirmos curare, &

A languores pellere potes (quod nos non credi-
mus) cura priùs teipſum, cura carnem tuam,
parentes ſcilicet, vicinos, propinquos, & pa-
triam tuam: & ea quę in Capharnaum, & aliis
ciuitatibus te feciſſe audiuimus, fac & hic in pa-
triâ tuâ, vt nos videamus.

Ait autem: Amen dico vobis, quia nemo v. 24.
Propheta acceptus eſt in patria ſua. Ideò, inquit,
non curo patriam meam, quia ei acceptus non
ſum, quia fidem in eâ non inuenio, & quia mi-
hi, ſicut cæteri, non credit patria mea. Delecta-
tur in verbis meis, & ſcandalizatur in parenti-
bus meis. Tantóque minus cognoſcit, quantò
priùs præ cæteris me notum habuit.

In veritate dico vobis, multæ viduæ erant in v. 25.
B *diebus Eliæ in Iſrael, &c.* Non ad vos, inquit,
miſſus ſum, non vos curare, & ſanare veni:
quia non ad omnes viduas miſſus eſt Elias. Hoc
enim ille ſignificat: & quod ego in veritate, hoc
ille in vmbrâ faciebat. Illam ego viduam curare,
illam cibis ſpiritualibus ſatiare, & ab omni fa-
me, & penuriâ eripere veni, de quâ ſcriptum
eſt: *Viduam eius benedicens benedicam, paupe-* Pſal. 131. v. 15.
res eius ſaturabo panibus. Hæc enim vidua &
ſancta Eccleſia vniuerſaliter, & vnaquæque fi-
delis anima ſingulariter intelligi poteſt. Venit Non omnes Dominus venit ſanare.
enim Dominus vocare omnes, prædicare om-
nibus, ſed non venit ſanare, & à fame eripere
omnes. Niſi enim veniſſet, & loquutus eis Ioa. 15. v. 22.
fuiſſet, peccatum non haberent: nunc autem ex-
C cuſationem non habent de peccatis ſuis. Prædi-
cante itaque Domino, cœlum aperitur, fames
tollitur, & fideles animę cœleſti nectare ine-
briantur: econtrà autem infidelibus, & iniquis
minatur, dicens: *Ecce ego mittam in vobis non* Amos 8. v. 11.
*famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi ver-
bum Dei.* Sequitur:

Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Pro- v. 27.
*pheta, & nemo eorum mundatus eſt niſi Naa-
man Syrus.* Similitudo eadem eſt, quæ ſupe-
rior. Multi enim leproſi, multi ſunt peccatores:
Vnus Naaman, vel populus Gentium, ſiue
vnuſquiſque fidelis intelligitur. Hic autem ad
D Dominum veniens, & eius tandem ſermonibus
credens, baptizatur, ſanatur, & mundatus eſt.

Et repleti ſunt omnes in ſynagoga, hæc audien- v. 28.
tes, ira. Repleti ſunt, quoniam hæc aduerſum
ſe dicta fuiſſe intellexerunt, ſéque indignos æſti-
mari cognouerunt, quos ille talis, tantúſque
Propheta viſitare debuiſſet.

Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ci- v. 29.
uitatem, &c. Sæuiant quantum velint, fre-
mant & iraſcantur, ſecurus eſt Dominus, nihil
timet, omnia in poteſtate habet, & niſi ipſe velit,
teneri non poteſt. Non tamen reſiſtit, ſed per
medium inimicorum tranſiens, canes contemnit
hinc inde latrantes.

E

FERIA III. POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XVIII.

IN illo tempore: Reſpiciens Ieſus in diſcipulos ſuos, dixit Simoni Pe-
a Iniuriâ vel contumeliâ affe erit. b Ne publicè correptus verecundiam perdat: quâ perditâ in peccato permaneat
tro: Si [a] peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum [b] inter
c Per alterum ſalutem ſalus tibi acquiritur
te & ipſum ſolum. Si te audierit, [c] lucratus eris fratrem tuum. Si au-
d St dio corrigendi vel conuincendi ſub teſtibus.
tem te non audierit, [d] adhibe tecum vnum vel duos, vt in ore duo-
e Adh. incorrie b lis exterit. f Vt ob vrgatio pl morum cum corrigat ¶ Hic auctoritas de manifeſtâ vtratione
rum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non [e] audierit eos, dic [f] Eccleſiæ.
Gentilis. Exactor publicorum vectigalium.
Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut [g] ethnicus, & [h] Publicanus. Amen
i Vt ulo nathem tis k Dum o iudicio.
dico vobis, quæcunque [i] alligaueritis ſuper terram, erunt [k] ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Iterum dico vo-
l Quæſitâ pro ſalute corrigendorum.
bis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram de [l] omni re, quamcunque
m In ſanctis. ¶ In o nibu quæ ſignificando agu tur in terrâ ad ſalutem hominum, aſſum cooperator. n Monuit ad concordiam nunc præmi m pollicetur, q ôd eſt in medio eorum.
petierint, fiet illis à Patre meo, qui in [m] cœlis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres [n] congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad
o Pœnitenti quidem.
eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & [o] dimittam ei? Vſque ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi, vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Math. 18. v. 15. Scandala vt vitanda.

SI *autem peccauerit in te, &c.* Si enim in Deum, non eſt noſtri arbitrii. Hoc ordine ſcandala vitare debemus, ne quem lædamus: & peccantem zelo iuſtitiæ corripiamus, & pœnitenti miſericordiæ viſcera pandamus.

Non niſi pœnitenti indulgenda venia.

Corripe eum inter te, & ipſum ſolum. Non paſſim iubet peccanti dimittere, ſed pœnitenti. Ita peccat qui videns fratrem peccare tacet, ſicut qui pœnitenti non indulget. Nam qui dixit, Si pœnitet, dimitte, præmiſit, Si peccauerit, increpa. Nec difficilis ſit venia, nec remiſſa indulgentia.

v. 17. Pœna contumacis admonente Eccleſiâ.

Dic Eccleſiæ. Vt deteſtationi eum habeat, & qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobriis: & vt rubore ſequeſtrationis emendetur, *ſit tibi ſicut ethnicus, & publicanus.* Sed ne quis ſuperbus talem contemneret ſequeſtrationem, ſubdit.

v. 18. Diuina roboratur Eccleſiæ ſententia.

Amen dico vobis. Poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant qui à talibus damnantur, humanam ſententiam diuinâ ſententiâ corroborari.

Gentili deterio fidelis infidelium agês opera.

Sicut ethnicus. Deteſtabilior eſt qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm apertè Gentilis. Nec ideo ſalus eius negligenda eſt, nam & Ethnicos, id eſt, Gentiles, & pu- A blicanos in numero quidem fratrum non deputamus, ſed tamen eorum ſalutem ſemper inquirimus. Typicè, Publicani ſunt, qui lucra ſectantur, & exigunt vectigalia negotiationis per fraudes, per furta, & per periuria.

Publicani.

Amen dico vobis. A Deo veſtra, ſententiâ confirmatur diuinâ, vel ad recipiendum pœnitentem, vel ad abiiciendum contumacem.

Sacerdotû ſententiam, diuina firmat auctoritas.

Si duo. Typicè. Vbi ſpiritus, anima, & corpus conſenſerint, vt non ſit inter eos bellum, carne cupiente contra ſpiritum & ſpiritu contra carnem, quidquid petunt, fiet. Quia ſi corpus vult, quæ ſpiritus vult, tantùm bonarum rerum eſt petitio.

v. 19. Duorum triumue conſenſus.

Ibi ſum in medio. Omnis ſermo ſupra ad concordiam prouocat, & pacem, quam adeò commendat, vt dicat Deum in medio eſſe eorum; B qui pax, & charitas ſedem ſibi in pacificis conſtituit, & vnitatis merito omnia petenda impetranda eſſe confirmat.

v. 20. Hieron. Concordiæ paciſque excellentia.

Tunc accedens. Dixerat, *Videte ne contemnatis vnum de puſillis iſtis*; adiecerat, *Si peccat, corripe*, & præmium promiſerat, *Si duo ex vobis.* Prouocatus ergo Petrus, quærit quoties dimittat.

v. 21.

Septuagies ſepties. HIER. Id eſt, cccc. xc. vicibus, id eſt, toties in die quoties ille peccare poteſt.

v. 22. Dimittendum quoties frater peccauerit.

AVG. Typicè xi. per ſe tranſgreſſionem ſignat, quia iam eſt extra decalogum. Cùm verò multiplicatur per ſeptem, iam omnis intelligitur tranſgreſſio, propter ſeptem vitia.

Nota. Alter datur venia petenti fratri, vt nobis

Venia duplex.

Venia duplex. Gen. 45. v. 5. 2 Reg. 1. v. 17.

nobis ſcilicet ſociâ charitate communicet, ſicut Ioſeph fratribus: Aliter inimico perſequenti, vt bonum ei velimus, & ſi licet, faciamus, vt Dauid lugeos Saül.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Matth 18. v. 15. Hom 61. in Matth. in princip.

SI *autem peccauerit in te frater tuus: vade, &c.* CHRYS. Quia ſuperiùs vehementem ſermonem aduerſus ſcandalizantes propoſuit vndique eos terrens; ne rurſus hi quibus ſcandala inferuntur, ſic fiant reſupini, vt totum contemnentes in aliud vitium incidant (ſcilicet negligentiæ) ac per omnia ſibi parci volentes, in elationem incidant, hic Dominus eos comprimit, & redarguitionem fieri iubet, dicens, *Si autem peccauerit. &c.*

Ser. 16. in Matth.

AVGVST. de ſer. Do. Admonet nos quidem Dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra; non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas. Debemus enim amando corripere, non nocendi auiditate, ſed ſtudio corrigendi: Si neglexeris, peior eo factus es. Ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſeipſum vulnere percuſſit: tu vulnus fratris contemnis, peior es tacendo, quàm ille conuitiando.

Lib. 1. c. 9. r. 5.

AVGVST. 1. de ciuit. Dei. Plerunque enim à malis docendis, admonendis, aliquando etiam obiurgandis & corripiendis, malè diſſimulatur: vel cùm laboris piget, vel cùm eorum inimicitias deuitamus, ne impediant & noceant in iſtis temporalibus rebus, ſiue quas adipiſci adhuc noſtra cupiditas appetit, ſiue quas adhuc amittere formidat infirmitas.

Correptio vt omitti poſſit.

Si autem propterea quiſque obiurgandis, & corripiendis malè agentibus parcit, quia opportunius tempus inquiritur, vel eiſdem ipſis metuit ne deteriores ex hoc efficiantur, vel ad bonam vitam & piam erudiendos impediant alios infirmos, aut premant, atque auertant à fide: non videtur eſſe cupiditatis occaſio, ſed conſilium charitatis. Longè autem grauiorem habent cauſam Eccleſiarum præpoſiti, qui in Eccleſiis conſtituti ſunt, vt non parcant obiurgando peccata. Nec ideo tamen ab huiuſcemodi culpâ penitus alienus eſt, qui licet præpoſitus non ſit, in eis tamen, quibus vitæ huius neceſſitate coniungitur, multa monenda vel arguenda nouit & negligit: deuitans eorum offenſiones propter illa quibus in hac vitâ non indebitè vtitur, ſed plus quàm debuit delectatur.

Hom. 61. in Matth.

CHRYS. Conſiderandum autem quòd quandoque Dominus eum qui contriſtauit, ad eum qui contriſtatus eſt, ducit: ſicut cùm dicit, *Si recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade reconciliari fratri tuo.* Quandoque autem eum qui iniuſta paſſus eſt, iubet dimittere proximo, ſicut ibi, *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos, &c.* Hic autem alium excogitat modum: eum enim qui contriſtatus eſt, ducit ad eum qui contriſtauit: & ideo dicit, *Si peccauerit in te frater tuus.* Quia enim ille qui iniuſta fecit, non facilè veniret ad excuſationem verecundatus: hunc qui paſſus eſt ad illum trahit; & non ſimpliciter, ſed vt corrigat quod factum eſt: vnde dicit, *Vade, & corripe eum.*

In hoc loco.

A RABA. Non paſſim iubet peccanti dimittere, ſed audienti, id eſt, obedienti, & pœnitentiam agenti: ne vel difficilis ſit venia, vel remiſſa indulgentia.

Hom. 61. in Matth.

CHRYS. Non autem dicit; Accuſa, neque increpa, neque vindictas expete: ſed *argue*, id eſt, rememora ſibi peccatum, dic ei quæ ab eo paſſus es. Ipſe enim irâ & verecundiâ detinetur ebrius factus, quaſi graui ſomno. Vnde oportet te, qui ſanus es, ad illum qui ægrotat abire.

Super illud: Si peccauerit &c.

HIERO. Sciendum tamen quòd ſi peccauerit in vos frater veſter, & in qualibet cauſâ vos læſerit, dimittendi habetis poteſtatem, imò neceſſitatem: quia præcipitur, vt debito-
B ribus noſtris debita dimittamus, propter quod hic dicitur, *Si peccauerit in te frater tuus.* Si autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrii. Nos econtrario in Dei iniuriâ benigni ſumus, in noſtris contumeliis exercemus odia.

Hom. 61. in Matth.

CHRYS. Ideo autem præcepit arguere ei, qui paſſus eſt iniuriam, & non alii: quia ille qui fecit iniuriam, ab eo manſuetiùs ſuſtinet: & maximè cùm ſolus eum corripiat. Cùm enim qui vindictam expetere debebat, hic ſalutis videtur diligentiam habere, maximè hoc eum poſt propitium facere.

Serm. 16. ante med.

AVGVST. de verb. Do. Quando in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis: nam glorioſum eſt iniuriam obliuiſci, ſed
C obliuiſcere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui. Ergo *corripe eum inter te, & ipſum ſolum*: ſtudens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundiâ incipit defendere peccatum ſuum: & quem vis facere correctiorem, facis peiorem.

Vbi ſupra.

HIER. Corripiendus eſt enim ſeorſum frater, ne ſi ſemel pudorem atque verecundiam amiſerit, permaneat in peccato.

Serm. 16. parum à med.

AVGVST. de verb. Do. Apoſtolus autem dicit, *Peccantem coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Aliquando ergo fratres corripiendum eſſe fratrem ſolum, aliquando autem coram omnibus. Quid autem facere debeamus, intendite & videte. *Si pec-*
D *cauerit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Quare? Quia in te peccauit. Quid eſt, *in te peccauit*? Quia enim ſecretum, quando in te peccauit; ſecretum quære cùm corrigis quæ peccauit. Nam ſi ſolus noſti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, ſed proditor. Peccauit ergo in te frater tuus: ſed ſi tu ſolus noſti, tunc verè in ſolum peccauit. Nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit: ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: ipſa corripienda ſunt ſecretiùs, quæ
E peccantur ſecretiùs. Diſtribuite tempora, & concordate Scripturas. Quare autem proximum corripis? quia tu doles quod peccauerit in te? Abſit. Si amore tui id facis, nihil facis: ſi amore illius facis, optimè facis. Denique in ipſis verbis attende cuius amore id facere debeas; vtrum tui, an illius. Sequitur enim, *Si te audierit, &c.* Ergo propter illum fac, vt lucreris illum. Agnoſce, quia in hominem peccans

do periſti: nam ſi non perieras, quomodò te lucratus eſt? Nemo ergo contemnat quando peccat in fratrem.

Hom. 61. in Matth. Chrys. In quo etiam demonſtratur quòd inimicitia damnum eſt commune; & propter hoc non dixit, quòd ille lucratus eſt ſeipſum, ſed quòd tu lucratus es eum. Ex quo oſtendit, quoniam & tu & ille damnum paſſi eratis ex diſcordiâ.

In hoc loco Hier. Per ſalutem enim alterius, nobis quoque acquiritur ſalus.

Hom. 61. in Matth. Chrys. Quid autem facere debeas ſi non perſuadeatur, ſubditur: *Si autem te non audierit, adhibe tecum vnum vel duos.* Quantò enim inuerecundior fuerit & pertinacior, tantò magis nos ad medicinam ſtudere oportet, non ad iram & odium. Etenim medicus cùm viderit morbum non remitti, non deſiſtit: ſed tunc magis præparatur ad curandum. Vide autem qualiter non vindictæ gratiâ hæc correctio fit, ſed emendationis. Et propter hoc non confeſtim iubet duos accipere, ſed quando ipſe corrigi non voluerit; neque tunc ad eum mittit multitudinem, ſed vnum vel duos, & ad hoc legis teſtimonium inducit, dicens, *Vt in ore duorum &c.* Quaſi dicat, Habeas iam teſtimonium quòd totum feciſti quod tuum erat.

Vbi ſupra. Hier. Vel intelligendum eſt hoc modo, Si te audire noluerit, adhibeatur vnus frater tantùm. Quòd ſi nec illum audierit, adhibeatur & tertius, vel corrigendi ſtudio (vt ſcilicet admonitione aut pudore corrigatur) vel conueniendi ſub teſtibus.

Glos. Vel ſi dixerit, non eſſe peccatum, vt probent illud eſſe peccatum.

Vbi ſupra Hier. Porrò ſi nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum eſt, vt deteſtationi eum habeant: vt qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobriis. vnde ſequitur, *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.*

Hom. 61. in Matth. Chrys. Id eſt, his qui Eccleſiæ præſident.

Glo. Vel dic toti Eccleſiæ, vt maiorem erubeſcentiam patiatur. Poſt hæc omnia ſequatur excommunicatio, quę fieri debet per os Eccleſiæ, id eſt, per Sacerdotem; quo excommunicante
D tota Eccleſia cum eo operatur: vnde ſequitur, *Si autem Eccleſiam non &c.*

Serm. 16. ſuper illud: Sit tibi tanquam ethnicus. *Gentiles & pagani non fratres, etſi eſt eorum procuranda ſalus.* Avgvst. de verb. Dn. Id eſt, noli illum iam deputare in numero fratrum tuorum: nec ſic tamen ſalus eius negligenda eſt. Nam & ipſos Ethnicos, id eſt, Gentiles & Paganos in numero quidem fratrum non deputamus, ſed tamen eorum ſalutem ſemper inquirimus.

Hom. 61. in Matth. Chrys. Nil tamen tale præcepit Dominus obſeruandum in his qui extra Eccleſiam ſunt, quale præcipit hic de fratribus corripiendis. Sed de exterioribus dicit *Si quis percuſſerit te in vnâ maxilla, præbe ei & alium* quod & Paulus dicit, *Quid mihi eſt de his qui foris ſunt iudicare?*

Super illud: Si peccauerit in te Hier. Fratres autem & arguere & auertere iubet. Quòd autem dicit, *Sicut Ethnicus & publicanus*, oſtenditur maioris eſſe deteſtationis, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm hi qui apertè Gentiles ſunt. Publicani enim vocantur, qui ſæculi ſectantur lucra, & exigunt vectigalia per negotiationes, & fraudes, ac furta ſcelerata, atque periuria.

A *Tract. 6. in Matth.* Orig. Videamus autem ne fortè ſententia hæc non de quocunque peccato poſita ſit. Quid enim ſi aliquis peccauerit aliquod peccatorum quæ ſunt ad mortem, puta maſculorum concubitor factus, adulter, homicida, aut mollis: nunquid talem rationis eſt arguere ſolus ad ſolum, & ſi audierit ſtatim eum ducere lucrifactum, & ſi non audierit, non prius expellat eum de Eccleſiâ, niſi poſtquam coram teſtibus argutus & ab Eccleſiâ, perſtiterit in actu priori. Alius autem reſpiciens ad immenſam miſericordiam Chriſti, dicet, quoniam cùm verba Chriſti nullam faciant differentiam peccatorum, contra Chriſti miſericordiam faciunt, qui hæc ad minima tantùm peccata pertinere diſtinB guunt. Alius contrà cautè ipſa verba conſiderans, non de omni peccato hæc dicta defendet: quoniam qui grandia illa peccata facit, non eſt frater, ſed nominatur frater; cum quo ſecundum Apoſtolum non oportet nec cibum ſumere. Sicut autem negligentibus peccandi occaſionem dant, qui ad omne peccatum hoc pertinere exponunt: ſic econtrà, qui docet in minimis & non mortiferis peccatis peccantem, poſt argutionem teſtium vel Eccleſiæ, fieri oportere ſicut Ethnicum & publicanum, aliquid crudelitatis videtur inducere. Vtrum enim omninò pereat, pronuntiare non poſſumus. Primùm, quia qui ter argutus non obediuit, poteſt in quarto obedire. Deinde, quia aliC quando non ſecundum opera hominis redditur ei, ſed ampliùs quàm peccauit: quod expedit in hoc mundo. Demum, quia non dixit ſolùm, *Sit ſicut Ethnicus & publicanus*, ſed, *ſit tibi.* Qui ergo in peccato leui correctus ter, non ſe emendat, nos quidem debemus eum habere ſicut Ethnicum & publicanum, abſtinentes ab eo vt confundatur: an autem etiam à Deo quaſi publicanus & Ethnicus iudicetur, non eſt noſtrum pronuntiare, ſed eſt in iudicio Dei.

Non benè P. Nicolai contra fidem textus negat addit Nec verò hæc diſciplinæ ſeueritatis eſt, ſed procliuior indulgentia, ſenſu Orig. ſic leniter corripere etiã in grauioribus, ac Dominus iniunxit. Satiſque ſuam mentem Origenes exprimit, vultque crudelitatis eſſe, de minimis quibuſque intelligere, laxionis diſciplinæ, de maximis.

v. 18. Super illud: Amen dico vobis. *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata, &c.* Hier. Quia dixerat, *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus*: & poterat contempti fraD tris hæc eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio: Si me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi me condemnas, & tu meâ ſententiâ condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis vt ſciant qui talibus condemnantur, humanam ſententiam diuinâ ſententiâ corroborari. vnde dicitur, *Amen dico vobis Quæcunque, &c.*

Tract. 6 in Matth *Nihil id ſolidum.* Orig. Non dixit: In cœlis, ſicut Petro: ſed *in cœlo* vno, quia non ſunt tantæ perfectionis ſicut Petrus.

Can. 18 à med illius, Hilar. Per hoc tamen ad terrorem maximi metus, quo ad præſens omnes continentur, immobile ſeueritatis Apoſtolicæ iudicium demonE ſtrauit: vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum modis innexos reliquerint; & quos ſoluerint, conceſſionem ſcilicet veniæ acceperint in ſalutem, hi in cœlis ligati ſunt vel ſoluti.

Hom. 61. in Matth. Chrys. Et notandum quòd non dixit primati Eccleſiæ, Liga talem, ſed, Si ligaueris, indiſſolubilia erunt ligamina: quaſi hoc eius iudicio dimittens. Vide autem qualiter incorrigibilem duplicibus colligauit neceſſitatibus, ſcilicet & pœnâ quæ eſt hic, ſcilicet protectione

ab Eccleſiâ, quam ſupra poſuit, dicens, *Sit ti-bi ſicut Ethnicus,&c.* & ſupplicio futuro, quod eſt ligatum eſſe in cœlo: vt multitudine iudiciorum diſſoluat fratris iram.

Serm. 16. AVGV. de ver. Do. Vel aliter. Cœpiſti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligans eum in terrâ; ſed vt iuſtè alliges, vide. Nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Cùm autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terrâ: cùm ſolueris in terrâ, ſolutus erit & in cœlo. Multum pręſtas, non tibi, ſed illi: quia multum nocuit non tibi, ſed ſibi.

Ordinaria & interl. GLO. Non ſolùm autem de excommunicatione, ſed etiam de omni petitione, quę fit à conſentientibus in vnitate Eccleſiæ, dat confirmationem, cùm ſubdit, *Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram*: vel pœnitentem recipiendo, vel ſuperbum abiiciendo, vel de aliâ re quam petierint, quæ non eſt contraria Eccleſiæ vnitati, *fiet à Patre meo qui in cœlis eſt.* Per hoc autem quod dicit, *Qui in cœlis eſt*, eum ſuper omnia eſſe oſtendit; & per hoc complere eum poſſe quod petitur. Vel, *in cœlis eſt*, id eſt, in Sanctis: quod valet ad probandum, quòd fiet illis quicquid petierint, quod dignum ſit: quia illum apud ſe habent, à quo petunt. Vnde rata eſt ſententia conſentientium, quia Deus cum eis habitat. & ideo ſequitur, *Vbi enim ſunt duo vel tres, &c.*

Hom. 61 in Matth. CHRYS. Vel quia dixerat, *Fiet illis à Patre meo*, vt oſtendat ſe etiam eſſe datorem ſimul cum Patre, ſubdit, *Vbi ſunt enim duo vel tres.*

Tract. 6. in Matth. ORIG. Non autem dixit, In medio eorum ero: ſed, *ſum*. Mox enim vt aliqui conſenſerint, Chriſtus inuenitur in eis.

Can. 18. à med. HILAR. Ipſe enim qui pax atque charitas eſt, ſedem atque habitationem in bonis, atque pacificis voluntatibus collocabit.

Super illud: Si duo ex vobis conſenſerint. HIER. Vel aliter: Omnis ſuperior ſermo ad concordiam nos prouocauerat: igitur & præmium pollicetur, vt ſolicitiùs feſtinemus ad pacem, cùm ſe dicat inter duos vel tres medium fore.

Hom. 62. in Matth. CHRYS. in hom. Non autem dixit ſimpliciter, *Vbi congregati fuerint*, ſed addit, *in nomine meo*, quaſi dicat, Si quis propter me vt principalem cauſam amicitiam ad proximum habuerit, cum eo ero, ſi & in aliis virtuoſus erit. Quomodò ergo non ibi conſentientes conſequuntur id quod petunt? Primò quidem, quia non expedientia petunt. Secundò, quia indigni ſunt, qui petunt: & ea quæ ſunt à ſeipſis non inferunt. vnde dicit, *Si duo ex vobis*, qui Euangelicam oſtenditis conuerſationem. Tertiò, quia aduerſus eos qui contriſtauerunt, orant, vindictam quærentes. Quartò, quia petunt miſericordiam peccantibus, qui non pœnituerunt.

Tract. 6 in Matth. ORIG. Et iſta eſt etiam cauſa propter quam non exaudimur orantes, quia non conſentimus nobis per omnia ſuper terram, neque dogmate, neque conuerſatione. Sicut enim in muſicis, niſi fuerint conuenientia vocum, non delectat audientem; ſic Eccleſia, niſi conſenſum habuerit, non delectatur Deus in eâ, nec audit voces eorum.

Vbi ſupra. Tropologica expoſitio. HIERO. Poſſumus autem & hoc ſpiritualiter intelligere, quòd vbi ſpiritus & anima corpuſque conſenſerint, & non intra ſe bellum diuerſarum habuerint voluntatum, de omni re quam petierint, impetrent à Patre. Nulli enim dubium eſt, quin bonarum rerum poſtulatio ſit, vbi corpus vult habere ea quæ ſpiritus.

Tract. 6. in Matth. ORIG. Vel in quo duo teſtamenta conſentiunt ſibi, eius inuenitur oratio de omni re acceptabilis Deo.

v. 21. Super hæc verba. *Tunc accedens Petrus ad eum, dicit: Domine, quoties peccauerit in me frater meus, &c.* HIER. Suprà dixerat Dominus, *Videte ne contemnatis vnum de puſillis iſtis*, & adiecerat, *Si peccauerit in te frater tuus, &c.* & præmium repromiſerat, dicens, *Si duo ex vobis, &c.* vnde prouocatus Apoſtolus Petrus interrogat: & hoc eſt quod dicitur, *Tunc accedens ad eum Petrus dixit, Domine, &c.* Et cùm interrogatione profert ſententiam, dicens, *Vſque ſepties?*

Hom. 62. in Matth. CHRYS. Putauit quidem Petrus aliquid ſe magnum dicere. Sed quid amator hominum Chriſtus reſponderit ſubditur: *Dicit illi Ieſus, Non dico tibi &c.*

Ser. 15. paulò ante med. AVGVST. de ver. Do. Audeo dicere, & ſi ſeptuagies octies peccauerit, ignoſcas: etſi centies, & omninò quoties peccauerit, ignoſce. Si enim Chriſtus millia peccatorum inuenit, & tamen omnia donauit, noli ſubducere miſericordiam. Ait enim Apoſtolus, *Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donauit nobis.*

Hom 62. in Matth. CHRYS. Cùm ergo dicit, *Vſque ſeptuagies ſepties*, non numerum determinatum ponit, vt numero concludat remiſſionem: ſed quod continuè & ſemper eſt, ſignificauit.

Ser. 15 paulò ante med. AVG. de ver. Do. Non tamen ſine cauſâ Dominus *ſeptuagies ſepties* dixit. Nam lex in decem præceptis commendatur. Lex enim per decem, peccatum per vndecim ſignificatur; quia tranſgreſſio denarii eſt. Septem autem ſolet pro toto computari, quia ſeptem diebus voluitur tempus. Duc autem ſepties vndecim, fiunt ſeptuagies ſepties. Omnia peccata dimitti voluit, quia ea ſeptuageſimo ſeptimo numero præfigurauit.

Tract. 9. in Matth. ORIGE. Vel quia numerus ſex, videtur eſſe operis & laboris, ſeptimus autem repauſationis, dicit remiſſionem fieri oportere fratribus in hoc mundo degentibus, ſecundum res huius mundi peccantibus. Si autem aliquis vltra ea peccata peccauerit, iam non habebit remiſſionem.

Super illud: Quoties peccabit. HIERO. Vel intelligendum eſt ſeptuagies ſepties (id eſt, quadringentis nonaginta vicibus) vt toties peccanti fratri dimitteret, quoties ille peccare poſſet.

RAB. Aliter tamen datur venia petenti fratri, vt nobis, ſcilicet ſociâ charitate communicet, ſicut Ioſeph fratribus: aliter inimico perſequenti, vt bonum ei velimus, & (ſi licet) faciamus vt Dauid lugens Saul.

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

IACOBO BILLIO Interprete.

Orat. 26. Fraterna correctio vt inſtituenda. *SI peccauerit in te frater tuus, &c.* GRA. NAZ. Corrigendus eſt: frater. Hanc rationem tene, vt partim illum corrigas, idque leniter & humanè, non vt hoſtis, nec vt durus, & rigidus

medicus, nec vt ſectionibus tantùm & cauteriis aduerſus morbum graſſari ſciens, partim teipſum, ac tuam infirmitatem agnoſcas. Quid enim ſi lippientibus oculis, aot alio quopiam morbo laborantibus, obſcurum ſolem aſpicias? Quid ſi omnia verti, ac ſurſom deorſumque feri putes, ipſe nauſeâ correptus, aut vino obrutus, ignorantiamqoe tuam aliis attribuas? Multum diúque ante verſandus atque contorquendus eſt animus; multa ferenda, quàm vt alium impietatis damnemus. Non idem eſt ſtirpem, aut breuem quendam & caducum florem euellere, atque hominem exſcindere. Imago Dei eſſe Dei quoque imaginem alloqueris. Iudicium quoque ſubibis, qui iudicas; & quidem alienum ſeruum iudicas, & quem alius moderatur. Sic fratrem tuum explora, quaſi ipſe ad eandem menſuram expendendus. Quocirca ne citò, ac temerè membrum ſeces ac proiicias, cùm incertum ſit, an hac ratione partes quoque ſanæ perniciem aliquam contracturæ ſint: Verùm *argue, obſecra, increpa.* Habes medicinæ regulam. Chriſti diſcipulus es, mitis ac benigni, & qui noſtras infirmitates portauit. Si primùm obluctetur, lèniter expecta: ſi ſecundò, ne ſpem abiicias: nondum enim curationis tempus effluxit: ſi tertiò, benignum illum & humanitate præditum agricolam imitare; cum domino adhuc age, ne inutilem & infructuoſam ficum excidat, atque odio habeat; verùm emendet & curet, ac ſtercus iniiciat, hoc eſt, eam correctionem, quæ per confeſſionem, ac publicam ignominiam, contemptioremque diſciplinam efficitur. Quis ſcit an mutabitur, ac fructum feret, Ieſumque è Bethaniâ redeuntem alet.

2. Tim 4. v. 2.

Luc. 13. v. 6.

Matth. 21. v. 19.

CHRYSOST. in Babylam Martyrem. Meâ ſententiâ opus eſt, vt quiſquis alios vult reprehendere, animam ſuam ab omni temeritate & arrogantiâ quàm maximè liberam faciat, vt viam ſuam ſoli, verbis & operibus demonſtret. Nam & Medici oſſa putrida, & accenſa ſecturi, non irâ ſe replent quando coratum eunt; ſed tunc maximè tranqoillitatem animi ſeruare ſtudent, ne fortè arti obſit turbatio. Quòd ſi curaturis corpus tantâ opus eſt animi ſedatione, Medicum animarum dic qoid decet? quanta ab eo prudentia expectanda?

GREG. PAPÆ. Tanta debet eſſe Sacerdotibus Dei atque doctoribus diſcretio, vt nec diſciplina nimia, nec ipſa miſericordia ſit remiſſa: ne ſi inordinatè culpa dimittitur, is, qui culpabilis eſt, in reatu grauiùs aſtringatur: & rurſus qui culpâ immoderatâ retinetur, tantò cùm corrigitor deterior fiat, quantò erga ſe nihil ex benignitatis gratiâ agi conſiderat. Exhibenda itaque eſt prauis aſperitas in oſtenſione, charitas in mente; vt dura oſtenſio delinquentem coerceat, & charitatis cuſtodia mercedem manſuetudinis non amittat. Teſtis huius eſt Ioſeph, qui ſpirito diſcretionis plenus, memor culpæ, & remiſſor iniuriæ, mala fratrum nec reddere ſtuduit, nec ſine purgatione laxare. Vincebat quidem eius mentem pietas, ſed permanebat in offenſione aſperitas, vt fratres noxii purgarentur. O tormentum miſericordiæ! cruciat & amat. Demum vltra ſe cohibere non valens, pietas

Hom. 11. ſuper Ezechiel.
Auſteritas lenitate temperata.

A clauſa prorupit ad medicum, & excuſſit charitatis lacrymas de vultu ſeueritatis. Deterſa eſt ira, quæ non erat; oſtenſa miſericordia, quæ erat, & non apparebat. Sic vir ſanctus facinus fratrum & dimiſit, & vindicauit. Sic in rigore clementiam tenuit, vt delinquentibus fratribus nec ſine vltione pius exiſteret, nec ſine pietate diſtrictus. Ecce hoc eſt magiſterium diſciplinę, vt culpis & diſcretè norit parcere, & piè reſecare Qui autem diſcretionis ſpiritum non habent, aut ſic dimittunt peccata vt non corrigant, aut ſic quaſi corrigendo feriunt, vt non dimittant.

Si duo ex vobis conſenſerint. GREG. THAVMAT. Quando quæcunque demum os B poſtulauerit, hæc etiam cor cogitat, tunc omne qnodcunque bomo poſtulauerit, fiet illi à Deo. Propterea enim neque ſimulatione vti cum proximo iuſſit, conſentientibus cordis cogitationibus iis, quæ ad proximum ore proferuntor.

V. 19. Ex Cat. Cord.

ORIGENIS PRESBYTERI

in idem Euang.

HOMILIA.

Ex Homil. 6. in Mat. h.

VIdeamus ne fortè ſententia hęc non de quoconque peccato poſita ſit. Quod ſi C aliquis, qui nominatur frater peccauerit aliquid eorum peccatorum, qoæ ſunt ad mortem; vt puta maſculorum concobitor eſt factus, aut adulter, aut homicida, aut mollis, nunquid & iſtum talem ſicut aliquem modica peccantem rationis eſt, vt arguat ſolus ad ſolum: ac ſiquidem audierit, qui talia illa peccauit, ſtatim eum dicere lucrifactum: & ſi non audierit, non priùs eum expelli de Eccleſiâ, niſi priùs quàm coram teſtibus argutus & Eccleſiâ, perſtiterit in actu priori? Non autem ignoramus, quin ſequens alius verba, & aſpiciens ad immenſam miſericordiam Chriſti, dicere poteſt, quod cùm verba ipſa Chriſti D nullam differentiam faciant peccatorum, ſuperfluum faciunt, & contra Chriſti miſericordiam, qui hæc ad minima tantùm pertinera diſtinguunt. Sed eum, qui taliter ſentit, non arbitror ad vtilitatem communem iſta ſentire. Alius autem ipſa verba cautè conſiderans, & nihil extrinſecus ſubaudire volens, non de omni peccato hæc dicta deſendit: quoniam qui grandia illa peccat, nec eſt frater, niſi fortè nominetur frater. Differentia enim eſt inter fratrem, & eum qui nominatur frater. Et quoniam diſtant à ſe, propterea dicit Apoſtolus: *Si quis frater nominatur in vobis,* E *ſit autem fornicarius, aut auarus, aut idolorum cultor,* & cætera, *cum talibus nec cibum ſumere.* Nemo enim idolorum cultor, aut fornicator, aut auarus frater eſt. Et quamuis nomen baiulet Chriſti, & frater nominetur, non tamen & propriè frater eſt. Sicut ergo æſtimatione eminentis miſericordiæ Chriſti negligentibus peccandi occaſionem dat, qui ad omne peccatum generaliter hæc pertinere exponit: ſic contrà qui docet in minimis & homanis peccatis peccantem, poſt arguitionem teſtium vel Eccleſiæ fieri oportere ſicut

De quo peccato intelligenda verba Dominica.

1 Cor. 5. v. 11.
Non idem frater eſt, & qui nominatur frater.

1 Ioan. 5. v. 16. Num. 18. v. 22. Peccata mortifera, & leuiora ſiue humana.

Publicanum, & Ethnicum in peccatis, quæ *non* ſunt *ad mortem*, aut ſicut lex appellat in Numeris, *non mortiferis*, aliquid crudelitatis videtur inducere. Nec enim exiſtimo citò aliquem inueniri in Eccleſiâ, qui non iam ter in eadem culpâ argutus ſit, vt puta in detractione, quâ inuicem homines detrahunt proximis ſuis, aut inflatione, aut in epulatione, aut in verbo mendacii, vel otioſo, aut in tali aliquâ culpa leui, quæ etiam in illis qui videntur proficere in Eccleſiâ, frequenter inueniuntur.

B

Conſidera ergo ne fortè & illos, qui æſtimatione immenſæ miſericordiæ Chriſti, etiam ad peccata maiora hæc pertinere interpretantur, præterit intellectus loci: & iſtos, qui hæc ad minima peccata aſſerunt pertinere, & propterea peccatorem minimorum peccatorum niſi bis, vel ter argutus emendauerit ſe, ſtatim ſicut Ethnicum, & Publicanum fieri arbitrantur. Quid ergo is qui ter argutus quaſi Ethnicus, & Publicanus factus fuerit arguenti, vtrum omninò pereat, aut aliquid patiatur? Deus ſcit, nos autem pronuntiare non poſſumus, ſecundum quod ſcriptum eſt: *Nolite iudicare, vt non iudicemini.* Item, *Nolite ante tempus quid iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit occulta tenebrarum, & manifeſtabit conſilium cordium.*

Non ſtatim periturus exiſtimandus, qui bis, terue correptus non emendatur. Matth. 7. v. 1. 1 Cor. 4. v. 5.

C

Primùm quidem quoniam licet ei, qui ter argutus, non obaudiuit, in quarto audire, vt iam non ſit ſicut Ethnicus, & Publicanus. Memores enim eſſe debemus eius, quod dictum eſt: *Sic non eſt voluntas Patris mei, vt vnus ex minimis iſtis pereat.* Sic enim *oportet nos omnes præſentari ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſque propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Deinde quia ſcriptum eſt: *Secundum opera manuum veſtrarum continget vobis*; & non multipliciter, aut dupliciter, aut ſeptupliciter recipient de manu Domini peccatores. Aliquando autem non ſecundum opera manuum hominis redditur ei, ſed ampliùs quàm peccauit.

Matth. 18. v. 14. 2 Cor. 5. v. 10.

D

Hieruſalem enim, ſicut docuit Eſaias, duplicia recepit de manu Domini ſua peccata. Vicini autem Iſrael quicunque ſunt illi, ſeptuplum recipiunt, ſecundum quod ait in Pſalmo: *Redde vicinis noſtris ſeptuplum in ſinibus eorum.* Et alii inueniuntur redditionis modi, quos ſi intelligimus, ſciemus quoniam expedit recipere in hoc mundo. Nouiſſimè autem quia non pariter dixit, ſicut Ethnicus & Publicanus, ſed ita, *ſit tibi.* Qui ergo in peccato leui correptus ter, ſecundum quod diximus, non ſe emendat, nos quidem ſic eum debemus habere quaſi Publicanum & Ethnicum, abſtinentes ab eo vt confundatur.

Iſai. 40. v. 2. Pſal. 78. v. 12.

E

An autem etiam à Deo Publicanus & Ethnicus iudicetur, non eſt noſtrum pronuntiare, ſed eſt in iudicio Dei. Conuenienter autem adiunxit poſt tres arguitiones facto aliquo ſicut Publicano & Ethnico.

v. 18.

Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Iuſtè enim ligauit, qui ter arguit, & non eſt auditus, eum qui factus eſt ſicut Publicanus & Ethnicus. Propterea ille talis alligatus eſt, & condemnatus eſt apud omnes qui ſunt in cœlo. Ita & ſi argutus emendauerit ſe, vt iam funiculis peccatorum ſuorum non ſit ligatus, iuſtè

A

ſolutus eſt etiam ab eis, qui ſunt in cœlo. Tamen & ita, quæ ſuperiùs ſoli Petro ſunt dicta, videntur etiam iſtis omnibus dicta, qui ter peccantes arguerint, ſi auditi non fuerint, & alligauerint ſuper terram iudicantes peccatorem ſicut Publicanum & Ethnicum. Sed quoniam oportebat aliquid maius habere Petrum præ illis, qui ter arguerant, ideo illi quidem ſic dicit: *Et tibi dabo claues regni cœlorum, & quæcunque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis: & quæcunque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cœlis.* Non ergo modica differentia eſt, quòd Petro quidem datæ

Petrus maius aliquid habet, quã qui arguentes vel ſoluunt, vel ligant in terra. Matth. 16. v. 19.

B

ſunt claues non vnius cœli, ſed multorum cœlorum, vt quæcunque ligauerit ſuper terram, ſint ligata non tantùm in vno cœlo, ſed omnibus cœlis; & quæ ſoluerit ſuper terram, ſint ſoluta non ſolùm in vno cœlo, ſed in omnibus cœlis. Ad eos autem qui multi ſunt ligatores & ſolutores in terrâ ſic dicit, vt ſoluant, & alligent non in cœlis ſicut Petrus, ſed in vno cœlo: quia non ſunt in tantâ perfectione ſicut Petrus, vt alligent, vel ſoluant in omnibus cœlis. Quantò ergo melior fuerit, qui ligat, tantò qui alligatur, ampliùs quàm in vno cœlo alligatur: & quantò melior fuerit, qui ſoluit, tantò beatior erit, qui ſoluitur: quoniam in omnibus ſolutus eſt cœlis.

C

v. 19.

Iterum amen dico vobis, quia ſi duo veſtrum conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo qui in cœlis eſt. Vbi enim duo vel tres fuerint congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. In primis videamus ſapienter, ſi poteſt iſte conſenſus eſſe in multis, vel in toto conuentu, vt in medio eorum ſit Chriſtus; quia *anguſta & tribulata via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam.* Forſitan autem hoc tali conſenſu nec pauci conſentiunt ſibi per omnia, ſed duo fortè, vel tres, ſicut Petrus & Iacobus & Ioannes, quibus quaſi conſentientibus ſibi per omnia oſtendit Verbum Dei gloriam ſuam, ex eo quòd non habebat ſpeciem, neque decorem, vertens ſe ad gloriam ſuam, vt veſtimenta ſua oſtenderet eis ſplendentia ſicut lumen.

Matth. 7. v. 14. Non multorum conſenſus, vt medius in illis ſit Chriſtus

D

Conſenſerunt autem & duo, Paulus & Soſthenes ſcribentes Corinthiis Epiſtolam primam. Item Paulus & Timotheus mittentes ſecundam. Et tres conſenſerunt, vt eſſet Chriſtus in medio eorum, Paulus & Syluanus, & Timotheus ſcribentes Theſſalonicenſibus. Item in veteri Teſtamento inuenimus conſentientes tres ſuper terram, vt eſſet in medio eorum verbum Dei, ſicut oſtendit ſupraſcriptio Pſalmi quadrageſimi primi continens ita, *In finem in conſenſu filiis Chore.* Cùm eſſent tres filii Chore, quorum nomina inuenimus in Exodo,

E

Aſir, qui in interpretatur eruditio: ſecundi Helcana, quod intelligitur Dei creatura: tertii Abiaſaph, quod interpretatur congregatio patris. Prophetiæ ergo non ſunt diuiſæ, ſed quaſi ex vno ſpiritu, quaſi ex vnâ animâ, & ex vnâ voce, conſenſu videlicet operante in eis ſunt dictæ, & ſcriptæ: & locuti ſunt tres quaſi vnus dicentes, *Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.* Dixerunt autem & pluraliter in quadrageſimo tertio, *Deus, auribus noſtris audiuimus.* Ideo & Apoſtolus præcipit dicens, *Vt ſitis perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententiâ.* Et in Actibus de conſentientibus dicit: *Erat autem creden-*

Pſal. 41. v. 2. Pſal. 43. v. 2. Act. 4. v. 32.

ſunm cor vnum , & anima vna : quoniam facti fuerant vnum, ſi tamen poſſibile eſt, ſicut diximus in multis inueniri per omnia vnum ſentientes, vt nec modica ſit diſſenſio inter eos.

1. Cor. 1 v. 12. 1 Cor. 3. v. 4. Non autem conſentiebant Corinthij dicentes: *Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, & ego Chriſti*: ſed erat in illis ſchiſma, quo ſoluto congregabantur cum ſpiritu Pauli, & virtute Domini Ieſu, vt iam non eſſent alius alium ſe mordentes, & comedentes, vt conſumerentur ab inuicem.

Conſenſus ſit oportet in fide, & conuerſatione. Conſumit enim diſſenſus, ſicut congregat conſenſus: & ſeparat Ieſum, qui in medio conſentientium ſibi ſolummodò inuenitur. Et propriè quidem in duobus iſtis generibus ſit conſenſus: in fide, ſicut ait

1 Cor. 1. v. 10. Apoſtolus: *Vt ſitis perfecti in eodem ſenſu*, id eſt, ſecundum eadem dogmata: *& in eadem ſententia*, id eſt, vt ſimiliter conuerſentur. Ideo dicit, *Si duo veſtrûm conuenerint ſuper terram, de omni re, quicquid petierint, fiet eis.* Manifeſtum eſt autem quoniam vbi non ſit de omni re conſenſus, nec duo conuenerunt ſuper terram. Et iſta eſt cauſa propter quam non exaudimur orantes, quia non conſentimus nobis per omnia ſuper terram, neque dogmate, neque conuerſatione.

Adhuc autem ſi corpus ſimus Chriſti, & poſuit Deus ſingula membra in corpore, vt id ipſum ſapiant membra, & conſentiant, & ſolicita ſint, & patienti membro vno compatiantur omnia, & glorificato congaudeant omnia, debemus in nobis muſicum illum ſeruare concentum. Sicut enim in muſicis niſi fuerit conuenientia vocum non delectat audientem; ſic & Eccleſia, niſi conſenſum habuerit, non delectatur Deus in eâ, nec audit voces eorum. Conſentiamus ergo, vt congregatis nobis in nomine Ieſu, ſit Ieſus in medio noſtrûm: Verbum ſcilicet Dei, & ſapientia, & virtus ipſius.

Expoſitio alia moralior. Eſt & alia expoſitio verborum iſtorum, quam expoſuit quidam ante nos exhortans ad caſtitatem coniuges. *Si duo*, inquit, *veſtrûm conuenerint*, id eſt vir & vxor ex conſenſu ſemetipſos ab inuicem ſeparantes à corporali coniunctione, vt vacent orationi: tunc enim orantes de omni re, quamcunque petierint, conſequentur, præſtante eis Deo per talem caſtitatis conſenſum. Et iſte conſenſus non videtur coniugium ſoluere, ſed virtutem continentiæ exercere. Si autem alter voluerit caſtè agere, alter verò noluerit, aut non potuerit, & propterea ille volens & potens non condeſcenderit nolenti, & non potenti, non erit in eis quod dicitur: *De omni re quamcunque petierint fiet eis.*

Alia item. Rom. 6. v. 12. Scio & aliam expoſitionem. In malis enim hominibus peccatum carnis animæ dominatur ad obediendum ei in deſiderijs eius. In his autem qui expulerunt quaſi de throno corporis ſui peccatum, quod regnauerat priùs in eis, & certant

Gal. 5. v. 17. aduerſus ipſum; *caro* quidem *concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem.* In viris autem perfectis obtinuit ſpiritus, & opera carnis mortificauit, & commendauit vitam

Rom. 8. v. 11. ſuam carni, vt viuificet mortalia corpora ſua propter habitantem ſpiritum in eis, & ſit conſenſus duorum, ſpiritus & carnis ſuper terram:

Rom. 10. v. 10. quo conſenſu expleto, & oratio tranſmittitur corde quidem credenti ad iuſtitiam, ore autem confitenti ad ſalutem: vt cor non ſit longè à Deo, ſed cum eo: vt iam non labiis appropiet ei: & ſic ſiunt duo congregati in nomine Ieſu. Adhuc autem beatius eſt, ſi tres conuenerint in nomine Ieſu, vt impleatur Apoſtolicum illud votum.

1. Theſ. 5. v. 23. *Deus autem ſanctificet vos ad perfectum, & integer ſpiritus veſter, & anima, & corpus ſine maculâ ſeruetur in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Poteſt autem fieri, vt duo conueniant ſine tertio.

Expoſitio allegorica. Iucundum eſt iſtum conſenſum intelligere etiam circa conuenientia duorum teſtamentorum. In quo enim teſtamenta duo conueniunt ſibi, vt nullus ſit inter ea diſſenſus, eorum inuenitur oratio de omni re acceptabilis Deo. Si autem & tertium congregatorem duorum requiris, non te pigeat dicere Spiritum eſſe ſanctum: quoniam ſermones ſapientium ſiue ante aduentum, ſiue in ipſo aduentu, ſiue poſt aduentum ſunt quaſi ſtimuli, ſunt quaſi fixorij implantati, dati ab vno paſtore. Sicut enim duos boues altercantes ſtimulus cogit in vnum venire, ita & ſermo ſapientium duo teſtamenta conuenientia reddit, etiam ſi in quibuſdam inconuenientia videantur apud eos, qui non poſſunt attingere profundum conſenſum eorum. Nec illud prætereas, quoniam non dixit in medio eorum ero, ſed, *in medio eorum ſum.* Ergo non medius futurus eſt, neque medius eſſe tardabit, ſed mox vt conſenſerint inuenitur Chriſtus in eis, quoniam & Chriſtus confeſſus eſt ipſe.

v. 21. Simplicior expoſitio auctori reprobata. *Tunc accedens Petrus, dixit ei: Domine quoties peccauerit in me frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties? Dicit ei Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Quod putatur ſimpliciter dictum à Petro, quaſi putanti ſeptem peccata fratri dimittere peccanti in ſe, octauum autem nequaquam: à Saluatore autem quaſi docente proximi in ſe peccata non ſolùm ſeptem dimittere oportere, ſed etiam ſeptuaginta ſeptem, poſt ſeptuaginta autem ſeptem iam neque fratri dimittere: ſatis mihi videtur contemptibile, & indignum, & quantum ad Petri profectum in Chriſto, & quantum ad Chriſti eminentiſſimum intellectum.

Ergo ne fortè etiam hæc verba habent aliquem ſimilem intellectum eis, quæ dicuntur in Geneſi? Numerus ergo ſextus videtur eſſe operis, & laboris: Septimus autem, repauſationis. Et vide ſi potes intelligere, eum quidem qui diligit mundum, & ea quæ ſunt in mundo operatur, & ſæcularia agit, dicere ſepties peccare, & finem ei peccatorum eſſe numerum ſeptimum. Tale ergo aliquid intellexit Petrus ſeptem peccata exiſtimans indulgere proximi ſui in ſe. Quoniam autem decades & hecatontades aliquem ſermonem communem habent ad numerum, qui in monadibus eſt, & ſciebat Chriſtus extendere aliquos peccata ſua etiam vlteriùs, propterea exiſtimo Chriſtum iuxta ſeptenarium numerum, etiam ſeptuaginta addidiſſe, vt dicas remiſſionem fieri oportere fratribus in hoc mundo degentibus, & ſecundum res huius mundi peccantibus. Si autem aliquis ſupergrediens ea peccata quæ fieri ſolent in rebus mundialibus & ſæcularibus vltra peccauerit, ſi tamen & hoc poſſibile fuerit, iam non habebit iuſtam remiſſionem peccatorum ſuorum: quoniam remiſſio in iſtis rebus locum habet, & in iſtis peccatis iuſtè præſtatur, ſiue tardiùs fiat re-

Digitized by Google

miſſio, ſiue citò. Non eſt ergo remiſſio ne- A que fratri, qui ſupra ſeptuagies ſepties peccat. Conſidera autem ſi potes, & in naturâ omnium peccatorum vbicunque, vel quandocunque factorum, vel fieri potentium, qooniam eſt differentia, cognationem aliquam habens ad numeros: vt dicas omnium peccatorum peſſima eſſe quæ ſunt ſupra numerum ſeptuaginta ſeptem, quando nec Ieſus conſiliatur Petro ſua remittere ſupra numerum illum peccata, etſi à fratre fiant in eum. Adhuc autem conſidera ſi potes ſecundum ea quæ de Petro tradidimus, cui portæ non præualent inferorum, & hîc intelligere eum, vt qoaſi in Petrum aliquis peccet, qui in talem peccanerit B qualis fuit Petrus: & ſecundum huiuſmodi quidem peccata eſſe cum in minori numero, non habenti peccatorum remiſſiooem.

S. HILARII EPISCOPI

Pictauienſ. ſuperioris Euangelium expoſitio.

Math. 18. v. 15.

QVod ſi peccauerit in te frater tuus: vade, & corripe eum, &c.* Cum ordinem continendæ charitatis nobis Dominus impoſuit, quem ipſe in conſeruando Iſrael tenuerat: iubet enim peccantem fratrem ab eo ſolo in quem peccauerit, curripi atque obiurgari. Ipſe enim ſacrificantem diis alienis populum Iudaïcum, maie- C ſtatis ſuæ aduentu, & toto præſentis poteſtatis terrore corripuit: tum cùm idem populus Dei propinquantis aduentum, extra montem licet

Exod. 19. v. 24.

poſitus, ferre non potuit: in obedientiam vnum atque duos iuſſit adhiberi, vt in ore duum teſtium fides verbi ac veritas maneat. Quia inſolentis Iſrael Lex & Prophetæ & Ioannes eſt miſſus, teſtibúſque iſtis vt peccare deſineret conuentus eſt; tertiò ipſo Domini aduentu, tanquam cœtu Eccleſiæ inſpectantis admonitus eſt: fruſtráque habitis his obiurgationibus, publicaoi aut Ethniei vilitate negligitur. Ad terrorem autem metus maximi, quo in præſens omnes continerentur, immobile ſeueritatis D

Ligandiatque ſoluendi Apoſtolica poteſtas.

Apoſtolicæ iudicium præmiſit: vt quos in terris ligauerint, id eſt, peccatorum nodis innexos reliquerint; & quos ſoluerint, confeſſione videlicet veniæ receperint in ſalutem: hi Apoſtolicæ conditione ſententiæ in cœlis quoque aut ſoluti ſint, aut ligati. In tantùm igitur humanæ pacis ſtuduit concordiæ, vt vnitatis merito omnia quæ à Deo precanda ſint; impetranda eſſe confirmet. Et vbi duo atque tres pari ſpiritu ac voluntate collecti ſint, ibi ſe medium eorum polliceatur futurum. Ipſe enim qui pax atque charitas eſt, ſedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collo- E cauit.

v. 21

Quærenti deinde Petro an peccanti in ſe fratri ſepties remitteret, reſpondit: *Non vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Omnimodo ad ſimilitudinem nos humilitatis ac bonitatis ſuæ inſtruit, & molliendis ac frangendis turbidorum motuum noſtrorum aculeis, placabilitatis ſuæ confirmat exemplo: quippe peccatorum omnium veniam per fidem tri-

Peccata omnia condonat Deus.

buens. Neque enim naturæ noſtræ vitia indulgentiam merebantur. Ergo venia omnis ex eo eſt: cùm etiam ea quæ in ſe ſint peccata,

Gen. 4 v. 15.

A poſt reditum confeſſionis indulgeat. Soluenda quidem per Cain pœna ſeptuplum conſtituta eſt: ſed peccatum illud in hominem eſt. In Abel enim fratrem peccatum vſque ad necem fuerat: ſed in Lamech ſupplicium vſque ad

Ibid. v. 24.

ſeptuagies ſepties eſt conſtitutum, & in eo (quantum exiſtimamus) conſtituta in auctores Dominicæ paſſionis eſt pœna. Sed Dominus per confeſſionem credentium huius criminis veniam largitur, id eſt, per baptiſmi munus obtrectatoribus ac perſecutoribus gratiam ſalutis indulget. Quantò magis oporte-

Sine modo vt & ipſi condonemus, iniunctum.

re oſtendit ſine modo ac numero veniam à nobis eſſe reddendam: nec cogitandum quoties remittamus? Sed vt iraſci his qui in nos pec- B cant, quoties iraſcendi neceſſitas extiterit, deſinamus. Quæ vtique veniæ aſſiduitas docet, nullum omnino penes nos iræ tempus eſſe oportere: cùm omnium omninò peccaminum veniam Deus nobis ſuo potiùs munere, quàm noſtro merito largiatur: neque enim fas eſt, nos ex præſcripto legis dandæ veniæ numero concludi, cùm per Euangelij gratiam, ſine modo nobis à Deo fuerit indulta.

SANCTI BASILII EPISCOPI,

de correptione fraterna, & oratione, atque abſolutione ſeu remiſſione.

Regul. Breuiar. 2. c. 47 ex Cord. Cat. in Math.

C NOn conuiuendum eſſe peccatis, manifeſtum eſt ex Domini præceptis. Ait enim in veteri Teſtamento, *Arguendo argues proximum tuum, & non accipies propter eum, peccatum.* In Euangelio autem, *Vade, corripe fratrem tuum.* Qui autem corripit, atque arguit, id præſtet neceſſe eſt miſerantis affectu. Sic autem eum præſtare argumento ſint; Primò ipſa miſerationis propria, iuxta quod dictum eſt ab Apoſtolo, *Si patiatur vnum membrum, compatiuntur omnia membra:* Et, *Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Deinde, ſi de omni peccato æqualiter conteratur, omneſque tum in ſe, tum in alium

Leuitic. 19. v. 17.
Math. 18. v. 15.
1. Cor. 12. v. 15.
2. Cor. 11. v. 19.

D peccantes, æquè doleat, lugeatque; nec arguendo traditum à Domino modum, atque regulam, peruertat.

Regul. Breuior. c. 261.

Primò quidem ſcire illud conuenit, non eſſe permiſſum nobis, vt quæ volumus omnia petamus: quia ne intelligimus quidem quid expediat petere. *Quid enim oremus, ſicut oportet, neſcimus.* Quocirca in adhibendis rogationibus, magnà vndique circunſpectione vti debemus, vt ea ſint ex voluntate Dei. Si autem non aodiamur, intelligendum eſt, opus eſſe aut perſeuerantià, aut etiam contentione maiore, quemadmodum admonemur eâ ex parabolà, quâ docemur o- E portere vt ſemper oremus, & non deficiamus, quemadmodum etiam dictum eſt ab ipſo alio loco, *Propter improbitatem eius ſurget, & dabit quotquot habet neceſſarios.* Aut emendatione & diligentià, ex eo, quod dictum eſt à Deo per Prophetam ad quoſdam, his verbis, *Cum extenderitis manus veſtras ad me, auertam faciem meam à vobis.* Quibus ſubdit, *Lauamini, mundi eſtote*, &c. Fit autem interdum, vt rogantis indignitas cauſa ſit quamobrem non impetretor, quod rogatom ſit: quemadmodum in

Rom. 8. v. 26.
Vt non exaudiamur orantes.
Luc. 18 v. 1.
Luc. 11. v. 8.
Iſai. 1. v. 15.

2. Reg. 7. v. 5.
Dauide, qui cùm ſupplex rogaſſet à Deo, vt liceret ſibi ædificare domum Deo, prohibitus eſt: & licet à Dei gratiâ excluſus non eſſet; nihilominus tamen, hoc, quod petebat, idoneus qui impetraret, habitus non eſt.
Ier. 7. & 11.
Ieremiam certè liquet non auditum fuiſſe, propter malitiam eorum, pro quibus orabat. Quin & incidit plerunque, vt omiſſâ ex negligentiâ occaſione, in quâ rogationem fieri oportuiſſet, animaduertamus poſtea alieno tempore nos, & incaſſum rogare. De eo autem quod eſt apud Apoſtolum, *Pro hoc ter*
2. Cor. 12. v. 8.
Dominum rogaui, vt diſcederet à me; ſcire conuenit, earum calamitatum, quæ vel in rebus externis, vel in corpore ipſo nobis eueniunt, variam, atque multiplicem eſſe rationem; nempe Deum eſſe, cuius vel numine, vel permiſſu illæ nobis contingant, idque ad maiorem vtilitatem noſtram, quàm ea fuiſſet, ſi ab his liberati fuiſſemus: ſi quis igitur intelligere potuerit calamitatem ſuam eſſe eiuſmodi, à quâ operæ pretium ſit eum precatione, ac poſtulatione liberari; is nimirum exauditur, ſicut duo cæci in Euangelio, & decem leproſi, & alii complures. Si verò rationem quis non intellexerit, quamobrem in tentationem inciderit (quam eſt plerunque, cùm oblatas ſibi tentationes patientiâ peruincere debet) &, cum ex perferendæ toleranter eſſent vſque in finem, deprecetur, is non auditur. Et cauſa eſt, quoniam non accommodat ſi ad diuinæ bonitatis deſtinatum finem.

Baſilii interpr. à qua ſi liberari velit, precatione opus ſit.

Matth. 18. v. 19.
Illud autem, *Si duo ex vobis conſenſerint*: quid ſibi velit, apertè ſeries ipſa loci declarat. Ibi enim de eo agitur, qui peccauit, & qui corripitur. Quòd videlicet cùm Deus nolit mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat: ſi qui correptus ſit, animo indoluerit, & in idem propoſitum, cum eo, qui corripit, venerit; de omni re, hoc eſt, de omni peccato, ſi relaxationem petierint, dabitur eis à clementiſſimo Deo. Niſi enim is qui corripitur cum corripiente conſenſerit, non iam relaxatio, ſed colligatio fit: conuenienter illis verbis, quę deinceps ſequuntur, *Quæcunque
v. 18.
ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo*: ita ſcilicet vt compleatur iudicium illud,
v. 17.
Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.

Regul Breuiar. c. 15.
Poteſtas dimittendi non abſolutè data eſt: ſed ſi dicto audiens fuerit, qui pœnitens ſit, & cum eo qui ipſius animam curat, conſenſerit. De iis enim, qui eiuſmodi ſunt,
Matth. 18. v. 19.
ſcriptum eſt, *Si duo ex vobis conſenſerint*, &c. Illud autem, de cuiuſmodi peccatis hoc intelligi debeat, ne quæri quidem arbitror oportere, cùm nouum Teſtamentum nihil hac de re nobis diſtinctè tradiderit: ſed prorſus cuiuſcunque peccati condonationem, iis, quos verè, & vt par eſt pœnituerit, polliceatur, & maximè Dominus ex propriâ perſonâ pollicitus ſit, *De omni re*.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang.

Matth. 18.
SI autem peccauerit in te, &c. Si peccauerit in nos frater noſter, & in qualibet cauſâ nos læſerit, dimittendi habemus poteſtatem: imò neceſſitatem, quâ præcipitur vt debitoribus noſtris debita dimittamus. Si autem in Deum quis peccauerit, non eſt noſtri arbitrii. Dicit enim Scriptura diuina: *Si peccauerit homo in hominem, rogabit pro eo Sacerdos: ſi autem in Deum peccauerit, quis rogabit pro eo?* Nos è contrario in Dei iniuriâ benigni ſumus, in noſtris contumeliis exercemus odia.

Facilè indulgendum cùm in nos peccatur, at Dei iniuriæ, non noſtri arbitrii.
1. Reg. 2. v. 25.

Corripiendus eſt autem frater ſeorſim, ne ſi ſemel pudorem ac verecundiam amiſerit, remaneat in peccato. Et ſi quidem audierit, lucrifacimus animam eius, & per alterius ſalutem nobis quoque acquiritur ſalus. Sin autem audire noluerit, adhibeatur frater. Quòd ſi nec illum audierit, adhibeatur & tertius, vel corrigendi ſtudio, vel conueniendi ſub teſtibus. Porrò ſi nec illos audire voluerit, tunc multis dicendum eſt, vt deteſtationi eum habeant; & qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobriis.

Ordo correctionis fraternæ.

Quando autem dicitur, *Sit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*, oſtenditur maioris eſſe deteſtationis, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm ii, qui apertè Gentiles ſunt. Publicani enim vocantur ſecundum tropologiam, qui ſæculi ſectantur lucra, & exigunt vectigalia per negotiationes, & fraudes, ac furta, ſceleratáque periuria.

Peiores fideles agentes infidelium opera, quam ipſi infideles. Publicani.

v. 18.
Amen dico vobis, &c. Quia dixerat: *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*: & poterat contemptoris fratris hæc occulta eſſe reſponſio, vel tacita cogitatio: Si me deſpicis, & ego te deſpicio: ſi tu me condemnas, & meâ ſententiâ condemnaberis: poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam diuinâ ſententiâ roborari: & quodcunque ligatum fuerit in terrâ, ligari pariter & in cœlo.

V. 19.
Si duo ex vobis &c. Omnis ſupra ſermo nos ad concordiam prouocarat: igitur & præmium pollicetur, vt ſolicitiùs feſtinemus ad pacem, cùm ſe dicat inter duos & tres medium fore: iuxta illud exemplum tyranni, qui duos amicos captos, cùm vnus ad viſendam matrem reuertiſſet, & amicum pro ſe vadem dediſſet, ſic probare voluit, vt vno tento, alterum dimitteret: Cúmque reuertiſſet ad condictam diem, admirans amborum fidem, rogauit vt ſe haberent tertium. Poſſumus & hoc ſpiritualiter intelligere, quòd vbi ſpiritus & anima corpúſque conſenſerint, & non inter ſe bellum diuerſarum habuerint voluntatum, carne concupiſcente aduerſus ſpiritum, & ſpiritu aduerſus carnem, de omni re quam petierint, impetrent à Patre: nullique dubium, quin bonarum rerum poſtulatio ſit, vbi corpus ea vult habere quæ ſpiritus.

Concordiæ præmium vt Chriſtus medius ſit illi ſtudentium.
Hæc ex Orig.

v. 21.
Tunc accedens Petrus, &c. Hæret ſibi ſermo Dominicus, & in modum funiculi triplicis rumpi nnnpoteſt.
Eccl. 4. v. 12.
Supra dixerat *Videte ne contemnatis vnum ex puſillis iſtis*, & adiecerat *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te ipſum ſolum*: & premium repromiſerat, dicens: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re impetrabunt, quam petierint, & ego ero in medio eorum.* Prouocatus Apoſtolus Petrus

interrogat, quotiens fratri in ſe peecanti dimittere debeat; & cùm interrogatione profert ſententiam. *Vſque ſepties?* Cui reſpondit Ieſus: *Non vſque ſepties, ſed vſque ſeptuageſſepties*, id eſt, quadringentis nonaginta vieibus: vt totieos peecanti fratri dimitteret in die, quotieus ille peccare non poſſit.

Toties dimittendum quoties nec frater peccare poſſit.

S. IOAN. CHRYSOSTOMI

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang.

HOMILIA I.

Hom. 61 in Matth. 18. v. 15.

SI *autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te, &c.* Quoniam acri oratione aduerſus ſcandalizantes vſus, multis eos argumentis terruit, ne ſupini atque deſides hac ratione ii fiant, quibus ſcandala inferuntur, & ne putantes totam in alios culpam eſſe reiectam, ad mollitiei vitium delabantur, & quaſi omni fauore digni in arrogantiam incidant, perſpiee quomodò ipſos etiam comprimit atque coercet: & inter duos ſolummodò redargutionem fieri iubet, ne ſcilicet teſtimonio multitudinis grauiore accuſatione viſâ, dedignatus ille duriorem ſe ad corrigendum præbeat: ideo dicit: *Inter te & ipſum ſolum. Et, ſiquidem te audierit, lucratus es fratrem tuum* Quid eſt, *Si te audierit?* ſi perſuaſus videlicet abs te, peccati ſe condemnabit, *lucratus es fratrem tuum*: non dixit, Satiſfactum tibi eſt, cùm hoc modò animaduerſum eſſe in ipſum videatur: ſed, *lucratus es fratrem tuum*, vt deſignaret communiter vtrique inimicitias eſſe detrimentum. Nec dixit, Effeciſti vt frater tuus ſeipſum lucraretur; ſed, *tu fratrem lucratus es.* Ita ſignificauit vtrunque iacturam feciſſe, alterum fratris, alterum propriæ ſalutis. Idipſum etiam eùm in monte ſedebat, admonebat, tum ipſum, qui offendit ad eum qui offenſus fuerat mittens: *Si* enim *munus tuum ad altare attuleris*, ait, *ac ibi recordatus fueris, quia frater tuus aduerſus te aliquid habeat, vade priùs, & reconciliare fratri tuo*: tum ipſum qui paſſus iniuriam eſt, remittere proximo peccata iubens. *Dimitte* namque, ait, *debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Nunc verò alium quendam modum induxit, nec eum qui fecit, ſed eum qui paſſus iniuriam eſt, primò reducit. Nam quoniam non facilis, ille qui iniuriam fecit, ad ſatisfacieudum eſt, rubore ac dedecore quodam impeditus, eum qui paſſus iniuriam eſt, ad illum non temerè, ſed emendationis cauſâ mittit: non enim dicit, Accuſa, increpa, pœnas petito, ſed, *argue*, inquit. Nam cùm ille partim irâ, partim rubore quaſi vino ſopitus non videat, opus eſt vt tu qui rectè valeas, ad ægrotum proficiſcaris, & priuato quodam iudicio conſtituto, remedium facilius inferas. Nihil enim aliud eſt arguere, quàm in memoriam eius peccata reducere, ac ad eum, quę paſſus ſis exponere. Quod ſi rectè fit, quaſi pars quædam defenſionis eſt, quę vehementer ad reconciliationem impellit.

Peccans in fratrem, perit; eumque ille emendans, lucratur.

Matth. 5. v. 23.

Matth. 6. v. 18.

Non pauci vniuerſaliùs exponunt, de peccante abſolutè.

B

C

D

E

Quid igitur, inquies, faciam ſi durus ac pertinax fuerit? *Aſſume tecum*, inquit, *vnum aut duos: vt in ore duorum aut trium teſtium ſtet omne verbum.* Nam quantò ille impudentior atque pertinacior fuerit, tantò magis ad emendationem eius abſque irâ, & moleſtiâ nobis ſtu-

V. 16. Teſtium vſus in correptione.

A dendum eſt. Nam & medicus cùm grauiorem viderit morbum, non deſiſtit, nec moleſtiâ oppreſſus deficit, ſed ad ferenda remedia diligentiùs ſe accingit, quod nos quoque facere iubet: quoniam enim ſolus imbecillior viſus es, adiectione duorum fortior factus, argue delinquentem. Perpende quia non ſolùm eius qui laceſſitus iniuriâ eſt, verumetiam laceſſentis vtilitatem quærit. Nam verè paſſus iniuriam is certè eſt, qui paſſione victus ſuccubuit: is, inquam, eſt, qui morbo captus laborat: propterea ſæpius ſanum ad illum, modò ſolum, modò cum aliis mittit: & ſi pertinaciâ obduratus eſt, etiam Eccleſiam ad hunc ægrotum adducat: *Dic enim*, inquit, *Eccleſiæ*: quoniam ſi eius qui patitur commodum tantummodò quæreret, certè non iuſſiſſet ſeptuagies ſepties pœnitenti eſſe remittendum, nec toties, tamque multos paſſionis emendatores ei ſtatuiſſet: nunc verò non ſemel, ſed bis, atque ter, modò ſolum, modò cum duobus, modò cum pluribus ad curam illius te remittit.

Ac de iis quidem qui ſunt foris nihil tale pręcepit: ſed, *Si quis*, inquit, *te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe ei & alteram*: hîc autem non ita, ſed ſicut Paulus etiam ait: *Quid mihi de iis, qui foris ſunt, iudicare?* fratres autem & arguere, & auerti iubet, & inobedientes abſcindi, vt rubore impulſi meliores fiant: id ipſe quoque hîc facit. Nam cùm de fratribus legem promulget, tres peccanti magiſtros atque iudices conſtituit, qui doceant & enarrent, quęcunque in temulentiâ perpetrata ſunt. Nam etſi ipſe eſt qui illa abſurda omnia & fecerit & dixerit, doctoribus tamen ſicut vinolentus indiget: omni ſanè ebrietate peccatum magis mentem perturbat, & animum inſaniâ, furoréque replet. Quis enim ſapientior quàm Dauid fuit? ſed tamen cùm rationis vires à cupiditate tenerentur, quæ quaſi fumus animum eius occupauerant, in peccatum delapſus non ſenſit: ac ideo lucernâ illi propheticâ opus fuit, & verbis quæ perperam geſta in memoriam reducerent: propterea etiam hîc ad delinquentem multos ac varios conducit, vt de iniuriis ſecum conquerantur. Cur autem hunc, qui paſſus eſt, & non alii arguere, & expoſtulare præcepit? quoniam patientius hunc, in quem iniurias iaculatus eſt, cui dolorem intulit, quem oppreſſit, laturus eſt. Non enim pariter æquo animo ab alio, quàm ab iniuriam perpeſſo, & contumeliis laceſſito expoſtulatus ſuſtinebit, præſertim cùm ſolus ſit, cùm eum arguat. Nam ſi qui pœnas ab eo petere poſſet, is de ſalute ipſius laborat, maximè omnium poterit eum placare. Vides non ſupplicii, ſed emendationis gratiâ id fieri propterea nullos ei teſtes initio præbet; ſed cùm ipſe per ſe nihil effecerit, neque tunc multitudini committendam rem præcipit, ſed vnum, aut ad ſummum alterum addidit: quos ſi propter ſuam proteruiam deſpexerit, tunc tandem ad Eccleſiam offerendam rem cenſuit. Ita magnum ei eſt ſtudium, ne proximorum delicta, niſi poſt primam & alteram admonitionem efferantur. Quid autem ſibi vult, *In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum?* Habes iam teſtes, inquit, quos abs te tuum ita eſſe confectum, vt nihil quod ad te pertineat, reliquum eſſe videatur.

Matth. 5. v. 39.

Præceptum fraternæ correptionis, in ordine ad fideles duntaxat.

1. Cor. 5. v. 12.

Monendi deinceps qui offenderunt, tanquam à vino redeât.

2. Reg. 12. v. 1.

Si autem eos non audierit, dic Eccleſiæ: præſu-

Non vulganda aliorum peccata, niſi poſt primâ & ſecundam admonitionê.

v. 17.

Dic Eccleſiæ; eius præſulibus.

libus ſcilicet, ac præſidentibus. *Quòd ſi etiam Eccleſiæ non obedierit, tibi ſit ſicut Ethnicus, & publicanus.* Tu verò conſidera quomodò publicanum ad exemplum ſummæ nequitiæ ſemper poſuit. Iam enim ſuperiùs dixit: *Nonne publicani quoque hoc faciunt?* ac deinde: *Publicani præcedent vos*, ait, *in regnum cælorum*: id eſt, qui valde improbitate condemnantur. Audiant hæc attentè, qui ſibi quæſtus iniuſtos excogitant, qui fœnus fœnori adiiciunt. Cur autem iſtum cum publicanis collocauit? Vt certè & illum qui pertulit iniuriam conſolaretur, & hunc meritò perterreret. Num igitur hoc modo ſolummodò iſte punitur? Non certè, ſed audi quæ ſequuntur.

Matth. 5. v. 46. Matth. 21. v. 31.

v. 18. Eſt ipſa Origenis expoſitio, malunt alii referre ad Eccleſiæ Prælatos; conſentit tamē etiam Auguſt. ſer. 6. de verb. Dom.

Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis. Nec dixit Eccleſiæ præſuli; Vinculis iſtum conſtringe: ſed, *ſi ligaueris*, ei qui dolorem pertulit totum permittens: tunc hæc vincula indiſſolubilia manent. Patet ergo extremis iſtum ſuppliciis eſſe vexandum, ſed nulla culpa eius eſt qui detulit, ſed totum crimen iurè in eum reiicitur, qui pertinax in malignitate fuit. Animaduertis quo pacto duplici hunc neceſſitate vinxit, præſenti dico punitione, & futuro ſupplicio? Hæc minatus eſt, ne hęc accidant, ſed vt, tum ne ab Eccleſiâ reiiciatur metuens, tum vincula tam terreſtria quàm cœleſtia reformidans, mitior fiat. Nam cùm hæc ſciat, quamuis primo ingreſſu minus C fecerit, multitudine tamen iudiciorum conuictus, iram fortaſſe deponet: hac enim de causâ non confeſtim abſcindit, ſed ad tertium vſque iudicium progreſſus eſt: vt ſi primò non paruerit, obtemperet alteri: quòd ſi ſecundum etiam ſpreuerit, tertio ſaltem moueatur: at ſi hoc etiam neglexerit, æterna ſupplicia tandem, & iudicium Dei expaueſcat.

v. 19.

Iterum dico vobis, Quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, &c. Animaduerte quemadmodum etiam hìc diſſidia & inimicitias diſſoluat, & puſillanimitatem omnem ex- D terminet, & homines ad vnam congreget voluntatem, non pœnarum tantummodò terrore, vt iam vidimus, verumetiam iis donis quæ à charitate profluunt. Nam poſteaquam contentionis extrema ſupplicia poſuit, magna concordiæ præmia exponit, cùm & à Patre, qui conſenſu & charitate coniuncti ſunt, facilè impetrent quod petunt, & ipſum Chriſtum in medio ſui poſſideant. Putáſne igitur, vllibi duos reperiri conſentientes? puto ſanè multis in locis, ac forſan etiam vbique. Quomodò igitur à Patre cuncta non conſequuntur? quia videlicet multæ ſint cauſæ non impetrandi. Nam aut inconducibi- E lia poſtulant, nec mirum eſt ſi non exaudiuntur, cùm & Paulus ille audierit: *Sufficit tibi gratia mea; virtus enim in infirmitate perficitur.* Aut indigni exaudiri ſunt, nec quicquam boni à ſeipſis offerunt, cùm Dominus Apoſtolorum ſimiles denotare videatur. *Ex vobis* enim, inquit, qui virtute polletis, qui Euangelicam doctrinam rectè viuendo complectimini. Aut aduerſus eos qui ipſis dolorem intulerunt, vltionem orantes petunt, quod omnino prohibetur. *Orate* namque, ait, *pro inimicis veſtris.* Aut miſericordiam

Concordiæ præmia.

Cauſæ variæ non impetrandi à Deo.

2. Cor. 12. v. 9.

Neceſſaria pœnitentia, ad impetrandam miſericordiam.

A poſtulant, cùm nullam egerint pœnitentiam. Quâ re potiri penitus eſt impoſſibile, etiam ſi hi qui multam fiduciam ad Deum habent, pro eis deprecentur: veluti Hieremias cùm pro Iudæis oraret, audiuit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam te non exaudiam.* Si verò cuncta hæc affuerint, & conducentia petas, & quantum in te eſt, Euangelicam vitam re ipſâ probes, & concorditer atque cum charitate cum proximo viuas, impetrabis orando miſericordiam Domini. Verumetiam quoniam *à Patre meo*, dixit, vt vnà cum Patre ſeipſum quoque poſtulata largiri oſtendat, ſubiunxit.

Ier. 7. v. 6.

v. 20.

Vbi enim duo, vel tres congregati ſunt in B *nomini meo, illic ſum in medio eorum.* Nónne igitur ſunt duo, aut tres in nomine ipſius vſquequaque congregati? Raró ſiquidem inueniuntur. Non enim de conuentu ſimpliciter dixit, nec congreſſum tantummodò quærit: ſed cùm hoc, reliquum etiam virtutis genus, vt prius dixi, potiſſimùm requirit. Tale quippe eſt quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo coniungitur, cum eo ipſe ſum, ſi ad hoc virtutis etiam opus adiecerit. Nunc autem complures videmus alias quaſdam cauſas amicitiæ quærere. Nam alius amat quia redamatur: alius, quia honore afficitur: alius, quia vtilitati ſibi eſſe, aut fore hominem putat: Chriſti verò cauſâ difficillimè quenquam inuenies, qui amicum vt oportet diligat; ſed omnes ferè ſecularium vinculo rerum inter ſe vinciuntur. Non ita quippe Paulus, ſed propter Chriſtum diligebat: quare quamuis non tantùm amabatur, quantùm amabat: tamen quoniam robuſtas amoris radices iecit, non diſſoluit charitatem. Nunc verò ſi omnia diligentiori curâ ſcrutabimur, amicitiarum efficientia commmoda magis ſæcularia, quàm hoc inueniemus. Quòd ſi quis mihi poteſtatem inueſtigandi concederet, in hac multitudine facilè oſtenderem: ſed perſpicuum id erit, ſi quis vigilanter inimicitiæ cauſas inueſtigabit. Nam qui caducis, citóque inſtabilibus cauſis copulantur, eorum coniunctio perpetua eſſe non poteſt: ſed ſi vel contemptus, vel pecuniarum iactura, vel liuor, vel gloriæ cupiditas, vel aliud huiuſmodi ſuperuenerit, amicitiam diſſoluit. Nam non inuenit radicem ſpiritualem; ſi enim talis eſſet, nulla res ſecularis eam euelleret. Ea certè charitas, quæ Chriſti cauſâ fundatur, firma, ſtabilis, atque inuicta eſt, nec vllà re conquaſſatur: non obtrectatione, non periculis, non morte, non aliâ re temporali. Nam qui hac de cauſâ diligit, nullo diſſidio diſiungetur. Qui enim amat quoniam redamatur, ſi quid minus iucundum ab amico ad eum profectum fuerit, finem amandi illicò fecit: qui verò Chriſti charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amando deſiſtit: idcirco Paulus quoque dicebat: *Charitas nunquam excidit.*

Rari ſunt in Chriſti nomine congregati; quique eius cauſâ diligant.

2. Cor. 12. v. 15.

Fragilis amicitia, niſi diuinâ charitate nitatur.

1 Cor. 13. v. 8.

Quid enim dicere poteris, An quia honoratus abs te contumeliæ vicem honoris loco rependit, an quia pro beneficiorum gratiâ interficere conatus eſt? Sed ſi propter Chriſtum diligis, hæc ipſa ad maiorem te impellunt charitatem. Omnia enim quæ ſæculares amicitias tollunt, ſpiritalem confirmant amorem magis,

Diuinam charitatem firmant, quæ humanam amicitiam diſſoluunt.

A atque ſtabiliunt. Quo pacto inquies? Primùm, quia qui talis eſt præmia tibi præparat: deinde, quia magis ope indiget tuâ, qui ſic miſerè affectus eſt. Quapropter qui hoc amore ſpirituali diligit, non generis nobilitatem, non præſtantiam patriæ, non excellentes diuitias, non denique quantum redametur, inueſtigat: verumetiam ſi odio habeatur, ſi contemnatur, ſi interficiatur, quoniam ſufficiens ſibi ad amandum Chriſtus cauſa eſt, perſeuerat in amore. Firmus ergo ac ſtabilis ſtat, fixus & immobilis ad Chriſtum reſpiciens, à quo inimici, contemptores, obtrectatores, perſequutores, qui nec videre ipſum æquo animo poterant, ſupremo amore, quo maiorem excogitare non poſſumus, amati ſunt. *Maiorem* B enim *hac nemo dilectionem*, inquit, *habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*, Et conſidera quoniam etiam eos, qui crucifixerunt ipſum, qui ſummo furore aduerſus ipſum inſaniebant, magno ſtudio curare conabatur. Sic enim ad Patrem de illis dicit: *Dimitte eis, neſciunt enim quid faciunt* Et diſcipulos quoque poſtea ad ſaluandos eos miſit. Hanc igitur charitatem imitemur, & ad hanc, quaſi ad exemplar reſpiciamus, vt imitatores Chriſti facti, tam præſentia quàm futura bona conſequamur; gratiâ & miſericordiâ Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

Veræ Chriſtus dilectionis exemplar.

Ioan. 15. v. 13.

Luc. 23. v. 34.

EIVSDEM DE IISDEM.

HOMIL. II.

Ex Hom. 62. in Matt. 18. v. 21.

TVnc accedens Petrus, dixit: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties?* Quoniam magnum quid ſe allaturum Petrus putauit, idcirco quaſi gloriabundus, *Vſque ſepties*, intulit. Nam ſi ſemper frater meus peccat, ſempérque cùm arguatur, ad pœnitentiam reducatur: quoties, inquit, remittere debemus? An vſque ſepties? Video enim vltrò te illi terminum affixiſſe, qui pertinaciter in peccato perſeuerat, cùm dixeris: *Sit tibi ſicut Gentilis, ac publicanus*: huic verò quem pœnitet, nullum terminum attuliſti, cùm ſimpliciter iuſſeris ipſum eſſe recipiendum. Quoties igitur ipſum feram pœnitentem? *an ſepties?* Quid igitur facilis, ac miſericors Dominus?

v. 22.

Non dico tibi vſque ſepties, ait, *ſed vſque ſeptuagies ſepties*. Quâ quidem oratione nullum omninò numerum poſuit, ſed indefinitè, continuè ac ſemper ſignificauit. Nam ſicut millies infinitè deſignat, ſic quando hic numerus dicitur, plerunque multa indefinitè, atque indiſtinctè denotantur: veluti cùm dicitur: *Quia ſterilis peperit ſeptem*, per id Scriptura multos ſignificauit. Non ergo certo numero indulgentiam concluſit, ſed continuò atque ſemper indulgendum eſſe denotauit.

1. Reg. 2. v. 5.

EIVSDEM DE EODEM

HOMIL. III.

Hom. 19. ex variis in Matth. diuerſi omninò auctoris, nec fortè Græci

EXercitia legis animam corrigunt, mentem ædificant, peccata compungunt, ad confeſſionem trahunt: Quia *lex immaculata eſt conuertens animas.* Verbi ergo conſolatio confert grandem ſalutem compungendo, corrigendo, ad ſanitatem perfectam perducendo. Nam modò cùm legeretur nobis Euangelium hoc audiuimus, vbi Petrus inquirit à Domino, dicens: *Domine, ſi peccauerit in me frater meus, quoties dimittam ei? vſque ſepties? Dicit illi Dominus:* B *Non dico tibi vſque in ſepties, ſed vſque in ſeptuagies ſepties.* Magna, fratres mei, quæſtio. Septies cùm auditis, nolite ad numerum attendere, quaſi vſque in ſepties peccauerit frater, aut ſeptuagies ſepties. Septies ponit, id eſt, toto tempore, quia in ſeptenario numero venientes ad primum redeunt. Nam ille qui dicebat: *Septies in die laudabo te*, non quod ſepties laudauerat, & tacuerat: ſed ſignificabat omni tempore. Debemus ergo toto tempore debita fratribus, id eſt, peccata dimittere; nunquam iracundiam retinere. Nihilominus quia Petrus hoc interrogabat, in quo vniuerſalis Eccleſia fundata eſt, idcóque cognoſcimus in eadem Eccleſiâ toto tempore dimitti peccata. Ergo cognoſcitur ſepties de C Cain ille, qui occidit fratrem ſuum: vt ſepties vindictam exolueret qui eum occideret. Iſtud peccatum quod commiſit Cain Eccleſia dimittit, ideo de ſeptenario numero interrogabat primus Apoſtolus Petrus. Superaddidit ille Magiſter bonus, patiens & manſuetus, dicens: *Non tantùm dico vſque in ſepties, ſed vſque in ſeptuagies ſepties.* Et hoc iam demonſtratur nobis de Lamech illo, qui habuit duas vxores, qui dicebat: *Audite, audite, mulieres Lamech, occidi virum in vulnere meo.* Ergo de Cain ſcriptum eſt? *Septies exoluet vindictam, qui occiderit*: de Lamech autem, ſeptuagies ſepties. Ecce iam, fratres, declarauit nobis veritas omnia peccata dimitti in Eccleſiâ ſanctâ D Catholicâ. Et quamuis grauia, quamuis criminoſa, quamuis execrabilia, dimittit illa omnia pater bonus, qui non vult mortem morientis, tantùm reuertatur, & viuat. Ecce ſepties in Cain, ecce ſeptuagies ſepties in Lamech, vt ad ſpem reuertantur peccatores, & non deſperent de granditate peccatorum ſuorum, reuertentes præuaricatores ad cor: vt corde contrito, & humiliato confeſſi Deo, dimittatur eis omne peccatum vſque ad nouiſſimam culpam,

Pſal. 18. v. 8.

Matth. 18. v. 21.

Septenario deſignatur tempus omne.

Pſal. 118. v. 164.

Dimittuntur in Eccleſiâ, quæ in Petro fundata, toto tempore peccata.

Gen. 4. v. 15

Gen. 4. v. 23

Atque ſimilitudinem poſuit ſerui aliam, qui debebat decem millia talentorum: id eſt, E fuit homo iſte ſeruus omnium malorum, magiſter flagitioſus & facinoroſus, impius, iniquus, perfectus erat in malis: ſed tamen Deus ille miſerator & miſericors, longanimis & multum patiens, & non reddens vnicuique ſecundum opera ſua, ſuſtinens vſque ad pœnitentiam totum genus humanum, dimittens peccata. Sed vnuſquiſque videat quid ei dimittitur, vt & ipſe fratri ſuo dimittat. Cæterùm ſi ei dimittitur, & ipſe non dimiſerit fratri ſuo, & cum iracundiâ manſerit, videat quid ſequitur Euangelium, vbi ait, *Amen dico vobis, quia ſi non di-*

v. 23.

Seuerus Deus in eos qui peccata non dimittunt.

V. 35.

miſeritis fratribus veſtris ex toto corde veſtro, ita & vobis faciet Pater meus, qui in cælis eſt. Ecce, fratres, ſi timetis pœnam quam Dominus promittit malis, corrigite, pacifici eſtote, nullus contemnat, nullus negligat, tepidè nemo audiat, ſed in omni alacritate, ac ardore deſiderii parete iuſſis, vt veniatis ad quod promiſit Deus, & ibi regnetis, vbi Deus promiſit requiem illis, qui ei placuerunt in finem: Amen.

EIVSDEM, EX EXPOSITIONE *in Epiſtolam primam ad Corinthios.*

Cap. 16. V. 23.

F. FRANCISCO COMBEFIA Interprete.

GRatia Domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Hoc eſt doctores non ſolùm conſilus opem ferre, ſed etiam votis ac precibus. *Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu, Amen.*
v. 24.
Nam ne exiſtimarent, quòd eis aſſentans in hoc deſiit, dicit, *in Chriſto Ieſu.* Nihil enim habet humanum, neque carnale, ſed eſt quædam dilectio ſpiritualis. Quamobrem ea eſt valde germana & ſincera: etenim valde amantis eſt verbum. Nam quoniam loco diſtabat; tanquam dexteræ alicuius extenſione, charitatis manibus eos complectitur, dicens, *Charitas mea vobiſcum:*
Pauli increpationes ex charitate.
Quaſi diceret, Sum cum omnibus vobis. Per quæ oſtendit, non eſſe indignationis & iræ quæ ſcripta ſunt, ſed curæ; cùm poſt tantam accuſationem eos non auerſetur, ſed amet & complectarur, cùm eſſent procul remoti, per epiſtolam haſque literas iis circunfuſus. Sic oportet facere eum qui corrigit. Nam qui irâ incitatus ſolùm facit, implet ſuam animi perturbationem. Qui autem poſtquam peccantem correxit, charitatem quoque præfert, etiam cuncta quas dicebat increpans, beneuolentiæ eſſe oſtendit. Sic nos quoque alter alterutrum erudiamus & caſtigemus: ac neque qui arguit, iraſcatur.
Lenis correctio, leni animo toleranda.
Non eſt enim hoc correctionis, ſed animi perturbationis: Neque qui arguitur, ægrè ferat. Quod fit enim eſt medicina, non odium & inimicitiæ. Si autem medici vrunt, & non vituperantur, quanquam etiam ii non rarò finem minimè aſſequantur. Sed & qui igni admoto, ac ferro diſcruciantur, beneficio ſe affici exiſtimant, à quibus hic illis dolor creatur: multò magis cum qui arguitur, eo animo eſſe neceſſe eſt, atque vt medicum, non vt inimicum, eum qui corripiat, ſpectare. Porrò autem nos quoque qui increpamus, multâ cum manſuetudine, ingentique prudentiâ adeamus. Etſi videris fratrem delinquentem, quemadmodum Chriſtus præcepit, ne in publicum trahas reprehenſionem, ſed, *inter te, & ipſum ſolum*:
Matth. 18. v. 15.
non exprobraos, nec iacenti inſultans, ſed dolens animique mœſtitudine tabeſcens: & teipſum quoque exhibe paratum vt reprehendaris, ſi quid peccaueris. Vt autem quod dico fiat apertius, ſuppoſitâ narratione rem diſcutiamna. Abſit enim vt reipſâ eiuſcemodi nobia exemplum ſuppetat ac ſuppeditetur.

Sic frater aliquis cum virgine habitana: honeſtus ille quidem ac pudicus, at qui ne ſic quidem mali nominis ſuſpicionem effugiar. Si ergo hoc in ore vulgi audicris contubernium eſſe, ne deſpexeria; neque dixeris, An non ipſe ſapit? an non nouit, quid è re ſuâ ſit? *Sine cauſâ ameris, ne ſine cauſa odio habearis.* Prouerbiū.
Quid enim mihi curæ eſt ſuperuacaneaa ſuſcipere inimicitias? Hæc ſunt verba delira beſtiarum, vel potiùs dæmonum. Non poteſt enim fieri vt temere & ſine cauſâ odio habeatur, qui hoc facit ob correctionem, ſed ob ingentia bona, ac coronas nullâ dicendi vi explicabiles. Sio autem dicas, Quid verò, non ipſe ſapit? audies à nobis eum non ſapere: eſt enim ebrius animi perturbatione. Si enim in externis iudiciis, ii qui iniuriâ afficiuntur, pro ſe orare non poſſunt, quòd irâ efferueant: quanqoam vacat crimine procliuior hæc in ſenſum affectio: multò magis ii, qui malâ tenentur conſuetudine. Propterea dico, quòd etiamſi millies prudens ſit, mentem non habet vigilantem. Quid enim erat Dauide ſapientius, qui dicebat, *Incerta & occulta ſapientia tua manifeſtaſti mihi?* Sed quando iniuſtis oculis vidit vxorem militia, tunc id ſibi, quod iis qui furente ac proceiloſo mari nauigant, aiebat eueniſſe. Omnia eius ſapientia abſorpta eſt; eg batque aliis qui emendarent, ac nec ſentiebat quidem in quantis malis verſaretur. Quamobrem ſua deflens peccata, dicebat, *Sicut onus graue granata ſunt ſuper me. Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices mea, à facie inſipientia mea.*
Affectio ac quælibido, ſanæ mentis ſenſum adimit.
Pſal. 50. v. 8.
2 Reg. 11. v. 2.
Pſal 106. v. 27.
Pſal. 37. v. 5.
Non eſt igitur ſanæ mentis, qui peccat: quippe ebrius eſt, ac eius caligant oculi. Ne hæc ergo dicas, neque illud addas, Non eſt mihi curæ. *Vnuſquiſque enim ſuum onus portabit.*
Gal. 6. v. 5.
Nam & tibi crimen maximum crearur, quòd cùm videris errantem, non ad viam reduxeris. Si enim Iudæorum lege inimici iumentum non licet deſpicere: qui non iumentum, neque inimici animam, ſed amici pereuntem deſpicit, quamnam aſſequeretur veniam? Nec enim hoc nobis ſatis eſt ad deſenſionem, quòd ille ſenſum habeat, remque intelligat.
Deut. 22. v. 4.
τὸ νοῦν ἔχειν quę eſt excuſatio hactenus exagitata, non bene Heruet. quòd ille ſit amens.
Nam nos quoque qui multa ſæpe monuerimua, nobis ipſis non ſatis habuimus, nec ex nobis commodum reportauimus. Igitur etiam de illo peccante hoc conſidera, conſentaneum eſſe, vt à te potiùs, quàm à ſe ipſe optimum ſumat conſilium.

Neque dicas, Quid mihi hæc curæ ſunt, Eum time qui hoc primus extulit verbum. Nam illud, *Nunquid cuſtos fratris mei ſum?*
Gen 4 v. 9.
Exaggerata inductio ad fraternam correptionem.
eodem quò hoc recidit. Hinc naſcuntur mala omnia, quòd quæ ſunt noſtri corporis, ducimus aliena. Quid dicis? Non eſt tibi frater curæ? At cui ille curæ erit? Num infideli, qui eius malis gaudet, exprobratque atque inſultat? At diabolo qui impellit & ſupplantat? Et vndenam, inquit, intelligam, quòd dicendo, ac commonendo quæ officii ſint, proficiam? Vndenam verò perſpicuum quòd non proficies? Atque hoc rurſus extremæ dementiæ eſt, cùm in incerto ſit finis, certum ſubire crimen negligentiæ. Atqui Deus qui futura præſciat ſæpe dixit, & nihil profecit, ac neque ſic deſtitit: idque cùm ſciret ſe non perſuaſurum. Si autem qui præſciuit nihil plus ſe effecturum, non deſiſtit corrigere, quam tu porrò excuſationem habebis, qui cùm futurum omnino ignores, pigreſcis atque torpeſcis? Etenim

nim multi ſæpe rem aggreſſi profecerunt, ac cùm maximè deſperaſſent, tum maximè ex voto confecerunt. Quòd ſi etiam nihil amplius effeceris, feciſti quod tuum eſt. Ne ſis ergo inhumanus, neque crudelis, neque negligens. Nam quòd hæc verba ſint crudelitatis & ſocordiæ, illinc eſt perſpicuum. Cur enim vno ex tuis membris labutante, non dicis, Quid mihi curę? Et vnde mihi conſtabit, quòd ſi ei curam impendam, conualeſcet: Sed omnia facis, vt etſi nihil iuueris, te non puſlis reprehendere, quòd eorum quæ debebant à te fieri, aliquid prætermiſſum ſit. Deinde membrorum quidem corporis tantam curam gerimus, membra autem Chriſti negligemus? Et vtinam hæc veniam mererentur? Nam ſi te non moneo dicens, Membri tui curam gere, vt vel metu fias melior, tibi in memoriam reuoco Chriſti corpus. Quomodò enim non eſt horrendum, eius carnem putreſcentem aſpicere, & deſpicere? Ac quidem ſi ſeruum, aut aſinum putreſcente vlcere laborantem haberes, non ſuſtineres deſpicere; Chriſti autem cùm ſcabie refertum videas, prætercurris? Ac neque hæc mille digna fulminibus exiſtimas? Propterea omnia ſus deque miſcentur, propter hanc inhumanitatem, propter negligentiam.

Subtilis ars fraternę correctionis.

Propterea rogo, crudelitatem hanc expellamus. Accede ad illum qui virginis contubernio vtitur. Breuem fratris laudationem ex aliis eius dotibus, ac virtutibus compone; ac tanquam aquâ calidâ eius lenocinio fouens, ita eius tumorem vulneris deprime. Te quoque ipſum pronuntia miſerum: accuſa commune hominum genus; oſtende nos omnes in peccatis eſſe: Pete veniam, dicens, te maiora aggredi quàm quæ vires tuæ ferre poſſint; ſed charitatem vt quiduis audeamus ſuadere. Deinde conſulens, hoc fac, non tanquam imperans, ſed vt frater. Et cùm his omnibus phlegmonem depreſſeris, ac dolorem ſectionis futuræ reprehenſionis comitem lenieris, fuerisque ſæpe vſus excuſatione, & rogaueris ne iraſcatur; cùm eum his ligaueris, tunc plagam inſige, nec vulnus alligans ac ſtringens, nec diſſoluens, vt neque illinc reſiliat, neque hinc contemnat. Nam niſi certum ictum dederis, nihil amplius proficies. Sin autem altiùs percuſſeris, facies vt reſiliat. Propterea etiam poſt hæc omnia, reprehenſurus, rurſus laudem reprehenſionibus admiſce. Et quoniam ipſum hoc quod illi agitur ex ſe ſpectatum, laudem non habet (non enim laude dignum puellæ virginis contubernium) ex ſententiâ ac mente eius qui cohabitat, iſtud facito. Etſi enim ſcio, inquies, quòd tu propter Deum facis, quodque miſeræ illius viſâ ſolitudine, ac quòd defenſore careat ac patrono, ei manum porrexeris: etſi non hoc animo faciat, tu dic ita: & poſtea hæc quoque adde, rurſus vtens excuſatione, & dicens, Hæc dico, non ita vt iubeam, ſed vt ſubmoneam. Propter Deum tu facis: Ego quoque id ſcio. Sed videamus num ex hoc aliquod aliud naſcatur malum. Et ſi nullum quidem ſit, domi tene, & pulchrum hoc atque honeſtum ſtudium perſequere: nullus eſt qui vetet. Sin autem hic maius aliquod damnum lucro naſcitur, caueamus oro, ne dum vnam volumus reficere animam, mille offendamus. Nec ſtatim addas ſupplicia iis propoſita qui offenſionem præbent, ac ſcandalum aſ-

A ferunt, ſed eius quoque aſſume teſtimonium, dicens, Non opus eſt vt hæc à me diſcas: tu ipſe ſcis, ſi quis offendat vnum ex his puſillis, quanti ſupplicij minæ intententur: & cùm ſic lenieris orationem, & iram mitigaueris, impone medicamentum correctionis. Sin autem rurſus eius cauſetur ſolitudinem, ne ſic quidem prætextum reprehenderis, ſed dices, Nihil horum te terreat. Sufficientem habebis excuſationem aliorum ſcandalum. Non enim propter ſocordiam, ſed illorum curam gerens, ab hoc ſtudio, atque operâ destitiſti. Et breue quidem ſit conſilium (non enim eget multâ do-

Matth. 18. v. 6.

B ctrinâ) venia autem rurſus multa ſit ac conueniens: & continenter ad charitatem confuge, eorum quæ dicta ſunt grauitatem, ac moleſtiam contegens, ipſum faciens rei arbitrum, ac dicens, Ego quidem hæc ſuadeo & conſulo: penes te tamen eſt vt obſequaris: neque enim cogo ac vim facio, ſed rem totam tuæ voluntati permitto.

Si reprehenſionem ita tractemus, facilè poterimus peccantes corrigere. Nam quæ nunc facimus, ſunt magis beſtiarum, & ratione carentium, quàm hominum. Nam ſi nunc aliqui hæc peccantem quempiam ſenſerint, ad illum quidem loquuntur nihil, ſecum verò ipſi tanquam ebriæ aniculæ ſuſurrant: nec illud,

C Sine causâ ameris, & ne temere & ſine causâ odio habeatis vſquam apud illos videtur locum habere; ſed quandoquidem detrahendi cupido inceſſit, ſpernunt illud, Non ſine causâ odio haberi, imò verò etiam ſupplicio obnoxium fieri: Neque enim hinc ſolùm naſcitur odium, ſed & ſupplicium. Quando autem opus fuerit correctione, tum hoc, tum mille alias afferunt excuſationes atque prætextus. Tunc enim, tunc illud cogitare oporteret, quando accuſas, quando criminaris; nempe ne temere & ſine causâ odio habeatis; &, Nihil proficio; &, Non eſt mihi curæ. Nunc autem, tunc quidem es vehementer inaniterque ac ſuperuacaneè curioſus, odiumque, ac mala

D innumera contemnis: Quando autem te fraternæ curam ſalutis gerere oporteret, tunc vis eſſe non curioſus, & non grauis ac moleſtus. Atqui ex maledicentiâ quidem naſcitur odium, & apud homines, & apud Deum: & hoc non eſt tibi curæ. Ex eo autem quòd das ſeorſum conſilia, & ex eiuſmodi reprehenſionibus, & apud homines, & apud Deum erit tibi amicitia. Quòd ſi etiam ipſe te oderit, Deus eam ipſam ob rem, amorem in te ſuum magis confirmabit. Imò verò nec ſic oderit, vt quando maledicentem odio habebat. Sed tunc quidem tanquam inimicum & hoſtem auerſabatur: nunc autem æſtimabit te quouis patre magis reuerendum. Quòd ſi

E etiam apertè ægriùs ferat, ſeorſum apud ſe magnas tibi gratias habebit.

Hæc ergo cogitantes, noſtrorum membrorum curam geramus: neque linguam alter in alterum acuamus, nec verba *demerſionis* loquamur, proximi bonam famam ſubuertentes, & non ſecus atque in bello, ac pugnâ ſauciantes, ictuſque ipſi ac vulnera excipientes. Quid enim iam prodeſt ieiunium & vigilia, cùm fuerit lingua ebria, ac caninis carnibus immundiore paſcitur menſâ, vt quæ crudiuota facta ſit, cœnumque effundat, ac cloacæ canalem os faciat, imò verò eo longè impurius ac magis abominandum. Nam quod

Pſal 51. v. 6.

illinc quidem procedit, corpus inquinat: quod hinc autem, ſæpe ſuffocat animam. Hæc dico, non eorum qui malè audiunt temere curam gerens: nam illi etiam coronis digni ſunt, dum hæc quæ dicuntur fortiter tulerint: ſed veſtrûm qui dicitis. Nam eum quidem qui temerè ac ſine causâ malè audit, beatum pronuntiant Scripturæ: eum autem qui malè dicit, ſacris arcent myſterijs; quin & ipſis Eccleſiæ ſeptis. *Detrahentem ſecretò proximo ſuo*, inquit, *hunc perſequebar*. Quin & indignum ipſum ait, qui ſacros codices legat. *Quare tu enarras*, inquit, *iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Deinde cauſam afferens, dicit, *Sedens aduerſus fratrem tuum obloquebaris*. Et hîc quidem non diſtinxit, ſint-ne vera, an falſa. Alibi autem hoc quoque prohibuit, oſtendens, quòd etiam ſi vera dicas, ea non ſunt à te dicenda. *Nolite*, inquit, *iudicare, vt non iudicemini*. Nam & qui Publicanum maledictis inſectabatur, eſt condemnatus, etſi verè illum accuſabat.

Matth. 5. v. 11. — *Pſal. 100. v. 5.* — *Pſal. 49. v. 16.* — *Matth 7 v. 1 Luc. 6. v 37. & 18. v. 11.*

Quid verò ſi ſit, inquis, quiſpiam audax & exectandus, non eſt ipſe à nobis corrigendus, & arguendus? Arguendus ſanè eſt, & corrigendus: ſed ita vt prius dixi. Sin autem hoc facis ei exprobrans, vide ne, dum Phariſæum illum imitaris, id tibi quòd illi eueniat. Nihil enim hinc redit lucri, non tibi qui dicis, non illi qui audit, non ei cui detrahis. Sed ille quidem euadit impudentior. Nam quandiu quidem later, ſcit erubeſcere. Poſtquam autem euaſerit manifeſtus, etiam quod inde illi frenum erat, expellit. Qui autem audit, rurſus magis læditur. Nam ſiue virtutis ſibi conſcius eſt, inflatur, alterius tumens accuſationibus: ſiue peccatorum, fit promptior & alacrior ad vitium. Et ipſe rurſus qui dicit, apud eum ipſum qui audit in malâ erit exiſtimatione, & Deum in ſe magis irritabit. Quamobrem rogo, omne verbum fœtidum ejciamus: ſi quod bonum ad ædificationem, iſtud dicamus.

ὐ τῷ κατηγ. vbi malè editum ac reddit. ſ ſtm.

At cupis illum vlciſci? Cur ergo te pro illo vlciſceris? Nam qui ſtudes vlciſci qui te iniuriâ læſerunt, ita vlciſcere vt Paulus iuſſit vlciſci. *Si eſurit inimicus tuus, ciba illum. Si ſitit, potum da illi*. Si autem hoc quidem non facis, ſed ſolùm inſidiaris, in teipſum enſem ſtringis. Quamobrem ſi ille maledicat, orna eum laudibus. Sic enim & illum poteris vlciſci, & teipſum liberabis à malâ ſuſpicione. Nam qui dolet eò quòd malè audiat, hoc videtur pati ex malâ conſcientiâ. Qui autem ridet ea quæ dicuntur, maximum profert iudicium, quòd nullius malæ rei ſibi conſcius ſit.

Rom. 12. v. 20. Præclarum ultionis genus.

Apud Sauil. t. 7. ex Ms. Regio inter ἀνεπιγράφους. Matth. 18. v. 18. & 12.

EIVSDEM, IN ILLVD, Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: *& de parabolâ centum ouium. Itemque in illud Euangeliſtæ dictum*, Si duo conſenſerint, &c. *nec non in illud*, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei?

EODEM Interprete.

Scripturæ, fons cunctis vtilis.

VNâ præditus indole aquæ fons, ac naturâ ſimplex, multis varijſque animantibus ſitis remedium præbet. Boum namque armenta, ouiumque greges ad eum accurrentes, potum ſumunt, quadrupedumque agmina, ac beſtiarum circum vndique irruentium varia genera ad ipſum propè antra, inde adaquantur. Volucrum quoque numeroſiore frequentiâ ad eum euolantes turbæ, nubeſque aereæ, ac aquam haurientes, eius latice ſitis æſtum exſoluunt. Nec brutorum modò animantium inde neceſſitas vſuſque expletur, verùm etiam vtentium ratione hominum affluens potûs gratia ſinu ſcaturit; omniſque reptilium, volucrum, quadrupedum, vtentium ratione hominum natura, vno ex fonte aquam hauriens, ſatiatur. Eiuſmodi diuinarum Scripturarum doctrina eſt, chariſſimi. Vna cùm ſit (quippe etiam ex vnâ manans, atque defluens Dei ſapientiâ) multos diuerſoſque hominum animos erudit, ac ſapientes reddit. Eius compendijs magiſtri docentur, diſcipuli moribus componuntur, Eccleſiæ odoris fragrantiâ imbuuntur, ſitientes potantur, qui in tenebris agunt, illuminantur. Quòd verò hæc ita ſe habeant, facilè ex Euangelio quod paulò antè lectum eſt, perſpici poteſt. Quid enim aiebat Dominus? *Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo*. Vna vox eſt, quæ tamen multifariam pro eo ac cuique opus eſt in partes diuiditur. Vna vox eſt, eademque ſenioribus, iunioribus, vxoribus, virginibus, maritis, diſcipulis, atque magiſtris congruit. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo*. Tibi ligandi, atque ſoluendi data eſt poteſtas. Te ipſe ligaſti auaritiæ catenâ? teipſum ſolue qui amoris pauperum præceptum adimpleas. Te ipſe ligaſti libidinum œſtro? teipſum ſolue caſtitate. Te ipſe ligaſti Eunomij malâ credulitate, ac fide? teipſum ſolue rectæ fidei pietate. Magiſtri vos, Eunomij, Arij, Marathonijque documenta ligate, nobiſque Patris & Filij & Spiritus ſancti ſenſa Euangelijs comprehenſa ſoluite. Dæmones inſeſtis ſignis cœtum fidelium petentes veſtris ad Deum ſupplicibus precibus ligate; quique ex Gentibus conuertuntur, eorum in baptiſmo diſruptis peccatorum catenis, ſoluite. Eos qui à baptiſmo peccauere, excommunicatione ligate; eoſdemque rurſus pœnitentiâ crimen diluentes, ipſos vt fratres ſuſcipientes, ſoluite. Verax enim Scriptura, *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo*.

Matth. 18. v. 18.

Fortè, Macedonij, quandoquidem nec Marathonij nomen hæreticorum catalogo deeſt.

Id quoque ſancti Apoſtoli fecere. Ligauit quandoque Paulus eum, qui Corinthi fornicatus erat, eundemque rurſus ex animo pœnitentem ſoluit. Petrus quoque Simonem, qui à baptiſmo Dei donum pecuniâ parare voluiſſet, ligauit; ac rurſus eum, cui ex animo ille procidiſſet, ſoluit. Plures denique nullâ pœnitentiâ peccantes ligauerunt, alioſque pœnitentes ſoluerunt. Ligauit Petrus Ananiam cum Saphirâ tentatores Domini Spiritum, Thabitamque mortis doloribus ſoluit, ipſam à mortuis excitans. Cornelium Centurionem qui credidiſſet, ſoluit; Simonemque Magum Romæ magicis cantionibus illudentem ligauit. Paulus quoque Elymam Magum, cæcitate illi ſermone immiſſâ, ligauit: puellamque, diuortio cum Pythone dæmone, ſoluit. Ipſe ſe Iudas proditio-

1 Cor. 5 v. 5. & 2. 2. v. 10. Act. 8. v. 20. — *Act. 5. v. 4. & 9. v. 40.* — *Act. 10. v. 28.* — *Act. 13. v. 11. & 16. v. 18.*

Act. 9. nis fune ligauit, ſuamque Petrus negationem pœnitentiâ ſoluit. Paulus quoque ipſe ſe Eccleſiam perſequendo ligauit, rurſus tamen cùm in viâ veritatis viam agnouiſſet, ſeſe ipſe ſoluit.

Quin etiam Prophetæ multa ligauerunt, ſolueruntque. *3. Reg. 17. v. 1. & 18. v. 14.* Ligauit Elias Thesbites nubes imbrium feraces, negato impijs pluuiæ munere, eaſque rurſus ſoluit, cùm Achab illi *4 Reg. 5. v. 10.* procidiſſet. Soluit quoque Eliſæus ipſius diſcipulus Naaman Syrum, eum leprâ emundans, ligauitque Giezi pecuniæ amore men- *Dan. 2. v. 19. & 14. v. 26. &c.* titum, ei lepram imprecatus. Soluit Daniel Nabuchodonoſoris ſomnium, ferroque armatas aduerſum ſe Chaldæorum manus ligauit. Itemque idolorum delubrum, euerſo Bel, ac interempto dracone ſoluit, leonumque cru- *Dan. 3.* duorum ora ligauit. Etiam tres pueri vim ignis ligauere ab eo non combuſti, legiſque decretum non adorato illius ſimulacro, ſoluere.

Præ his autem omnibus Dominus noſter Ieſus Chriſtus ligauit, ac ſoluit. Quæ nos inter Deumque vigebant, inimicitias ſoluit; ac ſerpentem mali auctorem, eorum parentem, ligauit. Dæmonum omnem phalangem aduerſus homines educentem ligauit, cunctoſ- *Gen. 3. v. 24. Luc. 23.* que homines ijs obnoxios ſoluit. Flammeum gladium aduerſum nos verſatilem ligauit, vinctumque in cruce Latronem, paradiſi gau- *Gen. 4. v. 15.* dijs inſerens, ſoluit. Fratricidam Cain ligauit, membra ei tremula indens, ſoluitque Paralyticum eius tremorem membrorum corri- *Gen. 22. v. 9.* gens. Iſaacum Abrahamo compeditum ſoluit, eiuſque loco arietem in virgulto Sabec hærentem ligauit. Iudam, quem pecuniæ *Luc. 19. v. 8.* amor inceſſerat, ligauit, ac Zachæum principem publicanorum ſuas pauperibus erogan- *Matth. 8. v. 32.* tem pecunias ſoluit. Iudæorum porcos ligauit, factâ dæmonibus inuadendi licentiâ, ſoluitque alligatam aſinam, ac pullum *Matth. 21. v. 19.* mittendo diſcipulos ſuos. Ligauit acerborum ficulneam fructuum arefactis eius radicibus, *Luc. 13. v. 12.* ſoluitque inclinatam mulierem, dicens ei, *Act. 12. v. 7 & 23.* *Confide filia; ſoluta es ab infirmitate tuâ.* Soluit Petrum catenis vinctum; ac Herodem homicidam, illius membra vermibus inuoluen- *Luc. 6. v. 48.* do, vinxit. Eccleſiam orthodoxam ſupra firmam petram fundatam conſtabiliuit; hæreticorum verò tabernaculum ſuper arenam inſtabilem extructum, labefactauit.

Chriſti de Iudæis victoria. Iudæi etiam Chriſtum ligauerunt: at ſoluit Chriſtus illorum templum, euertit ciuitatem, legitima reſcidit. Abrogauit eorum circunciſiones, ipſorum ſynagogas diſſoluit. Abſtulit ab eis Legem & Prophetas, ipſoſque inſtar paleæ per omnes ciuitates, ac prouincias ventilauit. Diabolus quoque Dominum ligauit, tollens ipſum in crucem: at diſrupit Chriſtus eius inſatiabilem ventrem; il- *De diabolo* lius carniuoros dentes, durâ ſe petrâ confringendo, conuulſit; eius diſſoluit neruos, ſtolam contriuit, comam compreſſit, æternum ei luctum, planctumque tenebroſum iniecit, quòd in gaudio conſtitutum hominem in peccatorum luctum deturbarit. Illius impudentes oculos extinxit, infamem vultum pudore ſuffudit, lanceis acutis ipſum perfodit, triplici cuſpide acuto gladio perforauit, eius ſpes diſſipauit, ſcrutatus eſt occultos eius

A præſtantes nidos, in ijs poſita vento omnia ventilauit. Alliſit eius dæmonum crudeles filios, ac nepotes; ipſius ſimulacra manufacta igni inextinguibili combuſſit, ſtratum barathro demiſit, tenebroſa domicilia effregit, inferni portas expandit, cunctoſque ſoluens quos vinctos tenebat, ac ſecum aſſumens, ijs ſtipantibus, in cœlos ad Patrem gigantis more excurrit, quemadmodum ait Propheta, *Exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam. A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius: nec eſt quem lateat calor eius. Exultauit vt gigas ad currendam viam ſuam.* *Pſal. 18. v. 6.* Exultauit, vt modò Euangelij verbis inſonabat, vt ouem inueniret, B quæ perierat. *Dimiſit* enim *nonaginta nouem oues, quæ non errauerant* (nempe Angelicas Poteſtates) *in montibus*, id eſt, in cœlis; *& venit ad ouem quæ errauerat*, clamantem, ac dicentem, *Erraui ſicut ouis, quæ perijt: quære ſeruum tuum, quia mandata tua non ſum oblitus.* *Pſal. 118. v. 176.* Eiuſcemodi enim ouis, quæ errauerat, auditâ voce, *inclinauit cœlos, & deſcendit*, *Pſa. 17. v. 10.* ac illam errantem quæſitum venit; inuentáque eâ exultauit. *Exultauit vt gigas ad currendam viam.* E cœlis in terram exultans, tumque è terrâ in infernum cucurrit; ac illic, omnibus quas diabolus tenebat, animabus ſolu- C tis, in terram iterum remeans, è terrâ in cœlum gigantis in morem exiluit. *Nec eſt quem lateat calor eius.* Chriſti calorem dum audis, *Chriſti calor cunctis conſpicuus.* Solem iuſtitiæ ipſum intellige. *Et non eſt quem lateat calor eius.* Quem enim frigidiſſimo letho emortuum latebit Spiritus ipſius calor, quin ex mortuis omnes ſuſcitentur? *Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti.* *1. Cor. 15. v. 52.* Quid deinceps, chariſſimi? Quanquam pauca ex multis dicta nobis ſunt, de illâ ſententiâ, *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata, &c.* ad ſequentem verſum animum attendamus.

Amen dico vobis, ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram...

Amen dico vobis, ſi duo in idipſum conſenſerint, de omni re quamcunque petierint, dabitur eis. *v. 19. Gen. 18. v. 3. & 10.* Conſenſit Abraham cum Sarâ vxore ſuâ; D illo quidem ad armentum currente, illâ verò panes feſtinâ apparante, remque nouam ac inſolitam vetuli ſuſcepere, prolem vteri fructum nanciſcentes. Iacob Patriarcha ſedulâ cum *Gen. 27. v. 8.* matre concordiâ, æternæ fructum benedictionis accepit. Moyſes & Aaron conſentien- *Exod. 3. &c.* tes, Ægyptum omnem, Iudæorum gente in libertatem aſſertâ, vaſtauere. Ieſus & Chaleb *Num. 14. v. 6.* concordes, terram promiſſam ſoli poſſidendam accepere. Debora cum Barac conſen- *Iudic. 4. v. 8.* tiens, immaniſſimum tyrannum vicit. Iu- *Iudith 13. v. 5.* dith cum propriâ ancillâ concors, alienigenam Holophernem extinxit. Tobias cum An- *Tob. 5. &c.* gelo ſeruatâ concordiâ, viros occidentem E colligauit vxoris dæmonem, ac patris oculos clauſus aperuit. Ezechias & Eſaias pa- *4 Reg. 19. &c.* ri conſenſu eademque precati, centumoctogintaquinque millia alienigenarum ſtrauerunt. Paulus & Silas concordi animo, ac vo- *Act. 16. v. 25.* ce fuſâ in carcere oratione, carceris fundamenta concuſſere.

Quin & aliâ ratione Scriptura intelligi queat, *Si duo in idipſum conſenſerint, de omni re, quamcunque petierint, dabitur eis.* *1 Duorum conſenſus in ipſo homine.* Si duo hæc, in quibus diſſidij plurimum, ac contentionis conſenſerint (caro ſcilicet ac ſpiritus) quâ

nempe ratione caro concupiſcit adoerſus ſpiritum, & ſpititus aducrſus carnem; dum hæc ambo conſenſerint, vt alterum qnidem dominetur, alterum verò ſeruiat; alterum ſobrium ſit, alterum non contradicat, tunc erit Dominus in medio animi ac carnis, *deque omni re, quamcunque petierint, dabitur eis*. Multi enim cùm hoc præſtitiſſeot, exauditi ſunt, velut Elias in moute, Daniel in lacu, Ionas in ceto, Ezechias in lecto quo æger decumbebat, Petrus in Ioppe, Coruclius Cæſareæ. Sed & multæ molieres cum ſolæ precatæ eſſent, exauditæ ſunt, putà Sarra Raguelis filia io Ecbatanis, Iudith in cœnaculo, Suſanna in iniquorum iudicio.

v. 21.

B *Tunc accedens*, inquit, *Petrus, dixit Domino, Quoties dimittam fratri meo peccanti in me? Vſque ſepties?* Quid verò ad eum Dominus? *Non dico ſolum vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Quòd Dominnm diceotem audierat, *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo*, Dominicam promiſſionem exercet, ſimul etiam cupiens doceri quanta eiuſmodi benigniſſima Domini gratia ſit. Dixiſti, *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo; quoties* igitur *ſi peccauerit in me frater meus dimittam ei? Vſque ſepties?* Dominus C verò illius egenam erga proximum clementiam ſpectans, *Non* ſolùm, inquit, *dico tibi vſque ſepties: ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Tu quidem velut homo egenus, hoc petiiſti quod egeſtatis eſt. At ego tanquam Deus donis magnificus, effuſâ gratiam largitate donaui. *Non* ſolùm *vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Verùm occultum habet ſermo myſterium. Ni porrò agricola bidentem altè humo defixerit, haud eos quos conuenit futurâ tempeſtate fructus inueniet: ſic nos etiam niſi animum altè in literam demiſerimus, latentem ſpiritus theſaurum oon inueniemus. *Quoties ſi peccauerit in me frater meus dimittam ei? vſque ſepties?* Vt quid verò non dixit, vſque octies, D vel ſexies, aut decies; ſed, vſque ſepties? Quòd ſcilicet Deus ſex diebus cuncta creauerit, & die ſeptimâ ab operibus ſuis requieuerit; Petrus myſterium à Domino percontatur, qui Eccleſiaſticas regulas doceri velit. Putà, ſi peccauerit in me frater meus omnibus diebus vitæ ſuæ, in ſupremo autem vitæ die velut ſeptimo pœnitentiam agat, num & dimittam? Dominus autem conuertit, diceos. Non ſolùm in hoc ſæculo ei peccata dimittes, ſed & in futuro ei condonabis, longè iſto productiori ſeptuagies ſepties. Verax enim eſt, qui dixit tibi; *Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.*

At quænam ſoluenda, aut dimittē. da fratribus in alio ſæculo? Num hîc aliquid Origeniani ſuſurrit

E Verùm altiùs adhuc ſenſum exerceamus. *Quoties ſi peccauerit in me frater meus*; non in te Deum, ſed in me; *dimittam ei?* Ad quem Dominus, Non ſolùm vſque ſepties in te commiſſa peccata dimittes, verùm & vſque ſeptuagies ſepties. Verum enim eſt, quod dixi, *Omne peccatum, & blaſphemia dimittetur hominibus; quæ autem aduerſus Spiritum ſanctum blaſphemia eſt, non dimittetur, neque in hoc ſæculo, neque in futuro.* Deo autem gratia, quòd nos peccatum iſtud non ti-

Matth. 12. v. 31.

A memus. Non enim blaſphemamus Spiritum ſanctum, ſed eum colimus, atque laudibus celebramus.

Enimuerò adhuc ſermonem ſculpamus, atque radamus. Nam & aurum fuſo metallo rutilantius redditur; ſic & Scriptura quæ ſculpatur, atque radatur dilucidior inuenitur. *Quoties ſi peccauerit in me frater meus, dimittam ei? vſque ſepties?* Quòd ſcilicet legem hominibus delicta indulgere in huius ſæculi ſeptimanâ, ſciret. Non enim diem octauum reſurrectioois habebat; quippe cùm necdum Chriſtus adueoiſſet, cui eſt dies facer reſurrectionis comes. Vnde etiam Dauid, quòd erat ſub lege, ſepties B interdiu Deum laudat. Dicit enim, *Septies in die laudaui te*; non octies: nondum enim mihi venit Chriſtus, octaua reſurrectionis dies. Adhuc ſub lege ſum; tibi adhuc ſub lege ſeruio. Adhuc ſum filius ancillæ; nempe Synagogæ: nec dum enim natus ſum ex liberâ. Idcirco dico, *Ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Chriſtianorum enim qui renati in gratiâ ſunt, mater libera eſt, quemadmodum ait Apoſtolus, *Quæ autem ſurſum eſt Hieruſalem libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrûm. Quoties* igitur *peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties?* Quaſi diceret, Iubes delicta fratribus meis indulgeam, ſicuti lex? (hoc enim ſibi vult, quod ita dicitur, *vſque ſepties?*) aut aliquid amplius? C Dominus autem ſuperabundantiorem gratiam decernit, dicens. *Non ſolùm vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Quantùm enim Verbum lege præſtantius eſt, tantùm & gratia legem excedit. Non enim Verbum Deus ex lege, ſed lex ex Verbo. Liceatque, chariſſimi, vtilitatem ex Verbo diſcere; vt noueris quantò Verbum maius ſit lege. Lex decem verba Iudæis dat, nec quicquam iuuit; nobis verò Deus vnum Verbum, cùm dederit, per illud ſalutem omnibus attulit.

Septima legis, octaua gratiæ.

Pſal. 118. v. 164.

Dauid ancillæ filius. Pſal. 115. v. 6.

Chriſtiani, liberæ. Gal. 4. v. 26.

Gratiæ præ lege excelſus.

Verùm adhuc literam ſpiritu ſubigamus. Qui enim theſaurum inuenit, oon ſolùm accepto auro atque argento recedit, ſed & lapides pre- D tioſos, eoſque diuerſi generis exquirit. *Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties?* Myſterium eſt, chariſſimi, in literâ abditum, multoſque latet. Tu verò mihi diligenter ſenſum attende. Valde nàmque ſubtilis eſt, ſubtilior volucre, ac qui facilè mentis oculum, vel ſi qui acutiori viſu præpolleant, poſſit tranſcurrere. *Quoties in me peccabit frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties?* Dignum enim quæſitu, quamobrem dixerit Petrus, *Vſque ſepties?* reſponderitque Dominus noſter, *Vſque ſeptuagies ſepties.* Enimuerò ſpectauerit Petrus homicidij crimen, quod grauiſſimum, ac atrox eſt; E vultque doceri in myſterio Eccleſiaſticas regulas, num iubeat Dominus, vt & homicidij crimen in baptiſmo indulgeat. Animaduerteos enim Cainum fratrem ſuum dolo occidiſſe, ac ſeptem criminibus factum obnoxium eſſe; primus enim inter homines homicidium perpetrauit, primus ſimulatione vſus eſt, primus mentitus eſt, primus terram cruore polluit, primus mortis portas aperuit: Nundum enim mors hominem delibauerat, niſi Cainus inuidiâ periſſet. Animaduertens igitur Petrus, parra-

Gen 4. v. 15.

Homicidia etiã grauiora dimittit baptiſmus.

tam Caino necem, ſeptem criminibus obnoxiam eſſe, Dominum adit in myſterio, ſecretiuſque interrogans, *Quoties peccabit frater meus, & dimittam ei? vſque ſepties?* Hoc eſt, Iubes fratricidæ Caini crimina illi in baptiſmo dimittam? Quid verò ad eum Dominus? Nedum illud Caini *ſepties* in baptiſmo dimittes, ſed & Lamethe *ſeptuagies ſepties;* in Chriſto Ieſu Domino noſtro, cui gloria in ſæcula ſæculorum, Amen.

S. AVGVSTINI EPISCOPI,

Hipponenſis in idem Euang. Hom.

Ser. 15. de ver. Domini Cap. 1. Matth. 18. v. 15.

HEſterno die ſanctum Euangelium admonuit nos non negligere peccata noſtrorum: *Sed ſi peccauerit*, inquit, *in te frater tuus, corripe eum inter te, &c.* Hodierno etiam ad ipſam rem pertinet capitulum quod ſequitur, quod modo cùm legeretur, audiuimus. Cùm enim dixiſſet hoc Dominus Ieſus Petro, ſubiecit, & interrogauit magiſtrum, quoties ignoſceret fratri qui in illo peccaſſet, & quæſiuit vtrum ſufficeret ſepties. *Reſpondit illi Dominus, Non ſolùm ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties.* Deinde narrauit ſimilitudinem valde terribilem. Quia ſimile eſt regnum cœlorum homini patriſamilias, qui poſuit rationem cum ſeruis ſuis, in quibus inuenit debitorem decem millium talentorum. Et cùm iuſſiſſet vt omnia, quæ habebat, & omnis eius ſamilia, & ipſe venderetur, & debitum ſolueretur, aduolutus genibus domini ſui rogabat dilationem, meruit remiſſionem. *Miſertus eſt* enim *Dominus eius*, ſicut audiuimus, *& omne debitum dimiſit illi.* At ille debito liber, ſed iniquitatis ſeruus, poſteaquam egreſſus eſt à facie domini ſui, inuenit etiam ipſe debitorem ſuum, qui debebat ei non decem millia talentorum, quantum ipſius debitum fuit, ſed centum denarios, cœpit eum ſuffocatum trahere, & dicere, *Redde quod debes.* At ille rogabat conſeruum, ſicut & ipſe rogauerat dominum. Non ſolùm remittere illi debitum noluit, ſed nec dilationem dedit: contortum rapiebat ad ſolutionem, iam debito dominico liber. Diſplicuit conſeruis, & renuntiauerunt domino ſuo quid actum eſſet; & dominus fecit adeſſe ſeruum, & dixit ei: Serue nequam, cùm mihi tanta deberes, miſertus tui omnia dimiſi tibi. *Nonne ergo & te oportebat miſereri conſerui tui, ſicut & tui miſertus ſum?* Et iuſſit omnia quæ illi dimiſerat exigi.

v. 21.

Parabola debitoris decem millium talentorum.

Cap. 2.

v. 35.

Ergo hanc ſimilitudinem ad noſtram inſtructionem propoſuit, & admonendo perire nos noluit. *Sic*, inquit, *& vobis faciet Pater veſter cæleſtis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque veſtrum fratribus veſtris ex corde veſtro.* Ecce, fratres, res in aperto eſt, admonitio vtilis, & valde ſalubris obedientia debetur, vt quod iuſſum eſt impleatur: quia omnis homo & debitor eſt Dei, & debitorem habet fratrem ſuum. Quis eſt enim qui non ſit debitor Dei, niſi in quo nullum poteſt inueniri peccatum? Quis eſt autem qui non habeat debitorem fratrem, niſi in quem nemo peccauit? Putáſne quiſquam in genere humano reperiri poteſt, qui non & ipſe aliquo peccato obſtrictus ſit fratri ſuo? Debitor eſt ergo omnis homo, habens tamen & ipſe debitorem. Ideo Deus iuſtus conſtituit tibi regulam in de-

Omnes Dei debitores ſumus, & fratrem debitorem habemus.

Duo miſericordiæ opera quæ nos liberant, remittendo offenſas, & præſtando beneficia.

A bitore tuo, quod faciet & ipſe cum ſuo. Duo ſunt enim opera miſericordiæ, quæ nos liberant, quæ breuiter ipſe Dominus poſuit in Euangelio. *Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. Dimittite, & dimittetur vobis*, ad ignoſcendum pertinet. *Date, & dabitur vobis*, ad præſtandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoſcendo, & Deus tibi ignoſcit quod peccas, & habes alium cui tu poſſis ignoſcere. Ruſus quod pertinet ad tribuendum beneficium, petit te mendicus, & tu es Dei mendicus. Omnes enim quando oramus, mendici Dei ſumus: ante ianuam magni patriſfamilias ſtamus, immò & proſternimur, ſupplices ingemiſcimus aliquid volentes accipere, & ipſum aliquid ipſe Deus eſt. Quid à te petit mendicus? B Panem. Et tu quid petis à Deo niſi Chriſtum, qui dicit, *Ego ſum panis viuus, qui de cælo deſcendi?* Ignoſci vobis vultis? ignoſcite; *Remittite, & remittetur vobis.* Accipere vultis? *date, & dabitur vobis.*

Luc. 6. v. 37.

Mendici Dei ſumus.

Panem petimur, & petimus panem. Ioan. 6. v. 41.

Cap. 3.

Sed quid in hac apertâ præceptione mouere poſſit, audite. In remiſſionem vbi venia petitur, & ab ignoſcente debetur, hoc poteſt mouere, quod & Petrum mouit. *Quoties debeo*, inquit, *ignoſcere?* Sufficit *vſque ſepties?* Non ſufficit, ait Dominus, *Non dico ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.* Iam tu enumera quoties in te peccauerit frater tuus. Si potueris peruenire vſque ad ſeptuageſimam & octauam culpam, vt tranſeas ſeptuagies ſepties, tunc molire vin- C dictam. Itáne verum eſt quod dicit, & verè ita ſe res habet, vt ſi peccauerit ſeptuagies ſepties, ignoſcas; ſi autem peccauerit ſeptuagies octies, iam liceat tibi non ignoſcere? Audeo, audeo dicere, vt & ſi ſeptuagies octies peccauerit, ignoſcas. Si autem peccauerit, vt dixi, ſeptuagies octies, ignoſce. Et ſi centies peccauerit, ignoſce. Et quid dicam toties & toties? Omninò quoties peccauerit, ignoſce. Ergo ego auſus ſum ſupergredi modum Domini mei? Ille in ſeptuageſimo & ſeptimo numero ignoſcendi limitem fixit, hunc ego limitem D tranſire præſumam? Non eſt verum, non ſum auſus plus aliquid. Ipſum Dominum meum audi loquentem in Apoſtolo ſuo, vbi modus & numerus præfixus non eſt. Ait enim, *Donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſum aliquem habet querelam, ſicut Deus in Chriſto donauit vobis.* Audiſtis formam. Si ſeptuagies ſepties peccata tibi Chriſtus donauit, ſi huc uſque ignouit, & vltra negauit: pone & tu limitem, & tu vlterius noli ignoſcere. Si autem Chriſtus millia peccata peccatorum inuenit, & tamen omnia donauit: noli ſubducere miſericordiam, ſed poſce illius numeri ſolutionem. Non enim ſine causâ Dominus ſeptuagies ſepties dixit: cùm omninò nulla culpa ſit, E quam non debeat ignoſcere. Ecce ille ipſe ſeruus, cuius debentis inuentus eſt debitor, decem millia talentorum debebat. Puto enim, quia decem millia talentorum, vt parum ſit, decem millia peccatorum ſunt. Nolo enim dicere vnum talentum, quod omnia peccata concludat. Seruus autem ille quantum ei debebat? Centum denarios debebat. Iam plus non eſt quàm ſeptuagies ſepties? & tamen iratus eſt dominus, quia ei non dimiſit. Non ſolùm enim centum plus ſunt quàm ſeptuaginta ſeptem: ſed centum denarij fortè

Dimittendum quotieſcunque frater peccauerit.

Col. 3. v. 13.

Quid ſeptenario deſignatum.

mille aſſes ſunt. Sed qoid ad decem millia taleotorum.

Cap. 4.

Ac per hoc omnes culpas quæ in nos committuntur, parati ſimus ignoſcere, ſi nobis deſideramus ignoſci. Si enim conſideremus peccata noſtra, & numeremus quid facto, quid oculo, quid aure, quid cogitatione, quid innumerabilibus motibos: oeſcio vtrum dotmiamus ſine talento. Ergo quotidie petimus, quotidie diuinas aures orando pulſamus, quotidie nos poſternimus, & dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Quæ debita tua? Omnia, an aliquam partem? Reſpondebis, Omnia. Sic ergo & tu debitori tuo. Hanc ergo regulam ponis, hanc conditionem loqueris. Hoc pacto & placito quaodo oras, commemoras vt dicas, *Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Quid ſibi ergo vult, *ſeptuagies ſepties?* Audite, fratres, magnum myſterium, admirabile ſacramentum. Quando Dominus baptizatus eſt, Lucas Euangeliſta ſanctus ibi commemoraoit generationes eius, quo ordine, quà ſerie, quo ſtemmate ad illam generationem veotum ſuerit, quâ natus eſt Chriſtus. Matthæus cœpit ab Abraham, & venit vſque ad Ioſeph deſcendendo: Lucas autem aſcendenoo cœpit numerare. Quare ille deſcendendo, iſte aſcendendo? Quia Matthæus generationem Chriſti commendabat, quâ deſcendit ad oos: ideo quando natus eſt Chriſtus, cœpit numerare deſcendendo. Lucas autem quia tunc cœpit numerare, quando baptizatus eſt Chriſtus: ibi eſt initium aſcenſioois. Iſte aſcendendo numerare cœpit, numerando autem compleuit generationes ſeptuaginta & ſeptem. A quo numerabat? Intendite à quo. Exorſus eſt numerare vſque ad ipſum Adam, qui primus peccauit, & nos peccati obligatiooe generauit. Peruenit vſque ad Adam, & numerantur generationes ſeptuaginta ſeptem: hoc eſt, à Chriſto vſque ad Adam, quas dicimus ſeptuaginta ſeptem. Et ab Adam vſque ad Chriſtum ſeptuaginta ſeptem. Si ergo nulla generatio prætermiſſa eſt, nulla culpa præteritur, vbi non debeat ignoſci. Nam ideo ipſius ſeptuaginta ſeptem generatiooes enumerauit, quem numerum Dominus in peccatorum remiſſione commendauit: quoniam à baptiſmo cœpit numerare, vbi omnia peccata ſoluuntur.

Matth. 6. v. 12.
Luc. 3. v. 23.
Matth. 1. v. 2.
Lib. 2. quæſt. Euang. c. 31. 2 Retr. 12.
In ſeptuaginta ſeptē, omnes generationes.

Cap. 5.

Et in hoc, fratres, adhuc accipite ſacramentum maius. In ſeptuageſimo ſeptimo numero, myſterium eſt remiſſionis peccatorum. Tot generationes inueniuntur à Chriſto vſque ad Adam. Deinde paulò diligentiùs ioterroga ipſius numeri ſecretum, latebráſque eius inquire: pulſa diligentiùs vt aperiatur tibi. Iuſtitia lege Dei conſtat. Verum eſt. Nam lex in decem præceptis commendatur: ideo ille debebat decem milia talentorum. Ipſe eſt ille memorabilis Decalogus ſcriptus digito Dei, traditus populo per Moyſen famulum Dei. Debebat ergo ille decem millia talentorum, omnia peccata ſignificat propter numerum legis. Debebat & ille centum deoarios, non minus ab eodem oumero. Nam & centies centum, fit decem millia: & decies deni, fit centum. Et ille decem millia talentorum, & ille decies dena. A legitimo enim numero non receſſum eſt, in quo vtroque inuenies vtraque peccata. Vterque debitor, & vterque veniæ deplurator, & impetrator: ſed ille ſeruus malus, ſeruus ingratus, iniquus, noluit rependere quod accepit, noluit præſtare quod illi indigno præſtitum fuit.

Decalogus.

Cap. 6.

Videte ergo, fratres: Quiſque iocipit à baptiſmo, liber exit, dimiſſa ſunt illi decem millia talentorum: & cùm exierit, inuenire habet conſeruum ſuum debitorem. Obſeruet ergo ipſum peccatum, quia numerus vndenarius tranſgreſſio legis eſt. Lex enim denarius, peccatum vndenarius. Lex enim per decem, peccatum per vndecim. Quare peccatum per vndecim? Quia tranſgreſſio denarij eſt vt eas ad vndenarium. In lege autem modus fixus eſt, tranſgreſſio autem peccatum eſt. Iam vbi tranſgrederis denarium, ad vndenarium venis. Adeo magnum myſterium figuratum eſt, quando iuſſum eſt tabernaculum fabricari. Multa ibi numeroſa dicta ſunt, in magno ſacramento. Inter cætera vela cilicina iuſſa ſunt fieri, non decem, ſed vndecim: quia per cilicium oſtenditur confeſſio peccatorum. Quid autem ampliùs quæris? Vis noſſe omnia peccata contioeri numero iſto ſeptuageſimo ſeptimo? Septuplum ſolet pro toto computari: quoniam ſeptem diebus voluitur tempus. Et finito ſeptenario, rurſus ad caput reditur, vt eadem formâ voluatur. Per huiuſmodi formæ reuolutiones ſæcula tranſeunt: à ſeptenario tamen numero non receduot. Omnia enim peccata dixit, quando ſeptuagies ſepties dixit: quia illud vndecim ductum ſepties, fiunt ſeptuagies ſepties. Omnia ergo dimitti peccata voluit, qui ea ſeptuageſimo ſeptimo oumero præſignauit. Nemo contra ſe teneat non ignoſcendo, ne contra illum teneatur, quando orat. Dicit illi Deus, Dimitte, dimittetur tibi. Si ego prior dimiſi, dimitte vel poſtea. Nam ſi noo dimiſeris, reuocabo te: & quicquid tibi dimiſeram, replicabo tibi. Non enim meotitur veritas, non …it, aut fallitur Chriſtus, qui ſubiecit, dicens; *Sic & vobis faciet Pater veſter, qui eſt in cœlis.* Inueois Patrem, imitare Patrem. Si enim imitari non vis, exhæredari diſponis. *Faciet* ergo *vobis iſta,* inquit, *Pater veſter cœleſtis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratribus veſtris ex cordibus veſtris.* Ne dicas in linguâ, Ignoſco, & corde differas, Supplicium enim oſtendit tibi Deus, minando vindictam. Nouit Deus vbi dicas. Vocem tuam homo audiuit: conſcientiam tuam Deus conſpicit. Si dicis, Dimitto, dimitte. Melius eſt cùm clamas ore, & dimittis in corde: quàm blandus ore, crudelis in corde.

Vndenarius, figura peccati.
Exod. 26. v. 7.
Septenarius, vniuerſitas temporis.
Vndecim ductū ſepties, ſeptuagies ſepties.
v. 35.

Cap. 7.

Iam ergo obſecrant pueri indiſciplinati, & noluot vapulare, qui ſic præſcribunt nobis, quando volumus dare diſciplinam: Peccaui, ignoſce mihi. Ecce ignoui, & iterum peccat. Ignoſce, ignoui. Peccat tertiò, Ignoſce: tertiò ignoui. Iam quartò vapulet. Et ille, Nunquid ſeptuagies ſepties te fatigaui? Si hac præſcriptione ſeueritas diſciplinæ dormiat, repreſſâ diſciplinâ ſæuit impunita nequitia. Quid ergo faciendum eſt? Corripiamus verbis, & ſi opus eſt, & verberibus: ſed delictum dimittamus, culpam de corde abiiciamus. Ideo enim Dominus ſubdidit, *De cordibus veſtris;* vt ſi per charitatem imponitur diſciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam pium quàm medicus ferros ferra-

Neglectâ diſciplinâ, ſæuit impunita nequitia.

mentum ? Plorat ſecandus, & ſecatur : plorat vrendus, & vritur. Non eſt illa crudelitas, abſit vt ſæuitia medici dicatur. Sæuit in vulnus, vt homo ſanetur : quia ſi vulnus palpetur, homo perditur. Sic ergo iſta moneuerim, fratres noſtros qui peccauerint omni modo diligamus de corde noſtro. Charitatem in eos non dimittamus, & diſciplinam, cùm opus eſt, demus : ne per ſolutionem diſciplinæ creſcat nequitia, & incipiamus propter Deum accuſari : quia recitatum eſt nobis, *Peccantes coram omnibus corripe, vt cæteri timorem habeant.* Certè ſi quis quod ſolum eſt verum, diſtinguit tempora, & ſoluit quæſtionem, verum eſt. Si peccatum in ſecreto eſt, in ſecreto corripe. Si peccatum publicum publicè corripe, vt ille emendetur, & B cæteri timeant.

1 Tim. 5. v. 20.

Publici peccatores, publicè arguendi, ſecretò peccantes, monendi ſecretò.

EIVSDEM DE EODEM

Hom. 2.

Serm. 16 de verb. Domini. Cap. 1. Matth. 7. v. 3.

ADmonuit nos Dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas. Eius quippe dixit acutum oculum ad ejiciendam feſtucam de oculo fratris ſui, qui trabem in oculo ſuo non habet. Quid autem hoc ſit, breuiter inſinuo charitati veſtræ. Feſtuca in oculo, ira eſt : Trabes in oculo, odium eſt. Quando ergo qui odit, reprehendit iraſcentem, feſtucam vult de oculo fratris tollere : ſed trabe impeditur, quam ipſe portat in oculo ſuo. Fe- C ſtuca initium trabis eſt. Nam trabes quando naſcitur, prius feſtuca eſt. Rigando feſtucam, perducis ad trabem : alendo iram malis ſuſpicionibus, perducis ad odium. Multum autem intereſt inter peccatum iraſcentis, & crudelitatem odio habentis. Nam & filiis noſtris quandoque iraſcimur. Odiſſe verò filios quis inuenitur ? In ipſis quoque pecoribus mater aliquando bucula ſugentem vitulum tædio quodam auertit iraſcens, ſed viſceribus amplectitur matris. Quaſi tædium facit, cùm impingit : quæritur tamen, ſi deeſt. Nec damus aliter filiis diſciplinam, niſi aliquantum iraſcendo & indignando : nec tamen daremus diſciplinam, D niſi amando.

Feſtuca, ira, trabes, odium.

Iræ & odii latum diſcrimen.

Cap. 2.

Vſqueadeo non omnis qui iraſcitur odit, vt aliquando magis odiſſe conuincatur ſi non iraſcitur. Fac enim puerum velle in aquâ fluminis ludere, cuius impetu pereat : tu ſi vides, & patienter permittis, odiſti. Tua patientia illius mors eſt. Quantò melius eſt ſi iraſceris & corrigis, quàm ſi non iraſcendo interire permittis ? Odium ergo ante omnia vitandum eſt, trabes de oculo eiicienda eſt. Multum quippe aliud eſt, quando quiſque iraſcens in aliquo verbi modum excedit, quod poſtea deleat pœnitendo : E & aliud eſt ſeruare inſidias incluſas in corde. Multum poſtremò intereſt inter hæc verba Scripturæ, *Turbatus eſt præ irâ oculus meus.* De illo autem quid dictum eſt ? *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt.* Multum intereſt inter turbatum oculum, & extinctum. Feſtuca turbat, trabes extinguit. Hoc ergo primum nobis perſuadeamus, vt quod hodie admoniti ſumus benefacere, atque implere poſſimus, ante omnia non odiſſe. Tunc enim quando trabes non eſt in oculo tuo, vides rectè quicquid fuerit in oculo fratris tui : & vim pateris, donec ejicias de A oculo fratris tui, quod vides nocere oculo fratris tui. Lumen quod in te eſt, non te permittit negligere lumen fratris tui. Nam & ſi odiſti, & vis corripere, quomodò emendas lumen qui perdidiſti lumen ? Dixit enim & hoc apertè eadem Scriptura, vbi dictum eſt, *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Qui odit*, inquit, *fratrem ſuum, in tenebris eſt vſque adhuc.* Odium tenebræ ſunt. Non poteſt autem fieri, vt qui odit alterum, non ſibi prius noceat. Illum enim lædere conatur extrinſecus, ſe vaſtat intrinſecus. Quantùm autem animus noſter corpore maior eſt, tantùm ei proſpicere debemus, ne ipſe lædatur. Lædit autem animum ſuum, qui odit alterum. Et quid facturus eſt ei quem odit ? Quid facturus ? Tollit B pecuniam, nunquid fidem ? Lædit famam, nunquid conſcientiam ? Quicquid nocet, forinſecus nocet. Sibi attende quid noceat. Intus enim ſibi ipſe inimicus eſt, qui odit alterum. Sed quia non ſentit quid ſibi mali faciat, in alterum ſæuit, eò periculoſius viuens, quò non ſentit quid ſecum mali agat : quia & ſæuiendo ſeipſum perdit. Sæuiſti in inimicum tuum : te ſæuiente, ille nudatus eſt, tu iniquus es. Multum intereſt inter nudum, & iniquum. Ille perdidit pecuniam, tu innocentiam. Quære quis grauius damnum perpeſſus eſt. Ille perdit rem perituram, tu factus es periturus. Ideo debemus amando corripere, non nocendi auiditate, ſed ſtudio corrigendi. Tales ſi fueri- C mus, optimè facimus quod hodie admoniti ſumus : *Si peccauerit in te frater tuus, corripe illum inter te, & ipſum ſolum.*

1 Ioa. 2. v. 11

Sibi potiſſimùm nocet, qui fratrem odit.

Matth. 18. v. 15.

Cap. 3.

Quare illum corripis ? Quia tu doles, quòd peccauerit in te. Abſit. Si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facis, optimè facis. Denique in ipſis verbis attende, cuius amore id facere debeas, vtrum tui, an illius. *Si te audierit*, inquit, *lucratus es fratrem tuum.* Ergo propter illum fac, vt lucreris illum. Si faciendo lucraris, niſi feciſſes, perierat. Quid eſt ergo quod plerique homines iſta peccata contemnunt, & dicunt, Quid magnum feci ? In hominem peccaui. Noli contemnere. In ho- D minem peccaſti, vis noſſe quia in hominem peccando periſti ? Si te ille, in quem peccaſti, corripuerit inter te & ipſum ſolum, & audieris illum, lucratus eſt te. Quid eſt, Lucratus eſt te : niſi quia perieras, ſi non lucraretur te ? Nam ſi non perieras, quomodo te lucratus eſt ? Nemo ergo contemnat, quando peccat in fratrem. Ait enim quodam loco Apoſtolus *Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis* ; ideo quia membra Chriſti omnes facti ſumus. Quomodo non peccas in Chriſtum, qui peccas in mem- E brum Chriſti ? Nemo ergo dicat, quia non peccaui in Deum, ſed peccaui in fratrem. In hominem peccaui : leue vel nullum peccatum eſt. Fortè inde dicis quod leue eſt, quia citò curatur. Peccaſti in fratrem : fac ſatis, & ſanatus es. Citò feciſti mortiferam rem, ſed remedium citò inueniſti. Quis noſtrûm ſperet regnum cœlorum, fratres mei, quando dicit Euangelium, *Qui dixerit fratri ſuo Fatue, reus erit gehennæ ignis* ? Magnus terror : ſed vide ibi remedium : *Si obtuleris munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te : relinque ibi munus tuum ante*

Corripiendus frater illius amore, vt ipſum lucremur.

Graue eſt peccare in fratrem, vt quo pereamus.

1 Cor. 8. v. 12.

Remedium facile, vt ei reconciliemur.

Matth. 5. v. 22.

Ibid. v. 23.

altare. Non iraſcitur Deus, quia differs imponere munus tuum. Te quærit Deus magis quàm munus tuum. Nam ſi malum animum gerens aduerſus fratrem tuum, veneris cum munere ad Deum tuum, reſpondet tibi: Tu periſti, mihi quid attuliſti? Offers munus tuum, & tu non es munus Dei. Plùs quærit Chriſtus quem redemit ſanguine ſuo, quàm quod tu inueniſti in horreo tuo. Ergo *relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum.* Ecce ille reatus gehennæ quàm citò ſolutus eſt. Nondum reconciliatus, eras gehennæ reus: reconciliatus, ſecurus offers munus tuum ad altare.

Cap. 4.

Petenda venia, cùm quis alterũ offendit.

Luc. 14. v. 11

Homines autem faciles ſunt ad irrogandas iniurias, & difficiles ad concordiam requirendam. Pete, inquit, veniam ab homine quem offendiſti, ab homine quem læſiſti. Reſpondet: Non me humiliabo. Vel Deum tuum audi, ſi fratrem tuum contemnis: *Qui ſe humiliat, exaltabitur.* Non vis te humiliare qui cecidiſti? Multum intereſt inter ſe humiliantem, & inter iacentem. Iam iaces, & humiliare te non vis. Benè diceres, Nolo deſcendere, ſi noluiſſes ruere. Hoc ergo debet facere, qui fecit iniuriam. Qui autem paſſus eſt, quid debet? Quod audiuimus hodie, *Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Si neglexeris, peior es. Ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſeipſum vulnere percuſſit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, & negligis? Peior es tacendo, quàm ille conuiciando. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis (Nam glorioſum eſt, iniurias obliuiſci:) ſed obliuiſcere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui. Ergo corripe inter te & ipſum ſolum, intuens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundiâ incipit defendere peccatum ſuum, & quem vis facere correctiorem, facis peiorem. *Corripe ergo eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum*: quia perierat, niſi faceres. *Si autem non te audierit*; id eſt, peccatum ſuum quaſi iuſtitiam defenderit, *adhibe illi duos vel tres, quia in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum. Si nec ipſos audierit, refer ad Eccleſiam: Si nec Eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Noli illum deputare iam in numero fratrum tuorum: nec ideo tamen ſalus eius negligenda eſt. Nam & ipſos Ethnicos, id eſt, Gentiles & paganos in numero quidem fratrum non deputamus, ſed tamen eorum ſalutem inquirimus. Hoc ergo audiuimus Dominum ita monentem, & tantâ curâ præcipientem, vt etiam hoc adderet continuò, *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, ligata erunt & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, ſoluta erunt & in cœlo.* Cœpiſti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terrâ: ſed vt iuſtè alliges, vide. Nam iniuſta vincula dirumpit iuſtitia. Cùm autem correxeris, & concordaueris cum fratre tuo, ſoluiſti illum in terrâ. Cùm ſolueris in terrâ, ſolutus erit & in cœlo. Multum præſtas, non tibi, ſed illi: quia multùm nocuit non tibi, ſed ſibi.

Matth. 18. v. 15.

Læſus, fratris lædentis ſalutem ne negligat

Deut. 17. v. 6.

Eadem eſt Origen & Chryſ. expoſitio, vt hæc fratrẽ ipſum læſũ reſpiciant, non Prælatorum excommunicantẽ.

v. 18.

11 q. 3. cap. Cœpiſti.

Cap. 5.

Pro. 10. v. 10.

Hæc cùm ita ſint, quid eſt quod ait Salomon, quod hodie ex aliâ lectione primitus audiuimus? *Annuens oculis cum dolo, congerit hominibus* A *mœſtitiam: qui autem arguit palam, pacem facit.* Si qui arguit palam, pacem facit: quomodò ergo *corripe illum inter te & ipſum ſolum*? Metuendum eſt, ne ſibi contraria ſint præcepta diuina. Sed intelligamus eſſe ibi ſummam concordiam, non quemadmodum quidam vani ſapiamus, qui errantes opinantur contraria ſibi eſſe duo Teſtamenta in libris veteribus & nouis, vt ideo putemus hoc ipſum eſſe contrarium, quoniam illud eſt in Salomonis libro, hoc in Euangelio. Si enim aliquis imperitus & calumniator diuinarum Scripturarum diceret, Ecce vbi ſibi contradicunt duo Teſtamenta. Domi- B nus dicit, *Corripe illum inter te & ipſum ſolum*: Salomon dicit, *Qui arguit palam, pacem facit*: ergo neſcit Dominus quid præcepit? Salomon vult confundi frontem peccantis, Chriſtus parcit pudori erubeſcentis. Ibi enim ſcriptum eſt, *Qui arguit palam, pacem facit*: hîc autem, *Corripe illum inter te & ipſum ſolum*: non palam, ſed in ſecreto, & occultè. Vis noſſe quiſquis talia cogitas, non ſibi repugnare duo Teſtamenta, quia illud in libro Salomonis, hoc in Euangelio reperitur? Apoſtolum audi. Certè Apoſtolus miniſter eſt noui Teſtamenti. Audi ergo Apoſtolum Paulum Timotheo præcipientem & dicentem, *Peccantes coram omnibus ar-* C *gue, vt & cæteri timorem habeant.* Iam non Salomonis liber cum Euangelio, ſed Pauli Apoſtoli Epiſtola videtur confligere. Salomon paululum ſine iniuriâ ſeponamus: Chriſtum Dominum & Paulum ſeruum eius audiamus. Quid dicis, Domine? *Si peccauerit in te frater tuus, corripe inter te & ipſum ſolum.* Quid dicis, Apoſtole? *Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.* Quid facimus? Controuerſiam iſtam velut iudices audimus? Abſit. Immò ſub iudice conſtituti pulſemus, vt nobis aperiri impetremus: fugiamus ſub alas Domini Dei noſtri. Non enim Apoſtolo ſuo contrarium locutus eſt, quia & in illo ipſe loquutus D eſt, ſicut dicit, *An vultis experimentum eius accipere, qui in me loquitur Chriſtus?* Chriſtus in Euangelio, Chriſtus in Apoſtolo. Chriſtus ergo vtrunque dixit: vnum ore ſuo, alterum ore præconis ſui: quia quando præco de tribunali aliquid dicit, non ſcribitur in geſtis. Præco dixit; ſed ille dixiſſe ſcribitur, qui præconi quod diceret imperauit.

Manichæorum error exagitatus.

1 Tim. 5. v. 20.

2 Cor. 13. v. 3

Cap. 6.

Duo ergo iſta præcepta, fratres, ſic audiamus, vt intelligamus, & inter vtraque præcepta pacati conſtituamur. Cum corde noſtro nos concordemus, & Scriptura ſancta in nullâ parte diſcordat. Verum eſt enim omnino, vtrunque verum eſt. Sed diſcernere debemus, ali- E quando illud, aliquando illud eſſe faciendum: aliquando corripiendum fratrem inter te & ipſum ſolum, aliquando corripiendum fratrem coram omnibus, vt & cæteri timorem habeant. Si aliquando illud, aliquando illud fecerimus, concordiam Scripturarum tenebimus, & in faciendo atque obtemperando non errabimus. Sed dicit mihi aliquis, quando facio illud, quando illud? ne tunc corripiam inter me & ipſum ſolum, quando debeo coram omnibus corripere: aut tunc corripiam coram omnibus, quando debeo in ſecreto corripere?

Quandoq; frater publicè corripiendus, quandoque ſecretò.

Cap. 7.

Citò viderit charitas veſtra, quid quando facere debeamus: ſed vtinam facere pigri non ſimus. Intendite & videte: *Si peccauerit, in-*

2. q. 1. cap. Si peccauerit.

quit, *in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum.* Quare? quia peccauit in te. Quid eſt, In te peccauit? Tu ſcis, quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit, quando in te peccauit, ſecretum quære, cùm corrigis quod peccauit. Nam ſi ſolus noſti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor. Attende quemadmodum vir iuſtus Ioſeph, tanto flagitio quod de vxore fuerat ſuſpicatus, tantâ benignitate pepercit, antequam ſciret vnde illa conceperat, quia grauidam ſenſerat, & ſe ad illam non acceſſiſſe nouerat. Reſtabat itaque certa adulterij ſuſpicio: & tamen quia ipſe ſolus ſenſerat, ipſo ſolus ſciebat, quid de illo ait Euangelium? *Ioſeph autem* B *cùm eſſet vir iuſtus, & nollet eam diuulgare.* Mariti dolor non vindictam quæſiuit. Voluit prodeſſe peccanti, non punire peccantem. *Cùm*, inquit, *nollet eam diuulgare, voluit eam occultè dimittere. Hæc eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis*: & indicauit quid eſſet, quia non violauit viri torum, quia de Spiritu ſancto conceperat Dominum amborum. Peccauit ergo in te frater tuus, ſi tu ſolus noſti, tunc verè in te ſolum peccauit. Nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. Dico enim, fratres chariſſimi, quod & voſipſi in vobiſipſis poteſtis agnoſcere. Quando me au- C diente, fratri meo quiſque iniuriam facit, abſit vt à me iniuriam illam alienam putem. Prorſus & mihi fecit: immò mihi plus fecit, cui putat placere quod fecit. Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipſa verò corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccantur ſecretiùs. Diſtribuite tempora, & concordat Scriptura.

Peccat in te, qui te conſcio & ſciente peccat, iſque ſecretò corripi debet.

Matth. 1. v. 19.

Ioſephi in Mariam ſuſpectam de adulterio œconomia

Cap. 8.

Sic agamus, & ſic agendum eſt, non ſolùm quando in nos peccatur, ſed quando peccatur ab aliquo, vt ab altero neſciatur. In ſecreto debemus corripere, in ſecreto arguere: ne volentes publicè arguere, prodamus hominem. Nos volumus corripere, & cor- D rigere: quid ſi inimicus quærit audire quod puniat? Nouit enim neſcio quem homicidam Epiſcopus, & alius illum nemo nouit. Ego volo illum publicè corripere, at tu quæris inſcribere. Prorſus nec prodo, nec negligo: corripio in ſecreto: pono ante oculos Dei iudicium; terreo cruentam conſcientiam, perſuadeo pœnitentiam. Hac charitate præditi eſſe debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos, quòd quaſi non corripiamus: aut putant nos ſcire, quod neſcimus: aut putant nos tacere, quod ſcimus. Sed fortè quod ſcis, & ego ſcio: ſed non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare. Sunt homines adulteri in domibus ſuis, in ſecreto peccant ali- E quando, nobis produntur ab vxoribus ſuis plerunque zelantibus, aliquando maritorum ſalutem quærentibus: nos non prodimus in palam, ſed in ſecreto arguimus. Vbi contigit malum, ibi moriatur malum. Non tamen vulnus illud negligimus: ante omnia oſtendentes homini in tali peccato conſtituto, ſauciámque gerenti conſcientiam, illud vulnus eſſe mortiferum: quod aliquando qui committunt, neſcio quâ peruerſitate contemnunt, & neſcio vnde ſibi teſtimonia nulla & vana conquirunt, dicentes, Peccata carnis Deus non curat. Vbi

Correptionis modus.

eſt, quod hodie audiuimus, *Fornicatores, & adulteros iudicat Deus*? Ecce quod attende, quiſquis tali morbo laboras. Quod dicit Deus audi: non quod tibi dicit fauens peccatis tuis animus tuus, aut eadem tecum iniquitatis catenâ ligatus amicus tuus, vel potiùs inimicus tuus, & ſuus. Audi ergo quod dicit Apoſtolus: *Honorabiles*, inquit, *nuptiæ in omnibus, & torus immaculatus. Fornicatores autem & adulteros iudicat Deus.*

Hebr. 13. v. 4. Beda.

Heb. 3. v. 4.

Cap. 9.

Age ergo, frater, eſto correctus. Times, ne te inſcribat inimicus: & non times ne te iudicet Deus? Vbi eſt fides tua? Time cùm eſt quando timeas. Longè eſt quidem dies iudicij: ſed vniuſcuiuſque hominis dies vltimus longè eſſe non poteſt, quia breuis eſt vita: Et quia ipſa breuitas ſemper incerta, quando ſit dies tuus vltimus, neſcis. Corrige te hodie, propter cras. Proſit tibi & modò in ſecreto correptio. Palàm enim loquor, & in ſecreto arguo. Aures omnium pulſo: ſed conſcientias quorundam conuenio. Si dicerem, Tu adulter corrige te: primò fortè dicerem quod neſcirem, fortè quod temere audieram, ſuſpicarer. Non dico, Tu adulter corrige te: ſed quiſquis in hoc populo adulter es, corrige te. Publica eſt correptio, ſed ſecreta correctio. Scio quia ille qui timuerit, corrigit ſe. Non dicat quis in corde ſuo, Peccata carnis non curat Deus.

Prædicatoris publica correptio, correctio ſecreta.

Cap. 10. 1 *Cor. 3. v. 16.* Beda.

Neſcitis, inquit Apoſtolus, *quia templum Dei eſtis, & Spiritus ſanctus habitat in vobis? Quiſquis templum Dei violauerit, diſperdet illum Deus.* Nemo ſe fallat. Sed fortè ait aliquis, Templum Dei animus meus eſt, non corpus meum: adiecit etiam teſtimonium, *Omnis caro fœnum, & omnis claritas carnis vt flos fœni.* Infelix interpretatio, puniendа cogitatio. Fœnum dictum eſt caro, quia moritur: ſed quod ad tempus moritur, vide vt non reſurgat cum crimine. Vis noſſe apertam inde ſententiam? *Neſcitis*, inquit idem Apoſtolus, *quia corpora veſtra templum in vobis eſt Spiritus ſancti, quem habetis à Deo.* Contemnebas corporale peccatum, contemnis quod peccas in templum? Ipſum corpus tuum templum in te eſt Spiritus Dei. Iam vide quid facias de templo Dei. Si eligeres in Eccleſiâ facere adulterium, intra iſtos parietes, quid te eſſet ſceleratius? Modò autem tu ipſe es templum Dei. Templum intras, templum exis, templum in domo tuâ manes, templum ſurgis. Vide quid agas, vide ne offendas templi habitatorem, ne deſeratte, & in ruinam vertaris. *Neſcitis*, inquit, *quia corpora veſtra* (& hoc de fornicatione loquebatur Apoſtolus, ne contemnerent corporalia peccata) *templum in vobis eſt Spiritus ſancti quem habetis à Deo, & non eſtis veſtri. Empti enim eſtis pretio magno.* Si contemnis corpus tuum, conſidera pretium tuum.

1 *Petr. 1. v. 24.* *Iſai. 40. v. 6.*

1 *Cor. 6. v. 19.*

Templum Dei corpora noſtra.

Ibid. v. 20.

Cap. 12.

Scio ego, & mecum omnis homo qui paulò attentiùs conſiderauerit, neminem Deum timentem ſub verbis eius non ſe corrigere, niſi qui putat, quia plus habet viuere. Ipſa res eſt quæ multos occidit, cùm dicunt, Cras, cras: & ſubito oſtium clauditur. Remanſit foris cum voce coruinâ, quia non habuit gemitum columbinum. Cras, cras, corui vox. Geme vt columbus, & tunde pectus: ſed plagas tibi dando in pectus, cæſus correctus eſto, ne non vi-

Cras, cras, vox coruina.

deatis conſcientiam cædere : ſed malam conſcientiam pugnis pauimentare ; ſolidiorem reddere, non correctiurem. Geme non inani gemitu. Fortè enim dicis tibi, Promiſit mihi Deus indulgentiam, quando me correxero, ſecurus

Ezech. 18. v. 21.

ſum : lego diuinam Scripturam, *Iniquus in quâ die conuerſus fuerit ab iniquitatibus ſuis, & fecerit iuſtitiam, omnes iniquitates eius obliuiſcar.* Securus ſum, quando me correxero, dat mihi Deus indulgentiam de malis meis. Et quid ego dicturus ſum contra Deum reclamaturus? Dicturus ſum Deo, Noli illi dare indulgentiam? Dicturus ſum hoc ſcriptum non eſſe? hoc Deum non promiſiſſe? Si iſta dixero, omnia falſa dico. Benè dicis, verum dicis. B Indulgentiam correctioni tuæ promiſit Deus, negare non poſſum : ſed dic mihi, rogo te, Eece ego conſentio, & concedo, & cognoſco ; quia indulgentiam

Correctio non procraſtinanda.

Deus promiſit tibi. Craſtinum autem diem, quis tibi promiſit? Vbi mihi legis indulgentiam te accepturum, ſi te correxeris, lege ibi mihi quantum victurus ſis. Non lego, inquis. Neſcis ergo quantum victurus ſis. Eſto correctus, & ſemper paratus. Noli timere diem vltimum tanquam furem, qui dormienti perfodiat parietem, ſed vigila, & corrige ta hodie. Quid differs in craſtinum? Longa vita erit. Ipſa longa, bona ſit. Prandium bonum & longum nemo differt, & vitam malam longam vis habere? Vtrique ſi longa erit, meliùs bona erit. C Si breuis erit, benè factum eſt vt bona produceretur. Sic autem homines negligunt vitam ſuam, vt nolint habere malam, niſi ipſam. Villam emis, bonam quæris. Vxorem vis ducere, bonam eligis. Filios tibi vis naſci, bonos optas. Caligas locas, & non vis malas, & vitam amas malam? quid te offendit vita tua, quam ſolam vis malam, vt inter omnia bona tua ſolus ſis malus?

Cap. 12.

Ergo, fratres mei, ſi aliquem veſtrûm vellem in parte corripere, fortè audiret me? multos enim veſtrûm publicè corripio, omnes me laudant. Audiat me aliquis. Non amo in voce laudatorem, & in corde contemptorem. Cùm enim laudas, & non te corrigis, D contra te teſtis es. Si malus es, & quod dico placet tibi, diſplice tibi : quia ſi malus diſplicueris tibi, correctus placebis tibi. Quod nudiuſtertius, niſi fallor, dixi ; in omnibus verbis meis ſpeculum propono. Nec mea iſta ſunt verba : ſed Domino iubente loquor, quo terrente non taceo.

Loquendũ incumbit Sacerdoti.

Nam quis non eligeret tacere, & rationem de vobis non reddere? Sed iam ſuſcepimus onus, quod ab humeris noſtris excutere non poſſumus, nec debemus. Audiſtis, fratres mei, cùm

Hebr. 13. v. 17. Beda,

Epiſtola ad Hebræos legeretur : *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubditi eſtote, quia ipſi vigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri pro vobis, vt cum gaudio hoc faciant, & non* E *cum triſtitiâ : Non enim expedit vobis.* Quando facimus iſta cum gaudio? Quando videmus homines proficere in verbis Dei? Quando laborat cum gaudio operarius in agro? Quando attendit arborem, & fructum videt : quando attendit ſegetem, & ex fructu areæ proſpicit vbertatem : nam non ſine causâ laborauit, non ſine causâ dorſum curuauit, non ſine causâ manus attriuit, non ſine causâ frigus & æſtum tolerauit. Hoc eſt quod ait, *Vt cum gaudio hoc faciant, & non cum triſtitiâ : Non enim expedit vobis.*

A Nunquid dicit, Non illis expedit? Non. Sed dixit, *Non expedit vobis.* Nam illi præpoſiti quando contriſtantur de malis veſtris, expedit illis : ipſa triſtitia prodeſt illis, ſed non expedit vobis. Nihil autem nobis volumus expedire, quod non expedit vobis. Simul ergo in Dominico agro, fratres, bonum operemur, vt ſimul de mercede gaudeamus.

S. PETRI CHRYSOLOGI *Ep. Ser. 139.*

Epiſcopi Rauennat. De remittendo fratri delicto iuxta Euangelium Lucæ.

SIcut in terrâ latet aurum, ita diuinus ſenſus B verbis celatur humanis : & ideo quoties Dominica nobis eloquia panduntur, mens euigilet, animus intendat, vt intellectus poſſit ſcientiæ cœleſtis intrare ſecretum. Quare Dominus hodie ſic cœperit, audiamus.

Luc. 17. v. 3 Attendat ſibi qui alterum eſt correpturus.

Attendite, inquit, *vobis.* Quid ſibi iſta nouitas elocutionis? quò iſta tendit admonitio præter vſum? *Attendite*, inquit, *vobis.* Ille attendit ſibi, qui non alienis actibus importunus, impudens, curioſus intendit. *Attendite*, inquit, *vobis.* Vagus oculus, laſciuus intuitus, improbus aſpectus, ſuas non reſpicit ad ruinas : alienos currit, & decurrit ad lapſus : ſua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet : malorum ſuorum neſcius, alienorum eſt C accuſator & teſtis : ſuum tepidus ad reatum, ad alterius, & innocentis flammatur & excandeſcit examen. Et ne multis, ſicut dixit Dominus : Oculus in ſe trabem non videns, videt in

Matth. 7. v. 3. *Gen. 3. v. 6.*

alio feſtucam. Nonne oculus præuaricationis eſt auctor? *Et vidit*, inquit, *mulier quòd bonum eſſet lignum ad manducandum, & quòd gratum oculis ad videndum.* Mortis ianua, inuidiæ fax, liuoris caminus, toto cupiditatis incendio velociùs per aliena percurrit, quàm currit ignis arida, & terrena per gramina. Dei eſt, quòd oculus in orbem ſic opertus arctatur anguſtiſſimus in pupillam, quatenus moderatè viſum videat, non inuideat : præuideat, non proripiat : proſpiciat, non deſpiciat. Oculus D ſit animæ feneſtra, ſpeculum ſit mentis, ſit lumen corporis, membrorum dux ſit, non introitus vitiorum. Sed ad præfata redeamus.

Attendite, inquit, *vobis* : Non dixit, tibi ; quia quicquid attenderit homo, attendit ſibi : & quantum videbit ipſe alteri, videbit alter ipſi, ſicut ex ſequentibus eluceſcit. *Si peccauerit*, inquit, *in te frater tuus, increpa illum : & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Age

Increpandus frater peccans, ac dimittenda peccata.

homo, mandante Deo, dimitte, dimitte peccata : eſto miſericors ad delicta : in te commiſſorum tu remiſſior eſto peccatorum : tu modò ne perdas in te diuinæ infulas poteſtatis ; quicquid in alio tu non remiſeris, tibi in alio tu negabis. E *Si peccauerit in te frater tuus*, inquit, *increpa illum.* Increpa vt iudex ; vt frater remitte, quia iuncta libertati charitas, charitati mixta libertas, & terrorem comprimit, & ſuſcitat fratrem : fratrem, frater eſt in febre, cùm

In febre eſt & furit, cùm lædit.

lædit ; eſt in febre proximo cùm delinquit : eſt ſui neſcius, eſt humanitatis extraneus : hunc qui per compaſſionem non ſubuenit, hunc qui per patientiam non curat, non per veniam ſanat, ſanus non eſt, ægrotat, infirmatur, viſcera non habet, & ab humano ſenſu monſtratur alienus. Furit frater ; aſcribe ægritudini, tu il-

A lum iuua vt frater : aſcribe tu quod ſic geritur febri, & fratris non poteris imputare commiſſum : dabiſque tu prudenter infirmitati culpam, fratri veniam, vt illius ſanitas ad tuam gloriam recurrat ; illius venia tuum redundet ad præmium.

Si peccauerit, inquit, *in te frater tuus, increpa illum : ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Nemo iſta audiens cenſuram ſibi remittentis aſſumat, & imponat fratri delinquenti vanâ præſumptione perſonam, ac ſi durum puteт remittere delicta. Si peccatorem, peccatorum ſe homo cogitet : & tunc incipit amare veniam, non amare vindictam. Audis tu quia remittere debeas, & quia tibi remitti debeat, non audis. Peccabis & tu illi cras, qui tibi hodie peccauit ; & erit tibi iudex, qui tibi erat reus autè, & reddet tibi veniam, ſi dediſti ; ſi non dediſti, aut negabit veniam : aut ſi dederit, imputabit ampliùs quàm donâbit. Remitte peccanti, remitte pœnitenti, vt cùm tu peccaueris, repenſetur in veniâ, non donetur. Bona ſemper venia, ſed tunc dulciſſima cùm debetur. Vicit pœnam, iudicem præuenit, euaſit iudicium, qui remittendo antè ſibi veniam, quàm delinqueret iam prouidit.

Non eſt durum peccata remittere, qui ſe nouerit peccatis obnoxium.

v. 4. *Etſi ſepties, inquit, in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens : Pœnitet me, dimitte illi.* Quare veniam lege conſtringit, fine concludit ; quam ſic pulſat per miſericordiam, per gratiam ſic relaxat ? Si ſepties, ſi octies, vincit numerus gratiam ? bonitati calculus obſiſtit ? addicit vna culpa pœnæ, quem commiſſa ſeptem veniæ iam dederunt ? Abſit. Nam ſicut felix ille qui ſepties remiſit, ita felicior eſt iſte ſeptuagies ſepties qui remiſit. Petrus mandati immemor huius interrogat Dominum, dicens : *Si peccauerit in me frater meus, quoties remittam illi ? ſepties ?* Reſpondit Dominus : *Non ſolùm ſepties, ſed ſeptuagies ſepties.* Præſcriptus ergo numerus non anguſtat veniam, ſed dilatat ; & quod præcepto finit, ſine fine relinquit arbitrio ; vt ſi quantùm iuſſerit remiſeris, tantùm ſit obedientiæ, ſit præmij.

Septies cur in die ignoſcendum.

Matth. 18. v. 21.

Verùm ſeptimus numerus, qui numerus videtur paruus, inuenitur ampliſſimus ſacramento : nam ſeptimus numerus per dies gradiens ſabbatum facit, quod benedixit Dominus, & deputauit ad requiem tam ſui operis, quàm laboris humani. Septimus numerus per ogdoades currens, ſic ſeptem ſeptemplicat ſeptimanas, vt Pentecoſtem nobis impletam myſterij ſolennitate concludat, totumque ſancti Spiritûs imbrem in Eccleſiaſticam ſegetem cœleſti ſonitu tunc effundat. Septimus numerus cùm vadit per annos, ſeptimanas facit : facit annum, qui requiem dat terræ, nexus omnes fraternæ obligationis abſoluit. Septimus numerus annorum cùm circuit ſeptimanas, annum quinquageſimum, qui Iubileus vocatur, ad plenitudinem totam veniæ & remiſſionis adducit, vt tollatur ſeruitus, redeat libertas ; vt cautionum documenta & monomenta rumpantur, reſurgat debitor, debitum ſit ſepultum ; redeat vt ager pauperis, vt pereat diuitis totus de cupiditate contractus. Et ſi ſeptimus numerus ſeptemplificatus per dies, per menſes, per annos, totum conturbat remiſſionis & veniæ, ſeptemplicatus ſeptuagies ſepties ſeptimus numerus quid afferre poſſit, Chriſtianos æſtimet, & aduertat auditor. Tunc verè ceſſabit crediti contractus & debiti ; tunc verè abolebitur tota conditio ſeruitutis ; tunc illa, illa veniet ſine fine libertas ; tunc æternos aget victutis ſemper remeabit. Veniet, veniet remiſſio tunc vera, quando abolebitur etiam neceſſitas ipſa peccandi : quando pereunte immunditiâ verè mundus iam vocabitur mundus ; quando redeunte vitâ mors non erit ; quando regnante Chriſto diabolus peribit. Orate fratres, vt & nobis Dominus augeat fidem, quatenus hæc bona credere, & videre, & tenere poſſimus.

Septimus numerus ſacramento maximus.

Mundus ſine immunditiâ verè mundus.

EIVSDEM EODEM DIE, *de Vnitate fidelium.*

Eſt Ser. 132.

B SI perfecta omnia, ſi robuſta, ſi nullius indiga gigneret, & proferret natura, profectò aboleretur pietas, ingenium deficeret, ars periret, aurum obſcuraretur in terrâ, gemma occultaretur in lapide : vtraque tamen inuenit, purgat, diſtinguit, elimat opifex diſciplina : & ars eadem vſque ad murenulæ pretioſæ ſpeciem, gratiamque perducit. Et quod terra naturæ largo de fonte producit, aut aſperatur ſentibus, aut agreſti luxuriâ dominante ſilueſcit, niſi illud ad cultum ſuum ſolers agricolæ reuocet induſtria. Et, ne longiùs euagemur, vno & vernaculo, ea, in quibus iutimur, aſſeramus exemplo.

Natura arte perficienda.

C In cunabulis iam natus homo in homine eſt, ſed latet : eſt corpus, & non eſt : membra videntur, & non ſunt : viuunt, quæ non vigent ſenſu : inclinatur pietas, deſudat induſtria, ars laborat ; &, vt pleniùs dicam, quot membra ſunt hominis, tot magiſteria, vt hominem perficiant, elaborant. Et quid plura ? cuncta quæ natura generat, vel producit, pietas nutrit, induſtria excolit, ars decorat. Et quid mirum, fratres, ſi Deus, qui pati propter hominem voluit ; vt hominis honoraret induſtriam, in rebus præſentibus infirmari voluit & naturam ? Hinc eſt, quòd ſenſus in literâ latet, occultatur diuinum in humano ſermone myſterium : vt quæ credentibus adhuc futura iam patent, D iam facta perfidis & non accedentibus obſcurentur ; ac ſi infidelium pœna fidelium redundet ad gloriam. Non enim parui eſt cruciatus viſa non cernere, audita neſcire, ſalutiſera velut noxia declinare ; virtutes quaſi vitia ſic cauere, dicente ipſo Domino, *In parabolis loquor, vt videntes non videant, & audientes non audiant.* Et ad fideles, *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei.*

Exemplum in homine.

Senſus in literâ occultus.

Marc. 4. v. 11.

Luc. 8. v. 10.

Nulli ergo, fratres, ſimplicitate ſuâ aut communis, aut vilis ſermo Euangelicus habeatur, E præſertim cùm ipſa perſonans Euangelicæ lectionis tuba nihil bene petentibus, & piè cupientibus prædixerit denegandum, dicendo, *Quia ſi duo ex vobis conuenerint ſuper terram, de omni re, quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo.* Audiſtis, quantum poſſit, & præualeat ſanctæ petitionis aſſenſus. Non dixit, illud : ſed totum ſe promittit, quicquid vnitas poſtulationis concupierit, præſtaturum, cùm dicit, *De omni re, quamcunque petierint, fiet illis.* Saluâ tamen eâ cautelâ, vt à Deo, quæ Deo digna ſunt, poſtulentur : qui enim mala à Deo poſtulat, Deum mali iudicat & ſentit au-

Matth. 18. v. 19.

Communis orationis vis, & efficacitas.

Petenda à Deo vt exaudiamur.

A ctorem: & qui vilia & indigna precatur, præſtantis poteſtatem, & potentiam degener petitor ignorat. Non ergo impia, ſed pia; non terrena, ſed cœleſtia; non illecebris, ſed virtuti congrua; non digna odiis, ſed apta concordiæ à tali ſemper exoranda ſunt largitore.

Communis orationis præ priuatâ præſtantia. Vbi ſunt, qui præſumunt Eccleſiæ conuentum poſſe contemni, & ſolitarias preces venerandæ congregationi autumant anteferri, ſi duobus vel tribus ſimul poſitis medium ſe futurum, & omnia ſe promittit, quæ poſtulatus fuerit, præſtaturum? Qui nihil negat tam paucis, quid in conciliis & congregatione ſanctorum poſcentibus denegabit? Sic credens Propheta hoc adeptum ſe gloriatur, cùm dicit, *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio iuſtorum & congregatione.* (*Pſal. 110. v. 1.*) Toto corde confitetur, qui totum ſibi in concilio ſanctorum, quod popoſcerit, audit eſſe præſtandum. Sed nonnulli ſub ſpecie fidei contemptûs ſui excuſare nituntur ignauiam, vt neglecto venerandi cœtus & congregationis ardore, illud ſe tempus orationi deputaſſe confingant, quod domeſticis dederint, & impenderint curis: & dum propriis deſideriis mancipantur, diuina contemnunt & deſpiciunt inſtituta. Iſti ſunt qui corpus Chriſti diſſipant; membra diſpergunt, nec ad decorem ſuum patiuntur formam Dominici habitus
C peruenire: quam Propheta cum vidiſſet in ſpiritu, ſic canebat, *Speciosus formâ præ filiis hominum.* (*Pſal. 44. v. 3.*)

A membrorum vnitate in corpore. Habent quidem ſingula membra proprium ſui munus officij, quod tamen tunc implere poterunt, ſi connexa ſibi & compaginata perfecti corporis perueniant ad decorem. Hoc ergo intereſt inter congregationis plenitudinem glorioſam, & ſeparationis præſumptam de ignorantiâ, aut de negligentiâ vnitatem, quòd in ſalute, & honore integri corporis ſpecies eſt vnitas membrorum: & in ſeparatione viſcerum eſt fœda, lethalis & horrenda pernicies. Homo quid aliud te docuit in tuo corpore aut ſic diuiſa
D coniunctio, aut tam coniuncta diuiſio, niſi, vt ex multis vnus, & vnus in multis viueres? Eſt membrorum commercio ſalutari pretioſus oculus, ſed ſi perſeuerat in corpore; alioquin, vbi corpori defuerit, ſibi non aderit: debent illi membra omnia ſuæ lucis obſequium; ſed & ipſe oculus ſentit corpori ſe debere, quòd lux eſt; qui vtique cum omnibus miniſtratum membrorum prouideat, eulſus à corpore nec ſibi videt. Quiſquis ille eſt, qui ſe putat eſſe aliquid, tali inſtitutus exemplo maneat in Eccleſiâ, vt ſit aliquid; alioqui vbi defuerit illi, ſibi eſſe mox deſinit.

E Quod qui pleniùs noſſe deſiderat, Apoſtoli de corpore Chriſti loquentis perlegat inſtituta, (*1 Cor. 12. v. 12.*) quia nos illa percurrere ſermonis breuitas amica non patitur. *Diuina omnium communia beneficia.* Lex eſt data non vni, ſed omnibus: Chriſtus non pro vno, nec ad vnum, ſed ad omnes, & pro omnibus venit; vt redintegraret omnes in vnum, quod ſolum bonum, ſolum iucundum Propheta futuri præſcius, ſic proclamat, *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum.* (*Pſal. 132.*) Quia Deo non ſingularitas eſt accepta, ſed vnitas. Spiritus ſanctus Apoſtolis in vnum congregatis vbertate totâ ſui fontis illabitur, cuius vt ſimul diſcipuli operirentur aduentum Dominicâ ſunt præceptione commoniti. (*Act. 2. v. 2. & 1. v. 4.*)

Fratres, amittit diuina munera, perdit gratiæ largitatem, charitatis fraudatur bonis, voi tatis illum benedictio non manebit, qui de ſe maleſidus, & ex defectu ſui ſtultè ſibi ſufficiens, ſic præter Eccleſiam vitam quærit, quam in ipſâ tantùm eſſe Propheta teſtatur, dicendo, *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum: quia illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam vſque in ſæculum.*

BEDÆ VENERABILIS PRESbyteri eiuſdem Euang. expoſitio.

SI autem peccauerit in te frater tuus. (*Matth. 18. v. 15.*) Si peccauerit in nos frater noſter, dimittendi habemus poteſtatem; ſed corripiendus eſt frater ſeorſum, ne permaneat in peccato. Et ſi quidem audierit, lucriſacimus animam eius: & per alterius remedium nobis quoque ſalus acquiritur. Quo igitur ordine ſcandala declinare poſſimus, (*Scandala vt vitanda.*) inſinuat, ſi nos ipſos ne quem lædamus attendimus: ſi peccantem zelo iuſtitiæ corripimus; ſi ex corde pœnitenti, miſericordiæ pietatiſque viſcera pandimus.

Si autem non te audierit, &c. (*v. 16.*) Multis poſtremò dicendum eſt, vt deteſtationis loco eum habeant: vt qui non potuit pudore ſaluari, ſaluetur opprobriis. Quando autem dicitur: *Sit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus,* oſtenditur maioris eſſe deteſtationis, qui ſub nomine fidelis agit opera infidelium, quàm qui perfectè Gentiles ſunt. (*Peiores Gentilibus qui Chriſtiani operâ infidelium agunt.*)

Quæcunque alligaueritis, &c. (*v. 18.*) Poteſtatem tribuit Apoſtolis, vt ſciant qui à talibus condemnantur, humanam ſententiam diuinâ roborari.

Quia ſi duo ex vobis, &c. (*v. 19. Hæc ex Orig.*) Poſſumus & hoc ſpiritaliter intelligere, quòd vbi ſpiritus & anima corpuſque conſenſerint, de omni re quam petierint, impetrent à Patre, nullique dubium, quin bonarum rerum poſtulatio ſit, vbi corpus ea vult habere, quæ ſpiritus.

Domine, quoties peccauerit in me frater meus, &c. (*v. 21.*) Vt peccanti fratri dimitteret interrogatus reſpondit, quadringentis nonaginta vicibus: vt totiens peccanti fratri dimitteret in die, ſi pœnitentiam ex corde feciſſet, quotiens ille peccare non poſſet.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

HÆc autem Apoſtolis, eorúmque ſucceſſoribus, Epiſcopis videlicet, & Sacerdotibus Dominum ſpecialiter dixiſſe, ex eo maximè intelligi poteſt, quòd mox ipſe in ſequentibus ait: *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.* (*Matth. 18. v. 18.*) Vnde & benè ſubditur: *Si peccauerit in te frater tuus.* (*v. 15. Epiſcoporum poteſtas, & Sacerdotum.*) Peccat enim in paſtorem, qui oues affligit: peccat in Epiſcopum, qui populo ſibi commiſſo iniuriam facit. Ad hos enim pertinet corripere, ad hos pertinet excommunicare, Eccleſiâ pellere. Hoc autem quo ordine faciamus, ipſe Dominus nos docuit, dicens, *Vade, & corripe inter te, & ipſum.* Si enim hoc faciamus, non eſt vnde frater noſter meritò ſcandalizari debeat, præſertim cùm bona ſuadentes, veritatem ei dicamus. Qui ſi nos audierit, noſtrâ humili alloquutione Do-

v. 16. mino reconciliabitur: *Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum.* Paucos adhuc, Dominus adhibere iubet, ne ille, qui corrigitur, multorum redargutione ſcandalizatus, deterior fiat. Sufficiunt tamen iſti ad teſtimonium, ſi vel de iniuſtâ conuentione, vel ſe non ita, vt dicitur, eis reſpondiſſe, contra Epiſcopum, vel Sacerdotem aliquando agere voluerit.

v. 17. *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*: quatenus vel omnium obiurgatione erubeſcat, qui paucorum humili alloquutione ſatisfacere no-
2 Cor. 2. v. 6. luit. Vnde & Apoſtolus ait: *Sufficit illi, qui eiuſmodi eſt, obiurgatio quæ fit à pluribus. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus, & publicanus*: vt excommunicatus, & ab Eccleſiâ ſeparatus, nullus Eccleſiæ filius ei communicet, qui Eccleſiæ credere noluit, eiuſque conſilijs obedire contempſit: & cæteri hoc audientes timeant, atque vnius exemplo corrigantur multi.

v. 18. *Amen dico vobis, quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo.*
Correptionis ordo, ac ferendæ excommunicationis. Hoc Epiſcopi audiant, & hunc ligandi, & ſoluendi ordinem teneant. Priùs ſingulariter, aut per alium peccantes conueniant: deinde cum paucis: poſtmodum verò cum totâ Eccleſiâ, quam ſi audire contempſerit, iam tunc eos ligare non dubitent. Qui enim ſic ligantur, & in cœlo, & in terrâ ligati ſunt.

v. 19. *Iterum dico vobis, quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, &c.* Qualiter
Congregari in Chriſti nomine. enim intelligere debeamus hoc quod ait, *De omni re*, determinatur, dum dicitur, *in nomine meo*. Non enim malam petitionem facere poſſunt, qui in eius nomine congregantur, & in quorum medio ipſe eſt, id eſt, in quorum corde ipſe præſidet: quia ideo ibi eſt vt corda regat, conſilia dirigat, petitiones diſponat, eóſque ſibi inuicem in bono conſentire faciat. Videtur autem huic loco illud conuenire, quod alibi dicitur: *Quic-*
Ioan. 16. v. 23. *quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Illi enim ſibi in bono conſentiunt, & in nomine Ieſu congregantur, & petunt, qui ea poſtulant quæ ad ſalutem pertinent. Quid enim niſi ſalus in Saluatoris nomine quæritur? Ieſus enim Saluator interpretatur. Qui igitur ſalutem non petit, quamuis vocet Ieſum, non tamen petit in nomine Ieſu, quia hoc non petit quod interpretatur Ieſus. Dicatur ergo, *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quancunq;* cum fide, & ſine hæſitatione *petierint*
v. 20. *in nomine meo, fiet eis.* Vnde hoc? *Quia vbi ſunt duo, vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Quòd ſi duo, vel tres ſibi in bono conſentientes, & in Chriſti nomine petentes ſic exaudiuntur, quantò magis plures? quantò magis totam Eccleſiam Deus exaudit? Sed dicis: Quid ſi in nomine Ieſu pro damnatorum ſalute petant? nunquid exaudiuntur? Nam pro Iudæis, & ſchiſmaticis, & hæreticis quotidie Eccleſia orat, & non exauditur. Ora-

A uit & Dominus pro Iudæis, dicens, *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt.* Sic igitur Luc. 23. v. 34.
pro multorum ſalute orant Sancti, & non exaudiuntur, determinandum eſt igitur & iſtud, vt ſic dicatur: *Si duo ex vobis in bono conſenſerint ſuper terram, de omni re quancunque petierint in nomine meo*, ſi tamen tale ſit, quod Dei ordini, & diſpoſitioni conueniat, *fiet eis à Patre meo qui in cœlis eſt.* Aliter enim non exaudiuntur, Sancti cur non ſemper exaudiantur.
quamuis ſibi conſentiant, quamuis petant in nomine Ieſu. Quoties igitur oramus, & non exaudimur, ideò fit, quia aut in nomine Ieſu non petimus, aut quia contra eius ordinem, & diſpoſitionem petimus. Ipſe enim ſcit quos elegit, ipſe ſcit quid nobis opus ſit, antequam pe-
B tamus.

Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſque ſepties? Dicit illi Ieſus: Non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties? Quod tale eſt ac V. 21.
ſi diceret, Quoties peccauerit, toties dimitte: ſi ſepties, ſepties; ſi decies, decies; ſi centies, centies; ſi millies, millies. vt non ille plus in te peccare, quàm tu illi dimittere poſſis. Aliter enim non dimittetur tibi: Vnde ſuperiùs dixit, *Niſi dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Ecce lex, ô homo, tibi à Domino poſita eſt: ſi dimiſeris, Dimitendum quoties in nos peccatur. Matth. 6. v. 15.
C dimittetur tibi: ſi non dimiſeris, non dimittetur tibi. Quoties autem peccaueris, & indulgentiam quæſieris, dimittetur tibi, ſi & tu fratri tuo dimiſeris, non tantùm ſepties, ſed & vſque ſeptuagies ſepties. Neque enim fruſtra Pſalmiſta ait, *Viam iniquitatis amoue à me, & de lege tuâ miſerere mei. De lege*, inquit, *tuâ miſerere mei*, vt quoties peccauero mihi dimittas, ſicut me iubes fratri meo in me peccanti ſemper dimittere: ſemper quidem, quia non tantùm ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties. Pſal. 118. v. 29.
Putabat enim beatus Petrus ſibi ſufficere ſi ſepties dimitteret, quoniam Scribæ, & Phariſæi Legem, & Prophetas exponentes, & non in-
D telligentes, multùm in ſuis ſermonibus hunc numerum commendabant, quem ſatisfactioni & emendationi ſufficere poſſe putabant. Vnde ſeptem diebus azyma comedunt. Vnde & leproſus quando mundatur, & vir qui fluxum ſeminis patitur, ſeptem diebus ſeparatur. Separatur autem ſeptem diebus & mulier menſtruata. Similiter quando pariebat, ſeptem diebus immunda erat. Naaman quoque ex præcepto Eliſæi ſepties immergitur in Iordanem: & Sacerdos offerens ſacrificium, tingens digitum in ſanguine, ſepties illum contra Dominum ſpargit. Pſalmiſta quoque ſic ait: *Sep-* Septenarius in Scripturâ celebris. Exod. 13. v. 6. Leuit. 13. v. 8. Leuit. 15. v. 13. Leuit. 15. v. 19. Leui. 12. v. 2. 4 Reg. 5. v. 10. Leui. 4. v. 6. Pſal. 118. v. 164.
E *ties in die laudem dixi tibi.* Propter hoc igitur, & alia multa quæ de hoc numero ſecundum literam Iudæi intelligebant, dixit beatus Petrus, *Vſque ſepties?* Legis verò, & Prophetarum Magiſter, altiùs omnia intelligens, addidit ſuper hæc ſeptuagies ſepties. Veruntamen ſi bene intelligatur ſepties, nihil minus eſt ſepties quàm ſeptuagies ſepties. De hoc autem in Leuitico ſufficienter diximus. Scripſit autor & in Leuiticum.

FERIA IV. POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

MATTH. XV.

IN illo tempore: Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ & Phariſæi dicentes: [a] Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones [b] ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant. Ipſe autem reſpondens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus [c] dixit; [d] Honora patrem & matrem. Et qui [e] maledixerit patri vel matri, [f] morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri, Munus quodcunque eſt [g] ex me, tibi profuerit, & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: [h] & irritum feciſtis [i] mandatum Dei propter [k] traditionem veſtram. [l] Hypocritæ, benè [m] prophetauit de vobis Iſaias, [n] dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. [o] Sine [p] cauſâ autem colunt me, docentes doctrinas & [q] mandata hominum. Et conuocatis ad ſe [r] turbis, dixit eis: Audite & intelligite: [s] Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed [t] quòd procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei: Scis, quia [v] Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt. At ille reſpondens ait: Omnis plantatio, quam non [x] plantauit Pater meus cœleſtis, [y] eradicabitur. Sinite illos: [z] cæci ſunt, & [a] duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. [b] Reſpondens autem Petrus, dixit ei: [c] Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille [d] dixit: Adhuc & vos [e] ſine intellectu eſtis: Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & [f] in ſeceſſum emittitur. Quæ autem procedunt [g] de ore, de [h] corde exeunt, & ea [i] coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, & blaſphemiæ: [k] hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. [l] Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

MARC. VII.

ET conueniunt ad eum Phariſæi, & quidam de Scribis, venientes ab Ieroſolymis. Et cùm vidiſſent quoſdam ex Diſcipulis eius communibus manibus, id eſt, non lotis, manducare panes, vituperauerunt. Phariſæi enim, & omnes Iudæi, niſi crebrò lauerint manus, non manducant, tenentes traditionem Seniorum; & à foro niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum: & interrogabant eum Phariſæi, & Scribæ, Quare Diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionem Seniorum, ſed communibus manibus manducant panem?

At ille reſpondens, dixit eis, Benè prophetauit Iſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcriptum eſt, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. In vanum autem me colunt, docentes doctrinas, & præcepta hominum. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptiſmata vrceorum & calicum: & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis. Benè irritum facitis præceptum Dei, vt traditionem veſtram ſeruetis. Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam. Et, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri: Corban, hoc eſt, Donum quodcumque ex me, tibi profuerit: & vltra non dimittitis eum quidquam facere patri ſuo, aut matri, reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtram, quam tradidiſtis, & ſimilia huiuſmodi multa facitis.

Et aduocans iterum turbam, dicebat illis. Audite me omnes, & intelligite. Nihil eſt extra hominem introiens in eum, quod poſſit eum coinquinare, ſed quæ de homine procedunt illa ſunt, quæ communicant hominem. Si quis habet aures audiendi, audiat.

Et cùm introiſſet in domum à turbâ, interrogabant eum Diſcipuli eius parabolam. Et ait illis: Sic & vos imprudentes eſtis? Non intelligitis quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare: quia non intrat in cor eius, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit, purgans omnes eſcas? Dicebat autem, quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem. Abintùs enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtultitia. Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.

GLOSSA ORDINARIA
in ſuperius Euang.

Matth. 15. d. 1. TVnc *acceſſerunt*. Homines Geneſar minùs docti credunt, ſed qui ſapientes videntur, ad pugnam veniunt.

v. 2. *Non enim lauant*. Intùs nihil arguunt, qui intùs liuore polluti ſunt. In vanum quidem ſua baptiſmata ſeruant, qui ſuorum cordium, & corporum ſordes abluere negligunt.

Quare & vos. Si vos mandata Dei contemnitis propter traditiones hominum, quare arguitis diſcipulos, qui mandata hominum dimittunt, vt ſcita Dei cuſtodiant?

v. 5. Scribarum traditio diuino iuri contraria. *Vos autem dicitis*. Veſtra autem traditio contraria eſt. Hoc filios dicere parentibus compellitis, quod Deo oblaturus eram in tuos conſumo cibos, tibíque prodeſt, ô pater, vt timeat conſecrata comedere. Vel quod Deo offero, tibiipſi prodeſt. Impietatem ſub nomine pietatis inducunt, qui docent quòd oblatio Domini, qui verus eſt Pater, obſequiis parentum præferatur: & hoc pro lucris ſuis: vnde & patres ne ſacrilegij crimen incurrant, Deo conſecrata deuitant, & egeſtate conficiuntur.

Quicunque dixerit. Scilicet vitâ æternâ dignus erit. Vel dixerit, id eſt, dicere poterit. C *Proderit*. Quaſi diceret, Non: imò ſacrilegus eſſes, ſi acciperes, quia Deo deuoui. Vel, *tibi proderit*: ſi Deo dedero.

v. 7. *Iſai. 29.* *Benè prophetauit*. Præuidit Iſaias in ſpiritu ſimulationem Iudæorum, quòd in dolo repugnarent Euangelio.

v. 13. *Marc. 12. v. 14.* *Labiis me honorant. Magiſter, ſcimus quia verax es*. Vel exteriorem munditiam commendando, interior, & quæ vera eſt, in eis non eſt.

v. 11. Eliſa ſuperſtitionum obſeruatio. *Non quod intrat*. Nihil eſt extra hominem, quod interiùs inquinet: nec idolothytum in hoc quòd Dei creatura eſt. Vno ſermone omnis ſuperſtitio obſeruationum eliditur, cùm in diſcernendis cibis religio putetur.

v. 12. Scandalum. *Tunc accedentes*. Phariſæorum magna eſt religio in cibis. *Quia audito verbo hoc ſcandalizati ſunt?* Id eſt, indignati ſunt. *Scandalizati ſunt*. Scandalon, vel ſcandalum Græcè, nos offendiculum, vel ruinam, vel impactionem pedis poſſumus dicere. Vnde, *Qui ſcandalizauerit*, id eſt, occaſionem ruinæ dederit. *Matth. 18. v. 6.*

V. 14. Tit 3. v. 10 *Sinite*. Permittite ſuo arbitrio, quia irreuocabiles ſunt. vnde Paulus, *Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correptionem deuita*.

v. 15. Apoſtoli rudes hactenus. *Ediſſere*. Quod apertè eſt dictum, putant Apoſtoli per parabolam dictum. Vitioſus eſt A auditor, qui vel obſcura manifeſtè, vel manifeſtè dicta obſcurè vult intelligere.

De corde exeunt. Non enim à diabolo immittuntur, ſed ex propriâ voluntate naſcuntur. Diabolus enim incentor eſt, non auctor, quia nec interiora niſi per habitus, & geſtus nouit. *v. 18.* Malæ cogitationes ex corde noſtro, non à diabolo.

Non lotis. Spiritualia dicta Prophetarum, de cordis & corporis caſtigatione, vt hæc: *Lauamini, mundi eſtote*, Phariſæi carnaliter de ſolo corpore accipiebant, quod vanum eſt fieri. *v. 20. Iſai. 1. v. 16.*

CATENA AVREA
in idem Euang.

B TVnc *acceſſerunt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes, Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur, &c.* RABA. Homines Genezareth & minus docti credunt: iuxta illud, *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis*. vnde dicitur, *Tunc acceſſerunt, &c.* *Matth. 15. v. 2.* In hoc loco

AVGVST. de con. Euang. Ita autem conſerit Euangeliſta narrationis ſuæ ordinem, dicens, *Tunc acceſſerunt*, vt quantùm ipſe tranſitus indicat, rerum etiam conſequentium ordo ſeruetur. *Lib. 2. cap. 49. 4.*

CHRYS. Propter hoc autem Euangeliſta hic tempus deſignat, vt oſtendat illorum ineffabilem nequitiam nulli cedentem: tunc enim venerunt, quando plurima ſigna operatus eſt, quando infirmos ex tactu fimbriæ curauerat. Quòd autem ab Hieroſolymis veniſſe dicuntur Scribæ, & Phariſæi, ſciendum eſt quòd per omnes tribus erant diſſeminati; ſed qui in Metropoli habitabant, peiores aliis erant, velut ampliori fruentes honore, & maiorem ſuperbiam poſſidentes. *Hom. 52. in Matth.*

REMIG. Duabus autem de cauſis reprehenduntur: & quia ab Hieroſolymis venerant (id eſt, à loco ſancto deſcenderant) & quia ſeniores populi, & legis doctores erant; & non ad diſcendum, ſed ad reprehendendum Dominum venerant. Subditur enim, *Dicentes, Quare* D *diſcipuli, &c.*

HIER. Mira Phariſæorum Scribarúmque ſtultitia: Dei Filium arguunt, quare traditiones hominum & præcepta non ſeruet. *In princ. comm ad cap. 15.*

CHRYS. Vide autem qualiter & à ſuâ interrogatione capiuntur. Non enim dicunt, Quare tranſgrediuntur legem Moyſi: ſed, *traditionem ſeniorum*: vnde manifeſtum eſt quòd multa noua inducebant Sacerdotes, quamuis Moyſes dixerit, *Non adiicietis ad verbum, quod ego propono vobis hodie, & non auferetis ab eo*: Et quando oportebat eos ab obſeruationibus liberari, tunc amplioribus obſeruationibus ſe alligabant, timentes ne aliquis eorum principatum *Hom. 52. parum à prin.*

auferret; terribiliores eſſe volentes, quaſi & ipſi A eſſent legiſlatores.

. REMI. Quæ autem fuerint traditiones, manifeſtat Marcus cùm ait, *Phariſæi, & omnes Iudæi niſi crebrò lauent manus ſuas, non manducant panem*: vnde & hîc diſcipulos reprehendunt, dicentes: *Non enim lauant, &c.*

BEDA ſuper Matth. Verba enim Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat, *Lauamini, & mundi eſtote*; de corpore ſolùm lauando ſeruabant: & ideo ſtatuerant non niſi lotis manibus manducandum eſſe.

In princip. comm. ad hoc caput.

HIER. Manus autem (id eſt, opera, non corporis, ſed animæ) lauandæ ſunt, vt fiat in illis verbum Dei.

Hom. 52. non multum à princ.

CHRYS. Ideo autem diſcipuli non lotis manibus manducabant, quia iam ſuperflua deſpiciebant, ea ſolum quæ ſunt neceſſaria attendentes: & neque lauari, neque non lauari pro B lege habentes, ſed vt contingebat, alterutrum facientes. Qui enim & ipſum neceſſarium cibum contemnebant, qualiter circa hoc ſtudium haberent?

REMI. Vel reprehendebant Phariſæi diſcipulos Domini, non de iſtâ lauatione quæ conſueto more congruis, & neceſſariis temporibus agitur; ſed de illâ ſuperfluâ, quæ de ſuperſtitioſâ traditione ſeniorum fuerat reperta.

Hom. 52. aliquant. à pr.

CHRYS. Chriſtus autem non excuſauit, ſed confeſtim reaccuſauit; demonſtrans quoniam eum qui magna peccat, pro paruis peccatis aliorum ſolicitum eſſe non oportet. vnde ſequitur, C *Ipſe autem reſpondens, ait illis, Quare & vos, &c.* Non autem dicit quòd benè faciunt tranſgredientes, vt non det eis occaſionem calumniæ: neque tamen vituperat quod ab Apoſtolis factum eſt, ne approbet eorum traditiones. Neque rurſus accuſat ſeniores, quia tanquam iniuriatorem eum repuliſſent: ſed increpat eos qui aduenerant, tangens etiam ſeniores qui talem traditionem ſtatuerant, dicens: *Quare vos, &c.*

Circa princ. comment.

HIERON. Cùm vos propter traditionem hominum præcepta Dei negligatis, quare diſcipulos meos arguendos creditis, quòd ſeniorum iuſſa paruipendant, vt Dei præcepta cuſtodiant? *Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem.* Honor in Scripturis non tantùm in ſa- D lutationibus & officiis deferendis, quantùm in eleemoſynis ac munerum oblatione ſentitur. *Honora*, inquit Apoſtolus, *viduas quæ verè viduæ ſunt*. Hîc enim honor donum intelligitur. Præceperat ergo Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent (etiam in vitæ neceſſariis miniſtrandis) parentes ſuos.

Honor parentum, obſequia in eos neceſſaria.

Hom. 52. inter princ. & med.

CHRYS. Voluit autem monſtrare quòd parentes eſſent valde honorandi, per hoc quod adiunxit & præmium & pœnam: Sed Dominus hîc præmium prætermittens, quod honorantibus repromittitur, ſcilicet eſſe longæuum E ſuper terram: ponit quod terribilius eſt, ſcilicet pœnam: vt & ipſos ſtupefaceret, & alios attraheret. vnde addit, *Et qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.* In quo demonſtrat eos, morte dignos eſſe. Si enim qui verbo dehonorat parentem, morte punitur, multò magis vos qui opere: & non ſolùm dehonoratis parentes, ſed & alios hoc docetis. Qui igitur neque viuere debetis, qualiter meos diſcipulos incuſatis? Quomodò autem Dei mandatum A tranſgrediantur, manifeſtat eùm ſubdit, *Vos autem dicitis, Quicunque dixerit, &c.*

Super illud: Honora patrem ſuum.

HIER. Præmiſſam enim prouidentiſſimam Dei legem volentes Scribæ Phariſæique ſubuertere, vt impietatem ſub nomine pietatis inducerent, docuerunt peſſimos filios, vt ſi quis ea quæ parentibus offerenda ſunt, Deo voluerit ſoluere, qui verus eſt Pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus.

Eſt Anſelmi.

GLOS. Vt ſit ſenſus, Quod ego offero Deo, & mihi & tibi proderit: & ideo non debes ſumere, ſcilicet res meas in tuos vſus, ſed pati vt Deo offeram.

Vbi ſupra.

HIERON. Vel certè ipſi parentes qui Deo conſecrata cernebant, ne ſacrilegij crimen incurrerent, declinantes, egeſtate conficiebantur: atque ita fiebat vt oblatio liberorum, ſub B occaſione templi & Dei, in lucra cederet Sacerdotum.

Ordinaria ſuper illud: Quicunque dixerit.

GLOS. Vt ſit ſenſus: *Quicunque* (id eſt, quiſquis veſtrum, ô iuuenes) *dixerit*, id eſt, dicere poterit, vel dicet patri, vel matri: O pater; *munus* quod *eſt* Deo *ex me* iam deuotum, *proderit tibi*, admirando: Quaſi diceret, Cedet in tuos vſus. Id eſt, Certè non debes ſumere, ne ſis reus ſacrilegij. Vel poteſt legi per defectum, hoc modo, *Quicunque dixerit patri, &c.* ſubaudi, faciet Dei mandatum, vel complebit legem, vel erit dignus vitâ æternâ.

Vbi ſupra.

HIERON. Poteſt autem & hunc breuiter habere ſenſum: Compellitis, inquit, filios, vt C dicant parentibus ſuis, Quodcunque donum oblaturus eram Deo, in tuos conſumo cibos; tibique prodeſt, ô pater & mater? quaſi diceret, Non.

GLOS. Et ſic propter iſtas perſuaſiones auaritiæ veſtræ, ille iuuenis non honorificabit patrem & matrem. vnde ſequitur, *Et non honorificabit patrem & matrem.* Quaſi diceret, Vos filiis iſta peſſima ſuaſiſtis, & propter hoc filius poſtea patrem & matrem non honorificabit, & ita mandatum Dei de ſuſtentandis parentibus feciſtis irritum propter traditionem veſtram, ſcilicet auaritiæ veſtræ ſeruientes.

Libr. 2. c. 1. circa finem. c. 6.

AVG. contra aduerſarium Legis & Prophe- D tarum. Euidenter autem hîc Chriſtus oſtendit, & illam eſſe Dei legem, quam hæreticus blaſphemat: & Iudæos habere ſuas traditiones à libris propheticis & legitimis alienas; quas Apoſtolus appellat *prophanas fabulas & aniles*.

1 Tim. 4.

Libr. 6. c. 24. in fine c. 6.

AVG. contra Fauſtum: Multa etiam nos hîc Dominus docet: & Iudæos à Deo ſuo ſe non auertere, & eius mandata non tantùm ſe non infringere, verum etiam illos à quibus infringerentur, arguere; & non niſi per Moyſen iſta mandaſſe.

Libr. 1. q. 15.

E AVGVS. de quæſt. Euang. Vel aliter, *Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit*. id eſt, munus quod offers causâ mei, ad te iam pertinebit: quibus verbis ſignificant filij, iam ſibi non neceſſe eſſe parentum pro ſe oblationem, quod ad eam ætatem peruenissent, vt poſſent iam ipſi offerre pro ſe. In hac ergo ætate conſtitutos vt poſſent parentibus ſuis hoc dicere: cùm hoc dixiſſent, negabant Phariſæi reos eſſe, ſi parentibus non præſtarent honorem.

Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Eſaias, dicens, Populus hic labiis me honorat, &c. CHRYS.

Hom 52. in Matth. circa illud: Populus hic labiis.

Monſtrauerat Dominus quòd Phariſæi non erant digni accuſare tranſgredientes mandata ſeniorum, cùm Dei legem deſtruerent. Rurſus autem demonſtrat hoc ipſum & à Prophetâ. vnde dicit, *Hypocritæ, benè, &c.*

R a b a. Hypocrita dicitur ſimulator: quia aliud opere ſimulat, & aliud corde geſtat. Iſti ergo benè hypocritæ dicuntur; quia ſub honore Dei, terrena ſibi lucra accumulare cupiebant.

In hoc loco

R a b a. Præuidit autem Eſaias ſimulationes Iudæorum, quòd in dolo pugnarent contra Euangelium. Et ideo dixit ea perſonâ Domini, *Populus hic labiis me honorat, &c.*

B

R e m i. Iudæorum namque populus labiis & ore Deo appropinquare, & honorare eum videbatur, quia vnius Dei cultum ſe habere gloriabatur: ſed corde longè à Deo receſſit, quia viſis ſignis atque miraculis, nec diuinitatem eius cognoſcere, nec eum ſuſcipere voluerunt.

Hoc in loco id habet

R a b a. Item labiis eum honorabant, quando dicebant, *Magiſter, ſcimus quia verax es*; ſed cor eorum longè ab eo fuit, quando miſerunt inſidiatores vt eum caperent in ſermone.

Ordin. ſuper illud: Labiis me honorat.

C

G l o s. Vel commendando exteriorem munditiam, ore eum honorabant; ſed dum interiori (quæ vera eſt) carebant, cor eorum longè erat à Deo; & illis talis inutilis erat. vnde ſequitur, *Sine causâ autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.*

Super illud: ſine causâ colunt me.

R a b. Non enim habebunt mercedem cum veris cultoribus, docentes doctrinas & mandata hominum, contemptis præceptis diuinis.

Hom 52. ſuper illud Populus hic labiis.

C h r y s. Augmentatâ ergo accuſatione Phariſæorum à teſtimonio Prophetæ, & illis non emendatis, iam eis non loquitur, ſed turbis. vnde dicit, *Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis, Audite, & intelligite.* Quia turbis dogma excelſum & multâ philoſophiâ plenum propoſiturus erat: non ſimpliciter hoc enuntiat, ſed ſuſceptibilem facit ſermonem: primò quidem honore & ſolicitudine exhibitâ circa turbas: quod oſtendit Euangeliſta, dicens, *Et conuocatis ad ſe turbis.* Deinde etiam ſuſceptibilem facit ſermonem ex tempore, quia poſt mortuos ſuſcitatos, poſt victoriam contra Phariſæos habitam, tunc legem proponit, vt faciliùs ſuſcipiatur. Et non ſolùm ſimpliciter turbas aduocauit, ſed etiam eos attentiores fecit, in hoc quod dixit, *Audite, & intelligite*; id eſt, attendite, & erigimini mente ad audiendum. Non autem dixit eis, Nihil eſt obſeruatio eſcarum; neque quòd Moyſes malè iniunxerat: ſed per modum admonitionis, & conſilij, à rerum ipſarum naturâ teſtimonium accipiens, ait, *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, &c.* H i e r. habet, *communicat.*

D

E

κοινοῖ.

Super illud: Non quod intrat. κοινοῖ.

H i e r. Verbum communicat, proprium Scripturarum eſt, & proprio ſermone non teritur; populus autem Iudæorum partem Dei ſe eſſe iactans, communes cibos vocat, quibus omnes vtuntur homines; verbi gratiâ, ſuillam carnem, oſtreas, lepores, & iſtiuſmodi animalia, quæ vngulam non findunt, nec ruminant, nec ſquamoſa in piſcibus ſunt. Vnde & in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt, *Quod Deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris.* Commune ergo quod cæteris hominibus pa-

A

tet, quaſi non de parte Dei, pro immundo appellatur.

A v g. contra Fauſtum, Teſtamento autem veteri non eſt contraria iſta ſententia, quâ Dominus dicit, *Non quod intrat in os, &c.* &, quâ Apoſtolus dicit, *Omnia munda mundis*, &, *Omnis creatura Dei bona eſt.* Si poſſunt, hoc Apoſtolum de ipſis dixiſſe naturis intelligant Manichæi: illas autem literas propter quaſdam præfigurationes tempori congruentes, animalia quædam non naturâ, ſed ſignificatione immunda dixiſſe. Itaque verbi gratiâ, Si de porco & agno requiratur: vtrunque naturâ mundum eſt, quia omnis creatura Dei bona eſt: quadam verò ſignificatione agnus mundus, porcus immundus eſt: tanquam ſi ſtultum & ſapientem diceres, vtrunque hoc verbum naturâ vocis & literarum & ſyllabarum, quibus conſtat, vtique mundum eſt: ſignificatione autem vnum horum verbum (quod dicitur ſtultus) immundum dici poteſt: non naturâ ſui, ſed quoniam quoddam immundum ſignificat. Et fortaſſe quod eſt in rerum figuris porcus, hoc eſt in hominum genere ſtultus, & tam illud animal quàm iſtæ duæ ſyllabæ (quod dicitur ſtultus) quoddam vnum idemque ſignificant. Immundũ quippe illud animal in lege poſitum eſt, eo quod non ruminet: non autem hoc eius vitium, ſed natura eſt. Sunt autem homines qui per hoc animal ſignificantur immundi proprio vitio, non naturâ; qui cùm libenter audiant verba ſapientiæ, poſtea de his omninò non cogitant. Quod enim vtile audieris, velut ab inteſtino memoriæ tanquam ad os cogitationis recordandi dulcedine reuocare, quid aliud eſt quàm ſpiritualiter ruminare? Quod qui non faciunt, illorum animalium genere figurantur. Hæ autem ſimilitudines rerum in locutionibus, vel obſeruationibus figuratis, rationales mentes vtiliter & ſuauiter mouent; ſed priori populo multa talia non tantùm audienda, verumetiam obſeruanda præcepta ſunt. Tempus enim erat quo non tantùm dictis, ſed etiam factis prophetizari oportebat ea, quæ poſteriore tempore fuerant reuelanda; quibus per Chriſtum, atque in Chriſto reuelatis, fidei Gentium onera obſeruationum non ſunt impoſita, prophetiæ tamen eſt auctoritas commendata. Requiro autem à Manichæis, vtrum iſta Domini ſententia, quâ dixit non inquinari his hominem quæ in os eius intrant, vera, aut falſa ſit? Si falſam dicunt, cur eorum doctor Adimantus à Chriſto prolatam dicens, ad expugnandum vetus teſtamentum obiecit? Si autem vera eſt, cur aduerſus eam credunt ſe coinquinari?

Libr. 6. c. 7. in princ. c 6.

Immunda ſignificatione, munda naturâ.

Doctor Manichæorum

H i e r. Opponat autem prudens lector, & dicat, *Si quod intrat in os, non coinquinat hominem*, quare idolothytis non veſcimur? Sciendum igitur quòd ipſi quidem cibi, & omnis Dei creatura per ſe munda ſit, ſed idolorum, & dæmoniorum inuocatio ea facit immunda; apud eos ſcilicet qui cum conſcientiâ idoli idolothytum manducant; *& conſcientia eorum, cùm ſit infirma, polluitur*, vt Apoſtolus dicit.

Super illud: Non quod intrat in os

R e m i. Quicunque autem tantæ fidei eſt, vt intelligat creaturam Dei nullo modo inquinari poſſe: ſanctificetur cibus per verbum Dei & orationem & comedat quicquid vult, ita tamen quòd hæc licentia offendiculum non fiat infirmis, vt Apoſtolus dicit.

v. 12. *Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei, Scis quia Phariſæi, audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt? At ille reſpondens ait, Omnis plantatio, &c.* A

Super illud: Tunc accedentes. HIER. Ex vno ſermone Domini omnis ſuperſtitio obſeruationum Iudaicarum fuerat eliſa; qui in cibus ſumendis, abominandiſque religionem ſuam ſitam arbitrabantur.

Hom. 52. ſuper illud: Non quod intrat. CHRYS. Præmiſſa itaque cùm audiſſent Phariſæi, nihil contradixerunt illi: quia vehementer eos conuicerat, non redarguendo ſolum, ſed & dolum illorum propalando: ſed ſcandalizati ſunt; Phariſæi ſcilicet, non autem turbæ. vnde dicitur, *Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei, Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt?*

B

Vbi ſupra. HIER. Quia crebrò teritur in Eccleſiaſticis Scripturis ſcandalum, breuiter dicendum quid ſignificat ſcandalum: nos offendiculum, vel ruinam & impactionem pedis poſſumus dicere. Quando ergo legimus, *Quicunque ſcandalizauerit*, hoc intelligimus, Qui dicto, vel facto occaſionem ruinæ dederit.

Hom. 52. in Matth. CHRYS. Chriſtus autem non ſoluit Phariſæorum ſcandalum, ſed magis eos increpauit. vnde ſequitur, *At ille reſpondens, ait, Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus cœleſtis, eradicabitur*: Hoc autem Manichæi de lege dictum eſſe dicunt, ſed confutant eos quæ antea dicta ſunt. Si enim de lege dixiſſet, qualiter ſuperiùs pro lege pugnaſſet, dicens, *Quare* C *tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* Qualiter etiam Prophetam induxiſſet in medium? Si enim Deus dixit, *Honora patrem & matrem*; qualiter quod in lege dictum eſt, non eſt Dei plantatio?

Can. 14. in Matth. HILAR. Dicens ergo omnem plantationem, quæ non à Patre ſit, docet traditionem hominum eradicandam, cuius fauore legis præcepta tranſgreſſi ſunt.

REMI. Omnis etiam falſa doctrina, & ſuperſtitioſa obſeruatio cum ſuis auctoribus permanere non poteſt: & quia à Deo Patre non eſt, cum eiſdem eradicabitur. Illa ergo ſola permanebit, quæ à Deo Patre eſt.

Super illud: At ille reſpondens, ait. HIER. Nunquid ergo eradicabitur & illa D plantatio de quâ Apoſtolus ait, *Ego plantaui, Apollo rigauit*? Sed ſoluitur quæſtio ex eo quod ſequitur, *Deus autem incrementum dedit.* Dicit & ipſe, *Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis.* Et alibi, *Cooperatores Dei ſumus.* Si autem cooperatores, igitur plantante Paulo & rigante Apollo, Deus cum cooperatoribus ſuis plantat & rigat. Abutuntur autem hoc loco qui diuerſas naturas introducunt, dicentes, Si plantatio, quam non plantauit Pater, eradicabitur, ergo quam ille plantauit, non poteſt eradicari. Sed audiant illud Hieremiæ, *Ego vos plantaui vineam veram, quomodò verſi eſtis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantauit quidem E Deus, & nemo poteſt eradicare plantationem eius. Sed quoniam iſta plantatio in voluntate proprij arbitrij eſt, nullus alius eam eradicare poterit, niſi ipſa tribuerit aſſenſum.

Interlinearis ibidem. GLOS. Vel plantatio iſta doctores legis ſignificat cum ſequacibus ſuis, qui Chriſtum non habebant fundamentum. Quare autem ſunt eradicandi, ſubditur, *Sinite illos; cæci ſunt, & duces cæcorum.*

Super hoc verbum. RAB. Cæci quidem ſunt, id eſt, luce mandatorum Dei priuati: & ſunt duces cæcorum, A quia alios in præcipitium trahunt; errantes, & in errorem mittentes. vnde ſubditur, *Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.*

HIER. Hoc etiam eſt quod Apoſtolus præceperat, *Hæreticum hominem poſt primam, & alteram correctionem deuita; ſciens quòd ſit peruerſus huiuſmodi.* In hunc ſenſum & Saluator præcipit doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo, ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi. *Super illud: Si cæcus cæco.*

Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille dixit, Adhuc, &c. v. 15.

REMI. Conſueuerat Dominus parabolicè loqui, & ideo Petrus cùm audiſſet, *Quod intrat in os, non coinquinat hominem*, putauit illum B parabolicè fuiſſe locutum: & ideo interrogauit, vt ſubditur, *Reſpondens autem Petrus, dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam.* Et quia ex perſonâ cæterorum hoc dixerat, idcirco ſimul cum aliis à Domino reprehenſus eſt. vnde ſequitur, *At ille dixit, Adhuc & vos ſine intellectu eſtis.*

HIER. Corripitur autem à Domino quare parabolicè dictum putet, quod perſpicuè locutus eſt. Ex quo animaduertimus vitioſum eſſe auditorem, qui obſcura manifeſtè, aut manifeſtè dicta, obſcurè velit intelligere. *Super illud verbum.*

CHRYS. Vel ideo Dominus increpat eum, *Hom. 52.* quia non erat ex incertitudine quod quæſierat, C ſed ex ſcandalo quo ſcandalizatus erat. Turbæ enim non intellexerant quod dictum erat; Diſcipuli autem ſcandalizati fuerant, vnde à principio quaſi pro Phariſæis interrogare volebant; ſed quia audierant eum magna dicentem, *Omnis plantatio, &c.* repreſſi fuerunt. Sed Petrus qui vbique feruens erat, neque ita ſilet: quem Dominus increpat, & increpationi rationem addidit, dicens, *Non intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?*

HIER. Ex hac ſententiâ quidam calumniantur, quòd Dominus phyſicæ diſputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in ſeceſſum digeri, cùm ſtatim infuſæ eſcæ per ar- *Super illud: Non intelligitis.* D tus & venas ac medullas, neruóſque fundantur. Sed ſciendum quòd tenuis humor, & liquens eſca, cùm in venis & artubus concocta fuerit, & digeſta, per occultos meatus corporis, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & in ſeceſſum vadit.

AVG. de verâ reli. Alimenta carnis corrupta, *Cap. 40. in princ. s. 2.* id eſt, amittentia formam ſuam, in membrorum fabricam migrant: & corrupta reficiunt, in aliam formam per conuenientiam tranſeuntia; & per vitalem motum diiudicantur quodammodò, vt ex eis in ſtructuram huius pulchri viſibilis, quæ apta ſunt, aſſumantur: non apta verò, per congruos meatus abijciantur: quorum E aliud fæculentiſſimum redditur terræ ad alias formas aſſumendas, aliud per totum corpus exhalat, aliud totius animalis latentes neruos accipit, & inchoatur in prolem.

CHRYS. Cùm autem hoc Dominus dicit, *Hom. 52.* adhuc diſcipulis ſecundum Iudaïcam infirmitatem reſpondet: Dicit enim quoniam cibus non manet, ſed egreditur; quamuis etſi maneret, non faceret immundum: Sed nondum hæc audire poterant: Propter hoc autem Moyſes tantum tempus dicit eſſe immundos, quorum cibus intus manet. In veſpere enim ſubeſ

lauari, & mundum eſſe; quaſi tempus digeſtionis, & egeſtionis dimetiens.

Libr. 15. c. 18 circa med. t. 5. AVGVST. 15. de Trinit. Duo autem quædam hominis ora Dominus complexus eſt: vnum corporis, aliud cordis: nam cùm dicit, *Omne quod in os intrat, &c.* Apertiſſimè demonſtrauit os corporis. At in eo quod ſequitur, os cordis oſtendit, dicens, *Quæ autem procedunt de ore, &c.*

Duplex os hominis.

Hom. 52. CHRYS. Quæ enim cordis ſunt, intus in homine manent, & exeuntia inquinant, non manentia ſolùm: imò tunc magis, cùm exierint, vnde ſubiungit, *De corde enim exeunt cogitationes malæ:* Quas primò ponit, quia hoc erat Iudaicum vitium; qui ſcilicet ei inſidiabantur.

B

Super illud: De corde exeunt. HIER. Principale igitur animæ, non ſecundùm Platonem'in cerebro eſt, ſed iuxta Chriſtum in corde: & arguendi ſunt ex hac ſententiâ, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propriâ naſci voluntate. Diabolus adiutor eſſe, & incentor malarum cogitationum poteſt, auctor eſſe non poteſt. Si autem ſemper in inſidiis poſitus, leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fonitibus inflammauerit; non debemus opinari eum quæque occulta cordis rimari, ſed ex corporis habitu, & geſtibus æſtimare quid verſemus intrinſecus. verbi gratiâ, Si pulchram mulierem nos crebrò viderit inſpicere, intelligit cor ab oculis vulneratum.

C

Non extat. GLOS. Ex cogitationibus autem malis prouenium & mala facta, & mala verba, quæ lege prohibentur. vnde ſubdit, *Homicidia*, quæ prohibentur illo legis præcepto: *Non occides. Adulteria, & fornicationes*, quæ intelliguntur prohiberi illo præcepto, *Non mœchaberis. Furta*, quæ prohibentur illo præcepto, *Non furtum facies. Falſa teſtimonia*, contra illud præceptum, *Non dices aduerſus proximum tuum falſum teſtimonium. Blaſphemia*, contra illud præceptum, *Non aſſumes nomen Dei in vanum.*

REMI. Nominatis autem vitiis, quæ diuinâ lege prohibentur, pulchrè Dominus ſubiungit, *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem*, id eſt, immundum & impurum reddunt.

D

Non extat. GLOS. Et quia huiuſmodi verba Domini ex Phariſæorum nequitiâ occaſionem ſumpſerant, qui traditiones ſuas diuinis præceptis præferebant, conſequenter concludit inconuenientiam traditionis præmiſſæ, dicens, *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.*

Hom. 52. in Matth. CHRYS. Non autem dixit, eſcas in lege prohibitas manducare, non coinquinat hominem; vt non poſſent illi contradicere: ſed concludit de illo, de quo diſputatio erat.

E

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

Ex Cat. Tholoſanâ Poſſiny. Matth. 15. v. 1. QVare diſcipuli tui tranſgrediuntur, &c. THEOOORI MONACHI. Apoſtoli traditam à Principio Iudæis conſuetudinem, ritumque haud abrogabant: ſed accepta à Domino documenta ſeruabant. Vna autem hęc erat ex Chriſti traditionibus, Quæ corpus attinerent, iis quàm leuiſſimè defungi; nihilque ſolicitè accurare; niſi virtutem.

Ex eadem. APOLINARII. Prauam Dominus Phariſæorum inſtitutionem in contrarium vertit.

A

Cùm enim illi attentiùs corporalia curarent, ſpiritualia negligerent: Saluator ex aduerſo ſpiritalia tradens, atque ſanciens: corporalia ſubmouet.

v. 4. Ex Cat. Reg. *Quare & vos tranſgredimini, &c.* ORIG. Quæ à filiis parentibus debebantur, ſanciebant Phariſæi inferri in dona Dei, atque iis parentes iniuſtè fraudari. Porrò turbas non ſimpliciter aduocat, ſed attentiores facit. Ait enim, *Intelligite*, hoc eſt, animo cogitate; aſſurgite, meque potiùs, quàm importunè ſoluentes legem, ſeruando Iudæorum traditiones, audite.

v. 8. Libr. 3. Epiſt. 158. *Populus hic labiis me honorat, &c.* ISIDORI. Fides, operibus potiùs, quàm ſermonibus prædicari debet. Atque id verum eſſe, tum externi teſtantur, cùm aiunt, Opera clarius ſermone monſtrare, tum etiam Apoſtolus efficaciùs, his verbis, *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant.* Denique diuinum oraculum clamat, *Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me. Fruſtra autem colunt me.* Ex operibus enim, at non ex ſermonibus, ea, quæ abdita ſunt, indicari debent. *Tit. 1. v. 16* *Iſai. 29. v. 13.*

v. 12. Ex Cat. Cord. *Scis quia Phariſæi, &c.* NYSSENI. Phariſaica malitia, & incredulitas, improbique mores, atque ingrati aduerſum Chriſti miracula, hæc illa germina extirpanda ſunt; quæ non ex Patris ſunt plantatione, ſed ſeminantis zizania.

Ex Cat. Regia. CYRILLI. Plantatio non ex Deo eſt, quicquid eſt extra Deum; quod ipſum eradicabitur. Qui huius qualitate imbutus eſt, cæcus eſt.

Ex eadem. ORIGEN. Manichæi, qui velint oſtendere Legem non eſſe Patris Chriſti, abutuntur hoc teſtimonio; cùm immane quantùm à veritate aberrent. Non enim de legali diſciplinâ illi ſermo eſt, ſed de Phariſæorum hæreſi; qui ex ſuo capite, vltroque pleraque contraria diſcipulos docebant: quemadmodum ipſe etiam Dominus palam in ſuperioribus arguere illos dignoſcitur.

Ex ead. THEOD. MOPSVESTENI. Plantationem appellauit Deo ignotam, Phariſaicarum ſtolones traditionum; qui ſcilicet contentioſiùs, ac importuniùs literæ hæreant; non Legem ipſam à Deo traditam; Abſit. Ne enim aduerſum hoc Manichæi impuras, ac Deo aduerſantes linguas expediant. Idcirco namque etiam cæcos appellauit, vt qui defixo legi mentis oculo, in ſpiritum, ſenſumque abſtruſiorem diſpicere nollent.

v. 16. Ex Cat. Cord. *Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* INCERTI AVCT. Quærat forſitan aliquis, cùm Dominus det ſapientiam, & à facie eius ſit intellectus & cognitio, quonam modo Chriſtus diſcipulos accuſet, dicens, *Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* At, ſi quis norit bonitatem Dei, qui velit omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; nec non ſancti Spiritus curam, diuidendo dona Dei, atque afflando, didicerit; ſic vtique quòd tardiùs intelligamus, non benefici cunctationem, ſed noſtram, quibus beneficia conferantur, diffidentiam præſtare. Ac ritè vituperatur qui ſine intellectu eſt, vt qui orto ſole claudat oculos, vt in tenebris agat, nec lucis fulgores percepturus, reſpiciat. *1 Tim. 2. v. 4.*

Ex eadem. CYRILLI. Diſcipulos ſine intellectu Dominus vocat, qui Phariſæorum more circa corpus occupati eſſent, ac necdum ad interiorem

hominem aſcendeſent. Cibi igitur, ait, corpus implent, at eos non attingunt. Quod autem non attingit eos, non poteſt communicare interiorem hominem, aut non mundum efficere.

MAXIMI. Mentis vitium, atque prauitas, abuſus eſt cogitationum: peccatum quod fit opere, actuque præſtatur, abuſus rerum. Amborum autem in eo poſitus abuſus, quòd non piè, iuſtéque illis vtamur. Mens quidem multa agit ſine corpore; corpus autem ſine mente, nihil. Non enim affectio, ac perturbatio oritur, abſque cogitatione. Nec verò dixeris, Nolo, ac venit tamen. Omninò enim etſi non rem ipſam, at rei cauſas diligis. Quòd namque earum cogitationum, quæ non ſponte, exque animo ſunt, cauſas diligamus, idcirco illæ inuadunt: earum verò quæ ſponte ac ex animo, res ipſæ appetunt. Cùm igitur vitium omne, ac prauitatem quæ eſt ſponte, animo eiecerimus, tum eos affectus qui occupatâ opinione exiſtunt, impugnabimus. Eſt autem occupata opinio, Græcis πρόληψις, priorum malorum memoria, quæ inuitis incidit. Hanc qui certat, ad affectum, ipſamque perturbationem vetat progredi; iam autem victor, ad vſque ſuggeſtionem euertit. Eſt autem ſuggeſtio, motus cordis imaginum expers. Vbi autem cogitationum imagines, ibi conſenſus mentis. Quæ enim culpâ vacat ſuggeſtio, motus eſt imaginum expers, atque informis. ἀναίτιος.

S. HILARII EPISCOPI,
Pictauienſ. ſuperioris Euang. expoſitio.

Matth. 15. v. 1.

TVnc acceſſerunt ad eum Scribæ & Phariſæi ab Hieroſolymis, dicentes, &c. Abſolutâ & dictorum & geſtorum in conſequentibus ratio eſt: nam his quæ propoſita fuerant, ipſe reſpondit, omnem plantationem, quæ non à Patre ſit, eradicandam dicens, id eſt, traditionem hominum eruendam, cuius fauore legis præcepta tranſgreſſi ſunt; & ideo eſſe eos duces cæcos, vitæ æternæ iter, quod non videant, pollicentes, cæciſque ipſis & ducibus cæcorum caſum in foueam eſſe communem.

S. HIERONYMI PRESBYTERI in idem Euang.

Matth. 15. v. 1.

TVnc acceſſerunt ad eum ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Mira Phariſæorum Scribarúmque ſtultitia: Dei Filium arguunt; quare hominum traditiones & præcepta non ſeruet. *Non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant.* Manus, id eſt, opera: non corporis vtique, ſed animæ, lauandæ ſunt: vt fiat in illis verbum Dei.

v. 3.

Ipſe autem reſpondens, ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Falſam calumniam verâ reſponſione confutat: Cùm, inquit, vos propter traditionem hominum præcepta Domini negligatis, quare diſcipulos meos arguendos putatis, quòd ſeniorum iuſſa paruipendant, vt Dei ſcita cuſtodiant?

v. 4. Exod. 20. v. 12. Parentum honor in officiis exhibendis.

Nam Deus dixit: Honora Patrem & Matrem: &c. Honor in Scripturis non tantùm in ſalutationibus & officiis deferendis, quantùm in eleemoſynis ac munerum oblatione ſentitur.

A *Honora*, inquit Apoſtolus, *viduas, quæ verè viduæ ſunt:* hic honor donum intelligitur. Et in alio loco: *Presbyteri duplici honore honorandi, maximè qui laborant in verbo & doctrinâ Dei.* Et per hoc mandatum iubemur boui trituranti os non claudere. Et, *Dignus eſt operarius mercede ſuâ.* Præceperat Dominus vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent, etiam in vitæ neceſſariis miniſtrandis parentes ſuos. Hanc prouidentiſſimam Dei legem volentes Scribæ & Phariſæi ſubuertere; vt impietatem ſub nomine pietatis inducerent, docuerunt peſſimos filios: vt ſi quis ea quæ parentibus offerenda ſunt, Deo vouere voluerit, qui verus eſt pater: B oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipſi parentes quæ Deo conſecrata cernebant, ne ſacrilegij crimen incurrerent, declinantes, egeſtate conficiebantur. Atque ita fiebat vt oblatio liberorum ſub occaſione templi & Dei; in Sacerdotum lucra cederet. Hæc peſſima Phariſæorum traditio, de aliâ veniebat occaſione. Multi habentes obligatos ære alieno, & nolentes ſibi creditum reddere, delegabant Sacerdotibus: vt exacta pecunia, miniſteriis templi & eorum vſibus deſeruiret. Poteſt autem & hunc breuiter habere ſenſum: *Munus quod ex me eſt, tibi proderit.* C Compellitis, inquit, filios, vt dicant parentibus ſuis: Quodcunque donum oblaturus eram Deo, in tuos conſumo cibos; tibique prodeſt, ô pater & mater: vt illi timentes accipere quod Deo mancipatum videant, inopem magis velint vitam ducere, quàm comedere de conſecratis.

1 Tim. 5. v. 3. & 17. Deut. 25. v. 4. 1 Cor. 9. v. 9. Luc. 10. v. 7. Siniſtra legis explicatio.

Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc communicat hominem. Verbum communicat, propriè Scripturarum eſt, & publico ſermone non teritur. Populus Iudæorum partem Dei eſſe ſe iactitans, communes cibos vocat, quibus omnes vtuntur homines. Verbi gratiâ: ſuillam carnem, oſtreas, lepores, & iſtiuſmodi animantia, quæ vngulam non findunt, nec ruminant, nec ſquamoſa D in piſcibus ſunt. Vnde & in Actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt: *Quæ Deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris.* Commune ergo, quod cæteris hominibus patet, & quaſi non eſt de parte Dei, pro immundo appellatur.

v. 11. Communicare Scripturæ phraſi, polluere, profanare.

Act. 10. v. 15.

Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Opponat prudens lector, & dicat: Si quod intrat in os, non coinquinat hominem; quare idolothytis non veſcimur? Et Apoſtolus ſcribit: *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.* Sciendum igitur quod ipſi quidem cibi & Dei creatura, per ſe omnis munda ſit: ſed idolorum ac dæmonum E inuocatio ea faciat immunda.

Creatura ipſa munda, inuocatione idolorum immunda efficitur. 1 Cor. 10. v. 21.

Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei: Scis quia Phariſæi audito verbo hoc ſcandalizati ſunt? Ex vno ſermone omnis ſuperſtitio obſeruationum Iudaicarum fuerat eliſa; qui in cibis ſumendis abominandiſque religionem ſuam ſitam arbitrantur. Et quia crebrò teritur in Eccleſiaſticis ſcripturis ſcandalum: breuiter dicamus quid ſignificet. σκάνδαλον, nos offendiculum, vel ruinam & impactionem pedis poſſumus dicere. Quando ergo legimus: *Quicunque de minimis iſtis ſcandalizauerit quempiam,*

v. 12.

Scandalū, quid? Matth. 18. v. 6.

hoc intelligimus, qui dicto factóue occaſionem ruinæ cuiquam dederit.

v. 13. *At ille reſpondens, ait: Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Etiam quæ plana videntur in Scripturis, plena ſunt quæſtionibus. *Omnis*, inquit, *plantatio quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Ergo eradicabitur & illa plantatio, de quâ Apoſtolus ait: *Ego plantaui, Apollo rigauit?* Sed ſoluitur quæſtio ex eo quod ſcribitur: *Deus autem incrementum dedit.* Dicit & ipſe: *Dei agricultura, Dei ædificatio eſtis.* Et in alio loco: *Cooperatores Dei ſumus.* Si autem cooperatores; igitur plantante Paulo, & rigante Apolline, Deus cum operatoribus ſuis plantat & rigat. Abutuntur hoc loco qui diuerſas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio quam non plantauit Pater, eradicabitur: ergo quam plantauit ille, non poteſt eradicari. Sed audiant illud Hieremiæ: *Ego vos plantaui vineam veram, quomodo verſi eſtis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantauit quidem Deus, & nemo poteſt eradicare plantationem eius. Sed quoniam iſta plantatio in voluntate proprij arbitrij eſt, nullus alius eam eradicare poterit, niſi ipſa præbuerit aſſenſum.

Dei plantatio, quam per mi-niſtros facit. — 1 Cor. 3. v. 6. & 9. — Iere. 2. v. 21. — Solâ poteſt eradicari voluntate.

v. 14. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum, &c.* Hoc eſt quod Apoſtolus præceperat: *Hæreticum hominem poſt vnam & alteram correptionem deuita; ſciens quòd peruerſus ſit huiuſcemodi, & à ſemetipſo damnatus.* In hunc ſenſum & Saluator præcipit doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo, ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi: & cæcos eſſe, & cæcum populum in errorem trahere.

Tit. 3. v. 10.

v. 15. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Quod apertè dictum fuerat, & patebat auditui, Apoſtolus Petrus per parabolam dictum putat: & in re manifeſtâ myſticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino, quare parabolicè dictum putet, quod perſpicuè locutus eſt. Ex quo animaduertimus vitioſum eſſe auditorem: qui aut obſcura manifeſtè, aut manifeſte dicta obſcurè velit intelligere.

Clara clarè, obſcura obſcurè intelligenda.

v. 17. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur, &c.* Omnia Euangeliorum loca apud hæreticos & peruerſos plena ſunt ſcandalis. Et ex hac ſententiolâ quidam calumniantur, quòd Dominus phyſicæ diſputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in ſeceſſum dirigi: cùm ſtatim infuſæ eſcæ per artus & venas ac medullas, neruóſque fundantur. Vnde & multos qui vitio ſtomachi perpetem ſuſtineant vomitum, poſt cœnas & prandia ſtatim euomere quod ingeſſerint, & tamen corpulentos eſſe: quia ad primum tactum liquidior cibus & potus per membra fundantur. Sed iſtiuſmodi homines dum volunt alterius imperitiam reprehendere, oſtendunt ſuam. Quamuis enim tenuis humor & liquens eſca, tamen cùm in venis & artubus concocta fuerit & digeſta, per occultos meatus corporis, quos Græci πόρυς vocant, ad inferiora delabitur, & in ſeceſſum vadit.

Vindicatur ſententia Dominica à calumniâ.

v. 19. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemia, &c. De corde*, inquit, *exeunt cogitationes malæ.* Ergo animæ principale non ſecundum Platonem in cerebro, ſed iuxta Chriſtum in corde eſt: & arguendi ex hac ſententiâ, qui cogitationes à diabolo immitti putant, & non ex propriâ naſci voluntate. Diabolus adiutor & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt. Sin autem ſemper in inſidiis poſitus, leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammarit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari: ſed ex corporis habitu & geſtibus æſtimare quid verſemus intrinſecus. Verbi gratiâ: ſi pulchram mulierem nos crebrò viderit inſpicere, intelligit nos amoris iaculo vulneratum.

τὸ ἡγεμονικὸν, in corde reſidet.

S. IOAN. CHRYSOTOMI, *Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang.* *Hom. 1.*

TVnc acceſſerunt ad Ieſum ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: Quare, &c. *Tunc*, inquit: quando ſcilicet innumera ſigna operatus eſt, quando tactu ſolummodò fimbriæ multos curauit ægrotos: propterea enim Euangeliſta notauit tempus, vt magnam eorum malitiam oſtenderet. Ab Hieroſolymis autem ait Scribas illos, & Phariſæos fuiſſe, quoniam per omnes tribus in duodecim partes erant diſſeminati: ac nequiores aliis Hieroſolymitanos fuiſſe, non eſt dubitandum, quia cùm maiores honores conſequerentur, plurimum ſibi arrogabant. Tu autem conſidera quomodò ab ipſâ interrogatione capiuntur: non enim dicunt, Cur legem Moyſi, ſed, *cur traditionem ſeniorum tranſgrediuntur?* Vnde patet multa fuiſſe à Sacerdotibus innouata: & quamuis Moyſes magno terrore comminatus fuerit, ne quid adderent, aut detraherent: *Non adycietis enim ad verbum*, ait, *quod ego præcipio vobis hodie, nec auferetis ab eo*; plurima tamen noua induxerunt. Ex quibus illa erant, ne illotis comederent manibus, calices ac vaſa ænea, & ſeipſos baptizarent: Cumque oportuiſſet eos progreſſione temporis huiuſcemodi obſeruationes contemnere, pluribus ac maioribus ſeipſos coarctauerunt. Ita cùm timerent ne principatum amitterent, ceu legum latores, vt maiores viderentur, plurima innouarunt. Quæ res ad tantam peruenit nequitiam, vt illorum præcepta magis, quàm Dei mandata cuſtodirentur: adeóque illa obtinebant, vt nulli res criminis danda iam videretur. Quâ ex re duplicem culpam contrahebant: nam & innouatio ipſa non paruum erat crimen; & quia nullam de mandatis Dei curam facientes, obſeruationum contemptores vlciſcebantur, maximis delictis obnoxii erant. Prætermiſſis ergo cæteris, quod præcipuum ipſis videbatur, id in medium afferunt, vt ſi quoquo modo poſſent, ad iram eum incitarent. Quocirca de ſenioribus etiam mentionem faciunt, vt ſi eos deſpicere videretur, quaſi victum iam atque confuſum tenerent.

Hom. 52. in Matth. 15. v. 1. — Deut. 4. v. 2. — Iudaicæ traditiones præter legẽ Dei inductæ, eique abuſu prælatæ.

Sed conſideratione dignum eſt, cur illotis manibus diſcipuli manducarent. Cuius igitur rei gratiâ ſic comedebant? non ſtudioſè, atque datâ certè operâ, ſed ſeriis atque neceſſariis apprimè attendentes, ſuperflua & inutilia facilè ſpernebant, ita vt pro lege non haberent lotis aut illotis manibus comedere: ſed ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui ali-

Neglecta diſcipulis manuum lotio, cũ aliis magis ſeriis intenti eſſẽt.

A menta neceſſaria plerunque negligebant, quomodò his minimis animum dediſſent? Quoniam igitur ſæpius illotis manibus nullâ obſeruatione comederent: vt quando in deſerto, vt quando ſpicas incidebant, idipſum pro crimine illi obijciunt: quia grandia ſemper negligentes, maximâ de friuolis curâ ſolicitabantur. Quid igitur Chriſtus? Non reſtitit eis, neque cauſam diſcipulorum dixit: ſed ſtatim recriminatus eſt, vt audaciam eorum reprimeret, atque oſtenderet non oportere illos, qui delinquunt in maximis, pro paruis aliorum criminibus adeò moueri, vt exactiori eos trutinæ ſubijcere velint. Cùm oporteret, inquit, vos reprehendi, audetis etiam alios ipſi reprehendere? (*Matth.* 14. v. 19. *Matth.* 12. v. 1.)

B Tu autem diligenter perpende, quomodo quandocunque legale aliquod ſoluere volebat, excuſationis quodam ordine illud fecit: quod hoc loco factum videmus. Non enim ad tranſgreſſionis crimen ſubitò venit, nec friuolum eſſe id, atque ſuperfluum dicit, ne audientes magis inflammarentur: ſed prius maiora in caput illorum crimina ingerendo, ipſorum tum ferocitatem retudit. Nec dixit rectè ipſos facere, qui non Dei, ſed legem hominum contemnunt, ne reprehendendi anſas ipſis præberet: neque rurſus perperam diſcipulos ſuos facere conceſſit, ne legem ipſorum approbaret. Nec ſeniores tanquam iniquos & ſceleſtos accuſauit, ne quaſi conuiciatorem ipſum auerſarentur. Verùm omnibus his neglectis, aliam quandam & altiorem

C viam pergit: & videtur quidem hos, qui hæc diſcipulis imponebant, increpare; pungit verò eos, qui hæc quaſi legalia tradiderunt. Ita quamuis nullam de ſenioribus fecerit mentionem, iſtos tamen accuſando, ita illos deiecit, vt duplex id eſſe crimen oſtenderet. Primò, quia Deo non parerent, deinde quia hominum gratiâ id facerent: ac ſi diceret: Hoc vos ac illos pariter perdit, quòd nimirum ſenioribus vbique obtemperare vultis. Non autem exprimit apertè, ſed occultiùs id ſignificat, hoc modo reſpondendo: *Quare etiam vos tranſgredimini mandatum Dei, &c.* Non dixit, ſeniorum

D traditionem, ſed, *veſtram*: nec quia ſeniores, ſed quia *vos dicitis*, vt minùs moleſtus ſermo videretur. Nam quoniam tranſgreſſores legis diſcipulos oſtendere conabantur, idipſum eos re verâ facere oſtendit, & diſcipulos ab hoc crimine vindicauit. Non enim habet auctoritatem legis, quod ab hominibus adinuentum eſt: quocirca non legem, ſed traditionem, idque hominum iniquiſſimorum, appellat. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quæ lotis manibus comedere iubebat, aliam legi contrariam in medium adducit: quod enim dicit, tale quid eſt: Pietatis ſimulatione deſpicere parentes adoleſcentes fuerunt erudiri. Quo

Traditiones legi contrariæ, & velut otioſæ.

E pacto? Si quis parens à filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiuſmodi aliquid, præmonitus à Scribis & Phariſæis filius reſpondebat: Quod à me in vtilitatem tuam pater petis dono, iam Deo promiſſum eſt, ac ideo dare non poſſum: ita dupliciter peccabant. Nam neque Deo offerebant, & parentes oblationis nomine deridebant. Parentes igitur quaſi gratiâ Dei, & Deum parentum nomine contemnebant. Non intulit autem id antequam legem diuinam recitaſſet, quâ oſtenditur quàm maximè Deo placeret, parentes à liberis honorari. *Honora* (*Exod.* 20. v. 12.)

A *enim*, inquit, *patrem tuum & matrem tuam, & eris longæuus in terrâ*: Item; *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.* Chriſtus autem determinatum his qui parentes honorant præmium omittens, quod terribilius erat, poſuit; nempe conſtitutum ijs, qui eoſdem ſpernunt, ſupplicium; vt illos comminatione terreret, ac eos qui ſenſu ac iudicio præditi eſſent, attraheret: atque per iſta, morte eos dignos eſſe demonſtrat. Nam ſi qui verbo parentibus iniuriantur, morte plectuntur: quo ſupplicio digni eſtis, qui re ipſâ & opere violatis? Nec ſolùm id vos facitis, verumetiam alios inſtituitis. Qui ergo capitali ſupplicio digni eſtis, quomodò meos diſcipulos criminamini? Non autem mirum eſt, ſi ita me, quem (*Deut.* 5. v. 16 *Exod.* 21. v. 17.)

B non cognoſcitis, ac meos repellitis, cùm aduerſus Patrem talia machinati ſitis. Ita vbique & dicit, & oſtendit à contemptu Patris hanc arrogantiam originem traxiſſe.

Nonnulli aliter id exponunt: *Donum quodcunque ex me tibi proderit*: id eſt, nullum honorem tibi debeo, ſed dono tibi datum ſit, ſi à me honoratus fuiſti. Sed huius contumeliæ nullam Chriſtus mentionem fecit. Marcus etiam liquidius fecit, ſic dicens: *Corban quodcunque ex me tibi proderit.* Corban verò non donum, non munus, ſed oblatio propriè dicitur. Cùm igitur demonſtraſſet, non iurè illos qui legem Dei conculcent, alios reprehendere quòd ſeniorum inſtituta non ſeruant: propheticâ etiam (v. 5. *Mar* 7. v. 11.)

C auctoritate idipſum approbat, & aduerſus confuſos vi maiori inuehitur: quod vbique facit, Scripturam in medium producens, vt eius auctoritate conſonum ſe Deo atque concordem oſtendat. Quid igitur ait Propheta? *Populus hic labijs me honorat, cor autem, &c.* Vides ad vnguem prophetica verba Euangelicis conuenire? Vides à priſcis temporibus malignitatem ipſorum eſſe prædictam? quod enim Chriſtus poſtea criminabatur, id Eſaias multò antè prædixit, quòd ſcilicet mandata quidem diuina ſpernant: *incaſſum* enim, inquit, *me colunt.* (*Iſai.* 29. v. 13)

D Magnam verò curam de ſeruandâ ſuâ doctrinâ habeant: *docentes* enim, inquit, *doctrinas, mandata hominum.* Iurè igitur doctrinam non Dei, ſed hominum diſcipuli mei non ſeruant. Cùm itaque lethalem plagam eis inflixiſſet, & rebus ipſis, hacque ipſorum ſententiâ, & propheticâ auctoritate grauiorem accuſationem effeciſſet, nihil iam ad illos qui emendari non poterant, ſed ad turbas refert orationem, ſublime quoddam, & perfectiore philoſophiâ plenum dogma introducens, ſumptâque occaſione maius illud ex hac opportunitate conſtituit, vniuerſam ciborum obſeruationem eijciens. Et perſpice quando: Quando leproſo mundato ſabbatum diſſoluit, quando terræ & maris dominum eſſe

Sublata ciborum obſeruatio.

E ſe re ipſâ oſtendit, quando peccata remiſit, quando mortuos excitauit, quando multa iam deitatis ſuæ teſtimonia extabant, tunc de cibis diſputat: nec id iniuriâ. Vniuerſus enim Iudaiſmus hac re continetur, quâ refutatâ, totus facilè refutatur: hinc quippe oſtenditur circuncifionem quoque ſolui oportere. Sed non principaliter de circuncifione quicquam induxit, quoniam cùm multò antiquior eſſet aliis mandatis, maiore hominum exiſtimatione ſeruabatur: ſed diſcipulorum legibus eam poſtea ſoluit. Nempe adeò magna res videbatur, vt cùm

poſtea diſcipuli eam abrogaturi eſſent, magnâ diſpenſatione atque tractatione ad abrogandum indiguerit. Sed videamus qualiter legem induxit.

v. 10. *Cùm aduocaſſet*, inquit, *turbas, dixit eis: Audite & intelligite.* Ita non ſimpliciter, quid vult enuntiat, ſed honorificè atque officiosè eos compellando, priùs attentiores ad audiendum facit, quod eò denotauit Euangeliſta, quia dixit: *Cùm aduocaſſet turbas*: quamuis etiam opportunitate ipsâ multò attentiores reddebantur. Poſtea enim quàm Phariſæi & Scribæ confuſi ſunt, poſteaquàm propheticâ auctoritate illos condemnaſſet, tunc legem propoſuit, cùm iam faciliùs omnia quæ dicebantur poſſent ſuſcipere. Nec ſolùm aduocando eos, verumetiam verbis attentiores facit, dicens; *Intelligite*, id eſt, attendite, atque aures erigite. Si enim iſtis auſcultaſtis inſtituta ſua tradentibus, multò magis par eſt me audire, qui ad veram vos opportunè prophetiam induco. Nec dixit friuolam eſſe obſeruationem ciborum, atque inanem, nec quia non rectè fecerit Moyſes, qui hæc præcepit, nec quia condeſcendens hæc ſcripſerit: ſed quaſi admonendo atque conſulendo, à conditione ipſarum rerum teſtimonio ſumpto, inquit:

v. 11. *Non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quæ ab ore procedunt.* Ita ſecundum rerum ipſarum naturam legem ponit, & ſententiam profert. Hæc Phariſæi ac Scribæ audientes, nec contradixerunt quidem, nec dixerunt: Quid tu ais? cùm Deus de obſeruatione ciborum millies præceperit, tu contradicis? Sed quoniam iam vehementiùs refutati atque reiecti fuerant, non ſolùm quia confuſi, verumetiam quia quæ dolosè intendebant, aperuit, & arcana mentis eorum reuelauit, cum ſilentio receſſerunt. Tu autem conſidera, quomodo nondum manifeſtè propter infirmitatem multitudinis contra obſeruationem ciborum inuehitur. Non enim apertè dixit cibaria, ſed, *ea quæ intrant in os, non coinquinant hominem.* Quod non abſurdè de illotis etiam manibus accipi potuiſſet. Tantâ quippe curâ obſeruatio ciborum defendebatur, tantâ exiſtimatione hominum muniebatur, vt vel poſt reſurrectionem

Act. 10. v. 14. Petrus dixerit: *Non, Domine, quia nunquam commune, aut immundum quid comedi.* Nam etſi aliorum gratiâ hæc dicebat, & vt ſatisfactionem ad accuſantes præpararet: cùm ſe contradixiſſe oſtenderet, nec quicquam efficere potuiſſe: magnam tamen monſtrat de hac re curam, & opinionem hominum fuiſſe. Ideo & Chriſtus non apertè dixit cibaria, ſed, *quæ in os intrant.* Cúmque circa huiuſmodi ſermonis finem clariùs id expreſſiſſet, iſtis tamen verbis expreſſum obduxit, atque obumbrauit, dicens:

v. 20. *Illotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Ita viſus eſt hoc orationis exitu de illotione manuum cuncta diſſeruiſſe. Quocirca non dixit nulla cibaria, quæ comedit homo, inquinant eum: ſed quaſi de re illâ diſputans, *quæ intrant*, dixit, vt illi omninò confuſi, nec mutire quidem poſſent: hæc igitur audientes, inquit, ſcandalizati ſunt, non turbæ, ſed Phariſæi.

v. 12. *Accedentes* enim, inquit, *diſcipuli eius dixerunt ei: Scis, quia Phariſæi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt?* Et certè nihil aduerſus eos

A dictum erat. Quid igitur Chriſtus? Non ſoluit ſcandalum illorum, ſed increpauit, dicens:

Omnis plantatio, quam non plantauerit Pater v. 13.
meus cœleſtis, eradicabitur. Sciebat enim quando contemnenda, & quando non contemnenda ſcandala erant: quippe alibi ait; *Sed ne ſcan-* Matth. 17.
dalizemus eos, mitte hamum in mare: hîc au- v. 26.
tem: *Sinite illos: cæci ſunt, & duces cæcorum.* v. 14.
Hæc autem diſcipuli dixerunt, non quia ſolùm pro illis dolebant, verumetiam quia ipſi quoque aliquantulum turbabantur, neque audentes de ſe ipſis hoc dicere, quaſi condolentes alijs certiores fieri nitebantur: quod ita eſſe faciliùs credideris, ſi ardentem illum, & vbique B cæteros præuenientem Petrum audias. Paulò enim pòſt acceſſit, ac dixit:

Ediſſere nobis parabolam hanc. Ita etſi turba- v. 15.
tionem, atque imbecillitatem animi non omninò reuelauit, tamen quia parabolæ petebat explanationem, commotum ſe eſſe oſtendebat.
Quid igitur Chriſtus? *Omnis plantatio quam* v. 16.
non plantauerit Pater meus, eradicabitur. Quod
de lege dictum eſſe Manichæi contendunt: ſed Manichæorum eliſa obiectio.
ea quæ præceſſerunt, ora ipſorum penitus obſtruunt. Nam ſi de lege hoc dictum eſt, quomodò ſuperiùs acerrimè pro lege ipsâ pugnabat,
dicens: *Quare mandatum Dei propter obſer-* Supra v. 3.
uandas traditiones veſtras tranſgredimini? Quo- C modò etiam Prophetam in medium induxit? Non igitur de lege, ſed de illis ipſis, ac de traditionibus illorum hæc diſputat. Præterea, ſi à Deo dictum eſt: *Honora patrem tuum, & matrem tuam*: quomodò non eſt plantatum à Deo, quod à Deo dictum eſt? à ſequentibus autem etiam patet non de lege, ſed de illis ipſis, & eorum traditionibus dictum eſſe. Quippe cùm ſubiunxerit, *duces ſunt cæci cæcorum*, ita legem ab omni accuſatione vindicauit, & ad illos omnem culpam traiecit: quòd ſi de lege illud dictum eſſet, dixiſſet vtique, dux eſt cæcus cæcorum. Deinde multitudinem ab eis diſſeparans, quæ per doctrinam illorum ad interitum veniebat, ait: *Si cæcus cæcum ducat,* D *vterque in foueam cadet.* Magnum quidem malum eſt, ſi quis cæcus eſt: quod ſi talis quiſpiam exiſtat, nec ſolum ductorem aſpernetur, verumetiam ipſe ſibi ducis locum retineat, multiplex culpa contrahitur. Si enim periculoſum cæco eſt ductore carere: multò periculoſius profectò erit, ſi alijs quoque loco ducis velit præeſſe.

Quid igitur Petrus? Non dicit, quid hoc eſt quod propoſuiſti, nec tanquam iniquum reprehendit, ne commotus putaretur, ſed quaſi de obſcuro dicto interpretationem deſiderat. Quòd verò non obſcuritatis causâ, ſed ſcandalizatus quærebat, locus ipſe in quo nihil obfuſcatum E latet, oſtendit. Quocirca & increpatur à Chriſto, dicente: *Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Nam turbæ forſan intellexerunt, quæ dicebantur: ipſi verò ſcandalizati, primò quidem quaſi de Phariſæis dolentes occultiùs diſcere voluerunt: deinde poſtquam comminantem ipſum, atque dicentem audierunt: *Quia omnis plantatio, quam non plantauerit Pater meus cœleſtis, eradicabitur*: &, *Duces ſunt cæci cæcorum*, depreſſi, atque coarctati tacuerunt. Sed ardor Petri ſilere non patitur: quid igitur dicit? *Ediſſere nobis parabolam hanc.* Chriſtus verò vehementiùs increpat, dicens: *Adhuc & vos*

ſine intellectu eſtis? nondum ſcilicet hæc intelligitis? Hæc dicebat & reprehendebat, vt à præoccupatione animos illorum eriperet. Ideo non hîc finem fecit, ſed alia quoque adiecit, dicens: *Quoniam omne quod intrat in os, in ventrem vadit, &c.* Vides quantâ vehementiâ, atque acrimoniâ vtitur, ab eo quod naturâ duce ſolet fieri, ad vtilitatem ipſorum, quæ dicta ſunt, comprobans. Cùm enim dixerit, *in ventrem vadit, & in alnum emittitur:* iuxta Iudaicam detectionem adhuc ad illos reſpondet. Non enim permanet, inquit, ſed egreditur: ac certè etiamſi permaneret, nullo modo immundum redderet: ſed nondum id æquo animo audire poterant. Propterea & legiſlator tanto dimittit

B

tempore, quanto intus maneat: cùm autem egreſſum fuerit; non amplius ita: in ſero denique lauari iubet, ac mundum eſſe, digeſtionis, ac expulſionis tempus diligentiùs examinans. Quæ autem cordis ſunt, inquit, non ſolùm cùm intus locata ſint, verumetiam egreſſa, contaminant. Primùm autem prauas poſuit cogitationes, quod maximè Iudæorum erat: nec adhuc à naturâ rerum, ſed à partu ventris & cordis redarguit, quia hæc remaneant, illa minimè. Nam quæ deforis ingrediuntur, foras rurſom expelluntur: quæ verò intrinſecus oriuntur, hæc & cùm intus ſint, & multò magis cùm

C

exierint, maculant. Hæc ita dicit, quia nondum potarant altiora conuenienter recipere.

Mar. 7. v. 19

Marcus aotem ſcribit, quia ideo quia purgentur cibaria, hæc dixerit: non tamen expreſſit, quia talibus veſci non macular animam. Non enim potuiſſent ita clarè id dictum æquo animo perpeti, ac ideo illico ſubiunxit: *Illotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.*

Moralis adhortatio.

Diſcamus igitur, obſecro, quænam ea ſint, quibus turpiter homines fœdantur. Diſcamus, oro, & fugiamos: in nonnullis enim iam Ecelefiis hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi ſtudeant, quomodò manibus loti, candidis induti veſtimentis, in Eccleſiam ingrediantur: quomodò autem animam atque mentem ſuam puram, atque defæcatam offe-

D

rant Deo, nullam prorſus habent curam.

Sic & dicta ſuperiùs exponenda, vt ſolùm vituperet Dominus qui humanas traditiones alioqui non malas diuinis ipſis legibus anteponebant.

Hæc dico, non quia lauare os aut manus prohibeam; ſed quia non aquâ ſolùm lauare ós velim, verumetiam, vt æquius eſt, omni virtutis ornatu. Sordeſcunt quippe manus homicidio, cæteriſque operationibus prauis: os autem maledictione, blaſphemiâ, contumeliâ, verbis iracundis atque obſcœnis, diſſoluto riſu, atque ſcurrilitate. Si ergo nullius horom tibi conſcius es, neque his maculis obſcœnis agis, ingenti accede fiduciâ: ſin autem millies his ſordibus te deturpaſti, cur incaſſum laboras? cur aquâ os atque linguam diligenter lauas, pernicioſam verò atque peſtiferam maculam ipſorum non

E

abſtergis? Dic ſodes, ſi ſtercore manus atque cœno illitas haberes, auderéſne ita ſordidos orare? Minimè, inquies. Atqui hoc nullum tibi damnum afferret. Illud omni peſte pernicioſius eſt. Qoomodò igitur ea quæ indifferentia ſunt, vereris: quæ autem certam perniciam habent, ex deſidiâ negligis? Quid igitur? an non eſt orandum, inquies? Orandum quidem tibi eſt, ſed non ſordido, neque ita deturpato. Sed ſi caſu lapſus fuero, inquis, quid faciendum cenſes eſſe? Deterge maculas tuas diligenter.

Vera ad orationem oblatio.

Quo pacto? Largas effunde lacrymas,

A

ingemiſce, miſericorditer pauperibus de tuis offeras: ſi iniuriatus cuipiam es, ſatisfacias abundè, reconciliare illi, & ne magis oratione tuâ Deus irritetur, deterge linguam oraturus.

Simile.

Nam ſi quis pedes tuos ſtercore ſordidatis manibus ſupplicando tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Qoomodò igitur audes tu hoc modo Deum orare? nam qui orat, quaſi manu linguâ vtitur, quâ genua Dei ſupplicando attingit. Nolite igitur ipſam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaueritis deprecationem, non exaudiam vos.* *Vita* enim, *& mors eſt in manu linguæ.* Et, *Ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

Iſai. 1. v. 15
Pro. 18. v. 21.
Matth. 12. v. 37.

B

Magis igitor quàm pupillam oculi linguam tuam cuſtudias. Regius quidam equus eſt lingua noſtra. Si ergo ei frænum immiſeris, & doctrinâ tuâ gradarium feceris, aſcendet in eum Rex, & quieſcet in eo: ſi autem nullo fræno domueris, ſed huc atque illuc infrænem iactari permiſeris, diaboli eam vehiculum feciſti.

Lingua regius equus, cui & Deus ſeſſor, & diabolus.

Tu vero eo die quo liberis legitime operam dediſti, quamuis crimen illud non ſit, orare tamen non audes: conuiciatus autem atque contumeliatus, quod gehennam tibi præparat, antequam teipſum emundes, manum ad cœlum tollis: dic, quæſo, quomodò non inhorreſcis? An oon audiſti

Nam olim ieiunii, aut orationis tempore, ab vxoribus ſe continebant.

C

Paulum dicentem, honorabiles eſſe nuptias, ac lectum incontaminatum? quòd ſi ab incontaminato reſurgens lectulo, times ad orandum accedere; cùm in diaboli lectulo ſis, cur horrendum atque tremendum Dei nomen audes inuocare? Diaboli quippe lectus eſt, in conuiciis & iniuriis delectari: atque veluti pernicioſus quidam adulter, iracundia multâ voluptate cum animo adulteratur, & ex perniti oſo ſpermate diabolicas inimicitias parit: contráque ac matrimonium omnia peragens, eos qui pacis vinculo in vnum coarctantur, in multas dirimit partes: cùm matrimonium in vnâ doos carne coniungat: nec coniunctos ſolùm diſſeparat, ſed ipſum etiam animum ſcindit, & lacerat.

Hebr. 13. v. 4.

Diaboli lectus, in conuiciis & iniuriis.

Quare vt liberè Deum adire poſſis, coniunctionem

D

hanc atque adulterium iracundiæ quaſi rabidum canem procul ab animo tuo extermina. Sic Paulus etiam iuſſit: *Leuantes,* inquit, *ſanctas manus abſque irâ & diſceptatione.* Noli igitur pati linguam ſordeſcere: quonam pacto pro te deprecabitur, ſi libertatem propriam amittat? Orna eam humilitate atq; modeſtiâ: dignam fac Deo, qui per eam rogatur; repleas ipſam benedictionibus, repleas miſericordiæ muneribus: poſſumus enim etiam verbis miſericordiæ opera efficere. *Melior,* inquit, *eſt ſermo, quàm datio.* Et, *Reſponde pauperi pacifica in manſuetudine.* Omni quoque reliquo tempore diuinarum legum narratione ipſam politiorem facere coneris. *Omnis*

1 Tim. 2. v. 8.
Eccl. 18. v. 16.
Eccl. 4. v. 8.
Eccl. 9. v. 15

E

enim *narratio tua,* inquit, *in lege Altiſſimi ſit.*

Sic diſpoſiti, atque affecti ad Regem accedamus, & ad genua eius procidamus, non corpore ſolùm, verumetiam multò magis mente atque animo. Veniat nobis in mentem quem adire conſtituimus, & pro quibus, & quid facturi adimus, quem Seraphim aſpicere nequeunt, quem terra contremiſcit, qui lucem inacceſſibilem habitat. Adimus autem, vt nos à tormentis gehennæ vindicemus, vt peccatorum indulgentiam impetremus, vt intolerabiles pœnæ diſſoluantur, vt cœlos, & quæ ibi bona

Quantâ puritate orandum, ac reuerentiâ.

ſunt, conſequamur. Concidamus igitur tam corpore quàm mente, vt ipſe iacentes nos erigat: oremus humiliter ac manſuetè. Sed quis ita miſer, inquies, ac ærumnoſus, vt dum orat, humilis atque manſuetus non ſit? Ille certè qui maledictioníbus & furore plenus orat, qui inimicos perſequitur. Nam ſi vis accuſare, teipſum accuſa: ſi vis acutam atque volubilem ad eneruanda peccata hominis linguam habere, tua delicta ſedulò recenſe: nec quid alius, ſed quid tu aduerſum teipſum feciſti, enarra. Id enim maximum malum tibi eſt, quod tu perpetraſti. Nemo enim poteſt iniuriam tibi inferre, præter teipſum. Quare ſi iniuriatos tibi perſequi cupis, teipſum primò inuadas, nullus enim prohibet: nam ſi alium aggredieris, maiori iniuriâ preſſus iacebis. Quas verò iniurias alterius aduerſus te dicere potes; Quia tibi ſcilicet alius conuiciatus eſt, alius te percuſſit, alius tua rapuit, alius in pericula iniecit? Sed non eſt hoc iniuriam pati: verùm ſi vigilanter inſpicimus, non paruo emolumento iuuari: non enim qui paſſus eſt, ſed qui fecit, iniuriam patitur. Omnium certè malorum hæc cauſa eſt, quia nec intelligimus quidem quis facit, & quis patitur iniuriam. Nam ſi rectè intelligeremus, non iniuriis noſipſos vexaremus aduerſus alium orantes, cùm certiores eſſemus, neminem in terris poſſe nobis officere: non enim tua rapi, ſed alienа te rapere, tibi malum eſt. Quare ſi rapuiſti, acerrimè teipſum accuſa; ſi verò alius tua rapuit, non paruâ tibi ſedulitate orandum pro illo eſt, qui tibi maximè profuit. Nametſi non eâ mente fecerit, plurimum tamen tibi contulit, dummodò tu viriliter, ac magno animo perferas. Illum quippe tam homines, quàm diuinæ literæ miſerantur: te autem, qui patienter iniuriam pertuliſti, & coronâ donant, & æternis præconiis laudant. Quemadmodum enim ſi quis febricitans, plenum frigidiſſimâ vas aquâ rapuerit ab aliquo, & cùm peſtiferam bibendi cupiditatem expleuerit, morti ſeipſum tradiderit, non eum vnde aqua rapta eſt, ſed eum qui rapuit, accuſamus, & ſibi ipſi iniuriatum cenſemus: ſic certè de auaris atque rapacibus cogitare debemus. Peiore namque iſti febri laborantes, per alienarum rerum rapinam, ſuam ipſorum flammam incendunt. Et ſi quiſpiam, furore concitus, gladio à latere cuiuſpiam rapto, ſeipſum occiderit: nónne qui rapuit, ſibiipſi iniuriam intulit, cùm is à quo enſis raptus fuit, nullâ ſit vexatus iniuriâ? Hoc ipſum ergo in pecuniarum quoque rapinâ fieri iudicemus. Sicut enim periculoſiſſimum eſt furioſo, ſi enſem teneat: ſic diuitiarum cumulus auaro pernicioſus, imò verò etiam multò magis. Inſanus enim ille mucrone ad ſeipſum conuerſo, à furore liberatus quieuit: rapax verò atque auarus, poſteaquam ſemel ſeipſum percuſſerit, mille in dies vulneribus laceratur. Non enim poteſt à cupiditate ſeipſum rapiendo vindicare, ſed quantò plura maioráque vlcera ſibi præparauerit, tantò inconſideratiùs ad alia ruit.

Nullæ in nos iniuriæ, niſi quas ipſi nobis inferimus.

Simile.

Simile.

Hæc igitur nobiſcum quotidie verſantes, magno hunc mucronem ſtudio fugiamus, inhorreſcamus iſtam inſaniam: non parum faciemus, ſi aliquando, quamuis tardè, ab hac liberati, ſobrij erimus. Non enim minus hæc virtus modeſtia poteſt appellari, quàm illa, cui hoc vocabulum vulgo accommodatur. Ibi enim aduerſus vnam cupiditatem certatur, hîc multæ ac variæ cupiditates extirpandæ ſunt: nihil eſt quippe amentius, nihil deterius eo, qui pecuniæ ſeruit. Dominari videtur, cùm ſeruiat: imperare cæteris credit, cùm à viliſſimâ metallorum ſibi materiâ imperetur: vinculis ſeipſum vehementiùs coarctando gaudet: cùm ferocior propter maiorem rerum copiam aduerſus ipſum beſtia inſurrexerit, lætatur; & cupiditate vinctus, gaudet & exultat: cúmque à rabido iſto auaritiæ cane opprimi ſe videat, nec vinculis arcere, nec inediâ eum conſumere parat, ſed largiora ei pabula præbet, quibus, & fortior factus, maiore vi aduerſus miſerum inſiliat. Hæc igitur omnia cogitantes, diſſoluamus vincula quibus ligati ſumus, interimamus atrociſſimam hanc feram, quæramus remedium morbi, liberemus nos à furore: vt quiete animi ſereniſſimâ, & ſanitate potiti, ad tutiſſimum, ſecurumque deducamur portum, gratia, &c.

S. PETRI CHRYSOLOGI,

Eſt Ser. 172.

De Diſcipulis illotis manibus prandentibus ex Marci Euangelio.

Sicut fulgura cùm ſaxa, montes, arbores: ipſa domorum culmina, terribili colliſione diſſoluunt, ſenſus hominum menteſque corripiunt: ita Dominus quoties in Phariſæos intonat, ſuos timore ſalutari corrigit & emendat: ſicut hodie Euangelicus ſermo perdocuit, Phariſæos & Scribas vituperaſſe aliquos diſcipulorum Domini, eò quod non lotis manibus manducarent. Nemo cùm hæc audit, exiſtimet diſcipulos Domini ſub ſpecie contemptûs incultis & lutulentis manibus edere, nec menſæ Domini, nec conuiuij communis ſeruare & colere honeſtatem: quando iſtud neque natura patitur, neque hoſpitalitatis admittit affectio. Quis aquam manibus non offerat mox ad venientis obſequium? quis ad offerentis triſtitiam mox recuſet; præſertim cum Dominus ipſe arguat Simonem inuitatus ad menſam: *Pedibus meis*, inquit, *aquam non dediſti?* Vult itaque fieri, quod ſic exigere perdocetur. Sed Phariſæi non diligentiam corporis in diſcipulis Domini, ſed ſuperſtitionis ſuæ baptiſmata perquirebant; neſcientes vnum baptiſma, quod Dominus non lauandis ſolùm, ſed innouandis animabus & corporibus inueniſſet: quod non corpus ad cultum vitæ, ſed conſcientiam dilueret ad ſalutem. Hæc Propheta precabatur, cùm diceret: *Ampliùs laua me ab iniuſtitiâ meâ.* Id eſt, Quouſque me legaliter lauas, & me non lauas? Laua me per gratiam ſemel, quem lauacra legis innumera non lauerunt. Sed hoc aperiet nobis ipſe, qui ſequitur, Euangelicus ſermo.

Mar. 7. v. 1.

Diſcipuli vt non lauarẽt manus.

fortè, inſtantiam.

Luc. 7. v. 44.

Pſal. 50. v. 3.

Phariſæi, inquit, *& omnes Iudæi niſi crebrò lauerint manus, non manducant, &c.* Phariſæe, quid te mundum credis, cùm tua omnia tuo ſint polluta conuiuio? In foro tu de innocentis ſanguine diſputaſti, de rapiendâ ſubſtantiâ pauperis perquiſiſti, perſcrutatus es qualiter libertatem addiceres ſeruituti; & cùm interiora tua tanto ſint confecta crimine, quem-

v. 3.

A admodum te exterior lauare & emundare ſuffi-ciat aqua? Corda & corpora noſtra mundare hæc poterit, cùm fuerit & ipſa Spiritûs ſancti purificata commercio, vt viſibili miniſterio inuiſibile purificationis noſtræ perficiat ſacramentum. Sed tu Iudæe calicem, vrceos, æramenta baptizas, quæ motu ſenſuque carentia per naturam vt reatum neſciunt, ita non ſentiunt: hæc honoras, & te, per quem contaminata ſunt omnia, non emondas? tuis vſibus, tuis obſequiis hæc mancipata purificas, & te diuinis officijs, diuinis myſterijs non purificas mancipatum?

Iudæorum ſuperſtitio exterioribus mundandis

Sed nos fratres, non quid Iudæis, ſed quid diſcipulis ſuis Dominus reſponderit, audiamus. *Dicebat autem, quòd quæ de homine exeunt, illa contaminant hominem. Ab intus enim de corde hominum procedunt, &c.* Quæ ſpatia terrarum, quæ magnitudo vrbium, quæ latitudo regionum tantos hoſtes ferre, tantas ſuſtinere præualet nationes, quot vitia, quot delicta, quot crimina rapiunt humanos ſenſus, hominum corda partiuntur? Ad vnam ouem genera tota, tota feritas beſtiarum, quæ magis eò ſæuiunt, quò ſe explere nequeunt; ſatiari non poſſunt vnius captione voraci dente prædones: qui plùs hinc æſtuant & tabeſcunt, quòd capere nequeunt & vorare, quòd ad vnam columbam tot milui, tot aquilæ, vultures tot voraces, tantarum currat congeries auium ſordidarum. Hanc numeroſitatem, hanc multitudinem ſenſerat Propheta, cùm caneret: *Circundederunt me mala, quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non docuit, vt viderem.*

B v. 20.

C Pſal. 39. v. 13.

v. 21.

Ab intus de corde hominum procedunt. Tolerabilis eſt hoſtis cùm muros arietat extrinſecus, cùm foris poſitus cedit aliquando conflictu: cui verò eſt intus inimicus, cuius aduerſarios in ipſis penetralibus iam deſæuit, iſte ſe intelligit, & ſentit oppreſſum: iſte ſe & captiuum perdit, & deplorat: iſta ſuus expugnator eſſe poteſt, ſuus eſſe non poteſt liberator: alienum requirit auxilium; quærit alterum defenſorem.

Difficile prælium, quòd interno hoſte committitur.

D *Ab intus exeunt de corde.* Nouus eſt hic ordo bellandi: de homine contra hominem gentes exeunt bellaturæ; non contentæ in occulto vincere, proſternere in abdito, quaſi quæ famam quærant hominis de ruinâ. Iudæi quæ foris ſunt, ſe & ſua forinſecus lauent: nos fratres, ab iſtis vitiorum ſordibus emundemur intrinſecus: has nequitiarum gentes in noſtris mentibus Chriſto propugnante vincamus: has delictorum beſtias de noſtris cordibus terrore Dominici nominis affugemus: has criminum rabies, & vocaciſſimas aues à noſtris ſenſibus crucis haſtâ fortiter propellamus, vt ciuitatis noſtræ ſplen- E dor, templi noſtri ſanctitas, domus noſtræ integer & ſingularis ornatus, ad habitandum ſemper in nobis noſtrum prouocet, & inuitet auctorem. Illuc vitia redire nequeunt, vbi Chriſtus cum ſuis virtutibus commoratur.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS
Epiſcopi, Euangelij eiuſdem expoſitio.

SEniorum namque traditiones non Prophetarum dicta, ſed maiorum conſuetudines vocantur, quibus docentur & manus, & vrceos, & calices, & omnia vaſa frequenter lauare, ſempérque munda, & nitida habere. His autem Iudæi magis quàm Legi, & Prophetis obedientes erant. Habebant autem alias multas traditiones, & conſuetudines, quæ etiam Legi, & Prophetis contrariæ erant, de quibus Dominus ſubſequenter eos redarguens, ait: *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, &c. Quicunque dixerit patri, vel matri, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit, &c.* Hoc autem Marcus Euangeliſta aliquantò planius dicere videtur. Ait enim: *Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri, aut matri, Donum quodcunque eſt ex me, tibi profuerit, & vltra non dimittis eum quicquam facere patri ſuo, aut matri, reſcindentes verbum Dei.* Quod tale eſt, ac ſi diceret: Deus parentes honorare præcepit, vos autem honorem malè interpretantes, parentes ſuos filios inhonorare docetis. Dicitis enim hoc parentibus ad honorem ſufficere, ſi verbis, & oratione à filiis honorentur, quoniam Moyſes eos honorare præcepit, ſed quomodò honorentur non præcepit. Et hoc agentes non dimittitis eos quicquam vltra facere parentibus ſuis, quoniam malè à vobis inſtructi, vanis verbis eos conſolantur, vt ſic eos honorare videantur. Honor enim in diuinâ Scripturâ magis in obſequiis, quàm in verbis intelligitur, ſecundum illud: *Honora Dominum de tuâ ſubſtantiâ.* Et Apoſtolus, *Honora viduas, quæ verè viduæ ſunt.* Vnde & homines dicere ſolent, Ille & ille benè me honorauit, ſi illum in domum ſuam ſuſcepit, & libenter ei ſeruiuit, & affluenter neceſſaria miniſtrauit. Tali igitur honore parentes noſtros honorare debemus. Per hoc autem intelligere datur, quòd Scribæ, & Phariſæi ſuis vtilitatibus prouidentes, à parentum ſeruitio filios retraherent, & ad templi ſeruitia, & munera, & ſacrificia offerenda eos inuitarent. Quibus cùm illi ſe id minimè facere poſſe reſponderent, quoniam pauperes ſuos parentes de ſuis facultatibus eos ſuſtentare oporteret, dicebant magis Deo obtemperandum eſſe quàm hominibus. At illi econtrà: Cur igitur Deus parentes honorare præcepit? Quibus illi dixerunt, Nemo melius parentes ſuos honorat, quàm ille, qui pro ſe, & pro illis munera Domino offert. Qui igitur benè parentes ſuos cupit honorare, dicat patri, & matri ſuæ, Munus quodcunque eſt ex me, non mihi tantùm, ſed & tibi proderit: ſicut pro me, ita & pro te munera offero: omnis mea oblatio, non mea tantùm, ſed & tua eſt. Hoc autem parentes cùm audirent, magis volebant fame torqueri, quàm talia munera impedire. Hoc igitur ingenio Scribæ, & Phariſæi & parentes fame cruciabant, & filios ſuos facultatibus ſpoliabant. Et hoc eſt quod ait, *Et vltrà non dimittitis eum quicquam facere patri ſuo, aut matri, reſcindentes verbum Dei.* Verbum enim Dei reſcindunt, qui illud tam malè interpretantur. Mala interpretatio, quâ homo decipitur, miſericordia

Maiorum conſuetudines vt à Domino reprobatæ.

Matth. 15. v. 3.

Mar. 7. v. 11.

Peruerſa legis expoſitio.

Pro. 3. v. 9.

1 Tim. 5. v. 3.

Parentum honor, in obſequiis & muneribus.

Digitized by Google

tollitur, & auaritia nutritur. Nihil vltra parentibus faciunt. Omnia eis offerunt, quæ parentibus dare debuerant. Peccant equidem illi, qui ſic ſuos parentes honorant: ſed plus illi peccant, qui ſic eos honorare docent.

v. 7. Iſai. 29. v. 13. *Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Eſaias, dicens: Populus hic me labijs honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Sine causâ autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.* Iſti enim ſunt, de quibus dicitur,

Pſal. 27. v. 3 *Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem ſunt in cordibus eorum.* Sine causâ autem Dominum colunt, quia nullam de ſeruitio ſuo retributionem ſuſcipient. Deus enim non verba, ſed corda attendit. Redarguit autem eos, quia Legis, & Prophetarum præcepta relinquentes, hominum doctrinas, & mandata docebant, ea ſcilicet, quæ ſeniorum traditiones vocabant.

v. 10. *Et conuocatis ad ſe turbis, ait eis: Audite, & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Vos, inquit, *audite, & intelligite*; quoniam iſti quidem audire volunt,

Sap. 2. v. 21. ſed intelligere nolunt: *excæcauit* enim *eos malitia eorum.*

v. 12. *Omnis plantatio quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* Omnis igitur plantatio philoſophorum, omnis plantatio hæreticorum, omnis plantatio Scribarum, & Phariſæorum, quæcunque contra Deum eſt, contra veritatem, contra iuſtitiam, eradicabitur. Quæ enim plantatio contra hæc non eſt, etiam ſi ab illis fiat, illorum tamen non eſt. Plantat enim Deus plantationem ſuam, non ſolùm per

Dei plantatio, & per malos. bonos, verùm etiam per malos. Vnde etiam & eorundem Scribarum, & Phariſæorum plantationem alibi commendat Dominus, dicens:

Matth. 23. v. 2. *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: quæcunque dixerint vobis, facite*: non tamen ſimpliciter quæcunque, ſed illa tantùm omnia, quæ Moyſi cathedræ, doctrinæque conueniant. Talis enim doctrina, & plantatio, & illorum eſt, quia per eos fit: & illorum

Omnis bona doctrina, Dei. non eſt, quia eorum traditio non eſt. Omnis enim doctrina, ſi bona eſt, à quocunque fiat, Dei eſt.

v. 14. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus enim ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.* Hæc autem cæcitas, non corporis, ſed cordis eſt. Cæcus enim eſt, qui errorem ſequitur, & veritatem non intelligit: quoniam lumen mentis intellectus eſt. In foueam autem cadunt, qui in infernum deſcendunt.

v. 15. & 16. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Erant enim Apoſtoli ſine intellectu, dum ea in parabolis dicta eſſe

Superflua allegoria, cùm quid ad literã poteſt intelligi putabant, quæ non in parabolis, ſed plano ſermone Dominus dixerat. Vnde & illi meritò redarguuntur, qui ea quæ ad literam intelligi debent, allegoricè exponere conantur.

v. 17. *Nonne intelligitis, quia omne quod in os intrat,*

A *in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.* Manifeſtum eſt enim quòd cibus in ventre digeritur, eiúſque pars ad corpus nutriendum per membra diffunditur; alia verò pars, quæ corpori neceſſaria non eſt, in ſeceſſum emittitur. Vnde etiam vigilanter dictum eſt *omne*, & non *totum*. Si enim *totum* dixiſſet, non eſſet verum. Non enim totum quod in ventrem vadit, in ſeceſſum emittitur: aliud eſt enim totum, & aliud omne. Si enim dicas, Omnis homo corporeus eſt, verum dicis: ſi verò dicas, Totus homo corporeus eſt, verum non dicis, quoniam anima (cùm ſit pars hominis) incorporea eſt. Sic igitur, *Omne quod in ventrem vadit, in ſeceſſum emittitur.* Omnia igitur quæ ad corpus nutriendum in ventrem vadunt, etiam ſi

B minima ſint, & digeſtionem, & egeſtionem ſuſcipiunt.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Taceant igitur philoſophi, qui mentem, & rationem, memoriam, & intellectum, in cerebro eſſe confirmant. Qui enim fecit hominem, ipſe ſcit quid in vnaquaque parte hominis poſuerit. Ipſe enim ſcrutatur renes, & corda. Sed dicunt, Si hæc in corde, & non in capite ſunt, quare capitis ægritudine amittuntur, & eiuſdem bonâ valetudine recuperantur? Cur inſanis, & phreneticis, vt ad mentem redeant, capiti, & non cordi medicamen apponitur? Eis enim qui talia patiuntur, penè omnis cura non cordi, ſed

v. 18.

Mentis ſedes, τὸ ἡγεμονικὸν, cor eſt.

C capiti adhibetur. Sciant iſti mentem, & rationem, memoriam, & intellectum, principaliter, & propriè in corde ſedem habere: quæ ſicut capitis infirmitate aliquando impediuntur, ita eiuſdem ſanitate conualeſcunt. Scimus enim viſum in oculo eſſe, cui ſi manum opponas, mox viſus tollitur: ſi manus tollitur, viſus recipitur. Sed numquid idcirco non in oculo, ſed in manu viſum eſſe dicis, quia eius impedimento viſus tollitur? Sic igitur ratio, quamuis capitis impedimento tollatur, non in capite tamen, ſed in corde eſſe creditur. Calor enim

D naturalis, qui pulſuum vehiculo per totum corpus ex corde diffunditur, in infirmo capite, aliquâ re nobis incognitâ, aliquando corrumpitur: cuius corruptione poſtquam cor tangitur, & mens, & ratio in eo obſcuratur. Vnde fit vt ſanato capite, corruptio tollatur; & mens, & ratio reuertatur. Sequitur:

De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. De corde enim exeunt, quæ in corde generantur, ibique ſedem habent. Siue enim hominis adinuentione, ſiue à diabolicâ perſuaſione ibi fiant, de corde tamen ea exire non dubium eſt. Hæc autem coinquinant ho- v. 19.

E minem, hæc hominem à Deo ſeparant, & abominabilem faciunt.

Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem. Manducare enim non lotis manibus, ruſticitas eſt, non peccatum. v. 20.

FERIA V. POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

LVC. IV.

IN illo tempore. Surgens Ieſus de Synagogâ introiuit in domum Simonis. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus: & [a] rogauerunt illum pro eâ. Et ſtans ſuper illam imperauit febri, & dimiſit illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illis. Cùm ſol autem occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: At ille ſingulis [b] manus imponens curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicẽtia: Quia tu es Filius Dei. Et increpans non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Factâ autem die, egreſſus ibat in deſertum locum, & turbæ requirebant eum, & venerunt vſque ad ipſum, & detinebant illum, ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait: Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum Dei: quia ideo miſſus ſum. Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.

[a] Alii euangeliſtæ non dicunt quòd rogaſſent.
[b] Miſericordiæ.

MATTH. VIII.

ET cùm veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit Socrum eius iacentem, & febricitantem. Et tetigit manum eius, & dimiſit eam febris, & ſurrexit & miniſtrabat eis.

Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & eijciebat ſpiritus verbo: & omnes malè habentes curauit: vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, dicentem, Ipſe infirmitates noſtras accepit: & ægrotationes noſtras portauit.

Et circuibat Ieſus totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni:
Matth. 4. v. 25. & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæâ, & Decapoli &, de Ieroſolymis, & de Iudæâ, & de trans Iordanem.

MARC. I.

ET protinus egredientes de Synagogâ, venerunt in domum Simonis, & Andreæ, cum Iacobo, & Ioanne. Decumbebat autem Socrus Simonis febricitans. Et ſtatim dicunt ei de illâ. Et accedens alleuauit eam, apprehenſâ manu eius, & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis.

Veſpere autem facto cùm occidiſſet ſol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & erat omnis ciuitas congregata ad ianuam. Et curauit multos, qui vexabantur variis languoribus, & dæmonia multa eijciebat, & non ſinebat ea loqui, quoniam ſciebant eum.

Et diluculo valde ſurgens, egreſſus abijt in deſertum locum, ibique orabat. Et proſecutus eſt eum Simon, & qui cum illo erant. Et cùm inueniſſent eum, dixerunt ei, Quia omnes quærunt te. Et ait illis: Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Et erat prædicans in Synagogis eorum, & in omni Galilæâ, & dæmonia eijciens.

Gloſſa Ordinaria omiſſa, quod ipſe Bedæ commentarius ſit, nec noui aliquid habeat. A

CATENA AVREA

in idem Euang.

Luc. 4. v. 38. Ambr. 4. in Lucam, inc. Confirmatio doctrinæ Chriſti per miracula.

SVrgens autem Ieſus de Synagogâ, introiuit in domum Simonis, &c. AMBR. Poſtquam Lucas virum à ſpiritu nequitiæ liberatum antè præmiſit, ſubſtituit fœminæ ſanitatem. Vtrunque enim ſexum Dominus curaturus aduenerat; & prior ſanari debuit, qui prior creatus eſt: vnde dicitur, *Surgens autem de Synagogâ.*

CHRYS. Manebat enim apud diſcipulos honorans ipſos, & ob hoc animoſiores reddens. Hom. 28 in Matth.

CYRIL. Aſpice autem quomodò manet penes virum inopem Chriſtus, qui ſpontaneâ voluntate paupertatem pro nobis paſſus eſt: vt diſcamus cum pauperibus conuerſari, nec ſpernere depreſſos, & pauperes. Sequitur, *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus; & rogauerunt illum pro eâ.*

HIER. ſup. Matth. Modò Saluator rogatus, modò vltrò curat ægrotos, oſtendens ſe contra peccatorum quoque paſſiones & precibus ſemper annuere fidelium, & ea quæ ipſi minimè in ſe intelligunt vel intelligenda dare, vel

Non extat in Hieron. ſed in Bedâ. cuius etiam nomine citat Gloſſa.

non intellecta dimittere, ſecundum illud, *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine.* (Pſal. 18. v. 13)

(Hom. 28. in Matth.) CHRYS. Quòd autem Matth. hîc reticuit, non differt. Illud enim eſt breuitatis, hoc autem exquiſitæ ioterpretationis. Sequitur, *Et ſtans ſuper illam, &c.*

(In Cat. Græc.) BASIL. In quo Lucas figurauit ſermonem tanquam de præcepto animali ſenſibili facto, ſic dicens ſebri imperatum, & quòd febris non omiſit imperaotis operationem. vnde ſequitur, *Et continuò ſurgens, &c.*

(Hom. 28. in Matth.) CHRYS. Quia enim morbus curabilis etat, per modum medendi poteſtatem ſuam declarauit, faciens quod minimè ars medicinæ facere potuiſſet. Poſt febris enim ſedationem, multo tempore patientes egent, vt priſtinæ reſtituantur ſanitati: tunc autem ſimul omnia facta ſunt.

(Libr. 4. in Lucam vbi ſupra.) AMBR. Si autem altiori conſilio iſta perpendamus, animi debemus intelligere & corporis ſanitatem: vt priùs animus, qui ſerpentis laborabat inſidijs, abſolutus ſit. Denique non priùs Eua eſuriit, quàm ſerpentis eam verſutia tentauit: & ideo aduerſus ipſum auctorem peccati priùs debuit medicina ſalutis operari. Fortaſſis enim in typo mulieris illius variis criminum febribus caro noſtra langueſcat; nec minorem febrem amoris eſſe dixerim, quàm caloris.

(Libr. 4. c. 14 in Beda.) BEDA. Si enim virum à dæmonio liberatum, moraliter animum ab immundâ cogitatione purgatum ſignificare diximus: conſequenter fœmina febribus tenta, ſed ad imperium Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentiæ ſuæ feruore per continentiæ præcepta frænatam.

(In Cat. Græc.) CYRIL. Et nos ergo ſuſcipiamus Ieſum: cùm enim viſitauerit nos, & portamus eum in mente & corde, tunc enormium voluptatum æſtum extinguet, & incolumes faciet vt miniſtremus ei; hoc eſt, ei beneplacita peragamus.

(v. 40. Circa finem com. in 4. c. Lucæ.) *Cùm autem ſol occidiſſet, omnes qui habebant infirmos, &c.* THEOPH. Conſiderandum eſt turbæ deſiderium: nam cùm ſol occidiſſet, adducunt ad eum infirmos, non à tempore impediti. vnde dicitur, *Cùm autem ſol, &c.*

ORIG. Ideo quidem circa Solis occaſum, id eſt, elapsâ die illos educebant, quia verecundabantur vel timebant Phariſæos, vel quia de die intenti erant circa alia, vel quia putabant non licere ſanare in ſabbato: ipſe autem ſanabat eos. Vnde ſequitur: *At ille ſingulis manus imponens, &c.*

(Chriſtus cur curet carnis ſuæ contactu.) CYRIL. Quamuis autem vt Deus potuiſſet omnes verbo pellere morbos, tamen tangit eos, oſtendens propriam carnem efficacem ad præſtanda remedia; nam caro Dei erat. Sicut enim ignis appoſitus vaſi æneo, imprimit ei propriæ caliditatis effectum: ſic omnipotens Dei Verbum, cùm vniuit ſibi veraciter aſſumptum templum ex Virgine animatum, & intellectu præditum, particeps ſuæ poteſtatis ei effectum inſeruit. Tangit & nos, imò potius nos illum tangamus, quatenus & nos ab animarum infirmitatibus liberet, nec non à dæmonum impugnatione & ſuperbiâ. ſequitur enim: *Exibant autem, &c.*

(Libr. 4. c. 14 in Beda.) BED. Dæmonia Filium Dei confitentur: & ſicut poſtea dicitur, *Sciebant ipſum eſſe Chriſtum:* quia cùm eum ieiunio fatigatum diabolus videret, verum hominem intellexit: ſed quia tentando non præualuit, vtrum Filius Dei eſſet, dubitabat. nunc autem per ſignorum potentiam vel intellexit, vel potiùs ſuſpicatus eſt eſſe Filium Dei. Non igitur ideo Iudæis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum ſiue Filium Dei non eſſe putauit: ſed quia ſe morte illius non præuidit eſſe damnandum. De hoc enim myſterio à ſæculis abſcondito dicit Apoſtolus, *Quod nemo principum huius ſæculi cognouit. Si enim cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* (1 Cor. 2. v. 6.)

(Hom. 5. in Marc. à med.) CHRYS. In hoc autem quod ſequitur, *Et increpans non ſinebat, &c.* Percipe Chriſti humanitatem: non ſinebat vt dæmones immundi eum manifeſtarent. Non enim oportebat eos ſubripere officij Apoſtolici gloriam, nec decebat Chriſti myſterium linguâ fœdâ publicari.

(Circa finem com. in Luc. c. 4.) THEOPH. Quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris: vel quia nolebat inuidiam accendere Iudæorum ex hoc, quòd ab omnibus laudaretur.

(Libr. 4. c. 14.) BED. Ipſi autem Apoſtoli præcipiuntur reticere de illo, ne diuinâ maieſtate prædicatâ, paſſionis diſpenſatio differretur.

(v. 42.) *Factâ autem die, egreſſus ibat in deſertum locum, &c.* CHRYS. Poſtquam ſatis vtilitatis populis per miracula eſt collatum, oportebat eum abeſſe: maiora namque putantur miracula poſt abſentiam operantis, dum ipſa magis exclamant, & vice vocis fruuntur. vnde dicitur, *Factâ autem die, &c.*

(Victor in Cat. Marc. in Cord. Cyrill.) GRÆC. Abiit etiam in deſertum vt Marcus dicit, & orabat, non quòd ipſe oratione indigeret, ſed vt nobis bonæ operationis fieret forma.

CHRY. Phariſæi quidem ipſis prodigiis prædicantibus potentiam Chriſti, ſcandalizabantur. Populi verò eloquia audientes acquieſcebant & ſequebantur. vnde ſequitur: *Et turbæ requirebant eum, &c.* Non quidem aliqui Primatum aut Scribarum, ſed quoſcunque malitiæ fucos non denigrauerat, & illæſam habebant conſcientiam.

(Vt ſuprà: Corderianâ inſcriptionem reprobat S. Thomas, qui nunquam Cyrillum ita citat.) GRÆC. Quòd autem Marcus dicit Apoſtolos peruenisſe ad eum, dicentes, quòd omnes quærunt te: Lucas verò dicat populos perueniſſe, non diſcrepant ab inuicem. Applicauerant enim ad ipſum populi, Apoſtolorum ſequentes veſtigia. Dominus autem gaudebat detentus, ſed mandabat vt eum dimitterent, vt etiam alij participes forent eius doctrinæ, quaſi tempore ſuæ præſentiæ non multum duraturo. vnde ſequitur, *Quibus ait, Quia & alijs ciuitatibus, &c.* Marcus dicit, *Ad hoc veni*, oſtendens diuinitatis eius celſitudinem, & voluntariam exinanitionem. Lucas verò dicit: *Ad hoc miſſus ſum*, id eſt, incarnationem oſtendens, necnon beneplacitum Patris miſſionem appellans. Et ille quidem ſimpliciter dicit, *vt prædicem:* iſte verò, *regnum Dei* adiunxit, quod eſt ipſe Chriſtus. (Conſenſus Euangeliſtarum.)

CHRYSOST. Simul etiam conſidera quòd poterat in eodem loco manendo omnes attrahere ad ſe: non tamen hoc fecit, præbens nobis exemplum, vt perambulemus & requiramus pereuntes ſicut paſtor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Vnâ enim animâ recuperatâ, poterit aliquis mille delicta abolere. vnde & hîc ſequitur, *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ.* Frequentabat quidem Synagogas

Digitized by Google

docens iſlos quòd non eſſet ſeductot. nam ſi iugitet inhabitata coleret, diffamarent eum velur latitantem.

Libr. 4. c. 14 in Beda.

BEO. Si autem occaſu Solis myſticè mors Domini exprimitur, die tedeunte teſurrectio illius indicatur, cuius manifeſtatâ luce à ctedentium turbis requiritut, & in Gootiom deſetto inuentus ne abear detinetur, maximè cùm hoc cootigerit primâ ſabbati, quo reſurrectio celebrata eſt.

S. AMBROSII EPISCOPI,

Mediolan. ſuperioris Euang. expoſitio.

FOrtaſſis etiam in typo mulietis illius ſocrus Simonis & Andteæ variis ctiminum febribus caro noſtra languebat, & diuerſatum cupiditatum immodicis æſtuabar illecebris. Nec minorem ſcbrem amotis eſſe dixetim, quàm caloris. Itaque illa animum ſebris, hæc corpus inflammat. Febris enim noſtra auaritia eſt, febris noſtra libido eſt: eo quòd ignitæ ſint

1 Cor. 7. v. 9.

Animæ febres.

cupiditates. Vnde & Apoſtolus ait: *Si non ſe continent, nubant: melius eſt nubere quàm vri.* Febris noſtra luxuria eſt, febris noſtra ambitio eſt, febris ooſtra itacundia eſt. Quæ licet corporis vitia ſint, ignem tamen uſſibus implicant: mentem, animum ſenſumque pertentant. Hæc ptiot diaboli ſollicitatur arte. Etenim aget bonus, veſtis ptetioſa, monile; ſuadela ſerpentis eſt. Honotum gratia, ſublimitas poteſtarum, epularum ſuauitas, forma meretricis, laqueus eſt diaboli, & quaſi quidam nequitiæ ſpiritalis illecebroſus afflatus: qui per catnis illecebtam, quæ citò fœmineâ quadam leuitate mollitor, animum quoque de gradu deijcit. Neque enim formam mulieris animus priùs quàm corporis oculus coocupiſcit. Denique quod non videris, non amabis: ſed vbi cato concupierit, compatientis quoque animi conſtantia defatiſcit, & mens conſortio amoris inflectitut. Duo enim in carne vnâ ſunt: atque ita mots ittepit ſceleris affectu,

Vehementior animi febris, quàm corporis.

tentante diabolo, carne ſuadente. Vehementior tamen eſt animi, quàm corporis ſebris; & ideo pro animi voluntate cotporis ſalus plerunque contemnitur, nec à periculis abſtinetur. Vnde oon alienum videtur tepetere,

Exemplum præoptantis libidinē luminι.

quemadmodum Theotimus cùm graui oculotum incommodo laborarèt, & amaret vxotem, interdictâ ſibi à medico facultate coëundi, cupiditaris impatiens, atque impetu libidinis raptus, ſe modetati nequiuerit. Scieos enim prudenſque quòd eſſer oculos amiſſurus; prioſquam conueniret vxori, in ipſo æſtu feruentis cupiditatis, & conſuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagraotiot eſt, grauiùſque ptæcipitat & inflammat. Sed vbi quis reſipuetit à furote, tunc cooſcientiæ interioris viſus aperitur, factique ſuccedit pœnitentia, & pudenda

Gen. 3. v. 8.

ſui vnuſquiſque facinoris erubeſcit. Tunc Deus timetur, & peccatot ſe cupit celate, ſed non poteſt: tunc cato arguitur, diabolus accuſatur: hæc quaſi lena vitiorum, ille quaſi au-

Hebr. 4. v. 13.

ctot etroris. Pateſcit deformiras. Nudum eſt enim Deo omne ſecretum; nec illius ficus folijs; hoc eſt, regimine corporali, vel iactantiâ ſæculari, flagitiorum ſecreta velantur. Et vnuſquiſque diuinum peccati conſciâ formidat men-

A te iudicium, dicens: Qui ſuper me montes cadaot? in quibus me abſcondam fiſſuris petratum cùm venerit confringete terram? Tunc caro tribolos & ſpinas animo, hoc eſt, cutarum motſus & ſolicitudinum genetat, æſtuſque, quos ſibi per concupiſcentiam carnis animus ipſe circundedit. Etenim quaſi clauis quibuſdam ſuffigitut anima corporeis voluptatibus; & cùm ſemel adhæſerit cupiditatibus demerſa tetrenis, difficile in altum poteſt vnde deſcendit, ſine Dei ſauore teuolare. Actuum enim ſuorum vincta laqueis, & dilitiarum ſæcularium illecebris obnoxia iam tenetur.

Oſee 10. v. 8.
Iſai. 2. v. 19.
Gen. 3. v. 18.

Gen. 1. v. 26.

Hunc ergo Adam, hanc Euam Dominos li-
B betatutus aduenit, quotum alter ad imaginem Dei factus, altera virtutem ſui accipiens viri, quaodiu fuit ſubdita fortiori, vnam gerebant in vno ſpiritu Deo placitam voluntatem; & in paradiſo poſiti Dei, vitæ cœleſtis operabantur alimoniam. Poſtea verò quàm caro ſuadere diuerſum, & legem cœpit proptiam non timere, paradiſi exules facti, in hunc inferiotem diuerſumque locum peccati merito reciderunt. Nec quiſquam putet incongruum eſſe, ſi Adam atque Eua in typo animæ & corporis æſtimentor: cùm in typo Eccleſiæ æſtimentur & Chriſti. Nam cùm duo eſſe in vnâ carne Apoſtolos dixiſſet, adiecit: *Sacramentum enim hoc magnum eſt. Ego autem dico in Chriſto, &*

Eph. 5. v. 32.

C *in Eccleſiâ.* In quo etgo ſuperni Dei, in eo multò magis animi noſtri poteſt eſſe myſterium. Sed hæret, ſubfixus eſt, captus eſt, & corpoteis ſuccenſus eſt febribus: compaſſione carnis ægreſcit: Quætendus eſt medicus. Sed quis iſte tantus eſt, qui ſauciæ mentis medeatur vlceribus? Quis tantus eſt homo qui poſſit aliis ſubuenire, cùm ſibi ipſe non poſſit? Quis aliis poſſit vitam reddere, cùm ipſe mortem non poſſit euadete? Omnes enim in Adam mortuotur: quia *per vnum hominem in hunc mundum peccatum introiuit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit: in quo omnes peccauerunt.* Illius igitur culpa mors omnium eſt. Denique miſſi ſunt Sancti, miſ-

Rom. 5. v. 12.

S. Auguſt. l. 7. l. 1. contra Iulianum Pelagian. c. 3.

D ſi ſunt & Prophetæ, qui oracula diuina loquerentur, nec quicquam promouere potuerunt. Quætamus ergo aliquem de Angelis aut Atchangelis medicum. Sed quemadmodum mihi poſſunt præſidium ferte ne peccem, cùm ipſe Archangelus à peccato oon potuerit abſtinete? Quemadmodum ad paradiſum Angelùs teuocare me poterit, cùm ipſe ſatanas & angeli ſui ſedem quam acceperant, ſeruare non potuerint?

EIVSDEM, DE EODEM

Simonis Socru.

Ex libro de Viduis.
Luc 4. v. 38.

E DEnique cùm *Socrus Simonis magnis febribus detineretur,* Pètrus & Andreas *rogauerunt Dominum pro eâ. Et ſtans ſuper eam, imperauit febri, & remiſit illam: & continuò ſurgens, miniſtrabat illis. Magnis,* inquit, *tenebatur febribus, & rogauerunt illum pro eâ.* Et tu habes proximos, qui Deo pro te ſupplicent. Habes Apoſtolos proximos, habes Martyres ptoximos, ſi ipſa Martyribus deuotionis ſocierate, miſericordiæ quoq; muneribus appropinques. Proximus eſt enim, qui miſericotdiam facit. Fac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſan-

Luc. 10. v. 36.

Proximus virtutis cognatione. Rom. 8. v. 4.

guinis neceſſitudo, ſed virtutis cognatio facit A proximos: quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ; vt pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ verbo Dei pulſæ. Surges illicò, quæ in terris iacebas, vt Chriſto miniſtres. *Phil. 3. v. 20* Noſtra enim conuerſatio in cœlis eſt, vnde & Saluatorem expectamus Dominum Ieſum. *Miniſtrare Chriſto.* Nemo enim iacens, Chriſto miniſtrat. Miniſtra pauperi, & miniſtras Chriſto. *Math. 25. v. 4.* *Quod enim vni horum feciſtis, mihi*, inquit, *feciſtis*.

Habetis ergo Viduæ auxilium, ſi tales vobis generos poſteritatis veſtræ patronos; tales pro- B ximos eligatis. Ergo rogauerunt pro Viduâ Petrus & Andreas. Vtinam exiſtat aliquis qui tam citò poſſit rogare pro nobis; vel certè ille qui pro ſocru rogat Petrus, & Andreas frater eius. Tunc enim pro affinitate poterant; nunc iam poſſunt pro nobis, & pro omnibus impetrare. *Sanctorum ſuffragia, quibus pro nobis impetrent.* Videtis enim quòd magno peccato obnoxia, minus idonea ſit, quæ pro ſe precetur; vel certè quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad Medicum alios precatores. Ægri enim, niſi ad eos aliorum precibus medicus fuerit inuitatus, pro ſe rogare non poſſunt. Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccatorum vinculis impedita; ad medici illius ſedem debile non po- C teſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vendicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiam ſi qua habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumque noſtrorum. *Martyres corporis ex parte infirmitatem vincendo.* Non erubeſcamus eos intercesſores noſtræ infirmitatis adhibere, qui & ipſi infirmitatem corporis, etiam cùm vincerent, cognouerunt. Inuenit ergo Petri ſocrus, qui pro ſe rogarent. Et tu Vidua inuenis, qui D pro te ſupplicent; *1 Tim. 5. v. 5.* ſi quaſi verè vidua, & deſolata in Deum ſperes, inſtes obſecrationibus, afficias corpus tuum quaſi quotidiè moriens, vt moriendo reuiuiſcas. Fugias delicias, vt etiam ægra ſaneris. *Nam vidua quæ in delicijs eſt, viuens mortua eſt.*

Poſt alia παρεκβατικῶς dicta.

Rogatur ergo hic Medicus. Ne timeas, quia magnus eſt Dominus, & fortaſſe ad ægram dedignetur venire. Venit enim ad nos ſæpe de cœlo: nec ſolùm diuites, ſed etiam pauperes ſolet, & ſeruulos pauperum viſitare. Venit & nunc rogatus ad Petri ſocrum, *& ſtans ſuper illam, imperauit febri, & remiſit illam: & continuò ſurgens miniſtrabat illis.* Sicut dignus memoriâ, ita dignus deſiderio, E dignus etiam charitate Dominicæ in ſingulos dignationis affectus, & facta miranda. Viſitare viduas non dedignatur. & tugurij vilis penetralia anguſta ſuccedere. Quaſi Deus imperat, quaſi homo viſitat. Gratias Euangelio, per quod etiam nos qui oculis noſtris venientem in hunc mundum non vidimus Chriſtum, videmur ei, dum facta eius legimus, intereſſe: vt ſicut illi, quibus appropinquabat, fidem mutuabantur ex eo; ita etiam nobis, dum geſtis eius credimus, appropinquet. Vides qualia habeat genera ſanitatum? Imperat febri, imperat ſpiritibus immundis; alibi ipſe manus imponit. Non ſolùm igitur verbo, ſed etiam A tactu ægros ſanare conſueuit. Et tu igitur quæ varijs mundi æſtuas cupiditatibus, vel formâ viri alicuius capta, vel pecuniâ, roga Chriſtum, adhibe medicum; porrige ei dexteram tuam; tangat interiora tua Dei manus, verbique cœleſtis gratia interiorum venas ſcrutetur animorum, pulſet Dei dextera ſecreta cordis. Alij oculos luto illinit, vt videre poſſit; creatorque omnium docet nos noſtræ memores debere eſſe naturæ, & corporis cernere vilitatem. Nemo enim magis poteſt videre diuina, niſi qui humilitatis conſcius ſuæ, neſcit extolli. Alius Sacerdoti ſe offerre præcipitur, B vt carere in perpetuum lepræ poſſit exuuiis. Solus enim mentis & corporis poteſt ſeruare munditiam, qui ei Sacerdoti ſe nouit offerre, quem pro peccatis noſtris accepimus aduocatum: illum vtique cui dicitur, *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* Nec vereare moram aliquam ſanitatis. Neſcit impedimentum qui ſanatur à Chriſto. Opus eſt vt remedium adhibeas, quod acceperis. Simul enim vt præceptum dederit, cæcus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, ſurdus audit, febriens miniſtrat, lunaticus liberatus. Et tu igitur, quæcunque indecorâ alicuius rei cupiditate langueſcis, obſecra Dominum, fi- C dem defer, nec vllam timeas moram. Vbi adeſt oratio, adeſt verbum: fugatur cupiditas, libido diſcedit. *Confeſſionis offenſa non verenda.* Nec confeſſionis verearis offenſam; imò magis præſume prærogatiuam. In continenti enim, quæ corporis morbo antè laborabas, Chriſto incipies miniſtrare.

Poteſt etiam hoc loco videri ſocrus Petri, affectio voluntatis, ex quâ ſibi velut ſemen futuræ poſteritatis aſſumpſerat: quòd vnicuique voluntas ſua poſteritatis eſt auctor. Ex voluntate enim ſapientia naſcitur, quam Sapiens in matrimonium aſciſci ſibi, dicens, *Propoſui ego hanc adducere mihi in coniugium.* *Sap. 8. v. 9.* Ergo volun- D tas illa, quæ primò variorum cupiditatis æſtibus madefacta languebat, poſtea per Apoſtolatus officium in miniſterium Chriſti iam robuſta ſurrexit. Simul qualis eſſe debeat, quæ Chriſto miniſtrat, oſtenditur. *Sacerdotis ſanctitas.* Oportet eam primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, vt Corpus & Sanguinem Chriſti miniſtret. Neque enim poteſt quiſpiam peccatis ſuis æger, minimèque ſanus, immortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide quid agas Sacerdos, nec febrienti manu Corpus Chriſti attingas. Priùs curare, vt miniſtrare poſſis. Si mundos eos qui antè fuerant leproſi, Chriſtus iubes occurrere Sacerdotibus, quantò magis E mundum ipſum conuenit eſſe Sacerdotem? Non habet igitur quòd moleſtè ferat vlla vidua quòd ſibi non pepercerim, quando nec mihi parco. *Surrexit* itaque *Petri*, inquit, *Socrus, & miniſtrabat illis.* Et benè ſurrexit. Sacramenti enim typum Apoſtolica iam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autem ſurgere Chriſti miniſtros, iuxta quod ſcriptum eſt, *Surge qui dormis, & exurge à mortuis.* *Eph. 5. v. 14*

S. HIERONYMI PRESBYteri de ſocru Petri ex Euang. Matthæi.

Math. 8. v. 15.

ET cùm veniſſet Ieſus in domum Petri, &c. Tangitur manus mulieris, & ſanatis ope-

domum Petri; cùmque mulier lecto decumberet exuſto febrium ardoribus exhauſtóque corpuſculo, ac tanquam Deus verbo poſſet præcipere, Libera eſto à morbo, ſurge; non tamen hoc fecit: ſed vt efficacem ad curandum carnem ſuam oſtenderet (quippè quæ Dei caro eſſet) *tetigit manum eius; ac ſtatim*, inquit, *reliquit eam febris, & ſurrexit, ac miniſtrabat ei.* Sed & nos Ieſum ſuſcipiamus. Cùm enim ad nos quoque intrauerit, ipſumque in animo, ac corde habuerimus, tunc turpium voluptatum ardorem extinguet; ſuſcitabitque, ac robuſtos efficiet; ſpiritali nimirum ratione; ita vt etiam miniſtremus ei; hoc eſt, quæ illi placita ſunt impleamus.

Matth. 8. v. 15. Ex ead. Reg. & Cord.

Ad Solis autem occaſum, omnes &c. Videtis autem iterum, quantam vtilitatem ſanctiſſimæ eius carnis contactus præſtaret. Fugat enim cùm diuerſas ægritudines, tum dæmonum turbas, diabolique potentiam euertit, atque vno temporis momento turbæ tantæ ſanitatem impertit. Quanquam verbo, ac nutu poterat patrare prodigia, vt tamen quod operæpretium ſit quidpiam doceat, etiam manus infirmis imponit. Par enim erat, ac planè decebat nos intelligere, ſic comparatã eius ſanctam carnem, vt diuinæ Verbi virtutis efficaciam deferret, cùm diuinam illi virtutem inſeruiſſet. Ergo nos quoque ille tangat, imò verò nos ipſum per myſticam Benedictionem, vt & nos ab animi morbis, omníque dæmonum incurſu, ac iniuriâ liberet.

v. 40. Ex iiſd. Reg. & Max. Chriſti carnis tactus ſanandis ægris adhibitus. Chriſti tactus in Euchariſtiâ.

VICTORIS ANTIOCHENI,
de eadem ſocru Petri, ex Marci Euangelio.

THEODORO PELTANO S.I. Interprete.

Mar. 1. v. 29. ET *protinus egredientes de Synagogâ.* Poſt ſignum patratum Synagogam egreſſi, quòd ſabbatum eſſet, cibi ſumendi causâ ad diſcipuli domum diuertunt. Verùm quæ illis miniſtratura erat, febribus detinebatur.

Statim ergo diſcipuli eâ de re illum certiorem faciunt; ſiquidem certum de illius virtute experimentum iam tum cœperant. *Et accedens, eleuauit eam.* Acceſſit ad illam Verbum, corporeáque manu extensâ febricitantem erexit, Nam indiuulſam ſe eum carne ſuâ ſocietatem habere, perſuaſum volens, pleraque miracula & ſigna per corporis miniſterium edebat.

v. 30.

Et miniſtrabat ei. Socrus Petri à febribus liberata, ſuum viciſſim miniſterium, & ſeruitium exhibet; nos per hoc erudiens ne ſanitatis beneficium fruſtra, aut præpoſterè à Deo expetamus; verùm eo præcipuè animo, vt ſanitatem iam adepti, præceptis illius accuratiùs parere, Sanctiſque eiuſdem neceſſaria vitæ præſidia faciliùs ſubminiſtrare valeamus.

v. 31.

Veſpere autem facto, &c. Non temere additur, poſt Solis tandem occaſum, multos ægros oblatos eſſe. Quandoquidem Iudæis perſuaſum erat, ſabbato curare fas non eſſe. Eius ergo rei causâ, ſabbati finem expectabant. Sed & Iudæorum proceres quoque, ob id Domino inſultabant, quòd ſabbato ſanaret. At Chriſti verò diſcipuli, qui nonnullos iam in fide progreſſus habebant, veſperâ non expectatâ, Ieſum, vt Petri Socrum à morbo exſuſcitet, rogant.

v. 32.

Et curauit multos. Marcus Chriſtum multos malè habentes curaſſe aſſerit. Verùm is, aut Scripturarũ more multitudinis nomen generatim pro omnibus accipit; aut certè multos eos omnes & ſolos denotat, qui in illum credebant. Fides namque ad preſtandũ, ſanitatis beneficium alliciebat. Verùm Lucæ contextus eum priori expoſitione magis facit; ait enim; *At ille ſingulis manus imponens, curabat eos.*

S. PETRI CHRYSOLOGI,
De Socru Simonis ex Euang. Matthæi.

Eſt Sermo eius 18.

HOdiernâ lectione didicit attentus auditor, quare cœli Dominus, reſtaurator vniuerſorum, terrenas & ſeruiles intrauerit manſiones. Sed nihil mirum, ſi ad omnia dignanter acceſſit, qui clementer venerat omnibus ſubuenire.

Cùm veniſſet, inquit, *Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, & febrientem.* Videtis quæ res ad domum Petri inuitauerit Chriſtum: vtique non diſcumbendi voluptas, ſed iacentis infirmitas: non prandendi neceſſitas, ſed ſalutis occaſio; diuinæ virtutis opus, non humani pompa conuiuij. In domo Petri non vina, ſed lacrymæ fundebantur: turbabat ibi familiam non cura conuiuij, ſed cura languentis; febris ibi, non edacitas æſtuabat. Vnde illuc Chriſtus non epulas percepturus, ſed vitam redditurus intrauit; Deus quærit homines, non humana; cœleſtia dare cupit, non concupiſcit inuenire terrena. Chriſtus ergo recepturus nos, non noſtra quæſiturus aduenit.

Matth. 8. v. 14. Ingreſſus Dominus domum Petri, vt perſonam impenderet.

Cùm veniſſet, inquit, *in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, & febrientem.* Ingreſſus in domum Petri Chriſtus, ad quod venerat, vidit; non aſpexit qualitatem domus, non occurrentium turbas, non ſalutantium pompam, non familiæ concurſum: certè non ipſum præparationis ornatum; ſed inſpexit gemitum languentis, febrientis attendit incendium, vidit periculum deſperatæ, & ſtatim manus ad opus ſuæ deitatis extendit: nec antè ad humana diſcubuit Chriſtus, quàm mulier quæ iacebat, conſurgeret ad diuina.

Tenuit, inquit, *manum eius, & dimiſit eam febris.* Videtis quomodò dimittit febris, quem tenuerit Chriſtus? Ibi non ſtat infirmitas, vbi auctor ſalutis aſſiſtit: acceſſus illuc mortis nullus eſt, vbi viuificatoris ingreſſus eſt. *Tenuit*, inquit, *manum eius.* Quæ neceſſitas tangendi erat, vbi inerat virtus iubendi? Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. *Tenuit manum eius*: vt quod manus præſumentis amiſerat, manus repararet auctoris. *Tenuit manum eius*: vt acciperet indulgentiam manus, quæ carpſerat de morte ſententiam.

Tenuit febrientis manus.

Gen. 3. v. 6.

Et ſurrexit, inquit, *& miniſtrabat ei.* Et Chriſtus mulieris indigebat obſequio, & mulieris prouectę ætatis, ſenectutis ſummæ, filiis aggrauatæ; ſic in domo Petri non erat vernula, non miniſter, non familiaris, non propinquus; certè non vxor quæ matris obſequium præueniret: & ad ſummam Petrus ipſe cauſas ſuæ verecundiæ non videbat, vt hoc anus, vt ſocrus faceret Magiſtro, diſcipulus quod debebat? Fratres, Chriſtus ab illâ humanum non exigebat obſequium, cui miniſterium diuinitatis impenderat: ſed miniſtrare illam ad indicium red-

Miniſtrat illa ad indicium redditæ ſanitatis.

ditæ ſanitatis admiſit. Chriſtus ſic fugat morbos, vt vires priſtinas mox reducat: vbi curat ars, ibi infirmitatis reſidet laſſitudo: vbi ſanat virtus, ibi languor veſtigium non relinquit. Sed in hac lectione quid ſpiritualis intelligentiæ lateat ſi ſcire volumus, verborum floſculos non quæramus: qui maturitatis fructum quærit, deſpicit amœna camporum: violæ, roſæ, lilia, narciſſus grati flores, ſed gratior panis. Quod eſt odor naribus, hoc eſt auribus ſermonis ornatus; quod dat panis vitæ, hoc ſcientia dat ſaluti. Seponenda ergo eſt eloquentiæ voluptas, quando ſcientiæ depoſcitur fortitudo.

Eloquentia & ornatus verborum, floſculi, intelligentia ſpiritualis, panis.

v. 14. Allegorica expoſitio.

Cùm veniſſet, inquit, *Ieſus in domum Petri.* Ad domum Petri venit Chriſtus, vt domus Petri veniret ad Chriſtum: tunc ad domum Petri venit Chriſtus, quando habitacula noſtræ carnis intrauit. *Cùm veniſſet Ieſus in domum Petri.* Quæ eſt domus Petri? illa de quâ dicit Dominus: *Et tu Bethlehem domus Iuda, non es minima in principibus Iuda: ex te enim exiet dux qui regat populum meum Iſraël.* Vnde & Apoſtolus: *Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt Deus benedictus in ſæcula.*

Mich. 5. v. 2. Matth. 2. v. 6. Rom. 9. v. 5.

Cùm veniſſet in domum Petri, vidit ſocrum eius iacentem, & febricitantem. Vidit Synagogam iacentem in perfidiæ ſuæ tenebris, decumbentem ſub ſuorum ſarcinâ peccatorum; vitiis vſque ad phreneſim febrientem: & ideo tenuit manum eius, quia non tantùm verbo, C ſed & manibus Iudaicæ gentis operatur ſalutem. Audi Prophetam: *Deus autem Rex noſter ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ. Tenuit manum eius.* Vt antè Prophetarum ſanguine manus eius mundaretur, quàm miniſtrationis Eccleſiaſticæ ſumeret ſacramentum. *Et ſurrexit, & miniſtrauit ei.* Hinc eſt quòd erecta eſt quæ iacebat, & miniſtrat Chriſto, dum ſanctificat manus ſuas modò in operibus bonis, quæ autè malis operibus polluebat.

Pſa. 73. v. 12.

v. 16. Veſpere, in ſæculi fine.

Veſpere, inquit, *facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat ſpiritus verbo.* D Hoc humanitùs quomodò intelligi poteſt, vt contempto die, veſpere multos & malè ſaucios ſalutis auidi ad ſalutis remedia baiularent? Sed veſpere eſt, cùm finitur dies ſæculi: mundus à luce tempore cùm declinat. Serò lucis redditor venit, vt nobis Gentibus, qui in nocte venimus ſæculorum, diem redderet ſempiternum. *Veſpere autem facto obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Veſpere, hoc eſt, nouiſſimo tempore nos Gentes offert Deo Apoſtolorum pia & ſolennis deuotio: & pelluntur à nobis dæmones, qui nobis idolorum cultus imperabant. Audi Prophetam: *Omnes dij Gentium dæmonia.* Ignorantes enim vnum Deum, innumeris diis ſeruiebamus ſacrilegâ & ſordiſſimâ ſeruitute.

Pſal. 95. v. 5.

Rom. 10. v. 17. Chriſtus ad Gentes venit verbo, non carne.

E *Et ejiciebat ſpiritus verbo.* Quia ad nos Chriſtus carne non venit, venit verbo. Vbi ergo venit fides ex auditu, auditus per verbum, nos fecit liberos dæmoniacâ ſeruitute; dæmones reddidit ex impiâ dominatione captiuos. Hinc eſt quòd dæmones ſub manibus noſtris torquentur imperantibus nobis, qui nos ſubjiciebant lignis, lapidibus adjiciebant, & vacuas quotidie figuras inani timore vexabant. Modò eſt fratres, ne nos infidelitas ad eorum reuocet ſeruitutem: non laqueemur auguriis, non diuinatione fallamur, non capiamur ſortibus, non à manibus inducamur, non ſeducamur morti- A bus, non peſtibus anhelantibus captiuemur; ſed nos, noſtroſque actus commendemus Domino: committamus Patri, credamus Deo, quia tempus hominum ſicut Deus agit: & ideo ſicut pater actus dirigit filiorum, & vt Dominus curam familiæ non relinquit.

BEDÆ VENERABILIS PRESbyteri eiuſdem Euang. expoſitio.

Luc. 4. v. 38. Vir à dæmonio liberatus & mulier à febri ſanata, figura animæ & carnis.

SVrgens autem de Synagogâ, introiuit in domum Simonis, &c. Si virum à dæmonio liberatum moraliter animum ab immundâ cogitatione purgatum ſignificare diximus, conſequenter B fœmina febribus tenta, ſed ad imperium Domini curata, carnem oſtendit à concupiſcentiæ ſuæ feruore per continentiæ præcepta frenatam. Omnis enim amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia, ſpiritus immundi furor eſt. Fornicationem verò, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam quæ eſt ſimulacrorum ſeruitus, febrem inlecebroſæ carnis intelligi.

v. 39. Domini Clementia.

Et rogauerunt illum pro eâ; Et ſtans, &c. Modò ſaluator rogatus, modò vltro curat ægrotos, oſtendens ſe contra peccatorum quoq; paſſiones & precibus ſemper annuere fidelium, & ea quæ ipſi minimè in ſe intelligunt, vel intellegenda dare, vel etiam non intellecta dimittere; iuxta quod Pſalmiſta poſtulat: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine.*

Pſal. 18 v. 13

Sanitas tota ſtatim reddita eius imperio.

Et continuò ſurgens, miniſtrabat illis. Naturale eſt febricitantibus, incipiente ſanitate, laſſeſcere, & ægrotationis ſentire moleſtiam: verùm ſanitas, quæ Domini confertur imperio, ſimul tota redit. Non ſolùm ipſa redit, ſed & tanto robore comitante. vt eis continuò qui ſe adiuuerant, miniſtrare ſufficiat; & iuxta leges Tropologiæ, membra, quę ſeruierant immunditię ad iniquitatem, vt fructificarent morti, ſeruiant iuſtitię in vitam ęternam.

Rom. 6. v. 19.

v. 40. Occaſus ſolis, Chriſti paſſio. Ioan. 9. v. 5.

D *Cùm ſol autem occidiſſet, &c.* Solis occubitus, paſſionem mortémque ſignificat illius, qui dixit: *Quandiu in mundo ſum, lux ſum mundi.* Et ſole occidente plures dęmoniaci quàm antè, plures ſanantur ęgroti. Quia qui temporaliter in carne viuens paucos Iudęorum docuit, calcato regno mortis omnibus per orbem Gentibus fidei, ſaluiſque dona tranſmiſit. Cuius miniſtris quaſi vitę luciſque pręconibus, Pſalmiſta canit: *Iter facite ei, qui aſcendit ſuper Occaſum.* Super Occaſum quippe Dominus aſcendit, quia vnde in paſſione occubuit, inde maiorem ſuam gloriam reſurgendo manifeſtauit.

Pſal. 67. v. 5.

v. 41. Diabolus vt cognouerit Dominum eſſe Dei Filium.

Exibant etiam dæmonia à multis, clamantia, E *&c.* Dęmonia Filium Dei confitebantur, & atteſtante Euangeliſtâ, ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Quia quem dierum quadraginta ieiunio fatigatum diabolus hominem cognouerat, nec tentando valebat an & Dei Filius eſſet experiri, iam nunc per ſignorum potentiam vel intellexit, vel potius ſuſpicatus eſt eſſe Filium Dei. Non igitur ideo Iudęis eum crucifigere perſuaſit, quia Chriſtum ſiue Dei Filium non eſſe putauit, ſed quia ſe morte illius non pręuidit eſſe damnandum. Verè enim de hoc myſterio à ſeculis abſcondito dicit Apoſtolus: *Quod nemo principum huius ſæculi cognouit. Si enim cogno-*

1 Cor. 2. v. 6.

Digitized by Google

Dæmones cur à confeſſione inhibiti. *miſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent.* Quare autem dæmonia Dominus ſe loqui prohibeat, Pſalmiſta manifeſtat qui ait: Pſal. 49 v. 6. *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iuſtitias meas, &c.* Ne quis dum prædicantem audit, ſequatur errantem. Improbus enim magiſter eſt diabolus, qui falſa veris ſæpe permiſcet, vt ſpecie veritatis teſtimonium fraudis obtexat. Aliàs autem non ſoli dæmones, qui inuiti confitebantur, iubentur ſilere de Chriſto, ſed & illi qui ab eo ſanati, ſponte confiteri volebant. Immò Apoſtoli, qui eum poſt reſurrectionem toto erant orbe prædicaturi, ante paſſionem eius præcipiuntur omnino reticere de illo, ne diuinâ videlicet maieſtate prædicatâ, paſſionis diſpenſatio differretur; & dilatâ paſſione, ſalus mundi, quæ per hanc futura erat, negaretur.

℣. 42. *Facta autem die egreſſus ibat in deſertum, &c.* Si occaſu Solis Domini mors exprimitur, quare non die redeunte reſurrectio illius indicetur? Cuius manifeſtatâ luce à credentium turbis inquiritur, & in Gentium deſerto inuentus ne abeat detinetur. Maximè cùm hæc prima ſabbati, quo reſurrectio celebrata eſt, egreſſio, quæſitio, & inuentio contigerit.

S. BRVNONIS SIGNIENSIS

Epiſcopi, de ſocru Petri ex Euang. Matthæi.

Petri ſocrus, & vxor. SCire enim oportet, quæ ſit vxor Petri, vt poſſimus ſcire quæ ſit ſocrus eius. Petri namque vxor Eccleſia eſt, quoniam ei à Domino ſpecialiter tradita eſt, dicente Domino: Ioan. 21. v. 17. *Si diligis me, paſce oues meas.* Eius igitur ſocrus eſt Synagoga, quia ipſa eſt mater Eccleſiæ. Vnde eidem in Canticis canticorum Dominus ait: *Sub arbore malo ſuſcitaui te, ibi corrupta eſt mater tua, ibi violata eſt genitrix tua.* Cant. 8. v. 5. Hæc autem iacet in domo Petri, & febricitat, quoniam vſque hodie inter Chriſtianos Synagoga infirma moratur, & habitat. Vbicunque eſt Eccleſia, ibi eſt domus Petri: huius autem manum circa finem mundi Dominus tanget, & tunc febre fugatâ ſurget, & miniſtrabit Domino. Tunc enim eius manum tanget, quando ipſius opera approbabit.

Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes, & ejiciebat ſpiritus verbo, &c. Matth. 8. v. 16. Verbo enim ſpiritus ejicit ille, de quo ſcriptum eſt: *In principio erat Verbum.* Ioan. 1. v. 1. Verbo quidem, quia propriâ virtute. Sed quare, *facto veſpere*, niſi quia hac vltimâ ætate, hac extremâ horâ ad ſanandum, & curandum, ac pellendum venerat dæmonia? Neque enim debuerat populus ille curari, niſi facto veſpere, qui ad medicum non redit vſque ad veſperam. Vnde Pſalmiſta ait: *Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatem.* Pſal. 58. v. 7. & 15. Tunc enim venient, tunc conuertentur, tunc animas ſuas multo languore confectas Iudæi ad Dominum afferent, & ſanabit eos, & ejiciet dæmonia ab eis. *Cùm enim plenitudo Gentium introierit, tunc Iſraël ſaluus fiet.* Rom. 11. v. 25. Et ſi fuerit numerus filiorum Iſraël ſicut arena maris, reliquiæ conuertentur ad Dominum.

v. 18. *Videns autem Ieſus turbas multas circum ſe, iuſſit ire trans fretum.* Puto enim quòd Ieſus ideò trans fretum propter turbas ire iuſſit, quia niſi per aquas baptiſmatis tranſeuntes, vitiorum turbas, & malignorum ſpirituum exercitus euadere non poteramus.

FERIA VI. POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

IOAN. IV.

a Id eſt, collectionem fidelium ex Gentibus.
IN illo tempore: Venit ergo (Ieſus) in [a] ciuitatem Samariæ, quæ dici-
b Id eſt, agrum. c In figurâ Chriſti, qui ex legitimis hæres Patriarch. c habens hæreditatem in Gentibus.
tur Sichar iuxta [b] prædium quod dedit Iacob [c] Ioſeph filio ſuo. Erat
d Naturalis tradit Ieſus. e Suſcepit enim omnia quæ ſunt noſtræ infirmitatis ſine peccato. f Iter Chriſti incarnatio.
autem ibi [d] fons Iacob. Ieſus ergo [e] fatigatus ex [f] itinere ſedebat ſic
g Per quam fruens fides Samaritanorum.
ſupra fontem: hora autem erat quaſi [g] ſexta: venit autem mulier de Samariâ haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere. Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quo-
h Ex habitu eum cognouit.
modo tu cùm [h] Iudæus ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non
i Cur hoc dixit? Quia de loco orationis diſcrepabant. k Quod eſt Spiritus Dei.
enim [i] coutuntur Iudæi Samaritanis. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si ſcires [k] do-
l Dator Spiritus. m Id eſt, petit à te fidem. n Subaudi aquam viuam, id eſt, Spiritum per quem daretur etiam fides.
num Dei, & quis eſt [l] qui dicit tibi: [m] Da mihi bibere, tu forſitan [n] petiſſes ab eo,
o Merito fidei.
& [o] dediſſet tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine neque in quo haurias ha-
p Id eſt, profundus. q Quæ niſi hauriatur de imo putei, haberi non poteſt. r Maius aliquid ei tribuendo.
bes, & puteus [p] altus eſt. Vnde ergo habes [q] aquam viuam? Nunquid tu [r] maior es
s Hunc. t Haurientem aquam ex eo habens. v Eos quos perfectiores in Eccleſiâ.
patre noſtro Iacob, qui dedit nobis [s] puteum, & [t] ipſe ex eo bibit, & [v] filij eius,
x Minores, vel proſus ignorantes. y Legali. z Scilicet voluptatem ſæculi, quam iſta aqua ſignificat.
& [x] pecora eius? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex hac [y] aquâ, [z] ſitiet
a Propter ſatietatem ſpiritus, quæ fiet in reſurrectione: quia apud eum eſt fons vitæ quo inebriabuntur.
iterum. Qui autem biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, [a] non ſitiet in æternum;

ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Dicit ad eum mulier: Domine, [a] da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc

b Id eſt, rationalem intellectum.

haurire. Dicit ei Ieſus: Vade, voca [b] virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, &

c Quia verè dixiſti.

dixit: Non habeo virum. Dicit ei Ieſus: [c] Benè dixiſti: quia non habeo virum.

d Cùm dicit aliquid quod ab eâ non audiuit, probat ſe non ab eâ dedicisse, quòd virum non habet, ſed ex diuinitate ſciſſe

[d] Quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc verè

e Quod. f Verè es Propheta, quia omnia noſti. g Iacob & filii eius.

dixiſti. Dicit ei mulier: Domine, video [e] quia [f] Propheta es tu. [g] Patres noſtri in

h Iudæi. i Templum. k Quaſi alibi nemo poſſit placere Deo.

monte hoc adorauerunt, & [h] vos dicitis, quia Ieroſolymis eſt [i] locus, vbi [k] ado-

l Quia iam cœpit intelligere, ſuperaddit. m Quia iam eſt in te vir qui poteſt credere, & ideo crede, quia. n Cùm ablatâ vmbrâ lux veritatis irradiauerit, vt appareat in locis non eſſe Deum ſed in puris mentibus.

rare oportet. Dicit [l] ei Ieſus: Mulier, [m] crede mihi, quia [n] veniet hora, quando ne-

o Quia veri Iudæi non eſtis.

que in monte hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis Patrem. [o] Vos adoratis quod

p Quorum patribus promiſſus eſt Chriſtus. q Per legem & Prophetas.

neſcitis, [p] nos adoramus quod ſcimus: quia [q] ſalus ex Iudæis eſt. Sed venit

r Cùm Spiritus poſt meam reſurrectionem dabitur. ſ Cùm alii qui mihi firmâ fide adhærent. t Non de ventis.

[r] hora, & nunc eſt, [ſ] quando veri adoratores adorabunt Patrem in [t] ſpiritu & veri-

u Adorantes in ſpiritu & veritate agnitionis. x Quia

tate. Nam & Pater [u] tales quærit qui adorent eum. [x] Spiritus eſt Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quia

y Quaſi dicat veniet. z Finis Legis & Prophetarum.

Meſſias [y] venit, qui dicitur [z] Chriſtus. Cùm ergo venerit, ille nobis annunciabit

a Quæ ad cultum ſuum, & Patris pertinent.

[a] omnia. Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum: & continuò venerunt diſcipuli eius, & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæ-

b Hydor Græcè, aqua Latinè: inde hydria.

ris, aut quid loqueris cum eâ? Reliquit ergo mulier [b] hydriam ſuam, & abiit in ciuitatem, & dixit illis hominibus: Venite, & videte hominem qui dixit mihi omnia

c Exitur à ciuitate, cùm exitur à mentis latitudine. d Ignorantiæ. e Nota facilitatem Gentium ad fidem, & duritiem Iudæorum.

quæcunque feci. Nunquid ipſe eſt Chriſtus? [c] Exierunt de [d] ciuitate, & [e] veniebant

f Aliàs, interrogabant. g Qui attulerant cibos.

ad eum. Interea [f] rogabant eum [g] diſcipuli dicentes: Rabbi, manduca. Ille autem

h Conuerſionem Samaritanorum.

dixit eis: Ego [h] cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Dicebant ergò diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Ieſus: Meus cibus

i Id eſt, illos credere. k Per mortem & paſſionem.

eſt, [i] vt faciam voluntatem eius qui miſit me: [k] vt perficiam opus eius. Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis: leuate

l Mentis. m Corda hominum. n Quaſi dicat, Sicut iam vicina eſt meſſis terræ, ita & meſſis hominum.

[l] oculos veſtros, & videte [m] regiones, quia albæ ſunt ad meſſem: & qui metit,

o Id eſt, Prophetæ

mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & [o] qui ſeminat,

p Apoſtoli, qui etſi diſpares temporis labores, tamen eandem mercedem habuerunt. q Euangelii.

ſimul gaudeat, & [p] qui metit. In hoc enim [q] verbum eſt verum, quia alius eſt

r Prophetæ qui præparauerunt. Vnde & iſta mulier iam præparata dixit, Scio quia Meſſias venit.

[r] qui ſeminat, alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis.

ſ Ad fidem Chriſti inuitando. t Inuitatos Iudæos ad fidem congregatis.

Alij [ſ] laborauerunt, & vos in labores eorum [t] introiſtis. Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt in eum Samaritanorum propter verbum mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia, quæcunque feci. Cùm veniſſent ergo ad illum Sa-

u Gratiam eis impertiendo. x Duo præcepta charitatis.

maritani, rogauerunt eum vt ibi [u] maneret. Et manſit ibi [x] duos dies. Et multò plures crediderunt in eum propter ſermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia iam non propter tuam loquelam credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt verè Saluator mundi.

GLOSSA ORDINARIA *in ſuperius Euang.*

Ioan 4. v. 5. *VEnit ergo.* Vt agnoſcerent, & conuerterentur ad eum Samaritani, vendicantes ſibi hæreditatem Patriarchæ Iſraël.

Sichar, Gentilis populus. *Quæ dicitur Sichar.* Sichar, id eſt, concluſio, vel ramus, id eſt, Gentilis populus concluſus ſub peccato, qui eſt ramus de oleaſtro exciſus, & oliuæ inſertus.

Rom. 11. v. 24. *Erat autem, &c.* Quia naturalis ratio non aliunde ſurgit niſi à cauſâ omnium bonorum, ideo pulchrè dicitur fons eſſe Iacob, id eſt, ratio infinitâ Patris altitudine procedens.

V. 6. *Ieſus ergo fatigatus.* Allego. Iter Ieſu, carnis eſt aſſumptio, in quâ eſt fatigatio, id eſt, infirmitas, releuans hominem quem creauit potentia. Seſſio, eſt humilitas. Sexta hora, ſexta ætas, quâ venit. Puteus, profunditas huius ſæculi. Samaritana, Eccleſia venit non iam iuſta, ſed iuſtificanda. Aqua putei voluptas huius ſæculi, quæ quaſi de profundo extrahitur ſubmiſſis, & inclinatis ad eum hominibus, præmiſſâ cupiditate quaſi hydriâ. Allegoria.

Sede-

Sedebat. Quaſi laſſitudinem releuans: in quo indicatur magiſter docturus accedentes, & poſſeſſurus.

Fons, & puteus quo differant.

Supra. Fons dicitur vbicunque manat aqua de terrâ: ſed ſi in ſuperficie, fons tantùm; ſi in profundo, etiam dicitur puteus.

v. 7. Mulier hauriens.

Venit. In figurâ Eccleſiæ de Gentibus, quæ prius hauriebat aquam, id eſt, voluptatem de profundo ſæculi: cuius fidem ſitit Ieſus, & petit ab eâ potari.

Allegoria.

G R E G. Vel mulier, id eſt Synagogâ, quæ venit haurire aquam, id eſt, diſcere hiſtoriam literæ legis: cuius fidem petit Ieſus. Puteus altus, profunditas myſteriorum legis. Quinque viri, quinque libri Moyſi: quem nunc habes, id eſt librum Ioſue. Reliquit hydriam, id eſt, priſtinam conuerſationem. Abiit in ciuitatem, id eſt, primitiuam Eccleſiam.

Allegoria.

Da mihi. Ieſus ſedens ſupra fontem petit à primitiuâ Eccleſiâ, quam de Gentibus elegerat, potum fidei, quâ in eum credatur: petit à naturâ potum rationis, quâ Conditor, & Redemptor inueſtigetur. Apoſtoli miſſi in ciuitatem, id eſt, in mundum, emere ſpirituales eſcas, id eſt, fidem, & actionem, & cognitionem, quibus magiſtri ſatiantur.

Quem Dominus potũ petat.

Da mihi. Licet Ieſus poſt fatigationem ſitire poſſet, tamen hunc potum non exigit: ſed vt cor Eccleſiæ Gentium pro laboris eius cognitione potus ei efficiatur, deſiderat.

v. 8. Diſcipuli emptum cibos in ciuitatem profecti.

Diſcipuli. In ciuitatem Diſcipuli abierunt, ſcilicet ad Iudæos, qui legis vallo muniti, & prophetiæ telis ſunt armati, vt cibos emerent; ipſorum ſcilicet corda prædicatione fidei Deo præparantes.

v. 9. Petit fidem Dominus vt det Spiritum.

Dicit ei. Neſciens quem potum petit ab eâ, putans quòd de aquâ, opponit ſe eſſe de alienigenis vaſculis, quorum etiam conuerſatione non vtuntur Iudæi. Sed Ieſus qui fidem petebat, ei Spiritum dare cupiebat, & eam admonet vt petat. Spiritus autem eſt & donum Dei, & viua aqua.

Iudæorum in Samaritanos odiũ.

Non enim coutuntur. Samaritanos Iudæi execrantur, & ſupplantatores vocant, quia eos hæreditate patris ſui Iacob priuauerunt, abſtinendo à cibis, & vaſis eorum.

v. 10.

Reſpondit Ieſus. Pedetentim, & ſimplicibus verbis inſtruit, vt tandem donum Dei, id eſt, Spiritum poſſit accipere.

v. 11. Aqua viua.

Dicit ei mulier. Aqua viua dicitur non alia, niſi quæ vbi oritur, excipitur: de quâ mulier carnaliter ſapiens dixit: *Cum hauritorium non habeas, & puteus altus ſit, quomodò habes aquam viuam?* Sed ne fortè alium fontem promittere videretur, ſubdit: *Nunquid tu melior es,* id eſt, potes melior eſſe, Iacob, qui cum ſuis vſus eſt iſto? Contra quod ergo apertè Chriſtus oſtendit ſe non carnaliter, ſed ſpiritualiter loqui, dicens non ſitire eum qui ſuam aquam biberit.

v. 12.

Nunquid tu. Alienigena Iacob patrem ſuum vocat, quia ipſa ſub lege Moyſi vixerat, & prædium quod Iacob filio ſuo dederat, poſſidebat.

Bibunt ex eodem fonte homines & pecora.

Et ipſe ex eo. De puteo bibunt homines, & pecora: & ſimiliter de ratione, quæ quaſi deprauata, & obſcurata magno labore foditur, & exercetur: bibunt autem quidam vt homines, qui eâ ratione ad bonum vtuntur, vt Sancti; quidam vt pecora, qui vtuntur eâ ad malum, vt Philoſophi.

v. 13.

Qui autem. Quicunque meæ prædicationi

A cor accommodauerit, & gratiæ donum cognouerit, fides quæ per dilectionem operatur in eo naſcitur: & ſic tandem in vitam tranſibit æternam. Gal 5. v. 6. Aqua ſaliens in vitam æternã

Aquã. Aqua corporalis deorſum fluit, aqua ſpiritualis ſurſum ſalit: & ſecum eos, qui eam bibunt in æternam gloriam ſubuehit. v. 14. Aqua Spiritualis, & corporalis.

Dicit ad eum Delectata promiſſione Domini, volens non ſitire, vt exoneraretur his laboribus, adhuc carnaliter putat promitti ſibi, ſicut Eliæ datum eſt, quadraginta diebus non eſurire, neque ſitire: ſed volens Ieſus vt illa iam intelligat, dicit: v. 15. 3. Reg. 19. v. 8.

Vade, voca virum tuum. Vt eo duce ad contemplationem ſpiritualis intelligentiæ aſcendas. v. 16. Virum vocã carem.

B *Vade, vocauerum tuum.* Tu ſenſualis voca rationalem intellectum, quo tu viro regaris: tu, quæ modò carnaliter ſapis: hunc ego lux, & caput viri illuminabo. Q. d. Hæc quæ dico non carnaliter, vt tu animalis facis, ſed ſpiritualiter ſunt intelligenda, & ductu rationis accipienda: & ideo tu para intellectum mihi, & veni, intelligendo hæc ſpiritualia, quæ dico.

Reſpondit mulier. Reuerà hæc mulier tunc non habebat virum, ſed vtebatur quodam non legitimo, de quo reſpondet adhuc carnaliter ſapiens, quia nundum vocauerat virum, id eſt, intellectum. v. 17.

C *Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti.* Paulatim eam attollens adhuc myſteria loquitur, vt paulatim perduceret eam ad cognoſcendum quis cum eâ loqueretur. Et non opus bonum, non prudentem mulieris laudat reſponſionem, ſed veritatis laudat confeſſionem.

Quinque enim viros. Quinque viri, ſunt quinque leges humanæ naturæ datæ. Prima, in paradiſo ante peccatum in prohibitione ligni. Secunda, poſt præuaricationem, & expulſionem de multiplicatione humanæ propaginis. Tertia, Noe ante diluuium de fabricandâ arcâ. Quarta, poſt diluuium de diuiſione Gentium. Quinta, Abraham de circunciſione, & immolatione filij. v. 18. Viri quinq; mulieris Samaritanæ. Gen 2. v. 16. Gen 1. v. 18. Gen 6. v. 14. Gen. 10 v 38 Gen. 17 v 10 & 22. v. 2.

D His quinque legibus, quaſi quinque viris humana anima ab initio mundi vſque ad Moyſen ſubiecta fuit: Poſtea data eſt lex literæ, quæ nullam ſalutem contulit. vnde dicitur: *Quem nunc habes, non eſt tuus vir.* Dimitte literam, vade ad ſpiritum literæ, ad nouum Teſtamentum, à quo ſpiritualem virtutum prolem concipias.

A V G. Quinque viri, id eſt, quinque ſenſus corporis te rexerunt: nunc in tempore diſcretionis non te regit vir, id eſt, intellectus ſapientiæ, ſed adulter, id eſt, error corrumpit, dum carnaliter quæ dico accipis: & ideo voca virum, vt (ſicut dico) ſpiritualiter intelligas. Ideo quinque ſenſus in minori ætate dicuntur viri, quia ſunt legitimi. Poſt lapſum enim hominis, & de-

E creto Dei naturaliter regitur illa ætas: non ad æterna, ſed ad iſta temporalia appetenda ſi mulcent, vitanda ſi offendunt.

Quia Propheta es tu. Mulier ex auditis proficiens, iam cœperat aliquatenus habere intellectum, vnde & Prophetam vocat: ſed non plenum, quia non credit veniſſe Chriſtum. v. 19.

Patres noſtri. Propheta es tu, & ideo iudica de hac contentione, quæ me mouet. Iudæi ſe præferebant Samaritanis pro templo, quod ædificauit Salomon, in quo adorabant. Econtrà Samaritani aduerſum Iudæos pro monte, in quo, & non in templo, patres adorauerunt, qui Deo v. 20. Contentio Samaritanos inter, & Iudæos de loco adorationis.

placuerunt. Et ſic Patriarchæ in montibus, Iudæi in templo adorauerunt, præfigurantes modum benè orandi. A

v. 21. *Mulier.* In hoc loco Dominus iactantiam Samaritanorum reprimit, qui putabant ſe non minoris religionis fuiſſe, quàm Iudæos. Loquitur ergo in perſonâ Prophetarum, & omnium qui in
v. 22. Chriſtum credunt: vnde ait; *Vos adoratis* Patrem, quem neſcitis, quia nullus adorat Patrem niſi Filium adoret, per quem ad notitiam Patris venitur: ſed nos ſcimus Filium, & per Filium Patrem. vnde ſequitur: *Quia ſalus ex Iudæis eſt.* id eſt, quia Chriſtus, qui eſt ſalus, ex Iudæis eſt, non ſolùm origine carnis, ſed etiam ex eis orta eſt fides, & primitiua Eccleſia.

Salus ex Iudæis, quia ex eis Chriſtus, veraque fides.

Crede mihi. Quia tam eſt in te vir qui poteſt credere, & ideo crede: quia niſi credideris, non intelliges. B

Iſai. 7. v. 9.

Quando neque in monte. Ecce pariter mons veſter, & templum Iudæorum reprobabitur ſed in hoc eſtis impares, quòd vos Samaritani adoratis quod neſcitis: ſed nos Iudæi, non omnes, ſed electi, adoramus quod ſcimus, quia nobis cognitio Dei, teſtamentum, prophetia, promiſſa, de nobis Chriſtus: & hoc eſt, *Quia ſalus ex Iudæis eſt:* ſed quamuis ita ſimus differentes, tamen non præfero locum Iudæorum locu Samaritanorum: & hoc eſt:

Iudæis Samaritani quibus impares, tamet ſi vtrorumque reprobato oratio nis loco.

v. 23. *Sed venit hora, & nunc eſt, quando.* Priuſquam venirem in carne, nemo potuit adorare Patrem in ſpiritu, & veritate præter Patriarchas, & Prophetas, quibus mea incarnatio reuelata fuit: ſed per meam præſentiam in carne fient veri adoratores. C

Adoratores in Spiritu, & veritate, ſoli olim Patriarchæ, & Prophetæ.

In ſpiritu, & veritate. Non in templo, non in hoc monte, ſed interiùs in intimo templo cordis, & in veritate cognitionis Patrem eſſe adorandum.

v. 24. *Spiritus eſt Deus.* Cùm Deus ſit ſpiritus, & non corpus, non quærit corporeum locum, montem, vel templum, in quo oretur: ſed ſpiritus purus eſt eius templum, in quo oretur, non de viſibilibus, quæ tranſeunt; ſed de æternis, quæ veritas ſunt. D

Locus orationis Dei, purus ſpiritus.

v. 25. *Scio quia Meſſias.* Iam per verba docentis ampliùs prouecta, ſcit à quo perfectè debeat inſtrui, id eſt, à Meſſiâ.

Ille nobis. Qualiter ſpreto templo, vel monte in ſpiritu, & veritate adoremus oſtendet: & abiectis vmbris veritate illuſtremur.

v. 26. *Ego ſum qui loquor.* Quem venturum expectas, veniſſe cognoſce: & adducto tecum viro qui te regat, quę fidei ſunt neceſſaria diſcere labora. Et quia ſciebat iam quis eam poſſet docere, cùm eum iam docentem non agnoſceret, digna erat cui ipſe ſe manifeſtaret: vnde dicit: *Ego ſum* Meſſias: quâ manifeſtatione acceptâ, non habet quid vltrà quęrat. vnde ſequitur: *Reliquit ergo hydriam, &c.* Sed Euangeliſta interſerit de diſcipulis. E

Detectus Meſſias Samaritanæ.

v. 27. *Et mirabantur.* Non mirabantur quòd cum muliere loquitur, cum quibus loqui conſueuerat, ſed quia cum alienigenâ, ignorantes myſterium Eccleſiæ de Gentibus futuræ. Et non malum ſuſpicantur, ſed clementiam mirantur: quia Gentilem erroneam docet, ſicut qui venit quærere quod perierat.

Diſcipulorum admiratio loquente Domino cum Samaritanâ.

v. 28. *Reliquit ergo.* Audito, *Ego ſum*, iam habens in intellectu mulier Chriſtum caput viri, reliquit hydriam, id eſt, cupiditatem, & cucurrit euange-

Relicta hydria Euangelizaturæ.

lizare. Hic diſcant euangelizaturi priùs deponere curam, & onus huius ſæculi. A

Venite, & videte. Pedetentim inducit ad veritatem illos rudes, nec ſtatim affirmat Chriſtum, ne iraſcerentur, & indignarentur. v. 29.

Nunquid aliquis attulit. Non auſi ſunt interrogare Dominum, timentes ne ab eo reprehendantur, ſi incautè interrogauerint. v. 33.

Meus cibus eſt. Non eius intellexerunt eſcam, ſicut mulier ſupra non intellexit aquam: vnde Magiſter eos inſtruit, non per circuitum vtillam, ſed iam apertè, dicens: *Meus cibus eſt, &c.* v. 34.

Voluntatem eius. Patris. Voluntas Patris eſt, vt credatur in eum, id eſt, in Filium, quem ipſe miſit. Opus Patris eſt noſtra ſalus. Chriſti ergo cibus, noſtra fides, & noſtra ſalus. Facit ergo voluntatem, docendo credere in ſe: facit opus, maturando myſterium redemptionis. B

Chriſti cibus, noſtra fides, & ſalus.

Nonne vos. Cùm quærat fidem, & ſalutem populorum, feruet in opus, & operarios mittere diſponit. v. 35.

Leuate oculos. Intellectu mentis conſiderate, quod tranſactâ hyeme, id eſt, infidelitate, adeſt calor fidei, & parata ſunt corda, vt opera iuſtitiæ ex eis colligatis. Quaſi dicat: Iuuare ad implendum voluntatem Patris. Et benè poteſtis, quia parata eſt meſſis, id eſt, videre Gentes facilè credentes.

Diſcipulorum ad ſpiritualem meſſem incitatio.

Et qui metit. Putatis quatuor menſes eſſe vſque ad meſſem: ſed ego aliam meſſem oſtendo vobis albam, & paratam, vnde & eos quos nutrit exhortatur: & hoc eſt, *Et qui metit, mercedem accipit.* C v. 36.

Vt & qui ſeminat. Vtroque opus erat, ſeminatore, & meſſore: quia in hoc apparet probabile verbum, quia alius ſeminat, alius metit: niſi enim parati eſſent per Prophetas, non audirent Apoſtolos.

Seminarunt Prophetæ, ſubmiſſi meſſor Apoſtoli.

Ego miſi. Vos facio meſſores ibi, vbi alij ſeminauerunt, id eſt, in Iudæâ, vbi prima ſeges collecta eſt: vnde aliqui exeuntes in toto mundo ſeminauerunt: vnde alia meſſis quaſi de granis ſurgit colligenda in fine ſæculi meſſoribus Angelis. v. 38. D

Meſſis prima, & ſecunda.

Laborauerunt. Multi enim labores fuerunt Patriarchis, & Prophetis, in quibus omnibus erat Prophetia Chriſti, & multa paſſi ſunt quaſi in frigore ſeminationis.

Cum veniſſent. Priùs audierunt famam, poſt conſpexerunt præſentem: nec ſatis eſt eis, ſed apud ſe manere faciunt, vt ipſius verbis inſtruerentur, quæ præferunt verbis mulieris. In quibus omnibus è contrario arguitur duritia Iudęorum, qui nec miraculis credunt. v. 40.

Pia Samaritanorum in ſalutis negotio cura.

Et manſit. Moraliter. Sic quotidie apud illos qui foris ſunt, nuntiatur Chriſtus per mulierem, id eſt, Eccleſiam, & credunt per iſtam famam. Inde apud eos manet per duos dies ſine mentione noctis, vt lux eorum duobus præceptis charitatis inſtruatur. E

Samaritanæ prædicatio, & fructus.

Et mulieri dicebant. Poſtquam Dominus carnis præſentiâ Iudæis ſpiritualiter edoctis gratiam ſuæ cognitionis infudit mulieri, id eſt, Legi, dicebant, *Iam non propter tuam loquelam credimus.*

Ipſi enim audiuimus. Quia ibi primùm moratus miracula fecerat, nec niſi pauci in eum crediderunt: vnde ſupra viſo ſigno *crediderunt in eum diſcipuli eius*, non alij. Et ideo à Samaritanis, qui facilè nullo ſigno viſo crediderunt, v. 42.
Ioan. 2. v. 11.

reuertitur ad iſtos: vt qui per priura non crediderunt, modò credant. Significat quod à Gentibus facilè conuerſis, in fine ſæculi reuertetur ad Iudæos, qui ſunt ſua patria: quia priùs in eis honorem non habuerat.

CATENA AVREA

in idem Euang.

Ioan. 4. v. 5. Hom. 30. in Ioan. *Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar.* CHRYS. Locus ille erat vbi pro Dinâ, Leui & Simeon grauem occiſionem fecerunt.

In hoc loco. THEOPH. Poſtquam autem filij Iacob illam ciuitatem deſertam fecerunt occidentes Sichimitas, hanc ciuitatem ſic deſertam, tempore procedente, dedit Iacob in ſortem Ioſeph: vnde dicitur in Geneſi, *Do tibi partem vnam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio, & arcu meo*: & hoc eſt quod ſubditur: *Iuxta prædium quod dedit Iacob Ioſeph filio ſuo.* Sequitur: *Erat autem ibi fons Iacob.*

Tract. 15. in Ioan. aliq. à princ. AVG. Puteus erat, ſed omnis puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terrâ manat, & vſum præbet haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu, & ſuperficie ſit, fons tantùm dicitur: ſi autem in alto, & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt nomen fontis non amittat.

In hoc loco. THEOPH. Quare autem Euangeliſta de prædio, & fonte facit mentionem? Primò quidem vt cùm audieris mulierem dicentem quòd pater noſter Iacob dedit nobis hunc fontem, non admireris: ſecundò, ex commemoratione fontis, & prædij edocemur, quòd ea quæ Patriarchæ propter fidem, quam in Deo habebant, adepti ſunt, Iudæi propter eorum impietatem perdiderunt, & eorum loca Gentibus tradita ſunt: quare nihil noui nunc accidit, quòd Gentiles pro Iudæis regnum cœlorum conſecuti ſunt. (Expoſitio hiſtorica.)

Hom. 30. in Ioan. CHRYS. Chriſtus igitur in Samariam accedens facilem & delicioſam vitam abijciens, laborioſam verò ſequens, non ſubiugalibus vtitur, ſed ita difficulter incedit, vt ex itinere fatigetur: erudiens nos ita à ſuperfluis alienos eſſe, vt multa neceſſaria abſcindamus à nobis: & hoc Euangeliſta oſtendit, dicens, *Ieſus ergo fatigatus ex itinere.*

Tract. 15. in Ioan. AVG. Inuenimus Ieſum fortem, & infirmum: fortem, quia *In principio erat verbum*: infirmum, quia *Verbum caro factum eſt.* Sic ergo infirmus Ieſus ab itinere fatigatus ſedebat ſuper fontem.

Hom. 30 in Ioan. CHRYS. Quaſi dicat. Non in throno aut puluinari, ſed ſimpliciter vt contingebat, ſuper terram. Seſſio autem propter laborem facta eſt, & vt expectaret diſcipulos, & propter æſtum refrigerans corpus apud fontem. vnde ſequitur, *Hora autem erat quaſi ſexta.*

In hoc loco. THEOPH. Et ne quis incuſaret Dominum, quare ipſe in Samariam venerit, cùm hoc diſcipulis ſuis prohibuerit, propter hoc dicit, quòd circa illum locum ſedebat, ſcilicet ab itinere feſſus.

ALCVIN. Myſticè autem Dominus reliquit Iudæam, id eſt, infidelitatem eorum qui eum reprobauerunt, & per Apoſtolos abiit in Galilæam, id eſt, in volubilitatem huius mundi, docens ſuos transmigrare de vitiis ad virtutes. Prædium autem non tam Ioſeph, quàm Chriſto arbitror derelictum, cuius figuram Ioſeph portauerit: quem verè ſol adorat, & luna, & omnes ſtellæ. Ad hoc prædium venit Dominus, vt Samaritani qui hæreditatem ſibi Patriarchæ Iſraël vendicare cupiebant, agnoſcerent & conuerterentur ad Chriſtum, qui eſt Patriarchæ legitimus hæres factus.

Tract. 15. Ioan. AVG. Iter autem ipſius, eſt caro pro nobis aſſumpta: Qui enim vbique eſt, quò it, niſi quia non ad nos veniret, niſi formam viſibilis carnis aſſumeret. Ideo *fatigatus ab itinere*, quid eſt aliud quàm fatigatus in carne? Quare ergo horâ ſextâ? Quia ætate ſæculi ſextâ. Computa tanquam vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſque ad Noë; ſecundam à Noë vſque ad Abraham, tertiam ab Abraham vſque ad Dauid, quartam à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis, quintam vſque ad baptiſmum Ioannis; inde ſexta agitur.

Qu. 64. paulò à princ. AVGVST. lib. 83. q. Horâ igitur ſextâ venit ad puteum Dominus noſter. Video in puteo tenebroſam profunditatem. Admoneor ergo intelligere mundi huius infimas partes, id eſt, terrenas: quò venit Dominus Ieſus horâ ſextâ, id eſt, ſextâ ætate generis humani, tanquam ſenectute veteris hominis, quo iubemur exui, vt induamur nouo. Nam ſexta ætas ſenectus eſt; quoniam prima eſt infantia, ſecunda pueritia, tertia adoleſcentia, quarta iuuentus, quinta grauitas. Horâ etiam ſextâ venit Dominus ad puteum, id eſt mediâ die, vnde iam incipit ſol iſte viſibilis declinare in occaſum; quoniam nobis vocatis à Chriſto viſibilium delectatio minuitur, vt inuiſibilium amore homo interior recreatus, ad interiorem lucem, quæ nunquam excidit, reuertatur. Quod autem ſedit, humilitatem ſignificat: vel quoniam ſolent ſedere doctores, magiſtri denuntiat perſonam. (Pulchra allegoria.)

v. 7. *Venit autem mulier de Samariâ haurire aquam. Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere, &c.*

Hom. 30. in Ioan. à med. CHRYS. Ne quis dicat, quoniam aduerſatur ſuo præcepto Samaritanis loquens poſuit Euangeliſta multas cauſas, eius quæ ad mulierem eſt, locutionis. Non enim ad hoc venit antecedenter, vt Samaritanis loqueretur. Non tamen quia propter hoc non venit, aduenientem ad ſe expellere oportebat. Dicitur enim, *Venit autem mulier Samaritana haurire aquam.* Vide quòd & mulierem oſtendit propter æſtum exeuntem ad aquam.

Tract. 15 in Ioan. AVG. Hæc autem mulier forma eſt Eccleſiæ, non iuſtificatæ, ſed iam iuſtificandæ. Pertinet autem ad imaginem rei, quòd ab alienis venit. Samaritani enim alienigenæ fuerunt, quanquam vicinas terras incolerent: Ventura enim erat Eccleſia de Gentibus, & aliena à genere Iudæorum. (Samaritana figura Eccleſiæ.)

In hoc loco. THEOPH. Congruè autem diſputatio ad mulierem à ſiti ſumpſit occaſionem. Sequitur enim: *Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere.* Quia ſecundum humanitatem ſitiebat, & propter laborem & æſtum.

Qu. 64. circa med. t. 4. AVG. lib. 83. q. Sitiebat etiam Ieſus mulieris illius fidem: eorum enim fidem ſitit, pro quibus ſanguinem fudit.

Hom. 30. in Ioan. CHRYS. Diſcimus autem Domini non ſolùm circa itinera validum robor, ſed etiam circa cibaria negligentiam: Non enim diſcipuli eius

A deſerebant victualia, propter hoc enim ſubdit, *Diſcipuli autem eius abierant in ciuitatem, &c.* Hinc etiam Euangeliſta oſtendit Chriſtum humilem, in eo, quòd ſolus relinquebatur: & nimirum poterat ſi vellet aut non omnes emittere, aut abeuntibus illis alios miniſtros habere, ſed noluit. Etenim ita diſcipulos aſſuefecit omnem ſuperbiam conculcare. Sed fortaſſe dicet aliquis, Quid magnum eſt ſi humiles erant diſcipuli, piſcatores exiſtentes & tabernaculorum factores? Sed repentè facti ſunt omnibus regibus reuerentiores, collocutores & ſecutores Domini orbis terrarum. Maximè autem qui ex humilibus ſunt, quando dignitates quandoque aſſumpſerint, faciliùs ad ſuperbiam eleuantur; velut inexpertè ſe habentes ad tantum honorem. Detinens igitur diſcipulos Dominus in eadem humilitate, erudiebat eos, vt per omnia ſe reſtringerent. Mulier ergo audiens, *Da mihi bibere*, valde ſapienter ad formandam interrogationem, eum qui à Chriſto accepit ſermonem: vnde ſequitur, *Dicit ergo illi mulier, Quomodo tu, &c.* Iudæum quidem eum eſſe æſtimauit à figurâ, & à locutione. Intuere verò qualiter mulier inquiſitiua erat. Etſi enim oportebat cuſtodire Ieſum, vt non coüteretur illi, non tamen oportebat illam cauere vt non coüteretur. Non enim dixit Euangeliſta quòd Samaritani Iudæis non coüterentur; ſed ſubdit, *Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis.* Iudæi igitur à captiuitate reuertentes zelotypè ſe ad Samaritanos habebant, ſicut ad alienigenas & impugnatores. Neque etiam Scripturis omnibus vtebantur: ſolùm enim ea quæ Moyſi ſunt ſuſcipientes, Prophetarum non multam curam habebant. Contendebant etiam ſe in nobilitatem Iudaicam immittere: vnde & Iudæi eos cum omnibus Gentibus abominabantur.

Tract. in Ioan. ante med.

AVG. Et omninò eorum vaſculis non vtebantur Iudæi. Et quia ferebat ſecum mulier vaſculum, vnde aquam hauriret, eo mirata eſt, quia Iudæus petebat ab eâ bibere, quod non ſolebant facere Iudæi.

Hom. 30. in Ioan.

CHRVS. Sed qualiter Chriſtus quæſiuit ab eâ bibere, lege non concedente? Si autem quis dixerit, quia præſciebat eam non daturam; imò propter hoc, neque petere oportebat. Eſt igitur dicendum quòd ideo petiit, quia indifferens erat de reliquo tales obſeruantias præterire.

Tract. 15. in Ioan. à med.

AVG. Ille autem qui bibere quærebat, ſitiebat fidem ipſius mulieris: vnde ſequitur, *Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si ſcires &c.*

ORIG. Nam quaſi dogma quoddam eſt, neminem accipere diuinum donum ex non quærentibus illud. Ipſum autem Saluatorem iubet Pater poſcere vt det illi, ſecundum illud, *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam.* Et ipſe Saluator dicit, *Petite, & dabitur vobis*: & ideo ſignanter dicit, *Petiſſes, & dediſſet tibi.*

Qu. 64. parum ante med.

AVG. libr. 83. q. Hinc autem oſtendit non ſe talem aquam petiſſe, qualem ipſa intellexerat: ſed quia ipſe ſciebat fidem eius, eidem ſitienti Spiritum ſanctum dare cupiebat. Hanc enim rectè intelligimus aquam viuam, quod eſt donum Dei: ſicut ipſe ait, *Si ſcires donum Dei.*

Tract. 15. in Ioan. ante med.

AVG. ſup. Ioan. Dicitur enim vulgo aqua viua illa, quæ de fonte exit: illa enim quæ colligitur de pluuiâ in lacunas aut ciſternas, aqua viua non dicitur. Etſi de fonte manauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec ſe ad illud vnde manabat admiſerit, ſed in rupto meatu tanquam à fontis tramite ſeparata fuerit, non dicitur aqua viua.

Hom. 31. in Ioan. in pr. Gratiæ Spiritus ſancti plura nomina.

CHRVS. Spiritus enim ſancti gratiam quandoque Scriptura ignem, quandoque aquam vocat; oſtendens quoniam non ſubſtantiæ ſunt hæc nomina repræſentatiua, ſed actionis. Per ignis quidem appellationem, erectiuum & cauſale gratiæ, & conſumptiuum peccatorum ænigmaticè inſinuat, per aquæ verò nuncupationem, purgamentum quod eſt ex Spiritu, B & multum refrigerium recipientibus eum mentibus oſtendit.

Hoc in loco.

THEOPH. Gratiam ergo Spiritus ſancti dixit aquam viuam, id eſt, viuificatiuam, refrigeratiuam, & motiuam. Nam gratia Spiritus ſancti ſemper mouet illum, qui bene operatur, aſcenſiones in corde ſuo diſponens.

Hom. 30. in Ioan.

CHRYS. Interim autem Dominus eam ab humili ſuſpicione erexit, quâ æſtimabat eum vnum multorum eſſe: multum enim honorem tribuens, Dominum vocat. Sequitur enim: *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt; vnde ergo habes aquam viuam?*

Tract. 15. in Ioan. ante med.

C AVG. Videte quomodò intellexit aquam viuam, ſcilicet aquam quæ erat in illo fonte. Quaſi dicat: Tu mihi vis dare aquam viuam, & ego fero vnde hauriam, & tu non fers: De hac ergo aquâ viuâ mihi dare non potes, quoniam hauritorium non habes; Fortè alium fontem promittis. *Sed nunquid tu maior es patre noſtro Abraham?*

Hom. 30 in Ioan aliq. ante fin.

CHRYS. Quaſi dicat. Non potes dicere quòd Iacob dedit nobis hunc fontem, & alio ipſe vſus eſt: etenim ipſe, & ſui ex eo bibebant, quod non eſſet, ſi meliorem alium habuiſſent: de hoc igitur fonte dare non potes. D Alium autem meliorem non eſt te habere, niſi confitearis teipſum eſſe maiorem Iacob. Vnde igitur habes aquam, quam promittis te daturum nobis?

Hoc in loco.

THEOPH. Quod autem dicit, *Et pecora eius*: oſtenſiuum eſt abundantiæ aquarum. Quaſi dicat. Non ſolùm ſuauis eſt aqua, vt Iacob ex eâ biberet, & filij eius: ſed etiam in tantum eſt abundans, vt tantæ multitudini pecorum Patriarchæ ſufficiat.

Hom. 30. in Ioan. aliq. ante finem.

CHRVS. Vide autem qualiter ſeipſam impulit in nobilitatem Iudaicam: Samaritani enim Abraham progenitorem ſuum dicebant, quaſi à Chaldæâ exiſtentem: ſed & Iacob patrem vocabant, quaſi ipſius exiſtentem nepotem.

Gloſſa ord. in hoc loco.

E BEDA. Vel patrem ſuum Iacob vocat, quia ipſa ſub lege Moyſi vixerat; & prædium quod Iacob filio ſuo Ioſeph dederat, poſſidebat.

Tom. 13. in Ioan.

ORIG. Myſticè autem fons Iacob, Scripturæ ſunt, ſiquidem inſtructi in Scripturis bibunt, vt Iacob & filij eius: ſimplices autem & rudes bibunt more pecorum Iacob.

v. 10.

Hom. 31. in Ioan. parum à princ.

Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Omnis qui bibit ex aquâ hac, &c. CHRVS. Cùm mulier quæſiuiſſet: *Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob?* non dixit, Maior ſum, ne videretur gloriari: ſed per ea quæ ſubdit, hoc oſtendit. Sequitur enim, *Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Omnis qui bibet*

Digitized by Google

A *ex aquâ hac, ſitiet iterum: qui autem, &c.* quaſi dicat. Si mirabilis fuit Iacob, quia hanc aquam dedit; ſi dabo tibi multò hâc poriorem, quid dices? Non autem ab accuſatione, ſed ex ſupereminentiâ comparationem facit. Non enim dicit, quoniam hæc aqua vilis eſt & contemptibilis. ſed id quod natura teſtatur, hoc ponit; ſcilicet, *omnis qui bibet ex aquâ hac, ſitiet iterum.*

Tract. 15. in Ioan. parum ante med.

AVG. Quod quidem verum eſt, & de aquâ ſenſibili, & de eâ quam ſignificat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas eſt ſæculi in profunditate tenebroſâ: Hîc eam hauriunt homines hydriâ cupiditatum: nam qui non præmiſerit cupiditatem, peruenire non poteſt ad voluptatem. Cùm peruenerit quiſq; ad voluptatem ſæculi huius, nunquid non iterum ſitiet? Ergo de hac aquâ qui biberit ſitiet iterum: ſi autẽ acceperit à me aquam, non ſitiet in æternum: Nam quomodò ſitient, qui inebriabuntur ab vbertate domus Dei? Promittebat ergo ſaginam quandam, & ſatietatem Spiritus ſancti.

Hom. 31. in Ioan. ante med.

CHRYS. Hanc autem excellentiam huius aquæ, vt ſcilicet qui ex eâ biberit non ſitiat in æternum, quæ conſequuntur oſtendit. Sequitur enim, *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Quaſi dicat, Sicut qui fontem habet intra ſe poſitum, nequaquam afficiertur ſiti: ita & qui hanc aquam habet; ſcilicet quam ego ei dabo.

In hoc loco

THEOPH. Nam aqua quam ego tribuo, ſemper multiplicatur. Semina enim, & principium boni ſancti ſumunt per gratiam; ipſi verò negotiantur, & operantur ad eius augmentum.

Hom. 31. in Ioan. ante med.

CHRYS. Vide autem qualiter mulier paulatim ad dogmatum altitudinem ducitur. Nam primùm quidem æſtimauit eum iniquum quendam eſſe Iudæum. Deinde audiens aquam viuam, ſuſpicata eſt de ſenſibili hoc dici: Poſtea diſcens quoniam ſpiritualia erant quæ dicebantur, credidit quidem, quoniam poteſt aqua ſitis neceſſitatem tollere; nondum autem ſciebat quæ eſſet hæc aqua, ſed quærebat eam, ſuperiorem ſenſibilibus æſtimans. vnde ſequitur, *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam hac haurire.* Et ſic eum Patriarchæ Iacob præponit, de quo tam magnam opinionem habebat.

Tract. 15. parum ante med.

AVGVST. Vel aliter: Adhuc illa mulier carnem ſapit; delectata eſt non ſitire, & putabat hoc ſecundum carnem ſibi promiſſum eſſe à Domino. Dederat autem Deus aliquando ſeruo ſuo Eliæ, vt per dies 40. nec eſuriret, nec ſitiret. Qui hoc potuit dare per 40. dies, non poterat dare ſemper? Delectata autẽ tali munere, rogat vt ei aquam viuam daret. vnde ſequitur, *Dicit ad eum mulier, Domine, da mihi hanc aquam, &c.* Ad laborem enim indigentia cogebat, & laborem infirmitas recuſabat: Vtinam audiret, *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos reficiam.* Hoc enim dicebat Ieſus, vt iam non laboraret, ſed illa nondum intelligebat: Denique voluit Dominus vt intelligeret. vnde ſequitur, *Dicit ei Ieſus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.* Quid eſt hoc? Per virum ſuum ei volebat aquam illam dare? An quia non intelligebat, per virum ſuum eam volebat docere, ſicut Apoſtolus dicit de mulieribus, *Si qua volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent?* Sed ibi dicitur, vbi non eſt Ieſus qui doceat: Cùm verò ipſe Dominus aderat, quid opus erat, vt per virum ei loqueretur? Nunquid per virum loquebatur Mariæ, quæ ſedit ad pedes eius?

Tropologica expoſitio. (beside the preceding paragraph; E in the gutter)

Hom. 31. in Ioan à med.

CHRYS. Quia igitur inſtabat mulier accipere, aquam promiſſam quærens, dicit ei Ieſus, *Voca virum tuum*: quaſi oſtendens quoniam & illum oportet his communicare. Hæc autem feſtinans accipere, & rei turpitudinem occultans, adhuc æſtimabat ſe ad hominem loqui. vnde dicitur, *Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Hoc audiens Chriſtus, opportunè de reliquo redargutionem inducit. Nam & priores viros enumerat: & eum qui nunc occultabatur, redarguit. vnde ſequitur: *Dicit ei Ieſus: Benè dixiſti, quia non habeo virum.*

B

Tract. 15. in Ioan. à med.

AVGVST. Intelligas reverà iſtam mulierem non habuiſſe tunc virum, ſed vtebatur neſcio quo non legitimo viro: vnde ei conuenienter myſteria loquitur, dicens, *Quinque viros habuiſti.*

Tom. 13. in Ioan.

ORIG. Vide autem ſi poſſibile eſt, fontem Iacob myſticè totas eſſe Scripturas: aquam verò Ieſu, ea pro quibus editæ ſunt, quæ non eſt licitum omnibus perſcrutari, eo quòd quæ ſcripta ſunt, dictauerunt homines: quę verò oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt in Scripturas non poſſunt redigi; ſed ex fonte aquę ſalientis in vitam æternam (id eſt, ex Spiritu ſancto diſciplinæ) C patefiunt his, qui nondum humanum cor geſtant, ſed poſſunt dicere, *Nos ſenſum Chriſti habemus.* Qui ergo non ſuſcipit profunditatem verborum, & ſi ad modicum quieuerit, denuò inſiſtens dubitabit: qui autem bibit de aquâ Chriſti, ad hoc promouetur, vt fons omnium quęſitorum prorumpat in eo, ſurſum ſcaturientibus aquis, & peruolante eius mente ad conſequentiam huius aquæ ad vitam ęternam. Valebat autem mulier ſine aquâ Iacob, angelicè & ſuper hominem diſcere veritatem. Neque enim Angeli indigent fonte Iacob vt bibant, ſed quilibet in ſe habet fontem aquę ſcaturientis in vitam ęternam ab ipſo Verbo. Et hoc eſt quod ſubditur: *Dicit ei mulier, D Domine, da mihi hanc aquam:* ſed impoſſibile eſt hîc abſque eâ, quę hauritur ex fonte Iacob, aquam capere quę datur à Verbo. Vnde petenti Samaritanæ aquam, videtur dicere Ieſus ſe illam præbere non alibi, quàm in fonte Iacob. vnde ſequitur, *Dicit ei Ieſus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.* Si enim ſitiamus, idoneum eſt primò pocula ſumere ex fonte Iacob. Secundum autem Apoſtolum, vir animę lex eſt.

Anagogica expoſitio.

Qu. 64. à med.

AVGVST. lib. 83. quæſt. Quinque autem viros, quinque libros, qui per Moyſen miniſtrati ſunt, nonnulli accipiunt. Quod autem dictum eſt, *Et nunc quem habes, non eſt tuus vir,* de ſeipſo Dominum dixiſſe intelligunt: vt iſte ſit ſenſus. Primò quinque libris Moyſi, quaſi quinque viris, ſeruiſti: nunc autem quem habes, id eſt, quem audis, non eſt tuus vir, quia nondum in eum credidiſti. Sed quoniam nondum credens Chriſto adhuc illorum quinque virorum (id eſt, quinque librorum) copulatione tenebantur, poteſt mouere quomodò dici potuerit, *quinque viros habuiſti,* quaſi nunc eos iam non haberet? Deinde quomodò poteſt intelligi à quinque illis libris recedere hominem, vt ad Chriſtum tranſeat: cùm ille qui credit in Chriſtum, non relinquendos il-

Allegoria Auguſtino improbata. (E in the gutter)

lor quinque libros, ſed ſpiritualiter intelligendos multò auidiùs amplectatur? Eſt ergo alius intellectus.

Tract. 15. in Ioa. à med.

A v g. ſuper Ioan. Videns enim Ieſus quia mulier non intelligebat, & volens eam intelligere: *Voca*, inquit, *virum tuum*; id eſt, præſenta intellectum tuum. Cùm enim ordinata fu:rit vita, intellectus animam regit, ad ipſam animam pertinens. Non enim aliud eſt quàm anima: ſed aliquid animæ eſt intellectus. Hoc ipſum animæ, quod intellectus & mens dicitur, illuminatur luce ſoperiore. Talis lux cum muliere loquebatur, & in illâ intellectus non adetat. Ergo Dominus tanquam diceret, Illuſtrare volu, & non adeſt quem; *Voca*, inquit, *virum tuum*; id eſt, adhibe intellectum per quem docearis, quo regaris. Et adhuc illa nondum vocato illo viro non intelligit. Videtur autem mihi quinque viros priores animæ, nos poſſe accipere quinque ſenſus corporis. Antè enim quàm quiſque poſſit vti ratione, non tegitur niſi ſenſibus carnis: ſed cùm cœperit anima capax eſſe rationis, aut à ſapiente mente regitur, aut ab errore. Atqui error non regit, ſed perdit. Poſt illos ergo quinque ſenſus mulier illa adhuc errabat. Error autem ille non erat legitimus vir, ſed adulter. Dicit ergo Dominus, Tolle iſtum adulterum, qui te corrumpit; & voca virum tuum, vt intelligat me.

Tropologia.

Tom. 13. in Ioan.

O r i g. Vbi autem decebat confutari à Ieſu putatum Samaritanæ virum, non eſſe virum, niſi apud fontem Iacob? Poteſt etiam intelligi ſi vir animæ lex eſt, quòd Samaritana ſecundum congruam acceptionem verborum legis ritus infidelium tanquam viro illegitimo ſubjiciebatur. Reuocatur autem ad Verbum veritatis, quod reſurrecturum erat à mortuis, non deinceps moriturum.

Hom. 31. in Ioan. parum à med.

Dicit ei mulier, Domine, video quia Propheta es tu, &c. C h r y s. Mulier autem à Chriſto reprehenſa non contriſtata eſt, neque dimittens fugit; ſed admiratur magis, & immoratur. vnde dicitur, *Dicit ei mulier, Domine, video quia Propheta es tu.* Quaſi dicat, In hoc quòd mihi occulta dicis, oſtenderis Propheta eſſe.

Tract. 15. in Ioan. non parum à med.

A v g. Et ſic cœpit ad eam venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum Putabat: erat quidem & Propheta; nam de ſeipſo ait, *Non eſt Propheta ſine honore niſi in patriâ ſuâ.*

Hom. 31. in Ioan. parum à med.

C h r y s. Deinde quia hoc ſuſpicata eſt, nihil mundanum eum interrogauit: non de corporis ſanitate, non de diuitiis, ſed ſolùm de doctrinis. Nam quæ priùs moleſtabatur, propter ſitim & ſitiendo ſolicita erat de potu, nunc de doctrinâ interrogat.

Tract. 15. in Ioan. à med.

A v g. Et incipit quærere, quod illam ſolet mouere, dicens, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt; & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus vbi adorare oportet.* Contentio quippe fuerat inter Samaritanos & Iudæos, quia Iudæi in templo à Salomone fabricato adorabant Deum, & ideo meliores ſe eſſe iactabant. Quibus Samaritani dicebant, Quomodò iactatis vos, quia templum habetis quod nos non habemus? Nunquid patres noſtri, qui Deo placuerunt, in illo templo adorauerunt? Meliùs ergo nos in hoc monte Deum rogamus, vbi patres noſtri Deum adorauerunt.

Hom. 31. in Ioan. à med. *Meliùs, Abrahamum.*

C h r y s. Quòd autem dicit, *Patres noſtri*, eos quia circa Abraham ſunt intelligit: etenum A illic aiunt filium ſuum obtuliſſe.

Tom. 13. in Ioan.

O r i g. Vel Samaritani montem qui dicitur Garizim, iuxta quem Iacob habitauit, ſanctum reputantes, in eo Deum adorant. Sed Iudæi montem Sion ſacrum quid arbitrantes, illum locum putant eſſe electum à Deo. Verùm quia Iudæi à quibus ſalus proceſſit, exemplum ſunt opinantium ſanos ſermones; Samaritani verò diuerſimodè opinantium: congruè Garizim quidem Samaritani ſignificant, quod vocatur diſtinctio, ſeu diuiſio: at Iudæi Sion, quod eſt ſpecula.

Hom. 31. in Ioan. à med.

C h r y s. Chriſtus autem non ſoluit quæſtionem confeſtim, ſed ad altiora mulierem trahit: de quibus non priùs ei locutus eſt, donec confeſſa eſt quoniam Propheta eſt; vt cùm multâ B certitudine audiat de cætero quæ dicuntur. vnde ſequitur, *Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, &c.* Dicit autem, *Crede mihi*: quia vbique nobis opus eſt fide matre bonorum; quæ ſalutis eſt medicamentum, ſine quâ nihil magnorum eſt poſſidere. Sed qui tentant, aſſimilantur his qui ſine naui pelagus tentant tranſire: qui parum quidem natare ſufficiunt, vltra verò procedentes citò merguntur.

Tract. 15. in Ioan. à med.

A v g. Meritò autem iam præſente viro audit mulier, *Crede mihi.* Iam enim eſt in te qui credat, cœpiſti adeſſe intellectu: ſed niſi credideritis, non intelligetis.

C A l c v i. Quòd autem dicit, *Venit hora*, tempus Euangelicæ doctrinæ, quod iam inſtabat, dicit: quando ablatâ omni vmbrâ figurarum, veritas purâ luce mentes credentium illuſtratura erat.

Hom. 32. in Ioan. à prin. *Meliùs, religioſiores.*

C h r y s. Superuacuum autem erat Chriſto docere propter quid Patres in monte, & Iudæi in Hieroſolymis adorabant, ideo hoc tacuit. veruntamen reuerentiores Iudæos iudicauit, non à loco, ſe à mente. vnde ſubdit, *Vos adoratis quod neſcitis; nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt.*

Tom. 14. in Ioan.

O r i g. Quod dicit, *Vos*, quantùm ad vocem, intelliguntur Samaritani; quantū ad anagogen, qui D erga Scripturas alienę ſunt opinionis. *Nos* quoq; quoad verbum Iudęi, quo ad allegoriam verò, ego Verbum, Qui verè ſecundum me conformati ſunt, obtinentes ſalutem ex dictis Iudaicis.

Hom. 32. in Ioan. non multum à princ. *Error Samaritanorum de Deo*

C h r y s. Samaritani quidem quod neſciebant, adorabant: quoniam localem & particularem Deum ęſtimabant, nihil de eo plus imaginantes quàm de idolis. Et idcirco cultum Dei cum cultu dęmonum miſcuerunt: Iudęi verò ab hac eruti erant ſuſpicione: etenim orbis terrarum eum nouerant eſſe Deum: propterea dixit, *Nos adoramus quod ſcimus.* Iudęis autem ſeipſum connumerat, ſecundum opinionem mulieris loquens, quaſi Propheta Iudęus exiſtens: ideo di- E xit, *Adoramus*, cùm tamen manifeſtum ſit, quòd ipſe eſt qui ab omnibus adoratur. Per hoc autem quòd dicit, *Quia ſalus ex Iudæis eſt*, nihil aliud oſtendit, quàm quòd orbi terrarum inde ſalutaria facta ſunt. Scire enim Deum, & idola deteſtari illinc principium habuit, & alia dogmata; ſed ipſum quod eſt apud nos, à Iudęis adorationis principium habuit. Pręſentiam etiam ſuam ſalutem vocat, quam dicit ex Iudęis eſſe, ſecundum illud Apoſtoli, *Ex quibus Chriſtus ſecundum carnem.* Vide qualiter applaudit veteri Teſtamento, quod radicem oſtendit bonorum, per omnia ſemetipſum non eſſe contrarium legi dęmonſtrans.

[*Tract. 15. in Ioan. inter med. & fin.*] A AVGVST. Multum igitur dedit Iudæis, ex quorum perſonâ dixerat: *Nos adoramus quod ſcimus.* Sed non ex perſonâ Iudæorum reproborum, ſed ex qualibus fuerant Apoſtoli, quales fuerunt Prophetæ, quales fuerunt omnes illi Sancti, qui pretia rerum ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuerunt.

CHRYS. Sic igitur ſuperabundantiùs vobis habent Iudæi, ô mulier, in modo adorationis: veruntamen & hic adorationis modus de reliquo finem habebit. vnde ſubdit: *Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt, &c.* [Veri adoratores.] Quia enim Prophetæ ante longa tempora prædixerunt, ideo dixit, *Et nunc eſt.* Ne æſtimes hanc talem eſſe prophetiam, quæ poſt multum temporis impleatur: res iam inſtat, & in ianuis eſt. B Dixit autem, Veros adoratores, ad diſtinctionem falſorum; quoniam quidam ſunt falſi adoratores, qui temporalia & caduca quærunt in oratione; ſiue qui contra hoc quod orant, agere non ceſſant.

[*Hom. 32. in Ioan. ante med.*] CHRYS. Vel dicens, Veros, excludit cum Samaritanis Iudæos. Etſi enim Iudæi meliores eſſent, tamen futuris multò minores ſunt, tanquam figura veritate. Sunt igitur veri adoratores, qui neque loco circuncludunt Dei culturam, & Deum in ſpiritu colunt. Vnde & Paulus dicit, *Cui ſeruio in ſpiritu meo.*

[*Tom. 13. in Ioan.*] ORIG. Bis autem ſcribitur, *Venit hora*; & primò quidem ſimpliciter dicitur, *Venit*; non etiam additur, adeſt, & nunc eſt; in ſecundo C verò dicitur, *Et nunc eſt.* Et puto primum quidem notare adorationem præter corpus futuram in perfectione. Secundum verò eam, quæ fit in vitâ præſenti, perfecta quantùm licet humanam procedere naturam. Cùm ergo venerit hora quam dicit Dominus, euitandus eſt mons Samaritanorum, & in Sion vbi eſt Hieroſolyma adorandus eſt Deus, quæ ciuitas eſſe dicitur à Chriſto, celſi Principis. Et hæc eſt Eccleſia, vbi ſacra oblatio, ſpirituales victimæ diuinis aſpectibus offeruntur, ab his qui legem ſpiritualem intellexerunt. Cùm autem venerit temporis complementum, tunc nequaquam penſandum D verum cultum Hieroſolymis (id eſt, in præſenti Eccleſiâ) ampliùs pertractari. Neque enim Angeli apud Hieroſolymam colunt Patrem: Sic & hi, qui ſimilitudinem nacti ſunt Iudæorum, meliùs quàm hi qui ſunt Hieroſolymis, colunt Patrem. Cùm autem hæc hora euenerit, Patri aliquis in filium deputatur. Eapropter non dictum eſt, Adorabitis Deum, ſed, *Adorabitis Patrem.* Sed in præſenti colunt Patrem in ſpiritu & veritate veri adoratores.

[*Hom. 32. in Ioan. ante med.*] CHRYS. Dicit ergo hoc de Eccleſiâ, in quâ eſt vera adoratio & Deo congrua. vnde ſubdit, *Nam & Pater tales quærit qui adorant eum.* E Etſi olim voluerat tales; permiſit tamen veteribus immorari, & conceſſit eis figuram; ſed hoc fecit duntaxat eis condeſcendens, vt per hoc ad veritatem inducantur.

[*Tom. 14. in Ioan.*] ORIG. Si autem Pater quærit, per Ieſum quærit, qui venit quærere & ſaluare quod perierat, quos erudiens veros cultores effecit. Quòd autem ſubditur, *Spiritus eſt Deus*, inde abſtractum eſſe ſuſpicor, quòd ad vitam veram nos perducit. Nam & corporali vitâ viuificamur à ſpiritu.

[*Hom. 32. in Ioan. ante med.*] CHRYS. Vel indicat quòd Deus incorporeus eſt: Oportet igitur incorpoream eius culturam eſſe, hoc eſt, per animam, & intellectus purita- A tem nos ei offerre. vnde ſubdit, *Et eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* [Anagogica expoſitio.] Quia enim Iudæi animam quidem negligebant, multum autem circa corpus ſtudium faciebant, id omnifariam purgantes: ideo ait, quia non corporis mundatione, ſed incorporeo quod eſt in nobis (hoc eſt, intellectu, quem dicit ſpiritum) Deus incorporeus colitur.

[*Libr. 2. aliq. ante finem.*] HILAR. 2. de Trin. Vel cùm in ſpiritu, Deum Spiritum docuit adorandum, & libertatem ac ſcientiam adorantium, & adorandi infinitatem oſtendit, ſecundum illud Apoſtoli, *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.*

[*Hom. 32. in Ioan. parum ante med.*] CHRYS. In veritate autem oportet adorare, B quia priora figura erant; ſcilicet circunciſio, holocauſta, & thymiamata; nunc autem totum eſt veritas.

[In hoc loco Deus Spiritus eſt.] THEOPH. Vel quia multi putant ſe Deum ſecundum ſpiritum (id eſt, animam) adorare, non rectam opinionem de eo habentes, vt hæretici, propter hoc addidit, *Et veritate.* Fortè etiam dicit aliquis, quòd duas partes philoſophiæ quæ ſecundum nos ſunt, indicat in prædictis: actionem ſcilicet, & contemplationem: Per ſpiritum namque actiuum inſinuat, ſecundum illud Apoſtoli, *Qui ſpiritu Dei aguntur, &c.* per veritatem verò contemplatiuum. Vel aliter, Samaritanorum erat opinio, quòd Deus loco concluderetur, & quòd in hoc loco C Deum adorari oporteat. Contra quos dicit, quòd veri adoratores non localiter, ſed ſpiritaliter adorant: Iudæis verò omnia ſub figurâ & vmbrâ erant: & ideo dicit, quòd veri adoratores non in figurâ adorabunt, ſed in veritate: Quia enim Deus ſpiritus eſt, ſpirituales adoratores quærit; quia verò veritas, veros.

[*Tract. 15. in Ioan.*] AVG. Quærebas montem fortè ad orandum, vt Deo eſſes propinquior: Sed ipſe qui in altis habitat, humilibus appropinquat: ergo deſcende, vt aſcendas. *Aſcenſiones*, inquit, *in corde eius, in conualle plorationis*, quæ humilitatem habet. In templo vis orare? In te ora; ſed priùs eſto templum Dei.

[*v. 25. Hom. 32. in Ioan.*] D *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus, &c.* CHRYS. Mulier eorum quæ dicta ſunt altitudine fatigata, obſtupuit: vnde ſequitur, *Dicit ei mulier, Scio quia, &c.*

[*Tract. 14. in Ioan.*] AVGVST. Vnctus Latinè, Græcè Chriſtus eſt, Hebraicè Meſſias eſt. Sciebat ergo quis eum poſſet docere, ſed iam docentem nondum agnoſcebat: vnde ſubdit, *Cùm ergo venerit, ille nobis, &c.* quaſi dicat. Modò Iudæi de templo contendunt, nos de monte: cùm ergo ille venerit, & montem ſpernet, & templum euertet, & docebit nos, vt in ſpiritu & veritate nouerimus adorare.

[*Hom. 32. in Ioan. parum ante med.*] CHRYS. Sed vnde erat Samaritanis expe- E ctare Chriſti aduentum? Moyſi quidem ſuſcipientes legem, ab ipſis Moyſi literis hoc nouerant. Iacob enim de Chriſto prophetizans, dixit, *Non deficiet princeps de Iudâ, nec dux de fæmore eius, donec veniat qui mittendus eſt.* Sed & Moyſes dicit, *Prophetam vobis ſuſcitabit Deus de fratribus veſtris.*

[*Tom. 14. in Ioan.*] ORIG. Siquidem non eſt ignorandum, quòd ſicut ex Iudæis ſurrexit Ieſus, Chriſtum ſe eſſe non ſolum dicens, ſed oſtendens, ſic ex Samaritanis quidam Doſitheus nomine aſſerebat ſe fore Chriſtum, qui prædicabatur.

[*Qu. 64. à medio ſ. ſin.*] AVG. lib. 83. quæſt. Fortaſſe autem vt in-

telligentibus indicaret, quinque corporis ſenſus quinque virorum nomine ſignificati, poſt quinq; carnales reſponſiones quę ſuprà in literâ patent, ſextâ reſponſione nominat Chriſtum.

Hom. 32. in Ioan parum à med. CHRYS. Chriſtus autem de reliquo mulieri reuelat ſeipſum. vnde ſequitur: *Dicit ei Ieſus, Ego ſum qui loquor tecum.* Et quidem ſi circa principium hoc mulieri dixiſſet, videretur ex vanitate loqui: nunc autem paulatim in memoriam Chriſti eam reducens, opportunè reuelauit ſeipſum; Et quidem Iudæis quærentibus, *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*; non manifeſtè ſeipſum reuelauit; quia non pro diſcendo quærebant, ſed pro iniuriando. Hæc verò ex ſimplici mente loquebatur.

v. 27. *Et continuò venerunt diſcipuli eius, &c.*

Hom. 32. in Ioan à medio illius. CHRYS. Expletâ doctrinâ, valde conuenienter ad tempus diſcipuli occurrerunt: vnde dicitur, *Et continuò venerunt, &c.* Admirabantur quidem ſuperabundantem Chriſti manſuetudinem & humilitatem, quoniam ita conſpicuus exiſtens, ſuſtinuit loqui cum tantâ humilitate mulieri inopi & Samaritanæ.

Chriſti modeſtia.

Tract. 15. in Ioan. aliq. ante finem. AVGVST. Quia ſcilicet quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat, hoc illi mirabantur. Bonum enim mirabantur, & non malum ſuſpicabantur.

Hom. 32. in Ioan paulò poſt med. CHRYS. Sed tamen admirantes non interrogauerunt cauſam: vnde ſubditur, *Nemo tamen dixit ei, &c.* Erant eruditi diſcipulorum ordinem obſeruare, ita eum timebant & venerabantur. Et nimirum alibi videntur confidenter interrogare. quia ad eos pertinentia neceſſe habebant ſcrutari; hîc autem nihil ad eos pertinebat, quod fiebat.

Tom. 14. in Ioan. ORIG. Et ferè quidem quaſi quodam Apoſtolo ad ciues vtitur hac muliere: adeò eam inflammans per verba, vt amphorâ dimiſſâ iret in ciuitatem relatura conciuibus: vnde ſequitur, *Reliquit ergo mulier, &c.* Non curans de corpore, ac viliori officio propter vtilitatem plurium. Intereſt quoque noſtrâ omiſſis corporeis & neglectis, ſatagere ad impartiendum aliis de commodis acquiſitis.

Tract 15. in Ioan. aliq. ante finem. AVG. Hydria autem Græco nomine appellatur tanquam ſi aquarium diceretur, quoniam Græcè aqua hydor vocatur.

Hom. 31. in Ioan parum à princip. CHRYS. Et ſicut Apoſtoli vocati dimiſerunt retia, ita hæc dimittit hydriam, & Euangeliſtarum opus facit: & non vnum tantùm vocat, ſed ciuitatem integram. vnde ſequitur, *Et abijt in ciuitatem, & dicit illis, &c.*

Tom 14. in Ioan. ORIG. Conuocat quidem illos, ad videndum hominem continentem verbum ſupra hominem. Quæcunque autem fecit mulier, erat contubernium quinque coniugum, & poſt illos conuerſatio cum ſexto non proprio viro, quem deſerens, & ſeptimo adhærens, lagenam dereliquit iam pudica.

Hom. 33. in Ioan non remotè à princip. CHRYS. Non verecundata autem eſt hoc dicere. Anima enim cùm ignita fuerit igne diuino, ad nihil eorum quæ ſunt in terrâ de reliquo aſpicit; nec ad gloriam, nec ad verecundiam; ſed ad vnam ſolam quæ detineat eam, flammam. Volebat autem non ex propriâ annunciatione eos inducere, ſed ex auditu proprio eos facere communicatores doctrinæ Chriſti. vnde dixit, *Venite, & videte hominem.* Non dixit, Venite, & credite: ſed, *Venite, & videte*, quod leuius erat. Nouerat enim manifeſtè quo-

A niam ſolùm guſtantes de illo fonte, eadem paterentur quæ & ipſa.

Gloſſa Ord. in hoc loco. ALCVIN. Paulatim autem venit ad prædicandum Chriſtum. Primò vocat hominem, ne ſi diceret Chriſtum, auditores iraſcerentur, & nollent exire.

Hom 33. in Ioan. CHRYS. Vnde etiam neque manifeſtè annuntiauit Chriſtum, neque tamen totaliter ſiluit, ſed dixit, *Nunquid ipſe eſt Chriſtus?* & ideo ſermonem eius acceperunt. vnde ſequitur, *Exierunt de ciuitate, &c.*

Qu. 64. paruum ante finem illius. AVG. lib. 83. quæſt. Quòd autem relictâ hydriâ diſceſſit mulier, non negligenter prætereundum eſt: Hydria enim amorem huius ſæculi ſignificat, id eſt, cupiditatem: quâ homines

B de tenebroſâ profunditate, cuius imaginem puteus gerit, hoc eſt, de terrenâ conuerſatione, hauriunt voluptatem. Oportebat autem vt Chriſto credens ſæculo renuntiaret, & relictâ hydriâ cupiditatem ſæcularem ſe reliquiſſe demonſtraret.

Tropologica expoſitio

Tract 15. in Ioan. AVG ſuper Ioannem. Proiecit ergo cupiditatem, & properauit annuntiare veritatem: Diſcant qui volunt euangelizare, vt priùs hydriam ad puteum proijciant.

Tom 14. in Ioan. ORIG. Facta etiam mulier receptaculum honeſtæ diſciplinæ, ea quæ primitùs ſapiebat paruipendens, deponit.

v. 31. *Interea rogabant eum eius diſcipuli, dicentes; Rabbi, manduca, &c.*

C *Tract. 15. in Ioan.* AVG. Ierant diſcipuli eius emere cibos, & venerant, quos Chriſto offerebant. vnde dicitur, *Interea rogabant eum eius diſcipuli, dicentes, Rabbi, manduca.*

Hom. 33. in Ioan. CHRYS. Videntes enim eum fatigatum ex itinere, & æſtu qui erat, rogabant eum vulgari eorum voce. Neque enim erat hoc temeritatis, ſed amoris cura circa magiſtrum.

Tom. 15. in Ioan. ORIG. Arbitrantur aptum fore tempus ad prandium, quod erat inter receſſum mulieris ad ciuitatem, & aduentum Samaritanorum ad ipſum: non enim coram aliquo aduenâ ei propinabant eſcas. Ob hoc benè poſitum eſt, *Interea.*

In hoc loco. THEOPH. Dominus verò ſciens quòd Samaritana totam ciuitatem ad eum traheret, hoc

D diſcipulis ſignificauit: vnde ſequitur, *Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.*

Hom. 33. in Ioan. CHRYS. Hominum ſalutem, hîc cibum vocauit; oſtendens quantum deſiderium habet noſtræ ſalutis. Sicut enim nobis concupiſcibile eſt comedere, ita ei ſaluare nos. Tu verò intuere quòd non ſtatim reuelat, ſed vbique in quæſtionem immittit auditorem, vt incipiens quærere quod dicitur, & laborans, cum ampliori ſuſcipiat deſiderio.

Chriſti cibus, noſtra ſalus.

In hoc loco. THEOPH. Dicit autem, *quem vos neſcitis*, id eſt, neſcitis quòd cibum voco ſalutem hominum;

E vel, neſcitis quòd Samaritani credituri ſunt, & ſalui fient. Diſcipuli autem adhuc dubitabant. vnde ſequitur: *Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare.*

Tract. 15. in Ioan. AVG. Quid mirum ſi mulier illa non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non intelligunt eſcam.

Hom. 33. in Ioan. CHRYS. Et quidem aſſuetam reuerentiam & honorem magiſtro præbent, ad ſe inuicem quidem loquentes, ipſum verò non præſumentes interrogare.

In hoc loco THEOPH. In hoc autem quòd dicunt diſci-

puli, *Nunquid aliquis attulit ei manducare?* (A) conſiderandum eſt quòd cibos ab alijs oblatos Dominus ſuſcipere ſolebat; non quòd alieno miniſterio indigeret, qui dat eſcam omni carni, ſed vt deferentes meritum conſequerentur; ſimúlque formam tradens non erubeſcere paupertatem, neque graue putare ab alijs nutriri. Proprium enim & neceſſarium eſt doctoribus, alios habere procuratores ciborum, vt ipſi de nullo curantes, verbi miniſtrationem procurent ſolicitè.

Exempla paupertatis in Chriſto.

Tract. 15. in Ioan.

AVG. Audiuit Dominus cogitationes diſcipulorum, & inſtruit eos vt magiſter; non per circuitum ſicut mulierem, ſed apertè: vnde ſequitur, *Dicit eis Ieſus, &c.*

Tom. 15. in Ioan.

ORIG. Idoneus cibus Filio Dei, cùm actor (B) Paternæ voluntatis efficitur; hoc velle in ſemetipſo proteſtans quod erat in Patre. Solus autem Filius perfecti operis Paternæ voluntatis eſt capax, cæteri verò ſancti nil præter diuinam peragunt voluntatem. Plenam autem & integram facit Dei voluntatem, qui dixit: *Meus cibus, &c.* Proprius enim cibus eius oſtenditur. Quid autem ſit velle Patris, innuit ſermo ſequens, *Vt perficiam opus eius.* Siquidem ſimplicius quis aſſeret, quoniam opus eſt iuſſum mandantis: putà ſi dicant ædificantes, vel fodientes ſe perficere opus eius qui conduxit eos: ſed ſi per Chriſtum perficitur opus Dei, reſtat vt priuſquam perficeretur erat diminutum. Qualiter autem diminutum erat opus, cùm (C) eſſet Dei? Perfectio quidem operis, rationalis naturæ eſt perfectio: Ad huius enim operis perfectionem, cùm eſſet imperfectum, Verbum caro factum acceſſit. Cùm enim quodammodò homo perfectus fuerit, ob tranſgreſſionem factus eſt imperfectus; Et ideo miſſus eſt Saluator, primò quidem vt perficiat voluntatem eius, qui miſit eum; ſecundò verò, vt conſummet opus Dei: vt quilibet perfectus fiat ad ſolidi cibi vſum.

Dei opus à Chriſto perficiendum.

In hoc loco

THEOPH. Opus etiam Dei perfecit (ſcilicet hominem) Dei Filius, noſtram naturam in ſeipſo ſine peccato oſtendens in omni opere (D) perfectam, & incorruptam. Opus etiam Dei, (ſcilicet legem) perfecit, quia *finis legis Chriſtus*, eam ceſſare faciens, omnibus, quæ in eâ erant, perfectis, & à corporali cultu in ſpiritalem reduxit.

Tom. 15. in Ioan.

ORIG. Myſticè autem poſt poculi negotium, ac diſciplinam diſtinctionis aquarum, conſequens erat & de cibo diſceptare. Samaritana quidem petita potum, non habebat præbere Ieſu dignum poculum. Diſcipuli verò inuenientes humilia pulmenta apud alienigenas, ei obtulerunt, rogantes eum vt manducaret. Et attende ſi forſan verentur ne Verbum Dei proprijs non vigoratum eſcis in eis deficiat. Quæcunque ergo (E) repertunt diſcipuli, his iugiter proponunt Verbum alere, vt corroboratum atque roboratum perſeueret penes eos, qui nutriunt ipſum. Quemadmodum autem corpora egentia cibo; neque eiſdem aluntur, neque eadem quantitas ciborum cunctis ſufficiens eſt: ſic intelligendum eſt, & in his quæ ſunt ſupra corpus. Nam horum hoc quidem plurimi, hoc autem paucioris indiget nutrimenti, diſſimilis capedinis entia. Sed neque qualitas alentium verborum, atque intentionum contemplatiuarum, ſiue operationum, eadem congruit omnibus. Nam nuper ge-

Non idem omnium cibus.

(A) niti infantes rationale appetunt lac, perfectorum autem eſt ſolidus cibus. Veridicus eſt ergo Ieſus, dicens, *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.* Semper enim qui præeſt, infirmis ac nequeuntibus eadem cum validis videre, hoc dicere poteſt.

vi 35. Hom. 33. in Ioan.

Nonne vos dicitis quòd adhuc quatuor menſes ſunt, &c. CHRYS. Quæ ſit voluntas Patris de cætero interpretatur, dicens, *Nonne vos dicitis quòd adhuc quatuor menſes ſunt, &c.*

In hoc loco

THEOPH. Scilicet materialis. Ego autem dico vobis, quòd meſſis intelligibilis adeſt. Hoc enim dicebat propter Samaritanos venientes ad ipſum, vnde ſubdit, *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia alba ſunt iam ad meſſem.*

Hom. 33. in Ioan.

CHRYS. Rurſus conſuetis nominibus ad (B) maximorum eos contemplationem reducit. Regio enim & meſſis hîc indicat multitudinem animarum, quæ paratæ ſunt ad prædicationis ſuſceptionem: oculos autem hîc dicit, & eos qui mentis, & eos qui corporis. Etenim videbant de reliquo multitudinem Samaritanorum venientem. Has autem præparationes hominum, decenter regiones albatas vocat: Sicut enim ſpicæ cùm dealbatæ fuerint, ad meſſem ſunt paratæ: ita & hi ad ſalutem ſunt parati. Sed propter quid non manifeſtè dicit, quòd præparati ſunt homines ad ſuſceptionem verbi? Duarum quidem occaſionum gratiâ: vnius quidem, vt manifeſtior fiat ſermo, & magis ſub viſum ducat quæ dicuntur; (C) alterius autem vt dulcior ſit narratio, & permanentior eorum quæ dicuntur memoria.

Meſſis Spiritalis.

Tract. 15. in Ioan.

AVG. In opus autem feruebat, & operarios mittere feſtinabat: vnde ſubditur, *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit.*

Hom. 33. in Ioan.

CHRYS. Per ea quæ hîc dicit, diuidit terrena à celeſtibus. Sicut enim ſuprà dixerat de aquâ, quòd qui bibit hanc aquam, non ſitiet: ita hîc dicit: *Qui metit, congregat fructum in vitam æternam.* Et iterum, *Qui ſeminat, ſimul* (D) *gaudeat, & qui metit.* Prophetæ enim ſunt qui ſeminant, ſed non illi meſſuerunt, ſed Apoſtoli: Quia enim infrà dicet, quòd alius ſeminat, & alius metit: ne quis æſtimet quòd Prophetæ ſeminantes mercede priuentur, extraneum quiddam inducit, & à ſenſibilibus alienum. Nam in rebus quidem ſenſibilibus ſi contingat alium ſeminare, & alium metere, non ſimul lætantur; ſed dolent qui ſeminant, quaſi alijs laborantes; lætantur autem ſoli qui metunt: hîc autem non ita; ſed & ſi non metunt ſeminantes, ſimul cum metentibus lætantur, quoniam in mercede communicant.

Merces Prophetarū & Apoſtolorum.

Tract. 15. in Ioan. parum à fine.

AVG. Diſparis enim temporis labores habuerunt Apoſtoli & Prophetæ, ſed gaudio pa- (E) riter perfruentur: mercedem ſimul accepturi ſunt vitam æternam.

Hom. 33. in Ioan. in med.

CHRYS. Ad hoc autem quod dixerat, ſermonem prouerbialem inducit: vnde ſubdit, *In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit.* Hoc quidem vulgariter dicebatur, ſi quando alij labores ſuſtinuerunt, & alij fructus metebant. Sed & hîc ſermo iſte maximè habet veritatem, quia Prophetæ laborauerunt, ſed vos fructus ex illorum laboribus metitis. vnde ſubdit, *Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis.*

Tract. 15 in Ioan. aliq. ante finem.

Avg. Quid ergo meſſores miſit, non ſeminatores? Quò meſſores mittendi? Vbi iam Prophetæ prædicauerant. Legite labores illorum. In omnibus eorum laboribus eſt prophetia Chriſti. Ergo iam in Iudæâ meſſis parata erat, quando tot millia hominum pretia rerum ſuarum offerebant, & ad pedes Apoſtolorum ponentes expeditis humeris à ſarcinis ſæcularibus, Chriſtum Dominum ſequebantur. De ipsâ meſſe electa ſunt pauca grana, & ſeminauerunt orbem terrarum, & ſurgit alia meſſis, quæ in fine ſæculi metenda eſt: ad quam metendam non Apoſtoli, ſed Angeli mittentur. *Meſſores*, inquit, *ſunt Angeli.*

Allegoriæ myſterium.

Hom 33. in Ioan. circa med.

Chrys. Dicit ergo, *Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis.* Quaſi dicat. Vbi minor labor eſt, maior autem delectatio, ad hoc vos reſeruari: & quod laborioſius erat, hoc fuit Prophetarum, ſcilicet mittere ſemina. vnde ſubdit, *Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Per hæc omnia vult oſtendere, quòd Prophetarum voluntas erat, vt homines ad eum accederent. Et hoc lex ordinabat, & propterea illi ſeminauerunt, vt hunc facerent fructum. Oſtendit etiam quòd ipſe illos miſit, & quòd multa eſt cognatio noui ad vetus Teſtamentum.

Tom. 15 in Ioan.

Orig. Vel aliter totum: Qualiter quidem non eſt inconueniens hoc quod eſt, *Leuate oculos veſtros, &c.* allegorizare: Quòd autem dicitur, *Nonne vos dicitis, quoniam quatuor menſes ſunt, & meſſis venit*, non ſecundum allegoriam tractare? Putamus ergo talia quædam eſſe in hoc quod dicunt diſcipuli, *Quatuor menſes ſunt, & meſſis venit*: Plurimi enim diſcipulorum Verbi, animaduertentes veritatem incomprehenſibilem fore humanæ naturæ, quando coniecerunt aliam eſſe vitam à præſente, quæ corruptioni quatuor elementorum quaſi quatuor menſium ſubijcitur, putant ſolùm poſt hanc vitam cognitionem eſſe veritatis. Dicunt igitur diſcipuli de meſſibus, quæ ſunt terminus operum ad veritatem conducentium, quia poſt inſtantem quaternitatem contingunt. Huiuſmodi autem opinionem arguens velut non ſanam, inquit Verbum incarnatum his qui talia ſuſpicantur, *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ego autem hoc dico, Leuate oculos veſtros.* In pluribus locis Scripturæ diuinæ hoc legitur, iubente nobis Verbo diuino, extollere, ac ſublimare conſiderationes & cogitationes deorſum conſiſtentes, nec valentes erigi, niſi eleuante illas Ieſu. Nemo enim conſiſtens in paſſionibus & viuens carnaliter, hoc propoſitum ſeruat mandatum. Quapropter qui talis eſt non videbit regiones ſi albæ ſunt ad meſſem. Albeſcunt quidem regiones ad meſſem, cùm adeſt Verbum Dei illuſtrans ſingulas regiones Scripturæ, fœcundas in eius aduentu. Et etiam omnia ſenſibilia ſunt quaſi regiones albæ paratæ ad meſſem, præſto exiſtente leuantibus oculos rationē, quæ de quolibet eſt, vt quiſquis fulgorem proſpiciat profuſæ vbilibet veritatis.

Tom. 16.

Qui autem metit prædictas meſſes, duplex habet in metendo emolumentum: vnum quidem, dum accipit præmium. vnde dicitur, *Et qui metit, mercedem accipit:* quod arbitror dictum causâ futurarum remunerationum. Alterum quod ſequitur, *Et congregat fructum in vitam æternam*, bonum habitum quendam de-

A notat intellectus, qui eſt fructus ex ipsâ ſpeculatione proueniens. Arbitror autem quòd in qualibet doctrinâ ſeminat quidem qui principia excogitat; quæ ſuſcipientes alij ac perpendentes, & ſi quid noui potuerunt exprimere, coniungentes, ſiunt ſuæ intentionis gratiâ, poſteris causâ vt metendo quaſi maturos fructus aggregent. Quantò autem magis hoc in arte artium expedit contemplari? Siquidem ſeminantes ſunt Moyſes & Prophetæ præuenientes aduentum Chriſti. Metentes autem ſunt Apoſtoli qui Chriſtum ſuſceperunt, & gloriam eius perſpexerunt. Semen autem erat tota ratio ſecundum reuelationem myſterij temporibus præteritis abſconditi & obfuſcati ſilentio.

B Regiones autem (id eſt, legales ac propheticæ Scripturæ) nondum albuerant his, qui aduentus Verbi nequaquam extiterunt capaces. Quòd autem ſimul ſerens & metens gaudeat, erit cùm priuatio mœroris & anguſtiæ in futuro fiet ſæculo. Dum etiam Ieſus transfiguraretur in gloriâ, ſimul cum meſſoribus Petro, Iacobo, & Ioanne, Moyſes & Elias ſatores pariter gaudent in videndo Filij Dei gloriam. Attende tamen ſi hoc quod dico alius & alius intelligi poteſt, propter aliam & aliam vitæ conuerſationem, in quâ homines iuſtificati ſunt: vt liceat dicere alium quidem legis cultorem, alium verò Euangelij: & tamen exultant ſimul, dum

C idem finis ab vno Deo per vnum Chriſtum in vno Spiritu ſancto reponitur. Ad labores autem Prophetarum & Moyſi aduenerunt Apoſtoli, inſtruente Ieſu metentes, ac in horrea colligentes animæ ſuæ, intellectum in ſcripturis illorum reconditum. Et ſemper qui debitè capiunt diſciplinam, priorum labores ad maiorem euidentiam trahunt; non tantùm laboratores ſunt hi qui ſemina condiderunt.

Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt in eum Samaritanorum, &c. Orig. Poſtquam dicta ſunt diſcipulis quæ tractata ſunt, reſumit Scriptura de his qui venerant de ciuitate ad Ieſum, & crediderant per teſtimonium mulieris.

v. 39. *Tom. 17. in Ioan.*

Hom 33. in Ioan. à med.

Chrys. Sicut autem in meſſe cum facilitate

D fructus congregantur, & in momento vno area manipulis repletur: ita & nunc fit. vnde dicitur, *Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt, &c.* Conſiderabant enim quòd nequaquam mulier gratanter eum admirata eſſet, qui eius delicta redarguerat, niſi magnus quis eſſet, & excellens qui prædicabatur ab illâ. Sic ergo ſolo mulieris teſtimonio credentes, & nullum ſignum videntes exierunt, deprecantes Chriſtum vt apud eos maneret: & hoc eſt quod ſequitur, *Cùm ergo veniſſent ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret.* Iudæi verò miracula videntes, non detinuerunt eum apud ſeipſos, ſed omnia egerunt, vt à regione eorum

Hom 34. in Ioan. à princip.

E eum abijcerent. Nihil enim liuore & inuidiâ deterius, nihil inani gloriâ difficilius: quæ infinita corrumpere conſueuit bona. Et quidem Samaritani volebant eum ſemper ſecum detinere; ipſe autem hoc non ſuſtinuit, ſed ſolùm manſit ibi duobus diebus poſt hæc, quod ſubditur, *Et manſit ibi duos dies.*

Tom. 17. in Ioan.

Orig. Non incongruè autem aliquis illud obijciet, quomodò rogatus Saluator cum Samaritanis manet, qui iuſſit ciuitatem Samaritanorum non ingredi? Palam enim eſt quoniam & diſcipuli eius cum eo ingreſſi ſunt. Ad quod di-

Sunt hæc paulò clatiora in Perionii verſione, dicta de iis, quilitteris corticinimium hęrêtes, errant

cendum quòd in viam Gentium pergere, eſt imbui Gentili dogmate, & in illo ambulare. Ciuitatem verò Samaritanorum iotrare, eſt acceptare falſam doctrinam recipientium Legales, Propheticos, Euangelicos, & Apoſtolicos ſermones. Cùm autem deſeruerint propriam doctrinam, & venerint ad Ieſum, licet cum eis manere.

Hom. 34. in Ioan.

CHRYS. Et Iudæi quidem etiam ſignis viſis incorrecti manſerunt, hi autem & ſine ſignis multam circa eum fidem demonſtrauerunt. Solùm enim verba audierunt. vnde ſequitur, *Et multò plures crediderunt propter ſermonem eius.* Cuius igitur gratiâ hæc verba non dicunt Euangeliſtæ? Vt diſcas quoniam multa magnorum tranſcurrerunt; à fine verò totum oſtenderunt: Suaſit enim toti ciuitati per ea quæ dicta ſunt. Vbi autem auditores non perſuadentur, tunc Euangeliſtæ coguntur dicere ea quæ dicta ſunt, ne quod eſt ex indeuotione auditorum, imputet quis defectui prædicantis. Ipſi autem diſcipuli Chriſti iam facti, magiſtram repulerunt. vnde ſequitur, *Et mulieri dicebant, Quia iam non propter tuam loquelam credimus: ipſi enim audiuimus, &c.* Vide autem qualiter confeſtim intellexerunt quòd orbem terrarum liberare venerat: & quòd ad communem ſalutem veniens, non debebat in Iudæis ſuam concludere prouidentiam, ſed vbique ſeminare ſermonem. Dicentes etiam quod eſt Saluator mundi, oſtenderunt quòd mondus perditus erat, in magnis malis exiſtens. Et quidem venerunt ſaluare Prophetæ, & Angeli; ſed hic eſt verè Saluator, qui ſalutem tribuit, non ſolùm temporaneam, ſed æternam. Vide etiam qualiter audientes mulierem dubitanter dicentem, *Nunquid hic eſt Chriſtus?* non dixerunt hi, Quoniam nos ſuſpicamur, ſed, *quoniam ſcimus:* & non ſimpliciter, ſed, *quoniam hic eſt verè Saluator mundi;* non quaſi vnum ex multis Chriſtum confitentes: Solùm verba audierant, & hoc dixerunt, quod dicere habebant, ſi miracula multa & magna vidiſſent.

Chriſtus mundi Saluator à Samaritanis agnitus.

Tom. 17. in Ioan.

ORIG. Cæterùm ſi meminimus prædictorum, non difficile eſt conijcere quomodò cum reppererint Verbum ſyncerum, alias diſciplinas relinquunt quaſi dogmatum ciuitatem, de quâ egredientes ſalutiferè credunt. Et puto ſtudioſe protuliſſe Ioannem, cum non dixit, Rogabant eum Samaritani intrare tantùm Samariam, vel ingredi ciuitatem, ſed etiam *ibi manere.* Manet namque Ieſus penes deprecantes; & præſertim quoties qui precantur exeunt ciuitatem, & verſus eum veniunt.

Tract. 15. in Ioan. in fine.

AVG. Manet apud eos biduò: hoc eſt, dat illis duo præcepta charitatis.

Tom. 17. in Ioan.

ORIG. Neque enim capaces erant tertiæ diei eius: non enim erant auidi miraculoſum quid cernere, quale qui fuerant in Canâ Galilææ, poſt triduum cum Ieſu conuiuantes. Initium autem credendi multis fuit mulieris verbum. Non enim ſic per ſeipſum verbum conſpicitur, illuminans capientem, velut cùm alterius dicto ſibi teſtimonium perhibetur.

Tract. 15. in Ioan. in fine.

AVG. Sic ergo Chriſtum cognouerunt. Primò per famam, poſtea per præſentiam: ſicut agitur hodie cum eis qui foris ſunt, & nondum ſunt Chriſtiani. Chriſtus nuntiatur per Chri-

Allegoricus intellectus.

A ſtianos amicos: tanquam illâ muliere (hoc eſt, Eccleſiâ) nuntiante, ad Chriſtum veniunt: credunt per iſtam fœminam; & multò plures, & firmiùs in eo credunt, quoniam verè ipſe eſt Saluator mundi.

Tom. 17. in Ioan.

ORIG. Impoſſibile eſt namque eandem circa intellectum fieri paſſionem videnti, & ei qui per videntem inſtruitur: magiſque eſt per ſpeciem ambulare, quàm per fidem. Vnde hi non ſolùm teſtimonio hominis, ſed ob ipſam quoque veritatem credunt.

B

ADDITIO AD CATENAM *Auream.*

VERSIO VBIQVE NOVA.

Ex Cat. Cord. in Ioan.

Ioan. 4. v. 5.

VEnit *Ieſus in ciuitatem Samariæ, &c.* AMMONII. Cur Euangeliſta tam exactam loci mentionem facit? Vt nimirum, cùm audieris mulierem dicentem, *Iacob Pater noſter dedit nobis fontem hunc,* nihil rei nouitate turberis. Is namque locus erat, in quo Leui & Symeon ſororis causâ irâ exſtimulati, cruentam illam cædem perpetrarunt.

Gen. 34. v. 25.

Erat autem ibi fons Iacob. AMMONII. Fontem hîc vocat puteum, eo quòd in eo aqua manet, ac ſcaturiat. Puteum autem fuiſſe, declarat ipſamet Samaritana, hiſcé ad Chriſtum verbis; *Neque in quo hauriat, habes; puteus enim altus eſt.* Hunc autem effoderat Iacob. Huc itaque acceſſit Chriſtus, laxam quidem mollemque vitam exterminans, laborioſam verò inducens, ac incommodis contractam. Non enim iumentis vſus eſt; ſed incedit tantâ contentione, vt ex itinere defatigaretur. Hoc namque vbique docet, labori vt ſtudeamus, quod ſuperfluum ſit abdicemus, ſic frugalitatem colamus, vt etiam eorum quæ neceſſaria ſunt, plurima reſecemus.

C

Fons qui & puteus.

Chriſti ſeuerioris diſciplinæ exemplum.

ORIGEN. Cùm corpus iiſdem omninò, quibus & reliqua hominum corpora, conflatum haberet, neceſſariò quoque illius ratione communibus affectibus ſubiacet; nedum ſcilicet vulnerationibus, ac eiuſmodi, verùm etiam iis defatigati corporis laſſitudinibus, quas contentiſſimus, ingilque motus parit. Ipſo enim meridie, cùm ſol maximè adurit, confecto itinere, maiorem ſuſtinuit laborem, ſucco corporis æſtus ardore exhauſto. Erat ſiquidem diei hora ſexta, quando feſſa membra reficere volens, ac eis quietis aliquid captans, iuxta fontem in dicto iam Ioſephi prædio, conſedit; ſimul quoque mulieris, quæ hauſtum aquam è fonte ventura eſſet, vtilitati ſtudens.

D

Hæc & ſeq. ea tom. priore Orig. de Samaritanâ, qui deſideratur.

E

AMMONII. Quia Verbum caro factum eſt, conſequenti ratione, contento itinere ſub ipſo meridiano æſtu laſſabatur. Meridies verò eſt, lucidiſſimum eius aduentus tempus. Habuit enim corpus noſtro ſimile, iiſdem ipſum ac noſtra conſtitutum, ſi vitilem duntaxat congreſſum exceperis. Quamobrem nedum defatigationi, ſed & ſiti, vulneribuſque obnoxium fuit; quippe cùm corpus intra humanæ naturæ terminos, ne phantaſma eſſe videretur, propenſiùs manere ſineret.

Quomodò tu Iudæus cùm ſis, &c. THEOD. v. 9.

A Mopsvest. Docet nos, non tanquam alterius ſectæ, ob inimicitias, aquam ſibi negaſſe, ſed quòd neceſſariò monitum vellet, tranſgreſſurum ab antiquo ei poſitam legem. Lege namque dicente, *Immundum ne tetigeritis*, alienigenarum carnem nec tangere audebant, cùm ſe hinc coinquinandos putarent.

Origen. Fortaſſe hîc quæſierit non nemo cauſam, cur Iudæi Samaritanis non coütterentur: quam reperire liceat in tertio & quarto hiſtoriæ Regnorum, vti etiam in ſecundo Paralipomenon. Vrgebit fortè quiſpiam & illud, *Diſcipuli enim abierant in ciuitatem, vt cibos emerent*, dicens. Cùm in deſer- B to quinque millia, & quatuor millia hominum, præter mulierum ac puerorum ingentem multitudinem, aliquando quidem quinque, aliàs verò ſeptem panibus nutriuerit; quid magnum erat, diſcipulos cibis abundare, etſi in ciuitatem ad eos coëmendos non iuiſſent, præbente eos Ieſu propriâ virtute? Dicendum igitur, Si Ieſus homo factus, humanitùs cuncta adminiſtraſſet, fore, vt eius deitas lateret. Vnde ſiquando viſus appetebat patrandi miracula, breui ex annonâ plurimos paſcebat, non tàm ſatiandi causâ, quàm vt diuinam potentiam proderet. Cùm verò neceſſitas haud admodum vrgebat, vt ex annonæ penuriâ vbertatem præſtaret, diſcipu- C li panes coëmptum ibant. Siquidem enim, tametſi Ieſu ad humanam, diuinamque naturam comprobandam hæc faciente, tanti offenderunt, alijs quidem ſpecie tenus, non reipsâ hominem aſſerentibus, alijs verò ſolùm hominem opinantibus; cùm nihil accuratè ad eius diuinitatem ac humanitatem manifeſtandam geſtum, ſcriptumque eſſet, quantò magis errore decepti eſſent, qui non acri, prudentique iudicio, literarum hæc monumentis conſignata pellegerent?

Miracula Chriſto edita, tùm ſolùm cùm neceſſitas ſuadebat.

v. 10. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Si ſciret, &c.* Theod. Mopsvest. Primùm oſtendit dignam eſſe, quæ audiat, neque deſpectui ha- D bendam; tumque ſemet ipſe celat. Etenim ſi quiſnam eſſet cognouiſſet, vtique extemplò ei morem geſſiſſet, ac attendiſſet; quod nemo de Iudæis dixerit. Nam ij, cùm eum cognouiſſent, nihil poſtularunt; quinimmò contumelijs affectum reiecerunt.

Origen. Secundum allegoriam puteus Iacob dicenda ſunt & Moſis Scripta, ex quibus Iacob vnà cum filijs ſpiritualiter bibit; potatis etiam inde Iacobi pecoribus: ita ſcilicet vt pecorum nomine per allegoriam intelligantur, qui modeſtis moribus, ac manſueti, exiſtunt, cum ratione careant; quæ & propriè Iacobi armenta, ac pecudes dicantur.

Habet & S. Tho. in Cat. breuius; patique etiam Orig. textus ἀσυλλέγω' velut, non ſpirituales ac contemplatiui, indoctiq; Cord. nō reddidit v. 13.

E *Omnis qui bibit ex aquâ hac, ſitiet iterum, &c.* Origen. Cùm igitur, quæ per Moſem data lex eſt, aqua ſit, quomodo dixit Ieſus, fore vt ſitiat iterum qui ex illâ biberit? Dicendum, datam legem hominibus, non vt ſecundum illam perpetuò viuerent, ſed ad certum duntaxat tempus; haud ſecùs ac puteus, quo de ſermo eſt, potandis ſufficiebat, donec copioſior vena aperiretur. Legis enim præcepta, vſque ad correctionis tempus erant poſita. Quamobrem qui bibit ex aquâ legali, ſitiet iterum,

Hebr 9. v. 10

A Euangelici potus cupiditate incitatus. Huc illud Iſaiæ referendum, *Hoc primùm bibe; citò fac;* ſiquidem niſi poſtea etiam bibere licuiſſet, non vtique diceret, *Hoc primùm bibe.* Cùm igitur Euangelium Legi ſuccedat, qui legalem haurit diſciplinam, ſitiet iterum vt & Euangelicam bibat. Verùm cùm nihil ſuccedat Euangelio, qui ex eo bibit, non ſitiet in æternum. Nam *cælum & terra tranſibunt, verba autem mea non præteribunt*, dixit Ieſus. Bibentem enim ex hac aquâ, fontem in ſe habiturum ait, non cuiuſuis aquæ, ſed eius quæ ſalit in vitam æternam. Quæ aqua ſic ſaliens, illâ præditos, ſublimes tollit, ac ad vitam prouehit.

Non occurrit hic locus

Matth. 24. v. 35.

B Ammonii. Vetus Scriptura Euangelicâ doctrinâ, quæ illam excipiat, eget. Nouum enim Teſtamentum ſucceſſore caret, Euangelicâ diſciplinâ perenniter fluente, ac eum qui bibit, ad vitam tollente. Pignus ſiquidem eſt futuræ reſurrectionis, non ſinens bibentem in peccatum labi, quod ducit ad mortem.

Eivsd. Spiritus gratiam Scripturæ modò ignem, modò aquam vocant, ad oſtendendum, non ſubſtantiæ iſta, ſed operationis eſſe nomina. Nec enim Spiritus diuerſis ſubſtantijs conſtat, cùm inaſpectabilis, ac vniformis exiſtat. Ac quidem Ioannes, *Ipſe* C *vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni*, inquit: Chriſtus verò, *Flumina de ventre eius fluent. Hoc autem* ait dicere, *de Spiritu quem accepturi erant.* Sic & mulieri loquens Spiritum appellabat: ignis quidem appellatione, gratiæ feruorem, & excitandi vim, atque peccata conſumendi, inſinuans; aquæ verò nomine, purgandi facultatem, ingenſque refrigerium, quod ſuſcipienti affert animæ, indicans.

Matth. 3. v. 11. Ioan. 7. v. 38

Patres noſtri in monte hoc adorauerunt. v. 20.

Photii. Iudæi craſſioribus de diuinâ corporiſque experte naturâ opinionibus imbuti, Hieroſolymis duntaxat Deum, qui eſt ſuper omnes adorandum eſſe contendebant, D quaſi tota prorſus incomprehenſa illa, nulliſque verbis explicabilis natura illic reſideret, ac definita eſſet. Quamobrem tanquam inſipientes eo nomine reprehendebantur Prophetarum voce, dicente Deo. *Cælum mihi ſedes eſt; terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam domum ædificabitis mihi, dicit Dominus, vel quis locus requietionis meæ?* Samaritani verò rurſum, vti loco & regione, ſic quoque inſcitiâ ac ruditate Iudæis contermini, in monte Garizin nuncupato, preces offerendas, Deumque adorandum rati, nec ipſi meritò riſum effugiunt. In eam E autem amentiam is eos prætextus impulit, quòd data in monte Garizin benedictio ſit, quemadmodum in Deuteronomio ſcriptum occurrit. Hancce quæſtionem Mulier tanquam difficillimum problema Saluatori proponit, dicens, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, &c.* Ad quod reſpondit Saluator, Non iam ampliùs quæſitum iri locum, in quo Deus propriè habitare putetur; ſed, vt qui omnia impleat, ac continere valeat, adoraturum quenque Dominum *de ſuo loco*, quemadmodum ait quidam ſanctorum Prophetarum,

ἐπὶ πάντων. Græca Apoſtoli, ἐπὶ πάντων; *Super omnes*, vt hic auctor; vel *omnia*, vt Vulg. Interpr. Malè Cord. *ab omnibus* vtî etiam τὸ κατοικοῦντος, quod eſt, *demorante, reſidente*; non benè, *compacta* Iſai. 60. v. 1.

Soph. 2. v. 11.

rum. Horam autem, & tempus einſcemodi rituum abrogandorum, vocat corporeum ſuum in mundum aduentum.

Traditio loci immolationis Iſaaci.

AMMONII. Tradunt Abrahamum filium ſuum Iſaacum eo in monte obtuliſſe, quem Samaritana Domino oſtendit. Vt Prophetam verò rogat, vbi ſit adorandum.

Vos dicitis qui Hieroſolymis eſt locus, &c. EIVSDEM. Non quòd ibi ſolùm Deus eſſet, ſed vt eo loco ſimul collecti, ſtatutas pariter feſtiuitates ac legitima ſacrificia celebrarent.

Vos adoratis quod neſcitis. EIVSD. Pluſculum aliquid Iudæorum cultui tribuit. Samaritani enim ſimplici quodammodo, ac indiſcuſſâ ratione Deum adorabant, Iudæi verò per Legem & Prophetas, quanta facultas erat, Dei veri cognitione perceptâ, Samaritanis ſapientiores erant. Rurſus autem ſeipſum, vt homo, adorantibus acceoſet, cùm vnà cum Deo & Patre, nos pariter, ſanctique eum Angeli adorent. Nam quia ſerui formam aſſumpſit, conueniena quoque ſeruo miniſterium explet, nequaquam amiſſâ deitate, & vt Dominus ſit, ac adorandus. Manet enim idem, tametſi factus eſt homo.

V. 23.

Sed venit hora, &c. AMMONII. Veri adoratores omni loco ſpiritalia Deo ſacrificia offerunt, virtutem ſcilicet ac pietatem. Igitur Lex quoque Euangelii cauſâ extitit: vmbræque indulgentiâ, ob futuram veritatem conceſſa ſunt.

Spiritus eſt Deus. EIVSD. Dicendo, *Spiritus eſt Deus*, nihil aliud ſignificat, quàm eſſe corporis expertem. Cùm itaque non ſit corpus, cultum quoque ipſius incorporeum eſſe decet, eaque, quâ corporis expertes ſumus, parte colendus eſt; hoc eſt, animâ, per mentis puritatem. Nam cùm Samaritani & Iudæi, contemptâ animâ, corporis munditiei plurimum ſtuderent, modiſque omnibua expiarent; idcirco ait, non corporis munditie, ſed incorporeâ in nobis parte, mente ſcilicet, Deum, qui incorporeus ſit, colendum eſſe. Quamobrem noli pecudes, boueſque immolare; ſed te ipſe Deo totum offeras. Id enim eſt, hoſtiam exhibere. Nam priora figura erant, circuncíſio, holocauſta, incenſa. Nunc autem non caro, ſed prauæ circuncidendæ ſunt animi rationes, crux tollenda ac abhorrentes à ratione necandæ, ac iugulandæ cupiditates.

DIDYMI. Cùm Deus ſit inaſpectabilis; rem autem inaſpectabilem, corporis expertem eſſe ſtatim conſequens ſit; vtque Deus vtpote incorporeus, inaſpectabilis eſt. Sin autem ſe res ita habet, cùm ſpiritus dicitur, non is ſpiritus eſt, qui aëre motus eſt. Non enim quòd ſpiritus, humano vſu corpus ſignificet, id eum quoque in Deo ſignificare neceſſe eſt. Velut igitur cùm lux dicitur, quò non oculum, ſed mentem illuminet; non corpus eſt, ſed lux ſpiritalis, ac intelligens: cumque adeo charitas etiam appellatur, non diſpoſitio; ſed ſubſtantia eſt, ea diligens quæ condit, ac quorum gerit curam: pari modo cùm ſpiritus vocatur, non ventum, ſed incorpoream, ac viuificam naturam ſignificat.

AMMONII. Spiritus vocatur Deus, non quaſi ventus, ſed tanquam incorporeus, ac viuifica ſubſtantia. Quemadmodum enim aërem ſpirantes, ita etiam Deo vitam ſuppeditante viuimos.

EIVSDEM. Spiritum vocat ſpiritalem ac quæ mente percipitur animæ portionem; quæ neceſ-

A ſitudine, ac affectione Deo coram aſtans, non locali adoratione, ſed in ſpiritu & veritate adorat, Angelorum more.

V. 25.

Dicit ei mulier, ſcio quia Meſſias venit. AMMONII. Sed vnde Samaritanis vt Chriſti aduentum expectarent, cùm ſolùm Moſem reciperent? Ex ipſis Moſis ſcriptis. Nam & Filium à principio ſtatim reuelauit. Illud enim, *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, ad Filium ſpectat. Abrahæ in tabernaculo Filius loquitur. Iacob item de Filio, quod futurum eſſet, prædicens dicebat. *Non deficiet princeps de Iuda, & dux de fœmoribus eius.* Quin ait ipſe, *Prophetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus, de fratribus veſtris, ſicut me; ipſum audietis.* Serpentem quoque, virgam Moſis. Iſaaci victimam, pecudem, aliaque plura, ſi vellet, concionari licebat ad uentum ipſius teſtantia. Haud tamen ex iis mulierem induxit, ſed ex aquâ, ac quibus prædicit, eam allicit, atque bis in Chriſti trahens memoriam, ſe iam ipſe detegit. Non enim Chriſtum nouerat, cùm eſſet Samaritana.

Gen. 1. v. 26.

Gen. 18. v. 1.

Deut. 18. v. 18.

Noo benè Cord. ὑμῶν & ἡμῶν. nobis. noſtris.

V. 26.

Dicit ei Ieſus, Ego ſum. AMMON. Quod non dixit Iudæis dolo percontantibus, id mulieri, quę moribus ſimplicior eſſet, dixit. At neque ex Moyſe quicquam ei locutus eſt, ſua vt aſtrueret, quòd eſſet Scripturarum ignara, ſed ex ſolâ eius conſcientiâ ipſam in ſententiam adduxit.

Nempe reuelando anteactam vitam, ac adulteriũ. Frigidè Cord. Ex iis quæ nouerat.

Et continuò venerunt diſcipuli. AMMON. Quòd cum alienigenâ, ac pauperculâ Samaritanâ ſer-C monem miſceret, modeſtiam, omnique vacantem faſtu, animum admirabantur. Nouerant enim quicquid ageret, certâ diſcretaque illum prudentiâ, ac cautione agere.

V. 29.

Venite, videte hominem, AMMONII. Planè abſurdum, ea quæ è re communi ſunt minimè euulgare. Porrò Samaritana, neque ſententiam apertè dicit, neque tacuit. Nolebat enim ſuoipſa calculo Chriſtum inducere, ſed illos quoque huius ſententiæ ſocios inferre, quod & faciliorem, acceptioremque iis ſermonem efficeret. Neque dixit, Venite, credite; ſed, *Venite; videte*, quod & leuius erat, ac magis eos alliciebat. Perſpicuè D enim nouerat, ſi duntaxat guſtaſſent, haud ſecus ac ipſa, afficiendos fore.

V. 36.

Ego cibum habeo manducare. APOLINARII. Indicat inferentium cibos officia non renuiſſe, tametſi poterat ipſe alere, nec ali indigeret. Beneficii ſiquidem maximi loco eſt, vt Chriſtum alas, nec is eo volentes fraudat. Quamobrem etiam idem iuſſit diſcipulis.

1. Cor. 9. v. 14.

V. 36.

Et qui metit mercedem accipit. AMMONII. Meſſis ſpiritalis (pia ſcilicet operatio) in cœlis interim theſauri inſtar depoſita, immortalem æuo futuro iucunditatem habet. Hoc enim tempus retributionis exiſtit.

EIVSDEM. Salutarium dogmatum, Propheta-E rum operâ ſator, Chriſtus eſt; meſſores, Apoſtoli. Prophetæ igitur, velut ſatores laborem pluſimum exantlarunt, quippe qui primi pietatis ſemina hominum animis iniecerunt. Diſcipulis verò non tantùm deſudandum fuit, quibus per Scripturas fides præſtrueretur.

V. 40.

Rogabant Samaritani vt ibi maneret. AMMONII. Samaritani rogant Chriſtum vt apud eos maneat, cùm alienigenæ eſſent, Qui veró carnis affinitate contingebant, Iudæi eum perſequebantur. Quoniam *inimici hominis domeſtici eius.*

Matth. 10. v. 36.

A ſatietur, vnum facienda ſunt & connectenda fames & ſitis, vt dicamus: *Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deum fortem viuum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?*

Pſal. 41 v. 1.

Fons Iacob, ſacra Scriptura.

Vt ergo ſitiamus, præclarum eſt primùm ex fonte Iacob bibere, non cum vocando puteum, quemadmodum Samaritana fecit. Neque enim hoc loco Seruator eius verbis occurrens, aquam ex puteo eſſe dicit, ſed omninò & abſolutè ita loquitur, *Omnis qui biberit de aqua hac, ſitiet iterum.* Quòd ſi ex fonte potare vtilitatem non afferret, Ieſus in fonte non ſediſſet, B tum, cùm Samaritanæ dixit: *Da mihi bibere.* Obſeruandum eſt igitur, Ieſum Samaritanæ aquam à ſe petenti, ſe quodammodò eam conceſſurum & daturum eſſe promiſiſſe. Neque enim alio in loco: niſi ad fontem ei dicit: *Vade, voca virum tuum, & veni huc.* Præterea ſciamus, num declarari exprimique poſſit aliud genus vtilitatis eorum, qui in ipſâ veritate verſati ſunt, & verſabuntur, præter vtilitatem quæ ex Scripturis percipi exiſtimatur, ſi diligenter intelligantur: quòd is quidem, qui ex aquâ fontis Iacob bibit, iterum ſitiat: qui autem bibit ex aquâ, quam dat Ieſus, fontem aquæ in ſe habeat, erumpentis ſalientiſque in C vitam ſempiternam. Eorum enim Dei myſteriorum quæ maioris & auctoritatis ſunt & diuinitatis, partim Scriptura non cepit, partim ne humana quidem vox. Mores iterum eorum, quæ ſignificantur, humana eſt lingua. *Sunt enim & alia multa, quæ fecit Ieſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros.* Atque etiam idem Ioannes, cùm ea quæ ſeptem tonitrua loquuta erant ſcripturus eſſet, prohibetur. Paulus autem arcana verba ſe audiuiſſe dicit, non quæ alicui non liceret dicere: Angelis enim ea dicere licebat, hominibus non licebat *Omnia enim licent,* D *ſed non omnia expediunt.* Quæ autem arcana verba audiuit, ea ſunt quæ licitum eſſe homini loqui negat. Totius verò ſcientiæ elementa quædam, minimas breuiſſimaſque inſtitutiones omnes Scripturas eſſe arbitror, ſi probè intelligãtur.

Maiora quædam & diuiniora non ſcripta

Ioan. 21. v. 25.

Apoc. 10. v. 4

2. Cor. 12. v. 4.

1. Cor. 6. v. 12.

Scripturæ, elementa quædam ſcientiæ.

Vide igitur, fonſne Iacob, ex quo olim Iacob bibebat, ſed iam non bibit, filiique eius bibebant, ſed nunc meliorem illo potum habent, & pecora eorum biberunt, omnis Scriptura eſſe poſſit: Ieſu autem aqua, ea quæ illa ſuperant quæ ſcripta ſunt. Non cuiuis autem licet quæ ſuperant ea quæ ſcripta ſunt, ſcrutari, niſi ſi quis eis ſimilis fiat, ne obiurgetur hæc audiens: *Maiora te ne quæſieris, & fortiora te ne* E *ſcruteris.* Quòd ſi dicimus eſſe quædam ſuperiora iis quæ ſcripta ſunt, non hoc dicimus, ea à multis poſſe ſciri; ſed à Ioanne qui audiebat, nec permiſſus eſt ſcribere quæ eſſent verba tonitruorum: qui intelligebat, ſed quòd mundo parceret, ea literis minimè mandauit. Putabat enim ne mundum quidem ipſum capturum eſſe libros, ſi ſcriberentur. Quinetiam arcana verba quæ Paulus didicit, ſunt ſupra ea quæ ſcripta ſunt. Siquidem quæ ſcripta ſunt, homines ſunt loquuti: quæque oculus non vidit, ea quæ ſcripta ſunt, vincunt: & quæ auris non audiuit, literarum monumentis prodi nequeunt: quæ etiam in cor hominis non

Ieſu aqua, iis ſuperior quæ ſunt ſcripta.

Eccl. 3. v. 22.

1. Cor. 2. v. 9.

A aſcenderunt, fonte Iacob maiora ſunt, aquâ ex fonte erumpente in vitam ſempiternam, enuntiatâ non iis qui in corde hominis continent, ſed iis qui poſſunt dicere: *Nos autem ſenſum Chriſti habemus, vt ſciamus, quæ à Deo donata ſunt nobis: quæ & loquimur non in doctis humanæ ſapientiæ verbis, ſed in doctrinâ Spiritus.* Scito etiam poſſiniue vocari humana ſapientia non falſa dogmata, ſed ea quæ elementa ſunt veritatis: & quæ ad eos qui etiam homines ſunt, perueniunt. Ea autem quæ à Spiritu docentur ſunt fortaſſe fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Sunt igitur Scrip- B turæ inſtitutiones, à quibus accuratè cognitis & intellectis, quæ nunc fons Iacob nominantur, ad Ieſum reuertendum eſt, vt nobis aquæ in vitam æternam ſalientis fontem largiatur. Non autem eodem modo omnes à fonte Iacob hauriunt. Si enim & Iacob ex eo bibit, & eius filii, & pecora: atque Samaritana cùm ſitiret ad eum venit, & haurit: num etiam alio modo bibit, & ſcienter Iacob cum ſuis liberis, aliter & ſimpliciùs, & magis more pecorum eius pecora: aliter verò atque Iacob eiuſque & filii & pecora, Samaritana? Qui enim in Scripturis ſapienter doctique ſunt, ii vt Iacob bibunt, eiuſque liberi. Qui autem ſimpliciores & ru- C diores ſunt, ouéſque Chriſti dicuntur, more eius pecorum bibunt. Qui verò Scripturas malè accipiunt, & contumelias quaſdam confirmant earum intelligentiæ, & ſcientiæ ſpecie, bibunt vt Samaritana bibebat, antè quàm in Chriſtum crediddiſſet.

Ibid v. 12.

Multiplex bibendi modus ex fonte Iacob.

Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi aquam hanc vt non ſitiam, nec veniam huc haurire. Iam iterum Dominum Seruatorem Samaritana appellat. Priùs quidem cùm ait, *Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt*: cum etiam interrogat, vnde aquam viuam habeat, & num maior eſſet Iacob qui pater eorum haberetur. Nunc verò cùm etiam petit, vt bibat ex aquâ, quæ fiat in bibente D fons aquæ ſalientis in vitam ſempiternam. Quòd ſi illud verum eſt, *Tu petiſſes ipſum, & dediſſet tibi aquam viuam*: perſpicuum eſt, cùm dixit, *Da mihi aquam hanc*, eam accepiſſe aquam viuam, ne iam ei ſitienti deeſſet, neque ad fontem Iacob hauſtum veniret: ſed ſine aqua Iacob Angelorum more, & præſtantiore quàm hominum, veritatem videre contemplarique poſſet. Neque enim Angeli Iacob fontem requirunt, vt bibant, ſed in ſe quiſque fontem habet aquæ ſalientis in vitam ſempiternam: qui natus eſt, & reconditur ab ipſo Verbo, ipſaque ſapientia. Non tamen poteſt E aliam aquam, niſi eam quę ex fonte Iacob manat, accipere, quæ à Verbo datur, qui non ex eo quod ſitiat, in accedendo & hauriendo hinc plurimum ſtudii poſuerit: ita vt hoc ipſo multa pericula eueniant pleriſque qui plurimum, vt qui in haurienda aqua ex fonte Iacob exercitati ſint.

v. 15.

Angelorum quiſque in ſe fontem habet.

Dicit ei: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicebamus etiam ſuprà, legem, quæ animo præſit, cui ſe quiſque ſubiecit virum eſſe. Nunc autem etiam Apoſtoli ex Epiſtola ad Romanos teſtimonium ad hoc docendum proferemus, qui ait: *An ignoratis fratres (ſcientibus enim legem loquor) quia lex in homine domi-*

v. 16. Vir, lex intelligitur.

Rom. 7. v. 1.

natur, quandiu viuit? Quis autem viuit? Si ex communi ſignificatione legem accipiamus, eſt lex, cùm ſtatim dicat: *Quæ enim ſub viro eſt mulier, viuente viro, alligata eſt legi*: vt ſi diceret, Viuente viro, qui vir eſt lex. Deinde rurſus ait: *Si autem mortuus fuerit vir eius, ſoluta eſt à lege viri*: vt ſi mulier ſoluta eſſet mortua lege, & non iam ea quæ mulieris ſunt ad virum relata operarentur. Tum ait: *Igitur viuente viro adultera vocabitur, ſi fuerit cum alio viro. Si autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri, vt non ſit adultera, ſi fuerit cum alio viro.* Lex

Lex literæ, mortua; vir alius, lex quæ ad ſpiritum pertinet.

autem literæ mortua eſt, neque iam adulter eſt animus, ſi cum altero viro, id eſt, cum lege ſit, quæ ad Spiritum pertineat. Mortuo igitur viro, mulieri mortuus eſſe quodammodo dicatur, & viro mulier, vt hoc modo illud intelligamus:

Rom. 7. v. 4.

Itaque & vos fratres mei mortificati eſtis legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius, qui ex mortuis reſurrexit, vt fructificemus Deo. Si ergo vir eſt lex, & Samaritana virum aliquem habet, cùm ſeipſam ex verborum ſanorum interpretatione, alicui legi ſubiecit, quam vnuſquiſque eorum qui alterius ſectæ ſunt, ſequi vult in vitâ: vult hoc loco diuinum verbum, diuerſæ ſectæ ac diſciplinæ animum adhibitâ lege, quæ ipſi præſit, redarguit: vt contempto viro vt non legitimo, alterum virum quærat, vt ipſe ſit alterius verbi, quod excitandum eſt à mortuis, nec euerſum eſt, neque moriturum, ſed proprium eſt, atque regnat, omnéſque hoſtes ſubigit.

Rom. 6. v. 9.

Chriſtus enim reſurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur. Quòd enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel. Quòd autem viuit, viuit Deo: eſtque ad eius dextram, quoad omnes

Hebr. 1. v. 13.

eius inimici ſcabellum pedum eius ponantur. Vbi autem Samaritanæ vir qui habebatur reprehendendus fuit, qui vir non eſſet, niſi ad fontem Iacob à Ieſu, & niſi virum ſuum eſſe negauiſſet? itaque ei dicit, *Vade, voca virum tuum, & veni huc*: quaſi iam aliquid accipiens aquæ ſalientis in vitam ſempiternam, quòd dixiſſet, *Da mihi aquam hanc*, nec mentiretur qui paulò ante hoc promiſerat: *Tu petiiſſes eum, & dediſſet tibi aquam viuam.*

v. 17.

Reſpondit mulier (quæ ſeipſam condemnaſſet ob conſuetudinem quam cum eiuſmodi viro haberet) his verbis, *Non habeo virum. Dicit ei Ieſus, Bene dixiſti, Virum non habeo. Quinque enim viros habuiſti? & nunc quem habes, non eſt vir tuus. Hoc verè dixiſti.* Notandum eſt, om-

Animæ incipientis à ſenſibus, viri quinque, tum ſextus allegoriæ & intellectus ſpiritalis.

nem animum qui Scripturis ad religionem veram inducitur, cùm à rebus ſub ſenſum cadentibus, & corporeis incipit, eſſe quinque viros, & quòd in vnoquoque ſenſu aliquis vir verſetur, valere. Poſtea verò quàm in rebus quæ ſenſibus percipiuntur verſatus aliquis, ſe attollere cupit, conuerſúſque ad ea quæ mente cernuntur, verbum non integrum & ſanum allegoriæ, ſpiritaliſque ſenſus ſpecie legit: is poſt quinque viros ad alium venit, dato, vt ita dicam, libello repudii quinque ſuperioribus, quòd cum ſexto viro habitare, verſarique ſtatueret. Atque vt Ieſus aduentu ſuo nos in eiuſmodi viri conſpectum, conſenſumque duxit, cum illo conſuetudinem habemus, & viuimus. Cùm autem Dominus Verbum venit, iſque nobiſcum locutus eſt, ac virum negantes dicimus, *Non habeo virum*: tum etiam nos Dominus laudat his verbis: *Bene dixiſti, Quia*

A *non habeo virum.* Illud autem, *Hoc verè dixiſti*, quodammodò ea quæ priùs dixerat, vt non vera refellit. Ac fortaſſis illud verum non erat, *Non*

Falſa multa dicta à Samaritani, vnum verum, *Virum non habeo.*

coutuntur Iudæi Samaritanis. Ieſus enim ipſe, vt antea diximus, verſatur cum Samaritanis, vt eis etiam profuit. Neque hoc verum eſt, *Neque in quo haurias habes*, & illud, *Puteus altus eſt*: nec fortaſſis etiam illud, *Iacob ex puteo bibit, & filii eius, & pecora eius.* Si enim non ſimili modo quo Samaritana bibit, Iacob eiuſque & liberi & pecora: Samaritana autem eundem potum prorſus, quem Iacob filiique eius, & pecora biberant, ſe bibiſſe exiſtimat; perſpicuum eſt eam falſum dicere. Sed quæ hoc in loco Heracleon dixerit, videamus.

B Is quidem vitam illam, eiuſque gloriam & breuem fuiſſe, & ad tempus durare deſineréque

Examinatur expoſitio Eracleonis, quę vbique Origenes ſugillat.

dicit. Mundi enim, inquit, erat: illamque mundi eſſe vitam ex eo ſe demonſtrare putat, quòd ex eâ Iacob pecora potauerint. Ac ſi breuem & exigui temporis, deficientémque accipiebat ſcientiam, quæ ex parte eſt, aut ſumpta ex Scripturis comparatione arcanorum verorum quæ homini loqui non licet, omnem ſcientiam, quæ nunc per ſpeculum & in ænigmate comparatur, & interit, cùm venerit quod perfectum eſt: nunquam eum reprehendiſſemus. Sin autem ſtudio calumniandi vetera, hoc facit, culpandus eſt. Aquam autem quam Seruator dat ex Spiritu, viquc eius eſſe dicit, nec mentitur, at-

C que illud, *Non ſitiet in æternum*, ad verbum ita explanauit: Æterna enim eſt eius vita, neque vnquam finem habet, vel interit, vt etiam prima, quæ ex puteo hauſta eſt, ſed manet. Seruatoris enim noſtri gratia, & donum auferri non poteſt, nec conſumitur, neque interit in eo, qui eius eſt particeps. Si cùm primam interire conceſſit, eam quæ literæ eſt, dicebat, quærens eam quæ eſt Spiritus velaminis depoſitione, & inueniens: rectè dicebat. Sin autem eorum quæ antiqua ſunt planè interim accuſat, perſpicuum eſt, eum hoc facere, quòd minimè videat bona illa eorum quæ futura ſunt, vmbram habere. Non abſurdè autem illud verbum *ſalien-*

D *tis* explanauit, expoſuitque eos qui participes fiunt eius, quæ è cœlo abundanter largéque præbetur, ipſos in aliorum vitam æternam ea, quæ ipſis ſuppeditantur, effundere. Quinetiam Samaritanam laudat, vt quæ firmam accommodatamque naturæ ſuæ fidem declarauerit, nec ob ea quæ ipſi dicebat, hæſitauerit. Ac ſi voluntatem nihil obſcurè de naturâ vt diuerſâ dicens, probat: nos quoque aſſentiemur. Sin ad naturalem fabricam aſſenſionis cauſam, & culpam transfert, quaſi ea non in omnibus ſita ſit: eius ratio refellenda eſt.

Nec verò intelligo, cur Heracleon expoſito eo, quod ſcriptum nunc eſt, dicat hoc

E loco: *Da mihi hanc aquam*, eam quæ breuiter & paucis à Verbo docta eſſet, deteſtatam eſſe, relinquens etiam locum aquæ illius, quæ viua diceretur. Præterea ad illum locum, *Da mihi aquam hanc, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire*, hæc mulierem ait dicere, quòd laborem & difficultatem præbendæ illius aquæ, alimentique vacuitatem indicaret. Vnde enim aquam Iacob ſine alimento eſſe docere poteſt? Iam verò ad illud, *Dicit ei*, ait perſpicuum eſſe eum hoc quodammodo, dicere, Si vis hanc aquam accipere,

Non longè eſt Auguſt. ab hac méte, cùm virum illum mentem exponit.

Vade, voca virum tuum: cúmque Samaritanæ virum qui à Seruatore dicatur, eius eſſe perfectionem, vt quando cum eo ad Seruatorem venerit, vim atque coniunctionem & temperationem, quæ ad eius perfectionem pertineat, ab eo accipere poſſit. Neque enim, inquit, de viro mundi huius cum eâ loquebatur, vt eum vocaret: quandoquidem ei non eſſe legitimum virum non ignorabat. Perſpicuè autem hoc loco vim affert, cùm ait Seruatorem ei hæc dixiſſe, *Voca virum tuum, & veni huc*, quòd ei perfectum coniugem declararet. Si enim hoc ita habebat, vir etiam ipſe quodammodò vocandus fuit, vt cum ipſo ad Seruatorem veniret. Quoniam autem, ait Heracleon ex eo quod intelligebatur, . . . virum proprium: ſimpliciter verò erubuiſſet dicere adulterum eum, non virum habere: quid eſt quamobrem non fruſtra præcipiat, qui dicit, *Vade, voca virum tuum, & veni huc?* Deinde hoc in loco, *Verum dixiſti, Quia non habeo virum*, ait: Quoniam in mundu non habebit virum Samaritana, erat enim ei vir: Nos quidem legimus, *Quinque viros habuiſti*, apud Heracleonem autem inuenimus, Sex viros habuiſti: Interpretatúrque materiale omne vitium declarari ſex viris, quo operta erat, & accedebat contra rationem, adulterio ſe inquinari, ab his contumeliis, & ignominiâ affecta, & relicta. Ei autem reſpondendum eſt, Si ſpiritalis ſe adulterio contaminabat, ſpiritalem peccaſſe. Si ſpiritalis peccabat, arbor bona ſpiritalis non erat. Vt enim Euangelium tradit: *Non poteſt arbor bona malos fructus facere*, perſpicuumque eſt, eis fabulæ effictionem perire. Quòd ſi non poteſt arbor bona fructus malos ferre, & bona arbor eſt Samaritana, cùm ſpiritalis ſit: conſentaneum eſt ei dicere, vel eius adulterium & ſtuprum non eſſe peccatum, vel certè eam non ſe adulterio contaminaſſe.

Luc. 6. v. 43.

Dicit ei mulier, Domine, Video quia Propheta es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus vbi oportet adorare. Tertiò iam Samaritana Dominum Seruatorem noſtrum appellat, cùm etiam ad extremum ſcriptum eſt hoc ei ab illâ dictum eſſe: nondum tamen eum Prophetis meliorem atque præſtantiorem eſſe, neque eum qui à Prophetis prædictus ſit, ſed Prophetam aliquem exiſtimat. Aliena etiam ſententia eorum, qui in Scriptoris verſantur, reprehenſis eius & quinque viris prioribus, & eo qui ſecundum illos quibus eadem nupſerat, vir eſſe viſus eſſet, quoniam ſermonem quo in coarguendo vſus eſt Dominus, ab initio videre & ſcire non poteſt, Prophetam, inquit, eſſe dicit, quaſi diuinum quendam, & habentem aliquid quàm homo, & melius & præſtantius, non tamen talem qualis eſſet. Itaque ipſa quaſi furſum quodammodo ſublatis mentis oculis, quòd ſe in contemplatione verſari exiſtimaret, hæc dicit, θεωρῶ, id eſt, *Video, quia Propheta es tu.* Vt autem locum hunc intelligamus, *Patres noſtri*, & quæ ſequuntur, cognoſcenda & Samaritanorum à Iudæis de loco, qui ab eis ſanctus habebatur, diſſenſio. Nam Samaritani quidem Garizenum montem ſanctum exiſtimantes, in eo Deum adorabant, cuius Moſes in Deuteronomio mentionem facit his verbis: *Et præcepit Moyſes populo in die illa dicens: Iſti ſtatuentur ad be-*

Iudæorum Samaritanorumque de orationis loco, diſſenſio. Deut. 11. v. 29.

A *nedicendum populum, in monte Garizin, cùm tranſierint Iordanem, Symeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Ioſeph, & Beniamin: & hi conſtituentur in maledictione in monte Gebal, Ruben, Gad, & Aſer, Zabulon, Dan & Nepthalim.* Iudæi autem quod montem Sion diuinum quiddam eſſe exiſtimarent, & Dei proprium, atque ei aptum, illum eſſe putant qui electus ſit à Patre locorum omnium: ob eámque cauſam templum in eo à Salomone ædificatum eſſe dicũt, omnémque Leuiticum Sacerdotalémque cultum illic perfici. Conuenienter autem his opinionibus vtraque natio Deum Patres in hoc vel illo monte adoraſſe exiſtimauit: ac ſi quandò ad hunc vſque locum Samaritani & Iudæi ad diſputandum B deſcendiſſent, alteri cum alteris diſputabant, & dicebant, Samaritani quidem Iudæis id, quod mulierem hoc loco dixiſſe ſcriptum eſt: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt*, montem Garizenum monſtrantes. *Vos autem dicitis quòd Hieroſolymis eſt locus, vbi oportet adorare.* Sed quoniam Iudæi quidem (ab eis enim ſalus eſt) imagines ſunt, & figuræ eorum, qui verba recta, ſanáque ſapiunt, & ſentiunt, Samaritani autem eorum, qui diuerſam alienámque ab illâ ſectam ſequuntur: congruenter Samaritani montem Garizenum diuinum faciunt, quod nomen ſectionem, ſiue diuiſionem declarat, decem tribuum, quę disiunctæ diuiſæque ſunt à reliquis duabus, quę Hiero- C boam temporibus facta eſt, qui etiam ipſe idem valet, quod populi in duas partes diuiſio: Iudęi autem montem Sion, quod verbum ſpeculatio dicitur. Veriſimile eſt autem aliquem quęſiturum eſſe, cur apud Moſem benedictiones in Garizim fierent. Ad quod reſpondendum eſt, quoniam Garizin ſectionem, diuiſionémque ſignificat, ſectionis quidem ſignificationem ſumendam eſſe, cùm populus ab Hieroboam diuiditur, & rex Samariam incolit: diuiſionis autem ſignificationem, in ſapientium, qui ordine diuiſione in vnaquaque dubitatione vtuntur, benedictione, quę quidem neceſſaria eſt ad veritatis intelligentiam. Ac quandiu qui- D dem nondum hora quæ à Domino dicta eſt, venit, cùm neque in monte hoc, neque Hieroſolymis Patrem adorabunt: mons Samaritanorum eſt fugiendus, & in Sion vbi ſunt Hieroſolyma, adorationis cultus Deo adhibendus eſt, quæ vrbs Hieruſalem à Chriſto Magni Regis eſſe dicitur. Quænam porrò erit vrbs Hieroſolyma, niſi vera Hieroſolyma Eccleſia, quæ ex viuis lapidibus ædificatur? Hîc ſacerdotium ſanctum Spiritu, & hoſtiæ Deo offeruntur ab iis, qui Spiritu permouentur, ſpiritalémque legem intellexerunt. Cùm autem inſtabit temporis perfectio & plenitudo, tum [non] exiſtimandum erit veram adoratio- E nem perfectumque Dei cultum Hieroſolymis finem habiturum eſſe & terminum. Præterea cùm aliquis nullâ ex parte corpori obtemperat, ſed ſpiritui, nec iam vllâ ex parte in figurâ eſt, ſed totus in veritate: talis ſic ſculptus eſt, vt ſimilis ſit iis, à quibus Deus ſe vult adorari.

Iudæi fidelium figura, Samaritani, errantium.

Mons Garizin ſectio & diuiſio.

Vbi Hieroſolyma, vera Eccleſia vbi adorandũ.

Vacat negat.

Bis autem ſcriptum eſt, *Venit hora*: & in priore quidem non additum eſt, *Et nunc eſt*, in poſteriore autem Euangeliſta ait, *Sed venit hora, & nunc eſt.* Ac priùs quidem declarare puto adorationem & venerationem eam,

A quæ extra corpora perfecta Immiuebit: poſteriùs autem illam eorum, qui in hac vitâ perfecti ſunt, quantum humana natura patiatur. Licet igitur & in ſpiritu & in veritate Patrem adorare, non ſolùm cùm venit bora, ſed etiam nunc Hieroſolymis, propter eos, qui eò tantùm perueniunt, eſſe exiſtimamus. Cùm ergo ſcriptum eſt, *Venit hora, & nunc eſt*, non etiam illud dicitur, *Neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis*, quemadmodum dictum eſt, cùm illud, *Venit hora*, ſioe hoc toto, *Et nunc eſt*, ſcripſit. Iam verò Samaritana eandem falſam opinionem quam de puteo, de quo dictum eſt, habuit, habet, cùm hæc ait. Illic enim: *Nonne*, inquit, *maior es Patre noſtro Iacob qui dedit nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filii eius, & pecora eius*? Hic autem hoc, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt*. Heracleon verò ad eadem verba, ait præclarè profeſſam eſſe Samaritanam ea, quæ ab eo ipſi dicta ſunt. Prophetæ enim eſt, inquit, ſolius, ſcire omnia, quo vtroque loco falſum dicit. Etenim Angeli eiuſmodi ſcire poſſunt: nec Propheta nouit omnia. *Ex parte enim cognoſcimus, & ex parte prophetamus*, etiam ſi prophetemus, ac ſciamus. Eam autem deinceps laudat, vt quæ pro illuſtrationis ſui dignitate fecerit, nec mentita ſit, nec palam confeſſa ſit ſuam turpitudinem. Eandem verò quæ credidiſſet eum Prophetam eſſe, quærere ab eo dicit, exponentem cauſam, cur ſe ex adulterio contaminaſſent, quòd rationem Dei diuinique cultus neglexiſſent, & omnia quæ ad eios vitam erant neceſſaria: & alioqui ſemper eam quæ in vitâ cernitur. Neque enim vt ait, ad eam ad puteum extra vrbem cùm eſſet, veniſſet. Sed ignoro quonam pacto cauſam declarari putauerit ex adulterio, aut ignorationem ſcelerum diuiníque cultos cauſam fuiſſe. Verùm hæc caſu & ex tempore videtur ſine vllâ probabilitate dicere. Addit etiam præterea eam, quæ vellet diſcere quomodo, & cui placens, quémque adoraos liberaretur adulterio, hæc dicere, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt*, & quæ ſequuntur. Facilè autem ea quæ dixit, reprehendi poſſunt. Vnde enim ea ſcit voluiſſe diſcere, coi placens à ſtupro liberaretur?

1. Cor. 13. v. 9.

v. 21.

Dicit ei Ieſus, Crede mihi, mulier: Quia venit hora, quando nec in monte hoc, nec Hieroſolymis aborabitis patrem. Cùm ſibi viſus eſt Heracleon in bis illud maximè probabiliter obſeruare, in iis quidem quæ ſuprà dicta ſunt: ei non dictum eſſe, *Crede mihi, mulier*, nunc autem hoc ei præceptum eſſe: tum obſeruationem non probabilem perturbat & confundit, quòd dicat montem quidem dici diabolum, aut eius mundum: quandoquidem, vt ait, diabolus totius materiæ pars erat, mondus autem omnis mons vitii, deſertum domicilium ferarum, quem omnes, qui legem anteceſſerunt, atque Ethnici adorabant. Hieroſolyma verò creatam naturam, & conditorem, quem Iudæi adorarent. Quinetiam iterum montem quidem creatam naturam eſſe cenſuit, quam Ethoici adorarent, & colerent. Hietoſolyma autem creatorem, quem adorarent, colerêntque Iudæi. Vos igitur, inquit, tanquam ſpiritalés, nec creatam naturam, oec opificem adorabitis, ſed Patrem veritatis. Comprehendítque eam, inquit, vt iam fidelem, & annumeratam iis, qui verè adorant. Verùm nos diuinum cultum, qui incognitorum verborum ſpecie, & quæ excelſa habentur, nominatur apud eos, qui aliam ſectam ſequuntur: hoc loco declarari putamus, *Neque in monte hoc*: Regulam autem multorum Eccleſiæ ſententiâ, quam eandem perfectus & ſanctus maiore contemplatione & clariore Patrem adorans, tranſiliet, hoc loco, *Neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.* Vt enim quemadmodum etiam Iudæi fatebuntur, Angeli Hieroſolymis Patrem non adorant, quòd Patrem melius quàm qui Hieroſolymis, venerentur: ſic ii qui affectione animi habuerunt vt ſint pares Angelis, non Hieroſolymis Patrem adorabunt, ſed meliùs quàm ii qui B eum Hieroſolymis colunt: etiamſi eorum cauſâ qui Hieroſolymis adorant, cum iis, qui ſunt Hieroſolymis, ii qui Iudęis Iudæi fiunt, vt Iudæos lucrifaciant, opprimantur. Hieroſolyma autem mihi etiam Iudæi videntur intelligi, quemadmodum pauló antè explanauimus. Cùm porrò neque in monte hoc, neque Hieroſolymis aliquis adorat, is cùm hora venit cum fiduciâ liberéque Patrem filius effectus adorat. Itaque dictum non eſt, Neque Hieroſolymis Deum adorabitis, ſed, *Neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.*

Adoratio Hieroſolymis, & nuſquam locorũ, ſed in ſpiritu.

Adorare Patrem.

v. 22.

Vos adoratis, quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus, Quia ſalus ex Iudæis eſt. Verbum illud, *Vos*, quantum ad literam, Samarita- C nos ſignificat: quod autem ad anagogem attinet, eos qui in Scripturis alienæ ſunt, abſurdæque ſententiæ. Hoc autem verbum, *Nos*, ſi literam ſpectemus, Iudæos declarat: ſin allegoriam, Verbum ipſum, & qui ei ſe accommodant, quòd ſalutem à Iudaicis ſermonibus adipiſcantur. Quod enim nunc manifeſtatum eſt myſterium: enuntiatum eſt, & per verba Prophetarum, & per aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti. Vide autem num minus propriè, & contra verborum conſequentiam Heracleon verbum hoc, *Vos*, accipiens pro Iudæis Ethoicos, explanauerit: quaſi Samaritanæ dicatur, D Vos Iudæi, aut Samaritaoæ, Vos Ethnici. Sed neſciunt ii qui à diſciplinâ Chriſti abhorrent, quod adorant, propterea quòd commentitium quiddam eſt, & fabula, non veritas atque myſteria. Qui autem opificem adorat, maximè ex eo qui Iudæus eſt in occulto, & ex verbis ſpiritualibus Iudæorum: is quod ſcit, adorat. Nunc quidem multa verba Heracleon is proferre poſſum, quæ ex libro, qui Petri prædicatio inſcribitur, ſumpta ſunt, atque in eis commorare, exquirens etiam de libro, verúſne ſit, an ſuppoſititius, an mixtus. Itaque vltró hæc differimus, hoc tantùm notantes, eum ferri Petri, tanquam docuerit non oportere diruere E adorandas res quæ ex materiâ conſtant, eos qui approbant, & ſeruiunt lignis & lapidibus, nec Iudæorum ritu Deum colere, præſertim cùm ipſi, qui ſe ſolos Deum ſcire putant, eum ignorent, Angelos, & menſem, atque lunam colentes.

Liber prædicationis Petri apocryphus.

Quærendum eſt autem id, quod ad verum pertinet, cui corporeus cultus à Iudæis adhiberetur. Nam hoc quidem perſpicuum eſt, propoſitum eis fuiſſe effectori rerum omnium offerre hoſtias. Operæpretium eſt autem cognoſcere, quid ſit illud, quod in Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt. *Conuertit autem Deus, & tradidit eos*

Cuinam Iudæi corporeum cultum adhiberent.

Act. 7. v. 42.

ſeruire militiæ cæli. Verùm non intelligo, cur cùm Seruator planè dicat, Salutem ex Iudeis eſſe, ii qoi aliam ſectam diſciplinamque ſequuntur, Deum Abrahę, & Iſaac, atque Iacob nrgent. Præterea ſi legem Seruator implet, atque vt impleantur ea, quę Prophetarum libris ſcripta ſunt, hæc atque illa fiunt in Domini aduentu, quomodò non perſpicuum eſt, quâ ratione ſalus ex Iudæis fiat? Idem enim eſt Deus & Iudæorum, & Gentium: ſiquidem *vnus eſt Deus, qui iuſtificabit circumciſionem ex fide, & præputium per fidem. Neque enim deſtruimus legem per fidem, ſed per eam legem ſtabilimus & conſtituimus. Sed venit hora, & nunc eſt,* B *quando veri adorantes adorabunt Patrem in Spiritu & veritate.* Ii, qui nullâ ex parte ſe Patrem adorare profitentur, ne Dei quidem veneratores, cultoréſque nominandi ſunt: Sed cùm omnes ſe effectorem omnium adorare, & colere profiteantur, hi quidem non iam in carne ſunt, ſed in ſpiritu ambulant, & carnis deſideria non perficiunt: alii autem non ſunt in ſpiritu, ſed in carne, & ſecundum carnem militant: tum dicendum eſt, veros quidem adoratores eſſe eos, qui Patrem in Spiritu, non in carne; & in veritate, non in figuris colunt: non veros autem eos, qui ita non ſunt animo affecti, & conſtituti. Qui etiam literæ quę occidit, ſeruit; & C ſpiritus qui viuificat non eſt particeps: is profectò verus non eſt adorator & cultor, nec Patrem ſpiritu adorat. Item qui totus in figuris corporeiſque rebus defixus eſt: quas cùm aſſequi magnopere videtur, tum in figurâ, ac non in veritate Deum veneratur: ob eam cauſam verus adorator & cultor dici non poteſt. Quanquam rectè permiſſum eſt fortaſſe interdum, verumetiam cultorem qui in ſpiritu & veritate adoraret, quædam facere quæ ad figuram pertinebant, vt cùm eos qoi figuræ ſeruiebant maximâ cum diſpenſatione à figuris liberauiſſet, ad veritatem traduceret. Cuiuſmodi Paulus in Timotheo feciſſe videtur, itemque Cenchrëis forſitan, & Hieroſolymis, quemadmodum in D Actis Apoſtolorum ſcriptum eſt.

Rom. 3. v. 30.

Veri adoratores.

Obſeruandum eſt autem, veros adoratores non ſolùm in horâ quæ futura eſt, verumetiam in præſenti Patrem venerari in ſpiritu & veritate: ſed qui in ſpiritu adorant, vt acceperunt ii qui adorant in arrâ Spiritus, in hac horâ in ſpiritu adorant. Cùm autem totum acceperint, Patrem adorabont. Si verò is qui per ſpeculum videt, etiam verum non videt, vt docetur his rebus quæ ſub ſpeculum cadunt, ab iis periculis quæ in iis verſantur: Paulus autem videt per ſpeculum, & ii qui ei ſimiles ſunt: nunc igitur vt videt, ſic & Deum adorat Deum. Cùm autem hora venerit, quæ poſt hanc futura eſt, tum E erit adoratio & cultus in veritate quæ facie ad faciem, non iam per ſpeculum, videbitur. Verùm illud; *Nos adoramus*, Heracleon de eo qui in æternitate eſt, & iis, qui cum eo venient, intelligendum eſſe arbitratur. Hi enim, inquit, ſciunt quem adorent, quòd in veritate venerentur: quinetiam illud, *Quia ſalus eſt ex Iudæis*, quandoquidem in Iudæa, inquit, non in Iudæis fuit. non enim in eis omnibus complacuit & acquieuit: & quòd ex illâ natione ſalus & verbum in orbem terrarum prodiit. Ex eo autem quòd intelligitur ſalutem ex Iudæis fuiſſe, narrat quoniam hi eorum qoi in plenitudine perſe-

Adoratio viſionem ſequens quæ per ſpeculum, & quæ facie ad faciem.

A ctionéque ſunt, imagines, & quaſi ſimulachra eſſe exiſtimantur. Sed eum oportuit, & eos qui eum ſequuti ſunt, docere quonam modo vnuſquiſque eorum qui adorant & colunt, figura & imago ſit eorum qui plenum, perfectúmque numerum explebunt, ſi modò non ſolùm verbo hoc dicunt, verumetiam reuerâ ſentiunt. Idem præterea illud, *In ſpiritu & veritate adorare Deum*, esplanans, ait, quòd priores adoratores & cultores in carne: erroréque adoraſſent, non patrio more: atque ideo, omnes qui opificem adorauerunt, in errore eſſe verſatos: Subiicitque Heracleon, quòd ſeruirent creaturæ, B non creatori, qui Chriſtus eſt: Siquidem *omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Pater enim tales quærit, qui adorent eum.* Exquirit Pater, & per Filium quærit, qui venit vt quæreret, & ſaluum faceret quod perierat: quos purgans, & inſtituens verbo, boniſque dogmatibus, veros adoratores comparet. Periiſſe autem ait Heracleon in profundâ erroris materiâ, id quod Patris eſt proprium, quod quidem quæritur vt Pater adoretur à ſuis. Ac ſi ſpectabat id, quod de ouium interitu atque internecione, filiique qui à patris præceptis diſceſſit, fertur, eius etiam interpretationem probabimus. Quoniam autem fabulam comminiſcuntur ii, qui eius ſectam ſequuntur, non intelligo quid tan- C dem planè proferant de ſpiritali naturâ quę perierit, cùm nihil nos doceant de temporibus vel ſæculis, quæ eius interitum perditionémque anteceſſerunt. Neque enim planè orationem ſuam explicare poſſunt. Ob eamque cauſam cùm adhuc diſputauerimus, ſummâ voluntate eos dimittemus.

Opifex ſē δημιουργὸς, non alius à Creatore, quicquid vetere i iſti fortè ſenſerint.

Ioan. 1. v. 3.

Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant ipſum, in ſpiritu & veritate oportet adorare. Quoniam multi multa de Deo, eiuſque naturâ & eſſentiâ dixerunt ita tamen vt nonnulli eum corporeæ naturę quæ ex paruis partibus conſtet, atque igneæ eſſe cenſuerint: alii autem naturam eius, corporis expertem eſſe dixerint, alii illas anti- D quitate & poteſtate vincere: operæpretium eſt nos videre, num cauſas & rationes à Scripturis habeamus, quibus aliquid de Dei naturâ eſſentiâque diſſeramus. Hoc quidem loco Spiritus quaſi eius eſſentia eſſe dicitur. *Spiritus* enim, inquit, *eſt Deus*: in lege autem, *ignis*. Scriptum eſt enim, *Deus noſter ignis conſumens eſt.* Apud Ioannem verò, *Lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt vlla.* Ac ſi nos ſimpliciùs, benignioiúſque hęc accipiemus, nihil præter verba & literam curioſius tractantes, tempus eſt nos Deum corpus eſſe dicere. Quæ autem nos incommoda ſequantur, ſi hoc aſſeramus, non eſt cuiuſuis cognoſcere. Pauci enim de corporum naturâ ex- E plicarunt: eorumque maximè, quæ ratione & prouidentiâ ornantur. Atqui ii qui id quod prouidet eiuſdem naturæ eſſe dicunt, cuius ea quibus prouidetur, ratione quæ ad generandum pertinet, perfectum, ſed tale quale eſt id cui prouidetur. Approbarunt autem incommoda ea quę rationi eorum occurrunt, ii qui Deum corpus eſſe volunt, cùm ea quæ perſpicuè ex ratione efficiuntur, aduerſa intueri non poſſent. Hæc verò dico, ſequens eorum ſupputationem, qui quintam corporum naturam præter elementa, eſſe dicunt. Quòd ſi omne corpus naturam habet, quæ ex materiâ conſtat, ſuâque ratione qualitate eſt præditum, eámque habet

Et hîc errorem inſinuat præexiſtentiæ animorum.

v. 24.

Dei natura & eſſentia quænam ſit.

Deut. 4. v. 24.

1. Ioan. 1. v. 5.

Quinta eſſentia, Ariſtotelis cōmentum.

Deus, ſi conſtet materiâ, mutabilis.

A & mutabilem & commutabilem, & omni ex parte mutabilem, & qualitatum capacem, quas ſi velit ei adhibet opifex: Deus etiam, ſi ex materiâ conſtat, & mutabilis ſit, & commutabilis neceſſe eſt. Atque illi quidem nullo pudore prohibiti, eum etiam interire poſſe dicunt, cùm ſit corpus, ſed ſpirabile, & igneum maximè eâ eius parte, quæ principatum obtinet. Cum autem interire poſſit, non tamen interire eum dicunt, quòd non ſit quod eum interimat & conficiat. Nos autem quòd ea quæ ſequuntur non videmus, ſi eum corpus dicamus eſſe, & eiuſmodi corpus propter Scripturam, ſpiritum & ignem conſumentem, lucémque neceſſatiam, hoc ſequuti, non approbemus: indecorè faciemus vt ſtolidi, & qui contra ea quæ ſunt euidentia, dicamus. B Omnis enim ignis, qui materia eget, interire poteſt: omniſque ſpiritus, ſi ſpiritum ſimpliciùs accipiamus, cùm ſit corpus, recipit, quantum in ipſius natura eſt, in craſſius mutationem. Vides igitur in his aut eos qui verba & literam ſequuntur, tot támque magna incommoda approbare*, & conuicia de Deo: vel aggredere, ſicuti etiam in aliis facimus, & conſidera quid declarari poſſit ex eo quòd Deus ſpiritus, vel ignis, vel lux eſſe dicitur.

Corporalites dicta de Deo ad allegoriam trahenda

Primumque dicendum eſt, vt & oculos, & pupillas, & aures, & manus, & brachia, & pedes Dei in Scripturis inuenientes, & prætereà pennas, ea quæ ſcripta ſunt ad allegoriam transferimus, contemnimuſque eos, qui formam & figuram Deo hominum ſimilem adhibent, idque rectè facimus: ſic iis quoque nominibus quæ commemorata ſunt, id quod nobis eſt conſentaneum eſſe faciendum, perſpicuum eſt etiam ex eo, quod maiorem vim habere nobis videtur. *Deus enim lux eſt*, vt ait Ioannes, *& tenebræ in eo non ſunt vllæ.*

Deus vt lux appellatus.

Quo igitur modo ipſe lux eſſe intelligendus ſit, pro virili parte attentius conſideremus. Duobus enim modis lux nominatur, corporea & ſpiritalis, id eſt, quæ & ratione intelligitur, & quemadmodum Scripturæ appellant, ſub aſpectum non cadit, vt autem Græci, ἀσώματον, id eſt, quæ vacat corpore. Ac eius quidem, quæ corporata eſt, exemplum hoc certum eſt iis qui hiſtoriam approbant. Omnibus autem filiis Iſrael lumen vbicunque fuiſſent, erat. Eius autem quæ ratione intelligitur, ſpiritaliſque eſt illud, in quodam duodecim Prophetarum: *Seminate vobis ad iuſtitiam, vindemiate in fructum vitæ, illuminate vobis lucem ſcientiæ.*

Oſee 10. v. 12.

Simili etiam ratione tenebræ dicentur duobus modis: & earum quidem quæ tritæ ſunt exemplum eſt eiuſmodi: *Et vocauit Deus lucem diem, & tenebras vocauit noctem.*

Gen. 1. v. 5.

Earum autem quæ animo cernuntur, tale: *Populus qui ſedebat in tenebris, & in vmbrâ mortis, lux orta eſt iis.*

Iſai. 9. v. 2.

Hæc cùm ita habeant, videndum eſt, quid doceat nos de Deo intelligere & ſentire, cùm lux dicitur in quâ tenebræ nullæ ſunt. Aut enim Deus lux eſt quæ oculos corporis illuſtrat, aut quæ eos qui animo atque ratione intelliguntur, de quibus etiam Propheta loquitur his verbis: *Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.*

Pſal. 12. v. 4.

Omnibus autem hoc perſpicuum eſſe arbitror, nos nunquam eſſe confeſſuros, Deum Solis officio fungi, cùm alteri permittit oculos eorum illuſtrare, qui obdormituri ſunt in morte. Deus igitur mentem illuminat eorum, quos ſuâ illuſtratione dignos eſſe iudicat. Quòd ſi mentis eſt illuſtrator, ex illo loco, *Dominus illuminatio mea*: neceſſe eſt nos eum qui animo intelligitur, & ſub ſenſum oculorum non cadit, atque vacat corpore, lucem eſſe exiſtimare.

Pſal. 26. v. 1.

Quòd Deus ignis conſumens dictus, nequaquam corporalis ignis eſt videatur, qui conſumat corpora, velut ligna, fœnum ſtipulam. Si verò cernat in nobis ligna, fœnum & ſtipulam, aut interdum Deus eſt ignis, qui talis materiæ conſumptor eſt, deterioraque hæc talia obſcurat & obruit, dolores qui eueniunt, & labores exiſtere puto non ab aliquâ corporeâ tactione iis in partibus, quę obtinent principatum, vbi conſtitutum & confirmatum eſt ædificium, quod dignum eſt conſumptione.

Dei nomina à corporibus in eũ traducta.

Lux ergo Deus à corporeâ luce nominatur, traductus ad lucem, quę videri non poteſt, & quę vacat corpore: ita appellatur ex vi, quam cùm oculos illuſtrat, habet. Ignis etiam conſumens dicitur ab igne corporeo, & talis vel talis materiæ confectore, quę ratione cernitur. Idem etiam mihi de illo videtur, *Spiritus eſt Deus.* Quoniam enim cùm in mediam, & in eam quę ſępius vita appellatur, ſpiritus qui nos ambit, intrat, eo ſpiritu vitę qui craſſior dicitur, viui efficimur à ſpiritu: ex illo, ſi acceptum ſit Deum appellatum eſſe cenſeo, quòd nos ad veram vitam ducat. Spiritus enim ex Scripturâ, C viuificare dicitur; perſpicuumque eſt, non mediâ vitâ effectione, ſed diuiniore. Litera enim occidit, mortémque affert, non eam quidem, quæ in animi à corpore diſceſſu cernitur, ſed eam quę eſt in animi à Deo & Domino ſuo ſanctóque Spiritu diſiunctione. Illud autem: *Auferes Spiritum eorum, & deficient.* Et, *Emittes Spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ*: melius accipiemus ſi de Spiritu dictum exiſtimemus, propterea quòd is, qui diuino Spiritu priuatur, terrenus efficitur.

Pſal. 103. v. 29.

Si verò aptum ſe ad eum accipiendum fecerit, eumque receperit, renouabitur, & denuò ſalutem aſſequetur. Hoc autem etiam ita fiet, ſi inſpiret in eius faciem vitæ ſpiritum, & homo D in animam viuam fiat: vt ſpiraculum, & ſpiritum vitæ, & animi vitam nos ſpiritaliter intelligamus. Quoniam autem vis, quę antè commemorata eſt, cùm quaſi accommodatum domicilium animum ſancti viri inuenit, ſeipſam dat ei quę in eo eſt, vt ita dicam, manſioni, ſcriptum eſſe illud exiſtimare debemus: *Inhabitabo in eis, & ambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipſi erunt mihi populus.*

2 Cor. 6. v. 16.

Maiore autem exercitatione nobis opus eſt, vt perfecti (iis etiam ſenſibus qui ab Apoſtolo commemorantur, exercitatis) poſſimus bona à malis, veraque à falſis interneſcere, contem-E plarique ea, quæ animo & ratione cernuntur, quò diligentiùs, & ad diuinitatem accommodatiùs quantum humana natura patiatur: quonam modo Deus lux & ignis atque ſpiritus ſit, intelligere poſſimus.

Heb. 5. v. 14.

In tertio autem Regnorum libro Spiritus Domini, qui ad Eliam venit, hæc de Deo ſubiicit: Dixit enim, *Egredere & ſta in monte coram Domino. Ecce tranſibit Dominus, & ſpiritus grandis & fortis ſubuertens montes, & conterens petras ante Dominum: non in ſpiritu Dominus*: (In aliis autem inuenimus, *In Spiritu Domini*) *& poſt ſpiritu com-*

3. Reg. 19. v. 11.

motio : non in commotione Dominus : Et poſt
commotionem , ignis: non in igne Dominus : Et
poſt ignem ſibilus auræ tenuis , & paruus. Ac
fortaſſe quidem in quibus dicendum erit de Do-
mini comprehenſione, his declaratur, quæ hu-
ius temporis eſt exponere.

V. 25. *Dicit ei mulier : Scio quia Meſſias venit, qui*
dicitur Chriſtus. Cùm venerit ille, annuntiabit
nobis omnia. Operæpretium eſt videre, qui Sa-
maritana, quæ præter Pentateuchum Moſis
nihil probabat, Chriſti aduentum, qui ſolùm
à Lege prædicabatur, expectaret. Ac veriſimile
eſt eos ex benedictione Iacob, quâ Iudæ benè
precatus eſt, ſperaſſe aduentum etiam futu-
Gen. 49. v. 8. rum, cùm dixit : *Iuda, te laudabunt fratres tui:*
manus tua ſuper dorſum inimicorum tuorum,
te adorabunt filii patris tui. Et paulò pòſt :
Non deficiet princeps ex Iuda, & dux de fæmo-
ribus eius, donec veniant quæ repoſita ſunt ei :
& ipſe erit expectatio Gentium. Veriſimile eſt
etiam ex hac prophetiâ Balaam eos idem ſpe-
Num. 24. v. 7. raſſe: *Egredietur homo ex eius ſemine, & do-*
minabitur in Gentibus multis, regnumque God
extolletur, & regnum eius creſcet. Deus edu-
xit eum ex Ægypto, vt gloria monocerotis. De-
uorabunt Gentes hoſtis illius, & oſſa eorum
conterent, & ſagittis eius inimicum configent.
Accubans dormiuit vt leo, & vt leæna : quis
excitabit eum? Qui benedicunt tibi benedican-
tur : & qui maledicunt tibi, eis maledicant.
Ibid. v. 7. Deinceps idem Balaam hæc dicit : *Oſtendam*
eis, & non nunc : beatum dico, & non appro-
pinquat. Orietur ſtella ex Iacob, & conſurget
homo ex Iſrael, & confringet duces Moab, va-
ſtabitque omnes filios Seth : & erit Edom poſſeſſio
eius, & erit hereditas Eſau inimicus eius : Et
Iſrael fecit fortiter, & exurget ex Iacob, &
perdet reliquias ciuitatis. Scies autem num
Moſis quoque ad Iudam benedictio ad Chri-
ſtum etiam Samaritanis pertinere videatur. Ea
autem his verbis expoſita eſt: *Exaudi Domine*
Deut. 33. v. 7. *vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum :*
manus eius ſimul cum eo iudicabunt, & adiu-
tor ex eius inimicis erit. Quoniam autem Sa-
maritani Ioſeph in Prophetis ducunt, attende
num benedictionem, quâ in Ioſeph Iacob vſus
eſt, & eam quâ Moſes; de Chriſti aduentu non-
nulli dici accipiant. Et verò qui volet, ex ipſâ
Scripturâ quæ dixi, cognoſcere licebit. Serua-
tor autem, qui Moſem multa Prophetiæ de
Chriſto ſcripſiſſe ſciret, Iudæis ait : *Si Moſi*
Ioan. 5. v. 46. *crederetis, crederetis mihi. De me enim ſcripſit.*
Typicè quidem & obſcurè plurima eorum, quæ
in lege ſcripta ſunt, quæque inueniri poſſunt,
referuntur ad Chriſtum : quæ autem planè &
apertè referantur, niſi præterea quædam, nunc
non video. Meſſias autem Hebraicè vocatur,
quod Septuaginta quidem Chriſtum interpretati
ſunt: Aquilas autem, vnctum.

Videndum etiam illud, *Cùm venerit ille,*
annuntiabit nobis omnia, num ex traditione, an
ex lege dictum ſit Samaritanæ. Sed non igno-
randum eſt, quemadmodum Chriſtus Ieſus or-
tum ſe à Iudæis non ſolùm dicebat, ſed etiam
Doſitheus pro Chriſto à Samaritanis habitus. demonſtrabat, ſic Doſitheum quendam, qui à
Samaritanis ortus eſſet, ſe dixiſſe Chriſtum eſſe,
qui à Prophetis prædictus fuiſſet : à quo ad ho-
diernum vſque diem Doſitheni orti, qui etiam
libros Doſithei ferunt, & fabulas quaſdam de
illo, eumque mortuum non eſſe narrant, ſed

A alicubi viuere. Atque hęc quidem de literâ &
verbis * Quinetiam diuerſæ ſectæ opinio
ad fontem Iacob, qui puteus ab illâ exiſtimaba-
tur, quam putat eſſe verbum perfectius, Chri-
ſtum nominans ait: *Cùm venerit ille, annuntiabit*
nobis omnia.

Is autem qui expectabatur & ſperabatur, v. 26.
pręſens ei dicit : *Ego ſum, qui loquor tecum.* Vi-
de verò quid Heracleon dicat: Ait enim, Eccle-
ſiam Chriſtum expectaſſe, eumque ſolùm ſci-
uiſſe omnia credidiſſe. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum,* V. 27.
qui loquor tecum. Et continuò venerunt diſcipu-
li, & mirabantur quod cum muliere loqueretur.
Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid lo-
queris cum ea? Quęrendum eſt, num aliqui- Ioan. 8. v. 18
B bus locis ſe ipſe enuntiauerit, eáque inter ſe
comparanda ſunt, veluti : *Ego ſum qui teſtimo-*
nium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhi-
bet de me, qui miſit me, Pater. Et, *Si Moſi cre-* Ioan. 5.
deretis, crederetis mihi: de me enim ille ſcripſit: & v. 46.
ſi quid his ſimile in aliquo Euangeliſtarum dictũ
eſt. Veruntamen quod ad verba, & ad literam
attinet, ab eo diſcamus etiam ex hoc, quòd mitis Matth. 11. v. 29.
eſt & humilis corde, nec grauatè fert de tam Chriſti manſuetudo colloquentis mulieſculæ de rebus grauiſſimis.
magnis, arduiſque rebus cum muliere aquam ba-
iulante diſſerere, quam magna penuria ex oppi-
do hauſtum aquam exire coegerat. Mirantur
quidem etiam diſcipuli cùm veniſſent, ſpectatâ
antea eius diuinitatis magnitudine, mirantur-
que quid ita ipſe, qui tam magnus eſſet, cum
muliere loqueretur. At nos prę arrogantiâ & ſu-
C perbiâ tenuiores contemnimus, quòd & illud de
vnoquoque homine dictum obliti ſimus : *Facia-* Gen. 1. v. 26.
mus hominem ad imaginem & ſimilitudinem no- Nemo ſpernendus, cùm omnes ad Dei imaginem conditi ſimus.
ſtram: nec meminerimus eius, qui in aluo nos
finxit, & finxit ſolus corda omnium, & omnia
eorum opera intelligit. Non intelligimus Deum
humilibus atque paruis adiumento eſſe ſolitum,
& imbecillibus deſperatis præſidio, eiſque, quo-
rum res deploratæ ſunt, ſaluti. Tanquam etiam Samaritanorum Apoſtola.
Apoſtolâ hac muliere ad eos qui in vrbe erant,
vtitur : cùm eam ita verbis inflammaſſet, vt re-
lictâ hydriâ ſuâ mulier abierit in vrbem, dixerit-
que hominibus :

Venite, & videte hominem, qui dixit mihi v. 29.
D *omnia quæ feci : numquid ipſe eſt Chriſtus? Tunc*
exierunt ex ciuitate, & veniebant ad eum. Atque
huiuſmodi quidem mulieri non poſteriùs, ſed
tum ſeipſum apertiſſimè declarat Verbum, vt
cùm veniſſent diſcipuli mirarentur, hanc mulie-
rem quæ captata fuiſſet, caſu colloquio à Verbo
dignam eſſe iudicatam. Sed diſcipuli, qui omnia
pręclarè, honeſtèque à Verbo geri crederent: non
increpant, nec de quæſtione Samaritanæ poſita
diſputant, aut de ſermone, quem cum eadem ha-
beret. Sed fortaſſis etiam mirantur magnam Ver-
bi benignitatem, qui ſe ad ſpretæ Sion animum,
qui Samariæ monte fretus erat, demitteret. Ita-
que ſcriptum eſt, *Mirabantur quòd cum muliere*
loqueretur. Heracleon autem in hunc locum,
E *Ego ſum qui loquor tecum*, ait. Si credidiſſet Sa-
maritana Chriſtum, cùm veniſſet, nuntiaturum
ſibi eſſe omnia, illum ei dicturum fuiſſe, Scito
illum quem expectas me eſſe qui tecum loquor:
& cùm ſeipſum eum eſſe qui venturus expe-
ctaretur, confeſſus eſſet, Venerunt, inquit, ad eum
diſcipuli, quorum cauſâ in Samariam venerat.
Quo autem pacto diſcipulorum cauſâ, qui etiam
priùs cum eo erant, venerat in Samariam? v. 30.

Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in

ciuitatem, & dicit hominibus; Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci: Nunquid ipſe eſt Chriſtus? Non fruſtra Euangeliſtam ſcripſiſſe arbitror ea etiam, quæ de hydriæ omiſſione dicuntur, quâ relictâ mulier in vrbem ſe contulit. Ad literam quidem magnum Samaritanæ ſtudium declarat, quæ hydriam reliquerit, nec tam corporei & humilis officii, quàm multorum vtilitatis rationem duxerit. Summâ enim humanitate impulſa eſt, quòd cuperet Chriſtum oppidanis nuntiare, ei teſtimonium dans, ſibi ab eo dicta eſſe, quæ feciſſet, omnia. Vocat autem eos, vt hominem Verbum videant, qui homine maiora haberet. Quod enim in eo oculis videbatur, homo erat. Debemus igitur etiam nos rebus corporeis obliuione obrutis, eiſque prætermiſſis, dare operam vt adiumentum vtilitatémque quam percepimus, aliis impertiamur. Eo enim Euangeliſta mulieris laudem iis, qui legere poſſunt ſcribens, prouocat, & hortatur. Quod autem ad anagogem attinet, quænam ſit hydria, quam reliquerit Samaritana, cùm Ieſu verba quodammodò approbaſſet, videndum eſt. Fortaſſis receptaculum aquæ doctrinæ quæ ob altitudinem fiebat, ea quæ priùs ſentiebat extenuans, apud eum qui hydriâ melior & præſtantior eſt, deponit, cùm aquam accepiſſet, quæ iam in eo principium aquæ ſalientis in vitam ęternam extitiſſet. Quomodò enim hac aquâ non acceptâ, benignè Chriſtum ciuibus ſuis prædicaſſet, cum eius qui promitteret quæ egit, admiratione, niſi particeps facta eſſet aquæ perpetuò ſalutaris? Rebecca autem, quę etiam hydriam humeris ſuſtinebat, antequam finem dicendi faceret ea quæ in mente habebat puer Abrahæ honeſtâ facie virgo proficiſcebatur: quæ quoniam non eodem modo hauriebat quo Samaritana, ad fontem deſcendit, impletque hydriam. In aſcenſu ei Abrahæ puer obuiam fit, & dicit: *Da mihi potum pauxillum ex aqua hydria tua.* Quoniam enim Abrahæ puer erat, ſatis ei erat paulum aquæ ex Rebeccę hydriâ ſumere: tumque Rebecca properans in brachium hydriam ſumpſit, eique potum dedit, quoad bibere deſiit. Quoniam ergo Rebeccæ hydria laude digna erat, abeâ non relinquitur. Illa autem Samaritanæ, cùm ſexta hora eſſet, relinquitur. Atque hîc quidem mulier Samaritanis Chriſtum nuntiat, explet autem Euangelium, reſurrectionemque Seruatoria narrat Apoſtolis mulier, quæ eum ante omnes vidit: ſed neque hęc vt fidei perfectionem nuntians à Samaritanis init gratiam, cùm dicant: *Non iam propter ſermonem tuum credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt verè Saluator mundi.* Illi primitię tactionis Chriſti non creduntur, qui ei dicebat, *Noli me tangere.* Auditurus enim erat Thomas, *Affer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Omnia autem quæ mulier geſſit, cummercium expleuerunt, quod ei cum quinque viris fuit, & poſt illos, cum ſexto viro, qui non erat proprius: quo negato, relictáque hydriâ, in ſeptimo præclarè acquieſcit afferens vtilitatem, iis quoque qui iiſdem dogmatibus imbuti vrbem incolebant, id eſt, inſtitutionem verborum, quę non recta ſanaque ſunt, quibus etiam cauſam dat exeundi ex vrbe, & ad Ieſum adeundi.

Samaritanæ laudatio ad aliorum prouocat procurandam ſalutem.

Gen. 24. v. 17. Rebeccæ hydria non relicta vt Samaritanæ

Ioan. 20. v. 17.

Ibid. v. 27.

Quod autem obſeruandum eſt, Samaritani deinceps Ieſum rogant, non vt in vrbe, ſed apud ſe maneat, id eſt, vt ſit in ea ſui parte, quę obtinet principatum: fortaſſis enim ipſe in eorum oppido manere non poterat, quandoquidem ipſi quoque recti egreſſi ſunt ex vrbe, ad eumque veniebant. Hęc autem talia declarari, Euangeliſta nobis dante colligendi occaſiones, ex his iudicandum eſt. Priùs enim ſcriptum eſt: *Egreſſi ſunt ex ciuitate, & veniebant ad eum.* Et paulò pòſt: *Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter ſermonem mulieris teſtimonium perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæ feci. Vt ergo venerunt ad ipſum Samaritani, rogabant eum vt maneret apud ipſos:* priùs igitur ad eum ex ciuitate venerunt. Deinde ad eum venerunt tum etiam, cùm ad fontem Iacob eſſet. Neque enim abiiſſe illinc videtur. *Et rogabant eum vt maneret apud ipſos.* Non eſt ſcriptum deinceps, eum ingreſſum eſſe in ciuitatem, ſed manſiſſe ibi biduum. Quinetiam deinceps non dictum eſt, Poſt duos autem dies egreſſus eſt ea ciuitate, ſed, *Et exiuit illinc.* Si enim ſpiritalem ſenſum ſpectemus, omnis vtilitatis procuratio, quam perceperunt Samaritani, ad fontem Iacob extitit. Heracleon autem hydriam, quæ vitę eſt capax eſſe putat affectionem cogitationemque poteſtatis virtutiſque Seruatoris, qua, inquit, ei relicta, id eſt, cùm haberet apud Seruatorem vas eiuſmodi, in quo aquâ vitam hauſtum veniſſet in mundum, Chriſti aduentum nuntiatum rediit: per Spiritum enim & à Spiritu ad Seruatorem animus ducitur. Conſidera igitur, num hydria hęc omni ex parte relicta laudari poſſit. *Reliquit enim,* inquit, *hydriam ſuam mulier.* Non enim additum eſt, relictam eam eſſe ab illa, & depoſitam apud Seruatorem. Quomodò verò non etiam abſurdum ſit, eam quę reliquiſſet capacem vitæ affectionem, & intelligentiam virtutis quæ à Seruatore prodiret, atque vas in quo hauſtum aquam viuam veniſſet, eò abiiſſe in mundum ſine his, vt vocatione Chriſti pręſentiam nuntiaret? Cur etiam ipſa quæ ſpiritualis eſſet, poſt tam prolixum ſermonem, non apertè Chriſtum eſſe credidit, ſed ait, *Nunquid ipſe eſt Chriſtus?* Illud etiam, *Egreſſi ſunt ex ciuitate,* explanatur de priore eorum reditu, qui ex mundo eſſet. Et venerunt per fidem, inquit, ad Seruatorem. Ab eo autem quærendum eſt, cur maneat apud eos biduum. Neque enim obſeruauit, quod nos paulò ante attulimus, ſcriptum eſſe eum in eorum vrbe dies duos eſſe commoratum.

Rogant Samaritani Ieſum apud ipſos manere.

Interea rogabant eum diſcipuli, dicentes: Rabbi, manduca. v. 31. Poſt potionis myſterium, doctrinamque diſſimilitudinis aquarum, ſequebatur vt ea etiam quæ cibum attingunt, ſcriberentur. Samaritana quidem rogata vt potum daret, dubitationibus ſuis & interrogationibus quaſi propter eum, qui petebat: neque enim Ieſu dare poterat * dignam eo potionem, & ſi ille cùm ea quæ rogaretur, cuperet, volebat illam bonis afficere

* Diſcipuli autem cùm abiiſſent in vrbem, vt ea quæ ad victum pertinebant, emerent: inuentis cibis apud eos, qui alienę diuerſæque ſectę erant, verba quædam accommodata ei edendi eſſe, ei dicunt, *Manduca,* quòd commodum ei tempus edendi eſſe exiſtimarent, id quod interceſſiſſet, poſtea quàm in vrbem mulier abierat, & Samaritani ad eum vene-

rant. Nullo enim hoſpite aut peregrino ei cibum appoſuerant, cùm Samaritana forſitan in eo occupata eſſet, vt videret, num diſcipuli ex ſuo oppido, ea quæ ad victum pertinebant aut vera, aut certè quæ vera haberentur, Magiſtro vellent apponere. Sed neque in conſpectu Samaritanorum rectè illi dicerent: *Rabbi, manduca*, cùm vrbem ſuam relicturi eſſent. Itaque preclarè illud additur, *Interea rogabant eum diſcipuli dicentes: Rabbi, Manduca.* Cur autem eum rogarent, ac non * operæpretium eſt cognoſcere: * Scriptum eſt enim: *Interea rogabant eum diſcipuli: Rabbi, manduca.* Illud autem, Rogare vt manducet, & ſupplicare, * opus eſſe, fortaſſis aliquid ante conſiderationem declarat, interdum etiam poſt conſiderationem. Vide etiam, num vereantur, ne *

Nutriendũ in nodis Dei Verbum, vt & ipſum nutriat.

Verbum * cùm corroboratum fuerit cibo ipſum rogent, quòd egere reperiantur. Quæ enim diſcipuli inueniunt, iis Verbum ſemper alere cupiunt, vt corroboratum, & contentum confirmatúmque apud eos qui ipſum alunt diutiùs maneat, alens viciſſim eos, qui ſibi eſculenta apponunt. Ob eamque cauſam ſtare ſe dicit ad

Apoc. 3. v. 20.

oſtium, & pulſare, vt ſi quis oſtium aperiat, intret ad eum, & cum eo cœnet, quò poſtea ei qui cœnam dare potuit, à Verbo viciſſim apud hominem cœna detur. Heracleon autem hoc ait, eos voluiſſe cum illo communicare ea quæ emiſſent deportaſſentque ex Samariâ.

v. 32.

Dixit autem eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Quod ſeipſo contentum eſt, nec vllo eget, cibum non requirit. Quod autem cibum requirit, ſe ipſo contentum non eſt: perſpicuumque eſt eum qui comedit, comedere non

Cibi neceſſitas corporibus quæ aluntur.

quòd cibum non requirat, ſed quòd eius indigeat. Et corpora quidem cùm naturâ fluant, aluntur, cibo locum explente eorum, quæ defluunt. Quæ autem corpore preſtantiora ſunt, incorporeis cogitationibus, & verbis, actionibuſque bonis & ſanis aluntur: non diſſoluenda in nihilum, niſi alantur, neque enim corpora, quæ non aluntur, in nihilum occidunt. Diſſolutio verò eſt, eſſe talia, quòd non eiuſmodi alantur diuerſæ diſſimiliſque naturæ corpora Vt autem corpora, quæ res ad victum neceſſarias deſiderant, neque qualitatibus aluntur, neque menſura ciborum eadem omnibus ſufficit: ita etiam in iis, quæ corporibus præſtant,

Cibus ſpiritualis, eiuſque menſura.

intelligendum eſt. Eorum enim partim maiore, partim minore cibi copiâ egent, quòd æqualia non capiant. Quin nec qualitas verborum quæ alunt, & cogitationum in contemplatione poſitarum, atque actionum quę his conſentaneæ ſunt, eadem omnibus animis conuenit. Alius enim olus cibus, alius ſolidus: non eodem tempore alunt eos, qui commoditatis, quæ ab il-

Non idem omnibus congruus. 1 *Pet.* 2. v. 2. 1 *Cor.* 3. v. 2. *Rom.* 14. v. 2.

la proficiſcitur, indigent. Pueri enim, qui modò geniti ſunt, vt ait Petrus, rationabile ac ſine dolo lac concupiſcunt: & ſi quis Corinthiorum pueritiam habet, quibus Paulus ſcribit: *Lac vobis potum dedi, non eſcam.* *Qui* autem *infirmus eſt*, quòd non credit, *olus manducet.* Atque hoc etiam docet Paulus his verbis: *Et alius quidem credit ſe manducare omnia: qui autem infirmus eſt, olus manducet.* Eſtque interdum oleris priuatio, amicitię charitatiſque cauſa, quemadmodum vituli etiam à præſepi cum ini-

Hebr. 5. v. 14.

micitiis abalienantur. *Perfectorum verò eſt ſolidus cibus, eorum, qui propter ipſam conſuetudi-*

A *nem exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali.* Eſt etiam aliquis venenatus cibus, quem didicimus à quarto libro Regnorum, eorum qui Eliſæo dicebant: *Vide mortem in lebete homo Dei.* Atque aliquis eſt quidem cibus ſpiritalis herbaceus animorum, qui magis à ratione auerſi ſunt; alius eſt fœnum, palea, qui loco illo ſignificantur. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco paſcuæ, ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me.* Eſaias etiam ait: *Leo vt bos paleam comedet*: quinetiam fœnum pecudibus in domo Rebeccæ præbent Abrahæ pueri. At verò ſi quis eſt homo qui rationi paulò magis obtemperet, ob eamque cauſam mentem ſequatur, pane etiam

4 Reg. 4. v. 40. *Pſal. 22. v. 2.* *Iſai. 11. v. 7.* *Gen. 24. v. 25.*

B mentis veſcitur, ſicut in Pſalmis ſcriptum eſt: *Panis confirmat cor hominis.* Vino etiam mentis lætificatur non alius niſi homo. *Vinum enim*, inquit, *lætificat cor hominis.* Aſcendendum eſt autem ratione ab iis, qui rationi non obtemperant, & ab hominibus ad Angelos, qui etiam aluntur. Non enim omni ex parte indigent. *Panem enim Angelorum manducauit homo.* Beatus eſt ſanè Abraham, qui tribus qui ipſi apparuerunt ſubcinericios & azymos panes potuit apponere. Sed iam ad propoſitum nobis ſermonem de Ieſu cibo reuertamur.

Pſal. 103. v. 16. *Ibid. v. 15.* *Pſal. 77. v. 25.* *Gen. 18. v. 6.*

Diſcipuli tum non intellexerunt. Verum enim dicit Ieſus: *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.* Quod enim etiam voluntatem C faciens eius, qui eum ad ipſos miſerat, faciebat, id opus non intellexerunt diſcipuli. Quò autem planiùs illud intelligatur, *Cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*, dicat etiam Paulus Corinthiis, quibus lacte opus erat, non ſolido cibo, & lac potus dabatur, non eſca, quòd nondum cibum capere potuiſſent, *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*: ſempérque & is, qui præſtat inferioribus, & iis qui eadem quæ ſuperiores cognoſcere contemplaríque non poſſunt, dicet, *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis.* Nec abſurdum eſt dicere non ſolùm homines, & Angelos ſpiritalibus cibis eguiſſe, verumetiam Chriſtum Dei. Is enim etiam, vt ita dicam, reficitur & inſtaura-

Superioris cibus ignotus inferioribus.

D tur ſemper à Patre, qui ſolus nihil requirit, ac ſeipſo contentus eſt. Accipit autem cibum magnus eorum qui docebantur numerus, à Ieſu diſcipulis, qui iuſſi erant turbis apponere. Ieſu verò diſcipuli, ab eo, & interdum à ſanctis Angelis. At Dei Filius à Patre ſolo, non per alium, cibum accipit. Nec alienum eſt etiam Spiritum ſanctum ali dicere, ſed quærendus eſt Scripturæ locus, qui hoc nobis ſignificet. Totum quidem vocationis electioniſque myſterium poſitum eſt in magnæ cœnæ cibis. *Homo* enim, inquit, *fecit cœnam magnam, & horâ cœnæ miſit vocare inuitatos*: recenſendæque ſunt ex Euangeliis parabolæ, quæ de cœnis loquun-

Hæc adeò de ſuo errore, quòd Filius factura ſit.

Luc. 14. v. 16.

E tur. Quinetiam ab Eſaiâ proponunt his verbis edendi, & bibendi promiſſiones: *Ecce qui ſeruiunt mihi, comedent; vos autem eſurietis. Ecce ſerui mei bibent, vos autem ſitietis.* Præterea in Geneſi hominem in paradiſo voluptatis Deus collocauit, leges de edendis certis cibis, ac non edendis certis aliis ferens. Immortaliſque homo permanſiſſet, ſi ex omni ligno quod eſt in paradiſo, ediſſet, & ex ligno ſcientiæ boni & mali non comediſſet. Vide etiam ea quæ

Iſai. 65. v. 13. *Gen. 2. v. 17.*

in primo & vigeſimo Pſalmo dicuntur de iis, qui propterea quod comederunt, adorant. *Pſal. 21. v. 30.* *Manducauerunt* enim, inquit, *& adorauerunt omnes pingues terræ.* Itaque *non interficiet fame Dominus animam iuſtam.* *Prou. 10. v. 3.* Sed cùm iniuſti effecti ſumus, famem immittit in terram, non famem panis, nec aquæ ſitim, ſed famem audiendi verbi Dei. *Amos 8. v. 11.* Quandiu ergo proficimus & progreſſum facimus, meliora pluráque edamus, dum eò perueniamus vt eum cibum edamus, qui eſt Dei Filius, quem cibum in præſentiâ diſcipuli non cognouerunt. Heracleou autem nihil in hæc verba ſcripſit.

V. 33. *Dicebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis attulit ei manducare?* B Et ſi hæc Heracleon à diſcipulis, vt ita dicam, carnaliter dici exiſtimat, vt qui etiam abiectiùs intelligerent, Samaritanamque imitarentur, quæ diceret: *Neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt*: tamen operæpretium eſt, num quid diuinius ſpectantes diſcipuli alii aliis, *Nunquid aliquis attulit ei manducare?* dicant, cognoſcere. Forſitan enim virtutem aliquam Angelicam cibum ei attuliſſe intelligebant. Veriſimiléque eſt eos ex hoc doctos eſſe, maiorem eſſe cibum quem comedendum habuiſſet, quod erat facere eius, qui ipſum miſerat voluntatem, eiúſque opus perficere.

V. 34. C *Dicit eis Ieſus, Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me, & perficiam opus eius.* Dignus eſt cibus Dei Filio, cùm voluntati Patris morem gerit, hanc ipſam in ſe voluntatem faciens, quæ etiam in Patre erat, vt ſit Dei voluntas in Filii voluntate Patris voluntati non diſſimilis, neque ab eâ diuerſa, vt iam non ſint voluntates duæ, ſed vna voluntas: quæ quidem vna voluntas cauſa fuit, cur Filius diceret: *Ego & Pater vnum ſumus*; atque ob hanc voluntatem, qui eum vidit etiam Filium, vidit & eum, qui illum miſit.

Et hîc de errore ſuo, prauè exponit Scripturam Ioan. 10. v. 30. ſunt vnum ſubſtantiâ, non ſolâ voluntate, qua & creatura vnum eſſe poteſt.

Decetque magis ita nos intelligere Paternæ voluntati morem gerere Filium, à quâ voluntate ea etiam quæ extra eum ſunt qui vult, præclarè facta ſunt, quàm curioſiùs ea quæ D ad voluntatem pertinent ſpectantes, facere voluntatem eius qui miſit, in faciendis quibuſdam, quæ externa ſunt, poſitum eſſe exiſtimare. Dico autem illud quod extra eum qui vult efficitur, ſine Patris, quæ antè expoſita eſt, voluntate; non eſſe quidem totam Patris voluntatem, ſed omnem Patris voluntatem eſſe, id quod à Filio geratur, cùm Dei voluntas facta in Filio, ea facit, quæ vult Dei voluntas. Solus porrò Filius facit vt omnis Patris voluntas intelligatur, atque capiatur. Itaque eius etiam eſt imago. Atque etiam de Spiritu ſancto conſiderandum eſt. Cætera quidem quę ſancta ſunt, nihil alienum à Dei E voluntate faciunt: ſed tamen ſatis magnam vim non habent, vt totam voluntatem exprimant: atque hoc quod ſanctum eſt, alio quod etiam ſanctum eſt magis quàm ampliùs, aut plus quàm expreſſiùs alterius comparatione à Paternâ voluntate capiat: rurſúſque præter illud erit aliquid aliud, quod diſſimiliter capiat. At verò omnem totamque Dei voluntatem faciet is, qui dixit: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me.* *Ioan. 5. v. 19.* Deinceps enim ait poſt hæc verba alio loco gratias agens Deo: *Non poteſt facere Filius à ſeipſo quicquam, niſi quod viderit Patrem facientem. Quæcunque enim facit Pater, hæc etiam Filius ſimiliter facit. Pater diligit Filium,*

A *& omnia oſtendit ei quæ ipſe facit.* Ac propter hæc fortaſſis Dei, qui videri non poteſt, eſt imago. Nam & voluntas quæ in eo eſt, imago eſt primæ voluutatis: & veræ diuinitatis imago eſt, quæ in eo eſt diuinitas. Idémque qui etiam bonitatis Patris imago eſt, ait, *Quid me dicis bonum?* *Matth. 19. v. 16.* Atque hæc quidem voluntas Filii eſt cibus eius proprius. Itaque cibus eſt id, quod eſt. Id autem quod in affectione & propoſito verſatur, eſſe voluotatem, declarat verbum quod ſecundo loco poſt effectum voluntatis ſubiicitur, *Perficere voluntatem Dei.* Sed diutiùs etiam illud conſiderandum eſt, vt quid hoc ſignificet, *Perficiam eius opus*, intelligamus.

B Ac ſi quis ſimpliciùs dicat, id quod præceptum eſt, quicquid eſt eſſe eius, qui præcepit: vt ſi exempli cauſâ eos qui ædificant aut agricolas, diceremus opus efficere eius, qui ipſos ad opus ſumpſerit, in eo cuius cauſâ ſumpti ſunt: faciendo quiſpiam autem dicat, ſi opus Dei à Chriſto perficiatur, perſpicuum eſſe, inchoatum ac minus perfectum fuiſſe antè quàm abſolutum eſſet: quonam igitur modo minus perfectum erat Dei opus, quóque modo opus Dei perficitur ab eo, qui ait, *Qui miſit me, maior me eſt?* *Ioan. 14. v. 26.* Sed perfectio operis eius quod rationis eſt particeps, erat perfectio.

Dei opus vt per Chriſtum, & incarnationem perficiatur, antè imperfectum cùm eſſet.

Hoc enim cùm imperfectum eſſet, Verbum quod caro factum eſt, eò C venit vt perficeret. Ergo imperfectum creatum eſt opus, & Seruator mittitur, qui illud abſoluat. Sed quid eſt quamobrem non alienum ſit, Patrem quidem eius quod inchoatum & minus perfectum eſt, effectorem fuiſſe, Seruatorem autem id quod imperfectum erat, perfeciſſe, cùm minus perfectum conditum eſſet? Arbitror quidem in his locis aliquod myſterium paulò abſtruſius eſſe abditum. Fortaſſis enim non omni ea parte imperfectum erat id, quod eſt rationis particeps, cùm in paradiſo eſt locatum. Quomodò enim Deus id quod planè imperfectum erat, in paradiſo eius & colendæ & cuſtodiendæ gratiâ collocaſſet? Qui enim vitę lignum tractare, & colere poterat, omniáque D quæ Deus ſeuiſſet, atque poſtea orta eſſent; non rectè imperfectus dicatur.

Homo non omnino imperfectus in paradiſo poſitus.

Qui ergo nunquam perfectus fuit, & quodammodo inobedientiâ imperfectus erat, factus eſt, eique opus fuit, qui ipſum ea non perfecto perfectum efficeret. Ob eamque cauſam Seruator miſſus eſt, primùm vt eius qui ſe miſit voluotatem exequeretur, cùm hîc quoque eius factus eſſet operarius: deinde vt Dei opus perficeret, & vnuſquiſque perfectus ſolido cibo & ſapientiæ adiungeretur. *Perfectorum autem eſt ſolidus cibus, eorum qui propter conſuetudinem exercitatos habet ſenſus ad diſcretionem boni & mali.* *Heb. 5. v. 14.* Et qui loquitur E ſapientiam, inquit: *Sapientiam autem loquimur apud perfectos.* *1. Cor. 6. v. 6.* Et cùm vnuſquiſque noſtrum opus Dei à Ieſu perfectum fuerit, tum dicet, *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* *2. Tim. 4. v. 7.*

Opinio reiecta, de ſpirituum in fœminas concupiſcentiâ, Iudæ ἀρχὴ vox æquiuoca: vulg. principatû. Gen. 6. v. 5.

Non ſolus autem homo ex perfecto in non perfectum delapſus eſt, ſed etiam videntes filii Dei filias hominum, quòd pulchræ eſſent, accipientéſque ſibi ab omnibus quas elegerant, atque omnino ii omnes, qui *deſeruerunt domicilium ſuum, & non ſeruauerunt principium ſuum.* Principium autem appello, non principatum, qui poteſtati comparatur, ſed quod à

ſine

ſiue alterâ ex parte diſtinguitur, primóque vicinum eſt. Vt quemadmodum homini principium quoddam fuit quo in paradiſo eſſe cœpit, & finis propter violationem fortaſſe apud inferos infimo in loco, aut in aliquo eiuſdem generis: ſic etiam vnicuique eorum quæ lapſa ſunt & peccarunt, datum eſt principium quoddam. Ieſus tamen eſt, qui opus Dei perficit; id eſt, omne quod rationis eſt particeps, nec hominem ſolùm eodem modo perficit. Ea enim quæ beatiora ſunt, & Verbo credunt, nec laborem requirunt, ſolùm perficiuntur à Verbo. Alia autem quæ Verbo non crediderunt, labore egent, vt poſt laborem ad Verbum perducta, tandem aliquando eo perficiantur. Quanquam vtraque hæc cibus vnus ſint Filij proprius, vt & voluntatem eius, qui ſe miſit, expleat, & opus eiuſdem perficiat.

Error de damnatorũ tandem ſaluatione, etiam diaboli.

Heracleon autem hoc loco: *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me*, Seruatorem dicit narrare, & exponere diſcipulis id eſſe, quod cum muliere tractaret, quòd cibum ſuum Patris voluntatem diceret. Hoc enim eius cibus erat & requies, atque virtus & poteſtas. Patris autem voluntatem dicebat eſſe, homines Patrem cognoſcere, atque ſalutem conſequi, quod quidem Seruatoris opus erat, qui eius rei causâ in Samariam, id eſt, in mundum miſſus eſt. Cibum ergo Filii intellexit, etiam ſermonem, quem habuit cum Samaritanâ, id quod apertè omnibus & abiectè & violenter acceptum explanatumque eſſe videri arbitror. Quo autem modo Seruatoris cibus ſit Patris voluntas, planè non expoſuit. Qui verò ſit etiam requies voluntas Patris? Ait enim quodam loco, tanquam non omni ex parte Paterna voluntas ipſius eſſet requies: *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu.* Vnde porrò etiam vim poteſtatemque Seruatoris Dei voluntatem eſſe dixiſſet.

Heracleonis expoſitio exſufflata.

Math. 26. v. 39.

v. 35.

Nonne vos dicitis, quod adhuc tres menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis: Leuate oculos veſtros, & videte regiones quia alba iam ſunt ad meſſem. Ab eis qui ſimpliciter, & ad literam hoc dictum putant, *Nonne vos dicitis, quod adhuc tres menſes ſunt, & meſſis venit?* hæc quærenda ſunt, vt credant Seruatorem locutum eſſe ſæpe ſpiritalia vacua ab iis, quæ ſenſu percipiuntur, & corporea ſunt. Si enim tempus cùm hæc dicebat Ieſus, meſſem tribus menſibus præcurrebat, perſpicuum eſt tum hyemem fuiſſe. Meſſis igitur in Iudæâ fieri incipit in eo circiter menſe, qui apud Hebræos Niſan vocatur, cùm Paſcha celebratur: ita vt ipſi nonnunquam azyma ex nouo frumento conficiant. Sed faciamus ſanè, non in menſem illum incidere meſſem: certe in eum, qui illum deinceps ſequitur, quem ipſi .·.·.·. vocant, incidebat. Si enim etiam ita res habet, in menſe illo, qui temporis menſium trium erat principium, hyems ſæuiebat. Cùm ergo docuerimus, tum cùm hæc dicebat meſſis tempus fuiſſe, aut .·.·.·. aut ſetè deſinentis: id quod propoſitum eſt nobis, demonſtrauerimus. Notandum eſt autem, dici Dominum poſt mutationis aquæ in vinum in Canâ Galilææ vico ab eo factæ myſterium, eiuſque matrem ac fratres & diſcipulos in Capharnaum deſcendiſſe, ibique non multos dies eſſe commoratum. Et propè erat Paſcha Iudæorum: & aſcendit Hieroſolyma Ieſus, & inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas: & cætera, quæ ſcripta ſunt, cùm feciſſet flagellum ex funiculis omnes eiecit ex templo: habitóque ſermone quodam cum Nicodemo, deinceps in Iudæam terram ipſe eiuſque diſcipuli venerunt, atque illic cum eis morabatur & baptizabat. Quantum ergo temporis eum in Iudæâ commoratum eſſe baptizantem poſt paſcha ponemus? Non enim apertè ſcriptum eſt. Atque illud apparet, Ieſum, quòd Phariſæi eum plures diſcipulos efficere atque baptizare quàm Ioannem intellexiſſent, relictâ Iudæâ, in Galilæam profectum eſſe, cùm ipſum per Samariam iter facere oportuit, perueniénſque ad fontem Iacob, dixit: *Nonne vos dicitis, quòd adhuc tres menſes ſunt, & meſſis venit?* Quòd ſi quis ſuſpicetur eum poſt Paſcha plures menſes in Iudæâ commoratum eſſe, baptizantem cum ſuis diſcipulis: itaque appetiiſſe tempus meſſis, quæ priùs tribus menſibus diſtabat: ei aſſerendum eſt, eum cùm dies duos illic apud Samaritanos manſiſſet, iis prætetitis in Galilæam exiiſſe: & ſcriptum eſſe eum, quòd recens Paſcha celebratum eſſet, atque ob ea quæ Hieroſolymis geſſiſſet, cùm in Galilæam veniſſet, à Galilæis receptum fuiſſe, quòd omnia quæ Hieroſolymis in die feſto egiſſet, vidiſſent. Ipſi enim etiam ad diem feſtum venerant. Sed veriſimile eſt aliquem ad hæc dicturum, nihil prohibere eum cùm diu in Iudæâ commoratus eſſet, ad fontem Iacob veniſſe, & abiiſſe in Galilæam, cùm tres menſes meſſem abeſſe dixit. Nec abſurdum alienúmque eſt, ob ea quæ paulò antè ab eo Hieroſolymis geſta fuerant, à Galilæis receptum & approbatum fuiſſe. Sed eis reſpondendum eſt, eum cùm in Galilæâ eſſet, in Canâ Galilææ vicum veniſſe, vbi priùs aquam in vinum verterit, vbi etiam reguli filium qui in Capharnaum ægrotabat, cùm patri eius dixiſſet, *Filius tuus viuit*, curauerit. Et poſt hęc erat dies feſtus Iudęorum, & aſcendit Ieſus Hieroſolymam, tum cùm paralyticum, qui octo & triginta annis eo morbo laboraſſet, curauit. Nec verò idémne dies feſtus Paſchę eſſet, additur eius nomen, auguſta redditur hiſtorię conſequentia, maximéque quòd paulò pòſt ſubiicitur: *Erat prope dies feſtus Iudæorum Scenopegia.* Quoniam igitur hęc pluribus exquiruntur, hoc conſentaneum eſt vt is, qui accuratiùs Scripturarum ſententiam intuetur, quęrat, quid ſibi vellet ac intelligeret, cùm diſcipulis Ieſus dicebat: *Nonne vos dicitis, quòd adhuc tres menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis, Leuate oculos, & videtè regiones, quoniam alba ſunt ad meſſem.*

Tres mẽſes ante meſſẽ, non niſi myſticè hoc loco exponendi.

Infra v. 50.

Ioan 7. v. 2.

Vt autem dicebamus in iis quæ Samaritanam attingebant, nonnulla de aquis exquirentes: ſic etiam hoc loco faciamus. Quis enim non fateatur illud, *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia iam alba ſunt ad meſſem*, aliquid iam ſpiritale eſſe, & ſpiritale vacuum ab iis, quę ſub ſenſum cadunt? ex quo etiam conſequens ſit, diſcipulos diſcere poſt menſes quatuor fore meſſem, quę, quod ad eorum diffidentiam attinebat, meſſi quę à Ieſu oſtenſa eſſet, coniuncta & ſimilis eſſet? Exiſtimamus ergo talia quędam eſſe cum diſcipuli dicunt quatuor menſes eſſe, & meſſem venire: plurimi autem diſcipuli ſermonis intelligentes verita-

Myſtica expoſitio, & allegorica.

rem vix naturam hominum poſſe comprehendere, tam de aliâ vitâ quàm de hac acceperunt: cùmque hoc loco rem ad finem eorum, quę diſputabantur, reuocarunt, exiſtimant fore vt poſt quatuor elementorum cognationem, iis ſuperatis comprehendatur veritas. Aiunt ergo verba Domini ſequuti diſcipuli de meſſe, quę eſt operum, quę veritatem ſimul portant finis, eam poſt pręſentem quaternionem futuram. Menſium autem nomen vt meſſis verbo reſpondeat, corporaliter acceptum eſt. Non enim dicendum erat illud: *Nonne vos dicitis, quia adhuc menſes quatuor ſunt, & meſſis venit?* aut, adhuc quatuor anni, & meſſis venit, præſertim cùm Verbum multis, & iis qui in corpore nimium defixi ſunt, hoc incognitum eſſe velit, B dum id quod myſticum eſt occultat, & quod facilius ac ſimplicius eſt, enuntiat: vt verba quæ à Seruatore proferuntur, aperta clatáque eſſe exiſtimentur, aut fortaſſis diſcipulorum voluntas & ſententia, qui dicebant: *Adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit.* Quatuor orbes iuni elementorum quatuor, qui ætheteæ naturæ ſubiecti ſunt: in medio quidem & infima eſt terra, quam ambit aqua, aquam aër, aëra ignea natura, ignem luna, & deinceps quæ ſequuntur. Sciamus etiam, num diſcipuli hoc ſitiant, vt mundior eſſentia facti ij, qui hîc ſunt præparati, verum comprehendant, cùm etiam ignis orbem aliquis poteſt, non corruptus depranatuſque peccato, quod C materia eſt vitiueſi in . . . . . æthèrea loca . . . . . locis. Hanc autem opinionem vt non veram & ſanam refellens Verbum quod caro factum eſt, ait iis qui ita ſentiunt *Nonne vos dicitis, quia adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit? Ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia iam alba ſunt ad meſſem.* Etenim nobis videtur intelligi non poſſe eum in his omnibus de vnâ meſſe dicere, quandoquidem ſententia eorum, qui ſimplicius exponunt, verè dicunt Dominum obiurgaſſe diſcipulos, qui vt putant; meſſem poſt D menſes quatuor futuram exiſtimarent, quam ſuprà poſt quatuor menſes non poſſe euenire demonſtrauimus, præſertim cùm quaſi ſuſpicionem diſcipulorum corrigens, dicat: *Non vos quidem hoc dicitis*, ſed ego hoc dico. Pręterea quid eſt, quamobrem non alienum ſit, illud, *Leuate oculos veſtros*, omni ex parte allegoriæ tropo apertè. . . . . & hoc, *Videte regiones, quia iam alba ſunt ad meſſem:* quod autem antecedit. . . . . *Nonne vos dicitis, quid adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?* non allegoricè accipere? Heracleon autem eodem etiam modo quo plerique in literâ verbiſque manſit, quòd ea anagogicè accipi non putaret. E An enim Seruatorem frugum meſſem dicere, quòd hæc quidem trium etiam menſium terminum haberet, illa autem meſſis quam ipſe diceret, iam inſtaret, & appeteret. Meſſemque neſcio quomodò in animo accepit, credentium dico, quòd iam vigentes paratique eſſent ad meſſem, aptique vt in horreum congererentur, id eſt, per fidem ad requiem perducerentur, omnes quidem qui parati erant. Neque enim omnes erant, quippe cùm animi alij, inquit, iam parati eſſent, alij futurum eſſet, vt parati eſſent, nonnulli autem futurum ſit, vt ſint parati, aliqui verò iam ſerantur. Atque

Heracleonis literæ inhærentis exploſa expoſitio

A hæc quidem ille. Ego autem, quomodò diſcipuli oculos attollentes intueri poterant animos iam aptos, vt putat, ad congerendum in horreum, an docere poſſit, ignoro, & præterea quî illud verum ſit in animis, *Alius eſt qui ſeminat, & alius qui metit.* Et, *Miſi vos metere, quæ vos non laboraſtis.* Quo autem modo illud, *Alij laborauerunt, & vos in laborem eorum intraſtis,* in animis accipi & intelligi poteſt? Nos ergo meſſem fructus, qui in vitam æternam congregatur, accipimus perfectionem verbi, cuius in nobis per animi perceptiones & cogitationes ſemen inſitum continemus, quod quidem verbum maiore culturâ abſoluitur. Quo autem pacto ab alio ſeratur, & ab alio metatur, deinceps explicabimus.

B *Ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia iam alba ſunt ad meſſem.* Multis in Scripturæ locis illud poſitum eſt, *Leuate oculos veſtros*, hortante nos diuino Verbo, vt attollamus ſenſus animi noſtri, & mentem quæ alicubi in rebus terrenis defixa eſt, & hæret, nec ſe ad id quod perfectum eſt contuendum, poteſt attollere: velut in Eſaiâ, *Leuate in altum oculos veſtros, & videte quis oſtenderit hæc omnia.* Et Seruator noſter cùm beatitudines iis qui in campum conueniſſent expoſiturus eſſet, *Leuatis in diſcipulos oculis ſuis, dixit:* Beati hi atque illi. Nemo enim verus Ieſu diſcipulus in inferiore loco eſt, vt neque C is, qui in Abrahæ ſinu requieſcit. Itaque diues qui in tormentis erat, oculos ſuſtulit, vt Abraham & Lazarum in eius ſinu cerneret. Prætererea mulier quæ inclinata erat, nec Ieſu qui eam in ſublime erecturus erat, perfectionem intueri poterat, inflexa eſſe, nec in ſublime aſpicere poſſe inducitur, vt oculos attolleret. Nec quiſquam qui eſt in perturbationibus, aut in corpore defixus, & liquefactus, aut rebus corporeis quaſi admixtus & addictus, pręcepto huic, *Leuate oculos veſtros*, paruit. Itaque is qui eſt eiuſmodi ne videbit quidem agros aut regiones, etiam ſi iam ad meſſem D flaueſcant. Nemo etiam qui carnis opera perficit, oculos ad ſuperiora intendit vnquam. Albæ autem iam ſunt ad meſſem regiones, cùm Dei Verbum adeſt explanans, & illuſtrans omnia Scripturæ loca, quæ in aduentu ipſius implentur. Fortaſſis autem omnia etiam quæ ſenſibus percipiuntur, ad cœlum vſque ipſum, & ea quæ complexu ſuo coërcet, albæ ſunt ad meſſem regiones iis, qui oculorum aciem intendunt ad ſuperiora, apertè explanato verbo quod de quaque re eſt, iis, qui vſque adeò repererint, quod in eandem imaginem reformantur à gloriâ in gloriam, ſi oculi viderint, quemadmodum vnumquodque eorum quæ effecta ſunt, bonum & præ- E clarum erat. Nam quòd ad illud attinet: Vidit Deus, quod in vnaquaque naturâ creatâ dicebatur, eam bonam eſſe, eius talis eſt ſenſus: Deus vniuſcuiuſque rationem inſpexit, viditque quodammodò, quibus rationibus vnaquæque creata natura præclara eſſet. Quòd ſiquis non ita interpretatur illud, *Vidit Deus quia bonum*, exponat quomodò in illo, *Producant aquæ reptilia animarum viuentium, & volatilia volantia ſuper terram per firmamentum cæli*, hoc, *Vidit Deus quia bonum*, retineatur, maximéque cùm Deus cete grandia

Præceptum ſæpe vt leuemus animi oculos.

Iſai. 40. v. 26.

Matt. 5. v. 2.

Luc. 16. v. 23

Luc. 13. v. 11

Albæ ad meſſem regiones.

Gen. 1. v. 31.

Vt cuncta à Deo producta, bona.

fecit. Verbum quod de vnoquoque horum eſt viſum Deo, eſt bonum illud. Eadem etiam de illo, *Producat terra animam viuentem ſecundum genus, quadrupedia & reptilia & beſtias terræ ſecundum genus*, dicenda ſunt, quibus illud quoque, *Vidit Deus quia bonum*, ſubijcitur. Quo enim pacto bonum eſſent beſtiæ & repentia animalia, niſi Verbum, quod in eis profertur, bonum eſſet? Hæc autem à nobis dicuntur propter illud: *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia alba iam ſunt ad meſſem*, quòd Verbum quod præſens erat, & aderat diſcipulis, auditores hortabatur, vt oculos attollerent, animique aciem in loca Scripturæ, & in Verbi, quod in vnoquoque eorum, quæ ſunt, ineſt, regiones intenderent, vt lucis veritatis quæ vbique lucet, candorem & ſplendo-

Pro. 8. v. 9. rem aliquis contempletur. *Omnia* enim, Salomonis ſententiâ, *eorum qui intelligunt conſpectui ſubijciuntur; recta autem ijs qui ſenſum accommodare volunt.*

v. 36. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit.*

Meſſis in Scripturâ multipliciter dicta.

Quot modis meſſis in Scripturâ dicatur, & in quot ponatur, neceſſariò exponendum exiſtimo: vt explanatâ quoad eius fieri poterit, ſignificatione, nos in quâ ex pluribus verbum hoc loco poſitum ſit, intelligere poſſimus. Dicemus ergo in Euangelio Matthæi, tum cùm diſcipuli ad Dominum adierunt, qui hæc dicerent: *Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri*, de hac eſſe doctrinam Domini, quæ poſt alia dicit: *Meſſis autem conſummatio eſt ſæculi: meſſores autem ſunt Angeli*. Quin etiam alio in loco quo de multitudine credentium dubitant, doctrinâ eis explananre de iis qui credunt, Seruator noſter ait: *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo Dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam.* Præterea Apoſtolus ſemen quidem abundantiam, quæ eſt in hac vitâ, vel peccatum hominum: meſſem autem, ea, quæ pro rectè factis aut peccatis huius vitæ, vnicuique pro meritis reſeruantur, vocat his verbis: *Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet: quoniam qui ſeminat in carne ſuâ, de carne ſuâ & metet corruptionem: qui autem ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam.* Aliqua autem ſimili ſignificatione Prophetam quoque qui impetu ſpiritus ferretur, hæc in Pſalmis dixiſſe exiſtimo, *Qui ſeminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.* Poſitum eſt etiam nomen hoc multis in locis in eâ ſignificatione, quam conſuetudo trinit, velut in libro qui Ruth inſcriptus eſt, his verbis: *Illæ autem venerunt in Bethleem, quando primùm ordea metebantur.* Quinque igitur expoſitis ſignificationibus, perſpicuum eſt, non eam quæ in mundi termino & fine poſita eſt (neque enim is qui metit in conſuetudine, mercedem accipit, congetitque fructum in vitam æternam) nec conſentaneum eſt in hoc loco de meſſoribus Angelis id, quod ad metendum inuitat intelligere. Quin neque illud, *Qui ſeminat in carne, de carne & metet corruptionem: & qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitam æternam*, hoc loco accipi poteſt, *Qui metit, mercedem ac-*

Matth. 13. v. 36.

Luc. 10. v. 2.

Gal. 6. v. 7.

Pſal. 125. v. 5.

Ruth 1. v. 22

Quadrag. Tom. I.

A *cipi, & congregat fructum in vitam æternam.* Sententiâ enim verborum Apoſtoli, idem eſt & qui ſerit, & qui metit, ſiue in carne, ſiue in ſpiritu, ob eamque cauſam colligit, aut in corruptionem, aut in vitam ſempiternam. Hoc autem loco alius eſt qui ſerit, alius qui metit. Itémque idem quidem ſerit & metit eius loci Pſalmi quem protulimus ſententiâ, qui ab Apoſtoli verbis differt, quòd maius myſterium continet, éſtque occultior & abſtruſior. Apoſtoli enim verbum ſimplicius planiúſque dictum eſt, nec docet, vnde diſſimilis ſeminum natura ſumatur. Quod autem ex Pſalmis ſumptum eſt, mihi explanare videtur clariorum animorum deſcenſum, qui huius vitæ vſuram cum

Cautè legei loquitur de damnatâ animorum præexiſtentiâ.

B ſalutis ſeminibus acceperunt: & venerunt quidem quodammodò inuiti cum gemitu, ſed redeunt læti, propterea quòd præclarè ſemina cum quibus venerant, coluerint, auxerint, atque multiplicauerint. Alius eſt autem, qui ſeminat, & alius qui metit in iis verbis quæ propoſita ſunt. Atque Heracleon quidem hoc dicet, ſed fortaſſe hanc explanationem intelligentiamque ſecutus aliquis, vnà impetum faciens, & Eccleſiaſticus, illius ſenſu, *Meſſis quidem multa, operarij autem pauci*, hæc ita dicta eſſe vt ſi dicamus paratos ad meſſem aptóſque ad colligendum iam in horreum per fi-

C dem, vt requieſcant, ſintque apti ad ſalutem, accipiendumque verbum: Heracleonis quidem ratione & ſententiâ propter eorum ornatum & naturam: Eccleſiaſtici autem, propter eius partis, quæ in nobis principatum obtinet, præparationem, quæ parata eſt ad perfectionem, vt ne etiam metatur. Quærendum eſt igitur ab ijs qui ita acceperint, num velint approbare nunquam ante Seruatoris noſtri aduentum meſſem extitiſſe ſimilem ei, quæ ab Euangelicæ prædicationis tempore expectata ſit. Si enim quòd magna meſſis ſit, multi crediderunt, etſi Apoſtoli pauci operarij fuerint, ſi ijs qui Verbum receperunt comparentur: aut propter illud, *Videte regiones, quòd alba ſunt iam ad meſſem*, nemo ante corporeum Serua-

D toris noſtri aduentum, credidit: quin nec quiſquam eorum, qui credunt operarius extitit: hoc quidem eſt abſurdiſſimum dictu, Abraham, & Moſem, atque Prophetas nec operariorum locum tenuiſſe, neque eorum, qui meſſi ſunt: vel ſi etiam priùs operarij fuerint, atque meſſis fuit, nihil Seruator admirabile, inopinatumque polliceri iis videbitur, qui oculos attollunt, vt regiones albas eſſe ad meſſem videant. Ex his igitur perſpicuum quodammodo eſſe poteſt, nihil eorum, quæ antè dicta ſunt, de meſſe hoc loco intelligi: quin ne illud quidem quod eſt apud Apoſtolum alio in loco conuenier, 2. Cor. 9. v. 6

E *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.*

Quærimus ergo ſeptimam ſignificationem, quæ ſuperioribus reſpondeat, ad illum, *Nónne vos dicitis, quòd adhuc tres menſes ſunt, & meſſis venit?* & ad hunc locum accommodatam, *Ecce dico vobis: Leuate oculos veſtros & videte regiones, quia iam albæ ſunt ad meſſem.* Sermo igitur planus de Scripturarum interpretatione, aut de illo, *Omnia quæ fecit Deus, ſunt valde bona*, à nobis explicatus eſt. Meſſem qui colligit duos fructus metendi habet, vnum

Regiones albæ ad meſſem, Scripturæ Verbi aduentu illuſtratæ.

quòd mercedem accipit: alterum, quòd fructum in vitam æternam congerit. Exiſtimo etiam propter promiſſa, quæ poſthac futura ſunt, vt

Iſai. 40. v. 10.

ſcriptum eſt: *Ecce Dominus, & merces eius in manu eius, vt reddat vnicuique ſecundum opera ſua*, dictum eſſe illud, *Mercedem accipit*: vtilitatis autem eius cauſâ, quæ ex aſpectu & contemplatione percipitur, quæ hoc loco ſecundum naturam eſt, menti autem & rationi præcipua, etiam ſine aliis promiſſionibus præter hanc, ſcriptum eſſe, *Congregat fructum in vitam æternam*, id quod perturbationum moderationem quandam in eâ parte, quæ principatum tenet, declarat: quemadmodum tertio libro Stromaton protulimus cùm illud explanaremus, *Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi*. Heracleon autem verba hæc, *Qui metit, mercedem accipit*, dicta exiſtimat, quòd meſſorem ſemetipſum Seruatoram dicat: mercedam etiam Domini noſtri eorum qui metuntur ſalutem, reſtitutionémque eorum, qui eum in ſe recipient, eſſe cenſet. Illa autem, *Et congregat in vitam æternam*, dicta eſſe ait, aut quòd id quod congeritur vitæ æternæ fructus ſit, aut certè ipſa vita ſempiterna. Verùm violentam hoc loco eius interpretationem eſſe arbitror, cùm Seruatorem mercedem accipere dicit, confundítque in vnum mercedem, fructúſque collectionem, cùm planè Scriptura duas res proponat, quemadmodum paulò antè commemorauimus.

Non extant ii libri Stromatum Origenis, in quibus veri ſimile eſt aſſectatū eſſe præceptorē ſuum Clementē; qui & ipſe quãdoque Heracleonis ſententias retractat, vt lib. 4. Stromatum, vbi τῦ Οὐαλεντίνου σχολῆς δοκιμώτατον nominat.

Si aliquâ ex parte nunc oculorum Apoſtolicorum leuationem aſſecuti ſumus, ac regionum, quæ iam ad meſſem flaueſcunt, contemplationem; ſequitur vt exquiramus quid ſit, *Vt & qui ſeminat ſimul gaudeat, & qui metit*. Sic ergo ſtatuo, in omni arte & ſcientiâ, quæ ex pluribus perceptis conficitur, ſerere quidem eum qui principia inuenit: quæ alii accipientes & abſoluentes, cum aliis ea quæ ipſi inuenerunt tradunt, ex iis quæ ab ipſis inuenta ſunt auctores ſunt, & cauſæ poſteris qui nec principia inuenire, nec quæ ſequuntur coniungere connectere'que poſſunt, nec artium ſcientiarúmque finem abſoluere, completis eiuſmodi artibus & ſcientiis maximum fructum quaſi in eorum meſſe percipere. Quòd ſi in artibus verum eſt, nonnulliſque ſcientiis; quantò iam magis in arte artium, ſcientiâque ſcientiarum animaduerti poteſt? Quæ enim inuenta ſunt à prioribus, ea cùm abſoluiſſent ij qui eos conſequuti ſunt, poſterioribus tradiderunt, cùm exploratè iis quæ inuenta eſſent, occaſiones cauſaſque hoc vnum veritatis corpus colligendi approbarent. Abſoluto igitur completóque omni artis artium præſtantiſſimæ opere, qui ſerit, ſimul gaudet, & qui metit, Deo qui reddit, in vnum finem omnes colligente. Vide autem, num ſatores quidem ſint Moſes & Prophetæ qui ea ſcripſerunt quæ ad correptionem noſtram in quos fines ſæculorum deuenerunt, pertinent, Chriſtíque aduentum prædicauerunt: meſſores autem Apoſtoli, qui Chriſtum probauerunt, atque eius viderunt gloriam, quæ conſonat propheticis de eo verbi ſeminibus quæ meſſa & percepta ſunt, perfectione intelligentiâque myſterij quod à ſæculis occultum & abſtruſum fuit, ſed in fine temporum eſt enuntiatum: quodque aliis nationibus non eſt agnitum, filiis hominum, vt nunc patefa-

Satores, qui inueniunt principia: meſſores, qui deinde excolunt atque abſoluunt.

Moyſes & Prophetæ, ſatores; Apoſtoli, meſſores.

Eph. 3. v. 5.

A

ctum eſt ſanctis eius Apoſtolis & Prophetis: Semen verò erat omne Verbum patefactione myſterij quod alternis temporibus tacitum & occultum fuit, ſed enuntiatum eſt ſcriptis Prophetarum, ac Ieſu Chriſti Domini noſtri aduentu, cùm lux vera fecit vt regiones ipſæ eas illuſtrans, iam ad meſſem flaueſcerent. Hac igitur ratione regiones in quibus iacta ſunt ſemina, Legis ac Prophetarum ſcripta ſunt, quæ quidem alba non erant iis, qui Verbi aduentum non receperunt, ſed talia iis efficiuntur, qui à Dei Filio docentur: atque dicenti credunt, *Leuate oculos veſtros, & videte quia regiones iam alba ſunt ad meſſem*. Vt igitur veri

B

Chriſti diſcipuli, nos quoque oculos noſtros attollamus, regionéſque à Moſe atque Prophetis ſatas contemplemur, vt earum candorem videamus, quemadmodum licet fructum metere, atque congerere in vitam ſempiternam, & cum eo etiam ſperata mercedem nos poſſe accipere à Domino priorum, & eorum qui ſemina ſuppeditant. Ac illud quidem, eum qui ſeminet ſimul, & eum qui metat gauiſurum tum, cùm fugerit in futura vita triſtitia, dolor, & gemitus, omnes fatebuntur, qui quidem hoc legerint: *Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum*. Si quis au-

Matth. 8. v. 11.

C

tem omnem iam qui ſerit, vnà cum omni qui metit lætari approbare dubitat, is intelligat Ieſu, vt ita dicam, Transfigurationem, cùm in gloriâ videbatur, non ſolùm meſſoribus Petro & Iacobo atque Ioanni, qui vnà cum ipſo in montem aſcenderant, meſſem quodammodo fuiſſe, verùm etiam Moſi & Eliæ ſatoribus. Cum eis enim ex aſpectu gloriæ Dei Filij gaudent, quam ita illuſtratam à Patre, eoſque illuſtrantem qui antea videbant, Moſes & Elias non viderunt, vt nunc vnà cum ſanctis Apoſtolis intuentur. Catholici autem ratione & ſententiâ, idem efficere illud accipimus: *Qui ſeminat mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam, vt qui ſeminat ſimul gaudeat,*

Satores meſſoreſq; in Chriſti Transfiguratione.

D

& qui metit, propterea quòd deinceps plures dicantur meſſores, pluréſque qui laborauerunt, ſcilicet in ſerendo. Dicitur enim tanquam multis meſſoribus, *Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis*, eò quòd multi in ſemine laboraſſent. *Et alij laborauerunt, & vos in laborem eorum introiſtis*. Catholico autem idem efficit, *Qui metit; mercedem accipit; & congregat fructum in vitam æternam, vt omnis qui ſeminat, ſimul gaudeat, & omnis qui metit*.

Hæc autem vltrò quidem probabunt ij, qui non dubitant, ea, quæ abſcondita occultáque fuerunt antiquis hominum generibus, & Moſi ipſi atque Prophetis patefacta fuiſſe ſanctis

E

Apoſtolis Chriſti aduentu, qui eis intelligentiæ cognitioniſque Scripturarum omnium lucem infuderit. Alij autem dubitabunt approbare, quòd non auſint Moſem tam magnum præſtantemque virum, atque Prophetas tum cùm etiam in hac vitâ eſſent, concedere perueniſſe ad ea quæ ab Apoſtolis intelligebantur, atque in diuinis Scripturis quæ ab eis intellectæ ſint, ſparſa erant, & inſita. Vtantur porrò ſuperiores hoc loco, *Multi Prophetæ & Iuſti deſiderauerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt*. Et, *Ecce plus*

Diuerſæ ſententiæ de Moyſi & Prophetarū ſcientiâ minori quàm Apoſtolorū.

Matth. 13. v. 17.
Matth. 12. v. 42.

Eph. 3. v. 5. *quàm Salomon hic.* Et illo: *Alijs generationi-*
bus non eſt agnitum filijs hominum, ſicut nunc
reuelatum eſt ſanctis Apoſtolis eius & Prophe-
tis, Gentes eſſe cohæredes, & concorporales, &
comparticipes promiſſionis in Christo. Atque hoc
qui in Daniele ſcriptus eſt poſt quandam vi-
Dan. 8. v. 26 ſionem: *Surrexi, & non erat qui intelligeret.*
Iſai. 29. v. 11 Et illo qui apud Eſaiam: *Sunt verba libri hu-*
ius, vt liber hominis obſignatus, quæ datu-
ri ſint homini qui literas neſciat, dicentes, Le-
ge: Et dicet, Neſcio literas. Et dabunt illum
homini ſcienti literas. Et dicet, Neſcio legere:
obſignatus enim eſt. Alteri autem hæc omnia
diſſoluent & explicabunt hoc loco: *Sapiens*
intelliget ea quæ à proprio ore; in labijs autem
ſuis feret ſcientiam: dicentq; Moſem & vnum-
quenque Prophetarum ea, quæ cenſuerint,
intellexiſſe, non vt ea etiam alijs traderent,
& explicarent myſteria: Apoſtolos autem vt
qui in pateſactionis tempore fuerint dixiſſe:
2. Theſſ. 2. v. 14. *State, & tenete traditiones, quas didiciſtis.* Et,
Quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc com-
2. Tim. 2. v. 2. *menda fidelibus hominibus, qui idonei erunt*
& alios docere. Illud etiam dicent, ſi cupie-
bant multi Prophetæ ac iuſti videre, quæ vi-
derint Apoſtoli, & quæ Chriſto dicente au-
dierint: non omninò ea quæ Legis ac Prophe-
tarum ſcriptis continentur, deſiderabant, ſed
his maiora: quæ eis Chriſtus pollicebatur præ-
ter ea quę in Lege ſpiritalem ſenſum continent,
& quæ in Prophetis abſtruſa ſunt; cuiuſmodi
2. Cor. 12. v. 4. erat illud: *Audiui arcana verba, quæ non li-*
cet homini loqui: & ſimilia iis quæ à Paracle-
to dicebantur.

Præterea hoc etiam verbum videamus; quem-
nam meſſorem narret mercedem accipere, con-
gregareque fructum in vitam æternam Euan-
geliſta, cùm ait: *Vt qui ſeminat ſimul gau-*
deat, & qui metit. Quòd ſi, vt qui ſeminat ſi-
mul gaudeat, & qui metit, mercedem accipit,
& in vitam ſempiternam fructum congerit:
fortaſſe is qui ſerit particeps mercedis eius qui
metit, etiam perceptione & collectione fru-
ctus qui in vitam æternam colligitur, vnà cum
eo qui metit lætabitur. Aliquis autem alius
omnia quæ Lex & Prophetæ docerent, & pro-
bè interpretatione ſenſuque ſpiritali à Moſe
atque Prophetis intellecta fuerint, & vt decuit,
apertè planéque ſcripta ea eſſe quæ ſata ſunt,
dicet. Sed quoniam verbum ſapiens ſi doctus
audiat, ipſum laudabit, & ad illud addet:
perſpicuum eſt Apoſtolos, cùm vſi eſſent ma-
gis arcanorum & paulò altiorum ſeminibus,
iis, quæ à Moſe & Prophetis intelligeren-
tur, eò penetraſſe, vt ad multiplicatam ve-
ritatis contemplationem peruenirent, cùm
Ieſus eorum & oculos attolleret, & mentes
illuſtraret: erantque ea, quæ multiplicata ſunt,
meſſis multarum regionum. Non autem vt
inferiores Prophetæ ac Moſes ab initio omnia,
quæ Apoſtoli in Ieſu aduentu, ſed vt expe-
ctantes finem temporis, in quo oportebat cum
præcipuo, eximióque Ieſu Chriſti aduentu,
etiam præcipua, quæ aliquando in mundo di-
cta fuerant aut ſcripta, enuntiari ab eo, qui
Phil. 2. v. 6. *non rapinam arbitratus eſt ſe æqualem eſſe Deo,*
ſed ſemetipſum exinaniuit, formamque ſerui
accepit.

v. 37. *In hoc enim verum eſt verbum: quod alius eſt*
qui ſeminat, & alius qui metit. Siue ab artibus

A & ſcientiis ſumptum exemplum accipiamus ea,
quæ hoc loco dicuntur, verum eſt verbum il-
lud, Alium eſſe eum qui ſeminat, alium eum
qui metit: ſiue ex eo quòd ſeuit quidem Moſes
ac Prophetæ, viderunt autem flaueſcentibus
iam ad meſſem regionibus, & agris ij, qui ocu-
lorum aciem in Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti
horrea intenderunt, vt regiones iam albas ad
meſſem viderent, hoc etiam modo perſpicuum
eſt alium eum qui ſerat eſſe, alium eum qui me-
tat. Videte autem, num hæc duo, alius & alius
intelligi poſſint, quòd illi in tali vitæ ratione
iuſti fierent, hi verò aliâ præter illam: quaſi di-
cat, alium quidem eſſe eum qui legem, alium
B qui Euangelium ſequatur: quanquam ſimul
gaudent, quòd vnus finis ab vno Deo per vnum
Chriſtum in vno ſancto Spiritu vtriſque reſer-
uatur.

Heracleon verò illud, *Vt qui ſeminat, ſimul*
gaudeat, & qui metit, hoc modo explanauit:
Gaudet enim, inquit, is qui ſerit, quòd ſe-
rat, quodque ex ipſius ſeminibus aliqua con-
geruntur, eadem ſpe fretus etiam de cæteris.
Qui autem metit, eodem etiam modo aliquid
metet: alius quidem prior ſerere, alter autem
metere cœpit: neque enim vterque in eodem
incipere poterant. Primùm enim ſerendum
erat, deinde metendum, ſed cùm is qui ſere-
bat finem feciſſet ſerendi; metet etiam is, qui
C metit: ſed tamen vterque in præſenti ſuum opus
agentes communi gaudio complentur, quòd
commune gaudium ſeminum perfectionem eſſe
exiſtiment. Præterea in hunc etiam locum: *In*
hoc verum eſt verbum, quia alius eſt qui ſemi-
nat, & alius qui metit, hæc dicit: Hic enim
ſuper locum, id eſt, Dei Filium metit: Seruator
autem qui idem eſt hominis Filius, metit, meſ-
ſoreſque mittit Angelos qui diſcipulorum no-
mine intelliguntur, vnumquemque ad animum
ſuum: Sed non admodum apertè expoſuit, qui-
nam ſint duo homines liberi quorum alter ſerit,
alter metit.

Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis: v. 38.
alij laborauerunt, & vos in laborem eorum in-
D *troiſtis.* Non eſt difficile ex iis, quæ paulò antè
dicta ſunt, intelligere vt Ieſus diſcipulos miſe-
rit, qui id meterent quod non ipſi, ſed ij qui
ipſos anteceſſerunt, laboraſſent. Cùm enim
Moſes & Prophetæ laborauiſſent, vt myſteria
capere & intelligere poſſent, quorum in ſcriptis
ſuis nobis veſtigia reliquerunt, in Moſis Pro-
phetarumque laborem Apoſtoli Ieſu eis myſte-
ria tradente introierunt, metentes congeren-
teſque in animi ſui horrea illorum intelligen-
tiam. Verbum autem iis, qui verè diſcunt ſu-
periorum labores ſine ſimili labore eorum qui
laborauerunt, planiores clarioreſque reddit.
Sed in omnibus quæ ad ea quæ ab aliis metun-
E tur, pertinent, hoc etiam conſiderandum eſt,
num cùm Angeli ſemini hominum iactando
præfecti ſint, perfectionis eorum, quæ ſata
ſunt, adiutores Apoſtoli, in aliorum laborem
ingrediantur, metantque, & fructus in iis,
quibus auxilium tulerint, inueniant: quos qui-
dem Ieſu aduentus paratos, aptoſque ad meſ-
ſem fecit, etiam ante eam, quæ poſt menſes
tres expectabatur. Quòd ſi ita res habet, viden- Angelos præfectos ſerendis in corporibus animis di-
dum eſt, ſitne moleſtum laboriſque plenum
Angelorum in ſerendis in corporibus animis
miniſterium, & munus, cùm duo quædam na-

ſputatione defendit; quos olim creatos errore vbique inculcato exiſtimat. Agere aliquid ad vnionem cum corpore, vti etiam ſancti plures docent de extruſione à corporibus, non video vt abſque errore ſuſtineri non poſſit.

turâ contraria in vnâ temperatione colligant, A certoque & conſtituto tempore eam quæ vnumquemque attingit, incipiant adhibere procurationem, & eum qui antè fictus eſt, ad fructum ferendum in lucem proferant. Verùm erit qui his aduerſari dicet, quòd Deus ipſe formare & fingere dicitur hoc in loco: *Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me*: & in illo: *Antè quàm te formarem in vtero, noui te*: & in illo: *Antè quàm exires de ventre, ſanctificaui te.* Ad quod reſpondendum eſt, quemadmodum lex quæ diſpoſita eſt, & dicta, verbum firmum factum eſt, & perſpicuum eſt illud prolatum eſſe à Deo: ſic fieri poſſe, vt etiam Angelis præfectis hominum ortui, Deus dicat ſe illum in vtero fingere. Atque haud ſcio, an ad id quod dubitatum & quæſitum B eſt, hoc etiam dici poſſit, eos qui dixerunt, *Manus tuæ fecerunt me*, Iob & Dauid, cùm partes eſſent Dei, eſſe fictos. Hieremias quoque audiens, *Antequam te formarem in vtero, noui te*, vt qui Dei pars futurus eſſet, ab eo fictus eſt. Ij autem qui aliorum partis ſunt, ab iis ficti ſunt, quibus obtigerunt. Atque hoc modo accuratius tractandum verbum illud reſtabit: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, hoc Deo dicente de omnibus hominibus, & de opere quod antegreſſum erat: quod quidem opus poſteriùs & à cæteris fit, ad quod verbum factum eſt, portione accommodatâ: his Deo dicente, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, quibus etiam in linguarum confuſio- C ne ait, *Venite deſcendamus, & illic eorum linguas confundamus.* Hæc autem non affirmantes & aſſerentes dicimus. Multæ enim probationis hæ tam magnæ res indigent, vt inueniatur, vtrum ita, an aliter ſe habeant. Nec verò contemnenda eſt hæc interpretatio. Vnuſquiſque homo pars eſt alicuius, vt ex loco illo intelligi poteſt: *Quando diuidebat, & partiebatur altiſſimus gentes, & cùm diſpergebat filios Adam: conſtituit terminos gentium, ſecundum numerum Angelorum Dei: & factus eſt pars Domini populus eius Iacob, funiculus hæreditatis eius Iſraël.* Quòd ſi pars D eſt omninò vnuſquiſque alicuius, quòd Deus Adæ filios diſperſerit, vnuſquiſque quidem Angelus in parte ſuâ procurandâ elaborat: in Seruatoris autem aduentu ſumuntur captiui ad Chriſto obediendum ex omnibus partibus ab Apoſtolis, & Euangeliſtis, atque doctoribus qui Euangelio miniſtrant, & ſeruiunt: atque à Chriſto producuntur & adhibentur, vt Gentes fiant Chriſti hæreditas. Non igitur ob hanc cauſam Apoſtolis qui paulò pòſt audituri erant: *Euntes docete omnes gentes*, hoc dici poteſt, *Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introiſtis.* Quòd ſi Angeli reliquas E partes præter electam adepti ſunt, atque præfecti animorum ſationi: non eſt abſurdum neque alienum, eum qui ſerit ſimul gaudere, & eum qui metit poſt meſſem. Heracleon autem ait quoque eorum, neque ab eis hæc ſparſa iactáque eſſe ſemina: ſed ab Apoſtolis, inquit, qui cùm elaborauerint, ſunt diſpenſationis nuntij, per quos vt ſequeſtres ſata, & mutata ſunt. In illum verò locum, *Vos in laborem eorum introiſtis*, hæc dixit: Non enim idem propoſitum eſt iis qui ſerunt, & iis qui metunt. Illi enim

Pſal. 118. v. 73.
Iob 10. v. 8.
Ier. 1. v. 5.
Gen. 1. v. 26.
Gen. 11. v. 7.
Deut. 32. v. 8.
Matth. 28. v. 19.

A in frigore, pluuiâ atque labore terram fodientes ſerunt, totáque hyeme diligentiam adhibent, ſarrientes, materiamque eligentes: hi autem in paratas certáſque fruges intrantes æſtate, lætis animis metunt. Licebit autem ei, qui ea, quæ à nobis dicta ſunt, cùm ea etiam quæ Heracleon ait, leget, comparabit, vtra interpretatio poſſit, videre.

Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt Sa- v. 39.
maritanorum propter ſermonem mulieris teſtimonium perhibentis, quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cùm Samaritana relictâ hydriâ in vrbem reuerſa eſſet, nuntiatum ea quæ de Seruatore comperiſſet, venirentque ad Dominum ij qui mulieris verbis credebant: interea Seruator colloquens cum diſcipulis, verba quæ B prædicta ſunt, fecit, diſcipulis eum vt enmederet rogantibus. Poſtea verò quàm ea dicta ſunt diſcipulis, quæ pro noſtrâ parte explanauimus: Scriptura ea reperit, quæ ad eos pertinent qui ad eum ex vrbe venerant propter mulieris teſtimonium, quæ dicebat, *Dixit mihi omnia quæcunque feci.* Quòd ſi ea tenemus, quæ ſuprà de Samariâ & Samaritanâ, atque fonte Iacob commemorata ſunt, non eſt difficile ad intelligendum, eos qui verbum verum, & ſanum aſſequuntur, cùm antè in variis doctrinis occupati eſſent, tanquam dogmatum & decretorum vrbem deſerere, ex eaque egreſſos; rectè credere cùm vna quædam ad fontem Iacob prior C ſalutarem doctrinam accepiſſet, ſuamque hydriam reliquiſſet, vt etiam alios ad ſimilem fructum cohortaretur. Heracleon autem hoc quidem, *Qui erant ex ciuitate*, pro, qui erant ex mundo, interpretatus eſt: illud autem, *Propter verbum mulieris*, id eſt, propter verbum ſpiritalis Eccleſiæ, & ſignificationem dat hoc verbum, *Multi*, quaſi multi ſint animales. Vnam verò dicit electionis naturam, quæ non corrumpitur aut interit, & vnius modi eſt, & ſingularis. Occurrimus autem his paulò antè, vt potuimus.

Cùm ergo veniſſent ad eum Samaritani, roga- v. 40.
D *bant eum vt maneret apud ipſos, & manſit ibi duos dies: & multò plures crediderunt propter verbum eius.* Non abſurdè aliqui illud, *In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intretis*, cum hoc verbo conferent. Rogatus enim Seruator vt apud Samaritanos maneret, biduum ibi commoratus eſt, ipſe qui dixit: *In ciuitatem Samaritanorum ne intretis.* Perſpicuum eſt igitur, diſcipulos etiam eius vnà cum ipſo introiſſe. Ad hoc autem dicendum eſt, illud: *In viam Gentium abire*, poſſe accipi documentum quoddam, ſiue doctrinam Ethnicorum à Deo Iſraël abhorrentem, & alienam: & ire, eodem modo. Ingredi autem in vrbem Samaritanorum, eſſe in ali- E quâ falſi nominis cognitione & ſcientiâ eorum, qui cenſent Legis aut Prophetarum, vel Euangeliorum, vel Apoſtolorum verbis inhærendum eſſe. Licet autem Ieſu, ſi Samaritani vrbem ſuam deſeruerint, & ad Ieſum ad fontem Iacob venerint, approbauerintque inſtitutum eorum qui crediderunt, apud eos qui rogauerint, commorari. Mihi porrò videtur obſeruatè Ioannes non feciſſe illud, Rogabant eum Samaritani, vt in Samariam, aut in oppidum introiret, ſed *vt apud ſe maneret.* Neque enim idem eſt manere apud eum qui credit, quod

Matth. 10. v. 5.
Abire in viam Gentium, & intrare ciuitatem Samaritanorum.

in eius vrbem ingredi. Quod etiam deinceps ſequitur, non ait, Et manſit in illâ ciuitate duos dies, aut manſit in Samariâ, ſed, *Manſit illic*, id eſt, apud eos qui rogauerant. Manet enim Ieſus apud eos qui rogarunt, maximéque tum cùm ij qui ipſum rogabant, ex oppido ſuo egrediuntur, & ad Ieſum ipſum veniunt, quaſi Abraham imitaturi, qui crediſſet Deo dicenti, *Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, & de domo patris tui.* Duos autem dies apud eos qui ipſum rogabant, commoratur, quòd nondum tertium etiam eius diem caperent, cùm præſertim miraculum capere non poſſent, quale ij qui in Canâ Galilææ erant tertio die vnà cum Ieſu cœnantes in nuptiis. Ac principium quidem fidei multorum qui ex Samariâ credebant, fuit ſermo mulieris teſtimonium dantis, ſibi ab eo enuntiata eſſe quæcunque feciſſet. Acceſſio autem & multiplicatio plurium credentium nata eſt, non iam ex mulieris verbis, ſed ex Chriſti oratione. Non enim eodem modo ipſum à ſe & per ſe cognoſcitur Verbum, quod eum qui capit illuſtrat, quo cùm ab alio prolatum & nuntiatum, teſtimonium accipit.

Egreſſi ad Ieſum Samaritani, non ipſe in eorum ingreſſus ciuitatem.

Gen. 12. v. 1.

Biduum commoratur apud eos.

Heracleon verò hæc dicit in hæc loca. *Apud eos manſit*, non in eis, & *duos dies*, id eſt, aut eum qui eſt in hoc ſæculo, & eum qui eſt in futura vitâ in nuptiis; aut tempus quod eius paſſionem anteceſſit, & quod eam ſequutum eſt: quod cùm apud eos tranſegiſſet, & multò plures ſermone ſuo conuertiſſet, ab eis deſiunctus & ſeparatus eſt. Dicendum eſt autem contra eius obſeruationem quæ videtur, ſcriptum eſſe, eum apud illos, non in eis manſiſſe, propterea quòd ſimilis ſit locutio hæc, Eſt apud eos, illi, *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus.* Non enim dixit, In vobis ſum. Præterea cùm ait, dies duos vel hoc ſæculum eſſe, & futurum: vel id quod paſſionem anteceſſit, & quod ſequutum eſt: neque ſuperuentura ſæcula poſt futurum intellexit de quibus ait Apoſtolus: *Vt oſtendatur in ſaeculis ſuperuenturis:* nec videt Ieſum non ſolùm ante paſſionem, & poſt paſſionem eſſe cum eis qui ad ipſum veniunt, & poſtea ab eis diſiungi. Semper enim eſt cum diſcipulis, neque vnquam eos deſerit, vt etiam ipſi dicant: *Viuo autem, non iam ego, viuit verò in me Chriſtus.*

Matth. 28. v. 20

Heracleonis ſententia malè ab Orig. refellitur; tanquam eſſent multa ſæcula futura eius ſenſu poſt hanc vitam.

Eph. 2. v. 7.

Gal. 2. v. 20.

v. 42.

Mulieri autem dicebant: Non iam propter loquelam tuam credimus. Ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt Saluator mundi. Negant eam fidem, quæ orta erat mulieris ex ſermone, quòd illâ meliorem & præſtantiorem inueniſſent, cùm ipſum Seruatorem audiuiſſent, ob eámque rem intelligerent & cognoſcerent, eum verè mundi Seruatorem eſſe. Et profectò præſtat Verbum videre, remotíſque docentis inſtrumentis, ipſum audire etiam ſpeciem ſui obiiciens per eos qui doceant partem eam, quæ principatum obtinet, inuenire per dilucidiratem expreſſa veritatis veſtigia, quàm non videntem ipſum, neque vi illuſtratum, ex eius miniſtris, qui illud viderint, verbum ipſius audire. Fieri enim non poteſt, vt is qui ab eo qui ipſum vidit & nuntiat, docetur, eodem modo afficiatur in eâ parte quæ principatum obtinet, quo is qui vidit: præſtátque profectò per ſpeciem, quàm per fidem ambulare. Ob eámque cauſam hi quaſi per ſpeciem ambulantes, præcipuis muneribus & donis, id eſt, verbo ſapienti per Dei Spiritum, verbóque ſcientiæ per eundem Spiritum præditi eſſe dicuntur: illi autem, qui per fidem ambulant, etſi munus & donum eſt fides, tamen quia aliâ ratione fides eſt in eodem Spiritu, ordine poſteriores ſunt prioribus. Conſiderandum eſt autem, vnde, & cur dicat Paulus: *Per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem.* Quomodò enim, vt multi intelligunt, per fidem, non per ſpeciem ambulat, qui grauiſſimè conſtantiſſiméque ait, *Non ſum liber? non ſum Apoſtolus? nonne Ieſum Dominum noſtrum vidi? nonne opus meum vos eſtis in Domino?* Videamus ergo quomodò verba hæc accipienda ſint: *per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem*, ea repetentes à ſuperioribus quæ ita habent. *Qui autem efficit nos in hoc ipſum, Deus qui dedit nobis pignus Spiritus. Audentes igitur ſemper, & ſcientes quoniam dum ſumus in hoc corpore peregrinamur à Domino (per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem.)* Perſpicuum eſt autem, nos cùm in corpore ſumus, peregrinari & diſiunctos eſſe à Domino: *audentes autem bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum.* Hæc cùm ita dicta ſint, vt intelligamus quid ſit eſſe in corpore, & peregrinari à corpore, & præſentes eſſe ad Dominum, noſmetipſos rogemus, quid de Apoſtolo dicturi ſimus: vtrum eum cùm in corpore eſſet diſiunctum fuiſſe à Domino, an cùm ex corpore excederet & ab eo peregrinaretur, eſſet apud Dominum. Sed apertè, quoniam ij *qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt:* Sancti autem in carne non ſunt, ſed in Spiritu, ſiquidem Spiritus Dei in eis habitat; Paulus in carne non erat, neque in corpore. Verùm enim pronuntiat, *Puto autem etiam me Spiritum Dei habere*: cùm non eſſet in carne & corpore, quòd is qui eſt in corpore, per fidem ambulet, non per ſpeciem.

Alind videre Verbum, aliud de eo audire.

2 Cor. 5. v. 7.

1 Cor. 9. v. 1.

Paulus non in carne.

Rom. 8. v. 8.

1 Cor. 7. v. 40.

Vide etiam num Apoſtolicæ ſubtilitatis eſſe poſſit, non idem eſſe dicere, in carne eſſe, & in corpore ἐνδημεῖν, id eſt, verſari & habitare. *Qui enim in carne ſunt, Deo placere non poſſunt:* qui autem ἐνδημοῦσι, id eſt, habitant in corpore, diſiuncti ſunt illi quidem à Domino, ſed tamen per fidem ambulant, etiamſi nondum capiant per ſpeciem. Ac mihi in carne quidem eſſe videntur ij, qui ſecundum carnem militant: ἐνσαρκεῖν autem, id eſt, in carne habitare, & peregrinari à Domino, ij qui ſpiritalia myſteria Scripturæ non intelligunt, ſed in eam toto etiam corpore incumbunt. Quomodò enim non peregrinetur alienatúſque ſit à Domino, ſi Dominus Spiritus eſt, is qui viuificantem Spiritum, & quod eſt ſpiritale in Scripturâ capere non poteſt? Per fidem autem ambulat, ſed peregrinatur à corpore, atque apud Deum eſt, is qui ſpiritualia ſpiritualibus comparans, etiam ſpiritalis efficitur: qui omnia iudicat, ipſe autem iudicatur à nemine.

An in carne eſſe, & verſari in carne.

1 Cor. 2. v. 13. & 15.

Hæc autem à nobis etſi cum digreſſione de verbis Apoſtoli dicta videntur: tamen maximè neceſſaria ſunt ad Samaritanorum diſtinguenda & explicanda verba, qui non iam mulieris verbis ducti credebant, ſed qui audiuiſſent, & ſcirent hunc mundi eſſe Seruatorem. . . . . . . Non autem mirum eſt eſſe nonnullos qui fide ambulent, nec ſpecie: . . . . . . per ſpeciem

quod maius eſt, quàm per fidem ambulare. Heracleon autem paulò imperitiùs explanans illud: *Ipſi enim audiuimus & ſcimus, quia hic eſt Seruator mundi*, hæc ſcribit, Homines enim primùm quidem ab hominibus ducti, Seruatori credunt: cùm autem eius verba audiunt, ij non iam propter ſolum hominum teſtimonium, ſed veritatis cauſâ credunt.

S. AMBROSII EPISCOPI,

Mediolan. de eleemoſynâ, & muliere Samaritanâ. Hom. 1.

Eſt Ser. 30.
Eccl. 3. v. 33.

DIcit Scriptura diuina: *Sicut aqua extinguit ignem; ita eleemoſyna extinguit peccatum.* Magna planè & cunctis ambienda ſententia, quæ hominibus pene iam mortuis, & peccatorum ſuorum incendio areſactis rediuiuum quoddam beneficium pollicetur, vt interueniente eleemoſynâ ſicut aquâ, intermortuis ſuccus, refrigerium areſcentibus infundatur: hoc eſt, vt miſeri homines, qui in mortem peccatis aruerant, ad vitam eleemoſynis reuiuiſcant: ſitque illis miſericordia fons ſalutis, quibus auaritia fuerat mortis incendium, vt flammas quas ſibi peccando incenderant, largiendo reſtinguant: atque vtiliore commercio, qui pecuniam quondam dederat vt adulterium perpetraret, nunc pecuniam eroget vt adulter eſſe iam deſinat; & emat ſibi quodammodò innocentiam, qui ſibi emerat aliquando peccatum.

Eleemoſynæ vis extinguendo peccata.

Dicit enim Dominus ad diſcipulos ſuos: *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Quamuis ergo pollutus, quamuis multis criminibus circumſeptus, ſi eleemoſynas feceris, innocens eſſe cœpiſti. Abſtergit enim eleemoſyna, quod auaritia polluebat, & maculam quam res alienas diripiendo contraxeras, tuas erogando purificas. Vide ergo quæ ſit miſericordiæ gratia, quæ vna & ſola virtus cunctorum eſt redemptio peccatorum.

Luc. 11. v. 41

Miſericordiæ, quæ aquæ comparatur, fons.

Videamus namque interpretationem ipſius diuinæ ſententiæ, vt intelligamus cui rei eleemoſyna comparetur. Ait enim: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit delictum.* Aqua ergo miſericordiæ comparatur: ſed aquam inuenio de fonte procedere, neceſſe mihi eſt miſericordiæ fontem quærere. Inuenio planè fontem miſericordiæ, fons de quo dicit Propheta: *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Ipſe inquam eſt fons, qui in Euangelio à Samaritanâ muliere, ſicut lectum nuper audiuimus, aquam poſtulat, ſed peccata condonat: aquam putei reprobat, ſed fontem vitæ perennis indulget. Ait enim: *Omnis qui biberit ex hac aquâ, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aquâ quam ego dabo illi, non ſitiet in æternum.* Aquam ergo Saluator à muliere poſtulat, & ſitire ſe ſimulat, vt ſitientibus æternam gratiam largiatur. Neque enim poterat fons ſitire, neque in quo eſt aqua viua, poterat vndam terrenæ fæcis haurire. Sitiebat ergo Chriſtus? Sitiebat planè, non potum hominum, ſed ſalutem: ſitiebat, non aquam mundi, ſed redemptionem generis humani. Mirum igitur in modum fons ſuper puteum ſedens miſericordiæ ibidem fluenta producit, & mulierem ſexto iam non viro, ſed adultero fornicantem, viui meatus vndâ purificat: nouoque admirationis genere, mulier quæ ad puteum Samariæ meretrix aduenerat, à Chriſti fonte caſta regreditur, & quæ aquam petere venerat, pudicitiam reportauit.

Pſal. 35. v. 10

Ioan. 4. v. 13

Sitit Chriſtus ſalutem hominum, non aquam.

Samaritana, redit à fonte è meretrice caſta.

Statim enim indicante Domino ſua peccata, recognoſcens confitetur Chriſtum, annuntiat Saluatorem, & relinquens aquæ vaſculum ad ciuitatem non fert hydriam, ſed refert gratiam. Vacua quidem videtur reuerti onere, ſed plena reuertitur ſanctitate. Plena inquam redit, quia quæ peccatrix aduenerat, reuertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vaſculum amiſerat, Chriſti plenitudinem reportabat: in nullo ciuitati ſuæ inferens detrimentum. Etenim ſi aquam ciuibus non intulit, tamen fontem ſalutis inuexit. Sanctificata ergo per fidem Chriſti mulier domum redit. De hac igitur dixiſſe Prophetam puto: *Eiuſmodi eſt iniqua via mulieris meretricis, quæ cùm ſe abluerit, nihil ſe dicit feciſſe prauum.* De hac planè dictum eſt, quæ poſtea quàm eſt fonte abluta Saluatoris, delictorum vitia non meminit: virtutem prædicationis aſſumit, & viuâ aquâ abſtergens maculas ſuas, ad euangelizandum non conſcientiâ peccati retrahitur, ſed fidei calore compellitur. Nihil enim ſe dicit feciſſe prauitatis, dum fit nuntia veritatis; & obliuione abnegat impudicitiam, dum deuotione prædicat caſtitatem. Hæc enim virtus Chriſti eſt Domini, vt quamuis peccator, qui eius vndâ ſe lauerit, denuo in virginem reparatus non meminerit antè quod fecerit: & rediuiuâ natiuitate infantiæ, innocentiam præferat, iuuentutis ſcelera non agnoſcat, ſitque virgo fidei Chriſti, qui fuerat adulter corruptione peccati.

Pro. 30. v. 20

Facta prædicatrix.

EIVSDEM DE EODEM

Hom. 2.

Eſt Serm. 31. in noſtris 42 à quibus diuerſus eſt ſermo præcedens, quem tamẽ iſte refert ac reſpicit.

REtinet veſtra dilectio ante dies aliquot cùm ſermonem ad vos de eleemoſynis faceremus, primitùs nos originem miſericordiarum quærere voluiſſe: & reperto earum fonte virtutum oſtendiſſe, quòd mulieris Samaritanæ ſordes meliùs Chriſti vnda diluerit, quàm Samariæ aqua purgarit, & quod mundiùs miſericordia deterſerit peccata, quàm puteus. Mundiùs planè miſericordia, quàm puteus detergit maculas, quia putei aqua tantùm corporis cutem abluit, miſericordiæ autem bonitas animæ interna purificat. Hoc etiam demonſtraſſe, quòd huic Euangelicæ mulieri illa prophetica meretrix conueniret, quæ poſtea quàm viuâ aquâ ſe lauit, obliuione poſſeſſa prauitatis nitore puritatis exultat. Neque enim de meretrice huius mundi talem ſententiam Propheta diceret, cuius pollutio non ſolùm aquâ non diluitur, ſed etiam polluit ipſa quod tangit, dicente Apoſtolo: *Qui autem ſe iungit meretrici, vnum corpus eſt.* Quia ſi vnum corpus tactu ſuo efficit, & in cohærentem ſibi ignominiæ ſuæ membra transfundit, quomodò poteſt purificari ipſa cùm polluat? Quę ergo ſit iſta meretrix, quæ iſta Samaritana mulier, cuius adulterij ſordes fons Chriſti deterſerit, ſolicitiùs requiramus.

Pro. 30. v. 20

1 Cor. 6. v. 16.

Samaritana, Eccleſia de Gentibus.

Ego hanc mulierem Eccleſiam eſſe puto de Gentibus congregatam, quæ & tranſactis annis quinque millibus, cùm in ſexto milleſimo anno idolorum fornicationibus ſubiaceret, omnem ignominiam ſuam aduenienite Chriſti fonte

A purgauit,& maculas quas adulterinis ſacrilegiis contraaerat, fide Saluatoris abſterſit: ac relinqoens ſicut inanem hydriam priorem pattium curſum, vniuerſo orbi Domioi annuntiauit aduentum.

Eccl. 10, v. 20.

Hęc, inquam, illa eſt meretrix, quę poſtca quàm lota eſt, nihil ſe dicit feciſſe prauum. Poſtea quàm enim Eccleſia baptiſmi nitore purgata eſt, diabolicæ impietatis non meminit, religione veritatis eaultat, factáque de meretrice virgo, non recordatur priorum, ſed glotiatur in integritate. Ait ergo Propheta: *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.*

Eccl. 3, v. 33

Sæpe quidem videmus hęc fieri, vt aqua effuſa flammarum reſtinguat incendia, ſed & econtrario interdom videmus, quòd immenſi ignium globi aquarum flueota conſumant, & veluti ab aquis acceptâ eſcâ, vehe- B mentiùs tedeuiuis ardoribus conualeſcaot: ita vt videatur aqua non eatinaiſſe incendia, ſed auaiſſe. Qoænam eſt illa aqoa, quæ conſumit flammas, nec ipſa conſomitur? Illa eſt puro, quæ in lauacro de Chriſti fonte profluens; non coonſumitur à peccatoribus, ſed gebennæ conſumit incendia. Quæ dum per baptiſmum infunditur, & delicta in hominibus,& tartari reſtinguit ardorem. Viuit planè in hominibus, ſicut ait Dominus: *Aqua autem quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis, & reliqua.*

Ioan. 4. v. 14.

Chriſtus aqua, & viuificat & extinguit.

Mirum ergo in modum aqua Chriſtus vnâ eadémque operatione & viuificat, & extinguit. Viuificat enim animas, delicta reſtinguit: has lauacri ſui refrigerio reparat, illa gurgitis ſui C vndâ conſumit. Et quod ad maiorem baptiſmatis pertinet gratiam, apud ſuperos myſterium celebratur, & apud inferos gehenna reſtinguitur: hîc fluunt aquæ, & illic tepeſcit incendium: hîc in fonte homo mergitur, & illic de tartaro liberatur.

In baptiſmo libertas & gratia.

Sed nec mirum ſi in baptiſmi ſacramento aperiatur infernus, cùm tunc quoque reſeretur & cœlom. Aperiuntur enim hæc elementa, vt ad lauacrum Chriſti conueniat libertas & gratia. Libertas enim reſurrecturis tribuitur, gratia regnaturis. Illi eruuntur de pœnâ, hi aſſumuntur in gloriâ. Illi qui erant ſerui peccati, liberi fiunt iuſtitiæ: hi qui anguſtiis ſæculi D tenebantor, paradiſi amœna percipiunt.

In eo aperiuntur cœli & tartara.

In baptiſmo ergo Chriſti aperiuntur cœli, aperiuntur & tartara. Inde vt Spiritus ſanctus adueniat, illuc vt miſericordia Saluatoris accedat, deſeratur de cœlo vita, mors à tartaro deſtruatur. Ita igitur eleemoſyna eatinguit peccata, ſicut aqua baptiſmi gehennę eatinguit incendium.

Eleemoſyna, alterum à baptiſmo lauacrum.

Ergo eleemoſyna quodammodò animarum aliud eſt lauacrum, vt ſi quis fortè poſt baptiſmum humanâ fragilitate deliquerit, ſuperſit ei, vt iterum eleemoſynis emondetur: ſicut ait Dominus: *Date eleemoſynam, & ecce* E *omnia munda ſunt vobis.*

Luc. 6, v. 41

Niſi (quod ſaluâ fide dia erim) indulgentior eſt eleemoſyna quàm lauactum: lauacrum enim ſemel datur, & ſemel veniam pollicetur: eleemoſynam autem quotiens feceris, totiens veniam prometeris. Hi ergo duo miſericordiarum fontes ſunt: qui & vitam tribuunt, & peccata condunant. Qui vtrunque cuſtodierit: regni cœleſtis honore ditabitur. Qui aotem maculato fonte viuo ad miſericordiæ ſe fluenta contulerit, & ipſe miſericordiam conſequetur.

A

S. IOANNIS CHRYSOSTOMI,

Epiſcopi Conſtantin. in ſuperius Euang. Hom. 1.

Ex Hom. 38 in Ioan. 4. v. 5.

PRæteriens ergo venit in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, &c.* Quanam gratiâ tantâ hunc locum diligentiâ narrat Euangeliſta? Ne poſtmodum audiendo mulierem dicentem, *Iacob pater noſter dedit nobis hunc puteum, mireris.*

v. 12.

Etenim is locus erat, vbi pro Dinâ Leui & Simeon indignati grauem illam cædem patrauerunt.

Gen. 34. v. 25.

Et quoniam ad hoc ventum eſt, non ab re fuerit ſubteaate, vnde Samaritani originem habuerint. Locus is omnis Samaria appellatur.

Samaritanorum origo, & mores.

Vnde igitur appellati ſunt? B Samor mons à conditore dictus eſt, vt teſtatur Eſaias, *Et caput Somorum Ephraim.*

Iſai 7. v. 9.

4 Reg. 15.

2 Paral. 28.

Habitatores autem non Samaritani, ſed Iſraëlitæ appellabantur. Procedente verò tempore Deum offenderunt, & regnante Phacee ſurgens Telgamaſa, & multas ciuitates occupauit, & Ele ſubdidit: quo interempto, Oſee regnum tradidit. In hunc inſurgens Samanaſar, alias cepit ciuitates, & tributarias fecit. Huic Oſee primum paruit: inde defectione factâ, Æthiopibus conſœderatus eſt: qood cùm Aſſyriorum rex intelligeret, gentem illam obſeſſam cepit, neque ampliùs illic habitare permiſit, veritus ne iterum deficerent: ſed Babylonem & in Medos tranſlatis, collectitiam hinc C inde multitudinem in Samariam habitatum miſit, vt in poſterum firmum ſibi imperium familiaribus incolis confirmaret. His peractis, volens Deus poteſtatem ſuam oſtendere, quódque non imbecillitatis, ſed peccatorum gratiâ Iudæos Aſſyriis tradiderit, leones in Barbaros emiſit, quæ vniuerſam gentem perderent. His regi nuntiatis, miſit Sacerdotem quendam, qui populo exponeret leges Dei: non tamen omninò, ſed ex parte impietatem cauerunt. Procedente namque tempore, idolorum rurſus cultu non abiecto, cultum Deo adhibebant.

Addo aegat, quam omninò ſeries exigit, & hiſtoriæ veritas.

Cùm ita ſe res haberent, reuerſi Iudæi, his vtpote alienigenis & hoſtibus æmulabantur, & à monte Samaritanos nuncuparunt, nec parua D hinc inter eos contentio: neque enim omnes Scripturas recipiebant, ſed Moſem duntaxat; Prophetas verò paruipendebant. Nitebantur tamen in Iudaicam ſe inſerere nobilitatem, ad Abraham progenitorem geous ſuum referentes, vtpote qui Chaldæus fuiſſet, & Iacob patrem appellabant, vtpote Abrahæ nepotem. Iudæi autem cum cæteris & hos abominabantur: vnde Chriſto eaprobrabant, dicentes: *Samaritanus es tu, & dæmonium habes.*

Ioan. 8. v. 48

Luc. 10. v. 30

Et io eo qui deſcenderat ab Hieruſalem Hiericho, hac E gratiâ Chriſtus introducit Samaritanum vilem, contemptúmque, & abominabilem apud eos, in ipſum miſericordiam operantem: & in decem leproſis vnum alienigenam, propter hoc Samaritanum dicit, & ipſis diſcipulis ita mandauit: *In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.*

Luc 17. v. 16.

Matth. 10. v. 5.

Neque hiſtoriæ duntaaat gratiâ prædij Iacob meminit Euangeliſta, ſed vt Iudæos iamdiu repulſos oſtenderet. Siquidem progenitorum temporibus pro ipſis ea loca Samaritani occuparant: quæ enim eorum maiores, cùm ſua non eſſent, ceperant, ea hi ob deſidiam ſuam & iniquita-

em iampridem poſſeſſa amiſerunt. Ita & nihil maiorum virtus confert, ſi nepotes degenerant. Barbari enim cùm primum leones experti ſunt, ad Iudaicum è veſtigio cultum redierunt: hi tot affecti ſuppliciis, mores ſuos minimè emendarunt. Huc itaque Chriſtus venit, mollem & laſciuam vitam expellens, laborioſam autem & difficilem nos erudiens. Non enim iumentis vſus eſt, ſed adeò intentè vadit, vt ex itinere fatigetur. Hoc ſemper admonet, vt ſibiipſi quiſque ſeruiat, neque quærat ſuperflua, neque multis indigeat. Adeò enim ab omni nos ſuperfluitate alienos voluit, vt multis neceſſariorum ſe fraudaret. Idcirco dicebat: *Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet, vbi caput reclinet.* Propterea plurimùm in montibus verſatus eſt, & in deſertis, non perdius tantùm, ſed pernox. Hoc Dauid annuntians inquit: *De torrente in viâ bibet*: vt eius tolerantiam demonſtraret. Idem hoc in loco ſignificat Euangeliſta.

Chriſtus pedes incedit, docens ſuperflua fugere.
Matth. 8. v. 20.
Luc. 9, v. 58.
Pſal. 109. v. 7.

v. 6.

Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem, &c. Hinc itineris ſtudium, & cibi contemptum intelligimus, cùm tanquam re ſuperuacaneâ vtatur. Sic itaque & diſcipuli res ſuas diſpenſare didicerant. Non enim parabant viaticum, quod & alius oſtendit Euangeliſta, cùm de fermento Phariſæorum eis loqueretur, quòd illi putabant quia panes non aſſumpſerant. Et eſurientes inducit ſpicas decerptas manducare, & ad ficum ob famem veniſſe: hæc nil aliud quàm ventris contemptum, & eius ſeruitium paruipendere nos admonent. Conſidera, quæſo, hoc in loco nihil ferentes diſcipulos, neque à principio diei vllam victus curam habentes: ſed quo tempore omnes prandent, cibos emptum proficiſcuntur: non vt nos, qui cùm primùm manè exurgimus, ante omnia coquos aduocamus, & de parandis epulis & menſâ diligenter verba facimus: inde aliis operam damus ſecularia diuinis præponentes, & quæ ſuperflua habenda eſſent, tanquam neceſſaria exequimur: ideo omnia præpoſterè aguntur. Contrà autem ſpiritualium primùm rationem, & quidem maximam habere, quibus perfectis hæc alia deinceps attingere oporteret. Neque laboris ſtudioſus tantùm, ſed humilitatis, non fatigatos duntaxat ex itinere ſediſſe, ſed relictus ſolus dimiſſis diſcipulis hîc Ieſus oſtenditur. Atqui poterat vel non omnes dimittere, vel alios ſibi miniſtros comparare. Noluit: etenim diſcipulos quoque his moribus aſſuefecerat. Et quid mirum, dixerit fortaſſe quiſpiam, cùm illi humiles eſſent piſcatores, & tentoriorum opifices? Erant ſanè. Verùm repente ad ipſum cœlum euolarunt, & cunctis regibus clariores euaſerunt, digni habiti, qui vniuerſi orbis Domini familiaritate fruerentur, & eum vbique admirabilem ſectarentur. Illud præterea non ignoratis, quòd quantò quis humiliori gradu ad dignitates aſſumitur, faciliùs in ſuperbiæ inſaniam effertur, vtpote qui expers ſit repentini & inſperati honoris. In hac eos humilitate Chriſtus continuit, & vt ab omnibus ſe abſtinerent, neque miniſtris indigerent.

Matth. 16. v. 5.
Matth. 12. v. 1.
Matth. 21. v. 19.
Domini & diſcipulorũ frugalitas.

Ipſe autem fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſuper fontem. Vides laboris, caloris, & diſcipulos expectandi gratiâ, ſediſſe Ieſum? Norat enim, quid apud Samaritanos eſſet euenturum, A Non tamen propter hoc principaliter venit. Neque ſi propterea non veniſſet, erat adueniens muliercula repellenda, quæ ſummam erat attentionem præſtitura. Iudæi enim ad ſe venientem expulerunt, Gentiles aliò proficiſcentem ad ſe trahunt. Illi inuidebant, hi credunt: illi indignabantur, hi admirantur, adorant. Quid igitur? erat tot hominum ſalus contemnenda? tam prompti animi relinquendi? indignum ſanè diuinâ fuiſſet benignitate. Quare cùm debitâ ſapientiâ cuncta ab eo diſponantur, ſedendo corpus reficiebat iuxta fontem. Erat dies medius, quod Euangeliſta his verbis ſignificauit: *Hora erat quaſi ſexta, & ſedebat* B *ſic.* Quid autem per hoc verbum, *ſic*, intelligitur? Non in ſellâ, non in loco honoratiori, ſed in terrâ, vt contigit.

Gentes velut vltrò venientes non repellendæ.

Venit mulier ex Samariâ haurire aquam. Ecce mulierem propter aliud egreſſam ciuitatem, vt impudentibus Iudæorum obiectionibus ſilentium imponatur, & ne quis dicat eum ſuum ipſius præceptum tranſgredi, cùm mandet, ne in Samaritanorum ciuitatem ingrediantur, ipſe tamen eos alloquatur. Quòd autem dicit nondum veniſſe diſcipulos, eâ id gratiâ meminit Euangeliſta, vt multas ſermonis Ieſu ad mulierem occaſiones afferret. Quid ergo mulier? cùm à Ieſu aqua peteretur, dicente, *Da mihi bibere*; prudenter admodum ad interroga- C tionem ſtruendam dictum à Chriſto ſermonem aſſumit: *Quomodo tu, inquit, Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, &c.* Vnde eum Iudæum eſſe cognouit? Ex habitu fortaſſe, & ſermone. Tu autem mulieris ingenium conſidera. Nam ſi cauendum erat, Ieſum quàm illam cauere potius decebat. Non enim dixit, Non coütuntur Samaritani Iudæis: ſed, *Iudæi Samaritanis.* Hæc tamen mulier à peccato illo immunis, quandoquidem alium in illud incidere putabat, nequaquam tacuit; ſed vt arbitrabatur quod eſſet contra legem, corrigit. Sed illud poſſet quiſpiam dubitare, quanam gratiâ ab eâ bibere petierit, cùm lex non permitteret. Si quis enim D diceret Ieſum præuidiſſe non daturam, ideo minùs petere oportuit. Quid igitur dicendum? Quod nihil iam referebat eiuſmodi obſeruationes præuaricari. Qui enim alios ad præuaricationem inducit, ipſe longè magis præuaricatur. *Non enim quod ingreditur*, inquit, *per os, coinquinat animam, ſed quod procedit de ore.* Non parum autem Iudæos accuſat hic Ieſu ad mulierem habitus ſermo. Illi enim ſæpenumerò & verbis, & re allecti minimè paſſi ſunt perſuaderi: hæc autem breui & nudâ rogatione quamprimùm capitur. Ipſe enim Ieſus nondum negotium hoc viamque inierat; ſed ſi qui E accedebant, non prohibebat. Etenim diſcipulis ſimpliciter dixerat: *In ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis*; non tamen vt vltrò accedentes repellerent. Id enim quàm indigniſſimum erat eius humanitate, quare reſpondet mulieri:

v. 7.
Matth. 10. v. 5.
Matth. 15. v. 11.

v. 10.

Si ſcires donum Dei, &c. Primum dignam quæ audiat, eam iudicat, neque contemnendam: deinde quis ipſe ſit, manifeſtat. Nam ſi hoc ſciſſet, eueſtigio paruiſſet, quod de Iudæis haud dicendum eſt. Etenim, cùm admonerentur, nihil tamen petebant, nihil diſcere cupiebant, quod aliquid afferret vtilitatis, ſed contumeliâ affectum expellebant. Mulier autem

Samaritana quàm manſuetè reſpondeat, quæſo animaduerte.

v. 11. Samaritana modeſta & reuerens.

Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt: vnde ergo habes aquam viuam? Iam omnem ab eâ (quod vilis eſſet, & vnus ex vulgi hominibus) ſuſpicionem amouit. Neque enim ſimpliciter hoc in loco Dominum, ſed honorificè appellat, quod ex ſequentibus apparet. Non enim irriſit, non exprobrauit, ſed primùm hæſitauit. Quòd ſi non continuò intellexit, minimè mirum. Neque enim Nicodemus intellexerat: *Quomodò poſſunt hæc fieri?* Et iterum;

Ioan. 3. v. 9.

Quomodò poteſt homo naſci, cùm ſit ſenex? Et iterum: *Nunquid poteſt in vterum matris iteratò introire, & renaſci?* Hæc autem mulier longè verecundiùs: *Domine*, inquit, *neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt, vnde ergo habes aquam viuam?* Aliud Chriſtus dicebat, aliud illa intelligebat, tantùm verba accipiens, neque altum aliquid pertingere poterat. Atqui petulantius reſpondere licuiſſet: Si haberes aquam viuam, non me peteres, ipſe eam acciperes: ſed te iactas. Verùm nihil tale locuta, manſuetè à principio per omnem ſermonem reſpondit: Primùm inquit: *Quomodò tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis?* Neque tanquam ad alienum, & inimicum ita locuta eſt: Abſit, vt tecum homine alieni à gente noſtrâ animi, & infeſti, quicquam communicem. Deinde cùm magna loquentem audiret, & ea quę inimici maximè carpſiſſent, non deriſit, non cauillata eſt: ſed,

v. 12.

Nunquid, ait, *tu maior es patre noſtro Iacob, &c.* Animaduerte, quo pacto in Iudaicam ſe inſerit nobilitatem: hoc eſt; Ille hac vſus eſt aquâ, nec habuit quod nobis maius daret. Oſtendit autem magnum quiddam, & altum ex primo reſponſo intellexiſſe. Ea namque particula: *Ipſe ex eo bibit, & filij, & pecora*, nihil aliud ſignificat, quàm potiorem quandam aquam concepiſſe, eam tamen neque inuenire, neque manifeſtè cognoſcere. Vt autem apertiùs dicam: Non potes, inquit, dicere, Iacob hunc nobis fontem dediſſe, alio autem vſum: nam & ipſe, & filij, & nepotes eius ex hoc biberunt, neque bibiſſent ſi habuiſſent potiorem. Tu ergo hoc potiorem alium neque dare poteris, neque habes, niſi te quàm Iacob maiorem profitearis. Vnde igitur quam te daturum polliceris, aquam habes? At Iudæi non tanta vſi eſſent modeſtiâ, qui eadem de re ſermone habito, & eiuſdem aquæ mentione factâ, nihil vtilitatis conſecuti

Ioan. 8. v. 59.

ſunt. Cùm verò Ieſus Abrahæ meminiſſet, lapidibus eum perſecuti ſunt: mulier autem incredibili manſuetudine in medio diei æſtu patienter & dicit, & audit. Nec ei quicquam in mentem venit, quod Iudæus dixiſſet: Credibile eſt ipſum inſanire, & delirare: me ad fontem tenuit, nihil quidem præbens, ſed ſeipſe verbis efferens. Verùm expectat, perſeuerat, dum quod quærit, inueniat.

Moralis exhortatio.

Quòd ſi mulier Samaritana tantam adhibet diligentiam, vt aliquid vtilitatis conſequatur, neque à Chriſto diſcedit, quamuis eum adhuc ignoret: quam nos veniam conſequemur, qui cum non ad fontem, non in deſerto, non in meridie, neque in Solis æſtu ardentiſſimo, ſed ſub aurorâ, ſub hoc tecto ad vmbram intuemur, non tamen quicquam audire patimur, ſed deſidemus? Illa ita Ieſu verbis attendit, vt

A alios aduocet; Iudæi non modò neminem aduocant, ſed accedentes prohibent, impediuntque, dicentes: *Videte num ex principibus aliquis credidit in eum, aut ex Phariſæis? Sed turba hæc, quæ non nouit legem, maledicti ſunt:*

Ioan. 7. v. 48.

Imitemur igitur Samaritanam, alloquamur Chriſtum. Etenim medius noſtrum in præſentiâ adeſt, & per Prophetas & diſcipulos ſuos nobiſcum loquitur. Audiamus & credamus: quandiu fruſtra & inutiliter viuemus? facere enim quæ Deo non placent, id demum eſt fruſtra & inutiliter viuere, vel potiùs perditè. Cùm enim datum nobis tempus in nullam impendamus vtilitatem, inutilis impenſæ vltimum daturi ſupplicium hinc migrabimus. Nunquid

B qui pecunias ad negotiationem acceperit, eáſque prodegerit, ab eo creditor rationem exiget: qui autem vitæ munus perditè conſumpſerit, impunè abierit? non propterea Deus præſentem nobis vitam præſtitit, non animam in hoc corpus infudit, vt hac tantum fruamur vitâ, ſed vt totis viribus ad futuram contendamus. Bruta præſenti duntaxat vitæ vſui ſunt, nos idcirco immortalem habemus animam, vt ad illius vitæ præparationem omnia moliamur: equorum enim, boum, aſinorum, & aliorum huiuſmodi pecorum ſi quis vtilitatem roget, nullum præter vſum in præſentis vitæ neceſſitatibus, ſeruitiumque inueniemus. De nobis non ita

C ſentiendum eſt, ſed melius & præclarius domicilium poſt huius vitę migrationem expectamus: ad quod vt clari perueniamus, omnia facienda ſunt, vt cum Angelis iubilemus, & ſemper Regi aſſiſtamus: propterea immortalem nobis animam, & corpus immortale futurum largitus eſt, vt perpetuis cum ipſo bonis perfruamur: quòd ſi terræ inniteris, cùm tibi cœleſtia proponantur, conſidera quantâ ignominiâ afficias eorum exhibitorem, cùm contemptis quæ tibi offert, cœleſtibus, ea terrenis mutare non dubites: ideo gehennam minatur, vtpote contemptus, vt intelligas quantis te bonis priues. Sed abſit, vt il-

D lud experiamur ſupplicium: ſed Deo placentes æterna bona conſequamur, gratiâ & benignitate Domini Ieſu Chriſti, cum quo Patri gloria, ſimul & Spiritui ſancto, in ſęcula ſęculorũ: Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Hom. 2.

Hom. 31. in Ioan. 4. v. 13. Spiritus ſanctus dictus ignis & aqua.

R*Eſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex hac aquâ, ſitiet iterum, &c.* Spiritus ſancti gratiam, nunc ignem, nunc aquam Scriptura appellat, vt non ſubſtantiæ, ſed operationis has intelligentias eſſe demonſtret. Non

E enim Spiritus ex differentibus conſtat ſubſtantiis, cùm inuiſibilis & vnius generis ſit: & Ioannes quidem dicit: *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.* Chriſtus autem: *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: hoc autem*, inquit, *dicebat de Spiritu, quem erant accepturi.* Ita & fœminam alloquens, idipſum nunc dicit: *Qui biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Ita Spiritum ignem appellat, vt excitamentum & feruorem gratiæ, & peccatorum abſumptionem & refrigerium, quibus ipſum accipientes animi fruuntur. Etenim tanquam hortum virentem, & fructiferis, & ſemper florentibus arboribus comantem, ita promptam animam diſponit, vt nullâ anxietate, nullis ſata-

Matth. 3. v. 11. Ioan. 7. v. 38.

Ephe. 6. v. 16.

nę inſidiis diſtrahi ſinat, ſed facile nequiſſimi ignea tela omnia extinguat. A

Tu autem, quæſo, Dei ſapientiam conſidera, quàm leniter ſenſimque mulierculam alliciat: non à principio dixit: *Si ſcires quis eſt, qui tibi dicit, Da mihi bibere*; ſed poſtquam occaſionem illi præbuit, vt ipſum Iudæum appellaret, & criminaretur, hoc propulſans, inquit: *Si ſcires quis eſt, qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo.* Quibus verbis iam ad maiora impulit, vt Patriarchæ memoriet. Inde cùm illa diceret: *Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob?* Non ſe maiorem dixit: viſus enim eſſet ſe tantùm iactare, nondum cognitus, ſed latenter id ſignificat: non enim ſimpliciter dixit: Dabo B tibi aquam, ſed priùs Iacob aquâ neglectâ, ſuam laudat, à muneribus naturâ dantium volens differentiam oſtendere, & quantum ipſe Patriarcham excelleret. Nam ſi admiraris, inquit, Patriarcham, quòd hanc aquam dederit: ſi ego longè meliorem tibi dedero, eâ acceptâ, me quàm Iacob maiorem confitearis neceſſe eſt. Nam cùm dicas: *Nunquid tu maior es Iacob*, quòd meliorem te aquam daturum promittas? ſi illâ meliorem à me acceperis, profectò maiorem me dixeris. Intuere verum mulieris iudicium, à te ipsâ & de Chriſto, & de Patriarchâ ferentis ſententiam: Verùm non ita Iudæi, ſed cum eiicientem eum viderent dæmonia, non C modò Patriarchæ non prætulerunt, ſed & dęmonium habere dixerunt. Samaritana autem non ita? ſed quod cupiebat Chriſtus, ab operum exhibitione ſententiam profert. Hinc enim ipſe iudicio contendit, dicens: *Si non facio opera Patris mei, nolite mihi credere: ſi autem facio, & ſi mihi non creditis, operibus credite*: ſic & mulier ad fidem adducitur. Propterea cum audiſſet Ieſus: *Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob?* eo omiſſo, de aquâ ſic loquitur: *Omnis qui bibit ex hac aquâ, ſitiet iterum.* Et comparationem non accuſandi, ſed excellentiam demonſtrandi gratiâ facit. Non enim aquam illam vilem, & negligendam dicit; ſed quod natura ipſa teſtatur, D hoc ponit. *Qui autem biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Audiuit aquam viuam mulier, ſed primùm non intellexit. Nam cùm aqua viua ſit etiam quæ ſemper ſcaturit, huiuſmodi aquam Chriſtum dixiſſe arbitrata eſt: ideo apertiùs ex vtriuſque comparatione Ieſus ſuæ aquæ præſtantiam declarat. *Qui biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum.* Hinc maximè & ex ſequentibus excellentia dignoſcitur; horum enim nihil habet aqua, quam ſenſu deprehendimus. Quid autem proſequitur?

Sacrum Samaritanæ ex operibus iudicium

Matth. 12. v. 24.

Ioan. 10. v. 37. & 38.

v. 14.

Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Sicut enim ſi quis fontem intus habeat, nunquam ſitiet: ita neque qui hanc aquam habuerit. Credidit conti- E nuò mulier, longè Nicododemo ſapientior; nec ſapientior modo, ſed & fortior. Ille huiuſmodi pluribus auditis neminem aduocauit, neque ſibi confidit, hæc Apoſtolico officio functa eſt, omnibus audita annuntians, & populum extra ciuitatem ad Chriſtum aduocans, ac trahens vniuerſum. Ille, *Quomodò poſſunt hæc fieri?* inquit, neque manifeſtum ſpiritus exemplum à Chriſto adductum accipit: mulier verò primùm parumper hæſitauit, mox non expectatâ confirmatione, ad eius ſermonem tanquam certum accipiendum properat. Dicente enim Chriſto:

Samaritana Nicodemo ſapientior, atque fortior.

Ioan. 3. v. 9.

A *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, ſtatim ſubdidit: *Da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Conſidera, quæſo, quàm paulatim ad veræ doctrinæ altitudinem adducitur. Primùm Iudæum quendam legis tranſgreſſorem ſuſpicata eſt: inde vt hoc crimen propulſauit (abſurdum enim erat talem eum eſſe, qui tot bona comprehenderet,) auditâ aquâ viuâ, ſenſu perceptibilem exiſtimauit: tandem ſpiritalem intelligens, credidit huiuſmodi aquâ poſſe ſe tollere ſitis neceſſitatem, non tamen adhuc quænam eſſet intelligens, ambigebat. Et ſuperiùs ſenſu perceptibilem credidit, certò tamen neſciebat: hîc autem di- B ligentiùs intuens, nec eam penitus comprehendens: *Da mihi*, inquit, *hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Primùm Patriarchæ Chriſtum prætulit, quòd eo fonte non indigeret, ſi illam ab eo aquam acciperet. Conſidera quantò potiorem Chriſtum duxerit. Hoc gratæ & fidelis animæ indicium: oſtendit quam de Iacob opinionem haberet: nouit meliorem, non eſt paſſa præſumptione teneri: non tamen nimium credula mulier, neque temerè Chriſti verba accepit: diligenter inueſtigauit, nec incredula, neque pertinax, quod rogando oſtendit. Atqui Iudæis dixerat Chriſtus: *Qui comederit de carne meâ, non eſuriet: & qui crediderit* C *in me, non ſitiet.* Verùm non modò non crediderunt, ſed & ſcandalizati ſunt. Mulier, nullâ perturbatione affecta immoratur, & rogat. Iudæis inquit, *Qui credit in me, non ſitiet*: mulieri craſſiùs: *Qui biberit ex hac aquâ, non ſitiet*: ſpiritalia, nulloque modo ſub aſpectum cadentia pollicebatur, ideo mulieris animum pollicitationibus erigens, adhuc ſenſibilibus immoratur: quoniam nondum ſpiritalia capere poterat. Nam ſi dixiſſet: Si credideris in me, non ſities; non vtique intellexiſſet id quod diceretur, cùm neſciret quiſnam eſſet qui loqueretur, neque de quâ ſiti diceret. Sed quánam gratiâ non his ad Iudæos vſus eſt verbis? Quoniam multa ſig- D na viderant: hæc nullum, ſed tantùm verba audierat: propterea iam ſuam demonſtrat poteſtatem, eius prædicando conditionem, & leniter reprehendendo.

Sagax & prudens in credendo.

Ioan. 6. v. 35.

v. 16.

Vade, inquit, *voca virum tuum, &c.* Papæ! quanta mulieris ſapientia! quàm æquo animo reprehenſionem paſſa eſt! Et cur non paſſa? dixerit quiſpiam. Cur dic, quæſo? nónne & Iudæos ſæpenumerò, grauiúſque redarguit ac conuicit? Non enim idem eſt, quæ animo abſcondita ſunt, & rem clanculum commiſſam in medium proferre. Alterum enim ſolius Dei eſt (neque enim alius quiſpiam hominis mentem nouit, quàm qui mentem habitat:) alterum familiaribus omnibus cognitum. Verùm Iudæi E reprehenſi moleſtè ferunt: & dicente Ieſu, *Quid me quæritis interficere?* non ſolum non admirantur quemadmodum mulier, ſed maledicunt ei, & conuiciantur dicentes: *Dæmonium habes, quis te quærit interficere?* Atqui & ex aliis ſignis illum cognoſcere poterant. Samaritana hoc duntaxat acceperat, & non modò nihil maledicit, ſed admiratur, & ſtupet, & Prophetam autumat. At grauiùs hanc quàm illos reprehendit: hoc enim vnius peccatum erat, illud commune pluribus, neque ita communibus, vt propriis obiectis criminibus offendimur. Et illi magnum quid ſe facturos arbitrabantur, ſi Chriſtum

Modeſtè fert peccatum detectum.

Ioan. 7. v. 19.

Iudæorum contrarii mores.

Chriſtus occaſione acceptâ prophetat, & miracula edit.

perderent: huius verò peccatum malum eſſe A patebat omnibus; non tamen ægrè tulit, ſed admiratione & ſtupore perculſa eſt. Hunc ordinem & cum Nathanaël Chriſtus ſeruauit. Non enim primùm prophetauit, neque dixit;

Ioan. 1. v. 48. *Vidi te ſub ficu.* Sed, cùm ille dixiſſet, *Vnde me noſti?* Id reſpondit. Volebat enim & miracula faciendi, & prophetandi occaſionem ab iis, qui ad ipſum ſe conferebant, capere, vt magis gloriæ ſuſpicionem tolleret: idem hoc in loco facit. Nam ſi primò eam, quòd virum non haberet, increpuiſſet, & graue viſum eſſet, & ſuperfluum: ſed nactua ab eâ occaſionem, rectè omnia proſecutus eſt, & audientem manſuetiorem reddit.

Et quanam ſerie cohęret iſta oratio, dicet quiſpiam: B *Vade, voca virum tuum?* De dono ſermo habebatur, & gratiâ humanam excedente naturam: inſtabat mulier, & eam efflagitabat. Dicit Ieſus: *Vade, voca virum tuum:* quaſi opus eſſet cum eo communicare. Illa accipiendi cupida, putans hominem alloqui, vt ſuam celaret turpitudinem: *Non habeo*, inquit, *virum* Hinc nactus occaſionem Chriſtus, opportunè eam reprehendit, vtrunque explicans, & quot viros habuerit, & quem in præſentiâ celabat. Quid ad hoc mulier: non ægrè tulit, non abiit, non in contumeliam accepit, ſed magis admiratur, &

v. 19. perſtat. *Video* enim, inquit, *quia Propheta es* C *tu.* Et intuere eius prudentiam: non è veſtigio in ciuitatem accurrit, ſed obſtupeſcens conſiderat. *Video*, inquit: hoc eſt, videris mihi Propheta eſſe quod cùm opinaretur, non ampliùs terrena rogat, non bonam corporis valetudinem, non pecunias, non opes, ſed tantùm do-

v. 20. ctrinam. Quid ergo ait? *Patres noſtri*, inquit, *in*

Gen. 22. *monte hoc adorauerunt.* Abraham ſignificans, qui filium illuc oblaturus duxiſſe dicitur. *Et quomodo vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet?* Animaduertiſne quàm breui altiora aggreditur? Nam cui modò de ſedandâ ſiti cura erat, iam doctrinæ præcepta perquirit. Chriſtus autem non ſoluit, neque enim hoc ei D propoſitũ erat, ſed ſimpliciter reſpondet: altiùs tamen mulieris animum erigit, non tamen prius quàm ſe Prophetã profiteretur, vt maiorem verbis ſuis fidem faceret, ne ampliùs illa dubitaret.

Samaritana Prophetam agnoſcens ſpiritalia quærit.

Moralis exhortatio.

Pudeat nos, & erubeſcamus: quinque virorum mulier & Samaritana, tantam in diſcendo adhibet diligentiam, vt neque diei tempore, neque aliis occupationibus à Ieſu doctrinâ abduceretur: nos verò non modò nihil ad diuinarum rerum eruditionem inquirimus. ſed in omnibus temerè, & vt contingit afficimur: propterea omnia negligimus. Quis noſtrûm, quæſo, repetitâ domo Chriſtiani dogmatis librum in manibus accepit, legitque in eo ſcripta, & ſcrutatus eſt Scripturarum ſenſus? Nemo ſanè: ſed alueolos & talos frequenter inueniemus, libros quàm rariſſimos: quos ſiqui habent, ac ſi non haberent, clauſos in ſcriniis ſeruant, vel omne ſuum ſtudium in membranarum tenuitate, in literarum characteribus quàm pulcherrimis conſumunt. Neque enim vt legant, vtque inde vſum aliquem conſequantur, ſupellectilem eiuſmodi comparant; ſed vt diuitias, vt ambitionem oſtentent, illi ſtudent. Tanta eſt inanis gloriæ exuperantia. Nullum enim gloriantem audio quòd librum intelligat, ſed quòd aureis ſcriptum literis habeat. Quid, quæſo, hoc lucri? Non propterea

Non librorum elegantia magni facienda, ſed vt ſcripturas in illis intelligas.

A nobis Scripturæ datæ ſunt, vt eas in libris duntaxat habeamus, ſed vt cordi inſculpamus. Itaque librorum poſſeſſio, Iudaicæ ambitionis eſt, quibus in literis præcepta data ſunt: nobis non ita ab initio lex data eſt, ſed in tabulis cordis carneis. Non autem libros comparari prohibeo, ſed admoneo, & maiorem in modum rogo, vt eos comparemus: ita tamen, vt & literas & ſenſus frequenter animo repetamus, vt hoc pacto ille mundus efficiatur. Nam ſi in quacunque domo Euangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet: quantò minùs animam ei aſſiduis lectionibus familiarem, neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animam, ſanctifica corpus: hoc continget, ſi Euangelium ſemper in B pectore, inque linguâ habueris. Quòd ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinat, ſi dæmones vocat: perſpicuum eſt ſpiritali lectione eam ſanctificari, ac ei gratiam Spiritus ſancti affatim infundi. Diuinæ incantationes ſunt Scripturæ: hinc itaque nobis & animæ noſtræ affectibus velut incantandi arte remedium petamus. Siquidem enim exploratum eſſet quænam ſint quę leguntur, maximâ quadam alacritate auditum præberemus. Hæc ergo frequenter dico, nec deſinam dicere: An non perquàm abſurdum eſt, vt fori homines, aurigarum & ſaltatorum nomina, genera, ciuitates, actiones, mores, necnon C equorum virtutem, & quid ſinguli poſſint, memoriter teneant: qui autem huc ſe conferunt, omnium penitus ignari diſcedant, imò & librorum ſuorum numerum ignorent? Quòd ſi voluptatis gratiâ illa proſequeris, longè maiorem in his oſtendam. Quid enim iucundius? quæſo, quid mirabilius? Homínémne cum homine, an cum diabolo ſpectare certantem? Et corpus cum incorporeâ potentiâ congredi, & genus ſuum victoriam referre intueri? Has pugnas, hæc certamina contemplemur; hæc, inquam, quæ imitari & pulcherrimum & vtiliſſimum eſt, in quibus coronam accipere licet, non in illis, quorum æmulatio ignominioſa eſt: il- D lam cum dæmonibus pugnam, hanc cum Angelis, & Angelorum Domino ſpectabis. Dic, quęſo, ſi tibi Regum & Principũ conſeſſu ſpectacula adeſſe liceret, nónne tibi honorificum duceres? Huc, vbi cum Angelorum Rege diabolum deuinctis poſt tergum manibus, & conatibus ſuis nihil præualentem ſpectare licet, non curris, & incredibili voluptate hoc ſpectaculum non proſequeris? Et quonam pacto hoc fiet, inquies? Si librum in manibus frequenter habueris. Illic enim diaboli foſſas, longa curricula, laqueos, captiones, artem deprehendis: inde & pugnare cum eo, & ſuperare didiceris. Dæmonum ſunt, non hominum ſæcularia ſpectacula. Quare vos E hortor, vt à ſatanæ feſtis abſtineatis: nam ſi in idolorum templis nefas eſt ingredi, longè magis in dæmonum ſolennitatibus. His ego vos frequenter admonitionibus obtundo, dum aliquid proficiam. *Mihi quidem non pigrum*, inquit, *vobis autem ſecurum:* neque grauis vobis ſit, oro, hortatio mea: nam ſi grauiter ferendum eſſet, mihi potiùs eſſet, qui non auditus in hoc vobis ſæpenumero conſeſſu verba facio, quàm vobis qui tantùm aures adhibetis, nunquam proficitis. Sed abſit, vt vobis ſemper moleſtus ſim: ſed hac culpâ vacui, ſpectaculo ſpiritali digni futurâ gloriâ perfruamini, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cùm quo Patri gloria;

Lectionis ſacræ vtilitas.

Iucunda ſacra lectio.

Phil. 3. v. 1.

ſimul & Spiritui ſancto, in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM DE EODEM

Hom. 3.

Hom. 32. in Ioan. 4. v. 21. Fides bonorum parens, eiuſq; neceſſitas.

DIxit ei Ieſus: *Mulier crede mihi, quia venit hora, quando, &c.* Vbique fide nobis opus eſt, dilectiſſimi: fide, inquam, bonorum matre, ſalutis medicinâ, ſine quâ nullam magnarum rerum doctrinam percipere quiſpiam poteſt; ſed illis ſimilis eſt, qui ſine naui pelagus tranſnare aggreſſi, parum prouecti, laxatis manibus pedibúſque, fluctibus continuò obruuntur: neque aliter qui ſuis nituntur rationibus B ante cognitam veritatem, naufragium faciunt, vt Paulus ait, *quam quidam repellentes circa fidem naufragauerunt.* Quod ne nobis accidat, ſacræ anchoræ, quâ Chriſtus in præſentiâ Samaritanam confirmauit, innitamur. Nam cùm illa dixiſſet: *Quomodo vos dicitis, quia in Hieroſolymis eſt locus in quo oportet adorare? Reſpondit Ieſus; Mulier, &c.* Maximam huic reuelauit doctrinam, & quam neque Nicodemo, neque Nathanaël: Hæc ſuam potiorem quàm Iudaicam religionem oſtendere ſtudebat, idque à maiorum auctoritate commentabatur. Chriſtus nihil ad hoc reſpondit, tanquam ſuperuacaneum cognitu, quare Patres in monte, Iudæi Hieroſolymis adorarent: C tollit tamen vtriuſque loci cultum, & illius mentem excitat, edocétque neque Iudæos, neque ipſos aliquid de ſe magnum in poſterum poſſe polliceri, & tunc differentiam adducit: præſtantiores tamen Iudæos ſignificat, non Loci ratione, ſed cognitione: ac ſi dicat, loci gratiâ nil contendendum eſt, ſed in cultu Iudæi præferendi ſunt Samaritanis.

1 Tim. 1. v. 19.

Maiora docta Samaritana, quàm Nicodemus eſt.

v. 22. Samaritanorum falſa de Deo æſtimatio.

Vos, inquit, *adoratis quod neſcitis: nos adoramus, quod ſcimus.* Et quonam pacto neſciebant Samaritani quod adorarent? Quoniam in certo, & circunſcripto loco eſſe, & quaſi diuidi poſſe Deum arbitrabantur. Ita eum colebant, ita ad Perſas mittentes, eius loci Deum ſibi iratum nuntiarunt, nihil de eo ampliùs hoc pacto quàm D de idolo arbitrati: quare & dæmones & ipſum adorabant, & quæ miſceri non poterant, confundebant. Iudæi autem hac vacabant opinione, & totius orbis eum norant Deum eſſe, quamuis non omnes, propterea inquit: *Vos adoratis quod neſcitis: nos adoramus quod ſcimus.* Neque tibi admirationi ſit, Ieſum ſe Iudæis annumerare: nam ſecundum mulieris loquitur opinionem, tanquam Iudæus Propheta: ideo inquit, *adoramus.* Adorantis officium omnibus conſtat. Adorare enim creaturæ; adorari non creaturæ, ſed eius qui creaturæ Dominus eſt. Verùm hactenus tanquam Iudæus loquitur. *Nos* itaque, hoc in loco Iudæos ſignificat. Iudaicam E ergo religionem extollens, iterum verbis ſuis fidem comparat, amouens ſuſpicionem, ne affectu quodam ſuam præferat gentem: nam qui præcipuum cultus locum, & quem ipſi plurimi faciebant, negligit, tollítque, eum perſpicuum eſt nullius ad gratiam locutum, ſed verè & propheticè: & cùm rationes non adduxerit inquiens; *Crede mihi, mulier*, & quæ ſequuntur, addit, *Quia ſalus à Iudæis eſt.* Hoc eſt, vel quòd orbi terrarum bona inde prouenerunt: nam & Dei cognitio, idolorúmque contemptus, & cætera dogmata, & veſter cultus, quamuis non rectè, à

Salus ex Iudæis.

A Iudæis tamen ortum habuit: ſalutem ergo, vel hoc, vel ſuum aduentum appellat; vel potiùs non errauerit qui ambo hæc ſalutem dicat, quam ait eſſe ex Iudæis: quod & Paulus innuens: *Ex quibus*, inquit, *Chriſtus ſecundum carnem, qui eſt ſuper omnia benedictus Deus in ſæcula.* Vides vt veteri fauet Teſtamento, idque bonorum demonſtrat originem, & nulla ex parte Legi exiſtit contrarius. Siquidem ex Iudæis omnia bona ortum habuiſſe dicit.

Rom. 6 v. 5.

v. 23.

Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate. Nos quidem, ô mulier, in colendi ritu & modo vobis ſumus præſtantiores: veruntamen B etiam iſte deinceps finem habebit. Non enim locus tantum, ſed & colendi modus mutabitur; atque iſta in foribus ſunt. *Venit* enim *hora, & nunc eſt.* Quandoquidem enim Prophetæ multo poſt tempore ventura prædicebant, id hoc loco tollens, dixit; *& nunc eſt*: quaſi diceret: Ne exiſtimes talem eſſe hanc prophetiam, vt multo poſt tempore ſit complenda. Res enim ipſæ iam inſtant, & pro foribus ſunt. *Quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate* Porrò dicendo veros, tum Samaritanos tum Iudæos à veris excepit adoratoribus: & quamuis meliores Iudæos, venturis tamen longè deteriores, quantò figura veritate inferior eſt, indicauit: Ec- C cleſiam autem ſignificat, quoniam hic verus & debitus Deo cultus ſit: *Etenim Pater quærit tales adoratores* ſi ergo tales iam pridem quærebat, non omnino hunc illis morem conſtituit: permiſit tamen propter hoc, vt eos quoque ad verum induceret. Qui igitur ſunt veri adoratores? Qui nullo loco diuinum cultum circunſcribunt, qui Deum in ſpiritu colunt, ſicut & Paulus: *Cui ſeruio*, inquit, *in ſpiritu, in Euangelio Filij eius.* Et iterum: *Obſecro vos, fratres, per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.*

Innuit quod alibi apertiùs declarat, Iudaicos ritus ex ſuo genere fuiſſe malos, ſed ad maiora mala euitanda fuiſſe à Deo permiſſos: quæ ſententia multis diſplicet.

Rom. 1. v. 9.
Rom. 12. v. 1.
v. 24.

Cùm autem dicit, *Spiritus eſt Deus*, nihil aliud ſignificat quàm incorporeum. Opor- D te ergo incorporei cultum etiam talem eſſe, & per incorporeum quod eſt in nobis, hoc eſt, per animam & mentis munditiam, offerri: idcirco ait: *Et eos, qui adorant eum, in ſpiritu & veritate adorare oportet.* Nam cùm & Iudæi & Samaritani contemptâ animâ, munditiæ corporis plurimum ſtuderent, Non ablutione, inquit, & ornatu corporis, ſed incorporeâ noſtri parte, mente ſcilicet, colitur is, qui incorporeus eſt. Quamobrem non pecora, non vitulos, ſed te totum Deo offeras ſacrificium: ſic viuentem hoſtiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ ſuperiori tempore, figura erant, circunciſio, holocauſta, E ſacrificia, incenſum; nunc verò non ſunt ampliùs, ſed omnia veritas. Non enim caro, ſed malæ circuncidendæ ſunt cogitationes; & nos ipſos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet.

Deus Spiritus, ſpiritu & mente colendus.

v. 25.

His mulier verbis implicita, & eorum ſe ſenſum aſſecutam non fidens: *Scio*, inquit, *quia Meſſias venit, &c.* Et vnde Samaritani Chriſti aduentum expectabant, cùm ſolum Moſem reciperent? Ex ipſo Moſe, qui in principio Filium reuelauit: illud enim: *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram;*

Meſſias multis à Moſe prædictus.
Gen. 1. v. 26.

Gen. 18. v. 9. ad Filium dictum eſt. Et Abrahæ in taberna- A
culo Filius loquitur, & Iacob de eo propheti-
Gen. 49. v. 10. zans, dixit: *Non auferetur ſceptrum de Iudà, & dux de fæmore eius, donec veniat, qui mitten-
dus eſt; & ipſe erit expectatio Gentium.* Ipſe
Deut. 18. v. 5. præterea Moſes inquit: *Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis, ſicut me, ſuſcitabit tibi Do-
minus Deus tuus, ipſum audies*: & quæ de ſer-
pente & virgâ Moſi, & de Iſaac & oue, & alia
multa licet ſtudioſis colligere, quæ Chriſti ad-
uentum teſtantur. Et quanam gratiâ, inquies,
his mulieri rationibus non perſuaſit Chriſtus,
Ioan. 3. v. 13 vt Nicodemo, cui in medium ſerpentem attu-
Ioan. 1. v. 50 lit, & Nathanaël, cui prophetiam in memo- B
riam reuocauit? Quoniam hi viri erant, & in
huiuſmodi verſati: Samaritana rudis & abiecta
mulier, expers omnium literarum erat; ideo
nullum cum eâ de Scripturis verbum facit; ſed
aquæ tantùm pollicitatione, & prophetiâ eam
allicit, hiſque in Chriſti memoriam adducit, &
ſe iam qui ſit manifeſtat: quod ſi non rogatus
feciſſet, creditus eſſet delirare, & ſe iactare.
Nunc pedetentim, & modeſtè nactus occaſio-
nem, omni ſe ſuſpicione abſoluit. Et quidem
Ioan. 10. v. 24. Iudæis frequenter rogantibus: *Quouſque ani-
mam noſtram tollis? Dic nobis, ſi tu es Chriſtus*:
non palàm, vt huic mulieri, ſe Chriſtum eſſe
profeſſus eſt: fidelior hæc erat illis, qui non C
diſcendi, ſed arguendi gratiâ rogabant: nam
ſi diſcere voluiſſent, erat verborum Scriptura-
rúmque & miraculorum ſufficiens doctrina.
Samaritana integrâ & ſimplici mente petit, vt
ex ſequentibus facilè poteſt intelligi. Audiuit
enim, credidit, & alios ad credendum traxit,
& in omni re eius diligentia & fides integra
dignoſcitur.

v. 27. *Et continuò venerunt diſcipuli eius.* Et qui-
dem tempeſtiuè, cùm iam nihil ampliùs ad di-
cendum relinqueretur. Sed quid mirabantur?
Facilitatem & incredibilem Chriſti humilita-
tem, quòd tam clarus & tanti nominis, pau- D
perem & Samaritanam mulierem benignè allo-
qui non dedignaretur: nihil tamen interroga-
uerunt, adeò diſcipulorum mores imbiberant,
adeò Magiſtrum & timebant & reuerebantur.
Tametſi enim nondum de eo pro dignitate ſen-
tiebant, velut tamen admirando cuidam ani-
mum ei adhibebant, ac reuerentiæ plurimum
tribuebant. Atqui nonnunquam audentiores
Ioan. 13. v. 23. viſi ſunt, & cùm Ioannes ſupra pectus eius re-
Matth. 18 v. 1. cubuit, & cùm acceſſerunt ad eum dicentes:
Quis putas maior eſt in regno cælorum? & cùm
Marc. 10. v. 37. Zebedæi filij rogant, vt alter à dextris, alter à
ſiniſtris ſedeat. Quid igitur hoc in loco ſilue-
runt? Quoniam illic res ſua agebatur, ideo ne-
ceſſariò percontati ſunt: hæc autem res nihil E
ad eos pertinebat. Porrò Ioannes multo poſt
tempore ſuper Ieſu pectus recubuit, ſub ipſum
finem, cùm iam Chriſto familiarior, eius di-
lectione fretus. *Hic* enim *erat*, inquit, *quem
diligebat Ieſus.*

Moralis exhortatio. Quid huic beatitudini par, dilectiſſimi? No-
limus tamen eâ contenti eſſe, vt eum beatum
prædicemus, ſed totis conemur viribus, vt nos
beatorum numero adſcribamur, & imitemur
Euangeliſtam, & tantæ dilectionis cauſam con-
templemur. Quænam ea eſt? Reliquit patrem,
& nauiculam, & rete, & ſecutus eſt Ieſum:
verùm hoc & frater fecerat, & Petrus, & An-
dreas, & alij item Apoſtoli. In quo ergo excel-
A luit, quòd tantam ſibi Ieſu conciliauerit dile-
ctionem? Nunquid inueniemus? Ipſe de hoc Ioannes præcipuo amore dilectus ob manſuetudinem & modeſtiam.
nullam facit mentionem, ſed quòd tantùm di-
ligeretur: Dilectionis cauſam, & modeſtè qui-
dem ſubticuit: ſed quin eximiè à Chriſto dili-
geretur, ambigit nemo: non tamen neque lo-
quendo, neque rogando præcipuam quandam
apud Ieſum auctoritatem habuiſſe apparet, vt
ſæpenumero Petrus, vt Philippus, vt Iudas,
vt Thomas, niſi ſemel tantùm cùm obſequi &
obtemperare condiſcipulo voluit: nam cùm ip-
ſorum princeps ei innuit, tunc Ieſum quis ip-
ſum eſſet traditurus, interrogauit. Immenſo
B namque hi duo diſcipuli mutuo ſe amore proſe-
quebantur: in templum ſimul aſcendiſſe, & ſi- Act. 3. v. 1.
mul loquentes ambos legimus. Atqui arden-
tiùs aliquoties Petrus & mouetur & loquitur,
& demú audit Chriſtum dicentem: *Petre, amas* Ioan. 21. v. 15.
me magis his? Qui autem præ cæteris diligebat,
proculdubio & præ cæteris diligebatur: verùm
alterum amaſſe Ieſum, alterum à Ieſu amatum
ſatis conſtat. Quid igitur hanc præcipuam di-
lectionem conciliauit? Incredibilis arbitror Io-
annis manſuetudo & lenitas; vt nec ſæpenu-
merò liberiùs agere videatur: quæ quanta ſit
virtus, ex Moſe manifeſtum eſt, quippe quæ Num. 12. v. 3.
tantum & talem præſtiterit: nihil enim humili-
C tati comparandum. Hinc Chriſtus beatitudi- Matth. 5. v. 3.
num fecit initium: tanquam enim quoddam Luc. 6 v. 20.
immenſi ædificij fundamentum humilitatem Humilitas neceſſaria, & baſis ædificij ſpiritualis.
primùm iecit, ſine quâ nemo ſalutem conſequi-
tur: ſed ſiue quis ieiunauerit, ſiue orauerit, ſiue
ſuas pauperibus erogauerit facultates, ſine hu-
militate hæc & huiuſmodi omnia nihil afferunt
vtilitatis: contrà ipſius condimento gratiora
omnia, iucundioráque redduntur. Humiles
ergo & manſuetos nos exhibeamus, dilectiſſi-
mi: quam quidem virtutem ſi attendamus, fa-
cilè comparabimus. Quid enim, ſtulte, ſuper-
bis? Non intelligis humanæ naturæ imbecillita- Ad humilitatem admonitiuncula.
D tem, & inanes ſpes noſtras? Qui te exitus ma-
neat, conſidera; intuere multitudinem pecca-
torum. Sed forſitan opera te tua efferunt, his
intumeſcis? hoc equidem pacto omnium mer-
cedem amittis: quamobrem non adeò peccatis
obnoxium, vt virtutis ſectatorem moderatione
vti decet. Quid tandem? Quoniam ille con-
ſcientiâ retrahitur: hic autem niſi ſe diligenter
contineat, continuò quaſi vento quodam tolli-
tur, & euaneſcit, quemadmodum Phariſæus. Luc. 18 v. 18
At pauperibus ſubuenis? non ex tuis, ſed ex
Domini facultatibus, quæ conſeruis communes
ſunt. Quocirca humilitate vtendum eſt, & in
paris tecum generis hominum calamitatibus
res tuas, & naturam in illis te conſiderare opor-
E ter. Fortaſſe & nos talibus ſumus orti progeni-
toribus: quòd ſi tranſiere ad nos diuitię, aliquan-
do nos deſerturas credibile eſt. Quid autem
omninò ſunt diuitiæ? Vmbra iners, fumus qui
citò euaneſcit, flos fœni, vel etiam viliores.
Quid pro fœno magni te facis? Nónne & la-
tronibus, & perditis hominibus, meretricibus,
ſacrilegis accedunt diuitiæ? Intumeſcis quòd
cum talibus illas communices? Sed honoris cu-
pidus es? Verùm nil honoratiorem te reddet,
quàm eleemoſyna. Diuitiarum honores, & po-
tentiæ coacti ſunt, & inuidioſi: hi voluntarij, &
ex vero honorantium iudicio proueniunt, quare
nunquam remittuntur. Quòd ſi homines tan-
tum honorem, tantam reuerentiam, miſericor-

A diam ſibi facientibus tribuunt, & bona eis precentur, conſidere quæſo, quem à clementiſſimo & benigniſſimo Deo remunetetionem, quem vicem ſint accepturi. Has igitor quæramus diuitias ſemper dureturas, vt in hac vitê megni, in futurê glotioſi æterna bona conſequamur, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo Patri gloria, & Spiritui ſancto, in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM IN IDEM

Hom. 4.

Hom. 33. in Ioan. 4, v. 28. *Reliquit ergo hydriam ſuam mulier*, &c. Multo nobis feruore opus eſt, multo ſtudio, B quibus excitemnr, alioquio impoſſibile eſt, vt promiſſa nobis bone conſequamur: quod ſignificans Chriſtus, nunc quidem ait: Matth. 10. v. 38. *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus*: nunc verò: Luc. 12. v. 49. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo niſi vt accendatur?* Quibus verbis flagrantem & incenſum diſcipulum, & in omne periculum promptiſſimum nobis proponit. Samaritanæ audito Ieſu incenſum ſtudiū. Telis etiem fuit hæc mulier. Adeò enim endito Ieſu incenſa eſt, vt relictê hydriâ & equâ, cuius gratiâ eò conceſſerat, in ciuitetem properaret, & ed Chriſtum vniuerſum populum traheret. v. 29. *Venite*, inquit, *& videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci*. Conſidete mulie- C ris ſtudium, conſideta ſapientiam: venerat hauriendæ aquæ gratiâ, & cùm verum fontem inueniſſet, contempſit alterum, vt nos exemplo licet peruo admoneret, ſpiritualium gratiâ ſæcularia omnie eſſe nobis contemnenda, oeque eorum niſi ad neceſſitatem vllam rationem habendam: Matth. 4. v. 20. & 22. quod & Apoſtoli fecerunt, & hæc in præſentiâ mulier; adeoque illis erdentiùs. Siquidem illi à Ieſu vocati, retia reliquerunt, hæc ſponte ſuâ reliquit hydriem, & supernâ prouehente gretiâ Apoſtolico munere magnificè fungitur. Apoſtolico munere fungitur: neque vnum aut alterum, vt Andrees & Philippus, ſed vniuerſam aduocet ciuitetem, tentæque multitudinis populum ad Chriſtum edducit. Et contemplare D mulieris prudentiam: non dixit; Venite, videte Chriſtum: ſed eâ quê ipsâ ellecta eſt humilitate, allicit populares ſuos: *Venite*, ioquit, *& videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque feci*. Atqui aliter dicere potuiſſet: Venite, videte Prophetam: ſed cùm anime diuino igne exerdeſcit, nihil empliùs terrenum curet, oon gloriam, non dedecus, ſed eius flammæ feruore tantùm monetur.

Nunquid ipſe eſt Chriſtus? Aoimadoerte iterū immenſam mulieris ſapientiam: neque affirmet Chriſtom eſſe, oeque reticet. Noluit huius ſe opinionis enctorem, ſed eius ipſius ſermonibus io- ductis hoc ipſis perſuederi, quòd longè futurum eret probabilius. Atqui non omnem vitem ſuam E à Chriſto acceperat, ex his tamen quæ ille dixeret, & cætete credidit. Neque dixit: Venite, & credite: ſed, *videte*: quod & leuius erat & perſueſibilius. Animeduertis molieris ſapientiam? proculdubio intelligebet, modò illum fontem guſtarent, eadem de eo quæ & ipſa ſenſuros: quòd ſi quis craſſiori eſſet togenio, vt cognoſcere eum non poſſet, vitam ſuam à Chriſto patefactam in medium adducit, vt vel hinc omnes alliciat.

v. 31. *Interea rogabant eum diſcipuli eius, dicentes: Rabbi, manduca.* Hoc non improbitete qua- A dam, ſed emore & ſtudio in Megiſtrum dicebant, cùm ex itinere & æſtu fatigatum viderent: quibus Chriſtus: *Ego*, inquit, *cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*, &c. v. 32. & 33. Quid mirum, ſi mulier equæ eppellatione equam eſſe opinabatur, quando & diſcipuli in eodem errore deprehenduntur, neque adhuc ſpiritalia intelligunt, ſed embigunt? Solitum temeo Megiſtro honorem tribuunt, & mutuis inuicem ſermonibus differentes, eum percontari non audent: quod & aliàs fecerunt, cùm etiam cuperent interrogere, nec tamen interrogeuerunt. Quid igitur Chriſtus?

Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui v. 34. B *miſit me, & perficiam opus eius.* Hominū ſalutem hoc in loco cibum appellat, vt quantê ſalutis noſtræ curâ & deſiderio teneatur, oſtendet: ſicut enim nos cibum, ite Chriſtus humeni generis ſalutem deſideret. Accipe eutem quo pecto non omnie ſemper palam ante oculos ponit, ſed primùm obſcuritate quedam inuoluit auditorem, vt inter dubitandum inquirendo laborens, certiùs veritatem inueniat, & magis excitetur auditor: quamobrem non primùm dixit; *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei*. quod etſi non manifeſtum erat, tamen intellectu facilius, quàm *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*. Primùm igitur, vt dixi, obſcuriori C ſermooe attentiores reddit, & vt meliùs quæ dicturus erat intelligerent, eſſicefacit: quæ verò ſit voluntas Patris, iem interpretatur.

Nonne vos, inquit, *dicitis quod adhuc quatuor* v. 35. *menſes ſunt*, &c. Ecce iterum familiaribus nominibus ad meiorem eos erigit contemplationem: nam cibi eppelletione nihil aliud quàm futuram hominum ſalutem demonſtrat: regionis eutem & meſſis, animarum multitudinem, quæ in ipſius prędicatione erant crediturę: oculos eutem & mentis & corporis hoc loco ſignificat. Iam enim veoientium Semaritanorum turbam videbet, quorum feruorem & promptiſſimem voluntetem elbas regiones appellat. Sicut enim ſpicæ flaueſcentes meſſem indicant, & D Regiones ad meſſem albæ, Samaritani prompti ad fidem iam menus poſtulant, ita illi properabent ed ſalutem. Et quid non apertiùs dixit, prompto eos enimo venire, vt & docerentur, & crederent, & à Prophetis perſuaſi fructum redderent, ſed regionem tantùm & meſſem eppellauit? Quid ſibi hæ volunt treoſlationes, quibus non hîc tantum, ſed per totum vtitur Euangelium? Itidem & Prophetæ plurimum his vti aſſolent. Quánam hoc gratiâ? Neque enim temere Spiritus ſanctus ita inſtituit; duabus rationibus; Ad quid metaphoræ & parabolæ in Scripturis. primùm, vt ſignificentiùs loqueretur, & magis ante oculos poneret. Mens enim familiarium rerum imagine conceptâ, magis ſuſcitatur, & tanquam in picturâ rem ipſam magis emple- E ctitur. Deinde vt iucundior narretio eſſet, & diuriùs animo immoraretur. Noo enim tam facile ſententia capitur, neque ite trahit auditorum multitudinem, vt rerum narratio, & per ee meximè quorum periculum fecimus, deſcriptio: ſimilitudo quoque multam præ ſe fert ſapientiam.

Et qui metit, mercedem accipit, & congregat v. 36. *fructum in vitam æternam.* Huius nemque terrenæ meſſis fructus ad æternem vitam non peruenit, ſed in hac fluxê & caducâ conſumitur: ille eutem perpetuò nos comitator. Animaduertis verba quidem ſenſibilia, ſenſus verò ſpiritales:

A & quo pacto terrena à cœleſtibns ſeparar? Quod enim loquens de aquâ fecit, id ponens quod eius proprium erat. *Qui biberit ex hac aqua, non ſitiet*: hoc & nunc facit, dum fructum iſtum in vitam æternam congregari dicit. *Vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat, & qui metit.* Quis ſator? quis meſſor eſt? Prophetæ ſatores: non meſſuerunt tamen, ſed Apoſtoli: atqui non propterea voluptate & fructu laborum priuantur, ſed vobiſcum gaudent, quamuis vobiſcum vnà non meſſuerunt: neque enim meſſis ſerendi habet difficultatem, & in meſſe minus laboris eſt, & plus voluptatis. Ad hoc vos ſeruaui, non ad ſerendum, vbi plurimum laboratur. In metendo autem & prouentus vber, & labor remiſſior. B Hinc Prophetarum voluntatem fuiſſe demonſtrat, vt humanum genus ad Chriſtum allicerent. Hoc & lex præſtabat: propterea ſeminaſſe, vt hunc parerent fructum, & ſe eos miſiſſe, & magnam inter vetus & nouum teſtamentum eſſe cognationem, quæ omnia hac ſimilitudine oſtendit. Meminit autem prouerbij, quod in ore multorum eſt:

Satores, Prophetæ: meſſores, Apoſtoli.

v. 37. *In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit.* Hoc frequens dictum erat, quando alius labores, alius fructum reportaret: quod prouerbium hîc maximè verum deprehendi dicit: Laborarunt enim Prophetę, vos fructus inde capitis: neque dicit mercedem, ſed fructus: neque enim multus C illorum labor, ſine fructu fuit. Hoc & Daniel fecit, etenim & ipſe prouerbij meminit, dicens:
Dan.13.v.5 *Exiit ab iniquis peccatum.* Et Dauid etiam in fletu ſuo eius mentionem facit, propterea hoc præoccupans Ieſus inquit: *Vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit.* Cùm dicendum eſſet, alius ſeminauit, alius metit: & ne quis, vt diximus, Prophetas mercede fraudatos putaret; nouum quiddam & præter opinionem, & ſenſibus abhorrens, ſed in ſpiritualibus egregium narrat: ſiquidem in his terrenis, ſi alium ſeminare contingit, alium metere, non ſimul gaudent, ſed alteri dolent: vtpote qui pro aliis laborem ſuſceperint, ſoli autem meſſores gau- D dent: hîc autem qui non metunt quæ ſeminarunt, eadem quâ metentes afficiuntur lætitiâ: vnde perſpicuum eſt eos mercedis eſſe participes.

In Spiritalibus gaudent qui ſeminarunt, cùm alii metunt.

v. 38. *Ego miſi vos metere, quod vos non laboraſtis: alij laborarunt, &c.* His eos verbis magis hortatur. Cùm enim laborioſum videretur orbem terrarum peragrare, & prædicationibus inſiſtere: eius facilitatem oſtendit. Laborioſior erat ſatio, & maiori egebat ſolicitudine ſemina ſpargere, & ad Dei cognitionem primâ inſtitutione animam erudire: hoc autem dixit, ne ad prædicandum dimiſſi, tanquam maximum onus ſubeuntes perturbarentur: magis enim Pro- E phetæ laborauerunt: reſque ſermonem confirmat, quod facilius ipſi opus ſuſceperunt. Quemadmodum enim in meſſe facilè fructus colligitur, & breui area manipulis impletur, neque anni tempora expectantur; non hyems, non ver, non pluuiæ: ita nunc fit, & ipſa opera clamant.

Prophetarū prædicatio, difficilior quam Apoſtolorum.

Dum hæc diceret, exierunt Samaritani, &
v. 39. mox coactus eſt fructus, propterea inquit: *Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt.* Verba, res ipſa confirmauit: *Ex ciuitate enim illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris, &c.* A Videbant enim non ad gratiam locutam, vt eum qui ipſius narraſſet peccata admiratione proſequeretur, neque vt gratificaretur alteri ſuam adeò vitam euulgaſſet.

Hanc & nos mulierem imitemur, & in peccatis, quæ commiſimus confitendis, neminem vereamur. Deum duntaxat, vt decet, formidemus, qui & nunc opera noſtra videt, & tunc, quos in præſentiâ non pœnitet, damnabit. At nos contrà futurum iudicem minimè timemus, ſed qui nihil nobis poſſunt officere, eos & horreſcimus, & pudore tremimus: idcirco in quo timemus, in eo pœnas dabimus. Nam qui in B hac vitâ ſolo hominum pudore afficiuntur, Deoque aſpiciente turpe quid facere non verecundantur, nec volunt pœnitere atque propoſitum mutare, hi in die illâ non vno præſente vel altero, ſed vniuerſo mundo teſte manifeſtabuntur. Nam quòd bonorum operum, & malorum magnum illic ſpectaculum pateat, ouium & hœdurum ſimilitudo edocet: & beatiſſimus Paulus his verbis teſtatur: *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis prout geſſerit, ſiue bonum, ſiue malum.* Commiſiſti aliquod ſcelus, aut animo agitaſti? homines celas, non Deum. At nihil horum curas? oculos ſaltem hominum formidas: intellige igitur in illo die te ne homi- C nes quidem quicquam celaturum: omnia namque tanquam in imagine oculis noſtris repræſentabuntur, vt quiſque ſuo ipſe calculo damnatus excedat: quod ex diuite videre licet, qui cum Lazarum pauperem, & iam ſæpenumero à ſe contemptum, & maledictis affectum intueretur, vt intincto in aquam digito linguam ſuam refrigeret, obſecrat.

Moralis exhortatio, quæ pene inde extat in hom. de Samarit. Chryſ. nomine.

Matth.25. v.33.

2 Cor.5.v.10

Luc 16. v. 19.

Vos autem hortor, dilectiſſimi, vt etſi nemo opera noſtra videat, ſinguli ſuam conſcientiam ingrediantur, & iudicem ſibi rationem conſtituant: errata ſua in medium adducant, niſi velint in die illâ horrendâ vniuerſo orbi ea manifeſtè patere: ſanentur iam vulnera, ſumatur pœnitentiæ medicina. Poteſt etiam qui innumeris ſit D confectus vulneribus, ſanus euadere. *Si dimittitis*, inquit, *dimittetur vobis*: & ſicut in baptiſmate abluta peccata non ampliùs apparent, ita & dimittendo abluuntur, ſi pœnitere voluerimus. Ea demum eſt pœnitentia, ne amplius peccemus. Nam qui ad peccata reuertitur, ſimilis eſt cani ad vomitum redeunti. Oportet igitur & operibus, & animo omni ſcelere vacuum eſſe, & vulneribus contrariam afferre medicinam. Verbi gratiâ: Rapuiſti, & ditatus es? pone modum rapinæ, & eius vulneri eleemoſynâ medearis. Scortatus es? huic vlceri caſtitatis imponatur medicina. Fratrem calumniatus ès, & offendiſti? ceſſa à maledictis, & chari- E tatem amplectere: & ita per ſingula faciamus, quæ perperam commiſimus, neque ſimpliciter his abſtineamus. Inſtat iam, inſtat, inquam, tempus exigendæ rationis: ideo Paulus ait: *Dominus prope eſt, nihil ſoliciti ſitis.* Sed nobis contrarium fortaſſis eſt dicendum; Dominus prope eſt, ſoliciti ſitis. Illi enim qui in anxietatibus & laboribus atque certaminibus verſabantur, iurè audiebant: *Nihil ſoliciti ſitis*: qui verò in rapinis viuunt, qui in deliciis, graues daturi pœnas, non hoc, ſed illud meritò audiant: Dominus propè eſt, eſtote ſoliciti. Non enim longè à

Luc.6.v.37.

2 Pet. 2. v. 21.

Nota opera ſatisfactoria, & fructus dignos pœnitentiæ

Phil. 4.v.6.

Domini aduentus quos ſolicitos habeat.

A conſummatione ſumus, ſed iam mundus ad finem properat: hoc bella, hoc afflictiones, hoc terræmotus, hoc extincta charitas ſignificat. Quemadmodum enim corpus iam aduentante morte innumeris malis afficitur, & domus propè caſum in rimas fatiſcit, & priùs à recto & parietibus multa decidunt: ita orbis terrarum ad finem properans, tantis vndique malis conteritur. Nam ſi Pauli temporibus Dominus propè erat, nunc profectò propiùs: ſi ante trecentos annos finem temporum Paulus eſſe dixit, quid nunc dicendum? Sed idcirco fortè quidam non credunt, cùm maximè idcirco ſit credendum. Quo argumento, homo, finem appropinquare, & breui quæ prædicta ſunt euentura diffidis? Siquidem vt anni finem non vltimum duntaxat diem, ſed & vltimum menſem dicimus, etiamſi B triginta dierum ſpatium contineat: ſic tot annorum etiam ſi quadringentos annos finem dixerimus, non errabimus: quocirca tot iam temporibus finem prænuntiauit.

Mundi finis vt ab ipſis dictus inſtate Apoſtolis

Cohibeamus igitur, dilectiſſimi, affectus noſtros, exerceamur in Dei timore: etenim nobis licentiâ perditis, nihil tale expectantibus, ex improuiſo Dei aduentus aderit, quod his verbis Chriſtus ſignificat: *Sicut factum eſt in diebus Noë, & in diebus Loth, ſic erit.* Et Paulus: *Cum dixerint, Pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus, ſicut dolor in vtero habentis.* Sed quid per hanc vltimam particulam intelligitur? Sæpe grauidæ mulieres inter ludendum C & edendum, dum balneis, dum ſpectaculis oblectantur, repentinis torquentur doloribus: hac & nos in hac vitâ conditione verſamur. Simus ergo ſemper parati, non ſemper hæc audiemus, non ſemper habebimus benefaciendi poteſtatem. *In inferno*, inquit, *quis confitebitur tibi?* dum hanc vitam agimus, nos pœniteat, vt Deum nobis propitium reddamus, & veniam conſequamur peccatorum, gratiâ & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cum quo Patri gloria, ſimul & Spiritui ſancto, in ſæcula ſæculorum, Amen.

Matth. 24. v. 37.

1 Theſſ. 5. v. 3.

Pſal. 6, v. 6.

EIVSDEM DE EODEM
Hom. 5.

D

Ex Hom. 24 in Ioan. 4. v. 40.

CVm veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret, &c. Nihil inuidiâ nocentius, nihil inani gloriâ grauius: ipſa innumera bona corrumpere conſueuit. Nam cùm Iudæi maiorem quàm Samaritani Dei cognitionem haberent, & in Prophetarum eſſent lectionibus educati, hinc longè inferiores apparuerunt. Samaritani mulieris teſtimonio fide adhibitâ, nullo ſigno confirmati, Chriſto obuiam fiunt, rogant apud ipſos moretur: Iudæi tot miraculis admoniti, non modò non retinent, E ſed expellere contendunt. Atqui eorum gratiâ in mundum venit, ipſi tamen expulerunt: hi vt maneat, rogant. Num ergo accedendum fuit? Num tantopere rogantes ac poſtulantes erant contemnendi: & apud inſidiantes & expellentes moram trahere, amicis autem & volentibus, ſe non exhibere decuit? Indignum ſanè, & à Chriſti benignitate alienum. Eorum itaque obtemperauit voluntati, & manſit apud eos duos dies: ipſi autem ſemper eum apud ſe habere voluiſſent, vt ſignificat Euangeliſta, dicens quòd *rogauerunt eum vt ibi maneret*; quod ipſe noluit,

Iudæi ab inuidiâ & inani gloriâ Samaritanis poſteriores effecti.

A ſed manſit duos dies, quibus multò plures crediderunt in eum; etſi non erat vero ſimile eos credituros, cùm nullum ſignum vidiſſent, & cùm infenſo in Iudæos animo haberent: veruntamen cùm verba eius & veritatem reputarent, nihil curarunt amplius, ſed altiori ſupra ea quæ impedimento videbantur cogitatu aſſumpto, Chriſtum admirari & venerari maiorem in modum contendebant.

Dicebant enim, inquit, *mulieri: Quia iam non propter tuam loquelam credimus, &c.* Diſcipuli magiſtram ſuperarunt: hi Iudæos haud iniuriâ, quâ & crediderunt & ſuſceperunt, accuſare poſſint; ſi quidem illi frequenter Chriſtum lapidibus perſecuti ſunt, quorum ipſe gratiâ omnia fecerat, hi neque ad ſe venientem ſecum B manere hortabantur: illi viſis ſignis & miraculis pertinaciter obdurauerunt, hi ſine ſigno aliquo plurimam in eum fidem præ ſe tulerunt. Hi de fide contendunt, illi ſigna efflagitare non deſinunt: ita ſemper probo animo opus eſt; qualem veritas vbi apprehenderit, tenet facilè atque ſubjicit: ſin minus, non veri imbecillitas, ſed nolentis animi eſt culpanda improbitas. Nam & ſol puros oculos nactus, facilè illuminat: ſin minus, oculorum culpa, non Solis eſt. Audi igitur, quid hi loquantur:

v. 41.

Ioan. 8. v. 59.

Scimus, inquiunt, *quia hic eſt verè Saluator mundi.* Quàm breui Ieſum orbem terrarum conuerſurum nouerunt, quòd ad communem omnium ſalutem venerit, quòd non ſolis Iudæis C eius prouidentia præſcriberetur, ſed vbique terrarum verbum ſuum eſſet diſſeminaturus: non ita Iudæi, ſed quærentes propriam iuſtitiam confirmare, iuſtitiæ Dei non paruerunt. Hi autem omnes in culpâ eſſe confitentur, illud Apoſtolicum ſentientes, *quòd omnes peccauerunt, & egent gloriâ Dei, iuſtificati gratis per gratiam ipſius.* Cùm enim dicerent Saluatorem eſſe mundi, intellexerunt perditi: nec ſimpliciter, ſed in rebus maximis Saluatorem. Venerunt enim multi vt ſaluos facerent, & Prophetæ & Angeli: ſed hic verè Saluator eſt, inquiunt, qui veram ſalutem elargitur, non breui, ſed perpetuò duraturam: hoc ſinceræ fidei argumentum. Vtrinque enim admirabiles D extiterunt, & quòd crediderunt, & quòd ſine ſignis & miraculis, quos & Chriſtus beatos dicit: *Beati qui non viderunt, & crediderunt:* & quod ſincerè crediderint, inde conſtat, quòd cùm mulier dubiè loqueretur; *Nunquid hic eſt Chriſtus?* nullam præ ſe tulerunt dubitationem, ſed ſcire eum eſſe proculdubio aſſeuerauerunt; neque vnum quendam ex medio vulgo Chriſtum, ſed verè Saluatorem confeſſi ſunt. Atqui quem ſaluum feciſſe viderant? verba audierant tantùm, & tam certè locuti ſunt. Quid ſi miracula vidiſſent? Nonne plura & maiora dixiſſent? Quânam autem gratiâ, quæ & quanta E locutus ſit, non narrant Euangeliſtæ? Vt multa & magna eos omittere intelligas: ab euentu autem omnia demonſtrant. Perſuaſit namque populo, & vniuerſæ ciuitati: vbi autem non perſuaſum eſt, quæ dixerit exponere coguntur, ne auditorum ignauiam in oratorem quiſpiam duceret referendam.

Mundi Saluator à Samaritanis agnitus.

Rom. 10. v. 3.

Rom. 3. v. 23

Ioan. 20. v. 29.

EIVSDEM IN SAMARITA- nam, & in illud: Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar.

Ioan. 4. v. 5.

FRONTONE DVCÆO Interprete.

SAmaritanæ certamina Chriſtus nobis hodie
promulgauit, & inopem orationem noſtram
opottet ad ttaijciendum eius rectè factorum
pelagus ſeſe accingere. Fidem enim eius in-
tueor, & ſtatui laudationem eius in medium
afferre, ac vobiſcum encomiis celebrare men-
dicam illam, & opulentam; meretricem illam,
& Apoſtolam; luxurioſam, & fidelem; mul-
tis nuptiis iunctam, & multis viribus præditam;
eam quæ multos corrupit, & quæ vnigenitum
Dei Verbum obſequiis demeruit; quæ inqui-
nata fuit, & purgata; quæ ſitiebat, aquáſque
viuas deſiderabat, & cœleſtium fluentorum
gratiam conſequuta eſt. Quid enim ait Ioan-
Ioan. 4. v. 5. nes Euangeliſta, qui myſteria ineffabilia into-
nuit? *Venit Ieſus in ciuitatem Samariæ, quæ di-
citur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob
Ioſeph filio ſuo. Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus
ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontem.
Hora erat quaſi ſexta. Venit mulier de Samariâ
haurire aquam. Dicit ei Ieſus: Da mihi bibere.
Diſcipuli enim eius abierant in ciuitatem, vt
cibos emerent. Ieſus ergo fatigatus ex itinere.*
Iſai. 40. v. 28. Cur igitur Eſaias Propheta dicit: *Deus magnus
non eſuriet, neque ſitiet, neque fatigabitur: nec
eſt inuentio prudentiæ eius?* Sed & Matthæus
Euangeliſta, in Euangelio ſecundùm ipſum de
eo ſcribit: *Et cùm ieiunaſſet quadraginta die-
bus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Si-
Matt. 4. v. 2. militer autem & Ioannes Euangeliſta, ſicut au-
diebas paulò antè: *Ieſus ergo fatigatus ex itinere
ſedebat ſic ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta.*
Atque ille quidem eſuriiſſe Dominum ait; hic
verò fatigatum etiam eum fuiſſe: at Eſaias Pro-
pheta declarat ex Spiritu ſancto loquens: *Deus
magnus non eſuriet, neque ſitiet, neque fatiga-
bitur: nec eſt inuentio prudentiæ eius?* Quo ve-
rò pacto poteſt apud iſtos conſenſus Euange-
liorum & prophetiæ conſeruari? Veruntamen
neque Propheta mentitus eſt; abſit: neque
Apoſtoli aliena à Spiritu ſancto & à prophetiâ
ſcripſerunt: ſed quoniam Saluatoris noſtri ma-
gni Dei diſpenſatio geminam quandam & inu-
ſitatam habuit connexionem, ex diuinitate, in-
quam, & humanitate, ſecundùm eius benepla-
citum ac voluntatem; idcirco Propheta qui-
dem diuinitatis potentiam & amplitudinem
prædicat; Apoſtoli verò & Euangeliſtæ veram
corporis diſpenſationem exponunt.

Conciliantur Euangeliſtæ cum Zachariâ.

*Ieſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra
fontem. Hora erat quaſi ſexta. Venit mulier de
Samariâ haurire aquam. Dicit ei Ieſus, Da mi-
hi bibere. Diſcipuli enim eius abierant in ciui-
tatem, vt cibos emerent. Dicit ergo ei mulier
illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cùm ſis,
bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?*
Operæpretium igitur eſt, dilectiſſimi, vt per-
quiramus, quâ de causâ & locum, & horam,
& abſentiam diſcipulorum iudicauit: locum,
Captata Domino loci ac temporis opportunitas. *Sedebat iuxta fontem*: horam, *Hora erat quaſi
ſexta*: diſcipulorum abſentiam: *Diſcipuli enim
eius abierant in ciuitatem, vt cibos emerent.*
Cur igitur locum dixit? ego docebo. In ſpiri-

A tuali venatione verſabatur, cuius causâ in lo-
cum illum ſe contulerat, vnde poterat prædam
referre. Non vides quid faciant piſcatores? ne-
que enim omnia maris loca percurrunt, ſed ad
celebrem locum abeunt, in quo latitare piſces
nouerunt. Sunt enim multa in mari loca, quæ
plus cæteris piſces alunt. Ita nimirum & Do-
minus noſter Ieſus Chriſtus, iuxta prophetiam
magnus Deus, nouerat, vt Deus, inde ſe poſſe
prædam reportare, mulierem ſcilicet Samarita-
nam. Vt igitur dicebam, piſcatores ea loca in-
ſident, vnde ſperant piſcem ſe poſſe venari: ſic
etiam Chriſtus in eum venit locum, vnde po-
terat Samaritanam venari, & per ipſam ingen-
B tem hominum capturam parare. Ecce loci cau-
ſam indicaui. cur autem horam quoque dixit?
ait enim, *Fatigatus Ieſus ex itinere ſedebat ſic
ſupra fontem. Hora erat quaſi ſexta.* Audi ergo
chariſſime de horâ quoque. Egena quæpiam
erat hæc Samaritana, quæ ſibi manuum labore
ſemper victum quærebat; egena inquam, &
corpore & pecuniis, at non ita religione at-
que animæ pietate. Sic igitur expergefacta cur-
rebat ad telam, propter opificium, vnde & vi-
ctum ſibi comparabat. *Horâ verò ſextâ*, quo
tempore quieti à labore vacabant omnes, tum
illa, cùm hydriam arripuiſſet, aquam aduehe-
bat. Nouerat ergo, qui ſciebat omnia, Domi-
nus, quam horam cæteri captandæ quieti da-
C bant, illâ ſolere iſtam aduehendæ aquæ vaca-
re; propterea ſextâ horâ Dominus abiit: quip-
pe qui nouerat eam ad aquam aduehendam pro-
fectam, ſéque ſpiritualem hanc prædam poſſe
venari. Quare verò diſcipulos ſuos ablegauit
Dominus; *Diſcipuli enim eius*, inquit Euan-
gelium, *abierant in ciuitatem, vt cibos eme-
rent.* Mulier illa paupercula quædam erat mi- Item ſolitudo, ne turbâ mulierculâ deterreret.
ſera, vt iam antea declarauimus, neque potuiſ-
ſet multorum ſatellitum numerum contueri:
Quòd ſi magiſtri dignitatem vidiſſet, ac diſci-
pulorum comitatum, magiſtrum docentem cir-
cunſtantium, turbam, ordinem, dignitatem,
ſpeciem, ſplendorem, ſubditò fortaſſis aufu-
giſſet, ac præda periiſſet; accedere auſa non
D eſſet, piſcis ex retibus euaſiſſet, neque ſagenâ
captus fuiſſet, immò reſiliiſſet: propterea diſci-
pulos in ciuitatem ablegauit: Abeuntes enim,
inquit, emite cibos: vos abeuntes emite, ego
aliud prandium habeo: *Meus enim cibus eſt, vt* Ioan. 4. v. 34.
*faciam voluntatem eius qui miſit me, & perfi-
ciam opus eius:* Vos carnalia, & ego ſpiritua-
lia: vos emite, nam ego redemi: *Chriſtus nos* Gal. 3. v. 13.
*redemit de maledicto legis, factus pro nobis ma-
ledictum*, inquit vas electionis Paulus: Per
aquas hanc ſpiritualem piſcaturam venari volo.
Didiciſti cur locus notatus ſit, & hora, & diſ-
cipulorum abſentia: itaque operæpretium eſt,
vt deinceps ad ea quæ ſequuntur, aggredia-
E mur.

Venit mulier de Samariâ, vt aquam hauri-
ret, horâ ſextâ, cùm ab opificio telæ conquie-
uiſſet, ad aquandum horâ intermiſſionis à la-
bore, atque vt ſæpe dictum eſt, *horâ ſextâ*:
quandoquidem & cùm Eua mandatum in para-
diſo tranſgreſſa eſt, hora erat quaſi ſexta; ideó-
que Samaritana ſalutem conſecuta eſt in fonte
eadem ſextâ horâ. Deinde verò Samaritana ve-
nit, vt aquam hauriret: & Ieſum tanquam ho-
ſpitem quemdam vidit, ac ſolùm tanquam via-
torem, qui leuare vellet æſtum, & iuxta fon-

tem ſederet: vidit hominem contemptum, nec A
Dan. 13. v. 42. illum magni fecit: at ipſe qui cuncta nouit,
priuſquam in lucem edantur, fidei theſaurum
v. 7. contemplans, *Da mihi bibere*, inquit. Fons
vitæ, iuxta fontem ſedens bibere poſcit, non
Dominus potũ petit, vt det potũ. bibere volens, ſed potum date. Da mihi bibere,
vt tibi dem bibendam aquam immortalitatis.
Ego enim ſalutem mortalium ſitio; non
vt bibam, ſed vt potum præbeam. Patrem imitor
Gen. 22. v. 2. meum: ſic enim ait Deus ad Abraham, Da
Simile in Abrahamo. mihi filium tuum; offer mihi filium tuom Iſaac
dilectum, vnigenitum, in holocauſtum, ſuper
vnum montium, quem oſtendero tibi. Non
quòd acciperet filium vellet, id dixit: ſed quòd
proprium Filium orbi terrarum largiri vellet.
Ioan. 3. v. 16 Nam vt ait tonitrui filius diuinus Ioannes: *Sic
Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum
daret: vt omnis qui credit in ipſum, non
pereat; ſed habeat vitam æternam.* Da mihi
vnigenitum, vt mundo largiar Vnigenitum:
immola filium, non vt immoles, ſed vt Filium
meum vnigenitum immolem pro ſalute mundi,
Rom. 12. v. 1. *hoſtiam viuentem, placentem, ſanctam.* Ita hîc
quoque, *Da mihi bibere*, non vt bibam, ſed
v. 9. vt potum præbeam. *Dicit ei mulier: Quomodo
tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ
ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur
Iudæi Samaritanis.* Accurata mulier: in his meretrix
laudem quærit; in his meretrix obſeruationem
præ ſe fert legis. Tale Samaritanorum
eſt genus: in ſcortationibus polluitur, & in
baptiſmatibus purgari ſe arbitrantur. *Quomodo
tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ
ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur
Iudæi Samaritanis.* Animam ſordibus replent,
& corpus videntur abſtergere: ſic & Samaritana
cùm animam ſcortationibus inquinatam
habeat, de aquarum potu litigat. Itaque Ieſus
illam à ſe non repulit: non dixit; Ego Deus ex
Deo ſum: ego cœlum firmaui, terrámque fundaui;
& tu mecum de aquis & potu litigas, atque
adeò mulier commaculata peccatis? quid
v. 10. autem? *Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit
tibi, Da mihi bibere; tu forſitan petiſſes ab
eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Vides, vt
paulatim amorem eius ad cupiditatem excitarit,
dicens: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit
tibi, Da mihi bibere: tu forſitan petiſſes ab
eo, & dediſſet tibi aquam viuam.* Quid ergo
v. 11. rurſus ad eum mulier? *Domine, neque in quo
haurias habes, & puteus altus eſt, vnde ergo
habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre
noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipſe
ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?* Magnam
conceperat quandam opinionem de Patriarcha
Iacob mulier: attendite quæſo diligenter:
magnâ in exiſtimatione erat Iacob apud
mulierem Samaritanam, eúmque plurimi faciebat,
tanquam Patriarcham, tanquam iuſtum:
Iacobi res magnificæ. quandoquidem hic duodecim Patriarcharum
fuerat pater; duodecim enim tribûs Iſraël ex
Iacob proſeminatæ ſunt: neque ob id ſolùm,
ſed quoniam & cum Deo luctatus eſt, & potens
Gen. 32. v. 26 inuentus eſt: ſic vt ei diceret Deus; *Dimitte
me, iam enim aſcendit aurora:* & cum homine
luctans aiebat Deus, *Dimitte me*, quia
meus amicus es, & *aſcendit aurora: tum ille,
Non te dimittam, niſi me benedixeris.* Quid
hoc ſibi vult, & quænam tandem eſt hæc Dei
cum homine lucta, niſi quòd noſtræ ſimilem

A propter nos carnem induturus erat? Quid ergo
illi reſpondit Deus? *Non vocaberis vltrà Iacob;
ſed Iſraël erit nomen tuum: quoniam inualuiſti
cum Deo, & cum hominibus potens
eris.* Magnam igitur opinionem conceperat de
Patriarchâ mulier, idcirco Domino dicebat:
*Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit
nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij
eius, & pecora eius?* Quid ergo Chriſtus? animaduerte
Domini ſapientiam; vide magiſtri
benignitatem: non dixit illi; Sic eſt, ego patre
veſtro Iacob maior ſum: neque dixit ei,
ſicut Iudæis dixit, *Antequam Abraham fieret,* Luc 10 v. 24
B *ego ſum*: vel rurſus vt dicebat; *Amen dico* Matth. 13. v. 17.
*vobis, quia multi Reges & Iuſti cum Prophetis,
cupierunt videre quæ vos videtis, & non viderunt:*
nihil horum dixit mulieri; ſed luctam
inhibet cum Patriarcha ineundam, & ex eo
quod manifeſtum eſt, validiorem pugnam reddit.
Si enim dixiſſet illi, Sic eſt, ego maior ſum
quàm Iacob: nam ille quidem à me benedictionem
accepit, ego verò ipſam illi præbui: fortaſſis
illa, cùm tantam capere reuelationum
altitudinem minimè poſſet, ſtatim aufugiſſet:
nihil igitur tale dixit illi, ſed ex iis quæ ſubiecta
ſunt oculis, rem dilucidam & inexpugnabilem
reddit. Quid enim ait illi? *Omnis qui bi-* v. 13.
berit ex aqua hac, ſitiet iterum: qui autem bi-
C *berit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in
æternum: ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo
fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

Prolatæ fuerant in medium perſonæ Iacob
& Chriſti, ſed omiſſâ perſonarum luctâ venit
ad luctam aquarum, quæ videntur, ac donorum
quæ videntur. Si enim dixiſſet: Etiam,
maior ſum quàm Iacob; confeſtim illa in vrbem
aufugiens abacta eſſet, reſiliiſſet ante reſponſum,
& antequam verba feciſſet, ad ciuitatem
perueniſſet, dicens, Hic quidam inſanit, homo
eſt aliquis à dæmonio vexatus; lunaticus
eſt, & phreneſi laborat: cùm ſit vnus aliquis
peregrinus ac nullius pretii, maiorem ſeipſum
patre noſtro dicit: immò verò illo qui duode-
D cim tribuum Iſraël pater fuit, qui benedictiones
accepit à Deo, qui pauper quidem peregrè
profectus eſt, ſed ob diſpenſationem & prouidentiam,
quâ rexit eum Deus, opulentus reuerſus
eſt: ſed accommodabat ſe mulieri Chriſtus,
& infirmitati mulieris aliquid concedebat,
vt ſenſim ad rerum eam grauiorum ſublimitatem
proueheret. Nam quemadmodum piſcium
venatores: (audi enim prudenter, quid Exemplum
illi faciant,) hamum in mare mittunt, cùm- à piſcatione
que ſenſerint captum eſſe piſcem, non ſtatim
extrahunt illum, ſed paulatim laxant, vt ille
planè atque intrepidè illecebram deuoret; eúmque
animaduerterint intimis eius præcordiis
E hamum, ac viſceribus infixum eſſe, tum maiori
eum impetu piſcem extrahunt, qui priùs ſe
illi accommodauerant. Ita ſe Chriſtus erga
mulierem geſſit; non à principio pulchritudinem
illi diuinitatis reuelauit, neque ingentium
illi bonorum promiſſa propoſuit, neque ſe Iacob
ipſum etiaſſe indicauit, ſed eius appetitum
animi ad cupiditatem excitat, dicens illi, *Omnis
qui biberit ex aquâ hac, ſitiet iterum; qui
autem biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non
ſitiet in æternum; ſed aqua quam ego dabo ei,
fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*
Perſonarum contentionem ac luctam omiſit, &

ad alteram donorum partem tranſiit; imò ve- A
iò præſtantiam illorum ex re ipsâ demon-
ſtrat.
v. 15. Quid igitur mulier? *Domine, da mihi hanc
aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc hau-
rire.* Vides, vt citò crediderit aquam à Chriſto
datam, vt non ampliùs ſitiamus, efficere? *Do-
mine, da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, neque
veniam huc haurire.* Ad ſpiritualium fluento-
rum ſuorum cupiditatem Chriſtus eam ſenſim
incitauit: credidit aquam eſſe, quæ bibitur, &
ſitim non generat; quæ participatur, & pecca-
torum delet chirographum: *Domine, da mihi
hanc aquam, vt non ſitiam, neque veniam huc*
v. 16. *haurire. Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum* B
tuum, & veni huc. Si conſortem habes copu-
læ, fiat & conſors fidei, ne ſpiritualium horum
ſola donorum gratiam accipias. Vade, voca vi-
rum tuum, & veni huc. Idcirco enim veni, vt
non Euam ſolam ſaluam faciam, per ſemper
virginem Deique genitricem Mariam: ſed etiam
vt virum per me in paradiſum rurſus reuocem:
Vade, voca virum tuum, & veni huc. Rectè
quoque totius orbis doctor Paulus, dilectiſſi-
mi, ex eadem regulâ ſcribens ad Corinthios
1 Cor. 7. v. 16 dicebat: *Vnde enim ſcis mulier: ſi virum ſal-
uum facies?* Iam verò rem propoſitam attin-
gamus.
v. 17. *Vade, voca virum tuum, & veni huc. Dicit* C
ei mulier, Non habeo virum: cœpitque dein-
ceps aperire peccata ſua mulier: cœpit deinceps
confiteri, ac dicere, *Non habeo virum.* Iam enim
in ſcortationis & luxuriæ profundo demerſa
v. 18 ſum, & virum non habeo. Dicit ei Ieſus. *Be-
ne dixiſti, quia non habeo virum: quinque enim
viros habuiſti: & nunc quem habes, non eſt tuus
vir. hoc vere dixiſti.* Quid autem hoc eſt; *Quin-
que enim viros habuiſti: & nunc quem habes,
non eſt tuus vir?* operæpretium eſt dicere. Quin-
Codex Reg. Nemo enim deinceps, &c. que viros habuit mulier, & mortui ſunt: poſt
illos ſcortata eſt, quamobrem nemo deinceps
cum illâ voluit tanquam cum vxore legitimâ
copulari. At illa cùm libidinis cohibere feruo-
rem non poſſet, clam deinceps eum habebat,
cum quo ſcortabatur; ſic vt neque apertè me- D
retrix eſſet, neque legitimè nupta; ſed virum
clam haberet: exiſtimabat autem ſe Chriſtum
velut hominem decepturam, eique dicebat,
Non habeo virum. Deinde Chriſtus, qui cordis
Dan. 13. v. 24. occulta cognuſcit, quique nouit omnia, ante-
quam fiant, ait illi: *Bene dixiſti, quia non habeo
virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc
quem habes, non eſt tuus vir, hoc verè dixiſti.*
v. 19. *Dicit ei mulier, Domine video, quia Propheta*
v. 20. *es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, &
vos;* Iudæi; *dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus,
vbi adorare oportet.* Quem tandem Prophetam
dicis mulier? eúmne quem ſcripſit Moſes, *Pro-*
Deut. 18. *phetam ſuſcitabit vobis Dominus Deus veſter de* E
v. 15. *fratribus veſtris ſicut me*; an alium quempiam?
hunc tu dicis mulier, qui cordis reuelat occul-
ta? Nam cùm ſua reuelari peccata vidiſſet, ait:
Domine video, quia Propheta es tu: quod per-
Pſal. 18. inde erat ac ſi diceret cum Dauide, *Ab occultis*
v. 13. *meis munda me.* Et ſedebat cum muliere collo-
quens Deus. ô inſignem humanitatem! qui ſu-
per Cherubim ſedet, cum muliere meretrice
confert ſermonem. *Video quia Propheta es tu.
Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos
dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare*

A *oportet.* Meretrix de dogmatibus ſermonem in-
fert, & Dominum Prophetam eſſe arbitrata,
nihil ſæculare poſtulauit: Dominum confeſſa
eſt, & pecuniarum copiam non requiſiuit. *Do-
mine, video quia Propheta es tu.* Dominum
confeſſa eſt, & nihil præter paterna dogmata
petiuit. *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt,
& vos dicitis, quia Hieroſolymis locus eſt vbi
adorare oportet.* Etenim illo in monte Somor Traditio oblati Iſaac in Somer: Hebræorũ traditio oblatum, vbi poſtea templum Ieroſolymis conditũ eſt. Gen. 28. v. 18
Abraham filium ſuum Iſaac Deo in ſacrificium
obtulit: Hieroſolymis verò Iacob cùm in Me-
ſopotaniam ad Laban Syrum deſcenderet, ſca-
lam, quæ à terrâ in cœlum extendebatur, in
ſomnis vidit, & cum Deo luctatus eſt; propte-
B rea dicebat: *Deus apparuit mihi in Luza*: Id-
circo mulier dogmata attingit, & ait, *Domine,
video quia Propheta es tu: Patres noſtri, &c.*
Itáque Dominus cum eâ quæ decebat ipſum ſa-
pientiâ, reſpondet. Nam quia Iudæus ab eâ
exiſtimabatur, ipſa verò Samaritana erat, re-
ſpondere noluit interrogationi, vt neque men-
tiretur, neque aſperiorem mulierem redderet.
Nihil quippe aliud propoſitum illi fuit, niſi vt
mulierem venaretur, & ad ſalutis viam tradu-
ceret: propterea nihil aſperius apud eam pro-
loquutus eſt, vt neque mentiretur, neque Sa-
maritanæ pudorem incuteret. Si enim dixiſſet
illi Hieroſolymis locum eſſe, vbi adorare opor-
C tet, ſicut Moſes filiis Iſrael præcepit, ipſam ex-
aſperaſſet; quoniam vetus, vt diximus, ipſam
opinio præoccupauerat de monte illo in Sice-
mis; in eo iuſſum eſſe Abraham à Deo Iſaac
immolare: rurſus autem ſi morem illi gerere vo-
luiſſet, ac dicere hunc eſſe montem illum; &,
rectè adoratis; rurſus falſum verbum protuliſ-
ſet. Idcirco ergo vtrunque in terram abiiciens,
mulierculam ad eam quæ paulò magis ſpiritua-
lis erat, adorationem, quaſi manu ducit, ait-
que,
Mulier, crede mihi, dicenti, *quia venit hora* v. 21.
*quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis
adorabunt Patrem: ſed veri adoratores adora-* v. 23.
*bunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam & Pa-
ter tales quærit, qui adorent eum. Spiritus eſt* v. 24.
D *Deus: & eos qui adorant eum, in ſpiritu & ve-
ritate oportet adorare.* Vidiſti doctrinam opti-
mam? vidiſti doctoris induſtrij ſapientiam?
Mulier crede mihi, dicenti. Vide quomodo ſen-
ſim animam eius in cœlum euehit: non erube-
ſcit amictum meretricis, ſed ſalutem animæ
promouet. Quid ita? quia *non venit vocare* Luc. 15. v. 18.
iuſtos, ſed peccatores, ad pœnitentiam: quia Luc. 15. v. 4.
propter ouem, quæ perierat, minimè deſerto
ſinu Patris ad nos inclinatis cœlis deſcendit, &
perfectus homo factus eſt, ſimúlque quod erat
permanſit. *Mulier crede mihi*, dicenti; *quia
venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores
adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate. Nam*
E *& Pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus
eſt Deus, & qui adorant eum, in ſpiritu & ve-
ritate oportet adorare.* Non circunſcribitur lo-
co adoratio Dei, ſed vndiquaque diffuſa eſt gra-
tiæ diuinæ cognitio; non iam ampliùs Iudæi &
Samaritani ad ſe legis inſignia rapiunt. Nam
eos qui adorant Deum, in ſpiritu & veritate
oportet adorare: non ampliùs in alienis holo-
cauſtis, & vitulis, & arietibus: non ampliùs
circuncíſio, & ſabbati obſeruatio; non ampliùs
templum, & altare, & hircus emiſſarius, &
Sancta ſanctorum: non ampliùs vmbra, & cul-

Iſai.1.v.13. tus, & ſabbata ementita. *Neomenias* enim *veſtras, & ſabbata*, inquit Deus per Prophetam, *& diem magnum non fero; ieiunium, & otium, & ſolennitates veſtras odit anima mea. Nam eos qui adorant, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Omnia illa velut vmbra præterierunt: A
2 Cor.5.v.17 *vetera tranſierunt, ecce noua facta ſunt omnia.* Commutata eſt deinceps rerum gratia; non ampliùs ſecundùm legem vnum in locum eos qui Deum adorant, congregari ſino; quippe qui velim in omnem terrarum orbem ſalutis
Rom. 10. v. 18. dona diffundere. *In omnem enim terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.*

v. 25. *Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia.* O meretricem de ſpiritualibus philoſophantem! ô meretricem Scripturas ſacras in ore habentem! etſi enim corpore ſordibus ſcortationis cooperta eſt; animo tamen ſacrarum literarum pronuntiatione & lectione purgata eſt. Scio quia Meſſias venit: Meſſias verò, ſi interpretari velis, eſt Vnctus: propterea mulier, Expecto, inquit, Vnctum, cuius caro diuinitate vngetur. *Cùm ergo venerit ille, annuntiabit nobis omnia.* O profectum ſpiritualem! ô mulierem meretricem, & omnia ſcientem! vide quo pacto à terrenis ad cœlos euolarit. Meſſiam dicit eum qui mittebatur; Chriſtum, qui expectabatur, qui ad mundi totius ſalutem procurandam veniebat: & rurſus Prophetam, rurſuſque Dominum, non ampliùs Iudæum ipſum vocat: non ampliùs de aquæ largitione diſceptat: non ampliùs illi dicit, *Quomodo tu Iudæus cùm ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur Iudæi Samaritanis*: quid igitur? *Domine video quia Propheta es tu*: & rurſus attingens dogmata: *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, &c.* Vide quomodo ſpiritualium donorum gratiam rapiat: vide quomodo cuncta depromptis ex Scripturâ demonſtrationibus firmet. *Scio quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus: cùm venerit ille, annuntiabit nobis omnia*: illum quæro, illum præſtolor, illum expecto.

v. 26. *Dicit ei Ieſus, Ego ſum, qui loquor tecum.*
Singularis prerogatiua Samaritanæ, vt ſe ei Chriſtus ſic clarè reuelarit. O magna & incredibilia miracula! Quod multis ex Apoſtolis non reuelauit, hoc Meretrici palam reuelat. Cùm Cleophæ apparuit, ſeipſum Apoſtolis non manifeſtauit: ſed cùm oculos illorum aperuiſſet, tunc ex ipſorum conſpectu ablatus eſt: ita vt dicerent diſcipuli; *Nonne*
Luc. 24. v. 32. *cor noſtrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in viâ, dum aperiret nobis Scripturas?* ſeipſum illis non reuelauit: & mulieri dicit, *Ego ſum, qui loquor tecum.* Quod ſoli Paulo
2 Cor. 12. v. 2. fecit, qui ad tertium vſque cœlum aſcendit, qui raptus eſt in Paradiſum, & audiuit arcana verba, qui terrarum orbem ſagenâ cepit, hoc multo antè Samaritanæ fecit. Paulo ſe manifeſtè re-
Act. 9. v. 4. uelauit è cœlo dicens, *Saule, Saule quid me perſequeris? durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare. Saulus verò reſpondit, dicens: Quis es Domine? tum ille reſpondit: Ego ſum Ieſus Chriſtus, quem tu perſequeris*: hoc & nunc Samaritanæ dicit: *Ego ſum qui loquor tecum.*

v. 27. Interea veniunt diſcipuli, & cum muliere colloquentem offendunt: ac mirati ſunt quia cum muliere loquebatur. Qui ab Angelis adoratur, cum meretrice colloquebatur: qui cum Patre regnat in æterno regno, ſolus cum ſolâ ſermonem conſerebat. At illa relictâ hydriâ ſuâ, v. 28.
ciuitatem ingreſſa eſt. Reliquit hydriam poſtquam aquis viuis expleta fuit, & ad ciues ingreſſa clamabat: *Venite, videte hominem qui* v. 29.
dixit mihi omnia quæcunque feci: nunquid ipſe eſt Chriſtus? Venite, videte hominem. Non dixit, Venite, cernite Deum inter homines: ne hominibus videretur delirare: ne dicerent homines, Hæc inſanit. Quando enim vidit quis Deum ambulantem? quando vidit quis Deum cum hominibus conuerſari? *Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci.* Excitat eos ad cupiditatem vt egrederentur, & venatu caperentur. B Vt retibus capta eſt, ita retia tendit. A Iudæo ad Dominum progreſſum fecit iſta; ab homine ad Deum manu ducit. O meretricem Apoſtolicam: Meretrix Apoſtolis potentior euaſit. Siquidem Apoſtoli, poſtquam omnis Domini diſpenſatio completa fuit, tum demum ad Apoſtolicam prædicationem aggreſſi ſunt: at meretrix etiam ante paſſionem, & diſpenſationem, & reſurrectionem, Chriſtum euangelizat. *Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci*: mea peccata diuulgo, vt vos manu ducam: vt vos Deum, qui ad homines venit, cernatis: mala mea publico, vt Chriſtus adoretur, qui peccatores non auerſatur. C *Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia, quæcunque feci; nunquid ipſe eſt Chriſtus?* vide mulieris ſapientiam: vide meretricis probitatem: vnum ei tantùm dixit ſcortationis peccatum Chriſtus, & illa relictâ hydriâ excurrit ad vrbem dicens: *Venite, videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci*: prædicat eum qui nouit omnia; vel ipſis Apoſtolis prædicat vehementiùs. Non vidit illum à mortuis excitatum: non vidit Lazarum quatriduanum è monumento euocatum: non vidit mortem conclusam: non vidit mare verbo frenatum: non vidit eum qui Adam formauerat, creationis defectum in cæco luto adimplentem, & ipſa Dominum eum prædicat: quippe quem decet gloria, & honor, & poteſtas, adoratio & magnificentia, vnà cum Patre, ſanctiſſimoque ac viuifico Spiritu, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum: Amen. D

EIVSDEM IN EANDEM

Samaritanam die ipſâ Mediæpentecoſtes.

FR. FRANCISCO COMBEFIS Interprete. Ex Ms. Auguſtano apud Sauil. t. 7.

AGe itaque hodie, chariſſimi, quantum diuina conceſſerit gratia, Euangelicos theſauros tractemus. E Sic enim diſcendi ardor animas ornat, terrenumque habitum in cœlum extendit. Hic namque ardor, mirabilem illam Samaritanam ex aquæ gerulâ diuinam effecit. Inuento enim doctrinæ theſauro, præterit. Quinimmò non inuenit, ſed fuit inuenta. Non enim aſcendit Chriſtus vt egentium requireretur ſtudiis, ſed ipſe in ſingulis adiutorium parturit. Tenebatur paralyticorum ſolicitudine; cum febri laborantibus dolebat; cæcorum ægritudinem ſuam ducebat; leproſorum curam gerebat; iuuandis iis, qui à dæmone obſeſſi erant, præſtò erat; vniuerſorum pollutas animas de- Dominus ipſe beneficia impertiturus quæ-rit.

tergebat; lixis magiſter aderat. Tunc enim feſ-
ſus ex itinere, ad puteum ſedebat. *Ieſus* enim,
Ioan. 4. v. 6. inquit, *feſſus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fon-
tem. Hora erat quaſi ſexta.* Continua humani-
tatis impendendæ inſatiabilitas. Primò quidem,
quia feſſus erat, ſatagens vt Samaritanæ per-
ſtrueret ſalutem: ſecundò, quia ſedebat, ex-
pectans vt vbi illa paruiſſet, ſalutem conferret:
tertiò, quòd prándij tempus inſumpſerit aſſi-
duus illâ expectandâ. *Hora*, inquit, *erat quaſi
ſexta.* Quanquam enim Deus erat; hactenus
tamen corpus viſibile naturæ affectionibus ob-
noxium erat, vt ipſe labore fatigaretur, ſomno
ſubiectus eſſet, laboraret fame, vt qui nobis
vndequaque affinis, atque ſimilis, excepto pec-
cato, eſſet. Vincebat nihilominus in eo corporis
fatigationem ſaluandorum deſiderium. Moras
ampliores nectebat quæ laſſi operam neceſſa-
riam habebat; quique nihil egebat, ipſe ex-
pectabat. Meridiano ardebat æſtu, mulieriſque
ſalutem conſecuturæ præſtolabatur aduentum.
Sedebat enim, inquit, *ſupra fontem*; neque re-
cubans expectabat prædam, ſed ſalutem præ-
ſtare parturiens, ad excipiendam Samaritanam
paratus, ac expeditus erat. Illa autem iam for-
tè domo egreſſa lento greſſu procedebat, mu-
liebri vtens inceſſu, remiſſa, hydriam ferens,
ſæpius, vt in agro, inter ambulandum ad fru-
ges ſpectandas conſiſtens. Explorator ſollicitus,
atque occultus; peritus venator; celanſque be-
neficium, regentis in morem ſe manifeſtat.

v. 7. *Dicit* enim, inquit, *Ieſus: Mulier, da mihi
bibere.* Sitim ſimulat, qui venerat ei tempera-
turus ſalutis poculum: quinimmò, vt quis vo-
Sitit Dominus à Samaritana potandus. cem ſubtiliùs exigat, vera erat ſitis Dominica:
ſitiebat enim eius ſalutem, ideoque ad eam cla-
mabat: *Da mihi bibere.* Habes, inquit, laten-
tem in te probitatis fontem: inde laticem hau-
riens, me pota. Verùm nihil mulier percipie-
bat ænigmata, ſed ad nudam attendens vocem:
v. 9. *Quomodo tu Iudæus cùm ſis*, inquit, *bibere à
me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana?* Cum
itineris labore, lis Chriſto de dogmatis occur-
rit. Verùm cùm ſemel noſtra ſuſcipere elegiſ-
ſet, caſûs omnes tolerabiles ducebat. Quamob-
rem etiam Samaritanæ increpationem ſuſtinet.
Lubens enim ſe à dignitate demittit, vt à pec-
cati vilitate animam euehat. Vilitas quædam
Samaritana meretrix. peccati Samaritanam tenebat; meretriciis ſor-
dibus polluta erat; amatorem ex amatore mu-
tabat: nuptias habebat amoris tempus. Mari-
tata erat, amatoribus ſponſa: ſemper vidua
quædam, nouoque coniugio iuncta: quin ne-
que omnino vidua erat, neque ſponſa: neque
enim morte à prioribus fuerat ſeparata, neque
legitimis nuptiis ſecundis iungebatur. Hoc
v. 17. & 18. Dominus ad illam teſtatum reddit. *Benè dixi-
ſti, quia non habeo virum: quinque enim viros
habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir:
hoc verè dixiſti.* Verùm margarita erat cœno
immerſa, nec latebat talem mercatorem: Men-
tis enim fulgores verbis oſtendit. *Quomodò tu*,
inquit, *Iudæus cùm ſis, poſcis à me bibere, quæ
Pietatem præfert, ac zelum religionis: ſum mulier Samaritana? Quomodo tu?* Etiam
vox, *tu*, indignantis eſt. Quomodò quæris à
me bibere? Siquidem enim tanquam qui ea-
dem mecum ſentias, prompta ſum ac expedita
ad id quod quæris: ſin autem ſentias cum Iu-
dæis, ne quæras ſitis ſubſidium ab alienigenis:
ne donum exigas, quod refugis. Putabat Sa-

A maritana per ſitis neceſſitatem venatum iri Do-
minum, vt Samaritanorum cultui accederet; nec
ſe verbis vinctam intelligebat. Quippe ligata
erat ſuâ ipſius reſponſione; immò Dominicis
ad eam vocibus: *Si ſciret donum Dei, & quis* v. 10.
*eſt, qui dicit tibi, Da mihi bibere: tu forſitan
petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam.*
Quando, inquit, meam accuſas ſitim, & Iu-
dæum appellas à veſtrâ communione alienum,
ſcito te multum errare in iis quæ de me iudicas.
Neſcis meam veram progeniem; neſcis multam
meam liberalitatem, ac magnificentiam: neſcis
quàm ſint vberes latices fontis, qui apud me
eſt: nam ſi ſciuiſſes, petiſſes forſitan: nunc au-
tem non vitupero quòd neſcias: ſi autem petie-
ris, dabo. Ad ſitis appetitum prouocat non ſi-
B tientem: ad potûs neceſſitatem potaturam con-
uertit. Vulnerata ergo eſt mulier auditis ſermo-
nibus, ac aquæ deſiderio capta. Procidens enim
ante eum dicebat: *Domine, da mihi hanc aquam,* v. 15.
vt non ſitiam, neque veniam huc haurire. Quæ
prius potare rogabatur, nunc rogat potari; in-
genui enim animi facilè coluntur; qualis vtique
beatæ huius Samaritanæ animus erat, mores
habens purgatos ab infidelitatis ſpinis, nec Iu-
dæorum more inuidiâ laborans. Cùm enim
Meſſiam expectaret, diuinæ eius doctrinæ ef-
fecta compos, ſincerè credidit: nec donum ſo-
la retinuit, verùm etiam ſuis ciuibus ad eum
currere ſuaſit, prædicans more Apoſtoli: *Veni-* v. 29.
C *te, videte hominem, qui dixit mihi omnia quæ-
cunque feci: nunquid ipſe eſt Chriſtus?* O mu-
lieris ſolertiam! Sciebat mulieris teſtimonium
minus acceptum eſſe: idcirco viros ipſius ciui-
tatis teſtes attrahit, quò pluribus ſalutis conci-
liatrix fiat. Ait ergo Euangeliſta: *Ex ciuitate* v. 39. 40. 41. & 42.
*autem illâ multi crediderunt in eum Samarita-
norum, propter verbum mulieris teſtimonium
perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcunque
feci. Cùm veniſſent ergo ad illum Samaritani,
rogauerunt eum vt maneret apud illos: Et manſit
ibi duos dies. Et multò plures crediderunt in eum
propter ſermonem eius, & mulieri dicebant:
D Quia iam non propter tuam loquelam credimus:
ipſi enim audiuimus, & ſcimus, quia hic eſt verè
Saluator mundi.*

Vidiſti, chariſſime, Chriſti ſitim, vtque cibi
ac potûs loco haberet, credentium in ipſum ſa-
lutem? *Meus enim cibus* inquit, *eſt, vt faciam* Ioan. 4. v. 34
*voluntatem eius qui miſit me, Patris, & perfi-
ciam opus eius.* Idcirco ſitiens Samaritanam po-
tat aquâ: cumque illa copioſè hauſiſſet, alta-
rum ciues ſuos munere impertiuit. Propter illam
Abrahamæus populus qui Samaritano animo
difficilior eſſet ad doctrinam. Nam Iudæis qui-
dem nec doctrina profuit in templo propoſita:
Samaritanam autem iuuit nuda ad puteū etiam
ſermonis congreſſio. Quapropter Samaritanæ
E nobis adhibeamus bona; diuinum aſciſcamus
zelum: animi candore diſcendi ardorem ſecte-
mur. Quanquam in Eccleſiâ, de diuinis diſ-
ſerimus, ad nos exiſtimemus dictum, quod
dixit ad eam Dominus Chriſtus: *Eos, qui* v. 24.
*adorant, Deum, in ſpiritu & veritate oportet
adorare*: ipſi gloria & poteſtas, in ſæcula ſæ-
culorum: Amen.

S. AVGVSTINI EPISCOPI,

Hipponenſis in idem Euang. Hom.

Ex Tract. 15. in Ioan 4 v. 5.

IAm ergo his peractis, per quæ peruenit ad collocutionem cum illâ muliere, videamus quæ reſtant plena myſteriis, & grauida ſacramentis. *Oportebat autem*, inquit, *eum tranſire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ quæ dicitur Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph. Erat autem ibi fons Iacob.* Puteus erat. Sed omnis puteus fons, non omnis fons puteus. Vbi enim aqua de terrâ manat, & vſui præbetur haurientibus, fons dicitur: ſed ſi in promptu & ſuperficie ſit, fons tantùm dicitur: ſi autem in alto & profundo ſit, ita puteus vocatur, vt fontis nomen non amittat.

Puteus omnis, fons; non è conuerſo.

v. 6. *Ieſus ergo fatigatus ex itinere, ſedebat ſic ſuper fontem: Hora erat quaſi ſexta.* Iam incipiunt myſteria. Non enim fruſtra fatigatur Ieſus, non enim fruſtra fatigatur virtus Dei, non enim fruſtra fatigatur, per quem fatigati recreantur: non enim fruſtra fatigatur, quo deſerente fatigamur, quo præſente firmamur. Fatigatur tamen Ieſus, & fatigatur ab itinere. & ſedet: & iuxta puteum ſedet, & horâ ſextâ fatigatus ſedet. Omnia iſta innuunt aliquid, indicare volunt aliquid, intentos nos faciunt, vt pulſemus hortantur. Ipſe ergo aperiat & nobis & vobis, qui dignatus eſt ita hortari vt diceret:

Matt. 7. v. 7. *Pulſate, & aperietur vobis.* Tibi fatigatus eſt ab itinere Ieſus. Inuenimus virtutem Ieſum, & inuenimus infirmum Ieſum: fortem, & infirmum. Fortem, quia *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum.* Vis videre quàm iſte Filius Dei fortis ſit? *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil;* & ſine labore facta ſunt. Sed quid ergo illo fortius, per quem ſine labore facta ſunt omnia? Infirmum vis noſſe? *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis.* Fortitudo Chriſti te creauit, infirmitas Chriſti te recreauit. Fortitudo Chriſti fecit, vt quod non erat eſſet: infirmitas Chriſti fecit, vt quod erat non periret. Condidit nos fortitudine ſuâ, quæſiuit nos infirmitate ſuâ: nutrit ergo ipſe infirmus infirmos, tanquam gallina pullos ſuos, huic enim ſe ſimilem fecit: *Quoties volui*, inquit ad Hieruſalem, *congregare filios tuos ſub alas tanquam gallina pullos ſuos, & noluiſti?* Videtis autem, fratres, quemadmodum gallina infirmetur cum pullis ſuis: nulla enim alia auis quod ſit mater agnoſcitur. Videmus nidificare paſſeres quoſlibet ante oculos noſtros, hirundines, ciconias: columbas quotidie videmus nidificare, quas niſi quando in nidis videmus, parentes eſſe non agnoſcimus: gallina verò ſic infirmatur in pullis ſuis, vt etiam ſi ipſi pulli non ſequantur, filios non videas, matrem tamen intelligas; ita fit alis demiſſis, plumis hiſpida, voce raucâ, omnibus membris demiſſa, & abiecta: vt, quemadmodum dixi, & ſi etiam filios non videas, matrem tamen intelligas. Sic ergo infirmus Ieſus fatigatus ab itinere. Iter ipſius eſt caro pro nobis aſſumpta. Quomodò enim iter habet qui vbique eſt, qui nuſquam deeſt? Quò it, aut vnde it, niſi quia non ad nos veniret, niſi formam viſibilis carnis aſſumeret? Quia ergo venire ad nos eo modo dignatus eſt, vt in formâ ſerui, aſſumptâ carne

Iesus fatigatus.

Ioan. 1. v. 1.

Ibid. v. 14.

Matth. 23. v. 37.

Gallina, Chriſti figura.

Chriſti iter, incarnatio.

A appareret, ipſa carnis aſſumptio eſt iter ipſius. Ideo fatigatus ab itinere, quid eſt aliud quàm fatigatus in carne? Infirmus in carne Ieſus, ſed noli tu infirmari. In illius infirmitate tu fortis eſto: quia *quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus.* Sub hac rerum imagine Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium ſacramenti: imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere vxorem, & de coſtâ eius facta eſt ei vxor: quoniam de Chriſto in cruce dormiente, futura erat Eccleſia de latere eius, de latere ſcilicet dormientis: quia & de latere in cruce pendentis, lanceâ percuſſo, ſacramenta Eccleſiæ profluxerunt.

1 Cor. 1. v. 25

Rom. 5. v. 14.

Gen. 2. v. 22.

B Sed quare hoc dicere volui, fratres? Quia infirmitas Chriſti nos facit fortes. Magna ibi imago præceſſit. Potuit enim Deus carnem detrahere homini, vnde faceret fœminam, & magis videtur quaſi congruere potuiſſe: Fiebat enim ſexus infirmior: & magis de carne infirmitas fieri debuit, quàm de oſſe: oſſa enim in carne firmiora ſunt. Non detraxit carnem vnde faceret mulierem, ſed detraxit os: & detracto oſſe formata eſt mulier, & in locum oſſis caro adimpleta eſt. Poterat pro oſſe os reddere, poterat ad faciendum mulierem non coſtam, ſed carnem detrahere. Quid igitur ſignificauit? Facta eſt mulier in coſtâ tanquam fortis: factus eſt

Formata mulier de viri oſſe.

C Adam in carne tanquam infirmus. Chriſtus eſt & Eccleſia. Illius infirmitas noſtra eſt fortitudo. Quare ergo hora ſexta? Computa in Euangelio tanquam vnam horam, vnam ætatem ab Adam vſque ad Noë: ſecundam à Noë vſque ad Abraham: tertiam ab Abraham vſque ad Dauid: quartam à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babyloniæ: quintam à tranſmigratione Babyloniæ vſque ad baptiſmum Ioannis. Inde ſexta agitur. Quid miraris? Venit Ieſus, & humiliando ſe venit. Ad puteum fatigatus venit, qui infirmam carnem portauit. Horâ ſextâ, quia ætate ſæculi ſextâ. Ad puteum, quia ad profunditatem huius habitationis noſtræ. Vnde dicitur in Pſalmis: *De profundis clamaui*

Pſal. 129. v. 1.

D *ad te Domine.* Sedit, vt dixi, quia humilis venit. *Et venit mulier.* Forma Eccleſiæ, non iam iuſtificatæ, ſed iam iuſtificandæ, nam hoc agit ſermo. Venit ignara, inuenit eum, & agitur cum illâ.

Videamus. Quid videamus: *Venit mulier de Samariâ haurire aquam.* Samaritani ad Iudæorum gentem non pertinebant, alienigenæ enim fuerunt, quamuis vicinas terras incolerent. Longum eſt originem Samaritanorum retexere, ne nos multa teneant, & neceſſaria non loquamur. Sufficit ergo vt Samaritanos inter alienigenas deputemus. Et ne hoc audaciùs me arbitremini dixiſſe quàm veriùs: audite

Samaritani, alienigenæ.

E ipſum Dominum Ieſum, quid dixerit de illo Samaritano, vno de decem leproſis, quos mundauerat, qui ſolus rediit vt gratias ageret: *Nonne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt? Non erat alius qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi alienigena iſte.* Pertinet ad imaginem rei, quòd ab alienigenis venit iſta mulier, quæ typum gerebat Eccleſiæ: ventura enim erat Eccleſia de Gentibus, alienigena à genere Iudæorum. Audiamus ergo in illâ nos, & in illâ agnoſcamus nos, & in illâ gratias Deo agamus pro nobis. Illa enim figura erat,

Luc. 17. v. 17

Samaritana typus Eccleſiæ de Gentibus.

non

Digitized by Google

non veritas: quia & ipſa præmiſit figuram, & A
facta eſt veritas. Nam credidit in eum, qui de
illâ figuram nobis prætendebat. Venit ergo
haurire aquam. Simpliciter venerat haurire
aquam, ſicut ſolent vel viri vel fœminæ.
v. 7. *Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere. Dicit ei mu-*
lier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cùm
ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samari-
tana? Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.
Videtis alienigenam, omnino vaſculis eorum
Iudæi non vtebantur. Et quia ferebat ſecum
mulier vaſculum vnde aquam hauriret: eo mi-
rata eſt, quia Iudæus petebat ab eâ bibere,
quod non ſolebant facere Iudæi. Ille autem qui
bibere quærebat, fidem ipſius mulieris ſitie-
bat. Denique audi. Quis petebat bibere? *Re-* B
v. 8. *ſpondit Ieſus, & dixit ei, Si ſcires donum Dei, &c.*
Petit bibere, & promittit bibere. Eget quaſi
accepturus, & affluit tanquam ſatiaturus. *Si*
Donū Dei, Spiritus ſanctus. *ſcires*, inquit, *donum Dei.* Donum Dei eſt Spi-
ritus ſanctus. Sed adhuc mulieri tectè loquitur,
& paulatim intrat in cor. Fortaſſis iam docet.
Quid enim iſtâ hortatione ſuauius & benignius?
Si ſcires donum Dei, & ſi ſcires quis eſt qui dicit
tibi, Da mihi bibere, tu peteres, & daret tibi
aquam viuam. Hucuſque ſuſpendit. Viua aqua
dicitur vulgo, illa quæ de fonte exit. Illa enim
quæ colligitur de pluuiâ in lacunas aut ciſter-
nas, aqua viua non dicitur. Et ſi de fonte ma-
nauerit, & in loco aliquo collecta ſteterit, nec
ſe ad illud vnde manabat admiſerit, ſed inter-
rupto meatu, tanquam à fontis tramite ſeparata
fuerit: non dicitur aqua viua. Sed illa aqua viua
dicitur, quæ manans excipitur. Talis aqua erat
in illo fonte. Quid ergo promittebat quod pe-
tebat? Tamen mulier ſuſpenſa ait: *Domine,*
v. 11. *neque tu quo haurias habes, & puteus altus eſt.*
Videte quomodò intellexerit aquam viuam,
aquam ſcilicet, quæ erat in illo fonte. Tu mihi
vis dare aquam viuam, & ego fero vnde hau-
riam, & tu non fers. Aqua viua hîc eſt, quo-
modò mihi daturus es? Aliud intelligens &
carnaliter ſapiens quodammodò pulſat, vt ape-
riat magiſter quod clauſum eſt. Pulſabat igno- D
rantiâ, non ſtudio: adhuc miſeranda, nondum
inſtruenda. Dicit aliquid euidentius Dominus
de illâ aquâ viuâ. Dixerat enim mulier: *Nun-*
v. 12. *quid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit*
nobis puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, &
pecora eius? De hac aquâ viuâ dare mihi non
potes, quoniam hauritorium non habes: fortè
alium fontem promittis? Patre noſtro melior
potes eſſe, qui hunc puteum fodit, & ipſe cum
ſuis vſus eſt eo? Dominus ergo dicat, quid dixe-
rit aquam viuam.
v. 13. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibe-*
rit ex aquâ hac, ſitiet iterum. Qui autem bibe-
rit ex aqua quam ego dabo ei, non ſitiet in æter- E
num; ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons
aquæ ſalientis in vitam æternam. Apertiùs locu-
tus eſt Dominus. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in*
vitam æternam. Qui biberit de aquâ iſtâ, non
ſitiet iterum. Quid euidentius, quia non aquam
viſibilem, ſed inuiſibilem promittebat? Quid
euidentius, quia non carnaliter, ſed ſpiritaliter
loquebatur? Adhuc tamen illa mulier carnem
ſapit. Delectata eſt non ſitire, & putabat hoc ſe-
cundum carnem promiſſum ſibi eſſe à Domino:
quod quidem fiet, ſed in reſurrectione mortuo-
rum. Iam hoc volebat illa. Dederat enim Deus

A aliquando ſeruo ſuo Eliæ, vt per quadraginta 3. Reg 19. v. 8.
dies nec eſuriret nec ſitiret. Qui hoc potuit da-
re per quadraginta dies, non potuit dare ſem-
per? Suſpirabat enim illa, nolens indigere, no-
lens laborare, aſſiduè venire ad illum fontem,
onerari pondere, quo indigentia suppleretur:
Et finito quod hauſerat, rurſus redire cogeba-
tur: & quotidianus ei fuit iſte labor, quia in-
digentia illa reficiebatur, non extinguebatur.
Delectata ergo tali munere, rogabat vt ei aquam
viuam daret. Veruntamen non prætereamus,
quoniam Dominus ſpiritale aliquid promit-
tit.
Quid eſt, *qui biberit de aqua hac, ſitiet ite-*
rum? Et verum eſt ſecundum hanc aquam: &
B verum eſt ſecundum quod ſignificat illa aqua.
Etenim aqua in puteo, voluptas ſæculi eſt in Aquā putealis non extinguit ſitim: quid illa.
profunditate tenebroſâ. Hinc eam hauriunt ho-
mines hydriâ cupiditatum. Cupiditatem quip-
pe proni ſubmittunt, vt ad voluptatem hauſtam
de profundo perueniant: & fruuntur volupta-
te præcedente, & præmiſſâ cupiditate: nam
qui non præmiſerit cupiditatem, peruenire non
poteſt ad voluptatem. Pone ergo hydriam,
cupiditatem: & aquam de profundo, volu-
ptatem. Cùm peruenerit quiſque ad volupta-
tem ſeculi huius, cibus eſt, potus eſt, laua-
crum eſt, ſpectaculum eſt, concubitus eſt.
Nunquid non iterum ſitiet? Ergo *de hac aqua*
C *qui biberit, iterum*, inquit, *ſitiet.* Si autem
acceperit à me aquam, non ſitiet in æternum.
Satiabimur, inquit, *in bonis domus tuæ.* De Pſal. 64. v. 5
quâ dicturus eſt, niſi de illâ aquâ, de quâ di- Pſal. 35. v. 10
ctum eſt: *Apud te eſt fons vitæ.* Nam quo-
modò ſitient qui inebriabuntur ab vbertate
domus tuæ? Promittebat ergo ſaginam quan-
dam & ſatietatem Spiritus ſancti, & illa non-
dum intelligebat. Et non intelligens, quid re-
ſpondebat?
Dicit ad eum mulier; Domine, da mihi hanc v. 15.
aquam vt non ſitiam, neque veniam huc hau-
rire. Ad laborem indigentia cogebat, & la-
borem infirmitas recuſabat. Vtinam audiret:
D *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis,* Matth. 11. v. 28.
& ego vos reficiam. Hoc enim ei dicebat Ieſus
vt non laboraret, ſed illa nondum intellige-
bat. Denique volens vt intelligeret, *Dicit ei* v. 16.
Ieſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.
Quid eſt, *Voca virum tuum?* Per virum ſuum
ei volebat aquam illam dare? an quia non in-
telligebat, per virum ſuum eam volebat doce-
re? Fortè quomodo ait Apoſtolus de mulieri-
bus: *Si quid autem volunt diſcere, domi viros* 1 Cor. 14. v. 35.
ſuos interrogent. Sed ibi dicitur, *domi viros*
ſuos interrogent, vbi non eſt Ieſus, qui doceat.
Denique dicitur mulieribus, quas prohibebat
Apoſtolus loqui in Eccleſiâ. Cùm verò ipſe Do-
E minus aderat, & præſens præſenti loquebatur,
quid opus erat vt per virum eius ei loqueretur?
Nunquid per virum ſuum loquebatur Mariæ Luc. 10. v. 39
ſedenti ad pedes ſuos, & excipienti verbum
ſuum: quando Martha circa multum miniſte-
rium, etiam de ſororis ſuæ felicitate occupatiſſi-
ma murmurauit.
Ergo, fratres mei, audiamus & intelligamus,
quod ait Dominus, *Voca virum tuum*, mulieri. Vir animæ, intellectus.
Fortè enim & animæ noſtræ dicit, *Voca virum*
tuum. Quæramus & de viro animæ. Cur iam
non ipſe Ieſus vir animæ verus eſt? Adſit intel-
lectus, quoniam quod dicturi ſumus, vix ca-

pitur niſi ab intentis. Aſſit ergo intellectus vt
capiatur, & ipſe intellectus erit fortaſſe vir ani-
mæ. Videns ergo Ieſus quia mulier non intel-
ligebat, & volens eam intelligere: *Voca*, in-
quit, *virum tuum*. Ideo enim neſcis quod di-
co, quia intellectus tuus non adeſt. Loquor
ego ſecundum ſpiritum, tu audis ſecundum
carnem. Quæ loquor, nec ad voluptatem au-
rium pertinent, nec ad oculos, nec ad olfactum,
nec ad guſtum, nec ad tactum. Mente ſolâ
capiuntur, intellectu ſolo hauriuntur. Ille in-
tellectus non tibi adeſt, quomodò capis quod
dico? *Voca virum tuum*, præſenta intellectum
tuum. Quid tibi eſt enim animam habere? Non
eſt magnum, nam & pecus habet. Vnde tu me-
lior? Quia intellectum habes, quod pecus non
habet. Quid eſt ergo, *Voca virum tuum?* Non
me capis, non me intelligis. De dono Dei tibi
loquor, tu autem carnem cogitas. Secundum
carnem ſitire non vis, ego ſpiritum alloquor:
abſens eſt intellectus tuus, *voca virum tuum*.
Pſal.31.v.9. Noli eſſe ſicut equus & mulus, quibus non eſt
intellectus.

Ergo, fratres mei, animam habere, & in-
tellectum non habere: hoc eſt, non adhibere,
nec ſecundum eum viuere, beſtialis eſt vita. Eſt
enim in nobis quiddam beſtiale, quo in carne
viuimus, ſed intellectu regendum eſt. Mo-
tus enim animæ ſecundum carnem ſe mouen-
tis, & in delitias carnales immoderatè diffluе-
re cupientis, regit deſuper intellectus. Qui
debet dici vir? Qui regit, an qui regitur? Pro-
culdubio cùm ordinata vita eſt, intellectus
animam regit, ad ipſam animam pertinens.
Non enim aliquid aliud eſt quàm anima, ſed
aliquid animæ eſt intellectus: quomodò non
aliquid aliud quàm caro eſt oculus, ſed ali-
quid carnis eſt oculus. Cùm autem aliquid
carnis ſit oculus, ſolus tamen luce perfrui-
tur. Cætera tamen membra carnalia luce per-
fundi poſſunt, lucem ſentire non poſſunt,
ſolus eâ oculus & perfunditur & perfruitur.
Sic in animâ noſtra quiddam eſt quod intel-
lectus vocatur. Hoc ipſum animæ quod intel-
lectus & mens dicitur, illuminatur luce ſupe-
riore. Iam ſuperior illa lux, quâ mens huma-
Ioan.1.v.9. na illuminatur, Deus eſt: *Erat* enim *verum
lumen, quod illuminat omnem hominem ve-
nientem in hunc mundum*. Talis lux Chriſtus
erat, talis lux cum muliere loquebatur: & in
illâ intellectus non aderat, qui illâ luce illu-
minaretur; nec tantùm perfunderetur, verum-
etiam frueretur. Ergo Dominus tanquam di-
ceret, Illuſtrare volo, & non adeſt quem: *Vo-
ca*, inquit, *virum tuum*. Adhibe intellectum
per quem docearis, quo regaris. Ergo conſti-
tue animam excepto intellectu tanquam fœmi-
nam: intellectum autem habere, tanquam vi-
rum. Sed iſte vir non benè regit fœminam
1.Cor.11.v.3 ſuam, niſi cùm à ſuperiore regitur: *Caput enim
mulieris vir, caput autem viri Chriſtus*. Lo-
quebatur caput viri cum fœminâ, & non erat
vir. Et tanquam diceret Dominus; Adhibe ca-
put tuum, vt ille ſuſcipiat caput ſuum. Ergo
voca virum tuum, & veni huc: id eſt, adeſto,
præſens eſto. Velut enim abſens es, dum non
intelligis præſentis vocem veritatis. Præſens
eſto, ſed noli ſola: cum viro tuo adeſto.

Et adhuc illa nondum aduocato illo viro, non
intelligit: adhuc carnem ſapit, abſens eſt enim

A vir. *Non habeo*, inquit, *virum*. Et Dominus v.17.
ſequitur, & myſteria loquitur. Intelligas re-
verâ iſtam mulierem non habuiſſe tunc virum:
ſed vtebatur neſcio quo non legitimo viro,
adultero magis quàm viro. *Et Dominus ei:
Benè dixiſti, quia non habeo virum*. Vnde er-
go tu dixiſti, *Voca virum tuum?* Et audi, quia
benè nouit Dominus eam non habere virum.
Dicit ei, Benè dixiſti, &c. Ne fortè putaret mu-
lier ideo dixiſſe Dominum, *Benè dixiſti quia non
habeo virum*: quòd hoc à muliere didicerit,
non quòd ipſe iſtud diuinitate cognouerit: audi
aliquid quod non dixiſti: *Quinque enim viros* v.18.
*habuiſti, & nunc quem habes, non eſt vir tuus.
Hoc verè dixiſti*. Iterum cogit de iſtis quinque
B viris ſubtiliùs aliquid perſcrutari. Multi quippe
intellexerunt, non quidem abſurdè, nec vſque-
quaque improbabiliter, quinque viros mulie-
ris huius, quinque libros Moſi. Vtebantur enim
eis Samaritani, & ſub eadem lege erant. Nam
inde illis & circunciſio inerat. Sed quoniam an-
guſtat nos quod ſequitur: *Et nunc quem habes,* Viri quinq; priores,
non eſt vir tuus: videtur mihi faciliùs nos poſſe quinque
accipere quinque viros priores animæ, quin- ſenſus cor-
que ſenſus corporis eſſe. Quando enim quiſque poris.
naſcitur antequam vti poſſit mente atque ratio-
ne, non regitur niſi ſenſibus carnis. Anima in
puero paruo, quod auditur, quod videtur,
C quod olet, quod ſapit, quod tactu ſentitur,
hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet,
fugit quicquid offendit. Hos enim quinque ſen-
ſus mulcet voluptas, offendit dolor. Secun-
dum hos quinque ſenſus tanquam quinque vi-
ros, priùs viuit anima: quia iſtis regitur. Qua-
re autem viri dicti ſunt? Quia legitimi. A Deo
quippe facti, & à Deo donati animæ. Infirma
eſt adhuc quæ iſtis quinque ſenſibus regitur,
& ſub iſtis quinque viris agit. At vbi vene-
rit ad annos exercendæ rationis, ſi eam ſuſce-
perit optima diſciplina & doctrina ſapientiæ: Vir ſextus
quinque illis viris ad regendum non ſucce- legitimus
dit, niſi vir verus & legitimus & illis melior, & verus.
& qui meliùs regat, & qui ad æternitatem
regat, ad æternitatem excolat, ad æternita-
D tem inſtruat. Nam iſti quinque ſenſus non ad
æternitatem nos regunt, ſed ad iſta temporalia
vel appetenda, vel fugienda. Vbi verò intel-
lectus ſapientiâ imbutus regere cœperit ani-
mam, ſcit iam non ſolùm fugere foueam, &
ambulare in æquali quod oculi oſtendunt ani-
mæ infirmæ: nec tantùm canoras voces ſuaui-
ter audire, diſſonâſque repellere: vel blandis
odoribus delectari, putoréſque reſpuere: aut
dulcedine capi, & amaritudine offendi: aut le-
nibus mulceri, & aſperis lædi. Iſta enim om-
nia infirmæ animæ ſunt neceſſaria. Quid ergo
regiminis adhibetur per illum intellectum?
Non alba & nigra diſcreturus eſt, ſed iuſta &
E iniuſta, bona & mala, vtilia & inutilia, caſti-
tatem & impudicitiam, hanc & illam, illam
vt amet, iſtam vt vitet; charitatem & odium,
vt diligat charitatem, & vitet odium: in hac
vt ſit, in illo vt non ſit. Hic vir quinque illis
viris in iſtâ muliere non ſucceſſerat. Vbi enim
non ſuccedit ille, error dominatur. Nam cùm
cœperit anima capax eſſe rationis, aut à ſapien-
te mente regitur, aut ab errore: ſed error non
regit, ſed perdit. Poſt iſtos ergo quinque ſen-
ſus mulier illa adhuc errabat, & error eam
ventilabat. Error autem iſte non erat legiti-

rans vir, ſed adulter. Ideo ei Dominus ait: *Bene dixiſti, quia non habeo virum. Quinque enim viros habuiſti:* quinque te ſenſus carnis primò rexerunt. Veniſti ad ætatem vtendæ rationis, nec ad ſapientiam perueniſti, ſed in errorem incidiſti. Ergo poſt illos quinque viros, iſte quem habes non eſt tuus vir. Et quid erat ſi vir non erat, niſi adulter? *Voca*, inquit, *Voca* itaque, non adulterum, ſed *virum tuum:* vt intellectu me capias, non errore de me aliquid falſum ſapias. Adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat, cùm iam Dominus de Spiritu ſancto loqueretur. Quare errabat, niſi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc iſtum adulterum, qui te corrumpit, & vade voca virum tuum. Voca, & veni, vt intelligas me.

v. 19.
Dicit ei mulier, Domine, vt video, Propheta es tu. Tunc cœpit venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum putabat. Erat quidem & Propheta, nam de ſeipſo ait:
Luc. 4 v. 24
Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua. Item de
Deut. 18. v. 15.
illo dictum eſt ad Moyſen: *Prophetam eis ſuſcitabo de fratribus eorum, ſimilem tui:* Similem ſcilicet ad formam carnis, non ad eminentiam maieſtatis. Ergo inuenimus Dominum Ieſum dictum Prophetam. Proinde iam non multum errat mulier. *Video*, inquit, *quia Propheta es tu.* Incipit vocare virum, adulterum excludere: *video quia Propheta es tu*, & incipit quærere, quod illam ſolet mouere.
Iudæorum & Samaritanorum de orationis loco contentio.
Contentio quippe fuerat inter Samaritanos & Iudæos, quia Iudæi in templo à Salomone ædificato adorabant Deum: Samaritani longè inde poſiti non in eo adorabant. Et ideo Iudæi meliores ſe eſſe iactabant, quia in templo adorabant Deum. *Non enim coütuntur Iudæi Samaritanis*, quia dicebant eis: Quomodò vos iactatis, & ideo vos meliores nobis eſſe perhibetis, quia templum habetis quod nos non habemus? Nunquid patres noſtri qui Deo placuerunt, in illo templo adorauerunt? Nónne in monte iſto adorauerunt, vbi nos ſumus? Meliùs ergo nos, inquiunt, in hoc monte Deum rogamus, vbi
al. rogauerunt.
patres noſtri adorauerunt. Contendebant vtrique ignari, quia virum non habentes: illi pro templo, illi pro monte inflammabantur aduerſus inuicem. Dominus tamen modò quid docet mulierem, tanquam cuius vir cœperat præſens eſſe? *Dicit ei mulier: Domine, video*
v. 20.
quia Propheta es tu. Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia Hieroſolymis adorare oportet. Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi. Veniet enim Eccleſia, ſicut dictum eſt in
Cant. 4. v. 8
Canticis canticorum, *veniet, & pertranſiet ab initio fidei.* Veniet vt pertranſeat, & pertranſire non poteſt niſi ab initio fidei. Meritò etiam præſente viro audit, *Mulier, crede mihi.* Iam enim eſt in te qui credat, quia præſens eſt vir tuus. Cœpiſti adeſſe intellectu, quando me Prophe-
Iſai. 7. v. 9.
tam appellaſti. *Mulier, crede mihi,* quia *niſi credideritis, non intelligetis.*

v. 21.
Ergo *mulier, crede mihi: Quia veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem. Vos adoratis quod neſcitis, nos adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex Iudæis eſt.* Sed, *veniet hora.* Quando? *Et nunc eſt. Qua ergo hora? Quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Non in monte iſto, non in templo, ſed in ſpiritu & veritate.

A *Nam & Pater tales quærit qui adorent eum.* Quare Pater tales quærit qui adorent eum, non in monte, non in templo, ſed in ſpiritu & veritate? *Spiritus eſt Deus.* Si corpus eſſet Deus, oportebat eum adorari in monte, quia corporeus eſt mons. Oportebat eum adorari in templo, quia corporeum eſt templum. *Spiritus eſt Deus: Et* v. 24.
eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet Adoratio in ſpiritu & veritate.
adorare. Audiuimus, & manifeſtum eſt: foras eramus, intromiſſi ſumus. O ſi inuenirem, dice- al. iramus.
bas, montem aliquem altum & ſolitarium: credo enim quia in alto eſt Deus, magis me exaudiet ex alto. Quia in monte es, propinquum te Deo putas, & citò te exaudiri, quaſi de proximo clamantem. *In excelſis habitat, sed humilia reſpi-* Pſal. 137. v. 6.
cit. Propè eſt Dominus. Quibus? Fortè altis?
B His qui obtriuerunt cor. Mirares eſt: & in altis habitat, & humilibus propinquat. Humilia reſpicit, excelſa autem à longè cognoſcit. Superbos longè videt, eò illis minus propinquat, quò ſibi videntur altiores. Quærebas ergo montem, deſcende vt attingas. Sed [ſi] aſcendere vis, aſcende: noli montem quærere. *Aſcen-* Pſal. 83. v. 6
ſus, inquit, *in corde eius* (hoc Pſalmus dicit) *in conualle plorationis.* Conuallis humilitatem habet. Ergo intus age totum. Et ſi fortè quæris aliquem locum altum, aliquem locum ſanctum, intus exhibe te templum Deo. *Tem-* 1 Cor. 3. v. 17
plum enim Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos. In templo vis orare, in te ora. Sed priùs eſto tem-
C plum Dei, quia ille in templo ſuo exaudiet orantem. *Veniet* ergo *hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.*

Nos adoramus, quod ſcimus: vos adoratis, v. 22.
quod neſcitis, quoniam ſalus ex Iudæis eſt. Multum dedit Iudæis: ſed noli iſtos reprobos accipere. Parietem illum accipe cui adiunctus eſt Eph. 2. v. 14
alius: vt pacati in lapide angulari, quod eſt Chriſtus, copularentur. Vnus enim paries à Iudæis, vnus à Gentibus: longè à ſe iſti parietes, ſed donec in angulo coniungantur. Alienigenæ autem hoſpites erant, & peregrini à teſta-
D mento Dei. Secundum hoc ergo dictum eſt, *Nos adoramus quod ſcimus.* Ex perſonâ quidem Iudæorum dictum eſt, ſed non omnium Iudæorum, non reproborum Iudæorum: ſed de quibus fuerant Apoſtoli, quales fuerunt Prophetæ, quales fuerunt illi omnes ſancti, qui omnia ſua vendiderunt, & pretia rerum Act. 4. v. 12.
ſuarum ad pedes Apoſtolorum poſuerunt. *Non* Rom. 11. v. 2.
enim repulit Deus plebem ſuam, quam præſciuit. Audiuit hoc mulier iſta, & addidit. Iam dudum Prophetam dixerat. Vidit talia dicere eum cum quo loquebatur, quæ iam plus eſſent ad Prophetam. Et quid reſpondit, videte.

Dicit ei mulier: Scio quia Meſſias veniet, qui v. 25.
E *dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit ille, omnia nobis demonſtrabit.* Quid eſt, hoc? Modò, inquit, de templo contendunt Iudæi, & nos de monte contendimus. Cùm ille venerit, & montem contemnet, & templum euertet: & docebit nos iſta omnia, vt in ſpiritu & veritate nouerimus adorare. Sciebat quis eam poſſet docere, ſed iam docentem nondum agnoſcebat. Iam enim digna erat cui manifeſtaretur. Meſ-
ſias autem vnctus eſt. Vnctus Græcè Chriſtus Cognatæ linguæ Hebraica, Punica & Syra
eſt. Hebraicè Meſſias eſt: vnde & Punicè. Meſſe dicitur vnge. Cognatæ quippe ſunt linguæ

iſtæ & vicinæ, Hebraica, Punica, & Syra. Er-
go *dicit ei mulier: Scio quia Meſſias veniet, qui
dicitur Chriſtus. Cùm ergo venerit, ille nobis an-
nuntiabit omnia.*

v. 26. *Dicit ei Ieſus: Ego ſum qui loquor tecum.* Vo-
1 Cor. 11. v. 3 cauit ergo virum ſuum. Factus eſt vir eius caput
mulieris, factus eſt Chriſtus caput viri. Iam mu-
lier ordinatur in fide, & regitur benè victura.
Poſteaquam audiuit hoc: *Ego ſum qui loquor
tecum:* iam vltra quid diceret, quando Chri-
ſtus Dominus manifeſtare ſe voluit mulieri cui
dixerat, *Credo mihi?*

v. 27. *Et continuò venerunt diſcipuli eius, & mira-
bantur quia cum muliere loquebatur:* quia quæ-
rebat perditam, qui venerat quærere quod
perierat. Hoc illi mirabantur. Bonum enim mi-
rabantur, non malum ſuſpicabantur, *Nemo
tamen ei dixit, Quid quæris, aut quid loque-
ris cum eâ?*

v. 28. *Reliquit ergo mulier hydriam ſuam.* Mulier
audito, *Ego ſum qui loquor tecum:* & recepto
in cor Chriſto Domino, quid faceret niſi iam
hydriam dimitteret, & euangelizare curreret?
Proiecit cupiditatem, & properauit annuntiare
veritatem. Diſcant qui volunt euangelizare, &
proiiciant hydriam ad puteum. Recordamini
quid ſuperiùs dixerim de hydriâ, vas erat vnde
aqua hauriebatur, Græco nomine appellatur
hydria, quoniam Græce ὕδωρ, aqua dicitur:
tanquam ſi aquarium diceretur. Proiecit ergo
hydriam ſuam, quæ iam non vſui, ſed oneri fuit:
auida quippe deſiderabat aquâ illâ ſatiari. Vt
nuntiaret Chriſtum, onere abiecto: *Cucurrit in
v. 29. ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, & vi-
dete hominem, qui mihi dixit omnia quæcunque
feci.* Pedetentim egit, ne illi quaſi iraſcerentur,
& indignarentur, & perſequerentur. *Venite, &
videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcunque
feci. Nunquid [non] ipſe eſt Chriſtus? Exierunt de
ciuitate, & veniebant ad eum. Et rogabant eum
diſcipuli, dicentes, Rabbi, manduca.* Ierant enim
emere cibos, & venerant. *Ille autem dixit: Ego
habeo cibum manducare quem vos non ſcitis. Di-
v. 33. cebant ergo diſcipuli ad inuicem: Nunquid aliquis
attulit ei manducare?* Quid mirum ſi mulier illa
non intelligebat aquam? Ecce diſcipuli non in-
telligunt eſcam. Audiuit autem cogitationes il-
lorum, & iam inſtruit vt magiſter: non per cir-
cuitum, ſicut illam cuius adhuc virum requi-
rebat, ſed iam apertè: *Meus*, inquit, *cibus eſt
v. 34. vt faciam voluntatem eius qui miſit me.* Ergo &
potus ipſe erat in illâ muliere, vt faceret volun-
tatem eius, qui miſerat eum. Ideo dicebat, Si-
tio, da mihi bibere, ſcilicet vt fidem in eâ ope-
raretur, & fidem eius biberet, & eam in corpus
ſuum traijceret: corpus enim eius Eccleſia. Ipſe
eſt ergo, inquit, cibus meus, vt faciam volunta-
tem eius, qui me miſit.

v. 35. *Nonne vos dicitis quia adhuc quatuor menſes
ſunt, & meſſis venit?* In opus feruebat, & ope-
rarios mittere diſponebat. Vos quatuor men-
ſes computatis vſque ad meſſem, ego vobis
aliam meſſem albam, & paratam oſtendo. *Ecce
dico vobis: Leuate oculos veſtros, & videte, quia
iam albæ ſunt regiones ad meſſem.* Ergo meſſores
miſſurus eſt.

v. 37. *In hoc enim eſt verbum verum, quia alius eſt qui
metit, alius eſt qui ſeminat: vt & qui ſeminat ſi-
mul gaudeat, & qui metit. Ego miſi vos metere,
quod vos non laboraſtis. Alij laborauerunt, & vos*
A *in labores eorum introiſtis.* Quid ergo? Meſſores Meſſores,
miſit, non ſeminatores. Quò meſſores? Vbi iam Apoſtoli
alij laborauerant. Nam vbi iam laboratum erat, ſeminato-
vtique ſeminatum erat: & quod ſeminatum erat, res, Pro-
iam maturum erat factum, falcem & trituram phetæ.
deſiderabat. Quò ergo erant meſſores mittendi?
Vbi iam Prophetæ prædicauerant, ipſi enim ſe-
minatores. Nam ſi ipſi non ſeminatores, vnde
ad illam mulierem peruenerat, *Scio quia Meſſias
veniet?* Iam iſta mulier fructus maturus erat, &
erant albæ meſſes, & falcem quærebant.

Miſi vos quoque metere, quod non ſeminaſtis. v. 38.
*Alij ſeminauerunt, & vos in labores eorum in-
troiſtis.* Qui laborauerunt? Ipſe Abraham, Iſaac,
B & Iacob. Legite labores eorum. In omnibus
laboribus eorum prophetia Chriſti, & ideo ſe-
minatores. Moyſes & cæteri Patriarchæ & om-
nes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigo-
re quando ſeminabant? Ergo iam in Iudæâ
meſſis parata erat. Meritò ibi tanquam matura
ſeges fuit, quando tot hominum millia pretia *Act. 4. v. 35.*
rerum ſuarum afferebant: & ad pedes Apoſto- Meſſis du-
lorum ponentes, expeditis humeris à ſarcinis plex, vt &
ſæcularibus, Chriſtum Dominum ſequeban- ſeminatio.
tur. Verè matura meſſis. Quid inde factum eſt?
De ipſâ meſſe electa ſunt pauca grana, & ſemi-
nauerunt orbem terrarum: & ſurgit alia meſſis,
quæ in fine ſæculi metenda eſt. De iſtâ meſſa
dicitur: *Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio* *Pſal. 125. v. 5.*
C *metent.* Ad iſtam ergo meſſem, non Apoſtoli,
ſed Angeli mittentur. *Meſſores*, inquit, *Angeli* *Matth. 13. v. 39.*
ſunt. Iſta ergo meſſis creſcit inter zizania, &
expectat purgari in fine. Illa verò meſſis iam
matura erat, quò priùs miſſi ſunt diſcipuli, vbi
Prophetæ laborauerunt. Sed tamen, fratres,
videte quid dictum ſit: *Simul gaudeat, & qui
ſeminat, & qui metit.* Diſparis temporis labo-
res habuerunt Apoſtoli & Prophetæ: ſed gaudio
pariter perfruentur, mercedem ſimul accepturi
ſunt vitam æternam.

Ex ciuitate autem illâ multi crediderunt in v. 39.
eum Samaritani propter ſermonem eius, &c.
Et hoc paululum animaduertendum eſt, quia
lectio terminata eſt. Mulier primùm nuntia-
D uit, & ad mulieris teſtimonium crediderunt
Samaritani, & rogauerunt eum vt apud eos
maneret, & manſit ibi biduo, & plures credi-
derunt: & cùm credidiſſent, dicebant mulie-
ri: *Non iam propter verbum tuum credimus,
ſed ipſi cognouimus & ſcimus, quia verè hic eſt
Saluator mundi.* Primò per famam, poſtea per
præſentiam. Sic agitur hodie cum eis qui foris
ſunt, & nondum ſunt Chriſtiani. Chriſtus nun-
tiatur per Chriſtianos amicos, tanquam illâ
muliere, hoc eſt, Eccleſiâ annuntiante. Ad
Chriſtum veniunt, credunt per iſtam famam,
manet apud eos biduo, hoc eſt, dat illis duo
præcepta charitatis: & multò plures & firmiùs
E in eum credunt, quoniam verè ipſe eſt Salua-
tor mundi.

EIVSDEM IN IDEM

Hom. 2.

IN lectione Euangelij infirmitatem humani *Serm. 94. de*
generis ſuſcepiſſe Dominum Ieſum Chriſtum *temp. Dubi-*
pleniſſimè nobis ſanctus Euangeliſta mon- *tant Louan.*
ſtrauit. Siquidem cùm dixiſſet veniſſe Domi-
num in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar,
iuxta prædium quod dedit Iacob Ioſeph filio

ſuo, in quo prædio erat ſons Iacob: addidit, A
Ioan.4.v.6 *Ieſus*, inquit, *fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſu-
pra puteum.* Venit Dominus noſter Ieſus Chri-
ſtus ad prædium quod ſanctus Iacob Ioſeph fi-
lio ſuo dereliquerat: quod prædium non tam
Ioſeph quàm Chriſto arbitror derelictum, cu-
ius figuram ſanctus Ioſeph Patriarcha portauit,
quem verè ſol adorat & luna, & omnes ſtel-
læ benedicunt. Ad hoc prædium ideo venit Do-
minus, vt Samaritani, qui hæreditatem ſibi Pa-
triarchæ Iſraël vendicare cupiebant, agnoſce-
rent poſſeſſorem ſuum, & conuerterentur ad
Chriſtum qui legitimus Patriarchæ hæres eſt
factus.

Ieſus, inquit, *fatigatus ex itinere ſedebat ſic* B
Matth.17. Luc. 9. *ſupra puteum.* Videte diuerſitatem myſterij. In-
ter Apoſtolos exultabat in ſpiritu in monte po-
ſitus, non ſolùm confortabat eos, verumetiam
gloriam his propriam demonſtrabat: in Samariâ
conſtitutus fatigatus ex itinere ſedebat ſupra
puteum. Nunquid Dei virtus poterat fatigari?
Non vtique, ſed fatigabatur quòd fidelem po-
Fatigatus Ieſus inter Samaritanos; exultat inter diſcipulos.
pulum inuenire non poterat. Tunc ergo fatiga-
tur Chriſtus, quando nullam virtutem in ſuo
populo recognoſcit. Hodiéque fatigat eum ino-
bedientia noſtra, fatigat eum infirmitas noſtra.
Infirmi enim ſumus, quando non ea quæ fortia
ſunt atque perpetua, ſed temporalia & caduca
C ſectamur. Benè ait, *Sedebat ſupra puteum*, non
requieſcebat, quoniam in Samaritanis non po-
terat requieſcere. *Et hora*, inquit, *erat quaſi
ſexta.* Sextâ die Deus de limo terræ hominem
figurauit, ſextâ horâ venit Samariam viſitare, vt
qui in eum Samaritani crederent, ipſe in his
inciperet requieſcere, vt verum illud quietis
ſabbatum celebraret.

Sedebat ergo Dominus ſupra puteum, *& ve-*
v. 7. *nit Samaritana mulier haurire aquam.* Magnum
myſterium. Venit mulier ad puteum, & fontem
quem non ſperauit inuenit. *Dicit ad eam Do-
minus, Da mihi bibere.* Bonus Dominus vltrò
ſe offert non quærenti, vt compleatur illud pro-
Iſai 65. v.1. pheticum: *Palàm apparui non quærentibus me,*
D Rom. 10. v. 20. *inuentus ſum ab his, qui non interrogauerunt
nomen meum.* Petit bibere daturus: ſedit ſupra
puteum, vt non in altitudine quæramus aquam,
ſed de eo fonte qui ſupra omnes aquas eſt, ſalu-
taria nobis pocula hauriamus. Quis eſt fons
niſi Dominus noſter Ieſus Chriſtus, cui dicitur:
Pſa.35.v 10 *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo
videbimus lumen?* Bonus fons, qui nos de hu-
ius vitæ refrigerauit incendio, & inundatione
ſuâ ariditatem noſtri pectoris ſuperauit. Vnde
& mulieri dicitur:

v. 10. *Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi,
Da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & de-
diſſet tibi aquam viuam.* Non omnes ſciunt do-
E num Dei, quia non omnes deſiderant aquam
viuam. Si enim deſiderarent, nunquam circa
Abuſus differentium baptiſmum
ſe baptiſmi ſacramenta differrent. Ipſi igitur de
ſe pronuntiant, & vitæ ſuæ teſtimonium per-
dunt, qui ideo volunt tardiùs baptizari, vt fla-
gitia & ſcelera multa committant. Noli differ-
re, ô homo, remedia ſalutis tuæ, quoniam
neſcis quando à te anima tua repetatur. Deni-
que Samaritana ignara myſterij, dicebat: *Do-*
v. 11. *mine, neque hauritorium habes, & puteus eſt al-
tus.* Ante aduentum Domini & puteus altus
erat, & ſine hauritorio aquam ſibi vnuſquiſque

A haurire non poterat. Venit Dominus fons viuus,
vt Phariſæorum corda dilueret, ſitim extingue-
ret, pectora ſatiaret, non quærens hauritorium,
ſed vltro ſe infundens mentibus ſingulorum.
Et addidit:

Omnis qui bibit ex hac aquâ ſitiet iterum: qui v. 13.
*autem biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, non ſi-
tiet in æternum: ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis
in vitam æternam.* Vnum baptiſmum docet,
qui poſt ingreſſum æterni fontis, & cœleſtis
poculi ſacramentum, vnumquemque noſtrum
ſitire non patitur. Et ideo nos, quibus tanta
beneficia nullis præcedentibus meritis præſtitit
B diuina miſericordia, quantum poſſumus, cum
ipſius adiutorio laboremus, vt tantæ pietatis
gratia non nobis iudicium pariat, ſed profectum.
Quod ipſe præſtare dignetur, cui eſt honor &
gloria in ſæcula ſæculorum: Amen.

EIVSDEM DE EADEM *muliere Samaritanâ.*

Ex libr. 83. qq q.64 t.4

EVangelica ſacramenta in Domini noſtri Ieſu
Chriſti dictis factiſque ſignata non omnibus
patent, & ea nonnulli minus diligenter, minuſ-
que ſobriè interpretando, afferunt plerunque
pro ſalute perniciem, & pro cognitione verita-
tis, errorem: inter quæ illud eſt ſacramentum
C quod ſcriptum eſt, Dominum horâ diei ſextâ ve- Ioan. 4. v. 5.
niſſe ad puteum Iacob, feſſumque ab itinere
ſediſſe, & à muliere Samaritanâ potum petiſſe,
& cætera quæ in eodem Scripturarum loco di-
ſcutienda & pertractanda dicuntur. De quâ re Regula in exponendis Scripturis.
id primò tenendum eſt, quod in omnibus Scri-
pturis ſummâ vigilantiâ cuſtodiri oportet, vt
ſecundum fidem ſit ſacramenti diuini expo-
ſitio.

Horâ igitur diei ſextâ venit ad puteum Domi- Ieſus horâ ſextâ veniens ad puteum.
nus noſter. Video in puteo tenebroſam profun-
ditatem. Admoneor ergo intelligere mundi hu-
ius infimas partes, id eſt, terrenas, quò venit
Dominus Ieſus horâ ſextâ, id eſt, ſextâ ætate ge-
D neris humani, tanquam in ſenectute veteris ho-
minis, quo iubemur exui, vt induamur nouo, Eph 4. v.22
qui ſecundum Deum creatus eſt. Nam ſexta
ætas, ſenectus eſt, quoniam prima infantia,
ſecunda pueritia, tertia adoleſcentia, quarta
iuuentus, quinta grauitas. Veteris itaque ho-
minis vita, quæ ſecundum carnem temporali
conditione peragitur, ſextâ ætate ſenectutis
concluditur. Quâ ſenectute, vt dixi, humani
generis Dominus noſter & creator nobis & re-
parator aduenit, vt moriente ſcilicet vetere ho-
mine, nouum in ſe conſtitueret, quem exu-
tum labe terrenâ in cœleſtia regna transfer-
ret.

Ergo nunc puteus, vt dictum eſt, mundi hu-
E ius terrenum laborem & errorem tenebroſâ
profunditate & obſcuritate ſignificat; & quo-
niam exterior eſt homo vetus, & nouus inte-
rior: dictum eſt enim ab Apoſtolo: *Et ſi ex-* 2 Cor.4. v.16
*terior homo noſter corrumpitur, ſed interior re-
nouatur de die in diem:* rectiſſimè omninò,
quoniam omnia viſibilia ad exteriorem homi-
nem pertinent: quibus Chriſtiana diſciplina
renuntiatur, horâ ſextâ venit Dominus ad pu-
teum, id eſt, medio die, vnde iam incipit
ſol iſte viſibilis declinare in occaſum: quoniam
& nobis vocatis à Chriſto viſibilium delecta-

Al. *interior.*

A tio minuitur; vt inuiſibilium amore homo exterior, recreatus ad interiorem lucem quæ nunquam occidit, reuertatur, ſecundum Apoſtolicam doctrinam, *non quærens quæ videntur, ſed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia ſunt, quæ autem non videntur, æterna ſunt.*

Ibid. v. 18.

Fatigatus & ſedens.

Quòd autem fatigatus venit ad puteum, infirmitatem carnis ſignificat: quòd ſedit, humilitatem: quia & imbecillitatem carnis pro nobis ſuſcepit, & homo hominibus tam humiliter apparere dignatus eſt. De hac infirmitate carnis Propheta dicit: *Homo in plagâ poſitus, & ſciens ferre imbecillitatem.* De humilitate verò Apoſtolus loquitur, dicens: *Humiliauit ſe, factus ſubditus vſque ad mortem.* Quanquam illud quòd ſedit, quoniam ſolent ſedere doctores, poſſit alio intellectu non humilitatis modeſtiam, ſed magiſtri demonſtrare perſonam.

Iſai. 53. v. 3.

Phil. 2. v. 8.

B

Petens bibere à Samaritanâ.

Sed quæri poteſt, quare à muliere Samaritanâ, quæ hydriæ aquâ implendæ gratiâ venerat, bibere poſtulauerit, cùm ipſe poſtea ſpiritalis fontis affluentiam ſe petentibus dare poſſe prædicauerit? Sed ſcilicet ſitiebat Dominus mulieris illius fidem, quæ & Samaritana erat, quoniam ſolet Samaria idololatriæ imaginem ſuſtinere. Ipſi enim ſeparati à populo Iudæorum, ſimulacris mutorum animalium, id eſt, vaccis aureis animarum ſuarum decus addixerant. Venerat autem Dominus noſter Ieſus, vt Gentium multitudinem, quæ ſimulacris ſeruiebat, ad munimentum fidei Chriſtianæ & incorruptæ religionis adduceret. *Non eſt enim*, inquit, *opus ſanis medicus, ſed male habentibus.* Eorum ergo fidem ſitit, pro quibus ſanguinem fudit. *Dixit ergo ad eam Ieſus: Mulier, da mihi bibere.* Et vt noueris quid ſitiebat Dominus noſter, poſt paululum veniunt diſcipuli eius, qui perrexerant in ciuitatem vt cibos emerent, & dicunt ei: *Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis, Ego habeo eſcam manducare, quam vos neſcitis. Dicunt ergo diſcipuli eius ad alterutrum: Nunquid aliquis attulit ei manducare? Dixit eis Ieſus: Cibus meus eſt, vt faciam eius voluntatem qui me miſit, & vt perficiam opus eius.* Nunquid hic intelligitur alia voluntas Patris qui eum miſit, & opus eius quod ſe perficere velle reſpondit, niſi vt nos ad fidem ſuam à pernicioſo mundi errore conuerteret? Qualis eſt ergo cibus eius, talis eſt & potus. Quapropter hoc in illâ muliere ſitiebat, vt faceret in eâ voluntatem Patris, & perficeret opus eius.

Matth. 9. v. 12.

v. 8.

Eius ſitiebat fidem.

D

Sed carnaliter intelligens reſpondit: *Tu cùm ſis Iudæus, quomodò à me bibere petis, cùm ſim mulier Samaritana? Non enim coutuntur Iudæi Samaritanis.* Cui Dominus noſter dixit: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, da mihi bibere, tu magis petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam viuam:* vt hinc & oſtenderet non ſe talem aquam petiſſe qualem ipſa intellexerat, ſed quia ipſe ſitiebat fidem eius, eidem ſitienti Spiritum ſanctum dare cupiebat. Hunc autem rectè intelligimus aquam viuam, quod eſt donum Dei, ſicut ipſe ait, *Si ſcires donum Dei.* Et ſicut idem Ioannes Euangeliſta teſtatur alio loco dicens, quòd *ſtabat Ieſus & clamabat, Si quis ſitit, veniat & bibat: qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Conſequenter omninò *qui credit*, inquit, *in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ:* quia primò credimus vt hæc dona mereamur. Hæc ergo flumina aquæ viuæ quæ illi mulieri volebat dare, merces eſt fidei quam priùs in illâ ſitiebat. Cuius aquæ viuæ interpretationem ita ſubiecit: *Hoc autem*, inquit, *dicebat de Spiritu quem accepturi erant hi, qui in eum credituri erant. Nondum autem erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* Hoc itaque donum Spiritus ſancti eſt, quod poſt ſuam clarificationem dedit Eccleſiæ, ſicut alia Scriptura dicit, *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.*

E

Ioan 7. v. 37

Ibid. v. 39.

Pſ. 67. v. 19.

Eph. 4. v. 8.

Sed adhuc illa mulier carnaliter ſapit. Sic enim reſpondit, *Domine, neque hauritorium habes, & puteus altus eſt; vnde mihi habes dare aquam viuam? Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum, & ipſe ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius?* Nunc verò iam Dominus exponit quid dixerit: *Omnis*, inquit, *qui biberit de aquâ iſtâ, ſitiet iterum: qui autem biberit de aquâ quam ego dedero, non ſitiet in ſempiternum: ſed aqua illa quam dedero, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Sed adhuc mulier carnis prudentiam amplectitur. Quid enim reſpondit? *Domine, da mihi hanc aquam, vt neque ſitiam, neque veniam huc haurire. Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum, & veni huc.* Cùm ſciret eam virum non habere, cur hoc dixerit, quæritur: Namque cùm mulier dixiſſet, *Non habeo virum: dixit ei Ieſus, Bene dixiſti, non habere te virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc verum dixiſti.* Sed non ſunt hæc carnaliter accipienda, ne huic ipſi adhuc mulieri Samaritanæ ſimiles eſſe videamur. Sed de illo dono Dei ſi aliquid iam guſtauimus, ſpiritaliter iſta tractemus.

C

Viri quinq; Samaritanæ, quinque libri Moyſi iuxta aliquos.

Quinque viros, quinque libros qui per Moyſen miniſtrati ſunt, nonnulli accipiunt. Quod autem dictum eſt, *Et nunc quem habes non eſt tuus vir:* de ſeipſo Dominum dixiſſe intelligunt, vt iſte ſit ſenſus: Primò, quinque libris Moyſi, quaſi quinque viris ſeruiſti: *nunc autem quem habes*, id eſt, quem audis, qui loquor tecum, *non eſt tuus vir*, quia nondum in eum credidiſti. Sed quoniam nondum credens Chriſto, adhuc vtique illorum quinque virorum, id eſt, quinque librorum copulatione tenebatur, poteſt mouere quomodò dici potuerit, *quinque viros habuiſti*, quaſi nunc eos iam non haberet, cùm adhuc vtique ipſis ſubdita viueret? Deinde cùm quinque libri Moyſi nihil aliud quàm Chriſtum prædicent, ſicut ipſe ait, *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi; ille enim de me ſcripſit:* quomodò poteſt intelligi à quinque illis libris recedere hominem vt ad Chriſtum tranſeat, cùm ille qui credit in Chriſtum, non relinquendos quinque illos libros, ſed ſpiritaliter legendos multò auidiùs amplectatur?

Ioan. 5. v. 46

Eſt ergo alius intellectus, vt quinque viri in-

Quinque viri, quinque ſenſus corporis.

telligantur quinque corporis ſenſus: Vnus qui ad oculos pertinet, quo lucem iſtam viſibilem, & quoſlibet colores formaſque corporum cernimus. Alter auditum, quo vocum & omnium ſonorum momenta ſentimus. Tertius eſt narium, quo variâ odorum ſuauitate delectamur. Quartus in ore guſtus, qui dulcia & amara ſentit, & omnium ſaporum habet examen. Quintus per totum corpus tangendo diiudicat calida & frigida, mollia & dura, læuia & aſpera, & quicquid aliud eſt quod tangendo ſentimus. Iſtis itaque carnalibus quinque ſenſibus, prima hominis ætas imbuitur neceſſitate naturæ mortalis, quâ ita poſt peccatum primi hominis nati ſumus, vt nondum redditâ luce mentis, carnalibus ſenſibus ſubditi, carnalem vitam ſine vllâ veritatis intelligentiâ tranſeamus. Tales neceſſe eſt eſſe infantes & paruulos pueros, qui nondum poſſunt accipere rationem. Et quia naturales ſunt iſti ſenſus qui primam ætatem regunt, & Deo artifice nobis tributi ſunt, rectè dicuntur viri: id eſt, mariti, tanquam legitimi: quoniam non eos error vitio proprio, ſed Dei artificio natura contribuit. Cùm autem quiſque peruenerit ad eam ætatem, vt iam poſſit capax eſſe rationis, ſi veritatem ſtatim comprehendere potuerit, non iam illis ſenſibus rectoribus vtetur, ſed habebit virum, ſpiritum rationalem, cui ſenſus illos in famulatum redigat, ſeruituti ſubjiciens corpus ſuum: cùm anima non iam quinque viris, id eſt, quinque corporis ſenſibus ſubdita eſt, ſed verbum diuinum habet legitimum virum, cui copulata eſt & inhærens: cùm & ipſe ſpiritus hominis hæſerit Chriſto, quia caput viri Chriſtus eſt, amplexu ſpiritali æternâ vitâ ſine vllo ſeparationis timore perfruitur. *Quis nos enim ſeparare poterit à charitate Chriſti?* Sed quoniam illa mulier errore tenebatur, qui ſignificabat multitudinem ſæculi vanis ſuperſtitionibus ſubiugari, poſt tempora illa quinque carnalium ſenſuum, quibus prima ætas, vt diximus, regitur, non eam Dei Verbum acceperat in coniugem, ſed complexu adulterino diabolus obtinebat.

Sextus vir.

1 Cor. 11. v. 3

Rom 8 v. 35

Itaque illi Dominus dicit, videns eam carnalem, id eſt, carnaliter ſapere, *Voca virum tuum, & veni huc*: id eſt, remoue te ab affectione carnali in quâ nunc conſtituta es, vnde non potes intelligere quæ loquor: *Et voca virum tuum*, id eſt, ſpiritu intelligentiæ præſens eſto. Eſt enim animæ quaſi maritus quodammodò ſpiritus hominis, qui animalem affectionem tanquam coniugem regit. Non ille Spiritus ſanctus qui cum Patre & Filio incommutabilis manet, & dignis animis incommutabiliter datur: ſed ſpiritus hominis, de quo Apoſtolus dicit, *Nemo ſcit quæ ſunt in homine niſi ſpiritus hominis*. Nam ille Spiritus ſanctus, Spiritus Dei eſt. De quo iterum dicit ſic, *Et quæ ſunt Dei nemo ſcit, niſi Spiritus Dei*. Hic ergo ſpiritus hominis cùm præſens eſt, id eſt, intentus eſt, & ſe pietate ſubjicit Deo, intelligit homo quæ ſpiritaliter dicuntur. Cùm autem diaboli error, tanquam abſente intellectu, in animâ dominatur, adulter eſt. *Voca* ergo, inquit, *virum tuum*, id eſt, ſpiritum qui in te eſt, quo poteſt homo intelligere ſpiritalia ſi eum lux veritatis illuſtret. Ipſe aſſit cùm loquor tibi, vt ſpiritalem poſſis accipere aquam. Et cùm illa diceret, *Non habeo virum: Bene*, inquit, *dixiſti. Quinque enim viros habuiſti*: id eſt, quinque ſenſus carnis, qui te in primâ ætate rexerunt: *&*

1 Cor. 2. v. 11.

A *nunc quem habes non eſt tuus vir*, quia non eſt in te ſpiritus qui intelligit Deum, cum quo legitimum poſſis habere connubium, ſed error diaboli potius dominatur, qui te adulterinâ contaminatione corrumpit.

Et fortaſſe vt intelligentibus indicaret, quinque memoratos corporis ſenſus quinque virorum nomine ſignificari, poſt quinque reſponſiones carnales iſta mulier ſextâ reſponſione nominat Chriſtum. Nam prima eius reſponſio eſt, *Tu cùm ſis Iudæus, quomodò à me bibere petis?* Secunda, *Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus eſt.* Tertia, *Domine, da mihi de hac aqua, vt neque ſitiam, neque veniam*
B *huc haurire.* Quarta, *Non habeo virum.* Quinta, *Video quia Propheta es; patres noſtri in monte hoc adorauerunt.* Nam & iſta reſponſio carnalis eſt. Carnalibus enim datus fuerat locus terrenus vbi adorarent; ſpiritales autem in ſpiritu & veritate oraturos Dominus dixit. Quod poſteaquam locutus eſt, ſexta mulieris reſponſio Chriſtum fatetur omnium iſtorum eſſe doctorem. Dicit enim, *Scio quia Meſſias veniet, qui dicitur Chriſtus: cum venerit, ipſe annuntiabit nobis omnia*. Sed adhuc errat, quia eum quem venturum ſperat, veniſſe non videt. Veruntamen miſericordiâ Domini nunc error iſte tanquam adulter expellitur. *Dicit enim ei Ieſus, Ego ſum, qui te-*
C *cum loquor.* Quo addito illa non reſpondit, ſed ſtatim relictâ hydriâ ſuâ abiit in ciuitatem feſtinans, vt Euangelium & Domini aduentum, non tantum crederet, ſed etiam prædicaret. Nec hoc quod relictâ hydriâ diſceſſit, negligenter prætereundum eſt: hydria enim fortaſſe amorem ſæculi huius ſignificat, id eſt, cupiditatem, quâ ſibi homines de tenebroſâ profunditate, cuius imaginem puteus gerit, hoc eſt, de terrenâ conuerſatione hauriunt voluptatem: quâ perceptâ iterum in eius appetitum inardeſcant, ſicut de aquâ illâ qui biberit, inquit, ſitiet iterum. Oportebat autem vt Chriſto credens, ſæculo renuntiaret, & relictâ hydriâ, cupiditatem ſæcularem
D ſe reliquiſſe monſtraret, non ſolùm corde credens ad iuſtitiam, ſed etiam ad ſalutem ore confeſſura & prædicatura quod credidit.

Relicta hydria.

Rom. 10. v. 10.

S. CYRILLI ARCHIEPIScopi Alexandr. Euang. eiuſdem expoſitio.

F. FRANCISCO COMBEFIS, Interprete.

OPortebat eum tranſire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar. O miram ingenij acrimoniam, ac defæcatam ſolertiam! reſpondendo præuenit, quæ mox quærenda veniebant. Dixiſſet enim ſtatim ali-
E quis, aut cum alio loquens, aut ſecum ipſe tacitus quærens, Quid demum cauſæ eſt, cur Dominus noſter Ieſus Chriſtus haud ſatis congruo tempore Samaritanos illuminauerit? Acceſſit enim aliquando Syrophœniſſa, miſeræ filiæ ſupplex cùm lacrymis miſericordiam flagitans. Quid verò ad illam ſummè clemens ille ac miſericors? *Non eſt bonum*, inquit, *accipere panem filiorũ, & mittere canibus.* Non enim placebat, vti arbitror, gratiam Iſraelitis deditam, præmaturam Gentibus prærogare. Quod ipſe quidem palam faciebat, his verbis, *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt, domus Iſrael.* Quomodo igitur, inquies

Ioan 4. v. 4.

Ioannis occupatio.

Matth. 15. v. 26.

aliquis, qui ad ſolum Iſraëlem miſſus erat, Samaritanorum gentem docebat, quamuis Iſraël necdum gratiam penitus excuſſerat? Reſponſionem ad hæc probabilem, quadam cum poteſtate, affert, *Oportebat eum tranſire per Samariam.*

Occaſione neceſſarii tranſitus, prædicatus ſermo Samaritanis.

Non enim eam ſolùm ob cauſam in Samariam venit, vt ſermonem ibi prædicaret, ac totam planè ad eos Iſraëlis benedictionem transferret: ſed quoniam illac tranſeundum erat, occaſione itineris, ſapientiæ opus peragens, docet. Quemadmodum enim ignis à naturâ vrendi vi, quâ pollet, nunquam ceſſauerit: ſic etiam planè fieri non poſſe exiſtimo, vt vniuerſorum ſapientia, quod ſapientiam deceat, id non præſtiterit. Ac ſicut, licet diceret, non licere panem filiorum mittere canibus, lugenti tamen mulierculæ, ac multis verbis miſericordiam oranti, atque obteB ſtanti, gratiam proiecit, nullius ſibi arbitratu præſtituto tempore. ſed cùm illud ipſe vnà cum Patre, tanquam Filius, & Deus & Dominus, ſibi ſtatuiſſet. Sic etiam miſeratus Samaritanos, diuinæ poteſtatis infinitam vim reſerans, vniuerſam regionem quaſi aliud agens, obiterque illuminabat. Quin & alioquin abſurdum erat, vt actum iam in rabiem Iſraëlem, inque Domini necem inhiantem perfectè diligeret: quòd nondum tamen totis ille eum animis, ſed quadam eum moderatione perſequebatur; idcirco Dominus noſter Ieſus Chriſtus necdum ipſum prorſus gratiâ exuit: verùm paulatim ad alios gratiam traducit. Quòd autem è Iudæorum regione prorſus excedere, & ad alienigenas C migrare præ ſe fert, propter immanitatem perſequentium, figuratè quodammodo interminari videtur, gratiæ iacturam penitus facturos, ſuumque ipſorum bonum (Chriſtum ſcilicet) in alios tranſmiſſuros, niſi à petulantiâ in ipſum abſtineant.

v. 6. *Erat autem ibi fons Iacob. Ieſus ergo fatigatus ex itinere, &c.* Egreſſus ex Iudæorum finibus, ac cùm iam ad alienigenas veniſſet, ad fontem Iacob diuertit: typicè rurſus, ac obſcurâ quadam ſignificatione nobis innuens, fore, vt licet Euangelica prædicatio Hieroſolymis exceſſura, ac deinceps ad Gentes euaſura eſſet, haud tamen illa erga Patres dilectio vnà cum D Iſraële exploderetur; ſed eos rurſus Chriſtus ſibi adſtringeret, inque iis quieſceret, ac moraretur, velut in ſanctis, priorem illis gratiam immarceſſibilem in ſempiternum ſeruans. Porrò in Sanctorum libens memoriâ verſatur, vt ſeipſum nobis etiam hac ratione exemplum præbeat, eiuſque honoris quo ſunt proſequendi Patres, auſpex nobis ac ianua exiſtat. Reſedit autem laſſus de viâ, vt ſcriptum eſt, vt hîc quoque impietatem eorum, à quo pulſus eſt, redargueret. Nam cùm iuſtis honoribus eum ſibi conciliare deberent, & ſeueritatiâ & metu eum E benefactorem ſuum fouere, ſudore ac laboribus Dominum cruciant, vt verum ſit quod de ipſis dicitur in libro Pſalmorum, *Et retribuebant mihi mala pro bonis.* In his ergo manifeſtatur Iudæorum audacia.

Pſal. 37. v. 21.

Quid verò ad hæc nobis dicturi ſunt eorum dementiæ vicini Ariani, in quos illud verè dici queat, *Iuſtificata eſt Sodoma ex te?* Nam illi quidem Chriſtum carne crucifigunt; hi verò in arcanam Verbi naturam debacchantur. Ecce feſſus de viâ; iſtud quis ſuſtinuit? Num qui virtutum Dominus ſit viribus defectum ſtatuetis, ac

Ezech 16. v. 51.
Velitatio in Arianos.

A ipſi ex Patre Vnigenito itineris laborem affingetis, vt & patibilis demum intelligatur, qui neſcit pati? an reiectâ, vt par eſt, eâ ſententiâ, ſoli corporis naturæ illos defectus tribuetis; ſeu magis humanitati, quàm ipſi nudo ac in ſe exiſtenti; ſoli Verbo laborem conuenire dicetis? Quemadmodum ergo cùm naturâ ſuâ omnia poſſit, & ipſe omnium ſit virtus, defatigatus eſſe dicitur (caue enim in duos filios vnum Chriſtum diuidas) & paſſiones humanitatis in ſe ſuſcipit, quamuis remaneat impatibilis, quandoquidem factus eſt homo qui laborare neſcit: ita licet aliquid dicat, quod homini conuenire potius quàm Deo putabimus, ne continuò ex vocibus malè intellectis occaſionem capiamus male ſentiendi, neque cùm pietatis maximè ſolertiâ B indigemus, tunc deprehendamur inſigniter imperiti; qui Incarnationis ratione procul amandatâ, ad ipſam continuò Verbi Deitatem aſcendamus, & per ſummam inſcitiam res ſupra nos poſitas attingamus. Si enim planè homo non fuit, nec factus eſt in formâ ſerui, eſt cur iurè turbemur, cùm quid ex ſerui ratione dicit: quin potius omnia Deo congrua exigantur. Sin autem firmâ, ac indubitatâ fide iuxta Ioannis vocem, Verbum carnem factum eſſe, Ioan. 1. v. 14. ac in nobis habitaſſe, credimus; cùm videris ipſum loqui vt carnem, humanâ ſcilicet ratione, ſermonem homini conuenientem ad doctrinæ certitudinem accipe. Non enim aliter clarè agnoſci queat, Verbum, cùm ſit Deus, faC ctum eſſe hominem, niſi & paſſum aliquid eum, qui eſt impatibilis, & aliquid humile dixiſſe, qui ſublimis eſt, perſcriptum eſſet.

v. 6. *Hora erat quaſi ſexta.* Opportunè ad fontem Ieſum reſidere oſtendit. Sole enim medio ferè ipſo axe infenſiſſimos radios mortalibus immittente, ac æſtu immodico corpora adurente, haud ſine incommodo iter proſequi licebat: ſatiúſque erat tantiſper reſpirare, cùm præſertim procliue eſſet voluptatis crimen omne depellere congruo tempore rei ſuffragante. Sextam verò horam non certò omninò atque diſtinctè, ſed quaſi ſextam dixit, vt & nos nec ipſas res minimas nullo diſcrimine habere, ſed in quibuſuis veritatem colere diſcamus.

D v. 8. *Venit mulier ex Samariâ haurire aquam, &c.* Haud neſciebat Saluator mulierem venturam eſſe. Rectè quippe, certóque admodum compertum habebat. cùm Deus verus eſſet, fore, vt illa ſtatim ad frigidam è fonte hauriendam, adeſſet. Vbi autem affuit, eam ſtatim retibus implicare aggreditur, rectáque doctrinæ ſermonem tendens, è re natâ diſceptationem inſtituit. Iudæos Lex quouis modo inquinari vetabat: ideoque ab omni re immundâ iubebat abſcedeſe, nec cum alienigenis aut incircuncifis conE ſueſcere. Hi verò quaſi plus facerent quàm Lege cauebatur, nec tam Legis rationem quàm vanas obſeruationes ſecuti, cùm ne vix alienigenarum carnem attingere auderent, in omnem ſe immunditiam prolapſos arbitrabantur, ſi vel minimùm cum Samaritanis videretur illis conuenire. Quòd ſic autem diffidebant eò proceſſerat, vt nec aquam, nec cibum guſtare alienigenarum manu oblatum in animum inducerent. Vt ergo muliercula vocis nouitate, ac inſuetâ compellatione commota, ſciſcitetur quis, & vnde ſit, aut etiam quomodo Iudaicos mores contemnat, ſicque ſermo ad ſuum

Iudæorum ſuperſtitioſi mores.

Ξενοφωνιαν.
Nihil aptè nouus In-

terp. peregrinum alloquatur. finem tendat, ſitire ſe ſimulat dicens, *Da mihi bibere.* Illa verò reſpondit:

v. 9. *Quomodo tu, Iudæus cùm ſis, bibere à me petis, &c.* Inquiſitio, diſcendi initium; radixque eſt earum rerum intelligendarum, quas ignoramus. Hoc ſermo libens initium capeſſit: Idcirco etiam Saluator, nihil ſe Iudæorum inſtituta facere ſapienter fingebat.

v. 10. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei. Si ſcires donum Dei, &c.* Mundo, cœliſque ſuperiorem Vnigeniti ſubſtantiam cùm neſciret; imò verò, cùm Verbũ factum hominem penitus ignoraret, Iudæum ipſum mulier nominabat. Et ad hoc quidem commodùm ſilet, vt colloquij rurſum ratio, ac cauſa conſtaret. Ad ſublimiorem tamen de ſe cogitationem eam prouehit, cùm neſcire illam ait, quis ſit qui potum petat, aut quanta iis inſit gratia, quæ diuinitus miniſtrantur: quæ ſi nimirum cognoſceret, haud ſe iis carere tuliſſet, ſed prior ipſa Dominum rogaſſet. His itaque verbis inſtigat, vt hæc noſſe ſummopere velit. Obſerua autem quo pacto nunc etiam ingenuum, ac ab omni longè faſtu remotum ſermonem inſtituens, ſeipſum Deum eſſe dicat, quanquam tardiori mulier ingenio quàm vt poſſet intelligere, erat. Suadendo enim mirari Dei donum, eius ſe præbitorem affirmat. *Si ſcires* clarè *donum Dei, & quis eſt qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu vtique petiſſes ab eo.* Cur enim etiam competat, diuina largiri? Num ei qui Deus naturâ exiſtat?
Aqua viua, Spiritus ſanctus. Aquam autem viuam appellat viuificum Spiritus donum, quo & vno humanum genus, tametſi haud ſecus ac montani ſtipites tabidum, iamque areſactum, omnique virtutis fructu diaboli ſtrue deſtitutum, ac ſterilitate damnatum, ad veterem naturæ pulchritudinem reuocatur, ac viuificum gratiæ imbrem ebibens, variis bonorum generibus tanquam floribus circunquaque fulcitur, atque ad virtutis habitum reuireſcens, in vberrimos diuinæ dilectionis ramos explicatur. Tale verò quiddam nobis etiam Deus per
Iſai. 43. v. 20. Eſaiam Prophetam ait: *Glorificabunt me beſtia agri; ſirenes, & filia ſtruthionum: quia dedi in deſerto aquas, & flumina in inaquoſo, vt bibere faciam genus meum electum, populum meum quem acquiſiui, vt virtutes meas narret.* Iuſti porrò animam fore, tanquam
Pſal. 1. v. 3. Iſai. 44. v. 4. fructiferam arborem, alius nobis è Sanctis canit, & vt oriatur ſicut fœnum in medio aquæ, ac ſalicis in modum ſuper præterfluentem aquam. Poſſem his alia complura Scripturæ teſtimonia addere, quibus facillimum eſſet probatu, aquarum nomine haud rarò Spiritum ſanctum nuncupatum eſſe. Haud tamen iis immorari per tempus licet: proinde rurſus in vaſtum illud ac amplum contemplationum pelagus enitentes, alius innatabimus.

v. 11. *Domine, neque in quo haurias, habes; &c.* Nihil niſi vulgare mulier animo reputat, nec quicquam eorum, quæ dicta ſunt, vim capit; putat verò, haud ſecus ac ij qui magicis cantionibus, ac dæmonum fraude portentoſa patrare ſolent, abſque funibus, nullâque aliâ adhibitâ machinâ, vlt:b ipſi è putei ſundo aquam educturum. Viuam autem aquam, ſic nuncupatam exiſtimat, vt quæ recens è fontis vberibus effluxerit.

v. 12. *Nunquid tu maior es patre noſtro Iacob, qui*
A *dedit nobis puteum hunc, &c.* Mulier citò admodùm ſeipſam caſtigat; advertitque ſe non piè, nec verè omnino de illo ſentire. Nec enim planè fieri poterat, vt ad ſobrietatem non componeretur, quæ diuino prorſus colloquio frueretur. Tanquam ergo fieri poſſet, vt qui loquebatur incantator non eſſet, ſed magis Propheta, exque eorum numero qui ſanctitate conſpicui eſſent; ac proinde præbiturum ſe aquam viuam polliceretur, ſine etiam vulgaribus hauſtris, aut quam longè ad vſum meliorem alto ex fonte nactus eſſet; emendat ſtatim quod dixerat, ac quaſi Sanctum cum Sancto comparat, dicens, *Nunquid tu maior es Patre noſtro Iacob, qui dedit nobis puteum*
B *hunc?* Vim dicti huius ex eo accipe, quod non ampliùs miratur, quòd cùm funis deſit, aquam nihilominus polliceatur, ſed de eius duntaxat qualitate guſtabili loquitur. Erant verò Samaritani alienigenæ, quippe qui Babyloniorum colonia fuerant: Patrem tamen ipſi quoque Iacob venditant, duplici ratione: Cùm enim finitimam, ac Iudæis vicinam regionem habitarent, pauca quædam ex eorum cultu ſibi aſciſcebant, ac Iudæorum Patribus gloriari ſtudebant. Alia ratio, eáque veriſſima hęc eſt, quòd plerique eorum qui Samariam incolebant, ex Iacob genus ducebant. Hieroboam Samaritæ partim Babylonii, partim Hebræi, Patrum gloriantes nobilitate.
C quippe filius Nabath, congregatis decem tribubus & dimidiâ parte tribus Ephraïm, Hieroſolymis diſcedens, regnante Roboam filio Salomonis, Samariam occupauit, ibique domos ac vrbes extruxit.

Omnis qui bibit ex aquâ hac ſitiet iterum, &c. Samaritanâ veluti eximiam quandam, ac expugnatu difficilem obiectionem proponente, *Nunquid tu maior es Patre noſtro Iacob*, ſcitè admodum rurſus Saluator verborum iactantiam cauet, dum ſe maiorem minimè profitetur, ſed ex rebus ipſis explorare ſuadet, vter antecellat. Idcirco etiam, omni maius comparatione inter ſpiritales aquas, ac quæ ſenſu v. 13.
D percipiantur, craſſioreſque exiſtant, diſcrimen intercedere declarat, dicens, *Omnis qui bibit ex hac aqua, ſitiet iterum:* Qui verò, inquit, meis potatus aquis fuerit, non modò nunquam ſitiet, ſed & fontem in ſe habebit, qui ad vitam ſempiternam ipſum educare poſſit. Igitur qui maiora largitur, maiori vtique præſtantiâ, quàm qui minus habet, fulgebit, nec fiat vnquam vt victor parem illi gloriam referat, qui victoriâ cadit. Sciendum hîc denuò, Spiritus ſancti gratiam Saluatori aquam nuncupari, cuius ſi quis particeps fuerit, ſcaturientem in ſe diuinarum doctrinarum vim deinceps habebit, vt iam aliorum monitis non
E indigeat, ſed eos facilè hortari poſſit, quibus diuinum ac cœleſtem ſermonem ſitire contigerit: cuiuſmodi erant in humanis agentes, ac dum adhuc in terris verſarentur, ſancti Prophetæ, & Apoſtoli, ac qui eorum munus ſucceſſere; de quibus ſcriptum eſt, *Et haurietis aquas cum gaudio de fontibus ſaluatoris.* Iſai. 12. v. 3.

Da mihi hanc aquam, vt non ſitiam, &c. Sola rurſus vſu conſueta tum loquitur, tum verſat animo; nec prorſus eorum, quæ dicuntur, aliquid capit; exigui ſcilicet laboris alleuamento, totam ſe Saluatoris liberalitatem complexuram exiſtimans, ſitis extinctione di- v. 15.

uini muneris modum definit ; nec modo ipſo cogitatu capiens , quæ mundo ſuperiora exiſtuunt.

v. 16. *Vade , voca virum tuum , & veni huc.* Bene vtique , nec falsò dicatur , Muliebres eſſe mulierum animos , mollemque iis mentem ineſſe , quæ nullo modo poſſit aliquid acutè ſagaciterqne concipere. Fermè autem docilior virorum indoles eſt , & ad omnem rationem ſolertior ; excitatâ ad intelligendum , & , vt ita dicam , calentiore maſculáque mente prædita. Hanc opinor ob cauſam virum ſuum vocare iuſſit mulierem , obſcurè quodammodò vt rudem increpans , & ad capeſſendam ſapientiæ doctrinam plurimùm hebetem : ſimulque aliud quiddam pulcherrimum inſtituens.

Diogenian. 4. 3. γυναικὸς φρένες ἐπὶ τῶν ἀσυνέτων. De ſtultis adagio dictum.

v. 17. &c. *Dixit ei mulier , Virum non habeo , &c.* Eccui tandem non manifeſtum , non neſciuiſſe Saluatorem , illam viro carere ; ſed ita demum percontando , reuelandi occulta occaſionem cepiſſe ? Hęc enim vna propemodum illius iuuandæ ratio erat , ſi non iam vt merum hominem , ſed vt homine ſuperiorem admirationi haberet ; putà cui inaudito modo ſua arcana paterent. Commodùm verò probat , quod ſe ait virum non habere , tametſi à tam multis fuerat corrupta. Non enim quæ ex libidine conſtupratio eſt , ſed legitimus conſenſus, ac mundæ vinculum dilectionis , inculpatas nuptias facit.

v. 19. *Domine , video quia Propheta es tu.* Tandem ad ſaniorem ſenſum emicat , necdum tamen ad perfectam cognitionem. Quippe adhuc Prophetam , Prophetarum Dominum vocat. Cæterùm melior , quàm priùs ſenſim effecta eſt ; nihil moleſtè ferens reprehenſiones , ac quæ miraculi vim viiliter rapiat , eáque ratione mollem excutiat animum ; modicè tamen ad virilis robur mentis aſcendens , ac cordis oculum ad inſuetam rerum contemplationem intendens. Quâ in re mirari vtique decet Saluatoris noſtri clementiam ſimul & virtutem , qui rudes animas in admirabilem ſtatum facilè tranſmutet.

v. 20. *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt.* Cùm Dominum reuerâ Prophetam , eúmque Iudæum eſſe exiſtimet , patriis ritibus mirum quantum gloriatur , ac Samaritanos potiora quàm Iudæorum æſtimatio habeat , ſtatuiſſe affirmat. Iudæi quippe craſſioribus de diuinâ, ac incorporeâ naturâ opinionibus imbuti , Hieroſolymis duntaxat , aut in vicinâ Sion adorandum eſſe ſupremum Deum contendebant ; quaſi tota ibi arcana , ac incomprehenſa natura habitaret , & manufactis templis incluſa eſſet. Quamobrem etiam ſupinæ hac in re inſcitiæ arguebantur , Prophetarum voce,

Humilis Samaritanorum & Iudæorum de Deo exiſtimatio.

Iſai. 65. v. 1 dicente Deo , *Cælum mihi ſedes eſt ; terra autem ſcabellum pedum meorum. Qualem domum ædificabitis mihi , dicit Dominus ? vel quis locus refectionis meæ ?* Samaritani verò rurſus , vti loco & regione , ſic & inſcitiâ ac imperitiâ Iudæis finitimi , in monte , qui Garizim dicebatur , cùm & orandum & adorandum putarent , nec ipſi meritò riſum effugiunt. Ei autem ſtultitiæ occaſionem præbuit

Deut. 11. v. 29 illa benedictio , quam in monte Garizim factam legimus in Deuteronomio. Hanc mulier Saluatori quæſtionem ceu magnam quandam

A ac difficilem obiectionem propoſuit , dicens ; *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt , &c.*

Crede mihi mulier , quia venit hora , quando neque Hieroſolymis , &c. Vtrorumque pariter inſcitiam condemnat , cùm adorandi modum , apud alterutros vigentem , in veriorem cultum tranſlatum iri dicit. Non enim , inquit , quærendus amplius locus , in quo propriè Deum habitare exiſtiment ; ſed velut qui cuncta impleat , ac continere valeat , Dominum *adorabunt vnuſquiſque de loco ſuo* , ſicut ait quidam ſanctorum Prophetarum. Opportunum autem eiuſcemodi rituum abrogandorum tempus, ſuum dicit in mundum cum corpore aduentum. v. 21

Soph. 2. v. 11.

B Obſerua autem quo pacto eleganti prorſus ratione mulierculæ mentem ad Filij intelligentiam deducat , vocando Deum Patrem. Quo enim prorſus modo , niſi Filius ſit , Pater intelligatur ?

Vos adoratis , quod neſcitis : nos adoramus quod ſcimus , &c. Loquitur rurſus vt Iudæus ac homo , cùm & hunc loquendi modum rei ipſe ordo poſtularet. Tribuit autem plus aliquid cognitionis Iudæorum cultui. Samaritani ſiquidem ſimplici quodammodo , ac inconſultâ ratione Deum adorant : Iudæi verò per Legem ac Prophetas , quod ad licet , Dei veri acceptâ cognitione. Idcirco etiam Samaritanos neſcire dicit , ſed Iudæos ſcire , ex quibus etiam v. 22.

Salus ex Iudæis, ex quib... Christus.

C ſalutem producendam aſſerit ; noſtram ſcilicet. Chriſtus enim ex Dauidis eſt ſemine, vt carnem ſpectes ; Dauid autem ex tribu Iuda oriundus eſt. Seipſum porrò inter adoratores rurſum collocat , vt homo , qui cum Deo ac Patre , à nobis pariter ſanctiſque Angelis adoratur. Quòd enim ſeruilem formam aſſumpſerit , conueniens quoque ſeruo miniſterium implet, nihil amiſſâ deitate , ac cùm Deus ac Dominus adorandus exiſtat. Manet enim idem , licet factus ſit homo , ſolidam vbique diſpenſationis cum carne rationem ſeruans. Sin magnam eximiamque humilitatem , deiectionemque conſpexeris , admirabundus ſubi , non accuſator ; non calumniator , ſed æmulator. Tales nos vult

Adorat Chriſtus vt homo.

D videri Paulus , cùm dicit , *Hoc ſentite vnuſquiſque in vobis , quod & in Chriſto Ieſu : qui cùm in formâ Dei eſſet , non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo ; ſed ſemetipſum exinaniuit , formam ſerui accipiens , in ſimilitudinem hominum factus , & habitu inuentus vt homo : humiliauit ſemetipſum.* Vides humilitatis exemplum nobis factum eſſe Filium , quanquam in Patris æqualitate , ac formâ , vti ſcriptum eſt , exiſtebat ; noſtrique cauſâ in voluntariam obedientiam , ac humilitatem ſponte deſcendiſſet ? Quonam igitur alio obedientiæ, quoue alio humilitatis modo habitum decebat elucere , Phil. 2. v. 5

E quàm ſcilicet ſubmiſſioribus tum rebus , tum ſermonibus quàm pro diuinâ dignitate , longéque iis dotibus minoribus , quibus ipſum apud Patrem nudum adhuc , nec carni coniunctum , Verbum præfulgeret ? Quomodo enim omnino deſcendiſſe dicemus , niſi aliquid etiam quàm pro dignitate inferius , ipſum ſuſtinuiſſe concedamus ? Quomodo in ſimilitudinem hominum factus eſt , iuxta Pauli ſententiam , niſi quod hominem deceat, hoc ſit imitatus ? Conuenientiſſima verò res homini adoratio eſt, quam nos Deo tanquam debitam dependimus ac offerimus.

Itaque adorat quidem vt homo, tum, cùm A factus eſt homo: adoratur verò ſemper cum Patre, quippe cùm Deus naturâ veruſque ſemper exiſtat. At non feret id rurſus aduerſarius, verùm in nos hiſce verbis inſurget. Noli commoueri cùm Filium adorare dicimus.

Adorare vt Deum, Arianorum dementia.

Nec enim ſic eum Patrem adorare operæpretium dicamus, vt & nos adoramus, ſiue etiam forſitan Angeli; ſed eximiam quandam eam eſſe adorationem ac noſtrâ longè præſtantiorem. Quid igitur ad hæc rurſum dicemus? Nempe, ô quiſquis es, impoſitâ Vnigenito ſeruitute, verſutiſque ſermonibus deaorata vernuli dignitate, te nos ludificaturum ſperas? Deſine Fi- B lium ignominiâ decorare, vt Patris honorem retineas. *Qui enim non honorificat Filium, nec Patrem honorificat*, vti ſcriptum eſt.

Ioan.5.v.23.

Quid enim quæſo ad libertatem proderit Filio, ſi eximiâ quadam præ nobis ratione adoret? Quandiu enim inter adoratores reperietur, vtique ſeruus erit, licet eximius ac ſingularis adorator exiſtimetur: nec quicquam eâ ratione quâ creatus eſt, creatoris præſtabit, ſed aliâ duntaxat excellentiâ, quemadmodum hominibus Michaël, aut alia quædam ſancta vtenſque ratione Virtus, cui à naturâ, humanâ maior videatur ineſſe præſtantia, vel ſanctitatis ratione, vel etiam claritatis quadam C exuberantiâ, cùm ſic viſum optimo rerum arbitro ac artifici ipſam decorare: quod tamen in creatorum ordine reponatur, eâ ratione quâ eſt creata, id verò cum reliquis æquè commune habet. Nunquam igitur fiat qoiti Verbum quod in Patre, ac ex Patre naturâ eſt, creatum ſit, licet eximiâ quadam ac ſingulari ratione adorare dicatur.

Malè nouus Interpres, de noſtrâ id reddit adoratione, ac in loco bene ſano hæret.

Ad hæc quomodo adhuc Filius, quod creatum eſt? aut quomodo Dominus, qui ſeruus, ac cultor eſt? Nam meâ quidem ſententiâ, Regia, Dominique maieſtas eo eluceat, quòd quis adoretur; vernæque ac ſerui conditio quòd D adorationem, cultumque adhibeat. Ex ſubiectâ enim ac inferiori, ſupremam illam cunctáqoe palam excedentem naturam coniectemus oportet.

Nempe con traria contrariorum ratio. Malè idem, nihilque Cyrillum aſſecutus de ſimilitudine.

Quocirca etiam Moſis illius ſapientiſſimi ore, creaturæ omni inclamabat, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Ideóque id omne, cui eſt à naturâ vt ſeruum ſit, ac deitatis iugo ſubdatur, planè etiam neceſſariò adoratione fungatur, cultoriſque perſonam ſuſcipiat.

Deut.6. v. 13.

Dicendo enim Dominum, ſeruum diſcernit; ac creaturam, cùm dicit Deum. Simul quippe intelliguntur; ac contrà diſtinguntur, vt ſeruom, naturâ Domino; quod in ortum productum atque creatum, increatæ deitati opponatur. Filius E verò qui æternùm in Patre exiſtat, ſitque Dominus vt Deus, vndenam adorare debeat, haud ego quidem oſtendere poſſum. Sed denuo ſuas illi nugas proferunt.

Arianorum ſolutio, & confutatio.

Adorabit, inquiunt, Patrem Vnigenitus, neque vt ſeruus, neque vt creatura, ſed vt Filius Genitorem ſuum. Poſita igitur in Filij ratione adorandi ratio; omninòque dicemos adorandum eſſe Filio Patrem, vt qui in hoc eſſe nactus ſit, ſicot nobis quoqoe adorandum incumbit, ex eo quòd ſumus animalia ratione prædita, mortalia, mentis ac diſciplinæ capacia, aut verò rem externis animi mo- A ribus, ac voluntarom nutibus permittemus.

Non bene nouus Interpr. magis quam, &c. obſcurans ſubtilem rationem Cyrilli.

Nam ſi inſitum naturâ Vnigenito eſt, vt omnino, exque neceſſitate adorare ipſum oporteat, atque ita illi ſentiunt, ac prædicant, quomodo non palam iri ipſum impij Patrem deprehendentur? Omnino enim neceſſe eſt ipſum quoque talem cenſeri, ſiquidem eius imago, ac character eſt Filius; ac quæcunque eiuſmodi ſunt, vt per omnia, ac incommutabili ratione ſimilia ſint, hæc nullo diuerſa diſcrimine cenſeantur. Quòd in ſolâ Filij voluntate poſitum eſſe dicunt, vt Patrem adoret, coniecturis potiùs, quàm veris vllis rationibus moueo- B tur. At quid vetuerit, quin & aliis temerariâ quadam pietatis laruâ, adorare Patrem Filium, quòd ita velit, quanquam naturâ cultor minimè exiſtat, confingatur?

Inſtantia.

At, inquit, decori ipſa ratio, Patris perſonam eximet. Filium verò rei obnoxium faciet, à cuius voluntate haud abhorreat, vt Patrem adoret, eique cultum adhibeat. Quid ais, ô bone? Tune rurſum nobis tanquam ex adytis, aut Græcorum tripode oracula profers, aut exemplo Sameæ illius Elamitæ de corde tuo eructas verba, non ex ore Domini.

Ier.23.v.16.

Et hîc nobis decorum illud, ac conſentaneum, ceu quid inuictum opponere non erubeſcis? Num C enim noo coofentaneum eſſe putabis, vt qui naturâ Deus eſt, Deum habeat ex ſe genitum Verbum; atque is, quem adorat omnis creatura, eius potius Filij Pater audiat, ſitque naturâ, cui adoratio cultuſqoe adhereatur, quàm qui ipſe adhibeat? Haud enimverò quæ à verè ſapientum ſenſu abhorreant, me loqui exiſtimo.

Non bene nouus Interpres, quaſi hoc Cyrillus Arianis det, quod ſibi aſſumit.

At, quo tandem modo ſtatuemus conſentaneum eſſe, vt à ſuo Pater Germine adoretur, cùm eâ re amborum opinio tantam labem ſuſtineat? Primò namque nec pari maieſtate, nec incommutabili naturæ ſimolacro ſimilis erit qoi adorat, et qui non D adoret. Adorabit enim vt minor, non quantitatis accidentariæ menſurâ (non enim eâ minor ratione Deus, ac Dominus eſt) ſed eſſentiali differentiâ, ac ratione. At quomodo verax apparebit, cùm ait, *Qui vidit me, vidit & Patrem*? aut quomodo non minùs ſe honorandum, quàm Patrem dicit qui impari ſit maieſtate, quod ſanè ad adorantis attinet rationem?

Ioan. 14. v. 19. Ioan.5.v.23.

Prætetea, ipſe etiam Pater non leui dedecore affici videatur. Quippe cui gloria ſit talem genuiſſe, qualis eſt ipſe naturâ. Contra verò haud minimum dedecus vt degenerem, ac extraneum Filium habeat; ac tale quid demum ſuſtineat, quale nec creatorum ipſa natura ferat. Quæ enim pariendi facultate, E vniuerſorum conditoris decreto, notúque aucta ſunt, hæc nihil ſe deteriora patiunt. *Germinet enim terra*, inquit, *herbam pabuli, & lignum fructiferum, ferens ſemen ſecundum genus & ſimilitudinem.*

Gen.1. v.11.

Igitur erit Deus creaturis inferior; ſiquidem illæ eâ dote præfulgeant, hic careat: quodque adeò vt res aliæ aliis ſuccedant conueniens, ritéque diſcretum ſtatuit, hoc vnus ipſe minimè conſecutus ſit. Quis vos igitur ferat, ô bone, dicentes, conuenire Filio vt adoret Genitorem? Cùm autem addideritis, id Vnigenito præter voluntatem non contingere, & hoc

nobis tanquam indemonſtrabile argumentum
à ſolo decoro deſumptum opponitis; agedum
è ſacris rurſum literis iſtud expendamus, vnde
ſingularum rerum, quæ in quæſtionem veniunt,
demonſtrationem venari potiſſimum
debemus.

Exod. 30. v. 10. Oblationes indictæ ad ſeruitutem profitendã. Igitur Lex à ſingulis Iudæis dimidium didrachmi
ſupremo omnium Deo penſitari iubebat,
non quòd exigendæ, aut corrogandæ pecuniæ
inanem quandam rationem eâ re inire
voluiſſet, ſed vt nos manifeſtiſſimis figuris doceret:
primùm quidem, neminem ſui capitis
dominum eſſe, atque immunem; ſed nobis
vnum Dominum eſſe, qui tributorum penſitatione
ſeruitutem profiteamur. Deinde,
B
vt animi, ac ſpiritales oblationes velut rudiori
tabellâ, literâ atque opere deſignaret. *Honora*
Prou. 3. v. 9. enim, inquit, *Dominum de tuis* iuſtis
laboribus, & primitias ei offer de tuis fructibus
iuſtitiæ. Quod certè etiam corrigit, Legali
iam cultu per Euangelicam doctrinam
repreſſo. Non enim externis muneribus amplis
vniuerſorum Deum colendum eſſe putamus,
quod ex corruptibili materiâ eſt ſoliciti
Ioan. 4. v. 23 penſitare didrachmum: ſed cùm ſimus veri
adoratores, adoramus Deum & Patrem in ſpiritu
Imò, Capharnaum: vt ſit lapſus memoriæ. & veritate: Hanc in literâ Legali ſententiam
latere cenſendum eſt. Igitur cùm Dominus
Hieroſolymis ageret, exactores didrachmi
C
Matth. 17. v. 25. Petrum percontabantur his verbis, *Magiſter
veſter non ſoluit didrachmum?* Ieſus verò
ingreſſum domum, vti ſcriptum eſt, præuenit,
dicens, *Reges terræ à quibus accipiunt tributum,
ſeu cenſum? à filiis ſuis, an ab alienis?*
Cúmque reſpondiſſet, *Ab alienis, dixit Ieſus,
Ergo liberi ſunt filij. Sed ne ſcandalizemus
eos, vade ad mare, & iace hamum; & qui primum
aſcenderit, piſcem tolle, & aperiens os eius
inuenies ſtaterem, quem da pro me & te.* Cernis
filium ferre non poſſe eſſe ſe tributo obnoxium,
nec quod ſeruorum exiſtat, velut vnum
quem ſeruitutis iugo addictum, ipſum
D
ſuſtinere? Qui enim naturæ ſuæ liberam dignitatem
norit, nihil ſe abundè Deo ac Patri
ſeruile debere aſſerit. *Liberi* enim *ſunt filij*,
inquit. Quomodo ergo non inuitus ſerui in
morem adoret? Quíque adeò vel nudam rei
figuram deſugit, quomodo ipſam veritatem
ſuſceperit? An non enim adorationem velut
tributum, ac ſpiritalem quandam oblationem
exiſtimabimus, genuſque ipſam ſeruitutis eſſe
diceramus? Quam enim aliam ob cauſam
τὴν λατρείαν. Lex cultum, ac ſeruitutem adorationi coniunxit,
Deut. 6. v. 13 dicens, *Dominum Deum tuum adorabis,
& illi ſoli ſeruies?* Etenim ianua velut
quædam, viaque obſequij, ac cultus operibus
præſtandi, adoratio eſt; ſeruitutem quâ
E
Deo obſtricti ſumus, principium ac originem
habens. Ideoque etiam Pſalmiſta nonnullos
Pſa. 94. v. 6. quodam loco compellat his verbis, *Venite
adoremus, & procidamus ante eum, & ploremus
coram Domino qui fecit nos.* Vides procidere
ſequi, & coniunctum eſſe adorationi?
Quo, quid magis ſeruo conueniat apud æquos
rerum æſtimatores, haud certè dicere valeo.

Quòd ſi præfractâ impudentiâ elati aduerſarij
perſeuerant, nec friuolis hæc rationibus
aſtruere ceſſant, vniuerſâ peruolutâ Scripturâ
ſacrâ nobis oſtendant, Filium, cùm Ver-

A
bum nudum eſſet, ac necdum ſibi carnem,
ſeruique formam adiunxiſſet, Deum ac Patrem
adoraſſe. Nuſquam verò ex diuinis ſacriſque
literis iſtud demonſtrare queant: cúmque
coniecturas, vanaſque ac putidas argutiolas
congerant, iurè audient, *Erratis, neſcientes* Matth. 22. v. 6.
Scripturas, neque virtutem Dei, atque gloriam
Vnigeniti. Quòd enim eâ ratione quâ
Verbum ac Deus eſt non adoret, ſed nobis effectus
ſimilis id quoque humano more ob carnis
diſpenſationem ſuſceperit, non aliunde quæſitis
argumentis probabimus, ſed ex ipſis eius
verbis rurſum intelligemus. Quid enim etiam
ad mulierem Samaritanam ait?
B
*Vos adoratis quod neſcitis; nos adoramus quod
ſcimus.* Nonne cuiuis etiam ex hoc manifeſtum
eſt, cùm plurali vſus ſit numero, ac ſeipſum
inter eos collocet, qui neceſſitatis ac ſeruitutis
iure adorant, hæc ipſum dicere, tanquam
qui in humanitate ſeruituti obnoxiâ exiſtat?
Quid enim quæſo obſtabat, quominus
ad ſuam ipſe perſonam adorationem transferret,
ſi adorator à nobis cenſeri vellet? Dicendum
enim potius erat, Ego adoro quod ſcio,
vt cùm in aliorum numero non eſſet, ſibi vni
vim dicti illius arrogaret. Nunc autem eam
optimè vocem, cautéque vſurpat, vt iam inter
ſeruos collocatus, propter humanitatem; vt
C
qui adoratoribus accenſeretur, qui Iudæis, ob
regionem, ac patriam.

Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores, &c. v. 23.
Significat aduentus ſui iam tempus
adeſſe; atque mutatum iri figuras in veritatem,
ac Legis vmbram, in cultum ſpiritalem. Per
Euangelicam autem diſciplinam deductum iri
tradit verum adoratorem, (virum ſcilicet
ſpiritalem) ad inſtitutionem Deo placentem,
qui maiore ſtudio ad neceſſitudinem cum Deo
enitatur. Spiritus enim Deus intelligitur,
ſi cum corporis naturâ comparetur: idcirco
iure optimo ſpiritalem adoratorem probat,
non qui Iudaico more pietatis formam in fi-
D
guris typiſque gerat, ſed qui præclaris virtutis
operibus pro Euangelicæ diſciplinæ rationibus
præfulgeat; diuinorumque dogmatum rectitudine
veram adorationem adimpleat.

Scimus quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus. v. 25.
Docente Chriſto venturam horam, ac
tempus; imò iam adeſſe, quo veri adoratores
ſpiritalem Deo ac Patri cultum oblaturi
erant, mulier confeſtim maioribus quàm
pro ingenij ſui facultate elata cogitationibus,
ad ſpem Iudæis peruulgatam euolat. Profitetur
itaque ſcire ſe venturum ſuo tempore Meſſiam; Peruulgata venturi Meſſiæ opinio.
quas verò ob cauſas venturus ſit, vtique
non ait, cùm de eo, vt videtur, rumores neſcio
quos accepiſſet, maximè cùm nugax ac li-
E
bidinoſa mulier eſſet; non tamen penitus ignorauit,
fore vt potioris doctrinæ magiſter Iſraëli
exhiberetur, cùm & iſtud omnino ex iis hauſiſſet,
quæ ſcripta de illo haberentur.

Dicit ei Ieſus, Ego ſum, qui loquor tecum. v. 26.
Haud ſe Chriſtus indiſciplinatis, penitúſque
rudibus animis reuelat; ſed illis potius illucet,
ac ſe manifeſtat, quibus iam paratior
ad diſcendum affectus, ac qui ſimplicibus
verbis primáque ſtatim auditione mirum Diſcendi cupida Samaritana.
fidei parturientes, ad perfectiorum
notitiam enituntur. Talis nobis etiam prodita

paulatim ad perfectiorem notitiam prouecta.

etiam prodita mulier Samaritana, quę licet craſſiori quàm par eſſet ingenio, diuinis verè ſententiis animum adhiberet, haud tamen prorſus intelligendi voluntate careret. Primùm namque Chriſto potum petenti non continuò præbet: ſed cùm patria eum ac Iudaica euertentem inſtituta, quantum humano more dicere licet, aduerteret, tranſgreſſionis priùs quæſiuit rationem, hac velut admonitione ad rem explicandam inducens. *Quomodo* enim, inquit, *tu, Iudæus cùm ſis, bibere à me petis, quæ ſum mulier Samaritana?* Cùm autem ſermonis progreſſu ac inſtitutionis, iam quoque Prophetam confiteretur, reprehenſionis animaduerſione (B) ſaluti opportunum nacta remedium, diſcendi auida, aliam adhibet interrogationem, his verbis, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis quia Hieroſolymis eſt locus, in quo adorare oporteat?* Verùm hoc rurſus docebatur, fore quandoque, quin & iam adeſſe tempus, quo veri adoratores, ſemotâ quæ in montibus terræ adoratio exhiberetur, ſublimiorem ac ſpiritalem cultum Deo ac Patri oblaturi eſſent; illa ſoli rem Chriſto congruè debitam præclarè admodum aſſignans, eiuſque temporibus perfectiorem ſcientiam reſeruans; *Scimus*, inquit, *quia Meſſias venit, qui dicitur Chriſtus. Cum venerit ille, annuntiabit nobis omnia.* (C) Vides vt iam mulier ad fidem parata, quibuſdam quaſi gradibus ex paruis quæſtionibus ad ſublimiorem demum habitum proſiliat? Operæpretium igitur erat vt ei planioribus verbis explicaret cuius deſiderio ardebat, ac quod in optimâ ſpe expoſitum eſt, ob oculos poneret, dicendo, *Ego ſum, qui loquor tecum.* Illi ergo quibus in Eccleſiâ docendi munus incumbit, ſinant Neophytos primæ inſtitutionis doctrinam exſugere, atque ita demum eis Ieſum oſtendant, à paruis initiis ad perfectiorem fidei cognitionem eos prouehentes. Qui verò alienigenam, atque adeò aduenam rapientes, in tabernaculum interius inferunt, illotiſque adhuc manibus agnum immolare præcipiunt, ac necdum rudimentis ipſis inſtitutum ſacerdotali dignitate inſigniunt, (D) ad magnas in die iudicii rationes ſe præparent. Hoc enim mihi vel dixiſſe ſatis ſit.

Paulatim excolendi qui ſicut initiandi. Multæ eius generis extitere ordinationes: nonnullæ etiam probatæ.

v. 27.

Et continuò venerunt diſcipuli eius. Finem attulit colloquio cum muliere diſcipulorum aduentus. Silet enim deinceps Chriſtus, ac calidam Dei ſcintillam Samaritanis inditam, ingentem in flammam accendi atque augeri concedit. Eum in modum intelliges quod ab eo dictum ſit, *Ignem veni mittere in terram: & quid volo ſi iam accenſus eſt?*

Luc. 10. V. 49.

Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur. Rurſum diſcipuli Saluatoris benignitatem, tantamque illam demiſſionem attoniti mirantur. (E) Non enim velut quidam impenſiori religione aſperi, ac efferati, colloquium cum muliere auerſatur, ſed in omnes humanitatem expandit, eaque re oſtendit, cùm omnino vnus omnium conditor exiſtat, nedum ſe viris per fidem vitam indulgere, ſed & fœminarum ſexum eâ donandum cupere. Hoc ſibi rurſus exemplum ſumens quiſquis doctoris partes in Eccleſiis agit, nec mulieribus prodeſſe renuat Non enim voluntas propria, ſed id omnino ſequendum, quod ex prædicationis vſu exiſtat.

Nec mulierum doctori ſalus negligenda.

Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum illa? Prudentium diſcipulorum erat, debitumque magiſtro honorem ſeruan- (A) tium, ne ſuperfluis quæſtionibus in abſurdas ſuſpiciones ex eius cùm muliere colloquio abire viderentur; ſed vt magis pudore ac metu compreſſâ tantiſper linguâ, expectarent dum ipſe à ſe Dominus loqueretur, eiſque quid rei eſſet vltrò exponeret. Mirari igitur hîc debemus tum Chriſti manſuetudinem, tum diſcipulorum ſapientiam ac prudentiam, eiuſque quod è decoro eſſet, ſcientiam.

v. 28.

Reliquit ergo hydriam ſuam mulier, & abiit in ciuitatem. Curis iam corporis potior ſublimiorque euitet, quæ nudius tertius multis viris emerebatur; ac quæ ſæpe ſtultis voluptatibus, (B) ac libidini ſuccubuerat, vſu carnem neceſſario defraudat, ſitique pariter ac potu neglecto, in ſtatum alium per fidem reformatur. Moxque charitatem omnium præſtantiſſimam virtutum, mutuumque amorem capeſſens, quod ſibi bonum affulſerat, citato in vrbem curſu ſtrenuè, grauiterque annuntiat. Nimirum inclamabat eis, & vt videtur, in eius clam animum Saluator inſuſurrabat, *Gratis accepiſtis, gratis date.* Hinc nouerimus, cauendum nobis ſegnem illum ſeruum imitemur, qui talentum humi defodit, quin illud potius exercere ſtudeamus. Quod vtique celeberrima hæc mulier egregiè præſtans, oblatum ſibi bonum aliis com- (C) municat: haud quidem, quam hactenus hauſerat, è fonte ſumens aquam, nec terrenam hydriã rurſus domum reportans, ſed diuinâ potiùs ac cœleſti gratiâ, ſapientiſſimâque Seruatoris doctrinâ mentem cumulans. Hinc rurſus tanquam in figurâ & tabulâ obſeruandum eſt, exiguis admodum exque vſu corporis, neglectis, multò copioſiora, ac meliora nos à Deo percepturos. Quid enim eſt terrenâ profluens ſcaturigine aqua, ſi cum cœleſti ſapientiâ conferas?

Matth. 10. v. 8. & 25. v. 24.

Samaritana acceptum donum ciuibus ſedulò annuntiat.

Minora ſpreta, maioribus Deus nobis cumulat.

Venite, & videte hominem, &c. O inopinatam mutationem! ó magnam profectò diuinamque virtutem, arcano miraculo factam conſpicuam! Sermonum iam artifex, ac magiſtra clara, quæ initio, eorum quæ dicebantur, nihil capiebat, (D) quæque idcirco iurè audierat, *Vade, voca virum tuum, & veni huc.* Obſerua enim quanta ſolertiâ ac arte conciues alloquatur. Non continuò dicit ſe Chriſtum inueniſſe, nec ſtatim de Ieſu narrationem ſuam orditur. Certè enim ſpreuiſſent, nec immeritò, vt quæ longè maiora quàm pro ſui ratione loqueretur, nec morum ſuorum ignaros auditores haberet. Priùs ergo faciles ad credulitatem ex miraculo parat, reique nouitate ſtuporem iniiciens, planius quodammodo fidei iter ſternit. *Venite, & videte*, ſolerter ait, tantumnon feruore ac accenſiùs clamans, vel ipſe ad fidem abundè aſpectus erit, maioribuſque miraculis præſentes (E) confirmabimini. Nam qui cordium ſecreta nouit, magnâque hac ac diuinâ dignitate pollet, quomodo non plenis, vt aiunt, velis feretur ad ea peragenda, quæ velit.

v. 10. Samaritana ars dicendi

Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum. Iudæorum duritiem Samaritanorum credendi facilitas arguit: illorumque crudelitas in iſtorum humanitate ſplendeſcit. Hîc rurſus diſcendi ſtudioſus obſeruet, quanta ſit in vtriſque morum diſcrepantia, vt certè non immeritò miretur Ieſum à Iudæorum Synagogâ recedentem, ſuique potiùs copiam alienigenis facientẽ. Quòd enim Iudęis venturus eſſet Chriſtus, ac quas ob res eſſet apparituras, Moſaica lex denũtiabat, venerabiliſſimuſque ille Prophetarum chorus prædicabat, atque ipſis propemodũ foribus adeſſe de-

v. 30. Samaritanorum facilis ad fidem animus.

Iſai. 4. v. 9. monſtrabat, dicens, *Ecce Deus noſter, ecce Dominus*. Omniumque poſtremus, quo nullus maior inter natos mulierum, Ioannes, præſentem iam, ac vitę conſuetudine pari hominum ſorte

Ioan. 1. v. 29. vtentem demonſtrans ſtabat, dicens, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*. At, quod omnem vincit admirationem, ipſe ſe Saluator multiplici operum magnificentiâ, diuináque virtute ac poteſtate manifeſtum reddebat. Quid iam igitur iu his illi, ad nefaria conſilia præcipites, machinantur? In cædem iniquè accenduntur,

Leg. φυγαδεύουσι. quid enim τὸ φεύγειν quod nec Græcũ eſt: cùm præſertim præceſſerit vox φονῶσι Nihil è re nouus Interpr. impiè inſidiantur, malignè ſugant, deque terrâ ac ciuitate ſuâ, vitam, lumen, vniuerſorum ſalutem, regni conſequendi viam, peccatorum remiſſionem, adoptionis auctorem eliminant. Quocirca iurè Saluator aiebat, *Hieruſalem*, B *Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta*. Samaritani verò Iudæorum

Matth. 23. v. 37. vecordiâ potiores erant, quorum duritiam ſuâ credulitate vincentes, vnius famâ miraculi confeſtim ad Ieſum accurrunt; non ſanctorum Prophetarum vocibus inducti, non Moſaicis præconiis, aut Ioannis indicatione, ſed vnâ, eáque peccatrice fœminâ illis referente. Iurè itaque nos quoque Saluatoris in eos admirantes ſenten-

Pſal. 118. v. 137. tiam exclamauerimus, *Iuſtus es Domine, & re-* C *ctum iudicium tuum*.

v. 31. *Rabbi, manduca*. Diuinus Euangeliſta præclaro librum ſuum ſchemate componit, nihilque eorum quæ legentibus vſui fore exiſtimat, incurioſus omittit. Audi igitur quo pacto Ieſum nobis rurſum præclariſſimæ rei exemplum inducat. Nihil enim fruſtra in ſanctorum libris poſitum eſſe puto, ſed quod paruum exiſtimas, non pœniteodam quandoque vtilitatem parturire comperies. Auſpicatus igitur Samaritanorum conuerſiooem, ac cùm ij mox venturi expectarentur (venturos enim, quippe Deus, nouerat) totus, in Electorum ſalutem incumbit; nec corporis curandi, ciboque reficiendi vllâ tangitur curâ, D quanquam feſſus ex itinere erat, vti ſcriptum eſt: quò nimirum Eccleſiæ doctoribus denuò proſit, omoémque laborem aſpernari doceat, nec tantam corporis, quantam iis, quorum ſtudeant ſa-

Ier. 48. v. 10. Domini ieiunia vt animarum ſaluti vacaret. luti, diligentiam habere. *Væ* enim, inquit Propheta, *qui facitis opus Dei negligenter*. Vt ergo nouerimus in iſtiuſmodi præſertim rerum momentis Dominum ieiunare ſolitum, interrogantes inducit diſcipulos, ac tantumnon genibus aduolutos petentes, vt modicũ quid eorũ quæ ſuppeterent, in neceſſariũ cibũ ſumeret. Ierant enim in ciuitatẽ vt cibos emerent, quos & attulerant.

Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. E Scitè Saluator, è re præſenti reſponſionem texit. Tantum non autem inſinuat, fore, vt & ij, ſi inſtantem, iamque in ianuis exiſtentem Samaritanorum conuerſionem ſcirent, illi potiùs ceu deliciis incumbendum, quàm cibis alendæ carni indulgendum, ſuaderent. Hinc verò denuò diſcere licet, quanta ſit diuinę vis dilectionis in humanum genus. Ciborum enim ac deliciarum loco habet, perditorum ſaluris reparandæ cauſâ reuerſionem.

v. 33. *Nunquid aliquis attulit ei manducare?* Obſcurum ſermonem cùm diſcipuli nondum intelligerent, quæ ſæpe contigiſſent, apud ſe cogitabant, ac de more ſuſpicantur allatum forſitan à quodam illi cibum, lautiorem nimirum, ſeu etiam A delicatiorem, quàm ij erogarent.

v. 34. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius, qui miſit me, & perficiam opus eius*. Omni ſermonis velamine diſrupto, apertiſſimam eis oſtendit veritatem, iamque mox futuris orbis terrarum magiſtris, exemplum ſic acerrimi, præclariſſimique docendi ſtudij, cui ipſa quoque neceſſaria cor-

Malè nouus Interpr. *cui neceſſaria corporis præferuntur*: niſi per typos negat exciderit. Informatã in Chriſto doctoris munus. poris cura poſthabenda ſit, proponit. Cùm namque ſuauiſſimum ſibi eum cibum dicit, vt ſcilicet faciat voluntatem eius à quo miſſus eſt, ac perficiat ipſius opus, Apoſtolici miniſterij munus deſcribit. Quantum verò in illis ſtudium eſſe debeat, clarè oſtendit. Docendi enim curæ intentos illos duntaxat eſſe oportere, & à carnis deſideriis in tantum recedere, vt ne vel neceſſarium, B quod ad mortem duntaxat depellendam adhibetur, obſequium admittant. Atque hęc quidem dicta ſint impræſentiarum, vt quæ ad normam, ac exemplum Apoſtolicæ vitæ pertineant.

Quod ſi etiam è dogmatum magis ratione, diſpectis iis quæ dicta ſunt, promẽda ſententia eſt, miſſum ſe ait, nimirum à Deo & Patre, vel ratione Incarnationis, per quam mundo cum carne, Patris beneplacito ac nutu illuxit, vel vt Verbum ex Genitoris mente quodammodo prodiens, ac quod viſum ſit adimplens, non vt alienæ voluntatis executor effectus, ſed ipſe cùm ſit & Verbum viuens, & manifeſtiſſima Patris Voluntas, promptè ſeruans eos qui perierunt. Quocirca C etiam cùm eius qui miſit eſſe opus dicit, ipſe conſummator elucet. Omnia enim à Patre per Filiũ in Spiritu. Filium quippe Verbum, & conſilium, & voluntatem, & virtutem eſſe Patris, nemini, opinor, non eſt manifeſtum: ſed abs re non erit etiam ex diuinâ Scripturâ comprobare. Igitur

Ioan. 1. v. 1. videbis Verbum eſſe ex hoc loco, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum*. Videbis conſilium in eo quod ait Pſalmiſta oratione ad Deum & Patrem con-

Pſal. 72. v. 24. uerſâ, *In conſilio tuo deduxiſti me*. Videbis volun-

In Latin. *in voluntate*. tatem eſſe, in eo quod ipſe dicit, *Domine, in voluntate tuâ præſtitiſti decori meo virtutem*. Robo-

Pſal. 29. v. 8. D rat enim Sanctorum decorem, hoc eſt, virtutis bonam omnem habitudinem viuens ac ſubſiſtẽs Patris voluntas, nempe Filius. Nam hinc quoq; virtutem eum rurſus intelliges. *Manda*, inquit,

Pſal. 67. v. 29. *Deus virtuti tuæ: confirma hoc Deus, quod nobis operatus es*. Vides in his vtique propensâ Dei, ac Patris voluntate incarnatam eius virtutem, id eſt, Filium, vt hoc, quod nobis compegerat, corpus confirmaret? Niſi enim habitaſſet in nobis, profectò ne ipſa quidem carnis natura infirmitatem ex corruptione profectam exuiſſet. Ipſe itaq; Filius, qui bona Patris voluntas exiſtat, eius perficit opus, dum credentes in ipſum ſalute donat.

Sed obiiciet forſan aliquis, Si Filius ipſe eſt vo- E luntas Patris, quam vt adimpleret miſſus eſt voluntatẽ Patris? Aliud enim ſit neceſſe eſt, id quod adimpletur, ac quod adimplet. Quid igitur ad hoc dicemus? Exigit quidem nominum impoſitio

In Deo non accurata nominum ratio ac diſtinctio. vt quæ ſignificantur res ſint diuerſæ, ſed in Deo ſæpe id negligitur, eámque ſupremæ naturæ ratio accurationem reſpuit. Non enim ea, quæ de ipſâ dicuntur vt verè ſe habent vtique exprimuntur, ſed pro eo ac humana lingua narrare, ac auris audire poteſt. Qui enim videt in ænigmate, in ænigmate quoque loquitur. Quid enim facies, cùm is qui naturâ ſimplex eſt, duplex inducatur, dicendo de Iſraël: *Et filios*

Ier. 19. v. 5. *ſuos traducebant per ignem, quod non mandaui eis, & non aſcendit in cor meum?* An non enim

neceſſe eſt cor aliud eſſe ab eo in quo eſt? Et A
quomodo iam Deus ſimplex eſſe cenſebitur?
Itaque humano quidem modo dicuntur quæ de Deo loquimur; ſed eo modo qui Deo congruat, intelliguntur: nec verò linguæ noſtræ tenuitas ſupremæ illi naturæ officiat. Quanquam igitur Filius de Patris voluntate tanquam de alio quodam loqui inueniatur, mitiùs conſultò accipies, verborum imbecillitati tribuens, quòd non maius aliquid loqui liceat, neque aliter id quod ſignificatur exprimere. Atque hæc quidem dicta ſunto, quò liqueat etiam Patris voluntatem Filium cenſendum eſſe. In textu autem propoſito, nulla ratio cogat, vt Filius Patris voluntas intelligatur: ſecus verò ita accipiemus, vt eorum ſalutis, qui petierunt, bonum B
conſilium exiſtat.

Nouus Interp. τὸ, δι-αφέρει, mutat τῷ, ἐδίωξ. Clara tamen Cyrilli ſententia: eam Patris voluntatem quam facturus venit, aliter ſumendam, quàm cùm ipſe voluntas Patris nuncupatur: nec aliud eſſe quàm Patris εὐδοκίαν, propenſiorem eius voluntatẽ; antiquum ſcilicet conſilium, atque decretum ſalutis hominũ.

v. 35. *Nonne vos dicitis, quòd adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit?* Occaſionem dicendi à tempore, præſentiq; negotio arripit; atque ex rebus ſenſu craſſiore notis, ſpiritalium ſenſorum narrationem effingit. Erat enim tum adhuc hyemis tempeſtas, vixque dum virides, recenteſque culmi in campis inhorreſcebant; elapſoque demum quadrimeſtri ſpatio in meſſorum manus deuenturi erant. *Ecce dico vobis, Leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia alba iam ſunt ad meſſem.* Hoc eſt, à rebus terrenis paulùm ſublato mentis oculo ſpiritalia ſata circunſpicite, flaueſcentia C
iam, & in aream mox ventura, meſſoriſque ferrum ad ſe demum vocantia. Ab earum autem rerum quæ hîc commemorantur ſimilitudine, id quod ſignificatur intelliges. Sata enim ſpiritalia, ac ſpicarum ſpiritalium copiam, eos noueris, qui Prophetarum antè voce, ad futuram Chriſti fidẽ inſtructi ſint. Flaueſcunt verò, qui & maturi iam & parati ſunt ad credendum, ac conſtipari vt pietatem colant. Meſſoris autem ferrum, ſplendida eſt & acutiſſima Apoſtolorum prædicatio, D
auditores à legali cultu exſecans, atque in aream (Dei ſcilicet Eccleſiam) transferens; vbi virtutum laboribus triturati, mundum frumentum, eius dignum horreo qui colligat, efficientur.

καθαρὸν σῖτον: non bene, *mundus cibus*: qui nec ipſe horreis deditus, ſed frumentum ac triticum.

v. 36 *Iam qui metit, mercedem accipit; &c.* Tempus, inquit, eſt, prædicationis, quę ad fidem inuitet, Legaliúmque ac Propheticorum præconiorum adueniſſe finem auditoribus denuntiet. Nam Lex quidem velut in vmbris typico cultu, eum præſignabat, qui venturus eſſet, id eſt Chriſtum: Prophetæ verò Legem ſecuti, cùm Spiritus ſermonis, ac oracula diuina tranſmitterent, E
iamiam affuturum, atque venturum ipſum, prænuntiabant. Cumque ianuas ille ſubierit, haud in longas ſpes expectatum dilatura Apoſtolica prædicatio eſt, ſed illum iam adeſſe monſtrabit; meteтque ex Legali cultu, qui Legi adhuc ſeruiunt, ſolique literæ incubant, ac tanquam manipulo, in Euangelicos transferet mores, ac diſciplinam: ſimili quoque ratione à plurium cultus numinum errore, qui idola adorant, reſectos, ad veri Dei notitiam traducet: Et vt ſummâ, quoad licet, dicam, eos qui terrena adhuc ſapiunt, per fidem in Chriſtum meliori ſorte mutatos ad vitam feret Angelicam. Hanc autem, inquit, meſſorum prædicatio faciet. Haud enimuerò futurum vt careat mercede: planè enim fructum iis congregabit qui nutriat in vitam æternam: nec qui acceperint ipſi ſeorſim, ſolique lætabuntur, ſed tanquam qui Prophetarum labores exceperunt, & ſata priùs ab eis exculta meſſuerunt, commune tripudium feſtumque diem agitabunt. Quo factum arbitror vt ſapientiſſimus Paulus, rerum futurorum typos apprimè callens, de ſanctis Patribus ac Prophetis dixerit; *Et hi omnes conſummati per fidem, non acceperunt promiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidente, vt non ſine nobis conſummarentur.* Heb 11. v. 39

Heb 11. v. 39 τὸ παρτυ-ϑέντες, in Vulg. eſt, μαρτυρηθέν-τες; *teſtimonio probati*: ex fide laudem aſſecuti: nec iſtud in Cyrillo ſatis ſanum putem.

Ego miſi vos metere, quod vos non ſeminaſtis, &c. Totum eis tandem reuelat myſterium, ſublatóque verborum obſcuro circuitu, manifeſtiſſimam eius quod ſignificatur eis ſententiam exhibet. Cumque adeò Prophetas pariter Apoſtolóſque diligeret, nec illorum labores ſiuit vt Apoſtolorum manus fugiant, neque verò totam integrè Apoſtolis eorum qui ſaluandi ſint per fidem in ipſum, gloriam aſcribit: ſed temperans quodammodo, ac velut mutuâ præſtatione ſubſidiarium commiſcens vtrorumque laborem, vnam in vtriſque, ac quidem meritò, fore magnificentiam, ait. Introiſſe verò in ſanctorum Prophetarum labores Apoſtolos aſſerit, non permittens inſultare priorum nobilitati, ſed honore potius proſequendos, vt qui labores fuerint auſpicati, temporeque præuerint, ſuadens. Optimum autem iſtud quoque nobis documentum fore quis non admiſerit? v. 38.

Ex ciuitate illâ multi crediderunt, &c. His rurſum verbis Iſrael condemnatur, & ex Samaritanorum credulitate, durus præfractuſque huius animus arguitur. Vehementer enim miratur Euangeliſta, dicendo multos in Chriſtum crediſſe, *propter verbum mulieris*, tametſi ij qui per Legem ad ipſius agnitionem erudiebantur, neque Moſis verba ſuſceperint, neque Prophetarum præconiis credendum eſſe cenſuerint. Aſtruit porrò his verbis, & in anteceſſum ſapienter probat Iſraëlem gratiâ & ſpe in Chriſtum iurè deturbatum iri, & in eius locum aſſumendam, Gentium, ſiue alienigenarum multitudinem obſequentiorem. v. 39.

Cùm ergo veniſſent ad eum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret, &c. Simplici velut verborum formâ id quod geſtum eſt exponit: ſed aliam rurſus demonſtrationem parat; nimirum Iſraëlem meritò ſpe deijci, & in eam alienigenas tranſplantari. Iudæi namq; variè miraculis operantem Ieſum, & diuinâ gloriâ præfulgentem, acerbo immanique perſequuntur odio: atque eò intemperiarum deueniſſe comperiuntur, vt extorrem è ſuâ ciuitate, atque exulem facere conentur omnis felicitatis auctorem. Samaritani verò vnius mulierculæ verbis perſuaſi, propere ei occurrendum operæpretium ducunt. Cùmque veniſſent, enixè rogabant vt in vrbem ingreſſus ſalutarem eis ſermonem affatim erogaret. Vtrique Chriſtus promptè voto annuit, qui gratiam ſciret non fore infructuoſam. *Multò enim crediderunt propter ſermonẽ eius.* Animaduertat rurſus in his verbis, quiſquis pius eſt ac v. 40.

Digitized by Google

religioſus, ab his Chriſtum abſcedere qoi ipſum contriſtant; in ijs autem habitare, qui per obedientiam, ac ſpem bonam eum exhilarant.

Et mulieri dicebant, Quia non propter tuam loquelam credimus, &c. A maioribus inaugeſcit Samaritanorum fides; nec ab alio iam diſcunt; ſed quòd ipſi audierint, mirantur. Cognouiſſe verò ſic aiunt, eſſe ipſum palam Saluatorem mundi, eiuſque fidei pigous eam profeſſionem promunt.

SABBATO POST DOMINICAM III. QVADRAGESIMÆ.

IOAN. VIII.

Hanc Euangelii [illegible] videntur Græci Patres ignoraſſe, apud quos nihil in eam dictum occurrit; ſi fortè Euthym. excipias, ſed is auctor modernus eſt. Reperi in vetuſto Regio Codice, vbi habetur fuiſſe exſcriptam ex alio longè vetuſtiſſimo: ſeorſim tamen habetur, & ad calcem Codicis,

IN illo tempore: Perrexit Ieſus in montem Oliueti, & diluculo iterum venit in templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos. Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio [a] deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe [b] deorſum, digito [c] ſcribebat in terram. Cùm autem perſeuerarent interrogantes, [d] erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem [e] mittat. Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terram. Audientes autem hæc, vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus, & [f] manſit [g] Ieſus ſolus, & [h] mulier in [i] medio ſtans. Erigens autem ſe Ieſus dixit ei: Mulier, vbi ſunt [k] qui te [l] accuſabant? [m] Nemo te condemnauit? Quæ dixit: Nemo Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te condemnabo. Vade, & iam ampliùs noli peccare.

a Recenter. b De ſinu Patris in mundum ad reclinanda peccata humani generis. c Peccata eorum. d Qui inclinatus ſcripſit, erectus ſaluâ miſericordiâ iuſtitiam iudicat. ¶ Vt erigat illos qui peccatis curuabantur. ¶ Auerſo vultu non deſignatur. e Oſtendit dimiſſa peccata mulieris. f Remanet ſolus Ieſus cum muliere in domo, id eſt, cum Eccleſiâ in mundo. g Miſericordia. h Miſeria. i Diſcipulorum, vel in dubio. k Hos fugauit iudicio iuſtitiæ. l Alias accuſarent. m Se eis ſe ſimiliter inquinatum.

GLOSSA ORDINARIA *in ſuperius Euang.*

A

Ioan. 8 v. 1.

IESVS *autem.* Quia mos ei erat die docere in templo; veſpere reuerti in Bethaniam, quæ eſt in monte Oliueti. Myſticè ſignat altitudinem miſericordiæ, vnde nobis chriſma, id eſt, vnctio. Manè redit ad templum: Manè, exortus nouæ lucis poſt tenebras legis, quo fidelibus, id eſt, templo eius miſericordiam venit pandere, & dare. Seſſio eſt humilitas incarnationis, quâ miſeretur, & docet: vnde libentius populus venit ad eum: ſed inimici Phariſæi de iuſtitiâ tentant, an contra eam dicat: ſciebant manſuetum, & miſericordiæ prædicatorem, vnde placebat populo: vnde putabant dicturum dimittendam eſſe adulteram; vt in hoc diceretur hoſtis legis, contrarius Moyſi, & Deo auctori, & cum adulterâ reus mortis. Quod ſi ſecundum legem diceret lapidandam, deriderent, quaſi non haberet manſuetudinem quam prædicabat, pro quâ amabatur. Ipſe autem neutrâ capitur calumniâ, ſed ſeruatâ manſuetudine reſpondet quod eſt veræ iuſtitiæ. *Qui ſine peccato eſt, primus in illam lapidem mittat.* Non autem ſtatim iudicat, ſed inclinans ſe, digito ſcribit in terram. Digito Dei ſcripta fuit lex in lapide pro duritiâ illius populi: nunc iam inclinatus in homine ipſe cuſtos legis eſt, & lator legis, ſcribens in terram quæ fructum reddit. Docet autem nos auditis alicuius malis non temere iudicare, ſed priùs digito diſcretionis noſipſos intùs diſcutere, ſicut ille dicit: *Qui ſine peccato eſt veſtrûm.* q. d. Priùs ſitis iuſti, vt poſt reum puniatis. Si enim lex iubet puniri reos, non tamen à ſimiliter puniendis. Ecce plena iuſtitia, vt iuſtus mala puniat. Illi ergo vel ream dimittant, vel cum eâ pœnam ſubeant.

Myſtica paraphraſis hiſtoriæ Euangelicæ

Tentatus Dominus de iuſtitiâ.

Temperata reſponſio eius manſuetudine, & iuſtitiâ. v. 7.

Exod. 31. v. 18.

Diſcretio in iudicijs.

Perfecta iuſtitia, vt iuſtus mala puniat.

Adducunt. Myſticè. Mulier in adulterio deprehenſa, ſignat Synagogam, quæ adulterauit legem Moyſi, ſequendo traditiones patrum. Vel quæ dimiſſâ lege Moyſi, iam ſequitur fidem Chriſti: vnde Iudæus iam quaſi adulteram accu-

B

ſat. Vel ſignat Eccleſiam, quę relinquens Deum, fornicata erat cum dæmonibus: quam Iudæus accuſat, quòd ad Chriſtum accedat, & quaſi nouum idololatriæ genus reputat.

v. 5. Mulier adultera myſticè.

Ieſus autem, &c. Quid ſcriberet in terrâ, ſiue verba illorum, ſiue quid aliud, non eſt diffinitum, ſecundum quòd ſe inclinat, & digito ſcribit. Docet tamen vt antequam iudicium fiat, nos debere inclinare, id eſt, condeſcendere in iudicio, aut faciendo vti diſcretione.

v. 6. Incertum quid Dominus ſcriberet. Inclinatio ante iudicium.

Et iterum ſe inclinans. Datâ ſententiâ iuſtitiæ, quâ illi conſcij malorum percuſſi ſunt, iterum ſcribit in terram ex more, vultum aliò vertens: vt illis ſit liberum exire, quos præ-

v. 8. Iterata inclinatio.

uidebat citiùs exituros, quàm plura interrogaturos. Docet autem nos ſicut & ante correctionem alterius, ita & poſt noſipſos humiliter inueſtigare, ne idem, vel aliud ſimile in nobis ſit,

Adulteræ abſolutio. *Nec ego te condemnabo.* Sed quia poterat timere, ne iſte qui ſine peccato eſt eam puniret, dicit ei, vt miſericors præterita peccata dimittens, *Nec ego condemnabo:* vt iuſtus, ne ampliùs peccet interdicens.

v. 12. *Iterum ergo.* Repulſis tentatoribus, ſanatâ culpâ mulieris, apertiùs ſubdit quid poſſit ex diuinitate, ne ambigat de eo homine, an poſſit peccata dimittere.

CATENA AVREA
in idem Euang.

Ioan. 8. v. 1. IEſus autem perrexit in montem Oliueti, &c.
Hæc habēt Beda & Ericus hoc loco Chriſti cōſuetudo. ALCVI. Dominus maximè circa ſuam paſſionē hanc ſibi effecerat conſuetudinem, vt in die quidem in templo quod erat Hieroſolymis, verbum Dei prædicaret, ſigna & miracula oſtenderet; ſerò reuertebatur in Bethaniam, vbi apud ſorores Lazari hoſpitabatur, & manè iterum ad ſimile opus reuertebatur. Igitur ſecundum hunc morem cùm in vltimo die Scenopegiæ totâ die in templo prædicaſſet, veſpere perrexit in montem Oliueti, hoc eſt quod dicitur; *Ieſus autem perrexit* &c.

Tract. 33. in Ioan. AVGV. Vbi enim decebat docere Chriſtum, niſi in monte Oliueti? in monte vnguenti, in monte chriſmatis. Chriſti enim nomen à Chriſmate dictum eſt. Chriſma autem Græcè, Latinè vnctio nominatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores contra diabolum fecit.

Hoc item Beda & Ericus. ALCVI. Vnctio enim olei feſſis, & dolentibus membris ſolet afferre leuamen. Mons etiam Oliuarum ſublimitatem Dominicæ pietatis deſignat: ἔλεος Græcè, Latinè miſericordia. Natura quoque olei myſterio aptiſſimè congruit. Superfertur enim omnibus liquoribus; & ſicut ait Pſalmiſta, *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* Sequitur, *Et diluculo iterum venit in templum*, vt ſcilicet miſericordiam cum incipiente noui Teſtamenti lumine, fidelibus, in templo videlicet ſuo pandendam præbendamque ſignaret. Quòd enim diluculo redibat, exortum nouæ gratiæ deſignat.

BEDA. Significatur autem quòd poſtquam per gratiam cœpit inhabitare in templo ſuo, id eſt in Eccleſiâ, ex omnibus Gentibus crediderunt in eum. Vnde ſequitur, *Et omnis populus veniebat ad eum, & ſedens docebat.*

Iidem qui ſupra Beda & Ericus. ALCVI. Seſſio humilitatem incarnationis inſinuat. Sedente ergo Domino ad eum venit populus, quia poſtquam per ſuſceptam humanitatem viſibilis apparuit, cœperunt eum multi audire, & in eum credere, quem per humanitatem ſibi proximum meminerant. Manſuetis autem, & ſimplicibus ſermonem Domini admirantibus, Scribæ & Phariſæi interrogant, non vt diſcant, ſed vt veritati laqueos nectant. Vnde ſequitur, *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem, & adulterio deprehenſam in ſtatuerunt eam in medio, & dixerunt ei, Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt modò in adulterio.*

Tract. 33. in Ioan. AVGV. Animaduerterant enim eum nimium eſſe mitem. De illo quippe fuerat antè prædictum, *Procede, & regna, propter veritatem &*

A *manſuetudinem & iuſtitiam.* Ergo attulit veritatem vt doctor, manſuetudinem vt liberator, iuſtitiam vt cognitor. Cùm loqueretur, veritas agnoſcebatur: cùm aduerſus inimicos non moueretur, manſuetudo laudabatur. In tertio ergo, ſcilicet iuſtitiâ ſcandalum poſuerunt. Dixerunt enim apud ſeipſos: Si eam dimitti cenſuerit, iuſtitiam non tenebit. Lex enim quod iniuſtum erat iubere non poterat, & ideo legem inducunt, dicentes: *In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare*: vt autem manſuetudinem non perdat in quâ iam populis amabilis factus eſt, eam dimitti debere dicturus eſt: vnde eius ſententiam requirunt, dicentes, *Tu ergo quid dicis?* Hinc nos inueniemus ad accuſandum occaſionem, & reum faciemus tanquam legis præuari-
B catorem. vnde Euangeliſta ſubdit, *Hæc autem dicebant tentantes eum, vt* ſcilicet *poſſent accuſare eam.* Sed Dominus in reſpondendo & iuſtitiam ſeruaturus eſt, & à manſuetudine non receſſurus. Sequitur enim, *Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra.*

Tres Ieſu Virtutes.

Lib. 4. de con. Euang. c. 10. 4. AVGVST. de con. Euang. Tanquam illo tales in terrâ ſcribendos ſignificaret, non in cœlo: vbi monuit diſcipulos, vt ſe ſcriptos eſſe gauderent. Aut quòd ſe humiliando (quod capitis inclinatione monſtrabat) ſigna in terrâ faceret: adde quòd iam tempus eſſet vt in terrâ, quæ fructum daret, (non in lapide ſterili ſicut antea) lex eius conſcriberetur.

Iidem Beda & Ericus. ALCVI. Per terram enim cor humanum oſten-
C ditur, quod bonarum vel malarum actionum ſolet reddere fructus: per digitum autem qui articulorum compoſitione flexibilis eſt, ſublimitas deſcriptionis exprimitur. Nos ergo inſtruit, vt cùm quælibet mala proximorum conſpicimus, non ſtatim eam temere damnemus: ſed priùs ad conſcientia cordis humiliter reuerſi, digito diſcretionis eã ſolicitè diſquiramus.

Tropologica expoſitio.

BED. Quantum etiam ad hiſtoriam pertinet, per hoc quòd digito ſcripſit in terrâ, illum ſe eſſe monſtrauit, qui quondam legem in lapide ſcripſit. Sequitur. *Cùm autem perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe.*

Tract. 31. in Ioan. à med. AVGV. Non dixit, Non lapidetur; ne con-
D tra legem dicere videretur. Abſit autem vt diceret Lapidetur: venit enim non perdere quod inuenerat, ſed *quærere quod perierat.* Quid ergo reſpondit? *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox iuſtitiæ eſt, Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur lex, ſed non à præuaricatoribus legis.

Lib. 14. c. 13. in nouis exempl. & 15 in antiq. GREG. 9. Mora. Qui enim priùs ſemetipſum non iudicat, quid in alio rectum iudicet, ignorat. Et ſi nouit etiam per auditum, rectè tamen aliena merita iudicare non valet, cui conſcientia innocentiæ propriæ nullã iudicii regulam præbet.

Tract. 33 in à med. E AVG. Cùm ergo eos telo iuſtitiæ percuſſiſſet, nec dedignatus eſt cadentes attendere, ſed auertit ab eis obtutum. vnde ſequitur, *Et iterum ſe inclinans ſcribebat in terra.*

Iidem Beda & Ericus: item Gloſſa Ordin. ALCV. Poteſt etiam intelligi feciſſe hoc Dominus iuxta conſuetudinem, vt quaſi aliud agens vultu intendens in aliud, liberam eis exeundi facultatem daret. In hoc etiam figuratè admonet, vt & priuſquam peccantem fratrem corripiamus, & poſt adhibitam correctionem diligenter perpendamus, vtrum ipſis peccatis de quibus alium caſtigamus, aut aliis obnoxii ſimus.

Tract. 33. in Ioan. poſt med.

Avg. Sic igitur illi voce iuſtitiæ tanquam telo percuſſi ſeſe inſpicientes, & reos inuenientes, vnus poſt vnum omnes receſſerunt: & hoc eſt quod ſubditur, *Audientes autem hæc, vnus poſt alium exibant incipientes à ſenioribus.*

Glos. Qui fortè magis rei erant, vel magis culpas ſuas cognoſcebant.

Avg. Relicti ſunt autem duo: miſeria, & miſericordia. Nam ſequitur, *Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.* Credo territa eſt illa mulier: ab illo ſe puniendam ſperabat, in quo peccatum inueniri non poterat. Ille autem qui aduerſarios eius repulerat linguâ iuſtitiæ, leuans in illam oculos manſuetudinis, interrogauit eam. Vnde ſequitur, *Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei, Mulier, vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? quæ dixit, Nemo, Domine.* Audiuimus ſuprà vocem iuſtitię, audiamus nunc manſuetudinis. Nam ſequitur, *Dixit ei Ieſus, Nec ego te condemno*, à quo te fortè condemnari timuiſti: quia in me peccatum non inueniſti. Quid eſt Domine? Faues ergo peccatis? Non planè. Attende quod ſequitur, *Vade, & amplius noli peccare.* Ergo & Dominus damnauit: ſed peccatum, non hominem: nam ſi peccatorum auctor eſſet, diceret, Vade, & viue vt vis: de meâ liberatione eſto ſecura. Ego te quantumcunque peccaueris, etiam à gehennâ & inferni tortoribus liberabo: non hoc dixit. Intendant ergo qui amant in Domino manſuetudinem, & timeant veritatem. Etenim *dulcis & rectus Dominus.*

EX SANCTI PACIANI EPISCOPI *Barcinonenſis Epiſtola 3. aduerſus Tractatum Nouatianorum.*

Cùm Domini exemplum, & ipſam hanc abſolutæ adulteræ hiſtoriam Euangelicam iſto tractatu Pacianus ſeriò vrgeat vt inſtruet pœnitentiam, viſum hîc tantę fidei teſtem, ſicque antiquum, non omittere, qui nec aliis ſimilis argumenti, quæ multa extant per anni ſeriem Euangelia, ſit futurus inutilis.

Catholici Sacerdotis erga pœnitentem munia.

NEgantem, inquis, Dominus negat, tu negantem, nolo fatearis. Quis eum negantem confitetur, qui ad pœnitentiam cogit, obiurgat, crimen oſtendit, vulnera aperit, ſupplicia æterna commemorat, interitu carnis emendat? Hoc caſtigare eſt, non fateri. Ait nobis Dominus, *Vos eſtis ſal terræ.* Rectè ergo pſallimus iſta dicendo, nec ad nihilum valebit quiſquis audierit. Vides non proculcari à nobis ſententiam Dominicam, ſed probari: non abiici ſeueritatem, ſed voluntatem eius aperiri. Sed pœnitẽti, inquies, peccata dimittis, cùm tantùm in baptiſmate tibi liceat relaxare peccatum. Non mihi planè, ſed Deo ſoli, qui & in baptiſmate donat admiſſum, & pœnitentium lacrymas non repellit. Cæterum quod ego facio, id non meo iure, ſed Domini. *Dei ſumus adiutores*, inquit: *Dei ædificatio eſt.* Et iterum, *Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autẽ incrementũ dedit. Ergo neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat: ſed qui dat incrementum, Deus.* Quare ſiue baptizamus, ſiue ad pœnitentiam cogimus, ſiua veniam pœnitentibus relaxemus: Chriſto id auctore tractamus. Tibi videndum eſt, an Chriſtus hoc poſſit, an Chriſtus hoc fecerit.

Math. 5. v. 14.

Vbique Deus peccata dimittit: ſed Sacerdotibus miniſtris.

1 Cor. 3. v. 9. & 7.

Inſulſa ratio confutata.

Si pœnitentibus remiſſio peccatorum dari potuit, ais, baptiſma non fuit neceſſarium. Inſulſiſſima comparatio! Baptiſmum enim, ſacramentum eſt Dominicæ paſſionis. Pœnitentium venia, A meritum confitentis. Illud omnes adipiſci poſſunt, quia gratiæ Dei donum eſt; id eſt, gratuita donatio. Labor verò iſte, paucorum eſt qui poſt caſum reſurgunt, qui poſt vulnera conualeſcunt, qui lacrymoſis vocibus adiuuantur, qui carnis interitu reuiuiſcunt. Fruſtra me poſuiſſe aſſeris illud exemplum quòd Deus dixerit, *Malo pœnitentiam peccatoris, quàm mortem.* Quid ſi adieciſſem illud Eſaiæ, *Cùm conuerſus ingemueris, tunc ſaluaberis, & ſcies vbi fueris?* Quid ſi id Apocalypſis, *Memento vnde cecideris, & age pœnitentiam & fac priora opera?* Hæc, inquies, Gentibus dicta ſunt ante baptiſmum: Audi Apoſtolum, *Scimus autem, quoniam quæcunque Lex dicit, iis qui in lege ſunt, dicit, & loquitur.* Ergo eos B qui ſine lege vixerunt, pœnitendi conditio non tenebit. Qui etſi pœnituiſſent, liberâ id fide fecerant, non impoſito per legem vinculo pœnitendi. Ergo & vel Iudæi, inquies, qui ante baptiſmum pœnituerunt, poſt baptiſmum pœnitere non poſſunt. Quis hoc te docuit, frater? Quis ſuaſit, vt qui antè pœnituerit, poſtea pœnitere non debeat? Sed poſteriùs hoc videbimus. Interim, ſi Iudęis poſt baptiſmum præcluſa eſt pœnitentia, quia illam antè perſoluerint, concede vel Gentes quæ pœnitẽtiæ legem antè neſcierint, poſteriùs pœnitere debere. Sed & de Iudæis, nolo, fallaris. Illi enim propterea priùs pœnituerunt, quia vetus baptiſma corruperant, & quaſi poſt fidem fide proditâ, pœnitebant. Audi Apoſtolum: *Nolo enim ignorare vos, fratres,* C *quia patres noſtri omnes ſub nube fuerunt*, &c. Hoc ergo baptiſma violauerant, & ideo pœnitebant.

Baptiſmus Dei donum pœnitentia, labor.

Ezech. 18. v. 23.

Iſai. 30. v. 15.

Apoc. 2. v. 5.

Rom. 3. v. 19.

Iudæi & ipſi apoſtatæ, nec à pœnitentiâ repulſi.

1. Cor. 10. v. 1.

Videamus deinde quid dicas. Si Deus ſępius iubet hominem pœnitere, inquis, ſæpius peccare permittit. Quid ais? Ergo qui ſæpius remedium criminis monſtrat, crimen oſtendit? Et medicus ille cùm curat, aſſiduè vulnerari docet? Deus nec peccare vult hominem ſemel, & tamen liberat à peccato. Nec vtique cùm liberat, peccatum docet: ſicut nec qui ab incendio liberat, incendium monſtrat, nec qui naufragum eripit ſcopulis, in ſaxa compellit. Aliud eſt de periculo liberari, aliud ad periculum cogi. Et fortaſſe pateret hoc credi, ſi pœnitentia deliciæ putarentur: D cui labor tantus imponitur, cui carnis interitus imperatur, cui iuges lacrymæ, cui gemitus ſempiterni. Volet ergo ille ſanatus iterum ſe ſecari, rurſus exuri? Volet peccare iterum, & iterum pœnitere, cùm ſcriptũ ſit, *Noli adiicere peccatum ne quid tibi deterius contingat?* At adhuc, aſſiduè peccanti non miſereor. Quòd ſi, vt ais, ad peccatum cogitur, cui pœnitentiæ medicina monſtratur: quid tandem ille facturus eſt, cui pœnitentia ipſa præcluditur: cui deſperato remedio, totum vulnus aperitur; cui prorſus ex integro, vitę aditus denegatur?

Pœnitentia, nihil fauet conſuetudini peccandi.

Pœnitentiæ antiquus rigor.

Ioan. 5. v. 14.

Eccl. 12. v. 3.

Ibi eſt, Non eſt ei bene qui aſſiduus eſt in malis.

In baptiſmo, inquies, ſemel morimur, ſicut ait Apoſtolus; *An neſcitis quoniam quicunque baptizati eſtis in Chriſto Ieſu, in morte eius* E *baptizati eſtis? Conſepulti ergo eſtis ei per baptiſmum in mortem, vt ſicut Chriſtus reſurrexit ex mortuis, ſic & vos in nouitate vitæ ambuletis:* Quid mirum? Docebat Apoſtolus quòd eſſemus noui, vt nemo peccaret ſequebatur tamen vt qui peccauerat, pœniteret. Hic integer, ille curatus viueret: Innocens coronam, pœnitens veniam ſubiret. Ille premium, iſte medicinam acciperet. Denique idem Apoſtolus dicit, *Nam ſi cùm adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro nobis*

Rom. 6. v. 3.

Rom. 5. v. 8.

Dei benignitas & in fideles pœnitentes.

mortuus eſt: multò magis iuſtificati nunc in ſanguine eius, ſalui erimus per eum ab ira. Ab irâ vtique, quæ peccantibus debebautr. Quòd ſi Gentilem populum non paſſus eſt mori: multò magis redemptum non patietur extingui. Nec abiiciet, quos magno redemit: nec enim leuis eſt iactura famulorum? Non morietur quidem amplius qui reſurgit, vt ſcriptum eſt. Sed ipſe eſt aduocatus apud Patrem, ſed ipſe interpellat pro peccatis noſtris, haud deſpicabilis miſerorum patronus, parumue idoneus deprecator. Reſponde frater an famulos Dei diabolus poſſit opprimere, an non poſſit Chriſtus abſoluere? Petri pœnitentiam dicis ante Domini fuiſſe paſſionem? Hoc tibi nemo propoſuit. Et tamen Petrus iam baptizatus erat: huic enim dixerat Dominus *Qui lotus eſt ſemel, non neceſſe habet iterum lauari.* Accepit tamen poſtea remedium Chriſti, ſed antè pœnituit. & antè ſanctus eſt habitus quàm ad remedium perueniret. Nec pœnitentia eius in memoriam ſcriberetur, niſi profuiſſet aliquid pœnitenti. *Fleuit*, inquit, *amare*. Non vis facere fidelem, quod Petro profuit? Age, Thomas meus nonne poſt Domini reſurrectionem de reſurrectione dubitauit: Nonne perfidiæ reus notatur à Domino, cùm illi clauorum notæ, cùm perfoſſæ manus, cùm lateris vulnus oſtenditur, cùm ſic ad eum ait Dominus, *Noli eſſe incredulus, ſed fidelis*? Quid ergo? erubuit pœnitere? nōne humiliatus eſt? nōne Deum & Dominum ſuum illicò confitetur? Nūquid non illum Exomologeſis iſta commendat?

1. Cor. 6. v. 20.

2. Ioan. 2. v. 1.

Chriſtus pro te aduocatus & patronus.

Ioan. 13. v. 10.

Petrus à baptiſmo pœnitentiâ reparatus.

Matth. 26. v. 75.

Thomas à perfidiâ poſt reſurrectionem ſanatus.

Ioan. 20. v. 27.

B

C

Iam quàm argutè caput illud abſoluis, quod ego poſui; datam Epiſcopis poteſtatē, vt quæ ligaſſent in terrà, ligata eſſent & in cœlis. Dicis, hoc non ad Fideles, ſed ad Catechumenos pertinere: vt baptizādis adhuc ſcilicet populis, ſolui liceret crimina, vel teneri. Duorū denique Euangeliſtarū Capitola cōiungis, vt vnum eſſe videatur, & adiicis, quòd Matthæus minùs integrè proſequutus ſit, compleſſe Ioannem: vt quia apud Matthæum dixerat Domious: *Ite, & docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*: apud Ioannem impleuerit, dicens, *Quorum dimiſeritis peccata, dimittentur illis: quorum retinueritis, & retinebuntur.* Vt hæc dimittere vel ligare ad Gentes quæ baptizandæ erant pertinuiſſe videatur, quia prior Euangeliſta de Gentibus prælocutus ſit: de ſoluendo autem & ligando poſterior impleuerit. Quid ais? Euangeliſtæ dimidiatos inuicem ſenſus, & ſemi integros retulerunt? Verba his inuicem, ratióve defuerat: aut non in omnibus totum Spiritus ſanctus implebat, propoſitos perferens ſenſus, & ad plenum dicta definiens? *Hominis confirmatum teſtamentum nemo ſuperordinat:* Dei tabulam, tabula diuerſa mutabit? Quænam in vobis hæc vincendi cupido eſt, vt tale aliquid audeatis? Quid, quòd apud Matthæum ipſum ante paſſionem ſuam dixerat Dominus, *Quæcunque ligaueritis in terrâ, erunt ligata & in cœlo: & quæcunque ſolueritis in terrâ, erunt ſoluta & in cœlo?* Apud Matthæum hoc prædixerat Dominus, & nullam ibi Gentium fecerat mentionem: cur ergo illi Capitulum Ioannis adiungis, vbi ſuum poſuit: & ita poſuit vt à Gentibus ſepararet: quod vtique ſi ad Gētes pertinere voluiſſet, potuit ipſe coniungere quod ipſe ponebat. Totum ergo quod quæris apud Matthæum habes. Cur non vniuerſa legiſti, qui Epiſcopum doces? Primum iſtius caput repete. Ipſo referente Matthæo, paulò ſuperiùs ad Petrum loquutus eſt Dominus, ad vnum, ideo vt vnitatem

Epiſcoporum poteſtas dimittendi peccata.

Matth. 18. v. 19.

Ioan. 20. v. 23.

D

Confutata Nouatianorum euaſio.

Gal. 3. v. 15.

E

Matth. 18. v. 18.

Soluendi poteſtas & ligandi ad ſolos, vel præcipuè ſpectat fideles.

Petro ſingulariter.

A fundaret ex vno: mox idipſum in commune præcipiens, qualiter tamen ad Petrum incipit: *Et ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, & portæ inferi non conualeſcent aduerſus eam: & tibi dabo claues cœlorum: & quæcunque ligaueris ſuper terram ligata erūt & in cœlis; & quæcunque ſolueris ſuper terrā erunt ſoluta & in cœlis.* Dic, frater: de ſolis Gentibus hæc loquutus eſt: *Super hanc Petram*, inquit, *ædificabo Eccleſiam meam*? Eccleſiam, non baptizatas Gentes, vocet? homo necdum renatus corpus eſt Chriſti? quod ſoluo Gentibus, quod non eſt ligatum? Nam ſi non reputatum eſt nec ligatum, quid alligo, quod nullo iure conſtringo? Gentilis homo, liber eſt Legi. Vide nunc econtrario, an in baptizatum vtraque conueniant. Soluitur veniâ, quia peccato tenebatur: ligatur anathemate, quia ſolutus fuerat fide, & per gratiam liberatus. Quòd ſi ad Gentes hanc ſoluendi licentiam vel ligandi ſpectaſſe concedam: multò magis ad baptizatos pertinuiſſe conuincam. Nam ſi is ſolui potuit vel ligari, qui non habuit vinculum, quantò magis ille quem fidei iura tenuerūt? Ais poſuiſſe Matthæum, *Si peccauerit in te frater tuus; vade, & corripe eum ſolus cum ſolo*, ac ſtatim ſubiunxiſſe Dominum: *Quæcunque ſolueritis in terrâ, ſoluta erunt & in cœlis*: vt ad fratris offenſam pertinere videatur. Age, non vides quod ſuprà dicit: *Si in te peccauerit frater tuus*: hic verò addit, *Amen dico vobis, quæcunque ſolueritis in terrâ*, &c. Illud vni iuſſit, hoc pluribus relaxauit: illud, ipſe ſoluit in quem admittitur: hoc verò, Eccleſia: illud, ſine Sacerdote, ſine fratribus: hoc, ab omnibus impetratur. *Quæcunque ſolueritis*, inquit, omnino nihil excipit. *Quæcunque*, inquit: vel magna, vel modica. Attende quod ad Petrum dicat inferiùs, id quod peccatur in hominem, ſeptuagies ſepties relaxandum: vt oſtendat, alias vel ſemel poſſe. tamē qui in Petrū peccat, Dominū lædit: ſicut ad Samuel ipſe ſignificat, *Non te nullius momēti fecerūt, ſed me.* Cōceditur ergo vel ſemel Eccleſiæ, quod nobis ipſis toties imperatur.

dictum; quod omnibus, ad vnitatem fundandā.

Matth. 18. v. 18.

Eccleſiæ ſolutio, & eius in quem facta offenſa.

Peccatum in fratrem; eſt & in Deum.

1 Reg. 8. v. 7.

Nunc ad erraticam ouem & drachmam illam, & adoleſcentiorem filium reuertamur: quæ ego exempla cùm ſtrictim ſcripto priore tetigiſſem, tu plena repetiſti, edocens & oſtendens, drachmam & ouem, & filium minorem ad publicanos & peccatores: hoc eſt, humilem populum: non ad Chriſtianæ plebis imaginem, nec ad formam fidelium pertinere. Gratulor me doceri: intellectum verò non eſſe, moleſtè fero. Nam quid aſſeram? Ea, quæcunque lex dicat, ſuis qui ſub lege ſunt, dicere vtique: & hoc principaliter ad priores dictū eſſe conſentio, ſed in formâ fidelium, ſed in imagine futurorū ſicut Apoſtolus dicit, *Hæc autē in figura contingebant illis ſcripta ſunt autem ad correptionem noſtram in quos fines ſæculorum deuenerunt.* Et iterum. *Quæ omnia illis vmbra erant futurorum bonorum.* Certè ipſe adnuis, ad publicanos & peccatores, hoc eſt, humilem populum, & ideo iuniorem, illa dictata. Dic ergo: an populus Chriſtianus ipſe eſt iunior? an in radicem cohæſerit? an ille membra compegerit? *Ædificatus*. vt ſcriptum eſt. *in fundamentis Apoſtolorum & Prophetarum, & ipſo angulari lapide Chriſto Ieſu. An Iudæorum Deus tantùm? nonne & Gentium? Immò & Gentium. Siquidem vnus Deus, qui iuſtificat impium ex fide & per fidem* ... Certè ille humilis populus, quem Deus drachmæ, filio minori & ouiculæ conferebat, Eccleſia fuit: vnde Apoſtoli vnde omnis turba

Luc. 15.

Rom. 3. V. 19.

1 Cor. 10. v. 6

Col. 2. v. 17.

Eph 2. v. 20.

Rom 3. v. 29

Luc. 15. Drachma, ouicula, &

Iunior filius Eccleſiæ figura.

Credentium, vnde popolus Chriſtianus. Huic corpori noſtra etiam membra coniuncta ſunt, & totæ credentium portiones: vt in bonam oliuam, ex oleaſtro Gentium conuenirent, ſicut Apoſtolus dicit, *Partcipes pinguedinis* eius effecta; atque ita vnum eſſemus in Chriſto, Iudæus & Græcus, ſeruus & liber. Si ergo cum illis humilibus vnum ſumus, dicta ſunt & ad nos, quæ veterum humiles audierunt: atque ita omni corpori nuntiatum eſt, quicquid de corporis parte prædicatum eſt.

Rom. 11. v. 17.

Dicam adhuc planiùs: Ille poſterior populus, ille paoper, ille mediocris, imago Eccleſiæ fuit, anima humilis & modeſta, anima liberata per Chriſtum. Hanc venit Dominus ſaluam facere, hanc apud inferos non reliquit: hæc eſt ouis illa quæ humeris reportatur: id eſt, niſu & vigore patientiæ. Hæc eſt drachma, quæ quæritur: & vicinis, inuenta monſtratur. Vides formam eius, ſimilitudini pœnitentium conuenire? Vides miſericordiam vſque ad hoc tempus extendi? Vides quæcunque Eccleſiæ naſcenti dicta ſunt, ad plenitudinem Eccleſiæ pertinere? Inde ibi Dominus adiecit, *Sic erit gaudium in cœlo ſuper vnum peccatorem pœnitentiam agentem quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, quibus non fuit opus pœnitentia.* Nam ſi illa omnia ad commonendos nos ſcripta ſunt, cui tandem populus ille peccator humilis comparabitur, niſi populo pœnitenti? Ac ſi figuris in ordinem recurrentibus, nonaginta nouem ſanæ, omnis Eccleſia eſt, vna verè erratica, delinquentium portiuncula eſt: ac drachma quæ periit miſer ille peccator eſt: rediens poſt mala ſua filius, redempto illi ſimilis æſtimatur.

B

Luc. 15. v. 10.

C

Iam rectè à me poſitum vides, cùm de pœnitentium curatione tractarem, dixiſſe Dominum, *Non eſt opus ſanis medico, ſed malè habentibus.* Rectè & illud, *Beati lugentes quoniam ipſi conſolabuntur.* Quicquid de publicanis & peccatoribus dictum eſt, ad ægros omnes & omnes miſeros pertinebit. De ſolis, ais, ſcriptum Martyribus, *Beati lugentes.* Nemo ergo præter illos, peccata ſua plangit? Non Dauid clamat, *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum,* Et iterum, *Quoniam cinerem, ſicut panem edi & potum meum cum fletu miſcebam.* Non Iacob dixit, *Anni vitæ duriſſimi* Non Apoſtolus ad Timotheum *Deſiderans te videre, memor lacrymarum tuarum:* Nec tamen hoc de Martyre loquebatur. Quid nunc? Miſeri pœnitentes ſiccos habent oculos? Et qui peccaſſe ſe dolent, flere non norunt? Ipſi communicantes, ipſi fideles lacrymas non habemus? Quempiam noſtrum gaudente mundo gaudere delectat? Vos Nouatiani, *iam ſatiati eſtis, diuites facti eſtis ſine nobis regnare cœpiſtis.* Non ergo vt quiſque miſerabilis eſt, ita incipit eſſe miſerandus.

Mar. 2. v. 17.
Luc. 5. v. 31.
Math. 5. v. 5.
Pſal. 6. v. 7. & 101. V. 10.
Gen. 47. V. 9.
2. Tim 1. v 4.

D

Pœnitentium lacrymæ, ipſorum communicantium & ſidelium.
1. Cor. 4. v. 8.

E

Poſt hæc proponis, & dicis ſcriptum eſſe per Dominum, *Omne peccatum, & blaſphemia remittitur hominibus: Qui autem in Spiritum ſanctum peccauerit, non dimittetur ei neque hic, neque in futuro ſæculo* Aut ego fallor, aut illud exemplum contra te valet. Nam ſi omne peccatum, & blaſphemia relaxabitur, vides veniam pœnitentibus non negari. Ergo omne peccatum · ergo ipſa quoque blaſphemia. Habes ad litum ſecundum Lucam, *Et qui in Filium hominis peccauerit, remittetur ei.* Quid hoc amplius de miſericordia facit, de clementiâ iudicantis? An non inuidet oculus tuus, quia bonus eſt paterfamilias? non licet illi facere quod vult? Quinimmò, *tu quis es qui*

Mar. 3. V. 27.
Luc. 12. v. 10.
Math 20. V 15.
Rom. 14. V. 4.

A

iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat, aut cadit. Potens eſt autem Deus ſtatuere illum. Sed qui in Spiritu ſancto blaſphemauerit, ait, *non remittetur ei.* Soles totas percurrere lectiones: cur hic non legiſti, quid ſit iſtud, *in Spiritu?* Habes ſupra ſcriptum, cùm Dominus dæmonia verbo fugaret, & virtutes multas ſpeciali vigore compleret, dixiſſe Phariſæos, *Hic non expellit dæmonia, niſi in Beelzebub principe dæmoniorum:* Hoc eſt, in Spiritum ſanctum deliquiſſe, in ea blaſphemaſſeque per Spiritum gerebantur. In cæteris quippe peccatis aut errore labimur, aut metu frangimur, aut carnis infirmitate ſuperamur. Hæc cæcitas eſt, non videre quod videas, & ſancti Spiritus opera diabolo deputare: eámque gloriam Domini quâ diabolus ipſe ſuperatur, diaboli appellare virtutem. Hoc eſt ergo quod non dimittetur, reliqua bonis pœnitentibus, frater Sympronianè, donantur.

ἐν τῷ ἁγίῳ πνεύματι. Vulg. melius. in Spiritum ſanctum eſt Græca particula ἀ διαφέρει. De hac quæſtione blaſphemiæ Spiritus, ſiue in Spiritum plura ſuperiori Dominica & vt ipſum, quod ponit Pacianus, non remittatur.

B

Poſt hæc de ſarmentis & vite proponis ſic. Ait Dominus apud Ioannem, *Ego ſum vitis vera, & Pater meus agricola eſt. Omne ſarmentum in me, quod nõ affert fructu, collet illud: & omne fructiferum, purgabit illud.* Vides igitur in ſarmentis fructum requiri, id eſt, bona opera pœnitentiæ, ſicut Ioannes ait, *Facite ergo fructum dignum pœnitentia.* Vides ſarmenta purgari, quæ ſunt detrimenta carnis, damna lætitiæ, damna patrimonii, vitæ labores: qui actus proprii pœnitentium ſunt. Vides etiam agriculturam Domini, qui ipſa etiam ſarmenta non perdat, ſed purget & colligat aliqua planè in ignem, aliqua nouellandis paſtinandiſque vineis,

Ioan. 15. v. 1.
Math. 3. v 9.
Fructus digni pœnitentiæ.

C

Eli Sacerdos, ais, loquitur & dicit, *Si vir in virum peccauerit, orabunt pro eo: ſi autem in Deum peccauerit, quis orabit pro eo?* Ioannes itidem. *Si quis ſcit peccare fratrem ſuum peccatum non vtique ad mortem, poſtulabit pro eo, & dabit illi vitam Deus. Eſt autem peccatum, quod ad mortem ducit non pro illo dico vt depreceris.* Vides hoc totum ad peccata manentia pertinere, non ad eos qui aliquando peccauerint, & cœperint pœnitere, antequam quiſquam pro illis roget. Longum eſt vt exempla replicemus. Attende vniuerſa peccata quibus Dominus comminatur, iam videbis eſſe præſentia. Quòd ſi non proderit iuſto, in tempore iniquitatis ſuæ, præterita iuſtitia, non oberit impio, in tempore iuſtitiæ ſuæ, iniquitas derelicta, cùm ſcriptum ſit, *Derelinquat impius vias ſuas, & vir facinoroſus cogitationes ſuas, & conuertatur ad Deum, & miſericordiam conſequetur.* Quòd ſi Deus etiam peccata præterita puniuit, de quo tranſactis & prætermiſſis pœnam ſupplicíumque conſtituit, age, non habet in ſuâ poteſtate mutare ſententiam? Non Raab, non Nabuchodonoſor Regem, non Gabaonitas, non Niniuitas, non Segor à prædicto interitu liberauit? Non per ipſum, Ioël vates hæc intulit, *Conuertimini ad Dominum Deum veſtrum ſimulque ieiunio, & fletu & planctu quia miſericors eſt, patiens & magnanimis, & multæ miſerationis, & pœnitens in malitiis; Et quis ſcit ſi reuerſus pœnitebitur, & relinquet poſt ſe benedictionem* Quare, ſicuti conſtitutam peccantibus pœnam probaueris, hoc tenebis: aut peccatis perſeuerantibus conſtitutam, aut libertatem Deo relictam mutandæ, ſi pœniteas, ad meliora ſententię.

1. Reg. 2. v. 25.
1. Ioan. 5. v. 16.
Peccata ad mortem, & irremiſſibilia, quæ ſunt præſentia, & quibus non accedit pœnitentia
Ezech. 18. v. 24.

D

Iſai. 55. v. 7.

E

Ioel. 2. v. 10.

Pulchra regula, in diuinis comminationibus.

Ais adhuc ſcriptum, *Quòd ſi manus tua, vel pes tuus ſcandalizauerit te, abſcide eum abs te.* Quid ſit hoc, Moyſes Deuteronomio teſtificante prædixit: *Si autem precatus fuerit te frater tuus* (hi ſunt etiã oculi & manus noſtrę) *aut filia tua, aut vxor tua*

Math. 18. v. 9.
Deut. 13. v. 6.
Manus ac pedes ſcandalizans abſcindendus.

quæ eſt in ſinu tuo, aut æqualis animæ tuæ, dicens, Eamus, & ſeruiamus Diis, quos non noueras. Deinde adjicit inferius, *Deferes eum, & manus tua erit ſuper ipſum ad occidendum eum.* Vides ergo non de pœnitentibus dictum, ſed de his, qui non ſolùm ipſi in facinore perſeuerant, verùm etiam nos ſcandalizare non deſinunt? Hi quamlibet chari ſint, relinquendi: quamlibet vtiles, deſerendi ſunt. Propono adhuc dixiſſe
1 Cor. 5. v. 13 Apoſtolum Paulum, *Auferte malum de vobis ipſis*: malum vtique perſeuerans. Cæterum pœ-
Pſal. 91. v. 2. Confiteri. nitentia malum non eſt, cùm Dauid dicat, *Bonum eſt Exomologeſim facere Deo.* Nec tamen mecum eſt ille quem pœnitet, nec parte Sanctorum, nec pace coniungitur. Sed dicit Apoſto-
B
1 Cor. 5. v. 11 lus, *Si quis frater nominatur, & ſit aut fornicator, aut ſimulachris ſeruiens, aut auarus, aut*
ebrioſus. *maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.* Vides non ſine cauſâ eſſe poſitum, *& ſit*; id eſt, qui necdum pœniteat, qui necdum improbus eſſe deſierit. Et certè de auaris, & ebrioſis, & maledicis ſimul dictum eſt. Reſponde frater, an nullus eiuſmodi, veſtrâ pace teneatur. Ergo inde eſt & quod per Eſaiam Deus
Iſai. 1. v. 28. & 18. clamat, *Simul iniqui, & peccatores peribunt*: non pœnitentes, non miſericordiæ opera procurantes, quibus apud eundem rurſus Eſaiam Deus dicit, *Et ſi fuerint peccata veſtra vt phœnicium, vt niuem dealbabo; &, ſi vt coccum, vt lanam*
C
candidam, ea efficiam.

Attamen, vt ais, Apoſtolus condemnauit errantem. Nam ad Corinthios primâ ita dicit, *Ipſe*
1 Cor. 5. v. 3. *ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui eum, qui tale facinus admiſit; in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis omnibus in virtute Dei, tradere eiuſmodi ſatanæ, in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in nomine Domini.* Nota, frater, primùm, quòd non damnat eos cum quibus iſte communicat: ſolus iſte qui tale facinus admiſerat, ſatanæ traditur, ſolus excluditur, ſaluâ pace ſanctorum. Vos omnes Eccleſias pro vno peccatore damnatis? Deinde vides, quòd hic ipſe peccator ince-
D
ſtus, non morti traditur, ſed ſatanæ ad emendandum, ad colaphizandum, ad pœnitendum. De-
Interitus carnis. nique ait, *Ad interitum carnis*; non tamen animæ, non etiam ſpiritus: ſed ad ſolius carnis interitum; tentationes ſcilicet, carnis anguſtias, detrimenta membrorum, ſicut alibi de intem-
1 Cor. 7. v. 28. perantibus dicit, *Tribulationem autem carnis patientur eiuſmodi.* Vis hoc ſcire? In ſecundâ Corinthiorum, hunc ipſum impium idem Paulus
2 Cor. 2. v. 6. abſoluit. Nam de ipſo ait; *Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio ea quæ fit à pluribus, vt è contrario magis donetis, & conſolemini, ne fortè maiore triſtitia abſorbeatur, qui eiuſmodi eſt. Propter quod obſecro vos vt conſtituatis in eum charitatē.*
E
Item infra; *Si cui autem aliquid donaſti, & ego: Nam & ego quod donaui, propter vos in perſonâ Chriſti, vt non poſſideatur à ſatanâ.* Vides Apoſtoli indulgentiam, proprias etiam ſententias temperantem? Vides mitiſſimam lenitatem, longè à veſtro ſupercilio ſeparatam? Longè à Nouatiani fronte diſſimilem, communi verò vitæ & ſaluti omnium conſulentem?

Matth. 5. v. 19. Iac. 2. v. 10. Eccl. 13. v. 1. 2 Cor. 6. v. 14. At etiam in nos ſeuerus cenſor inueheris. Dicis, ex lege cœleſti, vnum ex mandatis ſoluere non licere, nec communicare lupis agnos; & quòd omnis conſenſus in crimine ſit; & ideo qui picem tetigerit, inquinetur, nec ſit vlla ſocietas lucis ad tenebras, aut templo Dei cum idolis,

A aut conuentio Chriſti ad Belial. Ideoque Da-
Pſa. 49. v. 18 uid dicit, *Furem videbas, & currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.* An tandem, quia nos Domini mandata reſcindimus? Nos, vnum apicem Legis inflectimus? Nouatiani, quia tota Eccleſiæ, tota concordiæ, an potius iura violarunt, qui poſt tot pacis annos, tot fœdera ſanctitatis, nouas tibi leges, noua inſtituta, nouos ritus pepererunt, arcanum iuſtitiæ inexorabili fronte ſimulantes? Nos in Eccleſiam lupos recipimus, qui Hæreticorum ora vitamus, an potius Nouatiani, qui cùm ipſi ſint rapaces lupi, paulò miſeriores oues reformidant? Nos conſentimus malis, nos picem tan-
B
gimus, nos tenebris cohæremus, nos Idolo & Belial iungimur: aut illi qui Euariſtum, qui Nicoſtratum receperunt, cæteroſque ab Eccleſiâ recedentes, linguâ, manu, motibus inquinatos? Nos cum adulteris & furibus conuenimus, an
Nouati ſcelera: Videnđ. Cypr. Epiſt. 49. ad Cornel. illi qui Nouatum, vitæ ſuæ & capiti prætulerunt: poſt interceptam pecuniam pupillorum atque viduarum, miſeri parentis & vxoris parricidam, non modò non pœnitentem, verùm etiam gloriantem? Verùm Paulus Apoſtolus di-
1 Tim. 5. v. 22. xit, *Manus citò nemini imponas.* Docet idem, vel tardè, vel poſt pœnitentiam non negandas.
Achan filius Charmi Ioſ. 7. v. 1. Sed perditâ Hierico, Achar filius Carmi, propter furtum veſtis occiſus eſt. Age, vos totos
C
fures interficite pecuniarum noſtrarum atque librorum, & in Nouati oſſa ſæuite. Iugum illud
Act. 15. v. 10 rurſus accipite, quod neque nos, neque patres noſtri portare potuerunt. Quid ceſſatis, Nouatiani, oculum pro oculo, dentem pro dente depoſcere, animam poſtulare; Circunciſionis & Sabbati redintegrare commercium? Necate fures, lapidate petulantes. Nolite in Euangelio
Ioan. 8. v. 11 legere quòd pepercerit Dominus etiam adulteræ confitenti, quam nemo damnarat: quòd pec-
Luc. 7. v. 47 Diuinæ exempla miſericordiæ. catricem, quæ lacrymis pedes eius lauabat, abſoluerit: quod Raab, apud ipſam Hiericho vrbem Phœnicum, liberauit: quòd Thamarem à ſententiâ Patriarchæ abſoluerit: quod Sodo-
D
mis quoque pereuntibus, Loti filias non extinxerit; liberaturus & generos, ſi futurum excidium credidiſſent. Age, non tenes dicere apud
Pſal. 119. v. 7. Dauid Dominum, *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus*? Salomonis quoque ſententiam
Prou. 18. v. 19. non tacere, *Frater fratrem adiuuans exaltabitur*? Quid Apoſtolus? *Fratres, etſi præoccupatus*
Gal. 6. v. 1. *fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, conſiderantes voſmetipſos ne tentemini.* Et il-
Rom. 9. v. 3. lud quod antè iam retuli, *Optabam enim anathema eſſe in Chriſto pro fratribus meis cognatis ſecun-*
1 Cor. 9. v. 22 *dum carnem.* Et iterum, *Omnibus omnia factus ſum, vt omnes lucrifacerem*: hoc eſt, cum vulneratis, gemitus; cum ægrotantibus, laborem; mor-
E
tem, cum morientia partiri; caſum fratrum, cum ſtatu ſuo poſſe miſcere; aliquid de ſuâ ſanitate decidere, & deficientibus adhibere medicinam.

Quid vobis prodeſt ſuperbâ & aſperâ fronte durari, altis rigere ceruicibus, vultus retorquere, à miſeris auditus oculoſque præcludere? Nunquam vos, oro, cecidiſtis? Nulla in veſtris mentibus macula eſt? Nulla in oculis, oro, feſtuca? Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut mundum ſe eſſe à peccatis? Credo, vos iuſti, beneuoli, temperantes, quibus membra omnia ſana ſunt, quibus omne corpus intactum, quibus medicus neceſſarius non eſt, nec medicina languorum. Intrate iam cœlum, paradiſi aditus,

romphæâ cedente, penetrare: tot noſtrorum populis Deum vnicum confitentibus, dona veſtra præcludite. Quæ ſi ſe longè aliter habeat quàm implacabilis rigor rerum, & veſtra mentitur, iam intelligitis, Nouatiani, Deum poſſe miſereri; iam, miſeris fratribus de præterito confitentibus, vel ſeram patere medicinam: iam vulneratum illum à Leuitâ & Sacerdote præteritum, per Chriſtum poſſe curari: iam, Eccleſiæ preces humilibus non negandas, iam manus Sacerdotum miſerandis fratribus exhibendas.

Inclementia.

Luc. 10. v. 30.

Vides Eccleſiam eſſe Reginam *in veſte aurata & variegata*: multorum vtique corporum, multorumque populorum varietate compoſitam. Non eſt coloris vnius iſta pictura: nec in vno habitu emicat tanta diuerſitas. Pars illa indumenti tegit; illa, componit. Nonnulla pectori adhæret, altera vltimo ſinu trahitur, & inter veſtigia ipſa ſordeſcit. Quædam, purpuræ Martyrum comparatur: aliqua, ſerico Virginali; nonnulla, ſinu plicante ſubſuitur, aut acu inferente reparatur. Alius enim ſic, alius autem ſic, & tamen vna in omnibus, Regina componitur. Ergo eadem fœcunda vitis & locuples, plures habens ramos, inuito palmitum crine diſtentior; nihilne ex iſtis hyberno frigore laborauit? nihil aſperas grandines pertulit? nihil torridas incuſauit æſtates? Aſperior eſt hæc gemma palmitibus, iſta fortior, illa ſincerior; hæc ſe diffundit in fructus, hæc in folia exuberat frondes. Vitis tamen vbique formoſa. Mater hæc adoleſcentularum, quarum non eſt numerus. Calculare denique ſi potes Catholicos greges, & duc in digitos noſtræ plebis examina. Nec illa modò quæ toto diffuſa ſunt cunctis plena regionibus, ſed hæc, frater, quæ tecum in proximis finibus, & vicinâ vrbe conſiſtunt. Contemplare quot noſtros vnus aſpicias, quot meorum populus ſolus occurras. Nonne vt ſtillicidia fontibus magnis; nonne vt ab Oceano quædam gutta, ſorberis? Dic, dic, an iſtæ adoleſcentulæ ex veſtrâ plebe generentur, an tu ſolus hoc parias. Noſtra eſt, in quâ iſta Regina electa matri ſuæ atque perfecta. Nihil quippe electū, niſi melius & maius ex alio: nihil perfectum eſſe poteſt, niſi plenum. Iam & illud attende, an hæc potiſſimùm ædificata ſit in fundamentis Prophetarum & Apoſtolorum ex ipſo angulari lapide Ieſu Chriſto. Si ante te cœpit, ſi ante te credidit, ſi à fundamentis prioribus non receſſit, ſi non illa migrauit, ſi non à reliquo corpore ſeparata ſuos ſibi magiſtros & propria inſtrumenta conſtituit, ſi quid inſolitum argumentata eſt, ſi quid noui iuris inuenit, ſi corpori ſuo repudium pacis indixit: planè tunc à Chriſto receſſiſſe videatur, tunc extra Prophetas & Apoſtolos conſtituta.

Pſal. 44. v. 10. Eccleſia Regina varius ornatus.

Vitis locuples.

Cant. 6. v. 7

Numeroſior hæreticorum cœtibus.

Electa & perfecta.

Eph. 2. v. 20 Eccleſiæ notæ.

Hæc igitur erit domus magna, locuples omnium diuerſitate vaſorum, in quâ purum refulget aurum, in quâ ductile lucet argentum; verùm, quæ etiam lignea (ſicut ſcriptum eſt) & fictilia vaſa dignatur. Magna enim domus, multos mouet vſus, opera diuerſa ſolicitat. Non ſolùm quærit argentum, nec aureo tantùm delectatur ornatu. Subinde plus decet magna, contemptus; & inter nobiles ambitus, exigua quoque iucunda ſunt. Nullus artifex opera ſua deſpicit, nec vilia ſibi putat eſſe, quæ fecit. Et vnde pro peccatoribus paſſum putas Chriſtum, niſi quòd perdere noluit quicquid ipſe formauit? Vnde illum putas hodiéque interpellare pro miſeris, niſi quòd modicum, eumque & deſpectiſſimum non repellit. Neminem ex his quos receperit, perditurus; ligneo licet ac fictili comparentur, atque ita in domo ſuâ omnia componit.

2 Tim. 2. v. 20. Vaſa ipſa lignea & fictilia in ea non in vtilia.

Paſſus Chriſtus perdere nolens quos condidit.

S. AMBROSII EPISCOPI, *de Muliere in adulterio deprehenſa.*

Lib. 6. Ep. 51

SCio pleroſque Gentilium gloriari ſolitos, quòd incruentam de adminiſtratione prouinciali ſecurim reuexerint. Si hoc Gentiles, quid Chriſtiani facere debent? Ad omnia tamen accipe reſponſum Saluatoris. Nam cùm adulteram reperiſſent Iudæi, obtulerunt eam Saluatori: captantes, vt ſi abſolueret eam, videretur legem ſoluere, qui dixerat, *Non veni legem ſoluere, ſed adimplere:* Si damnaret, videretur aduerſum finem veniſſe propoſiti ſui. Hoc igitur præuidens Dominus Ieſus, *inclinato capite ſcribebat in terrâ.* Quid ſcribebat niſi illud Propheticum, *Terra, terra, ſcribe hos viros abdicatos*; quod de Iechoniâ lectum eſt in Ieremiâ Prophetâ? Cùm Iudæi interpellant, in terrâ ſcribuntur nomina Iudæorum: cùm adeunt Chriſtiani, non ſcribuntur in terrâ fidelium nomina, ſed in cœlo. In terrâ autem ſcribuntur abdicati à Patre proprio, qui Patrem tentant, & contumelias irrogant auctori ſalutis. Cùm interpellant Iudæi, inclinat caput Ieſus: & quia non habet vbi reclinet caput ſuum, iterum erigit quaſi dicturus ſententiam, & ait, *Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam. Et exire cœperunt ſinguli, incipientes à ſenioribus:* vel quòd ipſi plura haberent crimina, qui diu vixerant; vel quia priores vim intellexerant ſententiæ, quaſi prudentiores: & cœperunt ſua magis peccata deflere, qui alieni criminis venerant accuſatores. Recedentibus ergo illis remanſit ſolus Ieſus; & eleuans caput ad mulierem, ait, *Vbi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Et illa reſpondit, Nemo. Dicit ei Ieſus, Nec ego te condemno. Vade, & amodò vide ne pecces.* Non damnat, quaſi redemptor: corrigit, quaſi fons abluit. Et quia quando ſe inclinat Ieſus, ideo inclinat vt iacentes eleuet, ideo ait remiſſor peccatorum, *Nec ego te damno.* Habes quod ſequaris. Poteſt enim fieri vt ille criminoſus poſſit habere ſpem correctionis: Si ſine baptiſmo eſt, vt poſſit accipere remiſſionem: ſi baptizatus, vt pœnitentiam gerat, & corpus ſuum pro Chriſto offerat. Quantæ ſunt ad ſalutem viæ? Et ideo maiores maluerunt indulgentiores eſſe circa iudices, vt dum gladius eorum timeretur, reprimeretur ſcelerum furor, & non incitaretur. Quòd ſi negaretur communio, videretur criminoſorum vindicata pœna. Maluerunt igitur priores noſtri, vt id in voluntate magis abſtinentis, quàm in neceſſitate ſit legis.

Ioan. 8. v. 4.

Matth. 5. v. 17.

Ioan. 8. v. 6.

Ier. 22. v. 30.

Luc. 9. v. 58.

v. 7.

v. 9.

Eccleſia erga Iudices indulgentia ne criminibus fauere videatur.

Etſi in ſuperiori Epiſtolâ hanc quam propoſuiſti quæſtiunculam abſoluerim, tamen aliquid plenius requirenti tibi vt filio offerre, atque exſculpere non ſuperſederim. Ac ſemper quidem decantata quęſtio, & celebris abſolutio fuit mulieris eius, quæ vt in libro Euangelij ſecundū Ioannem ſcribitur, adulterij rea oblata Chriſto eſt. Id enim Iudæorum commenta eſt tergiuerſatio, vt ſi contra legem abſolueretur, contra legem prolata Domini Ieſu ſententia teneretur. Si autem damnata eſſet lege, vacare Chriſti videretur gratia. Sed vehementior facta eſt, poſteaquam Epiſcopi reos criminum grauiſſimorum in publicis iudiciis accuſare, alij & vrgere vſque

Epiſt. 51. lib. eiuſd.

Tangunt hæc Maximo geſta ſuadentibus Epiſcopis aduerſus Priſcillianum, à quo ſententiam capitis tenuit.

ad gladium, ſupremamque mortem, alii accuſationes huiuſmodi, & cruentos Sacerdotum triumphos probare cœperunt. Quid enim aliud iſti dicunt quàm dicebant Iudæi, Reos criminum legibus eſſe publicis puniendos: & ideo accuſari eos etiam à Sacerdotibus in publicis iudiciis oportuiſſe, quos aſſerunt ſecundum leges oportuiſſe puniri? Eadem cauſa eſt, ſed numerus minor: hoc eſt, non diſpar iudicij quæſtio, ſed diſpar iudicii inuidia. Vnam Chriſtus puniri ex lege non paſſus eſt, iſti minorem numerum aſſerunt eſſe puniendum.

Loci circunſtantia Dominicis diſputationibus.

Ioan. 10. v. 30.

Ioan. 7. v. 16

Ioan. 8. v. 20

Gazophylacium.

At quo loci hoc iudicat Chriſtus? Nam plerunque ſecundum qualitates locorum in quibus docebat famulos ſuos, diſputationes ſuas formare dignatus eſt, vt in porticu Salomonis (hoc eſt, ſapientis) deambulans loquebatur, *Ego, & Pater vnum ſumus*. Et in tēplo Dei dicebat, *Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui me miſit*. Hoc quoque iudicium in templū poſitus exercet, ſicut ſcriptū eſt in poſterioribus. Sic enim habes: *Hæc verba locutus eſt Ieſus in gazophylacio docens in templo; & nemo apprehendit eum*. Quid eſt gazophylacium? Collatio fidelium, ſumptus pauperum, requies egenorum, iuxta quod ſedens Chriſtus,

Luc. 21. v. 3.

vt habes ſecundum Lucam, duo æra mulieris viduæ diuitum muneribus cenſuit præferenda, diuino videlicet teſtimonio præferens optimæ præmiis largitatis ſedulæ liberalitatis affectum. Qui

Viduæ duo æra.

tale habebat iudicium, videamus quid ipſe iuxta gazophylaciū poſitus cōferebat. Non enim otioſè viduam prætulit duo æra mittentem. Pretioſa iſta paupertas eſt, fidei opulenta myſterio. Iſta ſunt

Luc. 10. V. 35.

duo æra, quæ Samaritanus ille Euangelicus, ad eius curanda vulnera qui incidit in latrones, ſtabulario dereliquit. Ergo & iſta ſpecie vidua, in typo Eccleſia, hoc gazophylacio ſacro conferendum putauit, quo pauperum ſanarentur vulnera, peregrinorum ieiunia ſedarentur. Vnde & nunc

Pſal. 11. v. 7.

quid Chriſtus conferat, ſpiritaliter te oportet expendere. Diuidebat enim populis argentum igne examinatum eloquiorum cæleſtium, & imaginis regiæ pecuniam populorum aonumerabat affectibus. Nemo plus miſit, quàm qui totum donauit. Satiabat eſurientes, replebat inopes, illuminabat cæcos, redimebat captiuos, paralyticos erigebat; mortuos reſuſcitabat; & quod eſt ampliùs, conferebat abſolutiones eorum, peccata donabat.

Chriſti ad gazophylacium munera.

Poſt alia.

Sed iam veniamus ad mulieris huius adulteræ abſolutionem. Oblata erat à Scribis & Phariſæis Domino Ieſu adulterio rea, & hac oblata fraude, vt ſi eam abſolueret, legem ſoluere videretur: ſi verò damnaret, propoſitū ſui mutaret aduentus, qui peccata omnium remiſſurus aduenit. Denique ſupra ait, *Ego non iudico quemquam*. Offerentes ergo eam dixerunt, *Hanc mulierem inuenimus publicè mœchantem: Scriptum eſt autem in lege Moyſi omnē mœcham lapidari: Tu verò quid dicis de ea?* Quæ cùm dicerent, *Ieſus inclinato capite digito ſcribebat in terra*. Et cū n expectarent vt audirent eum, *erigens caput dixit, Qui ſine peccato eſt, prior lapidet eam*. Quid tam diuinum quàm iſta ſententia, vt is peccata puniat, qui exors ipſe peccati ſit? Quomodò enim feras alieni vltorem, & proprii criminis defenſorem? Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat quod ipſe committit? Hoc autem dixit, *& ſcribebat in terra*. Quid? vtique dicens, *Feſtucam quæ in oculo eſt fratris tui vides, trabem autē quæ in oculo tuo eſt, non vides?* Libido enim velut feſtuca, eſt,

Ioan. 8. v. 15.

Ioan. 8. v. 4.

Leuit. 20. v. 10

Ini. p. 8. c. 121.

Matth. 7. V. 4.

Feſtuca, libido ſeu luxuria.

A citò accenditur, propere conſumitur. Sacrilegium perfidiæ, quo Iudæi negabant propriæ ſalutis auctorem, ſceleris magnitudinem perſonabat. Scribebat autem in terrâ digito, quo legem ſcripſerat. Peccatores in terrâ ſcribuntur, iuſti in cœlo, ſicut habes dictum ad diſcipulos, *Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis*. Secundò autem ſcripſit, vt geminato Teſtamento Iudæos ſcias eſſe damnatos. *Audientes autem hoc verbum exierūt foras vnus poſt alium incipiētes à ſenioribus*; & ſedebant cogitantes de ſe. *Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans*. Benè ait, quod exierunt foras, qui nolebant eſſe cum Chriſto. Foris litera eſt, intus myſteria. Sequebantur enim diuinarum lectionum quædam velut arborum folia,

Exod. 31. v. 18.

Ier. 17. v. 13.

Luc. 10. v. 20.

B non fructum, qui viuebant in vmbrâ legis, & Solem iuſtitiæ videre non poterant. Denique *deſcendentibus illis, remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans*. Donaturus peccatum, ſolus remanet Ieſus, ſicut ipſe ait, *Ecce venit, & iam venit, vt diſpergamini vnuſquiſque ad ſua, & me ſolum relinquatis. Non enim legatus, neque nuntius: ſed ipſe Dominus ſaluum fecit populum ſuum*. Solus remanet, quia non poteſt hoc cuiquam hominum cum Chriſto eſſe commune, vt peccata condonet. Solius hoc eſt munus Chriſti, qui tulit peccatum mundi. Meruit & mulier abſolui, quę recedentibus Iudæis remanſit ſola cum Chriſto.

Ioan. 16. v. 32.

Iſai 63. v. 6

Solus Ieſus peccata remittit.

Ioan. 1. v. 36.

Eleuans autem caput Ieſus dixit mulieri, Vbi C *ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Et illa reſpondit, Nemo Domine. Et ait ad illam Ieſus, Nec ego te condemnabo, vade, & amodò vide ne pecces*. Vide lector diuina myſteria, & clementiam Chriſti. Cùm accuſatur mulier, caput Chriſtus inclinat; eleuat autem vbi defecit accuſator: Ita nullum damnari vult, abſolui omnes. Breuiter autem omnes hæreticorum interimit quæſtiones, dicendo, *Nemo te condemnauit?* qui dicunt Chriſtum diem neſcire iudicii: vel qui ait, *Sedere autem ad dexteram meam, vel ad ſiniſtram non eſt meum dare vobis*. Ecce & hîc, *Nemo te condemnauit?* Quomodò vtique in- D terrogat quod videbat? Sed interrogat nobis, vt noſceremus non eſſe condemnatam. Eſt etiam humani affectus, vt interrogemus ſæpiſſimè quod videmus. Et ideo mulier reſpondit, *Nemo, Domine*. Hoc eſt dicere, Quis poteſt condemnare, quam ipſe non damnas? Quis poteſt alium ſub tali ſententiæ conditione punire? Cui reſpondit Dominus, *Nec ego te damnabo*. Aduerte quomodò propriam ſententiam temperauit, vt Iudæi de abſolutione mulieris calumniari nihil poſſent, ſed in ſe magis calumniam retorquerent, ſi queri vellent. Dimittitur enim mulier, non abſoluitur, quia deerat accuſator, non quia innocens ap- E probatur. Quid ergo quererentur, qui priores à perſecutione criminis, & ab executione ſupplicii deſiſterunt? Addidit autem deuiæ, *Vade, & amodo vide ne pecces*. Emendauit ream, non crimen abſoluit. Etenim ſeueriore ſententiâ culpa damnatur ſi vnuſquiſque crimen ſuum oderit, & in ſe incipiat condemnare delictum. Etenim cùm reus occiditur, perſona magis, quàm culpa punitur. Vbi verò culpa deponitur, abſolutio perſonæ eſt pœna peccati. Quid eſt ergo, *Vade, & amodò vide ne pecces?* Hoc eſt, ex quo te Chriſtus redemit, corrigat gratia quam pœna non

V. 10.

Ino p. 8. c. 121. § cùm accuſatur.

Mar. 13. v. 32.

Matth. 20. v. 23.

Seuerior ſententia, cùm quiſque ſuum delictum odit.

emendaret, ſed plecteret. Vale fili, & nos dilige,
vt filius, quia nos te vt parentes diligimus.

S. AVGVSTINI EPISCOPI,

Hipponenſis in idem Euang. Hom.

Ex Tract. 33 in Ioan. 8 v. 5 *INde Ieſus perrexit in montem Oliueti.* In mon-
tem autem Oliueti, in montem fructuoſum, in
montem vnguenti, in montem chriſmatis. Vbi
enim decebat docere Chriſtum niſi in monte
Oliueti? Chriſti enim nomen à chriſmate di-
ctum eſt. Chriſma autem Græcè, Latinè vnctio
nuncupatur. Ideo autem vnxit, quia luctatores
contra diabolum fecit.

v. 2. *Et diluculo iterum venit in templum, & omnis
populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.* Et non
tenebatur, quia nondum pati dignabatur. Nunc
iam attendite, vbi ab inimicis tentata ſit Domi-
v. 3. ni manſuetudo. *Adducunt autem illi Scribæ, &c.
Hæc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent ac-
cuſare eum.* Vnde accuſare? Nunquid ipſum in
aliquo facinore deprehenderant, aut illa mulier
ad eum aliquo modo pertinuiſſe dicebatur? quid
eſt ergo, *tentantes eum, vt poſſent accuſare eum?*
Intelligamus, fratres, admirabilem manſuetudi-
Tentatus Dominus de iuſtitiâ. nem in Domino fuiſſe. Animaduerterunt eum
nimium eſſe mitem, nimium eſſe manſuetum:
de illo quippe fuerat antè prædictum: *Accinge-*
Pſal. 44 v. 4. *re gladio tuo ſuper femur tuum, potentiſſime. Spe-
cie tuâ, & pulchritudine tuâ, intende, proſperè
procede, & regnâ. Propter veritatem, & manſue-
tudinem, & iuſtitiam.* Ergo attulit veritatem vt
doctor, manſuetudinem vt liberator, iuſtitiam vt
cognitor. Propter hæc eum eſſe regnaturum in
Spiritu ſancto Propheta prædixerat. Cùm lo-
queretur, veritas agnoſcebatur: cùm aduerſus
inimicos non moueretur, manſuetudo laudaba-
tur. Cùm ergo de duobus iſtis, id eſt, de veritate
& manſuetudine eius inimici liuore & inuidiâ
torquerentur: in tertio, id eſt, iuſtitiâ, ſcanda-
lum poſuerunt. Quare? Quia lex iuſſerat adulte-
ros lapidari. Et vtique lex, quod iniuſtum erat,
iubere non poterat. Siquis aliud diceret quàm
lex iuſſerat, iniuſtus deprehenderetur. Dixerunt
ergo apud ſemetipſos: Verax putatur, manſuetus
videtur, de iuſtitiâ illi quærenda calumnia eſt.
Offeramus ei mulierem in adulterio deprehen-
ſam, dicamus quid de illâ in lege præceptum ſit.
Si eam iuſſerit lapidari, manſuetudinem non ha-
bebit: ſi eam dimitti cenſuerit, iuſtitiam non te-
nebit. Vt autem manſuetudinem, inquiunt, non
perdat, in quâ iam populis amabilis factus eſt,
ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc
nos inueniemus accuſandi occaſionem, & eum
reum faciemus tanquam legis præuaricatorem,
dicentes ei: Hoſtis es legis, contra Moyſen re-
ſpondes; imò contra eum qui per Moyſen legem
dedit. Reus es mortis, cum illâ & tu ipſe lapi-
dandus es. Poſſet his verbis atque his ſententiis
inflammari inuidia, feruere accuſatio, flagitari
damnatio. Sed cui hoc? Peruerſitas rectitudini,
falſitas veritati, corruptum cor directo, ſtultitia
ſapientiæ. Quando illi laqueos præpararent, in
quos non priùs ipſi caput inijcerent? Ecce Do-
minus in reſpondendo, & iuſtitiam ſeruaturus
eſt, & à manſuetudine non receſſurus. Non eſt
captus cui tendebatur, ſed potiùs capti ſunt qui
tendebant: quia in eum qui eos poſſet de laqueis
eruere non credebant. Quid ergo reſpondit Do-
minus Ieſus? Quid ergo reſpondit veritas? Quid
A reſpondit ipſa cui calumnia parabatur iuſtitia?
Non dixit, Non lapidetur, ne contra legem dice-
re videretur. Abſit autem vt diceret Lapidetur:
venit enim non perdere quod inuenerat, ſed
quærere quod perierat. Quid ergo reſpondit? Luc. 19 v. 10
Videte quàm plenum ſit iuſtitiâ, plenum man-
ſuetudine & veritate.

Qui ſine peccato eſt veſtrûm, inquit, *prior in* v. 7.
illam lapidem mittat. O reſponſio ſapientiæ! Confutati aduerſarii Domini reſponſo.
Quomodò eos intromiſit in ſemetipſos? Foris
enim calumniabantur, ſeipſos intrinſecus non
perſcrutabantur. Adulteram videbant, ſe non
perſpiciebant. Præuaricatores legis legem im-
plere cupiebant, & hoc calumniando: non verè,
tanquam adulteram à caſtitate damnando. Au-
diſtis Iudæi, audiſtis Phariſæi, audiſtis legis do-
B ctores legis cuſtodem, ſed nondum intellexiſtis
legiſlatorem. Quid vobis aliud ſignificat cùm
digito ſcribit in terrâ? Digito enim Dei lex ſcri- Exod. 31. v. 18.
pta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt.
Nunc iam Dominus in terrâ ſcribebat, quia fru-
ctum quærebat. Audiſtis ergo, Impleatur lex, la-
pidetur adultera. Sed nunquid in illâ puniendâ,
lex implenda eſt à puniendis? Conſideret ſe
vnuſquiſque veſtrum, intret in ſemetipſum,
aſcendat tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante
conſcientiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim
qui ſcit: quia *nemo ſcit hominum quæ ſunt homi-* 1 Cor 2. v. 11
nis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Vnuſquiſ-
que in ſe intendens, peccatorem ſe inuenit. Ita
C planè. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cum
illâ pœnam legis excipite. Si diceret, Non lapide-
tur adultera, iniuſtus conuinceretur: ſi diceret,
Lapidetur, manſuetus non videretur. Dicat quod
dicere debet, & manſuetus & iuſtus: *Qui ſine
peccato eſt veſtrûm, prior in illam lapidem mit-
tat.* Hæc vox iuſtitiæ eſt. Puniatur peccatrix,
ſed non à peccatoribus: impleatur lex, ſed non
à præuaricatoribus legis. Hæc vox omnino iu-
ſtitiæ eſt, quâ iuſtitiâ illi tanquam trabali telo
percuſſi, ſeſe inſpicientes & reos inuenientes,
Vnus poſt vnum omnes receſſerunt.

Relicti ſunt duo, miſera & miſericordia. Do- v. 9.
D minus autem cùm eos illo telo iuſtitiæ percuſſiſ-
ſet, nec dignatus eſt cadentes attendere: ſed v. 8.
auerſo ab eis obtutu, *Rurſum digito ſcribebat in
terrâ.* Relictâ autem ſolâ illâ muliere, omnibúſ- v. 10.
que abeuntibus, *Leuauit oculos ſuos ad mulie-* Vox manſuetudinis abſoluta, adulterâ.
rem. Audiuimus vocem iuſtitiæ, audiamus &
manſuetudinis. Plus enim credo territa erat illa
cùm audiſſet à Domino dictum; *Qui ſine pecca-
to eſt veſtrûm, prior in illam mittat lapidem.* Illi
ergo attendentes ſe, & abſceſſu ipſo confeſſi de
ſe, reliquerant mulierem cum grandi peccato, ei
qui erat ſine peccato. Et quia illa hoc audierat,
*Qui ſine peccato eſt, prior in illam lapidem mit-
tat*: ab illo ſe ſperabat puniendam, in quo pec-
catum inueniri non poterat. Ille autem qui ad-
E uerſarios eius repulerat linguâ iuſtitiæ, leuans
in eam oculos manſuetudinis, *Interrogauit eam:
Nemo te condemnauit? Reſpondit illa, Domine,* v. 11.
nemo. Et ille, Nec ego te condemnabo. à quo te
fortè damnari timuiſti, quia in me peccatum non
inueniſti. *Nec ego te condemnabo.*

Quid eſt Domine? Faues ergo peccatis? Non
planè. Ita attende quod ſequitur, *Vade, deinceps* Damnatum à Domino peccatum, non homo.
iam noli peccare. Ergo & Dominus damnauit,
ſed peccatum, non hominem. Nam ſi peccato-
rum fautor eſſet, diceret, Nec ego te condemna-
bo, vade, & viue vt vis: de meâ liberatione eſto
ſecura

A ſecura, ego qoantumcunque peccaueris, te ab omni pœnâ etiam gehennæ, & inferni terroribus liberabo. Non hnc dixit. Intendant ergo qui amant in Domino manſuetudinem, & timeant veritatem: etenim *dulcis & rectns Dominus*. Amas quòd dulcis eſt? time quòd rectus eſt. Tanquam manſuetus dixit, *Tacni*: ſed tanquam iuſtus, *Nunquid ſemper tacebo? Miſericors & miſerator Dominus.* Ita planè, adhuc adde *longanimis*, adhuc adde, *& multum miſericors*: ſed time quod eſt in nouiſſimo, *& verax*: quo enim modo ſuſtiner peccantes, iudicaturus eſt contemnentes. *An diuitias longanimitatis & manſnetudinis eius contemnis? Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundum duritiam cordis ſui, & cor impœnitens, theſaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua.*

Pſal.54.v.8

Iſai. 42. v. 40

Pſal.102. v. 8.

Pſal.85.v.15

Rom.2.v.4.

B Manſnetus Dominus, longanimis Dominus, miſericors Dominus: ſed & iuſtus Dominus, & verax Dominus. Largitur tibi ſpatium correctionis, ſed tu plus amas dilationem quàm emendationem. Malus fuiſti heri, hodie bonus eſto: & hodiernum diem in malitiâ peregiſti, vel cras mutare. Semper expectas, & de miſericordia Dei tibi plurimùm polliceris, quaſi ille qni tibi per patientiam promiſit indulgentiam, promiſerit tibi etiam prolixiorem vitam. Vnde ſcis quid pariat craſtinus dies? Rectè dicis in corde tuo, Quando me corexero, Deus mihi omnia peccata mea dimittet. Negare non poſſumus, quòd correctis atque conuerſis indulgentiam Deus promiſit. Nam in quo Prophetâ mihi legis, quia promiſit correcto indulgentiam: non mihi legis, quia promiſit tibi Deus longam vitam.

Pro.27.v.1.

C

Conuerſis, & correctis Deus indulgentiam promiſit, non iis qui de vitæ correctione, & pœnitentiâ non curantes, diuinæ miſericordiæ fidunt.

Ex vtroque igitur homines periclitantur, & ſperaodo & deſperando: contrariis rebus, contrariis affectionibus. Sperando qui decipitur? qni dicit; Bonus eſt Deus, miſericors eſt Deus: faciam qnod mihi placet, quod libet, laxem habenas cupiditatibus meis, impleam deſideria animæ meæ. quare hoc? quia miſericors eſt Deus, bonus eſt Deus, manſuetus eſt Dens. Spe iſti periclitaotnr. Deſperatione aotem, qui cùm inciderint in grauia peccata, putantes ſibi non poſſe iam ignoſci pœnitentibus, & ſtatuentes ſe ad damnationem ſine dubio deſtinatos, dicnnt apnd ſemetipſos: Iam damnandi ſumus. quare noo quod volumus facimus? animo gladadiatorum ferro deſtinatorum. Ideo moleſti ſunt deſperati. Iam enim quod timeant non habent, & vehemeoter timendi ſunt. Iſtos deſperatio necat, ſpes illos. Inter ſpem & deſperationem fluctuat animus. Metuendum eſt ne te occidat ſpes, & cùm multum ſperas de miſericordiâ, incidas in iudicium. Metuendum eſt rurſus ne te occidat deſperatio, & cùm putas iam tibi non ignoſci quæ grauia commiſiſti, non agas pœnitentiam, & incurras in iudicem ſapientiam, quæ dicit: *Et ego veſtræ perditioni ſuperridebo.*

D

E

Pro.1.v.26.

Qnid ergo agit Dominus cum periclitantibus vtroque morbo? Illis qui ſpe periclitantur, hoc dicit: *Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem: ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Illis qui deſperatione periclitantnr, quid dicit? *In quacunque die iniquus conuerſus fuerit, omnes iniquitates eius obliuiſcar.* Propter illos ergo qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum: propter illos qui ſpe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. qnando veniat vltimus dies, neſcis. Ingratus es, quia hodiernum habes in quo corrigaris? Sic ergo dixit ad iſtam mulierem: *Nec ego te condemnabo*: ſed facta ſecura de præterito, caue futura. *Nec ego te condemnabo.* Deleui quod commiſiſti, obſerua quod præcepi, vt inuenias quod promiſi.

Eccl 5.v.8.

Ezech. 18. v. 27.

v. 11.

EIVSDEM DE EODEM

Homilia 2. habita ad menſam ſancti Cypriani, de eo quod ſcriptum eſt in Pſalmo, Erudimini qui iudicatis terram: *Et de muliere adulterâ.*

Pſal.2.v.10

B

Erudimini omnes *qui iudicatis terram*. Terram iudicare, eſt corpus damnare. Audiamus Apoſtolum iudicantem terram. *Non ſic pugno*, inquit, *tanqnam aerem cedens, ſed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè aliis prædicans ipſe reprobus efficiar.* Audi ergo iudicantem terram: & iudica terram, ne ſis terra. Si enim terram iudicaueris, cœlum eris, & in te factam gloriam Domini enarrabis. *Cœli* enim *enarrant gloriam Dei.* Si autem terram non iudicaueris, terra eris. Si autem terra fueris, ad eum pertinebis, cui dictum eſt, *Terram manducabis.* Audiant ergo iudices terræ. Corpus caſtigent, libidines frenent, ament ſapientiam, vincant concupiſcentiam. Et vt hoc faciant, erudiantur.

Serm 94. de temp. Cap.1.

1Cor.9.v.26

Iudicare terram.

Pſal.18.v.1

C

Gen.3. v.14

Hæc eſt autem ſumma eruditionis: *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Exulta ei, non tibi. Ei, à quo es, quod es: & quòd homo es, & quòd iuſtus es. Si autem putaueris, quòd ab illo quidem homo es, à te autem iuſtus es, non ſeruis Domino in timore, nec exultas ei in tremore: ſed tibi in præſumptione. Et quid tibi fiet niſi quod ſequitur? *Ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis*, inqnit, *de via iuſta.* Noo enim ait, Ne quando iraſcatur Dominus, & non intretis in viam iuſtam: ſed *pereatis de via iuſta.* Iam enim videris tibi iuſtus non rapiendo alienum, non adulterando, non homicidium faciendo, noo falſum teſtimonium aduerſus proximum dicendo, patrem & matrem honorando, vnum Deum colendo, idolis & dæmoniis non ſeruiendo. De hac viâ peribis, ſi tibi iſta à teipſo eſſe putaueris. Infideles enim non intrant in viam iuſtam. Superbi pereunt de viâ iuſtâ. Quid enim ait? *Erudimini qui iudicatis terram.* Et ne fortè vires & potentiam, quia iudicatis terram, vobis tribuatis, & à vobiſipſis eam vobis eſſe credatis, nolite ſic: *Seruite Domino in timore, exultate* non vobis in præſumptione, ſed *ei in tremore. Ne quando iraſcatur Dominus, & pereatis de via iuſta, cùm exarſerit citò ira eius.* Qnid ergo faciendum eſt ne pereamus de viâ iuſtâ? *Beati omnes qui confidunt in eo.* Si beati qui confidunt in eo, miſeri qui confidunt in ſe. *Maledictus* enim *omnis, qui ſpem ſuam ponit in homine.* Ergo nec in te, qoia & tu homo es. Si enim ſpem tuam poſueris in alio homine, inordinatè humilis eris: ſi autem ſpem tuam poſueris in te, periculosè ſuperbis. Quid autem intereſt? Vtrumque perniciolum. Nihil horum eligendum: inordinatè humilis non leuatur: periculosè ſuperbus præcipitatur.

Cap. 2. Pſal.2.v.11.

Aduerſus Pelagianos dicta.

D

Exod.20.

E

Fidendum in Domino.

Ier. 17. v.5.

Inordinatè humilis, qui ſpem ponit in homine.

Sſſ

Cap. 3. Denique vt nouerit ſanctitas veſtra, propter A
iſtum ſenſum redarguendum & conſumendum,
quòd in ſe quiſque confidit, dicta eſſe iſta ver-
ba, *Seruite Domino in timore, & exultate ei*
cum tremore: Apoſtolum audite hæc ipſa verba
dicentem, & ſententiam cur dicta ſint, expla-
Phil. 2. v. 12. nantem. Ecce Apoſtoli verba ſunt: *Cum timore*
& tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini.
Quare ergo cum timore & tremore meam ſalu-
tem operor, cùm ſit in poteſtate meâ operari
ſalutem meam? Vis audire quare cum timore &
Ibid. v. 13. tremore? *Deus eſt enim qui operatur in vobis*,
ideo cum timore & tremore. Quia quod im-
petrat humilis, amittit ſuperbus. Si ergo Deus B
eſt qui operatur in nobis, quare dictum eſt,
Veſtram ipſorum ſalutem operamini? Quia ſic
Deus in nobis operatur, vt & nos operemur.
Pſal. 26. v. 9. *Adiutor meus eſto.* Deſignat eſſe operatorem,
Agimus & nos cum Deo, à quo eſt, & excitatur bona noſtra voluntas. qui inuocat adiutorem. Sed voluntas, inquit,
mea bona eſt. Fateor tua. Sed & ipſa à quo data,
à quo excitata? Noli me, ipſum Apoſtolum in-
terroga: *Deus eſt enim*, inquit, *qui operatur in*
vobis & velle & operari pro bona voluntate.
Quid eſt ergo quod tibi arrogabas? quid eſt
quòd ſuperbus ibas & peribas? Redi ad cor
tuum, inuenit te malum; & vt ſis bonus, in-
uoca bonum. Non enim in te placet Deo, niſi
quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, C
1. Cor. 4. v. 7. diſplicet Deo. Si bona tua cogites, *quid habes*
quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid glo-
riaris quaſi non acceperis? Solus eſt ille qui non
nouit niſi dare. Non habet datorem, quia
non habet meliorem. Quo tu ſi inferior es, imò
quia inferior es, gratulare quia ad eius imagi-
nem factus es, vt in illo inueniaris qui in te per-
iſti. Non enim potuiſti in te niſi perdere te,
nec ſcis inuenire te niſi ille qui fecit te, quæ-
rat te.

Cap. 4. Alloquamur tamen & eos qui ſecundum
iſtam viſibilem & popularem intelligentiam iu-
dicant terram. Iudicant enim terram reges, du- D
Ad iudices. ces, principes, iudices. Vnuſquiſque pro mu-
nere quod accepit in terrâ, iudicat terram. Quid
eſt autem quod dicitur, Iudicat terram, niſi iu-
dicat homines qui ſunt in terrâ? Nam ſi terram
propriè non accipias, niſi quam calcas, agrico-
lis ergo dictum eſt, *Qui iudicatis terram.* Por-
rò autem ſi reges iudicant terram, & quicunque
ſub regibus poteſtatem accipiunt à regibus, eru-
diantur & ipſi: quia terra iudicat terram. Et
timere debet eum qui eſt in cœlo, terra iudi-
cans terram. Parem quippe ſuum iudicat,
homo hominem, mortalis mortalem, pecca-
tor peccatorem. Si enim procedat in medium
Dominica illa ſententia, *Qui ſine peccato eſt*
Ioan. 8. v. 7. *prior in illam lapidem mittat*, nónne omnis iu- E
dicans terram terræmotum patitur? Euangeli-
cum capitulum recolamus. Phariſæi tentantes
Dominum, adduxerunt ante eum mulierem in
De muliere adulterâ. adulterio deprehenſam: de quo peccato pœna
Leuit. 20. v. 10. fuerat lege definita, lege ſcilicet datâ per Moy-
ſem famulum Dei. Hac ergo complexione do-
loſâ & fraudulentâ ad Dominum Phariſæi acceſ-
ſerunt: vt ſi iuberet lapidari mulierem diffama-
Capit Dominus ſuos inſidiatores tam, perderet manſuetudinem: ſi autem quod
lex iuſſerat prohiberet, peccaſſe teneretur in le-
gem. Sicut autem interrogantes de tributo
Matth. 22. v. 20. Cæſari reddendo, ore ſuo cepit, viciſſim inter-
rogans cuius eſſet prolatus nummus, cuius ha-
beret imaginem & ſuperſcriptionem; Reſpon-
dentes enim ipſi qui interrogauerunt, in num-

A mo eſſe imaginem Cæſaris: reſpondit eis ſecun-
dum os ipſorum, *Reddite Cæſari quæ Cæſaris*
ſunt, & Deo quæ Dei ſunt: vt admoneret ſic
reddendam Deo in homine imaginem Dei,
quemadmodum in nummo imago ſua redditur
Cæſari: ita & in iſtâ adulterâ interrogatores
interrogauit, & ideo iudices iudicauit. Non
prohibeo, inquit, lapidari, quam lapidari lex
iuſſit: ſed quæro à quibus. Non enim reſiſto,
ſed legis miniſtrum requiro. Denique audite.
Lapidare vultis ſecundum legem? *Qui ſine pec-*
cato eſt, prior in illam lapidem mittat. Quando
autem hæc audiunt, digito ſcribebat in terrâ, vt
B erudiret terram. Quando autem hoc dixit Pha-
riſæis, leuauit oculos ſuos ipſe, & inſpexit ter- Pſal. 103. v. 32.
ram, & fecit eam tremere. Proinde cùm hoc
dixiſſet, iterum cœpit ſcribere in terrâ. At illi
compuncti & tremefacti, vnus poſt alterum
diſceſſerunt. O terræmotum, vbi ſic terra mo-
ta eſt vt etiam mutaret locum!

Illis ergo diſcedentibus, remanſit peccatrix Cap. 5.
& Saluator. Remanſit ægrota & medicus. Re-
manſit miſera & miſericordia. *Et aſpiciens mu-* v. 10.
lierem, dixit: Nemo te condemnauit? Et illa:
Nemo, Domine. Sed tamen adhuc ſolicita erat.
Peccatores enim damnare non auſi ſunt. Non
auſi ſunt lapidare peccatricem, qui ſeipſos in-
C tuentes ſimiles inuenerunt. Sed adhuc mulier
erat in magno periculo, quia et ille iudex re-
manſerat, qui erat ſine peccato. *Nemo*, inquit,
te condemnauit? At illa: Nemo, Domine: ſi nec tu,
ſecura ſum. Cui ſolicitudini tacitâ Dominus
voce reſpondit: *Nec ego te condemnabo. Nec*
ego quamuis ſim ſine peccato, *nec ego te condem-*
nabo. Illos à vindictâ repreſſit conſcientia, me
ad ſubueniendum inclinat miſericordia. Hæc
attendite, & *erudimini omnes qui iudicatis ter-*
ram. Omnes ſcilicet, quod etiam ſic intelli- Omnes.
gendum eſt, quomodò de quibus Apoſtolus di-
dit: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſub-* Rom. 13. v. 1.
D *dita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ*
autem ſunt, à Deo ordinata ſunt. Qui reſiſtit
poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Principes enim
non ſunt timori bono operi, ſed malo. Vis autem
non timere poteſtatem? Bonum fac, & habebis
laudem ex illa. Et ſi non ab illâ, tamen *ex illa.*
Aut enim iuſtè agis, & iuſta poteſtas laudabit
te: aut iuſtè agentem etiam ſi poteſtas iniuſta
damnet te, Deus iuſtus coronabit te. Ac per
hoc tu iuſtitiam tene, tu bene viue. Et ſiue
damnet, ſiue abſoluat, *habebis laudem ex illa.*
Beatus ille, cuius hîc ſanguis fuſus eſt. Nónne
ex illâ poteſtate, ante quam & à quâ viſus eſt
iudicari, laudem inuenit? Confeſſionem pro- al. promiſit.
miſit, in fide permanſit. Mortem non timuit, De S. Cypriano loquitur.
E ſanguinem fudit, diabolum vicit.

Vt ergo non ſitis iniquæ poteſtatis, quicun- Cap. 6.
que homines vultis habere in poteſtate, erudi-
mini ne peruersè iudicetis, & ante animâ perea-
tis, quàm quenquam carne perdatis. Iudex
eſſe vis? potes meritis, vel pecuniâ: nondum
reprehendo. Fortaſſe enim prodeſſe cupis re-
bus humanis, & emis vt proſis: vt ſeruias iu-
ſtitiæ non parcis pecuniæ. Priùs propter te
eſto iudex in te. Priùs iudica te de te, vt de
penetrali conſcientiæ ſecurus procedas ad al-
terum. In teipſum redi, te attende, te diſcu-
te, te audi. Ibi te volo probare integrum iu-
dicem, vbi non quæris teſtem. Procedere vis
cum poteſtate, vt alter tibi dicat de altero
quod tu neſcis? Priùs intus iudica. Nihil tibi de

te dixit conſcientia tua? Si nolis negare, vtique dixit. Nolo audire quid dixerit. Tu iudica qui audiſti. Dixit tibi de te quid feceris, quid acceperis, quid peccaueris. Vellem ſcire qualem ſententiam protuliſti. Si benè audiſti, ſi rectè audiſti, ſi in audiendo iuſtus fuiſti, ſi tuę mentis tribunal aſcendiſti, ſi teipſum ante teipſum in equuleo cordis ſuſpendiſti, ſi graues tortores adhibuiſti timores: benè audiſti, ſi ſic audiſti: & proculdubio pœnitendo peccatum puniſti. Ecce & diſcuſſiſti & audiſti & puniſti, & tamen tibi pepercisti. Si ſic audis & proximum tuum, ſi erudiaris ſicut admonuit Pſalmus, *Erudimini qui iudicatis terram*. Si ſic audis proximum tuum, quomodò audis & te: peccata perſequeris, non peccantem.

Cap. 7.

Et ſi fortè quiſquam durus eſt ad corrigenda peccata auerſus à timore Dei, hoc ipſum in eo perſequeris hoc ipſum corrigere conaberis, hoc perdere & tollere laborabis, vt ſeruetur homo peccato damnato. Duo enim nomina ſunt, homo & peccator. Hominem Deus fecit, peccatorem ſeipſe homo fecit. Pereat quod fecit homo: liberetur quod fecit Deus. Noli ergo vſque ad mortem, ne cùm perſequeris peccatum, perdas hominem. Noli vſque ad mortem, vt ſit quem pœniteat: homo non necetur, vt ſit qui emendetur. Hanc in corde retinens homo inter homines dilectionem, eſto iudex terræ, & ama non currere, ſed diligere. Si ſuperbis, ſuperbi in peccata, non in hominem. In illud ſæui quod tibi diſplicet & in te, non in eum qui factos eſt ſicut tu. De vnâ officinâ exiſtis, vnum artificem habuiſtis, vnus limus eſt veſtra materies. Quid perdis non amando quem iudicas? Quoniam iuſtitiam perdis, perdis non amando quem iudicas. Adhibeantur pœnæ, non recuſo, non interdico; ſed animo amantis, animo diligentis, animo corrigentis. Num enim filium tuum non erudis? Et prius agis, vt ſi fieri poteſt pudore & liberalitate erudiatur, & erubeſcat patrem offendere, non tanquam ſeuerum iudicem timeat: Gaudes ad talem filium.

23. q. 4. c. Duo.

al. *ama terrere, ſed dilige.*

Cap. 8.

Sed ſi fuerit fortè iſta contemnens, adhibebis & verbera. Incutis pœnam, ingeris dolorem, ſed quæris ſalutem. Multi amore, multi timore correcti ſunt: ſed per tremorem timoris ad amorem peruenerunt. *Erudimini qui iudicatis terram.* Diligite & iudicate. Non enim ſic quæritur innocentia, vt pereat diſciplina. Scriptum eſt: *Diſciplinam qui abjicit, infelix eſt.* Benè poteſt addi ad iſtam ſententiam, Sicut diſciplinam qui abjicit infelix eſt: ſic diſciplinam qui negat, crudelis eſt. Auſus ſum aliquid dicere, fratres mei, quod vobis aliquantò pleniùs exponere ipſius rei obſcuritate compellor. Repeto quod dixi, *Diſciplinam qui abjicit, infelix eſt.* Hoc eſt manifeſtum: Diſciplinam qui non dat, crudelis eſt. Teneo prorſus, teneo & oſtendo, feriendo pium, parcendo crudelem. Exemplum ante oculos pono. Vbi inuenio feriendo pium? Non eo ad alios, ad patrem & filium eo: pater & quando ferit, amat, & non vult puer cædi. Contemnit voluntatem, conſulit ad vtilitatem. Quare? Quia pater eſt, quia hæreditatem parat, quia ſucceſſorem nutrit. Ecce feriendo pius eſt pater, feriendo miſericors eſt. Da mihi hominem parcendo crudelem. Non recedo à perſonis, eos ipſos ante oculos pono. Sed ſi puer impunitus &

Sap. 3. v. 11.

Cædens, pius & amans; parcens crudelis.

A indiſciplinatus ſic viuat vt pereat, & pater diſſimulet, pater parcat, pater perditum filium diſciplinę aſperitate offendere timeat, nónne parcendo crudelis eſt? *Erudimini* ergo *omnes qui iudicatis terram*: & benè iudicando non à terrâ prǣmiū, ſed ab illo ſperate qui fecit cœlum & terram.

S. FVLGENTII EPISCOPI

Ruſpenſis, de Muliere in adulterio deprehenſa.

Eſt Serm. 9. inter nouos.

Ioan. 8. v. 3.

Timendus eſt Dei Filius, & amandus. Timendus vt Iudex, amandus vt Rex, quia non venit antè iudicare, ſed primitùs liberare, & iuſtè poſtea iudicare. Manſuetus & verus, ſed ignorauit calumniator Iudæus. Voluerunt culpare manſuetudinem, & inuenerent in crimine ſuo virtutem. Ambierunt in Chriſto manſuetudinē B & iuſtitiam violare, aut iuſtitiam de manſuetudine reprehendere. Steterunt in anguſto duarum maceriarum, obſidentes Saluatorem, tradendum quaſi latronem. Faciunt calumniam, inuehuntur in propriam conſcientiam. Accuſant vt ipſi accuſentur, & adultera liberetur. Non factum diſplicebat, ſed Dominus non placebat. Nam omnes adulteri erant. Occaſionem inueniunt de adulterâ, vt poſſent quaſi iuſtè coloratam aptare calumniam. Inueniunt miſeram mulierem recentis adulterij vſtione fuſcatam, vt ante pedes Domini niue indulgentiæ aſpicerent dealbatam. Adducunt plurimi congregati calumniatores & peccatores, inſidiatores & fures: cum adultero C portionem ſuam ponebant, & adulteram deducebant. Adduxerunt multi vnam, ad vnius Domini indulgentiam.

Pſal. 49. v. 18.

Trahite Iudæi, trahite, ejicite de iniquitate adulteram mulierem, liberate de fluctibus apertis rimatam tabulis nauem. Conſuluiſtis naui confractæ, nouit eam artifex Dominus compaginare, concludere, caſtigare, linire. Exſiccauit de illâ humoroſam ſentinam, at vobis fæculenta remanet conſcientia. Non benè voluiſtis malitiæ remos tenere contra miſeram nauem: ecce vos incipietis calumniæ veſtræ interois fluctibus laborare, & illa incipiet velis pudicitiæ nauigare. Vade mulier; ad pietatem deduceris, non ad ſeueritatem: ad Imperatorem traheris, non ad Iu- D dicem. Et illis, & tibi venit finis. Tibi, ne malè viuas: illis, vt ſe malè viuentes agnoſcant: fit magnus concurſus, tenetur trepida mulier, multorū manibus adducitur, in medio ſtatuitur. Quaſi non interrogaturi, ſed iam reprehenſuri leuatis in altum cum furore palliis, & tunicis, vultibus conturbatis, oculis cruentatis, vocibus permixtis confusè, ſtantes ante ſedentem, clamabant ad tacentem, ſed tacitè iudicantem. *Mulier*, inquiunt; *iſta in adulterio deprehenſa eſt. Moyſes huiuſmodi lapidari iuſſit. Tu de illa quid cenſes?* E Interrogant Iudicem iudicium, qui Iudex eſt iudicum. Ipſe autem ſedens inclinato capite humilitatis, manſuetudinem digitis ſcribebat in terram, non Iudæam, ſed Chriſtianam. Illi lapides parabant, & ille digito in terrâ ſcribebat. Interrogantes reſponſum non acceperunt, percontationem impudenter repetunt, putantes quòd non inueniret reſponſum. Vrgent furentes, ſententiam flagitantes, volentes aucupari non agilem paſſerem, nec aquilam in alto volantem.

Accuſatur mulier adultera.

Erigens vultum pietatis, lento maturiùs gradu reſpondit, & quod illa volebat, & quod illi nolebant. Quid dicitis? Moſi iudicium flagitatis?

Domini ſententia. v. 7.

iuſtè petitis, iuſtè fiat quod appetitis: lapidanda A eſt mulier, vos eſtote executores, qui eſtis accuſatores. Si vos præſumitis innocentes, *Qui ſine peccato eſt, primus in illam lapidem mittat.* O ſententiam magnam, quam digito Spiritus ſui ſcribebat in terrâ! Recitauit, & Iudæus obmutuit. Nullus prior, nullus poſterior, nullus medius, omnis homo reus.

Accuſatores confuſi.

Cœperunt ſe attendere, & vnus poſt vnum foras exire. Vehementer intraſtis, ſilenter exiſtis. State, quare diſceditis, qui mulierem inſcripſiſtis: Facite ſatis legibus, ſi eſtis ſecuri de moribus. Quid iniuſtum dixi? Vos lapidare eam. Si rei eſtis, diſcite à me manſuetudinem; quia & vos egetis iudicij pietate. Vbi ſunt qui volebant manſuetudinem vitiare, & iuſtitiam de iuſtitiâ reprehendere? Et manſuetudi- B nem tenuit, & iuſtitiam reſeruauit. Si diceret, Lapidetur, quaſi non erat manſuetus. Si diceret, Non lapidetur, videretur non eſſe iuſtus. Reſpondit ita, vt iudicium tentatoribus, & ſola verecundia remaneret calumniatoribus.

Reſtitit mulier ante Iudicem, remanſit ſine calumniatore. Non dimittitur, vt iterum fluctuaret, ſed docetur miſericordiſſimâ caſtitate. Non ſic liberatur, vt peccato dimitteretur.

v. 10.

Mulier, inquit Dominus, *adſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Et illa: Nemo Domine.* Ad hæc iuſtus Iudex.

Abſoluta mulier in poſterum monetur cauere. Ioan. 3. v. 17.

Fugerunt à te calumniatores, fugiat & peccatum. Fugiſti Iudæos accuſantes, C time Angelos ad meum iudicium te trahentes. *Nec ego te condemnabo.* Quia non veni, vt iudicem mundum, ſed vt ſaluum per me faciam mundum. Diſce benè viuere, *& iam noli peccare.* Diſce iuſtitiam, quia iam liberata es à ſententiâ. Mulier non ſic ſedebo in iudicij throno, quomodò nunc inclinatus ad terram ſedeo. Alius ille terror erit, non erunt accuſatores Iudæi.

Extremi iudicii tremenda ſpecies.

Ipſi ſe accuſant qui ſic ad iudicium veniunt, vbi ignis non extinguetur, & vermis non morietur. Ibi eſt fletus, & ſtridor dentium. Ibi tuba terribilis, ibi cœli commoti. Angeli properantes, & tubâ magnâ canentes: Sol obſcuratus, luna confuſa, ſtellæ cadentes. Rei trementes Iudicium D flammeum, thronus igneus, & in conſpectu eius tempeſtas valida. Concedo pietatem, tribuo dilationem; & ideo diſce caſtitatem, vt merearis in futuro perpetuam iucunditatem.

Citat vbique in Catena, nomine Alcuini S. Thomas eademque ferè habet Ericus, qui Alcuino antiquior eſt. Ioan. 8. v. 1.

BEDÆ VENERABILIS PRESbyteri eiuſdem Euang. expoſitio.

INde Ieſus perrexit in montem Oliueti. Mons quippe Oliueti, ſublimitatem Dominicæ pietatis, & miſericordiæ deſignat: quia & Græcè ἔλεος miſericordia, oleum vocatur ἔλαιον: & ipſa vnctio olei feſſis, ac dolentibus membris ſolet adferre leuamen.

Oleum, figura miſericordiæ.

Sed & hoc, quòd oleum & E virtute ac puritate præeminet, & quemcunque ei liquorem ſuperfundere volueris, confeſtim hunc tranſcendere, eique ſuperferri conſueuit, gratiam miſericordię cœleſtis non inconuenienter inſinuat, de quâ ſcriptum eſt:

Pſal. 144. v. 9.

Suauis Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Tempus quoque diluculi, exortum eiuſdem gratiæ, quia remotâ legis vmbrâ lux euangelicæ veritatis erat reuelanda demonſtrat. Pergit ergo Ieſus in montem Oliueti, vt arcem miſericordiæ in ſe conſtare denunciet. Venit iterum diluculo in templum, vt eandem miſericordiam cum incipiente noui teſtamenti lumine, fidelibus, templo videlicet ſuo, A pandendam præbendámque ſignificet.

v. 2.

Et omnis, inquit, *populus venit ad eum: & ſedens docebat eos.*

Domini ſeſſio, eius incarnatio.

Seſſio Domini, humilitatem incarnationis, per quam nobis miſereri dignatus eſt, inſinuat. Benè autem dicitur, quia cùm ſedens doceret Ieſus, omnis populus venit ad eum: quia poſtquam humilitate ſuæ incarnationis proximus hominibus factus eſt, libentiùs eſt à multis eius ſermo receptus, & à pluribus eſt ſuperbâ impietate contemptus. Audierunt enim manſueti, & lætati ſunt.

Pſal. 33. v. 3. v. 3.

Denique Iudæi tentantes *adduxerunt mulierem in adulterio deprehenſam,* interrogantes quid de eâ fieri iuberet, quoniam Moyſes talem lapidare mandauerat: vt ſi & ipſe hanc lapidandam B decerneret, deriderent eum quaſi miſericordiæ

Leuit. 20. v. 10.

quam ſemper docebat, oblitum: ſi lapidari vetaret, ſtriderent in eum dentibus ſuis, & quaſi fautorem ſcelerum, legiſque contrarium velut meritò damnarent.

v. 6.

Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ.

Ieſu inclinatio & Scriptio digito in terra.

Per inclinationem Ieſu, humilitas: per digitum qui articulorum compoſitione flexibilis eſt, ſubtilitas diſcretionis exprimitur. Porrò per terram, cor humanum, quod vel bonarum vel malarum actionum ſolet reddere fructus, oſtenditur. Poſtulatus ergo Dominus iudicare de peccatrice, non ſtatim dat iudicium, ſed priùs ſe inclinans deorſum, digito ſcribit in C terrâ: ac ſic demum quam obnoxiè rogatur, iudicat: nos videlicet typicè inſtituens, vt cùm quælibet proximorum errata conſpicimus, non hæc antè reprehendendo iudicemus, quàm ad conſcientiam noſtram humiliter reuerſi, digito eam diſcretionis ſolerter exculpamus, & quid in ea conditori placeat, quid ve diſpliceat, ſedulâ examinatione dirimamus,

Non præcipitanda de aliorum peccatis ſententia.

iuxta illud Apoſtoli: *Fratres, etſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui ſpirituales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris.*

Gal. 6. v. 1.

v. 7.

D *Cum autem perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe, &c.* Quia hinc & inde Domino Scribæ & Phariſæi tendebant laqueos inſidiarum, putantes eum vel miſericordem futurum in iudicando, vel iniuſtum, præuidens ille dolos, quaſi fila tranſit araneæ, & iudicium iuſtitiæ per omnia, & manſuetudinem pietatis oſtendens. Ecce temperantia miſerendi: *Qui ſine peccato eſt veſtrûm.* Ecce iterum inſtitia iudicandi: *Primus in illam lapidem mittat.*

Domini iudicium manſuetudine & iuſtitiâ temperatum.

Ac ſi dixiſſet: Si Moyſes mandauit vobis mulierem huiuſmodi lapidare, videte quia non hoc peccatores, ſed iuſtos facere præcepit. Primò vos ipſi iuſtitiam legis implere, & ſic innocentes manibus, & E mundo corde ad lapidandam ream concurrite. Primò ſpiritualia legis edicta, fidem, miſericordiam, & charitatem perficite, & ſic ad carnalia iudicanda diuertite.

v. 8.

Dato autem iudicio, *Dominus autem iterum ſe inclinans ſcribebat in terrâ.*

Secunda ſcriptio in terra.

Et quidem iuxta morem conſuetudinis humanæ poteſt intelligi quòd ideo Dominus coram tentatoribus improbis inclinari, & in terrâ ſcribere voluerit, vt aliò ſuum vultum intendens, liberum eis daret exire, quos ſuâ reſponſione perculſos, citiùs exituros, quàm plura interrogaturos eſſe præuiderat.

v. 9.

Denique *audientes, vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus.* Sed figuratè nos admonet,

Digitized by Google

quòd & ante datam, & poſt datam ſententiam A inclinans ſcripſit in terrâ, vt & priùs quàm peccantem proximum corripiamus, & poſtquam debitæ caſtigationis illi miniſterium reddiderimus, nos ipſos dignâ humilitatis inueſtigatione perpendamus, ne fortè aut eiſdem, quæ in ipſis reprehendimus, aut alijs quibuſlibet ſimus facinoribus irretiti: ſicut fortè fieri poterit, vt qui homicidam reum mortis eſſe iudicauerit, ipſe in 1 Ioan. 3. v. 15. ſeipſo per odium fraternæ mortis reus eſſe ante oculum conditoris inueniatur. Similiter qui fornicationis crimen in fratre accuſat, in ſeipſo ſuperbiæ facinus non videat. Ideo iubetur index alieni criminis digito diſcretionis in corde ſuo B deſcribere, ne fortè reus in ſeipſo inueniatur.

Quid igitur nobis in huiuſmodi periculis remedij? Quid reſtat ſalutis? Tropologia niſi vt cum peccantem conſpicimus alium, mox inclinemur deorſum, id eſt, quàm deiecti ex noſtræ conditionis fragilitate ſimus, ſi non nos diuina pietas ſuſtentet, humiliter inſpiciamus. Digito ſcribamus in terrâ, id eſt, diſcrimine ſolerti penſemus an Iob 27. v. 6. cum beato Iob dicere poſſimus, *Neque enim reprehendit nos cor noſtrum in omni vitâ noſtrâ.* Benè qui inclinatus ſcripſit in terrâ, erectus miſericordiæ verba depromit: quia quod per humanæ infirmitatis ſocietatem promiſit, per diuinæ virtutem potentiæ hominibus donum pietatis impendit.

v. 10. *Erigens*, inquit, *ſe Ieſus. dixit ei: Mulier, vbi ſunt, &c.* Nemo condemnare auſus eſt peccatricem, quia in ſe cernere ſinguli cœperant, quod magis damnandum cognoſcerent. Sed quia accuſantium turbas prolato iuſtitiæ pondere fugauit, videamus accuſatam quanto miſericordiæ munere ſubleuet. Sequitur:

v. 11. *Dixit autem Ieſus, Nec ego te condemnabo. Vade, &c.* Quoniam miſericors & pius eſt, præterita relaxat: quoniam iuſtus eſt, & iuſtitiam diligit, ne ampliùs iam peccet interdicit.

S. BERNARDI ABBATIS,

De muliere in adulterio deprehenſâ, Sermo; cùm ſabbatum hoc incidiſſet in feſtum diem Dominicæ Annuntiationis.

QVàm diues in miſericordiâ, quàm magnificus in iuſtitiâ; in gratiâ quàm munificus Dominus Deus noſter? Non eſt qui ſimilis ſit tibi, munerator copioſiſſime, remunerator æquiſſime, piiſſime liberator. Gratis reſpicis humiles, iuſtè iudicas innocentes, miſericorditer ſaluas etiam peccatores. Hæc ſunt, dilectiſſimi, quæ nobis in menſâ diuitis huius patrisfamilias ſanctarum teſtimonijs Scripturarum, hodie quidem, ſi diligenter aduertimus, ſolitò copioſiùs apponuntur. Nimirum hanc nobis copiam præſtant, quæ pariter conuenerunt; ſacrum videlicet tempus Quadrageſimæ, & ſacratiſſima dies Annuntiationis Dominicæ. Hodie enim in auribus noſtris deprehenſam in adulterio mulierem, indulgentia Redemptoris abſoluit; hodie innoxium Suſannæ ſanguinem liberauit; hodie quoque beatam Virginem ſingulari munere gratuitæ benedictionis impleuit. Magnum conuiuium Animi cibus, miſericordia, iuſtitia, gratia. vbi pariter nobis miſericordia, iuſtitia, & gratia apponuntur? Nunquid non miſericordia eſca hominum, ſalutaris omninò & efficax ad medelam? Nunquid non etiam iuſtitia panis cordis? Pſal. 103. v. 16. Et quidem optimè confirmans illud, vtpote cibus ſolidus ad nutrimentum. Denique beati qui

eſuriunt illum, quoniam ipſi ſaturabuntur. Nun- Matt. 5. v. 6. quid non cibus animæ gratia Dei ſui? Dulciſſimus ſanè, & omnem habens in ſe ſuauitatem, & delectamentum saporis. Imò verò hęc ſibi omnia pariter vendicans, non modò delectat, ſed & reficit & medetur.

Accedamus ad menſam hanc, Fratres mei, & Ioan. 8. v. 5. ex ſingulis dapibus vel modicum aliquid deguſtemus. *In lege Moyſes mandauit huiuſmodi lapidare*; aiunt de peccatrice peccatores; de adulterâ Phariſæi. Sed ad duritiam lapidei cordis veſtri ille locutus eſt. *Ieſus autem inclinauit ſe.* Pſal. 143. v. 5. *Domine inclina cælos tuos, & deſcende. Inclinauit ſe*, & miſericordiâ flexus (neque enim Iudaici B cordis erat) *digito ſcribebat*; non iam in lapide, ſed, *in terrâ*. Neque hoc tantùm ſemel; ſed hic quoque duplex ſcriptura, ſicut apud Moyſen tabulæ duæ. Et fortè veritatem & gratiam ſcribens, & iterum ſcribens, terræ impreſſiſſe videtur, ſecundum quod Ioannes Apoſtolus ait, Ioan. 1. v. 17. *Lex per Moyſen data eſt; gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Conſidera denique, an videri poſſis de tabulâ veritatis legiſſe; vnde Phariſæos refelleret, *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in eam lapidem mittat.* Verbum quidem abbreuiatum, ſed viuum & efficax; & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbum hoc ſaxea corda transfoſſa; C quàm vehementer vno hoc lapide contritæ ſunt lapideæ frontes, rubor ipſe confuſionis, & clandeſtinus probauit abſceſſus. Meruit quidem adultera lapidari: ſed is punire geſtiat, qui dignus non eſt etiam puniri. Is præſumat à peccatrice Eius velle punire qui non ipſe ſit dignus puniri. exigere vltionem, qui eandem excipere non meretur. Alioquin ipſe ſibi vicinior, à ſe incipiat: in ſe priùs ſententiam ferat, exerceatque vindictam. Hæc Veritas.

Cæterùm adhuc minus eſt. Etſi accuſatores refellit hæc veritas, ſed ream needum abſoluit: ſcribat iterum, ſcribat gratia, legat, & audiamus. *Nemo te condemnauit, mulier? Nemo,* v. 10. *Domine. Nec ego te condemnabo; vade, & ampliùs noli peccare.* O vox miſericordiæ, ô audi- D tus lætitiæ ſalutaris! *Auditam fac mihi mane* Pſal. 142. v. 8. *miſericordiam tuam, quia in te ſperaui, Domine.* Fiducia vas miſericordiæ. Sola nimirum ſpes apud te miſerationis obtinet locum; nec oleum miſericordiæ, niſi in vaſe fiduciæ ponis. Sed eſt infidelis fiducia, ſolius vtique maledictionis capax, cùm videlicet in ſpe peccamus. Quanquam nec fiducia illa dicenda ſit, ſed inſenſibilitas quædam, & diſſimulatio perniciosa. Quæ enim fiducia ei, qui periculum Falſa fiducia. non attendit? Aut quod ibi timoris remedium, vbi nec timor ſentitur, nec materia ipſa timoris? Fiducia ſolatium eſt; nec eget ille ſolatio qui lætatur cùm malè fecerit, & in peſſimis rebus magis exultat. Rogemus itaque Fratres, reſponde- E ri nobis quantas habeamus iniquitates & peccata, ſcelera noſtra & delicta nobis deſideremus oſtendi. Scrutemur vias noſtras & ſtudia noſtra; periculaque vniuerſa vigili intentione penſemus. Dicat quiſque in pauore ſuo, Vadam ad portas inferi: vt iam non niſi in ſolâ Dei miſericordiâ reſpiremus. Hæc eſt vera hominis fi- Vera fiducia. ducia à ſe deficientis, & innitentis Domino ſuo. Hæc, inquam, vera fiducia, cui miſericordia non denegatur, Prophetâ atteſtante, *Quoniam* Pſal. 146. v. 11. *beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.* Nec parua itaque ſuppetit in nobis; in nobis quidem timoris, in ipſo autem cauſa fiduciæ. Suauis &

mitis eſt, copioſæ miſericordiæ; præſtabilis ſuper malitiâ, multus ad ignoſcendum. Credamus ſanè vel inimicis, qui in eo nihil aliud vnde occaſionem ſtruendæ calumniæ caperent, *Chriſti lenitatis teſtes Phariſæi.* inuenerunt. Comparcetur, aiunt, peccatrici, nec ſibi oblatam vllatenus occidi patietur. Tenebitur itaque manifeſtus aduerſarius Legis, cùm abſoluerit Lege damnatam. In veſtrum, ô Phariſæi, caput, tota veſtræ malignitatis adinuentio retorquetur. Diffiditis cauſæ, qui iudicium ſubterfugitis. Nam illa quidem ſine iniuriâ legis abſoluitur, quæ ſine accuſatore relinquitur.

Sed cogitemus Fratres, quonam hinc abeant Phariſæi. Videtíſne duos ſenes (nam à ſenioribus exire cœperunt) quomodò in pomario Ioachim abſconduntur? Suſannam quærunt vxorem eius: ſequamur eos; nam iniquâ cogitatione pleni ſunt contra eam. *Collata Suſannæ hiſtoriæ, cum hiſtoria adulteræ.* *Aſſentire nobis*, aiunt ſenes, aiunt Phariſæi, aiunt lupi, qui adulteræ paulò antè, licet errantis, ouiculæ fuerant deuoratione fruſtrati. *Aſſentire nobis, & commiſcere nobiſcum.* *Dan. 13. v. 20.* Inueterati dierum malorum, modò accuſabatis adulterium, modò adulterium ſuadetis. Sed hæc eſt tota iuſtitia veſtra, & quę palam arguitis, eadem agitis in occulto. Hinc fuit quòd exiſtis vnus poſt vnum, cùm ille omnium conſcius occultorum veſtras tam validè percuſſiſſet conſcientias, dicens, *Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in eam lapidem mittat.* Meritò proinde ad Diſcipulos Veritas ait, *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, &c.* *Matth. 5. v. 20.* Alioquin dicemus, aiunt, contra te teſtimonium. Semen Chanaan, & non Iuda: nec hoc quidem Moyſes in lege mandauit. An qui decreuit adulteram lapidare, mandauit accuſare pudicam? An qui iuſſit adulteram lapidibus opprimi, etiam iuſſit contra inſontem teſtimonium ferri? Imò verò ſicut adulteram, ſic etiam falſum teſtem non impunitum eſſe præcepit. *Deut. 19. v. 16.* Sed qui gloriamini in lege, per legis præuaricationem Deum inhonoratis. *Rom. 2. v. 23*

Ingemuit Suſanna, & ait, *Anguſtiæ mihi ſunt vndique.* Vndique enim mors; hinc quidem corporea, inde ſpiritualis. *Si hoc*, inquit, *egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras.* Veſtras, ô Phariſæi, manus, nec adultera effugit, nec pudica: veſtras accuſationes, nec ſanctus, nec peccator euadit. Diſſimulatis peccata veſtra, vbi inueneritis aliena. Alioquin ſi quis fortè ſuum non habet, veſtrum ei impingitis crimen. Quid tamen Suſanna facit inter mortem & mortem (animæ ſcilicet & corporis) vndique anguſtiata? *Melius eſt mihi*, inquit, *abſque opere incidere in manus hominum, quàm derelinquere legem Dei.* Nimirum ſciebat iſta quàm horrendum ſit incidere in manus Dei viuentis. *Heb. 10. v. 31* Nam homines cùm occiderint corpus, *Matth. 10. v. 28.* animæ non habent vltra quid faciant. Ille autem timendus eſt, qui poteſtatem habet & corpus & animam mittere in gehennam. Quid familia Ioachim tardat? Irruat per poſticum; nam in pomario clamor auditur. Clamor vt luporum grauium, & balantis ouiculæ inter eos. Sed non patitur ab eis innoxiam deuorari, qui ab ipſis eorum faucibus dignanter eripuit, etiam eripi non merentem. Meritò proinde *cùm duceretur ad mortem, erat cor eius fiduciam habens in Domino*; quem vſque adeò timuiſſet, vt timorem omnem poſtpoſuiſſet humanum; & ipſius legem, ſimul & vitæ præpoſuiſſet & famæ. *Non enim dictus fuerat ſermo huiuſcemodi aliquando de*

A *Suſannâ. Sed & parentes eius iuſti erant; & vir eius honoratior omnium Iudæorum.* Meritò igitur à iuſto Iudice iuſtam de iniuſtis obtinuit vltionem; quæ tam vehementer iuſtitiam eſuriit, vt propter eam contemneret mortem corporis, opprobrium generis, luctum inconſolabilem amicorum.

Et nos Fratres, ſi à Chriſto audiuimus, *Nec ego te condemnabo*; ſi peccare iam nolumus contra ipſum: ſi in Chriſto volumus piè viuere, neceſſe eſt ſuſtineamus perſequutionem, ne malum pro malo, maledictum pro maledicto reddamus. Alioquin qui patientiam non ſeruauerit, perdet iuſtitiam; hoc eſt, vitam perdet, hoc

B eſt, perdet animam ſuam. *Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit Dominus.* *Rom. 12. v. 19. Deut. 32. v. 35.* Ita prorſus eſt. Ipſe retribuet ſi ei vindictam ſerues, ſi non tollas ab eo iudicium, ſi non reddas retribuentibus tibi mala. Faciet iudicium, ſed iniuriam patienti. In æquitate iudicabit, ſed pro manſuetis terrę.

Omiſſa hîc quæ ad Dominicam ſpectant Annuntiationem.

EVTHYMII ZIGABONI
ſuperioris Euang. expoſitio.

Vnus eſt è Græcis, qui locum hunc exponat. Ioan. 8. v. 1. IEſus autem perrexit in montem Oliuarum. Declinans nocturnas inſidias.

Et omnis populus venit ad eum, ſedénſque docebat illos. *v. 2.*

C Populum hîc appellat eos, qui dicebant: Hic eſt verè Propheta: itémque eos qui dicebant: *Hic eſt Chriſtus*: *Ioan. 7. v. 41* quod non ferentes Iudæi, vide quid malignentur.

Magiſter, hanc inuenimus actu adulterium perpetrantem. *v. 4.* ἐπ' αὐτοφώρῳ, hoc eſt, in flagranti delicto, ita vt negari non poſſit.

In lege autem præcepit nobis Moſes, &c. *v. 5.* Cognoſcentes enim eum miſericordem eſſe ac compatientem, cogitabant quòd eſſet illi parciturus: & ita habituri eſſent aduerſus eum accuſationem, vtpote legis tranſgreſſione illi parcentem, quæ ſecundum legem lapidanda erat. *Tentata manſuetudo Dominica.*

Ieſus verò deorſum inclinatus, digito ſcribebat in terra. *v. 6.* Quod frequenter facere ſolent, qui re-

D ſpondere nolunt importuna indignáque rogantibus: cognitâ enim illorum machinatione, fingebat ſe in terrâ ſcribere, nec ita attendere, quæ dicebant.

Cùm autem perſeuerarent interrogantes eum, &c. *v. 7.* Vide ſapientiam eius, qui ipſa eſt ſapientia. Nam ſagaciter illorum decipit machinationes: ſimul & ſeruando legem, & parcendo mulieri. *Domini ſententia.* Siquidem ei, qui ex ipſis à peccato immunis eſſet, permiſit, vt eam lapidare inciperet: ſciens omnes peccatis eſſe obnoxios.

Rurſumque inclinatus ſcribebat in terrâ. *v. 8.* Vt dum ipſe in eos reſpiceret, erubeſcerent leniùs redarguti: vtque ita illo in ſcribendo occupato,

E liceret eis ſenſim abſcedere, antequam manifeſtiùs condemnarentur: nam ſuâ ſummâ benignitate, ipſis parcebat.

At illi cùm audiſſent, ſingulatim alius poſt alium exibant, &c. *v. 9.* Nullus enim à peccato immunem ſe dicere poterat. *Et relictus eſt Ieſus ſolus, ac mulier, &c.* Recedentes namque dimiſerant eam intactam, vtique non condemnatam, quod ad ſe pertinebat, alioqui oppreſſiſſent eam.

Quæ dixit: Nemo, Domine. Ait autem Ieſus: Neque te condemno. *v. 11.* Nam ſi illi, cùm homines ſint, te non condemnauerunt, multò magis ego.

Digitized by Google

qui Deus ſum, legiſque Dominus te non condemno. Abi, & iam poſt hac ne peccaueris. Satis enim erat talis diuulgatio, & coram tot aduerſariis erubeſcentia pro ſupplicio: maximè cùm ſciret, quòd illam toto corde pœniteret.

S. ASTERII AMASEÆ EPIſcopi, *In Prophetam Danielem, & Suſannam.*

F. Francisco Combefis, Interprete.

NVnquam doni ſupereffluentiâ diues Spiritus gratia, ſua, quando, ac quibus velit, exhibere ceſſat. Tanquam enim fluuius *aquis* plenus *ſalientibus in vitam*, ſecus omnino ac aſpectabilia hæc terramque rigantia flumina afflatus emiſſiones ſubminiſtratas habet. Neque enim, vti quandoque illa, eam profluens aqua deficit; neque illorum more, incrementa ac decrementa admittit; nec pro eorum ratione, hanc illamque partem allambit: quin etiam abundat ſemper, ac omnibus ſufficit; in quecos effluens qui plenitudinis ſunt participes, nihil minùs plena conſiſtit: ſed & ita vberem habens gratiam, pro etiam ætatum modo diſtribui, ac diuidi neſcit.

Ioan 4. v. 14

Gratiæ Spiritus amplitudo.

Neque enim quæ immenſa ſunt, pro corporeæ molis ratione menſuram admittunt; ſed animi ingenuitatis ac puritatis ſocia, pariter elucent atque produntur. Quocirca, nunc quidem cum Samuele nuper lactente verſatur; nunc verò Dauidem ab ipſis aſſumit gregibus ouium; ac fratribus anteponit, quibus ille ceu immaturiori ætate, contemptus videbatur. Alium ab aratro aſſumens, vnctione initiat: poſt quos denique, nunc nobis in argumenti partem propoſitum, beatum ac planè ſapientem Danielem teneram adhuc ac valde iuuenem, ſeniorum iudicem, ac Prophetam creat. Quanquam enim ille, grauis illius captiuitatis ludibrium, loco patriæ Babylonem colebat, videbaturque ab immaturâ ætate deſpectior, ac præ tot malis fiduciâ deficiebatur; quòd tamen virtute præditus eſſet, fuiſſetque primùm ſtatim adoleſcente ætate philoſophiam conſectatus, ac animo forti conſtantique polleret, in ipſo ætatis flore, ſenum illorum, ac qui ſenſibus perfecti viderentur, redargutio iudexque effectus eſt. Cæterùm modicum quid, ſi lubet, ſermonem ad principium reducentes, videamus quemadmodum Deo amicum eſſe, ſublimen ac beatum præſtet.

1 Reg. 3.
1 Reg. 16. v. 11.
3 Reg. 19. v. 19.

Captâ penitus, ac Aſſyriorum armis expugnatâ, deiectaque Hieroſolymorum ciuitate, Hebræorum per id tempus populi Babylonem tranſlati ſunt. Porrò inter iuuenum captiuorum turmas, beatus quoque Daniel vnus fuit, agebatque in terrâ hoſtium contemptibilis puer, afflicti populi exigua quædam, ac multeſima appendix, qui neque haberet quo apud ſui generis homines clarus eſſet, nec apud hoſtes iuſtum belli ſpolium videretur; obſcurus; inglorius; ætatis, ac calamitatis præiudicio, quem ſolus probè videns oculus ille perſpiceret. Solus quippe Deus purum adoleſcentis ceruebat animum, margariti inſtar marinis oſtreis implexum, aut ſicut aurum in terræ ſinu repoſitum, vt denique ornatam ſponſam ſecretioris thalami velo abditam. Vbi autem opportunum appetiit tempus, oportuitque vt qui deliteſcebat, in palam proferretur; vt obſcurus ille, notus euaderet; vt contemptus, conſpicuus fieret; vt denique qui in calamitatis

Qualis Danieli inter captiuos.

tenebris abſconditus fuerat, claritatem acciperet; modico diuini Spiritûs afflatu, atq; illapſu, humilis ille, vniuerſis ſublimior euadit; ſapiens, qui nec os aperire poſſet, occultorum redargutio; iudicum iudex, homo rudis: ſublimi ſolio ſedens, qui neque tribunalium vnquam miniſter fuiſſet: iuuenis caſtitatem calumniâ appetitam vlciſcens; conuertens errantem populum; malè latam ciuitatis vniuerſæ calculo ſententiam reuocans. Audiſtis enim recitatam modò lectionem, omninòque rei miraculum ſuſpenſos animo tenet. Ego quoque iis omiſſis quæ libri alij habent, ſi qua nobis Pſalmi coniunctâ voluptate vtiliter modulati ſunt, ſi qua Apoſtolus conſilio ſuggeſſit; ſi qua Dominus pro poteſtate in Euangelius ſanxit, huic potiſſimum narrationi animum adieci. Video namque duplicem commendari iuuentutem, alteram quidem ferendo, alteram ſuſtinendo ſententiam: ac Danielem quidem, pro latâ ritè ſententiâ plauſum habere, ac adgratulationem: Suſannam verò, pro victoriâ caſtitatis obtinere coronam. Venite itaque qui pulchrorum, ac virtutis amantes eſtis: antiquum illud memoriâ inſtauremus iudicium. Veteri caſtitate, nouam in præſenti exſcindamus incontinentiam, traducentes iuuenilem ſenectutem, ac canam admirantes iuuentutem. O ſceleſti ſenes, ac populi principes, innumeros ad emendationem neceſſarios habentes pædagogos! legitimo fœdere iunctarum nuptiarum inſidiatores: maligni caſtitatis aucupes: ſubtiles dolorum inſtructores: calumniæ prompti inuentores! Scortationem labiorum tenus damnatis, & adornatis adulterium: aliorum medici, pleniquc ipſi morbo: *Sepulchra dealbata*, intus immundiciâ plena, externâ verò ſuperficie, ornata: ſublimes, ac in iudicum ſedibus præſidentes, tumque, cùm ſcortari voluiſtis, inter arbuſtorum denſa, ac dumeta adrepentes. Riſit cùm videret præuaricationum doctor, ac malorum conſiliarius, vt principes populi; vt viri proceres, ac delecti, ceu ſepulchrorum effoſſores quidam, ac latrones, impudico recreandi ſpectaculo, ventrem traheretis, vulpiumque more latitaretis inter dumeta; quæ nimirum è nemoroſis, ac vmbroſis locis, domeſticis inſidiantes auibus, in eas, dum illæ incautè paſcuntur, inſiliant. O ſimilem illi malitiam, quam humanorum illa animorum lues, à principio in finem vſque molitur! In horto primùm corruit ſublimis homo; nunc quoque in horto, viti ſenes à ſerpente acti, à primâ illâ, ac principali gloriâ excidunt: quique iudices erant, præiudicio damnati fiunt, alieni à vitâ, ac operarij peccati. Cæterùm hoc certamine, vicit quidem viros, victoriæ autem palmam conceſſit fœminæ, nec primæ hominis leuitatem illam, in Babylonis adoleſcentulâ inuenit. Ac meritò dicat aliquis, haudquaquam Babylonem confuſionem propter Suſannam eſſe, ſed mandatorum Dei obſeruationem, ac caſtitatis cuſtodiam: virili pectore mulieris ciuitatem; lætæ pro victoriâ feſtiuitatis locum.

Duplex laudata iuuentus, Danielis, & Suſannæ.

Math. 23. v. 27.

Babylon haud confuſio à Suſannâ.

Hanc ego, vt intermedia tantum excipias tempora, cum caſto Ioſeph virtutis ſimilitudine compono. Siſto autem honeſtam fœminam, ſecus caſtum virum: Deo amicam, ſecus filium Iſraël: vnam ambobus, ac eandem pro caſtitate impono coronam; victorumque pedibus, deuictos ſubſterno; Ioſeph quidem, impudicam Ægyptiam, ſerui liberi, heram: Suſannæ verò, infames ſenes. Caſtitatis eos inſtitutores conſti-

Breuis cum Ioſepho comparatio.

tuo; hanc quidem, muliebris; illum autem, virorum iuuentutis: orbis terrarum luminaria; reſurrectionis flores; adulterorum Iudices; legitimorum nuptiarum cuſtodes. Interim verò, in ſacrâ duntaxat fœminâ, noſtra verſetur oratio. Nunc enim caſtus ille Ioſeph extra argumentum, ac caſtitatis parentheſis eſt.

Ceruus ſerpentibus noxius. Pro. 5. v. 19. Vbi enim ſenes, quod quidem arbitrabantur, intra retia venationem tenentes, ceu mox capturi, ex inſidiis irruiſſent, nihil pulcherrimam ceruam pauidâ inuenerunt, ſed illis pariter, ac fabulæ auctori draconi reſiſtentem: (Porrò ferunt ceruam animal eſſe ſerpentibus noxium: Pulchrè verò inuenit ſermo animalis imaginem:) vbi, inquam, obſecrarunt, nec fuerunt auditi; B comminati ſunt, nec perterruerunt: deinceps iam, malo œſtro perciti homines, conſilij inopes fiunt, ac vtrinque duobus maximis anguntur, quòd ſint fraudati deſiderio, quódque ſceleris argui poſſint. Suunt autem calumniam, ſceleſta capita, ac mali ſolutionem, aliud excogitant malum; velamenque mœchiæ, necem inſtruunt. Pulchra ſententia. Peccator enim, poſtquam in prima delicta inciderit, primo peccato ceu fune reliquas conſequenter iniquitates attrahit: ac verò, bona bonis oriuntur; malis autem, procreantur ſimilia. Quocirca nunc quoque, adulterij fructus, cædes ſubgerminat, citoque, ceu pro magno ſœmioæ ſcelere, Concilium ſedet, ac multitudo iudicium C ſpectatura, in concionem vocatur. Porrò, iidem ipſi accuſatores, ac iudices erant; fidemque, calumniam ſtruens canities, habebat: iuuentus autem calumoiam patiens, ab obtinente opinione præiudicium ferebat. Ad hæc excitatus populus, idque patiens, quod ab ſtolido impetu populus pati ſolet, errore indignabatur, ſenumque impetum vnà ſequebatur. Senum de Suſannâ iniquum iudicium. Reæ actæ fœminæ parentes lamentabantur: lugebat maritus triſtem caſum; filij hinc inde matri in periculo verſanti hærentes, lugubre quid vociferabantur; genos vniuerſum præ pudore abſcondebatur. Præclari autem illi iudices, ac caſtitatis vindices, honeſtè pallio obtectam: (Neque enim vel in malorum confuſione ſui ipſa obliuiſcebatur, honeſtatis D habitum habens:) honeſto eiuſmodi tegumento nudari iubent, qoò pro mœchiæ tribunali, mœchiam operantes, iudicandæ mulieris adſpectu turpem cupiditatem ſedent: ſed & manus capiti imponentes, pro laræ ſymbolo damnationis, mundum illud curpus, impudici homines contactu polluebant; ac contra eam, belli veritatis præſides, falſum pro concione orabant.

Vbi porrò pertinaſo populo, iam ſententia lata eſſet, ac pœna inſtaret, tunc calumniam paſſa mulier ad indicum illum Iudicem adſpexit: Suſanna ad Deum prouocat. Cauſæ remiſſionem ab hominibus in Deum tranſtulit. Inuocauit tribunal illud quod falli nequit; nec veritas quicquam tardauit. Tu mihi E iam quoque, ô beate Daniel, quà tunc ratione à Spiritu excitatus es, in ſermone exurge. Dic tu etiam: *Innocens ego à ſanguine huius*; quo- Dan. 13. v. 46. modò poſtea Pilatus aduerſus furentes Hebræos. Voca iterom ad iudicium populum: in- Retractata cauſa Daniele iudice. cipe litem male abſolutam: reorum loco ſtatue falſi nominis iudices: commutetur præſidum

A ordo, videatque mulier viros ſenes, quâ ipſa paulò antè ratione vrbi ſpectaculo fuit. Tu captiuus, ciues iudica; hoſpes, viros indigenas; iuuenis, veteres. Commoda ſacrum os Spiritui: Non enim *habes labia immunda*, vti ſe Iſaias de- Iſai. 6. v. 5. ſpiciens, ait; neque vno de Seraphim, aut purgatorio carbone indiges. Prudenter ſepara falſos iudices, vt ne tuis quoque interrogationibus, vti mulieri in horto, conſenſione inſiliant. Nam & illud prudenter intelligamus, quo ter beatos poer verborum tenore ſermonem orſus ſit: *Inueterate dierum malorum: Nunc venerunt pec-* Dan. 13. v. 52. *cata tua quæ faciebas priùs, condemnans quidem inſontes, abſoluens verò reos.* O miraculum, magnamque Spiritûs libertatem! *Vbi enim Spi-* 2 Cor. 3 v. 17 B *ritus erat, illic libertas.* Videris enim, vt neque in ipſo exordio timeat: ſed vt in ima ipſa conſcientiæ intendeos, ac animos ſenum peccatorum apothecas videns, teſtes quidem, ac probationes non quærat; duriùs autem per contumeliam appellet, vt qui Propheta cùm eſſet, ſententiam ſcriptam in pectore haberet. Ac quidem quod ſpectat ad ipſum, nec quicquam dixiſſet; ſed nullâ morâ abduci iuſſiſſet: quia tamen ſuadendus erat inſipiens populus, leueſque iudices qui ex actorum potius canis, quàm ex varitate ſanxiſſent, etiam ſeorſim poſitis, interrogationis adlubet probationem, exque diſſonâ reſponſio- C ne mendacium arguit: ac latâ ſententiâ, non carnificibus tradit reos, ſed vltores Angelos aduerſus eos acceſſit: ſic nimirum, eóque cumulo Sanctorum prouexit dignitas, vt & Virtutes inuiſibiles illis obſequio ac miniſtræ adſint. Daniel, Angelis ſenes puniendos tradit.

Quænam verò deinceps facta ſunt ſceleſtis ſenibus? Mutato iudicio, cùm veterum iniquitatum, tum recentis peccati pœnas morte daturi abierunt; tota verò Babylon geſtatum rerum miraculum, ac rem ſic nouam in ore habens, Deum canticis celebrabant, qui latentium fabularum notitiam in publicum feciſſet. Porrò Helcias receptâ filiâ, totus animo renouatus eſt; Ioachim, feſtum victoriæ diem cecinit pro vxore; filij, veræ illius, ac caſtæ pignora, blandè ad riſum compoſitis vultibus, circa matrem geſtie- D bant; flebiliſque ille luctus totus in lætitiam ceſſit.

Vos autem, Chriſti populus, piiſſimâ, ac ſalubri auditâ narratione, ne auditam negligenter prætereatis; quinimmò doctrinæ, ac exercitationis vitæ argumentum, ſermonem aſſumatis. Vos, fœminæ, æmulamini Suſannam. Sic viris caſtitatem ſeruate, vti ſuo illa ſeruauit; maluitque mori, ac adire pericula, quàm mœchiâ Deum prouocare; viro probrum facere; domos ac familias perdere; dubias proles facere. Vos, ſenes, vt qui tales ſenes ſitis, odio habere: Magiſtratus, iniquorum iudicum finem ti- E mete. Iuuenes, æqualem veſtri Iuuenem imitamini, quò ſic omni ætate in bonorum formatâ typum, Eccleſiæ cœtus omnis ſanctus, ac probatus efficiatur, in Chriſto Saluatore noſtro: quem decet gloria, poteſtas, honor cum Patre coæterno, ſanctiſſimóque, ac viuifico Spiritu, nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum: Amen.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google